Lopez 2)

Non c'è

Soltanto le edizioni di [illegible] 1605
(37.18.C.[4]-7)
e di Roma del 1556 (8.4.M.23-25)

8-49-C-10

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
H 8
49 C
10
Tav. 2. N.° 5.

8-49 e-10

EPITOME
SANCTORVM
AD CONCIONES

AVCTORE
Reuerendiſs.° D°. Fratre IOANNE LO
Epiſcopo Monopolitano;

Ex Sacra Ordinis Prædicatorum Familia Prouinciæ Hiſpaniæ Aſſumpto.

Tomus Secundus.

Ex Libris Petruccij J. V. — Petri Matthei Aesinatis

BRIXIAE MDC.

APVD SOCIETATEM BRIXIENSEM,
Superiorum permiſſu.

INDEX CAPITVLORVM HVIVS TOMI SECVNDI.

Index Capitulorum Libri Quinti.

EBRIETAS quæ in omnibus animæ paſſionibus contingit, in bonam partem accipitur aliquando. cap. 1.
Eccleſiis ac tẽplis exhibẽda eſt reuerentia maxima, de qua re parũ curãt homines. c. 2
Eccleſia Catholica varie comparatur, in qua mali permixti ſunt bonis. cap. 3.
Eccleſia, quæ licet multum impugnetur non eſt deiecta, caret antiqua pulchritudine, quam quiſque ſuo modo debet iuuare. cap. 4.
Eccleſia primitiua qualis erat, & eadem in fine ſæculi nimis deſtituta eſt bonis, ac oppreſſa. cap. 5.
Eccleſia firma eſt, quam Dominus fundauit, & ditauit, qua etiã traditionibus gubernatur. cap. 6.
Eccleſiam ex gentibus Deus elegit Synagoga reiecta, ipſius culpa. c. 7.
in Eccleſia boni, & mali, perfecti, & imperfecti ſunt eam tamen, et mũdum tutãtur iuſti ab ira Dei. c. 8.
Ægritudo corporis multa habet conuenientia, quibus coſolandi ſunt infirmi. cap. 9.
Eleemoſyna eiuſque neceſſitas, & modus in ea ſeruandus, quam differre non expedit. cap. 10.
Epiſcopatus, & prælatura, & officia appetenda non ſunt, ad quod officium aſſumptus homo non ditet conſanguineos. ca. 11.
Euchariſtia hominibus data ex Dei beneficio, reuerenter, frequenter, et cõſideranter ſumenda eſt. c. 12.
Exempla Sanctorũ maxime iuuant homines ad bonum, quorum vita imitanda eſt. cap. 13.

Index Capitulorum Libri Sexti.

FAMES animæ in bonam, & in malam partem accipitur in ſacra ſcriptura, ſicut & ſitis. c. 1.
Feſti dies colendi ſunt, & qua ratione, Iudæorũ autẽ, & feſta, et ſacrificia ſpiritualiter tractanda. c. 2.
Fides quæ Dei donum, eſt fundamẽtum virtutum, eſt quam comitari debent opera, vt proficua ſit valde, & conſeruetur melius. cap. 3.
Fidei myſteria recondita celanda ſunt rudi plebi, ſed illa eſſe credibilia optime conuincunt Sancti. c. 4.
Filij, et generaliter homines laudandi non ſunt ex maiorum nobilitate, ſed ex propria virtute. cap. 5.
Filij erudiendi ſunt ab incunabulis, idque exemplis potius quàm verbis efficere debent parentes, ſuntq; moderate corripiendi, & diligendi. cap. 6.
Filiorum mors patienter ferẽda eſt, quos propter peccata parentũ aliquando punit Deus. cap. 7.

Filij honorem, & obedientiam, quando, & quomodo exhibere debeant parentibus. cap. 8.
Flagella Dei vtiliſſima, & leuia, quapropter cum gaudio ſuſcipienda ſunt. cap. 9.
Flagellat Deus, vt emendet, vnde iuſti flagellis corriguntur alienis, non mali, quod grande eſt malum. cap. 10.
Flagella inflicta iuſtis, & peccatoribus differunt multum, quia ea optant Sancti. Potentes autem grauius puniuntur. cap. 11.
Fornicatio malum grande, ac frequentiſſimum. cap. 12.
Fortitudo iuſtorum laudatur, vt neceſſaria ad virtutem, abominabilis autem fortitudo eſt in reprobis. cap. 13.
Fruitio, & vſus, quid ſit, & quod hominis ſummum malum ſit velle vti fruendis, & frui vtendis, a quo iuſti carent. cap. 14.

Index Capitulorum Libri ſeptimi.

GAVDIVM verum in quo ſitum ſit, & quòd ſoli iuſti illo potiantur in hac vita. cap. 1.
Gaudium malorum quale, & quàm nociuum ſit, ſicut & eorum voluptas. cap. 2.
Gaudium, conſolationes, & requiem in hac vita & in futura habent Sancti, ſed differenter. cap. 3.
Gaudium, et triſtiam recipiunt iuſti in hac uita diuerſis de cauſis. c. 4.
Gloriam, & honores contemnunt iuſti in hac vita, diligitur autem a peccatoribus mundanus honor vehementer. cap. 5.
Gloria eſt hominis in ſolo Deo, non in mundo, cuius gloria non ſtat, ſed uolat, et pertranſit ſtatim. c. 6.
Gratias Deo referre debemus in proſperis, & aduerſis, & poſt comeſtionem. cap. 7.
Gratia Dei ingens bonum eſt animæ, quæ ocioſa eſſe debet in homine, & in quibus coniecturis adeſſe dignoſcatur. cap. 8.
Gratia, & auxilium Dei, & liberũ arbitrium, et labor ad virtutem, quo ordine ſint neceſſaria. cap. 9.

Index Capitulorum Libri octaui.

HAERETICOS, & Hæreticorum doctrinam in grãdem Reipublicæ perniciem permittit Deus. cap. 1.
Homo in bonam, & in malam partẽ capitur in ſacris litteris, quod nomen multi non merentur. ca. 2.
in Hominis creatione multa Deus obſeruauit myſterij plena, poſt cuius lapſum omnes ſunt ad malum propenſi. cap. 3.
Honor præmium eſt virtutis, quem merito contemnunt ſancti, & ſi aliquando ad officia aſſumantur inuiti. cap. 4.
Humilitas a quo fonte ortũ habeat, quibuſque rationibus conuinci, ac perſuaderi poſſit. cap. 5.
Humilitas vera quærenda eſt in hominibus, inter quos pauci vere, multi autẽ ficte humiliantur. c. 6.
ad Humilitatem Sancti, qui vere ſunt humiles, quibus gradibus aſcendant. cap. 7.
Humilitas virtutũ præſtantiſſima, quam maxime commendant ſancti. cap. 8.
Hypocriſis præterquam, quod malũ eſt grande, ſtultitia plenum eſt, ſicut plerumque hominibus velle placere. cap. 9.

Index Capitulorum Libri noni.

IEIVNIVM vt Deo ſit gratũ comitetur mutatio vitæ, & de quadrageſima ieiunio. cap. 1.
Indumẽtorum abuſus fœminarumq; orna-

ornatus, & luxus acriter a Sanctis taxantur. cap. 2.
Inferni, ac purgatorij pœna deſcribuntur, quas conſiderare vtiliſſimum eſt. cap. 3.
Iniurians proximũ ſeipſum lædit nõ alterum, vnde remittere iniurias conuenientiſſimum eſt. cap 4.
Inuidia maxime de bonis iuſtorum antiquum, & grande malum eſt, & de illius remedio. cap. 5.
Ioannis Baptiſtæ et Euangeliſtæ laudes. cap. 6.
Ira etſi aliquando bona ſit, tamen multa habet damna, & remedia: iratis autem compati, non indignari debemus. cap. 7.
Iudices, Principes, ac reipublicæ gubernatores iuſti ſint, & qui non ſunt tales, nociui ſunt nimis. ca. 8.
Iudicium finale terribile eſt malis, & conſolationis plenum iuſtis, in quo multa ſunt conſideranda. c. 9.
Iudicium, quo homo ſe iudicat, vtiliſſimum eſt, temerarium autem cauendum maxime. cap. 10.
Iurandi conſuetudo periculoſiſſimũ malum eſt, & quæ mouere nos poſſunt ad iuraměta cauenda. c. 11.
Iuſti ſecundum varias conſiderationes perfecti ac imperfecti dicuntur. cap. 12.
Iuſti, & impij dicuntur domini, ſerui, ac compediti in ſacra ſcriptura, ſed differenter. cap. 13.
Iuſti (qui peregrini ſunt, dũ viuunt) dormiunt, & moriuntur mundo, et omnibus rebus extra Deũ. c. 14
Iuſti in infamijs & perſecutionibus & laboribus, vnde debent conſolari. cap. 15.
Iuſti triſtantur videntes mala proximi. ſi autem aliquando gaudere videntur, futura tantum prophetant mala, non optant. cap. 16.
Iuſtus etſi ſolus mereatur nomen ſapiẽtis, ſimplex eſt & prudens, mali autẽ duplici corde viuunt. c. 17.
Iuſti dicuntur ſtare, & ambulare, mali tacere, & ſi contingat vtroſque cadere, non eodem modo, ſoli autem iuſti habitant in cœlo. c. 18
Iuſti inter impios non corrumpuntur, ſi ſint perfecti, quin potius ad Deum trahunt illos. cap. 19.
Iuſti perſecutionem, & irriſionẽ patiuntur ab impijs, & quare: Deus tamen iſta moderatur. cap. 20.
Iuſtorum varij ſunt gradus, quibus ſimiles modo ſunt mali, qui perſeuerare non debent: in omni autẽ ſtatu boni ſunt. cap. 21.
Iuſti retro reſpicere non debent, ſed ſemper in bono proficere, ad id autem meliores ſe reſpiciant. ca. 22.
Iuſtorum conditiones, proprietates, & laudes, quos Deus veneratur. cap. 23.
Iuſti in virtutis initijs ſibi, & non alijs ſtudeant prodeſſe, virtutemque operentur ſecreto. cap. 24.

Index Capitulorum Libri decimi.

AD labores, non ad otium, & delicias vocati ſumus, malorum autem, etiamſi nõ ſentiantur, magni ſunt. cap. 1.
Lacrymæ commendantur, et quales futuræ ſunt, vt Deo probentur. c. 2
Lex naturalis indita cordi, noua autem, & vetus, valde inter ſe differunt. cap. 3.
Libertas vera, & dominium, & ſeruitus, in quo conſiſtant, & in quibus reperiatur, & ſit. cap. 4.
Libri in ſacra ſcriptura dicuntur creaturæ, in quibus legimus Deũ. cap. 5.
Lingua vtendum in eum finem, ad quem data eſt. cap. 6.
Lingua frenanda eſt ab omnibus, et in omni loco, maxime autem a fœminis, & in menſa. cap. 7.
Lingua commune malũ, in quo pauci non labuntur propter eius periculum.

culum. cap. 8.
Locus communiter multũ iuuat ad virtutem, etiamſi aliquando hominum culpa non proſit. cap. 9.

Index Capitulorũ Libri vndecimi.

MANDATA *implenda primo, deinde inſpirationes, ac diuina cõſilia, quæ Dominus noſtro reliquit arbitrio.* cap. 1.
Mandata Dei ſcienda, & feſtinanter implenda, ad quod timore ſaltem adducendi ſunt homines. cap. 2.
ad Mandata Domini implẽda, quæ re vera grauia ſunt, multa nos debent mouere friuolis excuſationibus omiſſis. cap 3.
Mandata Dei leuia ſunt amanti, quibus obediendum eſt ſemper. c. 4
Malorum ſocietas, et conſilia vitãda maxime ab imperfectis. cap. 5.
Mariæ virginitas, excellentia, interceſſio. Aliaque multa eleganter colligunt Sancti. cap. 6.
Martyrũ præconia, virtutes, ac merita, et de ipſorum imitatione c. 7
ad Matrimonium contrahendũ virtutes quærãtur vxoris, cuius onera, etſi grauia ferenda ſunt, etſi pax inter coniuges ſeruanda. c. 8.
Mors propria taliter contemnebatur & optabatur a Sanctis, quod etiã timebatur, aliena autẽ flenda, maxime vero impiorum. c. 9.
Mortis conſideratio, & quod breuiter ſecutura ſit, multas habet vtilitates, qua appropinquante, Dei miſericordia cõſiderãda eſt. c. 10.
Mulieres diligere vituperabile non eſt, cum multæ fuerint viris ſanctiores, eſt tamen earum ſocietas, & virorum cauenda. cap. 11.
Mundus malus dicitur, & periculoſum mare, quod enauigãt Sancti, qui & relinquendus, & odiendus eſt. cap. 12.
Mundo mori expedientiſſimum eſt. cap. 13.
Mundi, ac mundanorum iudicium ſtultum, & paruipendendum, quibus numquã placuit veritas. c. 14
Murmurationes malorum ſic ferãt boni vt innocentiam oſtendant ſuam. cap. 15.
Murmurationes maxime cõtra iuſtos, & Prælatos inferunt hominis multa nocumenta. cap. 16.
Murmurare, & conſentire murmuranti multa habet inconuenientia, & diſcordias ſeminare, quod frequens malum eſt. cap. 17.

Index Capitulor. Libri duodecimi.

NOMEN *bonum nõ contemnere, ſed conſeruare conuenit.* cap. 1.
Nomina varia tribuuntur Deo in ſacris litteris, inter quæ nomẽ dulce Ieſu, ſuaue, amandum, ac veneratione omni dignum eſt. cap. 2.
Nomina, quibus ſignificatur iuſtorum, & malorum differentia, nominaque quibus iuſtorum virtutes aperiuntur. cap. 3.
Nomina impiorum, quibus ipſorum ſtatus miſerandus ſignificatur, et mala. cap. 4.

FINIS.

EPITOME SANCTORVM,

PER LOCOS COMMVNES AD CONCIONES CONFICIENDAS,

Liber Quintus.

AVCTORE R. D. IOANNE LOPEZ
Epiſcopo Monopolitano Ord. Prædic.

Ebrietas, quæ in omnibus animæ paſſionibus contingit, in bonam partem accipitur aliquando. Caput Primum.

1 *Hom. 7. in c.10.Leuit.*

DE ebrietate, quæ vitium eſt fędum, cõtrariumque ſobrietati, differuimus libro 1.ca.22. hanc tamen reperiri in omnibus paſſionibus animæ docuit ipſe

ORIGENES explicans illa verba: Dixitque Dominus ad Aaron, Vinum, & omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu, & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini, quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras, vbi ſic habet: Si diſcutiamus quot modis mens inebriatur humana, inueniemus ebrios, etiam eos, qui ſibi ſobrij videntur. Iracundia inebriat animam, furor vero eam pluſquam ebriam facit. Si qiud tamen eſſe ebrietate amplius poteſt, cupiditas & auaritia non ſolum ebrium, ſed & rabidum hominem reddunt, & obſcænæ concupiſcentiæ inebriant animam ſicut e contrario & ſanctæ concupiſcentię inebriant eam, ſed ebrietate ſancta illa, de qua dicebat: Quidam ſanctorum, & calix tuus inebrians, quàm præclarus eſt. *Pſal. 22.* Sed poſtmodum de ebrietatis diuerſitate videbimus; nunc interim vide quanta ſunt, quæ inebriant animam, & formido inebriat eam, & vana ſuſpicio. Inuidia autem & liuor, ſupra omnem ebrietatem macerant eã. Sed enumerari non poſſunt, quanta ſunt, quæ infelicem animam vitio ebrietatis afficiant. *Infra*: Dicebamus in ſuperioribus, promiſſionẽ ſanctis bonę ebrietatis datam, cum dicunt, Et poculum tuum inebrians quàm præclarum eſt. Sed & in alijs multis ſcripturæ locis ſimilia legimus, vt ibi. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, *Pſal. 35.* & torrente voluptatis, vel bonitatis tuæ, vt Origenes vertit, potabis eos. In Hieremia quoque dicit Dominus, *Hier. 51.* Inebriabo populum meum. Et Eſaias dicit, Serui mei bibent, & vos ſitietis. Quę ebrietas ſine dubio pro gau- *Eſa. 65.*

dio animæ,& lætitia mentis accipitur. Vnde Chriſtus Dominus proximus paſſioni,ait: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec illud bibam nouũ in Regno meo. Quomodo poteſt ille qui aduocatus eſt pro peccatis noſtris, bibere vinum lætitiæ, quem ego peccãdo contriſto? Quomodo poteſt iſte, qui accedit ad altare, vt repropitiet me peccatorem, eſſe in lætitia, ad quẽ peccatorum mæror aſcendebat?

8 *Homil. 2. in c. 51. Hieremia.* IDEM exponens illa verba: Calix aureus Babylon in manu Dei inebriãs omnem terram, inquit: Quomodo calix iſte vniuerſam terrã inebriabit, facile ſcies, ſi conſideraueris omnes homines ebrios. Inebriamur ira, inebriamur triſtitia, inebriamur & mente, excedimus amore, & concupiſcentijs. Quanta pocula temperauerit, quot inebriantes perrexerit calices calix iſte, quid neceſſe eſt dicere? Calix aureus Babylon, inebrians omnem terram. Animaduerte omnem terram plenã eſſe peccatis, & nõ quæres quomodo Babylon omnem terram inebriauerit. Sed ſi forte videris iuſtum ebrium non eſſe de calice peccatorum, noli putare ſcripturam eſſe mentitã, quæ dixerit, Inebrians omnem terram, cum iſte nõ inebrietur a Babylone, & tamen conſiſtat in terra. Audi quia iuſtus non ſit terra, ſed in cęlo, portat enim imaginem cęleſtis. Igitur calix aureus inebriat omnem terram, ideſt omnes ab eo inebriamur, quamdiu terra ſumus. De vino eius biberunt gentes, propter hoc commotæ ſunt. Sicut in his qui bibũt, iſtum qui in vſu eſt, vini liquorem, ſi ſuper menſurã biberint, videmus ebrij corpus motũ, vacillantes pedes, caput, ac tẽpora prægrauata, os diſſolutũ, linguã non ſignificantẽ, ſermones ebrij, & hęrentibus labijs verba præciſa, ſimiliter eſt videre eos qui de calice aureo biberint Babylonis, quomodo moueantur, quomodo inſtabiles greſſu ſint, quomodo debilitata mẽte, & fluctuãte cogitatu, nihil firme teneãt, ſed ſemper in cogitationibus agãtur incerti. Quãobrem Scriptura diuina de iſtiuſmodi hominibus, ait: Commoti ſunt ſicut ebrius. Et Cain cum egreſſus eſt a facie Dei habitauit in terra Naid contra Eden. Naid lingua Græca interpretatur commotio. Qui enim derelinquit Deum, qui deſerit ſenſum de eo iugiter cogitandi, iſte in terra Naid habitat, ideſt in turbatione mali cordis, & mentis commotione conſiſtit.

9 *Oratione 5 aduerſus Iudæos to. 5* CHRYSOSTOMVS ſic exorditur: Eſt abſq; vino ebrietas, eſt & in ſobrietate temulentia. Quòd ſi nemo poſſet abſque vino temulentus eſſe, ne quaquam Propheta diceret, Vę eis qui ebrij ſunt & non a vino, ſi non eſſet ſine vino ebrietas, haudquaquam dixiſſet Paulus, Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. *Epheſ. 5.* Nam quemadmodum vino, ſic & alio modo poteſt quis inebriari, & ideo dixit: Nolite inebriari vino. Eſt enim ebrietas & in ira, & in abſurda concupiſcentia, & in auaritia, & in amore gloriæ; denique & in alijs innumeris affectibus. Ebrietas enim nihil aliud eſt, quàm excidiſſe a recta ratione, deliratioque, & ſanæ mentis priuatio. Non ſolum igitur qui multum exhaurit merum; verũ etiam qui aliũ quempiam morbum alit in animo vehementer, ebrius eſſe iudicabitur: Etenim qui mulieris alienæ tenetur amore, qui ſcortis vacat, ebrius eſt. Et quemadmodum is, qui multum ebibit merum ſeſeq; ingurgitauit, illiberales voces effundit, aliudq; pro alio videt, ſic & hic veluti mero quopiam, ſua cupiditate repletus, neque ſana profert verba, ſed obſcæna omnia, ſed pernicioſa, riſuſq; plena, aliaq; pro alijs videt, excutiens ad ea quæ cernuntur. Quòd ſi cui mulieri ſtuprum inferre concupiſcit, hanc vbique imaginans, non aliter quàm mente captus ac delirans, in conuenticulis, in conuiuijs, in omni tempore, in omni loco, etſi innumera hominum millia ipſum alloquantur, ne audire quidem videtur, ſed ad illam tantum intentus eſt animus, nec aliud ſomniat, quàm peccatum, habetque ſuſpecta omnia, metuit omnia. Rurſumque quem tenet ira, ebrius eſt. Similiter & huic turget facies, vox ſit aſperior, oculi fiunt ſanguinolenti,

mens.

mens obtenebratur, prudentia ſubmergitur, lingua tremit, oculi intorquentur, aures alia pro alijs audiunt, nimirum ira longe grauius, quàm vllũ merum ſoleat percellente cerebrum, tempeſtatem concitante, turbationemque gignente inſedabilem. Quòd ſi ebrius eſt, quem tenet concupiſcentia, iraue, multo magis homo impius, & in Deũ blaſphemus, illiuſque legibus repũgnans, ebrius eſt, inſanitque, deterius affectus, quàm ij qui comeſſantur, quiq; mente capti ſunt, licet iſte morbum ſuum non ſentire videatur. Nam id maxime conuenit ebrietati, etiam ſenſu vacare malorum, quæ turpiter committit: Quemadmodum igitur illud eſt grauiſſimum in mente captis & & attonitis, quòd cum ægrotent, nec hoc ipſum ſentiant ſe eſſe ægrotos; ſic iſti cum ſint ebrij, non ſentiunt tamen morbum ſuum, quod eſt omni ebrietate fœdius.

5 *Serm. contra gulam.* IDEM inquit: Cum impudentius quid agit homo, dum debacchatur, id dumtaxat lucrifacit, quòd ſe irrideri non ſentit, vbi vero dies illuxit, amittit omnem quã ex laſciuia acceperat voluptatem. Siquidem familiam obmurmurantem, & inſectantem ſe iurgio coniugem, obiurgantes amicos, & inimicos ludibrio ſe habentes, recognoſcit. Quid ergo hac vita dici poteſt miſerius, irrideri ab omnibus interdiu, & rurſus eadem illa, turpiter iactare? Vis etiam cupidos in medium proferam? Eſt enim & hæc deterior, alia quædam debacchatio, quæ etſi dici ebrietas poteſt; etiam & mors eſt. Neq; adeo etiam vino madere tam moleſtum, quàm ipſa eſt pecuniarum affectatio moleſta. Ibi enim iactura ad ægritudinem vſq; prouehitur, torporeq; & inſenſibilitate ſubſiſtit, finitq; in ipſius ebrietatis perniciem; hic vero in habente, ſcilicet cupiditatem, detrimentum, & per innumeros hominũ diſcurrit animos, & varia vbique ſuſcitat bella. *Infra*: Vino grauis, quo plures hauſerit calices, eo magis ſitim incendit. Item & qui pecuniæ fuerit amore captus, quanto plura accumulauerit, tanto maiorem ſibi excitat cupiditatem, & grauius ſe diuexante ſitim ſubminiſtrat: Videmus ebriũ præ vino delirantem apertis oculis, nec quempiam diſcernentem, oberrantem fruſtra, in obuios quoſq; offendentem, euomentem, lacerum, & informiter nudum, vſq; adeo, vt cunctis abunde riſum moueat. Auarus eſt, cuius res geſtæ & actus non riſum modo, ſed execrationem, iram, & fulmina merebuntur; verum reliquis omiſſis, quàm ſit irridendus, cõſideremus, ſiquidem is, atque vinaticus ille, apertos gerens oculos, captus luminibus eſt, neminem, vel amicum, nec hoſtem diſcernit, vtque ille præter merum nihil habet acceptum, ita & is præter pecunias nil aliud ſpectat, longe vero huic grauior eſt vomitus, ſiquidẽ non cibum, potumue remittit, ſed verba conuitij, diſſenſionis, & mortis plena, cuius anima non ſecus ſe habet, quàm ebriãtis corpus, quod maculoſum eſt, imbecille, ac fluidum, quia iſte, quod grauius eſt, curis capitur, ira & vigilijs vſque ad interitum diuexatur, & ſenſim abſumitur; quippe qui vinolentia opprimitur, nocte trãſacta poteſt & ſobrius fieri, hic vero & dies & noctes, auaritiæ ebrietate detinetur.

HIERONYMVS inquit: Meliora ſunt vbera tua vino. Quod iſtud 6 *Lib. 1. aduerſus Iouinianũ to. 2.*
vinum eſt, quod ſponſę mammas pulcherrimas facit, & pudicitiæ lacte fœcundat. Nempe illud, de quo ſponſus in conſequentibus loquitur, Bibite amici, & inebriamini chariſſimi, bibi vinum meum cum lacte meo, vnde & Apoſtoli dicebantur muſto pleni. Hoc eſt vinum quod cum inebriauerit adoleſcentes, & puellas, ſtatim virginitatem ſitiunt, & in crapulam caſtitatis eructant, & expletur illud vaticiniũ Zachariæ Quod bonum eius, & quod pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Iſtę ſunt virgines, de quibus ſcriptum eſt, Adducentur regi virgines poſt eã, *Pſal. 44.*
proximæ eius afferentur tibi in lætitia, & exultatione.

IDEM exponens illa verba: Væ 7
qui

Lib. 2. in c. 5. Eſai. c. 4. qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis, ait: Poteſt iuxta altiorem intelligentiam omnis *Deut. 31.* animæ perturbatio ebrietas appellari, quæ concipitur de vino furoris draconum, & de veneno aſpidum inſanabili, quod nonnulli bibunt ab adoleſcentia vſque ad ſenectutem; hoc eſt de mane vſque ad veſperam. His dici- *Ioel 1.* tur: Expergiſcimini qui ebrij eſtis a vino. Super hoc vinum, & ſuper huiuſcemodi vuas, ac vineas pluit Dominus ſulphur & ignem, & quicumq; ex earum vino biberit, æſtuat, atque comburitur a Domino. Requirit citharam, & pſalterium, nec audit Dominũ *Leuit. 10.* dicentẽ ad Aaron, Vinum, & ſicerã nõ bibetis tu, & filij tui, qñ ingredimini tabernaculum teſtimonij, vt accedatis ad altare. *Infra*: Væ qui potentes eſtis ad bibendũ, & viri fortes ad miſcendã ſicerã. De qbus ſupra dixerat. Væ q cõſurgitis ad mane, ad ebrietatẽ ſectandam, & potandũ vſq; ad veſperã, vt vino æſtuetis; de his etiam nunc loquitur, qui potentes ſunt ad bibendũ vinum, & viri fortes ad miſcendam ſiceram. i. ebrietatem. Iuxta tropologiam ante iam diximus, ꝙ ſacerdotes ingreſſuri tabernaculum Dei, non debeãt vinum bibere & ſicerã, quibus nunc addimus, ꝙ Nazaræis quoq; præceptum ſit, qui ſe ſanctificant Domino, vt vinum, & ſiceram, & omne quod de vuis eſt, nõ bibant, nec comedant, ne vuam quidẽ paſſam, & acetum ex vino. Sed *Prou. 31.* & in prouerbijs præcipitur, Potẽtes ſi iracundi ſunt, vinum non bibant, ne cum biberint obliuiſcantur ſapiẽtiæ. Inter vinum & ſiceram, iuxta anagogem hoc eſſe arbitror, quod vinum, e pluribus vna perturbatio eſt, verbi gratia, auaritiæ, libidinis, luxuriæ, inuidiæ: ſicera autem, ideſt ebrietas, omnes in ſe vitiorum continet paſſiones; quas rectius latino ſermone perturbationes poſſumus dicere, ꝙ ſtatum mentis euertant, & ebrios faciant neſcire quid agant. Miſcet ſiceram, qui cum ebrietate plenus ſit, ad decipiẽdos homines vmbras quaſdam, & imagines ſimulat ſe habere virtutum.

IDEM exponens illa verba: Et vinum non bibet omnis ſacerdos, quã- 8 do ingreſſurus eſt atrium interius, ait: *Lib. 13. in c. 43. Ezec.* Perſpicuum eſt, ebrietate & ſicera ſtatum mentis euerti; & non plene nos ſapere, quando vini ſatietate animus occupatur. Ebrietas autem non ſolum in potione vini, ſed in omnibus rebus oſtenditur, quibus & in contractibus, & in negotijs ſæculi, & damnis, ac lucris, amore, & odio mens inebriatur, & fluctuat, & ſtatum ſuum tenere non poteſt. Et quia fragili carne circumdamur, & cogimur pro victu atq; veſtitu & neceſſarijs, quæ ad corpus pertinent, aliqua facere, quæ facere non debemus, ſaltem hoc a nobis exigitur, vt quando in nos reuertimur, & ſcimus cur nati ſumus, & interiora, atque adyta templi ingredimur, recedamus a vitijs ſæculi; & ne minima quidem peccata faciamus. Per quæ oſtenditur, & peccare nos pro neceſſitatibus carnis peccata leuia, & rurſum eſſe tempus quando atrium ingredientes interius ab omni ebrietate mundi, atq; alieni eſſe debemus.

IDEM explicans illa verba: Fornicatio & vinum, & ebrietas auferunt 9 cor, inquit: Sicut vinum & ebrietas *Lib. 1. in 4. Oſea 10. 5.* eum qui biberit mentis ſuæ impotem facit; ita fornicatio & voluptas peruertit ſenſum, animumque debilitat, & de rationabili homine brutum efficit animal. Cumque ita cor loco ſuo motum fuerit, ligna, & lapides deos putat, & adorat opera manuum ſuarum. Inſaniunt & inebriantur, & perdito mentis iudicio adorant idola, ideo ait, Populus meus in ligno ſuo interrogauit; ſpiritus enim fornicationum decepit eos.

IDEM exponens illa verba: Viuent tritico, & germinabunt quaſi vi- 10 nea, ait: Vbi noſtra lectio habet, Viuẽt *Lib. 3. in c. 14. Oſea.* tritico, ſeptuaginta verterunt, Bibent, & inebriabuntur tritico, hoc eſt, rerum omnium abundantia. Quod autem hic ebrietas non euerſionem mentis, ſed copiam rerum omnium ſignificet verſiculus ille declarat dicens: Viſitaſti

Pſal. 64. ſitaſti terram, & inebriaſti eam. Et Io-
Gen. 43. ſeph conuiuium, in quo inebriaſſe di-
citur fratres ſuos, & Dominus loquẽs
ad Apoſtolos, Comedite & bibite ami
ci, & inebriamini chariſſimi. Siue quia
Dominus noſter ipſe eſt frumentum
& vinea, quicumque crediderit in eo,
inebriari dicitur.

11 IDEM exponens illa verba: Ex-
In c. 1. Ioel pergiſcimini ebrij, & flete, & vlulate
omnes qui bibitis vinum in dulcedi-
ne, ſic habet: Nulla res ita inebriat, vt
animi perturbatio. Eſt triſtitia quę dū
cit ad mortem, hæc abominanda ebrie-
tas eſt. Eſt ira quæ iuſtitiam Dei non
operatur, & furori proxima, mentis
ſuæ impotem facit, intantum vt labia
tremant, & dentes concrepent, vultus
pallore mutetur. Quid referā de gau-
dio, & voluptate, & maxime amore,
qui excæcat cordis oculos, & nihil a-
liud amantem, niſi id quod amat, co-
gitare permittit? An non eſt dicendæ
ebrietas, cum propter vile ſcortum, &
ignominioſam corporis partem, animę
libertas in ſeruiles blanditias inclina-
tur? Cum furto, ſcelere, atque per-
iurijs, opes futuræ præparet volupta-
ti, & cum videatur ab omnibus, ſe exi
ſtimat non videri dummodo potiatur
eo, quod deſiderat. Sed & auaritia
excæcat animum eius cui nihil ſatis
eſt, & muliebris timor, & dulcium
cupido vitiorum. Vnde dicitur ad eos:
Euigilate & expergiſcimini qui ebrij
eſtis. Nequaquam vino, vt in ſolis ſe-
ptuaginta interpretibus cōtinetur, ſed
omni perturbatione vitiorum. Flete &
plangite, & aſſumite triſtitiam, quæ
ducit ad vitam, & vlulate omnes qui
bibitis vinum in dulcedine, ſiue in e-
brietate, vt ſeptuaginta verterunt.
Prou. 6. Dulcia enim ſunt vitia, quia mel di-
ſtillat in labijs mulieris meretricis.
Quoniam perijt, ſiue ablatum eſt de
ore veſtro, vinum, ebrietas, atq; dulce
do, quæ vos deceperat. Iuxta hunc
ſenſum audiant habitatores terræ, de
illo vino nunc præcipi, in quo eſt lu-
xuria, & quo qui inebriati fuerint, re-
gnum Dei poſſidere non poſſunt. Qui
vini ebrietate ſopitus eſt, euigilet, &
ploret ebrium ſe fuiſſe, vt poſtea gau-
deat ſe ebrietatis materiam non habe-
re, quæ eum per abundantiam ebrium
fecerat, & veſanum.

IDEM exponens illa verba: Quid 12
bonum eius, & quid pulchrum eius, Lib. 2. in c.
niſi frumentum electorum, & vinum 9. Zachar.
germinans virgines, inquit: Chriſtus
Dominus qui frumentum eſt electorū,
ipſe & vinum eſt, quod lætificat cor
hominis, & bibitur ab his virginibus,
quæ ſunt ſanctæ corpore & ſpiritu, vt Pſal. 44.
inebriatæ, atque gaudentes ſequan-
tur Eccleſiam, & dicatur de eis, Addu-
centur Regi virgines poſt eam, proxi-
mæ eius afferentur tibi in lætitia, &
exultatione. Quomodo etiam lætitiā
non habebunt, quæ inebriatæ poculo
Saluatoris generantur in virgines, &
audent dicere, Introducite me in cel-
lulam vini, confortate me in vnguen-
tis? Vinum hoc boni odoris eſt, vnde Cant. 2.
in eodem carmine dicitur, Potabis me
de vino vnguentarij, de riuis malogra-
natorum tuorum. Hoc vino inebriati
ſunt, qui ſequuntur Agnum Dei quo-
cumque vadit, veſtiti candidis veſti-
bus, quia virgines ſunt.

IDEM exponens illa verba: Noli 13
Regibus dare vinum, quia nullum ſe- Lib. 3. in c.
cretum eſt, vbi regnat ebrietas, ait: 31. Prouer.
Præcipit ne vino inebrientur mentes 10. 7.
fidelium, qui ſunt membra Regis ęter-
ni. Date ſiceram mærentibus, & vi-
num his qui amaro ſunt animo. Bi-
bant, & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, &
doloris ſui non recordentur amplius.
Siceram & vinum hoc loco ſupernam
diuinæ ſapientię conſolationem dicit,
quæ illis eſt exhibenda cordibus, quæ
in infimis conſolari refugiunt, & quic-
quid occurrit in præſenti, amaro ſu-
ſcipiunt animo, ſolem quæ nondum vi-
dent gaudijs cæleſtibus tota mente
inhærentes iuxta eum qui dixit, Re-
nuit conſolari anima mea, memor fui Pſal. 76.
Dei, & delectatus ſum. Item date ſice-
ram mærentibus, & vinum bibere his
qui amaro ſunt animo. His qui pro pę-
nitudine, actuum priſtinorum mœrore
atq; triſtitia deprimuntur, ſpiritualis
ſcientiæ iucunditatem, velut vinum

quod

quod lætificat cor hominis, affluenter infundite, eoſq; ſalutaris verbi crapula refouete, ne in abundantiori triſtitia abſorbeantur.

14 *Expoſit. in Pſ. 22. 1. 7.* IDEM exponens illa verba: Et calix tuus inebriãs, quàm præclarus eſt, ait: Myſtico me calice inebriaſti, vt obliuioni traderé delectationes prioris vitæ. Vel calix inebrians dicitur verbum Dei, quia per prædicationem compungitur homo in mente, quando ſeparat hominem, ideſt, patrem a filio, filium a patre ſuo, matrem a filia, & filiam a matre ſua, & nurum aduerſus ſocrum ſuam. Tunc nos inebriat quãdo iſta facit.

15 *In Pſ. 35.* IDEM exponens illa verba: Inebriabuntur ab vbertate domus tuę, inquit: Ipſi filij inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, a pinguedine gratiæ Spiritus Sancti. Domus tuæ, ſanctę Eccleſiæ. Vel inebriabuntur, vt oblitis flagitijs, virtutibus copulentur.

16 *Lib. 12. contra Fauſtũ Manichęũ.* AVGVSTINVS exponens benedictionem Iudæ, Lauabit in vino ſtolam ſuam, &c. Pulchriores ſunt oculi eius vino, ait: Fulgere oculos eius a vino, *Gen. 49.* illa in corpore eius membra cognoſcunt, quibus donatum eſt ſancta quadam ebrietate alienatæ mentis, ab infra labentibus temporalibus, æternam lucem ſapientiæ contueri. *1. Cor. 6.* Vnde cum Paulus ait, Siue mente excedimus Deo, hi ſunt fulgentes oculi a vino.

17 *In Pſ. 22. 10. 8.* IDEM explicans illa verba: Et calix tuus inebrians, quàm præclarus eſt, ait: Et poculum tuum, obliuionem præſtans priorum vanarum delectationum quàm præclarum eſt.

18 *In Pſ. 35.* IDEM exponens illa verba: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, inquit: Hoc calice inebriati erant martyres, quando ad paſſioné euntes ſuos non agnoſcebant. Quid tam ebrium, quàm non agnoſcere vxorem flentem, non filios, non parentes? Non agnoſcebant, non eos ante oculos eſſe arbitrabantur. Nolite mirari, ebrij erant. Vnde ebrij erant? Videte, acceperunt calicem, vnde inebriarentur. *Pſal. 115.* Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam. Ergo fratres, ſimus filij hominum, & ſperemus ſub tegmine alarum eius, & inebriemur ab vbertate domus eius.

19 *In Pſ. 103.* IDEM explicans illa verba: Et vinum lætificet cor hominis, ſic habet: Nemo ſe ad ebrietatem paret; immo ſe omnis homo ad ebrietatem paret. Calix tuus inebrians, quàm præclarus eſt, nolumus dicere, nemo ſe inebriet. Inebriamini, ſed videte vnde. *Pſal. 22.* Si vos inebriat calix Domini præclarus, videbitur iſta ebrietas in operibus veſtris, videbitur in ſancto amore iuſtitiæ, videbitur poſtremo in alienatione mentis veſtræ, ſed a terrenis in cœlum. *Infra*: Et vinum lætificet cor hominis. Videtur iam dicere de ſpirituali vino, nam id lætificat cor hominis. Eſt ergo vinum, quod vere lętificat cor, & non nouit aliud, niſi lætificare cor.

20 *Serm. 49. in Cant.* BERNARDVS exponens illa verba Canticorum 2. Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem, inquit: Habito pro votis dulci admodum, familiariq; colloquio cum dilecto, illo abeunte, ſponſa regreditur ad adoleſcentulas aſpectu ita ipſius, affatuq; refecta, accenſaque quatenus ebriæ ſimilis appareret. Et quaſi illis ſtupentibus nouitatem, & quærentibus cauſam, reſpondit, mirũ minime eſſe, ſi vino æſtuaret, quæ in cellam vinariam introiſſet. Secundum litterã ita. Secundum ſpiritũ quoque non negat ebriam, ſed amore, non vino, niſi q amor vinum eſt. *Infra*: Introduxit me Rex in cellam vinariam. Ad Eccleſiam refertur ſermo, cum repleti Spiritu Sancto diſcipuli, muſto ebrij a populo putarentur, tunc tamquã amicus ſponſi pro ſponſa ſtans Petrus in medio eorum, dixit: Non ſicut vos æſtimatis hi ebrij ſunt. Attende interim, quòd non omnino ebrios, ſed ebrios ſicut ab illis æſtimati ſunt, denegauit. Erant enim ebrij, ſed Spiritu Sancto, non muſto. Et quaſi teſtificarentur ad plebem reuera in cellam ſe fuiſſe vinariam introductos, rurſum Petrus pro omni-

omnibus. Sed hoc eſt, ait, quod dictum *Cap. 2.* eſt per Prophetam Ioel, Et erit in nouiſſimis diebus effundam de ſpiritu *Act. 2.* meo ſuper omnem carnem. An non tibi cella videtur fuiſſe vinaria, illa domus, in qua erant diſcipuli congregati, Cum factus eſt repente de cęlo ſonus, tamquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum?
21 Et nonne vnuſquiſque illorum exiens inebriatus ab vbertate domus illius, & torrente voluptatis tantæ potatus, dicere merito quibat, Quoniam introduxit me Rex in cellam vinariam? Sed & tu quoque ſi collecto tuo ſpiritu, mente ſobria, & vacua curis, orationis domum ſolus introeas, in Dei præſentia, miſerandus, deplores miſerias & calamitates quas pateris, crebris ſuſpirijs & gemitibus inenarrabilibus prodas neceſſitatem, ſi perſeueraueris pulſans, non egredieris vacuus. Verum cum te nobis reddideris plenum gratia & charitate, nec poteris ſpiritu feruens diſſimulare munus acceptum, quod ſine inuidia communicabis, eriſque cunctis admirandus, poteris & ipſe veraciter proteſtari, quia introduxit me Rex in cellam vinariam. Si quis orando obtineat, diuino amore vehementiſſime flagrans, & æſtuans iuſtitiæ zelo, mente accedat Deo, nec non & in cunctis ſpiritualibus ſtudijs pernimium feruens, *Pſal. 83.* ita vt diceret poſſit, Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis, is plane cum ex charitatis abundantia, beatum & ſalutarem vini lætitiæ ructare crapulam cœperit, in cellam vinariam non immerito perhibebitur introiſſe.

Eccleſiis ac Templis exhibenda eſt reuerentia maxima, de qua re parum curant homines. Cap. II.

1 Homil. 5. in Pſal. 28. to 1. BASILIVS explicans illa verba: Et in templo eius omnes dicent gloriam, ſic habet: Audiant hæc Pſalmi verba, & cõfuſi ſuppudeſcent ij, qui in templo prolixiſſima intertexũt colloquia. Quid dicit Pſalmus? Qui in templo Dei eſt, non maledicentiam, non vanitatem, ac ne obſcœnis rebus plenos ſermones pronunciet, ſed in tẽplo eius quiſque dicet gloriam. Aſſiſtunt angeli verba deſcribentes, adeſt & Dominus affectus intrantium conſiderans. Preces cuiuslibet Deo manifeſtæ ſunt. Alius ex affectu tantum orat, alius ſcite ac prudenter cœleſtia quærit, quidam perfunctorie, nec acri attentione, ſummis labris verba loquitur; cor autem eius longe eſt a Deo, etſi etiam erat; carnis tamen proſperam valetudinem, corporis bona, inſuper diuitias & gloriam quærit humanam. Oportet autem nihil horum committere in templo, vt ſermo Dei docet, ſed in templo eius quiſque dicat gloriam. Cœli enarrant gloriam Dei. Angelorum opus laudare Deum, omnibuſque cœleſtibus exercitibus vna hæc cura, gloriam tranſcribere creatori. Reliquæ item creaturæ omnes, ſiue cœleſtes, ſiue terreſtres, ſiue rationales, ſiue rationis expertes, demumque inanimatæ, ſeu voce, ſiue geſtis, aut aliqua ſignificatione, ſummum omnium conditorem Deum extollere, ac prædicare videntur. Homines vero miſerabiles relictis ædibus ſuis ad templum concurrunt, quaſi emolumenti quicquam inde laturi; cum tamen nec accommodent aures verbis Dei, nec ſuæ intelligant conditionem naturæ, nec peccato quopiam præoccupati mœrore afficiuntur, ac ne tum quidem contriſtantur, cum ad memoriam, quæ admiſerunt, recurrunt. Nullo corripiuntur diuini iudicij metu, adeo vt ſibi arridentes domum orationis in locum vertant effuſiſſimæ loquacitatis, minus obtemperantes. Pſalmo huic conteſtanti ac dicenti, In templo eius omnes dicent gloriam. Tu autem non ſolũ dicis, ſed alteri cuipiã impedimẽto es, eũq; tibi vni reddis attentũ, dũ obſtrepere tuo clamore obtũdis, & exuperas perſonantẽ Spiritus ſancti doctrinã. Vide ne cũ hinc emigraris, loco mercedis recipiẽdæ pro dininis laudibus, vna cũ ijs qui nomẽ Dei execrãtur, & blaſphe

mis

mis vocibus inceſſnut, condemneris. Lingua pſallat, mens ſenſum eorũ quę dicta ſũt, ſcrutetur, vt pſallas ſpiritu, pſallas & mente. Non enim gloria Deus indiget, ſed vult te dignũ reddi, vt laudẽ & gloriã promerearis. Qđ enim ſeminat homo, hoc & metet, ſemina diuinæ laudis ſementem, vt coronas, honores, laudes in Regno cœlorum metas. In Templo Dei, quidam nullo vnquam fine, ſe totos effundunt in futiles & aniles nugas, ac proinde nullo ſuo fructu illud ingrediuntur, atque adeo vtinam fruſtra tantum ſubirent templum, non etiam magno ſuo incommodo.

[3 Homil. 33. In cap. 10. Matth.] CHRYSOSTOMVS ſic habet: Optarem millies domi noſtræ cõtemptus eſſe, quam in hoc loco prædicans, tanto mihi hoc quàm illud moleſtius eſſe videtur, quãto hęc domus, quàm veſtra excellentior eſt. Nam hic magnæ nobis ſunt poſſeſſiones, hic omnis ſpes noſtra ſita eſt, omnia quæ hic ſunt, ſublimia certe ſunt, atque fulgẽtia, hæc menſa pretioſior multo eſt, atque iucundior. Arca etiam hæc melior, quam tua eſt, magiſq; neceſſaria; non enim pretioſas veſtes, ſed miſericordiam incluſam continet, qua qui priuantur, culpa ſua priuantur. Hic & lectulus eſt valde tuo præſtantior, diuinarum enim Scipturarum lectio, omni magno lecto ſuauior eſt, & certe bene nobiſcum ageretur, ſi nullam aliam domum pręter hãc poſſideremus. [Act. 4.] Quod dictum ne graue vobis videatur, recte dictum, tria millia hominũ, & quinque millia illi teſtantur, qui domum vnam, & menſam vnam, & animam vnam habuerunt. Verum quoniã longe a virtute illorum abſumus, ſaltim quando huc conuenimus omni ſtudio faciamus Nam ſi in alijs rebus pauperes, & inopes non ſumus, nihilominus, cum Pax vobis, dicimus, Et ſpiritui tuo, nõ voce ſolum, ſed animo quoque reſpondeatis, nõ ore magis, quàm mente id proferentes. *Infra.* Domus priſcis tẽporibus Eccleſiæ erant, nunc ipſa etiam Eccleſia in domum redacta eſt. Nihil autem in priuata domo carnale loquebatur, nihil nunc in Eccleſia ſpiritale meditatur, ſed huc etiam fori & iudicij negotia introducitis. Cumque Deus loquatur, non modo ipſum ſilentio non auditis, verum etiam contraria inferentes inculcatis, atque vtinam ad hanc vitam ſaltem vtilia, & ad vos ipſos pertinentia, & non illa quæ nihil ad vos pertineant, & diceretis, & audiretis, quas ob res acerbe fleo, & numquam flendi finem faciam.

[4 Hom. 74. in Matthæum] IDEM ſic ait: Multi ad formas mulierum aſpiciendas in Eccleſiam veniunt, deinde non miraris, quomodo vndique fulmina non deferuntur, quomodo cuncta funditus non euertuntur. Hæc enim non fulminibus ſolum, ſed etiam gehennæ ſupplicio digniſſima. Verum Deus cum longanimis & miſericors ſit, vt in pœnitentiam te adducat, iram ſuam interea retinet. Quid facis homo, mulierum ſpeciem curioſius in Eccleſia perſcrutaris, nec horreſcis, tanta templum Dei afficiens contumelia? Proſtibulum ne tibi videtur Eccleſia, & foro ignobilior? Nam in foro erubeſcis, etiam times, ne quis te videat mulierem ſectari, in Eccleſia vero Dei, cũ ipſe Deus te alloquatur, & ab iſtis deterreat, eo ipſo tempore maxime fornicatione atque adulterio vteris, quo tibi magna voce intonatur, vt ab his fugias; nec horreſcis, nec ſtupes. Sane multo melius eſſet cæcos, aut aliter ægrotos eſſe, quàm ita oculis turpiter abuti. Oportet quidem interiore pariete a mulieribus diſſeparari, verum quoniã non vultis, neceſſarium eſſe patres noſtri putauerunt, ſaltem his ligneis parietibus vos diſſeparare. Audiui autem ego a ſenioribus, non fuiſſe hos parietes ab initio. Apoſtolorum etiam tempore, vna viri & mulieres orabant, & mulieres veræ mulieres, & viri ſimiliter, viri erant. In cenaculo, viri ac mulieres ſimul congregati receperunt Spiritum ſanctum, & cœlo conuentus ille dignus fuit.

[5 Hom. 13. in] IDEM exponens illa verba: Domus mea domus orationis vocabitur

Marcum. omnibus gentibus, vos autem feciſtis *Mar. 11.* illam ſpeluncam latronum, ait: O infelicitatem noſtrã, o nos omni lachrymarum fonte plangendos, domus Dei *Hier. 7.* facta eſt ſpelunca latronum. Iſta eſt domus, de qua dicitur in Hieremia, Numquid ſpelunca hyenæ, facta eſt do *Ioan. 2.* mus meæ mihi? *Infra.* Vtinam de præterito populo eſſet tantum dictum, vti nam de Iudæis legeretur, non autem de Chriſtianis, Domus mea, domus orationis eſt, vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum, & domum negotiationis, vt Ioannes ait: Si de Iudæis tantum iſta dicerentur, ploraremus quidem illos, ſed de nobis gauderemus. Nunc vero in multis locis, domus Dei, fit domus negotiationis. Res tam manifeſta eſt, vt expoſitione non indigeat. Vtinam eſſet obſcurum, & non intelligeremus, domus Patris in multis locis, domus negotiationis eſt.

6 *Hom. 24. in acta Apoſtolorum 10. 3.* IDEM ait: Et hoc profecto terribile, quod non venis ad Eccleſiam, vt ſaltes in ludo, & chorea, & ſtes ſine ordine, neſcis quòd cum Angelis ſtas, cum illis cantas, cum illis hymnos dicis, & ſtas ridens? Etenim non eſſet mirum, ſi fulmen demitteretur nõ ſolum in illos, ſed etiam in nos. Digna enim fulmine ſunt hæc. Adeſt Rex cõſiderare exercitum, & tu in illorum conſpectu ſtas, ac rides, vel ridentem negligis? Verum quamdiu obiurgamus? quandiu reprehendimus? Nonne vt damnoſos, vt fures, vt corruptos & pernicioſos tales, & innumeris malis plenos, ab Eccleſia excludi oportebat? Vnde hi qui horrenda hora rident, abſtinebunt a riſu, vnde abſtinebunt a nugis, qui in tempore bene dictionis garriunt, non reuerentur pręſentes, nec Deum timent. Non ſufficit nobis, quòd ipſa mente ſumus ignaui, neque quòd orantes, alio euagamur, ſed etiam riſum & cachinnos multos afferimus? Numquid theatrica ſunt hæc, quæ in Eccleſia geruntur?

7 *Hom. 36. in primã epiſtolã Pauli ad Corinthios 10. 4.* IDEM ſic habet: Olim, domus, Eccleſiæ erant, nunc vero Eccleſia, domus, immo domo qualibet, profana magis, nam in domo quidem ordo ſeruari ſolet. Hera thronum occupat omni cum venuſtate, famulæ tacitæ ſedẽtes texunt, familiarium quiſque quod imperatum eſt in manibus habet, hic vero magnus tumultus, magna confuſio, nihilque a caupona differunt noſtra, tanta turba, tantus riſus, quantus in balneis, quantus in foro, clamantibus & tumultuantibus omnibus, atq; hæc quidem in vrbe noſtra ſolum. Nam alibi ne amicum quidem, in quẽ poſt longum tempus incidiſti, compellare licet, ſed foris iſta fiunt, & recte quidem, neque enim vnguentaria taberna, Eccleſia eſt, aut officina forenſis, ſed locus Angelorum, locus Archangelorum, regia Dei, cælum ipſum. Quemadmodum igitur, ſi cælum quiſpiam in anguſtum redactum, illuc inducat, etiamſi patrem, etiamſi fratrem videas, tamen præ ſtupore non alloquare, ſic neque hic aliud quicquam quàm ſancta ſonare decet. Nam & hic cœlum dubitas? menſam iſtam vide, cuius gratia conſtituta ſit, & quapropter, cogita quis hic ſit progreſſurus, ante progreſſum certe horrebis. Nam & thronum modo regis videns, animo conſurgit, quiſquis egreſſum Regis expectat, & tu igitur ante illud horrendum tempus, animo tremiſce, animo commoueare priuſquam vela redu cta, & chorum Angelorum progreſſum vides, in ipſum vltro cœlum aſcẽde, Sed iſta profanus ignorat, alia igitur producemus. Tu igitur qui hæc ignoras, vbi prophetam ita dicentem audis, Hæc dicit Dominus, migrato terra, cœlum tu quoque aſcende, cogita quis ſit, qui per illum tibi loquatur. Atqui in theatris hiſtrione riſum excitante, theatrum totum ſummo cum ſilentio ſedet auſcultans, atque hoc quidem ſilentium nemine imperante, & nec ſtrepitus, nec clamor nec rumor, ne minimus quidẽ exiſtit. 8
Domino vero cœlitus de tam ſtupeſcendis rebus nobiſcum loquente, canibus impudentiores ſumus, ſcortis reuerentiæ pluſquam Deo exhibemus. Inhorreſcitis cum iſta auditis, quin magis

magis adeo faciētes horreſcite. Quod de pauperum cōtemptoribus ſeorſimque edentibus Paulus aiebat, Numquid domos non habetis ad manducā-

1. Cor. 11. dum? An Eccleſias Dei contemnitis? Et confunditis eos, qui non habent. Idem mihi cum his quoque, qui hic tumultuando, clamando, omnia complent, ex poſtulare permittetis. Quid enim, domos ad nugandum non habetis? Eccleſiam Dei contemnitis, ſi quis eſt qui modeſtus, qui tacitus eſſe velit, corrumpitis? Atqui iucundum colloqui cum familiari? Eſto, ſane non veto, ſed domi, ſed foris, ſed in balneis fiat. Eccleſia enim non diſceptandi, ſed diſcendi locus eſt. Nunc autem a foro nihil differt, & ſi non ſit temerarium dictu fortaſſe nec ſcena ipſa, adeo proſtitutis ſcortis petulantius, quæ hunc mulieres congregantur, ſeſe comunt, & ſine dubio non paucos etiam hic ſollicitant homines intemperatos. Si quis corrumpere matronam conatur, locum hunc maxime idoneum putat. Emere quid, aut mercari lubet, magis idonea Eccleſia eſt, quàm forum. Sæpius enim de his rebus hic, quàm in ipſis officinis loquuntur. Dicere vis male, audire mala vis, etiam hoc frequentius hic, quàm foris. Ciuilium, domeſticorum negotiorum, ſermonem quæris, non eſt cur ad iudicium accedas, ſunt enim hic, qui accuratius adeo etiam iſta tibi exponant, omnia denique facilius hic, quàm Eccleſiam deprehendas. *Infra*: Si ſilere non potes, exi, ne alijs obſtes. Vnam in Eccleſia velut vnius corporis eſſe vocem oportet, ſemper itaq;, & qui prælegit loquitur ſolus, & ipſe qui epiſcopatum tenet, ſedet interim ſilēs, & qui pſallit, pſallit ſolus, & vbi oēs ſuccinuerunt, velut vno ex ore, vox defertur, & qui verba populo facit, facit ſolus. Quòd ſi multi multa, & diuerſa inculcent, qd nos tumultuamur fruſtra? certe enim niſi me de tantis rebus temere, fruſtraq; loquentem crederetis, nūquam de inutilibus, & friuolis vos hic tantum effutiretis.

9 IDEM explicans illa verba: Mulieri docere non permitto, ait: Magnam a mulieribus beatiſſimus Paulus verecundiam exigit, dum ſilere perpetuo imperat. Nihil inquit, in Eccleſia loquatur mulier. Id quod, & ad Corinthios ſcribens dixit, Turpe eſt mulieribus in Eccleſia loqui. *Et infra*. Si quid autem diſcere volunt, domi viros ſuos interrogent. At nunc ingens vbique tumultus, maximus clamor, collocutio plurima, atq; confuſa, neque vſquam alibi tantum loqui mulieres, neq; in foro, neq; in balneis, quantum intra Eccleſiam videas, quaſi ob hoc ipſum eo conueniant, vt quæ velint, licite loqui poſſint, ita inutilibus fabulis occupatæ ſunt omnes, idcirco permixta ſunt omnia, ordoque confuſus eſt. Adeo autem, inquit, oportet illam ſtudere ſilentio, ne non modo de ſæcularibus rebus, verū de ſpiritualibus quidē non loquendum ſibi in Eccleſia nouerit. *Infra*: Eſt quippe ferme loquax muliebris ſexus, idcirco omni ex parte fluentem reſtringit, ac comprimit.

Hom. 9. in epiſt. 1. ad Thimoth.

1. Cor. 14.

IDEM inquit: Quid facit homo? 10 Non promiſiſti ſacerdoti, qui dixit, Surſum corda, & dixiſti, Habemus ad Dominum? Non reuereris, & erubeſcis? Et illa ipſa hora mendax inueniris. Papę: menſa myſterijs inſtructa eſt, & agnus Dei pro te immolatur, ſacerdos pro te angitur, ignis ſpiritualis ex ſacra menſa refluit, Seraphim adſtant ſex alis faciem tegentia, omnes incorporeæ virtutes pro te cum ſacerdote intercedunt, ignis ſpiritualis e cœlo deſcendit, ſanguis in cratere in tuam purificationem ex immaculato latere hauſtus eſt, & non erubeſcis, reuereris, & confunderis, neque Deum tibi propitium facis? Centum ſexaginta octo horas habente hebdomada, vnam & ſolam horam ſibiipſi ſegregauit Deus, & hanc in opera ſæcularia, & in ridicula inſumis? *Infra*. An non vides eos, qui corruptibili temporali ac terreno Regi aſſiſtunt, quàm ſint immobiles, non loquentes, non oculos huc & illuc mittentes, ſed mæſti, territi, lugentes? Ex ipſis documentum acci-

Serm. 1. ex 25. varijs, primi tomi.

accipite homines, & ſic aſſiſtite Deo, quaſi ad terrenũ Regem acceſſuri. Multo magis cęleſti Regi cum timore adſtare oportet. Hoc ſæpe dico, & dicere non ceſſabo, donec correctos videã. Ingredientes in Eccleſiam, vt decet ad Deum accedamus.

11 BERNARDVS ait: Vere Dominus eſt in loco iſto, dixit Iacob dormiens, cum vidiſſet Angelos aſcendentes & deſcendentes. Miratur gratiam, & dignationis magnitudinem expaueſcit. Quàm terribilior eſt iſte locus, quàm euidentius certiuſq; Dominus eſt in loco iſto, vbi nimirum non modo duo, aut tres, ſed tam multi in ipſius congregati nomine perſeuerant. Terribilis plane locus & dignus omni reuerentia, quem fideles viri inhabitant, quem Angeli ſancti frequentant, quem ſua quoque pręſentia Dominus ipſe dignatur. Vere Dominus eſt in loco iſto, vbi in eius nomine homines ſimul & Angeli congregantur. *Infra.* Teſtantur ſacræ litteræ, in paradiſo olim poſitum primum Adam, vt operaretur & cuſtodiret illum. Sic ſecundus Adam in Eccleſia, in loco iſto, in horto deliciarum ſuarum (ſiquidem deliciæ ſuæ eſſe cum filijs hominum) in loco iſto, vt operetur, atque cuſtodiat. Porro Angeli aſcendentes, & deſcendentes ſunt in loco iſto. Aſcendentes, vt videant faciem Patris, deſcendentes, vt prouideant nobis. Quid ergo nos? Quomodo hic eſſe debemus, in quanta reuerentia ſtare in loco iſto, vbi Deus eſt operans & ſeruans aſcendentes & deſcendentes?

Serm. 6. in dedicatione Eccleſiæ. Geneſ. 28.

12 AMBROSIVS oſtendit, quantum iuuandæ ſint viduæ, & templum debeamus reuereri adducens exẽplum 2. Machab. 3. quando Heliodoro volente tollere depoſita viduarum apparuit eques armis præfulgens aureis, & duo alij iuuenes, qui flagellis eum cædebant, vſque dum pene emitteret ſpiritum, qui adiutus precibus & oratione Oniæ, recepto ſpiritu hoſtiam Domino obtulit, & Oniæ ſacerdoti gratias egit, & reuerſus ad Regem dixit. Si quem habes hoſtem, aut inſidiatorem rerum tuarum, illuc eum dirige, & flagellatum recipies eum, &c. ibi ponit aliam hiſtoriam vide, &c.

Lib. 2. officiorum ca. 29. tom. 4.

IDEM damnat loquentes in Eccleſia, & ait: Maxima eſt virtus tacendi, præſertim in Eccleſia. Nulla te diuinarum ſententia fugiet lectionum, ſi autem admoneas, vocem premas. Conſeruabat enim Maria, vt legimus, omnia in corde ſuo quæ de Filio dicebantur, & tu cum legitur aliquid, quo Chriſtus, aut venturus annunciatur, aut veniſſe oſtenditur, noli fabulando obſtrepere, ſed mentem admoue, an quidquam eſt indignius, quàm oracula diuina circumſtrepere, ne audiant, cum gentiles idolis ſuis reuerentiam tacendo deferant? vnde illud exemplum proditur, Alexandro ſacrificante Macedonum Rege puerulum barbarum, qui ei lumen accenderat, excepiſſe ignem brachio, atque aduſto corpore manſiſſe immobilem, nec dolorem prodidiſſe gemitu, nec tacito pęnam indicaſſe fletu, tanta in puero barbaro fuit diſciplina reuerentiæ, vt naturam vinceret. Frequens ſermo eſt, cum plurima ranarum murmura, religioſæ plebis auribus obſtreperent, ſacerdotem Dei præcepiſſe, vt conticerent, ac reuerentiam ſacræ deferrent orationi; tunc ſubito circumfuſos ſtrepitus quieuiſſe, ſilent igitur paludes, homines non ſilebunt? &c. 13

Libro 3. de virginibus, tom 4.

Eccleſia Catholica varie comparatur, in qua mali permixti ſunt bonis.

Cap. III.

ORIGENES explicans illa verba ex capite 50. Aperuit Dominus theſaurum ſuum, & protulit vaſa iræ ſuæ, ſic habet: Quæro de alia Scriptura vaſa iræ Dei, ibique inuenio Apoſtolum mihi ſubijcientem vaſa iræ Dei. Ait enim. Si autem volens Deus oſtendere iram ſuam, & notam facere potẽtiam ſuã, ꝑtulit vaſa irę in multa patiẽtia, vt oſtẽderet diuitias glorię ſuę in vaſa miſt- 1

Hom. 3. in Hieremiã, tom. 2.

miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Generaliter Apoſtolus omnes homines diuiſit bifariam, dicens quoſdam eſſe vaſa miſericordiæ, & quoſdam vaſa iræ. Verbi gratia, Pharaonem, & Aegyptios vaſa iræ, rurſus eos qui in tempore, de Iudæis & gentibus crediderunt vaſa miſericordiæ nũcupauit. Sunt ergo in theſauro Dei vaſa iræ, ſcriptum eſt enim, Aperuit Dominus theſaurum ſuum, & protulit vaſa iræ. Quis eſt iſte theſaurus Domini, in quo vaſa iræ inueniuntur? Theſaurum Domini ego confidens dicam eſſe Eccleſiam eius, & in iſto theſauro ideſt Eccleſia, ſæpe homines latitare, qui ſunt vaſa iræ. Veniet igitur tempus, quando aperiat Dominus theſaurum Eccleſiæ, nunc enim clauſa eſt Eccleſia, & vaſa iræ, cum vaſis miſericordiæ inhabitant, & paleæ cum frumento ſunt, & piſces perdendi ac proijciendi, cum bonis piſcibus qui in retia inciderant, continentur. Quam cum aperuerit iudicij tempore, & protulerit exinde vaſa iræ ſuæ, dicet forſitan is qui eſt vas miſericordiæ, de egredientibus vaſis iræ ſuæ, Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis, quia ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. *1. Ioan. 1.*

2 Homil. 14. in c. 6. Eſa. tom. 1.

CHRYSOSTOMVS vocans Eccleſiam nauem, ait: Nauem detrahamus, veli loco expandentes linguã, pro zephyro ſpiritus gratiam inuocãtes, pro temone clauoque cruce gubernatrice vtentes. Nam mare quidem illud, habet aquam ſalſam, hoc autem aquam viuam. Illic enim ſunt animalia rationis expertia, hic vero animæ rationales. Illic qui nauigant è mari in terram, hic vero qui nauigant, e terra in cœlum appellunt. Illic nauigia, hic eloquia ſpiritualia, illic zephyri flatus, hic ſpiritus præſentia, illic homo gubernator, hic vero gubernator Chriſtus; eoque ſane iactatur quidem nauis, at non mergitur. Poterat quidem & in tranquillo nauigare, verum non paſſus eſt gubernator, quo ſimul & nauigantium perſpicias tolerantiã, & gubernatoris prudentiã plenius cognoſcas. A quàm multis oppugnata eſt Eccleſia, nec vnquã tamen victa? Quot tyranni, quot Duces, quot Imperatores? Auguſtus, Tiberius, Caius, Claudius, Nero, homines litteris ornati, potentes, tot modis oppugnarunt recentem ac teneram, at non deiecerunt. Quin potius, qui oppugnarunt ſilentur, obliuioni traditi, illa vero oppugnata, cœlum tranſcendit. Neq; enim id mihi ſpectato, quod in terris ſita eſt Eccleſia ſed quòd in cœlo verſatur. In cœlo Eccleſia radices fixas habet, potius quàm in terra. Facilius eſt ſolem extingui, quàm Eccleſiam obſcurari. Eſt enim cœlo honoratior Eccleſia. Quare conditum eſt cœlum? Propter Eccleſiã. Eccleſia non eſt condita propter cęlum? cęlum conditum eſt propter hominem, non homo pp cęlum.

3 Homil. 3. in cap. 1. Matt. to. 2

IDEM ſic habet: Et cõſidera quę in Ruth facta ſunt, & inuenies noſtri figuram fuiſſe. Hæc enim erat alienigena, & in extrema delapſa pauperiem ſed videns eam Booz, nec ob ipſius paupertatem deſpexit, nec ob impietatem gentis, exhorruit: ſicut etiã & Chriſtus Eccleſiam ſuſcipiens, & alienigenam, & magnorum oppreſſam egeſtate bonorum, ſuo conſortio copulauit. Sed quemadmodum Ruth illa ex alienigenis mulier, niſi prius reliquiſſet parentes, niſi domum contẽpſiſſet & gentem, & patriam, atque cognatos, numquam profecto tali fuiſſet nobilitata connubio, ita Eccleſia etiã, non ante amabilis efficitur ſponſo, q̃ priorem conuerſationem relinquat. Quod Propheta quoque ad ipſam loquens, ait: Obliuiſcere populũ tuum, & domum patris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum. Hoc enim Ruth etiam feciſſe legitur, & idcirco in Eccleſię ſimilitudinem, mater regum effecta eſt. Ipſius enim ex ſtirpe Dauid alijque Reges fuerunt.

4 Homil. 23. ex imperfecto, in c. 8. Matthæi. Prouer. 31.

IDEM explicans illa verba: Aſcendente Ieſu in nauiculam, &c. ſic dicit. Non dubium eſt, nauem iſtam Eccleſiam figuraſſe, ſecundum quod per Salomonem de ea Spiritusſanctus loquitur dicens, Facta eſt quaſi nauis inſtitoris

toris de longe portans panem ſuum.i. Eccleſia quæ nauigantibus Apoſtolis, gubernante Domino, flante Spiritu ſancto, prædicationis verbo vbiq; diſcurrit, portans ſecum magnum & inæſtimabile pretium, quo omne genus hominum, nec potius totum mundũ Sanguine Chriſti mercata eſt. De quo alio quoque loco idem Salomon retulit dicendo, inter cetera veſtigium nauis pelagizantis, inueniri non poſſe, oſtendens cõuerſationem Eccleſiæ nõ terrenam eſſe, vel ſæculi, ſed cęleſtem. dicente Apoſtolo, Conuerſatio noſtra in cœlis eſt. Mare ſæculum intelligitur, quod à diuerſis peccatis & varijs tentationibus, velut quibuſdam fluctibus æſtuat. De quo ſcriptum legimus, Hoc mare magnum & ſpatioſum manibus, illic reptilia quorum nõ eſt numerus, animalia puſilla cũ magnis. Venti autem, nequitiæ ſpirituales intelliguntur, qui ad naufragium Eccleſiæ, per diuerſas ſæculi tentationes, velut per fluctus maris deſæuiunt. Dormire vero Dominus in hac naui tũc intelligitur, cum ad probationem fidei, Eccleſiam ſuam preſſuris & perſecutionibus mundi iſtius tempore, permittit. Oratio vero diſcipulorum, & excitãtium Dominum, & auxilium implorantium vt liberarentur, preces ſanctorum omnium intelliguntur, qui orta tempeſtate perſecutionis, ſæuiente diabolo, & Angelis eius, deuota fide, ac iugi oratione patientiam Domini velut de ſomno excitant, vt miſericordiæ ſuæ auxilio, per timorem humanæ infirmitatis periclitãtibus, ſubuenire dignetur, quo increpatis vẽtis, immũdis.ſ. ſpiritibus, & mitigata omni ſæculi tempeſtate, Eccleſiam ſuam in pace & tranquillitate reſtituat. *Infra.* Vnde quamuis infeſtatione inimici Eccleſia, vel ſæculi tempeſtate laboret, quibuſuis tentationum fluctibus pulſetur, naufragium facere non poteſt, quia Filium Dei habet gubernatorem. Inter ipſos enim turbines mũdi, inter ipſas ſæculi perſecutiones, plus gloriæ ac virtutis acquirit, dum in fide firma & indiſſolubili pmaneat. Nauigat enim inſtructa fidei gubernaculo, felici curſu per huius ſæculi mare, habens Deum gubernatorem, Angelos remiges, portans choros hominum ſanctorum, erecta in medio ipſa ſalutari arbore crucis, in qua Euangelicæ fidei vela ſuſpendens, ſtante Spiritu ſancto, ad portum paradiſi & ſecuritatem quietis æternæ deducitur. Et hæc nauis quamuis per hoc tempus vitæ, per has tentationes ſæculi nauiget, non eſt tamen ſęculi nauis, ſed Dei. Eſt enim, & alia ſæculi nauis, non Dei, ideſt collectio hæreticorum, quæ ſibi, huius nomen Eccleſiæ, vendicat. Aduerſum quam, diem iudicij futurum Eſaias manifeſte declarat dicens. Dies, inquit, Domini aduerſus omnem contumelioſum, & ſuperbum, & poſt aliquantulum ait, & aduerſus omnem nauem maris, ideſt omnem Eccleſiam hæreticorum. De qua alibi idem Eſaias retulit, dirupti ſunt, inquit funes tui, quæ non valuit arbor tua, inclinauerunt vela tua, & non laxabunt vela tua. Nauem vero hanc, maris eſſe dixit, quia huiuſmodi Eccleſia non Dei eſt, ſed ſæculi, quæ licet habere in ſe prædicationem dominicæ crucis videatur, inualidam tamẽ hanc arborem eius oſtendit, quia vbi non eſt veritas fidei, infirma crucis aſſertio eſt. Vnde inclinata & laxata vela eius ſunt oſtenſa, quòd nullo flatu Sancti ſpiritus diriguntur. Et ideo huiuſmodi nauis, hoc eſt Eccleſia hæreticorum, amiſſo veræ fidei gubernaculo, dominantibus aduerſis ſpiritibus, in naufragium mortis æternę demergitur, quæ gubernari à Chriſto Domino non meretur.

Sapien.5. *Philipp.3.* *Pſal.103.* *Eſa.2.* *Eſai 33.*

HIERONYMVS ſic habet: Arca Noe Eccleſiæ typus fuit, dicente Petro Apoſtolo, in arca Noe pauci.i. octo animæ ſaluæ factæ ſunt, quod & nunc nos ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma; vt in illa omnium animaliũ genera, ita & in hac, vniuerſarum & gentium, & morum homines ſunt. Vt ibi pardus, & hædus, lupus, & agni, ita & hic iuſti, & peccatores, ideſt vaſa aurea, & argentea, cum ligneis, & fictili-

In dialogo contra Luciferianos. tom.2.

-dibus commorantur. Habuit arca ni-
dos ſuos, habet Eccleſia plurimas mã-
ſiones. Emittitur de arca coruus, &
non redijt, & poſtea pacem terræ, co-
lumba nunciat, ita & in baptiſmate
Eccleſiæ tæterrimo alite expulſo, id-
eſt diabolo, pacem terræ noſtrę co-
lumba Spiritus ſancti nunciat. Peri-
clitata eſt arca in diluuio, periclita-
tur Eccleſia in mundo. Egreſſus Noe
vineam plantauit, & bibens de ea ine
briatus eſt: natus quoque in carne
Chriſtus Eccleſiam plantauit, & paſ-
ſus eſt. Nudatum patrem irriſit ma-
ior filius, & minor texit: & Deum cru
cifixum illuſerunt Iudęi, & honora-
uerunt Gentiles. Non ſolum in Ec-
cleſia morantur oues, nec aues tan-
tum mundæ volitant, ſed frumen-
tum in agro ſeritur, & inter niten-
tia culta lappęque & tribuli & ſte-
riles dominantur auenæ. Hęc ſunt
vaſa iræ & miſericordiæ, quę in do-
mo Dei ab Apoſtolo prædicantur.
Veniet ergo dies quando theſauro Ec
cleſię aperto, proferet Dominus va-
ſa iræ ſuę, quibus exeuntibus ſancti
dicent, Ex nobis exierunt, ſed non
erant ex nobis, ſi enim fuiſſent ex no-
bis, manſiſſent vtique nobiſcum. Si
iam mundata eſt Eccleſia, quid Domi
no reſeruamus? Eſt via quę videtur
eſſe apud homines recta, nouiſſima au
tem eius veniunt ad profundum in-
ferni.

7 *Lib.4.in c. 11. Eſaia, tom.4.*

IDEM exponens illa verba: Ha-
bitabit lupus cum agno, & pardus cũ
hædo accubabit, vitulus & leo &
ouis ſimul morabuntur, & puer par-
uulus minabit eos. Vitulus & vrſus
paſcentur, ſimul requieſcent catuli
eorum, & leo quaſi bos comedet pa-
leas, ait: Pardus qui prius non mu-
tabat varietates ſuas, lotus in fonte
Domini accubuit cum hędo, non qui
à ſiniſtris eſt, ſed qui immolatur in
Paſcha Domini. Et hoc notandum,
quòd non agnus & hędus habitent,
& accubent cum lupo & pardo, ſed lu
pus & pardus agni & hędi imiten-
tur innocentiam. Leo quoque prius
ferociſſimus & ouis & vitulus pari-
ter morabuntur. Quod quotidie cer-
nimus in Eccleſia, diuites & paupe-
res potentes & humiles. Reges at-
que priuatos pariter commorari, & à
pueris paruis, quos Apoſtolos intel-
ligimus & Apoſtolicos viros impe-
ritos ſermone, ſed non ſcientia, regi
in Eccleſia. *Infra.* Quam diuerſo-
rum prius morum coniunctionem
etiam beatus Apoſtolus Petrus in va-
ſe linteo quod de cęlo dimiſſum eſt, *Act.10.*
ſe vidiſſe teſtatur, habente quattuor
principia, quę quatuor mundi plagas
intelligimus, vt repletam terram Dei
ſcientia cognoſcamus. In quo vaſe
erant quadrupedia & ſerpentes &
beſtiæ & volatilia cęli, vt quod arca
in diluuio, hoc Eccleſia præſtet in
mundo.

8 *Lib.3. in c. 12. Zacharia tom.5.*

IDEM comparans Eccleſiam ma-
lo granato, ait: Nihil hoc pomo pul-
chrius, in rubore Eccleſiæ ſignificat
verecundiam, in granorum ordine gra
dus & membra totius corporis per ſin
gula officia diſtributa.

In cap.13. Zacharia.

IDEM explicans illa verba: In
die illa erit fons patens domui Dauid
habitantibus Hieruſalem, in ablutio-
nem peccatoris & menſtruatę, ſic ha-
ber. De hoc fonte, qui egreditur de
domo Dauid, & in Ezechiele Prophe-
ta ſcribitur, quòd erumpat fons in do-
mo Domini, & creſcat in fluuium, qui
appellatur remiſſionis & indulgen-
tię, & pergat ad ſolitudinem & ad
mare, quod nunc vocatur mortuum,
piſceſque omnes viuificet, & ex v-
traque ripa fluminis varij generis
conſurgant arbores, per ſingulos
menſes ſemper nouis fructibus abun-
dantes. Et vt ſciamus, domum, hoc
eſt templum Dei, ipſam eſſe domum
Dauid, quæ in Ezechiele Domus
Dei, & hic fons de Domo Dei egre-
diens appellatur, refertur ad Eccle-
ſiam, vt omnes renaſcamur in Chri-
ſto, & in aqua baptiſmatis noſtra
nobis peccata donentur. Nihil im-
mundius menſtruata, quæ quicquid
attigerit immundum facit, & huius
tamen ſordes Chriſti abluuntur ba-
ptiſmate.

9 *Epiſt. 119. ad Ianuarium to. 2.* AVGVSTINVS ſic ait: Eccleſia adhuc in iſta mortalitate carnis conſtituta, propter ipſam mutabilitatem, Lunę nomine in ſcripturis ſignatur. Vnde eſt illud, parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittét in obſcura Luna rectos corde; obſcura videtur eccleſia in tempore peregrinationis ſuæ, inter multas iniquitates gemens, & tunc ſunt timendæ inſidiæ fallacium ſeductorum, quas nomine ſagittarum intelligi voluit. Vnde alio loco propter nuncios fideliſſimos veritatis, quos vbique parit Eccleſia, dicitur, Luna, teſtis in cœlo fidelis. *Pſalm. 10.* *Pſalm. 88.*

10 *Lib. de catechizãdis rudibus to. 4.* IDEM ait: Reprobos ad tempus portat Eccleſia, ſicut area vſque ad tempus vẽtilationis paleam ſuſtinet, ſi non ſe correxerint, & propter futuram ſempiternam requiem, Chriſtiani eſſe cœperint, in fine ſeparabuntur. Nec ſibi blãdiantur, quòd in area poſſunt eſſe cum frumento Dei, quia in horreo cum illo non erunt, ſed igni debito deſtinabuntur. *Infra.* Frumentum in comparatione palearum, valde pauciorem habet numerum. Sed ſicut agricola nouit, quid faciat de ingenti aceruo paleæ, ſic nihil eſt Deo, multitudo peccatorum, qui nouit q̃d de illis agat, vt adminiſtratio Regni eius ex nulla parte turbetur, atq; turpetur. Duæ itaque ciuitates, vna iniquorum, altera ſanctorum ab initio generis humani vſque in finem ſæculi perducuntur, nũc permixtæ corporibus, ſed voluntatibus ſeparatę ſunt. Omnes enim homines amãtes ſuperbiam, & temporalem dominationem, cum pompa arrogantiæ, omneſq; ſpiritus, qui talia diligunt, ſimul vna ſocietate deuincti ſunt, morum & meritorum ſimilitudine coniunguntur, & ſi ſæpe aduerſum ſe pro his rebus terrenis dimicent. Et rurſus homines omnes, humiliter Dei gloriam quærẽtes, ad vnam pertinent ſocietatem.

11 *Lib 13. de Ciuit. Dei, c. 21. to. 5.* IDEM ſic ait: Poſſumus paradiſum terreſtrem Eccleſiã vocare, ſicut de illa legitur in Cantico Canticorũ, Emiſſiones tuæ paradiſus malorũ punicorum, cum pomorum fructibus. Quattuor auté paradiſi flumina, quattuor Euangelia, ligna fructifera, ſanctos, fructus autem eorum, opera eorum, lignum vitæ, Sanctum ſanctorũ Chriſtum, lignum ſciẽtiæ boni & mali, proprium voluntatis arbitrium.

12 *Lib. 20. de Ciuit. Dei, cap. 17.* IDEM intelligit de Eccleſia locũ Apocalypſis 21. & ciuitatem magnam Hieruſalem nouam vidi deſcendẽtem de cœlo à Deo aptatam quaſi nouam nuptam ornatam viro ſuo. Et audiui vocem magnam de throno dicentem, Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipſi erunt populus eius, & ipſe Deus erit cum eis. De cœlo deſcendere iſta ciuitas dicitur, quoniam cœleſtis eſt gratia, qua Deus eam fecit. Et de cœlo quidem ab initio ſui deſcendit, ex quo per huius ſæculi tempus, gratia Dei deſuper veniente, per lauacrum regenerationis in Spiritu ſancto miſſo de cœlo, ſubinde ciues eius accreſcunt.

13 *Lib. 12. contra Fauſtũ Manichæũ tom. 6.* IDEM inquit: De lignis quadratis Arca Noe fabricatur, ſicut Eccleſia de ſanctis conſtituitur, ad omne opus bonum ſemper paratis. Quadratum enim, quacumque verteris, firmiter ſtat. Quòd bitumine glutinãtur arcæ ligna, intrinſecus, & extrinſecus, vt in compage vnitatis ſignificetur tolerantia charitatis, ne ſcandalis, Eccleſiam tentantibus, ſiue ab eis qui intus ſunt, ſiue ab eis qui foris ſunt, cedat fraterna iunctura, & ſoluatur vinculum pacis. Eſt enim bitumen fortiſſimum, & violentiſſimum gluten, ſignificans dilectionis ardorem, vi magna fortitudinis ad tenendam ſocietatem ſpiritalem, omnia tolerantem. Quòd cuncta animalium genera, in arca claudũtur, ſicut omnes gentes quas etiam Petro demonſtratus diſcus ille, ſignificat, Eccleſia continet. Quòd, & munda, & immũda ibi ſunt animalia, ſicut in Eccleſia, boni & mali verſantur. Quòd ſeptena ſunt munda, & bina immunda, non quia pauciores ſunt mali quàm boni, ſed quia boni ſeruãt vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, ſanctum autem ſpiritum diuina ſcriptura in ſeptiformi operatione com- *Gen. 6.* *Act. 10.* *Epheſ. 4.*

mendat. Mali autem in binario numero ad ſchiſma faciles, & quodam modo diuiſibiles oſtenduntur. Quod præter arcam, omnis caro quam terra ſuſtentabat, diluuio conſummata eſt, quia præter Eccleſiæ ſocietatem, nihil valet ad ſalutem.

Hom. 18. in Apocalyp. tom. 9.

14 IDEM ſic habet: Ciuitas quam Ioannes Apocalypſis 21 cap. vidit, Eccleſia eſt, Eccleſia autem aurea eſt, qa fides eius velut aurum ſplendet, vitrum autem ad puritatem fidei retulit, quia quod foris videtur, hoc eſt & intus, & nihil eſt ſimulatum. In medio plateæ eius fontem baptiſmi oſtẽdit. Et ex vtraque parte fluminis, lignum vitæ faciens fructus duodecim. Hoc de cruce Domini, dixit, nullum eſt lignum, quod omni tempore fructificet, niſi crux quam geſtant fideles, qui rigantur aqua Eccleſiaſtici fluminis, & reddunt fructum perpetuum omni tempore.

Lib. de Abraham Patriarcha c. 9. tom. 1.

15 AMBROSIVS loquens de Rebecca, quę deſcendit ad fontem, & dedit porum Eliezer, & camelis ſuis, dicit Rebeccam ſignificare Eccleſiam, virgo enim eſt, quia nulli viro niſi ſoli Chriſto eſt iuncta, ſpecioſa valde, quia ſponſus ſpecioſus præ filijs hominum, habet hydriam qua lauat actus hominum, ideoq; habuit, quod daret ſitientibus, quia credidit, & non ſolũ puerum, ſed etiam camelos adaquauit, ideſt, quia non ſolum iuſtos, ſed etiam iniuſtos ſatiat. Samaritana autem illa venit ad fontem, ſed non deſcendit, vidit fontem, ſed non impleuit hydriam, quia qui extra Eccleſiã ſunt, non habent vnde actus ſuos lauent, ſola ergo Rachel cognouit fontem verum, de quo Dauid, Quia apud te eſt fons vitæ, &c.

Ioan. 4.

Pſalm. 35.

Lib. de Salomone c. 3. tom. 1.

Prouerb. 30

16 IDEM explicat tertium, quod Salomon dicit ſe ignorare videlicet, viã nauis in mari. Nauem ait, Eccleſiam debemus accipere, in ſalo mũdi iſtius conſtitutam, quæ crebris ventorum fluctibus, ideſt tentationum plagis, & verberibus fatigatur, quam turbidi fluctus, ideſt, huius ſæculi poteſtas, conatur ad ſaxa perducere, quæ etſi vndarum procellis ſæpe vexetur, tamen numquam poteſt ſuſtinere naufragium, quia in arbore eius, ideſt in cruce, Chriſtus exigitur, in puppi Pater reſidet gubernator, proram, Paracletus ſeruat ſpiritus. Hanc per anguſta huius mundi freta duodeni in portum remiges ducunt, ideſt duodecim Apoſtoli, & ſimilis numerus Prophetarũ, inde Montani latratum falſi carminis, tamquã Scyllam, inde Photinianam Charybdim, in iſta naue Eccleſiæ, ea feliciter præterimus, inde Arrium archipiratam, qui nos per mare ſæculi ad inſtar Pharaonis inſequitur, non timemus, illam ſtellam ſeruantes in cælo, quæ Magos perduxit ad Chriſtum; de hac naui Eccleſiæ prę cipitatum Marcionẽ, mare abſorbuit, inde Sabellius pirata, nos non cepit, inde nobis aquilo nocere non poterit, quamuis inde ſint antichriſti violenta flabra ventura, ſicut ſcriptum eſt, Ex aquilone exardeſcent mala, inde ſyrtes gentilium, & periculoſas hæreſes, & ſcopulos euitamus, quos ſuperiacens aquæ tenuis occultat allapſus, quia Hæretici ſub prætextu nominis Chriſtiani, abſconſa perfidiæ ſaxa, fallaci confeſſione oris obducunt, in quę homines impingunt, dum illis, quòd Chriſtiani ſint credunt, &c. Hæc ergo nauis Eccleſia eſt, quæ etſi quotidie ſæculum iſtud, tamquam aliquod pelagus ſortitur infeſtum, numquam eliditur ad ſaxum, nec mergitur ad profundum. Sed quod ait, vias nauis nauigantis, proprie ſignificat, quod in tempore miro modo perſecutionis cõprehendi omnino non poſſit, quemadmodum viuida per interitum, & diues per damna reddatur: ſicut in perſona ipſius Pſalmographus ait, In tribulatione dilataſti me, &c.

Hierem. 1.

Pſalm. 4.

Serm. 16. in Pſ. 118. tom. 2.

17 IDEM ſuper illud, Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum, explicat illud Cant. 4 Capilli tui ſicut greges caprarum, &c. de Eccleſia loquens, ait: Vides quòd in altis grex iſte paſcitur, itaque vbi alijs præcipitia, ibi capris nullum periculum, vbi alius periculum, ibi gregis huius alimentum,

ibi

ſbi cibus dulcior, ibi fructus electior, &c. Spectantur à paſtoribus ſuis, dumoſa de rupe pendentes, vbi luporum incurſus eſſe non poſſunt, &c. ideo elegit eas Spiritus ſanctus, quibus cœtum venerabilis Eccleſiæ compararet, & vt myſtice audias, capillamentum, verbi eſt altitudo, & eminentia quædam iuſtarum animarum, quoniam ſenſus ſapientis in capite eius, in altitudine enim cogitationis humanę, certum eſt eſſe ſapieutiã, &c. Dentes tui, &c. Iuſtis non carnis humanæ officia, ſed diuinæ gratiæ munera prædicantur. Qui ſunt igitur, iuſtarum dentes animarum, niſi qui informem, ac durum accipientes cibum, vel frigidum plerumque, vel ſupra modum calentem, nunc comminuunt, nunc fouẽt, nũc temperant, pro ut qualitas fuerit alimentorũ? dura cõminuunt, ne aſperitas litteræ inteſtamento, & ſæcularis intellectus rigor, niſi fuerit ſpirituali dente ſolutus, vitalia ipſa, interclusis meatibus ciborum ſalutarium, & gulam quandam animæ, in curioſa edacitate ſuffoces. Par eſt igitur, vt diuidas primum, & ſi ſolida tibi videtur eſca quæ ſumitur, & diſtinguas eam, atque emollitam ſine noxa aliqua animæ in omnia eius membra, naturali diuiſione transfundas, vt vitalem ſuccum omne eius corpus epuletur, nihil cadaueroſum, nihil mortuum ore tuo ſumas, ne dicatur, Sepulchrum patens eſt guttur eorum, ſed viuum haurias

Geneſ. 49. verbum, vt in tuæ mentis viſceribus, poſſis operari, hi dentes ſuper lac candidiores, quia dẽtes iuſtorũ ſunt, &c.

Eccleſia, quæ licet multum impugnetur, non eſt deiecta, caretq; antiqua pulchritudine, quam quiſque ſuo modo debet iuuare.

Cap. IIII.

1 *Homil. 9. in c. 8. & 9. Ioſue to. 1.*

ORIGENES exponens illa verba: Et audierunt omnes Reges Amorrhæorum, & qui trans Iordanem, & qui in montanis, & qui in campis, & qui ſuper ora maris magni, & qui erant in Antilibano, & Cethæi, & Amorræi, & Chananæi, & Pherezæi, & Hiebuſæi, & conuenerunt in vnum, vt expugnarent Ieſum & Iſrael ſimul, ſic habet: Ex ijs quæ geſta ſunt viſibilibus, noſtri Domini IESV Saluatoris bella, ac triumphos, quos egerit contemplemur. Conuenerunt enim Reges terræ, Senatus Populuſque, & principes Romani, vt expugnarẽt nomen Ieſu, & Iſrael ſimul. Decreuerũt enim legibus ſuis, vt non ſint Chriſtiani. Omnis ciuitas, omnis ordo, Chriſtianorum nomen impugnat. Sed ſicut tunc omnes illi Reges conuenientes contra Ioſue, nihil facere potuerunt: ita vel principes, vel poteſtates iſtæ contrariæ, vt non Chriſtianorũ genus, latius ac profuſius propagetur, obtinere non valebunt. Scriptum nãque eſt, quia quanto magis eos humiliabant, tanto magis plures fiebant, & inualeſcebant valde. Confidimus autem, quia non ſolum non nos poterũt obtinere viſibiles inimici, & aduerſarij noſtri, verum etiam viſibiliter Ieſu Domino noſtro vincente, contereretur ſatanas ſub pedibus ſeruorũ eius. Illo enim duce, ſemper vincent ſui, ita vt nos dicamus ſicut in Eſdra ſcriptum eſt, Quia à te Domine eſt victoria, & ego ſeruus tuus, benedictus *1. Eſdr. 4.*
es Deus veritatis.

HIERONYMVS exponens illa verba: Domini ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem, inquit: in Hebræo ita habetur, Domini ſunt afflicti terræ. Afflictos terræ, Hebræi pauperes ſpiritu & humiles corde intelligunt, ſuper quos Dominum orbem poſuiſſe dicunt, quia eorum meritis terram ſtare autumant. 2 *Lib. quæſt. in Geneſim tom. 3.*

IDEM ait: Eccleſia adhuc in iſta mortalitate carnis conſtituta, propter ipſam mutabilitatem Lunæ nouæ appellatione in ſcripturis ſignificatur. Vnde eſt illud, Parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcura Luna rectos corde. Prius .n. quàm fiat illud, quod dicit Apoſtolus, Cum autẽ Chriſtus apparuerit vita veſtra, 3 *In epiſt. de celebratione Paſcha, tom. 9.* *Pſalm. 10.* *Coloſſen. 3.*

tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria, obſcurabitur Eccleſia in tempore peregrinationis ſuæ, inter multas iniquitates gemens, & tunc ſunt timendæ inſidiæ fallacium ſeductorum, quas nomine ſagittarum intelligi voluit. (*Pſalm.88.*) Vnde alio loco propter nuncios fideliſſimos veritatis, quos vbique parit Eccleſia, vt eam tueantur dicitur, Luna, teſtis in cęlo fidelis. Et cum de regno Dñi Pſalmiſta caneret, Orietur, (*Pſalm.71.*) inquit, in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis, donec auferatur ſiue interficiatur Luna, ideſt, abundantia pacis intantum creſcet, donec omnem mutabilitatem mortalitatis abſumat. Perfecta pax tunc erit, cũ corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem. Sunt, & alia teſtimonia ſcripturarum, quę nobis ingerunt per cõmemorationem Lunæ, Eccleſiæ ſignificationem, quæ in iſta mortalitatę ab illa Hieruſalem, cuius ciues ſunt Angeli ſancti, in ærumnis & laboribus peregrinatur.

4 IDEM explicans illa verba: Et (*Lib. 16 in c 58. Eſaia tom. 4.*) vocaberis ædificator maceriæ, aut ſepium, conuertens ſemitas in quietem, ait: Aedificator ſepium eſt, qui ſe opponit Dei iracundiæ ſæuienti Et Symmachus tranſtulit. Murum opponens cædenti, qualis fuit Moyſes, & Aaron, & Samuel, qui iræ Domini reſtiterunt, & quaſi ædificato muro, indignationi eius poſuerunt terminum. Quod, & Hieremiæ dicitur, ne occurrat Domino, ne iræ eius velit reſiſtere, & indignationẽ ita precibus quaſi quodam muro, intercludere. Et Moyſi, quaſi teneretur ab eo Dominus, (*Exod.32.*) Dimitte me, inquit, & percutiam populum iſtum. Iſtiuſmodi ergo ędificator ſepium, & murorum, conuertet ſemitas in quietem, vt nequaquam Dei ira deſęuiat, ſed placatus ſit eis Dominus, & omnes indignationes eius conquieſcant.

5 IDEM exponẽs illa verba: Super (*Lib. 17. in c. 62. Eſaia*) muros tuos Hieruſalem conſtitui cuſtodes, tota die & tota nocte perpetuo non tacebunt, qui reminiſcimini Domini ne taceatis, & ne detis ſilentium ei, donec ſtabiliat, & donec ponat Hieruſalẽ laudem in terra, ſic habet: Hic introducitur perſona Dei loquentis ad Hieruſalem, ideſt Eccleſiam primitiuorum, & eam quæ in Apoſtolis, & per Apoſtolos ędificata eſt. Super muros tuos conſtitui cuſtodes, quos Apoſtolos vel omnes principes eius atque doctores, accipere poſſumus. Qui cuſtodiunt muros Eccleſię, ne aduerſarius noſter diabolus, qui quęrit quomodo poſſit intrare, occaſionẽ accipiat ad gregem Domini deuaſtandum. Qui cuſtodes nec diebus debent nec noctibus tacere, nec in lętis, nec in triſtibus, ſed ſemper Domini clementiam deprecari, vt grex illius, & muri Hieruſalem cuſtodiantur, & vallẽtur eius auxilio. Vnde, & ad eoſdem cuſtodes ſermo dirigitur. O vos qui recordamini Domini, eiuſque clementiam die ac nocte precibus fatigatis, cauete nevnquam in ore veſtro ſileat oratio. Ne detis ſilentium, ei, ſubauditur Domino, ſed ſemper moleſti ſitis, opportune & importune, & imitemini interpellatricem duri iudicis. Nec tacendum eſt donec ſtabiliat, & ponat Hieruſalem laudem in terra, quod fit, cum correcta fuerit Eccleſia.

IDEM inquit: Ego in tabernaculum Dei pelles caprarum, piloſq; offe- 6 (*Lib. 12. in c. 40. Ezec.*) ram, vnde peccatorum ſpinę, & aculei protegantur, & arceantur pluuiæ, & tempeſtates, alius qui diues eſt pro qualitate meritorũ, vel ferrum, vel ęs, vel argentũ aurumq; & pretioſiſſimos lapides offerat, & nõ noſtra, quia ſunt minora, contemnat, ſed proprijs gaudeat opibus. *In quibus verbis docere intendit Hieronymus quòd fideles omnes iuuare debent Eccleſiam vnuſquiſq; pro ſuo poſſe, ſicut ad opus tabernaculi alij offerebant pelles, alij aurum & pretioſiſſimas gemmas, ſic Eccleſiam alij multis laboribus, meritis ingentibus adiuuant, alij vero minora offerunt, grata tamen Deo, inter quos ex humilitate ſe numerat Hieronymus, qui magnopere Eccleſiam iuuit.*

IDEM explicans illa verba: Et 7 (*Lib. 3. in c. 14. Zacha. tom. 5.*) erit in die illa exibunt aquæ viuæ de Hieruſalẽ, in ęſtate, & in hieme erũt, ait:

ait: Ita erunt aquæ iſtæ, vt nec gelu conſtringantur hiemis, nec ęſtatis nimio calore, ſiccentur. Aqua quę egreditur de Hieruſalem hoc eſt de Eccleſia, doctrinam indicat Saluatoris. De
Eſa. 2. Sion enim exiuit lex, & verbum Dñi
Eſa. 11. de Hieruſalem, iuxta illud quod alibi ſcriptum eſt, Repleta ſunt omnia ſciētia Domini, ſicut aqua multa, operiēs mare. Iſtæ aquę viuentes Eccleſiæ, & in pace & perſecutione manare non ceſſant. In quo perpetuitas, & ſtabilitas Eccleſiæ intelligenda eſt.

8 In c. 9. Iob, tom 7. IDEM explicans illa verba: Sub quo curuātur, qui portant orbem, inquit: Portantes orbem rectè ſancti intelliguntur, qui gloria meritorū ſuorum, magni & potentes ſunt apud Deum. Hi ergo, cordis humilitate, ad interueniendum pro peccatoribus in conſpectu eius ſunt incuruati. Ita ſancti portāt mundum, dum eum ne ruat, ac pereat, orationum fortitudine ſuſtinent.

9 In lib. annotationum, in Iob to. 4. AVGVSTINVS exponens illa verba cap. 29. Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes priſtinos, ſecundum dies, quibus Deus cuſtodiebat me, ſic habet: Hæc ex perſona dici videntur Eccleſię. Eo enim tempore, quo Dominus erat in terra, nulla erat ſolicitudo, quamuis adhuc populo paruo Chriſtiano, nulla ſollicitudo, ne aut à malis male gubernaretur eccleſia, aut ſchiſmatum laniaretur inſidijs. Loquitur itaq; Iob ex perſona hominis, hoc eſt populi ad nouum teſtamentū pertinentis, deſiderantis illos dies ſicut prædixerat Dominus. *Infra*. Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei, vel vt Auguſtinus legit, Cum flueret per vias meas butyrum. i. per mores meos, exultatio fidei & bonorum operū fluebat.

10 In Pſal. 23 tom. 8. IDEM explicans illa verba: Quia ipſe ſuper maria fundauit eā, & ſuper flumina præparauit eam, ſic ait: Cum clarificatus Dñs, annunciatur in fidē omnium gentium, & vniuerſus orbis terrarū, fit Eccleſia eius. Ipſe ſuper maria fundauit eam, ipſe firmiſſime ſtabiliuit eam ſuper oēs fluctus ſęculi huius, vt ab ea ſuperentur, nec nocerent ei. Et ſuper flumina pręparauit eam. Flumina in mare fluunt, & cupidi homines labuntur in ſęculum. Etiā iſtos ſuperat Eccleſia, quę deuictis per Dei gratiam ęupiditatibus ſęcularibus, ad recipiendum immortalitatis claritatem, parata eſt.

11 In Pſal. 76 IDEM explicans illa verba: Dñs regnauit, exultet terra, lætentur inſulæ multę, inquit: Rectę inſulæ multę dſr oēs Eccleſię. Quare inſulę? quia circūdantur fluctibus oīum tentationū. Sed quō inſula circumſtrepentibus vndiq; fluctibus mundi, tundi pōt, frangi non pōt, magis magiſq; ipſa frangit fluctus venientes, quam frangantur ab eis, ſic & Eccleſię Dei pullulantes, per totum orbem terrarum paſſę ſunt perſecutiones, vndiq; frementum infideliū, & ecce ſtant inſulæ, & iam placatum eſt mare, ideo iucūdentur inſulę eius.

12 In Pſ. 128. IDEM explicans verba illa: Sępe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi, ſic habet: Eccleſia loquitur de his, quos tolerat. Ex quo vocātur ſancti, eſt Eccleſia in terra. Aliqñ in ſolo Abel erat Eccleſia & expugnatus eſt à fratre malo & perditiſſimo Cain. Aliqñ in ſola domo Noe Eccleſia erat, & pertulit oēs, qui diluuio perierunt, & ſola arca natauit in fluctibus, & euaſit ad ſiccū. Aliqñ in ſolo Abraham Eccleſia erat, & quanta pertulit ab iniquis nouimus. In ſolo Loth, & in domo eius, in Sodomis Eccleſia erat & pertulit Sodomorū iniqtates, quouſq; Deus eum de medio ipſorum liberauit. Cępit eſſe & in populo Iſrael Eccleſia, pertulit Pharaonem, & Aegyptios. Cępit & in ipſa Eccleſia. i. in populo Iſrael, numerus Sanctorum Moyſes, & cęteri ſancti, pertulerūt iniquos Iudęos. *Infra*. Modo dicit Eccleſia, Sępe expugnauerunt me à iuuētute mea. Sed non timens dicat, Etenim non potuerunt mihi. Nūquid ideo nō peruenit Eccleſia ad ſenectutē, q̃a non ceſſauerūt illi expugnando? numquid delere potuerunt? conſoletur ſeipſam Eccleſia de pręteritis exēplis & dicat, ſæpe expugnauerunt me à iuuen. mea,

etenim

etenim non potuerunt mihi. Quid
eſt non potuerunt mihi? Non potue-
runt mihi fabricare, non potuerũt mi
hi, ideſt non illis conſenſi ad malum.
Ideo enim malus perſequitur bonum,
quia non illi conſentit ad malum.
13 BERNARDVS explicans illa
Serm.79. verba: Tenui eum, nec dimittam, do-
in Cantica nec introducam illum in domum ma-
tris meæ, ſic ait: Ita eſt, ex tunc,
& deinceps non deficit genus huma-
num, nec fides de terra, nec charitas
Matth.7. de Eccleſia. Venerunt flumina, fla-
uerunt venti, & impegerunt in eam,
& non cecidit eo quòd fundata eſſet
ſupra firmam petram, petra autẽ erat
Chriſtus. Itaque nec verboſitate Phi
loſophorum, nec cauillationibus hæ-
reticorum, nec gladijs perſecutorum
potuit iſta, aut poterit aliquando ſe-
parari à charitate Dei, quæ eſt in
Chriſto IESV, adeo fortiter tenet,
1.Corin.10 quem diligit anima ſua, adeo illi ad-
hærere Deo bonum eſt. Quid hoc te-
nacius glutino, quod nec aquis elui-
tur, nec ventis diſſoluitur, nec ſcindi-
tur gladijs? Denique aquæ multæ
non potuerunt extinguere charitatẽ.
Tenui eum, nec dimittam. Nec minus
forſan ille teneri vult, cum perhibeat
dicens, Deliciæ meæ eſſe cum filijs
hominum, Quodque pollicens ait:
Prouer.8. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus die-
Matth.28. bus vſque ad conſummationem ſæcu-
li. Quid hac copula fortius, quæ vna
duorum tam vehementi voluntate fir
mata eſt? Tenui eum, inquit. Sed
nihilominus ipſa viciſſim tenetur ab
eo quem tenet, cui alibi dicit, Te-
nuiſti manum dexteram meam.
Tenet fidei firmitate, tenet
deuotionis affectu. At
nequaquam diu
teneret, niſi
tenere-
tur,
tenetur autem, potentia, &
miſericordia Do-
mini.

†

Eccleſia primitiua qualis erat, & tandem
in fine ſaeculi nimis deſtituta
eſt bonis, ac oppreſſa.
Cap. V.

CHRYSOSTOMVS 1
ait: Antiquorum Ec- *Homil 3.in*
cleſia talis erat, qua- *Acta Apo-*
lis eſt in cœlis, nihil *ſtolorum,*
habens rerum munda- *tom. 3.*
narum, nõ parietibus,
non marmoribus, ſed feruore eorum
qui conuenerant relucens.
IDEM ſic habet: Cœlum Eccle- 2
ſia tunc fuit, ſpiritu cuncta admini- *Hom.36.in*
ſtrante, cuncta Eccleſiæ capita mode- *primam epi*
rante, afflatu ſuo vnumquemque cor- *ſtolam Pau*
ripiente. Nunc vero, veſtigia tantum *li ad Cor.*
illarum rerum tenemus. Videtur Ec- *tom.4.*
cleſia hodie mulieri, quæ manſuetu-
dine veteri exciderit, ſimilis, quæ ſym
bola tantum felicitatis illius referat
quædam, arcas & ſcrinia rerum præ-
tioſiſſimarum adhuc ſeruans, theſau-
ro deſtituta, huic ſimilis, Eccleſia ho-
die videtur. Neque de donis hoc di-
co, neque enim referebat admodum,
ſi illis ſolis careremus, ſed de vita, de
virtute. Viduarum multitudo, virgi-
num chorus, Eccleſiæ totius orna-
mentum quondam, euanuit nunc, nũc
nihil eſt prorſus, ſymbola extãt quę-
dam, ſunt enim & nunc viduæ, ſunt &
virgines, ſed ornamento iſto carent,
quo indutos eſſe, genus hoc certami-
nis ingreſſos, oportet. Nam hoc tunc
præclarum virginum inſigne fuit, di-
uina cogitare ſola, & fœlix quædam
ſedulitas omni triſtitia vacans, & vi-
duæ non tantum hoc argumentum
fuit, ſecundis nuptijs non conglutina-
ri, ſed hoſpitalitatis ſtudium in pau-
peres, conſtantia precum, & reliqua
omnia, quæ Paulus ad Timotheum *1.Timo. 5.*
ſcribens plane requirit. Iam quę nu-
ptæ ſunt hodie magnam venuſtatem
oſtendunt quidem, atqui non eſt hoc,
quod quæritur ſolum, ſtudio in miſe-
ros diligenti eſt opus, quo præſertim
matronæ veteres ſplendebant, non eo
modo quo noſtræ. Illæ auri loco, mi-
ſericordiæ officijs, velut mundo quo-
dam

dam veſtiebantur, noſtræ, relicti his, è vitiorũ catena funiculis aureis implexis, vndique cinguntur. Scrinium aliud paterni theſauri exinanitum hodie, dicam. Quondam pſallebant in vnum omnes, facimus & nos, ſed tunc vna omnium mens, cor omniũ vnum fuit, hodie, ne vna quidem in mente, concordiam vllam reperias, ſed bellis vndique omnia feruent. Pacem, & nunc epiſcopus velut paternam domum ingreſſus, omnibus optat, ſed pacis eius nomen frequens quidem extat, res prorſus nulla. Tunc etiam domus Eccleſiæ erant, nunc vero Eccleſia domus, immo domo qualibet profana magis.

Act. 4.

3 *Hom. 2. in epiſt. ad Titum.*

IDEM ſic habet: Antiquis viris, vita omnis erat operoſa, totaque in labore, atque in certamine, nobis autem non ſic, ſed tempus omne per negligentiam ducimus. Nouerant profecto illi, ideo ſe in hunc mundum fuiſſe deductos, vt placita ei, qui ſe condiderat, gererent, illique per bona opera placere ſtuderent; nos quaſi idcirco fuerimus conditi, vt comedamus, & bibamus, ac delicijs operam demus, ita nullam ſpiritualium rerum rationem habemus. Non autem de ſolis Apoſtolis loquor, verum & de his, qui poſt illos fideles euaſere, denique eos omnes inſpicias, præſentem vitã viatorum more percurrere, idque ſibi opus peculiare feciſſe, vt ſemper velut peregrini, atque hoſpites eſſent, non habentes in terra ciuitatem.

4 *Serm. 6. in epiſt. ad Epheſios.*

IDEM ait: Antiquorum temporum diſcipuli, meliores erant quàm nunc ſunt doctores, qui tunc in medijs populis, & à tyrannis minarũ inſultus paſſi, omneſque in vniuerſum fere mortales, hoſtium loco habentes, neque tamen vel tantillum deiecti, aut à ſententia deflexi ſunt. Audi quippe quid Philippenſibus dicat, Quoniam vobis inquit, datũ eſt pro Chriſto, vt non ſolum in ipſum credatis ſed & pro illo patiamini. Et Theſſalonicenſibus iterum, Quoniam inquit, imitatores eſtis Eccleſiarũ Dei, quæ in Iudæa ſunt. Et Hebræis ſcribẽs dicit, Et direptionem facultatum veſtrarum cum gaudio accepiſtis. Coloſſenſibus autem teſtimonium fecit, dicens: Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Et hos ipſos multa tuliſſe pericula teſtatur. Galatis vero ſcribens dicit: Tanta paſſi eſtis ſine cauſa, ſi tamen ſine cauſa. Et vides iſtos omnes, iuſtitiæ ſtudio deditos fuiſſe. Et Corinthijs quos multis modis culpauerat dicit, Sed zelum veſtrum, ſed deſiderium veſtrum. Et quæ rurſus de his rebus ad eos dicit, illa nunc nec in doctoribus quiſquam deprehenderit. Itaque illa omnia ceſſarunt, ac perierunt.

Philipp. 1. 1. Theſſ. 2. Hebr. 10. Coloſſ. 3. Galat. 3. 2. Corin. 7.

5 *Lib. 8. in c. 24. Eſaiæ. tom. 4.*

HIERONYMVS explicans illa verba: Quomodo ſi paucæ oliuæ, quæ remanſerint, excutiãtur ex olea, & racemi, cum fuerit finita vindemia, ſic habet: In his verbis ſignificatur paucitas ſanctorum, quæ in fine mundi erit, & paucitas eorum, baccis oliuarum rariſſimis comparatur, quę cũ excuſſæ fuerint atq; demeſſę, vix paucę remanent in ramorum cacumine, & quomodo cum fuerit finita vindemia ſolent pauperes egeſtate cogente, vacuas circuire vites, & pauca vuarum grana colligere.

6 *Lib. 2. in c. 7. Micheæ. tom. 5.*

IDEM explicans illa verba: Væ mihi quia factus ſum ſicut qui colligit in autumno racemos vindemię, nõ eſt botrus ad comedendum. Periit Sanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt, ſic habet: Vbique inſidiæ, vbique fraudulentia, innoxius ſanguis effunditur, prę auaritia, & libidine germanitas ignoratur. Qui enim optimus inter eos eſt: quaſi paliurus pungens, vulnerans appropinquantem ſibi, & qui rectus fuerit inuentus, quaſi ſpina de ſepe, vt ibi inueniatur dolor, vbi putabatur auxilium. *Infra:* Vbi nos legimus, Vę mihi, quia factus ſum ſicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, Septuaginta tranſtulerunt, Væ mihi, quia factus ſum ſicut qui congregat ſtipulam in meſſe. Quem locum ſunt, qui ad conſummationem referant ſæculi, quam & ſignificanter meſſem interpretantur, & di-

cunt

cunt illo tempore hanc Prophetiam
poſſe compleri, quando multiplicata
iniquitate refrixerit charitas multo-
rum, & veniens Filius hominis raram
fidem inuenerit ſuper terram, tunc.n.
quaſi poſt meſſem ſtipulam, & quaſi
poſt vindemiam racemos, vix in his re-
periri, qui fidem in omnium vaſtitate
ſeruauerint, vocemque hanc ex per-
ſona Chriſti Domini putant de ſequẽ-
tibus approbari. Væ mihi. Perijt re-
uerens (vertunt ſeptuaginta) de ter-
ra. Hoc ad magnitudinem ſcandalo-
rum cunctis corruẽtibus debet refer-
ri. Omnes in ſanguine iudicantur.
Non in leuibus paruiſque peccatis,
ſed in maximis, & ad ſanguinem per-
tinentibus. In malum manus ſuas prę-
parant (70. interpretes) vt etiam qui
malum facere non potuerit, tamen dũ
manus pręparat, voluntate delinquat.

7 IDEM explicans illa verba: Et
In c.2.Sophonia. ponet ſpecioſam in ſolitudinem, & in
inuium, & quaſi deſertum. Et accu-
babunt in medio eius greges, omnes
beſtiæ gentium, & onocrotalus, & he-
ritius in liminibus eius morabuntur,
vox cantantis in feneſtra, coruus in ſu-
perliminari, quoniam attenuabo ro-
bur eius, inquit. De Eccleſia videtur
prima fronte eſſe blaſphemum, quòd
ea futura ſit inuia & deſerta, & beſtiæ
habitent in ea, & poſtea ei cum inſul-
tatione dicatur, Hæc eſt ciuitas ma-
lis dedita, quæ habitabat in ſpe, quæ
dicebat in corde ſuo, Ego ſum, & non
eſt præter me amplius, quomodo fa-
cta eſt in ſolitudinem paſcua, beſtia-
2.Tim. c. 3. rum? Sed qui conſiderauerit illud A-
poſtolicum, in quo dicitur, In no-
uiſſimis temporibus inſtabunt tempo-
ra peſſima (vel vt nos legimus peri-
culoſa) & erunt homines ſui amato-
res, auari, arrogantes, ſuperbi, blaſ-
phemi, parentibus non obedientes, in-
grati ſceleſti, ſine affectione, ſine pa-
ce, accuſatores, intemperantes, cru-
deles, odio habentes bonum, prodi-
tores, temerarij, inflati, voluptatum
amatores magis quam Dei, habentes
formam pietatis, virtutem autem eius
Matth. 24. abnegantes. Necnon & hoc, quod in
Euangelio ſcriptum eſt, quòd multi-
plicata iniquitate refrigeſcet charitas
multorum, in tantum, vt in illo tem-
pore impleatur, Putas cum venerit *Luc. 18.*
Filius hominis, inueniet fidem in ter-
ra? non mirabitur de extrema Eccle-
ſiæ vaſtitate, quòd regnante Anti-
chriſto redigenda ſit in ſolitudinem,
& tradenda beſtijs, & paſtura quæcum-
que nunc Propheta deſcribit. Si enim
Deus propter infidelitatem naturali- *Toma. 11.*
bus ramis nõ pepercit, ſed fregit eos,
& poſuit flumina in deſertum, & fon-
tes aquarum in ſitim, terram frugife-
ram in ſalſuginem à malitia habitan-
tium in ea, cur non econtrario eos de
quibus dixerat, Poſuit deſertum in
ſtagna aquarum, & terram ſine aqua
in fontes aquarum, & collocauit ibi
eſurientes, & quos inſeruit de olea- *Pſal. 106.*
ſtro in radicem bonæ oliuæ, ſi imme-
mores beneficij receſſerunt à condito-
re ſuo, & adorauerunt Aſſyrium, euer-
tat, & ad eandem ſitim reducat, in
qua prius fuerant.

IDEM exponens illa verba: Et
erit in die illa, non erit lux, ſed fri- 8
gus, & gelu, ait: Manifeſte hæc ver- *Lib. 3. in c.*
ba de ſecundo Saluatoris prædican- *14. Zach.*
tur aduentu, quando non erit lux,
ſed gelu, refrigerata omnium chari-
tate, & præ multitudine malorum,
quæ superuentura ſunt, frigeſcenti-
bus cunctis, & calorem priſtinæ fidei
perdentibus.

AVGVSTINVS exponens il- 9
la verba: Et pedes eius ſimiles auri- *Homil. 1. in*
chalco tamquam in camino ardenti, *Apocalypſ.*
In pedibus ignitis, Eccleſia intelli- *tom. 9.*
gitur, quæ imminente die iudicij, ni-
mietate preſſurarum probãda, & igne
examinanda eſt. Et quia pes nouiſ-
ſima pars eſt corporis, & pedes igni-
tos dixit eſſe, ideo in pedibus Eccle-
ſiam nouiſſimi temporis eſſe dixit,
multis tribulationibus velut aurum
in fornacem probandam. Quam rem
qui bene conſiderat, iam nunc ex mul-
titudine iniquitatum fieri videt. Ideo
aurichalco ſimilauit, quod ex ære, &
igne multo, & medicamine, perduci-
tur ad auri colorem, ſic Eccleſia per
tri-

tribulationes & oppreſſiones purior redditur.

Lib. de rectitudine catholicæ conuerſationis. IDEM inquit: Vigilate ſollicite, quia quanto proximiorem finem mundi diabolus proſpicit, tanto crudelius contra Chriſtianos ſæuit, vt qui cito ſe damnandum cognoſcit, plures ſibi in pœna multiplicet, cum quibus vtique ſine fine crucietur.

10 *Serm. 42. in Cant.* BERNARDVS explicans illa verba: Dum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum, inqt: Primitiuæ Eccleſię potes hunc congruentiſſime aptare ſermonem, ſi recordaris dies illos, quibus aſſumpto Domino, vbi erat prius, & ſedente in dextera Patris illo ſuo nobili & antiquo accubitu, diſcipuli erant congregati in vnum, perſeuerantes in oratione cum mulieribus & Maria matre Ieſu & fratribus eius. Nonne tibi videtur reuera tunc temporis, nardum paruulæ & trepidantis ſpõſæ dare odorem ſuum? An cum factus eſſet repente de cœlo ſonus tamquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant ſedentes, an non merito paupercula tunc dicere potuit, Cum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum?

11 *In epiſtola 237. ad dominum Papam Eugenium.* IDEM ſic habet: Quis mihi det antequam moriar videre Eccleſiam Dei, ſicut in diebus antiquis, quando Apoſtoli laxabant retia in capturam, non in capturam argenti vel auri, ſed in capturam animarum? Quam cupio illius te hereditare vocem, cuius adeptus es ſedem, pecunia tua tecum ſit in perditionem. O vox tonitrui, ò vox magnificentiæ & virtutis, ad cuius terrorem confundantur, & conuertantur retrorſum oẽs qui oderunt Sion. Hoc vehementer expectat, & omnino expetit à te mater tua, hoc filij matris tuę puſilli cum maioribus deſiderant, vt omnis plantatio, quam non plantauit Pater cœleſtis, tuis manibus eradicetur. Ad hoc enim conſtitutus es ſuper gẽtes & regna, vt euellas, & deſtruas, & ædifices, & plantes. Iam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Tempus putationis aduenit, in quo ſacramẽta ſterilia recidentur, vt ea quę præualent, vberius fructum afferant. Confortare igitur & eſto robuſtus, manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorum.

12 *In ſerm. ad paſtores in ſynodo.* IDEM inquit: Merito clamat ſancta Eccleſia hodie, ecce in pace amaritudo mea amariſſima. Multa eſt hodie & longe grauior, quam credi poſſit, perſecutio ſanctę Eccleſię, & talis incumbit, qualis à principio non fuit. *Eſa. 38.* Multis modis perſecutus eſt eam diabolus, ſed numquam grauius quàm hodie, quia numquam fuit maior perditio Chriſtianorum, nec liberior, aut ſecurior tranſgreſſio diuinorum pręceptorum. Eccleſiam incipientem perſecutus eſt per tyrannos, proficientem perſecutus eſt per hæreticos, iam lętam & florentem proſequitur per motus illicitos. Fuit ergo amaritudo Eccleſiæ, amara quidem in perſecutione tyrannorum, ſed amarior in verſutia hęreticorum, ſed amariſſima hodie per prauitatem deſideriorum. Pacem habet Eccleſia apud extraneos, ſed filij nequam filij ſcelerati ſæuiunt in ea, qui propriam matrem euiſcerãt, vt ſe pariant in honorem. Pacem vbique habet exteriorem, ſed interiorem in paucis habet, quia vbique, aut quaſi vbique iudicio rationis non conſentit voluntas, ſed captiuam eam ducit in lege peccati. Euigilate iuſti, abijcite diabolum, & ſedem Dei expurgate, quia iuſtitia & iudicium correctio ſedis eius.

13 *Lib. de bono mortis, cap. 9. 10. 1.* AMBROSIVS in fine capitis ait: Comparatur vtero mulieris partus huius ſæculi, quoniam fortiores ſunt, qui in virtute iuuentutis nati ſunt, infirmiores qui tempore ſenectutis, defecit enim multitudine generationis hoc ſeculum, tanquam vulua generantis, & tamquam ſeneſcens creatura, robur iuuentutis ſuę vel marcenti iam virium ſuarum vigore depoſuit, &c.

†

Eccleſia firma eſt, quam Dominus fundauit, & ditauit, quæ etiam traditionibus gubernatur.
Cap. VI.

1 *Lib. de Spiritu ſancto ad ſanctũ Amphilochium Epiſcopum Iconij cap. 27. tom. 1.*

BASILIVS vt probet traditiones Eccleſiæ, ſic habet: Dogmata, q̃ in Eccleſia prędicãtur, quædam habemus è doctrina ſcripto prodita, quædam rurſus ex Apoſtolorum traditione in myſterio, ideſt in occulto tradita recepimus. Quorum vtraque parem vim habent ad pietatem, nec his quiſquam contradicit, quiſquis ſane, vel tenuiter expertus eſt, quæ ſint iura Eccleſiaſtica. Quod genus eſt, vt eius quod primum eſt, & vulgatiſſimũ primo loco cõmemorem, vt ſigno crucis eos, qui ſpem collocarunt in Chriſtum ſignamus, quis ſcripto docuit? Vt ad orientem verſi precemur, quæ nos docuit ſcriptura? Inuocationis verba cum oſtenditur panis Euchariſtiæ, & poculum benedictionis, quis ſanctorum in ſcripto nobis reliquit? Neque enim his contenti ſumus, quæ commemorat Apoſtolus, aut Euangelium, verum alia quoque, & ante, & poſt dicimus, tamquam multum habẽtia mométi ad myſterium, quæ ex traditione citra ſcriptum accepimus. Cõſecramus autem aquam baptiſmatis, præterea ipſum qui baptiſmum accipit, ex quibus ſcriptis? Nonne á tacita ſecretaq; traditione? Reliqua item quæ fiunt in baptiſmo, veluti renuntiare Satanæ & Angelis, ex qua ſcriptura habemus? Nonne ex doctrina, quam patres noſtri in ſilentio, quod curioſos, & ocioſos ſubmouet, ſeruarunt? Pulchre quidem illi nimirum docti, arcanorum venerationem, ſilentio conſeruari. Nam quæ nunc intueri fas eſt non initiatis, quomodo conueniebat horum doctrinã publicitus circumferri ſcripto? Aut qui tandem
2 ſibi voluit magnus ille Moyſes, q̃ non omnia, quæ erant in templo, paſſus ſit omnibus eſſe peruia, ſed profanos extra ſacros cancellos ſtatuit, ſed priora atria purioribus permittens, Leuitas ſolos dignos cenſuit numinis miniſterio, mactationes autem & holocauſtomatum oblationes, reliquumq; miniſterium ſacerdotibus aſſignauit, atq; vnum ex omnibus ſelectum in adyta recepit, at ne id quidẽ ſemper, ſed vno tantum die quotannis, rurſus, & huius diei certam horam qua fas eſſet ingredi, præſtituit, quo propter nouitatem, & inſuetudinem, cum ſtupore intuerentur ſancta ſanctorũ, probe ſciẽs pro ſua ſapientia, res vſu tritas, expoſitas eſſe contemptui, ceterum ei, qđ repoſitum eſt, quodq; rarum eſt, huic natura coniunctam eſſe ſummam admirationem, ac ſtudium Ad eundem profecto modum, & qui in primordijs Eccleſiæ, certos ritus præſcripſerũt Apoſtoli, & patres, in occulto ſilentio voluerunt ſuam ſeruare dignitatem. Neque enim omnino myſterium eſt, quod ad populares ac vulgares aures effertur. Hæc eſt ratio cur quædam citra ſcriptum tradita ſunt, ne dogmatũ cognitio propter aſſuetudinem, vulgo veniret in contemptum. Eſt autem ſilentij ſpecies, etiam obſcuritas. Hanc 3
ob cauſam omnes proſpicimus ad oriẽtem, cum precamur, pauci tamen nouimus, quod id facientes antiquam requirimus patriã videlicet paradiſum, quem plantauit Dominus in Eden ad orientem. At in Dominica die erecti perficimus deprecationes, ſed rationem non omnes nouimus. Non ſolum enim quod velut ſimul cum Chriſto reſuſcitati, quæ ſurſum ſunt quærere debemus, ſed q̃ is dies videatur aliquo modo imago venturi ſæculi. Neceſſariũ igitur in hoc die Eccleſia ſuos alumnos docet ſtantes abſoluere preces ſuas, vt aſſidua commonitione vitę illius numquam deſituræ, non negligamus ad eam demigrationem, parare viaticum. Quin & totum tẽpus vſque ad Pentecoſten admonitio eſt reſurrectionis, quam in illo ſæculo expectamus. Inſuper, & quoties genua flectimus, & rurſus erigimur, ipſo facto oſtendimus, quòd ob peccatum in terram elapſi ſumus, & per humanitatem

nitatem eius, qui creauit nos, in cœlum reuocati ſumus. Deficiet mihi dies, ſi Eccleſię myſteria citra ſcriptum tradita, pergam recenſere.

4 *Lib. 1. in c. 9. Prouerb. tom 7.*

HIERONYMVS explicans illa verba: Sapientia ędificauit ſibi domum, inquit: Sapientię domus, Eccleſia Chriſti eſt, ex lapidibus viuis hoc eſt ſanctis in tabernaculum ſibi conſtructa. Columnæ autem, doctores ſanctę Eccleſiæ ſeptiformi ſpiritu pleni, quas nimirum columnas, ſapientia excidit, quia ab amore pręſentis ſæculi ſeiunctas, ad portandã eiuſdem Eccleſię fabricam, mentes prædicantium erexit. Immolauit *victimas* ſuas. Suis paſſionibus, Eccleſiam conſecrauit. Miſcuit vinum, & propoſuit menſam. Diuinitatis ſuæ arcana capere non valentibus, aſſumptę humanitatis ſacramenta patefecit & ſcripturæ ſacrę pabulum nobis aperiendo præparauit. Venite comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis. In pane corpus Domini, in vino mixto ſanguinis ſacroſancti myſterium, quo in altari menſa *videlicet* eius ſatiamur, oſtenditur.

5 *In Pſalm. 86. tom. 7.*

IDEM exponens illa verba: Diligit Dominus portas Sion, ſuper omnia tabernacula Iacob, ait: Hęc de Eccleſia, ſuper omnes ciuitates Iudę, iſtam tantum diligit ciuitatem. Iſta eſt ciuitas de qua in Apocalypſi legimus, quòd ędificatur ciuitas Hieruſalem, & duodecim portę ipſius, dicuntur eſſe de duodecim lapidibus pretioſis conſtructę, & ipſa ciuitas de cœlo deſcendit, & dicuntur muri eius aurei, & dicuntur plateę eius ſtratę eſſe ſmaragdo, & dicuntur ſingulæ portę ex ſingulis lapidibus pretioſis. Hæ ſunt totæ Domini diuitię, & hoc diligit Dominus, quod & homines. Prohibet Dominus auaritiam, & ipſe de auaritia conſtruit ciuitatem. Mihi videntur portę Sion eſſe virtutes: Sicut enim portæ mortis ſunt peccata, ita portę Sion videntur mihi eſſe virtutes. Super omnia tabernacula Iacob. Videte quomodo Iacob hoc eſt vetus populus non habet domum ad fundamentis poſitam, ſed tabernacula, quę cito pertranſeunt. Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. In omibus Prophetis dictum eſt de hac ciuitate, quę eſt Eccleſia. Eſaias dicit, Exurge exurge Hieruſalem, induere fortitudinem brachij tui. iterum ipſe Eſaias, Ego ciuitas firma, ciuitas quę non oppugnatur. Dicit, & Dauid, Fluminis impetus lętificat ciuitatem Dei. Et in alio loco, Domine in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges. Et Saluator glorioſa locutus eſt de hac ciuitate, Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.

Apoc. 21. Eſai. 62. Cap. 51. Pſalm 45. Pſalm 72.

6 *Lib 1. in c. 2. ad Tit. tom. 6.*

IDEM explicans illa verba: Qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum egregium, ſectatorem, vel Emulatorem bonorum operum, inquit: Chriſtus Ieſus, magnus Deus noſter atque Saluator redemit nos ſanguine ſuo, vt ſibi Chriſtianum populum peculiarem faceret, qui peculiaris tunc eſſe poſſet, ſi bonorum operum ſectator & æmulator, exiſteret.

7 *Lib. 17. de Ciuit. Dei: c. 4. tom. 5.*

AVGVSTINVS ait: Quando Dauid, Saule reprobato, ita regnũ primus obtinuit, vt eius deinde poſteri in terrena Hieruſalẽ diuturna ſucceſſione regnarent, dedit figuram rei geſtæ, ſignificans, quod non eſt ſilẽtio prętereundum, rerum mutationẽ, vbi ſacerdotium regnumq; mutatum eſt, per ſacerdotem, eundemque Regem nouum, ac ſempiternum, qui eſt Chriſtus Ieſus. Nam, & Heli ſacerdote reprobato, ſubſtitutus eſt in Dei miniſterium Samuel, ſimul officio functus ſacerdotis, & iudicis, & Saule abiecto, Rex Dauid fundatus in regno, hoc qđ dico figurauerunt. Mater quoque ipſa Samuelis Anna, quæ prius fuit ſterilis, & poſteriore fœcunditate lętata eſt, prophetare aliud non videtur. *Infra.* Dicat ergo Eccleſia Chriſti, ciuitas regis magni, gratia plena, prole fœcunda, dicat quod tanto ante de ſe prophetatum per os huius pię matris Annę agnoſcit, Confirmatum eſt cor meum in Domino, & exaltatum eſt cornu meum in Deo meo, lętata ſum

in

in ſalutari tuo , dicat hoc Eccleſia, Quia non eſt ſanctus ſicut Dominus , & non eſt iuſtus ſicut Deus noſter, tã-quam ſanctus ſanctificans, iuſtus & iuſtificans, non eſt ſanctus præter te, qa nemo ſit niſi abs te.

8 IDEM inquit: Vt in exordio generis humani, de latere viri dormientis coſta detracta femina fieret, Chriſtum & Eccleſiam tali facto iam tunc prophetari oportebat. Sopor quippe ille viri mors erat Chriſti, cuius exanimis in cruce pendentis latus lancea perforatum eſt, atque inde ſanguis & aqua profluxit, quę ſacramenta eſſe nouimus, quibus ædificatur Eccleſia. Nã hoc etiam verbo ſcriptura vſa eſt, vbi non legitur, Formauit aut finxit, ſed ædificauit eam in mulierem.

Lib. 22. de Ciuit. Dei.

9 AMBROSIVS: Producant aquæ reptilia, &c. ait: Plura in mari q̃ in terra animantia ſunt, & ea quæ timemus in terris, amamus in aquis, & noxia in terris in aquis innoxia ſunt, atque ipſi angues ſine veneno. Leo terribilis in terris, dulcis in fluctibus. Quid loquar coruorum? quid etiam luporum teneritudines? neſcit hos lupos agnus timere. Hoc ipſum quid miraris, ſi in Eccleſia aquæ operãtur, vt prædonum abluta nequitia, cum innocentibus comparentur, & propheticum illud Eccleſię conueniat, Lupi & agni ſimul paſcentur, leo & bos ſimul paleas manducabunt, &c.

Lib. 5. Hexameron c. 2. tom. 1.

Eſaiæ 65.

10 IDEM benedictionem Zabulon exponit de Eccleſia, quæ habitat iuxta mare immunis periculi, vt ſpectet alios fluctuantes in freto iſtius mundi, qui circumferuntur omni vẽto doctrinæ, ipſa fidei radice immobilis perſeuerat. Circa fluctus itaque habitat Eccleſia, vt ſi qui tempeſtatibus acti confugere ad portum velint, præſto ſit Eccleſia tamquam portus ſalutis, quæ expanſis brachijs in gremium tranquillitatis ſuę vocet periclitantes, locum fidæ ſtationis oſtendens, dicens, Ecce credentibus refugium prę-paratum, quo ventis quaſſata nauigia poſſunt ſe ſubducere. In his Eccleſijs ſunt principes Zabulon, & principes Nephtalim, vt dicitur Pſalm. 67. Iſti ſunt qui cum eſſent in tenebris, lucẽ viderunt magnam, ſicut Propheta Eſaias teſtatur dicens, Terra Zabulon & Terra Nephtalim via maris trans Iordanem populus qui ſedebat in tenebris vidit lucem magnam, qui ſedebant in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis, hęc prætendit terminos vſque ad Sidonem, hoc eſt vſque ad gentes peruenit, vt Domini miſericordia peccata abluat nationum. Sidon enim primitiuus eſt Filius Cham. Patris ergo liberatio nocturna tamquam in excubijs poſita propugnaculi ſpiritualis ne quis ſcopuloſa vitę huius itinera poſſit incidere, prætendit vſq; ad grauiſſimorum criminum peccatores, & vbi maior reatus erat, ibi nunc vberior ſit gratia, &c.

Lib. de benedictionibus Patriarcharum, c. 5. 10 eod Geneſ. 49.

Eſa. 9.

Eccleſiam ex gentibus Deus elegit ſynagoga reiecta, ipſius culpa.
Cap. VII.

1 ORIGENES inquit: Cum videamus quòd in primo ſigno, quod Gedeon poſtulauit, ros cecidit ſuper vellus lanæ, in omni autem terra facta eſt ſiccitas, & in ſecundo ſuper omnem terram cecidit ros, ſiccitas autem fuit in vellere, in quo & fiduciam accipit Gedeon, quia Dominus in manu eius ſaluum faciat Iſrael, videnda eſt huius myſterij ratio, de qua memini etiam quendam ex prędeceſſoribus meis in libellis ſuis vellus lanę populum dixiſſe Iſrael, reliquã autem terram reliquas gentes poſuiſſe, & ros qui cecidit ſuper vellus, verbum Dei eſſe, quod illi ſoli populo cęlitus fuiſſet indultum. Supra ſolum namque Iſrael ros diuinæ legis aduenerat: ſiccitatem autem habebant omnes geutes, quia nullus eis humor diuini infundebatur eloquij. Secundi vero ratio ſigni in contrarium permutatur, in quo ait, vt ſupra omnem terram ros deſcendat, ſupra vellus autem maneat ſiccitas.

Hom. 8. in lib. Iudic. tom. 1.

Vide

Vide omnem hunc populum, qui per omnem terram ex gentibus congregatus eſt, habentem nunc in ſe rorem diuinum. Vide eum Moyſi rore infundi, Prophetarum litteris irrorari. Vide eum etiam in Euangelico & Apoſtolico humore viridantem. Illud autē vellus, idest Iudaicum populum, ſiccitatem & ariditatem verbi Dei patientem, ſecundum quod ſcriptū eſt, Quia erunt filij Iſrael multo tempore, ſine Rege, ſine Principe, ſine Propheta, nō erit altare, neq; hoſtia, neq; ſacrificiū. Intueris quāta apud illos ſiccitas permanet, quanta eis ariditas diuini ſermonis euenit? Deſcendit Dominus ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Deſcendit ergo in illud vellus populi circumciſionis, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram, hoc eſt ſuper reliquam terrā deſcendit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſtillans etiam ſuper nos, & guttas nobis quoque afferens roris cæleſtis, vt & nos bibamus, qui eramus ſuper omnem terram iugi ariditate ſiccati.

Pſal. 71.

Hunc igitur myſterij ordinem, Gedeon ſanctus prophetico ſpiritu contuens, non ſolum primum ſignum popoſcit a Deo, ſed & ſecundum, conuerſo ordine repetit. Sciebat enim rorem diuinum, qui eſt aduentus Filij Dei, non ſolum Iudæis, ſed & poſtmodum etiam gentibus eſſe venturum, quoniam quidem ex incredulitate Iſrael, ſalus fit gentibus. Et hoc eſt, ꝙ pro ariditate velleris, vniuerſa terra, gratia diuini roris infunditur.

3 *Hom. 2. expoſit. 2. in Cant. to. 2.*

IDEM explicans illa verba: Nigra ſum, ſed formoſa, inquit: Hęc ſponſa quæ loquitur, Eccleſiæ perſonam tenet ex gentibus congregatæ. Filiæ autem Hieruſalem, ad quas ei ſermo eſt, illæ ſunt animæ, quæ propter electionem patrum chariſſimæ quidem dicuntur, inimicæ autem propter Euāgelium. Iſtæ ſunt filiæ Hieruſalem ciuitatis terrenæ, quæ videntes Eccleſiam ex gentibus, quāuis pro eo ignobilem, quòd generoſitatem ſibi Abraham, Iſaac, & Iacob non poſſit aſcribere, obliuiſcentem tamen populum ſuum, & domum patris ſui, atque ad Chriſtum venientem, ſpernunt eam, & pro ignobilitate generis offuſcant. Quod ſponſa ſentiens filias prioris populi imputari ſibi, & pro hoc etiam nigram ſe appellari, reſpondens ad hęc dixit, Nigra ſum quidem o filiæ Hieruſalem, pro eo quòd non deſcendo de ſtirpe clarorum virorum, neq; claritatem legis Moyſi accepi; habeo tamen pulchritudinem meam mecum. Miror vos ò filiæ Hieruſalem, coloris velle exprobrare nigredinem. Quomodo nō meminiſtis quòd in lege veſtra ſcriptū eſt, quod paſſa ſit Maria, quæ derogauit Moyſi, cum Aethiopiſſam nigram accepiſſet vxorem? Quomodo ignoratis illius imaginis adumbrationem, in me nunc veritate compleri? Ego ſum illa Aethiopiſſa. Ego ſum, nigra quidem ignobilitate generis; formoſa vero propter pœnitentiam, & fidem. Suſcepi enim in me Filium Dei, recepi Verbum carnem factum. Acceſſi ad eū qui eſt imago Dei, qui eſt ſplendor & gloria, & fulgor ſubſtantiæ eius, & facta ſum formoſa. *Infra:* Iterum in tertio regnorum libro ſcriptum eſt de Regina Sabba, quæ venit a finibus terræ audire ſapientiam Salomonis. Hæc autem conuenit perſonæ Eccleſiæ, quæ ex gentibus venit ad Chriſtum. *Infra:* Venit ergo hæc, immo & ſecundum figuram eius, Eccleſia venit ex gētibus audire ſapientiam Salomonis veri, & veri pacifici Domini noſtri Ieſu Chriſti. Venit ergo in Hieruſalem, ad viſionem ſcilicet pacis cum multitudine & virtute multa; nō enim cum vna ſola gente, vt prius ſynagoga ſolos habuit Hebræos, ſed cum totius mundi gentibus venit, deferens etiam munera digna Chriſto, odoramentorum ſiquidem ſuauitates, opera ſunt bona, quæ ad Deum per odorem ſuauitatis aſcendunt. Cum ergo apparatu intrat ad pacificum Regem Chriſtum, & ipſi aperuit cor ſuum in confeſſione & pęnitentia, ſcilicet præcedentium delictorum, & locuta eſt ei omnia quę erāt in corde ſuo; propter qđ & Chriſtus, qui eſt pax noſtra, enunciauit ei omnia

3. Reg. 10.

nia verba eius, & non eſt verbũ quod omiſerit Rex,& non enunciauerit ei, ideſt Eccleſiæ ex gentibus congregatæ. *Infra*: Sed in Pſalmo etiam dicitur:
Pſal. 67. Aethiopia præueniet manus eius Deo, ſi enim intuearis, quomodo ex delicto Iſrael, fit ſalus gentibus, & quòd illorum lapſus, introeundi viam nationibus dedit; aduertes qnomodo præue-
5 nit,& præcedit Aethiopia manus, hoc eſt gentium populos, illos ad Deum quibus primis data ſunt eloquia Dei, & in hoc compleri, Aethiopia præueniet manus eius Deo, & fit nigra iſta formoſa, etiamſi nolint, etiamſi inuideant, & obtrectent filiæ Hieruſalem. Eſt & locus apud Sophoniam de hac eadem figura, De vltra flumina ſuſcipiant eos Aethiopiæ, qui diſperſi ſunt, & afferent ſacrificium mihi. Vltra flumina Aethiopiæ eſſe dicitur ille, qui nimijs & ſuperabundantibus peccatis infuſcatus eſt,& atro malitiæ fuco infectus, niget & tenebroſus eſt redditus; & tamen ne hos quidem repellit Dominus, ſed omnes qui ſacrificia contribulati ſpiritus,& humiliati cordis offerunt Deo,confeſſionis ac pœnitentiæ titulo, ad eum conuerſi, non repelluntur ab eo. *Infra*: Vbi Abdemelech Aethiops vir Eunuchus cũ audiſſet, quia Hieremias in lacum miſſus eſt a principibus populi, educit eum inde. Et puto inconueniens non videri ſi dicamus, quem principes Iſrael condemnauerunt, & in lacũ mortis miſerunt, iſte alienigenæ & obſcuræ gentis homo, & degeneris,ideſt populus gentium educit eũ de lacu mortis, reſurrectionem ſcilicet eius a mortuis credens. Et ideo Dominus relinquens populum Iſrael pro peccatis, ad Aethiopem verba dirigit, & ad ipſum mittit Prophetam, & ipſe dicit. Ecce ego adduco verba mea ſuper ciuitatem iſtam, in malo, & non in bono, & ſaluabo te in die illa, & non te dabo in manus hominum, ſed ſaluans ſaluabo te.

6 CHRYSOSTOMVS exponens illa verba Geneſis 9. In quibus Noe benedixit duos filios ſuos Sem,&
Hom. 29. in Gen. to. 1.
Iaphet, ait: Opinor quod benedicendo hos duos,duorum populorum vocationem ſignificare voluerit; & per Sem quidem Iudæos,ex illo enim & Abraham, & Iudæorum genus multiplicatum eſt, per Iaphet autem gentium vocationem. Dilatare inquit Deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem. Hoc in gẽtibus adimpletum videmus. Dicendo enim dilatare, omnes gentes ſignificauit, ſed dicendo habitet in tabernaculis Sem, quia gentes frui cœperunt iis quæ Iudæis parata erant, & erit Chanaam ſeruus eius. Vidiſtis quales & ij gratitudinis acceperunt mercedes, & quanta ille, propter temeritatem & impudentiam,ignominiæ punitus eſt?

HIERONYMVS explicans illa verba: Onus Duma ad me clamat ex Seir, cuſtos quid de nocte, cuſtos quid de nocte, ſic inquit: Legimus in parabola Euangelij miſſos ſeruos, qui vocarẽt bonos & malos, ac patrisfamilias de quibuſlibet implerent conuiuium, quia priores Iudæi venire noluerunt. Poteſt & Eccleſia narrare quod Dominus de Seir, hoc eſt de terrenis locis ad ſe vociferetur, ſeque prouocet ad ſalutem, & dicat ad ipſum Dominum. O cuſtos quid de nocte conſurgens verſaris in tenebris, quid abſque peccato in carne es peccatrice,qua cauſa voluiſti humanum corpus aſſumere? Reſpondit cuſtos,hoc eſt Samaritanus qui in Euangelio vulneratũ ſuis humeris ad ſtabulum reportauit, venit mane & nox. Et eſt ſenſus, gentiũ multitudini eſt ortus Sol iuſtitiæ, & Iudæis venerunt tenebræ, iuxta quod dicitur a Domino,ego in iudicium veni in hunc mundum, vt qui non vident videant,& videntes cæci fiant.Et ipſe cuſtos qui dixerat, veni mane & nox, loquitur ad gentium multitudinem, Si me quæritis, ſtudioſius quærite. Conuertimini ad me filij conuertentes, & ego ſanabo contritiones veſtras,& venite ad me.
7 *Lib. 2. in c. 21. Eſaia to. 4.* *Matt. 22.* *Luc. 9.* *Ioan. 9.*

IDEM explicans illa verba:Lætabitur deſerta, & inuia, & exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium &c. ſic ha-
8 *Lib. 10. in c. 35. Eſai.*

ſic habet: Quoniam Hieruſalem cõuerſa eſt in picem, & aſcendit fumus illius ſempiternus, & habitant in ea Onocrotalus,& Hericius,ibis, & coruus, dracones, & ſtruthiones, dęmonia,& onocentauri,lamia, & piloſi, & Domini ſuper eam impleta eſt ſententia, relinquetur vobis domus veſtra deſerta;propterea quod prius deſerta fuerat,de qua in Pſalmo dicitur:Vox Domini concutiens deſertum,& commouebit Dominus deſertum Cades, vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit condenſa ſiluarum; mutabitur in rerum omnium abundantiam, & pugnantibus ceruis, de vniuerſis ſaltibus nationum, beſtiæ, quæ eas prius poſſederant, expellentur,vt impleatur illud quod in hoc eodem Propheta dicitur: Lætare ſterilis, quæ non paris, erumpe & clama, quæ non parturis, quoniam plures filij deſertæ, magis quam eius quæ habet virum. Hæc erat prius ſitiens, ſiue in via, non habens vitales aquas,& Dominus nõ gradiebatur per eam, quæ florebit vt lilium, vt cum Apoſtolo dicat,Bonus odor Chriſti ſumus in omni loco. Et illud Canticorum, Flores viſi ſunt in terra noſtra, mandragoræ dederunt odorem ſuum. *Infra*: Gloria Libani data eſt ei decor Carmeli, & Saron.Hoc iuxta priorem explanationem debemus accipere, in qua diximus per Libanum, templum ſiue Hieruſalem intelligi,& Carmelũ, priorem ſignificare populum, de quo ſupra dictum eſt; Et erit deſertum in Carmel, & Carmel in ſaltum reputabitur. Et Saron,eandem habet intelligentiam dicente Scriptura: Factus eſt Saron ſicut deſertum. Omnis igitur candor cultus Dei, & circumciſionis ſcientia, & loca vberrima, atque campeſtria, quæ appellantur Saron,dabuntur deſertæ quondam Eccleſiæ, & habitatores illius videbunt gloriam Domini, & decorem, ſiue altitudinem Dei noſtri. Confortate manus diſſolutas, & genua debilia roborate. Apoſtolis præcipitur, vt confortent manus in gentibus diſſolutas, & genua debilia roborent, vt qui prius manibus

Luc. 13. *Pſal. 28.* *Eſa. 54.* *Gal. 4.* *2. Cor. 2.* *Cant. 7.* 9 *Eſai. 32.*

diſſolutis, opus facere non poterant, & aridam habebant dexteram, extendant eam ad bona opera Et qui dudum inter Idola diuerſis erroribus claudicabant, firmo ſuper veritatem incedant gradu,& puſillanimes,ſiue formidoloſos, fide Domini confirmantes,faciant non timere, vniuſq; Dei metus, vniuerſi erroris expellat timores. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt, tunc ſaliet ſicut ceruus claudus,& aperta erit lingua mutorum. Hoc quotidie expletur 10
in gentibus, quando qui prius cæci erant,veritatis lumen aſpiciunt.Et qui ſcripturarum verba,ſurdis auribus audire non poterant,nunc ad Dei pręcepta lætantur, quando qui prius claudi erant; & rectam viam non tenebant, ſaliunt ſicut cerui, imitantes doctores ſuos. Et aperta erit lingua mutorum, quia ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ, & torrentes in ſolitudine. Eruperunt, in deſerto quondam Eccleſiæ, aquæ baptiſmi, & torrentes in ſolitudine, diuerſæ ſcilicet gratiæ ſpirituales, & quæ erat arida, in ſtagnum paludeſq; verſa eſt, vt non ſolum careret ardore ſitis, ſed nauigabilis eſſet & irrigua, & haberet fontes plurimos, quos ceruus deſiderat, quos qui biberit poteſt benedicere Domino de fontibus Iſrael. In cubilibus animalium gentilium,in quibus prius dracones habitabant,erunt calamus & iuncus, in quibus feſſa prius membra requieſcant,vt dicere poſſint, Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit, ſuper aquas refectionis educauit me. *Pſal. 27.* *Pſal. 22.*

11
IDEM exponens illa verba: Vox clamantis in deſerto,parate viam Domini, rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri, inquit: Animaduertendum eſt,quòd rectę viæ Domini & ſemitæ Dei noſtri, impletio vallium, & montium, colliumq; humiliatio, & prauorum correctio,& aſperorum,rupiumq; campeſtria, & gloria Domini, & ſalutare Dei noſtri non prędicetur in Hieruſalem,ſed & in ſolitudine Eccleſiæ, & in deſerta gentium multitudine, *Lib. 11. in c. 40. Eſai.*

Cap. 35. dine,de qua ſupra legimus, Lætabitur
deſerta ſitiens, exultet ſolitudo, & flo-
reat quaſi lilium. Hæc enim, deſerta
erat notitia Dei, & ab idolis teneba-
tur humilis in confeſſione, erecta in ſu
perbia, aſpera & intractabilis, in feri-
tate: ſed poſtquam apparuit gloria Do
mini, & vidit omnis caro ſalutare
Dei, cuncta repente mutata ſunt, &
via Domini præparata, ita vt appare-
ret in ſolitudine gloria Dei. Et omnis
caro vidit ſalutare Dei. Quæ propte-
rea appellabatur caro, quia prius ſan-
ctum Spiritum non habebat. De qua
Gen. 6. dicit Dominus, Non permanebit ſpi-
ritus meus in homine, quia caro eſt.
Illa autem caro videbit ſalutare Dei,
Ioel 2. de qua per Ioel dicitur: Effundam de
ſpiritu meo ſuper omnem carnem.
Quod non ſolum illo tempore clama-
Matt. 3. bat Ioannes, qui vox appellabatur Do
mini, ſed vſque hodie in deſerto gen-
tilium eccleſiarum, clamant magiſtri,
vt rectas faciamus vias & ſemitas, in
cordibus noſtris Deo.

12 *Lib. 12. in c. 42. Eſai.* IDEM explicans illa verba: Le-
uet deſertum, & ciuitates eius, in do-
mibus habitabit Cedar, laudate habi-
tatores Petræ, de vertice montium
clamabunt, ait: Cedar quæ quondam
inhabitabilis fuit regio trans Arabiā
Saracenorum. Et habitatores Petræ,
quę & ipſa vrbs Palæſtinę eſt. Hoc au-
tem ſignificat quòd gentium populus
deſertus prius notitia Dei, & idolola-
triæ erroribus obligatus, ad laudes
Domini conuertatur. *Infra*: De genti-
bus intelligit & Iudęis, deſertos fa-
ciam montes, & colles, & ponam flu-
mina in inſulas, & ſtagna arefaciam. Et
educam cęcos in viam quam neſciunt,
& in ſemitis quas ignorant ambulare
eos faciam. Ponam tenebras coram
eis in lucem, & praua in recta. Flu-
mina enim doctrinæ ſuę, in inſulis gē-
tium currere fecit, & ſtagna Iudæo-
rum, redegit in ariditatem, vt in gen-
tibus ſit ſcientia Scripturarum, & in
Iudæis ariditas doctrinæ; educamque
cęcos per viam quam ante neſciebant,
de quibus ſupra dicitur: Dedi te in
lucem gentium.

IDEM exponens illa verba: Lau- 13
da ſterilis quæ non paris, decanta lau- *Lib. 14. in*
dem, & hinni, quæ non parturiebas, *c. 54. Eſai.*
quoniam plures filij deſertæ, magis
quàm eius quę habebat virum, dicit
Dominus, ſic habet: Vas electionis aſ- *Gal. 4.*
ſumens de Eſaia teſtimonium, quod
nunc habemus, adeo promiſſionis re-
tulit filios, & ad Eccleſiam de genti-
bus congregatam, quæ deſerta in Iu-
dęis fuerat ei relicta, quę virum non
habuerat Deum, nec legem acceperat,
nec Prophetas, vnde compellimur de-
ſertam eam dicere, de qua ſupra legi-
mus, Lætare deſerta, & reliqua his ſi- *Sup. 36.*
milia. De qua & in Hieremia ſcriptum
eſt ex perſona Dei. Vacua facta eſt quę *Hier. 15.*
pariebat ſeptē, defecit & anima eius,
occidit ei Sol adhuc meridie. Et in Sa- *1. Reg. 2.*
muelis volumine, Sterilis peperit ſe-
ptem, & quę plures habebat filios,
infirmata eſt. Et in Pſalmis, Qui ha- *Pſal. 112.*
bitare facit ſterilem in domo, matrem
filiorum lætantem Synagoga ergo quę
quamdiu virum habebat Deum, ſer-
monemq; diuinum, & legi iūcta erat,
generabat Deo plurimos filios, quo-
niam accepit libellum repudij, & vo- 14
canti Deo noluit reſpondere, & audi-
uit, Filia matris tuæ tu es, quę dereli
quiſti virum tuum. Et iterum. Non vt *Hier. 3.*
Dominum me vocaſti, neque vt patrē,
& principem virginitatis tuę. Propte-
rea in hoc eodem Propheta plangitur,
Quomodo facta eſt meretrix, ciuitas *Tren. 1.*
fidelis, Sion plena iudicij, in qua iu-
ſtitia dormiuit in ea, nunc autem la-
trones. Sed hoc notandum, quòd quan
do dicit, plures filij deſertæ, magis
quàm eius quę habet virum, non pe-
nitus ſynagoga excludatur a partu, ſed
multitudo gentium ei præferatur, &
ipſa enim in Apoſtolis, & per Apoſto-
los primum, populum genuit de Iu-
dęis. *Infra*: Dilata locū tentorij tui, &
pelles tabernaculorum tuorum exten
de, longos fac funiculos tuos, & cla-
uos tuos conſolida. Ad dexterā enim
& ad læuam penetrabis, & ſemen tuū
gentes hereditabit, & ciuitates deſer-
tas inhabitabit. Hoc de eccleſiarum
magnitudine, quæ pro vno Iudæę lo-
co, &

co, & ipſo anguſtiſſimo, in toto orbe terrarum ſuos terminos dilatabunt;ad dexteramq; & ſiniſtram penetret Eccleſia gentium, & nequaquam Iudaici tabernaculi imitetur anguſtias, quod centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta latitudinis ambiebat, nec templi breuitate claudatur, quod ſexaginta cubitos habebat in longum, & viginti in latum, ſed ad dexteram & ad ſiniſtram, locum capere non ceſſet.

15 *Lib. 14. in c. 46. Ezec.* IDEM explicans illa verba: Et cum intrabit populus terræ in conſpectu Domini in ſolemnitatibus, qui ingreditur per portam Aquilonis, vt adoret, egrediatur per viam portæ meridianæ,&c. inquit: Populus cui iſtud præcipitur populus eſt Gentilium, vt qui derelinquens portam Aquilonis, a quo exardeſcũt mala ſuper terram, ingreſſus fuerit templum, non egrediatur niſi per viam portæ meridianæ, ad portam luminis, ad portam caloris, ad portam in qua ſponſus cubat in meridie. Denique dicitur in Cantico Canticorum, Surge Aquilo & veni Auſter. *Cant. 4.* Qui vero ingreditur per viã portæ meridianæ, egrediatur per viã portæ Aquilonis. Populus Iudęorum eſt iſte, qui derelinquens portam viæ luminis, vadit ad portam Aquilonis, de quo dicitur, Aquilo ventus duriſſimus. *Hier. 1.* Nam & olla Hieremiæ, a facie Aquilonis accenditur.

16 *In c. 1. Ionæ 10. 5.* IDEM explicans illa verba: Et factum eſt verbũ Domini ad Ionam dicens, Surge & vade in Niniuem ciuitatem magnam, & prædica in ea. Et ſurrexit Ionas, vt fugeret in Tharſis a facie Domini, ſic habet: In condemnationem Iſraelis, Ionas ad gentes mittitur, q; Niniue agente pœnitentiam, illi in malitia perſeuerent. Surrexit Ionas vt fugeret. Scit Propheta, ſancto ſibi ſpiritu ſuggerente, quòd pœnitentia gentium, ruina ſit Iudęorum, idcirco amator patriæ ſuæ, non tam ſaluti inuidet Niniue, quàm non vult perire populum ſuum. Timebat ne per occaſionem prædicationis ſuæ, illis cõuerſis ad pœnitentiam, Iſrael penitus relinqueretur. Nouerat enim eodem ſpiritu, quo illi gentium præconium credebatur, quod quando nationes credidiſſent, tunc periret domus Iſrael, & quod aliquando futurum erat, hoc ne in ſuo fieret tempore, verebatur.

17 *Lib. 1. in c. 2. Michæ.* IDEM exponens illa verba in verſione ſeptuaginta interpretum, Ponam auerſionem eorum ſicut oues in tribulatione, ait: Reliquias de Iſrael, quas poſtquam omnes ſuſcepero, ſuſcepturus ſum, nunc interim quia auerſi ſunt a me, ponam in tribulatione,& coanguſtabo, & faciam ſedere ſine ſacerdote, ſine altari, & ſine Propheta. *Infra*: Aſcende per diuiſionem. Locus iſte manifeſtus fiet, ſi de Geneſi ſumpſerimus exemplum, *Gen. 38.* vbi naſcuntur gemini de Thamar, cum qua Iudas Patriarcha concubuit. Factum eſt, inquit, cum pareret, & haberet geminos in vtero, in ipſo partu, vnus protulit manum, & tulit obſtetrix, & ligauit in manu eius coccinum dicens, Hic egredietur prior, cum autem contraxiſſet manum, ſtatim egreſſus eſt, frater eius, & illa ait, Quare diuiſa eſt propter te maceria? Et vocauit nomẽ eius Phares, quod interpretatur diuiſio. Et poſt hæc egreſſus eſt frater eius, in cuius manu erat coccinum, & vocauit nomen eius Zara, quod in lingua noſtra interpretatur ſemen, vel oriens. Oſtendit ergo ſenior populus, in quo erat ortus & ſemen, antequam de gentibus Eccleſia naſceretur, manum ſuã in operibus; & poſtea contraxit eam audiens per Eſaiam, Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. *Eſa. 1.* Cumq; ille contraxiſſet manus, & a iuſtitię ceſſaret operibus, frater eius egreſſus eſt gentium populus, & propter ipſum diuiſa eſt ſepes, & deſtruxit Dominus, atque Saluator, vt ille poſſet incedere parietem, & fecit vnum gregem, & duos creauit in ſemetipſo, in vno nouo homine faciens pacem.

18 *Lib. 2. in c. 3. Habacuc* IDEM explicans illa verba: Fluuios ſcindes terræ, ait: In aduentu Chriſti impletũ eſt, Poſuit Flumina in deſertum, & exitus aquarũ in ſitim,

terram fructiferam in ſalſuginem, a
malitia habitantium in ea. Poſuit de-
ſertum in paludes aquarum, & terrã
ſine aqua in fontes aquarum, & habi-
tare fecit ibi eſurientes, & conſtitue-
runt ciuitatẽ ad habitandum. Poſtquã
enim Dominus venit in mundo, & cõ-
Ioan. 9. pletum eſt illud quod dixit in Euange
lio, Ego in iudicium veni in hunc mũ-
dum, vt qui non vident videant, & vi
dentes cæci fiant, tunc terra Iſrael, de
qua fluuij ante manabant, & irrigabãt
vniuerſę Iudææ populum, aruit, & fon
tes illius obturati ſunt: Vniuerſus
autem orbis qui erat deſertus & ſteri-
lis, & aquas prædicationis dominicæ
non habebat, verſus eſt in paludes a-
quarum, & quot doctores emiſit, tot
habuit & fontes. Nec ſufficit eis fon-
tibus atque fluminibus irrigare orbis
populos, ſed in vnaquaque prouin-
cia eos qui eſuriebant, & patiebantur
famem ſermonis Dei, in vnum popu-
lum congregantes, extruxerunt Eccle-
ſiam, quæ dicitur ciuitas ad inhabi-
tandum, & quam lætificat impetus
fluminis.

19
Lib. 3. in c. IDEM exponens illa verba: Et
11. Zacha. aſſumpſi mihi duas virgas, vnam voca-
ui decoram, & alteram vocaui funicu
los, ait: Virga vna vocatur decora &
pulchra, quia nihil iuſtius eſt, quàm
vniuerſitatis parentem vocare omnes
ęqualiter, quos æquali conditione ge-
Deut. 32. nerauit. Et alteram vocaui funiculos;
quando enim diuidebat altiſſimus gen
tes, & ſeparabat filios Adam, facta eſt
pars Domini populus eius Iacob, fu-
niculus hereditatis eius Iſrael. Et ſuc-
cidi tres paſtores in menſe vno. Hi
intelliguntur in ſacerdotibus, & fal-
ſis Prophetis, & Regibus Iudęorum,
quòd poſt paſſionem Chriſti vno om-
nia ſucciſa ſint tempore, de quibus lo-
Cap. 2. quitur Hieremias. Sacerdotes non di-
xerunt, Vbi eſt Dominus, tenentes
legem meam neſcierunt me, & paſto-
res pręuaricati ſunt in me, & Prophe-
tæ prophetabant in Baal, & idola ſe-
cuti ſunt.

20
Lib. 17. de AVGVSTINVS: Anna mater
Samuelis, ait, cecinit Domino, Ar-
cum potentium fecit infirmum, & in- *Ciuit. Dei c. 4. to. 5.*
firmi præcincti ſunt virtute, pleni pa- *1. Reg. 2.*
nibus minorati ſunt, & eſurientes tran
ſierunt terram, quia ſterilis peperit
ſeptem, & multa in filijs, infirmata eſt.
Pleni panibus Iudæi ſunt, quibus ere-
dita ſunt eloquia Dei. Gentes autem
quibus lex illa non erat data, poſtea-
quam per nouum teſtamentum ad elo-
quia illa venerunt, & multum eſuriẽ-
do, terram tranſierunt, quia in eis nõ
terrena, ſed cęleſtia ſapuerunt. Tunc
ſterilis peperit ſeptem, vbi eſt vni-
uerſa Eccleſię ſignificata perfectio.
Sterilis enim erat in omnibus genti-
bus Dei ciuitas, antequam iſte fœtus,
per quem eam factam fœcundam cer-
nimus, oriretur. Cernimus etiam quę
multa in filijs erat, nunc infirmatam
Hieruſalem terrenam. Nunc enim,
quoniam ibi littera eſt, & ſpiritus non
eſt, amiſſa virtute infirmata eſt. Do-
minus mortificat & viuificat, mortifi-
cauit illam, quę multa erat in filijs, &
viuificauit hanc ſterilem, quæ pepe-
rit ſeptem.

IDEM inquit: Quòd expoliauit 21
Deus Ægyptios, & vaſa aurea, & ar- *Lib. 22 con-*
gentea, & veſtes pretioſas dedit popu- *tra Fauſtũ*
lo, hoc ſignificat quòd ex ipſis genti- *Manichęũ.*
bus animę pretioſæ, tamquam vaſa au *to. 6.*
rea & argentea cum ſuis vtique cor- *Exod. 3.*
poribus, quod veſtes ſignificant, adiũ-
gunt ſe populo Dei, vt ſimul de hoc ſę
culo tamquam de Ægypto liberentur.
Infra: Vitulum aureum cõminuit Moy
ſes, & potandum dedit populo, hoc vi
tulo ſignificata eſt omnis ſocietas Gẽ-
tilium idololatriæ deditorum. Hanc
ſacrilegam ſocietatem, Dominus Ie-
ſus Chriſtus illo igne comburet, de
quo in Euangelio dicit, Ignem veni *Luc. 12.*
mittere in terram, vt quoniam non eſt
qui ſe abſcondat a calore eius, dum in
eum credunt gẽtes, igne virtutis eius,
diabolica in eis forma ſoluatur. To-
tum deinde corpus illud comminui-
tur, id eſt ab illa malæ conſpirationis
conflatione diſciſſum verbo veritatis
humiliatur, & comminutum in aquam
mittitur, vt eos Iſraelitę, id eſt, Euãge
lij prædicatores ex Baptiſmo in ſua
mem-

membra, hoc eſt in corpus dominicum transferant, vnde dictum eſt Petro, Occide & manduca. *Act. 10.*

22 *Serm. 86. de tempore to. 10. Exod. 2.* IDEM inquit: Moyſes a matre ſua proijcitur, & a Pharaonis filia inuenitur, atque colligitur, & Chriſtus Dominus a ſynagoga, de qua natus eſt repudiatur, & ab Eccleſia inuenitur, atque ſuſcipitur. Poſtquam autem creuit Moyſes abijt in regionem longinquam, & accepit Aethiopiſſam vxorem. Agnoſcite fratres hoc non paruum eſſe myſterium, Aethiopiſſa illa ex gentibus erat, quam beatus Moyſes duxit vxorem, quia & Chriſtus ex gẽtibus ſibi ſociaturus erat Eccleſiam. Moyſes dereliquit populum ſuum in longinquis regionibus, & Aethiopiſſæ coniungitur, & Chriſtus derelicto populo Iudæorum de extremis regionibus Eccleſiæ ſociatur, illi vtiq; qui dicit in Pſalmis, A finibus terræ ad te clamaui. *Pſal. 60.* Audi ex perſona Eccleſiæ, in Cantico Canticorum dicit Eccleſia, *Cant. 1.* Nigra ſum & formoſa, nigra per naturam, formoſa per gratiam.

23 *Serm. 100. de tempore Num. 13.* IDEM inquit; Vua de terra promiſſionis, duorum obſequio defertur inſerto vecte pẽdens. Poſſunt iſti duo, Chriſtianum, & Iudaicum populum figurare, ſynagogæ, & Eccleſiæ populi. Et quia prior fuit Iudæorum, populus præcedit Iudęus, ſequitur Chriſtianus, ſalutem ſuam hic ante cõſpectum ſuum gerit, ille poſt dorſum. Hic obſequium præfert, ille contemptum. Vnde de Iudæis Propheta teſtatur, *Pſal. 68.* Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorũ ſemper incurua. Chriſtianus præſenti munere fruitur, Iudæus ſolo onere prægrauatur. Quia Chriſtus ſicut credenti ſalus, ita onus non credenti, Iudæis enim ille ſpecialiter annunciatus, de quibus dictum eſt, *Ioan. 1.* In ſua venit, & ſui eum non receperunt, *1. Pet. 2.* factus eſt eis lapis offenſionis & petra ſcandali, & quem Iſrael non cognouit, gentium fides recepit. Portat quidem Chriſtum in lege Iudęus, ſed a gratia quam in myſterijs portat, auerſus eſt, quia quẽ prædicatione ſuſcepit electus, corde perdit incredulus, & quẽ vnus aſpernatur in lege, alter admiratur in corpore. Vnde amborum Dominus, & Redemptor noſter, ab hoc adorante geſtatur, ab illo ſe auerſante ſuſpenditur, ac ſic impletum eſt in Iudæis, verterunt ad me terga, & non faciem. Et Chriſtum Dominum quem prior populus Iudęorũ, & poſt dorſum reliquit, & crucifixit; nos poſtea venientes adorare & portare meruimus. Vnde quantum poſſumus cũ ipſius adiutorio laboremus, ne a ceruicibus noſtris, tam ſanctam ſarcinã, malis operibus deponamus.

IDEM ait: Senior populus qui egreſſus eſt de Aegypto, in deſerto ſepultus eſt, iunior autem, qui ei ſucceſſit Ieſu duce, in terram promiſſionis inducitur. 24 *Serm. 106. de tempore* Senior ille populus, typum habuit Iudęorum; iunior vero, figurã habuit gentium. Ille populus ſenior tranſito mari rubro ſepelitur in eremo, iunior vero ad hoc tranſijt Iordanis fluuium, vt acciperet regnum.

IDEM inquit: Afferens hiſtoriam Gedeonis de rore in vellere & in area. 25 *Serm. 108. Deut. 32.* Ros in vellere, fides erat in Iudæa, quia ſicut ros verba Dei deſcendunt. Vnde & Moyſes ait, Expectetur ſicut pluuia eloquium meum, & ſicut ros verba mea. Ergo quando totus orbis infructuoſo ęſtu, Gentilis ſuperſtitionis arebat; tunc erat ros ille cæleſtis viſitationis, in vellere, ideſt in Iudæa. Poſtquam vero quæ perierant domus Iſrael, fontem aquæ viuæ negauerũt, ros fidei exaruit in pectoribus Iudæorum, meatuſq; ſuos fons ille diuinus in corda gentium deriuauit. Inde eſt, ꝙ nunc fidei rore totus orbis humeſcit; at vero Iudæi, Prophetas ſuos & conſiliarios perdiderunt. Nec mirũ ſi perfidiæ ſubeunt ſiccitatem, quos Dominus Deus prophetici imbris vbertate priuauit dicens, Mandabo nubibus ne pluant ſuper vineam iſtam. *Eſai. 5.* Etenim propheticæ nubis pluuia ſalutaris, ſicut Dauid dixit, Deſcendet ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terrã. *Pſal. 71.* Hanc nobis Scripturæ diuinæ totius mundi pluuiam, pollicebãtur, quę ſpiritu diuini roris

ſub Domini Saluatoris aduentu, orbẽ
26 rigaret. Venit ergo iam ros, venit & pluuia, venit Dominus ſtillicidia ſecũ cæleſtia deferens, & ideo iam nos bibimus qui ante ſitiebamus, & diuinũ illum ſpiritum, hauſtu interiore potamus. Hoc ergo præuidit ſanctus Gedeon, quia verum & ſpiritalem roré, etiam gentes, nationeſque, erant fidei perceptione bibituræ. *Infra*: Et quia primo tempore ros verbi Dei in ſola Iudæa fuit, & totus mundus in ſiccitate remanſerat, ideo primum ros in vellere venit, & arca ſicca fuit; poſtea vero quando Iudæi Chriſtum Dominum occiderunt, per paſſionis iniuriã expreſſum eſt vellus, & remanſit Iudæorum populus aridus & ſiccus, & in totam aream, id eſt vniuerſum mundum, ad omnes gentes, non ſolum ros, ſed etiam pluuia verbi Dei, & Apoſtolorum flumina, peruenerunt. Denique in vniuerſa terra quaſi area rore gratiæ perſeuerante in nobis, ſpiritalis irrigatur Eccleſia, & infelix ſynagoga ab omni humore, & pluuia diuini verbi, ſicca remanſit, & arida.

27 AMBROSIVS explicat figurã eandem Iudi. 6. De vellere Gedeonis quando ros fuit in vellere, tota area erat ſicca, & quando ros deſcendit in aream, manſit vellus ſiccum, ſic ait: Ros in vellere fides erat in Iudæa, quia ſicut ros, Dei verba deſcendunt, ergo quando totus orbis infructuoſo æſtu Gentilis ſuperſtitionis arebat, tunc erat ros ille cæleſtis viſitationis in vellere; poſtea vero quam oues quæ perierunt domus Iſrael (vnde puto Iudaici velleris adumbratam) oues inquam illæ fontem aquæ viuæ negarunt, ros fidei humentis exaruit in pectoribus Iudæorum, meatuſque ſuos fons ille diuinus in corda gentium deriuauit. Hinc eſt quod nunc fidei rore totus orbis humeſcit: at vero Iudæi Prophetas ſuos, & conſiliarios perdiderunt, nec mirum ſi perfidiæ ſubeant ſiccitatem, quos Dominus Deus prophetici imbris vbertate priuauit dicens: Mandabo nubibus meis ne pluãt ſuper vineam iſtam. Eſt enim prophetiæ nubis pluuia ſalutaris: ſicut & Dauid dixit, Deſcendit ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Hanc nobis ſcripturæ diuinæ totius mundi pluuiam pollicebãtur, quæ rigaret orbem ſub Domini Saluatoris aduentu ſpiritus rore diuini. Venit ergo iam Dominus, venit & pluuia; & ideo iam nos bibimus, qui ante ſitiebamus; non tamen ocioſe vellus non in campo poſuit, vel in prato, ſed poſuit in area, vbi meſſis eſt tritici; meſſis enim multa, operarij autem pauci, eo quòd per fidem Domini, futura eſſet meſſis fœcunda virtutum. Neque illud ocioſum, qđ exſiccauit vellus Iudaicum, & rorem eius miſit in peluim, vt repleretur aqua; non tamẽ ipſe eo rore pedes lauit, alijs debebatur tanti prærogatiua myſterij, expectabatur ille, qui ſordes omnium poſſet abluere, non enim Gedeon, ſed filius hominis venit, non miniſtrari, ſed miniſtrare, hoc prophetabatur quod illo rore cæleſti diſcipulorũ ſuorum Dominus Ieſus pedes lauaret, vt habes in Euangelio Ioan. 13. &c.

28 IDEM explicat illud, quando Hieremias miſſus fuit in lacum a Iudæis, ſic ait: Verbum propheticum deſpiciens, in lacũ demerſerat populus Iudæorum, neq; quiſquam inuẽtus eſt de Iudæis, qui leuaret Prophetam, ſed vnus Æthiops Abdemelech, in quo nomine figura pulcherrima eſt, quia ſermonem propheticum, quem Iudæi velut in cænum ſuæ mentis carniſque detruſerant, nos videlicet ex gentibus peccatores, nigri ante delictis, & quondam infructuoſi, eleuauimus de profundo; ſcriptum eſt enim, Aethiopia præleuabit manus ſuas Deo, in quo ſanctæ Eccleſiæ ſpecies ſignificatur, quæ ait in Canticis Canticorũ, Nigra ſum, & decora filia Hieruſalem, nigra per culpam, decora per gratiam, nigra per conditionem, decora per redemptionem, aut certe nigra exercitij ſui puluere, nigra ergo dum præliatur, decora dum victoriæ ſuæ inſignibus coronatur, & bene funibus leuatur Propheta, fidelis enim dixit:

Libro 1. de Spiritu ſancto in prologo 10. 4. — *Eſai. 5.* — *Pſal. 71.* — *Libro 2. de Spiritu ſancto cap. 11.* — *Pſal. 67.* — *Cant. 1.*

dixit: Funes ceciderunt mihi in præclaris.Bene pannis quia ipſe Dominus excuſantibus his, qui primo ad nuptias vocati fuerant,ad exitus viarum miſit, vt quotquot inuenirentur & boni,& mali,ad nuptias vocarentur, His itaque pannis, propheticum verbum leuauit e cæno &c

29 *Lib. de Iacob & vita beata ca. 2. to. 1.* IDEM loquens quomodo Iacob ſurripuit benedictionem,& ſtolam fratris, offerens hædum &c. Dicit quod veſtimenta Eſau prius erant in occulto, & ſine vſu ſuo, hæc accepit populus Chriſtianus, ſtolam veteris teſtamenti, ſtolam propheticam, & ſacerdotalem,ſtolam regalem Dauidicam,hęc dedit Eccleſia populo Chriſtiano,qui vti ſciret amictu accepto,quoniam populus Iudæorum eam ſine vſu habebat, & proprios neſciebat ornatus. Iacebat hæc ſtola in vmbra abiecta, atque neglecta,obſcurabatur enim tenebroſa impietatis caligine neque in anguſto corde populi Iudaici, latius poterat explicari, induit eam Chriſtianus populus, & refulſit, illuminauit eam ſuæ fidei claritate, & piorum luce factorum agnouit Iſaac, notum odorem generis ſui,recognouit ſtolā Scripturæ veteris, ſed vocem plebis veteris non recognouit, & ideo cognouit eſſe mutatam; manet enim hodie ſtola eadem, ſed populi deuotioris canora cœpit eſſe confeſſio &c.

30 *Li. de Apologia Dauid cap. 4. to. 1. Num. 12.* IDEM dicit: Quòd quia Aaron,& Maria murmurauerunt contra Moyſen, quòd duxerit Aethiopiſſam, Mariam lepra percuſſam,quo loci,ait:Euidentis fuit figura myſterij,quod ſacerdotalis ille populus patrum, fraterno populo poſterioribus temporibus derogaret, Aethiopiſſæ illius neſciens ſacramentum, nam ſi cognouiſſent, non reprehendiſſent,quod cum veteri myſterio conuenerit; itaque cum Iudæus eum qui ex gentibus credidit, dicit eſſe communem & vult a lege ſecernere, lepram habet, quam non poterit euadere, niſi ſpiritualis ei legis agnitio,ad veniam fuerit ſuffragata &c.

31 *Lib. de his qui initiantur myſterijs cap. 3. to. 4. 4. Reg. 5.* IDEM loquens de baptiſmo, & adducens hiſtoriam de Naaman Syro, ait: Recognoſce nunc quæ ſit illa puella ex captiuis, iunior ſcilicet ex gentibus congregatio, ideſt Eccleſia Domini, depreſſa ante captiuitate peccati, quando libertatem adhuc gratiæ non habebat, cuius conſilio vanus ille populus nationum verbum audiuit propheticum, de quo diu ante dubitauit; poſtea tamen vbi credidit exequendū, ablutus eſt ab omni contagio vitiorum, & ille dubitauit antequā ſanaretur, tu iā ſanus dubitare nō debes &c.

32 *Octo 21. ſuper Pſ. 118 to. 2.* IDEM ſuper illud: Lætabor ego ſuper eloquia tua, quaſi qui inuenit ſpolia multa, ſic ait: Sicut Dauid abſtulit Goliæ gladium, & ipſius gladio caput eius execuit: ſic verus Dauid humilis, & manſuetus Dominus Ieſus, intelligibilis Goliæ caput, armis ipſius amputauit;arma enim diaboli,gentes erant, fide autem gentium vulneratus,caput quod habebat,amiſit,diſtracta ſunt ſpolia proſtrato, vaſa eius direpta, quia alligatus eſt fortis. Vas diaboli, caro erat hominis peccatoris,ſed poſteaquam in Chriſtum credidimus, caro noſtra cœpit eſſe vas electionis, vt de Paulo Apoſtolo dixit Dominus Ieſus ad Ananiam. *Act. 9.* De Iudæis etiam Dominus abſtulit ſpolia, hoc eſt regnum cœlorum, & dedit genti facienti fructum eius. Merito exulto,ſicut qui inuenit ſpolia multa, ſine labore meo inueni ſpolia,quæ non habebam,inueni pentateuchum, libros Regnorum, Prophetarum ſcripta &c.Habēt illi libros,ſed ſenſum librorum non habent, habent Prophetas,ſed non habent quē illi prophetauerunt; ideoque & cum Moyſe, & Elia mihi apparuit, quia ab illis receſſit &c. Hebræi ſpoliauerunt Ægyptios, & vaſa eorum abſtulerunt, Iudæorum ſpolia habet populus Chriſtianus, & totum habemus quod illi habere ſe neſciebant, illi aurum & argentum materiale abſtulerunt, nos aurum mentis accepimus, nos acquiſiuimus cœleſtis ſermonis augmentum. Merito ergo vocatum eſt nomen Chriſti, Velociter ſpolia detrahe, cito prædare, quia priuſquam ſciat puer vocare patrem, aut matrem &c. *Eſa. 8.*

IDEM

33 *Li.3. in Lucam ſuper c.3. to.3. Deut.23.*

IDEM loquens de Ruth, ait: Cum lex Moyſi prohiberet Moabitas intrare Eccleſiam Domini, quomodo intrauit Ruth in Eccleſiam, niſi quia ſancta & immaculata moribus ſupra legem facta eſt, & in illa noſtrum omnium, qui collecti ex gentibus ſumus, ingrediendi in Eccleſiam Domini figura præceſſit, vt & nos quoque propter morum electionem in Eccleſiam Domini, meritis ſuffragantibus allegemur; illius enim ſanctitatem erga ſocrum, pietatem erga defunctum, religionem erga Deum, & mores, eum cognouiſſet Booz proauus Dauid, eam ſibi elegit vxorem &c.

34 *Super epiſt. ad Rom. to. eod.*

IDEM ſuper illud Rom. 10. Ideo primus Moyſes dicit: Ego ad æmulationem vos adducam in non genté &c. ait: Indignantis verba ſunt, propter quod ſemper diſſidentes inuẽti ſunt Iudæi, æmulatio ergo illis data eſt inuidentiæ, dum vident gẽtem, quæ prius, quia ſine Deo fuit, ſenſu bruta erat, Deum ſuum appellare qui fuerat Iudæorum, & donum illis promiſſum aſſecutam, per quam zelum paſſi, iracundia diſtenderentur, vt malitiæ & incredulitatis ſuæ, mercedem exoluerent. Nulla enim res ſic cõſumit hominem, niſi zelus, quem ideo Deus vltorem poſuit incredulitatis, quia graue peccatum eſt, nam ſemper in ira miſſi excruciantur, quando audiunt legem & Prophetas ad nos pertinere, qui i Chriſtum credimus &c.

35 *Super 2. epiſtolã ad Corinth. to. 3.*

IDEM ſuper illud 2. Cor. 3. Habentes autem talem ſpem, multa fiducia vtimur &c. ait: Spem, Habere nos dicit videndi gloriam, non talem qualis fuit in vultu Moyſi, ſed eam quam viderũt tres Apoſtoli in monte, reuelante ſe Domino. Hinc igitur conijcere debemus quantum nobis contulit diuina clementia, quantumque nos ſuperioris gratiæ dono ditare dignata eſt, quam dederat Iudæis. Iudæi enim cum minor eſſet gloria vultus Moyſi, eam ſpeculari non poterant, nos vero non Moyſi gloriam, quæ inferior eſt, ſed excellentem Saluatoris gloriam viſuros nos credimus, Iudęi ergo ſerui, gloriam non meruerunt videre, nos autem, Domini communis gloriam ſumus viſuri; ideoque & nos vicem reddere, inquantum poſſumus debemus beneuolentiæ Dei, vt propenſiores ſimus in eius amore, qui nobis fiduciam dedit, abluens nos a peccatis, videndi gloriã Dei &c.

In Eccleſia boni & mali, perfecti & imperfecti ſunt, eam tamen & mundum tutantur iuſti ab ira Dei.

Cap. VIII.

1 *Hom. 2. in ca. 6. Gene. to. 1.*

ORIGENES ait: Sicut olim dictum eſt ad Noe, vt faceret arcam, & introduceret in eam ſecũ non ſolum filios & proximos ſuos, verum etiã diuerſi generis animalia, ita etiam ad noſtrum Noe, qui vere ſolus iuſtus & ſolus perfectus eſt, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, in conſummatione ſęculorum dictum eſt a Patre, vt faceret ſibi arcam ex lignis quadratis, & menſuras ei daret, cœleſtibus Sacramentis repletas. Hoc enim deſignatur in Pſalmo, cum dicit, Poſtula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Cõſtruit ergo arcam, & facit in ea nidos, ideſt promptuaria quædam, quibus diuerſi generis animalia recipiantur. De quibus & Propheta dicit, Perge populus meus intra in promptuaria tua, abſconde te parumper, donec tranſeat furor iræ meæ. Confertur ergo populus hic, qui ſaluatur in Eccleſia, illis omnibus, ſiue hominibus, ſiue animalibus quæ ſaluata ſunt in arca; verum quoniam non eſt omnium vnum meritum, nec vnus in fide profectus; idcirco & arca illa non vnam præbet omnibus manſionem, ſed bicamerata ſunt inferiora, & tricamerata ſuperiora, & nidi diſtinguuntur in ea, vt oſtendat, quia & in Eccleſia licet omnes intra vnam fidem contineantur, atque in vno baptiſmate diluantur, non tamen vnus omnibus atque idem profectus eſt, ſed vnuſquiſque in ſuo ordine. Hi quidem qui per rationabilem ſcientiam viuunt, & ido-

Pſal. 2.

Eſa. 26.

nei

nei ſunt, non ſolum ſemetipſos regere, ſed & alios docere, quoniam valde pauci inueniuntur, qui cum ipſo Noe ſaluantur, & proxima ei propinquitate iunguntur. Sicut & Dominus noſter Ieſus verus Noe paucos habet pximos, paucos filios & propinquos, qui verbi eius participes ſint, & ſapientiæ capaces. Et hi ſunt, qui in ſummo gradu poſiti ſunt, & in ſummitate arcæ collocantur. Ceterum multitudo irrationabilium animalium, vel etiam beſtiarũ, in inferioribus locis habetur, & eorum maxime, quorum feritatis ſæuitiam, nec fidei dulcedo molliuit. Superiores tamen aliquantulo ab his ſunt, qui licet minus rationis; plurimum tamen ſimplicitatis, innocentiæque cuſtodiunt. Et ſic per ſingulos habitationũ gradus aſcendentibus, peruenitur ad ipſum Noe. *Infra*: Huic dicitur, facies tibi arcam ex lignis quadratis. Quadratum eſt quod nulla vacillat ex parte, ſed quocumque verteris, fida & ſolida ſtabilitate cõſiſtit. Iſta ſunt ligna, quę omne pondus, vel animalium intrinſecus, vel fluctuum extrinſecus ferunt. Quos ego arbitror doctores eſſe in Eccleſia & magiſtros, atque æmulatores fidei, qui & populos intrinſecus poſitos verbo commonitionis, & doctrinæ gratia conſolantur, & impugnantibus extrinſecus, vel gentilibus, vel hæreticis, & quæſtionum fluctus, ac procellas certaminum commouentibus, virtute verbi ac ſapientia rationis obſiſtunt. *Infra*: Hæc ligna intrinſecus & extrinſecus bitumine liniũtur, ne ſint vt illi, qui de foris apparent hominibus iuſti, intus autem ſint ſepulchra mortuorum. Sed vult te & corpore ſanctum eſſe extrinſecus, & corde intrinſecus purum. Cautum vndique & caſtitatis, atque innocentiæ virtute munitum, hoc eſt intus & foris bitumine eſſe oblitum.

3 IDEM inquit: Currunt adoleſcentulæ poſt ſpõſum in odorem eius; vnaquæque tamen pro viribus; alia quidẽ velocius, alia paulo tardius, alia tamẽ inferius ceteris, alia etiam primo loco. Verumtamen currunt omnes, ſed vna eſt perfecta. Introducitur in cubiculũ Regis, & ipſa eſt Regina effecta, & ipſa eſt, de qua dicitur, Aſtitit Regina a dextris tuis in veſtitu deaurato circumdata varietate. De his autem adoleſcentulis, quæ poſt ipſam cucurrerant, & procul ab ea in ipſis currẽdi ſpatijs remanſerant, dicitur: Adducentur Regi virgines poſt eam, proximę eius adducentur tibi. Adducentur in lætitia, & exultatione, adducentur in templũ Regis. *Infra*: Quod autem dicit: Exultemus & iucundemur in te, videtur ex perſona adoleſcentularum dici, vel optantium, vel petentium a ſponſo, vt quemadmodum ſponſa conſecuta eſt, quæ perfecta ſunt, & exultat, ita etiam ipſæ ſuum implere curſum, & perueni re vſque ad Regis cubiculum mereantur, vt perfectis, & intuitis omnibus his, de quibus illa gloriatur, etiam ipſæ exultent, ſicut & illa, & iucundentur in eo. Sponſa poſtquam oſcula meruit ab ipſo ſponſi ore ſuſcipere, & vberibus eius perfui, ait ad eum. Meliora ſunt vbera tua vino. Adoleſcentulæ vero quæ nondum ad id beatitudinis venerunt, neque ſummam perfectionis acceperant, neque vſu & operibus, fructus perfectæ charitatis expleuerant, vt quaſi expertæ pronũciarent de vberibus eius quia bona ſunt; videntes tamen ſponſam delectari, & refici ex vberibus ſponſi, tamquam imitatrices perfectionis eius, & deſiderantes eiſdem veſtigijs incedere, dicunt, & promittunt, Diligemus vbera tua ſuper vinum, id eſt nos quidem nondum in id perfectionis aſcendimus, vt iam diligamus vbera tua pluſquam vinum; gerimus tamen ſpem, vtpote adoleſcentulæ, in id ætatis proficere, quo poſſimus non ſolum paſci, & ali ex vberibus verbi Dei, ſed & diligere alentem. Dilecturas ſe promittunt vbera ſponſi ſuper vinum, & non quòd iam in præſenti diligant; neq; integram vim charitatis oſtendat.

Hom. 1. ex poſit. 2. in Cant. to. 2.

Pſal. 44.

4 CHRYSOSTOMVS exponẽs illa verba Geneſis 7. Ingrediens autem in arcam tu, & filij tui, vxor tua, & vxores filiorum tuorum, inquit: Filij Noe ſalute

Hom. 24. in Gen. to. 1.

ſalute potiti ſunt, volente id Deo in honorem iuſti. Conſuetudo enim miſericordiæ Dei eſt, honorem hunc dare ſeruis ſuis, vt propter eos ſaluentur, & alij. Id quod & beato Paulo cōceſſum eſt. Quandoquidem cum ille *Act. 27.* Romam nauigaret, orta in mari tempeſtate magna, ita vt multi ſaluti ſuæ timerent, nullamque bonam ſpem propter procellarum magnitudinem haberent, vocatis omnibus dicit, Bono animo eſtote viri; amiſſio enim animæ nullius erit ex vobis, præterquam nauis: aſtitit enim mihi nocte hac, Dei, cuius ſum, angelus dicens, Ne timeas Paule, dedit enim tibi Deus omnes qui tecum nauigant. Vidiſti quomodo virtus viri, ſalutem illis conciliauit? Ita ſimili modo & hic factum eſt, dum propter Noe iuſtum, filios & horum vxores, Dominus a diluuio liberauit.

5 *Hom. 42. in Geneſim.* IDEM diſputans qua ratione cum in mundo modo tot ſint mala, ſimilia Sodomorum flagitijs, de quibus Geneſis 18. Locutus eſt Dominus Abrahæ, cur non inferat Dominus flagella, quæ tunc intulit, & ait: Quia propter gratiam Dei, ſunt & nunc multi virtute prædìti, qui placare poſſunt Dominū, ſicut tunc Patriarcha. Tametſi nos cū noſipſos attendimus, & noſtram videmus deſidiam, putamus miram virtutis raritatem; attamen propter illorū virtutem, longanimitatem Deus in alios ſeruat. Et vt ſcias, quòd talium fiducia, nobis longanimitatem Dei conciliet; audi ex hac ipſa hiſtoria; dicit enim Patriarchæ, Si decem inuenero, non perdam ciuitatem. Et quid dico decem iuſtos? Nullus inuentus illic ab iniquitate alienus, niſi ſolus Loth iuſtus, & duæ eius filiæ. Vxor enim propter illos forte pœnam ciuitatis effugit; poſtea tamen pœnam dedit propter ſuam malitiam. Nunc autem propter ineffabilem Dei miſericordiam, quia pietas incrementum ſumpſit, multi etiam in medijs ciuitatibus ignorati, poſſunt placare Deum, & alij in montibus, & in ſpeluncis, aliorumque virtus, multorum tegere valet malitiam. Multa enim Domini bonitas eſt, & ſæpe ſolet etiam propter paucos, multis date ſalutē. Et quid dico propter paucos iuſtos? Sæpe quando non inuentus eſt in præſenti vita iuſtus, propter defunctorum virtutem, viuentium miſeretur, & curam habet. Vnde clamat dicens, Protegām ciuitatem hanc propter me, & propter Dauid puerum meum. Quaſi diceret, Licet ipſi indigni ſint, & nullam ſalutis habeant occaſionem; verum quia ſolitus ſum miſericorditer agere, & ad miſerendum promptus ſum, propter puerum meum Dauid faciam, qui ante hos annos e vita migrauit, hic auctor erit ſalutis, his, qui ſua ſeſe perdiderunt deſidia. Vidiſti miſericordiam Domini, quomodo eos qui virtute pollent, toti multitudini opponit, & reſpondit? *4. Reg. 19. & 20.*

6 *Homil. 53. in Act. Apoſtolor. to. 3.* IDEM explicans illa verba Actuū 27. Cum autem vehementi tempeſtate iactaremur, ſequenti die iactum fecerunt, ac tertio die noſtris manibus armamenta nauis proiecimus; porro neque Sole, neque Luna, neque ſideribus apparentibus ad complures dies, & tēpeſtate non exigua imminente, iam ablata erat omnis ſpes ſalutis noſtræ, inquit ei Angelus, Donauit tibi Deus omnes qui tecum nauigant, ſic habet: Quòd dictum eſt Paulo, donauit tibi eos, tantumdem eſt, ac ſi diceret, digni quidem erant qui perirent, verumtamen in tui gratiam hoc fit, erant autem in naui animæ ducentæ ſeptuaginta ſex.

7 *Serm. de pœnitentia & confeſſione to. 5.* IDEM inquit, referens hiſtoriam Exodi 32. In qua Moyſes deprecabatur Dominum pro populo. Non intulit Deus pœnam, ſed ne fierent ignauiores, voluit vt diſcerent, quòd non ſuo merito, ſed Moyſi patrocinio, iram dominicam effugerint. Hæc & nos ſæpe facimus, & famulos qui peccauerunt dignos ſupplicijs, nolentes punire, neque a ſupplicij metu liberari, amicos iubemus, vt illos e noſtris eripiant manibus, atque vt ita timor illorum in eis creſcat, & noſtra effugiant verbera. Hoc & Deus fecit. Et quòd hoc ſit verum, ex ipſis verbis manifeſtum eſt. Dimitte me, inquit, & iraſcar. *Infra:*

Non

Non hic autem ſolum hoc fecit, ſed ad
Hieremiam, & ad Ezechielem, idem
Hier. 5. hoc dicit: Circuite & videte in vijs Hie
ruſalem, num ſit qui faciat iudicium,
& iuſtitiam, & miſericors ero eis. Mul
ti enim impij, vnius virtute ſimul fru-
untur. Multorum autem malitia, quã-
uis vnus ſit qui rectè agat, in medio
magni populi non ruit. Sed vnus qui-
dem homo rectè viuens, populum inte
grum eripere poteſt ab ira Dei. Moy-
ſes ſolus potuit tanto populo impetra
re veniam. Mihi autem aliud maius eſt
iudicium diuinæ miſericordiæ. Cum
enim non inuenit homines viuos, qui
poſſint intercedendo veniam obtine-
re, confugit ad defunctos, & per illos
inquit ſe remiſſurum peccata, quemad
Eſa. 37. modum Ezechiæ dicit, Protegam ciui
tatem hanc propter me, & propter Da-
uid puerum meum. Olim enim mor-
tuus erat Dauid.

8 HIERONYMVS exponens il-
Lib. 13. in la verba: Viuo ego, dicit Dominus,
Eſa. ca. 49. quia omnibus his velut ornamento ve
to. 4. ſtieris, & circumdabis tibi eos quaſi
ſponſa, ait: Felix qui tanti meriti eſt,
tantęque virtutis, vt ornamentum di-
catur Eccleſiæ. Puto autem has diuer-
ſas ſignificari gratias ſpirituales, per
Pſal. 44. quas ſponſæ ornatur ambitio. De qua
& in Pſalmo canitur, Aſtitit Regina a
dextris tuis in veſtitu deaurato circũ-
data varietate.

9 IDEM exponens illa verba: Cir-
Lib. 1. in c. cuite vias Hieruſalem, & aſpicite, &
5. Hierem. conſiderate, & quærite in plateis eius,
an inueniatis virum qui faciat iudiciũ,
& quęrat fidem, & propitius ero ei, in-
Gen. 18. quit: Grandis amor iuſtitiæ, vt nequa-
quam iuxta interrogationem Abrahę,
& reſponſionem Dei, pro decem viris
iuſtis Deus liberauerit ciuitatem, ſed
ſi vnum inuenerit, iamiamque peritu-
ra Hieruſalem, qui faciat iudicium, &
quærat fidem, ſiue vt Symmachus tran
ſtulit veritatem, tamen Deus miſerea-
tur Hieruſalem.

10 AVGVSTINVS explicans illa
Expoſit. in verba: Adhæſit in terra venter noſter,
Pſ. 43. to. 8 ſic habet: Venter dicuntur qui carna-
les ſunt, vt os Eccleſiæ in ſanctis ſit,
in ſpiritualibus ſit, venter Eccleſiæ in
carnalibus ſit. Itaque os Eccleſiæ emi-
net, venter abſconditus eſt, tamquam
mollior & infirmior. Hoc ſignificat
quodam loco Scriptura, vbi quidam di *Ezec. 3.*
cit ſe accepiſſe librum, & ipſe liber dul *Apoc. 10.*
cis erat, inquit, in ore meo, & amarus
in ventre meo. Quid eſt hoc, niſi quia
præcepta ſumma, quæ accipiunt ſpiri-
tales, non accipiunt carnales, & de qui
bus gaudent ſpiritales, contriſtantur
carnales? Liber iſte fratres, quid ha-
bet? Vende omnia quæ habes, & da *Matt. 19.*
pauperibus, quàm dulcis eſt in ore Ec
cleſiæ, ab omnibus ſpiritalibus factum
eſt. At vero carnali cuicumque dixe-
ris, hoc fac, a te triſtis recedit: ſicut il-
le diues, cui a Domino dictum eſt, Ven
de omnia quę habes, & da pauperibus,
qui receſſit triſtis, quia liber ille dul-
cis eſt in ore, & in ventre amarus. Po-
ſitus in anguſtijs, aut damno pecuniæ,
aut damno iuſtitiæ, dicitur tibi, per-
de potius pecuniam, ne perdas iuſti-
tiam; tu autem cui nõ dulcis eſt in ore
iuſtitia, ſed adhuc in illis membris in-
firmus es, quales in ventre deputat Ec
cleſia, contriſtatus eligis aliquãdo ma
gis amittere aliquid de iuſtitia, quàm
vel nummum de pecunia, & percutis
te damno grauiore implens ſacellum
tuum, & exinaniens cor tuum. Fortaſ-
ſis ergo de illis dixerit, Hæſit in terra
venter noſter.

IDEM explicans illa verba: Æſta- 11
tem, & ver, tu plaſmaſti ea, inquit: Fer *In Pſa. 73.*
uens ſpiritu æſtas eſt, tu inquam feci-
ſti ſpiritu feruentes, tu feciſti & nouel
los in fide, ver, & æſtatem & ver tu fe-
ciſti ea, non glorientur quaſi non acce-
perint, tu feciſti ea.

BERNARDVS inquit: Vnguen- 12
tum deſcendit a capite in barbam, & *Serm. 14.*
in oram veſtimenti. Refundat & infe- *in Cant.*
rioribus membris, quod accepit ipſa *Pſal. 132.*
deſuper. Exuberet adhuc quæſo, & per
ueniat vſque in oram veſtimenti, in
me vtique omnium nouiſſimo, atque
indigniſſimo, de veſtimento tamen.
Infra: Eccleſia recumbit intus, ſed Ec-
cleſia interim perfectorum. Spes tamen
eſt & nobis. Excubemus pro foribus,
qui

qui minus perfecti ſumus, ſpe gaudentes. Sponſus & ſponſa ſoli intus interim ſint, mutuis ſecretiſque fruantur amplexibus, nullo ſtrepitu carnalium deſiderіorum, nullo corporeorum phãtaſmatum perturbante tumultu. Turba vero adoleſcentularum, quæ abſq; huiuſmodi inquietudinibus nondum poſſunt eſſe, foris expectet, expectentque ſecure, ſcientes ad ſe illud ſpectare quod legunt. Adducentur Regi virgines poſt eam, proximæ eius afferentur tibi. Frequenter ego ipſe (quod fateri non verecundor,) maximeque in initio conuerſionis meæ, corde durus, & frigidus, & quærens quem vellet diligere anima mea, nec adhuc enim diligere poterat, quem nondum inuenerat, aut certe minus quàm vellet, diligebat, & ob hoc quærebat, vt magis diligeret, quem nequaquam quæreret, niſi iam aliquatenus dilexiſſet. Cum ergo eum quærerem, in quo recaleſceret atque requieſceret ſpiritus meus, vtique torpens & languens, nec vlla de parte occurreret, qui ſuccurreret, per quem videlicet pruina rigens, quę ſenſus ſtringebat internos, diſſolueretur, & vernalis illa ſuauitas, ac ſpiritualis amænitas, reuerteretur, tunc magis ac magis languebat & tædebat; & dormitabat anima mea præ tædio, triſtis pene, & deſperans, & muſitans ſecum illud, A facie frigoris eius quis ſuſtinebit? Cum ſubito forte flebat ſpiritus, & fluebant aquæ, & erant mihi lachrymæ illæ panes die ac nocte. Quidnam iſtud niſi odor exhalantis vnctionis, quæ ad me peruenerat, & non pinguis aſperſio? Exiſtimo & aliquos veſtrum idem eſſe expertos, & experiri interdum adhuc.

Pſal. 54. Infra. — *Pſal. 147.* — *Pſal. 41.*

13 AMBROSIVS reſpondet Nouato hæretico neganti peccatoribus pęnitentiam, propter illum locum 1. Reg. 2. Si peccauerit homo in hominem, orabunt pro eo ad Dominum; ſi autem in Dominum peccauerit homo, quis orabit pro eo? ſic ait: Non ſcriptum eſt, nullus orabit pro eo, ſed quis orabit? hoc eſt, quis ille ſit qui in tali cauſa orare poſſit, quæritur non excluditur. Sic habes in Pſal. 14. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, &c. Non enim nullus, ſed probatus habitabit. Et Pſal. 23. Quis aſcendet in montem Domini, &c Et illud ita opinor dictũ, Deus quis ſimilis tibi non vtique nullus, quia imago Patris, Filius Dei eſt. Similiter igitur accipiendũ, quis orabit pro eo, hoc eſt, ſingularis vitæ aliquis debet orare pro eo qui peccauit in Dominum, quia quo maior culpa, eo maiora ſunt quærenda ſuffragia. Non enim quicumque de vulgo, pro Iudæorum populo, ſed Moyſes rogauit quando vituli caput, fidei immemores adorauerunt, qui non errauit, ſed quod rogauit, & meruit, & impetrauit &c. Cap. 9. exponit illud 1. Ioan. 5. Eſt peccatum ad mortem, non de illo dico vt oret quis, nõ enim ad Moyſen, & Hieremiam loquebatur, ſed ad populum, qui ſuorum peccatorum aliũ precatorem deberet exhibere, cui ſatis eſt, ſi pro leuioribus delictis Deũ precetur, grauiorum veniam, iuſtorũ orationibus reſeruandam putet. Nam quo modo Ioannes diceret non orandũ pro delicto grauiore, qui legiſſet Moyſen rogaſſe, & impetraſſe vbi erat præuaricatio voluntaria, qui ſciret etiam Hieremiam rogaſſe? Quomodo Ioannes diceret non orandum pro peccato, quod eſſet ad mortem, qui in Apocalypſi ſcripſit mandatum angelo Eccleſiæ Pergami, vt ageret pœnitentiam, eo quòd haberet tenentes doctrinam Nicolaitarum? Cognoueratque ipſe Ioannes Stephanum pro perſecutoribus ſuis, qui Chriſti nomen audire non poterant, deprecatum, cuius precationis effectum in Apoſtolo vidimus; Paulus enim qui lapidantium Stephanum veſtimenta ſeruabat, non multo poſt per gratiam Chriſti factus Apoſtolus eſt, qui fuerat ante perſecutor &c.

Lib. 1. de pœnitentia c. 8. 10. 1. — *Pſal. 82.* — *Apoc. 2.*

14 IDEM, oſtendit Dei iuſtitiam in varia collatione donorum, ſic dicit: Si de parentum carnalium iudicijs conqueri non audemus, cum aliquos filios ſuos ante vlla morum examina, ante aliqua pietatis obſequia, indulgentiore amplectũtur affectu; in dominis quo

Lib. 2. de vocatione gentium c. 10. 10. 4.

que erga famulos, libera eſt diſpoſitio, nec iuſte a quoquam reprehenditur, qui de vnius conditionis familia, quoſdam ſibi, quos benignius honeſtaret, & quos liberius erudiret, elegit; numquid de ſummi Patris & veri Domini beniuolentiſſima æquitate cauſandum eſt, quòd in magna domo eius, innumeris differentijs vniuerſa variantur? Cúmque nemo aliquid boni habeat, quod non ille donauerit, non omnes tamen, iiſdem virtutibus micant, aut eadem chariſmatum dote, ditantur &c.

11 *Lib. 2. de Cain et Abel c. 3. to. 1* IDEM ſic ait: Quàm beata ciuitas, quæ plurimos iuſtos habet, quàm gaudeo cum aliquos mites, ac ſapiẽtes diu viuere video, cum virgines caſtas, viduas graues aſpicio longæuas; nõ enim ipſis gaudeo, cũ viuendi multa ſubeãt tædia ſæculi, ſed quia proſunt pluribus; ſimiliter cum aliquis huius mundi decidit, qui amoris longæuã ſenectute depoſitus, afficior, quia deſtituitur grex iuuenum, muro ſenili; periturae enim vrbis, & malorum imminentium hoc primum indicium eſt, ſi decidant viri ſapientes & boni, &c.

Aegritudo corporis multa habet conuenientia, quibus conſolandi ſunt infirmi. Cap. X.

1 *Lib. 4. in c. 5. epiſ. Pauli ad Rom. to. 3.* ORIGENES explicans verba illa Apoſtoli: Tribulatio patientiam operatur, patientia vero ſpẽ, ait: Tribulatio propriè ſanctorum eſt, impiorum autem tribulatio flagella appellantur. Vnde in Pſalmo dicitur: Multæ tribulationes iuſtorum; de iſtis autem ait: Multa flagella peccatorum. Tribulationes ergo iuſtorum, non ſolum eas debemus accipere, quæ extrinſecus veniunt ex iſtis rebus, damnis, vel languoribus, vel ex quolibet corporis circuitu, ſed & in eo quòd etiam inrequie poſiti ſemetipſos affligunt. *Infra:* Tribulatio hæc non poteſt indifferens dici, ſed aperte bona, per quam bona virtutis implentur. Tribulatio autem iuſti, non anguſtat animi virtutem, ſed potius dilatat, vt Paulus Corinthijs ſcribens, ait: In omnibus tribulationẽ patimur, ſed non anguſtiamur, deijcimur, ſed non perimus. *1. Cor. 4.*

2 *Lib. 1. de prouidẽtia Dei to. 5.* CHRYSOSTOMVS ad Stargyrium Monachum arreptitium, quem grandi quadam infirmitate grauatum, conſolatur, inquiens: Aiebas mihi in hoc morbo, primo ea te conſideratione turbari, ac fere in deſperationem præcipitari, quòd cum priori tempore, laxius & negligentius viueres, nihil huiuſmodi perpeſſus ſis; poſtea vero quàm teipſum mundo crucifixiſti, tũc demum te iſte morbus inuaſerit, ſecundo quòd quamplurimos noueris, dum delicate viuerent hac peſte correptos; eos tamen paruo poſt tempore; ita ex infirmitate liberatos, vt perfectæ integritati reſtituti, & vxores ducerent, & plurimos procrearent filios, omnibuſque vitæ præſentis voluptatibus, diu ac iocunde fruerentur, contra tu, cum tantum tempus in ieiunijs, ac pernoctationibus, & reliqua propoſiti, & vitæ auſteritate cõtriueris, nullam ærũnarum tuarum liberationem, nullum finem, haſtenus inueneris. Ad hæc, aliæ ex parte nimium te angi dicebas, quòd ita animum tuum incredibilis vis mœroris occupauerit, vt ſæpius ad laqueũ fere, fluuiumq; ac præcipitium proueharis. Quarto deinceps loco, q; æquales tuos, & contubernales, qui tecum ſacram hanc cœleſtemque conuerſationem inierunt, tranquille agentes aſpicis, te vero, ſæuiſſimæ procellæ expoſitum. Durã ſunt profecto iſta, & quæ animũ maxime perturbare poſſint, ingentique implere tumultu, ſed animũ remiſſum, imperitum, ac deſidem. At vero nos ſi reſpirare paululum voluerimus, cogitationeſque pacis admoueře, has omnes mœroris cauſas veluti tenuiſſimum puluerem excutiemus. 3 Caue autem putes me modo iſta, idcirco tanta facilitate polliceri, quòd extra dolorem hunc vexationemque perſiſtam. Cum inuaſit animam tuam ſceleſtus ille dæmon ab initio, nõ tunc ego præſens aderam, didici tamen omnia diligentiſſime. Nam Theophilus Ephe-

Epheſius vtriuſque noſtrum amantiſſimus,profectus ad me cuncta mihi per ordinem triſtis ac mærens retulit , diſtortas manus,toruos oculos,oris ſpumam,horrendam illam & confuſam vocem,diabolicum tremorem,ſenſus per multam horam priuationem. *Infra*. Si morbis affecti, nec ſic quidem peccare deſiſtimus,quo ſcelerum, progreſſa nō eſſet audacia noſtra, ſi nos affluere delicijs,& otio conſtituiſſet Deus? Atteſtantur autem, & noſtræ huic rationi, & quæ quotidie fiunt, & quæ maioribus noſtris contigerunt, ſedit, inquit, populus manducare & bibere & ſurre-

Exod. 32. xerunt ludere. Ac rurſus, incraſſatus

Deut. 32. eſt dilectus , & recalcitrauit. Conſona quoque his beatus Dauid loquitur di-

Pſal. 77. cens , Cum occideret eos , quærebant eum,& reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum. Ad Hieruſalem quoque per Hieremiam loquitur Deus ,

Hier. 6. Per omnia erudire Hieruſalem , ne recedat anima mea a te. Quòd autem nō ſolum malis , ſed & bonis humiliari , atque incuruari,ſalutare ſit,rurſum ſignificat Propheta , cum dicit , Bonum

Pſal. 118. mihi Domine quòd humiliaſti me , vt diſcam iuſtificationes tuas. Poſt hunc & Hieremias hæc eadem , ſed non eiſdem verbis exclamat,Bonum,inquiēs,

Thren. 3. viro , ſi iugum tulerit graue ab adoleſcentia ſua, ſedebit ſolitarius, & tace-

2. Cor. 12. bit. Beatus etiam Paulus,qui tanto munere gratiæ cœleſtis effulſit , boni tamen huius vtilitate indigebat , vnde aiebat, Datus eſt mihi ſtimulus carnis

4 meæ angelus Satanę , qui me colaphizet, ne extollar. Propter quod ter Dominum rogaui , vt diſcederet a me , & dixit mihi, Sufficit tibi gratia me,nam

Matt. 7. virtus in infirmitate perficitur. Cupiētibus itaque cœleſte regnum ingredi , anguſtam viam arripiēdam iubet, qua ſi non aliter intrare liceat,ideo preſſurę,& quæque nobis triſtia contingūt, quæ nō minus Dei prouidentiam, ſummamque clementiam indicant , quam læta,& iucunda. *Infra*:Prǽterea in peccatoribus, etiam, futurum cruciatum leuius, ac tolerabilius, pręſentis temporis pœna conſtituit,ea enim quæ nobis in hac vita inferuntur ſupplicia,diuinitus futurorum cruciatuum partē haud exiguam ſuccidunt. Nam cum Chriſtus Domin⁹ diſcipulos alloquēs *Luc. 16.*
de diuite & Lazaro diſſereret , Abraham retulit , cum rogaretur a diuite , vt mitteret Lazarum,qui extrema digiti parte paululum aquæ,ardenti linguæ inſtillaret,dixiſſe ad illum, Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus mala, nunc autem hic conſolatur,tu vero cruciaris.Paulus quoque dum Corinthijs ſcriberet aliquan *1. Cor. 5.*
do , iubet eum qui grauiſſime fornicatus fuerat , tradi Satanæ in interitum carnis,vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini. Rurſuſque cum eoſdem de his qui indigne ſacra myſteria percipiebant,admoneret,Propterea,inquit,in- *Ibidem.*
ter vos multi infirmi & imbecilles , & dormiunt multi. Cum iudicamur autem a Domino corripimur,vt non cum hoc mundo damnemur. Vidiſti vt omnia agat, atque moliatur Deus, vt poſt peccatum quoque mitiore , quàm debuimus plectamur pœna,aut etiam omnino liberemur?

IDEM inquit : Omnes hominum *Lib. 3. de prouidētia.*
calamitates , ſi dinumerare velimus, non ipſi ſolum, ſed tu quoque, lamenta tua ac ploratus forraſſe ridebis. Denique non ſolum omnes, ſed ne breuiſſimam quidem earum partem eloqui nobis poſſibile eſſet. Neque enim ſcimus illas,neque ſi ſciremus,tempus omni narrationi ſufficeret. Memento quæſo ſenis illius optimi,atque amantiſſimi (Demophilum dico) ex magna illuſtrique familia. Hic iam quintum & decimum annum agit , ex quo nihil agere plus poteſt, quàm mortuus,niſi quod tremit iugiter , & loquitur, ſenſumque diſertiſſimum ſuorum habet malorum. Ceterum in ſumma paupertate vitam agit , miniſtro tantum vno adoleſcente comitatus, bono quidem,non tamen calamitatem illam ſedare ac conſolari idoneo. Neque enim inopiam iuuare poteſt, neque reſolutionis illius tremorem ſiſtere, ſed buccellam tantum , ori domini apponere (quippe neque ad hoc illum iuuare poſ-

poſſunt manus) & offerre calicem, & purgamenta narium abſtergere præualet, aliud autem plus, inferre nihil. *Ioan. 5.* Ego autem illum de Euangelio conſidero, qui triginta, & octo annis hoc morbo conſumptus fuerat. Tu velim præterea Ariſtonum quoque ex Bithynia cogites, qui diebus ſingulis ac noctibus, dolores illum adeo torquẽt, vt apud ignaros illius morbi, veſanus credatur. Porro clamores illius ac gemitus, lamenta parturientium ſuperant, adeo vt ſæpius hi etiam, qui longinquius ab illius habitaculo remoti infirmi ſunt, præ vigiliarum tædio, ac nimietate turbati, mittant, culpantes, quòd ex illius clamorib⁹ infirmis ſuis deterius ſit, quod illi non ex longinquis interuallis, ſed ſæpius diebus ſingulis ac noctibus contingit. Sextuſq; iam hic annus vertitur, ex quo moleſtiſſimo huic flagello, permiſſus eſt, neque ſeruus vllus adeſt, qui curam eius habeat, neque medicus, qui cõſoletur, id propter inopiam, iſtud quia ſuperat omnem artis induſtriam, is morbus.

6 Neque amicorum aliquis eum iam videre vult, ſed eum omnes deſeruerũt, & hi qui plurimis antea ab eo beneficijs fuerant affecti. Quod ſi quis vnquam ingreditur, protinus reſilijt, tanto fętore domus illa plena eſt, eo quod nullus adſit, qui curam eius gerat, vna enim & ſola illi ancilla aſſidet, tãtum illi miniſtrans, quãtum poteſt mulier, cum ſit ſola, & ex opere manuum viuens. *Infra.* Verum ne per ſingulos, enumerans eos, qui eiuſmodi aduerſis caſibus afflicti ſunt faſtidium legentibus faciam, perge quæſo ad illum, cui Xenodochij cura commiſſa eſt, ac iube te ad ibi iacentes introduci, vt omnium morborum inſpicias radicem, nouaque infirmitatum genera, omneſq; materias mæroris. Inde proficiſcere ad balnea. vbi iacent nonnulli nudi, frigore, morbo, fameq; perpetua obſeſſi, aſpectuq; ſolo ac tremore corporis, & ſonitu ſe collidentium dentium, prætereuntes ad miſericordiam flectentes, neq; vocem emittere, neq; manum extendere valentes, eo quòd iam his malis penitus attriti ſunt. Neq; hactenus perſiſtas velim, ſed ad pauperũ diuerſorium quòd ante vrbem eſt, egredere, perſpicies eum quo detineris mętore, portum eſſe tranquilliſſimum. Quid enim dicere neceſſe eſt, vel elephantia conſumpta virorum membra, vel cancro mulierum? Ambo enim iſti, & longi ſunt, & inſanabiles. Horum vero alter, quos occupauerit, ſuis vrbibus eliminat, neque lauacri eos, neque fori, neque alterius cuiuſquam illorum loci participes fieri, fas eſt.

7 *Hom 1. ad populũ Antiochenum.* IDEM vbi exponit verba: Pauli 1. Timor. 5. Modico vino vtere propter ſtomachum, & frequentes infirmitates tuas, ait: Non leuiter ægrotabat, ſed continue, ſed alternis, & iugibus infirmitatibus. Non enim dixit propter ægritudinem, ſed propter multas ægritudines, neque ſimpliciter propter infirmitates, ſed ipſarum continuationem ſignificans dicebat, frequentes tuas infirmitates. Audiant qui modico traditi languori, ægre ferunt, & indignantur. Non ſolum autem hoc eſt quod quęritur, quòd cũ eſſet ſanctus ægrotabat ſic continue, ſed quòd communia mundi negotia, ipſi erant credita. Si enim vnus eſſet illorum qui in montium vertices receſſerunt, & in ſolitudine cellulas compegerunt, non eſſet tam dubium quod quęritur, in medium vero prouectum, & tot eccleſiarum curas habentem creditas, & vrbes totas, & gentes, tanta cum ſedulitate & ſtudio adminiſtrantem, infirmitatis neceſſitati traditum eſſe, hoc eſt quod maxime non animaduertentem, omnino in ſtuporem agere poteſt. Etſi enim inquit, non propter ſe, ſaltem propter alios, ipſum valere oportebat. Hic infinitos ad veritatem ducere poterat, & ægrotabat. Si nullum præterea damnum ex imbecillitate rebus inferebatur, hoc ſolum fideles pigriores reddere poterat. Nam ſi milites ducem ſuum lecto detentũ cernentes, ſegniores fiunt, & ad pugnam tardiores, multo magis par erat, & fidelem præceptorem tot ſigna operatum, intuentes continue

ægrotantem,& corporis morbo laborã
tem, humanum quiddam eſſe perpeſ-
ſos. Nec vero hæc tantum,ſed & aliud
quiddam dubitantes quærunt, qua de
cauſa,neque ſeipſum, neque ipſius prę
ceptor,ita confectum curauit,ſed mor
tuos quidem ſuſcitabant, & dæmones
expellebant, & mortem facile vince-
bant, corpus vero ægrotum non inſtau
rabant. Et qui in alienis corporibus
etiam mortuis, tantam exhibuere vir-
tutem,ſtomachum lapſum non releua-
bant. Et quod maius eſt,non veretur,
nec erubeſcit Paulus, poſt tot, & talia
ſigna,quæ nudo præſtitit verbo,Timo
theo ſcribere, vt modico vino vetere-
tur, quaſi non poſſet abſq; illius auxi-
lio, vnum laborans membrum erigere.
*Infra.*Variæ enim & omnimodę ſancto
rum afflictionis cauſas, numero octo,
charitati veſtræ dicere poſſum. Prima
eſt, quòd eum facile in arrogantiam,
propter meritorum magnitudinem &
miraculorum tollantur, ipſos ſinit af-
fligi. Prophetam Dauid,& Paulum au-
Pſal. 118. diamus,hæc dicentem. Ille quidem di-
2. Cor. 12. cit, Bonum mihi Domine,quòd humi-
liaſti me, iſte autem raptus in Paradi-
ſum,ait: Ne magnitudo reuelationum
extollat me, datus eſt mihi ſtimulus
carnis meæ angelus Satanæ. Quid hoc
apertius? Ne extollar, inquit, propter
hoc,permiſit Deus angelos Satanæ co
laphizare me. Angelos autem Satanæ,
non dæmones aliquos dicit,ſed homi-
nes diabolo miniſtrantes, infideles ty-
rannos, qui continue ipſum tribula-
bant, & inſequebantur. Quod autem
dicit,huiuſmodi eſt, poterat Deus cõ-
tinere perſecutiones, & tribulationes
aſſiduas, ſed quoniam in tertium ra-
ptus fui cœlum, & in Paradiſum dela-
tus,ne extollar,permiſit perſecutiones
has. Quia ergo ſancti, & admirabiles
Paulus & Petrus, & omnes quicum-
que tales, qualeſcumque ſunt, tamen
homines ſunt, & multæ cautionis ne
facile extollantur, indigent. Secunda
ratio,ne cęteri maiorem habeant de ip-
ſis opinionem, quàm humana patitur
natura,& ipſos deos,non autem homi-
nes eſſe arbitrentur.Quòd humana na-
tura maiora,multi ſępius de ipſis ſuſpi *Ibid.*
caturi erant, niſi talia patientes vidiſ-
ſent:audi,quomodo Paulus timeat,Nã
etſi voluero, inquit, gloriari, non ero
inſipiens,pareo autẽ,ne quis me exiſti-
met,ſupra id,quod videt in me,aut au
dit aliquid ex me. Quid autem eſt,
quod dicit? Poteram multo maiora di-
cere miracula,ſed nolo,ne forte ſigno-
rum magnitudo, maiorem de me homi
nibus ſuſpitionem induat. Diabolus
perſuaſit, vt homines crederentur dij,
& templis & aris honorarentur, ſicut
Lyſtris,Paulo,& Barnabę tauros,& co *Act. 14.*
ronas duxerunt,ipſiſque immolare ag-
grediebantur. Ne hoc,& in ſanctis fie-
ret, permiſit ipſos Deus continuo fla-
gellari,in varios incidere morbos, vt
nimia corporis imbecillitas, & tenta-
tionum turba, præſentibus perſuade-
ret quòd homines erant, talia edentes
miracula, nihilque de ſuo afferebant,
ſed Dei gratia illa operabatur. Et hæc
ſit tertia ratio, vt Dei virtus appareat
per ægrotantes, & compeditos,exupe-
rans,& prædicationem augens. Quar-
ta, vt ipſorum illorum patientia mani
feſta fiat, non propter mercedem Deo
ſeruientium, ſed & tantum exhiben-
tium gratitudinem, vt & poſt tot ma-
la, ſincera in ipſis beneuolentia oſten-
datur, ne propter præſentis felicitatis
ſpem, ſancti Deum colere putentur.
Quoniam multis erat circumdatus di *Iob 1.*
uitijs Iob,diabolus ad hanc ſtatim con
fugit defenſionem dicens, Numquid
Iob gratis colit Deum? Circumualla-
ſti interiora & exteriora eius, propter
mercedem,inquit,ille virtutem ſequi-
tur,tanta opulentia fruens. Volens er-
go Dominus oſtendere, quòd nõ ipſum
ſancti colunt propter mercedem,omnẽ
ipſius ſubſtantiam abſtulit,& in grauẽ
morbum incidere permiſit. *Infra.*Om-
nes,ipſius animi habitudinem admira
ti ſunt,non ſolum autem ex rerum ab-
latione demonſtrabatur, ſed etiam ex
patientiæ lucta circa ægritudinem.
Quinta ratio, vt de reſurrectione co-
gitemus. Cum enim virum iuſtum, &
multa plenum virtute, innumera paſ-
ſum mala, & ſic hinc digreſſũ videris,
opor-

oportet ex hoc, omnino aliquid de illo iudicio cogitare. Si enim homines pro ſe laborantes, ſine præmijs, & retributione migrare non permittit; multo magis eos, qui tantum laborauerunt, núquam incoronatos remanere Deus decerneret. Si autem ipſos, laborum ſuorum retributione, priuare non elegit, omnino neceſſe eſt, quoddam aliud tépus eſſe poſt præſentiū finem, per qđ, præſentis vitæ laborum retributiones

1. Cor. 15. 10 reciperent. Vnde Paulus aiebat: Si ſecū dum hominem cū beſtijs pugnaui Epheſi, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? Et iterum, Si in hac vita, tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Innumera patimur mala in præſenti vita, inquit: Si igitur non ſperatur altera vita, quid nobis eſſe poteſt miſerabilius. *Infra:* Itaque cum videris iuſtū anguſtiari, affligi, imbecillitate, paupe rie, & innumeris alijs ærūmnis præſentem vita tranſire, dic intra teipſum, ꝙ niſi reſurrectio eſſet & iudicium, numquam Deus tāta propter ſe paſſum mala, nullo potitum bono, hinc migrare permiſiſſet. Vnde patet, quòd alteram ipſis vitam præſenti iucundiorem, & multo meliorem parat. Quapropter, Deus tolerat, iuſtum quidem affligi; impium vero delicijs indies affluere. Sexta ratio, vt omnes in grauia incidétes, ſufficientem conſolationem, & mitigationem habeant, in eos reſpicientes, & malorum quæ ipſis acciderunt, recordantes. Vt autem diſcas, quos hic

1. Cor. 4. oporteat putare beatos, nos docet Pau

Heb. 12. lus dicens: Et eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur. Et quem diligit Dominus caſtigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit. Certum eſt, quòd non remiſſione fruentes, ſed propter Deum anguſtiatos laudemus, & beatos cenſeamus. Sic

Pſal. 143. & Propheta dicit: Dextera eorum, dextera iniquitatis, filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ vt ſimilitudo templi &c. Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt. Tu vero quid dicis? Beatus populus, cuius Dominus Deus eius. Hunc beatum puto, etſi innumera patiatur mala. Eſt & alia, tertia quòd tribulatio ſpectabiliores facit tribulatos. *Rom. 5.*

Tribulatio enim, patiétiam operatur, patientia vero probationem, probatio autem ſpem, ſpes autem non cófundit. Vides, quòd in tentationibus manere, de futuris bene ſperare facit? Quemadmodum enim in fornace aurum examinatur, ſic & homo acceptus, in humiliationis camino. Eſt & alia cauſa, quòd ſi aliquas habeamus maculas, & hic eas deponimus, ſicut Abraham ad diuitem dicebat, quoniam Lazarus recepit ſua mala, vnde conſolationem accipit. Prętorea etiam, vt coronę, & pręmia nobis augeantur. Quanto enim tribulationes intenduntur, tantum & retributiones ampliabuntur, immo vero & multo plus. *Eccl. 2.* *Luc. 16.*

I D E M inquit: Propterea, Deus laborioſam vitam noſtram, & graué conſtituit, vt præſenti tribulatione compulſi, futurorum deſideriū capiamus. Si enim nunc cum ſint tot triſtia, & pericula, & timores, & curæ, nos vndique circumeuntes, tam libenter, præſenti immoramur vita, ſi nihil horum eſſet, & abſque triſtitia, & ærumnis omnibus tota foret vita noſtra, quādo vnquā futura deſideraremus? Sic & Iudæis Deus fecit, volēs enim & illos in reditus cupiditatem inducere, & vt Ægyptū odiſſent, perſuadere, permiſit eos lateritio opere, & luto laborare, vt laborū & ærumnæ illius magnitudine cruciati, ad Deū de reditu clamarét. Si enim egreſſi, quamuis hæc accidiſſent, Ægypti iterū meminerunt, & priſtinæ ſeruitutis, & ad grauē tyrannidé redire feſtinabant, niſi tales fuiſſent experti barbaros, quādo vnquā alienā dimittere terrā voluiſſent? Ne igitur & nos terræ affixi, & præſentibus inhiantes doleamus, & futurorū obliuiſcamur, vitā nobis fecit Deus laborioſam. *Infra*: Nihil igitur eorū timeamus, quæ nobis natura afferūtur, ſed illa quæ ex mala nobis proueniunt voluntate. Illa enim nobis pęnam pariunt, hocq; cogitemus continue, in his quæ nobis inexpectata accidunt, quod nō correximus illa dolētes. Et præter hoc, illud quo- *11 Hom. 6. ad populum.* *Exo. 1.* *Num. 11.*

que,quòd ſi quid graue in præſenti pa timur vita,iniuſte, multa peccara diſſoluimus. Idcirco magnum bonum eſt, hic luere peccata, & non illic. Etenim purpuratus diues, graue nihil recepit; & propterea illic torquebarur. Et qđ hoc eſſet in cauſa, ne vlla illic frueretur cóſolarione,audi,quid dicat Abraham, Fili recepiſti bona tua,itaq; nūc dolorem patere. Quòd autem Lazaro bona data ſunt, quia hic cum virru te infinitas paſſus moleſtias fuerit,Patriarcham & hoc diceutem audi. Cum enim dixiſſet diuiti, Recepiſti bona tua,inrulit, Et Lazarus mala;& propterea,conſolationes capit. Sicut enim in virture viuentes, & tribulati, duplex habent emolumentum, ſic & vitio viuens & gaudés, duplicē habebir pęnā.

Luc. 16.

12 *In epiſt. ad Cyprian in qua exponitur Pſa 89 ve. 3.* HIERONYMVS explicás illa verba: Lætifica nos pro diebus quibus nos afflixiſti,vel humiliaſti,annis quibus vidimus mala,inquit: Et Lazarus qui recepit mala in vita ſua, in ſinu Abrahæ, æterno quieſcit gaudio. Mala autem appellat afflictiones & anguſtias. Quanta igitur magis in hoc ſæculo,perſecutionibus,paupertate, inimicorum potentia, vel morborum cruciatibus fuerimus afflicti, tanto poſt reſurrectionem,in futuro maiora pręmia conſequemur? Pulchre autem non dixit ſuſtinuimus mala, ſed vidimus.

13 *In epiſt. ad amitā ęgrotam tō.9.* IDEM ait: Qui curandus eſt nō dicit medico,qua lege curetur,nec miles eligit, quo mittatur, nec ſeruus, quo verbere caſtigetur. Quod enim ex maioris pendet arbitrio, non eſt in poteſtare ſubiecti. Ergo qui ſuperna regimur poreſtate,& inter mundi miſerias multiformes,corrigendi verſamur,nec noſtrū eſt de poteſtate Domini aut plagas eligere,aut alia certamina quæ ferendo vincamus, ſicut nec ſeruorū eſt eligere de dominis, genera flagellorū. Poteſtaris eſt emendare, cōditionis eſt ſubiacere, Regis eſt onus imponere,& militis ſuſtinere. Quippe cum & ab ipſo rege, nihil geratur iniuſtū, qui ſuis legionibus pro virium qualitate bellicos ſudores imponens, fortes mittit ad fortia, inferioribus competentia iubet, vt nec inferior contra proprias vires, certamine potentioris arceatur, aut potentior, inferioris certamine degradatis meritis,humilietur. Nec inimicus eſt medicus,qui ferit,vt periculum tollat, & vulnere vulnus excludat.Nec aduerſatur paternus affectus, ſi liberos doceat amplexibus flagellorum. Paterna enim flagella, exercitia ſunt innoxiæ pietatis. Ergo quoniam caſtigatio corrigentis, amoris eſt cauſa,cum de pietate deſcendat, ama medicum percuſſorem,cuius plaga mater eſt medicinæ. Ego,inquit Dominus,occidam, & viuere faciam,percutiam,& ego ſanabo. Cum non deſit in homine quod curetur, ferit, vt curet, ut ſunt manus medici, quæ multum lædendo conferunt ſanitatem,non ſine murmure patientis.

Deut. 32.

Aggredere igitur frater ſuſtinentiæ remedium, quo valeas grauidam tentationibus ſarcinam leuigare, & pericula dum pateris ſuperare. Iacentia membra,animus rigidus conſoletur, & curet. Regnum teneat virtus intra corpus anxietatibus captiuatum, vt anima incluſa periculis, vigeat ipſius libertate virtutis, quæ in ipſo veſtibulo dominicæ ſeruitutis, contra infeſtas calamitates iuſſa eſt armari. Fili, inquit, accedens ad ſeruitutem Dei,ſta in iuſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Coniungere Domino,& ſuſtine ait Salomon, vt creſcat in nouiſſimo vita tua. *Infra*: In labore hominum non ſunt,& cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos ſuperbia. Cernis igitur medicinali flagello, immeritos deſpici,& meritos, amicabiliter caſtigari. Parés enim omniū Deus, vt eſt medicus fidelis erga ſuſceptos, & genitor circa liberos ſuos, quos amat.Sic ferit,vt corrigat, non vt occidat. Ergo felix eſt,q vapulat,vbi amoris eſt plaga. Beatus,quē ſuperni verberis remediū curat,corrigit, emēdat, cum Dauid dicat, Beatus quē tu emendaueris Domine,& de lege tua docueris eum.Nec mirandum eſt enim,quòd malorum frequentium ſtragibus varijs, ſic mortalium vita populetur in mun-

14

mundo, in quo nemo naſcitur ridens,
in quo nemo lumen vitę niſi cũ lachry
mis auſpicatur. Cum nos denique,
maternæ vulvæ tentorium, oſtende-
ret mundo, flentes didicimus mundũ,
vt quaſi malorum primitias, in primis
lachrymis guſtaremus. Vnus eſt omni-
bus introitus ad vitam. Primam vo-
cem, ait Salomon rex, ſimilem omni-
bus emiſi plorans, & ſimilis etiam eſt
exitus. Quid ergo proſperitatis aut læ
titiæ poteſt nobis occurrere, vbi pri-
mo diſcitur flere, & inter ipſa cunabu
la naſcentis infantiæ, & in ipſo vitę ve
ſtibulo, nihil aliud noui, de mundo,
quàm fletus occurrit? Limina mundi
cum fletu calcauimus, flebimus equi-
15 dem tranſituri. O anguſtum, & ſatis
anxium tempus vitæ mortalis; vbi cũ
initio nominatur, & finis. Quis enim
inter anxietates vagantis ſæculi, ærũ-
naſque morborum lædentium, non ma
gis mortem deſideret, quàm longam ſa
tis & languidam vitam? dicente Salo-
mone. Melior eſt mors quàm vita ama
ra, & requies æterna quàm lãguor per
ſeuerans. *Infra*: Sæculum pelago com-
paratur, in quo rara ſunt proſpera, ex-
pauеſcitur, timetur, morbi quoque
non deſunt, ſolus exitus, ſecuritatis
eſt portus. Hinc atque illinc ingruunt
calamitatis incurſus infeſtæ, ſed vſque
ad portum ideſt ad exitum, virtutis
eſt tolerare. Inter calamitates animus
rector hominum gubernat, & regit,
quamuis aliquis periculis paululum
temperatis, nauigiũ tractabile ducat,
ſed potius illa expectatur, atque tri-
umphis maioribus excipitur nauis,
quæ turbido flumine, coactos in verti-
cem fluctus, potenter excuſſit. Hanc ex
cipit profundo cum gaudio, turba in
portu. Sua felicitate miſer eſt, qui cũ
infelicitatibus, quibus gloria gigni-
tur, nunquam meruit habere conflictũ.
Nec ſuam virtutem didicit, quem cala
mitas non excuſſit. Nec eum ſequitur
felicitas præmiorum, qui ſarcinam nõ
vult geſtare armorum. Superatur mor-
bus in corpore, ſi diſcat animus ſuſti-
nere, & ideo vbi corpus iacet infirmũ,
in receſſibus maior habẽda eſt virtus.

Infra. Profecto illi ſani ſunt, quos mor 16
bus inuiolauit atq; iactat inſanus. In-
columis eſt, quẽ quolibet verbere cor
rigit Deus, qui ſe hominis amatorem
caſtigando teſtatur dicens. Ego quos di
ligo, arguo, & caſtigo. Et ideo ſe ſanum
non iudicet, qui aut morbis, aut ſordi-
bus caret, nec infirmitatis remedio cõ-
fouetur. Illi vero ſunt miſeri, qui ni-
mię felicitatis inerti trãquillitate tor
peſcũt, quibus fucata ſanitas, vt fallat
& decipiat adulatur, quos æterna tene
bit ægritudo, æterno tortore, totũ ho-
minem poſt modum vexatura. Et quid
prodeſt per diſcrimina proſpere cucur
riſſe, ſi poſt curſum contigerit interi-
re? Fruſtra deniq; nauis per ſuperbum
pelagus & inſanum, amicis fluctibus,
commoda proſperitate cucurrit in por
tum, ſi cum naufragio peruenit, & peri
turam portus acceperit. Cum iudica- *1. Cor. 11.*
mur, ait Paul[*], a Domino corripimur, *Deut. 13.*
ne cum hoc mundo damnemur. *Infra*. *Iob 5.*
Tentat vos Dominus Deus veſter, vt
ſciat ſi diligatis eum ex toto corde ve-
ſtro, & ex tota anima veſtra. Et iterũ.
Correptionem Domini ne abijcias, ip-
ſe enim vulnerat, & medetur, percu-
tit, & manus eius ſanabunt. *Infra*: Om- *Eccl. 2.*
ne quod tibi applicitum fuerit accipe,
& in dolore ſuſtine, & in humilitatę
tua patientiam habe, quoniã igne pro-
batur aurum & argentum, homines ve
ro receptibiles in camino humiliatio-
nis. Dic, ſi bona ſuſcepimus de manu *Prou. 17.*
Domini, mala quare non ſuſtineamus.
Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſi-
cut Domino placuit ita & factum eſt,
ſit nomen Domini benedictum. Aduer
ſum igitur, ſatiſq; contrarium eſt, pro-
bationis tempore in Dominum mur-
murare, qui aut vitæ noſtræ peſtiferã
labem, ærumnarum iactatione vexat,
vt liberet, aut iuſtitia ventilat vt coro
net, ac vexatione membrorum, aut de-
lictum vapulat, aut iuſtitia probatur,
vt vincat.
IDEM in fine, ſic habet: Si intem- 17
perate cibus ſumptus, aut immodera- *In epiſt. ad*
te potus acceptus leuem corporis fe- *ami. ſ. quã*
briculam concitarit, deijcimus animũ, *inſcriuit in*
affligimur, ſuſpiramus; nulla cura *ſcit. diu. leg.*

tunc eſt ſæculi, nulla villarum, nemo de patrimonio cogitat, nemo de foro, omnes calumniæ, omnia lucra in periculis corporis conquieſcunt. Curritur ad medicos, & pro remedio promittuntur munera aurum argentum. Interdum etiam mancipia traduntur, & pene totum patrimonium, aut negligitur, aut donatur. Si autem contigerit, vt inter ceteros, languidum viſitantes, aut clericus, aut ſacerdos, aut etiam laicus Dei ſeruus adueniat, rogatur vt oret, & qui ſæpe pro nihilo contemptus fuerat, neceſſitatis tempore ſupplicatur, vt precibus ſuis commeatum vitæ longioris obtineat. Et cum ſic Dominus conferat ſanitatem, cito ſuccedente obliuione, in contrarium omnia permutatur. Timor in inſolentiam, gratia vertitur in contemptum, & quaſi nihil vnquam incommodi ſenſerimus, aut quaſi reuocare curſus ad talia nequeamus, rebellamus, efferimur, & conceſſum ad pœnitentiā vitæ ſpatium negligimus, & peccata non pœnitendo cumulamus. Legamus Eſaiam Prophetam, & neceſſariū Ezechiæ regis quæramus exemplum, cui morituro anni quindecim ad ſuperiorem vitam proprijs fletibus & Prophetæ precibus augentur; quique accepta tanti muneris gratia, non peccatis, non voluptatibus, non delicijs, ſed ſoli Domino indultum vitæ ſpatium humilis & ſanctus exhibuit.

18 *Lib. 2. in c. 4. epiſt. Pauli ad Galatas to. 6.* IDEM ait: Tradunt Paulum, grauiſſimum capitis dolorem ſæpe perpeſſum, & hunc eſſe angelum Satanæ, qui appoſitus ei ſit, vt eum colaphizaret in carne, ne extolleretur. Ideo hic inquit, & tentationem veſtram, quæ erat in carne mea, non ſpreuiſtis, neque reſpuiſtis. Hæc infirmitas & languor hic corporis, apud eos quibus annunciabatur Euangelium, tentatio fuit, an contemnerent eum ſublimia promittentem, quem languoribus corporis ſubiectum videbant. Nec non & illud dici poteſt, quod in principio aduentus ſui ad Galatas, contumelias & plagas corporis ab his qui contraibant Euangelio, ſuſtinuerit, & hanc fuiſſe tentationem vel maximā Galatis Apoſtolum Chriſti cernentibus, verberari.

GREGORIVS inquit. Aliter admonendi ſunt incolumes, vt ſalutē corporis exerceant ad ſalutem mentis, ne ſi acceptę incolumitatis gratiam ad vſum nequitiæ inclinant, dono deteriores fiant, & eo poſtmodum ſupplicia maiora mereantur. Admonendi ſunt incolumes, ne opportunitatem ſalutis in perpetuum promerendæ, deſpiciant. Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli, ne forte impleātur extranei viribus tuis, & labores tui ſint in domo aliena, & gemas in nouiſſimis, quando conſumpſeris carnē & corpus tuum. Honorem ſuum alienis dat, qui ad Dei imaginem conditus, vitæ ſuæ tempora malignorum ſpirituum voluntatibus adminiſtrat. Annos etiam ſuos crudeli tradit, qui ad voluntatem male dominantis aduerſarij accepta viuendi ſpatia expendit. Quiſquis autem per acceptam valetudinem corporis, non exercendis virtutibus, ſed perpetrandis vitijs laborat, nequaquam ſuis viribus, ſuam domū ſed extraneorum, & dæmonum habitacula, id eſt facta multiplicat luxuriando, vel ſuperbiendo. Bene autem ſubditur. Et gemas in nouiſſimis, quando cōſumpſeris carnem & corpus tuum. Plerumque accepta ſalus corporis per vitia expenditur, ſed cum repente ſubtrahitur, cum moleſtijs caro atteritur, cū iam egredi anima vrgetur diu male habita, quaſi ad bene viuendum ſalus amiſſa requiritur. Et tunc gemunt homines, quòd Deo ſeruire noluerunt. Vnde dicitur. Cum occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur. At contra admonendi ſunt ægri, vt eo ſe filios Dei ſentiant, quo illos diſciplinæ flagella caſtigant. Niſi enim correctis hereditatem dare diſponeret, erudire eos per moleſtias non curaret. Hic namque ad Ioannem Dominus per angelum dicit. Ego quos amo, arguo, & caſtigo. Hinc rurſum ſcriptum eſt. Fili mi noli negligere diſciplinam Domini, neque fatigeris cum ab eo argueris, quem enim diligit Dominus caſtigat,

Margin notes (right): 19 *Tertia par. te curæ paſtoralis ad monitione 13. to. 4.* — *Prou. 5.* — 20 — *Pſal. 77.* — *Apoc. 13.* — *Heb. 12.*

fla-

flagellat autem omnium filium, quem
Pſal. 33. recipit. Hinc Pſalmiſta ait: Multæ tri-
bulationes iuſtorum, & de omnibus
his liberauit eos Dominus. Dicendum
eſt ægris, vt ſi cœleſtem patriam ſuam
eſſe credunt, neceſſario in hac labores
velut in aliena patiantur. Hinc eſt e-
nim, quod lapides extra tunſi ſunt, vt
in conſtructione templi Domini abſ-
que mallei ſonitu ponerentur, quia vi
delicet nunc foris per flagella tundi-
mur, vt intus in templum Dei poſtmo
dum ſine diſciplinæ percuſſione diſpo
namur, quatenus quicquid in nobis
eſt ſuperfluum, modo percuſſio reſe-
cet, & tunc ſola nos in ædificio concor
31 dia charitatis liget. Admonendi ſunt
ægri, vt conſiderent pro percipiendis
terrenis hæreditatibus, quomodo du-
ra carnales filios diſciplinæ flagella ca
ſtigent. Quæ ergo nobis diuinæ cor-
reptionis pœna grauis eſt, per quam
& numquam amittenda hæreditas per
cipitur, & ſemper manſura ſupplicia
vitantur? Admonendi ſunt ægri vt con
ſiderent quanta ſalus cordis ſit mole-
ſtia corporalis, quæ ad cognitionem
ſui mentem reuocat, quam plerumque
ſalus abijcit, infirmitatis memoria re-
format, vt animus qui extra ſe in ela-
Num. 22. tionem ducitur, cui ſit conditioni ſub-
ditus, ex percuſſa, quam ſuſtinet, car-
ne, memoretur. Balaam, vt perueniret
ad propoſitum tendit, ſed eius votum,
animal cui præſedit, præpedit. Prohi-
bitione quippe immorata aſina ange-
lum videt, quem humana mens non vi
det, quia plerumq; caro per moleſtias
tarda flagello ſuo menti Deum indi-
cat, quem mens ipſa carni præſidens
nō videbat, ita vt anxietatem ſpiritus
proficere in hoc mundo cupientis, ve-
lut iter tendentis impediat, donec ei
inuiſibilē, qui ſibi obuiat, innoteſcat.
2. Pet. 22. Vnde bene Petrus dicit, Correptionē
habuit ſuæ veſaniæ, ſubiugale mutū,
quod in hominis voce loquens prohi-
32 buit Prophetæ inſipientiam. Inſanus
quippe homo a ſubiugali muto corri-
pitur, quando elata mens humilitatis
bonum quod tenere debebat, ab affli-
cta carne memoratur. Admonendi ſunt
ægri, vt conſiderent quanti ſit mune-
ris moleſtia corporalis, quæ & admiſſa
peccata diluit, & ea quæ admitti pote-
rant, compeſcit. Vnde ſcriptum eſt, li- Prou. 20.
uor vulneris abſtergit mala, & plagæ
in ſecretioribus ventris. Mala enim li-
uor vulneris abſtergit, quia flagello-
rum dolor vel cogitatas vel perpetra-
tas nequitias diluit. Quia dum exte-
rius percutimur, ad peccatorum no-
ſtrorum memoriam taciti afflictique
reuocamur, atque ante oculos noſtros,
cuncta quæ a nobis ſunt male geſta, re-
ducimus: & per hoc quod foris pati-
mur, magis intus quod fecimus, dole-
mus: admonendi ſunt ægri, quatenus
patientiæ virtutem ſeruent, exemplo
Chriſti. Cur enim aſperum creditur
vt a Deo homo toleraret flagella pro
malis, ſi tanta Deus ab hominibus per-
tulit mala pro bonis? Aut quis ſana in-
telligentia de percuſſione ſua ingra-
tus exiſtit, ſi ipſe hinc ſine flagello non
exijt, qui hic ſine peccato vixit? 33
AMBROSIVS ponderat ſancti- Enarrationum in Iob c. 2. & 3.
tatem Iob, qui in ſtercore poſitus my-
ſteria loquebatur, neq; acquirendis pro
priæ remedijs ægritudinis, ſed ſacris
vacabat ſermonibus, fortioreſq; erant
ſermones ægri hominis, quàm illorum
qui non ægrotabant, & quid dicam for
tiorem iuuentum ceteris? fortior æger,
quam cum ſanus eſſet, ſeipſo inuentus
eſt, fortior enim æger Iob, quàm cum
ſanus fuerat, ſecūdum quod ſcriptum
eſt, Virtus in infirmitate perficitur, 2. Cor. 12.
ergo & Iob cum infirmaretur, tunc va
lidior erat, non enim ægrotabat aui-
mo, & ſi doleret corpore, &c. 34
IDEM ſuper illud Phil. 2. Neceſſa- Super epiſt. ad Phil. 2.
rium arbitratus ſum Epaphroditū fra- 80. 3.
trem, &c. mittere ad vos, &c. etenim
infirmatus eſt prope mortē, ait: Quid
ergo eſt, vt præſente Apoſtolo, qui
mortuos ſuſcitabat, hic Epaphroditus
infirmaretur vſque ad mortem? num-
quid non orauit pro illo Apoſtolus, &
non impetrauit, vt citius ſanaretur,
ſed digna infidelium cauſa fuit, nam
huic non ad detrimentum contigit æ-
gritudo, ſed ad augmentū, probationes
enim diuerſæ ſunt credentium, alius

enim per ęgritudinem, alius amiſſione charorum, alius per damnum pecunię, alius per tribulationes probatur, ſi in neceſſitate ſtabilis inueniatur, auxiliũ a diuerſa parte non quærens, vt augmentum faciat meritorum. Non ergo

1. Thes. 4. contempta eſt poſtulatio Apoſtoli, ſed melius prouiſum ei pro quo petebat; quid autem illud eſt, vt eum de exceſſu fratrum in alia epiſtola non contriſtari debere, admoneat, in hac autem contriſtandum ſe, ſi exiſſet Epaphroditus de corpore ſignificat? Sed ſic ſe triſtem futurum dixerat de exceſſu Epaphroditi, quia ſolatium eius, & auxilium requirebat, non tamen vt quaſi perditum lugeret, &c.

Eleemoſyna eiuſque neceſſitas, & modus in ea ſeruandus, quam differre non expedit. Cap. X.

1 *Homi. 5. in c. 19 Geneſ. to. 1.* ORIGENES ſic habet: Miſſi Angeli ad ſubuerſionem Sodomorum, cũ iniunctum cuperent maturare negotium, curã prius gerunt hoſpitis Loth, vt eum de imminenti ignis excidio, contemplatione hoſpitalitatis eximerẽt. Audite hæc qui peregrinis clauditis domum, audite hæc qui hoſpitẽ velut hoſtem vitatis. Loth in Sodomis habitabat, alia eius bene geſta non legimus. Hoſpitalitas in eo ſola ex vſu veniens memoratur. Euadit ignes, euadit incendia, ob hoc ſolum quòd domum ſuam patefecit hoſpitibus. Hoſpitalem domum, Angeli ingreſſi ſunt, clauſas hoſpitibus domos, ignis ingreſſus eſt.

2 *Lib. 2. in Iob to. 2.* IDEM inquit explicans illa verba: Beatus vir qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecuniæ theſauris. Vere inæſtimabilis atque æterna beatitudo eſt, vt cum quis diues effectus fuerit, non confidat in auro, nec intendat in argenti repoſitione, ſed recõdat hęc in mandato altiſſimi, & det ea in eleemoſyna pauperibus, ſed ſeminet atque ſpargat ea late per animas miſerorum, per ora eſurientium, per deſtitutos atque miſeros, Iuxta hoc quod dictum eſt. Seminate vobis ad iuſtitiam, vt metatis fructum vitæ, & diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi. Eiuſmodi vero, metet multipliciter in die reſurrectionis. Eiuſmodi eleemoſynarum iuſtificationibus, tanquam lux effulget coram Angelis Dei. Talis fuit beatus Iob, apud quem nunquã hoſpes foris manſit, cuius ianua omni aduenienti patuit, quẽ inualidi nunquam prætermiſerunt, rogare de his quæ opus habuerunt, qui non dimiſit pauperem exire de domo ſua vacuum. Ad cuius tonſuram ouiũ, omnium pauperum ſcapulæ calefactæ ſunt. Ob hoc enim, & iſtam multitudinem pecorum nutriuit, & maximã agriculturam exercuit, vt plurimis impertiret, vt plurimis benefaceret, vt plurimorum memor eſſet. Non propter os ſuum tantum, ſed vt multos eſurientes ſaturaret, atq; plurimos nudos veſtiret, & multis miſerabilibus atq; infelicibus refrigeraret, & miniſterium eius nimis copioſum quod miniſtrabat hoſpitibus, & infirmis miſerantibus deſtitutis, & peregrinis & pauperibus. Pro horum ergo omnium ſuſceptione, nimium copioſum habuit miniſteriũ, puto quod, & in cœlo & in excelſis, copioſum nimis habuerit miniſteriũ. Plurimi miniſtrauerunt ei ſuper terram pro miſerorum ſuſceptione, ſed pluriores miniſtrabant ei in cœlis, cœleſtes Angeli, incorruptibiles eleemoſynas, atque bona opera eius, in memoriam coram Deo in Cęlum deferentes. Sicut dictum eſt ad Cornelium, Orationes tuæ, & eleemoſynæ aſcenderũt furſum coram Deo. Atteſtantur autem Angeli non ſoli Iob, ſed, & omnibus qui ſimiliter vt Iob eleemoſynas; miſeris ac beneficia infelicibus impertiũt. *Infra*: Hęc Iob opera, hic ſunt perfecta, in cęlo vero demoſtrata, hic ſeminata, illic vero meſſa, hic diſperſa, illic autem collecta, hic Deo fęnerata, illic vero cum gloria a Deo fęnerantibus reddita. Qui enim miſeretur pauperi, fœneratur Deo, ſecundum autem datum illius, retribuet illi Dominus.

IDEM.

4 *Lib. 9. in c. 12. ad Romanos.*

IDEM explicans illa verba: Hoſpitalitatem ſectantes, ait, Quam digne hoſpitalitatem ſectantis magnificentiam vno ſermone comprehendit. Dicens enim ſectandam eſſe hoſpitalitatem, non illud ſolum oſtendit vt venientem ad nos hoſpitem, ſuſcipiamus, ſed, & requiramus, & ſolliciti ſimus, & ſectemur, ac perquiramus vbique hoſpites, ne forte in plateis ſedeant, ne extra tectum iaceant. Recordare Loth, & inuenies quòd non illum hoſpites, ſed ipſe quæſierit hoſpites, & hoc erat hoſpitalitatem ſectari.

5 *Hom. 6. ex varijs huius tomi. to. 1.*

BASILIVS ſic habet: Non communis meminit naturæ, nec quæ ſuppererant putauit egentibus diſtribui oportere, nec vllam inibat rationem illius præcepti, ne deſieris benefacere inopi. Itemque, eleemoſynæ, & fides ne te deſerant. Item, frange eſurienti panem tuum, ſed horrea multitudine fructuum grauata dirumpebantur, cor autem eius parcum ac tenax, minime exaturatum eſt. Quod faciam inquit? Agnoſce o homo eum qui dedit, qua gratia iam multis ſis prælatus? Dei optimi miniſter es, tuorum diſpenſator conſeruorum. Ne puta, omnia ventri tuo præparati, quæ in manibus habes, vt aliena exiſtima, parno te exhilarabunt tempore, deinde diffluentia præteribunt, quorum ratio abs te acriter exigetur. Plane imprudenti vteris conſiliario, quid faciam? Parata tibi reſponſio fuerat, eſurientium animas explebo, aperiam horrea, & omnes vocabo Indigos, imitabor Ioſeph, præconio exhibitæ hominibus benignitatis celebrem, voce emittam magnificam, quicumq; panibus egetis venire ad me ſinguli, participes futuri quod ſatis fuerit, gratiæ a Deo mihi collatæ, quaſi proſilientis e communibus fontium ſcatebris. *Infra*: Imitare o homo vel terram, vt illam fructus proferto, vt ne illa conſpiciaris eſſe deterior, quæ inanimis eſt. Sane illa non in ſuum vſum, aut commodum, ſed in tuum miniſtrare contendit. Tu autem quem debueras oſtendere beneficientiæ fructum, illũ tibi ipſi congregas? Non benefactorum gratiæ, in dantes reuertuntur. Dediſti eſurienti, tibi conſuluiſti, quod dediſti, ad te cum augmento redibit. Quemadmodum enim frumentum in terram cadens, lucrũ proijcienti parit, ſic, & panis in eſurientem proiectus, multam in poſterũ tibi reddet vtilitatem. Seminate inquit vobis ipſis in iuſtitia. Si autem diuitias ob honorem inde prouenientem admiraris, conſidera quanto ad gloriam magis faciat, multorum filiorum parentem appellari, quàm mille ſtateres in marſupio repoſitos habere. Pecuniam enim hic vel nolens relinques, honorẽ vero ex benefactis, ad Dominum referes, quando populus omnis communem iudicem circunſtans, te, & nutritorem, & in inopes beneficium, & demum omnibus, quæ ad humanitatem pertinent, nominibus appellabunt. *Infra*: Tuas opes in pauperum variòs vſus diſpone ac diſpenſa, clarus ac venerabilis, ob ſumptus in egentes eſto. De te illud dicatur, Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſæculũ ſæculi. Ad horrea tua aperienda, noli annonæ caritatem expectare. *Infra*. Putei continuo exhauſti, & copioſiore & pulchriore admodum fluunt aqua, dimiſſi vero, & quieti facile putent. Sic & opes conditæ quieſcenteſue inutiles, motæ autem, & tranſlatæ, publicum cõmodum, & fructũ pariunt. *Infra*. Deſtruam horrea mea. Habes ſi vis apothecas, venires pauperũ, theſauriza tibi theſauros in cœlo. Quæ illic reconduntur, ea nõ depaſcuntur tineæ, nec furantur latrones. Dixeris, atque tum in pauperes diſpartiar, cũ horrea ſecunda cõpleuero, longa tibi vitæ tẽpora præfixiſti, vide ne te illud tẽpus quòd certo ac præſtituto termino accelerare ſolet, forte corripiat. Vitam namq; tibi polliceris, non vt poſthac ſis liberalior, ac tribuas, ſed vt inſtantem mendicum a te propulſes. Iam quando ſuppetit, quid prohibet, quominus liberaliter impartiare? Nonne inops adeſt? Non ſunt plena horrea? non merces a Domino parata? Non manda-

6

7

mandatum manifeſtum? Eſuriens fame abſumitur, nudus frigore rigeſcit, & tu eleemoſynam in craſtinũ differs? Audi Salomonem. Ne dicas regreſſus reuertere, & cras dabo, ignoras enim
Prou. 3. quid ſequens pariat dies. Quantam te Deo beneficentiſſimo gratiam habere, quàm hilarem eſſe te ſimul, & in inopes liberalem oportebat, quòd non ipſe pro foribus alienis cogeris obſtreperus eſſe & querulus, ſed tuas alij occupant. Nunc autem triſtis es, & rogatu difficilis, occurſus pauperum vitas, ne forte aliquid vel modicũ e manibus coacto exeat. Vnam tantum noſti vocem. Non dabo, non habeo, nam & pauper quoque ego ſum. Pauper inquam charitate, benignitate in indigos, pauper fide, erga Deum pauper, pauper æterna ſpe. Quamobrem frumenti, quodcumque poſſides, tuos fac fratres participes. Cras forte marceſcet, hodie egenti da. Dixeris, cui facio iniuriam, ſi mea retineo? Quæ illa dic mihi tua? Vnde accepta hæc ad traducendam præſentem hanc vitam inuexiſti? Nonne nudus ex vtero matris excidiſti, nuduſq; rurſus reuerteris ad humum? Cur tu diues es, ille pauper? Profecto non ob aliam cauſam, niſi vt tu benignitatis ac fidelis adminiſtrationis mercedem accipias. Eſurientis eſt panis, quem tu retines, nudi eſt veſtis, quam in arca cuſtodis, diſcalceati calceus, qui apud te marceſcit, egentis argentum, quod tu terræ infoſſum poſſides. Quare, tot iniurius es hominibus, quot poteras opem conferre.

8 *Hom. 7. cõtra diuites auaros.* IDEM loquens de adoleſcente illo, qui cum audiſſet a Chriſto Domino, Vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, qui receſſit triſtis,
Matt. 19. inquit: Mihi eueniſſe huic adoleſcenti, vel propinquis ipſius videtur, quod illi ſolet euenire, qui iter facit ciuitatis alicuius ſpectaculi videndi ſtudio, properatq́ue vſque ad mœnia, ibi reperto diuerſorio requieſcit, modicumque quod reſtat viæ, ob pigritiam atque deſidiam ire detrectat, ſimul & tolleratum itineris laborem inanem reddens & ſpectaculo bonorum, quę vide re poterat in vrbe, excludens. Sic & huiuſcemodi ſunt homines, qui cetera quidem mandata obſeruant, ad bonorum vero ſuorum erogationem claudicant. Vidi ego multos ieiunantes, orantes, prętеritorum pœnitentia ſuſpirantes, omnem deniq; ſine ſumptu pietatem oſtendentes, egentibus vero ne obolum quidem prębentes. Quid his cetera virtutũ diligentia prodeſt? Non propterea regnum Dei conſequē- *Ibid.* tur. Idcirco inquit Dominus, Difficilius eſt diuitem intrare in regnum cęlorum, quàm camelum per foramen acus. Hoc teſtimonium validum, qui teſtatur verus, perſuaſi vero pauci. *Infra.* Quid quęſo grauaris? Quid doles audiens vende omnia quæ habes? Si enim te in futurum ſęculum ſequerentur, profecto præ illis pretioſioribus, quę ibi reperies, & hæc nihil penderes. Sed quando neceſſe eſt ea hic remanere, cur ex eorum actione non lucrifacis maiora longe reperiendo? Nam ſi alacri lætoque animo das aurum, vt equos poſſideas, cur id regno Dei potius commutari ſuaſus, doles, petenti denegas, & abnuis, mille ſumptuum occaſiones commemorando? Quid miſer iudici reſpondebis? Parietes veſtis, hominem non veſtis? Equos phaleris ornas, fratrem tuum laceris amictum pannis aſpernaris? Frumentum retinendo perdis, eſurientes non reſpicis? Aurum in terram condis,
& oppreſſum non curas? *Infra:* Sed in- 9
quis, ego quidem bonis, dum vixero, frui volo, poſt mortem vero in teſtaméto heredes facultatum mearum ac dominos pauperes faciam. Heu miſer tunc benignus ac liberalis hominibus eris, cum amplius inter homines non ages? Cum te cadauer aſpiciam, tunc fratris amantem appellabo? Magna dignus eris liberalitatis laude, magnus tibi honor debebitur aut gratia, ſi in ſepulchro iacens & in terram conuerſus, magnificus ac ſumptuoſus apparebis. Dic cuius mercedem temporis potiſſimum expoſces, vitæne, an mortis? Nam ſi tempore, quod ad promerendum

rendum datur in voluptatibus abſumpto, pauperes nequaquam reſpexiſti, mortuus cuius iam actionis aut operis mercedem periturus es? Oſtende opera,& tunc primum mercedem repete. Nullus enim poſt mercatum ſolutum negotiatur, neq; demum poſt certamina accedens coronatur, nec poſt bellum fortia gerit, nec item poſt vitam pietatis laudem præmiumue capiet. Atramento & tabulis pulchra opera, & commendanda gerere ſtudes? Quis de mortis genere ſponſor? Quot videmus repentino,ac vi,caſuq; extingui, qui præ doloris & ſpiritus anguſtia, nec vocem quidem emittere potuerunt? Quot etiam, febris, a ſenſu alienos fecit? Quid igitur tempus expectas, in quo ſæpe rationis tuæ compos non eris? Immo qui hereditati inſidiatur,paratus aderit,omnia tantum quæ ad eius faciant vſum adhortans, ac tua irritare conſilia quærens? Quòd ſi nihilominus contigerit vt,& verbo, & ſcripto res tuæ palam mandentur, vna tantum tranſpoſita littera, vnum non probe appoſitum ſignum, totā ſententiam mutare ac irritam facere valebit. Duo item aut tres improbi teſtes, totam hereditatem in alios conuertent.

10 *Hom. 8. ex varijs.* IDEM, quando imminente ſiccitare grandi fames Cæſareæ inualuit, inquit, hiems ſolitum humorem cum ſicco non retinuit, ſed in glaciem tota abijt niuis & imbris penitus expers. Vernum tempus alteram quidem ſui officij partem oſtendit, caliditatem dico,humiditatem vero nullam illi coniunxit. Æſtus vero immenſus, & frigora naturæ leges prætereuntia, ac in nos damnumque noſtrum coniurata mortales ad victus vitæq; ſimul trahunt diſcrimina. Quæ igitur fratres huius tantæ confuſionis contrarietatiſq; cauſa? Vnde talis rerum temporumque nouatio? Illæ ſunt cauſæ, cur nobis conſueta gubernatio ſublata ſit, quod cum ex Deo accipiamus, alijs nō damus, conſeruos non miſeramur, egētibus deſumus. Eſurientes non nutrimus, inopibus alimenta negamus. Cū indeficientem theſaurarium Deum habeamus,erga pauperes tenaces ſumus. Ouium gregem fœtura implet, ouibus vero nudos plures eſſe ſinimus. Graues rerum apothecas & cellas habemus, his autem carentes, nequaquam reſpicimus. Hac de cauſa,& Deus omnipotens manum non aperit, quoniam fraternitatis charitatem occluſimus. Ob hoc,& campi ſteriles, quoniā charitas friguit. Supplicantium vox fruſtra clamat,& in aera euaneſcit ac diſſipatur, nam & nos rogantes, minime audimus. *Infra.* Imitare viduam Sareptanam, quæ Eliæ egenti panem porrigens, a miſeria leuata eſt. Si eges, Deo diuiti fac fœneres, crede,inquam illi, qui quod afflicto datur perpetuo quaſi ſuæ perſonæ datum amplectitur, & de ſuo reddit dignus, vbique fideiuſſor, terra marique apertos habens theſauros. Magnificus eſt Deus in dando fœnore. *Infra.* Si ſenem eſurientem videris, fac nutrias, vt Ioſeph,Iacob.Si inimico occurras afflicto,parce iræ, ne expellas vindictę cupidus,ſed potius nutrias, vt ille quondam fratres, a quibus venditus fuit. Cum in iuniorem incideris indigentem, funde lachrymas, vt ille ſuper Beniamin fratre ſenectutis filio.

IDEM inquit: Antequam ad cōſummatam perditionem perueniat homo,plurimum ex oneribus deponat,& antequam ſubmergatur ſcapha, ſarcinarum iacturam faciat, quas præter decorum congeſſit,atque ita imitetur eos,quibus in mari negotium eſt. Illi namque etiam, vbi neceſſariorum aliquid naui intulerunt, tempeſtas antē feruens ex pelago inſurgat, ac nauem oneribus preſſam, fluctibus obruere minitetur, quam poterunt citiſſime, plurimum de pondere tollunt, & abijciunt, & merces ſuas abſque vlla detrectatione in mare profundunt, vt nauem ſupra fluctus ſublimiorē reddant, & animabus tātum, ſi ira poſſibile ſit, & corporibus e periculo euadere liceat. Multo autem magis nos iſta,& cōſultare conuenit, & facere. Nam illi quidem, quicquid ſit quod abijciunt, 11 *Homil. 15. ex varijs.*

mox

mox pereunt, & paupertatis deinceps neceſſitas illos occupat, nos vero quãto magis prauum hoc onus effuderimus, tanto plures, & meliores animabus noſtris diuitias coaceruabimus. Pecuniæ ſane bene eiectæ, nec pereunt eijcientibus ac diſpergentibus, ſed velut in alias quaſdam tutiores naues, pauperum videlicet ventres tranſlatæ conſeruantur, & ad portus pertingũt, & projciens euadit periculum. Adiamur itaque, fratres eo, vt, & in nos ipſos humani ſimus, & facultatum noſtrarum pondus, ſi quidem omnino quæſtum facere voluerimus, in multos diuidamus, qui, & portent illud alacriter, & in ſinus Domini, veluti tuta penetralia recondant, vbi nec tinea corrumpit, nec fures effodiunt, neque furantur. *Infra:* Si nos pauper aliquis acceſſerit, vix etiam præ fame loquẽs, auerſamur hominẽ eiuſdem nobiſcum naturæ, faſtidimus & ſtudioſe aufugimus, quaſi veriti ne & de ipſa miſeria nonnihil ſi tardius progrediamur contrahamus Et ſi vultu fuerit in terram ex calamitatis pudore demiſſo, hypocriſeos artificem eſſe dicimus. Si vero nos libere ac fidenter, grauiter a fame ſtimulatus aſpexerit, impudentem rurſum, & raptorem vocamus. Quòd ſi dono alicuius, veſte indutus eſt integrior e, tanquam inſatiabilem pellimus, & paupertatẽ illum ſimulare iuramus, ſi vero marcidis fuerit ac laceris panniculis obtectus, vt graueolentem, iterum abigimus. Neque immitem hunc animum noſtrum flectere poteſt, ſiue conditoris noſtri nomen precibus ſuis adhibeat, ſiue cõtinuo iuramento nos talibus paſſionibus haud quaquam fore obnoxios ſi commiſereamur confirmet. Quapropter ſuſpicor, ignem gehennæ, nobis grauiorem quàm diui ti epuloni futurum.

12 *Hom. 55 in Gen. it. 1.* CHRYSOSTOMVS in re hac diſertiſſimus eſt, de qua tertio quoque verbo elegantiſſime diſſerit, & in primis, ait: Pecuniarum abundantiam in animarum noſtrarum ſalutem expendamus, ſuperfluaque indigentibus infundamus. Quare enim dic mihi permittis filium, aurum & argentum prodigere, quæ oportebat in pauperum ventres euacuare, reponendo in tutum promptuarium, vt tempore quo maxime opus habes eorum adiutorio, conſolationem inuenias. Et qui a te hic paſti ſunt, alibi fiduciæ fores tibi aperiant, & accipiant te in æterna ſua tabernacula. Veſtes quoque non ſinamus a vermibus rodi, & abſque vſu in arculis putreſcere, cum tot ſint qui indigeant, & obambulant nudi, ſed vereamur, honoremque demus nudo Chriſto, potius quàm tineis, & induamus eum, qui propter noſtram ſalutẽ nudus obambulare vult, vt cum ipſum induerimus, audiamus in die illa, nudus erã, & veſtiſtis me. *Matt. 25.* Num onerosa ſunt præcepta? Ea quæ pereunt, inquit, quę a vermibus arroduntur, quę abſq; vſu & fruſtra conſumuntur, hęc diſpenſa, vt tibi fiant vtilia, vt & detrimenti damnum effugias, & ex ipſis lucrum maximum tibi pares. Excellentis enim & magnæ inhumanitatis eſt, poſt tot ſpirituales admonitiones, arculis & muris includere ſuperflua, & non illis ſubleuare proximorum inopiam, ſed ſinere a rubigine & tinea potius corrumpi, & propter illa, ſupplicijs potius plecti, quam dignã pro eis remunerationem accipere.

IDEM ait: Videamus quantam abundantiæ vim, poſſideat larga eleemoſyna, vt cum didiceris lucrũ, quod inde naſcitur, alacriter eam facias. 13 *Hom. 55. in Geneſim.* Forte enim tanta eius poteſtas, vt non ſolum peccata purgare, ſed, & mortem fugare valeat. Et quis, dicet aliquis, eleemoſynam faciens, ſuperior morte effectus eſt? *Act. 9.* Sane omnes vidimus, ſub mortis poteſtatem veniſſe. Ne turberis dilecte, ſed diſce quomodo eleemoſynæ vis, & mortis vicit tyrannidem. Tabita veſtiebat viduas, & alios ſumptus eis præbebat. Factum eſt autem vt infirmata moreretur, ſed quæ ab illa curabantur, & quas veſtiebat, ſtabant circa Apoſtolum, & oſtendebant ei veſtes, quas faciebat illis Dorcas, atq; ad miſerationem Apoſtolum prouocabant, qui genibus flexis orans dixit.

xit. Tabita ſurge, Illá autem aperuit oculos ſuos, & viſo Petro reſedit, & dans ei manum erexit eam, & accerſitis ſanctis viduis, aſſignauit eã viuam. Vidiſti quanta retributio beneficẽtiæ in viduas, etiã in præſenti vita? Quod enim in tm̃ præbuit illa viduis, quantum illæ ei repẽdunt? Veſtes prębuit, & alimenta, ſed illæ ad vitam hãc reduxerunt, & mortem fugere fecerunt. Vidiſti pharmaci potentiam? Hoc omnes nobis ipſis paremus, neque enim ſumptuoſum eſt, quãuis tantæ ſit virtutis, ſed & vili emitur, nec multo sũptu indiget. Magnitudo enim eleemoſynæ, nõ in multitudine pecuniarum, vel opum ſita eſt, ſed ex alacritate dãtium iudicatur. Propter hoc, & qui po-
Matt. 10. *Luc. 21.* 14 tum aquæ frigidæ dedit, acceptus eſt, & quę duo minuta in corbonam miſit, grata eſt, vt diſcamus ꝙ vbiq; mentem requirit Deus. Effundamus igitur facultates noſtras in indigos, mente liberali, ex his quæ nobis Dominus dedit, & quæ ab eo data ſunt, ipſi iterũ demus, vt ſic iterum noſtra cum lucro fiant. Tanta enim eius eſt liberalitas, quod licet accipiat de his quæ ipſe dedit, non tamen putet propria ſe accipere, ſed magna munificentia nobis ea redditurum ſe pollicetur. Tãtum nos, & quæ noſtra ſunt facere velimus, & ſic pauperibus erogemus, quaſi deponentes ea in manus Domini, ſcientes ꝙ quæcumq; acceperit manus eius, ea non ſolum reddit, ſed multiplicatiora nobis iterum largitur. Et non ſolũ illa reddit multiplicata, ſed cum illis regnum cœlorum donat, & innumera bona largitur, modo ex datis, paruum quiddam inferre voluerimus. *Infra.* Si agricolæ, penu ſuum euacuant, & ſemina terræ concredunt, idq; cum voluptate faciunt, ſpe maiora recipiendi, ſe ſolantes, & quamuis ſciant quod aeris intemperies nonnunquam, & terræ ſterilitas, & alia multa accidentia ſpe excidere faciant, attamen bona ſpe ſe alentes, ea quæ ſunt in promptuarijs collecta, terræ concredunt, multo magis nos, quæ abſque vſu recondita ſunt, diſpergere in pauperũ vſus, & educationem conuenit. Hic nunquam ſpes eluditur, neque timenda aliqua terræ ſterilitas. Dicit enim. Diſperſit, *Pſal. 111.* dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſæculi. Breui tempore diſtribuit, & perpetuo ſæculo iuſtitia eius permanet. Et poſtquã dixit, Diſperſit dedit pauperibus, ne putes diſperſa perire, ſtatim ſubdidit, Iuſtitia eius manet in ſęculum ſęculi.

IDEM: Recenſitis peccatis Na- 15 buchodonoſor ingentibus, ait illi Da- *Homil. in* niel. Conſilium meum tibi placeat: *Pſal. Cantate 1. qui* O rex; peccata tua eleemoſynis redime, & impietatem tuam commiſera- *eſt 95.* tionibus pauperum. Vide quantam vim habeat eleemoſyna, quantum valeat humanitas, quàm efficax iuſtitiæ opus, operetur, erga egenos miſericordia. Admonuit propheta, cui ſi obedìſſet ille legis tranſgreſſor, gratia fuiſſet conſecuta promiſſum.

IDEM inquit exponens verba iſ- 16 la Matthæi 10. Quicumque potum *Homil. 36. in Matth. 10.* dederit vni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem ſuam, ſic habet: Si mendicus ac pauper, ipſius etiam panis indigens, te adierit, quibus tu non vteris maledictis, quæ crimina, quas contumelias, quæ conuitia non obijcies? Cum nec tecum ipſe reputas, quanta etiam tu deſidia vitam trahas, & cũ Deus multa tibi bona in dies prębeat. Quare cum pauperem videris, nulla dedignatione mouearis, ſi iuuenis atque ſaluus, abs te alimenta petat, ne ſi quidẽ ſicut ſeruus ſit fugitiuus, ſed ea quæ diximus tecum verſa. Deinde audes ocium ceteris obijcere, qui tot delicta tibi non obijcis, non inſidias, non periuria, non mendacia, non latrocinia, non alia mille facinora recordaris. Hæc autem dico, non quia velim legem pro ocioſis condere, ſed quia valde deſidero, bonis vos eſſe operibus occupatos. Nam & Paulus cũ multũ conqueſtus fuerat dicens, Si quis operari *Thren. 3.* nõ vult non manducet, addit, bonũ facientes, non deficiatis, quæ certe cõtraria eſſe videntur. Nam ſi iuſſiſti ne comedamus, quomodo alijs dare ocioſis monces?

mones? Sed hæc contraria non ſunt. Vult enim Paulus pauperem ab ocio liberare, diuitem autem vt liberalis ſit. Sed multa inquies mendacia, multas fabulas, pauperes fingunt. Ego vero hac etiam de cauſa, maiori miſericordia moueor, cum in eam neceſſitatem incidiſſe homines videam, vt impudentiſſime mendacijs viuere cogantur, quorum nos non modo non miſeret, ſed verbis etiam aſperis eos laceramus, non accepiſtis dicentes ſemel
17 iam atque bis? An ergo, cibo rurſus non indigent, quia ſemel, atque bis acceperunt? Cur non tuo quoque ventri, eandem legem imponis? Sed ventrem quidem tuum etiã vltra menſuram replendo diſrumpis, a paupere autem modica petente, faciem auertis, cuius vel hac de cauſa miſereri debes, quoniam quotidie te adire, non parua premitur neceſſitate. Nam ſi nulla alia eſſet ratio, quæ ad miſericordiam flecteret, propterea tamen miſericors erga pauperem eſſe deberes, quoniam neceſſitate coactus ad te venit. Tu vero non modo benigno animo non es, quoniam illum impudentem vides, qui paupertate ſuperatus eſt, nec ſolum te illius non miſeret, verum etiam paupertatem multis præſentibus, exprobras. Cumque Deus iubeat occulte, & in abdito præbere, audes te publice pauperem afficere opprobrijs, qui a te miſericordia eſſet ſubleuandus. Dare miſericorditer non vis? Quid igitur criminaris? Quid tribulas, calamitoſam, atque miſeram animam? Refugit ille ad manus tuas, vt in tranquillum portum, cur tu omnem fluctuum vim in illum concitas, & maioris hiemis ſibi reddis procellas? Credis quia ſi talia ſe putaſſet abs te percipere, veniſſet ad te? Quòd ſi talia ſe auditurum abs te putauit, & tñ venit multo magis tamen eius miſerandum eſt, quam tuam illiberalitatem pertimeſcẽdum, qui cum ita inuictam neceſſitatem imminere illi videas, mitior factus non es, nec opinaris ſatis ipſi eſſe ad excuſationem impudentiæ, ingentes famis vires, ſed impudentiam ei obijcis, qui maioribus in rebus, impudentiſſimus ſæpe fuiſti. Hæc ita in memoria teneamus, vt humiliores facti, non irrideamus miſeros, nec vulneremus eos, qui remedium a nobis quærunt. Nam ſi præbere non vis, cur cædis? Non eſt tibi animus largiendi, cur contumeliaris? Sic ergo fac, quemadmodum vir quidam ſapiens iuſſit. Pacifice ac 18
manſuete pauperi reſpondete, qui certe inuitus ita impudens eſt, non eſt enim homo qui niſi inuitus, impudentiæ crimine velit confundi. *Infra.* Au- *Luc. 6.*
diamus Dominum, qui iubet omni petenti dare, & alibi ait: Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter. Ita cum pleraque alia dixit, de nullo id præterquam de miſericordia dixit, ſitis miſericordes, ſicut & Pater veſter. Nihil enim certe nos vſque ad ſimilitudinẽ Dei ſic effert, quemadmodum libera, benefica, & copioſa collatio. *Infra.* Non ſum neſcius ad tantam crudelitatem nonnullos deueniſſe, vt ex deſidia, fame pereũtes neglexerint, & ad hęc verba impudenter proruperint, nullus in præſentiarum mihi famulus adeſt, procul ab hædibus meis abſum. O immanitatem ab humanitate omni alienã, ne paululum, itineris defatigeris labore, inedia mendicus peribit: Nec cogitas tanto maiorem mercedem tibi eſſe repoſitam, quanto magis laboras. Nam quando de tuo ſolummodo præbes, pro eo ſolum quod dediſti, quando vero ipſe quoq; ad dandum profectus es, huius etiam laboris retributio tibi debetur. Sic & Patriarcham, ideo *Gen. 18.*
magis admiramur, quoniam cum trecentum decem & octo haberet vernas, non alium miſit, ſed curſu ad boues contendit, & vitulum attulit. Nunc vero ita inflati nonnulli ſunt, vt non vereantur per famulos miſericordiæ vti virtute. Illud obſecro, atq; obteſtor, ne contumelijs atque criminibus inopem turpiter cædas, remedio indiget qui te adijt, non vulneribus, miſericordiæ ope, non acuto gladio. Nam ſi quis la- *Ibid.*
pide percuſſus, ceteris omnibus neglectis ad genua tua ſanguinolentus refugerit,

gerit, alio ne tu iterum lapide caput eius percuteres,& vulnus vulneri adderes? Nequaquam certe id faceres, ſed priori etiam vulneri mederi curares. Cur igitur in paupere oppoſitum facis,&c. *Infra.* Cogita etiam quo illæ contumeliæ, atque iniuriæ peruenerint, cum Deus quidem ad te pauperem miſerit, quia dandi potentẽ fecit, præbere illi iuſſit,tu autem non modo non dederis,ſed conuitijs turpiter expuleris. Huius delicti magnitudinem ſi facile percipere non potes, conſidera in his temporalibus rebus, & videbis quàm atrox facinus commiſiſti.

Ibid. Nam ſi famulus tuus ad aliũ famulum ſimiliter tuum argentum repetiturus, quod illi dederit, iuſſu tuo profectus ſit,nec inde ſolum inanis,verum omni conuitio atque contumelia pulſus redierit, dic quo ſupplicio famulum tuũ punires, cum te ipſum ab eo contemptum cenſeres. Pariter ergo de Deo etiam cogita. Ipſe enim eſt qui ad nos pauperes mittit,nec noſtra,ſed Dei damus, ſi quicquam dederimus.Quòd ſi non dederimus, verum etiam iniuria laceſſitos repulerimus, ipſe tecum animo volue quibus ſupplicijs, quo fulmine,rem dignam egerimus. Hæc omnia cogitantes linguam domitã quaſi freno tenete, & omnem illiberalitatẽ eijcite, nec pecunijs ſolum & rebus noſtris, verumetiam ſuauitate ſermonis conſolemur pauperes.

19 *Hom. 46. in Matth.* IDEM ſic habet: Non potes omnĩ ex parte pecuniam eijcere,offeras partem egentibus. graue videtur onus, æqualiter cum Christo partiri quæ habes, veſtem vnam petenti tradas, & quoniam ad medietatem præſtare grauaris, tertiam ſaltem partem concedas. Frater tuus eſt, atq; coheres in regno cœlorum, fac etiam hic coheredem,præſertim cum omnia quæ ei pręſtas, ad te ipſum refundantur. Audi Prophetam dicentem. *Eſai. 58.* Carnem tuam (vel propinquos ſeminis tui, vt Chryſoſt. legit) ne deſpexeris. Deus te cœlorum heredem ſtatuit, tu nec ex iſtis terrenis quicquam ipſi concedis? Ipſe nullius te boni auctorem, ſed hoſtem atque inimicum Dei, reconciliauit,tu nec etiam amico, & benefactori quippiam retribues? Dominus, te ſeruum, primus ad menſam ſuam inuitauit, primus ad tecta ſua ſubduxit, tu vero etiam nec ſecundo loco inuitare ſuſtines. Nudum te induit,tu nec peregrinum conducis,primus tibi calicẽ ſuum obtulit, tu vel aquam frigidam ei negas.Potauit te Spiritu ſancto,quã uis indignus eſſes, tu nec corporalem hanc ſitim ſuam, mitigare ſtudes, præſertim cum omnia hæc ipſe tibi dederit. Ego, Chriſtus inquit, non tantum poſtulo, quantum dedi. Sanguinem dedi, aquam flagito. Veſtimentum te induit ſalutare,& hoc per ſe ipſum,tu ſaltem ipſum per famulum indue. Glorioſum te fecit in cœlis, tu nuditate, deformitate, ſtigore ipſum eripe. Angelorum te conciuem effecit, tu in tecto ſaltem ſuſcipias, & ſicut vnum famulorum domo tua contegas. Non renuo,inquit hoc ego diuerſorium, qui tibi ad cœlum viam conſtruxi. Qui te à duriſſimo erui carcere, peto nũc abs te ſi liberare me à carceribus non potes, non paruum mihi ſolamen eſt, ſi vinctum viſites.Ego te mortuum ſuſcitaui,nec tale quid abs te requiro, ſed ad videndum ægrotum ſolummodo venias. Quando igitur ita ſe res habeàt, & magna nobis largitus ſit,pro quibus minima quædam repetat,negligentes, iure ad ignem intrudemur, cum vel lapides ipſos ac duros ſilices inſenſibilitate ſuperemus.

20 *Hom. 55. in Matthæũ.* IDEM explicans illa verba Eſaiæ: Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuã, cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris, ſic habet: Dices quis hæc omnia poterit facere? Immo vero dic quæſo, quis non poteſt? Quid enim ex illis difficile, aut quid arduum? Quæ certe ita facilia factu ſunt, vt multi menſuram eorum in agendo exceſſerint, non iniuſta chirographa ſolum lacerando, verum etiam omnibus ſuis ſe nudantes, non tecto, & menſa pauperes tantummodo recipientes; verum etiam magno ſe ſudore

dore conficientes vt inopes nutriant, qui non cognatis tantummodo, verum etiam inimicis beneficia contulerunt. Si vero tu difficilia putas, magnitudinem præmiorum conſidera diligentius, & facillima tibi reddentur. *Infra*. Ideo ait. Tunc erumpet quaſi mane lumen tuum. Erumpet vel ſcindetur dixit, non apparebit, vt velocitatem & copiam dantis exprimeret, vt que hoc verbo intelligamus valde illum noſtræ ſalutis cupidũ eſſe, quodque muneribus plenus ex largiendi feſtinatione quaſi prorumpit, cum nihil ſit quod inæſtimabile dandi deſiderium prohibere poſſit, quibus omnibus infinitam profecto bonorum copiam paratam nobis eſſe oſtendit. Matutinale autem lumen eſt, quando adhuc te loquente dicit, Ecce adſum.

21 *Hom.84.in Matthaũ.* IDEM inquit: Zachæi domum cogitatione ingredere, & conſidera, cum audiſſet Chriſtum apud ſe manſurum, quomodo eam ornauit. Non enim curriculo ad vicinos contendit, menſas, ſedes, ſubſellia petens eburnea, *Luc. 19.* nec extraxit e loculis Laconica quædam menſarum velamina, ſed ornatu Chriſto gratiſſimo decorauit. Quod porro iſtud? Dimidium bonorum meorum do pauperibus. Sic, & nos oro domus noſtras exornemus, vt Chriſtum ſuſcipere mereamur, hæc pulcherrima portarum velamina. Hæc in cœlis ſolummodo fiunt, ibi texuntur, *Act. 10.* ibi cœlorum rex habitat. Sic Matthæus, ſic Centurio, domum ſuam eleemoſynis ornauit. Vnde factũ eſt, vt vſque in hodiernam diem, fulgentiſſimam habitet regiam.

22 *Homil.15. ex uarijs in Matthaũ.* IDEM inquit: Mulier illa Sunamitis pauper erat, ad quam venit Elias in tempore famis quando totus ſiccitate plene aruerat mundus, & inopia ingenti tabefactis animantibus victum negabat, quando cœlum æſtiuo igne exaruerat, quando non herbæ, non flores neque vlla germina pullulabant. Tunc Elias, vir cui totus erat mundus inferior, ad illam inopem viduam venit. Quare ergo vir ille, qui in verbo ignem de cœlo eduxerat, non ſimiliter ipſe ſibi panes depoſuit. Nunquid non poterat? Vtique poterat: Sed non hoc facit ne pręparata ad bonum opus vidua, hoſpitalitatis mercedibus priuaretur, vt, & illam modicum pugillum farinæ, & ſtillicidium olei more Prophetæ ſuſcepti, viduæ domus multiplicata benedictione rependeret. Non enim pro ſua tantum requie ad eam miſſus eſt Propheta, vt ab inope paſceretur, quantum vt egentem paſceret. *Infra*: Illa ſimpliciter quod habebat confeſſa eſt dicens, Viuit Dominus, ſi eſt in repoſitione niſi hoc modicum farinæ, & exiguum olei. O rem laudabilem, quod in tanta eſcarum penuria, ipſum modicum quod ei reſiduum erat, non denegauit: O deteſtanda & inſatiabilis hominum auaritia: Quanti vero nunc qui aurum & argentum velut lutum habent, cum rogantur vt indigentibus opem præſtent, ſcripturas & cautiones ordinant, inſuper fidei iuſſores, & interuentores fœnoris commodati accipiunt. Illa autem paupercula noſtra, ab vna voce quod poſtulata eſt habere, non negauit pugillum farinæ. Et illa quidem, necdum Chriſtum loquentem vt nos audierat. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ *Matt. 10.* accipiet, & qui potauerit ſitientem calice aquæ frigidæ, non perdet mercedem ſuam. Quòd autem ait feſtina, docere illam voluit prompto animo, & feruenti ſpiritu, & hilarem, & manu paratam ad boni operis effectũ, non ex triſtitia, aut neceſſitate præbentem. *2. Cor. 9.* Hilarem enim datorem diligit Deus.

IDEM inquit: Rapina eſt pauperibus, non impertiri de tuis facultatibus. 23 *Hom.7. in Lucã, quæ eſt cõcio 2. de Lazaro* Ac fortaſſis vobis mirum eſſe videtur quod dico, verum ne miremini, teſtimonium enim vobis ex diuinis ſcripturis proferam. Itaque Dominus Iudæos accuſans per prophetam dicit. *Eſai. 3.* Produxit terra prouentum ſuum, & non intuliſtis decimas, ſed rapina pauperis eſt in domibus veſtris. Quoniam

niam inquit oblationes ſolitas nō dediſtis, rapuiſtis ea quæ ſunt pauperis. Hoc autem dicit declarans diuitibus quòd res pauperum poſſident, etiamſi paternæ hæreditates obuenerint.

Ac rurſus alibi dicit. Ne ſpolies vitam pauperis. Qui vero ſpoliat, aliena tollit. Propter hoc igitur diſcamus ꝙ quoties eleemoſynam non præſtiterimus, pari cum his qui ſpoliant, ſupplicio afficiemur. Heriles enim pecuniæ ſunt, vndecumque eas collegerimus, & ideo tibi plura poſſidere conceſſit Deus, non vt in ſcortationes, temulentiā, ingluuiem, in veſtes ſumptuoſas, aliamque mollitiem conſumeres, ſed vt ea diſtribueres egentibus. *Ibidem.* Quemadmodum enim receptor quiſpiam, qui regias pecunias accepit, ſi neglexerit his quibus iuſſus eſt, diſtribuere, inque proprias conſumpſerit delicias, pęnas dat, ac perditur: ita ſane, & diues receptor eſt pecuniarum, quę pauperibus diſtribui debebant. Parcamus igitur iis tanquam alienis, vt fiant noſtra, quod erit, ſi pauperū manibus impertiuerimus. Diues Lazarum in ſinu vidit Abrahæ. Hoſpitalis erat Abraham, vt igitur redarguatur diuitis inhoſpitalitas, propterea Lazarum cum illo videt. Ille etiam prętereuntes venabatur, & in domū pertrahebat ſuam, hic vero etiam intra domum iacentem deſpexit, cumque talem theſaurum haberet, ſalutis parandæ materiam pręteribat quotidie, nec in quod oportebat, vſus eſt pauperis propinquitate.

24 *Ibidem.* At Patriarcha pro foribus ſedens, introducebat prætereuntes omnes, & quemadmodum piſcator iacto in mare rete, piſcem quidem attrahit, attrahit autem frequenter aurum, & margaritas, & hic itidem reti captans homines, piſcatus eſt tandem & Angelos, quodque mireris, etiam inſciens. *Hebr. vlt.* In quod, & Paulus in huius laudibus dixit, Sectare hoſpitalitatē, per hanc enim quidam inſcientes, hoſpitio receperunt Angelos. Ac recte dixit inſcientes. Nam ſi ſciens illos excepiſſet tanta cum humanitate, nihil magni mirìue feciſſet, ſed eos credens homines viatores, cum alacritate vocauit intro. Abraham non excutiebat quales eſſent prætereuntes, nec vndę venirent, quemadmodum & nos nunc facimus, ſed ſine delectu prætereūtes excipiebat omnes. Nam eum, qui pręſtat humanitatem, non oportet expoſcere vitæ rationem, ſed inopiæ mederi. Vnicum habet opus patrociniū pauper, quo eget, ne quid ab illo poſtules amplius. Sed etiam ſi fuerit omnium impbiſſimus, & neceſſario victu egnerit, ſedemus eius famen. Ita enim Dominus dixit: *Matth. 5.* Eſtote ſimiles Patris veſtri, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Portus eſt in neceſſitate conſtitutorum, homo miſericors. Portus autem, omnes qui in naufragium inciderint, excipit, liberatque, ſiue mali fuerint, ſiue boni. Tu proinde ſi videris hominem qui in neceſſitatis naufragium inciderit, ne iudica, ne vitæ geſta examina, ſed medere miſeriæ, liberauit te Deus omni tali ſollicitudine, & curioſitate. Cur ergo curas ſuperuacaneas nobis accerſimus? Aliud eſt iudex, aliud eleemoſynę largitor. Ideo vocatur eleemoſyna, ꝙ eam & indignis damus Vnde & Paulus dixit. *Galat. 6.* Quod bonum eſt facite erga omnes, maxime erga domeſticos fidei. Vnde etiam infidelibus etiam benefaciendū docuit. Et Iob Abrahæ nepos aiebat. Oſtium meum iugiter patebat cuiuis aduenienti. Non ſic huic patebat, vt alteri eſſet occluſum, ſed indifferenter apertum erat omnibus.

25 *Hom. 24. in Ioannem. tom. 3.* IDEM ait: Hoc pacto hinc emigrantes diuites apparebimus, ſi pecunias non hinc relinquamus, ſed per pauperum manus, ad perpetuos transferamus theſauros. Si Chriſto mutuabis, cui multa debemus, non quidē pecunias, ſed peccata; nolimus in hoc ſeculo deſpicere eſurientem, vt in futuro nos nutriat. Hic eū veſtimento operiamus, ne ſuo nos auxilio nudos deſtituat. Si ei potum dederimus, non dicemus cum diuite: *Luc. 16.* Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aqua vt refrigeret linguam meam.

Si hic domi hoſpitē accipiemus, multa nobis in regno ſuo habitacula præparabit. Si in carcerem intruſum viſitabimus, ipſe nos vinculis liberabit. Si peregrinum colligemus, nos cœleſtis Regni peregrinos non deſpiciet, ſed ſupernæ ciuitatis participes faciet. Si infirmo operam præſtabimus, quàm primum noſtras curabit infirmitates. Parua igitur ſaltem exhibeamus, vt pro paruis maxima accipiamus, & mereamur. Dum tempus eſt ſeminemus, vt metamus antequam hiems adueniat, dum mare nauigari poteſt, dum huius negotiationis ſumus domini.

26 *Homil. 60. in Ioann.* IDEM inquit: Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas in miſerationibus pauperum, & ſuſpende eas in collo tuo. Neque hodie quidem facias, & cras deſiſtas. *Daniel. 4.* Eleemoſyna medicina eſt, quæ omnibus vulneribus exhiberi poteſt. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. *Luc. 11.* Hæc omnia munda facit, hæc ieiunium, hæc humi dormire exuperat, quamuis moleſtiora & laborioſiora ſint, hęc tamen lucroſior, illuminat animam, ſaginat, pulchram, & decorā facit. Non adeo athletas oleæ præmium excitat, vt pietatis certatores, hoc oleum corroborat. Vngamus ergo animas, vt aduerſus hoſtem certemus audenter.

27 *Homil. 22. in Acta Apoſtolorum.* IDEM ſic habet: In Cornelio vide eleemoſynæ vim. Vide etiam quanti fecerit, vt credat, vt Angelus miſſus & ſpiritus operatus, & princeps Apoſtolorum accerſitus, viſionemq; talem vidit, & nihil omnino intermiſſum eſt. Eleemoſyna fons puriſſimus eſt, iuxta quem nō pini, & quercus, & cypariſſi, ſed plantæ illis multo proceriores, amor Dei, laus hominum, gloriaque in Deo, beneuolentia ab omnibus, peccatorum abolitio, multa fiducia, opum contemptus, eleemoſyna autem per quam charitatis planta nutritur. Hic ramos in ſublime erigi facit. Hinc fons, melior eo qui eſt in paradiſo, nō in quattuor diuiſus initia, ſed in cęlū ipſum ſurgit. Hic parit flumen illud quod ſalit in vitam æternam, in hunc ſi mos inciderit, tamquā flamma à fonte cōſumitur, ſic vbi irrorarit, magna operatur bona. Hic, ignis flumen extinguit, vt ſcintillam. Quemadmodum in horto fons non nunc quidem profundit flumina, nunc vero areſcit, alioqui nō eſſet iam fons, ſed ſemper ſcaturit, ita & noſter ſemper largius profundit flumen in eos, qui maxime indigēt miſericordia, vt maneat fons. Si tu huius fontis aperueris ora, fontis Dei talia erunt ora, vt omnium abyſſum vincāt. Occaſionem ſolam quærit à vobis accipere Deus, & profundit ex penuarijs ſuis bona, ſi fontem tuum non obturaueris, nec ille obturabitur. Planta in pauperum manibus quæcumq; volueris, nihil hac terra pinguius, in ipſum peruenit cęlum arbor quæ plantatur. Iam quod plantatur in terra, priusq̄ fruaris, præripit mors. Hæc arbor q̄ñ mortuus fueris, fructum tibi afferet.

IDEM ait: Rapinæ atque auaritiæ incumbis, non paupertate preſſus, non fame te ad id impellente, ſed quo equi tui frenum, domus tectum, colūnarum capita copioſe inaurētur. Hoc ipſum vero quātam gehennam meret? Cum tu fratrem tuum, qui videlicet bonorum arcanorum tecum particeps effectus, atque eo vſque à Domino honoratus eſt tuo, in infinitas calamitates præcipitem agis, vt lapides, vt domus tuæ pauimētum, vt animantium ratione carentium corpora exornes? Tene tam ſollicitam alendi canis curā gerere, hominem autem ſeu verius dicam Chriſtum ipſum propter canem ad ſummam famem adigi? Quid hac confuſione peſtilentius? Quid hac iniquitate letalius? Quot tandem ignei fluuij ad huiuſmodi animam depaſcendam ſatis eſſe poſſunt? Hem qui ad Dei ſimilitudinem expreſſus eſt, pannoſus, indecorusque iacet per tuam inhumanitatem, muli autem, vxorem tuam portantes, tum autem pelles, & ligna, quibus tectum illud texitur, multo auro ſplendeſcunt, ac ſi ſedile, ſi ſcabellum conficiendum eſt, vbique aurum, vbique argentum, Chriſti autem

28 *Homil. 11. in epiſ. Pauli ad Rom. tom. 4.*

tem

tem membrum, iſque propter quem Deus de cœlo ad nos deſcendit, ſanguinemque pretioſum effudit, auaritia tua, ne neceſſarium quidem cibum habet? Et lectuli quidem argento vndique cincti, vndique ornati ſunt, ſanctorum vero corpora, vel neceſſario operculo carent, ac tibi minoris ſit ipſe Chriſtus quàm muli, quàm lectus, quàm ſedile, quàm ſcabellum.

29 *Homil. 14. in eandem epiſtolam.* IDEM ſic inquit: Induimini, ait Paulus, ſicut electi Dei viſcera miſericordiæ. Vt perpetuam miſericordiam à nobis depoſcat, non dixit miſeremini, ſed induimini, vt ſicut veſtis ſemper nobiſcum eſſe ſolet, ita ſit & miſericordia. Neque vero ſimpliciter miſericordiam dixit, ſed miſericordię viſcera, nimirum vt naturalem imitemur pietatem, & neceſſitudiné. At nos ſecus factitamus, ſi ad nos acceſſerit quis, obolum vnum flagitans, iniurij ſumus, conuitiamur, aggreſſorem vocamus. Non horreſcis ob panis fruſtum, aggreſſoré vocare? Quòd ſi ille vrgens aggreſſionem facit, hac certe de cauſa, miſericordia dignus eſt vt qui ſic fame prematur, vt talem coactus perſonam induerit, eſtq; hoc crudelitatis noſtræ crimen. Nam quandoquidem faciles nos illi exhibere nõ ſuſtinemus, artificia mille commentari coguntur, vt inhumanitatem noſtrã decipiant, tuam autem duritiem emolliant. *Infra*. Si tantam tibi Deus poteſtatem faceret, vt collabens cœlum erigere ac reſtituere poſſes, nonne hoc facto interpretareris, honore te eo honeſtatum, qui conditionem maxime ſuperaret tuam? Ecce igitur maiori te honore dignatus ille eſt. Nam quod cœlis ipſis honoratius eſt, huius tibi erigendi reſtituendique curam credidit. Deus enim inter omnia quæ vidẽtur, homine nihil maioris æſtimat, propter quem & cœlum, & terram, & mare fecit, in quo ipſe ſane inhabitare magis gaudet, quàm in cœlo.

30 *Homil. 10. in epiſto. 1. Pau. ad Corinth.* IDEM ait: Cibus corporis membris cõmuniter diſtributus, ſi in vnũ membrum venerit, ab illo quoq; alienus fit, cum digeri nequeat, neque prębeat nutrimentum. Si autem cum alijs communicauerit, & illius, & omnium proprius erit: ſic in pecunijs, ſi tu ſolus his frueris, etiam tu eas amittes, non enim earum fructum accipies, ſi cum alijs poſſederis, tunc longe magis, tuæ erunt, tunc accipies vtilitatem. Nonne vides quod manus miniſtrat, os mandit, venter accepit. Nunquid venter dicit, poſtquam ego accepi, omnia mihi ſeruare debeo. Noli igitur, & tu hoc de pecunijs dicere; accipientis namque eſt, vt in alios conferat. Quemadmodum igitur ventris vitio fit, vt cibi in eo deſiderant neque digerantur in membra, ſi quidem toto corpore corrumpuntur; ſic ſuo ipſorum vitio, diuites quæ habent ſi ſeruant, & ſe, & alios perdunt. Oculus item totam lucem accipit, non tamen ob hoc in ſuum duntaxat vſum, ſed totum illuminat corpus. Nares præterea odoris ſenſu mouentur, ſed non ſolę detinent, verum ad cerebrum mittunt, & ſtomachum in odoris partem admittunt, & totum ex ſe hominem recreant. Soli pedes ambulant, non tamen ſeipſos tantum moueant, ſed, & vniuerſum corpus. Sic, & tu quæcumque habes noli in tuum vſum recondere, quoniam totum corrumpis, & te primum. Neque ſolum in membris id videre licet ſed & in artibus. Etenim ſi faber, nulli tradere vellet artis ſuæ opera, & ſeipsũ, & reliquas artes euerteret. *Infra*. Dicat igitur, ille meam filiam nuptui tradidit, alius filium meum virum euadere fecit, alius vero calamitate me, alius periculis liberauit. Hæc autem aureis coronis præſtantiora ſunt verba, longe ſatius eſt hos propriæ benignitatis in ciuitate præcones habere, quàm innumeros qui te præcedant ſatellites. Hæ voces, ſuauiores ſunt vocibus præconũ pręcedentium principes, cum ſcilicet, & ſaluator, & beneficus, & patronus, quæ Dei nomina ſunt, appellaris, non cupidus, nõ inſatiabilis, nõ ſuperbus, non puſilli animi. Et ſi in hac vita hęc verbo adeo clarum hominem reddũt, cum in cęlo ſcribentur, & Deus ea in ven-

venturum diem prædicet, intelligam velim, quanta frueris gloria.

31 *Hom 21. in eandem epiſtolam.* IDEM inquit: Acriter contra diuites loquens qui dicunt pauperes ſimulare tremorem & infirmitatem. His verbis non timuiſti, ne fulmen cęlitus ardens deferatur. Etenim ſi ſimulat, ex inopia & neceſſitate ſimulat, propter crudelitatem tuam, & inhumanitatem, huiuſmodi perſonarum ſimulationibus egentem, quæ nulla cõmouetur miſericordia. Itaque ſimulatio illius, tuæ eſt inhumanitatis preco. Cum enim rogans, & ſupplex, & miſerabilibus verbis, & anxius, & lachrimans, toto die circumeundo mendicans, ne neceſſarium quidem victũ comparat, fortaſſe hãc artem inuenit, quæ non tantum illi, quantum tibi aſfert ignominiam, & culpam. Nam ſi facile moueremur, numquam ſane ille eiuſmodi ſuſtinere eligeret. Et quid nuditatem, & tremorem memoro? Dicam quod longe horribilius eſt, quod nonnulli ſuos cæcare filios, ętatis florem agentes, coacti ſunt, vt in ſtupiditatem noſtram inueherent. Siquidem cum ſenſu viſus fruentes & nudi circummendicantes, neque ætate neque calamitate, inhumanos atque immiſericordes mouerent, tantis malis aliam addiderunt calamitatem, & quidem maiorem, & vt famem lenirent, leuius fore arbitrati ſunt, hoc communi lumine & ſolaribus radijs, omni humano generi conceſſis, priuari, quàm perpetuo cum fame pugnare, & miſerrima morte perire. *Infra.* Alij quidem ſine calceis incedunt, alij capiti acutos clauos infigunt, alij per ipſum gelu, nudo corpore mendicantes petũt, alij etiam is grauiora ferentes, miſerabile de ſe præbent ſpectaculum. *Infra.* Quomodo autem dicis, Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam, cum tu non ſecundum magnam miſericordiam miſerearis? Fortaſſe autem neque ſecundum paruam.

32 *Hom. 43. in eand. epiſt.* IDEM exponens illa verba Pauli 1. Corinth. cap. 16. De collectis quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinaui Eccleſijs Galatiæ, ita & vos facite, & vnuſquiſque apud ſe reponat recondens, quidquid commodum fuerit, inquit: Eccleſiam tibi conſtitue domum tuã, arculam vero gazophylacium; & ſic ipſe ſanctarum fias diuitiarum cuſtos, & tuo ipſius ſuffragio, miſeris æconomus deſignatus. Ipſa autem miſericordia hoc te ſacerdotio initiabit. *Infra.* Et profecto non minus eſt iuxta lectũ eleemoſynã reponere, quàm ſi iſthuc Euangelium ſuſpendas. In hac enim arcula aduerſus diabolum armaturam habes repoſitam, hac orationem tuam penetrantem efficis, domum ſanctam reddis, in hac concluſas habes regias dapes. Conſtituenda noſtris in ædibus arcula pauperibus, in eo loco vbi quiſque conſiſtere, & orare ſolitus eſt reponatur. Ita vt eleemoſynam primũ quoties acceſſeris oraturus imponas, & deinde orationem proferas. Ad lectum deponatur illa, & ſic abſq; phantaſijs tranquille noctem tranſiges. Si aliquid vendiderit artifex, ſutor vel coriarius, vel faber ærarius, ſui artificij primitias eius pretij, offerat Deo, & Domino partem diuidat, huc pauculum conijciendo.

IDEM ait: Deus eleemoſynam non ob hoc ſolum inſtituit, vt paſcantur indigi, ſed etiam vt dantibus accreſcerent beneficia, atque adeo magis propter dantes, quam propter accipientes. Et propterea vera eleemoſyna eſt ſic dare, vt gaudeas te dare, puteſque te accipere magiſquam dare, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. *Infra.* Vbi venero, quoſcumque probaueritis eos mittam, vt deferant gratiam veſtram. Eleemoſynam vocat gratiam, demonſtrans quòd ſicut mortuos excitare, & dæmones effugare, & leproſos mundare, gratiæ opus eſt; ſic pauperes iuuare. *Infra.* An non potuit Deus præcipere telluri, vt proferat aurum elaboratum? Etenim qui dixit: Germinet terra herbam fęni, & ipſa mox protulit viridantem faciem, non potuit præcipere vt fontes, & flubij auri vbique manent? 33 *Ser. de eleemoſyna, & collatione in ſanctos.* *2. Corin 9.* *Eccleſ 35.* *Geneſ. 1.*

At

At noluit, ſed permiſit multos inopes, tam ob illorum quàm tuam vtilitatem. *Infra*. Dicis, pauperes iſti fugitiui ſunt, & peregrini, & nebulones, relictaque patria ſua in noſtram confluunt. Et tu hac ne de cauſa ſtomacharis, ciuitatiſq; huius coronam præcipuam vellicas quoniam commu nem patriam, & portum, omnes eam putant, & alienam, proprię præferũt? Ne tantum præconium adulteres, ne principalem hanc patriæ laudem decurtes. Olim cum fames totum orbem inuaſura eſſet, habitatores huius ciuitatis, his qui Hieroſolymi erant, per manum Barnabæ & Sauli ſubſidia miſerunt non parua. Qua ergo venia digni erimus, quomodo excuſabimur cum patres noſtri ſuis opibus pauebãt eos qui à longe habitabant, & ad ipſos currebant; nos vero etiam aliunde ad nos confugientes fugamus, & vt de eis pœnæ ſumantur petimus? Quod ſi Deus ita diligenter nos ſcrutaretur, vti nos cauſam pauperum, nullã vnq̃ miſericordiã vel veniã aſſequeremur.

34 *Hom. 19. in eandem epiſtolam.*

I D E M inquit: Vt ad liberalitatem Corinthios prouocet Paulus, adducit regium vatem dicentem, Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi. Cum dicit, diſperſit, nihil aliud manifeſtat, quam ꝙ cum liberalitate dedit. Nam quamuis hæc non maneant, manent tamen quę ex illis naſcuntur. Et manent ſemper, iuſtitiam autem hoc loco miſericordiam vocauit. Etenim iuſtos facit eleemoſyna, peccata quaſi ignis conſumẽs, quando cum liberalitate effuderitis. Non vides quanta alij dant mimis, & mulieribus ſcortis, & ſi dimidiũ Chriſto dederis quæ illi ſaltantibus dant, & liberaliter his qui in fornicibus, tãta tu, vel eſurienti da. Nam illi quidem corpus ſcortorum auro multo veſtiunt; tu vero neq; tenui veſte, Chriſti carnem, eamq; nudam videns, quali hoc venia dignum, quantum hoc nõ meretur ſupplicium? Ad ventrem, & ebrietatem, ac intemperantiam complendam, nullius paupertatis memor es, vbi autem paupertatẽ iuuare oportet, omnibus es pauperior. Et paraſitos quidem paſcens, & adulatores quaſi ex largis fontibus, fouens, gaudes; ſi autẽ pauperem alicubi videas, tunc tibi paupertatis metus incidit. *Infra*. Vidua quæ Eliam pauit non de paupertate, ſed de morte periclitabatur, non ſolùm ſua, ſed & filiorum, neque ab alijs expectabat ſe recepturã, ſed ſtatim morituram. *3. Reg. 17.* Verum Prophetam vidit, dicet quis, & inde liberalis facta eſt? An non & vos videtis innumeros ſanctos? Et quid dico ſanctos? Prophetarum Dominum videtis mendicantem, *Pſal. 145.* & nec ſic efficimini miſericordes, & habentes promptuaria eructantia ex hoc in illud, neq; ex hac abundantia communicatis. Cogita igitur quantum ſupplicium paratum ſit, quãdo magis habemus, & infirmiores ſumus muliere iſta vidua, paupere alienigena, barbara, filiorum matre, & nihil eorum, quæ nos ſcimus, ſciente. *Infra*. Diſperge pecuniam vt colligas iuſtitiam, neque enim illa cum pecunijs adeſſe vult, ſed & per illas quidẽ, non cum illis.

35 *Hom. 6. in 1. epiſt. ad Timoth.* *Matt. 25.*

I D E M ſic habet: Virginibus fatuis non inceſtus, non adulterij, non inuidiæ, non liuoris, non ebrietatis, non infidelitatis, aut peruerſæ fidei crimen inuritur, ſed olei tantũ defectus, quia ſcilicet miſericordiam non exercuerant, neque eleemoſynas fecerant; id enim ſignificat oleum. Et illi item qui ſupremæ damnationis ſententiam luent, quibus dicitur, Diſcedite maledicti in ignem æternum, *Ibidem.* ſolum quòd Chriſtum non pauerint crimine exagitantur, nullaque cęterorum mentio fit. Vides certe, vt eleemoſyna ſola neglecta, gehennæ ignibus tradat? Ad quid enim eris vtilis, qui eleemoſynam non facis? Ieiunas quotidie? At virginibus uon profuit huiuſmodi ſtudium. Oras? At ſine eleemoſyna infructuoſa erit oratio, abſque illa inutilia ſunt omnia. Qui non diligit fratrem ſuum, ignorat Deum. *Ioan. 4.* Illum quõ diligis, qui ne minima quidem iſta & vilia, pateris ei tecum eſſe communia?

36 I D E M ait: Domũ in cœlis manus

Homil. 32. in epiſt. ad Hebræos.

pauperum ædificant. Pennata eſt miſericordia & valde leuis, habens alas aureas, & volatum, quæ Angelis magnam gratiam dilectionis apportet. Scriptum eſt enim. Pennæ tuæ ſicut pennæ columbæ deargentatæ, & collum eius in fulgore auri. Sicut columba quædam nitens, & aurea venuſtate decorata, mites & affabiles oculos habens, per cuncta peruolat. Pennata eſt & leuis, ſemper ante ſolium regale cōſiſtit. Quādo iudicamur repente ſubuenit, & nos à ſupplicijs liberat imminentibus, alis ſuis nos contegens. *Pſalm. 67.*

Hanc amplius deſiderat Deus, quàm ſacrificia innumeroſa. Ex eius vocabulo Deus deſiderat appellari, Miſerator & miſericors, Deus longanimis, & multum miſericors. Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Domini, ait Propheta: Tales ergo efficiamur, ſicut oliua fructifera, ex omnibus partibus miſericordias germinemus. Non enim ſufficit oliuam eſſe, ſed opus eſt eam eſſe fructiferam. Sunt enim miſericordes, ſed parua per totū annum tribuentes. Iſti oliuæ quidem ſunt ſed non fructiferæ, quinetiam aridæ, & quandoquidem miſerentur oliuæ ſunt, quoniam vero non longe, neque magnifice, non ſunt fructiferæ. Nos efficiamur oliuæ fructiferæ. Sæpius iam dixi, & nunc quoque dico, quoniam nō menſura, vel quantitate datorum, iudicatur miſericordiæ magnitudo, ſed ex voluntate largientis. Scitis enim illius viduæ factum, quæ duo æra minuta contulit, vt neque pauper de ope re ſuo deſperet, neque diues glorietur, cum de magnis parua largitur. Obtulerunt quidam etiam ſetas, & pilos in templi conſtructionem, ſed hi ſi aurum habentes, capillorum munera deportarent, maledicti potius extitiſſent. Si vero iſtud tantum habentes, obtulerunt, acceptibiles in ſuo munere facti ſunt. Quantum habet manus tua, inquit Salomon benefacito. *Pſalm. 51.* *Mar. 12.* *Eccleſ. 9.*

37 *Serm. 21. in epiſt. Pauli ad Rom.*

IDEM explicans illa verba ad Rom. 12. Neceſſitatibus ſanctorum cōmunicantes, hoſpitalitatem ſectantes, inquit: Non dicit neceſſitatibus ſanctorum ſubuenite, ſed neceſſitatibus illorum communicantes, oſtendens quod plus accipiant quam præſtent, & quod res iſta negotiatio ſit, communicatio ſiquidem eſt. Tu pecuniam das, illi fiduciam tibi erga Deum adferunt. Non dicit hoſpitalitatem faciētes, ſed ſectantes, inſtruens nos vt non expectemus egenos, donec ad nos veniant, ſed ad ipſos curramus & ſectemur, ſicut Loth & Abraham. Totum namq; diem in hoc conſumebat, bonam expectans venationem. Et ſi quando quempiam videbat, occurrebat, ad terram ſupplicando procidebat dicens. Si inueni gratiam in conſpectu tuo, ne tranſeas ſeruum tuum. *Geneſ. 18.* Non ſicut nos, qui cum peregrinum aut pauperem viderimus, ſupercilia attolimus, neque dignos æſtimamus, quos alloquamur. Et ſi quando innumeris ſupplicationibus; vix tandem molliti, modicum argenti per famulos dare iuſſerimus, vniuerſum quod ad beneficentiam attineat, probe nos præſtitiſſe putamus, Abraham vero non ita, ſed ſumptam famuli perſonam induit; tametſi ignoraret quoſnam ſuſcepturus eſſet. *Infra.* Ne curioſe ſcruteris pauperum vitam atq; negotia, nam extremæ illud inſolentiæ eſt, pro vno pane, totam hominis miſeri vitam curioſe inquirere. Nam etiam ſi homicida, ſi latro, aut aliud eiuſmodi fuerit, an non videtur tibi, vel pane vel modico argento dignus? Et tamen Dominus tuus ſolem ſuum illi producit, tu vero quotidiano cibo indignum iudicas? Illius es tu ſeruus qui percutientem ſe curauit, qui ſe crucifigentium ſalutem cupiebat; pro quibus in cruce Patrem orabat, cōuitianti Latroni paradiſum promiſit, & dedit.

38 *Hom. 5. de pœnitentia tom. 5.* *Act. 10.*

IDEM ait: Sine plumis eleemoſynæ, pœnitentia volare non poteſt. Quapropter Cornelio bene pœnitenti, religionis & pietatis penna, eleemoſyna fuit. Eleemoſynæ enim tuæ, inquit, & orationes in cœlum aſcenderunt. Videmus in foro captiuos pauperes lachrymantes, nundinæ nobis profecto mirabiles ſunt, harum nulla

eſt

eſt alia profeſſio, & negotiatori nulla alia intentio, quàm paruo quidem emere, magno vendere, nam ea cuiuſq; negotiantis induſtria. Tales Deus nobis nundinas propoſuit, modico iuſtitias eme, quo multo vendas in ſæculo futuro. Hic iuſtitia modico emitur, pro panis fragmento, vili pro veſtimẽto, pro calice aquæ frigidæ. *Mat. 9.* Amen dico vobis (inquit ſpiritualis mercaturę doctor) non perdet mercedem ſuam, calix aquæ frigidæ dignus eſt mercede. Frigida aqua, in qua nec ligna conſumis, vt calefiat, mercedem habet. *Prouer. 19.* Qui miſeretur pauperis, fœneratur *Eccleſ. 29.* Deo. Si Deo fœneramur, is ergo nobis debitor erit. Quem ergo eum tibi eſſe velis, debitorem, an iudicem? Debitor veneratur fœnerantem, iudex nequaquam mitigatur ab eo cui ipſe fœneratus eſt. Fœneranti dicit Deus: Non credis huic per inopiam, mihi per diuitias crede. Vidit pauperem, nec ſpreuit Deus, ſed ſemet ipſum dedit pignus, nihil habenti, at-*Pſalm. 108* que inopi aſtitit ſua multa bonitate, aſtitit à dextris pauperis.

39 *Homil. 33. ad populũ.* IDEM intendens probare, quòd eleemoſyna eſt omnium artium quæſtuoſiſſima, ait: Eleemoſyna ex manibus mortis nos eripit, & vtraque vita claros exhibet, & manſiones ædificat in cęlis, & æterna parat illa tabernacula: Hæc lampades noſtras non ſinit extingui, nec ſordidis indutos veſtibus, in nuptijs videri, ſed lauat, & niue mundiores reddit.

40 *Homil. 34. & 35.* IDEM multa pulchre diſſerit de eleemoſyna, quæ in anterioribus dixerat, homil. autem 36. inquit: Dans eleemoſynã ſicut oportet dare, diſcit aſpernari diuitias, q̃ pecunias didicit aſpernari, malorum radicem excidit, itaque non minus accipit, quàm pręſtat beneficium. Qui dat eleemoſynã, diſcit non admirari pecunias, neque aurum. Hoc autem inſtructa mente, maximum in cęlum aſcendendi principium accepit, & innumeras contentionis, & litis, & inuidiæ, ac triſtitiæ, ſuſtulit occaſiones. Docuit eleemoſyna ne res proximi concupiſcas. Quomodo namque id faciet, qui ſua diſpergit & largitur. Non vltra locupleti inuidet, quomodo namq; cum velit pauper fieri? Tanta eſt vis eleemoſynæ, vt ſuos in cęlum introducat alumnos. Eſt enim cęli nota ianitoribus, ſponſalis thalami fores obſeruantibus, quin & venerabilis, & quos ſui cultores agnouerit, cum multa introducet libertate, & contradicet nemo. Nam ſi Deum in terram deduxit, & hominem fieri perſuaſit; multo magis in cęlum hominem poterit reducere. Hanc diligamus non vno die vel altero, ſed in omni tempore, vt nos agnoſcat. Si ipſa nos agnouerit, & Dominus agnoſcet, ſi non agnouerit ipſa, ignorabit & Dominus, & dicet: Neſcio vos. Multo maius eſt, quàm in nomine Ieſu mortuos ſuſcitare, eſurientem paſcere Chriſtum. Nam hic quidem tu de Chriſto bene mereris, illic autem ipſe de te. Hic in ſignis, ipſe Deo debes, in eleemoſyna vero Deum habes debitorem.

IDEM inquit: Hæc erant apud 41 Apoſtolos amicalia, omnes in mediũ, *Homil. 67.* ſua ponebant, vt communia eſſent. *ad populũ.* Ego vero non omnia, ſed aliquam partem, quam quiſque probauerit, inqt: Definiat vnuſquiſq; per vnam ſabbatorum, vt aliquem cenſum pro ſeptẽ ferat diebus & deponat & ita det eleemoſynam, ſiue paruum, ſiue magnum. Ait enim: Non apparebis vacuus co- *Exod. 16.* ram Domino. *Exod. 23.* Iudæis hæc dicebatur, quanto magis nobis? Propterea pauperes ante fores poſiti ſunt, ne quis vacuus ingrediatur, vt introeat cum eleemoſyna, ſi vt miſericordiam conſequaris intras, prius miſerere. Fac tibi Deum debitorem, & tunc eum pete, vt cum fœnore recipias. Mutua, & tandem Deum repete. Non in manuũ extenſione ſatis eſt audiri. Extende manus tuas non in cęlum, ſed ad pauperum manus. Si ad pauperum manus, extenderis manum, ipſum cęli verticẽ tetigeris, qui enim illic ſedet, eleemoſynam ſuſcipit; ſi vero porrexeris vacuas, nihil profeceris. Audi namq; Eſaiam Prophetam dicentem: Si exten-

Iſai. 1. tederitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis, & ſi multiplicaueritis orationem, non exaudiam vos. Sed quid ait? Iudicate pupillo, & humili, & iuſtificate viduam, & diſcite benefacere. Ita licet deorſum manus habeamus, audiri poterimus, licet nihil loquamur, aut petamus. *De re hac plura habes Chryſoſtomus, ſed hac ſunt ſelectiora.*

41 *Epiſ. 30. ad Oceanũ epitaphiũ Fabiolæ to. 1.* HIERONYMUS Fabiolæ laudes referens, ait: Omnem cenſum quẽ habere poterat (erat autem ampliſſimus, & reſpondens generi eius) vendidit, & inde pecuniam congregatam, vſibus pauperum præparauit, & prima omnium Xenodochium conſtruxit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & conſumpta languoribus, atque inedia, miſerorum membra foueret. Quoties, morbo regio, & pedore cõfectos, humeris ſuis ipſa portauit? Quoties lauit purulentam vulnerum ſaniem, quam alius aſpicere non valebat? Præbebat cibos propria manu, & ſpirans cadauer, ſorbitiunculis irrigabat. Ille quem deſpicimus, quem videre non poſſumus, ad cuius intuitum nobis vomitus erumpit, nobis ſimilis, de eodem nobiſcum formatus eſt luto, iiſdem compactus elementis. Quidquid patitur, & nos pati poſſumus. Vulnera eius, exiſtimemus propria, & omnis animi in alterum duritia, clementi in noſmetipſos cogitatione frangetur. Non mihi ſi linguæ centum ſint, ferrea vox, omnia morborum percutere nomina poſſim, quæ Fabiola in tãta miſerorum refrigeria commutauit, vt multi pauperum ſani languentibus inuiderent. Quamquam illa ſimili liberalitate erga clericos, monachos, ac virgines fuerit. Quod monaſterium non illius opibus ſuſtentatum eſt? Quem nudum non Fabiolæ veſtimenta texerunt? In quorum ſe indigentiam non effudit præceps, & feſtina largitio? Anguſta miſericordiæ eius, Roma fuit. Peragrabat ergo inſulas, & totum Etruſcum mare, Volſcorumque prouinciam, & reconditos curuorum littorum ſinus, in quibus monachorũ conſiſtunt chori, vel proprio corpore, vel tranſmiſſa per viros ſanctos, ac fideles, munificentia circumibat.

43 IDEM ſtatim in exordio, ait: Abdiã aiunt Hæbræi, eſſe illum, qui ſub rege Samariæ Achab & impiiſſima Iezabel, pauit centum Prophetas in ſpecubus. Hic igitur, quia centum Prophetas aluerat, accepit gratiam propheталem, & de duce exercitus fit dux Eccleſiæ. Tunc in Samaria paruum gregem pauerat, nunc in toto orbe, Chriſti paſcit Eccleſias. *In expoſit. Abdiæ Prophetæ to. 5. 3. Reg. 18.*

44 IDEM exponens verba illa: Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitijs frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia redundabũt, inquit: Multi multa pauperibus, ſed de aliena ſubſtantia, ac frugibus, quas vi vel fraude rapuerant, tribuunt. Multi largiuntur de ſuo, ſed largiendo, Dominum non honorant, quia fauoris humani & nõ amore ſuperni inſpectoris, faciunt. Qui ergo proficuum ſibi, eleemoſynæ fructum fore deſiderat & de ſuis proprijs, & in conditoris honorem tribuant, vt ſcilicet homines, qui eius plaſma ſunt, & ad eius imaginem facti, recreentur. Qui autem terrena ſubſidia largitur inopibus, ditior dãdo cęleſti remuneratione redditur; & iõ ait, Et implebunt horrea tua &c. *Lib. 1. in c. 3. Prouerb. tom. 7.*

45 IDEM exponens illa verba: Multi cibi in noualibus patrum, & alijs congregantur abſque iudicio, ſic habet: Abſque iudicio recto facit, qui diuitijs congregandis ſedulus inſiſtit, & has aggregatas non ipſe pro redẽptione animæ ſuæ, pauperibus diſpenſat; ſed alijs poſt ſe diſpenſandas reſeruat. Iuxta quod in ſuperiore verſu, iuxta litteram dicitur. Et cuſtoditur iuſto ſubſtantia peccatoris, maxime cum ſibi victus abundet, & iure paternæ hæreditatis, neq; vlla, pecunias colligendi, neceſſitas ſit. *Lib. 2. in c. 13. Prouerb.*

46 IDEM exponens illa verba: Supportantes inuicem in charitate, ait: Hoc eſt quod alibi ſcriptum eſt. Alter alterius onera portare, vel ſufferte inuicem *Lib. 2. in c. 4. epiſt. ad Epheſios 6. Galat. 6.*

uicem in charitate, eos complere dicimus, qui diuites ſunt, & inopiam pauperum ſubleuant. Si quis ægrotanti fratri præbet obſequium, ſuffert eum in charitate. Si quis in cęlibatu beatam tranſigens vitam, alium qui & vxorem habet, ac liberos, & ſeipſum vix poteſt paſcere adiuuauerit, alienũ onus portaſſe laudabitur. Et qui matrem vel ſororem viduam cernens egeſtate tabeſcere, non poteſt adiuuare, huic ſi quis porrexerit manum, ſuſtinuit eum in charitate.

47 I D E M explicans illa verba: E-
Li. 3. in c. 5 epiſt. ad Epheſios. ſtote inuicem benigni, miſericordes, donantes vobiſmetipſis, inquit: Donantes vobiſmetipſis, quia quod bene in alim ſit, magis ei reponitur, qui pręſtitit, quàm cui datum eſt. Qui miſeretur pauperis, ipſe ſaturatur, & qui dat ei, Deo fęnerat?

48 . A V G V S T I N V S explicans il-
Expoſit. in Pſ. 44. 10. 8. la verba: Filiæ Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes diuites plebis, inquit: Adorent eum in muneribus. Quid eſt in muneribus? Nolite vobis con-
Matt. 6. dere theſauros in terra, vbi tinea & rubigo exterminant, & vbi fures effodiunt & furantur, ſed theſaurizate vobis theſauros in cœlo. Venite cum
Luc. 11. muneribus, date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Venite cum mu-
Oſea 6. neribus ad eum qui dicit, Miſericordiam volo magis, quàm ſacrificium. Ad illud templum, quod erat ante vmbra, & figura futuri, veniebatur cum tauris & arietibus, cum diuerſis quibuſque animalibus. Modo venit rex, & ipſe munera vult? Quæ munera? Eleemoſynas, Ipſe eſt enim indicaturus, & munera imputabit quibuſdã.
Mat. 25. Venite, inquit, percipite regnum, quoniam eſuriui, & dediſtis mihi manducare &c. Hæc ſunt munera, in quibus adorant filiæ Tyri regem, qui dicit, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Et quæ ſunt filiæ Tyri, & quomodo adorabunt eum in muneribus, planius voluit dicere, cum ſubiunxit, Vultum tuum deprecabũtur omnes diuites plebis. Hæ filiæ Tyri adorantes in muneribus, diuites ſunt plebis, quos ille alloquitur amicus Sponſi, Præcipe diuitibus huius ſæculi, non ſublime ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo, qui præſtat nobis omnia abundanter.
Diuites ſint in operibus bonis, facile *1. Timot. 6.*
tribuant, communicent, adorent in muneribus, ſed non perdant Securi ponant, vbi ſemper inueniant. Theſaurizent ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam adorando in muneribus. Vultum tuum deprecabuntur diuites plebis. Ad Eccleſiam enim concurrunt, & ibi eleemoſynas faciunt.

I D E M ſic habet: Capilli, ſuper- 49
flua rerum temporalium ſignificant. *In Pſal. 51.*
Qui capilli, non ſuperflue facti ſunt, ſed ad aliquod ornamentum. Sed aliquando aliquid boni de capillis operandum eſt, quãdo frangit, panem eſurienti, egenum ſine tecto inducis in do
mum tuam, ſi videris nudum veſtis. *Eſa. 56.*
Quia ergo de ipſis capillis, boni aliquid fieri poteſt, ſignificauit & illa mulier peccatrix, quæ cum fleuiſſet
ſuper pedes Domini, terſit capillis *Luc. 7.*
ſuis, ſignificans, quia cum miſertus fueris alicuius flens, debes & ſubuenire ſi potes. Cum enim miſereris, tamquam lachrymas fundis, cum ſubuenis, capillis tergis.

I D E M explicans illa verba: 50
Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil *In pſal. 75.*
inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis, inquit: Venerunt diuites in hanc vitam, & per cupiditates temporales quaſi obdormierunt hic, & exceperunt illos diuitiæ, & vanæ pompæ volaticæ, & tranſierunt, non intellexerunt quantum inde boni poſſet fieri. Nam ſi noſſent illic ſibi theſaurizarent, qđ hic erat periturũ, ſicut Zachæus, qui Dñm recipiens in domum ſuam, dixit: Dimidium bono-
rum meorum do pauperib. Non erat *Luc. 19.*
iſte in vanitate ſomniantiũ, ſed in fide euigilantiũ. Dormierunt in cupiditatibus ſuis viri diuitiarũ, ſed trãſit ſomnus iſte, tranſijt vita iſta, & nihil inuenerũt in manib. ſuis, qa nihil poſuerũt

manu Chriſti. Vis inuenire aliquid in manibus tuis poſtea? Noli contemnere modo manum pauperis, & reſpice manus inanes, ſi vis habere manus plenas. Dixit enim Dominus: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare, &c. Eſurire in pauperibus voluit, qui diues in cœlo eſt, & tu dubitas homo dare homini, cum ſcias te Chriſto dare quod das, à quo accepiſti quicquid das?

51 *In pſ. 125.* IDEM explicans illa verba: Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent, ait: In iſta vita, quæ lachrymis plena eſt, quid ſeminabimus? Opera bona, opera miſericordiæ, ſemina noſtra ſunt. De quibus ſeminibus ait Apoſtolus: *Galat. 6.* Bonum autem facientes nó deficiamus, tempore enim ſuo metemus bona. Itaque, Dum tempus habemus operemur bonũ ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei. Loquens autem de ipſis eleemoſynis, quid ait: *2. Cor. 9.* Hoc autem dico, qui parce ſeminat, parce & metet. Ergo qui multum ſeminat, multum metet, & qui nihil ſeminat, nihil metet. Seminate quantum poteſtis. Sed parum habes vnde eleemoſynam facias? habes voluntatem? Quomodo nihil eſſet quod habes, ſi non adeſſet bona voluntas, ſic & quia non habes, noli eſſe triſtis, ſi eſt tibi dandi bona voluntas. Quid enim ſeminas? Miſericordiam. Quid metes? Pacem. Numquid dixerunt Angeli, Pax diuitibus in terra? Non, ſed pax hominibus bonæ *Luc. 2.* voluntatis. In vidua magna voluntas, in Zachæo magna voluntas, mul- *Luc. 19.* tum dedit, multum ſeminauit. Ergo vidua illa, quæ duo minuta miſit, parum ſeminauit? Immo vero tantum quantum Zachæus. Minores enim facultates ferebat, ſed parem voluntatem habebat. Miſit duo minuta de tanta voluntate, de quanta Zachæus dimidium patrimonij ſui. Fac aliquem non habere vel duos nummos. Eſt aliquid vilius quod ſeminemus, vt metamus illam meſſem? Eſt. Calicem aquæ frigidæ qui dederit diſcipulo, non perdet mercedem ſuam. Quòd ſi nec hoc habeat, ſecurus ſit, Pax in terra hominibus bonæ voluntatis, tantum illum timeat, ne habeat, & non faciat.

IDEM docens, quòd diuites non 52
requiſiti, debent pauperes quærere, *In pſ. 146.*
vt eleemoſynas faciant, adducit locũ *Pſalm. 40.*
Pſalm. 40. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem. Cum dicit, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem, non expectat, vt petat. Intelligite ſuper illum. Alius te quærit indigens, alium tu debes quærere indigentem. Vtrumque dictum eſt fratres mei, Et omni petenti te da, modo lectum eſt, & alio loco ſcriptura dicit. Sudet eleemoſyna in manu tua, quouſque inuenias iuſtum, cui eam tradas. Numquam hoc facietis, niſi aliquid de rebus veſtris ſepoſitum habueritis, quod cuique placet pro neceſſitate rei familiaris ſuæ, tamquam depoſitum quaſi fiſco reddendum. *Infra.* Verba illa, Qui producit in fontibus fœnum & herbam ſeruituti hominum de diuitibus intelligit, quibus Deus dat fęnum, bona ſcilicet temporalia, ſeruituti hominum pauperum, quos eleemoſynis ſubleuare debent. Exime aliquam partem redituum tuorum. Decimas vis, decimas exige quanquã parum ſit. Dictum eſt enim, quia Phariſæi decimas dabant, Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium, quę poſſideo. Et quid ait Dominus? Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſęorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Et ille ſuper quem debet abundare iuſtitia tua decimas dat, tu autem nec milleſimam das.

IDEM inquit: Conſolatur nos 53
ſcriptura, quæ hortatur ad miſericor *In pſ. 147.*
diam faciendam, vt omnino crebreſcamus in erogando, quod amplius habebamus. Multa autem ſuperflua habemus, ſi nó niſi neceſſaria teneamus. Nam ſi inania quæramus, nihil ſufficit, & videbis quam pauca ſint. Quære quantum tibi Deus dedit, & tolle quod ſufficit. Cætera quæ ſuperflua iacent, aliorum ſunt neceſſaria: ſuperflua

ſlua diuitum, neceſſaria ſunt pauperum. Res alienæ poſſidentur, cum ſuperflua poſſidentur; faciens ergo, & ſeruens in ipſis bonis operibus miſericordiæ, expectabis ſecurus iudiciũ, non tam ſecurus de iuſtitia tua, quàm de miſericordia Dei, quia tu miſericordiam prærogaſti. Iudicium enim *Iacob. 2.* ſine miſericordia fiet illi, qui non facit miſericordiam, ſuperexaltat autẽ miſericordia iudicium. Quid tam iuſtum, quàm reddere miſericordiam *Matth. 7.* prærroganti? Quid tam iuſtum, quàm vt in qua menſura menſi fueritis, remetiatur vobis? Deus egere à te voluit, & tu manum retrahis? Audi ſcripturam. Non ſit manus tua porrecta *Eccleſ. 4.* ad accipiendum, & ad dandum collecta. Erogari ſibi vult Deus ex illo quod dedit. De illis das, qui iubet, vt des.

54 *Lib. de decẽ chordis, to. 9.* IDEM inquit: Noli parcere theſauris caducis, theſauris vanis. Noli ſub imagine pietatis augere pecuniã. Filijs inquis meis ſeruo, quare non illi potius impendis omnia, qui te fecit ex nihilo? Qui te fecit ipſe te paſcit, & filios tuos. Neque enim melius committis filio tuo patrimonium tuum, quàm creatori tuo. Et mentiuntur quidem homines, & palliare volunt nomine pietatis, vt quaſi propter filios videantur ſeruare homines, qđ propter auaritiam ſeruant. Nam vt noueritis, quia ſic plerumque contingit, dicitur de quodam. Quare non facit eleemoſynam, quia ſeruat filijs ſuis. Contigit vt amittat vnum, ſi propter filios ſeruabar, mittat poſt illum partem ſuam. Quare illam tenet in ſacculo, & illum relinquit ab animo? Redde illi quod ſuum eſt, redde quod illi ſeruabas. Mortuus eſt, inqr, ſed præceſſit ad Deum, pars ipſius, debetur pauperibus. Illi debetur ad quẽ perrexit. Chriſto debetur; ad ipſum enim perrexit, Et ille dixit: Quod *Matth. 25.* vni ex minimis meis feciſtis. Qua frõte venturus es ad filium tuum qui pręceſſit cui præcedenti non mittis partem ſuam in cęlum?

IDEM explicans quòd Moyſes leuabat manus, & vincebatur Amalech, 55 *Homil. 27. ex 50. varijs to 10.* inquit: Quando vni ex minimis Chriſti eleemoſynam das, extendis manũ, & vincitur Amalech. Quando aliquid das pauperi eſurienti, forte id quod *Exod. 17.* dederis minus habebis, ſed in domo non in cœlo. Operarius Dei es, quando das egenti, ſeminas hieme, qđ metas æſtate. Quid ergo metuis infidelis, ne in hac magna domo tantus paterfamilias non paſcat operariũ ſuum? Erit & ibi quod ſufficiat tibi. Dabit Deus totum, neceſſitati, non cupiditati. Operare ergo intrepidus, extende manus, vt vincatur Amalech.

IDEM explicans verſum Pſalmi 40. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus, ait: Nullam patietur perniciem, qui comparauerit eleemoſynis pietatem. De hoc Eſaias dicit: Solue colligationes impietatis. 56 *Homil. 39. Pſalm. 40. Eſa. 58.* Frange eſurienti panem tuum, & egenos, vagoſq; induc in domum tuam, cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Tunc erumpet quaſi mane lumẽ tuum, & ſanitas tua citius orietur. Tunc clamabis, & Dominus exaudiet te, vocabis, & dicet: Ecce adſum. Perfecta miſericordia eſt fratres, vt ante occurrat eſurienti cibus, quàm roget mendicus. Non enim eſt perfecta miſericordia, quæ precibus extorquetur. Sed ſi tacet mendicus, loquitur pallor in facie. Imitare Deum tuum, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Et ecce veniet tibi pluuia, antequam roges, deſcendet vbertas nocte dum ſtertis, dum adhuc in lecto es, ex præcepto vigilat dies, excubant elementa, fructus te neſciente effunduntur. iactat cœlum, & parturit terra, tot cellaria meſſium dum neſcimus, ſic accipimus, & tantas opes antequam rogemus. Et tu homo, modicus eſt ipſe panis, & precibus vendis? Non rogauerunt quattuor millia Ieſum in de- *Mar. 6.* ſerto, vt infinita agmina pranderent. Dedit nobis Deus ſecundum baptiſmum. Quis enim ſine peccato?

Nam

Eccleſ. 3. Nam ſicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum. In horreis noſtris habemus abundãtiam, quæ flammas noſtras oblatione vnius panis extinguat, & ante fores gehennę, ſtat miſericordia, & neminem permittit in carcerem mitti. Et quicumque miſertus fuerit, miſerebitur ei, & ſi quis non fuerit miſertus, non miſerebitur ei. Da panem cum potes, quia non habebis poſt mortem frumẽtum, nec inuenies illic aliquando mendicum, quia non erit tempus miſerendi.

57 *In ſerm. 62 de tempore.* IDEM in exordio quadrageſimæ ieiunium conſulens, ait: Si non potes ieiunare, amplius debes erogare pauperibus, vt peccata quæ non potes ieiunando curare, poſſis eleemoſynas dã do redimere. *Infra.* Per Prophetam fratres Dominus ita hortatur & admonet eleemoſynã fieri, vt prope nullus pauper ſit, qui ſe valeat excuſare. *Iſai. 67.* Sic enim ait: Hoc eſt ieiunium quod elegi Frange eſurienti panem tuum. Non dixit vt integrũ daret, cum forte pauper ille, alium non haberet, ſed frange, inquit, hoc eſt dicere. Etiamſi tanta paupertas tibi eſt, vt non habeas, niſi vnum panem, ex ipſo tamen frange, & pauperi tribue. Ac egenum, inquit, & ſine tecto, induc in domum tuam. Si aliquis ita pauper eſt, vt non habeat vnde tribuat pauperi cibũ, vel in vno angulo domus ſuæ, peregrino præparet lectulum. Quid nos ad hæc dicturi ſumus, quam excuſationem habebimus, qui amplas & ſpatioſas domus habẽtes, vix aliquando dignamur excipere peregrinum, ignorantes immo non credentes, quòd in omnibus peregrinis Chriſtus excipitur, ſicut ipſe dicit, Hoſpes eram, & collegiſtis me? Laborioſum & faſtidioſum nobis eſt in pauperibus recipere Chriſtum, in patriam noſtram, timeo ne nobis ille vicem reddat in cęlo, & non nos recipiat in beatitudinem ſuam. Contemnimus illum in mundo, timeo ne nobis ille iterum contemnat in cęlo, & *Matth. 25.* dicat: Ite maledicti in ignem ęternũ, q paratus eſt diabolo, & angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi mãducare, &c. Et quamdiu non feciſtis vni ex minimis iſtis, nec mihi feciſtis.

58 *Lib. 18. moral. cap. 12. tom. 1.* GREGORIVS explicans locũ Iob cap. 27. Diues cum dormierit, nihil ſecum auferet, ait: Res ſuas cum moreretur, ſecum tolleret, ſi ad petentis vocem cum viueret, ſibi tuliſſet. Nam terrena omnia, quæ ſeruando amittimus, largiendo ſeruamus, patrimoniumq; noſtrum retentum perditur, manet erogatum. Diu enim cum rebus noſtris durare non poſſumus qa aut nos illas moriendo deſerimus, aut illæ, nos viuentes quaſi deſerunt pereundo. Agendum ergo nobis eſt, vt res abſolute perituras, in non pereuntem cogamus tranſire mercedem.

59 *Lib. 21. moral. cap. 14.* IDEM exponens illa verba Iob cap. 31. Si deſpexi prætereuntem, eo quòd non haberet indumentum & abſque operimento pauperem, ſi non benedixerũt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus eſt, ait: Quòd pauperem non deſpexit, virtutem humilitatis exhibuit, quòd autem operuit, pietatis. Nam ſunt nõnulli, qui mox vt ab egenis fratribus fuerint neceſſaria poſtulati, poſt dona largituri, in eos prius contumelioſa verba iaculantur. Qui etſi rebus miniſterium pietatis perficiunt; verbis tamen gratiam humilitatis perdunt, ita vt plerumque videatur, quia illatæ iam iniuriæ ſatisfactionem ſoluſit, cum poſt contumelias, dona largiunt. Quibus bene per Eccleſiaſticum dicitur: Omni dato, non des triſtitiã verbi mali (Et rurſum: Adde verbum ſuper datum bonum, & vtraque cum homine iuſtificato. *Cap. 18.* Videlicet vt datum exhiberi debeat per pietatem, & bonũ verbum tribui per humilitatem. At contra alij, egenos fratres non ſtudẽt rebus fulcire cum poſſint, ſed blandis tantum ſermonibus fouere, quos Iacobus vehementer reprehendit dicens: *Iacob. 2.* Si autem frater, aut ſoror nudi ſint, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis; ite in pace, calefacimini, ſaturamini, non dederitis autem eis, quæ neceſſaria ſunt corpori, quid vobis proderit? Quos Ioannes

1. Ioan. 3. nes quoque admonet, dicens: Filioli
non diligamus verbo neq; lingua, ſed
opere & veritate. Multum vero ad
edomandam ſuperbiam dantis valet, ſi
cum terrena tribuit, verba cęleſtis ma
giſtri penſet, qui ait: Facite vobis ami
60 cos de mammona iniquitatis, ut cum
defeceritis, recipiant vos in æterna ta
bernacula. Si enim eorum amicitijs,
æterna tabernacula acquirimus dan-
tes, proculdubió penſare habemus, qa
patronis potius munera offerimus,
quàm egenis dona largimur. Hinc per
Paulum dicitur. Veſtra abundantia,
2. Corin. 8. illorum inopiam suppleat, vt & illo-
rum abundantia, veſtræ inopiæ ſit ſup
plemétum. Vt videlicet ſollicite per
pendamus, quia eos quos nunc inopes
cernimus, abundantes, quandoque vi-
debimus, & qui abundantes aſpici-
mur, ſi largiri negligimus, quandoque
inopes erimus. Qui itaque nunc tem-
porale ſubſidium pauperi tribuit, ab
eo poſtmodum perpetua recepturus,
vt ita dicam, quaſi ad frugem terram
excolit, quæ quod acceperit, vberius
reddit. *infra.* Quia ſunt nonnulli,
qui pietatis viſcera tendere vſque ad
incognitos neſciunt, dum quibuſdam
neceſſaria, nó quia homines, ſed quia
noti ſunt, largiuntur. Bene Iob dicit:
Si deſpexi prætereuntem, eo quòd nó
habuerit indumentum. Ignoto enim
proximo, miſertum ſe indicat, quem
prætereuntum vocat, quia apud piam
mentem, plus natura valet, quam no-
titia. Nam, & vnuſquiſque qui indi-
get, eo ipſo quo homo eſt, ei iam inco
gnitus non eſt.

61 AMBROSIVS commendans
Lib. 1. offi- miſericordiam, ſic dicit: Bona eſt mi-
ciorum, ca. ſericordia, quæ & ipſa perfectos facit,
11. tom. 4. quia imitatur perfectum Patrem. Nil
tam commendat Chriſtianam animá,
quam miſericordia, primum in paupe
res, vt communes iudices partus na-
turæ, quæ omnibus ad vſum, generat
fructus terrarum, vt quod habes lar-
giaris pauperi, & conſortem & con-
formem tuum adiuues. Tu nummum
largiris, ille vitam accipit, tu pecu-
niam das, ille ſubſtantiam ſuam æſti-
mat ſalutis. Si nudum veſtias, teip-
ſum induis iuſtitia. Si peregrinũ ſub
tectum inducas tuum, ſi ſuſcipias egẽ-
tem, ille tibi acquiret ſanctorum ami-
citias, & æterna tabernacula Corpo-
ralia ſeminas, & recipis ſpiritualia.
Miraris iudicium Domini de beato
Iob? Mirare virtutem eius qui pote-
rat dicere. Oculus eram cæco, & pes
claudo Eram infirmorum pater, vel- Iob 29.
leribus agnorum meorũ calefacti ſunt
humeri eorum, foris non manſit pere-
grinus &c.

IDEM tradit modum dandi elee 62
moſynam, & benefaciendi proximis, In eod. lib.
ſic dicit: Perfecta liberalitas fide, lo- 1. offic. c. 30
co, cauſa, & tempore commendatur,
vt primum opereris circa domeſticos
fidei. Grandis culpa, ſi ſciente te, fi-
delis egeat, ſi ſcias eum fame labora-
re, ærumnam perpeti &c. Nam ſi om-
nibus debetur miſericordia, tamen iu
ſto amplius. Si tempore afflictionis
ſuæ nihil à te impetret, ſi tempore
periculi quo rapitur ad mortem, plus
apud te pecunia tua valet, quam vi-
ta morituri, de quo pulchre Iob di-
xit: Benedictio perituri ad me ve- Iob 29.
niebat. *Infra dicit proximos conſangui-
neos, anteponendos eſſe.* ſic ait: Eſt
etiam illa probanda liberalitas, vt
proximos ſeminis tui non deſpicias,
ſi egere cognoueris. Melius eſt enim,
vt ipſa ſubuenias tuis, quibus pudor
eſt ab alijs ſumptum depoſcere; non
tamen vt illi ditiores eo fieri velint,
quod tu poſſes conferre inopibus;
neque enim propterea te Domino di-
caſti, vt tuos, diuites facias, ſed vt
vitam tibi perpetuam fructu boni ope
ris acquiras, & pretio miſerationis,
peccata redimas tua. Accuſat, quòd
eum diuitem non feceris, cum te ille
velit æternæ vitæ fraudare merce-
de &c. *In fine capitis dicit:* Plus lar-
giendum ſenibus.

Conſideranda etiam eſt in largien-
do ætas, atque debilitas, nonnum-
quam etiam verecundia, quæ inge-
nuos prodit natales, vt ſenibus plus
largiaris, qui ſibi labore iã non queũt
victũ quęrere, ſimiliter & debilitas cor-
poris

poris iuuanda eſt promptius, tum ſi quis ex diuitijs cecidit in egeſtatem, & maxime ſi non vitio ſuo &c.

63 *In cap. 31.* I D E M probat, quomodo grati eſſe debemus, & beneficia rependere, ſic ait: Pulchrum quoque eſt propenſiorem, eius haberi rationē, qui tibi aut beneficium aliquod, aut munus contulit, ſi ipſe in neceſſitatem incidit; quid enim tam contra officium, q̄ non reddere, quod acceperis? Nec menſura pari, ſed vberiore reddendum arbitror, & vſum penſandum beneficij, vt tanto ſubuenias, quanto eius ærumnā repellas; etenim ſuperiorem nō eſſe in referendo, quàm in conferendo beneficio, hoc eſt minorem eſſe. Quoniā qui prior contulit, tempore ſuperior eſt, humanitate prior. Vnde imitanda nobis eſt, in hoc etiam natura terrarum, quæ ſuſceptum ſemen, multiplicatiori ſolet numero reddere, quàm accepit. Ideo eſt tibi ſcriptum. Sicut agricultura eſt homo inſipiens, & tanq̄ vinea, homo egens ſenſu, ſi reliqueris eū deſolabitur. Sicut agricultura ergo ēt ſapiens, vt tanquam fœnerata ſibi, maiore mēſura, ſemina ſuſcepta reſtituat. Terra ergo, aut poſt annuos fructus germinat, aut creditos vberiore cumulo, refundit, ac reddit. Non dare cuiq̄, vix licet, non reddere vero, non licet. Humilitatis exemplum ipſa terra ſuggerit, ſpontaneos fructus miniſtrat, quos non ſeueris, multiplicatum quoque reddit, quod accepit, &c. Et quid alijs vtar exemplis, cum Dominus ipſe remunerationem vberiorem ſanctorum meritis in Euangelio polliceatur dicens. *Luc. 6.* Menſuram bonam, & ſupereffluentem dabunt in ſinus veſtros &c.

64 *Lib. 2. officiorum, ca. 16. tom. 4.* I D E M dicit eſſe aliquos, qui ſub prætextu paupertatis, egenres defraudant iuis eleemoſynis, ſic ait: Veniunt validi, veniunt nullam cauſam niſi vagandi habentes, & volunt ſubſidia vacuare pauperum, exinanire ſumptum, neque exiguo contenti, maiora quærunt, ambitu veſtium captantes petitionis ſuffragium, & natalium ſimulatione licitantes incrementa quæſtuum, his ſi quis facile deferat fidem, cito exinanit pauperum alimonijs pro futura compendia. Modus adſit largiendi, vt neque illi inanes recedant, neque tranſcribatur vita pauperum in ſpolia fraudulentorum. Plerique ſimulant debita. ſit veri examen. Exutos ſe per latrocinia deplorant, aut iniuria fidem faciat, aut cognitio perſonæ, quo propenſius iuuenē &c.

65 *In eod. lib. cap. 28.* I D E M agit de miſericordia, q̄d non ſit omittenda propter detrahentium linguas, & ponit ſe in exemplum, ſic ait: Melius eſt pro miſericordia cauſas præſtare, vel inuidiam perpeti, quam prætendere inclementiam, vt nos aliquando in inuidiam incidimus, qui confringeremus vaſa myſtica, vt captiuos redimeremus &c. Quam cauſam nos, & ſi non ſine ratione aliqua geſſimus; tamen ita in populo perſecuti ſumus, vt confiteremur, multoque fuiſſe commodius aſtrueremus, vt animas Domino, quàm aurum ſeruaremus. Qui enim ſine auro miſit Apoſtolos, & Eccleſias ſine auro cōgregauit. Aurum Eccleſia habet, non vt ſeruet ſed vt eroget, & ſubueniat in neceſſitatibus &c. Nonne dicturus eſt Dominus: Cur paſſus & tot inopes fame mori? Et certe habebas aurum, vt miniſtraſſes alimoniam, cur tot captiui deducti ſunt, nec redēpti? Cur tot ab hoſte occiſi ſunt? Melius fuerat, vt vaſa viuentia ſeruares, quā metallorū. His non poſſet reſponſum referri. Quid enim diceres? Timui ne templo Dei ornatus deeſſet? Reſponderet, Aurum ſacramenta nō quærūt, neq; auro placent, quæ auro nō emūtur. Ornatus ſacramentorum, redemptio captiuorum eſt. Et vere illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus theſaurus eſt Domini, qui operatur quod ſanguis eius operatus eſt. Tunc vas dominici ſanguinis agnoſco, cum in vtroque video redemptionem, vt calix, ab hoſte redimat, quo ſanguis, à peccato redemit.

66 Quam pulchrum, vt cum agmina captiuorum ab Eccleſia redimuntur, dicatur, hos Chriſtus redemit. Ecce aurum Chriſti, quod à morte liberat,

berat, agnoſco infuſum auro ſanguinem Chriſti non ſolum irrutilaſſe, verum etiam diuinæ operationis impreſſiſſe virtutem redemptionis munere. Tale aurum ſanctus martyr Laurentius Domino reſeruauit, à quo cum quærerentur theſauri Eccleſiæ, promiſit demonſtraturum ſe, & ſequenti die pauperes duxit. Interrogatus vbi eſſent theſauri, quos promiſerat, oſtendit pauperes, dicens: Hi ſunt theſauri Eccleſiæ. Et vere theſauri, in quibus Chriſtus eſt, in quibus Chriſti fides eſt. Denique Apoſtolus ait: Habemus theſautum in vaſis fi-
Matth.25. ctilibus. Quos enim meliores theſauros habet Chriſtus, quàm eos, in quibus ſe eſſe dixit? Eſuriui, & dediſtis mihi manducare, ſitiui, & dediſtis mihi bibere, &c. Quod enim vni horum feciſtis, mihi feciſtis &c. Hos theſauros monſtrauit Laurentius, & vicit, quòd eos nec perſecutor potuit auferre. Quantum autem auri & argenti, Aſſyrij de templo abſtulerunt? Itaque Ioachim, qui aurum in obſidione ſeruabat, & aurum vidit diripi, & ſe in captiuitatem deduci. Laurentius qui aurum Eccleſiæ maluit erogare pauperibus, quàm perſecutori reſeruare, pro ſingulati interpretationis viuacitate, ſacram martirij accepit coronam. Numquid dictum eſt ſancto Laurentio, Non debuiſti erogare theſauros Eccleſiæ, vaſa ſacramentorum vendere? &c.

97 *Lib. de viduis to.4.* IDEM oſtendit, quomodo omnia communia facere debeamus. Si quis de gentilibus dixit, communia omnia amicorum eſſe debere, quanto magis debent eſſe communia cognatorum? Cognati enim ſumus, qui in vnam ſeriem corporis copulamur. Cur enim proprium id, quod in ſæculo eſt putes, cum commune ſit ſæculum? Aut cur priuatos terræ deputes fructus,
Matth.6. cum terra cōis ſit? Reſpicite, inquit, volatilia cæli, quoniam non ſerunt neque metunt; etenim quibus nihil eſt proprium, nihil deeſt, & ſententiæ ſuæ Deus arbiter, nouit ſeruare promiſſum, Denique aues non cōgregant, & redundant, quia pater cœleſtis paſcit illas, nos autem congregando egemus, & congregando euacuamut &c. *Infra*. Oſtendit, Dominum plus animum quam munus dantis reſpicere, exemplo viduæ Euangelicæ &c. Dominica voce, illa vidua omnibus antefertur, de qua dictum eſt. Vidua hæc plus omnibus miſit. *Luc.21.*
In qua moraliter Dominus inſtituit vniuerſos, ne quis à collatione miniſterij, paupertatis pudore reuocetur, nec ſibi diuites blandiantur, ꝙ plus videantur conferre, quàm pauperes. Vberior eſt enim munus e paruo, quã theſaurus e maximo, quia non quantum detur, ſed quantum reſideat, expenditur. Nemo plus tribuit, quam qui nihil ſibi relinquit. Quid tu dicis, egeni comparatione te iactas, & cum onereris auro, pretioſam per humum trahens veſtem, honorari deſideras, quia inopem collatione viciſti. Et flumina ſuperfluunt cum redundant; gratior tamen hauſtus e riuulo eſt &c. Non ergo quid faſtidio expuas, ſed quantum deuotione conferas, æſtimandum eſt. Denique nulla plus tribuit, quam illa, quæ de filiorum alimentis pauit Prophetam &c.

IDEM in oratione de baſilicis tradendis, quæ eſt poſt epiſtolam 32. in 68
fine orationis, ſic ait: Si Imperator tri *Lib.5.epiſ tom.3.*
butum petit, non negamus, agri Eccleſiæ ſoluunt tributum. Si agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet vindicandorum, nemo noſtrum interuenit, poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris inuidiam, tollant eos ſi libitum eſt, Imperatori non dono, ſed non nego. Aurum quærunt, poſſum dicere, Argẽtum & aurum non quęrunt, ſed inuidiam faciunt, quia aurum erogatur. Neque ego hanc inuidiam perhorreſco. Habeo ærarios, ærarij mei, pauperes Chriſti ſunt. Huc noui congregare theſauros. Vtinam hoc mihi ſemper crimen aſcribant, quia aurum pauperibus erogatur. Quod ſi obijciunt, quòd defenſionem ab ijs requiram, non nego, ſed etiam ambio. Habeo de

rum.

ſenſionem, ſed in orationibus paupe-
tum. Cæci illi & claudi, debiles & ſe-
nes, robuſtis bellatoribus fortiores
ſunt. Deniq; munera pauperum Deum
obligant, quia ſcriptum eſt, Qui lar-
Prouer. 19. gitur pauperi, Deo fęnerat &c.
69 IDEM exponit illud Eccleſiaſti-
Sermo. 30. ci 3. Sicut aqua extinguit ignem, ita
& 31. de e- eleemoſyna extinguit peccatum, & in
leemoſyna, fine ſermonis 31. ſic dicit: Ita eleemo-
tom. 5. ſyna extinguit peccata, ſicut aqua ba-
ptiſmi, gehennæ extinguit incēdium.
Ergo eleemoſyna; quodammodo ani-
marum aliud eſt lauacrum, vt ſi quis
forte poſt baptiſmum humana fragili-
tate deliquerit, ſuperſit ei vt iterum
eleemoſynis emundentur, ſicut ait Do
Luc. 11. minus, Date eleemoſynam, & ecce om
nia munda ſunt vobis, niſi quod ſalua
fide dixerim, indulgentior eſt eleemo-
ſyna, quàm lauacrum. Lauacrum enim
ſemel datur, & ſemel veniam pollice-
tur, eleemoſynam autem quoties fe-
ceris, toties veniam promereris. Hi
ergo duo miſericordiarū fontes ſunt,
qui & vitam tribuunt, & peccata con-
donant. Qui vtrumque cuſtodierit,
regni cæleſtis honore ditabitur; qui
autem maculato fonte vnio, ad miſe-
ricordiæ fluenta ſe contulerit, & ipſe
miſericordiam conſequetur &c.
70 IDEM ait: Aliquibus hominibus
Sermo. 39. cum dixeris, vt aliquid pauperib. elar
de ieiunijs, giantur, ſtatim tibi obijciunt, neceſſi-
& eleemo- tates infinitæ ſunt, tributa grauia fi-
ſynis in pro ſcalia non poſſumus explicare, & tan-
ceſſu ſermo ta tibi ingerunt, vt quaſi reum te ſta-
nis tom. 3. tuant, cur hoc ipſum volueris commo
nere, non intelligentes, quod omnibus
neceſſitatibus, ſalutis ſit neceſſitas prę
ferēda, & quòd tributum reddere, alij
prodeſt, eleemoſynam facere, ipſi pro-
ficiat qui largitur. Tributi enim red-
ditio, illi præſtat beneficium qui acci-
pit, eleemoſynæ autem operatio, ſibi
confert meritum qui miniſtrat. Ditior
enim fit vir miſericors, poſteaquā mi-
nus habere incipit pauperibus largiē
do. Beata igitur eſt eleemoſyna, quæ
& accipientem reficit, & lætificat ero
gantem. Vides ergo ò diues, quia ſunt
tuæ incertæ diuitiæ. Quid ergo au-
rum congregas, in quo nulla certa fi-
ducia eſt? Aurum enim & argentum,
vilis eſt & abiecta materia, quem non
pretioſum natura inſtituit, ſed homi-
num voluntas effecit &c.
IDEM increpans inclementiam 71
diuitis, adhortatur ad miſericordiam, *Sermo. 81.*
ſic ait: Quod ſi difficile tibi putas ò *de diuite &*
homo, magnificentiam diuinæ largita- *Euangelico*
tis imitari, imitare terram. Si leuare *in proceſſu*
ſurſum oculos non potes, ſaltim ea *ſermonis, to*
quæ deorſum ſunt & in pedibus tuis *mo eod.*
intuere. Affer tu fructum ſicut terra,
noli eſſe deterior inſenſibili elemen-
to. Illa enim fructus quos affert, non
ſuis vſibus vendicat, ſed tuis mini-
ſtrat obſequijs. Tu vero fructus illius
ſolus inuadis, & tibi ſoli concludis.
Quòd ſi tantum, auiditatis te morbus
aſtringit, vt tua velis facere omnia,
accipe & adhuc ſalutare remedium.
Beneficium largientis, prębenti magis
permanet, quàm ſuſcipienti Nam mi-
ſericordia quidem ad indigentem per-
uenit, gratia autem multiplicatæ mer
cedis permanet tribuenti. Eſurienti
dediſti panem, ille quidem paſtus eſt,
ſed ad te redit quod dediſti, cum fru-
ctibus, & vſuris. Quod ſi difficile pu-
tas, conſidera frumentum quod ſemi-
natur in terra, ſi non ad ſeminantis
potius quàm ad ſuſcipientis lucra ce-
dit. Ita etiam dum cibus tribuitur in- *Oſea 10.*
digentibus, cum multo fœnore diui-
næ gratiæ reſtituetur in poſterum.
Sit ergo tibi finis agriculturæ huius,
initium cœleſtium ſationum. Semina- 72
te enim, inquit, vobis ad iuſtitiā &c.
Si ergo tu gloriam ex diuitijs quæris,
cognoſce quia melius eſt mille filio-
rum, quos per miſericordiam filios ac
quiſieris patrem vocari, quam mille
aureorum dominum dici. Et conſide-
ra quanta tibi tunc erit gloria, cum te
omnis ille populus, qui ex promptua-
rijs tuis paſtus eſt & refectus, pro tri-
bunali magni illius & iuſtiſſimi Iu-
dicis caterua conſtipante circumda-
bit, paſtorem te ſuum, ac tutorem
pium, & miſericordiæ patrem, om-
ni gratiarum voce teſtabitur.
Quòd ſi Magiſtratus in Thea-
tris,

tris, mimis, & athletis, & gladiatoribus, alijſq; huiuſmodi generibus hominum, totum pene patrimonium ſuũ largitur, ac prodigit, vt vnius horæ fauorem vulgi acquirat, nihil ſibi vlterius profuturum, tu dubitas & cunctaris, munificus eſſe in huiuſmodi largitionibus, in quibus iudex reſidet Deus, fauentium & acclamantium vulgus eſt Angeli, vbi omnes qui a ſæculo fuerunt ſancti, laudatores & prędicatores tui ſunt. Vbi laus, & fauor non ſimul cum die ceſſat, ſed cum ſæculis permanet, vbi corona tibi, non auri ſed iuſtitiæ dabitur &c. Et hæc omnia conquiruntur per miſericordias pauperum, in quibus cibi corruptibilis pretio, incorruptibilem regni
73 cœlorum gloriam mercaris, &c. Nec te pigeat viſitare ægrum, & eis qui per debilitatem ad miſericordiam poſcendam venire non poſſunt, præſta ſumptum. Memento quoniam & nos cum decumberemus in grabato, cum eſſemus debiles, & non poſſemus ipſi per nos ire ad Dominum, Deus ipſe venit ad nos. Miſit enim Filium ſuum, qui nobis attulit cibum ſeipſum, ipſe enim panis vitæ, qui de cœlo deſcendit. Et quo ore quæſo, qua impudentia, panem de cœlo accipientes, nos panem de terra non damus fratribus? Quid agis o diues? Quid deliberas? Chriſto eſuriente, tu horrea tua claudis? Chriſto egente, tu aurum quęris? Omnia aurum vides, aurum tibi vigilanti cogitatio eſt, & ſomnia dormienti. Sicut enim hi, qui per inſaniam, mente tranſlati ſunt, non iam res ipſas ſed paſſionis ſuæ phantaſias vident, ita etiam mens auari, auri ſemel vinculis cupiditatis aſtricta, ſemper aurum, ſemper argentum videt, ſemper reditus computat. Gratius aurum intuetur, quàm ſolem videt. Ipſa enim ſupplicatio & oratio eius ad Dominũ, aurum quærit, & vellet vt omnia ei in aurum conuerterentur &c. Sed quid agis? Nec ſatietas vnquam; nec finis aderit cupiditati. Nam interdum pueris gulæ nimium deditis, indulgemus, deſideratos cibos auidius ſumere, vt nimietate ipſa ſatiati, horreſcant, & auertant ſe de reliquo ab huiuſmodi cupiditate, auaritia tamen nihil tale patitur, ſed quanto plus inuenerit, tanto amplius quærit &c.

IDEM miranda dicit de ciconijs, quas ferunt, collecto proficiſci agmine. 74 *Lib. 5. Exameron cap. 16. to. 1.* Cornices deducunt eas, ac dirigunt, vt defendant aduerſus inimicas aues, cuius rei indicium eſt, quia nullæ in illis locis reſidere reperiuntur per interuallum aliquod temporis, & quia cum vulneribus reuertentes manifeſta quadam ſanguinis ſui voce loquuntur, grauium ſe certaminũ ſubijſſe conflictum. Quis igitur illis pœnam deſertionis indixit? Diſcant homines hoſpitalia ſeruare, cornices etiã pericula ſua negare non ſolent. His igitur nos ianuas claudimus, quibus aues animas ſuas conferunt, & quos illæ cõſortio proſequuntur diſcriminis, eos tecti prohibemus hoſpitio, & quorum illæ bella ſuſcipiunt, his nos bella frequenter inferimus. Mentior ſi non Sodomitanis hæc fuit cauſa ſupplicij, aut Aegyptius furor genti hoſpiti, dum bellum conatur inferre, inhoſpitalitatis pœnas, inſidæ naufragio plebis exſoluit &c.

IDEM agit de hoſpitalitate Abrahæ, quando angelos hoſpitio recepit. 75 *Lib. 1. de Abraham Patriarcha c. 5. to. 1.* Ante oſtium ſedebat Abraham in meridie, quando alij requieſcebant, iſte hoſpitum explorabat aduentus. Merito illi Deus apparuit, quia fructum hoſpitalitatis ſtudioſiſſime requirebat. Non otioſus ſedet, qui longe aſpicit, neque aſpexiſſe cõtentus, cucurrit obuiam, feſtinauit occurrere. Quia non ſatis eſt recte facere, niſi etiam maturare quod facias. Feſtinanter enim mãducare paſcha, lex iubet, vberiores enim fructus habet celerata deuotio. Diſce ergo q̃ impiger eſſe debeas, vt poſſis præuenire hoſpitẽ, ne quis præueniat, & te boni muneris defraudet. Oẽs in hoc incolatu hoſpites ſumus, caueamus ne ſi nos duri aut negligentes fuerimus hoſpitibus, etiam nobis poſt vitæ huius curſum, ſanctorũ hoſpitia denegentur. Vnde in Euangelio

Luc. 19. Saluator dicit: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiãt in æterna tabernacula ſua. Quod ergo alijs negaueris, id in te ipſe decernis. Si omnes eam ſententiam non recipiendi hoſpites ſequantur, vbi erit requies peregrinantibus? Relictis igitur humanis habitaculis, captabimus receſſus ferarum, cubilia beſtia-
76 rum? Sed pauperiem prætendis, non opes a te hoſpes requirit, ſed gratiam, non ornatum conuiuium, ſed ci-
Prou. 15. bum ouium. Melior eſt hoſpitalitas cum oleribus ad amicitiam, quàm ſi vitulos occidas cum inimicitijs &c. Et Dominus in Euangelio eum quicumque dederit hoſpiti potum aquæ frigidæ, cæleſtium aſſerit præmiorum non exortem futurum. Denique qui ſcis, an Deum ſuſcipias cum hoſpitem putas ſuſcipere? Abraham dum peregrinantibus defert hoſpitium, Deũ, atque angelos eius hoſpitio ſuſcepit. Et cum hoſpitem ſuſcipis, Deum ſu-
Matt. 25. ſcipis dicente Domino. Hoſpes eram, & collegiſtis me, quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Vnius horæ hoſpitio vidua illa quæ ſuſcepit Eliam, & exiguo cibo, perpetuum toto tempore famis inuenit alimentum, & mercedem accepit mirabilem, vt numquam de hydria farina deficeret. Eliſæus quoque defuncti pignoris, reſuſcitatione donata, reſoluit hoſpitij penſionem. Non ſola tamen facilitas ſuſceptionis, ſed etiam ſedulitas ſuſcipientis, & affectus quæritur, vtrumque te Abraham docet &c.

77 *Lib. de Nabuthe Iezraelita ca. 13. 10.1.* IDEM agens de diuitum iactantia in diuitijs ſuis, ait: Parietes vos diuites veſtitis auro, homines nudatis. Clamat ante domum tuam nudus, & neglegis, & tu ſollicitus es, quibus marmoribus pauimenta veſtias. Pecuniam pauper quærit, & non habet, panem poſtulat homo, & equus tuus aurum ſub dentibus mandit. Sed delectant te ornamenta pretioſa, cum alij frumenta non habeant. Quantum o diues ſumis tibi iudicium, populus eſurit, & tu horrea tua claudis, populus deplorat, & tu gemmam tuam verſas infelix, cuius in poteſtate eſt, tantorum animas a morte defendere, & non eſt voluntas. Totius vitam populi, poterat annuli tui gemma ſeruare. Aliter Iob: Libe- *Iob 29.*
raui pauperem de manu potentis, & orphanum, cui non erat adiutor, adiuui. Benedictio perituri ſuper me venit, os autem viduæ me benedixit &c.

IDEM agens de curatione homi- 78
nis habentis manum aridam ſuper il- *Lib. 5. in*
lud, Extende manum tuam, ſic ait: *Luc 10.3.*
Communis iſta generaliſque medicina eſt, & tu qui putas manum habere te ſanam, caue ne auaritia, caue ne ſacrilegio, contrahatur, extende ſæpius eam, extende ad illum pauperem qui te obſecrat, extende vt proximum iuues, vt viduæ præſidium feras, eripias iniuriæ, quam vides iniuſtæ contumeliæ ſubiacere. Extende ad Deum pro peccatis tuis. Sic manus extenditur, ſic ſanatur. Sic Hieroboam, manum cum idolis ſacrificaret, contraxit, & rurſus cum Deum rogaret, extendit &c.

IDEM ſuper illud Rom. 15. De- 79
bitores enim ſunt eorum &c. ait: In- *Super epiſt.*
tantum nos, humanos & miſericordes *ad Rom.*
vult eſſe Apoſtolus, vt & debitores *10. 3.*
nos dicat circa eleemoſynam largiendam, & bonis operibus exercendum, cum alacritate cordis. Quia qui miſericordiam a Deo ſperat, debet eſſe miſericors, vt probet ſe recte hanc ſperare. Quia ſi homo miſeretur, quanto magis Deus; retributio enim hæc eſt, vel merces, vt qui accipiunt miſericordiã, miſericordiam faciant. Vnde Do- *Matt. 5.*
minus: Beati miſericordes, ipſorum enim miſerebitur Deus &c.

Eſaia

Epiſcopatus & prælatura, & officia appetenda non ſunt, ad quæ officia aſſumptus homo, non ditet conſanguineos. Cap. XI.

DE re hac plura dicenda ſunt infra lib. 14. ca. 50. & infra, interim tamen.

1 *Hom. 20. in Num. to. 1.* ORIGENES explicãs verba illa Numerorum 25. Et iratus eſt furore Dominus contra Iſrael, & dixit Dominus ad Moyſen: Aſſume principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Iſrael, inquit: Neſcio ſi de ijs differentes, nõ offendamus aliquos, ſed & ſi offendamus, obedire magis, & deſeruire oportet verbo Dei, quàm gratiæ hominum. Peccauit Iſrael, & dixit Dominus ad Moyſen, vt aſſumat omnes principes, & ſuſpendat eos contra ſolem. Populus peccat, & principes ſuſpenduntur. Vides quæ ſit conditio principum populi, non ſolum pro ſuis proprijs arguuntur delictis, ſed & pro populi peccatis coguntur reddere rationem, ne ipſorum ſit culpa, q; populus deliquit, ne forte non docuerint, ne forte non monuerint, neq; ſolliciti fuerint arguere eos qui initium culpæ dederint, vt i ne contagio diſpergeretur in plures. Hæc enim omnia facere principibus imminet & doctoribus. Si enim illis hæc non agentibus, nec ſollicitudinẽ gerentibus circa plebem, peccauerit populus; ipſi ſuſpenduntur, & ipſi ad iudicium producuntur. Arguit enim eos Moyſes, ideſt lex Dei, velut negligentes & deſides, & in ipſos cõuertetur iracundia Dei, & ceſſabit a populo. Hæc ſi cogitarent homines, numquam cuperent, nec ambirent ad populi principatum. Sufficit enim mihi, pro meis proprijs peccatis, & pro meipſo reddere rationẽ. Quid mihi neceſſe eſt etiam pro populi peccatis ſuſpendi? Et ſuſpendi contra ſolem, ante quem nihil poteſt abſcondi, nihil obſcurari?

2 *Hom. 6. in Eſaiam.* IDEM exponens illa verba: Quẽ mittam & quis ibit ad populũ iſtũ, & reſpondit Propheta: Ecce ego mitte me, ait: Inuenio aliud feciſſe Moyſen, aliud Eſaiam. Moyſes enim electus ad eductionẽ populi Iſrael de terra Aegypti, ait: Prouide alium quẽ mittas, etiam vſq; contradicere Deo. Eſaias vero non electus, ſed audiens quem mittam, & qs ibit: Ecce, inquit, ego ſum, mitte me. Dignum eſt quærere qui e duob⁹ melius fecerit, Moyſes qui poſt quam electus eſt, recuſauit, an Eſaias, qui neglectus quidẽ ipſe ſe obtũdit, vt mitteretur ad populum. Ego audacter feci, comparans duos ſanctos, & decernens & dicens, verecundius Moyſem feciſſe, q̃ Eſaiam. Moyſes quippe magnitudinẽ conſiderabat, præeſſe populo ad educendũ eum de terra Aegypti, propter hoc ait, Prouide alium quem mittas. Iſte aũt non expectans audire quid ei iuberetur, vt diceret, ac ſi electus fuiſſet, Ecce, inqt, ego mitte me. Vnde quia ignorãs quid ei iuberetur, vt diceret, ait: Ecce ego mitte me, hæc iubetur vt dicat, quæ erant inoptata dicenti. An non erat inoptabile ſtatim iuſſum prophetizare, a maledictionibus incipere dicentem, Aure audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non videbitis; incraſſatum eſt enim cor populi huius? &c. Forte ergo (ſi tñ audenter expedit dicere) audaciæ & temeritatis præmium cõſecutus eſt, vt ea iubeatur dicere, quæ prophetizare nolebat. Quia autem comparauimus Eſaiam, & Moyſen, cõponamus & aliam proximam cõparationem Eſaiæ, & Ionæ. Ille mittitur prædicare euerſione Niniuitis poſt tres dies, & piget eum proficiſci nolentem, cauſa malorũ ciuitatis. Iſte autem non expectans quid ei imperaretur, vt diceret, ait: Ecce ego mitte me. Bonum eſt non proſilire ad eas, quæ a Deo ſunt; dignitates, & principatus, & miniſteria Eccleſiæ, ſed imitari Moyſen, & dicere cum eo, Prouide alium quem mittas. Neq; enim ad principatum Eccleſiæ venit, qui ſaluari vult, etſi præeſt, ſed ad ſeruitutem Eccleſiæ, dicente Domino. Principes gentiũ dominantur eorũ &c. non ſic erit in vobis, ſed qui maior

eſt, erit miniſter veſter. Qui vocatur ergo ad Epiſcopatũ, non ad principatum vocatur, ſed ad ſeruitutẽ totius Eccleſiæ. *Infra*: Expedit ergo facere quod factum eſt a Moyſe, vt etiam ſi vocatur aliquis ad principatum dicat,

Exod. 4.

Prouide aliũ quem mittas. Deo dicit, non ſum dignus, ab heri & nudius ter tius, tardioris linguæ ſum. Et quia id dixit, humiliter audit a Deo, Quis dedit os homini, & quis fecit ſurdum & mutum, videntem & cæcum? Nonne ego Dominus Deus? Crede Deo cõſeruate ei, licet tardioris linguæ ſis, trade te ſermoni Dei.

Hom. 1. in 2. epiſtolã Pauli ad Timoth. to. 4.

3 CHRYSOSTOMVS ſic habet: Quantalibet enim quiſque animi virtute polleat, cum tamen clauum, & Eccleſiæ gubernacula ſuſcipit, inſperatis fluctibus quatitur, & varijs vndiq; negotijs actus, pene ſubmergitur.

Homil. 34. in cap. 13. epiſt. Pauli ad Hebr.

4 IDEM explicans illa verba: Obedite prępoſitis veſtris, & ſubiacete eis, ipſi enim vigilant rationem reddituri pro animabus veſtris, ait: Audiant & principes, non ſoli illi, qui reguntur a principibus, quoniam ſicut obedientes oportet eſſe qui reguntur, ſic etiam rectores & principes, vigilantes eſſe decet & ſobrios. Periculum namq; ſuper caput eius eminet, ſubiectus eſt vltionibus peccatorum tuorum, & propter te reus exiſtit, timoribus ſubijcitur. *Infra*: Quid dicamus infelicibus illis & miſeris, qui ſemetipſos ad alios regendos præcipitant, & ſe in tantorũ ſuppliciorũ abyſſum iactant. Omniũ quos regis, mulierum, puerorum, virorum, tu rationem redditurus es, tanto igni tuum ſubijcis caput. Miror ſi poteſt ſaluari aliquis rectorum. Poſt tantam enim comminationem, quam negligẽtiæ videmus illatam, video aliquos etiam concurrere, & præcipitare ſemetipſos tantæ moli, ac tantæ difficultati regiminis. Si enim qui neceſſitate compelluntur, nullum poterunt habere refugium, nec vllam excuſationem reperient, quando res male tractauerint, & quando negligenter adminiſtrationem geſſerint ſuam. Nam & Aaron neceſſitate compulſus eſt, & tamen in periculum venit, ſed & Moyſes pericula ſæpius ſuſtinuit, qui regimẽ illud ſapere recuſauerat, & Saul, cui alius commiſſus eſt principatus, poſtquam recuſauit, in pericula incidit, quia male ſui regiminis adminiſtrauit officium. Quanto ergo amplius, qui cum ſtudio, & ambitione petunt principatus, & ſemetipſos præcipitant, ſeuerius punientur? Huiuſmodi enim homo, multo amplius ſibi locum veniæ claudit. Oportet ergo timere, ac tremere, & propter conſcientiam, & propter molem, ac magnitudinem curæ. Et neque dum quis ad principatum trahitur, recuſare, & neque dum non trahitur, quiſpiam ſemetipſum præcipitare, ſed conſiderantes tantæ dignitatis amplitudinem oportet effugere; comprehenſos autem, obſequium & reuerentiam oportet oſtendere. Nihil immoderate faciendum eſt, ſed antequam fiat, præſentiens quis, refugiat, perſuadeat ſibimetipſi, quòd ad illam rem ſumendam indignus exiſtat, comprehenſus autem, ſimiliter reuerentiam exhibeat. Vbique modeſtiam, & ingenuitatem debes oſtendere.

Lib. 1. de ſacerdotio to. 5.

5 IDEM ait: Cum inter nos, Baſilius, & ego verſaremur, vt monaſticam vitam amplectentes vale diceremus ſeculo, remq; ille aſſiduis vrgeret precibus, ecce exortus de repẽte rumor quidam, noſtrũ vtriuſq; animum commouit. Percrebuerat autem fore, vt ad epiſcopalem dignitatem vterq; perduceremur. Quo ad me rumore perlato, hinc formidine, hinc hæſitantia perculſus ſum. Formidine ne forte vel inuitus eo ipſe raperer, hæſitantia dum identidem animo verſarer, vnde nam in illorum patrum animo obrepſiſſet, vt de nobis tale quiddam cogitarent? Nam mihi quidem, ingenij mei vires inſpicienti non ſuccurrebat quicquã, quod honorem illum mereretur, tempore haud multo elapſo, cum iam dies aduenisset, in quo eligendi vterq; eſſemus, me ipſe occultaui, Baſilius harum rerũ ignarus cũ eſſet, apprehẽſus ducitur quidem a patribus, tamquam

alio

alio prætextu, nec ęquanimiter ſe ca-
ptũ ferebat ferox, reuliens, & obſiliens
apparebat. Tandẽ parens, poſtquam in-
tellexit me ſubterfugiſſe, triſtis admo-
dum ad me adijt, & mihi, prior cũ aſſe-
diſſet; eloqui quidem neſcio qd velle
videbatur, ceterum ab animi anguſtia
oppreſſus, cũ oratione vim eã, qua pre
meretur aſſequi nequiret, in ipſo oris
hiatu fari prohibebatur animi cõſter-
natione, orationem priuſquam ea den-
tes tranſijſſet interrumpente. Itaq; ego
illum intuitus lachrymis permadente,
ac multa animi percuiſum perturba-
tione, mali cauſam cum intelligerem
in riſum prorupi, Deo acceptum refe-
rens, quòd aſtus meus, felicem tãdem
fuiſſet exitum ſortitus.

6 IDEM ſic habet: Si vſu venit, vt
Lib. 3. de quibus ciuitatum principatus concre-
ſacerdotio. ditus eſt, ij niſi valde prudentes pari-
ter ac vigilantes fuerint, tum ciuitates
ipſas euertant, tum ſeipſos perditum
eant, quid de illo dicẽdum eſt, cui ſor-
te obtigit, vt Chriſti ſponſam colat,
ornetque? Chriſtum nemo eſt, qui Pau
lo vehementius dilexerit, nemo qui a-
pud Deum gratioſior; tñ poſt tot priui
legia a Deo accepta, veretur adhuc ac
tremit, principatus iſtius ſubditorũq;
curam. Metuo enim, inquit, ne ſicut
ſerpens Euam decepit verſutia ſua, ita
corrumpantur ſenſus veſtri a ſimplici
2. Cor. 11. tate quæ erat in vobis. Et alibi: In ti-
more ac tremore multo vobiſcum con
1. Cor. 2. uerſatus ſum. Si igitur Paulus Dei mã
data ſic obſeruans, vt maiora etiam
quàm ipſi a Deo iniuncta fuiſſent, prę-
ſtaret, numquam ſuo ipſius, ſed ſubdi-
torum tantum commodo ſtudens, ſic
vbiq; formidauit magiſtratus ſui molẽ
expendens, quid faciemus ipſi, q multi
vbiq; ſumus, in quærendis quæ noſtra
2. Cor. 11. ſunt? Quis infirmatur, ait Paulus, &
ego non infirmor, quis ſcandalizatur,
Rom. 9. & ego non vror? Immo ait, optabã ana
thema eſſe a Chriſto pro fratribus
meis. Quòd ſi quis exiſtit, qui vocem
hanc obſecrans enunciare poſſit, is de-
mum dignus eſt, qui ſi oblatum Epiſco
pi munus detrectet, inſimuletur, ſi ve-
ro a Pauli virtutibus illis pari nobiſ-
cum interuallo diſtat: is nimirũ, odiũ
ac vituperationem meretur, cum mu-
nus idem delatum amplectitur, non cũ
reijcit. Nam ſi id vnum ſatis ſit, paſto- 7
rem ſimpliciter vocari, & prouincia
iſta vtcumque defungi, nec vllũ pror-
ſus inde periculum exoriri poſſit; equi
dẽ nihil moror, quin me quiſquis vo-
let, reprehendat, quia epiſcopatum
recuſaui; ſin vero rara prudentia, ra-
ra item adeo data gratia, quæ pruden-
tiam, etiam ipſa præcedat; præterea ſi
morum integritate, ſi vitæ puritate,
denique ſi maiori, quàm pro humano
captu virtute eum præditum eſſe o-
portet, qui adminiſtrationis iſtius cu *Ibidem.*
ram in ſe ſuſcipit, ne me venia priua-
tum per te velis, ſi fruſtra ac temere
vitæ meæ mihi accerſere exitium no-
luerim. Etenim ſi nauem quis agens
ampliſſimam, & quæ decem millia põ-
do ferat, quæque ea remigibus ſuis ſit
inſtructa, ac ſumptuoſarum mercium
pondere onerata, me illius gubernacu-
lo præfectum, iuberet Ægeum Tyrrhe-
num ne mare traijcere, nimirum fieret,
vt ad primam ſtatim auditionem, man
datum id detrectarem. Ac ſi quis me
interrogaret quid ita? Ne nauem ſub-
mergam, vtiq; reſponderem. Ita ne igi
tur vbi pecuniæ tãtum iactura ſubeſt,
nec niſi corporis interitus periclita-
tur, nemo eſt, qui incuſet, reprehẽdat-
que, ſi quis magna cautione, prouiden
tiaq; hic vtatur, vbi aũt nauem frangẽ-
tibus, non in hoc, vel illud pelagus, ſed
in ignis æterni abyſſum corruendum
eſt, vbi item eoſdem naufragos, interi
tus manet, non qui corpus ab anima
dirimit, ſed qui animam ipſam vna
cum corpore in ſempiternum exigit
ſupplicium, hic mihi vos ſuccenſebi-
tis? Hic mihi odium, inimicitiaſq; prę
feretis, ſi me ipſe temere in tantã non
coniecerim perniciem? Noui profecto,
animi mei vires, quam ſint exiguæ,
atque infirmæ, noui quanta ſit functio
nis illius moles, noui quàm ingens ne-
gotij ipſius difficultas. Epiſcopi enim
fluctus, animum concutientes, ventis
mare identidem conturbantibus, cre-
briores infeſtioreſq; eſſe ſolent. *Infra:* 8

Multa Prælatum,ac Epiſcopum ſerua-
re oportet , inter quæ illud eſt præci-
puum , ſacerdotis animum honoris il-
lius deſiderio,vndiq; vacare oportere.
Nam ſi ad eum principatum adipiſcen
dum,vehemẽti animi affectu rapiatur,
eo adepto impotentiorem ſane ambi-
tionis ſuæ flammam incendet,ac vi tã-
dem captus, vt ſibi adeptum honorem
ſtabiliat , nulli non peccato ſeruiet.
Oportet autem puto , tanta cum reli-
gione ac cautione , ad rem ipſam acce-
dere,vt illius molem magnitudinemq;
primum prorſus detrectes, deinde ade
pto honore , aliorum iudiciũ ſenten-
tiaſq; non expectes,ſi quod forte con-
trarium deprehendatur, propter quod
te oporteat honorem illum deponere,
quin potius illis anteuertens , te ipſe
munere abdices. At vero conſtantiam
hanc præſtare nullus valet , tam peſti-
lens tamque letale eſt appetentiæ vi-
rus. Neque id dico cum Paulo pugna-
1.Tim 3. re volens, qui ait. Qui epiſcopatum
deſiderat , bonum opus deſiderat . At
ego, non operis ipſius, ſed dominatio-
nis ac potentiæ deſiderium , peſtilens
eſſe dixi. Atque hoc ego deſiderio to-
to ſtudio ab animo abijciendum eſſe cẽ
ſeo, vt ne animum quidem ipſum pror
ſus permittas ab illo occupari,vt is re
rum omnium libere agendarum pote-
ſtatem habeat. Nam quẽ nulla cupidi-
tas trahit,vt ſeſe in eo munere colloca
tum oſtentet,ac tamquã digito ab alijs
monſtretur,is certe ab eo ſolio detur-
bari non formidat.Porro autem qui id
non formidat , hic cũ ea libertate quæ
chriſtianas mentes decet , omnia exe-
qui poterit. Dura enim & acerba,atq;
adeo multis referta incommodis, illo-
rum eſt ſeruitus,qui honoris huiuſmo
di caſum reformidant.Sed quẽadmodũ
in prælijs videmus generoſiſſimos quoſ-
que milites alacriter manum cũ hoſte
conſerere,tum ſi ita res ferat, fortiter
occumbere : ita oportere puto anima-
tos eſſe,qui ad miniſterij iſtius functio
nem ſe conferunt, vt quod vere Chri-
ſtianos viros decet,& cõſecrari, & sũ-
moneri parati ſint, cũ intelligant ſum-
motionem, priuationemq; huiuſmodi
non inferius præmium afferre ſolere,
quàm honor ipſe afferat. Illud igi-
tur oportet vndiq; circumſpicere, ne-
cubi deſiderij illius ſcintilla aliqua ar
dens lateat. Nos autem deſiderij iſtius
morbo laboramus,quę res,vna cũ alijs
oſbus,non parum nos exterruit, atque
in fugã hanc vertit . Nam quemadmo- 9
dum qui corporum amore capti ſunt,
ij,donec propinquos eos habent quos
amant,grauius quidem morbi ſui tor
mentũ, vimq; ſuſtinent, cum aũt quam
longiſſime ſeſe ab illorũ conſpectu ab-
duxerint, tum furorem ipſum ab ani-
mo excutiunt,ſic & qui honoris iſtius
quẽ dico cupiditate titillantur , dum
propius adſunt, malo ferendo impares
ſunt , cum autem ſeſe illic ſummoue-
rint , honoremq; deſperauerint , fit vt
deſiderium vna cum expectatione ex-
tinguat. Verũ & alia quædã ſubeſt cau
ſa, præcedenti nequaquã inferior. Quæ
nam tandem ea eſt? Sobrium,modeſtũ- 1.Tim.3.
que Epiſcopum eſſe oportet , eũdemq;
perſpicacem , atq; innumeros quoquo
verſum oculos circũferre , quippe qui
non ſibi vni tm̃, ſed & in multis viuat
populis. Ceterum q̃ nos ſegnes ſimus
ac remiſſi,ac vix noſtræ ipſorum ſalu-
ti ſufficientes , vel tute fateare . Abſit
enim vt mihi hic iactes vel ieiunia vel
noctes inſomnes, vel corpus humi de-
cubare aſſuetum, vel ſi qua eſt alia cor
poris indurati afflictio. Nam tibi ſatis
innotuit (Baſilium alloquitur) quan-
tum ab his virtutibus abſimus , quas
vt nos etiam exacte atq; abſolute præ-
ſtiterimus, ne ſic quidem poſſent cum
huius animi ſegnitie coniunctæ, nobis
ad præfecturæ illius,quam dico admi-
niſtrationem obeundam, præſidij quic
quam afferre. Homini enim in cubicu-
lum aliquod incluſo , de ſuis tantũ re-
bus ſollicito, magnum res eæ adiumen
tum ferre poſſunt , ei vero qui in tot
populos ſciſſus eſt, curas, ſollicitudi-
neſque ſuas in ſubditos ſuos ſingulos
partiens, non video quid idonei adiu-
menti ad illorum profectum conferre
queant,niſi idem,acrem,fortiſſimumq;
animum nactus ſit.
IDEM ſic habet: Nos pro ijs ſigil- 10
latim

Libro 6. de ſacerdotio. *Hebr. vlt.* *Matt. 18.* *Ezec. 33.*

latim omnibus, qui nobis concrediti fuerint, rationẽ reddere cogemur. Huius cõminationis terror, animum mihi concutit. Nam ſi ei qui vnum aliquem dumtaxat offenderit, expedit, vt mola aſinaria demergatur in profundũ maris, qui non vnum, non duos, non tres tm̃, ſed tam multos etiã populos perdiderint, illis quid tandem fiet? Neque enim licet imperitiam excuſare, neq; ad ignorantiam confugere, neq; aut neceſſitatis, aut violentiæ ſpeciem obtẽdere. Si.n. dum romphæa imminet, populo tuba ſignum non dederit, neque prænunciauerit (inquit ille) ſpeculator, aut gladius animam inuaſerit, ipſa autem anima a ſua iniquitate capta fuerit, ſanguinem ipſius de ſpeculatoris manu requiram. *Infra*: Ab eo ipſo die, quo tu mihi Epiſcopatus ſuſpicionem hanc inieciſti, factum eſt identidem, vt corpus hoc ab anima propemodum diſſolueretur; tam ingens pauor, tam ingens mæſtitia animum meũ occupauit. Nam cum apud me conſiderarem Chriſti ſponſæ gloriam, ſanctimoniam, venuſtatem ſpiritalem, prudentiam, ornatum, tum vero animi mei vitia expenderem, fiebat vt aſſiduis, tum illam tum etiam me, gemitibus, luctibuſq; proſequerer, quo in animi angore doloreque dum verſarer, hiſce memet verbis conueniebam. Quiſnã conſilij huius auctor fuit? Quid tandẽ tantum peccauit Dei Eccleſia? Quænam tanta res, ipſius Eccleſiæ Dominũ excitauit, induxitq́; vt illam tanto cũ eius dedecore, mihi mortalium oĩum ignominioſiſſimo regendã traderet? Hęc ipſa mecum reputans, indignitatiſq; huius, cũ ne cogitationem quidem animo ſuſtinere valerem, ſtupens, attonitus, neq; cernere, neq; audire quicquã poſſem. A conſternatione huiuſmodi, cũ animus tandem meus fuiſſet dimiſſus, ſuccedebant lachrymæ, atq; męſtitia, tum vero poſt lachrymarum ſatietatẽ, rurſus inſinuabat ſeſe timor animum hunc commouens, conturbans, concu-

11 tiens. At quia cor detectũ nudare tibi non poſſum, obſcura quadam imagine vtcumq; potero, mæſtitiã noſtram colligito. Fingamus puellam aliquã regis filiam, totius terræ dominam, a proco quodã expeti, tum vero demus nouã quandam in ea ineſſe formæ venuſtatem, quæ ſic humanam naturam tranſcendat, vt per eam puella, muliebre genus vniuerſum, magno admodũ diſcrimine ſuperet; præterea tantam illi ineſſe animi virtutem, vt virorum genus longo poſt ſe interuallo relinquat, denique talem eſſe, vt proprij aſpectus gratia, oculorumque venuſtas, vniuerſam illam corporis totius elegantiam obſcuret. Addamus ſi placet procum illum, non eam diligere, ſed furore neſcio quo erga illam affici, amore tam grandi qui in inſaniam vertatur; poſtea procum hunc alicunde accepiſſe futurum, vt puellam illã quam miro amore depereat, homuncio neſcio quis humilis, abiectus, obſcuro genere natus, quique idem corpore ſit mutilo, denique mortalium omnium iniquiſſimus in vxorem eam ducat, Tibi ne hic exiguam doloris noſtri partem repræſentauimus. Aliã etiam deſcriptionem ad idem ſubijciam. Ponito exercitum, ex militibus tum peditibus, tum equitibus, tum nauticis viris conſtantem, ac mare quidem obtegat triremium numerus. Rurſus ipſas camporum planities, ipſos montium vertices, hinc peditum, hinc equitum phalangas contegant, æs item armorum, oppoſitum Soli, ſplendorem reddat atque a ſolaribus radijs, & galearum, & clypeorũ coruſcatio vibretur, haſtarum fragor, equorumque hinnitus in cœlum feratur, neque terra, neque mare appareat, vbique æs, vbique ferrum. Tum ſint contra hos armati inſtructique, efferi quidam & truces viri. Inſtet iam, & 12

conflictus tempus, poſtea rapiat quis adoleſcentem in agro educatum, atq; nullius prorſus artis gnarus, ſitq; niſi ſolius lyræ paſtoricæ, eundemque armatura ærea cum indueris, per totum illum exercitum circumiens deducat, iubeatque illum continuo in equum aſcendere, vniuerſiq; illius exercitus, ducem agere. Hic tu adoleſcentem illũ

cenſes parem eſſe poſſe gubernando exercitui, ac non potius, vel a primo ſtatim aſpectu, animo defecturum? Vides hic eo prælio aliud tum maius, tũ horribilius, ſi tibi forte caliginoſiſſimam illam diaboli arcem, conflictumque inſanum oculis iſtis cernere liceat. *Infra*: In hoc campo voluit nos Chriſti militibus, duces eſſe? Hoc ipſum vero, quid aliud erat quàm diabolo potius duces eſſe? cum enim is qui ceteros debet, tum in ordines partiri, tum militaribus armis inſtruere, omnium ſimul infirmiſſimus, omnium imperitiſſimus fuerit, fit nimirum vt ſuæ fidei creditos prodat, & diabolo magis quàm Chriſto ducem agat.

13 *Serm. 21. ad fratres in eremo. to. 10.*
AVGVSTINVS inquit: Non ergo habere debemus temporalia ad poſſidendum, nec ego qui Epiſcopus ſum habere debeo, niſi tantum ad diſpenſandum, quia bona Eccleſiarũ, patrimonium pauperum ſunt. Vnde ego ſumme cauere debeo, ne res pauperũ, quas Eccleſia Hipponenſis conſeruare videtur, diuitibus largiantur, quod bene feci hucuſque. Nam conſanguineos habeo, & nobiles ſe eſſe non erubeſcunt, & ad me Epiſcopum veniũt, aliquando cum minis, aliquando cum blandimentis dicentes, da nobis aliquid Pater, nam caro tua ſumus. Et tamen Dei gratia, & veſtris orationibus mediantibus, conſanguineum aliquem me dotaſſe non recolo. Chariores enim mihi reputo pauperes quàm diuites, quia habentes victum & veſtitum, fideles omnes contenti eſſe debent, maxime nos clerici, in cuius rei ſignum capita tonſa, & raſa habere debemus, ne diuitiarum capilli occupẽt mentem ſeruorum Dei.

14 *Lib. 1. & parte cura paſtoralis c. 1. to. 4.*
GREGORIVS ait: Ab imperitis paſtoribus magiſterium paſtorale ſuſcipitur in magna temeritate, quĩ ars eſt artium, regimen animarum. Et tamen ſæpe, qui nequaquam ſpiritualia præcepta cognouerunt, cordis ſe medicos profiteri non metuunt, dum pigmentorum vim neſciunt, videri medici carnis erubeſcunt. Sunt nonnulli qui intra ſanctam Eccleſiam per ſpeciem regiminis, gloriam affectant honoris, primas cathedras quærentes, & ſalutationes in foro, *Matt. 23.* qui ſuſceptum curæ paſtoralis officium, miniſtrare digne tanto magis nequeunt, quanto ad huius humilitatis magiſterium, ex ſola elatione peruenerunt. Contra *Oſee 8.* quos Dominus per Prophetam queritur dicens, ipſi regnauerunt & non ex me, principes extiterunt, & ego ignoraui. Ex ſe autem, & non ex arbitrio ſummi rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam diuinitus vocati, ſed ſua cupiditate accenſi, culmen regiminis rapiunt potius quàm aſſequuntur. Quos tamen internus iudex, & prouehit, & non agnoſcit, quia quos permittendo tolerat, profecto per iudicium reprobationis ignorat.

15 *Eadem parte cap. 8. 1. Tim. 3*
IDEM ait: Plerumque qui præeſſe concupiſcunt, ad vſum ſuę libidinis Apoſtolum pertrahunt qui ait: Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat: qui tamen laudans deſiderium in pauorem vertit protinus, quod laudauit cum ſubiungit, Oportet autem Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe. Et fauet ergo ex deſiderio, & terret ex præcepto, ac ſi aperte dicat, laudo quod quæritis, ſed prius diſcite quid quæratis, ne dum voſmetipſos metiri negligitis, tanto fœdior veſtra reprehenſibilitas appareat, quãto & a cunctis conſpici in honoris arce feſtinatis. *Infra.* Quamuis notandum ꝙ illo in tẽpore hoc dicitur, quo quiſque qui plebibus præerat, primus ad martyrij tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit Epiſcopatum quęrere, quando per hunc quemquam dubium non erat, ad ſupplicia grauiora peruenire.

16 *Lib. 1. Dialogorũ ſtatim in exordio.*
IDEM ſic habet: Quadam die cum afflictus valde, & diu tacitus ſederem, dilectiſſimus filius meus Petrus diaconus affuit, qui graui exequi cordis languore me intuens ait, Nũquid noui tibi aliquid accidit, quod plus te ſolito mæror tenet? cui ille. Mæror Petre, quem quotidie patior, & ſemper mihi per vſũ, vetus eſt, & ſemper

per

per per augmentum, nouus. Infelix
quippe animus meus, occupationis ſuę
pulſatus vulnere, meminit qualis ali-
quando in monaſterio fuit, quomodo
ei labentia ſubiecta erant, quantum
rebus omnibus quæ voluuntur, emi-
nebat, quod nulla niſi cœleſtia cogita-
re conſueuerat, quod etiam retentus
corpore, ipſa iam carnis clauſtra, con-
templatione tranſibat, quòd mortem
quoque quæ pene cunctis pœna eſt, vt
ingreſſum vitæ, & laboris ſui præmiū
amabat. At nunc ex occaſione curę pa-
ſtoralis, ſæcularium hominum negotia
patitur, & poſt tam pulchram quietis
ſuæ ſpeciem, terreni actus puluere fœ-
datur. Perpendo itaque quid tolero,
perpendo quod amiſi. Dumq; intueor
illud quod perdidi, fit hoc grauius
quod porto. Ecce etenim nunc, magni
maris fluctibus quatior, atque in naui
mentis, tempeſtatis validæ procellis
illidor. Et cum prioris vitæ ſtatum re
colo, quaſi poſt tergum reductis ocu-
lis, viſo littore ſuſpiro. Quodque ad-
huc grauius eſt, dum immenſis flucti-
bus turbatus feror, vix iam portum vi
dere valeo, quē reliqui. Vnde hoc agi-
tur, quod præmiſi, quia cum nauiga-
mus longius, iam nec portum quietis,
quem reliquimus videmus.

17 IDEM in epiſtola quam ſcripſit
Lib. 1. epiſt. ex regiſtro 10. 5. Theoctiſtæ ſorori Imperatoris, ſic ha-
bet: Sub colore Epiſcopatus, ad ſæcu-
lum ſum reductus, in quo tantis terræ
curis inſeruio, quantis me in vita lai-
ca nequaquam deſeruiſſe reminiſcor.
Alta enim quietis meæ gaudia perdi-
di, & intus corruens, aſcendiſſe exte-
rius videor. Vnde me a conditoris mei
facie longe expulſum deploro. Cona-
bar namque quotidie, extra mundum,
extra carnem fieri, cuncta phantaſma-
ta corporis ab oculis mentis abigere,
& ſuperna gaudia incorporabiliter vi-
dere, & non ſolum vocibus, ſed medul-
lis cordis ad Dei ſpeciem anhelans di-
cebam, Tibi dixit cor meum, quæſiui
Pſal. 26. vultum tuum, vultum tuum Domine
requiram. Nihil autem in hoc mundo
appetens, nihil pertimeſcens, videbar
mihi in quodam rerum vertice ſtare,
ita vt in me pene impletum crederem,
quod pollicente Domino per Prophe- *Eſa. 58.*
tam didici, Suſtollam te ſuper altitudi
nes terræ Super enim altitudinem ter
ræ ſuſtollitur, qui & ipſa quæ alta &
glorioſa præſentis videtur ſæculi, per
mentis deſpectum calcat. Sed repente
a rerum vertice, tentationis huius tur
bine impulſus, ad timores pauoreſque
corrui. Vndiq; cauſarum fluctibus qua
tior, ac tempeſtatibus deprimor, ita vt
recte dicam, Veni in altitudinem ma- *Pſal. 68.*
ris tempeſtas demerſit me. Redire poſt
cauſas ad cor deſidero, ſed vanis ab eo
cogitationum tumultibus excluſus,
redire non poſſum. Stultis preſſus co-
gitationibus, ſolummodo exclamare
compellor, Cor meum dereliquit me. *Pſal. 39.*
Infra. Preſſus in hoc honore, tumultu
ſæcularium negotiorum, ex eis me eſ-
ſe video, de quibus ſcriptum eſt, Deie *Pſal. 72.*
ciſti eos dum alleuarentur. Alleuatio
ergò ipſa, ruina eſt, quia dum falſa glo-
ria ſubnixi ſunt, a gloria vera euacuan
tur. *Infra*: In epiſtola 6. Ego quaſi fi-
lios perdidi, quia per terrenas curas,
recta opera amiſi, nolite ergo me voca
re Nohemi, id eſt pulchrum, ſed voca-
te me Maram, quia amaritudinem ple-
nus ſum.

BERNARDVS explicans illa 18
verba: Poſuerunt me cuſtodē in vineis, *Serm. 30. in*
vineam meam non cuſtodiui, inquit: *Cantica.*
Ego loci huius occaſione, meipſum re-
prehendere ſoleo, quod animarum ſu-
ſceperim curam, qui meam non ſuffice
rem cuſtodire, vineas meas interpre-
tans. Non audientes arguentem magi- *1. Tim. 3.*
ſtrum, ac dicentem, Si quis domui ſuæ
præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei
diligentiam habebit? Miror audaciam
plurimorum, quos videmus de ſuis vi
neis non colligere, niſi ſpinas & tribu-
los, vineis tamen dominicis, etiam ſe
ingerere non vereri. Fures ſunt & la-
trones, non cuſtodes, neque cultores.

IDEM ſic habet: Intuere Epiſco- 19
pos, quomodo incedunt nitidi & orna- *Serm. 77. in*
ti, circumamicti varietatibus. Vnde ve *Cantica.*
ro hanc illis exuberare exiſtimas rerū
affluentiam, veſtium ſplendorem, men
ſarum luxuriem, congeriem vaſorum
aureo-

aureorum, & argenteorum, niſi de bonis ſponſæ? Inde eſt quòd illa, pauper & inops, & nuda relinquitur facie miſeranda, inculta, hiſpida, exanguis. Propter hoc non eſt hoc tempore ornare ſponſam, ſed ſpoliare: non eſt cuſtodire, ſed perdere: non eſt defendere, ſed exponere: non eſt inſtituere, ſed proſtituere: nõ eſt paſcere gregem, ſed mactare & deuorare, dicente illis Domino, qui deuorant plebem meam, vt cibum panis, & quia comederunt Iacob, & locum eius deſolauerunt. Peccatorum pretia exigunt, & peccantibus debitam ſollicitudinem non impendunt. Quem dabis mihi de numero præpoſitorum, qui non plus inuigilet ſubditorum vacuãdis marſupijs, quàm vitijs extirpandis? Sanctorum ſortiti ſunt miniſterij locum, ſed non zelum. Succeſſores omnes cupiunt eſſe, imitatores pauci. O vtinam tam vigiles reperirentur ad curam, quàm alacres currunt ad cathedram.

Pſal. 13.

20 *In epiſ 42. ad Henricũ Senonẽſem Archiepiſcopum.*

IDEM ait: Curritur in clero paſſim ab omni ætate, & ordine, a doctis pariter & indoctis ad eccleſiaſticas curas, tamquam ſine curis iam quiſque victurus ſit, cum ad curas peruenerit. Videntes quippe illos, qui iam proprios humeros, cupitæ ſarcinę ſummiſerunt non ſolum, non gemere tamquã ſub onere, ſed inſuper appetere plus onerari, non deterrentur periculis, qui cupiditate cæcati non vident, ſed fauoribus amplius, quos illis inuident, prouocantur. O infinita ſemper ambitio, & inſatiabilis auaritia; Cum primos honorum gradus meruerint in Eccleſia, meruerint autem vel vitæ merito, vel pecunia, ſine etiam carnis, & ſanguinis (quæ regnum Dei non poſſidebunt) prærogatiua, nõ ideo corda quieſcunt, duplici ſemper æſtuantia deſiderio, quo vtique magis ac magis, & dilatentur in plura, & ad celſiora ſublimentur. Verbi gratia. Cum factus quis fuerit in quacumq; Eccleſia decanus, præpoſitus, archidiaconus, aut aliquid huiuſmodi, non contentus vno in vna, plures ſibi, immo quotquot valet conquirere honores ſatagit, tam in vna, quàm in pluribus. Quibus tamen omnibus ſi locus euenerit, libenter vnius præferet Epiſcopi dignitatem. Factus Epiſcopus, Archiepiſcopus eſſe deſiderat. Quo forte adepto, rurſus neſcio quid altius ſomnians, laborioſis itineribus, & ſumptuoſis familiaritatibus, Romanum ſtatuit frequentare palatiũ, quæſtuoſas ſibi quaſdam exinde comparans amicitias.

IDEM hanc ſcripſit epiſtolam Romanæ curiæ, quando elegerunt Abba- 21 *In epiſ. 236*
tem ſancti Anaſtaſij in Papam Eugeniũ 3. Et exordium illius eſt. Parcat vobis Deus. Quid feciſtis? Sepultum hominem, reuocaſtis ad homines, fugitantẽ curas & turbas, curis denuo implicuiſtis, & immiſcuiſtis turbis. Feciſtis nouiſſimum primum, & ecce nouiſſima illius, periculoſiora prioribus. Crucifixus mundo, per vos reuixit mundo, & qui elegerat abiectus eſſe in domo Dei ſui, ipſum vos in dominum omniũ elegiſtis. Cur conſilium inopis confudiſtis? Cur pauperis hominis, & mendici, & compuncti corde, iudicium perturbaſtis? currebat bene, quid vobis viſum eſt ſepire vias eius, auertere ſemitas, greſſus inuoluere? Quaſi deſcenderet de Hieruſalem, & non magis aſcenderet de Hiericho, ſic incidit in latrones. Et qui ſe, diaboli manibus, carnis illecebris, & gloriæ ſæculi, potenter excuſſerat, non valuit effugere manus veſtras? Num idcirco Piſam deſeruit, vt reciperet Romam? Num qui in vna Eccleſia, non ſuſtinuit vicedominatũ, dominatum in omni Eccleſia requirebat? Quid igitur rationis ſeu cõſilij habuit, defuncto ſummo Pontifice, repente irruere in hominem ruſticanum, latenti injicere manum, leuare in cathedram, in palatium trahere, induere purpura & byſſo, accingere gladio ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles *Pſal. 149.*
eorum in manicis ferreis. *Infra*: Quid putatis gerere animi nunc hominem illum, qui de ſecreto internæ contemplationis, & amica ſolitudine cordis, tamquam infans e gremio, & ſinu matris

tris ſubito perturbatus, tractum ſe ad medium videt, & quaſi ouem ad victimam ductum, ad tam inſueta, & inſua uia? Niſi Dominus ſupponat manum ſuam, heu neceſſe eſt obruatur & opprimatur onere inſueto & nimio, quod, & gigantinis (vt aiunt) vel ipſis quoque angelicis humeris, formidabile videatur.

Euchariſtia hominibus data ex Dei beneficio, ſancte & reuerenter, frequenter, & conſideranter ſumenda eſt. Cap. XII.

1 *Hom. 13. in Leuit. to. 1.*

ORIGENES ſic habet: Panes propoſitionis in conſpectu Domini proponendi erant, & ſi referatur ad myſterij magnitudinē inuenies commemorationem iſtam habere ingentis repropitiationis effectum. Si redeas ad illum panem, qui de cœlo deſcendit, & dat huic mundo vitam, illum panem propoſitionis, quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine eius, & ſi reſpicias ad illam commemorationem, de qua dixit Dominus, Hoc facite in meam commemorationem, inuenies quòd iſta eſt commemoratio ſola, quæ propitium facit hominibus Deum. *Infra*: Et manducabunt eam in loco ſancto, id eſt in anima pura. Neque enim conuenit vt ſancta, anima non ſancta, ſuſcipiat, ſed cum purificauerit ſe ab omni inquinamento carnis & morum, tunc locus ſanctus effecta, capiat panem illum, qui de cęlo deſcendit. Ecce iſta tibi proponuntur, vt eum acceperis panem myſticum, in loco mundo manduces eum, hoc eſt, ne in anima contaminata, & peccatis polluta, domini corporis ſacramenta percipias. Quicumque enim manducauerit panē, & biberit calicē Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini. (*1. Cor. 11.*) Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Sancta enim ſanctorum ſunt. Vides quomodo non dixit ſancta tantummodo, ſed Sancta ſanctorum, ac ſi diceret, cibus iſte ſanctus, non eſt communis omnium, neque cuiuſque indigni, ſed ſanctorum eſt.

2 *Hom. 16. in Numeros.*

IDEM explicans locum Numerorum. 24. Accubans dormiuit vt leo, & quaſi leæna ait: Verba iſta de populo chriſtiano accipiēda ſunt, de quo dicitur, non dormiet donec comedat prædam, & ſanguinem vulneratorū bibat. Quis eſt iſte populus, cui in vſu eſt ſanguinem bibere? Hæc erant quæ & in Euangelio audientes ij qui ex Iudæis Dominum ſequebantur, ſcandalizati ſunt, & dixerunt, Quis poteſt manducare carnem, & ſanguinem bibere. Sed populus chriſtianus, populus fidelis, audit hæc & amplectitur, & ſequitur eum qui dicit, Niſi manducaueritis meam carnem, & biberitis meum ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, Quia caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus. (*Ioan. 6.*) Eſt ergo ipſe vulneratus, cuius nos ſanguinem bibimus, ſi tamen ſimus vt catuli leonis exurgentes, & vt leo exultantes. Hic eſt ſanguis vuæ meraciſſimus, de quo loquitur Moyſes, (*Deut. 32.*) quem Chriſtiani bibunt ex illa vite, de qua Saluator dicit, Ego ſum vitis vera. (*Ioan. 15.*)

3 *Homil. 2. in Pſalm. 37. to. 2.*

IDEM inquit: Cū anima tua ęgrotet, & peccatorum languoribus vrgeatur, ſecurus es, contemnis gehennam, iudicium Dei paruipendis, & commonentem te Eccleſiam, deſpicis. Communicare non times corpus Chriſti, accedens ad Euchariſtiam quaſi mundus, & purus, quaſi nihil in te ſit indignum, & in his omnibus putas quod effugias iudicium Dei. Non recordaris illius quod ſcriptum eſt, propter hoc multi infirmi & imbecilles, & dormiūt multi. (*1. Cor. 11.*) Quare multi infirmi? Quoniam non ſeipſos diiudicant, neque ſeipſos examinant, neque intelligunt quid eſt accedere ad tanta & tam eximia ſacramenta: patiuntur hoc quod febricitantes pati ſolent, cum ſanorum cibos pręſumunt, ſibimetipſis inferentes exitiū.

4 *Hom. 35. in Matth. 26.*

IDEM explicans verba illa Domini: Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet, ſic habet: Si potes ſpiritalem menſam, & ſpiritalem cibum,

cibum,

cibum, & Dominicam intelligere cenam, quibus omnibus dignificatus fuerat a Chriſto, abundãtius videbis multitudinem malitiarum eius, quibus magiſtrum cum cibo diuinæ menſæ & calicis, tradidit Saluatorem. Tales ſunt omnes in Eccleſia, qui inſidiantur fratribus ſuis, cum quibus ad eandem menſam corporis Chriſti, & ad eundem potum ſanguinis eius, frequenter ſimul fuerunt.

5 *Hom. 5. in Pſalm. 28. to. 1.* BASILIVS explicans illa verba: Afferte Domino filij Dei, ait: Quoniam non cuiuſuis donum, eſt Domino Deo acceptum, ſed eius tantũ qui corde puro offert illud, ideo dicit, vt offerant illud, qui filij ſunt Dei. Non enim eſt accepta oblatio ex meretricis mercede. Et rurſus Hieremias, numquid carnes ſanctæ auferent a te malitias tuas, aut per hæc purus eris? Ideo Pſalmus prius nos vult eſſe filios Dei, deinde vltroneos accedere ad offerenda Deo dona.

6 *Homi 1. de baptiſmo in tractatu cuius titulus eſt.* IDEM quod qui per baptiſmum regeneratus eſt, participatione deinceps diuinorum myſteriorum nutriri debeat, inquit: Induti nouum hominé per baptiſmum, opus eſt deinceps, vt nutriamur cibo, de quo ſcriptum eſt, Amen amen dico vobis, vbi replicat amen ad confirmandum quæ inferebat, & perſuadendum auditoribus. *Ioan. 6.* Amen, amen, inquit, dico vobis, Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſenguinem, in me manet, & ego in illo. Qui manducat meam carnem, & bibit meũ ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Caro enim mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potu. *Infra.* Accerſit ſibi qui communicat indigne, iudiciũ Dei, dicente Apoſtolo, Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans cor- *1. Cor. 11.* pus Domini. Non enim terribile tantum iudicium habet, qui in carnis ac ſpiritus inquinamento ad ſancta accedit indigne, ſed & otioſe, & inutiliter edens ac bibens, in eo quod non per memoriã eius, qui pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit, videlicet Ieſu Chriſti Domini noſtri cuſtodit illud Apoſtoli, Charitas Chriſti vrget nos, ſciẽtes, quia pro omnibꝰ mortuus eſt Chriſtus, vt qui viuunt iam non ſibi viuãt, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt. *1. Cor. 5.* Quẽadmodum enim qui ſine conſcientia, & inutiliter, tantum, ac tale bonum irritum facit, & ſicut qui abſq; vlla gratiarum actione accedit ad tale myſterium, iudicium habet ſegnitiei, cum Dominus nec eos innoxios eſſe ſinat, qui verbum aliquod otioſum proferunt, & vehementius quoque otioſitatis indicium declaret in eo qui talentum acceptum in otio, & ſegnitie, integrũ ſeruauerat, Apoſtolus vero tradiderit nobis, quòd & is qui bonum verbum prolatum non ad ædificationem fidei diſpenſat, contriſtet Spiritũ ſanctum. Debemus itaque attendere, quod ſit iudicium eius, qui indigne edit, & bibit. Nam ſi qui fratrem per cibum contriſtat, a charitate excidit ſine qua magna chariſmata nihil proſunt, quid de eo dicendum eſt, qui otioſe, & inutiliter edere audet corpus, & bibere ſanguinem Domini, & hac ratione plus contriſtat, infeſtat Spiritũ ſanctum, dum ſine ſocia charitate veſcitur? Oportet igitur accedentem ad corpus & ſanguinem Domini, non ſolum purum eſſe, a quouis inquinamento carnis ac ſpiritus, ne ad iudicium edat, & bibat, ſed oſtendere in vita, memoriam eius, qui pro nobis mortuus eſt, in eo quod & mortificatus eſt peccato, mundo, ac ſibijpſi, & Deo viuit. 7

8 *Homi 7. in c. 2. Matth. to. 2.* CHRYSOSTOMVS explicans illud quod Herodes dixit Magis, Ite, & interrogate diligenter de puero vt & ego veniens adorem eum, inquit: Caue ne Herodi efficiaris ſimilis, & dicas, vt, & ego veniens adorem eum, cumque veneris, interimere coneris. Huius ſimiles ſunt qui indigne abutuntur communione myſterij, reus enim eſt iſte corporis & ſanguinis Domini. Qui enim eiuſmodi ſunt, habent in ſe tyrannum, & regno Chriſti iugiter *Ibid.*

ter

ter inuidentem. Is ſuos cultores ſimulat, & mittit ad Chriſtum, vt ſpecie quidem adorare videantur, quantum vero in ipſis eſt, interimunt eum, quē adorare ſe ſimulant.

9 *Hom. 83.* IDEM ſic habet: O quot modo dicunt vellem formam, & ſpeciem Chriſti, vellem veſtimenta ipſa, vellem calceamenta videre, ipſum nunc vides, ipſum tangis, ipſum comedis. Nemo igitur nauſeans accedat. Nam ſi Iudæi ſtantes calceati, & baculos in manibus habentes, cum feſtinatione comedebant, quanto magis nobis vigilandum eſt? Vigilandum igitur eſt, non enim paruum ſupplicium indigne communicantes, expectat. Qua igitur re mundiorem eſſe non oportet eum qui hoc ſacrificio participaturus eſt, quos radios ſolares non deberet excedere manus illa quæ hanc coronam pertractat, os quod igne impletur ſpiritali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili ſanguine? Veniat in mentem tibi quo ſis honore honoratus, qua menſa fruatis. Ea namque re nos alimur, quam Angeli videntes tremunt, nec abſque pauore propter fulgorem qui inde reſilit, aſpicere poſſunt, & nos in vnam cum illo maſſam reducimur, Chriſti corpus vnum, & caro vna. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ei? Quis paſtor vnquam membris ſuis oues ſuas nutriuit? Multæ matres poſt partum alijs nutricibus infantes dederunt, quod ipſe facere noluit; ſed proprio corpore nos alit, & ſibi coniungit atque conglutinat. Singulis fidelibus per hoc myſterium ſe coniungit, & quos peperit, non alij nutriendos tradit, ſed ipſe ſtudioſiſſime alit.

10 Tanta igitur charitate atque honore affecti, non torpeamus. Non videtis quanta infantes animi alacritate, mammillas arripiunt, qua preſſione papillis infigunt labio? Non minore cupiditate nos quoque ad hanc menſam, & ad huius calicis ſpiritalem accedamus papillam, immo vero deſiderio quaſi lactentes pueri, gratiam ſpiritus ſugamus. Vnus ſit nobis dolor, vna mœſtitia, ſi hoc alimento ſpirituali priuamur. *Infra*. Dico horribile quoddam atque tremendum, non eſt ita malum dæmoniacos intra Eccleſiam eſſe, ſicut iſtos qui peccatorum ſordibus polluūtur. Illud enim peſſimum eſt, ſicut Paulus ait: Chriſtum conculcare, & ſanguinem pollutum ducere, & ſpiritui gratiæ contumeliam facere. Multo igitur dæmoniaco peior eſt, qui peccati ſibi conſcius, accedit, qui enim indigne adeunt, æternis tradentur tormentis. Nullus communicet niſi ex diſcipulis ſit, nullus impuro animo ſicut Iudas panē aſſumat, ne ſimilia patiaē. *Heb. 10.*

11 IDEM inquit: Panem vitæ, ſeipſum appellat Chriſtus, quoniam vitā noſtram, & hanc, & futuram corroborat. *Infra*. Cum amorem ſuū Deus indicare vellet, per corpus ſuū ſe nobis commiſcuit, & in vnum nobiſcum redegit, vt corpus cum capite vniretur, hoc enim amantium maxime eſt. Hoc Iob ſignificabat de ſeruis a quibus maxime amabatur, qui ſuum amorem præſeferentes dicebant, Quis det de carnibus eius, vt ſaturemur? Quod Chriſtus fecit, vt maiori nos charitate adſtringeret, & vt ſuum in nos oſtēderet deſiderium, non ſe tantum videre permittens deſiderantibus, ſed & tangi, & manducari, & deſiderio ſui, omnes impleri. Ab illa igitur menſa tamquam leones ignem ſpirātes ſurgamus, diabolo formidoloſi. Veſter ego, fratres eſſe volui, ait Dominus, & communicaui carnem propter vos & ſanguinem, & per quæ vobis coniunctus ſum, ea rurſus vobis exhibui. Hic ſanguis facit, vt imago in nobis regia floreat, hic ſanguis, pulchritudinem atq; nobilitatē animæ, quā ſemper irrigat & nutrit, langueſcere non ſinit. Dæmones cum Dominicum ſanguinem in nobis vident, in fugam vertuntur, Angeli autem procurrunt. Hic ſanguis, noſtrarum animarum ſalus eſt, hoc lauatur anima, hoc ornatur, hoc incenditur, hic igne, & Sole, clariorem animā noſtram reddit. Admiranda ſane Eccleſiæ myſteria, admirabile ſacrarium. Ex paradiſo fons ſcaturijt, a quo ſenſibiles *Homil. 45. in Ioannem to. 3.* *Iob 31.* 12

les fluuij emanarent. A menſa hac prodijt fons qui fluuios ſpirituales diffundit, iuxta hunc fontem non ſteriles ſalices germinant, ſed quercus cœlum ipſum attingentes, quæ fructus tempeſtiuos & ſolidos, ſemper producunt. Si quis æſtuat, ad hunc fontem ſe conferat, & recreabitur. Mundat ſqualorem & ſordes, æſtus mitigat, non ſolares, ſed quos ignitæ ſagittæ imprimunt. Multi huius fontis riui, quos paracletus diffundit. *Infra.* Sed ſicut magnum eſt admirabile, ita ſi pure acceſſeris, ad ſalutem acceſſiſti, ſin praua conſcien-
1. Cor. 11. tia, ad pœnam & ſupplicium, Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit. Nam ſi qui regiam purpuram coinquinant, haud ſecus quàm qui ſcindunt, puniũtur, quid mirum, ſi qui non munda conſcientia Chriſti corpus accipiunt, idem ſupplicium habeant, quod qui eũ clauis cruci affixerunt? Vide quàm formidandam
Heb. 10. pœnam his minetur Paulus. Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus aut tribus teſtibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum dixerit?

13 *Hom. 24. in epiſtolam 1. Pauli ad Corinth. 10. 4. Matt. 24.*
I D E M inquit: Aquilæ in hac vita facti, ad ipſum cœlum euolemus, vel potius ſupra ipſum cœlum, vbi enim fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Cadauer Domini corpus propter mortem, aquilas autem, appellat, vt oſtendat ad alta eum oportere contendere, qui ad hoc corpus accedit, & nihil cum terra debere ei eſſe commune, neque ad inferiora trahi, & repere, ſed ad ſuperiora ſemper volare, & in ſolem iuſtitiæ intueri, mentiſque oculum acutiſſimum habere? Aquilarum enim non gracculorum hæc menſa eſt. *Infra.* Ad eum igitur cum feruore accedamus, & dilectione quàm vehementiſſima, ne grauius ſubeamus ſupplicium. Quanto enim maius beneficium accipimus, tanto magis puniemur, quã do eo indigni apparebimus. Hoc corpus in præſepe reueriti ſunt Magi, & barbari longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerũt. Imitemur igitur ſaltem barbaros, nos, qui cœlorum ciues ſumus. *Infra.* Hæc autem non dico ne accedamus, ſed ne temere accedamus. Quemadmodum enim frigida acceſſio periculoſa eſt, ita nulla myſticæ illius cenæ participatio, peſtis eſt & interitus. Ipſa namque menſa animæ noſtræ vis eſt, nerui mentis, fiduciæ vinculum. Si hinc hoc ſacrificio muniti migrabimus, maxima cum fiducia, ſanctum aſcendemus veſtibulum, tamquam aureis quibuſdam armis vndique contecti. Et quid futura commemoro? Nam dum in hac vita ſumus, vt terra nobis cœlum ſit, facit hoc myſterium.

I D E M explicans verba illa: Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, inquit. 14 *Hom. 28.*
Si febre laboraremus ſenſibili, non cõmunicaremus menſa, ne perderemur, *1. Cor. 11.*
longe magis homo tangere nefas eſt, abſurdis cupiditatibus impedito, qui febribus grauiores ſunt. Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit. Quid dicis? Dic quæſo. Tantorum bonorum cauſa, & quæ vitam exhibet menſa, iudiciũ fit? Minime propter eius naturam, ſed propter accedentis voluntatem. Non diiudicans corpus Domini, hoc eſt non inueſtigans, non conſiderans, vt oportet, magnitudinem propoſitorum, non reputans muneris magnitudinem, propter hoc multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.

I D E M ſic habet: Plurimi ex hoc ſacrificio ſemel accipiunt in toto anno, alij bis, alij ſæpius. Ad omnes ergo nobis ſermo eſt, nõ ad eos qui hic ſunt 15 *Homil. 17. in epiſt. ad Hebraos.*
tantum, ſed etiam ad eos qui in eremo ſedent. Illi enim ſemel in anno participantur fortaſſis, & poſt duos annos. Quos magis acceptamus? Eos ne qui ſemel, an eos qui ſæpius, an illos qui raro accipiunt? Neq; illos qui ſemel, neque qui ſæpius, neque qui raro, ſed eos, qui cum munda conſcientia, qui cum mundo corde, cum vita irreprehenſibili. Iſti ſemper accedant. Qui vero tales non ſunt, neque ſemel, quia iudi-

iudicium ſibi accipiunt & damnationem,& ſupplicium. Et non mireris, ſicut enim cibus naturaliter nutritori' extans, ſi in eum qui prauis cibis corruptus eſt, incidat, omnia perdit & corrumpit, efficitur occaſio morbi, ſic etiã iſta, quæ ad hæc terribilia pertinent ſacramenta. Frueris menſa ſpiritali, menſa regali, & iterum polluis cæno os tuum? Perungis vnguento pretioſo, & iterum fœtoribus illud imples? Dic mihi rogo poſt annum perceptionem participaris, quadraginta dies putas tibi ſufficere ad mundationem peccatorum totius temporis, & iterum ſeptimana tranſeunte, trades te ipſum ſordibus primis? Dic enim mihi, ſi ſaluus factus quadraginta diebus ab ægritudine longa, iterum te illis morbificatoribus cibis tradas, nonne & primum laborem perdes? Sanctis, hæc ſancta conceſſa ſunt Hoc etiam diaconus inſinuat in illa hora, ſanctos vocans ad communionem, & dicens, ſancta, ſanctis. Ac ſi diceret, ſi quis non eſt ſanctus, non accedat. Non ſimpliciter dicit a peccatis mundus, ſed ſanctus. Sanctum enim, non mundatio peccati tantum, facit, ſed etiam præſentia ſpiritus, & bonorum operum opulentia. Si enim Rex Babylonius, ex captiuitate eligens iuuenes, honeſtos forma, & decoros facie elegit, multo magis & nos adſtantes menſæ regali, honeſtos ſpecie animæ eſſe oportet, ornatum habentes aureum, ſtolam mundam, calceamenta regalia, vultum animæ formoſum, oportet eam ornatu aureo circumdatam eſſe, cingulum veritatis habere.

16. *Serm. 3. in epiſt Pauli ad Epheſ.* *1. Cor. 11*

IDEM inquit: Cum puritate, & animæ ſinceritate ad ſumendum hunc cibum accede ſemper, ſine hac ne præſumas vnquam. Quoties hæc facitis ait Paulus, Mortem Domini annunciatis, hoc eſt, ſalutis veſtræ memoriam inſtauratis, nempe munificentiæ meæ, Chriſti ſcilicet omnibus collatæ. Conſidera nunc quanta illi veteris ſacrificij participes, vitæ frugalitate vtebantur. Quid enim non hi faciebant? Omni tempore purificabantur, & tu ad ſalutarem hanc hoſtiam acceſſurus, quã Angeli ipſi cum tremore ſuſpiciunt, rem tantam circumſcribis temporis in ambitu? Qua fronte te ipſum ſiſtes ad tribunal Chriſti præſentem, qui impuris manibus ac labijs, ſic impudenter ipſius corpus auſus ſis attingere? Atrox ſane contumelia eſt res huiuſmodi. Dic tu mihi, non eligas illotis manibus ad tam venerabilem victimã accedere? Non puto. At interim in paruo tam religioſus cum ſis, animam autem habens cæno vitiorum ſqualentẽ accedis, & audes impudens contingere? Quin perſpicis variam illam vaſorum ſupellectilem, ſic perfuſam aquis tanto ſplendore inter lucentem? Atqui noſtras animas par eſt reddi iſtis longe puriores, ſanctiores, ac multo ſplendidiores virtutum ornamentis. Iam vero nolis eo vti vaſe, quod ſordet, & anima ſic contaminata accedis? Menſæ iſti Angeli adminiſtrant, ipſe Rex adeſt, & ſqualet ſordibus vitiorum, pallium animæ tuæ? Sed pura eſt animæ tuæ ſtola inquies. Igitur accumbe menſę, & eſto particeps dominici corporis. Venit quotidie Rex, vt interuiſat diſcumbentes, *Matt. 22.* texit cum vniuerſis ſermones familiariter, & nunc quidem in quorumdam conſcientia tacitus inſuſurrat, amici quomodo hic vos præſentaſtis non habentes veſtem illam nuptialem? Quomodo huc intraſti ait, & nõ quomodo diſcubuiſti? Omnis enim qui non eſt ſacramentorum particeps, impudens admodum ſit hic oportet, vt qui ſic temere adſtiteris ſacris. Ob hoc enim qui flagitijs noſcuntur eſſe contaminati, prius eliminantur templi foribus, quàm communio ſumenda dignis proponatur, ſcriptum eſt, Beſtia, quæ tetigerit montem lapidibus obruetur. *Exod. 19.* Vſque adeo indigni cenſebantur montis illius aſcenſu, quid ſacra communione, qui ſancti non ſunt?

17 *Hom. 2. ad populũ Antiochenum.*

IDEM ſic habet: Tanquam maximam hereditatem, melotem Eliæ Eliſeus ſuſcepit, rapto in curru igneo magiſtro illius, hereditas omni auro pretioſior. Et erat duplex Elias ille, & erat ſurſum Elias, & erat deorſum

Elias. Illo multo magis, nos omnes ſacro myſterio imbuti recepimus. Elias nempe pallium diſcipulo reliquit, filius autem Dei aſcendens, ſuam nobis carnem dimiſit, ſed Elias quidem exutus, Chriſtus autem, & nobis reliquit, & ipſam habens aſcendit, hanc reliquit vt inſtantia fugiamus pericula.

18 *Homil. 60. ad populũ.* IDEM ſic ait: Quænam nobis erit excuſatio; cum talibus paſti, talia peccemus? Cum lupi ſiamus, agnum comedentes, cum tanquam oues paſti, more leonum diripiamus? Hoc enim myſterium non a rapina tantum, verum & ab omni vel tenui inimicitia purum eſſe penitus iubet, eſt enim pacis myſterium. Itaque Iudæis quidem annuatim propriorum monumenta beneficiorum, ſollemnitates Deus alligauit, tibi vero (vt ita dicam) per ſingulos dies per hæc myſteria. *Infra*: Si vis honorare ſacrificium, offer animam propter quam & immolatus eſt, hanc fac auream, ſi vero plumbo maneat, & teſta deterior, vas autem aureum, quid vtilitatis? Itaq; ne hoc conſideremus, vt aurea vaſa duntaxat offeramus, ſed etiam vt ex iuſtis laboribus. Non erat illa menſa temporibus Apoſtolorum ex argento, nec aureus calix, pretioſa tamen erant illa omnia, & tremenda, quoniam erãt ſpiritu plena. Nec enim aureis vaſis Deus eget, ſed aureis animabus.

19 *Hom. 61.* IDEM ſic habet: Hic ſanguis, dæmones expellit, & procul eſſe facit, ad nos autem Angelos vocat, & Angelorum Dominum. Vbi nanque Dominicum viderint ſanguiné, dæmones quidem fugiunt, concurrunt autem Angeli. Hic ſanguis adyta mundauit, & ſancta ſanctorum. *Exod. 12.* Si vero figura ipſius, tantam habuit virtutem, & in Hebræorum templo, & Ægypti medio, ſuperliminaribus tinctis, multo magis veritas. *Leu. 16.* Hic ſanguis aureum altare ſanctificauit, ſine hoc Pontifex adyta non audebat intrare. *Infra*: Si quis æſtuat, ad hunc veniat fontem, & æſtum refrigeret. *Infra*: Dic mihi ſi quis Rex ſtatuiſſet, atque dixiſſet ſi quis hoc facit, menſæ meæ ſit particeps, nonne propter hoc omnia feciſſetis? Ad magni Regis menſam Deus nos vocauit, & retrocedimus, & ceſſamus, & non feſtinamus nec ad rem accurrimus, & quæ nobis eſt ſalutis ſpes? Non vacat imbecillitatem accuſare, non naturam, ſola nos negligentia facit indignos. *Multa de eucharistia docet in tota hac homilia, ſed quæ iam in alijs tomi quarti dixerat.*

20 *In apologia pro libris cõtra Iouini. to. 4.* HIERONYMVS ait: Panes propoſitionis diximus ex lege non potuiſſe comedere. Dauid & ſocios eius, niſi de triduo mundos ſe a mulieribus reſpondiſſent, non vtique a meretricibus, quod damnabatur a lege, ſed ab vxoribus, quibus licite iungebantur, Populum quoque quando accepturus erat legem in monte Sina, tribus diebus iuſſum eſſe ab vxoribus abſtinere. Scio Romæ hanc eſſe conſuetudinem, vt fideles ſemper Chriſti corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probo. Vnuſquiſque enim in ſuo ſenſu abundat, ſed ipſorum conſcientiam cõuenio, qui eodem die poſt coitum communicant. Probet ſe vnuſquiſque, & ſic ad corpus Chriſti accedat, non quòd dilatæ communionis vnus dies aut biduum, ſanctiorem efficiat chriſtianum, vt quod hodie non merui, cras vel perẽdie merear, ſed quod dum doleo me non communicaſſe corpori Chriſti, abſtineam me paulisper ab vxoris amplexu.

21 *In epiſt. Euſebij ad Damaſum de morte Hieronymi, to. 9.* Apud eundem legitur: Frater quidam, corpus Chriſti Hieronymo obtulit. Quod vbi vir Dei videre potuit, nobis ei auxiliantibus proſtrauit ſe in terram pronus, voce & lachrymis quã tum poterat clamans, Domine quis ego ſum, vt ſim dignus, quod ſub tectũ meum intres? Meruit hoc peccator homo? Numquid ego melior ſum, quàm omnes patres mei? Tu noluiſti Moyſi vno ictu oculi te monſtrare, cur nunc tantum te humilias, vt patiaris ad hominem deſcendere publicanum, & peccatorem? Et non ſolum cum illo manducare, ſed teipſum manducari ab illo iubes. Cumq; prope illum eſſet ſacerdos, erigens ſe vir glorioſus genubus

flexis

flexis eum cunctis tenentibus magnis lachrymis,& ſuſpirijs,& quàm pluries percutiés pectus ſuum multa dicebat. O eſca ſacratiſſima, quam vere comedens, Deus efficitur, iuxta illud, ego dixi dij eſtis,& filij excelſi omnes, liberatur à malis, impletur bonis? O ſacrũ peregrinationis noſtræ viaticum, quo de hoc nequam ſæculo peruenitur ad cœleſtis Hieruſalem conſortium? Patres noſtri in deſerto manna comedẽtes, non peruenerunt ad terram promiſſionis. Qui vere te comedit in fortitudine tui ambulabit vſque ad montem Dei Oreb. Eia ergo fidelis anima, gaude, epulare, ne moreris his delicijs, ne pigriteris hoc frui conuiuio, in quo non carnes hircorũ, aut taurorum, ſed ſaluatoris tui corpus ſumendum proponitur. O ſignum dilectionis inopinabilis, vt idem ſit donum, qđ dator?

22 *Lib. 7. in c. 21. Eſaia. tom. 4.* IDEM exponens illa verba: Pone menſam, cótemplare in ſpecula comedentes, bibentes, ſurgite principes, arripite clypeum, ſic ait: Dicitur per Prophetam ad omnes credentes, vt comedentes & bibentes copus & ſanguinem Chriſti, vertãtur in principes Eccleſiæ, & cum Apoſtolis audiant, ſurgite, arripiantque clypeum fidei, de armatura Apoſtoli Pauli; in quo poſſint ignita diaboli iacula extinguere.

23 *Lib. 17. in c. 62. Eſa.* IDEM explicans illa verba: Si dedero triticum tuum, vltra cibũ inimicis tuis, & ſi biberint filij alieni vinũ, in quo laboraſti, quia qui congregant illud, comedent & laudabunt Dñm, & qui comportant illud, bibent in atrijs ſanctis meis, ſic habet locum interpretans de ſacramento Euchariſtiæ. Hoc eſt triticum, & hoc vinum, quod non comedent, niſi laudantes Dominum, & nó bibent, niſi in atrijs ſanctis eius. Quæ ex parte complentur in Eccleſia, quando dicit Dominus diſcipulis ſuis: *Cant. 5.* Bibite amici, & inebriamini chariſſimi, quod vinum lætificat cor hominis, & in plena luce bibitur à Ioſeph cũ fratribus ſuis. Triticum quoque de quo panis cęleſtis efficitur, illud eſt, de quo *Ioan. 6.* loquitur Dominus: Caro mea vere eſt cibus. Rurſumque de vino, & ſanguis meus vere eſt potus.

24 *Lib. 18. in cap. 65.* IDEM locum iſtum: Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis, ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis, ecce ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini: de ſacra Euchariſtia intelligit, quæ lignum eſt vitæ, de qua Saluaror loquitur: Ego ſum panis qui de cœlo deſcendi. Et ſapiens, Aperi oculos *Prouer. 20.* tuos, & ſaturare panibus. Et Pſalmiſta: Iuuenis fui, etenim ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemẽ eius quærens panem. Tota die miſeretur, & fœnerat, & nomen illius in benedictione erit.

25 *Lib. 5. in c. 4. Ezech.* IDEM explicans illa verba: Ecce ego conteram baculum panis in Hieruſalem, & comedent panem in pondere, & ſollicitudine, & aquam in menſura & anguſtia bibent, vt deficientibus pane & aqua, corruat vnuſquiſq; ad fratrem ſuum, & contabeſcant in iniquitatibus ſuis, ſic habet: Vereor ne iſta panis contritio, in noſtra inueniatur Hieruſalem, quem conterit Dominus quando iraſcitur, & indignos nos ſuo iudicat pane. Deficiente autem pane & aqua Eccleſiæ, corruet vir contra fratrem ſuum, ſcriptum eſt in Hie- *Tren. 4.* remia: Paruuli petierunt panẽ, & non *Pſal. 103.* erat qui frangeret eis. Nihilque ita veſcentis animum roborat, quomodo panis vitæ, de quo ſcriptum eſt, & panis cor hominis confirmet.

26 *Lib. 13. in c. 44. Ezec.* IDEM explicans verba illa: Princeps ipſe ſedebit in ea, vt comedat panem coram Domino, inquit: Clauſam dixit portam, quia nemo poteſt corporis, & ſanguinis Domini, pro maieſtate rei, ſacramenta cognoſcere. Tantæque bonitatis eſt & clementiæ princeps noſter, vt cum ſolus ſedeat in porta, quæ clauſa eſt, & panem coram Domino comedat, velit menſæ ſuæ atque conuiuij, plures habere conſortes, *Apocal. 3.* & dicat: Ecce ego ſto ad oſtium, & pulſo, & ſi quis aperuerit mihi cenabo cũ illo, & ipſe mecum. *Infra.* Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, cum ingredientur portas atrij interioris. Per quæ diſcimus non quotidianis & quibuſlibet pro vſu vitæ cóis pollutis veſti-

veſtibus, nos ingredi debere in Sancta Sanctorum, ſed munda conſcientia, & mundis veſtibus tenere Domini ſacramenta.

27 *Lib. 3. in c. 11. Oſeæ, tom. 5.* IDEM explicans illa verba: Et declinaui ad eum, vt veſceretur, inquit: Dedi eis eſum corporis mei, ipſe & cibus, & conuiua.

Lib. 2. in c. 9 Zach. IDEM exponens illa verba: Quid enim bonum eius, & quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines, ſic habet: Electorum frumentum, Chriſtus Dominus eſt. De hoc tritico efficitur ille panis qui de cœlo deſcendit, & qui confirmat cor hominis. Hunc panem comedũt, qui in Chriſto robuſti ſunt, *1. Ioan 2.* de quibus dicitur: Scribo vobis iuuenes, quia ſermo Dei in vobis manet, & fortes eſtis, & viciſtis malignum. Qui frumentum eſt electorum, ipſe eſt & vinum quod lætificat cor hominis, & bibitur ab his virginibus, quæ ſunt ſanctæ corpore, & ſpiritu, vt inebriatę, atque gaudentes, adducantur Regi in *Pſalm. 44* lætitia, & exultatione. Quomodo etiam lętitiam non habebunt, quę inebriatę poculo Saluatoris generantur *Cant. 2.* in virgines, & audent dicere illud: Introducite me in cellulam vini, confortate me in vnguentis. Hoc vino inebriati ſunt, qui ſequuntur agnum quocunque ierit, veſtiti candidis veſtimentis, quia cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim permanſerũt.

28 *Lib. 3. in c. 31. Prouer. tom. 7.* IDEM explicans illa verba: Panem ocioſa non comedit, inquit: Panẽ ocioſa non comedit anima, cum ſacrificium Dominici corporis percipiens, ſtudet imitari actu, quod in myſterio celebrat; multum ſollicita ne indigne panem Domini comedendo, & calicem bibendo, iudicium ſibi manducet, & bibat.

29 *In Pſal. 77 tom. 7.* IDEM explicans illa verba: Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos, ait: Hæc de his qui Deum poſt acceptum manna dereliquerũt, intelligit. Et nunc in Eccleſia, ſi quis carne & ſanguine Chriſti reficitur, & declinat ad vitia, nouerit ſibi Dei iudicium imminere, ſicut Paulus Apoſtolus ait: Qui manducauerit panem vel biberit calicem *1. Cor. 11.* Domini indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit.

30 *Epiſt. 118. ad Ianuarium tom. 2.* AVGVSTINVS ait: Alij quotidie communicant corpori & ſanguini Dominico, alij certis diebus accipiunt, alii nullus dies intermittitur, alij Sabbato tantum, & Dominico, alii tantum Dominico, & ſi quid aliud huiuſmodi animaduerti poteſt, totum hoc genus rerum, liberas habet obſeruationes. Dixerit aliquis, non quotidie accipiẽdam eſſe Eucbariſtiam, quoniam inquit eligendi ſunt dies, quibus purius homo continentiuſque viuit, quod ad tantum ſacramentum dignius accedat. *1. Corin. 11* Qui enim manducauerit & biberit indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit. Alius contra, immo inquit, ſi tanta eſt plaga peccati, atque impetus morbi, vt medicamẽta talia differenda ſint, auctoritate antiſtitis debet quiſque ab altari remoueri ad agendam pœnitentiam, & eadem auctoritate reconciliari. Hoc eſt enim indigne accipere, ſi eo tempore accipiat, quo debet agere pęnitentiã, non vt arbitrio ſuo auferat ſe communioni, vel reddat. Ceterum ſi peccata tanta non ſunt, vt excommunicandus quiſquam homo iudicetur, non ſe debet a quotidiana medicina Dominici corporis ſeparare. Faciat ex his duobus vnuſquiſque, quod ſecundum fidem ſuam, pie credit eſſe faciendum. Neuter enim eorum exhonorat corpus & ſanguinem Domini, ſi ſaluberrimum ſacramentum certatim honorare contendat. Neque enim litigauerunt inter ſe, aut quiſquam eorum ſe alteri præpoſuit Zachæus, & Centurio, *Luc. 19. Matth. 8.* cum alter gaudens in domum ſuã ſuſceperit Dominum, alter dicit, Non ſum dignus vt intres ſub rectum meũ, ambo Saluatorem honorificantes, diuerſo & quaſi contrario modo, ambo peccatis miſeri, ambo miſericordiam conſecuti. Vnus honorando non audet quotidie ſumere, & alter honorãdo non audet vllo die prętermittere. Contemptum ſolum non vult cibus il-

le, ſicut manna faſtidium. Inde enim & Apoſtolus indigne dicit acceptum ab eis, qui hoc non diſcernebant à ceteris cibis, veneratione ſingulariter debita, continuo quippe cum dixiſſet, Iudicium ſibi manducat & bibit, addit, Non dijudicans corpus Domini.

31 *In pſal. 33. tom. 8.* *1. Reg. 21.*

IDEM explicans titulum Pſalmi, Pſalmus Dauid, Cum mutauit vultum ſuum coram Abimelech, & dimiſit eũ, & abijt, ait: In corpore, & ſanguine ſuo, voluit Dominus eſſe ſalutem noſtram. Ecce cibus ſempiternus, ſed mãducant Angeli, manducant ſupernæ virtutes, & manducant, & ſaginantur, & integrum manet, quod eos ſanat, & lætificat. Quis autem homo poſſet ad illum cibum? vnde cor tam idoneum illi cibo? oportebat ergo, vt menſa illa lacteſceret, & ad paruulos perueniret. Vnde autem fit cibus lac? vnde cibus in lac conuertitur, niſi per cibum traijciatur? Nam mater hoc facit, quod manducat mater, hoc mãducat infans, ſed quia minus idoneus eſt infans qui pane veſcatur, ipſum panem mater incarnat, & per humiditatem mammillæ, & lactis ſuccum, de ipſo pane paſcit infantem. Quomodo ergo de ipſo pane pauit nos ſapientia Dei? Quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Videte ergo humilitatem, quia panem Angelorum manducauit homo, *Pſalm. 77.* ideſt, verbum illud quo paſcuntur Angeli ſempiternum, quod eſt æquale Patri, manducauit homo cum formam ſerui accepit, & ſemetipſum exinaniuit in ſimilitudinem hominum factus. Nouum ſacrificium, quia mutauit vultum ſuum coram Abimelech, ideſt coram regno Patris.

32 *In Pſ. 141.*

IDEM ſic habet: Accepit buccellam Iudas, & introiuit in eum Satanas. Quàm multos Iudas diabolus implet, indigne accipientes buccellam ad iudicium ſuum. Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit. Non malum eſt quod datur, ſed bonum malo iudicium datur. Bene eſſe nõ põt male accipienti, quod bonũ eſt.

33 *Tract. 47.* *in Ioann. tom. 9.*

IDEM explicat verba illa Prouer. 23. Si ſederis cenare ad menſam potentis, ſapienter intellige quæ apponũtur tibi, & mitte manum tuam, ſciens qa talia te oportet præparare, & ait: Menſa petentis quæ ſit noſtis, vbi eſt corpus & ſanguis Chriſti, qui accedit ad talem menſam præparet talia, Et quid eſt præparare talia? Quomodo ipſe pro nobis animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus ad ædificandam Eccleſiam, animas pro fratribus ponere.

Serm 244. de tempore. tom. 10.

IDEM inquit: Quoties ad Eccleſiam in aliqua ſolemnitate venitis, & ſacramenta Chriſti percipere volueritis, ante dies plures caſtitatem ſeruate, vt cum ſecura conſcientia ad altare Dei poſſitis accedere. Qui enim bonus Chriſtianus eſt, non ſolum ante dies plures, quàm communicet caſtitatem ſeruat, ſed & vxorem ſuam, excepto deſiderio filiorum, non agnoſcit.

34 *Serm. 37. ad fratres in eremo.*

IDEM ait: Scitis fratres, quòd die quadam Dauid venit ad Achimelec ſacerdotem, & ait Dauid eſuriens, Da mihi aliquid cibi, & reſpondit, non habeo panes laicales ad manus, ſed tãtum panem ſanctum, & ideo dic mihi, ò Dauid, Sunt mundi pueri tui à mulieribus, & ait, Sunt ab heri & nudius tertius. Et ſic dedit ſacerdos eis ſanctificatum panem. Si ergo interrogauit ſacerdos, vtrum ſerui Dauid mundi eſſent, propter panes propoſitionis accipiendos, quid facere nos debemus miſeri ſacerdotes, propter corpus Domini accipiendum? O fratres mei, ſic & ſacerdotes paganorum dum offerre debent dijs ſuis incenſa, ab omni malo vt poſſunt, abſtinent. Ecce iam Epiſcopus Hipponenſis eram, & cum quibuſdam ſeruis Chriſti ad Aethiopiam perrexi, vt eis ſanctum Euangelium Chriſti prædicarem, & vidimus ibi multos homines, ac mulieres capita nõ habentes, ſed oculos fixos in pectore, inter quos, ſacerdotes eorum vidimus vxoratos, tantæ tamẽ abſtinentiæ erãt, quòd licet vxores, ſacerdotes omnes haberent, numquam tamen, niſi ſemel in anno eas tangere volebant, quo die ab omni ſacrificio abſtinebant. Vidimus, & in inferioribus partibus Aethiopiæ, homines vnum oculum tan-

tum in fronte habentes, quorum ſacerdotes, à conuerſationibus hominum fugiebant, ab omni libidine carnis ſe abſtinebant, & in ſeptimana in qua dijs ſuis offerre debebant, ab omni labe carnis abſtinebant ſe, nihil ſumebant niſi metretam aquæ per diem, & ſic contenti manentes, dijs ſuis ſacrificia offerebant digne. O grandis Chriſtianorum miſeria: Ecce pagani doctores fideliũ facti ſunt, & peccatores & meretrices præceſſerũt fideles in regno Dei.

35 *Lib. 3 in c. 4. primi libri Regum, tom. 1.* GREGORIVS explicans illa verba: Percuſſit autem Dominus de viris Bethſamitis eo quòd vidiſſent arcam Domini, & percuſſit de populo ſeptuaginta viros, & quinquaginta millia plebis, inquiuntq; aſpicientes hęc, Quis poterit ſtare in conſpectu Domini Dei ſancti huius? Inquit. Si ij qui indigni ſunt, videndo moriuntur, contrectantes quomodo viuunt? Bethſamitæ quippe in ſancta Eccleſia ſunt mortui Sacerdotes, & miniſtri ſacri altaris reprobi, quia de domo quidem ſolis iuſtitiæ ſunt, dignitate miniſterij, non virtute & gratia ſanctitatis. Bethſamitæ quidem ſunt, quia per ſanctæ oblationis officium in Domo Dei conuerſantur, ſed tanto ſunt acriori damnatione percutiendi, quanto non ſolum videre audent ſacra myſteria, ſed contrectare, quanto non iam veteris teſtamenti arcam reſpiciunt, ſed quod omnia ſuperat, indigne ſe corpori & ſanguini ingerunt redemptoris. Quos percuſſos inſinuat Paulus dicẽs: Qui manducat & bibit indigne, iudi- *1. Cor. 11.* cium ſibi manducat & bibit. Veri etenim fideles dicunt: Quis poterit ſtare in conſpectu Domini ſancti huius? Altitudinem quippe tantæ adminiſtrationis conſiderant, & tanti ſacramenti dignitatem formidant. Sed dum tantæ rei officium metuunt, qui id exhibere valeant digniores quærunt. Vnde ſequitur. Et ad quem aſcendet à nobis? Quaſi ergo ſacra myſteria humiliter fugientes dicant, quia nos infirma conuerſatione percutimur, miniſtri ex altiori vita quærendi ſunt, quos dum in altiſſimam virtutum ſanctificationem conuerſatio ſublimis erigit, aſſiſtere Deo per officium tantæ oblationis, poſſint.

BERNARDVS ſic habet: In 36 *Sermone in cœna Domini.* caſu primi hominis cecidimus omnes, cecidimus autem ſuper aceruum lapidum & in luto, vnde non ſolum inquinati, ſed etiam vulnerati, & grauiter quaſſati ſumus. Lauari quidẽ cito poſſumus, ad ſanandum vero, opus eſt curatione multa. Lauamur igitur in baptiſmo, quia deletur chirographum damnationis noſtræ, atque ita tamquam ſanies inueterati vlceris, remouetur concupiſcentia ne noceat, ſi tamen à conſenſu abſtineamus. Sed quis poterit tam efferos motus frangere? Quis pruritum vlceris huius ferre? Confidite quia & in hoc gratia ſubuenit, & vt ſecuri ſitis, ſacramenti dominici corporis & ſanguinis pretioſi inueſtituram habetis. Duo enim illud ſacramentum operatur in nobis, vt videlicet, & ſenſum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis, tollat omnino conſenſum. Si quis veſtrum non tam ſæpe modo, non tam acerbos ſentit iracundiæ motus, inuidię, luxurię aut ceterorum huiuſmodi, gratias agat corpori & ſanguini Domini, quoniam virtus ſacramenti operatur in eo, & gaudeat, quòd peſſimum vlcus accedat ad ſanitatem.

AMBROSIVS ad Irenæũ quę- 37 rentem cur Deus manna pluerit popu- *Lib. 8. epiſt.* lo patrum, & nunc non pluat, reſpon- *epiſto. 62.* det. Immo quotidie pluit de cęlo man- *tom. 5.* na ſeruientibus ſibi, nam perfectum *Pſalm 77.* manna, panis de cælo corpus ex Virgine, quod qui manducauerit, viuet in æternum. Sed eſt, & aliud ſpirituale manna, hoc eſt pluuia ſpiritualis ſapientiæ, quæ ingenioſis, & quærentib. de cęlo infunditur, & irrorat mentes piorum, & obdulcat fauces eorum, qui igitur intellexerit infuſionem diuinæ ſapientiæ, delectatur, neque alium cibum requirit, neque in ſolo pane viuit, ſed in omni verbo Dei. Hęc alimonia alit animam ſapientis, & illuminat, atque obdulcat, &c. Minutum eſt & ſubtile, corporea enim, craſſa ſunt

&

& pinguia, ſed ſpiritualia, mollia & ſubtilia, vt non poſſint comprehendi oculis, quia ſpiritus intelligentię, ſanctus vnicus, multiplex, ſubtilis, & mobilis, &c.

38 *Lib. de his, qui initiantur myſterijs, cap. 9. tom. 4.* IDEM agit de ſacramento Eucharistię, de quo cœperat agere cap. præcedenti oſtendens, quòd eſt pręſtãtius, quàm manna Iudæorum, ſic ait: Manna illud è cęlo, hoc ſupra cœlum, illud cœli, hoc Domini cęlorum, illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſeruaretur, hoc alienum ab omni corruptione, quod quicumque religioſe guſtauerit, corruptionem ſentire non poterit, &c. Sed dicis, aliud video, quomodo tu dicis, quòd Chriſti corpus accipiam? probemus non hoc eſſe, quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit, maioremque vim eſſe benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione, etiam natura ipſa mutatur. *Exod. 4.* Virgam tenebat Moyſes, proiecit eam, & facta eſt ſerpens, rurſus apprehendit caudam, & in virgę naturam reuertitur, vides igitur prophetica gratia, bis mutatam eſſe naturam, & ſerpentis, & virgę. Currebant Aegypti flumina, puro aquarum meatu, ſubito de fontium venis, ſanguis cœpit erumpere, rurſus ad Prophetæ preces, cruor ceſſauit fluminum, aquarum natura remeauit, virgâ eleuauit Moyſes, ſeparauit ſe aqua, & in murorum ſpeciem cõgelauit, Iordanis retrorſum conuerſus, contra naturam, in ſui fontis reuertitur exordiũ, tetigit Moyſes pętrã, & aqua de petra fluxit, *Exod. 15.* Marath fluuius amariſſimus erat, miſſus eſt lignum in aquam, & amaritudinem ſuam, aquarum de natura depoſuit. Vni ex filijs Prophetarum exciſum eſt ferrum de ſecuri & merſum in aquam, miſit Eliſeus lignum in aquam, & ferrum natauit, &c. Aduertimus igitur, maioris eſſe virtutis gratiam, quam naturam. Quòd ſi tantum valuit humana benedictio, vt naturam conuerteret, quid dicemus de ipſa conſecratione diuina, vbi verba ipſa Domini Saluatoris operantur? Nam ſacramentum iſtud, quod accipis, Chriſti ſermone conficitur, quòd ſi tantum valuit ſermo Eliæ, vt ignem de cęlo deponeret, non valebit Chriſti ſermo, vt ſpecies mutet elementorum? de totius mundi operibus legiſti, Quia ipſe dixit, & facta ſunt &c. *3. Reg. 18. Pſalm. 32.* Sermo ergo Chriſti potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt, in id mutare, quod erat? &c. Vtamur ętiam exemplis liquet, quod præter naturæ ordinem, Virgo generauit, & hoc quod conficimus corpus, ex virgine eſt, quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus partus ex Virgine, &c.

39 *Lib. 5. de ſacramentis, c. 1. tom. 4.* IDEM, quærit Ambroſius, quare miſceatur aqua vino in ſacramento Euchariſtiæ, cum Melchiſedech obtulerit panem & vinum ſolum, & ait: Primo omnium figura, quæ ante præceſſit tempore Moyſi, quid habet? quia cum ſitiret populus tetigit Moyſes petram, & petra vndam fudit. *Exo. 17.* Vide myſterium, Moyſes, hoc eſt Propheta, virga, hoc eſt verbum Dei, ſacerdos vero Dei tangit petram, & fluit aqua, & bibit populus Dei, tangit ergo ſacerdos calicem, redundat aqua in calice, ſalit in vitam æternam, & bibit populus Dei, qui Dei gratiam conſecutus eſt, &c. *Iom. 19.* Accipe aliud, tempore Dominicæ paſſionis, vnus de militibus lancea tetigit latus eius, & de latere eius aqua fluxit & ſanguis, quare aqua? quare ſanguis? aqua vt emendaret, ſanguis vt redimeret, quare de latere? quia vnde culpa, inde gratia, culpa per fęminam, gratia per Chriſtum, &c.

In cap. quarto eiuſdem libri quinti, de ſacramentis explicat orationem dominicam, & illud: Panem noſtrum quotidianum explicat de ſacramento Euchariſtię, ait: Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis? accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit, ſic viue, vt quotidie merearis accipere: quomodo Iob Sanctus pro filijs ſuis offerebat quotidie ſacrificium, ne forte aliquid vel in corde, vel in ore peccaſſent; ergo tu audis quod quotieſcunque offertur ſacrificium, mors Domini, reſurrectio Domini, eleuatio Domini ſignificetur, &

& remiſſio peccatorum, & panem iſtũ vitæ non quotidianum aſſumis? qui vulnus habet, medicinam requirit, vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus, medicina eſt cœleſte & venerabile ſacramentum, &c.

Exempla Sanctorum maxime iuuant homines ad bonum, quorum vita imitanda eſt. Cap. XIII.

1 *Homil. 9. quę eſt in Gordium Martyrẽ. to. 1.* BASILIVS ait: Dum vitam eorum, qui in pietate conuerſati ſunt exponimus, Ioſeph, dum audimus, aut legimus vitam, illius aſſequi caſtitatem magnopere cupimus, ſi vero Samſonis narratur hiſtoria, ad illius imitandam fortitudinem accendimur, cum Moyſi vitam, morumque lenitatẽ narrante Spiritu ſancto audimus, ſtatim æmulamur. Quemadmodum ex igne naturaliter emicat ſplendor, ex vnguento quoque præſtanti diffunditur odor, ſic e ſanctorum commemoratione geſtorum, ad omnes prouenit vtilitas.

2 *Lib. conſtitutionum monaſticarum to. 2.* IDEM inquit cap. 27. Qui modo in ordinem aliquem, adſcriptus eſt miles, neutiquam is operam dat, vt reliquos qui in eo ordine ſunt ad conſuetudinem ſuam traducat, ſed ipſe ſe potius ad ordinis diſciplinam ac morem accommodat. Quamobrem conuenit etiam, vt qui in ſpiritualem ſocietatẽ allectus ſit, nequaquam illos ad morem ſuum velit detorquere, ſed contra ipſe morem ſuum debet aliorum fratrum moribus inſtitutiſq; cõformare.

3 *In epiſt. 1. Baſilij ad ſanctũ Gregoriũ Theologum.* IDEM ſic habet: Beatorum hominum vitæ memoriæ proditæ, tanquã ſimulachra quædam animata propoſita ſunt vitæ, ad normam diuinæ iuſtitiæ, ijs quidem qui bonorum operum exemplaria imitari cupiunt. Proinde, in qua re quiſque noſtrum ſenſerit ſe eo quod oportet defici, in illo aſſidue incumbens, tanquam ab officina quadam medicinæ, appoſitum ſuæ infirmitati medicamentum, inuenire poterit. Ac temperantiæ quidem homo cupidus, hiſtoriam Ioſeph aſſidua lectione euoluat. At vero in fortitudine inſtruetur lector, ex hiſtoria Iob, qui tam fortiter tulit aduerſa. Rurſus aliquis reputans quomodo magnanimus, idem, & clemens eſſe poſſit, ita vt animo obfirmato aduerſus peccatum, clementia vero tatur erga homines, illic Dauid inueniet generoſum in bellicis facinoribus, clementem in inimicis vlciſcendis. Quemadmodum autem pictores, cum imaginem ex imagine pingunt, exemplar identidem reſpectantes, lineamenta eius transferre conantur magno ſtudio ad ſuum opificium, ita qui ſeſe meditatur, omnibus numeris virtutis abſolutum reddere, veluti ſimulachra quædam ſpirantia, ac actuoſas ſanctorum vitas aſpicere oportet, probaque opera illorum, ſua imitando facere.

IDEM ait: Inueni multos apud Alexandriam, nec paucos apud reliquã Ægyptum, deinde & alios in Palæſtina, & in Cęleſyria, & Meſopotamia, quorum admiratus ſum, cum in ſeruata diæta, temperantiam, tum in obeundis laboribus, tolerantiam, ad quorum obſtupui precandi vigorem & conſtantiam, cum obſeruarem quo pacto nec ſomno victi, nec aliqua alia naturæ neceſſitate deflexi, ſublimem ſemper & inuictum animæ ſenſum, in fame & ſiti, in frigore, ac nuditate ſeruarẽt, nec corporis rationem habentes ipſi, ſed quaſi in aliena carne degerẽt ipſo opere oſtendentes, quid ſit, in rebus huius vitæ peregrinum eſſe, & conuerſationem in cęlo habere. Cum illa admirarer, vitamque illorum ideo beatam iudicarem, quòd mortificationem Domini noſtri Ieſu Chriſti in corpore ſuo circumferrent, cupiebam & ipſe quãtum mihi poſſibile eſſet, illos æmulari. Huius itaq; gratia cum viderem quoſdam in patria mea, illorum inſtitutum ſectari cœpiſſe, commnditatem aliquam reperiſſe me ratus, inuiſibilium animi affectuum, in ijs quæ videri poſſunt, experimentum cœpi. Et licet multa eſſent quæ me ab illorum conſuetudine auocarent, non acquieſcebam tamen, cernens eos, delicatæ vitæ laborum

4 *Epiſ. 79. ad Euſtachiũ Epiſcopum Sebaſtiæ.*

2. Cor. 4.

rum tolerantiam præferre, ſed magis propter conuerſationis admirabilem & inſuetam rationem, zelotypia quadam erga illos tenebar.

5 CHRYSOSTOMVS ſic habet: Virtutem ſtudioſis, fieri multarũ coronarum materiã, alijs exempla virtutũ præbere, quod docens Chriſtus dicebat, Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Quoniam ſi virtutem exercueritis, videntes vos homines, ad glorificandum Patrem veſtrum qui eſt in cœlis, prorumpent. Omnia igitur faciamus dilecti, vt glorificetur Dominus noſter, & nulli ſimus offendiculi, occaſio. Omnia mihi licent, ait Apoſtolus, ſed non omnia ædificant. Etiamſi licet, inquit, mihi aliquid facere, nihilque hinc mihi damni accedat, ſed quia non facit hoc ad proximi ędificationem, nequaquam hoc fieri ſinam.

Hom.7.in Gen.to.1. — *Matt. 5.* — *1. Cor.10.*

6 IDEM inquit: Si virtutis cultores ſæpius tecum recenſeas, in humilitatem & compunctionem, in virtutum ſtudia, facile teipſum perduces. Recordare Phariſæi qui cum ad probos non reſpexerit, ſed peccantis opprobria viderit, labores ſuos amiſit. E contrario conſidera, quomodo mirabilis, Dauid factus eſt, maiorem enim ſuorum virtutes præ oculis ponebat. Aduena inquit ego apud te, & peregrinus ſicut omnes patres mei, neque is ſolum, ſed omnes ei ſimiles, non peccatores, ſed virtutibus coruſcantes, tenaci mente aduertebant. Clarorum opera virorũ, curioſius inueſtigia, vt tum ex memoria deliſtorum noſtrorum, tũ ex æmulatione alienæ virtutis, quaſi ſtimulo, quotidie compuncti, humiliores & diligentiores facti, æterna perfruamur beatitudine.

Hom.65.in Matthæum to. 2. — *Eſa.38.*

7 IDEM: Exiſtentibus in carcere Paulo & Sila, repente terræmotus factus eſt magnus ita vt commouerentur fundamenta carceris; apertæ autẽ ſunt ſtatim omnes ianuæ, & omnium vincula ſoluta ſunt. Experrectus autẽ cuſtos carceris, videns apertas ianuas carceris, accepto gladio, ſeipſum interempturus erat putãs effugiſſe vinctos, clamauit autem voce magna Paulus dicens, Nihil mali tibi feceris, vniuerſi enim hic ſumus. Admiratus magis eſt humanitatem Pauli, obſtupuit fortitudinem, quia & fugere cum poſſet, non fugit, ſed a cæde prohibuit. Tremefactus autem procidit ante Paulum & Silam, & duxit, Domini quid me oportet facere, vt ſaluus fiam? Vidiſti quanta illum cepit admiratio? Et aſſumptis illis, in eadem hora noctis, lauit a plagis, & baptizatus eſt ipſe, & omnes qui illius erant, continuo. Et cum perduxiſſet illos in domum, appoſuit menſam & exultauit, cum tota domo credens Deo. Non ob hoc diligebat Paulum, quia ſeruatus erat, ſed quia virtutem obſtupeſcebat.

Hom.36.in acta Apoſtolorũ to 3 Act. 16.

8 HIERONYMVS ſic habet: Habet vnumquodque propoſitum, principes ſuos. Romani duces, imitentur Camillos, Fabricios, Scipiones. Philoſophi proponant ſibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Ariſtotelé. Poetæ ęmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium. Hiſtorici Salluſtiũ, Herodotum, Liuium. Oratores, Lyſiam, Demoſthenem, Tullium. Et vt ad noſtra veniamus, epiſcopi & preſbyteri habeant in exemplum Apoſtolos, & Apoſtolicos viros, quorum honorem poſſidentes, habere nitantur & meritum. Nos autem habeamus propoſiti noſtri principes, Paulos, & Antonios, Iulianos, Hilariones, Macarios. Noſter princeps Elias, noſter Eliſeus, noſtri duces, filij Prophetarum, & qui habitabant in agris, & ſolitudinibus, & faciebant ſibi tabernacula iuxta fluenta Iordanis.

Epiſt.13.ad Paulinũ de inſtitutione monachi to. 1.

9 IDEM inquit: Quòd tegreſſus Antonius ad monaſterium ſuum, viſo Paulo, & interrogatus a duobus diſcipulis, qui ei longo iam tempore miniſtrare conſueuerant, vbi tandiu moratus eſſet, reſpondi. Væ mihi peccatori, qui falſo, monachi nomen fero. Vidi Eliã. Ore compreſſo manu, verberans pectus, ex cellula pallium protulit. Rogantibusq; diſcipulis vt plenius quidnam rei eſſet exponeret, ait. Tempus

Epiſt. 50. in qua narrat vitam Pauli Eremitæ.

tacendi, & tempus loquendi. Tunc egreſſus foras, & ne modicum quidem cibi ſumens, per viam qua venerat, regreſſus eſt, illum ſitiens, illum videre deſiderans, illum oculis ac mente contemplans. Profectus inuenit Paulum iam mortuum, & tunicam eius ſibi vẽdicauit, quam in ſportarum modum de palmæ folijs ipſe ſibi contexuerat, diebuſque ſolemnibus & Paſchæ & Pẽtecoſtes, ſemper Pauli tunica veſtitus eſt.

10 *Epiſt. de tribus virtutibus to.*

IDEM explicans verba illa Pſalmi: Educens nubes ab extremis terræ, fulgura in pluuiam fecit, ait. Aiunt naturalium cauſarum ſcrutatores, quòd fulgura ex nubium colliſione generentur, more ſilicum duriorum, quos cum comploſeris ſibi, medius ex his ignis extritus elabitur, atque ita cum fulgore pariter & tonitrua mugire. Si intellexiſti exemplum cõſidera nunc nubes rationales. Moyſes nubes erat, Ioſue nubes erat, iſti ſi ſecum colloquantur, ex ſermonibus eorum fulgura micant. Hieremias & Baruch nubes erãt, ſermocinentur ambo, & videbis rutilare fulgura. Paulus, & Siluanus duæ nubes erant, in vnum conuenerunt, & ecce totum mundum eorum fulgor illuminat.

11 *Lib. 8. confeſſionum c. 6. to. 1.*

AVGVSTINVS inquit: Potitianus quidam, ciuis noſter, venit ad nos, & ortus eſt ſermo ipſo narrãte de Antonio Ægyptio monacho, cuius nomen excellenter clarebat apud ſeruos tuos, nos autem vſque ad illam horam latebat. Quod ille vbi comperit, immoratus eſt in illo ſermone, ignorantiam noſtram admirans. Stupebamus autem audientes tam recenti memoria & prope noſtris temporibus, mirabilia tam magna. Inde ſermo eius deuolutus eſt ad monaſteriorum greges, & mores ſuaueolentiæ tuæ, & vbera deſerta eremi, quorum nos nihil ſciebamus. Pertendebat ille, & loquebatur adhuc, & nos intenti tacebamus. Vnde incidit vt diceret, neſcio quando ſe & tres alios contubernales ſuos, nimirum apud Treueros, cum imperator pomeridiano circenſium ſpectaculo teneretur, exiſſe deambulatum in hortos muris contiguos, atque illic, vt forte combinati ſpatiabantur, vnũ ſecum ſeorſum, & alios duos itidem ſeorſum, pariter digreſſos, ſed illos vagabundos irruiſſe in quandam caſam vbi habitabant quidam ſerui tui ſpiritu pauperes, & inueniſſe ibi codicem in quo ſcripta erat vita Antonij, quam legere cœpit vnus eorum, & accendi, & inter legendum, meditari arripere talem vitam, & relicta militia ſæculari, ſeruire tibi. Tunc ſubito repletus amore ſancto, & ſobrio pudore iratus, ita ſibi cõiecit oculos in amicum, & ait illi; Dic quæſo, omnibus iſtis laboribus noſtris, quo ambimus peruenire? Quid quærimus? Cuius rei cauſa militamus? Maiorne eſſe poterit ſpes noſtra in palatio, quam vt amici Imperatoris ſimus? Et ibi, quid non fragile, plenumque periculis? Et per quot pericula, peruenitur ad grandius periculum? Et quandiu iſtud erit? Amicus autem Dei ſi voluero eſſe, ec-
ce nunc fio. Dixit hoc, & turbidus par- 12
turitione nouę vitæ, reddidit oculos paginis, & legebat, & mutabatur intus vbi tu videbas, & exuebatur mundo mens eius, vt mox apparuit. Namque dum legit, & voluit fluctus cordis ſui, infremuit aliquando, decreuitque meliora, & ait amico ſuo Ego iam abrupi me ab illa ſpe noſtra, & Deo ſeruire ſtatui, & hoc ex hac hora in hoc loco aggredior. Te ſi piget imitari, noli aduerſari. Reſpondit ille, adhærere ſe ſocio tantæ mercedis, tantæque militię. Et ambo iam tui, ædificabant turrim ſumptu idoneo, relinquendi omnia, & ſequendi te. Tunc Potitianus, & qui cum eo per alias horti partes deambulabant, quærentes eos deuenerunt in eundem locum, & inuenientes admonuerunt vt redirent quoniam declinaſſet dies: At illi narrato propoſito ſuo, quoquo modo in eis talis voluntas oborta eſſet atque firmata, petiuerunt ne ſibi moleſti eſſent, ſi adiungi recuſarent, fleuerunt, & commendauerunt ſe orationibus eorum, qui affigentes cor in cęlo, manſe-

runt

runt in caſa. Et ambo habebant ſponſas. Quæ poſtea quàm hæc audierunt, dicauerunt etiam ipſæ virginitatem tibi. Narrabat hęc Potitianus. c. 7. Tu autem Dñe inter verba eius retorquebas me ad me ipſum, auferens me à dorſo meo, vbi me poſueram dum nollem me attendere, & conſtituebas me ante faciem meam, vt viderem quàm turpis eſſem, quàm ſordidus & vlceroſus. Et videbam, & horrebam, & quo à me fugerem non erat. Et ſi conabar à me auertere aſpectum, narrabat ille quod narrabat, & tu me rurſus opponebas mihi, vt inuenirem iniquitatem meã, & odiſſem. Tunc vero, quanto ardentius amabã illos de quibus audiebam quòd ſe totos tibi ſanandos dederant, tanto execrabilius me comparatũ eis, oderam, quoniam multi mei anni mecum effluxerant, forte duodecim anni, ex quo ab vndeuiceſſimo anno ætatis

13 meæ lecto Ciceronis Hortenſio excitatus eram ſtudio ſapientiæ, & differebam contempta felicitate terrena, ad eam inueſtigandam vacare. At ego adoleſcens miſer valde, in exordio ipſius adoleſcentiæ, etiam petieram à te caſtitatem, & dixeram da mihi caſtitatem, & continentiam, ſed noli modo. Timebam enim ne me cito exaudires, & cito ſanares à morbo concupiſcentiæ, quam malebam expleri quàm extingui. Ita rodebar intus, & confundebar pudore horribili vehementer, cum Potitianus talia loqueretur.

Terminato autem ſermone & cauſa, qua venerat ille abijt. Cap. octauo. Tunc in illa grandi rixa interioris domus meæ, quàm fortiter excitaueram, cum anima mea in cubiculo noſtro, corde meo, tàm vultu, quàm mente turbatus inuado Alypium, & exclamo. Quid patimur? Quid eſt hoc? Quid audiſti? Surgunt indocti, & cœlum rapiunt, & nos cum doctrinis noſtris, ſine corde, ecce vbi volutamur in carne, & ſanguine? An quia præceſſerunt, pudet ſequi? Dixi neſcio quæ talia, & abripuit me ab illo æſtus meus, cum taceret, attonitus intuens me. Neque enim ſolita ſanabam, pluſq; alloquebantur animum frons, genæ, oculi, color, modus vocis quàm verba, quę promebam. Hortulus quidam erat hoſpitij noſtri, abſceſſi ego in hortum, & Alypius pedem poſt pedem. Sedimus, quantum potuimus remoti ab ędibus, ego fremebam ſpiritu, indignans turbulentiſſima indignatione, quòd non irem in pactum tecum Deus meus. *Infra.* Retinebant me nugę nugarum, & vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & ſubmurmurabant. Dimittis ne nos? Et à momento iſto non erimus tecum vltra in æternum, & à momento iſto non tibi licebit hoc, & illud vltra in æternum? Putasne ſine iſtis poteris? Sed iam tepidiſſime hoc dicebat. Aperiebatur enim ab ea parte, quo intenderem faciem, & quo tranſire trepidabam, caſta dignitas continentiæ ſerena & hilaris, honeſtè blandiens, vt venirem, neque dubitarem, 14
& extendens ad me ſuſcipiendum pias manus, plenas gregibus bonorum exẽplorum. Ibi tot pueri, & puellę, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues viduę, & virgines, anus, & in omnibus ipſa continentia nequaquam ſterilis. Et aiebat tu non poteris, quod iſti, & iſtę. *Infra cap. 12.* Vbi vero congeſſi totam miſeriam meam in conſpectum cordis mei, oborta eſt procella ingens, ferẽs ingentem imbrem lachrymarum. Et vt totum effunderem cum vocibus ſuis, ſurrexi ab Alypio, ſolitudo mihi ad negotium flendi aptior ſuggerebatur. Et ſeceſſi remotius, quàm vt poſſet mihi oneroſa eſſe eius pręſentia. Manſit ergo ille vbi ſedebamus, nimie ſtupens. Ego ſub quadam fici arbore ſtraui me neſcio quomodo, & dimiſi habenas lachrymis, & proruperunt flumina oculorum meorum, acceptabile ſacrificium tuum. Iactabam voces miſerabiles, quamdiu, quamdiu, cras & cras? Quare non modo, quare non hac hora finis turpitudinis meę? Dicebam hęc, & flebam amariſſima contritione cordis mei. *Infra lib. 9. cap. 2.* Sagittaueras tu cor noſtrum charitate tua, & geſtabamus verba tua transfixa viſceribus,

&

& exempla ſeruorum tuorum quos de nigris lucidos, & de mortuis viuos feceras, congeſta in ſinum cogitationis noſtræ vrebant, & abſumebant grauem torporem, & accendebant nos valide.

15 *Lib. quæſt. ex nouo teſtam. to.4. Gal. 4.* IDEM ait: Quando Apoſtolus Galatis dicit: Eſtote ſicut ego, quia ego ſicut vos, hortatur illos, vt imitatores eius ſint, & quoniam non eſt impoſſibile, ſic reprobat, cum dicit, quia hoc ſum quod vos, homines enim eſtis, ſicut & ego, ideo facite quod facio ego.

16 *Expoſit. in Pſ.39.to.8.* IDEM exponens illa verba: Videbunt iuſti, & timebunt, & ſperabunt in eum, ſic ait: In Eccleſia iſte eſt ordo, alij præcedunt, alij ſequuntur. Et qui præcedunt, exemplum ſe præbent ſequentibus, & qui ſequuntur, imitantur præcedentes, ſed & illi qui ſe exẽplum præbent ſequentibus, numquid neminem ſequuntur? Sequuntur Chriſtum. Meliores quique in Eccleſia, quibus non remanſit iam homo, quem imitentur, quia omnes, proficiendo ſuperauerunt, ipſe Chriſtus eis remanet, quem vſque ad finem ſequantur.
1. Cor. 1. Et cernitis ordinatos gradus per Paulum dicentem, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Ergo qui iam directos greſſus habent in petra, forma ſint fidelibus. Sed forma, inquit, eſtote fidelibus. *1. Tim. 4.* Ipſi fideles ſunt iuſti, qui attendentes eos qui ſe in bono præcedunt, imitando ſequuntur. Quomodo ſequuntur? Videbunt iuſti, & timebunt, videbunt, & timebunt ſequi vias malas, cum vident quoſque meliores iam elegiſſe vias bonas. Noli turbas numerare incedentes latas vias, ſed paucos, qui arcta incedunt via.

17 *In Pſ.139. Pſ.119.* IDEM explicans illa verba: Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus deſolatorijs, ait: Exempla hominum qui mortui erant, & reuixerunt, & nigri erant, & fulgentes effecti ſunt, ipſi ſunt carbones, quos intuemur, quando volumus mutare vitam, transfixi ſagitta Dei, & impediunt nos malæ linguæ hominum, & volũt ſeducere a via veritatis, & dicere nobis, quia ſi profeſſi fuerimus, non implebimus. Attendimus carbones iſtos. Qui erat heri ebrioſus, hodie ſobrius eſt. Qui erat heri adulter, hodie caſtus eſt. Qui erat heri raptor, hodie largitor. Omnes iſti, carbones ignis ſunt. Accedunt exẽpla carbonum, ad vulnus ſagittarum. Hi carbones ſunt, de quibus dicitur in hoc Pſalmo, Cadent ſuper eos carbones. *Pſ. 139.* In alios veniunt, vt accendantur, in alios vt deijciantur. Ipſe enim carbo dicebat, Bonus odor Chriſti ſumus, *2. Cor. 2.* alijs odor mortis in mortẽ, alijs odor vitę in vitam. Videntes enim iuſtos flammantes ſpiritu, candentes luce, & eis inuidendo cadunt, hoc eſt, q; ſuperuenient illis carbones ignis in terra, & deijcientur neſcientes miſerias tolerare.

18 *Lib. 5. Moral. cap. 5. to. 1.* GREGORIVS explicans illa verba Iob cap.3. Quaſi effodientes theſaurum, gaudentq; vehementer cũ inuenerint ſepulchrum, inquit: Antiqui, ſuos mortuos cum diuitijs ſepeliebãt. Qui igitur theſaurum quærit, gaudet cum ſepulchrum inuenerit, quia ſapiẽtiam perquirentes, cum exempla præcedentium patrũ perſcrutamur, quaſi ex ſepulchro gaudium ſumimus, & mẽtis diuitias apud mortuos inuenimus, quia qui huic mundo perfecte extincti ſunt, in occulto cũ diuitijs requieſcunt. Sepulchro ergo diues efficitur, qui per exempla iuſtorum, in contemplationis virtute ſubleuatur.

19 *Lib. 9. mor. cap. 35.* IDEM explicans verba illa Iob cap.10. Inſtauras teſtes tuos contra me, & multiplicas iram tuam, & pœnæ militant in me, ſic habet: Teſtes ſuos contra nos Dominus inſtaurat, quia bona quæ facere ipſi negligimus, hæc ad correptionem noſtram, fieri ab alijs demonſtrat, vt qui præceptis non accendimur, ſaltem exemplis excitemur, atque in appetitu rectitudinis, nil ſibi mens noſtra difficile æſtimet, quod perfecte peragi ab alijs videt. Et fit plerumque, vt cum alienæ vitæ, bona conſpicimus, noſtra ſollicitus damna timeamus, & eo pateſcat quãto poſt pondere animaduerſionis impetimur, quo nunc a bonorum moribus longe diſcre-

diſcrepamus. *Infra*. Et pœnæ militant in me, conſideratis quippe Dei teſtibus in nobis militant, quia dum miranda illorum facta conſpicimus vitam noſtram, quæ ex eorum nobis comparatione diſplicet, ſtudioſa afflictione cruciamus. Beatus igitur Iob, quia vitam patrum præcedentium conſpicit, quid in ſe gemere debeat, ſubtilius agnoſcit.

20 *Lib. 21. moral. cap. 1.*

IDEM ſic ait: Tollens Iacob virgas populeas, virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas, detractiſq; corticibus, in his, quę ſpoliata fuerant, candor apparuit, illæ vero quæ integræ erant, virides permanſerunt, atque in hunc modum color effectus eſt varius. *Geneſ. 30* Poſuitque eas in canalibus, vt cum veniſſent greges ad bibendum, ante oculos haberēt virgas, & in aſpectu earum conciperent. Quid eſt virgas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ante gregum oculos ponere, niſi antiquorum patrum vitas atque ſententias, in exemplum populis præbere? Quæ nimirum, quia iuxta rationis examen, rectæ ſunt, virgæ nominantur. Quibus ex parte corticē ſubtrahit, vt in his quæ expoliantur, intimus candor appareat, & ex parte corticem ſeruat. Ante conſiderationis enim noſtræ oculos, præcedentium patrum ſententiæ, quaſi virgæ variæ ponuntur. Has aſpicientes oues concipiunt, quia rationales noſtri ſpiritus, tum in earum intentione defixi ſunt, tales fœtus operum procreant, qualia exempla præcedentium conſiderant.

21 *Lib. 24. Moral. cap. 6.*

IDEM exponens illa verba Iob cap. 33. Reſpicit homines, & dicet, peccaui, ait: Ideo nonnulli peccaſſe ſe neſciunt, quia homines non attendunt. Nam ſi conſiderarent homines, citius agnoſcerent quantum peccando infra homines cecidiſſent. *Infra*. Reſpiciet homines, & dicet, peccaui, ac ſi dicatur ſanctorum virorum exempla conſpicit atq; eorum comparatione ſe penſans, iniquum ſe eſſe deprehendit. Qui .n. pleniſſime intelligere appetit qualis eſt; tales nimirum debet conſpicere, qualis non eſt, vt ex bonorum forma, metiatur quanto ipſe deſerto bono, deformis eſt, in illorum pulchitudine, cō ſpicit fœditatem ſuam, quam in ſemetipſo poteſt perpeti, & ſentire non pōt. Lucem namque debet conſpicere, qui vult de tenebris iudicare, vt in illa videat q̄d de tenebris æſtimet, per quas videre præpeditur. Iuſtorum ergo debemus vitam conſpicere, vt ſubtiliter deprehendamus noſtram. Illorum ſpecies quaſi quædam forma nobis imitanda proponitur, quia viua lectio eſt vita bonorum. Vnde non immerito in ſacro eloquio iuſti libri nominantur, ſicut ſcriptum eſt: Libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ, & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris. Liber namque vitæ, eſt ipſa viſio aduenientis iudicis. In quo quaſi ſcriptum eſt omne mandatum. Libri etiam aperti referuntur, *Apoc. 20.* quia iuſtorum tunc vita conſpicitur, in quibus mandata cæleſtia opere impreſſa cernuntur. Et iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris, quia in oſtenſa vita iuſtorum, quaſi in expāſione librorum legunt bonum q̄d agere ipſi noluerunt, atque ex eorum qui fecerunt comparatione, damnātur. Ne ergo vnuſquiſque tunc videns eos, quod non fecit defleat, nunc in eis q̄d imitetur, attendat. Quod quidem facere electi non ceſſant. Meliorem namque vitam conſiderant, & deterioris vſus conuerſationem mutant. *Cant. 4.* Vnde ſponſi voce, ſanctæ Eccleſiæ in Canticis Canticorum dicitur: Duo vbera tua, ſicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui paſcuntur in lilijs, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. Quæ enim ſunt duo vbera, niſi ex Iudæa ac Gentilitate veniens vterque populus, qui in ſanctæ Eccleſiæ corpore per intentionem ſapientiæ, arcano eſt cordis infixus? Ex quo populo, hi qui electi ſūt; idcirco capreæ hinnulis comparantur, quia per humilitatem quidem paruos ſe eſſe ac peccatores intelligūt, ſed eis per charitatem currentibus, ſi qua obſtacula de impedimento temporalitatis obuiant, tranſeunt, & datis contemplationis ſaltibus, ad ſuperna tranſcendunt.

dunt. Qui vt hæc agant, præcedētium ſanctorum exempla conſpiciunt. Vnde & in lilijs paſci referuntur. Quid enim
2. Corin. 2. per lilia, niſi illorum vita declaratur qui veraciter dicunt, Chriſti bonus odor ſumus Deo? Electi ergo vt aſſequi ſumma præualeant, conſpecta odorifera & candida iuſtorum vita, ſatiantur. Sed quia in hac via poſiti, necdū valent ſatiari, per præcedentium interim patrum exempla paſcuntur. Ideo dicit ſe paſci, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. Tamdiu quippe refici iuſtorum exemplis indigemus, donec præſentis mortalitatis vmbras, æterno die aſpirante tranſeamus. Cum enim huius mortalitatis vmbra tranſacta fuerit, quia ipſius Dei internum lumen cernimus, nequaquam iam appetimus, vt ad amorem eius per aliorum exempla flagremus. Nunc autem quia necdum eum intueri poſſumus, ſummopere neceſſe eſt, vt eorum qui illum perfecte ſecuti ſunt, conſpectis actionibus incitemur. Intueamur ergo, quam pulchra eſt agilitas ſequentium, & videamus quàm turpis ſit hebetudo pigrorum. Statim namque vt bene agētium geſta reſpicimus, noſmetipſos, confuſione intima vlciſcente, iudicamus.
Ezech. 14. Vnde per Ezechielem dicitur: Fili hominis oſtende domui Iſrael tēplum, vt confundantur ab iniquitatibus ſuis, & metiantur fabricam, & erubeſcant ex omnibus quæ fecerunt. Templum quippe Dei, filijs Iſrael ad confuſionem oſtenditur, quando vniuſcuiuſque iuſti anima, quam inſpirando Deus inhabitat, quanta ſanctitate fulgeat, ad confuſionem ſuam, peccatoribus demōſtratur, vt in illa bonum quod negligunt, videant, & in ſeipſis malum quod operantur, erubeſcant. Metiri vero fabricam, eſt penſare ſubtiliter iuſtorum vitam. Sed dum metimur fabricam, neceſſe eſt, vt ex cunctis quæ facimus, erubeſcamus, quia bonorum vitam, quanto ſubtilius pen ſando diſcutimus, tanto ſeuerius in nobis omnia inique geſta reprobamus. Bene autem Prophetæ dicitur, vt oſtēdat templum. Quia enim iuſtorum rectitudinem conſiderare peccator diſſimulat, ſaltem hanc ex voce prædicantis agnoſcat. Templum quippe peccatoribus oſtendere, eſt ſponte ſua, conſiderare nolentibus, rectorum opera narrare. Qui itaque ſicut diximus, perduci ad ſumma deſiderant, ſemper neceſſe eſt, vt meliorum profectibus intendant, quatenus tanto diſtrictius in ſe culpas iudicent, quanto in illis altius quod admirentur, vident. Sed quid iſta de peccantibus dicimus, cum ipſos quoque operatores iuſtitiæ, tanta prouehi diſpenſatione videamus? Alius magna abſtinentiæ virtute accingitur, nec tamen in ſumma ſcientię contemplatione dilatatur. Alius donum ſcientiæ accipit, & tamen ad virtutem miræ abſtinentiæ non pertingit. Alius indigentibus multa iam propria largiri poteſt; ſed tamen iniuſte agentibus obuiare libere non poteſt.
Alius iniuſte agentibus audacter pro Deo obuiat, ſed tamen indigentibus q̄ habet tribuere omnino recuſat. Alius iā & ab ocioſo ſe ſermone reſtringens, linguæ laſciuiam ſuperat; ſed tamē adhuc inſurgentes iræ ſtimulos, perfecte non calcat. Alius inſurgentem irā iam perfecte edomat; ſed tamen adhuc linguam in lætitiā relaxat. Quid eſt hoc, quòd iſte eo bono indiget, quo alius pollet, & ille cum multis polleat abunde, alijs bonum adeſſe conſiderat quod ſibi deeſſe ſuſpirat, niſi quòd mira nobiſcum diſpenſatione agitur, vt p̄ hoc qđ alter habet, & iſte non habet, vnus altero melior oſtendatur, quatenus tāto ardentius ad humilitatem quiſque proficiat, quanto ex bonis, quæ nō habet, inferiorem ſe habentibus penſat? Sicq; fit, vt dum ille in iſto atque hic in illo reſpicit quod admiretur, diſtincta bona, & ab altitudine elationis reprimant, & ad ſtudium profectus accēdant. Vnde Ezechiel Propheta cum Ezech. 3. volantia animalia deſcripſiſſet, adiunxit, Et audiui poſt me vocem commotionis magnæ, benedicta gloria Domini de loco ſancto ſuo, & vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram. Quid namq; alas animalium, niſi

niſi virtutes debemus ſentire ſanctorum, qui dum terrena deſpiciunt, ad cęleſtia volando ſubleuantur? Vnde recte etiam per Eſaiam dicitur, Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudi-
Eſa. 40. nem, aſſument pennas vt aquilæ. Volantia itaque animalia, alis ſuis ſe viciſſim feriunt, quia ſanctorum mentes, in eo quòd ſuperna appetunt, conſideratis inuicem alterius virtutibus, excitantur. Ala enim ſua me percutit,
24 qui exemplo ſanctitatis propriæ, me ad melius accendit. Et ala mea, vicinum animal ferio, ſi aliquando alteri, opus bonum quod imitetur, oſtendo. Sed quia ſanctorum vitam ſignificari iſtis animalibus diximus, libet in ipſo volatu animalium, oculos mentis attollere, & quanta viciſſim alarum percuſſione ſe excitant, ſubtili conſideratione penſare. Paulus namque cum ſanctorum ceterorum ſollicitudinem in prædicatione, robuſtius laborando trāſcenderet, vt ab elatione ſe premeret, crudelitatis ſuæ antiquæ non immemor, Apoſtolorum omnium innocentiam contemplatus, ait, Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei. Et tamen eorundem om-
1. Cor. 15. nium Apoſtolorum Princeps, quaſi accepti principatus oblitus, ac ſi minus ipſe aliquid ſaperet, in Paulo ſapientiam miratur dicens, Sicut & chariſſi-
2. Pet. 3. mus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis. Ecce Paulus in Apoſtolis miratur innocentiam, ecce Apoſtolorum princeps; in Paulo miratur ſapientiam. Quid eſt hoc, niſi quòd ſancti viri dum virtutū conſideratione, viciſſim ſibi alios præferunt, volantia animalia, alarum percuſſione ſe tangunt, vt eo ad volatum ſe altius excitent, quo humilius alter in altero quod admiretur, videt? Hinc itaque colligendum eſt, quanta debe-
25 mus conſideratione meliorum vitam conſpicere, nos qui in infimis iacemus, ſi & hi qui tanta iam ſanctitate ſublimes ſunt, vt per humilitatis greſſum ad maiora proficiant, adhuc quærunt in alijs, quod imitantes admirentur. Sed hæc reprobi neſciunt, quia mentis oculos, ſemper in infimis premunt, qui etſi quando in viam Domini veniunt, non ad meliorum veſtigia, ſed ad intuenda ſemper deteriorum exempla, vertuntur. Deteriores reſpiciunt, quibus meliores ſe eſſe gloriantur; & idcirco proficere ad meliora non poſſūt, quia hoc ſibi ſufficere æſtimant, quòd peſſimos antecedant. Recti videri appetunt, ſed ad inueniendum ſe, tortam regulam ſumunt. Si enim ſemetipſos quales ſunt, cognoſcere appetunt, non deteriorum conſpicere, ſed meliorum exempla debuerant. Idcirco ergo peccatores ſe eſſe non intelligunt, quia homines non attendunt. De hoc ergo pęnitente, qui idcirco bonorum exempla conſiderat, vt ſibimetipſi quantum a bono receſſit innoteſcat, bene dicitur, Reſpiciet homines, & dicet, Peccaui.

IDEM inquit: Si ſanctorum ope- 26
ra inſpicimus, cor noſtrum torpore nō *Li. 25. Mo-*
conſtringitur, dum imitatione prouo- *ral. cap. 7.*
catur. Vnde bene ad Moyſen dicitur, *Leuit. 6.*
Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos, ſubijciens mane ligna per ſingulos dies. Altare quippe Dei eſt cor noſtrum, in quo iubetur ignis ſemper ardere, quia neceſſe eſt ex illo, ad Dominum charitatis flammam indeſinenter accendere. Sacerdos in altari ignē nutriens, quotidie ligna ſubijciat, ideſt fidelis quiſque, ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde ſuo exempla præcedentium patrum congerere non deſiſtat. Quia etenim interna nouitas noſtra, ipſa quotidie huius vitæ conuerſatione veteraſcit, iſte ignis adhibitis lignis nutriendus eſt, vt dum per vſum ſe noſtræ vetuſtatis extenuat, per patrum exempla reuiuiſcat. *Infra*: Quod autem præcedentium exēplis adiuti, de huius vitæ profundo liberamur; bene etiam per Prophetam
Hieremiam in puteum miſſum ſigna- *Hier. 38.*
tum eſt, qui vt leuetur ex puteo, funes ad eum & panni veteres deponuntur. Quid enim funibus, niſi præcepta dominica figurantur? Quæ quia nos, in

mala

mala operatione poſitos, & conuincũt & eripiunt, quaſi ligant & trahunt, co-
27 arctant & leuant Sed ne ligatus his funibus, dum trahitur, incidatur; ſimul etiam panni veteres deponuntur, quia ne præcepta diuina nos terreant, antiquorum patrum nos exempla confortant, & ex eorum comparatione, facere nos poſſe præſumimus, quod ex noſtra imbecillitate, formidamus. Si ergo leuari de hoc profundo feſtinamus, ligemur funibus, ideſt præceptis dominicis, aſtringamur. Interſint etiam panni veteres, cum quibus melius teneantur funes, ideſt, præcedentium cõfortemur exemplis, nec infirmos nos ac timidos, præcepta ſubtilia vulnerent, dum leuant. Quaſi quoſdam pannos veteres Apoſtolus ſubiungebat, cũ
Heb. 11. leuandis diſcipulis ſuis præceptis ſpiritualibus, exempla veterum commodaret dicens, Iuſti, ludibria, & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tẽtati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt. Et pau-
Heb. 12. lo poſt: Tantam ergo habentes interpoſitam nubem teſtium, deponentes omne pondus & circumſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen. Et iterum:
Heb. 13. Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbũ Dei, quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem. Superius videlicet dum ſpiritalia præcepta loqueretur, quaſi funes miſerat; poſtmodum vero memorans exempla maiorum, quaſi veteres pannos adhibebat.

28 IDEM explicans illa verba Iob ca-
Li. 18. Moral. c. 6. pite 38. Quis tetẽdit ſuper eam lineã, ait: Super hanc terram, linea tenditur, quando electæ vnicuique animæ, ad ſumendam bene viuendi regulam, patrum præcedentium exempla monſtrãtur, vt ex illorum vita cõſideret, quid in ſuis actibus ſeruet, quatenus reſpecto iuſti limitis tramite, nec infra, minima negligens, deficiat, nec vltra maxima, ſuperbiens, tendat, nec minus conetur explere, quam ſufficit, nec plus arripiat, quàm accepit, ne aut ad menſuram quàm debet, non perueniat, aut eandem menſuram deſerens, extra limitem cadat. Vt ergo huius terræ menſura ſeruetur, ſuper eam diuinitus linea tenditur, quia vt noſtra opera, vel minora proficiant, vel maiora moderentur, ſubtilis ante nos ſanctorum vita expanditur, & quid nobis quantumq; agendum ſit, oſtenſa illorum diſcretione, definitur.

29 IDEM explicans verba illa: Et ſimilitudo animalium & aſpectus eorũ, *Hom. 5. in*
quaſi carbonum ignis ardentiũ, & qua *Ezech. 10. 1* ſi aſpectus lampadarum, ſic habet: Aſpectus animalium, carbonibus ignis ardentibus atque lampadibus comparatur. Quiſquis enim carbonem tangit, accenditur, quia qui ſancto viro adhæret, ex eius aſſiduitate viſionis, vſu locutionis, exemplo operis, accipit, vt accendatur in amorem veritatis, peccatorum ſuorum tenebras fugat, in deſiderio lucis exardeſcit, vt iam per verum amorem ardeat, qui prius in iniquitate, tantum mortuus quantum frigidus iacebat. Longe lateque iuſtus, vt lampas lucet, & qui bona eius audiũt, quia per hæc ad amorem cœleſtiũ ſurgũt, in eo quòd ſe per bona opera exhibent, quaſi ex lampadis lumine reſplẽdent. Quia ergo ſancti viri, quoſdam iuxta ſe poſitos, quaſi tangẽdo ad amorem patriæ cœleſtis accendunt, carbones ſunt. Quia vero quibuſdam longe poſitis, lucent eorum itinera, ne in peccati ſui tenebras corruant, lampades fiunt. Hoc vero inter carbones & lampades diſtat, quòd carbones ardẽt quidem, ſed eius loci in quo iacuerint, tenebras non expellunt. Lampades autem, quia magno flammarum lumine reſplendent, diffuſas circumquaque tenebras fugant. Qua ex re notandum eſt, quia ſunt plerique ſanctorum, ita ſimplices & occulti, ſeſeque in locis minoribus ſub magno ſilentio contegentes, vt vix eorum vita ab alijs poſſit agnoſci. Quid itaque iſti, niſi carbones ſunt? Qui etſi per feruorem ſpiritus ardorem habent; tamen exempli flammam non habent, ſibimetipſis quidem accenſi ſunt, ſed alijs in exemplo luminis non ſunt. Hi autem qui & exem-

exempla virtutum prærogant,& lumẽ boni operis per vitam & verbum errantibus demonſtrant, iure lampades appellantur, quia & per ardorem deſiderij, & per flammam verbi a peccatorum cordibus, erroris tenebras expellunt. Qui igitur in occulto bene viuit, ſed alieno profectui minime proficit, carbo eſt. Qui vero in imitatione ſanctitatis poſitus, lumen ex ſe rectitudinis multis demõſtrat, lampas eſt, quia & ſibi ardet, & alijs lucet.

30 *Hom. 10. in Ezech.* IDEM exponens illa verba Ezech. cap. 3. Et audiui vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, ait: Viciſſim ſe alis ſuis animalia feriunt, quia omnes ſancti ſeinuicem ſuis virtutibus tangunt,& ſeſe ad profectum excitant ex conſideratione virtutis alienæ. Non enim vni dantur omnia, ne in ſuperbiam elatus cadat. Sed huic datur quod tibi non datur, & tibi datur quod illi denegatur, vt dum iuſte conſiderat bonum quod habes, & ipſe non habet, te ſibi in cogitatione præferat. Et rurſum dum tu habere illum conſpicis, quod ipſe non habes, te illi in tua cogitatione poſtponas, & fiat quod ſcriptum eſt, Superiores inuicem arbitrantes. *Phil. 2.* *Infra*: Inter hæc ſciendum eſt, quia ſicut electi quique, hoc ſemper in alijs attendunt, quod a Deo melius acceperunt, quàm ipſi, vt eos ſibi in cogitatione præferant, ſeque illis in humilitate ſubſternant: ita reproborum mens numquam conſiderat quid alter boni amplius quàm ipſe, ſed quid boni ipſe amplius, quàm alter habet. Neque enim penſant, quę bona ſpiritus alter acceperit, & ipſis deſint, ſed quæ bona ipſi, & quæ mala adſint alteri, & numquam perpendere ſtudent, quanta bona alij habeant, & ipſi non habeant. Si ergo vos in illis accepta bona perpenditis,& illi in vobis conſiderant bona quæ habetis, viciſſim vos alis tangitis,vt excitati ſemper,ad cęleſtia voletis.

31 *Lib. 4. in c. 10. primi libri Reg.* IDEM ſic habet: Cum bene proficere in ſancta conuerſatione volumus, neceſſarium nobis eſt, vt electorũ plurimorum nobis exempla colligamus. Nam & apes cõponere mella nequeũt, ſi ea in floribus varijs nequaquam legunt. Bene ergo Saul a varijs alijs ad alios peruenit, quia exempla ſanctorũ quo copioſius cernimus, melius edocemur. Flores quippe æternorum fructuum, ſunt opera ſanctorum, quæ dũ ſuperni amoris rore perfunduntur, ex eis carpimus, vnde ad noſtram doctrinam, & ad aliorum vtilitatem repleamur. Inde etenim abit, & vltra tranſit Saul, quando homo per electorum exẽpla proficit,& a cõſpecta virtute vnius, ad explorandam alterius conuerſationem vadit.

BERNARDVS explicans verba illa Canticorum 1. Trahe me poſt te, in odorem vnguentorum tuorum curremus, inquit: Trahe torpentem, vt reddas currentem. Erit quando non indigebo tractore, quoniam voluntarie & cum omni alacritate curremus. Non curram ego ſola, etſi ſolam me trahi petierim, current & adoleſcentulæ mecum. Curremus pariter, curremus ſimul,ego odore vnguentorũ tuorum, illæ meo excitatæ exemplo. Habet ſponſa imitatores ſui, ſicut & ipſa eſt Chriſti. Et ideo non ſingulariter ait,curram,ſed curremus. 32 *Serm. 21. in Cant.*

AMBROSIVS ſic dicit: In conuerſationibus, adiungamur probatiſſimis quibuſque ſenioribus, namque vt æqualium vſus dulcior, ita ſenum tutior eſt,qui magiſterio quodam,& ductu vitæ, colorat mores adoleſcentiũ, & velut murice probitatis. Infit namque ſi hi qui ſunt ignari locorum,cum ſolertibus viarum,iter adoriri geſtiũt; quanto magis adoleſcentes cum ſenibus debent nouum ſibi iter vitæ aggredi,quo minus errare poſſint, & a vero tramite virtutis deflectere? Nihil enim pulchrius, quàm eoſdem, & magiſtros vitæ,& teſtes habere &c. 33 *Lib. 1. officiorum ca. 43. to. 4.*

IDEM ſic dicit: Forma eſſe debemus ceteris, non ſolum in opere, ſed etiam in ſermone, in caſtitate, in fide, quales haberi volumus,tales ſimus, & qualem affectum habemus, talem aperiamus, neq; dicamus in corde noſtro verbum iniquum, quod abſcondi putemus. 34 *Lib. 2. officiorũ c. 29.*

temus ſilentio ab eo qui audit in occulto dicta, qui occulta facit, & cognoſcit ſecreta viſcerum, qui ſenſum virtutibus infundit. Ergo tamquam ſub oculis conſtituti iudicis, quidquid gerimus, in luce poſitum putemus, vt omnibus manifeſtetur &c. *In cap. 20. Hortatur adoleſcentes, vt ſapientes viros ſequantur, & ſic ait:* Oſtendunt adoleſcẽtes eorum ſe imitatores eſſe, quibus adhæſerint, & ea conualeſcit opinio, quòd ab his, viuendi acceperint ſimilitudinem, cum quibus cõuerſandi hauſerint cupiditatem. Inde tantus Ieſus Naue, quòd eum non ſolum erudiuit ad legis ſcientiam, Moyſi copula, verũ etiam ſanctificauit ad gratiam. Denique cum in eius tabernaculum, diuina præfulgeret præſentia, ſolus erat in tabernaculo Ieſus Naue, Moyſes cum Deo loquebatur, Ieſus pariter nube ſacra tegebatur &c. Vnde factum eſt, vt qui fuerat ſocius conuerſationis, fieret ſucceſſor poteſtatis. Merito virtutis huiuſmodi euaſit, vt ſiſteret fluminum curſus, diceret, Stet ſol, & ſtaret &c. Pulcherrima itaque copula ſeniorum, atque adoleſcentum, alij teſtimonio, alij ſolatio ſunt, alij magiſterio, alij delectationi. Adhæſit Loth adoleſcentulus, Abrahæ, Eliæ, Eliſeus, qui iunior fuit, Barnabas in Actibus Apoſtolorũ, Marcum aſſumpſit, Paulus, Silam, Timotheum, & Titum &c.

35 *Ser. 10. ſuper Pſ. 118 to. 5.* IDEM ſuper illud: Qui timent te, videbunt me, & lętabuntur, ſic ait: Multis, iuſtus grauis eſt cum videtur, in Euangelio enim plerique Dominum Ieſum videre non poterant, ſicut Geraſeni rogabant eum vt abiret de regionibus eorum, & alij ei tranſitum denegabant, quando per eos tranſire volebat, qui vero videt iuſtum, & gaudet, & ipſe vult eſſe iuſtus; eſt enim inſitum bonis, vt caſtum pudicus, prudentem ſapiens, affectu pio diligat, & virtutes ſuas in alijs amet, pleriſque enim, iuſti aſpectus, admonitio correctionis eſt, perfectioribus vero, lætitia eſt. Quàm pulchrũ ergo ſi videaris, & proſis? *Gal. 1.* Propterea enim Paulus Apoſtolus aſcendit Hieroſolymam, vt iuſtos *5.* videret, & cum Petro manſit diebus quindecim, vt ex eius aliquid cohabitatione proficeret. Propterea etiã Paulus, & Barnabas cum Hieroſolymam ingrederentur, magnifice excipiebantur ab Eccleſia, ab Apoſtolis, a maioribus natu, cum autem abire vellent, ne diſcederent, rogabantur; & vt poſtea de Paulo legimus, cum lachrymis deducebatur. Nam ſi eſt tanta vis in naturalibus, vt animal viſum, proſit ictericis, 36
ita vt mortui quoque corpuſ eius animantis prodeſſe dicatur, ſi fuerit demonſtratus his, qui in huiuſmodi inciderint paſſionem, dubitare poſſumus, quòd iuſti ſanet aſpectus? Ergo vile animal irrationabile, tantam virtutem habet, vt ſanare poſſit hominem momento exiguo, quòd videatur homo iuſtus, ſi tamen cum fide ab eo conſpiciatur, qui vtilitatem ab eo percipere deſiderat, nihil confert? Num vel ipſi oculorum radij, virtutem quandam videntur infundere, his qui fideliter eũ videre deſiderant? Sed quemadmodum iuſtus lætificat cor innocentium cum videtur, ita & improbi iuſtorum cognitione torquentur, quia vel tacitis ſanctorum moribus arguuntur. Torquet caſtitas, incontinentiam, auaritiam, liberalitas, impietatem, fides. De hoc quoque par, vilis animantis ſumamus exemplum; nam ſicut prodeſſe diximus mutum animal, cum videtur, ita obeſſe percipimus lupum, ſi aliquem videndum præuenerit; vocem enim feruntur amittere, quos prius lupus viderit: Baſiliſcus quoque, ſi quodcumque prior viderit animal, fertur occidere, ipſe quoque ſerpens mori dicitur, ſi fuerit hominis præuentus aſpectu, ergo ſi tanta virtus in oculis ſerpentis, vel in oculis eſt hominis, ut ſi alter alterum prior uiderit, poſſit occidere, non eſt virtus in oculis iuſti, qui repletus virtutis eſt gratia; cum præſertim tantum operetur fides, ut & illa quæ fimbriam Domini tetigit, 37
ſanaretur, & ille cui intendit Dominus Ieſus, ſtatim ex eius oculis, gratiam ſanitatis hauriret? *Matt. 9.* Sed qui videt iuſtum, debet ſcire quid videat, non

illum

illum videt in corpore, non in veſtimento, non in patrimonio, non in vultu, ſed intus videt eius mentem, eius ſermonem attendit. Tunc igitur lætabitur, cum iſta proſpexerit, ergo & nos ſicubi audimus iuſtum, feſtinemus videre, ſicur illa mulier, quæ audiuit in domo Phariſæi diſcumbere Dominum Ieſum, &c. Pretioſum eſt videre virum iuſtum, vt videas eum ſecundum imaginem Dei, & ſi vides pauperem illum ad cuius ſimilitudinem factus eſt, honora in paupere; ipſe enim ait, Quod vni eorum feciſtis, mihi feciſtis, qui enim honorat imaginem Imperatoris, vtique illum honorat, & qui ſtatuam contempſerit Imperatoris, Imperatori vtique feciſſe videtur iniuriam. Vides ergo quia inter multas Chriſti imagines ambulamus? Caueamus ne coronam imagini detrahere videamur, quam vnicuique Chriſtus impoſuit, ſed quod peius eſt, non ſolum non honeſtamus pauperes, ſed etiam dehoneſtamus, & perſequimur & Dei imagini congregamus iniurias &c.

Finis Libri Quinti.

EPITOME SANCTORVM

PER LOCOS COMMVNES AD CONCIONES CONFICIENDAS,

Liber Sextus.

AVCTORE R. D. IOANNE LOPEZ Epiſcopo Monopolitano Ord. Prædic.

Fames animæ in bonam & in malam partem accipitur in ſacra Scriptura, ſicut & ſitis. Caput Primum.

1 *Hom. 11. in Exod. to. 1.* ORIGINES expli cans illa verba Exodi ca. 17. Sitiuit ibi populus præ aquæ penuria, vbi Origenes legit, Sitijt ibi populus aquam, & ait: Videatur fortaſſe ex ſuperfluo dictum, quod dixit, Quia aquam ſitiuit populus, ſuffecerat enim dicere, quia ſitijt, quid opus fuit dicere, aquam ſitijt? Non eſt ſuperflua adiectio. Sunt enim diuerſæ ſites, & vnuſquiſq; habet propriam ſitim. Qui beati ſunt, ſecundum verbum Domini eſuriunt, & iuſtitiam ſitiũt; & alij nihilominus dicunt, Sitiuit anima mea ad te Deus. Qui vero peccatores ſunt, patiuntur non ſitim aquæ, neque famem panis, ſed ſitim audiendi verbum Dei. Ideirco igitur, & hic addit, quia populus ſitijt aquam, qui debuit Deum ſitire, qui debuit ſitire iuſtitiam.

2 *Epiſ. 8. qua eſt ad Demetriadem virginem. to. 9.* HIERONYMVS ſic habet: An ſola ſtudioſa vita eſt, quæ certamen non habeat de profectu, & in qua vnuſquiſque hoc tantum debeat permanere quod cœpit, nec vllo augmenti deſiderio ad maiora contendat? Et cũ in omnibus mundi ſtudijs, profectu non ſatientur homines, hic tantum cœpiſſe ſufficiet? Feruentiſſimi in terrenis, frigidiſſimi in cœleſtibus ſumus Conſiderare pudet quãtus ſit feruor in ſæculo, qua cura ſingula quæque ſtudia hominum quotidie ad perfectiora nitantur. Diuitiarum amor, expleri neſcit, honorum cupido; inſatiabilis. Celerem habituræ res finem, ſine fine quæruntur. Nos diuinam ſapientiam, cœleſtes diuitias, immortales honores pigra quadam diſſimulatione negligimus, & ſpiritales diuitias, aut ne attingimus quidem, aut ſi leuiter deguſtauerimus, continuo nos putamus eſſe ſatiatos. Aliter nos diuina ſapientia ad ſuas inuitat epulas. Qui edit me, inquit, adhuc eſuriet, & qui bibit me adhuc ſitiet. Nullus vnquam talibus expletur epulis, nec aliquãdo patitur *Eccl. 24.*

de

de ſatietate faſtidium. Tanto vnuſquiſque capacior, tanto auidior erit, quanto inde plus hauſerit Dñs in Euangelio: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Vult enim eſurire nos hic ſemper, ac ſitire iuſtitiam, vt in futuro iuſtitiæ retributione ſatiemur. Conſideranda vis ipſa verborum eſt, & ita nobis deſideranda eſt iuſtitia, vt in fame vel ſiti cibus deſideratur ac potus.

3 Lib. 3. in c. 8. Amos, to. 5.

I D E M explicans verba illa: Ecce dies veniunt dicit Dominus, & emittam famem ſuper terram, non famē panis, neq; ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Domini, ſic ait: Vetus narrat hiſtoria, tam Latina, quam Græca, & omnium gentium barbararum, nihil fame durius, quæ ſæpe cōpellit obſeſſus humanis veſci carnibus, & in ſuam ſęuire naturam; ita vt nec parentes paruulis parcāt filijs, & maritalis affectus dudum amarę vxoris mēbra dilaceret. Si hoc facit fames corporum, quid de fame dicendum eſt animarum? Et iuncta fami, ardentiſſima ſitis non habentiū panem, qui de cęlo deſcēdit, & eas aquas, quæ de Ieſu ventre manarunt, qui verbum Dei non valent inuenire. *Infra*: In die illa deficient virgines pulchræ, & adoleſcentes in ſiti. *Infra*: Mittit autem Dominus famem in terrā ſuper eos, qui terrena ſapiunt, & famem nō panis, ſitimq; nō aquæ, ſed audiendi verbū Domini, quādo propter peccata populi, doctrina defecit in Eccleſijs. In illo tēpore deficient animæ virginales, quas incorruptas Apoſtolus nominat, deficient autem, quia verbū Domini non inuenient. Ex quo intelligimus quando doctrina non fuerit in eccleſijs, perire pudicitiam, caſtitatem mori, & omnes abire virtutes, quia nō comederunt verbū Domini, quod qui comederit, ſaginatus eius cibo audiet

Prou. 13. Pſal. 36.

per Salomonem. Iuſtus comedens ſaturat animam ſuam; animæ autē impiorum eſurient. Et Dauid: Iuuenis fui etenim ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panē. Quanti martyres in perſecutionibus perierunt fame, & indiguerunt corporis alimento? Ergo de eo dicit pane, qui de cęlo deſcēdit, quem qui comederit, nec eſurire poterit, nec ſitire.

I D E M exponens illa verba: Os impiorum deuorat iniquitatē, ſic ait. Sicut famelicus refici cibis deſiderat, ita impius vt iniquitatis executione ſatietur, ardenter exquirit. 4 Lib. 2. in c. 19. Prouer. to. 7.

I D E M explicans de gentibus verba illa: Qui deſperātes ſemetipſos tradiderunt impudicitię, in operationem immunditiæ omnis in auaritia, inquit: Vtinam peccaſſe ſufficeret, & vel ſero agerent pœnitudinem, damnarentque vitia, in quibus iugiter inhiarunt, eſſet remedium reſipiſcere poſt errorē. Nunc verò deſperantes, & ſe in ritum irrationabilium beſtiarum, cæno voraginique mergentes, tradiderunt impudicitię atq; luxurię, operantes quicquid corpus voluit, mens deſiderauit, libido ſuggeſſit. Et cum nihil omnino prætermiſerint, quod immundum ſit, hoc totum fecere in auaritia, dum nūquam luxuriando ſatiantur, nec terminum eorum habet voluptas. 5 Lib. 2. in c. 4 epiſt. ad Epheſ. to. 6.

A V G V S T I N V S explicans illa verba: Vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame, ſic habet: Tempus famis eſt modo, tempus ſaturitatis poſt erit. Qui nos in fame huius corruptionis non deſerit, immortales factos quomodo ſatiabit? Sed quandiu eſt tempus famis, tolerandum eſt, perſeuerandum eſt, neque in finem. Propter peregrinationis tolerātiam, quādiu fames eſt, expectemus in via refici, ne deficiamus. 6 Cōcione 4. in Pſal. 32. to. 8.

I D E M exponens illa verba: Famē patientur vt canes, ſic habet: Male ſaturatus erat ille qui dicebat, Ieiuno bis in ſabbato, ille autem publicanus canis erat famem patiēs, & inde beneficium Domini eſuriebat, cū dicebat, Propitius eſto mihi peccatori. Cōuertantur ergo Iudęi ad veſperam, & famem patientur vt canes, deſiderēt gratiam Dei, intelligant ſe peccatores. Fortes illi fiant infirmi, diuites illi, fiant pauperes, iuſti illi, agnoſcant ſe peccatores, leones illi, canes fiant. 7 In Pſ. 58. Luc. 18.

I D E M explicans titulum huius 8

In Pſ 62. Pſalmi ipſi Dauid, Cum eſſet in deſerto Idumeæ. Per Idumæam ait, intelligitur ſæculum iſtud, vita iſta, vbi patimur tantos labores, & vbi tantis neceſſitatibus ſubditi ſumus. Et hoc eſt deſertum, vbi multum ſititur, & audituri eſtis vocem modo ſitientis in deſerto. Si autem cognoſcamus nos ſitiētes, cognoſcemus nos & bibentes, quia qui ſitit in iſto ſæculo in futuro ſæculo ſatiabitur dicente Domino, Beati
Matth. 5. qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Ergo in hoc ſęculo non debemus quaſi amare ſaginā. Hic ſitiendum eſt, alibi ſaginabimur. Modo autem vt non deficiamus in iſto deſerto aſpergit nobis rorē verbi ſui, & nos non dimittet prorſus areſcere, ſed faciet vt ſic ſitiamus, vt bibamus. Vt autē bibamus, aliqua gratia eius aſpergimur, tamen ſitimus. Ideo ait: *Infra*: ſitiuit tibi anima mea. Videte quomodo in iſto deſerto ſitit, ſed videte quid hic bonum eſt, Sitiuit tibi, ſunt enim qui ſitiunt, ſed non Deo Omnis qui ſibi vult aliquid præſtari, in ardore eſt deſiderij, ipſum deſideriū, ſitis eſt animæ. Et videte quanta deſideria ſint cordibus hominum; alius deſiderat argentum, alius deſiderat poſſeſſiones, alius deſiderat hæreditates, alius amplam pecuniam, alius amplam domum; alius multa pecora, alius vxorē, alius honores, alius filios. Videtis deſideria iſta, quomodo ardent in cordibus hominum. Ardent omnes homines deſiderio, & vix inuenitur qui dicat, Sitiuit tibi anima mea. Sitiūt enī homines ſæculo, & non ſe intelligunt in deſerto eſſe Idumææ, vbi debet ſitire anima ipſorum Deo. Dicamus ergo nos, ſitiuit tibi anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Parū eſt quia ſitiuit anima mea, ſitiuit & caro mea. Porro ſi anima ſitit Deo, quomodo & caro ſitit Deo? Quando enim caro ſitit, aquam ſitit, quando anima ſitit, fontē ſapientię ſitit. De ipſo fonte inebriātur animę noſtrę, ſicut dicit alius
Gal. I. Pſalmus, Inebriabūtur ab vbertate domus tuæ, & torrente delitiarū tuarū potabis eos. Sitienda ergo ſapiētia, ſitienda eſt iuſtitia. Nō ea ſatiabimur, non ea implebimur, niſi cū fuerit finita vita iſta; & venerimus ad illud qđ promiſit Deus. Promiſit enim Deus ęqualitatē angelorū, & modo angeli nō ſitiunt quomodo nos, non eſuriūt quomodo nos, ſed habēt ſaginā veritatis, lucis immortalis ſapientię. Modo ergo ſitiat anima noſtra, vnde & caro noſtra ſitit. Sitit reſurrectionem, ſitit incorruptionē. *Infra*: In iſta Idumęa, in iſto deſerto, quàm multipliciter laborat, tam multipliciter ſitit, quàm multipliciter fatigatur, tam multipliciter ſitit illam infatigabilem incorruptionē. In terra deſerta, ſine via, & ſine aqua, ſic in ſancto apparui tibi. Primo ſitiuit anima mea, & caro meo multipliciter tibi in deſerto, & in terra ſine via, & ſine aqua, & ſic in ſancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam. Niſi quis primo ſitiat in iſto deſerto, ideſt in malo in quo eſt, nūquam peruenit ad bonum, quod eſt Deus. *Matth. 13.*

IDEM explicās illa verba: Pauperes eius ſaturabo, panibus, ſic habet: Si mus pauperes, & tunc ſaturabimur. Multi præſumentes de ſæculo, & ſuperbi, chriſtiani ſunt, adorāt Chriſtū, ſed non ſaturātur; ſaturati enim ſunt; & abundāt in ſuperbia ſua, de talibus dicitur, Opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis? Iſti abundāt, & ideo manducant, ſed non ſaturantur. Et quid de illis dictum eſt in Pſalmo? Manducauerunt, & adorauerunt omnes diuites plebis. Adorant Chriſtum, venerantur Chriſtum, ſupplicāt Chriſto, ſed non ſaturantur ſapientia & iuſtitia ipſius. Quare? Quia nō ſunt pauperes. Pauperes autem, ideſt humiles corde quanto plus eſuriunt, tāto plus manducant; tanto autem plus eſuriunt, quanto a ſæculo inanes ſunt. Qui plenus eſt, quicquid illi daturus es, reſpuit, quia plen⁹ eſt. Da mihi eſurientem, da mihi de quibus dictū eſt, Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiā, quoniā ipſi ſaturabūtur, & erūt hi pauperes, de quibus modo dicit, & pauperes eius ſaturabo panibus, qā & in alio Pſal- 10 *In Pſ. 131.* *Pſal. 122.* *Pſal. 21.* *Matth. 5.*

Pſalmo vbi dictum eſt, Manducauerūt & adorauerunt omnes diuites plebis; dictum eſt illic, & de pauperibus, Edēt pauperes & ſaturabuntur. Vbi dictum eſt, Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites plebis, ibi dictum eſt, Edent pauperes & ſaturabuntur. Quare quando diuites dicti ſunt adoraſſe, ſaturati non dicti ſunt, quando autem pauperes dicti ſunt, ſaturati dicti ſunt? Et vnde ſaturati? Hæc ſaturitas, fratres, qualis eſt? Deus ipſe eſt panis, Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Eſtote ergo pauperes, non ſit auxilium veſtrum niſi in vno Deo. *Ioan. 6.*

11 IDEM explicans illa verba: Et adipe frumenti ſatiat te, inquit: Tranſijt fames, & ſitis iuſtitiæ, ſuccedit ſaturitas. Qui ibi erit adeps frumenti, niſi panis ille, qui deſcendit de cœlo ad nos? *In Pſ. 147.*

GREGORIVS ſic habet: Hoc diſtare fratres chariſſimi inter delicias corporis & cordis ſolet, quòd corporales deliciæ cum non habentur, graue in ſe deſiderium accendunt; cum vero auide eduntur, comedentem protinus in faſtidium per ſatietatem vertunt. At contra ſpiritales deliciæ, cum non habentur in faſtidio ſunt, cum vero habentur in deſiderio, tantoque a comedente amplius eſuriuntur, quanto & ab eſuriente amplius comeduntur. In illis appetitus placet, experientia diſplicet, in iſtis appetitus vilis eſt, & experientia magis placet. In illis appetitus ſaturitatem, ſaturitas faſtidium generat, in iſtis autem appetitus ſaturitatem, ſaturitas appetitum parit. Augent enim ſpiritales deliciæ deſiderium in mente dum ſatiant, quia quanto magis earum ſapor percipitur, eo amplius cognoſcitur, quod auidius ametur. Et idcirco non habitæ amari non poſſunt, quia earum ſapor ignoratur. Quapropter Pſalmiſta nos admonet dicens, Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus. Ac ſi aperte dicat, ſuauitatem eius non cognoſcitis, ſi hãc minime guſtatis. has delicias homo tunc amiſit cum in Paradiſo peccauit, extra exijt, os a cibo æternæ dulcedinis clauſit. Vnde nos quoque nati in huius peregrinationis ærumna huc faſtidioſi iam venimus, neſcimus quid deſiderare debeamus. Tantoque ſe amplius faſtidij noſtri morbus exaggerat, quanto ſe magis ab eſu illius dulcedinis animus elongat. Et eo iam internas delicias appetit, quo eas comedere diu longeque deſueuit. Faſtidio ergo noſtro tabeſcimus, & longa inediæ peſte fatigamur. Et quia guſtare intus nolumus paratam dulcedinem amamus foris miſeri famem noſtram. *Homil. 36. Dom. 1. poſt oct. Trinit. in exordio. to. 2.* *Pſal. 33.*

13 BERNARDVS inquit: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Facta eſt valida fames in terra, & omnes iam nos egere cœpimus, ſed ad extremam iam venimus egeſtatem. Denique comparati iumentis inſipientibus, etiam porcorũ ſiliquas inſatiabiliter eſurimus. Qui pecuniam diligit, non ſatiatur, qui luxuriam diligit, non ſatiatur, qui gloriam quærit, non ſatiatur, qui mundum amat, numquam ſatiatur. Noui ego homines ſatiatos hoc mundo, & ad eius omnem memoriam nauſeantes. Noui ſatiatos pecunia, & ſatiatos honoribus, ſatiatos voluptatibus, & curioſitatibus huius mundi, nec mediocriter, ſed vſque ad faſtidium ſatiatos. Et facile eſt cuique noſtrum hanc ſatietatem per Dei gratiam obtinere, neque enim parit hanc copia, ſed contemptus. Sic fatui filij Adam porcorum vorando ſiliquas, non eſurientes animas, ſed eſuriem ipſam paſcitis animarum. Sola nimirum hoc edulio inedia veſtra nutritur, ſola fames alitur cibo innaturali. Quis in vobis eſt fratres, qui ſatiari cupiat, & deſiderium ſuum oportet impleri? Incipiat eſurire iuſtitiam, & non poterit non ſatiari. Panes illos deſideret, qui in domo Patris abundant, & inueniet ſeſe continuo ſiliquas faſtidire porcorum. Guſtum iuſtitiæ, vel exiguum ſtudeat experiri, vt eo ipſo deſideret amplius, & amplius mereatur, ſicut ſcriptum eſt, Qui edunt me adhuc eſurient: & qui bibunt me adhuc ſitient. *In ſermonibus varijs ſerm. 22.* *Eccl. 24.*

Feſti dies colendi ſunt, & qua ratione. Iudaeorum autem, & feſta, & ſacrificia, ſpiritaliter tractanda.

Cap. 51.

1 *Homil. 9. in Exo. 10. 1.* ORIGENES ſic ait: Habeat in ſe anima defixũ altare, in quo orationũ hoſtias, & miſericordiæ victimas offerat Deo. In quo continentiæ cultro ſuperbiam, quaſi taurum immolet, iracundiam quaſi arietem iugulet, luxuriam, omnemque libidinem, tamquã hircos & hædos litet.

2 *Homil 2. in Leuit.* IDEM inquit: Anima quæ neque vitulum habet, neque ouem &c. Similam tantum habet, ex ipſa panes azymos offert, ex ipſa in ſartagine opus factum, vel in craticula oleo permixtũ. Videtur mihi hæc, quæ anima appellata eſt, homo ille, quem Paulus animalem hominem nominat, intelligendus, qui etiam ſi peccatis non vrgeatur, nec ſit præceps ad vitia, non tamẽ habet aliquid in ſe ſpirituale. Sic enim de ipſo Paulus ait: Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritaliter dijudicatur, ſpiritalis autem examinat omnia. Iſte ergo qui anima nominatur, offert ſolam ſimilam, & panes azymos, ideſt, communem hanc vitam. Verbi gratia. In agricultura, aut in nauigando, aut in aliquibus communis vitæ vſibus poſitus, offert tamen etiam ipſa munus Deo. Secundo in loco, primitiarum, ideſt de initijs fruguum, mandatur oblatio. Quòd ſi bene meminiſtis in die Pentecoſtes fieri lex iubet. In quo illis vmbra data eſt, nobis autem veritas reſeruata eſt: In die enim Pentecoſtes, oblato orationum ſacrificio, primitias aduenientis ſancti Spiritus, Apoſtolorũ ſuſcepit Eccleſia. Et vere hæc fuerunt recentia, quia erat nouum, vnde & muſto repleti dicebãtur. Igni toſta, igneæ namq; linguæ ſupra ſingulos conſederunt. Et medio fracta; frangebantur enim media, cum littera ſeparabatur a ſpiritu. Et bene purgata, purgat enim omnes ſordes pręſentia ſancti Spiritus, remiſſioné tribuens peccatorum. Oleũ quoque miſericordiæ huic ſacrificio infunditur, & thus ſuauitatis, per qđ Chriſti bonus odor efficimur.

IDEM ait: Ille in conſpectu Domini offert ſacrificium, qui non exijt à conſpectu Domini, ſicut Cain, & effectus eſt timens, ac tremens. Si quis ergo eſt, qui habet fiduciam adſtare in conſpectu Domini, & non fugit a facie eius, nec aſpectum eius peccati conſciẽtia declinat, iſte in conſpectu Domini offert ſacrificium. Hoſtia pro peccato, Chriſtus Dominus eſt, & idem ipſe ſacerdos eſt, q peccata populi comedit, & conſumit. Quomodo edit peccata populi? Audi Prophetam dicentem, Deus noſter ignis conſumens eſt, conſumens inquam noſtra peccata, illa deuorat, illa purgat, ſecundum quod alibi dicit, Et purgabo te igni ad purum. Ipſe peccata noſtra ſuſcepit, & in ſemetipſo ea tamquam ignis comedit, & abſumit. Sic denique e contrario, eos, qui permanent in peccatis, mors dicitur deglutiſſe, ſicut ſcriptum eſt. Deglutiuit mors præualens. Hoc puto eſſe, quod Saluator in Euangelio dicebat? Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur.? Atque vtinam & mea terra accendatur ignę diuino, vt vltra non offerat ſpinas, ac tribulos. Sic intelligere debes, & id quod ſcriptum eſt, Ignis accenſus eſt in furore meo, deuorabitq; terram cũ germine ſuo. *Infra*: Similiter iubentur adipes arietis, ij qui circa renes ſunt, & ij qui interiora operiunt, imponi ſuper altare, vt & tu qui hæc audis, ſcias omne quod eſt intra te craſſius, & operit interiora tua, conſumendum vt dicas ſicut Dauid aiebat, Benedic anima mea Dominũ, & omnia interiora mea nomen ſanctum eius. Niſi enim ablata fuerit craſſitudo tua illa, quę tegit interiora tua, non poſſunt ſubtilem & ſpiritalem capere ſenſum, & Dominũ laudare non poſſunt. Quod ſi ablatum fuerit omne quod pingue eſt de renibus, & de omnibus interioribus viſcerum, tunc vere purgatus omni vitio libi-

3 *Homil. . in ca. 7. Leuit.*

Malac. 3.

Deut. 32.

Pſal. 102.

libidinis; iugulaſti hoſtiam pro delicto, & obtuliſti ſacrificium Deo in odorem ſuauitatis.

4 IDEM ſic habet: Perierunt omnes feſtiuitates Iudæorum, & dies ſolemnes, quoniam in loco ſancto & in die feſtiuitatis, Dominũ meũ Ieſum Chriſtum occiderunt; & propterea dicit ad eos Neomenias veſtras, & ſabbata, & feſtiuitates veſtras odiuit anima mea. *Homil. 23. in cap. 28. Numer.* Hic quidem vbi de muneribus mandatur, vbi adhuc peccata non ſunt, dies feſtos meos dicit. Vbi autem peccatum eſt, nõ meos, ſed veſtros dies dicit Dominus. Quia feſtorum leges habemus in manibus, requiramus diligentius quis ſit ordo feſtiuitatum, vt ex ipſis ordinibus, & ſacrificiorum ritu colligere poſſimus, qualiter vnuſquiſq; ex ſuis actibus, & conuerſationibus ſanctis, Deo feſtiuitatem poſſit parare.

Prima ergo eſt feſtiuitas Dei, quæ appellatur indeſinens, de ijs enim mandatur, quæ indeſinenter, & ſine vlla prorſum interruptione matutinis & veſpertinis ſacrificijs offeruntur. Hanc primam poſuit, in qua ſacrificium indeſinens mãdat offerri. Quòd ſcilicet agnoſcat quiſquis ille vult eſſe perfectus, & ſanctus, quia non aliquando quidem agenda eſt Deo; aliquando vero non agenda feſtiuitas, ſed ſemper, & indeſinenter iuſtus agere debet diem feſtum. Sacrificium namq; quod indeſinenter, & in matutinis, & in veſpertinis mandatur offerri, hoc indicatur, vt in lege, ac Prophetis, quæ matutinum tempus oſtendunt, & in Euangelica doctrina, idẽ in veſpertinum, quę veſpera mũdi Saluatoris oſtendit aduentum, indeſinenti intentione perſiſtat. Has ergo feſtiuitates Dominus dicit, & obſeruabitis dies feſtos meos. *Pſal. 140.* Dies ergo feſtus eſt Domini, ſi & ſacrificium indeſinens offeramus, ſi ſine intermiſſione oremus,
5 ita vt aſcendat oratio noſtra, ſicut incenſum in conſpectu eius mane, & eleuatio manuum noſtrarum fiat ei ſacrificium veſpertinum. Eſt igitur prima ſolemnitas ſacrificij indeſinentis, quæ a cultoribus Euangelij, eo modo quo diximus, debet expleri. Sed quoniam (ſicut propheticus ſermo perdocuit) dies *Amos 8.* feſti peccatorum, conuertuntur in luctum, & cantica eorũ in planctũ; certũ eſt, quia qui peccat, & agit diẽ peccati, agere non poteſt diẽ feſtum. Et ideo illis diebus, quibus peccat, offerre non poteſt indeſinens ſacrificium Deo. Sed ille offerre poteſt, qui indeſinenter cuſtodit iuſtitiã, & conſeruat ſemetipſum a peccato. Qua die autẽ interruperit, & peccauerit, certum eſt, ꝙ illa die nõ offert ſacrificiũ indeſinens Deo. Illius autẽ ſolius eſt offerre ſacrificiũ indeſinens, qui indeſinenter & perpetuæ ſe deuouerit caſtitati. Nam ſi oratio iuſti, ſicut incenſum offertur in cõſpectu Domini, & eleuatio manuũ eius ſacrificiũ eſt veſpertinum, dicit autem Apoſtolus ijs qui in coniugijs ſunt, nolite fraudari inuicẽ, niſi forte ex cõſenſu ad tẽpus, vt vacetis orationi, & iterũ, Reuertimini in idipſum, certũ eſt, quia impeditur ſacrificiũ indeſinens ijs, qui coniugalibus neceſſitatibus ſeruiunt. Sed ſunt & alij dies feſti, ijs qui forte nõ poſſunt indeſinẽter offerre ſacrificia caſtitatis. Secũda ergo feſtiuitas ponitur ſabbati, & oportet ſanctorũ quemq; & iuſtũ agere feſtiuitatem ſabbati. Quæ eſt ergo feſtiuitas ſabbati, niſi illa, de qua Paulus ait: *Heb. 4.* Relinquitur ergo ſabbatiſmus populo Dei, hoc eſt ſabbati obſeruatio. Relinquẽtes ergo Iudaicas ſabbati obſeruationes, qualis debeat eſſe Chriſtiani ſabbati obſeruatio, videamus. Die ſabbati nihil ex omnibus mundi actibus oportet operari. Si ergo deſinas ab omnibus ſecularibus operibus, & nihil mundanũ geras, ſed ſpiritalibus operibus vaces, ad Eccleſiã cõuenias, lectionibus diuinis, & tractatibus aurem præbeas, & de cęleſtibus cogites, de futura ſpe ſollicitudinẽ geras, venturũ iudiciũ præ oculis habeas, non reſpicias ad pręſentia & viſibilia, ſed ad inuiſibilia & futura, hæc eſt obſeruatio ſabbati Chriſtiani. Qui ceſſat ab operibus ſæculi, & ſpiritalibus vacat, iſte eſt, qui ſacrificiũ ſabbati, & diem feſtũ agit ſabbatorũ. Neq; onera portat in via. Onus enim eſt omne peccatũ, ſicut dicit Propheta, *Pſal. 37.*

phetá, Et ſicut onꝰ graue, grauatę ſunt ſuper me, neq; ignẽ accendit, illũ ſcilicet ignẽ, de quo dicitur, Ite in lumine ignis veſtri, & in flãma quam accendiſtis in ſabbato vnuſquiſq; ſedet in loco ſuo, & nõ procedit ex eo. Locus ſpiritalis animę, iuſtitia eſt, ſanctificatio, ſapientia, & veritas. Ex quo loco eam non oportet exire, vt vera ſabbata cuſtodiat, & diem feſtũ in ſacrificijs exigat ſabbatorum, ſicut & Dominus dicebat, Qui in me manet, & ego in illo. Vera ſabbata & perfecta ſi videamus qualia ſint, videbimus ꝙ vltra hunc mundũ eſt veri ſabbati obſeruatio. Qđ enim ſcriptum eſt in Geneſi, quia requieuit Deus die ſabbati ab operibus ſuis, nõ videmus nec tunc factũ in die ſeptima, nec nũc fieri. Semper enim vi-

Matt. 5. demus Deũ operari, & nullũ ſabbatum eſt, in quo Deus non operetur, in quo nõ producat ſolem ſuum ſuper bonos & malos, & pluat ſuper iuſtos & iniu-

Pſal. 146. ſtos, in quo non producat in mõtibus

7 fœnum, & herbam ſeruituti hominũ,

1. Reg. 2. in quo non percutiat & ſanet, dedu-

Deut. 32. cat ad inferos & reducat; in quo non occidat, & viuere faciat; rerum enim conditor, vſque ad conſummationem ſæculi a prouiſione & diſpenſatione creaturarum, non ceſſat. Erit ergo verũ ſabbatum, in quo requieſcet Deus ab omnibus operibus ſuis, ſęculum futurum, tunc cũ aufugiet dolor, & triſtitia, & gemitus, & erit omnia & in omnibus Deus. In quo ſabbato concedat nobis Deus offerre cum angelis ſacrificium laudis reddẽtes altiſſimo vota noſtra, quæ hic diſtinxerunt labia noſtra. Tunc ſacrificium indeſinens, quod ſupra expoſui, melius offeretur. Tunc melius indeſinenter poterit anima aſſiſtere Deo, & offerre ſacrificium laudis. Tertia feſtiuitas eſt neomeniæ dies, in qua offertur & hoſtia. Neomonia autem dicitur noua Luna, eſt ergo iſta feſtiuitas cum luna innouatur, noua autem dicitur, cum ſoli proxima fuerit effecta, & valde ei coniuncta; ita vt ſub claritate eius lateat. Sicut vmbra futurorum eſt ſabbatum, ita &

Coloſſ. 2. neomenia. Vnde Paulus ait: Nemo vos iudicet in cibo aut potu aut parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum, quæ ſunt vmbra futurorum. Neomeniam diximus appellari, cum luna innouari cęperit, & ſoli proxima fuerit, penituſq; coniuncta. Sol iuſtitiæ Chriſtus eſt, huic ſi luna, ideſt Eccleſia ſua quæ lumine ipſius repletur, iũcta fuerit, vt penitus ei adhæſerit, ita vt ſecundũ verbum Apoſtoli, qui ſe iungit Domino vnus cũ illo ſpiritus fiat, tũc feſtiuitatẽ neomeniæ agit, tunc enim noua efficitur, cum abiecerit veterem hominem, & induta fuerit nouũ, qui ſecundum Deum creatus eſt, atque ita merito innouationis ſolẽnitatẽ, quæ eſt neomeniæ feſtiuitas, geret. Tunc denique eſt, quando neque videri, neque comprehendi humanis aſpectibus poteſt. Anima enim cum tota ſe ſociauerit Domino, nihil omnino terrenum cogitat, nihil mundanum requirit, nec hominibus placere ſtudet, ſed totam ſe ſapientiæ, totã calori, totam lumini ſancti Spiritus mãcipauerit, ſubtilis & ſpiritalis effecta, quomodo cerui ab hominibus, aut ab humanis poteſt conſpectibus apprehendi? Animalis namq; homo intelligere, & diſcernere non poteſt ſpiritalẽ; & ideo digniſſime diem feſtum aget & hoſtiam neomeniæ Domino, vtpote per ipſum innouata iugulabit. Quarto in loco ponitur inter feſtiuitates Dei, paſchæ ſolemnitas; in qua feſtiuitate agnus occiditur. Sed vide tu agnum ve-

rum, agnum Dei; & dicito, quia Pa- 1. Cor. 5.

ſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Iudæi carnali ſenſu comedant carnes agni; nos autem comedamus

carnem Verbi Dei. Ipſe enim dixit, Ioan. 6.

Niſi manducaueritis meam carnem, non habebitis vitam in vobis. *Infra*: Poſt hanc immo continuata huic, feſtiuitas ſequitur azymorum, quam merito celebrabis, ſi extermines omne fermentum malitiæ ab anima tua, & azyma ſinceritatis veritatiſque cuſtodias. Non horret Dominus, & iubet exterminari animam de populo ſuo, ſi parum aliquid fermenti huius ex farina conſperſi, in domo ſua

ha-

habuerit, ſed illud magis eſt, quod horreſcit, & merito horreſcit Deus, ſi malitia, ſi ira, ſi nequitia ſpiritali infermentetur anima, & intumeſcat ad flagitia. Hæc non vult eſſe in anima Deus, & tale fermentum, niſi abiecerimus de domo animæ noſtræ, merito exterminabitur. Sed ne contemnas etiam ſi paruam intra te videris fermentari malitiam, quia modicum fermenti totam maſſam corrumpit, & ideo neque de paruo peccato negligas, quoniam ex vno peccato generatur & aliud. Et ideo ſi vis agere azymorum feſtiuitatem cum Deo, ne paruum quidem malitiæ fermentum intra te reſidere patiaris. Poſt hanc ſequitur ſexta feſtiuitas, quæ dicitur nouorum, id eſt cum primitiæ de nouis fructibus offeruntur. Si ergo tu vis nouorum feſtum agere cum Domino, vide quomodo ſemines, aut vbi ſemines, vt poſſis tales metere fructus, ex quibus lætari facias Deum, & agere diem feſtum. Quod aliter implere non poteris, niſi audias Apoſtolum dicentem, Qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam. Si ſic ſemines, & ſic metas, vere diem feſtum ages nouorum. Propterea & Propheta admonet dicens, Innouate nobis noualia, & nolite ſeminare ſuper ſpinas. Qui ergo cor ſuum & interiorem hominem renouat de die in diem, iſte ſibi innouat noualia, & non ſeminat ſuper ſpinas, ſed ſuper terram bonam, quæ reddat ei fructum triceſimum, ſexageſimum, aut centeſimum. Iſte eſt ergo qui in ſpiritu ſeminat, & colligit fructum ſpiritus. Fructus autem ſpiritus eſt gaudium, pax, patientia, bonitas. Si hos, aliosque ſimiles fructus colligat, digniſſime nouorum fructuum feſtiuitatem Domino aget. Tunc deinde ſequitur feſtiuitas ſeptimorum. Sicut enim inter dies, ſeptimus quiſque dies obſeruatur ſabbatum, & eſt feſtiuitas, ita & inter menſes ſeptimus quiſq; menſis, ſabbatum eſt menſium. Agitur ergo in eo feſtiuitas, quæ dicitur ſabbata ſabbatorum, & fit in die prima menſis, tubarum memoria. Qui Scripturas ſacras poteſt memoriæ mandare, & in lege Domini meditatur die ac nocte, iſte feſtiuitatem gerit memoriæ tubarum. Eſt adhuc & alia feſtiuitas cum affligunt animas ſuas, & humiliant ſe Deo feſta celebrantes. O mira feſtiuitas, dies feſtus vocatur afflictio animæ: Hic enim (inquit) dies eſt propitiationis decima die menſis ſeptimi. Si vis diem feſtum agere, ſi vis vt Deus lætetur ſuper te, affige animam tuam, & humilia eam. *Infra*: Iam vero vltimus dies feſtus Dei, quis ſit videamus. Scenophegia inquit: Lætatur ergo ſuper te, cum te viderit in hoc mundo in tabernaculis habitantem; cum te viderit non habere fixum, ac fundatum animum ſuper terras, nec deſiderantem, quę terrena ſunt, nec vmbram vitæ huius, quaſi poſſeſſionem propriam & perpetuam deputantem, ſed velut in tranſitu poſitum, & ad veram illam patriam, vnde egreſſus es Paradiſi, feſtinantem, ac dicentem, Aduena ego ſum apud te & peregrinus ſicut omnes patres mei. In caſulis enim habitauit Abraham cum Iſaac, & Iacob coheredibus repromiſſionis eiuſdem. Cum ergo incola fueris, & peregrinus in terris, & non eſt mens tua fixa, & radicata in deſiderijs terrenorum, ſed paratus es, vt cito tranſeas, ſed paratus es extendere te ſemper ad anteriora vſquequo peruenias ad terram fluentem lac & mel, & hereditatem capias futurorum. Sic te poſitum in ijs ſi videat Deus, lætatur in te, & diem feſtum aget ſuper te. *Infra*: Quia perfecta feſtiuitas in cœlo eſt, dixit Paulus, Nemo vos iudicet in parte diei feſti. Non dixit in die feſto, ſed in parte diei feſti. Ex parte enim, & non ex integro diem feſtum in hoc mundo poſiti celebramus. Interpellamur enim etiam ſi nolumus ab onere carnis, pulſamur a concupiſcentijs eius, curiſq; & ſollicitudinibus terebramur. Veniet quod perfectũ eſt, & perfecti feſtiuitati cedet

Marginalia: 9 (beside "ſcat ad flagitia"); *Galat.* 6 (beside "teris, niſi audias"); *Hier.* 4 (beside "Propheta admonet"); 10 (beside "Sicut enim inter dies"); *Leu.* 15. (beside "Eſt adhuc"); *Pſal.* 38. (beside "de egreſſus es"); *Heb.* 11. (beside "ac dicentem"); *Coloſſ.* 2. (beside "ſtiuitas in cœlo")

det feſtiuitas, quæ ex parte eſt.
16 IDEM explicans illa verba: Obſecro vos fratres, vt exhibeatis corpo- *Lib. 9. epiſt. ad Rom. 10. 3.*
ra veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, ſic ait: Cultus qui dudum in pecudum mutorum corporibus conſiſtebat; nunc, inquit, in corpore rationabilis hominis offeratur, & corpora magis veſtra, quàm pecudum fiant ſacrificium Deo, atque in ſacris altaribus collocentur. Hi enim qui mēbra ſua mortificant ab incentiuo libidinis, & furoris, & actus corporis ſui, Deo placitos habent, hoſtiam viuentem ſanctam Deo placentem rationabiliter offerunt, & legem ſacrificiorū, quæ in Leuitico lata eſt, ſecūdum ſpiritalem intelligentiam complent. Verbi gratia. Vt ibi offerebant vitulum primo in loco, vel ſecundo arietem, aut tertio hircum, aut quarto turtures, vel etiam pullos columbarum, vt in his vniuſcuiuſque anima purificaretur pro qualitate geſtorū, hæc nunc in ſuo corpore vnuſquiſque purificās, & ſpiritali ſenſu diſcernens, rationabili obſequio viuentem hoſtiam obtulit Deo. Si quis ſuperbiam corporis ſui vincit, immolat vitulum, ſi iracundiam ſuperat, iugulat arietem, ſi libidinem vincat, in holocauſtum offert hircum, ſi vagos & lubricos cogitationum reſecet volatus, columbas & turtures immolat. Nunc autem Paulus obſecrat credentes in Chriſto, vt corpora ſua exhibeant hoſtiam viuentem ſanctam. Viuentem dicit hoſtiā, quæ vitam, hoc eſt Chriſtum in ſe gerit, & dicit, Mortificationem Domini noſtri Ieſu Chriſti in corpore noſtro circūferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corpore noſtro mortali, ſanctam dicit, in qua Spiritus ſanctus habitat. Placentem Deo vtpote à vitijs, & peccatis ſeparatam. Hæc autem anima, rationalis cultus eſt Dei. Huiuſcemodi hoſtias Dei miſeratio prouidit, qui bus ſi vnquam lapſus acciderit, per rationabile obſequium & hoſtias, eo modo quo ſupra diximus, immolata reparari poſſit anima, ac reſtitui ad ſalutem.

HIERONYMVS explicans illa verba: Si auerteris a ſabbato pedē tuum, facere voluntatem tuam in die ſancto meo, & vocaueris ſanctum delicatum, & ſanctum Domini glorioſum, & glorificaueris eum, dum non facis vias tuas &c. ſic inquit: Nunc præmia repromittit, ſi cohibere voluerit pedem ſuum in ſabbato, ne faciat voluntates ſuas, & diem ſanctum Domini ſuis commaculet voluntatibus. Lege præceptum eſt, ne in ſabbatis opus ſeruile faciamus, ne accendamus ignem, vt in vno ſedeamus loco, vt illa tantū faciamus opera, quæ ad animæ ſalutem pertinent. Quod ſi iuxta litteram accipiamus, penitus impleri non poteſt. Quis enim poteſt hoc facere, vt tota die ac nocte ſedens in ſabbato, de vno loco non recedat, immo ne leuiter quidem ſe commoueat, quod ſi fecerit, tranſgreſſor legis fit? Ex vno igitur mandato, quod iuxta litteram impoſſibile eſt, & cetera cogimur ſpiritualiter intelligere, ne faciamus ſeruile opus, & perdamus animæ libertatem. Qui enim facit peccatum, ſeruus eſt peccati, ne onus portemus in ſabbato, quale portabat ille, qui dicebat, Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, quaſi onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Ne iniquitas quæ ſedet ſuper talentum plumbi, in nobis habeat poteſtatem, ne vos voluptas corporis & liuido ſuccendant. Omnes enim adulterantes, quaſi clibanus corda eorum, & diaboli iacula ignita ſunt, vt ſagittent in obſcuro rectos corde. Præcipitur quoque nobis, vt arrepto nobis aratro, nō reſpiciamus poſt tergum, vt tectorum
altitudinem conſcendentes, nequa- 13
quam ad tollenda ſæculi veſtimenta velimus deſcendere, ſed vt audiamus cum Moyſe, tu vero hic ſta mecum, & ſedeamus cum Domino, laſſi in via huius ſęculi ſuper puteum Samaritanæ, vt audiamus Apoſtolum dicentē, State firmi, & immobiles, ne patiamur illud quod Iudas paſſus eſt proditor, qui perdidit locum miniſterij ſui, illiusq; ſemper ſententiæ recordemus,

12 *Libro 16. in cap. 58. Eſa. 10. 4.* *Exo. 20.* *Deut. 5.* *Ioan. 8.* *Pſal. 37.* *Zach. 5.* *Oſee 7.* *Luc. 7.* *Exod. 34.* *Ioan. 4.* *1. Cor. 15.*

Si ſpi-

Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris. *Eccl. 10.* Qui ſic quieſcit in Sabbato, lauat inter innocentes manus ſuas, nec mouet pedes, vt ſuas faciat voluntates, iſte celebrat ſabbata Domini delicata. *Cap. 4.* Qui ſabbatiſmus, iuxta epiſtolam quę ad Hebręos ſcribitur, repromittitur nobis in cęleſtibus, & gloria præparatur, vt dum non facimus vias noſtras in ſabbato, nec inuenitur voluntas noſtra, vt loquamur ſermoné, quo ſcilicet, nec opere, nec ſermone peccemus. Alioquin ſi hęc tantum prohibentur in ſabbato, ergo in aliis ſex diebus, libertas nobis tribuitur delinquendi. Quod ſi ſtultum eſt credere, ſupereſt vt ſabbatum, quod interpretatur requies, omni tempore ſanctificandum ſit a fidelibus, dum non carnis ſed animæ faciunt voluntaté. *Matt. 11.* Ad hoc ſabbatum, omni feſtiuitate celebrandum, Saluator nos prouocat in Euangelio dicens, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis & ego vobis dabo requiem, vt peccatorum onera deponentes ſabbatizemus in Chriſto. Poſtquam vero vocaueris ſabbata delicata, & non moueris in ſabbato pedem tuum ad opus ſeruile faciendũ, tunc in re implebitur, quod ſequitur. Tunc delectaberis ſuper Dominum, & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, & cibabo te hereditate Iacob patris tui.

14 *Lib. 1. in c. 1. Lamentationũ Hieremiæ.* IDEM exp'icans verba illa: Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius, ait: Præcepto legis, ab exteriori opere in ſabbato ceſſatur. Hoſtes enim ſabbata videntes irrident, cum maligni ſpiritus, vacationis ocia, ad cogitationes illicitas pertrahũt, vnaquæque anima quæ remota ab externis actionibus ſeruire Deo creditur, eo magis eorum tyrannidi, illicita cogitando famulatur. Sancti autem viri, qui mundi operibus, non corpore ſed virtute ſopiuntur, laborioſius dormiunt, quám vigilare potuerunt, quia in eo quòd actiones huius ſeculi deſerentes ſuperant, robuſto cõflictu quotidie contra ſemetipſos pugnant, ne mens per negligentiã torpeat, ne ſubacto ocio, ad deſideria immunda frigeſcat, Agit hæc, & a mundi huius inquieta cõcupiſcentia ſe penitus ſubtrahit, ac terrenarum actionum ſtrepitum deſerit, & per quietis ſtudium, virtutibus intenta, vigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur, niſi ab his quę exterius implicant, ſtudioſe ſubtrahatur. Hinc Paulus ait, Nemo militans Deo *1. Tim. 2.* implicat ſe negocijs ſęcularibus.

15 *Lib. 13. in c. 44. Ezec.* IDEM explicans verba illa: Et ſabbata mea ſanctificabunt, ſic habet: Adhuc ſacerdotibus pręcipitur. In quibus obſeruandum, quòd non dixerit abſolute, & ſabbata ſanctificabunt, *Eſai. 1.* vel iuxta Eſaiam, Neomenias, & ſabbata veſtra odiuit anima mea, ſed cũ diſtinctione ſabbata mea, Vnde in Euãgelio ſcriptum eſt, *Matt. 12.* Sacerdotes in templo ſabbatum violant, & ſine crimine ſunt, non ſabbatum Dei, ſed ſabbatũ litteræ, ſabbatum Iudęorum, quod recte violant, qui ſunt genus electum, regale ſacerdotium. *Heb. 4.* Porro ſabbatum quod ſanctificatũ eſt, illud intelligamus, quod & Apoſtolus docet relictũ eſſe populo Dei, de quo dicitur, ſi introibunt in requiem meam, quod Hebraice ſabbatum nominatur. Sanctificat autem ſabbatum Dei, qui non portat onus peccati in ſabbato, nec dicit, Sicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. *Pſal. 37.* Qui talis non colligit ligna in ſabbato, *1. Cor. 3.* nec ſuperædificat fundamento Ieſu Chriſti, ligna, fœnum, & ſtipulam, neque accendit ignem, qui inutilem conſumat materiam, & die ſabbati in vno permanet loco, nec foras egreditur, ſed quaſi columna in templo Dei poſitus permanet, ſuper quo Ioannes ſcribit in Apocalypſi, *Apoc. 3.* qui vicerit faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius.

16 *Lib. 3. in c. 14. Zach. 10. 5.* IDEM exponens illa verba: Et omnes qui reliqui fuerint de vniuerſis gentibus, quæ venerint contra Hieruſalem aſcendent ab anno in annum, vt adorent Regem Dominum exercituum, & celebrent feſtiuitatem taber-

naculorum, ait: Huius ſolemnitatis, iſtud exordium fuit. Egreſſus populus Iſrael de Ægypto, per vaſtam & terribilem ac latam ſolitudinem, in qua non erat domus, villa, oppidum, faciebat ſibi tabernacula, atque tentoria, quæ nunc papiliones vocantur; in quibus cum coniugibus morarentur ac liberis, & cibum caperent, & per diem; ſolis ardorem, & per noctem, rorem & frigus deuitarent, iuſſumque eſt, vt in menſe ſeptimo quintadecima die menſis, fieret tabernaculorum ſolemnitas.
Deut. 6. Et cum te interrogauerit, inquit, filius tuus cras dicens, Quid ſibi volũt hæc tabernacula, reſpondebis ei, Multo tempore peregrinati ſumus in Ægypto, de qua eduxit nos Dominus in ſolitudinem, & idcirco tabernacula ſuſcitamus, vt beneficiorum Dei omni tempore recordemur, cum cœperimus habitare in vrbibus. Præcepit
Leuit. 23. quoque vt facerent tabernacula de ligno pulcherrimo cedro, & de palmarum ramis, ac frondibus ligni denſiſſimi, & ſalicis, & populi. Quamdiu in profectu ſumus, & in curſu, atq; certamine, habitamus in tabernaculis, huc omni mente nitentes, & de tabernaculis ad firmam ſtabilem ſedem trã-
Pſal. 38. ſeamus, ideſt domum Dei. Vnde qui
17 in Aegypto eſt, loquitur, aduena ego ſum apud te & peregrinus. Qui autem egreditur de Ægypto, & ingreditur virtutum ſolitudinem, carpit iter ſuũ,
Pſal. 41. & dicit in Pſalmo, Tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei. Admirabile eſt enim, nolle habitare cum Ægyptijs, ſed ſubmerſo Pharaone, terram cupere promiſſionis
Pſ. 117. intrare. Vox enim exultationis, & ſalutis in tabernaculis iuſtorum. *Infra*: Qui in iſtiuſmodi habitat tabernaculis, & de tabernaculis ad atria, & de atrijs ad domum, & de domo ad templum Domini, ire feſtinat, debet celebrare ſolemnia tabernaculorum in ligno ſapientiæ pulcherrimo, de quo in
Cap. 3. Prouerbijs dicitur, Lignum vitæ eſt his qui apprehenderint eam, & qui tenuerit eam beatus. Et in ramis palmarum, in quibus ſignum victoriæ, & virtutis præmium continentur, & in frondibus denſiſſimæ arboris, quàm myrtum Iudæi intelligunt, propter mortificationem carnis ac libidinum. Et in ramis, inquit, ſalicis, quæ arbor indicat caſtitatem. Aiunt medici, & qui de arborum naturis ſcripſere, quod ſi quis florem ſalicis mixtum aqua biberit, omnis in eo frigeſcat calor, & libidinis vena ſiccetur, vtraq; filios generare non poſſit. Qui talium arborum ramis protectus fuerit, exerceat feſtiuitatem tabernaculorum, ſextum menſem tranſiens, qui refertur ad mundũ; & in ſeptimo agens ſabbatum ſpirituale, in quintadecima die menſis eiuſdem quando noctis Luna pleniſſima eſt, & omnes eius tenebræ, claro lumine reſoluuntur.

BERNARDVS ſic habet: In feſtis Sanctorum, ad hoc vigiliæ proponuntur, vt euigilemus, ſi in aliquo peccato vel negligentia dormitamus; & præoccupemus faciem Sanctorũ in confeſſione. *Infra*. Tria ſunt quæ in feſtiuitatibus Sanctorum vigilanter conſiderare debemus, auxilium ſancti, exẽplum eius, & confuſionem noſtram. 18 *In vigilia Apoſtolorum Petri, & Pauli.*
Auxilium eius, quia qui potens in terra, potentior eſt in cœlo ante faciem Domini Dei ſui. Si enim dum hic viueret, miſertus eſt peccatoribus, & orauit pro eis, nunc tanto amplius; quanto verius agnoſcit miſerias noſtras, orat pro nobis Patrem, quia beata illa patria charitatem eius non immutauit, ſed augmentauit. Neq; enim, quia impaſſibilis omnino, ideo & incõpaſſibilis factus eſt, ſed nunc potius induit ſibi viſcera miſericordiæ, cum ante fontem miſericordiæ exiſtit. Eſt & alia cauſa, quę magis vrget ſanctos, vt ſolliciti ſint de nobis, quia iuxta vocem Apoſtoli. Deus prouidet pro nobis, ne ſine nobis conſummentur, ſicut ait ſanctus Dauid, me expectant Pſ. 141.
iuſti donec retribuas mihi. Debemus etiam attendere exemplum eius, quia quamdiu in terris viſus eſt, & cũ hominibus conuerſatus eſt, non declinauit ad dexteram neque ad ſiniſtram, ſed viam regiam tenuit, donec veni- 19

ad il-

Ioan. 14. ad illum, qui dicit, Ego ſum via, veritas, & vita. Intuemini humilitatem operum eius, auctoritatem verborum eius, & tunc videbitis quomodo tam verbo, q̃ exemplo vixerit inter homines, qualia nobis veſtigia dereliquerit, vt ambulemus per ea, & non erremus in eis. Sed & diligentiori ſtudio & intuitu, confuſionem noſtram inſpiciamus, quia homo ille ſimilis nobis fuit paſſibilis, ex eodem luto formatus, ex quo & nos. Quid ergo eſt, qđ non ſolum difficile, ſed & impoſſibile credimus, vt faciamus opera quæ fecit, vt ſequamur veſtigia eius? Confundamur fratres, & contremiſcamus ad vocẽ illam, ſi forte hæc cõfuſio adducat nobis gloriam, ſi forte generet gratiam nobis timor iſte. Homines iſti fuerunt, qui præceſſerunt nos, qui tam mirabiliter proceſſerunt per vias vitæ, vt vix eos homines fuiſſe credamus. Sic ergo in Sanctorum ſolemnitatibus, & gaudere, & confundi debemus, gaudere quia patronos præmiſimus, cõfundi quia eos imitari nõ poſſumus. Etſi magna eſt gaudiorum materia, ſed maxima eſt dolorum Memor *Pſal. 76.* fui Dei clamat iuſtus, & delectatus ſum, ſed ſtatim ſubiungit, Defecit ſpiritus meus, turbatus ſum, & non ſum locutus.

20 *In ſer. beati Martini.* IDEM inquit: Martinus lucerna erat ardens, & lucens, eum ſaltem non pigeat imitari. Sed imitari in eo, quod eſt imitabile, non autem quod mirabile exhibetur. Ad menſam diuitis ſedes hodie, diligenter conſidera quæ tibi apponuntur. Diſcerne inter cibos, & vaſa ciborum, illos enim iuberis tollere, ſed non illa. Diues eſt iſte Martinus diues in meritis, diues in miraculis, diues in virtutibus, diues inſignis. Diligenter ergo conſidera, quæ apponuntur tibi, quædam videlicet ad admirationem, & quæ ad imitationem, quid apponitur, & in quo Miracula eius, mirifica quædam vaſa dixerim diuitis huius, auro grauia, gemmis micãtia, pariterq; materia & opere pretioſa. Noli in his ſaporem quærere, ſed mirare ſplendorem. Habet intra paropſides iſtas, ciborum copiam, delicias vtiq; ſpiritales, vt non modo videant & mirentur, ſed edant pauperes & ſaturentur, atque in illis quidem Dominum laudent, porro in his, viuant corda eorũ. Vt ergo ſit iucunda, decoraq; laudatio in admiratione, etiam viuant ex imitatione, & vt auidius ſumant delicias, ipſas quoq; diuitias curioſius contemplentur.

Fides (quæ Dei donum eſt) fundamentum virtutum eſt, quam comitari debent opera, vt proficua ſit valde, & conſeruetur melius. Cap. III.

ORIGINES explicãs illa verba: Similis eſt dilectus meus capreæ, hinnuloq; ceruorũ ſic ait: Hoc nos non prætereat, ꝙ prius capreæ, & ſic hinnulo ceruorum comparatur, cum vtiq; maius animal ceruus quàm caprea videatur. Sed animaduerte ne illa potius in his habenda ſit ratio, quia cum dupliciter conſtet ſalus credentium, per agnitionem fidei, & operum perfectionem, ratio fidei, quæ pro intuitu, & inſpectione contemplationis capreæ comparatur, primus habeatur ſalutis gradus, ſecundo verò in loco operum perfectio, quæ formam cerui tenet vincentis, & perimentis venena ſerpentum, ideſt artes diabolicas, memoretur. Sic ergo ſponſa ſimilem dicit eſſe dilectum ſuum capreæ, & hinnulo ceruorum in montibus Bethel, Bethel vero domus Dei interpretatur, montes ergo qui in domo Dei ſunt, poſſunt legis & Prophetarum, ſed & Euangelica, & Apoſtolica accipi volumina, in quibus & fides Dei perſpicitur, & contemplatur, & operum perfectio dicitur, & adimpletur. 1 *Hom. 3. ex poſt. 2. in Cant. to 2.*

2 *Hom. 16. in c. 21. Matt. to. 3.* IDEM explicans geſtũ illud Chriſti Domini, qui eſuriens, veniensq; ad ficulneam, in qua reperit ſola folia abſque fructu, quam maledixit, & aruit continuo ait: Eſurit Ieſus ſemper in iuſtis, volens manducare fructũ

Spiritus

Spiritus ſancti in eis . . Et ſunt eius eſcæ, gaudium, pax, patientia noſtra, & reliqua. Quæ quidem quãdiu fructificamus, non areſcimus. Si autem venienti Domino, & quærenti huiuſmodi fructum, vt manducet in nobis, non exhibuerimus, dicet ad nos, Nunquã ex vobis fructus naſcatur in ſempiternum. Et vide quoniam ſecus viam erat hæc ficus, quæ folia tantum habuit ſine fructu. Sic enim, & terra quæ ſecus viam eſt (licet fuerit ſeminata) nullum fructum producit, diripientibus volucribus ſemina ſeminata. Quamdiu ergo non venit Ieſus ad aliquam ficum, nec quærit fructum eius, ſed patienter agit, & ſuſtinet, ſi forte proferat fructum, non exſiccatur, ſi autem venerit eſuriens, & fructum requirens, & inuentus fuerit aliquis nihil iuſtitiæ habens, niſi profeſſionem tantummodo fidei (quod eſt folia ſine fructu) mox exſiccatur, etiam hoc ipſum quod videtur fidelis, amittens. Et eſt multos in Eccleſia videre tales, qui multo tempore portauerunt fidei nomen, oſtendentes tantummodo quia viuunt, omnino autem ſunt ſicci. Quos quia non fructificabant, videmus recedentes à fide, & ſiccos. *Infra*. Frequenter per multos annos quis conſtitit ficus, & non eſt ſiccatus. Veniente autem in vltimo vitæ eius ad eum Chriſto, & quærente fructum in eo, & nõ inueniente, ſiccatur, & tantorum annorum perdidit ſubito vitam. Et hoc fit, vt impleatur
Matth. 25. tur ſermo Dominicus dicens, Omni habenti dabitur, & abundabit, qui autem non habet, & ipſum quod habet auferetur ab eo, vt non ſit ocioſum quod habet.

3 CHRYSOSTOMVS ſic habet: Poſtquam regius vates dixit, Credidi propter quod locutus ſum, ſubintulit, Ego autẽ humiliatus ſum nimis. Si nos hoc ſentiremus de Deo quod Dauid, nullus eſſet ex nobis qui non & ipſe de ſe clamaret, Ego autem humiliatus ſum nimis. Etenim quiſquis indicibilem Dei maieſtatem oculo cordis contemplatur, & cognoſcit Deum, homine, tanto ſublimiorem, quanto cœlum formica ſublimius, nõ mirum ſi ſtupeſcat intra ſe, & dicat, Ego autem humiliatus ſum nimis. Vnde & Abraham in comparatione Dei, *Gen. 18.* terram ſe eſſe, ac cinerem videbat, & dicebat, Ego autem ſum terra, & cinis. Contra ſuperbi. Deum non cognoſcunt, neque ſemetipſos quid ſint ſciunt. Quo pacto enim qui non antea cognouit opificem, agnoſcet ſeipſum eſſe figmentum? Quia enim neſcitur Dominus, naſcitur ſuperbia. Id *Eccl. 10.* quod atteſtatur ſcriptura dicens, Initium ſuperbiæ eſt neſcire Deum. Dauid non erat talis, ſed ſciens Deũ cor contritum, & humiliatum non deſpicere, humiliauit ſeipſum.. *Infra*: Ego *Pſ. 115.* dixi in exceſſu meo. Omnis homo mẽdax. Amator Dei Dauid cum vellet oculo cordis Deum contemplari qualis eſſet, fieretq́; extra carnis deſideria, poſtquam mente aerem cœlumq́; tranſijt, & ad angelicas virtutes volauit, ingreſſusq́; eſt ad puriſſimam, & materiæ expertem Dei ſpeciem, vidit diuinitatis maieſtatem ſplendore, & incomparabili decore fulgere, ita vt nullus hominum nullaque diuina lingua magnitudinem Dei ſufficiat enarrare, & propterea in tali ecſtaſi factus, re diligenter cognita, magna fiducia pronunciat dicens. Ego dixi in exceſſu meo, Omnis homo mendax.

HIERONYMVS explicat verba illa: Putaſne cum venerit Filius hominis inueniet fidem in terra, & ait: Fidem illam dicit, de qua Dominus aiebat, Fides tua te ſaluam fecit, & alibi de Centuriore, Non inueni tantam fidem in Iſrael? Et rurſus ad Apoſtolos, Quid timidi eſtis modicæ fidei? Nec non, & in alio loco, ſi autem habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic monti, iacta te in mare, & ſic fiet. Hæc eſt fides, quam raro inuentam Deus pronunciauit. Hęc eſt fides, quæ etiam apud eos qui bene credunt, difficile perfecta inuenitur. Fiat tibi inquit Deus ſecundum fidem tuam. Hanc ego vocem audire nolo.

Margin notes: *Homil. in Pſal. 115. Credidi propter q̃d locutus ſum. to. 1.* — 4 *In dialogo aduerſus Luciferianos to. 2.* — *Luc. 18.* — *Matth 8.* — *Matth. 17.*

Si

Matth 15. Si enim ſecundum fidem meam, fiat mihi, peribo, & certe, credo in Deum Patrem, credo in Deum Filium, credo in Deum Spiritum ſanctum. Sæpe quippe venit inimicus homo, & inter Dominicam meſſem, zizania interſerit. Neque hoc dico quod maius quicquam ſit, quàm ſacramenti fides, quã puritas animæ, ſed indubitata ad Deũ fides, ardua reperitur. Verbi gratia. Ad orationem aſſiſto, non orarem, ſi non crederem, ſed ſi vere crederem illud cor quo Deus videtur, mundarem, manibus tunderem pectus, genas lachrymis rigarem, corpore inhorreſcerem, ora pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eoſq; fletu perfunderem, crine tergerem, hærerem certe trunco crucis, nec prius amitterem, quàm miſericordiam impetrarẽ. Nunc vero creberrime in oratione mea, aut per porticus deambulo, aut abductus vana, vel turpi cogitatione, etiam quæ dictu erubeſcenda ſint, gero. Vbi eſt fides? Siccine putamus oraſſe Ionam? ſic tres pueros? Sic Danielem inter leones? Sic certe Latronem in cruce? Et hæc ego exempli cauſa ad intelligentiam ſenſus protuli. Cæterum conueniat vnuſquiſque cor ſuum, & in omni vita inueniet, quàm ratum ſit fidelem animam inueniri.

5 *In ſymbolo Ruffini. to. 9.* Apud eundem legitur: Tradunt maiores noſtri poſt aduentum Spiritus ſancti, præceptum Apoſtolis à Domino datum, vt ad prædicandam fidẽ, ad ſingulas proficiſcerentur nationes. Diſceſſuri itaq; ab inuicem, normam ſibi prius futuræ prædicationis in cõmune conſtituunt, ne diuerſum aliquid his qui ad fidem Chriſti inuitabantur, exponerent. Omnes igitur in vno poſiti, & Spiritu ſancto repleti, hanc breuem dandam eſſe regulã credentibus ſtatuunt. Symbolum autem hoc appellari voluerunt. Symbolum enim græce, & indicium dici poteſt, & collatio hoc eſt, quod plures in vnum conferunt. Id enim fecerunt Apoſtoli in his ſermonibus, in vnum conferendo, quod vnuſquiſque ſenſit. *Infra:* Diſceſſuri igitur ad prædicandum Apoſtoli, iſtud vnanimitatis & fidei ſuæ indicium poſuerunt, non ſicut filij Adam diſceſſuri ab alterutrũ turrim ex latere cocto & bitumine cõſtruentes, cuius cacumen vſq; ad cœlum pertingeret, ſed monumenta fidei quæ ſtarent aduerſus faciem inimici è lapidibus viuis, & margaritis dominicis ædificantes, quam neque venti implerent, neque flumina ſubruerent, neq; tempeſtatum ac procellarum turbines mouerent. *Infra:* Credo, igitur, primo omnium ponitur, ſicut ad Hebræos ſcribens, ait Paulus: Accedentem ad Deum, oportet primum credere, quia eſt, & quia inquirentibus ſe remunerator eſt. Sicut enim mare non ingreditur, & liquido ac profundo ſeſe committit elemento, niſi ſe prius credat poſſe ſaluari, nec agricola ſemina ſulcis obruit, & fruges ſpargit in terram, niſi crediderit venturos imbres, affuturum quoque ſolis temporem, quibus terra confota, ſegetes multiplicata fruge producat, ac ventis ſperantibus nutriat. Nihil deniq; eſt, quod in vita geri poſſit, ſi non credulitas ante præceſſerit. Quid igitur mirum, ſi accedentes ad Deum, credere nos primo omnium profitemur, cũ ſine hoc, nec ipſa exigi poſſit vita cõmunis.

IDEM exponens verba illa: Vrbs fortitudinis noſtræ, Saluator ponetur in ea murus, & antemurale, inquit. Vrbs fortitudinis noſtræ Saluator eſt Ieſus. Et ponetur in ea murus, & antemurale Murus bonorum operum, & antemurale rectæ fidei, vt duplici ſepta ſit munimento. Non enim ſufficit murum habere fidei, niſi ipſa fides bonis operibus confirmetur. 6 *Libro 8. in cap. 26. Eſaiæ. to. 4.*

IDEM explicans verba illa: Aſcendite muros eius (ſiue propugnacula) & diſſipate, conſummationem autem nolite facere, ait: Audiat hoc Eccleſia, quod cito muri, & propugnacula diſſipentur eorum, qui non habent ſpem in Domino, & præuaricantur in eum, ſed tamen non fiat conſummatio propter clementiam iudicis, & non pro- 7 *Lib. 1. in c. 5. Hieremi.*

propter merita delinquentium. *Infra.*
Sicut dereliquiſtis me, & ſeruiſtis Deo
alieno vel dijs alienis } in terra ve-
ſtra, ſic ſeruieris alienis in terra non
veſtra, ſicut ſeruiſtis dijs alienis cun-
ctarum gentium in terra Iudæę, ſic ſer
uietis dijs alienis in terra non veſtra.
Si enim vos peregrina religio dele-
ctat, quid neceſſe eſt longinquum er-
rorem ſuſcipere? Habitate cum tali-
bus, immo ſeruite his, quorum Deos
1. Ioan. 2. colitis. Poteſt ſuper hæreticis accipi,
de quibus ſcriptũ eſt, ex nobis prodie-
runt ſed non erant ex nobis, quia ſi
fuiſſent ex nobis permanſiſſent vtique
nobiſcum, quod proijciat de Eccleſia
hæreticos Dominus qui multo tẽpore
ſub nomine eius, mendaciorum ſuorũ
ſimulacra venerati ſunt, vt foris co-
lant, quod intus prius venerabantur,
& paleæ ſeparentur à tritico.

8. IDEM exponens illa verba: Ficus
Lib. 2. in c. enim non florebit, & non erit germen
3. Habacuc. in vineis, mentietur opus oliuæ, &
arua non afferent cibum, abſcindetur
de ouilis pecus, inquit: Hæc omnia ad
eos referri poſſunt, qui dicunt ſe eſſe
de Eccleſia, & non habent opera iuſti-
tiæ. Et ficus, & vinea, & oliua, myſte-
rium videlicet Trinitatis, non affe-
runt in eis fructum ſuum, & nec cibum
quidem habent, & pro excelſis mon-
tibus, in planis humilibuſque verſan-
tur. Fructus vocat opera bona. Men-
tietur autem opus oliuæ, aliud pro-
Exod. 37. mittentis, & aliud facientis, ſicut qui
aiebant ad Moyſen, omnia, quęcunque
dixerit Dominus, faciemus, & nolen-
tes in eum credere, qui à Moyſe præ-
dicatus eſt.

9. IDEM explicans illa verba: Hæc
In c. 2. Sophonia. eſt ciuitas glorioſa habitans in confi-
dentia, quæ dicebat in corde ſuo, Ego
ſum & extra me non eſt alia amplius,
quomodo facta eſt in deſertum cubile
beſtię? Omnis qui tranſit per eam, ſi-
bilabit, mouebit manum ſuam, ſic ha-
2. Tim. 3. bet. Hoc de Eccleſia intelligi poteſt,
de qua Paulus ait, ꝙ in nouiſſimis tem
poribus inſtabunt tempora periculo-
ſa, & erunt homines ſe ipſos aman-
tes, auari, ſuperbi, blaſphemi, paren-
tibus non obedientes, habentes formã
pietatis, virtutem autem eius abne-
gantes. Nec non & hoc quod in Euan- *Matt. 24.*
gelio ſcriptum eſt, ꝙ multiplicata ini
quitate refrigeſcet charitas multorũ,
in tantum vt in illo tempore complea
tur. Veniens filius hominis, putas in-
ueniet fidem in terra? Si enim Deus *Luc. 18.*
propter infidelitatem naturalibus ra-
mis non pepercit, ſed fregit eos, & po-
ſuit flumina in deſertum, & exitus a-
quarum in ſitim, terram fructiferam
in ſalſuginem à malitia inhabitãtium
in ea, cur non è contrario eos, de qui-
bus dixerat. Poſuit deſertum in ſta- *Pſ. 106.*
gna aquarum, & terram ſine aqua in
exitus aquarum, & habitare fecit ibi
eſurientes, & cetera, & quos inſeruit
de oleaſtro in radicem bonæ oliuæ, ſi
receſſerint à cõditore, & adorauerint
Aſſyrium, euertat, & ad eandem ſitim
reducat, in qua prius fuerant? Quod
quotidie in his, qui ſimulant ſe eſſe
de Eccleſia Dei, & operibus negant,
auditoreſque legis ſunt, & non facto-
res, accipi poteſt.

IDEM explicans illa verba: Quid 10.
prodeſt habere diuitias ſtulto, cum ſa *Lib. 2. in c.*
pientiam emere non poſſit? Sic inquit. *17. Prouer.*
Quid malo catholico expedit diui- *to. 7.*
tias habere veræ fidei, cum ſapien-
tiam piæ actionis habere neglexerit?

IDEM explicans illa verba: Pi- 11.
gredo immittit ſoporem, ait. Piget ap *In cap. 19.*
pellatur qui rectè ſentiendo quaſi vi- *Prouerb.*
gilat, quamuis nihil operando, torpe-
ſcat, ſed pigredo immittit ſoporem,
quia pauliſper, etiam recte ſentiendi
vigilantia amittitur, dum a bono ope-
randi ſtudio ceſſatur.

AMBROSIVS oſtendit egre- 12.
gijs teſtimonijs, & multis fidem non *Lib. 1 de vocatione gentium cap. 3.*
haberi niſi ex Dei munere. Ad Roma-
nos cap. 1. Gratias ago Deo meo per
Ieſum Chriſtum pro omnibus vobis, *to. 4.*
quia fides veſtra annũciatur in vniuer *Rom. 1.*
ſo mundo & ad Epheſ. cap. 5. Propte- *Epheſ. 5.*
rea, & ego audita fide veſtra, quæ eſt
in Chriſto Ieſu, non ceſſo gratias a-
gens pro vobis, memoriam veſtri fa-
ciens in orationibus meis. Ad Coloſſ. *Coloſſ. 3.*
cap. 1. Gratias agimus Deo, & Patri
Domini

Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſemper pro vobis orantes, audientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu. Et primo ad
1. Theſſ. 1. Theſſalonicen. cap. 1. Ideo & nos gratias agimus Deo ſine intermiſſione, quoniam cum accepiſſetis a nobis verbum auditus fidei, accepiſtis illud non vt verbum hominum, ſed vt eſt vere verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidiſtis. Potuitne plenius aut euidentius demonſtrari Dei eſſe donum credere, quàm ideo docere gratias agendas eſſe Deo? Quoniã hi quibus verbum Dei per homines prędicabatur, non quaſi de hominum ſermone dubitarunt, ſed tanquam Deo loquenti per homines crediderunt, qui in ipſis eſt operatus, vt crederent.

13 Serm. 1. de grano ſinapis. to. 3. Matt. 13. IDEM inquit: Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, Mouet fortaſſe ſenſus veſtros, cur regnum Dei tam præclarum, grano ſinapis exiguo comparetur, & rei viliſſimę ſimile eſſe dicatur. Sed ſi diligenter intendamus, inueniemus recte a Domino hanc ſimilitudinem poſitam. Sicut enim granum ſinapis, prima fronte, ſpecie ſui eſt paruum, vile, deſpectum, non ſaporem pręſtans, non odorem circumferens, non indicans ſuauitatem, at vbi teri cœperit, ſtatim odorem ſuũ acrimonia exhibet, cibum flãmei ſaporis exhalat, & tanto feruoris calore ſuccẽditur, vt mirum ſit in tam friuolis granis, tantum ignem fuiſſe incluſum. Cuius etiam ſeminis cibum homines, hiemis præcipue tempore, magna pro ſua uitate percipiunt, quatenus repellant frigora, & humores, viſcerum interna calefaciant, ſępe etiam ex hoc capiti exhibent medicinam, vt ſi quid inualidum, ſi quid ægrotum fuerit, ſinapis igne curetur. Ita ergo & fides Chriſtiana, prima fronte videtur eſſe parua, vilis, & tenuis, non potentiam ſuam oſtendens, at vbi diuerſis tentationibus teri cœperit, ſtatim vigorem ſuum prodit, acrimoniam indicat, & participantem ſibi, ardere compellit, ſicut Amaon, & Cleophas dixerunt,
Luc. 24. Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum aperiret nobis ſcripturas Dominus Ieſus? Ergo granum ſinapis, mẽbrorum viſcera calefacit, fides autem vigor cordium, peccata comburit, ſinapis iniquos humores decoquit corporum, fides autem libidinis fluenta conſumit, & per illud medicina capiti procuratur, per fidem autem ſpirituale caput noſtrum Chriſtus, ſępius refouetur. Fidei etiam iuxta comparationem ſinapis, ſancto odore perfundimur, ſicut Apoſtolus ait, Bonus odor Chriſti ſumus in omni loco.

IDEM ſic ait: Cum ſinapis ſuccũ ſumimus, vultu contriſtamur, fronte contrahimur, ad lachrymas promouemur, & ipſam ſalubritatem corporis noſtri cum quodam fletu auſteritatis accipimus, & tunc magis ſani efficimur, cum amplius ploramus: ita ergo & cum fidei Chriſtianę mandata percipimus, contriſtamur animo, affligimur corpore, ad lachrymas promouemur, & ipſam noſtram ſalutem cum quodam fletu ac mærore conſequimur. Inde enim ieiunia nos exaſperant, illic peccatorum conſcientia macerat, hinc patrimonij iactura conturbat, & toto contriſtati habitu, magis ſalutem conſequimur, ſi amplius defleamus, ſecundum quod ait Dominus, Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit. Sicut autem, cum ſinapi caput forte curandum eſt, iubemur abraſos capillos demere, vt nudo corpori perfectius medicina proueniat: ita cum anima per fidem curanda eſt, præcipimur ſubſtantias a nobis ſęculi auferre, impedimenta auri argentique deponere, vt nudæ & ſoli animæ cõgruentius ſpiritualis medicina proueniat. Ergo quod ſuccus ſinapis in corpore, hoc fides Chriſtiana operatur in anima. 14 Serm. 2. de grano ſinapis.

AVGVSTINVS ſic habet: Fide titubante, charitas etiam ipſa languefcit. Nam ſi a fide quiſq; ceciderit, a charitate etiam neceſſe eſt cadat, non enim poteſt diligere, quod eſſe nõ credit. *Infra.* Explicans locum Pauli finis præcepti eſt charitas, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non 14 Lib. 1. de doctrina Chriſtiana c. 37 to. 3. 1. Tim. 1.

ſicta, ait: Charitas de corde puro, vt
nihil aliud quàm id quod diligendum
eſt, diligatur, conſcientiam vero bo-
nam ſubiunxit propter ſpem, ille e-
nim ſe ad id quod credit & diligit, per
uenturum eſſe deſperat, cui malæ cō-
ſcientiæ ſcrupulus ineſt. Tertio & ſi-
de inquit nō ficta, ſi enim fides noſtra
mendacio caruerit, tunc & nos diligi
mus quod eſt diligendum, & recte vi-
uendo, id ſperamus, vt nullo modo
ſpes noſtra fallatur.

15 *In lib. cui titulus eſt Enchiridiū ad Laurentium.* IDEM ait: Creduntur a quibuſ-
dam etiam ij qui nomen Chriſti nō de
relinquunt, & eius lauacro in Eccle-
ſia batizantur, nec ab ea vlla hæreſi
præciduntur, in quantiſlibet ſceleri-
bus viuant, quæ nec diluant pœniten
do, ſed in eis vſque ad huius vitæ vl-
timum diē pertinaciſſime perſeuerēt,
ſalui futuri per igne, licet pro magni-
tudine facinorum, flagitiorumq; diu-
turno, non tñ æterno igne puniri. Sed
qui hoc credunt, & tamen catholici
ſunt, falli videntur. In libro de fide &
operibus oſtendi eam fidem ſaluos fa-
cere, q̄ ſatis euidenter expreſſit Pau-
Gal. 5. lus Apoſtolus dicens, In Chriſto Ieſu
neque circumciſio aliquid valet, ne-
que præputium, ſed fides, quæ per di-
lectionem operatur, ſi autem male &
non bene operatur, proculdubio ſecū-
Iac. 2. dum Apoſtolum Iacobum, mortua eſt
in ſemetipſa. Qui rurſus ait, Si fidem
dicat ſe quiſquam habere, opera autē
non habeat, numquid poteſt fides ſal-
uare eum? Porro autem ſi homo ſcele-
ratus propter fidem ſolam per ignem
ſaluabitur, & ſic accipiēdum eſt, quod
1. Cor. 3. beatus Paulus ait, Ipſe autem ſaluus
erit, ſic tamen quaſi per ignem, pote-
rit ergo ſaluare ſine operibus fides, &
falſum erit, quod dixit coapoſtolus
eius Iacobus, & falſum quod ipſe di-
17 xit, Nolite errare, neq; fornicatores,
1. Cor. 6. nec auari, &c. regnum Dei poſſidebūt.
Si enim etiam in iſtis perſeuerantes
criminibus, tamen propter fidē Chri-
ſti ſalui erunt, quomodo in regno Dei
non erunt? Sed quia hæc apoſtolica
teſtimonia apertiſſima, falſa eſſe non
poſſunt, illud quod obſcure dictum
eſt de ijs qui ſuperædificant ſupra fun
damentum, quod eſt Chriſtus, non au
rum, non argentum, non lapides pre-
tioſos, ſed ligna, fœnum, ſtipulam, de
his enim dictum eſt, ꝙ per ignem ſal-
ui eruut, quoniam fundamenti meri-
to nō peribunt, ſic intelligendum eſt,
vt ijs manifeſtis non videatur eſſe cō-
trarium. Ligna quippe, & fœnum, &
ſtipula, non abſurde accipi poſſunt,
rerum ſæcularium, quamuis licite cō
ceſſarum, tales cupiditates, vt amitti
ſine animi dolore non poſſint. Cum
autem iſte dolor vrit, ſi Chriſtus in
corde, fundamenti locum habet, id-
eſt, vt ei nihil anteponatur, & malit
homo, qui tali dolore vritur, rebus,
quas ita diligit magis carere, quàm
Chriſto, per ignem ſit ſaluus, ſi autem
res huiuſmodi temporales ac ſæcula-
res, tempore tentationis maluerit te-
nere, q̄ Chriſtum, eum in fundamen-
to nō habuit, quia hæc priori loco ha-
buit, cum in ædificio, prius non ſit ali
quid fundamento. Qui ergo fidem nō
deſerit, nec Chriſtum quāuis doleat,
dum temporalia amittit, ſaluus eſt
iſte, ſic tamen quaſi per ignem.
IDEM ait: Iam illud videamus, 18
quod excutiendum eſt a cordibus re- *Lib. de ſide*
ligioſis, ne mala ſecuritate ſalutem *& operibus*
ſuam perdant, ſi ad eandem obtinen- *ca. 4.*
dam ſufficere ſolam fidem putauerint,
bene autem viuere neglexerint. Nam
etiam temporibus Apoſtolorum, non *Rom. 3.*
intellectis quibuſdam ſubobſcuris ſen
tentijs Apoſtoli Pauli, hoc eum quidā
arbitrati ſunt dicere, faciamus mala,
vt veniāt bona, quia dixerat, Lex ſub-
intrauit, vt abundaret delictum, vbi *Rom. 5.*
autem ſuperabundauit delictum, ſu-
perabundauit, & gratia. Quod ideo
verum eſt, quia legem accipientes,
homines, qui de ſuis viribus ſuper-
biſſime præſumebant, nec diuinū adiu
torium, vincendarū malarum concu-
piſcentiarum recta fide impetrantes,
pluribus grauioribuſq; delictis etiam
lege præuaricata, onerati ſunt. Ac ſic
magno reatu compellente confugerūt
ad fidem, qua miſericordiam indulgen
tiæ mererentur, & auxilium a Domi-

no, vt diffuſa per Spiritum Sanctum charitate in cordibus ſuis, cum dilectione agerent quæ contra ſæculi hu- *Ibid.* ius concupiſcentias iuberentur. Cum ergo dicit Apoſtolus, Arbitrari ſe iuſtificari hominem per fidem, ſine operibus legis, non hoc agit, vt profeſſa fide, opera iuſtitiæ contẽnantur, ſed vt ſciat ſe quiſq; per fidem poſſe iuſtificari, etiam ſi legis opera non præceſſerint. Sequuntur enim iuſtificatum, non præcedunt iuſtificandum, quoniam ergo hæc opinio tũc fuerat exor- *19* ta, aliæ apoſtolicę epiſtolæ Petri, Ioãnis, Iacobi, & Iudę contra eam maxime dirigunt intentionem, vt vehemẽter aſtruant fidem ſine operibus nihil prodeſſe, ſicut etiam ipſe Paulus, non qualemcunq; fidem, qua in Deum creditur, ſed eam ſalubrem planeq; euan- *Gal. 5.* gelicam definiuit, cuius opera ex di- *1. Cor. 13.* lectione procedũt, & fides inquit quæ per dilectionem operatur. Vnde illam fidem quæ ſufficere ad ſalutem quibuſdam videtur, ita nihil prodeſſe aſſeuerat, vt dicat; Si habeam omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Vbi autem hęc fidelis charitas operatur, ſine dubio bene viuitur, plenitudo enim legis eſt charitas. *Infra*: Iacobus vehementer infeſtus eſt eis, qui ſapiunt fidem ſine operibus valere ad ſalutem, vt illos etiã dæmonibus com- *Cap. 2.* parent dicens, Tu credis qa vnus eſt Deus, bene facis, dęmones credunt & contremiſcunt. Quid verius, breuius, vehementius dici potuit, cum, & in Euangelio legamus hoc dixiſſe dęmo- *Mat. 1.* nia, cũ Chriſtum filiũ Dei cõfiterẽtur, & ab illo corriperẽtur, quod in Petri confeſſione laudatum eſt. Quid prodeſſe rit, ait Iacobus, Fratres mei ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem nõ habeat? Numquid poterit fides ſaluare eum? Dicit etiam, quia fides ſine operibus mortua eſt. Quouſqus igitur falluntur, qui fide mortua, ſibi vitam perpetuã pollicentur. *Infra*: Illud non *Mat 19. 20* video, cur Dominus dixerit, Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata, & commemorauit ea quæ ad bonos mores pertinent, ſi etiam his non ſeruatis ad vitam veniri poteſt per ſolam fidem, quæ ſine operibus mortua eſt? Illud *Mat. 25* deinde quomodo verum erit, quod Chriſtus Dominus his qui ad ſiniſtrã erunt dicet, Itę in ignem æternũ, nec increpat, quia in eũ non crediderunt, ſed quia bona opera non fecerũt? Nam profecto ne ſibi quiſquã de fide quæ ſine operibus mortua eſt, promittat æternã vitam, propterea oẽs gentes ſegregaturum ſe dixit, quę permixtę eiſdem paſcuis vtebantur, vt appareat eos illi dicturos, Domine, quando te vidimus illa, & illa patientem, & non miniſtrauimus tibi? Qui in eum crediderant, ſed bona opera non curauerant, tanquã de ipſa fide mortua, ad vitam perueniretur æternam. Erit ergo combuſtio eorum æterna, qui cum fide, bona opera non habuerunt. *Infra*: Fides illa quæ per dilectionem operatur, poſita in fundamento, quod eſt Chriſtus, neminem perire ſinit. *Infra*: Nequaquam mens incauta fallatur, vt ſe exiſtimet Deum cognouiſſe, ſi eum fide mortua hoc eſt ſine operibus bonis confiteatur more dęmonũ, & ideo ſe iam non dubitet ad vitam ęternam eſſe vẽturũ, quia Dominus dicit, Hęc *Ioan. 17.* eſt autem vita ęterna, vt cognoſcant *1. Ioan. 2.* te ſolum verum Deum. Venire quippe debet etiam illud in mentem, qđ ſcriptum eſt, in hoc cognoſcimus eum, ſi mandata eius ſeruauerimus, qui dicit, Qui cognouit eum, & mandata eius non ſeruat, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt, hoc eſt aũt mandatum eius, vt credamus nomini eius Filij Ie- *1. Ioan. 3.* ſu Chriſti, & diligamus inuicẽ. *Infra*: *Ioan. 5.* In Euangelio Dominus loquitur, Venit hora, in qua omnes qui ſunt in monumentis, audient vocem Filij Dei, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, & qui mala egerunt in reſurrectionem iudicij. Neque illud dictum eſt, hoc qui crediderit, illud qui non crediderit, ſed hoc illi qui bona egerunt, illud qui male egerunt. Inſeparabilis quippe eſt bona vita a fide quę per dilectionẽ operatur, immo vero ea ipſa eſt bona vita. Qui *Ioan. 5.*

autem non credit, ait alibi, iam iudicatus eſt, vnde ſurgent in reſurrectionem iudicij, damnandi fideles, qui male vixerunt.

21 *In lib. octoginta triũ quaſtionũ.* IDEM ſic habet: Quoniam Paulus Apoſtolus prędicans iuſtificari hominem per fidem ſine operibus, nõ bene intellectus eſt ab eis qui ſic acceperunt dictum, vt putarent, cum ſemel in Chriſtum credidiſſent, etiamſi male operarentur & facinoroſa, ſaluos ſe eſſe poſſe per fidem, Paulus Abrahæ exemplo vſus eſt, ſicut & Iacobus cũ ait, Vis autem ſcire o homo inanis, quoniã fides ſine operibus ocioſa eſt? *Iac. 2.* Abraham pater noſter nonne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illis, & ex operibus fides conſummata eſt? Hoc eodem exemplo Abrahę, Paulus vſus eſt, vt probet iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis. Cum enim bona opera commemorat Abrahæ, quæ eius fidem comitata ſunt, ſatis oſtendit Paulum Apoſtolum, non ita per Abraham docere iuſtificari hominem per fidem ſine operibus, vt ſi quis crediderit, non ad eũ pertineat bene operari, ſed ad hoc potius, vt nemo meritis priorum bonorum operum, arbitretur ſe perueniſſe ad donum iuſtificationis, quæ eſt in fide. In hoc enim ſe gẽtibus in Chriſtum credentibus, Iudæi præferri cupiebant, qui dicebant ſe meritis bonorum operum, quæ in lege ſunt, ad euãgelicam gratiam perueniſſe; ideoque ſcandalizabantur multi, qui ex eis crediderant, quod incircuncißs gentibus, Chriſti gratia traderetur. Vnde Apoſtolus Paulus dicit poſſe hominẽ ſine operibus præcedentibus iuſtificari per fidem, quamuis ad iuſtificationẽ non peruenerit merito bonorum operum, ſed gratia Dei. Non tamen ita intelligendum eſt, vt accepta fide, ſi vixerit, dicamus eum iuſtum etiamſi male vixerit. Vnde, & Paulus alibi dicit, Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. *Rom. 2.* Vnde cum ait: Nolite errare, neque fornicarij, neq; adulteri, neque fures, &c. regnum Dei poſſidebunt, ſatis *1. Cor. 6.* oſtendit iam ex quo crediderunt, bene operari debere. Quod, & ipſe Dominus commemorat dicens, Non omnis, *Matt. 7.* qui dicit mihi, Domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt. Et alibi, vt quid dicitis mihi Domine Domine, & non facitis quæ dico vobis? *Luc. 6.* Et omnis qui audit verba mea, & facit ea, ſimilabo eum viro prudenti, qui ædificauit domum ſuam ſupra petram, & qui audit verba mea, & non facit ea, ſimilabitur viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuã ſuper arenam. Quapropter non ſunt contrariæ duorum Apoſtolorum ſententiæ, cum dicit vnus, Iuſtificari hominem per fidem ſine operibus, & alius dicit, Inanem eſſe fidem ſine operibus, quia ille dicit, de operibus, quę fidem pręcedunt, iſte de his, quæ fidem ſequuntur.

23 *Lib. 5. contra Fauſtũ Manichaũ to. 6.* IDEM ſic habet: Euangelium accipere in duobus conſiſtit, in fide, & operibus, ſine operibus autem impoſſibile eſt intrare in regnum cœlorum. Vnde Chriſtus diſcipulis ait, Euntes *Matt. 28.* docete omnes gentes baptizantes eas, & docentes ſeruare omnia quæ mandaui vobis, non dixit docentes eos, quia ſim natus, ſed vt mandata ſeruẽt. Item alibi. Amici mei eritis, ſi feceritis quę ego pręcipio vobis, non dixit *Ioan. 15.* ſi natum me credideritis. Nec non & in monte, cum doceret. Beati pauperes ſpiritu dicens, Beati mites, &c. non dixit, Beati qui me confeſſi fuerint natum. Et diuiti quęrenti vitam, dixit, Vade, & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & veni ſequere *Matt. 19.* me, non dixit, Crede me natum, vt in ęternum viuas.

24 *In Pſ. 101. to. 8.* IDEM explicans illa verba: Filij ſeruorum habitabunt, ait: Filij ſeruorum opera ſeruorum ſunt, nemo ibi habitabit, niſi per opera ſua. Serui per opera ſua habitabunt, & hoc eſt dicere, ſerui per filios ſuos inhabitabunt. Noli ergo eſſe ſterilis, ſi vis habitare, ꝑmitte fetus quos ſequaris. Filij tui te deducant ad terram promiſſionis, ter-

Gen. 45. nis, terram viuentium. Filius Io-
ſeph, anteceſſit Iacob in Egyptum, &
ait patri ſuo, & fratribus ſuis, Ego
pręueni prępararc vobis eſcas. Præ-
cedant ergo filij tui, pręcedant te o-
pera tua, quales filios pręmiſeris, ta-
lis & ſequeris.

25 IDEM explicans illa verba: Et
In Pſ. 127. videas filios filiorum tuorum, inquit.
Filij tui opera ſunt, quæ hic agis, filij
filiorũ, fructus ſunt operum tuorũ. Fa-
cis eleemoſynas, filij tui ſunt, propter
Matt. 21. eleemoſynas accipis vitam æternã, fi-
lij filiorum tuorum ſunt. Non ſis ſteri
lis arbor, qualis fuit illa ficulnea, vbi
fructum non inuenit eſuriens Domi-
nus. Et videtis quid ei contigerit, fo-
lia ſola habebat, fructum non habe-
bat. Sic ſunt qui verba habent, & fa-
cta non habent. Veniens eſuriens Do-
minus, non inuenit ibi quod mandu-
cet, quia fidem noſtram, & facta bona
eſurit Dominus. Paſcamus illum be-
ne viuendo, & paſcet nos in æternum,
nobis viuere dando.

26 GREGORIVS explicans ver-
Lib. 25. mo- ba illa: Iob. 34. capite. Quaſi impios
ral. cap. 10. percuſſit eos in loco videntium, ait:
to. 2. De his loquitur Iob, quos intra Eccle
ſiam, diuina vltio inuenit, qui confi-
tentur ſe noſſe Deum, factis autem ne
gant. Quaſi impios percuſſit eos in
loco videntium. Ibi quippe ſtabant,
vbi Deum videre videbantur. Ibi te-
nebras dilexerunt, vbi lumen verita-
tis aſpicitur. Et quamuis apertos ha-
buerunt oculos in fide, tenuerunt tñ
eos clauſos, in opere. Vnde, & bene
Eſai. 56. de Iudęa dicitur, Speculatores eius
cęci, quia videlicet non videbant o-
pere, quod profeſſione cernebant. Vn-
de etiam de Balaam ſcriptum eſt, qui
Num. 24. cadẽs apertos habebat oculos. Cadẽs
quippe in opere, apertos tenuit ocu-
los in cõtẽplatione. Ita ergo hi etiã
oculos aperientes in fide, & non vidẽ
tes in opere, intra Eccleſiã poſiti pia
ſpecie, extra Eccleſiam inuenti ſunt,
Eccl. 8. impia conuerſatione. De quibus alias
bene ſcriptum eſt, vidi impios ſepul-
tos qui cum adhuc viuerent, in loco
ſancto erant, & laudabantur in ciuita-
te quaſi iuſtorum operum. Multos
enim peſte proprię prauitatis obſeſ-
ſos, ſub Chriſtiano nomine ipſa tran
quillitas Eccleſiaſticę pacis abſcõdit,
quos tamen ſi leuis perſecutionis au-
ra pulſauerit, mox extra aream velut
paleas tollit. Quidam vero idcirco
Chriſtianitatis vocatione ſignantur,
quia Chriſti nomine ſublimiter exal-
tato, pene omnes iam videri fideles a-
ſpiciunt, & pro eo, quòd hoc vocari 27
alios cernunt, ipſi non videri fideles
erubeſcunt, ſed eſſe negligunt, quod
dici gloriantur. Rem enim virtutis
intimæ, ad decorem ſumunt viſionis
externæ, & qui ante ſupernum iudi-
cem, nudi conſcientiæ infidelitate cõ-
ſiſtunt, ante humanos oculos, profeſ-
ſione ſancta verbo tenus palliantur.
Nonnulli autem fidem medullitus te-
nent, ſed viuere fideliter nullate-
nus curant. Inſequuntur enim mo-
ribus, quod credulitate venerantur.
Quibus diuino iudicio ſæpe contin-
git, vt per hoc quod nequiter viuũt,
& illud perdant, quod ſalubriter cre-
dunt. Inceſſanter namque ſe prauis a-
ctionibus pollunt, & ſuper hoc vindi-
ctam iuſti iudicij retribui poſſe diffi-
dunt, & ſæpe cum bene viuere negli-
gunt, etiam perſequente nullo, vtcum
que ad perfidiam dilabuntur. Fidem
quippe perdidiſſe, eſt incorrectis ma-
lis operibꝰ, digna ſupplicia reddi poſ-
ſe non credere. Quia ergo digna fidei
opera ſeruare contemnunt, etiam fi-
dem perdunt quam tenere videbãtur.
Super quos bene per Prophetam ſub Pſ. 136.
Hieruſalem ſpecie, inimicorũ deſtru-
ctium, verba memorantis, a quibus ſci
licet dicitur, Exinanire vſque ad fun-
damentum in ea. Paulus quippe ait, 28
fundamentum aliud nemo poteſt po-
nere, pręter id quod poſitũ eſt, quòd
eſt Chriſtus Ieſus. Inimici ergo de- 1. Cor. 13.
ſtruentes, vſq; ad fundamentum Hie-
ruſalem exinaniunt, quando peruerſi
ſpiritus, a corde fidelium, deſtructo
prius ædificio boni operis, ſoliditatẽ
quoq; exhauriunt religionis. Sicut e-
nim ſupra fundamentũ fabrica, ſic ſu-
per fidem, opera cõſtruuntur. Vſq; ad

fundamentum ergo exinaniſſe eſt, euerſo. bene viuendi opere, etiam robur fidei diſſipaſſe. Hinc etiam ad Iudæam per Hieremiã dicitur, filij quoque Mempheos, & Taphneos conſtuprauerunt te vſque ad verticem Vſq; ad verticem quidem conſtuprari, eſt poſt malæ operationis vſum, etiam in ipſa fidei ſublimitate corrumpi. Cum enim nequiſſimus ſpiritus, vniuſcuiuſque animam in prauis operibus inuoluunt, ſed integritatem fidei vitiare non poſſunt, quaſi adhuc inferiora mẽbra polluunt, ſed ad verticem nõ pertingunt. Quiſquis autem in fide corrumpitur, iam vſque ad verticem conſtupratur. Malignus enim ſpiritus quaſi ab inferioribus membris vſque ad ſumma pertingit, quando actiuam vitam polluens, caſtã celſitudinẽ fidei, diffidentiæ morbo corrumpit. Quia igitur cuncta hæc humanis oculis abſconſa ſunt, ſed diuinis obtutibus patent., & multi in hac domo fidei, ſine fide moriuntur, dicitur rectè, quaſi impios percuſſit eos in loco videntium.

Hier. 2.

Fidei myſteria recondita, & abſtruſa, celanda ſunt rudi & ignara plebi, ſed illa eſſe credibilia optime conuincunt ſancti. Cap. IV.

FIDEI credibilitatem ex Apoſtolorum prædicatione mira, oſtenderunt ſancti, potiſſime autem Chryſoſtomus, de qua re diſſeruimus in libro primo, capite vigeſimo tertio.

f ORIGENES tomo primo, homilia quarta in caput quartum Numerorum, exponens verba illa: Ingredientur Aaron, & filij eius, quando mouenda ſunt caſtra, tabernaculum fœderis & Sanctum ſanctorum, & deponent velum, quod pendet ante fores, inuoluentq; eo arcam teſtimonij, & operient rurſum velamine hyacinthinarum pellium, extendentque deſuper pallium totum hyacintinum, & inducent vectes. Inuoluendam quoque & operiendam dicit menſam propoſitionis, thuribula, mortariola, cyathos, & crateras, operient candelabrum cum lucernis & forcipibus ſuis & emunctorijs, & cunctis vaſis olei, nec non & altare aureum inuoluent hyacinthino veſtimento, & extendent deſuper operimentum hyacinthinarum pellium, inducentq; vectes, omnia vaſa, quibus miniſtratur in ſanctuario, inuoluent hyacinthino pallio, ſed & altare mundabunt cinere, & inuoluent illud purpureo veſtimento, cuncta vaſa altaris operiẽt ſimul, cumque inuoluerit Aaron & filij eius omnia vaſa eius, in commotione caſtrorum, tunc intrabunt filij Caath, vt portent inuoluta, & non tangent vaſa ſanctuarij, ne moriantur, ſic habet: Videamus quomodo hæc ſingula obſeruari oporteat in Eccleſia Dei a ſacerdotibus Chriſti. Si quis ſacerdos eſt, cui vaſa ſacra.i. myſteriorum ſapientiæ ſecreta commiſſa ſunt, diſcat ex ijs & obſeruet, quomodo hæc oporteat intra velamen conſcientiæ cuſtodire, nec facile proferre ad publicum. Aut ſi res poſſit, proferre, & inferioribus ideſt imperitioribus tradere, ne nuda proferat, ne aperta oſtendat, & penitus patentia, alioquin homicidium facit, & exterminat plebem. Exterminatur enim omnis qui ſecreta & ineffabilia ſacramenta contigerit, nondum meritis & ſcientia, in ſacerdotij ordinem gradumq; tranſlatus, ſolis enim filijs Aaron, ſacerdotibus, ſcilicet, ipſam arcam teſtamenti, mẽſam, & candelabrum, & ſi quid eſt eorum quæ ſupra comprehendimus, nuda ac reuelata videre conceſſum eſt. Alij autem operta hæc videant, immo potius velata hæc in humeris ſuis portent, & filij quidem Caath, quia ipſi licet nõ ſint ſacerdotes, ſunt tñ proximi ſacerdotibus, in humeris ſuis poſſunt iſta portare. Alij vero ſarcinas ſuas, & miniſteria, nec in humeris, ſed in plauſtris ponunt. *Infra.* Qui nondum meritis & vita, ad ſacerdotalem gratiam conſcenderunt, non ſolum per ſpeculum

Homil. 4. in c. 4. Numerorum to. 1.

lum ea & in ænigmate vident, ſed & operta & velata ſuſcipiunt, & in humeris portant, quo ſcilicet magis ea actu operum, quam ſcientiæ reuelatione cognoſcant.

3 *Hom. 5. in Numeros inexpoſitione eiuſdem capitis.*

IDEM inquit: Intellige quomodo vbi ventum fuerit, vt caſtra moueant filij Iſrael, ſoluitur tabernaculum,& Aaron & filij eius ſacerdotes, intra Sancta ſanctorum operiunt ſingula quæq; operimentis ac velaminibus ſuis. Et obtecta ea relinquentes in eodem, quo fuerant loco, introducunt filios Caath, qui ad iſtud officiũ deputati ſunt, & faciunt eos eleuare humeris ſuis omnia illa, quæ manus ſacerdotalis obtexerat. Et propter hoc dicitur a Domino, & exterminetis de tribu ſua plebem Caath. Quaſi in eo exterminandi eſſent, ſi Sancta ſanctorum, nuda & patentia contigiſſent. Quæ non ſolum non contingere, ſed ne intueri quidem fas erat non velata. Si quis dignus eſt ex ijs,qui Deo miniſtrant, diuina capere, & videre myſteria,ad quæ contuenda, ceteri minus capaces ſunt; hic Aaron vel filius Aaron eſſe intelligatur, qui ingredi poteſt ad ea, quæ alijs adire, fas non eſt. Si quis ergo talis eſt, huic ſoli reuelata patet arca teſtamenti. Hic videt vrnam,intra ſe habentem manna, hic cõſiderat & intelligit propitiatorium, hic intuetur & Cherubim vtrunq;, & menſam ſanctam & candelabrum luminis,& altare incenſi. Sciat ſane cui hæc reuelanrur, & ſpiritualiter inſpicienda creduntur, non ſibi tutum eſſe aperire ea & pandere, quibus non licet pandi, ſed operire debet ſingula, & operta cęteris minus capacibus tradere portanda in humeris. Cum enim ex verbis myſticis eruditi & perfecti quique doctores,opera populis iniungunt,& plebs implet quę mandantur, non tamen eorum quæ geruntur intelligit rationem,quid aliud geritur,niſi operta, & velata Sancta ſanctorum ſuper humeros portantur?

4 *Lib.1. contra Celſũ*

IDEM loquens: Quòd multa fidei dogmata ad multos pertingere nõ debent,ait. Hoc non modo Chriſtianæ fuerit doctrinæ proprium, ſed philoſophiæ ſtudentium, vt apud quos dicta eſſent nonnulla, quæ in apertum edi fas eſſet,nonnulla vero, vt arcana & minus vulgata, quæ ſilentio premerentur. Erant,& qui Pythagoram publice audirent docentem, & qui ſeorſum inſtruerentur, quæ digna nequaquam eſſenr (vt dicere ipſe ſolebat) vt ad profanas & nondum expiatas aures, peruenirent. *philoſophũ to. 4.*

5 *Hom. 2. in epiſt. Pauli ad Roman. to. 4.*

CHRYSOSTOMVS explicans verba illa: Quoniam fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo, inquit: Conſidera prædicationis Euangelicæ vim, vt breui tempore,publicanorum ac piſcatorum opera, in ipſum vrbium caput inuaſerit, vt homines Syri, Romanis,præceptores atque inſtitutores extiterint. *Infra*: Etenim nuper orbis principatum adepti, faſtu multo turgebant, in diuitijs, ac delicijs vitam agentes, Euangelium autem ipſum, piſcatores Iudæi ferebant, & quidem ex Iudæis, gente, quam omnes oderant, atque abominabantur, quin, & Crucifixum adorari iubebant. Iam, & vna cum ipſo dogmate, duram vitam agendam præſcribebant magiſtri hominibus, quibus ſemper curæ fuerant deliciæ, quique rerum vitæ præſentis admiratione attoniti eſſent. Adde quòd qui hęc nunciabant, pauperes erant & priuati ignobiles, & ex parentibus ignobilibus orti, ſed tamen nihil horum, ſermonis Euangelici curſum impediuit, tanta erat Crucifixi põtentia.

6 *Hom. 8. in 2. epiſt. Pauli ad Corinth.*

IDEM oſtendit, quòd tunc maxime manifeſtatur Dei potentia, quãdo per viles operatur magna. Idcirco & alibi dicebat, Virtus mea in infirmitate perficitur. Et in veteri teſtamento, per culices ac mures, integros barbarorum exercitus fugabat. Vnde & magnam ſuam virtutem erucam vocabat. Et ab initio linguas confundens ſolum,magnam illam turrim Babylonicam deſtruebat, & in bellis quidem,nunc per trecentos,innumeros exercitus fugabat, nunc au- *2. Cor. 12. 1. Reg. 5. Amos 4.*

Gen. 11. Ioſue 6. 1. Reg. 17. tem per buccinas, ciuitates deſtruebat, poſtea vero per puſillum adoleſcentem & contemptum Dauid, omnem barbarorum aciem in fugam conuertebat. Sic ſane, & in propaganda fide, duodecim ſolum miſſis, orbem vicit. Obſtupeſcamus igitur virtuté Dei, admiremur, adoremus, interrogemus Iudæos & gentes, quis perſuaſit vniuerſo orbi, a patrijs moribus deſiſtere, & ad aliam tranſire conuerſationem? Piſcator, vel tabernaculorum factor, publicanus, vel illiteratus, & idiota? Et quomodo hæc eſſent rationi conſona, niſi diuina virtus eſſet, quæ per illos operata eſt? Quid autem dicentes, perſuaſerunt? Baptizemini in nomine Crucifixi. Cuius? Quem neſciebant, nec viderant. Attamen hæc dicétes & prædicantes perſuaſerunt, q̃ hi qui a patribus ipſis traditi erant, qui vaticinabantur, nó erant dij. Crucifixus autem hic Chriſtus omnes attraxit, tametſi quòd crucifixus quidem eſſet, ac ſepultus, omnibus manifeſtum erat, quod autem reſurrexiſſet, nulli præter paucos viderant, nihilominus & hoc perſuaſerunt his qui non viderant. Vnde igitur ſermones illi veriſimiles, & probabiles: dic oro? non aliunde, quàm a Dei virtute. Etenim nouitas hęc primo, omnibus ingrata erat. Quando autem & talia noua quis afferr, res difficilior fit quando amouet inueteratæ conſuetudinis fundamenta, quando a fundamentis euellit leges. Ad hæc, neque precones fide digni videbãtur, ſed & apud omnes gentes exoſi, meticuloſi, indocti. Vnde igitur vicerunt orbem? Quomodo nos, & progenitores noſtros, qui philoſophi ac ſapientes putabantur, cum dijs ſuis eiecerunt? Nonne manifeſtum ex eo q̃ Deum habebant ſecum? non ſunt enim hæc opera humanæ facultatis, ſed diuinæ cuiuſdam & ineffabilis. Non, dicet quis, ſed magicæ. Oportuiſſet igitur dæmoniorum principatus creſcere, & propagari Idolorum cultum. Quomodo ergo deſtructus eſt & euanuit ille, & præ valuere noſtra illis contraria? Proinde quòd Dei arbitrio hæc euenerint, non a ſola prędicatione, ſed etiam a conuerſatione ipſa, manifeſtum eſt. Quando enim, virginitas tanta, vbique terrarũ pullulauit, quando diuitiarum contemptus, & vitæ, & omnium aliorum? Illi Angelorum conuerſationem nobis inuexerunt, non inuexerunt autem ſolum, ſed etiam egerunt in hac noſtra regione, in terra barbarorum, in ipſis terrę finibus.

IDEM ait: Chriſtum, Deum probare debemus ex his, quæ inter nos, & illum gentilis confeſſus eſt, & quę in dubiũ reuocare nequit. Quæ ſunt, quæ gentilis confitetur? Quòd Chriſtianorum genus ipſe plantauit. Hinc faciemus demonſtrationem virtutis Chriſti, & oſtendemus ipſum Deum. Etenim non eſt puri hominis, in tantis rebus orbem, terra, marique tam breui tempore comprehédere, & tam abſurdis moribus præuentum, tantiſque malis irretitum liberare humanum genus, & non Romanos tantum, ſed & Perſas & omne barbarorum genus. Inſuper quòd hæc confecit nullis vſus armis, nullos faciens ſumptus, nullos mouens exercitus, ſed per vndecim viros principio ignobiles, viles, rudes, idiotas, nudos, pauperes, perſuaſit tot hominum tribubus, idque non pręſentibus ſolũ, ſed & futuris. Quid, quod ſubuertit leges patrias, aboleuit conſuetudines inueteratas, euellit ſtirpes tanto tempore radicatas, & pro illis, ſuas alias plantauit? Abduxit ab his in quę propenſi eramus, & in ardua & difficilia induxit, cumque hęc faceret, infeſtabantur & ſui ab omnibus, & crucé ipſe, mortis genus ignominioſiſſimum, ſuſtinuit, & nihilominus quotidie prædicatio increſcit, & floret non hic ſolum, ſed, & apud Perſas etiam, dum ab illis impugnatur. Etenim, & inde multa ſunt martyrum examina, & qui ibi lupis ferociores erãt, accepta prędicatione, ouibus manſuetiores euaſere, nuncque de immortalitate, & reſurrectione & ineffabilibus bonis diſſerunt,

In lib. cuius titulus eſt, aduerſus gentiles ſer. 5.

differunt, neque in ciuitates ſolas,ſed in ſolitudinem vſque peruaſerunt,hęc præclara facinora,& in pagos,& in inſulas,& in portus ac nauium ſtationes. Nec priuati, & principes tantum, ſed & ipſi Reges, qui diademata ferunt, inſigni fide, Crucifixo ſe ſubmittunt. *Infra*: Eleganter probat Chriſtum eſſe Deum, quia omnia quæ de ipſo ſcripta erant, indubie cuncta ſunt impleta,quæ de ortu eius,incarnatione, doctrina, miraculis. paſſione,morte, & reſurrectione,ac prædicatione, & ſua, & Apoſtolorum,Prophetæ prædixerant, ſic vt prænunciata ſunt, contigerunt. Et idem oſtendit, quia poſt crucem, poſt mortem res Chriſti clariores fuere, & poſt reſurrectionem prædicatio Chriſti inualuit.Crucifixus eſt,flagellatus,colaphis cæſus,conſputus, a latronibus conuicijs inceſſitus, tyrannidis & blaſphemiæ nomine occiſus. Nunc autem hoc mortis genus, diade-
10 mate quouis glorioſius eſt. Nā Reges poſitis diadematibus crucē ſuſcipiunt mortis ſymbolum. In purpuris crux,
Iſa.11. in diadematibus crux,in p̄cibus crux, in armis crux, in menſa ſacra crux, & in toto orbe crux, & ſuper Solem fulget crux. Et erit requies eius honor; licet in rebus humanis, diuerſo modo contingere ſoleat. Nam cum hi qui hic in magna gloria rebuſque florentibus agunt,moriuntur,pereunt cum eis ſimul alia omnia, id quod non ſolum in diuite, ſed & in principe, atq; adeo & in regibus ipſis quiſquis videt. Nā leges eorum irritantur, ſtatuæ obſcurantur, memoria extinguitur, nomen eorum in memoriam iam non venit, a cognatis deſpiciuntur, & licet glorioſa prius geſſerint, ſimul tamen conciderunt omnia. At ſecus in cruce euenit. Ante crucem, in luctu res erant, Iudas prodidit, Petrus negauit, reliqui fugerunt, Ieſus ſolus inter inimicos comprehenſus eſt, multi qui crediderant,retrorſum abierunt. Ceterū vbi occiſus eſt, & mortuus, vt diſcas quòd non ſit purus homo, non ſolum res eius non interciderunt, ſed multo clariores, illuſtriores, & ſublimiores euaſerunt. Nam ante crucē præcipuus Apoſtolorum neque oſtiariæ minas tulit, & poſt tantam eruditionem aiebat ſe neſcire quis eſſet. At poſt crucem, orbis ad fidem acceſſit, & infiniti martyrum populi occiſi, malentes mori, quàm dicere quod Apoſtolorum princeps formidans vnius oſtiariæ minas. In omni regione, ciuitate, ſolitudine prædicamus Crucifixum. Et Reges,& milites,& principes,& præſides,& ſerui,& liberi, & idiotæ, & ſapientes, & barbari, & reliqua hominum genera, ac terræ omnes, quas ſol ſpectat, ad hoc nomen currunt,vt adorent, vt diſcas quid ſit, Et requies eius honor.
Et locus quidem quo corpus hoc po- 11
ſitum eſt, breuis erat, & valde angu- *Ibid.*
ſtus,auguſtior tamen, & venerabilior mille regum palatijs, immo etiam Regibus ipſis. Et erit requies eius honor. Non in ipſo tantum, ſed in diſcipulis ſuis hoc contigit. Nam qui contempti erant & vincti,qui innumera patiebantur,dum viuebant, vbi defuncti ſunt, Regibus ipſis erant magis venerabiles,etiam Romæ,quæ vrbium eſt regaliſſima, relictis omnibus ad ſepulchra piſcatoris, & pellionis currunt, & reges & præſides & milites. Et in Conſtantinopoli, reges noſtri magnam gratiam putant, non ſi prope Apoſtolos, ſed ſi extra eorum veſtibula, corpora eorum ſepeliantur, fiantque piſcatorum oſtiarij, reges. Maledictus omnis,
qui pendet in ligno. Veruntamen hoc *Deut. 21.*
maledictum,hoc abominabile, hoc extremi ſupplicij ſymbolum, crux, diadematibus & coronis clarior facta eſt. Neque enim ſic regia corona ornabatur caput, vt cruce, & quam omnes prius abhorrebant, eius figuram tantopere quærunt, atque adeo vbique ea inuenitur apud principes, apud ſubditos,apud mulieres,apud viros, apud virgines, apud nuptas, qui omnes ea ſe ſignant inſcribendo in nobiliſſimum membrum noſtrum. In fronte enim noſtra quaſi in columna quotidie figuratur. Hanc vbique celebrari videri licet in domibus,in foro, in ſolitudine, in montibus, in collibus, in

vijs,in vallibus,in mari,in nauigijs,in
12 lectis, in veſtibus, in armis , in thalamis,in vaſis argenteis,in aureis,in murorum picturis, in corporibus brutis male affectis,in corporibus a dæmonijs obſeſſis, in bellis,in pace,in diebus, in noctibus, in delicatorum choreis, in monachorum ordinibus, adeo certatim donum hoc mirabile rapiunt omnes. Mira eſt hæc gratia, nullus confunditur,nullus erubeſcit cogitans, ꝙ maledictæ mortis, ſymbolum fuerit, ſed omnes ipſo magis ornantur, quàm diadematum coronis, vel multis gemmatibus monilibus,& torquibus. Vellem audire a pagano, vnde ſymbolum tam maledictæ mortis ac ſupplicij,omnibus tam deſiderabile, ſi non magna Crucifixi virtus. Ipſum Chriſti lignũ, in quo crucifixum ſanctũ Domini corpus fuit,quare eam habere totus orbis contendit, vt qui paruum quidam ex illo habent,hoc auro includant,tam viri, quàm mulieres,'& ceruicibus ſuis aptant,hinc valde honeſtati, & magnifici,& muniti,& protecti, licet condẽnationis fuerit lignum.Hęc omnia prę uidens Propheta dicebat, Et erit requies eius honor.Crux mortem ſuſtulit,inferni æreas portas confregit,diaboli arcem expugnauit, totum orbem condemnationi ſubiectum,eripuit,plagam a Deo immiſſam aduerſus naturã noſtram, remiſit. Tantum ac tale poſt Crucifixi mortem,robur accepit. Diſce ergo quanta eius ſit virtus,quomodo ſine bello,& omnia facile operetur. Alia præter hæc, oſtendunt eius virtutem. Orbem enim cum eſſet ſterilis in ſermone virtutis, & vt bonum pariat eſſet velut infecunda mulier, fecitque eum paradiſum frugiferum. Quod antea Propheta dixerat, Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe & clama, quæ non parturis, quia multi filij deſertæ magis quam eius, quæ habet virum. Et Hier.31.Hoc eſt teſtamentum,quod
Iſa.54. diſponam eis; dabo enim leges meas in mentibus eorum, & in corde eorũ in-
13 ſcribam eas. Præterea illam magnam mutationem, eruditionemque facillimam declarans,prædicebat,& non docebit vnuſquiſque proximum ſuum dicens,Cognoſce Dominum,quia omnes ſcient me a minimo vſque ad maximũ. *Infra*: Docebantur homines quæ acceperãt a patribus,auis,& proauis,alijſque ſuperioribus progenitoribus, & philoſophis, & rehtoribus, reſpuere, quod ſane difficillimum erat, ac difficilius nouam accipere cõſuetudinem, quæ nuper irrepſerat, illamque valde laborioſam. Abduxit namq; Chriſtus a voluptate,& induxit ad ieiunium,abduxit ab amore opum, & induxit ad amorem paupertatis, abduxit a luxu, & induxit ad temperantiam, abduxit ab ira,induxit ad manſuetudinem,abduxit ab inuidia, induxit ad benignitatem, abduxit in via lata, & induxit in anguſtam, & arctam aſſuetos vitæ latæ. Neque enim alios homines extra huius mundi conſuetudinem viuentes, aſſumpſit ſed illos ipſos, qui in talibus vitijs computruerant,& luto molliores erant, iuſſit,vt anguſtam & arctam viam, aſperàmque illam & duram ambularent. Et perſuaſit non duobus,vel decem,vel centum,ſed omnibus ferme ſub ſole habitantibus. Et per illiteratos, & barbaros, & ineloquentes piſcatores, robore corporis, præcellentia gloriæ,dignitate progenitorum,vehementia rhetorices,eminentia ſcientiæ carentes, ædificauit Eccleſiam hanc,quę a finibus,vſque ad fines extenta eſt. Neque hoc ſolum mirabile,quod pauperes illi totius orbis cor- 14
rectionem attentarunt, ſed quod hoc non in pace fecerunt, ſed infinitis bellis hinc inde excitatis. Nam in vnaquaque gente & ciuitate,& quid dico gẽte, & ciuitate? in ſingulis domibus gerebatur bellum. Radicata enim hæc doctrina, & puerum ſæpe a patre diuiſit, & nuptam a ſocru,& fratrem a fratre, & ſeruum a domino,& ſubditũ a principe, & virum a muliere, & patrem a pueris, neque enim ſimul omnes crediderunt. Ad hæc, quotidianas inimicitias, continua bella, multaſque ipſis mortes attulit. Et fecit vt Apoſtolis quaſi communes hoſtes & inimicos, plerique aduerſarentur, abigerentque

eos

eos a ſe omnes reges,principes,priuati, populi, vrbes, & non ſolum ipſos, ſed quod grauius eſt,nouitios in fide, & eos qui ab ipſis inſtruebantur. Eodem enim bellō premebantur & diſcipuli & magiſtri. Videbatur enim doctrina hæc contraria præceptis regijs, & conſuetudini, & patrijs moribus, quandoquidem docebant ab idolis abſtinendum eſſe, deſpectui habenda altaria,quæ patres progenitoreſque ipſorum coluerant, reſpuenda ſacrificia, quæ ipſis maxime horribilia & formidabilia videbantur,pro quibus,& animas potius expoſuiſſent, quàm vt eligerent ea,quæ ab illis dicebantur, & crederent in natum ex Maria, & Crucifixum. Quæ facta ſunt virtute eius, qui iuſſit, ille enim omnia faciebat.

Gen. 1.

15 Quo enim modo ille dixit, Fiat cælū, & monſtrauit opus,fundetur terra, & illius ſubſtantia producta eſt, fulgeat ſol,& indicauit auſtrum,omniaq; verbo operatus eſt: eodem modo idem & eccleſias illas plantauit,vbi dixit,Aedificabo Eccleſiam meam, multa acceleratio ne facta eſt, etiam contra illā, tyrannis ſe armantibus, & militibus arma mouentibus, & populis plus valido igne inſanientibus, & obluctante conſuetudine,etiam oratoribus, & ſophiſtis,& diuitibus,& principibus inſurgentibus, ſermo Dei velut ignis validus ſpinas cōſumpſit. Et licet hi qui crediderunt in carceribus ſeruarētur, deſpecti eſſent, occiderentur, & omne tormentorum genus ſuſtinerent,vt hoſtes publici, plures tamen ſemper accreſcebant. Et quamuis viderēt fluere torrentes ſanguinis credentium, feruentiores tamen reddebantur in fide, & magiſtris vinctis, fugatis, flagellatis, diſcipuli plures fiebant, & magis ſtudioſi. *Infra*. Numera quot tyranni ab illo tempore aduerſus ipſam inſtruxerunt acies,quot grauiſſimas perſecutiones mouerunt,quo modo toto priore tempore,quando nouitia erat fides, teneræque hominum mentes,gentiles regnabant,Tiberius,Caius,Nerō,Veſpaſianus, & poſt illum omnes vſque ad beati Conſtantini tempora, & omnes illi, alij minus, alij ſæuius infeſtabant Eccleſiam, verumtamen inſidiæ, & machinationes illæ omnes, leuius quam araneorum telæ,diſcerptæ ſunt. Et ea quibus nos inuadebant, & quibus inſidiabantur, citius fumo diſſoluta, puluere præterierunt infirmiora. *Infra*. Templum iudaicum euertit Dominus,et illud hi,qui olim tam potentes erant, vt ſe opponerent regibus et populis,et abſque ſanguine,vbique hoſtibus præualerent, miros et inopinatos triumphos ſtatuentes, templum 16 vnum ab illo die vſque in hodiernum, reædificare non valuerunt, quamuis tot,tantique reges,et tanta multitudo in toto orbe diſperſa, ipſos iuuarent, eſſentque ſibi tantæ opes. Vides quomodo quæcumque ædificauerit, nullus deſtruet, et quæcumque deſtruxerit,nullus ædificabit? Aedificauit Eccleſiam, et nullus eam deſtruere poterit, deſtruxit templum,et nullus illud ędificare poterit, idque in tam longo tempore. Nam et illam deſtruere conati ſunt,et non potuerunt,et hoc ædificare tentauere, et nec idipſum potuerunt. Nam rex qui hac noſtra ætate, omnes alios impietate præcellebat, et facultatem tunc dedit, et cooperatus eſt,et opus incipiebant, ſed nec in minimo profecerunt, nam ignis a fundamentis exiliens, omnes ipſos fugauit. Quòd autem voluerint ædificare, et hoc indicium eſt,quia vſque nunc manent fundamenta denudata, vt videas quod attentarunt quidem effodere, et non valuerunt extruere. Quamuis autem, et olim deſtructum templum illud, attamen vbi poſt ſeptuaginta annos redierunt, ſtatim excitatum eſt, fuitque priore multo præclarius,nunc autem ſupra quadringenteſimum annum eſt, et nulla neque cogitatio neque ſpes eſt,quod inſtauretur. Quomodo ergo potentes et diuites non potuerunt vnum templum extruere,præſertim videntes cultum ſuum, alioquin vbique reſidere quaſi ligatum, et Iudaicos ritus aboleri, et ſacrificia et oblationes et alia legitima auferri? immo non licebat eis excitare, vel tem-

plum,

plum, vel altare, aut ſacrificium offer-
re, aut immolare ouem, aut imponere
thymiama, aut recitare legem, aut in-
ſtituere feſta, quod vel in veſtibulis
quondam agebant.

17 HIERONYMVS explicans ver
Lib. 13. in ba illa: Cum ingreſſi fuerint ſacerdo-
c. 42. Ezec. tes, non egredientur de ſanctis in atriũ
exterius, ſed ibi reponent veſtimenta
ſua, in quibus miniſtrant, quia ſancta
ſunt, veſtienturque veſtimentis alijs,
& ſic procedent ad populum: ſic habet:
Quando procedendum eſt ad eos, qui
non poſſunt templi adyta penetrare,
nec diuinæ ſcientiæ arcana cognoſce-
re, egrediantur, inquit, ad eos foras ſa-
cerdotes in atrium exterius, nequa-
quam cum his veſtimentis, quibus in-
trinſecus induti erant, nec his vtantur
ſermonibus, de quibus loquitur Deꝰ,
Rom. 13. Secretum meum mihi, ſecretum meũ
Eſai. 24. mihi, & meis, ne incurrant in illud,
Matt. 7. quod Saluator prohibet dicens, Noli-
te ſanctum dare canibus, nec proijcia-
tis margaritas ante porcos, ſed ponent
veſtimenta ſua intrinſecus, quibus in-
duuntur, quando miniſtrant in templi
adytis, ſancta enim ſunt, & ad eos qui
perfectam non habent ſanctitatem, pro
ferri non debent, accipientque alia ve
ſtimenta, & ſic procedẽt ad populum.
Sic, inquit, loquentur ad populum,
quomodo poteſt audire populus. Vnde
1. Cor. 5. & Apoſtolus Corinthijs loquebatur,
1. Cor. 3. in quibus audiebatur fornicatio, & ta-
lis fornicatio, quæ nec inter gentes
quidem, lac vobis potum dedi non eſ-
cam, ideſt ſolidum cibum, nondum e-
nim capere poteratis. Ad quos rurſum
Gal. 4. dicit, Filioli mei quos iterum partu-
rio donec Chriſtus formetur in vobis.
Paruulis enim atque lactantibus, nõ
ſolum non prodeſt ſolidus cibus, ſed
interficit eos, qui perfectæ ætatis ho-
minibus congruit.

18 AVGVSTINVS inquit: Multa
Lib. contra ſunt in Eccleſia catholica, quæ in eius
epiſt. Mani gremio me iuſtiſſime teneant. Tenet
chæi quam conſenſio populorum atque gentium,
vocant fun tenet auctoritas miraculis inchoata,
damenti, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate
ca. 6. firmata, tenet ab ipſa ſede Petri Apo-
ſtoli, cui paſcendas oues ſuas poſt re-
ſurrectionem Dominus commendauit
vſque ad præſentem epiſcopatum, ſuc
ceſſio ſacerdotum, tenet poſtremo ip-
ſum catholicæ nomen, quod non ſine
cauſa inter tã multas hæreſes, ſic iſta
Eccleſia ſola obtinuit, vt cum omnes
hæretici ſe catholicos dici velint, quæ
renti tamen peregrino alicui, vbi ad
catholicam conueniatur, nullus hære-
ticorum, vel baſilicam ſuam, vel domũ
audeat oſtendere. Iſta ergo tot & tan-
ta chriſtiani nominis chariſſima vin-
cula, rectè hominem tenent credentẽ
in catholica Eccleſia, etiamſi propter
noſtræ intelligentiæ tarditatem, vel
vitę meritum, veritas, nõdum ſe aper
tiſſime oſtendat. Nemo ergo me moue-
bit ab ea fide, quæ animum meum tot
& tantis nexibus chriſtianæ religioni
adſtrinxit.

GREGORIVS explicans verba 19
illa: Aquam laſſo non dediſti, & eſu- *Lib. 16. mo*
rienti ſubtraxiſti panem, ſic inquit. *ral. cap. 3.*
Hæretici qui ſua dogmata prædicare *re. 2.*
non ceſſant, ſanctam Eccleſiam, quaſi
de imperitia irrident dicentes, aquam
laſſo non dediſti, & eſurienti panem
ſubtraxiſti. Panem ſe eſurientibus non
ſubtraxiſſe ſuſpicantur, quia etiam de
inuiſibilibus atque incomprehenſibili
bus requiſiti, cum ſuperbia & audacia
reſpondent. Sancta vero Eccleſia, dum
quempiam videt eſurire, quod ei non
proſit accipere, aut ſi iam ſunt ſibi co-
gnita, modeſte ſupprimit, aut ſi adhuc
videntur incognita, humiliter fatetur,
eoſque ad ordinatæ humilitatis ſen-
ſum reuocat, cum per ſuum illis prædi
catorem dicit, Non plus ſapere quàm *Rom. 12.*
oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrieta
tem. Et rurſum, Noli altum ſapere, ſed *Rom. 11.*
time. Atque iterum, Altiora te ne quæ *Eccl. 3.*
ſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fue- *Prou. 25.*
ris. Et rurſum, Mel inueniſti, comede
quod ſufficit tibi, ne forte ſatiatus euo
mas illud. Mel quippe inuenire, eſt ſan
cti intellectus dulcedinem deguſtare.
Quod tunc ſufficiẽter comeditur, quã-
do noſtra intelligentia, iuxta menſu-
ram ſenſus, ſub moderamine tenetur.
Nam ſatiatus mel euomit, qui plus ap

petens

petens penetrare quàm capit, & illud perdit vnde potuit nutriri. Quia ergo ſancta Eccleſia ab infirmis mentibus prohibet alta perſcrutari, beato Iob dicitur, Eſurienti ſubtraxiſti panem.

20 BERNARDVS ait: Sapientiam loquebatur Paulus inter perfectos, ſapientiam in myſterio abſconditam. Audiuit autem verba ineffabilia, quæ non licet illi loqui. Non vtique homini, nam ſibi illa loquebatur & Deo. Puta ergo Deum quaſi ſollicitam Pauli charitatem hoc modo conſolari, & dicere, Quid anxiaris quòd conceptũ tuum, auditus non capit humanus? Sonet vox tua in auribus meis, hoc eſt ſi quod ſenris non licet reuelare mortalibus, conſolare tamen quòd vox tua diuinas queat demulcere aures. Vides ſanctam animam nunc quidem ſobriã nobis, nunc vero puritate excedentem Deo? Vide etiam de ſancto Dauid, ne forte ipſe ille ſit homo, de quo cũ Deo quaſi de alio loquitur, Qm̃ cogitatio hominis cõfitebitur tibi, & reliquię cogitationis diem feſtum agent tibi. Hoc eſt qđ nobis intimare memorato verſiculo voluit, quicquid videlicet ſua illa ſcrutabunda & auida cogitatione ex arcano ſapientiæ eruere præualebat, partem quam poterat, in ſalutem populorum ſollicita prædicatione impartiebatur; reliquum qđ capere plebs non poterat, feſtiua iubilatione in Dei laudibus expendebat. Vides ſanctæ cõtemplationi deperire nihil, dum quod expendi in plebium ædificationem nõ poteſt, id vel maxime Deo ſit iucunda, decoraque laudatio. *Infra*: Qui ſcrutator eſt maieſtatis, ait Sapiens, opprimetur a gloria. Non opprimitur, qui non ſcrutator eſt maieſtatis, ſed volũtatis, nam quod maieſtati attinet; interdum quidem & in ipſam intendere audet, ſed quaſi admirans, non quaſi ſcrutãs.

21 Sed etſi quando per exceſſum rapi in illam contingat, digitus Dei eſt iſte, dignanter leuans hominem, non hominis temeritas, inſolenter Dei alta peruadens. Cum enim Apoſtolus raptum ſe commemoret, vt auſum excuſet, quiſnam alter præſumat mortalium huic ſe diuinæ maieſtatis horrendo ſcrutinio proprijs intricare conatibus, & importunus contemplator pauenda irrũpere in arcana? Scrutatores proinde maieſtatis, tamquam irruptores dici reor, non qui ſcilicet rapiuntur in eã, ſed qui irruunt. Ipſi itaque opprimuntur a gloria. Ergo formidoloſa ſcrutatio, maieſtatis, at voluntatis, tam tuta, quàm pia. Etenim reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem tamquam a Domini ſpiritu. Transformamur cum conformamur. Abſit autem vt in maieſtatis gloria, & non magis in voluntatis modeſtia, Dei ab homine conformitas pręſumatur. Ergo in perfectis quidem qui rimari, ac penetrare arcana ſapientiæ, & puritate conſcientiæ audent, & intelligentiæ acumine poſſunt, habitat in foraminibus petræ, in alijs autem qui fodere, aut non ſufficiunt, aut non pręſumũt, habitat in cauerna macerię.

Serm. 62. in Cantica. 2. Cor. 12. Cant. 2. Pſal. 75. Prou. 25. Act. 9. 2. Cor. 12. 2. Cor. 3.

Filij & generaliter homines, laudandi non ſunt ex maiorum nobilitate, ſed ex propria virtute. Cap. V.

1 CHRYSOSTOMVS ſic habet: Chriſtus in præſepio collocatur, & in diuerſorio manet, & matrem elegit pauperem, nos videlicet erudiens, ne quid horum eſſe erubeſcendum putemus. Itaque ab ipſis omnino principijs, vniuerſam mundi pompam calcans, ſolius nos ſectatores præcipit eſſe virtutis. Cur enim tu de nobilitate patriæ tumeſcas, cum te ego totius mundi iubeam eſſe peregrinum? Quẽadmodum enim Chriſtianus iſta debet deſpicere, quæ ne ab ipſis quidem gentilium philoſophis alicuius pretij iudicantur, ſed longe extra bona hominis cõſtituta, & extremi cuiuſdam ſtatus ſortita regionem. Et cur, inquis, Paulus tale quid dicit? Secundum electionem autem, chariſſimi, inquit, Propter patres. Sed require quando, & de quibus, & ad quos loquens, hoc Apoſtolus

Hom. 9. in Matthęum to. 2. Rom. 11.

ſtolus dixerit: Ad eos nempe hic ſermõ eſt, qui ex gentibus Chriſtiani, de fidei priuilegio, magnum quiddam tumebant, contraque Iudæos ſeſe inſolentius iactabant, atque hoc ipſo eos a ſocietate fidei repellebant. Reprimẽs igitur illorum tumorẽ, ad fidem iſtos trahit, atque ad eundem zelum credulitatis accendit. Ceterum quando de magnis loquitur viris, atque in omni virtute fortiſſimis, quomodo loquitur, attende. Qui autem, inquit, hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere; & ſi quidem illius meminiſſent, de qua exierant habebant vtique tempus reuertendi, nunc autem alteram meliorem expectant. Et rurſum, Secundum fidem mortui ſunt omnes iſti. Et Ioannes quidem ad ſe venientibus inclamabat, Ne velitis dicere, quia patrem habemus Abraham. Et iterum Paulus, Non omnes qui ex Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ, neque qui filij carnis, hi filij Dei. Quid enim filios Samuelis neceſſitudo iuuit parentis, cuius nõ fuerunt virtutis heredes? Quid autem etiam Moyſi liberis, paternæ profuit cura iuſtitiæ, cuius eis non ſucceſſit imitatio? Itaque neque ad illos patris imperiũ, quaſi ex ſucceſſione defertur, qui illũ vocabulo tantum ſignabant parentem, ſed ad eum migrat, qui illius erat filius virtute, non genere. E regione vero, quid Timotheo nocuiſſe creditur, quod fuit de patre gentili? Quid autẽ e diuerſo Noe filius, de patris virtute lucratus eſt, qui ex ingenuo factus eſt famulus? Vidiſti certe, quàm non ſufferit ad ſuffragium liberis, paterna nobilitas. Vitia ſiquidem voluntatis, vicerunt priuilegia naturæ, & peccantẽ non modo de nobilitate patris, verum de ipſa libertate etiam pepulerunt. Eſau quoque nonne ſancti Iſaac erat filius, magno etiam patris fauore munitus, qui ſcilicet ſtudebat atque cupiebat, primatus ei benedictionem donare; propter quod etiam ille omnia patris iuſſa faciebat, ſed tamen quia prauus moribus erat, nihil ex his omnibus adiutus prorſus eſt, ſed & iuxta naturæ ordinem prior, & de patris voluntate ſecurior, quia tamen diſplicebat Deo, omnia quæ iam tenere videbatur, amiſit. Et quid ego de hominibus loquor? Iudæi quondam, filiorum Dei honore gaudebant, ſed decoloratos vitijs, nihil iuuit tanta nobilitas. Si igitur Dei quis filius factus niſi huic nomini meritum virtutis addiderit, etiã maius ſubito profecto habebit ſupplicium. Quid mihi iam auorum, atque proauorum memoras dignitates? Nequaquam ergo hominum accedamus ſententiæ, qui de nobilitate gloriantur, ne in extremam inopiam decidamus, ſed illam potius expetamus nobilitatem, quæ conſiſtit in ſplendore virtutum; illam vero paupertatem refugiamus, quæ nos conſtituit in ſqualore vitiorum.

Heb. 11. *Ibidem.* *Luc. 3.* *Rom. 9.* *1. Reg. 8.* *Act. 16.* *Gen. 25.*

IDEM explicans illa verba ex capite 13. Nolite dicere, quia patrem habemus Abraham, ſic habet: Quid enim prodeſt ei, quem ſordidant mores, generatio clara? Aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Ipſe ſe vacuum ab omnibus bonis moribus oſtendit, qui gloriatur in patribus. Quid profuit Cham, quòd filius fuit Noe? Nonne ſeparatus de medio filiorum? Aut quid nocuit Abrahæ, quòd patrem habuit Thare luteorum deorũ cultorem? Nonne ſeparatus a genere ſuo, poſitus eſt in caput fidelium, vt iam non diceretur filius peccatorum, ſed pater ſanctorum? Nec potuerunt gloriam eius ſordidare, paterni errores. Nam & aurum de terra naſcitur, ſed non eſt terra. Et aurum quidem eligitur, terra autem contemnitur. Et ſtannum de argento egreditur, & non eſt argentum. Itaque argentum colatũ ſeruatur, ſtannum autem foras expellitur. Melius eſt de contemptibili genere clarum fieri, quàm de claro genere contemptibilem naſci. Qui enim de claro genere, clarus naſcitur, gloria claritudinis eius, non eſt eius ſolius, ſed communis videtur cum genere. Qui autem de contemptibili genere clarus egreditur, tota gloria claritudinis eius, eius ſolius eſt. Item, qui de contemptibili genere contemptibilis naſci-

Homil. 3. ex imperfecto in Matthæum. *Gen. 11.* *Ibidem.*

naſcitur, turpitudo contemptibilitatis illius, non eius ſolius, ſed etiam generis eſt eius. Qui autem de claro genere contemptibilis naſcitur, omnis turpitudo illius, eius ſolius eſt. Ideo melius eſt, vt in te glorientur parentes, qui talem filium habent, quàm tu glorieris in parentibus. Sic & vos nolite gloriari dicentes; quia patrem habemus Abraham, ſed magis erubeſcite, quia filij eius eſtis, & ſanctitatis eius non eſtis heredes.

4 I D E M exponens illa verba Ioann. 2. Quid mihi & tibi mulier, inquit: Ea ſententia dictum exiſtima, non quòd matrem negligeret, ſed nihil ei vtilitatis matris nomen allaturum oſtenderet, niſi bonitate & fide præſtaret. Dictum eſt Chriſto, Beatus venter qui te portauit. Et ipſe reſpondit, Quin immo beati qui audiunt verbum Dei. Quòd ſi Mariæ nihil ſine virtute matris honor erat allatura, longe minus nobis patris, matris, aut filij bonitas, niſi aliquid noſtrum afferamus. In nullo namque alio, niſi in ſolis ſuiipſius virtutibus, poſt diuinam gratiam, de ſalute cupiam ſperandum eſt. *Infra*: Nolimus igitur ob terrenam nobilitatem in ſuperbiam efferri. Multi Chriſti Domini cognati ſecundum carnem, perierunt. Licet longam progenitorũ & quidem clariſſimorum ſeriem numeremus, in his gloriandum non eſt, niſi eorum virtutes ſuperare cõtendamus, ſcients aliorum nobis opera, non modo nihil in futuro iudicio profutura, verum grauiter nos condemnatura, cũ optimorum parentum liberi, & domeſticis exemplis eruditi, nihil profecerimus. Hoc ideo in præſentia dico, quoniam multi fideles, ſuæ vitæ nullam curam adhibentes, cum ad virtutem hortantur, in ſuam adducunt excuſationem, quòd pater, auus, atauus pietatẽ maxime coluerint. Id te accuſat, quòd ex talium virorum ſemine, his te indignum præſtiteris. Ita ſemper bona progenitorum opera non modo nulli ad laudem, ſed ad crimen longe quidem grauius ius aſcribit, qui ipſos non imitatur.

Homil. 20. in Ioãnem. to. 3.

Luc. 11.

HIERONYMVS inquit: Præcepta ſunt rhetorum, vt maiores eius qui laudandus eſt, & eorum geſta, altius repetantur, ſicque ad ipſum per gradus ſermo perueniat, quo videlicet auitis, paterniſq; virtutibus illuſtrior fiat, aut non degeneraſſe a bonis, aut mediocres ipſe ornaſſe videatur. Ego carnis bona, quæ & ipſe ſemper contempſit, in animę laudibus non requiram, nec me iactabo de genere, ideſt de alienis bonis, cum Abraham & Iſaac ſancti viri, Iſmaelem & Eſau peccatores genuerint, & e regione Iephte in catalogo iuſtorum Apoſtoli voce numeratus, de meretrice ſit natus. Nec virtutes nec vitia parentum, liberis imputantur. 5

Epiſt. 3. ad Heliodorũ epitaphium Nepotiani. to. 1.

I D E M ſic habet: Nulli te vmquam de generis nobilitate præponas, nec obſcuriores quaſque & humiliorẽ loco natas, te inferiores putes. Neſcit religio noſtra perſonas accipere, nec conditiones hominum, ſed animos inſpicit ſingulorum, ſeruum & nobilem de moribus pronunciat. Summa apud Deum libertas eſt, non ſeruire peccatis. Summa apud Deum eſt nobilitas, clarũ eſſe virtutibus. Quid apud Deũ in viris nobilius Petro, qui piſcator & pauper fuit? Quid in feminis beata Maria illuſtrius, quæ ſponſa fabri deſcribitur? Sed illi piſcatori & pauperi, cęleſtis regni a Chriſto creduntur claues. Hæc ſponſa fabri, meruit eſſe mater illius, a quo ipſæ claues datæ ſunt. Elegit enim Deus ignobilia & contemptibilia huius mundi, vt potentes, ac nobiles, ad humilitatem facilius adduceret. Nam & alias fruſtra ſibi aliquis de nobilitate generis applaudit; cum vniuerſi paris honoris, & eiuſdẽ apud Deum pretij ſint, qui vno Chriſti ſanguine ſunt redempti, nec intereſt qua quis conditione natus ſit, cum omnes in Chriſto æqualiter renaſcamur. Nam etſi obliuiſcimur, quia ex vno omnes generati ſumus, ſaltem id ſemper meminiſſe debemus, quia per vnum omnes regeneramur. 6

Epiſ. 14. ad Celantiam matronam.

I D E M ſic ait: Omne ſtudium tuũ, omniſq; cura in exornandis moribus exhi- 7

In epiſt. 1.

quæ eſt ad Demetriadem Virginem to. 9.

exhibenda eſt. Quibus ita vacare debes, & ita occupare mentem totam, vt non diuitem te ſentias eſſe nec dominam, nobilitatis ad hoc tantum memineris, vt cum claritate generis morum ſanctitate contendas, & cum nobilitate corporis, animi virtute nobilior, proficias, magiſque illa nobilitate glorieris, quæ filios Dei, & coheredes facit Chriſti. Ad quam ſi ſemper inſpicias, dum credis gaudium te habere quod maius eſt, definis de eo quod minus eſt, gloriari. Omnis iſta præclari generis dignitas, & illuſtre auiti ſanguinis decus, ad animam transferantur. Ille clarus, ille ſublimis, ille ſit nobilis, ille tunc integram nobilitatem ſuam ſeruare ſe credat, ſi dedignetur ſeruire vitijs, ab eiſque non ſuperari, a quo enim quis ſuperatur, huius & ſeruus eſt. Quid enim hac ſeruitute animi indignius, quidue turpius, quàm cum in eo, aut dominatur odium, aut regnat inuidia, aut auaritia poſſidet, aut ira tenet? Nõ eſt quòd ſibi aliquis de nobilitate generis blandiatur, ſi ex meliore parte ſit famulus. Multo eſt indignius mente ſeruire, quàm corpore.

8 *In lib. cuius titulus eſt exhortatio ad virgines to. 4.*

AMBROSIVS ſic habet: Nullum ad commendationem hominis, cõditio affert impedimentum, nec dignitas proſapiæ meritum, ſed fides affert, ſiue ſeru⁹ ſit ſiue liber, omnes in Chriſto vnum ſumus, & vnuſquiſq; quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, nec ſeruitus derogat, nec libertas adiuuat. Seruus, ait Apoſtolus, vocatus es, non ſit tibi curæ; qui enim vocatus eſt in Domino ſeruus, libertus eſt Domini, ſimiliter qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. Apud Chriſtum enim ſeruitus & libertas, æqua lance pendunrur, nec vllo diſcerniculo, bonæ ſeruitutis, & libertatis merita diuiduntur, quia nulla maior eſt dignitas, quàm ſeruire Chriſto.

9 *Lib. de paradiſo c. 4. to. 1.*

IDEM ſic ait: Apprehendit Deus hominem quem fecit, & poſuit eum in Paradiſo. Vbi aduerte, quia extra Paradiſum vir factus, & mulier intra Paradiſum, vt aduertas quòd non loci, non generis nobilitate, ſed virtute vnuſquiſque gratiam ſibi comparat. Denique extra Paradiſum factus, hoc eſt in inferiori loco, vir melior inuenitur, & illa quæ in meliori loco, ideſt in Paradiſo facta eſt, inferior reperitur; mulier enim prior decepta eſt, & virum ipſa decepit.

IDEM ſic inquit: Quid ſuperbis diues? Quid dicis pauperi, noli me tangere? Nonne ſic vtero conceptus, & natus es, quemadmodum & pauper eſt natus? Quid te iactas de nobilitate pro ſapia? Soletis & canum veſtrorum origines, ſicut diuitum recenſere, ſoletis & equorum veſtrorum nobilitatem, ſicut conſulum prædicare, ſed nihil iſtud currentem iuuat; non datur nobilitati palma, ſed curſui. Deformior eſt victus, in quo & nobilitas generis periclitatur. Caue igitur diues ne in te erubeſcant tuorum merita maiorum, ne forte & illis dicatur, cur talem inſtituiſtis? Cur talem elegiſtis heredem? Non in auratis laquearibus, heredis eſt meritum, laus iſta non hominum, ſed metallorum eſt, in quibus homines puniuntur. 10 *Lib. de Nabuthe Iezraelita cap. 13.*

IDEM explicans verba illa: Non ſolum autem hæc, ſed & Rebecca ex vno concubitu habens Iſaac patris noſtri; cum enim nondum nati fuiſſent & cæt. ſic ait loquẽs de Iacob & Eſau. Neque quia Iacob laudatur, omnes ex eo nati, filij eius dicendi ſunt, aut quia Eſau diſplicet omnes ex eius origine, reprobi ſunt, cum videamus de Iacob traduce natos, factos perfidos, & de Eſau, fideles & Deo charos. Omnes enim Iudæi credentes & non credentes, ex Iacob habent originem, & quia de Eſau ſunt boni & fideles, probat Iob, qui eſt ex filijs Eſau, quintus ab Abraham, hoc eſt nepos Eſau. 11 *In c. 9. epiſ. Pauli ad Rom. to. 3.*

Vbi vides quòd progenitorum virtus parum conducat, vt eorum filij & ſucceſſores, virtute ſint probati.

Vbi

Filij erudiendi ſunt ab incunabulis, ſuntque moderate corripiendi, & diligendi. Cap. VI.

1 ORIGENES ait: Iob
Lib. 1. in c. 1. Iob to. 2. vitulum vnum corã fi-
lijs ſuis pro peccatis eo
rum iugulabat, vt vidẽ
tes ipſi filij, metuentes
ac pauentes, ab omni-
bus peccatis quę animas perimunt, de
clinarent, & iuuentutis ignorantias a
ſe mortificarent. Hæc vniuerſa facie-
bat beatus Iob, ſapienter conſiderans,
ſanctęq; cogitans, & dicens, Ne forte
filij mei mali aliquid in corde ſuo cogi
tauerint aduerſus Deum. O ſinceritas
patris; O dilectio parentis; O ſtudium
genitoris; Non enim tantum pro cor-
pore ſollicitus erat, ſed etiam pro ani
ma cogitabat. Ne forte, inquit, filij
mei, qui in diſciplina, nutriti ſunt
qui in eruditione creuerunt, qui in
Dei timore exercitati ſunt, ne forte fi-
lij mei, quibus viuis ego gaudeo, ſi ip-
ſi vixerint Deo, ſi ipſi a creatore non
receſſerint. Ne forte filij mei in corde
ſuo, in mente, in animo, aliquid cogi-
tauerint contra Deum. Ac ſi diceret:
Ne forte aliqua mala cogitatio in cor
eorum aſcenderit, quæ a Deo longe fa
cit. Dico beate Iob, quomodo permit-
teres, vt aliquid mali filijs tuis in ver
bis, atque operibus euidentioribus ex
pediret, qui pro occultis & ſubditis,
aut omnino forſitan non exiſtentibus,
ita nimium ſollicitus fueris, atque cu
ram geſſeris, qui ſollicitus, atque me-
tuens dixiſti, Ne forte filij mei in cor-
de ſuo, male aliquid cogitauerint ad-
uerſus Deum, ne forte de impudicitia
2 cogitauerint, ne forte ad impietatem
declinauerint, ne forte illicita medita
ti fuerint, ne forte iniuſta concupie-
rint, ne forte aliqua radix amaritudi-
nis exorta in animis eorum, ipſis no-
cuerit? Hæc atque his ſimilia plurima
intra ſemetipſum tractans beatus Iob
dixit, Ne forte filij mei in corde ſuo
male aliquid cogitauerint aduerſus
Deum. Sic itaque omnimode ſaniſſi-
me cogitans pro animabus filiorum
ſuorum Iob dixit, Ne forte filij mei in
corde ſuo mali aliquid cogitauerint
contra Deum. Sed plerique hominum
hęc non reminiſcuntur, qui filios ſuos
ab infantia exterminãt, qui filios ſuos,
& filias ſuas ab incunabulis non eru-
diunt, non corripiunt a iuuentute, non
prohibent mala, non coercent illicita,
non admonent timorem Dei, non vitę
æternæ introitum docent. Non enim
educãt eos in diſciplina Domini, quia
non egerunt curam pro animabus eo-
rum, neque ſolliciti ſunt pro ſalute,
vel perditione filiorum. Huiuſmodi
cum non erudiunt, neque corripiunt
filios ſuos, & ipſorum animas igni in-
extinguibili in interitum tradunt, &
ſemetipſos in furorem iudicij demer-
gunt. Omnia enim quę deliquerint fi- 3
lij, de parentibus requiruntur, qui nõ
erudierint, neque corripuerint filios
ſuos. Huius euidens exemplum in He-
li oſtenditur, & in filiis eius. Hæc
ſciens glorioſus Dei famulus Iob, non
ſolum a manifeſtis peccatis obſeruat
filios ſuos, ſed & ab occultis, ne mali
aliquid in corde ſuo cogitarent. Hoc
nimirum faciebat, non ſemel, aut ſecũ
do, neq; vno anno, aut duobus, ſed ſic
faciebat Iob omnibus diebus vitæ eo-
rum. Non quieſcebat, non fiduciam re
ſumebat, non obdormitabat, neq; obli-
uiſcebatur, non erat negligens, ſed ita
faciebat cunctis diebus vitæ eorum,
magnum theſaurum ſe credens habere
in regno cęlorum, ſi inuiolatos, atque
immaculatos filios exhiberet, atq; ad
regnum cęlorum eos mitteret.
BASILIVS ait: Filios habes? Eis 4
theſaurum ſempiternum theſauriza. *Hom. 21. in varijs huius tomi to. 1.*
Relinque bonam filiis memoriam, ma
gis quam diuitias multas. Fac omnes,
filio tuo ratione pietatis ac benefi-
centiæ, patres. Si in malitia vixeris,
ac multos in vita læſeris, & omni fe-
ra truculentior fueris, iis qui tecum
commerciũ habent, demum cũ è vita
diſceſſeris, filium tuum communẽ om-
nium hoſtem relinques. Quemadmo-
dum enim ſcorpii filium quicumque
aſpexerit, metuet, ne vbi per ætatem
licuerit, patris venenum imitetur;

ſic item & ex te deſcendentes liberos, vt paternæ iniquitatis heredes futuros, prius quàm ad ætatem veniunt, omnes cauebunt, illiſque inſidiabuntur, quos imitatores putabunt paternæ malitiæ, ex mala ipſorum educatione.

5 IDEM: Inquit Scriptura, Filij Heli filij Belial. Eo igitur, quòd in hos pater, cum eſſent tales, non ſe vehementem adhibuerit, eiuſmodi aduerſum eos, clemētiſſimi alioqui Dei, iracundiam concitauit, vt facta cōtra ab alienigenis impreſſione, illi ipſi eius filij vno & eodem die in prælio trucidati occubuerint, & populus fuerit vniuerſus debellatus, quàm plurimis, ex eo, internecione conſumptis, eaq; in arcam ſacroſancti teſtamenti Dei ſecuta ſint, quæ ante illam memoriam, nemo vnquam audierat. Ex quo eſt coniecturam capere, quàm magnus in nomen Dei tiſus, quantumq; ludibrium apud extraneas illas nationes cōſequeretur. Atq; ad hæc omnia ſcriptum legimus, ipſum Heli miſerabili admodū exitu, vitam terminaſſe. Hæc tam multa populo euenere, tales propter filiorum ſcelus, calamitates accidere. Neque enim quod ad ipſum nominatim pertineret, in vita vnquam ſua, ipſe reprehenſus eſt, de quo quidem neque hoc dici poteſt, quòd eorum flagitia tacitus ſuſtinuerit, qui eos ſæpe admoneret, atque a peccatis iſtiuſmodi diſcedere cohortaretur ſic dicens, Nolite filij mei, nolite, non eſt bona fama quam ego audio de vobis. Atque etiam magnitudinem ſceleris exaggerans, periculum ipſis formidabilius proponit, cū ait, Si peccauerit vir in virum, orabūt pro eo ad Dominum, ſi autem in Deū peccauerit, quis orabit pro eo? Verūtamen, quoniam vt dixi, non eum quē par erat aduerſum ipſos animi zelum præ ſe tulit, ſecuta ea ſunt poſtea, quæ memorauimus.

In proœm. in librū de moribus to. 8.

6 CHRYSOSTOMVS inquit: Illud autem veſtram charitatem rogauerimus, vt & vos virtutis curam geratis, & continentiam filios veſtros doceatis. Hinc enim, vt ita dicam, omnia mala naſcuntur. Conſuetudo enim malitiæ, proceſſu temporis inualeſcens, tantum facit malum, vt poſtea non poſſit aliqua vinci admonitione. Et cum ſemel a malitia fuerint ocupati, quaſi in captiuitatem eſſent adducti, quoquo diabolus iuſſerit, eunt. Ille enim eis imperat, & pernicioſa eis dat mandata, quæ iuuenes libenter perficiunt, præſentem tantum voluptatem ſpectantes, & futurum dolorem non cogitantes. Ideo oro vt præbeatur manus pueris noſtris, vt ne etiam pro his quę illi peccauerunt, pœnas ſuſtineamus. An neſcitis quid ſeni Heli acciderit, cum non debite emendaret filiorum delicta? Quemadmodum enim medicus, ſi morbum ſectione indigentem, curare ceſſat, ac moratur, ſtatim incurabilis erit morbus, & inutile, alioqui vtile remedium faciet, ita & ſenex ille cum deberet filios ſuos pro peccatorum qualitate emendare, nimia vſus lenitate, illos arguit. Proinde oro exemplo hoc timeamus, & habentes filios prouideamus eis de honeſta educatione, & in ſumma, vnuſquiſque curam eorum agat, qui apud ſe habitant, & lucrum maximum ducat, vtilitatem proximi.

Hom. 59. in Geneſ. to. 1.

1. Reg. 4.

1. Reg. 2.

7 IDEM ait: Si mater fueris, in exemplum Annæ, conſecra filium tuū Deo, & ipſum, templum Deo regale para. Caue ne filius tuus, qui templum eſt Dei, fiat ſpelunca latronum. Fit autem latronum ſpelunca, cum patimur illiberales ac ſeruiles concupiſcētias intrare, ſedemque figere in adoleſcentulorum animis. Tales enim cogitationes, grauiores & pernicioſiores ſunt latronibus, quæ puerorum ingenuitatem vertunt in ſeruilitatem, ipſoſque brutis cupiditatibus dedunt in ſeruitutem, vndiq; confodientes illos, ac mentem illorum multis implentes vulneribus. Quapropter, omnes id genus affectus, ab illorum animis depellamus, quo videlicet filij nobiſcum, cęleſtis ciuitatis valeant eſſe participes. A primis ſtatim annis inducamus eos ad diſciplinam reipublicæ cęleſtis. *Infra*: Omnes vos exhortor, vt a teneris

Homil. de Anna et Samuelis educatione.

ſtatim

ſtatim annis, & filios & filias, ſanctis functionibus dedatis, non aurum defodientes, non argentum congregantes, ſed modeſtiam, ſobrietatem, pudicitiam, reliquaſque virtutes omnes in animis eorum reponentes, dicente Paulo, Si quis ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.

1. Tim. 5.

8 *In hom. de natiuit. ſeptē Machabæorum.* IDEM per totam diſertiſſime oſtēdit amorem huius ſanctiſſimæ feminæ, erga filios, qualiter eos educauerit, quàm conſtanter, ſingulorum mortem aſpexerit, quàm læto vultu ſingulorum tormenta conſiderauerit, vt exemplo huius, matres diſcant, amorem filiorum moderari, ipſoſque in virtute educare.

9 *Homil. 35. ex imperfecto in Matthæum to. 2* IDEM ait: Regulariter matres, corpus natorum ſuorum amant, animam autem contemnunt. Deſiderant enim valere illos in ſæculo iſto, & nō curant quid paſſuri ſint in alio. Alij militias filijs ſuis prouident, alij honores, & nemo filijs ſuis prouidet Deum. Perditionem illorum cum magno pretio comparant, & ſalutem illorum, nec dono accipere volunt. Si viderint illos pauperes, triſtantur, & ſuſpirant, ſi autem viderint illos peccantes, nemo triſtatur, vt oſtendant quia corporum ſunt parentes, non animarum.

10 *Homil. 7. in epiſt. Pauli ad Roman. to. 3.* IDEM inquit: Si liberis tuis magnas opes relinquere vis, Dei prouidentiam eis relinquito. Abſit igitur vt hoc conſideremus, quemadmodum liberos, relicturi ſimus diuites, ſed quemadmodum virtute præditos, nā ſi opibus confiſi fuerint, nullius rei alterius curam ſuſcepturi ſunt, vt qui habituri ſint, vnde morum prauitatem adumbrare poſſint, nempe a facultatū abundantia, qui ſi viderint ſeſe illo ſolatio, atque auxilio deſtitutos, omnē operam nauabunt, vt virtute ipſa, magnum paupertati ſolatium, acquirant. Ne igitur opes illis relinquas, vt virtutem relinquas, nam ſummæ quidem eſt amentiæ, illis dum viuimus facultatum omnium noſtrarum Dominum permittere, ab obitu vero noſtro, magnam iuuentutis leuitati, licentiam relinquere. Quamquam dum viuimus ipſi poſſumus quidem eos ad rationis calculos vocare; facultatibus non recte vtentes, emendare, ac cohibere, vita vero functi, ſi vna cum orbitate ac iuuentute, & opum quoque licentiam addiderimus, fiet profecto, vt in infinita præcipitia miſeros illos ac calamitoſos impellamus, ignem igni adijcientes, & oleum foco ſtillantes. Quapropter ſi illos citra periculum vis diuites relinquere, relinquito eis Deum debitorem, ipſique Deo has teſtamentarias tabulas porrigito.

11 *Homil. 9. in epiſt. 1. Pauli ad Tim.* IDEM ait: Exerceamus ad virtutem & pietatem, molles filiorum animos, cetera omnia ſecundo loco quæramus. Nam ſi quidem illi improbi fuerint, nihil eis pecuniæ proderunt, ſi autem probi, nihil ex paupertate læ dentur. Vis filium relinquere diuitem? Bonum illum ac benignum eſſe doce; ita enim etiam rem familiarem auctiorem facere poterit. Quod ſi tenuis illa ſubſtantia fuerit, nihil deteriori in loco erit, quàm hi qui plurima poſſident. Quod ſi malus ille fuerit, etiamſi infinitam illi ſubſtātiam relinquas, non illi cuſtodem reliquiſti, ſed longe deteriore conditione feciſti, quam ſi ad extremam deueniſſet inopiam.

12 Quippe filijs non recte inſtitutis, præſtat pauperes eſſe, quàm diuites. Matres item, filiarum vobis curam aſſumite, eſt ea cura perfacilis, curate ſollicite, vt domi iugiter ſint. Ante omnia pias eſſe, religioſaſque docete, aſpernari pecunias, exterioriſque ornatus contemptrices eſſe, atque ita demum nuptijs tradite, ita ſi ipſas inſtitueritis, non eas modo ſeruabitis, verum & viros qui illas ducturi ſunt, neque viros tantum, ſed etiam filios, atque nepotes. Quippe ex radice optima, ſurculi prodeunt firmiores, ac ſemper in meliora proficiūt, horumq; omnium merces, vobis reddenda eſt. Ita nempe paterna domo decet progredi virginem, ac matrimonio iūgi, quemadmodum ex palæſtra luctatorem, ſitque veluti fermentum, quod maſſam

omnem in ſuam transfert pulchritudi
nem. Quid igitur ſi mater peſſima fue-
rit, atque innumeris ſceleribus plena,
ex hac liberorum educatione lucrabi-
tur? Nempe eos ſimiles ſibi neceſſario
faciet. Ceterum de ea, quæ virtutibus
polleat, iſta Apoſtolus dixit, Teſtimo-
nium in bonis operibus habere, ſi enu-
triuit filios, id inter cetera poſuit. Ne-
que enim parui meriti eſt, indultos no
bis a Deo liberos, ad ipſius exercere
militiam, eique, ab ipſis infantiæ pan-
nis, dedicare. Nam ſi eiuſce educatio-
nis fundamenta iecerint, maximis affi
ciendi ſunt præmijs; quemadmodum ſi
neglexerint, grauiſſimis cruciatibus.
Nempe & Heli propter filios perijt; il-
los quippe cum acrius coercere debuiſ
ſet, verbis tandem lenibus monuit.
Quocirca dum illis moleſtus eſſe ſeue
ra increpatione recuſat, & illos, & ſe-
ipſum vna perdidit. Audite hęc patres,
veſtroſq; filios in diſciplina & corre-
ptione Domini erudite ſumma cum di
13 ligentia. Eſt enim iuuentus fera, pluri-
miſq; indiget inſtitutorib⁹, magiſtris,
pædagogis, atq; nutritoribus. Vtiq;
res eſt, poſt adeo exactam diligentiam
eam continere poſſe, non ſecus quam
equus quidam indomitus, veluti fera
belua. Si igitur illi ab ipſis ſtatim ini-
tijs, atq; a prima ætate leges optimas
imponamus, minimum poſt hac labo-
rabimus, verum conſuetudo ipſa vir-
tutis in legem tranſiet. Nihil eos age-
re permittamus ex ijs quæ noxie iucũ
da ſunt, neque illis vt pueris indulgea
mus. Admoneamus igitur illos, corri-
piamus, terreamus, & modo iſtud, mo-
do illud faciamus. Magnum habemus,
pretioſumque depoſitum filios, ingen-
ti illos ſeruemus cura, atque omnia fa
ciamus, ne fur id nobis aſtutus auſe-
rat. At vero nunc contra penitus faci-
mus. Nam vt fundus ſit optimus cun-
cta molimur, eumque fideli viro ma-
gno cum ſtudio tradimus, & agaſonẽ,
ac diſpenſatorem, qui nobis magna be
neuolentia afficiatur inquirimus, ce-
terum quod nobis chariſſimum omniũ
eſt, omnino negligimus, neq; curamus
quo pacto filium noſtrum fideli cuipiã
viro permittamus, qui ipſius tueri ac
ſeruare pudicitiam poſſit. Igitur ma-
ior nobis poſſeſſionum cura eſt, quàm
eorum quorum ille gratia comparan-
tur, quod profecto abſurdiſſimum, at-
que ſtolidiſſimum eſt.
IDEM explicans illa verba ex ca. 14
6. Patres ne prouocetis ad iracundiam *Serm. 21. in*
liberos veſtros, ſed educate eos in eru *epiſt. Pauli*
ditione & timore Domini, inquit: Vis *ad Epheſios*
filium tuum eſſe morigerum? Ab ini- *10. 5.*
tio ipſum educa in correptione Do-
mini. *Infra*: Demus illis exemplum fa-
cientes eos a primæua ætate Scriptu-
rarum lectioni vacare. Quamobrem
quæſo non imitamini veteres? Maxi-
me vos mulieres, celebres illas mulie-
res æmulamini. Peperiſti puerum?
Imitare Annam, quæ mox illum ob-
tulit templo. Quis veſtrum non in-
numeris modis mallet filium ſuum Sa-
muelem fieri, quàm totius orbis re-
gem? Et quomodo inquis poſſibile eſt,
eum talem fieri? Quamobrem non eſt
poſſibile? Ideo ſcilicet, quia non vis
& non tradis eum illis, qui talem eum
facere poſſent. Et quis talis eſt, qui
hoc poſſit? Deus. Quandoquidem &
illa filium ſuum ipſi commendauit, ac
tradidit. Fides ac promptitudo mulie-
ris, totum fecerat. Primum peperat
hunc & ſolum, nec ſciebat an reliquos
eſſet paritura, nec dicebat expectabo
donec creſcat puer, vt rebus munda-
nis antea vtatur, permittam vt pau-
lulum puerili ætati immoretur, ſed
relictis his omnibus, mulier vnum dũ-
taxat intendit, quomodo ſtatim ab ip-
ſis vitæ exordijs, ſpiritualem imagun-
culam Deo fingendam offerret. Si di-
dicerit filius tuus ab ipſis initijs pecu-
nias acquirere, quantum lucraberis ſi
artem doceas, per quam pecunias con-
temnat. Ne quæras, quomodo eum glo-
rioſum facias, ſed cura quomodo do-
ceas eum gloriam in hac vita contem-
nere.
IDEM inquit: Etſi vitam noſtram 15
omnem, ſumma cum diligentia & cu- *Li. 3. aduer*
ra diſponamus, extrema animaduer- *ſus vitupe-*
ſione puniemur, ſi liberorum ſalutem *ratores vitę*
neglexerimus. Exemplum proferam *monaſ. 10. 3.*
in

In Heli,qui non pœna affecit filios,ſed tamen dixit, Nolite filij ſic facere. Si peccauerit vir in virum, orabunt pro illo Dominum, ſi autem Domino peccauerit vir, quis orabit pro illo? Et certe plena ſunt grauitatis, reuerentiæ, ac ponderis verba hæc, & quæ recuperare, ac ad ſtatum vitæ melioris reuocare poſſent eum qui penitus excors & amens non eſſet.Quippe ſceleris immanitatem indicant, & quàm ſit metuendum & cauendũ admonent, & quæ illud pœna ſubſequatur,oſtendunt. Verum quia non omnia quæque fuerant agenda, vt ea reſecarentur vitia, molitus eſt, & ipſe cum illis vna perijt. Namque & minas ille addere debuerat, & a ſuo eos conſpectu amouere,etiam & verberibus afficere, multoque illis grauius & durius inſtare. Quia nihil tale egit, verborumq; tantum monitis contentus fuit, & illis, & ſibiipſi, Deum aduerſum infeſtumque conſtituit. Cumque Deus crimen proſecutus fuiſſet, tunc demum ingenti cum iracundia cruciatum adiecit; iuraui enim, inquit, domui Heli, ſi peccatum iſtud de domo Heli expiabitur, ſiue incenſo, ſiue ſacrificijs in æternum.Prorſus illum,inquit,perire neceſſe eſt, nec ipſum modo & eius filios,verum cum illo domum quoque vniuerſam, nullumque medicamentum erit, quo vulnus iſtud curari poſſit,quamquam ſeni illi præter filiorum neglectionem, nihil quo crimini daret,habuit Deus. Erat enim admirandus in ceteris, vt videre licet ex ipſa quoque calamitatem caſuum ſuorum, Dominus inquit, ipſe quod gratum eſt in conſpectu ſuo faciat. Audita filiorum ſuorum nece quietus erat, verum cum tantæ huic cladi, arcam Dei direptam ab hoſtibus adieciſſet, præ mæroris magnitudine,obtenebratus ſenior, cecidit de ſella retro, & contritum eſt dorſum eius. Qui ſine querela, Iſrael rexerat viginti annis, quod magnam vitæ diligentiam requirebat,nihil excuſare potuit, quoniam quia illi cura non fuerat, & diligentiſſima, & vehemens ſalutis liberorum;

1. Reg. 3. (margin, beside "Heli, ſi peccatum iſtud")

16 (margin, beside "rire neceſſe eſt")

Ibidem. (margin, beside "daret,habuit Deus")

1.Reg.4. (margin, beside "rum, Dominus inquit")

& miſere & infeliciter periret,iſtudq; ſcelus vniuerſa recte facta ſua magnitudine operuit. Qua tandem nos animaduerſione puniemur, qui barbaris omnibus immaniores erga natos noſtros ſumus?Nec id mihi modo aliquis obijciat, quòd plerique circa filiorum curam, longe quàm Heli negligentiores,nihil tale perpeſſi ſunt, quale ille. Multi enim ſæpenumero multa, ob id facinus,acerbiora paſſi ſunt, & duriora. Nam vnde acerbæ & intempeſtiuæ mortes, vnde morbi perpetui, atq; grauiſſimi plerumque nobis, liberis noſtris inferuntur. Vnde damnis & incommodis afficimur? Vnde caſus varios, vnde mala innumerá quotidie perpetimur?Nonne quòd filios noſtros malos aſpicimus, & eos emendare negligimus?Sin vero aliqui effugere fortaſſe viſi ſunt, iſti nõ in finem penitus, ſed in capitis ſui malum effugerunt; acerbiores enim ac longe duriores, cũ exceſſerint e vita pœnas luent. Cur autem, inquies, non hic potiſſimum omnes, qui ſunt eiuſmodi ſupplicijs afficiuntur? Quia ſi iſtud fieret, iamdiu abſumptum defeciſſet omne mortalium genus. *Infra*: Leges intulit de cura pro liberis gerenda, præterquam quod ingens eius rei deſiderium, naturæ inſeruit, vt veluti neceſſitatem quandam ineuitabilem prouidentiæ & curæ habendæ filiorum,parentibus cõſtituiſſe videatur. Item cum dies feſtos agi ſtatuere filijs ſuis,eiuſce celebrationis rationes & cauſas, vt aperirent,imperauit. Denique cum de Paſcha loqueretur adiecit, Et annunciabis filio tuo in die illa. Quod itidem facit in ijs legibus, quas de ſacrificijs tulit.Hæc omnia præcipiebat Deus,vt filios ad Dei notitiam adducant. *Infra*: Et ſicut liberorum negligentes, diriſſime punit, ita qui ſtudioſius illorum curam gerunt,collaudans,ſummis honoribus afficit.Senẽ iſtũ virtute ſingulari præditum,puniuit, ex huiuſmodi negligentia: Patriarcham vero,cum ex virtutibus reliquis,tum ex hac in primis diligentia & cura laudauit,atq; honorauit. Cum enim dona illa plurima

17 (margin, beside "ſtris inferuntur")

Exod.13. (margin, beside "tulit.Hæc omnia")

Gen. 17. (margin, beside "virtutibus reliquis")

18 (margin, beside "norauit")

& maxima proſequeretur, quæ ſe illi daturum pollicebatur; cauſam quoque adiecit, & dixit: Noui enim, inquit, quòd conſtituet Abraham filijs ſuis, & domui ſuę poſt eum, & obſeruabunt vias Domini, vt faciant iuſtitiam & iudicium. Redditurí ſunt rationem parentes pro filijs, quos genuerunt, quos educauerunt, qui cum illis domo ſemper conuerſantur. *Infra*: Nulla alia ex ratione, peruerſi vt fiant liberi contingit, niſi quòd eorum patres circa vitæ præſentis commoda, æquo amplius incumbunt, & fere, dixerim, inſaniunt. Cum enim illa ſolummodo inquirunt, nihilque illis preferendum cenſent, & ſuam pariter & liberorum animam negligere coguntur. *Infra*: Atque vtinam hoc tantum culpa eſſet, nihil vtile parentes liberis conſulere, poſſet id, etſi ſit grauiſſimum, aliqua fortaſſe ratione tolerari; nunc vero illos ad ea quæ ſaluti ſuæ ſunt aduerſiſſima, omni ſtudio impellitis. Audias patres miris modis filios ad humanam gloriam prouocantes, ad domos amplas conſtruendas; cœleſtis vero conuerſationis, cœleſtiumque bonorum, nulla omnino fit mentio. Cum ergo hac doctrina teneros illorum animos imbuitis, profecto nihil eos aliud quàm materiam malorum omnium docetis, duos iſtos illis violentiſſimos amores inferentes; pecuniarum ſcilicet, & qui longe perniciofior eſt, leuiſſimæ atque inaniſſimæ gloriæ, qui molliſſimum, atque tenerrimum iuuenis animum peruertunt. *Infra*: Cum igitur initio, iuuenis ad hanc ſtatim adducatur ſeruitutem, quando iam liber eſſe, quando vndarum moles poterit euadere cunctis im pellentibus, atque mergentibus? Dura enim, dura, ac penitus acuta, ac violenta res conſuetudo eſt, ad vincendam, capiendamque animam. Cum
19 in primis iſta voluptatem adiutricem habeat, virtus vero, ad quam feſtinamus, ingentes præbeat labores. Quocirca Deus ipſe, cum Hebręis, eorum
Num. 11. quæ in Ægypto didicerant malorum, vetus conſuetudo deponenda eſſet, ſeorſum illos in ſolitudinem adduxit, atque ita illorum formabat animos, viam omnem medicinæ & curationis tentans, aſperiorem, atque leniorem, nihilque penitus omittens ex his quæ viderentur eorum ſalubritati profutura. Et ne ſic quidem vitia illi effugerunt; ſed cum manna cœleſti cibo alerentur, cepas tamen & allia, & cetera Aegypti mala, requirebant & præferebant. Adeo conſuetudo valet, tantumq; habet roboris. Si autem Iudæi cum tanta diuinæ diligętiæ cura fruerentur, ducem & oratorem pręſtantiſſimum habentes, in nullo meliores euaſerunt, Tu filium tuum iuuenẽ, in Aegypto media verſantem, nullumq; qui quod ſibi vtile eſſe poſſit conſulat, audientem; cunctos vero ad ea quæ ſaluti contraria ſunt ſe exhortari inſpiciẽtem, atq; eos omnium maxime qui ſe genuerunt & educauerunt, diaboli laqueos euadere poſſe arbitraris? *Infra*: Adoleſcens quidam admodum locuples, aliquando in vrbe noſtra demoratus eſt gratia acquirendæ latinæ ac græcæ linguæ. Hũc pædagogus ſequebatur ſemper, cui ea vna & ſola cura erat, vt ipſius formaret animum. Eum igitur ego aliquando conueniens (erat 10
enim ex his, qui mõtes, & ſolitudines habitant vnus) cauſam addiſcere ſtudebam, cum omiſſa tam inſigni philoſophia, ac vita, in pædagogi ordinem ſeipſum deieciſſet. Ille vero cum ſe parum continuiſſet, cunctam iam rei ordinem nobis enarrauit. Puer, inquit, iſte patrẽ habet durum, immitem, aſperum, mundiq; negotijs vehementer intentum, matrem ecõtra pudicam, piã, cęleſtiaq; ſolũ ſuſpirantem, pater filiũ in ordinẽ ſuum transferre cupit, id vero mater omnino abhorret. Optat enim illũ chariſſimum in monachorum conuerſatione perſpicere. Verũ id quidẽ patri aperte dicere auſa nõ fuit; metuebat quippe, ne ſi id ille vel leuiter ſuſpicaretur, intẽpeſtiue iã ſæculi vinculis illum obligaret, & hoc ſtudio abducens ad baltheũ abduceret, atq; ad omnẽ quæ ex illo ſolet conſequi vitę negligentiam, ac poſtmodũ, huius propoſiti,

poſiti & vitæ aditum omnem intercluderet. Igitur huiuſmodi artem excogitat. Domum me accerſit ex eremo, mecumq; conſilia ſua cuncta cómunicans, apprehéſam pueri dexterá inſeruit manibus meis. Cũ vero illã percontarer, quid ſibi hoc vellet. Vna, inquit, hæc nobis reliqua eſt ſpes obtinendæ filio ſalutis, ſi volueris tu, & paſſus fueris in pędagogi ordinem deſcendere, ſumptoque puero, a nobis proficiſci. Meum erit perſuadere patri, quòd ſi militaré quoque vitam ille voluerit eligere, perutilis erit dicendi vis & copia, per ſtudia liberalia quæſita. Hæc ego, inquir, ſi efficere potuero, iam illum tu ſeorſum, atque in alieno ſolo tecum habens, vbi nec pater, nec propinquorum aliquis, impedire ac perturbare poſſit, ſumma illum cum facultate formare poteris, moreſq; illius ad id componere; vt veluti in monaſterio ita tecũ viuat. Ceterum tu mihi hac in parte conſenti, mecũq; ſalubrem iſtã functionem ſimulaturũ pollicere, non parua res agitur, non pro minimis deprecor, de filij mei anima, certamen eſt, atque periculum; non ergo ſpernas cunctorũ amantiſſimum, mihiq; luce ipſa chariorem, periclitãtem, eripe illum lequeis vndique iam paratis & poſitis, educ ex procella, & tempeſtate ac turbine. Sin vero tu gratiam præſtare nolueris, Deum iam medium noſtrum appello, & teſtem voco; me quidem nihil horũ omiſiſſe, quæ ad ſalutem huius pueri pertinere videbantur, mundamque eſſe a ſanguine pueri iſtius. Quòd ſi quid illum eiuſmodi contigerit pati, quale vt patiatur fieri vehementer poteſt, quippe iuuenis, & in tantis delicijs degens, tantaq; vitæ negligentia, abs te & de tuis manibus requiret Deus animam pueri iſtius. His plura etiam adijciens, miſerabiliterque & vehementer illachrymans, perſuaſit tandem, vt hoc negotium ſuſciperem, atq; cum his mádatis a ſe dimiſit. Nec ſane inanis fuit iſta machinatio, nec religioſo matris voto, diuina pietas abfuit. Ita enim puerum illum breui, egreſſus ille pædagogus exercuit, tantamq; in eo flammá deſiderij cęleſtis accendit: vt cuncta ſimul repente abijceret, atque ad ſolitudinem conuolaret.

21 HIERONYMVS quam hortatur vt ab ipſis incunabulis filiam inſtituat ad pietatem chriſtianam, ait: Adhuc tenera filia tua nihil aliud diſcat audire, nihil loqui, niſi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia verba nó intelligat, cantica mundi ignoret. Adhuc tenera lingua, pſalmis dulcibus imbuatur. Procul ſit ætas laſciua puerorum. Habeat & in diſcendo ſocias, quibus inuideat, quarum laudibus moueatur. Magiſter probæ ætatis & vitæ, & eruditionis eſt eligendus. Difficulter eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum conchylia, quis in priſtinum candorem reuocet? Recens teſta diu, & ſaporem retinet, & odorem quo primum imbuta eſt. Græca narrat hiſtoria, Alexandrum potentiſſimum regé, orbiſq; domitorem, & in moribus, & in inceſſu, Leonidis pædagogi ſui non potuiſſe carere virijs, quibus adhuc paruulus fuit infectus. Procliuis eſt enim malorum æmulatio, & quorum virtutes aſſequi nequeas, cito imitaris vitia. Nutrix ipſa non ſit temulenta, non laſciua, non garrula, habeat modeſtam gerulam, nutritium grauem. Ipſe habitus & veſtitus doceat eam, cui promiſſa ſit. Caue ne aures eius perfores, nec ceruuſſa & purpuriſſo, conſecrata Chriſto ora depingas, nec collum auro & margaritis premas, nec caput gemmis oneres, nec capillum irrufes, & ei aliquid de gehennæ ignibus, auſpiceris. Prætextata quondam nobiliſſima femina, iubente viro Hymettio, qui patruus Euſtochij virginis fuit, habitum eius cultumque mutauit, & neglectum crinem mundano more pexuit, vincere cupiens & virginis propoſitum, & matris deſiderium, & ecce tibi eadem nocte cernit in ſomnis, veniſſe ad ſe angelum, terribili voce minitantem pœnas, & hæc verba dicentem. Tune auſa es viri imperium, præferre Chriſto? Tu caput virginis Dei, tuis ſacrilegijs attrectare manibus, quæ nunc iam areſcent,

*Epiſ. 7 quæ eſt ad Lętã ***

23

vt ſentias excruciata quid feceris, & finito menſe quinto ad inferna duceris: ſin autem perſeueraueris in ſcelere, & marito ſimul orbaberis & filijs. Omnia per ordinem expleta ſunt, & ſeram miſeræ pœnitentiam, velox ſignauit interitus. Sic vlciſcitur Chriſtus, violatores templi ſui, ſic gemmas & pretioſiſſima ornamenta, defendit. Heli ſacerdos offendit Deum ob vitia liberorum. Epiſcopus fieri non poteſt, qui filios habuerit luxurioſos, non ſubditos. At e contrario, de muliere ſcribitur, quia ſaluabitur per filiorum generationem: ſi permanſerint in fide, & charitate, in ſanctificatione cum pudicitia. Si perfecta ætas & ſui iuris, imputatur parentibus, quanto magis lactens, & fragilis, quæ iuxta ſententiam Domini ignorat dexteram & ſiniſtram, id eſt, boni & mali differentiam? Si ſollicita prouides, ne filia percutiatur a vipera, cur non eadem cura prouideas, ne feriatur a malleo vniuerſæ terræ? Ne bibat de aureo calice Babylonis, ne egrediatur cum Dina, & velit videre filias regionis alienæ? Venena non dantur niſi melle circumlita, & vitia non decipiunt, niſi ſub ſpecie vmbraque virtutum. Qui paruulus eſt, & ſapit vt paruulus, donec ad annos ſapientiæ veniat, tam bona eius, quam mala, parentibus imputantur. Poſtquam grandiuſcula eſſe cœperit, & in exemplum ſponſi ſui creſcere, ſapientia, ætate, & gratia, apud Deum & homines, pergat ad templum veri patris cum parentibus ſuis, ſed cum illis non egrediatur e templo: Imitetur Mariam quam Gabriel ſolam in cubiculo ſuo reperit; & ideo forte timore perterrita eſt: quia virum quem non ſolebat, aſpexit. Æmuletur eam, de qua dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Numquam exeat foras, ne inueniant eam, qui circumeunt ciuitatem, ne percutiant & vulnerẽt, & auferant pallium caſtitatis, & nudã in ſanguine derelinquãt; quin potius, cum aliquis oſtium eius pulſauerit, dicat: Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Non veſcatur in publico, id eſt, in parentum conuiuio. Ne videat cibos quos deſideret. Surda ſit ad organa, tibia, lyra, cithara, cur facta ſint, ne ſciat. Reddat tibi penſum quotidie de ſcripturarum floribus carptum. Te habeat magiſtram, te rudis miretur infantia, nihil in te & in patre ſuo videat, quod ſi fecerit, peccet. Mementote vos parentes virginis, magis eam exemplis docere poſſe, quam verbis. Nuſquam abſque te procedat in publicum. Baſilicas martyrum & eccleſias, ſine matre non adeat. Nullus ei iuuenis, nullus cincinnatus arrideat. Virgiliarum dies, & ſolemnes pernoctationes, ſic virguncula noſtra celebret: vt ne tranſuerſum quidem vnguẽ a matre diſcedat. Nolo de ancillulis ſuis aliquam plus diligat, cuius crebro auribus inſuſurret. Quicquid vni loquitur, hoc omnes ſciant. Pręponatur ei, probę fidei, ac morum, & pudicitię, virgo veterana, quę illam doceat, & aſſueſcat exemplo ad orationes & pſalmos, nocte conſurgere, mane hymnos canere, tertia, ſexta, nona hora, ſtare in acie, quaſi bellatricem Chriſti, accenſaque lucerna reddere ſacrificium veſpertinum, ſic dies tranſeat, ſic nox inueniat laborantem, orationi lectio, lectioni ſuccedat oratio. Diſcat & lanam facere, tenere colum, rotare fuſum, ſtamina pollice ducere. Spernat bombycum telas, & aurum in fila lenteſcens, talia veſtimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus veſtita corpora nudentur. Cibus eius oleum ſit, & ſimila, raroq; piſciculi. Sic comedat vt ſemper eſuriat, vt ſtatim poſt cibum poſſit legere & pſallere. Si quãdo ad ſuburbana pergis, domi filiam non relinquas, neſciat eſſe ſine te, nec poſſe viuere, & cum ſola fuerit, pertimeſcat. Non habeat colloquia ſęcularium, non malarum virginum cõtubernia, non interſit nuptijs ſeruulorum, neq; familię perſtrepentis luſibus miſceatur, pro gemmis & ſerico, diuinos codices amet. Diſcat primo pſalteriũ, & in Prouerbijs Salomonis erudiatur ad vitam. In Eccleſiaſte cõſueſcat quæ

1.Tim.3.

1.Tim.2.

quæ mundi ſunt calcare. In Iob, virtutis & patientiæ exempla ſectetur. Ad Euangelia tranſeat, nomquam ea depoſitura de manibus, Apoſtolorum & Acta, & Epiſtolas, tota cordis imbibat voluntate. Cumque pectoris ſui cellarium his opibus locupletauerit, mandet memoriæ Prophetas, Pentateuchum & regum libros diſcat. Cypriani opuſcula ſemper in manu teneat. Athanaſij epiſtolas, & Hilarij libros, inoffenſo decurrat pede. Reſpondebis, quomodo hæc omnia mulier ſecularis in tanta frequentia hominum Romæ, cuſtodire potero? Noli ergo ſubire onus, quod ferre non potes, ſed poſtquam ablactaueris eam cũ Iſaac, & veſtieris cum Samuele, mitte auiæ, & amitæ. Redde pretioſiſſimam gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Ieſu vagientis impone. Nutriatur in monaſterio, ſit inter virginum choros, iurare non diſcat, mentiri ſacrilegium credat, neſciat ſæculum, viuat angelice, ſit in carne ſine carne. Trade Euſtochio paruulam, Trade comitem ſanctitatis, illam videat, illam amet, illam primis miretur ab annis, cuius ſermo & inceſſus & habitus, doctrina virtutum eſt. Felix virgo, felix Paula Toxotij, quæ per auiæ amitæque virtutes, nobilior eſt ſanctitate, quàm genere. Ipſe, ſi Paulam miſeris, & magiſtrum, & nutritium ſpondeo. Geſtabo humeris, balbutiẽtia, ſenex, verba formabo, multo glorioſior mundi philoſopho, qui non regem Macedonum Babylonio periturum veneno: ſed ancillam, & ſponſam Chriſti erudiam, regnis cæleſtibus offerendam. *Hoc dicit propter Ariſtotelem, cui Alexander magnus puer adhuc, traditus eſt educandus, quem Philoſophus (vt Plutarchus refert) veneno interfecit, quem illi Antipater propinauit.*

27 *In epiſt. 12 qua eſt ad Gaudentiũ de Pacatu la infantu la educat.* IDEM inquit: Sexus femineus ſuo iungatur ſexui, neſciat; immo timeat cum pueris ludere. Nullum impudicum verbum nouerit. Et ſi forte in tumultu familiæ diſcurrentis aliquid audiat, non intelligat. Matris nutum pro verbis ac monitis, & pro imperio habeat. Cum autem virgunculam rudem & edentulam, ſeptimus ætatis annus exceperit, & cœperit erubeſcere, ſcire quid taceat, dubitare quid dicat, diſcat memoriter pſalterium, & vſque ad annos pubertatis libros Salomonis, Euangelia, Prophetas, & Apoſtolos, ſui cordis theſaurum faciat. Nec liberius procedat ad publicum, nec ſemper Eccleſiarum quærat celebritatem, in cubili ſuo totas delicias habeat. Sit, non, iuxta Apoſtolum, ocioſa, atque verboſa, ſed ſobria, grauis, lanifica, & ea tantum loquens, quæ animum puellarem ad virtutem inſtituant. Vt enim aqua in areola, digitum ſequitur præcedentem; ita ætas mollis & tenera, in vtramq; partẽ flexibilis eſt, & quocumque duxeris, trahitur. Aduerte verſiculum illum. Ægre reprehendas, quod finis conſueſcere.

IDEM explicans illa verba: Et Suſanna, & parentes eius iuſti, edocuerunt filiam ſuam ſecundum legem Moyſi, ait: Hoc vtendum eſt teſtimonio ad exhortationem parentum, vt doceant iuxta legem Dei, ſermonemque diuinum, non ſolum filios, ſed & filias ſuas. 28 *In cap. 13. Dan. to. 5.*

IDEM exponens illa verba Pauli: Patres, nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros: ſed educate illos in diſciplina, & conuerſatione Domini, inquit: Correptio de qua loquitur Apoſtolus, admonitionẽm magis, & eruditionem, quàm auſteritatẽ ſonat. *Infra:* Eli ſacerdos ipſe ſanctus fuit: ſed quia filios ſuos nõ erudiuit in omni diſciplina, & correptione, ſupinus cecidit, & mortuus eſt. Non enim poterat ad priora extendi, ſed retrorſum ruit. Et certe corripuerat filios ſuos, dicens: Quare facitis verba hęc, quæ ego audio de vobis mala ab omni populo? Nolite filij mei, quoniam non eſt bona fama, quam ego audio de vobis. De iſtiuſmodi patribus, & Eſaias lachrymabili voce cauſatur, dicens. Et filij alienigenarum nati ſunt eis. 29 *Lib. 3. in c. 6. ad Ephe. to. 9. 1. Reg. 2. Eſai. 2.*

AMBROSIVS epiſt. 43. ad Sabinum, 30

Lib 6. epiſtolarum 10. 5. binum, cuius pietatem laudat, quòd filio ignouerit, qui eo inconſulto vxorem acceperat, ſic ait: Feciſti quod boni parentis eſt, vt cito ignoſceres, ſed rogatus. Nam antequam rogareris, non erat ignoſcere, ſed factum probare; deinde diutius differre veniam, & tibi acerbum, & illis inutile. *2. Reg. 14.* Dauid degenerem filium & fraterno oblitum ſanguine, ad vnius mulieris petitionem, paternis viſceribus mente emollitus, domum recepit. *Luc. 15.* Ipſe ille euangelicus pater, adoleſcentiorem filiũ, qui prodegerat omnem ſubſtantiam a patre acceptam viuendo luxurioſe, regredientem tamen, vnius ſermonis inflexus humilitate, quòd in patrem peccaſſe ſe fatebatur, occurſu pio ſoluit, ſupra collum eius cecidit, primã illi ſtolam, annulum, & calceamenta deferri iuſſit, atque honoratum oſculo, donatum munere, admirabili ſuſcepit conuiuio. Horum te imitatorem præbuiſti pietate patria, qua proxime ad Deum accedimus. Acquiſiſti filiam ſine electionis periculo, ſi bonam duxit, tibi acquiſiuit gratiam, ſi errauit, recipiendo, eos meliores facies, refrenando deteriores. Maturiore quidem conſilio, puella filio a patre traditur: ſed maiore obſequij propoſito, a filio ad patrem ducitur, & a viro electa, ingreditur ſoceri domum, dum meruit, & filius diſplicere iudicium ſuum, & nurus miniſterium. Illum paternæ electionis prærogatiua attollit atq; erigit, iſtam offenſionis humiliat metus, inclinat verecundia. Non habebit filius, quod in vxorem referat, quaſi exors culpæ, ſi quid fortaſſe oſtenſum ſit, quod habet vſus, immo amplius elaborabit. Vt in vtroque ſuum probare poſſit, & in vxore iudicium, & in ſe obſequium.

31 *Lib. 5. Exameron cap. 3. to. 1.* IDEM de piſcibus loquens, ait: Muſtellæ & caniculæ, & cete ingẽtia, & Delphines, aliaq; huiuſmodi, cum ediderint partus ſi quid forte inſidiarum terroriſq; præſenſerint, circa catulos ſuos quem moliri, quo tueantur eos materno affectu, aperiunt ora, & interno recipiunt corpore, & genitali feruntur aluo, abſcondere. Quis humanus affectus, hanc piſcium pietatem poſſit imitari? Quis non miretur, & ſtupeat, vt ſeruet natura in piſcibus, quod non ſeruat in hominibus? Pleræq; ex ſuſpicione nouercalibus odijs apertos ſuos occiderũt filios, aliæ in fame, (vt legimus) partus proprios comederunt, humanis pignoribus, mater ſepulchrum facta eſt, piſcium proli, parentis vterus, ſicut murus pignora inoffenſa conſeruat.

32 *Li. 5. Hexamer. c. 18. eod. to.* IDEM inquit: Diſcant homines amare filios, ex vſu & pietate cornicum, quæ etiam volantes filios ſuos, comitatu ſedulo proſequuntur, & plurimo tempore, nutriendi officia nõ relinquunt. At vero feminę noſtri generis, cito ablactant etiam illos quos diligunt, aut ſi ditiores ſunt, lactare faſtidiunt: pauperiores vero, abijciunt paruulos & exponunt, & deprehenſos abnegant. Quis docuit niſi homo filios abdicari? Quis reperit tam immitia patrum iura? Quis inter naturæ fraterna conſortia, fratres impares fecit? Vnius diuitis filij, diuerſa ſorte metiuntur, alius totius paternæ ſortis aſcriptionibus inundatur, alius opulentæ hereditatis patriæ, deplorat exhauſtam, atque inopem portionem. Numquid natura diuiſit merita filiorum? Ipſa vos doceat, non diſcernere patrimonio, quos titulo germanitatis æquaſtis.

33 *In Pſ. 50. to. 8.* AVGVSTINVS ſic ait: Verũtamen fratres in tanta morum diuerſitate, & tam deteſtabili corruptela, regite domos veſtras, regite filios veſtros, regite familias veſtras. Quomodo pertinet in Eccleſia loqui vobis, ſic ad vos pertinet in domibus veſtris agere, vt bonam rationem reddatis, de his qui vobis ſunt ſubditi. Valde inutiliter, valde pernicioſe ſentiet filius patris lenitatem, vt iuſte poſtea Dei ſentiat ſeueritatem. Et hoc non ſolus, ſed cũ diſſoluto patre ſuo. Quid enim? Si ipſe non peccat, & non facit quod filius eius: ideo non debet ab ipſa nequitia filium prohibere? An forte

vt vi-

vt videatur filio eius, quia & pater talia faceret, niſi & ſenuiſſet? Peccatum quod tibi non diſplicet in filio tuo, delectat te: ſed ætas deſeruit, non cupiditas. Sed forte negligit malus filius, vel monita patris, vel obiurgationem, vel ſeueritatem, tu imple perſonam tuam, Deus de te & de illo exigit ſuam.

34 *Serm. 204. de tempore to. 10. 4. Reg. 2.* IDEM inquit: Cum diuina lectio legeretur, audiuimus quòd prætereunte beato Eliſeo, pueri irridentes clamauerunt. Aſcende calue, aſcende calue. Ob quam rem egreſſi ſunt duo vrſi de ſaltu, & lacerauerunt quadraginta duos pueros. Quam rem etiam parentibus ſuis inſtigantibus feciſſe credendi ſunt. Manifeſte pueri illi nõ clamauiſſent, ſi hoc eorum parentibus diſpliceret, & ſic mors filiorum, fieret diſciplina parentum.

35 *Libro 2. in cap. 3. 1. lib. Reg. to. 2.* GREGORIVS explicans illa verba de Heli, dicta Samueli. Prædixi, quòd iudicaturus eſſem domum eius, vſque in æternum propter iniquitatem, eo quòd nouerat filios ſuos indigne agere, & non corripuit eos. Idcirco iuraui domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus in æternum, ſic habet: Hac in re notandum eſt, quia qui inique agentes filios non corripuit, inique feciſſe reprehenditur, quę in ęternum victimis, & muneribus nequaquam expientur.

Filiorum mors patienter ferenda eſt, quos propter peccata parentum aliquando punit Deus. Cap. VII.

1 *Lib. 1. in c. 1. Iob to. 2. Gen. 37.* ORIGENES ſic habet: Cum vnum ex plurimis videretur Iacob filium perdidiſſe, a ceteris oĩbus conſolari nõ potuit. Sed dixit: Deſcẽdam poſt filium meum lugens in infernum. Magnanimus aũt Iob, poſt peculij perditionem, & poſt omnium bonorum direptionem, omnium filiorũ miſerabilem interitum pariter, ſimul cũ audiſſet, non ſuſpirauit, nõ ingemuit, non dixit, quę nunc illicite dicunt plurimi. Cur dediſti primo? Aut cur abſtuliſti modo? Cur oblectaſti primo filijs, vel cur priuaſti nunc his omnibus pariter? Melius erat vt omnino non dediſſes, quam vt dans rurſum auferres. *Infra*: Scidit Iob veſtimenta ſua, & terram impoſuit capiti, vt ex parte oſtenderet filiorum dolorem. Niſi enim hoc feciſſet, alienum illum a natura humana fuiſſe diceremus. Hæc ergo geſſit propter naturalem dolorem. Comam vero capitis ſui totondit, vt aduerſario oſtenderet, quia ſicut paſſus eſt, quia comam totondit, ita cum hæc amitteret nihil ſe paſſum fuiſſe æſtimaſſet. Quaſi diabolo diceret: Aufer omnia ſuperflua, nihil mihi ſuperſit ex his, quæ tibi data ſunt. *Infra*: Non lamentor filiorum deceſſum, tranſiuit enim ab oculis meis triſtitia, & dolor. Si enim pariter mecum viuerent ſuper terram, cum dolore eram cogitaturus quales fuiſſent, quales profeciſſent, qualem finem expectaſſent. De iſtis ergo ſecurus effectus, non lamentor, non plango, Non ridebit de me diabolus, nec inueniet apud me id quod expectat nequiſſimus. Nudus exiui de vtero matris meæ, nec peculium, nec filios habens, nudus & ibo ſub terram.

2 *Hom. 29. in Gen. to. 1.* CHRYSOSTOMVS explicans verba illa cap. 9. In quibus qa Cham filius Noe diſcooperuit verenda patris ſui, maledixit ſanctus Patriarcha, illius filijs, dicens: Maledictus Chanaan filius, ſeruus erit fratrũ ſuorum? Ecce peruenimus ad quæſtionem illam vbique celebrem; multos enim audimus dicentes, quare cum peccauerit pater, & prodiderit nuditatẽ, filius maledictum ſuſcipit? Dictum eſt enim: Maledictus Chanaan filius, ſeruus erit fratrum ſuorum. Quare cum alius peccauit, ille pœnam luit? Neque hoc abſque ratione factum eſt. Quia pater non minorem pœnam & cruciatum habuit, quàm filius. Scitis enim quomodo ſæpenumero patres orant, vt filiorum pœnas ipſi ferant, & quomodo illis grauius eſt videre filios ſupplicio

affici,

affici, quam ſi ipſi ijs forent obnoxij. Factum igitur eſt hoc, vt ille ob naturalem amorem in puerũ, maiorem ſentiret dolorem, & puer accepta maledictione, ſuorum propriorum pœnas peccatorum lueret. Nam licet propter patris peccatum nũc maledictioni ſit obnoxius: attamen veriſimile fuit, quòd & propter ſua delicta dederit pœnas. Nam neque patres pro filijs, neq; filij pro patribus pœnam luunt: ſed vnuſquiſq; pro ſuis peccatis pœnam luit. Vbi hoc a Prophetis dictum inueni-
Hier. 31. mus, ſicut cum dicunt: Comedẽtis v-
Ezec. 18. uas acerbas, dentes obſtupeſcunt, contra eos qui aiebant: Patres comederũt vuas aceruas, & dentes filiorum obſtu-
Deut. 24. peſcunt. Et anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Et iterum, Non moriẽtur patres pro filijs, neque filij pro patribus. *Infra*: Vt ſe emendet pœnam fert, & propter puerum quoque cruciatur. Vt diſcas quòd etſi ſenex nunc eſſet; attamen quia pœna in filium tranſijt, id ipſi, luctuoſam & inſuauem vitam faciebat, cogitanti quòd etiam poſt ſuam mortem, filius pœnam luiturus eſſet. Nam quòd filius per ſe malus, & omnes qui ab illo nati, fuerint abominabiles, & ad malum propenſe declinauerint, audi Scripturam dicentẽ
Ezec. 16. per modum maledicti. Pater tuus A-
Dan. 13. morrhæus, & mater tua Cethæa, & alius quidam increpans, ſemen Chanaan & non Iuda.

3 IDEM inquit: Multi ex Gentili-
Hom. 32 in bus, cum nihil de immortalitate ani-
Matt. 10. ad mæ crederent; nihilominus mortuis filijs, vt inanem quandam gloriã conſequerentur, corona ornati, & candidam induti veſtem, in publicum prodierunt. Sed heredem non habeo, inquies, nec quem rerum mearum ſucceſſorem conſtituam. Ego vero te libẽter interrogarem, tuarumne rerum an cœlorum, malis filios tuos eſſe heredes? Et vtrum magis deſideres caduca hæc & corruptibilia poſſideri ab illis, quæ tamen poſt omnino eſſent relicturi, an ſtabilia illa & æterna? Nõ habes heredes filios, ſed habet ipſos pro te Deus, non heredes facti fratrum ſuorũ, ſed facti ſunt Chriſti coheredes. Sed cui pretioſas, inquies, veſtes noſtras, cui magnificas ædes, cui ſeruos, cui agros relinquemus? Illis ipſis profecto, & multo tutius quàm ſi viuerent: nihil enim prohibet. Nam ſi multæ barbaræ gentes, vnacum defunctis, res eorum cremare ſolent, quanto æquius defuncto tuo filio, tua tradere potes. Non vt in cinerem redigãtur: ſed vt glorioſum magis illum reddant. Putas eum maculis inquinatum abiſſe, da ſibi ſua, vt illis, ſe a maculis detergat, putas in iniuſtitia ipſum deceſſiſſe, præbe ſibi ſua, ad mercedis & retributionis adiectionem. Sed videre, inquis, ipſum cupio. Ne dubites cito te ad ipſum profecturum, illud etiam tecum verſa, quoniam ſi hac oratione nequaquam tibi perſuadebimus: natura ipſa tẽporis, tibi perſuadebit. Nam multitudine dierũ abſque vlla mercede conſolaberis. Quòd ſi ſtatim in tuorum morte philoſophari volueris: duas res maximas conſequeris. Nam & interea tranquilliori animo viues, & a diuina retributione, fulgentiſſimam habebis coronam. *Infra*: Sed intolerabilis tibi caſus tuus videtur? Propterea ergo defuncti gratia plorandum non eſt, quoniam a multis huiuſmodi caſibus liberatus eſt. Noli ergo facere, vt inuidere videaris: nam qui mortem ſibi optat, quoniam ante tempus aliquis ſuorum ereptus eſt, ploratque propter illum quia non viuit, vt multa huiuſmodi ſubeat, inuidere magis quàm amare illum videtur. Noli ergo cogitare, quòd non redibit vnquam domum tuã filius, ſed quia & tu paulo poſt ad ipſum gradieris, noli cogitare illum huc poſtea minime reuerſurum: ſed quia hæc quæ videmus omnia, cum ſint caduca, & inſtabilia, numquam eadẽ permanent: omnia enim transfigurabuntur, celũ, terra, & maria; & tunc ſuſcipies filios tuos maiori cum gloria. Quòd ſi in peccato mortui ſunt: finem tamen peccandi habuerunt. Nam ſi pœnitentiam eſſent acturi, Deus, cui omnia patent, non antea quam eam egiſſent, ipſos

ipſos rapuiſſet; ſin vero iuſti deceſſe-
runt, euaſerunt iam a periculis, & tu
ti beatitudinem poſſident. His rebus
omnibus planum factum eſt, non eſſe
amoris has lachrymas, ſed turbatio-
nis & animi parum ſapientis. Nam ſi
defunctum diligeres, gauderes profe-
cto, quia fluctus præſentis vitæ enaui
gauit. Quid enim mirabile ac nouum
& inauditum factum eſt? An non eadē
ipſa quotidie reuolui videmus? Diem
nox, noctem dies, hiemem æſtas, æſta-
tem hiems, modo præcedit, modo ſe-
quitur. Et hæc quidem ſemper eadē,
mala vero, alia atque alia indies, quę
5 filium tuum habere quotidie, & tecū
eſſe velles omni verbo ſubiectum, om
ni luctui cum ſua formidine, ac hor-
rore, vitam miſere agere, & alia qui-
dem mala iam ſubeuntem; alia vero
timentem ne ſubeat. Non enim pote-
ris vnquam dicere, quod potuiſſet lō-
gum iſtius vitæ pelagus abſque dolo-
re, męſtitia, cura nauigare, ad hæc
etiam illius tibi rationis memoria ve
niat, non immortalem te genuiſſe, ſed
ſi nunc diem ſuum non obijſſet, pau-
lo poſt certe ad hoc ipſum perueniſ-
ſet. Sed non ſaturaſti te amore il-
lius, ſed ibi omnino perfrueris. Tu
vero ſi ad imperandum, regnandum-
que, hoc caduco mortalique regno fi-
lius tuus abijſſet, nolles eum inde
redire, vt ipſum videres, nunc vero
cum ad meliora maioraque regna pro
ceſſerit, parui temporis abſentiam,
ferre non poteris? Noli ergo plora-
re, reddidiſti enim depoſitum, quod
tibi erat creditum. Non ſis ergo ſolli-
citus ſi vides in inuiolabili ærario
theſaurum tuū eſſe depoſitum. Quòd
ſi etiam tam præſentis vitę, quàm fu-
turæ conditionem intellexeris; & hāc
quidem aranearum eſſe telam, atque
vmbram; illam vero immobilem ac
æternam, non indigebis vlla alia ra-
tione. Nunc enim filius tuus ab omni
mutatione rerum ereptus eſt. Si vero
hic eſſet, probuſne an reprobus futu-
rus eſſet, in ambiguo verſaretur.
6 IDEM ſic habet: Mortuo filio in-
Serm. 8. in quis, elegans, & bonus erat puer. At
vt fuerit, non erat elegantior Moyſe, *epiſt. ad Co*
qui & barbaricam faciem ad ſui deſi- *loſſ. to. 4.*
derium attraxit, idque in eo ætatis ar *Exod. 2.*
ticulo, in quo non apparet aliqua ve-
nuſtas. Et tamen illum tantopere ama
bilem, in fluuium expoſuere parētes.
Tu quidem & decumbentem vides, &
ſepulturæ tradis, & ad monumentum
abis. Illi vero ignorabant etiam, an
futurus eſſet puer cibus piſcium, vel
canum, vel alterius cuiuſquā beſtiæ,
quales circa mare oberrare ſolent. At
non eſt vnigenitus, ſed poſt multos,
& ipſe mortuus eſt. Verum non adeo
ſubitanea & triſtis eſt iſta calamitas,
atque erat illa Iob. Non hic delapſum *Iob 1.*
tectum, non inter conuiuandum inte-
ritus, non calamitates annunciatæ.
At erat tibi dilectus? Sed non magis
quàm Ioſeph, cuius tamen calamita-
tem pater cum putaret a beſtia deuo-
ratum, patienter tulit. Flebat, ſed im-
pie nihil agebat. Plora, non prohibeo,
verum nihil blaſphemum, nec dicas,
nec facias. Qualiſcumque fuerit filius
tuus, non eſt ſicut Abel, verum nihil
huiuſmodi dixit Adam, quamquā gra
uis admodum eſſet calamitas a fratre
occiſum eſſe Abelem. Sed & Dauid di
ligebat filium ægrotum; & in ſacco
quidem & cinere iacebat: Verum neq;
diuinos, neque incantatores addu-
xit, ſed Deo ſupplicauit. Eadem lo- 7
quere ſi quando tibi mortuus fuerit
filius, quæ Dauid dicebat. Ego ad ip- *2. Reg. 12.*
ſum adibo; ipſe vero non reuertetur
ad me. Hoc animi philoſophici, hoc
amoris paterni. Quantumcunque di-
ligas filium tuum, non tantum dili-
ges, quantum ille tunc diligebat. Per-
pende quàm filio tuo peiora accidere
potuerint, & abſde cōſolaberis. Et co-
gita qd ſi in bello interijſſet? Quid ſi
in igne? Atq; ita qcquid patiamur, co-
gitemus atrociora, & habebimus ſuf-
ficientē conſolationē, proponamuſq;
perpetuo ob oculos, q grauiora paſſi
ſunt; & nos quidē ipſos, ſi aliqn duriо
ra paſſi fuerimus. Ita & Paulus admo- *Hebr. 12.*
net, cū dicit: Nondum vſq; ad ſangui-
nē reſtitiſtis, aduerſus peccatū decer-
tantes. Quicquid igitur accidat mali,
dete-

deteriora perpendamus (poterimus enim ſemper deteriora reperire) atque ita erimus grati, & ita præſentia mala, quieſcent.

8 *ib. 1. in c. 2. Hierem. to. 4.*

HIERONYMVS exponens illa verba: Sine cauſa percuſſi filios veſtros, diſciplinam non receperunt, ſic ait: Ideo percuſſi filios veſtros, vt illorum nece vos erudiremini. Et ne forte diceretis, peccantes corripere noluiſti, plagis diſcite filiorũ veſtrorũ, quòd auſteriori vos cupierim curare medicamine.

9 *Lib. 6. in c. 18. Ezech.*

IDEM explicans verba illa: Quid eſt quod inter vos parabolam vertitis in prouerbium iſtud in terra Iſrael dicentes: Patres comederunt vuã acerbam, & dentes filiorũ obſtupuerunt? Viuo ego dicit Dominus, ſi erit vltra vobis parabola hæc in prouerbium in Iſrael. Ecce omnes animæ, meæ ſunt, vt anima patris, ita & anima filij, mea eſt. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur, ſic habet: Monet diuina Scriptura, illud quod in Exodo dictũ eſt. *Exo. 20.* Ego ſum Dominus Deus tuus, Deus æmulator, qui reddo peccata patrum ſuper filios, vſque ad tertiam & quartam generationem, his qui oderũt me. *Exod. 34.* Et iterum dixit Moyſes. Domine Deus miſerator, & miſericors &c. reddens iniquitates patrum ſuper filios, & ſuper filios filiorum in tertiam, & quartam generationem. Iniuſtitia videretur, alium peccare, & alium luere peccata: niſi adderet, his qui me oderunt. Non enim ideo puniuntur in tertia & in quarta generatione, quia deliquerũt patres eorum, cum patres potius, qui fuerunt peccatores, puniri debuerint; ſed quia patrum extiterunt æmulatores, & oderunt Deum, hereditario malo & impietate, in ramos quoq; de radice creſcente. *Infra*: Patres comederunt vuam acerbã &c. Eſt loci iſtius, hic ſenſus. Quomodo ſi quis velit dicere, patres vuam acerbam comederunt, & dentes filiorum obſtupuerunt, ridiculum eſt, & nullã habens conſequentiam, ſic iniquum eſt, atq; peruerſum, peccare patres, & filios, nepoteſque cruciari. *Infra*: Vt anima patris, ita & anima filij mea eſt, ideſt, ſicut peccata filiorum non nocent patribus, ſic peccata patrum ad filios non redundant, ſed anima quæ peccauerit, ipſa morietur.

10 *In cap. 20. Ezech.*

IDEM explicans verba illa: Abominationes patrum ſuorũ oſtende eis, inquit: Si peccata patrum non redundant ad filios, quomodo abominationes & iniquitates patrum nunc ſenioribus proponuntur? Hac videlicet cauſa, vt oſtendantur ſimilia parentibus agere, & hereditario malo longiſſimum funem trahere peccatorum, vt quorum imitantur vitia, eorũ ſupplicia pertimeſcant.

11 *Lib. de Noe & arca c. 3. to. 1.*

AMBROSIVS exponens illa verba Geneſis 9. Vidit Cham, pater Canaan nudatum patrem &c. ſic inquit: Vtiq; Chanaan natus non erat. Cur ergo nomen addidit filij, niſi vt & vitio auctoris deformaretur hereditas, & pater in filio, & in patre filius redarguuntur, habentes ſtultitię, nequitiæ, & impietatis commune cõſortium. Nec poterat fieri, vt bonum generaret filium, qui bono patri, nequam filius, & naturæ, & eruditionis degener extitiſſet.

Filij, honorem & obedientiam, quando, & quomodo exhibere debeant parentibus. Cap. VIII.

1 *Lib. 1. de ſacerdotio. to. 5.*

CHRYSOSTOMVS ſic habet: Differens, Baſilij, ipſiuſque commune propoſitũ in arripienda vita monaſtica, aſſiduæ matris illecebræ obſtiterunt. Etenim vbi illa ſubodorata eſt, id me conſilij inire, dextra apprehenſum in peculiare ſibi cubiculum. Hic, illa, cum me ſibi aſſidere voluiſſet ſuper eum lectum, in quo me enixa fuerat, in lachrymarũ fontes prorupit, verba etiamnum adijciens, quæ me plus lachrymis illis omnibus, ad miſericordiam pertraherent. Porro eius quidem lamenta eiuſmodi fuere, Patris tui virtute, ac præ-

ac præſtantia, fili, me haud ita multũ temporis vti frui, numen permiſit, vtpote cuius mors dolores eos, quos in te pariendo paſſa ſum continuo exceperit, ac tibi orbitatem, mihi viduitatem attulerit intempeſtiuam, vt ſileam viduitatis ipſius mala, ærumnas, incommoda, quæ quidem ſolæ animo illæ complecti recte queant, quas contigerit ea ipſa perpeti. Nullius enim ſermo, nullius oratio par eſſe poſſit enarrandæ tempeſtati, ac turbulentiæ illi, quam ſubire oportet puellam, quæ ipſa etiam dum rudis, rerumque humanarum expers, ſimulatque paternam domum reliquerit, derepente immenſornm dolorum facibus æſtuans, curam, ſollicitudinemque, ætate ac ſexu ſuperiorem, ſuſtinere cogatur. Quam videlicet neceſſe eſt, ſeruorum ignauias emendantem, eorundem maleficia obſeruare, cognatorum propulſare inſidias, publicanorum moleſtias. Proinde cum decedit pater, relicta a ſe ptole, ſi forte femina ea eſt, magnam vel ſic matri curam exhibet, ſed tamen hoc ipſo tolerabilem, quòd illius educatio, tum impenſa caret, tum etiam formidine vacat. At maſculus a patre relictus, matris animum in dies ſingulos immenſa formidine, tum permultis complet ſollicitudinibus, vt nihil hic agam de ſumptu, deque impenſa, quam multam tolerare cogitur mater, quæ laborat vt maſculus ille liberaliter educetur. Quarum rerum omnium, nulla me tamen permouit, vt nuptijs iteratis, ſpõſum alterum in patris tui ædes, inducerem, quin potius in æſtu illo, in fluctuatione ac turbine perſeuerans, cæleſtis gratiæ ſuppetijs in primis adiuta, ferream illam viduitatis fornacem, nulla ex parte refugi, cũ mihi inter eas ipſas ærumnas, atq; incommoda, ſolatio eſſet non modico, quòd aſpectum iſtum aſſidue ſpectare, inque eo, tamquam vitalem defuncti mariti imaginem, veriſque ac certiſſimis characteribus expreſſam, mihi aſſeruare daretur. Atque ne id quidem mecum expoſtulare poſſis, quòd nos viduitatis quidem conditionem perpeſſæ fortiter ſimus, ſed viduitatis eiuſdem anguſtijs coarctatę, paternas tibi imminuerimus facultates, id qđ in felicibus orphanis permultis obueniſſe ſcio. Si quidem patrimoniũ tibi nulla non parte ſaluum, integrumque ſeruaui; cum tamen nihil etiam prætermiſerim ſumptuum eorum, qui tibi nominis iſtius exiſtimatiõé aliquam parare poſſent, quos ſumptus ſuffeci ex meo peculio, & pecunijs quas mecum domo paterna attulerã. Pro rebus porro his omnibus, quas non exprobrandi gratia dixi, vnã abs te gratiam peto, ne me viduitate altera inuoluas, neu lutum iam ſopitum rurſus exſuſcites, obitus huius diem potius expectato, hinc paulo poſt nobis fortaſſe emigrandum. Nam aut qui iuuenes ſunt ad longæ ſenectutis annos accedant, ſperare quidem liceat: qui autem iam conſenuimus, quid tãdem aliud quàm mortem iam iam aduentantem prę ſtolamur? Itaq; vbi corpus hoc a te ſepultum, cum patris tui oſſibus coniunxeris, tum demum fili longas profectiones ſuſcipito. Ceterum tantiſper dum ſpiramus, contubernium, conuictumq; hunc noſtrum tolerato, Dei offenſionem fruſtra ac temere ne incurrito, ne ve committito, vt matrem nihil commeritam, tam multis inuoluas incommodis. Sin vero nihil nõ agimus, vt tu facile, altoq; in ocio poſſis vitæ huius vſura frui, ſi minus aliud vinculum, certe hoc vnũ te apud nos detineat. Nam vt te a ſexcentis amari dicas, nemo certe fuerit, qui tibi in tanta libertate viuere concedat, cum & neminem eſſe puté, cui nominis iſtius exiſtimatio æque ac mihi vni chara eſſe poſſit. Hæc & his longe plura, matris ad me monita erant, quæ cum amico illi, vere magnanimo ac generoſo recitaſſem, tanto abfuit, vt iis ipſæ moueretur, vt acrius etiam inſtaret, eadem a me quę & antea efflagitans, remque illæ aſſiduis vrgebat precibus, me interim nihil innuente. Qua in re perſpicis obediendum parentibus non eſſe, quando

ea vo-

ea volunt, quę contra Domini voluntatem ſunt.

4 HIERONYMVS ſic habet: Recordare tirocinij tui diem, quo Chriſto in baptiſmate conſepultus, iuraſti pro nomine eius non te patri parciturum eſſe, non matri. Ecce aduerſarius in pectore tuo Chriſtum conatur occidere. Licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine & ſciſſis veſtibus, vbera, quibus te nutrierat, mater oſtendat, licet in limine pater iaceat, per calcatum perge patrẽ, ſiccis oculis ad vexillum crucis euola. Solum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem, veniet veniet poſtea dies, quo victor reuertaris in patriã. Neq; vero neſcio, qua te dicas nunc compede præpediri. Nunc tibi blandis, vidua ſoror hæret lacertis, nunc illi cum quibus adoleuiſti vernulæ aiunt, cui nos ſeruituros relinquis? Nunc & gerula quõdam, iam anus, & nutritius, ſecundus poſt naturalẽ pietatem pater clamitat, morituros expecta pauliſper & ſepeli. Forſitan & laxis vberũ pellibus mater, arata rugis frõte, antiquum referens mammæ lac ſugere cõgeminet. Dicant ſi volũt, & Grammatici, in te omnis domus inclinata recumbit. Facile rumpit hęc vincula, amor Dei, & gehennæ timor. At contra ſcriptura præcipit parentibus obſequendum, ſed quicumque eos ſupra Chriſtum amat, perdit animam ſuam. Gladium tenet hoſtis, & ego de matris lachrymis cogitabo? Propter patrem, militiam Chriſti deſeram, cui ſepulturã, Chriſti cauſa non debeo, quam etiam omnibus, eius cauſa debeo? Mater mea, & fratres mei hi ſunt quicumque faciunt voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt. Si credunt in Chriſtum, faueant mihi pro eius nomine pugnaturo. Si non credunt, mortui ſepeliant mortuos ſuos.

Epiſ. 1. quæ eſt ad Heliodorũ de laudibus vitæ ſolitariæ. to. 1.

Mat. 12.

Matt. 8.

5 IDEM inquit: Iuſſerat Aminadab Ozæ filio ſuo, vt portaret arcam Domini humeris ſuis, & quia patri ſuo non obediuit, Oza mulctatus eſt morte. Fuit enim peccatum in nõ portando, in ſuſtinendo arcam iam peccati inobedientię, pœna.

Lib. quæſt. in lib. Paralipomenon. to. 3.

6 IDEM explicans illa verba: Filij obedite parentibus veſtris in Domino, hoc enim iuſtum eſt, ſic habet, Id faciendum Dominus præcipit, vt faciamus quæ præceperint nobis parentes, de quibus ſecundum carnem nati ſumus; obtemperemus autem in Domino, implentes ea, quæ non ſunt Domini contraria voluntati. Vel parentes in Domino, vocat eos, qui nos in Domino genuerũt, quales ſunt prælati & prædicatores, quibus nos obedire debemus. Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod eſt mandatum primum in promiſſione: Vt bene ſit tibi, & longæuus ſis ſuper terram. Hoc mandatum vocat primum in promiſſione, relatum ad alia præcepta, quæ poſt mandata decalogi data ſunt populo. Et ſecundum hanc interpretationem, omne præceptum decalogi dicitur primum. Obedientes autem parentibus, longæui ſunt ſuper terrã, de qua ſcriptum eſt. Credo videre bona Domini in terra viuentium.

Lib. 3. in c. 6. epiſ. Pauli ad Epheſios. to. 6.

Exo. 20.

7 AMBROSIVS ſic ait: Incipiẽs informare adoleſcentes per exempla Patriarcharum: Eſt igitur bonorum adoleſcentum, timorem Dei habere, deferre parentibus honorem. Erat Iſaac Deum timens, vt pote Abrahæ indoles, honorem deferens patri vſque eo, vt aduerſus paternam voluntatem, nec mortem recuſaret. Ioſeph quoque cum ſomniaſſet, quia ſol, & luna, & ſtellæ adorarent eum, ſedulum tamen obſequium deferebat patri.

Lib. 1. officiorum ca. 17. to. 4.

Gen. 37.

8 IDEM: Extollit obedientiam, & virilem animum filię Iephtæ, quæ ſe obtulit morti, vt patri obediret, ait: Præcellentius, & antiquius iſtud exemplum de filiæ Iephte, quàm illud quod memorabile habetur apud philoſophos (iſti ſunt Damon, & Pythias Pythagorę diſcipuli, vt dicit Cicero in officijs) De duobus Pythagoricis, quorũ alter cum a tyranno Dionyſio capitis damnatus eſſet, præſcripto mortis die, popoſcit, vt domum pergendi

Lib. 3. officiorum circa fin. c. 12. Iudic. 11. & 12.

pergendi ei facultas daretur, quo cōmendaret ſuos, ac ne reuertendi nutaret fides, vadem aut fideiuſſorē mortis obtulit, hac conditione, vt ſi ipſe deforet ad conſtitutum diem, vas eius ſibi pro eo moriendum agnoſceret. Nec qualitatem ſponſionis, quæ offerebatur, recuſauit, conſtantique animo diem necis præſtolabatur. Itaque alter ſe non ſubtraxit, alter ad diem repedauit. Quod eo vſque fuit mirabile, vt tyrannus eos ſibi in amicitiā aſciſceret, quorum vrgebat periculū. Quod ergo in ſpectatis, & eruditis viris plenum miraculi eſt, hoc in virgine multo magnificentius, multoque illuſtrius deprehenditur, quæ ingemiſcenti patri, ait. Fac mihi, vt exiuit de ore tuo. Sed ſpatium duorum popoſcit menſium, vt cum æqualibus conuentum ageret in montibus, quæ virginitatem eius prædeſtinatam neci, pio affectu proſequerentur. Nec fletus æqualium mouit puellam, nec dolor flexit, nec gemitus retardauit, nec dies præterijt, nec fefellit hora. Redijt ad patrem quaſi ad votū rediret, & voluntate propria, cunctantem impulit, fecitque arbitratu ſpontaneo, vt quod erat impietatis fortuitum, fieret pietatis ſacrificium.

9 *Lib. 5. Exameron c. 16. to. 1.*

IDEM miranda loquitur de ciconijs, & īter multa, ſic habet: Quàm vero rationabilium excedat pietatem auis huius clementia conſiderandū. Nam depoſiti patris artus, per longæuum ſenectutis plumarum tegmine, alarumque remigio nudatos, circumſtans ſoboles pennis proprijs fouet. Et quid dicam, collectitio cibo paſcit, quando ipſa etiam reparat naturæ diſpendia, vt hinc atque inde ſubleuantes ſenem, fulcro alarum ſuarum, ad volandum exerceant, & in priſtinos vſus deſueta iam reuocent pij patris membra? Quis noſtrum leuare ægrū non faſtidiat patrem? Quis feſſum ſenē ſuis humeris imponat, quod in ipſa hiſtoria vix credibile habetur? Quis vt pius ſit non hoc ſeruulis mādat obſequium? At vero auibus non eſt graue, quod pietatis eſt plenum, non eſt oneroſum, quod ſoluitur naturæ debito. Non recuſant aues paſcere patrem, quod etiam præſcripta neceſſitate ſub terrore pœnarum pleriq; hominum recuſarunt. Aues non ſcripta, ſed nata lex ſtringit. Aues ad hoc munus nullo præcepto conueniunt; ſed gratiæ naturalis officio. Aues non erubeſcunt, reuerendi ſenis membra portare. Eſt enim victoria pietatis, quod eouſque frequenti teſtificatione percrebuit, vt congrue mercedem remunerationis inuenerit. Nam Romanorum vſu, pia, auis vocatur. Et quod vix vni imperatori conſulto ſenatus delatum dicitur, hoc iſtæ aues in commune meruerunt. Habent ergo aues iſtæ decreta patrum ad propriæ inſigne clementiæ. Pios enim filios, patrum prius oportuit iudicio prædicari.

10 *Lib. de Noe & arca to. 1.*

IDEM ſic exorditur: Quid eſt quod Sem, & Iaphet impoſuerunt veſtimētum ſuper humeros ſuos, & perrexerunt retrorſum, & operuerūt patrem nudum, & non viderunt nudationem eius. Littera, euidenter pietatis expreſſit affectum, quòd nudatū amictu patrem, boni filij videre cauerunt, ne paterna reuerentia, vel ipſo minueretur aſpectu. Si quidem etiam tacito vultu, pietas frequenter offenditur. Vnde etiam Romæ vetus fuiſſe vſus dicitur, ne filij cum parentibus, & maximè puberes intrarent lauacrum & balnea.

11 *Lib. de benedictionibus Patriarcharum cap. 1. eod. to.*

IDEM ſic ait: Primum omnium quantam diſcimus parentibus referre reuerentiam, cum legimus. Quoniam qui benedicebatur à patre, benedictus erat: & qui maledicebatur, maledictus erat. Ideo hanc parētibus gratiam donauit Deus, vt filiorum pietas prouocetur. Prærogatiua igitur parentum, diſciplina eſt filiorum. Honora ergo patrem, vt benedicat te. Honoret pius patrem propter gratiam, ingratus propter timorem Et ſi pauper eſt, et ſi nō habet diuitiarum copias, quas relinquat filijs, habet tamē vltimæ benedictionis hæreditatē, quas ſāctificatiōis opes ſucceſſoribus largiatur. Et multo *Gen. 48.*

to plus eſt beatum,quàm diuitem fieri. Vnde feſtinabat Ioſeph ſumere à patre benedictionem,ſibi,& filijs ſuis.

12 *Lib.6. in c. 8. Luc. to. 4* IDEM explicans verba illa: Mater, & fratres mei hi ſunt, qui verbũ Dei audiunt,& faciunt,ſic habet: Magiſter, qui de ceteris præbet exemplum, atque ipſe præceptor, ipſe etiã ſuorum executor eſt præceptorum. Præſcripturus enim ceteris,quoniam qui non reliquerit patrem aut matrẽ ſuam,non eſt filio Dei dignus,ſententiæ huic primo ipſe ſubiecit. Non quo maternæ refutet pietatis obſequia.Ipſius enim præceptum eſt, Qui nõ honorauerit patrem,aut matrem, morte moriatur; ſed quia paternis ſe myſterijs,amplius quàm maternis affectibus debere agnoſcat. Neque tamen iniurioſè refutãtur parentes, ſed religioſiores copulæ mentium docentur eſſe quàm corporum. Si enim foris ſtantes,nec ipſi agnoſcuntur parẽtes, & propter noſtrum fortaſſe non agnoſcuntur exemplum.Ne putet aliquis offendiculum eſſe pietatis, vbi *Ephes. 5.* mandatum legis impletur.Si enim relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna, rectè Sacramentum hoc in Chriſto ſeruatur, & in Eccleſia. Et ideo parentes corpori proprio non oportuit anteferri, quia corpus vnum ſunt Chriſtus,& Eccleſia. Ergo hic, non vt quidam Hæretici arbitrantur, mater negatur, quæ etiam de cruce agnoſcitur,ſed neceſſitudini corporali, præſcriptorum cœleſtium forma præfertur.

13 *Lib. de ſalutaribus documentis, to. 4.* AVGVSTINVS inquit: Iubet ſcriptura parentes noſtros,vt propria viſcera diligere,ſi tamen accedere ad ſeruitium Chriſti non prohibeant,ſi autẽ prohibuerint,nec ſepultura illis à nobis debetur.Chriſtus diligendus eſt ſuper parentes noſtros, quia non nobis tribuunt parentes ea quæ Chriſtus: Ipſe enim dixit in *Luc. 9.* Euangelio:Qui amat patrem,aut matrem pluſquam me,non eſt me dignus. Deus ergo anteferendus eſt parentibus.

IDEM ait: De eo quod ſcriptũ eſt in Exodo, Honora patrem tuum, & matrem tuam,huic loco, vbi de honorandis parentibus Deus præcepit, illum Euangelij locum Manichæi dicunt eſſe contrariũ,vbi Dominus cuidam dicenti, Ibo & ſepeliam patrem meum, reſpondit,ſine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos:tu autem veni, & annuncia regnum Dei. Quod ſic ſoluitur, quia & parentes honorare debemus, & eos tamen propter annunciationem regni Dei,nulla impietate cõtemnimus.Manifeſtum ergo eſt,& honorem parentum in gradu ſuo eſſe ſeruandum, & eos tamen in diuini amoris comparatione, præſertim ſi impedimento ſunt,nulla dubitatione oportere contemnere. Nam & in veteribus ſcripturis habes poſitum, Qui dicit patri,aut matri, non noui vos, & qui filios ſuos non agnoſcit, ipſe autem cognouit teſtamentum ſuum. Ergo ſic & in nouo teſtamento commendatur parentum contemptus, vnde & teſtamenta concordant. 14 *Libr. contra Adimantũ Manichæũ. to. 6.* *Ibid.* *Deut. 33.*

IDEM ſic ait: Titulus huius Pſalmi eſt, ipſi Dauid filiorum Ionadab. Ionadab homo fuit quidam,commendatus nobis ex Prophetia Hieremiæ, qui filijs ſuis præceperat, vt vinũ non biberent,neque in domibus reſiderẽt, ſed in tabernaculis habitarent. Præceptum autem patris,filij tenuerunt, & ſeruauerunt,& ex hoc benedici à Domino meruerunt. Dominus autẽ hoc non præceperat, ſed pater ipſorum. Si autem hoc acceperunt tamquam præceptum à Domino Deo ſuo, quia & ſi Dominus non præceperat,vt vinum non biberent,præceperat vt filij parentibus obedirent.In ea ergo re ſola,filius non debet obedire patri ſuo, ſi aliquid pater ipſius iuſſerit, contra Dominum. [Neque enim debet iraſci pater, quãdo ſic ei præponitur Deus. Vbi enim hoc iubet pater, quod cõtra Dominum non ſit, ſic audiendus eſt, quomodo Deus, quia obedire patri iuſſit Deus. Benedixit ergo Deus filios Ionadab propter obedientiam. 15 *Concione 1 in Pſ. 70. to. 8.* *Hier. 35.* *Exod. 20.*

Flagella Dei vtiliſſima & leuia, quapropter cum gaudio ſuſcipienda ſunt.

Cap. IX.

1 *Hom. 3. in Exod. to. 1.*

ORIGENES explicãs ea verba, quæ dixit Pharao Moyſi, Neſcio Dominũ, & Iſrael non dimittam, inquit: Donec in laboribus hominum non eſt, & cum hominibus non flagellatur, tenuit eum ſuperbia. Denique videbis paulo poſt, quo modo proficit in flagellis, & quantum quanto melior verberatus efficitur. Iſte qui modo dicit, neſcio Dominũ, poſt cum vim ſenſerit verberum dicturus eſt, Orate pro me Dominum, & non ſolum hoc, ſed etiam conteſtantibus magis fatebitur, quia digitus Dei eſt in virtute ſignorum. Nemo ergo ita ineruditus diuinæ ſit diſciplinæ, vt flagella diuina perniciem putet, vt verbera Domini pęnalem credat interitum. Ecce Pharao duriſſimus, tamẽ proficit verberatus. Ante verbera, Dominum neſcit, verberatus ſupplicari pro ſe Dominum rogat. Diabolus dicit. Neſcio Dominum, & Iſrael non dimittam. Sed vide in Euangelijs quo modo verberatus emendet hanc vocẽ. Scriptum eſt enim. Quia clamauerunt dæmones ad Dominum, & dixerunt. Quid veniſti ante tempus torquere nos? Scimus te qui ſis, tu es Filius Dei viui. Vbi tormenta ſenſerunt, ſciunt Dominum. Ante flagella dicit, Neſcio Dominum, & Iſrael non dimitto, ſed poſtea Iſrael dimittit, & nõ ſolum dimittit, ſed & ipſe perurgebit eum exire.

Pſ. 70. *Matt. 8.*

2 *Hom. 8. in c. 12. Hier. to. 2.*

IDEM explicans verba illa: Sanctifica eos in die occiſionis, ſic habet: Quid faciam, vt hoc exponam? Tormenta, ſanctificationem vocat eorum, qui torquentur Sanctifica quippe eos ait, in die interfectionis eorum, ideſt, per hoc quòd interficis eos, Sanctifica eos. Quem enim diligit Dominus, corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit.

Heb. 12.

3 *Hom 10. in Pſ. 37. to. 1.*

BASILIVS exponens illa verba: Quoniam ego in flagella paratus ſum, inquit. Paratum ad flagella ſe dicit: Nouit enim quia quem diligit Deus caſtigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. Quamobrem generosè tulit flagella, quę per calamitates alias, alijs ſuccedentes, poſt peccatum ei euenerunt, quas regnorum cõplectitur hiſtoria.

4 *In libr. cui titulus eſt, regula breuiores in reſponſione 262 interrogationis to. 2.*

IDEM ait: De eo quod eſt apud Apoſtolum, propter hoc ter Dominũ rogaui, vt diſceret à me; ſcire conuenit, earum calamitatum, quæ vel in rebus externis, vel in corpore ipſo, nobis eueniunt, variam atque multiplicem eſſe rationem; quippe Deum eſſe cuius vel numine, vel permiſſu illæ nobis contingant, idque ad maiorem vtilitatem noſtram, quàm ea fuiſſet, ſi ab his liberi fuiſſemus.

2. Cor. 12.

5 *Hom. 62. in Geneſim to. 5.*

CHRYSOSTOMVS explicans verba illa Geneſis 39. Ioſeph autem venundatus eſt in Aegyptum, vbi varios dominos ſortitus eſt, ait: Qui inter vlnas patris educatus eſt, Et ne admiremur quomodo tulerit grauem illam ſeruitutem adoleſcens, & omnis duræ vitæ inexpertus, domique magna patris beneuolẽtia nutritus, ſubdidit ſcriptura dicens. Et erat Dominus cum Ioſeph. Quid eſt, erat Dominus cum eo? Comitabatur eum, inquit, diuina gratia, & reddebat ei facilia, omnia quæ grauia erant. Hæc diſpenſauit omnes eius res, ita vt paulatim hac via procedens, & per tentationes illas vadens, ad regium thronum aſcendere valuerit. *Infra*: Deinde volens eum Deus miſericors in maiori ſecuritate conſtituere, non liberauit a ſeruitute. Hic enim mos eſt Deo, vt non liberet a periculis viros virtute claros, neque a tentationibus liberet; ſed in ipſis tentationibus, tantam ſuam declaret virtutem, vt tentationes ipſæ, eis fiant occaſio lætitię magnæ. Propter hoc & beatus Dauid, ait. In tribulatione dilataſti mihi. Non tribulationem, inquit, abſtuliſti, neque ab ea liberatum in relaxatione eſſe voluiſti; ſed in medio

Pſal. 4.

tribulationum conſtitutum, abſque pauore eſſe me feciſti.

6 I D E M explicans illa verba: Non
In Pſ. 84. in æternum iraſcaris nobis, vt extendas iram tuam a generatione in generationem, inquit: Non in æternum iraſcaris nobis, quaſi diceret, hic nobis iraſcere, hic nos affl ige, hic nos
Heb. 12. emenda, in iſto ſæculo flagella, quia quem diligis flagellas, & emendas. Flagellas autem omnem filium quem recipis: Hic ergo in iſto ſæculo, quia flagellum meum finitur, & correptio mea inuenitur. In tuo ergo flagello, correptio mea inueniatur hic, & noli in æternum. Ergo ne in æternum iraſcaris nobis, dignare hic quicquid vis, qualiter vis, quando vis, fac in me quicquid vis, tantum vt ibi me recipias, vbi omnes recipis, quibus ignouiſti.

7 I D E M in fine: Referens Stepha-
Hom. 16. in actis Apoſtolorum 10. 3. nus Actuum 7. illa verba Exodi 3. Videns vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & gemitum illorum audiui, & deſcendi, vt eripiam eos, ſic habet:
Exo. 3. Hæc audiẽtes, & nos, in afflictionibus ad eum cõfugiamus, nam, & gemitum illorum, inquit, audiui. Non ſimpliciter dixit audiui: ſed propter calamitates: Si autem quis diceret, & cuius gratia illos permiſerit affligi ſic, audiat, quòd omnibus maximè iuſtis, afflictiones mercedum cauſę fiant, nõne, & propter hoc illos dimiſit affligi, vt illius virtutem, & hinc oſtẽdat, clareſcere, & illos ea per quæ affliguntur, per omnia philoſophari erudiãt? Vide igitur, quando erant in ſolitudine, incraſſati ſunt, impinguati, ſed, &
Deut. 32. dereliquerunt Deum. Idcirco, & ini-
Gen. 3. tio Adæ dicebat. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo: vt igitur ne cũ ex afflictione multa in remiſſioné venerint, contumelia afficiant, permittit illos affligi. Magnum enim bonum eſt
118. afflictio, & quod bonum, audi Dauid dicentem? Bonum mihi quia humiliaſti me. Si autem magni & admirabiles viri ſunt in magna tribulatione, multo magis nos. Si volueritis autem, ipſam examinabimus afflictioné.

Stet quis gaudens multum ac lætabũdus, & riſus effuſioris, quid turpius,
quid inſipientius illo? Stet quis dolens, ac mærens, quid illo magis philoſophicum? Non ſtat in ſua ſede animus, ſed quemadmodum a quodam ſpiritu tollitur a voluptate, & alleuiatur nihil habens firmum. Enimuero & ad promiſſiones eſt facilis, & ad pollicendum pronus, & magna eſt turbatio rationis. Hinc intempeſtiuus riſus, hilaritas non habens rationem, verborum, magna & ſuperflua nugacitas. Et quid dico alios? Sanctorum vnum, in manus accipiamus, & videamus quis quidem in voluptate vixerit, quis autem & in mærore? Vultis igitur Dauidem videamus? Quando igitur hic in voluptate erat, ac in gaudio, propter multos triumphos, victorias, coronas, delicias, ac fiduciam, vide qualia & dixit, & operatus eſt. Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. *Pſal. 29.*
Poſtquam autem affligi cœpit, audi quid dicat. Et ſi dixerit mihi nolui te: Ecce ego, faciat mecum, quod ſibi placitum eſt. Quid his verbis magis Philoſophicum? Quicquid Deo magis fuerit gratum, ita fiat. Et iterum Saul: dicebat, Si Dominus commouerit te contra me, odoratum ſit ſacrificium tuum. Et tunc quidem cum eſſet in tribulatione, etiam parcebat inimicis. Ante delicias nihil iniuſte, nihilque inhumaniter agebat. Item Iacob cum in afflictione eſſet, dicebat. Si dederit mihi Do- *Gen. 28.*
minus panem ad comedendum, & veſtem ad amiciendum: Et Ezechias
cum eſſet in tribulatione, vide quanta *4. Reg. 19.*
faciebat pro ſalute. Saccum enim induit, & in terra ſedit. Vbi autem in delicijs eſſe cœpit, cecidit præ altitudine cordis ſui. Idcirco & Moyſes *Deut. 6.*
admonet dicens. Comedens, & bibens, & impletus, memor ſis Domini Dei tui. Præceps enim eſt locus deliciarum, & obliuionem Dei affert. Quãdo tribulabantur Iſraelitę, multo plures fiebant, quando autem illos dimiſit, tunc omnes peribant. Et quid dico

vete-

veterum exempla ? videamus de noſtris ſi placet Ex noſtris multi qui inflati ſunt in felicitate agentes, omnibuſque fiunt hoſtes,ac iracũdi,vbi autem præſens facultas fuerit ablata,mãſueti,humiles,mites,veniunt in cogitationem ſuæ naturæ.

9 *Hom. 3. in epiſt. Pauli ad Roman. 10. 4.*

IDEM ſic ait : Paulus inclaruit ab ijs, qui ei incommodum molirentur, inſidiaſque ſtruerent. Sic Iob à non paucis plagis illis. Sic Hieremias à lacu cęni. Sic Noe à diluuio. Sic Abel ab inſidijs. Sic Moyſes à Iudæorum inuidentia Sic Eliſeus. Sic vnuſquiſque magnorum illorum virorũ, non à requie,non à delicijs; verum ab afflictione,à tentationibus,inſignes coronas reportarunt. Quapropter & Chriſtus cum intelligeret hoc demum eſſe argumentum, per quod quis Dei commendari poſſet, diſcipulos ſic appellabat. In mundo afflictionem habebitis,ſed bono animo eſtote,ego vici mundum. *Ioan. 16.*

10 *Hom. 5. in c. 2. epiſt. 2. Pauli ad Corinth.*

IDEM in fine explicans verba illa : Gratias autem Deo, qui ſemper triumphat nos in Chriſto,&c. ait: Ne videretur flagella,& perſecutiones,velut lamenta deplorare, gratias agit Deo. Quod autem dicit, ſic habet: *2. Cor. 1.* Vbique afflictio,vbique anguſtia. Veni in Aſiam, grauatus ſum, grauatus ſum vltra vires. Itaque ne videretur hæc dicens comploratione vti, ſubdit dicens; Non ſolum, non dolemus in his afflictionibus; verum etiam gaudemus. Quodque maius eſt, non tantum ſpe futurorum præmiorum, verũ etiam horum gratia quæ nunc contingunt,paopterea quòd hic quoque per has afflictiones clari reddimur & illuſtres. Itaque tantum abeſt vt lugeamus,ac lamentemur. Vt quod agitur, vocemus triumphum, & ornemur his quæ nobis accidunt. Vnde & dicit: Deo gratias,qui ſemper nos triũphat, hoc eſt,qui nos,omnibus facit conſpicuos,& claros. Nam quod alijs videtur eſſe ignominiæ,nimirum vndique eijci, hoc no is videtur ſummi honoris. Eoque non dixit, quia nos facit notos, ſed qui triumphat, ſignificans quòd huiuſmodi perſecutiones, vbique terrarum, aſſidua trophæa erigerent aduerſus diabolum

11 *Hom. 12. in eandem epiſtol. 2. Cor. 6.*

IDEM explicans verba illa : Per arma iuſtitiæ, à dextris & à ſiniſtris, ſic inquit. Monſtrat Paulus,quòd tribulationes ſunt arma, non ſolum non deijcientia, ſed & munientia, & fortiores reddentia, dextrorſum & ſiniſtrorſum. Siniſtra vocat,quæ videntur iniucunda:quia pleríque hanc opinionem habent,multoſque alios commemorat labores,& afflictiones,quas ferebat hilariter.

12 *Hom. 26. in eandem epiſt. 2. Cor. 12.*

IDEM explicans verba illa cap. 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti, ſic habet: Hic innuit, quòd quanto plus ingruat tentationum,tanto magis augetur gratia, eſtque diuturnior. Quamobrem mihi placeo in infirmitatibus meis. Qualibus quæſo? In contumelijs, in neceſſitatibus, in anxietatibus,in perſecutionibus. Expetebat vt à moleſtijs liberaretur. Ceterum vbi diuino reſponſo doctus eſt, hoc fieri non conuenire,lætatus eſt. Nam quemadmodum abundant afflictiones ipſius,ſic abundat & conſolatio noſtra. Vbi afflictio,ibi & conſolatio,ibi & gratia. Quando igitur in carcerem cõiectus eſt,tunc admiranda illa geſſit. Quando naufragiũ paſſus eſt, atque in barbaram regionem eiectus, tunc maximè inclaruit. Quando in tribunal vinctus acceſſit, tunc & iudicẽ vicit. Sic & in veteri teſtamento contingebat, in tentationibus iuſti florebant. Sic tres illi pueri, ſic Daniel, & Moyſes,& Ioſeph,omnes hinc clari,& magnis coronis digni iudicati ſunt. Tunc enim & anima purgatur,cũ propter Deum affligitur,tũc maiori fruitur auxilio, cum ampliore eget ſubſidio,gratiamque meretur copioſiorẽ. Quin & ante præmia à Deo propoſita,magna bona conſequitur. Si quidẽ & faſtum detrahit, ac ſocordiam omnem extirpat afflictio,& ad tolerantiã exercet, quàm ſint viles res humanæ detegit. Etenim Hebræorum populus, cũ malis affligebatur,exagitabaturq;, ſuſpira-

Exo. 1. ſuſpirabat, ac Deũ præcabatur, & magnum ſibi fauorem cœlitus cõciliabat; *Iona 1.* cum verò incraſſatus eſt, reſilijt. Rurſum Niniuitæ, quando ſecuritate fruebantur, ita Deum exacerbauerunt, vt minaretur totam ſe funditus ciuitatẽ euerſurum; cum verò humiliati ſunt, plenam demonſtrarunt Philoſophiam. Salomon cum curis angeretur, ac perturbaretur, de gentis illius perturbatione conſilium iniens, viſione illa di- *3. Reg. 3. & 9. & 11* gnus eſt habitus. Ceterum quando delicijs indulſit, in ipſum vitiorum omnium barathrum, delapſus eſt. Quid autem huius pater? Quando nam ſuſpiciendus erat, & admirabilis? Nõne quando tentationibus exercebatur? Abſalon vero, nonne quamdiu pa- *2. Reg 13.* trem fugeret, moderate ſe gerebat. Vbi *Ibid, 15.* autem reuerſus eſt, Tyranni animum induit, ac parricida factus eſt. Porro quid Iob? Nam hic quidem clarus extra afflictionem fuit, clarior tamen poſt afflictionem extitit? Et quid attinet priſca commemorare? Si quiſpiam enim quæ nobis hiſce temporibus acciderunt, expendat, conſpiciet quantum ſit afflictionis lucrum. Nunc enim pace fruentes, ſupini & deſides facti ſumus, innumeris Eccleſiam malis impleuimus. Quando vero agitabamur, temperatiores, & manſuetiores, & meliores in hiſce cœtibus eramus, ad auſcultandum promptiores, & alacriores. Quippe quod auro ignis, hoc animabus afflictio, ſordes purgãs, puros reddens, ſplendidos efficiens, & hilares; hæc enim in regnum introducit, illa in gehennam. Vnde & ipſe *Ioan. 16.* dicebat. In hoc mundo preſſuram habebitis, tanquam magnum aliquod bonum, quod nos comprehenderet. *Infra.* Etenim ſanctos omnes ſic ad regnum adduxit Deus per afflictiones & anguſtias, ſimul & illos iuuans, & alijs interim conſulens, ne maiorẽ quàm par eſſet, de ipſis opinionem conciperent:

13 *Hom. 33. in epiſt. Pauli ad Hebr.* IDEM ait: Omnia toleremus cũ gratiarum actione, ſiue paupertas ſit, ſiue ægritudo, ſiue quidquid aliud nobis eueniet. Ipſe enim ſolus agnoſcit, quid nobis prodeſt. In paupertate ſumus, gratias agamus, in ægritudine, gratias agam', calumnias ſuſtinemus, gratias agamus, aliquod malum patimur, gratias agamus; hoc enim nos facit proximos eſſe Deo, tum etiam Deũ habemus debitorem; quando vero bona percipimus, nos debitores exiſtimus. Et ſæpius nobis ad iudicium iſta contingunt, illa vero ad peccati purgationem proueniunt Propterea, & Pro- *Pſal. 118.* pheta dicebat. Bonum mihi Domine, quod humiliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas. Quando vero proſperitatem accepit, & de aduerſitatibus liberatus eſt Ezechias, in altũ cor eius erectum eſt, quando vero in ægritudinem ac morbum deciderat, tunc humiliatus eſt, tũc proximus factus eſt Deo. *4. Reg. 20.* Quando, inquit, occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo *Pſal. 77.* *Deut. 32.* veniebant ad eum, & iterum quan- *Pſal. 9.* do impinguatus eſt, & ſaginatus, recalcitrauit, qui dilectus erat. *Matth. 7.* Magnum quippe bonum eſt tribulatio. Arcta.n. & anguſta eſt via, quæ ducit ad vitã: Ergo tribulatio nos compellit in anguſtam viam; qui vero non tribulatur, illam viam intrare non poterit. *Infra:* Intuere qualiter Paulus in anguſtias huius vitæ ingreditur? Affligo, inquit, corpus meũ, & in ſeruitutem redigo, vt per illud iter incedam. Propterea in omnibus afflictionibus gratias agebat Deo. Damnum pecuniarum paſſus es, hoc tibi plurimum latitudinis exportauit. Ex honoris culmine cecidiſti, facta eſt tibi alia altitudo. Paulus, ter Dominum rogaui, ait, hoc eſt ſæpius, & dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Infirmitatem hic dicit tribulationes. Vnde ait: Propterea glorior in infirmitatibus meis, hoc eſt complaceo, requieſco in tribulationibus meis.

IDEM exponens verba illa: Ego 14
Paulus, cap 4. Vinctus Chriſti. Inquit *In ſer. 8. in epiſt. Pauli ad Epheſios* vinctus Chriſti, nam nihil ita ſplendidum, vt vinctum eſſe propter Chriſtũ, vt catenæ ſint ſanctis illis manibus circundatæ. Vinctũ eſſe propter Chriſtum, illuſtrius eſt, quàm ſiue Apoſtolum, ſiue doctorem, ſiue Euangeliſtã eſſe.

eſſe. Si quis Chriſtum diligit, is nouit, quid ſit, quod dico. Si quis erga Dominum inſanit, vt ita dicam, & ardet, is nouit quæ ſit vinculorum virtus. Hic itaque prius habebit optione data vincula ferre propter Chriſtū, quam cœlos inhabitare. Quouis auro ſplendidiores, quouis diademate regali illuſtriores manus has illis oſtendit. Non enim caput ita ſplendidum reddit impoſita corona margaritis cōſpicua, vt catena ferrea, quæ propter Chriſtum fertur. Si quis Chriſtum diligit, is nouit hanc dignitatem, hanc intelligit virtutem, agnoſcit quantum ſit illud, quod humano generi largitus eſt Deus, nimirum, ligari pro eo. Etiā ſi nullam haberet mercedem res iſta, hoc tamē ſolum magnum eſt præmiū, hoc multa retributio, quòd iſta mala propter dilectum feruntur. Hæc ſciebant, qui reuertebantur gaudentes à conſpectu concilij, eo quod digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam
Act. 5. pati. Quòd ſi quis mihi, vel vniuerſi cœli, vel huius catenę copiā, & optionem daturus eſſet, catenam hanc ego plane elegiſſem. Deinde ſi aut mihi
15 cum Angelis ſtādum eſſet ſurſum, aut cum Paulo vincto, carcerem vtique præoptaſſem. Ad hæc ſi quis me, aut in numerum, & ordinem cęleſtiū poteſtatum, earū etiam quæ prope ſunt thronum Dei, aut talē ligatum feciſſet, talis vtiq; ligatus eſſe voluiſſem. Nihil hac catena beatius. Vellem nūc etiam in eis eſſe locis, in quibus hæ catenæ eſſe dicuntur, & vincula. Cuperē videre catenas illas, quas quidem verentur & horrent Dæmones, venerantur vero Angeli. Nihil melius, quàm male propter Chriſtum affici. Non ita beatum duco Paulum, quòd in Paradiſum raptus, atque quòd in carcerem eſt coniectus. Non ita beatum ęſtimo, quia verba audiuit ineffabilia; atque quòd vincula ſuſtinuit. Nō ob id adeo beatum illum prædico, quòd in tertiū cœlum raptus eſt; atque propter vincula. Quod enim iſta reliquis ſint maiora, audi eum ipſum quomodo glorietur. Neque enim dicit, hortor vos ego, qui ineffabilia verba audiui: Sed hortor vos ego vinctus in Domino. Potius mihi habetur, male affici pro Chriſto, quàm honorari à Chriſto. *Infra*: Non erant ita præclarę manus *Act. 14.*
Pauli, quando claudum illum in Lyſtris erigebant, ac quando vinculis erant circumligatæ. Admiraris Paulum tum potiſſimum, quando nihil illi quæ manui adhæſerat, detrimentī adferebat vipera? Nihil mireris, ca- *Act. 28.*
tenam quippe illam reuerebatur. Immo, & vniuerſum illam mare veneratum fuerat, nam tunc quoque vinctus erat. Si quis modo mortuos mihi largiretur excitādi facultatem; iſtud pla 16
ne, non præferrem huic catenæ. Quòd ſi liberum fuiſſet per curas Eccleſiaſticas, & corpus habuiſſem validum, nihil vtique cauſatus fuiſſem, quo minus tanta ſuſcepta peregrinatione, catenas dumtaxat illas, & carcerem vbi ligatus fuit, vidiſſem. Et in ſcripturis me non tantum delectar miracula patrans, quantum male affectus, flagellatus, ac miſerabiliter tractatus. Beati eſtis cū maledixerint vobis homines dixit Chriſtus. Quod ſi male propter Chriſtum audire, adeo facit beatos, *Matt. 5.*
quid non faciet, male etiā affici? Erat Petrus honoratus iſta catena. Erat enim inquit, vinctus, ac traditus militibus, & dormiebat, ita erat hilaris, ac nihil prorſus immutatus, & grauis *Act. 12.*
illum habebat ſomnus. Dormiebat mi nima cura, ac ſollicitudine, eratque inter milites, & veniebat ad eum Angelus. Hic ſi mihi quiſquam dixiſſet, elige vtrum velis, vis eſſe Angelus Petrum ſoluens, an Petrus ſeruatus? Petrus vtique maluiſſem eſſe, proptee quem, & Angelus deſcendit. *Infra:* Commotus eſt carcer vincto Paulo,
ſolutaque ſunt omnium vincula. At- *Act. 16.*
qui non eſt iſta vinculorū natura, ſed contraria, nimirum vinctum in munitione, & cautione detinendi, non illi ianuas carceris laxandi. Verum quorumuis ſimpliciter vinculorum non eſt natura, eſt autem eorum quæ Chriſti nomine feruntur. Procidit ad pedes Pauli & Silæ cuſtos carceris, at ne-

que iſtud faciunt vincula quęuis,quę non eos qui ligauerant, ante pedes ligatorum, ſed contrario ligatos, iſtis ſubiiciunt.

17 IDEM ſic exorditur: Si quis te ad regnum terreſtre, atque imperium vocaret, & ante ingreſſum eius ciuitatis in qua coronandus eſſes,in ſtabulũ diuertere neceſſe eſſet,vbi luti,ac fimi plurimum,viatorumque tumultus eſſet,ſummaque preſſura, & anguſtia, num ad illa triſtia cogitatione conuerrereris,an illa omnia quaſi nihil eſſent,gaudio & ſpe regni contemneres? Perquam igitur ineptum eſt terrenis mortalibuſque rebus potiturum,nihil his quæ interim inciderint contrahi, æterni autem regni ſpe elatum, atque ad cœlos accerſitum, per ſingula quæ in diuerſorio contingunt triſtia,decidere atque perturbari? Age, ad ſanctos ipſos veniamus, ad Moyſen orationem transferentes. Hic enim omnium qui in terra verſabantur mitiſſimus gignitur, gentibus quidem ſuis, vi duriſſimæ ſeruitutis oppreſſis,alienatuſque a parentibus, ignoranſque á quibus genitus eſſet, priorem omnem ætatem, a barbaris viris educatur. *Infra*: Efficitur fugitiuus,regis filius, vt ſi quis regiæ illius educationis indulgentiam, beatam arbitrabatur, is modo mœrorem prioris abundantiæ, animaduertat, illum iuſto viro,doloris incredibilis ac difficultatiscauſam extitiſſe. Neque enim idem quempiam in priuata nutritum domo,pluri mis iam laboribus, multiſque peregri nationibus, & ærumnis exactis, longos iterum labores, atque ea incom moda, quæ extra patrium ſolum ne-

18 ceſſario ſubeunda ſunt, perpeti,& eũ qui iſta nunquam vel breuiter fuerit expertus: Sed contra penitus,in regia magnificẽtia,omne tempus educatus, idipſum pati. Vita in peregrinatione illi ærũnis plena ſint,Dæmoniis quippe hoſpes ille ſuus Sacra exſoluebat, diuerſaruſque eſt apud illum longiſſimo tempore,tradita autem ſibi paſcẽdi gregis cuſtodia,quadraginta annis ita perſiitit. *Infra*: Per totum,labores Moyſi,tum in egreſſu filiorum Iſrael de Aegypto, tum etiam in longa ipſorum peregrinatione commemorat,& concludit. Denique á prima ſtatim ætate ita dolere ac mærere incepit; vt nunquam deſiſteret,vitamque ipſam cum mæſtitia finiret. At vero ſucceſſor eius Ioſue omnium (vt ita dixerim)triſtium,cum eo vna periculũ fecit. Si quid tamen illum eo quod iunior eſſet effugit,hoc ſane poſt mortem illius in eo cumulatius impletum eſt.

IDEM ſic habet: Si patimur, & 19
conregnabimus. Quid eſt patimur? Si tribulationes ferimus, & perſecutiones,ſi viam ambulemus anguſtam. Nam anguſta quidem a natura eſt laborioſa,voluntate vero noſtra, leuior efficitur ſpe futurorum. Momentaneum enim & leue tribulationis, per excellentiam, æternum gloriæ pódus operatur,non contemplantibus nobis quæ videntur,ſed quæ non videntur. *Infra*: Quis nos ſeparabitá charitate Chriſti,tribulatio,an anguſtia,fames, perſecutiones, mortes? & ille quidem & iſta tanquam nihil eſſent contempſit.

HIERONYMVS Marcellam 20
conſolatur,vt aduerſa toleret patienter. Non ignoramus venerabilis ſoror, tuam præteritam in hoc ſæculo gloriam. Nam etiam vidimus te in tempore illo quo domum tuam regalis affinitas ambiebat, eminentem in his honoribus qui deſtruuntur:Quia, & ipſi quoque a Deo altiſſimo tribuũtur.Attamen caduci, & fragiles ſunt, cuius figura vt vmbra præterit. Vnde impenſius admiramur gratiam, quæ tibi data eſt,& magnificamus in te Dominum, qui te in laboribus hominum poſuit, & ſalutifero paternæ pietatis verbere viſitauit,vt in paucis vexatã, in multis bene diſponeret, teſte Apoſtolo.In hoc mundo corripimur,ne cũ hoc mũdo damnemur. Vnde & Dauid ait: Corripiat me iuſtus in miſericordia, & increpabit me:oleum autẽ peccatoris non impinguet caput meum. Ita & in Salomone ſcriptum eſt. Quẽ diligit

Marginalia: *Libr. 3. de prouidentia ad Stagirium monachum.* — *Exo. 2.* — *Hom. 63. ad populũ.* — *2. Tim. 2.* — *2. Cor. 4.* — *Rom. 8.* — *In epiſt. ad Marcellam to. 4.* — *Pſ. 140.* — *Hebr. 12.*

diligit Dominus corripit, & flagellat; caſtigat autem omnem filiũ quem recipit. Vnde Apoſtolus potens fit in infirmitatibus ſuis. Vnde raptus in tertiũ cœlum, ne magnitudine reuelationum extolleretur, Domini gubernatũ moderamine, refert, appoſito Angelo Satanæ in ſtimulum carnis ſuæ, id eſt, in tribulatione corporea, vt deprimeretur ſalubriter, ne inflaretur inaniter.
21 Confidens eſto filia, ſicut eſſe cœpiſti, & gloriare in præteritis paſſionibus tuis, recolens, & illa eiuſdem doctoris
Rom. 8. eloquia, non eſſe condignas paſſiones huius temporis ad futuram gloriam. Tribulatio enim patientiã operatur; patientia autem probationem, probatio
Rom. 5. vero ſpem, ſpes autem non confundit, quia charitas diffuſa eſt in cordi-
Pſal. 25. bus noſtris, in qua radicati omnia ſu-
Pſ. 118. ſtinemus. Sanctus ergo, flagellorum ſẽtiens vtilitatem dicit, Proba me Domine, & tenta me. Et alibi, quaſi pœnitens mundi huius gloriæ, confitetur, cum dicit. Prius quam humiliarer ego deliqui. Et quia humiliatione curatus ſit, ſtatim dicit: Propterea eloquium tuũ cuſtodiui. Ob hoc rurſus Propheta. Da nobis auxilium de tribulatione, & vana ſalus hominis eſt. *Infra*: Itaque cuncta quæ paſſa es ſicut intelligis vulnera quidẽ corporis tui, ſed & animæ remedia fuerunt. Tibi donatum eſt, non indurari pia caſtigatione, ſed corrigi. Dic, Bonum mihi Domine quòd humiliaſti me: vt diſcã mandata tua, adijceereq; poteris ꝙ ſtatim ſequitur. Bonũ mihi lex oris tui, ſuper millia auri, & argenti.

22 IDEM exponens verba illa: Quid
Lib. 1. in c. 1. Hierem. 10. 4. tu vides Hieremia? Et dixi. Virgam vigilantem ego video, ſic ait: Vigilat virga, cuncta populi peccata conſiderans, vt percutiat, & corripiat delinquẽtes. Vnde, & Apoſtolus ſcribit pec-
1. Cor. 4. cantibus, quid vultis? In virga veniã ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis? Iſta eſt, virga, vel baculus
Pſal. 22. de qua Dauid loquitur. Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Pulchreque poſuit conſolata ſunt: ad hoc enim Dominus corripit, vt emendet. Et quomodo nux ſiue amygdalũ, amariſſimam habet corticem, & teſta duriſſima cingitur, vt detractis auſterioribus & duris, fructus dulciſſimus reperiatur: ſic omnis correptio & labor, amara quidẽ videtur ad pręſens, ſed fructus parit dulciſſimos. Vnde, & vetus illa ſententia eſt; Litterarũ radices amaræ: fructus dulces. Hoc ait, quia ſeptuaginta verterunt pro virga vigilante, baculum nuceum, Theodotio vero amygdalinam. Poſtea vero, ſubdit. Quid tu vides? Et dixi. Ollam ſuccenſam ego video. Quoniam qui noluerint percutiente virga emendari, mittuntur in ollam æneam, atque ſuccenſam, de qua plenius ſcribit Eze- *Ezec. 24.*
chiel, ꝗ à facie Aquilonis accenditur.

IDEM explicans verba illa: Vidi, 23 *Lib. 1. in c. 1. Ezech.*
& ecce ignis inuoluens, & ſplendor in circuitu eius, ſic ait. Inuolutus ignis ſignificat ventura ſupplicia, & captiuitatis mala. Splendor qui in circuitu eius, Dei aperta iudicia. *Inf. a.* Ignem quoque micantem, & ſplendorem in circuitu eius, ſic accipe quia cum terrorem peccatoribus inferat atque ſupplicia, tamen ſplendore rutilet, & lumine ac fulgore ſit plen⁹. Idcirco nos excoquẽs, vt puris atque purgatis tribuat lætiora. Et in medio eius quaſi ſpecies electri, id eſt de medio ignis. Ergo hoc ſentiendum, quòd in medio ignis & tormentorum Dei, electri ſimilitudo ſit, quod eſt auro argentoq; pretioſius, vt poſt iudicium atque tormenta, quæ patientibus triſtia videntur & dura, pretioſus electri fulgor appareat, dum prouidentia Dei omnia gubernantur, & quę putatur pęna, medicina eſt. In medio huius ignis, ſimilitudo eſt quatuor animalium.

IDEM explicãs illa verba: Et ſtillauit ſup nos maledictio, & deteſtatio, 24 *In c. 9. Danielis.*
ꝗ ſcripta eſt in lib. Moyſi ſerui Dei, qa peccauimus ei, recenſens flagella ꝗ à Dño populo Iudæorũ inflicta ſunt in Babylonia, vt eorũ ponderet leuitatẽ, ait: & ſtillauit ſuper nos maledictio, quaſi dicat. Nõ totã ĩ nos effudiſti irã, quam ferre non poteramus, ſed ſtillã furoris tui, vt correcti, in plaga reuer-

tere-

tetemur ad te. Omne malum hoc venit ſuper nos, & non rogauimus faciē tuam Domine Deus noſter, vt reuerteremur ab iniquitatibus noſtris. Grādis duritia, vt, & in plagis poſiti, Deū non rogarent, nec reuerterentur ab iniquitatibus ſuis, vt his ceſſantibus, Dei ceſſarent flagella. *Infra*: Et vigilauit Dominus ſuper malitiam, & adduxit eam ſuper nos, quoniam iuſtus Dominus Deus noſter in omnibꝰ operibus ſuis. Quando propter peccata corripimur, vigilat ſuper nos Deꝰ, & viſitat nos. Quando vero a Deo deſerimur, & non iudicamur, indigniq; ſumus correptione Domini, tunc dicitur dormire. Malitia enim noſtra inebriat Deum, quæ quando in nobis corripitur, euigilare dicitur.

25 *Lib. 3. in c. 11. Oſee ſ.5.* IDEM ex illis verbis: Poſt Dominum ambulabunt, quaſi leo rugiet, quia ipſe rugiet, formidabunt filij maris, & volabunt quaſi auis ex Aegypto, & quaſi columba de terra Aſſyriorum, & collocabo eos in domibus ſuis, dicit Dominus. Oſtendit qua ratione cum Dominus inſtar leonis rugierit, & intonuerit, & dederit vocem ſuam flagella minando, cunctæ aues, & vniuerſa volatilia perhorreſcerēt, & irēt ad nidos, id eſt, ad domos ſuas, in quibus Dominus habitabit cū eis. Cum verus leo infremuerit, falſus leo qui eſt diabolus conticeſcet, quique ante ab eo capti fuerant, rugitu leonis ſoluti, & comminatione terribili, ſequentur Dominum. Tunc volabunt
Pſal. 54. quaſi aues ex Aegypto, & quaſi colūba de terra Aſſyriorū, & dicent, Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam in Eccleſia.

26 *In Pſa. 22. to. 8.* AVGVSTINVS explicans verba illa: Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt, inquit: Diſciplina tua tamquam virga ad gregem ouiū, & baculus iam ad grandiores filios, & ab animali vita ad ſpiritalem creſcētes ipſa me nō afflixerūt, magis, quam conſolata ſunt: quia memor es mei. Poſt virgam autem & baculum, quibus erudiebar, paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me, vt non iam lacte alar paruulus; ſed maiorem cibum ſumam, formatus aduerſus eos, qui tribulant me.

IDEM exponens verba illa: In chamo & freno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te, ſic habet: Equus & mulus vis eſſe: Vis non habere ſeſſorem? Coſtringetur os tuū, & maxillæ tuæ in freno & chamo. Multa flagella peccatorum. Non eſt mirum, ſi adhibito freno, ſequūtur flagella. Indomitum enim animal eſſe cupiebat, domatur freno, & flagello, atque vtinam perdometur, verendum eſt enim, ne nimium reſiſtendo, indomitum relinqui mereatur, & ire in ſuam vagam licentiam, vt dicatur de illo. Prodiet quaſi ex adipe iniquitas eorum, tranſierunt in affectum cordis. Ergo cum flagellatur, corrigatur, dometur: quia & iſte ſic ſe dixit edomitum, equum & mulum ſe dixerat, quoniam tacuit. Conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina, ſiue flagella dicas, ſiue ſtimulos dicas, domat Deus iumentum cui inſidet, quia iumento expedit, vt inſideatur. Diriget manſuetos in iudicio. Manſuetos, non erigentes ceruices aduerſus domitorē ſuū, patientes flagella, & frena poſtea ſic domiti, vt ſine flagello ambulent, & ſine freno & chamo viam teneant. Sperantem autem in Domino miſericordia circundabit. Quem primo circundat preſſura, poſtea circundat miſericordia; quoniam miſericordiā dabit, qui legem dedit, legem in flagellis, miſericordiam in cōſolationibus. *Infra*. Et gloriamini omnes recti corde; Recti corde gloriantur in tribulationibus, nam non eſt magnum gloriari in gaudiis, rectus corde, etiā in tribulatione gloriatur; ſcientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero ſpem, ſpes autem non confundit. Cuicumque aliquid accidit, dicat. Dominus dedit, Dominus abſtulit. Ecce rectum cor, ſicut Domino placuit, ita & factum eſt, Sit nomen Domini benedictum. Ad Deum tuum refer flagellum tuum, quia nec diabolus tibi aliquid

27 *Enarratione 2. in Pſ. 31.*
Pſal. 72.
Pſal. 31.
28 *Pſal. 31.* *Rom 5.*
Iob. 1.

aliquid facit, niſi ille permittat, aut ad pęnam, aut ad diſciplinam. Ad pęnam impijs, ad diſciplinam filijs. Flagellat autem omnem filium, quem recipit. *Hebr. 12.* Ne te ſine flagello ſperes futurum, niſi forte cogites exheredari. Flagellat omnem filium. Vbi te volebas abſcondere? Omnem, & nullus exceptus, nullus ſine flagello erit.

29 *Cõcione 1. in Pſal. 32.* IDEM explicans verba illa: Rectos decet collaudatio, dicit. Si curuus fueris, laudas Deum quando bene tibi eſt, blaſphemas, quando male tibi eſt. Et eris inſulſus puer in domo patris, amans patrem ſi tibi blãditur, & odio habens quando te flagellat, quaſi non blandiens, & flagellans, hæreditatem paret. Audi in alio Pſalmo, quomodo deceat rectos laudatio *Pſal. 33.* Benedicam inquit, Dominum in omni tẽpore, ſemper laus eius in ore meo. Omni tempore, ſemper, & in proſperis, & in aduerſis. Multi ſunt qui laudant, & exultant, quando prouenit aliqua felicitas, & hi docendi ſunt, & patrem agnoſcere etiam flagellantem.

30 *Concione 2. eiuſdem Pſalmi.* IDEM exponens illa verba: Cõgregans ſicut in vtre aquas maris, inquit: Si quando exiſtunt tentationes, preſſuræ, quando non ſperabantur, intelligamus Dominum facere hoc ad diſciplinam, vt excutiat à nobis male prouidentem de temporalibus ſecuritatem, & dirigat nos in regnum ſuum, cõpoſito deſiderio. Quod deſideriũ, tribulationibus hinc atque hinc contundentibus, producitur, vt ſimus canori auribus Domini, tamquam tubæ ductiles. *Pſal. 97.* Dictum eſt hoc & in pſalmis, & in tubis ductilibus, laudate Deum. Tuba ductilis malleo producitur, ita Chriſtianum cor in Deũ preſſurarum plagis, extenditur. Ponens in theſauris abyſſos. Neſcis vnde proferat quod opus eſt, ad flagellandum te pater tuus? Qui quidem in diſciplinã tuã habet abyſſi theſauros, quibus te erudiat ad theſauros cœlorum. Cõgregauit Dominus ſicut in vtre aquas maris, quia non ſæuiunt tam apertæ perſecutiones quales erant illæ, quæ olim martyribus à Tyrannis infligebantur. Fluctus maris in theſauris ſunt abſconditi. Et ne quis ſecurus poſſit in hoc mundo eſſe, ponit in theſauris abyſſos: vt prodeant perſecutiones, quando & vnde homo non credit, vt ſic timeat Dominum omnis terra, & commoueantur omnes qui habitant orbem. Fera ſæuit, Deum time. Serpens inſidiatur, Deum time. Homo te odit, Deum time. Diabolus te impugnat, Deum time. Tota creatura ſub illo eſt, quem iuberis timere. Non eſt auſus diabolus, vel vnam ouiculam tollere beato viro Iob, niſi prius diceret. Mitte manum tuam, hoc eſt, da poteſtatem. *Cap. 1.*

31 *Conciones. in Pſal. 36* IDEM exponens illa verba: Cõfirmat autem iuſtos Dominus, ait: Quidquid acciderit iuſto, voluntati diuinæ deputet, non poteſtati inimici. Sæuire ille poteſt, ferire, ſi ille noluerit, non poteſt, & ſi ille voluerit vt feriat, agnoſcat quia flagellat omnem filium, quem recipit. *Hebr. 12.* *Infra*: Quia cõfirmat iuſtos Dominus, clamant. *Rom. 8.* Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti, tribulatio, an anguſtia, &c. Certus ſum, quia neque mors, neque vita, &c. poterit nos ſeparare à charitate Dei. Deſcenderunt quidam Prophetæ de Hieroſolyma, & prophetauerunt Paulo, quòd multa paſſurus eſſet in Hieruſalem, cœperunt fratres monendo rogando, deterrere, & reuocare ne iret in Hieruſalem; ille autem quia iã in eorum erat numero, de quibus dicebatur, confirmat autem iuſtos Dominus, quid, ait, facitis flentes & confringentes cor meum, non facio animam meam pretioſiorem quàm me. *Act. 20.* Iam enim dixerat eis, quos parturierat in Euangelio, *2. Cor. 12.* libentiſſime impendam, & ſuper impendar pro animabus veſtris. Ego, inquit, non ſolum alligari: Sed, & mori paratus ſum pro nomine Domini Ieſu. *Infra*: Nouit Dominus vias immaculatorum. Nouit Dominus vlceroſum pauperem iacentem ante diuitis ianuam, nouerat alterum diuitẽ indutũ purpura, qui epulabatur quotidie ſplendide. Nouit, vnius ſempiterna tormenta, & alterius, futuram felicitatem.

citatem. *Infra*: Non confundentur in tempore malo. In die tribulationis, in die anguſtiarum. Vnde clamat iu-
Rom. 5. ſtus. Gloriamur in tribulationibus. Et in diebus famis ſaturabuntur. Si egeſtatem intus pateretur iuſtus, quomodo gloriaretur in tribulationibus? Videbantur foris anguſtiæ, ſed intus latitudo erat. In medio tribulationis, gaudium eſt.

32 IDEM exponens illa verba: Ve-
In Pſ. 61. rumtamen Deo ſubiecta eſto anima mea, quoniam ab ipſo patientia mea, inquit. Et quis tanta toleret, vel aperta bella, vel occultas inſidias? Qui dicit, Deo ſubijcietur anima mea, quoniam ab ipſo patientia mea Venit dolor meus, veniet & requies mea. Venit tribulatio mea, veniet & purgatio mea. Nunquid lucet aurum in fornace aurificis? In monili lucebit, in ornaméto lucebit, patiatur tamen fornacem, vt purgatum à ſordibus veniat ad lucem. Fornax iſta, ibi palea, ibi aurum, ibi ignis, ad hanc flat aurifex. In fornace ardet palea, & purgatur aurum. Illa in cineres vertitur à ſordibus illud eruitur. Fornax mundus, palea iniqui, aurum iuſti, ignis tribulatio, aurifex Deus. Quod vult ergo aurifex facio, vbi me ponit artifex tolero, iubeor ergo tolerare, nouit ille purgare. Ardeat licet palea ad incendendum me, & quaſi conſumendũ me, illa in cinerem vertitur, ego ſordibus careo, quia Deo ſubijcietur anima mea, à quo eſt patientia mea.

33 IDEM de plagis Aegypti diſſe-
Ser. 83. de rens ait: Inter medias plagas, poſt
tempore to. multa verbera veniunt de ſuperis vo-
10. ces, & tonitrua, vt videas temperamé-
Exod. 9. tum diuinæ correptionis. Non cum ſilentio verberat: ſed dat voces & doctrinam cœlitus mittit, per quam poſſit culpam ſuam mundus caſtigatus agnoſcere: dat, & grandinem, per quã tenera adhuc vaſtentur naſcentia vitia: dat, & ignem ſciens eſſe ſpinas ac tribulos peccatorũ, quos debeat ignis depaſcere. Per hunc enim, incentiua voluptatis, & libidinis conſumuntur.

34 IDEM inquit: Quotiens Pharaonem, Dei plaga percuſſit, afflictus pœ- *Serm. 88. de*
nituit. At vbi ei remiſſio diuina, in- *tempore.*
dulgentiam dedit, iterum ſe in ſuperbiam elatus erexit. Hoc ergo credite fratres, quia quoties Dominus dixit, Ego indurabo cor Pharaonis, nõ aliud intelligi voluit, niſi ego ſuſpendo plagas meas, & flagella, vnde eum per indulgentiam meam, contra me indurare permitto.

GREGORIVS exponens ver- 35
ba illa Iob 1. cap. Tunc ſurrexit Iob, *Lib. 2. mo-*
& ſcidit veſtimenta ſua, inquit: Non- *ral. cap. 11.*
nulli magnę conſtantiæ philoſophiam *to. 2.*
putant, ſi diſciplinæ aſperitate correpti, ictus verberum doloreſque non ſentiant. Nonnulli vero tam nimis percuſſionum flagella ſentiunt, vt immoderato dolore commoti, etiam in exceſſu linguæ dilabantur; ſed quiſquis veram philoſophiam nititur tenere, neceſſe eſt vt inter vtraque gradiatur. Non eſt enim pondus veræ virtutis inſenſibilitas cordis, quia, & valde inſana per ſtuporem membra ſunt, quæ & inciſa, ſentire dolorẽ nequaquam poſſunt. Rurſus virtutis cuſtodiam deſerit, qui dolorem verberũ vltra quàm neceſſe eſt, ſentit, quia dũ nimia afflictione cor tangitur, vſque ad impatientiæ cõtumelias excitatur, & qui per flagella corrigere malefacta debuerat, agit, vt nequitia per fla-
gellum creſcat. Contra inſenſibilita- *Hier. 5.*
tem percuſſorum per Prophetam dicitur. Percuſſiſti eos nec doluerunt, attriuiſti eos, renuerunt accipere diſci-
plinam. Contra puſillanimitatem per- *Pſ. 139.*
cuſſorum per Pſalmiſtam dicitur In miſerijs non ſubſiſtent In miſerijs namque ſubſiſterent, ſi aduerſa æquanimiter tolerarent. At poſtquam mente inter flagella corruunt, quaſi inter illatas miſerias, ſubſiſtendi conſtantiam perdunt. Iob contra vtraque mira ſe æquitatis arte ſeruauit, vt nec quaſi dolorem non ſentiens flagella ſperneret, nec rurſum vltra modum dolorem ſentiens, contra iudicium flagellantis inſaniret. Cunctis enim rebus perditis, cunctis liberis amiſſis, ſurrexit, ſcidit veſtimenta ſua, & tonſo ca-

ſo capite, corruens in terram adorauit. Quòd veſtimenta ſcidit, ꝙ tonſo capite in terram corruit, monſtrat nimirum quia flagelli dolorem ſenſit. Quod vero additur, adorauit, aperte oſtenditur, quia in dolore poſitus, cõtra flagellantis iudicium non exceſſit. Nec omnino ergo non motus eſt, ne Deum ipſa inſenſibilitate contemneret, nec rurſum omnino motus eſt, ne nimis dolendo peccaret. Beatus Iob per hoc ꝙ motus exterius exhibuit, oſtendit, quia flagella Patris agnouit, per hoc ꝙ adorando humilis manſit, oſtendit, quia amorem Patris, nec in dolore deſeruit.

36 *Lib. 3 moral. cap. 5.* IDEM ait: Quid eſt, quòd Iob, Dei teſtimonio præfertur, & tamen plagis vſque ad ſterquilinium ſternitur? Quid eſt, quòd Ioannes Dei voce laudatur, & tamen pro temulenti verbis, in ſaltatricis præmium moritur? Quid eſt hoc, niſi quia idcirco ſic eos premit in infimis, quia videt quomodo remuneret in ſummis, & foras vſque ad deſpecta deijcit, quia intus vſque ad incomprehenſibilia perducit? Hinc ergo vnuſquiſque colligat, quid illic ſint paſſuri, quos reprobat, ſi hic ſic cruciat, quos amat? Aut quomodo feriẽdi ſunt, qui in iudicio arguendi ſunt, ſi ſic eorum vita premitur, qui ipſo iudice teſte laudantur.

37 *cap. 7.* Lib. 3. IDEM explicans verba illa: Si bona ſuſcepim⁹ de manu Domini, mala autem quare non ſuſtineamus, inquit. Ecce in beato Iob vas fictile, ſciſſuras vulnerũ exterius ſenſit; ſed hic theſaurus interius integer manſit. Foris enim per vulnera crepuit, ſed indeficienter interius naſcens theſaurus ſapientiæ, per verba ſanctæ eruditionis emanauit dicens. Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala autẽ quare non ſuſtineamus? Bona dona Dei, vel temporalia, vel ęterna, Mala autem flagella præſentia appellans, de quibus per Prophetam Dominus dicit. *Eſa. 13.* Ego Dominus, & non eſt alter, formans lucem, & creans tenebras, faciẽs pacem, & creans mala. Creare mala Dominus indicat, cum res bene conditas; nobis male agentibus in flagellum format, vt ea ipſa, & per dolorem quo feriunt, delinquẽtibus mala ſint, & per naturam qua exiſtunt, bona. *Infra*: Formans lucem, & creans tenebras dicitur, quia cum per flagella, exterius doloris tenebrę creantur, intus per eruditionem mentis, lux accẽditur. Faciens pacem, & creans mala, quia tunc nobis pax cum Deo redditur, cum hæc, quę bene ſunt condita, ſed male concupita, in ea, quę nobis mala ſunt, flagella vertuntur. Per culpam quippe diſcordes Deo exiſtimus, dignum ergo eſt, vt ad pacẽ illius per flagella redeamus, vt cum vna quæque res bene condita, nobis in dolorẽ vertitur, correcti mens ad auctoris pacem humiliter reformetur. Iſta ergo flagella beat⁹ Iob mala nominat, quia 38 ſalutis, & tranquillitatis bonum, qua perturbatione feriant, penſat Dicit, ſi bona ſuſcepimus de manu Domini, &c. magna quippe conſolatio tribulationis eſt, ſi cum aduerſa patimur, auctoris noſtri dona ad memoriam reuocemus. In die malorum, ne immemor ſis bonorum. *Eccl. 11.* Quiſquis enim flagellis atteritur, ſed flagellorum tempore nequaquam ſe ex donis quæ eſt contigit accepiſſe, conſolatur, à ſtatu mentis, omnimoda deſperatione deſtruitur. Sic ergo vtraque iungenda ſunt, vt vnum ſemper ex altero fulciatur, quatenus & flagelli pœnam memoria temperet doni, & doni lætitiam, mordeat formido flagelli. Sanctus ergo vir, vt oppreſſam mentem inter vulnera mulceat, in flagellorũ doloribus blandimenta donorum penſat dicens, Si bona ſuſcepimus de manu Domini &c.

IDEM explicans verba illa Iob 39 *Lib. 13. moral. cap. 11.* 17. capite. Cor eorum longe feciſti a diſciplina, ſic habet: Aeſtu, & frigore, fame, ſitique turbari, morbis affici, quid ſunt hæc aliud, quam flagella peccati? Sed ſunt nonnulli, qui & flagella tolerant, & tamẽ mentem ad flagellantis nutum minimè reformant. Vnde

Vnde rectè dicitur, Cor eorum longe feciſti à diſciplina. Quia etſi corpus ſub diſciplina eſt, cor ſub diſciplina non eſt, dum & flagellatur quiſque, & tamen ad humilitatem mentis non reducitur.

40 Lib.23.c.15. IDEM exponens verba illa: Increpat per dolorem in lectulo, & omnia oſſa eius marceſcere facit, ait: Hic occulto iudicio Dei, frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Solent enim nonnulli viatores, cum amœna fortaſſe in itinere prata conſpiciunt, pergendi moras innectere, & ab accepti itineris rectitudine declinare, eorumque greſſus tardat pulchritudo itineris, dum delectat. Electis ergo ſuis ad ſe pergentibus, Dominus huius mundi iter aſperum facit, ne dum quiſque vitæ prę ſentis requie quaſi amœnitate vitę paſcitur, magis eum diu pergere, quàm citius peruenire delectet, ne dum oblectatur in via, obliuiſcatur quod deſiderabat in patria. Increpat ergo Deus per dolorem in lectulo, id eſt in præſentis vitę requie, vel tẽtationis nos ſtimulis, vel flagelli afflictione conturbat.

41 Lib.34. moral.c.10. IDEM explicans verba illa: In ſtipulam verſi ſunt ei lapides fundæ, inquit: Quid per fundam niſi ſancta Eccleſia figuratur? Funda namque dũ in gyrum mittitur, ſic vt de illa lapides exeant, quibus aduerſariorum pectora feriantur, ita ſancta Eccleſia, dum volubilitate temporum per tribulationum circumitum ducitur, fortes ex illa viri prodeunt, quibus quaſi lapideis ictibus, iniquorum corda tundãtur. *Infra:* Leuiathan iſte quoſlibet fortes Eccleſię velut infirmos deſpicit, eorumque vires temporaliter premit, ideoque dicitur in ſtipulã verſi ſunt ei lapides fundæ. Ac ſi aperte diceretur; Sanctorum robur, quaſi in ſtipulæ mollitiem redigit. Omnem quippe tunc fortitudinem ſuæ iniquitatis exercens, quanto ſe ab eis vinci ſpiritaliter dolet, tanto atrocius contra eos corporaliter pręualet, & in eorum carne, crudelitatis ſuę omnia argumenta conſummat. *Infra.* Quaſi ſtipulam ęſtimabit malleum. Aliquando per malleum percuſſio cęleſtis exprimitur, quod Salomone templum ædificante ſignatur, cum dicitur, Domus autem, cum ædificaretur lapidibus dolatis atque perfectis ædificata eſt, & malleus, & ſecuris, atque omne ferramentum non ſunt audita in domo, cum ædificaretur. Quid domus illa, niſi cœleſtem Eccleſiam, & beatitudinem figurabat? Ad cuius ædificationem, electorum animæ quaſi quidam expoliti lapides deferuntur. Qui cum ędificantur in cœlis, nullus iam illic diſciplinæ malleus reſonat, quia dolati illic lapides ducimur. Hic enim foris tundimur, vt illuc ſine reprehenſione veniamus. Hic malleus, hic ſecuris, hic omnia tunſionum reſonant ferramenta. In domo autem Dei omnis perſecutionum ſtrepitus conticeſcit, nequaquam ferramenta perſtrepunt, quia nec quęlibet minima vltra iam flagella ſentiuntur. *1.Reg.6.*

Flagellat Deus, vt emendet, vnde iuſti flagellis corriguntur alienis, non mali, quod grande eſt malum.

Cap. X.

ORIGINES explicãs illa verba: Non parcã, & nõ miſerebor ab interitu eorum, inquit: Medicus vni membro non parcit, vt omnibus parcat. Bonus iudex pro vtilitate cõmuni, quibuſdam non miſeretur, vt perſpicere poſſimus, quomodo multis parcens, vni non parcat Deus. Habeat iudex propoſitum, quietem ciuitati, & pacem genti cui præſidet, prouidere. Huic ſi offeratur latro honeſta forma, ætate ſatis integer, ex alio latere mater expanſis crinibus deprecetur, vt ſenectutis ſuę miſereatur, & ex alio vxor, ne virum ſuum interficiat, lachrymabili voce deploret, circumſtent & liberi parui, cito orbi futuri, Quid faciet iudex? Miſerebitur latronis, an nõ? Quid in commune expedit 1 *Hom. 9 in cap.13. Hieremiæ*

ciuitati? Si miſertus fuerit, reuertetur homicida ad priſtinum ſcelus, ſi vero in iudiciaria ſeueritate permanſerit, vnus homo interibit, & vniuerſo populo prouidebitur. Sic Deus ſi pepercerit peccatori, & miſerãs eius, noluerit eum punire pro ſcelere, quis non accipiat licentiam? Quis malorum, qui nunc ſaltem propter ſupplicia terrentur, non inuadet tempus, vt expleat quæcunque voluerit, & præceps feratur in vitia? Age nunc, conſidera mihi, & medicum ſi ceſſauerit a ſectione eius vulneris, quod ſecandum eſt, ſi non vſſerit id quod indiget cauterio propter dolores qui ex talibus remedijs conſequuntur, quomodo creſcat infirmitas, & in deterius vetus humor exuberet. Si vero, vt ita dicã, temerarius ad vulnus ſector acceſſerit & inuſſerit plagam, curat eum qui ſecatur & vritur, quia paululum ſeueritatis aſſumpſit, licet viſus fuerit ęgro
2 tanti ad horam, non miſereri. Ita & Deus non vnum hominem, ſed vniuerſum curat orbem, & omnia vbique diſpenſat. Et cum hoc prouideat, quod vni commodum ſit, multo magis prouidet, quid toti mundo conducat, & hominibus vniuerſis. Prouidet quidẽ, & ea quæ vni expediunt, verum ita, ne vnius vtilitas, omnium damno ſit. Idcirco, & ignis æternus præparatus eſt, & gehenna, & tenebræ exteriores, quæ omnia non ſolum ob eum qui puniendus eſt, ſed propter vniuerſos homines conſtituta ſunt. Si autem vis huius rei teſtem accipere ſcripturam, ꝙ in aliorum eruditionem, licet iam deſperabiles ſint peccatores, & a curatione penitus alieni, torqueantur, audi Salomonem in prouerbijs dicentẽ. *Prou. 19.* Peſtilente flagellato, imprudens callidior erit. Non eum qui flagellatur, dixit callidiorem futurum & ſapientiorem propter caſtigationem ſuam: ſed inſipientem a ſtultitia ad prudentiam conuerti propter ſupplicia peſtilẽtia, hoc quippe ex ipſo nomine calliditatis ſignificatur, & conuerti eum a calliditate, dum alios cernit propter ea quibus ipſe obnoxius eſt, peccata cruciari. Igitur prodeſt nobis, ſi tñ digni ſumus ſalute, vt alij in vtilitatem noſtram torqueantur. Et quomodo vtile fuit peccatum Iſrael, in ſalutem gentium, ſic vtilis eſt, quorundam pœna aliorum ſaluti. Et ideo bonus, & clemens Deus, non parcam, inquit, & nõ miſerebor ab interitu eorum.

IDEM exponens verba illa: Num- *Hom. 14. in c. 3. Hier.* quid vidiſti quę fecerit auerſatrix Iſrael, &c & vidit præuaricatrix ſoror eius Iuda, quia pro eo quòd mœchata eſſet auerſatrix Iſrael, dimiſiſſem eam & dediſſem ei libellum repudij, non timuit præuaricatrix Iuda ſoror eius, ſed abijt & fornicata eſt etiam ipſa. Et in omnibus his non eſt reuerſa ad me pręuaricatrix ſoror eius Iuda in toto corde ſuo, ſed in mẽdacio. Et dixit Dominus ad me. Iuſtificauit animam ſuam auerſatrix Iſrael, comparatione præuaricatricis Iudę, ſic habet: In regnorum libris fertur hiſtoria, quę docet, Salomone mortuo, temporibus Roboam, duodecim tribus fuiſſe diuiſas, & in decem tribus regnaſſe Ieroboam, & vocatas eas eſſe Iſrael, duabus vero præfuiſſe Roboam, & vocatas eas eſſe Iudam. Primus peccauit Iſrael, ſub Ieroboam, & ceteris ſucceſſoribus eius, & tanta peccauit, vt a Deo traderetur captiuitati, & ſeruiret apud Aſſyrios vſque in præſentem diem. Et Iuda peccauit, traditúſque eſt Babylonijs non vſque ad hodiernam diẽ, ſed (vt ſcriptura teſtatur) ſeptuaginta annis, de quib⁹ Hieremias prophetauit, & Daniel. Accuſatur ergo Iſrael, & dr̃ Audiens congregatio Iuda, quòd ob peccata ſua Iſrael traditus ſit captiuitati, non egit pęnitentiam, nec cõuerſa eſt ad me, ſed intãtum peccata peccatis cumulauit, vt ad comparationẽ vitiorum eius, iuſtior inueniatur Iſrael. Deinde Propheta prædicare iubetur ad Iſrael, vt quia Iuda peior illo factus ſit, conuertatur ad Dominum. Prius commemorat peccata, & captiuitatem Iſrael ſub Aſſyrijs, quam viderunt qui erant de Iuda, & ꝙ dediſſet Iſraeli libellum repudij, & non timuit præuaricatrix Iuda. Poſt tanta quæ

quæ paſſa eſt Iſrael, dimiſſa à Deo, accipiens libellũ repudij in manus ſuas, debuerat a vitijs, Iuda conuerti, & p aliena peccata, correpta, ſibi ſimilia præcauere, quæ non ſolum peccare nõ deſijt, ſed priſtina ſcelera duplicauit, in tantum vt ad comparationem eius, congregatio Iſrael quę prius fuerat ipſa damnata ſit iuſtior. Et dixit Dominus ad me Iuſtificauit animam ſuã Iſrael, a præuaricatrice Iuda *Infra*: Peccatum Iudæorum, ſalus gentibus facta eſt. Multa enim peccata illius populi, fecerunt eum à Domino derelinqui. Primum propter peccata dimiſit Iſrael, & reliquit eum in commigrationem: Iuda autem audiens ea quę acciderant Iſrael, noluit ad me conuerti De noſtris loquitur peccatis, qui le gentes ea quæ paſſus eſt populus Iudæorum, nõ timemus, neque dicimus. Si naturalibus ramis non pepercit, quanto magis nec nobis parcet Deus? Si naturalem oliuam eradicauit, quanto magis neque nobis parcet, ſi ſimilia fecerimus. *Infra*: Dimiſit Deus Iſrael, & dedit ei libellum repudij, & cum deberemus ex his quę illi paſſi ſunt, nos ad meliora cõuerti, & inſpicere, quòd illi propter peccata ducti ſint captiui, & interfecti ab inimicis, & ciuitates eorum igni exuſtæ ſint, cum hæc nobiſcum deberemus reputare, nihil horum reputamus]. Si autẽ illi tanta paſſi ſunt, quanto magis nos ſi peccauerimus, peiora patiemur? *Infra*. Si quis nuper emptus domum emptoris, & domini fuerit ingreſſus, ſciſcitatur ab aliquo conſeruo, ſi quis de prioribus ſeruis offenderit dominum, quid promeruerit, & ſi voluerit in domo domini perſeuerare, cauet ea facere quæ eos feciſſe audiuit, qui verberibus, & tormentis, & relegatione digni extiterunt. Et nos ergo ſcripturas legamus, & caueamus in hæc incidere in quæ inciderunt hi qui traditi ſunt captiuitati, & eiecti de hereditate Dei, ne de nobis dicatur. Et nõ timuit pręuaricatrix Iuda, ſed abijt, & fornicata eſt, & ipſa. Poſt fornicationẽ in qua primus corruit Iſrael, fornicata eſt etiam Iuda. Et fornicamur cum lapide quando peccamus duro contra Deum corde, & ſi aliqñ conuertimur, cõuertimur in mendacio, & non in veritate.

BASILIVS ait: Aderant quidam Chriſti tempore, nunciantes illi de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat cum ſacrificijs eorum, & reſpondens dixit illis. Putatis, ꝙ hi Galilæi, præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt? 6 *In libr moral. vbi ſtatuit 80. regulas moralium ſententiarũ to. 2.* Non dico vobis, ſed niſi pęnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis. *Luc. 13.* Sicut illi decem & octo ſuper quos cecidit turris in ſiloe, & occidit eos. Putatis ꝙ & ipſi debitores fuerint ſuper omnes homines habitantes in Hieruſalem? Non dico vobis, ſed ſi pęnitentiam non egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Audiens Ananias hęc verba, cecidit, & expirauit, & factus eſt timor magnus ſuper omnes qui audierunt. *Act. 5.* Hi enim vitam in melius commutarunt, plagam audientes Ananiæ & Saphiræ vxoris eius. Et Paulus ait: Neque murmuraueritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. *1. Cor. 10.* Hæc autem omnia in figura contingebant illis. Scripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſęculorum deuenerunt.

CHRYSOSTOMVS inquit: 7 Nonne ſuperiori anno concuſſit Deus ciuitatem totam? Quid igitur? Nonne omnes ad illuminationem currebant? *Hom. 41. in acta Apoſtolorum to. 3.* Nonne ſcortatores, & molles, & effeminati dimiſſis poſſeſſionibus, & locis, in quibus conuerſabantur, cõuerſi ſunt & facti religioſi? Vbi autẽ tres dies tranſierunt, iterum redierũt ad ſuam malitiam. Vnde hoc factũ? Ex magna ignauia. Et quid mirum, ſi vbi res tranſierint, cũ ſcilicet & perpetuo manentibus ſignis, idẽ fit, vt eſt in Sodomis. *Gen. 19. Gen. 9.* Dic oro, nonne perpetrauerãt? Quid igitur? Nunquid vicini propterea meliores facti ſunt? Minime. Quid & Noe filius? Nonne idem permanſit? Nonne in montibus videns tantam ſolitudinem, malus erat? Vide oro, quæ & nr̃is acciderunt tẽporibꝰ & apud Babylę martyris ſepulchrum,

& quæ

& quæ in deſtructione templorum, & non omnes conuerſi ſunt, alijs flagellatis. Quid oportet referre vetera, ſuperiore anno dixi vobis, quanta res acciderit,& nullus attendit, ſed iterũ paulatim defluxerunt,& collapſi ſunt. Hoc etiam Hebræis contigit. Propte-
Pſ. 77. rea Propheta quoq; dicebat: Cum occideret eos, quærebant eum & reuertebantur,& diluculo veniebant ad eũ. Et quid referuntur generalia, quot in cidunt in morbos, quot promittunt, ſi ſurrexerint, pœnitentiam ſe acturos, & cõuerſuros, & illi ipſi manent? Pharao nonne ſtatim poſt flagella mutatus eſt, & ad priſtinam malitiam recurrit?

8 HIERONYMVS explicans il-
Libro 4. in c.10. Eſaiæ. 10. 4. la verba: Et erit lumen Iſrael in igne, & ſanctus eius in flamma, inquit: Vbi nos legimus, & ſanctus eius in flamma, ſeptuaginta interpretes tranſtulerunt, & ſanctificabit eũ in igne, per quod quidam intelligi volunt, pœnas atque tormenta ad hoc adhiberi peccatoribus, vt diuino igne purgentur.

9 IDEM exponens illa verba: Se-
Lib.6.in c. 15. Eſa.eo. tom. cundum magnitudinem operis, & viſitatio eorum,ait: Secundum magnitudinem peccatorũ, a Deo viſitati ſunt, vt quem per beneficia non ſenſerant, per flagella cognoſcerent.

10 IDEM explicans verba illa: Et
Lib.7.in c. 19. Eſai. percutiet Dominus Aegyptum plaga, & ſanabit eam, & reuertentur ad Dominum, & placabitur eis, & ſanabit eos, ſic habet: Quæritur ſi Aegyptijs ſaluator & propugnator eſt miſſus, qui liberet eos de anguſtijs,quomodo nunc dicitur, Percutiet Dominus Ægyptum plaga? Sed cõſideremus quod ſequitur. Et ſanabit eam. Quem enim
Hebr.12. diligit Dominus corripit. Et ipſe
Pſal.68. Saluator in Pſalmo loquitur ad Patrem. Quoniam quem tu percuſſiſti, ipſi perſecuti ſunt, & ſuper dolorem vulnerum eorum addiderunt. Si ergo proprio Filio non pepercit, ſed tradidit eum pro nobis, vt illius liuore & vulneribus ſanaremur: tradidit Dominus & iuſtos paſſioni. Ipſe enim dolorem facit, & reddit priſtinæ ſanitati, & viſitat ſeruos ſuos in virga, vt miſericordiam ſuam non diſpergat ab eis. Vnde & filiæ & nurus, quæ multum *Oſeæ 4.*
peccauerunt, & diuaricauerunt pedes ſuos omni tranſeunti,non viſitantur, neque corripiuntur dicente Domino. Non viſitabo ſuper filias veſtras cum fuerint fornicatæ, & ſuper nurus veſtras, cum adulterauerint. Percutiet ergo Aegyptios Dominus, non igne, non gladio, ſed virga. Quis enim filius eſt, quem non erudiat pater? Vt poſtquam ſanati fuerint, reuertantur ad Dominum, & placetur eis, & rurſum ſanet eos. Semper enim indigemus miſericordia Dei,& nullus eſt finis eius clementiæ.

IDEM exponens illa verba: Ta- 11
cui, ſemper ſilui,patiens fui, ſicut pa- *Lib. 12. in c.42. Eſai.*
riens loquar, diſſipabo, & abſorbebo ſimul,inquit: Eſt ſenſus,diu vos delinquentes ſæpe portaui; ſed quia ante tacueram,nequaquam vltra reticebo. Et quomodo pariens in lucem producit infantem, & apertũ facit eſſe quod prius clauſum in viſceribus tenebatur, ſic ego dolorem meum & diſſimulationem quam ſemper habui, ſuper ſceleribus veſtris, nunc proferam, & diſſipabo veſtra conſilia. Vnoquoque tempore abſorbebo vniuerſam gentem, & omnem ſuperbiam montium, tumoremq; collium veſtrorum,& fœnum, ideſt, tam principes, quàm fœnum, ideſt vulgus ignobile in deſertũ redigam. Cumq; vos a capite vſq; ad pedes exſiccauero,atq; deleuero,tunc flumina doctrinæ meæ in inſulis gentium currere faciam. *Infra*: Et effudit ſuper eum indignationem furoris ſui, & forte bellum, & combuſſit eum in circuitu, & non cognouit, & ſuccendit eum, & non intellexit. Ideo effudit Dominus ſuper eos tantam iram ſuam, & indignationem furoris plenam,vt qui prius tacuerat, nequaquã vltra reticeret, nec ſermonibus eos, ſed pœnis tormentiſq; corriperet, & comprehenderet eos bellum fortiſſimum, quod nequaquã poſſint euadere, oſtendens ferociam Romanorum.

Cumq; ex omni parte combuſtus ſit, & nihil in ſe habeat ſanitatis: tamen non intelligit cauſam pœnæ ſuæ, quod idcirco punitus ſit, quia Dei filium non recepit.

12 *Lib. 14. in c. 50. Eſai.* IDEM explicans illa verba: Ecce omnes vos accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis veſtri, & in flammis quas ſuccendiſtis de manu mea, factum eſt hoc vobis, in doloribus dormietis, ſic habet: Nihil prodeſt exhortatio, nec poſt ſcelera, ſpes ſalutis eſt. Omnes declinauerunt ſimul inutiles facti ſunt, omnes (*Pſal. 13.*) ſibi ignem ſuccendunt, flammamque corroborant. Vnde & in Prouerbijs (*Cap. 26.*) ſcriptum eſt: In multis lignis viget ignis Sin autem paruulus ignis grandem materiam comprehēdit, grandis flamma quanta populabitur? Dicitur (*Heb. 6.*) & in epiſtola ad Hebræos, De terra, quòd proferens ſpinas ac tribulos, reproba ſit, ac maledicto proxima, ſiniſq; illius in combuſtionem. Ergo qui accincti ſunt flammis, atque circumdati, & ſibi incendium roborauerunt, prouocantur ad ſalutem, & dicitur ad eos: Ambulate in lumine ignis veſtri, & in flammis quas ſuccendiſtis, vt in pœnis atque ſupplicijs, diſcant Dei potentiam, & redeant ad ſaluté. Significat autem Iudaici populi vaſtitatem, qua Romanis traditi ſunt, & captiuitatis iugum hucuſque ſuſtineant. De manu enim Chriſti hæc facta ſunt omnia, & in mærore, ac doloribus dormient, quia nec beneficijs, nec tormentis, Dei Filium recipere voluerunt: Hoc capitulo diſcimus, pro qualitate peccati, ignem ſibi vnūquemque ſuccendere.

13 *Lib. 1. in c. 5. Hierem.* IDEM exponens illa verba: Percuſſiſti eos, & non doluerunt, attriuiſti illos, & renuerunt accipere diſciplinam. Indurauerunt facies ſuas ſuper petram, & noluerunt reuerti, inquit: Hoc capitulo diſcimus, idcirco inferri ſupplicia, vt vitia corrigātur, ait: Percuſſiſti eos, & ne verecundiam quidem ſuorum voluerunt habere vitiorum, ſed inſtar petræ indurantes frontis impudentiam, noluerunt ad meliora conuerti.

IDEM explicans illa verba, ex capite 1. Torcular calcauit Dominus virgini filiæ Iuda, inquit: Torcular calcauit Dominus virgini filiæ Iuda, quando viti infructuoſæ Iudæorum, & diu ſterili permanenti, cui per Eſaiam dicitur: Expectaui, vt faceret vuas, & fecit labruſcas, captiuitatis oppreſſionem præparauit. Animæ etiam virtutibus infœcundæ, & bonis operibus vacuæ, nec fidei fructum gignenti, Dominus torcular calcat, quā diu eam pro ſterilitate ſua pœnas condignæ vindictæ luere fecit. Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquam, quia longe factus eſt a me cōſolator. Vbi fletus ingens animæ dolentis deſcribitur, quia poſt vanam lætitiam huius mundi, omnis conſolatio præſentis vitæ illi aufertur, ſolus inimicus in tormenta varia, illius dominatur. Expandit Sion manus ſuas, non eſt qui conſoletur eam. Circumdata Sion captiuitate Chaldæorum, quæ ſuit ſe conſolantem & non inuenit, eo quòd Dominum peccatis exigentibus, verum non meruit habere conſolatorem, qui eam tradidit hoſtibus ſuis ad puniendum. *Infra*: Vide Domine, quoniam tribulor, venter meus conturbatus eſt. Propheta ex perſona plebis loquens, ad videndam tribulationem ſuam Dominum inuitat, quia anxietatem ſuam nimiam & immenſam agnoſcens, ipſius ſolummodo opem & miſericordiam, ſubuenire exoptat. *Infra*: Foris interficit gladius, & domi mors ſimilis eſt. Foris enim gladius interficit, cum nos exterius feriens vindicta conficit. Sed domi mors ſimilis eſt, quia & flagella quidem ſuſtinet; & tamen intus conſcientia a tentationis ſordibus, conſentiendo, munda non eſt.

14 Lib. 1. in Lament. Hieremiæ. *Eſai. 5.*

IDEM explicans illa verba: Non parcet oculus meus ſuper te, & nō miſerebor: ſed vias tuas ponam ſuper te, ſic habet: Quod dicit, Non parcet oculus meus ſuper te, & non miſerebor, quaſi clementiſſimus medicus incidere cupiens putridas carnes, & carioſa vulnera 15 *Lib. 2. in c. 7. Ezech.*

vulnera adurere cauterio, non parcit vt parcat, non miſeretur, vt magis mi ſereatur, ne quid putridum viuas carnes ſui vicinia corruptum remaneat
Deut. 32. in corpore. Percutit autem Dominus
Heb. 12. quem diligit, & caſtigat omnem filiũ quem recipit. Cuius intelligentiæ eſt. Ego percutiam, & ego ſanabo. Omnis enim medicina ad tempus habet amaritudinem; ſed poſtea fructus doloris ſanitate monſtratur Tale quid & per Amos loquitur Deus.
Amos 3. Quoniam vos cognoui de vniuerſis tribubus terræ, idcirco vlciſcar ſuper vos omnia peccata veſtra; & vias, inquit, illius, totiuſq; vitæ egreſſum, abominationeſque, & maculas ponam in medio eius, vt ante oculos peccatricis, quæ pro ſanitate punitur, priſtina peccata ponantur. Cumq; hoc fecerit Dominus, ſcient qui cruciati ſunt, quòd ipſe ſit Dominus. Hoc ip-
Osea 12. ſum ſonat, & illud teſtimonium. Vlciſcar Iacob ſecundum vias ſuas, &
12. iuxta adinuentiones ſuas reddam illi.
16 *Infra*: Et non parcet oculus meus, neq; miſerebor: ſed vias tuas dabo tibi, & abominationes tuæ in medio tui erunt; & ſcietis quia ego ſum Dominus percutiens. Cauſas ſeueritatis, & auſteritatis Dei, quòd non parcat oculus eius, nec miſereatur ſubiecit dicens: Vias tuas dabo tibi, & abominationes tuæ in medio tui erunt, vt ſentias quæ feciſti, & videns abominationes tuas, vel in conſpectu tuo, vel in medio omnium poſitas, emendes errorem pœnitudine, recedens a priſtinis operibus. Cum oderis quæ feciſti, tunc ſentias, quòd ipſe ſit Dominus, qui ideo percutit, vt emendet. Floruit virga, quæ multo vobis tempore minabatur, & de flore fructum plagarum parturit Superbia veſtra germinauit, quod merebamini. Ecce dies venit (vel parit, vt ſeptuaginta interpretes verterunt) parit quod multo ante tempore conceperat. Finis autem florentis virgæ, ſanitas eſt, atque correctio, quæ non eorum merito venit, qui corripiuntur, nec pulchritudine quam in ſe non habent, ſed miſericordia Domini.

IDEM explicans illa verba: In via ſororis tuæ ambulaſti. & dabo calicem eius in manu tua. Hæc dicit Dominus: Calicem ſororis tuæ bibes profundum & latum, inquit: Calix ſæpe accipitur pro pœnis, atque ſupplicijs, vt eſt illud, Calix in manu Domini vini meri plus mixto &c Bibent omnes peccatores terræ. Et ad Hieremiam loquitur Deus. Accipe calicem vini meri de manu mea, & potabis omnes gentes ad quas ego mittam te, & bibent, & voment, & inſanient. Sicut enim quædam dantur cathartica, vt noxius humor qui ineſt corporibus egeratur; ſic Dominus dat calicem tormentorum meraciſſimum, vt quicquid fellis, amaritudiniſque eſt, auferat a peccatoribus, & priſtinæ eos reſtituat ſanitati. Et ipſe calix erit profundus & latus. Profundus pœnarum magnitudine, latus tempore captiuitatis. Quando autem ait: Inebriata fueris, & dolore comprehenſa, & biberis calicem vſq; ad fęces, & intantum hauſeris, vt fragmenta quoque ipſius calicis deuores, tunc tædebit te fornicationis priſtinæ, & lacerabis vbera, quæ fracta fuerant in Ægypto, & quę ab amatoribus tuis ſubacta, atque colliſa ſunt. 17 Lib. 7. in Ezech. Cap. 23. Psal. 74. Hier. 25. Ezech. 23.

IDEM explicans verba illa cap. 47. In ſalinas dabuntur, ait: Aquæ nõ ſanabuntur, ſed dabuntur in ſalinas, peccatores, qui flagellis non emendantur, ſed efficiuntur ſal, iuxta illud qđ ſcriptum eſt: Peſtilente flagellato, ſtultus ſapientior erit. Erudiunt enim bonos, exempla peiorum. Vel in ſalinas dabuntur, quia in perpetuum frugibus carebunt, & virore. 18 Lib. 14. in Ezech.

IDEM exponens illa verba: Comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit, ſed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit, inqt: Factus eſt Ephraim ſubcineritius panis, qui non reuerſatur, hoc eſt, non agit pœnitentiam. Comederunt Aſſyrij, atque Chaldæi fortitudinem eius, & quicquid viriũ vt deuorauerunt. Tantæq; vecordiæ fuit, vt deuoratũ eſſe ſe neſciret, aut 19 Lib. 2. in cap. 7. Oſee 10. 5.

certe ignoraret cauſam, propter quam fuiſſet deuorantibus traditus. Denique vſque ad ſenectutem, ideſt vſque ad vltimam captiuitatem, in cœpto errore permanſit.

26 *Lib. 2. in c. 4. Michae.* IDEM explicans illa verba: Dole, & ſatage filia Sion, quia parturiés, quia nunc egredieris de ciuitate, & venies vſque ad Babylonem, ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum, ait: Cui præcipitur, vt doleat ſiue parturiat; poſtea præcipitur, vt viriliter agat, ſiue vt dolores patienter ferens egrediatur de ciuitate, & veniat vſque ad Babylonem, & cum pro peccato ſuſtinentes captiuitatem fortiter tulerint, quod illatum eſt, tunc liberet eam Deus, & redimat de manu inimicorũ *Infra 7.* ſuorum, vt poſtquam fuerit liberata, inſultantibus dicat: Noli inſultare inimica mea mihi, quia cecidi, reſurgam; etſi enim ambulauero in tenebris, Dominus lux mea eſt. Iram Domini ſuſtinebo, quoniam peccaui ei, donec iuſtificet cauſam meam, & faciat iudicium meum, & educat me in lucem, & aſpiciet inimica mea, & operietur ignominia. Vnde in Pſalmo cógrua voce cantatur. Nō in perpetuũ *Pſ. 102.* iraſcetur, neque in æternum comminabitur Dominus. Dolet tamen, & viriliter agit filia Sion, quia excalciata & nudata egreſſa eſt de ciuitate
27 & captiua ducenda eſt in campum Senaar, & futura in Babylone, donec Zorobabel veniat, & de manu Chaldæorum liberet eam. Quod cum iuxta litteram manifeſtum ſit, intelligere mihi videtur, animam propter peccatum inimico & vltori contraditam, in interitũ carnis vt ſpiritus ſaluus fiat, & habitare in campo, in quo Aſſyriorum vagatur exercitus, & poſtquam habuerit compedes, & traxerit molam, & farinam Babylonis fecerit, in *Luc. 15.* ſemet reuerſam dicere. Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: ego autem hic fame per eo. Surgam & ibo ad patrem meum, & ad paternam domum reuerſus ſuſcipitur a clementiſſimo patre, & redimitur de manu duriſſimi Domini. Tamdiu filia Sion doluit, quãdiu parturiuit, donec eos rurſum per pœnitentiam generaret, qui per delictum perierant. Puta medicum febricitanti, vel vulnerato dicere. Dole, & viriliter age, ſuſtine ſitim, porta cauterium, vt certior ſanitas conſequatur.

IDEM inquid Dauid: Numquid in æternum proiiciet Deus, aut non apponet, vt complacitior ſit adhuc, aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas? Et dixi nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelſi. Et eſt ſenſus. Hoc quod putabam Dominum in ęternum relinquere peccatores, & miſericordias ſuas ira ſuccedente cohibere, intellexi, idcirco factum, vt immutatione dexteræ ſuæ, quæ excelſi eſt dextera vniuerſa mutaret, & miſeretur his, quos ante proiecerat. 28 *In caput 3. Sophoniæ. Pſal. 76.*

IDEM exponens illa verba: Et erit in die illa, quęram conterere omnes gentes, quę veniunt contra Hieruſalem, inquit: In die illo, quando proteget Dominus habitatores Hieruſalem, quęrit Dominus conterere omnes gentes, quæ veniunt contra Hieruſalem. Conteret autem, non in perditionem, ſed in emendationem, vt aduerſum Hieruſalem militare deſiſtant, & incipiant eſſe de Hieruſalem. Si enim de nihilo creauit omnia, non idcirco fecit vt perderet quæ creauit; ſed vt illius miſericordia, quæ creata ſunt, ſaluarentur. 29 *Lib. 3. in c. 12. Zachar.*

IDEM exponens illa verba: Confirmaſti ſuper me manum tuã, vno verbo ait: Confirmaſti manum tuam, vt tamquam bonus magiſter verberibus caſtigationis afflictum, redderes emendatum. Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ. Vidi faciem iræ tuæ, & non ipſam iram, hoc eſt. Intellexi per Scripturas ſanctas quanta minabaris peccatoribus, & extabui, petens ne ipſa ſuper me ira deſcenderet. *Infra:* Cor meum conturbatum eſt in me, dereliquit me virtus mea, quia iram, quam ſuperius memoraui, incurrere expaueſco. 30 *In Pſ. 37. v. 8.*

AM-

25 *In epiſt. ad Rom. to. 5.* AMBROSIVS exponens verba illa ad Rom. 9. Dicit enim Scriptura Pharaonis, quia in ipſo te ſeruaui, vt oſtendam in te virtutem meã (poſtquam dixerat, quòd, Pharao, nomen regum erat apud Ægyptios, ſicut apud Romanos reges, Auguſti, appellabantur) ſtatim ait: Hic Pharao cum tantis malis eſſet reus, vt viuere non deberet, numquam futurus bonus, ne ſe aut merito viuere, aut Deum, quem ſæpe fallendum cenſebat, ad vindictã dandam impotentem putaret, audit a Deo. Ad hoc te ſeruaui, vt oſtendam in te virtutem meam, vt in hoc ceteræ gentes addiſcerent non eſſe alium Deum præter hunc, qui Iudęorum erat, & factus eſt Chriſtianorum. Ad hoc ergo ſeruatus eſt Pharao, vt multa ſigna, & plagæ oſtenderentur in illum, vt eſſet in cuius pœnam, & varia tormentorum genera, omnes qui ſine Deo erant, metu territi, hunc ſolum Deum eſſe cum admiratione maxima faterentur, a quo hæ vindictæ ſunt. Hoc etiam genere, antiqui medici, in hominibus morte dignis, vel mortis ſententiam conſecutis, requirebant, quomodo prodeſſent viuis, quæ in homine latebant, vt apertis his cognoſcerent cauſas ægritudinũ, vt pœna morientis proficiat ad ſalutem viuentis.

26 *Lib. quæſt. vet. & noui teſta. to. 4.* AVGVSTINVS explicãs verba illa Geneſis 4. Qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur, quia grauius, inquit, vindicandum eſt, quem nec factum Cain, nec correptio, nec poſt in eum lata ſententia terruit, vt a tam crudeliſſimo facinore voluntatem anteuerteret. Poſt Cain Lamec homicidium perpetrauit, qui tam acriter punitus eſt, quia Cain flagella, non traxerunt eum ad meliorem mentem.

27 *Lib. contra epiſt. Manichæi, quam vocant fundamenti tomo 6.* IDEM inquit: Quamquam Dominus per ſeruos ſuos regna ſubuertat erroris; ipſos tamen homines inquantum homines ſunt, emendandos eſſe potius, quàm perdendos iubet. Et quidquid diuinitus ante vltimum illud iudicium vindicatur, non ad interitum hominum, ſed ad medicinam valere credendum eſt, quam qui reſpexerint, extremo ſupplicio præparantur.

28 *In Pſal. 9. to. 8.* IDEM inquit: Duo iudicia inſinuantur per Scripturas, vnum occultum, quod nunc agitur, & eſt pœna, qua nunc vnuſquiſque hominum, aut exercetur ad purgationem, aut admonetur ad conuerſionem, aut ſi contẽpſerit correctionem Dei, & diſciplinam, excæcatur ad damnationem. Iudicium occultum eſt, quod tranſit homo de morte ad vitam, per nonnullam afflictionem, qua flagellat Deus omnem filium quem recipit. Qui non corriguntur iſto occulto iudicio, dignum Dei iudicium experturi ſunt. Vnde ſapiens dicit: Propter hoc tamquam pueris inſenſatis iudicium in deriſum dediſti. *Sap. 12.*

29 *In Pſ. 15.* IDEM explicans illa verba: Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea accelerauerunt, ait: Multiplicatæ ſunt infirmitates, non ad perniciem, ſed vt medicum deſiderarent. Vnde poſt multiplicatas infirmitates, accelerauerunt, vt ſanarentur.

30 *Expoſit. 2. in Pſ. 21.* IDEM exponens verba illa: Clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad inſipientiam mihi, dicit: Multi clamant in tribulatione, & non exaudiuntur, ſed ad ſalutem, non ad inſipientiam. Clamauit Paulus, vt auferretur ab eo ſtimulus carnis, & non eſt exauditus vt auferretur, & dictum eſt ei: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. *2. Cor. 12.* Ergo non eſt exauditus, ſed non ad inſipientiam, ſed ad ſapientiam, vt intelligat homo, medicũ eſſe Deum, & tribulationem, medicamentum eſſe ad ſalutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento poſitus vreris, ſecaris, clamas, non audit medicus ad voluntatem, ſed audit ad ſanitatem. Tu autem in ſancto habitas, in illis ſcilicet quos facis intelligere, quia ad vtilitatem non exaudis Paulum petẽtem liberationem a flagello carnis.

31 *In Pſ. 49.* IDEM explicans illa verba: Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & glorificabis me, ſic habet: Ad

hoc permiſi diem tribulationis fieri tibi, quia forte ſi non tribulareris, nō inuocares me. Cum tribularis autem inuocas me, cum inuocas me, eximam te, cum eximam te, glorificabis me, vt
Pſ.114. iam non diſcedas a me. Obtorpuerat, & friguerat, & dicebat, tribulationem, & dolorem inueni, & nomen Domini inuocaui. Inuenit tribulationem tāquam aliquid vtile, putruerat tabe peccatorum ſuorum, iam ſine ſenſu remanſerat, inuenit tribulationem tamquam vſtionem, & ſectionem. Alius damno affectus plangit, alius orbitate percuſſus luget, alius patria exulatus mæret, alteri vinea grandinata, & attendit ad labores ſuos. Plangunt hęc omnes, & dolent, & tribulationes ſunt iſte, inuocent Dominum, poteſt vel docere tolerandum, vel ſanare toleratum. Non it ille non ſinere tentari nos ſupra quam poſſu-
1.Cor.10. mus ferre. Hæ tribulationes inueniūt
Pſal.35. nos, ſicut in alio Pſalmo ſcriptum eſt. Adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis.

32 *In Pſ.55.* IDEM exponens verba illa: In ira populos confringes (vel deduces, vt Auguſtinus legit) dicit: Iraſceris, & deducis, ſæuis & ſaluas, terris & vocas. Quid enim in ira populos deduces? Imples tribulationibus omnia, vt in tribulationibus poſiti, omnes recurrant ad te, ne delicijs, & ſecuritate peruerſa ſeducantur. A te ira videtur, ſed paterna, iraſcitur pater filio contemptori præceptorum ſuorum, iratus ei, eum colaphizat, cędit, aurem vellit, manu trahit, ad ſcholam ducit. In ira populos deduces, quam multi ingreſſi ſunt, quam multi impleuerūt Domini in ira eius deducti, ideſt tribulationibus territi, & fide impleti. Ad hoc enim exagitat tribulatio, vt exinaniat vas, quod plenum eſt nequitia, & impleatur.

33 *In Pſ.57.* IDEM explicans illa verba: Letabitur iuſtus cum viderit vindictam, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris, ait: Numquid quando feriuntur homicidæ, debent illuc innocentes ire, & lauare manus ſuas? Sed quid eſt in ſanguine peccatoris lauabit manus ſuas? Iuſtus quando videt pœnam peccatoris, proficit ipſe, & mors alterius, proficit ad vitam alterius. Tu videns talem vindictam, laua illic manus tuas, de cetero mundius viue. Attende impium flagellatum, & morientem, & purga te a peccatis, ita lauas quodammodo manus tuas in ſanguine peccatoris. Et dicet homo ſi vtique eſt fructus iuſto? Hic in hac vita eſt fructus iuſto. Qui fructus? In tribulatione patientes. Qui fructus iuſto? Gloriamur in tribulationibus, ſcientes quia tribulatio patientiam operatur. lætabitur iuſtus cum viderit vindictam, contriſtabitur, nec corrigetur ex illa.

IDEM ſic ait: Caput vituli Moy 34 *In Pſ.61.*
ſes in aquam miſit. Caput vituli, cor- *Exo.32.*
pus eſt impiorum, in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum, & terrena quærentium. Iratus Moyſes comminuit vitulum, in ignem miſit, in aqua ſparſit, bibendum populo dedit. Corpus enim illud in ignem mittitur tribulationum, conſpirati oderunt, com minuti credunt.

IDEM inquit: Virtus in infir- 35
mitate perficitur. Ego noui quem cu- *In Pſ.58.*
ro, ait Dominus, Non mihi det qui ægrotat conſilium, tamquam emplaſtrum mordax vrit te, ſed ſanat te. Rogat medicum, vt tollat emplaſtrū, & non tollit, niſi cum fuerit ſanatum vulnus. Vlciſcitur Deus in omnes adinuentiones noſtras, non ſine flagello proficimus. Exaltate Dominum Deū. Non es tu bonus quando blandiris filio tuo, & malus cum cędis filium tuum, & cum blandiris, pater es, & cum cædis, pater es, ideo blandiris ne deficiat, ideo cædis, ne pereat, ſic & Deus &c.

GREGORIVS admonitione 36
14. ſic habet: Aliter admonendi ſunt, *Paſtoralis*
qui flagella metuunt, & propterea in- *cura parte*
nocenter viuunt, atque aliter admo- *tertia c.4.*
nendi ſunt, qui ſic in iniquitate durauerunt, vt neque per flagella corrigantur. Dicendum namque eſt, flagella timentibus, ut & bona temporalia ne qua-

ne quaquam pro magno deſiderent,
quæ adeſſe etiam prauis vident, & ma
la præſentia nequaquam velut into-
lerabilia fugiant, quibus hic plerum-
que etiam bonos affici non ignorant.
Quos ab iniquitatibus, nec flagella
compeſcunt, tanto acriori inuectione
feriendi ſunt, quanto maiore inſen-
ſibilitate duruerunt. Diſtricte con-
tra illos diuinæ ſententię proferen-
dæ ſunt, vt ad cognitionem ſui, conſi-
derata æterna animaduerſione reuo-
centur. Audiant enim in ſe imple-
Prou. 27. tum eſſe, quod ſcriptum eſt. Si contu-
deris ſtultum in pila, quaſi ptiſanas,
feriente deſuper pilo, non auferetur
ab eo ſtultitia eius. Contra hos Pro-
pheta Domino conqueritur dicens:
Hier. 5. Attriuiſti eos, & renuerunt accipere
diſciplinam. Hinc eſt, quod Dominus
Hier. 15. dicit: Interfeci, & perdidi populum
iſtum; & tamen a vijs ſuis non ſunt re
Eſai. 9. uerſi. Hinc rurſum ait: Populus non
eſt reuerſus ad percutientem ſe. Hinc
Hier. 51. voce flagellantium Propheta Hiere-
mias conqueritur dicens: Curauimus
Babylonem, & non eſt ſanata. Baby-
37 lon quippe curatur, nec tamen ad ſani
tatem reducitur, quando mens in pra
ua actione confuſa, verba correctionis
audit, flagella correptionis percipit;
& tamen ad recta ſalutis itinera, re-
dire contemnit. Hinc captiuo popu-
lo Iſraelitico; nec tamen ab iniquita-
te conuerſo, Dominus exprobrat di-
Ezec. 22. cens: Verſa eſt mihi domus Iſrael in
ſcoriam, omnes iſti facti ſunt mihi ęs,
& ſtannum, & ferrum, & plumbum in
medio fornacis. Ac ſi aperte dicat:
Purgare eos per ignem tribulationis
volui, & argentum illos vel aurum
fieri quæſiui, ſed in fornace mihi in
æs, ſtannum, & ferrum, & plumbum,
uerſi ſunt, quia non ad virtutem, ſed
ad vitia, etiam in tribulatione proru-
Ezec. 24. perunt. Vnde alibi dicitur: Multo la-
bore ſudatum eſt, & non exiuit de ea
nimia rubigo eius, neque per ignem.
Ignem quippe nobis tribulationis ad-
mouet, vt in nobis rubiginem vitio-
rum purget. Sed nec per ignem rubi-
ginem amittimus, quando & inter
flagella, vitio non caremus. Hinc Pro-
pheta iterum dicit: Fruſtra conflauit Hier. 6.
conflator, malitiæ enim eorum non
ſunt conſumptæ.

Flagella inflicta iuſtis, & peccatoribus differunt multum, quę optant ſancti, potentes autem grauius puniuntur. Cap. XI.

BASILIVS exponens 1
illa verba: Domine ne Hom. 10. in
in furore tuo arguas Pſalm. 37.
me, neque in ira tua cor to. 1.
ripias me, ſic ait: Suppli
cationem Deo trāſmit-
tit, per quam auertit quidem irā, om-
nibus peccantibus impendentem. Pla-
cat autem bonum Dominum, his emi-
nentiſſimæ confeſſionis vocibus di-
cens: Domine ne in furore tuo arguas
me. Reprehenſionem quidem non de
precatur, ſed ne cum furore arguatur.
Et per illud, Neque in ira tua corri-
pias me, non detrectat corripi, ſed pre
catur, citra Dei iram corripi. Veluti
ſi quis medico qui paratus ſit per fer-
rum, & cauterium, & amara remedia
auxilium ferre in cura morbi alicuius
dicat. Ne quæſo per ignem, neu per
ferrum & inciſiones, ſed per lenia, &
mitiora pharmaca curaueris. Talis
enim non medelam abnuit omnino,
ſed laborem, doloremq; remedij detre
ctat. *Infra*: Supplicat itaque Dauid,
ne per malas virtutes arguatur, neue
per immiſſionem malorum angelorū
corripiatur, ſed per ſermones potius
ſalutares, & diſciplinas vtiles. Alio-
qui implorat ſupplex, ne in diem irę,
& reuelationis iuſti iudicij Dei reſer
uetur, ſeſe paratum dicens in hac vi-
ta ante mortem, pœnas dare peccato-
rum. Quin & ipſe ſibi pœnas iuflige-
bat omnigenis ſe ſubſternens ſuppli-
cijs. *Infra*: Quoniam ſagittæ tuæ in-
fixæ ſunt mihi. Sagittæ enim abs te
venientes, cum peruerterint iram, &
furorem tuum, ſat torquent me, ac pu
niunt, & ſufficienter caſtigant. Quare
ſupplex petit, vt ne alteram experia-
tur iram aut indignationem.

a
Hom. 12. in Pſal. 45. IDEM explicans verba illa: Adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis, inquit: Apprehendit tribulatio iuſtum omnem, ob vitæ ſtudium. Quicumque enim per viam anguſtam, & arctam, declinans, lata & ſpatioſa via, ambulauerit, a tribulationibus inuenitur. Propheta namq; valde rem ad viuum deſcripſit, inquiens: In tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis, quaſi enim animalia viuam animam ſpirantia, apprehẽdunt nos tribulationes, exercentes nos ad patientiam, & per patientiam, probationem, & per probationẽ ſpem. Quare & Apoſtolus ait: Quia per
Pſal. 33. multas tribulationes, oportet nos intrare in regnum Dei. Et rurſus: Multæ tribulationes iuſtorum. Sed generoſi vir animi, qui nihil turbatus tentationem ex tribulatione venientem
Rom. 8. ſuſtinuit, dicet: In his omnibus ſuperamus per eum qui dilexit nos. At tãtum abeſt, vt defatigetur, aut mærore vllo intabeſcat in tribulatione conſtitutus: vt occaſionem gloriandi ex malorum multitudine ſumat, cũ Paulo dicens. Non ſolum autem, ſed & gloriamur in tribulationibus. Propter hoc non timebimus, dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. Magnum oſtendit in Chriſto confidentiæ firmamentum, Propheta noſter. Quoniam etſi omnia ſurſum deorſum prouoluantur, & terra turbata inuertatur, & montes propriam deſerentes ſedem in medium transferantur mare, non timebimus, cum & Deum refugium & virtutem & auxilium, habeamus in tribulationibus, quæ inuenerunt nos valde. Cuiuſnam cor impauidũ adeo & interritum eſt, cuius tam quietæ cogitationes, nec quicquam habentes turbellæ, vt in tãta confuſione poſito, vacet ſic attentã mentem ad Deum ſurrigere, nec interim vllo rerum huiuſmodi euentu, ob ſpem in Deum ſolide coniectam, percellatur?

5
Lib. 1. de prouidētia CHRYSOSTOMVS inquit: Sicut lutum quocumq; manus ſe formantis duxerit, ſequitur, ita hominem quæcumque Deus iuſſerit ea ſe qui, & quæ ille intulerit grato animo perferre conuenit, nihil omnino reluctando, aut inquirendo. Neq; enim nobis ſolis iſta ambigua ſunt, verum & his qui ante nos fuerunt ſanctis illis viris. Ait enim Iob: Vt quid enim impij viuunt, diuitijſque veteraſcunt? Beatus autem Dauid. Pene effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui ſuper iniquos pacem peccatorũ videns, quia non eſt reſpectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum, in laboribus hominum non ſunt, & cũ hominibus non flagellabuntur. Et poſt hunc Hieremias: Quare via impiorum proſperatur? Ambigebant iſti, ſed non accuſabant Deum, aut eius iuſtitiam taxabant. Sed alius quidem aiebat: Iuſtitia tua ſicut montes Dei, iudicia tua abyſſus multa. De alio etiã cum tanta paſſus eſſet, ſcriptum eſt, Non dedit inſipientiam Deo. Idipſum quoque Hieremias prouidens dixit: Iuſtus quidem tu es Domine, hoc eſt: Scio a te omnia fieri iuſte, modum autem ignoro quo fiunt. *Infra*: Si autem huius rei cauſam inquirere velimus, id profecto dicimus, Deum noſtra omnia non vno modo ſolitum eſſe diſponere: ſed cum ſit miſericordiſſimus, ac potentia affluentiſſimus, plures nobis ſalutis vias ſcindere. Cum itaque plures ſint, qui futuri iudicij rationẽ admittere pertinaciter renuãt, velut in breui tabula, hic iudicij futuri imaginem oſtendit, cum punit malos, bonoſq; remunerat: ſi enim nullus hic omnino puniretur malus, nulluſq; honoraretur bonus, plurimi ex his quibus reſurrectionis ratio impoſſibilis videtur, virtutem veluti malorum cauſam aſpernarentur, ac fugerent, vitioſitatẽ vero veluti bonorũ, lætorumq; omnium occaſionẽ, ſequerentur, ſi rurſum hic iuxta merita ſinguli reciperent, ſuperfluã iam, falſamque exiſtimaſſent reſurrectionis rationem? Ne ergo ingens vulgariſq; turba, ex contemptu deterior fieret, nonnullos hic peccatores vlciſcitur, & quoſdam pro recte factis in oculis omnium

Dei ad Stagyriũ monachũ to. 5
Rom. 9.
Iob 21.
Pſal. 72.
Hier. 12.
Pſal. 35.
Iob 1.

nium præmiat, vt ex eo quòd non id omnibus facit, reſurrectionis aſſerat fidem. Ex eo vero, quòd ante iudicium quoque malos aliquos ſupplicijs afficit, profundiſſimo quaſi ſomno ſepultos excitet. Nam & malorum quidem punitione, plurimi timore corriguntur, ne patiantur eadem. Ex eo autem quòd non omnibus pro merito hic retribuitur, cogitare compelluntur, huiuſmodi præmia in aliud tempus eſſe raſeruata. Numquam enim profecto cum iuſtus ſit Deus, tot ſperneret, ſiue malos impunitos ex vita migrare, ſiue bonos hic innumeris incommodis & cruciatibus affici; ſi non vtriſque varia in futuro ſæculo præmia pro meritis præpararet. *Infra*: Idcirco non omnes qui eiuſdem ſupplicij ſunt digni, vna punire conſueuit, vt reliqui, eorum caſibus admoniti, meliores fiant. At non vides, & mendicorum plurimos inter preſſuras ipſas & anguſtias, innumera perpetrantes ſcelera; quorum tamen omnium cauſa non afflictio paupertatis eſt, ſed ſola nequitia? Quæ iſti ſcelera non admiſiſſent, ſi non eiuſmodi quaſi nodis ac vinculis continerentur? Eorum vero qui carceribus incluſi ſunt, quis facile veſaniam, & rabiem proferre poſſit? Denique ſicut malefactorum plurimos carcerem diutiſſime incolere permittit iudex, adeo vt plerumque vitam ibi finiant, & cum ex multis, aliquos puniri vult circumſtantibus omnibus, ita demum ad mortem duci præcipit, ad terrorem ceterum: ita Deus cum nos emendare vult, non omnes vna malos punire neceſſarium exiſtimat, ſed aliquos rapiens ex eis, quos numquam corrigendos nouit, potentiam, atque iram oſtendit ſuam, plurima ex hoc vtilia moliens.

6 *Lib. 6. in c. 16. Eſaia. 10. 4.* HIERONYMVS explicans illa verba: In tribus annis quaſi annis mercenarij auferetur gloria Moab ſuper omni populo multo, & relinquetur paruus, & modicus, inquit: Tres anni, in quibus auferetur gloria Moab ſuper omni populo eius multo, myſtice intelligendi ſunt. Sicut enim miſericordia Domini in ponderibus eſt, atque menſura, ſic & cruciatus ac ſupplicia habent mẽſuram ſuam, vt poſtquam tres anni tranſierint, in quibus relinquetur paruus & modicus, tunc inglorius eſſe deſiſtat. Et hoc notandum, ꝙ iuxta Ezechielis prophetiã, *Ezec. 4.* quando dies pro annis numerantur Iſraeli, hoc eſt, decem tribubus, quæ maiora peccauerant, ſupputentur in pœnis anni trecenti nonaginta, vt in Hebraico continetur, non centum nonaginta, vt vulgata ęditio habet. Et Iudę in quo erat tẽplum Dei, anni quadraginta. Qui enim paruus eſt meretur miſericordiam, potentes autem potẽter *Sap. 6. Luc. 12.* tormenta patientur. Et ſeruus qui ſcit voluntatem Domini ſui, & non facit eam, vapulabit multis. Moab igitur, quia extern⁹ erat, nec de populo Dei, ſed relicto errore conuerſus, nõ annis pluribus, ſed tantum tribus, paruus, & modicus, & inglorius relinquetur.

7 *Lib. 11. in c. 38. Eſa.* IDEM explicans verba illa: In diebus illis ægrotauit Ezechias vſque ad mortem, ait: Quem diligit Dominus *Prou. 3.* caſtigat, & caſtigat omnem filium quẽ recipit. Ne eleuaretur cor Ezechiæ poſt innumerabiles triumphos, ac incredibiles, & de media captiuitate victoriam, infirmitate corporis ſui viſitatur, & audit ſe eſſe moriturum, vt conuerſus ad Dominum, flectat ſententiam eius.

8 *Lib. 3. in c. 15. Hier.* IDEM explicans illa verba: Diuitias tuas & theſauros tuos in direptionem dabo, gratis in omnibus peccatis tuis, inquit: Omnem ſubſtantiam tuã tradam inimicis tuis abſque vllo pretio, propter peccata quæ feciſti in cũctis terminis tuis. Propterea adducam inimicos tuos, ſiue ſeruire te faciam in terra Chaldæa, quia ignis meus, qui ſemel in furore meo ſuccenſus eſt, in te ardebit & extingui non poterit. Tu enim præbuiſti materiam ardoris tui, vt meus ignis, quę in te ſunt, tua ligna conſumat. Tu es, qui fomenta incẽdio miniſtraſti, & non eſt cauſa ardoris in Domino. Tu ſcis Domine, recordare *Hier. 15.* mei, & viſita me, & tuere me ab his qui perſequuntur me. Felix eſt autem

illa

illa conſcientia, quæ pro Deo ſuſtinet opprobrium. Vnde dicit: Inuenti ſunt ſermones tui, quos meo ore loquebaris, & comedi eos, hoc eſt in cibum mihi verſi ſunt, ſiue iuxta Symmachum, ſuſcipiebam eos, vt mihi in lætitiam verterentur, qui dudum fuerant in opprobrium. Siue hic ſenſus eſt, ſenſi anguſtias, miſerias pertuli populi perſequentis, ſed tamen gauiſus ſum, quòd propter nomen tuum, dura perpeſſus ſum. *Infra*: Solus ſedebam, quoniam amaritudine repleſti me. Solus ſedebam, dum te timeo, dum impendenté mihi manum tuam, ſemper expecto. In concilio ludentium ſedere nolui, ſed meam amaritudinem deuorabam, vt in futuro mihi gaudium præpararé. Nec habui interualla doloris mei: ſed iugi miſeria deprimebar, vt nulla expectarem remedia. Præualuerunt enim qui contriſtabant me, & facta eſt plaga mea fortis. Sed in hoc habui conſolationem, quòd fuerit quaſi aqua mendax, atque præteriens. Sicut enim aquæ prætereuntes dum fluunt, videntur, & dilabuntur, ſic & impetus inimicorum, te adiuuante præteriit. Vtinam Dominus nobis præſtet non aduerſis
Pſal. 72. cedere, ſed ſemper Dei ſententiam formidare. Mihi adhærere Deo bonũ ſit, ponere in Deum ſpem meam, ſaturari opprobriis, & iudicis mei expectare ſententiam, quæ cum finis aduenerit opere monſtrabit omnem triſtitiam & amaritudinem, inſtar aquarum fluentium pertranſiiſſe.

9 *In cap. 17. Hierem.* IDEM exponens verba illa: Diem hominis non deſideraui. Tu ſcis, ait: Non deſiderabam proſpera quæq; huius ſæculi. Non ſis mihi formidini. Spes mea tu in die afflictionis (ſiue vt ſeptuaginta verterunt) non ſis mihi alienus parcens mihi in die peſſimo. Et eſt ſenſus: Ne parcas mihi in præſenti ſæculo, quod malum eſt, ſed redde mihi iuxta peccata mea, vt requié habeam ſempiternam; ſcio enim ſcriptum. Quem diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium qué recipit.

10 IDEM exponens illa verba: Vetuſtam fecit pellem meam & carnem, cõtriuit oſſa mea, præmiſerat, ait: Tantum in me vertit, & conuertit manum ſuam tota die. Vertit enim manum ſuam Dominus, quando iuſte in reos debitam vltionem immittit. Et conuertit manum ſuam, quádo miſericorditer a vindicta ſententiam ſuſpẽdit, ſcriptum eſt enim de illo. Dominus mortificat & viuificat. Et in Deuteronomio: Ego occidam, & ego viuere faciam Vetuſtam fecit pellem meã &c. In pelle & carne exteriora & mollia quæque exprimit, in oſſibus robur internum. Vetuſtam ergo fecit Dominus pellem Iudæorum, & carnem, quando in exterioribus rebus per indigentiam fecit deformem. Contriuit oſſa eorum, quando duritiam mentis eorum comminuit. Hinc quoque per beatum Iob dicitur: Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea aruerunt præ caumate. Ædificauit in gyro meo, & circumdedit felle, & labore. Quid eſt ædificare in gyro, niſi vndique preſſuris coarctare? Et quid eſt circumdare felle, & labore, niſi amaritudine & labore repletum, coanguſtare? In tenebroſis collocauit me, quaſi mortuos ſempiternos. Hoc facit quando omni ſolatio deſtitutos, nullam ſinit de præſenti vita conſolationem ſperare afflictos. Circumædificauit aduerſum me, vt non egrediar, aggrauauit compedé: quia quomodo calamitatem euadat, non inuenit. Quod ſanctus Iob ſimili- 11
Iob 19. bus verbis expreſſit, dicens. Semitam meam circumſepſit, ita vt tranſire non poſsẽ, & in calle meo tenebras poſuit. Sed & cum clamauero & rogauero, excluſit orationem meam, vt augeat vtilitatem, vt purgetur vita per pœnam, & quietis tranquillitas, quia hic inueniri non valet, alibi quæratur. Ideo excludit orationem prophetæ. Tetendit arcum ſuum &c. Hoc eſt, ſententiam iudicii ſui in me detexit, & certo ictu caſtigationis corripuit. Vnde in Pſalmo: Oſtendiſti populo tuo dura, potaſti nos vino compunctionis, dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant a facie arcus. Idcirco autem diuer-

Lib. 1. in c. 3. lament. Hierem.
1. Reg. 2.
Deut. 32.

diuerſis nunc cladibus percutimur, vt his correcti paratiores in iudicio inueniri valeamus. Vnde illic præmiſſum eſt. Oſtendiſti populo tuo dura, flagella videlicet ſæculi. Dediſti me- *Pſal. 59.* tuentibus te ſignificationem, vt fugiant a facie arcus, ac ſi diceret: Hoc tempus miſericordiæ eſt, illud iudicij erit. Per iſta ergo huius temporis flagella ſignificans, quomodo tunc perſecuturus es, quando non parcens, iudicas, qui ſic diſtricte modo percutis, quando parcis?

12 IDEM explicans illa verba: Com- *Lib. 3. in c. 4. lament. Hierem.* pleta eſt iniquitas tua filia Sion, non addet vltra, vt tranſmigret te, inquit: Completa perſecutione qua hoſtes in hoc ſæculo permittuntur perſequi electos Dei ad probationem eorum, non ad damnationem, iam vltra non ad- *Apoc. 21.* dent, vt tranſmigrent per eos. Quoniã abſterget omnem lachrymam ab oculis ſanctorum ſuorum, & neq; luctus, neque clamor, neque dolor erit amplius, quia prima abierunt, ſed exultent iuſti in iuſtitia.

13 IDEM explicans illa verba. Et Sa- *Lib. 5. in ca. 16. Ezec.* maria dimidium peccatorum tuorum non peccauit, &c. & iuſtificaſti ſorores tuas in omnibus abominationibus *Luc. 12.* tuis. Docet comparatione Hieruſalem iuſtificantur Sodoma, & Samaria: quia ſeruus qui ſcit voluntatem domini ſui & non facit, vapulabit multis, & potẽtes potenter tormenta patiẽtur. *Infra:* *Sap. 6.* Cui enim dubium, quin inter tres peccatores, gentilem, hæreticum, eccleſiaſticum, multo maioribus pœnis dignus ſit qui maioris fuerit dignitatis? Potentes enim, vt diximus, potenter tormenta patientur. Qui autem minimus fuerit, dignus eſt miſericordia. Vnde *1. Pet. 4.* & Petrus: Tempus, inquit eſt, vt incipiat iudicium a domo Dei. Et in hoc *Supra 9.* eodem Propheta præcipitur ſecures habentibus, a ſanctis meis incipite, vt extrema Hieruſalem, ſororibus reſtitutis in priſtinum ſtatum, portet ignominiam ſuam, & confundatur, & erubeſcat, & in omnibus conſoletur ſorores ſuas, dum grauiora ſuſtinet.

14 IDEM exponens illa verba: Dies Domini dies nubis & turbinis, quaſi mane expanſum ſuper montes, ait: Si- *In cap. 2. Ioel to. 5.* cut mane & aurora conſurgens, primũ occupat montes, ſic iudicium ab excelſis & potentibus incipiet, vt potentes potenter tormenta patiantur.

IDEM explicans verba illa: Tan- 15 *Lib. 1. in c. 3. Amos.* tummodo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ; idcirco viſitabo ſuper vos omnes iniquitates veſtras, inquit: Quia ſolos vos cognoui, qui creator ſum omnium, & vos habui peculiarem populum meũ: idcirco ſuper vos omnia peccata veſtra reſtituam. Potentes enim, potenter tormenta patientur: qui autem minimus eſt dignus eſt miſericordia. Hanc veritatem confirmat Hieronymus, locis ſacræ Scripturæ, quæ retulimus dubium lib. 5. in Ezechielem.

IDEM explicans illa verba: Pro- 16 pterea hæc dicit Dominus Deus exer- *Lib. 2. in c. 5. Amos.* cituum. In omnibus plateis planctus, & in cunctis quæ foris ſunt, dicetur væ, væ. Qui ſaluandi ſunt, inquit, non audient, væ: ſed ſi forte peccauerint, ſumetur ſuper eos lamentum. Ideo autem foris, ſiue in omnibus vijs dicetur væ, væ: quia non habent vnam viam, ſed varias, atque peruerſas. Incurruntq; in duplex væ, carnis, ac ſpiritus, præſentis ſæculi, & futuri Agricolæ vocabuntur ad luctum, vt in vineis ſit planctus, atque luctus, vt vbi quondam fuit materia lætitiæ, ſit origo lachrymarum, & hæc omnia fient, quia pertranſibo, inquit, in medio tui, vt nequaquam apud eos maneat, ſed pertranſeat puniendo, ac relinquendo.

AMBROSIVS exponens verba 17 illa Pſalmi 72. Quam bonus Iſrael De- *Lib. 4. de interpellatione c. 2. to. 4.* us &c. inquit: Nemo poteſt Deum bonum fateri, niſi hic (id eſt Dauid) qui non ex ſucceſſibus commodorum ſuorum, ſed ex diuinæ diſpoſitionis altitudine, bonitatem eius cognoſcit. Iuſto itaque ſemper bonus eſt Deus, & cum torquetur doloribus corporis, & cum affligitur acerbitate pœnarum, ſemper dicit: Si bona ſuſcepimus de manu Domini: mala autem quare non ſuſtineamus. Sciens quoniam qui bo-

na receperit in hac vita, habet mercedem ſuam. Futura præmia ſperare non poterit, qui non exercitatus ſit diuerſorum certamine prœliorum. Qui vero ſiue iuſte, ſiue iniuſte afficitur in hoc ſæculo, gratulatur, vel quod hic ſoluat pretia delictorum, vel quia nouit eam eſſe apud Deum vberiorē gratiam. Si iniuſte pro eius nomine, vel aliquo bono, acerba patiatur, ſicut ſcriptum eſt. Quia nulla eſt gratia, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis, ſed ſi benefacientes patiēter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. *1. Pet. 2.*

18 *Orion. 18. in Pſ. 118. to. 2.* IDEM in expoſitione illorum verborum: Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum, ſic habet: Vulgus hominum ſua delicta non repetens, iniuſte ſe putat tolerare quæ patitur. At vero vir iuſtus, iuſtitiam Domini prædicat, quòd meritis ſuis digna patiatur. Clamat Hieremias: In luti voragine turpi, cum necandus illuie mergitur. Iuſtus es Domine. Hebræi adoleſcentes cum propter virtutem deuotionis, & fidei gratiam, fornacis ardentis ambirentur incendijs, clamabant: Iuſtus es Domine &c. Daniel quoque Propheta, ſecundo in lacum miſſus leonum, recta omnia in conſpectu eſſe Domini imperterrito clamore iactabat. Ionas incluſus vtero beſtiali, anhelandi ſpiritus, vix habens commeatum, clamabat de ventre ceti cum voce laudis, & confeſſionis, ſupplicio tibi &c. Dauid cū fugeret a facie Abſalon pulſus regno clamabat, Iuſtus es Domine. Abraham cum immolandus vnicus a ſe filius poſceretur, paternæ pietatis affectum temperabat, dicens: Iuſtus es Domine &c. Non enim poſcis alienū, ſed tuum repoſcis, ipſum tibi reſtituo quem dediſti. Hunc imitatus Iob extinctis filiis, patrimonio amiſſo, ait: Nudus egreſſus ſum &c. Sit nomen Domini benedictum. Omnes ergo iuſtum Dominum prædicemus. Qui damno aliquo feritur, aut funere filiorū &c. Et dicat: Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum. Quid enim noſtrum amittimus? Clamat Apoſtolus: Quid habes, quod non accepiſti? Iuſtus Dominus in periculis, iuſtus in damnis, iuſtus in vltionibus eſt, non ſolū quia vnuſquiſque iuſte culpæ ſuæ pœnas luit, verum etiam quia dum vnus punitur plurimi corriguntur. Ananias & Saphira in Actibus Apoſtolorum, fraudati pretij agri crimen admiſerunt, quos morti addixit Deus, ne quis impune miſericordiæ ſuæ munus fraude contaminare perfidiæ, arbitraretur, & vniuerſos ad fidei ſtudium iuſto terrore componeret. Pharao cum populo ſuo fluctibus merſus, mundanæ conuerſationis exemplum eſt, ne quis Dei populum perſequatur. Potuit eū Deus voluntati ſuæ facere obedientem. Sed eius pœna, omnes voluit emendari. Ideoque dicit ad eum Dominus. Ad hoc ipſum te ſuſcitaui, vt oſtendam in te virtutem meam, & annuncietur nomen meum in vniuerſa terra. Non vtique Dominus ſuæ laudis, ſed noſtræ correptionis incrementa quærebat.

Hier. 12. *Dan. 3.*

AVGVSTINVS ſic habet: In regnorum libro de Salomone dicitur: Si peccauerit arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum, miſericordiam autem meam non amoueam ab eo, ſignificans plagas ordinare ad correptionem. Et in Pſalmo quaſi de Dauid loquens, ait: Si dereliquerint filij eius legem meam &c. Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, miſericordiam autem meā non diſpergam ab eo. 19 *Lib. 17. de Ciuit. Dei cap. 9. to. 5. 2. Reg. 7.* *Pſal. 88.*

IDEM explicans illa verba: Potaſti nos vino compunctionis, vel ſtimulationis (vt Auguſtin⁹ legit) ait: Quid eſt ſtimulationis? Non peremptionis. Non enim erat peremptio perimens, ſed medicina vrens? Potaſtis nos vino ſtimulationis. Quare hoc? Dediſti metuentibus ſignificationem, vt fugiant a facie arcus. Per tribulationes, inquit, temporales, ſignificaſti tuis fugere ab ira ignis ſempiterni. Dicit enim Petrus: Tempus eſt, vt iudicium incipiat a domo Dei. Et ſi iudicium a nobis, qualis finis erit eis, qui non credunt Dei Euangelio? Et ſi iuſtus vix ſaluabitur, peccator & impius vbi parebunt? 20 *In Pſ. 59. to. 8.* *1. Pet. 4.*

rebunt? Ergo & de temporalibus tribulationibus, gratias Deo agamus: quia dedit plebi ſuæ ſignificationem, vt fugiant a facie arcus, & exercitati fideles eius in tribulationibus temporalibus, digni ſint euadere damnationem ignis æterni.

21 *In Pſa. 75.* IDEM exponens illa verba: Ab increpatione tua Deus Iacob, dormitauerunt qui aſcenderunt equos, inquit: Aſcenderunt equos, qui humiles eſſe noluerunt, & ceruicem poteſtatis contra Deum erigere intenderunt. Quia diues es, aſcendiſti, increpat te Deus, & dormis. Magna ira increpantis, magna ira. Attendat charitas veſtra rem tremendam. Increpatio ſtrepitum habet, ſtrepitus expergiſci ſolet homines facere. Tantum pondus eſt increpantis Dei, vt diceret. Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt omnes qui aſcenderunt equos. *Exod. 14.* Ecce quo ſomno dormitauit ille Pharao, qui aſcendebat equos? Non enim vigilauit in corde, quia de increpatione durum cor habebat. Duritia enim cordis, obdormitio eſt. *Infra*: Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi, ex tunc ira tua. Modo dormiunt, & iratum non ſentiunt, ſed vt dormirent iratus eſt. Modo quod dormientes non ſentiunt, in fine ſentient. Apparebit enim iudex viuorum & mortuorum.

22 *Lib. 5. moral. cap. 2. nu. 2.* GREGORIVS explicans illa verba Iob cap. 3. Quare data eſt miſero lux, ait: In Scriptura ſacra nonnumquam lucis appellatione proſperitas, noctis autem nomine, huius mundi aduerſitas deſignatur. Vnde bene per *Pſal. 138.* Pſalmiſtam dicitur: Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Quia enim ſancti viri, ita proſperitatem ſæculi deſpicientes calcant, ſicut aduerſitatem eius calcantes tolerant, per magnam mentis celſitudinem, mundi ſibi & aduerſa & proſpera ſubſternentes dicũt, ſicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Ac ſi aperte dicant: Sicut intentionis noſtræ fortitudinem, eius triſtia non premunt: ita hanc, nec blanda corrumpunt. Et quia amor eos æternorum conteret, & gloria de temporalibus arridet, proſperitatis ſuæ mœrore mordentur, quia clareſcere in mundi proſperitate refugiunt, clamant. Quare miſero data eſt lux?

IDEM explicans verba illa Iob capite 11. Miſeriæ quoque obliuiſceris, & quaſi aquarum quæ præterierunt, non recordaberis, inquit: Mala vitæ præſentis, tanto durius animus ſentit, quanto penſare bonum quod ſequitur, negligit, & quia non vult præmia conſiderare quæ reſtant, grauia æſtimat eſſe, quæ tolerat. Vnde & contra flagelli ictum cogitatio cæca conqueritur, & quaſi infinita calamitas creditur, quæ diebus curſu labentibus, quotidie finitur. At ſi ſemel quiſque ad æterna ſe erigat, atque in his quę incommutabiliter permanent, oculum cordis figat: prope nihil eſſe hoc conſpicit, quicquid ad finem currit. Præſentis vitæ aduerſa tolerat, ſed quaſi nihil eſſe omne quod labitur, penſat. Quo enim ſe internis gaudijs robuſtius inſerit, eo minus externos dolores ſentit. Bene autem præſentis vitæ miſerias, aquis prætereuntibus comparat, quia calamitas tranſiẽs, electi mentẽ nequaquam vi concuſſionibus obruit, ſed tãtum tactu mœroris infundit. Nã madet quidem per curorem vulneris, ſed a ſuæ certitudine nõ frangitur ſalutis. Et cum te conſumptum putaueris, orieris vt lucifer. Sępe namque tot tentamenta nos obſidẽt, vt ipſa nos eorum numeroſitas pene ad lapſum deſperationis inclinet, ſed mox in gaudiũ profectus attollitur, quæ inter tentamenta peius cadere ex deſperatione cogebatur. *Infra*: Et quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad veſperum. Peccatoris enim lumen in die, eſt obſcuritas in veſpere, quia in præſentis vitæ felicitate attollitur, ſed aduerſitatis tenebris, in fine deuoratur. Iuſto autem meridianus fulgor, ad veſperum ſurgit, quia quanta ſibi claritas maneat, cum iam occumbere cœperit, agnoſcit. Hinc namque ſcriptum eſt: Timenti Deum bene erit in extremis. Hinc per Pſalmiſtam dicitur: Cum dederit dilectis ſuis ſomnũ,

23 *Lib. 10. Moral. c. 14.*

24 *Eccl. 1.* *Pſal. 126.*

ecce hereditas Domini. Qui in huius quoque vitæ adhuc certamine poſitus, cum ſe conſumptum putauerit, vt lucifer oritur, quia foris cadens, intus innouatur, & quo magis exterius aduerſa tolerat, eo vberius virtutum lumine, interius coruſcat, Paulo atte- *2. Cor.4.* ſtante, qui ait: Licet is qui foris eſt noſter homo corrumpatur, tamen is qui intus eſt, renouatur de die in diem. Id enim quod in præſenti momentaneum eſt & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Et notandum quòd nequaquam cum conſumptus fueris, ſed cum te conſumptũ putaueris, dicit: Quia & quod videmus in dubietate eſt, & quod ſperamus in certitudine. Vnde & idem Pau- *2. Cor.6.* lus non ſe conſumptum nouerat, cum dicebat, qui in aduerſa corruerat tribulationum, vt lucifer ſplẽdens, Quaſi morientes, & ecce viuimus, quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes, ſicut egentes, multos autem locupletantes. *Pſal. 125.* *Infra*: Euntes ibant & flebant mittentes ſemina ſua, venientes autem venient cum exultatione portantes ma- *2.Tim.2.* nipulos ſuos. Hinc Paulus ait: Si commorimur, & cõuiuemus. Si ſuſtinemus & conregnabimus. Hinc ſanctorum gloriam Ioanni angelus indicans, ait: Hi *Apoc.7.* ſunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Vnde apte protinus adiungitur, & defoſſus ſecurus dormies. Sicut *Iob 11.* enim malis præſens ſecuritas labor eſt, ita bonis præſens labor, perpetuam ſecuritatem parit. *Infra*: Requieſces & non erit qui te exterreat. Quiſquis enim in ſolo æternitatis deſiderio figitur, nec proſperitate attollitur, nec aduerſitate quaſſatur, dum nil habet in mundo quod appetat, nihil eſt quod de mundo pertimeſcat. Hinc Sa- *Prou. 12.* lomon ait: Non contriſtabit iuſtũ quic- *Prou.16.* quid ei acciderit. Et alibi: Iuſtus quaſi leo confidens, abſque terrore erit.

25 IDEM explicans illa verba Iob c. *Lib. 26. moral.c.12.* 35. Qui dedit carmina in nocte, ſic habet: Carmen in nocte, eſt lætitia in tribulatione: quia etſi preſſuris temporalitatis affligimur, ſpe iam tamẽ de ęternitate gaudemus. Carmina, Paulus in *Rom. 12.* nocte prędicabat cum dicebat. Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Car- *Pſal. 31.* men in nocte Dauid ſumpſerat, qui dicebat. Tu es refugium meum a tribulatione mea quæ circumdedit me, exultatio mea erue me a circumdantibus me. Foris quidem nox erat, in circumdatione preſſuræ: ſed intus carmina reſonabant de cõſolatione lætitiæ. Quia enim ad æterna gaudia redire non poſſumus, niſi per temporalia detrimenta, tota ſacræ Scripturæ intentio eſt, vt ſpes manẽtis lætitiæ, nos inter hęc tranſitoria aduerſa corroboret. Vnde *Ezec. 2.* & Ezechiel Propheta librum ſe accepiſſe teſtatur, in quo ſcriptæ erant lamentationes, & carmen, & væ. Sacræ Scripturæ, carmen & væ continent, quia ſic de ſpe, gaudium prædicant, vt in præſenti tamen, preſſuras atque anguſtias indicent. Carmen & væ continẽt, quia etſi illic dulcia appetimus, prius neceſſe eſt vt hic amara toleremus. Carmen & væ Dominus diſcipu- *Ioan. 16.* lis prædicebat, cum dicebat Hæc locutus ſum uobis vt in me pacem habeatis, in mundo autem preſſuram habebitis, ac ſi aperte diceret, ſit de me interius quod vos conſolando reficiat, quia erit de mundo exterius quod ſæuiendo grauiter premat.

26 IDEM explicans illa verba: Vbi *Lib. 31. moral. cap. 16.* audierit buccinam dicit vah, inquit: Vah ſermo exultationis eſt. Equus er- *Iob 39.* go cum audit buccinã vah dicit, quia fortis quiſque, dum certamen paſſionis ſibi propinquare cõſiderat, de exercitio virtutis exultat, nec terretur pugnæ periculo, quia victoriæ lætatur triumpho. *Infra*: In morte conſiderat, quod tolerans paueat, & in fructu mortis aſpicit, quod appetens quęrat. Quia etſi victoria in perpetuum lætificat, ipſa nihilominus ad præſens pœna perturbat. Sicut enim vir fortis, cum vicino iam belli certamine armis accingitur, & palpitat, & feſtinat, tremit & ſæuit, quaſi pauere per pallorẽ cernitur, ſed per iram vehementer vrgetur, ita vir ſanctus cum paſſioni ſe pro-

propinquare cernit, & naturæ ſuæ infirmitate concutitur, & ſpei ſuæ, ſoliditate roboratur, & de vicina morte trepidat; & tamen quòd moriendo verius viuat, exultat, & gaudens metuit, & metuens gaudet, quia ſcit quòd ad brauium quietis non perueniat, niſi hoc quod interiacet, cum labore tranſcendat. Sic nos cum morbos a corpore repellere cupimus, triſtes quidem amarum purgationis poculum ſumimus, certi autem de ſubſequenti ſalute, gaudemus. Quia enim peruenire corpus aliter ad ſalutem non valet, in potu libet, etiam quod tædet, cumque amaritudine ineſſe vitam animus conſpicit, mærore turbatus hilareſcit. De re hac plura diſſeruimus lib. 4. cap. 5. 6. 8. & 18.

Fornicatio malum grande, ac frequentiſſimum. Cap. XII.

1 *Hom.20. in Nume.20.* PRÆTER multa quę diximus lib. 3. ca. 3. de caſtitate agentes.

ORIGENES explicat conſiliũ quod Balaam Nume. 25. dedit Regi Balaac, cum dicit: Populus hic non proprijs viribus, ſed Deum colendo vincit, & pudicitiam conſeruando. Si vis eum vincere, primo eorum pudicitiam deijce, & ſponte vincentur. Sed aduerſum hæc non virtute militum, ſed mulierum decore pugnandum eſt, nec armatorum vigore, ſed mollitie feminarum. Procul hic procul amoue armatorum manum, & electam cógrega ſpeciem puellarum. Forma vincit armatos. Ferrum, pulchritudo captiuat, vincentur ſpecie, qui non vincuntur prælio. Verum vbi ſenſerint eos mulieres manus dediſſe libidini, non prius ſemetipſas cupientibus præbeant, quã de ſacrificijs idolorum acquieuerint deguſtare, vt cogente libidine, conſilijs obtemperent feminarum, & conſecrentur prius Beelphegor, quod eſt idolum turpitudinis. Hæc fuerunt conſilia Balaam, quibus acceptis rex Balac, parat continuo exercitum non armis virilibus, ſed femineo nitore compoſitum, non furore bellico, ſed libidinis flamma ſuccenſum. Pro nefas, vix prohibetur libido, legum minis, vix gladij terrore reprimitur. Quid ſceleris non perpetret, vbi facinore ſuo placituram ſe mulier regi credidit, & ſalutem patriæ quæſituram. Captiuantur ergo Iſraelitæ, nó ferro, ſed luxu, nec virtute, ſed libidine, & fornicantur in mulieres Madianitas, & ira Dei inſurgit ſuper eos. Hiſtoriæ huius textus nos ædificet, vt diſcamus ex hoc quòd aduerſus nos militat fornicatio, aduerſum nos iaculantur tela luxurię; quibus ſi non reſiſtimus, ſtatim locũ, diabolico vulneri damus, & captiuos nos ducit omnis dæmonum chorus, atque ob hoc ira Dei inſurget ſuper nos, & punientur, & in hoc ſæculo & in futuro. *Infra*: Sciendum eſt quòd omnis qui aliquid turpe committit, Beelphegor Madianitarum dæmoni conſeeratur.

CHRYSOSTOMVS exponẽs verba illa 1. Corinth. 6. Neſcitis quoniam corpora veſtra mébra ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? Abſit, ſic habet: Nihil hoc verbo horribilius: Fugite fornicationem. Non dicit, abſtinete vos a fornicatione, ſed fugite, hoc eſt ſumma cum diligentia vos a malitia liberos facite. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat, de fornicatione loquens, & a maioribus, & a minoribus crimen auget. Vbi in fornicatione totum corpus coinquinari demonſtrat. Siquidem haud aliter ſordeſcit, quam quid in lebetem immundum infuſum contagione inficitur? Hinc & nos morem proſequimur. Ab auaritia & rapina nemo balneas petere propereat: ſed nulla cura domum reuertitur. Cum vero meretrici quis ſe commiſcuerit, tamquam totus immundus ad ſe lauã dum contendit, atq; ita humana mẽs, quandam huius peccati turpiorem habet opinionem. *Infra*: An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spi-

Margin notes: 3 *Hom.18.in primã epiſ. Pauli ad Corinth. 10. 4.* — *1.Cor.6.* — *Vbi ſup.*

Spiritus ſancti, & non eſtis veſtri. Membra Chriſti eſtis, inquit, templum eſtis ſpiritus, quare nolite facere membra meretricis. Non enim corpori veſtro contumeliam facitis, quia non veſtrum corpus eſt, ſed Chriſti.
4
Hoc dixit ſimul, & humanitatem oſtédens, & a malorum licencia nos auertens. Nam ſi alienum corpus eſt, non habetis poteſtatem, vt alienum corpus iniuria afficiatis, & maxime cum ſit Domini, neqûe Spiritus ſancti templum maculandum eſt. Antea tua meretricis membra fuerant, & Chriſtus ea, proprij corporis membra reddidit. Non ergo eorum amplius habes poteſtatem, illi ſeruias qui te liberauit. Neque enim ſi filiam haberes, & tanta eſſes amentia, vt eam lenoni locares, & meretrix efficeretur, inde regis filius eam conſpectam, tam turpi liberaret ſeruitute, & ſibi matrimonio coniungere; iterum eam in fornicem adducere poſſes; quippe qui ſemel dediſti, ſemel vendidiſti. Huiuſcemodi noſtra eſt cauſa, locauimus carnem noſtrã diabolo lenoni grauiſſimo. Quod cum Chriſtus animaduerteret, eam eripuit, & a ſæua illius tyrannide liberauit. Iam igitur noſtra non eſt, ſed eius qui eam in libertatem vẽdicauit.

5 *Serm. de libello repudij eod. to.*

IDEM inquit: Illud eſt adulterij aliud genus, habere domi vxorem, & foris ſcortis iungi. Nam quemadmodum mulier habens virum, etiam ſi viro cuipiam libero vxorem non habentem, ſe exponat, adulterij legibus implicatur, ſic & vir licet ad vulgare ſcortum ipſe vxorẽ habens aberrarit, adulterij reus cenſebitur. Fugiamus igitur & hunc adulterij modum. Quid enim poterimus dicere? Quid prætexere, qui talia audemus? Quam excuſationem habebimus? Naturæ concupiſcentiam? Sed aſſiſtit quidem vxor, hac nos excuſatione priuans. Idcirco nuptiæ inuectæ ſunt, vt ne ſcorteris, immo non vxor ſola, ſed & multi alij qui eandem quam nos habemus naturam cohibent, hac nos priuant venia. Cum igitur alij abſque nuptijs continentes ſint, quam tu aſſequeris veniam, cum nuptijs ſcortans? *Infra*: Fornicationem fugiamus, nec confundamus vitam noſtram, vitamque agamus ridiculam, neque polluamus corpus. Quomodo enim, poſt conſuetudinem cum ſcortis, in Eccleſiam venire poteris? Quomodo manus quibus ſcortum contrectaſti, in cælum extendere audebis? Etiam ſi nullus conſcius ſit, tu teipſum cogeris, maxime omnium rubore, ac confuſione perfundere, & maxime omnium corpus proprium abominari. Huius autem maculæ purificatio non eſt in balneis. Balneum ſunt, calidi lachrymarum fontes, gemitus e profundo cordis aſcendentes, coniunctio perpetua, preces continuæ, eleemoſynæ, & eleemoſynæ largæ, non vltra hæc opera attentare, condemnare quod factum eſt, immo quod melius, ne attentemus hoc abominabile peccatum. Si quis autem aliquando ſupplantatus fuerit, hæc ſubijciat remedia, prius promittens nõ vltra in hæc prolapſurum. Qui enim abluitur, & eodem luto iterum inquinatur, & qui demolitur iterum quod ędificauit, & qui ędificat iterum vt deſtruat, nihil inde lucrifacit, quàm quod fruſtra laborat.

6 *Sermo. 24. in epiſt. ad Rom.*

IDEM ait: Ex fornicatione, bella oriuntur quotidiana, irreconciliabiles pugnę, & aſſuetæ contentiones. Vnde & Paulus cum dixiſſet, non in cubilibus & impudicitijs, ſubiunxit: *Rom. 13.* Non in contentione & æmulatione, non ignarus quę hinc naſcantur bella, quę domorum ſubuerſiones, innumeraque mala. Puro ac liquido relicto fonte, ad immundi cęni cloacam curritis. Cænum namque ſcorti corpus eſſe neminem alium in teſtem aduoco, quã teipſum, qui volutatus in illo es.

7 *Hom. 5. in epiſt. Pauli ad Theſſal.*

IDEM ſic habet, loquens de fornicatione. Reuera namq; quoſuis hoc malum corrumpit, ac perdit. Et quẽadmodum porcus in cęno volutatus, quocumque ingreſſus fuerit, omnia fętore replet, ita & ſcortatio malum eſt, quod difficile abluatur, vt abſtineatis *1. Theſſ. 4.* ab omni ſcortatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuũ poſſidere in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſi-

deſiderij, ſicut & gentes quæ ignorant Deum. Et ſciat, inquit, vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere. Ergo diſciplinæ eſt res iſta, & multæ, ne laſciuiatur. Nos vas noſtrum tunc poſſidemus, quando mundum fuerit, non in paſſione deſiderij, vt affectiones ſcilicet concupiſcentiæ amputentur: etenim delitiæ, & diuitiæ, & ſocordia, & otium, & quæcunque talia, in abſurdam nos concupiſcentiam deducunt. Quemadmodum & gentes quæ ignorant Deũ, tales enim illi ſunt, qui non credunt ſe aliquando pœnas daturos. *Infra*: Vindex eſt Deus de his omnibus. Neq; enim impune iſta facimus, neque tantum voluptatis iã capimus, quãtum expectamus, ac ſuſtinebimus ſupplicij. *Infra*: Qui ſcortari non didicerit, neque mœchari ſciet. Qui vero ſcortis fuerit inuolutus, mox & in adulterium quoque prolabetur, etiã ſi non in coniugatis, ſed in ſolutis mulieribus corrumpi, deperireque cęperit. *Infra*: Adoleſcens ſi laſciuire cęperit, morumque fornicariorum experientiam exquirere, ad primam quidem & alteram ipſe veſperam, laudabit vxorem ſuam; poſtea vero ſtatim in priſtinam relabetur petulantiam. Sed iucundi tibi videntur mulieris fornicariæ mores? Noui, nam Scriptu-
Prou. 5. ra hoc dicit. Ex labijs, inquit, mulieris fornicatricis, diſtillat mel. Sed mox in fel amarum mutatur. Atque ita etiã
Prou. 5. iſtud Scriptura dicit: quod ad tempus inquit, guttur tuum impinguat, & oblectat; poſtremo autem reperies illud felle amarius, & gladio vtrinque incidente acutius.

8 *Homil. 14. ad pop. Antioch. to. 5.* IDEM inquit: Madianitæ cognoſcentes Iudæos eſſe inexpugnabiles, & armis expugnari non poſſe, virgines ſpecioſas ornantes, & ante caſtra ſtatuentes, in laſciuiam milites euocabant, per fornicationem, Dei auxilium auferre ſtudentes, quod quidem & euenit, & quos arma, & equi, & milites, & tot machinamenta capere nõ potuerunt, hos fornicatio vinctos hoſtibus tradidit; & clypei quidem, & haſtæ, & ſagittæ omnes redarguebantur, nullus autem forma & animi laſciuia hos expugnauit. Propterea admonet quidam dicens: Ne diſcas pulchri *Prou. 6.* tudinem alienam, & ne occurras mulieri fornicanti: mel enim diſtillat a labijs meretricis, quod ad tempus impinguat guttur tuum, poſtmodũ amarius felle ipſum inuenies, & acutum plus gladio ancipiti. Meretrix enim amare neſcit, ſed inſidiatur tantum, venenum habet ipſius oſculum, & toxicum os pernicioſum. Si vero non ſtatim apparet; propterea magis ipſam fugere oportet, quoniam obtegit perniciem, & mortem habet celatam, nec a primordijs manifeſtam apparere permittit. Itaque ſi quis voluptatem ſectatur, & vitam lætitiæ plenam, fornicantium conſortia mulierũ fugit, bellis enim innumeris, & tumultibus amatorum animos implent, continuas ipſis pugnas contentioneſque concitãtes, per verba, per opera omnia. Et ſicut hoſtium inimiciſſimi, ſic profecto & hæ omnia faciunt, & negotiãtur ad hoc, vt ſectantes, & ignominiæ, & paupertatis, & extrema mala incidant. Propterea rurſus nos admonet ſapiẽs ille, cum dicit: Bibe aquas de vaſis *Ibidem.* tuis, & tuorũ puteorum fonte. Et rurſum: Ceruus amicitiæ, & pullus tua- *Ibid.* rum gratiarum conuerſetur tecum, de vxore hoc dicens. Quid relinquis adiutricẽ, & ad inſidiatricem curris? Quid vitæ communicatricem auerſaris, & vitam tuam ſubuertentem ſectaris? Hæc membrum tuum, & corpus eſt, illa gladius acutus.

9 HIERONYMVS ſic ait: Sol *In epiſt. Valerij ad Rufinum to. 9.* hominũ Salomon, theſaurus deliciarũ Dei, ſapientiæ ſingulare domicilium, craſſo tenebrarum fuſcatus attramento, lucem animæ ſuæ, gloriam domus ſuæ, odorem famæ ſuæ, amiſit amore mulieris. Et poſtremo curuatus coram Baalim, ex Eccleſiaſte Domini, mutatus eſt in membrum zabuli, vt adhuc grauiori videretur detrudi præcipitio, quam Phębus in caſu Phaëtonis, qui de Apolline Iouis, factus eſt paſtor Admeti. Amice ſi nõ es ſapientior Salomone, quod ne-

mo eſt, non es maior quàm qui poteſt faſcinari a femina, oculos tuos aperi, & vide. Optima femina, quę rarior eſt phœnice, amari non poteſt ſine amaritudine metus, & ſollicitudinis, & frequentis infortunij. Malæ autem quarum tam copioſa ſunt examina, vt nullus ſit expers malignitatis earum, cum amantur amare pungiunt, & afflictioni vacant vſque ad diuiſionem corporis ac ſpiritus. Vexilla pudicitiæ tulerunt cum Sabinis, Lucretia, & Penelope, & pauciſſimo comitatu tropheą retulerunt. Amice, nulla eſt Lucretia, nulla eſt Penelope, nulla eſt Sabina. Time omnes. Iuppiter rex terrenus, qui & rex cœlorum dictus eſt, præ ſingulari ſtrenuitate corporis, & incomparabili mentis elegantia, poſt Europam mu-
10 gire coactus eſt. Amice, ecce quem bonitas ſuper cœlos extulit, fœmina brutis comparauit. Poterit ét fœmina te cogere ad mugitū, ſi non ſis maior Ioue, cuius magnitudini nemo alius par fuit. Phœbus qui ſapientiæ ſuæ radijs, totius orbis primitiauit ambitum, vt merito ſolis nomine, ſolus illuſtraretur, infatuatus eſt amore Leucothoes, ſibi ad ignominiam, illi ad interitum, & ecliptica diu viciſſitudine varius factus eſt, frequenter ſui luminis expers, quo totus vniuerſaliter egebat mundus, Amice ne iſtud lumen, quod in te eſt tenebræ fiant, Leucothoen fugito. Mars qui Deus bellantium dici meruit triumphorum familiari frequentia nil ſibi metuens, a Vulcano ligatus eſt cum Venere inuiſibilibus quidem catenis, ſenſibilibus tamen. Hoc autem ad plauſum ſatyrorum, & ad riſum cœleſtis curiæ. Amice meditare ſaltem catenas, quas non vides, & iam in parte ſentis, & eripe te dum adhuc ruptiles ſunt, ne claudus ille faber, & turpis te Veneri ſuo more concatenet, & te ſui ſimilem turpem & claudum faciat, Veneri dolor ſias, & irriſio videntium. A falſo dearum iudice reprobata eſt Pallas, quæ non delectare promiſit, ſed prodeſſe. *Infra.* Cannius poeta reprehenſus eſt a Liuio hiſtoriographo, quòd multarum gauderet amoribus fœminarum, his verbis. Noſtram philoſophiam participare nō poteris, dum a tot participaris. Non enim eo iecore, Iunonem amat Titius, quod multi vultures in multa diuellunt. *Infra*: Multi ſciunt, vt placet delectatio, & pungit delictum. Hi norunt, quòd flos veneris roſa eſt, quia ſub eius purpura multi latent aculei. Lais corinthia prærogatiua pulchritudinis inſignis, tantummodo regum & principum dignabatur amplexus. Conata eſt tamen Demoſtheni philoſopho participare, vt notæ caſtitatis eius miraculo ſoluto, videretur ſpecie ſua lapides moniſſe, attractumque blanditijs tractauit ſuauiter. Cumque iam Demoſthenes emolliretur ad thalamum, petiuit ab eo Lais centum talenta pro cenſu. At ille ſuſpiciens in cœlum, ait: Non emo tanti pœnitere.

IDEM, inquit: Enſis diaboli luxuria. Heu quot, illa interficit romphæa? Non eſt aliquod peccatum, quo totiens diabolus victor exiſtat. Fugite luxuriam, nam ſicut virginitas hominem æquat angelis, immo plus eum facit quam angelum, ita luxuria hominem quaſi beſtificat, & (vt ita dicam) multo peius beſtia eum efficit. De nullo alio peccato legitur, Deum dixiſſe ſe pœnitere feciſſe hominem. Hęc huiuſmodi facit opera, corpus debilitat, & quaſi ſemper ipſum morte deſtruit, famam denigrat, marſupia euacuat, furta inſtruit, homicidia cauſat, memoriā hebetat, cor aufert, oculos vtriuſque hominis cęcat, & pręceteris irā Dei prouocat. Pro nullo alio reatu tam manifeſtam iuſtitiam exercuit Deus ſine miſericordia, quàm ꝑ iſto. Propter hoc namque legitur peccatum, Deum mundo induxiſſe diluuium, Sodomam, & Gomorrham combuſſiſſe, & multos alios homines intereміſſe. Hoc rete diaboli, ſi quis hoc capitur, non cito ſoluitur. In iſto tam graui pręlio, nullus poteſt vincere, niſi fugiat. Nemo poteſt firmiter perdurare,

11 *In Epiſtola Euſebij ad Damaſum de morte Hieronymi.*

rare, niſi carnem domet. Hoc prælium non ſuſtinetur, niſi in abſtinentia & ieiunio. Vinum nocet, ſed vultus centuplo magis, mulierum. Mulier, diaboli ſagitta eſt, qua in luxuriam homo contrahitur. Nullus in hoc confidat viuens. Si ſanctus es, nec tamen ſecurus es. Mulier, viri pretioſam animam rapit.

Prou. 6.

Numquid abſcondere poteſt homo ignem in ſinu ſuo, vt veſtimenta illius non ardeant? aut ambulare ſuper prunas, vt non comburantur plantæ eius? Homo & mulier, ignis, & palea, & diabolus numquam inſufflare ceſſat, vt accendatur. Huius prælij numquam fiet victor, niſi fugiens. Vir, mulieris cuncta ſpernat munuſcula, & blanda verba, ſi non vult luxuriæ capi laqueis. Plurimi ſanctiſſimi iam, ceciderũt hoc vitio, propter ſuã ſecuritatẽ. Ob hoc multi viri frequẽtant eccleſias, vt mulieres videant, & earum vtantur colloquijs, quatenus inde luxuriæ amplius creſcat appetitus. Hæc & alia multa moribundus iamiam dixit Hieronymus diſcipulis ſuis, vt viriliter agerent contra immaniſſimum hoſtem.

12 IDEM explicans verba illa: In verſione ſeptuaginta interpretum. Et ecce vir ſtabat ſuper murum Adamantinũ, & in manu eius Adamas, inquit. Murus Adamantinus dicũtur Sancti, quia à nullo ſuperãtur, vt Paulus ait: Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an fames, an nuditas, an periculum, &c. Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque angeli, &c. neque creatura alia poterit nos ſeparare a charitate Dei. Et in tantum robuſtus eſt, vt dicatur ad eum, ſi tranſieris per ignem flamma non comburet te, quantoque magis tentationibus cæditur, tanto fortior fit. Cũq; a nullo ſuperari queat, ſolo mortiferæ libidinis calore diſſoluitur. Hæc enim ſanguinis hircorum & ipſius hirci dicitur eſſe natura, vt ſit ad libidinem calidiſſimus, & quod ignis edomare nequeat, ſol⁹ illius diſſoluat cruor.

Lib 3 in c. 7. Amos. to. 5.

Rom. 8.

Eſa. 43.

13 AVGVSTINVS ait: Dominus gladium furoris ſui extendens, pluit ignem & ſulphur de cælo ſuper Sodomam, & combuſta eſt ciuitas & ſubuerſa. Merito igitur per ſulphur ciuitates illæ ſubmerſæ ſunt & deſtructæ, quia tam eorum feminæ, quàm eorũ maſculi, fætenti luxuria ardebant. O luxuria peſſima virtutum deſtructio, vitiorum augmentatio, delectationis combuſtio, charitatis diminutio, burſarum euacuatio, dulcis es, ſed ecce omnis dulcedo in amaritudinem grandem mox conuertitur? O luxuria per te pax deſtructa eſt, per te homicidiũ factum eſt, per te ciuitates combuſtæ ſunt, per te regna perdita ſunt, per te omnia fere mala facta ſunt, per te Dauid exulat a Deo, per te Samſon moritur, per te Salomon expellitur, per te Loth patitur, relinquens patriam, & vxorem amittens.

Ser. 47. ad fratres in eremo. to. 10.

Gen. 18.

2. Reg. 11. Iudic. 16. 3. Reg. 11. Gen. 19.

14 GREGORIVS explicans illa verba: Saul congregato exercitu percuſſit Amalech, & eruit Iſrael de manu vaſtatorum eius, inquit: Dum fornicatores deſiderijs carnis aſſentiũt, poteſtati malorum ſpirituum ſubduntur. Quia item altum eſt fornicationis blandimentum, dum in hoc anima per deſiderium mergitur, quaſi in profundum radicibus tenetur. Erui ergo de manu vaſtatorum, eſt a fornicationis abyſſo, qui in poteſtate Dæmonũ eſt, liberari. Bene etiã vaſtatores, fornicationis impetus dicuntur, quia de vitio luxuriæ per beatũ Iob dicitur. Ignis eſt vſque ad perditionem germinans, & omnia eradicans genimina. Vaſtator quippe fornicationis ſpirit⁹ dicitur, quia quem inuaſerit, ei nimirum nulla virtutũ dona derelinquit, quæ ad meritum ſint ſalutis. Immundi ſpiritus vaſtatores ſunt, quia ſi pudica corda decipiunt, decepta teneros flores caſtitatis perdunt. Horti enim ſuperni ſponſi, ſunt corda ſanctorum, per caſtitatis odorem florida. Nam dum nullos motus turpes recipiunt, albo pudoris flore decorantur. Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus, quia virtute eximiæ caſtitatis floridus, concluſus autem quia per continentiam

Lib. 5. expoſitionis libri 1. Reg. c. 14. to. 1.

Iob 31.

Cant. 4.

nentiam munitus. Qui itaque cum ab immunditijs ad caſtitatem redeunt, quia diras dæmonum poteſtates effugiunt,& a profundo perditionis aſcēdunt, de manu vaſtatorum erui apte memorantur.

15 *Lib. 6. in c. 15. 10. ibid. Reg. c. 1.* IDEM explicans verba illa: Recenſui quæcunque fecit Amalech Iſraeli, quomodo reſtitit ei in via cum aſcenderet de Aegypto, ait: Quid eſt quod Amalechitarum opera recenſentur, niſi quia luxuriæ inquinamenta, Deo valde odibilia ſunt? Vnde beatus Paulus dicit. *1. Cor. 7.* Omne peccatum extra corpus eſt, qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Item dicit. Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Hinc etiam acrius increpans, & a regno Dei eos ſegregans ait: Neque immundi regnum Dei poſſidebunt. Sed quia valde fortis, & violenta eſt pugna fornicationis, non quomodolibet obuiaſſe Iſraeli, ſed reſtitiſſe perhibetur. Reſiſtere quidem, forti oppugnationi inſtare eſt. Hos Amalechitas reſiſtentes videbat Iſraelita ille aſcēdēs, qui dicebat. Inuenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. *Rom. 7.* Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius. Reſiſtere ergo Amalech dicitur, quia dum in carne ſumus, libidinis fortia bella ſuſtinemus. *Infra*: Quid eſt quod contra hoſtes alios, ſolis armis pugnabat Moyſes; contra Amalech vero non ſolis armis, ſed etiam virtute orationis. Sed profecto magnum certamen fornicationis oſtenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate ſuperatur. Non parcas ei, & non concupiſces ex eo aliquid. Hoc dicit, quia luxuria omnis, in carne perfecte domanda eſt, & à mēte radicitus extirpanda; vt omnes libidinoſi motus, omnes obſcenæ locutiones, prorſus perimantur in corpore. Turpes cogitationes paleę ſunt. Quid libido, niſi ignis? Quis etiam neſciat, quia ſi in paleis ignis negligenter extinguitur, & parua ſcintilla quæ remanet, omnes paleæ accenduntur? Carnalium ergo cogitationum ſtipulas auferet, ne per admixtas paleas, virores virtutum exurantur.

16 *Lib. 6. in c. 15. 1. libri Regum c. 2.* IDEM exponens verba illa: Quæ dixit Samuel Agag Regi Amalech, ſicut fecit mulieres abſque liberis gladius tuus, ſic abſque liberis erit inter mulieres mater tua, inquit. Virtutes mentis, ex quibus bona opera procedunt, matres ſunt, gladius vero Agag luxuriæ telum dicitur, qui nimirum mulieres abſque liberis facit, quia cūcta bona opera, libido interficit. Agag gladius, matres abſque liberis facit, quia delectatio luxuriæ ſi euaginari quaſi gladius ſinitur, ab eis nimirum omnes bonę cogitationes, virtutes, & bona opera, necantur. Acuta quippe peſtis huius delectationis, ſi a mēte recipitur, dum libet attentius immunda cernere, mundum & ſanctum cogitare nihil poteſt, & dum ardenter ad nefarij operis expletionem pertrahit, virtutis aliquid agere, nihil permittit. Et quia per eius combuſtionē omnia pereunt, non ſolum Agag filij, ſed omnes mulierum filij, trucidantur. Abſque liberis ergo matres facit, quia delectatio luxuriæ ad inſtar gladij, dum fructus mentium percutit, virtutis cogitationes, aut operis bonum, viuere nequaquam ſinit.

17 *Serm. de cõuerſione ad clericos c. 12.* BERNARDVS ſic ait: Libidinis illecebroſa vorago, quantis laboribus & diſpendijs interdū, & famæ vel honoris, aut etiam vitæ ipſius periculo cōparatur, vt ad modicum flagrans ſulphureus vapor, furentes ſtimulis agat, & apū par volantiū, vbi male grata mella fuderit, nimis tenaci feriat, icta corda, morſu, cuius appetitus anxietatis & vecordię, actus abominationis, & ignominię, exitus pœnitudinis, & verecūdiæ, plenus eſſe dignoſcitur.

18 *In 2. parte operum in lib. cui titulus eſt, Modus bene viuendi ad ſororē ſer. 23* IDEM prope finem ſic dicit: Ex delectatione fornicandi, varia gignuntur flagitia, quibus regnumDei clauditur, & homo à Deo ſeparatur, inter cetera ſeptem vitia, fornicatio maximum ſcelus eſt, quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Chriſti, facit membrum meretricis. Luxuria inimica eſt Deo, paternæ benedictionis

atque

atque ſubſtantiæ perditio. Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus. Audi ſoror, Beati Iſidori verba, Fornicatione coinquinari, deterius eſt omni peccato. Fornicatio graue peccatum eſt. *Infra* : Maxime per carnis luxuriam homines ſubijciuntur diabolo, quam per cetera vitia.

Fortitudo iuſtorum laudatur, vt neceſſaria ad virtutem, abominabilis autem fortitudo etiam in reprobis.

Cap. XIII.

1 Lib. 12. in c. 41. Ezech. 10. 4

HIERONYMVS explicans verba illa : Et fabre facta Cherubim, & palmę, & palma inter Cherub & cherub, duaſque facies habebat cherub, faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam ex alia parte, ſic habet. Intrinſecus in interioribus templi, poſt ſciētiæ multitudinem, cœlantur, & palmę in quibus ſignum victoriæ eſt, dicēte Apoſtolo. Perſequor autem ad brauium ſupernę vocationis Dei in Chriſto Ieſu. (Phil. 3.) Cherub autem nequaquam, vt in principio huius Prophetæ legimus, quattuor habebat facies, hominis ſcilicet, & leonis, & vituli, & aquilæ, ſed tantum duas hoc eſt hominis, & leonis, quorum primum ad rationē pertinet, ſequens ad furorem. Furorē autem dicimus, non eum qui perturbationi & vitio proximus eſt, ſed qui mentis cōſolidat mollitiem, & fortiorem facit animum dimicantis. In principio enim ſubiacemus concupiſcentiæ, quæ refertur ad vitulum propter terrena opera, & alia ſunt carnalia, alia ſpiritualia, quorum extremū, aquilæ deputatur. Cum autem intrauerimus ſancta ſanctorum, & interiora tēpli poſſederimus, nequaquam alia re indigemus, niſi ratione atque fortitudine, quorū alterū ad prudentiam, alterū refertur ad animi perſeuerantiā.

2 Libr. in ca. 31. Prov. 10. 7.

IDEM exponens verba illa : Mulierem fortē quis inueniet, ſic habet : Mulier fortis Eccleſia catholica vocatur. Mulier, quia ſpirituales Deo filios gignere conſueuit; fortis, quia cuncta ſæculi aduerſa ſimul & proſpera, pro conditoris ſui fide contemnit, quā ipſe in carne apparens, infirmam quidē inuenit, ſed inuentione ſua hoc eſt, viſitatione ſua, fortem reddidit. Hanc ſua gratia Deus fortem atque inſuperabilem, aduerſantibus cunctis effecit. *Infra* : Confidit in ea cor viri ſui, hoc ab humana conſuetudine tractum eſt. Sicut enim is qui fortem, fidelem, & caſtam habet coniugem, confidit in ea certiſſime, quia nil contra ſuam volūtatem aget, cuncta etiam aduerſa pro ſuo amore libenter tolerat, ſic Dominus in Eccleſia confidit. Nouit enim ſpiritum gratiæ quem dedit, ideoque non dubitat eam à ſuæ fidei integritate non poſſe corrumpi. *Infra* : Accinxit fortitudine lumbos ſuos, & roborauit brachium ſuum. Accinxit Eccleſia lumbos ſuos fortitudine, cum ſupernorum deſiderijs intenta, carnalibus deſiderijs ſuccumbere deſpexit. Roborauit brachium ſuum, cum ſe ad agenda virtutum opera præparauit. *Infra* : Fortitudo, & decor indumentū eius, fortitudo ad tolerandum peruerſorum improbitatem, decor ad exercendam virtutum gratiā. Decor, quia operatur iuſtitiam. Fortitudo, quia perſecutionem patitur propter iuſtitiam. Et ideo ridebit in die nouiſſimo, ideſt, gaudebit in retributione regni cęleſtis, quæ dolebat in certamine vitæ præſentis. Eſto imitator Domini tui, de quo dicitur. Dominus regnauit decorem indutus eſt. Eſto cum decore, ad eos quibus placent bona opera tua. Eſto fortis aduerſus detractores, & ſic eris veſtis Domini, de qua dī, Fortitudo & decor indumentum eius.

AMBROSIVS : Poſtquā retulit quā fortiter multi ex antiquis in reb[us] bellicis ſe geſſerūt, addit. Sed non hęc ſola præclara fortitudo eſt, ſed ēt illorū glorioſā fortitudinē accipimus, q[ui] per fidē, magnitudine animi, obſtruxerunt leonū ora, extinxerunt virtutem ignis, effugauerunt aciē gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes, q[ui] nō comitatu,

3 Lib. 1. officiorū c. 35. 10. 4. Heb. 11.

mitatu,& legionibus ſuccincti, com-
munem cum multis victoriam,ſed nu-
da virtute animi, ſingularem retule-
runt triumphum.Quàm inſuperabilis
Daniel,qui circa latera ſua rugientes
non expauit leones. Fremebant be-
ſtiæ,& ille epulabatur.
4 IDEM ait: Non igitur in viribus
Capite 36. corporis, fortitudinis gloria eſt, ſed
Ibid. magis in virtute animi. Neque in in-
ferenda,ſed in depellenda iniuria,lex
virtutis eſt. Vnde ſanctus Moyſes,
hinc prius orſus eſt tentamenta belli
Exod. 2. cæ fortitudinis. Nam cum vidiſſet
Hebræum ab Aegyptio iniuriam pa-
tientem,defendit, ita vt eum occide-
Iob. 29. ret,& in arena abſconderet.Vnde Iob
dixit.Saluum feci pauperem de manu
potentis, & pupillum cui adiutor nó
erat,adiuui. Nóne hic fortiſſimus,qui
tam fortiter pertulit impetus diabo-
li,& vicit eum in virtute mentis ſuę?
Neque vero de eius dubitandum for-
Iob 40. titudine, cui dicit Dominus.Accinge
ſicut vir lumbos tuos, ſuſcipe altitu-
dinem,& virtutem,omnem autem in-
iurioſum humiliato. Eſt ergo fortis,
qui ſe in dolore aliquo conſolatur.
Et re vera,ea iure fortitudo vocatur,
quando vnuſquiſque ſeipſum vincit,
iram continet,nullis illecebris emolli
tur atq; inflectitur,non aduerſis per-
turbatur, non extollitur ſecundis, &
quaſi vẽto quodam, variarum rerum
circumfertur mutatione. Quid au-
tem excelſius, & magnificẽtius quàm
exercere mentem,affligere carnem,&
in ſeruitutem redigere,vt obediat,&
in adeundis laboribus impigre exe-
quatur propoſitum animi, & volunta
5 tem? Hæc igitur prima vis fortitu-
dinis, quoniam in duobus generibus
fortitudo ſpectatur animi: primo, vt
externa corporis pro minimis habeat,
& quaſi ſuperflua deſpicienda magis
quam expetenda ducat. Secundo, vt
ea quæ ſumma ſunt omneſque res, in
quibus honeſtas cernitur, præclara
animi intentione, vſque ad effectum
perſequatur. Quid enim tam præcla-
rum,quàm vt ita animum tuum infor
mes,vt neque diuitias neque volupta
tes,neque honores, in maximis conſti
tuas,neque in his ſtudium omne con-
teras? Quod cum ita affectus animo
fueris,neceſſe eſt, vt illud honeſtum
ac decorum præponendum putes, illi-
que mẽtem ita intendas tuã, vt quic-
quid acciderit, quo frangi animi ſo-
lent,aut patrimonij amiſſio,aut hono
ris imminutio,aut obtrectatio aliorũ,
quaſi ſuperior non ſentias. Deinde vt
te ſalutis ipſius pericula pro iuſtitia
ſuſcepta non moueant. Hæc vera for-
titudo eſt,quam habet Chriſti athle-
ta,qui niſi legitime certauerit non co
ronabitur. An mediocre tibi videtur
præceptum fortitudinis? Tribulatio
patientiam operatur,patientia proba
tionem, probatio vero ſpem. Vide Rom. 5.
quot certamina,& vna corona. Quod
præceptum non dat, niſi qui eſt con-
fortatus in Chriſto Ieſu, cuius caro
requiem non habebat,afflictio vndiq;
foris pugnæ,intus timores. Et quam-
uis in periculis,in laborib⁹ plurimis,
in carceribus,in mortibus poſitus, a-
nimo tamen non frangebatur,ſed prę
liabatur,adeo vt potentior ſuis fieret 2.Cor.7.
infirmitatibus.
IDEM inquit: Nec rurſus pro- 6
pter ignauiam,cadere quis ac deſere- Eod.lib.c.
re fidem debet,metu periculi.Qua gra 38.
tia præparandus eſt animus, exercen-
da mens, cõſtabilienda ad conſtantiã,
vt nullis perturbari animus poſſit ter
roribus, nullis frangi moleſtijs,nullis
ſupplicijs cedere. Quæ difficile qui-
dem ſuſtinentur. Sed quia omnia ſup-
plicia grauiorum ſuppliciorum vinci
tur formidine, ideo ſi conſilio firmes
animum tuum,nec a ratione diſceden
dum putes, & proponas diuini iudicij
metum,perpetui ſupplicij tormenta,
potes animi ſubire tolerantiam. For-
tis eſt viri,non diſſimulare cũ aliquid
immineat, ſed prætendere,& tamquã
explorare de ſpecula quadam mentis,
& obuiare cogitatione prouida rebus
futuris, ne forte dicat poſtea. Ideo
iſta incidi, quia non arbitrabar poſſe
euenire. Denique, niſi explorentur
aduerſa,cito occupant,vt in bello im
prouiſus hoſtis vix ſuſtinetur,& ſi im

para-

paratos inueniat, facile opprimit, ita animum, mala inexplorata plus frangunt. Deinde nullis perturbetur occupationibus, nullis cupiditatibus fluctuet. Neque vero id quiſquam facile facit. Deinde vt iudicium tuum ſtabili ratione confirmes, & quæ iudicaueris leuia, tanquam nihil profutura contemnas. Deinde vt ſi quid acciderit aduerſi, idque graue & acerbũ putetur, ita feras, vt nihil præter naturam accidiſſe putes cum legeris, nudus egreſſus ſum de vtero matris meę, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abſtulit. Sicut Domino placuit, ita factum eſt. *Iob 1.* Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſtineamus?

7 *Cap. 39.* IDEM inquit: Illa eſt animi fortitudo, non quæ bellum cum virtutibus gerat, ſed quæ ſola defendat ornamenta virtutum omnium, & iudicia cuſtodiat, & quæ inexpiabili prœlio aduerſus omnia vitia decernat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptates, dura aduerſus illecebras, pecuniam negligat, auaritiam fugiat tamquam labem quandam, quæ virtutem effeminet. Nihil enim tam contrariũ fortitudini, quàm lucro vinci.

8 *Cap. 41.* IDEM ſic habet: Verum quia fortitudo non ſolum ſecundis rebus, ſed etiam aduerſis probatur. Vnde ſancti martyres ſine armis vicerunt, defecerunt ſupplicia, ceſſerunt tortores, non defecerunt martyres. *Infra:* Narrat miram concertationem Laurentij, & Sixti: Iſti enim, ille acriter cõquerebatur, quòd ſine illo ad mortẽ properaret. Id flebat, ꝙ ſacerdos ſine miniſtro pergeret, quòd illi conſortium ſui ſanguinis denegaret. Et poſt multa. *Infra.* Talis erat contentio, digna ſane de qua certarent ſacerdos, & miniſter, quis prior pateretur pro Chriſti nomine. In fabulis ferunt tragicis, excitatos theatri magnos eſſe plauſus, cum ſe Pylades Oreſtem diceret, Oreſtes, vt erat, Oreſtem ſe eſſe aſſeueraret, ille, vt pro Oreſte necaretur, Oreſtes, ne Pyladem pro ſe pateretur necari. Sed illis non licebat viuere, ꝙ vterque eſſet parricidij reus, alter qui feciſſet, alter qui adiuuiſſet Hic, Laurentium ſanctum ad hoc nullus vrgebat, niſi amor diuotionis, tamen & ipſe poſt triduum, cum ſuper craticulas vreretur, dixit. Aſſum eſt, verſa & mãduca. Ita animi fortitudine, vincebat ignis naturam.

AVGVSTINVS explicans 9 verba illa: Qui docet manus meas ad *In Pſ. 17.* prœlium, & poſuiſti vt arcum æreum *to. 4.* brachia mea, inquit: Docet manus meas ad pręlium, qui docet me operari ad ſuperandos inimicos, qui nobis intercludere cœleſtia regna conãtur, & poſuiſti vt arcũ ærẽu brachia mea, & poſuiſti infatigabilem intentionẽ bonorum operum. *Infra:* Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non cõuertar donec deficiant. Perſequar affectus carnales meos, nec ab eis comprehendar; ſed comprehendam illos, vt abſumãtur. Et ab iſta intentione non conuertar ad quietem, donec deficiant qui obſtrepunt mihi. Confringam illos, nec poterunt ſtare, & durare aduerſum me. Cadent ſubtus pedes meos. Calcatis illis, præponam amores quibus ambulo in æternũ. Et præcinxiſti me virtute ad bellum, & conſtrinxiſti fluẽtia deſideria carnis meæ, virtute, ne in tali pugna præpedirer. Supplantaſti inſurgentes in me ſubtus me, vt ſubter me fierent, qui me perſequentes, ſuper me eſſe cupiebant.

IDEM exponens verba illa: Dum 10 appropriãt ſuper me nocẽtes, vt edãt *In Pſ. 26.* carnes meas ait: Ego quid timebo? Aut quem timebo? Quid trepidabo? Qui me perſequuntur, ipſi infirmantur, ipſi cadunt. Quare autem perſequuntur? Vt edant carnes meas. Quę ſunt carnes meæ? Carnales affectus mei. Sęuiant perſequendo, nihil in me moritur, niſi mortale. Erit in me aliquid, quo perſecutor peruenire non poſſit, vbi habitat Deus meus. Manducent carnes meas. Finitis carnibus, ſpiritus ero & ſpiritalis. *Infra:* Viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine

ne Dominum. Viriliter age, noli diſſolui, ne ſis inter eos quibus dr̄. Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiã, qui perdidit ſuſtinentiam, effeminatus eſt, perdidit vigorem. *Eccl. 2.*

11 *In Pſ. 86.* IDEM explicans verba illa: Fundamenta eius in montibus ſanctis, inquit. De lignis quadratis ædificata eſt arca Noe, quæ figuram geſtabat Eccleſiæ. Quid eſt enim quadrati? Attendite ſimilitudinem, quadrati lapidis ſimilis debet eſſe chriſtianus. In omni tentatione ſua chriſtianus non cadit, & ſi impellitur, etſi qua vertitur, non cadit. Nam quadratum lapidem quacũque verteris, ſtat. Cadere viſi sũt martyres cum percuterentur. Sed quid dixit quædam vox Cantici? Cum ceciderit iuſtus, non conturbabitur, quoniã Dñs cõfirmat manus eius. Sic ergo cõquadramini ad oẽs tentationes parati, quicquid impulerit, nõ vos euertat, ſtantem te inueniat omnis caſus *Pſal. 36.*

12 *Concione 23. in Pſa. 118.* IDEM exponens verba illa: Iuraui & ſtatui cuſtodire omnia iudicia iuſtitiæ tuæ, ait: Hoc appellauit iuramentum, quod ſtatuit per ſacramentum, quia ita debet eſſe mens fixa in cuſtodiendis iudicijs iuſtitiæ Dei, vt ſit omnino ꝓ iuratione, quod ſtatuit. *Infra*: Humiliatus ſum vſquequaque, vel vſque valde, vt Auguſtinus legit, maximam ſcilicet paſſus perſecutionem, pro eo quod iurauit, & ſtatuit cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei. Et ne in tãta humiliatione fides ipſa deficeret, addidit. Domine viuifica me ſecundum verbum tuum, hoc eſt ſecundum promiſſum tuum.

13 *In Pſ. 138.* IDEM in fine exponens illa verba: Non eſt occultatum os meũ à te, quod feciſti in occulto, ait: Os ſuum dicit, quod vulgo dicitur oſſum, latine os dicitur. Os dictum hic non ab ore, ſed ab oſſe. Ergo eſt, inquit, quoddam oſſum meum intus in abſcõdito, oſſum hoc firmitas quædam eſt interior, quia in oſſibus firmitas & fortitudo intelligitur. Eſt ergo quædam animæ interior vis, vbi firmitas nõ frangitur. Quælibet tormenta, quælibet tribulationes, quælibet huius ſæculi aduerſitates, vndique ſæuiant, illud quod Deus in abſcondito fecit firmũ in nobis, frangi non poteſt, non cedit. A Dño enim eſt facta quædam firmitas patientiæ noſtrę, de qua dicitur, & in alio Pſalmo. Veruntamen Deo ſubiecta eſto anima mea, quoniam ab ipſo patientia mea. Et attende Paulũ habentem intus hoc genus firmitatis, quaſi triſtes, inquit, ſemper autẽ gaudentes. Vnde quaſi triſtes, cõtumelijs, opprobrijs, perſecutionibus, flagellis, plagis, carceribus, catenis, lapidationibus. Quis non eos miſeros tunc extimaret; Nec illi ipſi perſecutores ſæuirent in eos, niſi putarẽt eos miſeros fieri perſecutionibus ſuis. Illi enim eos ex ſua infirmitate conijciebant, qui non habebant oſſum abſconditum interius. Illi vero qui habebant, hominibus foris triſtes videbantur, intus autẽ gaudebant Deo, cui non erat abſconditum oſſum ipſorum, quod fecerat in abſcondito. Aperit autem hoc oſſum in abſcondito factum à Deo idẽ Apoſtolus his verbis. Non ſolum autem, ſed, & gloriamur in tribulationibus. Parum eſt quia non es triſtis, ſed & gloriaris? Tale oſſum fecit mihi in abſcondito, vt parum ſit non frangi, niſi etiam glorier. Et ſubſtantia mea in inferioribus terræ. Quid magnum eſt, ſi fortis eſt Angelus? Magnum eſt ſi fortis eſt caro. Et vnde fortis eſt caro? Vnde forte vas fictile, niſi quia factum eſt ibi oſſum in abſcondito. *Pſal. 61.* *1. Cor. 6.* *Rom. 5.*

GREGORIVS exponens verba Iob 4. capite. Vbi eſt timor tu*, fortitudo tua, & patiẽtia tua, & perfectio viarum tuarum? Ait. Ecce quõ quãuis inconuenienter iuſtum Iob increpet Eliphaz, congruenter tñ ordines virtutum narrat, dũ & timori fortitudinem, & fortitudini patientiam, & patientię perfectionem iũxit. In via etenim Dei a timore incipitur, vt ad fortitudinem perueniatur. Nam ſicut in via ſæculi, audacia fortitudinẽ, ita in via Dei, audacia debilitatem parit, & ſicut in via ſęculi, timor debilitatem, ita in via Dei, timor fortitudinem gignit, Salomone atteſtante qui ait. In timore 14 *Lib. 5. moral. cap. 13. n. 2.* *Iob 6.* *Prou. 14.*

more Dñi fiducia fortitudinis. Timori quippe Dñi ineſſe fiducia fortitudinis dr, quia nimirum mens noſtra tãto valentius terrores rerum temporalium deſpicit, quanto ſe auctori earundem veracius per formidinem ſubdit, quę in timore Dñi conſtituta, nõ inuenit, extra, quod metuat, quia dum recto metu, conditori omnium iungitur, poteſtate quadam ſupra omnia ſubleuatur. Fortitudo autem nõ niſi in aduerſitate oſtẽditur. Vnde & mox poſt fortitudinem, patientia ſubrogatur. Tanto enim quiſque ſe ad fortitudinem profeciſſe verius demonſtrat, quanto aliena mala robuſtius tolerat. Nã minus in ſe conualuit, quem aliena iniquitas ſternit. Qui autem patientiam tenet, animam poſſidet, quia inde cõtra aduerſa omnia fortis efficitur. Vnde ſibi, & ſeipſum vincendo, dominatur. Et quo ſe laudabiliter frangit, infractum ſe fortiter exerit: Quia cum in ſuis ſe voluptatibus ſuperat, ſeſe ad contraria inuictum parat.

15 *Lib. 7. moral. cap. 8.* IDEM explicans illa verba: Quę eſt enim fortitudo mea, vt ſuſtineam, aut quis finis meus vt patienter agã, ſic habet: Sciendum ꝙ alia iuſtorum, atque alia eſt fortitudo reproborum. Iuſtorum quippe fortitudo eſt carnẽ vincere, proprijs voluntatibus cõtraire, delectationẽ vitę pręſentis extinguere, huius mundi aſpera pro æternis pręmijs amare, proſperitatis blandimenta contemnere, aduerſitatis metum in corde ſuperare. Reproborũ vero fortitudo, eſt tranſitoria ſine ceſſatione diligere, contra flagella conditoris inſenſibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium, nec ab aduerſitate quieſcere, ad inanem gloriam etiã cum vitę detrimento peruenire, malitię augmenta exquirere, bonorum vitam nõ ſolum verbis ac motibus, ſed etiam gladijs impugnare, iniquitatem quotidie ſine vllo deſiderij defectu perpetrare. Hinc eſt quod per Pſalmiſtã *Pſal. 30.* dicitur ad electos. Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum omnes qui ſperatis in Domino. Hinc per Prophe*Eſa. 5.*tam reprobis dicitur. Vę qui potentes eſtis ad potandum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatẽ Hinc per Salomonem dicitur, quod ſancti quique ſine vlla debilitate deſiderij, internam requiem contemplantur. En *Cant. 3.* lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael. Hinc *Pſal. 58.* Pſalmiſta contra reprobos dicit. Ecce ceperunt animam meam, irruerunt in me fortes. Quàm bene vtramque fortitudinem Eſaias complexus eſt, di*Eſa. 40.* *16*cens. Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem. Qui enim nequaquam ſument, ſed mutabunt, dixit, profecto patenter innotuit aliam eſſe quę proponitur, & aliam quę inchoatur. An non etiam reprobi fortes ſunt, qui ad pręſentis vitæ cõcupiſcẽtiam, tot laboribus currunt, periculis ſe audacter objiciunt, pro lucris, cõtumelias libenter ferũt, ab appetitus ſui libidine nulla victi contrarietate reſiliunt, percuſſionibus dureſcunt, & mala mundi tolerãt pro mundo, eiuſque (vt ita dixerim) gaudia quęrentes perdunt, nec tamen hęc perdendo, fatigantur. Vnde, & bene ex humani generis voce per Hieremiam di*Tren. 3.*citur, Inebriauit me abſinthio. Ebrius quippe quod patitur neſcit. Abſinthio ergo ebrius eſt, qui prę amore pręſentis ſęculi a ſenſu rationis alienus, dũ quicquid pro mundo ſuſtinet, leue deputat, laboris amaritudinem quam tolerat, ignorat, quia nimirum delectabiliter ad cuncta ducitur, in quibus pœnaliter fatigatur. At contra, vir iuſtus ad mundi pericula pro mũdo toleranda eſſe debilis ſtudet, finem ſuum conſpicit, vita pręſens quàm ſit tranſitoria attendit, & pro ea exterius labores perpeti renuit, intrinſecus delectationem vicit. Beatus igitur Iob præſentis vitæ aduerſitatibus preſſus dicat ex ſua, dicat ex omnium voce iuſtorum, quæ eſt enim fortitudo mea vt ſuſtineam? aut quis finis meus, vt patienter agam? Ac ſi aperte inſinuet dicens. Mala *Iob 6.* mundi pro mundo tolerare nequeo, quia iam in eius deſiderio, fortis non ſum. Dum enim præſentis vitę finem

con-

conſpicio, cur pondus cruciatus patior, cuius appetitum calco?

17 *Eodem lib. c.9. Ibid.* IDEM explicans verba illa: Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt, ait: In his verbis fortitudinem reproborum ſignificat. Quid enim hoc loco ære, ac lapidib', niſi inſenſibilium hominum corda ſignantur? Qui ſæpe, & ſupernos ictus accipiunt, & tamen nulla diſciplinæ percuſſione molleſcunt. *Infra*: Vir igitur ſanctus, reproborum duritiam inter verbera fugiens, dicat. Neque fortitudo lapidum fortitudo mea, neque caro mea ænea eſt. Ac ſi aperte fateatur dicens. Reproborum ſimilitudinē ſub diſciplinæ verbere fugio, quia nec more lapidum ita obdurui, vt ſub percuſſionis ſtimulo, a miniſterio cōfeſſionis humilis obmuteſcā, nec rurſus quaſi æs vocem confeſſionis reſono, & ſenſum vocis ignoro, ſed quia ad percuſſionē, reprobi, debiliter fortes ſunt, electi autem valēter infirmi. Beatus Iob dum fortem ſe per inſaniam non eſſe aſſerit, fortem ſe per ſtatū ſalutis innoteſcit. Et quia Iob fortis cum ſit, infirmum ſe in ſemetipſo inſinuat, ad maioris adhuc fortitudinis meritum ſubdit. Non eſt auxilium mihi in me.

18 *Lib. 18. moral. c.17.* IDEM explicans illa verba Iob 28. cap. Et lapis ſolutus calore in æs vertitur, inquit. Et ardore diuini amoris, cor antea durum, & emollitur ad amorem, & roboratur ad operationem, ſicut prius durus fuerat in amore ſęculi, ita ſe poſtmodum fortē exerat in amore Dei, & quod ante audire renuebat, iam & credere & prædicare incipiat. Lapis ergo calore ſolutus, in æs vertitur, quia dura mens, ſuperni amoris igne liquefacta, ad veram fortitudinem commutatur. Quod bene per Eſaiam dicitur. Qui confidunt in *Pſ.40.* Domino, mutabunt fortitudinem. Fortitudinem mutamus, cum conuerſi, tanta virtute præſens ſæculum fugimus, quanta hoc ante quærebamus.

19 *Expoſitione In 2. Pſal Pœnit. to.2 1. Cor. 11.* IDEM exponens verba illa: Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, nec eſt in ſpiritu eius dolus, ſic dicit. Si noſmetipſos iudicaremus, nō vtique iudicaremur. Si nobis peccata noſtra imputauerimus, nō ea nobis imputat Deus. Si ea ſatisfaciendo puniremus, nullum qui nos in futuro puniat, inueniremus. Iudicare autem ſeipſum, nemo poterit, niſi qui virilem animum ad vitia perſequendū, aſſumit, ſicut per eundem Prophetam dicitur. Perſequar inimicos meos, & *Pſ.17.* comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. Qui enim mollis eſt & diſſolutus in opere ſuo, frater eſt opera ſua diſſipantis. Ideo dixit, beatus vir. Quaſi dicat, ad hoc opus nemo aſſurgere præualet, niſi qui ſanctæ fortitudinis, vires habet. Quid enim fortius, quàm omnes animi ſui motus rationi ſubigere, omnia carnis deſideria ſpiritus virtute frenare, proprias voluntates abijcere, contemptis viſibilibus, ea quæ non videntur amare? Vnde & Salomon ait: Melior eſt *1.Cor. 17.* patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium.

20 *In c.8.1. libri Regum lib.4. c.3.* IDEM exponens verba illa: Erat vir d Beniamin nomine Cis, &c. fortis robore, inquit: Cis fortis robore prędicatur, quia nunc plerique carnales intra ſanctam Eccleſiam ſunt, qui magna agere videntur, forteſque ſunt robore, quia omne quod magnum videntur agere, corporale eſt. Fortia agit, quæ Deus reprobat, & affectum charitatis quem approbat, exhibere non curat.

Fruitio, & vſus quid ſit & quod hominis ſummum malum ſit velle frui vtendis, & vti fruendis, quo iuſti carent.

Cap. XIIII.

1 *Libr. 1. de Doctrina chriſtiana c.5. to. 3.* AVGVSTINVS ſic habet: Res aliæ ſunt, quibus fruendum eſt, aliæ quibus vtendum. Illæ quibus fruendum eſt, beatos nos faciunt, iſtis quibus vtēdum eſt, tendentes ad beatitudinem adiuuamur, & quaſi adminiculamur, vt ad illas quæ nos bea-

tos faciunt peruenire atque his inhærere poſſimus. Nos vero qui fruimur & vtimur, inter vtraſque conſtituti, ſi eis quibus vtendum eſt frui voluerimus, impeditur curſus noſter, & aliquando etiam deflectitur, vt ab his rebus quibus fruendum eſt obtinendis, vel retardemur, vel etiam reuocemur, inferiorum amore præpediti. Frui. n. eſt, amore alicui rei inhęrere, propter ſeipſam. Vti autem, quod in vſum venerit, ad id quod amas obtinēdum referre, ſi tamen amandum eſt. Nam vſus illicitus, abuſus potius nominandus eſt. Quomodo ergo ſi eſſemus peregrini, qui beate viuere, niſi in patria non poſſemus, eaque peregrinatione vtique miſeri, & miſeriā finire cupientes, in patriam redire vellemus, opus eſſet, vel terreſtribus, vel marinis vehiculis quibus vtendum eſſet, vt patriam, qua fruendum erat, peruenire valeremus, quod ſi amænitates itineris, & ipſa geſtatio vehiculorum nos delectaret, conuerſi ad fruendum his quibus vti debuimus, nollemus cito viam finire, & peruerſa ſuauitate implicati, alienaremur à patria, cuius ſuauitas faceret beatos, ſic in huius mortalitatis via peregrinantes à Domino, ſi redire in patriam volumus, vbi beari eſſe poſſumus, vtendum eſt hoc mundo, non fruendum, vt inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciantur. 2 *Infra*: In his igitur omnibus rebus, illæ tantum ſunt quibus fruendum eſt, quas æternas, & incommutabiles commemoramus, ſcilicet Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum. *Cap. 1.* Ceteris autem vtendum eſt, vt ad illarum perfruitionem venire poſſimus. *Infra*: Exponēs quod de Philemone dixit Paulus, ita frater ego te fruar in Domino, ait: Si non addidiſſet in Domino, & te fruar tantum dixiſſet, in eo conſtituiſſet ſpem beatitudinis ſuæ, quanquam & viciniſſime dicitur frui, cum delectatione vti. Cum enim adeſt qui diligitur, etiam delectationē ſecum neceſſe eſt, gerat. Per quam ſi tranſieris, eamq; ad illud vbi permanendum eſt, retuleris, vteris ea, & abuſiue non proprie diceris frui. Si vero inhæſeris atque permanſeris, finem in ea ponens lætitię tuæ, tunc vere & proprie frui dicendus es. Quod non eſt faciendum, niſi in illo ſummo & incommutabili bono. *Infra*. Nulla res in via tenere nos debet, ſed tranſire, ne rebus temporalibus quamuis ab illo pro ſalute noſtra ſuſceptis & geſtis, hæreamus infirmiter, ſed per eas potius curramus alacriter, vt ad Deū peruenire mereamur. Vnde totius Sacræ Scripturæ hæc ſumma, vt vtamur vtendis, & fruamur fruendis, vt ea quibus ferimur, qualia ſunt temporalia, propter illud ad quod ferimur, diligamus.

1 Libr. 1. de Doctrina christiana c.5. ...

3 IDEM inquit: Sicut inter honeſtū, & vtile intereſt, ita, & inter fruendum, & vtendum. Frui dicimur ea re, de qua capimus voluptatem, vtimur ea quam referimus ad id vnde voluptas capienda eſt. Omnis itaque humana peruerſio, eſt, fruendis vti velle, atque vtēdis frui. Et rurſus omnis ordinatio quę virtus nominatur, fruēdis frui, & vtendis vti. Oportet ergo frui pulchris, inuiſibilibus, Deo ſcilicet, vtilibus autem vtendum eſt omnibus, vt quoquo eorū opus eſt. Et frui quidē cibo, & qualibet corporali voluptate exiſtimantur & beſtiæ, vti autem aliqua re non poteſt niſi homo, ſcire namque quo quidque referendū ſit, nō datum eſt rationis expertibus, ſed neque ipſis rationalibus ſtultis. Quare abuti rectius dici ſolent, qui non bene vtuntur. Perfecta igitur hominis ratio, vtitur primo ſeipſa ad intelligendum Deum, vt eo fruatur à quo etiam facta eſt. Vtitur autem ceteris animalibus ratiocinantibus ad ſocietatem, irrationabilibus ad eminentiam, vitam etiam ſuam ad id refert, vt fruatur Deo, ita enim beata eſt. Deo autem nō vtitur, ſed fruitur, neque enim ad aliquid aliud Deus referendus eſt.

Lib. octoginta triū quæſtionū. to. 4.

4 IDEM ait: Ea re frui dicimur, que nos non ad aliud referenda per ſe ipſam delectat. Vti vero ea re quam propter aliud quærimus; vnde tempo- *Libr. 11 de Ciuit. Dei. c. 25. to. 5.*

ralibus

ralibus magis vtendum eſt quàm fruẽdum, vt frui mereamur æternis. Non ſicut peruerſi, qui frui volunt nummo, vti autem Deo, qui non nummũ propter Deum impendunt, ſed Deum propter nummum colunt. Boni quippe ad hoc vtuntur mundo, vt fruãtur Deo. Mali autem e contra, vt fruantur mundo, vti volunt Deo.

5 *Enarratione in Pſal. 147. to. 8.* IDEM: Docet ex Paulo his rebus temporalibus vtendum eſſe. De cetero fratres tempus breue eſt. Reliquum eſt, vt qui habent vxores tanquam non habentes ſint, & qui emunt tanquam non emẽtes, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui flent tanquam non flentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtentes ſint. *2. Cor. 7.* Præterit enim figura huius mũdi, volo vos ſine ſollicitudine eſſe. Qui gaudium totum ſuum, totamque felicitatem ſuam conſtituit in manducando, bibendo, vxorẽ ducendo, emendo, vendendo, vtendo mundo iſto, ſine ſollicitudine eſt talis, ſed præter arcam, væ illi à diluuio. Quiſquis autem ſiue manducat, ſiue bibit, ſiue aliud quid agit, omnia in gloriam Dei facit, etſi aliqua triſtitia eſt de rebus ſæcularibus, ſic fleat, vt intus in ſpe gaudeat, & ſi aliqua lætitia eſt in rebus ſæcularibus, ſic gaudeat, vt intus ſpiritaliter timeat, nec donet ſe corrumpendum felicitati, nec cedat aduerſitati frangendum, hoc eſt flere tanquam nõ flentem, & gaudere tanquam non gaudentem. Quiſquis etſi habet vxorem quã propter infirmitatem duxit, plangens potius quòd ſine vxore eſſe nõ potuit quam gaudens, quia duxit, hic habẽs vxorem tanquã non habens eſt. Quiſquis vendit quod nouit quia etſi maneret beatum non faceret, quiſquis q̃d emit nouit quia tranſiet, & de his omnibus etſi abundantibus, etſi circumfluentibus, non præſumit, facitque ex eo quod habet miſericordiam cum eo *en. 6.* qui non habet. Quiſquis talis eſt, ſecurùs expectet diem nouiſſimum, quia non eſt præter arcam, iam inter ligna imputribilia computatur, ex quibus arca fabricatur.

6 *Lib. Meditationum. to. 9.* IDEM ait: Si iſta terrena diligis, vt ſubiecta dilige, vt famulantia dilige, vt arram ſponſi, vt munera amici, vt beneficia Domini, ſic tamen, vt memineris ſemper quod illi debeas, nec iſta propter ſe, ſed iſta propter illum, & per iſta illum, & ſuper iſta illum diligas. Caue ò anima, ne quod abſit, meretrix dicaris, ſi munera dantis, pluſquã amantis affectum diligis. Dilige illum propter ſe, dilige te propter ſe, dilige illum, vt fruaris illo. Dilige in donis illius, quæ data ſunt ab illo, illum tibi, & te illi dilige. Hęc pura & caſta dilectio eſt, nil habẽs ſordidum vel amarum, nil tranſitorum.

7 *In Manua.* IDEM inquit: O immenſa bonitas, quę omnium intellectum excedis. Veniat ſuper me miſericordia illa, q̃ de tanta opulentia procedit, influat in me quæ profluit de te. Si ſingula bona, delectabilia ſunt, cogita intente, quàm delectabile ſit illud bonũ quod continet iucunditatem omnium bonorum, & non qualem in rebus creatis ſumus experti, ſed tanto differentem, quanto differt à creatura creator. Si enim eſt bona vita creata, quam bona eſt vita creatrix? Si iucunda eſt ſalus facta, quam iucunda eſt ſalus quæ fecit omnem ſalutem? Denique ſi multæ & magnæ ſunt delectationes in rebus delectabilibus, qualis & quãta eſt delectatio in eo qui ipſa delectabilia fecit? O, qui hoc bono fruetur, quid illi erit? Quid illi nõ erit? Certe quicquid voluerit erit illi, & quicquid noluerit non erit. Cur ergo per multa vagaris homuncio, quærendo bona animæ tuæ, & corporis tui? Ama vnum bonum in quo ſunt omnia bona, & ſufficit. Deſidera ſimplex bonum, quod eſt omne bonum, & ſatis eſt.

Finis Libri Sexti.

EPITOME SANCTORVM,

PER LOCOS COMMVNES AD CONCIONES CONFICIENDAS,

Liber Septimus.

AVCTORE R. D. IOANNE LOPEZ
Epiſcopo Monopolitano Ord. Prædic.

Gaudium verum in quo ſitum ſit, & quod ſoli iuſti illo potiantur in hac vita. Caput Primum.

1 *Hom. 7. in Pſ.29.10.1*

BASILIVS explicans verba illa: Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi, ſic habet: Non cuilibet animæ gaudium a Deo inſignitur, ſed ei quę peccatum ſuum vehementi luctu, & aſſidua lamentatione plorauerit, veluti ſi ſeipſum mortuum lugeat, qui ſane fletus poſtremo in gaudiũ reuertitur. Quod autem ſit laudabilis quidam luctus, oſtendunt pueri, vt ait Euangelium, in foro ſedentes atque dicentes, lamẽtati ſumus vobis, & nõ ploraſtis, tibia cecinimus vobis, & non ſaltaſtis. Eſt autem tibia inſtrumentum muſicum, quo vtimur ad melodiam reddendam flatu cooperãte. Ex quo exiſtimo, quẽuis ſanctum Peophetam figurate tibiã nominari ob motum a ſancto ſpiritu prouenientem. Ideo dicit. Inflauimus tibiam, & non ſaltaſtis. Prophetici enim ſermones, nos ad actionem sãctę prophetię conſentaneam, adhortãtur, quæ hic dicitur ſaltatio quędam. Sed & [lamentantur] nobis Prophetę, ad luctum nos prouocantes, vt ſimul ad conſenſionem, & cognitionem peccatorum noſtrorum delati ex Propheticis ſermonibus, noſtrum lugeamus exitium, laboribus multis & ęrumnis, noſtram carnem affligendo. Ei ſane qui talis eſt, lugubris veſtis diſrũpitur, quam ſibi circumpoſuerat, ſuũ lugens peccatum. Huic tandem circumponitur amictus lętitię, & palliũ ſalutis, ſplẽdida hęc, & nuptialia indumenta, quibus ſi quis fuerit ornatus, non excludetur aditu nuptialis thalami. Scidiſti ſaccum meum, & circundediſti me lętitia. Saccus ad pœnitentiam facit, cum ſit humilitatis ſignum. Olim namque patres in ſacco & cinere ſedentes, pœnitentiam egerunt. Quoniam Apoſtolus reuelata facie in eandem imaginem transformatur a gloria in gloriam.

IDEM exponẽs verba illa: Exultate iuſti in Dño, inquit: Exultationis vox, ſolẽni cõſuetudine ſcripturę,

2 *Homil. 8 in Pſal. 32.*

expri-

exprimit, animæ ſtatum apprime quã alacrem, ac feſtiuum, & ingenti circũfuſum gaudio, ob ea quæ lætitia ac iucunditare digna ſunt Exultate itaque iuſti in Domino. Non quando rẽ proſperam domi habetis, non item quando corpori bene fuerit, non cum ager fructibus omnigenis refertus eſt, ſed quòd Dominum habetis tali inſignem pulchritudine, tali prædirum bonitate, tali denique ſapientia pręcellentẽ. Sufficiat vobis ea lætitia, quæ in ipſo eſt. Videtur autem Propheta hic ob aliquam rem maximè gratam, quam aſſecutos eſt, in Domino exultare. Ideo iuſtos adhortatur exultare in illius famulatione, ac ſeruitute cũ gaudio inenarrabili, & tripudijs cordis, velut per numinis aſpirationem ſubſilientis, ac ſenſum diuinę dilectionis. Si quando tuo cordi quaſi lux quędã illapſa, multam de ſe Deus cogitationem, atque intelligentiam peperit, tuamque mirum in modũ illuſtrauit animam, vt in eius amorem magnopere venias, res vero mundi iſtius & corporis, vt vilia deſpicias, ex illa breui & obſcura ſimilitudine omnem iuſtorum ſtatum facile noſſe poteris, quo illi æquabiliter, nec intercipiſe in Deo lętitiã ſunt aſſequuti. Tibi autem diuina diſpenſatione quãdoque nec admodum ſæpe contingit gaudium, vt per breuem deguſtationẽ admoneris quibus bonis ſis priuatus. Iuſto autẽ quod in ipſo inſideat inhabitetq; ſpiritus perpes, ſuppetit ei diuiua cœleſtiſque lætitia. Inter præcipuos vere ſpiritus fructus charitas, gaudiũ, pax numerantur. Exultate igitur iuſti in Domino. Quaſi locus quidam iuſtorum capax, eſt Dominus, in quo quis eſt, neceſſe ſit prorſus vt lætetur & gaudeat. In ipſo itaque Domino cum ſimus, quoad licet, ipſius mirabilia ſpeculemur, atque ita ex eorum contẽplatione lætitiam noſtris cordibus comparemus.

3 IDEM exponens verba illa: Semper gaudete ait: Dicet quis, quæ tandem iſta eſt virtus, ſi dũ hic viuis per diffuſionem animi, teipſum gaudio ac lætitia noctu & iterdiu exhilares? Ex contrario quinam id perfici poſſit innumeris malis nos inopine obſidentibus, quæ vel grauem, & per moleſtum animo inferant mœrorem? Quiſquis enim ſic affligitur, minus gaudere poteſt, minuſue animo eſſe tranquillo ac quieto, quam vt is qui refrigitur in ſartagine, ac torretur non doleat, aut certe vt is non tãgatur angore animi, qui punctim cæditur ſtimulorum aculeis. Dices, qui poſſum perpeti gaudio gaudere, cum nullæ ſint in me ſitæ rationes gaudij? Foris enim ſunt, non item in animo quæ lætitiam homini conciliare ſolent, vt ſunt amici præſentia, diuturna congreſſio cum parentibus. Si quas opes aut pecunias repereris, honores ab hominibus exhibiti, redintegratio ſanitatis, ex aduerſa & permoleſta valetudiue, domus, bonorum omnium copia exuberans, menſa omnigenis referta dapibus, contubernales, promouendæ lætitiæ, accõmodi, feſtiuæ nouitatis cuiuſpiam auditiones ac ſpectacula, ad excitandam voluptatis illecebram ſpectantia, domeſticorum ſanitas, quibus familiariſſime vteris, & quæ ipſi ſupereſt, vitę, proſperrima conditio. Neque enim quæ caſu quopiam nobis ſolum infligunt dolorem permoleſta videntur & triſtitia, ſed & quæ amicos diſcruciãt atque affines. Quare perpes iſtud gaudium, & animi diffuſa iucunditas, ex his omnibus vt conſletur neceſſe ſit.
His adde, ſi quãdo dabitur videre ruinas inimicorum, plagas inflictas his 4
qui nobis inſidiantur, retributionem his exolutam, qui te beneficio quopiã affecerunt. Vtque cuncta compendio perſtringam, ſi nihil adſit incõmodi, aut moleſtiæ, nihil item expectetur prorſus affuturum, quod aliunde turbulentam intemperiem vitæ noſtræ aſciſcat, tunc animæ illi ſe citra vllum negotium gaudium inſinuabit, & accedet. Qua igitur ratione, nobis id pręcepti perſcriptum eſt, quo vt legitime perficiatur, neutiquam in noſtro poſitũ eſt arbitrio? *Infra.* Ad iſtud perpes gaudium, non quemlibet inuitat Apo-

ſtolus;

In hom. 4. ex 29. varijs hniis

1 *to. quę eſt de gratiarũ actione.*

Phil. 4.

ſtolus, ſed eum qui ſibi eſſet aſſimilis, non iam viuens in carne, ſed viuẽtem in ſe, ſic habens Chriſtum, ac ſi iam il li ſummo bonorum faſtigio mutua cohæreſceret vnione, per quam nullo pacto in remperijs carnis quamlibet inter turbantibus aſſentiretur, ſed etſi minutim conciſa caro fuerit, cótinuæ iſtius vnionis inaffecta permaneat corporis parte, cum rei, triſtitiam ingerẽtis, partitio, nó queat perſingere ad in tellectibilem vſq; animæ portionem. Si enim membra quæ ſunt ſuper terrā mortificauimus iuxta Apoſtoli admonitionem, ſi circumferimus in corpore mortificationem Ieſu, plaga cor poris mortificati neceſſe ſit, vt ad animam vſque non penetret, corporis v-
5 nione ademptam, & abſolutam. Ignominiæ quæuis, rerumque detrimenta, ac domeſticorum mortes, non iam ad iſtius mentem aſcendent, non item generoſam illam celſitudinem talis animæ, eo deflectent, vt vel ſic ad conſenſum corporis affecti, ſe demittat. Etenim quotquot in perplexas rerum difficultates deuoluti ſunt, ſi eadem cum ſtudioſo, & amore virtutis ſentirent, nihil moleſtiæ aut mœroris exhiberent, quam ne ipſi quidem quæ ſibi contingunt calamitates, moleſte ferant. Quòd ſi ſecundum carnem vixerint, ne ſic vni cuipiam fuerint moleſti, habebuntur alioqui omnium iudicio miſerabiles, & comploratione digniſſimi, non adeo quod in eas calamitates inciderunt, quàm quod ea delegerint, quæ non conueniebant. Anima quę ſemel ſe modis omnibus deſiderio aſtrinxit ſui códitoris, iamque inſueuit obleƈtare ſe tantæ illius pulchritudinis contemplatione, prorſus non ſinet vehemens illud gaudiũ, animique ſui iucundiſſimam diffuſionem intercipi, aut immutari, per multiplicem & ſuccedaneam carnalium affectionum mutationem, quin ea potius quæ alijs mœrorem afferunt & triſtitiam, in cumulum ſibi vertet, & acceſſionem lętitię. Cuiuſmodi erat Apoſtolus, dum ſibi prope admodum complacet in infirmitatibus, in tribulationibus, in perſecutionibus, in neceſſitatibus, egeſtatem ſuam, in gloriam & exultationem permutans. In fame, ait, & ſiti, in frigore, & nuditate, in perſecutionibus, in anguſtijs. Ob quę alij ęgerrime ſeipſos ferunt, horum gratia Paulus ſibi quàm optime placet, & gaudio diffunditur. 6
Illi igitur Apoſtolicę ſententię rudes minuſque intelligentes, per eam inuitari nos ad complexum euangelicę vitę, eo impudẽtię & temeritatis proſiliũt, vt incuſare auſint Paulum, quaſi is nobis pręſcribat factu impoſſibilia. At qui erudiantur, & diſcant, tot adeo nobis proponi cauſas parandi iſtius gaudij prorſus rationi conſentaneas, idque ſola Dei munifica liberalitate. Cum non eſſemus, vt eſſemus ipſe fecit. Sumus proinde ad noſtri conditoris facti imaginem. Mente pariter & ratione inſignimur, quo vtroque, humanę conditio naturę perficitur, & vtriuſque ſuffragio ſubnixi, Deum cognouimus, multiuariam pulchritudinem rerum, artificis ſolertia conditarum edocti, per eas quaſi litteras quaſdam, eximiam Dei & ſingularem circa omnia prouidẽtiam, pariter & ſapientiam, legendo agnoſcimus. Boni a malo diſcernendi facultate pręditi ſumus, quod conducibile eſt, vt eligamus, quod pernicioſum, vt auerſemur ac vitemus, ipſa nos edocuit natura. Per peccatum alieni a Deo effecti, in gratiam rurſum per vnigeniti ſanguinẽ ſumus reuocati, & ſeruitute ignominioſa exempti Spes inſuper reſurrectionis, fruitio multiplex angelicorũ bonorum. Regnum cœleſte, repromiſſa bona, mentis rationiſque vim omnem exuperantia. Quinam non conue- 7
niat hęc cenſere, cauſas ſuggerere nobis, gaudij nunquam deſituri, ac perpetis lętitię abunde ſufficientes, atque idoneas, magis vero eum, qui ſit ventris ſtudio addictio, cuius aures iugi tibiarum modulatione demulceãtur, in lectulo pręmolli ſecubans, ſeu in vtrumlibet latus motitet, ac deſtertat, talem putare in vita merito gaudere? Ego contra, cenſuerim quidẽ iſtis con

uenire

uenire potius, vt ab eis luctuoſo planctu complorentur, qui ſanæ ſunt mentis compotes, eos e diuerſo dixerim beatos, qui æquanimiter ferunt præſentis vitæ incommoda certa ſpe ſæculi illius futuri, quique præſentia æternis permutant, etiam ſi media in flamma degant, qui Deo counití ſunt exemplo trium puerorum iuxta Babylonem, quamlibet vna cum lenibus in carcere detinentur, quamuis ab immani ceto abſorpti ſint, hos a nobis liceat felices prædicare ac beatos, eoſque viuere gaudio perfuſos, non quidẽ præſentium contuitu angore contractos, magis autem ſpe nixos, eorum quæ in futurum repoſita nobis ſunt, mirabili iucunditate recreatos. Etenim in gymnicis agonibus, quotquot prius inſueuerunt tolerandis laboribus palæſtricis, neutiquam eõtrhuntur animo aut mærent, ad irrogatæ plagæ dolorem, magis autem aduerſarios adoriuntur, cominus congreſſuri, vt qui nihili ducunt, mox adeundos labores, tanto flagrãt deſiderio obtinendi celebris prę-
8 conij. Itidem, & amanti virtutis, vt non nihil acerbi caſus, aut aſperioris incommodi obortũ fuerit, eius tamen gaudium, nulla poſſit interpolare triſtitiæ nubes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero ſpem, ſpes de-
Rom. 12. nique non confundit. Ea propter, alio item loco ab eodem iubemur, in tribulatione patientes vt ſimus, & ſpe gau-
Philip. 3. dentes, Spes ſane eſt quæ gaudium illud, contubernalem afficit, cohabitantem animæ generoſæ, & ad exeolendã virtutem ſolicite. Idem alioquin Apoſtolus pręſcribit, & nobis, vt vna cum flẽtibus, & ipſi fleamus. Quin Galatis ſcribens, flebat ſuper inimicis crucis
Hier. 15. Chriſti. Quid tandem opus ſit commemorare Hieremiam flentem, multos inſuper ſanctorum cernere liceat ingemiſcentes. Hei mihi mater, vt quid
Micheæ. 7. me genuiſti? Et hei mihi, perijt ſanctus de terra, & qui benefaciat in hominibus non eſt. Et hei mihi quia factus ſum ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe. Vtque compẽdio omnia audias, ſicubi deprehenderis vocem depromẽtes in amęnam, ac mœroris indicem, tibi perſuadeto, hoc omnes ingemuiſſe mundi iſtius, & eius quæ in eo eſt, vitę miſerijs. Heu me quia incolatus
meus, prolongatus eſt. Deſiderium *Pſ. 119.*
enim illi eſt diſſolui, & cum Chriſto *Phil. 1.*
eſſe. Huius ſane incolatus protelationẽ grauatim fert, & ęgro animo, perinde ac expectati illius gaudij impedimentum. Quin ipſe Dauid in ſuis Cãticis: ad nos vſque tranſmiſit lamentationem ſuper amico Ionatha, in qua quidem, ſuum eadem opera luxit ini-
micum. Doleo ſuper te frater mi Io- 9
natha. Et filiæ Hieruſalem ſuper Saul flete. Namque hunc, vt immortuum peccato luget, Ionatham vero, vt indiuiduũ vitę ſuę ſodalem. Sed & Chriſtus luxit, & lugentes beatos prędicat. Obiecerit quiſpiam, quoniam pacto hęc concinunt Apoſtolicę ſententię, ſemper gaudete? Lachrymę enim, & gaudium, haud quaquam ſortiuntur originem ex iiſdem principijs. Lacrymę enim exoriri ſolent ex impetu quodam, & impreſſione minus pręuiſa, ac ſi illata eſſet plaga, qua cõtraheretur anima, compreſſo, & coanguſtato ſpiritu circa cor. Gaudium autem exultatio eſt quędam veluti ſubſilientis animę, & ſe diffundentis, quod ex ſententia aliquid obuenerit. Vnde in triſtitia corpus palleſcit, & gaudẽs ſub rubro colore aſpergitur. Vnde ſanctorum lamenta, lachrymęque profiliunt a feruore charitatis, qua toti erga Deum flagrant. Oculis enim cordis in eum indiuulſe coniectis, quem diligunt, lętitiam ſibi illinc accumulant, dumque moderantur, & regunt, quę ad conſeruos ſuos attinent, in peccatis deprehenſos lugent, & eoſdem fuſis lachrymis reuocant ad meliorem vitæ frugem. Vt enim qui conſiſtunt in littore eorum indoleſcunt vicem, qui marinis fluctibus immerguntur, neque interim vllam adeunt iacturam proprię ſecuritatis, ob anxiam qua periclitantibus condolent cogitationem, itidem, & qui vltroneo mætore ſe afficiunt ob

peccatum proximorum, haud quaquã
per id lætitiam exinaniunt ſuam, ce-
rius auctiorem eam, & cumulatiorem
reddunt, vt qui perfrui merentur Do-
mini ſui gaudio ob lachrymas in gra-
10 tiam fratris effuſas. Quo circa beati
Matt. 5. qui flent, quoniam ipſi cõſolabuntur,
& ipſi ridebunt. Riſum vero dicit hic,
non obſtreperum ſonum, qui efferue-
ſcente ſanguine editur per genas, ſed
ſinceram prorſus hilaritatem nulliuſ-
que immixtam fermento triſtitiæ.
Apoſtolus igitur, vt cum flentibus, &
ipſi fleamus, permittit, quod eius mo-
di lachrymæ ſint ſeminarum quoddã
ac fœnus quibus æternum illud gau-
dium increſcit quotidie ac cumula-
tur. Contemplare admirabilem illum
Angelorum ſtatum, alia ne vlla eos ad
dicet vitæ conditio, quam, vt perpe-
ti gaudio iugique lætitia ſe exlatient
hoc nomine, quod digni habiti ſint,
qui aſtent Deo, & gloriæ ſui condito-
ris inenarrabili pulchritudinem per-
fruantur? Vt igitur beatæ illius vitæ
imaginem quadantenus conemur ex
primere iuſſit nos gaudere ſemper Apo
ſtolus. Chriſtus autem Lazarum mor-
tuum lachrymatus eſt, vt ſe noſtræ
infirmitati attemperaret, & doceret
hos affectus, qui vitari non queunt
adſtringere, & circumplecti intra mo
deratam quandam temperiem, & cer-
tos limites. Nimirum inclementiam
quidem, quæ nullius tangitur commi
ſeratione declinans, ceu feram imma-
nem, ſtudium vero affectati doloris,
& immoderatam lamentationem ve-
lut rem ingeneroſam excludens, ac vi-
11 tans. *Infra*: Concludens ait: Nulla
quamlibet ſplendida ac luculenta re-
rum humanarum conditio, animæ tuę
ingerat gaudium, quòd immoderatũ
ſit, nullę res afflictiuæ aut triſtes, il-
lam deiiciant de gradu ſuæ celſitudi-
nis, & maturæ grauitatis, mærore, aut
calamitate contractam. Contubernalis
apud te ſit apoſtolicum mandatum,
quo admoneris ſemper, vt gaudeas.
Id quod fiet, ſane ſi carnis quidem tu
multuantem, & obſtreperam intempe
riem auerſeris, animæ vero adſciſcas
lætitiam. Et iucunditatem, ſe nihil in-
dignam, ſi præſentis, & momentaneæ
voluptatis ſenſum tranſgreſſus mẽtis
tuæ conceptum protenderis ad ſpem
vſq; indubiam bonorum, quę in æter-
num duratura ſunt, quorum vel ſola
imaginatio abunde ſufficiat ad animã
continenti iucunditate explendam, ac
proinde in cordibus noſtris gaudium
perpes, & exultatio angelicorum ſpi-
rituum, ſibi deliget domicilium.
CHRYSOSTOMVS expli- 12
cans verba illa Pauli ad Philipenſes *Hom. 18. ad*
quarto, Gaudete in Domino ſemper, *populũ An*
ſic habet: Scimus multis videri nõ poſ *tiochenum*
ſe fieri, quod dictum eſt. Quomodo *10. 1.*
namque fieri poteſt inquit, vt qui ho-
mo eſt, ſemper gaudeat? Gaudere nam-
que non difficile, continue vero gau-
dere, impoſſibile videtur. Forte quis
dicet, multæ nos triſtitiæ neceſſario
circumcurſant. Vel enim filium quis
amiſit, vel vxorem, vel amicum, vel
pecuniarum paſſus eſt mulctam, vel
in ægritudinem incidit, vel aliarum
rerum ſuſtinuit iacturam, vel contu-
meliam paſſus, indoluit, vel fames,
vel peſtis, vel exactio intolerabilis,
vel familiaria negotia, quinimmo nũ-
quam omnia recenſere poſſemus, quæ
nos priuatim & publice mærore affi-
cere conſueuerunt. Quomodo igitur
poſſibile, ſemper gaudere? Poſſibile eſt
o homo, alias nõ admonuiſſet Paulus.
Gaudere cupiunt omnes, & propter
hoc omnia faciunt, & dicunt, & nego-
tiantur. Etenim mercator propter hoc
nauigat, vt pecunias congreget, cõgre
gat autem pecunias, vt habens repoſi-
tas, gaudeat. Et exercitus ductitans,
propterea tractat arma, & agricola,
propterea terram colit, & artem quiſ-
que ſuam propterea tractat, & domi-
nationis cupidi, ideo cupiunt, vt glo-
ria fruantur, gloria vero frui volunt,
vt gaudeant. Lætitiam itaque cupiunt 13
omnes, aſſequi vero non omnes poſ-
ſunt. Neſciunt enim viam eo tenden-
tem. Sed multi putant, quod diuitijs
affluere, huius ſit cauſa. Si hæc autem
cauſa fuiſſet, nemo diuitias poſſiden-
tium, vnquã fuiſſet dolore preſſus, nũc

vero diuitum multi, vitam non vitalem eſſe putant, & innumeras mortes exoptant, cum aliquam aduerſitatem ſenſerint, & hi maxime ſunt vehementer dolentes. Ne mihi quippe menſas ipſorum reſpexeris, nec aſſentatores & paraſitos, ſed res ex ipſis orientes, infeſtationes, & calumnias, pericula, anxietates. *Infra*: Alij rurſum putant, quod bona valetudo ſit voluptatis cauſa. Non eſt autem, multi namque bene valentes, & ipſi millies mori optauerunt, illatas ſibi non ferentes calumnias. Alij rurſum gloria potiri, & imperio inſignitum eſſe, & magiſtratus adminiſtrare, & a multis adulationibus demulceri, continuæ lætitiæ cauſam eſſe dicunt. Sed nec iſtud eſt. Etſi enim ad ipſum mentem regnum aſcendamus, in illo quoque viuentem, multis circumuentum moleſtijs inueniemus, & tanto plures triſtitiæ neceſſitates habentem, quanto maiori quoque
14 rerum faſtu circundatus eſt. Cum igitur nec regnum vitã ſine triſtitia reddere poſſit, quid aliud hoc præſtare poterit? Humanorum quidem nihil, ſed ſolum Pauli verbum, breue quidẽ id, ſed altum, nobis hunc aperiet the-
Phil. 4. ſaurum. Non enim ſimpliciter dixit, gaudete ſemper, ſed addidit continuæ voluptatis cauſam, cum dixerit, gaudete in Domino ſemper. In Domino gaudens, ex accidente nullo, voluptate hac excidere poteſt. Alia nempe cuncta, in quibus gaudemus, mutabilia ſunt, & tranſitu facilia, & facile vertuntur, nec hoc ſolum habent moleſtum, ſed etiam quòd manentia, non tantum afferunt nobis voluptatem, vt ex alijs naſcentem triſtitiam repellãt, & obumbrent, Dei vero timor, hæc habet vtraque, ſtabiliſque eſt & immotus, & tantam emittit lætitiam, vt nullus nos aliorum ſenſus malorum, capiat. Deũ enim ſicut oportet timens, & in ipſo confidens, voluptatis radicẽ lucratus eſt, & omnem habet lætitiæ fontem. Et ſicut in mare decidens immenſum ſcintilla, breui facile deletur, ſic quantacumque Deum timenti illidantur, velut in vaſtum lætitiæ pelagus incidentia extinguuntur, atque perduntur. Et reuera, hoc eſt maxime mirabile, quòd cum adſint quæ contriſtare ſolent, permanet ipſe gaudens. Si nihil enim adeſſet triſtificum, non eſſet ipſi magnum, ſemper poſſe gaudere. Multis autem incumbentibus quæ in triſtitiam impellant, omnibus eſſe ſuperiorem, & in medijs triſtibus lætari, hoc eſt admirabile, & ſupra naturam humanam, quod infinitis vndique vndis circundati, tranquillitate pura fruétibus, melius diſpoſiti ſunt. Quod 15
igitur nullam exteriorem vitam, gaudium continuum habentem inuenire licet, ex dictis patet. Quod autem fidelis non poteſt, non continua voluptate frui, rurſum & hoc ipſum demonſtrare conabor, non vt diſcatis tãtum, ſed etiam, vt hac triſtitia carentem vitam, ſectemini. Sit enim aliquis nihil in ſe damnandum habens, ſed bona fretus conſcientia, & ad futura anhelans, & expectans illam beatam ſpẽ, quid hunc quæſo in triſtitiam poterit inducere? Nam omnibus rebus intolerabilior mors eſſe videtur, ſed huius expectatio non tantum ipſum non contriſtat, ſed & delectat. Nouit enim quod mortis præſentia, malorum eſt liberatio, vt curſus ad coronas. Sed filiorum acerba mors. Verum & hoc generoſe fert, & dicet Iob verba, Dominus de- *Iob 1.*
dit, Dominus abſtulit, ſit nomẽ Domini benedictum. Quòd ſi filiorum mors non poteſt contriſtare, multo minus & pecuniarum iactura, & accuſationes & calumniæ, tam magnum & generoſum animum tangere poſſent, neque corporis dolore. Quoniam Apoſtoli flagella *Matt. 5.*
bantur, & gaudebant a conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro no *Act. 5.*
mine Ieſu contumeliam pati. A Chriſto in contumelijs gaudere inſtituti ſunt, Gaudete enim inquit & exultate, cum dixerint omne malum mentiẽtes aduerſum vos, quoniam merces veſtra multa eſt in cęlis. Sed in morbum incidit? Verum audiuit alium admonentem, & dicẽtem, Quoniam ſicut in *1. Pet. 1.*
igne probatur aurum, ſic homines acceptabiles in fornace humiliationis.

Cum

Cum igitur neque mors, neque pecuniarum iactantia, neque corporis ægritudo, neque ignominia, neque conuitium, neque quippiam aliud huiuſmodi, ipſum contriſtare poſſit, verum & magis delectet, quam vnquam triſtitiæ materiam habebit? Quid igitur
16 *Rom. 9.* inquit, ſancti non dolebant? Non audis Paulum dicentem, Triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor cordi meo? Hoc ipſum nempe admirabile eſt, quòd triſtitia lucrum, & ex lucro voluptatem ferebat. Et hoc eſt admirabile, quod non mundi triſtitia tantum, verum & lætitia damnum habet extremum. In ſpiritualibus vero contrariũ totum, non lætitia tantum, verum & triſtitia, multum habet bonorum theſaurum. Verbi gratia, Gaudet quis in mundo, ſæpe inimicum laborantem videns, & per hanc triſtitiam multam ſibi attrahit pœnam, dolet rurſum quis alius, fratrem lapſum videns, & per hanc triſtitiam, multam ſibimet apud Deum beneuolentiam comparat. Sic & Paulus triſtabatur propter peccantes, propter non credentes Deo, & ex hac triſtitia multam ſibi repoſitam habebat mercedem. *Infra*: Sicut arborum radices ipſæ quidem ſunt amaræ, iucundiſſimos autem nobis fructus ferunt, ſic & ſecundum Deum triſtitia, multam nobis afferet voluptatem. Qđ enim ſæpe dico, non rerum natura, ſed mens noſtra, nos contriſtare vel lætificare conſueuit. Si igitur hanc talem reddamus qualem eſſe decet, omnis lætitiæ pignus habebimus. Et ſicut corpus, non tantum aeris natura, aut exteriores incurſus, quantum propria diſpoſitio, & lædit, & adiuuat, ſic & in anima, & multo magis. Propterea Paulus innumera paſſus mala, naufragia, bella, perſecutiones, inſidias, latronũ incurſus, & quę nec oratione numerare licet, & quotidianas mortes moriens, non tantum non dolebat; nec indignabatur, Verum & gloriabatur, & gaudebat dicebatque, nunc gaudeo in paſſionibus meis. Et iterum. Gloriamur in tribulationibus. Gloriatio vero, voluptatis eſt intenſio. Si lætitiam itaq; cupis, non pecunias, non corporis ſanitatem, non gloriam, non potentiam, non delitias, non lautas menſas, non ſericarum veſtiũ amictus quæras, ſed philoſophiam, quæ eſt ſecundum Deũ tracta, & apprehẽde virtutẽ, & nihil eorum quæ ſunt, aut expetuntur, te poterit contriſtare. Quid dico contriſtare? Addito tibi ſiet voluptati, quæ alios cõtriſtant, Etenim flagella, & mortes, & mulctæ, & accuſationes, & omnia talia, quãdo propter Deũ nobis inferãtur, & hãc habeãt radicẽ, multã nobis in animam inducũt voluptatẽ, & quæ alijs terribilia eſſe videntur, hæc ipſis ſunt deſiderabilia.

IDEM inquit: Quomodo enim qui ſecundum mundum gaudet, in diuitijs, in delicijs, in gloria, atque potentia gaudet: qui vero ſecundum Deum, in ignominia propter eum, in paupertate, in ieiunio, in modeſtia. Et hæc reuera ſunt, quæ veram faciunt lætitiam. Quoniam illa, lætitiæ tantum nomen habent, cum omnia ſint in triſtitia. Quantam habet triſtitiam ſuperbus? Quomodo cruciatur dum non extollitur, innumeras ſibi contumelias inferens, multum odij, multum inimicitię, liuoris multum, multum inuidię? Quod ſi a maioribus contemnatur dolet, ſi non ſuper omnes inſurgat, roditur. Humilis autẽ, eſt in multa voluptate, honorem expectans a nemine. Si fortaſſe quidem honoretur gaudet, ſi vero non honoretur, nec dolet, gratum enim habet, quod honoratus non fuerit. Igitur ex eo quod honorem & honorari non requiramus, magno voluptas, illic autẽ contrariũ, & quærit honorem, & nõ honoratur. Non autẽ æqualiter honore lætatur, & qui quærit eum, & qui non quærit. Ille, quantumcumque ceperit, ſe nihil accepiſſe putat, hic vel ſi parum exhibueris, quaſi totũ acceperit, ſuſcipit. Rurſus qui delicijs vacat, innumeras patitur moleſtias, licet de facili, & tãquam ex fontibus, ipſi prouentus affluant, ex delicijs naſcẽtia patitur mala, & futurorum incertitudinem. Hic autem in ſecuritate ſemper eſt, & in volu-

17 *Hom. 54 ad populum cu ius titulus eſt quod nõ datur pariter ſecundũ Deum, &c.*

voluptate, qui victus tenuitati, ſeipſum aſſuefecit. Non enim ita ſemetipſum miſerum vocat, quoniā opiparæ menſæ particeps non eſt, ſicut gaudet futurorū non metuens incertitudinē.

18 *Lib. 18. ca. 65. Eſaia. to. 4. Michea 4.* HIERONYMVS exponens illa verba, & plātabunt vineas, & comedent fructus earū, inquit. Hoc erit iuxta illud, quod in Michæa ſcriptum eſt. Requieſcet vnuſquiſq; ſub vinea ſua, & ſub ficu ſua, & non erit qui exterreat. Hæc eſt vinea quæ in Euangelio loquebatur. Ego ſum vitis, & vos palmites. *Ioan. 15.* Huius fructus comeduntur & bibuntur, & lætificant cor hominis, & inebriant amicos ſponſi, & in regno Dei bibuntur quotidie. Sub ficu autē requieſcit, & nullius inſidias reformidat, qui dulcedine ſancti Spiritus fruitur, & illius fructibus ſaturatur, charitate, gaudio, pace.

19 *Lib. 9 in c. 28. Ezech.* IDEM explicans verba illa: Tu ſignaculum ſimilitudinis, in delicijs Paradiſi Dei fuiſti, inquit. Pulchre ad diſtinctionem, Paradiſum Dei nominat, vt oſtendat eſſe, & contrarium Paradiſum, non Dei apud eos qui veritatem mutant mendacio, & Paradiſum habere ſe iactant delicijs dediti ſæculi, & gaudio mundi.

20 *Lib. 2. in c. 17 Prouer. to. 7.* IDEM exponens illa verba: Animus gaudens ætatem floridā facit, ſpirit⁹ triſtis exiccat oſſa, ſic habet: Qui interna Spiritus ſancti cōſolatione lætatur, etiam bonæ actionis flore decoratur, & fructus præmiorum præſtolatur cœleſtium. Qui vero triſtitia ſæculi, quæ mortem operatur, angitur, pinguedinem diuinæ charitatis in robore virtutum, quas exercere videtur, habere nullaten⁹ valet, ſed quaſi exiccatis oſſib⁹ marceſcit, qa in bonis actibus, q̄ facit, gratiā dilectionis amiſit.

21 *Expoſit. in Pſ. 32. to. 7.* IDEM explicans verba illa: Exultate iuſti in Domino, ait: Alij exultāt in rebus huius ſæculi, alij in circo, alij in theatro, ſed tu dicit Propheta vnicuique ſancto, in Domino exulta, & non in proſperitatibus mundi. *Infra*: Quia in eo lętabitur cor noſtrum, ideſt anima noſtra lætabitur de ſpe futuræ remunerationis, & lætabitur Eccleſia in tribulatione.

22 *Lib. 3. de virginibus to. 4.* AMBROSIVS ſic habet: Debet bonæ conſcientiæ mentis eſſe lætitia, non in commeſſationibus, non nuptialibus excitata ſymphonijs. Ibi enim intuta verecundia, illecebra ſuſpecta eſt, vbi comes deliciarum eſt extrema ſaltatio. Ab hac virgines Dei procul eſſe deſidero. Nemo enim, vt dixit qui dā ſæcularium doctor, ſaltat ſobrius, niſi qui inſanit. Quod ſi iuxta ſapientiam ſæcularem, ſaltationis, temulentia auctor eſt, aut dementia, quid diuinarum Scripturarum cautum putam⁹ exemplis, cum Ioannes præ nuncius Chriſti, ſaltatricis optione iugulatus exemplo ſit, plus nocuiſſe ſaltationis illecebram, quā ſacrilegi furoris amētiam? *Infra*: Merito inde in iniuriam diuinitatis proceditur. Quid enim ibi verecundiæ poteſt eſſe, vbi ſaltatur, ſtrepitur, concrepatur?

23 *Lib. 12. de Geneſi ad litterā to. 3* AVGVSTINVS inquit explicans raptū Pauli in Paradiſum. Si proprie Paradiſus nemoroſus locus, trāſlato verbo, omnis etiā ſpiritalis quaſi regio vbi animæ bene eſt, merito Paradiſus dici poteſt. Non ſolū tertiū cęlū, verum etiā in ipſo homine lætitia quædā bonæ cōſcientię, Paradiſus eſt. Vnde & eccleſia in ſanctis iuſte & pie viuētibus, Paradiſus recte dicitur pollens affluentia gratiarum, caſtiſq; delicijs, quandoquidem & in tribulationibus gloriatur, de ipſa patientia plurimum gaudens, quia ſecundum multitudinem dolorum in corde, conſolationes Dei iucundant animam eius. *Pſal. 93.*

24 *Expoſi. in Pſa. 9. to. 8.* IDEM exponens verba illa: Lętabor & exultabo in te, ait: In te lætabor non in hoc ſęculo iā, non in voluptate contrectationis corporum, nec in palati & linguæ ſaporibus, nec in ſuauitate odorū, nec in iucunditate ſonorū tranſeuntiū, nec in formis corporū, nec in vanitatibus laudis humanę, nec in coniugio & prole moritura, nec in ſuperfluis temporaliū diuitiarum, nec in conquiſitione huius ſæculi, ſed lętabor & exultabo in te. Videlicet in occultis filij, vbi ſignatum eſt in nobis lumen vultus tui Domine.

25 *In Pſ. 15.* IDEM explicans illa verba: Propter hoc lætatum eſt cor meũ, & exultauit lingua mea, ſic habet: Quoniam a dextris eſt mihi Dominus ne commouear, quoniam affuit mihi, vt ſtabiliter in eo permaneam, propter hoc iucundatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea. Propter hoc & in cogitationibus meis iucunditas, & in verbis exultatio. *Infra*: Delectationes in dextera tua vſq; in finem. Delectatio eſt in fauore, & in propitiatione tua in huius vitæ itinere perducens vſque ad finem gloriæ conſpectus tui.

26 *Cõcione 1. in Pſal. 32.* IDEM exponens verba illa Pſalmi 36. Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui, vno verbo dicit: Quis enim ſic delectat, quàm ille qui fecit omnia, quæ delectant? *Infra*: Bene pſallite ei in iubilatione. Quid eſt in iubilatione canere? Intelligere, verbis explicare non poſſe, quod canitur. Etenim illi qui cantãt, ſiue in meſſe, ſiue in vinea, ſiue ĩ aliquo opere feruenti cum cœperint in verbis Canticorum Exultare lætitia, veluti impleti tanta lætitia, vt eam verbis explicare non poſſint, auertunt ſe a ſyllabis verborum, & eunt in ſonum iubilationis. Iubilum ſonus quidem eſt ſignificans cor parturire, quod dicere non poteſt. Et quem decet iſta iubilatio, niſi ineffabilẽ Deum? Ineffabilis enim eſt, quem fari non poteſt. Etſi eum fari non potes, & tacere non debes, quid reſtat, niſi vt iubiles? Vt gaudeat cor ſine verbis, & immenſa latitudo gaudiorum, metas nõ habeat ſyllabarum.

27 *Cõcione 2. in Pſal. 48.* IDEM explicans illa verba: Verũtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me, ſic habet: Hic labor, preſſura, tribulatio, tentatio. Vbi gaudium? In ſpe futura. Nam dicit Apoſtolus ſemper gaudentes. In tantis tribulationibus ſemper gaudentes, ſemper triſtes. Semper gaudentes, quia ipſe dixit: Quaſi triſtes, *2. Cor. 6.* ſemper autem gaudentes. Triſtitia noſtra habet quaſi, gaudium noſtrum nõ habet quaſi, quia in ſpe certa eſt. Quare triſtitia noſtra quaſi habet? Quia ſicut ſomnus tranſit, & dominabuntur recti mane. Nouit enim charitas veſtra, quia qui ſomnium indicat, addit quaſi, quaſi dicebam, quaſi loquebar, quaſi prandebam, quaſi equitabã, quaſi diſputabam. Totum quaſi, quia cum euigilauerit nõ inuenit, quod videbat. Itaq; modo qui ad lætitias ſæculares oculos aperiũt, & cor claudũt, tranſit, quaſi eorũ, & venit verũ ipſorũ. Quaſi ipſorum, felicitas eſt ſęculi, verũ ipſorum, pęna eſt. Noſtrũ autem quaſi, triſtitia eſt, gaudiũ non eſt quaſi. Non enim ait Apoſtolus gaudentes, ſemper autẽ triſtes, aut quaſi triſtes, & quaſi gaudẽtes, ſed ait: Quaſi triſtes, ſemper autẽ gaudẽtes. Quaſi egentes, multos autẽ locupletantes, tamquã nihil habẽtes, & omnia poſſidentes. Ipſum nihil habere, quaſi, Apoſtoli erat. Et omnia poſſidentes, ibi non dixit quaſi. Quaſi egebat, non autem quaſi, ſed vere multos ditabat. Quaſi nihil habebat, non autem quaſi, ſed omnia poſſidebat.

IDEM explicans illa verba: Beatus populus qui ſcit iubilationem, ait: Nullo modo beatus es, niſi intelligas iubilationem, & ſcias vnde gaudeas, quod verbis explicare non poſſis. Gaudium enim tuum non de te, vt qui gloriantur in Domino glorientur. Noli ergo exultare in ſuperbia tua, ſed in gratia Dei. Et in nomine tuo exultabunt tota die. Thabor ille & Hermon in nomine tuo exultabunt, ſi volunt tota die, in nominę tuo exultabunt; ſin autem exultabunt in nomine ſuo, non tota die exultabunt. Non enim in gaudio perſeuerabunt, quoniam de ſeipſis gaudebunt, & per ſuperbiam cadent. Ergo vt tota die exultent, in nomine tuo exultabunt. Populus qui ſcit iubilationem, ſcit quòd in nomine tuo exultare debet, ambulans in lumine vultus tui. 28 *Concione 1. in Pſal. 88.*

IDEM explicãs illa verba: Lux orta eſt, viſio, & rectis corde iucunditas, vel lætitia (vt noſtra habet lectio) inquit: Eſto rectus corde, & ſenties iucũditatẽ, quam norunt omnes qui recto ſunt corde. Iucũdamini iuſti, vel lętamini. Iã forte fideles audientes iucundamini, conuiuia meditantur, calices 29 *In Pſa. 96.*

præparant, roſarum tempus expectāt, quia dictum eſt, Iucundamini iuſti. Vide quid ſequitur, in Domino. Eſto rectus corde, & ſemper eſt tibi de illo iucunditas. Non enim iucunditas quæ eſt ſecundum ſæculum, vera iucundi-
Eſa.57. tas eſt, dicente Propheta: Non eſt gaudere impijs, dicit Dominus. Gaudere quod vocant impij, non eſt gaudere. Quale gaudium nouerat, qui hoc gaudium improbabat? Credamus illi, fratres. Homo erat, ſed ambo gaudia nouerat. Homo erat, vtique nouerat gaudia calicis, gaudia menſæ, nouerat gaudium lecti, quia homo erat, nouerat gaudia iſta ſæcularia, ille qui nouerat illa, ait: Non eſt gaudere impijs, dicit Dominus, ex veritate Domini, hoc ait: Nam illi ſibi videntur gaudere, non eſt autem gaudere impijs dicit non ho-
Hier. 17. mo, ſed Dominus. Vnde ille ipſum gaudium videns, ait: Diem hominis non
30 deſideraui, tu ſcis. Qui mihi alium diem oſtendis, qui me aliam lucem doces, qui me alia iucunditate perfundis, qui aliud mihi intus inſinuas, feciſti me non concupiſcere diem hominum. Vtique videbat Eſaias homines in potatione, in luxuria, in theatris, & in ſpectaculis, totum mundum luxuriari varijs nugis; & tamen clamabat. Non eſt gaudere impijs, dicit Dominus. Si hoc non eſt gaudere, quale gaudium videbat, in cuius comparatione hoc non erat gaudium? Tamquam ſi tu noſſes ſolem, & alicui laudanti lucernam diceres, non eſt iſta lux. Aut ſi quis ſimiam miraretur diceres, non eſt iſta pulchritudo. Quare lux non eſt? Ille pro magno habet, gaudet, exultat, & tu dicis, non eſt iſta lux? Sed dicis ego illam lucem, illam pulchritudinem, quam videbat Eſaias non video. Crede, & videbis. Nam quomodo eſt oculus carnis, vnde lux iſta videatur, ſic eſt oculus cordis, vnde illa iucunditas videatur. Lætamini iuſti in Domino. Iam iucundati in Domino, iam gaudentes in Domino illi confitemini, quia niſi vellet, non in illo gauderemus. Bonum eſt tibi, vt attendas illum, qui non fallitur, nec fefellit aliquem, qui tibi promiſit non hic lætitiam, ſed in ſe, & cum tranſierint iſta ſperes, quia cū illo regnabis in æternū, ne cum hic vis regnare, neque hic habeas iucunditatem, nec illic inuenias.

BERNARDVS: Non eſt regnum 31
Dei eſca & potus, ſed iuſtitia, & pax, *Serm. 1. de*
& gaudium in Spiritu ſancto, ait: Eſt *verbis Apo*
gaudiū de regno Dei, ſed non gaudiū *ſtoli Pauli*
carnale, non gaudium ſæculare, non *Rom.14.*
gaudium cuius extrema luctus occupat, ſed in quod magis triſtitia vertitur, non denique gaudium eorum qui lætantur cum malefecerint, & exultatio quæ in rebus peſſimis eſt, ſed gaudium in Spiritu ſancto. Vnde autē hoc gaudium interim, niſi de iuſtitia & pace procedit? Ipſa igitur præcedant, tāquam cellulæ mellis, vt labilem liquorem ſuauitatis, ſolidior poſſit materia continere. Erit quando iam ipſo ſimplici melle fruemur, & gaudium plenū & purum erit, vt non modo in ſpiritu, ſed de ipſo quoq; ſpiritu, gaudeamus. *Infra*: Duplex eſt gaudiū, quod habes in Spiritu ſancto, de memoria futurorum bonorum, & malorum præſentiū tolerātia: Gaudete in Domino ſemper, ait Apoſtolus, Iterum dico gaudete. *Phil. 4.* Et duplicis huius gaudij materiam ſecutus adiunxit: Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus, Dominus prope eſt. Quid modeſtia, niſi manſuetudo, & patientia? Gaudeamus ergo de his, quæ expectamus, quoniam Dominus prope eſt. Iterum gaudemus de his, quæ ſuſtinemus, vt modeſtia noſtra omnibus nota ſit.

IDEM explicans illa verba Can- 32
ticorum 1. Meliora ſunt verba tua vi- *Serm. 9. in*
no, ait: Carnis (inquiunt adoleſcentu- *Cantica.*
læ, ſponſæ) voluptatem qua paulo ante tamquā vino ebrię tenebamur, vincunt hę, quas tua nobis vbera ſtillant deliciæ ſpirituales. Et pulchre vino comparant, carnalem affectum, & gaudium. Vt enim vua ſemel expreſſa, non habet iam quod denuo fundat, ſed perpetua ariditate damnatur, ſic caro in preſſura mortis ab omni prorſus ſua delectatione ſiccatur, nec vltra reuireſcit ad libidines. Vnde Apoſtolus *1. Cor. 6.*

Eſca

Eſca ventri, & venter eſcis, Deus au-
tem & hunc,& has deſtruet . Id etiam
mundo competit, qui tranſit , & con-
cupiſcentia eius, verum vbera non ſic:
31 *Serm.1. de verbis Apoſtoli Pauli Rom.14.* Hæc enim cum exhauſta fuerint , rur-
ſum de fonte materni pectoris ſumũt ,
quod propinent ſugentibus . Merito
proinde, meliora carnis ſæculiue amo
re, aſſeruntur vbera ſponſæ , quæ nul-
lo vmquam lactentium numero are-
ſiunt , ſed ſemper abundant de viſce-
ribus charitatis , vt iterum fluant .
Ioan. 7. Flumina ſiquidem fluunt de ventre
eius , ſitque in ea fons aquæ ſalientis
in vitam æternam.

33 *In epi. 114. ad quãdam Sãctimonia lem , prope finem.* I D E M inquit: Verum gaudiũ non
eſt de terra,ſed de cœlo . Ideſt non de
hac conualle plorationis , ſed de illa ,
quam fluminis impetus lætificat,ciui-
tate Dei . Et reuera illud verum & ſo-
lum eſt gaudium,quod non de creatu-
ra,ſed de creatore concipitur, & quod
cum poſſederis nemo tollet a te , cui
comparata omnis alia iucunditas,mę-
ror eſt,omnis ſuauitas dolor eſt , om-
ne dulce amarum , omne decorum fæ-
dum , omne poſtremo quodcũq; aliud
delectare poſſit moleſtum .

Gaudium malorum,quale, & quam noci- uum ſit , ſicut & eorum volu- ptas . Cap. I I.

1 *In lib. cuius titulus eſt reg. breuiores to. 2. Luc. 6. Rom. 1.* BASILIVS interrog. 31.
quærit,an in vniuerſum
ridere non liceat, & ait:
Cum Dominus eos dam
net , qui in hac vita ri-
dent, Admodum perſpi-
cuum eſt , nullum omnino locum dari
fideli in quo ridere debeat,& maxime
in tam magno numero eorum qui per
tranſgreſſionem legis , Deum inhono-
rant,& in peccatis morti ſedant, quo-
rum vicem mærere , ac gemere conue-
nit,& non gaudere.

2 *Homi. 2. ex varijs in Marcum to. 2. Leuit. 2.* CHRYSOSTOMVS inquit :
Mel in ſacrificijs numquam oblatum
legimus. Miretur aliquis,& dicat,qua
re cum oleum , cum ſimila, cum aries,
cum agnus, cum ſanguis pecudum, cũ
cetera offeruntur in ſacrificio Dei ,
mel tantum non offertur ? Denique
quod dicit , & quodcumque offertur,
ſale conditum offertur in ſacrificio,&
ſermo veſter ſit ſale conditus. Mel pe-
nitus non offertur. Et quodcumq; con
tigerit, inquit , immundum erit . Mel
ſane voluptatis indicium eſt & ſuaui-
tatis , ſemper enim voluptas mortifi-
cat , ſemper voluptas Deo non placet,
quodcumq; dulcedinem habet, in Dei
ſacrificijs non offertur . Mel quidem
ipſum, dulce cum ſit, ſenſum ſuauita-
te demulcet,ſicut & voluptas, ſicut &
libido,ſicut & laſciuiæ.

I D E M exponens verba illa Ioan. 3 *Homil. 43. in Ioannem to. 3.*
6.Operamini non cibum qui perit, ſic
habet : Qui pigritiæ deditus eſt,ven-
tri viuit, delicijs vacat, is cibum ope-
ratur qui perit. *Infra*: Quænam ſæcu-
larium quæſo voluptatum vtilitas ?
Hodie ſunt,cras elabuntur: hodie flos
pulcherrimus, cras aridus puluis: ho-
die ignis ardens , cras cinis extinctus.
Spiritalia autem , perpetuo clara flo-
ridaque, & indies ſplendidiora perma
nent . Quicquid in finem habet , non
admodum pretioſum eſt, quicquid ceſ
ſat & hodie eſt,cras definit,etiam ma-
ximum , quam viliſſimum eſt exiſti-
mandum . Non igitur quæ fugiunt &
elabuntur, ſed quæ permanent, & nũ-
quam mutantur bona proſequamur.

I D E M ait:An ignoras, quot ex de 4 *Hom. 27. in primã epiſ. Pauli ad Corinth. to. 4.*
licijs mala proueniant, riſus intempe-
ſtiuus , verba immodeſta & plena exi-
tij,ſcurrilitas, garrulitas infructuoſa,
& alia , quæ ne dicenda quidem ſunt.
Infra: Delicias amas?Ego te in delicijs
eſſe volo , ſed in veris quæ numquam
langueſcunt. Quæ igitur veræ deliciæ
ſunt ? Quæ ſemper florent ? Voca ad
prandium Chriſtum , participem re-
rum tuarum facias,vel ſuarum potius,
hoc immenſam habet voluptatem , &
ſemper florentem . Verum ſenſibilia
non huiuſmodi ſunt,ſed ſimul & appa
rent , & abolentur , & qui in delicijs
eſt,nihil melius ſe habet,quam qui in
nullis eſt delicijs, immo peius.Ille enim
tamquã in portu ſedet , hic tamquã in
fluctibus, & morborum obſidionibus,
tantum æſtum minime ferre poteſt.

5 IDEM ſic habet: In voluptate, præſtantiſſima quidem pars noſtri ſeruit, imperat autem abiectiſſima, illa excęcatur vndique, vt cęca vinciatur, hæc agat, circumagat vndique, quam conueniebat duci potius. *Infra*: Eſtque non menti ſolum, ſed ipſi etiam corpori, inimicas, & infenſa voluptas, ex forti: debile reddit, e ſolido: eneruatum, morbidum, e ſano, tenue, ex compacto: ex florente & formoſo, deforme, olidũ: ex flagranti, ex mundo & puro, impurum: ex vtili, inutile: ex recenti, vetus: ex robuſto, flaccidum: ex celeri, tardum, languens: ex recto, claudum. Per voluptatem mille mala malignus ille patrat Satan. Sic totã peſſumdedit gentem. Impinguatus enim incraſſatus, dilatatus eſt, inquit, & calcitrauit dilectus. Sodomitis, hoc, principiũ fulminum illorum fuit, quod ſignificans Ezechiel, Peccatum hoc, inquit Sodomorum fuit ſuperbia, ſaturitas cibi, abundantia potus, his deliciabantur. Hinc Paulus: Quæ in delicijs verſatur, ea viuens, mortua eſt, inquit: Quod velut ſepulchrum corpus mille malis deuinctum circumfert. Quod ſi corpus ita comparatũ ſit, anima quanto tumultu, quantis fluctibus, quibus procellis erit plena? Hinc inutilis ad omnia fit, nec dicere, nec audire, nec conſultare, nec facere neceſſariarum rerum quicquam poteſt. Velut gubernator, artem, tempeſtate ſuperante, cum naui cum nauigantibus mergitur ipſe quoque, ſic anima cum corpore in horrendum demergitur cupiditatis abyſſum. Ventrem porro ſic Deus, quemadmodum molam quandam intra nos locauit commẽſam vim ipſi tradens, & modum ſtatuens certum, quantum molere quotidie oportet. Huc ſi quid adijciatur illaboratũ relinquitur, hinc nocumentum, hinc morbi, debilitates, deformitates. Non morbidam enim ſolum, ſed & deformẽ eam, quę pulchra erat, voluptas facit. Nam ſpiritu, multitudine eorum quę ingeruntur diſtracto, hiſque digerendis occupato, quod vegetando corpori cedere debebat, totum abſumitur ſuperfluorum ſubactione. Quid enim podagras, flux* paſſim toto corpore oberrantes, morbos ceteros, qui hinc ſunt, & tragœdiam vniuerſam attinet commemorare? Nolo diſcumbentes modo voluptarios homines obſerues, cum ſurrexerunt. Vide, belluarum corpora non hominum iudicabis, capite nutant, tenduntur, conſtringuntur lecto, magno ſilentio, denique velut tempeſtate turbentur, his qui ſe liberent, opus habent, optantes ſtatum eum, in quo erant priuſquam diſtenderentur.

Homil. 39. in 1. ad Corinthios. — *Deut. 32.* — *Ezec. 16.* — *1. Tim. 5.*

6 HIERONYMVS ſic ait: Iſraelitico populo fecit Dominus, vt cupiẽtibus ægyptias carnes vſque ad nauſeam, & vomitum pręberet examina conturnicum, multoſque ſęculi reperies homines, facilius carere experta corporis voluptate, quã eos qui a pueritia libidinem neſciant. Ab alijs enim nota calcari, ab alijs ignota appeti. Illos vitare pęnitendo ſuauitatis inſidias, quas fugerunt. Hos carnis illecebras dulci titillatione corporis blandientes, dum mella putant, venena noxia reperire. Mel enim diſtillare labia meretricis, quod ad tẽpus impinguat veſcentium fauces; & poſtea felle amarius inuenitur. Vnde & in Domini ſacrificijs mel non offerunt, ceraq; contempta, quæ mellis hoſpitium eſt, oleum accẽditur in templo Dei, quod de amaritudine exprimitur oliuarum. Paſcha quoque cum amaritudinibus comedi in azymis ſinceritatis & veritatis, quas qui habuerit, in ſęculo perſecutionem ſuſtinebit.

Epiſt. 12. ad Gaudentiũ de Pacatulę infantulę educatione to. 1. — *Prou. 5.*

8 IDEM ſic ait: Multi philoſophorum reliquerunt frequentias vrbium, & hortulos ſuburbanos, vbi ager irriguus, & arborum comæ, & ſuſurrus auium, fontis ſpeculum, riuus immurmurans, & multæ oculorum auriumq; illecebrę, ne per luxum & abundantiã copiarum, animę fortitudo molleſceret, & eius pudicitia conſtupraretur. *Infra*: Sed & ipſe Plato cũ eſſet diues, vt poſſet vacare philoſophiæ, elegit Academicã villam ab vrbe procul non ſolum deſertam, ſed & peſtilentem, vt cura & aſſiduitate morborũ, libidinis impe-

Lib. 2. aduerſus Iouinianũ to. 2.

impetus frangeretur. Diſcipuliq; ſui nullam aliam ſentirent voluptatẽ, niſi earum rerum quas diſcerent. Quòd ſi quis exiſtimat, & abundantia ciborum, potionumq; ſe perfrui, & vacare poſſe ſapientiæ, hoc eſt & verſari in delicijs, & deliciarũ vitijs nõ teneri, ſeipſum decipit. Cum n. procul ab his remoti, ſæpe capiamur naturæ illecebris, & cogamur ea cupere, quorũ copiã non habemus, quanto magis ſi circumdati retibus voluptatum, eſſe nos liberos arbitremur? Senſus noſter ad eius rei trahitur appetitũ, cuius capitur voluptate; vetus quoq; ſentẽtia eſt. Difficile eſt, immo impoſſibile, delicijs, & voluptatibus affluentes, non ea cogitare quę gerimus, fruſtraq; quidam ſimulant ſalua fide, & pudicitia, & integritate mẽtis ſe abluti voluptatibus, cũ contra naturã ſit copijs volu-
1. Tim. 5. ptatũ ſine voluptate perfrui. Et Apoſtolus hoc ipſum cauens dixerit, quæ aũt in delicijs eſt vidua, viuẽs mortua eſt. Senſus corporũ quaſi equi ſunt ſine ratione currẽtes, aĩa vero in aurigę modum retinet frena currentium.

9 *Lib. 1. in c. 4. Oſea 10. 5.* IDEM explicans illa verba: Comedent & non ſaturabuntur, & fornicati ſunt, & nõ ceſſauerunt, qm̃ Dominum dereliquerunt in nõ cuſtodiẽdo, fornicatio, & vinũ, & ebrietas aufert cor, ait: Voluptas inſatiabilis eſt, & quanto magis capitur, tanto plus, vtẽtibus ſe, famem creat, vana comedentes fraude deludit, & vteros deuorantium vacuos derelinquit. Fornicati ſunt, & non ceſſauerunt. Vires in fornicatione deficiunt, & fornicandi deſiderium non quieſcit. Fornicatio & vinũ aufert cor. Sicut.n. vinum & ebrietas, eum qui biberit mentis ſuæ impotens facit, ita fornicatio ac voluptas peruertit ſenſum, animumq; debilitat, & de rationabili homine, brutũ animal efficit. Cumq; ita cor loco ſuo motum fuerit, ligna, & lapides deos putat, & adorat opera manuum ſuarum.

10 *Lib. de Noe & arca ca. 30. to. 1.* AMBROSIVS exponens verba illa Geneſis 9. in quibus Cham diſcooperuit verenda patris ſui ebrij, ait: Omnes mores peſſimi, erroribus delectantur alienis. Ridet Cham nudatum patrem videns. Omnis namq; improbus, quoniam ipſe deuius diſciplinæ eſt, aliorum lapſus non ſolum pro ſui erroris ſolatio accipit, q; conſortes inuenerit culpæ, verum etiam improbo lętatur affectu, tamquam ſua ipſe delicta correxerit. Mala mens ergo lætatur præter propoſitum, quid alicui accidiſſe ſapienti, cum vtique corporis lapſus in vitio eſſe non debeat, etiam ſi lapſus putetur.

AVGVSTINVS exponẽs illa 11
verba: Qui exaltas me de portis mortis, inquit: Exaltatur homo ab omnibus prauis cupiditatibus, quæ ſunt portæ mortis, quia per illas itur in mortem. Mors autem eſt iam ipſa lętitia in perfruendo, cum quiſq; adipiſcitur, quod perdite concupiuit; radix enim omnium malorum eſt cupiditas. Et propterea porta mortis eſt, quia mortua eſt vidua, quæ in delicijs viuit. Ad quas delicias per cupiditates tamquam per portas mortis peruenitur. *In Pſal. 9. to. 8.* *1. Tim. 6.* *1. Tim. 5.*

IDEM in vltimis verbis expli- 12
cans verba illa: Inimici autem mei viuunt, ſic habet: Bene eſt eis, gaudẽt in ſæculi felicitate, vbi ego & laboro & rugio a gemitu cordis mei. Illi sũt, de quibus dicitur in alio Pſalmo. Quorum filij ſicut nouellæ conſtabilitæ. Sed ſuperius dixerat. Quorum os locutum eſt vanitatem, filiæ eorum cõpoſitæ, circumornatæ vt ſimilitudo templi, promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud, oues fętoſæ abundantes in egreſſibus ſuis, boues eorum craſſæ, non eſt ruina macerię, neque clamor in plateis eorum. Viuant ergo inimici mei. Hęc vita eſt, hanc laudant, hanc amant, hanc malo ſuo habent. Beatum enim dixerunt populum, cui hęc ſunt. Quid autem tu, qui curam geris pro peccato tuo? Beatus populus, cuius Dominus Deus eius. *In Pſ. 37.* *Pſ. 127.* *Pſ. 143.*

IDEM exponens illa verba: Et 13
plebs tua lętabitur in te, ſic habet: Malo ſuo lætabitur in ſe, bono ſuo lætabitur in te. Quando.n. voluit habere gaudia de ſe, inuenit plãctũ in ſe. Nũc *In Pſ. 84.*

ergo

ergo quia totum gaudium noſtrum Deus eſt, qui vult ſecurus gaudere, in illo gaudeat, qui non poteſt perire. Quid enim fratres mei gaudere vultis in argento? Aut argētum perit, aut tu, & nemo ſcit quid prius, verumtamen illud conſtat, quia vtrumque periturum eſt, quid prius, incertum eſt. Nā nec homo hic poteſt manere ſemper, nec argentum hic poteſt manere ſemper. Sic aurum, ſic veſtis, ſic domus, ſic lata prædia, ſic poſtremo lux iſta. Noli ergo velle gaudere in iſtis, ſed gaude in illa luce, quæ non habet occaſum, quam non præcedit heſternus dies, nec ſequitur craſtinus.

14 *In Pſ. 94.* IDEM explicans illa verba: Venite exultemus Domino, iubilemus Deo ſalutari noſtro, inquit: Inuitat ad magnas epulas exultandi, non ſæculo, ſed Domino. Niſi enim eſſet in hoc ſæculo exultatio mala, quæ diſtinguenda eſt ab exultatione bona, ſufficeret dicere, venite exultemus. Sed breuiter diſtinxit. Quid eſt bene exultare? Domino exultare. Ergo exultatio mala, eſt exultare ſæculo, exultatio bona, eſt exultare Deo. Pie debes Domino exultare, ſi vis ſecurus mundo inſultare. Quid eſt autem venite? Vnde vocat vt veniant, cum quibus vult exultare Domino, niſi quia longe ſunt, vt veniēdo propinquent, propinquando accedant, accedendo exultent? *Infra:* Ergo quibuſdam longe poſitis & male viuentibus, pſalmus iſte dicit: Venite exultemus Domino. Quo itis, quo receditis, quo diſceditis, quo fugitis, exultando mūdo? Venite exultem⁹ Domino. Quo itis exultare, vbi deficitis? Venite exultemus in illo, a quo facti ſumus. Venite exultemus Domino, iubilemus Deo ſalutari noſtro. Quid eſt iubilare? Gaudium verbis non poſſe explicare; & tamen voce teſtari quod corde conceptum eſt, & verbis explicari non poteſt, hoc eſt iubilare. Iubilandumque eſt, quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus ſuper omnes Deos &c.

15 IDEM inquit: Vnde ineſt tibi tanta lætitia? Numquid iam diabolū viciſti? Numquid iam inferni pœnas euaſiſti? Numquid iam de exilio ad patriam veniſti? Numquid iam de tua electione ſecuritatem accepiſti? An forte in obliuionem venit, quod Dominus dixit: Mundus gaudebit, vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. An forte memoria exceſſit, quod idem alibi dicit: Væ vobis qui nunc ridetis, quia plorabitis & flebitis. Quod quidem per Salomonem dicitur: Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Et e contra per Euangelium, Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Quia ergo neſcit homo, an odio vel amore dignus ſit, ſed omnia in futurum reſeruantur incerta, comprime inanem lætitiam, qui needum euaſiſti pœnalem ærumnam. Nonne apud omnes inſanus iudicatur is, qui tenebris recluſus carceris, gaudere conatur? *Lib. de conflictu vitiorum & virtutum 10. 9.* *Ioan. 16.* *Luc. 6.* *Prou. 14.* *Matt. 5.* *Eccl. 9.*

IDEM ſic habet: Anima ſancta, riſum, luctum commutat, & gaudium in mœrorem commutat, cui mundus carcer, cœlumque, habitatio eſt, cui exultatio de præſentibus nulla eſt, quia in illo tantum gaudere appetit, qui ſuper omnes eſt. Vnde in ſancto Cantico cum diceret Virgo glorioſa, Magnificat anima ea, & exultauit ſpiritus meus, ſignanter addidit, in Deo ſalutari meo. Ac ſi diceret, Anima mea, quæ magnificat Dominum, non in quolibet alio, ſed in illo tantum exultat, quem amando ſignificat. Nouerat enim eſſe aliam vituperabilem exultationem, qua mundus gaudere dicitur, tendens ad luctum, & de quibus Salomon ait: Lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. Hinc & Apoſtolus non quodlibet gaudium in ſanctorum cordibus eſſe deſcribit, ſed in Spiritu ſancto. Hinc Dauid cum diceret, gaudete iuſti, ſubiunxit in Domino. Hinc cum Domino diceret, Gaudebunt labia mea dū cantauero, addidit, tibi. Hac enim exultatione, nullus eorū gaudet quiſquis de præſentibus tantum exultat, æter- 16 *Serm. 35. de ſanctis, qui eſt ſecundus de Aſſumpt. B. Mariæ 10. 10.* *Prou. 2.* *Phil. 4.* *Pſal. 32. & 70.*

æterniſq; bonis intereſſe nō concupiſcit, cum exilium patria eſſe creditur, & mors vita æſtimatur, cui Deus venter eſt. *Infra:* Ingemiſce ergo o ſancta anima, quæcumque in Domino exultas, & quoties te ab hac exultatione abſtractā videris eſſe, dicito: Ne proijcias me Domine a facie tua, & ſpiritū ſanctum tuum ne auferas a me, redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. (*Pſal. 50.*) Et hic attentius intuere, quam exultationem petierit. Quod enim Hebraice Ieſus, hoc Latine ſalutaris dicitur. Quæ enim hæc lætitia eſt Ieſu? Contemplatio eius, qualis venturus eſt in gloria ſua? Chriſtus enim Ieſus fleuit, ſed numquam eū riſiſſe memoratur. Hinc plane, hinc in ſpe gaudent omnes electi, cum cœperint aduerſitatibus mundi fatigari, & nullis eius proſperitatibus fallaciter decipi.

17 *Lib. 15. moral. cap. 2. nu. 2.*
GREGORIVS explicans illa verba Iob cap. 20. Hoc ſcio a principio, ex quo poſitus eſt homo ſuper terram, quòd laus impiorum breuis ſit, & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti, ſic habet: Hypocrita gaudet in prima ſeſſione, hilareſcit in primo recubitu, inflatur in prima ſalutatione, eleuatur in reuerenti voce obſequentium, tumet in famulatu ſubditorum. Sed hoc eorum gaudium, æternitati comparatum quid erit, quando irruēte mortis articulo, ita conſumitur, ac ſi omnino non fuerit? Cuius nimirum gaudij lætitia pertranſijt, & pœna permanet. Bene autem dicitur: Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti. In puncto enim, ſtylus mox vt ponitur, leuatur, nec mora vlla agitur, vt per exprimendam lineam trahatur. Itaq; gaudium hypocritæ ad ſimilitudinem puncti eſt, quia apparet ad momentū, ſed diſparet in perpetuum, & ſicut ſtylus in puncto dum ponitur, leuatur, ſic hypocrita præſentis vitæ gaudia dum tangit, amittit.

18 *Lib. 20. moral. cap. 16. Prou. 2.*
IDEM exponens verba illa Iob capite 30. Qui inter huiuſcemodi lætabantur, & eſſe ſub ſentibus delicias computabant, inquit: Reprobi lętātur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis, & lachrymarum cauſas tripudiantes peragunt. Inter huiuſcemodi lætantur, quia nimirum attendunt tranſitoria, quæ percipiunt, & intueri negligunt permanentia bona quæ perdunt. Cumque amore temporalium flagrant, veram lætitiā volentes ignorant, quam ſi ſtudioſe cognoſcere quærerent, quàm flenda ſint gaudia quæ appetunt, viderent, ſed dum meliora ſcire contemnunt, ſola ſibi velut ſumma eligunt, quæ viſibiliter oculis fugaci ſeductione blandiūtur. Viſibilia ſequentes cor figunt, & tanto extrinſecus gaudent, quanto recordationem ſui, intrinſecus nō habent. *Infra:* Et eſſe ſub ſentibus delicias computabant, quia peccatorum delectationibus preſſi, ex affectu vitæ pręſentis, quàm ſint aſpera, quæ patiuntur, ignorant. Lętantur itaq; ſub ſentibus, quia rebus quidem temporalibus gaudent; ſed tamen dum diſpenſare ſine tribulatione eadem temporalia non valent, ea cura punguntur miſeri, qua premuntur. Manent ſub ſentibus, & has ipſorum delicias æſtimant, quia & dura quidem ex præſentis vitę amore tolerant; & tamen affectu nimiæ cupiditatis obligati, laborem eiuſdem tolerantię, voluptatem putant. Vnde Hieremias totius in ſe humanæ conuerſationis ſpeciem ſumens, per lamentum queritur dicens. Inebriauit me abſynthio. Abſynthio inebriatur, quia & hoc quod ſumpſit amarum eſt, & tamen non intelligit eandem amaritudinem, qua repletur. Mundi gloriam ſitiens, dum multas pro ea tribulationes reperit, amarum eſt quod bibit, ſed quia hoc nimis inhianter ſumpſit, eiuſdem amaritudinis malum diſcernere iam præ ipſa ebrietate non ſufficit.

IDEM explicans verba illa: Lętamini in Domino, & exultate iuſti, 19 *Expoſit. in 1. Pſal. Pœniten. nu. 2.*
inquit: Non eſt gaudere impijs, dicit Dominus, quia qui terrenarum rerū amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Et quanto quis ad temporalia acriori cura exarſerit, tāto magis ab æter-

enim & inde, ſicut & filij Iſrael. Profecti ſunt, inquit, de amaritudine, & venerunt in Elim. Elim eſt vbi ſunt duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta duæ arbores palmarum. Vides poſt amaritudines, poſt aſperitates tẽtationum, q̃ te amena ſuſcipiunt loca. Non veniſſes ad dulcedinem fontium, niſi prius quę triſtia fuerũt, & aſpera ſuperaſſeſ. Non quo iã finis ſit in his, itineris, & perfectio cunctorũ, ſed diſpenſator animarũ Deus, in ipſo itinere interſerit laboribus etiã quędam refrigeria, quibus refota anima & reparata, promptior redeat ad reliquos labores.

2 *Hom. 20. in c. 15. Ioſue.* IDEM explicans quod Axa filia Caleph poſtulauit a patre ſuo, irriguũ ſuperius, & irriguum inferius, inquit: Accepit Axa irriguum ſuperius, & inferius. Quod euidentius Apoſtolus dicit: Promiſſionem habens vitæ quæ nunc eſt, & futuræ. Et vt Saluator repromittit ijs qui verbi ſui perfectionem ſequuntur, quia accipiant centuplum in præſenti ſæculo, in futuro autem vitam æternam conſequantur. *Matt. 19.* Hoc eſt ergo accepiſſe in benedictione irriguum ſuperius & inferius.

3 *Hom. 4. in 15. Ezech. 10. 2.* IDEM explicans illa verba: Filij hominis, terra cũ peccauerit mihi, extendã manum meam ſuper eã, etſi fuerint tres viri iſti Noe, Daniel, & Iob ipſi iuſtitia ſua liberabũt animas ſuas, inquit: Oboritur quæſtio, quare cum tanti ſint iuſti, nunc tantũmodo tres nominantur, Noe, Daniel, & Iob. Audiui quondã a quodam Hebræo hunc locum exponente, atq; dicente. Ideo hos nominatos, quia vnuſquiſq; eorũ tria tempora viderit, lætum, triſte, & rurſum lætum. Vide Noe ante diluuium, conſidera mundũ integrum, & eundem poſt Noe in totius orbis naufragio ſolum cũ filijs ſuis, & animalibus in arca ſeruatum. Conſidera quomodo poſt diluuium egreſſus ſit, & plãtauerit vineam, quodammodo ſecundi rurſus orbis creator exiſtens. Daniel ante captiuitatem, in patrię floruit nobilitate, & deinceps in Babylonem tranſlatus, eunuchus effectus eſt, vidit & reuerſionem in Hieruſalem, qa poſt ſeptuaginta annos inuenitur deprecans Deum, vt completo iam tempore captiuitatis rurſum ingrediatur Hieruſalem. Habuit ergo tria tempora, ante captiuitatem, in captiuitate, & poſt captiuitatem. Talis iuſtus eſt. Iob fuit locuples, deinde accepit poteſtatem diabolus aduerſus eum ad vltimam deductus egeſtatem, & filiorum orbitatem. Ecce duo tempora. Poſt hæc apparet ei Dominus, & loquitur ei de nube, & factæ ſunt ei oues quattuordecim millia &c. & naſcuntur ei filij & filiæ. Tria vident iuſti tempora, præſens, lætum, teſtimonio bonę conſcientiæ, aliud terribile, in iudicio, & tertium lætum futurum poſt reſurrectionem mortuorum, in beatitudine.

HIERONYMVS exponens illa verba: Longitudo dierum in dextera eius, & in ſiniſtra illius diuitiæ & gloria, inquit: Viſione ſuæ diuinitatis electos in perpetua luce condonat, & eoſdem in præſenti vita incarnationis ſuæ ſacramentis & chariſmatibus, illuſtrat ac roborat. Dat eis qui ob ſapientiam comparandam ſua omnia vendunt, centuplum in hoc tempore, & in ſæculo venturo, vitam æternam. *Infra:* Lignum vitæ eſt his qui apprehenderint eam, & qui tenuerit eã beatus. Sicut in medio Paradiſi lignum vitæ Moyſes eſſe teſtatur, ita per ſapientiam Dei, videlicet Chriſtum, viuificatur Eccleſia, cuius & nunc ſacramentis carnis & ſanguinis, pignus vitę accipit, & in futuro, pręſenti beatificatur aſpectu. 4 *Lib. 1. in c. 3. Prouerb. 10. 7.* *Prou. 3.*

IDEM exponens verba illa: Sicut lætantiũ õium habitatio in te, ſic habet: Propheta loquitur ad Eccleſiã, & dicit ei: Sicut lętantium omniũ habitatio eſt in te. Quare non dixit lætantium omnium habitatio in te, ſed dixit, ſicut lætantium omnium. Dicitur in alio Pſalmo: In cõuertendo Dominus captiuitatẽ Sion facti ſumus, ſicut cõſolati, & nõ dixit conſolati. Sic & in iſto loco dicit, ſicut lætantium 5 *In Pſ. 86. 10. 8.* *Pſ. 125.*

omnium

omnium habitatio eſt in te. Hoc totũ quare dicit? Quoniam in præſenti ſęculo quamuis aliquis ſanctus ſit, quã uis renunciet ſæculo, non habet perſe ctam victoriam. Denique dicitur in Euangelio, Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur, Beati qui flent, quoniam ipſi ridebunt, manifeſtũ eſt, quoniam in præſenti ſæculo nõ eſt cer ta lætitia, ergo lætitia noſtra quaſi lætitia eſt.

Matt. 5.

6 *Lib. 1. in c. 1. epiſt. Pauli ad Ephe. n. 6.*

IDEM explicans illa verba Apoſtoli: Signati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hereditatis noſtræ, inquit: Quicumque ſpiritum ſanctum repromiſſionis acceperit, ſimul conſequetur, & arrabonem hereditatis. Arrabo enim, futuræ emptioni quaſi quoddam teſtimonium & obligamentum datur; hæreditas autem vita perpetua eſt. Et quomodo ex arrabone æſtimatur qualis emptio futura ſit, & quę poſſeſſio, verbi gratia ex decem ſolidis, centum ſolidorum villa, & ex centum ſolidis, mille ſolidorum poſſeſſio, ita ex varietate arrabonis, hereditatis quoque poſtea ſecuturæ magnitudo cognoſcitur. Quamuis autem ſanctus ſit aliquis atq; perfectus, & omnium iudicio, beatitudine dignus putetur, tamen ad futuram hereditatem, nunc arrabonem eſt ſpiritus conſecutus. Si autem arrabo tantus, quanta erit ipſa poſſeſſio? Quomodo autem arrabo qui nobis tribuitur, non eſt extra nos, ſed intra nos eſt, ſic & ipſa hereditas, hoc eſt regnum Dei quod intra nos eſt, in nobis verſatur intrinſecus. Iſte autem ſpiritus repromiſſionis ſanctus qui eſt arrabo hereditatis noſtræ, idcirco nunc ſanctis datur, vt redimantur, & copulẽtur in Deo in laudem gloriæ ipſius.

7 *In Pſ. 41. n. 8.*

AVGVSTINVS explicans illa verba: Tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſq; ad domũ Dei, in voce exultationis, & confeſſionis ſonus epulantis, ſic habet: Percepit quã dam dulcedinem, ſequendo interiorẽ neſcio quam, & occultam voluptatẽ tamquam de domo Dei, ſonaret ſuauiter aliquod organum. Et cum ille ambularet in tabernaculo, audito quodam interiorę ſono, ductus dulcedine, ſequens quod ſonabat, abſtrahens ſe ab omni ſtrepitu carnis & ſanguinis, peruenit vſque ad domum Dei. Nam viam ſuam, & ductum ſuum ipſe commemorat ſic, quaſi diceremus ei, miraris tabernaculum in hac terra, quomodo peruenisti ad ſecretũ domus Dei? In voce, inquit, exultationis & confeſſionis ſoni feſtiuitatem celebrantis. Feſta cum hic homines celebrant ſuæ luxurię, conſuetudinem habent cõſtituere organa ante domos ſuas, aut ponere ſymphoniam, vel quę cumque muſica ad luxuriam ſeruientia, & illicientia, & vbi audita fuerint hæc, quid dicimus qui trãſimus? Quid hic agitur? Et reſpondetur nobis aliqua eſſe feſta. Natalitia, inquit, celebrant, nuptiæ hic ſunt, vt non videantur inepta illa cantica, ſed excuſetur feſtiuitate lętitia. In domo Dei, feſtiuitas ſempiterna eſt. Non enim ibi aliquid celebratur, & tranſit. Feſtum ſempiternum, chorus Angelorum, vultus pręſens Dei, lętitia ſine defectu. Et dies illis feſtus ita eſt, vt nec aperiatur initio, nec fine claudatur. De illa ęterna & perpetua feſtiuitate, ſonat neſcio quid canorum & dulce auribus cordis, ſed ſi non perſtrepat mundus. Ambulanti in hoc tabernaculo admirabili Dei, & miracula Dei in redemptionem fidelium conſiderant, mulcet aurẽ ſonus feſtiuitatis illius, & rapit ceruum ad fontes aquarum. Sed quia fratres quamdiu ſumus in corpore hoc, peregrinamur a Domino, & corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantẽ, etſi vtcumque nebulis fugatis ambulando per deſiderium, ad hunc ſonum peruenerimus interdum, vt aliquid de illa domo Dei nitendo capiamus, onere tamen quodam infirmitatis noſtræ ad conſueta recidimus, & ad ſolita iſta dilabimur. Et quomodo ibi inueneramus vnde gauderemus, ſic hic non deerit, quod gemamus. Etenim ceruus iſte manducans die ac no- 8

cte

ſtè lachrymas ſuas, raptus deſiderio ad fontes aquarum, interiorem ſcilicet dulcedinem Dei, effundens ſuper ſe animam ſuam, vt tangeret quod eſt ſuper animam ſuam, ambulans in locum tabernaculi admirabilis vſq; ad domum Dei, & ductus interioris & intelligibilis ſoni iucunditate, vt omnia exteriora contemneret, & in interiora raperetur; adhuc tamen homo eſt, adhuc hic gemit, adhuc carnem fragilem portat, adhuc inter ſcandala huius mundi periclitatur. Quare, inquit, triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Ecce iam quadam interiori dulcedine lætati ſumus. Ecce acie mentis aliquid incommutabile, & ſi per ſtrictim & raptim perſpicere potuimus. Quare adhuc conturbas me, quare adhuc triſtis es? Et quaſi reſponderet illi anima eius in ſilētio, quare conturbo te, niſi quia nondum ſum ibi, vbi eſt dulce quo ſic rapta ſum quaſi per tranſitum? Numquid iam bibo de fonte illo nihil metuens? Iam nullum ſcandalum pertimeſco, iam de cupiditatibus omnibus tamquam edomitis victiſq;, ſecura ſum? Nonne aduerſus me diabolus vigilat hoſtis meus? Nonne laqueos mihi quotidie deceptionis intendit? Non vis vt conturbem te poſita in ſæculo, & peregrina adhuc a domo Dei mei? Sed ſpera in Dominum, reſpondet conturbanti ſe animę ſuæ, interim habita in ſpe, ſalutare vultus mei, Deus meus.

9 *In Pſ. 67.* IDEM explicans verba illa: Iuſti epulentur (vel iucūdentur) & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia, ait: Hoc fiet cum audient iuſti, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum. Iucundentur ergo qui laborauerunt, & exultent in conſpectu Dei. Delectentur in lætitia, non iam exultantes cum tremore, ſicut in hoc ſæculo quamdiu tentatio eſt vita humana ſuper terram. *Infra*: Exultate in conſpectu eius, non in conſpectu hominum, ſed in conſpectu Dei. Spe gaudentes, in tribulatione patientes. *Rom. 12.* Currus Dei decē millibus multiplex millia lætantium. Spe enim ſunt gaudentes, donec perducantur in finem, quem nunc expectant. Mirifice autem cum dixiſſet, millia lætantium continuo ſubiecit, Dominus in illis, ne miremur quòd lætentur, Dominus in illis, ideo etſi ſunt quaſi triſtes, ſemper tamen gaudentes, nec iam ipſo fine, quo nondum venerunt, ſed ſpe ſunt gaudentes, quoniam Dominus in illis. *1. Cor. 6.*

10 *Enarrat. in Pſal. 74.* IDEM inquit: Tota vita humana ſuper terram, ſicut ſcriptum eſt: Tentatio eſt, nec quaſi proſpera eligēda eſt, & ſola aduerſa deuitanda, ſed vtraque cauenda eſt, illa ne corrumpat, iſta ne frangat, vt vnicuiq; hominum in quocumque ſtatu rerū in hac vita egerit, nō ſit refugium niſi Deus, nec vllum gaudium, niſi in promiſſis eius. Vita enim hæc, qualibet redundans felicitate, multos fallit, Deus neminem. Quia ergo omni homini conuerſo ad Deum, mutatur delectatio, mutantur deliciæ, non enim ſubtrahuntur, ſed mutantur. Omnes autem deliciæ noſtræ in hac vita nondū ſunt in re, ſed ipſa ſpes tam certa eſt, vt omnibus huius ſæculi delicijs præponenda ſit, ſicut ſcriptum eſt: Delectare in Domino. Et ne putares te iam habere quod promittit, ſubiecit ſtatim: Et dabit tibi petitiones cordis tui. Si ergo nondum habes petitiones cordis tui, vnde delectaris in Domino, niſi quia tenes certū promiſſorem, qui ſe effecit promittendo debitorem? *Pſal. 36.*

11 *In Pſ. 127.* IDEM ſic habet: Sæculi homines infeliciter felices ſunt, martyres autem feliciter infelices. Erant enim ad tempus infelices, ſed in æternum felices. Et in eo ipſo quod erant ad tempus infelices, putabantur magis infelices, quam erant. Quid enim dicit Apoſtolus? Quaſi triſtes, ſemper autē gaudentes. Quare ſemper? Et hic & ibi prorſus. Hic enim vnde gaudemus? de ſpe. Ibi vnde gaudemus? de re. Magnum gaudium habet ſpes gaudentis. *Infra*: Labores manuum tuarum māducabis. Quaſi peruerſe videtur dicere, nō intelligentibus. Debuit enim dicere:

dicere: Fructum laborum tuorum mā
ducabis. Multi enim manducant fru-
ctum laborum ſuorum. Laborant in
vinea, ipſum laborem non manducāt,
ſed quod de labore ipſorum naſcitur
hic manducant. Laborant circa arbo-
res pomiferas, quis manducet labo-
res? Nemo inquam, ſed quod illæ ar-
bores attulerint, fructus laboris & ip-
ſe iucūdat agricolam. Quid ſibi vult,
labores fructuum tuorum māducabis?
Modo labores habemus, fructus poſtea
erit, ſed quia & ipſi labores non ſunt
ſine gaudio propter ſpem, de qua pau-
Rom. 12. lo ante diximus, ſpe gaudentes, in tri-
bulatione patientes, modo nos ipſi la-
bores noſtri iucūdant, & lætos nos fa-
ciunt de ſpe. Si ergo labor noſter po-
tuit manducari, & potuit iucundare,
māducatus fructus ipſius laboris, qua
Pſ. 126. lis erit? Manducabant labores ſuos,
qui euntes ibant & flebant mittentes
ſemina ſua, quanto iucundius mandu-
cabunt fructus laborū, qui veniētes ve
nient cū exultatione portantes mani-
pulos ſuos? Et vt noueritis fratres qa
māducatur labor iſte, in ſupiore Pſal-
12 mo audiſtis dictum ſuperbis: Surgite
poſtqua ſederitis, qui manducatis pa-
nem doloris. Iſte eſt labor fructuum,
panis doloris. Niſi.n. manducaretur,
non diceretur panis. Niſi aūt haberet
aliquā ſuauitate panis iſte, nemo illū
māducaret cū tanta ſuauitate. Plorat
in gemitu qui orat. Dulciores ſunt la
chrymæ orātium, quā gaudia theatro
rum. Et audi flammā deſiderij, qua mā
ducatur ipſe panis, de quibus dicit:
Qui manducatis panē doloris. Alio lo
co dicit amans iſte, cuius vocē in Pſal
Pſal. 41. mo plerumq; agnoſcimus. Factæ ſunt
mihi lachrymæ meę panes die ac no-
cte. Vnde factæ ſunt lachrymæ panes?
Dum dr̄ mihi quotidie, vbi eſt Deus
tuus. Dulces ſunt & ipſę lachrymæ, &
pro cibo tibi erunt, qa factus eſt & ip
ſe tibi panis die ac nocte dū dicūt tibi
Apoc. 21. pagani, vbi eſt Deus tuus. Sed veniet
Deus tuus, de quo dicitur, vbi eſt, &
abſterget lachrymas tuas, & ipſe pro
pane lachrymarū ſuccedet, & te i ęter-
num ſaginabit Verbo Dei, quo paſcun

tur angeli. Interim modo labores fru-
ctuum, manducas poſtea fructus labo-
ris. Labores fructuum tuorum mādu-
cabis, beatus es, & bene tibi erit. Bea-
tus es, de præſenti eſt, bene tibi erit,
de futuro eſt. Cum manducas labores
fructuū tuorum, beatus es, cū perue-
neris ad fructū laborū tuorū, bene tibi
erit. Quid dixit? Nam ſi bene tibi erit,
vtiq; beatus eris, et ſi beatus eris, bene
vtique tibi erit. Sed intereſt inter ſpē
& rem. Si ſpes tam dulcis eſt, quanto
res dulcior erit?

IDEM explicans illa verba: Exul 13
tabunt ſancti in gloria, lętabuntur in In Pſ. 149.
cubilibus ſuis, ſic habet: Sancti læta-
buntur, non in theatris, non in amphi-
theatris, non in circis, nō in nugis, nō
foris, ſed in cubilibus ſuis, in cordibus
ſuis. Audi Apoſtolum exultantem in
cubili ſuo. Nam gloria noſtra hæc eſt, 2. Cor. 1.
teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Rur
ſus timendum eſt, ne quiſquā apud ſe-
metipſum ſit ſibi placens, & quaſi ſu-
perbus de conſcientia ſua glorietur.
Debet.n. quiſq; cum tremore exulta-
re, quia donum Dei eſt vnde exultat,
non meritum ſuum. Vnde ſubdit. Exul Pſal. 2.
tationes Dei in faucibus eorum. Sic læ
tabuntur in cubilibus ſuis, vt non ſibi
tribuant quod boni ſunt, ſed illū lau-
dent, a quo acceperunt quod ſunt.

IDEM ſic habet: Domine quod 14
ſignum aduentus tui? Numquid huius Lib. de ſca-
conſolationis & lætitiæ teſtes & nun la Paradiſi
cij ſunt ſuſpiria & lachrymæ? Si ita to. 9.
eſt, nulla eſt antiphraſis iſta, & ſignifi-
catio inuſitata. Quæ.n. conuentio con
ſolationis ad ſuſpiria, lætitię ad la-
chrymas? Si tñ iſtę dicendæ ſunt la-
chrymæ, & non potius roris interio-
ris ſuperinfuſi ſupereffluens abūdan-
tia, & interioris ablutionis indicium.
Agnoſce o anima ſponſum tuum, am-
plectere deſideratum. Nunc torrente
te voluptatis inebria, ſuge ab vbere
cōſolationis eius lac & mel. Hæc ſunt
mūda munuſcula, & ſolatia quę dedit
tibi ſpōſus tuus, gemitus.ſ. & lachrymę.
Adducit tibi potum his lachrymis, in
mēſura. Hę lachrymæ ſunt tibi panes
die ac nocte. Panes vtiq; confirmantes

cor ho-

cor hominis, & dulciores ſuper mel & fauum. O Domine ſi adeo ſunt dulces iſtæ lachrymæ, quæ ex memoria & deſiderio tui excitantur, quā dulce erit gaudiū quod ex manifeſta tui viſione capietur? Si adeo dulce eſt flere pro te, quā dulce erit gaudere de te? Sed vellē hic fieri nō duo aut tria tabernacula, ſed vnū in quo eſſemus ſimul, &
Gen. 32. delectaremur ſimul cū ſponſo. Sed ipſe dicit: Dimitte me iam. n. aſcendit aurora, iam lumen gratiæ & viſitationem quā deſiderabas, accepiſti. Data ergo benedictione, pauliſper ſecedit ſpon-
15 ſus diu deſideratus cito elapſus. Subtrahit ſe a dulcedine cōtemplationis; manet tñ præſens quantum ad gubernationē, quantum ad vnionem. De acceſſu & receſſu lucrum acquiris, tibi venit, tibi & recedit. Venit ad cōſolationē, recedit ad cautelam, ne magnitudo cōſolationis extollat te, ne ſi ſēper apud te ſit ſponſus, incipias contemnere ſodales. Recedit ergo ne forte nimis aſſiduus contēnatur, & abſens magis deſideretur, deſideratus, auidi⁹ quæratur, diu q̄ſitus tandē gratius inueniatur. Præterea quæ eſt præſens vi-
1. Cor. 13. ta? Quæ, reſpectu futuræ gloriæ quæ reuelabitur in nobis, ænigmatica eſt,
Heb. 13. quā nunc ex parte cognoſcimus, nam hic ciuitatē manentē nō habemus, ſed futurā inquirimus. Ne ergo exiliū deputemus pro patria, arrham pro pretij ſumma, venit ſponſus, & recedit viciſſim, nunc conſolationē afferēs, nunc vniuerſum ſtratū noſtrū in infirmitate cōmutans. Pauliſper nos permittit guſtare q̄ ſuauis eſt, & antequā plene ſentiamus, ſe ſubtrahit; & ita quaſi alis expanſis ſupra nos volitans prouocat nos ad volandū, quaſi dicat. Ecce parū guſtaſtis, ſum dulcis, ſed ſi vultis plene ſaturari hac dulcedine, currite poſt me in odorē vnguentorū meorum, habentes ſurſum corda, vbi ego ſum in dextera Dei Patris, vbi videbitis me facie ad faciē, vbi plene gaudebitis, & gaudiū veſtrum nemo tollet a vobis.

16 *In lib. ſententiarum* BERNARDVS ſic habet: Deus dicitur ambulare ſuper pennas vētorum, cū electi eius dulcedinem vel te-
nuiter attingunt, volat cum de incir- *Pſ. 113.*
cumſcripta eius ſubſtantia nihil percipiunt. *Infra*: Contemplatio dr̄ cibus in hac vita, vbi in ſudore veſcimur pane noſtro, potus in futura, vbi libere & ſine dolore ſumitur; ebrietas in vltimo, cū anima recepto corpore cōgaudebit. Vnde dicitur: Comedite amici & bibite, & inebriamini chariſſimi. *Infra*: Deus nouit figmentum noſtrum vtiq; laboris impatiens, dilationē non ſuſtinens, fragile ad vtrumq;. Pie ergo prouidit vt haberet pietas promiſſionem vitæ quæ nunc eſt & futuræ. Mel habet ſub lingua, ſupra linguam autē ineffabilia quæ nō licet homini loqui.
Infra: Opto magis guſtare & videre *Pſal. 33.*
qm̄ ſuauis eſt Dominus. Hoc. n. nō fruſtra ipſe qui monet, ſtuduerat experiri dicens: Quàm dulcia faucibus meis *Pſ. 118.*
eloquia tua. Et rurſum: Quàm magna *Pſal. 30.*
multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te. Vbi
putas abſconditur? Sub lingua ſua. *Cant. 4.*
Licet. n. in promiſſione vitæ quæ nunc eſt, dulcedo, & multitudo dulcedinis, & magna quoq; & quā magna ſit multitudo; perfectio tñ non niſi in promiſſione futuræ. Perfeciſti, inquit, his *Pſal. 30.*
qui ſperant in te, in conſpectu filiorū hominum. Nec ſane in abſcondito cōſummatio illa, ſed in conſpectu filiorū hominum erit. Perfeciſſe autem dicit iam, & non perfecturum, ſicut Paulus *Rom. 8.*
ait: Spe, ſalui facti ſumus.

IDEM exponens illa verba: Tra- 17
he me poſt te, in odorē vnguentorum *Ser. 21. in*
tuorū curremus, inquit: Sic autem qñ *Cantica.*
adeſt gratia, delectare in ea, vt non te exiſtimes donum Dei iure hereditario poſſidere, ita videlicet ſecurus de eo quaſi nūquam perdere poſſis, ne ſubito cū forte retraxerit manū, & ſubtraxerit donum, tu animo concidas, & triſtior quàm oportet fias. Denique ne dixeris: In abundantia tua non mouebor in æternum, ne etiam illud quod ſequitur dicere cum gemitu cogaris. Auertiſti faciē tuam a me, & fa- *Pſal. 29.*
ctus ſum conturbatus. Curabis potius *Eccl. 11.*
ſi ſapis, in die malorum non immemor eſſe bonorum, & in die bonorum, non

immemor eſſe malorum. Ergo in die
virtutis tuæ, noli eſſe ſecurus, ſed cla-
ma ad Deum cum Propheta, & dic:
Pſal. 70. Cum defecerit virtus mea, ne derelin-
quas me; vt ſic ſimilis ſis illi, de quo
Iac. 1. dicitur: Apud quem non eſt tranſmu
tatio, nec viciſſitudinis obumbratio,
vt nec in aduerſis ſis timidus, nec in
proſperis diſſolutus, ſed dicas, Trahe
me poſt te, in odorem vnguentorum
tuorum curremus.

18 *Ser. 37. in Cantica.* IDEM ſic habet: De iuſtis dici-
tur, Euntes ibant & flebant mittentes
ſemina ſua; venientes autem venient
cum exultatione portantes manipulos
ſuos. At iſtud cum exultatione porta
re manipulos in reſurrectione inquis,
in nouiſſimo die, & eſt nimis lóga ex-
pectatio. Noli animo frangi, noli deſi-
cere a puſillanimitate ſpiritus, habes
interim de primitijs ſpiritus, quod ad
præſens in exultatione metas. Semina
te, ait, vobis iuſtitiam, metite ſpem vi
tæ. Non te modo mittit ad diem no-
uiſſimum, quando res iam erit in re,
& nó in ſpe, ſed de præſenti loquitur.
Proſus magna lætitia & exultatio
multa nimis cum vita venerit. Sed nū
quid tantæ lætitiæ, ſpes erit ſine lę-
Rom. 12. titia? Spe gaudentes, ait Apoſtolus: Et
Pſ. 121. Dauid non lætaturum, ſed lætatum ſe
dixit, ꝙ in domum Domini ſe ſpera-
ret iturum. Nondum vitam tenebat,
ſed ſpem profecto vitę meſſuerat, atq;
in ſemetipſo experiebatur veritatem
ſcripturæ perhibentis, quia nó modo
remuneratio, ſed ipſa quoq; expecta-
19 tio iuſtorū, lętitia. Hanc parit in ani-
mo illius qui ſibi ad iuſtitiam ſemina
uit, præſumpta indulgentia delictorū.
Quiſquis itaq; veſtrum poſt illa ama-
ra & lachrymoſa conuerſationis ſuæ
primordia, reſpiraſſe in ſpem, atq; in
quoddam ſerenum ſupernæ conſola-
tionis, pennis gratiæ ſubleuatum, ſe
euolaſſe lætatur, is profecto iam me-
tit, ſuarum recipiens fructū tempora-
neum lachrymarū, & ipſe audiuit vo-
cem dicentem: Date ei de fructu ma-
nuum ſuarum. Hic enim guſtauit, & vi
Prou. 31. dit qm̄ ſuauis eſt Dominus. Quam dul
cem & ſuauem te ſenſit Domine Ieſu,
cui a te nó modo peccata donata ſunt,
ſed & munus ſanctitatis indultū eſt,
neque id ſolum, ſed addita inſuper ad
cumulum bonorum, vitæ æternæ pro-
miſſio? Felix qui tantum iam meſſuit,
habens interim quidem fructum ſuū
in ſanctificationem, finem vero vitam
æternam. Merito qui ſe inuento fle-
uit, gauiſus eſt viſo Domino, ad cuius
vtiq; miſerationis intuitum, tantos iā
leuauit manipulos, remiſſionem, ſan-
ctificationem, ſpem vitæ.

IDEM exponens verba illa: Qui 20
reliquerit patrem &c. centuplum acci *Serm. in c.*
piet, & vitā æternam &c. inquit: Qua *19. Matth.*
ratione accipit centuplū, qui nihil ſi- *Ecce nos re*
bi relinquit ex oībus? Hoc eſt quod di *liquimus*
xerat, Tollite iugum meū ſuper vos, *omnia.*
& inuenietis requiem animabus ve- *Matt. 11.*
ſtris. Mira nouitas, ſed eius, qui noua
omnia facit. Iugum tollens, inuenit re
quiem, relinquens omnia, centuplum
habet. Nouerat ille homo ſecundum
cor Dei, qui dicebat. Numquid adhæ- *Pſal. 93.*
ret tibi ſedes iniquitatis, qui fingis la
borem in pręcepto? An nó fictus in prę
cepto labor, onus leue, ſuaue iugum,
crux iniuncta? Huius.n. rei ſacramentū
eſt, quod in dedicatione eccleſiarum
depictas in pariete cruces, oleo ſancto
Pontifex linit. Sic & olim quidem A-
brahæ dictum eſt. Tolle filium tuum, *Gen. 21.*
quem diligis Iſaac, & offeres mihi eū
in holocauſtum. Labor fictus eſt in
præcepto. Oblatus ſiquidem Iſaac,
ſanctificatus eſt, non mactatus. Et tu
igitur ſi vocem Domini audieris in-
tus in animo, & dicatur tibi, & offeras
Iſaac, tuū quodcumq; eſt gaudium, im
moles Deo (interpretatur enim Iſaac
gaudium, ſeu riſus) fideliter & con-
ſtanter obedire ne timeas. Nimirum
etſi rem grandem tibi dicit Propheta
facere debes, & obtemperandum ei
per omnia, etiam ſi oportuerit ipſum
Iſaac iugulari. Nunc autem quicq̄d
affectio propria iudicet, ſecurus eſto,
non Iſaac ſed aries occidetur, non pe-
ribit tibi lętitia, ſed contumacia, cu-
ius vtique cornua vepribus hęrent, &
ſine punctionibus anxietatis eſſe non
poteſt. Tentat enim te Dominus Deus 21
tuus,

euus, nec mactabitur Iſaac, vt opina-
ris, viuens viuet, ſed eleuatus eſt ſu-
per ligna, vt in ſublime gaudeas, nec
in carne propria, ſed in cruce Domini
glorieris. Per qué nimirū crucifixus,
& ipſe es, ſed crucifixus mundo nam
ei viuis. Hæc nimirū conuerſatio per-
fectorum, hęc ſanctorum vita, hęc gra
2. Cor. 6. tia ſpiritalis. Deniq; tamquam triſtes
inquiunt, ſemper autem gaudentes,
tamquam nihil habentes, & omnia poſ
ſidentes, quaſi morientes, & ecce vi-
Pſal. 30. uimus. Qui videbant me foras fuge-
runt a me dicit, & filia regis, ea vtique
cuius gloria omnis ab intus eſt. Vnde
Cant. 1. & clamitat in Cantico Canticorū ado
leſcentulas reuocans, quas exteriori
ſua incompoſitione deterritas videt.
Nigra ſum, ſed formoſa filiæ Hieruſa-
lem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut
pelles Salomonis. Nolite me conſide-
rare, quòd fuſca ſum, quia decolora-
uit me ſol. Ac ſi manifeſte ſpiritualis
quiſpiam dicat, teneras & infirmas mé
tes exhortans. Quid laborioſa quæ-
que & humilia conuerſationis noſtrę,
tam ſedule numeratis? Saga cilicina
ſunt, & pelles arietum rubricatæ, qui
bus interior ille ſplendor, & interna
tegitur gloria, vt illæſa a pulueris &
imbris iniuria conſeruetur. Nolite me
conſiderare quòd fuſca ſum, nolite pa
uere, nolite mirari. Neque enim tri-
ſtitię aut neceſſitatis eſt, exterior iſte
neglectus, & nigredo forinſeca, ſed oc-
culti ſplendoris, & exultationis in-
ternæ. Decolorauit me ſol, lux inte-
22 rior, exterioris impatiens. Igitur ſpō-
ſa quidem nigra, ſed formoſa, Apoſto-
li tamquā triſtes, ſemper aūt gauden-
tes. *Infra:* Centuplum accipiet, & vi-
tam ęternā poſſidebit. Illud. n. in via,
hęc in patria eſt. Illud conſolatio præ
ſentis laboris, hęc futuræ felicitatis
conſummatio eſt. Sic nimirum & ope-
rarijs huius ſęculi ſolet cibus in ope-
re, merces in fine dari. Sic militanti-
bus, & ſtipendia miniſtrantur pro ne-
ceſſitate laboris, & nouiſſime donati-
uum maius erogatur pro quātitate la
boris. Sic & filijs Iſrael, donec terram
promiſſionis intrarent, in deſerto mā-
na non defuit. Et ab Eccleſia poſt qnæ
ſitum regni cęleſtis aduentum, quoti-
dianus panis petitur, in oratione quā
ipſe Saluator inſtituit. Habes hanc du
plicem promiſſionem & in Propheta
euidenter expreſſam, vbi ait: Reddet Sap. 10.
Deus mercedem laborum ſanctorum
ſuorum, & deducet illos in via mira-
bili. Ipſa eſt. n. via teſtimoniorū Do-
mini, in qua alius Propheta, ſicut in Pſ. 118.
omnibus diuitijs delectatum ſe eſſe te-
ſtatur. *Infra:* Dices, oſtende mihi cen-
tuplum quod promittis. Manna abſcō-
ditum eſt, quod in Apocalypſi Ioan-
nis, victori promittitur. Nouum no- Apoc. 2.
men eſt, qđ nemo ſcit niſi qui accipit.
Datum optimum eſt centuplum hoc,
deſurſum deſcendit a patre luminum.
An non cētuplum habet oīum, qui im
pletur Spiritu ſancto, qui Chriſtum
habet in pectore? Niſi q longe pluſ- 23
quam centuplum hoc eſt. Quàm ma- Pſal. 30.
gna multitudo dulcedinis tuæ Domi-
ne, quam abſcondiſti timentibus te,
perfeciſti eis qui ſperant in te. Vides
quomodo memoriam abundantię ſua
uitatis huius eructet anima ſancta,
quomodo exprimere geſtiens, verba
multiplicet? Hoc ergo centuplum, ado
ptio filiorum eſt, libertas & primitię
ſpiritus, deliciæ charitatis, gloria cō-
ſcientię, regnum Dei quod intra nos
eſt, Non vtiq; eſca & potus, ſed iuſti-
tia, & pax, & gaudium in Spiritu ſan-
cto. Gaudium ſane non modo in ſpe
gloriæ, ſed & in tribulationibus. Hæc
virtus ex alto, quę Andream fecit am-
plecti crucem, Laurentium ridere car
nificem, Stephanum pro lapidantibus
flectere genua ad orationem. Pax quā
dedit Chriſtus ſuis, quę exuperat om
nem ſenſum. Probare libet, an hęc ita
ſe habeant, guſtare quid hoc abſcondi
tum manna ſapiat, experiri quid ſit
hoc centuplum, quale gaudium in Spi
ritu ſancto. Cras profecto rñdebit ei
iuſtitia ſua, qui id ſtudioſe quęſierit,
confeſtim vt guſtauerit, videbit quā
ſuauis eſt Dominus, quoniam bonus Gen. 30.
non modo tenenti, ſed & quęrenti ſe,
animę ſperanti in ſe. Præueniat nos
Deus in benedictionibus dulcedinis,

indeficienter interim tribuens promiſſam centupli gratiam, ad ſolatium vtique & remedium laboris huius ne deficiamus in via, vt de exhibitione præſentium munerum, firma ſit expectatio futurorum.

Gaudium & triſtitiam recipiunt iuſti in hac vita diuerſis de cauſis.
Cap. IV.

1 Lib. 9 in c. 12. ad Rom. 10. 3.

VLTRA ea quæ de re hac adnotauimus in capit. 1 huius libri.

ORIGENES exponens illa verba: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, ſic habet: Nõ quibuſcumq; gaudijs, Chriſtianorũ gaudia ſocianda ſunt, nec quibuſcumque fletibus, lachrymæ noſtrę iungendæ ſunt. Non. n. ſi videam gaudere aliquẽ ſuper quæſtu pecunię, aut poſſeſſionũ latitudine, aut ſęcularis honoris eminentia, congratulari debeo talibus, qui ſciam ꝙ huiuſmodi gaudia, luctus ſequantur, & lachrymæ. Intantũ non eſt gaudendum de talibus, vt Dominus diſcipulis ſuis ne inde quidem gaudere concesſerit, quòd dæmonia ſibi videbant eſſe ſubiecta, ſed ait eis: Nolite gaudere quòd dęmonia vobis ſubiecta ſunt, ſed gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in libro vitæ. Et nos igitur ſi videamus ab aliquo tale opus geri, quod in cœlo ſcribi dignũ ſit, debemus gaudere cum talibus. Sed etſi quem videamus ab errore conuerſum, & relictis ignorantiæ tenebris ad lucem veritatis veniſſe, remiſſionẽ peccatorum meruiſſe, debemus gaudere cum talibus. Similiter autem flere cum flentibus, non cum illis qui flent mortuos ſuos iubemur, aut qui flent damna ſęcularia, ſcientes quia huius ſęculi triſtitia, mortem operatur. Nõ ſunt ergo iungendæ lachrymæ cum talibus, ſed cum illis flendum eſt, de quibus dicit Dominus: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Si qui flent pro peccatis ſuis, & errorem lachrymis lauãt. Si quis ingemiſcit etiã in habitaculo iſto poſitus, & ad Chriſtum redire deſiderat, & ſecundum deſiderium, lachrymarum profuſione lauatur, iungamus cum talibus lachrymas noſtras, & gemitus ſociemus. Triſtitia enim quæ ſecundum Deum eſt, ſalutem ſtabilem operatur.

2 Ser. 14. in epiſt. Pauli ad Philip. 10. 4. Mat. 5. & Luc. 6.

CHRYSOSTOMVS explicans verba illa cap. 4. Gaudete in Domino ſemper, iterum dico, gaudete, inquit: Beati lugentes, & væ ridentibus dicit Chriſtus. Quid ergo Paulus dicit, Gaudete in Domino ſemper? Chriſtus væ dixit ridentibus, riſum mundi huius taxans, qui ſit ꝓpter res præſentes, & lugentes beatos dixit, non ſimpliciter ſuorum amiſſionem lugentes, ſed eos qui compuncti ſunt, quiq; ſua mala lugent, aut delicta, aut etiã aliena. Non eſt autem hoc gaudium luctui illi contrarium. Etenim ex illo luctu naſcitur hoc quoque gaudium. Qui namq; ſua ipſius mala luget, gaudebit. Alias etiam fieri poteſt, vt propter delicta ſua quiſquam lugeat quidem, in Chriſto vero gaudeat. Aut illud, in, poſitũ eſt pro, cum, vt ſit, Gaudete cum Domino ſemper. Iterũ dico, gaudete. Securi & fiduciam habentis eſt iſtud, vtpote qui in Deo eſt ſemper gaudet. Siue affligatur, ſiue aliqd patiatur, ſemper gaudet, qui talis eſt. Audi quid Lucas dicat, Reuerſi ſunt a conſpectu cõcilij gaudentes Apoſtoli, ꝙ digni habiti eſſent, vt pro nomine eius verberarentur. Si verbera & vincula quæ omniũ videntur triſtiſſima, gaudiũ pariunt, quid nos aliorum malorum mæſtos efficere poterit? *Act. 5.*

3 Ser. 15. in eandẽ epiſ. Cap. 4.

IDEM explicans illa verba: Gauiſus ſum in Domino magnopere, quoniam tandem aliquando refloruiſtis pro me ſentire &c. ait: Non mundano more, neq; temporaliter gauiſus ſum, ſed in Domino. Non autem ideo gauiſus ſum, quòd ego recreationem habuerim, ſed ꝙ vos proſpere profeceritis. Nam hoc ipſum recreatio mea eſt, vnde & adiecit, magnopere. Quoniam non erat corporale gaudiũ, neque propter ſuam ipſius recreationẽ gaudebat, ſed propter ipſorum profectum. *2. Cor. 7.*

ſectum. *Infra*: Quæ ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Pro illis contriſtari oportet, pro illis dolere, pro illis morderi. Ita contriſtabatur Paulus: Nam ex multa, inquit, afflictione, & anxietate cordis ſcripſi vobis per multas lachrymas. Quia enim rerum ſuarum gratia non habebat vnde lugeret, pro alienis hoc faciebat. Bona eſt eiuſmodi triſtitia, quouis mundano gaudio. Ita lugentem, ego omnibus hominibus præpoſuero, immo & ipſe Dominus ſic lugentes, beatos dicit. Tales lachrymæ, multa ſunt refertæ lætitia, talis luctus, cauſa eſt gaudij. Triſtemur triſtitia quæ gaudij ſit mater, & non lætemur gaudio quod triſtitiam pariat. Fundamus lachrymas multam voluptatem ſeminantes, & nõ rideamus riſum, qui nobis ſtridorem dentium generet.

Ibid. 2.

4 AVGVSTINVS ſic ait: Quando bonum agonem luctatur iuſtus, & reſiſtit, gaudet in gratiarum actione. Quando ſicut homo in aliquo delicto præoccupatur, gemit. Quando vincit, clamat: Quid retribuam Domino pro oïbus quæ retribuit mihi. Quando cadit, dicit: Dimitte nobis debita noſtra. Propter illud dicit: Diligam te Domine virtus mea, propter hoc, Miſerere mei Deus, qm̃ infirmus ſum. Propter illud ait, Oculi mei ſemper ad Dominum, quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos. Propter hoc, Turbatus eſt præ ira oculus meus. Et innumerabilia ſunt, quibus diuinæ litteræ plenæ ſunt, quæ alternis vicibus, vel exultãdo de Dei bonis, vel mœrendo de noſtris malis, a filijs Dei dicuntur.

Lib. 3. contra duas epiſtolas Pelagian. c. 7. Pſ. 115. Matt. 6. Pſal. 17. & 24.

5 IDEM explicans illa verba: Exultatio mea erue me a circundantibus me, ſic habet: Si iam exultas quid vis redimi, & erui? Exultatio mea, redime me. Audio vocẽ gaudij, exultatio mea, audio gemitum, redime me. Gaudes & gemis? Ita, inquit, & gaudeo, & gemo. Gaudeo in ſpe, gemo adhuc in re. Exultatio mea, redime me. Spe gaudentes, ait Apoſtolus: Ergo recte exultatio mea redime me. Vnde redime me? Sequitur, in tribulatione patientes. Iam iuſtificatus erat Apoſtolus Et q̃d ait? Non ſolum inquit, ſed etiam noſ ipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi intra nos gemimus. Vnde redime me. Quia ipſi in nobiſmetipſis ingemiſcimus adoptionem expectãtes redẽptionem corporis noſtri. Ecce ergo vnde redime me, quia adhuc expectamus in nobis ingemiſcentes redẽptionem corporis noſtri. Vnde ergo exultatio mea? Ibi ſequitur idem Apoſtolus, & dicit: Spe enim ſalui ſumus facti. Spes autẽ quæ videtur non eſt ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si autem quod non videmus, ſperamus per patientiã expectamus. Si ſperas gaudes, ſi per patientiam expectas, adhuc gemis; non enim opus eſt patientia, vbi nihil mali perpeteris. Vbi premeris, ibi anguſtia eſt. Ergo ſi per patientiã expectamus, adhuc dicimus, Redime me a preſſura, quæ circumdedit me. Quia vero ſpe ſalui facti ſumus, ſimul vtrumq; dicimus, Exultatio mea, redime me. Reſpõdetur, Intellectum tibi dabo, & ſtatuam te in via hac qua gradieris. Statuam te in via hac qua gradieris, vt hæreas ibi, & vt ab ea non aberres. Dabó intellectũ vt cognoſcas te ſemper, & ſemper gaudeas in ſpe ad Deũ, donec ad illam patriam peruenias, vbi non iam ſpes, ſed res erit.

Enarrat. 2. In Pſ. 31. to. 8. Rom. 12. Rom. 8. Pſal. 31.

IDEM explicans verba illa: Infirmatus & humiliatus ſum vſquequaque (vel vſq; nimis, vt Auguſt. legit) ait: Qui recordatur altitudinẽ ſabbati, ipſe videt quantum ſit humiliatus. Nam qui põt cogitare quæ ſit illa qetis altitudo, non videt vbi nũc ſit. Propterea alius Pſalmus dicit: Ego dixi in exceſſu meo, proiectus ſum a facie oculorũ tuorum. Aſſumpta .n. mente, vidit neſcio quid ſublime, & quod vidit nondum ibi totus erat, & quandã ſi dici poteſt, quaſi coruſcationem factam luminis æterni, vbi ſenſit non ſe ibi eſſe quod potuit vtcumq; intelligere. Vidit vbi eſſet, & quemadmodum malis humanis infirmatus, & coarctatus eſſet, ait: Ego dixi in exceſſu meo, proiectus ſum a facie oculorum tuorum. 6

In Pſ. 37. Pſal. 30.

Tale eſt neſcio quid quod vidi in ecſtaſi, vt inde ſentiã quàm longe ſum, qui nondum ibi ſum. Iam ibi erat qui
2. Cor. 12. dixit, Raptus ſum in tertium cœlum, & audiui ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui. Sed reuocatus eſt ad nos, vt gemeret prius perficiendus in infirmitate; vt ſic poſtea indueretur virtute, animatus tamen quia vidit aliquid rerum quæ non licet homini loqui. Plangamus nos, & gemamus, agnoſcamus vbi ſimus, recordemur ſabbatum, & patienter expectemus quod ille promiſit. Rugiebã a gemitu cordis mei. Attenditis plerumq; interpellare gemitibus ſeruos Dei. Sed eſt gemitibus occultus qui ab homine non auditur; tñ ſi tanta occupauerit cor cogitatio deſiderij cuiuſdã, vt voce clariore exprimatur vulnus interioris hominis, quæritur cauſa, & dicit homo apud ſemetipſum, forte illud eſt vnde gemit, & forte illud illi factum eſt. Quis pôt intelligere niſi ille, in cuius oculis & auribus gemit? Propterea rugiebam, inquit, a gemitu cordis mei. Quia homines ſi qñ audiunt gemitũ hominis, plerumq; gemitum carnis audiunt, gementẽ a gemitu cordis, nõ audiunt. Abſtulit neſcio qs res huius, rugiebat, ſed nõ a gemitu cordis, alius quia abſtulit filiũ, alius quia vxorẽ, alius quia grandinata eſt vinea, quia cuppa acuit, quia diripuit iumentũ ipſius neſcio quis, alius quia damnũ aliquod paſſus eſt, alius qa timet hoĩem inimicum. Omnes iſti a gemitu carnis rugiunt. At vero ſeruus Dei, quia ex recordatione ſabbati ru-
1. Cor. 15. git, vbi eſt regnum Dei, quod caro, & ſanguis non poſſidebunt. Rugiebã, inquit, a gemitu cordis mei, & ante te eſt omne deſiderium meum.

IDEM explicans illa verba: Lę-
In Pſ. 85. tifica animam ſerui tui, qm ad te Domine animam meam leuaui, inquit, iucũda eam, quia ad te leuaui eam, in terra enim erat, & in terra amaritudinem ſentiebat, ne in amaritudine contabeſceret, ne omnem tuæ gratiæ ſuauitatem amitterem, leuaui ad te, iucunda eam apud te. Solus enim tu es iucunditas, amaritudine plenus eſt mundus, quoniam ad te Domine animam meã leuaui. Quia tu Domine ſuauis es, ac mitis. Ideo iucunda, tamquam tædio affectus ex amaritudine terrenorũ, indulcari voluit, & quæſiuit fontem dulcedinis, & in terra non inuenit. Quocumq; enim ſe vertat, ſcandala, tribulationes, timores, tẽtationes inueniebat. In quo homini ſecuritas? De quo certum gaudiũ? Nec de ſeipſo vtique, quanto magis de alio? Aut mali ſunt, & neceſſe eſt eos pati, ſed ſperare, quia mutari poſſunt. Aut boni ſunt, & ſic eos oportet diligere, vt timeamus, quia poſſunt mutari, ne mali ſint. Ibi malitia eorum facit amaritudinem animæ, hic ſollicitudo & timor, ne labatur qui bene ambulat. Quocumq; ergo cor ſe conuerterit in terrenis rebus, amaritudinẽ inuenit, vnde dulceſcat, non habet, niſi leuet ſe ad Deum.

IDEM exponens verba illa: Cir-
cumdederunt me dolores mortis, & In Pſ. 114.
pericula inferni inuenerunt me, ait: Hæc, niſi aberrantem abs te, non inuenirent me, nunc autem illa me inuenerunt, ego vero ea non inueniebã, quia gaudebam proſperis ſæculi, in quibus plus fallunt pericula inferni. Sed poſtea quam & ego tribulationẽ, & dolorem inueni, nomen Domini in-
uocaui. Latebat enim me tribulatio, Pſal. 59.
& dolor vtilis, tribulatio de qua dat auxilium, cui dictum eſt, Da nobis auxilium de tribulatione, vana ſalus hominis. Ego enim de vana ſalute hominis gaudendum & exultandum arbitrabar, ſed cum audiſſem a Domino meo, Beati lugentes quoniam ipſi cõ-
ſolabuntur, non expectaui, vt prius a- Matt. 5.
mitterẽ bona tpalia, quibus male vtebar, & tunc lugerem, ſed attendi in eadem temporalia bona, ipſam miſeriã meam, qua talibus oblectabar, quæ & amittere formidarem, & tenere non poſſem. Attendi in eam vehementer, & fortiter, & me non ſolum excruciari aduerſitatibus huius ſæculi, ſed etiam obligari proſperitatibus vidi, atque ita tribulationẽ & dolorem, qui

me latebat, inueni, & nomen Domini inuocaui. Non hoc dicimus hominibus, vt quærant miſeriam quam non habent, ſed vt inueniant eam quã neſcientes habent, neque hoc eis optamus, vt terrena neceſſaria, deſinit eis, quibus indigent, dum mortaliter viuunt, ſed vt hoc plangant, quod amiſſa ſatietate cęleſti, terrenis nondum ad fruendum ſtabilibus bonis, ſed ad ſuſtentãdum neceſſarijs, indigere meruerunt. Agnoſcant, & lugeant iſtam miſeriam, faciat eos beatos lugentes, miſericordia quæ eos eſſe ſemper miſeros noluit. *Infra*: Quoniam eripuit oculos meos a lachrymis, pedes meos a lapſu. Nunc enim cum lapſus noſtros periculoſiſſimos cogitamus, non ceſſant a lachrymis oculi. Tunc autẽ eximet oculos noſtros a lachrymis, quando & pedes a lapſu.

9 *Lib. 5. moral. cap. 7. to. 2.* GREGORIVS explicans verba illa Iob 3. Antequam comedã ſuſpiro, & quaſi inundantes aquæ, ſic rugitus meus ait: Suſpirat antequam comedat, qui prius gemitibus tribulationis afficitur, & poſtmodum contẽplationis refectione ſatiatur. Niſi enim ſuſpiret, non comedit. Quia qui ſe in hoc exilio per deſideriorum cęleſtium lamenta non humiliat, æternæ patriæ gaudia non deguſtat. A veritatis enim pabulo ieiuni ſunt, qui in hac peregrinationis inopia lætantur. Suſpirans Propheta comedebat cum diceret. *Pſal. 41.* Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes. Luctu enim ſuo anima paſcitur, cũ ad ſuperna gaudia flendo ſubleuatur, & intus quidem doloris ſui gemitum tolerat, ſed eo refectionis pabulũ percipit, quo vis amoris lachrymas emanat. Et quaſi inundãtes aquæ ſic rugitus mei. Aquæ cum inundant, cum impetu veniunt. Electi vero dum mentis ſuæ oculis diuina iudicia opponunt, dum de occulta ſuper ſe ſententia trepidant, dum ſe ad Deũ peruenire poſſe confidunt, ſed tamen ne non perueniant, metuunt, dum præteritorum ſuorum recolunt, quę deflẽt, dum quæ ſibi adhuc futura ſunt, quia neſciunt, pertimeſcunt, quaſi quędam in eis, aquarum more, volumina colligũtur, quæ in mæroris rugitus quaſi in ſubiecta littora defluunt. Vir igitur ſanctus, ipſas męroris vndas, inundãtes aquas vocauit. Nonnumquam vero iuſti in ipſis bonis operibus poſiti trepidant, ac ne in eiſdem occulto aliquo errore diſpliceant, continuis lamentis vacant. Vnde addit Iob. Quia timor quem timebam euenit mihi, & quod verebar accidit. Iuſti igitur viri deflent, & pauent, & magnis ſe lamentis cruciant, quia deſeri formidant, & quamuis de correptione ſua gaudeant, eorum tñ trepidã mentem, correptio ipſa perturbat, ne malũ qđ tolerant, non pia percuſſio diſciplinæ ſit, ſed animaduerſio iuſta vindictæ. Quod bene pſalmiſta conſiderans ait, *Pſal. 89.* Quis nouit poteſtatem iræ tuæ.

10 *Lib. 6. moral. cap. 10.* IDEM exponens illa verba Iob ca. 5. & mærẽtes erigit ſoſpitate, ſic habet: Mærentes Dominus ſoſpitate erigit, quia hi qui eius deſiderijs accenſi proſpera fugiunt, aduerſa patiuntur, cruciatus perſequentium tolerant, ſeque ipſos per lamenta caſtigant, tanto ſublimiorem tunc ſoſpitatem ſuſcipiunt, quanto nunc cunctis mundi gaudijs deuote moriũtur. Hinc etenim per Salomonem dicitur. *Prou. 14.* Cor quod nouit amaritudinem animę ſuę, in gaudio eius non miſcebitur extraneus. Humana etenim mens, animæ ſuæ amaritudinem ſcit, cum æternæ patrię deſiderijs accenſa, peregrinationis ſuæ pœnam flendo cognoſcit, ſed in eius gaudio extraneus non miſcebitur. Quia qui nunc a męrore compunctionis alienus eſt, tunc particeps ad lætitiam conſolationis non eſt. Vnde *Ioan. 16.* Dominus in Euãgelio ait: Amen amen dico vobis, quiã plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Soſpitate ergo Dominus mærentes erigere dicitur, quia pro ſe afflictos temporaliter, vera ſalute conſolatur.

11 *Lib. 24. moral. cap. 7.* IDEM exponens verba illa Iob 33. cap. Hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per ſingulos, ſic habet:

De hoc tentato, flagellatoque homi-
ne dictum ſuperius fuerat. Abomina-
bilis ei fuit in vita ſua panis, & appro
pinquauit corruptioni anima eius, &
vita illius mortiferis. Inferius vero
ſubnexum eſt. Deprecabitur Deum,
& placabilis ei erit, & videbit faciem
eius in iubilo, & liberabit animam
ſuam ne pergeret in interitum, ſed vi-
uens lucem videret. In his itaq; iam
collectis coaceruatisque ſententijs,
& ſupra mæror amaritudinis, & infra
ſubiuncta eſt lętitia ſæcuritatis, mox-
que poſt hęc dicitur. Hæc omnia ope-
ratur Deus tribus vicibus per ſingu-
los, ac ſi diceret. Quod ſemel de vno
dixi, hoc tribus vicibus per ſingulos
agitur. Sed ſolerter intuendum eſt,
quæ tres iſtæ vices ſint, quibus vnuſ-
quiſq; homo anxietate mæroris affici
tur, & poſt męrorem protinus ad ſecu
ritatem lętitiæ reuocatur. Igitur ſi vi-
gilanter intẽdimus has tres vices mę-
roris & lætitiæ, in vniuſcuiuſque ele-
cti animo, iſtis alternari modis inue-
nimus, ideſt conuerſione, tentatione,
& morte. In prima quippe quam dixi
mus conuerſionis vice, grauis męror
eſt, cum ſua vnuſquiſque peccata con
ſiderans, curarum ſæcularium vult
compedes rumpere, & viã Dei per ſpa
tium ſecuræ cõuerſationis ambulare,
deſideriorum temporalium onus gra-
ue abijcere, & leue iugum Domini li-
bera ſeruitute portare. Cogitãti enim
iſta, occurrit illa familiaris ſua dele-
ctatio carnalis, quæ inueterata dudũ,
quanto eum diutius tenuit, tanto ar-
ctius aſtringit, atq; a ſe tardius abire
32 permittit. Et quis ibi męror, quæ an-
xietas cordis, quando hinc ſpiritus
vocat, hinc caro reuocat, hinc amor
nouæ conuerſationis inuitat, hinc v-
ſus vetuſtæ peruerſitatis impugnat,
hinc deſiderio ad cęleſtem patriã fla-
grat, & hinc in ſemetipſo carnalẽ con-
cupiſcentiam tolerat, quæ eum etiam
aliquo modo inuitũ delectat? Recte er
go de hoc amareſcente homine dici po
teſt, abominabilis ei fit in vita ſua pa-
nis, & appropinquauit corruptioni
anima eius, & vita illius mortiferis,
ſed quia diuina gratia, diu nos iſtis
difficultatibus affici non permittit, ru
ptis peccatorũ noſtrorum vinculis ci
tius nos ad libertatẽ nouæ conuerſa-
tionis perducit, & præcedentem triſti
tiam, ſubſequens lætitia refouet, ita
vt conuerſi vniuſcuiuſq;, animus, eo
magis ad votũ ſuum perueniendo gau
deat, quo magis ſe pro illo meminit la
borando doluiſſe. Fit cordi immenſa
lætitia, quia ei quẽ deſiderat, iam per
ſpem ſecuritatis propinquat, vt recte
de hoc dici debeat, deprecabitur Deũ,
& placabilis ei erit, & videbit faciem
eius in iubilo. At ne conuerſus quiſ-
que, iam ſanctum ſe eſſe credat, & quẽ
mæroris pugna ſuperare non valuit,
ne ipſa poſtmodum ſecuritas ſternat,
diſpenſante Deo permittitur, vt poſt
conuerſionem ſuam, tentationum ſti-
mulis fatigetur. Iam quidem per con-
uerſionem, rubrum mare tranſitum
eſt, ſed adhuc in eremo vitæ præſen-
tis, ante faciem hoſtes occurrunt.
Iam peccata pręterita, velut extin-
ctos Ægyptios poſt terga relinquimꝰ,
ſed adhuc nocentia vitia, quaſi alij ho
ſtes obuiant, vt ad terram promiſſio-
nis pergentibus, cœptum iter inter-
cludant. Iam priores culpę velut inſe-
quentes aduerſarij diuina virtute pro
ſtratæ ſunt, ſed tentationum ſtimuli 13
quaſi hoſtes alij contra faciẽ veniunt,
qui & cum noſtro labore ſuperentur.
Ne ergo ſecuritas negligentiam gene-
ret, ſcriptum eſt. Fili accedens ad *Eccl. 2.*
ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timo
re, & præpara animam tuam ad ten-
tationem. Non enim ait ad requiem,
ſed tentationem. Quia hoſtis noſter
adhuc in hac vita nos poſitos, quanto
magis nos ſibi rebellare conſpicit, tan
to amplius expugnare contendit. Eos
enim pulſare negligit, quos quieto iu
re poſſidere ſe ſentit. Contra nos ve-
ro eo vehementius excitatur, quo ex
corde noſtro quaſi ex iure proprię ha-
bitationis expellitur. Nonne in ſe-
ipſo Dominus ſub quadam diſpenſa-
tione figurauit, qui diabolum non niſi
poſt bapiſma ſe tentare permiſit, vt ſi-
gnum nobis quoddam futuræ con-
uerſio-

uerſionis innueret quòd membra eius poſtquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum inſidias tolerarent? Poſt primam igitur vicem mæroris atque lætitiæ, quam vnuſquiſque per ſtudium conuerſionis agnoſcit, hæc ſecunda ſuboritur, quia ne ſecuritatis negligentia diſſoluatur, impulſus tentationis afficitur. Et quidem quiſque in ipſo conuerſionis initio, magna plerumque excipitur dulcedine conſolationis, ſed durum laborem poſtmodum experitur probationis. Tres quippe ſunt modi conuerſorum. Inchoatio, medietas, atque perfectio. In inchoatione autem inueniunt blandimenta dulcedinis, in medio quoque tempore certamine tentationis, ad extremum vero perfectio

14 nem plenitudinis. Prius ergo illos dulcia ſuſcipiunt quæ conſolentur, poſtmodum amara quæ exerceant, & tunc demum ſuauia atque ſublimia quæ confirment. Nam, & ſponſam ſuam prius vir quiſque dulcibus blandimentis fouet, quam tamen iam coniunctam, aſperis increpationibus probat, probatam vero, ſecuris cogitationibus poſſidet. Vnde & plebs Iſraelitica cum deſpondente ſe Deo, ad ſacras mentis nuptias ex Ægypto vocaretur, quaſi arrharum vice prius accepit blandimenta ſignorum, coniuncta autem, probationibus exercetur in eremo, probata vero, in repromiſſionis terram virtutis plenitudine confirmatur. Ante igitur in miraculis deguſtauit, quod appeteret, poſtmodum in labore tentata eſt. Si cuſtodire nouerit, quod guſtaſſet. Ad extremum quoq; plenius accipere meruit, quod laboribus probata cuſtodiuit. Ita ergo vitam vniuſcuiuſque conuerſi, & inchoatio blanda permulcet, & aſpera medietas probat, & plena poſt perfectio roborat. Nam ſæpe cõuerſi quique, in ipſo adhuc aditu inchoationis ſuæ, vel tranquillitatem pacatiſſimã carnis, poſt hæc autem duris tentationum probationibus fatigantur, a quibus tentationibus adhuc cum inciperent, liberos ſe eſſe crediderunt. Quod diuinæ gratiæ diſpẽſatione agitur, ne in inchoatione ſua tentationum aſperitate frangantur, quia ſi eorum initia amaritudo tentationis exciperet, tam facile ad ea quę reliquerant redirent, quam nec longius diſceſſerant, nam contemptis prius vitijs quaſi iuxta poſitis replicarentur. Vnde ſcriptum eſt. Cum emiſiſſet Pharao populum, non eos duxit Dominus per viã terræ Philiſtijm, quæ vicina eſt, reputans ne forte peniteret eum, ſi vidiſſet aduerſum ſe bella conſurgere, & reuerteretur in Ægyptum, itaque exeuntibus, e vicino bella ſubtrahuntur, quia derelinquentibus ſęculum, quędam prius trãquillitas oſtenditur, ne in ipſa ſua teneritudine, atque inchoatione turbati, ad hoc territi redeant, quod euaſerunt. Prius ergo ſuauitatem ſecuritatis ſentiunt, prius pacis quiete nutriuntur, poſt cognitam vero dulcedinẽ, tanto iam tolerabilius tentationum certamina ſuſtinent, quanto in Deo altius cognouere quod ament. Vnde, & Petrus prius in monte ducitur, prius claritatem transfigurationis Dominicæ contemplatur, & tunc demum tentari ancilla interrogante permittitur, vt per tentationem, factus ſibi ex infirmitate cõſcius, ad illud flendo & amãdo recurreret, quod vidiſſet, & cum eum timoris vnda in peccati pelagus raperet, eſſet prioris dulcedinis anchora, quæ retineret. Sæpe enim tam diutina ſunt tentationum certamina, quã longa inchoationum fuerant blandimenta. Sæpe vero maius datur in inchoatione dulcedinis, minus autem in labore probationis. Sæpe minus in inchoatione dulcedinis, maius autem in labore probationis. Numquã vero laborẽ tentationis diſpar ſequitur perfectio firmitatis. Quia iuxta ſummam certaminis, remuneratur quiſq; plenitudine perfectionis. Plerumq; autem, in eo conuerſus quiſque labitur, quod dum quibuſdam donis gratiæ dulcedine inchoationis excipitur, confirmationem accepiſſe ſe perfectionis arbitratur, & plenitudinem conſummationem æſtimat, quæ adhuc blandimenta eſſe

Exo. 13. 17

Mar. 9.
Matt. 26.

16 eſſe inchoationis ignorat. Vnde fit, vt
dum ſubita tentationis procella tan-
gitur, deſpectum ſe Deo, & perditum
ſuſpicetur. Plerumque autem conuer-
ſus quiſque talibus tentationum ſti-
mulis agitatur, qualibus ante conuer-
ſionis gratiam numquam tulſatum ſe
eſſe reminiſcitur. Non quia tunc hæc
eadem tentationis radix deerat, ſed
quia non apparebat. Humanus quippe
animus multis cogitationibus occu-
patus, ſæpe ſibimetipſi aliquo modo
manet incognitus, vt omnino quod to
lerat, neſciat. Quia dum per multa
ſpargitur, ab interna ſui cognitione re
mouetur. Si autem Deo vacare appe-
tat, & ramos multimodæ cogitationis
abſcindat, tunc libere conſpicit, quod
de intima radice carnis procedit. Ple-
rumque vero ipſi tentationum ſtimu-
li, dum in vſum veniunt, dilatantur,
& non quidem acriores, ſed longiores
exiſtunt. Minus autem dolent, ſed ma
gis inficiunt, quia dum menti diutius
adhærent, tanto fiunt minus pauendi,
quanto magis aſſueti. Inter hæc ergo
depreſſa mens, huc illucque diſtendi-
tur, & multiplicibus tentationum acti,
bus diſſipatur. Et ſæpe hinc inde pro-
uocata, cui tentanti vitio obuiet, vel
quod primum impugnet, ignorat.
Ita vero circumferentibus tentatio-
num motibus anguſtatur, vt recte de
eo dici debeat. Abominabilis ei fit in
vita ſua panis, & animæ illius cibus
ante deſiderabilis. Vel certe appropin
quauit corruptioni anima eius, & vi-
ta illius mortiferis. Sed quia miſeri-
cors Deus probari nos permittit tenta
tionibus, non reprobari, ſicut ſcriptũ
1. Cor. 10. eſt. Fidelis Deus, qui non patietur vos
tentari ſupra id quod poteſtis, ſed fa-
17 ciet cum tentatione prouẽtum vt poſ-
ſitis ſuſtinere. Citius nobis conſola-
tionis ope ſuccurrit, & ſurgentes ten-
tationum ſtimulos mitigat, impugnan
teſque ſe cogitationum motus interna
pace tranquillat. Moxque anima im-
menſam de ſpe cœleſti lætitiam perci-
pit, dum deuictum malũ reſpicit, quod
tolerauit, vt iure de hoc tentato, libe-
ratoque homine dici debeat. Videbit
faciem eius in iubilo, & liberauit ani-
mam ſuam ne pergeret in interitum,
ſed viuens lucem videret. Iſtis itaque
duabus vicibus, id eſt conuerſionis &
probationis, per mærorem lætitiamq;
tranſactis, ſupereſt tertia, cuius mæro
rem adhuc ſuſtineat, & gaudia conſe-
quatur. Poſt conuerſionis namque cer
tamina, poſt probationis ærumnam,
reſtat adhuc dura tentatio. Quia veni-
re non poteſt ad perfectæ gaudia liber
tatis, niſi prius debitum ſoluerit hu-
manæ conditionis. Conuerſus autem
quiſque, ſibi caute ſollicitus, tacite ſe
cum conſiderare non ceſſat, æternus
iudex quàm diſtrictus adueniat, ſuũ-
que terminum quotidie proſpicit, &
ante ſeueritatem tantæ iuſtitiæ, quas
rationes vitæ ſuæ ſit poſiturus, atten-
dit. Etſi cuncta praua opera quæ intel
ligere potuit, deuitauit; venturus ta-
men coram diſtricto iudice, illa magis
quæ in ſemetipſo non intelligit, perti
meſcit. Quis enim conſiderare valeat,
quanta mala per momenta temporum
ipſis inconſtantibus cogitationum mo
tibus perpetremus? Facile eſt enim
opera peruerſa vitare, ſed nimis diffi-
cile eſt ab illicita cogitatione cor te-
gere. Et tamen ſcriptum eſt, Væ vobis 18
qui cogitatis inutile. Et rurſum, labia
doloſa in corde & corde locuti ſunt
mala. Et rurſum, etenim in corde ini- Pſal. 11.
quitates operamini in terra. Humana Pſal. 57.
autem anima, ſemel æternitatis ſtatum
deſerens, ad fluxum tẽporalitatis de-
lapſa, hanc mutabilitatem alternan-
tium motionum, quam dum caderet,
volens appetijt, dum conatur ſurgere,
cogitur inuita tolerare. Inde quippe
punita eſt, vnde delectata, quia inde
conuerſa habet laborem certaminis,
vnde peruerſa appetijt gaudium vo-
luptatis. Sæpe ergo electis, etiam no-
lentibus, in cogitatione ſurrepit, quod
in ſe quidem ſolerter inſpiciunt, & an
te Dei oculos, quanti ſit reatus atten-
dunt, & cum de his omnibus ſemper
iudicia diſtricta pertimeſcant, tunc ta
men hęc vehementer metuunt, cum
ad ſoluendum humanę conditionis de
bitum venientes, diſtricto iudici ap-
pro-

propinquare ſe cernunt. Et fit tanto timor acrior, quanto & retributio æterna vicinior. Creſcit pauor, vicina retributione iuſtitiæ, & vrgente ſolutione carnis, quanto magis diſtrictum iudicium iam iamq; quaſi tangitur, tanto vehementius formidatur. Et ſi ea quæ ſciunt numquam ſe prætermiſiſſe meminerunt, formidant tamen illa quæ neſciunt, quia videlicet ſemetipſos dijudicare & comprehendere omnino non poſſunt, atque vrgente exitu, ſubtiliori terrentur metu. Neque enim tunc cuiuslibet anima immerito terretur, quãdo poſt puſillum hoc inuenit, quod in æternum mutare non poſſit. Conſideramus quippe quod viã vitę præſentis nequaquam ſine culpa tranſire potuimus, conſideramus etiã quia nec hoc quidem ſine aliquo reatu noſtro eſt quod laudabiliter geſſimus, ſi remota pietate iudicemur.

19 Quis enim noſtrum vitam præcedentium patrum valeat vel ſuperare vel
Pſal. 124. aſſequi? Et tamen Dauid dicit, non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia
1. Cor. 4. non iuſtificabitur in conſpectu tuo om
1. Ioan. 1. nis viuens. Paulus cum diceret. Nihil
Iac. 3. mihi conſcius ſum, caute ſubiunxit, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Ioannes dicit. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Iacobus ait, In multis offendimus omnes. Quid ergo facient tabulæ, ſi tremunt columnæ? Aut quomodo virgulta immobilia ſtabunt, ſi huius pauoris turbine, etiã cedri quatiuntur? Solutioni ergo carnis appropinquans, nonnumquam terrore vindictę, etiam iuſti anima turbatur. Cui, & ſi quid tranquillum in hac vita ſapere potuit, mortis articulo interueniente, concutitur; vt iure dici debeat, abominabilis ei fit in vita ſua panis, & animæ eius cibus ante deſiderabilis. Vel certe propter pauoris pœnam hoc quod illis ſubditur, appropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis. Sed quia iuſtorum animæ a leuibus quibuſque contagijs, ipſo ſæpe mortis pauore purgantur, & æternæ retributionis gaudia iam ab ipſa carnis ſolutione percipiunt, plerumque vero contemplatione quadã 20
retributionis internę, etiam priuſquã carne expoliantur, hilareſcunt, & dum vetuſtatis debitum ſoluunt, noui iam muneris lætitia perfruuntur, recte dicitur, videbit faciem eius in iubilo. Iuſti itaque anima, in iubilo faciem Dei conſpicit, quia tantum de lætitia interna percipit, quantum capere, vel aſſumpta vix poſſit. Ibi igitur lucem viuens videt, quia ſpiritalem oculum in radios interni ſolis infigit. Ibi lucem viuens videt, quia omni iam mutabilitatis viciſſitudine calcata, veritati æternitatis inhęret, eique inhęrendo quem cernit, ad ſimilitudinem incõmutabilitatis aſſurgit. Igitur Heliu de afflicto hoc liberatoque homine, quia prius męroris amaritudinem; & poſtmodum gaudia cõſolationis expreſſit, apte ſubiunxit. Hęc omnia operatur Deus tribus vicibus per ſingulos, videlicet conuerſionis, probationis, & mortis, quia per tria hęc, & duris prius ſtimulis męroris afficitur, & magnis poſtmodum ſecuritatis gaudijs refouetur.

Glorias, & honores contemnunt iuſti in hac vita, diligitur autem a peccatoribus mundanus honor vehementer. Cap. V.

VLTRA ea quę de ambitione diſſeruimus lib. 1. cap. 20. late. 1
HIERONYMVS ad Pammachium iuuenem nobilem qui mortua Paulina vxore ſua, monachi propoſitum ſuſcepit, opes ſuas in pauperum ſubſidium elargiens ait: Non eſt parum virum nobilem, virum diſertum, virum locupletem, potentium in plateis vitare comitatum, miſcere ſe turbis, adhęrere pauperibus, ruſticis copulari, de principe, vulgum fieri. Sed quanto humilior, tanto ſublimior eſt. Lucet margaritum in ſordibus, & fulgor gemmę puriſſimæ, etiam in luto radiat. Hoc eſt quod Dominus repromiſit, glorificaEpiſto. 26. ad Pammachium to. 1.

ſica-

ficantes me, glorificabo. Alij hoc intelligant de futuro, quando mȩror vertetur in gaudium, & trāſeunte mundo, ſanctorum corona non tranſit. Ego, & in prȩſentiarum video ſanctorum promiſſa compleri. Antequam Chriſto Pammachius tota mente ſeruiret, notus erat in ſenatu, ſed multi alij habebant infulas proconſulares. Totus orbis huiuſcemodi honoribus plen⁹ eſt. Primus erat, ſed inter primos, prȩcedebat alios dignitate, ſed & alios ſequebatur. Quamuis clarus honor vileſcit in turba, & apud viros bonos indignior fit ipſa dignitas, quam multi indigni poſſident. At nunc omnes Chriſti Eccleſiȩ Pammachium loquũtur. Miratur orbis pauperem, quem huc uſque diuitem neſciebat. Quid conſulatu illuſtrius? Annuus honor eſt, & poſtquam alius ſucceſſerit, prior deſijt. Latent in multitudine laureȩ, & triumphi interdum, triumphantium ſordibus polluuntur. Plus ergo accepimus quam dedimus. Parua dimiſimus, & grandia poſſidemus.

2 Epiſt. ad amicum quē inſtituit in ſcientia diuinȩ legis to. 9. IDEM ſic habet: Futurȩ vitȩ gloria, prȩſentis vitȩ incommodis comparatur. Chriſtianis, vexilla crucis ſunt deliciȩ, trophȩa noſtrȩ vitȩ, non pompis ſed miſerijs reportantur. In noſtra claſſe, viri fortes opprobria ſciunt portare, non munera. Paupertati non nobilitati, futurorum beatitudo promittitur. Retrahit quidem verecundia ſenatorē, ne ſequatur pauperem Chriſtū, ſed audiat a Chriſto, qui me confuſus fuerit, & mea verba, in generatione hac adultera & peccatrice, & filius hominis confundet eum in gloria Patris ſui cum Angelis ſanctis. Turpe eſt inter parentes ſenatores, pro Chriſto voluntaria humilitate deiectum eſſe. Diſplicet amicis, ſi poſt ambitioſi habitus cultū, plebeia & ignobilia indumenta mutentur. Sed ſi hominibus placere vellem ait, Apoſtolus, Chriſti ſeruus non eſſem. Et Propheta in Pſalmo, quoniam Deus diſſipat oſſa eorum qui hominibus placent, confuſi ſunt quoniam Deus ſpreuit eos. Dicat vnuſquiſque quod velit, ego interim de me pro ſenſus mei paruitate iudicaui, melius eſſe confundi coram peccatoribus ſuper terram, quam coram Angelis ſanctis in cœlo. Eſaias vir in ſua gente nobiliſſimus, qui ſocer regis Ezechiȩ fuiſſe refertur, iuſſu Dei, depoſito cilicio nudus incedit, nec tam ardui prȩcepti pudore deterritus eſt, quominus Dei imperium ſequeretur, quia nihil honeſtius eſſe homini, quam creatori ſuo parere iudicabat. Ioannes quoque Baptiſta, nobilis & in carne, & in ſpiritu natus, cilicium a pueritia in habitum, & locuſtas elegit in cibum, qui nec peccati conſcientia, nec paupertatis inopia ad huius gloriam oneris, ſed ſola futuri ſȩculi beatitudine trahebatur. Et reuera ſi amator gloriȩ ſum, ſi ſuperbiȩ, ſi ambitionis, aut pompȩ, dum illi omne ſtudium meȩ voluntatis impendo, Domino ſeruire non poſſum, quia duobus domini ſeruire nō poſſe ſcriptum eſt. Nō eſtis veſtri dicit Apoſtolus, empti enim eſtis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore veſtro. *1. Cor. 6.*

Gal. 1. *Pſal. 52.*

IDEM exponens verba illa: Eſt malum quod vidi ſub ſole, quaſi per errorem egrediens a facie principis, poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & diuites ſedere deorſum. Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes quaſi ſeruos ſuper terram, inquit. Hanc iniquitatem ſe in ſȩculo perſpexiſſe commemorat, vt in mundi poteſtatibus, vel in Eccleſiȩ principatu ſedeāt hi qui diuites ſunt in ſermone atque ſapientia, & in operibus bonis, ignobiles ſedeant, & imprudens quiſque in Eccleſia principatum teneat. Hoc autem fit a vultu eius, qui in ſȩculo habet poteſtatem, vt potentes quoque, & doctos viros premat, nec eos in populis apparere permittat. Illos vero quos ſcit imprudentes eſſe, in eccleſijs faciat eſſe maiores, vt cȩci a cȩcis ducantur in foueam. In hunc ſenſum facit & illud quod ſequitur, Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes ſuper terram quaſi ſeruos. Quod hi qui ſerui ſunt vitiorum atque peccati, ſubita a diabolo dignitate per flagi *3 In c. 10. Ecclefiaſtes to. 7.*

tia

tia publica ſublimentur, magiſter autem nobilis quiſque, & prudens, paupertate oppreſſus, gradiatur itinere officioque ſeruorum. *Infra*: Non ſimus itaque triſtes ſi in hoc ſæculo humiles eſſe videamur, ſcientes a facie diaboli ſtultos ſubleuari, & diuites deijci, ſeruos inſignia habere dominorum, & principes ſeruorum ingredi vilitate.

4 *Lib. quæſt. vtriuſque teſtam. to. 4*

AVGVSTINVS ſic habet: Mundum Deus propter exercitium fecit, & omnibus copijs honeſtauit, duas cauſas proponens, præſentem, & futuram, cœleſtem, & terrenam, vt ad probationem eſſet homini, vt qui ſpreta futura vita præſentem eligeret, carni deputaretur, qui vero præſenti futuram anteponeret, ſpiritalibus dignus haberetur, & qui iniuſte preſſus potentia iniuſtorum, querelam Deo reſignaret, in futuro iudicio releuatus, ſpiritali gloria honoraretur. Vnde nullus ſanctorum in mundo glorioſus apparuit, neque præſentes dilexit delicias. Hinc Apoſtolus, habentes inquit, victum, & quibus tegamur, his contenti ſimus. (*1. Tim. 6.*) Sed qui eſt Chriſtianus etiam dolet, ſi felix ſit in ſæculo, cum chriſtianorum dignitas & felicitas, non in terris promiſſa ſit, ſed in cęlis. Quomodo chriſtianum ſe dicit, qui non illic gloriari vult, vbi promiſſum eſt, ſed hic vbi prohibitum eſt? Si enim expediret præſentibus frui, non vtique hæc contemnentibus, cœleſtia promitterentur.

5 *Lib. 5. de Ciuit. Dei c.12. to.5.*

IDEM: Poſtquam multa diſſeruiſſet de bellis Romanorum, & quam multa patraſſent facinora, ducti ingenti amore gloriæ mundanæ, proprios enecantes filios, victi amore patriæ, laudiſque immenſa cupidine, docens in hoc capite, quibus moribus antiqui Romani meruerint, vt eorum augeretur imperium, inquit: Romani, laudis auidi, pecuniæ liberales erant, gloriam ingentem, diuitias honeſtas volebant, hanc ardentiſſime dilexerunt, propter hanc viuere voluerunt, pro hac, & mori non dubitauerunt. Ceteras cupiditates, huius vnius ingenti cupiditate preſſerunt. Ipſam denique patriam ſuam, quoniã ſeruire videbatur inglorium, dominari vero atque imperare glorioſum, prius omni ſtudio liberam, deinde dominam eſſe concupierunt. Hinc eſt quod regalem dominationem non ferentes, annua imperia, binoſque imperatores ſibi fecerunt, qui conſules appellati ſunt a conſulendo, nõ reges aut Domini a regnando, atq; dominando, cum & reges vtique a regendo dicti melius videantur. Expulſo itaque rege, & cõſulibus inſtitutis, ciuitas quãtum breui creuerat, tanta cupido gloriæ inceſſerat. Iſta ergo laudis auiditas, 6 & cupido gloriæ, multa illa miranda fecit, laudabilia ſcilicet atque glorioſa ſecundum hominum exiſtimationem. *Infra*: Cum eſſet adepta libertas, tanta cupido gloriæ inceſſerat, vt parum eſſet ſola libertas, niſi & dominatio quæreretur. Hoc illa profecto laudis auiditas, & gloriæ cupido faciebat. Et cap. 13. Tullius in libris quos de Republica ſcripſit, vbi loquitur de inſtituendo principe ciuitatis, quem dicit alendum eſſe gloria, & conſequẽter commemorat maiores ſuos multa præclara, gloriæ cupiditate feciſſe. Huic ergo vitio non ſolum non reſiſtebant, verum etiam id excitandum & accendendum eſſe cenſebant, putantes hoc vtile eſſe Reipublicæ. Quamquã nec in ipſis philoſophiæ libris, Tullius ab hac peſte diſſimulet, vbi eam luce clarius confitetur. Cum enim de ſtudijs talibus loqueretur, quæ vtiq; ſectanda ſunt fine veri boni, non ventoſitate laudis humanæ, hanc intulit vniuerſalem generalemque ſententiã. Honos alit artes, omneſque accenduntur ad ſtudia, gloria.

7 *Eodem lib. cap. 14.*

IDEM diſputans de reſecando amore laudis humanæ ait: Huic igitur cupiditati melius reſiſtitur, ſine dubitatione, quàm ceditur. Tanto enim quiſque eſt Deo ſimilior, quanto ab hac immunditia mundior. Quę in hac vita, & ſi non funditus eradicatur ex corde, quia etiã bene proficientes animos tentare non ceſſat, ſaltẽ cupiditas glo-

gloriæ ſuperetur dilectione iuſtitiæ. Tam enim eſt hoc vitium inimicum piæ fidei, ſi maior in corde ſit cupidi-
Ioan. 5. tas gloriæ quàm Dei timor vel amor, vt Dominus diceret. Quomodo poteſtis credere, gloriam ab inuicem expectantes, & gloriam quæ a ſolo Deo eſt non quærentes? Item de quibuſdam qui in eum crediderunt, & verebantur palam confiteri, ait Euangeliſta.
Ioan. 12. Dilexerunt gloriam hominum magis quàm Dei. Quòd ſancti Apoſtoli non fecerunt, qui inter maledicta, & opprobria non ſunt deterriti.

8 *Cõcione 2. in Pſa. 48. to. 8.*
IDEM explicans verba illa: Et dominabuntur eorum iuſti in matutino, inquit, dominabuntur iuſti mane, tolera noctem, deſidera mane, ne putes quia nox habet vitam, & mane nõ habet vitam. Mane apparebit, ideſt, cum ſæculi huius incerta tranſierint. Nunc tenebræ tibi videntur. Facit male, viuit, floret, terret, honoratur. Facit bene, reprehẽditur, blaſphematur, accuſatur, laborat, terretur, quaſi tenebræ ſunt. In radice autem vigor, fructus, opulentia, vita nondum eſt in ramis, ſed radix non aruit, ſimilis areſcenti eſt, ſed tempus venit veſtitur honore ſuo, fecundatur fructibus ſuis. Tunc impij ſicut fœnum velociter areſcent, & ſicut olera prati cito cadent.
Pſal. 36. Cadent, cum videbunt ad dexteram
Pſal. 5. ſanctos, & dicent. Hi ſunt quos aliquãdo habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij, nos inſenſati vitam illorum æſtimabimus inſaniam. Cum enim cœperit Deo quiſque viuere, mundum contemnere, iniurias ſuas nolle vlciſci, nolle hic diuitias, non hic quærere felicitatem terrenã, Dominum ſolum cogitare, dicitur in-
Pſal. 48. ſanus. *Infra*: Dominabuntur ergo eis recti, non modo, ſed mane. Nemo dicat quare ſum Chriſtianus, impero nemini. Quiſquis es noli feſtinare, & dominaberis, ſed mane. Et auxilium eorum veteraſcet in inferno a gloria eorum. Modo habent gloriam, in inferno veteraſcent. Quid eſt auxilium eorũ? Auxilium de pecunia, auxiliũ de amicis, auxilium de virtute ſua. Sed cum mortuus fuerit homo, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Quã- *Pſal. 145.*
tum viſus eſt gloriam habere inter homines cum viueret, tantam vetuſtatẽ & corruptionem ſuppliciorum habebit, cum mortuus fuerit.

9 *Lib. 6. Moral. in c. 5. Iob cap. 4. to. 2.*
GREGORIVS explicans verba illa: Vidi ſtultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim, inquit. Quaſi firma radice ſtultus in terra figitur, qui totis deſiderijs in terreno amore ſolidatur. Vnde & primus Cain ciuitatem in terra conſtruxiſſe dicitur, vt aperte monſtraretur, quia ipſe in terra fundamentum poſuit, qui a ſoliditate cœleſtis patriæ, alienus fuit. Quaſi firma radice ſtultus attollitur, quando hic temporali proſperitate fulcitur, vt omne quod appetit aſſequatur, aduerſa nulla ſuſtineat, contra infirmos ſine repugnatione præualeat, ad maiora cõmoda ex peiori ſemper actione perueniat, vt vnde viam vitę deſerit, inde ad tempus, felicior viuat. Sed cum malos florere infirmi conſpiciunt, trepidant, & apud ſemetipſos peccantium proſperitate turbati, intus in greſſibus mentis nutant. Quo- *Pſal. 72.*
rum profecto ſpeciem ſumpſit Pſalmiſta cum diceret. Mei autem pene moti ſunt pedes, qa zelaui in peccatoribus pacem peccatorum videns. Cum vero eorum gloriam fortes aſpiciunt, protinus quæ poſt gloriam pœna ſequatur attendunt, & alta intus cogitatione deſpiciunt hoc quod foris ſuperbi faſtu vacuæ inflationis intumeſcunt.
Bene ergo dicitur. Vidi ſtultum firma 10
radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim. Pulchritudini quippe ſtulti maledicere, eſt eius gloriam ex conſiderata damnatione iudicare, quia eo atrocius in tormentis obruitur, quo altius in peccatis eleuatur, quia cum pertranſit quod extollitur, permanet quod punitur. Qui honoratur in via, in peruentione damnabitur. Et quaſi per amęna prata in carcerem peruenit, qui per pręſentis vitę proſpera ad interitum tendit. Notandum vero, quod eum ſtulti pulchritudini maledixiſſe ſe dicit, protinus addidit, ſtatim.

tim. Mos namque humanæ & infirmæ mentis eſt, vt cum earum rerum quas reſpicit, qualitate varietur, ſæpe eius iudicium cum ipſa præſentis rei ſpecie ducatur, & iuxta hoc quod aſpicit, intentio illius, ſenſuſque formetur. Nam plerumque nonnulli, dum quorundam gloriam cernunt, eiuſdem gloriç aſpectibus delectantur, ac magnum aliquid æſtimant, ſeque vt talia mereantur exoptant. Cum vero glorioſos quoſque, aut deiectos, ſubito aut fortaſſe etiam morientes aſpiciunt, quia humana gloria omnimodo nihil ſit, cum gemitu fatentur, ita vt protinus dicant. Ecce quam nihil eſt homo.

11 Qui hoc nimirum rectius dicerent, ſi cum in gloria hominem cernerent, tũc eius interitum cogitantes, tranſeuntẽ potentiam nihil eſſe ſenſiſſent. Tunc quippe eſt humana elatio penſanda quàm nihil ſit, cum ſeſe ſuper ceteros ſucceſſibus extollit. Tunc conſiderandum eſt, quo curſu felicitas tranſuolet, cum ante humanos oculos quaſi permanens pollet. Nam gloriam morituri nihil eſſe, in ipſa iam morte penſare, infirmi quilibet poſſunt. Bene itaque dicitur, Vidi ſtultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim. Ac ſi aperte diceret, contra ſtulti pulchritudinem moram in maledictione non habui quia cum hanc cernerẽ, ſimul etiam pœnam ſequentem vidi. Non enim ſtatim maledicerem, ſi qua me gloriæ illius delectatio tenuiſſet, ſed ſine tarditate maledixi, quia ſupplicia manſura conſpiciens, eius potẽtiam ſine dubitatione reprobaui.

12 *Lib. 31. Moral. c. 10.* I D E M explicãs illa verba Iob 39. capite. Numquid præbebis equo fortitudinem, ait: Equi nomine in ſacris litteris aliquando dignitas temporalis accipitur, Salomone atteſtante qui *Eccl. 10.* ait: Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes quaſi ſeruos ſuper terrã. Serui in equis ſunt, cum peccatores præſentis vitæ dignitatibus efferuntur. Principes vero quaſi ſerui ambulant, cum multos dignitate virtutum plenos, nullus honor erigit, ſed ſumma hic aduerſitas, velut indignos deorſum premit. Hinc rurſum dicitur, Dormitauerũt qui aſcenderũt equos, *Pſal. 75.* ideſt in morte animæ, mentis oculos a veritatis luce clauſerunt, qui in prç ſentis vitæ honore, confiſi ſunt.

Gloriandum eſt homini in ſolo Deo, non in mundo, cuius gloria non ſtat, ſed volat, & pertranſit ſtatim.
Cap. VI.

ORIGENES Prçter ea 1
quæ adnotauimus lib. *Hom. 5. in*
2. cap. 19. explicans ver *Pſalm. 36.*
ba illa vidi impium ſu- *to. 2.*
perexaltatum, & eleuatum ſicut cedros libani, & tranſiui, & ecce non erat, quæſiui eum, & non eſt inuẽtus locus eius, ſic habet. Quia frequenter nos infirmi videntes iniquos quoſque & impios, in hac vita cum omni felicitate degentes, & proſperis ſucceſſibus florentes, abundare diuitijs, honoribus, fecunda & vniuerſa prole gaudere, delicijs fluitare, ſcandalizamur, & dicimus in cordibus noſtris. Vbi eſt iuſtitia Dei? Propterea ergo nũc ſermo diuinus ex perſona iuſtorum dicit. Vidi impium non ſolum exaltatum ſed ſuperexaltatum, & eleuatum, non ſuper arbores qualeſcumque, ſed ſuper cedros libani, vt & arbor excelſa nimis ſit, & locus montis cunctis excelſior, & tamen videns hæc omnia, tranſiui (inquit) & ecce non erat. Quid putas illud eſt quod tranſit iuſtus, vt iſta ceſſet elatio? Cũ videmus extolli impios, & in nimiam ſuperbiam creſcere, tranſeamus, & nos mente & intellectu ab his quæ videntur, & temporalia ſunt, & transferamus ſenſum noſtrum ad ea quæ non videntur, & æterna ſunt. Cogitemus, temporalia hæc eſſe, & paucorum dierum, quæ videntur elata. Tranſiui, & ecce non erat, quia peccatores non cõputantur eſſe. Vnde in libro Eſther di-
citur. Non tradas Domine ſceptrum 2
tuum his qui non ſunt. Donec ergo *Cap. 14.*
quis miratur ſuperbos in elatione ſua; donec adulatur quis peccatoribus, certum eſt eum non tranſiſſe, nec vidiſſe

quæ

quæ non ſunt, ſed permanere in hoc præſenti ſtatu: & idcirco mirari in eis præſentem gloriam. Si autem eo modo tranſeat quo ſuperius diximus, id eſt mente a præſentibus ad futura, tunc dicit de eo quem viderit elatum ſicut cedros Libani, quia tranſiui, & ecce non erat. Si imitator es Dei, non expectas quouſq; iſte elatus humilietur, & extinguatur, ſed apud temetipſum, & in animo tuo trãſiſſe ea iam cernis, ſi ipſe ſenſu tranſeas a præſentibus ad futura. Accipe exemplum ad hæc. Si nauigijs, & naui poſitus vides terras, & promontoria, & montes tranſeuntia, non quo illa continuo moueãtur, ſed quia tu vento proſpero flante trãſis, illa ſe ſubducere videntur ac ferri, ita & in hoc ergo, ſi ſancti Spiritu mentem tuam perflante & ſpirante, ſecundo & proſpero nauiges curſu, pertranſies ſenſu tuo omnia hęc quæ videntur, quia temporalia ſunt, & intueris illa quæ æterna ſunt, ſine dubio dicis, quia hæc omnia quæ videntur iam nõ ſunt, quia nec futura ſunt.

3 *Lib.3.in c. 3.epiſ. Pauli ad Rom.* IDEM explicans verba illa: Vbi eſt ergo gloriatio tua? inquit. Excluditur omnis gloriatio quæ ex legis operibus venit, quia non habet humilitatem crucis Chriſti. In qua qui gloriatur audi quid dicit. Mihi autem abſit *10.3. Gal.6.* gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mũdus crucifixus eſt, & ego mundo. Vides Apoſtolum non gloriantem ſuper iuſtitia ſua, neque ſuper caſtitate, neque ſuper ſapientia, neque ſuper ceteris virtutibus vel actibus ſuis, ſed apertiſſime pronuntiantem & dicentem Qui gloriatur, in domino glorietur. Quis enim recte vel ſuper caſtitate ſua gloriabitur, cum ſcriptum ſit, quomodo gloriabitur quis caſtum ſe habere cor? *Prou.20.* Aut quis gloriabitur ſuper ſapientia, cum Chriſtum videat, quia mundus per ſapientiam non cognouit Deum, *1.Cor.1.* & ideo placuit Deo per ſtultitiã prædicationis crucis Chriſti ſaluos facere credentes? Quis autem vel ſuper iuſtitia ſua gloriabitur, cum audiat Deũ *Eſa.64.* per Prophetam dicentem, quia omnis iuſtitia veſtra ſicut pannus mulieris menſtruatæ? Sola igitur iuſta gloriatio, eſt in fide crucis Chriſti.

IDEM exponens verba illa: Non 4 ſolum autem ſed, & gloriamur in tribulationibus ait. Sermo gloriationis, *Lib.4.in c. 5.epiſt. ad Rom.* interdũ laudabiliter in ſcripturis, interdum culpabiliter ponitur. Etenim *Hier.9.* cum dicit Hieremias, non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, nec diues in diuitijs ſuis, nec fortis in fortitudine ſua, ſed in hoc glorietur qui gloriatur, ſcire, & noſſe me, quia ego ſum Dominus, qui ſtatuo miſericordiam, & iudicium, & iuſtitiam ſuper terrã, in vno eodemque capitulo gloriationem, & laudabiliter, & culpabiliter poſuit. Nam ſi quis inquit gloriatur vel in ſapiẽtia ſua, vel in fortitudine, vel in diuitijs, culpabiliter gloriatur. Si quis vero in agnoſcendo Dominum gloriatur, & in intellectu iudiciorum eius, & miſericordiæ, & iuſtitiæ, laudabiliter gloriatur. Requirendum ergo nobis eſt, in quibus recta gloriatio, & in quibus minus recta gloriatio ſit. Quod ita poterimus agnoſcere ſi naturas rerum competenti diſtinctione teneamus. Omnia enim quæ ſunt vel aguntur, aut bona ſunt aut mala, aut indifferentia. Bona dicuntur ea quæ ad virtutes animi pertinent, ſicut, & mala quæ ad malitiam ſpectant, & contra legem Dei aguntur. Indifferentia vero ſunt omnia alia, diuitiæ, ſpecies corporis, fortitudo, vel proceritas, & ea quæ vſibus corporis ſeruiunt. Si quis igitur gloriatur in his quæ non ſunt vere bona, nec ad virtutem animi pertinent, culpabiliter gloriatur. 5
Paulus vero qui in his erat peritiſſimus, cum dixiſſet quia gloriamur in tribulationibus noſtris, ne forte putaretur in rebus indifferentibus, & medijs gloriari, reddit continuo rationem, & oſtendit, quia gloriatio ſua quam in tribulationibus habet, ad virtutem animi pertineat. Dicit enim, quia tribulatio pro qua glorior, patiẽtiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero ſpem, ſpes vero non confundit, quia charitas Dei dif-

diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum. Et in his docet, quòd per ſuccedentes ſibi virtutes gloriatio tribulationum vſque ad ſancti Spiritus cultum aſcendat, ſicut & alibi dicit, qui gloriatur, in Domino glorietur. Neque ergo in ſapientia propria, nec in diuitijs, nec in fortitudine, ſed in Deo ſolo conuenit gloriari. Sed dixit Propheta. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua. Qui enim in ſua, & non in Dei ſapientia gloriatur, culpabiliter gloriatur, quia & alibi dicit Propheta. Væ eis qui ſapientes ſunt apud ſemetipſos, & in oculis ſuis prudentes. Dei ergo ſapientia eſt Deum cognoſcere, & intelligere miſericordiam eius, & iuſtitiam, in quo qui gloriatur, in domino gloriatur.

6 Hom. 24. in c. 11. epiſt. 2. ad Cor. to. 4. CHRYSOSTOMVS explicans verba illa: Quoniam multi gloriantur ſecundum carnem, & ego gloriabor, ait. Secundum carnem gloriatur, qui gloriatur ab externis, a nobilitate, a diuitijs, a ſapientia, a progenitoribus, a magna exiſtimatione. In his gloriari, inſipientiam cenſet. Nam ſi in veris bonis gloriari inſipientia eſt, multo magis in vanis. Dicit ergo Paulus. Ne putetis quòd quaſi virtutem hæc ponam, ſed quoniam in his pſeudoapoſtoli gloriantur, cogor & ego hinc comparationem facere, quòd ſcilicet, & alibi facit dicens, Si quis videtur cõfidere in carne, ego magis, & illic propter eos qui confidunt in hoc. (Phil. 3.) Libenter ſuſtinetis inſipientes, vocat hoc nomine, gloriantes in ſe aut ſuis bonis.

7 Homil. 7. in c. 3. epiſt. ad Coloſſ. IDEM ſic habet: Depingamus priorem noſtram vitam, an nõ omnia terra fuerint, & vnda, puluerem & inſtabilem, & fluidum habentia? Si vultis, non priora ſed præſentia diſcutiamus, An non inuenturi ſumus omnia puluerem eſſe, & vndam? Quid enim vis dicam? principatus, & poteſtates? Verum inuenerit quiſquam puluerem in aere magis perſiſtentem, quã iſtos nunc potiſſimum. Cui namque ſubiecti non ſunt? Qui heri in tribunali ſedebat ſublimis, qui præcones habebat voce magnifica clamantes, & multos præcurſores, & circa forum inſequentes, hodie vilis, & abiectus, & omnib⁹ illis ſpoliatus, & nudus inſtar pulueris excuſſi, & vndæ præterfluentis, ſe habet. Quemadmodum autem puluis pedibus noſtris eundo excitatur, ita & principatus ab illis creantur, qui circa pecunias verſantur, & pedum locum obtinent in omni vita. Et quemadmodum puluis quando excitatur, magnam aeris partem occupat, cum ipſe ſit exiguus, ita, & principatus. Atque vt puluis oculos excæcat, ita & principatus faſtus, oculos mentis excæcat. Sed quid? Vis rem iſtam peroptabilem, diuitias videlicet diſcutiamus? Habent delicias, habent honores, habent potentiam. Deliciæ nonne puluis ſunt? Immo puluere citius euaneſcunt. Voluptas enim deliciarum, ad linguam vſque pertingit. Quando vero repletus fuerit venter, iam ne ad linguam quidem vſq;. Item diuitiæ, ignominiæ nobis cauſa ſunt; nam nõ tu diues honore potiris, ſed diuitiæ, maiore prędiтæ honore, quàm qui poſſident. Sunt quoq; non potentiæ, ſed infirmitatis indicium.

HIERONYMVS exponens verba illa: Et ſurrexi, & egreſſus ſum in campum, & ecce ibi gloria Domini ſtabat, ait: Egreſſus in campi latitudinẽ vidit ſtantem gloriam Domini, quam prius viderat ambulãtem, & eleuantẽ ſe. Quia iuxta fluuium ſæculi huius Chobar, qui interpretari poteſt grauiſſimus, gloria cernebatur. Quod ſignificat omnem mundi huius gloriã pręterfluere, & gradum ſtabilem non habere. Gloria autem Domini ſtans, & perſeuerans, cum ſtante Propheta videtur in campo, quæ in medio captiuorum, nec ſtare poterat, nec videri. 8 Lib. 1. in c. 3. Ezech. to. 4.

IDEM explicans verba illa: Quid faciam tibi Ephraim, quid faciam tibi Iuda? Miſericordia veſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros manè pertranſiẽs, inquit. Prouocat Dominus homines ad miſericordiã, & reuerti cupit ad ſalutẽ. Sed illi delicias huius ſęculi, & refrigeria, quaſi nubẽ, & rorem, 9 Lib. 2 in ca. 5. Oſeæ, to. 5.

qui cito tranſeat, cõſectentur, quibus
Luc. 12. in Euangelio dicitur. Stulte hac nocte repetunt animam tuam a te, quæ autem paraſti, cuius erunt? Et diues ille purpuratus, qui ante ianuas ſuas iacentem Lazarum contemnebat, omne quod fruitus eſt inſtar nubis & ro
Luc. 16. ris tranſiſſe cognouit. Nos autem nubem diligamus illã, quæ perpetua eſt, & quæ a mundi huius ardore nos pro
Eſa. 19. tegit, cui ſedens Dominus in Aegyptũ
Deut. 32. venit, & omnia Aegyptiorum ſimulachra confregit. Amemus illum rorem, de quo Moyſes loquitur. Deſcendant ſicut ros verba mea.

10 AVGVSTINVS inquit: Pla-
Lib. de correptione, & gratia. to. 7. cuit Deo, quo maxime humanæ ſuperbiam præſumptionis extingueret, vt non glorietur omnis caro coram ipſo, niſi de meritis ſuis? Quæ quidem potuit habere, ſed perdidit, & per liberum arbitrium perdidit. Propter quod non reſtat liberandis, niſi gratia Saluatoris. Ita ergo non gloriatur omnis caro coram ipſo. Non enim gloriantur iniuſti, quia non habent vnde, nec iuſti, quia ex ipſo habent vnde, nec habent gloriam ſuam niſi ipſum cui dicunt. Gloria mea, & exaltans caput meum. Ac per hoc ad omnem hominem pertinet, quod ſcriptũ eſt. Vt non glorietur omnis caro corã ipſo. Ad iuſtos autem illud. Qui gloriatur, in Domino glorietur. Hinc eſt, quod in hoc loco miſeriarum, vbi tentatio eſt vita humana ſuper terram, virtus in infirmitate perficitur, quæ virtus, niſi vt qui gloriatur, in Dño
2. Cor. 12. glorietur? Ac per hoc nec de ipſa perſeuerãtia boni, voluit Deus ſanctos ſuos in viribus ſuis, ſed in ipſo gloriari.

11 IDEM exponens verba illa: Do-
Enarratio ne 2. in Pſ. 25. to. 8. mine dilexi decorẽ domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ ait, Dixit prius, dilexi decorẽ domus tuæ, & exponit quid ſit decor domus Dei. Locus inquit, habitationis gloriæ tuæ. Quę eſt gloria Dei? Vt qui ſint bonus, non in ſe, ſed in Domino glorietur. In quibus ſic habitat Deus, vt de bonis ſuis ipſe glorificetur, vt nõ ſibi velint atribuere, & quaſi propri um vendicare, quod ab Illo acceperint, ipſi pertinent ad decorem domus Dei. Nec diſcerni illos valet ſcriptura, niſi quia ſunt quidam, qui donum Dei habẽt, & nolunt in Deo gloriari, ſed in ſe habent quidã donum Dei, ſed non pertinent ad decorẽ domus Dei. Qui enim pertinent ad decorem domus Dei, in quibus habitat gloria Dei, ipſi ſunt locus habitationis gloriæ Dei. In quibus autem habitat gloria Dei, niſi qui ſic gloriantur, vt non in ſe, ſed in Domino glorientur?

IDEM explicans verba illa: Et ſu 12
per inimicos meos reſpexit oculus me *In Pſal. 58.*
us (noſtra lectio habet, deſpexit) ſic *Eſa. 40.*
habet. Florem illorum tranſij, altitudi *Pſal. 36.*
ne cordis, & perueniens inde ad te, reſpexi ſuper illos & vidi, quia omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Sicut quodam loco iterum dicitur. Vidi impium ſuperexaltari, & eleuati ſicut cedros Libani, tranſiui, & ecce non erat. Quare non erat? Quia tranſiſti. Quid eſt, quia tranſiſti? Quia non ſine cauſa, ſurſum cor habuiſti, quia non in terra vbi putreſceres remãſiſti, quia leuaſti animam tuã ad Deum, & tranſcendiſti cedros Libani, & de illa celſitudine attendiſti; & ecce non erat, & quæſiſti eum, & non eſt inuentus locus eius. Iam labor non eſt ante te, quia intraſti in ſanctuariũ Dei, & intellexiſti in nouiſſima.

IDEM explicans verba illa: Quo- 13
niam nõ cognoui litteraturam, introi- *Concione 2. in Pſ. 70.*
bo in potentias Domini, ſic habet: Lit- *Rom. 10.*
teratura deteſtanda eſt illa, de qua dixit Apoſtolus. Ignorantes Dei iuſtitiã & ſuam volentes ſtatuere, iuſtitię Dei non ſunt ſubiecti. Contra quam dicit idem. Non ex operibus, ne forte quis glorietur. Quomodo ergo? Numquid nõ operabimur bonum? Operabimur, ſed ipſo in nobis operãte. Ipſius enim ſumus figmentum, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, & non de operibus gloriantes. *Infrra*: Ego de gratia tua Domine volo gloriari. Mihi autem ait Apoſtolus, Abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt viuat in me Chriſtus. In ipſa gratia glo-

rians litteraturam non cognoui, ideſt homines de litteratura præſumentes, & a gratia reſiliētes, toto corde reprobaui. Merito ſequitur. Introibo in potentiam Domini. Non meam, ſed Domini, nam illi in potentia ſua de littera gloriati ſunt. Sed quia littera occidit, ſpiritus autem viuificat, nō cognoui litteraturam, & introibo in potentiam Domini. Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius. Hoc ſolius. Quid addit, ſolius, rogo vos? Sufficeret, memorabor iuſtitiæ tuę. Solius, inquit, prorſus, vbi meam non cogito. Quid enim habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Iuſtitia tua liberat me, mea ſola, non ſunt niſi peccata. Nō glorier ergo de viribus meis, reprobem homines de littera gloriantes, & de ſuis viribus peruerſe tamquam phrenetici præſumentes, reprobem tales, intrem in potentiam Domini, vt quando infirmus ſum, tunc potens ſim, vt tu in me ſis potens, quoniam memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.

1. Cor. 4.

IDEM in fine exponens illa verba: Memento quia puluis ſumus, homo ſicut fœnum dies illius, ait: Attendat quid ſit homo non ſuperbiat homo, tanquam fœnum dies illius. Quid ſuperbit fœnum ad tempus modo florens, poſt paululum areſcens? Quid ſuperbit fęnū ad tempus vigens, & hoc ad paruum tempus donec ſol candeſcat? Sicut flos agri ſic efflorebit. Totus ſplēdor generis humani, honores, poteſtates, diuitię, minę, tumores, flos fœni eſt. Floret illa domus & magna domus, floret illa familia & quā multis floret, aut quam multis annis viuunt. Multi anni tibi, breue tempus Deo, Deus non ſic numerat, quomodo numeras. In comparatione longorum & longa viuentium ſæculorum, omnis flos cuiuſcunque domus ſic eſt quomodo flos agri. Quicquid ibi viget, quicquid ibi candet, quicquid ibi pulchrum eſt, non perannuat, imo per totum annum duci non poteſt. Quam exiguo tempore tranſeunt flores, & hoc eſt pulchrum in herbis. Hoc quod valde pulchrum eſt, cito cadit. Omnis caro fœnum, & claritas hominis, vt flos fœni, fęnum aruit, & flos decidit, verbum autem Domini manet in ęternum. *Infra*: Quoniā ſpiritus pertranſibit in illo, & non ſubſiſtet, & non cognoſcet amplius locum ſuum. Videte quotidie morientes, & hoc erit totū, ipſe erit finis.

14 In Pſ. 102.

Eſ. 40.

BERNARDVS ſic habet: Proceſſioni hodie coniuncta eſt paſſio, vt videas, quia omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Vnde & proceſſionis gloria voluit Dominus ſublimari, quia paulo poſt ſibi nouerat imminere diem ignominioſiſſimæ paſſionis. Quis ergo ſperare iam debeat in incerto gloriæ temporalis, cum videat in ipſo quoque qui peccatum non fecit Creatore temporum, poſt exaltationem tantam, tantam nihilominus humiliationem ſequi? In eadem enim ciuitate, a plebe eadem, & in eodem tempore, nunc quidem proceſſionis gloria, & diuinis eſt laudibus honoratus, poſtmodū vero interrogatus contumelijs & tormento, & cum ſceleratis deputatus. Hic eſt tranſitoriæ finis lætitiæ, hic fructus gloriæ temporalis.

15 Serm. 1. dominica in ramis palmarum.

Ibid.

IDEM: In ſermone de verbis Apoſtoli, Qui gloriatur in Domino glorietur, inquit. Nouerat Apoſtolus, gloriam, propriam eſſe Creatoris non creaturæ, ſecundum illud, Gloriam meam alteri non dabo. Itemque Non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Sed conſiderauit rationalē creaturam adeo affectare gloriam, vt aliter vix aut nunquam ab hoc compeſci deſiderio poſſit, quippe quæ ad imaginem facta eſt Creatoris. Propterea ſecundum datā ſibi à Deo ſapientiam, ſaluberrimum adinuenit conſilium dicens, Quādoquidem perſuaderi nobis non poteſt, non gloriari: qui gloriatur, in Domino glorietur. Et conſidera quantum ſuperexcedit Pauli philoſophia, philoſophiam ſapientium huius mundi, quæ nimirum ſtultitia eſt apud Deum. Cum enim nonnullos viderent philoſophi, alie-

16 In ſerm. de verbis Apoſtoli.

Eſ. 42.

Pſ. 113.

nis delectari laudibus,& gloriã ab inuicem quærere, qui inter eos fuere præcipui, prudẽter aduerterunt vanã eſſe huiuſcemodi gloriam, & penitus contemnendam. Sed conſiderantes deinde ac ſtudioſius inquirentes, quænam appetenda eſſet gloria ſapienti, hic iam plane euanuerunt in cogitationibus ſuis, propriam quippe ſufficere gloriam arbitrantes, quaſi vero animam quæ a ſemetipſa eſſe non poteſt,
17 a ſe poſſit eſſe beata. Sicut ergo cupidi laudis alienæ, tota ſolicitudine operam dabant ea operari quæ mirarentur homines,& laudarẽt, ſic iſti ſola ea iudicabant ſectanda eſſe, quę interior arbiter animus approbaret. Et hæc quidem ſumma philoſophia ſapientium huius mundi eſt, ipſa quoque minus habens licet propinquior veritati. Vnde & vtramque gloriam, ſublimi veritatis contemplatione trã-
2. Cor. 10. ſcendens Apoſtolus, qui gloriatur inquit, non in altero, non in ſe, ſed in Domino glorietur. Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat. Vt quid enim aut de alteris hominis, aut đ mei ipſius iudicio, ſollicitus ſum, cuius nec vituperio reprobus, nec laude probatus inueniar? Fratres ſi me ante veſtrum oporteret tribunal aſtare, merito ſuper veſtris laudibus gloriarer.

Quod ſi vel meo ipſius eſſem iudicandus examine iure, meo ipſius teſtimonio contentus, proprijs laudibus delectarer, nunc autem dum nec veſtro, nec meo, ſed Dei ſim iudicio præſentandus, quantæ inſipientiæ, immo & inſaniæ eſt, aut in veſtro me, aut in mei ipſius, teſtimonio gloriari, præſertim cum ipſe ſit, cuius oculis omnia nuda ſunt,& aperta, & cui nequaquã opus ſit, vt quis ei teſtimonium perhi-
1. Cor. 4. beat de homine? Merito proinde Apoſtolus ipſe, vanæ & fallacis gloriæ reprobator, Mihi, inquit, pro minimo eſt, vt a vobis iudicer, aut ab humano die, ſed neque meipſum iudico. Nihil enim mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, qui autem iudicat me Dominus eſt. In quibus verbis illud quoque diligenter conſiderandum eſt, quod alienum quidem iudicium, pro minimo habens, ſuum quoque nequaquam ſequeretur, quamuis non illud adeo pro minimo iudicaret habendum. Nemo enim ſcit hominũ, quæ ſunt in homine, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt, vt comparatione interioris teſtimonij, exterius omnino pro nihilo ſit habendum. Quid 18
enim mihi cum eorum laudibus, quibus ignotus ſum? Illa enim perfecta omnino erit & ſecura gloriatio, cum erit vnicuique laus a Deo. Nunc quoque, licet non plenarie, licet non ſine timore, & ſollicitudine multa, aliquatenus tamen in domino gloriamur, teſtimonium perhibente Spiritu ſancto ſpiritui noſtro, quòd filij Dei ſumus. Hine enim vere poſſumus gloriari, quod tantum habemus patrem, quod maieſtate ineffabili cura eſt de nobis. Vnde,& Propheta, Quid eſt homo q̃a Iob 7.
magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Itaque qui gloriatur iam non in meritis ſuis, ſed in Domino glorietur. Quid enim habet qđ non acceperit? Si autem accepit, quid gloriatur quaſi non acceperit? In eo er- 1. Cor. 4.
go a quo accepit glorietur, non quaſi ipſe magnus ſit, ſed quia magnificet eum Deus, hoc eſt, vt in illis quæ acceperit, non quaſi ea non acceperit, ſed quaſi qui ea acceperit glorietur. Neque enim, ait Apoſtolus, ſi autem accepiſti quid gloriaris, ſed quid gloriaris, inquit, quaſi non acceperis, vt non prohibeat, ſed doceat gloriari. Perfecta autem & ſecura gloriatio eſt, cum veremur omnia opera noſtra, ſicut teſtatur beatus Iob de ſe ipſo. Et cum iuſtitias noſtras, non aliud quàm pannũ menſtruatæ reputandas eſſe cognoſcimus. Nihilominus tamen confidimus etiam, Eſai. 64.
& gloriamur in Domino, cuius miſericordia magna eſt ſuper nos.

Gratiae

Gratias Deo referre debemus in proſperis, & aduerſis, & poſt comeſtionem. *Cap. VII.*

DE re hac multa docent ſancti, de quibus diximus lib.2.cap.13.& 14. oſtendentes, quod beneficijs Dei grati eſſe debent homines, & declarantes malum ingratitudinis vltra illa adnotanda ſunt quæ ſequuntur. In primis.

1 *Homil.9.in Pſ.33.to.1* BASILIVS explicans verba illa: Benedicam Dominum in omni tépore, ſemper laus eius in ore meo, inquit. Titulus pſalmi huius eſt quando Dauid mutauit faciem ſuam coram Abimelech, qui dimiſit ipſum, & abijt arbitrans eum, quia ſaliuæ fluebãt de ore eius, mente motum, vtque euaderet mortem coram Achis, qui generali nomine dicebatur Abimelech (ſicut reges Aegypti dicebantur Pharaones, & Reges Romanorũ Cæſares) finxit ſe ſenſu priuatũ. Igitur tãquã ex magno periculo liberatus, hanc gr̃arũ actioné refert ſuo liberatori Deo, dicens: Benedicã Dñm in oĩ tp̃e. Erept⁹ ex morte. ſibi veluti terminos vitæ præſcribit, ſuamq; ipſius aĩam inſtruit, ac format ad exactioré viuendi formulã, vt nullũ ei tp̃s prętereat, quin Deũ laudet, ac magnarum iuxta & minimarum rerum, initia cauſasq; in eũ referat. Non exiſtimabo, inquit, mea quicquã fieri diligentia, nec caſu id contingere, ſed in oĩ tp̃e benedicã Dñm, non ſolum in rebus vitæ ſecundis, ſed ẽt aduerſis. *1.Theſſ.5.* Hinc edoctus Paulus ait, Semper gaudete, ſine intermiſſione orate, in oĩb. gr̃as agite. Cũ patriæ finibus exul vertere ſolũ cogeretur, neque hoc modo ſed & cognatis, ac domeſtice notis, opibuſque ſemel ſpoliatus. His adde, per neceſſitatem in manus hoſtiles cõtraditus, ad hanc malorũ ſuccedaneã ſeriẽ, nec ſic quidẽ ſecũ dixit, quouſq; tandẽ hęc mala progredientur? Non fiebat aĩo deiectior, vt qui probe noſſet, quia tribulatio patientiã operať, patientia probationẽ, probatio vero ſpẽ. Attriti laboribus, ac oppreſſi gr̃as agamus, in tribulatione poſiti exultemus quaſi gloria affecti. Nihil minus Xp̃ianum decet, quã vt rebus ſuis p̃ſpere cadentibus, benedicat Deo, cõtra triſtiore, quapiam calamitate affectus, laudes reticeat Dei, qñ tunc quoque gr̃æ vberiores agendæ veniunt.

2 *Hom.de ſe. de Anna to.1.* CHRYSOSTOMVS exemplo Annę, quæ poſtquã comederat in Silo, ad orandum Deum perrexit, ait: Quod oẽs faciunt tp̃s relaxationis, illa fecit tp̃s deprecationis. *Infra*: Cõuiuium quod a precatione cęptum in p̃cationem deſinit, nunquã deficiet, ſed quouis fonte vberius, nobis oĩa adferet bona. Ne igitur tñ negligamus lucrum. Abſurdũ.n. fuerit, ſi quũ famuli nr̃i, ſi qñ partẽ aliquam eorũ quę nobis appoſita ſunt, acceperint, gratias nobis agant, beneque nobis precantes abeant, nos quum tot tantiſque fruamur bonis, nec hoc quidem honoris Deo p̃ſoluamus. Pręſertim quũ hinc multã ſimus aſſequuturi ſecuritatem. vbi.n. precatio, & gratiarum actio, eo ſancti Spiritus aduenit gr̃a, abiguntur dæmones, & oĩs aduerſaria poteſtas diffugit, ac diſcedit. Proinde oportet tum in initio, tum in fine cõuiuij, gr̃as agere Deo ob hanc pręcipue cauſam, qđ haud facile p̃labemur ĩebrietatẽ, ſi nos ipſos in hãc cõſuetudinẽ conſtituerimus. Quin ſi qñ ſurrexeris, crapula potuq; grauatus, ne ſic qdẽ abijcies conſuetudinẽ, ſed quãuis habeamus grauatũ caput, quãuis vertigine circumferamur, nihiloſecius tñ orabimus, nec abolebimus conſuetudinem. Etenim ſi præcedenti die ad hunc oraueris modum, poſtridie corriges dedecus pridie commiſſum.

3 *Hom.56.in Matt.to.2.* IDEM inquit: Monachi qui eremum habitant, poſt prandium, immo vero poſt cenam, prandium enim penitus ignorãt, (quia videlicet certiores ſunt, luctus, & ieiunij præſens tẽpus hoc eſſe.) Poſt cenam igitur quoſdam gratiarum actionis hymnos ad Deum dicentes, huius vocis. Tunc reddet vnicuique Deus iuxta opera ſua meminerunt. Sed ſi placet, vniuer-

ſum ſacratiſſimum illum cantum vobis exponam, vt aſſidue illũ vos quoque canatis. Benedictus Deus qui me paſcis a iuuentute mea, qui omni carni cibum præbes, reple lætitia & gaudio corda noſtra, vt ſemper ſatis habentes, ad omne bonum opus abundemus, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cum quo tibi gloria, &c. Amé. Gloria tibi Domine, gloria tibi ſancte, gloria tibi rex, quoniam dediſti nobis eſcas, gaudio & lætitia reple nos in Spiritu ſancto, vt inueniamur in cõſpectu tuo acceptabiles ſine verecundia, quando vnicuique reddes ſecũdum opera ſua. Omnia igitur huius hymni admiratione digna ſunt, ſed exitus multo magis. Nam quoniam menſa & cibus, diffundere ſolet atque grauare, quaſi frenum aliquod hæc verba tempore lætitiæ animo imponunt, vt diligenter illius iudicij recordentur. Non enim fugit eos, quanta mala paſſus, luxurioſus Iſrael fuit Comedit enim & incraſſatus eſt, inquit, & recalcitrauit dilectus. Ideo Moyſes ſcripſit. Cũ manducaueris, & biberis, & impleueris te, memento Domini Dei tui, poſt menſam enim, iniquiſſime agere auſi fuerant. Hac de cauſa monachi hæc præcipitia & prærupta metuentes, cũ menſa, immo vero ieiunio vſi fuerint; ieiunium quippe menſa eorum eſt, in illius ſe diei & terribilis iudicij, memoriam reducunt. Si autem illi qui ieiunando, humi dormiendo, vigilando, cilicium induendo, milleque alijs ſeipſos caſtigant, hac etiam admonitione indigent, quando nos moderate, ac probe viuemus, quibus menſæ mille naufragijs refertæ proponũtur, qui nec in principio manducandi, nec in fine ad orationem nos cõuertimus? Quod ne faciamus, & vt naufragia menſarum diſſoluamus, aſſidue illum hymnum in menſa canamus, & ventris inſultationes comprimamus, moribus atque legibus eorum, domui noſtræ ſuſceptis, & poſt menſam ſinguli hęc verba cantare. *Infra*: Et cum dicunt, Gloria tibi Domine, gloria tibi ſancte, gloria tibi rex, quoniam dediſti nobis eſcas, ſignificant quod non pro magnis ſolum, verum etiam pro minimis gratiæ agendæ ſunt. Tu autem cõſidera quomodo ab actione gratiarũ, propter illa quæ iam data ſunt, ad petitionem maiorum accedunt, nolentes ex cupiditate cæleſtium, in terris permanere.

Deut. 32. *Ibid. 6.*

AMBROSIVS: De hoſtibus carnalibus non metuendis, & poſt cibum gratias Deo referri debere, inquit: Orare, & gratias Deo agere quid ſit, pleroſque de vobis etiam arbitror ignorare, qui ſurgentes primo diluculo, non niſi de prandio cogitent, cum pranderint, ſomno ſe tradant, numquam diuinitati gratias referentes, qui illis & prandium ad refectionem, & ſomnum dederit ad quietem. Vtique tu chriſtiane ſi es vtilis, meminiſſe debes, cuius panem comedis, & ei laudem dicere. Dic mihi, cum ſi aliquid de tuo cuicumque largiris, expectas vt tibi gratias agat, vt benedicat domum, de qua ei humanitas ſit tributa? Qui ſi forte gratias non agit, quémadmodum a te donatur ingratus. Ita ergo & a nobis expectat qui nos paſcit Deus, vt pro præſtitis ab eo eſcis, illi gratias referamus, & ſaturati donis ipſius, laudes dicamus. Hæc enim beneficiorum eſt retributio diuinorum, vt cum refecti fuerimus bene, nos confiteamur acceptos. Ceterum ſi accipiétes diuina munera, taciti & immemores fuerimus, tamquam ingrati, & indigni, eorum ſubminiſtratione fraudabimur, vt Deum quem beneficijs non cognouimus, malis ingruentibus requiramus, & aduerſis ſtimulemur ad rogandum, qui proſperis gratias non egimus ad fruendum. *Serm. 42. to 5.*

IDEM ait: Tu cum gratias non agis, Deum nec diligis, nec vereris. Qui eſt igitur vtilis chriſtianus, ſemper debet patri ac Domino ſuo laudes dicere, & in eius gloriam omnia procurare, ſicut ait, beatus Apoſtolus dicens. Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Omnes ergo actus noſtros, Chriſto vult ſocio, vel teſte com- *Serm. 43.* *1. Cor. 10.*

compleri. Ergo cum diluculo ſurgimus, debemus priuſquam procedamus e cubiculo, gratias agere Saluatori, & ante omnes actus ſæculi, actus habere pietatis, qui nos quieſcentes & dormientes in lectulis cuſtodiuit. Quis enim niſi Deus, dormientem cuſtodit hominem, qui ita reſolutus in ſomnum, & oblitus ſui vigoris humani, a ſe alienus efficitur, vt neſciat quid ipſe ſit, vbinam demoretur, adeſſe ſibi certe ipſe non poſſet, id temporis ad cuſtodiendum nemo alter peruigilat. Debeo ergo illi gratiam, qui vt ego ſecurus dormiam, ille peruigilat. Ipſe enim nos Deus ituros cubitum, quodam gremio quietis ſuſcipit, & theſauro pacis reconditos ſeruat, & caliginum quadam tuitione in lucem defendit, vt malitia inimicorũ hominum repellatur tenebris, quę nõ poteſt benignitate depelli, & pacem feſſis præſtet obſcuritas, quam non præſtabat humanitas. Debemus ergo ſurgentes gratias Chriſto agere, & omne diei opus in ſigno facere Saluatoris. *Infra.* Sed cum veſpera diẽ claudit, ipſi debemus per Pſalterium laudem dicere, & gloriam eius modulata ſuauitate concinere, quo operum no-
7 ſtrorum conſummato certamine, velu ti victores requiem mereamur, & labo ris quædam palma, ſit ſoporis obliuio. Hoc autem, vt faciamus fratres, non ſolum docemur ratione, ſed etiam admonemur exemplis. Nonne enim videmus minutiſſimas aues, dum illuceſcentem diem aurora producit, in quibuſdam nidorum cubiculis, varia dulcedine perſonare, & id ſtudioſe agere priuſquam procedant, vt creatorem ſuum, quia loquela non poſſunt, ſuauitate demulceant, & quemadmodũ vnaquæque earum, quoniam confeſſione nequit, modulis prodat obſequium, ita, vt videatur ſibi deuotius gratias agere quæ dulcius perſonauit, hoc etiam peracto diei curſu ſimiliter facit? Quid ergo ſibi vult iſta certis temporibus diſpoſita cantilena, & iugis intentio, niſi gratiarum quædam ſit immoderata confeſſio? Aues ergo propter viles eſcas gratias agunt, tu pretioſiſſimis epulis paſceris, & ingratus es. Quis igitur non erubeſcat, ſenſum hominum habens, ſine pſalmorũ celebritate diem claudere, cum ipſæ aues ad gratificandum, Pſalterij ſuauitate perſultent, & eius gloriam non verſuum dulcedine perſonare, cuius laudes volucres modulata cantilena pronunciant? Imitare ergo frater, minutiſſimas aues, mane & veſperi Creatori gratias referendo. Etſi es deuotior, imitare luſciniam, cui quoniã ad dicendas laudes dies ſola non ſufficit, nocturna ſpatia peruigili cantilena decurrit. Et tu igitur laudibus tuis diem vincens, operi tuo adde nocturna curricula, & inſomnem ſuſcepti laboris induſtriam, pſalterij ſerie conſolare.

IDEM inquit: Venit in mentem mihi auium natura, quæ cum eunt cubitum quaſi peracto munere æthera cantu mulcere conſueuerunt, quod velut ſolemniter ſurgente, & occidente die inſtaurare conſueuerũt, vt decurſi, vel adoriẽdi nocturni iuxta, ac diurni temporis, laudes ſuo referant Creatori. Magnum igitur incentiuum excitandæ nobis deuotionis amiſeram. Quis enim ſenſum hominis gerens, nõ erubeſcat ſine pſalmorum celebritate diem claudere, cum etiam minutiſſimæ aues ſolemni deuotione, & dulci carmine ortus dierum, ac noctium proſequantur? 8 *In Hexameron lib. 5. c. 12. to. 1.*

IDEM explicans verba illa: Et ædificauit Noe aram ait: Qua ratione ſupra Dominus admonuit quæ faceret, & fecit Noe omnia, hoc autem quod non admonitus eſt fecerit, fortaſſe requiratur. Sed vtique Dominus non debuit quaſi auarus mercedẽ gratiæ poſtulare, & iuſtus eam intellexit veram actionem gratiarum eſſe, quæ non iuberetur, ſed deferretur. Itaque nec dilationem paſſus eſt. Etenim grata animi virtus, paſſionem dubitationis excludit, qui autem debitum gratię, vt a ſe exigatur, expectat, ingratus eſt. Quod autem ædificauit, inquit, Deo, & non dixit Domino, ſed 9 *Eod. to. lib. de Noe, & arca.*

Deo, ſecundum nominis interpretationem non coacta videtur hæc actio eſſe gratiarum quaſi Domino, ſed virtus iuſti morigera, & grata quaſi Deo. Quod imperiale eſt, ſequeſtrauit, quod beneficij nominauit.

10 *In Pſ. 33. v. 8.* AVGVSTINVS explicans illa verba: Benedicam Dominum in omni tempore inquit. Dicis quando benedicam Dominum? Ait tibi aliquis, quando tibi benefacit, quando abundant ſæcularia, quando multum abundat frumenti, olei, vini, auri, argenti, mancipiorum, pecorum, ſaluſq; iſta mortalis incorrupta perſiſtit, ea quæ naſcuntur creſcunt omnia, nihil immatura morte ſubtrahitur, felicitas tota abundat in domo, circumfluunt omnia, tunc benedices Domino? Non, ſed in omni tempore. Ergo, & tunc, & quando iſta ſecundum tempus, & ſecundum flagella Domini Dei noſtri turbantur, auferuntur, minus naſcuntur, iam nata dilabuntur, & inde ſequitur penuria, egeſtas, labor, & tentatio. Sed tu qui cantas tibi, benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo, & quando iſta dat, benedic, & quando iſta tollit, benedic. Quia ille dat, ille tollit, ſed ſeipſum a benedicente ſe non tollit. *Infra*: Iob non tantum benedixit Dominum quando abundabāt illi omnia, quibus eum legimus diuitem fuiſſe, & felicem, & pecore, & ſeruis, & domo, felicem filijs, & omnibus rebus. *Iob 1.* Ablata ſunt omnia vno tempore, & impleuit quod in hoc Pſalmo ſcriptum eſt Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. Ecce habes exemplum benedicentis in omni tempore.

11 *In Pſ. 48.* IDEM explicans verba illa: Cōfitebitur tibi cum beneſeceris ei, ſic habet. Videte tales, & nolite eſſe tales. Cauete & talia verba, confitebitur tibi cum beneſeceris ei. Quàm multi ſunt Chriſtiani fratres, qui tūc Deo gratias agunt, quando illis accidit lucrum, hoc eſt, confitebitur tibi cum beneſeceris ei, laudabit te, & dicet, vere quia tu es Deus meus, liberauit me de carcere, & confitebor illi. Venit illi lucrum confitetur, venit hereditas, confitetur, patitur damnum, blaſphemat. Qualis filius es, quia quando te pater emendat, tunc tibi diſplicet? Gratias age ergo emendatori, vt accipias hereditatē a Deo, qui te emendat.

12 *In Pſ. 91.* IDEM explicans verba illa: Bonum eſt confiteri Domino & pſallere nomini tuo altiſſime, ad annunciandum mane miſericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem, ait: Canta ore, pſalle operibus. Ad quàm rem? Ad annunciandum mane miſericordiā tuam, & veritatem tuam per noctem. Quid ſibi vult, quia mane annuncianda eſt miſericordia Dei, & per noctē veritas Dei? Mane dicitur quando nobis bene eſt. Nox dicitur quando triſtitia tribulationis eſt. Quid ergo dixit breuiter? Quando tibi bene eſt gaude Deo, quia miſericordia ipſius eſt. Sed dices, ſi miſericordia Dei eſt, quando bene mihi eſt, crudelitas ergo ipſius eſt, quando male mihi eſt? Non. Sed quando bene eſt, lauda miſericordiam, quando male eſt, lauda veritatem, quia peccata flagellat non eſt iniquus. Iam in nocte erat Daniel, erat enim in captiuitate quando Deum laudabat, in lacu erat, & per noctem confitebatur veritatem Dei; *Dan. 6. & 14.* dicebat enim: Peccauimus, inique egimus, iniquitatem fecimus, tibi Domine gloria, nobis confuſio. Cum miſericordiam annuncias mane, & veritatem per noctem, ſemper laudas Deum, ſemper confiteris Deo, & pſallis nomini eius. In decachordo pſalterio, cum cantico in cithara, hoc eſt, verbo & opere. Cum cantico in verbo, in cithara in opere.

Gratia Dei ingens bonum eſt animę, quæ otioſa eſſe non debet, in homine, & quibus coniecturis adeſſe dignoſcatur.

Cap. VIII.

VLTRA ea quæ adnotauimus lib. 4. cap. 19. ORIGINES exponens illa verba quæ habentur in fine capitis 15. Si audieris vocẽ Domini Dei tui, & quod rectum eſt coram eo feceris, & obedieris mandatis eius, cunctum lãguorem quem poſui in Aegypto, non inducam ſuper te, ſic ait: Quid eis promittitur ſi ſeruẽtur mandata vitæ? Si, inquit, ſeruaueritis præcepta mea, non inducam ſuper vos omnes ęgritudines, quas induxi Aegyptijs. Quid eſt hoc, quod nullam ægritudinem patiatur. Hoc eſt neque febriat, neque alios dolores corporis ferat? Non puto quòd hæc ſint, quæ promittantur, diuina mandata ſeruantibus. Alioquin indicio nobis eſt Iob iuſtiſſimus, & totius pietatis obſeruantiſſimus, qui a capite vſque ad pedes repletur vlcere peſſimo. Nõ his carere dicũtur infirmitatibus, qui mandata cuſtodiunt, ſed non habebũt illas infirmitates quas habent Aegyptij. Aegyptus namque, mundus iſte ſiguraliter intelligitur. Diligere ergo mundũ, & ea quæ in mundo ſunt, Aegyptius languor eſt. Deſeruire carnis luxurijs, & voluptatibus operam dare, vacare delicijs, Aegyptius languor eſt. Caret ergo his infirmitatibus & lãguoribus, qui in gratia Dei eſt, & mãdata eius cuſtodit.

1 *Homil 7. in Exod. to. 1.*

IDEM explicans illa verba: Ecce ego mitte me, inquit: Voluit Propheta cum accepiſſet gratiam Dei, nõ in vacuum eam accipere, ſed vti ea ad neceſſaria. Miſſus ad eum vnus de Seraphim, qui habebat in forcipe carbonem, quem attulerat de altari, & tetigit labia Prophetæ, & dixit: Ecce abſtuli iniquitates tuas. Conſecutus eſt beneficium mundus effectus, & remiſſionem accipiens peccatorum, cum audiſſet quem mittam ad populum, non propter priorẽ conſcientiã, ſed quia purgatus fuit, auſus eſt dicere, Ecce ego mitte me.

2 *Homi. 6. in c. 6. Eſa. to. 2*

CHRYSOSTOMVS exponens verba illa Geneſis 21 quæ de Iſmaele dicta ſunt, & erat Deus cũ puero, & creuit, & habitauit in ſolitudine, ait: Si Dei grãm nacti fuerimus, nullus nobis ꝑualebit, ſed nos potẽtiores oĩbus erimus. Qñ amicũ & beneuolũ habemus Deũ, etiamſi in deſerto fuerimus, multo ſecuriores viuem⁹, quàm ij, qui in ciuitatibus verſantur. Maxima enim ſecuritas, & inexpugnabilis murus eſt gratia Dei. *Infra*: In Dauid & Saule, diſcamus nihil fortius eſſe munito ſuperna gratia, & nihil infirmius eo, qui hac priuatus eſt, etiamſi innumeris circũdetur exercitibus. Vidit Dauid inſtructã aciem cõtra alienigenam Goliath, & oẽm populũ iuxta Saul formidine perculſum, regẽq. ipſum in ſummo cõſtitutum periculo. Vidit eum, & ait: Quis eſt hic alienigena incircumciſus, qui exprobrat exercitum Dei viuentis? Poſtea cũ videret trepidationẽ eorũ qui cum Saul erãt, inquit, Quid dabitur viro, qui ꝑcuſſerit eũ? Et magnum animi robur his verbis oſtendebat, oẽs in admirationem adducens. Hæc vt cognouit Saul, miſit & vocauit eum, & vt vidit eius ætatem vilipendit eum. Deinde eum didiciſſet ex eo, qño cum vrſis egiſſet, qui gregem ſuum inuaſerant, vt non ſpectaret rex ad vtilitatẽ eius, ſed ad ſupernum auxiliũ quo adoleſcens inermis, viris armatis, & paſtor, exercitibus fortior erat. Armis Saul induere eum volebat; indutus autem ea ferre non potuit, vt virtus Dei nude mõſtraretẽ, ſed accepta pera paſtorali & ſilicib. cõtra carneã illam turrim egreſſus eſt. Vide qũo alienigena vilipẽdebat iuſtũ, ſed hic funda iaculatus eſt eũ, ſtatimq. in fronte percuſſum deiecit, & feſtinanter educto illius gladio caput eius amputauit, & regi attulit, finẽq; bello impoſuit. Vidiſti admirabiles, inopinataſq; res, armatũ, ab inermi deiectã, a paſtore, militiæ peritum. Quare & ob quam cauſam? Quia hic qui-

3 *Hom 46. in Geneſim to. 1.*

quidem habuit ſupernam gratiam ſe adiuuantem, ille autem ea carens in huius manus venit. *Infra*: Gratia eſt noſtra armatura ſolida,& inexpugnabilis, hæc, noſtræ maximæ diuitiæ, per hanc & Iſmahel quamuis adoleſcens,& in ſolitudine, rerumque omnium inopia, ſtatim creuit & in gentem magnã factus eſt,quia Deus erat, inquit, cum puero.

5 *Homil. de Adam, & Eua.* IDEM inquit: Omnium bonotum effectuum atque operum, & omnium ſtudiorum, omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tẽditur,Deum profitemur auctorem, & non dubitamus ab ipſius gratia omnia hominis merita prouenire. Per quem item fit,vt aliquid boni & velle inueniamur,& facere. Quo vtique auxilio,& munere Dei, non aufertur liberum arbitrium, ſed liberatur, vt de tenebroſo, lucidum,de prauo, rectum, de languido,ſanum, de imprudente, fit prouidum. Tanta enim eſt erga omnes bonitas Dei, vt noſtra velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona. Agit quippe in nobis, vt quod vult, & velimus,& agamus. Nec otioſa in nobis eſſe patiatur,quæ exercenda nõ negligenda donauit, vt & nos cooperatores gratiæ Dei ſimus.

6 *Hom. 24. in Ioannem. to. 3.* IDEM ait: Quomodo in principio terra ſubiecta eſt, totum autem opificium in formatione primi hominis,Dei fuit, ſic in iuſtificatione hominis,totum ſpiritalis eſt gratiæ. Et tũc quidem in animam viuẽtem factus eſt homo,nunc in ſpiritum viuificantem. Et tũc,faciamus,inquit ei adiutoriũ, hic minime. Quippe qui Spiritus ſancti gratiam accipit, nulla alia re indiget. Qui in Chriſti corpore perficitur, quonã alio ei opus eſt auxilio? Tũc ad Dei imaginem fecit hominem, nunc Deo familiarem reddidit. Tunc piſces & feras homini ſubiectos fecit, nunc ſupra cœlos noſtrum propagauit imperium. Tunc paradiſi incolam conſtituit, nunc cœlum aperuit.

7 *Homil. 31. in Ioannẽ.* IDEM explicans verba illa c. 4. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternũ, ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternã, ſic habet: Spiritus ſancti gratiã,nunc ignem, nunc aquam Scriptura appellat. Et Ioannes Baptiſta dicit: Ipſe nos baptizauit in Spiritu ſancto & igni. *Matt. 3.* Chriſtus autem: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuę,hoc autem dixit de ſpiritu,quem erant accepturi credentes in eum. *Infra 7.* Ita ſpiritum ignem appellat, vt excitamentum & feruorem gratiæ, & peccatorum abſumptionem ſignificet, aquam autem vt ablutionem, & refrigerium, quib⁹ ipſum accipientes animi, fruuntur. Etenim tamquam hortum virentem, & fructiferis, & ſemper florẽtibus arboribus comantem,ità promptam animam diſponit, vt nulla anxietate,nullis ſatanæ inſidijs, diſtrahi ſinat, ſed omnia ardentia malitiæ tela extinguat.

IDEM explicans verba Ioannis 7. Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ,ait: Gratiã flumen vocat, vt eius abũdantiam ſignificet,hoc eſt multam gratiam conſequentur. Et hanc aquam viuam dicit,hoc eſt ſemper operantem. Spiritus enim gratia,cum mẽti illapſa eſt, eamque irrigarit, omni forte vberius ſcaturit,numquam deficit, numquam vacuatur, numquam ſtat. Simul autem & indeficientem copiam,& incredibilem operationem,& fontes,& fluuios appellauit. Et non vnum, ſed innumeros. Et Ioan. 4. Salientis pro inundantis poſitum eſt, quod facile quiuis deprehendere poterit, ſi Stephani ſapientiam,Petri linguam,Pauli vim conſiderauerit. Quo pacto nihil eos extulit, nihil deiecit, non populorum furor, non tyrannorum perſecutiones, non dæmonum inſidiæ, non quotidianæ mortes,ſed more fluminis vehementi lapſu delati, omnia trahentes euaſerunt. 8 *Hom. 50. in Ioannem.*

IDEM dicit: Dedit Deus in hac vita ſpiritus gratiam, & iuſtitiam, & ſanctificationem,vt tibi labores leues faciat,& ex iam datis, etiam de futuris te bonę ſpei conſtituat. Propterea que recenter illuminatus vocari debes, 9 *Homil. 21. ad pop. Antioch. to. 5.*

bes, qm̃ nona lux ſemper tibi adeſt, ſi velis, & numquam extinguitur. Hanc nempe lucem, & volentibus nobis & nolentibus nox ſubſequitur. Illum vero radium, tenebræ non norunt, lux enim in tenebris lucet, & tenebræ eã non comprehenderunt.

Ioan. 1.

Non ſic enim mundus eſt clarus oriente radio, vt anima illuſtratur, & ſplendidior fit à ſpiritu gratiam ſuſcipiens. Et diligentius rerum naturas diſce. Nocte enim terras tenente & tenebris caligantib. ſæpe funiculum quis cernens, ſerpentem eſſe putauit, & amicum accedentem tamquam inimicum fugit, ſtrepitum quempiam ſentiens, trepidus factus eſt, facta autem die nihil tale fieret, ſed omnia qualia ſunt, apparent. Quod & in anima noſtra contingit. Poſtquam enim gratia veniens, mente tenebras expulit, rerum veritatem diſcimus, & nobis fiunt deſpicabiles res prius tremendę, nec enim amplius mortem timemus, diligenter ex hac ſacra introductione diſcentes, qđ mors non eſt mors, ſed ſomnus, & dormitio temporaria, non pauperiem, non morbum, nõ aliud quid huiuſmodi timentes, ſcientes ꝙ ad meliorem tẽdimus vitã ab omni liberã inęqualitate.

10 HIERONYMVS explicat parabolam filij prodigi, inquit: Dixit pater ſeruis ſuis, cito proferte ſtolã primam, & induite illum. Stolam quam Adam peccando perdiderat, ſtolã quę in alia parabola indumentum dicitur nuptiale, id eſt veſtem Spiritusſancti, quam qui non habuerit, nõ poteſt regis intereſſe conuiuio. Et date annulũ in manu illius, ſignaculum ſimilitudinis Chriſti. Secundum illud, in quem credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto. Et ad principem dicitur Tyri, qui ſimilitudinẽ conditoris amiſerat, tu ſignaculum ſimilitudinis, & corona decoris, i delicijs paradiſi Dei fuiſti. Hoc ſignaculum in manu datur, quando opera tribuuntur iuſtitiæ, ſicut ſcriptum eſt: Factum eſt verbũ Domini in manu Aggęi Prophetæ dicentis ad Hieruſalem. Ornaui te ornamẽto, & impoſui tibi armillas circa manus tuas, & calciamentum in pedibus eius, nec vbi coluber inſidians plantã ingredientis inuaderet, & ſuper ſcorpiones, & ſerpentes ſecurus ambularet, vt prępararetur ad Euangelium pacis, iam nõ gradiens ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum. Sponſi quippe perdiderat dignitatem, & nudis pedibus paſcha celebrare non poterat, calceamenta acceperat, de quibus Dominus ait: Calciaui te hyacintho.

Epiſt. 4. ad Damaſc. to. 3.

Luc. 15.

Ezec. 16.

11 IDEM exponens verba illa: Conſurge, conſurge, induere fortitudine brachium Domini, ait: Iuxta ſeptuaginta interpretum lectionem, quæ habet, Exurge, exurge Hieruſalẽ, & induere fortitudine brachij tui. Peccatrix anima prouocatur, vt induat fortitudinem brachij ſui, & priora aſſumat opera, ſicut fuerat antequam caderet quando in die verſabatur & luce. Nonne tu es quæ excidiſti latitudinem, diſſoluiſti draconem? Nonne tu es quæ deſertũ feciſti mare? Tu es enim, inquit, quæ ſuperaſti latam, & ſpatioſam viam, quæ ducit ad mortẽ, & diſſipaſti draconẽ, de quo & in Pſalmis ſcriptum eſt. Tu confregiſti capita draconum in aquis. Memento prioris fortitudinis tuæ, ꝙ ſæculi huius calcaueris mare, & illud feceris eſſe deſertum, & viam repereris in medijs fluctibus. Sicut igitur prior victoria Dño auxiliante conceſſa eſt, ſic & reuerſis poſt pęnitentiam ad priſtinam gratiam, & audientibus, Numquid qui cadet, non adijciet, vt reſurgat. Et conuertimini ad me filij conuertentes, & ego ſanabo cõtritiones veſtras. Ipſe porriget manum, & reducet eos in Sion ſpeculam, culmenq; virtutum cum gaudio, atque lætitia ſempiterna, & ponet in capite eorum, laudem atque lætitiam. Et hanc habebunt coronam, iſtoque diademate protegentur, vt ſemper gaudeant, & laudent Dominum, quia pro dolore, mærore, & gemitu, ſucceſſerint gaudia.

Libr. 14. in c 51. Eſaia. to. 4.

Pſal. 73.

Hier. 8.

Hier. 3.

12 IDEM exponens illa verba: Cõſurge, conſurge, induere fortitudine tua Sion, induere veſtimentis gloriæ tuæ.

Eod. lib. c. 52. Eſa. to. 10.

tuę Hieruſalẽ ciuitas ſancti,quia non
adijciet vltra vt pertrãſeat per te in-
circumciſus & immundus , ſic habet :
Si ſurrexerit anima poſt ruinã , & in-
duta fuerit fortitudine & gloria ſua ,
nequaquam vltra tranſiet per eam in-
2. Cor. 6. circumciſus,& immundus.Hoc ſignifi
cat qđ Paulus Apoſtolus dixit : Quæ
participatio iuſtitiæ cum iniquitate ?
Quæ ſocietas luci ad tenebras ? Quæ
conuentio Chriſti ad Belial ? Quæ
pars fideli cum infideli? Quis conſen-
ſus templo Dei cum idolis ? Quæ ad
animæ ſtatum vniuerſa referuntur.
Quòd ſi per pœnitentiam, priſtinum
robur acceperit , vocetur habitaculũ
ſancti, & fiat templum Dei, & nequa-
quam per eam immundus tranſeat.
Pſal. 18. De quibus dictum eſt : Ab occultis
meis munda me Dñe, &c. Si mei non
fuerint dominati , tunc immaculatus
ero. *Infra*: Excutere de puluere, con-
ſurge,ſede Hieruſalem, ſolue vincula
colli tui captiua filia Sion,animę,quę
vitiorum polluta ſordibus, candorem
priſtinæ conuerſationis amiſerat, di-
citur,vt excutiat puluerem,qui adhę
ſit pedibus eius.Neque enim fieri po-
terat, vt quæ proſtrata ſubiecerat cer
uices ſuas tranſeuntibus,dixeratque,
Pſal. 43. humiliata eſt in puluere anima noſtra
adhæſit terræ venter noſter,non ima-
ginem terreni acceperit.A qua nos re-
1. Cor. 15. uocat Apoſtolus dicens : Sicut porta-
uimus imaginem terreni,ſic portemus
imaginem cęleſtis. *Infra*: Excutitur
Pſal. 29. puluis, de quo ſcriptũ eſt : Numquid
confitebitur tibi puluis, aut annũcia-
bit veritatem tuam,vt ſoluantur vin-
cula colli noſtri,& nequaquam audia
mus, Neruus ferreus collum tuũ , ſed
Cant. 1. cum ſponſa mereamur audire, Quam
pulchrę ſunt genæ tuę,ſicut turturis,
collũ tuũ ſicut monilia . Et iterũ,cir-
cundedi armillas manibus tuis,& mo-
nile collo tuo, vt graui onere liberati,
& recipientes ornamenta priſtina,ca-
ptiui eſſe ceſſemus,redẽpti ab eo, qui
venit prędicare captiuis remiſſionẽ.
13 IDEM explicans illa verba:Om-
Libr. 15. in nes ſitientes venite ad aquas, & qui
c. 55. Eſa. non habetis pecuniam properate, emi
te & comedite. Venite emite abſq; ar-
gento,& abſque vlla commutatione ,
vinum & lac, inquit : Hæc aqua , gra-
tiam Spiritus ſancti ſignificat , de qua
Propheta myſtico ſermone reſonabat.
Sitiuit anima mea ad Deum viuũ. Et Pſal. 41.
iterum, Apud te eſt fons vitæ. Qui ip- Pſ. 35.
ſe de ſe loquebatur : Me dereliquerũt Hier. 2.
fontem aquæ viuæ,& foderunt ſibi la
cus contritos,qui aquas continere nõ
poſſunt.Pręcipiturque ſitientibus,vt Eſa. 45.
nequaquam bibant aquas Sior turbi-
das, & tumentes gurgites Aſſyriorũ,
ſed pergant ad aquas Siloe,quę vadũt
cum ſilentio, nec timeant ſi argentum
forte non habeant, ſed audiant Apo-
ſtolum dicentem: Gratia ſalui facti e- Epheſ. 2.
ſtis. Mirumque in modũ emunt aquas
abſque pecunia,& non bibunt eas,ſed
comedũt. Ipſe enim, & aqua, & panis
eſt qui de cęlo deſcendit. Qui prouo-
cat nos ad bibendum,non ſolum vinũ,
ſed & lac,quod ſignificat innocentiam
paruulorum. De quo lacte dicebat Pe
trus : Quaſi modo geniti infantes,ra- 1. Pet. 2.
tionabile & ſine dolo lac concupiſci-
te. *Infra.* In lætitia egrediemini,& in
pace deducemini,vt audiatis ab Apo- Rom. 1.
ſtolo gratia vobis & pax. Mõtes & col
les cantabunt coram vobis laudem,&
omnia ligna regionis plaudent manu.
Montes & colles intelligere poſſumus
ſanctorum animas , quæ pro varieta-
te virtutum montes appellãtur,& col
les,gaudebunt ſuper pęnitentibus, &
mentis lætitiam ſaltibus indicabunt,
pro ſaliuncula aſcendet abies , & pro 14
vrtica creſcet myrtus. Hoc eſt , mala
vertentur in bona,& pro vitijs,naſcẽ-
tor virtutes, ideſt pro iniquitate , iu-
ſtitia,pro temeritate , fortitudo , pro
luxuria,tẽperantia,pro ſtultitia,pru-
dentia. Matthæus,& Zachæus,& Pu-
blicani ſaliuncula erant amari ſapo-
ris,& odoris teterrimi dicentes , Pu- Pſal. 37.
truerunt & corruptæ ſunt cicatrices
meæ a facie inſipientiæ meæ. Iſti in
Apoſtolos repente mutati , facti ſunt
cypariſſus , & abies,& myrtus odoris
optimi , & in varia opera neceſſarij.
Paulus quoque perſecutor Eccleſiæ,
qñ audiebat a Domino, Saule,Saule , Act. 9.

quid

quid me perſequeris, durum eſt tibi contra ſtimulũ calcitrare, vrtica erat habens perſecutionis aculeos. Quando autem in toto orbe Euangelium prædicauit,& dicere poterat, Chriſti bonus odor ſumus, recte cypariſſus appellatur,& myrtus. Et erit Dominus in nomen,& in ſignum ſempiternum, quod non deficiet. His qui de malo commutati fuerint in bonum, erit Dominus in nomen,& in ſignum æternũ, vt ex ipſius appellentur nomine Chriſtiani, & crucis eius inurantur cauterio. De quo ſigno ſanctus cantat in Pſalmo: Fac mecum Domine ſignum in bonum. *Pſal. 85.*

15 IDEM explicans illa verba: In die qua mundauero vos ex omnibus iniquitatibus veſtris,& habitari fecero vrbes, & inſtaurauero ruinoſa, & terra deſerta fuerit exculta, dicent terra illa inculta, facta eſt vt hortus voluptatis,& ciuitates deſertæ,& deſtitutę,atque ſuffoſæ,munitę ſederũt. Et ſcient gentes, quia ego Dominus ædificaui diſſipata, & plantaui inculta, ſic habet: Cohortatur errantes, vt confundantur, & erubeſcant in vijs ſuis,& reſtituantur in vrbes Eccleſię, & omnia quæ in eis corruerant, ædificentur, & ad priſtinas redeant cærimonias,& terra deſerta reuertatur in priſtinum ſtatum,omneſque mirētur, & dicant; Terra illa inculta, terra deſerta, in qua omnes quondam periere virtutes nunc facta eſt quaſi hortus voluptatis,& paradiſus Dei,& ciuitates quondam deſertæ, quæ Deum hoſpitem non habebant, & deſtitutæ erant a Spirituſancto,& ſuffoſſæ incredulitate, munitę erunt fide Chriſti, vt ſciant omnes in circuitu, quòd Dñs ædificauerit animas diſſipatas,& plantauerit in eis, atque conſeuerit cunctarum virtutum arbores, & ipſe rebus præſtiterit, quæ ſermone ꝓmiſit. *Libr. 11. in c. 36. Ezec.*

16 IDEM explicans illa verba: Vt Libani ibunt rami eius, & erit quaſi oliua gloria eius, & odor eius vt Libani, inquit: Dixerat Dñs, Ero quaſi ros, Iſrael germinabit quaſi lilium, quia cum nos Dñs ſuo rore reſperſerit, & ſiccitatem pectoris noſtri ſuis pluuijs irrigarit, germinabimus, immo florebimus vt lilium, imitantes Saluatorem noſtrum qui dicit in Cantico Canticorum. Ego flos campi, & lilium conuallium. Et loquitur ad ſponſam ſuam, quæ non habet maculã, aut rugam. Sicut lilium in medio ſpinarũ. Sic amica mea in medio filiarum. Cũque creuerimus in Dño, mittemus radices noſtras, ſicut arbores Libani, q̃ quantum in auras cõſurgunt vertice, tantum radicem in ima demergunt, vt nulla tempeſtate quatiantur, ſed ſtabili mole conſiſtant. Et ne putaremus de infructuoſis arboribus Dñm loqui, ſanctum virum,& conuerſum ad Dominum, oliuæ frugiferæ comparat, q̃ dicit in alio loco, Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dñi. Ex quo fructu vulnerum mitigatur tumor, lãguentis membra requieſcunt, in tenebris lumen accenditur, vnguntur in agone certantes. Hæc oliua habebit odorẽ quaſi libani, vel thuris, vt poſſit dicere: Bonus odor Chriſti ſumus. Cõuertentur ſedentes in vmbra eius, viuent tritico, & germinabunt quaſi vinea. Quia qui conuerſi fuerint ad Dominum accipient conuerſionis ſuę præmium, vt ſedeant in vmbra eius,& dicant. Sub vmbra eius requieui,& ſedi,& fruct⁹ eius dulcis eſt in ore meo, & inebriabuntur frumento (legunt ſeptuaginta interpretes) copiam,& abũdantiam rerum omnium habentes, ſicut ſcriptum eſt. Viſitaſti terram, & inebriaſti eam. *Libr. 3. in c. 14. Oſeæ. Cant. 2. Pſal. 51. 2. Cor. 2. Cant. 2. Pſ. 64.*

17 IDEM explicans verba illa: Zelatus eſt Dñs terrã ſuã, & pepercit populo ſuo,& dixit: Ecce ego mittam vobis frumentũ,& vinum, & oleũ,& replebimini eo, ait: Poſtquã ſacerdotes pro populo deprecati ſunt,& dixerũt, Parce Dñe populo tuo, fecitq. popul⁹ qđ pręceptũ eſt, vt ſanctificaret ieiuniũ, ꝑdicaret curationẽ, congregaret multitudinem, ſanctificaret Eccleſiã, eligeret ſenes, paruulos & ſugentes vbera, cõgregaret,& egrederetur ſpõſus de cubili ſuo, & ſpõſa de thalamo ſuo,& nequaq̃ carni,& voluptati, ſed *In c. 2. Ioel.*

animæ,

animæ,& fletibus inſeruirent,zelatus eſt Dñs terram ſuam, quã prius quaſi alienam contempſerat, & paſſus fuerat locuſta vaſtante populari,& in tãtum pepercit pœnitentibus, vt eis diceret,quoniam omnes fruges veſtras, locuſta,bruchus,rubigoque vaſtauit, ideo dabo vobis frumẽtum, & cetera quæ Propheta deſcribit, & vltra vos
Joan. 12. non tradam captiuitati. *Infra.* Mittam tibi frumentum, dicitur animæ quæ agit pęnitentiam,frumentum, de quo ſcriptum eſt. Niſi granum frumenti cadens in terra mortuũ fuerit, ipſum ſolum manet,ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert, & vinum quod lætificat cor hominis, & oleum quod exhilarat faciem, vt vetus triſtitia peccatorum, frumenti, & vini, & olei, ideſt virtutum lætitia temperetur,tantamque habebunt bonorũ omnium abundantiam,vt repleantur eis, atque ſaturentur.

18
In c.3. Ioel. IDEM exponens illa verba: Et erit in die illa ſtillabunt montes dulcedinem,& colles fluent lacte, & per omnes riuos Iudæ ibunt aquę,& fons de domo Domini egredietur,& irrigabit torrentem ſpinarum, ſic habet:Habitante Domino in Sion, & in monte ſancto ſuo,quando nullus per Hieruſalem ſanctam pertranſire tentauerit, quicumque in ea mõs fuerit, & ad virtutum excelſa peruenerit, dulcedine, & melle ſudabit, & ſtillabunt ex eo
Pſ. 118. gratiæ ſpirituales,de quibus Propheta loquitur: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo. Qui autem inferior montibus eſt, &
Ioan. 7. needum ad perfectionis culmen aſcenderit, vocabitur collis, & fluent de eo riui lactis,quibus rudis in Chriſto nutritur infantia, & aquarum flumina, quæ de ventre ſuo Dominus manare teſtatus eſt; omnes enim riui Iuda implebuntur aquis, & nihil in eis ſiccũ erit,redundantibus cunctis gratia ſpirituali. *Infra*: Et fons de domo Domini egredietur, vt ſpinas noſtras,& vitia quæ nullam frugem habuere iuſtitiæ,commutent in Dñi noualia,& ariditatem noſtram rigent aquis largiſſimis,& pro ſpinis ac vepribus, florẽ virtutum multiplices germinemus.

IDEM explicans verba illa: Donum hominis dilatat viã eius,inquit: 19 *Lib. 2. in c.*
Donum charitatis, ſiue aliarum virtutum quas a Dño fideles accipiunt,dilatat viam actionis eorum, quia quo magis gratia ſpiritus intus replentur, eo latius foris bonorum operum greſſus multiplicant. *18. Prouer. to. 7.*

IDEM explicans verba illa: Melius eſt eſſe duos ſimul, quam vnum, habent n. emolumẽtum ſocietatis ſuę. Si vnus ceciderit,ab altero fulcietur. Væ ſoli, quia cum ceciderit, nõ habet ſubleuantem ſe. Et ſi dormierint duo, fouebuntur mutuo,vnus qũo calefiet? Et ſi quiſpiã præualuerit contra vnũ, duo reſiſtunt ei,ait: Melius eſt habẽtem in ſe habere Chriſtum, quam ſolum patere inſidijs aduerſarij. Si enim vnus ceciderit,Chriſtus erigit participem ſuum.Vę quippe ei qui cũ ruerit, Chriſtum in ſe non habet erigentem. Quod ſi etiam vnus dormierit, hoc eſt ſi morte diſſolutus fuerit,& ſecum Chriſtum habuerit,calefactus & viuificatus,citius reuiuiſcit. Et ſi aduerſus hominẽ,robuſtior in expugnando diabolus extiterit,ſtabit homo, ſtabit & Chriſtus pro homine ſuo, pro ſodali ſuo.Nõ ꝙ ſolius Chriſti aduerſus diabolum virtus infirma ſit, ſed quod liberum homini relinquatur arbitriũ, & annitentibus nobis,ipſe in prœliando fortior fiat. *Infra*:Et quidem ſi dormiant duo, etiã calor erit illis, & vnꝰ qũo calefiet? Niſi igitur nobiſcũ Chriſtus dormierit, & in morte quieuerit, calorem æternæ vitæ accipere non valemus. 20 *In c.4. Eccleſiaſtes. to. 5.*

IDEM explicat illa verba: Si reuerſus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, & ait: Si te factorum tuorũ pœniteat,ædificaberis,ideſt quotidie vallatus diuina cuſtodia munieris, gloriamq. perditam reparabis. Dabit pro terra ſilicem. Hoc dicit. Hoc dicit, ꝙ ſi propitiatio eum Dei, in pręceptis eius firmiſſimi ſtabilierit, non terrenis rebus,& carnis voluptatibus operam dabit, ſed magis ad fortitudinẽ vir- 21 *In cap. 22. Iob.*

virtutum proficiet,per quam poſſit ad affluentes cęleſtium diuitias peruenire. Quod ſi in ſaxo fortitudinis bonæ conſcientię tuę poſitus fueris, ſenſus diuinæ ſapientiæ tibi velut torrẽs aureus abundabit,ideo ait, & pro ſilice torrentes aureos. Eritq; omnipotens contra hoſtes tuos. Cum feceris voluntatem eius, habebis eum defenſorem tui. Tunc ſuper omnipotenté delicijs afflues, & eleuabis ad Deum faciem tuam.Delicijs vtique ſpiritualibus repleberis, & eleuabis ad Deum faciem tuam,liberam faciem,frontem ad deprecandũ Deum attolles, ſiue iã non reã,neq; incuruatã deorſum mala cõſcientia,eriges ad Deũ animam tuam.

22 *In Pſal. 86 to. 8.* IDEM: Fundamenta eius in montibus ſanctis, totum hunc Pſalmũ interpretatur de anima, & ait: Sion eſt anima credẽtium in Chriſtum. Vos.n. *1. Cor. 3.* inquit Apoſtolus, Eſtis templum Dei, & Spiritusſanctus habitat in vobis.Fũdamentũ eius in montibus ſanctis,hoc eſt Dei fundamenta non ſunt, niſi in *Apoc. 3.* montibus ſanctis. Diligit Dñs portas Sion.Habet Sion noſtra,plurimas portas,quas ſi aperuerim ingreditur ad nos ſponſus,& dormit nobiſcum. Denique ipſe dicit:Ecce ego ſto ad oſtiũ, & pulſo,ſi quis mihi aperuerit,intrabo ad eũ,& cenabo cũ illo,& ipſe mecum.Glorioſa dicta ſunt de te,ciuitas Dei.Ciuitas non eſt vnum ædificium, ſed in multis ædificijs conſiſtit. Sic & Sion noſtra, niſi plures virtutes habuerit, ciuitas Dei non erit. Memor eſto Raab, & Babylonis, ſcientiũ me. Illa quæ quondam erat in latitudine peccatorum, aſcendit poſtea in memoriam Dei.Numquid Sion dicet homo, & homo natus eſt in ea. Rem vobis miram loquor,ſed veram. Sion noſtra in qua aliquoties alienigenæ ſunt, & Tyrus,& Æthiopes, illa ſpecula,illa meretrix,illa Rahab, illa Babylon,illa q̃ diuaricauit pedes ſuos omni tranſeũti,illa meretrix, ſi voluerit virgo re- *Ezec. 16.* pente efficitur. Virgo fit,& concipit fi- *Eſai. 26.* lium Dei,& generat. A timore tuo Domine cõcepimus,& parturiuimus,ſpi- 23 ritũ ſalutis tuæ fecimus ſuper terrã. Videte quoniam illa meretrix, a Deo cõcepit,& parturiuit Saluatorem. Spiritum ſalutis tuæ fecimus ſuper terram Ergo anima noſtra,illa Rahab,illa meretrix poteſt cõcipere, & parere Saluatorem. Spiritum ſalutis tuæ fecimus ſuper terram. Et homo natus eſt in ea. Si volumus, quotidie naſcitur Chriſtus. Per ſingulas virtutes naſcitur Chriſtus. Si enim Chriſtus Dei virtus, & Dei ſapientia eſt, quicunq; virtutem facit, virtutem generat. Et ipſe fundauit eam altiſſimus.Ipſe qui naſcitur in te, ipſe fundamentum dat Sion tuæ. Et tamẽ cum iſta ómnia fuerint,cum natus fuerit in ea Chriſtus, non eſt certa,& ſecura victoria,ſed sẽper in periculo ſumus. Ideo non dicit lætãtium omnium habitatio eſt in te, ſed dixit,Sicut lætantium omniũ. Di- *Pſal. 125.* citur in alio Pſalmo: In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti ſumus ſicut conſolati, & non dixit conſolati.Sic & in iſto loco dicit,Sicut lætantium omnium habitatio in te.Hoc totum quare dicit? Quoniam in præſenti ſæculo, quamuis aliquis ſanctus ſit,quamuis renuntiet ſæculo,non habet perfectam victoriam.

AVGVSTINVS exponens verba illa Pſal. 103.Emitte ſpiritum tuũ, 24 *Lib. 10. de* & creabuntur, & renouabis faciẽ terræ,ait:Ego arbitror hoc dictum de gra- *Geneſi ad litt. to. 3.* tia Dei,qua interius renouamur. Omnium enim ſuperborum,ſecundum terrenum hominem,viuentium,& de ſua vanitate præſumentium,quodammodo aufertur ſpiritus proprius, cum exuunt ſe veterem hominẽ,& infirmantur,vt perficiantur expulſa ſuperbia, dicentes Dño: Memẽto quia puluis ſumus,quibus dictũ erat: Quid ſuperbis terra,& cinis?Exiſtimãt ſe terra,& cinerẽ,& hoc eſt,in puluerẽ ſuum reuertentur. Accepto autem Spiritu Dei,dicit: Viuo autẽ iam nõ ego,viuit in me *Gal. 2.* Chriſtus. Sic innouatur facies terræ per gratiam numeroſitate ſanctorum.

IDEM explicans illa verba: Qui 25 educit vinctos,ſeu cõpeditos,in forti- *In Pſal. 67 to. 8.* tudine,ait: Soluit grauia vincula peccatorum,quibus impediebãtur, ne ambula-

bularent in via præceptorũ;educit au-
tem eos in fortitudine, quã ante eius
gratiam non habebant. *Infra*: Cęli di-
ſtillauerunt,ſed a facie Dei Sinai.Ete-
nim ipſis ſalui facti ſũt per fidé,& hoc
non ex ſeipſis,ſed donũ Dei eſt non ex
operibus,ne forte quis extollatur. *In-
fra*:Pluuiã voluntariã ſegregabis Deus
hereditati tuæ,& infirmata eſt;tu vero
perfeciſti eã.Gratia pluuia voluntaria
dicitur,quia nullis prædẽtibus ope-
rum meritis gratis datur. Si enim gra-
tia, iã nõ ex operibus, alioquin gratia
1.Cor. 15. iã nõ eſt gratia. Gratia Dei ſum id qđ
ſum.Hæc eſt pluuia voluntaria;volun
Iac. 1. tarie quippe genuit nos verbo verita-
tis,hæc eſt pluuia voluntaria. Iſtã plu
uiã cũ Deus tranſiret in deſerto, ideſt
prædicaretur in gentibus, cęli diſtilla
uerũt; non tñ a ſeipſis,ſed a facie Dei,
quoniã ipſi gratia Dei ſunt id,qđ ſunt.
Infra: Hanc pluuiã voluntariã nullis
præcedentibus meritis operũ bonorũ,
ſegregauit Deus hereditati ſuæ, & in-
firmata eſt. Agnouit enim nõ eſſe ſe ali
quid per ſeipſum,non viribus ſuis,ſed
gratiæ Dei tribuendum eſſe quod eſt.
26 IDEM ſic ait:Poſt multa,dedit mi
Lib. de dili hi Dominus Deus gratiam promeren
gendo Deo do bona vitæ æternæ, quam gratiã in
to. 9. tribus maxime ſtare arbitror, in odio
præteritorũ malorũ, in contẽptu bono
rũ præſentiũ,& in deſiderio futurorũ.
27 IDEM docens, ꝙ Sem filius Noe
Serm. 105. fuit dominus terræ promiſſionis, quã
de tempore multis tẽporibus poſſedit,ſed diſcur-
to. 10. ſu temporis Chananæi filij Cham filij
iunioris Noe,per violentiam,expulſis
fratribus ſuis,eam poſſederũt. Et quia
Abrahã de genere Sem legitur fuiſſe,
filij eius Iſraelitæ,non alienam terram
tradente Domino peruaſerunt,ſed ſuã
propriam, quam per violẽtiam patres
eorum perdiderant,receperunt.Occa-
ſione eius ait: Terra repromiſſionis,
quam toties dicit Deus lacte & melle
manantem,nos fuimus,antequã pecca
ret Adam,quando in nobis nihil aliud
erat,quàm quod miſericordia cõtule
rat cõditoris. Poſtquam autem in Adã
omnes moriuntur, terrã promiſſionis
Chananæi cęperant poſſidere. Volun-
tas enim Domini, poſſeſſionem cordis
noſtri, non vitijs ſed virtutibus natu-
raliter deputauerat. Quæ poſt præua-
ricationem Adæ, inſolentibus vitijs
tanquam populis Chananæis, a pro-
pria regione,ideſt ab intellectu,vel mẽ
te rationabili,virtutes ſanctæ depulſę
ſunt,& vitia remanſerunt. Cum virtu
tibus ſurſum, ſi per Dei gratiã poſſeſ-
ſio animæ noſtræ recepta fuerit, non
tam alienas occupaſſe terras,quã pro-
prias videbimur recepiſſe. Cum enim 28
auxiliante Domino,a populo,virtuti-
bus contra ſe dimicantibus, vitia fue-
rint ſuperata,locum quem ſibi in cor-
de noſtro, concupiſcentiæ,vel fornica
tionis ſpiritus retentabat, deinceps ca
ſtitas occupabit,quem furor cępit, ſa
pientia poſſidebit, quẽ triſtitia mortẽ
operans inuaſerat, ſalutaris & plena
gaudij lætitia obtinebit, quẽ deſidiæ
tepor vel negligentiæ vaſtabat,humi-
litas honeſtabit,quẽ cupiditas obſcu-
rum fecerat,miſericordia ad claritatẽ
priſtinam reuocabit, quem inuidia ve
neno ſuo percuſſerat,benigna ſimplici
tas adornabit.Ita ſingulis vitijs expul
ſis,eorũ loca,ideſt affectus, virtutes e
contrario poſſidebunt.Ipſæ tamen vir
tutes, filij Iſrael, ideſt animæ vidẽtes
Deum,non immerito nuncupantur,&
cum vniuerſas,Deo auxiliante,cordis
ſui expulerint paſſiones, nõ tã alienas
poſſeſſiones peruaſiſſe, quàm proprias
terras recuperaſſe credendæ ſunt. Et
quia nihil ad perfectũ adduxit lex, nõ
per Moyſem,ſed per Ieſum eius ſucceſ
ſorem, terra repromiſſionis Iſraeliti-
co populo reformatur.Hoc eſt per euã
gelicam gratiam,gẽtes crudeles & peſ
ſimæ,hoc eſt originalia peccata,vel a-
ctualia, de terra promiſſionis, ideſt
Chriſtianorum cordibus,Ieſu duce po
tuerunt effugari.
GREGORIVS explicãs illa ver 29
ba Iob c.22. Dabit pro terra ſilicem,& *Lib.16.Mo*
pro ſilice torrentes aureos, ait: Quid *ral.c.8.10.2.*
per terrã,niſi infirmitas actionis,quid
per duritiã ſilicis, niſi fortitudo ſigna
tur? Quid per torrentes aureos, ni-
ſi doctrinam intimæ claritatis accipi-
mus? Omnipotens autem Deus ad ſe
con-

conuerſis pro terra dat ſilicem, quia pro infirma actione, fortitudinem tribuit robuſti operis. Dat etiam pro ſilice torrentes aureos, quia pro robuſto opere, doctrinam multiplicat claræ prædicationis, quia peccator quiſque conuerſus, & ex infirmo fortis exiſtere valeat, & in ſua fortitudine vſque ad proferenda verba intimæ claritatis exurgat, quatenus in eo, & infirmitas actionis, in qua velut terra ſoluitur, bene viuendi fortitudine ſolidetur. Et rurſus eum ſenſus ex vita trahitur, ex ipſa fortitudine, torrentes aurei defluunt, quia in ore bene viuentium, doctrinæ claritas inundat.

30 *Lib. 23. Moral. c. 17.* IDEM exponens illa verba Iob capite 33. Abominabilis ei ſit in vita ſua panis, & animæ illius cibus ante deſiderabilis, ſic habet: In Scriptura ſacra, panis, inter multa, gratiam ſpiritualem ſignificat. Sicut per Prophetam dicitur *Eſa. 33.*: Qui obturat aures ſuas, ne audiat ſanguinem, & claudit oculos ſuos ne videant malum, iſte in excelſis habitabit, munimenta ſaxorũ ſublimitas eius, panis ei datus eſt. Quid eſt enim obturare aures ſuas, ne audiat ſanguinem, niſi peccatis ſuadentibus, quæ de ſanguine & carne naſcuntur, non præbere conſenſum? Et quid eſt, ne malum videat, oculos claudere, niſi omne quod rectitudini aduerſum eſt, non approbare? Iſte in excelſis habitabit, quia quamuis eum adhuc caro in inferioribus retinet, mentem iã in ſublimibus fixit. Munimenta ſaxorum, ſublimitas eius, quia qui obiecta deſideria terrenæ conuerſationis calcat, ad ſupernam patriam, per præcedentium patrum exempla ſe ſubleuat. Et quia per contemplationis donum gratia ſpiritali ſatiatur, apte ſubiungitur. Panis ei datus eſt, id eſt refectionem ſpiritalis gratiæ recipit, quia ſe a bonis infimis, cœleſtia ſperando ſuſpendit.

31 *Lib. 2. c. 3. in cap. 2. libri 1. Reg. to. 2.* IDEM ſic ait: Cum per gratiam ſuam Spiritus ſanctus electorum corda viſitat, ab omni peccatorum immũditia potenter purgat, quia vt ſe mentis infuderit, eam protinus in vitiorum odia, & in virtutum amorem, ineffabiliter excitat. Facit eam ſtatim odiſſe quod amabat, & quod odio habuerat, ardenter diligere, atq; in vtroque valde ingemiſcere, quia & mala quæ odit, ſe damnabiliter amaſſe recolit, & bona quæ diligit odiſſe. Quis enim audeat dicere, licet omnimoda peccatorum ſarcina prægrauetur, quod perire poſſit aliquis viſitatus gratia Spiritus ſancti?

32 *In ca. 10. libri 1. Reg. lib. 4. c. 4.* IDEM explicans verba illa, quæ Samuel dixerat Sauli, cum eum vnxerat in regem Iſrael, Inſiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis, & mutaberis in virum alium, inquit: Inſilire Spiritus Domini dicitur, quia electorum corda, donis eius ſubito replentur. Qui ſtatim prophetare incipiunt, quia q diuino Spiritu pleni ſunt, Dei magnalia tacere non poſſunt. *Infra*: Et mutaberis in virum alterũ. Natura noſtra per lapſum primi hominis ſic dãnata eſt, vt quotidie labendo deficiat, & deficiendo veteraſcat. Sed qui in nobiſmetipſis deficimus, cum in nos ille ſpiritus inſilit, renouamur, quia ſtatim quod non eramus, efficimur. Tepidus erat quis, ſed repente viſitatus a ſpiritu, feruens efficitur. Incipit ardere per deuotionem, fortiter exerceri in bono opere. In virum ergo aliũ mutatus eſt, qui eſſe cępit quod ante inſilientem ſpiritũ, in ſe eſſe non potuit. Iam bonæ conuerſationis eſt aliquis, cœleſtia amat, terrena deſpicit, in lachrymarum fontes erumpit. In virum alium mutatur, qui compũctionis gratiam per aduenientem ſpiritum ſuſcipit, quam ante aduentum eiuſdem ſpiritus non habebat. Repente autem raptus, in virtute ſuperueniẽtis ſpiritus, eſſe carnalis definit, potenter ſæculi curas abijcit, & in æternorum contemplationum, mira puritate conſurgit. Miratur ſe tunc eſſe quod non erat, miratur ſe tunc non fuiſſe, quod eſt. Talem virum ſacra Scriptura collaudãs dicit: Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. *2. Cor. 6.* Deo namq; adhæremus, quãdo Spiritus ſancti gratiã abundanter accipimus, & vnus ſpiritus cũ eo efficimur, quan-

quando diuinæ voluntati, mente, ore, & opere concordamus. *Infra*: Quando venerint tibi omnia ſigna hæc, fac quodcumque inuenit manus tua, quia Dominus tecum eſt. Quaſi dicat, cum te diuina gratia plenum videas, doce alios, quidquid facis, quia ex præſidente tibi eadem diuina gratia, habes & optime viuere, & vtiliter alios docere.

33 *In ſerm. 2. Paſchę.* BERNARDVS ait: Sicut corporis huius vitam, ex motu ſuo dignoſcimus, ita & fidei vitam, ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis, eſt anima, per quam mouetur, & ſentit, vita vero fidei, charitas eſt, quia per illam operatur, ſicut in Apoſtolo legis, Fides quæ per dilectionem operatur. Vnde & refrigeſcente charitate fides moritur, ſicut corpus, anima recedente. Tu ergo ſi videris hominem in bonis operibus ſtrenuum, & feruore conuerſationis hilarem, viuere in eo fidem, non dubites, tenens vitæ illius argumenta. Sed ſunt nonnulli, qui cũ ſpiritu cęperint, heu carne poſtea conſummantur. Scimus autem quia iam non permaneat in eis ſpiritus vitæ, quia ſcriptum eſt: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternũ, quia caro eſt. *Gen. 6.*

34 *Serm. 2. in oct. Paſchę.* IDEM exponens verba illa 1. Ioann. 5. Tres ſunt, qui teſtimonium dãt in terra ſpiritus, aqua, & ſanguis, ſic habet: Hoc eſt teſtimonium, quod datur in terra ad diſtinguendum cœli ciues a ciuibus Babylonis. Quãdo enim ſine teſtimonio, electos ſuos deſerat Deus? Aut certe quęnam eis eſſe poterat conſolatio inter ſpem & metum, ſollicitudine anxia fluctuantibus, ſi nullum omnino electionis ſuæ habere teſtimonium mererentur? Nouit Dominus qui ſunt eius, & ſolus ipſe ſcit, quos elegerit a principio. Quis vero ſcit hominum, vtrum odio, vel amore dignus ſit? Quòd ſi vt certum eſt, certitudo nobis omnino negatur, numquid non tanto delectabiliora erunt, ſi qua forte electionis huius ſigna poſſimus inuenire? Fidelis ſermo & omni acceptione dignus, quo ſalutis teſtimonia commendantur. Hoc ſane verbo, & electis conſolatio miniſtratur, & ſubtrahitur reprobis excuſatio. Cognitis ſiquidem ſignis vitæ, quiſquis hæc negligit, manifeſte conuincitur in vano accipere animam ſuam, & pro nihilo habere terram deſiderabilem, comprobatur. Tres ſunt, inquit, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis. Iacebamus captiui, dedit Deus ſanguinem 35
proprium in redemptionem, aquam ſimul produxit de latere ſuo in ablutionem, miſit deinde de excelſo, ſpiritum ſuum, qui adiuuaret infirmitatem noſtram. Vis ergo noſſe an hæc aliquid operentur in te, ne forte reus ſis ſanguinis Domini, quem euacuas quãtum in te eſt, ſed & aqua ipſa quę debuerat mundare, in ſordibus permanenti iudicium damnationis accumulet, ſpiritus quoque cui reſiſtis non liberet maledictum a labijs ſuis? Quis eſt autem qui teſtimonium habet eius ſi non ſine cauſa ſanguinis Chriſti, niſi qui continet a peccatis? Seruus *Ioan. 8.* enim peccati eſt, qui peccatum facit, vt ſi deinceps continere potuerit, & iugum abijcere miſeræ ſeruitutis, certiſſimum ſit teſtimonium redemptionis, quam operatur ſanguis Chriſti. Verum non ſufficit peccatori continentia, ſi non adſit pœnitentia. Habet ergo & ab aqua teſtimonium, qui laborat in gemitu ſuo, lauans per ſingulas noctes lectum ſuum. Sed quid erit quod longo catenarum vſu & carceris habitatione crudeli, contracti ſumus atque elliſi, defecimus in via vitæ? Inuocemus ſpiritum viuificatorem, & adiutorem, confidentes quia dabit pater ſpiritum bonum petentibus ſe. Sane nouum ſuperueniſſe ſpiritum, conuerſatio noua teſtatur. A ſanguine, aqua, & ſpiritu habes teſtimonium, ſi contines a peccatis, ſi dignos agis pœnitentiæ fructus, ſi facis opera vitę.

IDEM explicans illa verba: Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te amica mea, inquit: Primum aſſimilat animam pulchram & amicã 36 *Serm 39. in Cantica.*

per

per gratiam, equitatui ſuo in curri-
bus Pharaonis, liberando vtique a iu-
go peccati, mortificatis vniuerſis ope-
ribus carnis. Quemadmodum ille po-
Exod. 14. pulus liberatus eſt a ſeruitute Aegy-
pti, ſubuerſis & ſubmerſis cunctis cur
ribus Pharaonis. De reliquo illa ſin-
gulari dignatione, poſtquam libera-
ta eſt, aſciſcitur in amicam, decorem
induitur, tamquam Domini ſponſa.
Ad hæc illi promittuntur murenulæ
pro ornatu, ipſæque aureę pro pretio,
& diſtinctæ argento, pro decore. Pri-
mum miſericorditer liberatur, ſecun-
do dignãter adamatur, tertio benigne
abluitur, & purgatur; poſtremo optimi
ornamenti accipit, Infra latius expli-
cans hæc quæ dixerat, ait: In primis
inter ſanctam ſpiritualemq; animam,
& equitatum Domini, comparationẽ
ponit, & inter Pharaonem & diabo-
lum, amborumque exercitus. Nec mi-
raberis vnam animam, equitatus mul
titudini ſimilatam; ſi aduertas quan-
tæ, in ipſa vna quæ tam ſancta anima
ſit, virtutum acies habeantur, quanta
in affectionibus ordinatio, quanta in
moribus diſciplina, quanta in oratio-
nibus armatura, quãtum in actionibus
robur, quantus in zelo terror, quanta
deniq; ipſi cum hoſte conflictuum aſſi-
duitas, numeroſitas triumphorum, ter
Cant. 6. ribilis, vt caſtrorum acies ordinata.
Cant. 7. Et iterum: Quid videbis, inquit, in Su
namite, niſi choros caſtrorum. Aut ſi
37 id tibi non placet, noueris huiuſmodi
animam numquam eſſe ſine angelorũ
cuſtodia, qui eam æmulãtur Dei ęmu-
latione, ſolliciti ſuo viro ſeruare &
virginem caſtam exhibere Chriſto.
Ergo angelicis fulta miniſterijs, & ſu-
perno ſtipata agmine ſponſa incedens,
ſimilis eſt equitatui Domini, illi vti-
que qui quondam in curribus Pharao
nis tam ſtupendo diuini adiutorij mi-
raculo triumphauit. Si enim diligen-
ter aduertas, cuncta quæ ibi miraris
magnifice perpetrata, inuenies hic ni-
hilominus admiranda. Niſi quòd in eo
nũc magnificẽtius triumphatur, quòd
quæ illic corporaliter præceſſerũt, hic
ſpiritualiter adimplentur. An non ti-
bi multo fortius, longeq; glorioſius eſ
ſe videtur, diabolum proſternere, quã
Pharaonem, atq; aereas debellare po-
teſtates, quàm currus Pharaonis ſub-
uertere? Ibi denique pugnatum eſt ad- Eph. 6.
uerſus carnem & ſanguinem, hic ad-
uerſus principes & poteſtates, aduer-
ſus mundi rectores tenebrarum harũ,
contra ſpiritalia nequitiæ in cœleſti-
bus. Ibi populus eductus de Ægypto,
hic homo de ſęculo. Ibi proſternitur
Pharao, hic diabolus. Ibi ſubuertũtur
currus Pharaonis, hic carnalia & ſæcu
laria deſideria, quæ militant aduerſus
animam, ſubruuntur. Illi in fluctibus,
iſti in fletibus. Puto & nunc clamitare
dæmonia, ſi forte contingat incidere
in talem animam, fugiamus Iſraelem, Exod. 14.
quia Dominus pugnat pro eo. 15

IDEM explicans verba illa: Reuer
tere dilecte mi, ait: Dei præſentia in Serm. 74. in Cant.
anima ſciri non poteſt, ipſe eſt enim
de quo ſcriptum eſt. Et veſtigia tua Pſal. 76.
non cognoſcentur. *Infra*: Quæris igi-
tur cum ita ſint omnino inueſtigabi- Prou. 5.
les viæ eius, vnde adeſſe norim? Viuũ
& efficax eſt, moxque ve intus venit,
expergefacit dormitãtem animã meã,
mouit, & molliuit, & vulnerauit cor
meum, quoniam durum lap[illegible]e
erat, & male ſanum. Cœpit quoq; [illegible]
euellere & deſtruere, ædificare, & pla-
tare, rigare arida, illuminare tenebro-
ſa, frigida inflammare, necnon & mit- Eſa. 40.
tere praua in directa, & aſpera in vias
planas. Ita igitur intrans ad me ali-
quotiens Verbum ſponſus, nullis ſuis
motibus compertum eſt mihi, nullis
meis ſenſibus illapſum penetralibus
meis, tãtum ex motu cordis (ſicut pręe
fatus ſum) intellexi præſentiam eius,
& ex fuga vitiorum, carnaliumque
compreſſione affectuum, aduerti po-
tentiam virtutis eius, & ex diſcuſſio-
ne, ſiue redargutione occultorum meo
rum admiratus ſum profunditatem ſa
pientiæ eius, & ex quantulacumque
emendatione morum meorum, exper-
tus ſum bonitatẽ manſuetudinis eius,
& ex renouatione ac reformatione ſpi
ritus mentis meæ, ideſt interioris ho-
minis mei, percepi vtcumque ſpeciem

decoris eius,& ex contuitu horum omnium, ſimul expaui multitudinem magnitudinis eius. Verũ quia hęc omnia, vbi abſceſſerit Verbũ, perinde ac ſi ollæ bullienti ſubtraxeris ignẽ, quodã illicò languore torpentia,& frigida iacere incipiunt,atq; hoc mihi ſignũ abſceſſionis eius, triſtis ſit neceſſe eſt anima mea, donec iterum reuertatur, & ſolito recaleſcat cor meum intra me, idque ſit reuerſionis indicium.

Gratia, & auxilium Dei, & liberum arbitrium, et labor ad uirtutem, quo ordine ſint neceſſaria. Cap IX.

1 *Hom. 3. in c. 3. Num. to. 1.* ORIGENES ſic habet: Cum populus Iſrael educeretur de Aegypto primogenita Aegyptiorum occiſa ſunt,& tũc dictum eſt Moyſi: Sanctifica mihi omne primogenitum. hoc eſt ergo quod in hoc loco indicatur, quia nõ prius ſanctificati ſunt primogeniti Iſrael, quàm percuterentur primogeniti Aegyptiorum, & quaſi cauſam ſanctificationis horum interitum & necem ponit illorum. Vnde & hic intelligendum eſt eſſe quoſdam primogenitos, etiam in Aegyptijs, ideſt in contrarijs poteſtatibus quaſi electos in malitia,& primos inter dæmones, qui niſi percuſſi fuerint a Deo, & extincti, ſanctificationem percipere, Iſraelitarum primogeniti omnino nõ poſſunt. Quis ergo eſt iſte,qui primogenitos Aegyptiorum, ideſt principatus,& poteſtates dæmonum percuſſit? Nõne Dominus meus Ieſus Chriſtus, qui eſt primogenitus omnis creaturę, qui principatus,& poteſtates aduerſas traduxit, triumphans eos in cruce? Quos vtique niſi ille percuſſiſſet, & triumphaſſet, ſanctificatio ad nos venire nullatenus potuiſſet.

2 *Hom. 4. in Pſ. 36. to. 1.* IDEM explicans illa verba, A Domino greſſus hominis dirigentur, ait: Greſſus hominis a Domino diriguntur. Non ſufficit homini volenti iſtud iter incedere, ſola propoſiti ſui voluntas, niſi & Dominus direxerit greſſus eius, quia frequenter accidit iter agẽtibus, vt ambulent, quod iter tamen rectum tenere non poſſint, ſed decedant in aliquos errores, quia a Domino non diriguntur greſſus eorum. Et cum a Domino greſſus directi fuerint, tunc viam eius volet. Cupiet enim, qui a Deo dirigitur, Chriſtum,& deſiderabit permanere ſemper in Chriſto.

3 *Homil. 2. in Pſal. 38.* IDEM exponens verſum illum: Et ſubſtantia mea a te eſt (vbi noſtra lectio habet apud te eſt) inquit: Si habeo ſubſtantiam diuitiarum, ſpiritualium, a Deo eſt. Inſufflauit enim Deus in faciem hominis ſpiraculum vitæ,& factus eſt homo in animam viuentem.

4 *Hom. 4. expoſit. 2. in Cant.* IDEM explicans verba illa: Vineæ florentes dederunt odorem ſuũ, ait: Non ſine cauſa puto quòd non dixerit odorem dederunt, ſed odorem ſuum, vt oſtenderet ineſſe vnicuique animæ, vim poſſibilitatis, & arbitrij libertatem, qua poſſit agere omne qđ bonum eſt. Sed quia hoc naturæ bonum, præuaricationis occaſione deceptum, vel ad ignominiam, vel ad laſciuiam fuerat inflexum, vbi per gratiam reparatur,& reſtituitur, odorem reddit, ſine dubio illum quem primus conditor Deus indiderat, ſed peccati culpa ſubtraxerat.

5 *Lib. 7. in c. 9. epiſ. Pauli ad Rom. to. 3.* IDEM explicat illa verba Apoſtoli: Non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis, inquit: Ex his verbis colligi videtur, quòd in homine non ſit libertas arbitrij, nec habeat vnuſquiſq; poteſtatem ſui. Quod dixit, non volentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei, ita accipitur. Sicut Dauid dicit in Pſalmo, Niſi Dominus *Pſal. 126.* ædificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ędificauerant eam, niſi Dominus cuſtodierit ciuitatẽ, fruſtra vigilar, qui cuſtodit eam. In quo oſtendit, non ꝙ is, qui domũ ædificat, nihil agat & otioſus ſit; & ita eam ædificet Dominus, ſed ipſe quidem quantũ eſt in homine, vim ſollicitudinis & laboris expendat, ſicut obſtaculis omnibus amoris, opus perueniat ad perfectum. Cum ergo per hæc doceatur, ꝙ homo

qui-

quidem laborem impendat, & ſollicitudinem, Deus autẽ ſucceſſum operi tribuat & effectum. Piũ & religioſum eſt ideo, & bonum quod in ſe eſt, operis ſumma, Deo magis quam homini
1.Cor.3. putare. Sic & cum Paulus plantabat, & Apollo rigabat, Deus dare dicitur incrementum, & additur. Itaque neq; qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Ita ergo etiam in præſenti loco poſſumus dicere, neq; q currit eſt aliquid, neq; qui vult; ſed qui effectũ dat Deus. Qui enim vult, & qui currit, hæc videntur eſſe, quod eſt ille qui plantat, & eũ qui rigat, nihil eſſe dicit Apoſtolus, nõ q nihil agant, ſed q ad comparationẽ Dei, qui incrementũ dat operi, vel effectum, illi nihil eſſe ducatur.

6 In Pſ. 107. to. 7. HIERONYMVS exponens hęc verba: Et non exibis Deus in virtutibus noſtris? Sic habet: Hæc interrogatiue legenda ſunt, quaſi dicat: Qui paſſus es pro nobis, quare non adiuuas nos, ſed pateris conculcari nos à diabolo crudeliſſimo? Et non exibis Deus in virtutibus noſtris? Videte quid dicat, non dixit, Non exiſti, ſed non exibis Deus in virtutibus noſtris. Hoc vult dicere, quando laboramus, tunc adiuuat nos Deus. Non eſt enim volentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt
Rom. 9. Dei. Videte quid dicat, non ait, non eſt iacentis, neque dormientis, ſed miſerentis eſt Dei. Sed videte quid dicit: Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei. Si non ergo voluerimus, & eucurrerimus, Deus nobis nihil proderit. Noſtrum eſt velle & currere, Dei autẽ miſereri. Athleta enim dormiens, perdit victoriam. Da nobis auxilium de tribulatione. Non dixit, da nobis auxiliũ de delicijs, ſed de tri-
Pſal. 119. bulatione. Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Non dixit cum eſſem in delicijs clamaui, aut dormiens clamaui. Vis exaudiri a Domino? Eſto in tribulatione, clama & exaudieris. In Deo faciemus virtutẽ, & ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros. Ipſe erit virtus noſtra & rector noſter. Ipſe nos coronat, ipſe pugnat nobiſcum, magis autem ipſe vincet in nobis. In Deo faciemus virtutẽ. Quando enim fortes fuerimus, ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros.

AVGVSTINVS inquit: Num liberum arbitrium euacuamus per gratiam? Abſit, ſed magis liberum arbitrium ſtatuimus. Sicut enim lex per fidem, ſic liberum arbitrium, per gratiam non euacuatur, ſed ſtatuitur. 7 Lib de ſpiritu & littera to. 3. Neque enim lex impletur, niſi libero arbitrio, ſed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam ſanatio animæ abolitione peccati, per animæ ſanitatem libertas arbitrij, per liberum arbitrium, iuſtitiæ dilectio, per iuſtitię dilectionem, legis operatio. Gratia ſanat voluntatem, qua iuſtitia libere diligatur. Omnia hæc quæ velut catenatim connexui, habent voces ſuas in Scripturis ſanctis. Lex dicit, non concupiſces. Fides dicit, ſana animã meã, Exo. 20.
quia peccaui tibi. Gratia dicit, Ecce Pſal. 40.
ſanus factus es iam, noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Sani- Ioan. 5.
tas dicit: Domine Deus meus clamaui ad te, & ſanaſti me. Liberum arbitriũ Pſal. 29.
dicit, Voluntarie ſacrificabo tibi. Di- Pſal. 53.
lectio iuſtitiæ dicit, Narrauerunt mi- Pſal. 118.
hi iniqui delectationes ſuas, (vel fabulationes) ſed non vt lex tua Domine. Vt quid ergo miſeri homines, aut de libero arbitrio audent ſuperbire, antequam liberentur, aut de ſuis viribus ſi iam liberati ſunt? Nec attendunt in ipſo nomine liberi arbitrij, vtiq; libertatem ſonare. Vbi autem Spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo ſerui ſunt peccati, quid ſe iactant de libero arbitrio? A quo enim quis deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt. Si autem liberati ſunt, quid ſe iactant velut de opere proprio, & gloriantur quaſi non acceperint? An ita ſunt liberi, vt nec illum velint habere Dominum, qui eis Ioan. 15.
dicit, Sine me nihil poteſtis facere?

8 Lib. de gratia Chriſti contra Pelagiũ to. 7. IDEM inquit: Pelagius tria conſtituit, atque diſtinguit, quibus diuina mandata dicit impleri, poſſibilitatem, voluntatem, & actionem. Poſſibilitatem qua poteſt homo eſſe iuſtus,

voluntatem qua vult eſſe iuſtus, actionem qua iuſtus eſt. Horum trium primum, ideſt poſſibilitatem, datam confitetur ab auctore naturæ, nec eſſe in noſtra poteſtate, ſed eam nos habere, etiam ſi nolimus; duo vero reliqua, ideſt voluntatem, & actionem, noſtra eſſe aſſerit, atq; ita nobis tribuit, vt nõ niſi a nobis eſſe contendat. Deniq; gratia Dei non iſta duo, quę noſtra omnino vult eſſe, ſed poſſibilitatem perhibet adiuuare, tamquã illa quæ noſtra ſunt, hoc eſt voluntas & actio, tã ſint valentia ad declinandum a malo, & faciendum bonum, vt diuino adiutorio non indigeant. Poſſe ad Deum proprie pertinet, qui illud creaturæ ſuæ cõtulit; duo vero reliqua hoc eſt, velle, & eſſe, ad hominem referenda ſunt, quia de arbitrij fonte deſcendunt. *Infra*: Nõ adiuuat Deus vt velimus, nõ adiuuat vt agamus, ſed tantummodo adiuuat, vt velle, & agere valeamus. Hoc contra doctrinã Pauli eſſe animaduertis, qui ait: Deus eſt qui operatur in vobis velle, & perficere, vel vt in alijs codicibus, maxime autem græcis, legitur, & velle, & operari. *Phil. 2.* Quæ, iſte ita noſtra eſſe voluit, tamquam ipſa, diuinæ gratiæ nõ adiuuentur auxilio, Deũ in nobis dicit operari. *Infra*: Adiuuat nos Deus, ait Pelagius, dum cordis noſtri oculos aperit, dũ nobis ne pręſentibus occupemur futura demonſtrat, dum diaboli pandit inſidias, dum nos multiformi & ineffabili dono gratiæ cęleſtis, illuminat. Hic itaque apparet hanc eum gratiam confiteri qua demõſtrat, & reuelat Deus quid agere debeamus, non qua donat, atque adiuuat, vt agamus. *Infra*: Gratia datur non ſolum vt facienda nouerimus, verum etiam vt cognita faciamus, nec ſolum vt diligenda credamus, verum etiam vt credita diligamus. *Infra*: Volebat Pelagius tantas eſſe naturæ vires, vt etiam ſine auxilio Spiritus ſancti, etſi minus facile, tamen aliquo modo, nequam ſpiritui reſiſtatur. Item primo libro pro libero arbitrio. Cum autem tam forte, inquit, tam firmum ad non peccandum liberum in nobis habeamus arbitrium, quod generaliter naturæ humanę creator inſeruit, rurſus pro eius inæſtimabili benignitate, quotidiano ipſius munimur auxilio. Quid opus eſt hoc auxilio, ſi tam forte, tam firmum eſt ad non peccandum liberum hominis arbitrium? Sed etiam hic vult intelligi, ad hoc eſſe auxilium, vt facilius fiat per gratiam, quod etſi minus facile, tamen putat fieri præter gratiam. Cum autem, facilius, addit, adimpletio boni operis etiam ſine Dei gratia poſſe fieri ſuggeritur. Quem ſenſum redarguit qui dicit, Sine me nihil poteſtis facere.

IDEM exponens verba illa: Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, Deus meus illumina tenebras meas, ait: *10 In Pſa. 17. 10. 8.* Quoniam non eſt lumen noſtrum ex nobis, ſed tu illuminabis lucernam meam Domine. Nos peccatis noſtris tenebræ ſumus, ſed Deus meus illuminabis tenebras meas. Quoniam a te eripiar a tentatione, non a me, ſed a te eruar, & in Deo meo tranſgrediar murum, non in me, ſed in Deo meo, quem inter homines & cœleſtem Hieruſalem peccata erexerunt, Deus qui præcinxit me virtute, vt fortis ſim, ne diffluentes ſinus cupiditatis impediant opera, & greſſus meos. Qui perfecit pedes meos tamquam ceruorum. Qui perfecit amorem meum ad tranſcendenda ſpinoſa, & vmbroſa implicamenta huius ſæculi. Et ſuper excelſa ſtatuet me. Et ſuper cęleſtem habitationem figet intentionem meam, vt implear in omnem plenitudinẽ Dei. Qui docet manus meas ad pręlium. Qui docet me operari ad ſuperandos inimicos, qui nobis intercludere cœleſtia regna conantur. Et poſuiſti vt arcum æreum brachia mea, & poſuiſti infatigabilem intentionem bonorum operum meorum, & dediſti protectionẽ ſalutis tuæ, & dextera tua ſuſcepit me. Et fauor gratiæ tuæ ſuſcepit me.

IDEM exponens verba illa: A Domino greſſus hominis dirigentur (noſtra lectio habet apud Dominũ) & viã eius volet, inquit, ipſe homo vt velit *11 In Pſa. 36.*

viam

viam Domini,ab ipſo Domino dirigũ
tur greſſus eius. Nam ſi Dominus non
dirigeret greſſus hominis, tam praui
erant,vt ſemper per praua irent. Ipſe
direxit greſſus, vt viã eius vellemus.
12 GREGORIVS explicans illa
Lib.16.Mo verba Iob ca.22. Saluabitur innocens,
ral.cap.10. ſaluabitur autem munditia manuum
to.2. ſuarum,inquit: Hæc ſententia ſi de cę
leſtis regni retributione promittitur,
veritate fulcitur,quia cũ de Deo ſcri-
Rom.2. ptũ ſit, qui reddit vnicuiq; ſecundum
opera eius, illum in extremo examine
iuſtitia æterni iudicis ſaluat, quẽ hic
eius pietas ab immũdis operibus libe-
rat. Sin vero ad hoc ſaluari quiſq; hic
munditia manuum ſuarum creditur,
vt ſuis viribus innocẽs fiat, proculdu
bio erratur,quia ſi ſuperna gratia no-
centẽ non præuenit, nunquã profectò
inueniet quem remuneret innocentẽ.
Exod.34. Vnde Moyſi voce dicitur: Nullꝰ apud
te per ſe innocẽs eſt. Superna ergo pie
tas prius agit in nobis aliquid ſine no
bis,vt ſubſequente quoq; noſtro libe-
ro arbitrio,bonũ quod iam appetimus
agat nobiſcũ, quod tamen per impen-
ſam gratiam in extremo iudicio ita re
munerat in nobis, ac ſi ſolis proceſſiſ-
ſet ex nobis.Quia enim diuina nos bo
nitas, vt innocentes faciat, præuenit,
1.Cor.15. Paulus ait:Gratia Dei ſum id qđ ſum.
Et quia eandem gratiã, noſtrum libe-
rum arbitriũ ſequitur,adiũgit: Et gra
tia eius in me vacua non fuit,ſed abũ-
dantius illis omnibus laboraui. Qui
dũ ſe de ſe nihil eſſe conſpiceret, ait:
Non autẽ ego.Et tamen quia ſe eſſe ali
quid cũ gratia inuenit, adiunxit: Sed
gratia Dei mecum. Non enim diceret
mecum,ſi cum pręueniente gratia,ſub
ſequens liberum arbitrium non habe-
ret. Vt ergo ſe ſine gratia nihil eſſe o-
ſtenderet,ait,Non ego, vt vero ſe cum
gratia operatum eſſe per liberum arbi
trium demonſtraret,adiunxit,Sed gra
tia Dei mecum. Munditia itaque ma-
nuum ſuarũ innocens ſaluabitur, quia
qui hic præuenitur dono vt innocens
fiat, cum ad iudicium ducitur, ex me-
rito remuneratur.
13 IDEM exponens illa verba Iob
c.4. Quis ante dedit mihi,vt reddã ei? *Lib.33.Mo*
ſic habet:Nemo vt diuina illum gratia *ral.ca.10.*
ſubſequatur, prius aliquid contulit
Deo.Nam ſi nos Deum bene operando
præuenimus, vbi eſt quod Propheta
ait: Miſericordia eius præueniet me? *Pſal.58.*
Si quid nos bonæ operationis dedi-
mus, vt eius gratiam mereremur, vbi
eſt quod Apoſtolus dicit, Gratia eſtis *Epheſ.2.*
ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis,
Dei enim donum eſt non ex operibus?
Si noſtra dilectio Deum præuenit,vbi
eſt quod Apoſtolus Ioannes dicit: Nõ *Ioan.4.*
quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quo
niam ipſe prior dilexit nos?Vbi eſt qđ
per Oſee Dominus dicit: Diligam eos *Oſee 14.*
ſpontanee? Si ſine eius munere, noſtra
virtute Deum ſequimur,vbi eſt quod
per Euangeliũ veritas proteſtatur,Si- *Ioan.15.*
ne me nihil poteſtis facere?Vbi eſt qđ *Ioan.6.*
ait, Nemo poteſt venire ad me, niſi pa
ter qui miſit me traxerit eum? Si ſaltẽ
dona bonorum operum virtute noſtra
bene cogitando præuenimus.Vnde eſt *2.Cor.3.*
quod Paulus tam ſalubriter ait,vt om
nis de ſe humanæ mentis fiducia ab ip
ſa cordis radice ſuccidatur, non ꝙ ſuf
ficientes ſimus cogitare aliquid a no-
bis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia no-
ſtra ex Deo eſt. *Infra*: Liberum arbi-
triũ in bono formatur electis,cum eo-
rum mens a terrenis deſiderijs gratia
aſpirante ſuſpenditur. Bonum quippe
quod agimus,& Dei eſt, & noſtrũ,Dei
per pręuenientem gratiam,noſtrũ per
obſequentem liberam voluntatem. Si
enim Dei nõ eſt, vnde ei gratias in ęter
num agimus? Rurſum ſi noſtrum non
eſt,vnde nobis retribui præmia ſpera-
mus? Quia ergo non immerito gratias
agimus,ſcimus quod eius munere prę
uenimur; & rurſum quia nõ immerito
retributionem quærimus, ſcimus qđ
obſequente libero arbitrio, bona eligi
mus quæ ageremus.
BERNARDVS explicans illa 14
verba Cant.1.Trahe me poſt te in odo *Serm.21.*
rem vnguentorum tuorum curremus, *in Cant.*
ait:Quid?Sponſa ne ergo neceſſe habet
trahi,& hoc poſt ſponſum? Quaſi vero
inuita eũ & non libens ſequatur? Sed
non omnis qui trahitur,inuitus trahi

tur. Nec enim infirmum, aut debilem eum videlicet qui per ſe ire nõ valet, trahi ad balneum, vel ad prandium piget, etſi reum pigeat trahi ad iudiciũ, vel pœnam. Denique trahi vult, quæ & hoc rogat. Non autem rogaret, ſi ſequi per ſe ipſam dilectum, prout vellet, valeret. Vt quid vero non valet? An infirmam fateamur, & ſponſam? Si vna quæuis ex adoleſcentulis infirmã ſe diceret, & peteret trahi, nequaquã miraremur. At vero de ſponſa quæ trahere, & alios, vtpote fortis, & perfecta poſſe ſufficere videbatur, cui non durũ ſonet, quod & ipſa trahi tamquã infirma, vel debilis neceſſe habeat? De quanam anima iam cõfidimus, quòd valida ſit & ſana, ſi illam infirmam dici conſenſerimus, quæ pro ſui ſingulari perfectione, & excellentiori virtute ſponſa
15 Domini nominatur? Quantæuis perfectionis anima, quamdiu quidem gemit ſub corpore mortis huius, & huius ſæculi nequam retinetur incluſa carcere, vincta neceſſitatibus, torta ſceleribus, lentius, ſegniuſq; aſſurgat neceſſe eſt ad contemplanda ſublimia, nec omnino liberum habeat ſequi ſponſum quocumq; ierit. Hinc lachrymoſa vox illa gementis. Infelix ego homo, quis (*Rom. 7.*) me liberabit de corpore mortis hui⁹? Hinc ſupplex illa precatio, educ de carcere animam meam. Dicat proinde, dicat cum gemitu etiam ſpõſa. (*Sap. 9.*) Trahe me poſt te. Quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Poſtulat ergo vt conuerſationis ipſius valeat veſtigia ſequi, vt poſſit æmulari virtutem, & normã tenere vitæ, & morum queat apprehendere diſciplinã. In his quippe maxime opus eſt adiutorio, quo valeat abnegare ſemetipſam, & tollere crucẽ ſuam, & ſic ſequi Chriſtũ. Hic prorſus trahi neceſſe habet ſponſa, nec ſane trahi ab alio, quã ab eo ipſo, qui ait, Sine me nihil poteſtis facere. Scio, inquit, me nũquam poſſe peruenire ad te, niſi gaudẽdo poſt te, ſed neq; hoc quidẽ niſi adiutam abs te, ideoq; precor vt trahas me poſt te: Beatus ſiquidem, cuius eſt (*Pſal. 83.*) auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum, peruenturus quandoq; ad te in montibus gaudiorum. *Infra*: Et quid mirum ſi indiget trahi, quæ poſt gigantẽ currit, quæ comprehendere nititur eum, qui ſalit in montibus, tranſilit colles? Velociter, ait, currit ſermo eius. (*Pſal. 147.*) Non
16 valet ex æquo currere, non poteſt pari cum illo celeritate contendere, qui (*Pſal. 18.*) exultat vt gigas ad currendã viam, nõ poteſt ſuis viribus; & propterea rogat ſe trahi. Feſſa ſum, inquit, deficio, noli me deſerere, ſed trahe me poſt te, ne incipiẽ vagari poſt amatores alios, nec curram quaſi in incertum. Trahe me poſt te, quia ſatius eſt mihi, ut me trahas, vt ſcilicet vim qualemcumque mihi, aut terrendo minis, aut exercendo flagellis inferas, quam parcens in meo me corpore male ſecurã derelinquas. Trahe torpentem, vt reddas currentem. Trahe quodammodo inuitã, vt facias voluntariã. Erit quando non indigebo tractore, quoniã voluntarie, & cũ omni alacritate curremus. *Infra*: Curremus, curremus, ſed in odore vnguentorum tuorum, non in noſtrum ſiducia meritorũ. Nec in magnitudine virium noſtrarum currere nos confidimus, ſed in multitudine miſerationũ tuarum. Nam etſi aliquando cucurrimus, & voluntarij fuimus, non eſt currentis, neque volentis, ſed Dei miſerentis. (*Rom. 9.*) Reuertatur miſeratio, & curremus. Tu quidem in virtute tua tamquam gigas & potens curris, nos, niſi vnguenta tua ſpirauerint, non curremus. (*Pſal. 44.*) Tu quem pater vnxit oleo lætitiæ præ cõſortibus tuis, curris in ipſa vnctione, nos in illius odore currem⁹.

17 IDEM exponens illa verba: Dilectus meus mihi, & ego illi, inquit: (*Serm. 67. in Cant.*) Spõſa recte in his verbis locuta eſt, nõ prętendẽs meritũ, ſed præmittens beneficiũ, & ſe pręuentã dilecti gratia confitens. Recte omnino nam quis prior dedit illi, & retribuetur ei? (*Rom. 11.*) Denique audi Ioãnem, quid in epiſtola ſuper hoc ſenſerit. In hoc eſt charitas, inquit, nõ quaſi nos dilexerimus Deum, ſed ipſe prior dilexit nos. (*1. Ioan. 4.*) Et miſericordia tua (*Pſal. 22.*)

Do-

Domine ſubſequetur me, ait Propheta, Omnibus diebus vitæ meæ. Vbi gratiæ ſubſecutionem non negauit. De præuentione autem dixerat: Deus meus, miſericordia eius præueniet me. Item ad Dominum: Cito, ait, anticipent nos miſericordiæ tuæ, quia pauperes facti ſumus nimis. Pulchre ſponſa poſterius (ni fallor) hæc eadẽ verba non eodem ordine ponit, ſed ſequitur & ipſa Prophetæ ordinem, loquens hoc modo, Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi. Cur ita? Nempe vt tunc magis gratia plenã ſe probet, cum totum gratiæ dederit, & primas ſcilicet illi partes aſcribẽs, & vltimas. Alioquin quomodo gratia plena, ſi quid habuerit quod non ſit ex gratia? Non eſt quo gratia intret, vbi iam meritum occupauit. Deeſt gratiæ, quicquid meritis deputas. Nolo meritum quod gratiã excludat. Horreo quidquid de meo eſt, vt ſim meus, niſi quod illud forſitan magis meũ eſt, quod me meũ facit. Gratia reddit me mihi, gratia iuſtificatum gratis, & ſic liberatũ a ſeruitute peccati. O ſponſa deſponſaui te mihi in miſericordia & miſerationibus. Nec tu me elegiſti, ſed ego elegi te, nec vt te eligerem tua inueni merita, ſed præueni. In deſponſatione interuenit non tuum meritum, ſed meũ placitum. Quæ vere ſponſa eſt agnoſcit iſta, & vtramq; gratiam cõfitetur. Primo quidem eam, quæ prima eſt, qua & præuẽta eſt; poſtea vero & ſubſequentem. Ait itaq; nunc: Dilectus meus mihi, & ego illi, principium dilecto tribuens. In conſequẽtibus, ego, inquit, dilecto meo, & dilectus meus mihi, conſummationem illi æque concedens. Dilectus meus mihi ſubaudi, intendit.

Pſal. 58. *Pſal. 78.*

18 IDEM explicans verba illa: In lectulo meo per noctes, quæſiui quẽ diligit anima mea, ait: Nouerit ſe anima præuentam in illo, & ante quæſitam, quã quærentem. Quærit anima mea verbum, ſed quæ a verbo prius quæſita ſit. Alioquin ſemel a facie verbi egreſſa, vel eiecta, non reuertetur oculus eius vt videat bona, ſi non requiratur a verbo. Quaſi vero aliud anima noſtra ſit, quã ſpiritus vadens, & nõ rediens, ſi ſibi fuerit derelicta. Audi profugam, & deuiam quid doleat, & quid petat. Errauí; ait, ſicut ouis quæ periit, quære ſeruum tuũ Domine. O homo redire vis? Sed ſi in voluntate res eſt, quid opem flagitas? Quid aliunde mendicas, in quo abundas tu tibi? Palam eſt quia vult & non poteſt, ſed ſpiritus eſt vadens & non rediens, etſi is ſit longius agens qui nec vult, quamquam non omnino illam animam relictam dixerim, quæ reuerti cupit, & requiri petit. Vnde.n. voluntas hæc illi? Inde (ni fallor) quòd a verbo viſitata iam ſit, & quęſita, nec ocioſa quęſitio quæ operata eſt volũtatem, ſine qua reditus eſſe non poterat. Sed non ſufficit ſemel quæri, tantus eſt animæ languor, tantaq; in reditu difficultas. Quid enim ſi vult? Iacet voluntas vbi facultas non ſuppetit. Nam velle adiacet mihi, inquit, perficere autem bonum non inuenio. Quid ergo ille quẽ de Pſalmo induximus quærit? Nõ plane aliud quam quęri, quod non quęreret, niſi quæſitus fuiſſet, & rurſum non quęreret, ſi quęſitus ſatis fuiſſet. Quod & poſtulat; quære, inquiens, ſeruum tuum, vt qui dedit velle, det & perficere pro bona voluntate. Meminerit anima ſe prius quęſitã, ſicut & prius dilectam, atq; a Deo eſſe, & quod quærit, & quod diligit. Oremus chariſſimi, vt cito anticipent nos miſericordiæ iſtę, quia pauperes facti ſumus nimis. *Infra:* Quæſiui quem diligit anima mea. Nempe hic te prouocat anticipante, benignitas illius, qui te & prior quęſiuit, & prior dilexit. Minime prorſus niſi prius quęſita, quęreres, ſicut nec diligeres, niſi dilecta prius.

Ser. 84. in Cantica. Cap. 3. *Pſ. 118.* *Rom. 7.* *Pſal. 78.*

19 IDEM inquit: Ex Dei munere, velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio. Sed nec aliquando me inuenturum cõfido, niſi qui dedit velle, det & perficere. Vbi ergo, ais, ſunt merita noſtra, & vbi ſpes noſtra. Audi. Non ex operibus iuſtitiæ quę fecimus nos, ſed ſecundum ſuã miſericordiam

In tract. de gratia & libero arbitr. *Rom. 7.* *Ad Tit. 3.*

1 Cor. 13. diam ſaluos nos fecit. Ita ne obitus eſt qui dixerit, Sine me nihil poteſtis facere, & neque volentis, neq; currentis eſt, ſed Dei miſerentis? Quid igitur agit, ais, liberum arbitrium? Breuiter reſpondeo. Saluatur. Tolle liberum arbitrium non erit quod ſaluetur, tolle gratiam nō erit vnde ſaluetur. Deus auctor eſt ſalutis, liberum arbitriū capax, nec dare illam niſi Deus, nec capere valet niſi liberum arbitrium? Quod ergo a ſolo Deo, & ſoli detur libero arbitrio, tam abſq; conſenſu eſſe non poteſt accipientis, quam abſque gratia dantis. Et ita gratiæ operanti ſalutem, cooperari dicitur liberum arbitrium. *Infra*: Velle ineſt nobis ex libero arbitrio, non autem poſſe quod volumus, velle bonum, facit gratia. Ex ipſo nobis eſt velle, ex ipſa bonū velle.
Rom. 7. Sentiens Apoſtolus quid ex natura eſſet, quid ex gratia expectaret, aiebat: Velle adiacet mihi, perficere non inuenio. Sciebat profectò, velle quidē ſibi ex libero arbitrio ineſſe, ſed vt ipſum velle perfectum haberet, gratiam ſe habere neceſſariam. *Infra*: Soli inter animantia datum eſt homini poſſe peccare ob prærogatiuam liberi arbitrij.
20 Datum autem non vt proinde peccaret, ſed vt glorioſior inde appareret, ſi non peccaret, cum peccare poſſet, ita
Eccl. 31. vt de eo diceretur. Quis eſt hic & laudabimus eum? Vnde ita laudandus? Fecit enim mirabilia in vita ſua. Quę? Qui potuit tranſgredi, & non eſt trāſgreſſus, facere mala, & non fecit. Peccauit autem quia liberum ei fuit. Nec tamen fuit culpa dantis, ſed abutētis, qui ipſam facultatem conuertit in vſum peccandi, quam acceperat ad gloriam non peccandi. Nam etſi peccauit ex poſſe quod accepit; non tamen quia potuit, ſed quia voluit. Lapſus tamen ex voluntate, non æque ex voluntate reſurgere iam liberum habet, quia & ſi datum fuit voluntati poſſe ſtare ne caderet, non tamen reſurgere ſi caderet. Non enim tam facile quis valet exire de fouea, quàm facile in eam cadere. Cecidit homo ſola voluntate in foueam peccati, ſed non ex voluntate ſufficit poſſe reſurgere. Manet etiam poſt peccatum liberum arbitrium, etſi miſerum, tamen integrum. *Infra*: In eandem imaginem transformamur Domini, ait Paulus, a claritate in claritatem, tamquam a Domini ſpiritu. 2. Cor. 3. Ergo ſi a Domini ſpiritu, non a libero arbitrio eſt reſurgere, cum tamen ab hoc ſit cadere, ſine propria tamen voluntate nullus ſaluari poteſt. *Infra*: Inter diuinum ſpiritum, & carnis appetitum, tenet medium quendam locum, 2 quod dicitur in homine liberum arbitrium, ideſt humana voluntas, inter vtrumq; pendens. Appetitu infirmatur per carnem, vt niſi ſedulo ſpiritus adiuuet infirmitatem eius per gratiam, non ſolum non valeat iuſtitiæ, quæ eſt iuxta Prophetam, ſicut montes Dei, aſcendendo de virtute in virtutem apprehendere culmen, ſed etiā de vitio ſemper in vitium ſuo ipſius pōdere deuoluta ruat in præceps, prægrauata nimirum non ſolum lege peccati, originaliter membris inſita, verū & conſuetudine terrenæ inhabitationis vſualiter affectionibus inolita. Et hæc duo huius mortalitatis mala, ſicut non nocent, ſed exercent non conſentientes, ſic non excuſant, ſed damnant conſentientes, vt nec ſalus, nec damnatio vlla ratione ſine præcedenti conſenſu voluntario poſſit haberi. Quamobrem id quod in creatura dicitur liberum arbitrium, aut iuſte profecto damnatur, dum ei ad peccatum nulla vi præiudicatur extrinſeca, aut miſericorditer ſaluatur, cui ad iuſtitiam nulla virtus ſufficit ſua. De cetero, libero arbitrio, nec extra ipſum quæratur damnationis cauſa, quod iam non damnat, niſi propria culpa, nec ab ipſo ſalutis merita, quod ſola ſaluat miſericordia. Cuius quippe conatus ad bonum, & caſſi ſunt, ſi a gratia non adiuuentur, & nulli, ſi non excitentur. Proinde non ei a ſe, vt dictū eſt, ſed deſurſum potius a patre luminum deſcēdere merita putentur. Deus enim rex noſter ante ſæcula, cum operatus eſt ſalutem in medio terræ, merita ſua quæ dedit hominibus, in merita

rita diuiſit & præmia, vt & præſentia
per liberam poſſeſſionem, noſtra in-
terim fierent merita, & futura pet gra
22 tuitam ſponſionem expectaremus, im-
mo expeteremus vt debita. Itaq; non
liberi arbitrij, ſed Domini eſt ſalus.
Pſal.3. Immo ipſe ſalus, ipſe eſt & via, ad ſalu
tem, qui ait. Salus populi ego ſum. Qui
item perhibet, ego ſum via. Se fecit
viam qui & ſalus erat & vita, vt non
glorietur omnis caro. Si ergo bona
viæ, ſunt merita, ſicut & patriæ, ſalus
& vita, & nemo bonus niſi vnꝰ Deus,
Dei ſunt proculdubio munera, tam
noſtra opera, quàm eius præmia. Et
qui fecit ſe debitorem in illis, fecit &
nos promeritores ex his. Ad quæ ta-
men condenda merita, dignatur ſibi
adhibere creaturarum miniſteria, non
quibus egeat, ſed quibus per hoc, vel
de quibus proſit. *Infra:* Qui bono,
quod opere complent, voluntate con-
ſentiunt, opus omnino quod per eos
Deus explicat, ipſis communicat. Vn-
de Paulus cũ bona plurima, quę Deus
per ipſum fecerat, enarraſſet, non au-
tem ego, ait, ſed gratia Dei mecũ. Po-
1. Cor.15. tuit dicere per me, ſed quia minus e-
rat, maluit dicere, mecum, præſumẽs
ſe non ſolum operis eſſe miniſtrum,
per effectum, ſed & operantis quodã-
1. Cor.3. modo ſocium per conſenſum. Deniq;
& Paulus de ſe pronuntiat. Dei adiu-
tores ſumus. Ibi itaq; Deus homini be
nigne merita cõſtituit, vbi per ipſum,
& cum ipſo, boni quippiam operari
dignanter inſtituit. Hinc coadiutores
Dei, & cooperatores Spiritus ſancti,
promeritores regni nos eſſe præſumi-
mus, quod per conſenſum vtiq; volun
tarium, diuinæ voluntati coniungi-
mur. Quid igitur? Hoc ergo totum li-
beri arbitrij opus, quod conſentit? Eſt 23
prorſus. Non quidem quod vel ipſe *Phil. 2.*
conſenſus, in quo omne meritum con-
ſiſtit ab ipſo ſit, cum nec cogitare ali-
quid a nobis quaſi ex nobis ſufficien-
tes ſimus. Verba ſunt Apoſtoli, qui
omne quod boni eſſe poteſt, ideſt cogi
tare, & velle, & perficere pro bona vo
luntate attribuit Deo, non ſuo arbi-
trio. Si ergo Deus tria hæc, hoc eſt bo
num cogitare, velle & perficere, ope-
ratur in nobis, primum profecto ſine
nobis, ſecundum nobiſcum, tertiũ per
nos facit. Si quidem immittendo bo-
nam cogitationem nos præuenit, im-
mutando etiam malam voluntatem,
ſibi per conſenſum iungit, miniſtrãdo
& conſenſui facultatem foris per aper
tum opus noſtrum, internus opifex in
noteſcit. A Deo ergo ſine dubio, no-
ſtræ ſit ſalutis exordium, nec per nos
vtique, nec nobiſcum. Verum conſen-
ſus, & opus, etſi non ex nobis, nõ iam
tamen ſine nobis. Cauendum ergo ne
cum hęc inuiſibiliter intra nos, ac no-
biſcum actitari ſentimus, aut noſtræ
voluntati attribuamus, quæ infirma
eſt, aut Dei neceſſitati, quæ nulla eſt,
ſed ſoli gratiæ, qua plenus eſt. Ipſa li-
berum excitat arbitrium, cum ſemi-
nat cogitatum, ſanat, cum immutat af
fectum, roborat, vt perducat ad actũ,
ſeruat, ne ſentiat defectum. Sic autem
iſta cum libero arbitrio operatur, vt
tantum illud in primo præueniat, in
ceteris comitetur. Ad hoc vtiq; præ-
ueniens, vt iam ſibi deinceps coopere
tur. Ita tamen, quod a ſola gratia cę-
ptum eſt, pariter ab vtroque perfici-
tur. Non partim gratia, partim libe-
rum arbitrium, ſed totum ſingula, ope
re indiuiduo peragunt.

Finis Libri Septimi.

EPITOME SANCTORVM,

PER LOCOS COMMVNES AD CONCIONES CONFICIENDAS,

Liber Octauus.

AVCTORE R. D. IOANNE LOPEZ
Epiſcopo Monopolitano Ord. Prædic.

Hæreticos, & hereticorum doctrinam in grandem perniciem reipublicę permittit Deus. Caput Primum.

1 *In Iob lib.1 10. 2.*

ORIGENES in fine explicans verba illa: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaſerunt camelos, &c.ait: Diabol' aduerſus Iob, olim tribus cornibus dimicauit. Nunc vero nouiſſimis temporibus, atque in vltimo ſęculo, non in his ſolis tribus cornibus dimicat, non triplici modo congreditur, ſed mille modis, ac multipliciter dimicat, tentat, inſidiatur, ſeducit, atq; ſubuertit per multitudinē hęreſum, per innumeros errores, per abundantes ſeductores, per pſeudochriſtos, ac pſeudodoctores, quibus hic mundus repletus eſt, quos nequiſſimus ſeminauit, quos atrociſſimus ille produxit, quos maligniſſimus fecit, florem & fructum in infidelitate, atq; errore afferre coegit, quibus hic, vt diximus, mundus repletus eſt, qui venerunt & veniunt in verbo Domini, in veſtitu *Matt.7.* ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Nomen Chriſtianorum habētes, atque ſpeciem pietatis, & erroribus, & impietatibus, atque ſeductionibus referti ſunt. Iſti ſunt ianuæ mortis, & viæ inferni. Iſti ſunt qui a veritate plurimos præuaricantur, & a fide innumeros aberrare faciunt. Iſti ſunt miniſtri maligni diaboli, atque nuntij veritate carentes. Iſti ſunt cęci, duces cęcorum. Iſti ſunt nubes ſine aqua, nebula a tempeſtate fugata. Iſtos odio habeamus, atque infidelitatem, & errorem qui in eis eſt, velut flammam ignis declinemus, pro eo ne cum illis flammæ inextinguibili in die furoris, atq; reuelationis iuſti iudicij Dei mācipemur. Sed quemadmodum tunc tribus cornibus aduerſus Iob cōgreſſus,

cum

eſt confuſione eſt ſuperatus, nihil prę-ualens aduerſus eum, ſic & nunc multis modis aduerſus Eccleſiam congreſſus eſt, & per innumeras hęreſes aduerſus eam dimicans, reuocatur cōfuſus, nihil pręualens vere credentibus animabus. Firmum enim fundamentum Dei ſtabit, & portæ inferorum non præualebunt aduerſus eam, ſicut dicit Dominus, portas inferi, me morando diuerſas ſectas, atque hęreſes infidelium, quæ vſque ad portas inferorum deducunt omnes qui eos ſectantur.

3 *Hom. 7. in c. 16. Ezec.* IDEM explicans verba illa: Et ſumpſiſti veſtimenta tua multicoloria, & veſtita es, &c. ſic habet: Varia veſtis eſt illa, de qua ſcriptum eſt. Indui te vos ſicut electi Dei viſcera miſericordiæ, benignitatem, modeſtiam, &c. Has varias veſtes, & pulchros amictus, quos nobis largitus eſt Deus, ſi laceramus atq; conſcindimus, & circundamus falſæ doctrinę, ad deceptionē hominum, non dubium eſt, quin varijs veſtibus operiamus idola. Vide cuiuſlibet hæreſis defenſorem, & conſidera quomodo idola ſua, ideſt figmēta, quæ ipſe compoſuit, manſuetudine, & caſtitate veſtiat, vt in aures audientium facilius ex vitæ bonitate ornatus ſermo, ſubrepat. Et cū hoc fecerit, intelli ge eum aſſumpſiſſe veſtem variam morum, & conuerſationis optimæ, & idolis ſubieciſſe, quæ ipſe conſtruxit, ac iuxta mei quidē animi ſenſum, multo nocentior eſt hęreticus bonę vitæ, & plus in doctrina ſua habet auctoritatis, eo qui doctrinam cōuerſatione maculat. Qui enim vitę peſſimæ eſt, non facile homines ad falſum dogma ſollicitat, nec poteſt per vmbram ſanctitatis, audientium decipere ſimplicitatē. Qui vero ſermone peruerſus eſt, & diſciplinis, ſaluti contrarius, mores autem compoſitos, & ornatos habet, nihil facit aliud, niſi accipit indumenta varia inſtituti boni, & conuerſationis quietę, & circundat ea idolis ſuis, vt magis decipiat audientes. Idcirco ſollicite caueamus hæreticos, qui conuerſationis optimæ ſunt, quorum forte vitam non tam Deus quam diabolus inſtruxit.

CHRYSOSTOMVS in fine exponens verba illa: Dominus regnauit exultet terrā, lętentur inſulę multæ, ait. Non omnes, ſed multæ dixit. Multæ orthodoxorum eccleſiæ ſunt, quę autem expertes ſunt rectę fidei, hęreticorum ſunt eccleſiæ. Quomodo lętificabunt regem Chriſtum, quem tam varijs modis contumelijs afficiūt? Si quidem, vocare licet eorum conuenticula eccleſias, & non potius vulpium cauernas? Sunt enim vulpes. De his dicit Sapiens, Capite nobis vulpes paruas, quæ demoliuntur vineas. Vulpeculæ ſunt hęreticorum diſcipuli, qui in vinea Chriſti, vt botri ſe exhibent, falſa doctrina ſubuertunt, corrumpunt enim bonos mores, colloquia praua. 3 *Homil. in Pſ. 96. lat.* *Cant. 2.* *1. Cor. 15.*

IDEM explicans illa verba: Attendite a falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, inquit. Hi ſunt hęretici. Oues enim proprie Chriſtiani dicuntur, veſtimentum autem ouile eſt ſpecies Chriſtianitatis. Vides quia de hęreticis Chriſtianis loquatur Chriſtus fugiendis, qui a foris in ſchemate Chriſtiani videntur, ab intus autem confeſſionis efficacitate gentiles. Et iſti multo periculoſiores ſunt, quàm Iudęi, quia illi quidē reie cti ab Apoſtolis & notati, extra cōuentum Chriſtianorum erratici vagabantur, & furtim quoſdam corrumpebant incautos. Iſti autem quaſi fundati Chriſtiani, & eccleſias ſuas habentes, palam cum libertate ſubuertunt, & ſic multiplicati ſunt. Hi ſunt lupi rapaces, de quibus Paulus dixerat. Scio quòd poſt diſceſſum meum intrabunt in vos lupi rapaces non parcentes gregi, & ex vobis ipſis exient peruerſa loquētes, vt abducāt diſcipulos poſt ſe. *Infra.* Qui colligunt de ſpinis vuas. Spinæ ſūt hęretici, ſicut ſermo ipſe demonſtrat ſuperius dicēs. Attēdite a falſis prophetis: Ergo nō poſſunt ſpinæ & tribuli, eccleſiaſticos fructus pferre. Sed proferunt vulnera, tribulationes, & cęte- 4 *Hom. 19. in c. 7. Matth. lat.* *Act. 20.*

& cetera mala. Quemadmodum ſpina vel tribulus ex quacumque parte illā conſpexeris, habet aculeos, ſic iſti ini quitatibus pleni ſunt. Quomodo proferat bonum fructum, cuius radix dia bolus eſt? Sub arbore bona, & beſtiæ, & animalia requieſcunt, ſub ſpinis au tem nullū animal requieſcere poteſt, niſi ſerpentes. Sic iuxta fideles, & boni, & mali homines pacem habere ac accipere poſſunt, iuxta autem infideles homines, nemo poteſt pacem habere, neque requieſcent in eis, niſi tantummodo ſerpentes, ideſt dæmones qui habent cubilia in pectoribus eorum. Fructus eorum, nulli procedunt ad vſum, vmbra refrigerij non eſt in eis.

5 *Homil. 23. imperfecti in Matt.* IDEM in expoſitione capitis 8. Poſtquam multa diſputauit de Eccleſia, quæ dicitur nauis, ait. Eccleſia non eſt ſæculi nauis, ſed Dei. Eſt enim, & alia ſæculi nauis, non Dei, ideſt collectio hæreticorum, quæ ſibi huius nomem eccleſiæ vendicat. Aduerſus quā, *Eſai. 2.* diem iudicij futurum, Eſaias manifeſte declarat dicens. Dies, inquit, Domini, aduerſus omnē contumelioſum, & ſuperbum. Et poſt aliquantulū ait, & aduerſus omnem nauem maris, ideſt omnem Eccleſiam hæreticorum. *Eſai. 33.* De qua alibi idem Eſaias retulit, Dirupti ſunt, inquit funes tui, quæ non valuit arbor tua, inclinauerunt vela tua. Nauem vero hanc maris eſſe dixit, quia huiuſmodi Eccleſia, nō Dei eſt, ſed ſæculi, quæ licet habere in ſe prędicationem dominicę crucis videatur, inualidam tamen hanc arborem eius oſtendit, quia vbi non eſt veritas fidei, inualida firma crucis aſſertio eſt. Vnde inclinata, & laxata vela eius ſūt oſtenſa, quæ nullo flatu Sancti ſpiritus diriguntur. Et ideo huiuſmodi nauis, hoc eſt Eccleſia hæreticorum, amiſſo veræ fidei gubernaculo, domi nantibus aduerſis ſpiritibus, in naufragium mortis æternæ demergitur, quę gubernari a Chriſto Domino non meretur.

6 *Homil. 48.* IDEM vno verbo ait: Tempore Apoſtolorum, tantummodo ſeminatæ ſunt hæreſes, tempore autem regis Chriſtiani germinauerunt, noſtris au tem temporibus maturauerunt, & prę ualuerunt. *Infra.* Deſtructa turre, filij Noe diſperſi ſunt, & in tot partes diuiſi, & ſuper ſingulas quaſq; gentes præpoſiti ſunt angeli maligni, ſola au tem gens Iudæa in portione facta eſt Dei ſicut in Deuteronomij cātico ſcri ptum eſt. Quando diuidebat altiſſimus gentes, & vſque Iacob funiculus hæreditatis eius, omnes gentes extra portionem erant Domini, Iſrael autē populus Domini. Quando ergo Eccleſia ex mixtis voluntatibus erat repleta, ſicut retia quæ dicuntur in Euangelio, repleta de piſcibus mixtis, neceſſe erat, vt purgaretur Eccleſia, vt boni quidem piſces mitterentur in vaſis, mali autem proijcerentur foras. Ideo conceſſa eſt diabolo erroris ſemi nandi licentia, & ſic diſperſæ ſunt per plurimas hæreſes, vnuſquiſque ſecun dum propoſitum ſuum, remanſit autem vna fides tantummodo apud Deū. Vnde ſicut tunc cum omnes homines eſſent vna gens & lingua, diuiſi ſunt per plurimas gentes, ita, & modo cum eſſet totus populus Chriſtianus vna Eccleſia, & vna fides, diuiſi ſunt per multas hereſes. Et ſicut tunc omnes gentes factę ſunt ſub principatu principum malignorum, vna autem gens ſub principatu Michaelis, ſic modo omnes hæreſes factę ſunt ſub dęmonū principatu, vna autem ſub principatu Chriſti remanſit, de qua dicit propter Eccleſiam, Vna eſt columba mea, perfecta mea.

imperfecti in cap. 24. Matth.

Deut. 32.

IDEM explicans verba illa: Hoc ſcito quòd in nouiſſimis temporibus inſtabunt tempora periculoſa, inquit. Si quis nunc indignatur quòd hęretici ſint, conſideret eos a principijs, atque primordijs fidei erupiſſe, diabolo ſemper veritati mendacium clam inſerere moliente. Promiſerat initio Deus primis hominibus bona, acceſſit diabolus promittens itidem bona, & qui rebus, nihili poterat, verbis promittit ingentia, Huiuſmodi quippe ſeductores ſunt. Poſtea fuerunt Moy- 7 *Homil 8. in 2. epiſt. Pauli ad Timo. to. 4.*

ſes, &

ſes, & magi, prophetæ, & pſeudoprophetæ, Apoſtoli, & pſeudoapoſtoli, Chriſtus, & antichriſtus, Et prius igitur atque ab ipſis incunabulis mundi, & Apoſtolorum temporibus, iſta contigerunt. enim Theodas, & Simon, & Apoſtoli, & Hermogenes, ac Philetus. Nunquam igitur fuit quin mendaciũ veritati ſe latenter insereret, nõ mirum ergo quod nunc quoque iſta ſint, cum dixerit Apoſtolus, quòd in nouiſſimis temporibus inſtabunt tempora periculoſa.

8 *Lib. 6. in Eſaiam 10. 4.*

HIERONYMVS explicãs verba illa: Capitis 15. aquæ Nemrim diſertæ erunt, quia aruit herba, defecit germẽ, viror omnis interijt, ait. Aquæ Nemrim hoc eſt doctrina hæreticorũ quæ pardis, & prçuaricatoribus comparatur, deſerta erit, & deducetur ad nihili. Pardi ſunt quorum in Hieremia varietates, & maculæ non mutantur, & apoſtatæ de quibus in pſalmo legimus, Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ. Omnis quoque herba, & germen, & quidquid in ſermone eorum viride videbatur, exaruit. Et ſecundum magnitudinem peccatorum a Deo viſitati ſunt, vt quem per beneficia non ſenſerant per flagella cognoſcerent. Denique ducentur ad torrentem ſalicum; vt nullus in eis fructus remaneat. Hanc enim ſeminis harum arborum dicunt eſſe naturam, vt qui illud in poculo hauſerit, liberis careat.

Hier. 13. *Pſ. 118.*

9 *Lib. 1. in c. 3. Hierem.*

IDEM exponens verba illa: Vade clama ſermones iſtos contra Aquilonem, & dices, Reuertere auerſatrix Iſrael dicit Dominus, ſic habet. Verba hæc ad hçreticos dici poſſunt, q quotidie per eccleſiaſticos viros ad pœnitentiam prouocantur, & quibus proprie aptari poteſt. Et vocem meã non audiſtis. Omnis autem hçreticus habitat in aquilone, & calorem fidei perdidit. Et quia ſe voluptatibus tradidit, receſſit a Domino, & diſperſit vias ſuas alienis dogmatibus, & voluptatem ſecutus eſt. Nulla enim hæreſis, niſi propter gulam ventremque conſtruitur, vt ſeducat mulierculas oneratas peccatis, ſemper diſcentes, & numquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. De quibus vere dicitur, qui deuorant plebem meam velut eſcam panis, Et quos Chriſtus notat deuorantes domos viduarum. *Infra*: Cõfuſio comedit laborem patrum noſtrorum ab adoleſcentia noſtra, greges eorum, & armenta eorum, filios, & filias eorum. Omnes hæreticorum labores de quibus ſcriptum eſt. Defecerunt ſcrutantes ſcrutinio, ab adoleſcentia eorum, quos deceperãt filios, & filias eorum, qui in hæreſi profecerant, & velut armenta luxuria tenebantur, operiuntur confuſione. Vnde ſubditur. Dormiemus in confuſione noſtra, & operiet nos ignominia noſtra. Hoc loquitur omnis hçreticus, qui ſuum Dominum non audiuit.

Pſal. 52. *Mar. 12.* *Pſal. 63.*

10 *Lib. 4. in c. 23. Hierr.*

IDEM interpretans verba illa: Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant, non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant, inquit. Hunc ſenſum, & Apoſtolus explicat ad Romanos, & ſicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit eos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione &c. Cum enim Semel ſe tradiderint falſi doctores mendacijs atque periurijs, & mortibus deceptorum, non pedetentim nec conſiderato gradu, ſed præcipites currunt ad interitum, & ſuum, & eorũm, quos deceperint. Nec loquitur eis Dominus, ſed ipſi loquuntur quaſi ex ore Domini de quibus & dicitur, Si ſtetiſſent in conſilio meo, hoc eſt ſi meç voluiſſent acquieſcere voluntati, & nota feciſſent verba mea populo meo, non blandientes eis, & adulatione perdentes, vt dicerent non habetis peccata, perfectam iuſtitiam poſſidetis, & ego non tradiſſem eos in immunditiam, & ignominiam, vt facerent quç non conueniunt, & ſequerentur cogitationes ſuas peſſimas. Contemplemur hçreticos quomodo ſemel deſperantes ſalutem, gulæ ſe tradant & delitijs, veſcantur carnibus, frequentes adeãt balneas, muſco fragrent, vnguentis varijs deli-

Rom. 1.

delibuti, quærant corporum pulchritudinem. Semel n. futura non ſperant neque credunt, neque oſtendunt operibus. *Infra*: Quid paleis ad triticū dicit Dominus? Quid ſibi volunt hæreticorum paleæ ad triticum Eccleſię? De quo Ioannes Baptiſta ait: *Matt. 3.* Et purgabit aream ſuam, & ventilabro paleas, ventorum flatibus diſpergendas vrendaſq; ignibus derelinquet, triticū autem condat in horrea. Et pulchre paleis comparatur doctrina peruerſa, quæ medullam non habent, nec poſſunt nutrire credentium populos, ſed de inanibus ſtipulis conteruntur. *Infra*: Iſti pſeudoprophetæ ſunt de quibus dicit Ezechiel, *Ezech. 13.* quod blanditijs ſuis liniant parietem abſq; temperamento, qui poſtea imbre vehementi, & veritate iudicij ſubruatur. Et conſuant ceruicalia ſub omni cubito manus, vt faciāt peccatores requieſcere, & nequaquā iram Dei lachrymis mitigare. *Infra*. Propterea ecce ego, ad Prophetas dicit Dominus, qui furātur verba mea, vnuſquiſq; a proximo ſuo. Hęretici enim aſſumunt teſtimonia ſcripturarum de veteri & nouo teſtamento, & furantur verba ſaluatoris, vnuſquiſque a proximo ſuo, Prophetis, & Apoſtolis, & euangeliſtis, & aſſumunt linguas ſuas vt cordis venena ore pronuncient, & dormiunt dormitationē, *Pſal. 75.* de quibus vere dictum eſt. Dormierūt ſomnum ſuum, & nihil inuenerūt. Hęc verba, dormitant dormitationem, habet editio. 70. interpretum.

12 *Lib. 10. in c. 32. Ezec.* IDEM exponens verba illa: Leoni gentium aſſimilatus es, & draconi qui eſt in mari, & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina, ait. Draco iſte diabolus, fluminibus ſuis quaſi cornibus ventilabat plurimas nationes, quæ ſuper Martione, Valentino, Arrio, & Eunomio ceteriſque hæreſum principibus intelligere poſſumus, qui imitantur eccleſiaſticos dicentes ad Dominum Saluatorē, in te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & non ventilant ad ſalutem, vt de terra ad cœlum eleuent, ſed vt in profundum abijciant. Et conturbabas aquas pedibus tuis. Non vult enim aquas Siloe bibere, quæ vadunt cum ſilentio, ſed aquas Aegypti turbidas atque cęnoſas, quæ antequam pedibus conculcarentur draconis, puræ erant, & ſuo fluentes ordine. Poſtquam autem pedibus illius conturbatæ ſunt, curſus ſui ordinem perdiderunt. Neque enim vtuntur hæretici teſtimonijs ſcripturarum ſibi cohærentibus, ſed conturbant omnia. *Infra*: Dabo carnes tuas ſuper montes, & implebo colles ſanie tua, & irrigabo terram putore ſanguinis tui. Hæc verba hunc habent ſenſum, vt volatilia cœli, & beſtias terræ, deceptorum populos intelligamus, montes autem, ad principes referamus hereſeon, qualis fuit Valentinus, & Marcion, colleſque, ſucceſſores eorum, qui ſaturantur ſanie draconis. Et irrigabo terram putore ſanguinis tui. Hoc ſignificat quod omnis ſuperbia, & arrogans hęreticorum tumor non tam vitali & puro, quam putrido, atque fetenti ſanguine compleatur. *Infra*: Luna non dabit lumen ſuum. Omnia luminaria cœli mœrere faciam ſuper te. Luna quam hæreticorum ſentimus Eccleſiam, & quæ a ſole iniquitatis lumen putabatur accipere, non dabit lumen ſuum, nec decipiet credentes, falſi nominis ſcientia. Omnia quoque luminaria, & quidquid videtur in hęreticis eſſe doctrinę, extincto dracone cęcabitur, ita vt ipſe Dominus terram hęreticorum operiat tenebris, ignorantia ſcilicet veritatis, vt cæci cęcos ducant in foueam, & habitatores terrę mittantur in tenebras exteriores.

IDEM explicans verba illa: Væ 13 eis quoniam receſſerunt a me, vaſtabuntur quia pręuaricati ſunt in me, *Lib. 2. in c. 7. Oſee. 10. 5.* inquit. Super hęreticis facilis interpretatio eſt, quod vę habeant ſempiternum, quia receſſerunt a Deo, & miſeri ſunt, quia reliquerunt creatorem ſuum, & ipſi loquuti ſunt contra eum mendacia, impia falſitatis dogmata componentes, & non clamant in cor-

dibus

dibus ſuis,ſed vlulant ſemper in conciliabulis,quæ pulchre cubilia appellat, & ferarum luſtra. Iſti volutantur in ſordibus libidinum,vacant ſtupris, & quidquid loquuntur, & putauerint ſe in laudē Dei dicere, vlulatus luporum,& vaccarum inſanientium,ſonitus eſt. Raro hæreticus diligit caſtitatem, & quicumq; amare pudicitiam, ſe ſimulanr,vt Manichęus, & Marciō, & Arriùs,venenato ore mella promittunt, at iuxta Apoſtolum, quę ſecrete agunt, turpe eſt dicere. *Infra*. Facti ſunt quaſi arcus doloſus. Hoc hæreticis conuenit, qui inſtructi de ſcripturis ſanctis, aduerſum Dominum,Prophetarum, legis, & Euangelij, verba vertunt, & ſunt quaſi arcus doloſus. Arcus intentus, legunt 70. interpretes, parati ſemper ad pugnam, & contentiones in ſubuerſionem audientiū. Cadent in gladio principes eorum a furore linguæ ſuæ. Quia hęreſiarchæ, Domini mucrone ferientur propter inſaniam linguæ ſuæ, qua Dominum blaſphemauerunt; Hoc idem facientes in falſi nominis Eccleſia, quod faciebant eo tempore, quo in Aegypto ſęculi morabantur,hoc eſt quādo Gentiles erant. *Epheſ. 5.*

14 IDEM exponens verba illa: Et plui ſuper ciuitatem vnam; & ſuper ciuitatem alteram non plui. Pars vna compluta eſt, & pars vna,ſuper quam non plui,aruit,ait. Pluit Dominus ſuper vnam ciuitatem verę confeſſionis Eccleſiam,& ſuper alteram non pluit, quę in hęreticorum conciliabulis eſt. Cumque illa imbrem recipiat ſempiternum,iſta iugi ariditate ſiccatur, vt qui ſitiunt, coacti penuria veniant ad Domini ciuitatem, de qua egreditur fons largiſſimus, qui irrigat torrentem ſpinarum. *Lib. 2. in c. 4. Amos.*

15 IDEM explicans illa verba.Faciā luctum quaſi ſtruthionum, pro quo ſeptuaginta verterunt, & luctum quaſi filiæ Sirenarum,ait: Dulcia ſunt hęreticorum carmina, & ſuaui voce populos decipientia. Nec poteſt eorum cantica prætcrire,niſi qui obturauerit aurem ſuam, & quaſi ſurdus euaſerit. *Lib. 1. in c. 1. Michęa.*

IDEM exponens illa verba: Væ qui potum dat amico ſuo, mittens fel ſuum, & inebrians, vt aſpiciat nuditatem eius, inquit: Vę tibi hęreticorū dogma peruerſum, qui doctrinis tuis, & potione turbida inebrias populum deceptorum, & ſubuertis priorem fidem dans eis potionem, non de Siloe, non de Iordane,nō de fontibus Iſrael, ſed de flumine Aegypti,de quo Hieremias dicit. Quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam Geon ſeu turbidā atque cęnoſam?Quamuis enim de Paradiſo ſcripturarum flumina Aegypti exire credantur, tamen quia conculcantur pedibus Pharaonis, perdiderunt ſplendorem ſuum, & violata luto Aegyptio verſa ſunt in torrentes, de quibus ſanctus, quòd euaſerit,gratulatur, Torrentem pertranſiuit anima noſtra. 16 *Lib. 1. in c. 2. Habacuc* *Cap. 2.* *Pſal. 123.*

AMBROSIVS capite 1.ait: In exordio illius, multas & graues hęreſes nouimus a plurimis ebullire, & veneni vice ad intimum pectoris canceris ſui virus infundere; Sed vinci illi, vel facile vitari,quorum prima propoſitione,omne conſilium pectoris proditur.At vero hi quibus multa nobiſcum paria ſūt, facile poſſunt innoxias mentes, & ſoli Deo deditas,fraudulēta ſocietate percutere, dum malorum ſuorum virus, per bona noſtra defendunt. Nihil enim perniculoſius his hæreticis eſſe poteſt, q̄ cui cum integre per oīa decurrant, vno tamen verbo, ac ſi veneni gutta meram illam ac ſimplicem fidem dominicę & exinde apoſtolicæ traditionis inficiant. Vnde vehementer nobis cauendum eſt, ne ſe vel ſenſibus,vel auribus noſtris, huiuſmodi aliquid latenter inſinuet. Quia nihil tam cogit in mortem, q̄ ſub obtētu fidei, fidē violare. Vt enim gypſum aqua permixtum, lac, colore mentitur,ita hic per veriſimilem confeſſionem, traditio inimica ſuggeritur. 17 *Lib. de fide orthodoxa cōtra Arianos to. 4.*

IDEM inquit: Samſon binas vulpes ſibi nexuit,ad quarū caudas alligauit faces, & dimiſit eas per meſſes Allophylorum, per hanc figuram ſignificans quòd improbi ac fraudulenti ho- 18 *Serm. 11 in Pſal. 118. to. 5. Iud. 15.*

mines,& maxime hæretici,liberã linguam habent ad latrandum , ſed exitus impeditos,aut religioſa principia, finẽ vero, fraudis ſuæ incendio deputatum . Ideoq; & trecentas vulpes dimiſit, eo ꝙ perfidi , crucis quidem ſe prædicatione commendare deſiderãt, ſed myſterium eius tenere non poſſunt, qui hac prædicatione compoſita,& falſa atque ſimulata vrere magis fructus conantur alienos, cum vtique vera crux Domini , non exurat aliena meria , ſed fecundet . Meritoq; ſcriptum eſt in cantico canticorum. *Cant. 2.* Prendite nobis vulpes , puſillas exterminantes vineas,vt vineę noſtræ floreãt. Quo oſtẽditnr quòd vel Dominus Ieſus,vel Eccleſia, fraudulentorum dolos , a vineis ſuis exterminandos eſſe præcipiant , ne paruulis vineis noceant, quia adultis iam vitibus nocere non poſſunt . Hæreticus enim , imperfectum tentare poteſt , non poteſt ſupplantare perfectum.

19 *In c 3. epiſ. Pauli ad Titum to. 1.*
IDEM exponens verba illa : Hæreticum hominem poſt primam correptionem deuita , ſciens quòd peruerſus eſt,inquit . Hæretici ſunt qui per verba legis legem impugnant.Propriũ enim ſenſum, verbis aſtruunt legis,vt prauitatem mentis ſuæ legis auctoritate commendent. Sciens enim impietas,auctoritatem multum valere, fallaciam ſub nomine eius componit , vt quia res mala per ſemetipſam acceptabilis eſſe non poteſt,bono nomine commendetur.

20 *Lib.16. moral.cap.23. to. 1.*
GREGORIVS exponens verba illa Iob 24. vim fecerunt deprædãtes pupillos, & vulgum pauperem ſpoliauerunt,inquit.Cum proſperitatem vitæ præſentis hæretici non habent, infirmis mẽtibus verbis blandioribus peruerſa perſuadent. Si qua vero illis proſperitas temporis præſentis arriſerit,etiam violẽter trahere quos prę ualent, non deſiſtunt.Pupillorum itaque nomine deſignantur,hi qui adhuc ſunt teneri intra ſanctam Eccleſiam conſtituti, hos deprædantes hęretici, vim faciunt , quia contra infirmas fidelium mentes , verborum & operum violentia graſſantur. Vulgus autẽ pauper, eſt populus indoctus, qui ſi veræ ſapientiæ diuitias haberet, veſtimentum ſuæ fidei nequaquam amitteret. Quaſi quidam quippe intra ſanctã Eccleſiam ſenatores , ſunt viri doctores, qui cum ſcientiam in corde multiplicant, veris apud ſe diuitijs abundant. Sed hæretici vulgum pauperem ſpoliant,quia dum doctis non præualent, indoctos quoſq; a velamine fidei,prędicatione peſtifera denudant . *Infra.* De ciuitatibus fecerunt viros gemere. Quia ciuitates a conuiuentibus populis appellantur,non immerito ciuitatum nomine,verę ſunt fidei eccleſię deſignatæ,quæ in ſingulis mundi partibus poſitæ,vnam catholicã faciunt, in qua fideles omnes,de Deo recta ſentientes , concorditer viuunt *Infra.* Hæretici igitur, quia peruerſis ſæpe huius mundi potentibus adhærentes, bonorum ſocialem vitam, atque concordiam perſequuntur, recte nunc dicitur . De ciuitatibus fecerunt viros gemere . Quos recte Iob memorat viros , quia illos magis hæretici extinguere ambiunt , qui perfectis greſſibus per viam Dei non fluxe & eneruiter,ſed viriliter currunt.

21 *Lib 18. moral.cap.11.*
IDEM explicans verba illa : Iob 27. Si comportarit ſicut terram argẽtum, & ſicut lutum præparauerit veſtimenta,præparabit quidẽ, ſed iuſtus veſtietur illis , & argenrum innocens diuidet ait. Hæretici ſicut lutum pręparant veſtimenta,quia fluxe & inquinabiliter ea quibus ſe tueri volunt, ſcripturæ ſacræ contexunt teſtimonia.Præparabit quidem, ſed iuſtus veſtietur illis,quia vir recta fide plenus, ea ipſa ſcripturæ ſacræ , quæ hæreticus affert,teſtimonia colligit,& erroris eius pertinaciam , inde conuincit. Contra nos namq; dum ſacræ legis teſtimonia apportant ſecum, nobis afferunt vnde vincantur. Vnde Dauid Goliam ſuperãs ſuo gladio occidit.Quod nos quoque agimus , cum ſuperbientes hæreticos, & ſacræ ſcripturæ ſententias deferentes , eiſdem verbis atque ſententijs, quas proferunt, vincimus,

mus, quaſi elatum Goliam ſuo gladio detruncamus. Et argentum innocens diuidet. Argentum innocens diuidere, eſt eloquia Domini minute diſcreteq; exponere, & vnicuique quid digne congruat adaptare. *Infra.* Quāuis hoc argentum quod diuidit innocens, intelligi & aliter poteſt. Hæretici namq;, vt facile valeant peruerſa ſuadere, dictis ſuis quædam recta permiſcent, vt animos audientium ex rectis ſenſibus, trahant, ex peruerſis, ſetiant. Ergo quia vir catholicus, quæ ab eis recte, vel quę praue ſentiuntur intelligit, argentum innocens diuidit, ideſt quę ab eis ſalubriter, vel quę peſtifere fuerint dicta, diſcernit. Ædificauit ſicut tinea domum ſuam, & ſicut cuſtos fecit vmbraculum. Tinea, ſibi domum corrumpendo ædificat. Nec meliori potuit comparatione hęreticus demonſtrari, qui locum ſuæ perfidiæ, non niſi in mentibus, quas corruperit, facit, qui etiam ſequaces ſuos ab æterno igne liberos eſſe pollicetur. Spondet quippe eis refrigerium quietis æternæ ſed uerba eius ſoliditatem non habent, quia plenitudine ueritatis carent. Et ſicut cuſtos fecit vmbraculum, vmbraculum namq; cuſtodis nullo fundamento ſolidatur, ſed tempore mox tranſeunte, deſtruitur. Et promiſſa ab hæreticis requies, cum tempore deſtruitur, quæ poſt hanc vitam nullatenus inuenitur.

22 BERNARDVS explicans locū Cant 2. Capite nobis vulpes paruulas, differit de duplici genere hęreticorum, manifeſtorum, & occultorum, & ait. Cum Eccleſia ſemper ab initio ſui, vulpes habuerit, cito omnes compertæ, & captæ ſunt. Confligebat hęreticus palam. Nam inde hæreticus maxime, ꝙ palam vincere cupiebat, & ſuccumbebat. Ita ergo facile, illæ capiebantur vulpes. Quid enim ſi poſita in lucem veritate, hęreticus in ſuæ pertinaciæ tenebris remanens, ſolus foris religatus areſceret? Nihilominus capta reputabatur vulpes, condēnata impietate, & impio foras miſſo, oſtentui vtique iam victuro, non fructui. Ex hoc, iuxta prophetam, erant illi vbera arentia, & venter ſterilis, quia non repullulat error publice confutatus, & falſitas aperta, non germinat. Quid faciemus his maligniſſimis vulpibus, vt capi queant, quæ nocere, q̄ vincere malunt, & ne apparere quidem volunt, ſed ſerpere? Omnibus vna intentio hæreticis ſemper fuit, captare gloriam de ſingularitate ſciētię; ſola iſta malignior cęteris, verſutiorque hæreſibus, damnis paſcitur alienis, propriæ gloriæ negligens. Docta, credo, exemplis veterum, quæ proditæ euadere non valebant, ſed confeſtim capiebantur; cauta eſt, nouo maleficij genere operari myſteriū iniquitatis eo licentius, quo latentius. Hoc ait, quia multi hæretici ſub iuramento cuſtodiendi ſecreti, virus ſuum innocentibus propinant, vt priuati ſpe remedij obtinendi pereant.

Serm. 65. in Cantica.

Oſea 9.

Homo in bonam, & in malam partem capitur in ſacris litteris, quod nomen multi non merentur. Cap. II.

1 ORIGENES exponēs verba illa: Ecce egreſſus filiꝰ mulieris Iſraelitidis, quem pepererat de viro Ægyptio inter filios Iſrael, iurgatus eſt in caſtris cum viro Iſraelite (vbi Origen. legit, & litigauerūt in caſtris ille q̄ erat ex Iſraelitide muliere, & homo Iſraelita) & ait. Illū qui de Iſraelitide matre & de Aegyptio patre natus fuerat, nō dixit hoīem. Illum vero qui ex vtroq; genere Iſraelita erat, hominem noīauit. Putamus hoc caſu adiectū, vt ille nō diceretur homo, ꝟ hic diceretur? Nō ſunt iſta fortuita, ratio eſt. Nihil.n. in verbis Dei abſq; ꝓfunda ratione conſcriptū eſt. Ille namque qui ex parte Ægyptius, ex parte Iſraelita erat, nondū merebatur homo nominari. Iſte vero qui ex integro Iſraelita erat, hoc eſt qui mente Deū videbat, iſte homo appellatur, ille homo interior qui ad imaginem Dei factus

Hom. 14. in c. 24. Leuitici to. 1.

eſt, & poteſt videre Deum.
2 IDEM explicans verba illa: Ho-
Lib. 1. in Iob. mo erat in terra Hus nomine Iob, in-
quit. Statim in primordio laudẽ bea-
tiſſimi Iob demonſtrat. Nã cum homi-
nem illũ memorat, oſtendit protinus
quod ille homo fuerit, & nõ iumentũ,
neq; beſtia. Vnus erat ex omnibus ho-
miuibus ſecundum corpus, ſecnndum
corruptionem, ſed ſingularis erat præ
omnibus hominibus iuxta ſpiritus in-
ſtantiam, & animæ ſinceritatem, atq;
iuſtitię perfectionem. Homo quidam
erat, vere homo, vt homo permanens,
vt pote ad imaginem Dei creatus, &
ad ſimilitudinem iumentorum, ac be-
ſtiarum atq; reptilium, non eſt immu-
Pſ. 143. tatus, ſicut dicitur de aliquibus. Ho-
Pſal. 48. mo vanitati ſimilis factus eſt illis, &
adhuc. Homo cum in honore eſſet &c.
Homo quidã erat, patientię exemplũ,
conſtantię teſtimoniũ, tolerantiæ, in-
dicium. Homo quidã erat, homo vere,
tanquã conſtanter ſtans aduerſus om-
3 nes exercitus diaboli. Homo erat, non
erat belua cruenta, non erat ſerpens,
nequitia, non erat equus neq; mulus,
luxuria, atq; petulantia, non erat ca-
nis, ſpurcitia, neque vulpes, dolo, at-
que aſtutia, non erat ſcorpius, neq; ve
neni letalis, vipera, ſed homo erat. Nã
ſicut obſcęni atque impudici, maligni
quoque verſuti his omnibus compa-
rantur, atque horum omnium appella
tione nuncupãtur, ſicut dicitur de hu-
iuſmodi, canes improbi animo neſcien
Hier. 5. tes ſaturitatem, & adhuc equi emiſſa-
rij facti ſunt, vnuſquiſq; ad vxorẽ pro
Matt. 3. ximi ſui hinniebat. Et alibi. Serpẽtes
generatio viperarum, & generatio ſer
pentium volantium, qui veloces ſunt
Cant. 9. in malitia. Et iterũ, Capite nobis vul-
Ezec. 13. pes puſillas exterminantes vineas, &
Matt. 13. tamquam vulpes in ſolitudine facti
ſunt prophetæ tui Iſrael. Ite dicite
vulpi huic, dicit Dominus de Hero-
de, & alia innumera his ſimilia dicun-
tur de huiuſmodi in ſcriptura. Sed bea
tus Iob non erat talis, & his ſimilis,
ſed homo erat. Homo vtpote hoc qđ
ad imaginem & ſimilitudinem factus
Dei eſt, integrum cuſtodiens. Non
erant tales omnes homines, ſed vnus
erat ſolus, talis quidem ex omnibus
Iob beatiſſimus.
IDEM exponens verba illa: Ho- 4
mo homo de domo Iſrael qui poſuerit *Homil. 13.*
immunditias ſuas in corde ſuo, &c. ſic *circa c. 14.*
habet: Omnes homines, nati ſumus ho *Ezec.*
mines, ſed non omnes, homines ſumus
ſicut ſæpiſſime notaui. Id quod in Le-
uitico ſcriptum eſt, homo homo filio-
rum Iſrael, aut aduenarum, qui appo
ſiti ſunt in vobis. Eſtote homines, ho-
mines ſcilicet, quia non omnes homi-
nes homines ſunt. Oſtendamus de ſcri
pturis, quomodo quidam homines nõ
ſint homines. Homo in honore poſitus *Ibidem.*
non intellexit comparatus eſt iumen-
tis inſipientibus. Iſte non eſt homo,
homo iumentum. Generario vipera- *Mat. 3.*
rum quis oſtendit vobis fugere a ven-
tura ira? Talis non eſt homo, homo, ſed
ſerpens homo. Et qui in feminas in-
ſanientes facti ſunt, vnuſquiſque ſu-
per vxorem proximi ſui innhiebat, &
iſte non eſt homo homo, ſed homo e-
quus. Abſit igitur a nobis, vt tales
ſimus, qui mereamur audire non eſſe
nos homines, homines, ſed aliud quid
pręter homines. Si enim boni & man-
ſueti ſumus, duplicamus hominis no-
men, vt ſit in nobis, nõ ſimpliciter ho-
mo, ſed homo homo. Conſidera an in-
uenire valeamus, quid ſit illud, quod
nomen hominis duplicet. Quando iſte
homo qui eſt exterior, homo fuerit, eo
qui eſt interior homo, ſerpente exiſtẽ
te, non eſt in nobis homo homo, ſed tã
tum homo. Quando vero interior ho-
mo iuxta imaginem perſeuerauerit cõ
ditoris, tũc naſcitur homo, & ſit iſtiuſ-
modi ſecundum exteriorem, & inte-
riorem hominem bis homo, homo.
Porro ſi quis in hoc vocatus, vt fiat
homo homo, poſuerit immunditias in
corde ſuo, ego Dominus reſpondebo
ei in multitudine immunditiarum ſua-
rum.
BASILIVS exponens verba il- 5
la: Faciamus hominem, & præſit be- *Hom 10. in*
ſtijs terrę, ait: In omnem beſtiam de- *Hexamerõ*
coraris imperio. Plane in teipſo cir- *to. 1.*
cumfers numeroſam, & eam apprime

turbu-

turbulentam, beluarum intemperiem. Dictum hoc meum, vt ne arbitreris in tuam detortum cõtumeliã audi, tibine efferueſcentis iræ impetus, beſtiola videtur? In corde væſaniens ira cum oblatrarit, quo nõ cane efferatior eſt? Dolus quoties in anima, doli, fraudiſque concinnatrice ſibi delegit domicilium, num vrſo quouis in ſuo ſpeleo collatebrante, non eſt implacabilior? Quid? Hypocriſim neges eſſe beluã? Quiſquis ad concinnandam calumniã compoſito eſt, & peraeri ingenio, is ne tibi merito videri debet ſcorpius? Quiſquis ad expetendam vltionẽ per inſidias clam adornatas ſe comparat, num is, quauis vipera cenſendus eſt immanior? Non eum iure dixeris lupum rapacem, qui nullo ſuo iure, corradit & extorquet aliena? Quæ tandem feta eſt, quæ non in nobis ſibi vẽ
Hier. 5. dicet locum? Inſano captiuus amore cuiuſpiam mulierculæ, non talis equus eſt furiali concitus œſtro? Equi, ait, ſcriptura inſani, amatores mulierum facti ſunt, vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat. Si enim quis ſe ad eius brutæ animantis indolem transformaſſe dicitur, cui vitioſa imitatione affinem ſe reddidit, ac familiarem. Da igitur operam iſtiuſmodi beſtijs vt imperes. Externarũ princeps factus, internas ſines impune debacchari nullo cohibitas imperio? Sane in hoc creatus eſt princeps, vt imperites iſtis affectibus, vt domineris beſtijs, reptilibus vt præſis, ſimul & volatilibus, cogitationes ne admittito aëriuagas, & plenas vanitatis.

6 Hom. 13. in Pſal. 48. IDEM exponens verba illa: Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis &c. ait: Magnares homo, & pretioſum quid vir miſericors, ait Salomon. Quid enim eorum quæ in terra conſpiciuntur aliud ad imaginem creatoris factum eſt? Paulominus ab angelis ſubſedit diminutus, propter hanc ad terrenum corpus counitionem. Attamen in tanto cum eſſet honore, id non intellexit, ſed Dei factus deſertor, ac teſuga, comparatus eſt iumentis inſipientibus, ſimilis factus eſt illis. Nunc quidem dum perinde, ac equus vſque ad inſaniam deperit feminas, nũc rurſus quaſi lupus rapax ex inſidijs dum appetit aliena, nonnumquam vulpis, malitioſæ aſtutiæ aſſimilatur, per dolum aduerſus fratrem concinnatum. *Infra.* Sicut oues in inferno poſiti sũt. Beſtijs & iumentis inſipientibus comparatos, velut oues intellectu ſimul & viribus ad ſe defendendum carentes, rapiens inimicus in ſuam ipſius munitionem adduxit, ac morti depaſcendos tradidit.

IDEM explicans verba illa: Ego dixi in exceſſu meo omnis homo mendax, ſic habet: Homines dicuntur hic, qui totos ſe adhuc occupant humanis iſtis affectibus. Nã qui hiſce carnis perturbationibus euaſit ſuperior, ac per ſinceram mentis perfectionẽ ad angelicæ puritatis conſcendit ſtatũ, ſi quando continget de rebus, vt diſſerat quę humanitus fiunt, nimirum is intelligi debet ab reliquorũ cenſu exemptus. Mendacij enim expers eſt, qui dixit, Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes. Vos autem ſicut homines moriemini. Etenim & is filius eſt altiſſimi, qui ſtudio exercendæ virtutis Deo ſe familiarem reddit & amicum, neque hic iam vt homo moritur, cum ſecum habeat viuentem Deum. 7 Hom. 17. in Pſ. 115.

CHRYSOSTOMVS explicans verba illa: Vir erat in terra Hus nomine Iob, inquit: Si ſcire velis quid ſit homo, philoſophi dicunt, quod eſt animal rationale mortale, ſcriptura autem non eoſdem dat terminos. Sed quid homo? Irreprehenſibilis, iuſtus, verax, & recedens ab omni opere malo, ſicut de Iob dicitur. Si quis ergo te interrogauerit. Quid eſt homo? dic ad eum, Irreprehenſibilis, iuſtus, verax, & recedens ab omni opere malo, adeo vt qui talium perfectorum officiorum teſtimonijs non fuerit cõprobatus, homo non ſit. Etenim talis, quamuis naturę characterẽ ferat, hũc tamen, malitiæ propoſitum deformat. Audi a Propheta. Homo cum in honore eſſet, &c. 8 Hom. de patientia Iob ſo. 1. Pſal. 48.

quem præſens illuſtrat vultu ſuo. Lõge eſt enim a peccatoribus ſolus. Sed alibi ſcriptum eſt. Homines & iuméta
Pſal. 35. ſaluabis Domine, filij autem hominũ, in tegmine alarum tuarum ſperabũt, inebriabũtur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Memor eſt igit̃ hominis per multiplicationem miſericordiæ, ſicut iumétorum, quia multiplicata miſericordia, etiam ad longe poſitos peruenit. Hunc filium hominis.i. hominem nouum, pœnitentia veteris parturit, cũ dolore & gemitu. Iſte cum relabitur ad veterem vitam, cum exprobratione audit, quòd homo ſit, nonne homines eſtis, inquit, Apoſtolus, & ſecundum hominem ambulatis?

13 *Lib. 18. moral. cap. 28. to. 2.* GREGORIVS exponens verba illa Iob 28. Abſcondita eſt ab oculis oĩum viuentinm, ait: De beatitudine loquens, inquit Paulus.
1. Tim. 6. Lucem habitat inacceſſibilem, quam nullus hominum videt, inacceſſibilẽ dixit, ſed omni homini, ſed humana ſapiẽti. Scriptura quippe ſacra oĩum carnaliũ ſectatores, humanitatis nomine notare ſolet. Vnde idem Apoſtolus quibuſdã
1. Cor. 3. diſcordantibus dicit. Cum.n. ſit inter
1. Cor. 1. vos zelus & cõtentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Quibus paulo poſt ſubijcit. Nonne homines eſtis? Et cum hoc hominibus dixiſſet abſconditum, ſubdidit. Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum, ipſum ſe ab hominis vocatione diſcernens, qui raptus ſupra hominem, diuina iam ſaperet, Homines vocat, omnes humana ſapientes, quia qui diuina ſapiunt, ſupra hoĩes ſunt. Videbimus igitur Deum, ſi per cæleſtem conuerſationem ſupra homines eſſe mereamur.

14 *Lib. 24. moral. cap. 6.* IDEM exponens verba illa Iob: Reſpiciet homines, & dicet, peccaui. c. 33. Iob inquit. Quamuis ſcriptura
1. Cor. 3. ſacra aliqñ ponere ſoleat homines carnalia ſapientes, ſicut ait Apoſtolus, cũ ſint inter vos zelus, & contentio nonne homines eſtis? Nonnumquam tamen homines dicit eos, quos a beſtijs ratio diſtinguit, ideſt quos nõ atteri beſtiali paſſionum motu demonſtrat. Quibus per Prophetam Dñs dicit. Vos autem greges paſcuæ meę homines eſtis, *Ezec. 34.* quia illos nimirum Dominus paſcit, quos voluptas carnis iumẽtorum more non afficit. At contra hi qui carnali affectioni ſuccumbunt, nõ iam homines, ſed iumenta nominantur, ſicut de quibuſdam qui in peccato ſuo moriuntur per Prophetam dicitur. Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Iumenta quippe in ſtercore *Ioel 1.* ſuo computreſcere, eſt carnales hoĩes in fœtore luxuriæ vitam finire. Non enim eſſe homines, ſed iumenta declarantur, de quibus per Prophetam dicitur, Vnuſquiſq; ad vxorem proximi *Hier. 5.* ſui hinniebat, & de quibus Propheta alius dicit, Vt carnes aſinorum carnes *Ezec. 23.* eorum, & fluxus equorũ fluxus eorũ. Vnde & per Dauid dicitur, Homo cũ *Pſal. 43.* in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus. Cum ergo vocentur hoĩes hi qui iuſtitiæ ratione ſuffulti ſunt, & irrationabilia iumenta nominentur hi, qui carnali delectationi deſeruiũt, recte de hoc pœnitente dicitur. Reſpiciet homines, & dicet peccaui. Ac ſi dicatur, ſanctorũ virorum exempla conſpicit, atque eorum comparatione ſe penſans, iniquũ ſe eſſe deprehendit.

15 *Serm. 35. in Cantic.* BERNARDVS explicans illa verba: Si ignoras te o pulcherrima inter mulieres egredere, & abi poſt greges ſodalium tuorum, inquit. Egregia creatura nunc in peius miſerabiliter proruens eſt, de qua ſcriptũ eſt Homo *Pſal. 48.* cũ in honore eſſet, non intellexit, cõparatus eſt iumentis inſipiẽtibus ſimilis factus eſt illis. Ecce quõ de grege facta eſt egregia creatura. Puto dicerẽt iumenta, ſi loqui fas eſſet. Ecce Adã factus eſt quaſi vnus ex nobis. Cũ in honore eſſet, inquit. In quo honore q̃ris? Habitabat in Paradiſo, & in loco voluptatis cõuerſatio eius. Nihil moleſtię, nihil indigẽtię ſentiebat, ob inſigne diuinæ ſimilitudinis pręcellebat, & erat illi ſocietas cũ plebe angelorum. Sed mutauit iſtã gloriam Dei in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum.

In hominis creatione multa Deus Iob ſeruauit myſterijs plena, poſt cuius lapſum, omnes ſunt ad malū propenſi. Cap. III.

1 *Homil. 1. in Geneſ.* DE re hac inferius lib. vlt. c. 15. Differentes de virtutis difficultate dicemus de hominis propenſione ad malū poſt lapſum primi hominis. Interim tamen.

ORIGENES explicans verba illa Geneſis 1. Maſculum, & feminam fecit eos, & benedixit eis dicens, Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, inquit. Ad imaginem Dei homo factus, maſculus, & femina eſt. Inferior homo noſter, ex ſpiritu & anima conſtat. Maſculus ſpiritus dicitur, femina anima poteſt nuncupari. Hæc ſi concordiam inter ſe habeant, & conſenſum, conuenientia inter ſe ipſa creſcunt, & multiplicantur, generantque filios, ſenſus bonos, & intellectus vel cogitationes vtiles, per quæ repleant terram, & dominētur in ea, hoc eſt ſubiectū ſibi ſenſum carnis, ad meliora inſtituta conuertunt, & dominantur eis. ſ. cum in nullo caro contra volūtatem ſpiritus inſoleſcit. Iam vero ſi anima coniuncta ſpiritui, atq; eius (vt ita dicam) coniugio copulata, declinet aliqñ ad corporeas voluptates, ſenſumq; ſuum in delectationibus carnalibus inclinet, & aliquando quidē obtemperare videatur ſalutaribus monitis ſpiritus, aliquando vero vitijs carnalibus cedat, talis anima velut adulterio corporis maculata, neq; creſcere, neque multiplicari legitime dicitur. Talis enim anima quæ ſpiritus cōiunctione deſerta, ſenſui ſe carnis & deſiderijs corporalibus totam proſternit, velut auerſa a Deo impudenter audiet, quia facies meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere, & dominamini piſcibus maris. Et volatilibus cęli, & beſtijs terræ. In piſcibus, & volatilibus, vel animantibus, & repentibus terræ, ea videntur mihi indicari quæ vel de ſenſu animæ, & cordis cogitatione procedunt, vel quæ ex deſiderijs corporalibus, & carnis motibus proferuntur. Quorum ſancti quiques & benedictionem Dei in ſemetipſis ſeruantes, dominationem exercent, agentes totum hominem ſecūdum ſpiritus voluntatem. Peccatoribus vero, magis ipſa dominantur quæ de carnis vitijs, & corporis voluptatibus proferuntur. Ecce dedi vobis omnem herbam, vt ſint vobis in eſcam. Hiſtoriæ huius ſentētia manifeſte indicat vſum ciborum primitus a Deo ex herbis, & oleribus, & arborum fructibus, eſſe permiſſum. Poſtremo vero cum ad Noe poſt diluuium fieret teſtamētum, facultas veſcendarum carnium hominibus datur.

IDEM exponens verba illa: Verumtamen in imagine pertranſit homo 3 *Hom. 2. in Pſalm. 38. to. 2. Pſal. 38.* inquit. Scriptura ſancta cum imaginem nominat, interdum quidem dicit cuius ſit imago, interdum autem abſque vlla diffinitione ponit imaginem. De Saluatore cum dicit, quia eſt imago non ſiluit cuius imago eſſet, ſed addidit dicens. Qui eſt imago dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturę. Et rurſum cum docet nos de diuerſis imaginibus, & quia ſinguli quique aliquam imaginem portent, dicit. Sicut portauimus imaginem terreni, ita portemus imaginem cęleſtis. Cū adiectione vel terreni vel cęleſtis, imaginem nominauit. Alibi autem abſq; vlla diffinitione dicit, ſicut, & hoc loco ait. In imagine pertranſit homo. Sed in imagine cuius? Dei, an imagine terreni, an imagine cęleſtis? Et ſi quidem de iuſtis ſolis diceret, ſine dubio dixiſſet, quaque in imagine cœleſtis ambulet homo. At ſi de peccatoribus tantum diceret, dixiſſet certe, in imagine terreni ambulet homo. Verum quoniam generaliter de vniuerſis mortalibus pronuntiatur, quorum alij imaginem cœleſtis portant, quicumque ſecundum legem Dei viuunt, alij terreni imaginem portant, qui carnaliter viuunt, propterea neceſſario reticuit ſpecialē imginis deſignationem, & generalē ſententiam de omnibus hominibus pro-

protulit, quia omnis homo in imagine ambulet. Tuum eſt iam diſcutere, & exquirere ex vniuſcuiuſque fide, & operibus, ex conuerſatione, & actibus, ex cogitationibus, & verbis, & cõſiderare vtrum in imagine cęleſtis ambulet, an in imagine terreni. Si miſericors es, ſicut pater tuus cęleſtis miſericors eſt, ſine dubio in te patris cęleſtis imago eſt. Si nõ ſolum amicis tuis benefacis, ſed etiam inimicis reddis bona pro malis, ſicut pater cęleſtis, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos, imago in te cęleſtis eſt. Et ſi ſic in omnibus perfectus es ſicut pater tuus cęleſtis perfectus eſt, imago in te cęleſtis eſt. Et rurſum ſi non es imitator Chriſti nec apoſtoli Pauli qui dicit, imitatores mei eſtote, ſicut, & ego Chriſti, ſed imitator es operum diaboli, qui homicida fuit ab initio, & ſi terrena ſapias, & terrena loquaris, & theſaurus tuus, & cor tuum in terra ſit, terreni imaginem portas. Verum quia in his locis inuēti ſumus, in quibus de imagine ſermo motus eſt, neceſſarium videtur etiam pſalmi illius verſiculũ in medium producere, in quo de peccatoribus ſcriptum eſt. In ciuitate tua Domine, imaginē ipſorum ad nihilum rediges. Conſtat ergo quia peccatorũ imaginem in ciuitate ſua Deus ad nihilum redigit, iuſtorum autem imaginē ſine dubio tuetur, & ſeruat. Hęc eſt ergo imago terreni, ideſt, peccatorũ, quam ad nihilum rediget Deus in ciuitate ſua ideſt. Si quis exierit de hoc mundo, & tulerit ſecum imaginē terreni, propter huiuſcemodi imaginē, in ciuitate illa Dei, ad nihilũ redigetur, nec conſequetur partem inter ciues cęleſtis illius ciuitatis, qui cęleſtis imaginis nõ reportat inſignia. *Infra*: Omne qđ agitur a nobis per ſingulas horas, vel momenta imaginē aliquam deformat. Et ideo per ſingula ſcrutari debemus actus noſtros & noſmetipſos probare in illo opere, & in illo ſermone, vtrum cęleſtis an terrena imago in anima noſtra depingitur. Perſcrutetur ergo nunc ſe vnuſquiſq; veſtrum, & cordis ſui arcana recenſeat, ac diligenter inquirat quas ibi imagines gerat. Si inuentus fueris habere ibi formas diaboli, & imaginem Satanæ, quod tibi erit vitæ refugium? Quis miſerebitur tui, eum de intimo conclaui cordis tui, tyrannica imago proferetur? Ira imago tyrannica eſt, auaritia, dolus, ſuperbia, inuidia gloriæ ſæculares, ebrietates. Quas ſi non citius abieceris de domo tua, & abraſeris a ſenſibus tuis, omnem fucum peſſimæ huius picturæ, & omne figmentum venenati coloris abſterſeris, ipſę te imagines perire facient. Hęc aduertēda ſunt quia Geneſ. 1. Scriptũ eſt, quia creauit Deus hominē ad imaginem, & ſimilitudinem ſuã.

Matt. 5.

1. Cor. 4.

5

6 BASILIVS exponens verba illa: Geneſis 1. Producat terra animam viuentē, ſic habet: Iumenta terrea ſunt, & ad ipſam nutantia terrę, at planta cęleſtis, eſt homo, quātũ figura formaque corporis ceteris animātibus antecellit, tantum, & dignitate animę pręſtat. Qualis namque eſt animantiũ quadrupedũ forma? Caput illis ad humum eſt pronum, ad ventrē ſpectat, voluptatem ventris, omnibus modis proſequitur. Caput tuum ad ipſum cęlum exurgit, oculi tui res ſupernas cõſpiciunt. Quod ſi vnquam & tu carnis affectionibus ſuccumbens, te ipſum dehoneſtaris, ventri, & ijs quæ ſunt ſub ventre ſeruieris, comparatus es iumentis inſipientibus, & ſimilis factus es illis. Alia te cura decet, ſupernas res, inquam, explorare, ac quærere, vbi Chriſtus eſt, terrenis contēptim tranſmiſſis, cœleſtia mente tranſcendere. Vbi forma te natura inſigniuit, ſic & teipſum, & tuam vitam diſponere velis. In republica cœleſti verſare, vera tibi patria eſt ſuperna illa Hieruſalem, conciues, atque contribules, ipſi primogeniti, qui ſunt conſcripti in cęlis.

Homil. 9. in Hexamerõ to. 1.

7 CHRYSOSTOMVS inquit: Quouſque terræ inhæremus, vt vermes atq; luto verſamur? Corpus nobis finxit Deus ex terra, vt ipſum quoque ſubuehamus in cœlum, non vt per ipſum, animam detrahamus in terram.

Hom. 15. in 1. epiſt. Pauli ad Timo. to. 4.

Ter-

Terrenum illud eſt, ſed ſi voluero, cę-
leſte fit. Vide quanto nos afficit hono-
re,huiuſmodi nobis poteſtate permiſ-
ſa. Feci ego, inquit, cęlum & terram,
eadem conditionis facultate te dono,
vt terram facias cœlum, potes enim.
Feci ego inquit corpus pulchrum, do
tibi præſtantioris officium,fac tu ani-
Gen. 1. mam pulchram. Dixi ego, producat
terra herbam fœni, & omne fructife-
rum lignum,dic tu quoque, producat
hæc terra fructum ſuum, & prodibit
quodcumque operari volueris. Oriri
facio ſolem ſuper bonos & malos, imi
tare illum tu,bonaque tua, bonis ma-
liſque communica. Accendi in cęlo lu
minaria, accende & tu clariora illis,
namque potes his qui in errore ſunt,
lucem veritatis accendere.

8 *Homil. 11. ad pop. Antioch. to. 5.* IDEM inquit: Hoc admiror quod
Deus corpus noſtrum corruptibile fe-
cit,& in corruptione,propriam virtu-
tem,& ſapiētiam demonſtrauit. Quòd
enim melioris ipſum materiæ facere
poterat, oſtendit ex cœleſti corpore,
& ſolari. Qui enim illa fecit talia, &
hoc facere tale ſi voluiſſet, potuiſſet.
Non tamen hoc, mirabilem vim crea-
toris detegit, ſed etiam amplius inten
dit. Materiæ enim vilitas, magis de-
monſtrat artis copiam, & facultatem,
quoniam in luto, & fauilla tantam po
ſuit harmoniam, & tales ſenſus, tam
varios, & omnimodos, & tantum phi-
loſophari valentes. Itaque quanto ma
gis ſubſtantiæ tenuitatem accuſas,tā-
to magis Dei artis magnitudinem ad-
mirare. Quoniam,& ſtatuarium admi
ror,non tam ex auro pulchram facien
tem ſtatuam, quàm ex luto dilabente,
mirabilem & inexcogitabilem figmen-
ti pulchritudinem,artis facultate exhi
bere valentem.Illic enim fingenti,ma-
teria quoque confert, hic vero nuda
eſt artis oſtentatio. Tu vero ſi diſcere
vis quanta ſit eius,qui nos creauit ſa-
9 pientia,cogita quid ex luto fiat. Quid
autem aliud, quàm lateres & tegulæ?
Verumtamen optimus artifex Deus,
ex materia vnde fit tegula, lateritium
opus dumtaxat, oculum tam pulchrū
efficere potuit, vt omnes cernentes cō
ſternerentur,& tantam huic vim inſere-
te, vt aeris tantam altitudinem ſpe-
ctet, & exiguæ pupillæ adiutorio, tot
corpora comprehendat, & montes, &
ſaltus, & colles, & maria,& cœlum,&
quomodo tantam aeris longitudinem
percurrens, non laborat, neque fati-
gatur. Et quid de pupilla videndique
facultate dico? Si enim quod omnium
viliſſimum videtur eſſe membrorum,
oculi palpebras exquiſieris tātummo-
do, & in his multam Dei creatoris ſa-
pientiam videbis. Sicut enim inſpicis,
ariſtæ tamquā quædam prætenta ſpi-
cula,aues repellunt, non ſinentes fru-
ctui inſidere, & ſtipulam infirmiorem
diffringere,ſic profecto,& in oculis ve
lut quædam ariſtæ, & ſpicula præten-
tæ ſunt, palpebrarum ſetæ, puluerem
& feſtucam,& omnia vexantia extrin-
ſecus repellentes ab oculis,nec palpe-
bras infeſtari ſinentes.Videres autem,
& alteram ſapientiā in palpebris hac
non inferiorem. Quis enim ipſum ſi-
tum non obſtupeſcat, quoniam neque
vltra menſuram promiſſæ ſunt, ita vt
oculos obtenebrent, neq; vltra quam
opus eſt interius reſident, ſed velut
domus tectum,ſic ſuperne eminent,ſu
dorem capite defluente ſuſcipientes,
nec oculos lædere permittentes. Pro- 10
pterea quidem, & ſetæ ipſis innatæ
ſunt, denſitate defluentia cœrcentes,
& multa lucem diligentia, protegen-
tes, & afferentes multam oculis pul-
chritudinem.Aliud etiam admirari po
teſt quis. Qua enim de cauſa dic mi-
hi, capitis quidem capilli creſcunt, &
detondentur, ciliorum vero minime?
Neque enim hoc nobis temere, & a ca
ſu factum eſt, ſed ne ſe demittētes ocu
los obtenebrarent, quòd ad profundū
deducti ſenium patiuntur. Quid autē
poſſet ſapientiam omnem per cerebrū
demonſtratam commemorate? Primo
quidem ipſum molle fecit, quoniam
fontes ſenſibus omnibus miniſtrat,
poſteane propter propriam lędatur na
turam, ipſum oſſibus vndique muni-
uit,rurſum ne oſſium aſperitate attri-
tum vexetur, cartilaginem mediam
obtendit, nec vnam ſolam, ſed ſecun-
dam,

dam, vnam quidem caluariæ inferius ſubextendens, alteram vero ſuperne, cerebri carni circumuoluens, & eſt illa hac durior. Hoc autem fecit tum propter commemoratam cauſam, tum vt illatas capiti plagas, non primum excipiat cerebrum, ſed præoccurrentes huiuſmodi cartilagines, ictibus, nocumentum omne diſſoluant, & illæſum ipſum conſeruent. Et quod non continuetur, & vnum ſit os ipſum obtegens, ſed multas ex multis partibus habeat ſuturas, multæ rurſum ſecuritatis, ipſi ſit materia. Et vaporum enim ibi exiſtentium, per ſuturas illas, exterius fieri poteſt reſpiratio, ita vt non ſuffocetur, & ex plaga quæ alicunde inferatur, non vbique ſit nocumentū. Si enim continuum os eſſet, in vnam partem delata plaga, totum læſiſſet, cū nunc autem in multa diuiſum ſit; hoc fieri non poſſet. Et ſi enim vnam partē vulnerari accidit, os ſecus illam partem ſitum lęditur ſolum, reliqua vero
11 cuncta remanent illæſa. Propterea ex multis ipſius tegumen oſſibus, Deus compoſuit, & ſicut domum aliquis ędificās, tectum, & tegula ſuper imponit, ſic ſupra caput Deus oſſa locauit, & capillos fecit germinare, vt pro quibuſdam galeris capiti eſſent. Hoc ipſum profecto, & in corde fecit. Quoniam enim membrorum, cor noſtrorū principaliſſimum eſt, & totius vitæ noſtræ firmitas eſt ipſi tradita, & ipſo quomodocūq; percuſſo naſcitur mors, ſolidis & aſperis oſſibus, & hoc vndique circummuniuit, pectoris prominentijs, & tergis ipſum poſterius muniens. Et ne continue ſaliens, & in huiuſmodi motibus palpitās, oſſium aſperitati circunſtantium inſligens, conteratur, & doleat, multas cartilagines ſubextendit, & pulmonem ſuppoſuit, velut molle quoddam ſtratum ipſius ſaltibus apponens, vt impune erumpens, ex hoc nihil noxium patiatur. *Infra.* Bruta, corpore gerunt arma, bos cornua, dentes aper, vngues leo. Mihi vero non in corporis natura Deus arma repoſuit, ſed extra corpus, demonſtrans quòd animal mite ſit homo. In corporis igitur conſtitutione ſapientiam, & prouidentiam Dei admirare. Sapientiam quidem quoniam in tam corruptibili corpore, tantam ſcit harmoniam exhibere. Prouidentiam vero, quoniā ipſum corruptibile, ad animæ fecit vtilitatem, vt ipſius tumorē comprimat, & ſuperbiam deponat.

AMBROSIVS ait: Decuit hominem poſtremum creari. Etenim qui conuiuium adornat, vt ille euangelicus diues vtique omnia prius præparat, tauros, & ſaginata occidit, & tunc amicos ad cenam inuitat. Prius ergo quæ leniora ſunt, parantur, & tunc rogatur honoratior. Vnde, & Dominus homini antea animalium ceterorum præparauit eſcas, tunc ipſum quaſi amicum ad ſuum vocauit conuiuium. Et vere amicum quaſi charitatis diuinæ participem, & heredem gloriæ. Præcedentia ergo miniſteria ſunt, amicuſque poſtremus rogatur. Accipe aliud. Quid eſt mundus niſi quidā agon plenus certaminum? Vnde, & in Apocalypſi Dominus ait. Vincenti dabo coronam vitæ. Et alibi, Nemo niſi qui legitime certauerit, coronatur. Huius agonis inſtaurator, vtique omnipotēs Deus eſt. Qui igitur agonem ſuſcepit in hoc ſæculo, nonne omnia præparat quæ agoni ſunt neceſſaria, & tunc athletas vocat, paratis præmiorum inſulis certaturos ad coronam, ne moram patiatur qui vicerit, ſed præmio donatus recedat? Præmia ergo hominis, terrarum fructus ſunt, & cęli lumina. Illa ad vitæ præſentis vſum, hæc ad ſpē vitæ ęternæ. Quaſi athleta igitur poſtremus ingreditur in agonem, erigit ad cęlum oculos, videt quia cęleſtis creatura vanitati ſubiecta eſt non ſpōte, ſed propter eum qui ſubiecit eam in ſpe. Videt quia omnis creatura ingemiſcit expectans redemptionem. Videt quia omnis manet labor, erigit oculos, videt coronas luminum, lunæ, & ſtellarum globos cōſiderat. Quoniam iuſti qui vicerint, erunt ſicut ſtellæ in cęlo. Et caſtigat corpus ſuum, ne ſibi aduerſetur in certamine, vngit oleo miſericordiæ, exercet diurna virtutis palæ-

12 *Epiſto. 38. qua eſt ad Horontianum to. 5.*

Apoc. 2. 2. Tim. 2.

Rom. 8.

13

palæſtra, currit, non quaſi in incertũ,
ictus dirigit, lacertos excutit, ſed non
in vacuum, percutit aduerſarium, quẽ
non videt, quia illum ſolum attendit,
cui cedunt omnes, etiam qui non vidẽ
tur, in cuius nomine poteſtates aeræ
diuerberantur. Ille ergo ictum librat,
& Chriſtus percutit. Non immerito er
go poſtremus homo ingreſſus eſt ſta-
dium, cui parabatur corona, vt eum
præcederet cęlum, quaſi ſui pręmium.
Sed non ſolum aduerſus nequitiæ ſpi-
ritualia, ſed etiam aduerſus carnem
& ſanguinem lucta nobis, lucta aduer-
ſus ſatietatem, lucta cum ipſis frugi-
bus terræ, lucta cum vino, lucta cum
feris beſtijs, lucta ex volatilibus cœli,
quibus caro ſaginata non redigitur in
ſeruitutem, lucta cum virgultis arbo-
1. Cor. 11. rum, quibus cædebantur apoſtoli. Vi-
des quãta certamina? Terra ergo, exer
citium eſt hominis, cœlum corona.
Aut quaſi amicum ergo præcedere de-
buerunt miniſteria, aut quaſi athle-
tam, corona, & præmia. Specta aliud,
in omnibus rebus præſtantiora ſunt
principia, & finis. Si domum conſide-
res, potiora omnibus fundamenta, &
culmina, ſi agrum, ſatio, & meſſis, plan
tatio, & vindemia. Ita ergo, & cęlum
primo eſt cõditum, nouiſſimus homo,
quaſi quædam cœleſtis in terra creatu
ra. Nam, & ſi corpore cum beſtijs con-
fertur, animo tamen, cœleſtibus annu
meratur qui ad imaginem, & ſimilitu-
dinem factus eſt Dei. Recte ergo in cõ-
ſtitutione mundi, primum cęlum, &
nouiſſimum cœlum, in quo quòd vltra
cęlum eſt, Deus cœli eſt. Principium
ergo operis mundani, cœlum de mun-
do, homo ſupra mundum. Illud enim
mundi portio, iſte paradiſi incola,
14 Chriſti poſſeſſio. Cumque contuliſſet
homini, quod eſt gratiarum maximũ,
quaſi chariſſimo, & domeſtico animan
ti, conceſſit ea, quę in hoc mundo ſunt
omnia, vt nullius indigeret, quod eſ-
ſet neceſſarium, vel ad vitam, vel ad
bonam vitam. Quorum alia miniſtra-
ret abundantia copiarum terreſtrium
ad voluntatis perfunctionem, alia co-
gnitio ſecretorum cęleſtium, quę mea
tem inflammaret hominis, amore, &
deſiderio diſciplinarum, per quas ad
ſublime illud diuinorum penetralium
poſſimus peruenire. Vtrumque igitur
præſtantiſſimum, vt, & ſubiectas habe
ret omnes mundi opes, omnia volati-
lia, terreſtria, piſces tamquam rex ele
mentorum, ac ſine labore, ſine indigen
tia, ad imitationem ad ſimilitudinem
venerandi auctoris abundaret omni-
bus, atque in ſumma degeret copia, &
vias ſibi aperiret, graduſque admoue-
ret, per quos ad cęli aſcendat regiam
Infra. Proceſſit poſtremus creaturarũ
omnium homo, ſpecie gratus, mente
ſublimis, vt omni eſſet creaturæ, mi-
raculo. *Infra*. Quòd homo nouiſſimus
factus ſit, ad eius honorem referendũ
eſt. Currus elephantorum, quibus ho-
mo victor aſſiſtens cum ſit poſtremus,
priores regit. Sic quoque gubernator
nauis in puppi ſedet, & totam nauem
gubernat. Ideo nouiſſimus venit, tam-
quam creaturarum gubernator. Recte
ergo nouiſſimus, quaſi totius ſumma
operis, quaſi cauſa mundi, propter quẽ
facta omnia, quaſi omnium habitator
elementorum. Inter feras viuit, cum
piſcibus natat, ſuper aues volat, con-
uerſatur cum angelis, terram inhabi-
tat, & cęlo militat, ſulcat mare, aere
paſcitur, cultor ſoli, piſcator in flucti-
bus, in aere auceps, in cœlo hęres,
Chriſti coheres.
IDEM inquit: Primum quia om- 15
nia genega pecorum, beſtiarum ac pi- *Lib. de He-*
ſcium in aluum natura proſtrauit, vt *xametron*
alia ventre repant, alia quæ pedibus *c.3. to.1.*
ſuſtinentur, diuerſa magis quadrupe-
do corporis greſſu, & velut affixa ter-
ris videas eſſe, quàm libera. Siquidem
erigendi ſe non habent facultatem, de
terra victum requirunt, & ventris in
quem deflectuntur, ſolas ſequũtur vo-
luptates. Caue o homo pecudum more
curuari. Caue ne in aluum te, non tam
corpore, quam cupiditate deflectas.
Reſpice corporis tui formam, & ſpe-
ciem congruentem celſi vigoris aſſu-
me. Si ſola animalia prona paſcuntur,
cur te in edendo ſternis, ipſe quem na
tura non ſtrauit? Cur eo delectaris, in
quo

quo naturæ iniuria eſt? Cur noctes & dies cibo intentus, pecorum more terrena depaſceris? Cur intellectum tibi adimis, quem tibi creator attribuit? Cur te iumentis comparas, a quibus te voluit Deus ſegregari dicens, Nolite fieri ſicut equus & mulus quibus non eſt intellectus.

16 IDEM de dignitate hominis diſputans, qui ad imaginem Dei factus eſt, inquit: Sicut Deus creator, qui hominem ad ſimilitudinem ſuam creauit, eſt charitas, eſt bonus, & iuſtus, patiens, atq; mitis, mundus, & miſericors, & cetera virtutum ſanctarum inſignia, quæ de eo leguntur; ita homo creatus eſt, vt charitatem haberet, vt bonus eſſet, & iuſtus, vt patiens, atq; mitis, mundus, ac miſericors fieret. Quas virtutes quanto plus quiſque in ſeipſo habet, tanto propius eſt Deo, & maiorem ſui conditoris gerit ſimilitudinem Si vero, quod abſit, aliquis per deuia vitiorum ab hac nobiliſſima ſui conditoris ſimilitudine degener oberrat, tunc fiet de eo quod ſcriptum eſt: Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus. Quis maior honor homini potuit eſſe, quàm vt ad ſimilitudinem ſui factoris conderetur, & eiuſdem virtutum veſtimentis ornaretur, quibus & conditor? De quo legitur: Dominus regnauit, decorem indutus eſt, ideſt omnium virtutum ſplendore, & totius bonitatis decore ornatus. Vel quod maius homini poteſt eſſe dedecus, aut infelicior miſeria, quàm vt hac ſimilitudinis gloria ſui conditoris amiſſa, ad informem, & irrationabilem brutorum delabatur ſimilitudinē? Quapropter dilectiſſime quiſquis diligentius attendat primæ conditionis ſuæ excellentiam, honoremq; ſimilitudinis diuinæ, ad quam creatus eſt, nobilitate morum, exercitio virtutū, dignitate meritorum, habere contendat, vt quando appareat qualis ſit, tunc ſimilis ei appareat, qui ſe mirabiliter ad ſimilitudinem ſuam in primo Adam condidit, mirabiliuſque in ſecundo reformauit.

Lib. de dignitate humana conditionis capite 3.

Pſal. 48.

Pſal. 92.

17 AVGVSTINVS docens propēſionem hominis ad malū, ait: Ego furtum facere volui, & feci nulla compulſus egeſtate, nec penuria, ſed faſtidio iuſtitiæ, & ſagina iniquitatis. Nam id furatus ſum quod mihi abundabat, & multo melius. Nec ea re volebam frui, quam furto appetebam, ſed ipſo furto, & peccato. Arbor erat prius in vicinia vineę noſtrę, pomis onuſta, nec forma, nec ſapor illecebroſis. Ad hanc excutiendam, atq; aſportādam, nequiſſimi adoleſcentuli perreximus nocte intempeſta, & abſtulimus inde onera ingentia, nō ad noſtras epulas, ſed vel proijcienda porcis, etiam ſi aliquid inde comedimus; dū tamen fieret a nobis, qđ eo liberet, quo non liceret. Ecce cor meum Deus meus, ecce cor meum, qđ miſeratus eſt in imo abyſſi. Dicat tibi nunc, ecce cor meum, quid ibi quærebar, vt eſſem gratis malus, & malitiæ meę cauſa nulla eſſet, niſi malitia. Fœda erat & amaui eā. Amaui perire, amaui defectum meum, nō decore aliquid, ſed ipſum dedecus appetiui. *De his diſſerit vſque ad finem libri. & ca. 6. ait*: Narrans idem. Pulchra erant poma illa, quæ cum ſexdecim eſſem annorum furatus ſum, quia creatura tua erāt, ſed erat mihi meliorum copia, illa autem decerpi vt furarer. Nam decerpta proieci epulatus, inde ſolam iniquitatē, qua lætabar fruens. Nam etſi quid illorum pomorum intrauit in os meū, condimentum ibi facinus erat.

Lib. 2. confeſſ. c. 4. & 6.

18 IDEM ait: Omnium animalium corpora, ſiue quæ in aqua, terra, & aere viuunt, inclinata ſunt ad terram, & non ſunt erecta, ſicut hominis corpus. Quo ſignificatur etiam animum noſtrū in ſuperna, ideſt in æterna ſpiritualia erectū eſſe debere. Ita intelligitur per animum maxime, atteſtante etiam erecta corporis forma homo factus ad imaginem & ſimilitudinem Dei.

Lib. 1. de Geneſi contra Manichaos.

19 IDEM inquit: Ex illo quod in homine principatum tenet, quod eum diſiungit a beluis totus eſt homo æſtimandus. Cetera in eo quamquam in ſuo genere pulchra ſint, tamē cum pecoribus communia ſunt, ac per hoc in homi-

Lib. vno imperfecto de Geneſi ad litt. c. 3.

homine paruipendenda. Niſi forte q̄ ad intuendum cœlum, figura humani corporis erecta eſt, valeat aliquid etiam, vt corpus ipſum ad ſimilitudinē Dei factum credatur, vt quemadmodū a patre illa ſimilitudo non auertitur; ita corpus humanū a cęlo non ſit auerſum, ſicut aliorum corporum animaliū auerſa ſunt, quia prona in aluum proſternuntur.

20 *Lib. 3. de Geneſi ad litteram.* IDEM ſic habet: Quod autem non ſigillatim, vt in ceteris etiam de humana creatura dixit, & vidit Deus q̄ eſſet bonum, ſed poſt hominem factū, datamque illi poteſtatem, vel dominandi, vel edendi, ſubintulit de omnibus, & vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Cur ergo de pecoribus, & beſtijs, & reptilibus terræ dictum eſt, quę ad eundem ſextum diē pertinent, niſi forte & illa ſigillatim in ſuo genere, & cum ceteris vniuerſaliter dici bona meruerunt, & homo factus ad imaginem Dei, (non niſi cum ceteris hoc dici meruit? Quid ergo dicimus? An quia præſciebat Deus hominem peccaturum, nec in ſuæ imaginis perfectione manſurum, non ſigillatim, ſed cum ceteris eum dicere voluit bonum, velut intimans quid eſſet futurum? Peccans ergo homo, bonitatem habet communem cum reliquis creaturis, ſed quia eam, quam ſpecialem a Deo habebat in iuſtitia originali & gratia conditus, per lapſum amiſſurus erat, de eo Deus, cui futura iam facta ſunt, non dixit, vidit Deus hominem quod eſſet bonum, quod de reliquis creaturis dixerat.

21 *Lib. 8. de Geneſi ad litteram.* IDEM explicans illa verba: Poſuit Deus hominem in Paradiſum voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum, ſic habet: Poſitus eſt homo in Paradiſo, vt operaretur ipſum Paradiſum per agriculturam, non laborioſam, ſed voluptuoſam, & delicioſam, cuſtodiret autem eundem Paradiſum ipſi ſibi, ne aliquid admitteret quare inde mereretur expelli. Eſt alius ſenſus in his verbis, vt ipſum hominem operaretur Deus, & cuſtodiret. Operaretur Deus, vt iuſtus eſſet homo & beatus. Quapropter qua locutione dicitur homo operari terram, quæ iā terra erat, vt ornata, atque fœcunda ſit, ea locutione dicitur Deus operari hominem, qui iam homo erat, vt pius, ſapienſq; ſit, eumque cuſtodire, quòd homo tam ſua poteſtate in ſe, quàm illius ſupra ſe delectatus, dominationemque eius contemnens, tutus eſſe non poſſit.

IDEM inquit: De homine ſanis pedibus tolerabiliter dici poteſt, velit, nolit, habet poſſibilitatem ambulandi, confractis vero & ſi velit, non habet. Vitiata eſt natura, de qua loquitur, Quid ſuperbit terra, & cinis. Vitiata eſt, medicum implorat. Saluum me fac Domine, clamat, ſana animam meam clamat. Quid intercludit has voces, vt defendendo quaſi pręſentem poſſibilitatem, futuram impediat ſanitatem? Vnde illa vox, vt non quæ vultis illa faciatis. Vnde etiam illa. Non enim quod volo bonum hoc ago, ſed quod odi malum illud facio? Vbi eſt poſſibilitas, quæ inſeparabiliter inſita probatur eſſe naturæ? Ecce homo qđ vult bonū non agit, ſed quod non vult malum hoc agit. Velle illi adiacet perficere autem non adiacet. *Infra:* Id qđ clamat Paulus, inuenio aliam legem in membris meis repugnantē legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, hoc vitium, naturæ humanę inobedientia voluntatis inflixit. Quid tantum de naturæ poſſibilitate præſumitur, vulnerata, ſauciata, vexata, perdita eſt, gratia Dei indiget, qua reſtituatur. 22 *Lib. de natura et gratia contra Pelag. to. 7. Eccl. 10. Gal. 5. Rom. 7.*

Honor præmium eſt virtutis, quem merito contemnunt ſancti, etiamſi aliquando ad officia aſſumantur inuiti.

Cap. IV.

DE honorum contemptu, & grandi appetitu hominum ad honores conſequendos, plura diximus lib. 1. cap. 20. lib. 5. cap. 11. lib. 7. cap. 5. quibus hæc pauca ſuperaddenda ſunt.

BASILIVS explicans verba illa: 1

Ad

Homil.3.in Pſ.14.to.1. Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus, timentes autem Dominum glorificat, ſic habet: Magno prorſus, ac præſtanti animo opus eſt, & qui in nullam ſe ſinat deflecti partem humanarum rerum, quique virili fortitudine præditus, ad ſummum iam peruaſerit iuſtitiæ habitum, ſuum ius vt cuique pro dignitate diſpertiatur, ac diſtribuat, & maligne agentes nouerit ad nihilum deducere, quantolibet magiſtratu iſti polleant, quantislibet referti opibus ſe venditent, ſint licet generis claritudine cóſpicui & illuſtres, quemlibet ſui nominis ſplendorem, ſuſtollant ac celebrent, tantum ſi in his deprehendatur vlla vitæ malignitas, hos inquam ad nihilum deducere, hoc eſt ne tantilli quidem æſtimare, excelſi eſt prorſus ac præſtantis animi. Contra vero, timétes Dominum, vt hi pauperes ſint, ignobiles, idiotæ ſermone, corpore debiles, hos gloria, laudibus attollere, ac beatos exiſtimare addecet eum, qui ſpirituali doctrina eruditus, tales didicerit plane eſſe beatos. Eiuſdem namque bene inſtitutæ mentis fuerit, & agentem iniqua, quamuis clarum ac potentem, nihili pendere, & timentem Dominum glorificare, quáuis tenuem, ac pauperis & deſpicabilis vitæ, nec quicquam externorum poſſidentem, quæ nos inuitent ad illius commendationem.

2 CHRYSOSTOMVS diſputãs *Hom.41.in Matth.to.2* de inuidia, ait: Cuius gratia proximũ inuidendo perſequeris? An quia in honore & dignitate viuit? Nó cogitas igitur quantam honores perniciem ignauis ac indigentibus ſolent afferre? Extollunt enim ad inanem facile gloriá, in tumorem atque ſuperbiam, & contemptum aliorum impellunt, deſidiã augent, & ad hæc omnia, ipſi etiam parua commoti aura, defloreſcunt, quodque acerbius eſt, malorum præcipitia, in quæ honores detrudunt, perpetua ſunt, atque prærupta. Voluptas vero quæ ab eis capitur, vix ſenſum deliniuit, ac repente vniuerſa deuolauit. *Infra:* Dignitates ad multa obſcæna hominem inducunt. Quapropter etiam valde magno animo, ſublimique opus ingenio eſt, vt dignitate vti, non abuti poſſis. Qui enim dignitate, ac poteſtate floret, ei ſimilis eſt, qui cum puella formoſa cohabitans, legem, atque præceptum ſuſcepit, ne inique laſciuientibus ipſam oculis videat. Talis quippe res dignitas, atq; poteſtas eſt. Quocirca multos etiam inuitos ad cótumeliandum intruſit, iram plerumq; accendit, linguæ frenum abſtulit, & ianuã morti reſerauit, quaſi magna procellarum vi animum ſubuertens, & ad profundum malorum omnium nauiculam ſubmergens. Sed ad hęc quę dicta ſunt, tecum illud etiã verſa, quot inimicis, quot accuſatoribus, quot aſſentatoribus, qui in dignitatibus eſt obſideatur. Hæc igitur, reſponde quęſo, be[illegible]ficatione digna opinaris? Quiſnam inſanus id diceret? Sed apud populum, inquies, magna de ipſo exiſtimatio eſt. Quidnam hoc ſibi vult? Nó enim certe populus, ſed Deus iudex eſt, cui vitæ rationes redditurus es. Quare quando populum dicis, caue promontoria, ſcopulos, atque latentia ſaxa. Approbatio enim vulgi, quanto 3 clariorem quempiam facit, tanto maioribus curis, ſollicitudine, atque periculis vexat. Nec enim reſpirare, qui dominatui populi ſeruit, nec in re aliqua firmiter ſtare, poteſt. Cur autem nec reſpirare, nec firmiter ſtare diximus? Difficile, inquam, huiuſmodi homines, etiam ſi mille virtutibus muniantur, in regnum Dei peruenient. Nihil enim magis e iugo iuſtitiæ ſubducere collum ſolet, quàm hic inanis conflatus gloriæ, quæ tumidos, remiſſos adulatores, ſimulatores homines reddit. Cur atem putas Chriſtum a Phariſæis dæmoniacum nuncupatum? Nonne quia gloriam a multis aucupari cupiebant? Vnde autem vulgus rectius de Chriſto ſentiebat? Nóne quia procul ab huiuſmodi ægritudine aberrat? Nihil certe, ita iniquos atq; amentes facit, quemadmodum ſi ad inanem multorum gloriam inhiare cupiditate cogaris; nihil ita probos, fortes, ac adamantis inſtar infractos conſtituit homines,

mines, quemadmodum inanis huius gloriæ, ac exiſtimationis multorum, contemptus. Quamobrem excelſo quodam robore animi, opus eſt, vt poſſimus tot tantoſq; vndarum fluctus euadere, tot ventorum flatibus reluctari, atque reſiſtere. Et cum hac paſſione quiſpiam victus fuerit, ſicut populari aura extolli, regnum cœlorum ducit, ita deprimi gehennam arbitratur. Tali ergo tu homini cum inuideas, ei ſimilis es, qui cum vinctum, afflictumque viderit, atque cæſum vulneribus, ac flagellis, commotus, ipſi nimium inuidet. Nam certe quot homines in populo ſunt, tot vinculis conſtringitur, tot dominis ſubijcitur, qui vulgi laude gaudet. Inflantur voluptate tales homines ac extolluntur, & in profundum rurſum facile demerguntur, ſemper vexati animo, numquam in trãquillitate viuunt.

4 *Homil. 35. ex imperfecto in Matthaeum.* IDEM explicans verba cap. 20. in quibus Ioannes & Iacobus primatum petierunt a Domino, inquit: Opus bonum deſiderare, bonum eſt, primatum autem honoris concupiſcere, vanitas eſt. Quoniam bonum opus implere, noſtræ voluntatis eſt, & laboris, & ideo noſtra eſt merces, primatum autem cõſequi, iudicij Dei eſt. Propter quod ex primatu honoris, neſcio ſi aliquã mercedem iuſtitiæ adipiſci meremur. Nã deſiderium primatus ex iactantia naſcitur cordis, qui autem humilis eſt corde, indigniorem ſe alijs arbitratur ſecundum illud præceptum Apoſtolicum, Superiores inuicem arbitrantes, *Rom. 12. Phil. 2.* numquam deſiderat ſuperior apparere. Primatus enim, fugientem ſe deſiderat, deſiderantem ſe odit. *Infra*: Scitis quòd principes gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt poteſtatem exercent in eos? Non ita erit inter vos, ſed quicumq; voluerit inter vos maior fieri, erit omnium miniſter, & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Iam inter ſeruos Chriſti non ſit de primatu certamen, nec feſtinet vnuſquiſque eorum quomodo alijs maior appareat, ſed quomodo omnibus inferior videatur, quoniam non qui maior fuerit in honore, ille eſt iuſtior, ſed qui iuſtior fuerit ille eſt maior. Conuerſatio ergo melior eſt deſideranda, non dignior gradus. Primatus in Chriſto nec ab aliquo appetendus eſt non habente, nec alteri eſt inuidendus habenti. Quoniã principes mundi ideò fiũt, vt dominentur minoribus ſuis, & ſpolient, & vſq; ad mortem abutantur vita eorum ad ſuas vtilitates, & glorias. Principes autem Eccleſiæ fiunt, vt ſeruiant minoribus ſuis, vt ſuas vtilitates negligant, & illorum procurẽt, vt ſi opus fuerit, nec mori recuſent pro ſalute inferiorum ſuorũ, ſicut Apoſtolus dicit: Ego autem libentiſſime impendam, & ſuperimpẽdar ego ipſe pro animabus veſtris. *2. Cor. 12.* Si hæc ergo ita ſe habent, ſæcularem quidem primatum deſiderare, etſi ratio non eſt, vel cauſa eſt, quia etſi iuſtum non eſt, vel vtile eſt. Primatum autem eccleſiaſticum concupiſcere, neque ratio eſt, neque cauſa, quia neque iuſtum eſt, neque vtile. Quis enim ſapiens vltro ſe ſubijcere feſtinat ſeruituti, labori, dolori, & quod maius eſt periculo tali, vt det rationem pro omni Eccleſia apud iuſtum iudicem, niſi forte qui nec credit iudicium Dei, nec timet vti abutens primatu ſuo ſæculariter, conuertat primatnm eccleſiaſticum in ſæcularem? Denique ipſi honores in Chriſto, in prima quidem facie videntur honores, reuera autem non ſunt honores diuerſi, ſed ſunt diuerſa miniſteria, vtputa honor oculi videtur, quia illuminat corpus, ſed ipſe honor illuminandi, non eſt ei honor, ſed miniſterium eius, ita & cuiuſuis ſancti honor, non eſt honor eius, ſed actus & miniſterium.

6 *Epiſt. 1. ad Damaſ. Papam in cap. 6. Eſaiæ expoſitione.* HIERONYMVS explicans verba, in quibus dicente Domino, Quem mittam, & quis ibit ad populum iſtũ, dixit Propheta: Ecce ego mitte me, vbi ſic ait: Interrogantis ſunt verba Domini, non iubẽtis quem debeat mittere, & quis iturus ſit ad populum. *Eſa. 6.* Cui facilis Propheta reſpondet, Ecce ego mitte me, & poſt pollicitationem iubetur, vt dicat, Vade & dic populo

huic:

huic: Aure audietis, & non intelligetis &c. Audiui ego in hoc loco nõ paruam Hebræi mei diſputationem, de Moyſe & Eſaia quis melius fecerit, vtrumne Moyſes, qui cum a Deo mitteretur ad populum, ait, Obſecro Domine non ſum dignus, prouide alium quem mittas, an Eſaias, qui cum non fuiſſet electus, vltro ſe obtulit dicens: Ecce ego mitte. Qui Moyſi aſſertor eſt, humilitatem eius prædicat, ac mãſuetudinem, quod ſe indignum iudicãs miniſterio Dei, maior effectus ſit. Eſaias vero quia vltro ſe obtulit, incipiens prophetare, a maledictis cœpit, aure audietis, & non intelligetis &c. Ob quod multa inde mala perpeſſus, & ab omni populo pro inſano habitus, cum iterum ei vox diuina dixiſſet, Clama, ſciens quid ſuperiori facilitate ſeipſum offerens pertuliſſet, non ait: Ecce ego mitte me, ſed interrogauit, Quid illud eſſet, quod clamare deberet, & dixit: Quid clama-
7 bo? Cui ſimile eſt illud in Hieremia:
Hier. 25. Accipe calicem meri huius de manu mea, & potionabis omnes gentes, ad quas ego te mittam, & bibent, & vomenti, & inſanient, & cadent a facie gladij, quem mittam in medio eorum. Quod cum audiſſet Propheta, non renuit ſecundum exemplum Moyſi, & dixit, prouide alium quem mittas. Et propterea in alio dixit: Seduxiſti me Domine & ſeductus ſum, factus ſum in deriſum tota die, Exiui in ſubſannationem. Dicere etiam poſſumus Eſaiam Prophetam, non tam ſui merito, quàm miſericordia Dei cõfiſum, poſtquam à Seraphim audierit, Ecce tetigi labia tua, & purgaui iniquitates tuas, otio noluiſſe torpere, ſed vltro in miniſterium Dei, quaſi a peccatis liberum, zelo ſe obtuliſſe fidei. Moyſem vero quia ſæcularibus eruditus fuerit diſciplinis, & interfecto Aegyptio, conſcientia eius aliqua ex parte ſordueat, ideo dixit non ſum dignus. Pro quo in Hebræo legitur, Non habeo labia circumciſa. Ex quo manifeſte poſſit intelligi, Eſaiam recte poſt circumciſa labia in Dei ſe obtuliſſe miniſterium, & Moyſen adhuc incircumciſis labijs, tam grande miniſterium recuſaſſe.

IDEM explicans ſomnium ſtatuæ, quam Nabuchodonoſor rex viderat, quam interpretatus eſt Daniel, ait: Rex vidit mirabile ſomnium, & contritus eſt ſpiritus eius, & ſomnium oblitus eſt. Vidit rex impius ſomnium futurorum, vt interpretante ſancto quod viderat, Deus glorificaretur, & captiuorum, Deoque in captiuitate ſeruientium, fit grande ſolatium. Hoc idem in Pharaone legimus, non quòd Pharao, & Nabuchodonoſor videre meruerint, ſed quòd Ioſeph, & Daniel digni extiterint, qui interpretatione eorum omnibus præferrentur, & grandem conſequerentur honorem. *Infra:* Tunc rex Danielem in ſublime extulit, & cõſtituit eum principem ſuper omnes prouincias Babylonis, & præfectum magiſtratuum ſuper cunctos ſapientes Babylonis. Porphyrius Prophetam reprehendere nititur, quare non recuſarit honorem Babylonium, ſed illum ſuſceperit libenter, non conſiderans ideo regem vidiſſe ſomnium, & interpretationis myſteria per puerum reuelata, vt Daniel creſceret & in loco captiuitatis, princeps omnium fieret Chaldæorum, & omnipotentia noſceretur. Quod quidem & in Ioſeph, apud Pharaonem, & Aegyptum factum legimus, & in Mardochæo apud Aſſuerum, vt in vtraque gentes haberent captiui & peregrinãtes Iudæi, ſolatia, videntes hominem gentis ſuæ, Aegyptiorum eſſe principem, vel Chaldæorum.

8 *In c. 2. Danielis 10.4.*

Gen. 41. Eſther 8.

BERNARDVS inquit: Si me miſerum homuncionem, meis decepta ſimulationibus, ad aliquem vel mediocrem honorem, prouexerit Eccleſia, Deo nimirũ hoc vel propter mea, vel ꝑ ſubditorum peccata, permittẽte, nonne ſtatim oblitus, qui fuerim, talem me puto, qualis ab hominibus (qui cor nõ vident) putatus ſum? Credo ſane, conſcientiã nõ attendo, & reputans nõ honorẽ virtutibus, ſed vir-

9 *Hom. 4. ſuper Euangelium miſſus eſt.*

tutes honori, eo ſanctiorem, quo ſuperiorem me æſtimo. Videas pleroſque in Eccleſia de ignobilibus nobiles, de pauperibus diuites factos, ſubito intumeſcere, priſtinæ obliuiſci abiectionis, genus quoque ſuum erubeſcere, & infimos dedignari parentes. Videas & homines pecunioſos, ad honores quoſque eccleſiaſticos peruolare, moxque ſibi applaudete ſanctitatem, veſtium duntaxat mutatione, non mentium, & dignos ſe æſtimare dignitate, ad quam ambiendo peruenerunt, quodque (ſi audeo dicere) adepti ſunt nummis, attribuere meritis.

10 *In form. de expoſit. loci Sapien. 10.*

IDEM: Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas &c. explicans verba illa, Honeſtauit illũ in laboribus, in vltimis verbis, ait: Nonne & in ipſis laboribus noſtris honeſtamur? Nõne & hæc vilitas, hæc deformitas, hęc ſemicinctia honorantur, & adorãtur a principibus terræ?

11 *Libro 1. de conſiderat. ad Eugeniũ Papam.*

IDEM ſic habet: Noui quibus delicijs, dulcis quietis tuæ, non longe ante hac fruebare, non potes diſſueuiſſe tam cito, ita ſubito non dolere nuper ſubtractas. Plaga recens, dolore non caret. Neque enim iam occaluit vulnus, nec in tam breui, verſum in inſenſibile eſt. Quamquam ſi non diſſimules, non deeſt tibi iugis materia iuſti doloris a quotidianis iacturis. Inuitus (ni fallor) auelleris a ruæ Rachelis amplexibus, & quotiens id pati contigerit, toties dolor tuus renouetur, neceſſe eſt.

Humilitas a quo fonte ortum habeat, quibuſque rationibus conuincei, ac perſuaderi poſſit.

Cap. V.

DE re hac vltra ea quæ diſſeruimus lib. 3. c. 19. de propria cognitione lariſſime.

1 *Lib 3. in c. 3. epiſt. ad Rom. to. 3.*

ORIGINES exponẽs verba illa: Quia non iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis viuens, ait: In his verbis non hoc ſentire voluit, quia non iuſtificabitur omnis viuens, ſed in conſpectu tuo, hoc eſt Dei, non iuſtificabitur. Quãuis enim quis iuſtus, quamuis ſanctus ſit, non ſolum inter homines, ſed & in ſupernis atque eminentioribus creaturis, ad comparationem Dei, certum eſt eum iuſtificari non poſſe. Denique & in Apocalypſi Ioannis vbi liber ſignatus offertur in conſpectu vetuſti dierum, & quęritur ex omni tribu, & lingua, & populis, qui eum poſſit aperire, nullus inuentus eſt, niſi ſolus agnus de tribu Iuda, qui iuſtificatus eſt in conſpectu Dei. Solus ergo Saluator noſter iuſtificatur in conſpectu Patris. Omnis autem creatura ex comparatione inferiorum iuſtificatur, Vt ſi verbi cauſa dicamus, ad comparationem reliqui populi, iuſta fuit Maria ſoror Moyſi. Et rurſum ad comparationem Marię, iuſtus erat Aaron. Et iterum ad comparationem Aaron, iuſtus erat Moyſes.

2 *Homil. 22. qua eſt de humilitate to. 1.*

IDEM ſic habet: Aduerſus neminem vnquam inſoleſcas, ne vehementer quidem peccatores. Animi modeſtia & humilitas eum ſæpenumero eripit, qui plurimum, & in magnis deliquit. Nolis itaque te ipſum præ quoquam iuſtificare, ne quo pacto fiat, vt per tuam ipſius iuſtificatus, diuina sẽtentia condemneris. Non iudico meipſum, inquit Paulus, nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Qui enim iudicat me Dominus eſt. *1. Cor. 4.* Putas quòd aliquid recte feceris? Gratias age Deo, nec contra hominẽ te extollas. Metue ſimilitudinem ruinæ, qua cecidit diabolus, qui contra hominem elatus, ſubtus hominem cecidit, & in proculcationem traditus eſt ei, quem ipſe calcauerat. Talis eſt & Iſraelitarum ruina. Elati namque aduerſus gentes tamquam immũdas, ipſi verè facti ſunt immundi, gentes autem purificatæ, & illorum iuſtitia facta eſt inſtar panni menſtruatæ mulieris. Ne ſis iniquus tui ipſius iudex, ſi boni quicquam habere te putaueris, illud in numerato tenens, eorum

ſponte

ſponte oblitus, neque eorum gratia, quæ hodie recte facis inſoleſcas, eorum quæ paulo ante, atque olim male deſignaſti veniam tibi ipſi largitus, ſed ſi quando te pręſens benefactum, nonnihil elatum reddit, ad memoriā reuoces, quid olim mali feceris, & ceſſabit inſenſata illa animi inflatio. Et ſi quemquam in præſentiarum delinquere videris, ne hoc ſolum in illo ſpectes, ſed cogita ſimul, quæ recte vel fecerit olim, vel nunc quoque faciat, & deprehendes ſæpenumero talem, ſi ſingula inquiſieris, te eſſe meliorem.
3 liorem. Iſta & ſimilia contra animi ſuperbiam perpetuo nobis ipſis occinamus, nos ipſos deturbantes, vt a Domino exaltemur, imitantes Dominum, qui ad extremam vſque humilitatem e cœlo deſcendit, & rurſum ex humilitate ad competentem ſublimitatem, exaltatus eſt. Vniuerſam namque Domini diſpenſationem, ad humilitatem nos inſtruere deprehendimus. Cum infans eſſet, mox in ſpelunca, nec lecto, ſed præſepi imponitur. Deinde in domicilio fabri, & matris paupérculæ enutritur, ſubditus matri & illius ſponſo. Subditur Ioanni, & baptiſmum ſuſcipit a ſeruo Dominus. Nemini aduerſariorum reſiſtit, neque inenarrabilem ſuam poteſtatē in quemquam vibrat, ſed quaſi potentioribus cedit. Principibus ſacerdotum in forma rei ſiſtitur, ad præſidem ducitur, & iudicium illius ſuſtinet, & cum poſſet calumniatores arguere, ſilentio tolerat illorum calumnias. Cōſpuitur a ſeruis, ac viliſſimis pueris. Morti traditur, eiq. hominum iudicio turpiſſimæ, poſt tantam vero animi humilitatem, tandem & gloriam ſuam exerit, vna ſecum glorificans quotquot cum ipſo ignominiam tulere, quorum primi ſunt beati diſcipuli, qui pauperes ac nudi orbem percurrerunt, non in ſapientia ſermonis, non ſequacium multitudine ſuffulti, ſed ſoli, & piſcatores, & deſolati, terram ac mare peragrantes, flagris cęſi, lapidati, & occiſi. Ad horum nos imitationem conferamus, vt ex humilitate nobis ſempiterna naſcatur gloria. Sit tibi & ornatus, & indumentum, & inceſſus, & cathedra. &c. ad mediocritatem magis, quam ad faſtum. Par eſto ſubiectis. Qui namque primus eſſe cupit, omnium hominum ſeruum eſſe iubet Chriſtus. Ama humilitatem & glorificabit te. Agnoſcet te Chriſtus tamquam diſcipulum ſuum coram angelis, & glorificabit te, ſi humilitatis ipſius fueris imitator qui dixit: Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.

IDEM ad Letoium Melitenſem Epiſcopum: Vt vnuſquiſque ſemper humilis ſit, id animaduertere ſemper debet, vitia virtutibus eſſe quām ſimilia, ac ſubinde dum virtutibus ſtudet, fortaſſis ſub virtutum ſpeciem, vitia celantur. Vnde ait: Proxima & veluti contiguis ianuis, gentiles quoq; aiunt, vitia eſſe virtutibus. Quælibet denique virtutis ianua, ſimillimam in vitia ferentem vtrinque ſpeciem aperit, vt qui ad virtutem ingredi nititur, eius primum ianuæ adſiſtens, dū hac ſe pulſare arbitratur, aperta ſibi hinc, aut inde altera ex vitiorum ianuis, deceptus maxima ſimilitudine, ingrediatur veluti virtutis domum, deinde cunctis eius errorem irridentibus, ipſe quoque & tempore & experimento commonitus, diſcat non ſolum ab ea ſe virtute, cuius aliquando ianuam pulſare videbatur, eſſe remotiſſimum, verum ne limina quidē eius vnquam attigiſſe. Hoc modo denique eos, qui audentes ad virtutem eſſe cuperent, fallens, temerarios arguit, qui vero temeritatis probra metuerunt, eos timidos ac puſillanimes prodidit. Et qui miſericordes eſſe ſtuderent, ad vitia male molliuit, qui vero miſericordes eſſe renuerent, immites, immaneſque declarauit, ita & qui charitatis pulchritudinem ſequuntur, eos falſo dilectionis nomine, vel ad voluptates corporis, vitamque cunctis execrabilem deijcit, vel eiuſce probra, & opprobria pertimeſcentes, odiſſe fratres, &

T 2 abſque

abſque vllo boni ſenſu perſiſtere facit. Non eſt ergo declinandum ad dexteram, aut ſiniſtram, ne fortaſſis errore ſeductus, in aliquam ex vitiorum portis deuoluaris, ſed mediam & regiam incedas virtutis viam.

5 *Homil. 12. in Geneſim to. 1.* CHRYSOSTOMVS exponens verba illa: Formauit Deus hominem puluere de terra, inquit: Quid dicis? Acceptone de terra puluere formauit hominem? Etiam, inquit, & nō ſimpliciter nec fortuito terram dicit, ſed puluerem, quaſi ſi quis dicat, tenuiſſimum, & viliſſimum, quod eſt in terra. Hinc ſi attendere volumus, non parua nobis humilitatis offertur doctrina. Nam cum cogitauerimus, vnde conſtitutionis ſuæ initium natura noſtra ſuſceperit, etiam ſi ſexcenties ſupercilia ſurrigamus, ea reprimem⁹, & humiliabimur, & ſubſtantię noſtrę qualitatem perpendentes, modeſtiam diſcemus. Et propterea Deus, cui tanta ſalutis noſtræ cura, ad noſtri eruditionem prophetæ linguam, ſic direxit. Quippe cum ſuperius dixerat diuina Scriptura: Fecit Deus hominē ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, & dedit illi omnium viſibilium poteſtatem, vt ne ignorando quomodo cōſtitutus ſit, magnus ſibi videatur, & præſcriptos ſibi limites tranſeat; propterea repetendo docet formationis eius originem & vnde primus homo productus ſit. Plurimum enim ad erudiendum nos, cōducit ſcire vnde ſubſtantia noſtra primum originem acceperit.

6 *In hoc tomo de verbis David.* IDEM: Quis ſum ego, q; talem gratiam inuenerim ante faciē tuam, inquit: Videtis quomodo agnoſcit ſe Dauid quis fuerit, quis eſt, & quid erit? Ibi eſt ergo plenitudo gratiæ, vt ſe in omnibus vnuſquiſque agnoſcat. Primo quia mortalis eſt. Secundo, quia caſibus vita humana plena eſt. Tertio, quia tribulationes, & dolores in ſæculo inuenit. Quarto, vt intendat, quia quanto magnus eſt, humiliatus ſi fuerit, & humilitatis vias tenuerit, inueniet gratiam in conſpectu Dei. Quinto, quia non eſt ſine peccato, nec infans vnius diei natus ſuper terram. Sexto, quia non tacebimus trino illo clamore dicentes. Sanctus, Sanctus, Sanctus ſine ceſſatione. In his omnibus qui ſe agnoſcit, viam tenet humilitatis. *Infra*: Ergo quis ſum ego Domine mi? Ecce nihil ſe eſſe dixit, & ſeruum ſe eſſe non negauit. Quis ſum ego Domine mi, quòd talem gratiam inuenerim ante faciem tuam? Nouerat ſe paſtorem eſſe ouium, & non genere nobilitatum. Sed quando factus eſt nobilis, agnouit ſe ex nihilo fuiſſe ſubleuatum. Et quia non eſt oblitus quis natus erat, perſeuerauit in culmine regali. Inuenit gratiam, vt & regnum perciperet, & inimico perſequenti ſe Sauli, malum pro malo non redderet. Videtis quanta culmina procedunt de radice humilitatis, quam vberem fructum Deo offert? Inde omnes virtutes, inde omnes bonæ actiones, inde cunctæ potētiæ aſcendunt, ideſt totum poſſe. Ergo dixit, Domine mi quis ſum ego quòd talem gratiam inuenerim ante faciem tuam? Ego enim minimus fui in tribu mea. Quàm ſuaue eſt, quàm dulce inauditione veræ confeſſionis, vt diceret ſe minimum in tribu ſua, non erubuit quod erat, vt eſſet quod non erat.

IDEM inquit: Intellige homo quidnam ſis. Homo es, terra, cinis, caro, ſanguis, fœnum, floſculus herbę, vmbra, fumus, vanitas, & ſi quid ijs exilius, vilius, atque abiectius. Prophetæ multa dixerunt huiuſmodi, non vt genus noſtrum vituperarent, notarentque, ſed quo furentium hominum inſolentiam, & petulantiam compeſcerent, atque ablegarent. Nam ſi poſtquam tam copioſè, tam ſeuere diſputarent, non deſunt qui animi fatui elatione, ſuperbiam diaboli ſuperent; quo tandem amentiæ non proueherentur, ſi nihil huiuſmodi, ſanctiſſimi illi homines appoſuiſſent? Qui ibi appoſitam gerunt medicinam, tamen adhuc inflātur, & intumeſcūt, ad quid faſtus, 7 *Hom. 2. de incomprehēſibili Dei natura to. 5.*

faſtûs,ſtoliditatiſque non demũ ruiſ-
ſent,niſi illi tot,atque talia de natu-
ra aſſeruiſſent humana? Audi quid bea
tus ille Patriarcha de ſe referat. Ego
Gen.18. ſum puluis,& cinis. Deum alloqui me
ruit,& tamẽ nihil propterea effertur,
quinimmo eapropter moderatiorem
ſe exhibere oportere cenſebat, & hu-
Cap.40. miliorem. *Infra*: Eſaias dicit: Om-
nes gentes in conſpectu Dei,quaſi ſtil
la ſitulæ. Ne minus conſiderate quod
dicit,præter eas,ſed diligentius atten
das,diſcutias,atque inquiras, rogo.
8 Repete omnes gentes, cōplectere om-
nino Cyros,Cilices, Cappadoces,Bi-
thynios,Myſos,Phryges, Lycios,Pã-
philios,Aſſyrios,Arabes,Indos,Aegy
ptios,Aethiopes,Hiſpanos, Gallos,
Germanos,Sarmatas,Pannonios,Sau
romatas,Maſſagetas, Scythas, Alba-
nos,Iberes,Bractianos, Medos, Per-
ſas,Parthos,Armenios, Ponti euxini
vicinos omnes,& incolas, Thraces,
Macedonas,Græcos, omnes,Daciam,
Dalmatiam, Italiam, inſulas omnes
tam interioris maris, quam exterio-
ris,ceteraſque innumerabiles gẽtes,
quarumne nomina quidem nouimus,
hæc omnia mortalium genera, inſtar
guttæ labentis de ſitula coram Deo
verſari autumat. Accipe accuratius
dic quæſo,quota eius guttæ particu-
la ſis? *Infra*: Si homo nobilior & for
moſior luto videatur,hoc non diuer-
ſitate naturæ,ſed ingenio artificis ꝓ-
uenit. Nam materiæ quidem ratione
nihil inter lutum,& te intereſt. Quod
ſi nō credis,ſepulchra, & monumenta
inſpice maiorum tuorum, illa ſuo exẽ
plo facile tibi poſſunt perſuadere, te
puluerem eſſe & lutum.

HIERONYMVS explicans
9 verba illa: Hæc viſio ſimilitudinis
Lib 1.in c.1 gloriæ Domini,& vidi,& cecidi in fa
Ezec. to.5. ciem meam, inquit: Non eſt elatus
viſionum magnitudine, ſed conſcien
tia fragilitatis humanæ, procidit in
faciem ſuam Vnde & Apoſtolus Pau-
2.Cor.12. lus poſt aſcenſionem cœli, & paradi-
ſi, & auditionem verborum ineffabi-
lium,datum ſibi dicit angelum Sata-
næ,qui ſe colaphizaret,ne extollere-

tur.Et Abraham cecidit in faciẽ ſuã, *Gen.17.*
poſtquam audiuit ſermones Dei. Et
tamen quia non peccato, ſed humili-
tate corruerat,a Domino ſubleuatur,
& verba eius iubetur audire.

IDEM inquit:Iſte Pſalmus in He 10
braico vnus eſt cum præcedenti,cuius *In Pſ.115.*
finis fuit,Placebo Domine in regione *to.7.*
viuorum,& ſubdit: Credidi, propter
quod locutus ſum. Credidi quoniam
placebo Domino,quoniam ero Ange-
lus,quoniã ero in cęlis,& non fui ſu-
perbus,ſed humiliatus ſum nimis.
Quĩ ero in regione viuorum, miſeri-
cordiæ Domini eſt. Ego autem noui
memetipſum quia terra ſum,& cinis.
Propterea dico, Ego autem humilia-
tus ſum nimis. Quid autem eſt terra
& cinis? Ego autem dixi in exceſſu
meo omnis homo mendax, in Hebræo
ſic habetur, Ego dixi in exceſſu meo
omnis homo mendacium. Placebo Do
mino in regione viuorum dictum eſt
mihi,ſed ego ſcio memetipſum ſecun-
dum conditionem corporis nihil eſſe.
Non eſt enim veritas in ſubſtantia no
ſtra, ſed vmbra eſt, & quaſi menda-
cium.

AVGVSTINVS inquit: Pri- 11
mum nobis perſuadendum eſt quan- *Libr.4.de*
tum nos diligat Deus, ne deſperatio- *Trinitate*
ne non auderemus erigi in eum. Qua *to.3.*
les autem dilexerit oſtendi oportet,
ne tamquam de meritis noſtris ſuper-
bientes,magis ab eo reſiliremus,& in
noſtra fortitudine magis deficeremus,
ac per hoc egit nobiſcum, vt per eius
fortitudinem potius proficeremus,at
que ita in infirmitate humilitatis,ꝑ-
ficeretur virtus charitatis. Hoc ſignifi
cat in Pſalmo,vbi ait: Pluuiam volũ-
tariã ſegregabis Deus hereditati tuę, *Pſ.67.*
& infirmata eſt,tu vero perfeciſti eã.
Pluuiam quippe voluntariam nonniſi
gratiam vult intelligi, nō meritis red
ditam,ſed gratis datam. Dedit enim
eam non quia digni eramus, ſed quia
voluit Hoc cognoſcentes, non fidẽtes
in nobis erimus, & hoc eſt infirmari.
Ipſe vero perficit nos, qui etiam Pau
lo Apoſtolo dixit: Sufficit tibi gratia *2.Cor.12.*
mea, nam virtus in infirmitate perfi-
T 3 citur.

citur. Perſuadendum ergo erat homini quantum nos dilexerit Deus, & quales dilexerit. Quantum, ne deſperaremus, quales, ne ſuperbiremus.

12 IDEM adducit locum Iob cap.
Libr. 22. de Ciuit. Dei cap. 29. 42. Ex quo apparet quid ad hominem humiliandum conducat, ait enim Iob ad Deum. In obauditu auris obaudiebam te prius, nunc autem oculus meus videt te; propterea deſpexi memetipſum, & debui, & exiſtimaui me terram & cinerem.

13 IDEM ſic habet: Cum perpetuę continentiæ profeſſores, ſe coniugatis
Lib. de ſancta virginitate to. 6. comparantes, compererint eos infra eſſe opere, & mercede, & voto, & premio, ſtatim veniat in mentem, quod
Eccl. 3. ſcriptum eſt: Quanto maior es humilia te in omnibus, & corã Deo inuenies gratiam. Menſura humilitatis, cuique ex menſura ipſius magnitudinis data eſt, cui eſt periculoſa ſuperbia, quæ amplius, amplioribus inſidiatur. Contra ſuperbiam, matrem inuidentiæ, maxime militat vniuerſa diſciplina chriſtiana. Doctor itaque humilitatis Chriſtus, primo ſemetipſum exinaniuit formã ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus &c.
Phil. 2. Humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem. Ipſa vero doctrina eius, quam attente inſinuet humilitatem, atque huic percipiẽdæ vehementer inſiſtat, quis explicare facile poſſit, atque in hanc rem demonſtrandam teſtimonia cuncta congerere? Sermo eius quem
Matt. 5. primum prolixiorem ad diſcipulos habuit, inde cœpit Matthæus: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt re-
Matt. 8. gnum cœlorum. Quos ſine vlla controuerſia, humiles intelligimus. Fidẽ Centurionis ideo præcipue laudauit, nec ſe inueniſſe in Iſrael tantam fidẽ dixit, quia ille tam humiliter credidit, vt diceret, non ſum dignus, vt ſub tectum meum intres. Vnde nec Mat-
Cap. 7. theus ob aliud eum dixit acceſſiſſe ad ad Dominum, cum apertiſſime Lucas inſinuat, quòd non ad eum ipſe venerit, ſed amicos ſuos miſerit, niſi quia fideliſſima humilitate, magis ipſe ac-
Pſ. 137. ceſſit, quam illi quos miſit. Vnde & illud propheticum eſt: Excelſus Dominus humilia reſpicit, excelſa autẽ a longe cognoſcit, vtique tanquam non accedentia. Hinc & illi mulierĩ Chananęæ dicit: O mulier magna eſt
fides tua, fiat tibi ſicut vis, quam ſupe *Matt. 15.*
rius canem appellauerat, nec ei panẽ filiorum proijciendum eſſe reſponderat, quod illa humiliter accipiens, di- 14
xerat etiam Domine, nam & catelli
edũt de micis &c. Ac ſic quòd aſſiduo *Luc. 18.*
clamore non impetrauerat, humili cõfeſſione promeruit. Hinc illi duo proponũtur orantes in templo, vnus Phariſęus, alter Publicanus, propter eos, qui ſibi iuſti videntur, & ſpernunt ceteros, & enumerationi meritorũ, pręfertur confeſſio peccatorum, & deſcẽdit Publicanus iuſtificatus, magis quã ille Phariſæus, & cauſam oſtendens cur id iuſtum ſit, ait: Quia omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Quid illud quòd quærentibus diſcipulis, quis eorum videretur eſſe maior puerum paruulum conſtituit ante oculos eorum di-
cens. Niſi efficiamini ſicut paruuli *Matt. 4.*
non intrabitis in regnum cœlorum, nonne humilitatem maxime commendauit, & in ea, meritũ magnitudinis poſuit? Vel cum filij Zebedæi latera eius in ſedium ſublimitate concupiſcentibus, ita reſpondit, vt paſſionis eius calicem bibendum potius cogitarent, in quo ſe humiliauit vſque ad mortem, mortem autem crucis, quàm ſuperbo appetitu præferri ceteris poſtularent, quid oſtendit niſi eis ſe futurum altitudinis largitorem, qui eſt doctorem humilitatis antea ſequerẽtur? Iam vero qui exiturus ad paſſionẽ lauit pedes diſcipulis, monuitque vt condiſcipulis, atque cõſeruis hoc facerent, quod eis feciſſet magiſter, & Dominus, quantum commendauit humilitatem, cui commendandæ etiam illud tempus elegit, quo eſt proxime moriturum, cum magno deſiderio contuebantur, hoc vtique pręcipuè memoria retẽturi, quod magiſter imitandum, vltimum demonſtraſſet, ait: Hoc facite &c. Cum ergo chriſtia

nis

nis omnibus cuſtodienda ſit humilitas, quandoquidem a Chriſto chriſtiani appellantur, cuius Euangelium nemo diligenter intuetur, qui non eum doctorem humilitatis inueniat, tum maxime virtutis huius ſectatores, & conſeruatores eos eſſe conuenit, qui magno aliquo bono, ceteris eminent, vt magnopere curent illud quod primitus poſui, quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram Deo inue- *Eccl. 3. 18* nies gratiam. *Infra*: Chriſtus dicit: Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde. Cum magnitudinem ſuam ſupra commemoraſſet. Et idipſum vo- *Matt. 11.* lens oſtendere, quantus propter nos quantillus effectus eſt: Confiteor, inquit, tibi pater, quoniam abſcondiſti hæc a ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater quoniam ſic placitum fuit ante te. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo, & nemo cognoſcit Patrem niſi Filius, & cui voluerit Filius reuelare. Venite ad me omnes qui laboratis &c. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite a me quia mitis ſum, & humilis corde. Ille cui omnia tradidit pater, & quẽ nemo agnoſcit, niſi Pater, non dicit, diſcite a me mũdum fabricare, aut mortuos ſuſcitare, ſed diſcite a me quia mitis ſum, & humilis corde. O Doctrinam ſalutarem? O magiſtrum, Dominumque mortalium, quibus mors poculo ſuperbiæ propinata, atque transfuſa eſt, noluit docere quod ipſe non eſſet, noluit iubere quod ipſe nõ faceret. Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde, audio te clamãtem. Quid? Vt diſcamus a te venimus ad te? Quoniam mitis ſum, inquit, & humilis corde. Huccine redacti ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſcõditi in te, vt hoc pro magno diſcamus a te, quoniam mitis es & humilis corde? Itane magnum eſt eſſe paruum, vt niſi a te, qui tam magnus es, fieret, diſci omnino non poſſet? Ita plane. Audiant te, & veniãt ad te, & mites atque humiles eſſe diſcant te, qui miſericordiam & veritatem tuam requirunt, tibi viuendo, ſibi non ſibi. Audiat hoc laborans & oneratus, qui ſarcina premitur, vt oculos ad cęlum leuare non audeat, percutiens pect⁹ ille peccator, & propinquans de longinquo. Audiat Centu- *Matt. 8.* rio non dignus, cuius tectum ſubires. *Luc. 19.* Audiat Zachæus maior publicanorũ, *Luc. 7.* audiat mulier in ciuitate peccatrix. *Matt. 21.* Audiant meretrices & publicani, qui ſcribas, & phariſæos præcedunt in regnum cœlorum. Hi omnes cum conuertuntur ad te facile miteſcit & humiliãtur coram te, memores iniquiſſimæ viræ ſuæ, & indulgentiſſimæ miſericordiæ tuæ, quia vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia. Sed agmina virginum, & multi in Eccleſia, qui dicere nõ poſſunt, qui prius *Rom. 5.* fui blaſphemus, & contumelioſus, ſed miſericordiam cõſecutus ſum, immo etiam quod non iuſſiſti, ſed tantummodo volentibus arripiendum propo- *15* ſuiſti dicens: Qui poteſt capere ca- *1. Tim. 1.* piat, arripuerũt, vouerunt, & propter regnum cęlorum ſeipſos, non quia minatus es, ſed quia hortatus es, caſtrauerunt. His inclama, hi te audiant, quoniam tu mitis es, & humilis corde. Te imitentur quem non humilem iniquitas, ſed charitas fecit. Non ibis ad eum qui oculos ad cœlum leuare non audebat onere iniquitatis, ſed ad eum qui de cœlo deſcendit pondere charitatis. Non ibis ad eam quæ Domini ſui pedes lacrymis rigauit, quęrens indulgentiam grauium peccatorum, ſed ibis ad eum qui cum daret indulgentiam omnium peccatorum, lauit pedes ſeruorum ſuorum. Noui *Luc. 18.* dignitatem virginitatis tuæ, non tibi propono imitandum publicanum humiliter accuſantem delicta ſua, ſed timeo tibi phariſæum ſuperbe iactantẽ *Apoc. 14.* merita ſua. Metuo tibi vehementer, ne cum te agnum quocumque ierit ſecuturum eſſe glorieris præ tumore ſuperbiæ ſequi per anguſta non poſſis. *Infra*: Fidenter dico, facilius ſequuntur agnum, etſi non quocumque ierit, certe quouſque potuerint, coniugati humiles, quam ſuperbientes virgines. Quomodo enim ſequitur, ad quẽ non

vult accedere? Aut quomodo accedit, ad quem nõ venit vt diſcat quoniam mitis eſt, & humilis corde? Agnus quocunque ierit, ducit eos, in quibus prius ipſe vbi caput inclinet, inuenerit. Cuidam enim ſuperbo dixerat, *Matt. 8.* vulpes foueas habent, & volucres cęli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Arguebat nomine volucrum ventoſam elationem, in quo vbi requieſceret, piam non inueniebat humilitatem. Sequimini agnum quocunque ierit, ſed prius ad eum venite, & diſcite quia mitis eſt, & humilis corde, humiliter ad humilem venite, ſi amatis, & ne diſcedatis ab illo ne cadatis. Qui enim timet ab illo diſcedere rogat, & dicit, non veniat mihi pes ſuperbię. Pergite via ſublimitatis, pede *Pſal. 38.* humilitatis. Exiſtimate aliquos in occulto ſuperiores, quibus eſtis in manifeſto meliores. Cum aliorum bona forte ignota vobis, benigne creduntur à vobis, veſtra, vobis nota, non comparatione minuuntur, ſed dilectione firmantur. Et quæ forte adhuc deſunt, tanto dantur facilius, quãto deſiderantur humilius.

17 *Libr. 1. de peccatorum meritis, & remiſſione contra Pelagianos.*

IDEM ſic habet: Ipſe Dominus per Prophetam in Pſalmo loquens, ait: Sanctis qui ſunt in terra eius, mirificauit omnes voluntates meas in illis. Non merita eorum, ſed voluntates meas. Nam illorum, quid niſi quod ſequitur? Multiplicatę ſunt infirmitates eorum, ſupra id quod infirmi erant. Ad hoc & lex ſubintrauit, vt abundaret delictum. Sed quod adiungit, poſtea accelerauerunt multiplicatis infirmitatibus, hoc eſt abundante delicto, alacrius medicum quæſierunt, vt vbi abundauit peccatum, ſuperabundaret, & gratia, quia omnes nos, & omnes errauimus.

18 *Libr. 2. de peccatorum meritis, & remiſſ. prope fin.* *Iob 9.*

IDEM ait: Iob poſt tam magnũ de illo iuſtitiæ teſtimonium Dei, quid dicat ipſe videamus. In veritate, inquit, ſcio, quia ita eſt, quemadmodum iuſtus erit homo ante Deum, ſi autem velit contendere cum eo, non poterit obedire ei. Et paulo poſt, inquit: Quis iudicio eius aduerſabitur? Quod ſi fuero iuſtus, os meum impie loquetur. Iterum paulo poſt. Scio, inquit, quia impunitum me nõ dimittit, quia ſum impius, quare non ſum mortuus? Quod ſi purificatus niue, & mundatus fuero, mundis manibus, ſufficienter in ſordibus me tinxiſti. Item in alio ſuo ſermone. Quia conſcripſiſti, inquit, *Iob 13.* aduerſum me mala, & induiſti me iuuentutis meæ peccata, & poſuiſti pedem meum in prohibitionem, ſeruaſti omnia opera mea, & in radices pedum meorum conſpexiſti, qui veteraſcunt ſicut vter, vel ſicut veſtimentum à tinea comeſtum. Homo enim natus ex *Iob 14.* muliere, parui eſt temporis, & plenus iracundia, & ſicut flos cum floruerit, & decidit, deceſſit, ſicut vmbra, non manet. Nonne & huius curam feciſti venire in iudicium tuum? Quis enim erit mundus à ſordibus? Nemo nec ſi vnius diei fuerit vita eius. Et paulo poſt: Dinumeraſti, inquit, neceſſitudines meas, & nihil te latuit de peccatis meis. Signaſti peccata mea in ſolliculo, & annotaſti ſi quid inuitus commiſi (noſtra lectio in omnibus his locis aliter habet) Ecce & Iob confitetur peccata ſua, & in veritate dicit ſe ſcire, quia non eſt iuſtus quiſquam ante Deum. Proinde ſecundum modum conuerſationis humanæ, perhibet ei Deus tam magnum iuſtitiæ teſtimonium. Ipſe autem ſe metiens ex regula illa iuſtitiæ, quam ſicut poteſt conſpicit apud Deum, in veritate ſcit,
quia ita eſt, & adiungit. Quemadmo- 19
dum enim iuſtus erit homo ante Deũ? Si enim velit contendere cum eo, non poterit obedire, id eſt ſi iudicandus oſtendere voluerit non in ſe inueniri poſſe quod damnet, non poterit obedire ei, amittit enim etiam illam obedientiam, qua obedire poſſit præcipienti, confitenda eſſe peccata. Quod ſi fuero iuſtus, os meum impie loquetur. Hoc eſt enim ſi me iuſtum dixero contra iudicium eius, vbi perfecta illa iuſtitiæ regula me conuincit iniuſtum, profecto impie loquetur os meum, quia contra Dei veritatem loquetur.

quetur. Plenum iracundia dicit hominem. Illa ſcilicet qua ſunt omnes, ſicut dicit Apoſtolus, filij iræ. Ad ipſam iram etiam pertinere mortem hominis conſequenter oſtendens, cum dixiſſet parui eſt temporis, & plenus iracundia addit, & ſicut flos cum floruit, & decidit, diſceſſit, ſicut vmbra, non manet. *Iob 42.* *Infra.* Auris auditu audiebam te prius, & nunc ecce oculus meus videt te, ideo vituperaui meipſum, & diſtabui, & æſtimaui meipſum terram & cinerem. Quare ſibi ita in hoc tam magno intellectu diſplicuit? Neque enim opus Dei quo erat homo, recti, illi poterat diſplicere, cum etiam ipſi Deo dicatur, *Pſal. 37.* Opera manuũ tuarum ne deſpexeris, ſed profecto ſecundum illam iuſtitiam, qua ſe nouerat iniuſtum, ſe vituperauit, atque diſtabuit, æſtimauitque ſe terram & cinerem, mente conſpiciens Chriſti iuſtitiam. Cum ait Deus, Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, ex hominum qui ſunt in terra comparatione, laudatur iuſtus, qui tanta morum probitate profecerat, vt nullus eſſet adæquandus ſine querela, de cuius vita nullus iuſte quereretur. Verus Dei cultor, quippe etiam ſuorum peccatorum verax, humiliſque confeſſor. Nihilominus non iuſtificatur in conſpectu Dei omnis viuens.

20 *Lib. de bono perſeuerantia.* IDEM inquit: Deus ſtatuit miſcere quoſdam non perſeueraturos, certo numero ſanctorum ſuorum, in quibus non expedit in huius vitæ tentatione, ſecuritas. Multos enim à pernicioſa elatione reprimit, quod ait *1. Cor. 10.* Apoſtolus: Qui videtur ſtare videat ne cadat. Voluntate autem ſua cadit, qui cadit, & voluntate Dei ſtat, qui ſtat. Potens eſt enim Deus ſtatuere illum. *Rom. 11.* Non ergo ipſe ſeipſum, ſed Deus. Verumtamen bonum eſt non altum ſapere, ſed timere. Sicut enim *1. Cor. 3.* Apoſtolus ait: Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.

21 IDEM exponẽs illa verba: Deus tu propitius fuiſti eis, vlciſcẽs in omnes adinuentiones eorum, ſic habet: *In Pſal. 98. to. 8.* Propitius fuerat Deus donando peccata, propitius & vindicando. Et vindicans in omnes affectiones eorum, etiam vindicans propitius fuiſti. Quæramus enim has tres perſonas, Moyſen, Aaron, & Samuelem, & quomodo in eis vindicatum ſit, quia dixit, Vindicans in omnes affectiones eorum. Vtique eas affectiones dicens eorum, quas Dominus nouerat in cordibus eorum, quas homines non nouerant. Etenim ſine querela hominum, verſabantur in medio plebis Dei. Sed quid dicimus, quia Moyſes habuit primam vitam fortaſſis peccatricem? Nam & percuſſo homine fugit de Aegypto. *Exod. 2.* Habuit Aaron primam vitam, quæ diſpliceret Deo, nam ipſe inſanienti populo permiſit, vt idolum faceret. Samuel quid fecit infans ad templum datus? Omnes ætates ſuas inter ſancta Dei peregit, ab ineunte ætate famulus Dei. Nihil dictum eſt ab hominibus de Samuele. Nouerat ibi forte Deus aliquid quod purgaret, quia & quod perfectum iam videtur hominibus, illius perfectioni adhuc imperfectum eſt. Pleraque faciunt artifices, & oſtendunt imperitis, & cum iam iudicauerint imperiti eſſe perfecta, expoliunt illa artifices, qui nouerunt adhuc quid illis deſit, vt mirentur homines tantam expolitionem rebus accidiſſe, quas iam perfectas annunciauerunt. Fit hoc in ædificijs, & in picturis, & in veſtibus, & prope in omni genere artium. Primo iudicant illud iam quaſi perfectum eſſe, vt oculi eorum amplius nihil deſiderent. Sed aliud iudicat oculus imperitus, aliud iudicat artificis regula. Sic & illi ſancti ante oculos hominum tamquam ſine culpa, tamquam perfecti, tamquam Angeli; Nouerat autem quid illis deeſſet, qui vindicabat in omnes affectiones eorum. Vindicabat autem non iraſcens, ſed propitius, ad hoc vindicabat, vt perficeret cœptum, non vt damnaret erectum.

IDEM

22 *Tract. 1. in Ioannem. to. 9.* IDEM exponens verba illa: Ioã. 1. Omnia per ipſum facta ſunt, & docens à Deo conditos vermes, muſcas, culices, pediculos &c. ait: Propter ſuperbiam inſtituit Deus iſtam creaturam minimam, & abiectiſſimam, vt ipſa nos torqueret, vt cum ſuperb. fuerit homo, & ſe iactauerit aduerſus Deum, & cum ſit mortalis, mortalem terruerit, & cum homo ſit, proximũ hominem non agnouerit, cum ſe erexerit, pulicib. ſubdatur. Quid eſt quod te inflas humana ſuperbia? Homo tibi dixit conuitium, & tumuiſti, & iratus es, pulicibus reſiſte vt dormias. Cognoſce quis ſis, nam vt noueritis fratres propter ſuperbiã noſtram domandam creata iſta, quæ moleſta nobis eſſent. Populum Pharaonis ſuperbum, potuit Deus domare de vrſis, de leonibus, de ſerpẽtibus, muſcas, & ranas illis immiſit, vt rebus viliſſimis ſuperbia domaretur.

23 *Serm. 10. de verbis Domini in Euangelium Matthæi. to. 10.* IDEM explicans verba illa: Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde, inquit: Diſcite non mundum fabricare, non cuncta viſibilia, & inuiſibilia creare, non in ipſo mundo mirabilia facere, & mortuos ſuſcitare; ſed quoniam mitis ſum, & humilis corde. Magnus eſſe vis, a minimo incipe. Cogitas magnam fabricam cõſtruere celſitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis, & quantã quisq; vult, & diſponit ſuperimponere molem ędificij, quanto erit maius ædificium, tanto altius fodit fundamentum. Fabrica ventura eſt vſque ad conſpectũ Dei, fundamentum fode humilitatis.

24 *Serm. 21 de verbis Apoſtoli Pauli.* IDEM inquit: Illud cogitandũ eſt, nullum eſſe hominẽ, qui non poſſit habere aliquid boni, quod tu nondum habes, etiam ſi lateat, in quo ſine dubio poſſit te eſſe ſuperior, quę cogitatio, ad contuendam, & edomandam ſuperbiam, valet. Nõ arbitreris, quoniam tua quædam bona eminent & apparent, ideo alterum nulla habere quæ lateant, & fortaſſe maioris ponderis bona, quibus te ſuperat neſciẽtem. Non enim falli nos, aut adulatione potius vti, Apoſtolus iubet, cũ dicit: Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, ſed in humilitate mentis alter alterum exiſtimantes ſuperiorẽ ſibi. *Phil. 2.* Vere exiſtimemus poſſe eſſe aliquid occultum in alio, quo nobis ſuperior ſit, etiam ſi bonum noſtrũ quo illo videmur ſuperiores eſſe, non ſit occultum. Iſtę cogitationes deprimentes ſuperbiam, & acuentes charitatem faciũt onera fraterna inuicem non ſolum æquo animo, ſed etiam libentiſſime ſuſtineri.

25 *Lib. 21. Moral. cap. 10. to. 2.* GREGORIVS explicans verba illa Iob c. 21. Numquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus eſt, & formauit in vulua vn⁹, inquit: Hęc dicit Iob de ſeruis ſuis loquens: Qui vt ſemp cor in humilitate deprimat, nequaquam in eiſdem famulis cõſpicit, quod ſibi ſtatus eſt diſpar, ſed quod natura communis, & ideo ait: Numquid non in vtero fecit me, qui & illũ operatus eſt, & formauit in vulua vnus. Potentibus viris, magna eſt virtus humilitatis cõſiderata æqualitas conditionis. Omnes namque homines, natura æquales ſumus, ſed acceſſit diſpenſatorio ordine, vt quibuſdã prælati videamur. Si igitur hoc a mẽte deprimimus, quod temporaliter acceſſit, inuenimus citius quod naturaliter ſumus. Plerumque enim ſe animo accepta poteſtas obijcit, eamq; tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimæ conſiderationis, deprimendus eſt tumor elationis. Si enim apud ſemetipſam mens deſcendit de vertice culminis, citius planiciem inuenit naturalis æqualitatis. Nam vt præfati ſumus, omnes homines, natura æquales genuit, ſed variante meritorum ordine, alios alijs, diſpenſatio occulta poſtponit. Ipſa autem diuerſitas quæ acceſſit ex vitio, recte eſt diuinis iudicijs ordinata, vt quis omnis homo iter vitæ æque non graditur, alter ab altero regatur. Sancti autem viri cum præſunt non in ſe poteſtatem ordinis, ſed æqualitatem conditionis attendunt, nec præeſſe gaudent hominibus, ſed prodeſſe. Vnde cum Noe, Dominus, filijſque eius diceret,

Gen. 9. ceret, Creſcite & multiplicamini, &
16 replete terram,ſubdit: Et terror ve-
ſter,ac tremor ſit ſuper eunćta anima-
lia terræ. Non enim ait, ſit ſuper ho-
mines qui futuri ſunt,ſed ſit ſuper cũ
ćta animalia terræ. Homo quippe ani
malibus irrationalibus, non autem ce
teris hominibus natura prælatus eſt,
& idcirco ei dicitur, vt ab animalib.
& non ab homine timeatur, quia cõ-
tra naturam ſuperbire eſt, ab æquali
velle timeri. Sed nequaquam præpoſi
ti,ex hoc quæſito timore,ſuperbiũt,
in quo non ſuam gloriam,ſed ſubdito
rum iuſtitiam quærunt, timeri enim
volunt, vt humana ſaltem formidine
peccare metuant. In eo enim ꝙ metũ
ſibi a peruerſe viuentibus exigunt,
quaſi non hominibus, ſed brutis ani-
malibus dominantur, quaſi videlicet
ex qua parte beſtiales ſunt, ſubditi,
ex ea etiam debeant formidini iace-
re ſubſtrati. Cum vero deeſt vitium,
quod corrigatur, non de excellentia
poteſtatis,ſed de æqualitate cõditio-
nis gaudent. Et non ſolum ab eis me-
tui,ſed etiam pluſquam neceſſe eſt ho
norari refugiunt. Neque enim leue ſe
perpeti damnum humilitatis eredũt,
ſi ab eis pro merito fortaſſe ordinis,
pluris æſtimentur. Hinc eſt enim ꝙ
Act. 10. primus paſtor Eccleſiæ Petrus, eum
adorante Cornelio ſuper ſe ſibi hono
rem videret oblatum,ad ęqualitatem
conditionis ſuæ citius recurrit dicẽs:
Surge & ipſe ego homo ſum. Quis.n.
neſciat,quòd conditori ſuo homo de-
beat, & non homini proſterni? Quia
ergo humiliari ſibi pluſquam debuit
proximum vidit, ne vltra humanita-
tis metas intumeſceret, eſſe ſe homi-
nem recognouit, quatenus illati ſibi
honoris elationem frangeret, ex con-
ſiderata æqualitate conditionis. Hinc
Ezec. 2. & 3. Propheta Ezechiel, eum ad videnda
ſublimia rapitur,filius hominis voca-
tur, vt dućtus ad cœleſtia, hominem
ſe eſſe meminerit. Ac ſi eum diuina
vox verbis apertioribus admoneat di-
cens: Memento quid ſis,ne de his ad
quæ raperis, extollaris, ſed altitu-
dinem reuelationis, tempera memo-
ria conditionis.

IDEM exponens verba illa Iob 17
cap.41. Vbi loquens de Leuiathan di- *Lib.34. Moral.c.18.*
cit: Ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios
ſuperbiæ, ſic habet: Audiant omnes, *Iacob 4.*
Deus ſuperbis reſiſtit; humilibus au- *Eccl. 10.*
tem dat gratiam. Audiant omnes, Im-
mundus eſt apud Deum omnis, qui *Matt.11.*
exaltat cor ſuum. Audiant omnes,
Quid ſuperbis terra & cinis? Audiant
omnes Dominum dicentem: Diſcite a
me quia mitis ſum, & humilis corde.
Ad hoc namque vnigenitus Dei filius
formam infirmitatis noſtræ ſuſcepit,
ad hoc inuiſibilis, nõ ſolum viſibilis,
ſed etiam deſpećtus apparuit, ad hoc
contumeliarum ludibria, irriſionum
opprobria,paſſionumque tormẽta to-
lerauit, vt ſuperbum nõ eſſe hominẽ,
doceret humilis Deus. Quanta ergo
humilitatis virtus eſt; propter quam
ſolam veraciter edocendam, is qui ſi-
ne æſtimatione magnus eſt, vſque ad
paſſionem factus eſt paruus? Quia
enim originem perditioni noſtræ,ſu-
perbia præbuit diaboli, inſtrumentũ
redemptionis noſtræ, inuenta eſt hu-
militas Dei. Hoſtis quippe noſter,ma
gnus inter omnia conditus, videri ſu-
per omnia voluit elatus. Redemptor
autem noſter, magnus manens ſuper
omnia, fieri inter omnia dignatus eſt
paruus. Aućtor mortis dicit: In cœ-
lum conſcendam,aućtor vitæ ait: Re- *Eſ.14.*
pleta eſt malis anima mea,& vita mea
inferno appropinquauit. Ille dicit: Su
per aſtra cœli exaltabo ſolium meũ. 18
Iſte humano generi a paradiſi ſedibus *Pſ.87.*
expulſo,dicit: Ecce venio cito,& ha-
bitabo in medio tui. Ille dicit: Sedebo *Zach.2.*
in monte teſtamenti, in lateribus A- *Pſ.21.*
quilonis. Iſte dicit: Ego ſum vermis
& non homo,opprobrium hominum,
& abiećtio plebis. Ille dicit: Aſcen- *Phil.2.*
dam ſuper altitudinem nubium,& ſi-
milis ero Altiſſimo. Iſte cum in for-
ma Dei eſſet, non rapinam arbitratus
eſt eſſe ſe æqualem Deo,ſed ſemetip-
ſum exinaniuit formam ſerui acci-
piens. *Infra*: Ille nihil aliud men-
tes ſibi ſubditas docet,quam celſitu-
dinis culmen appetere, cunćta æqua-
lis

lis mentis tumore tranſcendere, ſocietatem omnium hominum, alta elatione tranſire, ac ſeſe & contra potentiam conditoris erigere, iſte ad ſputa, ad palmas, ad colaphos, ad ſpineam coronam, ad crucem, atque ad mortẽ veniens, membra ſua admonet dicẽs:
Ioan. 12. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur. Quia igitur Redemptor noſter corda regit humilium, & Leuiathan iſte, rex dicitur ſuperborum, aperte cognoſcimus, quòd euidentiſſimum reproborum ſignum, ſuperbia eſt, ac contra, humilitas electorum. Cum ergo, quã quiſque habeat cognoſcitur, ſub quo rege militet, inuenitur. Vnuſquiſque enim quaſi quendam titulum portat operis, quo facile oſtendat, ſub cuius ſeruiat poteſtate rectoris.

29 *Homil. 2. in Ezec. 10. 1.* IDEM explicãs de animabus ſanctis verba illa cap. 1. Cumque ſtarent, demittebantur pennæ eorum, ait: Stãt ſancta animalia, quando ea quæ Dei ſunt, intenta contemplatione conſiderant. Sed eorum pennæ deponuntur, quia dum alta Dei iudicia aſpiciunt, ſuæ eis virtutes vileſcunt. Quod aperte exponitur, cum ſtatim ſubditur, nam cum fieret vox ſuper firmamẽtũ, quod erat ſuper caput eorum, ſtabãt, & ſubmittebant alas ſuas. *Infra*: Vox ſupra firmamentum fit, quando animus hominis, omne quod creatum eſt tranſcendens, in ſolo creatoris ſui lumine, fidei oculos figit, quod vbique eſt, & vbique totus eſt quod nuſquam deeſt, & tamen ab iniquorum cogitationibus longe eſt, quòd nec ibi deeſt, vbi longe eſt, quia vbi non eſt per gratiam, eſt per vindictam. Huius naturæ potentiam, cum ſtrictus in ea cogitat animus, vox ſuper firmamentum fit, & tunc ſtãt animalia, & ſubmittunt alas ſuas, quia ſanctorum mẽtes, dum Creatoris ſui potentiam intenta contemplatione conſiderant, vileſcunt eorum animo virtutes quas habent, & tanto fiunt apud ſe humiles, quãto eis illud allatum eſt, quod ſuper angelos ſonat. Deponant ergo alas ſuas cum vox ſuper firmamentum fit, ideſt humilientur in eo quod apprehendunt, cum ſuperna conſpiciunt, quæ ab eis comprehendi non poſſunt. Sæpe etiam ſanctorum cogitationibus ipſa quæ habent bona blãdiuntur, vt eorum mentes in aliqua ſui fiducia eleuent, ſed protinus ad occulta Dei iudicia recurrunt. Quomodo alij ex virtutibus ad infernum per elationem corruunt, alij ex vitijs correcti, ad cœlum per humilitatem leuantur. Vnde nos ad humilitatem reuocãs Propheta terret, & admonet dicens: Venite & videte opera Dei, terribilis in conſilijs ſuper filios hominum. *Pſal. 65.* Quis enim digne conſiderare valeat quantus ſuper nos terror ſit conſiliorum Dei, quando alter ex virtutibus, in finem tendit in vitia, & alter ex vitijs in virtutibus concludit finem? 30 Quia iuxta Salomonis ſententiam, Sunt iuſti, atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei. *Eccl. 9.* Nec tamẽ ſcit homo, vtrum amore vel odio dignus ſit, ſed omnia in futurum reſeruantur incerta. Et eſt via quæ videtur homini recta, & nouiſſimum eius ducit ad mortem. *Prou. 14.* Hæc itaque occulta iudicia profunde cogitare, quid eſt aliud quàm alas deponere, ideſt de nulla iam virtute confidere, ſed ſub magno timore trepidare? Siue enim omnipotentis Dei naturam conſiderent, ſiue eius iudicia perpẽdant, trepidant, & pertimeſcũt. Eis ergo quaſi alas deponere, eſt virtutes, quas habent humiliare. Sic Abraham alas depoſuit, qui quando loqui cum Deo cœpit, puluerem & cinerem ſe eſſe cognouit, dicens: *Gen. 18.* Loquar ad Dominum meum, cum ſim puluis & cinis. Sic Moyſes alas depoſuit, qui eruditus omni ſcientia Aegyptiorum, mox vt verba Domini audiuit, verba ſe non habere deprehendit dicens: *Exo. 4.* Obſecro Domine non ſum eloquens ab heri & nudiuſtertius. Ex quo enim locutus es ad ſeruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ ſum. Sic Eſaias, *Eſa. 6.* cuius vita Domino ad prædicãdum placuerat, cum eundem Dominum contemplatus, carbone de altari in ore tactus eſt, ait: Væ mihi quia tacui,

quia

quia vir pollutus labijs ego ſum. Ecce ad ſuperiora ſubleuatus, ſibimetipſi de labiorum pollutione diſplicuit. Niſi enim cœleſtis munditiæ alta cōſpiceret, eſſe ſe iudicabilem non inue-
Hier. 1. niſſet. Sic loquente Domino, Hieremias clamat, Aaa Domine Deus ne-
31 *Dan. 8.* ſcio loqui, quia puer ego ſum. Iuxta enim ea verba quæ audiebat, verba ſe non habere cognouerat. Sic Daniel ſublimem viſionem videns, per plurimos dies elanguit, & ægrotauit Quia & hi qui in virtutibus fortes ſunt, cū altiora Dei conſpiciunt, in ſua ſibimet æſtimatone, infirmi atque imbe-
Iob 42. cilles ſiunt. Sic beatus Iob a Domino laudatus, cum verba Dei colloquētis audiret, reſpondit dicens: Inſipiēter locutus ſum, & quæ vltra modum excedunt ſcientiam meam. Et paulo poſt: Idcirco ego me reprehendo, & ago penitentiam in fauilla, & cinere. Qui enim quantum ad homines ſapienter locutus fuerat, loquentem ſibi Deum audiens, inſipienter ſe locutum fuiſſe reprehendit, quia in contemplatione veræ ſapientiæ, ſua ei ſapientia viluit. Ad vocem ergo deſuper venientem, animalia alas deponunt, quia virtutem Dei, ſiue in natura ſua contēplari requiramus, ſiue in occultis iudicijs inueſtigare cogitemus, pro eo quòd eius alta, nobis impenetrabilia ſunt, noſtra nobis ſi qua ineſſe bona credebantur, vileſcunt. Et qui in quantulacumque ſcientia volare credebamur, inuiſibilem ſuper nos naturam, & impenetrabilia eius iudicia perpendentes, ſubmiſſis alis humiliter ſtamus.

32 *Hom. 12. in c. 4. Ezech.* IDEM explicans verba illa: Et tu fili hominis ſume, tibi laterem, inquit: Inquirendum eſt cur Ezechiel Propheta, vel quoties ſublimia cōſpicit, vel quoties agere aliqua myſtica iubetur, prius filius hominis appellatur. Sæpe enim ſubleuatur ad cœleſtia, & occultis ac inuiſibitibus rebus mens eius paſcitur. Neceſſe ergo eſt, vt inter occulta quæ penetrat, filius hominis vocetur, vt ſemper agnoſcat quod eſt, & numquam extollatur de his, ad quæ ducitur. Quid eſt enim Prophetę ad ſpiritalia ſubleuato, ſemper fili hominis dicere, niſi ei infirmitatis propriæ memoriam facere? vt conſcius conditionis infirmæ, eleuari in cogitatione non debeat de magnitudine contemplationis ſuæ.

BERNARDVS inquit: Adueniens Saluator reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ, ſi tamen prius fuerit cor reformatum, & configuratum humilitati cordis ipſi°. Propter quod & dicebat: Diſcite a me quia mitis ſum, & humilis corde Conſidera ſane in his verbis, quoniam humilitas duplex eſt, altera cognitionis, altera affectionis, quæ hic dicitur cordis. Priore cognoſcimus quòd nihil ſumus, & hanc diſcimus a nobis ipſis, & ab infirmitate propria, poſteriore calcamus gloriam mundi, & hanc ab illo diſcimus, qui exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens, qui etiā quęſitus in regnum, fugit, quęſitus ad tāta probra & ignominioſum ſupplicium crucis, ſponte obtulit ſemetipſum. 33 *In ſerm. 4. aduentus.* *Matt. 11.*

IDEM explicans verba illa Canticorum 1. Dum eſſet rex in accubitu ſuo nardus mea dedit odorem ſuū, inquit: Bonus humilitatis odor, qui de hac valle plorationis aſcendens, perfuſis circumquaque vicinis regionibus, ipſum quoqne regium accubitum, grata ſuauitate reſpergat. Eſt nardus, humilis herba, quam & calidæ ferunt eſſe naturæ. Et ideo per hanc videor mihi virtutem humilitatis in hoc loco conuenienter accipere, ſed quæ ſancti amoris vaporibus flagret. Si tu temetipſum intus ad lumen veritatis, & ſine diſſimulatione inſpicias, & ſine palpatione dijudices, non dubito quin humilieris, & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quamuis necdum fortaſſe id eſſe patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, ſed de opere interim veritatis, & minimè adhuc de amoris infuſione. Nā ſi veritatis ipſius, quæ te tibi veraci- 34 *Homil. 42. in Cantica.*

ter atque ſalubriter demonſtrauit, ſicut ſplendore illuminatus, ita affectus amore fuiſſes, voluiſſes proculdubio, quod in te eſt, eandem de te omnes tenere ſententiam, quam ipſam apud te veritatem habere cognoſcis. Sane quod in te eſt dixerim, quoniam plerumque non expedit innoteſcere omnibus, omnia quæ nos ſcimus de nobis, atque ipſa veritatis charitate vetamur, palam fieri velle quod noceat agnoſcenti. Semetipſum exinaniuit Dominus formam ſerui accipiens, & formam humilitatis tradens. Ipſe ſe exinaniuit, ipſe ſe humiliauit, nó neceſſitate iudicij, ſed noſtri charitate. Poterat nimirum vilem ſe & contemptibilem demonſtrare, ſed plane non reputare, quoniam ſciebat ſeipſum.

35 Voluntarie proinde humilis fuit, & nó iudicio, qui talem ſe obtulit, qualem eſſe neſciuit, magis autem placuit minimum reputari, qui ſe ſummum non ignorabat. Denique ait: Diſcite a me quia mitis ſum, & humilis corde. Corde dixit, cordis affectu, id eſt voluntate. Non enim quomodo ego vel tu in veritate inuenimus nos dignos dedecore, & cótemptu, dignos omni inferioritate, non inquam ita & ille. Hæc tamen omnia expertus eſt, quia voluit tamquam humilis corde. Humilis videlicet illa humilitate, quam cordis ſuaſit affectio, non quam extorſit diſcuſſio veritatis. Propterea dixi hanc voluntariæ humilitatis ſpeciem non redargutione veritatis, ſed charitatis intra nos infuſione creari, quia cordis eſt, quia voluntatis. Hanc humilitatem ita charitate calentem, herba humili, & calida, ideſt nardo putauerim deſignatam. Iſtam habe, quod fiet ſi nolis alter apparere foris, quàm te inuenis intus. Alioquin time ne de teipſo legas, Quoniam doloſe egit in conſpectu eius, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Pondus, inquit, & pondus, abominatio eſt apud Deum. *Pſ. 35.* *Prou. 20.*

36 Quid enim? Tu te depretiaris in ſecreto apud teipſum veritatis trutina ponderatus, & foris alterius pretij, mentiens, maiori te pondere vendis nobis, quàm ab ipſa accepiſti? Time Deum, & noli hanc rem peſſimam facere, vt quem humiliat veritas, extollat voluntas, hoc enim eſt reſiſtere veritati, & contra Deum pugnare. *Infra*: Sponſæ humilitas, tamquam nardus ſpargit odorem ſuum. Sponſę humilitas voluntaria eſt. Odor eius nec reprehenſione exterminatur, nec laude. Audierat, Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis, collum tuum ſicut monilia. *Cant. 1.* Acceperat & repromiſſioné ornatus aurei; & nihilominus tamen cum humilitate reſpondet, & quanto maiorem ſe audit, tanto humiliat ſe in omnibus. Non gloriatur in meritis, nec inter laudes ſuas humilitatis obliuiſcitur, quam & humiliter confitetur ſub nardi nomine. Nardus mea dedit odorem ſuum, eſt dicere. Placuit humilitas mea, non mea ſapientia, non mea nobilitas, non mea pulchritudo, quæ nulla erat mihi, ſed quæ ſola inerat humilitas dedit odorem ſuum, ideſt ſolitum, ſolito placet Deo humilitas, qui humilia reſpicit.

IDEM ſic habet: Vna ſane cóſideratio, quid fueris, & quid ſis; nam quis ſis factus, altera. Non oportet vt iſta extundat illam in ſcrutinio tui. Es enim adhuc quod eras. Non reiectum hoc, licet aliud ſit adiectum. Cóſideranti quid ſis, natura occurrit humana, quia homo natus es. Porro percunctanti quis, perſonæ reſpondebitur nomen, quod es Epiſcopus; quod quidem factus non natus es. Quid tibi horum videtur ad purum eſſe tui, & ad te principalius pertinere, quod factus, an quod natus? Nonne quod natus? Hoc ergo conſulo conſideres. Nec modo quid natus, ſed & qualis natus oportet attendas, ſi non vis tuę conſiderationis fructu, & vtilitate fraudari. Tolle proinde nunc hereditaria hæc perizomata ab initio maledicta, dirumpe velamé foliorum celantium ignominiam non plagam curantium. Dele fucum fugacis honoris huius, & male coronatæ nitorem gloriæ, vt nude nudum conſideres, quia nudus 37 *Libro 2. de conſiderat. ad Eugeniũ Papam.*

nud⁹ egreſſus es de vtero matris tuę. Numquid infulatus, numquid micans gemmis, aut floridus ſericis, aut coronatus pennis, aut ſuffarcinatus metal
38 lis? Si cuncta hæc veluti nubes quaſdam matutinales velociter tranſeuntes, vt cito pertranſituras diſſipes, & exſuffles a facie conſiderationis tuæ, occurret tibi homo nudus, & pauper,
Iob 5. & miſer, & miſerabilis. Homo dolens quod homo ſit, erubeſcens quòd nu-
Iob. 14. dus ſit, plorans quòd natus ſit, murmurans quod ſit. Homo natus ad laborem, non ad honorem. Homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu, breui viuens tempore, ideoque cum metu, pletus multis miſerijs, & propterea cum fletu. Et vere multis, quia corporis & animæ ſimul. Quid enim calamitate vacat naſcēti in peccato, fragili corpore, & mente ſterili? Vere ergo repletus, cui infirmitas corporis, & fatuitas cordis cumulatur, traduce ſordis, mortis addictione. Salubris copula, vt cogitans te ſummum Pontificem, attendas pariter viliſſimum cinerem non fuiſſe, ſed eſſe. Imitetur cogitatio naturam, imitetur & quod dignius eſt auctorem naturæ, ſumma imaque conſocians. Nonne natura in perſona hominis vili limo, vitæ ſpiraculum colligauit? Nonne auctor naturæ in ſui perſona, Verbum, limumque contemperauit? Ita tibi ſume formam tam de noſtræ concretione originis, quàm de ſacramento redemptionis, vt altus ſedens, non alta ſapiens ſis, ſed humilia de te ſentiens, humilibuſque conſentiens. Proinde ſi conſideras quantus es, cogita etiam qualis, & maxime. Hęc te ſane conſideratio tenet in te, nec a te auolare finit, nec ambulare in magnis, neque in mirabilibus ſuper te.

Humilitas vera quærenda eſt in hominibus, inter quos pauci vere, multi autem ficte humiliantur.

Cap. VI.

BASILIVS explicans verba illa: Et humiles ſpiritu ſaluabit (vel ſeruabit vt ipſe legit) inquit: Qui nihil habet faſtus, aut elationis, neque ob vllam rerum humanarū prærogatiuam inſoleſcit, aut ſibi placet, hic humilis eſt ſpiritu. Eſt quidem humilis, & qui ſecus peccati viam ambulat, quòd peccatum, omnium maximè, humiliare hominē conſueuerit, ac vilem reddere. Iuxta quam dicendi formulam dicimus eā eſſe humiliatam, quæ corrupta eſt, & florem perdidit virginalis ſanctimoniæ. Sic Amnon vi iniecta in Thamar, humiliauit eam, Scriptura teſte. Quicunque igitur tumorem, & animi elationem perdiderunt ad terram vſque deiecti, ſuo huc eos adigente peccato, ac propemodum adæquati ſolo, perinde atque ſerpēs ſolet repere, iſti ingrediuntur oculis in humum depreſſis, quod ſe ſurrigere & attollere in gradum priſtinum, nulla iā ex parte poſſint. Tales humiliati quidem ſunt, non tamen ſpiritu. Non enim laudabilis eſt eorum humilitas. Qui vero per Spiritus ſancti gratiam, ſeſe vltronei per humilitatem ſubſternūt, & inferioribus ſubijciunt, cum Apoſtolo dictitantes omnium ſe ſeruos, omniumque peripſema in hūc vſque diem, & rurſus vt mundi purgamenta facti ſumus, qui ſpirituali vtentes humilitate, cunctorum ſe faciunt poſtremos, vt omnium primi in regno cœlorum appareant, hos inter beatos ducit Dominus dicens: Beati pauperes ſpiritu, hi ſunt humiles ſpiritu, qui ſaluantur.

[1 *Homil. 9. in Pſ33. to. 1.*]

CHRYSOSTOMVS explicans verba Pauli c. 1. Qui prius fui blaſphemus, & perſecutor, & contumelioſus,

[2 *Homil. 3. in 1. epiſt. Pauli ad Timo. to. 4.*]

lioſus,ſed miſericordiam conſecutus ſum,inquit. Humilitatem animi lucra quidem ferre ingentia cernimus, verum ea non facile inuenitur,ſed humilitatem quidem verborum plurimam, & vltra quam ſatis ſit, abſque difficultate reperies,animi vero humilitatem difficillime. At vero beatus hic vir, eam ita vbique perſequebatur, vt plurimas quoque omnibus in locis occaſiones aucuparetur, animũ ſuum huiuſmodi frœno comprimere. Quia enim illis maxime laborare opus eſt, vt veram conſequi humilitatem poſſint,qui magnarum ſibi virtutum conſcij ſunt,magnam ſibi vim inferant neceſſe eſt,vt conſcientiam recte factorum, ſeſe ſemper efferentem, obtundere queant. Vnde quia dixerat Paulus, ſibi creditum Euangeliũ gloriæ Dei, cito ſemetipſum corripuit, vti ne exiſtimes hoc ipſum ex arrogantiæ tumore dixiſſe. *Infra*: Qui prius fui blaſphemus, & perſecutor. Intuere diligentius quanto ſe deijciat ſtudio,quam non ſe palpet, vtque humilem poſſideat mentem.

3 *Hom.27 in epiſt.ad Hebraeos.* IDEM in fine ſic habet: Dicat quilibet noſtrum ſicut publicanus, Deus propitius eſto mihi peccatori. Magis autem non dicamus tãtum, ſed etiam ſic ſapiamus, vt ſi nos ſic alter appellet,non indignemur. Audiebat enim ille quia non ſum.ſicut hic publicanus, & non eſt irritatus,ſed magis comeunctus eſt. Dixit ille vulnus, & quæſiuit iſte remedium. Dicamus iterum,Propitius eſto mihi peccatori. Veruntamen & ſi alius dicat non iraſcamur, ſi enim nos ipſi, nobis dicamus plurima mala,ab alijs audientes, inæquanimiter feramus, non erit hoc humilitas,neque confeſſio, ſed oſtentatio,& vanagloria.Oſtentatio quippe eſt, vocare ſeipſum peccatorem, humilitatis quippe opinionem voluimus acquirere,apud alios autem, in admiratione eſſe, laudari enim volumus. Nam ſi e contrario dicamus noſipſos iuſtos, contemnimur. Proinde etiam hoc propter gloriam facimus. Quid eſt autem humilitas? Vt cum ab alio improperium audimus, toleremus, agnoſcamus peccatum noſtrum, & patienter feramus accuſationem. Et neque hoc adhuc humilitatis eſt, ſed & ingenuitatis. Nunc autem noſmetipſos quidem dicimus peccatores, indignos,& cetera plura, ſi vero alius quiſquam nobis vnum horum impingat,ſæuimus, exaſperamur. Intueris quia non eſt hoc confeſſio, ſed ingenuitas? Dixiſti temetipſum eſſe talem, non indigneris etiam cum ab alio audis, & cum redargueris. Aduerte quid dixit beatus Dauid,cum ei malediceret Semei. Sine illum,inquit,Dominus præcepit ei, quatenus agnoſcat humilitatem meam, & retribuat mihi Dominus bona pro maledictione hac huius diei. *2.Reg.16.* Tu autem de te ipſo dicens nimietatem malorum, ab alijs autem niſi magnorum iuſtorum laudes audias, exaſperaris. Intueris quoniam laudaris in rebus non laudandis? Etenim laudes cupiditate aliarum laudum repellimus,vt maiores iterum mereamur, vt magis in admiratione ſimus. Proinde nequaquam deſiderio laudũ appetamus humilitatem, vt laudes noſtræ amplificentur. Omnia enim propter gloriam facimus, nihil propter veritatem, propterea cuncta vacua ſunt, cuncta fœnea.

5 *Epiſt.1.quæ eſt Demetriadi ...* HIERONYMVS ſic habet: Summa tibi ſcientia ſit, notitia ſumma, vitia virtuteſque diſtinguere,quæ quamuis ſemper contraria ſibi ſint, aliqua tamen ex eis, tanta iunguntur ſimilitudine, vt diſcerni omnino vix poſſint. Quam multi enim ſuperbiam, libertatis loco ducunt, adulationem pro humilitate ſuſcipiunt, malitiam, prudentiæ amplectuntur vice, & ſtultitiæ, ſimplicitatis nomen imponunt, atque fallaci, ac peſſima decepti ſimilitudine, vitijs pro virtutibus gloriantur. Et quamquam hæc omnia ſubtiliſſima intelligentia debeas ſeparare, cunctaſque virtutes cum ſuis lineis inſequendo nuſquam prorſus abſcedere, præcipue tamen fictam humili-

militatem fugiens, illam ſectare quæ vera eſt; quia Chriſtus docuit humilitatem, in qua non ſit ſuperbia incluſa. Multi enim, huius virtutis vmbram, veritatem huius, ſequũtur pauci. Perfacile eſt enim aliquam veſtem habere contemptam, ſalutare ſubmiſſius, manus, & genua deoſculari inclinato in terram capite, deiectiſque oculis, humilitatem ac manſuetudinem polliceri, lenta voce tenuique ſermones infringere, ſuſpirare crebrius, & ad omne verbum, peccatorem ac miſerum ſe clamare; Et ſi vel leui ſermone offenſus ſis, continuo attollere ſuperciliũ, leuare ceruicem, & delicatum illũ oris ſonum, inſano repente clamore mutare. Aliam nos humilitatẽ Chriſtus docuit, qui nos ad exemplum ſuum hortatur dicens, Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde. Qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur. Quam nobis humilitatem beatus Petrus inſinuat, Miſericordes, inquit, & humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto. Auferantur omnia figmenta verborum, ceſſent ſimulati geſtus, & ante occaſionem ſermo placidus. Virum humilem, patientia oſtẽdit iniuriæ. Nihil in te ſuperbum, nihil arrogans, nihil denique faſtidioſum ſit. Apud Deum non eſt quidquam humilitate ſublimius. Ipſe loquitur per Prophetam, Super quem alium requieſcam, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ad ſermones meos?

Matt. 11.

7 IDEM explicans illa verba: Reddam vobis annos quos comedit locuſta, & bruchus, & rubigo, & eruca, Fortitudo mea magna, quam miſi in vos, inquit. Quærimus cur eruca, fortitudo vel virtus Domini appellata ſit, & non ſolum virtus, ſed & virtus magna? Quomodo potentia Dei in Aegyptijs plagis oſtenſa eſt per parua animalia, & præcipue cyniphes, qui tam parui ſunt culices, vt vix cernantur oculis, ſic & nunc in paruo, tardoque vermiculo, qui vix moueri poteſt, & leni tactu conteritur, Dei potentia, & humana fragilitas demonſtratur. Non quo Deus ad nutum ſuum, & potentię maieſtatem, nequeat terras ſubuertere, & operire cuncta diluuio, vel fulmine concremare, ſed per parua, & vt ita dicam, puncta corporum, oſtendit humanam fragilitatem. Vnde, & illud ſolemus Marcioni & ceteris reſponderе hæreticis, qui vetus laniant teſtamentum, quod, & pulices, & culices, & cimices, & huiuſcemodi animãtia idcirco fecerit Deus, vt fragilitatem & imbecillitatem noſtræ carnis oſtenderet, quæ in tantum nihil eſt, vt ab his quæ parua ſunt, vulneretur. Si autem eruca paruuſque vermiculus, fortior homine eſt, quid gloriatur terra & cinis, & elata per ſuperbiam (cum ex humo ſit a quo homo appellatur) humana contemnit?

In c. 2. Ioel. to. 5.

8 AVGVSTINVS ait: Duo nobis neceſſaria sũt, vt nos cognoſcamus, videlicet quales ſimus ad malum, & quales ad bonũ. Proni ſumus ad malũ, & ſi miſericordia Dei nõ teneret nos, in omne vitiũ poſſemus cadere, nec inde ſurgere, niſi miſericordia Dei ſubſequeretur, quæ nos ſubleuaret. Hoc bene cognoſcebat Propheta cũ dicebat, Domine miſericordia tua ante oculos meos eſt, quæ me cuſtodiat, & miſericordia tua ſubſequetur me, quæ me erigat. Inualidi ſumus, ad bonum, nec ſine Dei gratia bonũ facere, vel in aliquo bono perſeuerare, poſſumus. Hanc geminã cognitionẽ ſui habuit Abrahã, cum dixit. Loquar ad Dominum meũ, cũ ſim puluis & cinis. Re vera puluis eſt homo. Sicut enim puluis ex quacũque parte venti impellitur, & in aliam aream deijcitur, & ibi remanet, ſic homo in omne vitium cadere poteſt, nec adijciet vt reſurgat, niſi miſericordia Dei ei ſubueniat. Cinis etiam eſt homo, quia ſicut cinis nec profert germen ex ſe, nec ſuſceptum ſemẽ germinat, ſic homo nec bonum facere, nec in aliquo bono perſeuerare, ſine gratia Dei poteſt. Quicquid mali non fecimus, eo miſerante non fecimus. Quiſquis in veritate ſe ita cognoſcit, humilis eſt corã Deo & hominibus, nullũ iudicat, nullum accuſat, non ſeruat irã,

Lib. de ſpiritu, & anima to. 3.

Pſal. 25.

Pſal. 22.

Gen. 18.

non mouet rixas, non ſeminat diſcordias, non odit arguentes ſe, nulli detrahit, nulli nocet, nullum odit, ſed omnes diligit.

9 *Serm 35. de ſanctis, qui eſt ſecūdus in Aſſumptione Beata Maria 20. 10.*

IDEM explicans verba illa: Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, ſic habet. In preſſuris & anguſtijs nequaquam poſſent iuſti ſubſiſtere, & quod his maius eſt gaudere, niſi veraciter in conſpectu Dei & hominum, humiles eſſent. Quibus Dominus ait: Diſcite a me qa mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. *Matt. 11.* Hinc iterum dicit, Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. *Matt. 5.* Hinc etiam hæc virgo glorioſa, beatam ſe dici ab omnibus generationibus manifeſtat, eo ꝙ eius humilitatem Deus reſpexit. O vere beata humilitas, quæ Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cęlos innouauit, mundum purificauit, Paradiſum aperuit, & hominū animas ab inferis liberauit. Facta eſt Mariæ humilitas, ſcala cœleſtis per quam deſcendit Deus ad terras. Quia reſpexit, inquit, humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatā me dicēt omnes generationes. Et quid eſt diecere reſpexit niſi comprobauit, placuit ei humilitas mea? Vnde per prophetā *Iſa. 66.* Dominus dixit, Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & humilem, & trementem ſermones meos? Hinc Dauid *Pſal. 30.* Domino dicit, Quia reſpexiſti humilitatem meam, ſaluaſti de neceſſitatibus animam meam. Multi ſiquidem videntur in conſpectu hominum humiles eſſes, vt ab eis beatificentur, ſed eorum humilitas a Domino non reſpicitur, quia falſo & non vere de humilitate gloriantur. Si enim veraciter humiles eſſent, Deum ab omnibus, & non ſe vellent laudari. Non in hoc mundo eorum ſpiritus exultaret, ſed in Deo ſalutari ſuo. Humilitatem ſuā non ab hominibus conſpici, ſed a Deo optarent.

10 *Ser 4. ſuper miſſus eſt.*

BERNARDVS explicans verba illa: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum, ait. Semper ſolet eſſe gratiæ diuinæ familiaris virtus, humilitas. Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. *Iac. 4.* Humiliter ergo reſpōdet, vt ſedes gratiæ præparetur. Ecce inquit ancilla Domini. Quæ eſt hęc tam ſublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, inſoleſcere gloria neſcit? Mater Dei eligitur, & ancillam ſe nominat. Non mediocris reuera humilitatis inſigne (nec oblata tanta gloria) obliuiſci humilitatem. Non magnum eſt eſſe humilem in abiectione, magna prorſus & rara virtus, humilitas honorata. Si me miſerum homuncionem, meis decepta ſimulationibus ad aliquem vel mediocrem honorem prouexerit Eccleſia, Deo nimirum hoc, vel propter mea, vel propter ſubditorum peccata permittente, nonne ſtatim oblitus qui fuerim, talem me puto, qualis ab hominibus (qui cor non vident) putatus ſum? Credo ſane, conſcientiam non attendo, & reputans non honorem virtutibus, ſed virtutes honori, eo ſanctiorem, quo ſuperiorem me ęſtimo. Videas pleroſq; in Eccleſia de ignobilibus nobiles, de pauperibus diuites factos, ſubito intumeſcere, priſtinæ obliuiſci abiectionis, genus quoq; ſuum erubeſcere, & infimos dedignari parentes. Videas & homines pecunioſos, ad honores quoſque eccleſiaſticos peruolare, moxque ſibi applaudere ſanctitatem, veſtium dumtaxat mutatione non mentium, & dignos ſe æſtimare dignitate, ad quā ambiendo peruenerunt, quodque (ſi audeo dicere) adepti ſunt nummis, attribuere meritis. 11 Omitto autem de his, quos excæcat ambitio, & honor ipſe, ſuperbiendi eis materia eſt. Sed video, quod magis doleo, poſt ſpretam ſęculi pompā, nonnullos in ſchola humilitatis, ſuperbiam magis addiſcere, ac ſub alis mitis humiliſque magiſtri, grauius inſoleſcere, & impatientes amplius fieri in clauſtro, quām fuiſſent in ſæculo. Quodq; magis peruerſum eſt, pleriq; in domo Dei non patiuntur haberi cōtemptui, qui in ſua non niſi cōtemptibiles eſſe potuerunt, vt quia videlicet,

vbi

vbi a pluribus honores appetuntur, ipſi locum habere non potuerunt, nec metuerunt, ſaltem ibi honorabiles habeantur, vbi ab omnibus honores contemnuntur. Ita mundum ſibi, & ſe mundo crucifixerunt, & qui antea vix in ſuo vico vel oppido cogniti fuerāt, modo circumeuntes prouincias, & curias frequentantes, regum notitias, principumque familiaritates aſſecuti ſint. Quid de ipſos habitu dicam, in quo iam non calor, ſed color requiritur, magiſque cultui veſtium, quàm virtutum inſiſtitur. Nec aliunde hæc omnia mala contingunt, niſi quod illā (qua ſæculum deſeruimus) deſerentes humilitatem, dum per hoc cogimur inepta denuo ſectari ſtudia ſæcularium, canes efficimur reuertentes ad vomitum.

12 *Serm. de verbis Domini. Luc. 18.* IDEM: Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur, inquit: Quantos videmus humiliatos, ſed non humiles, curatos quidē a Domino, ſed nec ipſa curatione ſanatos. Hi ſunt qui ſub ſentibus eſſe delicias computant, diſſimulantes peccata quæ actitant, lubricum, in quo titubant, tenebras quibus caligant, laqueos inter quos ambulant, locum afflictionis quem inhabitāt, corpus mortis quod geſtant, iugum graue quod tolerant, grauiorem conſcientiam quā occultant, grauiſſimam ſententiam, quam expectant. Talis ille erat, cui Ioannes in Apocalypſi ſcribere iubebatur. *Apoc. 3.* Dicis quia diues ſum, & nullius egeo, & neſcis quia tu es pauper, & miſer, & miſerabilis, & cæcus, & nudus. Nec mirum ſi ſit vana & mendax exaltatio filiorum hominum, ſiquidem vani ſunt & mendaces. Humiliat eos veritas, exaltat vanitas. Et dilexerunt magis tenebras quàm lucem, amplectētes exaltantem ſe vanitatē, & quęrentes mendacium. Porro contra veritatem, quæ ſe humiliat votis, & ſtudijs, quibus poſsūt diſſimulationibus, & conatibus friuolis recalcitrantes. Fecimus ne aliquid? Puto quia inuenimus etiam, quando humiliat homo ſeipſum. Dico autem vt adhæreat humiliāti ſe veritati, nec diſſimulet, ſed cooperetur ei deuotio pietatis affectu. Ero vir videns paupertatem meam in virga indignationis ei⁹, ne veniat anima mea in conſortio eorum, de quibus ait Dominus. Percuſſi eos, & non doluerunt. *Hier. 5.* Et item. Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata. *Hier. 51.* Grauis curatio humiliatio hæc, ſed grauior morbus ſuperbia eſt, quæ vtinam ſic curetur, vt ſanetur hac cura.

IDEM ſic habet: Appetere de humilitate laudem humilitatis, eſt non virtus ſed ſubuerſio. 13 *Serm. 16. in Cant.* Verus humilis, vilis vult reputari, non humilis prædicari. Gaudet contemptu ſui, hoc ſolo ſane ſuperbus, ꝙ laudes contemnit. Quid peruerſius, quidue indignius, quàm vt humilitatis cuſtos, confeſſio, ſuperbiæ militet, & inde velis videri melior, vnde videris deterior? Mirabile iactantiæ genus, vt non poſſis putari ſanctus, ſi non appareas ſceleratus. At talis confeſſio, ſpeciem habens humilitatis non virtutem, non ſolum veniam non meretur, ſed & prouocat iram. Numquid profuit Saul, quod ſe ad increpationem Samuelis peccaſſe confeſſus eſt? Omnino non poterat non placari, ſi quæ in ore ſonuit humilitas, in corde radiaſſet, nec humilem contemneret confeſſionem, humilitatis magiſter, & cui humilibus dare gratiam, ingenitum eſt.

IDEM inquit: Merito aiebat Dauid. 14 Bonum mihi Domine quòd humiliaſti me, vt diſcā iuſtificationes tuas. *Serm. 34. in Cant.* Vides quia humilitas iuſtificat nos? *Pſal. 118.* Humilitas dixi, & non humiliatio. Quanti humiliantur, & humiles non ſunt. Alij cum rancore humiliantur, alij patienter, & alij libenter. Qui dicere poteſt, bonum mihi quod humiliaſti me, is vere humilis eſt. Non poteſt hoc dicere qui inuitus tolerat, minus qui murmurat. Eſt autem humilis, qui humiliationem conuertit in humilitatem, & ipſe dicit Deo, Bonum mihi quod humiliaſti me. Ei autē qui coacte ſed tamē patienter humiliatur, non cōgruit illud ſcripturę, Glorietur humilis in exaltatione ſua, quoniam,

non ſponte humiliatur neque libenter. Vis autem videre humilem recte gloriantem, & vere dignum gloria? Libenter inquit gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti. Non dicit patienter ſe ferre infirmitates ſuas, ſed & gloriari, & libenter gloriari in illis, probans, ſibi bonum eſſe quod humiliatur. Generalem vero hic audi regulam. Omnis qui ſe humiliat, ait, exaltabitur. Significat profecto non omnem exaltandam eſſe humilitatem, ſed eam tantum quæ de voluntate venit, non ex triſtitia, nec ex neceſſitate. Nec enim per contrarium, omnis qui exaltatur humiliādus erit, ſed tantum qui ſe exaltat humiliabitur, nimirum ob voluntariam vanitatem. Ita ergo non qui humiliatur, ſed qui ſponte ſe humiliat, exaltabitur, vtique ob meritum voluntatis. Eſto enim quod humilitatis materia per aliū miniſtratur, verbi gratia probra, damna, ſupplicia, non tamen idcirco recte ab alio quàm a ſemetipſo humiliatus ille dicetur, qui illa omnia, tacita, & læta conſcientia, cauſa Dei ſubeunda decreuerit.

2. Cor. 12.

Luc. 14.

I D E M inquit: Humiliatio, via eſt ad humilitatem ſicut patientia ad pacem, ſicut lectio ad ſcientiam. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Nā ſi non poteris humiliari, non poteris ad humilitatē prouehi. Prodeſt itaq; mihi meam inſipientiam ſciri, & a ſcientibus iure confundi, cui ſæpe contigit a neſcientibus iniuſte laudari. Terret me Apoſtolus qui & ipſe territus dicit: Parco autem ne quis me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Quàm pulchre dixit, parco. Non parcit ſibi, arrogans, non parcit ſibi ſuperbus, non cupidus, vanæ gloriæ, & iactator actum ſuorum, qui vel ſibi arrogat quod eſt, vel mentitur de ſe quod non eſt. Solus qui vere humilis eſt, parcit animæ ſuæ qui ne putetur quod non eſt, ſemper quantum in ſe eſt, vult neſciri quod eſt. Grande re vera periculum, audire quemquā de ſe ſupra quam ſentit in ſe. Quis dabit mihi apud homines tantum de veris digne humiliari, quantum vel de falſis datum eſt indigne exaltari? Illam mihi vocem propheticam iure aſſumerem, exaltatus autem humiliatus ſum; & conturbatus. Et illud. Ludam, & vilior fiam. Ludam, ſcilicet, vt illudar. Bonus ludus, quo Michol iraſcitur, & Deus delectatur. Bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, ſed angelis pulcherrimum ſpectaculum præbet. Bonus inquam ludus, quo efficimur opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis. Nā reuera quid aliud ſæcularibus, quàm ludere videmur, cum quod ipſi appetunt in hoc ſæculo, nos per contrarium fugimus, & quod ipſi fugiunt, nos appetimus? Ludus iucundus, honeſtus, grauis, quo ludebat qui dicebat, ſpectaculum facti ſumus angelis, & hominibus. Hoc ludo, & nos interim ludamus, vt illudamur, confundamur, humiliemur, donec veniat qui potentes deponit, & exaltat humiles, qui nos lætificet, & in æternum exaltet.

15 In epiſ. 87. quæ eſt ad Ogeriū canonicum regularem.

Pſal. 87.

2. Reg. 6.

1. Cor. 3.

Ad humilitatem ſancti (qui vere ſunt humiles) quibus gradibus aſcendant.

Cap. V I I.

CHRYSOSTOMVS explicans verba illa Ioannis 13. De lotione pedum, exemplū dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis inquit. Non eſt idem, ſi frater, ſui fratris lauet pedes, ipſe enim erat Dominus, & magiſter, vos inuicē conſerui. Quid ergo ſignat hæc particula, ita? Secundum poſſibilitatem. Propterea enim a maiorib⁹ rebus accipit exēpla, vt ſaltem minus faciamus. Etenim magiſtri pueris literas quam pulcherrimas ſcribunt, vt vel in deterius imitentur. Vbi nunc qui conſeruos deſpiciunt? Vbi qui honores expetunt? Proditoris pedes Dominus lauauit, ſacrilegi furis, & ipſo proditionis tempore, cum nulla eſſet ſperanda emendatio, menſam communem poſuit, & tu

1 Hom. 70. in Euāgelium Ioan. to. 3.

ela-

elatis ſupercilijs intumeſcis. Pedes inuicem lauemus, inquit, nũquid, & ſeruorum? Et quid mirum ſi ſeruorum? Si quidem inter nos ſeruus & liber, differunt verbo tenus, differunt illic re ipſa. Ipſe enim natura Dominus erat, nos ſerui, neque id recuſauit, nobis autem ſatis videtur ſi liberis vt ſeruis & emptis mancipijs, non vtimur. Qui ſedet ſuper Cherubim, proditoris pedes lauit, tu homo terra & puluis efferreris, & intumeſcis? Et quo hoc dignum ſupplicio? Quòd ſi veram elationem concupiſcis, hic ego te viam docebo, non enim noſti, qui præſentibus rebus & magnis inhiat, is vilis eſt & abiecti animi. Itaq; numquam humilitas eſt ſine magnitudine animi, neque ſuperbia ſine puſillanimitate. Quemadmodum pueri, vilium rerum ſpectacula admirantur & obſtupeſcunt, pilis, trochis, & talibus inhiant, magnas autem res, ne cognitione quidem capere poſſunt, ita & hic, ſapiens non reputat præſentia, ergo neque ea optabit ab alio accipere, qui ſapiens nõ eſt, cõtra afficietur, ad araneas, & vmbras, & ſomnia, & his viliora conuertetur.

2 *Hom. 30. in act. Apoſ.* IDEM explicans quòd Paulus & Barnabas Iconij adorari noluerint a gentibus, & quòd ſciſſis tunicis clamauerunt, quid facitis, quia & nos homines ſumus ſimiles vobis mortales, inquit: Nihil conferendum humilitatis virtuti. Ipſa enim mater eſt ac radix, & alumna, & fulcimentum, & vinculum bonorum. Sine illa abominabiles, & ſceleſti, & immundi ſumus. Eſto enim quis mortuos ſuſcitet, ac claudos ſanet, &c. Cum ſuperbia nihil eſt contaminatius, nihil tui ipſius eſſe puta. Induſtria vales, & docendi gratia, ne propterea putes quòd plus alijs habeas. Idcirco maxime humiliari, & modeſtia vti debes, quia plura aſſequuntes dona. Igitur humilitate & modeſtia opus eſt, quod alijs præteritis, te reſpexit Dominus.

3 *Homi. 5. de laudibus Pauli.* IDEM ſic habet: Nullus tantas non dico occaſiones, ſed prorſus neceſſitates habuit arrogantiæ, vt Paulus, neq; tamen vllus alter ita ſe mundeab omni iactantia ſubduxit. Hæc animo attentiore conſidera. Scientia inflat, inquit, & hoc omnes cum Apoſtolo pariter dixerimus. Et tanta certe in illo erat ſcientia, quanta in vllo vnquam fuerit, neq; tamen ſe extulit inſolẽter, qui ſe in hoc ipſo humiliat, ac deijcit dicens, ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, & non me arbitror comprehendiſſe. Et ſi quis exiſtimat ſe ſcire aliquid, nondum cognouit, quemadmodum eum oportet ſcire. Ieiunium rurſus inflat, idque fecit Phariſæus ille manifeſtum, qui ait. Ieiunio bis in ſabbato. Sed Paulus non modo ieiunans, ſed famẽ propter Chriſtũ patiens, ſe etiã abortiuũ vocabat. Et quid de ſcientia dico, atq; ieiunio, quando etiam tanta cum Deo habens tam crebra colloquia, quanta nec prophetarum, nec Apoſtolorum vllus habuit, per ea ipſa humilior reddebatur? *1. Cor. 8.* *1. Cor. 13.* *Ibid. 8.* *Luc. 18.*

4 *Hom. 1. in primã epiſ. Pauli ad Corinth. to. 4.* IDEM inquit: Nihil tam admirabilem Chriſtianum, quàm humilitas efficit. Audi Abraham. Ego autem ſum puluis, & cinis. Audi Deum quid de Moyſe loquatur, quod mãſuetiſſimus erat omnium hominum, nemo illo humilior, qui tanti populi dux, & rege, & innumero Aegyptiorum exercitu, muſcarũ more demerſis, tanta in Aegypto, tanta in rubro mari, & in deſerto operatus, tanto de ſe teſtimonio, talẽ ſe gerebat, ac ſi vnus eſſet e multitudĩne, & ſocero humilior, cuius accepta ſententia, nunquam id ægre tulit, neque quippiam tale locutus eſt quale ſolent, tu ne nobis conſilium des? Qui, & ſi quiſpiam recte eis cõſuluerit, perſonæ tamen humilitatem contemnũt. Verum non ille huiuſmodi, ſed humilitate ſua, omnia recte operatus eſt. Ille regias aulas neglexit, quod profecto immenſæ eſt humilitatis argumentum. Veram enim animi magnitudinem, atque præſtantiam, humilitas facit. Quantæ putas magnanimitatis eſſe, & regias & regiam menſam deſpicere? Si quidem tamquam dij apud Aegyptios reges venerantur, & diuitijs, & theſauris fruuntur innumeris, omnibus tamen neglectis, & Aegypti *Gen. 18.* *Num. 12.*

regno contēpto, captiuis tamen, & calamitoſis in luto & argilla abſumptis, quos ſerui abominabantur, auxilium præſtitit, & dominis eos prætulit, ex quo ſatis conſtat, propter humilitatē ſuam, ſublimis & magnanimis euaſiſſe.
5 Stultitia namque ex animi imbecillitate, manſuetudo autem ex magnanimitate atque præſtantia, proficiſcitur.
Ibid. Dic quæſo, fuit ne quiſquam animi, quàm Abraham præſtantioris? Verumtamen is eſt, qui inquit. Ego ſum pul-
Ibid. 13. uis, & cinis. Et rurſum. Ne quæſo ſit iurgium inter me, & te. Atq; hic adeo humilis perſicas prædas, & barbara trophæa contempſit. Quod incredibili animi magnitudine faciebat. Ille enim magnanimus eſt, qui vere eſt humilis, nullius adulator, nullius contemptor, alterum enim magnanimitatis, alterū ſtultitiæ eſt argumentum. Qui lutum lutum eſſe arbitratur, & tamquam lutum contemnit, is magnanimus eſt, qui autem lutum tamquam aurum admiratur, is abiectus eſt. Eadem ratione hoc in loco conſidera, ꝙ qui ſe puluerem, & cinerem appellat magni animi eſt, quod ex humilitate proficiſcitur. Qui autem neque terram ſe, neq; cinerem intelligit, ſed intumeſcit, & maximam de ſe concipit opinionem, nonne hic omnium eſt vtiliſſimus, cum minima magna eſſe ſibi perſuadeat? Ex quo patet, magnanimitate incredibili locutum eſſe Patriarcham, non ſtultitia, cum dixit, ego ſum puluis, & cinis. Comparemus igitur nobis per humilitatem animi, magnitudinem. Conſideremus humanarum rerum naturam. Si quidem nemo alia ratione humilis effici poteſt, niſi diuinarum rerū amore, & præſentium contemptu.

6 I D E M inquit: Quantumlibet nos
Homil. 2. in epiſt. Pauli ad Philem. humiliauerimus, magna ipſius virtutis pars adhuc reliqua eſt. Audi & exhorreſce etiam, numquam de humilitate eleueris. Extollit humilitas, niſi vera & germana fuerit. Eſt ea ars profecto diabolica, vt ſicut plures eo ꝙ inanem gloriam vicerunt, gloriantur inanius, ita, & quia ſe humiliauerunt, extolluntur? Verbi gratia venit quiſquam frater, aut etiam ſeruus, ſuſcepiſti eum, lauiſti pedes eius, feciſti quod nemo, humilitatem conſecutus es. Ea te cogitatio extollit, immo ex alto deijcit. Vnde igitur poſſit quis ſolide in humilitate perſiſtere? Si præceptum Domini ſemper animo verſet, quo ait. Cum feceritis quæ præcepta ſunt vobis, dicite ſerui inutiles ſumus. Ille *Luc. 17.*
ſolus humilitatem animi vere conſecutus eſt, qui ſibi ipſi perſuaſit quātumlibet peregerit nihil ſe magnum geſſiſſe, qui nec ad finem perueniſſe arbitratur. Complures ex humilitate in ſuperbiam elati ſunt, ſed nos ne obſecro id patiamur. Feciſti aliquid humile, noli magnum ſapere, alioquin omnia perdidiſti. Eiuſmodi fuit Phariſæus *Luc. 18.*
ille elatus, intumuit, quòd pauperibus decimas daret, & omnia amiſit. Non ſic publicanus ille, qui quoniam ſe humiliter agnoſcebat, iuſtificari præ illo meruit. Audi rurſum Paulum dicentem. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non *1. Cor. 4. 7*
in hoc iuſtificatus ſum. Vides quam ſe non extulerit, ſed modis omnibus deiecerit, atque humilior euaſerit, idque cum ad ſupremum virtutis culmen perueniſſet. Tres etiam pueri igni bus iniecti, quid in media fornace dicebant? Peccauimus cum patribus no- *Dan. 3.*
ſtris, iniquitatem fecimus, ſed in corde contrito, & ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur. Ita & cum in fornacem inciderent, humiliores quàm antea fuerant, claruerunt. Nam poſtquam miraculum illud circa ſe patratū viderunt, ſeipſos ſalute indignos arbitrantes, ad humilitatem protinus conuerſi ſunt. *2. Reg.*
Audi quid & Dauid dixerit. Quod ſi dixerit mihi, nolo te, ecce ego faciat mihi, quod acceptum eſt coram ſe. Poterat certe ſua plurima recte facta, proferre, ſed humilia ſenaire, & dicere maluit. Heli quoque Dominus, inquit, *1. Reg. 3.*
eſt, quod gratum eſt coram ſe faciat. *Infra.* Si humiles ſumus, vt decet, ſi mites, ac manſueti vt oportet, non fit nobis ea humilitas elationis occaſio. Humilis es, & cūctis abiectior, noli idcirco inflari, ideo enim te humilias, vt arrogantiam fugias. Quòd ſi per hanc arro-

arrogantiam corruas, melius fuerat nō
humiliari. Quoties tibi ſurrepit elata
cogitatio, ꝙ quaſi humilitatis culmen
occupaueris, conſidera vbinam, vnde
deſcenderit Dominus tuus, & tunc de
pones teipſum admirari, & laudare.
Immo te & tua omnia ridere cogeris,
cum ex collatione Dominicæ humili-
tatis, nihil te omnino profeciſſe cogno
ueris, debitorem te ſemper exiſtimans.
Infra. Si ipſius Domini gratia humilia
ri renuimus, preſſuræ nos & clades,
potentiorumq; metus, vel inuitos hu-
miliabunt.

8 I D E M ſic habet: Si magna vis red-
Homil. 38. dere merita tua, ea ne magna eſſe pu-
ad pop. An tes, & magna tunc erunt. Sic & Cen-
tioch. to. 5. turio dicebat. Non ſum dignus vt in-
Matt. 8. tres ſub tectum meum, & propterea di
gnus factus eſt, & admirationi ſuper
1. Cor. 15. omnes Iudæos habitus. Sic & Paulus
dicens, Non ſum dignus vocari Apo-
Matt. 3. ſtolus, & propter hoc omnium primus
factus eſt. Itidem & Ioannes. Non ſum
dignus ſoluere corrigiam calceamenti
Mar. 1. eius, & ideo amicus quoque fuit ſpon
ſi, & manum quam eſſe calceamento di
Luc. 5. xit indignam, hanc ſuper caput ſuum
Chriſtus attraxit. Sic & Petrus dice-
bat, exi a me, quia homo peccator ſum
Domine, & idcirco factus eſt Eccleſiæ
fundamentum. Nihil enim Deo tam
gratum, quàm cum extremis pecca to-
ribus ſemetipſum connumerare. Hoc
eſt totius ſapientiæ principium. Sic
enim humiliatus, & contritus non ina
ni gloria ventilabitur, non iraſcetur,
non inuidebit proximo. Nec enim con
tr itam manum, licet millies contenda
mus, in altitudinem tollere poteri-
mus. Si igitur & animam itidem con-
teramus, licet innumeri tumefacien-
tes morbi eam extollant, neque tan-
tillum eleuari poterit, poſt multa con
cludit magno cum ſtudio omnium ma-
trem virtutum, humilitatem dico in
animabus noſtris plantemus, ſic enim
& hoc vitæ pelagus abſque fluctibus
tranſire poterimus, & in tranquillum
cœleſtem illum nauigare portum.

9 H I E R O N Y M V S ſic habet: Ego
Epiſt. 2. ad vt autem iam ſcripſi, Chriſti veſtem
in Romana vrbe ſuſcipiens, nunc bar- *Damaſum*
baro Syriæ limite teneor. Et ne putes *Papã. to. 2.*
alterius hanc de me fuiſſe ſententiam,
quid mererer ipſe conſtitui. Verum vt
ait gentilis poeta, Cœlum non animū
mutat, qui trans mare currit. Ita me
inceſſabilis inimicus poſt tergum ſecu
tus eſt, vt maiora in ſolitudine bella
nunc patiar.

I D E M inquit: Eſaias plorat, & di- 10
cit: Væ mihi quia tacui, quia immunda *Lib. 2. ad-*
habens labia, vidi Dominum Sabaoth *uerſus Pela*
oculis meis. Ille virtutum merito Dei *gianos.*
fruebatur aſpectu, & conſcientia pec- *Eſa. 6.*
catorum, labia ſua fatebatur immun-
da. *Infra.* Fuimus immundi non pau- *Eſa. 64.*
ci, ſed omnes, quaſi pannus menſtrua-
tæ, vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Ad Hie-
ruſalem in Ezechiel loquitur Deus.
Perfecta eras in decore meo. Et eſt ſen *Ezec. 16.*
ſus, non in tuis operibus, non in tua
conſcientia, cordiſque iactantia, ſed
in meo decore, quo te clementia mea
libertate donaueram. Denique in con- *Ibidem.*
ſequentibus loquitur ad eam, quando
ſaluatur non ſuo merito, ſed eius mi-
ſericordia. Recordabor pacti mei te-
cum in diebus adoleſcentiæ tuæ, & ſu
ſcitabo tibi pactum ſempiternum, &
recordaberis viarum tuarum, & con-
funderis. Et iterum. Suſcitabo pactum *Ibid.*
meum tecum, vt ſcias quia ego Domi
nus, & recorderis, & confundaris, &
non ſit tibi vltra aperire os præ con-
fuſione tua, cum fuero placatus tibi
in omnibus quæ feciſti, ait Dominus
Deus. Ecce aperte diuino ſermone mō
ſtratur, quid in alio loco dixerit, &
mundanas te non faciet innocentem,
quod iuſti quoque, & poſt peccatum
iu ſtatum priſtinum reſtituti, os ape-
rire non audeant, ſed cum Apoſtolo
dicant. Qui nō ſum dignus vocari Apo
ſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiam
Dei. Denique, & in alio loco per eun-
dem Prophetam ad eos qui illius mi-
ſericordiam conſecuti ſunt, loquitur
Deus. Et recordamini viarum veſtra-
rum, & omnium ſcelerum veſtrorum,
quibus polluti eratis, & diſplicebit vo
bis in conſpectu veſtro, in cunctis mali
tijs quas feciſtis, & ſcietis, quia egó

Dominus cum benefecero vobis propter nomen meum, non ſecundum vias veſtras malas, neque ſecundum ſcelera veſtra peſſima.

11 IDEM explicãs quomodo rex Ezechias circundata Hieruſalem ſcidit veſtimenta ſua, & obuolutus eſt ſacco, & miſit ſeniores de ſacerdotibus opertos ſaccis ad Eſaiam &c. Si quomodo audiat Dominus Deus tuus, inquit: In his, regis conſideranda eſt humilitas. Ipſe pergit ad templum, & ſeniores ſacerdotum non ſtolis ſacerdotalibus, ſed cilicijs opertos, miſit ad Eſaiam. Dixeruntq; ad eũ. Hæc dicit Ezechias, non rex, non tumens nomine imperij. Si quomodo audiat Domin' Deus tu' verba Rapſacis, nõ enim audemus Dominum, omnium noſtrum Dominum dicere, quo iraſcente tantum perpetimur, ſed tuũ dicimus Dominũ. Cumq; veniſſent ſerui regis Ezechiæ ad Eſaiam, nomen Prophetæ tacuit, vt cęptã ſeruaret humilitatem Propheta, cum diceret, miſit ad Eſaiam filium Amos Prophetæ. *Infra.* Supra Ezechias ſacco indutus intrauerat in templum Domini, & rurſus modo pergit ad templũ, & epiſtolas Prophetæ expandit coram Domino. Prius tacuerat, nõ enim audebat Domini timore perterritus, in templo ora reſerare, nec liberas ad Deum preces fundere. Nunc autẽ quia iam audierat Eſaiam dicentem, ne timeas a facie verborum quæ audiſti, audacter Dominum deprecatur. *Infra.* Protegam ciuitatem iſtam, & ſaluabo eam propter me, & propter Dauid ſeruum meum. Dicit, Liberandam ciuitatem obſidione præſenti, & ad extremum infert. Propter me, & propter Dauid ſeruum meum. In quo illud ſignificat quod non merito ſuo, ſed Dei clementia conuerſentur, immo patris eorum Dauid memoria.

Lib. 11. in c. 37. Eſaiæ. nu. 4.

12 GREGORIVS exponens verba illa Iob 28. & aquas appendit menſura, ſic habet: Quia ſancti ipſi, qui ſancto ſubleuante ſpiritu, ad ſumma rapiũtur, quãdiu in hac vita ſunt, ne aliqua elatione ſuperbiant, quibuſdam tentationibus reprimuntur, & ne extollatur ſuperbia, fit in eis ipſarum quædã menſura virtutum. Hinc eſt enim q̃d Elias, dum tot virtutibus in alta profeciſſet, quadã menſura ſuſpenſus eſt, dum Iezabel poſtmodum quamuis reginam, tamen mulierculam fugit. Perpendo quippe hunc magnæ virtutis virum, ignem de cęlo trahere, verbo cęlos a pluuijs claudere, verbo cęlos ad pluuias aperire, ſuſcitantem mortuos, ventura præuidentem, & ecce rurſus animo occurrit, quo pauore ante vnã mulierculam fugerit. Sufficit mihi Domine, tolle animam meam. Vnde ergo ſic potens, vt omnes illas virtutes faciat? Vnde ſic infirmus, vt ita fęminam pertimeſcat, niſi quia aquę appenduntur menſura, vt ipſi ſancti Dei homines, & multum valeant per potentiam Dei, & rurſus quadam menſura moderati ſint per infirmitatem ſuam? In illis virtutibus Elias, quid de Deo acceperat, in iſtis infirmitatibus, quid de ſe eſſe poterat, agnoſcebat. Illa potentia, virtus fuit, iſta infirmitas, cuſtos virtutis. In illis virtutibus oſtẽdebat quid acceperat, in iſtis infirmitatibus, hoc quod acceperat cuſtodiebat. In miraculis monſtrabatur Elias, in infirmitatibus ſeruabatur. Sic Paulum video 13
fluminum & latronum, ciuitatis ac ſolitudinis maris ac terræ pericula ſuſtinentem, frenantem ieiunijs ac vigilijs corpus, ſuſtinentem frigoris & nuditatis ærumnam, ad tertium cęlum raptum, rurſumque eum in Paradiſum raptum, & audiſſe arcana verba, quæ non licet homini loqui, & tamen Satanæ angelo ad tentandum conceditur. Orat vt eximi debeat, & non exauditur. Per murum in ſporta dimiſſus effugit manus hominum. O Paule in cęlo iam Ieſum conſpicis, & in terra adhuc hominem fugis? In Paradiſum duceris, ſecreta Dei verba agnoſcis, & adhuc a Satanæ angelo tentaris? Vnde ſic fortis, vt ad cœleſtia rapiaris, vnde ſic infirmus vt in terra hominem fugias, niſi quia ipſe qui te ſubleuat, ſurſum ſubtiliſſima te menſura moderatur, vt & in miraculis tuis nobis prædices virtutẽ Dei, & rurſum in timore tuo,

Lib. 19. Moral. c. 5. & 3. — *3. Reg. 19.* — *2. Cor. 11.*

remi-

reminiſci nos facias infirmitatis noſtræ? Dumque Dominus Paulo dicit, quia virtus in infirmitate perficitur, aperte oſtendit, quia cuſtos eſt virtutis, infirmitas. Spiritus leuat ne iaceamus in infimis, caro aggrauat, ne extollamur ex ſummis. Sic quæ magno ordine, cognoſcimus in interiori profectu quid accepimus, in exteriori defectu, quid ſumus.

14 *Lib.23.moral.cap.16.* IDEM exponens verba illa: Iob 33. cap. & omnia oſſa eius marceſcere facit, inquit. Oſſa in ſcriptura ſacra virtutes accipimus, ſicut ſcriptũ eſt, *Pſal. 33.* Dominus cuſtodit omnia oſſa eorum, vnum ex his non conteretur, quod de oſſibus dicit mentis. Cum ergo increpat per dolorem in lectulo, oſſa omnia marceſcere facit, quia cum in ea requie, quam nobis ab hoc ſæculo præparamus, flagello tentationis afficimur, qui fortaſſe de virtutibus noſtris inflari potuimus, cognitæ infirmitatis noſtræ tædio, extenuamur. Vnde nobiſcum ſuperna diſpenſatione agitur, vt infirmitatem noſtrã, quã proficientes obliuiſcimur, tentati recolamus, & in profectu noſtro, quid de diuino munere, & in tentatione cognoſcamus quid de proprijs viribus ſumus. Quæ nos profecto tentatio ad plenum raperet, niſi protectio ſuperna ſeruaret. Sed pulſat nec frangit, impellit nec mouet, quatit nec deijcit, vt de noſtra infirmitate ſentiamus eſſe quod quatimur, & de diuino munere eſſe quod ſtamus. Et quia ſæpe anima, alicuius boni ſibi conſcia, cum virtutes ſuas ſibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione paſcitur, & quaſi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur, bene dicitur quòd tentatione pulſante marceſcunt oſſa, quia dum propria infirmitas tentatione interrogante cognoſcitur, omnis illa noſtrarum virium, velut pinguis, viridiſque gratulatio, ſubito anxietatis mærore ſiccatur, & qui nos alicuius eſſe momenti bona noſtra penſando credidimus, pulſati paulo amplius, perituros nos iam iamque formidamus. Tunc iniquos nos eſſe deprehendimus, qui ſanctos paulo ante credebamus.

IDEM inquit: Quia origo virtutis humilitas eſt, illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id eſt in humilitate perdurat. 15 *Lib 27.Moral. c.27.* Vnde Eliu dixit: Non audebunt contemplari omnes, qui ſibi videntur eſſe ſapientes In quibus verbis, occulta cordis elatio reprobatur. Intueri libet quanta virtutum munera Dauid perceperat, atque in his omnibus quam forti ſe humilitate ſeruabat. Quem enim non extolleret, ora leonum frangere, vrſorum brachia diſſipare, deſpectis prioribus fratribus, eligi, reprobato rege, ad regni gubernacula iungi, timendum cunctis, vno lapide Goliam ſternere, promiſſum tandem regnum percipere? Et tamen cum arcam Dei in Hieruſalem reuocat, quaſi oblitus prælatum ſe omnibus, admixtus populis ante arcam ſaltat. Ecce quem Dominus cunctis ſingulariter prætulit, ſeſe ſub Domino, & exæquando minimis, & abiecta exhibendo, contemnit. Non poteſtas regni ad memoriam reducitur, non ſubiectorum oculis ſaltando vileſcere metuit ante eius arcam, qui honorem dederat, recognoſcit. Coram Deo egit vilia, vel extrema, vt illa ex humilitate ſolidaret, quæ coram hominibus geſſerat fortia. Quem Michol filia Saul adiuit, ex tumore regij generis inſana, cùm humiliatum deſpiceret dicens: Quàm glorioſus fuit *1.Reg 6.* hodie rex Iſrael diſcooperiens ſe ante ancillas ſeruorum ſuorum, & nudatus eſt, quaſi ſi nudetur vnus de ſcurris, protinus audiuit. Viuit Dominus, quia ludam ante Dominum, qui elegit me, potius quam patrem tuum. Ac paulo poſt ait: Ludã & vilior fiam pluſquã factus ſum, eroque humilis in oculis meis. Ac ſi aperte dicat, Vileſcere coram hominibus appeto, quia ſeruare me coram Domino ingenuũ, per humilitatem quæro. Sunt vero nõnulli qui de ſemetipſis humilia ſentiunt, quia in honoribus poſiti nihil ſe eſſe, niſi puluerem, fauillamq; perpendunt;

pendunt; ſed tamen coram hominibus deſpecti apparere refugiunt, & contra hoc quod de ſe interius cogitant, quaſi rigida exterius venuſtate palliātur. Et ſunt nonnulli qui viles videri ab hominibus appetunt, atq; omne quod ſunt, deiectos ſe exhibendo contemnunt, ſed tñ apud ſe introrſus quaſi ex ipſo merito oſtenſæ vilitatis intumeſcunt, & tanto magis in corde elati ſunt, quanto amplius in ſpecie elationem premunt. Quæ vtraque vnius elationis bella, magna Dauid circumſpectione deprehendit, mira virtute ſuperauit. Quia enim de ſemetipſo intus humilia ſentiens, honorem exterius non quærit, inſinuat dicens: Ludam & vilior fiam. Et quia per hoc quod vilem ſe exterius præbuit, nequaquam interius intumeſcit, adiungit. Eroq; humilis in oculis meis. Ac ſi dicat, qualem me exterius deſpiciēs exhibeo, talem me, & interius attendo. Bene ergo per Eliu dicitur, ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes, qui ſibi vidētur eſſe ſapientes. Contemplari enim Dei ſapientiam non poſſunt, qui ſibi ſapientes videntur, quia tanto ab eius luce longe ſunt, quanto apud ſemetipſos humiles non ſunt. Quia in eorū mentibus dum tumor elationis creſcit, aciem contemplationis claudit. Et vnde ſe lucere præ ceteris ęſtimāt, inde ſe lumine veritatis priuant. Si igitur veraciter ſapientes eſſe, atque ipſam ſapientiam contemplari appetimus, ſtultos nos humiliter cognoſcamus.
1. Cor. 1. Hinc quippe ſcriptum eſt: Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Hinc Zachęus puſillus, Sycomorum (quæ
Luc. 9. ficus fatua dicitur) aſcendit, & Dominum vidit, quia qui mundi ſtultitiā humiliter eligunt, ipſi Dei ſapientiam ſubtiliter contemplantur.

17 IDEM vt explicet verba illa Do-
Lib. 18. moral cap. 1. mini ad Iob: Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis &c.
Iob 38. inquit: Poſt damna rerum, poſt funera pignorum, poſt vulnera corporis, poſt verba male ſuadentis vxoris, poſt contumelioſa dicta cōſolantium, poſt ſuſcepta fortiter iacula tot dolorum, de tanta virtute conſtantiæ laudandus a iudice Beatus Iob fuerat, ſi iam de præſenti ſeculo eſſet euocandus. At poſtquam hic adhuc duplicia recepturus eſt, ne per elationis gladium, ipſa illum ſua victoria ſternat, debet omnipotens Deus, increpare eū quem ſeruat ad vitam. Quid enim peius plerumque animam, quàm conſcia virtus interficit? Humiliandus ergo erat iſte, qui proſtratus vlceribus, ſic virtutibus ſtabat. Humiliandus erat, ne tam robuſtum pectus, elationis tela confoderent, quod illata vulnera non viciſſent.

IDEM in exordio, ſic habet: Sancti viri, quo apud Deum altius virtu- 18 *Lib. 32. moral. c. 1.*
tum dignitate proficiunt, eo ſubtilius indignos ſe eſſe deprehendunt. Quia dum proximi luci ſiunt, quicquid eos in ſeipſis latebat, inueniunt. Et tanto magis foris ſibi deformes apparent, quanto minus pulchrum eſt, quod intus vident. Et illa quę leuia paulo ante credidit, mox vt grauia ac mortifera perhorreſcit. Vnde Salomon ait: *Eccl. 7.*
Dixi ſapiens efficiar, & ipſa longius receſſit a me. Quæſita enim ſapientia longe recedere dicitur, quia appropinquanti altior videtur. Vnde Iob mira lucis claritate perfuſus, ſeipſum cognoſcens ait. Qui leuiter locutus ſum, reſpondere quid poſſum, &c.

IDEM ſic habet: Pſalmiſta ait, 19
Montes ſicut cera fluxerunt a facie *Lib. 33. moral. c. 1.*
Domini, quia multi qui prius alta rigiditate tumuerant, magno ſunt per *Pſal. 96.*
pœnitentiam timore liquefacti. Et ſicut idem Propheta iterum dicit, aſcēdunt montes, & deſcendunt campi. *Pſal. 103.*
Plerique enim perſecutores Domini, ſuperbi contra eum veniunt, ſed ab eo humiles reuertuntur. Qui montes, aſcendunt per timorem potentiæ, ſed campi deſcendunt, plani videlicet facti, per cognitionem culpæ. Sed quia nonnulli in elationis ſuæ altitudine remanent, & ad diuina obſequia flecti humiliter dedignantur, eo quod iuxta deſideriū antiqui hoſtis praua cogitare

gitare

gitare ac perpetrare non deſinunt, recte hoc loco de Behemoth dicitur. *Iob 40.* Huic montes ferunt herbas. Elati nãque ſæculi, huic Behemoth herbas ferunt, quia ex eo illum reficiunt, quod nequiter operantur. Quibus nimirũ herbis iſte Behemoth paſcitur, quia in eis pœnam æternę mortis eſuriens, eorum perditis moribus ſatiatur.

20 BERNARDVS explicans verba illa: *Serm. 34. in Cantica.* Si ignoras te, Pulchra inter mulieres, egredere, & abi poſt greges ſodalium tuorum, & paſce hędos tuos iuxta tabernacula paſtorum, inquit. *Exo. 33.* Olim ſanctus Moyſes quoniam multum pręſumebat de familiaritate, quam inuenerat apud Deum, aſpirabat ad quandam viſionem magnã, ita vt diceret Deo, Si inueni gratiam in oculis tuis, oſtende mihi te ipſum. Accepit autem pro ea, viſionem longe inferiorem, ex qua tamen ad ipſam quã volebat poſſet aliquando peruenire. *Matt. 20.* Filij quoque Zebedæi, in ſimplicitate cordis ſui ambulantes, magnum aliquid, & ipſi auſi ſunt, ſed ad gradum nihilominus ſunt reducti, per quẽ fuerat aſcendendum. Ita, & modo ſponſa, quoniam rem grandem poſtulare videtur, reprimitur ſane auſteriori reſponſione, ſed plane vtili, & fideli. Oportet namque humiliter ſentire de ſe nitentem ad altiora, ne dum ſupra ſe attollitur, cadat a ſe, niſi in ſe firmiter per veram humilitatem fuerit ſolidatus. Et quia niſi humilitatis merito, maxima minime obtinentur, propterea qui promouẽdus eſt, correptione humiliatur, humilitate meretur. Tu ergo cum te humiliari videris, habeto id ſignum in bonum, omnino argumentum gratiæ propinquantis. Nã ſicut ante ruinam exaltatur cor, ita
21 ante exaltationem humiliatur. Sane vtrumque legis, Deum ſcilicet, & ſuperbis reſiſtere, & humilibus dare gratiam. Nonne denique ſeruum ſuum *Iacob 4.* Iob cum poſt inſignem triumphum, tantam & tam probatam ipſius patientiam larga remunerandam benedictione cenſeret, prius in multis, & diſtrictis percunctationibus humiliare curauit, & ſic parare viam benedictioni? At parum eſt cum per ſe ipſum humiliat nos Deus, ſi tunc libenter accipimus, niſi quando & per alium hoc facit, ſapiamus ſimiliter. Quamobrem accipite huius rei mirabile documentum de ſancto Dauid. Aliquando maledictum eſt illi, & a ſeruo. At ille nec cumulatam iniuriam ſenſit, quia pręſenſit gratiam. Quid mihi, & vobis, *2. Reg. 16.* ait filij Saruiæ? O vere hominem ſecundum cor Dei, qui ſe vlciſcenti, potius, quàm exprobranti, ſuccenſendũ putauit: Vetuit ergo prohiberi maledicum conuitiantem, quæſtum æſtimans maledictum. Et addit. Dominus miſit illum ad maledicendum Dauid. Prorſus ſecundum cor Dei, qui de corde Dei ferebat ſententiam. Sæuiebat lingua maledica, & ille intendebat, quid in occulto ageret Deus, qui blaſphemo vtebatur, ad humiliandum Dauid.

Humilitas virtutum præſtantiſſima eſt, quam maxime commendant ſancti.
Cap. VIII.

BASILIVS ſic ait: De 1 patientia iſte Pſalmus *Hom. 11. in* plurimum pertractat, *Pſ. 61. to. 1.* per quam, animæ iracundia & perturbatio, contrahit ſe ac reprimit. Porro eliminata omni ſuperbia, rite quis virtutem humilitatis aſſequetur. Impoſſibile enim fit, eum, qui non ſibi perſuaſit, ſe omnium opera indigere, omniumque eſſe ſe nouiſſimum, poſſe aliquando, aut dum inceſſitur quopiam conuitio, peruincere iram, aut per longanimem patientiam euincere tentationes, in afflictione poſitum. Quo enim, ad ſummum vſque peruaſit veræ humilitatis, dum maledicitur, per hoc quod prius ſibi probe conſcius fuit propriæ vilitatis, non iam animo commouebitur, probroſis verbis ignominiæ laceſſitus. Quin potius ſi audierit paupertatem ſibi probro dari, is pauperẽ ſe mox agnoſcet,

om-

omniumque ſe eſſe indigum, immo Domino ſuppeditãte inopem eſſe quotidiani viatici. Si ignobilem dici ſe perceperit, & ex obſcuræ familię viro prognatum, iam anteuertit cordi vt perſuaderet ſe ex ſuo eſſe luto genitũ. Vnde ſupra In Pſal. 38. enarrans peccatoris aduerſus ſe conſpirationem, ac propriam in tolerando conſtantiã, ait: Dum conſiſteret peccator aduerſum me, obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui a bonis. Deinde in proceſſu ait, Verumtamen vniuerſa vanitas omnis homo viuens.

2 *Homil. de verbis Dauid. to. 1. 2. Reg. 7.* CHRYSOSTOMVS: Quis ſum ego quod talem gratiam inuenerim ante faciem tuam, ſic habet. Imitatores Chriſti lineas tenent humilitatis, & ſola eſt quæ charitatem acquirit, pacem inuenit ſereno corde, totum intendit humilitas, non habet vnde cadat. Vnde ait Propheta. Quis ſum ego Domine mi, quòd talem gratiam inuenerim ante faciẽ tuam? Ego enim minimus fui in tribu mea, & elegiſti me ex ouibus, & aſſumpſiſti me. Videtis quomodo agnoſcit ſe quis fuerit, quis eſt, & quid erit? *Infra*. Sancti, & humiles corde in æternum conſolabuntur. Peccatores dicturi ſunt. Quid nobis profuit ſuperbia, & diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Ecce dicturi ſunt, hi ſunt, humiles ſcilicet, quos aliquando habuimus in deriſum, & quorum vitam æſtimabamus inſaniam, quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? *Sap. 5.*

3 *Hom. 3. in c. 1. Matt. to. 2.* IDEM inquit: Ex peccatoribus iuſtos humilitas facit, cum tamen non ſit illud humilitas, ſed vera confeſſio. Si igitur tantum valet in peccatore cõfeſſio, conſidera quantum humilitas poſſit in iuſto. *Infra.* Non in ſuperbiã intumeſcamus, ſed dicamus noſmetipſos inutiles, vt in partem vtilium tranſeamus. Si enim inutilem te eſſe fatearis, factus es vtilis, etiam ſi fueris ante culpabilis. Propter quod, neceſſaria nobis eſt præteritarum obliuio virtutum. Quia ſicut aurum veſtemque pretioſam cum in publico ponimus, plurimos ad inſidias prouocamus, ſi vero ea recondamus ac recludamus domi, in tuto cuncta ſeruabimus, ſic ſunt etiam diuitiæ virtutũ, ſi eas in memoria quaſi venales aſſidue portemus, armamus hoſtem, irritamus inimicum, & doloſum inuitamus ad furtum. Sin vero nemo alter id ſcierit, niſi quem nulla occulta latere poſſunt, tutiſſimo in loco pretioſa conſiſtent. *Infra.* Vocat humilitatẽ matrem bonorum.

IDEM exponens verba illa: Reges gentium dominantur eorum &c. ait: Qui ſibi nihil arrogat, is vere humilis eſt, qui vero humilis eſt, is ad veræ ſublimitatis cacumen volauit, quæ non appellatione ſolum ac nomine, ſed re ipſa ſublimitas eſt. Et externa quidem celſitudo neceſſitatis atq; timoris eſt, hæc vero interior atque noſtra, celſitudini diuinæ ſimilis eſſe cognoſcitur. Quare qui apud nos magnus eſt, etiam ſi nemo ipſum huiuſmodi eſſe dicat, vere tamen magnus eſt, ſicut e contra ſuperbus, quẽ omnes admirantur, & colunt, omniũ vero humillimus reperitur. Et ille quidem honor cum a coactis tribuatur, facile diſperit, hic vero quoniam ex honorantium animo proficiſcitur, ſtabilis permanet. Hac ratione ſanctos viros maxime admiramur, quia quo ceteris erant excellentiores, eo humiliores ſeipſos ducebant, qui ad hunc vſque diem in ſublimitate ſua perſeuerant, cum nec mors quidem ipſa magnitudinem eorum deprimere potuerit. Attende, & videbis nihil eſſe humilitate altius, nihil arrogantia depreſſius. Nam arrogans quidem atque ſuperbus, maiorem ſe ceteris arbitratur, & neminem ſe eſſe dignum affirmat. Nec ita magno poterit quiſquã honore ipſum afficere, quin cupiditate maiori agitatus, parum ſibi collatum arbitretur. Cumque laudem ab hominibus quærat, ſpernit eos atque contemnit. Quæ res adeo expers rationis eſt, vt ænigmati ſimillima ſit. Quos enim deſpicit, ab his hominibus gloriam quaſi debitam flagitat. 5

4 *Hom. 66. in c. 20. Mat.*

Perſpi-

Perſpicis quomodo qui ſe altius reci-
pit, is humi affixus iacet. Nam quod
abiectos ceteros homines eſſe putet,
idque in ſeipſo cogitet, a vocabulo
ipſo manifeſtum eſt. Hoc enim arro-
gantiam atque inſolentiam dicimus.
Si ergo ceteros ſpernis, cur adulatio-
nibus laudem ab illis aucuparis? Cur
tantam tecum turbam hominum cir-
cumducis? Vidiſti re ipſa humilem ho
munculum atque ſupinum, caducis
omnino rebus ſubnixum, age iame
contrario, qualis vere ſublimis ſit cō-
ſideremus. Hic certe non ignorat, quā-
tum & quid homo ſit, hic recte intel-
lexit magnum eum eſſe hominem, qui
cum omnium minimus ſit, minimum
quoque ſe putat. Quocirca quantum-
cumq; ſibi honoris tribueris, maximū
arbitratur. Conſtans eſt atque ſibi ip-
ſi conueniens, nec modo hoc modo il-
lud ſequitur, ſed quos excelſos putat,
ab his etiam ſi parum honoris nanci-
ſcatur, ſummopere propter celſitudi-
nem illorum honorari ſe putat. Inſo-
lens autem, puſillos eos arbitratur,
qui eum honorant, ſed laudari ſe ab
illis, ſingularem omnino rem arbitra-
tur. Humilis rurſum, a nulla ægritu-
dine capitur, non perturbatur ira, nul
la cupiditate glorię vexatur, non vin-
citur liuore. Quid igitur ſublimius
animo harum perturbationū experti?
At vero arrogans atque inſolens, ceu
vermis in ſtercore, ſic in his paſſioni-
bus ſemper inuoluitur. Nam & inui-
dia, & ira, & inanis gloria, vehemen-
ter animum illius exagitant. Vter igi-
tur excelſus atque ſublimis eſt, qui
his paſſionibus ſeruiliter preſſus, qua-
6 ſi ei dominentur expaueſcit, an qui
ſic ſuperior eſt, vt nullo modo ab his
capi poſſe videatur? Quamnam auem
altius tu volare opinaris? Vtrum eam,
quæ cum per aera feratur, arundi-
nes aucupis, atque retia non formi-
dat, an eam quę vel ſine arundine
ac viſco, quoniam humi ſerpat, po-
tius quàm volet, manibus facile ca-
pitur? Huiuſmodi certe, animus in-
ſolens eſt, qui cum humi ſerpat, in
omnem laqueum incidit. Pręterea
quemnam deiectum atque infimum
putauimus, vtrum eum cui Deus pa-
trocinatur, an eum quem Deus impu-
gnat? Audias quid de vtroque ſcri-
ptura clamitat. Superbis, inquit, *Iac. 4.*
Deus reſiſtit, humilibus autem dat
gratiam. Illud etiam abs te libenter
quæram, quemnam arbitraris ſubli-
miorem, ſacrum ne virum a quo grata
Deo quotidie ſacrificia offeruntur, an
eum, qui nullam apud eum fiduciam
habet? Et quas inquies, hoſtias humi-
lis offert? Dauid illum de hoc audias. *Eſai. 50.*
Sacrificium, inquit Deo ſpiritus con-
tribulatus, cor contritum & humilia
tum Deus non deſpicies. Vidiſti quā
mundus humilis ſit, videas, & inſolen
tis impuriſſimas ſordes. Impurus, in-
quit, apud Deum eſt omnis immun-
dus corde. Ad hæc, in altero Deus
ipſe requieſcit. Super quem enim re- *Eſai. 66.*
ſpiciam ait niſi ſuper humilem, & mi-
tem, & trementem ſermones meos?
Alter autem cum diabolo humi trahi- 7
tur, inflatus enim, diaboli ſupplicia
ſuſtinet. Ne forte inflatus, Paulus in-
quit, in iudiciū incidat diaboli. Quod- *1. Tim. 3.*
que mirabile eſt, contrarium ſemper
quam optat, eum perſequitur. Nam cū
ceteros contemnat, vt maiori dignus
honore videatur, maxime omnium ip-
ſe deſpicitur. Ridiculi enim, & om-
nium inimici ſunt. Humilibus vero
quid iucundius? quid beatius? qui cum
Deo gratiſſimi ſint, non paruam etiā
ab hominibus, quam non quęrunt, glo
riam reperire ſolent. Nempe ab homi
nibus quaſi parentes coluntur, quaſi
fratres amantur, quaſi propria mem-
bra fouentur. Amplectamur igitur hu
militatem, ſi ſublimes fieri deſidera-
mus, pręſertim cum videamus ab inſo
lentia deiici homines. Hęc enim ad hu
militatis barathrum Pharaonem de- *Exod. 5.*
truſit, neſcire namque Dominum di-
cebat, & ſorieibus ac ranis, & muſcis
deterior factus eſt, poſtremo cum ip-
ſis armis & equis ſubmerſus fuit. A-
braham vero e contrario, ego ſum ter *Gen. 18.*
ra & cinis pręd icabat, propterea, &
multa Barbarorū millia vicit, & cū in
mediū Ægyptiorum incidiſſet, maiori
cum.

cum triumpho euaſit, cui virtuti ſemper inhærens, ſublimior indies reddebatur, immo vero ſublimior quotidie fit, cum eius laudes vbique decantentur. Pharao autem, & terra & cinis, & ſi quid humilius excogitari poteſt, factis cognoſcitur. Nihil certe magis Deus quàm arrogantiam auerſatur. Quid enim non fecit, vt hanc paſſioné deſtruat? Hac enim de cauſa mortales facti, in dolore ac luctu viuimus. Ideo in continuo labore, atque ſudore, & affligenti operatione cõſtituti ſumus.
Gen. 3. Arrogantia quippe, primus homo, cũ æqualitatem Dei ſperaſſet, deliquit, & ita non ſolum quo optauerat non aſcendit, verum etiam a ſublimitate propria decidit. Hoc nempe ſuperbiæ opus eſt, vt non modo nihil boni nobis afferat, ſed etiam quæ habemus, corrumpat. E contra vero humilitas facit. Nam & ea quæ nobis adſunt bona conſeruat, & quæ non habemus facile adijcit.

8 IDEM inquit: Nihil humilitati comparandum eſt. Hinc Chriſtus beatitudini principium fecit, tamquam enim quoddam immenſi ædificij fundamentum, humilitatem primum iecit, ſine qua nemo ſalutem conſequitur, ſed ſiue quis ieiunauerit, ſiue orauerit, ſiue ſuas pauperibus erogauerit facultates, ſine humilitate, hæc, & huiuſmodi omnia nihil afferunt vtilitatis, contra, ipſius condimento, gratiora omnia iucundioraque reddũtur. Humiles ergo & manſuetos nos exhibeamus fratres. Ita haud difficile eſt bene operari. Quid ſtulte ſuperbis? Non intelligis humanæ naturæ imbecillitatem, & inanes ſpes noſtras.

Hom. 3. in c. 4. Ioann. 10. 3.

9 IDEM ſic habet: Arrogantia, licet iuſtitiæ ſocietur, & ieiunijs, & decimarum ſolutioni, poſterior fit. Humilitas autem licet peccato iungatur, præcurrit. Quid enim publicano deterius? Tamen nihilominus, quoniam animam ſuam contriuit, & peccatoré confeſſus eſt, præoccupauit phariſæum, & ieiunia, vt dicitur habentem, & decimas dantem, atque malis omnibus liberatum. Quare nã hoc? Quia tametſi ab auaritia & rapina fuerit alienus, matrem tamen malorum omnium arrogantiam, habuit in anima profundius radicatam. Ille enim in medium prorumpit omnium, qui in toto orbe accuſatur, & omnibus ſe hominibus meliorem dicit. Non fuiſſet tolerabile ſi ſe decem tãtum, vel quinque, vel duobus, vel vni prætuliſſet. Nunc autem non ſolum paucis, ſed & toti orbi ſe præpoſuit. Vnde non mirum, quod curſu poſterior fuit. Et ſicut nauis quæ multos fluctus tranſit, multaſque tempeſtates effugit, in ipſo autem portu tandem in ſcopulum impingit, iacturam totius in ſe reconditi theſauri, facit: ita & Phariſæus ille poſtquam ſuſtinuit labores ieiunij, aliaſq; virtutes omnes, arrogantia ſua, in ipſo portu naufragium fecit. Proin- 10
de dilecti cum hæc ſciamus, omnium nos poſtremos exiſtimemus, etiamſi in ipſum virtutis culmen, conſcenderimus. Scimus quoque quòd arrogantia ex ipſis cœlis ſuperbientem deducere, & humilitas ex abyſſo peccatorũ modeſte agentem in altum reducere poteſt. Arrogantia, incorporeas virtutes e cœlo deturbauit, humilitas & propriorum peccatorum agnitio, Latronem ante Apoſtolos in paradiſum induxit. Igitur qui multorum bonorũ conſcij, animas ſuas humiliant, quantas non coronas aſſequuntur? Si enim humilitas peccatis ſociata tam expedite currit, vt iuſtitiæ ipſam recte iungas, quando eam iuſtitię coniunxeris, quo non perueniet? quos non tranſibit cœlos? Contra ſi cum iuſtitia copulata fuerit arrogantia, immodica ſua grauitate, etiam illius fiduciam dettaher, peccato iuncta, in quam gehennæ profunditatem non præcipitabit? Fundamentum philoſophiæ noſtræ, humilitas eſt. Eſto multum ædifices, habeas eleemoſynas, preces, ieiunia, virtuteſque omnes, hac non præiecta fruſtra & in vanum erunt omnia, facileque ruet ſuper arenam extructum ædificium. Nihil eſt in omnibus noſtris bonis operibus, quòd hac non egeat, nihil eſt quòd ſine hac poſſit ſtare. Etiãſi

Hom. 2. in epiſto. ad Phil. cuius titulus eſt de profectu euang. to 4.

dicas

dicas continentiam, virginitatem, cõtemptum diuitiarum, & quæcumque libet, omnia impura ſunt abſque humilitate. Cum hac igitur ædificemus, hanc in verbis, in operibus, in cogitationibus, in omnibus pręſtemus.

11 *Serm. 11. in cap. 4. epiſt. Pauli ad Epheſ.* IDEM explicãs illa verba: Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ, qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcẽdit ſuper omnes cœlos, inquit. Quanto ſeipſum quis humiliauerit, tanto magis exaltabitur. Quemadmodum enim in aqua fit, quæ tanto altius aſcendit, quanto illam quiſquam ad ima deduxerit, ita habet, & animi humilitas.

12 *Lib. 1. in c. 3. lamentationũ Hieremiæ. to. 4.* HIERONYMVS explicãs verba illa: Ponit in puluere os ſuum, ſi forte ſit ſpes, ſic habet. Ille in puluere ponit os ſuum, qui humiliter ſentiens, fragilem ſe cognoſcit, & de pulvere ſe factum, iterum in puluerem reuerſurum fatetur dicens cum Abraham, *Gen. 18.* Loquar ad Dominum meũ, cum ſim puluis, & cinis, cui & ſpes erit futuræ reſurrectionis. Hinc eſt ꝙ beatus Iob, *Cap. 34.* ſapientes Domini ſententias audiens, ſe cognoſcendo non eſſe ſapientem ſemetipſum reprehendit dicens. Ideo inſipienter locutus ſum, & quæ vltra modum excedunt ſciẽtiam meam. Sed quia nulla eſt cognitio reprehenſionis, ſi non ſequitur & lamẽtatio pœnitudinis eorum quæ fecit, poſt reprehenſionem ſubditur. Et ago pœnitentiam in fauilla & cinere. In fauilla enim & cinere pœnitentiã agere, eſt cõtemplata ſumma eſſentia, nihil aliud quam fauillam cineremq; ſe cognoſcere. Ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Ac ſi aperte dicat. De nullo auctoris dono ſuperbio, qa ſumptus ex puluere, per illatæ mortis ſententiam, ad puluerem me redire cognoſco.

13 *Lib. 2. in c. 19. Prouerbiorũ to. 7.* IDEM exponens verba illa: Homo indigens, miſericors eſt, ſic ait. Indigentem dicit humilem, qui ſe perpetuis bonis egere ſine ceſſatione recolit, talis namque vt miſericordiam conſequatur a Domino, numquã proximo miſereri recuſat. Et melior eſt pauper quàm vir mendax. Melior eſt namque humilis corde, qui nihil ſidit ſuis operibus, quam qui ſe præ excellentia virtutum, viri nomine dignũ ducens, fallitur neſcius, dum ſuperbiẽ doperdit bona quæ geſſit.

IDEM exponẽs verba illa: Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor, 14 *Expoſit. in Pſal. 50.* ſic habet: Sicut hyſſopus terrenus, curandis pulmonibus aptus eſt, vt auertat inflationem, ita cœleſti quis reſperſus hyſſopo, ideſt humilitate cordis, ab omni ſuperbiæ malignitate mundatur.

IDEM explicans verba illa: Mihi infimo omnium ſanctorum (vel minimo vt noſtra habet lectio) data eſt gratia hæc, in gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, inquit. 15 *Lib. 2. in c. 3. epiſ. Pauli ad Epheſios to. 6.* Omnibus qui ſe propter Chriſtum infimos eſſe cupiebant, Apoſtolus Paulus infimior erat, & idcirco maior. Omnibus enim inquit, illis plus laboraui, non autem ego, ſed gratia Dei mecum. Propter quam humilitatem, dum omnium ſanctorum eſt infimus, data eſt ei gratia hæc in gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti.

AVGVSTINVS inquit: Humilitas eſt, quam cura ſumma, curare 16 *Epiſ. 56. ad Dioſcorum to. 2.* debemus. Vnica via eſt humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares, hoc dicerem, nõ quòd alia non ſint præcepta, quę dicãtur, ſed niſi humilitas, omnia quæcũque benefacimus, & præceſſerit, & comitetur, & conſecuta fuerit, & propoſita quam intueamur, & appoſita cui adhæreamus, & impoſita qua reprimamur, iam nobis de aliquo bonofacto gaudentibus, totum extorquet de manu, ſuperbia. Itaque ſicut rhetor ille nobiliſſimus, cum interrogatus eſſet, quid ei primum videretur in eloquentiæ pręceptis obſeruari debere, pronunciationem dicitur reſpondiſſe, cum quæreretur quid ſecundo, eãdem pronunciationem, quid tertio, nihil aliud quàm pronunciationem dixiſſe. Si interrogares, & quoties interrogares de

res de præceptis Chriſtianæ religionis, nihil me aliud reſpondere, niſi humilitatem liberet, & ſi forte alia dicere, neceſſitas cogeret. Huic humilitati ſaluberrimæ, quam Dominus noſter Ieſus Chriſtus vt doceret humiliatus eſt, maxime aduerſatur quædam, vt ita dicam, imperitiſſima ſcientia, dum nos ſcire gaudemus, quid Anaximenes, quid Anaxagoras, quid Pythagoras, quid Democritus, & cæteri huiuſmodi ſenſerint, vt docti eruditique videamur.

17 *Lib. 2. de doctrina Chriſtiana. to. 3. 1. Cor. 8.*

IDEM ſic habet: Cum ad ſcripturas perſcrutandas homo acceſſerit, illud Apoſtolicum cogitare non ceſſet. Scientia inflat, charitas autem ædificat. Ita enim ſentiet, quamuis de Aegypto diues exeat, tamen niſi paſcha egerit, ſaluum ſe eſſe non poſſe. Paſcha autem noſtrum immolatus eſt Chriſtus; nihilque magis immolatio Chriſti nos docet, quàm illud quod ipſe clamat, tamquam ad eos quos in Aegypto ſub Pharaone videt laborare. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus veſtris, iugum. n. meum ſuaue eſt. Quibus niſi mitibus & humilibus corde, quos non inflat ſcientia, ſed charitas ædificat? Meminerint ergo eorum, qui paſcha illo tempore per vmbrarũ imaginaria celebrabant, cum ſignari poſtes ſanguine agni iuberentur, hyſſopo fuiſſe ſignatos. Hæc herba mitis, & humilis eſt, nihil fortius, & penetrabilius radicibus, vt in charitate radicati & fundati poſſimus comprehendere cum oĩbus ſanctis, quæ ſit longitudo, & latitudo, ſublimitas & profundum, ideſt crucem Domini. Eſt etiã in hyſſopo vis purgatoria, ne inflante ſcientia de diuitijs ab Aegypto ablatis, ſuperbe aliquid pulmo tumidus anhelet, Aſperges me, inquit, hyſſopo, & mũdabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Deinde vt oſtendat purgationem a ſuperbia, ſignificari in hyſſopo, ſubdit & exultabunt oſſa humiliata.

Matt. 11. *Exod. 12.* *Epheſ. 3.* *Pſal. 50.*

IDEM explicãs illa verba: Datus eſt mihi angelus Satanæ, qui me colaphizet, &c. Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Quæ virtus, ait, niſi ad quam pertinet non extolli? Itaque virtutis nomine, humilitatem intelligit propter ſui excellentiam.

18 *Lib. 3. contra duas epiſt. Pelagianorũ ad Bonifaciũ comitẽ to. 7. 2. Cor. 12.*

IDEM exponens verba illa: Aſperges me Domine hyſſopo, & mũdabor, inquit. Hyſſopum herbam nouimus humilem, ſed medicinalem, ſaxo hęrere radicibus dicitur. Inde in myſterio mundandi cordis ſimilitudo aſſumpta eſt. Eſto humilis in humili Deo tuo, vt ſis excelſus in glorificato Domino Deo tuo. Aſpergeris hyſſopo, humilitas Chriſti te mundabit. Noli herbãm contemnere, vim medicamenti attende. Dicunt etiã medici hyſſopum purgandis pulmonibus aptum eſſe. In pulmone ſolet notari ſuperbia, illic enim inflatio illic anhelitus. Audi ergo hic humiliatum, quia hyſſopo purgatum. Aſperges me hyſſopo, & mundabor, mundabis me, & ſuper niuem dealbabor, quia ſi fuerint peccata veſtra vt coccinum, vt nix dealbabuntur. De talibus ſibi exhibet Chriſtus veſtem ſine macula, & ruga.

19 *Expoſitione in Pſal. 50. to. 7.* *Eſai. 1.*

IDEM in fine ſic ait. Ad ſuperbũ non accedit Deus, certe altus eſt, non eum attingit elatus. Omnia ſublimia vt contingamus, attollimus nos, & ſi attingere non poſſumus, machinamenta aliqua vel ſcalas quærimus, vt ſublimati ſublimia contingamus. Contra Deus, & altus eſt, & ab humilibus contingitur. Scriptum eſt. Prope eſt Dominus his qui obtriuerunt cor. Tritura cordis pietas, humilitas. Ergo inuocatus Deus venit, ad ſuperbum, nõ venit. Audi aliud teſtimonium. Excelſus Dominus, humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit. Et ne forte cum dictum eſſet, quia humilia reſpicit, ſuperbi de impunitate gauderent, quaſi eos ſuperbientes non agnoſcat, qui in excelſis habitat, territi ſunt; & dictũ eſt eis. Videt vos, & cognoſcit vos, ſed a longe. Vos o ſuperbi, non eritis impuniti, quia cognoſcit, non eritis beati, quia

20 *Expoſit. in Pſal. 74.* *Pſal. 33.* *Pſ. 137.*

quia a longe cognoſcit. Videte quid agatis, quia ſic agnoſcit.

21 *In Pſ. 76.* IDEM explicans verba illa: Inclinate aurem veſtram in verba oris mei, inquit: Ille pie attendit legem Dei, cuius aurem inclinat humilitas, non cuius erigit ceruicem ſuperbia. Quod enim infunditur, concauo humilitatis excipitur, eminentia tumoris expellitur.

22 *In Pſ. 103.* IDEM exponens verba illa: Qui emittis fontes in conuallibus, ſic habet: Conualles depreſſa loca ſunt terrarum, quibus colles & montes opponuntur. Conualles humilitates ſunt terrarum, montes tumores terrarum ſunt. Noli contemnere humilitates, inde fluunt fontes, emittit fontes in
1. Cor. 15. conuallibus. Audi montem, dicit Apoſtolus. Plus illis omnibus laboraui, magnitudo quędam commendatur, ſtatim tamen vt profluant aquę, conuallem ſe fecit. Non ego autem, ſed gratia Dei mecum. Non repugnat vt qui ſunt montes, ſint & conualles. Sicut enim montes dicuntur propter ſpiritalem magnitudinem, ita & conualles propter ſui ſpiritus humilitatem. Nó
Ioan. 7. ego inquit, ſed gratia Dei mecum. Ergo conuallis eſt, & gratia Dei fons eſt, de qua Dominus dicit. Si quis ſitit veniat ad me & bibat. Videamus ſi conualles ſunt, vt emittantur fontes in
Iſa. 66. conuallibus, audi prophetam. Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementé verba mea? Quid eſt ſuper quem requieſcit ſpiritus meus ſuper humilé, & quietum, niſi qui habebit fontem meum, conuallis.

23 *In Pſ. 126.* IDEM explicans verba illa: Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere, ſurgite poſtquam ſederitis, inquit: Vis eſſe excelſus, eſto humilis, vbi ille humilis fuit. *Infra.* Et quando ſurgimus? Cum fuerimus humiliati. Surgite poſt
Pſ. 138. quam ſederitis. Surrectio, exaltationem ſignificat, ſeſſio, humilitaté. Vnde alibi dicitur, Domine tu cognouiſti ſeſſionem meam & reſurrectionem meam, id eſt humilitaté meam, & exaltationem meam. Ante lucem ſurgere volebāt filij Zebedęi, & ſedere ad dexteram, & ad ſiniſtram exaltari, antequam humiliarentur. Vanum eſt vobis ſic ante lucem ſurgere. Dominus veſter qui eſt lux veſtra, humiliatus eſt, vt exaltaretur. Humiliauit ſemet- *Phil. 2.*
ipſum Dominus noſter, hæc eſt ſeſſio, propter quod, & Deus exaltauit illū, ecce reſurrectio. Et vos vt habeatis nomen, & exaltemini feſtinate, & ſurgite, ſed poſtea quam ſederitis. Surgere vultis, ſed primo ſedete, & ſurgens ab humilitate peruenis ad regnum. Poteſtis, inquit, bibere calicem, qué ego bibiturus ſum? Et illi. Poſſumus. Et ille Calicem quidem meum bibetis, ſedere autem ad dexteram meam, non eſt meum dare vobis, alijs paratum eſt a Patre meo. Quid eſt, non eſt meum dare vobis? Non eſt meum dare ſuperbis, hoc enim adhuc erant. Sed ſi vultis illud accipere, nolite eſſe quod eſtis. Alijs paratum eſt, & vos alij eſtote, & vobis paratum eſt. Quid eſt alij eſtote, Prius humiliamini qui iam vultis exaltari. Ergo, & nos hoc audiamus, quia hoc dicit pſalmus iſte. Surgite poſtquam ſederitis. Aſcenſio- *Pſal. 38.*
nes in corde eius diſpoſuit Deus, humiliemur in ſęculo vt aſcendamus. Aſcendamus ſed a conualle plorationis. Si. n. in conualle plorationis mãducas pané doloris, & dicis, factę ſunt mihi lachrymę meæ panes die ac nocte, dum dr̄ mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus, bene ſurgis quia ſediſti. Surges autem cum dederit dilectis ſuis ſomnum Deus. Hoc eſt poſt morté exaltatio eſt, ſicut Chriſtus exaltatus eſt, in hac autem vita, ſeſſio & humiliatio.

IDEM ait: Quia humilitas cor- 24 *In Pſ. 130.*
dis noſtri ſacrificium eſt, dicitur in *Domine nō eſt exaltatū cor meū in vltimis verbis.*
alio Pſalmo. Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtiq;, holocauſtis non delectaberis. Holocauſtis nó delectatur Deus, & nihilominus ſine ſacrificio non placatur. Sacrificium Deo *Pſal. 50.*
ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Si ergo humiliatum cor ſacrificiū Deo eſt, ſacrificium Deo obtulit qui dixit, Domine, non eſt exaltatum cor

meum, Vide alio loco ſic offerentem, dicit Deo. Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia
Pſal.130. peccata mea. Neque elati ſunt oculi mei, neq; ambulaui in magnis, neq; in mirabilibus ſuper me. Ideſt nõ fui ſuperbus, nolui quaſi in mirabilibus innoteſcere hominibus, nec quæſiui aliquid ſupra vires meas, vnde me apud imperitos iactarem.

25 *Ser.13. ad fratres in eremo, qui eſt de ſuperbia, & humilitate to. 9.* IDEM ait: Vbi ſuperbia fuerit, ibi diſcordia, & contumelia dominabitur. Cauete ne ſuperbia inflemini, ſciẽtes quod ſuperbia, ex angelis dæmones fecit, ſed humilitas, homines ſimiles angelis conſtituit, & ad cœlos aſcendere fecit infirmitatẽ humanam. Cum ſuperbia vos tentat fratres, dici-
Pſal.21. te. Ego aũt ſum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Et cum publicano dicite, quibuſcumque virtutibus ſitis ornati, Deus propitius eſto mihi peccatori. O monache quanto maior es humilia te in omnibus, & inuenies gratiam coram Deo, & hominibus. O ſancta venerabiliſque humilitas, tu Filium Dei de ſinu Patris deſcendere feciſti in vterũ ſanctæ Mariæ Virginis. Tu eũ feciſti, inuolui vilibus pannis, vt nos indueret virtutum ornamentis. O ſancta humilitas quàm diſſimilis es ſuperbiæ. Nam ipſa ſuperbia luciferum de cęlo deiecit, ſed humilitas Dei Filiũ incarnauit. Ipſa ſuperbia, Adam de Paradiſo expulit, ſed humilitas Latronẽ in
Gen. 11. Paradiſum introduxit. Superbia, gigã-
Act. 2. tium linguas confundit, ſed
26 humilitas cunctas congregauit diſperſas. Superbia, Nabuchodonoſor in beſtiam transmutauit, ſed humilitas, Ioſeph principem Iſrael conſtituit. Superbia, Pharaonem ſubmerſit, ſed humilitas exaltauit Moyſem. Hec eſt illa ſancta humilitas quæ fecit ſolitarios, & philoſophos tradidit in reprobũ ſenſum, excæcauit Iudęos, ſuffocauit Paganos, inflammat Chriſtianos. Superbia eſt illa feruens olla, quam Hiere-
Hier. 1. mias vidit, in qua decoquuntur oẽs principes, & ſectatores bonorum temporalium, qui primas cathedras appetunt in ſynagogis, & ſalutari in foro, & vocari rabbi. Hanc ollam ſuccendit diabolus, corda inflammãs ad altiora. Iſti ſunt quattuor venti, qui totũ orbem perflant, arrogantia, ſibi aſcribẽs, quod non habet, inſolentia, ſibi approprians, quod alteri debetur, ſuperbia multa de ſe credens, vltra quã verum ſit, contumacia, ſe erigens in prælatũ. Iſti ſunt quattuor fabri, qui totum mundum concutiunt, & corda filiorum Dei diſſipant.

GREGORIVS explicans verba illa Iob cap. 5. Qui ponit humiles 27 *Lib.6. Moral. cap. 10. to. 2.*
in ſublimi, & mærentes erigit ſoſpitate, inquit: In ſublimi humiles ponuntur, quia cum ſe ex humilitate ſubſternunt, altæ mentis iudicio, cuncta temporalia tranſeunt, cumq; ſe indignos in omnibus æſtimant, rectæ cogitationis examine, huius mundi gloriam tranſcendentes calcant.

IDEM vno verbo ait: Iuſtus de 28 *Lib.23. Moral. cap. 9.*
magnis humiliter ſentit, peccator de minimis ſe inaniter erigit. Quid inter hæc, niſi hoc ſolerter eſt intuendum, quod, & aſcenſuri, in imo ſe eſſe conſiderant, & caſuri ſemper in præcipiti ſtant? Salomone atteſtante qui ait: Ante *Prou. 18.*
ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur.

IDEM explicans verba illa Iob 29 *Lib.31. Moral. cap. 7.*
40. Simul & facies eorum demerge in foueam, ait: Bene de ſuperbis dicitur, ꝙ eorum facies in foueam demerguntur, quia ima petunt, dum ſuperbiendo, altiora appetunt, & quo magis extollendo ſe erigunt, eo magis ruẽdo inferius tendunt. Vnde miro, & diuerſo modo res agitur, vt humiles cęlum petant, dum ſe inferius deijciunt, ſuperbi infima appetant, dum deſpiciendo ceteros, quaſi in altioribus extolluntur. Iſti ſe dum deſpiciunt, cæleſtibus iunguntur, illi dum ſe erigunt, a ſuperioribus diuiduntur, atque, vt ita dixerim illi ſe eleuantes, deprimunt, iſti deprimentes, eleuant. Et bene de ſuperbientibus per Pſalmiſtam dicitur. *Pſ.146.*
Humiliat autem peccatores vſque ad terram. Quia ea quæ infra ſunt ambientes, dum extollendo ſe erigunt, amiſſo

amiſſo cœlo quid aliud quam terram
petunt? Quibus hoc ipſum iã in imis
cecidiſſe eſt, relictis ſuperioribus ima
quæſiſſe.

30 IDEM explicans verba illa: Se-
Hom.19.in ptem graduum erat aſcenſus eius, &
Ezec.to.2. veſtibulũ ante eam, ait: Septem gradi-
bus ad portam aſcẽditur, quia per ſan
cti Spiritus ſeptiformem gratiam adi-
tus nobis regni cęleſtis aperitur. *In-
fra.* Bene autem dicitur, quia veſtibu-
lum erat ante eã, quia niſi quis prius
humilitatem habuerit, ad hos gradus
ſeptem donorum Spiritus ſancti non
Eſa.66. aſcendit. Sicut ſcriptum eſt. Super
Pſal.83. quem requieſcet ſpiritus meus, niſi
ſuper humilem, & quietum, & tremen
tem ſermones meos? De quo per Pſal-
miſtam dicitur. Aſcenſiones in corde
ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum.
Conuallis quippe, humilis locus eſt.
Et peccator quiſque dum ſe in lachry
mis humiliter affligit in corde, per a-
ſcenſum virtutum proficit. Qui rurſus
Pſ.103. ait: Qui emittit fontes in cõuallibus,
quia omnipotens Deus dona ſpirita-
lis gratiæ humilibus præſtat.

31 BERNARDVS ait: Vt chari-
In epiſ.42. tas ſeu caſtitas detur, humilitas me-
ad Henricũ retur, qm̃ humilibus Deus dat gratiã.
Senonẽſem Seruat acceptas, quia non requieſcit
archiepiſco- ſpiritus Domini, niſi ſuper quietum,
pum. & humilem. Seruatas conſummat, nã
Eſa 66. virtus in infirmitate perficitur, hoc
2.Cor.12. eſt in humilitate. Inimicam omnis gra
tiæ, omniſque initium peccati, debel-
lat ſuperbiam. Si quidem cum ex alijs
quibuſque bonis virium magis ſua-
rum capere ſoleat incrementum ſuper
bia, ſola hęc omnium propugnaculum
quoddam, turriſq; virtutum eius for
titer reſiſtit malitiæ, obuiat prȩſum-
ptioni. Sola deniq; eſt, de qua omniũ
plena virtutum Maria, gloriandum
eſſe putauit. Audito quippe ab Ange-
lo, Aue gratia plena, quaſi ſolam ex
ipſa plenitudine humilitatem in ſe re
cognoſceret, ſolam rependiſſe, ac re-
ſpondiſſe memoratur in gratiam, reſpe
xit, inquiẽs humilitatem ancillæ ſuæ.
Quid deinde auctor, & dator virtutũ
Chriſtus, in quo omnes theſauri ſa-
pientiæ & ſcientiæ ſunt abſconditi, in
quo omnis plenitudo quoque diuini-
tatis habitat corporaliter. Nonne ta-
men & ipſe de humilitate tamquam
ſumma ſuæ doctrinę, ſuarumque vir-
tutum gloriatus eſt? Diſcite, ait, a *Matt.11.*
me, non quod prudens, aut caſtus, aut
ſobrius ſint, ſed quia mitis ſum, & hu
milis corde. Inuiderunt mihi altitudi-
nem, quam habeo apud patrem ange-
lus, & femina. Illæ, potentiæ, illa, ſciẽ-
tiæ. Vos autem ȩmulamini chariſma-
ta meliora, diſcentes a me quia mitis
ſum & humilis corde.

IDEM: Sponſus inquit, loquitur 32
Eccleſiæ, & ait: Ego flos campi, & li- *In lib. cui ti*
lium conuallium. Ideſt ego ſum ſan- *tul° eſt mo*
ctitas, bonitas, & iuſtitia eorum qui *dus bene vi*
cum humilitate in me confidunt, quia *uendi ad ſo*
nullus eorum poterit eſſe bonus ſine *rorem to.3.*
me, quia ſine me nihil poteſtis facere.
Ego flos campi, & lilium conuallium,
quia illis hominibus amplius meam
gratiam dono, qui non in ſua bonita-
te, nec in ſuis meritis confidunt, ſed
in me.

Hypocriſis, preterquam quod eſt malum grande, ſtultitia plenum eſt, ſicut plerũque hominibus velle placere. Cap. IX.

DE re hac plura dicenda
erunt inferius lib. 18.
cap. 1. Quoniam in re
hac frequentes ſunt
ſancti.

ORIGENES ex 1
plicans verba illa: Et multiplicati sũt *Homil.2.in*
qui oderunt me inique, ait. Impoſſibi- *Pſ.37.to.2.*
le eſt in hac vita poſitum, odio nõ ha-
beri. Chriſtus Ieſus, odio habitus eſt.
Et quid dico in hac vita poſitum im-
poſſibile eſſe odio non haberi? Deus
ipſe qui in hanc vitã non venit, odio
habetur ab aliquibus. Alioquin pro-
pheta non diceret. Nonne odientes te *Pſ.138.*
Domine oderã, & ſuper inimicos tuos
tabeſcebam. Cum ergo Deus odio ha-
beatur, & Chriſtus Ieſus vſq; in ho-
diernum diẽ a Iudęis anathema fiat,
tu vis odio nõ haberi, ſed ab omnibus
diligi, & benedici? Vide ne te inueniat

X 2 illa

illa ſententia. Væ cum benedixerint nobis omnes homines. Quin potius illud tantummodo obſeruemus, vt dicamus, multiplicati ſunt, qui oderunt me inique. Opto cum odio habear, vt ſciat conſcientia mea, quoniam iniuſte odium patior. Odio habiti ſunt etiam prophetæ, ſed iniuſte, odio habitus eſt Chriſtus, ſed gratis. Si autem pro peccato meo odio habeor, non poſſum dicere, quoniam multiplicati sũt, qui oderunt me iniuſte. Iuſte enim odio habeor propter inhoneſtos actus meos, non poſſum dicere, quia oderũt me gratis.

2 *Homil. 25. in cap. 25. Matt. to. 3.* IDEM explicans verba illa: Væ vobis Scribę, & Phariſæi hypocritæ, qui emundatis, quod foris eſt calicis, & paropſidis, intus autem pleni eſtis rapina, ſic ait: Hic ſermo nos inſtruit, vt feſtinemus eſſe iuſti, non apparere. Qui enim ſtudet, vt appareat iuſtus, quæ a foris ſunt, mundat, & quę vidētur curat, cor autem ſuum, & conſcientiam negligit, non conſiderans quoniã qui ſtudet ea quæ intus ſunt, & cogitationes ſuas ſtudet mundare, conſequens eſt, vt etiam ea quæ a foris ſunt, ſtudeat facere munda. Si quis autem ea quę videntur ſtudet, negligit autem interiora animæ ſuæ, neceſſe eſt, vt huiuſmodi homo impleatur ab intus auaritia, laſciuia, malignitate, ceteriſq; plurimis malis. Quoniam omnis qui de ſalute ſua ſollicitus eſt quod eſt ab intus, & de opinione ſollicitus eſt, quod eſt a foris; non autem omnis qui de opinione ſollicitus eſt a foris, etiam de ſalute ſollicitus eſt ab intus.

3 Qui facit eleemoſynas, vt gloriam ab hominibus conſequatur, mundare quidem videtur quod a foris eſt calicis, faciens eleemoſynas coram hominibus, ab intus autem plenus eſt cupiditate gloriæ. Et quidquid boni fecerit homo, non ex conſcientia munda propter Deum, a foris quidem mũdus videtur, ab intus autem plenus eſt malis. *Infra*. Vę vobis Scribæ & Phariſęi hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quę a foris quidem parent ſpecioſa, intus autē plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia, ſic & vos a foris quidem paretis hominibus iuſti, ab intus autem pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate. Sicut enim ſuperius pleni ſunt ab intus rapina, & intemperantia, ſimiliter, & hic pleni ſunt hypocriſi & iniquitate, quę comparantur oſſibus mortuorum, immunditię vniuerſę. Hypocriſis enim cum ſit aliqua ſimulatio boni, nihil quidem habet vitale ex eo bono quod ſimulat. Oſſum autem, vt ſic dicam, virtutis illius quam ſimulat, mortua iuſtitia eſt. Sicut homo mortuus, videtur quidem homo, ſed non eſt homo, ſic & mortua caſtitas, nec caſtitas eſt. Mortua autem, quæ non propter Deum, ſed in ſimulatione propter homines ſit. Et quemadmodum eſt in mimis, qui perſonas ſuſcipiunt aliquorum, & non ſunt ipſi, quos ſimulant, ſed videntur, ſic qui iuſtitiã ſimulat, ſimulata iuſtitia eius, non eſt iuſtitia, ſed videtur. Propter quod bene aſſimilantur huiuſmodi homines ſepulchris dealbatis. A foris videntur iuſti in conſpectu eorum qui neſciunt interiora conſiderare, ab intus autem pleni ſunt oſſibus mortuorum. Tãta ſunt oſſa in eis, & immunditiæ, quanta opera ſimulantur bona ex malo affectu. Et malum quidem eſſet, vel vnum oſſium mortui habere intus in ſe, vel immunditiam aliquam vnam. Nunc autem vide exaggerationem ſcripturę de malitia hypocritarum; ſicut enim ſepulchra plena ſunt oſſibus, & immũditia omni, ſic & illi pleni ſunt hypocriſi, non in vna aliqua re ſimulantes, neq; in conſpectu vnius, in omni vita ſua, vel duobus, vel tribus, quãuis & hoc eſſet peſſimũ malum, ſed omnibus diebus vitę ſuæ, in ſimulationibus viuunt, & aliud quidem ſunt, aliud autē eſſe putantur. Sunt laſciui ab intus, a foris autem caſtos ſe eſſe oſtendunt ſimulatores caſtitatis, virginitatis ſictores, oſtentationem virtutum habētes, vere autem ſunt inimici virtutũ, quas ſimulant.

IDEM explicãs verba illa: Vnuſquiſq; veſtrum proximo ſuo placeat, inquit. 5 *Lib. 16. in*

c. 15. epiſt. Pauli ad Romanos. inquit. Sicut primo eſt diligere Dominum Deum, & ſecundo proximum, ita & primo placere Deo, ſecundo etiã proximis. Sed fortaſſe dicat aliquis Paulum contraria dicere in eo quod iubet nos proximis placere, quia in *Gal. 1.* alijs dixerat. Ego ſi hominibus placerem Chriſti ſeruus non eſſem. Et vtiq; huic ſententiæ videtur etiam contrarium, vt vnuſquiſq; proximo ſuo pla- *Rom. 15.* ceat, quod in alijs dicit, ſicut & ego per omnia hominibus placeo, nõ quærens quod mihi vtile eſt, ſed q̃d mul- *1. Cor. 10.* tis vt ſalui fiant. Dicendum ergo eſt ad hæc, quia aliud eſt ſtudium habere placendi hominibus, vt laudem ab eis quærant, & aliud habere placendi ſtudium hominibus, in eo vt vita ſua irreprehenſibilis ſit apud omnes, & proficiant ex eo omnes, qui vel vident talem, vel audiunt. Ibi ergo non eſt placendum hominibus, vbi contra Deũ, contra honeſtatem, contra religionem eſt, in quo placeatur; & ideo dicit, qui ſi hominibus placerem, hoc eſt incredulis, & infidelibus Iudæis, Chriſti ſeruus non eſſem. Vnde hic ait: Vnuſquiſque veſtrum proximo ſuo placeat ad ædificationem. Non enim gloriam ab hominibus quærendam monet, ſed ædificationem de actu & ſermone noſtro proximis dandam, vt glorificetur Deus cum lucet lux veſtra coram hominibus.

6 *Homil. 24. ex varijs, quæ eſt ad adoleſcẽtes quemodo ex gentiliũ doctr. proficiant to. 2.* BASILIVS ſic habet: Qui verbo tenus ſunt philoſophati, nec vita, ſermonem ſuum commutati, vmbris comparandi, & ſimile aliquid pictoribus, præ ſe ferentes exiſtunt, qui hominis pulchritudinem in tabulis imitantes, tales effingunt, qualis ille vere reperitur. Quoniam magnifice qui dem virtutem laudare, & in medium longos de hac ſermones facere, priuatim vero voluptatem tẽperantiæ præferre, & rem male partam, iuſtitia potiorem habere, ſimilẽ ego dixerim hiſtrionibus, qui in ſcena fabulas agunt, & vt reges, ac principes ſæpenumero ingrediuntur, cũ nec reges, neq; principes, & forſan omnino ne liberi quidẽ exiſtant. Et muſicus vt populo canat, lyram diſcordem nõ facile ſumet, nec chori princeps, officiũ ſuum peraget, niſi ex æquo reſpondentem chorũ habeat, & hoc pacto quiſq; a ſeipſo diſſidebit, dum ſermoni, vitam nõ adhibet conſonam, ſed linguã quidem virtutẽ conſonam, mentem vero adfert diſparem, vt ſecundum Euripidem dicat, Cupio bonus videri magis quam eſſe. Sed hic eſt extremus iniuſtitiæ terminus, ſi quid credendum eſt Platoni, iuſtum videri eum, qui non ſit iuſtus.

CHRYSOSTOMVS exponens verba illa: Cum ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes, inquit: 7 *Hom. 21 in c. 6. Matth. to. 2.* Virtutum ſimulatores, hypocritas vocans, non ſolum rem ipſam eſſe ridiculam damnoſamq;, verum etiã impoſturam diuturnam, eſſe mõſtrauit, per quod certe auditorem a maligna hac concupiſcentia prorſus abducit. Tamdiu enim hypocrita clarus apparet, quamdiu aſſiſtit ſpectantium multitudo; immo nec tunc quidem, tunc coram omnibus clarus eſt. Norunt enim videntium plurimi, qui ſit, quem non eſſe ſe ſimulet. Verumtamen theatro illo ſubito diſſoluto, qualis ſit manifeſtiſſime omnibus reuelatur. Hoc igitur gloriæ cupidos pati, prorſus neceſſe eſt. Nam hinc eis omnino manifeſti ſunt, quia non hoc ſint quod videtur, ſed tantummodo ſub hac ſtudeant latere perſona, multo autem magis capiendi ſunt in futuro, cũ nuda omnia apparuerint, atq; perſpicua. Sed aliunde quoque eos ab hypocritis prorſus abducit, dum videlicet oſtendit facile hoc eſſe præceptum. Neque enim extendens dictum continuatione ieiunium, longius illud fieri iubet, ſed admonet ne ipſius ieiunij corona depereat. Itaque quod ſolum videtur oneroſum, hypocritis, nobiſque, commune eſt. Nam & illi vtique ieiunant, q̃d vero eſt leuiſſimũ, ne. ſ. laborantes mercede priuemur, hoc nobis Dominus imperauit; laboribus quidem noſtris addens nihil; mercedem vero nobis cũ omni congregans cautione, neq; incoronatos ſicut hypocritas abire permittens. Maximam etiam iniuriã ipſi virtuti

virtuti facis, ſi eã non propter ipſam, ſed propter ærarios, funarios, & reliquum platearum vulgus, ſequaris.

8 *Homil. 45. imperfecti in Matt.*

IDEM exponens verba illa cap. 23: Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, ſic ait: Sicut ſepulchrum quamdiu quidem clauſum eſt, pulchrum videtur a foris, ſi verò fuerit apertum, horribile eſt, ſic & ſimulatores bonorum, quamdiu quidem nõ cognoſcuntur laudabiles ſunt, cum autem cogniti fuerint, inueniuntur abominabiles. Dicito mihi hypocrita, ſi bonum eſt eſſe bonum, vt quid non vis eſſe, quod vis apparere? Si vero malũ eſt, eſſe malum, vt quid vis eſſe, quod non vis apparere? Nam quod turpe eſt apparere, turpius eſt eſſe, quod autem formoſum eſt apparere, formoſius eſt eſſe. Ergo aut eſto quod appares, aut appare quod es.

9 *Epiſ. ad Oceanum de ferendis opprobrijs to. 9.* *Gal. 1.*

HIERONYMVS inquit: Certum eſt hominibus non eſſe placendũ, ſed Chriſto, nec humanam laudẽ quęri debere, ſed diuinam. Quid nobis prodeſt, ſi illi nos laudent, quibus placere peccatum eſt? Quidue obeſt, ſi vituperent hi, quibus non plus vituperatio prodeſt, quam obeſt laudatio? Audiamus magis quid Paulus dicat, & quod nos ne hominibus placere vellemus, hortetur exemplo. Si hominibus, inquit, placere vellem, Chriſti ſeruus non eſſem. Vnde nulli dubiũ eſt, eos Chriſto ſeruire non poſſe, qui hominibus optant, potius q̃ Chriſto placere. Contenti ergo interim ſumus hominibus diſplicere, tãtum vt Chriſto placeamus. Nec eorũ laudibus delectemur, qui non alios quam ſibi ſimiles laudant. Nos potius laudẽt Prophetæ, & Apoſtoli, laudet in Euangelio ſuo Chriſtus. Tunc erimus vere felices, ſi a talibus laudari digni erimus. Omnium enim horum voce laudabimur, ſi quæcumque Dominus per Apoſtolos, & Prophetas videtur præcepiſſe, ſeruauerimus. *Infra*: Seruandum prę omnibus, ne alterius laudem velimus ſeruare, quam Chriſti, vt nos cum Propheta poſſimus dicere: Apud te laus mihi in Eccleſia magna. Et iterum, maledicent illi, & tu benedices. Qui inſurgunt in me confundantur, ſeruus autem tuus lætabitur in te.

10 *Lib. 2. in c. 3. Eſa. t. 4.*

IDEM explicans illa verba: Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & crinem earum nudabit, inquit: Hoc & nobis accidet, quorum peccata celantur, cum impletum fuerit illud quod ſcriptum eſt, Nihil occultum quod non reueletur. Quãdiu enim protegimur crine, & veſte ignorantiæ, & homines nos putant ſepulchra dealbata, qui intus pleni ſumus oſſibus mortuorum. Videmur aliquid habere munditiæ, cum autem patuerit quod occultum eſt, auferetur vniuerſa cæſaries; & fœda caluities omnibus apparebit.

11 *Lib. 6. in c. 16. Eſaia.*

IDEM exponens verba illa: Et nunc locutus eſt Dominus dicens, In tribus annis, quaſi annis mercenarij auferetur gloria Moab, ſic habet: Quod ait quaſi anni mercenarij, hoc oſtendit, quòd falſa doctrina, pro lucro cuncta faciat. Quamobrem puto aduenam & mercenarium, de ſanctis non comedere, nec ſeruos, ſanctorum eſſe participes, non enim ob dilectionem Domini, ſed ob mercedem cuncta faciunt. Si præbeo eleemoſynam, vt glorificer ab hominibus, recepi mercedem meam, & mercenarius appellandus ſum. Si caſtum eſſe me ſimulo, & aliud eſt in conſcientia mea, habeo non gloriam mercenarij, ſed ſupplicia peccatoris.

12 *In prologo lib. 11. Eſa. qui eſt ad Euſtoch.*

IDEM: Eſt hæc ſententia, difficile, immo impoſſibile eſt placere omnibus, nec tanta vultuum, quanta ſententiarum diuerſitas eſt.

13 *Lib. 3. in c. 31. Prouer. 10. 7.*

IDEM exponens illa verba: Facta eſt quaſi nauis inſtitoris de longe portans panem ſuum, ait: Anima ſancta facta eſt quaſi nauis inſtitoris, quæ de longe portat panem ſuum, quia in cunctis quæ temporaliter bona agit, ęternam ſolummodo retributionem expectat. At contra de proximo panem ſuum recipit, & non hunc de longe trans maria portat, qui in eo quòd iuſte viuere videtur, humani tãtum fa-

uoris præmia expetit, neque vllo vitæ permanẽtis intuitu ea quæ in imis labuntur, ſuperare & calcare ſatagit. De quibus ipſe Dominus terribiliter tonat. *Matt. 6.* Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.

14 *Expoſit. in cap. 1. epiſt. Pauli ad Gala. to. 6.* IDEM explicans verba illa: Modo enim hominibus ſuadeo, an Deo, aut quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem Chriſti ſeruus non eſſem, inquit: Non putemus ab Apoſtolo nos doceri, vt exemplo ſuo, hominum iudicia contemnamus, *2. Cor. 5.* qui in alio loco dixerit: Scientes ergo timorem Domini hominibus ſuademus, Deo autem manifeſti ſumus. *1. Cor. 10.* Et illud ſine offenſione eſtote Iudæis, & gentibus, & Eccleſiæ Dei, ſicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærẽs quod mihi vtile eſt, ſed quod multis vt ſalui fiant. Sed ſi fieri poteſt, vt pariter & Deo & hominibus placeamus, placendum hominibus. Sin autem aliter non placemus hominibus, niſi Deo diſpliceamus, Deo magis, quàm hominibus placere debemus.

15 *Lib. 12. de Trinitate to. 3.* AVGVSTINVS inquit: Nudati quærunt folia exemplo primorum parentum, illi qui nudati, atque apertis oculis conſcientiæ, ad videndum quam inhoneſti, atque indecori remanſerunt, tamquam folia dulcium fructuum, ſed ſine ipſis fructibus, hoc eſt ſine fructu boni operis, bona verba contexunt, vt male viuentes quaſi bene loquendo, contegant turpitudinem ſuam.

16 *Libro 2. de ſerm. Domini in monte to. 4.* IDEM inquit: Pertinet ad oculum mundum, non intueri in recte faciendo laudes hominum, & ad eas referre quod recte facis, ideſt propterea recte facere aliquid, vt hominibus placeas, ſic enim etiam ſimulare bonum libebit, ſi non attenditur niſi vt homo laudet, qui quoniam videre cor nõ poteſt, poteſt etiã falſa laudare. Quod qui faciunt, ideſt qui bonitatem ſimulant, duplici corde ſunt. Non ergo habet ſimplex cor, ideſt mundum cor, niſi qui tranſcendit humanas laudes, & illum ſolum intuetur cum recte viuit, & ei placere nititur, qui cõſcientiæ ſolus inſpector eſt, de cuius conſcientiæ puritate quidquid procedit, tanto eſt laudabilius, quanto humanas laudes minus deſiderat. *Infra:* Nõ prohibet Dominus vt bona fiant corã hominibus, ſed ne ob id fiãt, vt iudicemur ab eis, & ibi finem noſtri propoſiti collocemus. Nam & Apoſtolus dicit: Si adhuc hominibus placerem, *Gal. 1.* Chriſti ſeruus non eſſem. Cum alio loco dicat: Placęte omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus per omnia placeo. Quod qui non intelligunt contrarium putant, cum ille ſe dixerit nõ placere hominibus, quia non ideo recte faciebat, vt placeret hominibus, ſed vt Deo, ad cuius amorem corda hominum volebat conuertere, eo ipſo quo placebat hominibus. Itaque & nõ ſe placere hominibus recte dicebat, quia in eo ipſo, vt Deo placeret intuebatur, & placendum eſſe hominibus recte præcipiebat, non vt hoc appeteretur tamquam merces recte factorum, ſed quia Deo placere non poſſet, qui non ſe ijs quos ſaluos fieri vellet, præbuerit imitandum; imitari aũt illum qui ſibi non placuerit, nullo pacto quiſquam poteſt. Sicut non abſurde loqueretur, qui diceret, in hac opera qua nauem quæro, non nauem quæro, ſed patriam. Sic Apoſtolus conuenienter diceret. In hac opera qua hominibus placeo, non hominibus, ſed Deo placeo, quia ad id refero, vt me imitentur quos ſaluos fieri volo.

17 *Lib. 8. Moral. cap. 24.* GREGORIVS explicans verba illa Iob capite 8. Numquid viuere poteſt ſcirpus abſque humore, aut creſcere carectum ſine aqua, inquit: Scirpi vel carecti nomine, hypocritæ vitam ſignat, quæ ſpeciem quidem viriditatis habet, ſed ad humanos vſus fructum vtilitatis non habet, quę ſterilitate operis arida permanens, ſolo ſanctitatis colore virideſcit. Sed neque ſine humore ſcirpus, neque ſine aqua carectum proficit, quia hypocritarum vita, ad bona opera, infuſionem quidem ſuperni muneris percipit, ſed in cunctis quæ agit, exterio-

res laudes appetens, a fructu perceptæ infuſionis inaneſcit. Sed fiet eis amplitudo muneris, incrementum dānationis, quia irrigati, fructum non ferunt, ſed ſub viriditatis colore, vacui in altum creſcunt. *Infra*: Cum adhuc ſit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas areſcit. Ante omnes herbas areſcere ſcirpus dicitur, quia iuſtis in bono ſuo permanentibus, a viriditate aſſumptæ rectitudinis, hypocritarum vita ſiccatur. Areſcūt herbæ etiam reliquæ, quia iuſtorum opera, cum carnis vita deficiunt.

18 Sed herbarum ariditatem, ſcirpus præuenit, quia priuſquam de carne hypocrita tranſeat, ea quæ in ſe oſtenderat virtutum facta, derelinquit. De quibus bene per Pſalmiſtam dicitur: *Pſ.128.* Fiant ſicut fœnum tectorum, quod priuſquam euellatur, exaruit. Fœnum quippe ędificij in alto naſcitur, ſed nequaquam pingui radice ſolidatur, quia & hypocrita ſumma quidem agere cernitur, ſed non in eis ex cordis puritate roboratur. Quod nimirum fœnum & non euulſum citius areſcit, quia hypocrita, & in preſenti adhuc vita ſubſiſtit, & iam ſanctitatis opera, quaſi viriditatis ſpeciem amittit, quia ſine radice, & intentione rectæ cogitationis, floruit. Sic viæ omnium qui obliuiſcuntur Deum, & ſpes hypocritę peribit. Quid enim in cunctis ſuis operibus hypocrita ſperat, niſi honoris reuerentiam, gloriam laudis, ſanctus ab omnibus vocari? Sed permanere ſpes hypocritæ non valet, quia æternitatem non quærens, fugit quod tenet, & cum tranſitorijs fauoribus inhiat, perdit quod laborat, *Mat. 6.* veritate atteſtāte quæ ait: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.

19 IDEM explicans illa verba Iob *Lib.8.c.26.* cap.8. Et ſicut tela aranearum fiducia eius, inquit: Bene hypocritarum fiducia, aranearum telis ſimilis dicitur, quia omne quod ob obtinendam gloriam exudat, ventus vitæ mortalis diſſipat. Nam quoniam æterna non quærunt, bona temporalia, cum tempore amittunt. Aranearum tela ſtudioſe texitur, ſed ſubito venti flatu diſſipatur. Quia quicquid hypocrita cum labore peragit, aura humani fauoris tollit, & dum in appetitu laudis opus deficit, quaſi in ventum labor euaneſcit. Plerumque ſe hypocritæ mira abſtinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, & quaſi carnis vitam funditus in carne viuentes extinguunt, ſicque per abſtinentiam morti appropiant, vt pene quotidie morientes viuant. Sed ad hęc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt, veritate atteſtante quæ ait: *Matt. 6.* Exterminant facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Nam hora palleſcunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus ſuſpirijs vrgetur. 20 Sed inter hæc, ab ore proximorum ſermo admirationis quæritur, nihilque tanto labore aliud niſi æſtimatio humana cogitatur. Quos nimirum bene Simon ille *Matt.27.* ſignificat, qui dominicæ paſſionis tempore, in angaria crucem portabat poſt Ieſum. Quod enim per angariam agimus, non hoc ex ſtudio amoris operamur. Crucem ergo Ieſu in angaria portare, eſt afflictionem abſtinentiæ, pro alia quam neceſſe eſt intentione tolerare. Vnde & Simon idem crucem portat, ſed nequaquam moritur, quia omnis hypocrita corpus quidem per abſtinentiam afficit, ſed tamen per amorem gloriæ, mundo viuit. Quo contra per Paulum bene de electis dicitur: *Gal. 5.* Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs. Cum vitijs quippe & concupiſcentijs carnem crucifigimus, ſi ſic gulam reſtringimus, vt iam de mundi gloria nihil quæramus. Nam qui corpus macerat, ſed honoribus anhelat, crucem carni intulit, ſed mundo per concupiſcentiam peius viuit. Bene ergo dicitur, Sicut aranearum tela, fiducia eius, quia apparente cordis teſte, præterit omne quod exterius de humano fauore conſidit.

21 IDEM explicans illa verba Iob *Lib.8.c.28.* cap.8. Humectus videtur ſcirpus antequam

tequam veniat Sol, ſic habet: Sol Chriſtus Dominus dicitur, Malachiæ 4. Vobis timentibus nomen meum, orietur ſol iuſtitiæ. Ante ſolem igitur ſcirpus humidus cernitur, quia priuſquam diuina diſtrictio in iudicio candeat, omnis hypocrita, infuſum ſe ſanctitatis gratia oſtentat, quaſi virens aſpicitur, quia iuſtus æſtimatur, honoris locum obtinet, de gloria ſanctitatis pollet, a cunctis veneratio defertur, opinio laudis extenditur. Itaque ſcriptus iſte in nocte humidus eſt, ſole autem veniente ſiccatur, quia nimirum hypocrita in tenebris vitæ præſentis, ſanctus ab omnibus creditur, ſed cum diſtrictus iudex venerit, quàm ſit iniquus apparebit. Virentem ſe nunc humanis oculis exhibet, ſed in calore tunc diuini iudicij areſcet. Et in ortu ſuo, germen eius egreditur. Scirpus cum flore ſuo naſcitur, quia hypocrita mox vt in bono opere naſcitur, præſentis mundi recipere gloriam conatur. Qui pro eo quòd bene viuere incipit, quærit ſtatim vt a cunctis honoretur. Germen itaque in ortu, eſt remuneratio in inchoatione.

22 *Eodem lib. cap. 30.* IDEM explicans illa verba: Super aceruum petrarũ radices eius denſabuntur, & inter lapides commorabitur, inquit: Scirpus iſte qui inter lapides commoratur, ſuper aceruum petrarum radices denſat, quia omnis hypocrita cogitationes ſuas in exquirenda hominum admiratione multiplicat. Per omne enim quod hypocritæ faciunt, quia occultis cogitationibus, laudes hominum requirunt, quaſi radices ſcirpi in aceruum petrarum mittunt. Operaturi quippe, laudes ſuas cogitant, laudati autem, has ſecum taciti in cogitationibus verſant. Vnde & factis ſuis arbitros inquirunt. Si vero eorum operi, teſtes deeſſe contingant, narrant ipſi quæ geſſerint. Cumque efferri fauoribus cœperint, ſæpe eiſdem ſuis operibus, quæ egiſſe ſe referunt, mentiendo aliquid adiungunt. Cum vero & vera dicunt, hæc dicendo aliena faciunt, quia quæſitis remunerati fauoribus, ab eorum intima retributione vacuantur. In eo enim quòd bona ſua patefaciunt, oſtẽdunt malignis ſpiritibus, quaſi inſidiantibus hoſtibus, quæ prædentur. Quorum profecto vitam, illa cunctis notiſſima Ezechiæ culpa figurauit, quòd poſtquã vna prece, & ſub vnius noctis ſpatio centum octoginta quinque millia hoſtium angelo feriẽte proſtrauit, poſtquam occaſui proximum, ad altiora cœli ſpatia ſolem reduxit, poſtquam vitam propinquante iã termino coarctatam, in tempora longiora protelauit, ſuſceptis Babylonici regis nuncijs, bona omnia quæ poſſidebat, oſtendit, ſed prophetæ voce protinus audiuit: Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ in domo tua ſunt in Babylonem, non relinquetur quicquam dicit Dominus: ſic ſic nimirum hypocritæ, poſtquam magnis virtutibus excreſcunt, quia cauere malignorum ſpirituum inſidias negligunt, & celari in eiſdem virtutibus nolunt, bona ſua oſtendendo hoſtibus, amittunt. Hinc per Pſalmiſtã dicitur: Tradidit in captiuitatem virtutes eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. Virtus quippe & pulchritudo arrogantium, inimici manibus traditur, quia omne bonum quod per concupiſcentiam laudis oſtenditur, occulti aduerſarij iuri mancipatur. Hoſtes namque ad rapinam prouocat, qui ſuas eorum notitiæ diuitias denudat. Qui ergo in itinere deprædari formidat, abſcondat neceſſe eſt bona, quæ portat. O miſeri qui affectantes laudes hominum inſemetipſis, diſſipant fructus laborum; Cumque ſe oſtendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt, & eorum opera, inimici captiuantes denudant. Vnde ſub cuiuſdam gentis ſpecie, antiquorũ hoſtium malitiam ſignans, per Prophetam veritas dicit: Poſuit vineam meam in deſertum, decorticauit ficum meam, nudans expoliauit eam, albi facti ſunt rami eius. Inſidiantibus quippe ſpiritibus, Dei vinea in deſertum ponitur, cum plena fructibus anima, huma-

Marginalia: 23 *4. Reg. 20.* — *Pſal. 77.* — *Ioel 1.* — 24

humanæ laudis cupiditate diſſipatur. Ficum Dei gens iſta decorticat, quia ſeductam mentem, in fauoris appetitum rapiens, quo hanc ad oſtentationem pertrahit, tegimen ei humilitatis tollit, eamque nudans ſpoliat, quia quouſque in bonis ſuis abſconditur, quaſi proprij tegminis cortice veſtitur. Cum vero mens hoc quod egerit, videri ab alijs concupiſcit, quaſi ſpoliata ficus, eum qui ſe texerat corticem, amiſit. Albi facti ſunt rami eius, quia oſtenſa humanis oculis eius opera, candeſcunt. De ſanctitate nomen ſumitur, cum recta actio diuulgatur. Sed quoniam ſubducto cortice, rami ficus huius areſcunt, ſolerter intuendum eſt, quia facta arrogantium, humanis oculis oſtenſa, vnde placere appetũt, inde ſiccantur. Mens itaque quæ per iactantiam proditur decorticata, recte ficus vocatur, quia & candida eſt per hoc quod cernitur, & ſiccitati proxima, per hoc quod tegmine corticis nudatur. *Infra*: Si abſorbuerit eum de loco ſuo, negabit eum, & dicet: Non noui te. De loco ſuo hypocrita abſorbetur, cum a præſentis vitæ fauoribus, morte interueniente ſeparatur. Sed hunc abſorptum internus arbiter negat, ſeque eum neſcire denunciat, quia ſimulatoris vitam, iuſte reprobando veritas ignorat, nec recognoſcit eius bona quæ egit, quia hæc ex recta intentione non protulit. Vnde audient: *Matt.25.* Amen dico vobis, neſcio vos.

25 I D E M explicans verba illa Iob c. 20. Si aſcenderit vſque ad cęlum ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur, ſic ait. *Lib.15.Moral.cap.3.* Superbia hypocritæ vſq; ad cęlum aſcendere dicitur, quãdo eius elatio, cœleſtem agere vitam videtur. Cuius etiam caput, quaſi nubes tangit, quando principalis pars, videlicet intellectus illius, ſanctorum præcedentium coæquari meritis creditur. Sed quaſi ſterquilinium in fine perdetur, quia in morte ſua cum ad tormenta ducitur, ſtercoribus vitiorum plenus, a malignis ſpiritibus conculcatur. Dicatur igitur, ſi aſcenderit vſque ad cęlum ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur. Qui etſi cęleſtem vitam ſe agere ſimulat, etſi intellectum ſuum eſſe ſimilem veris prędicatoribus oſtẽtat, quaſi ſterquilinium tamen in fine perdetur, quia mens illius pro vitiorum ſuorum fœtore damnabitur. Et qui eum viderant, dicent: Vbi eſt, quia plerumque hypocritarum vita, etiam ab omnibus reproba, in fine cognoſcitur, vt ſignis iam apertioribus qui fuerint, oſtendantur.

26 I D E M exponens verba illa Iob c. 20. Velut ſomnium auolans, non inuenietur, tranſiet ſicut viſio nocturna, inquit: *Eodem lib. cap. 4.* Quid eſt vita hypocritę, niſi quędam viſio phantaſmatis, quæ hoc oſtẽdit in imagine, quod non habet ex veritate? Vnde recte quoq; ſomnio comparatur, quia ab eo omnis laus & gloria, quaſi dum tenetur, amittitur. Sæpe namq; in nocturna viſione nonnulli pauperes, factos ſe diuites admirantur, deferri ſibi honores aſpiciunt, diuitiarum moles, obſequentium multitudinem, pulchritudinem veſtiũ, abundantiam ciborum ſibimet adeſſe conſiderant. *Simile.* Sed repente cum euigilant, inueniunt quàm falſum fuerit, quod gaudebant, eoſque euigilaſſe pœnitet, quia vigilantes, inopia vera tenet. Sic hypocritarum mentes, dum aliud eſt quod agunt, atque aliud quod hominibus oſtendunt, laudes de ipſa ſanctitatis oſtentatione recipiunt, in æſtimatione hominum multis melioribus præferuntur, & cum intus apud ſe tacita cogitatione ſuperbiãt, foris ſe humiles demonſtrant. Cũ ab hominibus immoderate laudãtur, tales ſe eſſe quoque apud Deum exiſtimant, quales ſe gaudent hominibus innotuiſſe. Sed inter hæc occulta, vocationis hora ſurrepit, & cum carnis oculos claudunt, mẽtis aperiunt, moxque vt ſupplicia ęterna receperint, ibi vident, quia virtutum ęſtimatione, diuites in ſomnis fuerunt. Vnde recte de hoc hypocrita dicitur: Tranſiet velut viſio nocturna. Quia hoc quod ſe ad momentum diuitem humanis æſtimationibus videt, de

de oſtenſione eſt phantaſmatis, non de ſoliditate virtutis, quia fauores circa ſe hominum, dormiens videbat.

27 *Eodem lib. cap. 5.* IDEM exponens verba illa: Oſſa eius implebuntur vitijs adoleſcentiæ eius, & cum eo in puluere dormient, ait: Adoleſcentia huius hypocritæ, inchoatio eſt prauitatis. Et tunc adoleſcentiam hypocrita habet, cum appetere & amplecti libidinem gloriæ cœperit. Quam in eo dum adulantium blanda fomenta multiplicant, robuſtiorem reddunt, & quaſi in oſſa conuertunt. Quæ nimirum oſſa cum eo in puluere dormient, quia eouſque in illo iniquæ conſuetudines perdurant, quo hunc ad mortis puluerem pertrahant, & nõ niſi cum eius vita finitur. Vel aliter, eius oſſa cum eo in puluere dormient, quia ſicut puluis eſt omnis ſimulatio illa quam agit; ita & in illo ſi quid habet validum, omni ſoliditate vacuatur, vt per virtutis arrogantiam hoc quoque perdat, quod in eo potuit eſſe virtutis. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abſcondet illud ſub lingua ſuã. In ore hypocritæ, malum dulce eſt, quia ei eſt iniquitas ſuauis in mente. Sed hoc malum quod in ore hypocritæ dulce eſt, ſub lingua eius abſconditur, quia aſperitas malitiæ quæ latet in mente, ſub tegmine blandæ locutionis operitur. Malum namque in lingua, & non ſub lingua eſſet, ſi loquens hypocrita, malitiam ſuæ prauitatis aperiret.

28 *Lib. 18. Moral. cap. 7.* IDEM explicans verba illa Iob c. 27. Quæ enim ſpes eſt hypocritę, ſi auare rapiat, & non liberet Deus animam eius? ſic habet: Hypocrita, latina lingua dicitur ſimulator, iuſtus eſſe non appetit, ſed videri. Et idcirco auarus raptor eſt, quia dum inique agens deſiderat de ſanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienæ. Studium vero eſſe hypocritarum ſolet, vt & quod ſunt, ſupprimant, & hoc quod nõ ſunt, eſſe ſe hominibus innoteſcant, quatenus menſuram ſuam per æſtimationem tranſeant, & præire ſe ceteros, actionis nomine oſtendant. Refugiunt videri qđ ſunt, & ante oculos hominum, ſuperducta quadam innocentię honeſtate ſe veſtiunt. Vnde recte de talibus Dominus dicit: Væ vobis hypocritæ, quia ſimiles facti eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent hominibus ſpecioſa, intus vero ſunt plena oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia. Ita & vos foris quidem apparetis hominibus iuſti, intus vero pleni eſtis auaritia, & iniquitate. *Infra*: Sanctus vir, hypocritas intuens, nequaquam gloriam futuram appetere, ſed cupere præſentem tenere, ait: Quæ enim ſpes eſt hypocritæ? Quia dum præſentia diligit, futura minime ſperat. Quia qđ alibi quærendum fuerat, hic ſe tenere gloriatur. Numquid clamorem eius audiet Deus, quando venerit ſuper illum anguſtia? Quia nimirũ omnis hypocrita, tunc remediũ de clamore non inuenit, qui nunc tempus congruum clamoris perdit. *Matt. 23. Luc. 11.*

29 *Lib. 31. Moral. cap. 5.* IDEM explicans verba illa Iob c. 39. Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis herodij, & accipitris, inquit: Quis herodium & accipitrem neſciat, aues reliquas quanto volatus ſui velocitate tranſcendant? Struthio vero, pennæ eorum ſimilitudinem habet, ſed volatus eorum celeritatem, non habet. A terra quippe eleuari non valet, & alas quaſi ad volatum ſpecie tenus erigit, ſed tamen numquam ſe a terra volando ſuſpendit. Ita ſunt nimirum omnes hypocritæ, qui dum bonorum vitam ſimulant, imitationem ſanctæ conuerſationis habent, ſed veritatem ſanctæ actionis non habent. Habent quippe volandi pennas, per ſpeciem, ſed in terra repunt, per actionem, quia alas per figuram ſanctitatis extẽdunt, ſed curarum ſæcularium pondere prægrauati, nullatenus a terra ſubleuantur. Speciem namque Phariſæorum reprobans Dominus, quaſi ſtruthionis pennam redarguit quæ in opere aliud exercuit, & in colore aliud oſtendit dicens: Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris apparent quidem hominibus ſpecioſa, intus vero ſunt plena oſſibus mortuorum. *Matt. 23.*

Ita

Ita & vos foris apparetis hominibus iuſti, intus vero pleni eſtis auaritia & iniquitate. Ac ſi diceret, ſubleuare vos videtur ſpecies pennę, ſed in infimis vos deprimit, pondus vitæ. Huius ſtruthionis conuerſurum ſe hypocriſim, Dominus pollicetur, cum per Prophe-

Eſa. 43. tam dicit: Glorificabunt me beſtiæ agri, dracones & ſtruthiones. Quid enim draconum nomine, niſi in aperto malitioſæ mentes exprimũtur, quæ per terram ſemper in infimis cogitationibus repunt? Quid vero per ſtruthionum vocabulum, niſi hi qui ſe bonos ſimulant, deſignantur, qui ſanctitatis vitam, quaſi volatus pennam, per ſpeciem retinent, ſed per opera nõ exercent? Glorificari itaque ſe Dominus a dracone vel ſtruthione aſſerit, quia & aperte malos, & ficte bonos, plerumque ad ſua obſequia ex intima cogitatione conuertit.

30 *In ſerm. de B. Benedicto.* BERNARDVS inquit: Sũt quędam arbores infructuoſæ, quæ fructũ non faciunt, vt quercus, & vlmus. Tales ſunt filij huius ſæculi voluptatibus vacantes, ad quarum radices, ſecuris poſita iam videtur. Aliæ ſunt arbores, quæ fructum faciunt, ſed non ſuũ. Hæ arbores, hypocritæ ſunt, cum Simone Cirenæo crucem portantes, non ſuam, qui religioſa intentione carentes, angariantur, & quæ non amant, amore gloriæ quam deſiderant, facere compelluntur.

31 IDEM exponens verba illa: Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis, ſic habet: *Serm. 40. in Cant.* Si videris hominem nullis honeſtis ſtudijs intendentem, ſed carnis illecebris irretitum, ventri, & luxuria deditum, quales ſunt illi, quorũ Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt, quid iſtum? Nonne ex vtraq; parte fœdiſſimum iudicabis, in cuius vtique intentione, & res & cauſa reproba inuenitur? Ergo intendere non in Deum, ſed in ſæculum, ſæcularis animæ eſt, nec vllam prorſus genarum ſpeciem habentis. Intendere autem quaſi in Deum, ſed non propter Deum, hypocritæ plane animæ eſt, cuius & ſi vna facies decora videtur, quòd ad Deum qualicumque intentione reſpiciat, ipſa tamen ſimulatio omne decorum in ea extermi nat, & magis per totum ingerit fœditatem. Ergo ſolum inquirere Deum, propter ipſum ſolũ, hoc plane eſt, vtramque bipertitæ intentionis faciem habere pulcherrimam, atque id proprium ac ſpeciale ſponſæ, cui merito ſingulari prærogatiua audire conueniat, Puchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis. Si ergo animam tuam facis ſponſam Dei, ſtude ambas ſpecioſas habere has genas tuæ intentionis, vt imitator caſtiſſimæ volucris, ſedeas ſecundum Prophetam ſolitarius, quoniam leuaſti te ſupra te. In ſermone 66. explicat de hypocritis. *Cant. 3.* Capite nobis *Tren. 3.* vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.

Finis Libri Octaui.

EPI-

EPITOME SANCTORVM, PER LOCOS COMMVNES AD CONCIONES CONFICIENDAS,

Liber Nonus.

AVCTORE R. D. IOANNE LOPEZ
Epiſcopo Monopolitano Ord. Prædic.

Ieiunium vt DEO ſit gratum, comitetur mutatio vitæ, & de Quadrageſimæ ieiunio. Caput Primum.

1 Homil. 4. in cap. 6. Matthæi 10. 3.

ORIGENES exponens Euãgelium feriæ quartæ Cinerum, explicãs verba illa; Tu autem cum ieiunas vnge caput tuũ, inquit: Tu Deum timens, tu fidem ſeruans, tu religioſitatem adimplens, tu ergo cum ieiunas, quod ſumpturus eras, diſtribue pauperibus. Cum ieiunas, frange eſurienti panem tuum, pauperem & ſine tecto induc in domum tuam, & ſi videris nudum operi eum, & domeſticos ſeminis tui ne deſpicias. Tunc quando ſic ieiunas, erumpet quaſi mane lumẽ tuum. Quando enim ieiunas, depone omnem malitiam, omnem zelum, omnem furorem, omnem iniquitatem, omnem iracundiam, omnem ſuperbiam, omne maledictum. Cum ieiunas, non manducabis carnem (hoc eſt, non manducabis carnẽ humanam) impie agendo. Non bibas vinum, non bibas ſanguinem per crudelitatem. Non ſpires ſiceram, hoc eſt, non ſpires adulationẽ, nec bilinguis ſis in perditionem animæ. Cum ieiunas, ſicut marceſcit venter tuus, ſic efficiatur os tuũ, ſed plus marceat tunc cor tuum. Anima tua ſit ab omni mala cogitatione ſepoſita. Attende ne concipias dolores concupiſcentiæ. Sed omnia hæc mala deponens, omnia indigna excellens, ſic ſanctum & Deo placens ieiunium ieiunabis, hilari animo & limpido corde ieiuna, & non triſti vultu. Vnge caput tuum. Caput tuum Chriſtus eſt. Hoc ergo caput tuum vnge, & hoc decora omni tempore, & maxime in tempore ieiunij. Vnge per ſingularem charitatem, vnge & compone per pauperum miſerationem. Sed & faciem tuam laua. Aſpectum cordis tui laua, munda

Iſaia 58.

ab

ab omni contaminatione, ab omni caligine, ab omni erroris obſcuritate. Ablue cor tuum Hieruſalem, vt ſalua ſis; vt quidam: Lauamini, mundi eſtote, auferte iniquitates ab animabus veſtris a conſpectu oculorum meorum.

Isa. 1.

Homil. 8. in Hexamerõ 1.

BASILIVS: Quid prodeſt queſo corpore ieiunare, animam vero mille vitijs, mille malis eſſe refertam?

Homil. 1. in ser. 29. varias.

IDEM differens de laudibus ieiunij ſic habet; poſtquam multa in laudẽ ieiunij docuit: Caue ne ieiunij vtilitatem, ſola eſcarum abſtinentia, metiaris. Verum enim ieiunium eſt ab omnibus vitijs eſſe alienum. Solue omne vinculum iniquitatis, condona proximo, ſi quid dolet animo, remitte illi debita. Nolite ad contentiones ac lites ieiunare. Carnes non edis? ſed comedis fratrem tuum. A vino abſtines, ſed ab iniurijs tibi non temperas. Expectas veſperam vt cibum capias, ſed diem totum abſumis apud tribunalia. Væ his, qui ebrij ſunt, & non a vino. Ira, mentis eſt temulentia, eamque a ſobrietate excutit, haud aliter quàm vinum. Quin & dolor, temulentia eſt, ſenſum hominis obruẽs ac demergẽs. Rurſus alia temulentia metus eſt, quoties ad ea fertur ad quę non oportet. In ſumma quiuis affectus dimouens animum a ſtatu ſuo, merito dicitur ebrietas.

Isa. 58.

4 In lib. cuius titulus eſt, Admonitio ad filiũ ſpiritualẽ to. 2.

IDEM: Caueto hoc fili, ne per ciborum abſtinentiam mergaris in ſuperbiam, ne quando videaris eſcis carnalibus abſtinere, & vitijs pectus tuũ replere. Grandis namque eſt confuſio animæ, quæ cum ſibi ſubiecerit carnẽ, ipſa fit ſubiecta vitijs. Quid prodeſt ventrem ab eſcis vacare, & animam paſſionibus obruere? vel carnis amorẽ vincere, & in corde liuoris ſtimulos machinari? Verus enim continens, tam a corporis, quàm animæ ſe paſſionibus abſtinet, quia in vtriſque ſubſtantijs homo cõſtare videtur. Nulla eſt enim perfectio, in vna parte eſſe ſublimem, in alia eſſe proſtratũ; in vna parte fulgere, & in alia vitiorum caligine occupari. Ciuitas ſi fuerit forti compage ſolidata in ſe, ex alia vero deſtructa, aditum ad ſe hoſti præbebit. Et nauis ſi fuerit forti compage ſolidata, & vnã in ſe tabulam habuerit perforatam, repleta aquarum fluctibus, mergetur in profundum Verus enim continens, cũcta quæ vana ſunt ſpernit, furorem iracundiæ reprimit, potius ſuſtinet detrimentum, quàm diſſoluat vinculum charitatis. Non detrahit cito proximo, nec libenter audit detrahentem. Luxit ſemper declinare a vitijs, & ad virtutes animæ ſemetipſum inſtigat. Talem te & tu exhibe fili, cum velis exercere ieiunium, & cum te abſtinueris, abſtine & linguam tuam ab illicitis verbis.

5 Homi. 3. ad populũ Antiochenum. to. 4.

CHRYSOSTOMVS: Abſurdarum vndas concupiſcentiarum reprime, repelle improbarum hyemem cogitationum, ſalua ſcapham. Horum omnium nobis mater ieiunium, & magiſter eſt. Ieiunium autem dico, non hoc vulgare, ſed accuratum ieiunium; non tantum ciborum abſtinentiam, ſed & peccatorum. Non enim ieiuni natura, peccata eripere poteſt, niſi congrua cum lege fiat. Ne igitur inter ieiunij laborem a ieiunij corona excidamus, diſcamus qualiter & quomodo huiuſmodi negotium celebrare debeamus. Quoniam & Phariſæus ille ieiunauit, ſed poſt ieiunium illud, deſcendit inanis, & ieiunij fructibus caſſus. Publicanus non ieiunauit, & Phariſæum ieiunantem præceſſit non ieiunans, vt diſcas quòd ieiunij vtilitas nulla, niſi & reliqua omnia conſequantur. Ieiunauerunt Niniuitæ, & Dei miſericordiam elicuerunt; ieiunauerunt & Iudæi, & nihil plus egerunt, ſed culpati abierunt. Quoniam igitur tantum ieiunij periculum eſt, neſcientibus quomodo ieiunare oportet, ieiunij leges diſcamus, ne in incertum curramus, ne aerẽ verberemus, neq; pugnantes, cum vmbra dimicemus. Medicina eſt ieiuniũ, ſed medicina, licet millies vtilis ſit, per vtentis imperitiam, inutilis ſępe fit. Etenim & noſſe oportet tempus, quo ipſam imponere opus ſit, & ipſius medicamenti quantitatem, & corporis temperiem ſuſcipientem, & regionis naturam, & anni tempus, & congruum victum,

Luc. 18.

victum, & multa alia; quorum ſi quodlibet prętermiſſum fuerit, reliquis om-
6 nibus nocebit. Si autem vbi corpori mederi oportet, tanta nobis opus eſt diligentia, multo magis cum animam curemus, omnia ſcrutari neceſſe eſt.

Ionæ 3. Videamus igitur quomodo Niniuitæ ieiunauerunt, & quomodo ab illa liberati ſunt ira. Homines & iumenta, & pecudes, & oues ne paſcantur inquit. Quid dicis? Et bruta ieiunant, & equi, & muli ſacco veſtiuntur? Etiã inquit. Sicut enim diuite aliquo mortuo, non ſeruos ſolos & ancillas, ſed & equos, neceſſarij ſacco amicentes & agaſonibus tradentes, ad ſepulchrum ſequi iubent, calamiratis magnitudinem oſtentantes, & omnes ad miſericordiam allicientes; ſic & in ciuitate illa mori periclitante, & brutam naturam ſacco circumtexiunt, & ieiunij iugo ſubiicere. Non licet brutis, ſermone, Dei irã diſcere, diſcant fame quod a Deo infligitur plaga. Etenim ſi dirueretur, inquir, ciuitas, horum vna eſſet communis ſepultura. Pœnæ igitur partem habere debentia, & ieiunij partẽ capiãt. Propterea & hodie Ioel dicentem au-

Ioel 2. diſtis: Egrediatur ſpõſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo, infantes ſugentes vbera. Qua de cauſa dic mihi, immaturam ætatem ad ſupplicationẽ vocat? Nonne certum eſt, quòd propter eandem cauſam? Quoniam enim omnes viri ætate perfecti exacerbauerunt Deum, & ad iracundiam concitauerunt, ætas, inquit, peccatorum expers, irato ſupplicet. Sed quid dicebant, videamus, quid tandem ſit quod ineuitabilem illam iram ſoluerit, num ieiunium ſolum & ſaccus? Non eſt dicendum, ſed totius vitæ mutatio. Vnde hoc manifeſtum? Ab ipſis propheticis verbis. De Dei enim ira locutus, & illorum ieiunio, idem conciliatio-

Ionæ 3. nis cauſam dicens, Sic inquit; & vidit
7 Deus opera ipſorum. Qualia opera? quod ieiunauerunt? quod ſaccum induerunt? Nihil horum, ſed hæc omnia tacens, inquit; quoniam conuerſus eſt quiſque a vijs ſuis malis, pœnituit ma lis quod dixerat facere ipſis Dominus. Cernis, quòd non ieiunium periculo eripuit, ſed vitæ mutatio, Deum barbaris placatum & beneuolum reddidit? Hæc dixi non vt ieiunium contemnamus, ſed vt ieiunium honoremus: honor enim ieiunij non ciborum abſtinentia, ſed peccatorum fuga. Itaque ciborum abſtinentia tantum, ieiuniũ definiens, hic eſt qui maxime ipſum vituperat. Ieiunas? Demonſtra mihi per ipſa opera. Qualia inquis opera? Si pauperem videris, miſerere, ſi inimicum videris, conciliare, ſi mulierem videris ſpecioſam, tranſcende. Non enim os tantum ieiunet, ſed & oculus, & auditus, & pedes, & manus, & omnia membra. Ieiunent manus a rapina & auaritia mundi, ieiunent pedes ab illicitis ſpectaculi curſum reprimentes, ieiunent oculi, diſcentes numquã formoſis obturibus inſilire, nec alienas curioſe pulchrirudines ſpectare. Cibus enim oculorum ſpectatio, ſed ſi illegitima ſit, & prohibita, ieiunio nocet, & omnem animę ſalutem ſubuertit, ſi vero legitima & conceſſa, ornat ieiuniũ. Etenim abſurdiſſimum eſſet, cibis, & conceſſa abſtinere eſca per ieiunium, oculorum vero prohibitam, attingere. Non comedis carnem? neque laſciuiã per oculos haurias. Ieiunet & auris, aurium autem ieiunium, detractiones & calumnias non ſuſcipere. Ieiunet quoque os a verbis turpibus & conuicio. Quæ enim vtilitas cũ auibus quidem & piſcibus abſtineamus, fratres vero mordeamus & comedamus? Detrahens, fraternas carnes comedit, proximi carnem momordit, proprerea &

Paulus terruit dicens: Si autẽ vos inuicem mordetis, & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini. Non infixiſti dentes carni, ſed animæ maledictum, improbam ſuſpicionem infixiſti, vulneraſti, innumeris affeciſti malis. Infra: Eliminemus omnem ex ore noſtro detractionem ſcientes quod & ſi cinerem comedamus, nulla nobis aſperæ vitæ huius vtilitas proderit, niſi detractione abſtineamus. *Galat. 5.*

I D E M inquit: Non ſolam nobis 8
inediam ad veſperam vſq;, ad ſalutem *Hom. 71. ad*
ſatis *populum.*

ſatis eſſe putemus. Nam cum ingratis Iudæis, miſericors per Prophetam dixerit Dominus: Ecce anni ſeptuaginta, numquid ieiunium ieiunaſti mihi? Et cum comediſtis & bibiſtis, nũquid non vobis comediſtis, & vobiſmetipſis bibiſtis? hæc ait Dominus exercituum. *Zach. 7.* Iudiciũm iuſtum iudicate, & miſericordiã & miſerationẽ facite vnuſquiſque cum proximo ſuo. Et viduã, & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calumniari. Et malum vir fratri ſuo non cogitet in corde ſuo. Cum igitur illis adhuc in vmbra ſedẽtibus, nulla de ſolo ieiunio fieret vtilitas, niſi reliqua corrigerent, quam nos habebimus excuſationem, a quibus exiguntur maiora? Infra: Ieiunium cum fide non modicam inducit fortitudinem, multam affert diſciplinam, & angelum ex homine reddit, ſed non per ſe, opus enim eſt & oratione.

9 *Epiſ 14. ad Celanciam matronam. to. 1.*
HIERONYMVS: Caue ne ſi ieiunare aut abſtinere cœperis, te putes eſſe iam ſanctam. Hæc enim virtus adiumentum eſt non perfectio ſanctitatis. Magiſque id prouidendum eſt, ne tibi hoc, cum licita contemnas, ſecuritatem quãdam illicitorum faciat. Quid prodeſt tenuari abſtinentia corpus, ſi animus intumeſcat ſuperbia? Quam laudem merebimur de pallore ieiunij, ſi inuidia liuidi ſimus? Quid virtutis habet vinum non bibere, & ira atque odio inebriari? Tunc inquã, præclara eſt abſtinentia, tunc pulchra atque magnifica caſtigatio corporis, cum eſt animus ieiunus a vitijs. Immo qui probabiliter ac ſcienter abſtinentiæ virtutem tenent, eo affligunt carnem ſuam, quo animæ frangant ſuperbiam, vt quaſi de quodam faſtidio contemptus ſui, atque arrogantiæ, deſcendant ad implendam Domini voluntatem, quæ maxime in humilitate perficitur. Idcirco a varijs ciborum deſiderijs mentem retrahunt, vt totã eius vim occupent in cupiditate virtutum. Iamque minus ieiuniorum & abſtinentiæ laborem caro ſentit, anima eſuriẽ re iuſtitiam. Nã & vas electionis Paulus, dum corpus caſtigat, & in ſeruitutem redigit, non ad ſolam hoc facit caſtitatem, non enim huic tantummodo, ſed omnibus omnino virtutibus abſtinentia opitulatur.

IDEM: Vbi noſtra lectio habet kalendas veſtras, & ſolemnitates veſtras odiuit anima mea, ſeptuaginta interpretes verterunt ieiunium & ocium. Vbi poſſumus dicere illud ieiunium recipi a Deo, quod otium bonorum operum non habet, ſed bona opera comitantur ipſum. 10 *Lib. 1. in c. 1. Iſa. to. 5.*

IDEM: Conquæritur populus Iudæorum, & dicit Domino, quare ieiunauimus, & non aſpexiſti? humiliauimus animas noſtras, & neſciſti? Iniuſte arguunt Dominum, quòd bona opera non reſpiciat, ſolamque ventris eſuriem abſque opere virtutum ingerunt Deo, non comedentes eos cibos quos creauit Deus fidelibus, vt ſumant eos cum gratiarum actione, ſed illos, de quibus ſcriptum eſt in Prouerbijs: Hi enim aluntur cibis impietatis, & vino iniquitatis inebriantur. Huiuſcemodi epulis ſaturatus Phariſæus, inter cætera verba ſuperbiæ, ieiunare bis in ſabbato ſe iactabat, qui non biberat vinum de vinea Soret, ſed de vinea ſodomorum, cuius vinum furor draconum eſt, & vua fellis. Quos Deus arguit per Prophetam: Quare tacuiſtis impietatem eorum, & iniquitates vindemiaſtis, & comediſtis frumentum mendacij? Quia igitur propoſuerant quæſtionem Deo, ſcire cupientes quare ieiunauerint & humiliauerint animas ſuas, & Deus non reſpexerit, obliti veteris hiſtoriæ, cur non reſpexerit ad munera Cain, qui recte quidem offerebat; ſed non recte diuidebat cum fratre, dicente Domino: Diliges Dominum Deũ tuum, & proximum tuum ſicut teipſum. Propterea reſpondit Deus, quòd non ieiunia reprobet ſed opera, quæ in ieiunijs fiunt, dicens: In diebus ieiuniorum veſtrorum inueniuntur voluntates veſtræ, vt non Dei, ſed veſtras faciatis voluntates. Et omnes debitores veſtros repetitis, repetendo pauperem quod ſoluere non poteſt, & pallium, quod loco pignoris tuleris, egenti non red-

11 *Lib. 16. in cap. 58. Iſa. eod. to.*
Prou. 23.
Luc. 18.
Hiere. 2.
Deut. 32.
Oſee 4.
Gen. 4.
12 *Iſa. 58.*

reddere debitori, ne clamor eius per
ueniat ad Deum. Diſſolue colliga-
tiones impietatis, ſolue faſciculos
deprimentes. Quid enim prodeſt ie-
iunijs ora pallere & ad lites & ad iur
gia ieiunare, dicente Scriptura: Qui
2.Tim 2. amat peccata, gaudet iurgijs Seruum
autem Domini non oportet litigare,
ſed eſſe manſuetum. Ieiunatis, in-
quit & percutitis pugno impie. Hu-
iuſcemodi ieiunia in exordio huius
prophetæ Dominus arguit, dicens:
Ieiunium & otium & neomenias, &
ſabbata, & alias ſolemnitates veſtras
odiuit anima mea. Vnde præcipitur
Ioel 2. per Ioel: Sanctificate ieiunium, prę-
dicate curationem, vt à vitijs ieiune
mus, & bonis operibus, curatiſque
peccatis, fiant ſancta ieiunia. Deni-
14 que ſequitur: Egrediatur ſponſus de
Pſ.18. cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo,
vt tempore ieiunij vacemus oratio-
ni, & interior homo noſter, non ve-
ſcatur draconis carnibus qui datus
eſt in eſcam populis Aethiopum. Et
hæc dicimus non quo ieiunia repro-
Dan.9. bemus; per quæ Daniel vir deſide-
Iona 3. riorum, futura cognouit, & Niniuitę
iram placauerunt Dei, & Helias ac
Moyſes quadraginta dierum eſurie,
Dei familiaritate ſaturati ſunt, & ip
Matt. 4. ſe Dominus totidem diebus in ſoli-
tudine ieiunauit, vt nobis ſolemnes
ieiuniorũ dies relinqueret, ſed quo
non proſit vacuum portare ventrem,
& alia facere quæ Deo diſplicent,
atque vt cœtera prætermittam, ex-
terminare facies ſuas vt appareant
hominibus ieiunare. Nolite ieiuna-
re ſicut vſque ad hãc diem, vt audia-
tur in excelſo clamor veſter, &c. Ne
Iſ. 58. videatur reprobare ieiunium, quod
ipſe præceperat, docet quomodo ie-
iunandum ſit, immo antea inſtruit,
quid debeant declinare. Vt audiatur,
inquit, in excelſo clamor veſter, ne
eleuetis vocem iu excelſum, & cum
phariſæo qui Domini iudicio con-
demnatur, veſtra ieiunia, & opera
prædicetis. Non enim quærit Deus
afflictionem ſolam & humiliationem
animæ per iniuriam corporis, vt in-

ſtar circuli torqueat corpus, ac colla
ſubmittat & triſtis incedat, iuxta il-
lud, quod in pſalmis dicitur: Affli-
ctus ſum & incuruatus ſum vſque in *Pſ.37.*
finem, tota die contriſtatus ingredie-
bar. Nec vt ſacco quis veſtiatur, & 14
in cinere dormiat, quod de Dauid *2. Reg. 3.*
& de Achab legimus, ſed vt cum iſtis *3.Reg.21.*
hæc faciat quæ ſequuntur. Nonne
hoc magis ieiunium quod elegi? Diſ
ſolue colligationes impietatis, ſolue
faſciculos deprimentes. Dimitte eos
qui confracti ſunt liberos, & omne
onus diſrumpe, frange eſurienti pa-
nem tuum, & egenos vagoſque induc
in domum tuam. Poſtquam docu it,
quale ieiunium reprobet, oſtendit,
quale libenter accipiat. Pręcipit,
vt diſſoluantur iniquæ cautiones,
vbi opprimuntur pauperes calum-
nia. Dimitte eos qui confracti ſunt
liberos, hoc eſt, qui paupertate ſunt
fracti, quos afflixit inopia, ne libe-
ros ſinas mendicare. Si non habes
debitores, frange eſurienti panem
tuum. Non plures panes, ne de
paupertate cauſeris, ſed vnum pa-
nem. Nec ipſum totum, ſed par-
tem panis, quam ſi non ieiunares,
comeſurus eras, vt ieiunium tuum
non ſit lucrum marſupij, ſed ſaturi-
tas animæ. Pulchreque addidit, *Prou. 13.*
tuum, ne de rapina facias eleemoſy-
nam, redemptio animæ viri, pro-
priæ diuitiæ. Qui ergo ieiunat ab
omnibus malis, & vult ſuum ieiu-
nium reſpici, non ſolum declinet a
malo, ſed & faciat bonum, vt ſoluat
omne vinculum iniquitatis. Tunc
erumpet quaſi mane lumen tuum,
& ſanitas tua cito orietur, & antei-
bit faciem tuam iuſtitia tua, &
gloria Domini colliget te; dum ea
quæ diximus feceris, tunc accepta-
bile erit tuum ieiunium, & erum-
pet matutinum lumen tuum ſol iu- 15
ſtitiæ. *In c.2. Ioel.*
IDEM: Si omne ieiunium pla- *explicans*
ceret Deo, numquam diceret: San- *verba illa,*
ctificate ieiunium, & non tale ieiu- *Sanctifica-*
nium elegi, dicit Dñs. Et in Euãgelio *te ieiuniũ.*
condemnantur, qui exterminant fa- *to. 5.*

cies, ſuas vt videantur hominibus ieiunare. Et in diebus, inquit, ieiuniorum veſtrorum percutitis pugnis impie, & opprimitis pauperem, idcirco nunc dicit; ſanctificate ieiunium. Vnde infra c. 2. eadem repetens verba, ſanctificate ieiunium, ſubintulit: Egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo, vt ſic ſanctum purumque ieiunium, pudica explicat pœnitentia. Cumque ſanctificauerint ieiunium, audient; Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo, &c. *Ioel 2.*

16 *Lib. 2. in c. 7. Zach.* IDEM exponens verba illa: Et factum eſt verbum Domini exercituum ad me dicens: Loquere ad omnem populum terræ, & ad ſacerdotes, dicens: Cum ieiunaretis & plangeretis, numquid ieiunium ieiunaſtis mihi? & cum comediſtis, & cum bibiſtis, numquid non vobis comediſtis, & vobiſmetipſis bibiſtis? ſic ait: Conſiderandum hic quòd fletus, atque ieiunium ſanctificatio dicitur. Vnde & in Ioel, Sacerdotibus præceptum eſt, vt ſanctificarent ieiuniũ, & prædicarent curationem. Curat enim vulnera delinquentis abſtinentia & ieiunio, & curatos quoſque ſanctificat. Poſtquam interrogauerant Perſarum Duces, per eos quos miſerant, & ad ſacerdotes atque prophetas ſciſcitantium fuerat expleta legatio, fit ſermo Domini ad prophetam imperans vt loquatur ad vulgũ, & ad ſacerdotes quid legatis debeant reſpondere. Quando ieiunabatis & plangebatis in quinto menſe (Iulij ſcilicet) captiuitatis Hieruſalem, per annos ſeptuaginta deſolationis templi, & ſubuerſionis Hieruſalem, numquid mihi proderat quod ieiunabatis? Et econtrario, ſi quando manducatis & bibitis, numquid non vobis & comeditis & potatis? Neque enim his rebus placatur Deus, ſed bonis operibus, & ſi illius præcepta faciamus, quia eſca nos non commendat Deo. Neque ſi non manducauerimus deficiemus, neque ſi mãducauerimus abundabimus. Numquid non hæc ſunt verba mea adhuc ſtante Hieruſalem, & vrbibus Iuda, quæ loquebar ad vos in manibus prophetarum meorum, cum adhuc ſtaret Hieruſalem, & vrbes Iuda rebus omnibus abundarent. Hæc autem erant verba Domini, quæ ſequens ſcriptura teſtatur, velle ſe verum iudicium, & miſericordiam in proximos, & viduam, pupillũ & aduenam, & pauperem nõ caluminari, & malum non cogitare in corde ſuo. Hæc, inquit, noluerunt facere, & ſurdis auribus mea imperia contempſerunt. Quamobrem venit indignatio magna ſuper Hieruſalem. Et quomodo illi me audire noluerunt, ſic & ego non exaudiui eos, & nunc tanta ſcrupuloſitate quærunt, quando debeant ieiunare, & plangere, cum ante dixerim per Iſaiam: Non tale ieiunium elegi, dicit Dominus; neque vt humiliet homo animam ſuam, ſed ſolue omne vinculum iniquitatis, diſſolue obligationes violentarum cautionum, eſurienti da panem tuũ, ſi videris nudum operi eum, tunc erumpet temporanea lux tua, & ſanctitates tuæ citius orientur. *Iſ. 58.* *Ioel 1.*

AMBROSIVS: Inſpicere debemus, quæ ſit huius forma ieiunij, vt reſpiciamus quanta ſit eius vtilitas. Eſt enim interdum inutile & inane ieiunium. Quod licet ventrem & omnia viſcera ſucco ſaturitatis exhaurit, non tamen acceptum eſt Deo; quia mentem & intimos ſenſus, minimè vinculo iniquitatis euacuat. Quid enim prodeſt ieiunare viſceribus, & luxuriare? abſtinere cibis, & errare? caſtigare corpus inedia, & mentem exercere nequitia? vinum forte non bibere, & ebrium cogitatione malignitatis incedere? niſi quod facilior eſt cauſa ſaturi ſiue temulenti, quam iniqui pariter & ieiuni? Vnde inutile & inane eſt tale ieiunium quod inedia membra debilitat, & animam à perditione non liberat. De quo ieiunio dicit ſanctus Propheta ex perſona Domini: Vt quid mihi ieiunaſtis? Non tale 17 *Ser. 33. de Quadrag. tempore ieiunij luxuriandũ non eſſe to. 5.*

ieiu-

ieiunium elegi, dicit Dominus. An
Iſ. 58. putatis illum ieiunare fratres, qui
primo diluculo non ad eccleſiam vigilat? non beatorum Martyrum loca ſancta perquirit, ſed ſurgens congregat ſeruulos, diſponit retia, canes producit, ſaltus, ſiluaſq; perluſtrat? Tota die venatibus immoratur, nunc clamorem immoderatum effert, nūc ſilentium latenter indicit, lætus ſi aliquid cœperit, iratus ſi id quod nō habebat, amiſerit, & tanto ſtudio gerit, quaſi ideo indictum ieiunium fuerit, vt venetur. In his ergo luxurijs
18 fratres dicite, Quis cultus ſit Dei, quæ mentis poſſit eſſe deuotio, qui propterea ieiunat, non vt Deo & orationibus vacet, ſed vt tota die otioſus & liber proprias exerceat voluptates? Hæc voluntas eſt Domini, vt ieiunemus a cibis pariter & peccatis. Abſtinentiam indimus corpori, vt a vitijs magis animam abſtinere poſſimus. Frœnum enim quoddam eſt luxuriantis animæ, corpus exhauſtum. Quiſquis enim ieiunat & peccat, lucrum eſcarum feciſſe videtur, nō ſalutis, & parcendo copijs repleſſe cellarium, non mentem ſaginaſſe virtutibus. Scire igitur debemus fratres hoc acceptum Deo eſſe ieiunium, non ſolum vt abſtinentia caſtigemus corpora, ſed etiam humilitate animas induamus. Simus ad ſeruos mites, blandi ad extraneos, miſericordes ad pauperes. Surgentes primo diluculo, ad Eccleſiam feſtinemus, referamus Deo gratias, veniam peccatis poſtulemus, cautelam futuris. Tota die ſit nobis vel oratio, vel lectio. Qui litteras neſcit, ſanctum virum perquirens, confabulatione paſcatur, nulli actus ſæculi actus diuinitatis impediant, non ludus tabulæ mentem auocet, nō voluptas canum ſenſus abducat, non negotij compendium animam auiditate peruertat. Quidquid enim aliud præter mandatum Dei feceris, quamuis abſtineas, nō ieiunas. Illud etiam fratres ad perfectionem ieiunij tacendum non eſt, vt qui abſtinemus & minimè prandemus, hoc tempore prandia noſtra pauperibus prerogemus. Hæc enim eſt vera iuſtitia, ſi te eſuriente, de cibo tuo alius ſatietur, & in prædictis tuis ieiunijs Dominum roges, & ille pro te ſatiatus exoret. Vtrumq; tibi proficiens, & tua fames, & ſaturitas mendicorū. Cæterum qui ſic abſtinet, vt nihil pauperibus de ſuis epulis largiatur, videtur quæſtum ſibi, ſuum feciſſe ieiunium.

IDEM, bonum eſt cunctis temporibus ieiunare, ſed melius Quadra 19 Ser. 34. de Quadrag.
geſimam ieiunare cum Chriſto. Hāc enim Quadrageſimam nobis Dominus ſuo ieiunio conſecrauit. Quiſquis ergo Chriſtianus conſecratam ieiunando non impleuerit Quadrageſimam, præuaricationis & contumaciæ reus tenebitur, quòd legem diuinitus pro ſalute ſua datam, prandēdo ipſam reſcindit. Qualis Chriſtianus es cum Domino ieiunante, tu prandes? Qualis Chriſtianus es, cum Chriſto eſuriente, tu reficeris? Ille pro ſalute tua famem ſuſtinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas? Infra: Pudet dicere, ſenes & anieulæ Quadrageſimam faciunt, iuuenes & iuuenculæ non faciunt. Omni igitur ſollicitudine tempus ſacratiſſimum celebremus, non prætereat nos dies abſque ieiunio. Ille enim facit Quadrageſimam, qui ieiunando, & vigilando aſcendit ad Paſcha. Sed videamus iſte quadraginta dierum ſacratiſſimus numerus, vnde habere cœpit exordium. Legimus primum in veteri teſtamento Noe Gen 7.
temporibus, cum omne genus humanum ſcelerata iniquitas occupaſſet, tot dierum numero patefactis cataractis cęli, aquarum pluuias defluxiſſe, & myſterio quodam Quadrageſimæ, inundatione orbi terrarum facta, non tam diluuium quàm baptiſmum contigiſſe. Baptiſmum plane fuit, per quod in peccatoribus iniquitas ſublata eſt, Noe iuſtitia conſeruata. Ita ergo modo nobis Dominus illius temporis Quadrageſimam de-

dit, vt conſtituto dierum numero, patefactis cœlis, pluuia nos miſericordiæ cœleſtis irroret, & inundatione facta per baptiſmum lauacri Saluatoris nos imber illuminet. Et ſicut tunc factum eſt, aquarum fluctibus extinguatur in nobis delictorum iniquitas, virtutum iuſtitia cõſeruetur. Ipſa enim quæ ſub Noe, & modo vertitur ratio. Quiſquis enim in hac deuotione Quadrageſimæ, Dominica mandata ſeruauerit, necabitur in eo diabolica impietas, & ſuccedens quodammodo ſibi moritur ex parte, qua peccator eſt, viuificatur ex illa parte, qua iuſtus eſt.

20 Legimus etiam, quod ſanctus Moyſes in eremo quadraginta annorum curriculo filios Iſrael cœleſti manna nutrierit. Bonus ergo numerus, qui ſemper cœlum aperit. Vnde & nos obſeruemus hunc numerum, vt aperiantur nobis cœli, quatenus & nos pluuia gratiæ ſpiritualis irroret, & ſpiritualium Sacramentorum manna reficiat. Inſtar enim patrum noſtrorum, hac obſeruatione Quadrageſimæ & iuſtificamur & paſcimur. Sed dicet aliquis filios Iſrael in eremo, quando manna ſaturati ſunt, minimè ieiunaſſe. Ego autem dico illos non niſi abſtinentię tunc vacaſſe, atque ideo cœleſtis alimoniæ gratiam meruiſſe; primum quia anxietas ſolitudinis, concupiſcentiam repellit eſcarum: deinde in eremo vnde accuratæ epulæ? Vnde vina pretioſa? Intelligimus ergo ieiunaſſe filios Iſrael, quia cognoſcimus illis eſcarum copiam defuiſſe, & tunc ſumpſiſſe cibum quando largienti Domino placuiſſet; vſque adeo vero abſtinẽtia filiorum Iſrael in eremo placuit Saluatori, vt quorundam etiam inter ipſos intemperantia notaretur, ita vt quiſquis auidior duplum mannæ cibum ſibi collegerat, hic hac iniuria feriretur, vt non tam cibum ſibi inueniretur ſeruaſſe quam vermes, ſcilicet, vt quia ſupra moderatam refectionem concupierant, velut ſtimulis quibuſdam conſcientiæ, in morem vermium, vrgeretur. Igitur & nos fratres obſeruantes Quadrageſimæ quotidiana & moderata ieiunia, & tanquam in eremo conſtituti, nihil delitiarum ſeculariũ cogitemus, nulla nos cupiditatum corporalium dulcedo ſollicitet, ſimus ſobrij, ſimus caſti, habentes quidem conuerſationem in vrbibus, poſſideamus mẽte deſertum.

IDEM inquit: Videamus quo tempore hanc obſeruantiam nobis indixerit Dominus, ſi non velut per iſtam deuotionem cuncta elementa voluerit habere profectum. Ecce enim in dicta Quadrageſima, conſtricta hyemalis terra reſoluitur, & aquarum fluenta meatus ſuos, glacie liquefacta recipiunt, ſic quoque corporum noſtrorum hoc eodem tempore cõtracta ſceleribus peccata ſoluuntur, & vitæ noſtræ purior curſus liquefacto rigore Diaboli, meatum ſuum priſtinum recognoſcit. Terra induta Quadrageſima, aſperitatem deponit hyemis, ego in dicta Quadrageſima aſperitatem reijcio delictorum. Illa terra aratu ſcinditur, vt mundanis ſit congrua frugibus, mea terra ieiunijs exaratur, vt cœleſtibus ſit apta ſeminibus. Ecce abſtinentiæ tempore, herba ſegetum reuiuiſcit in meſſem, ſurculus arboris conatur in fruticem, palmes vineæ pubeſcit in gemmam, & omnia de inferioribus ad altiora ſe ſubregunt, ita hoc eodem tempore, hominum ſpes intermortua reuiuiſcit in poſtetum, temporalis vita proficit in æternam, & omne genus humanum ad altiora conſurgit. Modo ferrum geſtans agricola ſarmenta deputat vinearum. Ita & nunc Euangelium tractans Epiſcopus ſordes amputat populorum, & iſto quadragenario curriculo vniuerſæ hoc agunt creaturæ, quatenus depoſitis ſuperfluis, ornatæ in Paſcha procedant. Modo omnia ſunt in partu, vt tunc reperiantur in fructu. Tunc ſpina profert roſam, calamus fragrat lilium, ſuauitatem arida

21 Ser. 36. de Quadrag.

arida virgulta depromunt, & ita cuncta floribus adornantur, vt feſtiuitatem diei magni, creatura ipſa nitore ſui, celebrare credatur. Igitur & nos hoc eodem ieiuniorum tempore, producamus de ſpinis noſtris roſas, hoc eſt de peccatis iuſtitiam, de ſeueritate miſericordiam, de auaritia largitatem. Producit ieiunando, libido caſtimoniam, ſuperbia humilitatem, ſobrietas parcitatem. Hoc autem quadragenario numero ſe ipſe Dominus Chriſtus exercuit, non vt profectum ipſe caperet, ſed vt profectum ſalutis nobis oſtenderet.

22 IDEM ſic ait: Sanctam Quadra-
Serm. 37. in geſimam abſtinendo ipſe Dominus
Quadrag. conſecrauit, & tot dierum noctiumque curriculo cibum omnino non capiens, vnum ac ſolidum ieiunij corpus effecit, quod in totum non obſeruare ſacrilegum eſt, ex parte violare peccatum eſt. Hoc enim fecit cauſa ſalutis noſtræ, vt rem vtilem non ſolum doceret verbis, ſed etiam exemplis inſtrueret, vt iiſdem veſtigijs quibus ad fidem currimus, ad abſtinentiam graderemur. Sed videamus quæ cauſa ſteterit, vt ieiunia Saluator indiceret, & ipſe ſibi primũ, vt bonus humani generis medicus ieiunaret. Bonus enim medicus, poculum quod ægro daturus eſt, prior guſtat, vt peritiam artis ſuæ ante in ſe ipſe demonſtret, & experimentum æger accipiens, ſecurus ſit de poculo, ſecurior de ſalute. Arbitror autem hanc eſſe ieiunij cauſam, vt quia primus Adam in Paradiſo conſtitutus, per intemperantiam gulæ gloriam immortalitatis amiſerat, eandem immortalitatem ſecundus Adam Chriſtus per abſtinentiam repararet. Et quia contra mandatum Dei guſtans, de interdicta arbore peccatum mortis inciderat, nunc ſecundum mandatum Domini ieiunans, vitæ iuſtitiam mereretur. Hoc enim agit Saluator, vt eiſdem veſtigijs, quibus admiſſa fuerint
23 delicta purgentur. Hoc eſt, vt quia homo manducando deliquerat, corrigat abſtinendo: vel quia epulando mulierem cognouerat, nunc eandem ieiunando deſpiciat. Adam enim Euam non niſi intemperantia prouocante cognouit. Quandiu autem man ſit in illis intemerata parcitas, manſit & impolluta virginitas, & quandiu ieiunauerunt ab interdictis epulis, tandiu & à pudendis ieiunauere peccatis. Fames enim amica virginitatis eſt, inimica laſciuiæ. Saturitas caſtitatem prodigit, nutrit illecebram. *Infra*: In deſerto quodammodo videtur habitare, qui Quadrageſimæ tempore, ieiunus, & caſtus eſt. Deſertum planè quoddam, ipſum corpus eſt Chriſtiani, cum nõ repletur cibis, non poculis irrigatur, ſed arentis inediæ ſqualore negligitur. Tunc Chriſtus Dominus habitat deſertum pectoris noſtri, cum noſtram terram fame ſqualidam, ac ſiti aridam eſſe reperit, ſecundum quod ait Propheta. Sicut in terra deſerta, inuia, & inaquo-
ſa, ſic in ſancto apparui tibi. Aliter *Pſ. 62.*
enim ſicut in ſancto ei apparere non poſſumus, niſi terra corporis noſtri fuerit deſerta mundanis delitijs, inuia diabolicis concupiſcentijs, & inaquoſa libidinoſis illecebris.

IDEM ſic habet: Sunt nonnulli 24
inter vos fratres, quorum licet vul- *Serm. 39. in*
tus in Eccleſia videamus, cor tamen *Quadrag.*
in agris eſſe cognoſcimus, & præſentiam quidem eorum conſideramus in plebe, ſed conuerſationem eorum inuenim' in rure, de terra enim ſemper cogitant, de terra tractant, quæ terrena ſunt ſapiunt. His conuenit diuina illa ſententia. Quia terra es, & in
terram ibis. Qui ideo aliquando ad *Gen. 3.*
Eccleſiam veniunt, non quia ex fide Chriſtiani ſunt, ſed ne Chriſtiani ab hominibus non putentur, quibus cum ieiunium indicitur, de intemperie ſe temporis ſemper excuſant. Dicunt enim æſtiuis menſibus: dies longa eſt, ſol torrentior eſt, ſitim ferre non poſſumus, poculis nos refrigerare debemus; hyemis vero tempore: graue frigus eſt, rigores ſunt peſſimi, algorem tolerare nequimus, eſcis calefieri nos oportet.

Ita homines quorum animus ſemper eſt in prandio, prandendi ſibi cauſas inquirunt, & dum ſe à ieiunijs excuſant, tempus Creatoris accuſant. Dic mihi, ò delicate Chriſtiane, qui æſtũ ſolis ieiunando ferre non potes, nunquid æſtus quem ſuſtentaturus es, torrentior eſt gehenna? Nunquid hyems cui retrudendus es, horridior eſt tenebris? In exteriores enim tenebras abijcientur peccatores, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Stridor inquam dentium inſtar hyberni temporis erit in illis tenebris. Ita miſer peccator dum hic hyberni rigorem metuit, ibi tenebrarum frigus incurrit. Dum hic æſtum ſolis euitat, ibi gehennæ ſuſtinebit ardorem.

25 *In c. 5. Io. Tractatu 17. tom. 9. ad Tit. 2.* AVGVSTINVS ait: Quadragenarius numerus nobis in ieiunio commendatur. Ieiunium autem magnum, & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus ſæculi, quod eſt perfectum ieiunium, vt abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo. Huic ieiunio quam mercedem addit Apoſtolus? ſequitur. Expectantes beatam ſpem, & aduẽtum gloriæ magni Dei. In hoc ergo ſæculo quaſi quadrageſimam abſtinentiæ celebramus cum bene viuimus, cum ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus abſtinemus. Sed quia hæc abſtinentia ſine mercede nõ erit, expectamus beatam illam ſpem, & reuelationem gloriæ magni Dei. Vnde cum labore celebramus Quadrageſimam ante Paſcha, cum lætitia verò, tanquam accepta mercede, quinquageſimam poſt Paſcha. Significauit hoc, & ipſe Dominus Ieſus multò apertius, quando poſt Reſurrectionem ſuam, quadraginta diebus cõuerſatus eſt in terra cum diſcipulis, quadrageſimo autem die cum aſcendiſſet in cœlum, peractis decem diebus, miſit mercedem Spiritus Sancti.

26 *Sermo. 55. de tempore. Tom. 10.* IDEM inquit: Tempus Quadrageſimæ venit fratres, vt dies iſtos ſanctè ac ſpiritaliter celebremus, vt obſeruatio ſanctæ Quadrageſimæ non nobis iudicium pariat, ſed profectum. Si enim negligenter agimus, ſi caſtitatem ſeruare nolumus, ſi ieiunijs, & orationibus, & vigilijs non inſiſtimus, ſi Scripturas Diuinas, aut ipſi non legimus, aut legentes alios non libẽter audimus, ipſa nobis medicamenta conuertuntur in vulnera, & inde habebimus iudiciũ, vnde potuimus habere remedium. Et ideo fratres ad vigilias ſurgite maturius, ad tertiam, ad ſextam, ad nonam conuenite. Nullus ſe à ſancto opere ſubtrahat, niſi quem infirmitas, aut publica vtilitas, aut fortè certa & grandis neceſſitas, tenuerit occupatum. Nec ſolum vobis ſufficiat, quod in Eccleſia diuinas lectiones auditis, ſed etiam in domibus veſtris, aut ipſi legite, aut alios legentes requirite, & libenter audite. Infra: Ideo fratres in iſtis quadraginta diebus quaſi totius anni cibaria animæ noſtræ ieiunando, legendo, vel orando prouidere debemus. Nam licet per totum annum (Deo propitio) lectiones frequenter & fideliter audiatis, in iſtis tamen diebus de fluctibus, & pelago huius mundi quaſi ad portam Quadrageſimæ confugientes debemus requieſcere, & lectiones diuinas in exceptorio cordis noſtri cum ſilẽtio, & pace ſuſcipere, vt Deo propitio quicquid in nauicula animæ noſtræ per totum annum multis tempeſtatibus, ideſt peccatorum fluctibus, aut fractum, aut diſſolutum aliquid, aut corruptum, aut perditum eſt, omni ſolicitudine in iſtis diebus reparare ſtudeamus atque componere. Vnde iterum rogo, vt occupationis ſæculi huius in iſtis diebus ſanctæ Quadrageſimæ, ſi non poteſtis abſcindere, ſtudeatis, vel ex parte aliqua temperare, vt præciſo damno & pretioſiſſimo fructu, hoc ſæculum fugientes, ſubtrahatis aliquas horas occupationi terrenæ in quibus Deo vacare poſſitis. Calca mundum, vt calcato eo gradum tibi facias per quem in ſublime conſcendas.

IDEM ſic habet: Omne vitæ noſtræ tempus ſtadium quoddam de- 27 *Serm. 64. de tempore.*

bemus

bemus putare virtutum, & ad cœleſte brauium tota virtute contendere: Sed hoc præcipuè in Quadrageſimæ diebus implendum eſt, qui abſtinentia, & ieiunijs dedicati, tantum nobis ad virtutem animi conferunt, quantum & de corpore voluptatem decerpunt. In his præcipuè diebus, ad implendam Domini voluntatem accendimur, quando maximè per abſtinentiam voluptas carnis extinguitur. Sed & illa eſt in Quadrageſimæ diebus grandis vtilitas, quòd dū etiam à licitis abſtinemus, magis ac magis admonemur illicita vitare. Qui enim abſtinemus nos a carnibus, quibus alijs diebus vti licet, qui nos abſtinemus à vino, quo moderatè vti licet, qui ergo iſta vitamus, quæ aliquando licent, in primis peccata vitemus, quæ omnino nunquam licent. Itaque volumus bene ieiunare à cibis? ante omnia ieiunemus, & à vitijs. Quid enim prodeſt vacuare corpus ab eſcis, & animam replere peccatis? Quid prodeſt pallidum eſſe ieiunijs, ſi odio & inuidia liueſcas? Quid prodeſt vinum non bibere, & iracundiæ veneno inebriari? Quid prodeſt abſtinere à carnibus, & malignis obtrectationibus, fratrum membra lacerare? Sic ergo ieiunemus à cibis, vt multò magis ieiunemus à vitijs, vt Sanctorum morum vbertate ſaturemur.

28 *Serm. 69.* IDEM ait: Hos Sanctæ Quadrageſimæ dies debemus omni cum veneratione ſuſcipere, nec longiorem numerum huius temporis faſtidire, quia quanto plures dies ſunt ieiunij, tanto maior eſt cauſa remedij: quanto prolixior abſtinentiæ curſus, redemptio copioſior eſt ſalutis: quanto auſterior cura vulnerum, tanto medicina eſt ſalubrior peccatorum. Quadraginta dierum ieiunijs, quæuis iniquitas peccatoris exorari poteſt, & quantauis ſeueritas iudicis mitigari. His diebus ſolito amplius, & diuinitas miſeretur, & iuſtitia promeretur. Patent enim omnia, & cœli ad indulgentiam; & peccatores ad confitendum, & lingua ad poſtulandum. Salutaris quadragenarius numerus. Nam primum cum mundi faciem iniquitas hominum poſſideret, tot dierum curriculo, Deus effuſis de cœlo imbribus, vniuerſam terram diluuio ſuperfudit. Et ſicut tunc quadraginta diebus pluit ad purgandum mundum, ita & nunc quadraginta diebus miſeretur ad hominem purificandum.

BERNARDVS: Hodie Sacrum Quadrageſimæ tempus, ingredimur, tempus militiæ Chriſtianæ. Non nobis ſingularis eſt hęc obſeruatio, vna omnium eſt, quicunque in eandem fidei conueniunt vnitatem. Quid in caput ſuum membra ſequantur? Si bona ſuſcepimus ab hoc capite, mala autem quare non ſuſtineamus? An reſpuere triſtia volumus, & communicare iocundis? Non eſt magnum ſi ieiunet cum Chriſto, qui ſeſſurus eſt ad menſam Patris cum ipſo? 29 *Sermo 1. in capite ieiunij.*

IDEM inquit: Hactenus vſque ad nonam ieiunauimus ſoli, nunc vſque ad veſperam ieiunabunt nobiſcū pariter vniuerſi, Reges, & Principes, Clerus, & Populus, nobiles, & ignobiles, ſimul in vnum diues, & pauper. Sed quid de his loquor, quos habemus in hac ieiunij obſeruatione conſortes, quaſi non multo excellentiores habeamus in ea Duces, immò & conſecratores? Quanta deuotione ſuſcipiendum eſt nobis, quod à Sancto Moyſe tanquam hæreditario iure traditur? Quanto feruore amplectendum eſt, quod Helias ille commendat, igneo curru raptus in Cœlum? Iam verò ſi commendant ieiunium præſens, Moyſes, & Helias, quamuis magni, tamen conſerui noſtri, quantum commendat illud Ieſus, qui & ipſe diebus totidem ieiunauit? Tanto deuotius imitandum nobis eſt Chriſti ieiunantis exemplum, quanto certius eſt propter nos eum ieiunaſſe, non propter ſe ipſum. Ieiunemus ergo chariſſimi, 30 *Sermo. 2. de ieiunio Quadrageſima.*

& deuotè ieiunemus, ſancto hoc Quadrageſimæ tempore, ita ſanè, vt nouerimus Quadrageſimam noſtram, non ſolum Quadraginta dies habere. Continuanda eſt nobis quadrageſima, cunctis diebus miſeræ huius vitæ. Querite Dominum, ait Prophe-
I. 55. ta, non ſolum Quadraginta diebus, ſed dum inueniri poteſt, inuocate eũ
31 dum prope eſt. Verùm præſenti quadrageſima, maiore nobis eſt feruore quęrendus. Propterea ſi fortè diebus cæteris ſtudia veſtia aliquatenus intepuerant, dignum eſt, vt nunc in feruore ſpiritus recaleſcant. Quod ſi gula ſola peccauit, ſola quoque ieiunet, & ſufficit. Si verò peccauerunt & mébra cætera, cur non ieiunent, & ipſa? Ieiunet ergo oculus, qui deprædatus eſt animam, ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipſa. Ieiunet oculus à curioſis aſpectibus, & omni petulantia, vt benè humiliatus coerceatur in pœnitentia, qui malè liberè vagatur in culpa. Ieiunet auris nequiter pruriens à fabulis & rumoribus, & quæcunque ocioſa ſunt, & ad ſalutem minimè pertinentia. Ieiunet lingua à detractione, & murmuratione, ab inutilibus vanis atque ſcurrilibus verbis. Ieiunet manus ab ocioſis ſignis, & ab operibus omnibus quæcumque non ſunt imperata. Sed multò magis anima ipſa ieiunet à vitijs, & propria voluntate ſua. Etenim ſine ieiunio hoc, cętera à Domino reprobantur, ſicut ſcri-
Iſ. 58. ptum eſt. Quia in diebus ieiuniorũ veſtrorum voluntates veſtræ inueniuntur.

32 IDEM ait: Ieiunium & oratio
Ser. 4. de ieiunio, & oratione. ſic ſociantur, vt frater adiuuans fratrem ambo conſolentur. Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur orandi. Ieiunium orationem roborat, oratio ſanctificat ieiunium, & Domino repreſentat. Quid enim ieiunium nobis proderit ſi relinquatur in terra? Subleuetur ergo ieiunium penna quadam orationis. Verùm huic ne fortè minus ſufficiat, alteram quoque neceſſe eſt ſociari. Sint ergo ieiunio noſtro, vt facilè cœlos penetrent alæ duæ, orationis ſcilicet atque iuſtitiæ. Sanctificate ieiunium, ait Pro- *Ioel 2.*
pheta, vocate cœtum. Quid eſt enim cœtum vocare? Vnitatem ſeruare, diligere pacem, fraternitatem amare. Superbus ille Phariſæus ieiunium ha- *Luc 18.*
buit, qui nimirum & ieiunauit bis in ſabbato, & gratias egit Deo. Sed non vocauit cœtum dicens. Non ſum ſicut cæteri hominum, ideoque ala vna nitens, ieiunium eius non peruenit in cœlum. Vos ergo chariſſimi leuate manus veſtras in ſanguine peccatoris, & omnino ſoliciti eſtote, vt alas duas habeat ieiunium veſtrum, ſanctimoniam ſcilicet, & pacem, ſine qua nemo videbit Deum. Sanctificate ieiunium, vt pura intentio, & deuota oratio, diuinæ illud offerat Maieſtati, Vocate cœtum, vt congruat vnitati. Laudate Dominum in tympano, & choro, vt concors ſit mortificatio carnis.

IDEM ſic habet: Hoc ſancto 33
Quadrageſimæ tempore, in omni ob- *Ser. 7. Quadrag. de Peregrino mortuo, & crucifixo.*
ſecro puritate conuerſari ſtudeamus, breuis dierum numerus poſitus eſt. Ne deſperet humana fragilitas. Nam ſi dicitur nobis in omni tempore, ſoliciti eſtote, omnino ad cuſtodiendam puritatem veſtræ conuerſationis, quis non deſperet? Nunc autem monemur breui dierum numero, omnes aliorum temporum negligentias emendare, vt vel ſic guſtemus dulcedinem perfectæ puritatis, & omni deinceps tempore in conuerſatione noſtra ſanctæ huius Quadrageſimæ veſtigia clara reſplendeant. Conemur ergo fratres, ſanctum hoc tempus, tota deuotione ſuſcipere, & nunc magis arma ſpiritualia reparare. Nunc enim generali quodam totius orbis exercitu contra Diabolum Saluator congreditur. Beati qui ſub tali Duce ſtrenuè militarunt. Toto ſi quidem anno, domeſtica Regis familia militat, & aſſidua eſt in bellorum procinctu, ſemel autem, & certo tempore vniuerſum Imperium,

rium, generali congregatur exercitu. Fœlices vos qui domeſtici meruiſtis eſſe. Quid igitur facturi ſunt, qui toto anno pugnam ſuſceperunt, quando, & ipſi rudes, & vacantes prius, ſpiritualia arma arripiunt? Vtique ſolito amplius, ſolitæ opus eſt inſiſtere pugnæ, vt magna quædam victoria, Regi noſtro ad gloriam, nobis proueniat ad ſalutem. Reliqua ad ieiunium pertinentia requirenda ſunt, libro 1. capite primo.

Indumentorum abuſus, fœminarumque ornatus, & luxus acriter à Sanctis taxantur.

Cap. II.

1 *Matt. c. 6. To. 3. Hom. 6.*

ORIGINES explicans verba illa, exterminant enim facies ſuas, inquit: Bene dicit, quòd exterminant, hoc eſt immaculatas maculant, incoinquinatas coinquinant, mundas ſordidant. Propterea digna illos exterminatio in hoc ſeculo expectat. Tales ſunt aliquæ mulieres, quæ album, & nigrum, & rubicundum ſuper facies ſuas inducunt, quaſi ſapientiores plaſmatore ſuo, tanquam non bene illum fecerit vultum tanquam nó prudenter iſtam faciem conſtituerit, Huius creantis opus volunt emendare, & componere non erubeſcunt, & poſt fabricatores, manus ſuper addere non verentur. Mortuis coloribus, viuentes ſuas facies liniunt, & de viuentibus in mortem tranſmutant; ideo vt imprudentium faciant euolare corda, vt minus cautorum ſubuertant animas, vt multam perditionem ſibimet parent. Iſta ergo omnia, religioſæ, & credentes animæ, fugere & abominare debent.

2 CHRYSOSTOMVS explicans illa verba; & fecit Dominus Deus Adæ, & vxori illius veſtes pelliceas, & induit illos, inquit: Iuſſit eos togis pelliceis veſtiri, in perpetuam memoriam, quòd inobedientes fuerimus Domino. Audiant opulenti, & qui luxuriant in vermium operibus, & veſtiuntur ſericis, diſcantque quomodo ab initio humanam naturam miſericors Dominus docuerit. Quia propter tranſgreſſionem, pœnæ mortis reus erat factus protoplaſtus, opuſque erat veſte, quæ confuſionem tegeret, pelliceas fecit veſtes. Quo docuit nos, vt mollem & diſſolutam vitam fugiamus, auſteramque amplexemur. Sed fortè grauatim ferentes hæc diuites dicent: Igitur pellibus veſtiri nos iubes? Non hoc dixerim. Nam neque illi perpetuo vſi fuerunt his veſtibus. Nam poſtquàm ſeſe corporalibus neceſſitatibus obnoxios fecere, & ab immortalitate illa, & angelica vita exciderunt, diſpenſauit Deus, vt ex ouium velleribus indumenta ſibi pararent; non alia de cauſa, quam vt tegumentum habeant, & ne rationale animal hoc, ſimiliter nudum, & inhoneſtum, inter bruta illa verſaretur. *To. 1. Hom. 18. in Gen.*

Itaque veſtium amictus continuum nobis ſit monimentum, quo memores ſimus quantis bonis exciderimus, & diſcamus quanto ſupplicio humanum genus ob inobedientiam ſit affectum. Dicant igitur nobis, qui tanto vtuntur apparatu, vt iam vſum lanæ prorſus audire nolint, ſed ſerico veſtiuntur, eoque inſaniæ peruenere, vt aurum veſtibus intexant; In primis autem mulieres huic mollitiei deditæ ſunt: Quare, dic obſecro, corpus ita ornas, & gaudes eiuſcemodi amictu? Non cogitas quòd pro magno ſupplicio, propter tranſgreſſionem, tegmen hoc excogitatum eſt? Et quare non audis Paulum dicentem: habentes victum, & quibus tegamur his contenti ſimus? Vides quòd vnius duntaxat rei habenda ſit hic cura, videlicet, ne corpus nudum ſit, ſed vt tegatur. *1. Tim. 6.*

tur. Num adhuc de varietate veſtium oportet eſſe ſolicitum?

3 *Hom.37.in Gen.* IDEM inquit: Quali venia dignandi ſunt, qui & in veſtimentis multam vanitatem oſtentant, & vt vermium texturas geſtent, ſoliciti ſunt, & quod grauiſſimum, in his ſuperbiunt. Oportebat tremere & ſe abſcondere, & vereri præ confuſione, quòd ipſi quidem ob nullam vtilitatem, neque neceſſarij vſus gratia, ſed tantum ob vanitatem, & inanem gloriam, & vt vulgo, ac forenſibus admirationi ſint, talibus induantur: obambulat autem eiuſdem naturæ conſors, nudus, qui nec plena veſte amicire ſe poteſt, & neque natura ad compaſſionem ducuntur, ſed quaſi lapideum cor habentes, ita ſe putant, ob veſtium cultus, etiam alijs hominibus ſuperiores eſſe, non perpendentes ſecum, quantis malis ſe ipſos reos conſtituant, qui concredita ſibi à Domino male diſpenſant, & grauiorem gehennæ ignem ſibi præparant. Nam ſi omnia, quæ intus repoſita habent, indigentibus diuites diſtribuerent, neque ſic ſupplicium effugerent eorum peccatorum, quæ in delicijs, & veſtium, & conuiuiorum admittunt. Quo enim ſupplicio non ſunt digni, qui modis omnibus dant operam, vt ſericis, & auro intertextis induantur, & poſt ſe pompam trahunt in foro, Chriſtum autem deſpicere nudum, & neque cibum neceſſarium impetrantem? Maximè autem ſermo iſte aduerſus mulieres congruerit. Maiorem enim apud eas inuenimus ornandi cupiditatem, & intemperantiam cum auratis veſtibus, & auro in capite, in ceruice, & in alijs corporis partibus ornantur, & intus quoque ſuperbiunt. Quot pauperum ventres poterant inde paſci, & quot corpora nude agentium contegi, ex his quæ à ſolo collo & humeris pendent, nullius alterius vſus gratia, quam in damnum, & nocumentum animæ? Propter hoc, & Paulus cum dixiſſet; habentes victum & amictum, vertit ad mulieres
1. Tim. 2. ſermonem, & dicit: Non in tortis crinibus, vel auro, vel margaritis, vel veſte ſumptuoſa ornent ſe. 4 Vides quomodo non vult eas talibus ornatis, neque auro circundari, neque margaritis, neque veſte precioſa, ſed verum ornatum in animam inducere, & per bonorum operũ actionem, & pulchritudinem animæ, lucere, & quòd ab illa, quæ in talia reſpicit, contemnatur ſordida, ſqualida, pannoſa, famelica, geluque rigeſcens? Hoc enim ſtudium in ornando corpore, internã indicat deformitatem, & huius veſtium ſumptus, illius indicat nuditatem. Impoſſibile enim eſt aliquam agere curam animæ, & tanti facere corporis pulchritudinem, & ornatũ; ſicut & impoſſibile in externo illo cultu tantopere occupatum, illius agere curam. Nam quot inde naſcantur mala, non poſſum nunc ſermone complecti, ſed ſatis eſt, vt relinquam cõſcientiæ eorum, qui in ijs occupati ſunt, quantas inde quotidianas moleſtias experiuntur. Etenim, ſi quid deciderit ex aureo illo cultu, magna tempeſtas, magnuſque tumultus oboritur in tota domo; vel famulus ſurripuit, & omnes flagellantur, & in carcerem conijciuntur; vel inuidi quidã inſidiati ſunt, & ſubito ſpoliarunt, quantus tunc, & quam intolerabilis mœror? Vel rerum difficultas ingruens, in extremam inopiam redegit, & grauiorem morte, vitam eis attulit. Et in ſumma nunquam inuenies animam iſtiuſmodi occupatam, à turbationibus alienam: ſed ſicut maris fluctus, neque numerari, neque terminari, queunt, ſemper nouis ſuccreſcentibus: ita & turbationes inde orientes, nemo dinumerarit.

IDEM acriter inuehit in eos, qui calceis ſericis vtuntur, & ait: 5 *Tom.2. Homil.50.in Matth.* Quod minus peccatum inueniri poterit, inquies, quam ornatos, & quaſi ſplendentes habere calceos, ac pedibus ita inhærentes, vt ruga nulla cõficiatur? Quod nec peccati quidem appellatione notandum eſt. Age igitur diligentiori vſi examine, quale malum hoc ſit videamus. Quantum

nobis

nobis dedecus eſſe putatis, cum ſerica licia calceamentis veſtris, quę nec veſtibus quidem vir probus vnquam ſubtexerit, diligenter inſeritis? quantis hoc dignũ cachinnis arbitramur? Quod ſi huic noſtræ ſententię non acquieſcitis, audiatis Paulum quanta hæc cum acrimonia reprehendat.

1.Tim. 2. Quid igitur hac de re Paulus ſcribit? Non implicationibus, inquit, auri, aut margaritarũ, nec veſtimenti pretioſi. Quam igitur veniam habere poteris, cum neque vxori tuæ iubentę Paulo precioſæ veſtes permittantur, tu calceos luxurioſiſſimè polias, ac ita conſtruas, vt nimium attentus ad ridiculoſa dedecora, eſſe videaris? Non ne vides naues fabricari, eligi remiges, vela dari ventis, maria nauigari, ac mercatores patria ac liberis relictis, ac vita contempta, ac fluctibus commiſſa ad extremas Barbarorum partes mille periculis peruenire propter ſerica hęc licia, vt tu ſcilicet calceis tuis ipſa inſeras, quibus te ornatiorem eſſe putes? Non erant veterum certe huiuſmodi, ſed virorum calcei, curialitatem quandam oſtendebant. Illud autem moleſtius diſſerendum eſt, quòd iuuenum parentes, cum indifferentem hanc rē cenſeant, non increpent. Vultis vt afferam, quod grauiſſimum mihi videtur? In quo dedecore vos pecunijs abutimini? Cum inedia multi laborent, tamen eſuriens Chriſtus, & nudus in medio veſtri verſetur, catenis etiam vinctus, nõnunquam vos ſericum calceis inſeritis. Ipſe cum diſcipulos ſuos legibus inſtituebat, nullos illis calceos permittebat, nos autem non dico nudis pedibus, ſed viriliter calceatis, deambulare non patimur.

Qua turpitudine, atque riſu, quid peius fiet? Magnam enim animi molliciem hoc oſtendit, magnam leuitatē vna cum curioſitate temeraria. Nam quando rebus poterit, qui tantis defluit luxurijs, diligenter vacare? Quãdo animæ ſuæ curam habebit? Virtutis penitus expers eſt, qui ſtudium ſuum ad hæc contulit vniuerſum. Nam qui gloriam ſerici, qui florem coloris, qui ad aureos intextus curioſè perſpicit, quando in cœlum ſuſpiciet? quando illam pulchritudinem admirabitur, qui tincturas iſtas reſpiciens, & ad terram flexus, altius ſe non poteſt erigere? Tu verò ad terrena, quaſi porcus, Diaboli artibus perſuaſus, deuolueris. Deus qui cœlum tibi offert, a Diabolo ſerica tibi licia offerente ſuperatur. Quid facis homo? Animam hac luxuria in cœnum conieciſti, eam in terra negligis detineri, & calceamentorũ tanto mœrore angeris? diſcas vſum ipſorum, & tanti ea facere pudebit: adinuenta enim certe ſunt, vt lutum, & omnes terræ ſordes audacter conculcemus. Quòd ſi tu ab huiuſcemodi labe munda cupis calceamenta ſeruare, ceruicibus tuis, aut capiti connecte. Ridetis hoc audientes, mihi autem lachrymandum potius videtur, cum ſtudia in his rebus veſtra, & veſaniam conſidero. Ita puſillanimes ac penitus molles hinc iuuenes efficiuntur, erunt etiam auidi non minus. Nam qui veſtibus, calceis, cæteriſque huiuſmodi valde inhiare ſoliti ſunt, cum multa in his rebus conſumant, magno indigent pecuniæ cumulo. Quòd ſi acciderit auarum habere patrem, cogitur ad alia peiora confugere, vt ſibi pecuniam ad impendia iſta perquirat. Hac ratione multi ex adoleſcentibus, ætatis florem perdiderunt, & paraſiti diuitum conſtituti, vt huiuſmodi cupiditatem, atq; animum ſuum expleāt, turpia nimium miniſteria ſubierunt. Crudelis etiam huiuſmodi eſt, quia cum viderit pauperem, tanta ſui ornatus cura detinetur, vt nec aſpexiſſe quidem videatur, ſed auro quidem atque ſerico ſeipſum ornat, pauperem autem fame deperire ſinit. Et poſt alia, quamuis non ignorem plurimos adoleſcentum tanta huius paſſionis temulentia capi, vt nullam verbis meis attentionem præbuerint, non fuit tamen conſilium ſilētio hęc præterire. Nam patres eorum niſi mente capti ſint, vel inuitos filios

ad

ad meliorem cogent vitam tranſire. Qui filios ornamentorum contemptores reddit, in magnis probatiores inueniet.

8 IDEM explicans verba illa cap. 3. de Ioanne, ipſe autem Ioannes habuit veſtimenta de pilis cameli, inquit: Non de lana cameli habuit veſtimentum, ne ipſa mollicies veſtimenti, delicata faceret membra, ſed de aſperis ſetis cameli, vt ipſa aſperitas ad virtutem patientiæ animum exerceret. Nam omne veſtimentum ad tres pertinet cauſas, aut ad ſpeciem viſionis & vanam gloriam, au ad delectationem corporis, aut ad tegumentum nuditatis. Ad ſpeciem viſionis habere veſtimentum ſeruis Dei non conuenit, ſimiliter ad delectationem corporis, Deo ſeruientibus non eſt aptum, ſed tantum ad tegumentum nuditatis. Tale ergo Ioannes habebat veſtimentum, vt de virtute animæ eius, ipſe habitus corporis loqueretur.

Homi.3. ex imperfecto in Matth.

9 IDEM ait: Primi Chriſtiani ſemel vt in certamen ingreſſi ſunt, veſtes exuerunt, nos autem inſanientes cum veſtibus certare volumus. Idem facimus quemadmodum ſi quis athletam, puluere aſperſum, nigrum, nudum, & oleo, ſudore, ac luto ſimul deformatum viderit, ipſe vnguentum olens, acceptis ſericis, & aureis veſtibus, & ſtola vſque ad corrigias calcei demiſſa, & aureo ornatu in capite, ingreſſus ſe immittat. Qui enim talis eſt non impedietur ſolum, ſed omnẽ curam habet, ne inquinetur, & diſrũpatur veſtis: vnde & primo aggreſſu cadet, & id quod timuit, ſtatim patietur cum plagis, & damno accepto. Tẽpus adeſt certaminis, tu autem ſericis indueris, tempus eſt exercitationis, tempus ſtadij, tu autem quaſi ad põpam te ipſum ornas, & quomodo vinces? Oro ne videas ad externa, ſed ad interna. Horum enim curis, quaſi vinculis grauibus vbique anima colligata eſt, manum non ſinens extollere, neque extendere contra hoſtem, molles faciens ac delicatos.

To 3. Ser.7 in Act. Apoſtol.

IDEM ſic habet: Perſequamur gloriam fratres, qua nihil dignius, nihil reuerentius eſt, relinquamus illã qua nihil abiectius. In amictu, inquit, veſtium ne glorieris. Tineæ, huius te gloriæ voluptate priuabunt. Gloriantur in re quam vermes, & gignunt, & perdunt. Feruntur enim quidam ex India vermiculi, huiuſmodi facere veſtes. Si veſtem poſſidere cupis ſuperne intextam, amictum omnino mirabilem atque clariſſimum, indumentũ penitus aureum acquirere ſtude. Nempe illud aurum non metallum eſt, cuiuſmodi damnatorum effoderunt manus, verum ex virtute generatur. Induamus nos ſtola illa, quam non homines inopes, aut ſerui conficiunt, ſed ipſe Dominus, ſe diligentibus pręparat. Quid oro veſtimento huic inſertum eſt, quod te facit illuſtrem? Aurum ſcilicet. Et hoc quid ad rem? Opificem enim mirantur omnes, non eum, qui fuerit amictus. Sed quęnam huius veſtis vtilitas? quis vſus eſt? Vt ſcilicet excutiatur, ne corrodatur à tineis. Quantæ igitur amentiæ eſt, quam irrationabilis fatuitatis, pro nihilo, tantum præferre ſtudium, & cuncta moliri, & deſpicere eſurientem Chriſtum? Quid memorem præcioſorum aromatum, quæ ex India, ex Arabia, & ex Perſide conuehuntur? Arida ſimul, & liquida vnguentorũ, atque odorum minus delicatũ vſum, quæ omnia ſumptum afferunt inutilem prorſus atque ſuperfluum? Quid vnguentis, ò mulier corpus vngis, quod intrinſecus immunditia plenũ eſt? Quid putredine peruium corpus, precioſis aromatibus condis? veluti ſi quis vnguentum iniciat cęno, aut molli lateri balſamum? Sunt ſi vis vnguenta precioſa, ſunt pleni cœleſtis fragrantiæ odores, quę non ex Arabia, nec ex Perſide, ſed ex ipſo conuehuntur cœlo, emunturque non auro, ſed voluntatis pręſtantiſſimo inſtituto, etiam fide non ficta. Illa igitur aromata circumferamus, hæc enim nobis, & laſciuiæ opinionem inferunt, & nocent plurimum,

10 *Ho.2. in primam epiſt. Pauli ad Tim. To.4. Eccl. 11.*

11

rimum, illa verò fortitudinis atque miraculi nos admiratione concelebrant, ingentemque nobis fiduciam præſtant. Huiuſmodi aromata non germinat tellus, ſed virtus inclita gignit.

12 IDEM: Illa glorificat Deum in anima, & in corpore, quæ exteriorẽ non quærit ornatum, quæ vnguentis delibutá non pergit, quæ faciem nequaquam fucis atque coloribus pingit, quæ Dei contenta opificio, nihil ex ſe addere, quaſi arte molitur. Quid enim ſtudium tuum? quid artem conſummato à Deo opificio admouere præſumis? Non tibi ſufficit diuina formatio? An verò veluti excellentior opifex, diuinum opificem corrigere impia moliris audacia? Atque ad authoris iniuriam ornaris, vt poſt te greges iuuenum trahas? Et quid inquies ipſa facere poſſum? Neque enim ego hæc volo, ſed viri gratia facere iſta compellor. Adamari non poteſt, quæ non vult. Pulchram te condidit Deus, vt in hoc ipſe laudetur, admirationique ſit opificium ſuum, non vt iniurias patiatur. Noli ipſi, huiuſmodi referre vicem, verum pudicitia, atque verecundia te ipſam ornare contende? Pulchram idcirco te creauit Deus, vt virtutis tibi adderet præmia; neque enim idem eſt ſpecioſam & quæ a plurimis adamari poſſit, ſtudere pudicitiæ, & quæ huiuſmodi careat, nullique ſit expetenda, caſtitatem ſeruare. Specioſam te creauit Deus, quid igitur te ipſam deformem facis? Velut enim, ſi quis aureæ ſtatuæ illiniat lutum, ita ſunt quæ fucis vtuntur, terram tibi illinis, partem candidam, partim rubicundam. At, inquies hoc merito faciunt, quæ deformes ſunt. Cuius rei gratia? Vt ſcilicet deformitatem occultent. At profectò in caſſum laborant. Quando enim id, quod naturale eſt, cuiuſuis opificis ſtudio atque arte ſuperatur? Cur autem deformitas ipſa mærori ſit, ſi probro careat? Audi ſapientis cuiuſdam viri ſententiam; Ne vituperes, inquit, virum in aſpectu ſuo, neque item laudaueris virum in ſpecie ſua. Deum igitur admirare ſolum opificem optimum, non illius opus, neque enim pulchrum ipſe ſe fecit. Quid enim lucri, decor eiuſmodi parit? Nihil profectò, verum certamina magis intendit, maioreſq; calumnias, atque pericula, ſuſpicioneſque quamplures. Ea denique quam nõ huiuſmodi decor illuſtrat, ſuſpicione carebit, quæ verò formoſa eſt, etſi magno ſtudio, & nimia vtatur continentia, atque honeſtate, opinioni protinus peſſimæ locum dabit, virque ipſe, eiuſmodi ſemper zelo mordetur. Quo quid dici grauius poteſt? Neque enim tantum ex aſpectu ipſo, voluptatis habet, quantum ex ſuſpicione, mœroris. Ecce quibus incommodis pulchritudo ſubiecta eſt. Porrò eam, quæ decore caruerit, impedimentis plurimis eam liberam facilè inueniemus, neque enim illi infeſti ſunt, eiuſmodi pulchritudinis aucupes, ſed veluti agnus ſimplex in ſilentio, atque in quiete paſcitur. Infra: Non erudiamus viros, ſolas intendere facies. Nam ſi huiuſmodi ornatus deſeruiat ſtudio, citò vir tuus huiuſmodi amare faciem conſuetus, vultu meretricio capietur. Quòd ſi illum docueris amare in vxore mores, venuſtamque dignitatem, non facilè cõuolabit ad ſcorta, neque enim hæc in meretrice reperiet, ſed contraria penitus. Noli docere virum riſus ſuauitate decipi, neque fracto ſolutoq; inceſſu capi, ne aduerſus te ipſam illi arma miniſtres, inſtrue illum caſtitate gaudere. Poteris autem id, cum huiuſmodi habitum portes. Nam ſi leuis, inconſtans, ac lubrica fueris, quomodo verbum honeſtũ, & graue proferre poteris? Quis te non rideat, atque ſubſannet?

Hom. 4. in epiſt. 1. ad Timoth.

13

Eccl. 11.

IDEM exponens verba illa c. 2. Cum verecundia, & pudicitia in habitu ornato ſe ipſas ornare, non in tortis crinibus, aut auro, & margaritis, 14

Hom. 8. in eandẽ epiſ. ad Timoth.

ritis, ſed quod decet mulieres pollicentes pietatem per opera bona, ait: Habitum profectò tunicam, vndique honeſtam, compoſitam ſignificare voluit. Ornatum non exquiſitum intelligas, ſed moderatum. Quid dicis? Deum precatura pergis, & ornamenta aurea circumfers, flauoſq; crines, & ipſos auro compoſitos? An verò ſaltatura ad Eccleſiam pergis? Numquid hic nuptias, & laſciuiæ oblectamenta conquiris? Num vt tui ſpectaculum præbeas adueniſti? Num tibi nunc inſtruendus eſt thalamus? Illic nempè monilia, illic ornamenta aurea, illic ornatus crinium, illic pretioſa veſtis locum aliquando fortaſſe habeat. At nunc acceſſiſti, vt Deũ pro ſceleribus tuis cum lachrymis depreceris, quid te ipſam ornari improbo atque intempeſtiuo ſtudio contendis? Non iſte, ſupplicis habitus. Quo enim pacto ingemiſcere potes, ac lachrymas fundere, & intenſiſſime vt decet orare, quæ huiuſmodi ornatu compta procedis? Nam etſi lachrymas fuderis, riſum cernẽtibus, huiuſmodi lachrymæ mouebunt. Neque enim auro amicta debet incedere, quæ lachrymas pro peccatis profundere intendit. Eſt enim potius ſcena quędam atque ſimulatio, ſi ex eodem animo ex quo tanta ſumptus magnificentia, tantaque ambitio prodijt, inde etiam profundi lachrymas viderint. Cum verecundia, inquit, & pudicitia. Noli igitur eas imitari, quæ meretricio
15 feruntur inceſſu. Namque illæ per exteriorem cultum atque habitum, plurimos poſt ſe trahunt amatorum greges, atque hinc plurimæ, peſſima ſæpius ſuſpicione non carent, nihilque prorſus eiuſmodi lucrantur ornatu, imò & plurimis, ex ea opinione nocuerunt. Verum quid agam inquies, ſi alius de me peſſime ſuſpicetur? Tu huic ſuſpicioni per habitum, per inceſſum, atque aſpectum, fomenta miniſtras. Quocirca & Paulo ingens cura eſt, huiuſmodi ſuperfluum ornatum, ad honeſtiorem modum componendi, ac tuendo pudori, plurimum ſtudij impendit. Quod ſi ea, quæ opum tantum indicia ſunt, tanto ſtudio circuncidit, aurum ſcilicet margaritas, & veſtimenta pretioſa, quanto magis ea, quæ in modico ſtudio, & arte, quæruntur cuiuſmodi ſunt, purpuriſſo vultus inficere, & ſtibio oculos pingere, laſciuum obtutum, & qui libidinis iaculetur incendia, ſuperfluam palij, ac tunicæ iactationem, cingulum exquiſita arte, ſtudioque confectum, ſtridentes ſoccos, & cætera irritamenta laſciuiæ? Hæc enim omnia vno verbo ſignauit cum diceret, In habitu ornato, & cum verecundia ornare ſe. Iſta quippe, & à verecundia remotiſſima ſunt, & plena dedecoris, turpitudiniſque cẽſentur. Sed ſi his, quæ ſub viro ſunt, quæ in delicijs viuunt, quæ diuitijs circumfluunt, interdicit, quanto magis eis quæ virginitatem profeſſæ ſunt? Et quæ nam inquies, virgo monilia aurea, tortumque crinem circumfert? Atqui tanta eſt reliqui habitus cura, tamque exquiſita diligentia, vt omnem illum aureum cultum facilè tranſcendere videatur. Licet enim etiam vilibus pannis, eiuſdem compoſitionis opinione notari, nec minus quàm ſi aureas amiciretur veſtes. Quid item cum faciem fucis quidem ornare non pergis, ſed etiam nimio ſtudio, diligentiaque circumluis, atque ſuperne à fronte, velum facie candidus, ſuſpendis, ac demum pallium imponis, vt ſub nigro colore, facies decentior videatur, & gratior? Quid item oculorum illos innumeros iactus? Quid item de collo, quod nunc quidem operitur, nunc autem de induſtria denudatur? Quid memorem
tractam humi tunicam, inceſſumque 16
infractum, & huiuſmodi cætera ſtu- Iſ. 16.
dia, quibus longe magis, quàm auri monilibus, intuentes capi ſolent? Timeamus dilectiſſimi ne nos quoque eadem audiamus quæ Propheta Hebræis mulieribus huiuſmodi

ornatu exteriori gloriantibus, comminatur dicens: Pro zona, ſunículo cingeris, & pro ornamento capitis tui, caluitium habitura es. Adeo autem plus iſta quàm aurum ad laſciuiæ illecebram valent, vt etiam ſcorta plurima, ad hoc omni ſtudio intendant, vt per aſpectum ſui, capiant intuentes. Chriſtum habes ſpõſum, quid amatores poſt te homines trahis? Merito te ille adulterij damnat, quòd ornatum ſibi gratum, tibi conquirere negligis, verecundiam ſcilicet, honeſtatem, habitumque ornatum, hic nempe habitus adulter eſt, atque adeo fœdus, vt meretrices ac virgines fere diſcernere nequeamus. Huiuſmodi exterior ornatus, ornamenta intima demolitur. Is enim, qui eiuſmodi fuerit ſtudioſus, interioris ornatus negligens fit neceſſe eſt, quemadmodum & is, qui exteriorem aſpernatur, ſtudium omne ad componenda ſua intima transfert. Nec velim dicas, me miſeram, attritum pallium fero, abiectoſque calceólos, nullius pretij tunicam cuiuſmodi hic ornatus eſt? Noli te ipſam fallere, licet, vt dixi etiam per huiuſmodi vilia magis ornari, quàm per aurea illa monilia & exquiſitiſſimas veſtes. Quippe per attritum pallium corpori decenter aſtrictum, impudentiam præfers magis, ac pulchritudinis gloriam aucuparis. Pugnare hic congruit, non ornari, luctari conuenit, non in mollitiem ſolui. Non aſpicis pugiles atque luctatores, vt illis nequaquam cura ſit inceſſus & habitus, verum his omnibus omiſſis, ad vnam tantum rem intenti ſint, quo pacto ſcilicet, & aduerſarios feriant, & ipſi illorum ictus eludant. Stat ecce diabolus, dentibus ſtridens, ac modis omnibus te proſternere cupiens, dum tu circa huiuſmodi diabolicum prorſus ornatum verſaris attonita.

17 *Hom. 18. in c. 12. epiſt. Pauli ad Hebraeos.*

IDEM inquit: Tale ſit hominis veſtimentum, vt tantummodo contegatur. Propterea enim nobis iſta tribuit Deus, vt operiamus nuditatem, hoc autem qualecunque veſtimentum valet efficere, quod parui ſit pretij. Infra: Quid enim opus eſt plurimis aureamentis? Eis enim, qui in ſcena ſunt, iſta conueniunt. Hæc illarum ſunt indumenta mulierum, hoc eſt, meretricum, quæ omnia ad hoc faciunt, vt libenter ſpectentur. Quæ autem pietatem confitetur, non ita ſe debet ornare. Habes namque ornatum ſatis illo maiorem, habes tu ſpectaculum, ad illud te ſpectaculum compone, illo te ornatu circundato. Quod ergo tibi eſt ſpectaculum? Cœlum, Angelorum innumera multitudo. Talibus circundato veſtimentis, vt illos exhilares. Si te aureis ornamentis, & pretioſiſſimis indumentis volueris decorari & ingrediaris ſpectaculũ cęli, cõfeſtim te ſpectatores abijciũt. Illic enim nõ eſt opus aureis indumẽtis, ſed illis de quib. dixit Propheta: In fimbrijs aureis circundata varietate, non vt candidũ corpus efficias & ſplendores adijcias, ſed vt animam tuam aureis reddas virtutibus decoratam. Ipſa quippe eſt, quę in illo ſpectaculo certamen aggreditur; omnis quippe gloria filiæ regis ab intus. His indue te, & laboribus te plurimis liberabis. Nam & virum tuum cura exoneras, venerabilis viro, cum rebus non egueris plurimis. Infra: In Eccleſia ita ornatam procedere fœminam, valde ridiculum eſt. Nonne audiunt vt ſe ipſas ornent, non auro, non margaritis, non veſtibus pretioſis? Cur ergo ingrederis, ò mulier, niſi velut repugnans Paulo, & oſtendens, quoniam etiam ſi millies hoc dicat, tu minus aduertis? Dicmihi, ſi quiſpiam paganus audiat cum legitur locus iſte in quo hæc beatus præcipit Paulus, quid de nobis exiſtimet? Aut ſi quiſquam paganus habens mulierem fidelem, cognoſcat, quoniam multam curam gerit componendi ſe & ornandi, & circundandi aureis veſtimentis,

ſtimentis, pergat autem ad Eccleſiã, & aduertat Paulum commonentem,
1. Tim. 2. neque auro, neque margaritis, neque veſte pretioſa debere mulierem ornari, nonne ſtatim dicit ad ſe ipſum, quid intus mulier ornatur in thalamo? quid comitur? quid auro textis induitur? Quonam ambulare diſponit? Num ad Eccleſiam? Quare? vt audiat ſe debere vaſtibus ornari pretioſis? Nonne ridebit? Nonne Chriſtianorum religionem, deceptionem eſſe iudicabit? Propterea obſecro, vt auro textas veſtes, aureaque ornamenta, pompę relinquatis, & ſcenis. Honeſta mulier, honeſtate decoretur. *Infra*: Vis apparere pulchra, ego etiam hoc cupio, ſed pulchritudinem volo quã Deus inquirit, & concupiſcit. Quem habere deſideras amatorem, Deum an homines? Si ſecundum illam pulchritudinem pulchra ſis, Deus tuam pulchritudinem concupiſcit, ſi verò ſecundum illam, ille quidem te horrebit, amabunt autem homines ſceleroſi.

19 IDEM ait: Quæ nam communio mollíciei cum animi virilitate?
Hom. 10. in epiſt. Pauli ad Coloſſ. Ornamento corporali, cum Philoſophia? Animus, terrenis iſtis circundatus, circunſpicit quis videat quis non videat, faſtu plenus, curis detentus, & innumeris alijs paſſionibus alligatus. Quid peccatorum catenas connectis? Quando tu quidem aurum geſtas, alius verò interea perit, quando tu quidẽ tantum auri inſumis, vt vanam aſſequaris gloriam, alius verò nihil interea habet quod
Rom. 13. edat, an non peccata connectis? Chriſtum indue, non aurum. Chriſtus induitur ab eo qui carnis curam nõ facit in concupiſcentijs. Vis pulchra, & honeſta videri? Contenta ſis Creatoris tui figmento. Quid aurea ornamenta inducis, tanquam figmentum Dei correctura? Infra: Quando vehementer ornaris, ò mulier, tunc nuda quauis, turpior facta es. Decorum exuiſti. Erat, & Eua nuda, ſed cum induta eſſet, tunc turpior erat. Cum enim nuda eſſet, gloria Dei ornabatur. Mox verò atque peccati veſtem induit, turpis facta eſt. Et tu quando ſuperbiæ veſtimentum induis, tunc turpior appares. Dic mihi, ſi quis tibi regalem dediſſet veſtem, tu verò ſupra illam, ſeruile quoddam nacta indumentum ſuperindueres, an non, præterquam quod dedecus committeres, pœnas quoq; merito dares? Cœli & Angelorum Dominum induta es, & terrenis adhuc immoraris. Hoc dixi, etiam ſi ſtudium illud ornandi ſe, tuto & citra periculum poſſet fieri, & nullum malum ex eo naſceretur. Quid enim ornaris dic quæſo? vt viro placeas? Igitur domi hoc facias. Hic vero contrarium fit. Si enim propterea placere vis viro, alijs nè cura vt placeas. Si verò alijs placere vis, non potes placere tuo. Oportebat itaque forum ingredientem, aut ad Eccleſiam procedentem, cunctum deponere ornatum. Filiolam habes? Vide ne damni quicquam capiat. Solent enim filiolę ad rationem educationis componi, & mores imitari maternos. Eſto filiolæ tuæ, caſtitatis, & modeſtiæ exemplar.

HIERONYMVS inquit: 20
Propheticus hic ſermo nequaquam proferatur à vobis, filiæ eorum compoſitæ circumornatæ vt ſimilitudo templi, & dealbatæ ad extra, vt monumenta quæ extra auro relucent, intus autem ſunt turpiſſima, & immunda. Huiuſmodi non filiæ regis Chriſti, ſed Tyri. Hæ ſemper in muneribus, hæ vultus impudicitia, per diuites plebis capiuntur, & capiunt. Imperfectiſſimus mulierum affectus. Semper in veſtibus, ſemper in auro, lapidibus pretioſis, & ornamentis extrinſecis gloriam ponunt. Non ſufficit eis libido innata naturę, ſed occaſiones quęrunt explẽdę libidinis. Affectant proculdubio, vt oculi virorum, aurum contẽplantes & gẽmas, tãdẽ figantur in faciẽ. vt oculo-

In Regula Monachar ũ ad Euſtochiũ c. 18. Tom. 9. Pſ. 143.

oculorum ſuorũ nutibus facilius incitent, ad libidinoſum incendium. Quid meretrix communis, gloriaris in margaritis & gemmis? Quid ad te attinet argentũ, & aurũ? Quid exaltaris in pulchritudine panni? Non eſt omnis caro cinis & fœnum, maſſa putredinis, cibus vermiũ, & fœtidiſſimum ſtercus? Quid in te mirandũ, quid laudandum puerorum ſpectaculum? Nonne etſi laudetur gemmarum & metallorum pretioſitas, quã ſibi natura tradidit, ſemper tamẽ cognoſceris cinis, fœnũ, & ſtercus immundũ, ex immundo productum ſemine. O ſi te velles intueri viliſſima mulierum, quã verecundareris de corpore, quod tanto cultu excolis? Cap. 29. Propterea vos chariſſimæ, quæ eſtis ſponſæ & filiæ regis æterni, ſit ab intus omnis gloria veſtra. Sedete ad dexterã ſponſi in veſtitu nõ exteriori, ſed interiori, deaurato auro charitatis, ſit vndique veſtis circundata varietatibus, vt iã nihil in ornamentis de virtutibus deſit. Sint myrrha, & gutta, & caſſia, à veſtimentis, vt in odorẽ virtutum & vitæ, cæteræ ad ſanctitatem veſtram adoleſcentulæ currant de ſæculo. Hunc veſtrum decorem concupiſcet rex veſter, & ſponſus. Sic decoratæ adducemini in Templum Regis. Sic ſecum manebitis in thalamo, in lætitia & exultatione.

21 *Lib. 2. in c. 3. Iſa. to. 4.* IDEM exponens verba illa. Decaluabit Dominus verticẽ filiarũ Siõ &c. ſic habet: Nunc ad mulieres propheticus ſermo conuertitur, ne ſe alienas arbitrentur à crimine ob quarum delicias, & luxuriam depaſti ſunt exactores vineam Domini. Præmiſerat enim, pro eo quod eleuatę ſunt filię Sion, & ambulauerũt extento collo, & nutibus oculorũ ibant, & plaudebãt, & pedibus ſuis cõpoſito gradu incedebant. decaluabit Dominus verticem filiarũ Sion &c. Vtendum eſt hoc teſtimonio aduerſum Eccleſiæ fœminas, quæ ambulant collo extẽto, & nutibus loquũtur oculorũ, & plaudunt tã manibus, quã pedibus. Decaluabit Dominus verticẽ filiarum Sion, & crinem earũ nudabit, & pro ornamẽto erit ignomina &c. Et erit pro ſuaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro criſpanti crine caluitiũ, & pro faſcia pectorali ciliciũ. Quandiu protegimur crine, homines nos putant ſepulchra dealbata. Cum autem patuerit quod occultum eſt, auferetur vniuerſa cęſaries, & fœtida caluities omnibus apparebit.

IDEM explicans verba illa; anus ſimiliter in habitu ſancto, ait: Solent hæ ætates circuire domos, ocioſæ, verboſæ, & curioſę, ſuntque plurimę, quę nec canos ſuos erubeſcunt, & ante gregem nepotum, trementes virgunculæ, componuntur. 22 *In c. 2. Epi. Pauli ad Titũ to. 8.*

AMBROSIVS ſic habet: Quanta hæc amentia, effigiem mutare naturæ, picturam quærere, & dum verẽtur maritale iudiciũ, prodere ſuum. Quę ſitis coloribus ora depingunt, dũ viris diſplicere formidant, & de adulterio vultus, meditantur adulterium caſtitatis. Dum alij ſtudet placere, prius ſibi ipſa diſplicet. Quem iudicem mulier veriorem requirimus deformitatis tuæ, quam te ipſam, quæ videri times? Si pulchra es, quid abſconderis? Si deformis, curte formoſam eſſe mentiris, nec tuæ conſcientiæ, nec alieni erroris, gratiam habitura? Ille enim alteram diligit, tu alteri vis placere, & iraſceris ſi amet aliam, qui adulterare in te docetur. Male magiſtra es iniuriæ tuæ. Ac licet vilis mulier, non alteri tamen, ſed ſibi peccat, tolerabilioraque propemodum in adultero crimina ſunt. Ibi enim pudicitia, hic natura adulteratur. Iam quanto prætio opus eſt, ne etiam pulchra diſpliceat? Hinc prætioſa collo dependent monilia, inde per humum veſtis trahitur deaurata. Quid quod etiam, odorum variæ adhibentur illecebræ, gemmis onerantur aures, oculis color alter infunditur? Quid ibi remanet ſuum, vbi tam multa mutantur? *Infra:* cernis, vt pomparum ferculis ſimilis incedat quæ ſe componit, vt placeat, omniũ in ſe vultus & ora conuertens, eo ipſo quo ſtudet placere, deformior. Prius enim populo diſplicet, quã placeat viro. At in vobis, reiecta decoris cura, 23 *Li. 1. de virginib. to. 1.*

cura, plus placet & hoc ipſum quod vos non ornatis, ornatus eſt. Certè lacerare vulneribus aures, & depreſſæ onera miſeræ ceruicis, non ſunt alleuamenta pœnarum, ſed diſcrimina metallorum. Hinc collum catena conſtringit, inde pedem compes includit. Nihil refert, auro corpus oneretur an ferro. Si ceruix premitur, ſi grauatur inceſſus, nil pretium iuuat, niſi quod vos mulieres ne pereat vobis pœna trepidatis. Hinc vos etiam miſerabiliores, quam qui publico iure damnantur, quod illi optant exui, vos ligari.

24 Epiſ.15. ad Iraneũ to.5 Deut. 22. IDEM, cauſa reddetis cur lex prohibuerit mulieres vti veſte virili, atque viros indui ſtola muliebri, ait: Sic ſcriptum eſt: Non erit res viri ſuper mulierem, neque induetur vir ſtolam muliebrem, quia immundus eſt domino omnis qui fecerit hoc. Et ſi vere diſcutias, incongruum eſt quod ipſa abhorret natura. Cur enim homo non vis videri eſſe, quod natus es? Cur alienam tibi aſſumis ſpeciem? Infra: Quam deforme eſt, virum facere opera muliebria. Ergo & pariant, ergo parturiant, qui criſpant comam ſicut fœminæ. Et tamen illæ velantur, iſti belligerantur. Verum habeant excuſationem, qui patrios vſus ſequuntur, ſed tamen Barbaros, vt Perſæ, vt Gothi, vt Armenij. Quid de alijs dicimus, qui hoc ad luxuriam deriuandum putant?

25 Lib.6. Exameron. c.8. to.1. IDEM oſtendens, quomodo homo ſit ad imaginem Dei, ait: Pictus es homo à Domino Deo tuo, bonum habes artificem atque pictorem, noli bonam delere picturam, non fuco, ſed veritate fulgentem, non cera, ſed gratia. Deles picturam mulier, ſi vultum tuum materiali cãdore oblinias, ſi acquiſito rubore perfundas, illa pictura, vicij non decoris eſt, fraudis non ſimplicitatis, illa pictura fallit, vt neque illi placeas cui placere deſideras, qui intelligit non tuum ſed alienum eſſe, quod placeas, & tuo diſplices authori, qui videt opus ſuum eſſe deletum. Dic mihi, ſi ſupra artificem aliquem, inducas alterum, qui opus illius ſuperioris, nouis operibus obducat, nonne indignatur ille qui opus ſuum adulteratum eſſe cognouerit? Noli tollere picturam Dei, & picturam meretricis aſſumere, quia ſcriptũ eſt, Tollam ergo membra Chriſti, & faciam membra meretricis? Abſit. 1. Cor. 6. Graue eſt enim crimen, vt putes, quòd melius te homo, quam Deus pingat. Graue eſt, vt dicat de te Deus, non agnoſco colores meos, nõ agnoſco imaginem meam, non agnoſco vultum quem ipſe formaui, reijcio ego, quod meum non eſt, illum quære, qui te pinxit, cum illo habeto conſortium. Quid reſpondebis?

26 Lib de Nabuthe Iſraelita c.5. IDEM diſerens de diuitum auaritia, & crudelitate in pauperes, inquit: Sed fortaſſe redeas domum, cum vxore conferas, illa te hortetur, vt redimas venundatum, immò magis hortabitur, vt mundum muliebrem conferas. Illa tibi imponit ſumptuum neceſſitatem, vt gemma bibat, in oſtro dormiat, in argentea ſponda, recumbat, auro oneret manus, ceruicem monilibus. Delectantur, & compedibus mulieres, dummodo auro ligentur: non putant onera eſſe ſi pretioſa ſint, non putant vincula eſſe, ſi in his theſauri corruſcent: delectant & vulnera, vt aurum auribus inſeratur, & margaritæ dependeant. Habent & gemmę pondera ſua, habent & veſtimenta frigora ſua. Sudatur in gemmis, algetur in ſericis, tamen prætia iuuant, & quæ natura auerſatur, commendat auaritia. Smaragdos, & hyacinthos, berillum, topazion, amethiſtum &c. ſummo quærunt ſudore, vel ſi dimidium patrimonij petatur, non parcunt diſpendio, dum indulgent cupiditati.

27 In c.2. Epiſ. 1. Pauli ad Timot. to.3 IDEM explicans verba illa: Similiter, & mulieres in habitu ornato cum verecundia ornantes ſe, non in tortis crinibus, aut auro, & margaritis, aut veſte pretioſa, ait: humili habitu mulieres orare debere, non in iactantia. Qui enim vult audiri, incli-

clinare ſe debet amota à ſe pompa, vt miſericordiam Dei prouocat. Habitus enim ſuperbus, nec impetrat. nec recta de ſe facit credi. Quis enim prudentium, iactanter ornatam mulierem non horreat? Quanto magis author Deus, qui corpus à ſe liberum, factum metallis videt? Nam humilis habitus bonę profeſſioni congruit, vt poſſit non aliud æſtimari quam cernitur. Quæ autem in domo Dei cum pompa ſe mauult videri, non vtique propter Deum, ſed propter homines, conſequitur quod vult, vt glorioſa videatur, nihil conſecutura à Deo niſi maculam. Quanto enim hominibus ſplendida videtur, tanto magis deſpicitnr à Deo.

28 *Epiſ.73.ad Poſſidoniũ to. 2.* AVGVSTINVS ait: Nolo de ornamentis auri, vel veſtis pręproperam habeas in prohibendo ſententiam. Illi enim cogitant quæ ſunt mundi, quomodo placeant vel viri vxoribus, vel mulieres maritis, niſi quòd capillos nudare fęminas, quas etiam caput velare Apoſt. iubet, nec maritatas decet. Fucari autem pigmentis, quo vel rubicundior vel candidior appareat, adulterina fallacia eſt, qua non dubito etiam ipſos maritos ſe nolle decipi, quibus ſolis permittendæ ſunt fęminæ ornari ſecundum veniã, non ſecundum imperium. Nam verus ornatus, maximè chriſtianorum & chriſtianarum, non tantum nullus fucus mendax, verum ne auri quidem veſtiſque pompa, ſed mores boni ſunt.

29 *Lib.4.de doctrina Chriſtiana to.3* IDEM: Duo adducit teſtimonia contra fucum mulierum vnũ Cypriani in Epiſto. de habitu virginum, vbi poſt alia ait: Quòd ornari te putas, ꝙ putas comi, impugnatio eſt iſta diuini operis, præuaricatio eſt veritatis. *1. Cor. 5.* Vox eſt Apoſtoli: Expurgate vetus fermentum &c. Itaque feſta celebremus in azymis ſinceritatis & veritatis. Nũ ſinceritas perſeuerat,& veritas, quando, quæ ſincera ſunt polluuntur, & colorum adulterinis medicaminũ fucis, in mendacium vera mutantur? Dominus tuus dicit, nõ potes capillum vnũ album facere aut nigrum, & tu ad vincendam Domini tui vocem, vis te eſſe potiorem, audaci conatu & ſacrilego contemptu? Crines tuos inficis; malo præſagio futurorum, capillos iam tibi flammeos auſpicaris, quales in inferno ſunt futuri. Teſtimonium Ambroſij lib. 1. de virginibus adducit, quod nos retulimus iam.

IDEM inquit: Qui immoderato cultu corporis atque veſtitu, vel cęterarum rerum nitore pręfulget, facilè conuincitur rebus ipſis, pomparum ſæculi eſſe ſectator. Qui autem in profeſſione chriſtianitatis inuſitato ſqualore ac ſordibus, intentos in ſe oculos hominum facit, cæteris eius operibus poteſt conijci, vtrum hoc contemptu ſuperflui cultus, an ambitione aliqua faciat, quia & ſub ouina pelle cauendos lupos dominus præcepit, ſed ex fructibus, inquit, eorum cognoſcetis eos. Sed non propterea ornatu ſuperfluo, debet aſpectus hominum mulcere, chriſtianus, quia illum parcum habitum, ac neceſſarium, etiam ſimulatores ſæpius vſurpant, vt incautos decipiant. Quia & illæ oues non debent pelles ſuas deponere, ſi aliquando eis lupi ſe contegant. 30 *Li. 2. de ſermone Domini in mõ te. to. 4.*

IDEM ſic habet: Habitus impudicus corporis, nuncius eſt adulterini cordis, impudicus autem habitus corporis ſui in viris, ſuperflua & inordinata capillatura, veſtimentorumque muliebrum affectata ſimilitudo, calceamentorum quoque, metas neceſſitatis excedens. In mulieribus facies fucata, capillorum natiui coloris adulteratio. Hic habitus in vtroque ſexu adulterinus eſt, & à conſpectu tanti ſponſi prorſus amouendus. Nec ſilentio præterire hoc debent amici ſponſi diligentes decorem domus Dei. Qui enim formam, quam omnipotens & prudentiſſimus plaſmator finxit, in aliam transfigurare contendit, nonne euidenter dicere ei videtur, qui ſe finxit, cur me feciſti ſic? Improba temeritas, conditoris plaſmata vilificare, vt formam, quantum in ſe eſt, in aliud transfiguret. Nec iſta dicimus à nobis. 31 *Ser.247. de tẽpore. to.10*

Habemus patres noſtros doctores egregios, qui irrefragabili authoritate iſta
1. Cor. 11. damnauerunt. Audiuimus Paulum de ſuperflua capillatura dicentem. Vir ſi comam nutriat, ignominia eſt illi. Audiamus Cyprianum de adulterino habitu diſputantem, ait enim: Opus Dei & factura eius, nullo modo adulterari debet in habitu flauo colore, vel nigro, vel quolibet, denique lineamenta natura corrumpente medicamine, dicit enim Deus: Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & audet quiſquam mutare & conuertere, quod fecit Deus? Manus Deum
32 offendunt, quando id quod ille formauit, reformare & transfigurare contendunt, ſcientes quod opus Dei eſt omne quod naſcitur, diaboli, quodcumque mutatur. Et in ſequentibus: Non metuis, ne cum reſurrectionis dies venerit, artifex tuus non te recognoſcat, & ad ſua prǫmia & promiſſa venientem, remoueat, & excludat dicens, opus hoc meum non eſt, nec imago hæc noſtra eſt, cum te flauo medicamine polluiſti, cum formam quam dederam tibi mendacio deformaſti. Facies corrupta eſt, mēbra aliena ſunt, Deum videre non poteris, quoniam oculi tibi non ſunt quos Deus fecit, ſed quos diabolus fecit. Maneat in vobis facies incorrupta forma ſincera, à calciamentis ſuperfluis pedes liberi, crines nullo colore fuſcati, oculi, conſpiciendo Deum, digni. Sicut portauimus imaginem terreni, ſic portemus imaginem
1. Cor. 15. cœleſtis. Empti eſtis prætio magno,
1. Cor. 6. glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Deum enim in corpore noſtro portamus, cum imaginem eius, per immundas, & prophanas adinuentiones non deformamus, & ſic imaginem ſuam in nobis recognoſcet.

Inferni, ac Purgatorij pœna deſcribuntur, quas conſiderare vtiliſſimum eſt. Cap. III.

ORIGENES ſic habet: Si peccator ſum, nunquid eadē mihi erit pęna ſi ſemel peccaui, quę etſi ſecundo, & tertio, & ſi frequentius peccemus? Non ita erit: ſed pro modo, & numero, & menſura peccati, etiam pęnæ quantitas metienda eſt. Deus enim dabit nobis panem lachrymarum, & potabit nos in lachrymis, ſed in menſura: menſura autem hæc erit, quam ſibi vnuſquiſque vel minus, vel amplius peccando quæſierit. 1 Hom. 8. in lib. Num. 10. 1. Pſa. 79.

IDEM inquit: Tempus belli nobis eſt in hoc mundo, pugna aduerſus Madianitas eſt, ſiue aduerſum vitia carnis noſtræ, ſiue aduerſus contrarias poteſtates. Spectat nos Angelorum chorus, quomodo de hoc prælio reuertamur. Quid vnuſquiſque noſtrū reportet ſollicitius perſcrutātur, quis noſtrum auri hinc amplius ferat, quis etiam argenti illud pondus exhibeat, quiſue lapides deferat pretioſos. Requirunt etiam ſi quis æs deferat, aut ferrum, aut plumbum, ſed & vas ligneum. In magna enim domo non ſolum ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia. Requiritur ergo diligenter, cum abierimus illuc, quid vnuſquiſq; noſtrum deferat, & ſecundum ea, quæ detulerit, etiam manſionis ei meritum deputabitur. Probantur tamen omnia hæc. Vniuſcuiuſque enim opus quale ſit, ignis probabit, propterea ergo ait. Hæc eſt iuſtificatio legis quam conſtituit Dominus Moyſi, præter aurum, & argentum, & æra mentum, & ferrum, & plūbum, & ſtamnum, & omnis res quæ tranſit per ignem, & mundabitur. Omnia quæcunque non tranſeunt per ignem, tranſibunt per aquam, & lauabitis veſtimenta veſtra die ſeptima, & mundi eritis; & poſt hæc introibitis in caſtra. Vides quomodo purificatione indiget omnis qui exierit de 2 Homil. 5. in c. 31. Num. 3

præ-

prælio vitæ huius. Conſidera enim diligenter, quid indicet hiſtoriæ textus. Exierunt iſti pugnare pro filijs Iſrael, interfecerunt Madianitas, interficientes autem eos, quantum ad hiſtoriæ ordinem ſpectat, placuerunt Deo, voluntatem eius implentes, tamen hoc ipſo, quòd interfecerunt aduerſarios, immundi dicuntur effecti, & propterea dicitur ad eos, Et lauabitis veſtimenta veſtra die ſeptima, & mundi eritis, & poſt hæc intrabitis in caſtra. Ergo hi qui pugnant, pro eo ipſo quòd contigerunt hoſtes immundos, & habuerint cum eis certamen, polluti ſunt. Et ego ergo etiam ſi vincere potuero Diabolum, etiam ſi cogitationes immundas, quas cordi meo ſuggerit, calcare potuero, hoc ipſo tamen pollui me, & ero quidem beatus, quod eum ſuperare potui, immundus tamen ſum & pollutus, qui pollutum contigi, & ob hoc purificatione egeo. Omnes ergo purificatione indigemus, immò purificationibus, vt homo purificatus & mundus poſſit ingredi Sanctam Ciuitatem.

Hom. 31.

4 *Homil. 5 in Pſal. 28.*

BASILIVS explicans verba illa, vox Domini intercidentis flammã ignis, inquit: Quãquam indiuiſibilis, & inſecabilis humanis ſenſibus videatur ignis, verumtamen ad præceptum Domini interciditur, ac diuiditur. Exiſtimo autem, ꝙ ignis ad ſuppliciũ diabolo & angelis eius paratus, Domini voce interciditur. Quoniam duo ſunt in igne potiſſima, vſtiua vis, & illuſtratoria, comburere, & lucere. Vis prior ignis, accerrima quidem ad pœnas irrogãdas repoſita eſt his qui vſtione ſunt digni: altera, nempè ſplendiſui ſui luminis difuſiua, velut ſortito ſuccedet ijs, qui claritate perfruituri ſunt gaudij perennis. Vox itaque Domini intercidentis flammam ignis ac diuidentis, ita vt obſcurus quidem ſit ignis ſupplicij, vi verò comburendi careat. lux illa refocillationis quæ eſt in cœlis.

5 *Hom. 44. in c. 12. Math.*

CHRYSOSTOMVS inquit: Non ignoro multos, etiam nũc in Pharaonis impietate viuere, qui non in rubro mari demergentur, ſed in ignis fluuium, atque pelagus intrudentur, pelagus impertranſibile, atque magnitudine acerbiſſimum, in quo ignei fluctus montium inſtar eriguntur, ignei dico, non huius ignis, ſed ignis certò multò quam hic horribilioris, cuius flamma maximam cõficit abyſſum, ita vt vndique ignis, immaniſſimæ ſimilis feræ, tranſcurrere videatur. Quod ſi ſenſibilis iſte atque materialis, eos qui extra fornacem erant abſorpſit, quid iſte ignis faciet peccatoribus? Et audi, quid Prophetæ de illo die præcinuerunt. Dies Domini incurabilis, furore, ac ira plenus. Nullus enim erit, qui iuuare poſſit, nunquam iucundam & tranquillam Chriſti faciem perſpicere poteris. Verum quémadmodum qui ad metalla deſtinantur, acerbis ita tradantur hominibus, vt nullos amicorum poſtea, ſed ſolos eos qui præſunt videant, ſimile quid tunc etiam erit. Imò verò aſperius, atque truculentius. Nam hic quidem accedere nonnunquã ad Principes atque rogare pro condemnatis poſſumus, ibi autem non amplius licet, ſed perſeuerabunt in tanto dolore atque moleſtia, quantum nec dicere homini poſſibile eſt. Nam ſi accerrimos, quos iſte ignis, & hæc flamma dolores infert, oratione aſſequi non poſſumus, quid de illo dicemus? Præſertim cum hic vno temporis mométo in ignem poſitus homo expiret, ibi autem crematur quidem ac dolet, ſed nequaquam quod crematur conſumitur. Putas autem conſolationem tibi inde futuram, ſi vna cum diabolo puniaris? Minimè certè. Quid porrò Ægyptij? Nonne magiſtratus etiam ſuos, & ſingulas principum domos, eiſdem vlceribus vexari videbant? An igitur putas ea de re illo, reſpiraſſe? Nequaquam. Friuola enim atq; facilis hæc ratio, ne credas ſi cum alijs puniaris, conſolari te poſſe. Podagricos tibi ante oculos pone, qui quando acutis compunguntur dolorum ſtimulis, etſi mille offerres vehementius dolentes, ne aſpicere quidem dignantur. Non enim

Iſa. 13.

6

enim patitur intenſus dolor, vt quaſi ocioſi de cæteris cogitent, ac inde con ſolentur. Minimè igitur nos huiuſmodi ſpes alat: nam conſolatio quę à malis aliorum originem trahit, in mediocri afflictione locum habet. Quando autem magnus eſt cruciatus, & anima vexata nimium, adeo fluctuatur, vt ſe ipſam quoque ignorare videatur, vnde fructum conſolationis excerpere poterit? Quid erit in cruciatu pęnarum, quem ſtridor dentiū ingeret? Ideo moleſtus forſan vobis ſum, & dolorē his verbis infero, ſed quid faciam? Vellē itaque mihi & vobis, conſcius eſſe virtutis, vt hæc dicenda non viderentur. Oro atque obſecro, vt quando de gehenna quicquam audimus compungamur. Nihil enim certè hoc ſermone iucundius eſt, nihil his rebus amarius. Et quomodo inquis, de gehenna audire quicquam ac dicere iucundum eſſe aſſeris? Quippe quoniam res triſtis eſt, idcirco qui ab ea re procul ſe amouent, ſermones ſuauiſſimi ſunt. Pręterea hæc audiendo, anima ad ſe conuertitur, & cautior facta effertur altius, & volat ſublimius, malignæ cupiditatis expulſat tyrānidē. Ita hæc de gehēna verba, ne in gehennā venias efficiūt.

Hom. 10. in c. 5. Epiſ. 2. Pauli ad Corinth. n. 4. IDEM: De gehenna diſſerens ait. Nā paruam eſſe putas pęnam, in choro Sāctorum non conſtitui, ineffabilem gloriam non aſſequi? Ab illo cœtu, & ineffabilibus bonis procul abijci? Quando autem, & tenebrę erunt, & ſtridor dentium, & vincula inſolubilia, & vermis immortalis, & ignis inextinguibilis, & tribulatio, & anguſtia, & linguæ quæ cruciantur, ſicut illa diuitis, & ploramus, & nullus audit, & ingemiſcimus, & rigamur à doloribus, & nullus attendit, & in omnia loca reſpicimus, & nuſquam adeſt qui cōſoletur, quid animabus illis miſerius? quid item miſerabilius? Nam ſiquidē ingreſſi in carcerem, & videntes alios pallidos, alios vero vinctos, & eſurientes, alios verò in tenebris concluſos concutimur, horreſcimus, & omnia ne illuc incidamus facimus, quando adducti trahemur in gehēnę carcerē, quales futuri erimus? Non enim vincula illa ex ferro, ſed ex igne ſunt numquam extinguibili, neq; qui pręſunt nobis eiuſdem dignitatis ſunt, quos vnquam demulcere poterimus, ſed angeli, in quos neq; reſpicere licet, valde iracundi, propterea ꝙ dominū tanta contumelia afficimus. Non eſt ſicut hic videre ingredientes alios qui afferant, vel pecuniā, vel cibos, vel ſermones conſolatione plenos, vt conſolationē aſſequamur, ſed omnia illic veniā negāt, etiā ſi Daniel, Iob, & Noë affuerint, & ſuos viderint puniri, non audent patrocinari. Futurū enim tunc eſt, vt & naturalis compaſſio tollatur, & illos contra ſua viſcera, cum Domino ſuo indignari. Proinde nullus ſperet accepturum ſe aliquid boni, ſi nulla bona fecerit, etiam ſi ſexcentos habeat progenitores iuſtos. Audiamus igitur & nos, etiam ſi ignem concupiſcentiæ habueris, oppone alium ignē, & hic ſtatim extinctus euaneſcit; etſi volueris quid abſurdum loqui, cogita ſtridorem dentium, & frenum erit tibi, timor; etſi rapere volueris, audi iudicem præcipientem, ac dicentem: Ligatis manibus & pedibus proijcite illum in tenebras exteriores, & ſic etiā hanc concupiſcentiā eijcies; etſi ebrietati, ac crapulæ vacas, audi diuitem dicentem: Mitte Lazarum, vt extremo digiti in aquam miſſo refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma, & liberaberis non vulgari paſſione: ſi autem amaueris voluptatem, cogita quanta illic tribulatio, & anguſtia, & hanc non cogitabis: ſi autem crudelis & immiſericors es, memor eſto virginum, quæ extinctis lampadibus ſic à thalamo excluſæ ſunt, & ſtatim eris miſericors; Sed arrodit te deſiderium facultatum diuitis, cogita vermem immortalem, & facilè etiā hunc morbum deponens, omniaque alia rectè facies. Nihil enim moleſtum, neque graue imperatum eſt. Itaque hæc omnia cogitantes, ne admiremur eos qui in delicijs agunt, ſed cogitemus quis illorum finis, ne admiremur raptores, ſed cogitemus quis illorum finis.

Matt. 22. *Luc. 16.* *Matt. 25.* *Iſa. 66.*

HIE-

9 HIERONYMVS exponens verba illa; *Lib. 6. in c.* Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, *L. Iſa. 40. 4.* concidit cadauer tuum, ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes, ait: Hæc requies eſt diaboli, iſte lectus tentatoris. Putredo, & tinea, & operimentum vermium, pœnæ intelliguntur æternæ, quas propria gignit cõſcientia, vel ſupplicior ũ materia, quæ ex proprijs peccatis naſcitur. Sicut enim quandiu cadaueris materia eſt, & aliquis humor in cadauere, vermes naſcuntur ex putredine, ſic ex ipſa materia peccatorũ, ſupplicia gignuntur.

10 *Lib. 18. in c. 65. Iſa.* IDEM exponens verba illa, qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres, ait: Lectio ſeptuaginta interpretum ſic habet: Adorant incenſum ſuper laterem, demonibus qui nõ ſunt. Dicunturque dæmonia non ſubſiſtere, quia iam à Deo qui verè eſt, ex *Cap. 14.* ciderunt. Vnde & Heſter loquitur ad *Pſal. 38.* Dominum; Ne tradas hæreditatem tuã his qui non ſunt. Et ſanctus precatur in Pſalmo: Remitte mihi, vt refrigerer priuſquam abeam, & amplius non ero. Qui enim dum in hoc viuit corpore, veniam peccatorum non fuerit cõſecutus, & ſic de vita exceſſerit, Deo perit, & illi eſſe deſiſtit, licet ſibi ſubſiſtat in pęnis. Infra: Iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Cuius teſtimonij ſenſus eſt, quòd ignis Dei atque vindicta, ſemper ardeat peccatoribus, & eos vſque ad inferos perſequatur. Qualis erat diues ille *Luc. 16.* purpuratus, qui requieſcente Lazaro in ſinu Abrahæ, æternis torquebatur *Deut. 32.* ardoribus. De quo igne, & in Deuteronomio ſubditur; Ignis ſuccenſus eſt in furore meo &c. deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet, & ſagittę meę conſument eos. Terram, ideſt carnem noſtram, eadem flamma comburet, & fundamenta montium quæ ſe eleuant contra ſcientiam Dei. Ipſos quoque montes, Dei iacula diſperdent, & humiliati in pœnis, montes eſſe deſiſtent.

11 IDEM explicans verba illa, plorans plorauit in nocte, & lachrymæ *Lib. 1. in c. 1. Lam. Hier.* eius in maxillis eius, non eſt qui conſoletur eam ex omnibus charis eius, inquit: Decepta anima diabolica ſuggeſtione, in noctem veniet futuræ perditionis. Vbi gemitum dabit perpetuum ſine vlla conſolatione. Ipſi enim ſpiritus maligni, qui eam ante per illecebras voluptatum in diuerſa trahebant, tandem in tenebris exterioribus conſtitutam, perpetuis cruciatibus punire non ceſſant. Infra: Re- *Tren. 1.* cordata eſt Hieruſalẽ afflictionis ſuę, & præuaricationis omnium deſiderabilium ſuorum, quæ habebat à diebus antiquis. Maximo dolore torquetur anima, cum in pœnis conſtitutam iam ſero dolet, ſe tunc negligentem fuiſſe, quando per bona opera potuit ſibi ſubuenire. In inferno cum dæmonibus cruciata, infructuoſè peccata præterita deplorat, iuxta illud quod ſcriptura teſte impij in inferno dicturi ſunt. Ergo errauimus a *Sap. 5.* via veritatis, & ſol iuſtitiæ non eſt ortus nobis, laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia? & diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Tranſierunt illa omnia, tanquam vmbra mortis, in malignitate autem noſtra conſumpti ſumus. Tunc & ipſi ſpiritus maligni derident ocium, quod negligentes inutiliter duxerunt per præſentis vitæ ſpacium. Vnde & nunc per Prophetam di- *Tren. 1.* citur: Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius.

12 AVGVSTINVS refert reuelationem mirabilem, qua ingentes Pur- *Tom. 3. lib. de ſpiritu et anima.* gatorij pęnæ conuincuntur, quã retulimus ſupra lib. 5. ca. 1. Tomo 3. libro de ſpiritu, & anima, de cruciatu malorũ in inferno diſputans ait: miſeris mors eſt ſine morte, & finis ſine fine, defectus ſine defectu. Quia & mors ſemper viuet, & finis ſemper incipiet, & defectus deficere neſciet, mors perimet & non extinguet, dolor cruciabit, & pauorem non fugabit, flamma comburet, ſed tenebras non diſcutiet.

Erit enim in igne obſcuritas, in obſcuritate pauor, in combuſtione dolor. Ita reprobi ignibus inferni traditi, in ſupplicijs dolorem ſentient, & in doloris anguſtia pauore ferietur, & ſemper tolerabunt, & ſemper timebunt, quia ſine fine ſemper cruciati viuent, ſine ſpe veniæ, & miſericordiæ, quod eſt miſeria ſuper miſeriam. Si enim poſt tot millia annorum, quot capillos habuerunt omnes quicumque fuerunt & erunt, pœnas ſuas finiri ſperarent, multò leuius eas ſuſtinerent. Sed quia ſpem non habent, nec habebunt, deſperatione deficient, & ad tormenta non ſufficient. De his per Iſaiam ſcriptum eſt. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, quia nec ipſi conſumentur. Vermis cõſcientiam corrodet, ignis carnem comburet, quatenus qui authori ſuo corde & corpore deliquerunt, corde ſimul & corpore puniantur, cum anima à beata vita ſeparata erit, & corpus æternis ſupplicijs ſubiacebit. Ibi erit metus, & mæror, luctus, & dolor. Tunc verè nihil lugere erit niſi flere, quia pęnitere tunc nulli poterit valere, ibi erit tortor cædens, vermis corrodens, ignis conſumens. Peccata detegentur, rei punientur, & hoc totum perenne. Dolor combuſtionis eos foris cruciabit, pœna cæcitatis intus obſcurabit. Videbunt autem illa teterrima monſtra dæmoniorum, & laruales facies eorum. Videbunt etiam tormenta inferni, & in tormentis ſequaces ſuos, quos inordinato amore cõtra Dei præcepta amauerunt, quatenus illorum interitus eos in augmento damnationis ſuæ affligat: Deum autem non videbunt, quod eſt omnium miſeriarũ miſerius. Quis enim dicere poteſt, quanta pęna erit non videre Creatorem, & plaſmatorem omnium, Redemptorẽ, & Saluatorem fidelium, per quem ſumus, & ſapimus? Idcirco neceſſe eſt, vt nos vndique circunſpiciamus, & vbique cuſtodiamus. Quiſquis meminit illicita ſe commiſiſſe, ſtudeat à licitis abſtinere, & qui prohibita committit, ſibimet abſcindat conceſſa, & repræhendat ſe in minimis, qui meminit ſe deliquiſſe in maximis.

Iſa. 66.

13

14 *Ser. 39. de Sanctis. to. 10.*

IDEM explicans verba illa. Mat. 13. Primum colligite zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum, ait: Ligate faſciculos, hoc eſt rapaces cum rapacibus, adulteros cum adulteris, fornicatores cum fornicatoribus, homicidas cum homicidis, auaros cum auaris, iracundos cum iracundis, falſos teſtes cum falſis teſtibus, fures cum furibus, deriſores cũ deriſoribus, ſimiles cum ſimilibus. Hi ſunt faſciculi ad comburendum. Fratres expaueſcere, & timere debemus, de tam breui ſaturitate, de tam longa fame, de tam longis tenebris, de tam breui luce. Infra Ser. 40. Væ illis hominibus, qui habebunt manſionem cum Diabolo, ex qua aſcendet fumus tormentorum in ſæcula, quorum vermes non morientur, & ignis nõ extinguetur: in qua nulla vox niſi gemitus, nulla requies, ſed ſemper inquietudo: in qua nullum habebunt refrigerium, ſed ſemper flammam, vbi lux nunquam videbitur niſi tenebræ, & non venient vnquã in memoriam ante Deum: quorum cibus eſt cruciatus, & manſio eorum cum Diabolo, & nulla viſitationibus pœna.

15 *Ser. 41. de Sanctis, quę eſt de Purgatorio.*

IDEM poſtquam de Purgatorio explicuit locum Pauli 1. ad Corin. 3. Si quis ædificat ſuper fundamentum hoc, lignum, fęnum, & ſtipulam &c. ſi cuius opus arſerit detrimentum patietur, ipſe autẽ ſaluus erit, ſic tamẽ quaſi per ignem, addit: Ipſi in illo purgatorio igne tãdiu moras habebimus, quãdiu ſupradicta peccata minuta, lignũ, fœnum, ſtipula conſumantur. Sed dicet aliquis, non pertinet ad me quandiu moras habeam, ſi tamen ad vitam ęternã perrexero. Nemo hoc dicat fratres chariſſimi, quia ille purgatorius ignis durior erit, quam quidquid poteſt in hoc ſæculo pęnarũ videri, aut cogitari, aut ſentiri. Et cum de die iudicij ſcriptum ſit, ꝙ erit dies vnus tanquã mille anni, & mille anni tanquam dies vnus, vnde ſcit vnuſquiſque vtrum diebus an menſibus, an fortè etiam & annis per illum ignem ſit tranſiturus?

Iſa. 8 9.

Et

Et qui modo nec vnum digitum ſuum in igne vult mittere, timeat neceſſe eſt, vel tunc paruo tempore crueiari. Et ideo totis viribus vnuſquiſq; laboret, vt capitalia crimina poſſit euadere. & minuta peccata ita operibus bonis redimere, vt de ipſis nihil videatur remanere, quod ille ignis poſſit abſumere.

16 *In lib. 15. moral. c. 8. tom. 1.* GREGORIVS exponens illa verba Iob 20. cap. Affligetur relictus in tabernaculo ſuo inquit: Iniqui tabernaculum, caro eſt, quia ipſam lætus inhabitat, & ſi ſit poſſibile optat, vt eam nunquam relinquat. Quam videlicet carnem cum in reſurrectione receperit, cum ea gehennæ igni traditus ardebit; tunc ab ea educi appetit, tunc eius tormenta euadere, ſi valeat, quærit, tunc incipit velle vitare, quod amauit. Sed quia eandem carnem Deo præpoſuit, iudicante Deo agitur, vt ex ea amplius in igne crucietur. Hic itaq; eam relinquere nõ vult, & tamen ab ea abſtrahitur, illic eam relinquere appetit, & tamen in ea propter ſupplicia ſeruatur. Ad augmentum itaque tormenti, & hic de corpore nolens educitur, & illic in corpore tenetur inuitus: & propterea de talibus dicitur: Affligetur relictus in tabernaculo ſuo.

17 *Lib. 9. Moral. cap. 38. Iob 10.* IDEM explicans verba illa Iob: Antequam vadam, & reuertar ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, ſic habet: Quid terræ tenebroſæ nomine, niſi terræ tartari clauſtra ſignantur, quæ æternæ mortis caligo operit, quia damnatos quoſque in perpetuum à vitæ luce diſiungit. Nec immerito infernus terra dicitur, quia quicumque ab eo capti fuerint ſtabiliter tenentur. Recte igitur inferni clauſtra tenebroſa terra nominantur, quia quos puniendos accipiunt, nequaquam pœna tranſitoria vel phantaſtica imaginatione cruciant, ſed vltione ſolida perpetuæ damnationis ſeruant. Quæ aliquando etiam laci appellatione ſignantur, propheta atteſtante, qui ait: *Ezec. 16.* Portauerunt ignominiam ſuam cum his qui deſcendunt in lacum. Infernus ergo & terra nominatur, quia ſuſceptos ſtabiliter tenet, & lacus dicitur, quia hos quos ſemel ceperit, ſemper fluctuantes, & trepidos, tormentis circũfluentibus abſorbet. Loca autem illa, dicuntur miſeriæ & tenebrarum. Miſeria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem, quia foris dolor eruciat, quos diuiſos a vero lumine intus cæcitas obſcurat, vbi vmbra mortis & nullus ordo, vmbra mortis eſt obſcuritas diuiſionis, quia damnatus quiſque, cum æterno igne ſuccenditur, ab interno lumine tenebratur. Natura ignis eſt, vt ex ſeipſo & lucem exhibeat, & concremationem. Sed vltrix illa flamma vitiorum, concrematione habet, & lumen non habet. 18 *Matt. 22.* Vnde tenebræ exteriores vocantur. *Pſal. 57.* Vnde Pſalmiſta ait: Super eos cecidit ignis & non viderunt ſolem. Ignis enim ſuper impios cadit, ſed ſol igne cadente non cernitur, quia illos quos gehennæ flãma deuorat, à viſione veri luminis cæcat, vt & foris eos dolor combuſtionis eruciet, & intus pęna cęcitatis obſcuret, vt ſimul corde & corpore puniantur, & vtrobique pęnas ſentiant, qui dum hic viuerent, prauis ſuis delectationibus, ex vtroque ſeruiebant. Vnde bene per prophetam dicitur: *Ezec. 32.* Deſcenderunt in infernum cum armis ſuis. Arma quippe peccatorum ſunt membra corporis, quibus peruerſa deſideria quę concipiunt exequuntur. Cum armis ergo ad infernum deſcendere, eſt cum ipſis quoque membris, quibus deſideria voluptatis expleuerunt, æterni iudicij tormenta tolerare.

19 *Iob 10.* IDEM explicans verba illa, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat, poſtquam oſtendit in inferno eſſe ordinata tormenta pro qualitate delictorum, quia potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior inſtat cruciatio: *Sap. 6.* & in Babylonis damnatione dicitur, quantum exaltauit ſe, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum; quapropter Dominus iuſſit colligere

ligere zizania, & ligare ea in faſciculos ad comburendum, quia pares paribus ſociantur, aſſerit: quòd ipſa quoque ſupplicia, quæ ordinata per iuſtitiam veniunt, ordinata proculdubio in corde morientium non ſunt. Quia, vt ſuperius diximus, dum damnatur quiſque, foris flamma ſuccenditur, intus cæcitatis igne deuoratur, atq; in dolore poſitus, interius, exteriuſque confunditur vt ſua deterius confuſione crucietur. Et ſempiternus horror inhabitat. In huius vitæ tormentis timor dolorem habet, dolor timorem non habet, quia nequaquam mentem metus cruciat cum pati iam cœperit quod metuebat. Infernum vero, & vmbra mortis obſcurat, & ſempiternus horror inhabitat. Quia eius ignibus traditi, & in ſupplicijs dolorem ſentiunt, & in doloris anguſtia pulſante ſe, ſemper pauore feriuntur, vt & q͞d timent tolerent, & rurſum quod tolerant ſine ceſſatione pertimeſcant. De
Iſa. 66. his enim ſcriptum eſt: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Hic flamma quæ ſuccendit illuminat, illic ignis qui cruciat obſcurat. Hic metus amittitur cum tolerari iam cœperit, quod timebatur, illic & dolor dilaniat, & pauor angu-
20 ſtiat. *Infra*: Fit ergo miſeris mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu, quia & mors viuit, & finis ſemper incipit, & deficere defectus neſcit. Supplicia, in ſe demerſos, & vltra vires cruciant, & in eis vitæ ſubſidium extinguendo ſeruant, qui & ad finem per tormenta properat, & ſine fine deficiens durat, mors perimit, & nō extinguit, dolor excruciat, ſed nullatenus pauorem fugat, flamma comburit, ſed nequaquam tenebras diſcutit. Quamuis illic ignis, & ad conſolationem non lucet: & tamen vt magis torqueat ad aliquid lucet. Nam ſequaces quoq; ſuos ſecum in tormento reprobi, flamma illuſtrante, viſuri ſunt, quorum amore deliquerunt in augmé-
Luc. 16. tum ſuæ damnationis. Vnde purpuratus diues ad doloris ſui cumulū, propinquorum abſentium meminit. Vnde conſtat, quia eos ad augmentum ſupplicij, paulo poſt potuit etiam præſentes videre. Tres puero in camino pro- *Dan. 3.*
iecti ſunt, ligatis manibus & pedibus, quos rex illæſos deambulantes vidit, ignis & veſtimenta non attigit, & vincula incendit, ſanctiſq; viris ad inferendum tormentum flamma fugit, & ad ſolutionem vinculorum exarſit. Sicut ergo electis, ignis ardere nouit ad ſolatium, & tamen ardere ad ſupplicium neſcit, ita e diuerſo gehennæ flamma reprobis, & nequaquam lucet ad conſolationis gratiam, & tamen lucet ad pœnam, vt damnatorum oculis, ignis ſupplicij, & nulla claritate candeat, & ad doloris cumulum, dilecti qualiter crucientur oſtendat.
BERNARDVS inquit: A cella in cœlum ſæpe aſcenditur, vix au- 21
tem vmquam a cella in infernum de- *In libro de*
ſcenditur, niſi ſicut dicit pſalmiſta: *vita ſolitaria ad fra-*
Deſcendant in infernum viuentes, vi- *tres de mōte Dei.*
delicet, ne deſcendant morientes. Hoc
enim modo ſæpe cellarum incolæ in *Pſal. 14.*
infernum deſcendunt. Sicut enim aſſiduè contemplando, reuiſere amant gaudia cæleſtia, vt ardentius ea appetant, ſic & dolores inferni, vt horreāt & fugiant. Et hoc eſt, q͞ imprecantur inimicis ſuis orantes, vt deſcendant in infernum viuentes.

Iniurians proximum ſe ipſum lædit, non alterum, vnde remittere iniurias conuenientiſſimum eſt.
Cap. IIII.

IN re hac frequentiſſimi 1
ſunt ſancti, de quibus multa dixim⁹ ſupra lib. 1. cap. 12. & 13. quę omnia huic propoſito accōmodantur vltra ea, quæ ibi adnotauimus.
ORIGENES explicans ea om- *Homil. 9. in*
nia, quæ in tabernaculo ſtatuenda do- *Exo. to. 1.*
cuit Dominus vbi iuſſit columnas facere argenteas, ait: Tabernaculi in ſeipſo vnuſquiſque formam poteſt explere. Columnæ autem argenteæ ſunt patientia rationabilis. Nam & qui nō

ſentit

ſentit iniuriam, & propterea non reddit, patiens videtur, ſed non eſt rationabilis iſta patientia. Iſte ergo, habet quidem columnas, ſed non ſunt argenteæ: qui vero propter verbum Dei patitur, & fortiter fert, iſte columnis argenteis decoratus eſt, & munitus.

Hom. 7. in c. 18. Matthæi in fine. to. 3. IDEM vbi explicat parabolam illius, qui debebat decem millia talenta, inquit: Propoſitum parabolæ vult docere, faciles nos eſſe debere ad indulgẽdum eis qui nocuerint nobis, maxime, ſi poſtquam nocuerint, ſatisfaciant nocitis nobis, & deprecentur dari ſibi veniam eorum quę offenderunt. Illud quoque nos inſtruit, ꝙ etiam eorum peccatorum, quę iam nobis a Deo indulta ſunt, reuocationem faciet Deus, niſi indulſerimus offendentibus nos, ita ex corde, vt nec modicam aliquam memoriam offenſionũ earum apud nos reſeruemus.

3 *Li. 9. in ca. 12. epiſtolæ Pauli ad Romanos. tod. 10.* IDEM explicans verba illa; Nulli malum pro malo reddentes ait: Malum inferre, peccatum eſt, reddere autem malum, grauius peccatum eſt. Nã ille, qui malum prior intulit, non ſentit malum eſſe quod fecit. Qui autem reddit malum, eo ipſo, quo ad vlciſcẽdum eſt motus, confeſſus eſt ſenſiſſe malum eſſe quod reddidit. Et ideo reſpiciendum eſt ſemper ad eum, qui dixit; Mihi vindictam, & ego retribuam. *Infra*: Non vos vindicantes chariſſimi, ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim: Mihi vindictam, & ego retribuam dicit Dominus. *Rom. 12.* Hi, qui ſe ipſos non vindicant, quomodo iræ locum dent dupliciter poteſt intelligi. Nam & hoc ipſo, quòd (verbi cauſa) manum manu non referunt, aut conuitio conuitium nõ reddunt, iræ illius, qui fecit iniuriam, pertranſeundi, & euaneſcendi locum dederunt. Nemo.n.ita rabidus inuenietur, qui illa iniuria, ſi vicem non recipiat, iterum ſæuiat, ſed quaſi effuſo ac digeſto furore, neceſſario miteſcet. Eſt ergo & grande lucrum vbi & peccantis multitudo cõpeſcitur peccatorum, & iniuriæ paſſio, patientia, probabilis fit apud Deũ. Eſt autem & hoc modo iræ locũ dare, quando pro his quæ inferuntur iniurijs, qui peccant, ſecundũ ipſius Pauli ſententiam, iram ſibi theſaurizant in die iræ, tunc cum reddet Deus vnicuique ſecundum opera ſua. Si ergo noſmetipſos vindicemus, non eſt magnum, quod pro iniuria ſuſcepta reddimus. Verbi cauſa, aut palmam pro palma, aut ſaxum pro ſaxo, aut pro contumelia ſermonis nihilominus cõtumeliam. Si vero ſeruemus ea vindictæ Dei, in eo qui læſit, nos locum damus iræ. Ille ſine dubio multo grauiores, quàm nos inferre poſſumus, exiget pœnas. Si inimicus tuus eſurierit, ciba illum, ſi ſitierit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis cõgeres ſuper caput eius. *Roma. 12.* Quamuis in propatulo ſit intellectus iſte, quo ſecundum ea, quæ diximus, inquantum inimicis & lædentibus non ſolum vicem non reddimus, ſed & bona preſtamus; intantum pœnas eorum in Dei iudicio cumulamus. Eſt enim verè iuſta damnatio, ſi arguatur ante Dominum, his intuliſſe mala, a quibus perceperunt bona. Tamen videmus ne aliquid dignius, mandati huius contineat intellectus. Fortaſſis iſti carbones ignis qui congregantur ſuper caput inimici, in adiutorium ipſius congregantur. Poteſt enim fieri vt amens ferus, & barbarus inimicus, ſi ſentiat beneficium noſtrum, ſi humanitatem, ſi affectum, ſi pietatem, compunctionẽ cordis capiat, commiſſi pœnitudinem gerat, & ex hoc ignis quidam in eo ſuccendatur, qui eum pro commiſſo conſcientiæ torqueat, & adurat, & iſti erunt carbones ignis, qui ſuper caput eius ex noſtro pietatis opere congerantur. Noli vinci a malo, ſed vince in bono malum; vincitur a malo, qui malis prouocatus reddit malum: in bono autem vincit malum, qui acceptis malis, reſtituit bona.

5 *Hom. 5. de patientia Iob to. 1.* CHRYSOSTOMVS ſic habet: Si autem diſcere volueris, quoniam non malefacere, hoc fortiores facit, ſed inferentes mala tolerare, reſpice Iacob, quomodo quantumcunque

Gen. 31. quæ a Laban iniuriatur. Quis ergo fortior erat, qui eum in manus acceperat, non audiens tangere, ſed timens; aut qui ſic abſque armis, & exercitibus, mille regibus ſibi terribilior factus? Nonne hic? Quemadmodũ enim calcans ignem, ſemetipſum excoquit, & adamantem percutiens, ſe ipſum lędit, & qui contra ſtimulum calcitrat, ſe ipſum vulnerat, ſic qui offendere cogitat, ſe ipſum offendit, omniq; luto fit infirmior. Excidit quandoque patria, & ſanctus Dauid, atque de libertate & vita periclitabatur, & exercitum aduerſus impudentem adoleſcentem tyrannum illum & patricidã pa-
2. Reg. 15. rans, Semei homo quidam malus, ſeſe expoliuit virum ſanguinum eum appellans, & impium, milleq; malis infectum, neque ſic irritatus eſt; Quinimmo Imperatorem exercitus rogãtem, vt deſcendere permitteret, & illius truncare caput. Non modo non permiſit, ſed & inſuper ira concitus dixit, Quid mihi, & tibi, fili Saruiæ?
2. Reg. 16. Dimitte eum vt maledicat, ſi forte aſpiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictio ne hac? Vides quomodo nouit iuſtus, quoniam generoſo animo perferre maledicta, occaſio maioris ſit meriti?

6 *Hom. 43 in Matt. 10. 2.* IDEM inquit: Calumniator, & inſidiator non aliter ſe ipſum prius interficit, quàm qui accendit ignem prius concaleſcit, vt qui duros ſilices manu cædit, ipſe non lapides vapulat, qui ad ſtimulos calcitrat, ſeipſum ferit. Contra vero, qui magno animo iniuriam perfert, ſeu ſilex, ignis, & ſtimulus, aduerſarium vlciſcitur, præſertim cum nullas vires iniuriantes habeant. Non ergo iniuriam pati, ſed iniuriam facere, aut neſcire pati, malum eſt. Quot quantaſq; iniurias ferebat Dauid? quod quantaſq; faciebat Saul? Vter enim iſtorũ fortior ac beatior fuit, & vter miſerior ac miſerabilior? Nonne qui iniurioſe faciebat?
1. Reg. 24. Cum in manibus habuerit Dauid Saulem, ac pepercerit, vter miſerior ac imbecillior, aut beatior, atque fortior? Nonne ille, qui nec iuſte quidem inimicum animaduertit? Merito, inquis, ille fortior. Nam Saul armatus erat, conſtipatus militibus, Dauid autem iuſtitia muniebatur, quæ multis exercitibus robuſtior eſt, idcirco iniuria vexatus, nec iuſtè quidem perimere inimicum voluit, admonẽs nequaquã nos inferendo iniuriam, ſed æquo animo patiendo fortiores fieri. Quid porro Iacob? Nonne à Laban iniuriam accepit? Vter igitur fortior, atque robuſtior, qui cum alterum in manu habuerit, nec tangere vnquam auſus fuerit, ſed ſemper eum timuerit, an qui ſine turba militum, omni exercitus ductori illi terribilior fuerit? Verum, vt nobis confirmatior hæc oratio fiat, in ipſo rurſum Dauid in contrariam partem, verſo ſermone, rem conſiderabimus. Nam qui cum magno animo ferebat iniurias, inuictus erat, is poſtea iniurians, imbecillis factus eſt. Nam ordo ille tunc permutatus fuerat cum Vriæ iniuriam intulit, & imbecillitas quidem iniuriantis, robur autem iniuriam perpeſſo coniungebatur, quippe Vrias vel mortuus, domũ illius vniuerſam depopulabatur, ita vt Dauid quamuis & rex eſſet, & viueret, nihil tamen poſſet. Ille autem gregarius miles, & occiſus, omnia illius intus foriſq; confudit. Sunt iniuriantes viliores cæteris, animam ſuam impugnantes. 7 *Gen. 31.* *2. Reg. 11.*

IDEM ſic habet: Nemo poteſt iniuriam tibi inferre præter te ipſum. Quare ſi iniuriatos tibi perſequi cupis, te ipſum primò inuadas, nullus enim prohibet. Nam ſi alium aggrediaris, maiori iniuria preſſus iacebis. Quas vero iniurias alterius aduerſum te dicere poteris, quia tibi ſcilicet alius conuiciatus eſt, aliud te percuſſit, alius tua rapuit, alius in periculũ la iniecit? Sed non eſt hoc iniuriam pati, verum ſi vigilanter inſpicimus, non paruo emolumento iuuari, non enim qui paſſus eſt, ſed qui fecit, iniuriam patitur. Omnium certe malorũ hæc cauſa eſt, quia nec intelligimus quidem quis facit, & quis patitur iniuriam. Nam ſi rectè intelligeremus, 8 *Hom. 5 in Matth.*

non

non iniurijs nos ipſos vexaremus ad-
uerſus aliumvorantes, cum certiores
eſſemus, neminem in terris poſſe nobis
afficere iniuria. Non enim tua rapi,
ſed aliena te rapere, tibi malum eſt.
Illum quippe, tam homines quàm di-
uinæ literæ miſerantur, te autē, qui
patienter iniuriam pertuliſti, & coro-
nam donant: & æternis præconijs lau
dant. Quemadmodum enim, ſi quis
febricitans, aqua frigidiſſima plenum
vas rapuerit ab aliquo, & cum peſti-
feram bibendi cupiditatem expleue-
rit, morti ſe ipſum tradiderit, non
eum, vnde aqua rapta eſt, ſed eum, qui
rapuit accuſamus, & ſibi ipſi iniuria-
tum cenſemus. Sic certè de rapacibus,
& auaris cogitare debemus. Si quiſ-
quis etiam furore concitus, gladio à
latere cuiuſpiam rapto ſeipſum occi-
derit, nonne qui rapuit, ſibi ipſi in-
iuriam intulit, cum is a quo enſis
raptus fuit, nulla ſit vexatus iniuria?
ita &c.

9 IDEM explicans verba illa; ego
Hom.12.ex imperfecto Chryſoſtomi in cap.5 Matt in fi. autem dico vobis non reſiſtere ma-
lo, ait: Homines crudeles peccare ſe
non arbitrantur, ſi reddiderint ma-
la pro malis, non conſiderantes, quæ
dicuntur in Pſalmo: Si reddidi retri-
Pſal.7. buentibus mihi mala, decidam meri-
to ab inimicis meis inanis. Quæcun-
que enim ille dinumerat, meritò ſe
pati debere, ſi reddiderit retribuenti-
bus ſibi mala. ſciant Chriſtiani, om-
nia illa meritò ſe eſſe paſſuros; ſi red-
diderint retribuentibus ſibi mala.
Nam & caſuri ſunt ab inimicis ſuis
inanes, & perſecuturus eſt inimicus
animas eorum, & comprehenſurus &
conculcaturus in terra vitam eorum,
& gloriam eorum in puluerem dedu-
Matth.5. cturus. *Infra*: Si quis te percuſſerit in
vnam maxillam, præbe ei & alteram.
Non enim diabolus tantum de vulne-
re humani corporis gaudet, ſed & ma
gis in vulnere animæ delectatur. Ideo
enim excitat aliquem, qui te percu-
tiat, vt dum tu excitatus repercu-
tis eum, pecces, & vno ictu vulneret
ambos. Ideoque ſi repercuſſeris eum,
in prima quidem facie illum viciſſe
videris, re vera autem à diabolo vi-
ctus es. Et putas, quia te ſatiaſti de
illo, & re vera diabolum ſatiaſti de
te. Si autem non repercuſſeris eum,
ab homine quidem victus videris, dia-
bolum autem viciſti. Hæc ſecundum
iuſtitiam Dei. Videamus autem ſe- 10
cundum vtilitatem carnalem. Num-
quid ſi repercuſſeris eum, compeſcui-
ſti eum, vt iam non te percutiat? Sed
magis excitas eum, vt adhuc te percu-
tiat. Nam iracundia per iracundiam
non compeſcitur, ſed amplius irrita-
tur. Quemadmodum ſi ignem cum
igne coniungas, maior flamma ſuc-
cenditur. ſi autem non repercuſſeris
eum, ille iam ſtabit, ſiquidem ſapit
confuſus, & compunctus corde pœ-
nitet. Attamen & ſi ſic inſanus, vt nec
patientiam tuam intelligat, nec con-
fundatur in facto ſuo, numquid potes
tu te amplius vindicare, quam Deus
te erat vindicaturus? Ideoque ſi re-
percuſſeris eum, perdidiſti vindictā,
quia te ipſū vindicaſti, & liberaſti eū
de manibus Dei. Si ergo fortiter ira-
ſceris, patientia, age, vt melius vin-
diceris, ſcilicet per Deum. *Infra*: Et
qui vult tecum in iudicio contende-
re, & tunicam tuam tollere, dimitte
ei & pallium. Sicut Ioſeph dimiſit pal *Gen.39.*
lium in manu meretricis, & fugit cum
meliore pallio caſtitatis; ſic & tu proij
ce pallium in manus calumniatoris,
& fuge cum meliore velamento iuſti-
tiæ, ne forte dum vis vindicare veſtē
corporis, pretioſiſſimum animæ ve-
ſtimentum perdas. Non ſolum ergo
propter læſionem animarum noſtrarū
percutientem ſuſtinere debemus, ſed
etiam propter demonſtrationem in-
dubitabilium Chriſti promiſſionum,
vt ille, qui viderit te iniurias pro-
prias negligentem, intelligat, quia ve-
re eſt certiſſima ſpes Chriſtianorum
in cœlis.

IDEM ait: Frater tuus iniuria 11
te affecit, lachrymare non ob tuam in- *Homil.8.in epiſt. Pauli ad Roman. to.4.*
iuriam, ſed ob illius exitium, ſicut
Chriſtus Dominus Iudam lachryma-
tus eſt, nō quando ipſe crucifigebatur,
ſed quando ille prodebat. Iniuria te
& con-

& conuicio affecit. Deum obſecra, vt
ſtatim propitius illi fiat: iram fræna,
quoniam quidem lætalem ille accepit
plagam, quoniam ipſum vulnerauit
diabolus. Ne igitur & tu prętetea fe-
rias, ne te ipſum vnà cum illo deij-
cias: nam tantiſper dum ſuperſedes,
potes ipſe & illum ſeruare, qui ſi in-
iuriam iniuria referens te ipſe quoq;
deieceris, quis tandem vos humi iacẽ-
tes tollet? Certè haudquam poterit
humi proſtratus, an tu qui vnà cum
illo collapſus es? Qui tibi ipſe manũ
porrigere nequiſti, alteri poteris? Sta
igitur generoſo pectore, ac ſcuto op-
poſito, & mortuum illum è pugna (fra
ter tuus eſt) per lenitatem trahito?
Vulnerauit illum ira, ne vulnaueris &
tu, ſed prior iaculum abijcito. Nam ſi
ita inter nos vixerimus, è veſtigio ſa-
ni omnes erimus, ſin autem arma in
noſmet inuicem ſumpſerimus, ne dia-
bolo quidem opus erit ad noſtri inter
necionem. *Infra*: Tu iniuriam prior
paſſus es? Verum, non quod paſſus fue
ris, ſed quod feceris, hoc ipſum eſt in
Gen. 4. iuriam paſſum eſſe. Trucidauit Cain
Abel fratrem ſuum. Vter igitur mor-
tuus erat? Is, qui poſt mortem clama-
bat (vox enim inquit, ſanguinis fra-
tris tui clamat ad me de terra) an qui
dum viueret, timidus, trepidusq; erat?
Hic enim, hic quouis mortuo miſera-
bilior erat. Vidiſti, vt melius, pręſtã-
tiuſq; ſit iniuria affici, etiam ſi ad cæ-
dem vſque quis proceſſerit, diſce vt in
iuria afficere deterius ſit. Verum hic
coronabatur, ille contra puniebatur.
Sublatus trucidatuſque eſt iniuſte A-
bel; ſed tamen hic quidem moriens ac
cuſabat damnabat, ille autem viuens
obmuteſcebat, & pudore ſuffundeba-
tur, & reus peragebatur. Vter igitur
eſt reus peractus, qui ſupplicium af-
fert, an qui ſupplicium patitur? Qui
tantum à Deo honorem conſequitur,
an qui nouo cuidam & inſperato ſup-
12 plicio addicitur?

Hom. 16. in 1. epiſ. Pauli ad Corinthios. IDEM ſic habet: Si toleras iniu-
riam, victor euadis. Et quòd hoc ſit
verum, dic quæſo, vter vicit; ille, qui
ſuper fimo rebus omnibus ſpoliatus ſe
det Iob, an qui omnia abſtulit diabo-
lus? Clarum eſt, quòd omnibus deſti-
tutus, qui vero omnia abſtulit, ſuccu-
buit. Vtrum igitur tanquam victorem
admiramur diabolum percutientem,
an percuſſum Iob? Sane perſpicuum
eſt, quòd Iob. Si malum fuiſſet & iniu
riam accipere, nũquam id nobis Deus
præcepiſſet. Deus enim mala non præ
cipit, an ignoratis, quòd ipſe eſt Deus
gloriæ, neque dedecore vos, neq; riſu,
neque detrimento complecti voluit,
ſed contraria afferre? Idcirco mandat
vt iniuriam accipiamus, & perſuadet,
quid gloria ſit, quid ignominia, quid
damnum, quid lucrum. Qui iniuſtè
operatus eſt, cum pecunijs abijt, ſed
conſcientia mala: qui autem iniuriã
accepit, pecunijs priuatus, fiduciam
in Deo habet, poſſeſſionem innumeris
theſauris pretioſiorem. Inquis, perdi-
di mea omnia, & tacere præcipis, ca-
lumnia ſum grauatus, & me æquo ani
mo ferre admones? & quanam ratione
potero? Facile quidem ſi cœlum ſu-
ſpexeris, & eius videris pulchritudi-
nem, & quid tibi polliceatur Deus te
accepturum, ſi iniurias generoſe per-
tuleris ita facias, & intelliges, quòd ſe
denti ſuper cherubim factus eſt ſimi-
lis. Etenim ille contumelijs affectus
eſt, verberibus cæſus eſt, neq; vicem
reddidit, ſed innumeris beneficijs pro
ſecutus eſt eos qui eiuſmodi iniurias
in eum machinati fuerant. Intellige,
quòd nudus egreſſus es de vtero ma-
tris tuæ, & nudus hinc migrabis, &
tu, & ille qui tibi iniuriatus eſt, ſed
is longe magis innumeris cum vlceri-
bus, & vermibus ſcaturientibus. Vi-
des apud aliquem, pauperis domum,
lachrymare, non eum qui ſuis rebus
ſpoliatus eſt, ſed qui ſpoliauit. Non
enim intulit, ſed accepit malum, illũ
namq; rebus priuauit præſentibus, ſe
ipſum autem ineffabilibus bonis.

IDEM probare cõtendens, quòd 13
nemo lęditur, niſi à ſe ipſo ſic habet: *Hom. 9. ex 16. varijs. to. 5.*
Multi dicunt quotidie videmus lædi
quamplurimos, & affligi, & opprimi
cum omni iniuria, humiles & infir-
mos a potentibus, & pauperiores à di-
tioribus

tioribus inuadi,& ſicut non eſt poſſi-
bile numerare fluctus maris,ita nec hi
qui affliguntur & iniuriam patiūtur,
poſſunt numero comprehendi. Et in
tantum; labes mali huius,augetur,vt
nonnulli infœlices & ſtulti in id inſa-
niæ protuperint, vt etiā diuinam pro
his prouidentiam culpent. Cum ergo
huiuſmodi apud plurimorum mentes
feratur opinio, neceſſario contra hæc
hic noſter introducitur ſermo. *Infra*:
Omne, quod eſt in rebus, habet aliqd
quo corrumpi poſſit, ac lædi. Verbi
gratia; ferrum rubigo lædit, lanam ti-
nea, ouem lupus, dulcedinem mellis,
amaritudo.grando vineam lædit, vir-
gulta locuſtæ, morbi animalium cor-
pora. Requiramus ergo nunc, quid il-
lud ſit, quo virtus quoque animi læ-
datur ac vitietur humani. Alij putāt,
quòd noceat homini paupertas, alij
damna, aut calumniæ, alij mors, & in
his eſſe cunctas hominum miſerias iu-
giter deflent. Flent pauperes, capti-
uos, exules, ægrotantes,&c. Hi vero,
qui malè agunt, & nequiter viuunt, à
nullo penitus flentur, ſed laudantur,
& beati dicuntur, quòd omnium ma-
lorum cauſa eſt. Oſtendamus quo mo
do nihil horum nocere prudenti viro
poteſt. Quid enim eſt, qui facultates
amiſit, huiuſmodi damna læſerunt in
animi virtute? Quæ eſt hominis vir-
tus? Non ſunt diuitiæ,ne timeas pau-
pertatem,nec ſanitas corporis,ne lan-
guorem metuas, nec fama & exiſtima
tio humana, ne te hominum maledi-
cta terreant, nec vita hæc communis,
ne timeas mortem,nec libertas, ne ſer
uitutem perhorreſcas.Sed quæ eſt vir
14 tus animi? Rectè ſentire de Deo,& re-
ctè inter homines agere. Illa enim om
nia,quæ ſupra diximus auferri ab ho-
mine poſſunt,etiam ſi nolit, hæc vero
ſi habeat, auferre ab eo nullus omni-
no,nec ipſe diabolus poteſt, niſi ipſe
ea qui poſſidet perdat. Percuſſit dia-
bolus Iob, vt male de Deo loquere-
tur, aut ſentiret. Sed in tam multis
malis, non ſolum nihil læditur Iob,
verum & clarior per hæc ac magnifi-
centior redditur. Cum enim cunctis
eum facultatibus, atque ipſius ſanita-
te corporis ſpoliaſſet, immenſas ei vir
tutum diuitias per patientiam cōgre-
gauit. Quod ſi iſte, qui tanta perpeſ-
ſus eſt, & ab eo perpeſſus, qui omnes
homines nequitia & crudelitate præ-
cellit, lædi in animi virtute non po-
tuit, quis erit iam cuius videatur iu-
ſta excuſatio,cum dicit; ille me lęſit,
ille offendit, ille nocuit? Si enim dia-
bolus,qui omni malitia repletus,com
motis vniuerſis viribus ſuis, atq; om-
nibus telis & armis, iuſtum lędere nō
potuit, ſed magis eum glorioſum red
didit, quomodo dignè quis vllum ho-
minem culpabit, quod ab eo lædi qui-
uerit,aut noceri? Hominem non dia-
bolus, ſed propria ignauia lędit cum
peccat. Sed dices,quid ergo? Qui ca-
lumnijs circumuentus proſcribitur,
& amittit vniuerſam ſubſtantiam, nō
eſt læſus,cum paternis nudatus bonis
vltima egeſtate cruciatur? Non,immo
vero non ſolum lęſus non eſt,ſed & lu
cri aliquid capiet ſi vigilauerit. Quid
enim Apoſtolos penuria rerum tem-
poralium lęſit? Nonne in fame,& ſiti,
& nuditate degebant, & pro his clari
magis & magnifici habebantur? Quid
autem Lazarum? Quid vero Ioſeph?
Nonne quod opprobrijs domi, & pere
grè repletus eſt, in admiratione eſt
omnibus apud homines, & in magna
gloria apud Deum? Mors ipſa, dic mi-
hi, quid nocuit iuſtiſſimo Abel? Non-
ne ob hoc in omni orbe terrarum ca-
nitur,& celebratur? Vides quomodo
non ſolum nullus læditur ab alio, ſed
quòd & lucra maxima capiant ſancti
homines in his quibus videntur affli-
gi. Sed tamen quamuis ſancti clario-
res effecti ſint per tolerantiam, nō ta-
men,qui iniurias intulerunt,eximun-
tur ſcelere, per propoſiti ſui malitiā.
Meritò igitur à iuſto iudice Deo illis 15
quidem, qui conſtanter philoſophati
ſunt,& ad palmam victoriæ peruene-
runt,regnum paratur, alijs autem ge-
henna. *Infra*. Cum ergo hæc mala in-
feruntur iniuſtè, tu non conſideres eo
rum qui inferunt iniuriam, ſed eorum
quæ pro his retribuentur perpende
gloriam.

gloriam. Cum ergo neque facultatum damna, neque calumniæ, neq; opprobria, nec exilia, nec ægritudines, & cruciatus, neque ipſa mors, quę videtur omnibus his eſſe grauior, lędat homines, quinimmo & iuuet, & clariores reddat, vnde iam probabis lædi aliquem poſſe, cum ex his omnibus non læditur? Verum ego & amplius adhuc quid aſſignare tentabo, quia illi ſoli lędunter, qui lædunt, & nulli alij nocet noxa, quàm cæteris inferunt, niſi ipſis, qui inferunt. Claret ergo non ſolum neminem lędi ab his, qui iniurias inferunt, ſed illos tantummodo lędi, a quibus irrogantur iniuriæ, quoniam quidem neque diuitiæ, neque libertas, neque ſanitas, aut alia huiuſmodi, propria hominis bona ſunt, ſed ſola animi virtus. Et ideo cum erga ea, quæ extrinſecus ſunt, damnum, aut amiſſio, aut afflictio vlla ſuperuenit, non lęditur homo, quia omne bonum eius in animi virtute conſiſtit. Si autem in virtute homo læditur, nō ab alio læditur, ſed à ſeipſo. Si quando verberatus ab alio, vel facultatibus ſpoliatus, &c. blaſphemum & impium ex ore ſuo protulerit verbum, læſus in hoc valde eſt, non tamen ab alio, ſed à ſeipſo per impatientiam ſuam. *Infra*: Vis autem videre quantum mali habeat vindictæ cupiditas? Miſericordiam Dei aufert ab homine, & conceſſam iam gratiam infringit, ac reuocat. Scriptum eſt
Matt. 18. enim in Euangelio, quòd is qui multorum talentorum debitor fuerat, & veniam precatus à Domino impetrauerat, cum conuerſus ad conſeruum ſuum, qui parum ei pecuniæ debebat, hoc eſt, qui in eum parum peccauerat, exigere eum cœpit, vindictam ſcilicet ſumere. Et ob quod immitis fuit erga indulgentiam conſerui, ipſe de ſe ſententiam tulit, vt non ſolum iam conceſſa non frueretur indulgentia, ſed & tortoribus traderetur, atq; vniuerſam debiti ſummam cum ſupplicijs, pœnaque perſolueret, & ita pro vindictæ deſiderio, munus diuinę perdidit indulgentiæ.

IDEM ſic ait: In inimicorum 16
inſidijs & calumnijs, nos iniuriam *Homil. 68.*
non patimur, ſed illi qui faciunt. Ait *ad populũ.*
enim, Anima quæ peccauerit ipſa morietur. Peccauit autem, non qui malè paſſus eſt, ſed qui malè fecit. Non ergo mortuum oportet vlciſci, ſed orare pro eo vt eruatur à morte. Nonne videtis apem quemadmodum immoritur aculeo? Per illud nos animal, docet Deus, ne proximos afficiamus triſtitia, ipſi namque prius mortem excipimus. Et illos quidem fortè paululum lędimus, non autem non amplius viuemus, quemadmodum nec illud animal. Ferarum eſt verè ſæuiſſimarum, nemine quempiam lædente, iniuriam incipere, immo vero neque ferarum. Ille namque ſi permittas in deſerto ſe paſcere, neque coanguſtans in neceſſitatem redegeris, numquam lædent, numquam mordebunt, ſed propriam tranſibunt viã. Tu verò cum ſis homo rationalis, iniuria fratrem afficis & deuoras, & vnde poteris excuſari? Non Paulum
audis dicentem: Quare non magis *1. Cor. 6.*
iniuriam patimini? at vos iniuriam facitis, & hæc fratribus. Vides, quòd male pati, in male faciendo eſt, bene verò pati in male patiendo. Imagines lapidibus impetens, quem lapidat, nōne ſemetipſum? Poſtmodum regis qui dem terreni lapidans imaginem ſe lapidibus obruit, Chriſti vero temerans imaginem (homo enim, Dei imago) nonne ſeipſum lædit?

AVGVSTINVS exponens ver 17
ba illa; Gladium euaginauerunt pec- *Cōcione 2.*
catores, intenderunt arcum ſuum, *in pſal. 36.*
vt decipiant pauperem & inopem, vt *to. 8.*
trucident rectos corde, gladius eorum intret in corda ipſorum ſic habet: Facile eſt, vt gladius eius perueniat ad corpus tuum, ſicut peruenit gladius perſecutorum ad corpora martyrum, ſed percuſſo corpore cor manſit illæſum. Illius autem cor, qui gladium eduxit in corpus iuſti, non plane manſit illæſum. Hoc Pſalmus iſte teſtatur. Framea eorum non dixit, intret in corpus eorum, ſed framea eorum

rum intret in cor ipſorum. In corpore occidere voluerunt, in anima moriuntur. Illos enim quorum corpora interficere voluerunt, ſecuros Dominus fecit, dicens eis: *Matt. 10.* Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Quale eſt autem ſæuire gladio, nec poſſe occidere niſi corpus inimici, & poſſe occidere animam ſuam? Deſipiunt, contra ſe ſæuiunt; inſaniunt, non ſe vident, tamquam ſi vellet aliquis per corpus ſuũ ferrum traijcere, vt concideret tunicam alterius. Attendis quo perueniſti, & non attendis, quia traieciſti. Illius cócidiſti veſtem, tuam carnem. Conſtat ergo plus eſſe, quod ſe lædunt iniqui, & quod ſibi nocent, q̃ quod ſibi videntur nocere illis quos oderunt. Superius dixerat: Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum ſuum. Gladij eductionem intelligi voluit apertam oppugnationem, arcus autem intenſionem, occultas inſidias. Ecce gladius eius peremit eum, & diſpoſitio inſidiarum eius fruſtratur, hoc eſt, nihil nocet iuſto.

18 *In Pſ. 92.* IDEM exponens illa verba: Indutus eſt Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe, inquit; Qui detrahunt nobis, aliquando nobis abſentibus faciunt, aliquando coram in faciem, ſicut Domino faciebant pendenti in cruce. Non opus habes fortitudine, quãdo tibi aliquis detrahit abſenti, quia non audis, nec ſentis, ſi autem in faciem tibi dicat, opus eſt vt fortis ſis. Quid eſt fortis ſis? Vt feras, ne ideo te putes fortem cum audieris, quia percutis pugno, victus conuitio. Non eſt ipſa fortitudo ſi conuitiatus percutias, quoniam ab ira victus es. Et valde ſtultum eſt, hominem victum, fortem dicere, cum dicat Scriptura: *Prou. 16.* Melior eſt qui dominatur animo ſuo expugnatore vrbium. Habes ergo aduerſarium magnum in te ipſo. Cum audito conuitio ira cœperit ſurgere, vt reddas malum pro malo, recordare verba Apoſtoli: *1. Pet. 3.* Non reddentes malum pro malo, neque maledictum pro maledicto. His verbis recordatis, frangis iram, tenes fortitudinẽ, & quia coram te ille tibi maledixit, præcinctus es illa.

IDEM explicans verba illa; ignis ante ipſum pręcedet, & inflammabit 19 *In Pſ. 96.* in circuitu inimicos eius, ſic habet: Iſtum ignem poſſumus accipere in pęna malorum, quia cum' prædicaretur Chriſtus iratæ ſunt gentes, & commouerunt perſecutionem, quæ ira, ignis fuit, magis conſumens eos, qui perſequebantur, quàm eos, quos perſequebantur. Cum enim videmus duos, vnum iraſcentem, alterum patienter ferentem, quis eorum ardeat, veſtrum eſt iudicare. Ponite vobis ante oculos hominem iniquum, commotum animo, trucem vultu, flammantibus oculis, ſcintillantibus verbis, ferri in hominis necem, in iniurias, in contumelias, nõ ſe capere, non ſe tenere: alterum patienter excipientem verbera, quidquid ille inferre voluerit, & percutienti maxillam parantem alteram, cum videris hinc furias, inde lenitatem; hinc iram, inde patientiam; hinc flammas, inde tolerantiam; dubitas pronunciarẽ, quis eorum ardeat, pœnamque patiatur? Ille, cuius corpus vexatur, an cuius animus vexatur? Propterea & Iſaias dixit: *Iſa. 26.* Et nunc ignis aduerſarios comedet. Quid eſt nunc? Antequàm veniat dies magnus iudicii, iam furore ſuo ardent, qui poſtea ſempiterno illo igne arſuri ſunt. Niſi forte putatis, fratres mei, quia iniuſtitia, quæ procedit ex homine ad lædendum alterum hominem, illi ad quem procedit, nocet, & illi, de quo procedit, non nocet. Vnde fieri poteſt? Aliquando facula ardens apponitur ad lignum humidum & viride, & non illum incendit, ipſa tantum ardet, ſic & inimicus tuus. Si quis exiſtit iniuſtus, qui tibi moliatur inſidias, vel pręparet moleſtias, iniuſtus eſt. Tu ſi viride lignum fueris, ſucco ſpiritali vigens & vrens, flammis inimicitiarum reſtiteris orando pro illo qui te perſequitur: ille ardet, tu manes integer, & in-

& iniuſtitia illius illi nocet, tibi nihil nocet. Sed quomodo Chriſto nihil nocuerunt Iudæi, ſic nec tibi quiſquam perſecutor inimicus, ſi tu elegeris eſſe membrum capitis illius. Ecce ignem ante Dominum præeuntem in pœnam iniquorum.

20 *In Pſ. 102. Pſal. 8.* IDEM inquit: Extendite dilectionem vſq; ad inimicos, ſecuri eſtote. Ideo venit Chriſtus, cui tanto ante dictum eſt. Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudẽ, vt deſtruas inimicum & vindicatorem vel vltorem. Deſtruere voluit Dominus vindicatorem, id eſt eum qui ſe voluit vindicare, vt non illi dimittantur peccata ſua. Ferto iniurias, ſecurus eſto, faciet enim miſericordias Dominus, & iudicium omnibus iniuriam patientibus. Mihi enim vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.

21 *In Pſ. 143.* IDEM ait: De nulla re ſic vincitur inimicus, quam cum miſericordes ſumus. Omnia deleantur mala, cum ex vero corde, & plena fiducia dicimus illi, qui videt. Dimitte nobis ſicut & nos dimittimus, aut noli dimittere, ſi non dimittimus Quod etſi non dixeris, noli dimittere, ſi non dimittimus, prorſus non dimittit, ſi non dimittimus. Vis vt dimittam, dimitte. Aliquid contra te teneo, aliquid & tu contra alterum tenes, dimitte, & dimitto. In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis. Hæc eſt menſura, ignoſce, & ignoſco. Eſt apud te menſura veniæ dandæ, inuenies apud te menſuram veniæ accipiendæ.

22 *In Pſ. 145.* IDEM explicans illa verba, facit iudicium iniuriam patientibus, ſic habet: Vindicat iniuriam accipientes, puniens omnes iniurioſos. Si ergo fauebit iniuriam accipientibus, & puniet iniurioſos, vide modo de quorum numero eſſe vis? Vide an in eis velis eſſe, qui iniuriam accipiunt? an in eis, qui iniuriam faciunt? Statim enim ad te procedit vox apoſtolica, & *1. Cor. 6.* dicit tibi. Iam quidem omnino delictum eſt, quia iudicia habetis vobiſcum, quare non magis iniuriam patimini? Corripit homines, quia non patiuntur iniuriam. Non vt patiaris moleſtiam, te hortatur, ſed vt patiaris iniuriam, non enim omnis moleſtia iniuria eſt. Quidquid enim iure pateris non eſt iniuria, latrones multa patiuntur, ſed non iniuriam. Beati autem, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.

IDEM inquit: Omnis homo debitor eſt Dei, & debitorem habet fratrem ſuum. Quis eſt, qui non habeat debitorem fratrem, niſi in quem nemo peccauit? Putaſne quiſquam in genere humano reperiri poteſt, qui non & ipſe aliquo peccato obſtrictus ſit fratri ſuo? Debitor eſt ergo omnis homo, habens tamen & ipſe debitorem. Ideo Deus iuſtus conſtituit tibi regulam in debitore tuo, quod faciet ipſe cum ſuo. Donantes, ait Apoſtolus, vobiſmetipſis ſi quis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut Deus in Chriſto donauit vobis. 23 *Hom. 15. de verbis Domini in caput 18. Matthæi.* *Coloſſ. 3.*

Inuidia maxime de bonis iuſtorum, antiquum & grande malum eſt, & de illius remedio. Cap. V.

BASILIVS ſic habet: Nihil mortaliũ animis, inuidiæ perturbatione pernicioſius contingit, quæ ante omnia ipſi nocet auctori, alijs vero quam minimum. Quemadmodum enim venenum ferrum, ſic inuidia hos qui eam poſſident, conſumit atque vaſtat. Magis autem ſicut viperas dicunt, abrupto matris ventre naſci; ſic inuidia concipientem ſe animam corrodere ſimul ac tabefacere ſolet. Eſt enim inuidia dolor de proximi proſperitate ac rerum ſucceſſu conceptus. Quapropter animo inuido nunquam triſtitia, nunquam meſtitia deeſt. Abundat proximi ager, domus bonis omnibus repletur, ex voto eueniunt omnia. Cuncta hæc triſtitiæ, dolorisq; occaſionem inuido præbent. Ex quo nihil ab homine nudo, qui omnium iaculis petitur, differre videtur. 1 *Homil. 11. inter varias huius tomi. quæ eſt de inuidia.*

Fortis

Fortis eſt aliquis, alius forma clarus, alius eloquentia, alius prudentia præſtat, hæc omnia, maligni feriunt animum, cumq; mutire nihil audeat aut poſſit, ſimular gaudium, ſecum tacite rumpitur, coram hilaritatem prç fert, intus vero ab inuidiæ malo perditur, nihil omnino retegere nolens, morbum in immo cordis receſſu, eius abrodentem atque ablumentem viſcera, mœſtus retinet. Igitur talis nec medicum mali huius, nec medicinam ad id fugandum aptam inuenire poteſt, quamquam curandorum ægrorum tot reperti ſunt libri. Sed vnam tantum mali requiem expectat, ſi quando cui inuidet, ruentem aſpiciat. Hic finis odij, ſi miſerum ex beato, infœlicem ex æmulo, videat.

2 *Infra*: Quid hoc morbo perniciosius? Interitus vitæ, peſtis naturæ, aduerſa omnibus bonis ex Deo venientibus, demum ipſi Deo contraria. Per inuidiam diabolus palam Deo aduerſari inuentus eſt. Dolens enim ob præclara dona homini conceſſa, quando Deo nocere non valuit, ipſum inſidijs petijt hominem. Eandem & Cain viſus eſt admittere, primus diaboli diſcipulus, inuidiam & cædem ab eo edoctus, quas & Paulus ſimul iunxit, inquiens plenos inuidia & cæde. Quid igitur ille admiſit? Vidit ex Deo honorem fraternum, & exarſit in inuidiam, atque eum, qui honoratus erat a Deo, occidit, vt irritaret Deum qui illum honorauerat. Cum enim impar eſſet ad debellãdum Deũ, in cædem incidit fraternam. Quare inuidiam fugiamus, pugnæ in Deum magiſtram, homicidij matrem, naturæ confuſionem, amicitiæ expertem, calamitatem abſurdiſſimam. Quid miſer homo angeris nihil mali paſſus, aut quid eum petis, qui de tuo nihil detrahit, aut minuit? Si vero beneficio quoque deuinctus obtrectas, inuides maledicis, nonne vides te contra tuum commodum contendere? Talis profecto Saul erat, cui beneficiorum magnitudo cauſa fuit, vt aduerſus Dauid inſurgeret. Demum admirabili eius muſica à morbo liberatus, haſtam in eum intentauit. *1. Reg. 18.* Deinde cum ipſe cum ſuo exercitu ex inimicis ſeruatus, & a dedecore ex Golia proueniente rurſus liberatus eſſet, cum puellæ dicerent; Saul percuſſit mille, & Dauid decem millia, ob hanc ſolam vocem, primũ, hominẽ per ſe ipſum interficere, & inſidioſe amouere tẽtauit, deinde exulẽ conſtituit, contraq; eum exercitum duxit. Nec aliud belli cauſa fuiſſe apparet, quã Dauid ſucceſſus & gloria. Inuidia ergo genus eſt inimicitiæ intractabile quidem ac admodum inſuperabile. Nam cum beneficentia eos qui alioqui ſunt infeſti, reddat mitiores, malignum tamen & inuidum, magis irritat, atq; ad odium acuit, quantoq; magis fortuna creſcit, tanto ille maiori premitur dolore, atq; luctu. Quod animal tam agreſte eſt, quod non feritate non vincant? 3 Canes educatione manſueſcunt, leones obſequio tractabiles fiunt, inuidi tantum, officijs agreſtiores euadunt. Quid quæſo Ioſeph ex ingenuo ſeruum fecit? Nonne fratrum inuidia? *Gen. 37.* Verentes. n. illi ſomniorum exitũ, ſeruum fratrem fecerunt, eumq; perdiderunt, ne aliquando adorarent. Sed ex diuina hoc contigit prouidẽtia, vt aſtutia illorum inuerteretur. Per ea enim, quibus impedire ſe diuinum cõſilium putauerunt, paulo poſt illud ad exitum deduxerunt. Chriſtus Dominus ob inuidiam tantis eſt petitus inſidijs. Hic, armis euerſor vitæ noſtræ diabolus à mundi initio, vſq; ad ſæculi conſummationem, omnes homines ferire, & ad interitum deducere contendit. Nec mirum, vt qui per inuidiam ac ſuperbiam cecidit, noſtra item pernicie gaudeat, noſq; eiuſdem vitij ſpiritu configere ac peſſundare cupiat. Quemadmodum ardentem ſiluam, aut materiam nobis cura eſt procul ab igne ſubmouere; ſic opus eſt (quoad fieri poſſit) inuidorum conuerſationes à noſtra amicitia repellere, vt extra eorum venenatas ſagittas ſecutius agamus. Vt ærugo frumenti eſt vaſtatio, ſic inuidia amicitiæ pe-

ſtatem erga eum aſpexit, vt non contentus Deus tot ei comoditates tribuiſſe, eum tanquam ſuas delitias & ornamentum proprium eligens, in Paradiſo collocauerit, inſuper angelos ei pædagogos adhibuerit. Deum poſtremo cum eo conuerſantem, & eadē lingua cum eo colloquentem. Vbi igitur vidit tam exile animal, ad angelorum dignitatem à Deo vocatum, inuidia motus eſt, & eum per inſidias aggredi cogitauit. Eſt itaq; inuidia, diaboli proprium malum, qđ medicinam ſpernit. Qui caput aut membrū aliqđ dolent, medico aperiunt morbū, at qui ægrotat inuidia quid dicet? Angunt me proximi bona, veritas hæc eſt, attamen hæc quiſq; verba fateri erubeſcit. Quid quæſo te affligit, proprium malum, an alienū bonum? Certe malū tuum incurabile. Canes enim nutriēdo, manſuetos reddimus, inuidum vero, beneficio noſtro deuinciendo, longe pęiorē reddimus. Non.n gaudet in iis, quæ recipit bonis, ſed tua triſtatur fœlicitate, quòd facultas tibi ſit eius vſui ſubueniendi.

6 *Hom. 52. in Geneſ. to. 1.* CHRYSOSTOMVS explicans verba illa Geneſis, cap. 26. videntes Gerari affluere iuſto Iſaac opes, abigere eum inde conati ſunt. Æmulati ſunt enim eum, ſic ait: Conſidera quanta ſit illorum malitia, qui & aquas iuſto inuident, & neque rex qui in tanta poteſtate erat; inuidiam continere potuit, ſed dicit: Abi a nobis, qa potentior nobis factus es tu. Magna maleuolentia. Cuius gratia abigis iuſtum? Num aliqua in re tibi nocuit? Num iniuriā intulit? Sed ita ſe habet inuidia, nihil cum ratione operatur. Abi à nobis, quia multo potentior factus es quam nos ſumus. Ita agere ſolet inuidentia, non poteſt benigniter videre aliorum fœlicitatem, ſed fœlicitatem proximi ſuam putat infœlicitatem, & tabeſcit bonis proximi, nec magni viri manſuetudo, illorum domare potuit inuidiam.

7 *Hom. 61. in Geneſim.* IDEM differens de inuidia fratrum Ioſeph, inquit: Grauis hæc affectio eſt, & quando animam inuaſerit, non prius eam relinquit, donec in extremam abſurditatem eam inducat, & lędens animam à qua nata eſt, omnino aliter eum cui inuidet, efficit quam vult. Nempe clariorem, illuſtriorem, nobiliorem reddit, vnde iterum alia grauior inuido plaga naſcitur. Et nihil loqui poterant ei pacificè. Quia affectio dominabatur eis, & inuidiæ quotidie creſcebat, quaſi captum facti, & tyrannidem huius mali ferētes, in dolo loquebantur, & nihil pacifice loqui poterant. Et attende quomodo cauſam odij, inuidiam ſignificauerit. Vt viderunt enim, inquit, fratres, q̄ à patre plus diligeretur. *Infra*: Hic morbus ab initio, & Cain vt fratrē occideret, armauit. Vt enim vidit, quòd fratris dona Deo magis accepta fuerunt, ad eum occidendum prouocatus eſt.

IDEM inquit: Tale certè malum inuidia eſt, qua nulla vmquam malignitas peior inuenitur. Nam adulterio inquinati, voluptatis ſaltem iniquæ fructum, vt putant, aliquem capiunt, & breui tempore peccatum cōmittunt. Inuidi autem & multo ante ſeipſos, quam quibus inuident, perturbant, & cruciant, & ita in agendo ſemper inuidendoq; ſunt, vt numquā peccandi afferant finem, ſed ſicut ſues lutoſa immunditia, & dæmones noſtris damnis lætantur; ſic inuidi calamitate proximorum exultant. Cumq; aliquid triſte, & doloris efficiens, pro ximo acciderit, tunc aliquantulum re quieſcit, atque reſpirat. Alienas enim iacturas, ſuos quæſtus exiſtimat, & aliorum fœlicitatem, miſeriam ſuam arbitratur. Nonne igitur tales homines lapidibus petendi? Non aliter profecto q̄ rabie concitati canesq; perniacioſi, dæmoneſq; atrocis furiæ. Nam quemadmodum Scarabæi alieno ſtercore, ſic inuidi aduerſa aliorum fortuna nutriuntur, cum ſint communes humano generi hoſtes, atque inimici. Inuidia peſtiferū malum, hoīem in diaboli conditionē atq; in dæmonem immaniſſimum conuertit. Inuidia, prima hominis cædes apparuit Inuidia, fraterum ... *Gen. 4.* *Num. 16.*

8 *Hom. 41. in Matt. to. 2.*

fraterna charitas contempta eſt. In-
uidia, ſanguine hominis terra primo
maculata. Inuidia, deniq; factum eſt,
vt hiatu ſuo terra Dathan, Chore, A-
byron, vniuerſumque illum populum
9 viuos abſorpſerit. Sed facillimum
eſt inuidos accuſare, difficillimum au
tem talem ægrorationem omnino eui-
tare. Fornicatores ac publicani in cę-
los conſcendere potuerunt, & pro
pter hoc vitium, filij regni eiecti ſunt
in tenebras exteriores. Quomodo igi
tur ne veneno ſuo nos inficiat, facie-
mus? Si dabimus operam, vt quemad-
modum fornicatori nefas eſt Eccle-
ſiam ingredi, ſic inuido quoque, im-
mo vero multo magis inuidus, quàm
fornicator à cœtu fidelium extermi-
nandus eſt. Deus orandus perdiſcen-
dumq; tibi eſt turpiſſimum flagitium
eſſe inuidiam. Sic enim affectus, ce-
leriter tanquam à periculoſo morbo
fugies. Sed quamuis homo omnibus
inuidentior ſit, ieiunio tamen aliquo,
aut paruo argento pauperibus eroga-
to, effeciſſe credit, vt nihil mali com
miſiſſe videatur: cum tamen omnium,
peſſima atque ſceleſtiſſima paſſione
Gen. 4. vexetur. Nam vnde Cain fratricida
Gen. 27. effectus eſt? Vnde vero Eſau fratrem
Gen. 31. inſectabatur? Vnd Laban, vnde Ia-
Gen. 37. cob filij, vnde Chore, Dathan, &
Num. 16. Abyron, vnde Maria atque Aaron in-
Num. 12. quinati fuerunt? Vnde ipſe diabolus,
calumniæ nomen ſortitus eſt? Adhęc
illud etiam tecum ſemper verte, quia
non maiorem illi, cui inuides, quàm
tibi ipſi facis iniuriam, cum te ipſum
verſus mucronem impellas. Quam
enim Abel ipſi Cain iniuriam intu-
10 lit? Nonne illum, quidem inuitus
ad meliorem vitam citius tranſmiſit,
ac ſeipſum ærumnis inuoluit? Eſau
vero, qua in re manſueto Iacob ob-
fuit? Qua in re fratres ſui Ioſeph
peiorem reddiderunt? Nonne quam-
quam vſque ad ſanguinem ferè veniſ-
ſent, inediæ malo in extremis pericu-
lis fuerunt, cum ille regia poteſtate
in Aegypto potiretur? Nam quanto
maiore inuidia laboras, tanto maio-
ra illi offers bona cui inuides. Deus
enim, qui omnia perſpicit, cum vide-
rit innocentem iniuria circumuētum,
extollit multo magis, clarumq; illum
facit, inuidentem autem deprimit. Nā *Prou. 14.*
ſi lætitia, inimicorum incommodis af-
fectos, impune id committere non pa-
titur (non lætare, inquit, caſu inimi-
corum tuorum, ne quando videat
Deus, & non placebis ei) multo maio-
ribus profecto eos a quibus innocen-
tes per inuidiam exagitantur ſuppli-
cijs tradet. Interimamus ergo peſtife-
ram hanc beſtiam, ac multa eius capi-
ta detruncemus. Quod ſi, qui aman-
tem ſe diligit, nihil maius publicanis
adipiſcitur, qui odio innocentem in-
ſectatur, quid patietur? *Infra:* Cu-
ius rei gratia proximum inuidendo
perſequeris? An quia in honore ac di-
gnitate viuit? Non cogitas igitur quā-
tam honoris pernicie ignauis ac in-
diligentibus ſolent afferre? Cur igitur
virum tu admiraris, eiq; inuidendum
eſſe putas, qui tot tantiſq; periculis
concutitur?
IDEM inquit: Videamus quan- 11 *Hom. 36. in*
tum mali afferat inuidia, quo pacto *Ioan. 10: 3.*
mentis oculos contra propriam ſalu-
tem perſtringat. Nam quemadmodū
inſani aduerſus ſeipſos nonnumquam
ſententiam ferunt, ita & inuidi ſolam
inuidioſi miſeriam diſquirentes, eius
ſalute & fœlicitate anguntur. Hi fe-
ris ſæuiores. Illæ enim fame impul-
ſæ nos appetunt, hi beneficos nonnū-
quam inimicorum loco habent. Feris
inquam, ſæuiores, dęmonibus pares,
& fortaſſe iniquiores. Ipſi namque
aduerſus nos nullo amicitiæ fœdere
hoſtiliter perſequuntur, ſuo generi
minime inſidiantur. Quorum exem-
plo in Iudęos Chriſtus inuectus eſt,
cum in Beelzebub eum eijcere dæmo-
nia dixiſſent, homines autem neq; na-
turæ ſuę participes reueriti, eos infe-
ſto animo impetūt, atq; ſeipſos prius,
quam quibus inuident, ſupplicio affi-
ciunt, animumq; perturbationibus, &
anxietatibus temere cruciāt. Quamo-
brem miſer, proximi tui cōmodis per-
turbaris? Dolendum eſt, cum malis af-
ficimur, non cum proximi fœlicita-
tem

tem intuemur. Idcirco omnis inuido
venia deſperanda eſt. Nam ſcortator
voluptatis ſtimulos in excuſationem
affert, fur paupertatem, homicida fu-
rorem, friuolas quidem nec admitten
das, qualeſcumque tamen excuſatio-
nes, tu vero quam affers queſo? Nul-
lam profectò niſi animi prauitatem,
atq; malitiam. Nam ſi inimicos ama-
re iubemur quantam pœnam ex amici
12 odio daturos nos arbitramur? Et ſi a-
micos diligendo nihil gentilem ſupe-
ramus, ſi nihil de nobis mali meritos
perſequimur, quam merebimur ve-
niam? Hic affectus, & fornicatione, &
adulterio grauior, alterum enim ipſo
auctore conſumitur, inuidiæ autem
vis, vniuerſos populos perdidit, vni-
uerſum orbem terrarum coinquina-
uit, ipſa cędis mater, ipſius ſuaſu Cain
fratrem interemit, ipſi Eſau in Iacob,
fratrum in Ioſeph, diaboli in humanũ
genus, odium & inſidiæ tribuendæ
ſunt. At tu neminem interficis, ſed lõ-
ge grauiora patraris cum fratris igno-
miniam concupiſcis, cum vndique la-
queos tendis, cum ægre fers orbẽ ter-
rarum debitum Deo exhibere ſerui-
tium. Non igitur cum illo, ſed per il-
lum cum Deo bellum geris, Deo iniu-
riam facis, cum tuum honorem ipſius
2. Cor. 2. honori præferas. Si fratri inuides om-
nium malitiam exceſſeris, quod vel
inde conſtat. Scortatus quidam apud
Corinthios, breui vitam emendauit.
Cain, fratri inuidendo numquã odiũ
poſuit, ſed quanto frequentius à Deo
admonitus eſt, tanto magis dolebat,
magis cruciabatur, & properabat ad
cędem. Hic ergo, q̃ ille grauior mor-
bus, qui niſi magna adhibita diligen-
tia, non facile remedia admittit.

13 Hom. 14. in Ioannem.
IDEM inquit: Inuidus, vt pro-
ximum perdat, perdit ſeipſum. Inuidi
oculus conſumitur dolore, morte vi-
uit perpetua, omnes inimicos exiſti-
mat, etiam nihil iniuriatos, dolet ꝙ
Deus honoratur, his lætatur, quibus
& diabolus, honoratur apud homines,
ſed hic non honor eſt. Noli inuidere ſi
apud Deum honoratur, æmulari illi,
& ſimilis efficiaris. An non vis? Quid
ergo & teipſum perdis? Congratulan-
dum eſt proximo, vt ſi in bonis operi-
bus pariter laborare non poſſis, ex cõ-
gratulatione ſaltem merearis. Ideo Ezec. 25.
Ezechiel propheta Moabitas punitos
dicit, ꝙ lætati ſunt ſuper Iſraelitis,
& alios quoſdam ſalutem conſecutos,
ꝙ alienis malis condoluerunt? Quod
ſi miſerentibus aliorum malis eſt ali-
quod meritum, multo magis aliorũ ho
noribus, congratulantibus. Reprehen-
dit Moabitas, ꝙ ſuper Iſraelitis læta-
ti ſunt, quos Deus vltus eſt. Et quam-
uis ipſe puniat, non tamen vult vt eo-
rum ſupplicio lætemur. Quod ſi con-
dolendum eſt vltorum ſupplicio, mul-
to magis honoratis non inuidendum.
Sic enim Chore, & Dathan perierũt.
Quibus inuident, clariores reddunt,
ſeipſos torquent. Fera enim venenoſa
inuidia eſt, fera immunda, & morbus
voluntatis, omni venia & excuſatio-
ne indigna, omnium malorum & ma-
ter, & auctor.

IDEM habet: Tanta eſt inuiden- 14
tiæ tyrannis vt cum alios commenda- Homil. 7. in
tos viderint, homines inuidi ſeipſos epiſt. Pauli
mordeant, atque excrucient. Quoties ad Roman.
Dei Eccleſiam vel verbo, vel alio quo 10. 4.
uis modo auctam, adiutamq; intelle-
xerint, diſpereunt. Qua re quid exitio
ſius eſſe queat? Neque enim, qui hæc
committit, cum fratre tantum, ſed &
cum Dei voluntate depugnat. Hoc er-
go conſiderans, morbum huiuſmodi
ſedato, & ſi minus proximum, certe
te ipſum a malis infinitis eximito. Id
genus homines, vna cum diabolo Ec-
cleſiæ bellum inferunt. Fortaſſe etiam
& multo peſtilentius. Nam hi ſumpta
amicitiæ perſona clam ignem ſuccen-
dunt, ſe prius ipſos in caminum cõij-
cientes ac morbo laborantes non ſolũ
miſericordia indigno, ſed & admodum
ridiculo. Quid enim quæſo te, impal-
leſcis? quid tremis? quid formidolo-
ſus es? quid tandem mali accidit? ꝙ
clarus, quòd ſplendidus, ꝙ bene au-
diens frater eſt? Igitur coronari opor-
tet ac lætitia exilire, Deumq; glorifi-
care, quòd membrum tuum relucens,
& illuſtre factum eſt. An tibi dolet,

quod Deus glorificatur? Vides quo bellum ipſum pertineat? Dices, at non mihi moleſta Dei gloria, ſed fratris. Verum per hunc fratrem gloria ad cę lum conſcendit. Igitur & bellum itidem à te exortum. At non hoc, inquis, mihi dolet, ſed vellem Deum per me glorificari. Igitur fratre bene audiĕte, gaude, ac tunc per te etiam Deus glorificabitur, dicentq; omnes, Benedictus Deus, qui tales famulos habet ab omni inuidentia liberos, de alienis bonis inter ſe congratulantes. *Infra*: Si quem videremus ignem manibus, ac ligonem geſtantem, hanc ædem vnà cum altari demoliri, euertere, incendere, nonne fieret, vt ab omnibus ijs, qui rem forte ſpectarent, lapidibus obrueretur tanquam impius? Quid
15 igitur? Si quis flammā geſtet, hoc quo vtimur igne, edaciorem inuidentiam dico, non lapidum ædificia demolientem, neq; aureum altare euertentem, ſed quod longe & lapidibus & altari pretioſius eſt, præceptorum ædificiū ſubuertentem ac deuaſtantem, hic quā tandem venia dignus eſſe queat? Quænam ergo morbi huius medela inueniri queat? Coniunctim omnes preces fundamus, vnam eandemque pro ipſis vocem tanquam pro energumenis edentes. Hi enim hoc infœliciori ſane conditione ſunt quam illi, quòd furor hic non niſi à certo animi propoſito ortum habet. Prece itaque ac ſupplicatione per multa, morbus hic indiget. Bello pernicioſior eſt inuidentia, nam qui bellum gerit, ſublata belli cauſa, inimicitia deſinit, at inuidentię morbo qui laborat, amicitiam numquam inierit, & prętereà, aperto ille marte rem gerit, hic aūt adūbrato. Ille honeſta quadā ratione bellum excuſare poteſt, hic autem aliud nihil quā inſaniam, animo, præditus ſatanico. Cuinam igitur huiuſmodi animum contuleris? Cui viperæ, cui ſerpenti? Hoc certè animo neq; deterius, neq; ſceleratius quicquam. Hoc.n.malum, Chriſtianorum conuentus ſubuertit, hoc hęreſes peperit, hoc fraternā manum armauit, perfecitq; vt iuſtos ſanguine dextera madeſceret, hoc naturæ leges a ſuis compagibus motas reuellit, hoc morti valuas adaperuit, & execrationem illam ad opus deduxit, ac neq; partus, neq; parentum, neque alterius cuiuſuis rei memorem eſſe miſerum illum permiſit. Verum tali furore atq; inſania exſtimulauit, vt Deo exhortante ac dicente, ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius, *Gen. 4.* nec ſic quidem animum emoliret, atqui in crimine eum abſoluit, ac fratrē etiam illi ſubmiſit. Sed tamen morbus ita erat immedicabilis, vt vel ſexcentis pharmacis adhibitis plus ſcaturiret. Quamobrem igitur omnium miſerrime doles? Anne quod honoratus ſit Deus? Hoc ipſum vero mentis eſt prorſus ſatanicæ. An potius, quòd frater à vitæ, morumq; integritate vulgo melius te audit? Tibi vero rurſum licet illum exuperare. Quamobrem ſi vincere vis, ne iugules, ne interficias, ſed ſinito illum, vt luctę ſubſiſtat argumentum, ac viuentem vincito, ſic enim futurum eſt, vt honorificam lauream reportes.

IDEM ſic habet: Quemadmodum ſi naſus æqualis, ceruix recta, membra cætera laudata ſi ſint, oculi exultant, clareſcuntq;, ijdem multa lachrymarum vbertate, cæterorum dolorem & calamitatem proſequuntur, ipſi illæſi ſint licet: Ita fratres reputemus; membrorum cōiunctionem imitemur, proximi malis ne inſultemus, bonis ne inuideamus. Furioſorum hoc eſt, & mente carentium. Qui oculum ſpōte effodit, an non ingens amentiæ documentum præbet? Qui manū vorat, non conſpicuum furoris exhibet argumentum? Si porro hoc ita in membris eſt, in fratribus ſi ſit quid obſtet quominus furoris arguamur, in ingens incommodum incurramus? *Infra*: Omnē regnum in ſe diuiſum haud quaquam conſiſtet. Equidem nihil tam diſpergit diſſipatq; quam inuidia. Sæuum malum nec vlla venia dignum, & ipſa vitiorum omnium radice, auaritia, tetrum magis. Auarus enim tum certe cum accepit ipſe, inuidus tum, 16 *Hom. 31. in 1. epiſ. Pauli ad Cor.*

cum

cum alius non accepit, gaudet. Rem ſtrenue peractam putat, quoties proximo eſt acta male, ſucceſſum ab alterius infortunio, non fortuna ſua metitur communis hominum naturæ oberrans hoſtis. Inuidet Satan, ſed hominibus, ſocio iam nemini, Tu vero homo cum ſis, hominibus inuides, odiū aduerſus genus naturamque communem exerces, quod ne Satan quidem facit. Quam veniam aſſequere? quam tandem excuſationem prætendes, ſi fratris ſucceſſum videns intremiſcas, palleſcas, vbi coronari gaudere, exultare oportuiſſet? Quod ſi æmulari libet nil obſto, æmulare ſanè, ſed vt ei qui vir bonus eſt, ſimilis euadas. Hæc honeſta æmulatio eſt, non commodis aliorum, ſed ſui ipſius vitijs offendi.

17 Qui æmulatur nihil ſucceſſu fratris, ſed quod relinqui ſe videt, indolebit. Inuidus, cum rem ſuccedere videt alteri, tabeſcit, prorſus velut fucus quiſpiam alienis laboribus tabeſcens, capeſcere labores, ipſe numquam cogitans, alium accinctum videns, ingemiſcit. Omnia facit, vt illum remoretur. Cui rei morbum conferemus? Perinde eſſe videtur, vt ſi ſomnolentus aſinus, & craſſa carnium pulpa grauis, equo veloci coniungatur, qui cum ſequi nolit, illum mole ſua inhibere etiā conetur. Nam & hic quomodo profundo ſomno aliquando ſurgat, nihil neque cogitat, neque occupatur, omnia vero mouet, vt alium in cęlum properantem ſubuertat, deijciatq; Expreſſa quædam Satanæ imago, qui hominem in Paradiſo videns, nihil eam ob rem mutabatur, ſed ex hoc illum ſtatu deijcere parabat. Cui inuidetur, ſi modo vigilet, illuſtrior odio redditur. Sic Ioſeph ille clarus euaſit, ſic Pontifex

Num. 17. Aaron. Coegerunt inuidorum inſidiæ Dominum, vt iterum, iterumque clarum huic teſtimonium exhiberet, eædem; vt virga germinaret in cauſa fuerunt. Quid inuidè obſecro male te habet? Num quod frater donum ſpirituale accepit? Sed vnde accepit obſecro? Nonne à Deo? Aduerſus illum igitur inimicitiam exerce, qui donum dedit. *Infra*: Inacceſſum hac tabe laborantibus, cœlum; nec cœlum modo non patet, ſed ne vita quidem hac ipſa commodè frui licet. Non ita veſtem, non ita lignum inſidens vermis, inſidens tinea rodit, conſumitque vt illa inuidię ardētiſſima febris, oſſa haurit, ipſamq; mentis ſobrietatem depopulatur.

IDEM ait: Heri & pridie amicus eras fratris, & loquebaris cū illo, forte tam etiam comedebas, repente, quoniā vidiſti membrum tuū magis honeſtatū, abiecta amicitiæ perſona hoſtilē induiſti, immo inſaniam. Inſania enim manifeſta eſt, alienis bonis cruciari. Hoc enim rabidorū canum, & inſanientium hominū eſt: nam ſicut illi, in omnium inſiliunt facies, inuidia exacerbati. Melius eſſet habere ſerpentem in viſceribus ſeſe volutantem, quam liuorem intus depaſcentem. Nam illum ſæpe pharmacorum vſu euomi contingit, & alimento mitigari. Liuor autem non voluitur in viſceribus, ſed in animæ ſinu verſatur, affectioque eſt difficile curabilis. Et ſerpens quidem, cum intus ſit, appoſito alimento, humana corpora non contingit. Liuor autem licet plurima illi edulia proponas, illam deuorat animam, vndequaq; mordens, diſrumpens, diſtrahens, nec inuenire potes vllam medicinam, per quam à ſuo furore liberetur. Nunquid vna infœlicitate eius, qui bene agebat, melius habet? immo neque ſic: nam licet iſte æger ſit, alium tamen videns bene habentem, illis doloribus obnoxius eſt, & vbique vulnera, vbique plagæ. Adeoque excellens eſt morbus, vt licet quis ſe domi includat, priſcis tamen viris olim mortuis inuideat. Hic morbus & Eccleſiam inuaſit, & hoc eſt quòd omnia ſurſum ac deorſum conuertit, corporiſque compagem diſcidit, & ſtamus alter contra alterum inuidia nos armante. 18 Hom. 17. in 1. epiſ. Pauli ad Cor.

IDEM inquit: Laudatur quiſpiam virtute probatus, & Eccleſiam ædificans ſana doctrina, nos huic protinus inuidemus, quia quęque Dei ſunt, gerit, videmurque inuidere illi quidē, verum liuor ipſe noſter tranſit in 19 Homil. 3. in 1. epiſ. Pauli ad Tim.

Do-

Dominum maieſtatis. Si autem Chriſti vrgeret affectus, ſiue id per nos, ſiue per alios fieret, nihil moueremur. Dic enim quæſo, ſi quiſquam medicus filium habens cæcitati proximum, ipſe nihil remedij adhibere poſſet, alium vero fortaſſe reperiret, qui hoc poſſet, num illum repuliſſet? Nequaquam. Sed diceret, Siue per te ſanitas, ſiue per me contingat, nihil refert. Cur id? Quia non ea, quæ ſua ſunt, quærit, ſed quid filio expediat, ſtudioſè perſequitur. Ita & nos ſi Chriſtum toto animi affectu amaremus, diceremus profectò. Siue per nos, ſiue per alios quoslibet, quod expedit fiat, nihil ad rem, ſiue per veritatem, ſiue per occaſioné Chriſtus annuncietur. Audi denique dicentem ſanctum Moyſem, ad eos, qui eum irritare volebant, cum Eldad & Medad prophetare nunciarentur. Nolite inquit, pro me æmulari, quis mihi der, vt omnis populus Domini prophetet? Nempe iſta omnia ex gloriæ vanitate procedunt, nonne hęc inimicorum atque hoſtium ſunt? Nos inuidentes ipſum Deum perſequimur noſtri tã ſtudioſum amatorem, abſit iniquies. Hoc verbo omnes loquimur, cæterum contraria factis oſtendimus. *Philipp. 1. Num. 11.*

20 I D E M ſic habet: Sicut furentes ſępenumero gladios in ſe conuertunt, itidem & inuidi, propriam negligunt ſalutem, feris quoque peiores. Nam illi quidem eſca indigentes, vel priuſquam a nobis irritentur, aduerſus nos armantur, hi vero beneficijs quoq; frequẽter allecti, benemeritos maleficijs proſecuti ſunt. Cur doles, ò homo proximi bonis. Dolere nos oportebat his, quæ patimur malis, non in quibus alios probabiles haberi videmus. *Infra*: Ex hoc morbo luibus plena ſunt tribunalia, ex hoc, liuiores & pecuniarum amor, ambitio & inanis gloria. Hinc vrbes obſidentur, & mare piratas habet. Hinc per orbem cædes, hinc genus noſtrum diſſipatum eſt. Quodcumque malum videris, ex hac radice producitur. Hoc auaritiam parit, hoc pro liberis ſeruos facit, væ ſuper væ iraſcitur. *Infra*: Quid inuides, quòd homini- *Homil. 44. ad populũ Antioch.*

bus mirabilis eſſe videtur alter, qui hodie quidem ſunt, cras autem non erunt? Sed qua gloria fruitur? Quali dic mihi? De qua ne propheta dicit, quòd flos eſt fęni? Propterea igitur inuides, quoniam onera baiulat, & fœni tales circumfert ſarcinas? Si vero tibi talis dignus inuidia videtur honor, & lignicidæ per ſingulos dies onera ferentes, & vrbem ingredientes. Nihilo enim melius, hoc eſt onus, ſed grauius, illud enim corpus tantum premit, hoc autem & animam plerumque læſit, & voluptate maiorem intulit anxietatẽ. In homilia hac, & ſequenti multa dicit de inuidia, ſed quæ in anterioribus homilijs ſunt enarrata. *Iſa. 40.*

I D E M ait: Multi cum flentibus flent, cum gaudentibus autem non itẽ gaudent, ſed gaudentibus alijs ipſi lugent, quod eſt liuor & inuidia. Multi quidem cum periclitatibus periclitantur, claritatem vero conſequentibus, compuncti ſunt, tanta vis eſt inuidiæ. Cum diabolo, inuidi Eccleſiam impugnant, fortaſſis autem & diabolo peius. Multa habet hic etiam, quæ dixerat ſupra to. 4. 21 *Homil 53. ad populũ.*

H I E R O N Y M V S inquit: Semper quidẽ virtutes ſequitur inuidia, feriuntque ſummos fulgura montes. Nec mirum ſi hoc de hominibus loquar, cum etiam Dominus noſter, Phariſæorum inuidia & zelo ſit crucifixus, & cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Liuori cedendum eſt, & dandus huic inſaniæ locus. Quod fecit Iacob in fratre ſuo Eſau, & Dauid in pertinaciſſimos inimicorũ Saul; quorum alter in Meſopotamiam fugerit, alter ſe Allophylis tradiderit, malens hoſtibus, quàm inuidis ſubiacere. 22 *Epiſ. 27. ad Euſtochiũ virginẽ epitaphiũ Paulæ. to. 1.*

I D E M exponens verba illa; gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus, inquit: Hoc ait, vt ſi quid patitur vnum membrum compatiantur omnia membra, ſicut Iob ait: Si non ingemui cum viderem homines in neceſſitate. Et Dominus fletibus Mariæ ad fletum prouocatur, nõ pro Lazaro, quem erat ſuſcitaturus, ſed propter incredulitatem Iudęorum. Nos autem iam peruerſo 23 *In cap. 12. epiſt. Pauli ad Roman. to. 9.*

ſo modo flemus cum gaudentibus, & gaudemus cum flentibus. Si quis enim laudatus fuerit, contriſtamur, ſi quis ceciderit exultamus. Vnde oſtendimus nos qui talia facimus de corpore Chriſti non eſſe, qui non dólemus de acie noſtra viros fortiſſimos corruentes, nec gaudemus, ſi videamus eos fortiter dimicantes, quamuis ipſi tam validi non ſimus ad pugnandum.

24 *Lib.8. de ciuit. Dei c.3 to. 5.*

AVGVSTINVS vbi agit de Socrate, refert, quòd a multis damnatus fuiſſet, quæ verba explicans Viues in commentarijs ait, dixiſſe Socratem cũ morti proximus eſſet. Non me inquit, vel accuſatores periment, vel crimina, ſed inuidia ſola, qua vna, præclari viri quamplurimi itterierunt, & interibunt.

25 *In Pſ.139. to. 8.*

IDEM explicans verba illa; Abſconderunt ſuperbi laqueum mihi, ait: Totum corpus diaboli explicauit breuiter, cum ait; Superbi ipſi, iuſtos plerunque ſe dicunt, cum ſint iniqui. Ipſi ſunt, qui cum ſint falſi iuſti, neceſſe eſt vt inuideant veris iuſtis. Nemo enim inuidet alteri jn eo qđ non vult, vel eſſe, vel videri. Alius tibi inuidet, quia diues es, aut diues vult eſſe, aut putari vult diues. Alius tibi inuidet, quia clarus es & nobilis, aut hoc eſſe affectat, aut hoc ſe putari cupit. Et ſic omnia, quæ videntur bona in hoc ſæculo, & putantur, quod quiſque vult habere, & in quo vult excellere, in eo tibi inuidet. Iſti autem, qui falſi iuſti ſunt, videri uolunt iuſti, cum non ſint. Et neceſſe eſt, vt quem viderint verũ iuſtum, inuideant illi, & hoc cum illo agant, quomodo amittat vnde glorīatur. Inde veniunt omnes ſeductiones. Hoc prior ipſe diabolus voluit, qui cadens, ſtanti homini inuidit. (*Gen. 3.*) Et quia ipſe amiſit regnum cœlorum, homine illuc peruenire noluit, & nõ vult. Quia ergo ſuperbus eſt ipſe, & ideo inuid⁹, quia ſuperbus, omne corpus ipſius, talium corpus eſt. Quare inuides iuſto, ò homo iniuſte? Quia vis videri iuſtus. Cito fac quod melius eſt, & facilius eris. Quod vis videri, eſto rebus, ita diliges, cui inuidebas. Quia, quod illum doles eſſe, eris & tu, & amabis in eo te, & ipſum in te. Etenim ſi inuideres diuiti, non eſſet in poteſtate tua, vt diues eſſes. Si inuideres alicui Senatori nobili, non eſſet in poteſtate tua, vt nobilis tu eſſes, & clarus. Si inuideres pulchro, numquam pulchrum te faceres. Si inuideres forti, numquam tibi vires dares. Si inuides iuſto, res in voluntate eſt, eſto, quod doles eſſe alterum.

IDEM ſic habet: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum; Imitantur autem eum, qui ſunt ex parte eius. 26 *Serm.83.de tempore. to.10.* Inuidiæ malum, lædit parum aliquid etiam eos, in quos intẽditur, grauius tamen & pernicioſius eos prius à quibus procedit affligit. Sicut enim erugo ferrum, ita inuidia ipſam animã in qua eſt interimit, & conſumit. Et ſicunt aiunt viperas dilacerato, & dirupto illo ipſo materno vtero in quo conceptæ ſunt naſci, ita & inuidiæ natura, illam ipſam animam à qua concepta eſt, & conſumit, & perdit. Qualis hæc animæ tinea eſt? Quæ cogitationum tabes pectoris? Quanta rubigo, zelare in homine donum Dei, & in malum proprium, bona aliena conuertere, aliorum gloriam facere pœnam ſuam, velut quoſdam pectori ſuo admouere carnifices, cogitationibus & ſenſibus ſuis adhibere tortores, qui ſe inteſtinis cruciatibus lacerent. Non cibus talibus lætus, non potus poteſt eſſe iucundus. Suſpiratur ſemper, ac ingemiſcitur, & doletur, diebus ac noctibus pectus obſeſſum ſine intermiſſione laniatur. Et quantum ille cui inuidet, ſucceſſu meliore profecerit, tantum inuidus in maius incendium liuoris, ignibus exardeſcit. Pallor in facie, tremor in labijs, ſtridor in dentibus. Quiſquis ille eſt, quẽ in zelo ſuo perſequitur inuidus ſubterfugere eũ forſitan poterit, & vitare, inuidus verò fugere non valebit. Vbicumque fuerit, aduerſarius ſuus ſecum eſt, hoſtis in pectore ſemper incluſus. *Infra:* Conſideret vnuſquiſq; conſcientiam ſuã, & ſi ſe videt de proſperitate proximi ſui inuidiæ veneno percuſſum, euellat

de

de pectore ſuo ſpinas & tribulos,vt in eo ſemen Domini,quaſi in fertili agro multiplicata ſegete concipiatur, vt amaritudo inuidiæ, Chriſti dulcedine leniatur. Amet eos,quos ante oderat, de meliorum ſemper profectibus gratuletur.

27 *Ser. 18. ad fratres in Eremo.*

IDEM inquit: Fratres nolite inuicem inuidere, inuidia enim omnes virtutes concremat, omnia bona diſſipat, omnia mala generat. Ille inuidus eſt,qui alienum bonum, ſuum facit, & ſi facere non poteſt, velut canis latrat, & ardet, ſed primo ſe ipſum (more phænicis)occidit?Phænix dum ſeneſcit ad partes calidiſſimas volat, ligna ſicciſſima congregat, & lignis cō gregatis,alis ligna percutit, & ſic ignē accendit, & in eo ſe comburi permittit,ex quibus cineribus vermiculus naſcitur,& poſtmodum phænix alia efficitur. Sic inuidus agit cunctis diebus vitæ ſuæ, intus & extrà ſe ipſum comburens, ſeipſum primo infeſtans, primo ſe ipſum vulnerans, & vexans. O inuidia omni vitio peior, & omni peſte deterior.O inuide qui nunquam quieſcere potes.An ignoras,quòd omnis malitia habet aliquam fęlicitatis vmbram? Sed tu ipſa inuidia nequiſſima peſtis, tormentum ſine refrigerio, morbum ſine remedio,laborem ſine reſpiratione, pœnam ſine intermiſſione, famem ſine ſaturitate, ſemper habere videris. O inuide vermis mortifere,
Iona 4. qui in hedera Ionæ quotidie naſceris.
Num.21. O igneus ſerpens quo populus Iſrael pungitur.Hic eſt bruchus,quo fructus
Pſal.104. terrarum depaſcitur. Legimus, quòd filijs Iſrael manna cœlitus datum eſt,
Exo.16. quo reſeruato ſcaturiebat multitudo vermium. Sic ex cœleſti gratia fideli collata, occaſionaliter in animo ſuperbi, inuidia naſcitur. Legimus etiam vermen ex hedera natum, cuius vmbra Ionas à calore defendebatur, tandem hedera corruit,& funditus deuaſtatur per vermen inuidiæ. Inuidia eſt illa peſſima tinea, quæ purpuramenta virtutum demolitur, erugo quæ theſaurum ſapientiæ depredatur, bruchus qui terrarum virentia comburit, quia quicquid boni operis vireſcit in homine, penè peſtis inuidiæ perdit.
Hæc eſt quæ Angelum de cœlo proie- *Iſa. 14.*
cit, quæ hominem de Paradiſo exulauit,quæ filios Iſrael in deſerto percuſſit, quæ contra Ioſeph, fratres armauit, quæ Danielem in lacum leonum miſit,quę caput noſtrum cruci affixit. Scitote fratres mei,& diſcite, & ſuper tecta prædicate, quòd inuidia eſt illa fera peſſima,quę concordiam diſſipat, linguam maledicam multiplicat, iuſtitiam diſperdit,& omnia mala generat.
Hæc eſt quę Abel occidit,Paulum de- *Gen. 4.*
collauit & Ioannem, Stephanum lapidauit,muros Hyeruſalem euertit,Romam depopulauit, Carthaginem deſtruxit, Troiam deuaſtauit, & multa mala per hanc feram peſſimam in orbe terrarum facta eſſe legimus.

23 *Lib. 5. moral.cap.32. to. 1.*

GREGORIVS explicans verba illa,Iob cap.5.& paruulum occidit inuidia,ſic ait:Inuidere non poſſumus niſi eis,quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergo eſt, qui liuore occiditur, quia ipſe ſibi teſtimoniū perhibet,quod eo minor eſt,cuius inuidia torquetur.
Hinc eſt, quòd Cain *Gen.4.*
ad perpetrādum fratricidum corruit, quia deſpecto ſuo ſacrificio, prælatum ſibi infremuit, cuius Deus hoſtiam accepit.
Hinc Eſau ad perſecutionem fra- *Gen.25.*
tris exarſit, quia primogenitorum benedictione perdita, quam tamen pro eſu lenticulæ ipſe vendiderat, minorē ſe eo quem naſcēdo pręibat ingemuit.
Hinc Ioſeph,fratres ſui Iſmaelitis vē- *Gen.37.*
diderunt, quia cognito reuelationis myſterio,ne ſe fieret melior,eius profectibus obuiare cōati ſunt.
Hinc Saul, *1.Reg.18.*
Dauid lācea interimere conatur, quia quem magis quotidie augeri virtutū ſucceſſibus ſenſit, vltra ſe excreſcere expauit. Paruulus itaque eſt,qui inuidia occiditur. Quia niſi ipſe inferior exiſteret, de bono alterius non doleret. Sed ſciendum eſt, quòd quamuis per omne vitium, humano cordi antiqui hoſtis virus infunditur, in hanc tamen nequitiam tota ſua viſcera ſerpens concutit,& imprimendæ malitię peſtem mouit. De quo nimirum ſcri-

ptum

Sap. 2. ptum eſt, Inuidia diaboli, mors intra-
uit in orbem terrarum. Nam cum de-
uictum cor, liuoris putredo còrrupe-
rit, ipſa quoq; exteriora indicant, quã
grauiter animum veſania inſtigat. Co-
lor quippe pallore afficitur, oculi de-
primuntur, mens accenditur, & mem-
bra frigeſcunt, fit in cogitatione ra-
bies, in dentibus ſtridor, cumque in la
tebris cordis creſcens abſconditur o-
dium, dolore cæcum tenebrat conſciẽ
tiam vulnus incluſum. Nil lætum de
proprijs libet, quia tabeſcentem men-
tem ſua pœna ſauciat, quam fœlicitas
29 torquet aliena, quantoq; extranei ope
ris in altum fabrica ducitur, tãto fun-
damentum mentis liuidæ, profundius
ſuffoditur, vt quo alij ad meliora pro-
perant, eo ipſo deterius ruant, qua rui
na etiã illud deſtruitur, quod in alijs
actibus perfecto opere ſurrexiſſe puta
batur. Nam inuidia, cum mentem ta-
beſecerit, cunctaq; quæ inuenerit bene
Pro. 14. geſta, conſumit. Vnde bene per Salo-
monem dicitur; vita carnium ſanitas
cordis, putredó oſſium inuidia. Quid
enim per vitã carnis, niſi infirma quæ
dam ac tenera, & quid per oſſa niſi for
tia acta ſignantur? Dicitur autem pu-
tredo oſſium inuidia, quia per liuoris
vitium ante Dei oculos pereunt etiã
fortia acta virtutum. Vita autem car-
nium, ſanitas eſt cordis, quia ſi mentis
innocentia cuſtoditur, etiam ſi qua fo
ris infirma ſunt, quandoque roboran-
tur. Qui liuoris peſte plene carere de-
ſiderat, temporalia negligat, & illam
hæreditatem diligat, quam cohæredũ
numerus non anguſtat. Imminutio e-
nim liuoris eſt affectus ſurgens infer-
næ dulcedinis, & plena mors eius, eſt
perfectus amor æternorum. Quia eum
nulla terrena deſiderat, nihil eſt quod
eius erga proximum charitati contra-
dicat. Paruulum ergo occidit inuidia,
quoniam huius peſtis languore nõ mo
ritur, niſi qui adhuc in deſiderijs in-
firmatur.

30 IDEM exponens verba illa, Iob. 5.
Lib. 6. Moral. c. 13. per diem incurrent tenebras, & quaſi
in nocte ſic palpabunt in meridie, ſic
habet; Iniquorum hominum mentes
cum quædam à proximis bene geſta cõ
ſpiciunt, in extenſo liuoris ſui eculeo
torquentur, & grauem malitiæ ſuæ
pœnam ſuſtinent, cum bona in alijs ta-
beſcentes vident. Rectè itaq; dicitur,
per diem incurrent tenebras, quia mẽs
illorum cum de aliena melioratione
affligitur, de radio lucis obſcuratur,
quia ſæpe in proximis, dum bona aper
ta conſiderant, ſi qua mala lateant in-
ueſtigant, & ſollicitis inquiſitionibus
laborant, ſi quid fortè, quod accuſare
poſſint inueniant. Sana quidem mem-
bra conſpiciunt, ſed clauſis cordis ocu
lis, vulnus palpantes quærunt. Vnde
bene ſubditur: Et quaſi in nocte, ſic
palpabunt in meridie. Dies boni ope-
ris in proximo exterius lucet, ſed qua
ſi in nocte palpant, quia liuoris ſui in-
tus tenebras tolerant. Peruenire ad ali
qua, quæ repræhendant ſatagunt, de-
tractionis aditum quærunt; ſed quia
hunc inuenire non valent, cæci exte-
rius circumeunt. Quod bene exprimi- *Gen. 19.*
tur, cum Loth protegentibus angelis
in domo eius, Sodomitæ oſtium non
inuenerunt, ſicut ſcriptum eſt; Vimq;
faciebant Loth vehementiſſime, & iam
proximum erat, vt frangerent fores, &
miſerunt manum viri & introduxe-
runt ad ſe Loth, clauſeruntq; oſtium,
& eos qui erant foris percuſſerunt cæ-
citate à minimo vſque ad maximum,
ità vt oſtium inuenire non poſſent.
Quid eſt, quod malis aduerſantibus,
intra domum Loth reducitur & muni
tur, niſi quod iuſtus quiſque, dum pra
uorum inſidias ſuſtinet, ad mentem
reuertitur, & imperterritus manet.
Sodomitæ autem viri, in domo Loth
oſtium inuenire nequeunt, quia corru
ptores mentium, contra vitã iuſti nul
lum accuſationis aditum depræhen-
dunt. Percuſſi enim cæcitate, quaſi do
mum circumeunt, quia inuidentes fa-
cta dictaque perſcrutantur. Sed quia
eis de vita iuſti, fortis vndique ac lau
dabilis actio obuiat, errantes, nihil a-
liud quam parietem palpant. Bene er-
go dicitur, quaſi in nocte ſic palpabũt
in meridie, quia dum bonum quod vi-
dent, accuſare nequeunt, cæcati mali-

tia,malum quod non vident, ad accuſationem quærunt. Sed Deus ſaluum faciet ęgenum de gladio oris eorum,& de manu violenti pauperem.

Ioannis Baptiſtæ & Euangeliſtæ laudes. Cap. VI.

De Ioanne Baptiſta. §. 1.

1 *Hom.9.in Luc.10.3.*

ORIGENES explicans verba illa.Luc.1. Manſit autem Maria cum Eliſabet, quaſi menſibus tribus,ait:Si enim eo quòd tantum venit Maria ad Eliſabeth, & ſalutauit eam, exultauit infans in gaudio, & Spiritu ſancto plena Eliſabeth prophetauit,& in vna hora tantos profectus habuit, noſtræ coniecturæ relinquitur, quid in tribus menſibus Ioannes profecerit aſſiſtente Maria Eliſabeth.Valde quippe indignum eſt in puncto horæ atque momento exultare infantem, per tres vero menſes, Ioannem ex vicinia matris Domini, & ipſius Saluatoris pręſentia nihil profeciſſe.Exercebatur ergo, & quodammodo in athletico ſancta matre, per tres menſes vrgebatur Ioãnes, & præparabatur in matris vtero,vt mirabiliter natus,mirabilius nutriretur.

2 *Hom.11.in Lucam.*

IDEM explicans verba illa de Ioanne,Puer autem creſcebat,& confortabatur ſpiritu,inquit:Puer creſcebat in ſpiritu, nec in eadem permanebat menſura qua cœperat, ſed ſemper creſcebat in eo ſpiritus,& per ſingulas horas atque momenta,ſpiritu ſuccreſcente, anima quoque ſua incrementa capiebat. *Infra*: Et erat in deſerto vſque ad diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael. Dixi nuper, quòd & conceptus Ioannes ſtupendum quid habuerit,quando exultauit infans in vtero, & ſuũ, necdum genitus,Dominum recognouit,& natiuitas non impar miraculum,quando ad eum, velut audientem & intelligentem, Zachariæ prophetantis ſermo conuertitur dicens;Et tu puer Propheta altiſſimi vocaberis. Digne igitur, qui ſic conceptus fuerat & natus, non expectauit, vt à patre nutriretur vſque ad diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael,ſed receſſit fugiens tumultum vrbium;populi frequentiam, viciniam ciuitatum, & abijt in deſerta vbi purior aer erat, & cœlum apertius, & familiarior Deus, vt vacaret orationibus, & cum angelis cõuerſaretur, vocaretque Dominum,& illum audiret reſpõdentem;ecce adſum. Si enim maior in natis mulierum Ioanne Baptiſta fuit nemo, Moyſi autem reſpondit Deus, reſpondit & Ioanni, qui maior Moyſe fuit, qui eſt nutritus in eremo, cuius natiuitatem idem Archangdlus,qui,& Domini nunciauit. Erat igitur in deſerto Ioannes,& nutriebatur, nouo & extra humanam naturam modo.Cibus autem erant locuſtæ, & mel ſilueſtre, volucre paruum non in ſublime ſe eleuans vix à terra conſurgens,& ſaliens potius quam volans.

3 *Hom.10.in c.3.Matth.10.2.*

CHRYSOSTOMVS explicãs verba illa, ipſe autem Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceũ circa lumbos ſuos, ſic habet: Erat omnino mirabile,humano in corpore, tantam videre tolerantiam. Erat enim maiore dignus admiratione Ioannes,quam Elias. Si quidẽ ille in vrbibus paſcebatur,hic vero ab ipſis incunabilis in Eremo ſemper inhabitauit. Erat illi impræparata menſa facilis amictus,& habitatio facilior amictu.Neque enim,vel tecto indiguit ille,vel lecto, non menſam, vel aliqua huiuſmodi requiſiuit, ſed Angelica quadam vita, mortali in carne reſplenduit. Propterea etiam veſtimentum de pilis camelorũ habuit, vt habitu quoque ipſo, mundi cõtemptum doceret, ſuadens cæteris, nihil cum terra habere commune, ſed ad priorem nobilitatem reuerti, quam habuerat Adam, priuſquam de victu veſtituque curaret. Quomodo in ſolitudine hyemes, pluuiaſque ſuſtinuit,& hoc tenero adhuc corpore,atq; puerili ętate?Quemadmodum valuit rudis adhuc natura carnis, tantas inæqualitates aerum, cum illa ciborum tenuitate tolerare,

vt

vt de reliqua Eremi afflictione ſileamus? Heremum ita Ioannes habitauit, vt cœlum, & quaſi angelus aliquis è cœlo, ita in ciuitatem à ſolitudinis vaſtitate deſcendit. Ingens quidem athleta pietatis, ac velut toto ſpectante mũdo, Dei iudicio coronatus, & cœleſtis cuiuſdã philoſophiæ dignitate reſplẽdens. Et hoc nondum deſtructo vtique peccato, necdũ lege ceſſante, aut morte deuicta, nec confractis certè æneis portis, ſed vetere adhuc morte regnante. *Infra*: Si verò ille in omni vitæ ratione mundiſſimus, cœloque ipſo clarior, & prophetis celſior, quo nullus hominum maior fuit, quique tanta apud Deum familiaritate gaudebat, ad omnem tamen patientiam durabat laborum, ſatis alte, deliciarum fluxa deſpiciens, atque ad omnem ſe vitæ rigorem coarctans, quam nos ſatisfactio nem afferre poterimus, qui poſt tot Chriſti beneficia, poſtque mille noſtrorum onera peccatorum, ne minimã quidem partẽ illius caſtigationis imitamur? ſed, comeſſationibus, ac potationibus dediti, vndique relaxantes, in prædam diaboli præparamur? Tunc exibat ad eum omnis Iudæa, & Hieroſolyma, & omnis regio Iordanis, & baptizabantur ab eo confitentes peccata ſua. Vides quantum præſentia valebat prophetę? Quemadmodum ad ſe fecit vndique populos conuolare, & illos ad peccatorum ſuorum cognitionem reduxit. Erat ſiquidem admiratione digniſſimum, tantam in hominis habitu fulgere virtutem, tantamque in illo ſplendere conſtantiæ dignitatem. Quẽ vtique tam ingentem videbant, pluri-maque vultus gratia corruſcantem; ipſum quoque prædicationis genus, nouum erat atque diuerſum, regnum prędicans cęlorum & promittens, atque gehẽnnæ ſupplicium.

Matt. 11. *Mat. 3.*

5 *Hom. 3. ex imperfecto Chryſoſtomi.* IDEM expones verba illa. Matth. 3. Ipſe autem Ioannes habuit veſtimenta de pilis Cameli, dicit: Non de lana Cameli habuit veſtimentum, ne ipſa mollicies veſtimenti delicata faceret membra, & ipſa delicioſitas virtutem patientiæ emolliret, ſed de aſperioribus ſetis cameli, vt ipſa aſperitas ad virtutem patientiæ ipſum animum exerceret. Ideo non dixit de lana cameli, ſed de pilis cameli. Tale habebat veſtimentum, vt de virtute animę eius ipſe habitus corporis loqueretur. Indicabat in habitu veſtem religioſiorẽ, non mollem, neque delicatam, ſed cilicinam, grauem, & aſperam, & contrerentem corpus, potius quam fouentẽ. *Infra*: Edebat locuſtas, quæ ſunt volatilia quædam parua, & non ſatis in altum volantia. *Ifra*: Tunc exibat ad eũ omnis Hieroſolyma. Amplius reſonabat conuerſatio vitæ eius in eremo, quam vox clamoris ipſius. Et magis expaueſcere faciebat homines operibus ſuis, quam verbis. Et forſitan niſi ſermones ſuos cõuerſatione huiuſmodi commendaſſet, nunquam omnis Iudæa ad vocem eius exiſſet ad eum. Egrediebatur ad eum omnis Iudæa. Ad comparationem enim illius ſanctitatis, quis poterat arbitrari ſe iuſtum? Inimitabilis erat conuerſatio eius, omnium vitam apparere faciebat culpabilem, vt iam nemo in operibus ſuis confideret. Quemadmodum enim ſi videris albam veſtem, dicis, ſatis candida veſtis eſt, ſi verò poſueris eam iuxta niuem, incipit tibi ſordida apparere, etſi verè ſordida non eſt, tamen quantum ad ſimilitudinem niuis, ſordida inuenitur, ſic quantum ad comparationem Ioannis, omnis homo videbatur immundus.

6 *Hom. 17. ex imperfecto in cap. 11. Matth.* IDEM explicans verba illa, cum audiſſet Ioãnes in vinculis opera Chriſti, inquit: Ioannes ſpecie homo, gratia angelus, quia nihil carnis erat in eo, niſi viſio ſola, corpore tenebatur in carcere, animo autem in cęlo. Et quod Herodes illi faciebat pro pœna, ille ſuſcipiebat pro beneficio. Et ira illius, quaſi Dei miſericordia fruebatur, qã verum gaudium Sanctorum eſt exire de mundo. Et non ſolum de morte ſua non contriſtabatur, ſed ipſam quoque dilationem vitæ ſuæ, pœnam putabat. Vis ſcire, quod eſt ſuper humanam naturam? Miſſus in carcerem non de ſuo periculo ſollicitus erat, ſed de aliorũ

ſalute

ſalute cogitabat, ideſt diſcipulorum ſuorum. *Infra*: Explicans illa verba, etiam dico vobis & pluſquam propheta,ait:Prophetæ eſt de Chriſto prædicare. Nunquid prophetæ fuit, vt in vtero conſtitutus, Deum in vtero cognoſceret?Prophetæ eſt pro merito cōuerſationis & fidei, prophetiam accipere,nunquid prophetæ fuit, vt prius fieret propheta, quam homo, & ante gratiam acciperet?Prophetæ eſt beneficium à Deo accipere, nunquid prophetæ eſt beneficium baptiſmatis Deo donare? Prophetæ eſt verbum ante tēpus ſignificare de Chriſto,nūquid prophetę eſt facie ad faciem digito Chriſtum oſtendere? Prophetæ eſt, vt ipſe de Deo prophetet, nunquid prophetæ eſt, vt Deus de illo prophetet,dicens, ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam? Iam nunc incipit dicere cauſas,propter quas amplius erat quā propheta Beatus Ioannes, qui talem
Ioan. 1. meruit habere laudatorem. Et Ioannes quidem teſtificatus erat de Chriſto,ecce agnus Dei: Sed amplius rece-
7 pit a Chriſto,quam præſtitit. Ioannes enim Chriſtum glorificans,humanam illi contulit laudem, Chriſtus autem Ioanni diuinam contulit gloriam. Nā iſte,illum agnum oſtendit,ille autem, iſtum Angelum prædicauit.Iſte minus laudauit in Chriſto, quam erat, nam non ſolum peccatum mundi abſtulit, ſed etiam vitam æternam mundo donauit.Ille autem iſtum ſupra quam videbatur erexit, vt qui homo erat angelus diceretur. Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam. Audi nunc, & intellige dignitatem. Puto, ſi non eſt audaciæ dicere,quòd glorioſior eſt Ioannes, quia homo fuit, & propter virtutis meritum angelus eſt vocatus, quam ſi nomine angelus & natura fuiſſet.Angelus enim,hoc ipſum quod angelus eſt,non tantum eſt virtutis præmium, quantum naturæ proprietas. Iſte autem mirabilis eſt, qui humana natura angelicam ſanctitatem tranſgreſſus eſt, & obtinuit quod non habuit natura,per gratiam Dei. Quantū præ cæteris prophetis Ioannes in tempore iuxta Chriſtum, tantum iuſtitia præ illis proximior erat Chriſto.Multæ quidem ſtellæ ante lucem præcedunt,nunciantes lucis aduentum,nulla tamen earum luciferi nomen habere meruit,niſi vna,quæ cum ipſa luce procedit.Sic omnes prophetæ ante faciem Chriſti præcedunt, nunciantes aduentum eius, ſolus tamen Ioannes, præcurſor eſt appellatus. Omnes prophetæ prophetauerunt de Chriſto,de *Luc.* 3. illis autem non prophetatum eſt, ipſe autem nō ſolum prophetauit de Chriſto, ſed etiam alij prophetæ prophetauerunt de ipſo. Quis aliquando dictus eſt vox clamantis in deſerto?Nam omnes portiones verbi fuerunt, iſte autē ipſa vox,quæ deſertum facere poterat quaſi agrum cultum.

IDEM ait:Quia Ioannes maiorem 8
accepit gratiam, propterea in eremo *Hom.* 2. *ex* philoſophatur, & reſeruat ſe in aduen *varijs in Io* tū Chriſti;quia nunciaturus erat Chri *annē.to.* 3. ſtum,ſtatim in eremo nutritur, ibi creſcit,non vult cum hominibus conuerſari.In eremo cum angelis philoſophatur. Conſiderate monachi dignitatem veſtram. Ioannes princeps veſter eſt, ipſe monachus. Statim,vt natus eſt in eremo viuit,in eremo nutritur, Chriſtum expectat in ſolitudine. Fœlices ſunt, qui imitantur Ioannem, quo inter natos mulierum nemo maior ſurrexit. Expectabat Chriſtum, oculi eius nihil aliud dignabantur aſpicere. Vnde (Hom.28.in Ioannem,) idem Ioan- *Ioan* 3. nes dixit. Qui habet ſponſam ſponſus *Ioan.* 1. eſt, amicus autem ſponſi gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Qui dixerat,nō ſum dignus, vt ſoluam eius corrigiam calceamenti, amicum ſe eius in præſentia dicit? Non vt extollat ſe, nec vt laudet, ſed vt hanc maximam curam habere,neque inuito ſe,& ęgre ferente id fieri,ſed cordi ſibi,& quam gratiſſimum eſſe oſtendat, & hæc ſunt, quorum gratia maximè omnia fecit, quæ omnia amici appellatione ſignificauit. Amici enim ſponſi exultant,maximè in nuptijs illius, vbi voluptatis magnitudinem explicare voluit. Quaſi diceret. Tantum abeſt, vt moleſtè

mira-

miracula eius, & opera feram, vt tũc maximè dolerem, ſi non fierent, ſi ad ſponſum ſponſa non accederet, dolore tunc afficerer.

9 *In epiſt. de vera circũ ciſione to. 9* HIERONYMVS ait: Ioannes ille maior omnium prophetarum non veſtitur mollibus, non exquiſitis ad gulam dapibus ſaginatur, ſed in hoc mundo, pene ſine mundo eſt, cũctam deſideriorum deferens curam mundialem, ſetoſa durum virum horridant, tegmina non decorant, humifero eſu, melleo tenuiter ſudore ſaturatur. Denique hic non agnum illũ, quem in vmbra veritatis ſoliti erant Iudæi habere pro Paſcha, per quem mund, peccata non poterant aboleri, ſed illum verum agnum, cuius omnis eſſet mortalitas cruore ſaluanda, primus agnouit dicendo, Ecce Agnus Dei. Illud etiam in eo mirandum eſt, quòd eremum elegerit, Domini prædicaturus aduentum, non in templis, non loquitur in plateis, multitudinẽ multitudini profuturus horreſcit. Et cur vox eſt clamantis, a ſe declinatur auditor? Opus eſt vtique multitudo doctori. Et quæ in eremo multitudo? Sine dubio nulla. Et quid faciet propheta, qui & vox eſt, & vox clamantis? Elegit ni fallor locum nõ vbi eum nullus audiat, ſed ad quem populos de naturæ corruptæ conuerſatione reducat, vt in propheta nouam vitam videntes, diuinam mirari diſcant, ſeque omnibus vitijs circunciſos, in eremo eſſe patiãtur. Locus ergo ipſe forma doctrinæ eſt, & ipſa prędicatio ſolitudo eſt virtutum. Operatur habitatio, dum vrbium frequentiam ſollicitus relinquit auditor, & eremum à contagione mundi, velut à theatro hoc voluptatum auulſus ingreditur.

10 *Libr. 2. de vocatione gentium. to. 4.* AMBROSIVS ſic habet: Multis modis & innumerabilibus differentijs gratiæ opera & dona variantur, inque ipſis ſingulis generibus munerum, diſſimiles ſunt gradus, & impares quantitates. Sicut enim in germinibus herbarum, atque lignorum, quæ terra producit, non vna ſpecies, nec vnum in omnibus genus eſt, ſed ſingula quæque in ſui ſeminis forma, & in ſuæ ſtirpis qualitate gignuntur, plenum autem decorem, non ſtatim vt æduntur accipiunt, ſed certis & ordinatis prouehuntur augmentis, donec ad perfectam ſui habitus quantitatem per ſuccedentia ſibi incrementa perueniant, ita & ſemina chariſmatum, plantæque virtutum, non in omni agro cordis humani, totum hoc pariter, quod ſunt futura naſcuntur, nec facilè reperitur in exordio maturitas, & in inchoatione perfectio. Ex erit quidem frequenter potens & miſericors Deus, mirabiles iſtos ſuę operationis effectus, & quibuſdam mentibus non expectata profectuum mora, totum ſimul quicquid collaturus eſt inuehit. In Abrahæ lumbis Leui ſanctificatur, & ſimul cum eo domus Aaron, & ſacerdotalis ordo benedicitur. *Heb. 7.* Iacob nullo merito ſuffragante, dilectus priuſquam naſcatur eligitur. Hieremiæ dicitur. *Hiere. 1.* Priuſquam te formarem in vtero noui te, & antequam exires de ventre ſanctificaui te. *Luc. 1.* Ioannes intra Eliſabeth matris viſcera, Spiritu ſancto repletus exultat, & vt nullus inter natos mulierum maior ſit, prius ſentit iniria gratiæ, quam naturæ. Sed cum & alia ſimilium documentorum exempla non deſint, multo tamen crebrior, multoque numeroſior pars illa hominum eſt, cui particulatim, quicquid ſuperna largitas donat, accreſcit.

IDEM ſic habet: In beatiſſimi Baptiſtæ laudibus, quid potiſſimum prædicem neſcio, vtrum quod mirabiliter natus ſit, an quod mirabilius ſit occiſus? Natus enim eſt Propheta, in veritate peremptus eſt; naſcendo annunciauit Saluatoris aduentum, moriendo condemnauit Hærodis inceſtum. 11 *Ser. 63. qui eſt de Natali S. Ioannis Baptiſ. in vlt. verb. tom. 5.* Vir enim Sanctus, & iuſtus, & qui præter communem hominum Natiuitatem, ex repromiſſione generatus fuerat, hoc de Deo me-

meruit, ne communi cum cæteris de ſæculo morte diſcederet, ſed corpus quod Domino donante ſuſceperat, Dominum confitendo deponeret. Ergo Ioannes per omnia voluntatem Domini fecit, quia propter opus Domini, & natus eſt & defunctus. *Infra*: Recenſita natiuitatis eius ſerie ait: Minus autem mirari debemus, quòd tantam Ioannes gratiam in naſcendo meruerit, debuit enim præcurſor, & præuius Chriſti habere aliquid ſimile natiuitati Domini Saluatoris. Habet huius natiuitas aliquid gloriæ, at quæ miraculi. Quamuis enim vilior partus mulieris videatur eſſe quam virginis, tamen ſicut Mariam ſuſpicimus, quod virgo peperit, ita in Eliſabeth miramur, quod anicula procreauerit. Illud autem quam mirandum, quod idem Gabriel Archangelus, vtriuſque natiuitatis officium repræſentat. Hoc etiam in laudibus Ioannis minimè tacendum videtur, quod nōdum natus etiam prophetat, & adhuc in materni vteri ſinibus cōſtitutus, aduentum Chriſti, quia voce non poterat, gaudijs confitetur. Exultat in vtero antequam naſcatur, & prius quam mundi oculis habitum recognoſcat, ſpiritu mundi Dominum recognoſcit. In quo arbitror propheticam conuenire ſententiam; prius quam te formarem in vtero noui te, &c.

Hiere. 1.

12 IDEM ait: Si pater Zacharias, cum eum nominauit vocem recepit, quanto magis nos, cum laudemus illum, eloquium promeremur. Cum enim Zacharias pater eius, propter incredulitatem natiuitatis illius, ab Angelo Gabriele ſilentij eſſet taciturnitate mulctatus, ſubito nato Ioanne filio, linguam reſoluit. Videte igitur Sancti Baptiſtæ meritum, vocem patri reddidit, ſacerdoti eloquentiam reparauit. Os quod angelus alligauerat, Ioannes abſoluit, quod Gabriel obſtruxerat, paruul⁹ reſerauit, quanquam, & ipſe ſit angelus, ſicut ſcriptum eſt de eo; Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam.

Ser. 64. de Nat. S. Ioā.

Reſpicite Ioannem, & videte quanta ſit vis eius vocabuli, cuius nuncupatio reddidit muto vocem, patri pietatem, populo ſacerdotem, quo naſcente ſit repente propheta. Magnus Ioannes cuius magnitudini etiam Saluator teſtimonium perhibet dicens: Inter natos mulierum maior non eſt Ioanne Baptiſta. Præcellit cunctis, eminet vniuerſis, antecedit prophetas, ſupergredietur Patriarchas, & quiſquis de muliere eſt, inferior eſt Ioanne.

IDEM explicans verba illa, & erit magnus coram Domino, inquit: Non corporis hic, ſed animæ magnitudinem declarauit. Eſt coram Domino magnitudo animę, magnitudo virtutis. Eſt etiam paruitas animæ, & pueritia virtutis. Puſillus eſt, qui nullum adhuc virtutis videatur habuiſſe proceſſum. Vir perfectus ille dicitur, qui caret errore pueritię, & lubricum adoleſcentiæ, animæ maturitate non ſentit. Puſillus, contrarius eſt magno. Et ſi iuxta Apoſtolum paruulus ſub elementis eſt, cum enim eſſemus paruuli, ſub elementis huius mundi eramus ſeruientes: ergo magnus ſupra elementa mūdi eſt. Magnus, qui in deſerto prædicans, delitias hominum, corporiſque laſciuiam magna animi virtute depreſſit. Paruulus ergo in ſæculo, magnus in ſpiritu. *Infra*: Præibit in conſpectu Domini in ſpiritu & virtute Heliæ. Bene iſta iunguntur. Nunquam enim ſine virtute ſpiritus; nec ſine ſpiritu virtus eſt. Et ideo fortaſſe in ſpiritu, & virtute Heliæ, quia Beatus Helias virtutem magnam habuit, vt ad fidem animos populorum a perfidia retorqueret; Virtutem abſtinentiæ, atque patientiæ, & ſpiritum prophetandi. In deſerto Helias, in deſerto Ioannes. Ille coruis paſcebatur, hic, dum diues eſſet, calcata omni voluptatis illecebra, parſimoniam prætulit, luxumque cōtempſit. Ille Achab regis gratiam non quæſiuit, hic Herodis ſpreuit. Ille poſt triēnium, pluuijs terram rigauit, & hic

13 *Lib. 1. c. 1. Luc. To. 3.*

Gal. 4.

poſt triennium areſcentem noſtri corporis humum, fidei imbre perfudit. Ille Iordanem diuiſit, hic ad lauacrum ſalutare conuertit.

Ser. 25. ad fratres in eremo.

14 AVGVSTINVS ait: Celebratur Natiuitas Sancti Ioannis Baptiſtæ, quia in vtero fuit ſanctificatus. Hæc autem feſtiuitas non ſolum apud fideles, ſed apud infideles vigiliam habet. In hoc feſto maxime pagani infideles ad Eccleſiam ſuam cōueniebant vigilantes. Dum illa Sancta Eliſabeth (quæ filia fuit Sanctæ Iſmaræ, quæ quidē Iſmara ſoror fuit carnalis Sanctæ Annæ matris Dominæ noſtræ) grauida eſſet de Ioanne, ante aduentum virginis ſanctificatus Ioannes non fuit; ſed ſalutata Eliſabeth à Virgine, mox Ioannes ſanctificatus fuit in vtero: vnde meritò eius natiuitatem celebramus.

In Ser. Nati S. Ioann Bapt. *Ioan. 5.* *Eccl. 27.*

15 BERNARDVS inquit: De Ioāne ſcriptum eſt. Erat ipſe lucerna ardens, & lucens. Magnum teſtimonium. Eſt enim tantùm lucere vanū, tantùm ardere parum, ardere, & lucere perfectum. Audi quid ſapiens dicat; Vir ſapiens permanet ſicut Sol, nam ſtultus, vt Luna mutatur. Quia enim ſplendet Luna ſine feruore, modo plena, modo exigua, modo nulla videtur. Mutuatum ſi quidem lumen nunquam in eodem permanet ſtatu, ſed creſcit, deficit, extenuatur, & penitus non comparet. Sic ſic, qui conſcientias ſuas in alienis labijs poſuerunt, modo magni, modo parui ſunt, modo nulli, ſecundum quod adulantium linguis vel vituperare placuerit, vel laudare. Sic ſapientis ardor internus, foris lucet, etſi non ei datur vtrumque, curat ſemper ardere magis. Dictum eſt Apoſtolis, & Apoſtolicis viris: Sic luceat lux veſtra corā hominibus. *Matt. 5.* Dictum eſt hoc, & Ioanni, ſed ille in ſpiritu tanquam angelus eruditur. Nimirum tantò propinquior Deo, quantò vox verbo vicina, cui nulla voce alia media, quod foris ſonet oporteat intimari. Neque enim Ioannem prædicatio, ſed inſpiratio docuit, quem repleuit ſpiritus in vtero matris ſuę. Vere ardens, & vehemēter accenſus, quem ſic præoccupauit flamma cęleſtis, vt Chriſti ſentiret aduentum, qui necdum ſentire poterat vel ſeipſum. Fuit ergo iam tunc ardēs lucerna, ſed interim adhuc ſub modio donec ſuper cādelabrum poneretur, & luceret omnibus qui erāt in domo Domini. Illo enim in tempore, ſolum adhuc potuit illuminare modicum ſuum, ſoli interim lucere matri, magnum ei pietatis ſacramentum reuelans motu nouæ exultationis. Vnde hoc mihi, inquit, vt veniat mater Domini mei ad me? *Luc. 1.* Quis enim tibi indicauit matrem Domini, mulier ſancta?

Vnde me noſti? Vt facta eſt, inquit, 16
vox ſalutationis tuę in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Illuminauit ergo iam tunc modium ſuū, ſub quo latebat, paulo poſt mundū nouis illuſtratura fulgoribus. Ille erat, inquit, lucerna ardens, & lucens. Non ait lucens, & ardens, quia Ioanni ex feruore ſplendor, non feruor prodijt ex ſplendore. *Ioan. 5* Sunt enim, qui non eo lucent, quia feruent, ſed magis feruent, vt luceant: qui non feruent charitatis ſpiritu, ſed ſtudio vanitatis. Ardens erat Ioannes in ſe ipſo, vehementi auſteritate cōuerſationis erga Chriſtum, intimo quodam, & pleno feruore deuotionis, erga peccātes proximos, conſtantia liberæ increpationis, luxit ſeipſum oſtendens ad imitationem, & luminare maius, qđ latebat ad peccatorum remiſſionem, & ipſas quoque tenebras noſtras illuminans corrigendo. Conſidera igitur hominem angelico promiſſum oraculo, conceptum miraculo, ſanctificatū in vtero, & nouū in nouo homine pœnitentiæ mirare feruorem. Victum, & veſtitum habētes (ait Apoſtolus) his contenti ſimus. *1. Tim. 6.* Apoſtoli perfectio iſta eſt, ſed Ioannes etiam hæc cōtempſit. Audi Dominum in Euangelio. Venit (inquit) Ioannes non manducās, nec bibens, plane, nec veſtiens. *Matt. 11.* Sicut enim non eſt locuſta cibus, niſi aliquorum forte irrationabilium animalium, ſic nec pilus cameli, humanum eſt indu-

mentum. Quid vos irrationabiles feræ, & reptilia deſerti cibos exquiritis delicatos? Ioannes ſanctus homo miſſus a Deo, immo angelus Dei, quo nullus maior in natis mulierum, innocentiſſimum illud corpus ſic caſtigat, ſic extenuat, ſic affligit, vos indui feſtinatis byſſo, & purpura, & ſplendide epulari? Heu hic eſt præſentis totus honor diei, hęc Baptiſtę reuerentia tota, hoc natiuitatis eius prophetata quondam lætitia eſt. Cuius enim memoriam agitis, ò nimis delicati cultores, cuius celebratis natalem? Nonne illiꝰ qui in eremo fuit hirſutus veſte, confectus inedia? Multi (inquit angelus) in natiuitate eius gaudebunt. Ve-
17 rum id quidē multi in natiuitate eius gaudebūt, & paganis ipſis vt audiuimus læta eſt, & ſolénis. Illi celebrāt, quod ignorant, ſed non ita debuerāt Chriſtiani. Nunc vero, & ipſi in hac Ioannis natiuitate gaudent, ſed vtinā de natiuitate non de vanitate. *Infra*: Ardebat Ioannes ſibi, lucebat nobis. Gaudeamus in feruore eius ad imitationé, gaudeamus in lumine, non tñ ibi manentes, ſed vt in lumine eius videamus lumen, cui ipſe teſtimoniū perhibuit. Venit Ioannes, ait Dñs, nō manducans neque bibens. *Matt. 11.* Incentiuū feruoris id mihi eſt, materia humilitatis. Quis. n. in nobis eſt fratres, qui Ioannis pęnitentiam intuens, ſuam non dico magnificare, ſed alicuius momēti tēputare præſumat? Quę homicidia, quæ ſacrilegia, aut flagitia ſic puniebat Ioānes in ſe ipſo? Ex hoc ſane, & erga proximorum delicta, feruorē intuere Ioannis. Genimina viperarū, ait: Quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? *Luc. 3.* De quanto mentis feruore procedere putas ſcintillas iſtas, immò carbones deſolatorios? Arguit phariſæos, arguit regem crudelem, atque ſuperbum, ſacra quadam vehemētia, ad hoc prodiens de deſerto millia illi parcens. Ligatus quoque & in carcerē truſus, nihilominus ſtetit in veritate, & occubuit pro veritate fœliciter. Ferueat etiam in nobis zelus iſte chariſſimi. Ferueat amor iuſtitiæ, odium iniquitatis, peccata diſſimulet nemo. Nemo quod in ſe eſt æquanimiter ferat, cum viderit ordinem deperire, minui diſciplinam, nemo dicat, nunquid cuſtos fratris mei ego ſum? Eſt. n. conſentire, ſilere, cum arguere poſſis. Iam vero ſuper humili, & omnino feruētiſſima deuotione Ioannis erga Dñm, quid loquemur? Inde enim exultauit in vtero, inde expauit in Iordane baptizaturus eum, inde, non modo Chriſtū qui putabatur, ſed vel ipſam corrigiam calciamenti eius ſoluere, dignum ſe eſſe negabat. Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? *Pſ. 61.* Alioqn non ero lucerna ardens, niſi toto corde, tota mente, & ex omnibus viribus meis diligam Dñm Deum meum. Luxit etiam Ioannes, tu puer propheta altiſſimi vocaberis (ait pater) præibis enim ante faciem Dñi parare vias eius, ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius. Ad dandam, inquit, non ſalutem (neque enim ille lux) ſed ſcientiā ſalutis, in remiſſionem peccatorum. Num ſcientiam ſalutis ſapiens paruipendere poteſt? Ponamus tñ necdū venisse Ioannem, necdum ſignificaſſe de Chriſto, vbi ſalutem quæremus? Peccaui peccatum grande, quod ſanguine animalium deleri non pōt. Si peccati mei oblitus fuero, ſtultus ſum, & ingratus. Si in memoria mea ꝑmanet, arguet me in æternum. Quid igitur faciam? Ibo ad Ioannem, & audiam vocem lætitiæ, & miſericordiæ, verbum remiſſionis, & pacis. *Ioan. 1.* Ecce, inquit, agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et alibi: Qui habet ſpōſam ſponſus eſt. *Ioan. 3.* Oſtendit igitur, quia venit Deus, quia ſpōſus, quia agnus. Quia Deus certum eſt, quod peccata remittere poſſit, vult autem quia ſponſus eſt, quia amabilis eſt, agnus etiam eſt, ne timeas eam, quam facere venit delictorum purgationem, ne vſtione, & ſciſſione, oſſa, & medullas oſſium collidat, ne dolorem inferat morte grauiorē. Audi, agnus eſt, in manſuetudine venit, cum lana, & lacte, ſolo verbo iuſtificans impium. Dominum oportet creſcere, me autē minui.

minui. Minui vtique ſplendore non feruore. Retraxit radios, recollegit ſe, ne fieret ſicut ille qui totum profert ſpiritum ſuum. Illum, inquit, oporte creſcere, qui exhauriri non poteſt, de cuius plenitudine omnes accipiant, me autem minui, cui datus eſt ſpiritus ad menſuram, & danda magis opera, vt ardere ſemper valeam, quam lucere. Præceſſi ſolem tanquam ſydus matutinum, abſcondi neceſſe eſt orto iam ſole. Non eſt mihi niſi modicum olei, quo vngar, volo illud in vaſe tutius quam in lampade poſſidere.

19 *In Serm. de priuilegijs Ioan. Bapt.* IDEM ait: Hodie dies nobis illuxit inſignis, & tanto diebus cæteris ſanctior, quanto ſanctiorem hominem terris infudit. In hac ſi quidem die natus eſt ſanctorum ſplendor, iuſtorum lętitia, & gloria, gaudium angelorum, conſanguineus Chriſti, amicus ſponſi. Fœlix homo, qui fœliciter cœlorum perambulans officinas, curſu fœliciſſimo ſequitur redemptorem. Lætantur angeli, & vtriuſque naturæ numeroſitas admiratur hominem, ſic ingreſſum abyſſum luminis, & intra interna diuinitatis abſorptũ, vt ipſam reuerberet aciem angelicæ puritatis, ſic ab ortu vitæ vſque ad occaſum conuerſatus eſt cum hominibus, vt forma vitæ, morum informatio habeatur, primus honor eſt gloria in annunciatione. Aſtat enim patri Archangelus Gabriel, & ait ei: Naſcetur tibi filius parentum gaudium, nobilitas generis, orbis exemplum, finis legis, Euangelij principium, mortis expulſio, ianua vitæ, decus hominum conuerſationis ſplendor, omnis iuſtitiæ principatus. Conſidera nunciantis ſublimitatem, loci dignitatẽ, quia cum ſtaret pater à dextris altaris incenſi, coram arca &c. Diei reuerentiam, in ſolemnitatem, quando Iudæi omnes conueniebant, & tunc intelliges, quam excellenti gloria Ioannis genitura prædicetur. Secundus honor eſt ſãctificatio in vtero matris. Longe minor Hieremiæ ſanctificatio, quam Ioannis. Ille quidem in vtero matris ſanctificatus his Spirituſancto repletus dicitur. Ibi enim ſanctificatio emundationem, hic repletio inundationem ſignat. Apoſtoli, qui in auribus ſuis tractauerunt de verbo vitæ, cum Spiritumſanctum accepiſſent, inſufflate Domino, vix quinquageſimo a reſurrectionis die, ad illum gradum potuerunt peruenire, vt diceretur de eis, repleti ſunt omnes Spirituſancto, quod tamen Ioannes in vtero legitur aſſecutus. Tertius honor eſt excellentia in exultatione. A ſeculo non eſt auditum, quòd quis exultauerit in vtero matris Quid mirum ſi exultat, ſi amplexantibus ſe matribus, regem, & militem, tantum duo tenerrimi parietes adiungunt. Quartus honor eſt gaudium innatiuitate. Quintus honor eſt ſingularitas in conuerſatione. Intra teneritudinem enim annorum beatus iſte puer ad eremũ ductus eſt, nec obſiſtit ętatis infirmitas, quã maieſtas Domini fœcundabat. Mira conuerſatio, vix mundum intrauerat, & 20
iam mundi fugiebat gloriam, & ſęculi cupiditates nõ ſolum obliuiſcebatur, ſed neſciebat, perpetuũ cum Deo habens cõſortium, & animalis viliſſimi ſatiatur edulio, nihilque coctum accipit ieiunãtis aſperitas. Sextus honor eſt nouitas in prędicatione. Ipſe.n. fuit primus, qui de regni cœleſtis perpetua mãſione diſeruit. Aſcẽdit Moyſes in caliginem, in qua erat Deus, loquitur familiariter cum Deo glorioſum nomen Adonai ei reuelatur, ſed intus, omnibus regni cęlorum memoria, nec nominatur, nec auditur. Veni ergo ad Ioannem, & audi vocem exultationis, vocem nouitatis, verbum miſericordiæ, ſermonem glorię, quod celauerat Deus, tacuerat Angelus, latuerat patriarchis, Prophetę neſcierunt. Pęnitentiam, inquit, agite appropinquabit enim regnum cœlorum. Hęc *Matt. 3.* eſt vox, de qua maximus ille contemplator cœleſtium viſionum, in hęc verba, proſequitur. Et vox prima, quam audiui, ſicut citharędorum citharizantiũ in citharis ſuis. A diebus Adę vſque ad Ioannẽ organum nrm *Apoc. 14.*

verſum eſt in vocem ſilentium. Quare? Quia ſi occidis, occidi iuberis, ſabbato ligna colligis, lapidari iuberis, & ille cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere, niſi ferire non nouit. Ioannes natus, oſtendit medicamentum vulneri, peccato pœnitentiam, & veniam. Hæc eſt prima vox clamãtis in deſerto, vox turturis quę audita eſt in terra noſtra. Ex tunc miſit in os noſtrum canticum nouũ, & ſuperexaltat miſericordia iudiciũ.

Cant. 2.

Septimus honor eſt dignitas in baptiſmate, quando Chriſtus Dominus cœlorum rex, aſtantibus angelis venit ad Ioannem, vt baptizetur ab eo.
Octauus honor eſt prima reuelatio de trinitate facta Ioanni, quando deſcendit ſpiritus ſanctus ſicut columba ſuper Chriſtum in Iordane, & vox patris audita eſt, hic eſt filius meus dilectus. Pater auditur in voce, filius baptizatur in flumine, ſpiritus ſanct' demonſtratur in columbæ ſpecie.
Nonus honor eſt teſtimonium veritatis, quod de Ioanne Chriſtus Dominus prædicauit. Quid exiſtis in deſertum videre? O mira teſtificatio redemptoris. Quis ingreſſus eſt mundum, & mundum vel in aliquo non cognouit?

Matt. 11.

De S. Ioanne Euangeliſta. §. 2.

ORIGINES explicans Euangelium Ioann. 1. in principio erat verbum, ait: Superuolat beatus Ioannes Theologus, non ſolum quæ intelligi, ac dici poſſunt, verum etiam, quæ ſuperant omnem intellectum. O beate Ioannes non immerito vocaris Ioannes, Hebræum nomen eſt, ſignificans, cui donatum eſt. Cui enim Theologorum donatum eſt, quod tibi donatum eſt, abdita videlicet ſummi boni penetrare myſteria, & ea quæ tibi reuelata & declarata ſunt, humanis mẽtibus, ac ſenſibus intimare? Dic quæſo cui talis ac tanta donata eſt gratia. Recubuit Ioannes in cœna ſuper pectus Domini, qui poſt quam ſemel veritatis perſpexit vultũ, nequaquam eius acies repercutitur, nõ fallitur, nulla caligine obcęcatur. Infra. Petrus Chriſtum, Deum, & hominem iam factum cognoſcens, & dicens, tu es Chriſtus filius Dei viui, altiſſime volauit, ſed Ioannes altius illo, qui eundem Chriſtum de Deo ante omnia tempora genitũ intellexit, dicẽs, In principio erat verbum. O beate Paule raptus es, vt tu ipſe dicis, in tertium cęlum, ſed non es raptus ſuper omne cœlum, & paradiſum. Ioannes omne cœlum conditum, omnem creatum paradiſum, hoc eſt, omnem humanam angelicamque tranſgreditur naturam. In tertium cœlum raptus, ô vas electionis, & magiſter gentium audiſti verba, quæ non licet homini loqui. Ioannis intimæ veritatis inſpector, vltra omne cœlum in paradiſo paradiſorum, hoc eſt, in cauſa omnium, audiuit vnum verbum, per quod facta ſunt omnia, & licuit ei illud verbum dicere, hominibusque prædicare, quantum hominibus prædicari poteſt, ac fiducialiter clamat. In principio erat verbum. Non ergo Ioannes erat homo, ſed pluſquam homo, quãdo & ſeipſum, & omnia quæ ſunt ſuperauit, & ineffabili ſapientię virtute, puriſſimo mentis acumine ſubuectus in ea quæ ſuperiora ſunt, ſecreta, videlicet, vnius eſſentiæ in tribus perſonis, ingreſſus eſt. Non enim aliter potuit aſcendere in Deũ, niſi prius fieret Deus. Vt enim radius oculorum noſtrorum, ſpecies rerum ſenſibilium, coloreſque non prius poteſt ſentire, quam ſe ſolaribus radijs immiſceat, vnumque cum ipſis & in ipſis fiat; ita animus ſanctorum, puram rerum ſpiritualium, omnemque intellectum ſuperantium cognitionẽ, non ſufficit accipere, niſi prius incomprehenſibilem veritatis participationem, dignus efficiatur habere. Sanctus itaque Theologus, in Deum tranſmutatus, veritatis particeps, Dei verbũ ſubſiſtere in principio pronunciat. Animaduerte angelum diuinum ſuper filium hominis aſcendentem, & annunciantem ipſum eſſe ante omnia in

21 m. 2. ex varijs in Euangel. Tom. 3.

Matt. 16.

in principio, & mox deſcendentem ſuper eundem filium hominis, & dicẽtem, Verbum caro factum eſt.

23 *Hom. 6. in varijs huius tomi. To. 1.* BASILIVS exponens Euangelium Ioannis cap. 1. in principio erat verbum &c inquit: Omnis quidem Euangeliorum vox, reliquis omnibus ſancti Spiritus præceptis, eminentior eſſe dignoſcitur, quòd in alijs per prophetas ſeruos, in euangelijs autem ipſe per ſe Dominus, nos eſt allocutus. In ipſius autem euangelij laudibus, & ſermonis magnitudine, & ſententiarũ grauitate, Ioannes filius tonitrui, primas obtinet.

24 *In prologo in euang. Ioan. to. 3. Mar. 3.* CHRYSOSTOMVS ait: Sanctiſſimus Ioannes admirationis plenus, arcana redundans ſapientia, tonitrui filius, eſt Chriſto dilectiſſimus, columna omnium quæ in orbe ſunt Eccleſiarum, qui cęli claues habet, qui Chriſti calicem bibit, qui ſuper pectus Domini multa cum fiducia recubuit. Infra: Huic Apoſtolo ſupernæ affuerunt virtutes, eius animę pulchritudinem, ſapientiam, & ſpeciem virtutis admirantes. Etenim tanquam lyram quandam pretioſis lapidibus, auroque diſtinctam, ſic ſuam ſibi animam exornando effecit, vt per eum magnum & altum ſpiritum perſonaret. Nihil nobis humanum, ſed a Spiritus ſancti profundis & abditis theſauris omnia proloquitur, quę neque angeli, priuſquam hic diceret, nouerunt. Namque & ipſi nobiſcum per Ioannis vocem, & per nos didicerunt, quę cognouimus, & quod nobiſcum beatus etiam Paulus hic verbis ſignificauit, vt innoteſcat principatibus & poteſtatibus in cœleſtibus per eccleſiam multiformis ſapientia Dei, ſi igitur principatus & poteſtates, cherubin quoque & ſeraphin, hęc per eccleſiam didicerunt, plane conſtat ipſos angelos, ſumma cum attentione eius ſeſe auditores exhibere. Nobiſcũ ergo angeli didicerunt, quæ ignorauerunt. Et in Ser. 1. addit. Audiamus Ioannem narrantem ea quæ in cęlo ſunt, & quæ nemo vnquam ante hac intellexit. Talem enim & tam profundam doctrinam ad nos affert, qualem credibile eſt, ab ipſis Spiritus ſancti theſauris accepiſſe, tamquam modo ex ipſo cœlo deſcenderit, immo neque omnes, qui in cœlo ſunt, ſcire ea credendum eſt, vt iam diximus. *Infra*: Corpore habitauit Aſiam, vbi antiquitus omnes philoſophorum ſectæ philoſophatæ ſunt; Idcirco locus is dæmonibus obnoxius eſt, & admodum formidabilis. In medio tamen inimicorum claruit, illorum fugata caligine, arcem euertit quam munitiſſimam.

Eph. 3.

IDEM ſic habet: Ioannes erat diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus. Quid huic beatitudini par? Sed tantæ dilectionis cauſam contemplemur. Quænam ea eſt? Reliquit patrem, & nauiculam, & rete, & ſecutus eſt Ieſum, verum hoc frates fecerat, & Petrus, & Andræas, & alij Apoſtoli. In quo ergo excelluit, quòd tantam ſibi Ieſu conciliauerit dilectionem? Incredibilis arbitror Ioannis manſuetudo, & lenitas, quę quanta ſit virtus ex Moyſe manifeſtum eſt: quippe quę tantum ac talem præſtiterit, nihil enim humilitati comparandum. 25 *Hom. 32. in Ioan.*

HIERONYMVS recenſens multorum opinionem de Mariæ aſſumptione, dicit etiam & de Ioanne idem nec reprobat, ait: Aiunt beatã virginem beata cum Chriſto immortalitate veſtiri. Quod & de beato Ioanne euangeliſta eius miniſtro plurimi aſſeuerãt, quia in ſepulcro eius, non niſi manna inuenitur, quod & ſcaturire cernitur. Infra: Poſt aſcenſionem Domini, Ioannes Apoſtolus atq; euangeliſta Mariam, cui Chriſtus eã de cruce commiſit, virgo virginẽ ſeruauit, ſuiſq; ei deſeruiuit obſequijs, non quod eximius ille ſanctorũ chorus Apoſtolorum deſeruerit eam, inter quos poſt reſurrectionem intrãs, & exiens, familiarius cõtulit de Chriſti incarnatione. Quam ſane beatam virginem, etſi omnes venerati ſunt diſcipuli, eique famulabantur affectu dilectionis, Ioannes tamen amplius, ac ſpecialius, vſque in finem vitæ, qui ſi 26 *In epiſt. ad Paulã, & Euſtochiũ de aſſumptio B. Maria. to. 9.*

bi commiſſam accepit in ſuam, quaſi matrem filius, virgo virgini cohęſit, & deſeruiuit officioſiſſime cura adoptionis, Non enim pudiciſſima virginitas, alicui Apoſtolorum rectius, quã virgini commendatur, vt eſſet ad inuicem grata ſocietas, & floridus aſpectus, necnon & venuſtas conuerſandi vernans, alternatim pudicitiarũ ſplẽdore decoratur.

27 *Lib i aduerſus Iouinia num. 10. 2.* IDEM ſic habet: Dixit Chriſtus Petro loquenti de Ioanne, ſi ſic eum volo manere donec veniam quid ad te? Ex quo oſtenditur virginitatem non mori, ſed manere cum Chriſto, & dormitionem eius, tranſitum eſſe nõ mortem, ſed cur non Ioannes electus eſt virgo, vt ſuper illum fundetur ecclesia? Aetati delatum eſt, quia Petrus ſenior erat, ne adhuc adoleſcẽs, & pęnè puer, progreſſę ætatis hominibus pręfertetur. Vt autem ſciamus Ioannem tunc fuiſſe puerum manifeſtiſſime docent Eccleſiaſticę hiſtorię, ꝙ vſque ad Traiani vixerit imperiũ, ideſt poſt Paſſionem Domini 68. anno dormierit. Petrus Apoſt. eſt, Ioannes Apoſtolus, & virgo. Sed Petrus Apoſtolus tantum, Ioannes Apoſt. & Euãgeliſta. & Propheta. Apoſtolus. quia ad Eccleſias ſcripſit, vt magiſter Euangeliſta, quia librum euangelij condidit. Propheta, vidit enim in Pathmos inſula in qua fuerat a Domitiano Principe relegatus Apocalypſim, infinita futurorum myſteria continentem. Refert autem Tertullianus, ꝙ a Nerone miſſus in feruẽtis olei doliũ, purior, & vegetior exierit, quam intrauerit. Sed & ipſum eius Euangelium multum diſtat à cęteris, quia Ioannes noſter, vt aquila ad ſuperna volat & ad ipſum patrem peruenit dicens, in principio erat verbum. &c. Expoſuit virginitas, quod nuptię ſcire non poterant, & vt breui ſermone multa comprehẽdam doceamque cuius priuilegij ſit Ioannes, a Domino virgine, mater virgo virgini diſcipulo commendatur.

28 *Lib. 3. in c.* IDEM ait: Arcana, & myſteria nouerat Euangeliſta Ioannes, qui auſus eſt dicere, quod Angeli forſitan neſcierunt. In principio erat verbum, &c. Et idcirco amatur à Domino, quia optimum habebat profundũ, & recubuerat ſupra pectus Ieſu, vnde & hauſerat ſapientiam. *14. Zach. tom. 5.*

29 IDEM ait: Beatus Ioannes euangeliſta cum Epheſi moraretur, vſque ad vltimam ſenectutem, & vix inter diſcipulorũ manus ad Eccleſiam deferretur, nec poſſet in plura vocem verba contexere, nihil aliud per ſingulas ſolebat proferre collectas, niſi hoc, filioli diligite alterutrum. Tandem diſcipuli, & fratres, qui aderant tædio affecti, quòd eadem ſemper audirent, dixerunt. Magiſter, quare ſemper hoc loqueris? Qui reſpondit dignam Ioanne ſententiam, quia præceptum Domini eſt, & ſi ſolum fiat ſufficit. *Lib. 3. in c. 6. epiſt. Pauli ad Galatas. to. 9.*

30 AMBROSIVS inquit: Plerumque virtutibus pares, diſpares ætatibus, ſui delectãtur copula, ſicut delectabantur Petrus & Ioannes. Nã adoleſcentem legimus in euangelio Ioannem, & ſua voce, licet meritis, & ſapientia nulli fuerit ſeniorum ſecundus. Erat enim in eo ſenectus venerabilis morum, & cana prudentia. Vita enim immaculata, bonæ ſenectutis ſtipendium eſt. *Lib. 2. offi. c. 20. to. 4.* *Sap. 4.*

31 AVGVSTINVS exponens Euangelium, quod eccleſia legit in feſtiuitate Euangeliſtæ Ioannis, ſic ait: Quod occaſione verborum, quæ de Ioanne Chriſtus dixit, ſic eum volo manere donec veniam, nonnulli arbitrati ſunt ipſum non obijſſe, ſed in illo ſepulchro eius, quod eſt apud Epheſum dormire, & quia videtur terra illius ſenſim ſcatere, & quaſi ebullire, hoc eius anhelitu fieri arbitrantur, & donec Chriſtus veniat, ſic manere, quod reprobat Auguſtinus. Infra: Illud in his duobus Apoſtolis Petro, & Ioanne dubitatur, cur Ioannem plus dilexerit Dominus, cum ipſum Dominum plus dilexerit Petrus. Cum enim Ioannes ſe diſcipulum quem diligebat Ieſus nominet, proculdubio non mendaciter, *Tract. 124. in c. 21. Ioã. Tom. 9.*

ter, ſe præ cæteris Apoſtolis dilectũ, ait: in ſignumque maioris erga eum dilectionis Domini, recubuit in cœna ſuper pectus eius. Quod autem Petrus Dominum plus alijs Apoſtolis dilexerit, illa verba manifeſtant, quæ ipſi dixit, interrogatus enim Petre diligis me plus his, reſpondit, etiam Domine, tu ſcis, quia amo te; plus his intelligendũ eſt. Tamen ſi quæramus, quis eorum fuerit melior, quis dubitauit eum qui plus diligit eſſe meliorem? Sed tamen quantum ipſe ſapio meliorem qui plus diligit Chriſtum, fœliciorem vero, quem plus diligit Chriſtus.

32 *In prologo ſuper Ioannem qui habetur in exordio huius tomi in primis illius verbis.*

IDEM ait: Omnibus diuinæ ſcripturæ paginis euangelium excellit. Inter ipſos autem euangeliorum ſcriptores Ioannes eminet in diuinorum myſteriorum profunditate, qui a tempore Dominicę Aſcenſionis, per annos 65. verbum Dei abſque adminiculo ſcribẽdi, vſque ad vltima Domitiani prædicauit tempora. Sed occiſo Domitiano cũ permittente Nerua de exilio rediſſet Epheſum, compulſus ab epiſcopis Aſiæ, ſcripſit euãgelium de Chriſti diuinitate. Vnde merito in figura quatuor animalium aquilę volãti comparatur, quę volat altius cęteris auibus, & ſolis radios, irreuerberatis aſpicit luminibus. Cæteri euangeliſtæ, qui de diuinitate pauca dixerunt, quaſi animalia greſſibilia cum Domino ambulant in terra, hic autem diuinitatis potentiã ſublimius contemplans, cum Domino ad cęlum volat. Qui enim ſupra pectus Domini in cęna recubuit, cœleſtis hauſtum ſapientiæ, cæteris excellentius, de ipſo Dominici pectoris fonte potauit.

Ira (etſi aliquando bona ſit) tamen multa habet damna, & remedia, iratis autem compati, non indignari debemus. Cap. VII.

BASILIVS ſic habet: Audimus in prouerbijs ſcriptum. Ira ſapientes perdit. Audimus item Apoſtolicum dictum: Ira, & omnis indignatio, & clamor a vobis abſcedat, & Dominum dicentem: Si quis iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa reus erit iudicio. Igitur ſi quando nos hoc vitium tentauerit, dare debemus locum iræ, tanquam exitum violento cuidam torrenti, diſcentes tamen tacite turpem eorum tumultuationem, qui hoc malo tenentur cognoſcemus, quòd vir iratus fœdus aſpectu ſit. Quando. n. ſemel iræ perturbatio mentem præcipitans imperium animæ ſumpſerit, hominem penitus in feram cõuertit, nec hominem qui rationis ſit compos eſſe ſinit. Quod enim venenum virus emittentibus erit, hoc item & furor, animo irritatis ac perturbatis. Impetu feruntur, inſiliunt, rabie vt canes afficiuntur, pungũtur vt ſcorpij, mordent vt ſerpentes. Nouit & ſcriptura eos, qui hoc vitio tenentur, ferarum appellatione vocare, quibus ſeſe, ob peruerſitatem ſimiles, ac familiares reddiderunt. Nam & canes, & ſerpentes, & genimina viperarum, & his ſimilia nominat. Qui enim ad mutua inter ſe eiuſdem generis parati ſunt inferenda incommoda, iure feris ac venenatis aſcribi poſſunt, quibus ex natura continuum aduerſus hominum genus odium ineſt. Effrenes linguæ, ora incuſtodita, incõtinentes manus, contumeliæ, probra, accuſationes, verbera, & alia eiuſmodi quæcũque quis enumerare poterit, irę ſunt, ac furoris fructus. Ob iram enſis acuitur, mors homini ex homine venit, fratres inter ſe ignorantur, parentes ac liberi, naturæ obliuiſcuntur? Sed ante omnia, & ſe ipſos nõ agnoſcunt irati, deinde neq; quot

1 *Hom. 10. ex varijs, quæ eſt de ira. Tom. 1. Eph. 4. Matt. 5.*

2

quot

quot habent neceſſarios. Quemadmodum enim torrentes ad loca curua decurrentes, ſecum obuia quæque trahunt, ſic & iratorum impetus violenti & inſtabiles omnia ſimiliter percurrunt, atque obruunt. Non eis ſenectus venerabilis, non vitæ virtus, non generis propinquitas, non acceptæ iam gratiæ, nõ denique quicquid aliud quamuis æſtimandum, in honore eſt. Momentanea quædam inſania eſt ira. Quin & maximum ſe in malũ ſæpius conijciunt, & ſtudio vindicandi ſeipſos negligunt. Eorum namque memoria quibus læſi ſunt incitati, & animo exacerbato atque æſtuanti, nõ prius deſinunt, quam incommodum aliquod infeſtanti infligant, vel ipſi (ſi id contingat) accipiant, quemadmodum ſæpe euenit, vt quæ per vim tentata ſunt, plus accipiant incommodi, quam inferant. Quis enim in ea ſe mala conijceret, quæ ira feruidi homines, quauis occaſione vociferãtes, & exaſperati ſubeunt atque tolerãt? Nam & omni fera venenata impudentius ruunt, nec prius deſiſtunt, quam aliquo magno malo & intolerabili, ira intumeſcente, æſtuante, exſatient animum. Neque enim enſis, neque ignis, neque horrendum aliquid, animum ira intumeſcentem, ac furentẽ, ſatis compeſcere valebit, non magis, quam à dæmonibus detenti, à quibus irati nihil nec forma, neque animi affectu differunt. Nam ijs, qui ad vindictam anhelant, ita quidem circum præcordia, ſanguis feruet, quaſi vi ignis ebulliat & exæſtuet, ſuperne vero accenſa facie alio aſpectum viſendum exhibet iratum, eam formã quæ omnibus conſueta eſt, & nota, quaſi larua quadam, vt in ſcena fieri ſolet, prorſus immutans, oculi conſueti nõ apparent, ſed ignei, micanteſque, dentes acuunt veluti ſues graſſantes vultu ſunt, liuenti ſanguine effuſo. Oris humore increbeſcente, venæ obturbati, intra viſcera ſpiritus anguſtia diſruptæ. Vox aſpera, & intenſa, ſermo inconſtans, & confuſus, ac temere cadẽs, nec ſignificanter ne ex parte quidem prolatus. Poſtquam vero ira ſicut flamma, ſicca materia ſuccenſa, irritantes inuaſit, tunc nec ſermone dicenda, neque referenda videre licet ſpectacula. Videbis omnes partes corporis, inſaniæ inſtrumenta factas. Si autem pariter aliquem ex aduerſo concurrentem inueniant, iramq; mutuam inter ſe exerceant, ea patiuntur quæ fas eſt eos pati, qui ſub tali dæmone contendunt ac certant. Cœpit qui primus manibus iniuriam intulit, alter vlciſcitur, hic inſtat, ille non cedit, corpus obiter vulneribus petitur: ira vero facit, vt dolor & incõmodum minime ſentiantur. Nõ enim damna corporis, aut ſenſum curant, cum ſint omni ſtudio & viribus, tantum ad vlciſcendum commoti. Ne fratres malum malo curate, neue contendite inuicem calamitate mutua vincere. In rixa enim is inferior eſt, qui victor eſt, ac peccatis longe grauior diſcedit. Contumeliam intulit iratus, tu vince, amoueque ſilentio malum. Tu autem contra facis, qui velut vndam fluentem illius iram in cordis penetralia ſuſcipiens, ventos imitaris contra flatibus aduerſis reſiſtentes. Noli tuo aduerſario pro magiſtro vti, nec quem odio proſequeris, hunc æmulari, nec fieri velut ſpeculum irati velis, illius formam in te ipſo oſtendens. Rubicundus ille eſt ob iram? tu minime roborem prætereras. Illi ſanguinei oculi? tui quiete ac cum grauitate aſpiciant. Vox illi aſpera? tibi mitis. Neque enim ſic in locis deſertis echo in ipſos clamantes intempeſtiue infunditur; ſicut in hominem iniuſtum, & contumelioſum contumelia reuertitur. Immo ſonus quidem illic idem redditur, contumelia vero augmentata recurrit. Nam ſi inter litigantes forte conuicia dicuntur, primus obſcurum hominem vocat, alter vernam, ex vernis regerit. Hic pauperem, alter mendicum. Hic indoctum, alter ſtupidum appellat. Denique ſic durant donec conuitia ſicut ſagittæ deficiant. Deinde omni contumelia per

lin-

linguam conſumpta, ad manus venitur & pugnam. Ira namque certamen excitat, certamen vero conuitium, conuitium verbera, verbera demum vulnera, ex quibus & mortes ſæpe ſequuntur. Itaque iram ab initio, vt mali originem compeſcamus. Sic enim plurima mala velut radice quadam & principio, hac animi perturbatione exiſtente, facile excidere poterimus. Quando verborum contumelia tentaris, illud exiſtima, periculũ de te fieri, an Deo per patientiam adhæreas, ſeu per irã inaduerſarij partes inclines. Da tempus cogitationibus, ad optimam eligendi partem opportunum. Nam e
5 duobus alterum proculdubio conſequeris; aut inimicum tuæ manſuetudinis exemplo munitiorem reddes, vel certe ſi deſpexeris, acrius illum vindicabis. Quid enim aduerſario durius eſſe poteſt, quam te animum gerere contumelijs omnibus altiorẽ? Sine illum fruſtra te allatrare, in ſe ipſo diſrumpi. Hunc quandoque pœnitebit eorum quæ loquitur, te nunquam benefacti, aut virtutis pœnitebit. Quid plura? Huic contumelia regnum cœlorum clauſit, tibi taciturnitas idem aperuit. Audi Dauid di-
Pſ. 38. centem. Dum conſiſteret peccator aduerſum me, non iratus ſum, aut vltus, ſed ſurdus factus, & humiliatus ſum, & ſilui a bonis. Tu autem ad iracundiam ob paruam contumeliam concitaris, imitaris verò vt bonum. Ecce iam vitium quod reprehendis ipſe patras. Si malum eſt contumelia, eius imitationem fuge. Non enim incepiſſe alium, ad excuſationem ſufficiet. Iuſtius quidem fuerit vt arbitror, hinc intendi aduerſum te querelam, eo quòd ille exemplum ſapiẽtiæ prius non vidit, tu vero cum iratum turpiter ſe mouentem, & ridiculum, & probroſum videris, eius veſtigia quæris imitari clamando, ſuccenſendo, reſiſtendo. Si malum eſt ira, cur malum id non euitas? Si venia dignum, cur irato ſuccenſes? Per ea enim quæ facis, & aduerſarij culpas leuiores reddis, & te ipſum condemnas. Nonne vides, quemadmodum ſagittæ ſi duriora offendant reſultãt, ac excidunt, in mollibus verò & obedientibus facilè figuntur? Ita & 6
in contumelijs euenit, qui eis occurrit ac reſiſtere quærit, illas in ſeſe recipit, qui autem manſuetudine armatus ad eas excipiendas ſe præparauerit, omnino excutiet ac euitabit.

Oportet itaque motus animi inſanos ac præcipites, exemplo Domini, ac ſanctorum, ac beatorum præceptorum memoria cohibere, quomodo magnus Dauid, & qua manſuetudine iniquitatem Semei tulerit, non enim iræ locum dedit, in Deum cauſam transferens, quoniam Dominus ait mandauit ei, vt maledicat mihi.

Gymnaſium tibi quoddam, & exercitatio ad Philoſophiam, verba alterius ſint. Si enim nihil moueris integer es animo, ac ſanus. Si vero aliqnid animo pateris, ſaltem in te conde triſtitiam. In me turbatum eſt cor meum, inquit Propheta, hoc eſt, non extra, perturbationem animi oſtendi, ſed veluti quandam intra littus abruptam vndam retinui. Quomodo igitur iræ incommoda fugiamus? ſi eam nullo modo mentem rationemvè occupare ſinamus. Quamobrem ſi forte in cogitationem veniat, aut cadat, ita eam retineamus, vt equum iugalem nobis ratione, vt frœno quodam obtemperantem, ac ordinem proprium nequaquam excedentem, & via ingredientem, qua a mentis recto conſilio dirigitur. Eſt enim ira pars animi iraſcibilis, nobis ad multa virtutis opera neceſſaria.

Quando velut miles quidem, apud ducem arma ſumens, paratus eſt eius iuſſu auxilium præbere; ſic iracundia rationi adiutrix contra peccatum fuerit. Neruus eſt animæ indi- 7
gnatio, fortitudinem conſtantiamque ac robur, ad res bene agendas præbens, quæ animam forte voluptate delinitam, ac laſciuientem, veluti ferro quodam cohibens, fortiorem ex remiſſa reddit. Neque enim ſi contra

tra iniquitatem deſit indignatio & ira, ſatis eam odio, quo decet perſequi poterit. Quoniam veluti canis paſtori, ſic ira rationi obediens, mitis quidem, ac manſueta iuuantibus eam, & à ratione reuocabilis erit. Nam canis ad vocem & aſpectum alienum, toruus, & agreſtis, etiam ſi palpari ſe videat; notos vero & amice alloquentem timere admodum, ac vereri videtur. Ira ſimiliter optima eſt, opitulaturque animæ prudenti. Inſuper cum inſidioſis non facile cõciliatur, aut conſuetudinem habet. Nullam denique beneuolentiam erga ea quæ nocent, retinet, ſed aduerſus voluptatem inſidiantem, veluti lupum quendam allatrare continuo videtur. Sic itaque ex ira, viris prudentibus vtilitas capitur: ira quando oportet, & vt oportet ex ratione diſpenſata, fortitudinem, patientiamque ac conſtantiam parit, præter vero rectam rationem tractata, furor & inſania efficitur. Idcirco nos pſal-
Pſ.4. mus admonet. Iraſcimini, & nolite peccare. Ipſe namque Dominus in Euangelio, illum qui iraſcitur fratri ſine cauſa, damnat. Illum verò qui tanquam pharmaco ad ea quæ oportet, ira vtitur, minimè condemnat. Dicitur namque ponam inimicitiam inter te, & ſerpentem. Et rurſus. Hoſtes ſitis Madianitis. Docentis verba ſunt, vt ira veluti armis vtamur. Ideo Moyſes omnium hominum manſuetiſſimus, vituli idololatriam damnans, Leuitarum manus in cœdem fratrum armauit. Vnuſquiſque inquit ve-
8 ſtium, gladium ad latus teneat, &
Exo.32. tranſite à porta in portam, & ſuum quiſque fratrem interimat. Et Paulo poſt ait: Manus veſtras hodie Domino conſecraſtis, quilibet in filio ſuo, & in fratre ſuo, vt detur vobis benedictio. Quid Phinees iuſtum reddidit? Nonne iuſta contra fornicantes ira, qui alioqui mitis, ac manſuetus exiſtens, poſtquam ſtuprum Zambri, & ſcorti Madianitidis palam in populo vidit, minimè tã indignum facinus paſſus, ira vt oportebat vſus, protinus vtrumque trucidauit. Samuel autem Agag regem Amalech a Saule contra Domini mãdatum ſeruatum, nonne iuſta ira in medium trahens occidit? Sic itaque ſit, ira ſæpenumero bonarum actionum miniſtra. Helias vero zelotes quinquaginta ſupra quadringentos turpitudinis ſacerdotes comedentes de menſa Iezabel, iuſta ſapientique indignatione in totius Iſrael vtilitatem vt morte mulctarentur effecit. Tu autem fratri tuo ſine cauſa iraſceris. Quomodo enim non ſine cauſa? Cum ſit alius, qui inſtigat dæmon, & alius qui inſtigatur homo, cui tu maledicis, ſimile quoddam canibus admittens, qui ſaxa mordere ſolent, quando iactantes attingere non valent. Inſtigatus enim ac incitatus, miſericordia profectò dignus eſt. Qui vero incitat odio maximo eſt inſectandus. In hunc igitur, iram transfer, hominum interfectorem, mendacij patrem, peccati miniſtrum. Fratrem vero in re peccantem miſerebere. Nam ſi in peccato vſque in extremum durauerit, cum ipſo dæmone, æterno tradetur igni. Sicut au- 9
tem differentia nomina ſunt indignationis, & iræ, ſic ab ipſis ſignificantia plurimum ab inuicem differunt. Eſt enim indignatio ſtimulus quidam breuis ac ſubitus, acutusque paſſionis vapor. Ira vero permanens, ac diuturna triſtitia, aptaque ſeſe ocioſe vlciſci, veluti libido quædam ſe vindicandi. Si puer verbis te contumelioſis peteret, occaſionem tibi potius ridendi daret. Quod ſi ſi phrœneſi captus, & ſenſu excidens, verba incompoſita & ſtulta dicat, miſericordia potius quam odio dignus erit. Itaque fratres ne obſecro tantum nobis malum inducamus, animæ morbum, rationis tenebras, à Deo alienationem, obliuionem familiaritatis, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, Dæmonem peſſimum noſtris animis innatum, incolam quendam impudentem noſtra in-

teriora

teriora poſſidentem, denique Sancti Spiritus iter ad nos impedientem. Vbi enim inimicitiæ ſunt, contentiones, indignationes, animabus noſtris perpetuos generantes tumultus, ibi ſpiritus manſuetudinis non requieſcit.

10 CHRYSOSTOMVS *Hom. 58. in Gen. to. 1.* narrans verba vrbanitate, ac manſuetudine plena, quæ Gen. 33. Iacob rediens de Meſopotamia, dixit fratri ſuo Eſau, quibus iram illius ſedauit, inquit: Imitemur iuſtum illũ, & ſi qui ſunt qui male nobis afficiuntur, non magis eorum accendamus iram, ſed magna manſuetudine, & humilitate verborum, & operum, reprimamus eorum inimicitias, & afflictas eorum curemus animas. Hoc ſummæ virtutis eſt, vt non ſolum eos, qui bene nobis afficiuntur magno ſtudio diligamus, & eis modis omnibus ſeruiamus, ſed etiam eos, qui nobis infeſti eſſe volunt, aſſiduitate officiorum nobis conciliemus amicos. Nihil enim manſuetudine violentius. Nam ſicut rogum, cum valde accenditur, aqua iniecta reſtinguit, ita & animum camino magis exardeſcente, verbum cum manſuetudine prolatum extinguit. Et duplex inde nobis lucrum accreſcit, tum quòd nos manſuetudinem declaramus, tum quòd fratris indignationem ceſſare facimus, & mentem eius à turbatione liberamus. Quid enim dic mihi, num reprehendis fratrem tuũ, & accuſas indignationem, & quod hoſtiliter ſe gerit erga te? Cur igitur non diuerſa via ſtudes incedere, ſed ipſe magis iraſci vis? Non poteſt igne ignis extingui, repugnat enim hoc naturæ. Sic neque furor furore alio demulceri poterit vnquam. Verum quod igni eſt aqua, hoc iræ eſt manſuetudo & lenitas.

11 IDEM *Homil. 3. in 1. Ioannis* inquit: Qui fuerit iniuria laceſſitus, non modo memor non infigat pectori, ſed quam primum eã obliuioni prorſus mandet. *Tom. 9. Epiſt. 4.* Non amplius vna nobis die ad iram indulſit Apoſtolus, ſol, inquit, non occidat ſuper iracundiam veſtram. Et merito quidem; nihil enim tam breui fieri poteſt moleſtius. Quod ſi nox ira percitos nos comprehenderet, omnes operationes noſtræ grauiores ſubſequerentur, cum ignis plurimum memoria excitetur, ſi per ocium omnia animum prouocantia atrocius nobis reputentur. Prius quam igitur tam exitiali vacemus ocio, & vehementiorem flammam accendamus, præueniendum præcepit, & quicquid pectus noſtrum vrit, penitus extinguendum. Vehemens enim iræ affectus eſt, & omni flamma vehementior. Quare nobis celeritate opus eſt, vt hunc ignem extinguamus, nevè ad ſummum eũ euadere ſinamus. Iræ enim morbus, niſi mox ſedetur, multas generat calamitates, domos, ac familias totas euertit, veteres diſſoluit conſuetudines, & breui momento res infandas molitur. Quamobrem huic indomitæ beluæ, nolimus habenas remittere, ſed præduro freno, metu ſcilicet diuini iudicij eam cohibeamus. Quotieſcunque dolore aliquo, amicus te, vel familiaris affecerit, ad iramque concitauerit, veniat in mentem, quæ tu contra Deum commiſeris, quodque ſi à proximo offenſam, & contumelias æquo animo toleraueris, leuius in te Dei iudicium prouocabis. Dimittite, inquit, *L. 6.* & dimittetur vobis. Cum hoc ſuccurrerit, omnis vltionis cupiditas continuo euaneſcit. Illud præterea animo frequenter volutes velim, & ſi quando in immanitatem aliquam & furorem mox lapſurus te contineris, etſi quando ira percitus in alicuius iniuriam perniciemvè præceps irrueris, id enim non parum tibi ad correptionem profuerit, age dic quæſo vtrum tibi laudabilius duxeris, cum ab ira victus es, an cũ eã viciſti? Nonne victi nos ipſos re- 12

præ-

prætehendimus vehementius, & nemine nos accuſante erubeſcimus, & multa nos operum, & verborum noſtrorum ſubit pœnitentia? Verum cum affectus ſtrenue ſuperauimus, victoris more, & gaudemus plurimum, & exultamus. Victoria enim contra iram eſt, & quidem maxima, non cum vlciſcimur iniurias, ſed cum eas æquo animo toleramus. Neque cum ira excandeſcis, cuipiam mineris interitum, neque in eum furibundus irruas. Neque admonentem, vt iram cohibeas, contemnere velis, ea gratia, ne quis te forte irrideat. Nemo te hac cauſa irridebit, ſed cum ira te traxerit in vindictam, vel ſi quis irriſerit, ſtultus erit æſtimandus. Tu vero noli inter ſtultos & amentes, victoriæ gloriam quærere, ſed ea contentus ſis, quam ſapientum tibi iudicio comparaueris. Verum quid in paruo, & humili hominum ſpectaculo te conſtituo? Ipſum continuo Deum aſpice, qui te laudabit. Vis manifeſtè intelligere quantum mali afferat iracundia? Adſis, cum aliquando quiſpiam rixatur, neque enim in temetipſo facile hanc poſſis deprehendere turpitudinem, tenebris, & ebrietate, ratione obuoluta, ſed cum tui tibi affectus non dominantur. Tunc in alijs rem tuam planiſſime cognoſcas licet, cum incorrupte, & vere iudicare poſſis. Videbis namque iratos non ſecus ac inſanos turpiter in medium præcipites fieri. Cum enim circa præcordia ira efferbuerit, os ignem emittit, tota inflatur facies, incompoſitæ manus mouentur, ridicule, proſiliunt pedes, monitoribus & rixam dirimere conantibus inſultant, in eoſque, nulla ab inſanientibus differentia irruunt. Et cum hæc faciunt tanquam amentes nihil ſentiunt, nihil intelligunt, ſed aſinorum more, calcibus morſibuſque inuicem inſultant. Et profecto iracundia percitus, nullum decorem, modeſtiamque ſeruare poteſt. Hi igitur homines, poſt hanc 13
ignominiam ad ſe reuerſi, dolore ſimul anguntur & metu cum intelligant, quos læſerint, quos furoris & inſaniæ ſuæ teſtes habuerint. Quippe qui in illo furore, non ſecus ac mente capti, quid faciant non aduertunt, cum ad ſe redierint, tum demum omnia ſecum reputant, num amici, num inimici ei inſanienti affuerint? num viderint? Pari enim ratione vtroſque formidant, alios tanquàm reprehenſores, & eos, quorum præſentia magis ſibi ſit erubeſcendum, alios tanquàm, qui ipſorum malo & ignominia plurimum gaudeant. Quod ſi ad plagas, & verbera inuicem prorupperint, longe maiore formidine anguntur, ne quid grauius ei qui cæſus eſt accidat, ne aut febris in mortem, aut vlcus inſanabile, vltimum ei adducat periculum. Et quid, inquit, mihi pugna opus erat? quid iniurijs? quid contentionibus? Hæc & illa pereant, & omnibus his terrenis rebus maledicunt, quæ ipſis diſcordiæ præbuerunt materiam, & de dæmonibus conquæruntur, ſtultiores autem, cum perperam, quod operantur, temporum malitiæ inſimulant, non tamen malitia temporum cauſa eſt. Sed intumeſcit cor, inquit, & iniurijs excandeſcit. Nouimus, quid ira poſſit, & idcircò, qui immanem hanc beluam exuperant, eos maximè admiramur, neque deeſt, modo velimus, facultas. Quamob-
rem cum Domini nos, & principes 14
contumelijs perſequuntur, non iraſcimur, an formido, ira non minor, nos abſterret, neque à principio iræ locum dare permittit? Quam ob rem ſerui ſæpenumero à nobis maledictis affecti ſilentio omnia perpetiuntur, an quod ſeruitutis vinculo continentur? Tu autem noli ſolum Dei timorem cogitare, ſed etiam quod ipſe tibi iniuriam faciat, cum ſilentium indicit, & omnia æquo animo

mo perferes. Dic te vrgenti, Quid faciam tibi ? Alius mihi dexteram & linguam cohibet, hoc profecto verbum & tibi, & illi fiet philoſophiæ materia. Agite quæſo nos ipſos alloquamur. Deus nunc nos laceſſit, cum manus noſtras continet, ne proſiliamus contra. Noſtram calamitatem victoriā nobis ducimus, & cum maxime ab ira vincimur, tunc maxime viciſſe exiſtimamus, & cum humi miſere proſtrati iacemus, innumeris à diabolo plagis vulneribuſque acceptis, victoriam reportaſſe contendimus, cum tamen malorum perpeſſio, victoria ſit.

15 *Hom.47.in Ioannem.* IDEM ait: Si quis nobis inſultauerit, humiliemur, ſi quis exaſperatur, mitigemur, ſi quis mordet & lacerat, & contumelijs proſequitur, nolimus commoueri, ne victi nos ipſos perdamus. Etenim ira fera eſt & vehemens & furibunda. Incantemus eam diuinæ Scripturæ carminibus, terra & puluis es ? & quid ſuperbit terra & puluis ? & impetus iræ eius caſus ei. Et vir iratus immodeſtus eſt. Nihil turpius aſpectu irati, nihil viſu grauius. Quod ſi aſpectus multo magis anima. Quemadmodum enim cœnum ſi contrectetur grauius olet, ita & anima cum perturbata eſt, & multis intrinſecus fluctibus agitata. Iniuria affectus in mentem veniat quòd illi ſupplicium maneat, & non modo nulla in proximum ira feraris, ſed deplorabis vicem eius. Neque enim febribus laboranti, neque tumido quiſquam iraſcitur, ſed his morbis affecti, ſui miſericordiam & lachrymas mouent, huiuſmodi eſt irati animus, qui ſi in te proſiliat, tace & opportunam ei plagam infliges. Si contumeliam contumelia proſequeris, ignem excitabis. Fiamus ſpirituales, & ſæuiſſimam hanc beluam frœno cohibeamus. Inter iram & inſaniam nihil differt, ſed breuis quidem Dæmon eſt, immo quam qui Dæmonio vexatur grauior. Ille enim venia dignus eſt, iratus nulla, ſed ſupplicijs innumeris. Sponte ſua in profundum perditionis defertur, & etiam ante futuram gehennam pœnas dat. Tumultu enim quodam, & æſtu intolerabili die, noctuque varijs cogitationibus anxius iactatur. Vt ergo & præſenti ſupplicio, & futuro liberemur, abiectā ira manſuetudinem induamus.

IDEM: Puri, ait, ab ira ſimus. 16 *Hom.17.in acta Apoſt.*
Non habitat Spiritus ſanctus vbi furor. Maledictus furibundus. Nihil ſani poteſt ingredi vbi ingreditur furor. Nam ſicut in tempeſtate maris, magnus eſt tumultus, magnus clamor, & nec ad tempus poteſt quis philoſophari, ſic neque in ira. Non vides quomodo, quando voluerimus de aliquibus neceſſarijs loqui, locos à turbatione mundos obſeruamus, ſi autem qui foris eſt tumultus, impedit, multo magis interna turbatio. Et ſi orat quis, fruſtra orat, cum ira hoc faciens, & ſi tacet, iterum ſimile eſt, & ſi comedat, etiam ſic damnum habet, & ſi dormiat. Quid in iracundo non turpe ? Vide oro, dæmoniacorum oculos, & ebriorum, & inſanientium, quid differunt inter ſe ? Nonne nihil eſt, quam inſania ? Quid enim ſi ad tempus hoc fit, nam & inſaniens ad tempus detinetur. Dicis neſciebam quid dixi. Et quare neſciebas hoc, homo rationalis rationem habens ? Quare ea quæ brutorum ſunt facis, ſicut equus, ferus ab ira, & furore raptus ? Nihil eſt aliud ira quam irrationalis impetus. Nihil autem quod rationem requirit per id quod ratione caret, geri poteſt. *3. Reg. 18.*
Elias dicebat: Vſquequo claudicatis in duas partes, & non iraſcebatur ? Et Phrnees occidebat, & non iraſcebatur. Ira enim non permittit videre, ſed quaſi in nocturna pugna omnia ligat, & oculos, & aures, & trahit quoquo voluerit.

Libe-

Liberemur igitur ab hoc dæmone, incipientem illum compeſcamus. Canis impudens eſt ira,ſed diſcat au
17 dire legem.Nonne ſi canis ita in caula ferox ſit, vt non obediat imperanti paſtori, neque illius vocem agnoſcat, omnia pereunt ac corrumpuntur? Cum ipſis ouibus paſcitur,ſed ſi ipſas depaſcitur,inutilis eſt ac occidatur. Si didicerit te audire, ale canem, vtilis eſt contra lupos, contra fures latrans, non contra oues, neque contra familiares. Si non audier, omnia corrumpir, ſi didicerit contemnere,omnia perdit. Quod igitur in te eſt manſuetum ne conſumat, ſed cuſtodiat ira, & pinguefaciat. Cuſtodiet autem & in magna ſecuritate ſeruire faciet, ſi malas cogitationes,ſi diabolum perſequatur, Si canis, aduletur quidem ouibus,ſerociat autem contra externos & vigilet, virtus eſt canis, & licet eſuriat,non tanget oues, & licet ſatur ſit,non parcet lupis. Talis & ira ſit, licet irritetur, manſuetudinem non amittat, licet quieta ſit, contra malas cogitationes inſurgat Suum Dominum etiam percutientem non relinquat,ſed agnoſcat,alienum autem etiam adulanrem imperat. Eſt aliquando vtilis ira, ſed quando latrat contra alienos. Accepir Dauid Sau-
1. Reg. 26. lem,& non iratus fuit, neque infixit lanceam ſuſcepto inimico, ſed vltus
Exo. 2. eſt diabolum. Moyſes quando alienũ iniuſtè agere vidit, etiam occidit, quando autem cognatum, non item, ſed fratres conciliauit. Tametſi mitiſſimum illum Scriptura teſtetur, nihilominus erat etiam viuax & alacer. Nos autem non ſic,ſed vbi manſuetudinem declarare oportebat,omnibus beſtijs ſumus ferociores, vbi autem ſeueros eſſe, omnibus ſegniores. Sicut medicus non incidens vbi oporet,& vbi non oportet incidens, omnia corrumpit. Ideo oro, vt re hac tempeſtiue vtamur. Iræ autem tempus numquam,quando nos ipſos iuuamus, ſi autem alij corrigendi ſunt, tunc ea vtendum maxime, vt alios eripiamus.

IDEM narrans quomodo Paulus non odio habuit eos qui eum la- 18 *Hom. 31. in*
pidauerunt, ſed iterum ingreſſus eſt *Acta Apoſt.*
ciuitatem,benefacturus his,qui iniuria affecerant, inquit: Sic tuleris tu aſperum conuitiatorem. Ne autem dicas,nihil iniuſtè feci. Quid enim iniuſte egit Paulus? Regnum annunciauit,ab errore depulit,ideo flagellatus eſt. Contumelia te affecit quis, tace,& benedic ſi potes, & ſic prædicaſti ſicut Paulus docens manſuetudinem. Scio pleroſque, non ita vulneribus,vt verborum plaga ſauciari, nam illud quidem vulnus corpus ſuſcipit, hoc autem anima. Memor eſto Domini tui, memor eſto Pauli,hoc pharmacum impone memoriæ. Cogita,quòd qui cæderis vincis,ille autem qui cedit vincitur,& totum per hoc curabo. *Infra:* Et tu ſi videris exaſperari fratrem, tu magis cede, maiore enim conſolatione furor ille indiget, quanto moleſtioribus contumelijs inſequitur, tanto maiore manſuetudine illi opus eſt. Et ſicut incendium quando maxime flat, tunc magis opus vt cedatur, ira & ira flagrantem beſtiam. quando maximè efferà eſt, omnes effugimus, ita & nos, iraſcentem. Nec putes hoc eſſe honorem,alioqui & beſtiam honoraremus, & furibundos honoraremus, ſi deuitaremus. Non vides nautas quando vehementer flat ventus, detrahere vela ne ſubuertatur nauis? Eqnes quando ſe equi ſimul rapiunt, laxat, & non retinet frœnum ne ſua ſponte vires euacuet. Hoc & tu fac? Ignis eſt furor, flamma acuta eſt, indigna materiæ, ne ſuggeras igni materiam, & ſtatim extinxeris malum. Non habet à ſe ipſa robur ira, niſi alius ſit, qui illam alat. Nullam excuſationem habes, ille detinetur furore, & neſcit quid facit. Tu conſideras illum,

lum, quando in eadem incides, & neque illius exemplo ſapientior efficeris, qualis venia? Si in conuiuio ſedés,
19 videret quis in veſtibulo aliquem ebrium, & turpiter agere, deinde ipſe iiſdem vitijs irretiatur, nonne poſt illum hic multo minus venia dignus fuerit? Sic & hic, ne putemus nos defenſionem dicere, ego non cępi. Hoc contra nos eſt, quia neque nos eius turpitudine viſa tẽperatiores facti ſumus, ea propter pœna dignus es, quòd neque exemplo viſo, melior factus, te ipſum continuiſti. Si videris ebrium vomere, dilacerare, diſrumpere, oculis toruis videre, immunditia menſam implere, omnes illum fugere, deinde in illam ipſam incidas ebrietatem, nonne magis eris odibilis? Talis eſt etiam qui iraſcitur, pluſquam vomens, inflat venas, incendit oculos, diſrumpit viſcera, vomit verba, illa immunditia magis impura, omnia non commanducata, ſed cruda loquitur, nihilque perfectum, non enim finit ira. Sed ſicut illic ſæpe humorum nimietas ſtomachum perturbat, omniaq; euacuat, ita & hic caloris nimietas, perturbat animam, nec ſinit latere quæ ſilere deceret, ſed dicenda & non dicenda effutit, non audientes, ſed ſeipſum confundens. Nihil vt homo loquitur, ſed quædam vt beſtia, alia vt furibundus. Mallem aſſidere homini lutum edenti, quam talia loquenti. Non videtis porcos ſtercora deuorare, & ſuauiter glutire? Ita & illi. Quid enim fœdius, quam verba, quæ contumelioſi conuiciatores loquuntur. Nullum autem illis ſtudium eſt, vel ſanum, vel mundum aliquid dicere, ſed quicquid fœdum, quicquid turpe, hoc facere & loqui ſolent. Hoc ſane grauius, quòd dum ſe ipſos magis confunduntur, alios confundere putant.

20 IDEM ait: In contumelijs nihil nos contriſtat, vt eorum qui nos vident ſententia. Non enim æquale eſt publice contumelia aſpergi, & priuatim, ſed illas quidem priuatas cõtumelias facile ferimus, quando nemo conſcius, & ſine teſte hoc patimur. Itaque quod triſte, non eſt ex natura contumeliæ, ſed in ſententia ſpectantium, vt ita nõ videatur contemptibilis eſſe. Quid igitur ſi hęc pro nobis ſit? Non ne qui contumelia afficit, fit ignominioſus, quando pro nobis ſententiam fert? Verum contemnunt præſentes, eum qui contumelia afficit, an eum qui contumelia afficitur, & ſilet? Vtrum igitur condemnamus omnes? Manifeſtũ, quòd eum qui contumelia afficit, etſi minor quidem ſit, inſanire illum dicemus, ſin par, humore deſipire, ſi autem maior, neque ſic approbabimus? Vter enim approbatione dignior, is ne qui tempeſtatibus agitur, in turbulentia verſatur, exaſperatus erga communem naturam ſic afficitur, vel qui in tranquillitate & portu, ac bona animi conſtitutione, ſibi imperat? Nonne hic quidem angelo, ille vero nec homini ſimilis eſt, & ille, neque propria mala ferre poteſt, hic etiam aliena, hic ſeipſum ferre non potuit, ille & alium, ille naufragatur, hic ſecurus nauigat, naue eius ſecundis ventis fruente. Non enim in vela ſua irruere furoris ſpiritum permiſit, qui mentis nauem ſubuertat, ſed afflantur illa à tenui blandaque aura, quæ eſt patientiæ ſpiratio, ipſum ad philoſophiæ curſum cum magno ſilentio ducens. Et ſicut nautæ in naufragio neſciunt quę abijciunt, ſi a ſuis & ab alienis depoſita receperunt, ſed omnia quæ poſita in naue, ſimiliter eijciunt, tam pretioſa, quam non pretioſa, vbi autem ceſſat tempeſtas, tunc cogitantes quanta eiecerint, lachrymantur, & propter 21
iacturę damnum, ſerenitate non gaudent, ita & hic, quando ira ſpirat, excitaturq; animi tempeſtas, neſciunt, quæ ſuo ordine eijcere debeant. Vbi vero ira ceſſauerit, tunc cogitantes qualia effutiuerint, conſiderant damnum, & quietem non ſentiunt, memores verborum ex his per quę confuderunt ſeipſos, damnumque maximum paſſi ſunt, non in pecunia, ſed in exiſtimatione manſuetudinis. Profecto ira tenebroſa eſt. Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus. Forſan de eo, qui

Homil. 39. in acta. *Pſ. 13.*

qui ira exaſperatur, hoc dicete tempe
ſtiue poterit quis. Dixit iratus non eſt
Deus, nam ob nimiam iram ſuam; il-
lum non quærit. An non tu magis do-
les, quam is qui contumelia afficitur?
Contumelia, proſcinde alium, qui ni-
hil improperat, an non conſcientiæ tri
bunal, te propter multa flagellabit?
Quando enim audis, quòd is, qui con-
tumelia afficitur, nullum malum ver-
bum loquutus eſt, non ne tu hac ratio
ne magis doles? Dic oro quomodo mã-
ſuetum, humilem, & æquum, innume-
ris abluere conuitijs auſus es? Hæc vo
bis, qui contumelia afficimini, conſola
tio eſt. Contumelia afficimini, contu-
melia afficitur & Deus, exprobramini,
exprobratur & Deus, conſpuimini, ſa-
ne nobiſcum communicanit & Domi-
nus noſter, nunquam autem contume-
lia affecit. Et ita nos ſumus qui com-
municamus Chriſto, non vos. Ferre
enim eúm, qui contumelia afficit, Dei
eſt, contumelia autem afficere immeri
tum, dæmonibus congruit. cum quibus
ſtant qui contumelia afficiunt.

22 IDEM inquit: Vis monſtremus ti-
Hom. 41. in acta in fine. bi animam ſpumabundam, immundã,
& diſtortos oculos mentis? Cogita
iraſcentés, ac ebrios, à furote, qua
ſaliua non immundiora verba eijciũt?
profectò fœtidum ſputum eructant,
Et ſicut illi nullum ex præſentibus
norunt, ita & hi. Obumbrata eſt e-
nim eorum mens, & diſtorti ſunt ocu-
li, non amicum, non inimicum non
reuerendum, non contemptibilem vi-
dent. Non vides hos tremere ſicut
illos? Non cadunt in humum, ſed
anima illorum humi ſita eſt, & cadit
turbine acta. An non videtur tibi eſ-
ſe animæ abiectæ, & ſuam perdentis
ſobrietatem? Etiam ea dicunt & fa-
ciunt, quæ ebrij furore. Eſt quædam
& alia inſaniæ ſpecies hac grauior,
quando nec remitti iram ſuſtinent, ſed
apud ſe ipſos alunt familiarem, ſcili-
cet lictorem ſe torquentem vlciſcen-
di inquam cupiditatem. Ipſos enim
vlciſcendi auidos primum perdit vl-
tionum meditatio. Nam quantum pu-
tas tormentum eſſe afflictæ animæ, quo
tidie cogitare, vt vlciſcatur inimicũ?
Prius te ipſum puni, qui talis es. Ne-
ceſſarium enim apud te ſemper flagra-
re ignem, & incendium in tantum in-
cendens non ſinis decreſcere, cogitans
inferre alteri malum, ipſe autem te ip-
ſum mordes, ſemper flammam vige-
ſcentem ferens, & animam interquie-
ſcere non ſinens, ſed ſemper in exa-
ſperatione, & in turbatione, & in
tempeſtate mentem habens. Quid hac
inſania moleſtius? Semper inquam
contriſtari, & inflari, & ardere. Ta-
les enim ſunt animæ eorum, qui vl-
tionem meditantur. Nam vbi vide-
rint eum, quem volunt vlciſci, ſta-
tim perculſi ſunt, ſi vocem audiant,
conciderunt, tremunt, ſi in lecto fue-
rint innumeras pœnas apud ſe ſcri-
bunt dilacerantes, torquentes illum
inimicum, ad hæc ſi illum clareſcere
viderint, Papè, o pœnas. Remitte il- 23
li peccatum, & libera te ipſum à tor-
mento. Cur perſeueras ſemper, vt te
punias, vt illum ſemel flagelles, & in
eum animaduertas? Ira neque vſque
ad veſperam maneat, inquit Paulus. *Eph. 4.*
Sicut enim putredo, quædam ac ti-
nea, ita mentis noſtræ radicem arro-
dit. Quare beſtiam in viſcera tua in-
cludis? Melius eſſet viperam, vel ſer-
pentem in corde poſitam eſſe, quam
iram. Nam ille quidem ſtatim nos li-
beraret, hæc autem manet ſemper den
tes fortiter infigens, immiſſoque ve-
neno, peſſimarum cogitationum exer-
citus producit. Sed hæc facio ne de-
rideat, ne contemnat. Miſer homo non
vis a conſeruo derideri, ſed odio ha-
beri à Domino tuo? Non vis contem-
ni à conſeruo tuo, & contemnis Do-
minum? Quid magis ridiculum, &
quid frigidius anima quæ ſemper ira-
ſcitur, & vult vlciſci? Muliebris, ac
puerilis voluntas eſt. Nam vt illa e-
tiam contra inanimata iraſcitur, & ſi
non percutiat pauimentum, non di-
mittit iram, ita profecto & hi. Ete-
nim iræ imperium ferre, puerilis ani-
mi eſt, imperare autem fortitudinis
fuerit. Igitur nos non ridemur ſi ſa-
pienter agamus, ſed illi ab affectione

non vinci, non eſt cõtemptibilium hominum. Ita autem timere externum ri ſum, & propter hunc affectioni propriæ ſubiacere, & Deum offendere, cõtemptiſſimorum hominum fuerit. Nõ vlciſci Deo facit æqualem. Riſum ne hoc putas? Vtinam omnes de me hoc dicerent, inutilis & miſer homo eſt, omnes in illum contumelias iaciunt, ipſe autem fert, omnes inſiliunt, ipſe autem non vlciſcitur. Vtinam appoſuiſſent, neque ſi vellet poſſet, vt mea laus ſit ex Deo, & non ex hominibus. Dicat, propter timiditatem & ignauiã non vlciſcitur. Nihil hoc nobis nocet, quando Deus ſcit, ſed theſaurus noſter tanto fidelius obſeruatur. Nullus me lædens deriſit me, inquit, hoc eſt, vltus ſum. Quin ob hoc derideri mereris, quia vltus es.

24 *In apologia Hieronymi aduerſus Ruffinum. to. 2.* HIERONYMVS inter ænigmata, quæ collegit ex Ariſtotele, vnum erat, ignem gladio ne fodias, ſignificans iratum, & tumidum animum, verbis maledicis non laceſſendum.

25 *Lib. 11. in c. 36. Iſaiæ. to. 4.* IDEM explicans quomodo Ezechiæ iuſſu milites non reſponderint verbum, Rapſacis ducis Aſſiriorum cõuitijs & blaſphemijs, inquit: Tacuit omnis populus, & non reſpondit ei quicquam. Si quidem præceptum regis acceperant, vt non reſponderent ei. Vere iuſtus Ezechias, agens cuncta fideliter vniuerſaque conſilio. Ideo autem iuſſerat blaſphemanti Aſſyrio non reſponderi, ne eum ad maiores blaſphemias prouocarent. Vnde ſcriptum eſt. Ne ſuccendas carbones peccatoris, & in pſalmo legimus. Cum conſiſteret peccator aduerſum me, obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. Et iterum: Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium munitum labijs meis, ne declinet cor meum in verba malitiæ.

Eccl. 8.

Pſal. 38.

Pſal. 140.

26 *Lib. 1. in c. 4. Michea. to. 5.* IDEM exponens verba illa, & concident gladios ſuos in vomeres, & haſtas ſuas in ligones, non ſumet gens aduerſus gentem gladium, & non diſcet vltra belligerari, ait: Hoc eſt, vt dicamus, ad finem Chriſti, iram & effrenata conuitia eſſe depoſita, vt mittat vnuſquiſque manum ſuper aratrum, & non reſpiciat poſt tergum, & contumeliarum iacula, haſtaſque confringens, fructus metere cupiat ſpirituales.

IDEM explicans illa verba, fatuus indicat ſtatim iram ſuam, qui autem diſſimulat iniuriam, callidus eſt, inquit: Qui ſe in præſenti deſiderat vlciſci, fatuus eſt, qui autem pro Domino iniuriam contemnit, ſapiens. Hunc verſiculum alia trãſlatio ſic habet: Stultus eadem hora pronunciat iram ſuam, occultat autem ignominiã ſuam aſtutus. Non autem ignominioſam iracundiæ paſſionem, ita a ſapientibus occultandam eſſe decernit, vt eius velocitatem culpans, non prohibeat tarditatem, quam vtique ſi per infirmitatis humanæ neceſſitatem irruerit, ideo cenſuit occultandam, vt dum ad præſens ſapienter obtegitur, a ſapientibus amoueatur, & in perpetuum deleatur. Hæc enim eſt natura iræ, vt dilata langueſcat, & pereat, prolata vero magis magiſque ferueat. 27 *Lib. 2. in c. 12. Prouerb. to. 8.*

IDEM exponens verba illa, ſpiritum ad iraſcendum facilem, quis poterit ſuſtinere, ait: Quia qui ad iraſcendum facilis eſt, nec ſeipſum poteſt ſuſtinere, ita vt iratus ſæpe dicat ea, quæ poſtmodum placidus quia dixerit pœniteat, & plerumque an dixerit ignoret. Cuius tamen vęſania nonnunquam per ſapientium modeſtiam faciliime ſuffertur, atque in tempore ſopitur. 28 *In cap. 18. Prouerb.*

IDEM explicãs verba illa, totum ſpiritum ſuum profert ſtultus, & ait: Impatientia impellente agitur, vt totus foras ſpiritus proferatur. Quem idcirco citius perturbatio deijcit, quia nulla alterius diſciplina ſapientiæ circumcludit. Sapiens autem differt, & reſeruat in poſterum. Læſus enim, in præſens ſe vlciſci non deſiderat, quia etiam tolerans parci optat, ſed tamen vindicari omnia extremo iudicio non ignotat. Hunc locum antiqua tranſlatio ſic habet. Totam iram ſuam profert impius, ſapiens autem 29 *In cap. 29. Prouerb.*

diſpenſat per partes. Quia nimirum ſtultus ad vltionem ſui, iræ perturbatione ſuccenditur, ſapiens autem paulatim eam maturitate conſilij, ac moderationis extenuat, ac expellit. *Infra*: Vir iracundus prouocat rixas, & qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccata procliuior. Ianua vitiorum omnium iracundia eſt, qua clauſa, virtutibus intrinſecus dabitur quies, aperta vero ad omne facinus armabitur animus.

30 *In Pſ. 76. n. 8. Ephe. 4.* IDEM explicans verba illa, turbatus ſum, & non ſum locutus, ſic habet: Hoc eſt quod dicit Apoſtolus. Sol non occidat ſuper iracundiam veſtrã. Turbatus ſum, quaſi homo, non ſum locutus, quaſi chriſtianus. Iracundia cœpit in corde meo, ſed iracundiam in verba non protuli.

31 *Lib 2. inc. 4. Ep. Pau. ad Epheſ. n. 9. Coloſſ. 3.* IDEM explicans verba illa, ſol non occidat ſuper iracundiam veſtrã, iraſcimini, & nolite peccare, ait: Iraſcimini, & nolite peccare, de quarto pſalmo ſumptum eſt, & videtur illi eſſe contrarium, quod alibi dicitur, nunc autem deponite & vos omnem iram, & indignationem, & turpẽ ſermonem ex ore veſtro, ſed & ſimpliciter intellectum nocet, dum putantur iræ fræna laxata. Dupliciter autem non ſolum apud nos, verum etiam apud philoſophos iræ nomen accipitur. Vel cum iniuria laceſſiti naturalibus ſtimulis concitamur, vel cum requieſcẽte impetu, & furore reſtincto, poteſt mens habere iudicium, & nihilominus ſuper eo, qui putatur læſiſſe, deſiderat vltionem. Arbitror itaque de priori ira nũc dictum, & nobis quaſi hominibus eſſe conceſſum, vt ad indignæ alicuius rei faciem moueamur tranquillitatemque mentis velut lenis quædam aura conturbet, nequaquam tamen intumentis gurgitis furoris impetu ſubleuemur. Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Si ſimpliciter hunc ſolem intelligimus, qui oculis carnis aſpicitur, peccamus quã do iraſcimur, & occidente ſole iracundia perſeuerat. Non peccamus autem quando v. g. à prima hora vſque ad vndecimã iraſcentes facimus, quod indignatio, furor, ira ſuggeſſerint. Quo ſenſu nihil mihi videtur abſurdius, quaſi non queat quiſque a ſolis ortu vſque ad occaſum in tanta ſcelera debacchari quanta tota vita ſua nõ poſſit lachrymis expiare. Præcipit ergo Apoſtolus, ne talia faciamus furore ſuperati, per quæ nobis ſol occidat, & principale cordis tenebris inuoluatur, vel intelligenda ſunt hæc verba, ſicut illa Pſal. 4. quę dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini, ideſt quæcunq; in die, vel opere, vel ſermone, vel cogitatione peccatis, hæc ſuccedente pęnitentia purgate per noctem, & ira breuis ſit, nec in diem craſtinum differatur.

32 AMBROSIVS explicat verba illa, ori tuo fac oſtium, & vectem, & verbis tuis iugum, & ſtateram, & ait: Sit ori tuo oſtium, & claudatur vbi oportet; & obſeretur diligentius, ne quis in iracundiam excitet vocem tuam, & contumeliam contumeliæ rependas. Audiſti hodie lectum, iraſcimini, & nolite peccare, ergo, etſi iraſcimur, quia affectus naturæ eſt, malum ſermonem non proferamus de ore noſtro, ne in culpam ruamus. Sed iugum ſit verbis tuis, & ſtatera, hoc, menſura, vt lingua tua menti ſit ſubiecta, reſtringatur habenæ vinculis, frenos habeat ſuos, quibus reuocari poſſit. *Infra. cap. 4.* Hæc ſi cuſtodiat aliquis, ſit mitis, manſuetus, modeſtus, cuſtodiendo enim os ſuum nec prius loquendo, quàm examinet verba ſua, vt non ex indignatione, & ira in ſermonem erumpat, ne indicet in eſſe dictis ſuis ſtimulos iracundiæ. *Infra. cap. 5.* Quando ergo aliquis nobis conuitiatur, laceſſit, ad iurgium vocat, tunc muti fieri non erubeſcamus. Peccator eſt enim, qui nos prouocat, qui iniuriam facit, & nos ſimiles ſui facere deſiderat. Ergo illius eſt ſtudium, vt irritet, vt ſimilia illo loquar, ſimilia agam; iuſti autem diſſimulare, nihil loqui, tenere bonum fructum conſcientiæ. Hæc ſunt arma iuſti, vt cedendo vincat. *Infra. cap. 6.*

Lib. 1. offic. c. 3. n. 4. Eccl. 28. P.

Pſal. 32. Quod opus eſt moneri, cum audimus conuitia? Cur non imitamur dicenté, obmutui,& humiliatus ſum, & ſilui a bonis?An hoc dixit tantummodo, non etiam fecit Dauid? immò & fecit, nam cum ei conuitiaretur Semei tacebat Dauid, & quamuis ſeptus armatis, nó retorquebat conuitium, non vltionem quærebat. Ibat ergo tanquam mutus, & humiliatus, ibat tacens, nec mouebatur cum vir appellaretur ſanguinis, qui erat conſcius propriæ manſuetudinis.

33 *Lib.* 1. *offic.* c. 21. *de iracũdia in ſe reprimẽda.* IDEM ait: Caueatur iracundia, aut ſi præcaueri non poteſt, cohibeatur. Indignatio enim ita animum perturbat, vt rationi non relinquat locũ. Primum eſt igitur, ſi fieri poteſt, vt morum tranquillitas vſu quodam, affectioni propoſito, in naturam vertatur. Deinde quoniam ita plerumque motus infixus eſt naturæ, ac moribus, vt euelli, atque euitari non queat, ſi præuideri potuerit, ratione opprimatur. Aut ſi prius occupatus fuerit animus ab indignatione, quam conſilio proſpici, ac prouideri potuerit ne occuparetur, meditare quomodo motum animi tui vincas, iracundiam temperes. Reſiſte iræ ſi ptotes, cede ſi non potes, quia ſcriptum eſt. Date locum *Rom.* 12. iræ. Iacob fratri indignanti præceſ- *Gen.* 27. ſit, & Rebecchæ, ideſt patientiæ inſtructus conſilio, abeſſe maluit & peregrinari, quam excitare fratris indignationem, & tunc redire, cum fratrem mitigandum putaret. Et ideo tantam apud Deum inuenit gratiam. Ergo ſi præuenerit, & præoccupauerit mentem tuam iracundia, & aſcenderit in te, ne relinquas locum tuum. Locus tuus patientia eſt, locus tuus ſapientia eſt, locus tuus ratio eſt, locus tuus ſedatio indignationis eſt. Aut ſi te contumacia reſpondentis mouerit, & peruerſitas impulerit ad indignationem, ſi non potueris mitigare mentem, reprime linguam tuam, ſic enim *Pſal.* 33. ſcriptum eſt. Cohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Deinde inquire pacem, & ſequere eam. Pacem illam ſancti Iacob vide, qua primum ſedato animum. Si non prænalueris, frenos linguæ imponetuæ. Deinde reconciliationis ſtudium non prætermittas. Vitemus ergo, aut temperemus iracundiam. Non mediocre eſt mitigare iracundiam, non inferius, quam omnino non commoueri. Hoc noſtrum eſt, illud naturæ. 34 In te ergo te compara, vt quaſi puer iniuriam non teneas, malitiam non exerceas, omnia à te innocenter proficiſcantur. Noli reſpondere irato ad verecundiam eius, ſiue impudenti ad impudentiam eius. Cito culpa culpam excutit. Si lapides teras, nonne ignis erumpit? Ferunt gentiles Architæ tarenti dictum philoſophi, quod ad villicum ſuum dixerit, O te infelicem, quam te affligarem, niſi iratus eſſem. Iam dixerat Dauid de inimicis, quoniam declinauerunt in me iniquitates, & in ira moleſti erant mihi. Au- *Pſal.* 54. diamus in ira turbatus, quid dixerit, quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Illi ergo ad iracundiam prouocabant, hic tranquillitatem eligebat. Iam dixerat, iraſcimini, & nolite peccare. Hoc eſt iraſcimini vbi culpa eſt, cui iraſci debeatis. Non poteſt enim fieri, vt non rerum indignitate moueamur, alioquin non virtus, ſed remiſſio iudicatur. Iraſcimini ergo, ita vt à culpa abſtineatis. Vel ſic, ſi iraſcimini, nolite peccare, ſed vincite ratione iracundiam, vel certe ſic, ſi iraſcimini, vobis iraſcimini, quia commoti eſtis, & non peccabitis. Qui enim ſibi iraſcitur, quia cito commotus eſt, definit iraſci alteri. Qui autem vult iram ſuam iuſtam probare, plus inflammatur, & cito in culpam cadit. Melius eſt autem ſecundũm Salomonem, qui iracundiam continet, quam qui vrbem capit, quia ira etiam *Prou.* 16. fortes decipit.

IDEM explicans verba illa, nó voſ- 35 metipſos defendentes chariſſimi, ſed *In cap.* 12. date iræ, ait: Vt pacis fœdera ſeruari *Ep. Pau. ad* poſſint, ab ira diſſimulandum monet, *Rom.* 10. 3. maxime quoniam per iram ſolet peccati, quando quis furore commotus,

plus exigit quam poſtulat cauſa delicti, aut ſibi ipſi incommodum præſtat, ſi grauiora peccata incompetenti vindicta vult exequi. Vnde & Salomon. Noli eſſe iuſtus multum, eſt enim, inquit, qui perit in ſua iuſtitia. Volens enim ſingulis peccatis reſpondere, circa vindictam, mortem poteſt inuenire, tam ſibi, quam ei, quem plagis affligit. Non ſolum autem de ſubiectis vindictam prohibet competentem, ſed & de fratre forte in nos peccante, non quæramus vindicari, ſed remittamus, Dei iudicio reſeruantes, ne dum ab ira detinemur, inueniat locum inimicus, in quo ſuggerat, & ſuadeat, quod contra nos eſt.

36 *In Pſ. 40. to. 8.* AVGVSTINVS explicans verba illa: iraſcimini, & nolite peccare, inquit: Etiam ſi iraſcimini nolite peccare, ideſt etiam ſi ſurgit motus animi, qui iam propter pœnam peccati non eſt in poteſtate, ſaltem ei non conſentiat ratio, & mens, vt mente ſeruiamus legi Dei.

37 *Concione 2. in Pſ. 30.* IDEM explicans verba illa, turbatus eſt in ira oculus meus, anima mea; & venter meus, ſic habet: Iraſcitur iſte alienis peccatis. Quis non iraſcatur videns homines cõfitentes ore, Deum negantes moribus? Quis non iraſcatur, videns homines, ſæculo, verbis & non factis renunciantes? Quis eſt, qui non iraſcatur videns fratres iraſcentes fratribus, & inſidiantes, ſidem non ſeruantes, oſculo quod infigunt ſacramentis Dei? Et quis enumeret omnia, quibus iraſcitur corpus Chriſti. Is dicit. *Pſal. 68.* Zelus domus tuæ comedit me. Dicit, & alibi, *Pſ. 118.* quoniam videt multos mala facientes. Defectio, vel tædium tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Dicit, & alio loco. Vidi inſenſatos, & tabeſcam. Ira ſi manſerit, & non cito euulſa fuerit, tranſit in odium. Ideo vt recens ira euelleretur, & in odium non conuerteretur, nos docet ſcriptura, dicens. *Eph. 4.* Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. *Infra*: Non ait extinctus eſt oculus meus præ ira, ſed turbatus. Nam ſi extinguitur iam odium eſt. Antequam ergo eatur in tenebris, conturbatur oculus in ira. Sed cauendum eſt, ne ira vertatur in odium, & oculus extinguatur. Turbatur anima, & venter, hoc eſt interiora mea, quia male viuentibus iraſci licet, clamare non licet. Cum iraſcimur, & clamare non poſſumus, interiora noſtra turbantur. Tanta eſt enim aliquando peruerſitas, vt nec corripi poſſit.

38 *Lib. 5. Moral. cap. 31. to. 1.* GREGORIVS exponit verba illa, virum ſtultum interficit iracundia, & ait Sciendum nobis magnopere eſt, quia quoties turbulentos motus animi, ſub manſuetudinis virtute reſtringimus, ad ſimilitudinem redire conditoris conamur. *Iob c. 5.* Nam cum tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo ſciſſamque perturbat, vt ſibimetipſi non congruat, ac vim intimæ ſimilitudinis amittat. Quanta ergo ſit iracundiæ culpa penſemus, per quã dum manſuetudo amittitur, ſupernæ imaginis ſimilitudo viciatur. Per iram ſapientia perditur, vt quid quoque ordine agendum ſit, omnino neſciatur, ſicut ſcriptum eſt. *Eccl. 7.* Ira in corde ſtulti requieſcit. Quia nimirum intelligentiæ lucem ſubtrahit, cum mentem permouendo confundit. *Iac. 1.* Per iram iuſtitia relinquitur, ſicut ſcriptum eſt. Ira viri, iuſtitiã Dei non operatur. Quia dum perturbata mens iudiciũ ſuæ rationis exaſperat, omne quod furor ſuggerit, rectum putat. *Prou. 22.* Per iram gratia vitæ ſocialis amittitur, ſicut ſcriptum eſt; Noli eſſe aſſiduus cum homine iracundo, ne diſcas ſemitas eius, & ſummas ſcandalum animæ tuæ. Et idem. Quis poterit habitare cum homine, cuius ſpiritus facilis eſt ad iraſcendum? Quia qui ſe ex humana ratione non temperat, neceſſe eſt, vt beſtialiter ſolus viuat. Per iram lux veritatis amittitur, ſicut *Eph. 4.* ſcriptum eſt; Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Quia cum menti, iracundia, confuſionis tenebras incutit, huic Deus radium ſuæ cognitionis abſcondit. Per iram, ſancti Spiritus ſplendor excutitur, quo contra iuxta vetu- 39
ſtam translatiõé ſcriptum eſt: Super

quem

Iſa. 66. quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſu
per humilem, & quietum, & trementē
ſermones meos? Cum enim humilem
diceret, quietum protinus adiunxit Si
ergo ira quietem mentis ſubtrahit, ſuā
ſancto Spiritu habitationem claudit,
cuius receſſione animus vacuꝰ, ad aper
tam mox inſaniam ducitur, & vſq; ad
ſuperficiem, ab intimo cogitationum
fundamento diſſipatur. Nam iræ ſuæ
ſtimulis accēſum cor palpitat, corpus
tremit, lingua ſe præpedit, facies igne
ſcit, exaſperantur oculi, & nequaquā
recognoſcuntur noti. Lingua quidē cla
morem format, ſed ſenſus, quid loqua
tur, ignorat. In quo itaq; iſte ab abre-
ptitijs longe eſt, qui actionis ſuæ con-
ciſus nō eſt? Vnde fit, vt plerumq; vſq;
ad manus ira proſiliat, ſeq; ipſum ani-
mus retinere non valeat, quia factus
eſt poteſtatis alienæ. Aliquando autē
manus non exerit, ſed in maledictionis
iaculum linguam vertit. Plerumq; ira,
per ſilentium clauſa, intra mentem ve
hementius æſtuat, & clamoſas, tacita,
voces format, verba ſibi, quibus exa-
ſperetur, obijcit, & quaſi in cauſæ exa
mine poſita, durius exaſperata reſpon
det: quod Salomon breuiter inſinuat,
dicens: Præſtolatio impiorum furor.
Prou. 11. Sicq; fit, vt perturbatus animus, maio
rem ſtrepitum ſui ſilentij ſentiat, eūq;
grauis clauſa iræ flamma conſumat.
Vnde bene ante nos quidam ſapiens di
xit; Cogitationes iracūdi, viperæ ſunt
generationis, mentem comedunt ma-
40 trem ſuam. Sciendum vero eſt, quod
nonnullos ira citius accendit, facilius
deſerit. Nonnullos vero tarde quidem
commouet, ſed diutius tenet. Alij ci-
tius quidem flammam faciunt, accen-
ſis calamis, ſed protinus in fauilla fri
geſcūt. Alij autem lignis grauioribus,
durioribuſque non diſpares, accenſio-
nem tarde ſuſcipiunt, ſed tamen accen
ſi ſemel, difficilius extinguuntur, &
quia ſe tardius in aſperitatem conci-
tant, furoris ſui diutius ignem ſeruāt.
Alij autem, quod eſt nequius, & citius
iracundiæ flammas accipiunt, & tar-
dius deponunt. Nonnulli vero has, &
tarde ſuſcipiunt, & citius amittūt. Sed
quid prodeſt, ꝗ iracundia quomodo
mentem teneat dicimus, ſi non etiam
qualiter cōpeſci debeat, exprimamus?
Duobus enim modis fracta, poſſidere
animum ira deſueſcit. Primus quippe
eſt, vt mens ſollicita, antequam agere
quodlibet incipiat, omnes ſibi quas pa
ti poteſt contumelias proponat, quate
nus redemptoris ſui probra cogitans,
ad aduerſa ſe præpararet. Quæ nimirū
venientia tanto fortius excipit, quan
to ſe cautius ex præſcientia armauit.
Solerter ergo animꝰ, ante actionis ſuæ
primordia cuncta debet aduerſa medi-
tari, vt ſemper hæc cogitans, thorace
patientiæ munitus, quicquid accide-
rit, prouidus ſuperet. Secundus ſeruan
dæ manſuetudinis modus eſt, vt cum
alienos exceſſus aſpicimus, noſtra, qui
bus in alijs exceſſimus delicta cogite-
mus. Conſiderata quippe infirmitas
propria, mala nobis excuſat aliena.
Patienter namque illatam iniuriam
tollerat, qui pie meminit, quod for-
taſſe adhuc habeat, in quo debeat ip-
ſe tolerari. Et quaſi aqua ignis extin-
guitur, cum ſurgente furore animi,
ſua cuique ad mentem culpa reuoca-
tur, quia erubeſcit peccata non par-
cere, qui vel Deo, vel proximo ſæpe
ſe recolit parcenda peccaſſe. Sed inter
hæc ſciendum eſt, quod alia eſt ira,
quam impatientia excitat, alia, quam
zelus iuſtitiæ format. Illa ex vitio,
hæc ex virtute generatur. Si enim nul-
la ira ex virtute ſurgeret, diuinæ ani-
maduerſionis impetum, Phinees per
gladium non placaſſet. Hanc iram 41
quia Heli non habuit, motum contra
ſe implacabiliter ſupernæ vltionis ex-
citauit. De hac ira per pſalmiſtam di- Pſ. 4.
citur; Iraſcimini, & nolite peccare.
Si enim ſic proximos, vt nos amare prę
cipimur, reſtat vt ſic eorum errati-
bus, ſicut noſtris vitijs iraſcamur.
De hac per Salomonem dicitur; Me-
lior eſt ira riſu, quia per triſtitiam
vultus, corripitur animus delinquen-
tis. De hac iterum pſalmiſta ait; Tur- Eccl. 7.
batus eſt præ ira oculus meus. Ita
quippe per vitium, oculum mentis ex- Pſ. 6.
cęcat, ira autem per zelum, turbat.

Ipſe namque zelus rectitudinis, quia inquietudine mẽtem agitat, eius mox aciem obſcurat, vt altiora in commotione non videat, quæ bene prius tranquilla cernebat. Sed cum per zelum animus mouetur, curandum ſummopere eſt, vt nec eadem, quæ inſtrumento virtutis aſſumitur, menti ira dominetur, nec quaſi domina præeat, ſed velut ancilla ad obſequium parata, à rationis tergo nunquam recedat. Tunc enim robuſtius contra vitia erigitur, cum ſubdita rationi famulatur. Vnde neceſſe eſt, vt hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis mouetur, attendat, ne ira extra mentis dominium tranſeat; ſed in vltione peccati tempus modumque conſiderans, ſurgentem animi perturbationem ſubtilius retractando reſtringat, animoſitatem reprimat, & motus feruidos ſub æquitate diſponat. Quia vero, ſicut diximus, etiam laudanda boni æmulatio, mentis oculum turbat, recte nunc dicitur: Virum ſtultum interficit iracundia. Ac ſi aperte diceretur, Ira per zelum, ſapientes turbat, ira vero per vitium, ſtultos trucidat, quia illa ſub ratione reſtringitur, hęc vero irrationabiliter, deuictæ menti dominatur.

Iudices, Principes, ac Reipublicæ Gubernatores iuſti ſint, & qui non ſunt tales, nocini ſunt nimis.

Cap. VIII.

1 Hom.11.in Exod.to. 1.

ORIGENES ſic habet: Dat Iethro conſilium Moyſi, probabile ſatis & vtile, vt eligat viros, & conſtituat principes populi viros Deũ colentes, viros potentes, & odiẽtes ſuperbiam. Tales enim oportet eſſe principes populi, qui non ſolum ſuperbi nõ ſint, ſed qui oderint ſuperbiam. Ideſt non ſolum ipſi abſq; vitio ſint, ſed & vt in alijs oderint vitia. Non homines dico odiſſe, ſed vitia. Et ordinabis, inquit, eos tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, & iudicabunt populum omni hora. Audiant principes populi, quia debẽt omni hora populum iudicare, ſemper & ſine intermiſſione ſedere in iudicio, dirimere lites, reconciliare diſſidentes, in gratia concordare diſcordes.

2 Homil.3.in lib. Iudicũ.

IDEM explicans verba illa Iudicum c.2. Clamauerũt filij Iſrael ad Dominũ, & ſuſcitauit eis Dominus Deus Saluatorem, Aioth filium Gera, virum ambidextrum, inquit: Ecce qualis eſt iſte, qui ſuſcitatur ad ſaluandum Iſrael, nihil habet in ſe ſiniſtrum, ſed vtramq; manum dextram habet, hoc eſt enim ambidexter. Dignus vero populi princeps, & Eccleſiæ iudex, qui nihil agat ſiniſtrum, cuius quod agit dextera, neſciat ſiniſtra ſua, in vtraq; parte dexter eſt, in fide dexter eſt, in actibus dexter eſt. Ecõtrario mali principes (ſi dici poteſt) ambiſiniſtri dicuntur. Totum enim quod agunt ſiniſtrum eſt, totum peruerſum, totum igni ęterno, cum his, qui a ſiniſtris ſunt, deputatum.

3 In lib. quæſtionum Hebraicarum, ſuper librũ Regũ. to 3. 2. Reg. 12.

HIERONYMVS explicans verba illa, quæ dicta ſunt Dauid poſt adulterium cum Berſabee. Verumtamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter hoc filius, qui natus eſt tibi, morte morietur, inquit: In Hebræo ita legitur; Verumtamen quoniam blaſphemando blaſphemaſti inimicos Domini, propter verbũ hoc, etiam & filius qui natus eſt tibi, morte morietur. Et eſt ſenſus ſaluationem tribuiſti inimicis Domini, quibus inſurgentibus contra populum Domini, peccato hoc tuo præpediente, non poterit eis reſiſtere populus Domini. Inſuper etiam ipſi inimici victorioſi exiſtent, propter peccatum tuum, ſuper populum Domini. Vbi peccatum regis in grandem ceſſit populi ruinam & damnum.

4 Lib. 1. in c. 1. Iſaiæ, de principibus illius reipublicæ. to. 3.

IDEM dixit Propheta, Principes tui infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera. Pupillo non iudicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad illos. Propter quod malum ſubdit: Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis: Plangitq; clementiſſimus pater, principes delin-

qua-

quentes, & hoſtes ſuos vocat & inimicos, qui & peribunt. Quando autem placatus fuerit, populo hanc illi miſericordiam pollicetur. Et reſtituam iudices tuos, vt fuerunt prius, & conſiliarios tuos, ſicut ab initio. Erunt iudices tui ſancti, ſicut Moyſes, & Ioſue, & alij, a quibus liber Iudicũ nomen accepit, & poſtea Dauid, & alij iuſti reges. Reſtituet ergo Iudicum antiquorum ſimilitudinem, in grandem Reipublicæ vtilitatem.

5 *In cap. 13. Danielis.*

IDEM loquens de iudicibus iniquis, qui Suſannam volebant perdere, explicans verba illa; Egreſſa eſt iniquitas de Babylone a ſenibus iudicibus, qui videbantur regere populum, ait: Pulchre de presbyteris peccatoribus, non qui regebant populum ait, ſed qui videbantur regere. Qui enim bene præſunt populo, regunt populũ, qui autem tantum nomen habent iudicum, & iniuſte præſunt populo, regere videntur populum magis quam regant.

6 *Lib. 1. in c. Iona. to. 5.*

IDEM refert ſententiam Platonis, qui dixit, fœlices fore reſpublicas, ſi aut philoſophi regnent, aut reges philoſophentur.

7 *Lib. 2. in c. 8. Zach.*

IDEM explicans illa verba; Iudicium pacis iudicate in portis veſtris, ſic habet: Hoc eſt iudicium pacis, vt propoſitum iudex habeat pacificare diſcordes. In iudicio prima ſit veritas, atque iuſtitia, deinde ſequitur miſericordia. Quodq; ſequitur, in portis veſtris, oderunt in portis corripientem, & verbum ſanctũ abominati ſũt. *Amos.* Dauid quoq; iudicabat in portis, quãdo Abſalon veritatem iudicij repromittens, patri tendebat inſidias. *2. Reg. 15.* Et quæritur quare apud Iudæos in portis locus fuerat iudicandi. Ne cogerentur agricolæ intrare vrbes, & aliquod ſubire diſpendium, iudices in portis reſidebant, vt tam vrbanos, quam ruſticos, in exitu, & introitu vrbis audirent, & finito negotio vnuſquiſque confeſtim ad ſedes proprias reuerteretur.

8 *Epiſt. 22.*

AMBROSIVS explicans verba illa Ioannis: Non poſſum ego a me facere quicquam, ſicut audio, & iudico, inquit. *tom. 5. Ioan. 6.* Non quaſi infirmus, hoc dicit, ſed quaſi iudex, vt cognoſcamus homines in iudicando, quod non ex voluntate noſtra & poteſtate, ſed ex æquitate debeamus formare ſentẽtiam. Conſtitue aliquem reum coargutum, & conuictum criminis, non aſtruentem defenſionis genera, ſed deprecantem, ac voluentem ſe ad genua iudicis. Reſpondet ei iudex. Non poſſum a me facere quicquam. Iuſtitia in iudicando, non potentia eſt in iudicando. Ego non iudico, ſed facta tua de te iudicant. *Ibidem.* Ipſa te accuſant, & ipſa te condemnant. Leges te adiudicant, quas iudex non conuerto, ſed cuſtodio. Nihil ex me ego profero, ſed ex te forma iudicij in te procedit. Secundum quod audio iudico, non ſecundũ quod volo, & ideo iudicium meum verum eſt, quia non voluntati indulgeo, ſed æquitati. Conſideremus itaq; quæ ſit iudicandi religio. Dominus cœli atque terrarum, iudex omnium dicit. Non poſſum a me facere quicquam, ſicut audio & iudico. Et malus iudex homo dicit Domino ſuo, neſcis quoniam poteſtatem habeo dimittere te, *Ioan. 19.* & poteſtatem habeo crucifigere te? Quare Dominus non poteſt? quia iudicium meum, inquit, verum eſt, non enim quæro voluntatem meam, ideſt, voluntatem hominis, quem vos videtis, *Ioan. 6.* non arbitrium hominis, quem vos hominem tantummodo iudicatis, non voluntatem carnis infirmam, ſed voluntatem diuinam, quæ auctor legis, arbitraq; iudicij eſt.

9 *Lib. de ordine. to. 12.*

AVGVSTINVS refert Pythagoræ ſententiam de gubernatoribus reipublicæ dicens: Mirari & quotidianis efferre laudibus ſoleo, quòd regendæ reipublicæ diſciplinam, ſuis auditoribus vltimam tradebat, iam doctis, iam perfectis, iam ſapientibus, iã beatis. Tantos enim ibi fluctus videbat, vt eis nollet committere, niſi virum, qui & in regendo pene diuine ſcopulos euitaret, etſi omnia defeciſſent, ipſe illis fluctibus, quaſi ſcopulus fieret. De ſolo enim ſapiente veriſſime dici

dici poteſt. Ille velut pelagi rupes immota reſiſtit.

10 IDEM ſic habet: Remota iuſtitia, quid ſunt regna, niſi magna latrocinia? Manus etenim ipſa hominum cum imperio principis regitur, pacto ſocietatis aſtringitur, placiti lege, prę da diuiditur. Hoc malum, ſi intãtum perditorum hominum acceſſibus creſcat, vt & loca teneat, ſedes conſtituat, ciuitates occupet, populos ſubiuget, euidentius regni nomen aſſumit. Eleganter enim & veraciter Alexandro illi magno quidam comprehẽſus pirata reſpondit, nam cum idẽ rex hominem interrogaſſet quid ei videretur, vt mare haberet infeſtum? Ille libera contumacia; Quid tibi, inquit, vt orbem terrarum? Sed quia id ego exiguo nauigio facio, latro vocor, quia tu magna claſſe, diceris Imperator.

Lib. 4. de ciui. Dei. c. 4. to. 5.

11 IDEM inquit: Regia via, qui terram iudicant incedere debent, nec declinare ad dexteram molliendo iudicium, nec ad ſiniſtram exaſperando ſupplicium. Non enim crudelitas eſt punire reatum, ſed iuſtitia, non tyrannicum, ſed diuinæ rectitudinis iudicium. Non tamen volumus, nec con ſilium damus, vt mox iudicent, ſed cum omni maturitate incedant, & inuenta diſcuſſaq; rei cauſa, in Chriſti nomine iudicent delinquentes. O ſancta, laudabiliſq; iuſtitia, ſub te, & per te pudicitia regnat, pax per te triumphat, & ſecuritas. O iuſtitia, qui te amauerit, qui te ſtrinxerit, cum Moyſe mare mundi, vitiorum ſanguine rubricatum, ſicco veſtigio pertranſibit. Hæc eſt virga, qua petra percuſſa, manat in fluenta. Quia lapidea ſubditorum corda, iudicio iuſtitiæ tacta, in virtutum exuberant flumina. *Heb. 4.* Hæc eſt virga Aaron quæ fronduit, floruit, & fructum peperit, quia iuſtitia quaſi frondet, dum mente concipitur, floret dum viriliter exercetur, fructificat dum ſubditus corripitur. *Matt. 3.* Hæc eſt vẽtilabrum, quo granum diuiditur a palea. *Infra:* Tunc vero iuſtitia dicitur gladius ex vtraque parte acutus, quia hominis defendit corpus ab exterioribus iniurijs, & animam a ſpiritalibus moleſtijs. Hæc eſt pugio, quo Phinees transfixit coeuntem cum Madianitide Iudęum, & ceſſauit quaſſatio. *Num. 25.* Hic eſt lapis, quo Dauid percuſſit Philiſtæum, & à ſeruitute Iſrael liberauit. *1. Reg. 17.* Hic autem ſine diſcretione, gladius eſt in manu furioſi. Hæc ſine prudentia eſt mors, & bonorum perſecutio. Hic ſine miſericordia, gladius eſt in manu tyranni.

Ser. 14. ad fratres in eremo. t. 10

12 Cum ſumma enim diſcretione, fratres mei, tenenda eſt iuſtitia, cum ſumma deliberatione, inferenda eſt pœna, iudicando non ex ſuſpicione, ſed ex omni certitudine veritatis. O quam facile eſt iudicare, ſed ò quam amarum eſt, quod iudicatum eſt retrahere. Ideo non puer, non inſenſatus vobis præeſſe debet, ſed annoſus, prudens, caſtus, vt ſal, & lux mundi cunctis appareat, talis iuſtitiã non poterit ignorare. Tunc enim regnum Romanorum pacifice tãdiu perſeuerauit, quamdiu ſapientes regere permiſerunt, ſed dum iuuenes & inexpertos regere permiſerunt, tamquã iuſtitiam ignorantes, acceptores perſonarum facti ſunt, & ſic iuſtitiã perdentes, dominium orbis terrarum perdiderunt. Iuuenes ergo imprudentes, duces non conſtituendi ſunt, ne ipſi ſimul cum populo pereant. Tales enim ſi præſunt, non ſolum præterita & futura non cogitant, ſed ad audire quod bonum eſt & verum, aures ſuas obturant. Taliter etiam non ſolum iuuenes, ſed etiam antiquos in diebus malis hoc facere frequenter, minime dubitamus. Principes Romanorum ſciẽtiam de pręteritis habebãt, in quibus & certificari optime poterant: & de futuris aliquid ſcire ſemper procurabant. In hoc autem exercitium eorum conſiſtebat: ꝙ iuſtitiam vſq; ad mortem ſequebantur, & pro ea moriendo, felices ſe eſſe putabant.

13 IDEM ait: Conueniſtis omnes iudices in domum epiſcopi, vt quid pro veſtra ſalute neceſſarium fuerit audiatis, & audientes operibus adimpleatis. Vos enim reputati eſtis ab homini- *In ſer. 35.*

hominibus, duces populi, orphanorum patres, viduarum mariti, iuſtitię zelatores, reipublicæ amatores. Cauete ergo ne corrumpamini odio, amore, pretio, precibus, vel timore. Decet igitur iudices non ſolum quæ diximus adimplere; ſed cum Dei adiutorio calcare ſuperbiam, abominari luxuriam, abhorrere falſitatem, deſpicere auaritiam, quæ nouerca dicitur eſſe & ſumma inimica iuſtitiæ. Decet igitur iudices largitatem ſectari, amare paruulos, puſillis & orphanis faciem ſerenam, non ſolum verbo, ſed etiam opere demonſtrare. Decet etiam iudices ſapientes eſſe: ne dicere valeant legem ignorantes, bonum malum, & malum bonum. Decet iudices plus honorem Dei, quam marſupia plena diligere. Sed væ vobis, ô iudices, væ vobis in æternum: quia non eſt in vobis veritas, non miſericordia, non pietas, non iuſtitia, nec ſcientia Dei in vobis poteſt inueniri. Regnat in vobis acceptio perſonarũ; non eſt veritas in vobis. O patres pauperum, ô vere non patres, ſed prædones. Quare non patres? quia vbique per vos opprimuntur, nec eſt qui miſereatur pupillis Dei: ſed ſi diues locutus fuerit mox tacuiſtis, cauſas ſuas vſque ad nubes perduxiſtis. Eia igitur, o iudices attendite; ne cum falſis iudicibus Suſannæ confundamini.

Oſea 4. Conſiderate o iudices terræ, quid per Oſeam Deus loquatur. Ait enim: Viſitabo populum meum, iudices & vias eorum; & cogitationes eorum reddam eis.

14 *In ſerm. 3. Epiph.* BERNARDVS explicans verba illa; Turbatus eſt Herodes & omnis Hieroſolyma cum illo inquit: audito nomine regis, rex Herodes ſucceſſorem ſuſpicatus expauit. Nec mirum ſi turbatur Herodes; ſed quod Hieruſalem ciuitas Dei (quæ viſio pacis eſt) cum Herode turbatur, quis nõ miretur? Videte fratres, quantum noceat iniqua poteſtas, quomodo caput impium, ſubiectos quoque, ſuæ conformat impietati. Miſera plane ciuitas, in qua regnat Herodes, quoniam Herodianæ ſine dubio particeps erit malitiæ, & ad nouæ ſalutis ortum, Herodiana mouebitur turbatione.

IDEM explicans verba illa; Lectulus noſter floridus, tigna domorum noſtrorum cedrina, ſic habet. Domos populares conuentus intellige Chriſtianorum, quos hi, qui in ſublimitate poſiti ſunt, Chriſtiani vtiq; vtriuſque ordinis principes, quaſi tigna, parietes, iuſtis impoſitis legibus fortiter ſtringunt; ne ſua quiſque lege, vel voluntate viuentes, tanquam parietes inclinati, & maceriæ depulſæ diſſideant a ſemetipſis, & ſic omnis ſtructura ædificij corruens diſſipetur. Laquearia vero, quæ a tignis firmiter pẽdent, & domos inſigniter ornant, puto bene inſtituti cleri manſuetos, & diſciplinatos mores, riteque adminiſtrata officia deſignare. Quomodo namque ſtabunt ordines clericorum, & adminiſtrationes eorum; ſi non principum tanquam tignorum beneficio, & munificentia ſuſtententur, & protegantur potentia? Et cedrus quidem quoniam imputribile eſt, necnon & odoriferum, altæque proceritatis lignum, ſatis indicat, quales oporteat aſſumi viros in vices tignorum ad reipublicæ gubernationem. Ergo validos & conſtantes neceſſe eſt, eſſe eos, qui ſuper alios ordinantur, necnon & longanimes in ſpe, atque ad ſuperna, mentis verticem attollentes. Qui etiam bonum fidei ſuæ, & conuerſationis vbique odorem ſpargentes, dicere cũ Apoſtolo poſſunt; bonus odor Chriſti ſumus in omni loco. 15 *Ser. 46. in Cantica.*

Indi-

Iudicium finale terribile eſt malis, & conſolationis plenum iuſtis, in quo multa ſunt conſideranda.
Cap. IX.

1 *Homi. 9. in lib. Num.* ORIGENES explicans hiſtoriam numerorum 16. vbi narratur, quòd ſæuiẽte ira Dei in populum tulit Aaron thuribulum cũ igne, & poſitus eſt inter mortuos & viuentes, pro populo Dei deprecatus eſt, & plaga Dei ceſſauit, inquit: Puto, quòd non ſolum primo aduẽtu Domini forma iſta completa ſit: ſed eadem ſeruabitur & in ſecundo. Veniet enim iterum Filius hominis, & cum venerit, inueniet quoſdam mortuos, quoſdam autem viuentes. Mortuos dicimus eos, qui nimietate ſcelerum in peccatis ſuis mortui intelliguntur. Viuentes autem, qui in operibus vitæ permanſerint. Tunc Pontifex noſter Chriſtus, medius viuorum & mortuorum ſtare dicendus eſt; cum ſtatuet oues a dextris ſuis, hœdos autem a ſiniſtris. Et dicet ijs qui a dextris ſunt: *Matt. 25.* Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi. Ijs autem qui a ſiniſtris ſunt, dicet, Ite maledicti in ignẽ ęternum. Et ſunt vtique mortui ij, qui in ignem mittuntur æternum, ſunt autem viui illi, qui mittuntur ad regnum.

2 *Libro 3. in Iob.* *Iob 3.* IDEM, loquens Iob de die natiuitatis eius, inter alia ait: Non requirat eũ Deus deſuper; inquit: Quid dicis, ô beate Iob? Ergo alios dies inquiret, vt de iſto ſolo dicas, non inquirat illum Dominus deſuper? vtiq; ait: Omnes dies ſæculi inquirentur, omnia tempora & momenta atque ſęcula requirentur & producentur; nimirum non dies ſæculi, qui naturam non habent, iam tranſacti, ſed verba & facta quæ in illis diebus ſunt geſta, cogitationes & conſilia, atque tractatus, qui in omni tempore vel momento huius ſæculi tractati ſunt, atq; cogitati. Hæc igitur omnia in omnibus gentibus, & in omni lingua inquiſita, in iudicio manifeſtantur, in tempore inquiſitionis. Non enim mentitur is qui ait: Memor ſum ea quæ a ſæculo ſunt dinumerare, non ſolum tempora, & momenta, & dies, & annos: ſed quin potius, omnium hominum, cordis occulta, iuxta hoc quod dictum eſt; qui fingit ſigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum. Et adhuc alibi; ipſe autem nouit abſcondita cordis. Apoſtolus vero his conſonanter dicit, in die qua iudicabit Deus occulta hominum. Ille enim dies manifeſtabit omnia, in igne reuelans cuncta.

IDEM explicans verba illa; Et deducet ſicut lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tãquam meridiem, ſic ait: Tuam iuſtitiam, quam tu egiſti in occulto, & reuelaſti eam ſoli Deo, hãc producet ſicut lumen Deus, & oſtendet te iuſtum, illuminatum ſole iuſtitiæ; cœlo, & terræ, & omnibus, qui in cœlo ſunt. Oſtendet lumen iuſtitiæ tuæ, & (ſi ita dici oportet) iactabit ſe, de te, tanquam de filio, tanquam qui acceperis ſpiritum adoptionis. Iuſtitia quæ fit in occulto, pater qui videt in occulto, reddet palam in tempore ſuo, producitur a Deo ſicut lux, & iudicium tuum ſicut meridies. In iudicio cum cauſa tua diſcutitur, iuſtitiam cauſæ tuæ tanquam lucem Deus faciet manifeſtam: & iudicium quod & dijudicat, velut in meridiem faciet manifeſtum. 3 *In Pſ. 36.*

IDEM ſic habet: Sicut ad mare rubrum venerunt Hebręi, venerunt & Ægyptij, ſed Hebræi, quidem trãſierunt mare rubrum, Ægyptij autem demerſi ſunt in ipſo; hoc modo etiã nos, ſiquidem Ægyptij ſumus, & ſequimur Pharaonem diabolum, præceptis eius obedientes, demergemur in illum fluuium, ſiue lacum igneum, cum inuenta fuerint in nobis peccata. Si autem ſumus Hebræi, & ſanguine agni immaculati ſumus redempti, ingredimur quidem & nos fluuium ignis: ſed ſicut Hebræis erat aqua dextra, læuaque; ita etiam ignis erit mutuus. *Infra* explicat 4 *Homil. 3. in Pſal. 36.*

explicat illa verba de iuſtis, in diebus famis ſaturabuntur. Tunc dicit noctem illam futuram, cum iam nemo poteſt operari: ſed vnuſquiſque tunc paſcitur ex operibus ſuis, quæ hic poſitus, operatus eſt. In illo tempore, malo, cum peccatores ſupplicijs affligũtur, erit ſine dubio fames his qui nullos fructus boni operis collegerũt. In illo aũt famis tempore, ſaturabuntur iuſti ex fructibus iuſtitiæ ſuæ. In die ſexta nunc colligere debemus mãna dupliciter, vt ſufficere nobis poſſit in hoc ſæculo, & in futuro: alias in diebus famis non ſaturabuntur.

5 *Libro 2. in cap. 2 epiſt. Pauli ad Rom. 10. 3.* IDEM exponens verba illa, ſecundum duritiam tuam, & cor impœnitens, theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera eius, ſic ait: Omnes homines per hæc, quæ agunt in hoc mundo, aut cõgregant in terra, aut in cœlo, aut in theſauro iræ Dei. Qui iniquus eſt, per duritiam cordis, & cor impœnitens in theſauro iræ actus ſuos recondit. Homo terrenus, qui de terra eſt, & de terra loquitur, & cum ei attulerit ager fructus vberes, deſtruit horrea, & maiora ædificat, & theſaurizat in terra. Aut ſapiens eſt, in Deum diues, & in terris ambulans, cõuerſationem habet in cœlis. Iſte talis diuitiarum ſuarum theſauros condit in cœlis. *Luc. 12.* *Amos 5.* aut iræ vocat Paulus diem iudicij, de quo Amos ait: Væ his, qui deſiderant diem Domini. Vt quid vobis dies Domini, & hæc eſt tenebrę, & non lux. Quemadmodum ſi effugiat homo a facie leonis, & occurrat ei vrſus, & intret in domum ſuam, & extendat manus ſuas ad parietem, & mordeat eum ſerpens. *Ibidem.* Nonne tenebræ, & non lux ſunt dies Domini; & caligo quę non reſplendet? *Ioel 2.* Sed & Ioel dicit ad ſacerdotes: Clamate ad Dominum ſine ceſſatione, heu me, heu me in diem, quia prope eſt dies Domini, & ſicut miſeria ex miſeria eueniet. Tuba canite in Sion, prædicare in monte ſancto meo, & confundantur

6 omnes, qui habitant ſuper terram: quia adeſt dies Domini, quia prope eſt dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & nebulæ. *Ibidem.* Similis ei non fuit a ſeculo, & poſt ipſum non erit, vſque ad annos ſeculi ſæculorum. Ante ipſum ignis conſumens; & poſt ipſum flamma accenſa. Sicut Paradiſus delitiarum, erit terra ante faciem eius, & poſt tergum eius caput extermini; & nullus eſt, qui euadat eum. Sicut aſpectus equorum facies eorum, & ſicut equites ita ſequentur. Sicut vox curruum ſuper vertices montium inſilient, & poſt multa: Propter quod magna eſt dies Domini, & quis erit idoneus ei? *Sophon. 1.* Sophonias vero ita dicit: Reuertimini a facie Domini Dei, quia prope eſt dies Domini: & præparauit Dominus victimam ſuam, ſanctificauit vocatos ſuos. Et poſt pauca. Prope eſt dies Domini magna: prope eſt, & velox nimis. Vox diei Domini amara & dura poſita eſt & valida. Dies irę dies illa, dies anguſtiæ & neceſſitatis, dies acerbitatis & perditionis, dies tenebrarum & caliginis, dies tubę & clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper muros excelſos. Et afficiam homines, & ambulabunt quaſi cęci, quoniam Domino peccauerunt: & effundam ſanguinem eorum, ſicut puluerem, & carnes eorum, ſicut ſtercora. Argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini. In igne æmulatiõnis conſumetur omnis terra: quoniam conſummationem & feſtinationem faciet ſuper omnes qui habitant terram. Iſaias quoque ſimiliter memorat. Ecce enim dies Domini veniet inſanabilis furoris & iræ ponere orbem terrę deſertum, & peccatores perdere ex eo. Et poſt pauca: Cœlum enim furore accendetur, & terra mouebitur a fundamentis ſuis: propter furorem iræ Domini Sabaoth, in die qua ſuperuenerit furor eius. His tot & talibus de die iræ teſtimonijs congregatis, vides, quòd in his omnibus, dies iræ, vindictæ, dies iudicij deſignatur. Hunc diem vocat etiam Apoſtolus reuelationis iuſti iudicij Dei.

Reue-

Reuelanda namq; eſſe omnia idē Apoſtolus in conſequentibus dicit: Cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendētibus in die cum iudicabit Deus occulta hominum.

2. Macha. 2.

7 BASILIVS explicans illa verba, cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circundabit me, inquit: Malam, iudicij diem dicit, de qua dicitur dies Domini immedicabilis in omnes gentes, in qua propheta hoc teſte, quemlibet propria conſilia circūdabunt. Tunc itaque, quia nihil iniquum in vitæ huius via admiſſi: malam diem non timebo. Non me peccatorum, quæ admiſerim, veſtigia circundabunt: neque me, tacita accuſatione aliqua facta reprehenſionē afferentia condemnabunt. Nemo quidem alius accuſator ſiſtetur, quā propria facta, quæ geſta ſunt; peccatum, proprio inſignitum charactere producetur, ſui omnibus expreſſam ſuggerens & euidentem memoriam. Me igitur peccatorum veſtigia haud circundabunt: quoniam inclinaui in parabolam aurem meam.

Hom. 13. in Pſ. 48. t. 1.

8 CHRYSOSTOMVS explicans verba illa, ſtatim poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur, inquit: Quorum dierum? Antichriſti & prophetarum eius. Magna enim tunc tribulatiō futura eſt: cum ita multi futuri ſunt ſeductores. Sol obſcurabitur, quia luce aduentus illius ſuperabitur, & ſtellę cadent. Quis enim vſus, nulla exiſtente nocte, ipſarum erit? Sicut fulgur exit ab oriēte & paret vſque in occidentem: ſic erit aduentus Filij hominis. Quomodo fulgur, vt videatur, non indiget præcone, aut nuncio, ſed in momento temporum omnibus apparet; ſic aduentus ille vbique ſplendens ſtatim videbitur, tunc apparebit ſignum Filij hominis in cœlo. Crux enim ſole fulgentior videbitur. Obſcuratur enim ſol, crux autem apparet; quod fieri non poſſet, niſi ſolares radios ſplendore ſuperaret. Crucem in ſuam iuſtificationem ſecum habens Dominus, in iudicium veniet: acerbum ac ignominioſum mortis ſuæ genus oſtēdens. Tunc plangent tribus: non enim accuſantibus opus erit, cum crucē viderint. Plangent igitur, quia ex morte ipſius nihil profecerunt: quia Crucifixum, quem adorare oportebat, cōtempſerunt. Crucem ſecum habet: vt peccatum Iudæorum ſine accuſatione condemnetur. Veluti ſi quis lapide percuſſus, ipſum lapidem vel cruētas veſtes in teſtimonium oſtendat. *Infra:* Tunc mittet angelos ſuos cū tuba magna, & congregabunt electos a quatuor ventis. Hoc vocationis modo, illos honorauit, qui in nubibus rapientur obuiam Chriſto in aëra. Erit autem tubarum ſonus ad exſuſcitationem, ad gaudium, ad exprimendum rerum ſtuporem, ad dolorem eorum qui relinquuntur. Væ mihi de die illo terribili; qui cum oporteret nos, expoſitione iſtarum rerum, gaudere, dolemus & mœrore conficimur. Nam me quidem, cum hæc in mentem venit, horror inuadit terribilis, & amariſſime flens, ex profundo corde ingemiſco: quia quæ ad virgines, & ad ſeruū, qui abſcondit talentum dicentur, vehementer me perturbant.

Hom. 77. in c. 24. Matthæi. to. 2. — *1. Theſſ. 4.* — *Matt. 25.*

9 IDEM explicans illa verba, ab arbore antem fici diſcite parabolam; quando iam ramus eius teuer fuerit, & folia nata, dicitis, quia prope eſt æſtas, inquit: Hinc prædicit æſtatem tunc ſpiritalem, tranquillitatemque a fluctibus huius vitæ, iuſtis hominibus futuram: iniuſtis autem a contrario hyemem, ac terribiles tempeſtates, poſt æſtiuam tranquillitatem venturas.

Homil. 78.

10 IDEM ſic ait: Inſtat iam tempus reddendæ rationis. Ideo Paulus ait: Dominus prope eſt, nihil ſolliciti ſitis. Dominus prope eſt, non longe a fine abſumus, ſed iam mundus properat, hoc bella, hoc afflictiones, hoc terræmotus, hoc extincta charitas ſignificat. Quemadmodum enim corpus, iam aduentante morte, innumeris malis afficitur, & domus prope caſum in rimas fatiſcit: ita orbis terrarum ad finem properans, tantis vndiq; malis conte-

Hom. 33. in Ioan. to. 3. — *Philip. 4.*

conteritur. Nam ſi Pauli temporibus Dominus prope erat: nunc profecto propius. Si ante trecentos annos finem téporum Paulus eſſe dixit; Quid nunc dicendum? cohibeamus igitur affectus noſtros, exerceamur in Dei timore: etenim nobis licentia perditis, nihil tale expectantibus, ex improuiſo Dei aduentus aderit, quod his verbis Chriſtus ſignificat: Sicut factum eſt in diebus Noe, ſic erit, &c. Et Paulus: Cum dixerint pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus: ſicut dolor in vtero habentis. Sæpe grauidæ mulieres inter edendũ, & ludendum, dum balneis, dum ſpectaculis oblectantur, repentinis torquẽtur doloribus: hac & nos in hac vita conditione verſamur. Simus ergo ſemper parati.

Math. 24. *1. Theſſ. 5.*

11 *Hom. 38. in Ioan.* IDEM ſic habet: Summa nobis in omnibus vtẽdum eſt diligentia fratres: quia reddenda ratio eſt, & verborum, & operum, & pœna ſubeunda. Non enim in præſenti vita finis nobis eſt, formidoloſo iudicio aderimus. *2. Cor. 5.* Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit: ſiue bonum, ſiue malum. Hoc iudiciũ ſemper præ oculis habeamus: ita ſemper virtuti vacare poterimus. *Pſal. 9.* Nam ſicut qui diei illius obliuiſcitur, tanquam fræno abiecto, in præcipitium defertur, inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore, & cauſam affert; auferuntur iudicia tua a facie eius: ita quem continuus hic procellit timor, modeſte viam viuendi ingreditur. *Eccl 7.* Recordare, inquit nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Qui enim dimittit nunc nobis peccata miſerendo; is tunc iudicando pandet. *Ioan. 5.* Omne enim iudicium dedit pater filio, & puniendi, & honorandi.

12 *Hom. 5. in cap. 2. epiſt Pauli ad Romanos.* IDEM ait: Vnuſquiſq; in ſuam ipſe conſcientiam deſcendens, peccatis ſuis diligenter expenſis, exactam vitæ anteactæ rationem ſibi repoſcat, vt ne tunc damnemur, cum orbis vniuerſi iudicium fiet. Nam illud quidem iudicium terrificum, horrendum tribunal, timoris plenæ eiuſdem quæſtiones & inquiſitiones. Igneum flumen rapitur, frater non redimit, redimet homo? *Pſal. 48.* Iſtud perpende: ſi noſtrũ cuiuſquam occultum crimen aliquod, hoc ipſo die in medium delatum, huic modo conſeſſui innoteſceret, nõne fieret, vt ille interire ac terram ſibi potius dehiſcere, quam tam multos peccati ſui teſtes habere, mallet? Quid igitur tunc nobis fiet miſeris; cum omnia orbi vniuerſo palam facta, in tam aperto, tanquam illuſtri theatro denudata, hominum nobis partim cognitorum, partim incognitorum oculis ſubijcientur? Enimuero proh dolor: vnde nam ipſe territare vos cogor? Nempe ab hominum opinione, cum id facere conuenientius fuerit, ab ipſius Dei, tum terrore, tum condemnatione. Qui enim (obſecro te) tunc futuri ſumus, cum vincti, frendentibus in exteriores tenebras dentibus, abducemur? Seu potius, quid facturi ſumus (quod ipſum omnium terribiliſſimũ eſt) cum Deum offendemus, illique occurremus? Nam ſi quis eſt, qui ſenſu ac mente præditus eſt: is certe gehennæ pœnam tolerare malit, quã aduerſo Deo ſtare. Hoc vero cum nobis graue non ſit, propterea ignem ille nobis comminatus eſt æternum.

13 *Hom. 10. in cap. 5. epiſt. poſterioris ad Corin.* IDEM explicans verba illa Pauli, omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum, inquit: Cogitemus illud tribunal, & putemus ipſum nunc adeſſe, & pœnas exigere: ego enim illud amplius dicam. Nam Paulus quoniam ſermonem de reſurrectione habebat, & non volebat illos affligere, non diutius hæſit in ſermone illo, ſed paucis, vt dixit, Vnuſquiſque reportabit quæ fecit, ſtatim prætercucurrit. Nunc igitur cenſeamus illud adeſſe, & vnuſquiſque ſuam conſcientiam dijudicet, & iam cogitet adeſſe iudicem, omniaq; releuari, & in medium adduci: non enim ſolum nos aſſiſtere oportet, ſed & releuari. Nunquid erubuiſtis? nũquid obſtupuiſtis?

Si au-

Si autem nunc, cum nondum res agitur, ſed ſolum proponitur, & in cogitatione effigiatur, a conſcientia perimus: quid faciemus quando aderit, quando vniuerſus orbis terrarum aſſiſtet; quando Angeli & Archangeli ordines, hinc inde conſtituti, & curſus omnium, & raptus in nubes, & acies curſu plena, quando tubæ hinc inde, & continuæ illæ voces? Etenim ſi nunc rege cum ſuis ingrediente, ob paupertatem non accedere audientes, non tantam a ſpectaculo voluptatem accipimus: quantum mœrorem ex eo quòd non ſumus participes eorũ quæ apud regem ſunt, & ignominiam putamus non eſſe prope illum, quid tunc erit? Nam paruam putas eſſe pœnam, in choro non conſtitui; ineffabilẽ gloriam non aſſequi? Ab illo cœtu & ineffabilibus bonis procul abijci? Quando autem & tenebræ erunt, & ſtridor dentium, & vincula inſolubilia, & vermis immortalis, & inextinguibilis ignis, & tribulatio, & anguſtia, & ploramus & nullus audit, & ingemiſcimus & rigamur a doloribus, & nullus attendit, & omnia loca reſpicimus, & nuſquam adeſt qui conſoletur. Quid animabus illis miſerius? quid item miſerabilius?

14 IDEM exponens verba illa capi-
Homil.3.in tis primi; Det illi Dominus inuenire
2.epiſ Pau- miſericordiam in die illa, inquit. De
li ad Tim. die iudicij loquitur, quando miſericordia nimium omnes egebimus, ne horroris plenam ſentẽtiam audiamus, diſcedite a me maledicti in ignẽ æter-
Matt.25. num. Horrendum quippe eſt, nimiſq; metuendum extremi iudicij examen. Et certe Deus manſuetus eſt, lenis eſt,
2.Cor. 1. placidus eſt. Deus enim miſericordiarum dicitur, & pater totius conſola-
Ezec. 18. tionis, & bonus, & benignus, & non vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat. Vnde igitur quæſo, vnde dies illa ſic anxia, ſic plena terroris? Igneus namque fluuius ante illius faciem ducitur. Aperiuntur operum noſtrorum libri: dies illa vt ardens clibanus eſt. Diſcurrunt angeli: fornaces ſuccenſę & paratæ ſunt multæ. Quomodo ergo bonus, quomodo clemens eſt? Sic quoque plenus clementiæ ac bonitatis eſt: immo ex hoc maxime diſcitur ipſius clementiæ magnitudo. Nam ex iſtis, terrorem incutit nobis; vt vel ita coacti metu, ad æterni regni deſiderium excitentur.

IDEM exponens verba illa; non 15
ſolum autem mihi, ſed & his qui di- *Homil.9.in*
ligunt aduentum eius, inquit: Quonã *cap. 4. ep. 2*
modo quis diligit aduentum Chriſti? *ad Timot.*
ſi de eius præſentia gaudet, digna gaudio faciens, opes omnes (ſi opus ſit) atque ipſam animam ponet, vt bonis fruatur æternis, vt ſecundum ipſius aduentum, congruo habitu mereatur aſpicere cum fiducia, cum gloria, cum claritate: hoc eſt diligere aduentum eius. Qui illius aduentum diligit, omnia faciet, vt ante vniuerſalem illum, ſingularis fiat ad eum quidam Saluatoris aduentus, ad eum veniens, & manſionem apud eum faciens.

IDEM inquit: Nunc idem pati- 16
mur, quod euenit & auium pullis pi- *Homil.2.in*
greſcentibus, ſemperque in nido mane- *epiſt. Pauli*
re cupientibus. Illi, quanto diutius *ad Coloſſ.*
hæſerint, tanto redduntur imbecilliores. Nidus enim quidam eſt præſens hæc vita, ex feſtucis & luto compactus. Et ſi magnificas mihi oſtenderis ædes, etiam ipſas regias auro multo & lapidibus pretioſis ſplendidas, nihil tamen illas ab hirundinum nidis differre putabo. Ingruente namq; hyeme cadent omnia ſponte ſua. Hyemẽ vero, diem illum dico: non quidẽ omnibus hyemem. Nam & Chriſtus illũ noctem ſimul vocat & diem: noctem propter peccatores, diem propter iuſtos; ita & ego nunc hyemem diem iudicij voco. Si æſtate bene enutriti non fuerimus, vt imminente hyeme volare queamus: non agnoſcent nos matres, nec fouebunt, ſed fame perire ſinent, aut cadente nido, prorſus interire. Tanquam enim nidum quendam, immo & facilius etiam nido ſubuertet: tunc omnia Deus reparans, ac reſtaurando adaptans omnia. Qui vero tunc pennis carebunt, illiq; in aëra occurrere non poterunt, ſi ita fuerint

ignauiter educati, vt leue alarum remigium non habeant: ea patientur, quæ merito ad hunc modum diſpoſitis ferenda veniunt. Nidus quidem hirundinum ſi ceciderit, mox perit: nos vero non ita perimus, ſed continue puniemur. Hyems erit futurum illud tempus, immo hyeme ſæuius. Non enim illic torrétes vndarum præcipitabunt; ſed fluuij ignei. Non ſiene ex nubibus tenebræ, ſed tenebræ inſolubiles, atque adeo craſſæ & obſcuræ, vt neque cœlum videre liceat, neque aërem, maioreq; premantur anguſtia improbi, quàm ſi qui in terrâ defodiendi ſint.

17 *Homil. 8. in ep. ad Theſſalonicẽſes.* IDEM explicans verba illa, nos qui viuimus, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera, ait: Si deſcenſurus eſt Chriſtus; vt quid rapiemur in nubibus? Honoris gratia. Nam rege ciuitatem ingreſſuro, qui illuſtres quidem ſunt, ad occurſum eius egrediuntur, qui vero rei ſunt & iudicio obnoxij, intus expectant iudicem. Et patre beneuolo, & proaduentante filij quidem & qui digni eſſent filiorum loco, per vehiculum educuntur, vt videant & exoſculentur; qui vero de ſeruis interea illũ offenderunt, intus expectant eum. Ipſe pater in nubibus ſuſcepit Chriſtum. Et nos in nubibus rapiemur. Vides quantus futurus eſt honor? Et occurſum deſcendenti faciemus; & quod omnium eſt fęliciſſimum, ita ſemper cum Domino erimus. *Infra*: Qualis igitur tremor, qualis timor eos qui in terra tunc erunt, qui iudicem expectabunt, *Matt. 24.* obtinebit? Vna namque rapietur, & vna relinquetur, & vnus accipietur, & vnus relinquetur. Quis erit tũc animus illorum, quando iſtos quidẽ ſublatos videbunt, ſe vero ipſos relictos? An non quauis gehenna terribilius, eos iſta deiectos, ac conſternatos redde-

18 dere poterunt? Quando audierimus tubas, quando vocem illam archangeli quauis tuba clariorem perceperimus, quando cœlum hoc vndique ſurſum euectum, & contractum, quando aduentautem Deum regem omniũ viderimus? quis tunc nobis animus erit? Horreamus obſecro, & terreamur, non ſecus ac ſi iſta iam fierent. Videtis aliquando ad mortem quoſdã abduci; quem putatis illis eſſe animũ? Ego multos, qui poſt deductionem reuocati fuerant ad regiam beneuolentiam, dicentes audiui, ſe neque homines, velut homines, vidiſſe, quòd animo fuiſſent ſummopere, cum abducerentur, perturbato, & ſtupefacto. Si ergo corporalis mors vſque adeo nos perterrefacit, quando æterna illa aduenerit, quid patiemur? Non poteſt, credite, non poteſt, ſermone comprehendi, quæ futura eſt animi paſſio. Auditis de diluuio, multa de illo dicebat iuſtus, & cum centum annis fabricaretur arca, & iuſtus clamaret, nemo credebat. Verum quia non crediderãt verborum minis ſuſtinuerunt, & experti ſunt re ipſa ſupplicium. Hoc & nos patiemur, niſi crediderimus. Quapropter, & aduentum ſuum Chriſtus, diebus Noe comparat, eo quòd, vt diluuio illi non credebant, ita & diluuio gehennæ accidet. *Gen. 6. & 7.*

19 *Epiſt. 5. quæ eſt ad Theodorũ lapſũ. tom. 2.* IDEM ſic habet: Veniet Dominus iudicaturus terram, ſed quomodo veniet? Audi prophetas clamantes, & dicentes, Deus manifeſte veniet, Deus noſter, & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius exardeſcet: & in circuitu eius tempeſtas valida. Aduocauit cœlum de ſurſum, & terram diiudicare populum ſuum. Ad hæc Iſaias pœnam nobis proponit. Ecce, inquit, dies Domini veniet auſterus, furore & ira ad ponendum totum orbem terrarum in ſolitudinem, & ad abolendos peccatores ex ea: quia nec ſtellæ cœli, neque quis alius ornatus cęli lucem diffundet, & obtenebreſcet ſol in exortu ſuo, neque luna dabit lumen ſuum, & orbi terrarum ingeram mala, & perdam ſuperbiam iniquorũ, & altitudinem ſuperborum humiliabo, & erunt qui relicti ſunt pretioſiores, quam aurum valde exuſtum igni, & homo pluris eſtimabitur lapide qui eſt ex ſaphir. Cœlos enim commouebit, & terra excutietur ex fundamentis ſuis *Pſal. 49.* *Iſa. 13.*

tis ſuis propter furorem iræ Domini
ſabaoth, in die, qua venerit furor eius.
Cap. 3. *Infra*: Subſcribit etiam Malachias.
Ecce, inquit, veniet Dominus omni-
potens, & quis poterit cogitare diem
aduentus eius? aut quis ſtabit ad vi-
dendum eum? Ipſe enim tanquā ignis
conflans, & tanquam vrceus, vel her-
ba fullonum: & ſedebit conflans, &
Cap. 4. emundans argentum. Et iterum: Ec-
ce dies Domini veniet exardens, vt
fornax, & inflammabit eos, & erunt
omnes alienigenæ, & omnes qui fa-
ciunt abſurda, arundo, accendet eos
dies ventura, dicit Dominus, nec re-
linquetur, neque radix, neque palmæ.
Dan. 7. Cæterum vir deſideriorum, vidi, in-
quit, in viſione noctis, & ecce cum nu-
bibus cœli, ſicut filius hominis venie-
bat, & vſq; ad antiquum dierum per-
uenit, & datus eſt ei principatus, & ho-
nor, & regnum, & omnes populi, & tri-
bus, & linguæ ei ſeruient: & poteſtas
eius poteſtas æterna, quæ non deſtrue-
20 tur. Horruit ſpiritus meus, ego Da-
niel territus ſum, viſiones capitis mei
conturbauerunt me. Tunc aperientur
omnes cœleſtium faſtigiorum portæ.
Tunc omnia ſtupore conferta erunt, &
horrore, & metu. Tum etiam angelos
ingens metus occupabit: propterea
quod cōſerui iudicium ſubituri ſunt,
de peracta in mundo vita. Nam ſi in iu-
dicio vnius ciuitatis, quæ in ipſorum
cura omnes exhorruerunt, quanquam
etiam extra periculum, quid tunc e-
rit, quando cognoſcetur de vniuerſo
terrarum orbe, ſub iudice non requi-
rente teſtes, nec indicia, ſed quando
abſque illis, facta ſimul & verba, ipſe
reus in medium exacte prodet, oſten-
detque ſcelera ipſorum, iſtorum au-
ctoribus, pariterque illis, qui ea igno-
rant? Quomodo, inquit, fieri poteſt,
vt tunc non concutiatur quælibet po-
tentia? Si enim fluuius ignem non vo-
lueret, neq; angeli aſſiſterent adeo for-
midabiles, ſoli autem conuocati homi-
nes, quorum pars laudata eſt, & in ad-
miratione habita, pars ablegata inglo-
riè, ne gloriam Dei videat, num iſtud
per ſe pœna foret tota gehenna longe
acerbior? Quare obſecro ob oculos
modo ponas, non dico immaniſſimam
illam pœnam, & ſuffuſos graui pudo-
re, necnon palam conſpicuos, defixis
in terram oculis ob conſcientiā igno-
miniæ; ſed illam viam teterrimam,
quæ ad ignem abripit, ſed & ferentes
tormenta, traditosq; atrocibus puni-
toribus, idq; eo tempore, quo coronis
adornati celebreſque excantantibus
angelis, regio throno aſſiſtunt, quicū-
que hic bona facientes, digni habiti
ſunt vita æterna.
HIERONYMVS narrat ſan- 21
ctitatem Ezechiæ regis, de quo ſcri- *Lib. 2. ad-*
ptum legimus fecit rectum in oculis *uerſus Pe-*
Domini. Iſte abſtulit excelſa, & con- *lagianos.*
triuit ſtatuas: contriuitq; ſerpentem *To. 2.*
æneum, quem fecerat Moyſes. In do- *4. Reg. 18.*
mino Deo Iſrael confiſus, & poſt ip-
ſum non fuit ſimilis in cunctis regi-
bus Iuda, qui fuerunt ante eum. Ad-
hæſit domino, & non receſſit ab eo, &
erat Dominus cum eo. *Et infra*: Ægro- *4. Reg. 20.*
tauit Ezechias vſque ad mortem: ve-
nitq; ad eum Iſaias, & dixit: Diſpone
domui tuæ, quia morieris, & non vi-
ues. Qui conuertit faciem ſuam ad pa-
rietem, fleuitq; fletu magno. Certe iu-
ſtus erat Ezechias, & corde perfecto.
Iturus erat ad Dominum, plorare non
debuit. Quæris rationem fletuum? ſi
cogitaueris hominem, non miraberis
cauſam doloris. Nullus enim intrepi-
dus vadit ad iudicium Domini, ha-
bens conſcientiam peccatorum. *Infra*:
Erubeſcet luna, & confundetur Sol,
quando viſitauerit Dominus ſuper mi-
litiam cœli in excelſis. Hoc eſt, quod
in alio loco ſcriptum eſt. Aſtra non *Iob 25.*
ſunt munda in conſpectu eius, & ad-
uerſum Angelos ſuos peruerſum quid
reperit. Luna erubeſcit, ſol confun- *Iſa. 24.*
ditur, & cœlum operitur cilicio, & *Apoc. 6.*
nos intrepidi, atque lætantes, quaſi
omni careamus vitio, occurremus iu-
dicis maieſtati, quando tabeſcent mō-
tes erecti, videlicet in ſuperbiam, &
omnis militia cœlorum, vel aſtra,
vel angelicæ dignitates, & complica-
buntur ſicut libri cœli, & omnis exer-
citus eorum inſtar foliorum defluet?
Quomo-

Quomodo inebriatus eſt in cœlo, inquit, gladius meus, & nunc ſuper Idumæam deſcendet. Gladius Dei inebriatus in cœlis: & tuum ſolium erit in ſanctitate ſecurum. In Idumæam deſcendet, quæ interpretatur, vel ſanguinaria, vel terrena: vt prophetica auctoritate diſcamus, omnem terram indigere iudicio.

22 IDEM loquens de futuro iudicio, inquit: Ecce ſi vmbrato repente cœlo, ſolis claritas noſtris aſpectibus denegetur, & productis in noſtram humilitatem nubibus, pluuiæ terris immineant; ſi commotis, vt aſſolet, elementis, in rotam ſui currus tonitrua concitentur, & hinc inde fulgurum iacula palpebris terribiliter obiecta coruſcent, quanquam in conſuetudine iſta contingant, pauemus, contremiſcimus, & proni ad terram, depoſita ſuperbia, ceruices ſubmittimus. Quid faciemus in illa die miſeri, quando reuoluto cęlo cum angelicis virtutibus, igneus Dominus totus adueniet? quando cadentibus deſuper ſtellis, ſol in tenebras, & in ſanguinem luna mutabitur? quando montes ſicut cera liqueſcent? quando terra ardebit, & areſcent flumina, & maria ſiccabuntur, & contra rerum naturam, conſumpto diuinitus humore, ariditatem in aquis ignis operabitur? quando peccatores dicent montibus, cadite ſuper nos, & collibus tegite nos? quando vocabũt homines mortem, & vocata non veniet? quando illud implebitur tempus, quod lugubri Hieremias prædicit affectu dicens, reſpexi in terram, & ecce non erant luminaria. Vidi mõtes, & ecce erant trementes, & vniuerſi colles turbati. Intendi aciem, & ecce non erat homo, & omnes volucres cœli pauebant. Vidi, & ecce Carmelus deſertus, & omnes ciuitates ſuc cenſæ igni, à facie Domini, & à facie iræ indignationis eius, & interierunt vniuerſa.

In Epi. ad amicũ, quẽ inſtituit in ſciẽtia diuinæ legis. 10. 9.

Luc. 23.

Pſal. 96.

23 IDEM explicans verba illa; Ingredere in petram, abſcondere in foſſa humo a facie timoris Domini, & a gloria maieſtatis eius. Oculi ſublimes hominis humiliati ſunt, & incuruabitur altitudo virorum, exaltabitur autem Dominus ſolus in die illa, ſic habet: Multi hæc de die iudicij intelligunt, quòd omnis creatura comparatione diuinæ glorię humilietur, & incuruetur, & nihil ſe eſſe ſentiat. Tunc nec diuitiæ, nec nobilitas generis, nec potentia dignitatum aliquem defendere poterunt, cuius iram nullus poterit declinare. Vnde hortatur, vt ingrediamur petras, & abſcondamur in ſpeluncis à facie Domini, quando omnia vaſtabuntur, quando homines dicent montibus, cadite ſuper nos, & collibus cooperite nos. Dies enim Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum & excelſum, & ſuper omnem arrogantem, & humiliabitur, & ſuper omnes cedros libani. Vox Domini cõfringentis cedros: & confringet Dominus cedros libani. Et ſuper omnes quercus Baſan, & ſuper omnes montes excelſos, & ſuper omnes colles eleuatos, & ſuper omnem turrim excelſam, & ſuper omnem murum munitũ, & ſuper omnes naues Tharſis, & ſuper omne quod viſu pulchrum eſt. Et incuruabitur ſublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & eleuabitur Dominus ſolus in die illa. Et introibunt in ſpeluncas petrarum, & in voragines terræ à facie formidinis Domini, & a gloria maieſtatis eius, cũ ſurrexerit percutere terram.

Lib. 1. in c. 2. Iſa. 10. 4.

Luc 23.

Pſal. 28.

24 IDEM exponit de die iudicij illa verba, vlulate, quia prope eſt dies Domini, quaſi vaſtitas a Domino veniet. Propterea omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis tabeſcet, & conteretur. Prope eſt dies Domini, conſummationis totius mundi atque iudicij, vel exitus vniuſcuiuſque de vita. Venit enim à Domino deprędatio. Omnes manus diſſoluẽtur, quibus dicitur in alio loco: confortamini manus diſſolutæ. Diſſoluentur autem manus, quia nullum opus dignũ Dei iuſtitia reperietur, & non iuſtificabitur in conſpectu eius omnis viuens. Vnde propheta dicit in Pſalmo. Si iniquitates obſeruaueris domine: *Pſ. 129.*

Lib. 6. in c. 13. Iſa.

domine quis ſuſtinebit? Omne quoq; cor, ſiue anima hominis tabeſcet, & pauebit conſcientia peccati ſui. Hæc eſt dies formidoloſa, atque terribilis, de qua & Sophonias loquitur: metuite à facię domini, quia prope eſt dies domini. Et rurſus. Prope eſt dies domini magna: prope eſt, & velox nimis. Et Amos: Vę deſiderantibus diem domini, vt quid vobis dies domini, quæ tenebræ ſunt, & non lux? Torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt: vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſtæ vultus eorum. Per quę verba oſtenditur torqueri eos propria conſcientia, & facies habere combuſtas, eo igne quem ſibi ſuccenderant, quia nō poſſunt dicere, ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine. Et nos gloriam domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem. Vnuſquiſque ſtupebit ad proximum ſuum: videns eum in eiſdem eſſe tormentis, quibus ipſi cruciantur. Ecce dies Domini venit crudelis & indignationis plenus, & iræ, furoriſque ad ponendam terram in ſolitudinem, peccatores eius conterendos de ea. Pro crudeli, ſeptuaginta verterunt inſanabilem, cum enim dies iudicij aduenerit, implebitur illud, quod in pſalmo legitur; in inferno quis cōfitebitur tibi? Non eſt enim illud tempus pœnitentiæ, ſed pœnarum. Et in alio loco dicitur: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti timentibus te. Ergo abſconditur multa Dei miſericordia ab his qui adhuc in timore ſunt poſiti, & perfectam Dei non habent charitatem, vt dum crudelem audiunt diem Domini, & inſanabilem, & indignationis, furoriſq; plenum, peccare deſiſtant. Tunc ad comparationem diuinæ maieſtatis, ſtellæ cœli, & omnis ſplendor earum retrahent lumen ſuum.

Ca. 1. Ca. 5. Pſal. 4. 2. Cor. 3. Pſal. 6. Pſal. 30.

25 IDEM explicans verba illa; luxit vindemia, infirmata eſt vitis, ingemuerunt omnes, qui lætabantur corde, ſic ait: In conſummatione mundi: præteritarum delitiarum recordatio, erit materia cruciatuum. Vnde & diues ille in conuiuio purpuratus, qui receperat bona in vita ſua, eleuans oculos ſuos de inferno, Lazarum vidit in requie. Et dominus increpans diuites, & luxurioſos, atque ridentes, loquitur in Euangelio. Væ vobis diuitibus, quoniam recepiſtis conſolationem veſtram. Væ vobis qui nunc ſaturati eſtis, quoniam eſurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Quando igitur fuerit reſurrectio mortuorum, & iudicij aduenerit dies, tunc lugebit vinū, atque vindemia, de qua Moyſes loquitur, de vinea Sodomorum vinea eorum, & de ſuburbanis Gomorrę. Vua eorum, vua fellis & draconum: vinum eorum venenum aſpidum inſanabile. Tunc omnis potio, ſiue vt hebraice dicitur, ebrietas, quæ ſtatum mentis euertit, & homines vigilare non patitur, amaritudine commutabitur; quæ ad tempus vtentibus, ſe mella mentitur, & in nouiſſimo amarior felle reperietur. Tunc omnis dulcedo lætantium, ac tympanorum, & citharæ, ſonitus, in planctum vertetur, ac gemitum; Attrita eſt ciuitas vanitatis, clauſa eſt omnis domus nullo introeunte. Clamor erit ſuper vino in plateis, deſerta eſt omnis lætitia, tranſlatum eſt gaudium terræ. Clamor erit in plateis ſuper vino, non in arcta & anguſta via quæ ducit ad vitam, ſed in lata & ſpatioſa, quæ ducit ad mortem, ſuper vino, & ebrietate erroris eorum, qui dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Tranſlatum eſt quippe in cœlos gaudium terræ, & relicta eſt in vrbe, quondam celeberrima, ſolitudo. Et vt ſciremus perſpicue de totius orbis interitu nunciari, intulit; Hæc erunt in medio terræ, in medio gentium, ſiue populorum. *Infra*: Hi leuabunt vocem ſuam, atque laudabunt, cum glorificatus fuerit dominus, hinnient de mari. Hi igitur, qui remanſerint, & poſt vindemiā mundi, atq; preſſuram

Lib. 8. in c. 24. Iſa. Luc. 16. Luc. 6. Deut. 32. Iſa. 24. Pſal. 72. 26

ram, manus quiuerunt Antichriſti perſequentis effugere, ſiue pœnæ imminentis ardores, leuabunt voces ſuas in ſublime, Deumque laudabunt. Cum venerit Dominus in gloria patris ſui cum Angelis ſanctis, & eum viderint in ſua maieſtate regnantem: tunc hinnient in æquorum ſimilitudinem lætitiæ magnitudinem geſtientes, & hinnient de mari huius ſęculi. *Infra*: Et dixi ſecretum meum mihi, Væ mihi. Hoc eſt. Non poſſum cuncta narrare quæ cerno, hæret lingua faucibus meis, vox dolore concluditur. Væ mihi, quantus ordo pœnarum ante oculos verſatur meos; cerno præſentia, quæ futura ſunt, Præuaricantes præuaricati ſunt, & pręuaricatione tranſgreſſorum præuaricati ſunt. Hæc eſt cauſa luctus & gemitus mei, propter quam ſecundo dixi. Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi, quia omnes præuaricati ſunt legem Dei, & nequaquam domini pœna differtur, nec futura prędicitur, ſed imminet, & habitatores terræ captos tenet. Cumque ſe putauerint fugiſſe ex alio, incident in aliud, & quocunque ſe verterint, impendentem iram domini non euadent. Quia cataractę de excelſis apertæ ſunt, & concutientur fundamenta terræ. Propterea formidinem, & laqueum, & foueam domini non euadent: quia cataractæ de excelſis, ſiue vt manifeſtius ſeptuaginta tranſtulerunt, feneſtræ cœli a-
27 pertæ ſunt, vt deſpiceret Dominus, hominum vniuerſa peccata, quę pri⁹, quia non puniebat, videbatur peccatoribus ignorare. Poſtquam autem apertis feneſtris vidit cuncta opera mortalium, concuſſa ſunt fundamenta terræ. Tunc agitatione agitabitur terra, ſicut ebrius. Ideſt, quomodo ebrius neſcit quid agat, ſed hebeſcentibus ebrietate neruis, nec pes, nec mens ſtat in ſuo officio: ſic omnes homines, qui verſantur in terra, malorũ magnitudine, atq; pœnarũ ebrijerunt, & ſtupebunt ad cuncta, quæ cernent. *Infra*: Erubeſcet luna, & confundetur Sol. Cernens homines, qui ſuo fruebantur lumine, nihil dignum Dei bonitate feciſſe, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos.

IDEM explicans verba illa, aperuerunt ſuper te os ſuum, omnes inimici tui ſibilauerunt, & fremuerunt dentibus ſuis, & dixerunt deuorabimus. En iſta eſt dies, quam expectabamus, inuenimus, vidimus, inquit: Si hæc corporales inimici contra Hieruſalem terrenam tunc fecerũt, quid ſpirituales nequitiæ, & miniſtri antiqui hoſtis facturi ſunt erga ſpiritualem Hieruſalem, hoc eſt, animam Chriſtianam, quando eam pro ſuis iniquitatibus ſibi a Domino traditam vndiq; pœnis, vndiq; doloribus circundant, nec eam quicquam tunc iuuat, ꝙ in præterita ætate aliquid de terrena fœlicitate habuerat? 28 *lib. 1. in c. 2. lamẽ. Hier.*

IDEM explicans verba illa, tetendit arcum ſuũ, & poſuit me, quaſi ſignum ad ſagittam, inquit: Per arcum aliquando dies iudicij deſignatur, ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Oſtendiſti populo tuo dura: portaſti nos vino compunctionis, dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant a facie arcus. In arcu enim quando longius trahitur corda: tanto de eo diſtrictior erit ſagitta. Sed nimirum, ſic extremi iudicij dies, quanto longe differtur, vt veniat, tanto cum venerit, de illo diſtrictior ſententia procedet. Idcirco diuerſis nunc cladibus percutimur, vt his correcti, paratiores tunc inueniri valeamus. Vnde illic præmiſſum eſt, oſtendiſti populo tuo dura, flagella, videlicet ſæculi, quæ ſecuturum grauius iudicij diem præcurrunt. Dediſti metuentibus te ſignificationẽ, vt fugiant a facie arcus, ac ſi dicat. Hoc tempus miſericordiæ eſt, illud iudicij erit. Per iſta ergo huius temporis flagella ſignificans quomodo tunc perſecuturus es, quando nõn parcens iudicas, qui ſic diſtricte modo percutis, quando parcis. 29 *lib. 2. in c. 3. lamentationum. Pſal. 56.*

IDEM exponens verba illa: væ ciuitati ſanguinum, ollæ cuius rubigo in ea eſt, & rubigo eius non exiuit de ea. Sanguis enim eius in medio eius 30 *Lib. 7. in c. 24. Ezech.*

ſuper limpidiſſimam petram effudit il
lum, ſuper terram non effudit illum,
vt poſſit operiri puluere. Væ ciuitati
ſanguinum, cuius ergo grandem facio
pyram. Congere oſſa, quæ igne
ſuccendam, conſumentur carnes, &
concoquetur vniuerſa compoſitio, &
oſſa tabeſcent, ait: Sunt qui totum
iſtum locum ad conſummationẽ mun-
1. Ioan. 5. di transferant. Mundus ergo, qui in
maligno poſitus eſt, die iudicij diui-
no igne ſuccenditur, & ciuitas ſangui-
num ponitur ſuper carbones ignis. Et
ponitur ſanguis qui effuſus eſt, in pro
patulo creaturæ vniuerſæ, vt omnium
ſcelera pateant, quia nihil occultum,
quod non reueletur, ne terra operian
tur, aut puluere.

31 IDEM explicans verba illa; Aſpi-
In cap. 7. ciebam donec throni poſiti ſunt, &
Dan. antiquus dierum ſedit &c. ſic habet:
Sedens, & vetuſtus dierum dicitur
Deus, vt æterni iudicis habitus demõ
ſtretur. Quodque capilli eius lanæ
mundiſſimæ comparantur; purũ oſten-
ditur ſincerumq; iudicium, & nullam
perſonam in iudicando recipiens. Se-
nex quoque deſcribitur, vt maturi-
tas comprobetur ſententiæ. Thro-
nus eius flamma ignis, vt peccatores
tormentorum magnitudinem pertime
ſcant, & iuſti ſaluentur, ſic tamen
quaſi per ignem. Rotæ eius ignis ac-
Cap. 1. cenſus, ſiue currus eius. Et in Eze-
chiel. Quadrigæ ſedes inducitur Deus,
& omnia Dei flammea ſunt, vt lignũ,
fœnum, ſtipulam, arſura in die iudi-
Pſ. 96. cij nouerimus. Et in Pſalmis legi-
mus. Ignis ante ipſum præcedet, & in
flammabit in circuitu omnes inimicos
eius. Fluuius igneus rapiduſq; egre-
diebatur à facie eius, vt peccatores
traheret in gehennam. *Infra*: Iudi-
Apoc. 20. cium ſedit, & libri aperti ſunt. Con-
ſcientiæ, & opera ſingulorum in vtrã-
que partem, vel bona, vel mala omni-
bus reuelantur. Bonus liber eſt ille,
quem ſæpe legimus, liber viuentium.
Malus liber, qui in accuſatoris tene-
tur manu, qui eſt inimicus & vindex,
Apoc. 12. de quo & in Apocalypſi legitur: accu-
ſator fratrum noſtrorum. Liber iſte
terrenus eſt, de quo & Propheta dicit, Hiere. 17.
in terra ſcribantur.

IDEM exponens verba illa, col- 32
ligata eſt iniquitas Ephraim, abſcon- Lib. 3. in c.
ditum peccatum eius, dolores partu- 13. Oſeæ.
rientis venient ei, inquit: Quomo- To. 5.
do ſi ligetur quid in ſacculo, conſerua
tur & non perit ei cui ligatum eſt: ſic
omnis iniquitas, qua in Deum pecca-
uit Ephraim, colligata eſt ei, & ab-
ſcondita, & quaſi in marſupio reſer-
uatur. Denique cum dies vltionis ad-
uenerit, & extrema captiuitas, dolo-
res quaſi parturientis venient ei, ſiue
apprehendet illum. Mulier parturiẽs,
multo antequam pariat ex eo tempo-
re quo concepit, ſcit ſe eſſe pariturã,
& expectat quotidie extrema tormen
ta, cruciatusq; venturos; ita & Ephra-
im filius inſipiens, de quo ſupra dixe-
rat, Ephraim columba inſipiens non
habens cor, in contritione filiorum
& populi ſui, cum dies parturitionis
aduenerit, aut ſtare aut ſufferre non
poterit. Peccata ergo quæ putantur
ſecreta, cum dies parturitionis adue-
nerit, dolore, eiulationibuſque pan-
dentur.

IDEM explicans verba illa; Cla- 33
mate ad Dominũ in cordibus veſtris, in c. 1. Ioel.
& dicite A a a, diei, quia prope eſt
dies domini, & quaſi vaſtitas a poten-
te venit, ſic habet: Dies retributionis
omnium delictorum illa eſt, de qua
vniuerſi ſcribunt Prophetæ, & maxi- Ca. 13.
me Iſaias clamitat. Ecce dies domi-
ni inſanabilis venit furoris, & iræ, vt
ponat vniuerſum orbem deſertum, &
peccatores perdat ex eo. Hic dies re-
cte appellatur inſanabilis, quia cum
dies iudicij venerit, non erit locus pœ-
nitentiæ, quia æternitati cõparatur,
prope eſt, & non longe. Quodque ſe-
quitur: Et vaſtitas a potente veniet.
Siue vt ſeptuaginta tranſtulerunt, &
quaſi miſeria de miſeria veniet. Hic
ſenſus eſt, q̃ mala ſuccedant malis. &
omnis afflictio, Deo iudice diſpenſe-
tur, qui potens eſt & corpus & animã Mat. 10.
perdere in gehennam.

IDEM exponens verba illa; Vlu- 34
late in monte ſancto meo, conturben- in c. 2. Ioel.
tur

35 tur omnes habitatores terræ, quia venit dies Domini, quia prope eſt dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis, quaſi mane expanſum ſuper montes, populus multus ac fortis, ſimilis ei non fuit à principio, & poſt eum non erit: Pręcipitur, inquit, Sacerdotibus, vt exaltent vocem ſuam, vt confundantur omnes habitatores terræ, & confuſio eos pertrahat ad pœnitentiam. Diem autem domini, diem intellige iudicij, ſiue diem exitus vniuſcuiuſque de corpore. Quod enim in die iudicij futurum eſt omnibus, hoc in ſingulis, die mortis impletur. Dies tenebrarum eſt & anguſtiæ, dies nubis, & turbinis: quia cuncta pœnarum plena ſunt, atq; cruciatuum. Veniet angelorum populus, multus & fortis, vt reddat vnicuiq; ſecundum opera ſua; Et ſicut mane & aurora conſurgens primum occupat montes, ſic iudicium ab excelſis, & potentibus incipiet, vt potentes potenter tormenta patiantur. Similis ei non fuit à principio, & poſt eum non erit. Omnia enim mala, quæ veteribus hiſtorijs continentur, aut inundatione maris, aut alluuione fluminũ, aut peſtilentia, morbis, fame, beſtijs, hominum vaſtitate, hominibus acciderũt; his ſupplicijs quæ in die ſunt reddenda iudicij, non poterunt comparari. Ante faciem huius populi, qui multus & fortis eſt, erit ignis vorans, ſiue conſumens, vt omne in nobis fœnum, lignum, & ſtipulam conſumat, & poſt eum vrens flamma, vt nihil abſque ſupplicijs derelinquat. Quæcunque hic populus non attigerit, nec inuenerit in eo combuſtionis materiam, horto Dei, & Paradiſo aſſimilabitur voluptatis. Si quem autem exuſſerit, quaſi ſolitudinem in cinerem rediget ac fauillas, nec eſt qui furorem eius poſſit euadere, curus crudelis aſpectus, frementium equorum habebit ſimilitudinem, & ſic diſcurrent ad cruciandos, quos in poteſtatem acceperint, quaſi equites huc illucque volitantes. Terribilis erit ſonitus eorum, quaſi quadrigarum per prona currentium, & ſuper capita montium exilient, excelſos quoſque & in Eccleſiæ culmine conſtitutos cruciare cupientes. Et quia ante faciem eorum ignis eſt vorans atq; conſumens, ſic cuncta vaſtabunt. Quomodo ſtipulam flamma conſumit: ita venient ad puniendum, ita expediti erunt & parati, vt populis fortis ad prælium. Tantus erit timor omnium, & tanta conſcientia peccatorum, vt nullus luceat nec ſplendorem habeat gaudij, ſed inſtar aduſtæ ollæ, facies eius vertatur in tenebras. Aſcendent murum, & omnem munitionem, iniunctumq; ſibi explentes opus, non declinabunt in partem alteram, ſed inhiabunt miſerorũ ſupplicijs, nec tormentis eorum ſatiabuntur, ſed vnuſquiſque credita ſibi in peccatores ſupplicia perſequetur. Sol & luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum. Sol & luna tanta miſerorum ſupplicia videre non poterunt, & inhęrebunt, & pro claro lumine, tenebris operientur horrendis, ſtellæ quoq; retrahent fulgorem ſuum, dum etiam qui ſancti ſunt, præſentiam Domini abſq; formidine non videbunt. Magnus eſt dies Domini, atque terribilis, de quo alibi ſcriptum eſt. Vt quid deſideratis diẽ Domini? Et hic eſt tenebræ, & non lux, & terribilis valde, rarusque aut nullus eum poterit ſuſtinere, quin in ſe prębeat materiam ſæuiendi. *Amos 5.*

36 IDEM exponens verba illa, conſurgant, & aſcendant gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu, Mittite falces, quoniam maturauit meſſis, ait: Verba hęc in die iudicij implenda ſunt. Populi populi in valle conciſionis, quia iuxta eſt dies domini, in valle iudicij, ſiue conciſionis populi congregantur, vt interficiãtur, & corruant, & a Domino iudicentur. Cuius męrorem diei, & tormenta pereuntium, ne ſol quidem & luna aſtraque cetera poterunt intueri, ſed retrahent fulgorem ſuum, & furorem iudicãtis, reddentiſque vniuſcuiuſque opus in caput ſuum, aſpicere non audebunt. *In c. 3. Ioel.*

Non quòd clementiora ſint, quàm Dei iudicia, ſed quòd omnis creatura in tormentis aliorum, de ſuo iudicio pertimeſcat. Et Dominus de Sion rugiet, & de Hieruſalem dabit vocem ſuam, & mouebuntur cęli & terra &c. Dominus ſpes populi ſui, & fortitudo filiorum Iſrael. Dominus inſtar leonis rugiet, ſiue clamabit, & tam excelſa vox eius erit atque terribilis, vt cœlorum cardines, & terrarum fundamenta quatiantur. Cumque tam ſeuerus in eos fuerit qui puniendi ſunt: erit clemens erga populum ſuum, & dabit eis fortitudinem.

37 IDEM explicans illa verba, væ
Lib. 2 in c. deſiderantibus diem domini, vt quid
5. Amos. eam vobis? Dicit. Nulli dubium eſt, omnes noſtros, diem tenebrarum, diẽ intelligere iudicij. De qua ſcribit
Soph. 1. Sophonias. Iuxta eſt dies Domini magnus; iuxta eſt & velox nimis. Vox diei Domini, amara, & dura. Simul decutitur cõfidentia ſuperborum: qui vt apud homines iuſti appareant, ſolent diem expectare iudicij, & dicere. Vtinam veniat dominus, vtinam liceat nobis diſſolui & eſſe cum Chri-
Phi. 1. ſto. Cum igitur nemo poſſit de Dei iudicare iudicio, & de ocioſo quoque verbo reddituri ſimus rationem, &
Iob 1. Iob quotidie pro filijs ſuis obtulerit
1. Cor. 4. hoſtias, quæ temeritas eſt audire cum Corinthijs, Sine nobis regnatis, atque vtinam regnetis, vt & nos vobiſcum regnemus. Nominibus autem leonis, vrſi, & colubri, vel diuerſa ſignificantur ſupplicia, vel ipſe diabolus, qui recte, & leo, & vrſus, & coluber appellatur.

38 IDEM exponens illa verba: Su-
Li. 2 in c. 3 per excelſa deducet me victor, in pſal-
Abacuc. mis canentem, inquit: Si voluerimus hæc verba de conſummatione mundi accipere, ſic accipienda ſunt, quomo-
Exo. 9. do in Exodo, quando percuſſa eſt Ægyptus, & percuſſit Deus vineas eorum & ficulneas eorum, & occidit primitiua hominum, & iumentorum, & Ægyptias fruges, locuſta bruchusq; cõſumpſit: ficus in Ægypto non attulit
Abacuc 3. fructum, nec erat germen in vineis, mentiebatur opus oliuę, & arua non dabant cibum, non erant ob id armenta in pręſepibus, populus autẽ Iſrael exultabat in Domino: & gaudebat in Deo ſalutari ſuo. Sic in conſummatione mundi, quando multiplicata iniquitate, refrixerit charitas, & ficus non attulerit fructus, & vineæ non habuerint vuas: tunc quicumque iuſtus, & electione Dei dignus fuerit inuentus, loquetur exultans, Ego autem in Domino gaudebo; Dominus Deus fortitudo mea. Et ſuper excelſa mea deducet me victor in pſalmis canẽtem; ſcribam canticum triumphantis ſumam citharam.

IDEM explicans verba illa, & 39
erit in die illa, dicit Dominus, vox *In cap. 1.*
clamoris a Porta piſcium, & vlulatus *Soph.*
a Secunda, & contritio magna a col- 40
libus, ait: Si diem illam quam Dominus comminatur, diem iudicij voluerimus accipere; tunc implebitur vox clamoris à Porta piſcium (ſiue compungentium, vt ſeptuaginta verterunt.) Prima enim porta oculorum erit: qua exhibebuntur nobis peccata noſtra ante oculos noſtros, & omnis pompa & imago antiquorum ſcelerum & vitiorum proferetur in medium. Tunc illud erit verum quod ſcriptum eſt; Ecce homo & opera eius ante faciem eius. Torquebit igitur cũ conſcientia, & poſtquàm compunctus clamauerit à prima oculorũ porta, vlulabit etiam Secunda, quam & aures intelligere poſſumus, & conteritur in nobis quicquid fuerit excelſum, & propter cæcitatem, & ſurdas aures ignorabatur à nobis. Vel certe in fine mundi, & in conſummatione lugebunt a Porta piſcium prima, qui ſuum baptiſma non ſeruauerunt, lugebunt a Secunda, qui non egerunt pro peccatis dignam pœnitentiam. Et erit magna contritio ſuper colles, qui nec pro peccatis incuruati ſunt, vt verticem ſuũ ſubmitterent, & ſua ſcelera deplorarent. *Infra:* Conticuit omnis populus Canaam. Blaſphemiam eorum in die iudicij ceſſare ſignificat: & os quod in altum poſuerunt linguamq;

guamque ad terram vſque penetrantem, æterno ſilentio conticeſcere. *Infra*: Et erit in tempore illo, ſcrutabor Hieruſalem in lucernis. In fine mundi, quia dies Domini ipſa intelligitur, ſcrutabitur Dominus Hieruſalem, id eſt eccleſiam ſuam cum lucerna, & viſcetur ſuper viros contemptores, qui noluerunt ſeruare mandata Domini, & inſuper blaſphemauerunt in cordibus ſuis, quòd nihil prodeſſet bene facere, nec obeſſet male agere, quia nec bonorum operum præmium, nec malorum pœnam reſtitueret Deus, ideo ait: Viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis, qui dicunt in cordibus ſuis, non faciet bene Dominus, & non faciet male. Iuxta eſt dies Domini magnus, iuxta eſt & velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis, dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ, & turbinis, dies tubæ, & clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos. Prope dicitur dies ille, propter pœnæ magnitudinē: quia patienti nunquam longe videtur ſupplicium quod inferendum eſt. Verba hæc de captiuitate Iudæorum, vel de morte vniuſcuiuſque, vel de die iudicio poſſunt optime intelligi.

41 *In c. 3. Malachiæ.* IDEM exponens verba illa, ecce venit, dicit Dominus exercituum, & quis poterit cogitare diem aduentus eius? Et quis ſtabit ad videndum eum? inquit: Quis poterit cogitare diem aduentus eius? Si cogitare præ potentia maieſtatis eius nemo poteſt, ferre quis poterit? Et quis ſtabit ad videndum eum: id eſt, quis eum poterit excutientibus oculis in ſua claritate conſpicere, qui eſt ſol iuſtitiæ, & in cuius pennis eſt ſanitas? Ipſe veniet quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonū. Ignis enim in conſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida: Tunc vocabit cœlum deſurſum vt diiudicet populum ſuum, flumina ignis trahent ante eum, peccatores quoſque voluentia. Ignis eſt Dominus his qui peccant grauiter, ipſos conſumens; qui autem leuia peccata committunt, vt lotis mūditiam reſtituat dicitur herba fullonum, & purgauit filios Leui. Tempus eſt enim, vt iudicium incipiat a domo Dei. Et alibi ſcribitur, a ſanctis meis incipite. *Ezec. 9.* In filijs autem Leui, omnem ſacerdotalem intellige dignitatem. Si autem ſacerdotes purgandi ſunt & colandi, vt purum aurum remaneat, & argentum, quid de cæteris eſt dicendum? Et accedam ad vos in iudicio, & ero teſtis velox maleficis, & adulteris, & periuris. Quanta formido iudicij, cum ipſe Dominus ſit teſtis, & iudex. Teſtis eſt autem cunctis maleficis & adulteris. Hæc enim crimina perpetrantur occulte: & ideo proferuntur in medium, ne lateant.

42 *In c. 4. Malachiæ.* IDEM explicans verba illa: ecce dies veniet ſuccenſa quaſi caminus, & erunt omnes ſuperbi, & omnes facientes impietatem, ſtipula & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non relinquet eis radicem & germen, inquit: Ecce dies veniet, id eſt, dies iudicij, quę ſanctis lux erit, & peccatoribus tenebræ, & ipſa dies erit ſuccenſa quaſi caminus, ſiue clibanus, vt omnes impij vertantur in ſtipulam, & camini crementur ardoribus. Cumque eos inflammauerit, atque combuſſerit, non relinquet in eis vllam radicem & germen: E contrario dicitur, quòd timentibus nomen Domini orietur ſol iuſtitiæ, qui vera omnia iudicabit, & nec bona, nec mala, nec virtutes, nec vitia latere patietur. Et ſanitas erit in pennis eius, vt ſanatos per pœnitentiam portet in humeris ſuis. Sicut Deuteronomij 32. ſcriptum eſt: *Deut 32.* Aſſumpſit eos, atque portabit in humeris ſuis. Tunc egredientur, qui nunc ſæculo, quaſi carcere ſunt incluſi; & ſalient quaſi vituli de armento.

43 *In Pſa. 49. to. 8.* IDEM exponens verba illa: Deus manifeſte veniet, Deus noſter & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius exardeſcet, ſic habet: In die iudicij Deus manifeſte veniet: quia, vt in Apocalypſi legitur: *Apoc. 1.* Videbit eum omnis oculus. Ignis in conſpectu eius ardebit. Dupli-

plicẽ hic ignis intelligitur habere virtutem. Illuminat enim, & exurit. Gaudeant iuſti, quia illuminantur ex eo. Timeant peccatores, quia exurendi ſunt ab eo. Et in circuitu eius tempeſtas valida, quæ flagellat & corripit peccatores, triticumque ſecernit a paleis. Et quos ignis exurit, tempeſtas inuoluit. Et in alio loco dicit: Purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum; paleas autem cumburet igni inextinguibili; diſcernereq; tunc dicitur populum ſuum; diſcernit terrenos, vt cum cæleſtes ponuntur ad dexteram, hi ad ſiniſtram collocentur. Vel diſcernet populum ſuum in iudicio, quando dicturus erit, ite maledicti in ignem æternum, & ad ſanctos, ite in vitam æternam. *Infra*: Exiſtimaſti inique, quòd ero tui ſimilis. Deum nõ vindico in præſenti, arbitratus es ea mihi placere, ſicut tibi placent tua ma-
Pſal. 49. la. Arguam te, & ſtatuam illa contra faciem tuam, tua ſcilicet peccata, & aliorum, quę poſt te reliquiſti. Vtinam nos in hoc ſęculo poneremus ante nos peccata noſtra, & non Deus ea in iudicio ſtatueret ante faciem noſtram; vbi iam non caſtigatio, ſed iudicium mortis accedit. Intelligite hæc qui obliuiſcimini Dominum, & ſua mandata: ne quando rapiat, & non ſit qui eripiat.
Ibidem. Nequando rapiat ad mortem vel ad diem iudicij, Vnde dixit. Et non eſt qui de manu tua poſſit eruere. Vel rapit ille, hoc eſt, in mortem præcipitat obliuiſcentes ſe, & nemo eripere poteſt.

44 *Lib. 3. in c. 2. epiſto. ad Titũ. to. 9.* IDEM inquit: Poſtquam dixerat Paulus ſobrie, & iuſte, & pie viuamus in hoc ſæculo, ſubdit; expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magnæ Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Hæc pietas expectat beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei, ſicut enim impietas magni Dei reformidat aduentum; ita pietas illum præſtolatur.

45 *Lib. 20. de ciuit. Dei, c. 13. to. 5.* AVGVSTINVS ait: Hæc perſecutio nouiſſima, quæ futura eſt ab antichriſto, ſicut in Apocalypſi, & apud Danielem poſitum eſt, tribus annis & ſex menſibus durabit. *Infra* cap. *Dan. 12.*
14. De die iudicij ait: Ioannes in Apocalypſi, *Apo. 20.* & vidi mortuos magnos, & puſillos, & aperti ſunt libri, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ vniuſcuiuſque, & iudicati ſunt mortui, ex ipſis ſcripturis librorum ſecundum facta ſua. Libros dixit eſſe apertos, & librum. libri quos priore loco poſuit, intelligendi ſunt ſancti, vt in illis oſtẽderetur, quæ Deus fieri iuſſiſſet, in illo autem qui eſt vitæ vniuſcuiuſque, quid horum quiſque non feciſſet, ſiue feciſſet. Liber qui apertus dicitur, quędã vis eſt intelligenda diuina, qua fiet, vt cuique opera ſua vel bona, vel mala cuncta in memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuſet vel excuſet ſcientia conſcientiam, atque ita ſimul & omnes & ſinguli iudicentur. Et *Infra* cap 19. lo- *2. Theſſ. 2.*
quens Paulus de die iudicij, ait: Rogamus vos fratres per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt non cito moueamini a veſtro ſenſu, neque terreamini, quaſi inſtet dies Domini. Ne quis vos ſeducat vllo modo, quoniam niſi venerit refuga, vel diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat oſtendens ſe tamquam ſit Deus, &c. tantum, qui modo tenet, teneat, donec de medio fiat. Et tunc reuelabitur iniquus ille, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & euacuabit illuminatione præſentiæ ſuæ, eum cuius eſt pręſentia ſecundum operationem ſatanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigijs mendacij, & in omni ſeductione iniquitatis, his qui pereũt, eo quòd fidem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent. Et ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed con-
ſenſerunt iniquitati. Nulli dubium 46
eſt, eum de antichriſto iſta dixiſſe, dieque iudicij. Hunc enim appellat diem Domini non eſſe venturum, niſi ille prior venerit, quem refugam vocat,

cat, vtique a Domino Deo. Non veniet
ad viuos & mortuos iudicandos Chri
ſtus, niſi prius venerit ad ſeducendos
in anima mortuos, aduerſarius eius an
tichriſtus, præſentia ſiquidem eius e-
rit in omni virtute, & ſignis, & prodi-
Apoc. 20. gijs mendacij. Tunc enim ſoluetur ſa-
tanas, & per illum antichriſtum, in om
ni ſua virtute mirabiliter quidem, ſed
mendaciter operabitur. Dicuntur au-
tem ſigna mendacia, quoniam morta-
les ſenſus per phantaſmata deceptu-
rus eſt, vt quod non facit, facere videa
tur; vel quia illa ipſa, etiam ſi erunt
vera prodigia, ad mendacium pertra-
hent credituros: diaboli enim virtus
grandis eſt circa naturalia, vt in flagel
lis Iob legimus, & tunc erit maxima,
quando tantam quantam numquã ha-
buit, accipiet poteſtatem. Et infra ca-
pite 24. Daniel de hoc vltimo iudicio
ſic prophetat, vt antichriſtum quoque
prius venturum eſſe prænunciet. Cum
enim viſione prophetica quattuor be-
ſtias ſignificantes quattuor regna vi-
diſſet, ipſumque quartum a quodam
rege ſuperatum, qui antichriſtus agno
ſcitur; & poſt hæc æternum regnum ſi
lij hominis, qui intelligitur Chriſtus.
Dan. 7. Et quærebam, inquit diligenter de be
ſtia quarta, quæ erat differens præ om
ni beſtia, terribilis amplius, dentes e-
ius ferrei, & vngues eius ærei, mandu
cans & comminuens, & reliqua pedi-
bus ſuis conculcans. Et dixit Danieli
ille a quo quæſierat intelligentiam:
Beſtia quarta quartum regnum erit
in terra, quæ præualebit omnibus re-
gnis, & manducabit omnem terram, &
conculcabit eam, &c. & verba aduer-
ſus Altiſſimum loquetur, & ſanctos Al
47 tiſſimi conteret. Hoc eſt antichriſti ad
uerſus Eccleſiam ſæuiſſimum regnum,
licet exiguo ſpatio temporis ſuſtien-
dum. Infra cap. 24. de vltimo iudicio
Pſal. 49. loquitur Dauid, cum ait: Ignis in con-
ſpectu eius exardeſcet, & in circuitu
eius tempeſtas valida. Deus noſter ma
nifeſte veniet, inter iuſtos, & iniuſtos
iudicaturus iuſte, qui prius venit oc-
cultus, ab iniuſtis iudicandus iniuſte.
Et non ſilebit, ſicut quondam, quando,
ſicut agnus coram tondente ſe, obmu-
tuit. Aduocabit cęlum deſurſum, hoc *Iſa. 53.*
eſt, ſanctos, qui in nubibus rapientur
obuiam Chriſto in aera. Aduocabit cę
lum deſurſum, & terram, &c. vt cęlum
intelligatur in eis, qui cum illo ſunt iu
dicaturi, & terra in eis, qui iudicandi
ſunt, & aduocabit cœlum ſurſum, id-
eſt in iudiciarias ſedes eriget. Vel ad-
uocabit cœlum ſurſum, ideſt, angelos
in ſupernis locis, cum quibus deſcen-
det ad faciendum iudicum, aduocabit
& terram, ideſt homines in terra vti-
que iudicandos. Si autem intelligatur
aduocabit cœlum ſurſum, & terram ſi
militer ſurſum aduocabit, nihil me-
lius intelligi exiſtimo, quã homines,
qui rapientur in nubibus obuiã Chri-
ſto, ſed cœlum dictum propter animas,
terram propter corpora. Diſcernere
populum ſuum, quid eſt, niſi per iudi-
ciũ ſecernere bonos a malis, tamquã
oues ab hœdis? Deinde conuerſio ſer-
monis ad angelos facta eſt, cum ait: Cõ
gregate illi ſanctos eius, per angelicũ
enim miniſterium, tanta res peragen-
da eſt. In cap. 25. de iudicio explicat 48
locum Malachiæ 3. Ecce venit Domi-
nus, & quis poterit ſuſtinere ad viden
dum eum, &c. eadem dicit, quæ ex Hie
ronymo adnotauimus in expoſitione
huius loci in hoc eodẽ capite. In cap.
26. explicans eundem locum, ait: Et
ero teſtis velox. Teſtem ſe dicit futu-
rum, quia in iudicio ſuo non indigebit
teſtibus. Eumque velocem, ſiue quia
repente venturus eſt, eritque iudiciũ,
ipſo inopinato eius aduentu celerri-
mum, quod tardiſſimum putabatur, ſi-
ue quia ipſas conuincet, ſine vlla ſer-
monis prolixitate conſcientias. In co-
gitationibus enim, ſicut ſcriptum eſt: *Sap. 1.*
Impij interrogatio erit. Et Apoſtolus *Rom. 2.*
cogitationibus inquit, accuſantibus,
vel etiam excuſantibus, in die qua iu-
dicabit Deus occulta hominum. Etiã
ſic ergo Dominus futurus teſtis intel-
ligendus eſt velox, cum ſine mora re-
uocaturus eſt in memoriam, vnde con
uincat, puniatque conſcientiam. In
ca. 27. exponit locum Malachiæ 4. Ecce
dies veniet ardens, ſicut clibanus, &c.

ex-

exponit locum ſicut ex Hieronymo iã
adnotauimus.
49 IDEM ſic habet: Expectatur dies
In cõcione iudicij, aderit ille æquiſſimus iudex,
ad Cathe- qui nullius potentis perſonam acci-
cumo. to.6. piet, cuius palatum auro, vel argento
nemo corrumpet. Stabunt omnes ani-
mæ, vt referat vnaquæque ſecundum
ea quæ per corpus geſſit, ſiue bonum,
ſiue malum. Præſto enim erit aduerſa-
rius diabolus, recitabuntur verba pro
feſſionis noſtræ. Et ſi talis inuentus
fuerit quiſque, vt debitor ex hac vita
migret: exultabit ille aduerſarius in
conſpectu ſereniſſimi iudicis, ſuperio-
rem ſe eſſe declamans, agenſque talem
cauſam apud talem iudicem, æquiſſi-
Pſal.11. me, inquit: Iudex, iudica, iuſtitia & iu
dicium, præparatio ſedis tuæ. Iudica
meum eſſe, qui tuus eſſe noluit, meus
eſt, mecum damnandus eſt. Poſt renun-
ciationẽ, vt quid inuaſit pannos meos?
Quid apud eum impudicitia faciebat,
cui ipſe renunciauerat? Quid intem-
perantia, quid auaritia, quid ira, quid
cętera mea? Poſtremo ęquiſſime fugien
tem a me, confugientem ad te, poſtea
cum meis, quibus renunciauerat ap-
prehendi, inuaſorem detinui. In ipſa
quodammodo mea poſſeſſione a me ap
prehenſus eſt. Quid in theatro facie-
bat, renunciator turpium voluptatũ?
Theſaurizauit ſibi iram in die iræ.
Hæc omnia mea poſt renunciationem
inuaſit, meus eſſe voluit, & mea concu
piuit iudicia, iudica æquiſſime, quo-
niam, quem tu non dedignatus es tan-
to pretio liberare, ipſe mihi ſe poſtmo
dum voluit obligare. Poterit ne os ape
rire, is qui poſt profeſſionem ſuam ta-
lis inuenitur, vt iuſte diabolo addica-
tur? Videte quid agatis, filij mei, fra-
tres mei, videte quid agatis, quomodo
hãc profeſſionem veſtram cuſtodiatis.
Conteſtamur vobis ipſum iudicem,
omneſque poteſtates cęleſtes, quæ &
nos audiunt admonentes, & nos exci-
piunt profitentes, ne in vacuum gra-
tiam recipiatis, ſed corde integro to-
ta virtute, renunciate tam damnoſam
diaboli hæreditatem.
50 IDEM explicat locum Prouerbio
rum: Quis gloriabitur caſtum ſe habe *In libro de*
re cor? Hoc dixit, quoniam præceſſit, *profeſſione*
cum rex iuſtus ſederit in throno. Quã *iuſtitię con*
talibet enim iuſtitia ſit præditus ho- *tra Celeſti*
mo, cogitare debet, ne aliquid in illo, *num. to.7.*
quod ipſe nõ videt inueniatur eſſe cul *Prou.20.*
pandum, cũ rex iuſtus ſederit in thro-
no; cuius cognitionem fugere delicta
non poſſunt, nec illa de quibus dictum
eſt, delicta quis intelligit? Quis ergo
tunc gloriabit? caſtum ſe habere cor,
aut mundum ſe eſſe a peccato?
IDEM explicans verba illa; Cum 51
exarſerit in breui ira eius, beati om- *In Pſal. 2.*
nes, qui confidunt in eo, inquit: Ideſt, *to.8.*
cum vindicta venerit, quæ impijs &
peccatoribus præparatur, non ſolum
eos non attinget, qui confidunt in Do
mino, ſed etiam ad regnum illis inſtru
endum & ſublimandum proficiet. Non
enim dixit, cum exarſerit in breui ira
eius, ſecuri omnes, qui cõfidunt in eo,
tanquam hoc ſolũ inde habeant, quod
non puniuntur ſed, beati, dixit, vbi eſt
bonorum omnium ſumma, & cumulus.
Quod autem poſitum eſt, in breui,
hoc maxime ſignificare arbitror, quia
repentinum aliquid erit, dum hoc re-
motum & longe futurum peccatores
exiſtimabunt.
IDEM explicans verba illa; Do- 52
mine ne in furore tuo arguas me, ne- *In Pſal. 6.*
que in ira tua corripias me, inquit: *to.8.*
Regius vates, inquit, in die iudicij nec
argui vult, nec corripi. Arguuntur in
die iudicij omnes qui non habent fun-
damentum, quod eſt Chriſtus; emen-
dantur autem, ideſt purgantur, qui
huic fundamẽto ſuperædificant lignũ,
fœnum, ſtipulam. Detrimentum enim
patientur, ſed ſalui erunt, quaſi per
ignem. Quid ergo iſte orat, qui non *1. Cor.3.*
vult in ira Domini, vel argui, vel emẽ
dari? Quid, niſi vt ſanetur? Vbi enim
ſanitas eſt, nec mors metuenda eſt, nec
vrentis, aut ſecantis medici manus.
IDEM explicans verba illa; Niſi 53
conuerſi fueritis gladium ſuum vibra *In Pſal. 7.*
bit, poteſt, inquit, ipſe Chriſtus gla- *to.8.*
dius dici bis acutus, quem non vibra-
uit primo aduentu, ſed tamquam in
vagina humilitatis abſcondit. Vibra-

uit autem, cum in ſecundo aduentu veniens iudicare viuos, & mortuos, in manifeſto ſplendore claritatis ſuæ, iuſtis lumine ſuo, & terrore impijs coruſcabit. Nam in alijs exemplaribus pro eo, quod eſt, gladium ſuum vibrabit, frameam ſuam ſplendificabit, poſitum eſt. Quo verbo conuenientiſſime ſignificari arbitror, vltimum Dominicę claritatis aduentum.

54 *In Pſal. 9. to. 8.* IDEM exponens verba illa; Sedet in inſidijs cum diuitibus in occultis ait: Antichriſtus cum diuitibus huius ſæculi ſedebit, quoniam falſam fœlicitatem ipſorum ad decipiendos homines oſtentabit. Inſidiatur in occulto tamquam leo in ſpelunca ſua. Leonem in cubili dicit eum, in quo & vis, & dolus operabitur. Prima enim perſecutio Eccleſiæ violenta fuit, cum tormentis & cædibus Chriſtiani ad ſacrificandum cogerentur. Altera perſecutio fraudulenta eſt, quæ nunc per hæreticos, & falſos fratres agitur. Tertia ſupereſt per antichriſtum ventura, qua nihil periculoſius, quoniam & violenta & fraudulenta erit. Vim habebit in imperio, dolum in miraculis. Ad vim relatum eſt, quòd dictum eſt, leo, Ad dolos, quòd dictum eſt, in cubili ſuo. Inſidiatur, vt rapiat innocentem, hoc ad dolum pertinet. Quod autem ſequitur, rapere pauperem dum attrahit eũ, violentiæ deputatur. Attrahit enim ſignificat, quibus poteſt cruciatibus affligendo ad ſe adducit. Item in muſcipula ſua humiliabit eum, dolus eſt; inclinabitur & cadet cũ dominatus fuerit pauperum, vis eſt. Muſcipula enim bene ſignificat inſidias, dominatio vero terrorem apertiſſime inſinuat. Et bene ait: Humiliabit eum in muſcipula ſua, cum enim ſigna illa facere cœperit, quanto mirabilior videbitur hominibus, tanto illi ſancti, qui tunc erunt contemnentur, & quaſi pro nihilo habebuntur, quos ille mirificis factis ſuperare videbitur.

55 *In Pſal. 29. to. 8.* IDEM exponens verba illa; Exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me, inquit. Quid ergo fratres, quia tanta inimici in Chriſtianos fecerunt, & exultauerunt, & iucundati ſunt ſuper eos, quando apparebit, quòd non ſunt iucundati? Quando illi contundentur, illi exultabunt in aduẽtu Domini Dei noſtri, cum venerit ferens in manu retributiones, damnationem impijs, regnum iuſtis; ſocietatem cũ diabolo iniquis, ſocietatem cum Chriſto fidelibus. Quando ergo hoc oſtendet? *Sap. 5.* quando ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerũt. Illi autem dicent intra ſe pœnitentiã agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes: Quid nobis profuit ſuperbia, & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierunt illa omnia tamquã vmbra, & tamquam nuncius præcurrens, & tamquam nauis quæ pertranſit fluctuantem aquam, &c. Et quid dicunt de iuſtis? Quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? Tunc erit dedicatio domus, quæ modo in tribulationibus fabricatur. Tunc rectè dicet populus ille, exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me.

56 *In Pſal. 49.* IDEM explicans verba illa; Deus manifeſte veniet, Deus noſter, & non ſilebit, ait: Qui venit occultus, veniet manifeſtus. Venit occultus iudicãdus, veniet manifeſtus iudicaturus. Venit occultus, vt ante iudicem ſtaret, veniet manifeſtus, vt etiam de iudicibus iudicet. Silet modo non exercens irã, ſed expectans pęnitentiam. Dicit alio loco: Tacui, numquid ſemper tacebo? Quando ergo non tacebit, Deus manifeſte veniet. Ignis ante ipſum præcedet, & in circuitu eius tempeſtas valida. Timeamus, mutemur, & non timebimus, ignẽ palea timet, auro quid facit? Qui non deſiderant Dei faciem, timeant, vel ignem, ſupplicia terreãt, quẽ præmia non inuitant. Veniet dulcedo præſentiæ, non mutaris, non excitaris, non ſuſpiras, non deſideras, amplexaris peccata tua, & delicias carnis tuæ, ſtipulas ad te congeris, veniet ignis. Ignis in conſpectu eius ardebit. Si credamus futurum iudicium fratres,

tres,

tres, bene viuamus. Tempus miſericordiæ nunc eſt, tempus iudicij tunc
Luc.13. erit. Pœnitebit & tunc, ſed frustra pœnitebit. Modo pœniteat, cum fructus eſt pœnitendi, modo adhibeatur ad radices arboris cophinus ſtercoris, id eſt cordis luctus, & lachrymarum, ne veniat ventus, & eradicet. Cum enim eradicauerit, iam ignis expectatur.
Rom.11. Modo, etſi fracti ſunt rami, poſſunt rurſum inſeri, tunc omnis arbor, quę non
Matt.3. facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ignis in conſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Valida tempeſtas, ventilatura tam magnam aream. Hac tempeſtate erit illa ventilatio, qua ſeparabitur a ſanctis omne immundum; a fidelibus omnis ſimulatio, a pijs & trementibus verbum Dei, omnis contemptor & ſuperbus. Modo enim mixtura quædam iacet, a ſolis ortu vſque ad occaſum. Proculdubio iſta tempeſtas quandam ſeparationem factura eſt. Alij erunt iudicantes cum Domino, qui ſedebunt ſuper ſedes duodecim: Alij vero iudicandi, ſed ad dexteram ponendi. *Infra*: Aduocauit cœlum ſurſum. Cœlum omnes ſanctos perfectos iudicaturos, aduocauit eos ſurſum ſeſſuros, ſecum iudicaturos duodecim tribus Iſrael. Et terram diſcernere populum ſuum. Vocabit terram non contendam, ſed diſcernendam. Terram diſcreuit, alios ponens ad dexterā, alios ad ſiniſtram.

57
In Pſa.59. IDEM explicans verba illa; Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant a facie arcus, inquit: Per tribulationes temporales ſignificaſti tuis fugere ab ira ignis ſempiterni. Dicit enim Apoſtolus Petrus. Tempus eſt, vt
1.Pet.4. iudicium incipiat a Domo Dei. Etſi initium a nobis, qualis finis erit eis, qui non credunt Dei Euangelio? Etſi iuſtus vix ſaluabitur, impius, & peccator vbi parebunt? Ne ſancti in laboribus, & paſſionibus ſuis deficerent, his verbis alloquitur eos Petr⁹. Quid ergo futurum eſt in iudicio? Arcus eſt extentus, adhuc in comminatione eſt, nondum in præſentatione. Et videte quid ſit in arcu. Nonne ſagitta in priora mittenda eſt? Neruus tamen retro extenditur in cōtrarium, quā illa mittenda eſt, & quanto plus erit eius extenſio retrorſum, tanto maiore impetu illa currit in priora. Quanto magis differtur iudicium, tanto maiore impetu venturum eſt. Ergo, & de temporalibus tribulationibus gratias Deo agamus, quia dedit plebi ſuæ ſignificationem, vt fugiat a facie arcus, vt exercitati fideles eius in tribulationibus euadant ignem æternum.

IDEM exponens verba illa; Sicut 58
deficit fumus, deficiant, ſicut fluit ce- In Pſa.67.
ra a facie ignis, ſic pereant peccatores a facie Dei, ait: Per hæc verba illud intelligi poteſt, vt futurum iudicium cōminetur, quia cum mali in hoc ſæculo, ſicut fumus ſe extollendo defecerint, veniet illis in fine æterna damnatio, vt a Dei vultus facie pereant in æternum, cum in ſua claritate fuerint præſentati, velut ignis ad pœnam impiorum, lumenque iuſtorum. Et iuſti exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia. Tunc enim audient; Venite benedicti patris mei, percipite regnū. Et delectantur non in timore, ſicut in hoc ſæculo, ſed in lætitia.

IDEM explicās verba illa; Et edu- 59
xit illos in nube diei, & tota nocte in In Pſa.77.
illuminatione ignis, inquit: Domini noſtri aduentus in carne eſt, per quem Deus rectos faciet curſus noſtros, & itinera noſtra in pace perducet per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, cuius in hoc ſæculo tamquam in die ſacramentum manifeſtum eſt in carne, velut in nube, in iudicio vero, tamquam in terrore nocturno; quia tunc erit magna tribulatio ſæculi, tamquam ignis, & lucebit iuſtis, & ardebit iniuſtis.

IDEM exponens verba illa; Quo- 60
niam non relinquet Dominus virgam In Pſ.124.
peccatorum ſuper ſortem iuſtorum, vt non extendant iuſti ad iniquitatē manus ſuas, ait: Modo quidem iuſti aliquantum laborant, & modo aliquanto iniuſti dominantur iuſtis, veniunt ad honores, fiunt reges, quia hoc facit

Deus

Deus propter diſciplinam plebis ſuæ, exhibendus eſt illis honor debitus poteſtati. *Infra*: Sed numquid ſic erit ſemper, vt iniqui imperent iuſtis? Non ſic erit, & ideo ait pſalmus: Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum. Sentitur ad tempus virga peccatorum ſuper ſortem iuſtorum, ſed non ibi relinquitur, nõ erit in æternum. Veniet tempus, quando vnus agnoſcatur Deus, veniet tēpus, quando vnus Chriſtus in claritate ſua apparens, congreget ante ſe omnes gentes, & diuidet eas ſicut diuidit paſtor oues ab hœdis, oues ponet ad dexterā, hœdos ad ſiniſtram. Et videbitis ibi multos ſeruos inter oues, & multos dominos inter hędos, & rurſus multos dominos inter oues, & multos ſeruos inter hœdos. Sed ferant iuſti ad tēpus dominos, quia non erit hoc in ſempiternum, ſed præparent ſe ad poſſidēdum hæreditatem, vt non extendant iuſti ad iniquitatem manus ſuas. Nam ſi videant, quia ſemper eſt virga peccatorum ſuper ſortem iuſtorum, cogitant apud ſe, & dicunt: quid mihi prodeſt, quia iuſtus ſum? Semper mihi dominabitur iniquus, & ego ſemper ſeruus ero? Ne autem hoc dicat, dicitur illi, quia ad tempus poteſt eſſe virga peccatorum ſuper ſortem iuſtorum, non tamen eam relinquet Dominus ſuper ſortem illorum. Vnde ſubdit, bene fac Domine bonis, & rectis corde.

61 *Tract. 9. in primā canonicam Ioannis. to. 9.*

IDEM exponens verba illa; In hoc perfecta eſt in nobis charitas, vt fiduciam habeamus in die iudicij, ſic habet: Quiſquis fiduciam habet in die iudicij, perfecta eſt in illo charitas. Quid eſt fiduciam habere in die iudicij? non timere ne veniat dies iudicij. Sunt homines, qui non credunt diem iudicij, iſti nō poſſunt fiduciam habere in diem quem non credunt eſſe venturum. Cœpit aliquis credere diem iudicij, ſi cœpit credere, cœpit & timere; ſed quia timet, nondum habet adhuc fiduciam in die iudicij, nondum eſt in illo perfecta charitas. Nunquid tamen deſperandum eſt? In quo vides initium, cur deſperas finem? Initium timor eſt, quia initium ſapientię timor Domini. *Pſal. 110.* Cœpit ergo timere diem iudicij, timēdo corrigit ſe, vigilat aduerſus hoſtes ſuos, incipit viuere interius, & mortificat membra ſua quæ ſunt ſuper terram, incipit deſiderare quod timebat, timebat enim ne veniret Chriſtus & inueniret impium, quem damnaret, deſiderat vt veniat, quia inuenturus eſt pium, quem coronet. Iam cum cęperit deſiderare venientem Chriſtum caſta anima, quæ deſiderat amplexus ſpōſi, renunciat adultero, habet iam fiduciā in die iudicij, & clamat: *Pſal. 6.* Et tu Domine vſquequo? conuertere Domine, & eripe animam meam. Gemebat ſe differri. Sunt enim homines, qui cum patientia moriuntur, ſunt autem quidam perfecti, qui cum patiētia viuunt, ſicut qui cupit diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Ergo fratres, date operam intus agere vobiſcum, vt deſideretis diem iudicij, aliter non probatur perfecta charitas. Ille autem deſiderat, qui fiduciā habet in eo, ille autem fiduciam habet in illo, cuius conſcientia non trepidat in charitate perfecta atque ſyncera. In hoc autem habemus fiduciam, quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo; hæc eſt cauſa fiduciæ, quod ad charitatem referendum eſt, quia ſicut ille diligit inimicos, ita & nos.

62 *In lib. meditationum to. 9. Iob 13.*

IDEM ſic ait: Tu iuſtus iudex ſignans peccata, quaſi in ſacculo obſeruaſti omnes ſemitas meas, & cunctos greſſus meos dinumeraſti, tacuiſti, ſemper ſiluiſti, patiens fuiſti. Væ mihi, demum loqueris quaſi parturiens. Deus deorum Domine, præſtabilis ſuper malitia, noui, quia manifeſtus venies, noui, quia non ſemper ſilebis, cum in cōſpectu tuo ignis exardeſcet, & in circuitu tuo tempeſtas valida ingrueret, cum aduocaueris cœlum deſuper, & terrā diſcernere populum tuū, Et ecce coram tot millibus populorū nudabuntur omnes iniquitates meæ, tot agminibus angelorū patebunt vniuerſa ſcelera mea, non ſolum actuum, ſed etiam & cogitationum. Tot iudicibus inops aſtabo, quot me præceſſerunt in opere bono. Tot arguentibus con-

confundatur, quot mihi prębuerunt bene viuendi exempla. Tot conuincar teſtibus, quot me monuerunt proficuis ſermonibus, ſeque imitandos, iuſtis dederunt actionibus.

63 Ser. 67. de temp. to. 10. IDEM ſic ait: Quid faciemus chariſſimi in illo metuendo iudicii die, cum tremente mundo, Dominus, præcinentibus angelorum buccinis, in illo maieſtatis ſuæ throno circundatus cœleſti militiæ luce conſederit, ibiq; de terræ gremio, & antiquo puluere, ſuſcitato humano genere, aſtante teſtimonio conſcientiæ ſingulorum, poſitus in conſpectu, peccatorum pœnis, iuſtorumque præmiis rationem vitæ cœperit poſtulare, & dicere, ego te, o homo de limo manibus meis feci, ego terrenis artubus infudi ſpiritum, ego tibi imaginem meam conferre dignatus ſum; tu vitalia mandata contemnens, deceptorem ſequi, quam Deum maluiſti. Cum expulſus de Paradiſo, mortis vinculis propter peccatum tenereris, carnem aſſumpſi, in præſepio expoſitus, & pannis inuolutus iacui, infantię contumelias, humanoſque dolores pertuli, irridentium palmas, & ſputa ſuſcepi, flagellis cæſus, vepribus coronatus, cruci affixus. En clauorum veſtigia, quibus affixus pepēdi. En perfoſſum vulneribus latus, cur quod pro te pertuli, perdidiſti? Cur ingrate redemptionis tuæ munera renuiſti? cur habitaculum quod mihi in te ſacraueram luxuriæ ſordibus, polluiſti? Cur me grauiore criminum tuorum cruce, quam illa, in qua quondam pependeram, afflixiſti? Grauior enim, apud me peccatorum tuorum crux eſt, in qua inuitus pendeo, quam illa, in qua tui miſertus, mortem tuā occiſurus, aſcendi. Et quia poſt omnia mala tua ad medicamenta pœnitentiæ confugere noluiſti, ab auditu malo non mereberis liberari; deſpexiſti enim in iudice veniam.

64 Ser. 212. de tempore. IDEM ſic habet: Tempore hyemis, & arbor quæ aret, & arbor quæ viget vtraq; nuda eſt onere foliorum, vtraque vacua onere frugum, veniet ęſtas, & diſcernet arbores. Viua radix folia producit, impletur fructibus, arida inanis æſtate, ſicut hyeme remanebit. Itaque illi horreum præparatur, huic ſecuris adhibetur, vt amputata in ignem mittatur, ſic æſtas noſtra Chriſti eſt aduentus, hyems noſtra, Chriſti occultatio, æſtas noſtra Chriſti reuelatio. Denique arboribus bonis dicit Apoſtolus: Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto. *Coloſſ. 3.* Certe mortui, ſed mortui ſpecie, viui in radice, venturum eſt tempus æſtatis, & tunc dicitur eum autem Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.

65 Ser. 38. de ſanctis. IDEM ait: Ab auditu malo nos liberare dignetur Deus, vt in nobis impleatur id quod ſcriptum eſt; in memoria æterna erit iuſtus, ab auditione mala non timebit. *Pſal. 111.* Hoc eſt, auditum malum quem audituri ſunt impii, diſcedite a me maledicti in ignem æternū. *Matt. 25.* Irreuocabilis ſententia erit, quæ a piiſſimo Deo ideo multo ante prædicitur, vt a nobis totis viſceribus caueatur. Si enim nos Deus noſter vellet punire, non nos ante tot ſæcula commoneret. Inuitus quodammodo vindicat, qui quomodo euadere poſſimus, multo ante demonſtrat. Non enim te vult percutere, qui tibi clamat, obſeruat. Ergo qui ad ſiniſtram ſtabunt, audiēt; Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. Et qui ad dexteram ſunt, non accipient regnum, quia numquam peccauerunt, ſed quia benefecerunt. Eſuriui, & dediſtis mihi manducare, &c. Si in ignem mittetur, qui eſurienti nō dedit panem ſuum, petas vbi mittendus eſt, qui rapuit alienum? Si in ignē mittetur, qui nudum non veſtit, vbi mittendus eſt, qui veſtitum expoliauit? Rogo vos, fratres chariſſimi, hinc attendite, quam ſpem habere poſſunt, qui mala faciunt, quando illi perituri ſunt, qui bona non faciunt? In alio loco Dominus terribiliter nos admonet; dicens: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. *Matt. 3.* Non dixit, quæ facit fructum malum, ſed quæ non facit fructum bonū. Hinc poſſumus agnoſcere,

quas

quas pœnas arbor ſpinoſa in die iudicij patietur, quando illa quæ fructum
Matt. 7. non dederit, excidetur, & in ignem mittetur. Quid prodeſt dicere Domine, Domine, & non facitis, quæ dico?
2. Cor. 5. Denique Apoſtolus cum de reddenda ratione in die iudicij loqueretur, dixit; oportet nos manifeſtari ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum, & Dominus in Euan
Matt. 16. gelio ait: Tunc reddet vnicuiq; ſecundum opera ſua.

66 *Ser. 16. ad Fratres in eremo.* *2. Cor. 5.* IDEM ait: In omnibus operibus veſtris ſemper mementote, quòd omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque prout geſſit in corpore. Cauendum eſt ergo, ne ante illud terribile tribunal, vacui vel denudati appareamus. Non enim ſancti tunc nobis ſubueniét, quia tempus nó erit miſerendi, & miſericordiam impetrandi, & iam fugiet a ianua Paradiſi Maria. Omnes enim contra nos tunc erunt, Abraham contra inobediétes, & Iſaac contra impatientes, & Iacob contra negligentes, & Ioſeph contra incontinentes. Si obedientes fueritis, tunc Abraham ante tribunal iudicis, non vos condemnabit, ſed commendabit, non vos a ſe expellet, ſed conuocabit, non vos maledicet, ſed ſublimabit.

67 *Ser. 63. ad Fratres in eremo.* IDEM inquit: Quàm metuenda eſt illa dies, in qua Dominus Ieſus cum flamma ignis aduenire propoſuit, qui in circuitu inimicos ſuos inflámabit, & omnes qui operantur iniquitatem.
Matt. 24. In illa die plangent ſe omnes tribus terræ, & videbunt filium Dei venientem in nubibus cum virtute magna, & maieſtate. Commouebitur ante eum terra, & peccatores peribunt. Siccabitur mare, & montes ſicut cera ardebunt. Sol conuertetur in tenebras, & luna non dabit lumen ſuum. Tunc apparebit ſignum filij hominis, quod eſt crux Chriſti. In cuius lumine, omnium manifeſtabuntur abſcondita cordium.

68 *Lib. 6. Mo-* GREGORIVS exponens verba illa Iob ca. 5. Et conterentur in porta, & non erit, qui eripiat, ſic habet: Si *ral. c. 31 to. 1.* cut vrbis aditus porta dicitur, ita eſt dies iudicij porta regni, quia per eum ab electis omnibus, ad cæleſtis patriæ gloriam intratur. Vnde & hunc diem, cum ad retributionem ſanctæ Eccleſiæ Salomon appropinquare conſpiceret,
Prou. 31. dixit: Nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum Senatoribus terræ. Vir Eccleſiæ eſt Chriſtus Dominus, qui in portis ſe nobilem oſtendit, qui deſpectus prius in contumelijs extitit, ſed in ingreſſu regni ſublimis apparebit. Qui cum terræ ſenatoribus reſidet; quia iudicij ſententiam cum ſanctis eiuſdem Eccleſiæ prædicatoribus decernet, ſicut & ipſe in Euangelio dicit:
Matt. 19. Sedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael. Quod
Iſa. 3. Iſaias longe ante prænuncians, ait: Dominus ad iudicium veniet cum ſenioribus populi ſui. De his portis iterum Salomon dicit: Date ei de fructu
Prou. 31. manuum ſuarum, & laudent eam in portis opera eius. Tunc quippe ſancta Eccleſia de fructu manuum ſuarum accipit, cum eam ad percipienda cæleſtia, laboris ſui retributio attollit. Tunc eam ſua opera in portis laudant, quando eius membris in ipſo regni aditu dicitur: Eſuriui, & dediſti mihi manducare, &c. Filij igitur huius ſtulti, ante portam elati ſunt, ſed in porta conterentur, quia amatores huius ſæculi in præſenti vita ſuperbiunt, ſed in ipſo regni aditu æterna animaduerſione feriuntur.

69 *Lib. 8. Moral. cap. 9.* IDEM explicans verba illa; Oculi tui in me, & non ſubſiſtam, ait: Diſtrictus ad iudicium veniens, & ad ſaluandum non vides, & ad feriendum vides. In iudicio peccator cum reſpicitur non ſubſiſtit; quia cum diſtrictus iudex merita ſubtiliter inquirit, reus ad tormenta non ſufficit. Quamuis etiam hoc voci iuſtorum cógruit, quorum mens ſemper ſollicita venturo examini intendit, omne enim quod agunt metiuntur, dum caute conſiderant, ante quantum iudicem ſtabunt. Enumerant mala proprij operis, & contra hæc exaggerant bona gratiæ con-

conditoris. Conſiderant praua, quam diſtricte iudicet, bona opera quam ſub tiliter penſet, & perituros ſe abſque ambiguitate præſciunt, ſi remota pietate iudicentur, quia hoc ipſum quoque quod iuſte videmur viuere, culpa eſt, ſi culpam noſtram dum iudicat, hanc apud ſe diuina miſericordia, non excuſat. Hinc enim in hoc eodem
Iob 25. libro ſcriptum eſt: Aſtra non ſunt munda in conſpectu eius, quia apud eum diſtricte iudicati, ipſi quoque maculas habent, qui per munditiam ſanctitatis lucent. Bene ergo iuſti voce dicitur, oculi tui in me, & non ſubſiſtam: hoc eſt, ſi ſubtili examinatione diſcutior, ad perferendum iudiciū non aſſurgo.

70 Lib.17.Moral.cap.21. IDEM exponens verba illa: Cum vix paruam ſtillam ſermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Iob 26. inquit: Qui mira fecit in humilitate veniens, conſiderari non poteſt cum quanto terrore venturus ſit in maieſtatis ſuæ fortitudine apparens. Ordo primi aduentus illius, penſari & conſpici in tantum potuit, in quantum ad redimendos carnales veniens, diuinitatis ſuæ magnitudinem, carnalibus oculis temperauit. Quis vero eius celſitudinis terrorem ferat, cum ſecundi aduentus potentia, per ignem iudicium exercens, in poteſtatis ſuæ maieſtate canduerit? De primo aduentu loquens, illum paruam ſtillam ſermonum eius appellat, quia quicquid altum, quicquid terribile in hac luce poſiti, de eius conſideratione cognoſcimus, ex immenſitate cœleſtium ſecretorum, velut tenuis ad nos gutta ſuperni liquoris emanat, & quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri? Ac ſi dicat, ſi humilitatis eius admiranda vix ferimus, horrendum atque terribilem maieſtatis eius aduentum qua virtute tolerabimus? Hunc tonitruum aduentus eius etiam
Pſal. 49. pſalmiſta inſinuat dicens: Deus manifeſte veniet, Deus noſter & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida.

Hunc Sophonias propheta denunciat dicens, iuxta eſt dies Domini magnus, iuxta & velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Soph. 1.
Dies illa, dies iræ, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis, & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Terrorem ergo diſtricti examinis, quem Sophonias tubam, beatus vero Iob tonitruum appellat, Ioel quoque conſiderans ait: Conturbentur omnes habitatores terræ, quia prope eſt dies Domini, dies tenebrarum & caliginis, dies nubis, & turbinis. Magnus enim dies Domini & terribilis valde, & quis ſuſtinebit cū? Sed quam incomprehenſibilis ſit, atque inconſiderabilis illa magnitudo, qua in ſecunda oſtenſione venturus eſt, bene vtcumque perpendimus, ſi primi aduentus pondera ſollicita conſideratione penſamus. Cum enim moriturus diceret, quem quæritis? & vocem ſolummodo mitiſſimæ reſponſionis ederet dicens; Ego ſum, armatos perſecutores ſuos protinus in terram proſtrauit. Quid ergo facturus eſt, cum iudicaturus venerit, qui vna voce hoſtes ſuos perculit, etiam cum iudicandus venit? Quod eſt illud iudicium, quod immortalis egerit, qui in vna voce non potuit ferri moriturus? Quis eius iram toleret, cuius & ipſa non potuit manſuetudo tolerari? conſideret ergo vir ſanctus, & dicat; cum vix paruam ſtillam ſermonum eius audierimus, quis poterit tonitruū magnitudinis illius intueri? 71 Ioel 2.

IDEM explicans verba illa Iob 28. Lapidem caliginis, & vmbram mortis, diuidit torrens, a populo peregrinante ait: Eos, quos modo vel infidelitas excæcat, vel crudelitas obdurat, flammarum fluuius, a conſpectu æterni iudicis exiens, ab electorum tunc populo ſeparat, vt tunc a bonis, qui peregrini ſunt in hoc mundo & hoſpites ſuper terram, igni diſtricti examinis diuidet. 72 Lib.18.Moral.c.19. Heb. 11.

IDEM exponens verba illa; Per gyrum dentium eius formido, inquit 73 Lib.33.Moral.c.23.

loquens

loquens de antichriſto; Quale illud tẽpus perſecutionis apparebit quãdo ad peruertendam fidelium pietatem alij verbis ſæuiunt, alij gladijs? Quæ vtrorumque actio, id eſt potentium, atque
Apoc. 9. loquentium in Ioãnis Apocalypſi breui eſt ſententia comprehenſa, qua dicitur, poteſtas eorum in ore, & in caudis eorum erat. In ore namque doctorum ſcientia, in cauda vero ſecularíũ potentia figuratur. Vnde non immerito per gyrum dentium eius formido ineſſe deſcribitur, quia multis terroribus agitur, vt in peruerſis eorum prędicationibus, & ſi non veritatis ſententia, certe temporalis potentia rimeatur. Vnde bene eundem Antichri-
Pſal. 9. ſtum pſalmiſta deſcripſit, dicens: Sub lingua eius labor & dolor, ſedet in inſidijs cum diuitibus in occultis. Propter enim peruerſa dogmata ſub lingua eius labor & dolor eſt, propter miraculorum vero ſpeciem ſedet in inſidijs, propter ſecularis autem poteſtatis gloriam, cum diuitibus in occultis. Quia enim ſimul & miraculorum fraude, & terrena poteſtate vtitur, & in occultis, & cum diuitibus ſedere perhibetur.

74 Serm. 27. in Cantica. BERNARDVS explicans verba illa; Reuertere ſimilis eſto dilecte mi, capreæ, hinnuloque ceruorum ſic
Cap. 2. habet. Poſtulat ſponſa ſecundum ſponſi aduentum, vt illud non ſolum ſit cum velocitate, ſed fragilitatem etiã exprimit, & ſexus in caprea, & ætatis in hinnulo. Vult itaque eum (vt mihi videtur) etſi cum poteſtate venire non tamen in forma Dei, in iudicio apparere, ſed ſane in ea, quam non modo natus, ſed & paruulus natus eſt nobis, Nempe, vt ex vtroque admoneatur infirmo miteſcere in die iræ, memineritque in iudicio miſericordiam ſu-
Pſal. 125. perexaltare iudicio. Etenim ſi iniquitates obſeruauerit, etiam electorũ quis
Iob 25. ſuſtinebit? Aſtra non ſunt munda in cõſpectu eius, & in angelis ſuis reperit prauitatem. Vt ergo cum iratus fuerit miſericordiæ recordetur, rogatur ab iſta apparere in miſericordiæ habitu, illo de quo Apoſtolus; Et habitu, inqt, inuentus vt homo. Neceſſarie quidem.
Si enim cum hoc quoque temperamento tanta erit in iudicio æquitas, in iudice feritas, in maieſtate ſublimitas, vt ſecundum prophetam, non poſſit cogitari dies aduentus eius, quid putas foret, ſi ignis ille conſumens (Deum loquor omnipotentem) in illa ſua diuinitatis magnitudine, fortitudine, puritate, veniſſet contra folium quod vẽto rapitur oſtendere potentiam ſuam, & ſtipulam ſiccam perſecuturus? Et homo eſt, inquit, & quis videbit eum? Et quis ſtabit ad videndum eum? Quãto magis Deum nobis abſque homine exhibentem, nemo hominum ferret, vtpote claritate inacceſſibilem, celſitudine inattingibilem, incomprehenſibilem maieſtatem? Nunc vero cum exarſerit in breui ira eius, quam grata propter filios gratiæ, apparebit blanda quædam viſio hominis, ſpei robur, fiduciæ augmentum, quod ſcilicet, gratia & miſericordia ſit in ſancto eius, & reſpectus in electos illius. Denique ipſe pater Deus, dedit filio iudicij poteſtatem, & non quia ſuus, ſed quia filius hominis eſt. O vere patrem miſericordiarum, vult per hominem homines iudicari, quo in tanta trepidatione & perturbatione malorum, electis fiduciam præſtet naturæ ſimilitudo. Liquet ex his omnibus, ſponſam in ſe diuinnm habere conſilium, & myſterium ſupernæ voluntatis minime ignorare, quæ ſub vmbra imbecillium animantium, naturam infirmiorem, vel potius inferiorem, (quia iam infirma non erit) in iudicio exhibendam, & orantis affectu, & ſpiritu prophetantis enunciat, quatenus qui cœlum terramque mouebit in virtute ſua, accinctus potentia contra inſenſatos, & ſua uis nihilominus & mitis, & quaſi omnino inermis appareat propter electos. Vbi hoc quoque addi poteſt, quia ad diſcernendum alterutros a ſe, opus eſſit quodammodo illi, cum hinnuli quidem ſaltibus, luminibus capreæ, quatenus videre, & diſcernere in tãta multitudine & in tanta turbatione poſſit, in quoſnam ſalire, & quos tranſilire opor-

Marginal notes (right column): Phil. 2. — Malac. 3. — Iob 13. — Pſal. 2. — 72 — Pſal. 64.

oportcat, ne forte contingat iuſtũ pro impio conculcari, cum in ira populos confringet. Nam quantum ad impios neceſſe eſt impleri, quod Dominus dixit, *Pſal. 17.* Comminuam eos vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum *Iſa. 63.* delebo eos. Et alibi: impletum tunc cognoſcetur, calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea.

76 *In tract. de inferiori domo cap. 38.*

IDEM inquit: Attende quam cito venit dies vltima. Præſentaberis ante tremendum iudicem, accuſaberis multis & magnis offenſis, non vno, nõ paucis, ſed innumeris criminibus, non dubijs, ſed certis, non breui accuſatione, ſed tam longa, quam longa eſt tota vita tua, nõ vno accuſatore, ſed tot quot ſunt delicta tua. Ipſe iudex erit diſtrictus accuſator tuus. Omnes etiam ſpiritus boni & mali coram Deo te accuſabunt: boni, quia Deo debent æquitatem, mali, quia tuam ſeruant iniquitatem. Tot iudicibus & populis aſtabis, quot præceſſerunt te in opere bono. Tot arguentibus confunderis, quos tibi præbuerunt bene viuendi exemplũ. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuæ, & cunctis agminibus patebunt vniuerſa ſcelera tua. Multa vero peccata tunc prouent ex improuiſo, quaſi ex inſidijs, quę modo non vides, & forſitan plura & terribiliora, quam ſint quæ nunc vides. Vndique erunt tibi anguſtiæ, hinc erunt accuſantia peccata, inde terreus iuſtitia, ſubtus patens horridum chaos inferni, deſuper iratus iudex, intus vrens conſcientia, foris ardens mundus. Si iuſtus vix ſaluabitur, peccator ſic deprehenſus, in *1. Pet. 4.* quam partem ſe premet? Latere erit impoſſibile, apparere erit intolerabile. In tanto diſcrimine torquebit te tua conſcientia male ſibi conſcia, cruciabunt cordis arcana. Cogente etiã conſcientia, tu ipſe eris accuſator, & iudex tuus. Conuictus teſte propria conſcientia, & teſtibus oculis ipſius iudicis, fugere non poteris, ſed tremens, & anxius ſtabis ſuſpenſus ad grauiſſimã ſententiam, in periculoſa anguſtia, tã quam illico recepturus quod in perpetuum amittere non poteris. Iudex tũc erit vehementer iratus, ſentẽtia eius, ſemel rata, erit immutabilis, tortores horribiles, qui nunquam miſerentur erunt parati, vt data ſententia te damnatum ad tormenta rapiant. Tormenta erunt ſine interuallo, & ſine temperamento, timor conturbabit te cum terra aperietur coram te, & tu reus, & cades in ſtagnum ſulphuris ardentis, & fœtentis. Ignis exterius carnem tuã comburet, vermis interius conſcientiã corrodet, ibi eris ſine fine, ſine ſpe veniæ & miſericordiæ.

IDEM ſic habet: Multa apud nos inopia eſt ſanctorum virorum, vt nulli ſit dubium illa ſententia nos feriri, 77 *Prologus.* *Matt. 24.* quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Et vt ſuſpicor ego, aut præſto, aut prope eſt, de quo ſcriptum eſt: Faciem eius præcedet egeſtas. Ni fallor, antichriſtus eſt iſte, quẽ fames ac ſterilitas totius boni, & præit & comitatur. Siue igitur nuncia iã pręſentis, ſiue iam, iamq; affuturi prænũcia, egeſtas in euidẽti eſt.

Iudicium, quo homo ſe iudicat vtiliſſimum eſt, temerarium autem cauendum maximè. Cap. X.

BASILIVS ſic habet, explicans verba illa; Si vere vtique iuſtitiam loquimini recte iudicate filij hominũ. Apud noſmetipſos iudiciũ quoddam naturale habemus, per quod ab iniquis bona facile diſcernimus, neceſſarium nobis, in agendorum optione, recta facere rerum diſcrimina, & quaſi iudicem quemcumque, qui iuſta ſit alioqui mente, res cogniturum cõtrarias, fauere virtuti oportebit, damnare autem vitium. Verbi gratia: Inceſtus, & pudicitia apud ſe iudicatur, & alta mens tua pro tribunali ſedet. Ex vna parte voluptas inceſtui ſuffragatur, Dei timor pudicitiæ aſſiſtit. Si igitur peccatum condemnans, virtutem ſuperare nolueris, rectum rei iudicium conſtitues. Si vero ad voluptatem propenſus, hanc duxeris potiorẽ, obli-

a Hom. 12 ex varijs huius tomi, quæ eſt in prin. Prouerbia. 10. 1. Pſal. 57.

obliquum, & minime rectum facies iudicium, reus ſane factus vocis illius, væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, amarum dulce; & dulce amarum, tenebras lucem, & lucem tenebras. Quoniam igitur ex ipſius Salomonis ſententia, cogitationes iuſtorum iudicia ſunt viro ſapienti, omnino ſatagendum erit, intra cordis arcana tribunal conſtituere, rectaque facere iudicia, mentem quoque velut in trutina ſuſpendere ad ea, quæ conueniunt, & ad quodlibet agendum, æqua lance librare. Quando ſingula Dei mandata contra aduerſantem ſibi malitiam coram te iudicium experiũtur, da legi diuinæ contra vitium victoriã. Iniquum & æquum apud te iudicantur, da vt vincat virtus: contumelia & patientia inuicem pugnant, vitupera contumeliam, lauda patientiam: odium & charitas, fortitudo & timiditas, prudentia & imprudentia, iuſtitia & iniuſtitia iudicantur: tunc denique in tuæ mentis receſſu iudiciorum rectitudinem oſtende, & veluti in tribunali tibi ipſi aſſide, mandatum Dei faciens, monſtra te vitium abhorrere, ac omnino ab eo eſſe auerſum, virtuti vero fauentem, ſtudentemq́;. Si enim in rebus cunctis quas agis, apud te potiora & meliora vincere permittas, beatus in die illa fueris, quando Deus occulta hominum iudicabit, vt teſtatur Euangelium, cogitationibus ſimul corda hominum accuſantibus & defendentibus, nec condemnatus diſcedes, verum iuſtitiæ corona ornaberis, qua tu item virtutem in omni vita coronare memineris.

2 IDEM inquit: Adſunt tibi ob oculos fratrum differentiæ, hic pauper, ille diues, hic hoſpes, alius domeſticus. Si iudicaueris, ne inæqualia videas, ne videas diuitem ſublimẽ, pauperem humilem. Natura namque vna eſt, homo hic & ille, vna in vtriſque neceſſitas. Noli in diſtribuendis honoribus reſpectus habere inæquales. Eſt enim diues ſæpe mendax, rapax, libidinoſus; pauper vero iuſtus. Non igitur tantum faciem ſpectabis, ſed occulta penitioraq́; conſidera, cum honora, qui pretioſa poſſidet. Quid quæſo ab externis probas homines, præcordia vero mentemque, minime curas? Bel externe quidem æs habuit, intum vero ſub ære fulgente abſconditum. Si illuſtres in vita videris, conſideras æs eſſe apparens, intus cœnoſa omnia. Contra vero quidam intus aurum habent exteriorem teſta circundatum, hoc eſt theſaurum in vaſis fictilibus abſconditum. Hic caſtus, ille libidinoſus. Vtrum horum ditior, qui caſtitatem ſeruat, an qui aurum ex iniuria poſſidet? Certe, qui caſtus. Igitur reſpice æqualia ac plana, ſuum cuique tribuens honorem.

In hom. 11. qua eſt in aliquot ſacra ſcriptura locos.

3 CHRYSOSTOMVS exponens verba illa Domini, qui peccantibus ſodomitis dixit: Deſcendam & videbo vtrum peccata opere compleuerint ait: Quid ſibi vult, quòd ſermonem ſuum ita attemperat, cum deſcenderim, inquit, videbo. Per verbum craſſius docere nos vult, quòd opus ſit magna diligentia, & non auditu ſolo peccatores condemnandi ſunt, neque ſententiæ ferendæ. Audiamus hæc omnes, non enim ſolum ij qui pro tribunali ſedent, obſeruare hanc legem debent, ſed & nullus vmquam ob nudam accuſationem proximum condemnet: idcirco Moyſes poſthæc, Spiritu ſancto afflatus, nos admonet dicens: auditum vanum ne accipias. Et Paulus: Tu autem cur iudicas fratrem tuum? Et Chriſtus quoque præcipiens diſcipulis aiebat: Nolite iudicare, vt non iudicemini. Cur enim ante tempus inuadis iudicis ius? cur præuenis diem illum terribilem? Vis iudex eſſe, cognoſce te ipſum, & tua delicta, nullus eſt qui vetet, ſic enim & peccata tua emẽdabis. Quod ſi relictis rebus tuis, ſedes ad iudicandum alios maiores te, tibi ipſi colligere peccatorum ſarcinas non ſentis? Nam etſi iudiciariæ poteſtatis non ſis particeps, attamen iudicaſti mente, & peccato feciſti te obnoxium ſola ſuſpicione, & tenui accuſatione condemnans. Quapropter beatus Dauid clamabat, dicens: De-

Hom. 42. in cap. 18. Geneſis. to. 1.

Exo. 23.

Rom. 2. & 14.

Matt. 7.

Pſal. 100.

Detrahentem clam proximo ſuo, hunc
perſequebar. Vidiſti virtutis eminen-
tiam, non ſolum non recipit quæ di-
cunt, & abigit volentem fratri ſuo ma
ledicere. Igitur ſi & nos peccata no-
ſtra imminere volumus, hoc maxime
omnium ſeruemus, ne condemnemus
fratres noſtros.

4 AVGVSTINVS ſic habet: Non
In Pſa. 51. in 8. eſt deſperandum de hominibus bonis,
ſi per eos terrenum aliquid admini-
ſtretur. Nec rurſum continuo gratu-
landum hominibus, qui cæleſtia age-
re dignoſcantur negotia, cum plerun-
que illi qui negotijs ſecularibus im-
plicati ſunt, cor ſemper ſurſum ha-
beant, & iſti, qui cæleſtia ſemper præ-
dicant, cor trahant in terra. Sed iuxta
ſunt iſta genera hominum. Inueni-
mus modo ciuem Hieruſalem, ciuem
regni cælorum, adminiſtrare aliquid
in terra, vt puta purpuram gerit, ma-
giſtratus eſt, proconſul eſt, Impera-
tor eſt, rempublicam regit terrenam;
ſed cor ſurſum habet, & ſi chriſtianus
eſt, ſi fidelis eſt, ſi pius eſt, ſi contem-
nens in quibus eſt, & ſperat in quibus
nondum eſt. De quo genere fuit illa
Eſt. 14. ſancta mulier Heſter, quæ cum eſſet
vxor regis, ventum eſt ad periculum
deprecandi pro ciuibus ſuis. Et cum
oraret coram Deo, vbi mentiri non
poſſet in oratione ſua, dixit; Ita ſibi
fuiſſe illa ornamenta regalia ſicut pan-
num menſtruatæ. Non ergo iudicemus
vel deſperemus de ciuibus regni cælo-
rum, quando videmus eos aliqua ge-
rere Babyloniæ negotia, aliquid terre
num in republica terrena. Nec rurſum
continuo gratulemur omnibus homi-
nibus, quos videmus agere negotia cæ
Pſal. 1. Matt. 23. leſtia, quia & filij peſtilentiæ ſedent
aliquando in cathedra Moyſis, de qui-
bus dicitur, quæ dicunt facite, quæ au
tem faciunt, facere nolite; dicūt enim,
& non faciunt. Illi in terrenis rebus
leuant cor in cælum, iſti in cæleſtibus
verbis trahunt cor in terra, veniet au
tem tempus ventilabri, quãdo vtrum-
que diligentiſſime diſcernatur.

5 IDEM exponens verba illa; Am-
In Pſ. 118. puta opprobrium meum, quod ſuſpi-
catus ſum, quia iudicia tua iucunda, *concione 18*
inquit: Quis eſt, qui ſuum opprobriũ
ſuſpicatur, & non magis nouit ſuum
quiſque opprobrium, quam cuiusli-
bet alienum? Suſpicari enim potius a-
lienum poteſt homo, non ſuum, quo-
niam, quod ſuſpicatur, ignorat, in ſuo
autem opprobrio non eſt cuiuſque ſu-
ſpicio, ſed ſcientia vbi loquitur con-
ſcientia. Quid eſt ergo quod ait? Op-
probrium meũ, quod ſuſpicatus ſum?
Nimirum de ſuperiore ſenſu etiã iſte
ducendus eſt, quoniam quandiu non
auertit homo oculos ſuos, ne videat
vanitatem, quod in ſeipſo agitur, hoc
de alijs ſuſpicatur, vt propter quod ip
ſe colit Deum, vel bona opera facit,
credat & alium facere. Poſſunt quippe
homines videre, quod agimus, cuius
autem rei contemplatione agimus, oc-
cultum eſt, & ideo datur ſuſpicionibus
locus, vt audeat homo iudicare de oc
cultis hominum & falſa plerumq;, &
ſi vera, tamen ei incognita temere ſu-
ſpicari. Et quia poſſumus ſuſpicari eos *Matth. 7.*
quos iuſte viuere videmus, & quo fi-
ne faciant non videmus, continuo ſub
iecit, nolite iudicare, vt non iudicemi
ni, cum prius dixiſſet attendite, ne iu-
ſtitiam veſtram faciatis coram homi-
nibus, vt iudicemini ab eis. Vnde &
hic cum dixiſſet amputa opprobrium
meum quod ſuſpicatus ſum, addidit;
quia iudicia tua iucunda, id eſt, iudi-
cia tua vera. Hominum autem iudicia
de occultis hominum, nõ ſuauia, quia
temeraria, & ideo ſuum dixit oppro-
prium, quod de alijs ſuſpicatum eſt.
Hoc opprobrium ſuum petebat aufer-
ri, quod in ſe ſenſerat, & in aliis fue-
rat ſuſpicatus, vt non eſſet diabolo ſi- *Iob 1.*
milis, qui de occultis ſancti Iob ſuſpi-
catus eſt, quod non gratis Deum cole-
ret, quem popoſcit tentandum, vt cri-
men quod obiecerat, inueniret. Sed cũ
libenter alterius opprobrium, nonniſi
æmulatio ſuſpicetur, dum bonũ opus
reprehendi non poteſt, quo fine fiat re-
prehenditur, quia non ſe exerit, quod
occultum eſt, atque ita male ſuſpicari
non debet quilibet, nõ videndo quod
latet, & non inuidendo quod eminet.

Pro-

Profecto contra hoc malum, quo quiſque libenter de homine malum quod non proſpicit, ſuſpicatur, charitas habenda eſt, quæ non æmulatur.

6 I D E M explicãs verba illa Pſal. 49. Exiſtimaſti inique quòd ero tui ſimilis? arguam te & ſtatuam contra faciẽ tuam inquit: Arguam te. Et quid faciã arguendo te? Modo te non vides, facio vt videas te, quia ſi videres te, & diſpliceres tibi, placeres mihi. Quia vero te non videns placuiſti tibi, diſplicebis & mihi, & tibi: mihi cum iudicaberis, tibi cum ardebis. Conſtituam te ante faciem tuam. Non te vides, facio vt videas te. Quod tu poſt dorſum tuũ poſuiſti, ego ante faciem tuam ponam. Videbis fœditatem tuam, non vt corrigas, ſed vt erubeſcas. Modo enim fratres chariſſimi omnes amatores luxuriæ, & qui cum delectatione faciunt iniquitatem, peccata ſua poſt dorſum proijciunt. Si vero boni aliquid caſu fecerint, ante ſe ponunt, & inde aſſidue gloriantur, & dicunt ego illum liberaui, illi tantum dedi. Ac ſic ante tribunal Chriſti, perditis bonis quæ ante ſe habebant, peccata quæ poſt dorſum proiecerant, ante faciem eorum reuocantur, & ſine vllo termino ſuſtinebunt iudicium, qui ſibi dum viuerent, noluerunt prouidere remediũ.

Homi. 2. ex quinquaginta varijs huius tomi. to 10.

7 Qui vero de animæ ſuæ ſalute attentius cogitant, e contrario faciunt. Bona quæcumque fecerint, poſt dorſum proijciunt, mala autem quæcumque ſurrepſerint, ante oculos ponunt, & dum de ipſis in præſenti ſæculo erubeſcunt, & vulnera curare, & ſordida abluere tota fidei deuotione contendũt, cum in die iudicij ante tribunal Chriſti venerint, mala quæ ante faciem ſuã poſuerant, auferentur, bona vero quæ propter vanitatem poſt dorſum proiecerant, ante oculos collocabuntur, & merebuntur audire, venite benedicti poſſidete paratum vobis regnum. Statuam te ante faciem tuam. Modo ergo quiſquis talis es, fac quod tibi minatur Dominus facere, tolle te de dorſo tuo, vbi te videre non vis, diſſimulans a factis tuis, & conſtitue te ante te. Aſcende tribunal mentis tuæ, eſto tibi iudex, torqueat te timor, erumpat confeſſio, dic Deo tuo, quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, & delictum meũ ante me eſt ſemper. Quod erat poſt te, fiat ante te. Et cum factum fuerit ante te; puniatur a te, ne tu ipſe poſtea a Deo iudice fias ante te, & non ſit quo fugias a te. Intelligite hęc qui obliuiſcimini Deum. Non cogitabas de vita tua mala, intellige qui oblitus es Dominum, ne te rapiat vt leo, & non ſit qui eripiat. Sicut leo, ſicut potens, ſicut fortis, vt ille, cui reſiſtere nemo poteſt.

Pſal. 50.

Pſal. 49.

8 I D E M exponens verba illa Matthæi 7. Nolite iudicare, vt non iudicemini, ait, quid eſt hoc fratres cum ipſe Dominus in alio loco Euangelij dixerit, nolite ſecundum faciem iudicare, ſed iuſtum iudicium iudicate? Et alibi dicatur, iudicium verum iudicate? Non enim ſibi diuina lectio contraria eſſe poteſt, ſed intellectum ſobrium quærit, in conuerſatione humana ſunt aliqua, quæ rationabiliter reprehenduntur, ſunt vero quædam, quę non ſine peccato iudicantur. Aperta enim mala, & iudicari, & argui debẽt, illa vero quæ ignoramus, vtrum bono an malo animo fiant, ſcire non poſſumus, iudicare penitus nõ debemus. Prandere, & non prandere tempore ieiunij, vtrumque poteſt fieri, per gulã, vel luxuriam, &c. in his ergo, & ſimilibus, quæ vtrum bono an malo animo fiant, ſcire non poſſumus, melius eſt, vt ad partem dexteram, noſtrum animũ declinemus, quia tolerabilius eſt, nos in hoc falli, vt eos qui mali ſunt, bonos eſſe credamus, quam ex conſuetudine iudicãdi, etiam de bonis, quod malum eſt ſuſpicemur. De iſtis quæ ſunt ſoli Deo nota, periculoſe noſtros proximos iudicamus. De ipſis enim Dominus dixit, nolite iudicare, vt nõ iudicemini. De illis vero quæ aperta ſunt mala, iudicare, & arguere cũ charitate debemus, deteſtantes morbum potius quam ægrotum. *Infra*: maxima pars generis humani, indiſcreto iudicio ad reprehendendum, prompta & para-

Serm. 202. de tẽpore.

Ioan 7. Zach. 7.

parata eſſe probatur, cum tamen non ita ſe velit ab alijs iudicari, quomodo vult alios iudicare. Propter hoc ſcriptura diuina admonet dicens, prius quam interroges, ne vituperes quemquam,& cum interrogaueris,increpa iuſte, omnis homo prius ſe vult interrogari, & poſtea ſi reus eſt, patienter tolerat reprehendi. Et quicquid nobis omnes volumus ab alijs fieri, iuſtum eſt, vt hoc in alijs ſtudeamus implere, poſt illud quod ſcriptum eſt: Omnia quæcumq; vultis vt faciant vobis homines,& vos facite illis ſimiliter.

9 *Lib. 11. moral. c. 18.* GREGORIVS exponens verba illa Iob cap. 13. Non veniet in conſpectu eius omnis hypocrita, ſic habet: Sciendum eſt, quod duobus modis in conſpectu Domini venimus Vno quidem, quo hic peccata noſtra ſubtiliter perpendentes, in eius nos conſpectu punimus,& flendo dijudicamus. Nam quoties conditoris noſtri potentiam ad ſenſum reducimus, toties in conſpectu illius ſtamus. Vnde recte per Heliam dicitur; Viuit Dominus in cuius conſpectu ſto. *3. Reg. 17.* Alio quoque modo in conſpectu Domini venimus, cum in extremo iudicio ante tribunal eius aſſiſtimus. Hypocrita igitur, per examen vltimum ante conſpectum iudicis venit, ſed quia modo culpas ſuas conſiderare diſſimulat, in conſpectu Domini venire recuſat. Sicut enim iuſti viri, cum diſtrictionem venturi iudicis contemplantur, peccata ſua ad memoriam reducunt, deflent quæ commiſerunt, & diſtricte ſe iudicant ne iudicentur, ita hypocritæ, quo exterius hominibus placent, eo ſe interius aſpicere negligunt.

10 *Lib. 25. Moral. c. 18.* IDEM ſic ait: Debet vniuſcuiuſque mens, & cauſas ſuas apud Dominum, & cauſas Domini contra ſe, ſollicita inquiſitione diſcutere, debet caute penſare, vel quę ab eo bona perceperit, vel quæ mala, bonis illius peruerſe viuendo, reſponderit. Quod electi quotidie facere non ceſſant. Vnde bene Salomon ait; Cogitationes iuſtorum iudicia. *Prou. 12.* Accedunt enim ad ſecretarium iudicis intra ſinum cordis, conſiderant quam diſtricte quandoque ſe riat,& puniunt flẽdo, quod perpetraſſe ſe intelligunt, timent ſubtilia diuina iudicia, etiam de his quæ in ſemetipſis intelligere fortaſſe non poſſunt. In ſecreto interioris iudicij, ipſa mentis ſuæ executione conſtricti, pœnitendo feriunt, quod ſuperbiendo commiſerunt. Ibi namque aduerſum ſe, quicquid ſe impugnat enumerant, ibi ante oculos ſuos, omne quod defleant coaceruant, ibi tot patiuntur ſupplicia, quot pati timent, nec deeſt in hoc iudicio mente concepto, omne miniſterium, quod punire reos ſuos plenius debeat. Nam conſcientia accuſat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. Quod iudicium eo certius punit, quo interius ſæuit. Vnus quiſque enim, cum cauſam huius examinis contra ſe aggredi cęperit, ipſe eſt actor, qui exibet, ipſe reus, qui exhibetur, odit ſe qualem fuiſſe ſe meminit, & ipſe qui eſt, per ſemetipſum inſequitur illum, qui fuit atque ab ipſo homine aduerſus ſemetipſum; fit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum Deo. Hanc cordis rixam Dominus requirebat, cum per prophetam diceret; 11 Attendi,& auſcultaui, nemo quod bonum eſt loquitur, nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo dicẽs, quid feci? *Hiere. 8.* Iſta cordis humani rixa placata eſt, cum prophetæ ſuo, de Achab rege, ſemetipſum reprehendente, loqueretur dicens; Vidiſti Achab humiliatum coram me? *3. Reg. 21.* Quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus eius. Quia ergo nunc in poteſtate eſt internum mentis noſtræ contra nos ſubire iudicium, recognoſcendo accuſemus noſmetipſos,& quales fuimus, pœnitendo torqueamus, non ceſſemus dum licet iudicare, quod fecimus. Electorum eſt actus ſuos quotidie ab ipſo cogitationis fonte diſcutere, & omne, quod turbidum profluit ab intimis exſiccare. *Infra*: Cum indiſcuſſa mens relinquitur, in quodam ſenio torporis ſopitur, qua ſui negligens, & propoſitum robur inſenſibiliter perdens, a forma prioris fortitudinis,

nis, dum ſe neſcit, ſeneſcit. Vnde per Prophetam ſub Ephraim ſpecie dicitur: Comederunt alieni robur eius, & neſciuit, ſed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit. Cum vero ſemetipſam quærit, & ſubtiliter pœnitendo ſe diſcutit ab ipſa hac vetuſtate ſua, lota lachrymis, & mœrore incenſa, renouatur.

Oſea 7.

Iurandi conſuetudo periculoſiſſimum malum eſt, & quæ mouere nos poſſunt ad iuramenta cauenda. Cap. XI.

1 BASILIVS exponens illa verba, qui iurat proximo ſuo & non decipit, inquit. Hic iuramentum homini perfecto inter eas virtutes, quæ illum decent concedi videtur, in Euangelio vero prorſus prohibetur. Quis habitabit in tabernaculo tuo, & quis requieſcet in monte ſancto ſuo, qui iurat proximo ſuo, & non decipit. Illic vero, ego autem dico vobis ne iuretis omnino. Quid igitur dicemus? Quod vbique Dominus tam in veteri, quam in noua lege eandem habet præceptionis conſiderationem. Cupit enim peccatorum affectibus occurrere, & a primis initijs malignitatem excindere. Vt enim vetus lex ait; Non mœchaberis. Dominus vero, non concupiſces. Illa item, non occides. Dominus perfectiora inſtituens, Non iraſcaris. Sic itaque in hoc loco contentus abit Propheta iuramẽto, quod iuſtum ſit ac rectum. Dominus vero, vel occaſionem ipſam reſecat periurij. Qui enim, vel recte iurat, forte, & is poſſit interdum falli, qui vero non iurat periculum vitauit periurij. Nominat item Propheta, multis adeo locis iuramentum, immutabilem formãque rei, ac propoſiti cuiuſlibet confirmationem, vt eſt illud iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ. Item iurauit Dominus, & non pœnitebit eum. Non quod Deũ ad teſtimonium dictorum, fidemq; dubietati faciendam induxerit, ſed ꝙ is immutabili ac firmo decreto, gratiam promiſſionis Dauidi confirmauit. Sic & hic dictum eſſe poteſt illud, qui iurat proximo ſuo, & non decepit, hoc eſt, qui promiſſa affirmat proximo, & non decipit, vt cum ſeruatoris dicto conueniat, ſit ſermo veſter; eſt, eſt, non non. De eiuſmodi rebus dum aſtruis, & affirmas, annue, de his vero, quæ non ita ſe habent, & ſi omnes homines adhortarentur, & obſecrarent, numquã vllo pacto inducaris, vt contra naturę veritatem affirmes. Non facta eſt res? negatio ſequatur, facta eſt, Conſenſu firmetur. Citra vllam verborum implicationem, ad aliud reſpiciens, ipſam per ſe veritatem ſtudeto exprimere, ſimplici ac nuda vſus aſſenſione. Qui vero ſic affirmanti minime crediderit, ipſe viderit, damnum ſentiet incredulitatis; turpe enim, & omnino ſtultum, ſeſe vt fide indignum accuſare, & ad iuramenti ſecuritatem confugere.

Hom. 3. in Pſal. 14. tom. 1. *Pſal. 14.* *Matt. 5.* *Matt. 5.*

IDEM refert de Clinia philoſopho pythagorico, ꝙ cum illi per iuramentum mulctam trium talentum vitare liceret, iniuriam pati maluit, quã iurare, idq; cum non eſſet falſo iuraturus, atque ita iam tunc, quaſi illud de iuramento nobis interdicto pręceptũ audiuiſſe videretur. 2

In hom. 14 quæ eſt ad adoleſcẽtes quõ ex gentilium doctrinis proficiant.

CHRYSOSTOMVS exponens verba illa cap. 5. Ego autem dico non iurare omnino, inquit: Niſi iuramentum interdicatur, nõ poſſunt amputari periuria. Ex iuramento enim, periurium generatur. Nemo eſt enim, qui frequenter iurat, & non aliquando periuret. Propter hoc admonet Salomon: Non aſſueſcat iuramento os tuum, multus enim caſus in illo. Sicut enim qui facit conſuetudinem, multa loqui, neceſſe eſt vt aliquando, & importuna loquatur, & qui facit conſuetudinem frequẽter manu ſua percutere, neceſſe eſt vt aliquando, & iniuſte percutiat, ſic qui facit conſuetudinem iurare in rebus idoneis, frequenter & in rebus ſuperfluis, etiam nolens, conſuetudine trahente periurat. Nam omnium rerum conſuetudine, 3

Eccl. 23.

quando

quando voluerimus tunc facimus, ſed non quando volumus, tunc repellimus eam. Et qualis eſt contra iurantes Dei ſententia docet Salomon: Vir, inquit, multum iurans non exiet plaga de domo eius. Si ergo a iurantibus plaga non recedit quomodo a periurantibus plaga recedet? Dic mihi amice, iurando, quid proficis? Nam ſi aduerſarius tuus crederet bene te iuraturum, nunquam te iurare compelleret, ſed quia periuraturum te ęſtimat, ideo te iurare compellit. Et cum iuraueris, non quaſi in veritate iuraméti tui placatus tacet, ſed quaſi in damnatione periurij tui vindicatus recedit: iuramentum enim, nunquam bonum exitum habet. Sed forte dicis, quid faciam? Non mihi credit, nec vult credere niſi iurauero. Acquieſce magis pecuniam perdere, quam ſalutem. Pretioſior tibi videatur anima tua, quam res tua. Si rem aliquam perdideris viuere potes, ſi Deum perdideris quomodo viues? An neſcis, quia quod inuitus amittis propter Dei timorem, maiorem mercedem habes pro illo, quã ſi eleemoſynam dediſſes? O inſipiens qui alterum iurare compellis, neſcis quid agis? Ille etſi periurauerit, vel cum lucro periurat, tu autem ſine lucro periurij illius particeps inueniris. Qui in iurando non timet Dei præceptum negligere, nec in periurando timebit. Quid autem vis? Timet Deum, aut non timet Deum. Si timet, etiam ſine iuramento non mentitur, ſi autem non timet, neque cum iuramento dicet veritatem. Ceſſet ignis, & incendium non fit, ſubtrahe gladium, & homicidium non committitur, ſic tolle iuramentum, & periurium non fit.

Ibidem.

5 IDEM ſic habet. Ponamus nobis quotidianas leges, iam a facilioribus incipiamus. Malam iurandi conſuetudinem ab ore noſtro auferamus, frænum imponamus linguæ, nullo hic ſumptu opus, nullus labor exigitur, non indiget magna temporis mora exercitatio, ſufficit velle, & totum factum eſt. Res enim hæc a conſuetudine pendet. *Infra:* Magna, & clara voce prędico omnibus ac teſtificor, ita vt eos, qui ſic prævaricantur, quique ea quæ a maligno ſunt loquuntur, (hoc eſt enim iuramentum) nec limina eccleſiaſtica aſcendant. Præſtitutus autem vobis ſit menſis præſens, vt ſic corrigamini. Si quis noluerit hoc præceptum perficere, abſtineat a liminibus eccleſiaſticis, ſiue princeps ſit, ſiue alius diademate cinctus. Ieiunate, orate Deum, & nos vobiſcum, vt illam pernicioſam conſuetudinem eijciamus. Nihil maius eſt quam fieri doctores orbis, non parum fuerit vbique audiri, quod nullus in hac vrbe ſit qui iuret. Si hoc fieret, non ſolum veſtrorum operum accepturi eſſetis mercedem, ſed & noſtri pro fratribus ſtudij, nam quod nunc vobis ſum; id vos toti orbi futuri eſtis. Omnino, & alij imitabuntur vos.

Homil. 8. in acta Apoſt. tom. 3.

6 IDEM inquit. Age dic, quam ob cauſam introductum eſt iuramentum, & quare conceſſum? Dicamus originem eius, & vnde natum ſit. Ingreſſum eſt iuramentum, quando mala creuerunt, quando omnia ſimul ſurſum ac deorſum facta ſunt, quando ad idololatriam inclinauerunt, tunc ſane quando infideles appåruerunt, Deum vocabant teſtem quaſi fideiuſſorem dantes, dictis ſatisfacturum: iuramentum enim eſt fidei iuſſio, vbi mores fidem non habent. Vnde primum taxatur is qui iurat, ſi ei fides non habeatur abſque fideiuſſore, & fideiuſſore maximo, & quia tam parum homines, ſibi mutuum credunt, non hominem quærunt fideiuſſorem, ſed Deum. Secundo idem crimen eſt eius, qui iuramentum recipit, ſi pro contractibus Deum ad fideiuſſionem trahat, & dicat ſe non crediturum niſi illum accipiat. O excellentem ſtuporem; O contumeliam, vermis ac terra, ac cinis exiſtens, & fumus audes talem Dominum tuum in fideiuſſorem rapere, & illum cogis accipere? Ideo & qui cogit, quàm qui iurat, magis ineuitabile habet ſupplicium. Similiter & qui nullo pollulante iurat, etiam hoc difficilius

Homil. 9.

facilius eſt, quod quis iurat pro vnico obolo, pro paruo emolumento, pro iniuſtitia. Et hæc ſit periculoſa, quando non fuerint periuria, ſi autem periuria committentur, tunc omnia confunduntur, & in cauſa ſunt, tam is qui dat, quam is qui accipit iuramentum. Dic mihi rapis ad iuramentum virû,
7 quid expectans num quod peieret? Sed hoc extremæ inſipientiæ, in tuum enim caput pœna conuertetur. Melius erat opes perire, quàm illum perire. Quare cum tuo damno hoc facis, & cum contumelia Dei? Beſtiæ eſt talis anima, & viri impij. Sed expecto quod non peieret. Igitur & abſque iuramento, crede. Sed ſunt multi aiunt, qui abſque iuramento audent fraudem facere, qui cum iuramento non faciunt. Decipis te ipſum homo. Homo furari, qui didicerit, hominem iniuria afficere, vellet etiam iuramentum calcare ſæpius. Si autem reuerentiam habet in iurando, multo magis in iniuſtè faciendo. Sed quid dicam de iuramentis alijs, relictis forenſibus? Pro decẽ obolis iuramenta fiunt, & periuria. Quia enim fulmen ſuperne non deſcendit, & non omnia ſubuertuntur, ſtas obſtringens Deum. Quam ob rem vt olera accipias, vt calceos pro paruo argento, in teſtimonium illum vocas? nunquid quoniam non punimur, putamus nos neque peccare? Hoc diuinæ miſericordiæ eſt, non noſtræ virtutis. Neſcitis quid ſit Deus, & quali ore inuocari debeat. Quoties de viro aliquo virtutibus prædito loquimur, dicimus, laua os tuum, & ſic memor ſis, nun vero honorabile nomen, quod eſt
Phil. 2. ſuper omne nomen, quod admirabile
Pſal. 8. in omni terra, quod dæmones audientes contremiſcunt, ſimpliciter diſtrahimus, o conſuetudinem, quæ id fecit contemptiſſimum. Deniq; ſi impoſueris alicui neceſſitatem iurandi in domo ſancta, quam horrendum iuramentum ſi ſic afficeris iniungis? Nõne horrere oportebat cum nominatur Deus?
Exo. 39. At inter Iudæos quidem, hoc nomen tam reuerendum erat, vt in tiaræ lamina ſcriberetur, & nulli eas diuini nominis literas licebat geſtare niſi ſoli ſummo ſacerdoti, nunc autem temere ita portamus nomen illius. Si ſimpliciter nominare Deum, non omnibus fas erat, hoc certe, quod in teſtimonium vocatur, quantæ audaciæ, dic oro, quantæ inſaniæ? Ecce dico, & teſtificor vobis emendate iuramenta forenſia, eos autem qui non obtemperant, omnes mihi indicate, ecce præſentibus vobis imperabo, his qui ad miniſterium ſegregati ſunt domuum orationis, & admonebo, & oſtendam, nulli iurare licere. Expellamus hunc morbum ab anima, iam a foro illum pellamus, atq; omnibus mercatorum & opificum officinis, ne putetis per tranſgreſſionem legum diuinarum ſecularia corrigi. At non credit, inquit; etenim & ego hoc ab aliquibus audiui, quod ſi non iurauero multa iuramenta, non credetur mihi. Tu horum cauſa es, qui tam prompte, & facile iuras, quod ſi hoc non eſſet, ſed omnibus eſſet manifeſtum quod non iures, crede mihi dicenti, quòd vel ſolo nutu plus crederetur tibi, quam ijs qui innumera iuramenta deferant. Cui igitur magis creditis, mihi non iuranti, an iurantibus? Sed tu, inquit, princeps es ac epiſcopus. Cum veritate reſpondete mihi obſecro. Si continuo iuraſſem ac ſemper, nunquid priuilegium haberet principatus meus? Minime. Vides quod non propter hoc. Omnes ſciant, quòd his qui in hanc Eccleſiam congregantur, nulli iurare liceat, & ex hoc efficiamur certi, & non ſola fide, etiam hoc ſigno a Græcis, & ab omnibus alijs differamus. Signaculum accipiamus ex cæleſtibus, vt tamquam regia armenta vbiq; fulgeamus, ex ore & lingua iam noti efficimur, ſicut barbari, & ſicut ij qui græce loqui ſciunt, lingua.n.a barbaris diſcernimur, ex hoc nos cognobiles fiamus, ſi loquamur ſicut Apoſtoli, & loquamur ſicut Angeli.

9 IDEM ſic habet: Cogita quanta ſit confuſio, hominem quendam, cui *Homil. 10.* eſt grauis pera, & baculus, ac pallium, cum pueris proficiſci, & eadem quæ

illi

illi diſcere, eum qui iam debeat philoſophari, ſyllabas ac elementa legere: nonne magnus oritur riſus? ſed maior ex vobis. Non enim tantum diſcrimen inter philoſophiam, & elementa, quantum inter iudaica, & noſtra. Sed quantum inter angelos, & homines? Si quis dic oro angelum e cęlo deuocet, & dicat illi, vt hic ſtet, & audiat noſtros ſermones, quaſi is erudiēdus ſit, nonne ridiculum foret, & confuſione dignum? Si autem de his erudiri adhuc ridiculum, illis non attendere, dic oro quanta condēnatio, quāta confuſio? Et quomodo non confuſione dignum, Chriſtianum erudiri debere, non iurandum eſſe? verumtamen reprimamus affectus, ne magis rideamur. Age igitur de veteri lege diſſeramus hodie. Quid autem iſta inquit? Iuramento ne aſſueſcat os tuum, neq; cum nomine ſancti coaſſueſcas. Quare? nam quemadmodū famulus, ſi continuo flagelletur, a cicatrice non purificabitur, ſic neque qui iurat. Vide ſapientiam iſtius ſapientis, non dixit, iuramento ne aſſueſcas mentem tuam, ſed os tuum. Quia ſciuit totum oris eſſe, & quod facile corrigitur. Conſuetudo enim eſt, quæ poſtea etiā abſque electione fit, os non cum anima loquitur, ſed ex conſuetudine, totum in lingua ſitum eſt. Deinde apponit; nam ſicut ſeruus, qui flagellatur continuo, a cicatrice non purgabitur: ita neque qui iurat. Non periurium hoc loco, ſed iuramentum amouendū admonet, appoſita illi pœna. Anima iurantis plena eſt vulneribus, & cicatricibus. An non vides? Hoc graue eſt quamuis certe poteris ſi voles videre. Dedit enim tibi Deus oculos Talibus oculis videbat propheta dicens; Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ a facie inſipientiæ meæ. Contempſimus Deum, odio habuimus nomen bonum. conculcauimus Chriſtum, ſoluimus pudorem. Nullus cum reuerentia memor eſt nominis Dei. Et tu quidem ſi dilexeris quempiam, & ad nomen illius excitatior efficeris. Deum autem ſic cōtinuo vocas, quaſi nihil, vocas illum, vt exacerbes. *Infra*: Vultis diſcere quate concedebant priſcis iurare. Quoniam per idola iurabant. Ob conſuetudinem difficile tibi eſt non iurare, & ab illa ægre abſtraheris? Igitur quoniam tanta conſuetudinis eſt vis, eam in aliam transfer conſuetudinem. Et quomodo, inquit, poſſibile? quod ſæpius dixi, hoc etiā nūc dico. Sint animaduerſores eorum quæ dicuntur, multi ſtent inquiſitores & correctores. Sit miniſter horum doctor, ſit & puellus, ſit & vxor, ſit & amicus, & vicinus, & cognatus, ita enim fieri nequit, quin is qui tot habet cuſtodes, tot obſeruatores, tot increpantes, facile effugiat, & non ſeruetur. Et in vno quidem die difficile feres hoc, & in ſecundo, & in tertio, deinde autem facile erit. Et poſt quartum, moleſtum non erit.

Eccl. 23. — *Pſal. 37.*

IDEM inquit. Narrans Ananiæ, & Saphiræ mortem quam paſſi ſunt, ſi hoc patiebantur, qui ſolum mentiti erant, ij qui peierant, quid non patientur? Tempeſtiuum fuerit & hodie ex lege oſtendere periurij grauitatem. Falx inquit volans erat lata cubitis decem. Quòd volat, manifeſtat pœnæ celerrimum aduentum, iuramentis affuturæ. Quòd autem cubitorum decem latitudine ac longitudine, vehementiam ac magnitudinem ſignat malorum. Quòd autem a cœlo, ſignum eſt ſententiam in cęleſti ferri iudicio. Porro quòd in falcis ſpeciem oſtenditur, ineffugabilem pœnam monſtrat. Quemadmodum enim falx, quæ in ceruicem immiſſa, nec in ſeipſam retracta fuerit, manet quodammodo iam etiam reſecta ceruice; ſic & terribilis quædam pœna eſt, quæ ſuper peierantes venit, nec deſiſtit niſi prius perfecerit opus ſuum. Si autē iurantes hic effugerimus pœnas, ne confidamus. In malum enim noſtrum hoc fit, quia grauiori malo ſeruamur. *Infra*: Non eſt poſſibile, quòd is qui iurat non peieret, ſiue volens ſiue nolens. Non eſt etiam poſſibile, quòd periurus ſaluetur. Sufficit vnum periurium ad hoc perficiendum, & totam

Homil. 12. *Zach. 5.*

totam pœnam nobis intentandam. Hæc hyperbolicæ accipienda ſunt. Vide Homiliam.

12 *Hom. 13.* IDEM ſic habet: Portus ſecurus eſt, non iurare. Portus, in quo a ventis impetuoſis quis non ſubmergitur. *Mar. 3.* Vide quid propter iuramentum facit Herodes, caput præcurſoris amputauit, propter iuramentum enim, inquit, ac diſcumbentes, nolebat illam repulſam pati. Quid propter iuramentum paſſæ ſunt, tribus infeſtæ tribui Be- *2. Reg. 21.* niamin? Quid propter iuramentum paſſus eſt Saul? Nam ille quidem adiurauit. Herodes autem etiam homicidium, periurio peius, commiſit. *Ioſue 9.* Iterum Ioſue propter iuramétum Gabaonitis factum, qualia paſſus eſt noſtis. Satanæ enim laqueus eſt iurare, diſrumpamus igitur funes, & facile contra omnem cuſtodiam conſiſtemus.

13 *Lib. contra Gentiles. tom. 5.* IDEM narrat, qua ratione Conſtantinopolitanus Imperator iuramétum violauerit in fœdere quodam cum inimicis ſeruando, quam cauſam Babylas archiepiſcopus Conſtantinopolitanus, tamquam vile quoddam ac nullius pretij mancipium, a templo Dei expulit tanta cum conſtantia, quã ta paſtor ſcabioſam ouem ab ouili excludit, etiam ſi in carcerem ob factum coniectus ſit, & capitalique ſententia punitus.

14 *Hom. 4. ex ſexdecim varijs. to. 5* IDEM ait; Peccatum iurandi valde crudele eſt, & ideo valde crudele putatur, & hac de cauſa illud timeo, quia nullus illud pertimeſcit; ſed ſicut ſimplex ſermo prolatus reatum non videtur afferre, ita & iuſiurandum eſſe putatur. Et ſi quis increpauerit, riſus mouet, iocos narrare putatur, & ideo de hac re ſermoné longius protraho. Sed ille inquis iurat homo qui mitis eſt, & cui eſt ſacerdotium commendatum, & qui in multa caſtitate & reuerentia conuerſatur. Nolo mihi hunc ſanctum, hunc mitem, hunc pudicum, hunc proferas ſacerdotem, ſed ſi Petrum mihi, ſi Paulum ſi de cœlo angelum narres, nec ſic perſonarum dignitate terrebis. Nam legem non ſeruilem, ſed dominicam de iure iurando lego, & quando imperiale conſtitutum recitatur, omnis ſeruilis dignitas conquieſcat. Non ex ſeruorum negligentia, ſed ex ſua præceptione ſortem tibi Deus attribuit. Eſt tibi coniux, ſunt filij, eſt amicus, eſt ſeruus, eſt vicinus, eſt ſanguinis cognatione ſociatus, feſtina omnibus, huius legis præcepta narrare. Sed inquis dura res conſuetudo, & quæ facile mutari non poſſit, & quæ nos nonnumquam, & inuitos trahit, & nolentes, committere cogit illici- 15
ta. Igitur tanto te huius mali reatu liberare feſtina, & ad aliam conſuetudinem migrare propera. Et ab omnibus ſinguliſque coniunctis, hoc poſtula, hoc pete beneficium, vt te iurantem arguant, vt confundant. Nam qui alterum ne iuret arguit, nec facile ſe præcipitare patietur in periurium. Etenim eſt iurandi peccatum, & non ſolum cum de rebus friuolis, ſed etiam cum de maioribus celebratur. Nos autem, & cum vilia comparamus, & cum de vno nummo contendimus, & cum aduerſus ſeruulum commouemur, Deum teſtem inuocamus. Et hominis quidem ingenui, & aliqua dignitate muniti in publico ad huiuſmodi res non audemus teſtimonium poſtulare, ne & iniuriam, contra nos vindicta procedat: Deum autem, Cœlorum regem, Angelorum Dominum, & cum contrahis, & cum loqueris, & cum quibuſdam ſermonibus delectaris, aduocas teſtem. Vt igitur hoc crimine liberemur, inuicem admoneamur, inſitum tempus conſtituamus, & tempus dierum decem. Volentibus enim, & vigilantibus, & hi ſufficiunt dies, quò penitus hoc crimine conſuetudinis liberemur; & poſt decem dies ſi nihilominus illaqueati reperiamur, pœnam nobis conſtituamus.

IDEM ait; Vnam vos omnes petere volo retributionem pro concio- 16 *Hom. 1. ad*
ne hac, vt in ciuitate blaſphemantes, *populũ An-*
mihi caſtigetis, & ſi quempiam in bi- *tiochenum.*
uio & foro Deum blaſphemantem

audie-

audieris, accede, increpa, & ſi verbera infligere oporteat, ne recuſes, ipſius faciem alapa percute, contere os ipſius, percuſſione, manum tuam ſanctifica. Et ſi vlli accuſauerint, & ſi in carcerem traxerint ſequere, & ſi pœnas iudex pro tribunali repopoſcerit, dic cum libertate, quòd angelorum Dominum blaſphemauit. Si regem terræ blaſphemantes puniri oportet, multo magis illum contumelia afficientes. Commune crimen eſt publica iniuria, cuique licet accuſare volenti. Diſcant Iudæi, & gentiles, quòd ciuitatis ſaluatores ſunt Chriſtiani, & procuratores, & præſides, & idem diſcant diſſoluti, quòd, & Dei ſeruos, ipſos timere oportet, vt etſi quid tale loqui aliquando eligãt, ſeſe vndiq; circunſpiciant, & vmbras timeant anxiantes, ne forte Chriſtianus audiens inſiliat, & vehementius puniat. Non audiſti quid Ioannes fecerit? Tyrannum vidit hominem nuptiarum leges ſubuertentem, & cum
Matt. 14. fiducia in medio foro dicit: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Ego autem non ad tyrannum te duxi, neque ad iudicem, neque pro nuptijs temerarij, neque pro ſeruis contumelia affectis, ſed pro furore in Deum, tibi æqualem caſtigare depoſco. Etſi mori opus ſit, fratrem caſtigare ne torpeas, martyrium tibi hoc eſt, quoniam & Ioannes martyr fuit.

17 I D E M inquit: De ijſdem conti-
Ad populũ nue commonefacere, non dicentis, ſed
hom. 5. audientium eſt crimen, continue indigentium diſciplinæ ſuper ſimplicibus, & facilibus præceptis. Quid enim facilius q̃ non iurare? Conſuetudinis tm̃ opus eſt, non eſt corporis labor, nõ eſt pecuniarum impendium. Vis diſcere quomodo vitium ſuperari poſſit? Cum videris te ipſum, vel alium quẽque, vel ſeruorum, vel filiorũ, vel vxorem hoc modo captos, & continue cõmonefactos, neque correctos, iube nõ pranſos cubare, & hanc tibi, illiſque damnationem impone, damnationem, non damnum, ſed lucrum ferentem, & celerrimam correctionẽm.

I D E M docet iuramenta oriri ex 18
contemptu Dei, in 12. præcipit ad iu- *In fine ho.*
ramenta cauenda fieri ſodalitia, & cõ- *10.*
fraternitates. In 13. ait: Nemo mihi dicat, quòd multi iam correcti non iurant, hoc non eſt quod quæritur, ſed vt omnes; quouſque hoc non videro,
reſpirare non poſſum. Paſtor ille cen- *Matt. 18.*
tum oues habebat, & vna amiſſa, non ſenſit de nonaginta nouem ſalute delectationem, donec perditam inuenit, & gregi reſtituit. Ne igitur hoc dicas, quòd pauci quidam relicti ſunt qui non ſunt correcti, ſed illud conſidera, quòd iſti pauci non correcti, multos corrumpunt alios. Etenim & vnus
erat apud Corinthios fornicatus, & *1. Cor. 5.*
tamen tantum gemebat Paulus, tanquam perdita ciuitate, & multum congrue. Sciebat etenim quòd illo nõ correcto, vitium procedens, & omnes alios inuaderet.

I D E M ſic habet: Antea rogaui 19
vos, vt Ioannis caput abſciſſum ad *Hom. 14.*
hoc calido cruore diſtillans ſumẽtes, ſic domum quiſque ſuam redeatis, & putetis ante oculos habere ipſum, vocem emittentem & dicentem, odio habete iugulatorem meum iuramẽtum. Quod increpatio non fecit, hoc fecit iuramentum. Quod ira non potuit tyrannica, hoc periurij neceſſitas effecit. Et quando omnibus publice audientibus arguebatur, increpationem generoſe tulit tyrannus, cum vero ſe in iuramentorum neceſſitatem adegit, tunc illud beatum caput abſcidit. Hoc igitur ipſum, & nunc peto, & petere non deſiſtam, vt quocumque abierimus, hoc geſtantes caput abeamus, & omnibus clamans oſtendamus, & iuramenta vituperans. Quamuis namque valde ſimus ignaui, & negligentes, capitis illius oculos intuiti, terribiliter nos reſpicientis, & minantis iurantibus, freno omni vehementius per timorem huiuſmodi repreſſi, cohibere facile poterimus linguam a iurandi præcipitio. Nec enim hoc ſolum habet mali iuramentum, quòd & temerarium, & ſeruatum, iuratos, pœnæ facit obnoxios, quod in

nullo

nullo peccatorum alio accidere quiſpiam videt, ſed & aliud non minus iſto malum, quod neque volentibus, neque ſtudentibus, ſæpius poſſibile eſt bene iurare. Primo quidem continue iurans, & voluntarius, & inuitus, & ignarus, & ſciens, & ſerio, & ioco loquens, & ab ira ſæpe elatus, & à multis alijs omnino peierabit. Ita eſt conceſſum, & manifeſtum, quod multum iurantem, & periurum eſſe neceſſe eſt. Secundo, quod & ſi non raptus, aut inuitus, at ignorans hoc patiatur, ab ipſa rei natura, & voluntarius, & ſciens omnino peierare cogi-
20 tur. Sæpius igitur nobis prandentibus, & ſeruorum aliquo peccante, ſe illum flagellaturum vxor iurauit, mox vir contrarium iurauit. Hic quicquid fecerint, neceſſe eſt omnino periurium conſtitui, quicquid enim fiat, ipſorum alter periurij reus fiet, magis autem ambo pœnitus. Iuratus flagellare ſeruum, & prohibitus, iam ipſe peierauit, & prohibenti rurſum, & iuramenti veritatem impedienti, periurij crimen allegauit. Multa etiam, contendentes iurant homines contra. Sicut enim pueri funiculum longum, & corruptum ex contrario inter ſe trahentes cum multo impetu, ſupini omnes cadunt, funiculo per medium diſrupto, & hi quidem capite, hi vero alia corporis parte feriuntur: ſic & inter ſe contraria iurantes, iuramento pro rerum neceſſitate diſrupto, in periurij barathrum vtrique cadunt, hi quidem peierando, hi vero periurij cauſam alijs præbendo. Et vt hoc vobis fiat manifeſtum antiquam vobis narrabo hi-
1. Reg. 14. ſtoriam. Hoſtes aliquando Iudæorum aggreſſo Ionatha Saulis filio, hos quidem trucidante, illos vero in fugam conuertente, volens Saul amplius contra reliquos exercitum excitare, & facere ne prius abſiſteret quam omnes opprimeret, contrarium quàm voluit, fecit, iuratus, neminem vſque ad veſperam panem comedere, vſque ad hoſtium ſuorum vltionem. Quid nempe hac re ſtultius fieri poſſit? Fatigatos enim, & labore multo preſſos milites, cum refocillare debuiſſet, per iuramenti neceſſitatem fami grauiſſimæ ipſos tradens, volens integrum exercitum, iuramento cogente ieiunare. Et ideo tantum diabolo aditum aperuit, vt non tantum duo, & tria, & quattuor, ſed & multo plura ex hoc iuramento periuria texeret. Siluam 21
præteribat exercitus, fauum habentem, & ingreſſus eſt populus ad fauũ, & tranſibat loquens. Menſa ex tempo ranea, vt aggreſſionis facilitas, & nutrimenti ſuauitas, & latendi ſpes in iuramentorum præuaricationem ipſos alliceret. Veruntamen illi cupiditatem continuerunt, nec intra ſe dixerunt, quid autem nobis curæ eſt? Nunquid.n. quiſquam noſtrum hoc iurauit? Ille inconſideratorum pęnas dabit iuramentorum. Quare namque iurabat? Sed nihil huiuſmodi cogitabant, ſed cum multa tranſibant reuerentia, & cum tot eſſent ipſos allicientia, diſciplinam ſeruabant. Ionathas autem qui non audierat patrem ſuum iurantem, extendit ſummitatem ſceptri, quod habebat in manu ſua, & intinxit in fauum mellis, & conuertit manum ſuam in os ſuum. Non tantum periurium patrari diabolus volebat; verum & filij cędem cõponebat. *Infra*: Ex primo iuramento ortum habuit ſecundum, & dixit viuit Dominus, quoniam, ſi cibum ſumpſerit Ionathas morte morietur, poſt, cognito quòd guſtaſſet cibum, iurauit tertio, dicẽs; Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quoniam morte morieris hodie. Sed populus iurauit, dicens; Hæc faciat nobis Deus, & hęc adijciat, ſi morte morietur. Viuit Dominus, ſi cadet capillus de capite eius in terram. Nunc mihi reminiſcimini funiculis a puerulis tractum, & diſruptum, & trahentes, ſupinos proijcientem. Iurauit Saul nõ ſemel, neque bis, ſed ſæpius, contraria iurauit populus, & iam contendebat, neceſſe eſt, iam penitus iuramentum ſcindi. Cogita, quæ mala naſcebantur, ſi enim noluiſſet Rex reſiſtere, & ad iuramentum procedere, totus reſtitiſſet populus, & tyrannis crudeliſ-

deliſſima facta fuiſſet, & rurſum ſi vo-
luiſſet filius, propriæ conſulens ſalu-
ti, ſe ipſum exercitui dedere, parri-
22 cida ſtatim fuiſſet. Vides & tyran-
nidem, & filij cædem, & bellum gen-
tile, & pugnam, & iugulationes, &
cruores, & infinita cadauera ex vno
patrata iuramento? & tamen nec ſic
iuramenti veritas proceſſiſſet. Itaque
ne conſideres hoc, quod non eſt fa-
ctum, ſed hoc conſidera, quod rei na-
tura, hæc fieri cogebat. Licebit &
aliam narrare hiſtoriam, & ex illa de-
monſtrare grauiorem hac, & maio-
rem calamitatem, vnum feciſſe periu-
rium. Etenim ciuitatum, & mulie-
rum, & puerulorum captiuitate, &
incendio, & barbarorum inuaſione,
& ſanctorum pollutione, & innume-
ris alijs grauioribus malis Iudæos
affecit vnum omnes iuſiurandum.
Sed quia in longum ſermo protendi-
tur, id omitto. *Infra:* Vtinam mi-
hi liceret, frequenter iurantium ani-
mas exuere, & ipſorum oculis ſubij-
cere vulnera & cicatrices, quas quo-
tidie capiunt a iuramentis. Nec ad-
monitionis aut conſilij indigeremus,
quoniam vulnerum aſpectus omni ſer
mone potentius, huic improbæ con-
ſuetudini etiam plurimum adhæren-
tes a malitia abducere poſſet. Ve-
rumtamen, quoniam ipſorum oculis,
animæ dedecus ſubijcere, & ipſam ta-
befactam, & corruptam oſtendere non
Eccl. 23. licet, audi dicentem Dominum, ſicut
ſeruus qui continue flagellatur, de
cicatrice non mundabitur, ſic iurans,
& Deum ſemper nominans, a pecca-
to non innocens fiet, quia, impoſſi-
bile eſt, os iurare aſſuefactum, non
continue peierare. Propterea ſuppli-
co omnibus, vt pernicioſam hanc con
ſuetudinem deponentes ex anima, a-
liam coronam reportetis. Et ſicut vbi
que de ciuitate noſtra cantant, ꝙ pri-
Act. 11. ma omnium in orbe terrarum, Chri-
ſtianorum nomen induit, ſic facite, vt
omnes dicant, ꝙ ſola omnium in mun
do Antiochia, proprijs iuramenta fi-
nibus expulit. Immo ſi hoc fiat, non
tantum ipſa coronabitur, verumetiam
alias in eundem zelum rediget.
IDEM inquit: Audiſtis Prophe- 23
tam de iuramentis nobis loquentem: *Homil. 15.*
Reſpexi oculis meis, & vidi, & ecce *Zach. 5.*
falx volans longitudine cubitorum vi
ginti, & latitudine cubitorum decem.
Et dixit ad me: Quid tu vides? Et
dixi; Video falcem volantem longi-
tudine cubitorum viginti, & latitu-
dine cubitorum decem. Et ingredie-
tur, inquit, domum iurantis in nomi-
ne meo, & diſſoluet in medio, & ſuf-
fodiet lapides, & ligna. In ſpecie fal-
cis, iurantes ſequens pœna videtur.
Vtultionem ineuitabilem eſſe, & ſup-
plicium effugi non poſſe videas. En-
ſem enim volantem forſitan aliquis
effugere poterit, falcem autem in col-
lum delapſam, & pro funiculo factam,
nemo fugere poteſt. Cum autem & alę
adſint, quæ ſalutis vlterius ſpes? Qua
vero cauſa lapides & ligna iurantis
diſſoluit? Vt ruina alijs correctio
fiat. Poſtquam enim iurantem mortuũ
terræ condi neceſſe eſt, domus diſſolu-
ta, & ruina facta, prætereuntibus om
nibus & cernentibus admonitio erit
per aſpectum, vt non eadem audeant,
ne eadem patiantur, & accuſatrix erit
mortui criminis continua. Non ita
pungit enſis ſicut iuramenti natura.
Non ſic occidit gladius, ſicut iura-
menti plaga. *Infra:* Loquens de his 24
qui iuraméta extorquent ab alijs ait:
Non ita gemo, & deploro quoſpiam
in vijs iugulatos audiens, ſicut gemo
& lachrymis proſequor, & horreſco,
cum video quempiam ad Eccleſiam
venientem, prope altare accedentem,
& manus imponentem, & Euange-
lijs iurantem attractis. De pecunijs,
quæſo dubitas, & animã occidis? Quid
tantum lucraris, quantum animam
tuam, & proximum lædis? Si enim cre
dis, quòd verax ſit homo, ne iuramen-
ti neceſſitatem adducas, ſi vero noſti
quod mentitur, ne peierare cogas. Sæ-
pius namque pugna conflata, contu-
meliam patientes generoſe ferimus,
& contumelianti dicimus. Quid tibi
faciam? In me conuitiatus es. Ille
talis eſt Dominus tuus, ille meas cohi
bet

bet manus. Et hoc nobis in conſolationem ſufficit. Ita quoque cum a quoquam iuramentum expoſtulaturus es, te ipſum contine, & prohibe, & dic iuraturo: Quid tibi faciam, Deus iuſſit non adiurare. Ille me cõtinet nunc. Sufficit hoc, & ad honorem legiſlatoris, & ad ſecuritatem tuam, & ad iuraturi timorem. Cum enim ille viderit, quod ſic alios adiurare veremur, multo magis ipſe facile iurare formidabit.

25 *Hom. 19.* IDEM poſtquam explicuit locũ Zachariæ, de quo ſuperius diximus, quòd falx volans, & maledictio egrediens & ingrediens domum peierantis ligna & lapides deſtruet omnes, ait: Ego autem hodie demonſtro non vnam, & duas, & tres domos iurantis deſtructas, ſed & ciuitatem totam, & populum religioſum, & gentem multa ſemper prouidentia vti ſolitam, & tribum multis elapſam periculis. Etenim Hieruſalem ciuitas Dei, ſanctorum arcam habens, & omnem illũ cultum vbi prophetæ fuerunt, & ſpiritus gratia, & arca, & tabulæ teſtamenti, vbi Angeli ſæpe incedebant, hæc ciuitas innumeris naſcentibus bellis, & multis ipſam incurſantibus barbaris, tanquam muro ex adamante circundata, ſic illos omnes ſemper deriſit, & regione tota deleta, nihil graue paſſa eſt. Nec hoc ſolum eſt admirabile, verum & quod grauem ſæpe plagam hoſtibus inferens, ſic eos emittebat, & tantam a Deo nacta erat prouidentiam, vt ipſe Deus diceret: *Oſee 9.* Velut vnam in deſerto inueni Iſrael, & velut ſignum in ficu temporaneum vidi patres ipſorum. Et iterum de ipſa ciuitate; Velut rami oliuæ in ſummo excelſi, & dicent: Ne noceas ipſis. Veruntamen Dei ciuitas chara, tot elapſa periculis, & in multis peccatis veniam aſſecuta, & quæ ſola ex omnibus alijs captiuitatem effugere
26 potuit, & ſemel, & bis, & ſæpius, ſolo iuramento proſtrata eſt. Et quomodo id fuerit, dicam. Fuit quidem Sedechias apud ipſos Rex. Hic Sedechias iuramentum dedit Barbarorum Regi Nabucodonoſor, quod in ipſius auxilio permaneret, poſtea defecit, & ad Ægypti regem transfugit, iuramenta paruipendens, & tanta paſſus eſt, quanta ſtatim audietis. In Ezechiele enim dicitur, *Ezech. 17.* quod propter iuramentum peribit, radices eius euellet, & fructus eius diſtringet, & ſiccabit omnes palmites germinis eius, & areſcet. Et demonſtrare volens, quod non humana vi deſtruetur, ſed quoniam Deum ſibi fecit inimicum, per illa iuramenta, ſubiunxit: Et non in brachio grandi, & in populo multo, vt euelleret eam radicitus. Spreuerat enim iuramentum, præuaricando pactum meum, quoniam iuramentum meum quod ſpreuit, & fœdus, quod præuaricatus eſt, ponam in caput eius, & expandam ſuper eum rete meum. Vides quomodo ſæpius dixit, quod ille propter iuramẽtum hæc omnia paſſus eſt? *4. Reg. 25. Hiere. 38.* Implacabilis eſt enim Deus, contemptis iuramentis. Vnde ingreſſi hoſtes cum magna facilitate regis domum incenderunt, & domos Hieruſalem, & murum eius ſubuertit, & vbiq; ignis graſſabatur barbaricus, iuramento ignem ducente, & flammam paſſim circumagente, & populum in ciuitate relictum, & adiunctos regi tranſportauit archimagirus, & columnas æreas, quæ erant in Domo Domini, & mare æneum confregerunt Chaldæi, &c. Itaque recordare mihi falcis volantis, & iurantis domum reſoluentis, & parietes deſtruentis, & ligna, & lapides. Recordare mihi quomodo iuramẽtum hoc vrbem ingreſſum, & domos, & templum, & mœnia, ædificia ſplendida deſtruxit, & ruinam fecit ciuitatis, & neque Sancta Sanctorum, neque Sacra vaſa, neque aliud quicquã, pœnam & vltionem illam auertit, quia tranſgreſſum fuerat iuramentum. Et ciuitas quidem tam mi-
ſerabiliter ſoluebatur. Rex au- 27
tem bis miſerabiliora & triſtiora patiebatur, & ſicut ædificia falx iſta volans deſtruxit, ſic & hunc

fugientem abſumpſit. Occidit enim rex Babylonis filios Sedechię coram oculis ſuis,& oculos ei* eruit, & vinxit eum compedibus,'vt in Babylonē duceretur. Non videbit Babylonem, ait Propheta,quoniam in Iudęa execrationem paſſus eſt. Vbi namque iu-*Hier.39.* ramentum ſpretum eſt, ibi & vindicatum, & in Babylonē captiuus ductus eſt. Fratres hęc ſcientes,ab hac ſtulta ceſſemus conſuetudine. Si enim antiquitus cum Iudęi ad perfectam diſciplinam non exigebantur; ſed multus erat condeſcenſus, tanta propter iuramentum expugnatio & captiuitas fuit quid congruum eſt nunc paſſuros eſſe iurantes poſt legem hoc facere prohibentem? Ne mihi iam aliquis conſuetudinem prętendat; propter hoc enim indignor & iraſcor, quoniam conſuetudinem vincere nō poſſumus. *Infra*: Vidiſti falcem, uidiſti caput Ioannis, audiſti hiſtoriam de Saule, audiſti captiuitatis Iudaicę modum. Cum his autem omnibus audiſti Chriſti ſententiam dicentem, nolite iurare omnino, quoniam iurare quomodocunque diabolicum eſt,& tota maligni machinatio. Audiſti, quod vbique iuramenta ſequuntur periuria, Hęc omnia congregans, inſcribe cordi tuo Exurgens e lecto, *Matt.5.* & domum tuam egrediens, hanc legē repete: Ego autem dico vobis,nolite iurare omnino. Diſcant alię ciuitates,quod hanc inhabitantes mallent prius linguam abſcindi, quam ex ore iuramentum emittere. Legem nobis ponamus,non prius publica,nō prius priuata tractare negotia; donec hanc legem de non iurando impleamus, & omnino neceſſitate compulſi, facile ſuperabimus,& ornabimus nos ipſos, & omnem ciuitatem. Cogita namque quale eſt vbique terrarum hęc audire, quod Antiochię pręualuit mos, Chriſtianis congruus,& ibi neminem audires, licet maxima neceſſitas inſtet,iuramentum emittere.

28 *Homil.27. & 28.* IDEM multa habet de iuramentis, ſed quę iam in anterioribus adnotauerat. In homilia 27. ſimiliter, in 28. de vitanda peſſima iurandi cōſuetudine diſputās,ait: Cogita quod apud gentiles multi balbutientes, multa meditatione linguam ſibi claudicantem correxerunt. Hoc itaque vobis,& ego nunc dico, cogitate gentilium philoſophos, & tunc ſcietis quanto ſimus digni ſupplicio, deſpicientes diuinas leges, cum illi quidē pro humana honeſtate infinite laborauerint, vos vero neque pro cœleſti regno ſtudium par exhibeatis. *Infra*: Cum iuramenta corrigere cępetis, ſiue ſemel,ſiue ſecundo,ſiue tertio, ſiue vigeſimo legem tranſcenderis, ne deſperes, ſed iterum ſurge, & ſtudiū tuum reſume,& omnino victor eris. Paulus aiebat: Cum deberetis ma- *Heb.5.* giſtri eſſe propter tempus,rurſum indigetis vt doceamini quę ſint elementa exordij ſermonum Dei. Propterea nos quoque lugemus,& cōquerimur. Etſi permanentes videro, iam vobis interdicam hæc aſcendere ſacra veſtibula,& immortalium participes fieri miſteriorum, ſicut fornicantibus, & adulteris,& homicidij reis Nam melius eſt cum duobus vel tribus Dei leges cuſtodientibus ſolitas offerre preces,quàm multitudinem aggregari pręuaricantium, & alios corrumpentium.

HIERONYMVS explicans 29 *Lib.5. in c. 17. Ezech. tom.4.* verba illa: Factum eſt verbum Domini ad me dicens: Dic ad domum exaſperantem: ecce venit rex Babylonis Hieruſalem, & aſſumet regem, & principes eius, & adducet eos in Babylonem, ferietque cum eo fœdus, & accipiet ab eo iuſiurandum, &c. Qui recedens ab eo, miſit nuncios ad Aegyptū, vt daret ſibi equos, & populum multum. Numquid proſperabitur, qui fecit hęc? Et qui ſoluit pactum,numquid effugiet? Viuo ego dicit Dominus Deus, quoniā in loco regis, qui conſtituit eum regem,cuius fecit irritum iuramētum, & ſoluit pactum quod habebat cum eo,in medio Babylonis morietur. Et non in exercitu grandi,neque in populo multo,&c.Spreuerat enim iura-

men-

mentum, inquit: Hæc eſt parabola, quod ſub duabus aquilis, & vinea, duos reges, Babylonis & Aegypti, ſcriptura monſtraret, & regem Sedechiam, qui contra iuſiurandum deſerta amicitia Nabuchodonoſor, ſe ad regem Ægypti tranſtulit. Qui diſſoluit, ait, pactum, nunquid effugiet? Ex quo diſcimus etiam inter hoſtes ſeruandum fidem, & non conſiderandum cui, ſed per quem iuraueris.
30 Multo enim fidelior inuentus eſt ille, qui propter nomen Dei tibi credidit, & deceptus eſt, te, qui pro occaſione diuinæ maieſtatis, hoſti tuo, immo iam amico, es molitus inſidias. Ecce dedit manum ſuam regi Ægypti, & tradidit ſe, & periurij contra Deũ commiſit ſacrilegium, nunquid, ait, proderit ei? Infra: Viuo ego, quoniam iuramentum quod ſpreuit, & fœdus quod præuaricatus eſt, ponam in caput eius. Et extendam ſuper eũ rete meum, & adducam eum in Babylonem, & iudicabo illum ibi in præuaricatione qua deſpexit me. Quamdiu non iures, & pactum nõ ineas ſub nomine Domini, prudentiæ eſt & fortitudinis ſuperare aduerſarium, vtcumque potueris. Cum autem te cõſtrinxeris iuramento, nequaquam aduerſarius, ſed amicus eſt, qui tibi credit, & ſub occaſione iuſiurandi, ideſt, Dei nuncupatione, deceptus eſt. In præuaricatione qua deſpexit me. Ergo qui contemnit iuramentum, illum deſpicit per quem iurauit, illique facit iniuriam, cuius nomini credidit aduerſarius. Propter quam cauſam, expandam ſuper eum rete meum, &c. Quicquid igitur contra Sedechiam fecit Nabuchodonoſor, non ſuis fecit viribus, ſed ira Dei, in cuius nomine fuerat peieratum. Ex quo loco manifeſte conſtat, vt ex Chryſoſtomo animaduertimus Hieroſolymæ, & Iudaici populi ſubuerſionem, & plagam tam ingentem, propter vnicum violatum iuramentum a rege, obueniſſe.

31 *Lib. 1. in c.* IDEM explicans verba illa: Ego video volumen volans, &c. In verſione ſeptuaginta interpretum, quæ ſic habet: Ego video falcem volantem longitudinis cubitorum viginti, & latitudinis cubitorum decem. Et dixit ad me: Hæc eſt maledictio quæ egreditur ſuper faciem omnis terræ: quia omnis fur ex hoc vſque ad mortem punietur, & omnis periurus ex hoc vſque ad mortem cruciabitur. Et educam illud dicit Dominus, & ingredietur in domum furis, & in domum iurantis in nomine meo mendaciter, & requieſcet in medio domus eius, & conſumet eum, & ligna eius & lapides eius, hęc habet his verbis: Moneamus eos, qui parua putant crimina furtum, atque periurium, quod inducatur maledictio, quæ in volumine, ac falce deſcripta eſt in domum furis, atque periuri, & commoretur in ea, & omnia eius ligna lapideſque conſumat. *5. Zach. to. 6.*

AVGVSTINVS explicans verba illa: Ego autem dico vobis, non iurare omnino, inquit. Iurauit ipſe Apoſtolus in epiſtolis ſuis, & ſic oſtendit quomodo accipiendum eſſet, quod dictum eſt: Dico vobis non iurare omnino, ne ſcilicet iurando, ad facilitatem iurandi veniatur, atque ex facilitate ad conſuetudinem, atque ita ex conſuetudine in periurium decidatur. Et ideo non inuenitur iuraſſe, niſi ſcribens, vbi conſideratio cautior, non habet linguam præcipitem. Et hoc vtique a malo, ſicut dictum eſt. Quod autem amplius eſt a malo eſt, non tamen ſuo, ſed eorum infirmitatis, quibus etiam ſic fidem facere conabatur. Illud autem non iurare omnino, ſic accipiendum eſt & ad hoc poſitum, vt quantum in te eſt non affectes, non ames, non quaſi pro bono cum aliqua delectatione appetas iuſiurandum. 32 *Lib. de mendatio ad cõſentiũ to. 4.*

IDEM ait: Nulla cauſa nos ad peierandum debere adduci. Iſta ſaltem ſcelera, vel ampliora ſtupris, vel certe non minora iudicemus. Namque cogitandum eſt ſæpiſſime ho- 33 *Lib. contra mendacium ad conſentium. to. 4.*

homines, de quarum adulterio ſuſpicantur, ad iuſiurandum prouocare coniuges ſuas. Quod vtique non facerent, niſi crederent etiam illas, quæ non timuerunt perpetrare adulterium, timere poſſe periurium. Quia & reuera nonnullæ impudicæ, quæ non timuerunt illicito concubitu viros fallere, eiſdem viris, quos fefellerant, timuerunt Deum teſtem fallaciter adſcribere.

34 *Lib. 6. quæſtionum in Ioſue.* IDEM explicans Ioſue 9. quomodo Gabaonitæ deceperunt Iſraelitas, & decepti iurauerunt firmantes cum ipſis pactum, ſic habet: Quæri poteſt quomodo iurationem ſeruandam eſſe Gabaonitis crediderint Hebræi, quibus ita iurauerant tanquam de longinqua terra venientibus ſicut illi mentiti fuerunt. Sciebant enim ſe debellandos, ſi cognitum eſſet Hebræis in ea terra eos habitare, quam erant ab habitantibus accepturi. Mentientibus ergo quod de longinqua terra ad eos veniſſent, iurauerunt eis Iſraelitæ. Poſtea vero quam cognouerunt ibi eos habitare, vbi omnes quos inuenerant ſecundum Dei præceptū debellare oportebat, nolebant tamen frangere iurationem. Et licet eos mentitos eſſe didiciſſent, parcere maluerunt iurationis cauſa, cum poſſent vtique dicere ſe tantum illis iuraſſe, quos eos eſſe crediderant, id eſt de lōginquo venientes. Cum vero aliud cognouerunt, præceptum circa eos Domini implendum erat, vt ſicut ceteri expugnarentur. Deus autem hoc approbauit, nec parcentibus ſuccenſuit, quamuis eum non interrogaſſent, quinam illi eſſent, & ideo eos illi fallere valuiſſent. Vnde non importune, vtique credendi ſunt, & ſi fallere homines pro ſua ſalute voluerunt, non tamen fallaciter Deum timuiſſe, in populo eius, propterea nec ſuccenſuit Dominus iurantibus, aut parcentibus, vt poſtea Gabaonitas ipſos, tamquam populi ſui homines, de Domo Saul vindicauerit, ſicut regnorum oſtendit hiſtoria. Et quoniam iuratio ſic ſeruata eſt, quamuis in hominibus, qui mentiti ſunt, vt ad clementiam ſententia flecteretur, non diſplicuit Deo.

35 *In lib. quæſtionum ex vtroque teſtamento mixtim. Gen. 22. Exo. 33. Matt. 5.* IDEM inquit: Vetus lex Deum iuraſſe allegat; ſic enim dicit: Per memetipſum iuraui, dicit Dominus. Saluator iurare prohibuit, quomodo non deſtruxit vetera? Antequam notitia Dei eſſet in terris, non aliter oportuit prouocare homines ad ſpem inauditam, quam iureiurando promiſſio illius fieret ab eo, quem non vt dignum erat ſciebant. At vbi cœpit ſciri, non vtique iurare oportuit, quem mentiri ſas non eſſet arbitrari. Ideoque ergo Dominus, nec ſeruos iam iurare præcepit, ſed tales ſe inſtituere, vt ſermonibus illorum fides habeatur. Sacramentum enim iuris iurandi, aut perfidia exegit, aut fallacia inconſtantis, vt quia fallere homines ſolent, timore Dei vereantur.

36 *Lib. 1 de ſer. Domini in monte. Matt. 5.* IDEM explicans verba illa audiſtis, quia dictum eſt antiquis, non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua ego autem dico vobis nō iurare omnino, &c. ſit autem ſermo veſter eſt, eſt, non, non. Quod autem amplius eſt, a malo eſt, inquit. Iuſtitia phariſæorum eſt non periurare, hanc confirmat, qui vetat iurare. Sicut enim falſum loqui non poteſt qui non loquitur, ſic periurare non poteſt, qui non iurat. Et quia Paulum iuraſſe legimus, ſic intelligitur præcepiſſe Dominum, ne iuretur, ne quiſquam, ſicut bonum appetat iuſiurandum, & aſſiduitate iurandi ad periurium, per conſuetudinem delabatur. Quapropter, qui intelligit, non in bonis, ſed in neceſſariis iurationem habendam, refrenet ſe quantum poteſt: vt non ea vtatur niſi neceſſitate, cum videt pigros eſſe homines ad credendum quod eis vtile eſt credere, niſi iuratione firmetur. Ad hoc itaque pertinet, quod ſic dicitur; ſit autem ſermo veſter eſt, eſt, non, non. Hoc bonum eſt, & appetendum, quod autem amplius eſt, a malo

malo eſt.ideſt,ſi iurare cogeris, ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum,quibus aliquid ſuades . A malo eſt dixit,& non malum eſt,hoc eſt,tu non malum facis,qui bene vteris iuratione, quæ neceſſaria eſt , vt alteri perſuadeas quod vtiliter perſuades , ſed a malo eſt illius, cuius infirmitate,iurare cogeris. Sed nemo nouit,niſi qui expertus eſt, quam ſit difficile, & conſuetudinem iurandi extinguere,& numquam temere facere , quod nonnumquam facere , neceſſitas cogit.

37 *Lib.1. de ciuitate Dei c.15. to.5.*

IDEM narrat de Marco Attilio regulo nobiliſſimum exemplum. Is enim imperator populi Romani,captiuus apud Carthaginenſes fuit,qui cum ſibi mallent a Romanis ſuos reddi, quam eorum tenere captiuos , ad hoc impetrandum , etiam iſtum præcipue regulum,cum legatis ſuis, Romam miſerunt , prius iuratione conſtrictum, ſi quod volebant , minime peregiſſet , reditnrum eſſe Carthaginem . Perrexit ille atque in ſenatu , contraria perſuaſit, quoniam non arbitrabatur vtile eſſe Romanæ reipublicę mutare captiuos.Nec poſt hanc perſuaſionem a ſuis ad hoſtes redire compulſus eſt,ſed quod iurauerat, id ſponte repleuit ; At illi eum excogitatis atque horrendis cruciatibus necauerunt. Merito certe laudant virtutem,tam magna infœlicitate maiorem . Et per Deos ille iurauerat. Deos certe ſic ille coluit , vt propter iuſiurandi fidem,nec remaneret in patria,nec inde quolibet ire,ſed ad ſuos acerrimos inimicos redire minime dubitaret. Ille enim carere omnibus rebus maluit , quam Deos , per quos iurauit offendere .

38 *Lib.3. de ciuit. cap.20.*

IDEM narrat Sagunti exitium, quæ ciuitas eſt Hiſpaniæ vulgo(Moruiedro nuncupata)quę in innumeras incidit calamitates ab Hannibale obſeſſa, ne iuramentum quod Romanis præſtiterat violaret, miſereque propter id deleta eſt , iuratione enim illi ſe conſtrinxerat. Huius enim ciuitatis interitus , cauſa fuit illa , quæ de Marco regulo commemorata fuit, vtriuſque enim interitus cauſa,conſeruatio fidei fuit.Propter hanc enim ad hoſtes, & redire ille noluit, & noluit iſte tranſire .

39 *Ser. 30. de verbis Apoſtoli. to.10. Iaco. 5.*

IDEM explicans verba illa Iacobi Apoſtoli, ante omnia,nolite iurare,inquit: Dicet,quis Deum iuraſſe,& non eſſe proponendum de Domino Deo iurationis exemplum , Deus enim eſt,& forte ſoli illi competit iurare, qui non poteſt peierare . Homines enim falſum iurant , vel cum fallunt, vel cum falluntur . Si diſcutiat homo,quoties iuret per totum diem, quoties ſe vulneret , quoties linguæ gladio feriat,& transfigat, quis in illo locus inuenietur ſanus? Iuratio ab ore non diſcedit,frequentatur, plura ſunt plerumque iuramenta quam verba.Quia ergo graue peccatum eſt,peierare , compendium tibi dedit ſcriptura : Nolite iurare. Qui enim iurat , aliquando verum iurare poteſt, qui autem non iurat, mendacium iurare nunquã poteſt. Iuret ergo Deus, qui iurat ſecurus , quem nihil fallit , quem nihil latet . Cum enim iurat , ſe adhibet teſtem. Periurium præcipitium eſt . Qui iurat, iuxta eſt , qui non iurat , longe eſt. Fac te ambulare in aliquo loco , vbi a parte dextra , ſpatioſa ſit terra , nec vſquam anguſtias patiaris , a ſiniſtra præceps locus eſt. Vbi eligis ambulare , ſuper finem terræ in labio præcipitij, an inde longe ? Puto,quia inde longe. Sic qui iurat , in fine ambulat , & pedibus iufirmis , quia humanis . Si offenderis , deorſum is , ſi lapſus fueris , deorſum is. Et quid te excipit ? Periurij pœna . Ergo volebas verum iurare , audi conſilium Dei , noli iurare. Falſa iuratio exitioſa eſt , vera iuratio periculoſa eſt , nulla iuratio, ſecura eſt. *Infra*: Ante omnia , nolite iurare . Cum dicit, ante omnia, cautos nos fecit aduerſus linguam noſtram. Ante omnia ait, vt attendatis prę cęteris, vt vigiletis ne ſurrepat vobis cõſuetudo iurandi?Cõſideta quoties iutes per diẽ, quo-

quoties per horam. Non aperis os,
niſi a tali iuratione. Nolles, vt dice-
ret tibi ante omnia, vt te aduerſus cō
ſuetudinem intentiſſimum redderet,
vt omnes motus linguæ tuæ diligen-
tiſſime conſiderares, eſſes cuſtos malę
conſuetudinis tuę? Iurauimus & nos
40 paſſim, habuimus iſtam teterrimam
conſuetudinem, & mortiferam. Di-
co charitati veſtræ, ex quo Deo ſer-
uire cœpimus, & quantum malum ſit
in periurio vidimus, timuimus ve-
hementer, & venenoſiſſimam conſue-
tudinem timore frænauimus. Fræna-
ta reſtringitur, reſtricta langueſcit,
langueſcens emoritur, & malæ con-
ſuetudini bona ſuccedit. Non dici-
mus nos non iurare, ſed iura magna
neceſſitate compulſus. cum videro
non mihi credi, niſi faciam, & ei qui
mihi non credit non expedire quod
non credit, hac perpenſa ratione, &
conſideratione librata, cum magno ti
more dico, coram Deo, aut teſtis eſt
Deus. Sed tamen aliud habet huma-
na peſſima conſuetudo. Et cum tibi
creditur, iuras, & cum nemo exigit,
iuras, & horrentibus hominibus iu
ras. *Infra* de his qui iuramenta exi-
gunt ab alijs dicit. Et ipſe, qui exi-
git iurationem, multum intereſt, ſi ne
ſcit ipſum falſum iuraturū, an ſi ſcit.
Si enim neſcit, & ideo dicit iura mi-
hi, vt fides ei fiat, non audeo dicere
non eſſe peccatum, tamen humana tē-
tatio eſt. Si autem ſcit & cogit iu-
rare, homicida eſt ille. Ille enim ſuo
periurio ſe perimit, ſed ipſe manum
interficientis, & expreſſit & preſſit.
Iſtam ergo conſuetudinem quotidia-
nam, crebram, ſine cauſa, nullo extor-
quente, nullo de tuis verbis dubitan
te, iurandi, auertire a vobis. Tantum
enim mali habet iuratio, vt qui lapi-
des colunt, timeant falſum iurare per
lapides, tu non times Deum præſen-
tem, Deum viuentem, Deum ſcien-
tem, Deum in contemptores vindi-
cantem? *Infra*: Ante omnia, fra-
tres mei, obſecro vos, ne ſine cauſa
me Deus hæc loqui compulerit. Di-
co enim, ſæpe iſtam quæſtionem de-
uitaſſe, timui enim ne monendo, &
præcipiendo plus reos facerem non
audituros, hodie autem plus timui,
ne loqui recuſarem, quod loqui iube-
rer. Admoneat proximus proximum,
hoc eſt, quod hodie audiuimus, hoc
eſt quod obſtricti ſumus. Non fiat
hodie, certe cum recens ſermo eſt, ex-
pertus loquar, non fiat hodie, pigrius
fit cras. Si & cras factum non fuerit,
minus laboraturus eſt, qui cuſtodit;
adiuuatur enim conſuetudine ſupe-
rioris diei, triduo moritur peſtis, de
qua laboramus, & gaudebimus de fru
ctu veſtro.

41 IDEM ait: Loquens de Hero-
de, qui occidit Ioannem. Vbi vide- *Ser. 11. de*
bat cruentum facinus, timebat rea- *ſanctis, qui*
tum periurij, ne Deum offenderet per *eſt ſecūdus*
iurando, Deum offendit ſæuiendo. *in decolla-*
Demus Herodi conſilium. Si dixe- *tione S. Ioā*
rimus, parce Ioanni; periurium ſua- *nis Bapt.*
demus: ſi dixerimus noli periurare,
ad ſcelus implendum prouocamus.
Antequam ergo veniatis ad iſtum bi-
cipitem laqueum, tollite de ore ve-
ſtro temerarias iurationes, antequā
veniatis ad iſtam conſuetudinem ma-
lam, moneo fratres meos. Quid opus
eſt, vt veniatis ad hunc articulum,
vbi non poſſumus inuenire conſiliū?
Sed video pium hominem, & ſanctum *1. Reg. 25.*
in temerariam iurationem incidiſſe,
& maluiſſe nō facere quod iurauerat,
quam iurationem ſuam fuſo hominis
ſanguine implere. Dauid enim iura-
uerat occiſurum Nabal carmelum, iu
rauit temere, ſed non impleuit iura-
tionem ſuam maiore pietate. *Infra*:
Si quis prouocauerit te ad iuratio-
nem, ſi iuraueris de illa re quam pu-
tat te commiſiſſe, & forſitan non feci-
ſti, ne remaneat in illo mala ſuſpicio.
Si iuraueris tu, non ſic peccas, quo-
modo ille qui te prouocauit, quia di-
xit Dominus ſit ſermo veſter eſt, eſt,
non, non: quod amplius eſt, a malo
eſt. Si prouocatus fueris vt iures,
ab ipſius malo eſt, qui te prouocauit,
non a tuo. Et hoc eſt a malo communi
totius generis humani, quoniam cor-
da noſtra videre non poſſumus. Nam
ſi cor-

ſi corda noſtra videremus, cui iuraremus? Quandò a nobis exigeretur
42 iuratio quando videretur oculis proximi ipſa cogitatio? Ille autem qui hominem prouocauit ad iurationem, & ſcit eum falſum eſſe iuraturum, vincit homicidam, quia homicida corpus occiſurus eſt, ille vero animam; immo duas animas, & illius quem iurare prouocauit & ſuam.
Fuit hic homo quidam in hoc populo, ſimplex, innocens, bene fidelis, ab omnibus vobis hypponenſibus cognitus, Titus Hymeni vocatus; ab illo audiui quod dico: neſcio quis negauit ei, vel quod ei debebatur, & hominis fidei ſe commiſit. Commotus prouocauit eum ad iuſiurandum, iurauit ille, iſte perdidit, ſed iſto perdẽte, ille penitus perijt. Dicebat ergo iſte Titus Hymeni homo grauis, & fidelis, ipſa nocte ſe exhibitum fuiſſe ad iudicem, & cum magno impetu atque terrore ſe perueniſſe ad præſidentem excelſum quendam, & admirabilem virum, cui parebat officium ſimiliter excelſorum, iuſſum fuiſſe perturbatum retro reuocari, & interrogatum fuiſſe his verbis. Quare prouocaſti hominem ad iurationem, quem ſciebas falſum iuraturum? Reſpondit ille; Negauit mihi rem meã. Reſponſum eſt illi, & nonne melius erat vt rem tuam, quam exigebas, perderes, quam animam hominis iſtius falſa iuratione perimeres? Proſtratus eſt, iuſſus eſt cedi. Cæſus eſt tam grauiter, vt in dorſo euigilantis veſtigia plagarum apparerent. Sed dictum eſt illi; Poſtea quam emendatus es, parcitur innocentiæ tuæ, de cætero, caue ne facias. Fecit ille quidem magnum peccatum, & emendatus eſt. Sed multo grauius peccatum faciet, qui poſt iſtum meum ſermonem & exhortationem, tale aliquid fecerit. Cauete a falſa iuratione, cauete a temeraria iuratione. Ab his duobus malis cauebitis, ſi conſuetudinem iurandi a vobis abſtuleritis.
43 *Lib 4. dial. cap 18. to. 1* GREGORIVS ſic habet: Quidam vir, cunctis in hac vrbe notiſſimus, ante triennium filium habuit, annorum ſicut arbitror quinque, quem nimis carnaliter diligens, remiſſe nutriebat, atque idem paruulus (quod dictu graue eſt) mox vt eius animo aliquid obſtitiſſet, maieſtatem Dei blaſphemare conſueuerat, qui in hac ante triennium mortalitate percuſſus, venit ad mortem. Cumque eum ſuus pater in ſinu teneret, ſicut hi teſtati ſunt qui præſentes fuerunt, malignos ad ſe veniſſe ſpiritus, tremẽtibus oculis puer aſpiciẽs, cœpit clamare: obſta pater, obſta pater, qui clamans declinauit faciem, vt ſe ab eis in ſinu patris abſconderet. Quem cum ille trementem requireret quid videret, puer adiunxit, dicens, Mauri homines venerunt, qui me tollere volunt, qui cum hoc dixiſſet, maieſtatis nomen protinus blaſphemauit, & animam reddidit. Vt enim omnipotens Deus oſtenderet, pro quo reatu talibus fuiſſet traditus executoribus, vnde viuentem pater ſuus noluit corrigere, hoc morientem permiſit iterare, vt qui diu per diuinitatis patientiam blaſphemus vixerat, quandoque per diuinitatis indicium blaſphemaret & moreretur, quatenus reatum ſuum pater eius agnoſceret, qui paruuli filij animam negligens, non paruuulum peccatorem, gehennæ ignibus nutriſſet.

Iuſti ſecundum varias conſiderationes, perfecti, ac imperfecti ſunt, ac dicuntur.

Cap. XII.

ORIGENES explicans verba illa; Indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in meridie, ait: Sponſum percontatur ſponſa, in quibus amœnitatibus meridianos percurrat a ſtus, meridiem appellans illa cordis ſecreta, quibus clariorem ſcientiæ lucem a verbo Dei anima cõſequitur. Hoc enim tempus eſt, quo ſol excelſiorem circuitus ſui verticẽ tenet. Si quãdo ergo ſol iuſtitiæ Chriſtus, Eccleſiæ ſuæ excelſa, & ardua virtutum ſuarum ſecreta manifeſtat, amœna eam paſcua, cubiliaque meridiana videbitur edocere. Nam cum adhuc initia habet diſcendi, & prima (vt ita dicam) ab eo ſcientiæ ſuſcipit rudimenta tunc dicit propheta: Adiuuabit eam mane diluculo. Nunc ergo, quia perfectiora iam quærit, & excelſiora deſiderat, meridianum ſcientiæ lumen expoſcit. Hinc puto, & Abrahæ poſt multas eruditiones, quibus apparens ei Deus, imbuit eum de ſingulis, & docuit, poſt refertur, quia viſus eſt ei Deus ad quercum Mambre ſedenti ad oſtium tabernaculi ſui meridie. Si enim lux, quæ in hominis eſt mente, & puritas cordis clara fuerit & ſplẽdida, ille meridianum tempus in ſemetipſo habere videbitur, & per hanc puritatem cordis, quaſi in meridie poſitus, Deum videbit. Foriſque ſedet ad oſtium tabernaculi. Foris etenim eſt extra corpus poſita mens eius, qui longe eſt à corporalibus cogitationibus, longe a carnalibus deſiderijs, & ideo ab his omnibus foris poſitum viſitat Deus. Eiuſdem quoq; myſterij eſt, ꝙ Ioſeph fratres ſuos ſuſcepit in Aegypto, in meridie, eos paſcit, & in meridie adorant eum cum muneribus.

1 *Hom. 2 ex poſit. 2. in Cant. 10. 2.*

HIERONYMVS inquit; ad Philippenſes Paulus ait: Non quod iam acceperim, aut iam perfectus ſim, curro autem ſi quomodo comprehendam, in quo & comprehenſus ſum a Chriſto Ieſu. Fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe. Vnum autẽ, quæ retro ſunt obliuiſcens, ad ea vero quæ ſunt priora extendens me ipſum, ad brauium perſequor ſupernæ vocationis in Chriſto Ieſu. Quotquot ergo perfecti ſumus hoc ſentiamus, & ſi quid aliter ſapitis, & hoc vobis Deus reuelauit. Dicit ſe nondum comprehendiſſe, & nequaquam eſſe perfectum, ſed inſtar ſagittarij ad ſignum iacula dirigere. Et aſſerit præteritorum ſe ſemper obliuiſci, & ad priora ſemper extendi, per quæ docet præterita negligenda, & futura cupiẽda, vt quod hodie perfectum putauit, dum ad meliora & priora extenditur, cras imperfectum fuiſſe conuincat. Atque ita per ſingulos gradus, dum nunquam inſtatione, ſed ſemper in curſu eſt, imperfectum doceat quod homines putabamus eſſe perfectum, ſolamque perfectionem, & veram iuſtitiam, Dei tantum virtutibus coaptandam. Secundum propoſitum, inquit, perſequor ad brauium ſupernæ vocationis. O Paule dicis te nondum accepiſſe, & necdum comprehendiſſe, & necdum eſſe perfectum, & præteritorum ſemper obliuiſci, & ad priora te extendi, ſi quomodo poſſis occurrere in reſurrectione mortuorum, & conſequi brauium ſupernæ vocationis? Et quomodo ſtatim infers quotquot ergo perfecti ſumus, hoc ſapiamus? Comprehendiſſe quod non comprehendimus, accepiſſe quod nõ accepimus, eſſe perfectos, qui nondũ perfecti ſumus? Quid ergo ſapimus, immo quid ſapere debemus, qui perfecti non ſumus. Imperfectos nos eſſe confiteris, & necdum comprehendiſſe, necdum accepiſſe. Hæc eſt hominis vera ſapientia, imperfectum eſſe ſe noſſe, atque vt ita loquar, cunctorum in carne iuſtorũ, imperfecta perfectio eſt Rem nouam audio Qui paulo ante dixerat, nõ ꝙ iam acceperim, aut iam perfectus ſim, & vas electionis,

2 *Lib. 1. aduer ſus Pelagianos to. 2.*

Phil. 3.

nis, qui pro confidentia habitantis in ſe Chriſti audebat loqui; an experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus. & tamen ſimpliciter fatebatur ſe non eſſe perfectum, nunc quod ſibi proprie denegabat, mittit in turbam, iungitque ſe cum ceteris, & ait quotquot ergo perfecti ſumus, hoc ſentiamus. Sed qua ratione hoc dixerit exponit in ſequentibus. Hoc inquit ſapiamus, qui volumus ſecundum humanæ fragilitatis modulum eſſe perfecti, necdum nos accepiſſe, necdum comprehendiſſe, necdum eſſe perfectos. Ex quo perſpicuum eſt duas in Scripturis ſanctis eſſe perfectiones. Primam perfectionem & incomparabilem veritatem perfectamq; iuſtitiam Dei virtutibus coaptandā, ſecundam autem, quæ competit noſtræ fragilitati, iuxta illud, quod in

Pſ. 142. pſalmis dicitur: Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, ad eā iuſtitiam, quæ non comparatione, ſed Dei ſcientia dicitur eſſe perfecta. Iob quoque, & Zacharias, & Eliſabeth iuſti dicti ſunt ſecundum eam iuſtitiam, quæ poſſit in iniuſtitiā aliquando mutari, & nō ſecundum illam, quę

Luc. 1. numquam mutari poteſt, de qua dicitur: Ego Deus, & non mutor. Et hoc

2. Cor. 3. eſt quod Apoſtolus alio loco ſcribit: Etenim non eſt glorificatū, quod glorificatum eſt propter excellentem gloriam, quod videlicet legis iuſtitia ad comparationem Euangelicæ gratiæ, non videatur eſſe iuſtitia. Si enim, ait, quod deſtruitur glorioſum eſt, multo magis quod permanet, erit in

1. Cor. 13. gloria. Et iterum: Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Cū autem venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Et videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc cognoſcam ſi

Pſ. 138. cut & cognitus ſum. Et in pſalmis: Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, & non potero ad eam. Et iterum: exiſtimabam vt cognoſcerem, hoc labor eſt ante me, donec intrem in ſanctuarium Dei, & intelligā in nouiſſimis eorum. Et Hieremias: Stultus eſt omnis homo a ſcientia. Et idem Paulus: Fatuum ſeu ſtultū Dei, *1. Cor. 1.*
ſapientius eſt hominibus. Vnde conſtat ꝙ comparatione Dei, nulla creatura poteſt eſſe perfecta, ſecundumq; veram, conſummatamque iuſtitiam. Ceterum alium differre ab alio, & diuerſas eſſe in hominibus iuſtitias; nulli dubiū eſt, & vel maiorem eſſe aliū, vel minorem, & tamen ſecundum ſtatum, & menſuram ſuam poſſe iuſtos nominari, qui aliorum compratione iuſti non ſunt. Stella a ſtella differt in claritate, & in vno corpore Eccleſiæ *1. Cor. 15.*
membra diuerſa ſunt. Habet ſol fulgorem ſuum, luna quoque noctis tenebras temperat, & innumerabiles aliæ ſunt ſtellæ quas micare in firmamento cernimus. In ſingulis diuerſa ſunt lumina, & tamen in ſuo vnaquęque perfecta eſt, ita duntaxat, vt comparatione maioris, perfectione careat. Vnde Apoſtolus dicit: Numquid omnes Apoſtoli? Numquid omnes Prophetæ? Nunquid omnes doctores? *1. Cor. 12.*
Nunquid omnes donationes habent ſanitatum? Nunquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur? Aemulamini dona maiora, omnia autem hęc operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis, prout vult. In domo magna, vaſa diuerſa ſunt, alia aurea, alia argentea, ænea, ferrea, ligneaque. Et tamen ſecundum modulum ſuum cū æneum vas perfectum ſit, comparatione argentei vaſis imperfectum dicitur, rurſumque argenteum aurei collatione, deterius eſt. Atque hoc modo dum ſibi inuicem comparantur, imperfecta & perfecta ſunt omnia. In agro terræ bonæ ex vna ſemente trecenarius, & ſexagenarius, & centenarius fructus exoritur, ipſis numeris indicatur impar eſſe quod naſcitur, & tamen in ſuo genere perfecta ſunt ſingula. Ex quibus omnibus conſtat non ſolum ad comparationem Diuinæ Maieſtatis homines nequaquam eſſe perfectos, ſed nec Angelorum quidem & ce-

terorum hominum, qui virtutum cul mina conſcenderunt, cū & tu qui melior es alterius collatione, quem imperfectum eſſe moſtraueris, rurſum ab alio te præeunte vincaris ac per hoc non habeas veram perfectionem, quæ ſi perfecta ſit, nulla re indiget. Prouocat autē diuinus ſermo ad perfectionem, vt ſecundum vires noſtras vnuſquiſque noſtrorum quantum valuerit extendatur, ſi quomodo valuerit pręuenire, & comprehendere brauium ſupernæ vocationis. In beatitudine autem, vbi cuncta perfecta erūt, erit Deus omnia in omnibus. Nunc autem ex parte prophetamus, & ex parte cognoſcimus. Nec enim poſſunt omnia eſſe in omnibus hominibus. Perfectus ergo erit ſanctus, in eo quod fecit, & imperfectus in eo quod facere non potuit.

6 AVGVSTINVS explicans locum
Libr. 7. de natura, & gratia contra Pelagianos. to. 7. pſalmi, Quia non iuſtificabitur in cō ſpectu tuo omnis viuens, ait: Teſtimonium hoc & alia huiuſmodi, ſic intelligi poſſunt, vt perfectam plenamque iuſtitiam, cui nihil prorſus addē
Pſ. 142. dum ſit, dū in hoc corpore viuimus, conſequi non poſſimus. Infra: Abſtinet ſe ab omni re mala, qui habet peccatum, quod in ſe regnate non ſinit, cui ſurrepit improbanda cogitatio, quam peruenire ad finem operis non permittit. Sed aliud eſt non habere peccatum, aliud non obedire deſiderijs eius. Aliud eſt implere, quod pręceptum eſt non concupiſces, & aliud eſt per quendam abſtinentię conatum ſaltem id agere, quod item ſcriptum eſt: Poſt concupiſcentias tuas ne eas. Facere ergo iuſtitiam eſt in vero Dei cultu, cum interno concupiſcentiæ malo, interna conflictatione pugnare, perficere autem, omnino aduerſarium non habere. Nam qui pugnat, & adhuc periclitatur, & aliquādo percutitur, etiam ſi non ſternitur. Qui autem non habet aduerſarium, plena pace letatur, & ipſe eſſe ſine peccato veriſſime dicitur in quo nullum habitat peccatum, non qui per abſtinentiam mali operis dicit, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. *Rom. 7.*

IDEM conciliat duo loca Pauli ad Philippenſes 3. Non quod iam acceperim, aut iā perfectus ſim, fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe. Et paulo poſt, qui ſe negauerat eſſe perfectum, Quotquot ergo perfecti, inquit, ſumus, hoc ſentiamus. In quibus verbis oſtendit ſecundum iſtius vitæ modum eſſe quandam perfectionem, eique perfectioni hoc quoque deputari, ſi ſe quiſque nouerit nondum eſſe perfectum. Infra: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Hic dictū eſt, beati qui eſuriūt & ſitiunt iuſtitiam, in cœlo autem, quoniam ipſi ſaturabuntur. Quis igitur ita non ſolum a diuino, ſed a ſenſu quoque abhorret humano, qui dicat in homine tantam eſſe poſſe iuſtitiam, cum ab illo eſuritur & ſititur, quanta erit cum ex illa ſaturabitur? Quam vero eſt non dico impudens, ſed inſana ſuperbia, nondum eſſe æquales angelis Dei, & putare ſe iam poſſe habere iuſtitiam æqualem angelis Dei, nec intueri tam magnum, & ſpiritualem virum, qui vtique ipſam iuſtitiæ perfectionem eſuriebat & ſitiebat, quando magnitudine reuelationum noluit extolli, & datus eſt ei angelus ſatanæ, audiuitque nam virtus in infirmitate perficitur. Huius igitur iuſtitiæ perfectione ſunt præditi angeli Dei in cœlo. Hanc perfectionem virtutis vtique, nondum habebat Apoſtolus Paulus, ſed inerat ei extollendi ſe infirmitas. Et quid eſt virtus in infirmitate perficitur, niſi quia in iſto loco infirmitatis, hactenus perfectio poteſt eſſe virtutis, vt in ipſa infirmitate præſente, elatio reprimatur? Ex quo factum eſt, virtutem quæ nunc eſt in homine iuſto, 8 perfectam hactenus numerari, vt ad eius perfectionem pertineat etiam ipſius imperfectionis & in veritate cognitio, & in humilitate confeſſio. Tunc enim eſt ſecundum hanc infirmitatem pro ſuo modulo perfecta iſta parua iuſtitia, quando etiam, quid ſibi

Lib. 5. cōtra duas epiſtolas Pelagianorū ad Bonifacium. 7

1. Cor. 13.

bi deſit intelligit. Ideoque Apoſtolus, & imperfectum, & perfectum ſe dicit. Imperfectum, ſcilicet cogitando quantum illi ad iuſtitiam deſit, cuius plenitudinem adhuc eſurit & ſitit. Perfectum autem, quod & ſuā imperfectionem confiteri non erubeſcit, & vt perueniat, bene procedit, ſicut poſſumus dicere perfectum eſſe viatorem, cuius bene promouetur acceſſio, quamuis non perficiatur intentio, niſi fuerit facta peruentio. *Infra*:

Philip. 3.

Cum dixerit Paulus ſecundum iuſtitiam quæ ex lege eſt, fuiſſe ſine querela, mox addit: Quæ mihi lucra fuerunt, hæc propter Chriſtum damna eſſe duxi. Nimis inſipienter dicitur, tantum amari Deum antequam videatur, quantum amabitur, cum videbitur. Porro ſi in hac vita, pio nemine dubitante, quanto amplius diligimus Deum, tanto vtique ſumus iuſtiores, quis dubitet piam veramque iuſtitiam, cum fuerit dilectio Dei perfecta, tunc perfici? Hæc omnia nōdum plena & perfecta in Apoſtolo erant, ſed tanquam in via poſitus, ad eorum plenitudinem perfectionemq; currebat. Infra: Admonens Paulus eos, qui poſſent iuſtitiæ plenitudine iam ſe putare perfectos, Quot ergo inquit, perfecti ſumus, hoc ſapiamus, tanquam diceret, ſi ſecundum hominis mortalis capacitatem pro huius vitæ modulo perfecti ſumus, ad ipſam perfectionem hoc quoque pertinere intelligamus, vt angelica illa q̄ in Chriſti manifeſtatione nobis erit iuſtitia, nondum nos perfectos eſſe ſapiamus. Licet ergo non immerito in aliquibus iuſtis pro huius vitæ capacitate perfecta dicitur iuſtitia, parua tamen eſt ad illam magnam quam capit æqualitas angelorum. Quam qui nondum habebat, & propter illam, quæ iam inerat perfectum, & propter iſtam, quæ adhuc deerat, imperfectū ſe eſſe dicebat.

9 *In Pſ. 5. ſer. 1.*

IDEM explicans illa verba; Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo, inquit: Ad templum, ſicut prope templum intelligimus. Non enim ait, Adorabo in templo ſancto tuo, ſed adorabo ad templum ſanctū tuum. Intelligendum etiam eſt, non de perfectione, ſed de progreſſu ad p̄fectionem dictum eſſe, Vt illud perfectionem ſignificet; introibo in domū tuam: ſed vt hoc proueniat prius adorabo, inquit, ad templum ſanctum tuum. Domine deduc me in tua iuſtitia. Satis hic declarauit in profectione ſe eſſe, id eſt in profectu ad perfectionem nondum in ipſa perfectione, quando vt deducatur, exoptat.

10 *In Pſ. 38.*

IDEM exponens verba illa; Notum fac mihi Domine finem meum, ait: Tranſilui quædam, & veni ad quędam, & ea in quæ veni, meliora ſunt eis a quibus tranſiliui, ſed reſtat adhuc quod tranſiliendum ſit. Finem meum notum mihi fac. Finem, qui mihi deeſt non curſum, qui mihi adeſt. Finem illum dicit, quem currens intuebatur Apoſtolus, & de ſua imperfectione confitebatur, aliud in ſe intuēs, aliud alibi quærens. Ait enim *(Phil. 3.)* non quod iam acceperim, aut iam perfectus ſim, fratres ego me nō arbitror apprehendiſſe, nōdum perfectus ſum. Curramus, intēdamus, in via ſumus, nec tam ſis ſecurus ex eis quæ tranſiſti, quam ſolicitus pro eis ad quæ nondum perueniſti. Hoc deſiderauit Dauid notum ſibi fieri cum hic eſſet, vt ſciret quid ſibi deeſſet, & non tam gauderet de his ad quę peruenerat, quam & deſideraret ea, ad quæ nondum peruenerat.

11 *Tract. 41. in Ioann. to. 9.*

IDEM exponens verba illa; Si filius vos liberauerit, tunc vere liberi eritis, ſic habet: Libertas alia eſt in hac vita, alia in futuro. In hac vita, nullus liber eſt a peccato. Quis enim mundus? nec infans, cuius eſt vnius diei vita ſuper terram. *(Iob 25.)* In hac vita inchoata eſt, non perfecta libertas. Quare non eſt perfecta libertas? Quia video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, *(Rom. 7.)* non enim quod volo bonum hoc ago, ſed quod odi malum illud facio. Caro, inquit, concupiſcit aduerſus ſpiritum, *(Gal. 5.)*

tum,& ſpiritus aduerſus carnem ,vt non ea quę vultis illa faciatis,ex parte libertas,ex parte ſeruitus , nondũ tota,nondum pura, nondum perfecta libertas, quia nondum plena æternitas.Habemus enim ex parte infirmitatem, & ex parte accepimus libertatē. Condelector legi Dei ſecundum interiorem hominem.Ecce vnde libertas, inde liberi vnde condelectamur legi Dei. Delectat me lex,delectat me qđ iubet lex,delectat me ipſa iuſtitia.

11 Video autem aliã legem in membris meis. Ecce quæ remanſit infirmitas. Ex hac parte ſentit captiuitatem,vbi
Rom. 6. non eſt impleta iuſtitia. Nam vbi cõdelectatur legi Dei,non captiuus,ſed legis amicus eſt.Sed ſi carne ſeruis legi peccati, fac quod ait ipſe Apoſtolus; Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendum deſiderijs eius, neque exhibeatis mẽbra veſtra,arma iniquitatis peccato. Non ait, non ſit,ſed non regnet.Quãdiu viuis,peccatum neceſſe eſt eſſe in membris tuis, ſaltem illi regnum auferatur, non fiat quod iubet. Surgit ira,noli dare iræ linguam ad maledicendum,noli dare iræ manum aut pedem ad feriendum, non ſurgeret iſta ira irrationabilis,niſi peccatum eſſet in membris,ſed tolle illi regnum,non habeat arma vnde contra te pugnet, diſcet etiam non ſurgere , cum arma non cœperit inuenire. Fræna iram, coerce concupiſcentiam, ineſt tamen quod frænetur , quod coerceatur. Quid autem volebat ille iuſtus, mente ſeruiens legi Dei, niſi vt omnino non eſſet quod frænaretur?Et hoc debet conari omnis qui tendit ad perfectionem, vt ipſa concupiſcentia minuatur. Perficere bonum non inuenie bat Paulus, quia non poterat facere, vt non concupiſceret,faciebat tãtum vt concupiſcentiam refrænaret, poſt concupiſcentias non vadens.

Iuſti & impij dicuntur,domini, ſerui, ac compediti in Sacra Scriptura, ſed differenter.

Cap. XIII.

ORIGENES ait;duo ſunt filij Abrahã, vnus de ancilla, & vnus de libera, vterque tamen filius Abraham, licet non vterque de libera. omnes, qui per fidem veniunt ad agnitionem Dei poſſunt filij Abrahæ dici. Sed in his ſunt aliqui pro charitate adhærentes Deo,alij pro timore futuri iudicij. iſte,qui in charitate perfectus eſt, & de Abraham naſcitur, & filius liberæ eſt. Qui vero futuræ pœnæ metu mandata cuſtodit, de ancilla eſt filius Abrahæ. De quo dicit Paulus: Quanto tempore heres paruulus eſt nihil differt a ſeruo Si vero relinquens initiorum Chriſti ſermonem,ad perfectionem feratur, & quæ ſurſum ſunt quærat, ex illis erit qui non accipiunt ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed ſpiritum adoptionis in quo clamat, Abba pater.

1 *Homil.7.in Gen.ſo.1.*
Galat.4.
Rom. 8.

IDEM explicans verba illa quæ Iacob dicta ſunt de Ioſeph,Filius tuus Ioſeph viuit, & dominatur in omni terra Aegypti,inquit: Calcare libidinem, fugere luxuriam, omneſque voluptates corporis premere,ac frænare, hoc eſt principatum gerere totius Aegypti.Si quis vero eſt,qui aliqua quidem vitia corporis ſubiuget, alijs vero cedat, de iſto non integre dicitur,quia principatum agit totius terræ Aegypti,ſed vnius,aut alterius ciuitatis: Ioſeph vero,cui nulla corporis libido dominata eſt, totius Aegypti princeps & dominus fuit.

2 *Hom.15.in Geneſim.*

IDEM explicans quomodo omnes Aegyptios premente fame, Pharao in ſeruitum redegit, ait; Pharao populum ſibi in ſeruitutem redegit, nec aliquem intra Aegyptiorum fines liberum dereliquit,ſed in omni terra Aegypti libertas adempta eſt. Factaque eſt Aegyptus domus ſeruitutis, &

3 *Hom.16.in c.47. Gen.*

& quod eſt infelicius voluntariæ ſeruitutis. Nam de Hebræis quamuis legatur, quia in ſeruitutem redacti ſunt, & quia iugum dominationis pertulerint, violenter tamen ad hoc memorantur addicti. Scriptum eſt enim, quia Ægypti oderant filios Iſrael, & per potentiam opprimebant eos violenter, & affligebant vitam eorum in operibus duris luti & lateris, in quibus omnibus in ſeruitutem eos redigebant cum vi. Hebræi violenter ſcribuntur in ſeruitutem redacti, quibus naturalis inerat libertas, quæ non eis facile, ſed per vim extorquebatur; Pharao vero Ægyptium populum facile ſibi in ſeruitutem redegit. Procliues enim ſunt Ægyptij ad degenerem vitam, & cito ad omnem famulatum decidunt vitiorum. Reſpice ad originem generis, & inuenies, quod pater eorum Cham, qui nuditatem riſerat patris, huiuſmodi ſententiam meruit, vt filius eius Chanaan ſeruus eſſet fratribus ſuis, quo in eo nequitiam morum argueret cōditio ſeruitutis. Hebræi vero etiam ſi in ſeruitutem redigantur, etiam ſi tyrannidem patiantur ab Ægyptijs, violenter, & neceſſitate patiuntur.

4 Idcirco ergo liberantur de domo ſeruitutis, & ad libertatem priſtinam, quam inuiti amiſerant, reuocantur. *Deut. 15.* Denique etiam diuinis legibus cauetur, vt ſi forte emerit quis Hebræum ſeruum, non eum perpetua ſeruitute poſſideat, ſed ſex annis ſeruiat ei, ſeptimo vero anno exeat liber. De Ægyptijs vero nihil tale cenſetur, nec vſquam diuina lex curam gerit libertatis Ægyptiæ, qui eam ſponte perdiderant, ſed æterno eos conditionis iugo, ac ſeruituti perpetuæ dereliquit. Hæc ergo ſi intelligamus ſpiritualiter, quæ ſit Ægyptiorum ſeruitus, agnoſcimus; quia ſeruire Ægyptijs, nihil aliud eſt quam obnoxium fieri carnalibus vitijs, & dæmonibus eſſe ſubiectum. In quod vtique vnumquemque non extrinſecus illata neceſſitas cogit, ſed ſegnities animi, & libido, ac voluptas corporis ſubigit, cui ſe animus per concordiam ſubdit. Qui vero libertatis animæ curam gerit, & dignitatem mentis, cæleſti cogitatione nobilitat, iſte ex filijs Iſrael eſt. Qui etiam ſi violenter opprimatur ad tempus, non tamen libertatem ſuam in perpetuum perdit. Denique & Saluator in Euangelio de libertate & ſeruitute diſſerens, ait: omnis, qui peccat, ſeruus eſt peccati. Et iterum dicit: Si cognoueritis veritatem, veritas liberabit vos. *Ioan. 8.*

IDEM exponens verba illa; Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti de domo ſeruitutis; ſic habet: Hæc de te dicta ſunt, ſi vltra Ægyptiis non ſeruias. Vide ſi non negotia ſæculi, & actus carnis, domus eſt ſeruitutis. Sicut rurſum e contrario, relinquere ſæcularia, & ſecundum Deum viuere, domus eſt libertatis. Ergo Ægyptus domus eſt ſeruitutis: Iudæa vero & Hieruſalem domus eſt libertatis. Sicut Ægyptus iſta terrena prouincia, filijs Iſrael domus dicitur ſeruitutis, ad comparationem Iudææ & Hieruſalem, quæ eis domus efficitur libertatis, ita ad comparationem cæleſtis Hieruſalem, quæ (vt ita dicam) mater eſt libertatis, totus hic mundus, & omnia quę in hoc mundo ſunt, domus eſt ſeruitutis. Et quoniam de paradiſo libertatis pro pœna peccati ad huiuſmodi ventum fuerat ſeruitutem, idcirco primus ſermo decalogi, ideſt prima mandatorum Dei vox, de libertate profertur, dicens: Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti de domo ſeruitutis. Hanc vocem in Ægypto poſitus audire non poteras. Sed ne inde quidem profectus in prima manſione, nec in ſecunda, nec in tertia, nec cum tranſires rubrum mare, ſed cum perueneris ad montem Synæ. Multis ergo ante laboribus peractis, multis ærumnis & tentationibus ſuperatis, vix aliquando mereberis præcepta ſuſcipere libertatis, & audire a Domino: Ego Dominus, qui eduxi te de domo ſeruitutis. 5 *Homil. 8. in c. 20. Exod.*

6 IDEM explicans verba illa capi- *Homil. 6. in lib. Iudicũ.* tis quinti de cantico Deboræ; Audite reges, &c. ait: Reges appellat eos, qui conuocantur ad audiendum verbum Dei Exulta popule Dei, audiens tuæ nobilitatis inſignia. Tibi dictum eſt, regale genus, populus in acquiſitionem, ideo quia vos reges eſtis merito rex noſter Chriſtus Dominus, rex regum dicitur, & Dominus dominantium. Regem te omnium eſſe facit, ſi regnet Chriſtus in te. Rex namque a regendo dictus eſt. Si ergo, & in te animus regnat, & corpus obtemperat, ſi concupiſcentias carnis ſub iugũ imperij tui mittas, ſi vitiorum gentes, ſobrietatis tuæ frœnis arctiorib. premas, merito rex diceris, qui te recte regere noueris. Cum ergo talis fueris effectus, digne vt rex ad audienda diuina verba vocaberis.

7 IDEM explicans illa verba: Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, cui ſeruio, ſic *Lib. 1. in c. 1. epiſt. ad Rom. to. 3* habet. Cur ſeruus dicitur is qui alibi ſcribit, non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Et iterũ; quia eſtis filij, miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda noſtra clamãtem; Abba pater. Itaque iam non eſt ſeruus, ſed filius. Quomodo ergo ſe ſeruum confitetur? Siue id ſecundum illam humilitatem dictum putemus, quam *Matt. 11.* Dominus docuit, dicens: Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde, non errabimus. Neque enim per hoc lædetur veritas libertatis in Paulo. Dicit enim, & ipſe: nam cũ liber ſim ab omnibus hominibus, me ſeruum feci. Seruit ergo Chriſto, non in ſpiritu *1. Cor. 9.* ſeruitutis, ſed in ſpiritu adoptionis, quia omni libertate nobilior eſt ſeruitus Chriſti. Alibi dicit: Qui ſeruus vocatus eſt, libertus eſt Domini. Libertus enim neque ex integro liber, neque ex integro ſeruus eſt appellatus. Seruus eſt Paulus ſapientiæ, iu- *1. Cor. 7.* ſtitiæ, veritatis, & omnium omnino virtutum. Sed & illud (ſi videtur) in hoc loco addimus, quòd ſicut ſcientia, quæ nũc datur ſanctis, eſt per ſpeculũ in ænigmate, ita & libertas quæ nunc ſanctis præſtatur, nondum plena libertas eſt, ſed velut per ſpeculũ: & ideo ſancti ſeruos ſe eſſe dicunt ad comparationem illius libertatis, quæ eſt in cœlo. Quomodo etenim poteſt in carne quis poſitus, adipiſci integrã libertatem, vt in nullo iam ſeruiat carni? Sicut nec adoptionem filiorũ quis in corpore poſitus habere quis ex integro poteſt? Atque vtinã hoc ſaltem obtinere quis in hac vita poſſit, vt ſeruus quis Chriſti ex integro fiat. Non carni, non ſanguini, non vanægloriæ, non cupiditati, non auaritiæ, non iracundiæ, non inuidiæ, ſed qui ſoli Chriſto, ideſt, omnibus ſimul virtutibus ſeruiat.

8 CHRYSOSTOMVS ait: Reges efficimur, ſi voluerimus abſurdis imperare cupiditatibus; nam is *Homil. 3 in 2. epiſt. ad Cor. to. 4.* demum regnat, & quidẽ verius quàm qui diademate cinctus eſt. Rex multos habet exercitus: at nos longe plures habemus cogitationes. Quæ res alia facit regem? veſtes? At hic melioribus indutus eſt, potioremque geſtat ſtolam, quam neque tinea exedit, neque tempus conſumit. Deinde variam geſtat coronam, tum eam, quæ eſt gloriæ, tum eam, quæ eſt miſerationum Dei. Ait enim: Benedic ánima *Pſ. 102.* mea Domino, qui te coronat in miſericordia & miſerationibus. Rex dominatur, ſatellitibus omnibus imperat, & obediunt omnes, eique inſeruiunt: iuſto ſubduntur cogitationes. Patriarcha Abraham, cum iuberetur *Gen. 22.* interficere filium, cogita quàm multæ cogitationes tunc inſurrexerint in illum, & tamen ſubegit omnes: omnes illum metuebant magis quàm regem; metuunt ſatellites, omneſq; ſolo oculorum intuitu compeſcuit, nec vlla illarum auſa eſt erumpere, ſed ſubmittebant vultus ac velut Imperatori cedebãt vniuerſæ, quamuis erant acerrimæ omnes. Attamen tot cogitationibus in illũ armatis, multa erat tranquillitas, ſtabant compoſitæ omnes, ornantes illum verius quam terrentes.

IDEM

9 IDEM Inquit: Quid iuuat integris gentibus dominari, ſi ſerui perturbationum ſumus? Quid nocet nulli hominum principari, ſi vitiorum tyrannide celſiores ſumus? Iſtud ſumma libertas, iſtud imperium, iſtud regnum, atque poteſtas, illa vero omnia miſera ſeruitus, quamtumlibet coronas innumeras quis habeat. Quomodo enim illi intus dominorum multitudo imperat, auaritia ſcilicet, ira, libido, & perturbationes reliquæ. Diadema quid prodeſt? Acriore tyrannide premitur, quando illum, quo minus ſubditus ſit, corona nequit eripere. Quemadmodum ſi apud Barbaros detineretur ſeruus quiſquã rex, & illi ad maioris ſeruitutis indicium, neque purpuram, neque diadema auferant, ſed cum illis inſignibus, & aquas ferre, & coquere, & alia inferre miniſteria iubeant, ad maiorem & ſui honorem, & ignominiam illius, ita Barbaris omnib⁹ immanius vitia iſta imminent nobis. Nam qui iſta contemnit, Barbaros quoque irridebit, qui vero ſuccumbit, longe diriora ab his, quam a Barbaris patietur. Quippe Barbari, cum præualent viribus, concidunt corpus: hæc vero, animam cruciant, & omni ex parte dilaniant. Barbarus victor, temporali tradit neci: hæc autem, in æternam præcipitant mortem. Solus ergo liber eſt ille, qui libertatem intrinſecus habet, ſicut ille ſeruus eſt, qui ſuccumbit irrationabilibus vitijs.

Hom. 18. in 1. epiſt. ad Tim.

10 HIERONYMVS ait: Duplicia ſunt in ſcripturis vincula, quæ quandiu rupit Samſon, vicit inimicos. vincula Chriſti voluntaria ſunt, & vertuntur in amplexus. Quicumq; his fuerit colligatus, dicet, læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Præcepta virtutum vincula putemus æterna, iuxta illud, quod in Iſaia dicitur: Et Sabaim viri ſublimes ad te tranſibunt, & tui erũt, poſt te ambulabunt vincti manicis. Et Paulus vinctus eſt Ieſu Chriſti. Alia vincula ſunt mala, ſicut de meretrice legimus, vinculum in manibus eius. Et ex perſona Domini dicentis: Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus a nobis iugum ipſorum. Et alibi: Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.

In epiſt. ad Fabiolã. de quadraginta duabus manſionibus, to. 3. Cant. 2. Iſa. 45. Eph. 3. Eccl. 7. Pſ. 2. Pſ. 123.

11 IDEM explicans verba illa: Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera, inquit: Si ſerui ſumus peccati, Agar nos generauit Aegyptia. Vnde dicentibus Iudæis Domino: Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vmquam, reſpondit Dominus: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati; ſeruus autem non manet in domo in ęternum, filius autem manet in æternum. Si non regnat peccatum in noſtro mortali corpore, vere Dei filij ſumus. *Infra*: Cum Apoſtolo dicamus: Non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ, & audiamus renouati vocem Domini dicentis: ſi manſeritis in ſermone meo, cognoſcetis veritatẽ, & veritas liberabit vos. Hac libertate, & Apoſtolus liberatus aiebat: cum enim ſim liber ex omnibus. Qui facit peccatũ, ſeruus peccati eſt, ille quia ſe ex omnibus vitijs liberũ ab omni concupiſcentia & errore ſciebat alienum, recte in Chriſti libertate gaudebat, dicens: Non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ, qua libertate Chriſtus nos liberauit.

Lib. 2. in c. 4 epiſt. ad Galat. to. 6. Ioan. 8. Rom. 6. Ioan. 8. 1. Cor. 9. Galat. 4.

12 AVGVSTINVS explicans verba illa; Intret in conſpectu tuo gemitus compeditorum, ait: Compedes ſunt infirmitas, & corruptibilitas corporis, quæ aggrauant animam. Ab his compedibus concupiſcebat diſſolui Apoſtolus, & eſſe cum Chriſto. Donec ergo corruptibile hoc induat incorruptionem, & mortale hoc induat immortalitatem, velut compedibus caro infirma impedit promptum ſpiritum. Has compedes non ſentiunt, niſi qui in ſemetipſis ingemiſcunt grauati, habitaculum quod de cœlo eſt, ſuperindui cupientes. Pro his propheta gemitibus ingemit, vt intret in conſpectu Dei gemitus compeditorũ. Poſſunt, & illi intelligi cõpediti, qui præceptis ſapiẽtię colligati ſunt, quę patienter ſuſtentata, in ornamẽta vertuntur.

In Pſ. 78. to. 8. Philip. 1. 1. Cor. 15. 2. Cor. 5.

tuntur. Vnde ſcriptum eſt: Inijce pedem tuum in compedes eius.

15 *Cõcione 1. In Pſ. 101.* IDEM exponens verba illa; Dominus de cœlo in terram proſpexit, vt audiret gemitus compeditorum, ſic habet: Agnoſcuntur compedes diſciplinæ Dei, & timoris eius. Per quem timorem non timuerunt ſerui Dei eos qui corpus occidebant, quia eum timebant, qui corpus & animam poteſt occipere in gehennam. *Matt. 10.* Niſi enim compedibus timoris huius ligati eſſent martyres, quando illa omnia dura & moleſta ſuſtinerent a perſecutoribus ſuis, quando eis liberum erat facere quod cogebantur, & euadere quod patiebantur? Sed alligauerat eos Dominus iſtis compedibus, duris quidem & moleſtis ad tempus, ſed tolerandis propter promiſſa eius, cui dicitur: *Pſ. 16.* propter verba labiorum tuorum, ego cuſtodiui vias duras. Gemẽdum quidem eſt in his compedibus ad impetrandam miſericordiam Dei; vnde vox martyrum eſt in alio pſalmo: *Pſ. 78.* Intret in conſpectu tuo gemitus compeditorum. Non tamen euitandæ ſunt tales compedes, vt appetatur pernicioſa libertas. *Eccl. 6.* Proinde ſcriptura, ne recuſemus eſſe compediti ſapiẽtiæ, ſic nos alloquitur: audi fili, & excipe ſententiam meam, & ne abijcias conſilium meum, & infer pedem tuum in compedes illius, & in torquẽ eius collum tuum, ſubijce humerum tuum, & porta illam, & ne ederis vincula eius, in omni anima tua accede ad illam, & in omni virtute tua ſerua vias eius, inueſtiga, & inquire, & innoteſcet tibi, & continens factus ne derelinquas eam, in nouiſſimis enim inuenies requiem eius, & conuertetur tibi in lætitiam, & erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & torques illius in ſtolam gloriæ, decus enim aureum eſt in illa, & vincula illius fila hyacinthina, ſtolam gloriæ indues eam, & coronam exultationis ſuperpones tibi. Clament ergo cõpediti quamdiu ſunt in vinculis diſciplinæ Dei, in qua ſunt exercitati martyres, ſoluentur compedes & volabunt, & eadem ipſa poſtea in ornamentum conuertuntur. Quid enim perſecutores occidendo martyres fecerunt, niſi vt compedes ſoluerentur, & in coronas conterterentur? De cœlo ergo reſpexit Dominus, vt audiret gemitus compeditorum, vt ſoluat filios mortificatorum. Mortificantur illi, filij autem mortificatorum nos ſumus. Quomodo autem ſoluimur nos, niſi cum dicimus ei, dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis? *Pſ. 115.* Soluitur autem vnuſquiſque a vinculis cupiditatum malarum, vel a nodis peccatorum ſuorum, ſicut Lazarus egreſſus de monumento, ſoluitur & iubetur abire. *Ioan. 11.*

14 *Lib. 30. Moral. cap. 12. 10. 1.* GREGORIVS explicans verba illa Iob cap. 39. Quis dimiſit onagrum liberum in ſolitudinem, & vincula eius quis ſoluit, inquit: Onager qui in ſolitudine commoratur, non incongrue vitam eorum ſignificat, qui remoti a turbis ſecularibus conuerſantur. Qui apte etiam liber dicitur, quia magna eſt ſeruitus ſecularium negotiorum, quibus mens vehementer atteritur, quamuis in eis ſpõte deſudet. Cuius ſeruitutis conditione carere, eſt in mundo iam nil cõcupiſcere. Quaſi enim quodam iugo ſeruitutis premunt proſpera, dum appetuntur, premunt aduerſa, dum formidantur. At ſi quis ſemel a dominatione deſideriorum temporali, colla mẽtis excuſſerit, quadam iam etiã in hac vita libertate perfruitur, dum nullo deſiderio fœlicitatis afficitur, nullo aduerſitatis terrore coarctatur. Hoc graue ſeruitutis iugum, Dominus vidit ſecularium ceruicibus impreſſum, cum diceret: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. *Matt. 11.* Tollite iugum meum ſuper vos, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugũ meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Aſperũ quippe iugum, & duræ ſicut diximus ſeruitutis eſt pondus ſubeſſe temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle ſtare in non ſtantibus, appe-

appetere quidem tranſeuntia, ſed cum
tranſeuntibus nolle tranſire. Liber
ergo dimittitur, qui calcatis terre-
nis deſiderijs, ab appetitione rerum
temporalium, ſecuritate mentis exo-
neratur. Soluit Deus onagri vincu-
la, quando ab electi vniuſcuiuſque
animo infirmarum cogitationum no-
dos rumpit, & propitius diſſipat om-
ne quod illectam mentem tenebat, ac
ligabat.

Iuſti, qui peregrini ſunt, dum viuunt, dormiunt, & moriuntur mundo, & omnibus rebus extra Deum.
Cap. XIIII.

1 CHRYSOSTOMVS
Hom.65.in exponens verba illa Ge
Gen. to.1. neſis 46. in quibus in-
Gen.47. terrogatus Iacob a Pha
raone de annis vitæ
reſpondit: Dies anno-
rum vitæ meæ, quibus peregrinatus
ſum, pauci, & mali, ait: Vides quomo-
do omnes iuſti in hac vita ita affecti
ſunt. Audies enim & Dauid poſt hæc
dicentem: quia peregrinus ego ſum, &
Pſal. 38. aduena hic, dicit: Dies annorum vi-
tæ meæ, quibus peregrinatus ſum.
Heb.11. Propterea & Paulus dicebat: de iuſtis
illis, quòd confitebantur quaſi pere-
grini, & aduenæ ſuper terram.
2 IDEM inquit: Si tibi quis con-
Hom.16.in ſtruxiſſet domum hic non manſuro,
c.8.epiſt.2. damnum putaſſes, nunc autem hic vis
ad Corint. ditari; vnde & ante veſperam ſæpius
to. 4. emigrare contingit. Non vides, quòd
in aliena terra verſamur quaſi hoſpi-
tes, & peregrini? non vides quòd ad-
uenas contingit eijci, quando nec co-
gitant nec ſperant? Id quod & nobis
contingit. Igitur quoniam natura
ſumus aduenæ, ſimus & voluntate, vt
ne illic ſiamus peregrini, & ignobiles
& neglecti. Nam ſi hic voluerimus
fieri ciues, neque hic neque alibi eri-
mus, ſin peregrini manſerimus, & ſic
conuerſabimur, vt peregrinos de-
cet, ſpem ſocietatis habebimus eorum
qui hic & qui illic ſunt ciuium, in cę-
lo enim ſua habet habitacula, cui to-
tus mundus hoſpitum eſt.
HIERONYMVS ait: Conſi- 3
deremus, quod in hac terra hoſpites *In epiſt. ad*
ſumus, & peregrinorum more pro die *amicū quē*
bus nouiſſimis habitamus. Vos enim *dam. quem*
de hoc mundo non eſtis, dicitur no- *inſtituit in*
bis. Quid ergo in aliena ſatagimus? *ſcientia diuī*
quid turbamur? Nemo in deteriori *na legis.*
& extranea patria, plus eligit poſſi- *to. 4.*
dere, quam in ſua. De his tantum ſo-
licitudinem habere debemus & curā,
quæ nobiſcum transferre poſſumus.
Ambiant terrena gentiles, quibus
cæleſtia non debentur: Chriſtianis
diuitiæ, & hereditas ſit diuinitas
Chriſti.
IDEM explicans verba illa; Ve- 4
nit contractio ſuper te, qui habitas *Lib.2.in c.*
in terra, inquit: Verba hæc ſuper te, *7.Ezechiel.*
qui habitas in terra, iuxta illud A- *to. 4.*
pocalypſeos Ioannis debemus accipe- *Apo. 8.*
re. Vę ſuper omnes, qui habitant in
terra. Sanctus enim non eſt habitator
terræ, ſed aduena, & peregrinus.
Dicitque; Aduena ſum & peregri-
nus ſicut omnes patres mei. Quamo-
brem & Abraham Hebręus, peregri-
nus tranſitorque memoratur, de præ-
ſenti ſæculo ad futurum tranſire fe-
ſtinans.
IDEM ſic habet: Illud, quod a 5
Balaam dicitur: Moriatur anima mea *Lib.6. in c.*
in animabus iuſtorum (noſtra lectio *18. Ezech.*
habet morte inſtorum) hunc habet *Num. 23.*
ſenſum, vt cupiat mori ſæculo atque
peccato, ac viuere cum iuſtorum ani-
mabus, quorum vita Chriſtus eſt, &
poſſunt canere: Placebo Domino in *Pſ.144.*
regione viuorum. Non eſt enim Deus *Matt.22.*
mortuorum, ſed viuorum.
IDEM explicans verba illa Eze- 6
chielis cap. 39. Et erit in die illa da- *Libro 11.in*
bo Gog locum nominatum Sepul- *Ezech.*
chrum in Iſrael, vallem viatorum ad
orientem maris, inquit; Hęretici de-
cipere conantur viatores, eos videli-
cet, qui ſęculum iſtud pertranſeunt,
& non ſunt habitatores; ſed peregri-
ni dicentes illud propheticum: Ad- *Pſal. 38.*
uena ſum ego & peregrinus, ſicut om- *Pſ.118.*
nes patres mei. Quis enim prętereun-
tium, de quibus ſcriptum eſt: & non

dixerunt, qui præteribant, benedictio Domini ſuper vos, non admiratur, & obſtupeſcit, cum vallem viderit viatorum? Quæ viatoribus vallis, habitatoribus mons videtur.

7 *Lib. 1. in c. 4. Oſee. to mo 5.* IDEM exponens verba illa; Iudicium Domino cum habitatoribus terræ, non eſt enim veritas, & non eſt miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terra, ait: Recte, qui habitatores terræ ſunt, & non incolæ ad iudicium prouocantur, quia a facie aquilonis exardeſcunt mala ſuper habitatores terræ. *Apoc. 8.* Et in Apocalypſi Ioannis: Væ, væ, væ, dicitur ſuper habitatores terræ. Qui autem poteſt cum propheta dicere: aduena ſum apud te, & peregrinus ſicut omnes patres mei, & pertranſit mundum iſtum quaſi aduena & peregrinus, veritatem ſequitur & miſericordiam, & ſcientiam Dei, ne inundatione maledicti atque homicidij, mendacij, & furti, & adulterij, & ſanguinis opprimatur.

8 *In caput 1. Ionæ.* IDEM exponens verba illa, quæ dixit Ionas, Hebræus Ego ſum, ait: Non dixit Iudęus ego ſum, quòd ſciſſura decem tribuum a duobus, populo nomen impoſuit, ſed Hebræus ſum, hoc eſt tranſitor. Sicut & Abraham, qui dicere poterat, aduena ſum ego, & peregrinus, ſicut omnes patres mei, *Pſ. 104.* de quo in alio pſalmo ſcribitur: Tranſierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum. Moyſes, tranſeam, inquit, & videbo viſionem hanc magnam.

9 *In cap. 4. Ionæ.* IDEM exponens verba illa; Et egreſſus eſt Ionas de ciuitate, & ſedit contra orientem ciuitatis, inquit: Pri- *Gen. 4.* mus Cain homicida, & fratricida, cruentum mundum germani ſanguine dedicans, ædificauit ciuitatem, & vocauit eã ex nomine filij ſui Enoch. *Oſee 11.* Vnde & Oſea propheta dicit: Deus ego, & non homo, in medio tui ſãctus, & non ingrediar in ciuitatem Egreditur ergo columba, vel dolens de iſtiuſmodi ciuitate, & habitat contre orientem, & eſt ibi in tabernaculo ſuo.

10 *In cap. 1. Sophoniæ.* IDEM explicans verba illa; Congregans congregabo omnia a facie terræ, &c. ait Septuaginta interpretes hunc locum ſic vertiſſe, defectione deficiat a facie terræ, dicit Dominus, deficiat homo & iumenta, deficiant volatilia cœli, & piſces maris. Defectionem in bonam partem poſſumus accipere, deficiuntq; qui conuerſationem habentes in cœlis, & in carne non ſecundum carnem militantes, conuerſantur, eo quòd ſciant eos qui in carne viuant Deo placere non poſſe. Hi quantum in ſe eſt, omnia agunt, ne ſint in carne, ſed in ſpiritu, & a terra recedentes aiunt: Conreſuſcitauit, & conſedere nos fecit in cęleſtibus in Chriſto. *Rom. 8.* Quod autem primum dixerat generaliter defectione deficiat a facie terræ, poſtea in partes diuidit, deficiat homo, deficiant iumenta, deficiant volatilia, deficiant piſcęs. Deficit quis vt homo, ſi contemnat humana, & non vltra moriatur, vt homo & audiat, ego dixi dij eſtis. *Pſal. 81.* Deficit alius, vt iumentum, quia ad altiora cõſcendens accuſatur ſermone prophetico: homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, ſimilis factus eſt illis. *Pſal. 48.* Deficit quaſi volatile cœli, qui facit ſibi pennas aquilæ, & reuertitur ad domum præceptoris ſui diues, & omnem deſerens paupertatem. Deficit quaſi piſcis maris, qui comprehenſus ſagenis Domini, cum bonis piſcibus ſeparatur. Cum hæc fuerint patrata, ſubdit, & infirmabuntur impij, & auferam iniquos a faciæ terræ; infirmabuntur impij non habentes tantum robur quantum prius. Sed & tollentur iniqui, non dixit occidentur, ſed tollentur, vt ad meliora conuerſi, de impietate & iniquitate ad pietatem, iuſtitiamq; tranſlati, incipiant eſſe quod ante non fuerant.

IDEM explicans verba illa: Domus impiorum delebitur, tabernacula iuſtorum germinabunt, ſic habet: 11 *Lib. 2. in c. 14. Prouer. to. 8.* Domus quippe in manſione, tabernaculis vti ſolet in itinere. Domus igitur impiorum delebitur, quia habitationem vitæ præſentis in qua ſemper manere deſiderabant, perdent in mortem

te reprobi, & hoc quod non præuidebant, exilium perpetuæ damnationis ſubibunt. Tabernacula autem iuſtorum germinabunt, quia præſens eorum conuerſatio, in qua incolæ ſunt apud Deum & peregrini, creſcentibus ſine ceſſatione meritis, ad fructum vſque ſuauiſſimum patriæ cęleſtis pertingit.

11 AVGVSTINVS exponens il-
In Pſal. 9. 10. 8. la verba; Tibi derelictus eſt pauper, pupillo tu eris adiutor ait; Pupillo tu eris adiutor, ideſt ei, cui moritur pater hic mundus, per quem carnaliter genitus eſt, & iam poteſt dicere, mundus mihi crucifixus eſt, & ego *Gal. 6.* mundo. Talibus enim pupillis, pater fit Deus.

In Pſ. 38. IDEM explicans verba illa; Quoniam aduena, ſeu inquilinus, ego ſum apud te, & peregrinus, ſicut omnes patres mei, ſic habet: Quid eſt inquilinus? Vbi migraturus ſum, non vbi perpetuo manſurus. Vbi perpetuo ſum manſurus, dicatur Domus mea? Vnde migraturus ſum, inquilinus ſũ, ſed tamen apud Deum meum ſum inquilinus, apud quem domo accepta manſurus ſum, de qua domo Apoſto-
2. Cor. 5. lus ait; Quoniam ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cœlis. Si domus hęc æterna eſt in cœlis, cum ad eam venerimus, inquilini non erimus. Quomodo enim eris inquilinus in æterna domo? Hic autem, vbi dicturus eſt Dominus migra, & quando dicturus eſt, neſcis, paratus eſto. Deſiderando autem domum æternã, paratus eris, nec ſuccenſeas ei, quia cum vult dicit, migra. Non enim cautionem tibi fecit, & placito quodam ſe obſtrinxit, & conductor domus accerſiſti certa penſione ad certum tempus, quãdo vult Dominus eius, migraturus ei, & peregrinus. Ergo ibi patria, ibi domus, inquilinus apud te, & peregrinus. Et hic ſubauditur apud te? Multi enim peregrini ſunt cum diabolo, qui autem iam crediderunt, & fideles ſunt, peregrini quidem ſunt, quia nondum ad illam patriam, domumq; venerũt, ſed tamen apud Deum ſunt. Quandiu *Ibidem.*
enim ſumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino, & ambimus ſiue hic manentes, ſiue peregrinantes placere illi. Peregrinus ſicut omnes patres mei. Si ergo ſicut omnes patres mei, dicturus ſum, me non migraturum, cum illi migrauerint? Alia conditione manſurus ſum, quàm illi manſerunt?

IDEM explicans verba illa; Si 13
dormiatis inter medios cleros pennæ *In Pſ. 67.*
columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri, inquit: Dormire inter medios cleros eſt terrenam hereditatem non quærere ardenter, & cęleſtem hereditatem expectare patienter. Nam qui Deo propterea ſeruire volunt, dum quærunt in hac vita fœlicitatem, ablatus eſt ſomnus ab eis, & non dormiunt. Inflammantibus enim cupiditatibus, agitati in facinora propelluntur, nec omnino requieſcunt deſiderando vt acquirãt, metuendo ne amittant. Hoc eſt quantum mihi videtur dormire inter medios cleros, id eſt, inter medias hereditates, nondum in re, ſed tamen in ſpe cęleſtis hereditatis habitare, & a terrenæ fœlicitatis iam cupiditate conquieſcere. Cum autem venerit quod ſperamus, non iam inter duas hereditates requieſcemus, ſed in noua vera requieſcemus, & regnabimus. Sic enim dormientes erunt pennæ columbę deargentatæ, vt tempore quo reſurgent, rapiantur in nubibus obuiam Chriſto in aera, & ſemper iam cum Domino viuant. Apoſtoli, & beati martyres, ceteriq; iuſti vſque ad hoc tempus dormierunt inter medios cleros regni terreni, fęlicitatem iam contemnentes, & regni cœlorum æternitatem ſperantes, & nondum tenentes. Et qui tam beate dormierunt, eis velut pennis nunc volitat & laudibus exaltatur Eccleſia. Columba igitur deargentata eſt, vt hac eorum fama ad imitandum poſteris inuitatis, dum ſic etiam dormiũt ceteri, addantur pennę, quibus vſq; in finem ſęculi ſublimiter prędicetur.

14 IDEM explicans illa verba; In-
Concione 8. cola ego ſum in terra, non abſcondas a
In Pſ. 118. me mandata tua, ait. Inquilinos, &
incolas nos eſſe in terra dicimus, quia
ſupernam patriam, vnde pignus acci-
pimus, & quò peruenientes nunquam
Pſal. 38. inde migremus, inuenimus. Nam &
ille qui in alio pſalmo dicit: Inquili-
nus ego ſum apud te & peregrinus, ſi-
cut omnes patres mei, nō ait, ſicut om-
nes homines, ſed dicendo, ſicut omnes
patres mei, iuſtos proculdubio vult
intelligi, qui eum tempore præceſſe-
runt, & in hac peregrinatione gemitu
pio ſempiternę patriæ ſuſpirarunt, de
Heb. 11. quibus ſcriptum eſt ad Hebræos: Se-
cundum fidem mortui ſunt hi omnes,
cum non accepiſſent promiſſiones, ſed
a longe eas videntes, & ſalutantes,
& confitentes, quia hoſpites, & pere-
grini ſuper terram ſunt. Qui enim
talia dicunt, oſtendunt, quia patriam
quærunt. Etſi quidem eius memo-
res eſſent, a qua diſceſſerant, habuiſ-
ſent tempus reuertendi. Nunc autem
meliorem appetunt, id eſt, cęleſtem,
ideo non confunditur de his Deus, vo-
2. Cor. 15. cari Deus eorum, præparauit enim eis
ciuitatem. Et illud, quod legimus:
quamdiu ſumus in corpore, peregri-
namur a Domino, poteſt intelligi, hoc
non eſſe omnium, ſed fidelium. Et vi-
demus quid his verbis Apoſtolus iun-
gat, cum enim dixiſſet, quamdiu ſu-
mus in hoc corpore, peregrinamur a
Domino, per fidem.n. ambulamus, &
non per ſpeciem, vt intelligeremus eo-
rum eſſe iſtam peregrinationem, qui
ambulant per fidem. Infideles aũt non
poſſunt veraciter dicere ſe in terra pe
regrinos, non.n. habent alibi ciuita-
tem, ac per hoc non ſunt in terra alie-
Iſa. 28. nigenæ, ſed terrigenæ. Vnde ait alia
ſcriptura de quodam: poſuit enim a-
pud mortem domum ſuam, & apud in
feros cum terrigenis axes ſuos. Sunt
autem & ipſi peregrini, & inquilini
non huic terræ, ſed populo Dei a quo
ſunt alienigenæ. Vnde credentibus,
& ſanctam ciuitatem, quæ non eſt dę
hoc mũdo, habitare incipiẽtibus Apo-
ſtolus dicit: Ergo non eſtis iam pere-
grini, & inquilini, ſed eſtis ciues ſan-
ctorum & domeſtici Dei. Ipſi ergo ſint *Eph. 2.*
ciues terreni, qui ſunt in Dei populo
peregrini, qui vero ciues ſunt in po-
pulo Dei, ipſi ſunt in terra peregrini,
quia totus idẽ populus quãdiu eſt in
corpore peregrinatur a Domino.

IDEM ſic ait, Propheta Aggęus, 15
& Zacharias eo tempore, quo capti- *In Pſ. 148.*
uus populus tenebatur in Babylonia
prophetabant futurum finem captiui-
tatis, vt reſtauraretur ciuitas Hieru-
ſalem, quæ bello ceciderat. Significa- *1. Eſdræ 5.*
ueruntq; nobis in myſterio vitam fu-
turam, vbi laudabimus Deum poſt ca-
ptiuitatem vitę præſentis, vbi erit in
nouatio ciuitatis illius magnæ Hieru
ſalem, vnde peregrini ſuſpiramus, ca-
ptiuati adhuc ſub onere & ſarcina cor
poris mortalis, vnde adhuc gemimus
in peregrinatione, exultabimus autẽ
in patria. Qui autem non gemit pere-
grinus, non gaudebit ciuis. Prophetæ
illi ſancti, magnam conſolationẽ prę-
buerunt tunc captiuo populo conſti-
tuto in Babylonia ſub regibus alieni-
genis, oſtendentes futurum tempus
liberationis, inſtaurationis Hieruſa-
lem. Figurata ſunt hęc in antiquis,
præſentia oſtenduntur in nobis. Mo-
do dicit Apoſtolus, quandiu ſumus in
corpore, peregrinamur a Domino, nō-
dum ſumus in patria.

GREGORIVS explicans ver- 16
ba illa Iob cap. 3 Gaudentq; vehemẽ- *Lib. 5. mo-*
ter cum inuenerint ſepulchrum ait: ſi- *ral. cap. 5.*
cut ſepulchrum locus eſt, quo abſcon- *to. 1.*
ditur corpus, ita diuina cõtemplatio,
quoddam ſepulchrum eſt mentis, quo
abſconditur anima. Quaſi enim huic
adhuc mundo viuimus, cum mente
in eum foris vagamur, ſed mortui in
ſepulchro abſcondimur, cum mor-
tificati exterius, in ſecreto internæ
contemplationis celamur. Sancti igi-
tur viri ab importunitate deſiderio-
rum temporalium, a tumultu inutiliũ
curarum, a clamore perſtrepentium
perturbationum, ſemetipſos ſacri ver
bi gladio mortificare non deſinunt,
atq; intus ante Dei faciem in ſinu men
tis abſcõdunt. Vnde bene per pſalmi- *Pſal. 30.*
ſtam

iſtam dicitur: Abſcondes eos in abſcondito vultus tui, a conturbatione hominum. Hinc eſt, quod Paulus per contemplationem mortuos, & quaſi in ſepulchro abſconditos diſcipulos viderat, quibus dicebat: mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cũ Chriſto in Deo. *Coloſſ. 3.* Qui ergo mortem quęrit, gaudet dum ſepulchrum inuenit, quia qui mortificare ſe appetit, valde ad inuentam requiem contemplationis hilareſcit, vt extinctus mundo lateat, & a cunctis exteriorum rerum perturbationibus, intra ſinum ſe intimi amoris abſcondat.

17 *Lib. 8. moral. cap 32. Iob 8.* IDEM explicans verba illa, tabernaculum impiorum non ſubſiſter, inquit: Quid hoc loco, tabernaculi nomine, niſi ædificatio terrenæ felicitatis exprimitur, per quam ſuper ſe reprobi caſura multiplicant, vt ſe a præſentis vitæ neceſſitatibus, quaſi ab æſtu, & imbribus defendant? Honoribus namque excreſcere ambiunt, ne deſpecti videantur. contemnunt curare quod ſequitur, & tota intentione ſatagunt, ne quid in præſentibus deſit. Vbi ergo mentis habitationem conſtruunt, ibi proculdubio tabernacula fixerunt. Gaudent ſibi ſuppetere bona quæ cupiunt, atque vbi carne requieſcunt, ibi & mentem extinguendo ſepeliunt. At contra iuſti nec oblata bona hic pro magno ſuſcipiunt, nec illata mala valde pertimeſcunt; ſed cum bonis præſentibus vtũtur, mala futura metuunt, & cum de malis præſentibus gemunt, bonorum ſequentium amore conſolantur, ſicq; temporali refouentur ſubſidio, ſicut viator in ſtabulo vtitur lecto pauſat, & recedere feſtinat, quieſcit corpore,
18 ſed ad aliud tendit mente. Nonnunquam vero, & aduerſa perpeti appetunt, in tranſitorijs proſperari refugiunt, ne delectatione itineris a patrię peruentione ſequeſtrentur, ne greſſum cordis in via peregrinationis figant. Qui ergo contra præſentia ſe aduerſa non muniunt quaſi cõtra ęſtus, & pluuias habere tabernaculum nolunt. Vnde & Petrus iure reprehendi- *Matt. 17.* tur, quia necdum mentis perfectione roboratus, veritatis claritate cognita, in terra figere tabernaculum conatur. Iuſti itaque hic ſe conſtruere negligunt, vbi peregrinos ſe & hoſpites nouerunt. Quia enim in proprijs gaudere deſiderant, eſſe in alieno fœlices recuſant. Iniuſti autem quantò longius ab æternæ patriæ hęreditate diuiſi ſunt, tantò in terra altius fundamenta cogitationis figunt. Hinc eſt, quòd iuſti non in hac vita, ſed in futura cogitationes habent. Vnde Paulus dicit, quòd Abraham in caſulis habitabat, *Heb. 11.* quia habentem fundamenta ciuitatem, quam ſupernus artifex conſtruxit, expectabat. Bene ergo dicitur, tabernaculum impiorum non ſubſiſtet, quia vitæ fugientis amatores, dũ ſtudioſe ſe in præſentibus conſtruũt, repente ad æternam pœnam rapiuntur. Sicut qui dicebat: Anima habes *Luc. 12.* multa bona poſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare. Sed quia eius tabernaculum in veritatis fundamento non ſubſtitit, illico audiuit ſtulte hac nocte animam tuam repetunt a te.

19 *Lib. 15. moral. cap. 35.* IDEM explicans verba illa Iob cap. 21. Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoſcetis, quia in diem perditionis ſeruatur malus, inquit: Viator dicitur, qui præſentem vitam viã ſibi eſſe & non patriam attendit, qui in dilectione prætereuntis ſæculi cor figere deſpicit, qui non remanere in tranſeuntibus, ſed ad æterna peruenire concupiſcit. Qui.n in hac vita viator eſſe non appetit, huius vitæ proſpera minime contemnit, & ea, quæ ipſe deſiderat, cum abundare alijs viderit miratur. Vnde Dauid propheta, *Pſal. 36.* qm̃ a dilectione præſentis ſæculi iam corde tranſierat, iniqui gloriam deſcribens dicebat: vidi impium ſuperexaltatum, & eleuatum ſicut cedros libani, tranſiui, & ecce non erat. Quia enim cor huic mundo non ſubdidit, hunc iure deſpexit, dicens: Tranſiui, & ecce non erat. Eſſet quippe aliquid in ejus æſtimatione impius, ſi ipſe ab

hoc ſæculo per intentionem minime tranſiſſet. Sed is, qui non tranſeunti, magnum aliquid eſſet, tranſeunti animo quàm nihil eſſet apparuit: quia dum æterna retributio cogitatur, præſens gloria quàm ſit nulla cognoſcitur.
Exo. 3. Hinc Moyſes cum ſupernæ contemplationis gloriam quæreret, dixit: Tranſiliens videbo viſionē. Niſi enim greſſum cordis a ſæculi amore remouiſſet, nequaquam intelligere ſuperna potuiſſet.
Tren. 1. Hinc Hieremias Propheta luctum cordis ſui conſiderari deposcens, ait: O vos omnes, qui tranſitis per viam, attendite, & videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus. Qui enim præſentem vitam non quaſi viā tranſeunt, ſed quaſi patriam attendunt, luctum cordis electorum, conſiderare neſciunt. Illos ergo, vt dolorem ſuum conſiderent exquirit, quos in hoc mūdo contingit animum non fixiſſe. Igitur, quia malus ad diem perditionis ſeruatur, & ad diem furoris ducitur, hoc, nonniſi qui eſt viator intelligit, quoniam, qui cor in præſentibus fixit, quæ iniquo ſeruantur ſupplicia, non deprehendit.

20 IDEM exponens verba illa Iob cap. 28. (Lib. 18. Moral. cap. 28.) Vnde ergo venit ſapientia, & quis eſt locus intelligentiæ? Abſcondita eſt ab oculis omnium viuentium, inquit: Sapientia, quæ Deus eſt, ſi omnium viuentium oculis occulta eſſet, hanc proculdubio ſanctorum nemo vidiſſet, quod dici non debet. Datur tamen intelligi, quia quamdiu hic mortaliter viuitur mundo, Deus videri non poteſt. Abſcondita eſt ab oculis omnium viuētium, quoniam quiſquis ſapientiam, quæ Deus eſt, videt, huic vitæ funditus moritur, ne iam eius amore teneatur. Nullus quippe eam vidit, qui adhuc carnaliter viuit, quia nullus poteſt Deum ſimul amplecti, & ſæculum. Qui enim Deum videt, eo ipſo moritur, quo vel intentione cordis, vel affectu operis, ab huius vitæ delectationibus tota mente ſeparatur. Vnde ad Moyſen dicitur: Non videbit me homo, & viuet. Ac ſi aperte diceretur. Nullus vnquam Deum ſpiritualiter videt, & mundo carnaliter viuit. Vnde Paulus quoque Apoſtolus, qui adhuc Dei inuiſibilia, ſicut ipſe teſtatur, ex parte cognouerat, iam huic mundo totum ſe mortuum perhibebat, dicens: Mihi mūdus crucifixus eſt, & ego mundo. (Galat. 6.) Non ſufficit, vt diceret; mundo crucifixus ſum, niſi etiam præmitteret; mihi mūdus crucifixus eſt, vt non ſolū ſe mundo mortuum, ſed etiam mundum ſibi mortuum eſſe teſtaretur, quatenus nec ipſe mundum, nec ipſum iam mundus appeteret. Talis erat Paulus, vt nec ipſe mundum, nec mundus ipſum concupiſceret, ipſe gloriam mundi quàm appeteret, non videbat iam mortuus, mundus ipſum humilem atque deſpectum, videre iam non poterat.

IDEM exponens verba illa: Propter nomen tuum Domine, viuificabis me in æquitate tua, ait: Non viuit iuſtitiæ, niſi qui moritur iniquitati. 21 (In expoſit. pſalmi ſeptimi pœnitentialis. Pſ. 142.) Sicut autem quod ſeminauimus, non viuificatur, niſi moriatur prius; ſic qui mundo & concupiſcentijs eius non moritur, in fructu bonorum operum non multiplicatur. Supereſt ergo, vt mortificemus membra noſtra quæ ſunt ſuper terram, quatenus viuificet nos auctor vitæ. Ad hoc enim ipſe mortuus eſt & reſurrexit, vt nos peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus. Plus eſt autem viuificari in æquitatè, quàm viuificari æquitati. Denique, qui in æquitate viuificatur, in ipſam æquitatem introducitur, vt nihil iniquum ſapiat, nihil impium agat. Poteſt etiam per æquitatem ipſe Chriſtus intelligi, in quo viuificatur qui mundo moritur.

IDEM exponens verba illa, Dominus mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit, ſic habet: 22 (Lib. 2. in c. 2. primi lib. Reg.) In his verbis etiam ordo notādus eſt. Prius quippe mortificare dicitur, deinde viuificare, quia niſi ſæculum amare deſiſtimus, Deo per amorem viuere non valemus, Ioanne atteſtante, qui ait: qui diligit mundum, non eſt charitas patris in eo. Vnde & is, qui ſe mor-

1.Ioa.2. ſe mortificatum, & viuificatum, qui ſe proſtratum, & erectum meminerat, loquebatur dicens: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Viuebat, ſed non mundi vita, quia dicebat: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Gala.2. Chriſtus. Dominus ergo mortificat, & viuificat. Mortificatum quippe, & viuificatum eſſe eſt, præſentia nulla concupiſcere, & ęterna deſiderare. Ducit ad inferos, & reducit, vt mortificet quidem ducit ad inferos, vt viuificet reducit ab inferis. Omnipotenti enim Deo ad inferos ducere eſt, peccatorũ corda æternorum cruciatuum conſideratione terrere. Et quoq; ab inferis reducere eſt, territas pœnitẽtium mentes ſpe vitæ indeficientis attollere. Tunc quippe peccare deſiſtimus, cum ſuperna gratia mollitis cordibus, futura tormenta formidamus, & ab inferis reducimur, cum inferno viſitati ſolatio, ad ſpem veniæ de pęnitentiæ lamento reſpiramus.

Iuſti in infamijs, & perſecutionibus, & laboribus vnde debent conſolari.
Cap. XV.

1 Hom. 9. in Pſal.33. to. 1.

BASILIVS de re hac vltra ea, quæ diximus lib.5. cap. 15. & lib. 6. cap. 9. explicans verba illa; multæ tribulationes iuſtorum, & ex omnibus his liberauit eos Dominus, ait: In omnibus, inquit Paulus, tribulati ſed non anguſtiati, ideo Dominus diſcipulis ſuis dicit: in mundo preſſuram habebitis, ſed confidite, ego vici mundum. Ex quo ſi quandoq; in morbis, in corporis mutilatione, orbitatibus, plagis, ignobilitate, omni denique rerum inopia & egeſtate, iuſtos homines conſtitutos videris, reminiſcere verbi huius, quòd multæ ſunt iuſtorum tribulationes, & ex omnibus liberet eos Dominus. Ioan. 16. Qui autẽ dixerit, ꝙ virum plane iuſtum tribulatio non deceat nihil aliud dicit, q̃ athletæ non conuenire aduerſarium. Athleta enim minime certans, quas habebit occaſiones ſibi coronas comparandi?

2 Hom.13.in Pſal. 43. Iob 5. 2.Cor.11. 1.Cor.15.

IDEM exponens verba illa, & laborauit in æternum, & viuet adhuc in finem, ait: Si vis hęc verba de hominibus iuſtis intelligere, reminiſcere Iob dicentis, homo natus eſt labori. Item Apoſtoli de ſe teſtantis, abundantius omnibus illis laboraui. Et rurſum: in laboribus abundantius. Qui igitur in hoc mundo laborauit, hic viuet in finem, Qui vero in delicijs & omni genere vitæ ſolutioris degit, præ teneritudine, ac mollicie purpuram & byſſum induit, ſeq; quotidianis epulis lautioribus oblectat, laborem pro paranda virtute fugitans, is nec in futuro illo viuet, ſed ſemotius, & ex longiore interuallo vitam videbit in eamini flamma cruciatus. Qui vero pro virtute innumeris agonibus deſudarit, & vt eam aſſequeretur, multis laboribus tortus, nimiſq; examinatus, hic eſt, qui viuet in finẽ. Quàm multa in afflictione paſſus eſt Lazarus pauper. Quàm multis laboribus attritus Iob contra aduerſariũ certando. Qui enim certando delaſſati fuerint, ait, illic recreabuntur, eoq; Dominus iſtos ad requiem inuitat, qui labore laſſeſcunt, ſunt ve onerati, De his dicitur: Euntes ibant, Pſal. 125. & flebant mittentes ſemina ſua, veniẽtes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos, vbere fructu plenos. Qui igitur per Deum redemptus eſt, is quidem in hoc ſeculo laborauit, at labore perfunctus viuet in finem, hic plane non videbit interitum cum viderit ſapientes morientes. Qui anguſtam & ſudoribus plenam viam, præ leni & ſolutiore elegerit, is æternam corruptionem non videbit, afflictionem illam perpetuo duraturam die viſitationis Dei.

3 Lib. Moral. ſententiarũ. tom. 2.

IDEM Reg.63. in qua docere vult, quòd metuere Chriſtianus non debet quandocumque in aliquo periculo conſtitutus ſit, aut opem diuinam deſperare, ſed confidere, potius tamquam præſente Domino, & rebus ipſius omnibus conſulente, & confir-

 mante,

mante, inquit: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem nõ poſſunt occidere. Nonne duo paſſeres aſſe væneunt, & vnus ex illis nõ cadet ſuper terram ſine patre veſtro. Veſtri autem etiam capilli capitis om-
Matt.10. nes numerati ſunt. Nolite ergo time-
Mar. 4. re, multis paſſeribus meliores eſtis vos. Et idem: facta eſt procella magna venti, & fluctus mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis. Et erat ipſe in puppi ſuper ceruical dormiẽs, & excitant eum, & dicũt illi: Magiſter non ad te pertinet quia perimus? Et
Act. 5. exurgens comminatus eſt vento, & dixit mari: tace, obmuteſce Et ceſſauit ventus: & facta eſt tranquillitas magna. Et alibi: Exurgens princeps ſacerdotum, & omnes, qui cum eo erant repleti ſunt zelo, & iniecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica. Angelus autem Domini per noctem aperuit ianuas carceris, & educens eos dixit: Ite & ſtantes loquimini in templo plebi omnia
2.Cor.1. verba vitæ huius. Et Paulus: non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione noſtra, quæ facta eſt nobis in Aſia, quibus verbis, illa paulo poſt adiungit: qui de tantis periculis nos eripuit in quem ſpetamus, quod & adhuc eripiet.

Hom. 5. de patientia Iob. to.1. CHRYSOSTOMVS ſic habet; Quando fuit illuſtrior Iob, cum domum cunctis aperuit, aut eadem cadente cum benedixit Deum, nulloque amaro ſermone commotus eſt? Quando magis claruit, cum de velleribus agnorum ſuorum calefacti ſunt nudorum humeri, aut cum audiens de Cœlo ignem deſcendiſſe non eſt turbatus, ſed manſuete tulit calamitatem? Quando maior fuit cum ad oppreſſorum defenſionem corporis ſanitate vtebatur conterens molares iniquorum, & è medio dentium eorum prędam eripiens; aut cum hoc ipſum corpus, oppreſſorum ſcutum, conſumi vermibus videbat, ſedenſque in ſterquilinio idem ipſe ſaniem radebat teſtam accipiens? Et illa quidem prę clara geſta, hæc autem patibula, tormentaq; erant. Sed tamen plus hæc, quam illa Iob clariorem oſtenderunt. *Infra*: Et ſicut peccatoribus duobus exiſtentibus, alter quidem hic tormentis affligatur, alter non, afflictus ille non afflicto melior erit; ſic & duobus iuſtis hic exiſtentibus, ſiquidem alter plures, alter pauciores ærumnas ſufferat, qui plures ſuſtinuerit beatior erit. Pauperes vel veſtimentum lacerum habent, ille verò nudus ſedebat, & quod habuit indumentũ a natura carnis, ſcilicet velamen, ſanie acerba diabolus corrupit. Et pauperes quidem, vel ſub tecto ſunt, ille verò ſub dio nocturnis ſemper agebat, neq; tugurij tenuis ſolamen habens. Et illi quidem a principio de ærumna calamitateq; cogitauerunt, ille verò calamitatem inopinatam ſubijt, repentinam accipiens ex diuitijs mutationẽ. *Infra*: Si in paupertate degis & fame, milleque periculis, Lazari recordare paupertatis, ſolitudinis, milleq; alijs huiuſmodi dimicantis, & hæc plurimam præſtabunt virtutem. Memento Apoſtolorum, qui in fame, & ſiti, & nuditate viuebant, Prophetarũ iuſtorum, atque hos omnes inuenies pauperum tribulationibus, ſuſpitijs, afflictorum partes ſuſtuliſſe. Deus enim non illos odiens, tot permittebat aduerſis laborare. Sed quoniam vehemẽter diligebat eos, per ipſa mala, ſplẽdidiores illos reddidit. Si enim homines, eos qui in eorum cauſa inſudant, ſine mercede abire non ſinunt, multo magis Deus eos qui tot inſudauerunt laboribus, non permittet quandoque ſuorum laborum repreſentatione fraudari. *Infra*: Multos audiui dicentes, ille & ille manſuetus quidem in iudicium trahitur, alter inique calumniatus, alter demerſus eſt, inquit, alter præcipitatus, & Deus hęc fieri permiſit. Quare? Ne cito in inſaniam eleuentur mirabilium magnitudine, ac operũ perfectione, permiſit eos Deus affligi, atque ne maiorem de humana natura ceteri habeant ſuſpicionem, Deos non homines eoſdem eſſe dicentes, & vti Dei virtus appareat per

infir-

infirmos, per vinctos vincens & ſuperans: & vt poſt tot mala tempeſtiue, atque opportune ſancta eorum mens appareat. ſtimulati aduerſis, abundantius & ſolatium habeant, & fomentũ, ad illos reſpicientes, atque memoriam habentes eorum malorum, quæ ſibi ipſis contigerunt.

6 *Hom. 10. in ca. 3. Matt. ſp. 2.* IDEM ait: Deus non modo ab alijs nos ſæpe tribulari ſinit, ſed nonnunquam ipſe etiam plagam minatur, non vt eam in nos inducat, ſed vt nos ad ſe potius adducat. Quod ſi quales in tribulatione ſumus, tales etiam eſſemus in requie, nequaquam egeremus afflictionibus erudiri. Et quid ego de nobis loquor? Illis quoque, quos legimus, ſanctis, plurimum eruditionis de tribulatione veniebat, propter quod Propheta dicit: Bonum mihi quòd humiliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas. Ipſe quoque Dominus Apoſtolis dicebat: In mundo preſſuram habebitis. Et cum Paulo datus eſſet ſtimulus carnis qui eum colaphizaret, cum Dominum deprecaretur vt diſcederet, obtinere non potuit, quia maxima inde commoda colligebat. *Pſal. 118. Ioan. 16. 2. Cor. 12.* Quòd ſi etiam ſancti Dauid vitam velimus inſpicere, inuenimus eum profecto inter pericula clariorem, nec illum tantummodo, verum etiam ceteros ſanctos. Nam beatus Iob maxime cum tribularetur, effulſit, & Ioſeph, Deo in tribulatione plus placuit, Iacob quoque, & eius pater clariores de tribulationibus texuerunt coronas, victoreſque proclamati ſunt. Ne ergo de his, quæ nobis accidunt quæſtionem curioſitatem moueamus. Noſſe enim quando tribulationes auferri oporteat, illius eſt, qui eas permiſit inferri: illatas vero cum omni gratiarum actione tolerare, noſtræ opus eſt voluntatis.

7 *Hom. 3. im perfecti in Matth.* IDEM ſic habet: Iuſtitia in tentationibus floret, in proſperitate autem marcida eſt. Quemadmodum ſi focum poſueris ſuper terram, comburit ipſas radices herbarum, & vt in loco illo iam non facile naſcatur herba; ſic & tentationis ignis poſitus ſuper carnem comburit radices concupiſcentiarum in ea, vt non facile concupiſcat. *Infra:* Explicans verba illa Matthæi 3. cuius ventilabrum in manu eius, ait: Hic triturandi ſumus, hic ventilandi: Sicut enim granum tritici incluſum in palea, foras non egreditur, niſi fuerit trituratum, ſic & homo de impedimentis mundialibus, & de rebus carnalibus, quaſi in palea inuolutus, difficile egreditur, niſi fuerit aliqua tribulatione vexatus. Nam ſicut quidem plenũ granum mox vt leuiter percuſſum fuerit, de palea ſua exilit foras, ſi autem ſubtile fuerit, tardius egreditur, quod ſi vacuum fuerit, nunquam egreditur, ſed illic conteritur in palea ſua, & ita cum paleis foras iactatur; ita omnes quidem homines in rebus carnalibus delectantur, ſicut grana in palea. Sed qui fidelis eſt, & boni cordis habet medullam, mox vt leuiter tribulatus fuerit, negligens quæ ſunt carnalia, currit ad eum. Si autem modice infidelior fuerit, cum grandi tribulatione vix recedit, & vadit ad Deum. Qui autem infidelis eſt & vacuus, quã tumuis contritus fuerit, ſicut granum vacuum de palea non egreditur, ſic nec ille de carnalibus rebus, & de impedimentis mundialibus nunquam egreditur, nec tranſit ad Deum, ſed illic in malis conſtitutus conteritur, vt cum infidelibus quaſi cum paleis foras proijciatur. Et ſicut triticum, primum quidem trituratur, & cum trituratum fuerit, in vno loco iacet cum paleis confuſum, poſtea autem ventilatur, vt quæ fuerant iam diſiuncta corporibus, ſeparentur & locis; ſic & populus in Eccleſia, aut motibus conteritur carnalium paſſionum animam ſemper vrgentium, aut caſtigationibus corporalibus, quaſi virgis quibuſdam, aut conculcationibus iniquorum, quaſi calcibus irrationabilium iumentorum, vt diſiungantur fideles ab infidelibus, per diuerſas concuſſionũ ſpecies, cum autem diſiuncti fuerint ab inuicem actibus, adhuc in Eccleſia habentur commixti. Ideo mouetur perſecutio quaſi ventus, vt ventilabro *Matt. 3.*

Chri-

Chriſti iactati, qui iam diſiuncti fuerant actibus,ſeparentur & locis, vt ſicut triticum mundum in granarijs, ſic ſancti probati in regnis cęleſtibus reponantur. Vides ergo, quia tentatio non perdit, ſed manifeſtat eos, qui in pace non apparebant?

9 I D E M inquit; Deus nobis vitam præſentem laborioſam reddidit,vt nos mundi ſeruitute liberaret, & ad ſynceram libertatem traduceret. Sic igitur Iudæi,dũ & luto,& lateritio operi adſtricti colligatique eſſent, comes erant,& faciles,Deumque aſſidue vocabant: at cum libertati reſtituti,tum murmurare tum Deum irritare,ac ſeſe malis infinitis conficere. Quid igitur,inquiet aliquis,de ijs dicas, quos ſæpenumero afflictio tranſuerſos egit, atque in errorẽ induxit? Nempe quod erroris inductio non ab afflictione,ſed ab illorum imbecillitate profecta ſit. Nam qui ab afflictione perculſus in diuerſum agitur, id multo facilius a laborum relaxatione patietur. Si enim ligatus cadit(hoc enim afflictio) multo facilius ſolutus. Dices quomodo fiet, vt afflictio euertere me nequeat? Si cogitaueris, velis nolis, ferendum eſſe, quod tibi incommodum illatum eſt, ſed ſi interim gratias agis te maximum facere lucrum, ſin autem ægre fers męres,ac conuicia in Deum iacis, te non ſolum præſentem leuare calamitatem,ſed tempeſtatem maiorem ac ruinam tibi adſciſcere. Hæc igitur animo verſantes, quod neceſſitatis eſſe viderimus, ita nos comparemus, vt voluntatis, ac propoſiti noſtri eſſe incipiat. v. g. Filium quis amiſit, alius facultates omnes. Si cogitaueris fieri nõ poſſe,vt quod factum eſt infectum fiat, fieri vero poſſe,vt caſum generoſo animo ferens, fructum etiam aliquem ex irreparabili illa calamitate reportes, tu autem ſi pro maledictis laudem Domino referas, ita fiet, vt quæ tibi incommoda minime volenti allata erũt, in voluntatis ac propoſiti merita vertantur. Filium tibi ante tempus ereptum vides? Dicito, Dominus dedit, Dominus abſtulit. Vides exhauſtas tibi eſſe facultates? Dic, nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. In mentem tibi veniant Apoſtoli,qui dum flagellarentur,dum exagitarentur,dum infinita tolerarent mala gaudebant ſe dignos habitos, qui pro nomine Ieſu contumeliam ferrent.

Homi. 9. in cap. 5. epiſt. ad Romanos. 10. 4.

Exo. 1.

Iob 1.

Act. 10.

I D E M ait; Non ſunt caſus omnes communes omnibus, alius ex vxore, alius ex filio, alius ex ſeruo, alius ex amico, alius ex quouis detrimento, cauſam mœroris ducit. Plurimæque ſunt doloris cauſæ atque differentes, prorſumque neminem inuenies triſtitiæ ac doloris exortem &c. alius magis, minimiſque alius doleat,non itaque feramus grauiter, neque nos tantummodo triſtia pati arbitremur. Neque enim fas eſt,vt homo qui ſit,mortalemque hanc agat vitam, doloris angoriſque ſit expers.Sed niſi hodie,cras ſe ingeret mœſtitiæ cauſa. Quemadmodum denique fieri non poteſt, vt qui nauigant abſque cura ſint, ita & qui vitam hanc fragilem viuunt,abſq; ſolicitudinis angore eſſe non poſſunt. *Infra*: Quemadmodum hi, quibus aliqua pars corporis dolet putant ſe plus dolere,quam proximos, & cui oculus dolet, nullum putat ſibi æquari poſſe dolorem, rurſuſque qui ſtomachi languore tenetur,illum putat dolores omnes excedere, ſingulique quibus detinetur incommodis, omnia vi ſuæ magnitudinis tranſcendere exiſtimant: Ita & in angore animi ac mœſtitia contingit, vt quo quiſque premitur, eum putet cęteros ſua acerbitate ſuperare, quippe qui hoc ſuo experimento dijudicat. Sicut qui filios non habet, nihil ea infœlicitate putat eſſe moleſtius, & qui inter paupertatis anguſtias filijs angitur, nihil atque eam liberorum multitudinem execratur. Miles nihil militia laborioſius, nihil periculoſius putat,meliuſque arbitratur,pane tantum & aqua in cibum vti, quam tantas perferre moleſtias, &c. idem late oſtendit in omnibus alijs ſtatibus, & concludit prorſus perdifficile hominum genus, vbi acquieſcat inueniet, 10

Homil. 1. in ſecũdã epi. ad Timoth.

ueniet, cum ſemper ad querimonias in dignationeſque ſit pronum. Quando omnes homines ſimul reprehendit, quis tunc dicit nihil eſt homo, niſi animal infęlix laboribus, & ærumnis expoſitum.

11 *Hom. 26. in epiſt. ad Hebræos.* IDEM explicans verba illa ca. 11. Fide Moyſes grandis factus, negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, eligens magis affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iocunditatem maiores diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum improperium Chriſti, inquit: Non dixit Paulus: maiores diuitias æſtimans theſauris Aegypti, cœlum, & ea quæ in cęlis ſunt, ſed improperium Chriſti. Pro Chriſto enim improperium ſuſtinere, melius iudicauit, quam in delicijs eſſe. Eligens magis affligi cum populo Dei. Vltro ſe ipſum proiecit in tanta pericula, cum ei liceret, & pie viuere, & ſæcularibus perfrui bonis: quàm temporalem peccati habere iocunditatem. Peccatum dixit, nolle affligi cum alijs, hoc peccatum eſſe putauit. Si igitur ille non alacriter affligi cum alijs, peccatum eſſe putauit, magnum ergo bonum eſt afflictio, ad quam ex faſtigio regali ſeipſum proiecit. Maiores diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum, improperium Chriſti. Improperium Chriſti vocat, quãdo quiſquam a domeſticis, ab his, quibus beneficium præſtitit, improperium ſuſtinet. Vnde delitiæ, & remiſſio, ad partem peccati pertinent, improperia vero ſuſtinere, ad Chriſtum.

12 *Homil. 26. ad pop. Antiochenum.* IDEM inquit; Non poteſt malus, tam malus eſſe, ſed euenit, vt & aliquid habeat boni, neque bonus, eſſe bonus omnino, ſed & nonnulla ſolet habere peccata. Cum itaque malus, proſperis vtitur rebus ad capitis ſui perniciem, vt enim illorum paucorum retributionem bonorum hic capiens, illic deinde puniatur hac de cauſa recipit. Et ille præſertim beatus eſt, qui hic pęnas luit, vt peccatis omnibus depoſitis probatus migret, ac mundus, & inſons, hocque nos docens Paulus ait: Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi, & iterum: tradidi huiuſmodi ſatanæ. Et Propheta quoque dicit: quòd ſuſcepit de manu Domini duplicia, pro omnibus peccatis ſuis. Sed hæc quidem probantis ſunt bonos pro peccatis, pœnas hic luentes, vbi verò bona mali recipientes hic, illic omnino cruciantur. Abraham audi dicentem diuiti: Recepiſti bona in vita tua, & Lazarus mala, vnus in fęlicitate, alius in infœlicitate. Propterea nunc hic conſolatur, tu vero cruciaris. Nullus athleta generoſus in ſtadio balnea quærit, aut menſam cibis & vino redundantem. Athleta pugnat puluere, oleo, ſolis ardore, ſudore largo, tribulatione, & anguſtia. Hoc eſt certaminis tempus & pugnæ, igitur, & vulnerum, & cruoris, & doloris. Per tribulationem conſummari nos oportet. Sanguine plenam eſſe decet chriſtianam vitam, non alienum effundendo, ſed ſeparatum ſuum effundere præſtando.

1. Cor. 11. *1. Cor. 5.* *Eſa. 40.* *Luc. 16.*

13 HIERONYMVS Bleſillæ ſic exorditur: Abraham tentatur in filio, & fidelior inuenitur. Ioſeph in Aegyptum venditur, vt patrem paſcat, & fratres. Ezechias vicina morte terretur, & fuſus in lachrymas quindecim annorum ſpacio protelatur ad vitam. Paulus lupus rapax cæcatur vt videat, & repentino tenebrarum horrore concutitur, Dominum vocat, quem dudũ vt hominem perſequebatur. Ita nunc, mi Marcella, Bleſillam noſtram vidimus ardore febrium per triginta ferme dies iugiter æſtuaſſe, vt ſciret reijciendas eſſe delicias corporis, quod paulo poſt vermibus exarandum ſit. Venit, & ad hanc Ieſus, & tetigit eã, & ecce ſurgens miniſtrat ei. Redolebat aliquid negligentiæ, & diuitiarum faſcijs colligata, in ſeculi iacebat ſepulchro. Sed infremuit Ieſus, & conturbatus in ſpiritu clamauit, dicens Bleſilla, veni foras. Quæ vocata ſurrexit, & egreſſa cũ Domino veſcitur. *Epiſto. 23. quæ eſt ad Marcellã de ęgrot. to. 1.*

14 IDEM ad Iulianum, quem conſolatur in amiſſione vxoris, & duarum filiarum, & facultatum ſuarum, ait. Audio te in breui tempore duas virgun- *Epiſt. 34.*

gunculas filias iunctis pene extuliſſe funeribus, & pudiciſſimam ac fidiſſimam coniugem tuam Fauſtinam, in qua ſola poſt amiſſos liberos quieſcebas, ſubita tibi dormitione ſubtractã, quaſi ſi naufragus in littore latrones reperiat, & iuxta eloquia prophetarum fugiens vrſum, incidat in leonem, extendenſq; manum ad parietem a colubro mordeatur. Conſecuta rei familiaris damna, vaſtationem totus, barbaro hoſte, prouinciæ, & in communi depopulatione priuatas poſſeſſionum tuarum ruinas, abactos armentorum ac pecorum greges, vinctos occiſoſq; ſeruulos. Hic eſt catalogus tentationum tuarum. Quæ ſi ad te reſpicias grandia ſunt, ſi ad bellatorem fortiſſimum, ludus, & vmbra certaminis.

Infra pag. 207. laudant te alij, & tuas contra diabolum victorias penegyricis proſequãtur, quod læto vultu mortes tuleris filiarum, quòd ſanctiſſimã coniugem tuam, non quaſi mortuam, ſed quaſi proficiſcentem deduxeris.

Infra: Difficile imo impoſſibile eſt, vt & præſentibus, quis & futuris bonis fruatur, & vt hic ventrem, & ibi mentem repleat, vt de delicijs tranſeat ad delicias, vt in vtroque ſæculo primus ſit, vt & in cælo, & in terra appareat glorioſus.

15 *Li. 3. aduerſus Pelagianos. to. 2.*

IDEM ait; Computreſcant, dicit Habacuc, oſſa mea, & ſubter me vermes ſcateant, tantum vt requieſcam in die tribulationis, vt aſcendam ad populum fortem meum, vel accinctum. Hic tribulationes & anguſtias afflictionemque animi deprecatur, vt in futuro virorum iam cum Chriſto regnantium numero ſocietur, Ex quo perſpicuum eſt, hic pugnam, atque certamẽ, & in futuro eſſe victoriam.

16 *In cap. 1. Ioel. to. 5.*

IDEM explicans verba illa, ad te Domine clamabo, quia ignis comedit ſpecioſa deſerti, & flamma ſuccendit omnia ligna regionis, ſed & beſtiæ agri, quaſi area ſitiens imbrem, ſuſpexerunt ad te quoniam exſiccati ſunt fontes aquarum, ſic habet: Propheta clamante ad Dominum, vel populo per Prophetam, quia ignis comederit ſpecioſa deſerti, & flamma ſuccẽderit omnia ligna regionis, beſtiæ, & iumenta agri ſuſpexerunt ad Dominum, quaſi areola ſitiens imbrem, quoniam aruerunt fontes, & ignis deuorauit ſpecioſa deſerti virentia herbis loca. Clamare autem ad Dominum, per Prophetam, & iumenta ad eum ſuſpicere fecit ignis, qui deuorauit ſpecioſa deſerti, & flamma, quæ ſuccendit omnia ligna regionis, vt & fruges & poma pariter interirent: ſimulque conſideremus, quòd niſi propter anguſtiam, & ablationem delitiarum, nec Propheta nec beſtiæ clamaſſent ad Dominum, aut ad Dominum ſuſpexiſſent.

IDEM explicans verba illa, omnes dies pauperis mali, ſecura mens quaſi iuge conuiuium inquit. Omne tempus populi Dei, quandiu in præſenti pauper eſt, afflictionibus abundat & ærumnis, quia nec dum ad diuitias ſupernę bonitatis, & perpetuę mãſionis peruenit. Vnde monet Apoſtolus, dicens: Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. At vero reprobi, qui metu carentes diuino, ſecuri mundo vtuntur, quaſi iugibus ſtulti reficiuntur epulis. 17 *Lib. 2. in c. 15. Prouer. to. 8.* *Eph. 5.*

AMBROSIVS exponens verba illa, memor fui nocte nominis tui, inquit: Non magnum eſt, ſi tunc Domino gratias agas, quando in proſperis & ſecundis es, ſed ſi tunc adhæreas Chriſto, quando te perſecutor exagitat, quando aliqua procella perturbat. Amiſiſti filium, in illo dolore, in illa nocte, in illa deſtitutione memento Domini Dei tui, ne in tua præuariceris ærumna. Pulſus in exilium, memento, memento Domini Dei tui, ne patriæ interdictæ charitatem Deo præferas. Alicuius diuitis oppreſſus potentia, amiſiſti proprias facultates, indiges ſumptu, memento Domini Dei tui, ne nox te egeſtatis abducat a deuotionis affectu. Hoc eſt enim mandatum legis, vt in nocte magis quæras quando magis exaudiaris a Domino, & poſſis dicere, in tribulatione inuocaui Dominum. 18 *Serm. 7. in Pſal. 118. to. 5.*

IDEM explicans verba illa:. In 19

prima

In ca. 4. epiſ. 2 ad Timoth. 10. 3. prima mea defenſione nemo mihi aſ-
ſuit, ſed omnes me dereliquerunt, ait:
Preſſurã, & tribulationes ſibi illatas,
defenſionem ſuam nuncupat. Paſſio
enim Chriſtianis vita eſt, & perſecu-
tio defenſio, Preſſura enim illata pro
iuſtitia, defendit illum in die iudicij.
Et quia derelictus eſt ab hominibus,
hac de cauſa amplius aditum ſe credit
a Deo; & ideo ait: Dominus autem aſti
tit mihi, & confortauit me.

20 AVGVSTINVS epiſtola, quæ
Epiſ. 33. to. 2. eſt ad Chryſinum, quem conſolatur,
ne deficiat in aduerſis, ait: Rumor ad
me detulit (Deus faciat vt non ſit) te
animo perturbatum, vt multum mirer
prudentiam tuam; & Chriſtianum ani
mum parum cogitare, rerum terrenarũ
conditionem nullo modo æquari poſ-
ſe cœleſtibus, vbi cor noſtrum, & ſpes
noſtra colloeanda eſt. Nunquid aut
totum bonum tuum in his rebus erat,
quas nunc videris amittere; aut tam
magnum bonum illic deputabas, vt eo
ſubtracto, ſic tenebreſcebat mens ni-
mia triſtitia, quaſi lumen eius, non
Deus, ſed terra ſit? Erige animum fra-
ter, Deus noſter non perit a ſuis, nec
perdet ſuos; vult autem monere nos
quàm ſint hæc fragilia, & non certa
quæ nimis diligunt homines, vt ſol-
uat a nobis vinculum cupiditatis, per
quod implicatos nos trahunt, & to-
tum amorem noſtrum conſuefaciamus
in eum currere, in quo nulla damna ti
meamus. Per mala præſentia docuit
nos Deus temperanter proſpera ſæcu
li huius contemnere, & fortiter aduer
ſa tolerare.

21 IDEM inquit: Bonifacium presby
In epiſ. 137. qua eſt ad clerum, & populũ Hipponenſem. terum conſolans, quod de adulterio
infamatus falſo eſſet, diabolus, qui vt
leo circuit quærens quem deuoret,
quem nõ poteſt deuorare ſeductum ad
nequitiam, famam ipſius inquinare co
natur, vt ſi fieri poſſet, opprobrijs ho-
minum, & malarum linguarum detra-
ctione deficiat, & ſi in eius fauces ru-
at. Si autem nec famam innocentis ma-
culare potuerit, hoc ei perſuadere ten
tat; vt per maleuolas ſuſpiciones, de
fratre ſuo iudicet, & ſic ab illo impli-
catus abſorbeatur. Vt autem linguis
detrahentium non deficiatis; ſic per
Propheram Dominus dicit; Audite me
qui ſcitis iudicium, populus meus, in
quorum corde lex mea eſt Opprobria *Iſa 51.*
hominum nolite metuere, & detractio
ne eorum ne ſuperemini, nec quod
vos ſpernant, magni duxeritis: ſicut
enim veſtimentum, ita per tempus ab-
ſumentur; & ſicut lana à tinea come-
dentur, iuſtitia autem mea in æternum
manet. Infra: Ad quid aliud ſedent ho
mines peccatores, & quid aliud cap-
tant, niſi, vt quiſquis Epiſcopus, vel
clericus, vel monachus, vel ſanctimo-
nialis ceciderit, omnes tales eſſe cre-
dant; ſed ne omnes poſſe manifeſtari.
Et tamen etiam ipſi, cum aliqua mari-
tata inuenitur adultera, nec proijciunt
vxores ſuas, nec accuſant matres ſuas.
Cum autem de aliquibus, qui ſanctum
nomen profitentur, aliquid criminis,
vel falſitatis ſonuerit, vel veri patue-
rit, inſtant, ſatagunt, ambiunt, vt de
omnibus hoc credatur.

IDEM inquit: Scimus ait Apoſto- 22
lus, quoniam diligentibus Deum, om- *Epiſto. 136.*
nia cooperantur in bonum: omnia, in- *qua eſt ad*
quit, non ſolum ergo illa quæ appetun *Probam.*
tur vt ſuauia, verum etiam illa quę vt *Roma. 8.*
moleſta vitantur: Et ſecundum præce- *Pſal. 33.*
pta diuina, in omnibus gratias agimus
ei, de quo dicimus; Benedicam Domi- *Pſal. 118.*
num in omni tẽpore, ſemper laus eius
in ore meo, & bonum mihi Domine,
quod humiliaſti me, vt diſcam iuſtifi-
cationes tuas. Neque enim re vera ſi
fallacis proſperitatis, ſemper hic tran-
quillitas arrideret, anima humana por
tum illum veræ certęque ſecuritatis,
appeteret.

IDEM ait: Proſunt iſta mala, quæ 23
fideles pie perferunt; vel ad emendan- *Lib. 13. de*
da peccata, vel ad exercendam proban *Trinit. to. 3*
damq; iuſtitiam, vel ad demonſtrandã
vitæ huius miſeriam, vt illa vbi erit
beatitudo vera atq; perfecta, & deſide
retur ardentius, & inſtantius requira-
tur. Sed circa omnes iſta ſeruantur, de
quibus Apoſtolus dicit: Scimus quo- *Rom. 3.*
niam diligentibus Deum, omnia coo-
perantur in bonum.

IDEM

24 I D E M exponit locum Pauli ad Ro
Lib. 83. quæ ma. 8. Expectatio creaturæ, reuelatio-
ſtionũ. 10. 4. nem filiorum Dei expectat, inquit: In
his verbis hoc eum puto dicere: nam
& hoc ipſum, quod in nobis dolet, cũ
facta carnis mortificamus, ideſt, cum
eſurimus & ſitimus, per abſtinentiam,
dum frenamus delectationem concubi
tus, per caſtitatem, dum iniuriarum la
cerationes, & cõtumeliarum aculeos,
per patientiam ſuſtinemus, dum negle
ctis, atq; reiectis voluptatibus noſtris,
laboramus, quicquid in nobis in hac,
atq; huiuſmodi attritione dolet, crea-
tura eſt. Dolet enim corpus, & anima
quæ vtique creatura eſt, expectat re-
uelationem filiorum Dei, id eſt, expe-
ctat quando appareat, quod promiſſũ
eſt in gloria. Quoniam & ipſa creatu-
ra liberabitur a ſeruitute corruptio-
nis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.
Scimus enim quod omnis creatura in-
gemiſcit, & parturit vſque adhuc.

25 I D E M ait; Cur afflicti rebus ad-
Lib. 1. de ci uerſis de temporibus queremini Chri-
uitate Dei ſtiani, niſi quia veſtram luxuriam cu-
c. 30. to. 5. pitis habere ſecuram, & perditiſſimis
moribus, remota omni moleſtiarũ aſpe
ritate affluere? Neque enim propterea
cupitis habere pacem, & omni genere
copiarum abundare, vt his bonis hone
ſte vtamini, hoc eſt, modeſte, ſobrie,
pie, ſed vt infinita varietas voluptatũ
inſanis effuſionibus exquiratur, ſecun
diſque rebus ea mala oriantur in mo-
ribus, quæ ſæuientibus peiora ſint ho
ſtibus. Scipio enim iudicio totius ſena
tus, vir optimus iſtam vobis metuens
calamitatem, nolebat æmulam tũc im-
perij Romani Carthaginem dirui, & de
cernenti vt dirueretur contradicebat
Catoni, timens infirmis animis hoſtiũ
ſecuritatem, & tanquam pupillis ciui
bus idoneum tutorem, neceſſarium vi
dens eſſe terrorem. Nec eum ſententia
fefellit, re ipſa probatum eſt, quàm ve
rum diceret. Deleta quippe Carthagi-
ne, magno ſcilicet terrore Romanæ rei
publicæ depulſo, & extincto, tanta de
rebus proſperis orta mala cõtinuo ſub
ſecuta ſunt, vt corrupta diruptaque
concordia, prius ſæuis cruẽtibuſq; ſe-
ditionibus, deinde malarum connexio
ne cauſarum, bellis etiam ciuilibus,
tantæ ſtrages æderentur, tantus ſan-
guis effunderetur, tãta cupiditas pro-
ſcriptionum ac rapinarũ ferueret im-
manitas, vt Romani illi, qui vita inte-
griore, mala metuebant ab hoſtibus,
crudeliora paterentur a ciuibus.

I D E M ait; Qui autem dicunt ſi 26
peccato mors iſta corporis accidiſſet, *Lib. 2. de*
non vtique poſt remiſſionem peccato- *peccatorum*
rum, quam redemptor nobis tribuit, *meritis, &*
moreremur, non intelligunt, quomo- *remiſſione*
do res, quarum reatum, ne poſt hanc *contra Pe-*
vitam obſint, Deus ſoluit, tamen eas *lag. to. 7.*
ad certamen fidei ſinit manere, vt per
illas erudiantur, & exerceantur profi-
cientes in agone iuſtitiæ. Poſſet enim,
& alius hoc non intelligens dicere: Si
propter peccatum, dixit Deus homi- *Gen. 3.*
ni, in ſudore vultus tui veſceris pane
tuo, & ſpinas & tribulos pariet tibi
terra, quare, & poſt remiſſionem pecca
torum, labor hic permanet, & hæc du-
ra & aſpera parit etiam terra fideliũ?
Item: ſi propter peccatum, dictum eſt
mulieri, in dolore paries filium, cur
etiam poſt peccatum remiſſum, fœmi-
næ fideles eoſdem dolores parturien-
do patiuntur? Et tamen conſtat, pro-
pter peccatum quod admiſerant, illos
a Deo primos homines hæc audiſſe, at-
que meruiſſe, nec reſiſtit his verbis di
uini libri quę poſui) de labore homi-
nis, & de parturitione mulieris, niſi
qui alienus a fide Catholica eſt. Verũ, 27
quia & tales non deſunt, eis reſponde
mus, ante remiſſionem eſſe illa ſuppli-
cia peccatorum, poſt remiſſionem au-
tem certamina exercitationeſque iu-
ſtorum: ita & illis quos de morte cor-
poris ſimiliter monet, reſpondere de-
bemus, vt eam, & peccato accidiſſe fa-
teamur, & poſt peccatorum remiſſio-
nem, vt magnus timor eius a proficien
tibus ſuperetur, ad certamen nobis re
lictam eſſe non dedignemur. Infra: Vn-
de ſtatuit Deus, vt poſt Adę peccatum
propagata caro peccati, ad recipiendã
iuſtitiam, laboribus & moleſtijs nite-
retur. Propter hoc etiam de Paradiſo *Gen. 3.*
eiectus Adam, contra Eden habitauit,
ideſt

ideſt contra ſedem delitiarum, vt ſignificaret, quòd in laboribus qui ſunt delirijs contrarij, erudienda eſſet caro peccati, quæ in delitijs obedientiam non ſeruauit, antequam eſſet caro peccati. Sicut ergo illi primi homines, poſtea iuſte viuendo, ab extremo ſupplicio liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad Paradiſum reuocari; ſic & caro peccati, etiam ſi remiſſis peccatis homo in ea iuſte vixerit, non cõtinuo meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis inſinuatum eſt
2.Reg.12. de Dauid, ad quem Propheta cum miſſus eſſet, eiq; propter peccatum quod commiſerat, euentura mala ex iracundia Dei comminaretur, cõfeſſione peccati veniam meruit, & tamen conſecuta ſunt quæ Deus fuerat comminatus, vt ſic humiliaretur a filio, vt ſic pietas hominis in illa humilitate exerceretur atq; probaretur. Sic & mortẽ corporis propter hoc peccatum Deus hominibus inflixit, & poſt peccatorum remiſſionem, propter exercendam iuſtitiam non ademit.

28 I D E M explicans verba illa; Domi-
In Pſa.28. nus diluuium inhabitare facit, inquit:
ve. 8. Dominus primum inhabitat diluuium huius ſæculi, in ſanctis ſuis, tanquam in arca, ita in Eccleſia cuſtoditis. Et ſe-
Gen.7. debit Dominus rex in æternum, & deinde ſedebit regnans in eis in æternũ. Dominus virtutem populo ſuo dabit. Quia Dominus virtutem populo ſuo, contra huius mundi procellas & turbines dimicanti dabit, quia pacem illis in hoc mundo, non promiſit.

29 I D E M explicans verba illa; Cla-
In Pſa.33. mauerunt iuſti & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum eripuit eos, ſic habet: Iuſti erant tres pueri, de camino clamauerunt ad Dominum, & in laudibus eorum ignes
Dan.3. friguerunt. Accendere, & lædere flamma non potuit laudantes, Deum innocentes. Infra: Multæ tribulationes iuſtorũ, & de omnibus his liberabit eos Dominus. Nunquid dicit, ideo ſint Chriſtiani iuſti, vt nihil tribulationis patiantur? Non hoc promittit, ſed dicit multæ tribulationes iuſtorum. Magis ſi iniuſti ſunt, pauciores habent tribulationes, ſi iuſti ſunt, multas habẽt. Sed poſt paucas tribulationes, aut nullas, illi venient ad tribulationem ſempiternam, vnde nunquam eruentur: iuſti autem poſt multas tribulationes, venient ad pacem ſempiternam, vbi nunquam aliquid mali patientur. Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum, vnum ex his non conteretur. Oſſa ſunt firmamenta fidelium. Quomodo enim in carne noſtra, oſſa faciunt firmamentum; ſic in corde Chriſtiano fides facit firmamentum. Patientia ergo quę eſt in fide, oſſa ſunt interius. Ipſa ſunt, quæ frangi non poſſunt, quia tolerantiam habent ſancti in omnibus tribulationibus.

I D E M in fine explicans illa ver- 30
bai; Noli æmulari in malignantibus, ne In Pſa.36.
que zelaueris facientes iniquitatem, ait: Si Deus inquis, res humanas reſpiceret, non floreret illius iniquitatis, & mea innocentia laboraret. Omnis morbus animę habet in ſcripturis medicamentum ſuum. Qui ergo ſic ægrotat, vt iſta dicat in corde ſuo, bibat potionem pſalmi huius Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris faciẽtes iniquitatem. Quoniam tanquam fœnum velociter areſcent, & ſicut olera herbarum cito decident. Quod tibi longum videtur, cito eſt Deo. Quod ait fœnum, hoc intelligimus, olera prati vilia quædam ſunt & ſuperficiẽ terræ tenentia altam radicem non habẽt, proinde per hyemem virent: at vbi ſol æſtatis ſeruueſcere cœperit, areſcent. Modo ergo tempus eſt hyemis, gloria tua nondum apparet, ſed ſi alta radix eſt charitatis tuæ, ſicut multarum arborum gloria per hyemem tranſit frigus, venit æſtas, id eſt, iudicii dies, tũc areſcet viror fœni, tunc apparebit arborum gloria. Mortui enim eſtis, ait Coloſ.3.
Apoſtolus, quomodo videntur arbores per hyemẽ, quaſi aridæ, quaſi mortuæ. Ergo quæ ſpes, ſi mortui ſumus? 31
Intus eſt radix. Vbi radix noſtra, ibi & vita noſtra. Et vita veſtra, inquit, abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.

Quan-

Quando areſcit, qui ſic habet radicẽ?
Quando autem erit ver noſtrum? Cũ
Chriſtus apparuerit vita noſtra, tunc
apparebitis & vos cum ipſo in gloria.
Quid ergo modo? Noli æmulari in ma
lignantibus, &c. quoniam tanquam
fœnum cito areſcent. Quid ergo tu?
Spera in Domino. Illi enim ſperant nõ
in Domino, ſpes illorum mortalis, ca-
duca, fragilis, volatica, tranſitoria, ina
nis erit. Spera in Domino, & fac boni-
Pſal. 72. tatem, & paſceris in diuitijs eius. Diui
Pſal. 36. tiæ huius terræ, Dominus eius, Deus
eius ſunt. Ipſe eſt, cui dicitur: pars mea
Dominus. Dominus pars hereditatis
meæ. Delectare in Domino, & dabit ti
bi petitiones cordis tui. Diſcerne pe-
titionem cordis tui a petitionibus car
nis tuæ. Petitiones cordis ſunt illæ,
quibus petuntur carnalia; cordis au-
tem, quibus poſtulantur ſpiritualia.
Infra: Et educet iudicium tuum tan-
quam meridiem. Ergo modò quid?
Anguſtiæ, & tribulationes, & tentatio-
nes, & beatus qui perdurat; quia qui
perſeuerauerit vſque in finem, hic ſal-
Matt. 10. uus erit. Ne cedat inſultatoribus, nè
eligat hic florere, vt ex arbore fœnum
fiat. Subditus eſto domino, exerce te
operibus, labora in vinea, finito die pe
te mercedem, fidelis eſt, qui te addu-
xit ad vineam. Infra: Noli æmulari
in eo qui proſperatur in via ſua. Pro-
ſperatur impius, ſed in via ſua, labo-
Pſal. 1. ras, ſed in via Dei. Illi proſperitas in
via eſt, in peruentione infœlicitas, tibi
labor in via, in peruentione felicitas,
quoniam iter impiorum peribit, nouit
autem Dominus vias iuſtorum. Has
vias ambula, quas nouit Dominus.
Et ſi ambulas in eis, non te fallunt.
32 Via vero impiorum, felicitas tranſito-
ria, finita via, peracta eſt fœlicitas,
quia via illa lata eſt, finis eius in pro-
Matt. 7. fundum inferni perducit. Via vero tua
anguſta eſt, & pauci ingrediuntur per
eam, ſed ad quam latitudinem perue-
niant, debes cogitare, ne æmuleris eũ
qui proſperatur in manu ſua, deſine
ab ira, & derelinque furorem. Si fœli-
citatem ſæculi tibi promiſit Chriſtus,
murmura aduerſus illum, quando vi-
des infidelem fœlicem. Promiſit autem
fœlicitatem in reſurrectione mortuo-
rum. Quid autem in hac vita pateris,
quod non ipſe pertulerit? Non eſt ſer- *Ioan. 13.*
uus maior domino ſuo. Ille pro te do-
lores, flagella, opprobria, mortem paſ
ſus eſt. Et quid hotum, iuſto debeba-
tur? Quid non tibi peccatori debeba-
tur? Noli æmulari, vt maligneris, quo
niam qui malignantur exterminabun-
tur. Sed fœlicitatem eorum video. Cre-
de illi qui dicit, exterminabuntur,
quia melius ille videt, quàm tu. Suſti-
ne Dominum. Sed quandiu peccator
floret? Quandiu ſuſtinebo? Feſtinas?
cito erit, quod tibi diu eſt. Infirmitas
facit diu videri, cito eſt. Quomodo in-
ueniuntur deſideria ægrotorum? Ni-
hil tàdiu quàm vt calix ſitienti præpa
retur. Vtique feſtinatur a ſuis, ne for-
te offendatur infirmus. Quando fiet?
quando dabitur? Celeritas eſt in illis,
qui tibi ſeruiũt, ſed infirmitas tua diu
turnum putat, quod cito agitur. Ergo
videte medicum noſtrum blandientẽ
infirmo dicenti, quandiu durabo, quã
diu erit? Et adhuc puſillum, & non e-
rit peccator, ſuſtinentes autem Domi
num ipſi hereditabunt terram, ne ſu-
ſtinentiam iſtam longiſſimam putes,
modicum ſuſtine, ſine fine accipies qđ
ſuſtines; adhuc puſillum modicum, &
non erit peccator.

IDEM inquit: Cum ſequeris viã 33
Chriſti, non tibi ſæculi proſperitates *Concione*
promittas. Per dura ambulauit, ſed ma *2. eiuſdem*
gna promiſit. Sequere, noli tantum at- *Pſalmi.*
tendere quà iturus es, ſed quò ventu-
rus ſis. Tolerabis dura temporalia, ſed
ad fœlicitatem & lætitiam peruenies
ſempiternam. Si vis ſuſtinere laborẽ,
attende mercedem. Nam & operarius
in vinea deficeret, niſi attenderet quid
accepturus eſſet. Cum autem attende-
ris quid ſis accepturus, omnia tibi e-
runt vilia quæ pateris, nec digna æſti-
mabis pro quibus illud accipias. Mi-
raberis tantum dari pro tanto labore.
Nam vtiq; fratres pro æterna requie,
labor æternus ſubeundus erat. Aeter-
nam fœlicitatem accepturus, æternas
paſſiones ſuſtinere deberes. Sed ſi æter
num

num ſuſtineres laborem, quando venires ad æternam fęlicitatem? Ita fit vt neceſſariò tēporalis ſit tribulatio tua, qua finita, venias ad fœlicitatē infinitam. Sed plane fratres poſſet eſſe longa tribulatio pro æterna fœlicitate. Verbi gratia. Vt quoniam fœlicitas noſtra finem non habebit, miſeria noſtra, & labor noſter, & tribulationes noſtræ diuturnæ eſſent. Nam etſi mille annorum eſſent, appende mille annos cōtra æternitatem, quid appendis cum infinito, quantuncunque finitum. Decem millia annorum, decies centena millia, ſi dicendū eſt, & millia millium, quæ finem habēt, cum æternitate comparari non poſſunt. Huc accedit, quia non ſolum temporalem voluit laborem tuum Deus, ſed etiam breuem. Paucorum dierum eſt tota vita hominis, etiam ſi læta duris non miſcerētur, quæ plura & longiora ſunt certe quàm dura, & ideo breuiora, & pauciora ſunt dura, vt durare poſſimus. Si ergo per totam vitam ſuam, homo in laboribus & in ærumnis eſſet, in doloribus & in tormentis, in carcere, & in plagis, in fame, & ſiti omnibꝰ diebus, horis omnibus per totam vitam ſuā vſque ad ætatem ſenectutis, pauci dies ſunt tota vita hominis, quo labore tranſacto, veniet regnum æternum, veniet ſine fine fœlicitas, veniet hæreditas
34 Chriſti, veniet cohęres Chriſtus. Veterani milites, qui laborāt in militia, & verſantur inter vulnera tot annos, incipiunt militare in iuuentute, exeunt ſenes, vt habeāt paucos dies quietos ſenectutis ſuæ, quando eos iam ipſa ætas incipit grauare, quos bella non grauant, quanta dura tolerant, quæ itinera, quæ frigora, quos ſoles quantas neceſſitates, quæ vulnera, quæ pericula, & non attendunt patiētes hæc omnia, niſi paucos dies, quietos illos ſenectutis, ad quos vtrum perueniant, neſciunt. Ergo à Domino greſſus hominis dirigentur, & vitam
Pſ.36. eius volet. Ipſe eſt enim Chriſtianus, qui vult viam Chriſti ſequi per paſſiones ipſius. Noli per aliam viam velle ire, quam per illam, qua ipſe iuit. Dura videtur, ſed ipſa eſt tuta via, alia forte delitias habet, ſed latronibus plena eſt: Cum ceciderit iuſtus, non conturbabitur, quoniam Dominus firmat manus eius. Ecce quid eſt velle viam Chriſti Contingat illi, vt aliquam tribulationem patiatur, aliquam exhonorationem, aliquam contumeliam, aliquam afflictionem, aliqua damna. Proponat ſibi Dominum ſuum quanta genera tentationū paſſus eſt, & non conturbabitur, cum ceciderit, quia Dominus confirmat manum eius, quia prior paſſus eſt. Quid timebis, ò homo, cuius directi ſunt greſſus, vt velles viam Domini? Quid timebis? Dolores? Flagellatus eſt Chriſtus. Contumelias timebis? Audiuit, dæmonium habes, qui dæmonia excludebat. conſpirationem malorum? conſpiratum eſt aduerſus illum. falſum teſtimonium? & illud dictum eſt contra Dominum in reſurrectione ipſius.

IDEM exponens verba illa; Hęc omnia venerunt ſuper nos, nec obliti 35 *In Pſ.43.*
ſumus te, & inique non egimus in teſtamento tuo, & nō receſſit retro cor noſtrum, & declinaſti ſemitas noſtras a via tua, ait: Quia non receſſit retro cor noſtrum, quia obliti non ſumus te, quia inique non egimus in teſtamento tuo, poſiti in magnis tribulationibus & perſecutionibus, declinaſti ſemitas noſtras de via tua. Semitæ enim noſtræ erant in voluptatibus ſęculi, in proſperitatibus tēporaliū rerū. Tuliſti ſemitas noſtras de via tua, & oſtendiſti nobis quàm arcta & anguſta via eſt, quæ ducit ad vitā Et decli *Matt.7.*
naſti ſemitas noſtras de via tua. Quid eſt, declinaſti ſemitas noſtras de via tua? Tanquam diceret nobis, in tribulatione poſiti eſtis, multa patimini, multa q̄ amabatis in hoc ſęculo amiſiſtis, ſed nō vos dimiſi ī via quā anguſtā vos doceo. Latas ſemitas q̄rebatis? Quid vobis dico? Hac itur ad vitā ſēpiternā. Qua vultis ambulare, ad mortē pergitis. Quàm lata & ſpatioſa via eſt quę ducit ad interitum, & multi

ambulant per eam, quàm arcta via eſt
quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt
qui ambulant per illam. Qui ſunt
pauci? Qui tolerant tribulationes,
qui tolerant tentationes, qui in iſtis
omnibus moleſtijs non deficiunt, qui
non ad horam gaudent ad verbum, &
in tempore tribulationis tanquam or
to ſole areſcunt, ſed habent radicem
Luc.8. charitatis, ne eos ſol vrat, ſed nutri-
at. Quoniam humiliaſti nos in loco af
flictionis, ſeu infirmitatis, ergo exal-
tabis nos in loco fortitudinis.

36 In Pſ.53. I DEM explicans titulum pſalmi,
qui eſt, in fine in hymnis intellectus
ipſi Dauid. cum venerunt Ziphæi, &
dixerunt ad Saul: nonne ecce Dauid
1.Reg.23. abſconditus eſt apud nos, inquit: Fru
ctuoſus dolor nunc eſt, cum te accu-
ſas, cum in te reprehendis malos mo-
res tuos, cum reprehenſos perſeque-
ris, perſecutos excludis, illiſque ex-
cluſis mutaris, exuens te veterem ho
minem, & induens nouum, eligens po
tius Chriſti opprobrium, quàm floré
Ziphæorum. Latebat Dauid inter
Ziphæos, nec delectabatur flore illo-
Pſ.42. rum. Vnde aiebat in alio pſal. Iudi-
ca me Deus, & diſcerne cauſam meã
de gente non ſancta. Quid eſt, diſcer-
ne cauſam meam, iudica me? Diſcer-
ne me a Ziphæis, inter quos lateo.
Pertuli eorum florem, iam veniat &
flos meus. Et illorum quidem flos,
Pſ.91. fuit temporalis, & areſcente fęno de-
cidit, flos autem meus quis erit? Plã
tati in domo Domini, in atrijs domus
Dei noſtri florebunt.

37 In Pſ.59. I DEM explicans verba illa; Mo-
ab olla ſpei meæ, inquit: Spei meæ
Rom.5. eſt olla Moab, nõ conſumptionis meę.
Vide in tribulationibus ollam ſpei,
audi Apoſtolum: Sed & gloriamur,
inquit, in tribulationibus, ſcientes
quia tribulatio patiẽtiam operatur,
patientia autem probationem, proba
tio vero ſpem. Si tribulatio patien-
tiam, patientia probationem, proba-
tio vero ſpem, olla eſt autem tribula-
tio, quę operatur ſpem, merito Moab
olla ſpei meæ. Spes autem non con-
fundit, olla non me confundet, quia
charitas Dei diffuſa eſt in cordibus
noſtris per Spiritum ſanctum qui da-
tus eſt nobis.

I DEM explicans verba illa; Et *38*
ſenectus mea in miſericordia vberi, *In Pſ.91.*
ſeu pingui, inquit: Senectus mea, no-
uiſſima mea dixit: Quomodo in æta-
tibus noſtris nouiſſima ſenectus eſt,
ſic totũ hoc quod modo patitur Chri
ſti corpus in laboribus, in ærumnis,
in vigilijs, in fame, in ſiti, in ſcanda-
lis, in preſſuris, iuuentus ipſius eſt.
Senectus ipſius, ideſt, nouiſſima ip-
ſius, in lætitia erunt. *Infra*: Iuſtus
vt palma florebit, ſicut cedrus libani
multiplicabitur. Tranſit fœnũ, tran-
ſit flos peccatorum. Quid de iuſtis?
Iuſtus vt palma florebit. In palma
ſignificauit, quia in nouiſſimis ſuis
pulchra eſt, vt initium eius a terra
ducas, finem ipſius in cacumine vbi
habet totam pulchritudinem, aſpera
radix videtur in terra; pulchra coma
ſub cœlo eſt. Erit ergo & tua pulchri-
tudo in fine. Numquid cum ſol exie-
rit, areſcit palma? Numquid areſcit
cedrus? Cum autem ſol cadens ali-
quando fuerit, areſcit fœnum. Venit
ergo iudicium, vt areſcant peccato-
res, vt vireſcant fideles. Cedrus, &
palma, nec in tempeſtatibus curuan-
tur.

I DEM ait: Ipſa merces redditur *39*
operarijs in vinea laborantibus, ſecũ *Tractatu*
dum euangelium: Operarij ſumus, *17. in Euã*
& adhuc in vinea laboramus, finito *gel. Ioann.*
die, finito opere, merces reſtituetur. *Matt.20.*
Sed quis operarius perdurat ad perci
piẽdam mercedem, niſi qui paſcitur,
cum laborat? Non enim & tu ope-
rario tuo mercedem ſolam daturus
es, non etiam affers illi vnde vires
reparet in labore? Paſcis vtrique
cui mercedem daturus es. Similiter
Deus hic nos paſcit, ne deficiamus in
labore.

I DEM explicans verba illa; Ve- *40*
nite omnes qui laboratis & onerati *Sermo.9. in*
eſtis, & ego reficiam vos, ſic habet: *Matthęũ.*
Mirum videtur quibuſdam cum au- *10. 10.*
diunt Dominum dicentem: venite ad
me omnes qui laboratis, &c. & conſi-
derant

derant eos, qui iugum ipſum, intrepida ceruice ſubiecerunt, & illam ſarcinam manſuetiſſimis humeris acceperunt, tantis agitari & exerceri difficultatibus huius ſæculi, vt non a laboribus ad quietem, ſed a quiete ad labores vocati videantur, cum & Apoſtolus dicat: omnes qui pie volunt viuere in Chriſto Ieſu perſecutionē patientur. *2.Tim.3.* Ait ergo aliquis, quomodo iugum ſuaue eſt, & ſarcina leuis, quādo illa ferre, nihil eſt aliud, quàm pie viuere in Chriſto? Et quomodo dicitur: venite qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos, ac non potius dicitur, venite, qui vacatis, vt laboretis? *Matt.20.* Nam & vacantes inuenit, quos conduxit in vineam, vt ferrent æſtum diei. Et ſub illo iugo leui audiamus Apoſtolum dicentem: *2.Cor.6.* In omnibus exhibeamus nos metipſos ſicut Dei miniſtros in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtijs, in plagis. Et. Et alibi: *2.Cor.11.* A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi, ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, & cetera, quæ numerari quidem pericula poſſunt, ſed tolerari niſi ſpiritu iuuante, non poſſunt. *2.Cor.4.* Omnia ergo illa quę commemorauit aſpera, & grauia, frequentius, & abundantius ſuſtinebat, aſtante ſpiritu ſancto, qui in exterioris hominis corruptione interiorem renouaret de die in diem, & guſtata requie ſpiritali in affluentia delitiarum Dei, in ſpe beatitudinis futurę, omnia præſentia deliniret aſpera, & omnia grauia releuaret. Ecce quàm ſuaue iugum Chriſti portabat, & omnia illa quæ ſuperius enumerata dura, & immania omnis auditor
41 horreſcit, leuem tribulationem diceret, intuens interioribus & fidelibus oculis quanto pretio temporalium, emenda ſit futura vita, non pati æternos labores impiorū, & ſine vlla ſollicitudine perfrui æterna fœlicitate iuſtorum. Secari & vri ſe homines patiuntur, vt dolores non æterni, ſed aliquanto diuturnioris vlceris acriorum dolorum pretio redimantur, in languida, & incerta vacationis breuiſſimæ, atque vltimæ vitæ. Immaniſſimis bellis miles attritus, pluribus fortaſſe annis in laboribus inquietus, quàm in otio quieturus. Quàm terribili, & tremenda ſæuitia cęli, & maris impleti ſunt mercatores, vt diuitias acquirant. Quos æſtus, quæ frigora, quę pericula ab equis, a foſſis, a fluminibus, a feris perferunt venatores, quem laborem eſuriendi & ſitiendi? Sed intus omnibus, qui hęc nō amant, eadem grauia patiuntur, qui verò amant, eadem quidem, ſed non grauia pati videntur, omnia enim ſæua, & immania prorſus facilia, & prope nulla facit amor. Quāto ergo certius, ac facilius ad veram beatitudinem charitas facit quod ad miſeriam quātum potuit cupiditas fecit, quàm facile toleratur quælibet aduerſitas temporalis, vt æterna pœna vitetur, æterna requies comparetur. Non immerito Paulus dixit: non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam. Ecce vnde illud iugū ſuaue eſt, & ſarcina leuis. Etſi anguſta eſt paucis eligētibus, facilis tñ omnibus diligētibus. *Rom. 8.* Dicit pſalmiſta: pp verba labiorum tuorū, ego cuſtodiui vias duras. *Pſ. 16.* Sed quæ dura ſūt laborātibus, eiſdē ipſis miteſcunt amantibus.

BERNARDVS ſic ait; Vtilis tribulatio quę probationem operatur, ducit ad gloriam. 42 *In Pſal. qui habitat ſermone 17.* Cū ipſo ſum, inquit, in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum. Agamus gratias patri miſericordiarum, qui nobiſcū eſt in tribulatione, & in omni tribulatione noſtra nos conſolatur. Res neceſſaria tribulatio, quę in gloriam vertitur, triſtitia, quæ mutatur in gaudiū. Res neceſſaria eſt iſta neceſſitas, quæ coronam parit. Semē modicum eſt tribulatio, magnus exinde fructus exurgit. Forte, inſipidum, forte, acerbum eſt, forte granum ſinapis. Nō conſideremus quę videntur, ſed quæ non videntur in eo. Quę enim videntur temporalia ſunt, quæ autem non videntur, æterna. *2.Cor.4.* Gloriemur in ſpe gloriæ

magni Dei, prælibemus primitias gloriæ, ſed vt dicã expreſſius, gloriemur in tribulationibus. In tribulatione ſiquidem ſpes eſt, quoniam tribulatio
Rom. 5. patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero ſpem. In tribulatione ſpes gloriæ, immo & ipſa in tribulatione gloria continetur. Sicut ſpes fructus in ſemine, ſic ipſe fructus in ſemine eſt. In hunc modum etiam modo regnum Dei intra nos eſt, theſaurus ingens in fictili vaſe, in agro vili. Eſt inquam, ſed abſconditum eſt, fœlix, qui ibi inuenerit illud. Quam
2. Cor. 4 veraciter hunc theſaurum inuenerat, qui aiebat: momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Non dixit remunerabitur, ſed æternum gloriæ pondus operatur. Gloria abſcondita nobis eſt in tribulatione, in momentaneo hoc latet æternitas, in hoc leui, pondus ſublime, & ſupra modum. Omne gaudium exiſtimemus, cum in varias inci-
Eccl. 7. derimus tribulationes. Dicamus ex animo, melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. Cum ipſo ſum in tribulatione ait Deus, & ego aliud interim requiram quam tribulationem? Deſcendit, vt prope ſit his qui tribulato ſunt corde, vt nobiſcum ſit in tribulatione noſtra. Bonũ mihi Domine tribulari, dummodo ipſe
Dan. 3. ſis mecum, quam regnare ſine te, epulari ſine te, ſine te gloriari. Bonũ in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quàm eſſe
Pſal. 72. ſine te, vel in cœlo. Quid enim mihi
Eccl. 2. eſt in cœlo, & a te quid volui ſuper terram? Aurum probat fornax, & vi-
Eccl. 2. ros iuſtos tentatio tribulationis. Ibi ibi cum eis es Domine, ibi medius aſtas, ſicut olim, cum tribus pueris es dignatus etiam ethnico apparere, vt diceret; quia ſpecies quarti ſimilis filio Dei. Quid trepidamus? quid cunctamur? quid effugiamus hunc caminum? Sæuit ignis, ſed Dominus nobiſcum eſt in tribulatione. Si Deus no-
Rom. 8. biſcum, quis contra nos? Si ille eripit, quis eſt qui rapiat de manu eius? Poſtremo ſi ille glorificat, quiſnam alius inglorium faciet? Si ille glorificat, quis humiliabit?

44 IDEM explicans verba illa; Nigra ſum, ſed formoſa, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis, inquit: Eſt nigredo perſecutionis, quæ pro ſummo ornamẽto habetur, ſi quidem ſuſcipiatur pro iuſtitia & veritate. *Serm. 28. in Cantica. Cap. 1.* Vnde eſt illud: Ibant Apoſtoli gaudentes a conſpectu cõcilij, quoniam digni habiti ſunt, pro nomine Ieſu contumeliam pati. *Act. 5.* Denique beati, qui perſecutionem patiuntur, propter iuſtitiam. Hae potiſſimum gloriari Eccleſiam arbitror, hanc libentius imitari de pellibus ſponſi, qui dicebat, ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur. Vnde addit ſponſa: Nolite me cõſiderare quod fuſca ſim, quia decolorauit me Sol: Hoc eſt. Nolite me notare, quaſi deformem; quia cernitis pro ingruente perſecutione minus florentem, minus ſecundum gloriam ſæculi coloratam. Quid exprobratis nigredinem, quã feruor perſecutionis, non conuerſationis pudor inuexit? Filij matris meæ pugnauerunt contra me adijciens, perſecutionẽ paſſam ſe eſſe aperte ſignificat. *Cant. 1.*

45 IDEM ait; Olus, faba, pultes, paniſque cibarius cum aqua, quieſcẽti quidem faſtidio ſunt, ſed exercitato, magnæ videntur delitiæ. *In epiſt. 1. quæ eſt ad Robertũ nepotem ſuũ.* Iam forte tunicis diffluetus, exhorres nimirum eas tam propter hyemis frigus, quam propter æſtatis ardorem, ſed non legiſti, qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix? *Iob 6.* Vigilias times, & ieiunia, manuumque laborem, ſed hæc leuia ſunt meditanti flammas perpetuas. Recordatio tenebrarum exteriorum facit non horrere ſolitudinem. Si futuram cogitas de verbis ocioſis diſcuſſionem, non valde diſplicebit ſilẽtiũ. Fletus æternus & ſtridor ille dentiũ ante cordis oculos reductus, pares tibi reddet mattam, & culcitram. His rationibus cõuincebat Bernardus iuuenem, & nobilem, & delicatum, ad ferendos labores grandes religionis;

Iuſti

Iuſti triſtantur videntes mala proximi, ſi autem aliquando gaudere videntur, futura tantum prophetant mala, non optant.

Cap. XVI.

1 *Hom. 10. in c. 18. Numerorum. tom. 1.* ORIGENES explicans verba illa; Et dixit Dominus ad Aarõ, tu, & filij tui, & domus patris tui tecum, ſumetis peccata ſanctorum, inquit: Qui meliores ſunt, inferiorum ſemper culpas & peccata ſuſcipiunt. Sic enim, & Apoſtolus dicit: Vos qui firmiores eſtis, debetis imbecilitates infirmorum ſuſtinere. *Rom. 15.*

2 *Lib. 1. in lamẽtationes Hier. to. 4.* HIERONYMVS explicans verba illa; Vindemia eos ſicut vindemiaſti me ait. Vindemiare eſt vnum quemque operum ſuorum fructũ metere. Vindemiat enim Dominus hoſtes ſuos, qui ſanctos eius vindemiauerunt, quando pro contritione temporali, qua illos ad probationem opprimere permiſſi ſunt, in futuro iudicio perpetuam faciet recipere vltionem. Sed hoc intimandum eſt, quòd quando ſancti viri deprecatorio more contra hoſtes ſuos rogant, non voto malitię, ſed ſpiritu prophetiæ, hoc quod præ ſciunt, futurum prędicunt. Nam iuſti, conuerti homines deſiderant non perire, ſicut dixit Dauid: Confundantur & reuereantur, qui quærunt mihi mala. *Pſ. 39.* Vbi venitur ad homines corrigibiles, non maledictio funditur, ſed correctio poſtulatur. Confundi eſt facta ſua erubeſcere, & in meliorem ſententiam commutari. Et vt hoc magis ad conuerſionem intelligere debuiſſes, addidit. Reuereãtur, ideſt emendari colant, quẽ perſequendum eſſe putauerant. *Pſ. 34.* Quando autem dicitur iudica Domine nocentes me, ideſt damna, de diabolo intelligit & miniſtris eius, & dicit id quod nouerat eſſe venturum. Nam cum Dominus præcipiat, pro inimicis orare hominibus, hęc non poteſt conuenire ſententia, quorum damnationẽ, aut poſtulet, aut exoptet. *Cap. 1.*

3 *In lib. expoſitionis epiſtolę Pauli ad Galat. to. 5.* AVGVSTINVS inquit; Nihil ſic probat ſpiritualem virum, quã peccati alieni tractatio, cum liberationem eius potiuſquam inſultationem, potiuſquam exilia, quam conuitia meditatur, & quantum facultas tribuit ſuſcipit, & ideo dicit Paulus: Fratres, etſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpiritales eſtis inſtruite huiuſmodi. Deinde ne ſibi quiſque videatur inſtruere, etiam cum proterue exagitat, irridet que peccantem, aut ſuperbe tanquam inſanabilem deteſtatur. In ſpiritu, inquit, manſuetudinis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris. Nihil enim ad miſericordiam ſic inclinat, quàm proprij periculi cogitatio.

4 *In Pſ. 69. tom. 4.* IDEM exponens verba illa; Cõfundantur, & reuereantur, qui quærunt animam meam, ſic habet: In alio pſalmo dolebat ſe non quæri ad imitandum dicens: Perijt fuga a me, & non eſt qui requirat animam meam: Hic autem dolet ſe quæri ad opprimendum, & ait: Confundantur, qui quærunt animam meam. Quæris animam iuſti, cũ imitari cogitas, quęris animã iuſti, cum occidere cogitas. Cõfundantur, & reuereantur. *Pſ. 141.* Et vbi eſt, quod audiſti a Domino tuo, diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro his qui perſequuntur vos? *Matt. 5.* Ecce perſecutionẽ pareris, & maledicis his a quibus pateris. Quomodo imitaris Dominum in cruce dicentem: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt? Hoc optant ſancti inimicis ſuis, confundantur & reuereantur: Quandiu enim non confunduntur, & reuerẽtur, neceſſe eſt facta ſua defendant. Optemus hæc inimicis noſtris: ſecure optamus, vt de malefactis confundantur. Et mentem explicans pſalmi dixerat: Eſt in hoc pſalmo vox contribulatorum inter paſſiones periclitantium, vt erant martyres. Nos nõ tales perſecutiones vrgẽt, quales ipſos vrgebãt, ſed fortaſſe peiores in omnimodis generibus tantorum ſcandalorũ. Noſtra enim tempora magis abun-

dant illo ve quod damnauit Dominus
Matt. 18. dicens : væ mundo a ſcandalis. Et
Matt. 24. quoniam abundauit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Neque enim & Loth ille ſanctus in Sodomis ab aliquo corporalem perſecutionem patiebatur, ſed perſecutio eius, facta mala Sodomitarum erant. Inter proximorum peccata nos gemimus, &
2.Cor. 11. hæc perſecutio noſtra eſt, ſi eſt in nobis charitas, qua dicat : quis infirmatur, & ego non infirmor ? quis ſcanda
5 lizatur, & ego non vror ?

In Pſ. 98. IDEM explicans verba illa de Moyſe, Aaron, & Samuele, vlciſcens in omnes adinuentiones eorum, diſputat in quo ſancti iſti ſunt puniti, & ait : quid eſt quod in illis vindicatū eſt quæro, & ſecundum homines nō inuenio, ſecundum autem quòd ſcio pati ſeruos Dei, quotidie vindicatum eſt in illos. Legite, & videte vindictas, vindictas quotidie patiebantur, populos contradicentes, quotidie patiebantur, inique viuentes, & inter illos viuere cogebantur, quorum vitam quotidie reprehendebant. Hæc erat vindicta, nondum proficit, cui parua eſt. Tantum te enim torquet iniuſtitia aliena, quantum receſſeris a tua. Cum enim fueris frumentum, id eſt, herba bona, de ſemine bono cum cœperis fructum dare, tūc tibi apparebunt zizania : cum enim
Matt. 13. creuiſſet, & herba fructum feciſſet, tunc apparuerunt zizania. Ex ſententia Domini, neceſſe erit parcere zizanijs, ex conditione ſerui, neceſſe erit viuere inter zizania. Separare ea nō potes, tolerare tibi neceſſe eſt. Vide quantas plagas in corde patiaris, qui corpore & corde integro inter malos
Eccl. 1. verſaris. Qui apponit ſcientiam, apponit dolorem. Ecce abundet in te charitas, & plus dolebis peccantem. Quanto in te maior eſt charitas, tanto amplius te torquebit quem toleras, non torquebit tanquam iraſcentem illi, ſed tanquam dolentem pro
2.Cor. 11. illo. Vide Paulum Apoſtolum quid patiebatur. Dixit enim multa quæ patiebatur, & præter illa, quæ ſunt exteriora, & quę patiebatur a malis perſecutoribus Chriſti, ait, præter illa quę ſunt inſtantia mea quotidiana, ſollicitudo omnium Eccleſiarum. Et videte qualis ſollicitudo, quàm paterna, quàm materna. Videte quomodo cedebatur, vt vindicaretur in omnes affectiones eius. Dicemus affectiones eius, in quas vindicabat De⁹ : quis infirmatur, & ego non infirmor ? quis ſcandalizatur, & ego non vror ? Quantò maior charitas, tantò maiores plagæ de peccatis alienis.

IDEM explicans verba illa ; In 6
quacunque die tribulor, velociter *In Pſ. 105.*
exaudi me, ſic habet: Quid eſt in quacunque die tribulor ? Non ſufficeret dicere : inclina ad me aurem tuam, quoniam tribulor ? In quacunque die tribulor, inclina ad me aurē tuā. *1. Cor. 12.*
Tanquam vnitas corporis, ſi patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra. Tribularis tu hodie, ego tribulor, tribulatur alius craſtinò, ego tribulor. Poſt iſtam generationem alij poſteri, qui ſuccedunt poſteris tribulantur, ego tribulor, neque in finem ſæculi. Quicunque in meo corpore tribulantur, ego tribulor. *Infra* : Et oſſa mea ſicut in frixorio confrixa ſunt. Et ipſa oſſa mea, & ipſa fortitudo mea, non ſine tribulatione, non ſine vſtione. Oſſa corporis Chriſti, fortitudo corporis Chriſti, vbi maior quàm in Sanctis Apoſtolis? Et tamen vide oſſa frigi. Quis ſcandalizatur, & ego nōn vror ? Fortes ſunt fideles, boni intellectores, & prędicatores verbi, viuentes vt loquuntur. Fortes plane ſunt, ſed omnes qui ſcandalum patiuntur, frixorum ipſorum ſunt. Sunt oſſa interiora omnibus carnibus, & portant omnes carnes. Verum ſi quiſquam patiatur aliquod ſcandalum, & in anima periclitetur, tantum os frigitur, quātum amat. Deſit amor, nemo frigitur, adſit charitas, etſi membrum compatitur, patiente vno membro, quomodo non friguntur qui portant vniuerſa membra ? *Infra* : A voce gemitus mei adhæſerunt oſſa mea carni meæ. A vo

ce

ce gemitus mei, non a voce gemitus illorum quibus compatior. Multi enim gemunt, gemo & ego, & hoc gemo, quia male gemunt. Amiſit nummum, gemit, amiſit fidem, non gemit. Acquiſiuit pecuniam, perdidit iuſtitiam. Gemit tunc, qui gemere nouit, qui capiti propinquat, qui recte hæret corpori. Volumus eos emendare, corrigere, & quando non poſſumus, gemimus. Adhæſerunt fortes inualidis, adhæſerunt firmi infirmis. Qua lege adhæſerunt, niſi quia dictū
Rom. 15. eſt: debemus nos firmi infirmitatem infirmorum portare.

7 IDEM explicans verba illa; *In Pſ. 118. cōcione 24.* Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi, ait: Non dicit, iniquos odio habui, & iuſtos dilexi, aut iniquitatem odio habui, & legem tuam dilexi, ſed cum dixiſſet, iniquos odio habui, expoſuit quare, addendo, & legē tuam dilexi, vt demonſtraret, non ſe in hominibus iniquis odiſſe naturā, qua homines ſunt, ſed iniquitatem, qua legi quam diligit, inimici ſunt.

8 IDEM exponens verba illa; Nō- *In Pſ. 138.* ne omnes, qui te oderunt, Domine oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? inquit: Nonne cum zelus *Pſ. 68.* domus tuæ comedit me, videbam inſenſatos, & tabeſcebam? Nonne & tædium detinebat me a peccatoribus derelinquentibus legem tuam? Sed vbi eſt, diligite inimicos veſtros? An quia veſtros dixit non Dei? Benefacite, inquit, eis qui oderunt vos, non ait, qui oderunt Deum. Ideo iſte ſecurus dixit: Nonne eos: qui oderunt te Domine, odio habui? Non dixit, qui oderunt me. Et ſuper inimicis tuis tabeſcebam: Tuis dixit, non meis. Sed qui nos propterea oderunt, & propterea nobis inimici ſunt, quia Deo ſeruimus, quid aliud quàm eum oderunt, & eius inimici facti ſunt? Nunquid ergo tales inimicos noſtros diligere non debemus? Ergo attende quod ſequitur, perfecto odio oderam illos. Quid eſt perfecto odio? oderam in eis iniquitates eorum, diligebam conditionem tuam. Hoc eſt perfecto odio odiſſe, vt nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas. Inimici facti ſunt mihi. Quomodo ergo & in eis impleuit, quod ipſe dixit: non ne eos qui te oderunt Domine oderam, & quod Dominus præcepit: diligite inimicos veſtros? Quomodo implebit hoc, niſi illo perfecto odio, vt hoc in eis oderit, quod iniqui sūt, hoc diligat, quod homines ſunt? Famulus Dei Moyſes quomodo oderat *Exo. 32.* peccatores, cū pro eis orabat, & quomodo non oderat, cum eos occidebat, niſi quia perfecto odio oderat eos? Ea namque perfectione ſic oderat inīquitatem quam puniebat, vt diligeret humanitatem pro qua orabat. Corpus ergo Chriſti ab impijs in fine etiam corporaliter ſeparandum eſt, nunc inter eos interim gemat. Sit filia, & ſponſa Chriſti modo, ſicut lilium inter ſpinas, &c.

9 BERNARDVS inquit: Quotiens peccantem videris fratrem, cō- *Ser. 2. de reſurrectione Domini.* tinuo procedere debet compaſſionis affectus, tanquam cognatus humanitati, quippe quem concipis ex te ipſo. *Galat. 6.* Vos, inquit Apoſtolus qui ſpirituales eſtis, inſtituite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris. Et cum exiret Dominus baiulans ſibi crucē, & plangerent ſuper eum mulieres paucæ, conuerſus ad eas dixit: Nolite flere ſuper *Luc. 23.* me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros. Ordinem diligenter attende. Super vos, inquit primo, deinde ſuper filios veſtros. Temetipſum attende, vt alij noueris compati, vt arguas in ſpiritu lenitatis. Te ipſum conſidera, ne & tu tenteris. Sanctus quidam ſenex, cum audiſſet peccaſſe vnum ex fratribus amariſſime flebat, & dicebat, ille hodie, ego cras; Qui ſic flebat ſuper ſe, putas quia nō compaſſus ſit fratri? Sed quid agim⁹, quod nonnulli dura ceruice, & attrita ſunt fronte, vt quo magis eis compatimur, tanto magis noſtra & compaſſione, & patientia abutuntur? Nōne ſicut compatiebamur fratri, ita &

ipſi iuſtitiæ compatiendum eſt, quam videmus tam impudenter prouocari? Scio quia ſi qua in nobis eſt charitas, contemptum hunc Dei ferre æquanimiter non poſſumus. Hic eſt zelus iuſtitiæ, quo aduerſus delinquentes accendimur, tanquam pietate ducti erga eam quam contemni videmus iuſtitiam Dei. Veruntamen oportet, vt priori ſibi vendicet locum compaſſionis affectus, alioquin in ſpiritu vehementi conterimus naues Tharſis, conterimus quaſſatum calamum, extinguimus linum fumigans. Sed cum vterque aderit videlicet & compaſſionis affectus, & zelus iuſtitiæ, neceſſe eſt, vt adſit ſpiritus diſcretionis, ne forte indiſcretio confundat vniuerſa.

Pſ. 118. Vnde Propheta regius ait: Bonitatẽ, & diſciplinam, & ſcientiam doce me. Simulare aliquis poteſt, vt cum priuato amore vel odio ducitur, compaſſionis affectum, aut zelum putet eſſe iuſtitiæ. Quærendus ergo eſt affectus compaſſionis, rectitudinis zelus, & ſpiritus diſcretionis. Bonitatem poſtulat, vt compati norit, & diſciplinam, vt corrigat, & ſcientiam, vt cũ diſcretione vtrunque præſtet. Videas multos (ſincera licet intentione, & benigno accedant animo) leuiter dicere, quod grauiter audiatur. Volat irreuocabile verbum, & quod ſanare debuerat, exaſperat & exulcerat magis.

Iſ. 55. Venite, emite abſque argento vinum, & lac. A Domino emenda eſt lactis dulcedo, & vini auſteritas ad corrigendum proximum.

10 Serm. 12. in Cantica. IDEM diſſeruerat de vnguento contritionis, & deuotionis, & ait: Sed eſt vnguentum, quod ambobus longe antecellit, & hoc appellauerim pietatis, eo quod fiat de neceſſitatibus pauperum, de anxietatibus oppreſſorum, de perturbationibus triſtium, de culpis delinquentiũ, & poſtremo de omnibus quorumlibet miſerorum ærũnis, etiam ſi fuerint inimici. O quæcunque es anima ſic affecta rore miſericordiæ, ſic affluens pietatis viſceribus, ſic te omnibus omnia faciens, ſic facta ipſa tibi tanquam vas perditũ, vt ceteris præſto vbique ſemper occurras, atque ſuccurras, ſic denique mortua tibi, vt viuas omnibus. Tu fęlix, cuius manus diſtillauerunt totius ſuauitatis liquorem. 2. Cor. 2. Sic erat Paulus vas electionis, cuius pectus ſic affecerat ſollicitudo omnium Eccleſiarum, 2. Cor. 11. qui aiebat: quotidie morior propter veſtram gloriam. 1. Cor. 15. Et rurſum: quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? Decebat namq; primis, & puriſſimis aromatibus redolere vbera quæ Chriſti membra lactarent, eos, quos parturiebat, donec Chriſtus formaretur in eis. Audi & de alio diuite quomodo ad manum habebat electas ſpecies, de quibus optima vnguenta conficeret. Iob 29. Foris, inquit, non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit. Itẽ oculus fui cæco, & pes claudo. Iob 31. Pater eram pauperum, conterebã molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea. Si deſpexi prætereuntem, eo quod nõ haberet indumentum. Ioſeph etiam ſuis venditoribus hanc fragrantiam propinauit, erumpebant lachrymę de pinguedine cordis, non iræ indices, ſed gratiæ proditrices. Gen. 45. 11 Samuel lugebat Saul, & ad ignem charitatis incaleſcente pectore, liquefactus intus pietatis adeps, foras emanabat per oculos. 1. Reg. 15. Quid de Moyſe dicam? quanto adipe, & pinguedine ipſe repleuerat viſcera ſua? Qui inter aſſiduas lites, & iurgia non potuit domus illa exaſperans furore ſuo vnctionem ſpiritus exterminare, in tantum, vt populo ingrato & rebelli, non modo nõ iraſceretur, ſed & iraſcentem Deum ſuo interuentu liniret. Si dimittis, ait, dimitte, ſin autem dele me de libro, quem ſcripſiſti. O vere hominem vnctum vnctione miſericordiæ. Loquitur plane parentis affectu, quẽ nulla poſſit delectare fœlicitas, exclu ſis quos parturiuit. verbi gratia, ſi diues quiſquam mulieri pauperculæ dicat: ingredere tu ad prandium meum, ſed quem geſtas paruulum, relin-

relinque foris, quia plorat, & moleſtus eſt nobis, nuuquid faciet? Nonne magis eliget ieiunare, quàm expoſito pignore charo, ſolam prandere cum diuites? Sic fuit & Moyſes, &c.
2.Reg.1. Dauid illius mortem lugebat, qui ſuam ſemper ſitierat: illius moleſte ferebat deceſſum, cui ſuccedebat in regnum. Plura diximus de re hac libro 1. cap. 14. & 16.

Iuſtus etſi ſolus mereatur nomen ſapientis, ſimplex eſt, & prudens, mali autem duplici corde viuunt.

Cap. XVII.

1 Lib. 1. in c. 1. Iob to. 2. ORIGENES explicans verba illa; Erat Iob ſimplex, ac rectus, inquit: Erat ſimplex, non fictus. Non erat in illo duplicitas, non erat in illo hæſitatio. Non loquebatur aliud in ore, aliud vero cogitabat in corde. Non aliud dicebat verbis, & aliud cogitabat in animo. Non erant verba illius mollia in labijs, iacula vero in occulto: quemadmodum nunc ſunt plurimorum, quemadmodum ſunt innumerabilium. De quibus dicitur: Molles
Pſal. 54. fuerunt ſermones ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula. Et adhuc: Proximo ſuo loquitur bona, & intra ſe habet mala. Et alibi: In labijs ſuis blandus indulcat inimicus, in corde vero ſuo
Iob 40. inſidiatur. Erat Iob verax in corde, verax in cogitationibus, & verax in reſponſionibus, verax in verbis, & verax in factis, verax cum hominibus, & verax cum angelis.

2 In epiſt. ad amicum ægrotum de viro perfecto. to. 9. HIERONYMVS ſic ait: Homo noſter Deum colere, principalem ſcit eſſe ſapientiam, non edoctus humanæ ſapientiæ verbis, ſed ſpiritu Dei, & eius ſuperfuſa nobis dignatione callemus. Hæc eſt illa ſtultitia ſæcularium, hæc ſapientia vocatorum, cogitare ſemper in corde: quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi. Ipſum habere ſemper in ore, quoniam verbum eſt, eſurire eum, quoniam panis eſt. Ipſius ſpiritu etiam ebrios mente excedere, quia calix eſt noui teſtamenti. Illum loqui omni tempore, quoniam linguas nobis nouas ſpiritus eius aduexit. Quæ ſunt autem iſtæ linguæ nouæ, niſi in ſæculo eſſe, & ſermonem de ſæculo non habere, alijs linguis loqui populo, quam loqui populus ſecum conſueuit. Dominum amare, quia interpellat pro nobis, metuere, quia pater omne iudicium dedit filio. Illum momentis omnibus adorare, & ab illo petere neceſſaria nobis, & ipſi placita, qui peti ſe vult, qui, quod eſt nouum inter nos, ſolus petentes ſe amat. Cui etiam ſolus, quod mirabile eſt, iraſcitur; niſi petatur. Nunc quare non ab hominibus iſtius mundi hæc ſapientia cognoſcitur? Quia dum diabolus hominem ſibi ſubiugauit, ne amiſſam ſapientiam quæreret, ſic cunctis fucis ſuæ artis infecit, vt & ſtultitiam, ſapientiæ colore veſtiret, vt mala non fugerent, qui non cernerent oppoſita meliora. Denique ex illo tempore ſic paſſim humanum genus graditur, ſtultitia pro ſapientia habetur, dicente 3
Pſalmiſta: quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur. Pſal. 9. Tunc vita eſſe putatur quæ mors eſt, & ſub ſpecie boni, mala decipiunt cum ad intelligentiæ fraudem, dolo bonorum omnium virtus operitur. Nam diuitiæ non ſecuturæ poſt hominis mortem amantur, iniuriam feciſſe, virtutis eſt, aliena poſſidere, potentiæ eſt, innocentem circumuenire, aſtutiæ eſt, non Chriſtum ſapere, ſapientiæ eſt, ſic plena ſunt omnia erroribus, ſic infuſa per hominum mentes caligine, aliũ alio incurſante, mundus inuoluitur, & ad hoc vſque veritas obſcuratur, vt in mortis gremio iacuiſſe beatitudo dicatur. Quod vbi ille Deus nos ſemper.

per cogitans & noſtra, vidit per ſapiẽtiam mundi ſuam ſapientiam fuiſſe deſertam, placuit etiam ei è contrario aduerſus aſtutiam diaboli, ſapientiæ ſuę diuitijs innumerabilibus vti, & ſcientiæ altitudinem, quam nullus poterit inueſtigare ſicuti eſt, & ſuam ſapientiam ſtultitia velare, & vitam ſuam, mortis quadam obſcuritate celare, vt ad ſapientiam peruenire non poſſet, qui in hoc ſæculo opinionem ſtultitiæ fugiſſet, & ad vitam eius nõ accederet, qui non contemptum mortis habuiſſet. Quid igitur ſequitur, niſi vt relicta ſæculi ſapientia, ſtultos nos haberi patiamur, vt in ſpe aduentus Domini, partem aliquam habere mereamur. Tunc enim ſciſſis omnibus velamentis, talia qualia ſunt ſingula cuncta cernentur, ideſt, vt ſtultitia mundialis falſæ ſapientiæ inuolucris denudata ſiſtetur, & mors mẽtitæ beatitudinis deoperta velamine vitalium inimica prodetur. Tunc & cœleſtis ſapientia, quæ ſæculariter ſtultitia nominatur interpoſita, altitudinem ſcientiæ Dei ſine alicuius labore elucubrationis intrabit.

4 *Lib. 9. in c. 28. Ezech. to. 4.*

IDEM exponens verba illa; Tu ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientiæ, & perfectus decore in delicijs paradiſi Dei fuiſti, inquit: Vno verbo cum dixiſſet: tu ſignaculum ſimilitudinis, iungitur plenus ſapientia, perfectus decore, ſiue corona decoris, vt ſeptuaginta interpretes verterunt, vbi enim ſimilitudo Dei eſt, ibi & plenitudo ſapientiæ, & perfectus decor, ſiue quaſi diuerſis floribꝰ ornata, & compoſita corona virtutum.

5 *Lib. 1. in c. 1. Prouerb. to. 7.*

IDEM explicans verba illa: Si quæſieris eam (ſapientiam ſcilicet) quaſi pecuniã, & ſicut theſauros effoderis eam, Tunc intelliges timorem Domini, & ſcientiam Domini inuenies, inquit: Si tanta cura ſapientiã, quanta cupidi quęrunt pecuniam, vel certe, ſi tam ſollicitè quæſieris ſapiẽtiam, ipſa ſapientia (quaſi infinitas per hãc, & ineffabiles diuitias ſis acquiſiturus) percipies præmia, quæ ſubſequenter exponuntur. Qui vero theſauros effodit, eijcit rudera terræ, & facit in altum foueam, ſedulus inſiſtit labori, donec ad theſauros, quos quærit attingat. Et qui theſauros ſapiẽtię inuenire deſiderat, quicquid ſibi terrenum ineſſe deprehenderit expurget, carnales illecebras abijciat, foſſam in ſe humilitatis faciat, nec quieſcat ab agendo, priuſquam ſe venam veritatis inueniſſe cognouerit. Si ſollicito corde quæſieris, peruenies ad experientiam amabilis Domini, qui non initium, ſed perfectio eſt ſapientiæ cęleſtis in hac vita. Quia Dominus dat ſapientiam. Vnde Iacobus ait: Qui indiget ſapientia *Iacob 1.* poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter. *Infra*: Cuſtodiet rectorum ſalutem, & proteget gradientes ſimpliciter. Cognatæ ſibi ſunt virtutes; rectitudo, & ſimplicitas, neque ab inuicem, queunt ſeparari. Vnde & ſapientia, vnam ſine altera non quærit, ſed in quibuſcunque ambæ conueniunt, hos cuſtodit, & protegit. Denique de beato Iob dicitur: Quia erat *Iob 1.* vir ille ſimplex, & rectus; Simplex videlicet, per innocentiam manſuetudinis, rectus per cautelam diſcretionis. Simplex, quia nullum lædere, immo cunctis prodeſſe deſiderat rectus quia ſe a nullo corrumpi permittebat.

6 *Lib. 2. in c. 10. Prouer.*

IDEM exponens verba illa; Quaſi per riſum ſtultus operatur ſcelus, ſapientia autem eſt viro prudentia, inquit. Prudentia a prouidendo nomen accepit. Stultus igitur eſt, qui gaudet in ſcelere, ſapientis autem eſt, & eius qui viri nomine dignus ſit, præuidere, quia riſus dolore miſcebitur, & gaudia peccandi, pœna ſequetur vltionis. *Infra. 14.*

7 *Lib. 2. in c. 14. Prouer.*

IDEM explicans verba illa; Innocens credit omni verbo, aſtutus cõſiderat greſſus ſuos. Sapiens timet, & declinat a malo, ſtultus tranſilit, & confidit, Ait: Innocens credit, & confidit, &c. hanc innocentiam vetuit Dominus, & hanc habere aſtutiam docuit, cum dixit: Chariſſimi, nolite om-

1. Ioan. 4. omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint. Sapiens timet, & declinat a malo, &c. Sicut ſtulti eſt de ſua alacritate confidere, torrentē rapidum, vel voraginem latiorem ſaltu velle tranſire, ſapiens autem ad planum, vel pontem diuertere; ita qui peccatum, quantum valet, declinat, timens ne inuoluatur malis, ſapiens eſt, ſtultus autem, ille qui cōtemptim peccat, blandiens ſibi, quia aut poſteriori tempore pœnitentiam agat commiſſorum, aut ſi repente moriatur, fortiter pœnas inferi ſufferat. Impatiens operabitur ſtultitiam, & vir verſutus odioſus eſt. Reprehenſibilis quidem eſt homo impatiens, ſed multo peior, & odioſior Deo eſt verſutus, tametſi apud homines melior æſtimetur. Ille enim palam omnibus ſuam oſtendit ſtultitiam, iſte autem, cum ſit corde peruerſus, ſæpe ſimplicitatem ſimulat, & iuſtitiam, atque humano iudicio ſanctum ſe dici delectat, cum ſit diuino examine inter reprobos æſtimatus. Infra: Corona ſapientium diuitiæ eorum, fatuitas ſtultorum imprudentia. Sapientes non terreni aliquid emolumēti, pro diuitijs habent, ſed coronam ſolummodo, quam pro virtutibus in futuro percipient: at ſtultorum fatuitas maxima hæc eſt, quia improuidi æternorum, de præſentibus tantum commodis gaudent. Imprudentia enim, quaſi improuidentia dicitur.

8 *In cap. 28. Iob to. 8.* IDEM explicans verba illa; Sapientiam verò vbi inuenitur, & quis eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo pretium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter viuentium, &c. ſic habet: In his verbis, dicens, neſcit homo pretium eius, inæſtimabilem eſſe ſapientia Dei timoris ſignificauit. Non inuenitur in terra ſuauiter viuentium. Hanc ſapientiam non habet quiſpiam, niſi carnem ſuam cruci fixerit, cum vitijs & concupiſcentijs, niſi vixerit vt Paulus & ceteri ſancti in anguſtijs, &c. Et ideo ſuauiter dicti ſunt viuere illi, qui nullo iugo diſciplinæ tenentur, & effrenes ac præcipites in labem prorumpunt vitiorum. Abyſſus dicit, non eſt in me, & mare loquitur, non eſt mecum. Hoc intelligit de illis, qui carnali conuerſatione, mundi tenentur illecebris. In his ſapientia inueniri non poteſt. Infra: Trahitur autem ſapientia de occultis. Hæc enim non poteſt, niſi de ſupernis aſſumi, ſiue de intimiscordis affectibus, dono Sancti Spiritus trahitur, vt propheta ait: Os meum aperui & attraxi Spiritum, vt videlicet ſapiat homo Deum, & timeat, ac recedere a malo intelligat. Abſcondita eſt ab oculis omnium viuentium. Viuentium mundo intelligēdum eſt, volucres quoque cœli latet, ſuperbi, & leues, ſiue qui altum ſapiunt, quod ad tumorem arrogantiæ pertinet, intelligendi ſunt. *Pſ. 118.*

9 *In Pſ. 11. to. 9.* IDEM explicans verba illa; Vana locuti ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum, labia doloſa in corde, & corde locuti ſunt, ait: Vbi nos legimus, labia doloſa in corde, & corde, &c. Symmachus tranſtulit labia lubrica, in corde aliud eſt, & aliud loquitur. Labia doloſa, bilingues dicūtur, quia duabus linguis loquuntur, quia aliud dicunt, & aliud retinent.

10 *Lib. 3. officiorum ca. 10. to. 4.* AMBROSIVS inquit: In omnibus rebus dolus abeſſe debet, aperiēda ſimplicitas, intimanda veritas eſt. Infra: narrans Gabaonitarum dolū, quādo Ioſue fefellerunt fingentes ſe de longinquo veniſſe, pro ineundo fœdere cum Iſraelitis, ait. Non cognouit Ioſue fraudes eorum, ſed citò credidit. Adeo ſancta erat illis temporibus fides, vt fallere aliquos poſſe, nō crederetur. Quis hoc reprehendat in ſanctis, qui ceteros de ſuo affectu æſtimant? Et quia ipſis amica eſt veritas mentiri neminem putāt, fallere, quid ſit ignorant, libenter credunt, quod ipſi ſunt. Hinc Salomon ait: Innocens credit omni verbo. Non vituperanda facilitas, ſed laudanda bonitas. Sed propter aſtutiam mulctauit eos vilioris obſequio miniſterij. *Prou. 14.*

11 IDEM inquit: Dominus in Euāgelio

Cap. 11. Matt 8. Pſ. 51. gelio dixit : Vulpes foueas habent ; quoniam in ſimplicitate cordis, & in innocentia nos iubet viuere. Dauid ait : Sicut nouacula acuta feciſti dolum. Nequitiæ arguens proditorem, eo quòd inſtrumentum huiuſmodi ad hominis adhibetur ornatum, & plerunque vlcerat. Si quis igitur prætendat gratiã, & dolum nectat, Doeg proditoris exemplo, vt eum, quem ce- *1. Reg. 22.* lare, & protegere debeat, prodat ad mortem, inſtrumenti iſtius comparatione cenſetur.

12 *Libr. 5. Hexameron c. 8. to. 1.* IDEM ait : Aſtutia, vnuſquiſq; fratrem ſuum circumuenire, & decipere nititur, & in nouas ſe fraudes componere, vt quem vi obtinere non poteſt, circumſcribat dolo, & fuco quodam artis obducat. Fraudulentum illud Polypi ingenium non præteribo, qui vadoſo in littore petram nactus affigitur ei, atque eius nebuloſo ingenio colorem ſubit, & ſimili ſpecie terga obductus, plurimos piſcium ſine vlla ſuſpicione fraudis allapſos, dum notam non præcauent, & ſaxum opinantur, caſſibus furtiuæ artis includit, & ſinu quodam ſuæ carnis intercipit. Sic ſpontanea venit præda, & talibus capitur argumentis, qualia ſunt eorum, qui ingenium ſuum ſæpe commutant, & diuerſas nocẽdi artes mouent, vt qui eos audiunt aut vident, incauta facilitate ſe credant, eoque citius labuntur, dum diſtinguere non norunt cauere quod noceat, dum grauior ſit, & magis noxia improbitas, benignitatis obumbrata velamine. Et ideo cauendi ſunt, qui crines ſuæ fraudis, & brachia longe lateque diſpergunt, vel ſpeciem induunt multiformem. Et iſti enim polypi ſunt, nexus plurimos habentes, & callidorum ingeniorum veſtigia, quibus irretire poſſint quidquid in ſcopulos ſuæ fraudis inciderit.

13 *Lib. de Noe & arca ca. 31. to. 1.* IDEM inquit : Inſipiens præſentia tantummodo videt, quæ in oculis ſunt, futura non reſpicit, præterita non cogitat. Sapiens autem & præterita recordatur, & futura conſiderat. Omnis ergo mens ſapiens retrorſum ambulat, hoc eſt, præterita ſpectat, nihil vacuum, nihil nudum ſuorum patitur eſſe geſtorum. Hoc dicit explicans verba illa Geneſis 9. in *Gen. 9.* quibus ſcriptũ eſt, quòd quãdo Sem, & Iaphet viderunt Noe patrem ſuũ nudum incedentes retrorſum, operuerunt verenda, &c.

IDEM explicans verba illa; Iuxta eloquium tuum, da mihi intelle- 14 *In Pſ. 118.* ctum ſerm. 22. ait : Non intellectum *tom. 2.* generaliter dicit, ſed intellectum ſecundum verbum Dei. Eſt enim intellectus ad mortem, ſicut eſt prudentia ad interitum. Filij huius ſæculi prudentiores ſunt quam filij lucis in hac generatione. Sed prudentia iſta quę ſęculi eſt, ad vitam non ſuffragatur æternam, circa honorem, circa lucella eſt, quæſtibus coaceruandis intenta, non meritis comparandis, phalerata magis quàm vera ſapientia, vt eſt philoſophia omnis quæ aliena quærit, cum ſua neſciat; Scrutatur cœli plagas, mundi ſpatia rimatur, quæ ſibi prodeſſe non poſſunt, Deum ignorat, quem ſolum debet inquirere. Ideo verus ſapiens dicit : Si quis videtur *2. Cor. 3.* ſapiens eſſe inter vos in hoc ſæculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Sapientia enim huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. Elaborandum eſt igitur, vt in hoc ſæculo ſtulti ſimus. Secundum verbum tuum da mihi intellectum, non ſecundum mercatores huius ſæculi, &c. ſed ſecundum verbum tuũ.

IDEM explicans verba illa; Nã 15 prudentia carnis mors eſt, prudentia *In cap. 8.* autem ſpiritus vita, & pax, inquit : *epiſt. ad Roman. to. 3.* Prudentia carnis peccatum eſt, quod generat mortem. Prudentia enim ideo dicitur cum res ſtulta ſit, quia ſecularibus hominibus errores ex viſibilibus concepti contra legẽ Dei prudentia videntur, maximè, quia omnis induſtria : & aſtutia illorũ in eo eſt, vt peccent. Sapere enim ſibi videntur, ſi iſtud diligentius curẽt, cum nihil ſtultius ſit, quàm peccare. Eſt & alia prudentia carnis, quę mundanis rationibus inflata, negat aliquid fieri, quod mundi caret ratione. Pruden-

tia

tia autem ſpiritus, hæc vere eſt ſapiẽtia, quæ vitam acquirit & pacem. Sequens enim ſpiritalia contemptis illecebris vitæ præſentis, æternam habebit vitam cum pace. Quoniam ſapientia carnis, inimica eſt Deo, legi enim Dei non eſt ſubiecta, nec enim poteſt: Qui enim in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Sapientes mundi in carne ſunt, quia reſpicientes mundum, ſpiritali ſapientiæ reſiſtunt.

16 *Lib. 2. de ſermo. Dom. in monte. ca. 4.*

AVGVSTINVS ait: Hæc eſt vera ſapientia, vt id quod Domino reuelante fugiendum eſſe intellexerimus, cautiſſima vigilantia fugiamus, & id quod Domino reuelante, appetẽdum eſſe intellexerimus, flagrantiſſima charitate appetamus.

In libro cui titulus eſt, Expoſitio quarũdam propoſitionũ in epiſt. ad Rom.

IDEM explicans verba illa c. 8. Prudentia carnis inimica eſt Deo: Legi enim Dei non eſt ſubiecta, nec enim poteſt, ſic habet: Inimicus Dei dicitur, qui legi eius nõ obtemperat, & hoc per carnis prudentiam, ideſt cum appetit temporalia bona, & timet temporalia. Definitio enim prudentię in appetendis bonis, & vitãdis malis ſolet explicari, qua propter recte appellat Apoſtolus carnis prudẽtiam, qua hæc appetũtur pro magnis bonis quæ non perſeuerant cum homine, & ne hæc amittantur timetur, quæ quandoque amittenda ſunt. Non poteſt autem talis prudentia legi Dei obtemperare. Sed tunc obtemperatur legi Dei, cum hæc prudentia extincta fuerit, vt ei ſuccedat prudentia ſpiritus, qua nec in temporalibus bonis, ſpes noſtra eſt, neque in malis timor. Prudentiam carnis habet, qui inferiora ſectatur, & prudentiam ſpiritus cum ſuperiora eligit, & diligit.

17 *Serm. 4. ad frat. in eremo, qui eſt de prudentia. to. 10.*

IDEM ait: Prudentia vobis neceſſaria eſt in eremo, quia docet quid fugiendum, & quid tenendum ſit. Prudentia docet te ne innitaris rebus tẽporalibus, nec mireris de rebus tranſitorijs, cum ſint caducæ, & ea quæ poſſides, tanquam aliena poſſidere aduertas. Prudentia docet te, vt quæ nõ potes perpetuò tenere, fructuoſe permittas abire. Prudentia docet te, vt in cunctis ſemper idem ſis, tam in proſperis, quàm in aduerſis. Prudentia docet te, quomodo præſentia ordines, quomodo præteritorum recorderis, & quomodo futura prouideas. Eſtote igitur fratres prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. *Matt. 10.* Duo enim ſunt quæ connexa ad inuicem ſunt, vt vnum ſine altero, aut parum, aut nihil omnino proficiat. Simplicitas enim ſine aſtutia, ſtultitia reputatur, aſtutia ſine ſimplicitate, ſuperbia approbatur. Aſtutia ſerpentis in quattuor diuiditur partes. Prima eſt, quòd totius corporis venenum in gutture colligit, & ibi prudenter docente natura ſeruare ſtudet, vt ſi aliquando ſibi neceſſe fuerit, in promptu habeat vnde ſe defendere poſſit. Sed in hac parte ſerpens quandoque decipitur. Muſtela enim ſemper ſerpenti aduerſatur, & ante foramen cauernæ ſerpentis ſe ponit, & eum prouocando tandiu vmbra caudæ ſuæ ſolerter illudit, donec ipſum egredientem agnoſcit. Tunc vero muſtela deſuper aſcendit inſidias tendens, vt cum ſerpentis caput viderit, capitalem vindictam ſumat de hoſte, quem nunquam diligere potuit. Prouocatus itaque ſerpens, extra cauernæ foramen caput emittit, & cum nihil deorſum videat, verſo gutture reſpicit ſurſum. 18 Sed muſtela cernens tempus optatum, dentes imprimit circa venenum, ſic abſque periculo inimicum occidit. Hæc eſt prima ſerpentis aſtutia, in qua mundi ſapientes notantur, quorum prudentia non in cœleſtibus, ſed in terrenis tota verſatur, quibus Diabolus in vmbra mutabilium rerum alludit, alludendo decipit, decipiendo occidit. Et ne forte valeant aſpirare in ipſis terrenis cupiditatibus, ſæpe eos cogit expirare. Secunda prudẽtia in ſerpente eſt, quòd quando in aquam deſcendere cupit, venenum reponit in loco tutiſſimo, ſed recedens ab aquis, iterum reſumit venenum. Hæc enim veſtigia ſerpentis multi ſequuntur, qui poſt abrenunciatio-

nem

nem mundanæ conuerſationis, poſt iuramentum ſanctæ profeſſionis, poſt agnitionem ſanctæ veritatis, reuertuntur ad venenum prauæ conſuetudinis, quibus melius eſſet veritatem non agnouiſſe, quàm poſt agnitionem
2.Pet.2. retrorſum abire. In hoc enim vno fratres imitari debemus ſerpentem, quia venenum deponit, ſed non quia iterũ venenum reſumit. Tertia prudentia ſerpentis eſt, quòd veterem pellem per ſingulos annos exuere didicit, quam depoſiturus, anguſtum foramen requirit, per quod tranſiens cum dolore pellem derelinquit, ſciens quia pelle depoſita pulchrior apparebit. Per hoc fratres, datur intelligi, vt & nos pellem vitiorum deponamus, & per foramen ſtigmatum Chriſti tranſeamus, & tunc pulchriores apparebimus. Per hoc foramen diues ille Zachæus intrauit, quando omnia bona ſua pauperibus erogauit Quarta ſerpentis natura eſt, quòd dum lædi quęritur in capite, vt vitam conſeruet, totum corpus ad percuſſionem exponit. Quia licet corpus percutiatur, ſi caput illæſum ſeruauerit, damna mortis non patitur; ſic & nos cuncta nobis aduerſantia amore capitis ſuſtinere non timemus, vt in beata vita requieſcere valeamus.

19 GREGORIVS explicans verba illa Iob cap. 1. Simplex & rectus,
Lib 1. Moral.c.2.10.1 ait: Nulli ita ſunt ſimplices, vt rectũ quid ſit ignorent, ſed eò veræ ſimplicitatis innocentiam deſerunt, quò ad virtutem rectitudinis non aſſurgunt: quia dum cauti eſſe per rectitudinem neſciunt, nequaquam innocentes perſiſtere per ſimplicitatem poſſunt.
Rom. 16. Hinc eſt, quòd Paulus diſcipulos admonet, dicens: Volo vos ſapientes eſ-
1.Cor.14. ſe in bono, ſimplices autem in malo. Hinc rurſus dicit: Nolite pueri effi-
Matt.10. ci ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote. Hinc per ſemetipſam veritas diſcipulis pręcipit, dicens: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, ſimplices autem ſicut columbæ. Vtraque neceſſario in admonitione coniungit, vt ſimplicitatem columbæ aſtutia ſerpẽtis inſtrueret, & rurſum ſerpẽtis aſtutiam, columbæ ſimplicitas temperaret.

IDEM explicans eadem verba, 20
inquit: Quiſquis æternam patriam *Cap 12.*
appetit, ſimplex procuıldubio & rectus viuit. Simplex videlicet opere, rectus fide. Simplex in bonis, quæ inferius peragit, rectus in ſummis quæ in intimis ſentit. Sunt namque nonnulli, qui in bonis quę faciunt, ſimplices non ſunt. Vnde bene per quendam ſapientem dicitur: Væ peccatori *Eccl.2.* terram ingredienti duabus vijs. Duabus quippe vijs peccator terram ingreditur, quando & Dei eſt quod opere exhibet, & mundi quod per cogitationem quærit.

IDEM explicans verba illa Iob 21
cap. 8. Deus non proijciet ſimplicem, *Lib.8. Moral.c.31.*
nec porriget manum malignis, ait: Maligni appellantur hypocritę, quia benignitatem erga proximos oſtẽdunt, & dolos ſuæ iniquitatis operiunt. Per omne namque quod faciunt vel loquuntur, ſimplicitatem exterius exhibent, ſed ſubtilitate interius duplicitatis callent, puritatem ſuperficie ſimulãt, ſed ſemper malitiam ſub ſpecie puritatis occultant. Contra quos bene per Moyſen dicitur: Non in- *Deut. 22.*
dues veſtem ex lana, linoque contextam. Per lanam quippe ſimplicitas, per linum verò ſubtilitas deſignatur. Et nimirum veſtis, quæ ex lana, linoque conficitur, linum interius celat, lanam in ſuperficie demonſtrat. Veſtem ergo ex lana linoque contextam induit, qui in locutione vel actione qua vtitur, intus ſubtilitatem malitiæ operit, & ſimplicitatem foris innocentiæ oſtendit. Quia enim ſub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet, quaſi ſub lanæ groſſitudine linum latet.

IDEM explicans verba illa Iob 22
cap. 12. Deridetur iuſti ſimplicitas, *Lib 10. Moral.cap. 16.*
ait: Huius mũdi ſapientia eſt cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt vera oſtendere, quę vera ſunt falſa demonſtrare. At contra ſapientia iuſtorum eſt, nil

per

per oſtenſionem fingere, ſenſum verbis aperire, vera vt ſunt diligere, falſa deuitare, bona gratię exhibere, mala libentius tolerare quàm facere, nullam iniuriæ vltionem quęrere. Sed hæc iuſtorum ſimplicitas deridetur, quia ab huius mundi ſapientibus, puritas vitæ fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis proculdubio ſtultū putatur, & quicquid in opere veritas approbat, carnali ſapientiæ, fatuum ſonat. Quid namque ſtultius videtur mundo, quā mētem verbis oſtēdere, nil calida machinatione ſimulare; nullas iniurijs contumelias reddere, pro maledicentib⁹ orare, rapienti non reſiſtere? Vnde bene huius mundi dilectoribus dicitur: *Exo. 8.* Abominationes Ægyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro. Oues quippe Ægyptij edere dedignantur, ſed quod abominantur Ægyptij, hoc Iſraelitæ Deo offerunt; quia ſimplicitatem conſcientiæ, quam iniuſti quique, velut infimam obiectamq; deſpiciunt, hanc iuſti in virtutis ſacrificiū vertunt, & excolentes recti puritatē ac manſuetudinem Deo offerunt, quā abominantes reprobi fatuitatem putant.

23 *Lib. 13. Moral. cap. 4.* IDEM explicans verba illa; Iob 16. cap. & rugæ meæ teſtimonium, dicunt contra me, ſic habet: Quid per rugas, niſi duplicitas deſignatur? Rugæ itaque ſunt ſanctæ Eccleſiæ, omnes qui in ea dupliciter viuunt, qui ſidem vocibus clamāt, operibus denegant. Has rugas in electis ſuis ſancta Eccleſia non habet, quia videlicet neſciunt aliud de ſe foris oſtendere, & intus aliud habere. Vnde Paulus dixit. *Tit. 2.* Vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugā. Maculam quippe, & rugam non habet, quæ & turpitudine operis, & duplicitate ſermonis caret. Dicit ergo nunc Eccleſia, rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me. Id eſt, ipſi me inſequendo increpant, qui nūc in meo corpore poſiti, duplicitatis ſuę in ſe malitiam non emendant.

24 BERNARDVS ait; Vno verbo eſt ſapiens, cui quęque res ſapiunt, prout ſunt. *Sermo. 1. de verbis Apoſtoli, nō eſt regnū Dei, eſca, & potus.*

IDEM explicans verba illa: Dedit illi ſcientiam ſanctorum, inquit: Scientia ſanctorum eſt, hic temporaliter cruciari, & delectari in æternum. Et in contrarium ſcientia malorum relabitur. Alia eſt ſcientia mundi quę docet vanitatem, & alia ſcientia carnis, quæ docet voluptatem. 25 *In ſer. de expoſitione loci ſapientiæ 10. Iuſtum deduxit Dominus.*

Iuſti dicuntur ſtare, & ambulare, mali iacere; & ſi contigat vtroſque cadere, non eodem modo: ſoli autem iuſti habitant in Cœlo.

Cap. XVIII.

ORIGENES explicans verba illa; Cum ceciderit non videtur, quia Dominus ſupponit animam ſuam, ſic habet. 1 *Hom 4. in Pſ. 36. to. 2.*

Dixerat regius vates, à Domino greſſus hominis dirigentur, & viam eius volet, hoc eſt Chriſtum cupiet. Et ſtatim ſubdit: Cum ceciderit non conturbabitur. Superius dicens; quia a Domino diriguntur greſſus eius, hic de caſu eius loquitur. Vide ergo, quia etiam his qui iter hoc incedunt aliquando accidit cadere, etiam his qui a Domino diriguntur: Sed eſt multa differentia inter caſum iuſti, & caſum iniuſti. Iuſtus (inquit) cum ceciderit non proſternitur, non collidetur: iniuſtus, & qui ſpem non habet in Deo poſitam, ſi ceciderit proſternitur & non ſurgit, id eſt, ſi peccauerit non pœnitet, & peccatum ſuum emendare neſcit. Iuſtus autem ſi in aliquo offenderit (in multis enim offendimus omnes) ſe ſcit emendare, ſcit corrigere, ſcit ille, qui dixerat, neſcio hominem, paulo poſt, cum reſpectus fuiſſet a Domino, flere amariſſime, ſcit & ille qui de tecto mulierem viderat & concupierat eam, dicere peccaui, quia tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. *Pſ. 50.* Si ergo cum ceciderit iuſtus non proſternitur, non permanebit in peccato,

cato, ſed exiliet cito, tanquam dāmula ex retibus, & tanquam auis de laqueo. Iniuſtus autem non ſolum permanet, ſed & proſternitur in peccatis. *Infra*: Cum ceciderit non proſternitur. In quo oſtenditur eſſe aliquos caſus, qui tamen non continuo indicent eſſe victum, & proſtratum eum qui ceciderit. Sicut enim in agone fieri ſolet, vt duobus inter ſe luctantibus accidat, primo quidem cadere vnum, & cum ceciderit ſurgat & vincat; ita etiam in noſtro agone, qui
2 eſt nobis aduerſus principem huius mundi, ſi forte acciderit aliquem de nobis vinci, & in aliquo peccato cadere, poſſibile eſt vt poſt peccatum reſipiſcat aliquis & exurgat, & perhorreſcat malum quod admiſit, & de cætero non ſolum contineat ſe, verum
Pſ.40. etiam ſatisfaciat Deo, lauans per ſingulas noctes lectum ſuum, accipiens
Hiere. 8. verbū prophetice authoritatis, quæ dicitur: Nunquid qui cadit non adijciet vt reſurgat, aut qui auerſus eſt, non conuertetur? Væ his, qui auerſi ſunt auerſione impudenti, dicit Dominus. Et iſte eſt qui cadere quidem potuit, proſterni vero non potuit. Si autem videris aliquem cecidiſſe in aliquod peccatum, & poſt caſum deſperantem conuerſionem, hic non ſolum cecidit, ſed in caſu ſuo proſtratus, atque demerſus eſt. Eſt quidem optabile, vt athleta pietatis, ac virtutis maneat ſemper immobilis, vt ne vllam quidem luctam (vt ita dicam) perdat, ne ſemel inclinetur, aut ſupplantetur. Quod ſi fieri non poteſt, ſed euenerit eum cadere, non iaceat poſt caſum, ne proſternatur, ſed exurgat, & emendet culpam, ne de ipſo Apoſtolus dicat: & lugeam multos ex his, qui ante peccauerunt, & non ęgerunt pęnitentiam de immunditia quā geſſerunt. Vigilare ergo debet agoniſta ſi fieri poteſt, vt ſemper vincat, quotieſcunque conflixerit, & ſtatim capiat coronas. Cum ceciderit non proſternetur. Et quare non proſternetur adiecit, dicens: Quia Dominus confirmat manum eius, ne cadat, Dominus greſſus eius dirigit, ſi autem ceciderit, non proſternitur, Dominus, inquit, firmat manum eius.

IDEM explicans verba illa; Per 3
vnum hominem peccatum intrauit in *Lib. 5. in ca-*
hunc mūdum, & per peccatum mors; *put. 5. epiſt.*
& ita in omnes homines mors pertrāſijt, inquit: *ad Romanos. to. 3.* Peccatum non dixit in omnes homines, ſed in mundum introiſſe, mortem verò non in mūdum, ſed in omnes homines, & non introiſſe, ſed pertranſiſſe, non puto, quòd fruſtra hac diuerſitate uſus ſit Paulus. Arbitror quòd mundum hic terrenos quoſque, & in terrena conuerſatione permanentes deſignet, homines verò eos dicat, qui iā ſe incipiunt agnoſcere, & ſcire quòd ad imaginem Dei facti ſuut. In illos ergo, qui mūdus appellantur, ideſt terrenos, intraſſe dicit peccatum, & nuſquā eius exitum ponit. In eos, verò quos iam homines vult intelligi, dicit pertranſiſſe peccatum, ideſt, fuiſſe quidē, ſed per pęnitentiam conuerſionis depulſum eſſe, & pertranſiſſe, nec vltra in eis ſtetiſſe. Infra: Explicans verba illa; Regnauit ergo mors ab Adam vſque ad Moyſen, ait: Regnauit non ſuper omnes, ſed in eos qui peccauerūnt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ. Nam introiuit quidē mors in mundum, & in omnes pertranſijt, non tamen in omnes regnauit. Aliud eſt enim pertranſire, & aliud regnare. Peccatum enim pertranſijt etiam iuſtos, & leui quadam eos contagione perſtrinxit. In prævaricatoribus verò, ideſt eis, qui ſe ei tota mente ſubijciunt, regnum tenet, & omni poteſtate dominatur.

HIERONYMVS exponens 4
verba illa; Et viſitabo iniquitatem *Lib. 8. in c.*
habitatoris terrę contra eum, ait: *26. Iſ. 10. 5.*
Habitatores terrę ſunt illi de quibus *Oſee 4.*
dicitur in Oſee, maledictio, & mendacium, & adulterium, & furtum inundauerunt ſuper habitatores terrę. Et *Apoc. 8.*
in Apocalypſi legimus. Væ ſuper habitatores terrę. Porro iuſti licet videātur in terra, tamen conuerſatio eorū in cœlis eſt, qui poſſunt dicere: ad- *Pſ. 38.*

uena

nena ego ſum apud te, & peregrinus
ſicut omnes patres mei, & fruuntur ha
bitatione altiſſimi, de quibus ſanctus
loquitur: Qui habitat in adiutorio al-
Pſal. 90. tiſſimi, in protectione Dei cæli com-
morabitur.

5 IDEM explicans verba illa; Et vi-
Lib. 1. in c. di, & cecidi in faciem meam, ſic habet
2. Ezechie. Sciendum eſt, quod aliud ſit in faciem
cadere, & aliud retrorſum. Abraham
poſtquam audiuit de natiuitate Iſaac,
cecidit in faciem, & riſit. Heli autem
qui peccauerat, retrorſum cecidit.
1 Reg. 4. Et de Dan in Geneſi ſcriptum eſt: Fiat
Gen. 49. Dan coluber in ſemita, mordens plan-
tam equi, vt cadat eques retro. Quia
enim ad morſum colubri ceciderat ex
equo, propterea Saluatoris expectat
aduentum. Et in Euangelio ſecundum
Ioan. 18. Ioannem, qui ad comprehendendum
Dominum venerant, poſtquam ille re
ſpondit, ego ſum, ceciderunt retror-
ſum in terram. Infra: Fili hominis
ſta ſuper pedes tuos, & loquar tibi.
Iacens, ſermones Dei audire non po-
terat, ſed audit cum Moyſe, tu vero
hic ſta mecum: Quod & Daniel acci-
diſſe ſibi commemorat. Præceperat
Prophetæ ſermo diuinus, & iuſſerat:
Sta ſuper pedes tuos, ſed ſine auxilio
Dei ſtare non poterat, propterea in-
greditur in eum, ſeu aſſumit, & ſuſci-
Pſal. 39. tat vt firmo ſit gradu, & poſſit dice-
Eph. 6. re: ſtatuit ſupra petram pedes meos.
Nullumque peccatorum ſtantem legi-
mus, ſed ad ſanctos dicitur: ſtate ergo
ſuccincti lumbos veſtros. Peccator au-
Deut. 28. tem illud Deuteronomij meretur au-
dire, nō erit ſtabile veſtigiū pedis tui.

6 AVGVSTINVS exponens ver-
Expoſit in ba illa; Mane aſtabo tibi, & videbo,
Pſal. 5. to. 8 ait: Aſtabo quid eſt, niſi non iacebo?
Quid eſt autem aliud iacere, quàm in-
tegra quieſcere, quod eſt in terrenis
voluptatibus beatitudinem quærere?
Aſtabo, inquit, & video. Non eſt er-
go inhærendum terrenis, ſi volumus
Deum videre, qui mundo corde con-
ſpicitur.

7 IDEM explicans verba illa; vnam
In Pſal. 26. petij à Domino hanc requiram, & in-
Pſal. 5. habitem in domo Domini, ſic habet:
In alio Pſalmo ſcriptum eſt, mane aſta
bo tibi, & contemplabor te. Modo ideo
non contemplor, quia cecidi, tunc aſta
bo tibi, & contemplabor. Hæc vox hu
mana eſt. Cecidit enim homo, & non
mitteretur qui erigeret niſi cecidiſſe-
mus. Nos cecidimus, ille deſcendit;
ille aſcendit, nos leuamur, quia qui
ruit, leuatur, & ſtabimus & contem-
plabimur, & magna delectatione per-
fruemur.

GREGORIVS explicans verba 8
illa Iob 3. Obtenebrentur ſtellæ cali- *Lib. 4. Mo-*
gine eius, inquit. Stellæ huius noctis *ral. c. 21.*
caligine obtenebrantur, quando & hi
qui magnis iam virtutibus ſplendent,
adhuc de obſcuritate culpę aliquid re
tinentes ſuſtinent, vt etiam magnæ vi-
tæ claritate luceant, & tamen adhuc
noctis reliquias nolentes trahant. Quod
ad hoc agitur, vt mens proficiens ad
virtutem iuſtitiæ, ſua melius infirmi-
tate roboretur, & inde verius in bonis
luceat, vnde eam etiam nolentem, par
ua reprehenſibilia humiliter obſcurāt.
Vnde bene cum Iſraelitico populo pre
cepta repromiſſionis terra partiretur,
Ephraim tribui, Chananæus, Gentilis
populus non occiſus ſed factus tribu- *Ioſue 16.*
tarius dicitur, ſcriptum eſt: habitauit-
que Chananæus in medio Ephraim tri
butarius. Quid enim Chananæus gen-
tilis populus, niſi vitium ſignificat? Et
ſæpe magnis virtutibus terram pro-
miſſionis ingredimur, quia ſpe intima
de æternitate roboramur. Sed dum in-
ter acta ſublimia, vitia quædam par-
ua retinemus, quaſi Chananæum vi-
uere in terra noſtra concedimus, qui
tamen nobis tributarius efficitur,
quia hoc ipſum vitium, quod ſubi-
gere non poſſumus, ad vſum noſtræ
vilitatis humiliter retorquemus, vt
eo de ſe mens, & in ſummis, vilia
ſentiat, quo ſuis viribus etiam parua
quæ appetit, non expugnat. Vnde &
bene rurſum ſcriptum eſt: Hæ ſunt *Iudicū. 3.*
gentes quas Dominus dereliquit, vt
erudiret in eis Iſraelem. Ad hoc nam-
que, quædam vitia noſtra minima re-
tinentur, vt ſeſe noſtra intentio ſol-
licitam in certamine ſemper exerceat,

& eo de victoria non ſuperbiat, quo viuere in ſe hoſtes conſpicit, a quibus adhuc vinci formidat. Iſrael ergo ſeruatis gentibus eruditur, quãdo in quibuſdam minimis vitijs, elatio virtutis noſtræ comprimitur, & in paruis ſibi reſiſtentibus diſcit, quòd ex ſe maiora non ſubigit.

9 *Lib. 5. in c. 11. primi libri Reg. ca. 3. to. 1.* IDEM explicans verba illa; Et Philiſtæi congregati ſunt ad prælіandum contra Iſrael, triginta millium curruum, & ſex millia equitum, & reliquum vulgus, ſicut arena quæ eſt in littore maris plurima, inquit: His verbis innuitur, quàm cauta, & circumſpecta ſemper eſſe debeat vita ſanctorum. Apertas quidem tentationum tenebras potenter abijciunt, ſed ſæpe caliginem ignorantiæ in rebus leuioribus, quaſi arenæ minutias, non euadunt. Continuo vſu, corpus in Dei omnipotentis ſeruitio dirigunt, ſed eorum mens, quæ foris membra perfecte ordinat, cogitationes ſuperfluas aliquando nequaquam vitat. Quid enim aliud tunc, quam vulgi importunam multitudinem ſentiunt, qui currus & equites magna virtute proſtrauerunt? *Rom. 8.* Sed doctor egregius dicit: Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Permittit quidem Deus electos ſuos magnis tentationibus impeti, vt magnificentiſſime in cœleſti regno debeant coronari, ſed magna prælia permittit quæ vincant, leuia excitat, in quibus cadant, vt victoria fortium magna, ſit caſus innoxius, vt cadentes ſe facile erigant, & eos fortia, in quibus victores ſteterant, non attollant. Nam ſi currus & equites vincimus, extolli de victoria non debemus, quia innumerabilia ſunt, quæ cogitando, loquendo, videndo, guſtando, &c. & operando committimus. Huius namque vulgi innumerabilis, tela, etiam ille vitare non poterat, qui dicebat, in multis offendimus omnes. Hinc item dilectus Ieſu loquitur dicens; *Iac. 3.* *1. Ioan. 1.* Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.

10 BERNARDVS explicans verba illa; Qui habitat in adiutorio altiſſimi, dicet Domino ſuſceptor meus es tu, &c. inquit: *Serm. 3. in Pſ. Qui hab.* Omnis qui adhuc in adiutorio habitat, non in regno, & frequenter opus habet fugere, & interdum cadit, ſed Dominus ſuſcipit nos. *Pſal. 36.* Ipſe ſuſceptor eſt, vt etiam cum ceciderimus non collidamur, quoniam ſupponit manum ſuam. Homines enim aliquando cadere neceſſe eſt, dum in hoc ſæculo detinentur, ſed alij colliduntur, *Prou. 24.* alij non, quia Deus ſupponit manum ſuam. Nam & iuſtus ſepties in die cadit. Verum hoc intereſt inter eorum caſus, quod iuſtus ſuſcipitur a Domino, & ideo reſurgit fortior. Iniuſtus autem, cum ceciderit non adijciet vltra vt reſurgat, immo vero, aut in pudorem noxium, aut in impudentiam cadit. Aut enim excuſat quod fecit, *Hiere. 3.* *Iſaiæ 3.* & hic eſt pudor adducens peccatum, aut fit ei frons meretricis, & iam nec Deum timet, nec hominem reuerertur. ſed prædicat peccatum ſuum, ſicut Sodoma. Iuſtus verò ſuper Domini manum cadit, & miro quodam modo ipſum etiam ei peccatum in iuſtitiam cooperatur, ſcimus enim quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. *Rom. 8.* Nonne cooperatur nobis ille caſus in bonum, vnde & humiliores efficimur, & cautiores? Nonne Dominus cadentem illum ſuſcipit, qui ab humilitate ſuſcipitur? Impulſus euerſus ſum vt caderem, ait *Pſal. 117.* Propheta, ſed nihil profecit, qui impulit me, quoniam Dominus ſuſcepit me. Sic ergo dicet fidelis anima Domino, ſuſceptor meus es tu, poſſunt omnia dicere, creator meus es tu, redemptor meus es tu, at verò ſuſceptor meus es tu, is tantum dicere poteſt, Qui habitat in adiutorio altiſſimi. Vide & addidit: Et Deus meus. Cur non Deus noſter? Quia in creatione, & redemptione cæteriſque omnibus beneficijs eſt Deus omnium, ſed in tentationibus ſuis tanquam proprium eum habent ſinguli electorum.

11 *Serm. 17. in Cant.* IDEM inquit; Iuſtus non colliditur, quia Dominus ſupponit manum ſuam.

ſuam. Et has alternare vices non ceſſat in his qui ſpirituales ſunt, viſitās eos diluculo, & ſubito probans illos.
Prou. 24. Denique ſepties cadit iuſtus, & ſepties reſurgit, ſi tamen cadat in die, vt ſe cadere videat, & cecidiſſe ſciat, & reſurgere cupiat, & requirat manum
Pſal. 29. adiuuantis, & dicat: Domine in voluntate tua præſtitiſti decori meo virtutem, auertiſti faciem tuam a me, & factus ſum conturbatus.

Iuſti inter impios non corrumpuntur, ſi ſint perfecti, quin potius ad Deum trahunt illos. Cap. XIX.

1 Homi. 6. in c. 16. Exodi. to. 1. ORIGENES explicans verba illa; Filii autem Iſrael ambulauerūt per ſiccum in medio mari, inquit: Et tu ſi filius Iſrael es, potes ambulare per ſiccum in medio mari. Si fueris in medio nationis prauæ atque peruerſæ, ſicut lumen Solis verbum vitæ continens ad gloriam. Poteſt fieri, vt in medio peccatorum incedentem, te nō infundat humor peccati. Poteſt fieri, vt tranſeuntem te per hunc mundum nulla libinis vnda reſpergat. Qui Aegyptius eſt, & ſequitur Pharaonem, ille vitiorum fluctibus mergitur. Qui vero ſequitur Chriſtum, ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulat.

2 Lib. 1. in c. 1. Iob to. 2. IDEM explicans verba illa; Homo erat in terra Hus nomine Iob ait: Auſitidi, viri erant ex genere Eſau impii, iniuſti, infideles, obſcœni, inſatiabiles, ſicut & pater eorum Eſau, qui cum eſſet impius, nō docuit filios ſuos pietatem, neque iuſtitiam, ſed impietatem, & iniuſtitiam. Quod ſi dixerit aliquis, cum ergo talis fuerit Eſau atque generationes eius, quomodo fuit Iob ex illis, atque inter illos pius ac bonus? Ita fuit ſicut mox in principio Abel innocens, cum Cain iniuſto, ſicut & Noe iuſtus inter gigantes illos ſceleratos, ſicut & Melchiſedech ſacerdos Dei altiſſimi, in medio maledictorum Chananæorum, ſicut Abraham, qui credidit in medio Chaldæorum idola colētium. Sicut ergo omnes iſti, cum eſſent pii, & ſancti; atque religioſi, Dei amici, ex impiorum ſunt generationib' procreati, ita admirabilis Iob, cum ex obſcęni, atq; inſatiabilis Eſau genere atq; cognatione prodierit, ſanctus ac iuſtus ſponte effectus eſt. Hoc demonſtrat dicens: Homo erat in terra Hus. Erat tanquam roſa inter ſpinas, tanquam lilium inter tribulos candidus ac rubens, candidus fide ac ſanctitate, rubens velut roſa, plane quia ſuſtinuit paſſiones ac dolores. Homo quidam eat in regione Hauſitide. Erat tanquā columba inter raptrices aquilas, tanquam agnus in medio luporum diripientium, tanquam ſtella in medio nubium teterrimarum. Homo quidam erat iuſtus inter iniuſtos, inter prophanos ſanctus, pius inter impios, inter obſcœnos mundus, tanquam ſmaragdus in luto, tanquam margarita in arena'. Cum ergo inter tales eſſet, non talis fuit, quales & illi. Cum eſſet inter iniuſtos, nō eſt commixtus iniuſtitiis, ſed permanſit in medio impiorū tanquam adamas immobilis, tanquam lucerna inextinguibilis, tanquam lumen quod non immutatur, tanquā radius qui non occidit. Sic nos oportet eſſe ſanctos, atque immaculatos in medio generis praui atq; peruerſi, vt fulgeamus tanquam luminaria cęli in mūdo verbū vitę continentes in die Chriſti, vt de nobis dicatur ſicut de beato Iob & erat ſine querela homo ille iuſtus, qui in regione erat Hauſitide.

BASILIVS explicans verba illa; 3
Vox Domini præparans, & perficiens ceruos, ait: Talem hoc animal naturæ conditionem ſortitum eſt, vt nullo veneno ſerpentis lædi queat, cui remedio eſt, ſiue purgationi, ſi forte in id inciderit (quemadmodum aiunt, qui talia obſeruauerunt) vipera deuorata. Omnia vero venenum iaculantia, iniquis & aduerſis virtutibus in ſacro eloquio comparantur, dicēte Domino: Dedi vobis poteſtatem cōculcandi ſerpentes & ſcorpiones. Trahit item ceruus oris reſpiratione è cauis animalia venenata latentia, quæ vi ſpiritus ſui Homil. 5. in Pſ. 28. to. 1.

ex ipſis quoq; luſtris extrahit. Sic ſanctus aduerſatur improbitati ac nequitiæ. Quando igitur aliquem Dei hominem perfectum & abſolutum viderimus, vtilitatem ex eius congreſſu & conuerſatione ſectemur. Nam vbi cerui præſentia eſt, omnium ibi ſerpentium malitia fugatur. Odorem cerui nulla ferunt animalia venenata, quando vel ad ſuffitum cornu ceruini, ſecedunt repeilia.

4 *Lib. de ſpiritu ſancto. cap. 9.*

IDEM inquit: Quemadmodũ corpora illuſtria, perlucidaque, contracta radio ſolis fiunt, & ipſa ſupra modum ſplendida, & alium fulgorem ex ſe ſe profundunt; ſic & animæ ſpiritu afflatæ, ac ſpiritu illuſtratæ, fiunt & ipſæ ſpirituales, & in alios gratiã emittunt.

5 *In lib. conſtitutionũ monaſticarum ca. 22. to. 2.*

IDEM docens religioſam ſocietatem relinquendam nõ eſſe propter malum aliquem qui in religione habitet, ait: Si quis dicat religionem deſerendam, quia mali in ea ſint, non idoneam recedendi cauſam commentus eſt. Si quidem neque Petrus, neq; Andreas, Ioannesve, propter Iudæ improbitatem; ſe a reliquorum Apoſtolorũ choro ſubmouerunt, neque alius de Apoſtolorum numero quiſpiam hanc ad recedendum anſam arripuit, neque quominus Chriſto obtemperans eſſet vlla in re, illius vitijs retardatus eſt, ſed contra potius, relicta illius peruerſitate; Dominicæ diſciplinæ ſeruientes, virtutemque magno ipſo ſtudio ſectabantur. Ex quo intelligitur, qui aliorum improbitate cogi ſe dicat, vt a ſpirituali ſe ſegreget ſocietate, eum neutiquam idoneam leuitatis ſuę cauſam inueniſſe. Infra: Cur non hic exemplum firmæ fidei erit, & in rebus præclaris conſtantiæ reliquis exiſtit? Vt fulgente recte factorum ipſius ſplendore, etiam qui in vitiorum tenebris degunt, ad meliorem per eum viam reuocentur. Atque etiam Noe iuſtus ille, cum in illa peſſimorum hominum colluuie verſaretur, non dixit Deo; propterea oportere ſe exire de mundo, quòd reliqui omnes improbi eſſent, ſed eo magis more generoſi ac fortis athletæ ad hæc occaleſcens ſe obdurauit, & in profundiſſimo vitioſitatis pelago, pietatem a tempeſtate incolumem conſeruauit, nec vlla in re Domino prorſus repugnans fuit, ſed patientia, tolerantiaque pietatis, nauigium in medijs impietatum fluctibus tutatus eſt. Quid? Nonne Loth cum Sodomus in tanta impietate, tanta legum omnium ac iuris peruerſione verſaretur, virtutem ab omni vitio integram cuſtodiuit? Atque inter ſceleratiſſimos hoſpitum cæſores, ſanctimoniam vitæ perpetuo & ipſe incontaminatam ſeruauit, & reliquis quo ad fieri poterat, exemplo ſuo idẽ ſecum vt facerent, auctor fuit, nempe qui in docenda honeſtate, antiquiora facta habuerit quàm verba.

6 *Li. 1. in c. 1 Oſee. to. 5.*

HIERONYMVS explicans verba illa; Et dixit Dominus ad Oſee: Vade, ſume tibi vxorem fornicationum, ſic habet. Non culpandus eſt propheta, ſi meretricem conuerterit ad pudicitiam, ſed potius laudandus, quòd ex mala bonam fecerit. Non enim qui bonus permanet, ipſe polluitur ſi ſocietur malo, ſed qui malus eſt, in bonum vertetur, ſi boni exempla ſectetur. Ex quo intelligimus non prophetam perdidiſſe pudicitiam fornicariæ copulatum, ſed fornicariam aſſumpſiſſe pudicitiam, quam antea non habebat.

7 *Lib. 1. in c. 2. Habacuc. to. 4.*

IDEM explicans verba illa; Væ qui congregat auaritiam malam domui ſuæ, ait: Mala dicitur auaritia ad diſtinctionem bonæ, vt ſit bona auaritia doctoris Eccleſiaſtici, qui nunquam ſatiatur multitudine ſectatorum, & quantò plures habuerit diſcipulos, tantò magis ad doctrinæ ſtudiũ concitatur.

8 *Lib. 2. in c. 22. Prouer. to. 8.*

IDEM explicans verba illa; Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo, ne forte diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ, inquit: Dicendum eſt, quia ſicut perfecti viri peruerſos proximos non debent fugere, qui illos ſępe ad rectitudinem trahunt, & ipſi ad peruerſitatem nunquam trahuntur, ita infirmi quique ſocietatem debent de-

declinare prauorum,ne mala,quæ frequenter aſpiciunt,& corrigere non valent, delectentur imitari.

9 *Lib. 2. de doctrina chriſtiana. to. 3.* AVGVSTINVS exponens verba illa Canticorum: Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis, ait: In his verbis intueor ſanctos,cum eos quaſi dētes Eccleſiæ intueor præcidere ab erroribus homines, atque in eius corpus emollita duritia,quaſi demerſos, manſoſque transferre. Oues etiam iucundiſſime agnoſco detonſas, oneribus ſęcularibus tanquam velleribus depoſitis, & aſcendentes de lauacro, ideſt, de baptiſmate creare omnes geminos,ideſt duo pręcepta dilectionis, & nullam eſſe ab iſto ſancto fructu ſterilem video.

10 *Lib. 2. cōtra litteras Petiliani. to. 7. 1. Tim. 5.* IDEM ſic habet: Quod ait Paulus ſcribens Timotheo: Ne communices peccatis alienis, conſenſu & placito intelligi voluit. Vnde ſtatim ſubijciens quomodo id agat, te ipſum, inquit,caſtum cuſtodi. Neque enim & ipſe Paulus communicabat peccatis alienis, quia falſos fratres, de quibus gemit,in vnitate corporali tolerabat, aut communicauerunt furto, & ſceleri Iudæ, prædeceſſores eius Apoſtoli, quia cum eo iam Domini venditore, ſacroſanctam cœnam communicauerunt. Multum intereſt inter conſentientes, quibus mala placent,& tolerantes,quibus hęc diſplicāt. Illi enim palea fiunt, dum paleæ ſequuntur ſterilitatem, illi triticum, dum expectant,vt ſegregent vt per Chriſtum vētilatorem.

11 *In Pſa. 13. to. 8.* IDEM exponens verba illa; Sepulchrum patens eſt guttur eorum, inquit; In allegoria his verbis illi intelliguntur,qui occidunt, & quaſi deuorant interfectos eos, quibus ſuorum morum peruerſitatem perſuadent.

Act. 10. Cui ſimile eſt è contrario, quod Petro dictum eſt: Macta & manduca, vt in ſuam fidem, & bonos mores ſuos, gentes conuerteret.

12 *In Pſ. 34.* IDEM exponens verba illa;Ne dicant in corde ſuo,euge euge animę noſtræ, nec dicant, deuorauimus eum, ſic habet: Sancti martyres dicūt, niſi quia Dominus erat in nobis, cum exurgerēt homines in nos, forte viuos deglutiſſent nos, vel abſorbuiſſent nos. *Pſal. 123.* Quid eſt abſorbuiſſent nos? In corpus ſuum traieciſſent nos. Hoc enim abſorbes, quod in corpus tuum traijcis. Vult te mundus abſorbere, tu abſorbe mundum,& traijce illum in corpus tuum, occide, & manduca. Quod Petro dictum eſt: Macta & manduca. Occide in eis quod ſunt, fac eos quod tu es. *Act. 10.* Illi autem contra, ſi tibi perſuaſerint impietatem, abſorberis ab eis, non quando perſequuntur te, ab eis abſorberis,ſed quando tibi perſuadēt quod ſunt. Ne dicant,abſorbimus eum. Tu abſorbe corpus paganorū. Quare corpus paganorum? Vult te abſorbere, fac illi quod vult tibi facere. Ideo fortaſſe vitulus ille comminutus, in aquam miſſus,& in potum datus populo, vt abſorberetur ab Iſrael corpus impiorum.

13 *Lib. 1. Moral. c. 1. to. 2.* GREGORIVS explicans verba illa Iob cap. 1. Vir erat in terra Hus, nomine Iob, inquit: Sanctus vir vbi abitauerit, dicitur, vt ius meritum virtuſque exprimatur. Dicatur quòd in terra gentilium Deum ignorantium habitauerit, vt hoc eius laudibus proficiat, quòd bonus inter malos fuit. Neque enim valde laudabile eſt, bonum eſſe cum bonis, ſed bonum eſſe cum malis. Sicut enim grauioris culpæ eſt, inter bonos bonum nō eſſe, ita immenſi eſt præconij, bonū etiam inter malos extitiſſe. *Iob 30.* Hinc eſt, quòd idem beatus Iob ſibimet atteſtatur dicens: Frater fui draconum, & ſocius ſtruthionum. Hinc Petrus, magnis Loth laudibus extulit, quia bonū inter reprobos inuenit, dicens: *2. Pet. 2.* Et iuſtū Loth oppreſſum, a nefandorum iniuſta cōuerſatione eripuit. Aſpectu enim & auditu iuſtus erat habitās apud eos qui de die in diem animā iuſti iniquis operibus cruciabāt, qui nimirum cruciari non poſſet, niſi praua propinquorum opera, & audiret, & cerneret. Et tamen aſpectus & auditui iuſtus dici-

dicitur, quia iniquorum vita non delectando iuſti aures, atque oculos, ſed
Phil. 2. feriendo tangebat. Hinc Paulus diſcipulis dicit: In medio nationis prauæ & peruerſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo Hinc Pergami Ec
Apoc. 2. cleſiæ dicitur: Scio vbi habitas, vbi ſedes eſt ſatanæ, & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam. Hinc ſan
Cant. 2. cta Eccleſia ſponſi voce laudatur, cum ei dicitur; ſicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Bene ergo beatus Iob memorata terra gentili inter iniquos vixiſſe deſcribitur, vt inter ſpinas iuxta ſponſi præconium, lilium creuiſſe monſtretur.

14 BERNARDVS explicans ver-
Serm. 48. in Cant. ba illa; Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias inquit: Spina falſus frater eſt, ſpina vicinus eſt malus, ſicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. O candens lilium, o tener & delicate flos, increduli & ſubuerſores ſunt tecum, vide quomodo caute ambules inter ſpinas. Plenus eſt mundus ſpinis. Verſari in his & minime lędi, diuinæ potentiæ eſt, non
Luc. 12. virtutis tuæ. Conſidera lilia agri quomodo inter ſpinas vigent, & nitent. Si fœnum quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic cuſtodit, quanto magis amicam & ſponſam ſuã
Pſal. 145. chariſſimam? Denique cuſtodit Dominus omnes diligentes ſe. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Non mediocris titulus profecto virtutis, inter prauos viuere bonum, & inter malignantes, innocẽtiæ retinere candorem, & morum lenitatem, magis autem, ſi his qui oderunt pacem, pacificum, & amicum ipſis te
Pſal. 119. exhibeas. Id plane tibi ſimilitudinem datam de lilio iure quodam proprietatis ſpecialiter vendicabit, quod ipſas vtiq; pungentes ſe ſpinas, candore proprio illuſtrare, & venuſtare non ceſſat.

Iuſti perſecutionem, & irriſionem patiuntur ab impijs, & quare, Deus tamen iſta moderatur. Cap. XX.

ORIGENES explicans verba illa; Et murmurauerũt filij Iſrael aduerſum Moyſen, & Aaron, dicentes: Vos occidiſtis populum Domini. Et factum eſt, cum irrueret ſynagoga ſuper Moyſen, & Aaron in impetu fugerunt ad tabernaculum teſtimonij. Illud verò obtexit nubes, & apparuit maieſtas Domini, & introiuit Moyſes & Aaron ad faciem tabernaculi teſtimonij, inquit: Nõ legimus antea, quia obtexerit nubes tabernaculum, & apparuerit maieſtas Domini, & receperit intra nubem Moyſen & Aaron, niſi nunc, cum inſurrexit in eos populus, & lapidare eos voluit. Diſcamus ex hoc, quanta ſit vtilitas in perſecutionibus Chriſtianis, quantum gratię cõferatur, quomodo propugnator eis fiat Deus, quomodo abundanter ſanctus ſpiritus infundatur. Tunc enim maxime gratia Dei adeſt, cũ hominũ ſæuitia concitatur, & tunc pacem habemus apud Deum, cum ab omnibus propter iuſtitiam bella perpetimur. Adoperuit ergo eos nubes tabernaculi, & irruit ſynagoga ſuper Moyſen & Aaron, & apparuit gloria Domini. Quãuis magni ſint, vitę merito Moyſes & Aaron, quamuis animi virtutibus polleant, apparere tamen eis gloria non potuiſſet, niſi in perſecutionibus, in tribulationibus, in periculis, atque in ipſa penè morte iam poſitis. Et tu ergo non putes tibi dormienti & ocioſo apparere poſſe gloriam Dei. Aut non & Paulus Apoſtolus in ijs Dei gloriam conſequi meruerit? Nonne ſuper oẽs cęteros enumerat ſe in tribulationibus, in neceſſitatibus, in carceribus fuiſſe? Ter lapidatũ eſſe, naufragia pertuliſſe. Pericula maris, pericula fluminum, pericula latronum, pericula à falſis fratribus Quę quanto magis abundant, tanto amplius ijs qui patienter tulerint, conferunt gloriam Dei.

1 *Homil 9. in c. 16. Numerorum. to. 1.*

BA-

2 BASILIVS explicans verba illa; Et qui oderunt iuſtum, delinquent, ait: Qui quòd in delictis viuant, iuſtum habent odio, tanquam quia regula rectiſſima, a iuſti moribus, ſic iſti redarguuntur comparatione melioris. Ex quo enim in peccatis vitam tranſmittũt, ſuam veriti, nec coarguantur, oderunt iuſtum. Rurſus per id in iuſtos conceptum odium, ſe implicant peccatis, & obuoluunt. Multæ enim occaſiones ſunt, ob quas iuſtus ſoleat odio haberi. Libertas illa dicendi inter coarguendum, oderunt enim redarguentem in porta, & ſanctum abominantur ſermonem. Præterea ambitio primas obtinendi partes, & imperij cupiditas multos nouit, vt meliores ſe inſectentur, odioque habeant. Vſu venit etiam vt propter ignorantiam verborum, & quod ignoratur quis ſit iuſtus, odio habeantur iuſti.

Homil 9. in Pſ. 33. to. 1.

3 IDEM ait: Videntur mihi, qui odium inexcuſabile contra nos induerunt, haud diſſimile ab eo facere, quod habet Æſopica fabula. Quemadmodũ enim illa lupum culpas quoſdam aduerſum agnum producere facit, quaſi is turpe ſibi ac dedecoroſum fore putet, ſi præter iuſtam rationem interimat agnum, à quo nihil ſit læſus, vt tamen, licet omnem quæ ex adornata calumnia intenditur, accuſationem, agnus placide diluat, nihilo magis lupũ ab impetu ſibi temperare, ſed etiã ſi iuſtis rationibus vincatur, dentibus tamen victorem peruincere: ita & qui odio noſtri, non ſecus atq; rei honeſtæ ſtudent, turpe forſan putantes, ſi abſque ratione nos odio perſequi videantur, cauſas odij contra nos, & crimina fingunt. Nihil autem eorum quę contra nos feruntur, conſtanter tuentur, ſed nunc hanc, paulo poſt aliam, & rurſum quoque aliam inimicitiæ cauſam aſſignant atque ita nulla in re malitia illorum ſoli cõſiſtit, ſed mox, atque ab hac intenta culpa reſiliunt, alij incumbunt, & rurſum illa neglecta, aliam reprehendunt, & ſi omnia, de quibus me accuſant diluero, ab odio tamen haud recedunt.

Epiſt. 88. ad Euſtathiũ medicum to. 2.

CHRYSOSTOMVS exponens verba illa; Qui audit verba mea & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, &c. ait: Solus iuſtus, & quidem multo cum cumulo bonorum ſuorum poſſidet firmitatem, qui potentiſſima virtutum cohorte munitur, atque inter hos tumentes ſæculi fluctus plurima tranquillitate perfruitur. Deſcendit, inquit pluuia, venerunt flumina, flauerunt venti, & impulerunt in domum illam, & nõ cecidit, fundata enim erat ſupra petram. Pluuiam, & flumina, & ventos, tranſlatione verborum, afflictiones, & ingruentia hominibus pericula nuncupauit, calumnias, videlicet, inſidias, fluctus, interitus aliorum impugnationes, cęteraque omnia vitæ præſentis incommoda. Quia fundatus eſt ſupra petram. Hoc teſtantur Apoſtoli, qui torrente totius orbis in ſe pariter irruente tyranorum ſcilicet, atq; populorum, Iudæorum, atque gentilium, ſuorum, & alienorum, pulſata fluctibus rupe firmius cõſtiterunt. *Infra:* Hoc eſt enim maxime mirabile, quia cum plurimas illi paterentur inſidias, maximeque in illos tempeſtatum turbines frequenter irruerãt, nequaquam tamen eorum animos labefactare potuerunt, nec eis aliquem incutere mærorem. Exagitat te vndique inimicus, & afflictionibus mille circundat, ſed clariorem tibi perfecto texit coronam. Quod autem præcipue mirandum eſt, non modo nihil omnino lædunt, qui talibus inſidias machinantur, ſed eos etiam faciunt oppugnatione meliores. Quicunque enim adamantem percutit, magis ipſe percutitur. Et qui aduerſus ſtimulum calcitrat, ſine dubio ipſe compungitur, ſuiſque proprijs ictibus vulneratur, & qui impugnat virtutem tenentes, ipſe profecto ſubruitur, & malitia tanto efficitur infirmior, quanto contra virtutem diutius præliatur. Et ſicut qui ignem ligat in veſtimento, illum quidem non extinguit, veſtimentum verò comburit, ita etiam qui in virtute poſitos perſequebantur, comprehendebant, ac ſæpius 4

Hom. 25. in Matt. to. 2.

colligabant, illos quidem reddebant ex his omnibus clariores, ſe autem perdebant.

5 HIERONYMVS exponens verba illa; Dominus Sabaoth præcepit de Chanaam perdere robur eius, & dicent: Nequaquam adijcietis iniuriam facere,& iniquitatem virgini filiæ Sidonis,inquit:Omnis anima, quæ in ſęculi fluctibus poſita eſt, & circumfertur omni vento doctrinæ, Chanaam appellanda eſt, quę interpretatur,quaſi fluctuatio, ſiue commotio. Prodeſt igitur Tyro, & eius anguſtijs robur perire Chananæū, vt dicatur habitatoribus eius: quòd vltra non valent iniurias facere, & opprimere per iniquitatem virginem filiam Sidonis.

Lib.7. in c. 23. Iſaia. to. 5.

6 IDEM explicans verba illa;Super tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non conuertam eum,eo quòd triturauerit in plauſtris ferrei Galaad,inquit:Si Damaſcus ſemel meum eſſet populum perſecutus, aut ſecundò,darem veniam;nunc verò cum tertiò,& quartò crudelis extiterit, vt captiuam multitudinē plauſtris ferreis tereret, nonne debeo eum plagis corripere? Nonne clementiæ meæ vultū, auerſare ab eo?

Lib 1. in c. 1. Amos. to. 6.

7 IDEM exponens illa verba; Ecce interficiam omnes,quia afflixerunt te, &c. ait: Septuaginta interpretes ſic verterunt: Væ qui accepit ſuper eam opprobrium: Ecce ego faciam in te propter te in tempore illo,& ſaluabo expreſſam, & repulſam ſuſcipiam. Hoc dicit Ieſus filius Sirach,qui mittit lapidem in excelſum, ſuper caput ſuum mittit. Quia enim Sion,& Hieruſalem in excelſo poſitæ ſunt,quicūque Sion detrahit, & Hieruſalem, & mittit in eam contumeliarum lapides, in ſuum eos caput iacit, & reuertetur opprobrium eius in caput ſuum,& dolor eius & iniquitas ſuper verticem eius deſcendet. Quanti hodie exprobrant animæ Dei myſteria conſectanti, volentique videre pacem eius, & dicunt,inſanus eſt,& ebrius eſt,& muſto plenus hominum cœtus fugit, delitias aſpernatur, aurum pro luto cō putat,ſolam diligit paupertatē. Multi etiam fidelium, huiuſcemodi hominibus exprobrāt, & vitam ipſorum arbitrantur amentiam, & non præſentē laudant conuerſationem. Vę igitur ei, qui tulit opprobrium atque ſuſcepit, & huiuſcemodi officio mancipauit,vt detraheret Sion, & ciuitati Dei, quia pro hac iniuria vrbis ſuę vltor eſt Dominus, & dicet ad Sion: Ecce ego faciam te propter te,id eſt, faciam vltionem tuam,& ſaluabo afflictam,ſiue expreſſam, vt in Græco habetur. Vt ſit ſenſus, ego ſaluabo eam,quæ in præſentiarum quaſi vua, & oliua in tentationibus,atque preſſuris, vt prælo, & trabe;preſſa eſt,& afflicta,vt vinum faceret, & oleum, & de vino biberet Ieſus in regno patris ſui, de oleo autem vngeretur præ participibus ſuis. Ego puto propter expreſſionem talis vini, & olei, Iob multa perpeſſum, poſtquā autem vinum,& oleum fecerat, audiſſe à Domino: Putas me aliter tibi reſpōdiſſe,niſi vt appareres iuſtus? Quaſi ad vuam, & oliuam loqueretur:Exiſtimas me aliter te preſſiſſe,& afflixiſſe,atque contriuiſſe, niſi vt vinum de te,& oleum exprimerem? Tribue nobis Ieſu Chriſte expreſſis,& afflictis, & repulſis in iſto ſæculo, vt nos recipias, & ponas in gloriā, ceſſent ſibila, venena torpeant, & cōfuſio eius proficiat ad ſalutem. Ideo enim ſequitur apud ſeptuaginta interpretes:Et cōfundētur in tempore illo,quādo bene vobis benefecero,& in tēpore cum ſuſcepero vos,quia dabo vos nominatos,& in gloriā in cunctis populis terrę,quā do conuertero captiuitatem veſtram.

In cap. 3. Sophonia.

8 IDEM exponens verba illa;Deſiderium ſi compleatur delectat animam, deteſtantur ſtulti eos,qui fugiunt mala,vno verbo dicit:Stulti,qui carnalibus ſolum deſiderijs gaudent,deteſtātur eos,qui pro amore cœleſtium infima oblectamenta contemnunt.

Lib 2. in c. 13. Prouer. to. 7.

9 IDEM exponens verba illa; Ambulans recto itinere,& timens Deum, deſpicitur ab eo, qui infami graditur via, inquit: Abominatio eſt peccatoribus, bonorum religio, ſtultumque vide-

In cap. 14. Prouerb.

videtur incredulis, cum fideles propter Dei timorem etiam tormenta rident eorum, qui occidunt corpus. De quibus adhuc aperte ſubiungitur: In ore ſtulti virga ſuperbiæ, labia ſapientum cuſtodiunt eos. Quia ſtulti per vaniloquium humiles, quos deſpiciunt affligunt; ſed iidem humiles, ſe ſapientia, ne decipiantur, muniunt. Præmiſerat ſapiens: mulier ædificabit domum ſuam, inſipiens extructam quoque deſtruet manibus. Quia vna quæque anima fidelis, manſionem ſibi in patria cæleſti bonis actibus ædificat. At verò reprobi ea quæ bene ſũt a bonis ordinata, male viuendo, aliquando etiam aperte repugnando diſſipant.

10 *In Pſ 36. to. 8.* IDEM explicans verba illa; Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatum ſicut cedros libani, & tranſiui, & ecce non erat, duos adhibet ſenſus. Primus eſt communis, ſecundus eſt iſte; Quod cedrus libani, ſancti dicãtur propter altitudinem meritorũ ipſorum. Impij ſuper ipſos ſunt; quia calcant & opprimunt illos. Tranſiui, & ecce non erat, quæſiui, & non eſt inuentus locus eius, ſcilicet impij. Nõ eſt inuentus locus eius, prò tanta velocitate, qua deficiunt.

11 *Li. 2, in c. 4. epiſt Pauli ad Gal. t 9.* IDEM exponens illa verba de Iſaac, & Iſmahele, ſed quomodo tũc qui ſecundum carnem natus fuerat, perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritum, ita & nunc, inquit: Non puto inuenire nos poſſe vbi Iſmahel perſecutus fuerit Iſaac, ſed tantũ illud, quod cum filio Aegyptiæ, qui maior natu erat luderet. Cum Iſaac indignata ſit Sara, & dixerit ad Abraham: Eijce ancillam, & filium eius. Et vtique ſimplex luſus inter infantes, expulſione, & abdicatione dignus eſt? Verum Apoſtolus Paulus, velut ex Hebræis Hebræus, & ad pedes magiſtri Gamalielis edoctus, intellexit luſum illum ſimplicem non fuiſſe. Sed quia forſitan Iſmahel quaſi maior natu, ſcriptura, iurgium paruulorum, luſum vocauit. *Infra:* Is qui ſecundum carnem natus eſt, perſequitur ſpiritualem. *Gen. 28.*

Nunquam enim ſpiritualis perſequitur carnalem, ſed ignoſcit ei quaſi ruſticano fratri, ſcit eum poſſe proficere per tempus. Etſi quando Ægyptiæ filium viderit iraſcentem, recordatur in magna domo non ſolum eſſe vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea & fictilia.

AMBROSIVS explicans verba illa: Redime mea calumnijs hominum iniquit: Non vnum genus noſtræ afflictionis eſt, & tentatio eſt, & calũnia, ſed tentatio leuior, calumnia grauior. Eſt humana tentatio, quam ferre poſſumus, calumnia autem grauis eſt. Calumnia autem eo grauior eſt, quia non ſolum falſa componit, verũetiam quæ piè geſta ſunt, decolorat. Vt Ioſeph non ſolum adulterij obiectione tentatus eſt, & inuitatus ad crimen herilis illecebræ, verumetiam tẽtatus calumnijs composito elogio, qđ ipſe adulterium dominæ ſuæ inferre voluiſſe comprehenſuſq; exuerit veſtem, ne fraudis indicium, atq; inſigne criminis teneretur, cum vtiq; amictũ ideo fugiens dereliquit, vt laqueos vim ferentis, & nexus illecebroſæ artis euaderet. Ipſe Dauid ſenſerat quod timebat. Quibus enim Saul Regis, calumnijs laborauit? Proterritis oĩbus Allophylum interfecit, & retorquens in hoſtem totius plebis opprobrium: tũ quia iuuenculæ dixerunt Saul percuſſit mille, & Dauid decem millia, gloria in inuidiam verſa, odio cœpit vrgeri. Suſanna bene ſibi conſcia erat, & tũ falſum ferens teſtimonium damnata eſt. Sed hominum condemnata iudicio, nutu diuino abſoluta eſt. Ideo ait Propheta: Redime me a calumnijs hominum, vt cuſtodiam mandata tua. Qui enim opprimitur calumnia, non facile poteſt cuſtodire mandata diuina; triſtitiæ neceſſe eſt plerumque aut timori cedat, & affligatur, vel metu calumnię, vel dolore. 11 *Ser. 17. in Pſ. 118. to. 2.* *1. Reg. 18.*

AVGVSTINVS ait: Iuſto iudicio Dei datur plerumque peccatoribus poteſtas, qua ſanctos ipſius perſequantur, vt qui ſpiritu Dei iuuantur, & aguntur, fiant per laborũ exerciti 12 *Lib. Sentẽt. to. 3.*

citi

Pſ. 120. citia elariores. *Infra.* Cuſtodit nos Dominus ab omni malo, non vt ipſis aduerſitatibus anima nō lędatur. Omnes, qui in Chriſto piè volunt viuere, neceſſe eſt, vt ab impijs, & diſſimilibus patiantur opprobria, & deſpieiātur tanquam ſtulti, & inſani, qui præſentia bona perdunt, & inuiſibilia ſibi profutura promittunt. Sed hæc deſpectio, & irriſio in impios retorquebitur, cum & abundantia eorum in egeſtatem, & ſuperbia tranſierit in cōfuſionem. Tota fidelium ſalus, tota patientiæ fortitudo, ad eum qui in ſanctis ſuis mirabilis eſt, referenda eſt, quia niſi in illis Dominus eſſet, furori impiorum fragilitas ſuccumberet humana.

13 IDEM explicans verba illa Gen.
Li. 1. quaſt. in Geneſim to. 4. cap 46. Abominatio eſt Ægyptijs omnis paſtor ouium, vno verbo ait: Merito Aegyptijs, in quibus figura eſt præſentis ſæculi, in quibus abundat iniquitas, abominatio eſt omnis paſtor pecorum. Abominatio eſt enim iniquo vir iuſtus. Referens hunc locum infra libro quæſtionum in Exodum explicat illum Exodi 8. quando dixit Moyſes Pharaoni: Abominationes Aegyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro, & ait: Hoc intelligendum eſt myſtice ſignificari, quod etiam de paſtoribus diximus, qui erāt Aegyptijs abominabiles, & ideo ſeparatam terram Iſraelitæ acceperunt, cū venerunt in Ægyptum, ſic & ſacrificia Iſraelitarum abominationes ſunt Ægyptijs, ſicut iniquis vita iuſtorum.

14 IDEM explicans verba illa Pau-
Lib. 2. contra Gaudētiū Donatiſtam. to. 7. 2. Tim. 3. li: Omnes qui pie volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patientur, inquit: Quandiu viuunt hic, qui volunt in Chriſto pie viuere perſecutionem patientur, vt aut victi comprehendantur a diabolo, aut probati diabolū vincant, quos autem comprehenſos, captiuoq; iam poſſidet, non vt obtineat perſequitur, ſed quia obtinet vtitur. *Infra:* Conſidera qualem perſecutionem
Pſ. 118. patiebatur, qui dicebat: Vidi in-
Gen. 19. ſenſatos, & tabeſcebam. Hanc perſecutionem Loth iuſtus patiebatur in ſodomis, &c.

15 IDEM explicans verba illa: De reprobis, lacum aperuit, & effodit eū,
In Pſal. 7. to. 8. & incidit in foueam, quam fecit, ait: Lacum aperire eſt in terrenis rebus, ideſt tanquam in terra fraudem parare, quo alius cadat, quem vult decipere iniuſtus. Aperitur autem hic lacus, cum conſentitur malę ſuggeſtioni terrenarum cupiditatum. Effoditur vero, cum poſt conſenſionem, operationi fraudis inſtatur. Sed vnde fieri poteſt, vt iniquitas prius lædat hominem iuſtum, in quem procedit, quam cor iniuſtum, vnde procedit? Itaque fraudator pecuniæ, verbi gratia, dum cupit alium damno laedere, ipſę auaritiæ vulnere ſauciatur. Quis autem vel demens non videat quātum inter hos diſtet cum ille patiatur damnum pecuniæ, ille innocentiæ. Incidet ergo in foueam quam fecit, ſicut ſcriptum eſt: Cognoſcetur Dominus iudicia faciens, in operibus manuum *Pſal. 9.*
ſuarum, comprehenſus eſt peccator. Vnde recte ſubditur: Conuertetur labor, ſeu dolor eius, in caput eius, & in verticem ipſius iniquitas eius deſcendet.

16 IDEM explicans verba illa; Et torrentes iniquitas conturbauerunt *In Pſ. 19.*
me, inquit: Turbæ iniquę ad tempus commotæ, velut flumina pluuialia cito defitura egerunt, vt conturbarent me.

17 IDEM exponens verba illa; Exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti *Expoſ. 2. in Pſal. 29.*
me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me, ſic habet: Tunc non iucundabuntur inimici ſuper iuſtos, cum iſti ſtabunt in magna conſtantia aduerſus eos, qui anguſtianorum. Illi autem dicent intra ſe pœnitentes, & præ an- *Sap. 5.*
guſtia ſpiritus gementes. Quid nobis profuit ſuperbia, & diuitiarum iactātia quid contulit nobis; Tranſierunt illa omnia, tanquam vmbra, & ſicut nuncius præcurrens. Et quid dicēt de iuſtis? Quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? Tunc erit dedicatio domus, quæ modo in tribulationibus fabrica-

bricatur. Tunc rectè dicit populus ille; Exultabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me. Vera ergo erit vox iſta in populo Dei, qui populus modo anguſtiatur, modo tribulatur tantis inſecutionibus, tanta preſſura. Hæc tormenta animi non ſentit in Eccleſia qui non proficit, putat enim qa pax eſt. Sed incipiat proficere, & tunc videbit in qua preſſura ſit, quia cum creuiſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania. Et qui apponit ſcientiam, apponit & dolorem. Proficiat, & videbit vbi ſit, exiſtat fructus, & apparebunt zizania. Vox eſt Pauli, omnes, qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutioné patientur. Maligni autem homines, & ſeductores proficient in peius, ipſi errantes, & alios in errorem mittentes. Et vnde ſunt verba illa pſalmi: Suſtine Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum. Parum erat ſemel ſuſtinere Dominũ, niſi repeteret, ne forte ſuſtineret, biduo, triduo, quatriduo, & maneret preſſura, & tribulatio; ideo addidit, viriliter age, addidit, & confortetur cor tuum. Et quia ab initio vſque ad finem, ſic erit, quod habet ſententia in capite, hoc habet, & in fine, hoc eſt, ſuſtine Dominum. Tranſient iſta, quæ te premunt, & veniet quem ſuſtines, & exterget ſudorem, ſiccabit lachrymam. Modo autem gemamus in tribulationibus.

Matt. 13. *Eccl. 1.* *2. Tim. 3.* *Pſal. 26.*

18 *In Pſ 30. concione 3.* IDEM exponens verba illa; Muta fiant labia doloſa, quæ loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatem in ſuperbia & contemptu, inquit: Quicunq; voluerit iuſtorum, in ea humilitate ambulare, in qua didicit ambulaſſe Chriſtum, contemnitur in Chriſto, quaſi membrum Chriſti. Et ſic neceſſe eſt, vt cõtemnatur totus ipſe Chriſtus à ſuperbis & impijs, vt fiat illis, quod dicitur, muta fiant labia doloſa, quę loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatem in ſuperbia & contemptu. Quando efficientur muta labia iſta? In hoc ſęculo nunquam. Quotidie clamant contra Chriſtianos, quotidie blaſphemant, quotidie latrant, nugẽt linguis ſuis pœnas: Muta fient labia doloſa, quando ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt. Tunc dicent illi: Hi ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Tunc efficientur labia eorum muta, qui loquuntur aduerſus iuſtũ iniquitatem. Modo enim dicunt nobis, Vbi eſt Deus veſter? Quid colitis? Quid creditis? Quid videtis? Creditis, & laboratis, certum eſt, quòd laboratis, incertum eſt quod ſperatis. Quando venerit certum quod ſperamus, muta efficientur labia doloſa, quę loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatem.

Sap. 5. *Pſ. 113.*

19 *In Pſ 43.* *Pſal. 1.* IDEM Explicans verba illa; Quoniam humiliata eſt in puluere anima noſtra, inquit: In puluerem humiliata eſt anima noſtra, puluis nos perſequitur. Illi nos perſequuntur, de quibus dixiſti: Non ſic impij, non ſic, ſed tanquam puluis, quem proijcit ventus à facie terræ. Adhæſit in terra venter noſter. Pœnam nimiæ humiliationis mihi videtur expreſſiſſe, qa quiſquis, quando ſe proſterint, hęret in terra venter eius. Quiſquis enim ita humiliatur, vt genua figat, adhuc habet quo humilietur, quiſquis autẽ ſic humiliatur, vt hæreat in terra venter eius, vltra quod humilietur non habet. Hoc ergo forſitan dixerint, nimium humiliari ſumus in hoc puluere, vltra, quo humiliemur non habemus. Iam ſi peruenit vſque ad ſummum humiliatio, veniet & miſeratio.

20 *In Pſ. 55.* IDEM exponens verba illa; Miſerere mei Deus, quoniam conculcauit me homo, ait: Noli timere quia conculcauit te homo, vinum habeto, vua factus es, vt calceris. Tota die bellans, tribulauit me. Ne deficias in iſta conculcatione, ſciens quo exemplo fortis effectus ſis. Primus botrus in torculari preſſus eſt Chriſtus. Cum ille botrus paſſione expreſſus eſt, manauit illud, vnde calix inebriãs quàm præ-

præclarus eſt. Dicat ergo & corpus eius intuens caput ſuum, miſerere
Pſal. 21. mei Domine, quoniam conculcauit me homo, tota die bellans tribulauit me. Tota die, toto tempore. Nemo ſibi dicat, fuerunt tribulationes apud patres noſtros, apud nos non ſunt. Si putas te non habere tribulationes, nondum cœpiſti eſſe Chriſtianus. Et
2. Tim. 3. vbi eſt vox Apoſtoli, omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur? Si ergo non pateris pro Chriſto vllam tribulationẽ, vide ne nondum cœperis in Chriſto pie viuere. Cum autem cœperis in Chriſto pie viuere, ingreſſus es torcular, præpara te ad preſſuras, ſed noli eſſe aridus, ne de preſſura nihil exeat.

21 *In Pſ 80.* IDEM explicans verba illa; Exaudiui te in abſcondito tempeſtatis, probaui te apud aquam contradictionis, inquit: Re vera fratres qui exauditus eſt in abſcondito tempeſtatis cordis, & cui dimiſſa ſunt peccata, debet probari in aqua contradictionis. Cum enim crediderit, cum viam Dei capere cœperit, habebit multos exagitatores, multos inſultatores, multos detractores, de hortatores, minantes etiam vbi poſſunt, deterrentes, deprimentes. Hæc tota aqua contradictionis eſt.

22 *In Pſ 99.* IDEM ait: Modo ſunt grana inter paleam, eſt lilium inter ſpinas.
Matt. 3. Quid audit Eccleſia? Sicut lilium in
Cant 2. medio ſpinarum, ita proxima mea in medio filiarum. Non dictum eſt, in medio alienarum, ſed in medio filiarum. Quas dicit ſpinas? Ipſas filias. Spinæ ſunt propter mores ſuos, filiæ
Pſal. 45. propter ſacramenta mea. Iſte eſt maior gemitus, quoniã ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique. Si is qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſconderem me vtique ab eo. Tu vero homo vnanimis dux meus, & notus meus. Inter iſtos neceſſe eſt vt gemamus.

23 *Lib. 20 moral cap. 19. to. 2.* GREGORIVS ſic ait: Omnipotens Deus, electorum ſuorum aduerſarios temporaliter permittit excreſcere, vt per malorum ſæuitiam, purgetur vita bonorum. Nunquam quippe Dominus aduerſum bonos eos ſæuire permitteret, niſi etiam quantum prodeſſent videret. Nam dum iniuſti ſæuiunt, iuſti purgantur, & vtilitati innocentium militat vita prauorum, dum hanc & premendo humiliat, & humiliando ſemper ad melius format. Vnde recte per Salomonem dici- *Prou. 11.* tur: Qui ſtultus eſt, ſeruiet ſapienti. Sed ſciendum eſt, quia contra ſapientis vitam, dum ſtultus præeminens terrorem poteſtatis exercet, dum hũc laboribus fatigat, contumelijs lacerat; profecto hunc ab omni vitiorum rubigine vrendo purgat. Stultus er- *Ibidem.* go ſapienti etiam dominando ſeruit, quem ad meliorem ſtatum premendo prouehit. Sic nonnunquam pupillis dominis ad diſciplinæ magiſteriũ ſerui præſunt, terrent, premunt, feriunt; & tamen eſſe ſerui nullo modo deſiſtunt, qa ad hoc ipſum ordinati ſunt, vt proficientibus dominus, etiam feriendo famulentur. Quia igitur mala reproborum, bonos dum cruciant purgant, vtilitati iuſtorum, militat etiam poteſtas impiorum. Dicit autem Iob cap. 30. Diſſipauerunt itinera mea, inſidiati ſunt mihi, & præualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium. Hoc ait, quia plerunque iuſti tribulatione deprehenſi, tardam manũ ſubuenientis æſtimans, cum ſe perſequẽtium immanitas paulo longius anguſtat. Et concita quidem ſunt ereptoris remedia, ſed hoc quod ab ereptore citius agitur, dolori tardum videtur: cumque adeſſe poſtulationi auxilium quæritur, ſi vocem non ſtatim ſequitur, quia deſit, æſtimatur. Quia ſupernum auxilium, etſi adeſt quantum ad ordinatam prouidentiam protectoris, deeſſe tamen creditur quantum ad concita vota patientis.

Iuſtorum

Iuſtorum varij ſunt gradus, quibus ſimiles modo ſunt mali, qui perſeuerare non debent, in omni autem ſtatu boni ſunt. Cap. XXI.

1 *Homil. 5. in Num. eq. 1.* DE re hac diximus ſupra libro 5. cap. 3. Præter ea, quę ibi adnotauimus. Origenes inquit: Intelligamus tabernaculum teſtimonij omnes ſanctos, qui ſub teſtamento Dei cenſentur, & in hoc tabernaculo eſſe quoſdam cęlſiores meritis, & gratia ſuperiores, & ex ijs, aliquos quidem candelabrum dici. Ipſos forte Apoſtolos, qui illuminant accedentes ad Deum. Sed etſi qui alij ſunt, qui in hoc tabernaculo Dei, omnibus ingredientibus, ſcientiæ & doctrinæ lumé oſtendunt, omnes iſti candelabrum myſticum nominentur. Alij ſint menſa ſacra, ſcilicet quicunq; habent panes Dei & reficiunt, ac paſcunt animas eſurientes iuſtitiam. Alij ſunt altare incenſi, quicunq; orationibus ac ieiunijs die ac nocte vacant in templo Dei, orantes non ſolum pro ſemetipſo, ſed & pro vniuerſo populo. Ij vero, quibus arcana myſteria credidit Deus, & occultorum prouidentię ſuæ iudiciorum ſecreta commiſit, arca teſtamenti Dei appellentur. Porro, qui cum omni fiducia per hoſtias precum, ſupplicationumq; victimas, Deum hominibus repropitiant, & pro delictis
2 populi interueniunt, propitiatorium nominentur. At qui meruerint multitudinem ſcientię, & abundantes diuitias in agnitione Dei, Cherubin intelligi poſſunt. Sed hos omnes, qui per hæc ſingula quæ numerata ſunt, deſignantur, portari neceſſę eſt, & portari in humeris. Vnde fortaſſis (vt ego opinor) angeli, qui ordinati ſunt propter eos qui hęreditatem capiunt ſalutis ipſi ſint, qui ſingulos eorum, quos ſupra diximus, portant. Cum enim ſolutum fuerit tabernaculũ hoc, & cœperimus ingredi ad illa ſancta, & pergere ad locum repromiſſionis, hi qui vere ſancti ſunt, & in ſanctis ſanctorum habentur, angelis ſine dubio ſubuectantibus incedunt, & vſquequo requieſcat tabernaculũ Dei, portantur in humeris, & extolluntur in manibus, ſicut ſcriptum eſt: Ange- *Pſal. 90.*
lis ſuis mandauit de te, vt in manibus tollant te. Per ipſos angelos ſub eodem myſterio Paulus portandos eſſe quoſdam confirmat in nubibus obuiã Chriſto in aera. Portantur columnę, & atria, & cetera, quæ a ſcriptura referuntur.

CHRYSOSTOMVS docẽs, 3
quòd cuique homini cuiuſuis ſtatus, *Ser. 12. in*
mille politæ ſunt ſolidæ & genuinæ *epiſt. Pauli*
vitæ imagines, inquit: Hic quidem *ad Philipp.*
inops claruit, ille vero cum pecunijs *to. 4.*
quòque. Helias inops, Abraham cum pecunijs. Rurſus hic quidem coniugatus, ille vero virginitatem tenens. Abraham coniugatus, Helias virginitatem ſeruans. Alius per ieiunia, vt Ioannes, alius vero ſine ieiunijs, vt Iob. Rurſus hic ipſe, & vxoris, & filiorum, & filiarum, & domus curam gerens, multaſque diuitias poſſidens. Alter vero nihil poſſidebat niſi piloſum indumentum. Dauid ſplenduit in regia dignitate, & nihil eum relaxauit, vel purpura, vel diadema. Alius integro populo præfectus, Moyſen dico, quod quidem difficilius eſt. Vides & in diuitijs celebres, & probatos. Vides & in paupertate. Vides in coniugio. Vides in virginitate, & in diuitijs, & in paupertate perditos. In virginitate quinque illæ virgines perierunt. In diuitijs diues ille Lazari cõtemptor. In paupertate multi perierunt, & nunc quoque pauperes pereunt, in regia dignitate, in rerum publicarum adminiſtratione. Vis & in ordine militari ſaluatos videre? Habes Cornelium. Et in gubernatione domeſtica? Habes eunuchum Aethiopiſſæ, &c. 4

IDEM docens, contra eos qui *In ſerm. de*
aiunt quomodo fit poſſibile in mun- *Euchari-*
do, & in medio hominum quenquam *ſtia qui in-*
ſaluari, non eſſe locum qui ſaluet, *ter vigin-*
ſed mores, inquit: Adam in Paradiſo, *ti varios*

huius tomi vt in portu naufragium fecit. Loth in
eſt primus. Sodomis ſicut in pelago ſeruatus eſt.
to. 5. Iob in ſtercore, iuſtificatus eſt, Saul
ille inter raros, regno præſenti, & fu-
turo excidit. Non eſt defenſio, quod
dicis te non poſſe etiam in medio ne-
gotiorum ſaluari.

5 AVGVSTINVS iuſtis aſſocia
Epiſt. 137. tur mali, quibus innotuerat crimen
qua eſt ad Bonifacij presbyteri Auguſtini, in qua
*clerum, & * declarans nullam fuiſſe tam fœlicem
populum ſodalitatem, in qua non aliquod fla-
Hypponen gitium extiterit, inquit: Quantumli-
ſerm. to. 8. bet vigilet diſciplina domus meę, ho-
mo ſum, & inter homines viuo, nec mi
hi arrogare audeo, vt domus mea me
Gen. 9. lior ſit, quàm arca Noe, vbi tamen in-
ter octo homines, reprobus vnus in-
uentus eſt, aut melior ſit, quàm do-
Gen. 21. mus Abrahæ, vbi dictum eſt: Eijce an-
cillam, & filium eius. Aut melior ſit,
quàm domus Iſaac, cui de duobus ge-
Mala. 1. minis dictum eſt: Iacob dilexi, Eſau
Gen. 49. autem odio habui. Aut melior ſit, q̃
domus ipſius Iacob, vbi lectum patris
filius inceſtauit. Aut melior ſit, quàm
2. Reg. 11. domus ipſius Dauid, cuius filius cum
ſorore concubuit, cuius alter filius cō
tra patris tam ſanctam manſuetudinē
rebellauit. Aut melior, quàm cohabi-
1. Cor. 7. tatio Pauli Apoſtoli, qui tamen ſi in-
ter omnes bonos habitaret, non dice-
Phil. 2. ret: Foris pugnæ, intus timores, nec
diceret, cum de ſanctitate Timothæi
loqueretur: neminem habeo, qui ger-
mane de vobis ſolicitus ſit. Omnes
enim, quæ ſua ſunt quærunt, non quæ
Ieſu Chriſti. Aut melior, quàm coha
bitatio ipſius Domini Ieſu Chriſti, in
qua vndecim boni, perfidem & furem
Iudam tolerauerunt. Aut melior ſit
poſtremo, quàm cœlum, vnde angeli
ceciderunt. Simpliciter autem fateor
charitati veſtræ coram Domino Deo
noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam
meam, ex quo Deo ſeruire cępi, quo-
modo difficile ſum expertus melio-
res, quàm qui in monaſterijs profece-
runt; ita non ſum expertus peiores,
quàm qui in monaſterijs ceciderunt,
ita vt hinc arbitrer in Apocalypſi ſcri
Apoc. 22. ptum: Qui iuſtus eſt, iuſtificatur ad-
huc, & ſordidus ſordeſcat adhuc. Qua
propter etſi contriſtamur de aliqui-
bus purgamentis, conſolamur tamen
etiam de plurimis ornamentis. Nolite
ergo propter amurcam, qua oculi ve-
ſtri offenduntur torcularia deteſtari,
vnde apothecæ Dominicæ, fructu olei
luminoſioris implentur.

IDEM ſic ait: Dominus in duo- 6
decim Apoſtolis, vſque ad paſſionem *Lib. de fide*
diabolum pertulit, & qui ait: Sinite v- *& operibus*
traque creſcere vſq; ad meſſem, ne for *to. 4.*
te cum vultis colligere zizania, era- *Matt. 13.*
dicetis forte & triticum. Retiaq; illa
in ſimilitudine Eccleſię vſque ad lit-
tus, hoc eſt, vſque ad ſæculi finem, bo
nos & malos piſces habitura prædi-
xit, &c. Si qua de permixtione bono-
rum & malorum, ſiue aperte, ſiue per
ſimilitudinem locutus eſt Dominus,
non ideo tamen omittendam cenſuit
Eccleſiæ diſciplinam, immo adhiben-
dam docuit, cum dixit: Si peccauerit
in te frater tuus, corripe eum. Eſt ergo
ratio diſſimulandi, & tolerandi malos *Matt. 18.*
in Eccleſia, & eſt rurſus ratio caſti-
gandi & corripiendi. *Infra*: Inſinuat
quòd animalia munda, & immunda in
arca Noe ſignificabant mundos & im-
mundos, bonos & malos futuros in *Gen. 7.*
Eccleſia.

IDEM inquit: An vero propter 7
aliud credendum eſt permittere Deū, *Lib. de ſan*
vt miſceantur numero profeſſionis ve *cta virgini*
ſtræ multi & multæ caſuri & caſuræ, *tate, to. 6.*
niſi vt his cadentibus timor veſter au
geatur, quo ſuperbia comprimatur.
Infra: Perſeuerantes in numero ve-
ſtro præbeant vobis exemplum, ca-
dentes autem augeant timorem ve-
ſtrum.

IDEM poſtquàm narrauit, quòd 8
Imperatoris iuſſu, apud Carthaginē *Libro cuius*
conuenerunt Donatiſtæ cum catholi- *titulus eſt,*
cis ad diſputandum de fide, congrega- *Breuiculi*
ti ſunt, & reperta ſunt nomina Dona- *collationū*
tiſtarum Epiſcoporum eſſe ducenta ſe *cum Dona-*
ptuaginta nouem annumeratis illis, *tiſtis. to. 7.*
pro quibus abſentibus alij ſubſcripſe
rant, inter quos diſputationis ſumma
hæc erat: quòd Donatiſtæ aſſeuera-
bant non eſſe malos in Eccleſia tole-
randos,

randos, occaſione huius, inquit Auguſtinus referens, quæ Epiſcopi Catholici contra hæreticos ſtatuerunt: Illa teſtimonia, in quibus commendatur Eccleſia, cum malorum commixtione, hoc, tempus eius ſignificat qualis eſt in præſenti ſęculo, & illa teſtimonia, quibus commendatur non habere commixtos malos, illud eius tempus ſignificat, qualis venturo ſæculo in æternum futura eſt. Hæc duo tem
Luc. 5. pora Eccleſiæ, quæ nunc eſt, & qualis tunc erit, ſignificata eſſe etiam duobus piſcationibus vnam ante reſurrectionem Chriſti, quando mitti iuſſit retia, nec ſiniſtram, nec dextram nominans partem, vt nec ſolos malos, nec ſolos bonos, ſed commixtos bonis ma
Ioan. 21. los intra retia ſuorum ſacramentorũ futuros doceret, poſt reſurrectionem autem quãdo iuſſit retia mitti in dexteram partem, vt poſt reſurrectionem noſtram, bonos ſolos in Eccleſia futuros intelligeremus, vbi mala nõ erunt, quibus modo retia dirumpuntur De
Iſa. 52. tali Eccleſia dictum eſt, quòd per illam non erat tranſiturus incircũciſus & immundus. Hoc etiam ſignificaſſe,
Gen. 9. quod coruus auis immunda exierit de arca, & non redierit. Quæ tamen arca, exeunte coruo, non vtique omnibus immundis animalibus caruit, ſed in ea fuerunt munda, & immunda, vſque ad diluuium, ſicut in Eccleſia, boni & mali, vſque ad ſæculi finem: Sed ſicut non de immundis, ſed de mundis animalibus, Noe obtulit ſacrificium; ita non ij qui mali ſunt in Eccleſia, ſed qui boni ſunt, perueniunt ad eum: Et vbi commemoratum eſt, qualis ſeparatio bonis hoc tempore, ab impijs & malis fieri debeat, ne communicetur peccatis alienis, corde videlicet, & vitæ, morumq; diſſimilitudine, debe-
Iſa. 52. mus accipere, nec aliter intelligi debere, quod ſcriptum eſt. Exite de medio eorum, recedite inde, & immundum non tetigeritis, id eſt, diſcernami
Pſal. 25. ni aliter viuendo, & immunditiæ nõ conſenſeritis. Et Dauid: Non ſedi in concilio impiorum, & cum iniqua gerentibus non introibo: Cum enim illi intraſſent cum eis, quos impios putarent, quare non etiam ſederunt cum eis, vt in vtroque, non corporalem, ſed ſpiritalem conſeſſum, & ingreſſum deuitaſſe videretur.

IDEM ſic habet; Cauſa & perſo- 9
na zizaniorum; non præiudicat cau- *In libro cu-*
ſæ & perſonæ tritici, quamuis in eo- *ius titulus*
dem agro eadem pluuia ſimul vſq; ad *eſt, contra*
meſſem creſcerent; quando ſeparari *Donatiſtas*
oporteret: Cauſa & perſona paleæ, *poſt colla-*
non præiudicat frumento, quamuis in *tionem.*
eadem palea ſimul triturentur, donec nouiſſima ventilatione ſeparentur, vt hædi non præiudicant ouibus, quamuis communibus paſcuis vtraque pecora permixta ſeruentur, donec a paſtore ſummo in iudicio ſegregentur, vt cauſa & perſona, piſcium malorũ, non præiudicet cauſæ piſcium bonorum, quamuis intra eadem retia tenerentur in extremo littore ſeparanda, hoc eſt in finem ſęculi: Quibus parabolis Eccleſia prænunciata eſt, vſq; in finem ſæculi, bonos, & malos, ſimul habitura. *Infra*: Probat, quòd non de toto mundo, vt hęretici arbitrantur, ſed de Eccleſia ſcriptum ſit, quòd *Matt. 13.*
vſque ad meſſem zizania ſimul ſit cũ tritico, & quod de futuro ſæculo intelligendum eſt illud Iſaiæ: & nõ adij- *Iſai. 52.*
ciet, vt pertranſeat in te incircunciſus, & immundus. In hoc enim, quod ait, Propheta: non adijciet vltra per te tranſire incircunciſus ſignificat, qđ nunc tranſeunt immundi, ſed in die iudicij vltra non tranſibunt: Et ſi propterea retibus, bonos, & malos cõgregantibus, Eccleſiam comparauit, quia malos in Eccleſia non manifeſtos, ſed latentes intelligi voluit, quos ita neſciunt ſacerdotes, quemadmodum ſub fluctibus quid acceperunt retia neſciunt piſcatores: propterea etiam, & aleæ comparata eſt, vt etiam manifeſti mali, cum bonis in ea pręnunciarentur futuri: Neq; enim palea, quæ in area eſt permixta frumentis, etiam ipſa ſub fluctibus latet, quæ ſic omnium oculis eſt conſpicua, vt potius occulta ſint in ea frumenta, cum ſit ipſa palea manifeſta: Dixit autẽ Hie- *Hiere. 23.*
remias:

remias: Quid paleis ad triticũ? Quod
Matt. 3. ideo dixit, quia ſimilia non ſunt: Non quia permixta eſſe non poſſunt, quia in horreo non ſimul erunt, non quia in area pariter non triturantur, tunc enim veniet Dominus ferens ventilabrum, & purgabit aream ſuam, frumẽta recondet in horreo, paleas aũt comburet igni, & ſicut piſces non poſſunt ante littoris exitum ſeparari, ſic nec area poteſt ante finem debitum ventilari.

10 *Libro 2. de peccatorum meritis, & remiſſione contra Pelagianos.*
IDEM explicans locum Ezechielis 14. Si fuerint in medio populi, Noe, Daniel, & Iob, ipſi animas ſuas liberabunt, &c. inquit. In tribus illis viris, tria quædam hominum genera liberanda præfigurauit. In Noe iuſtos plebium præpoſitos, propter arcæ tanquam Eccleſiæ gubernationem, in Daniele iuſtos continentes, in Iob iuſtos coniugatos.

11 *Cõcione 1. in Pſ. 36. to. 8.*
IDEM ſic habet. Iam verò, quia in vno quoque genere vitæ, quod habet aliquam profeſſionem, non omnes inueniuntur probi, non omnes inueniuntur reprobi, ex hoc apparet, quia de quibuſdam hominum generibus, quæ per ſimilitudines in Euangelio
Matt. 24. proponuntur, ſic concluditur: Vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: Aſſumetur bonus, relinquetur malus; Videntur duo in agro, eadem profeſſio eſt, ſed non idem cor. Quodlibet ergo ager ſignificet, vnus aſſumetur, & vn⁹ relinquetur, non quaſi dimidia pars aſſumetur, & dimidia relinquetur, ſed genera hominum duo dicit. Et ſi aliud eorum ſit in paucis, aliud in multis, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: hoc eſt, vnum genus aſſumetur, & alterum relinquetur: Sic in lecto, ſic in molendino. Videntur mihi in agro laborare, qui præſunt Eccleſijs, ſicut
1. Cor. 3. Paulus dicit: Dei agricultura eſtis. Et molendinum puto dictum mundum iſtum, quia rota quadam temporum voluitur, & amatores ſuos conterit: Sunt qui de actionibus mundi non recedunt, ſed tamen & ibi, alij bene operantur, alij male; lectum autem poſitum arbitror pro quiete, quia ſunt, qui neque actiones mundi pati volũt, ſicut ſunt coniugati homines, neque aliquid in Eccleſia agunt, ſicut præpoſiti, velut in agricultura laborantes, ſed velut ad hæc infirmi, ſecedũt ocium, & quieti eſſe diligunt, memores infirmitatis ſuæ, non ſe committentes magnis actionibus. Et hęc profeſſio habet bonos fictos: proinde etiã ex his vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: Ad quamcumq; profeſſionem te conuerteris, para, te pati fictos, alioquin ſi te non paraueris, inuenies quod non ſperabas, & deficies, aut perturbaberis.

IDEM exponens verba; Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de 12 *In Pſ. 42.*
gente non ſancta, ait: Noſtis quia hoc genus hominum, hoc ſemen bonum, hoc frumentum Chriſti inter zizania gemit, & hoc donec veniat tempus meſſis & finis ſæculi. Gemens ergo inter zizania, id eſt, inter malos homines, inter doloſos & ſeductores, circumſpiciens ſimul cum illis eſſe ſe tanquam in vno agro, per totum mũdum vnam pluuiam excipere, pariter perflari, habere ſimul iſta communia dona Dei, bonis maliſque conceſſa communiter, ab illo qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos: Videns *Matt. 4.* ergo ſemen Abrahæ, ſemen ſanctum, quanta cum malis, a quibus quãdoque ſeparandum eſt, nunc habeat communia, æqualiter naſci; pariter mortalia ferre corpora; ſimul vti luce, fontibus, fructibus, proſperitatibus, atq; aduerſitatibus ſæculi, ſiue fame, ſiue abundantiã, ſiue pace, ſiue bello, ſiue ſalute, ſiue peſte, videns quanta habeat communia, cum malis, cũ quibus tamen non habet cauſam communem, erupit in hanc vocem: Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gẽte non ſancta: Nunc interim in hac peregrinatione, non diſcernis locum meum, quia ſimul cum zizanijs viuo vſque ad tempus meſſis. Nondum diſcernis pluuiam meam, nondum diſcernis lucem meam, diſcerne cauſam meam. Diſtet inter eũ, qui in te credit,

& eum,

& eum, qui in te non credit, par infirmitas eſt, ſed diſpar conſcientia, par labor, ſed diſpar deſiderium. Ab homine iniquo & doloſo erue me: quia vnus aſſumetur, & vnus relinquetur.

13 *In Pſ. 54.* IDEM ait: In omni congregatione multitudinis neceſſe eſt vt inueniantur mali. Deus enim, qui nouit exercendos nos, miſcet nobis & non perſeueraturos, aut certe ita ſimulatos, vt nec inchoauerint in quo perſeuerare debeant: Nouit enim neceſſarium eſſe nobis, vt feramus malos, & proficiat, quòd boni ſumus: Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine: Vbicumque fugeris congregabunt ſe cæteri, deſertum tecum petent, affectabunt vitam tuam, tu repellere nō potes ſocietatem fratrum, miſcentur tibi etiam mali, adhuc tibi exercitatio debetur. Attende, quia Dominus duodecim ſuis miſcuit vnū, quem pateretur.

14 *In Pſ. 132.* IDEM in fine exponens verba illa; Ecce quàm bonum, & quàm iucūdum habitare fratres in vnum, ſic habet: Sunt & qui monachi falſi ſunt, & nos nouimus tales, & clerici falſi, & fideles falſi. Omnia iſta tua genera, fratres mei, habent bonos ſuos, *Matt. 24.* habent malos ſuos. De tribus enim ipſis generibus dictū eſt: Duo in agro, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur, & duo in lecto, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur, & duæ in molendino, vna aſſumetur, & vna relinquetur: In agro ſunt, qui gubernant Eccleſiam: In lecto ſunt, qui amauerunt quietem, non ſe miſcentes tumultui generis humani; in ocio ſeruientes Deo; & inde tñ vnus aſſumetur, & vnus relinquetur. Sūt ibi probi, & ſunt ibi reprobi; Duæ in molendino, hoc eſt in iſto ſæculo verſantur, vbi molendinum intelligitur, quia ſic vertitur mūdus iſte, quomodo mola: væ enim quos conterit: ſic ibi verſantur fideles boni, vt vnus *1. Cor. 7.* conſumatur, alter aſſumatur. Qui aſſumuntur de molendino, ſunt qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtātur, quia præterit figura huius mundi, qui non ſperant in incerto diuitiarū, ſed in Deo viuo, qui diuites ſunt in operibus bonis, & facile tribuunt, diues autem pauperē Lazarum contēnens, *1. Tim. 6.* relinquetur: Sic dicit & Ezechiel de *Ca. 14.* tribus perſonis, in quibus non abſurde hæc tria genera intelligimus. Cum miſerit Dominus gladium in terra, & ſi fuerint in medio eorum Noe, Daniel, & Iob non liberabunt filios neque filias, ſed ipſi ſoli ſalui erunt. Iam illi olim liberati ſunt, ſed in iſtis tribus nominibus, tria genera quædam ſignificauit. Noe ſignificat rectores Eccleſiæ, quia ipſe arcam in diluuio gubernauit: Daniel autem vitam quietam elegit in cęlibatu ſeruire Deo. In Iob vero, qui vxorem, & filios habuit, intelligitur vna illa de molendino, quæ aſſumetur.

15 *In Pſ. 148.* IDEM explicans verba illa; Et exaltauit cornu populi ſui, inquit: Quādo exaltabitur cornu populi ſui? Quando timentibus nomen Domini orietur ſol iuſtitiæ, & ſanctitas in pēnis eius. Ipſe ſol, de quo ſcriptum eſt: *Mala. 4.* ſol iuſtitiæ, non eſt ortus nobis, ipſe *Sap. 5.* erit æſtas noſtra. Modo fructus per hyemem in radice non apparent. Attendis quaſi aridas arbores, per hyemem. Qui non nouit videre, aridam putat vitem, & forte iuxta eſt, quæ vere aruit: Similes ſunt ambæ per hyemem, illa viuit, illa mortua eſt, ſed illius vita, illius mors, in abſcondito eſt. At æſtas procedit, vita illius clarificatur, mors illa manifeſtatur. Procedit honor foliorū, fœcunditas fructuū, veſtitur vitis in facie ex eo, quod habet in radice: ergo modo fratres, tales ſumus, quales ſunt & alij homines: quomodo naſcuntur, manducant, bibunt, viuunt, & veſtiuntur, tranſigunt vitam iſtam, ſic & ſancti: Aliquādo res ipſæ decipiunt homines, & dicunt q̃ Chriſtianus eſt hic, quid habet plus a me? O vitis arida attendis iuxta te vitem nudam in hyberno, ſed non aridam per æſtatis vim: & veniet Dominus honor noſter, quia latebat in radice, & tunc exaltabit cornu populi ſui, poſt captiuitatē in qua mortaliter viuimus. Vnde dicit Apoſtolus: Nolite

1. Cor. 4.

ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, & illuminabit abſcondita tenebrarum, & tunc laus erit vnicuique a Deo. Sed dicis mihi: Vbi eſt radix mea? vbi eſt fructus meus? Si credis, ibi eſt vbi eſt fides tua, vbi eſt charitas tua. Audi Apoſtolum dicentem:

Colo. 3.

Mortui eſtis? Quaſi per hyemem mortui apparebant. Audi quia viuunt, & vita veſtra, inquit, abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Ecce vbi habes radicem. Quando ergo fœcundaberis fructu? Audi illum dicentem: Cum Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria, & exaltabit cornu populi ſui.

16 Lib. 6. moral. cap. 28. tom. 2.

GREGORIVS ſic habet. Quia Eccleſia iuſtiores paucos videt homines, iniquos autem numeroſiores, ſicut & in tritura frugum maior eſt multitudo palearum, etiam iuſtorum vitam ex iniquorum æſtimatione contemnunt. *Infra*: Non debet plurimorum malum tendere in æſtimatione electorum, quia etſi iniqui ſunt, quos cognoſcentes dijudicant; nonnulli tamen ſancti ſunt, quos ignorãt. Trituræ quippe tempus eſt, & adhuc grana ſub paleis latent: Nullus ergo ex area fructus expectabitur, ſi hoc ſolum in ea eſſe creditur, quod ſuperficie tenus videtur.

17 Lib. 31. moral. cap. 9.

IDEM ſic inquit; Multos hypocritas ſancta Eccleſia nunc tolerat, quos cum tempus eruperit, tentatio aperta manifeſtat. Quia enim a bonis maliſq; hæc vita communiter ducitur, nunc Eccleſia ex vtrorumque numero viſibiliter congregatur, ſed Deo inuiſibiliter iudicante diſcernitur, atque in exitu ſuo, à reproborum ſocietate ſeparatur: modo vero eſſe in ea, nec boni, ſiue malis, nec mali, ſine bonis poſſunt. Hoc enim tempore coniuncta vtraque pars ſibi neceſſario congruit, vt & mali mutentur per exempla bonorum, & boni purgentur per tentamenta malorum.

Iuſti retro reſpicere non debent, ſed ſemper in bono proficere.

Cap. XXII.

1 Hom. 5. in ca. 19. Gen. 10. 1.

ORIGENES referens, qua ratione Loth, & vxor eius accepto ab angelo mandato ne retrorſum reſpicerent, tendebant in Segor, at vxor eius immemor præcepti retrorſum reſpicit, impoſitam legem rumpit, efficitur in ſtatuam ſalis, inquit: Putamus ne tantum ſceleris in hoc eſſe cõmiſſum, vt quia poſt ſe reſpexit mulier, interitum quem diuino beneficio effugere videbatur, incurreret? Quid enim tantum criminis habuit, ſi ſollicita mulieris mens, retrorſum, vnde nimio flammarum crepitu terrebatur, aſpexit? Sed quia quæ contingebant antiquis, in figura illis contingebant, videamus ne forte Loth, qui non reſpexit poſt ſe, animus ſit virilis, vxor autem carnis imaginem teneat: caro eſt enim, quæ reſpicit ſemper ad vitia, quæ cum animus tendit ad ſalutem, illa retrorſum reſpicit, & voluptates requirit. Inde denique, & Dominus dicebat: Nemo mittens manũ ſuam ad aratrum; & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Et addit: Mementote vxoris Loth: Quod autem ſit ſtatua ſalis, inſipientiæ eius iudicium videtur expoſitum, ſal enim prudentiæ loco ponitur, quæ ei defuit. Pertendit ergo Loth in Segor, ibique paulisper collectis viribus, quas in Sodomis habere non potuit, aſcendit in montem, & ibi habitauit.

Luca 9.

Luc. 17.

2 Homil. 7. in caput 21. Geneſis.

IDEM docens, ꝙ quando Iſaac a lacte depulſus eſt, conuiuium magnum fecerit Abraham, inquit: De filijs ſpiritualibus, qui per Euangeliũ geniti ſunt, cum fuerint a lacte auulſi, ſit conuiuium & lætitia magna. De his qui iam non lacte indigent ſed cibo forti, qui pro poſſibilitate ſumendi, exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni & mali: Super his talibus, cum depelluntur a lacte, ſit conuiuium magnum: Super illis autem

Heb. 5.

tem non poteſt exhiberi conuiuium, nec haberi lætitia, de quibus dicit Apoſtolus: Lac vobis potum dedi, non eſcam. Nondum enim poteratis, ſed nec nunc quidem poteſtis: Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus, quaſi paruulis in Chriſto, lac vobis potum dedi.

1. Cor. 3.

3 *Homil. 5. in Exod.*

IDEM poſtquam in ſenſu morali explicuit; Stationes Iudæorum in eremo, vt ex illis in virtute quomodo proficiſcendum ſit doceret, ait: Angelus Domini antecedebat caſtra Iſrael, & columna nubis ſtetit poſt illos, & intrauit inter caſtra Aegyptiorum, & Iſraelitarum. Hæc columna nubis, populo quidem Dei efficitur murus: Aegyptijs verò obſcuritatem imponit, & tenebras: Et tu ergo ſi ab Aegyptijs recedas, & de poteſtate dæmonum fugias, vide quanta diuinitus tibi præparantur auxilia, vide quãtis adiutoribus vteris. Tantum eſt, vt permaneas fortis in fide, nec te Aegyptiorum equitatus, & quadrigarum formido perterreat, nec reclames contra legem Dei, vt illi: tanquam non eſſent ſepulchra in Aegypto, ita adduxiſti nos, vt in deſerto hoc moriamur: Melius fuerat nos ſeruire Aegyptijs, quàm mori in deſerto hoc. Hæc fatiſcentis in tẽtatione animi, verba ſunt. Verum tñ, quia dicunt melius fuerat, nos ſeruire Ægyptijs, quam mori in eremo, tentationis & fragilitatis hæc verba ſunt. Longe enim melius eſt in eremo mori, quam ſeruire Ægyptijs, qui enim in eremo moritur, hoc ipſo quòd ſeparatus eſt ab Ægyptijs, & diſceſſit a rectoribus tenebrarum, & de poteſtate ſatanæ, habuit aliquẽ profectum, etiam ſi ad integrum peruenire non potuit. Melius.n. perfectam viã quærenti eſt, in itinere mori, quam ne proficiſci quidem ad perfectionem quærendam. Vnde & eorũ falſa videtur opinio, qui dum nimis arduũ iter virtutis exponunt, dumq; multas eius difficultates, multaq; pericula, & lapſus enumerant, ne ineundum quidẽ id, aut incipiendum judicant. Sed multo melius eſt, me hoc in itinere, vel mori, ſi ita neceſſe eſt, quàm inter Aegyptios permanentem necari, atque amariſſimis fluctibus obrui.

4 *Homil. 11. in cap. 10. Leuitici.*

IDEM ſic ait. Quicumque ſe conſecrauerit Deo, merito extra terram, extra mundum videbitur. Poteſt enim & ipſe dicere: Super terram ambulantes, conuerſationem in cœlis habemus. Salomon quoque in prouerbijs dicit: Laqueus eſt viro forti, cito aliquid de ſuis ſanctificare. Poſtea enim quam vouerit, euenit pœnitere. Et hoc eſt, vtiq, quod dicit: Ne quis forte cum fructus ex area, aut vinum ex torcularibus colligit, & dixerit volo tantum offerre Eccleſiæ, vel in vſum pauperum, & peregrinorum tantum præbere, ſi poſtea ex his, quæ vouit, aliquid ad vſus proprios præſumat, iam non de ſuis fructibus pręſumpſit, ſed ſancta Dei violauit. Et ideo laqueus fortis eſt, ſanctificare aliquid, hoc eſt vouere Deo, & poſt modũ pœnitentia ductum, ad vſus proprios, ea quę conſecrauerat reuocare. Sed etſi nos ipſos cõſecram⁹ & offerimus Deo, obſeruemus hunc laqueum, ne forte poſtea quam nos Deo vouerimus, iterum humanis vſibus, vel actibus ſubiugemur. *Infra*: Ex quibus omnibus clarum eſt quomodo vnuſquiſque noſtrum, qui vult eſſe ſanctus, conſecrari debeat Deo, & nullis prætérea negotijs vel actibus, qui ad Deum minime pertinent, occupari.

5 *Homil. 4. in Pſ. 36. 10. 2.* *Exo. 3.*

IDEM explicans verba illa; Apud Dominum greſſus hominis dirigentur, ait. Greſſus a gradiendo nominamus, ſecundum illud, quod in Exodo ſcriptum eſt; quod Moyſes vidit flammam ignis, & angelum cum rubus arderet, ſed non comburereretur, & dixit digrediens, ſiue pertranſiens: videbo viſionem hanc magnam. Audiui quendam de ſapientibus ante nos dicẽtem, cum explanaret hunc locum: Quia non eſt poſſibile prius videre viſum magnum, atq; proſpicere magna myſteria, ſtanti in conuerſatione, & actibus mũdi huius, ſed tranſire oportet prius ab his, & tranſcendere omnia ſæcularia, & ſenſum noſtrum, ac

mentem liberam fieri, & tunc ad magnarum, & ſpiritualium rerum intuitum peruenire, & ita demum viſum magnum videre. Nos vero his, quæ ſapienter dicta ſunt, hæc addimus. Vnuſquiſque qui iter agit, ad virtutem proficit ambulando, vt paulatim per multos profectus itineris perueniat ad eam. Iter ergo agens, & velut quibuſdam paſſibus gradiens, digreditur ſemper, & tranſit ea quæ explicuit, ac poſteriora omittens ad ea, quæ priora ſunt, ſe extendit. Digrediens ergo tranſit primum locum malitiæ, & inde proficiens paſſibus, & ingreſſibus, tranſit alias peccatorũ ſudes. Cum vero hæc etiam euaſerit, ſemper ad ea quæ in antea ſunt, ſe extendens, minus reſtat malitiæ.

Infra: Qui iter agit ad virtutem multa ſunt quæ tranſire habet; Ergo & tu qui ad Chriſtum tendis, digredere luxuriam, ſcorta, adulteria, digredere furta, falſa teſtimonia, auaritiam, & omnem malam concupiſcentiam, &c. Niſi hæc omnia digreſſus fueris, viſionem illam magnam Domini videre non poteris. Sunt greſſus interioris hominis, quibus ambulare poſſumus hanc viam. Hoc ergo iter agentibus, multis greſſibus vtendum eſt nobis, vt omnia illa quæ ſupra diximus, tranſeamus, quia greſſus hominis a Domino diriguntur. A Domino ergo greſſus hominis dirigentur, & viam eius cupiet, Chriſtum ſcilicet, & deſiderabit manere ſemper in Chriſto.

6 *Homil. 10. in cap. 13. Hier.* IDEM explicans verba illa; Quis parcet ſuper Hieruſalem, & quis contriſtabitur ſuper te? inquit. Poſt hæc tu auerſata es me, dicit Dominus, retro ambulabis. Iudæa, quia aduerſata ſit Chriſtum, retro ambulauit corde, reuerſa eſt in Ægyptum. Iuſtus, eorum quæ retro ſunt obliuiſcens in priora extenditur. Peccator poſteriorum meminit, priora non appetẽs. Qui autem poſteriorum meminit, prę-*Matt. 24.* uaricatur in legem Ieſu dicentis: Ne conuertatur retrorſum tollere tunicam ſuam, inobediens eſt dicto eius. Mementote vxoris Lothi, cum contemnit imperium Saluatoris dicentis: Nemo mittens manum ſuam ad ara- *Luc. 17.* trum, & reſpiciens retro aptus eſt re- *Luc. 9.* gno Dei. In lege quoque ſcriptum reperimus, angelos ad Loth egredientem de Sodomis dixiſſe: ne reſpexeris *Gen. 19.* retro, & ne ſteteris in tota regione, in monte ſaluum te fac, ne forte reprehendaris. Habes & hunc intellectum dignum ſpiritu Dei: Ne, inquit, reſpexeris retro, id eſt in priora extẽde. Dimiſiſti Sodomam, ne reuertaris in Sodomam. Dimiſiſti peccata, ne regrediaris ad ea. Ne ſteteris in tota regione. Etiamſi præcedens imperium cuſtodieris, de quo dicitur: Ne reſpexeris retro, non tibi ſufficit ad ſalutem, niſi & conſequens obſeruaueris; ne ſteteris in tota regione. Non enim expedit incipienti proficere, vt ſtet in regionibus Sodomorum. Et ſi Sodomam tranſcendiſti, a regione Satanæ diſcedens, incipis liber eſſe ſupplicij, expedit, vt ſalueris in monte, ne reſpexeris retro, nec ſteteris in tota regione, in montem ſaluum te fac, ne forte comprehendaris. Si vis a Sodomorum ruina non comprehendi, ne conuertaris retro, ne ſteteris in regione eorũ, ſed cum inde diſceſſeris, aſcende in montem, in quo ſolo ſalus eſt.

IDEM explicans verba illa capi- 7 *Lib. 10. in epiſt. Pauli ad Rom. 10. 3.* tis 14. Beatus qui non iudicat ſemetipſum in eo quod probat, inquit: Multi ſunt, qui probant aliquid boni facere. Verbi gratia: ſeruare caſtitatem, &c. Sed proceſſu temporis, vel ſubrepente negligentia, vel ſuperante libidine, id quod obſeruandum probauerant maculantur, & corrumpitur & eſt infœlix iſte, qui in eo quod obſeruare decreuerat, victus ſemetipſum iudicat, & condemnat. Beatus verò ille eſt, qui in eo quod probat & ſtatuit, ita permanet fixus, & ſtabilis, vt in nullo ſemetipſum iudicet, in nullo reprehendat.

BASILIVS exponens verbà il- 8 *Homil. 11. in Hexame ron. to. 1.* la Geneſis; Creſcite, & multiplicamini, ſic habet: Anima creſcit, dum quotidiana progreſſione ſe ad perfectionem promouet. Nobis dictum eſt:

eſt: creſcite, ratione inita interioris hominis, quo ſe promouente, rectâ ad Deum contendimus. Iſtiuſmodi erat Paulus, qui dum adniteretur, proque virili ſe extenderet in anteriora, eorum quæ erant a tergo, obliuiſcebatur. Ipſa hæc extenſio in hoc ſita eſt, vt ad ampliora, quotidiana progreſſione nos extendamus, nimirum, vt eo quidem quod aſſecutus iam es e memoria ſublato, id demum perſequare pro virili, quod ex perfectæ pietatis cumulo agnoſcis tibi deeſſe. Talis & Iſaac erat, de quo celebre illud elogium proditum memoriæ eſt, quia promouens gradum in ſublime attollebatur, donec magnus effectus eſt. Non enim deſijt aliquando ſuccreſcere. Neque quod in ſtadio virtutis aliquo vſq; promouiſſet, deſedit cunctatior: quin id potius ingenti & intenta progreſſione procedebat. Ad obeunda virtutis opera ſe contulit gradu impigro. Ad apicem denique ſummum totius boni, his actibus iuſtis cõtinenter progrediens, ſublimatus eſt. Creſcite igitur incremento perfectionis ad Deum, incremento quod interiorem hominem moderetur, & ornet. *Gene. 1.* Replete terram bonis operibus.

9 IDEM exponens illa verba; Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum, &c. ſed in lege Domini voluntas eius, ait: *Homil. in Pſal. 1.* Principium ad bonorum apprehenſionem, ſeu emendationem vitæ eſt a malis abſceſſio. Sapienter itaque & ſolerti conſilio, nos ad virtutem introducere cupiens, fugam vitiorum initium fecit bonorum. Si enim ſtatim ea quæ ſunt perfecta tibi propoſuiſſet, ad ea forte obeunda fuiſſes cunctatior. Nunc verò ad faciliora captu te aſſuefacit, vt ad ea quæ ſequuntur, animo ſis præſentiore. Ego quippe pietatis exercitationem ſcalæ a Iacob viſæ recte comparauerim, cuius pars terram attingebat, pars altera ipſi ſupereminens, in cœlum vſque porrigebatur. Ex quo eos admonere opus eſt, qui ad virtutem inſtruuntur, primum, vt primis admoueant gradibus veſtigium, & inde paulatim aſcendendo, progrediendoq; ad comprehenſibilem humanæ naturæ altitudinem ſenſim, ac paulatim promouentes perueniant. Quemadmodum igitur in gradu ſcalari prima eſt aſcenſio, ab humo receſſus; ſic in exercitatione diuinæ conuerſationis, principium profectus eſt diſceſſus a malo.

HIERONYMVS ait: Beati qui non de præterita iuſtitia blandiẽtes ſecundum Apoſtolum, per dies ſingulos in virtute renouantur. Iuſtitia enim non proderit ei, a quo die, iuſtus eſſe deſierit. Totum ſpatium vitæ tuæ, ſit vt peragere poſſis iuſtitiã, ne de præterita iuſtitia confidens, remiſſior efficiaris: ſed ſicut dicit Apoſtolus: Poſteriora obliuiſcens ad ea autem quæ ſunt anteriora me extendens, ad deſtinatum perſequar brauiũ ſupernæ vocationis. Idcirco age, vt ordines reliquum tempus vitæ tuæ ſic vt poſſis canere cum propheta: perambulabam in innocentia cordis mei. Quia inchoaſſe non ſufficit, ſed perfeciſſe iuſtitia eſt. 10

Epiſ. 14. ad Gelan. matronã de ratione pie viuendi. to. 1. *Phil. 3.* *Pſ. 100*

IDEM. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet rex ſpeciem tuam. Deus ad animam loquitur humanam, vt ſecundum exemplum Abrahę, exiens de terra ſua, & de cognatione ſua relinquat Chaldęos, dæmones, & habitet in regione viuentium. Verum nõ ſufficit tibi exire de terra tua, niſi obliuiſcaris populi tui, & domus patris tui, vt carne contempta, ſponſi iungaris amplexibus. Ne reſpexeris, inquit, retro, nec ſteteris in omni circa regione, ſed in monte ſaluum te fac, ne forte comprehendaris. Non expedit aprehenſo aratro reſpicere poſt tergum, nec de agro reuerti domum, nec poſt Chriſti tunicam ad tollendum aliud veſtimentum tecto deſcendere. Hęc tibi dixi, vt intelligeres exeunti de Sodoma timẽdum eſſe Loth vxoris exemplum. 11

In epiſ. 22. qua eſt ad Euſtoc. virginẽ de cuſtodia virginitatis. *Pſal. 44.* *Gen. 12.* *Gene. 19.*

IDEM ſic habet epiſtolam finiẽs: Sanctam filiam meam Theodoram, 12

In epiſt. 31.

meo ſermone commendo, vt in cœpto itinere non laſſetur, vt ad terram ſanctam multo per eremum labore perueniat, vt non putet perfectam eſſe virtutem exiſſe de Aegypto, ſed per innumerabiles inſidias ad montem Naboth, & ad Iordanem fluuium peruenire, vt accipiat ſecundam in Halgala circunciſionem, vt illi muri Hierico corruant.

13 *Lib. 2. aduerſus Iouinianũ.to.2. Matt. cap. 25. & Luca 19.* IDEM explicans parabolam decem talentorum, ait, de illo, qui vnũ talentum acceperat, & in ſudario colligauit, ſiue in terra abſcondit, & Domini reſeruauit Aduentui. Primò cõſiderandum, quod ſi iuſti non ſpe profectus laborant, vt vult noſter Zeno, ſed ne perdant, quod acceperant, iſtæ qui talentum infodit, ne perderet quod acceperat, non peccauit, magiſque laudanda eſt cautio reſeruantis. Quòd autem Dominus, non his contentus ſit quæ habemus, ſed ſemper maiora deſideret ipſe demonſtrat, dicens: Quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, & ego veniens cũ vſuris exiſſem illam? Quod quidem, *Philip. 3.* & Paulus Apoſtolus ſciens, præteritorum obliuiſcitur, & ad ea quæ in ante ſunt ſe extendit. Ideſt, quotidie proficit, nec ſeruat in ſudario delicate gratiam quam accepit, ſed auarus negociator renouatur de die in diem, & decreſcere ſe putat, niſi ſemper creuerit.

14 *In epiſt. 1. qua eſt ad Demet. de virg.to.1.* IDEM ſic habet: An ſola ſtudioſa vita eſt, quæ certamen non habet de profectu, & in qua vnuſquiſq; hoc tantum debeat permanere, quod cœpit; nec vllo augmenti deſiderio ad maiora contendat? Et cum in omnibus mundi ſtudijs, profectu non ſatientur homines, hic tantum cœpiſſe ſufficiet? Feruentiſſimi in terrenis, frigidiſſimi in cæleſtibus ſumus, & ſummam in rebus paruis exhibentes alacritatem, ad maiora torpeſcimus. Conſiderare pudet quantus ſit feruor in ſæculo, qua cura ſingula quæque ſtudia hominum quotidie ad perfectiora nitantur. Diuitiarum amor inſatiabilis eſt, expleri neſcit honorum cupido, celerem habituræ res finem, ſine fine quæruntur. Nos cœleſtes diuitias pigra quadam diſſimulatione negligimus, & ſpirituales diuitias, aut ne attingimus quidem, aut ſi leuiter deguſtauerimus, continuo nos putamus eſſe ſatiatos. Aliter nos diuina ſapientia, ad ſuas inuitat epulas, dicens: Qui edunt me adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient. *Eccl.24.* Nullus vnquam talibus expletur epulis, nec aliquando patitur de ſocietate faſtidium. Tantò vnuſquiſque capacior, tantò auidior erit, quantò inde plus hauſerit. *Matt.5.* Vult eſurire nos hic ſemper & ſitire iuſtitiam, vt in futuro, iuſtitiæ retributione ſatiemur. Conſideranda vis ipſa verborum eſt, & ita nobis deſideranda eſt iuſtitia, vt in fame, vel ſiti, cibus deſideratur ac potus. *Infra*: Nihil in hoc propoſito, ocio deterius eſt, quod non ſolummodo non acquirit noua, ſed etiam parata conſumit. Sanctę vitę ratio, proceſſu gaudet, & creſcit, ceſſatione torpeſcit, & deficit. Quotidianis ac recentibus virtutum incrementis, mens inſtauranda eſt, & viuendi nobis hoc iter, non de tranſacto, ſed de reliquo metiendum. Quandiu ſumus in hoc corpore nunquam nos ad perfectum veniſſe credamus. Sic enim in melius peruenitur. Tandiu non relabimur retro, quandiu ad priora contendimus. At vbi cęperimus ſtare, deſcendimus, noſtrumque non progredi, iam reuerti eſt. Ceſſet omnis ignauia, & inutilis de præterito labore, ſecuritas. Si volumus non redire, currendum eſt. Apoſtolus de die in diem viuens Deo, non quid ante feciſſet, ſed quid facere deberet ſemper attendens, dicebat: *Phil. 3.* Fratres ego me non arbitror comprehendiſſe aliquid, vnum autem, quæ quidem ſunt retro obliuiſcens ad ea vero quæ ſunt priora me extendens, ad deſtinatum perſequor brauium ſupernæ vocationis Dei. Si Beatus Paulus, vas electionis, qui ita Chriſtum indutus erat, vt diceret, viuo autem iam non ego; viuit vero in me Chriſtus, adhuc tamen ſe extendit, adhuc

creſcit

creſcit & proficit, quid nos facere debemus quibus optandum eſt, vt in fine noſtro, Pauli principio comparemur? Ergo tu obliuiſcere omne præteritum, & quotidie inchoare te puta, ne pro præſenti die, quo debes ſeruire Deo, præteritum imputes. Optime quæſita cuſtodies, ſi ſemper inquiras. Damnum parata ſentient, ſi parare ceſſaueris.

16 *Lib. 1. in ca. 2. Hiere. nu. 4.* IDEM exponens verba illa, & nō dixerunt, vbi eſt Dominus, qui aſcendere nos fecit de terra Ægypti, qui tranſduxit nos per deſertum, per terram inhabitabilem, & inuiam, per terram ſitis, & imaginem mortis, per terram in qua non ambulauit vir, neque habitauit homo, inquit: In his verbis illud conſiderandum eſt, quòd quandiu in iſto ſęculo ſumus, & de Aegypto educimur, paulatim aſcendimus, & primum deſerta tranſimus, & terram inhabitabilem, quam ſanctus inhabitare non debet, & inuiam, vt difficultatem monſtret itineris, per terram ſitis, vbi ſemper maiora cupimus, vel præſentibus contenti ſumus, & imaginem, ſiue vmbram mortis. Semper enim in periculo conſiſtimus, & vbique diabolus tendit laqueos ſuos, per terram in qua non ambulauit vir, qui perfectæ ætatis in Chriſto eſt. Neque enim vnquam in ea habitat, qui homo Dei eſt, vel filius hominis, ſed ſemper ad maiora feſtinat. Ex quo perſpicuum eſt, non eſſe perfectionem in via, ſed in fine viæ, & in manſione quæ ſanctis in cœleſtibus præparatur, & *Pſ. 133.* quibus dicitur, qui ſtatis in domo Domini in atrijs domuş Dei noſtri.

17 *Lib. 1. in ca. 1. Ezech.* IDEM explicans illa verba; De animalibus ſanctis, & facies, & pennas, per quatuor partes habebant, iunctæque erant pennæ eius alterius ad alteram, ſic habet: In toto orbe volitantia, huc illucque diſcurrunt, ſed ſemper ad vlteriora procedunt. *Phi. 3.* Vnde & Paulus dicit: Præteritorum obliuiſcens, & in futurum me extendens. *Luc. 9.* Sancti enim præterita relinquentes, ſemper ad priora feſtinant. *Infra*: Et vnumquodque coram facie ſua gradiebatur. Qui aratri ſtiuā tenet, non debet reſpicere poſt tergum, *Gen. 19.* nec imitari vxorem Loth, ne pereat cadens retro, ſicut Heli. Vbi erat *1. Reg. 4.* impetus ſpiritus illuc gradiebantur, nec reuertebantur, cum ambularent.

AVGVSTINVS oſtendens 18 varias ætates hominis interioris, ſicut *Lib. de vera relig. nu. 1.* & exterior habet infantiam, pueritiā, adoleſcentiam, iuuentutem, virilitatem, ſenectutem, & decrepitā, inquit: Hæ ſeptem ætates reperiuntur in homine interiori. Prima eſt infantia in vberibus, quæ nutritur exemplis. Secunda iam obliuiſcens humana, & ad diuina tendens. Tertia iam fidentior, & carnalem appetitum, rationis robore maritans gaudenſque intrinſecus, in quadam dulcedine coniugali, vt iā recte viuere non cogatur: Sed etiam ſi omnes concedant, peccare, non libeat. Quarta id multo firmius ordinatiuſque facit, & emicat in virum perfectum, eſtque apta, & idonea omnibus perſecutionibus, & mundi huius tempeſtatibus, ac fluctibus ſuſtinendis, atque frangendis. Quinta pacata, atque ex omni parte tranquilla viuens in opibus, & abundantia incommutabilis regni. Sexta omnimodæ mutationis in æternam vitam, & vſque ad totam obliuionem vitę temporalis perueniens, & tranſiens in perfectam formam, quę facta eſt ad imaginem & ſimilitudinē Dei. Septima enim, quies æterna eſt, & nullis ætatibus diſtinguenda. Vt enim finis veteris hominis mors eſt, ſic finis noui hominis vita æterna.

IDEM ſic habet; Quod Abraham 19 iam egreſſo de terra Chaldæorum, & *Lib. 16. de* in Meſopotamia cōſtituto, dixit Deus, *ciuit. Dei* exi de terra tua & de cognatione tua, *c. 15. to. 5.* & de domo Patris tui, non vt corpus *Gene. 12.* inde eijceret, quod iam fecerat iubebat, ſed vt animam euelleret. Non enim exierat inde animo, ſi ſpe redeundi & deſiderio tenebatur, quæ ſpes & deſiderium Deo iubente & adiuuante & illo obediente ſuerat amputandum.

20 *Cap. 30.* IDEM loquens de Loth, & his qui de Sodomis egreſſi ſunt, ait: Prohibiti ſunt, qui liberantur ab angelis, retro reſpicere, quia non eſt animo re deundum ad veterem vitam, qua per gratiam regenerati exuimur, ſi vltimum iudicium euadere cogitamus. *Gen. 19.* Denique vxor Loth, vbi reſpexit, remanſit, & in ſalem conuerſa, hominibus fidelibus quoddam præſtitit condimentum, quo ſapiant aliquid, vnde illud caueatur exemplum. Vnde Ioſephus teſtatur ſe eam vidiſſe, poſt tot annos in ſalem verſam, in exemplum futuris, vt Viues refert in commentario huius capitis.

21 *Lib. contra Adimantũ Manichæũ. to. 6.* IDEM explicans locum Oſee 9. Da illis ventrem vacuum, & vbera arida, mortifica ſemen ventris ipſorum, ne pariant, inquit: Cum homines vltra non proficiunt, tunc habent ventrem vacuum, & vbera arida, & mortificatum ſemen. In qua ſententia homines tanquam in ſpeculo dignentur inſpicere.

22 *Lib. de bono coniug.* IDEM explicans verba illa Geneſis; Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, ait: Hoc incrementum, & multiplicatio qua dictum eſt, creſcite, & multiplicamini in prouectu mentis, & copia virtutis intelligi poteſt. *Pſ. 137.* Sicut in pſalmo ſcriptum eſt: Multiplicabis in anima mea virtutem.

23 *Lib. 6 cõtra Iuli. Pela.* IDEM explicans locum Lucæ 13. vbi Chriſtus Dominus dixit. Ecce eiicio dæmonia, & ſanctitates perficio, hodie, & cras, & tertia die conſummor, ait. Expulſio dæmoniorum, remiſſio peccatorum eſt. Perfectio ſanitatum, dum de die in diem proficit Eccleſia, & corruptionis cuius reatus ablatus eſt, paſſio quotidiana, renouatione minuitur. Tertia conſummatur, quando in reſurrectione, ad ſummam perueniet Eccleſia ſanitatem. Se ergo incipere, & conſummari, dixit Chriſtus in membris ſuis.

24 *In Pſ. 113. tom. 8.* IDEM explicans verba illa; Iordanis conuerſus eſt retrorſum, inquit, Quiſquis principium ſuum deſerit: & a ſuo creatore auertitur, tanquam fluuius in mare, labitur in huius ſęculi amaricantem malitiam. Bonum ergo illi, vt retrorſum conuertatur fiatque illi Deus ante faciem, reuertenti quem ſibi a tergo poſuerat, & fiat illi retro mare huius ſęculi, quod ſibi ante faciem, cum illuc laberetur effecerat, & ſic obliuiſcatur ea quæ retro ſunt, vt in ea quæ ante ſunt extendatur, quod iam conuerſo vtile eſt. Namque antea quam conuertatur, ſi *Phil. 3.* ea quæ retro ſunt obliuiſcatur, Deum obliuiſcitur, quia ipſum retro fecerat ad quem dorſum poſuerat, & ſi in ea quæ ante ſunt extenditur, in ſęculum extenditur, quia ipſum ſibi ante faciem poſuerat, quo auidius irruebat. Iordanis ergo conuertitur retrorſum, cum batizati conuertuntur ad Deum, vt eum iam retro non habeant.

25 *In Pſ. 119.* IDEM inquit; Pſalmus iſte: Ad Dominum cum tribularer clamaui, primus eſt cantici graduum, quibus paſſibus mente aſcendimus, ſicut ſcriptum eſt: Aſcenſiones in corde ſuo *Pſal. 83.* diſpoſuit in valle lachrymarum. Dixit aſcenſiones in corde. *Infra*: Vidit *Gen. 28.* ſcalas Iacob, & in ipſis ſcalis demonſtrati ſunt ei aſcendentes & deſcendẽtes. Poſſumus putare aſcendentes, viros proficientes, deſcendentes, deficientes, quia in populo Dei alij proficiunt, & alij deficiunt. Iſte qui vult proficere, & aſcendere, ſtatim experitur linguas detrahentium, & ideo ait: Domine libera animam meam a labijs iniquis, & a lingua doloſa.

26 *Lib. de cantico nouo. to. 9.* IDEM ſic habet; Via iſta noſtra, ambulantes quærit, tria ſunt genera hominum, quæ odit, remanentem, retro redeuntem, & aberrantem. Qui non proficit, remanſit in via, qui forte a meliore propoſito declinat, ad id quod deterius reliquerat, reuerſus eſt retro, qui fidem deſerit, a via errauit. Quis eſt, qui non proficit? Qui ſe putauerit eſſe ſapientẽ, qui dixerit ſufficit mihi, quod ſum. Qui non attenderit eum qui dicit: Quæ retro oblitus, in ea quæ ante ſunt extendo me ipſum, ſequor

Philip. 4. ſequor ad palmam ſupernæ vocatio-
nis. Currentem ſe dixit, ſequentem
ſe dixit,non remanſit non retroſpexit.
Qui ſunt retro redeuntes?Qui ex con
tinentia reuertũtur in immunditiam,
qui ex ſancto, & ſingulari bono propo
ſito in malum corrumpuntur.Hos in-
2. Pet. 2. crepat Apoſtolus dicens: Melius illis
erat non cognoſcere viam iuſtitię,quã
cognoſcentes retrorſum conuerti.
Gen. 19. O malum retro reſpicere. Vxor enim
Loth, quæ liberata eſt a Sodomis,con
tra præceptum retro reſpexit,& in ſta
tuam ſalis conuerſa eſt.

27 IDEM explicans verba illa Iob c.
Lib.22. Moral.cap.14. to. 8. 21. per ſingulos gradus meos pronun-
ciabo illum, inquit: Nemo infima de-
ſerens,repente fit ſummus,quia ad ob
tinendum perfectionis meritum, dum
quotidie mens in altum ducitur, ve-
lut aſcenſionis gradibus peruenitur.
Pſal.83. De quibus per pſalmiſtam dicitur:
Dan.10. Ibunt de virtutę in virtutem. Infra:
Bene autem Daniel propheta,loquen-
te ad ſe Domino, dum poſitionem no-
bis ſui corporis inſinuare ſtuduit, hęc
meritorum incrementa ſignauit. Ait
enim: Audiui vocem verborum eius,
& audiens iacebam cõſternatus ſuper
faciem meam, vultuſq; meus hęrebat
terræ,& ecce manus tetigit me, & ere
xit me ſuper genua mea,& ſuper arti-
culos manuum mearũ, & dixit ad me:
Daniel vir deſideriorum,intellige ver
ba quæ ego loquor ad te, & ſta in gra-
du tuo, nunc enim miſſus ſum ad te.
Cumque dixiſſet mihi ſermonem iſtũ
ſteti tremens,& ait ad me:noli metue-
re. In quibus omnibus,propheta ordi
nem noſtri profectus explicauit. Ver-
ba enim Dei in terra iacẽtes audimus,
cum in peccatis poſiti, ſanctorum vo-
ce, ſpiritalia præcepta cognoſcimus.
Ad quę pręcepta quaſi ſuper genua,&
ſuper manuum noſtrarũ articulos eri-
gimur, quia a terrenis contagijs rece-
28 dentes,quaſi iam ab infimis ventrẽ le-
uamus. Sicut enim totus terræ inhæ-
ret,qui cõſternatus iacet,ita qui in ge
nibus & manuum ſuarum articulis in
curuatur,inchoante profectu, ex ma-
gna iam parte a terra ſuſpenditur. Ad
extremum verò voce dominica erecti
quidem,ſed tremẽtes aſſiſtimus,cum a
terrenis deſiderijs perfecte ſubleuati,
verba Dei, quò plenius cognoſcimus,
plus timemus.Adhuc enim quaſi in ter
ra iacet, qui ad cęleſtia erigi terreno-
rũ deſiderijs negligit. Quaſi ſubleua-
tus autẽ, adhuc manibus, & genibus
incũbit, qui quædam iam contagia de
ſerit,ſed quibuſdã adhuc terrenis ope
ribus nõ contradicit. Iã verò ad verba
Dei erectus aſſiſtit,qui perfecte mentẽ
ad ſublimia erigit,& per immunda de
ſideria incuruari contemnit.Bene autẽ
tremẽtẽ ſe ſtetiſſe indicat, quia exa-
men ſubtilitatis internæ, quo plus ad
illud proficitur, amplius formidatur.
Vbi apte diuina voce ſubiungitur,no-
li metuere, quia cum plus ipſi quod ti
meamꝰ agnoſcimus,plus nobis de Deo
per internam gratiã infunditur, quod
amemus. Appoſitis igitur quaſi qui-
buſdam gradibus profectus noſtri, mẽ
tis pedem prius per timorẽ in imo po-
nimus, & poſt modum per charitatem
ad alta amore leuamus. Infra: In eo-
dem ſenſu explicat locum Ezechielis, Ezec. 47.
quando in torrentem traductus eſt per
aquam vſque ad talos,genua,& renes,
& per torrentem, quem non poterat
tranſuadare, in quibus exordium, &
profectus, & conſummatio virtutis ſi
gnificantur.

IDEM exponens verba illa capi- 29
tis primi, & non reuertebantur (ani- Homil.3.in
malia ſcilicet) cũ incederent,ſed vnũ- Ezec. to.8.
quodque ante faciem ſuam gradieba-
tur, inquit: Sancti, cum incedunt mi-
nime reuertuntur, quia ſic a terrenis
actibus ad ſpiritualia pertranſeunt,
vt ad ea quę reliquerunt,vlterius nul
latenus reflectantur. Quaſi enim per
quandam viam eis incedere eſt, men-
te ire ſemper ad meliora.Quod contra
de reprobis dicitur, quia reuerſi ſunt
corde in Aegyptum. Per ſemetipſam
veritas dicit: Nemo mittens manum Luc. 9.
ſuam ad aratrum, & aſpiciens re-
tro aptus eſt regno Dei. Manum quip-
pe in aratrum mittere eſt, quaſi per
quendam compunctionis vomerem,
ad proferendos fructus, terram ſui
cor-

cordis aperire. Sed retro poſt aratrum reſpicit, qui poſt exordia boni operis da mala reuertitur, quæ reliquit. Qđ quia electis Dei minime contingit, recte nunc per prophetam dicitur: Non reuertebantur, cum incenderent. Qui cur non reuertantur indicat, cum ſub iungit. Vnumquodq; ante faciem ſuā gradiebatur. Ante nos enim æterna ſunt, poſt nos temporalia, quia & illa pergentes inuenimus, & iſta recedentes quaſi poſt dorſum relinquimus. Vnde & magnum illud pennatum animal dicebat; *Phil. 3.* quòd vſque ad cęli tertij ſecreta volauerat, vnum verò quæ retro ſunt obliuiſcens, in ea quæ ſunt ante extendens me, ſequor ad palmam ſupernæ vocationis. In anteriora enim extentus, eorum quæ retro ſunt oblitus fuerat, quia temporalia deſpiciēs, ſola æterna quærebat. Ante faciem ergo ſuam gradiuntur ſancta animalia, quia & ea quæ reliquerunt, nullo iam appetitu reſpiciunt, & in æternis, quę appetunt, boni operis pedem ponunt.

30 Quiſquis itaque iam ante faciem ſuā ambulare decreuerit, magna ei conſideratione penſandum eſt, quòd aliter retro reſpicitur ex opere, atque aliter ex cogitatione. Sunt etenim quidam, qui magna deliberant, & peccatorum ſuorum conſcji, multa ex his quæ poſſident egenis diſtribuere pertractant, iamque hæc operari inchoant, & plerumque cum operantur, paupertatis timor eorum animum concutit, atque timentes, ne egeant, erga egentes tenaces fiunt, ſeque ab ea, quam cœperant bona operatione ſuſpendunt. Hi nimirum incedentes reuerſi ſunt, quia ante faciem ſuam ambulare noluerunt, *Prou. 20.* contra quos recte per Salomonem dicitur: Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æſtate, & non dabitur ei. Qui enim nunc propter pauorem mentis, atque torporem, bene operari negligit, cum ſol iuſtitiæ in iudicio velut in æſtate claruerit, mendicat vitam, ſed non accipit, quia propter illam, bona operari contempſit. Alius deſpectis carnis deſiderijs cuncta relinquere, & ſeipſum reſtringere caſtitatis fręno deliberat, ſed cum cecidiſſe alios etiam poſt caſtitatem conſpicit, hoc ipſum facere quod deliberat, pertimeſcit. Fitque vt retro per cogitationem redeat, qui ad anteriora reſpiciens, iam mentis greſſibus ad alta ibat.

IDEM loquens de arca, quæ ibat in Bethſames, inquit: Quia non ire, 31 *Li. 3. in c. 6. primi libri Reg. ſe. 10.* ſed aſcendere dimiſſa area dicitur, altior via indicatur; quia per viā Bethſamis non recte gradiuntur, ſi non quotidie de bonis ad meliora proficiunt. Aſcendere enim meritis virtutū quotidie ad meliora, proficere eſt.

BERNARDVS ait: Hæc eſt vtique magna virtus, 32 *Sermo. 4. in Pſalm. Qui habitat.* & ſumma ſecuritas, quando & pie viuis, & tamen plus attendis, quæ deſunt tibi, quam, quæ obtinuiſſe videris, oblitus, quæ retro ſunt, & extendens te in anteriora.

IDEM inquit: Ambulemus dum 33 *Serm. 49. in Cantica.* lucem habemus, ne tenebræ nos comprehendant. Ambulare, proficere eſt. Ambulabat Apoſtolus, qui dicebat, nō *Ioan. 12.* arbitror me comprehendiſſe. Et addit: *Phil. 3.* Vnum autem quæ retro ſunt obliuiſcens, ad ea quæ ante ſunt, me extendo. Vnum autem, inquit, quaſi remanſit mihi ad remedium, ad ſpem, ad conſolationem. Quid illud? Quæ retro ſunt videlicet obliuiſcens, ad ea quæ ante ſunt me extendo. Magna fiducia, quod magnum electionis vas, perfectū abnuens, profectum fatetur. Ergo non ambulantem, ſed ſedentem a mortis tenebris comprehendi periculum eſt. Et quis ſedens, niſi qui non curat proficere? *Sap. 4.* Id caueto, etſi morte præoccupatus fueris in refrigerio eris. *Pſal. 138.* Dices Deo: imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo nihilominus (inquit) omnes ſcribentur. Qui omnes? Profecto qui in deſiderio proficiendi inueniuntur. Sequitur enim: Dies formabuntur, & nemo in eis, ſubaudis peribit. Dies proficientes intellige, qui ſi morte prçoccupari fuerint, in eo qđ eis deeſt, perficiendi ſunt.

IDEM inquit: Nemo eſſe bonus 34 *In epiſt. ad abbates a-* plus quam oportet poteſt. Bonus erat iam Paulus, & tamen nequaquam con-

ten-

pud Sueſſio nem in cele bratione ca pituli congregatos. tentus, libenter ſe ad ea quæ ante ſe ſunt extẽdebat, poſteriora obliuiſcẽs, & ſeipſo ſemper melior effici ſtudens. Recedant a me & a vobis qui dicunt; nolumus eſſe meliores quã patres no-
3. Reg. 19. ſtri. Quanquam ſanctus Helias, non ſum, inquit, melior quam patres mei, non dixit ſe nolle patribus eſſe meliorem. Vidit Iacob in ſcala angelos aſcẽdentes, & deſcendentes. Nunquid ſtantem quempiam, ſiue ſedentem? Non eſt ſtare omnino in pẽdulo fragilis ſcalæ, neque in incerto huius mortalis vitæ quicquam in eodem ſtatu perma-
Heb. 13. net. Non habemus hic manentem ciuitatem, aut futuram poſſidemus, ſed inquirimus. Aut aſcendas neceſſe eſt, aut deſcendas, ſi attentas ſtare, ruas neceſſe eſt. Minime pro certo eſt bonus, qui melior eſſe non vult. Et vbi incipis nolle fieri melior, ibi etiam deſinis eſſe bonus.

95 IDEM ſic habet: Per vaccas Phi-
Ser. 7. in li. cuius tit. eſt modus bene viuendi ad ſororẽ, qui eſt inter incerta opera Bernardi. liſtæorum, quæ ducebant arcam Domini ad terram Iſrael intelligimus figuram eorum, qui propter Deum dereliquerunt ſæculum, accipientes iugum Domini ſuper ceruices. Et ſicut vaccæ, more filiorum ſuorum mugiebant, & tamen non declinabant ad dexteram, neque ad ſiniſtram, ſed recto
1. Reg. 6. tramite incedebant vſque Bethſames, quæ erat in introitu terræ Iſrael, ita ſerui Dei recto tramite incedere debent, & pro amore parentum ſuorum non debent ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinare a bono opere, vel propoſito, ſed recto itinere vſq; Bethſames, ideſt, vſque ad introitum cœle-
Gen. 12. ſtis regni peruenire. Tu chariſſima egreſſa es de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui cum Abraham, & veniſti in terram quam Deus monſtrauit tibi. Obſecro ergo vt per-
Gen. 19. ſeueres bene viuendo. Tu cum Loth egreſſa es de Sodoma, ideſt, de ſæculari vita, ideo moneo te ne cum vxore illius retro reſpicias, ne quod abſit, in exemplum peruerſitatis omnibus hominibus fias. Cum Loth in monte ſaluam te fac.

Iuſtorum conditiones, proprietates, & laudes. Cap. XXIII.

ORIGENES explicans 1
iuſtis ea quæ iuſſu Domini Moyſes poſuit in tabernaculo, ait: Poteſt vnuſquiſq; in ſemetipſo formam tabernaculi explere. *Homil. 9. in Exod. to. 1.*
Debet columnas ſibi aptare virtutum columnas argenteas. Quas habet, qui propter verbum Dei patitur, & fert. Poteſt in ſe, & atria diſtendere cum dilatauerit cor ſuum ſecundum vocem Apoſtoli dicentis ad Corinthios: Dilatamini & vos. *1. Cor. 6.*
Poteſt ſe & ſeris munire, cum ſe vnanimitate dilectionis adſtrinxerit. Decem vero atria poteſt in ſeipſo diſtendere, cum non in vno tãtum verbo legis, aut duobus, aut tribus dilatatur, ſed in toto decalogo. Habeat in ſe defixum & altare, in quo orationum hoſtias, & miſericordiæ victimas, offerat Deo. Sciat ſi- *Luce 12.*
bi in ſanctis etiam candelabrum luminis collocandũ, vt ſint ei lucernæ ſemper ardentes, & ſuccincti lumbi, & ipſe tanquam ſeruus expectans dominũ, quando reuertatur a nuptijs. Sed iſtud candelabrum lucernarũ in auſtro collocet, vt ad aquilonem reſpiciat. Accẽſo etenim lumine, ideſt vigilanti corde reſpicere ſemper debet ad aquilonem, & obſeruare eum, qui ab aquilone eſt, ſicut & propheta videre ſe dicit ſuccenſam ollam, & faciem eius a fa- *Hiere. 1.*
cie aquilonis. Ab aquilone enim accenduntur mala vniuerſæ terræ. Vigilans ergo & ſollicitus, & ardens intueatur ſemper aſtutias diaboli, & vnde ſit ventura tentatio. Habeat in penetralibus pectoris ſui etiam altare incenſi, vt ipſe dicat: Quia Chriſti bonus odor ſu- *1. Cor. 2.*
mus. Habeat & arcã teſtamenti, in qua tabulæ ſint legis, vt in lege Dei meditetur die ac nocte. Quia & propheta, 2
beatos dicit eos, qui memoria tenent mandata eius, vt faciant ea. Sit intra ipſum vrna mãnæ repoſita, intellectus verbi Dei dulcis. Sit & virga Aaron intra eum florida, ſeueritas diſciplinæ. Sit indutus podere byſſino. Indumenti

hoc

hoc genus eſt, quod vſque ad pedes dē ducitur totum contegens corpus. In quo deſignatur, vt primo omnium, totus ſit caſtitate veſtitus. Accipiat poſt modum, & humerale gemmatum, in quo fulgor operum collocatur, vt videntes homines opera veſtra bona, glorificent patrem veſtrum, qui in cęlis.

Matt 5. eſt. Sed & aurea lamina in fronte reſplendeat, vt nomen Dei ſemper habeatur in capite, & ad vnum Deū cuncta referantur. Habeat etiam in interioribus Pontifex operimenta ſua, habeat pudenda contecta, vt corpore & Spiritus ſanctus ſit, & cogitationibus, & operibus purus ſit. Habeat etiam per indumenti circuitum tintinnabula, vt ingrediens ſancta det ſonitum, & non intret cum ſilentio. Et hæc tintinnabula, quæ ſemper ſonare debent, in extremo veſtimenti ſunt poſita, vt de extremis temporibus nunquam ſileas memor nouiſſimorum tuorum, & non peccabis. Ad hunc modum homo noſter interior, Deo Pontifex, adornetur, vt introire poſſit, nō ſolum in ſancta, ſed & in ſacta ſanctorum, vt poſſit adire propitiatorium vbi ſunt cherubin, & inde appareat ei Deus. Sancta poſſunt eſſe ea, quæ in præſenti ſæculo habere ſancta conuerſatio poteſt. Sancta vero ſanctorum ad cęlum eſſe tranſitum, puta vbi eſt propitiatoriū, & mūdis corde apparere poterit Deus.

3 *Homil. 16. in cap. 26. Leuitici.* IDEM vbi narrantur benedictiones, quæ obſeruantibus diuina præcepta dantur, inquit; docens qua ratione ſpirituales accipiat benedictiones, iuſtus legem Dei ſeruans, ſic aiebat Paulus Epheſijs ſcribēs. *ad Eph. 1.* Benedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali in cęleſtibus in Chriſto. Hoc quod addit in omni benedictione ſpirituali, Apoſtolicę vehementiæ plenum eſt. Nam quia ſciebat multa eſſe implenda, quæ mandantur in lege, & in vno quoque mandato, proprios exiſtere agones, in quibus per ſingula, benedictionem, qui vinceret, tueretur; ideo dixit, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali, vt & plures eas oſtenderet eſſe, & ſpiritales. Poteſt autem in hoc ſermone, quo ait. In omni benedictione ſpiritali, illud intelligi, quod iuſtus quiſque, & perfectus capiat benedictiones Leuitici, quæ in hoc capite habentur, & eas quæ in libro Numerorum ſcriptæ ſunt, ſed & illas quę in libro Geneſis continentur benedictiones Noe, ad Sē, & Iapheth, & benedictiones Iſaac ad Iacob, & itē Iacob benedictiones ad Ioſeph, & Ephraim, & Manaſſen, & poſt hæc ad duodecim patriarchas. Hæ omnes benedictiones ad vnumquemque ſanctorum diriguntur. Idcirco eas ſpiritales vocat Apoſtolus, vt quicunque effici potuerit in virtute, & ſpiritu, verbi gratia, Sem, Iaphet, Iſaac, Iacob, Ioſeph, ſicut & Ioannes fuit in ſpiritu & virtute Heliæ, poſſit etiam ipſe benedictionis illius particeps fieri, cuius virtutem, & ſpiritum geſſerit.

IDEM explicans illa verba; fuit vir vnus de Ramathain, &c. inquit. 4 *Homi. vnica ſuper caput 1. & 2. primi lib. Reg.* Hoc pertinet ad laudem iuſti, quòd dicitur vir vnus. Nos qui adhuc peccatores ſumus, non poſſumus iſtum titulum laudis acquirere, quia vnuſquiſq; noſtrum non eſt vnus, ſed multi, intuere namque alicuius vultum, nunc irati, nunc iterum triſtis, paulo poſt iterum gaudentis, & iterum turbati, & rurſum lenis, in alio tempore de rebus diuinis conſulentis, paulo poſt, vel quæ ad auaritiam, vel quæ ad gloriā ſæculi pertinent molientis. Vides quo modo ille qui putatur vnus eſſe, non eſt vnus, ſed tot in eo perſonæ videntur eſſe, quot mores, quia & ſecundum ſcripturas, inſipiens ſicut luna mutatur. Vnde & luna, cum videatur vna eſſe, per ſubſtantiæ immutationem, tamen ſemper a ſemetipſa alia eſt, ſemperque diuerſa. Sic ergo & nos qui adhuc inſipientes ſumus, & imperfecti, quia ſemper mutamus ſententias, & ſemper diuerſa cupimus, & ſentimus, vnus non poſſumus dici. De iuſtis autem nō ſolum per ſingulos vnus dicitur, verum, & omnes competēter, vnus dicuntur, quorum cor & anima vna eſſe deſcribitur. Vnam ſemper om

nes

nes ſapientiam meditantur, vnum ſapiunt, vnum ſentiunt, vnum Deum venerantur, vno ſpiritu Dei replentur. Vnde merito & ipſi omnes non ſolum vnum, ſed & vnus dicuntur, ſicut & Apoſtolus deſignauit, dicens: Omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium. *1.Cor.9.* Vides manifeſte, quia omnes iuſti vnus eſt qui accipit palmam. Vere enim imitatur iuſtus qui talis eſt, vnũ Dominum, de quo dicitur Dominus Deus tuus vnus eſt. Vnus dicitur etiam, quia nunquam mutatur, nunquã in aliud vertitur, ego Deus, & non mutor. Immutabilis ergo eſt Deus, & per hoc vnus dicitur quod non mutatur. Sic ergo, & imitator Dei iuſtus, qui ad imaginem Dei factus eſt, vnus & cum ipſe ad perfectum venerit, appellatur, quia non mutatur, ſed vnus permanet ſemper. Si autem & ſubtilius aliquid conſiderare velimus, inuenire poſſumus, & aliam vnitatem. Verbi gratia. Si ita mortificauero membra mea, vt iam non concupiſcat caro aduerſus ſpiritum neque ſpiritus aduerſus carnem, ſi iam non ſit alia lex in membris meis, quæ repugnet legi mentis meæ, ſi omnia quæ intra me ſunt, in vno atque in eodem ſenſu perfecta ſint, & vna atque eadem ſententia moueantur, tunc ero & ego vir vnus.

5 *Tract.1.in Iob to.2.* IDEM vbi lectio noſtra habet, de Iob, neq; ſtultum quid contra Deum locutus eſt, Origenes, vertens non dedit inſipientiam Deo, ait. Non fuit ſicut domus illa, quæ ſuper arenam fuerat fabricata, quæ non habuit fidei ac pietatis fundamentum, quæ facile cecidit. Non talis Iob fuit, ſed firmus & immobilis, idcirco omnes impetus nequiſſimi, & omnis inundatio diaboli ſubuertere immobilem illum non potuerunt. Hoc demonſtrans dicit. Non dedit inſipientiam Deo. Sicut diximus, non extitit infidelis Deo. Aut non dedit inſipientiam Deo. Ac ſi diceret: Non fecit ſermones Dei, neque teſtimonia eius infidelia, neque mendacia. Quæ verba Dei, vel quæ teſtimonia? Ea quæ ad diabolum locutus eſt teſtimonium perhibendo, Iob non fecit infirma ſuccumbendo, ſed fidelia illa atque firma fecit, cum gratiarum actione ſufferendo cuncta ſibi accidentia. Merito ergo dicit. Non dedit inſipientiam Deo, non extiterunt teſtimonia Dei de illo infirma, neque mendacia per illum, ſed fidelia, firma, & vera. Non neceſſe habuit Deus confundi de illis, per quæ velut fideli, teſtimonium perhibuit illi. Oſtendit enim ſicut Deus dixerat, quòd non propter pecuniam illum colebat.

Homil.2.in c.7.Iſa. IDEM explicans de Chriſto domino verba illa; Butyrum & mel comedet, inquit. Qui natus eſt ex virgine Emanuel, butyrum & mel manducat, & quærit ab vno quoque noſtrum butyrum manducare, & mel. Opera noſtra dulcia, ſermones noſtri ſuauiſſimi, & vtiles mella ſunt, quæ manducat Emanuel. Si vero ſermones noſtri amaritudine pleni ſint, de his, ait Dominus, & dederunt in os meum fel, & *Pſal.68.* non comedit ab his ſermonibus Saluator, comedet autem ſaluator de ſermonibus, qui ſunt apud homines ſi fuerint ſermones eorum mel.

7 *Homil.25. in Gen.10.* CHRYSOSTOMVS virtutẽ ponderans Noe, ait. Vidiſtis, hominum qui tempore diluuij erant portentoſam malitiam, didiciſtis quanta fuerit in media iſta multitudine iuſti virtus, & quam nihil eum nocuerit, vel illorum in malũ conſpiratio, vel quod ſolus in medio iſtorum relictus, longe diuerſa inceſſerit via. Sed quaſi gubernator aliquis, mentis clauum magna vigilantia arripiens nauim ſuam ab irruentibus procellis malitiæ ſubmergi non eſt paſſus, ſed factus tempeſtate potentior, quaſi in portu ſederet, quatiebat mare, virtutis gubernaculum dirigebat, & a diluuio totum orbem deuaſtaturo, ſe eripiebat. Tanta res eſt virtus, tam immortalis, tam inuicta, tam nihil cedens huius vitæ varietatibus, ſed ſuper malitiæ retia volitans, quaſi a ſublimi ſpecula quadam, ſic omnia humana deſpicit, nihil quod alijs moleſtum eſt, ſentit. Sed ſicut is qui ſuper excelſam

petram

petram ſtat, ridet fluctus, quos videt ad petram magno impetu rumpere, & protinus in ſpumam ſolui, ita & virtuti vacans, in ſecuro conſtitutus loco, nihil inſuaue fert a rebus turbulentis, ſed tranquillus animo & quietus ſedet, intelligitque, res huius vitæ nihil differre a fluminum fluentis tam rapido curſu tranſeuntibus.

8 *Homil. 63. in Geneſ.* IDEM laudans Ioſeph in carcere poſitum ait; Quia prædixerat ſeruo regis bona euentura, memor eſto mei (inquit) quando fœlicitatem tuam obtinueris. Hoc audiens, ne condemnes puſillanimitatem iuſti, ſed hac ratione potiſſimum obſtupeſce, quod tam fortiter, & tam grato animo tulit grauem illam inhabitationem. Nam licet magnam a cuſtode carceris poteſtatẽ acceperit, attamen grauabatur in tanto pedore cum ſordidis, & luridis agẽdo. Nam vide quam bene morata mente fuerit præditus, & quomodo fortiter tulerit omnia. Et facies, inquit, in me miſericordiã, & recordaberis mei apud Pharaonem, & educes me ex carcere iſto. Attende obſecro hic quomodo nihil dicat contra ſceleſtam illam adulteram, neque arguat Dominum, neque narret fratrum in ſe inhumanitatem, ſed tectis omnibus dicit, recordare mei. Hic ſole clarior exiſtens, & potens omnia cum veritate dicere, nihil dicit. Non enim humanam venabatur gloriam, ſed ſufficiebat ei gloria ſuperna, & oculum illum qui non dormitat, habere volebat laudatorem factorum ſuorum.

9 *Serm. 1. de Elia.* IDEM inquit; Elias zelo Dei inſignis, vt vidit Iudæorum gentem, cõtempta Dei miſericordia, perpetuo in delitijs viuere, & idolorum cultui deditam, & a Deo quidem impietatem tolerari, abutique Dei longanimitate, volens eos punitũ iri, cogitabat quidnam aduerſus eos diuinę bonitati opponeret, quæ paruis lachrymis ſtatim mouetur, vt iram deponat. Dicebat itaque, bonus erga illos Deus eſt, pauciſque eorum flectitur lachrymis, verum bonitas illa populo male cedit, longanimitate enim abutentes, perdite viuunt, & Deus ipſe contemnitur. Vidit Dominus, inquit, & non erunt per annos illos ros & pluuia. *3. Reg. 17.* Deinde cum Deus ei reſponderet, quid ergo ſi pęnitentes illi mihi blandientur, ſi lachrymas afferentes ſpectem, ſi a delictis reſipiſcentes videam, ſtatim ne dare debeo pluuiam? Minime, inquit, viuit Dominus, niſi per os meum, non erunt tribus annis ros & pluuia, niſi per ſermones oris mei. Non quando tibi videbitur, pœnæ finem facias. Tibi enim pro clementia tua, ſemper videbitur miſericorditer agendum. Sed tunc quãdo ego pro eis orauero, & iudicauero, quod dignam animæ ſuæ curam gerant, probeque reſipiſcant. Igitur propheticã ſentẽtiam reueritus eſt Deus, & honorem iuramento illi dedit. Rem tamen moderatus Dominus ſic eſt, vt Prophetam ſimul reuereri videretur, & populi quem fame puniebat, miſereretur. Et quid facit? Prophetam vna 10
cum populo punit, vt dum etiam ipſe in famis ſupplicio comprehenditur, aliquid miſericordiæ in relaxando ſententiæ ſuæ iuramento addiſcat. Infra: oſtendit, qua ratione miniſterio corui, mulieris viduæ gentilis, Deus pauerit Prophetam, vt ſic ipſe commoueretur ad poſtulandam pluuiam, & miſereatur populo, & reuereretur Prophetam nolens mittere pluuiam contra voluntatem Prophetæ, & quia vrgentibus his neceſſitatibus, adhuc ille non eſt motus, occidit filium mulieris, apud quam hoſpitabatur. Et ait: Heu mihi Domine, filium viduæ apud *3. Reg 17.* quam ego ſuſtentabar, occidiſti, non eſt mors illa naturæ euentus, tuum opus eſt, tuæ technæ, quibus me in miſericordiæ neceſſitatem adigis, vt ſi tibi dicere voluero Domine miſerere filio viduæ mortuo, tu mihi ex aduerſo reſpondeas, miſerere filio meo Iſrael. Ad miſericordiam me compellis, ſentio artes tuas. Hoc agis Domine, vt ſi dixero tibi, ſalua filium viduæ mortuum, tu mihi ex aduerſo reſpondeas, filium meũ Iſrael in fame occiſum miſericordia dignare. Solue famis ſententiam, & ſoluam mortis calculum.

Poſt-

Poſtquam igitur vidit Deus Eliam bene domitum, & aliquanto miſericordiorem redditum, tandem & ipſe miſericordiores cum eo confert ſermones. Proficiſcere, inquit. Verba legationis Dei ſunt hæc: Deus ipſe per ſemetipſum de miſericordia apud ſeruum legationis munus obit, & intercedit. Proficiſcere, inquit, quia factus es miſericordior, declara quàm miſericordes ſint ſermones tui.
11 Omnes peccatores, ò Propheta, miſericordiæ meę chirographum habent. Ne mendacij apud illos me argui feceris, audi autem & ipſę chirographi vocem, nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat.
Ezech. 18. Proficiſcere, inquit, & compare coram Achab. Reconciliari eis volo, ſed abſq; te non reconciliabor, tu gratiam illis prębe, qui nunc caſtigantur.
3. Reg. 18. Ego clam apud te pro illis intercedo, tu autem manifeſtus amicitiæ reſarctæ ſis auctor. Vade & compare apud Achab, & dabo pluuiam ſuper terram. Tu concilia, tu ſignificat, tu pluuiam conceſſam pronuncia, ego autem tuis ſententiis ſubſcribam. Currit igitur volens, & nolẽs, & imbres futuros prædicat. Verum impietatem eorum adhuc videns, iterum triſtem quandam in eos meditabatur ſententiã. Et quid tunc ad ea Deus? Videns pertinacem Eliæ animum adhuc a miſericordia abhorrentem, a peccatoribus ipſum ſegregat. Ego, dicit, ſcio zelum tuum, grata eſt mihi anima tua. Verum interim & peccatoribus miſericors ſum cum ſupra modum puniuntur, tu verò valde ſeuerus es pietatis exquiſitor. Vnde quia peccatores ob zeli nimietatem ferre non vales, aſcende quaſi in cœlum, ego autem in terra peregrinus ero. Nam ſi diu tibi manendum in terris, propediem humanum genus, quod a te continuò plectitur, aboletur. Tranſi in cœlum, ò Elia. Non poteſt cohabitare ignis calamo. Impeccabiles contubernіones poſt hac habiturus es, inter angelorum choros habitare te faciam, ego autem cum peccatoribus peregrinabor, qui in humeris ouem erraticam baiulare poſſum. Ex his omnibus, & Dei miſericordiam erga peccatores perpende, & quantum veneretur iuſtos.

12 IDEM inquit; Quemadmodum ferrum ab ignis aſſiduo vſu, & ipſum quoque in ignem euadit, propria in natura remanens, ſic fidelium ſpiritumque habentium caro, in illam demum efficientiam transmutatur, tota ſpiritualis vndiq; cruci ſuffixa, atque vna cum anima, & ipſa volatilis reddita. Quale quidem erat corpus Pauli, qui dicebat: Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Vnde omnes ille delitias, voluptateſque ridebat, flagellis autem fame, & ergaſtulis delectabatur, nec dolebat illam, dum toleraret. Vſque adeo ille carnem edocuerat cũ ſpiritu conſentire, atque conſpirare. *Homil. 13. in epiſt. ad Rom. to. 4.*

13 IDEM ait; Si nos appropinquamus Deo, in cœlo ſumus. Faciamus animã noſtram cœlum. Clarum quidem, & feſtiuum eſt cœlum propria natura. Neque enim in hyeme nigrum efficitur, non enim ipſum eſt quod conuertit faciem, ſed nubes concurrentes eum obtelant. Cœlum autem ſolem habet, habemus & nos ſolem iuſtitiæ. Cœlum vbique mundum eſt, & ſine macula, non in hyeme, non in nocte mutatur. Proinde & iuſti neque in tribulationibus, neque in verſutijs diaboli hoc patiuntur, ſed manent immaculati & immundi. Cœlum quippe altum eſt, & multum diſtans a terra, hoc etiam nos faciamus, ſeparemus nos a terra, & in excelſum illud, leuemur, & multum nos a terra extollamus. Cœlum ſuperius eſt, & ab imbribus, & a pluuijs, & a nullo conſumitur, hoc & nos poterimus, ſi voluerimus. Cœlum quidem putatur pati, veruntamen nihil patitur ipſum. Sic igitur & nos ac ſi putamur pati, non patimur. Sicut enim in hyeme multi quidem pulchritudinem eius non agnoſcunt, ſed putant illud mutatum, philoſophi vero ſciũt, quia nihil paſſum eſt, ſic & de nobis in tribulationibus, multi quidem putãt nos mutatos, & quia tribulatio ad ipſum noſtrum attingit cor, philoſophi autẽ ſciunt, quia nõ nos tetigit. Efficiamur ita- *Homil. 16. in epiſt. ad Hebræos.*

itaque cęlum aſcendamus in altitudi
nem illam, & ita videbimus homines,
vt putemus a formicis nihil differre.
Non pauperes dico tantum, & plebe-
ios, ſed magiſtratus. Si Imperator ſit,
2. Cor. 4. non videbimus Imperatorem. Quid
aurum, quid argentum, quid veſtis ſe-
rica? Cuncta tanquam muſcas videbi-
mus, ſi in illa altitudine ſederimus. Il
lic ſedebat Paulus, cum dicebat, non
contemplantibus nobis quę videntur,
ſed quæ non videntur. Intueris quia
neque videbat, quæ videntur, ſed quę
non videntur? Intueris, quia neque vi
debat, quæ in præſenti ſunt? Vt autem
tibi oſtendam, quia & cœlis ſuperior
Rom. 8. erat, audi illum dicentem: Certus ſum
enim quoniam neque mors, neque vi-
ta, neque præſentia, neque futura, ne-
que altitudo, neque profundum, ne-
que alia creatura poterit nos ſeparare
a charitate Chriſti. Vides altitudinē
mentis? Vides tabernaculorum opifi-
cem quid factus eſt?

14 HIERONYMVS explicans ver
Lib. 2. in c. ba illa; Sumes argentum, & aurum, &
6. Zacharia facies coronas, & pones in capite Ieſu
to. 5. filij Ioſedech ſacerdotis magni, in-
quit. Imponuntur coronæ, Ieſu filio
Ioſedech ſacerdoti magno, quia nobis
proficientibus, & reuerſis ad meliora,
per ſingulas virtutes noſtras Domi-
nus coronatur, immo nobis virtute pę
nitentiæ coronatis Saluator in ſingu-
lis coronam accipit iuxta illud quod
2. Tim. 4. Paulus loquitur: De cetero repoſita
eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet
mihi iuſtus iudex.

15 GREGORIVS exponens ver-
Lib. 1. Mo- ba illa; Quod erat Iob familia multa
ral. cap. 15. nimis, ait: Multam familiam nimis poſ
to. 2. ſidemus, cum cogitationes innumeras
ſub mētis dominatione reſtringimus,
ne ipſa ſui multitudine animum ſupe-
rent. Cum enim ratio ad mentem re-
dierit, mox ſe confuſio tumultuoſa cō
peſcit, & quaſi ancillæ ſe ad iniunctū
opus tacite reprimunt. Poſſidemus er-
go multam familiam, cum innumeris
cogitationibus dominamur. Diciturq;
qui huiuſmodi eſt, magnus inter om-
nes Orientales, quia angelis tunc, in
quantum poſſibilitas ſuppetit, ſocia-
mur. Vnde & per Paulum dicitur: no- Phil. 3.
ſtra conuerſatio in cœlis eſt.

IDEM inquit; Per Moyſem dici- 16
tur, vt piſces qui pennulas non habēt, Li. 5. Mor.
non edantur. Piſces namque qui ha- cap 8.
bent pennulas, ſaltus dare ſuper aquas Leuit. 11.
ſolent. Soli ergo in electorum corpore
quaſi piſces tranſeunt, qui in eo quod
imis deſeruiunt, aliquando ad ſuperna
conſcendere mentis ſaltibus ſciunt, ne
ſemper in profundis curarum lateant,
& nulla eos amoris ſummi, quaſi libe-
ri aeris aura contingat. Qui ergo re-
bus temporalibus occupantur, tunc be
ne exteriora diſponunt, cum ſollicite
ad interiora confugiunt, cum apud ſe-
metipſos intus in tranquillitatis ſinu
requieſcunt. Prauæ etenim mentes,
temporalium rerum tumultus intra ſe
metipſas verſare non ceſſant, etiam cū
vacant. Piæ autem mentes, hæc & cum
deſunt non quærunt, & grauiter etiam
cum adſunt, ferunt. Quod bene illa
duorum fratrum vita ſignatur, de qui Gen. 25.
bus ſcriptum eſt: Eſau vir gnarus ve-
nandi, & homo agricola. Iacob autem
vir ſimplex habitabat in tabernaculis.
Vel ſicut in alia translatione dicitur,
habitabat domi. Quid enim per vena-
tionē Eſau, niſi eorum vita figuratur,
qui in exterioribus voluptatibus fu-
ſi, carnem ſequuntur? Qui etiam agri-
cola eſſe ſcribitur, quia amatores hu-
ius ſæculi tanto magis exteriora co-
lunt, quanto interiora ſua inculta de-
relinquunt. Iacob vero vir ſimplex in
tabernaculo, vel in domo habitare per
hibetur; quia nimirum omnes qui in
curis exterioribus ſparſi, refugiunt,
ſimplices in cogitatione atque in con-
ſcientiæ ſuæ habitatione conſiſtunt.
In tabernaculis enim aut in domo ha-
bitare eſt ſe intra mentis ſecreta re-
ſtringere, & nequaquam exterius per
deſideria diſſipare. Quieſcunt etiam
iuſti, cum non ſolum nullo cupiditatū
temporalium turbulento appetitu ra-
piuntur, verum etiam curis præſentis
vitæ neceſſarijs immoderatius occu-
pari refugiunt.

IDEM explicans verba illa Iob 17

cap.

17 cap.29. Et ſicut palma multiplicabo
Li.19.mor. dies,ait. Non immerito iuſtorum vi-
c.16. ta palmæ comparatur, quia ſcilicet
palma inferius tactu aſpera eſt,quaſi
aridis corticibus obuoluta, ſuperius
verò & viſu & fructibus pulchra, in-
ferius corticum ſuarum inuolutioni-
bus anguſtatur, ſed ſuperius amplitu
dine pulchræ viriditatis expanditur.
Sic quippe eſt electorum vita, deſpe-
cta inferius, ſuperius pulchra, immo
iſta quaſi multis corticibus obuolui-
tur, dum innumeris tribulationibus
anguſtatur, in ſummo verò illa quaſi
pulchræ viriditatis folijs, amplitudi
ne retributionis expanditur. Habet
aliud palma, quo ab alijs arboribus
differt. Omnis namque arbor in ſuo
robore iuxta terram vaſta ſubſiſtit,
ſed creſcendo, ſuperius anguſtatur,&
quantò paulisper ſublimior, tantò in
altum ſubtilior redditur. Palma verò
minor ab imis inchoat, & iuxta ra-
mos ac fructus, ampliori robore exur
git,& quæ tenuis ab imis proficit,va
ſtior ad ſumma ſuccreſcit. Quibus
itaque alia arbuſta, niſi terrenis men-
tibus inueniũtur eſſe ſimilia, inferius
vaſta, ſuperius anguſta? Quia nimirũ
omnes huius ſæculi dilectores, in ter
renis rebus fortes ſunt, in cœleſtibus
18 debiles. Nam pro temporali gloria vſ
que ad mortem deſudare appetunt,
& pro ſpe perpetua, ne parum quidẽ
Rom.6. in labore ſubſiſtunt. Pro terrenis lu-
cris quaſlibet iniurias tolerãt.& pro
cœleſti mercede, vel tenuiſſimi verbi
ferre contumelias recuſant. At con-
tra ex qualitate palmarum, deſigna-
tur proficiens vita iuſtorum, qui ne-
quaquam ſunt in terrenis ſtudijs for
tes, & in cœleſtibus debiles. Sed lon-
gius, atque diſtãtius ſtudioſos ſe Deo
exhibent, quàm ſæculo fuiſſe memi-
nerunt. Nam cum quibuſdam dici-
tur: Humanum dico propter infirmi-
tatem carnis veſtræ, ſicut enim exhi-
buiſtis membra veſtra ſeruire immun
Rom. 6. ditiæ, & iniquitati ad iniquitatem;
ita nunc exhibete membra veſtra ſer-
uire iuſtitiæ in ſanctificationem, eo-
rum proculdubio infirmitati conde-
ſcenditur, ac ſi eis apertius diceretur:
ſi nequaquam amplius poteſtis, ſaltẽ
tales eſtote in fructu bonorum operũ,
quales fuiſtis dudum in actione vi-
tiorum, ne debiliores vos habeat ſan
cta libertas charitatis quàm in carne
validos, habuit vſus terrenę volupta
tis. Sunt verò nonnulli, qui cum cœle
ſtia appetunt, atque huius mundi no
xia facta derelinquunt, ab inchoatio
ne ſua quotidie inconſtantiæ puſilla-
nimitate deficiunt. Quibus hos niſi
arbuſtis reliquis comparauerim, qui
nequaquam tales ſuperius ſurgunt,
quales inferius oriuntur? Hi quippe
ad conuerſationem venientes, non ta
les quales cœperunt perſeuerant, &
quaſi more arborum inchoatione va
ſti ſunt, ſed tenues creſcunt, quia pau
liſper per argumenta temporum, pa-
tiuntur detrimenta virtutum. Palma
verò, ſicut dictum eſt, vaſtior in ſum-
mitate eſt quàm eſſe cœperit ex radi-
ce: quia ſæpe electorum conuerſatio
plus finiendo peragit, quam proponit
inchoãdo, & ſi tepidius prima incho-
at, feruentius extrema conſummat,
videlicet ſemper inchoare ſe æſtimat
& idcirco infatigabilis in nouitate
perdurat. Hanc iuſtorum conſtantiã
Propheta intuens, ait: qui confidunt Iſa. 40.
in Domino, mutabunt fortitudinem
ſuam, aſſument pennas vt aquilæ, cur
rent & non laborabunt, ambulabunt
& non deficient. Mutant quippe for-
titudinem, quia fortes ſtudent eſſe in
ſpiritali opere, qui dudum fuerant
fortes in carne. Dicat itaque bea-
tus Iob ex perſona ſua, dicat ex voce
Sanctæ Eccleſiæ his quos pacis tempo
re ad ſe conuerſos habuerat, atque in
bonis moribus perſeueraturos crede-
bat, ſicut palma multiplicabo dies.
Quaſi enim palmam multiplicare ſe
dies credidit, quæ mẽtes fidelium ad
extremum vſque robuſtiores exigere
putabat.

IDEM exponens illa verba; Iob 19
36.cap. Nec multitudo locorum incli Lib. 26.mo
net te, ait: In pleriſque codicibus do ral.c.26.
norum, in paucis vero, ſed anti-
quioribus, locorum inuenimus,

Sancti viri, aliena opera etiam parua mirantur, ſua verò etiam magna deſpiciunt. At contra arrogantes, aliena etiam magna deſpiciunt, ſua vel quę parua ſunt, admirantur, & plerunque de ſuis malis bona æſtimant, de alienis autem bonis, mala ſentire non ceſſant.

20 *Li. 31. Moral. c. 17* *Iob 39.* IDEM quæ in anterioribus, de equo Iob docet, & applicuerat Gregorius prędicatoribus, ſingula in hoc capite accommodat viris ſanctis, dicens; Sub huius equi ſpecie vnumquemque Chriſti militem deſcribamus. Dicatur ergo: Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum? Vnicuique animæ, cui Dominus miſericorditer præſidet, ante omnia fidei fortitudinem præbet, de qua Petrus inſidias *1. Pet. 5.* diaboli referens, ait: Cui reſiſtite fortes in fide. Huic autem fortitudini, hinnitus iungatur, dum fit quod ſcriptum eſt: corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. *Rom. 10.* Nunquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? Vnuſquiſque qui Deum ſequitur, in ipſo ſuo exordio, vt locuſta ſuſcitatur, quia etſi in quibuſdam actionibus locuſtarum more flexis popliti bus terræ inhæret, in quibuſdam tamen expanſis alis ſe ſe in aera ſuſpendit. Conuerſionum quippe initia, bonis moribus maliſq; permixta ſunt, & dum noua iam per intentionem agitur, vetus adhuc vita ex vſu retinetur. Proinde quoniam in ipſo noſtræ conuerſationis initio, infirma quędã, pie de nobis Dominus tolerat, vt nos quandoque ad cęleſtia ex perfectione perducat, quaſi locuſtas nos in exordio ſuſcitat; quia etſi in volatu virtutis ſublcuat, non tamen de terreni operis caſu deſperat. Gloria narium eius terror, quia inter ſpem & metũ poſitus, dum futurum iudicium mente conſpicit, hoc ipſum timet, vnde gloriatur. Ipſa ei ſua gloria terror eſt, quia inchoatis iam bonis, ſpe de iudicio lætus eſt, & necdum finitis omnibus malis, perfecte ſecurus non eſt. Terram vngula fodit. Vngula terram fodere eſt, diſtricta abſtinentia carnem edomare. Quo autem plus caro premitur, eo de cęleſti ſpe animus ſecurius lętatur, vnde effoſſa terra addit, exultat audacter. Quia enim valenter reprimit quod impugnat, audacter exultat de his quæ in æterna pace deſiderat, tantoque mẽs melius ad ſuperna appetenda componitur, quãtò ab illicitis, arctius corpus edomatur. Vnde recte per Salomonem dicitur: Diligenter exerce agrum tuũ, *Prou. 24.* vt poſtea ædifices domum tuam. Ille quippe mentis domum bene ędificat, qui prius agrum corporis a ſpinis vitiorum purgat, ne ſi deſideriorũ ſentes in agro carnis proficiant, intus tota virtutum fabrica, fame boni operis creſcẽte, deſtruatur. In occurſum pergit armatis. Hoſtes armati, ſunt immundi ſpiritus, qui cum ſuadere nobis iniqua nequeũt, ea ſub virtutũ ſpecie noſtris obtutibus opponunt, & quaſi ſub quædam arma ſe contegunt, ne in ſua malitia a nobis nudi videantur. Quibus armatis hoſtibus in occurſum pergimus, quando eorũ inſidias longe prępuidemus. Effoſſa terra armatis hoſtibus in occurſum pergere eſt, edomita carnis ſuperbia contra ſpiritalia vitia certamen ſubire. Infra: Feruens & fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem. Feruens, & fremens ſorbet terram, quia nimio ardore ſemetipſum diſcutit, & quicquid in ſe terrenum reperit, quotidie proficiendo conſumit. Vbi audierit buccinã dicit: Vah. Multos enim peius ſua fœlicitas ſtrauit, multos diuturna pax inertes reddidit, eoque illos inopinatus hoſtis grauius perculit, quò longo quietis vſu negligentes inuenit. Vnde ſancti 22 viri, cum multa ſe proficere virtutũ proſperitate conſiderant, quodam diſpẽſationis ſupernæ moderamine exerceri ſe etiã tentationibus exultant, quia tantò robuſtius acceptam virtutum gloriam cuſtodiunt, quantò tentationis impulſu concuſſi, infirmitatem ſuam humilius agnoſcunt. Procul odoratur bellum. Bellum namq;

pre-

procul odorari eſt, ex cauſis præcedē
tibus, quæ vitiorũ pugnæ ſubſequan-
tur agnoſcere. Odore res non viſa co-
gnoſcitur, bellum procul odorari eſt
ſicut flatu narium, ſic prouiſione co-
gitationum, nequitias latentes inda-
gare. De quo odoratu in Eccleſiæ ſuę
Cant. 7. laudibus Dominus dicit: Naſus tuus
ſicut turris, quæ eſt in libano. Quid
per naſum, niſi ſanctorum prouida di-
ſcretio deſignatur? Turris vero ſpecu
lationis in altum ponitur, vt hoſtis
veniens longe videatur. Recte ergo
naſus Eccleſiæ turri in libano ſimilis
dicitur, quia ſanctorum prouida di-
ſcretio, dum ſollicite circumquaque
conſpicit, in altum poſita, priuſquam
veniat culpa deprehendit, eamq; quò
vigilanter prænotat, eo fortiter decli
Abac. 1. nat. Hinc Abacuc ait: Super cuſtodiã
meam ſtabo. Hinc vniuſcuiuſque ele-
Hier. 31. cti animam, Hieremias admonet, di-
cens: Statue tibi ſpeculam. Speculam
quippe ſibi ſtatuere eſt, ventura vitio
rum certamina ex alta conſideratio-
ne prænoſcere. Vigilanti ſtudio con-
templatur quomodo ex doctrina ar-
rogantia, ex iuſtitia crudelitas, ex pie
tate remiſſio, ex zelo ira, ex manſue-
tudine torpor oriatur.

23 IDEM explicans verba illa; Simi-
Homil. 4 in litudo vultus eorum, facies hominis,
Ezech. to. 2. & facies leonis, a dextris ipſorũ quat
tuor, facies autem bouis, a ſiniſtris ip
ſorum quattuor, & facies aquilæ de-
ſuper ipſorum quattuor, inquit: Om-
nis qui in ratione perfectus eſt, homo
eſt. Et quoniam ſemetipſum ab huius
mundi voluptate mortificat, vitulus
eſt. Quia verò ipſa ſua ſpontanea mor
tificatione contra aduerſa, fortitudi-
nem ſecuritatis habet, vnde ſcriptum
Prou. 28. eſt: Iuſtus autem quaſi leo confidens
abſque terrore erit, leo eſt. Quia ve-
ro ſublimiter contemplatur ea quæ
cœleſtia, & ea quæ terrena ſunt, aqui
la eſt. Igitur quoniam iuſtus quiſque
per rationem homo, per ſacrificium
mortificationis ſuæ vitulus, per for-
titudinem ſecuritatis leo, per contem
plationem verò efficitur aquila; rectè
per hæc ſancta animalia ſignari vnuſ-
quiſque perfectus poteſt. *Infra*: Et
facies eorum, & pennę eorum exten
tæ deſuper deſcribuntur, quia om-
nis intentio, omniſq; contemplatio
ſanctorum, ſuper ſe tendit, vt illud
poſſit adipiſci, quod in cœleſtibus ap
petit. Qui enim per bona, quæ facit
terrenam gloriam concupiſcit, pēnas
ſuas, & faciem ſuam deorſum depri-
mit. Hinc enim per prophetam de qui
buſdam dicitur: Victimas in profun *Oſee 5.*
dum deferebant. Quia ſunt nonnul-
li, qui idcirco ſe in prece lamentis af-
ficiunt, vt aut terrena commoda ac-
quirant, aut hominibus ſancti eſſe
videantur. Quid iſti niſi victimas in
profundum deferunt? Electi autem,
quia & ĩ bono opere omnipotēti Deo
placere appetunt, & per contempla-
tionis gratiam, æternam iam beatitu-
dinem deguſtare concupiſcunt, facies
& pennas deſuper extendunt. Duę pē-
næ ſingulorum iungebantur, & duæ
tegebant corpora eorum. Quæren- 24
dum eſt, quę ſint quattuor alæ ſancto
rum, ex quibus duæ ſuperius exten-
ſæ iunguntur, duæ verò, eorum cor-
pora contegunt. Si enim vigilanter
aſpicimus, quattuor eſſe virtutes in-
uenimus, quæ à terrenis actibus om-
ne pennatum animal leuant, in futu-
ris videlicet amor, & ſpes, de præte-
ritis autem timor, & pœnitentia. Pen
næ ergo ſibimet iunctæ ſuperius extē
duntur, quia ſanctorum mentem, a-
mor, & ſpes ad æterna ſubleuãt. Quæ
apte quoque coniunctæ nominantur,
quia electi proculdubio amant cœle-
ſtia quæ ſperant, & ſperant quæ a-
mant. Duæ verò corpora contegunt,
quia timor, & pœnitentia ab omnipo-
tentis Dei oculis, eorum mala præte-
rita abſcondunt. Duæ itaque pennæ
iunguntur ſurſum, quando amor, &
ſpes, electorum corda ad ſuperiora e-
leuant, ad cœleſtia ſuſpendunt. Duæ
autem tegunt corpora, quãdo eorum
mala præterita, à conſpectu æterni iu
dicis timor, & pœnitentia abſcondũt.
In eo enim quod ſe peccaſſe memine-
runt, quia pertimeſcunt, & deflent,
quid aliud quam corpus cooperiunt?

Pſal. 31. Sicut ſcriptum eſt: Beati quorum re-
miſſæ ſunt iniquitates, & quorum te
cta ſunt peccata. Videamus has quat-
tuor alas in Paulo. Videamus quan-
tus hunc amor ad cœleſtia eleuet, mi
Phil. 3. hi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ.
Cognoſcamus quanta ſpe ad ſuperio
ra tollitur, noſtra conuerſatio in cœ-
lis eſt. Vnde etiam Saluatorem expe-
ctamus Dominum noſtrum. Videa-
1. Cor. 6. mus ſi & in tantis virtutibus poſitus,
adhuc timet: caſtigo corpus meum, &
in ſeruitutem redigo, ne dum alijs
prædicauero ipſe reprobus efficiar.
Cognoſcamus ſi hunc mala feciſſe pœ
nitet: ego ſum minimus Apoſtolorũ,
1. Cor. 15. qui nõ ſum dignus vocari Apoſtolus,
quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei.
Quatuor itaque pennis, ſancta ani-
malia vtuntur, quia per amorem &
ſpem ad cœleſtia euolant, & per timo
rem & pœnitentiam, facta in ſe illici-
ta, deplorant.

Iuſti in virtutis initijs, ſibi, & non alijs ſtudeant prodeſſe, virtutemque operentur ſecreto.

Cap. XXIIII.

1
Hom. 6. in ORIGENES docens
Gen. to 1. qua ratione Abraham
Cap. 12. vocauerit Saram ſoro-
rem, & vxorẽ, inquit:
Puto Saram, quæ in
terpretatur, princeps,
formam tenere virtutis: hæc virtus
coniuncta eſt ſapienti, & fideli viro.
Sicut & ille ſapiens, qui dicebat de ſa
pientia: Hanc quæſiui adducere ſpon
ſam mihi. Vide dicit Dominus ad Ab-
raham: Omnia quæcumque dixerit ti
bi Sara, audi vocem eius. Quod vtiq;
in corporali coniugio non conuenit,
cum potius vir vxori dominetur. Si
quis ergo aſciuit ſibi in coniugio vir-
tutem, audiat vocem eius in omnibus
in quibus conſilium dederit ei. Igitur
Abraham nõ vult iam virtutem vxo-
rem ſuam dici. Donec enim vxor ap-
pellatur, virtus propria eſt, & cũ nul-
lo participari poteſt. Et eſt cõueniẽs,
vt donec ad perfectum veniamus, in-
tra nos ſit animi virtus, & propria ſit.
Cum vero ad perfectum venerimus,
ita vt idonei ſimus & alios docere,
tunc iam virtutem, non vt vxorem
intra gremium concludamus, ſed vt
ſororem etiam alijs volentibus copu
lemus. Ad hos denique, qui perfecti
ſunt dicit ſermo diuinus: Dic ſapien
tiæ ſoror mea es. Secundum hoc igi-
tur, Abraham dicebat, Saram ſororẽ
ſuam eſſe.

IDEM exponens verba illa; Mu- 2
lier quædã de tribu Leui genuit pue- *Homil. 1. in*
rum, videns autem infantem eſſe ele- *Exodum.*
gantem, occultauit illum menſibus
tribus, ſic habet: Vide ſi non propte-
rea nobis præcipitur, ne bonos actus
in publico geramus, ne iuſtitiã nſam
corã hominibus faciamus, ſed vt clau
ſo oſtio oremus patrem in abſcondi-
to, & quod facit dextera noſtra, ne-
ſciat ſiniſtra. Niſi enim in occulto
fuerit, diripietur ab Ægyptijs, inua-
detur, in flumen iactabitur, vndis &
fluctibus ſubmergetur. Ergo ſi facio
eleemoſynam, quia opus Dei eſt, ma-
ſculum genero. Sed ſi ita faciam, vt
hominibus innoteſcat, & ab homini-
bus laudem quæram, & non eam oc-
cultauero, rapta eſt ab Ægyptijs elee
moſyna mea, & in flumẽ demerſa eſt,
& tanto labore tantoque ſtudio, Ægy
ptijs maſculum genui.

HIERONYMVS loquens de 3
ſpiritali circuncifione ait: Tu filia di- *Epiſt. de ve*
lectiſſima circunciſione viuis, mihi ta *ra circunci*
men propoſitum eſt illud tecum lo- *ſione. to. 9.*
qui, quare non in digito, non in aure
aliave corporis parte fiat circunciſio
iudæorum. quæ cauſa eſt, vt eam par
tem corporis quæ ſecretior & occul-
tior eſt, ad circuncidendum Domi-
nus elegerit, qui vtique ob ſignum,
quo volebat famulos ſuos in Abrahæ
ſemine cẽſeri, id potuiſſet eligere, qđ
in propatulo poſitum, ab omnibus cer
neretur, nec in ſigno eſſet obſcuritas.
Sed quid in ſecretiori corporis parte
Dominus figurauerit aduerte. Illud
proculdubio, quod poſt modum Dñs

mor-

monſtrauit, ne iuſtitiam noſtram coram hominibus faceremus, ſed in occulto coram eo ſolo, cui ſoli nihil eſt occultum, & quem ſolum remuneratorem bonorum nouimus eſſe factorũ. Vnde non in carne palam, ſed in occulto cordis, Iudæi eſſe debemus, nõ
Rom. 2. littera, ſed ſpiritu. Nam littera oculis ſubiacet noſtris, ſpiritus nobis carnalem refugit aſpectum, vt laus iuxta Apoſtolum, ex Deo, non ex hominib⁹ acquiratur. Vereamur autem audire
Iſa. 29. a Domino: Populus hic labijs me ho-
Mar. 7. norat, cor autem eorum lõge eſt a me. Interius ergo illud eſt ſignaculũ prę figuratum, quod in inuiſibili mẽte noſtra, ab illo inuiſibili noſtro Deo vi-
Pſ. 33. detur. Oculi enim Domini ſuper iuſtos, ſi ad iuſtitiam corde credatur. Verum autem nos credere toto corde mentimur, ſi ab hominibus accipim⁹ honorẽ. Accipimus enim ab hominibus honorẽ, ſi eleemoſynas noſtras, tuba populo prædicatura præcedat.

4 IDEM explicans verba illa: Va-
Libr. 2. in c. de populus meus, intra in cubicula
26. Iſ. to 4. tua, claude oſtia ſuper te, abſcondere modicum ad momentum, donec pertranſeat indignatio, inquit: Præcipi-
Matt. 6. tur populo Dei, vt ingrediatur cubicula ſua ſiue cellaria, vt claudat iuxta Euangelicũ præceptum oſtium cu-
Pſ. 140. biculi ſui, & dicat cum propheta: Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium munitum labijs meis. Et abſcondatur paululum quantuluncumque, donec pertranſeat ira Domini, vt nihil gloriæ cauſa faciat, ſed fruatur bono conſcientiæ, & ſolum iudicem expectet Deum. Sunt autem cellaria quæ claudenda ſunt, & abſcondenda ab his qui diuites facti ſunt in operibus bonis, & virtutibus, vt neſciat ſiniſtra quid faciat dextera. Poſt quam autẽ ira Dei tranſierit, & mortuus fuerit homo, nequaquam cellaria vltra claudentur, ſed implebitur quod ſcriptum eſt: Nihil occultum
Luca 3. quod non reuelletur, & abſconditum quod non manifeſtetur.

5 GREGORIVS ſic habet: Ci-
Lib. 8. Mo- tius bona depereunt, quæ hominibus ante tempus innoteſcunt, quia & ar- ral. c. 13.
buſta plantata, priuſquam fixa radi- to. 2.
ce coaleſcant, ſi manus concutiens tãgit, areſacit. At ſi in altum radix figitur, & terræ humoribus conſperſa ſolidatur, hæc & manus impellit, ſed non lædit, hęc & ventorum flatus in flectendo concutiunt, ſed non euertunt. Quid in rebus exceſcentibus, pariete ſurgente robuſtius? Qui tamen ſi dum conſtruitur, impellatur, ſtatim ſine labore deſtruitur, ſi autẽ per ſpatium temporis ab humore ſuo exiccari permittitur, ſępe, & arietum ictibus minime quaſſatur. Sic ſic videlicet bona noſtra, & intempeſtiue manifeſtata depereunt, & diutius occultata ſolidantur, quia humanæ occupationis manus, cum incipientem conuerſationis noſtrę vitam contigerit, quaſi recẽtem parietem impellit, eamque facile deſtruit, quia adhuc humorem infirmitatis propriæ non amiſit. Hinc eſt, quod vitam inchoantium Moyſes humanis occupationi- Deut. 15.
bus exerceri prohibuit, dicens: Non operaueris in primogenito bouis, & non tondebis primogenita ouium. In primogenito quippe bouis operari eſt bonæ conuerſationis primordia in exercitio publicæ actionis oſtendere. Ouium quippe primogenita tondere eſt ab occultationis ſuæ tegmine humanis oculis inchoantia bona opera noſtra denudare. In primogenito ergo bouis operari prohibemur, atque a primogenitis ouium detondendis compeſcimur, quia etſi quid robuſtum incipimus, exercere hoc in aperto citius non debemus. Et cum vita noſtra ſimplex quid atq; innocuum inchoat, dignum eſt, vt ſecreti ſui velamina nõ relinquat, ne nudum hoc humanis oculis, quaſi ſubducto vellere oſtendat. Ad ſola ergo diuina ſacrificia bouũ primogenita ouiumque proficiant, vt quicquid forte, ſimplex, innocuũq; incipimus, hoc ad honorem intimi iudicis in ara cordis immolemus. Quod ab illo proculdubio tantò libentius accipitur, quanto & ab hominibus occul-

 tatum,

tarum, nulla laudis appetitione maculatur. Sæpe autem nouæ conuerſationis primordia adhuc ex carnali vita ſunt commixta, & idcirco innoteſcere citius non debent, ne cum laudantur bona quæ placent, laudatus, & deceptus laude ſua animus, deprehendere in eis nequeat mala quæ la-
6 tent. Vnde recte per Moyſen rurſum
Leuit. 19. dicitur: Quando ingreſſi fueritis terram, quam ego daturus ſum vobis, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. Poma, quę germinant immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Ligna quippe pomifera ſunt opera virtutibus fœcunda. Præputia itaq; lignorum auferimus, cum de ipſa inchoationis infirmitate ſuſpecti, primordia noſtrorum operũ non approbamus. Poma autem quæ germinant, immũda dicimus noſtriſque eſibus non aptamus, quia cũ primordia boni laudantur operis, dignũ eſt, vt hoc animum non paſcat operãtis, ne dum accepta laus ſuauiter carpitur, fructus operis intempeſtiue comedatur. Qui ergo inchoatę virtutis ab humano ore laudẽ receperit, quaſi plantati ligni, ante tempus fructus comedit. Hinc per pſalmiſtam veri-
Pſal. 126. tas dicit: Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere, ſurgite poſtquam ſederitis. Ante lucem quippe ſurgere eſt priuſquam claritas æternæ retributionis appareat, in præſentis vitę nocte gaudere. Quod illic eſt ante lucẽ ſurgere, hoc hic hypocritæ eſt, in ortu germen proferre, quia humanas laudes deſiderans, vbi ad opus bonum naſcitur, ibi mox expetit, vt gloriam
Matth. 23. retributionis aſſequatur. An non in ortu ſuo hi germen protulerant, de quibus veritas aiebat: amant primos recubitus in menſis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi? Pro eo ergo, quod bene agere incipiunt, quia honorem conſequi ab hominibus conantur, quaſi ſcirpi more ab ortu ſuo cum germine exurgunt. Hi nimirum cum recta operari appetunt, prius mente ſollicita, eiuſdem operis ſui teſtes quærunt, & tacita cogitatione pertractant, ſi ſunt, qui gerenda videant, ſi digne hęc eloqui qui viderint, poſſint. Interni enim arbitri oculos quaſi abſentes deputãt, quia ab eo vicem ſui operis recipere in poſterum recuſant. Vnde dicit de talibus Iob: Humectus videtur ſcirpus antequã veniat ſol, & in ortu ſuo germen eius egredietur. Quia hic ſancti reputari volunt hypocritæ, & diuina gratia humectati; adueniente autem diuino iudicio areſcunt, quia tunc quàm ſint iniqui apparebunt. *Iob 8.*
Humectus videtur antequam veniat ſol, quia virentem ſe tunc humanis oculis exhibet, ſed in calore tunc diuini iudicij areſcet. Germen itaque in ortu eſt, remuneratio in inchoatione.

IDEM ait: Hoſtes ad rapinam 7
prouocat, qui ſuas eorum notitiæ di- *Capite 30.*
uitias denudat. Qui ergo in itinere *eiuſdem li-*
deprædari formidat, abſcondat neceſ *bri.*
ſe eſt bona, quæ portat. Intus ergo ſunt ſeruanda quæ agimus, ſi ab interno arbitro, vicem recipere noſtri operis expectamus. Hinc eſt, quod de electorum Eccleſia per pſalmiſtam dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis *Pſal. 44.*
ab intus. Hinc Paulus ait: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Filia quippe regum Eccleſia, quæ in bono eſt opere, ſpiritalium principum prædicatione generata, gloriam intus habet. Gloriam ſuam Paulus, teſtimonium conſcien- *2. Cor. 1.*
tiæ memorat, quia fauores oris alieni non appetens, vitæ ſuæ gaudia extra ſemetipſum ponere ignorat. Occultanda ſunt ergo quæ agimus, ne hæc in huius vitę itinere incaute portantes, latrocinantium ſpirituum incurſione perdamus. Et tamen veritas dicit: Videant opera veſtra bona & *Matth. 5.*
glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Sed aliud eſt profectò, cum in oſtenſione operis gloria quæritur largitoris, aliud cum laus priuata concupiſcitur de dono largientis. Vnde & rurſus in Euangelio hæc eadem veritas dicit: Attendite ne iuſtitiam ve *Ibidem.*
ſtram faciatis coram hominibus, vt

vidca-

videamini ab eis. Opus ergo noſtrum cum hominibus oſtenditur, in cordis prius examinatione penſandum eſt, per eiuſdem oſtēſionis ſtudium, quid quæratur. Si enim dantis, gloriam quærimus, etiam publica noſtra opera in conſpectu illius occulta ſeruamus. Si verò per hæc noſtram laudem concupiſcimus, foras ab eius conſpectu iam fuſa ſunt etiam ſi a multis ignorentur. Sed valde perfectorum eſt, ſic oſtenſo opere, auctoris gloriam quærere, vt de illata laude, priuata neſciant exultatione gaudere. Tunc ſolum namque innoxie hominibus laudabile opus oſtenditur, cum per deſpectum mentis, veraciter laus impenſa calcatur. Quam quia infirmi quique perfecte contemnendo nō ſuperant, reſtare neceſſe eſt, vt bonum hoc quod operantur, abſcondant.

8 *Sermone 3. in die natalis Domini.* BERNARDVS inquit; Chriſtus nocte voluit naſci. Vbi ſunt qui tam impudenter oſtentare geſtiūt ſemetipſos? Chriſtus eligit, quod ſalubrius iudicat, vos eligitis, quod reprobat ille. Quis prudentior e duobus? Cuius iudicium iuſtius, cuius ſententia ſanior? Denique tacet Chriſtus, non ſe extollit, non prædicat, & ecce annunciat euāngelus, laudat multitudo cęleſtis exercitus. Et tu ergo qui Chriſtum ſequeris, inuētum abſconde theſaurum. Ama neſciri, laudet te os alienum non tuū, ſed fileat [illegible].

9 *In ſermone S. Benedicti Pſal. 1.* IDEM exponens verba illa; quę de viro iuſto ſcripta ſunt; Et fructū ſuum dabit in tempore ſuo, ait: In eo quod dicitur in tempore ſuo, arguuntur quidam ante tempus fructificare volentes. Nonne & arboribus noſtris citius quàm oporteat pullulātibus, timemus omnino floribus intēpeſtiuis? Sic ſunt aliqui, quorū fructus, quia nimis propere, minus proſpere oriuntur. Hi ſunt, qui in initio conuerſionis ſuæ, alijs fructificare cōtinuo velle præſumunt, contraque legis decreta, arare in primogenito bouis, & ouis primogenita tondere feſtinantes. Vultis noſſe quàm ſollicitè id vitauit ſanctus iſte magiſter noſter? Et hunc ramum vobis appono, quoniam tribus annis ſoli Deo notus, hominibus manſit incognitus. Fructum quidem multum tulit, ipſi cernitis, ſed in tempore ſuo.

IDEM dicit; Duplex eſt operatio Spiritusſancti. Operatur enim in nobis aliud propter nos, aliud propter proximos. Propter vtilitatem noſtram operatur in nobis compunctionem, deuotionem, amorem, &c. Cetera chariſmata, ſapientiam, conſilia, & huiuſmodi dantur nobis ad vtilitatem aliorum, vt alij ædificentur. In quibus operibus cauendum eſt duplex periculum, ne vel illa, quę dantur propter uos, diuidamus proximis, ne vel illa quæ propter proximos, reſeruemus nobis. Si enim quę pro vtilitate aliorum accepimus, retinemus tantum nobis, charitatem non habemus, & dicitur nobis; ſapiētia abſcondita, & theſaurus inuiſus, quæ vtilitas in vtriſque? Rurſus ſi de donis Dei, velimus innoteſcere hominibus, non Deo in occultis cordis placere, humilitatē perdimus, & meritò illa voce increpamur: Quid habes, quod non accepiſti? Sic vtroque modo periclitamur, hinc humilitatē, illinc amittendo charitatem. Rectus ergo profectus noſtri ordo eſt, vt illis donis ſcilicet compunctione & ceteris ſtudeamus impleri primum, deinde ſi per gratiam Spiritus ſancti cetera ſuperuenerint, ideſt, ſapientia, & ſcientia, curemus illa proximis parti ri. Ita ſane obtinebimus illud Spirit[us] ſancti donum, quod vocatur diſcretio ſpirituū, ſi & ea, quę nobis congruūt, nobis reſeruemus, & ea quæ ad aliorum vtilitatem cōſeruntur, nobis lar giamur & proximis. 10 *Ser. 53. ex paruis in ſine.* *Eccl. 20.* *1. Cor. 4.*

IDEM explicans verba illa; Oleum effuſum nomen tuum, inquit: Quicunque munere gratiæ exterioris perfuſum ſe ſētit, quo & ipſe alijs refundere poſſit, etiam huic dicere eſt, oleum effuſum nomen tuum. Sed ſanè cauendum in his, aut dare quod nobis accepimus, aut quod erogandū 11 *Sermo. 18. in Cantica.*

accepimus, retinere. Rem proximi retines tibi, ſi plenus virtutibus cum ſis, foriſque nihilominus donis ſcientiæ & eloquentiæ adornatus, metu ſorte, aut ſegnitie, aut minus diſcreta humilitate, verbum bonum quod poſſet prodeſſe multis, inutili immò & damnabili ligas ſilentio, certè maledictus qui frumenta abſcondit in po-
Prou. 11. pulis. Rurſus quod tuum eſt ſpargis & perdis, ſi priuſquam infundaris tu totus, ſemiplenus feſtines effundere, contra legem arans in primogenito bouis, & ouis primogenitum tondens.
Deut. 15. Nimirum vita atque ſalute vuam alteri das, te fraudas. Quamobrem ſi ſapis, concham te exhibebis, non canalem. Hic ſi quidem, penè ſimul & recipit, & refundit: illa verò donec impleatur, expectat, & ſic quod ſuperabundat, ſine ſuo damno communicat, ſciens maledictum, qui partem ſuam facit deteriorem. Et ne meum conſilium contemptibile ducas, audi Salomonem dicentem: Stultus profert to-
Prou. 29. tum ſpiritum ſuum ſimul, ſapiens reſeruat in poſterum. Verum canales multos hodie habemus in Eccleſia, conchas verò perpaucas. Tantæ charitatis ſunt, per quos nobis fluenta cœleſtia emanant, vt ante effundere quàm infundi velint, loqui quam audire, paratiores, & prompti docere, quod non didicerunt. Ego nullum ad ſalutem pietatis gradum, illi gradui anteponendum exiſtimo, quem ſapiēs poſuit, dicens: miſerere animæ tuæ
Eccl. 30. placens Deo. Quod ſi non habeo niſi parumper olei quo vngar, putas tibi
12 debeo dare, & remanere inanis? Seruo illud mihi, & omnino, niſi ad Prophe-
Matt. 25. tæ iuſſionem, non profero. Si inſtiterint cogitantes aliqui ex his qui forte exiſtimant de me ſupra id quod vident in me, aut audiunt aliquid ex me, reſpondebitur eis: Ne forte non ſufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Sed charitas inquis, non quærit quæ ſua ſunt.
1. Cor. 13. Et tu ſcis quamobrem? Non quærit quæ ſua ſunt profectò, quia non deſunt. Quiſnam quærat quod habet? Charitas quæ ſua ſunt, id eſt, propriæ ſaluti neceſſaria, nunquam nō habet. Nec modo habet, ſed etiam abundat. Vult abūdare ſibi, vt proſit omnibus, ſeruat ſibi quantum ſufficiat, vt nulli deficiat. Alioqui ſi plena non eſt, perfecta non eſt: Cæterum tu frater, cui firma ſatis propria ſalus nondum eſt, cui charitas adhuc aut nulla eſt, aut adeo tenera, atque arundinea quatenus omni flatui cedat, omni credat ſpiritui, omni circunferatur vēto doctrinæ, immo cui charitas tāta eſt, vt vltra mandatum quidem diligas proximum tuum pluſquam teipſum, & rurſum tantilla, vt contra mādatum, fauore liqueſcat, pauore deficiat, per turbetur triſtitia, curis euiſceretur, honoribus tumeat, liuore tabeſcat, tu inquam ita in proprijs te ipſum ſētiens, quanam dementia quæſo, aliena curare, aut ambis aut acquieſcis?
Noli nimium eſſe iuſtus. Sufficit vt Eccl. 7.
diligas proximum tuum tanquam te ipſum. Nam hoc eſt, quod ait Paulus: Non quod alijs, inquit, ſit remiſſio, vo-
bis autem tribulatio, ſed ex æqualitate, diliges proximum ſicut te. Dicit 2. Cor. 8.
enim Dauid: Sicut adipe & pinguedi- Pſal. 62.
ne repleatur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum, infundi nimirum prius volens, deinde effundere. Nec ſolum infundi prius, ſed & impleri, quatenus de plenitudine eructaret, nō de inanitate oſcitaret. Caute quidem ne, quod alijs remiſſio, ſibi eſſet tribulatio. Et nihilominus caſtè imitaris illum, de cuius plenitudine
omnes accepimus. Diſce & tu non- 13
niſi de pleno effundere, nec Deo largior eſſe velis, de cuius plenitudine accepimus, inquit: Cōcha imitetur fontem. Non manat ille in riuum, nec in lacum extenditur, donec ſuis ſatietur aquis. Non pudeat concham non eſſe ſuo fonte profuſiorem. Denique ipſe fons vitę plenus ſe ipſo, nōne primū quidem ebulliens, & ſaliens in proxima ſecreta cœlorum omnia impleuit bonitate, & tunc demum impletis ſecretioribus, ſuperioribuſq; partibus, erupit ad terras, ac de ſuperfluo, homines

mines & iumenta ſaluauit, quemadmodum multiplicauit miſericordiã ſuã Deus ? Prius interna repleuit, & ſic exundans in multis miſerationibus ſuis, viſitauit terram, & inebriauit eam multiplicauit locupletare eam. Ergo & tu fac ſimiliter. Implere prius & ſic curato effundere. Benigna prũdenſque charitas, affluere conſueuit non effluere. Si enim tu tibi nequam, cui bonus eris ? De cumulo ſi vales, adiuua me, ſin autem parcito tibi. Qui plenus eſt, prædicet, fructificet, innouet ſigna, immutet mirabilia, nõ eſt quo ſe immiſceat vanitas, vbi totum occupat charitas. Effundere audeamus, de plenitudine non de penuria largientes.

IDEM. ſic habet ; Præ omnibus 14
ſtudeat ſeruus Dei non plus ſapere *In tractatu*
quàm oporteat ſapere, ſed ſapere ad *de vita ſoli*
ſobrietatem, & ſecũdum datam a Deo *taria ad fra*
menſuram fidei bona ſua non ponere *tres de mon*
in ore hominum, ſed celare in cella *te Dei in vl*
ſua, & recondere in conſcientia, vt *timis illius*
hunc quaſi titulum, & in fronte con- *verbis.*
ſcientiæ, & in fronte cellæ ſemper ha *Rom. 12.*
beat, ſecretum meum mihi, ſecretum *Iſ. 24.*
meum mihi.

Finis Libri Noni.

EPITOME SANCTORVM,

PER LOCOS COMMVNES AD CONCIONES CONFICIENDAS,

Liber Decimus.

AVCTORE R. D. IOANNE LOPEZ
Epiſcopo Monopolitano Ord. Prædic.

Ad labores, non ad ocium, & delitias vocati ſumus, malorum autem labores etiam ſi non ſentiantur, magni ſunt. Caput I.

1 *Serm. 1. de Prouidentia tom. 5.*

CHRYSOSTOMVS ſic exorditur; Referta eſt hæc vita turbellis, plena eſt tumultibus, atqui non tam graue, neque dolēdum hoc, quàm quod cum poſſumus, quicquid ideſt tumultuum, turbationumque, vel in tranquilliorem ſtatum commutare, vel certe poſita triſtitia, patiēter ferre, neutrum illorum nobis curę eſt, ſed omnem vitam in luctu, & mœrore deſides tranſigimus. Deplorat enim alius egeſtatem, alius aduerſam valetudinem, alius adminiſtrandæ rei domeſticæ moleſtias, alius in educādis pueris difficultatem, alius contra orbitatem. Et videre licet quàm diſſipatur mirum in modum. Nam non ſolum triſtes ſumus, cum res ita ſe habent, ſed & cum mutantur, contrarioque modo eueniunt non minus plerique triſtes ſumus. Profectò ſi rerum natura lugendi cauſa eſſet, non oportebat mutatis rebus idipſum fieri. Etenim ſi tam mala tamque intolerabilis eſt inopia, cur a luctu non vacat, qui in diuitijs eſt? Item ſi tantum malum eſt orbitas, cur non ſemper læto animo ſunt, quibus numeroſa ſoboles contingit? Præterea ſi tam optabile eſt fungi muneribus publicis, frui honorib⁹, multis præeſſe, fugienda plane, & odio habenda vita priuata, & otioſa. Iam vero, cum videmus conqueri tā diuites, quàm pauperes, & nonnunquam diuites plus quam pauperes; videmus inquam, ægre affectis animis eſſe tam dominos, quàm ſubditos, tā habentes, quàm non habentes filios: ne dicamus huius deordinationis cauſas, rerum euentus, ſed potius nos metipſos reprehendamus, qui neſcimus illis

illis ſicut oportet vti. Inquietudo e-
nim illa, & perturbationum moleſtia,
non tam a rerum euentu eſt, quàm a
2 nobis ipſis, & in mente noſtra, quæ ſi
ſe bene haberet, & compoſita foret,
ſemper nobis liceret tranquille agere,
dormiremuſque, ceu in portu, etiam
ſi vndequaque innumeræ tempeſtates
inſurgerent: ſicut e diuerſo, cum il-
la male ſe gerit, nihilo melius habe-
mus naufragis, etiam ſi venti ſecundi
nos comitentur. Potes tale quid, &
in corporibus videre. Nam is cui cor-
pus natura firmum eſt & bene exer-
citatum, non ſolum ex intemperie cę
li nullo incommodo afficitur, ſed pro
pter exercitationem etiam ex intem
perie cui aſſueſcit, firmitatis incre-
mentum aſſequitur. Cum interim a-
lius cui tenerum, & imbecille corp⁹,
licet temperato cœlo fruatur, nihil
melius habet: quandoq;idem ob in-
ternam infirmitatem etiam in opti-
mis temporibus offenditur. Contin-
gere idem videmus, & in alimentis.
Stomachus bene valens, nullum reij-
cit alimentum, ſed præualente, ac ci-
bi vitia vincente naturali vi, cruda
etiam & incocta in puros trãſformat
ſuccos: contra ſtomachus æger, cuius
deprauata, & corrupta eſt cõplexio,
etiam ſaluberrimi ſucci cibos, infir-
mitate virtutem illorum tollente, in
peſſimos vertit ac corrumpit. Et nos
quoque, cum videmus rerum indigni
tatem ac deordinationem, non Deum
arguamus dilecte, non enim ſic para-
mus remedium, ſed potius vulneri
vulnus addimus. Vera enim turba-
tionis & deordinationis cauſa, non
eſt illa rerum contingentia, ſed ani-
mus male ſe gerens, qui niſi in ſeme-
tipſo perturbationem ac deordinatio
nem emendet, perinde male habebit,
cum multæ bonæ conditiones ei con-
tingunt, & cum grauis rerum eſt de-
ordinatio. Et quod hęc ita ſe habeant
exemplis videamus. Quot hodie fe-
runt moderatis animis inopiam, Deo
que gratias agentes non deficiunt?
Quot item in diuitijs, & delitijs, non
ſolum non agunt Deo gratias, ſed &
Dominum blaſphemant? Quot ſunt, 3
qui nullo graui incommodo affecti, di
uinam prouidentiam arguunt? Quot
item, qui omni tempore habitant in
carceribus, longeque gratiores ſunt,
quàm hi qui nulla re indigẽt, & pror
ſus ſecure viuunt? Vides, quòd tur-
batio animæ, tam horum quàm illo-
rum cauſa eſt, & non illorum natu-
ra? Atque adeo ſi diligentem men-
tis noſtræ curam geſſerimus, nulla
ſuborietur vel turbatio, vel deordi-
natio, vel vlla moleſtia, vt conceda-
mus euentus vitæ noſtræ. Euripo in-
ſtabiliores, ſurſum deorſumque ferri.
Et tu cum vides hominem malum hi-
lari animo exaltari, dominari, vltio-
nem ſumere de his qui ipſum læſe-
runt, nihil detrimenti in quopiam pa
ti, in magna veneratione ab omnibus
haberi, & diuitijs abundare, tecum
vero agi modo contrario, & inuadite
ab inimicis, pati inſidias, & calum-
nias, caue ne propterea abiectum, vel
derelictũ te putes: ſed reſpice ad Pau-
lum, qui tuarum partium eſt, aſcende
ad mõtem tuam, poſſide cogitationes
tuas, ne te deijciat triſtitia, ne ex prę
ſenti vel proſperitate vel aduerſita-
te, amicum, inimicumve Dei iudices.
Similiter cum videris recte viuentẽ,
beatum illum dic, etiam ſi morbo om
nia membra eius corrodantur, modo
illi ſit pietatis cura. Illum imitatio-
ne dignum exiſtima, etiam ſi innume-
ris teneatur catenis, etiam ſi perpe-
tuum carcerem inhabitet, etiam ſi in-
dignis ſeruiat, paupertate prematur,
& metalla effodiat, etiam ſi ſuppli-
cijs conficiatur, & in particulas mi-
nimas eius caro conſcindatur. Cõtra
ſi videris quempiam in malitia, in po
ſtremis flagitijs viuere, & interim ho
nore multo frui, in thronum regium
conſcendere, diademate circundari,
purpura veſtiri, vniuerſoque orbi im
perare, tunc funde lachrymas, miſe-
rumque illum eſſe proclama.

I DEM differens de tolerantia 4
in aduerſis inquit: Qui molliorem *Ser. 3. inter*
hanc ſolutamque vitam duxerit, etſi *35. varios.*
omnibus appareat eſſe beatior, cũctis *to. 5.*
tamen

tamen eſt profecto miſerior, quando-
quidem graues animæ ſuæ heros, ty-
rannoſque inuexit. Eo namque Deus
vitam laborioſam effecit, vt eius nos
ſeruitute liberaret, abſolutamque in
libertatem induceret, proptereaque,
& ſupplicia comminatus eſt, & labo-
re molliciem comprimendo, vitę hu-
Exo. 5. ius cohæredes effecit. Nam & Iudęi,
cum luto eſſent & lateribus operan-
dis adſtricti, & humiles erant, & Deũ
frequentius inuocabant. Poſtquam
verò libertate ſunt vſi, Dominũ que-
ruli ad iram concitauerunt, & malis
ſunt innumeris circumuenti. Qui fue
rit aduerſis animo conſternatus, ean-
dem vel maiorem in proſperis iactu-
ram patietur.

5 IDEM ait: Propterea & ab ini-
Homi. 1. ad tio Deus homini laborem alligauit,
populũ An- non puniens neque ipſum caſtigans,
tiochenum. ſed corrigens, & docens. Quando il-
Gen. 3. laborioſam vitam degebat Adam, pa-
radiſo excidit. Quando laborioſam,
2. Cor. 12. & ærumnoſam Paulus agebat vitam,
in labore & ærumna noctem & diem
operans, tũc in paradiſum raptus eſt.
Ne igitur laborem reſpuamus, nec o-
perationem vituperemus.

6 IDEM in fine dicit: Magna res
Hom. 54. ad eſt remiſſio, & propterea ab initio
populum. Adæ dictum eſt. In ſudore vultus tui
Gen. 3. veſceris pane tuo. Et vt ex afflictio-
ne multa ad requiem peruenientes,
Deo gratias agant. Magnum enim bo-
num eſt tribulatio, audi nanque pro-
phetam dicentem: Bonum mihi Do-
mine quòd humiliaſti me. Si vero
Pſ. 118. magnis & mirabilibus viris magnum
quid eſt tribulatio, multo magis no-
bis. Sit aliquis valde gaudens, & lę-
tus effuſuſque, quid turpius? Sit ali-
quis dolens & mœſtus, quid hoc eſt
Eccl. 7. ſapientius? Melius eſt enim ire ad
domum luctus, quàm ad domum con-
uiuij. Non enim ſtat firma ſede ani-
ma, ſed tanquam a quodam flumine
tollitur, & eleuatur a voluptate, nihil
habens ſtabile, multa cogitationum
fluctuatio, intempeſtiuus riſus, hila-
ritas, ratione carens. Et quid alios
commemorem ſanctos? Vnum pro-
feramus & intueamur, quis in volu-
ptate quidem, quis autem eſſet in tri
ſtitia. Vultis ipſum Dauid videamus,
cum in voluptate foret & lætitia,
propter multa trophæa, propter vi-
ctoriam & coronas, propter delitias
& fiduciam, vidit qualia, & dixit, &
fecit, Ego autem dixi, in abundantia *Pſ. 29.*
mea non mouebor in æternum. Poſt-
quam autem in tribulatione conſtitu
tus eſt, audi, quid dicat: Si autem di-
xerit mihi non placeş, Præſto ſum fa- *2. Reg. 15.*
ciat quod bonum eſt coram ſe. Quid
hiſce verbis modeſtius? ait enim,
quomodocunque Deo gratum eſt, ita
ſit. Et iterum ad Saulem ait: Si Do- *1. Reg. 18.*
minus incitat te aduerſum me, odo-
retur ſacrificium tuum. Et tunc qui-
dem, cum in tribulatione foret, & ini
micis parcebat, poſthæc verò nec ami
cis, nec his qui nullam intulerant in-
iuriam. Rurſum Iacob, cum in tribu-
latione fuit dicebat: Si dederit mihi
Dominus panem ad veſcendum, & ve *Gen. 28.*
ſtimentum ad induendum. Et Eze-
chias quidem, cum eſſet in tribulatio
ne, vide qualia pro ſalute faciebat, &
ſacco induebat, poſtquam vero volu *4. Reg. 20.*
ptatem incurrit, de cordis ſui cecidit
altitudine, ait enim: Cum comede-
ris, & biberis, & fueris impletus, attẽ
de tibimetipſi; præceps enim eſt locus
deliciarum. Cum tribularentur Iſrae
litæ, tanto plures fiebant, poſtquam
autem eos dimiſerunt, tunc omnes pe
rierunt.

HIERONYMVS explicans 7
verba illa; Vade, & ſolue ſaccum de *Lib. 7. in c.*
lumbis tuis, &c. ait. Achab rex Iſrael, *20. Iſaia,*
vineam Naboth vertere in hortum *to. 4.*
cupiebat, quod ille iuxta legis tropo *3. Reg. 21.*
logiam intelligẽs, mori maluit, quam
facere, vt hæreditas paterna, & anti-
qua poſſeſſio in impij regis delitias
verteretur. Pręcipitur autem Prophe
tæ, vt ſacco, calciamentiſque depoſi-
tis, nudus, & diſcalciatus incedat, &
in ſignum ſit, atque portentum Ægy-
ptijs, & Æthiopibus, qui Dei populũ 8
perſecuti ſunt. *Lib. 2. in c.*
IDEM explicans verba illa; Re- *3. Lamenta*
pleuit me amaritudinibus, & inebria *tionũ Hier.*
uit

ult me abſinthio ſic habet: Ebri⁹ quiſque quod patitur neſcit. Qui verò abſinthio inebriatur, & hoc quod ſumpſit amarum eſt, & tamen non intelligit amaritudinem, qua repletur: Humanum quoque genus recto Dei iudicio, in calamitatibus ſuis dimiſſum, atque per eaſdem voluptates, ſpontaneis tribulationibus traditum, abſinthio eſt ebrium, quia & amara ſunt q̃ pro huius vitæ amore tolerat, & tamen eandem amaritudinem, excitatæ cupiditatis quaſi inſenſibilitate ebri⁹ ignorat. Mundi enim gloriam ſitiens, dum multas pro ea tribulationes reperit, amarũ eſt quod bibit. Sed quia hoc nimis inaniter ſumpſit, eiuſdem amaritudinis malũ diſcernere iã præ ipſa ebrietate nõ ſufficit. Amant.n. ꝑuerſi hoĩes pro huius mũdi gloria, & tribulationes, cunctiſq; pro ea ſudoribus libenter ſeruiũt, & grauium laborũ iugo, deuotiſſime colla ſubmittũt.

9 *Lib. 1. in c. 20. Prouer. tom. 8.* IDEM in vltimis verbis exponens verba illa; Propter frigus piger arare noluit; mendicabit ergo æſtate, & non dabitur ei, inquit: Qui nunc propter deſidiam in Dei ſeruitio laborare neglexit, venturo die regni, mendicabit & non dabitur ei, quia quæcunque ſeminauerit homo, hæc & metet. Bene ergo regnum Dei æſtati cõparatur, quia tunc mœroris noſtri nubila tranſeunt, & vitæ, dies æterni, ſolis claritate fulgeſcunt.

10 *In cap. 24. Prouer.* IDEM explicans verba illa; Per agrum hominis pigri tranſiui, & per vineam viri ſtulti, & ecce totum repleuerant vrticæ operuerunt ſuperficiem eius ſpinæ, & maceria lapidum deſtructa erat, ait: Per agrum vineamque pigri ac ſtulti tranſire eſt, cuiuſlibet vitam negligentis inſpicere, quã vrticæ, vel ſpinæ replent, quia in corde negligentium prurientia terrena deſideria, & punctiones pullulant vitiorum, iuxta quod ſcriptum eſt: In deſiderijs eſt omnis otioſus.

11 *In c. 9. Eccleſi. to. 5.* IDEM explicans verba illa; Qđcunq; facere poteſt manus tua inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quo tu properas, inquit: Fac quodcunque nunc potes, & labora, quia cum ad infernum deſcenderis, locus non erit. Huic quid ſimile a Saluatore ꝑcipitur: Operamini dũ dies eſt, veniet nox qñ nemo poterit operari.

AVGVSTINVS ait; Vocat homo ad cõuiuiũ, i. vt iſta nõ diligat, q̃ diligi ſine labore non poſſunt. Non otium deſidiæ quærit Dominus, ſed otium cogitationis. Miſeri amici huius mundi, tam timent ab eius amplexibus ſeparari, vt nihil eis ſit laborioſius, quàm non laborare. 12 *Lib. de vera relig. to. 1*

IDEM exponens verba illa; Nõ in finem iraſcetur, inquit: Quia & qđ viuimus, in flagellis, & corruptione mortalitatis de indignatione ipſius eſt, de pœna hoc habemus primi peccati. Ergo ex ira ipſius eſt, quod hic hõ peregrinatur, & laborat. Nõ eſt ex ira ipſius, fratres mei, in ſudore vultus tui, & in labore tuo edes panẽ tuũ, & terra ſpinas, & tribulos pariet tibi. Ab auctore nr̃o dictũ eſt. Aut ſi eſt aliud vita noſtra, ſi poteris conuertere ad aliquã voluptatem, vbi ſpinas nõ ſentias. Elige qđ volueris, eſto auarus, luxurioſus, ambitioſus. In honorũ cupiditate quãtę ſpinę? In luxuria libidinũ quãtę ſpinę? In ardore auaritiæ quãtę ſpinę? Amores turpes, quantas moleſtias hñt? Quãtas ſollicitudines in iſta vita? Omitto gehenã. Vide ne iã ipſe tibi gehẽna ſis. Hoc.n. totũ fratres mei de ira ipſius eſt, & cũ te cõuerteris vt iuſte agas, nõ poteris niſi laborare in terra, & non finitur labor, niſi cum finita fuerit via. Oportet in via laborare, vt in patria gaudeamus. Ergo conſolatur promiſſione ſua laborẽ tuum, ſudorem tuum, moleſtias tuas, & dicit tibi: Non in finem iraſcetur, neque in æternum indignabitur. 13 *In Pſ. 102. tom. 8.* *Gen. 3.*

IDEM explicans verba illa; Caput circuitus eorũ, labor labiorũ ipſorum operiet eos, dicit: Me, inquit, vmbra alarũ tuarum teget, obumbraſti enim mihi in die belli. Ipſos quid teget? Caput circuitus ipſorum ipſa eſt ſuperbia. Quid eſt circuitus ipſorum, vt circumeant, & non ſtent, in 14 *In Pſ. 139.*

gyrum eant erroris, vbi iter eſt ſine fi
ne. Qui enim in longum it, aliũde in-
Pſ. 11. cipit, alicubi finit. Qui in gyrum it,
nunquam finit. Ipſe labor impiorũ,
qui hic incipit, & finem nuſquam ha-
bebit. Ipſe eſt labor impiorũ, qui de-
monſtratur in alio pſalmo euidẽtius:
in circuitu impij ambulant. In omni
opere malo labor eſt, vt inique agãt,
homines laborant. Et quia omnes la-
borant in mendatio veritas clamat:
venite ad me omnes qui laboratis. Ip
ſa eſt vox clamans ad laborantes in
Pſ. 4. alio pſalmo: Filij hominum vſquequo
graui corde, vt quid diligitis vanita
tem, & quæritis mendacium? Aper-
Hier. 9. te autem, & in alio loco: labor eſt in
mendacio. Docuerunt linguas ſuas
loqui mendacium, vt inique agerent,
laborauerunt.

15 GREGORIVS exponens
Lib 6. Mor. verba illa Iob cap. 5. Homo ad labo-
c. 7. 10. 7. rem naſcitur, & auis ad volatum ait:
Ad laborem naſcitur homo, quia ni-
mirum qui præditus eſt ratione, cõſi
derat, ꝙ ſibi ſit impoſſibile, vt hęc pe
regrinationis ſuæ tempora ſine gemi
tu euadat. Vnde bene Paulus, cum tri
bulationes ſuas diſcipulis enumera-
1. Theſſ. 3. ret, adiunxit: Ipſi enim ſcitis, quòd
in hoc poſiti ſumus. Sed in eo, quòd
caro flagellis afficitur mens ad appe-
tenda altiora ſubleuatur, Paulo rur-
2. Cor. 4. ſus atteſtante, qui ait: Licet is qui fo-
ris eſt noſter homo corrumpatur, ta-
mẽ is qui intus eſt, renouatur de die
in diem. Homo ergo ad laborem naſci
tur, & auis ad volatũ, quia inde mẽs
ad ſumma euolat, vnde caro in infi-
mis durius laborat. Poteſt quoque
appellatione hominis, carnaliũ vita
1. Cor. 3. ſignari. Vnde Paulus ait: Cum ſint
inter vos zelus & contentio, nonne
homines eſtis? In hac itaque vita ho-
mo ad laborẽ naſcitur, quia carnalis
quiſque, cum tranſeũtia appetit, deſi
deriorum ſuorum ſe pondere affligit.
Grauis quippe labor eſt, hanc ipſam
præſentis vitę gloriam quęrere, quę
ſitam qñque percipere, & perceptam,
cũ omni circumſpectione cuſtodire.
Grauis labor eſt hoc cum magna fati-
gatione apprehendere, qđ is qui ap-
prehendit nouerit diu ſtare nõ poſſe.
Sancti autem, iura quia tranſeuntia
non amãt, non ſolũ nulla tẽpalium de-
ſideriorum pondera tolerant, ſed et ſi
qua aduerſa conſurgunt, in ipſis ſuis
preſſuris & langoribus non laborant.
Quid. n. flagellis durius? Et tñ de fla-
gellatis Apoſtolis ſcriptum eſt: quia *Act. 5.*
ibant gaudẽtes a conſpectu concilij,
&c. Quid ergo eorum mẽtibus labor
eſt, quibus & pęna verberũ, labor nõ
eſt? Homo ergo ad laborem naſcitur,
quia ille huius mũdi veraciter mala
ſentit, qui eius bona inhianter appe-
tit. Nam cuius mens ad alta ſuſpendi
tur, ſub ipſa eſt quicquid exterius cõ
tra ipſam mouetur. Bene itaque ſub-
ditur, & auis ad volatum. Quia tantò
animus a laboris afflictione ſe ſubtra-
hit, quãto per ſpem ad ſumma ſuſtol-
lit? An non quaſi auis ad volatũ Pau *2. Cor. 5.*
lus natus fuerat, qui tot aduerſa ſu-
ſtinens dicebat: Scimus, quoniã ſi ter-
reſtris domus noſtra huius habitatio-
nis diſſoluatur, quòd ædificationem
ex Deo habemus Domum non manu-
factam, ſed æternam in cœlis?

IDEM exponẽs verba illa; Iob 7. 16
Et ego habui mẽſes vacuos, & noctes *Lib. 8. Mo-*
laborioſas enumeraui mihi, ſic habet. *ral. cap. 5.*
Amore conditoris pñtis vitę tribula-
tionibus exerceri, laborioſum quidẽ
eſt, ſed vacuũ non eſt. Amore autẽ ſæ-
culi aduerſa pati vacuum ſimul eſt &
laborioſum, quia ex aduerſitate mẽs
afficitur, & remunerationis præmio
non repletur. *Infra:* Quò magis æter-
nũ refrigerium quæritur, eò magis cõ
ſpicitur, quàm vacuè pro vita iſta la-
boratur. Vnde & ipſa pęnitentię cura
vigilanter exprimitur, vt laborioſas
noctes enumeraſſe diceret, quia quan
tò veriꝰ ad Deũ reuertimur, tãto ſub-
tilius labores quos per ignorantiã in
hoc mundo pertulimus, dolendo, pen
ſamus. Nam quò vnicuiq; plus dulce
ſit, quod de æternis deſiderat, eò ma-
gis ei graue oſtẽditur qđ pro pręſen-
tiũ amore tolerat. De re hac plura re
tulimus in anterioribus lib. 5. c. 9. lib.
6. c. 9. 10. & 11. lib. 9 c. 15.

La-

Lachrymæ commendantur, & quales futuræ ſunt, vt Deo probentur.
Cap. II.

1 *In li. cuius titulus eſt planctus Origenis to. 4.*

ORIGENES ait; Heu mihi dolor cordis mei. Heu mihi afflictio animæ meæ. Heu mihi mater, quæ peperiſti me, quaſi virum religioſum in impietate delapſum, virũ filium regni Dei, & nunc filius regni nequam, virum decoratum honore, inhoneſtatem conſecutũ. Heu mihi mater, quæ quaſi peperiſti turrim altam, & ſubitò vſque ad pauimentũ proſtratam, ſicut arborem fructiferã, & ſubitò mareidam, ſicut lampadem lueiferam, & ſubito extinctam, ſicut fontem abundantem aquis, & nunc ſubitò exſiccatam. Heu mihi, qui omnibus bonis ornatus eram, & nunc ab omnibus deſertus apparui. Sed quis dabit capiti meo aquam, aut oculis meis fontem lachrymarum, vt plangam me ipſum in contritione mea? Heu mihi ſacerdotium quomodo te plangam? Heu mihi presbyterium quomodo te lugebo? Plangite me amici, quem planxerunt angeli. Plãgite me vniuerſi, quia lapſus ſum a gloria mea. Sicut enim vineam fructiferam plantauit me Dominus, & pro botrionibus florui ſpinas. Plangite vtique me, quia ex vineis attuli tribulos. Sed moueantur fontes lachrymarum, & irrigentur maxillæ meæ, fluant ſuper terram, & humectent eam, quia humectatus ſum in iniquitatibus. Heu mihi quid paſſus ſum? Quomodo cecidi? Non eſt dolor, ſicut dolor meus, & non eſt afflictio ſuper afflictionem meam. Non eſt amaritudo ſupra amaritudinem meam, nec gemitus ſupra gemitum meum, vtique neque peccatum ſupra peccatum meum. Vbi eſt ille, qui ab Hieruſalẽ in Hierico deſcendebat, atque a latronibus vulneratum curauit? Heu mihi doctor, nec diſcipuli locum teneo. *Infra*: Flebam aliquando ſuper Sanſonem, ſed peiora perpeſſus ſum Sanſoni coma capitis deeſt, meo verò de capite, corona gloriæ cecidit. Plangite me deſolatum ab omnibus bonis. Plangite me populi ſancti, repulſum a Domino. Plangite deſolatũ a Spiritusancto. Plangite me expulſum a thalamo Chriſti. Plangite me odibilem factum ſanctis, & angelis. Plangite me, quia in terra ſum, & a conſcientia iam torqueor. Si quis poteſt, orationibus, & lachrymis adiuuet me. Quis ſcit, ſi miſerebitur mihi Deus, & reſpiciet ruinam meam, & miſerebitur mei, & reſpiciet deſolationem, & viſcera ſua ſuper me mouebit? Sed cadam ante limina portarum, vt deprecer omnem populum, puſillum & magnum, dicamque eis: Conculcate me ſal ſtultum, ſal inſipidum. Porrige mihi manum Sancti Spiritus, aperiantur mihi fontes lachrymarum, vt deleam accuſationem quę cõtra me eſt. *Infra*: Doleant ſuper me coronæ ſanctorũ, quia ſeparatus ſum a bona congregatione eorum. O diabole quid feciſti mihi? Quomodo vulneraſti me? Putas ne profuit tibi ruina mea? An putas q̃d tu requieſcas, dum ego punior tormentis? Domine *Pſal 79.* procido tibi, miſerere mihi nimium vlulanti, qui multas lachrymas ſuper terram effudi, ſuper quẽ luxit omnis creatura, vt quid deſtruxiſti maceriã meam, & exterminauit me aper de ſilua, & ſingularis ferus depaſcitur me? Libera me a leone rugiente. Fac vt demoretur ad veſperum planctus meus, & veſperam in matutinum recipiam. Conſcindatur ſaccus meus, vt veniat mihi lætitia, & recipiar rurſus in gaudium Dei mei.

BASILIVS explicans verba illa; Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia, inquit: Veſpera ſæculũ hoc dicitur, in quo qui ad ſuam beatitudinem plorauerint, adueniente poſtea matutino, conſolabuntur. Beati, inquit, qui lugent, quoniã ipſi conſolabuntur, beati qui flẽt, q̃m ipſi ridebunt. Quicunque igitur dies ſæculi huius in conſummatione iam exiſtentis, & ad occaſum tendentis 2 *Homilia 7. in Pſal. 29. tom. 1.*

tis

tis in plorandis peccatis exegerint, hi demum, vere illo matutino aduenien te, gaudebunt. Qui enim ſeminant in lachrymis, in exultatione metent, nimirum in ſæculo illo futuro.

Pſ. 125.

Hom. de gratiarum actione.

IDEM ait; Sanctorum lachrymę proſiliunt à feruore charitatis, qua toti erga Deum flagrant. Oculis enim cordis in eum indiuulſe coniectis qué d.li.unt, lætitiam ſibi illinc accumulant. Dumque moderantur, & regunt, quæ ad conſeruos ſuos attinent, in peccatis deprehenſos lugent, & eoſdé fuſis lachrymis reuocant ad meliorem vitæ frugem. Vt enim qui conſiſtunt in litore, eorum indoleſcunt vicem, qui marinis fluctibus immerguntur, neque interim vllam adeunt iacturam propriæ ſecuritatis, ob anxiam, qua periclitantibus condolent, cogitationem; itidem & qui vltroneo mœrore ſe afficiunt ob peccata proximorũ, haud quaquam per id lætitiam exinaniunt ſuam. Verius auctiorem eam, & cumulatiorem reddunt, vt qui perfrui merentur Domini ſui gaudio ob lachrymas in gratiam fratris effuſas. Apoſtolus igitur, vt cum flentibus ipſi fleamus dicit, quòd eiuſmodi lachrymæ ſint ſeminarium quoddam & fœnus, quibus æternum illud gaudium increſcit. *Infra*: Quemadmodum nubilus aer, & adenſatus, in guttarum aſpergines, ſic & vaporum craſſamentum, in lachrymas reſoluitur, hinc quoque mœrentibus, & in luctu conſtitutis clam crepens, nonnihil lætitiæ, & iucunditatis oboritur per fletum, exinanito eo, quod degrauabat caput. Huius meæ rationis veritatem conſtábilit rerum quæ fiunt, doctrix experientia. Ipſi enim nouimus non paucos calamitatibus deploratis, vtiq; nec curabilibus obuallatos, vi, ne diſtillarét lachrymis, ſibi temperaſſe. Hi quidem in varios, & immedicabiles affectus inciderunt, ceu ſunt apoplexia, & paralyſis. Alij verò in mortem prorſus collapſi ſunt, ac ſi fulcimento quopiá debili niterentur, ſubtractis eorum viribus, & diffractis immodico pondere triſtitiæ. Namque quod cernere poſſis in flamma, quæ introcluſione ſuffocatur proprij fumi, qui cum liberè egredi nó queat, implexam flammam, ſuo opprimit ambitu, haud ſecus his cótingit, vitalé actioné intabeſcere, & extingui vehementiore acrimonia doloris, nulla illi ad exteriora reſpiratione conceſſa. Non tamen permittit honeſtatis ratio, vt immodicis ſe conficiant lachrymis, tantum ſinũtur rebus minus lætis, & triſtibus eſſe quadantenus triſtes, ac mœſti, lenes item & nónullas fundere lachrymas, idque ſilentio citra vllum frendoré, eiulatum, veſtium cęſuram, nó puluere aſpergant capita, neque alio quouis pacto indecore ſe gerant.

IDEM ſic ait; Salomonis ſententia eſt, melius eſt ire ad domũ luctus, quàm ad domum conuiuij. Flendũ igitur nobis cum flétibus. Tu.n.ſimul atque videris fratré ob eorum quæ admiſit lachymantem, huic collugeto, & condole. Ita enim tecum fiet, vt ex alienis malis caſtiges proprium. Qui enim pro peccato proximi lachrymas ſtillat, hoc ipſo qđ lapſum deflet fratris, ſuummet a ſe profligauit morbũ. Peccatũ, luctu eſt, & implacabilibus lamentis dignũ. Ob peccatũ profluant effuſiſſimę lachrymæ, nec deſinat ex imo pectoris receſſu, iugiter proſilire ſuſpirioſus gemitus. Flebat Paulus inimicos Crucis Chriſti. Flebat & Hier. internecioné pereuntis populi, qui ſanè ꝙ lachrymæ ſuapte natura ꝓfluentes, no ſatis illi eſſent ad planctus magnitudiné, cupide expetebat ſibi infundi lachrymarũ fonté, & extremũ ſolitudinis diuerſoriũ, dicés: & ſedebo, & plorabo interfectos populi mei die ac nocte. Sane iſtiuſmodi luctũ, ac lachrymas deprædicat Apoſtoli ſententia, & fęlices aſtruit: at non etiá eos, quę ad ſemel conceptá animi triſtitiá ex oculis facile erumpunt, at neq; eum ſtatim confirmat beatũ, qui ſuapte natura per oém occaſioné propendet ad lamétum. Vnde de his ſcriptum eſt: date vinũ merentibus, vbi hoc obſeruandum dicit Dominus, ne qui iuſto, grauius indulgent luctui, pro-

5 In Homilia ad martyrẽ Iulittam.

Hier. 9.

proinde nullam admittant conſolationem, vehementiore abſorpta acrimonia luctus, ſumere negligant alimoniã corporis.

6 *Hom. de Anna, & Samuelis educatione to. 1* CHRYSOSTOMVS vno verbo ait; Roſaria ſunt virtutum, quæ nũquam marceſcunt, longe vernis floribus redolentiora, vt quæ non aquarũ fontibus, ſed lachrymarum imbre rigantur. Neque enim proinde amnium fontes floridos reddunt hortos, vt plãtam deprecationis fontes lachrymarũ irrigantes faciunt in ſummam altitudinem excurrere.

7 *Homil. 6. in Matthæum to. 2* IDEM ſic habet; Nihil tam inglutinat Deo, vt illæ lachrymæ, quas & peccati dolor, & amor virtutum effundit. Qui enim talis vitæ conſeruat tenorem, etiam ſi in medio vrbis videatur habitare, quaſi in eremi tamen vaſtitate requieſcit, & inter ſolitudines montium, & ſecreta conuallium. Nullo enim tumultu rerum, ſtrepituq; cõcutitur, nihil de præſentinm auocatione conſpiciens, neque vllam ſatietatẽ de huiuſmodi luctu lachrymiſque percipiens, ſiue propria peccata; ſiue etiã lamentetur aliena. Et idcirco Chriſtus hos præ cæteris pronũciauit beatos, beati, inquiens, qui lugent. Et quemadmodum, dices, Paulus ait: Gaudete in Domino ſemper? *Phil. 4.* Dixit hoc eam proculdubio, quæ ex his naſcitur lachrymis exprimens voluptatem. Sicut enim mundi gaudium triſtitiæ cõſortio copulatur, ita etiam ſecundum Dominum lachrymæ iugem pariunt certamque lætitiam. Sic etiam illa in Euangelio meretrix, virgines quoque ipſas honeſtate ſuperauit, & incẽdibili in Chriſtum amoris igne ſuccenſa, & a maximis ſordibus peccatorũ, largiſſimo lachrymarum fonte purgata. *Luce 7.* Siquidem continuò, & crines reſoluit, & ſanctos pedes vberibus diluens lachrymis, ac proprijs extergens capillis, precioſo rigauit vnguento. Sicut poſt vehementes imbres mundus aer ac purus efficitur, ita etiam lachrymarũ pluuias ſerenitas mentis ſequitur, atque tranquillitas, omniſque illa de peccatorum tenebris effuſa caligo diſſoluitur. Et ſicut ex aqua, & ſpiritu, ſic rurſus ex lachrymis & cõfeſſione purgamur. Sed illas ego requiro lachrymas, quæ non oſtentationi proficiunt, ſed compunctioni, quæ funduntur occulte, quæque ex illo dolore profluũt, quæ intra conſcientiæ theſaurum, & pectoris arcana celantur, quæ per afflictas genas nullo hominum teſte voluũtur, quæ ſummo in ſilentio & quiete deſiliunt, quæ ex intimo cordis ebulliunt, quæ ex tribulatione & dolore naſcuntur, quæque ſolius Dei oculis offeruntur. *1. Reg. 1.* Quales certe illæ erant Annæ aliquando lachrymæ, de qua dicitur: labia eius mouebantur, vox autem eius non audiebatur. Solæ quidem lachrymæ emittebant ad Dominum vocem omni buccina clariorẽ, & idcirco ſterilitatem eius in fęcunditatem mutarunt, & quaſi e duro quodam ſaxo agrum fertilem reddiderunt. Si ergo tu quoque eiuſmodi lachrymas fundas, *Ioan. 11.* etiam Domini tui efficieris imitator. Nam & ipſe fleuit, & cum Lazarum reſuſcitauit, *Luce 9.* & cum ad expugnandam reſpiceret ciuitatem: Sed etiam tunc profecto, cũ de Iudæ proditione ſimul ac perditione turbatus eſt. Itaq; flentem quidem illum frequenter inuenias, nũquam verò ridentẽ, ſed nec leuiter ſaltem ſubridendo gaudẽtem. Nam quod *Act. 20.* & Paulus fleuerit quidem, & per triennium noctibus id fecerit ac diebus; & alij de illo, & ipſe de ſe ipſo teſtatur. Quod verò riſerit, neque ipſe vſquã, neque alius quiſpiam de eo oſtendit. Sed nec vllus ſanctorum, vel de ſe ipſo, vel de alio quopiam tale quid aliquando ſignificaſſe narratur. De ſola *Gen. 17. & 18.* Sara legimus hoc dictũ, ſed illico Dei voce correpta eſt. Et de filio Noe, ſed propter illum riſum ſeruus factus eſt ex libero. *Gen. 9.* Et hæc dico, non vt riſum prorſus abſcindam, ſed vt diſſolutionem penitus extinguam. Cuius etenim rei gratia in cachinnum ſolueris, & defluis, qui tantorum tibi ſponte factus es cauſa mœrorũ? Ante tribunal Chriſti illud ſtaturus terribile, & ſumma cum examinatione rationem pro cunctis actibus redditurus. Pro tantis

peccatis pœnas daturus; ſecurus tui
ſedes, miſerabili riſu, lugendiſque fa-
cetijs, te ſimul alioſque diſperdens, &
de ſola delitiarũ, voluptate ſolicitus,
bona æterna contemnis? Si ergo, in-
quis, iſta non fecero, ſed ad luctum
fuero lachrymaſque conuerſus, quem
tandem fructum capeſſem? Profecto
maximum, & omnino tantum, quan-
tum ſermo explicare non ſufficit. In
ſecularibus enim iudicijs, quantumli-
bet poſt acceptam ſententiam lamente
ris & lugeas, non tamen effugies flen-
do ſupplicium: hic verò ſi toto corde
ingemueris ad Deum, ſoluiſti repente
ſententiam, veniamque meruiſti. Id-
circo multa nobis de luctu loquitur
Chriſtus, & beatificando lugentes, &
Matt. 5. miſerando ridentes. Qui Noe tépore,
cum per tot annos fabricari arcam vi-
derent, fugiebant omnem compunctio
nis dolorem, & malè blandæ tantum
lætitiæ ſeruiebãt, nihil omnino erant
prouidi futurorum, & propterea ſubi-
ta omnes illos merſit pœna diluuij, fa-
ctumque eſt, totius orbis communne
naufragium. Non eſt noſtrum aſſidue
ridere, reſolui cachinnis, molliri deli-
tijs, ſed eorũ potius, & earũ, quę ſpectã
tur in theatris, quę in lupanaribus in-
quinantur, paraſitorum, & adulatorũ.
9 IDEM ſic habet; Mortem lugere
In fine to. 5 omittens, luge peccata, vt ipſa diſſol-
uas; propter hoc enim triſtitia facta
eſt, non vt in morte, nec in vna alia re
tali doleamus; ſed vt ipſa, ad delenda
vtamur peccata, & quod hoc verum ſit
exemplo facio manifeſtum. Remedia
medicinalia propter illos tantum mor
bos facta ſunt, quos tollere poſſunt, nõ
propter illos, quos nihil adiuuare poſ
ſunt. Puta adhuc enim manifeſtiorem
volo rationem facere, medicamentum
oculos lippientes tantũ iuuare valens,
nullum verò alium morbum, propter
oculorum ægritudinem tantum factũ
eſſe dicere quis poſſet, non propter ſto
machum, neque propter manus, neq;
propter vllum aliud membrum. Tranſ
feramus igitur rationem ad triſtitiã,
& inueniemus quòd accidentium no-
bis nihil adiuuat, peccatum verò ſolũ
corrigit, certum quòd propter huius
ſublationem tantum conceſſa eſt. Per-
curramus igitur ingruentiũ nobis gra-
uium quodque, & triſtitiam ſuper ad-
ducamus, & videmus, quid ex hoc fiat
vtilitatis. Mulctatus eſt quiſpiam pe-
cunijs, triſtatus eſt, mulctam non emẽ-
dauit, filium amiſit, doluit, mortuum
nõ reſuſcitauit, nec defuncto profuit:
flagellatus eſt quis, alapis cæſus, con-
tumelijs affectus, doluit, non reuoca-
uit contumeliam: valetudinem quis in
cidit, & ægritudinem grauiſſimam, do
luit, ægritudinem non ſuſtulit, ſed &
difficiliorem reddidit. Vidès horũ nul
li prodeſſe triſtitiam? Peccauit quis,
triſtatus eſt, peccatum deleuit. Vnde
hoc manifeſtum? Ex Domini ſententia. 3. Reg. 21
De quodam enim præuaricatore lo-
quens aiebat: Propter peccatum pauli
ſper ipſum cõtriſtaui, & vidi quod tri-
ſtatus eſt, & inceſſit mœſtus, & ipſius
vias correxi. Propterea & Paulus di-
cit: Quæ enim ſecundum Deum triſti- 2. Cor. 7.
tia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabi-
lem operatur. Igitur poſtquam mani-
feſte oratio demonſtrauit, quòd neque
pecuniarum mulctam, neque contume
liam, neque calumniam, neque flagel-
la, neque valetudinem, neque mortẽ,
neque aliud quid talium inducta tri-
ſtitia inſtaurare poſſet, ſed ſolùm dele
re peccatum, & huius eſt deſtructiua,
certum quòd propter hanc ſolam cau-
ſam facta eſt. Ne amplius igitur pecu-
niarum iacturam doleamus, ſed cũ pec
camus, multa enim hic ex triſtitia vti
litas. Mulctatus es? ne doleas, neque
enim proderit. Peccaſti? dole, vtile nã-
que eſt. Peccatum nobis triſtitiam pe-
perit, & hæc illud conſumit. Sicut
enim vermis ex ligno naſcitur, & il-
lud rodit, & comedit, ſuam ab ipſo ori
ginem habens: ſic & triſtitia de pecca-
to nata eſt, & ipſum abſumit.
HIERONYMVS explicans ver 10
ba illa; Secundum multitudinem dolo In Pſal. 93
rum in corde meo, conſolationes tuæ to. 7.
lætificauerunt animam meam; ſic ait: 1. Cor. 3.
Hoc ipſum & Apoſtolus loquitur, quo
niam ſecundum labores, & miſerias,
quas in iſto ſæculo patimur, habemus
mer-

mercedem apud Deum in cœlis. Magnitudo tribulationum, magnitudo eſt præmiorum. Quot patimur vulnera, tot meremur & coronas. Hoc eſt quod dicit, quoties egi pœnitentiam, toties me conſolatus es. Vnam fudi lachrymam, vnam merui conſolationẽ. Decem fudi lachrymas, decem conſolationes merui. Quantumcumque fuit pondus lachrymarum & pœnitentiæ, tantus fuit & conſolationum numerus.

Lib. Quaſt. Hebraicarũ in libros Paral. to. 3. IDEM explicans verba illa; Venit contra illos ex aduerſo flentium ait: Tradunt Philiſthæos idolum habuiſſe, cui in lachrymis hominum ſacrificium parabatur. Huic illi more ſuo lachrymas ſacrificabant. Et eis ex aduerſo Dauid venit, in quorum capitibus iam furor Domini ſæuiebat, quando ad eos ventum eſt. Ideo timuerunt gentes Dauid propter idolum deſtructum, cui humanis lachrymis ſacrificabatur. Tales ſunt lachrymæ, quæ reprobantur a Deo.

11 *Ser. 46. de pœnitentia Petri. to. 3.* AMBROSIVS ſic inquit: Reſpexit Dominus Petrum, & prorupit ad lachrymas, nihil voce precatus. Inuenio enim quod fleuerit, non inuenio quid dixerit. Recte plane Petrus fleuit & tacuit, *Matt. 26. Luc. 22.* quia quod defleri ſolet, non ſolet excuſari, & quod defendi nõ poteſt, ablui poteſt. Lauat enim lachryma delictum, quod voce pudor eſt confiteri. Lachrymæ ergo, verecundię conſulunt & ſaluti, nec erubeſcunt in petendo & impetrant in rogando. Lachrymæ inquam, tacitæ quodammodo preces ſunt, veniam non poſtulant, & merentur, cauſam non dicunt, & miſericordiam conſequuntur, niſi quod vtiliores lachrymarũ preces ſunt, quàm ſermonum, quia ſermo in precãdo forte fallit, lachryma omnino non fallit. Sermo enim interdum non totum profert negotium, lachryma ſemper totum prodit effectum. Et ideo Petrus iam non vtitur ſermone quo fefellerat, quo peccauerat, ne per id ei non credatur ad confitendum, quo vſus fuerat ad negãdum, ac per hoc mauult cauſam ſuam flere, quàm dicere, & quod voce negauerat, lachrymis confiteri. Inuenio autem & aliud cur tacuerit Petrus, ne tam citò veniæ poſtulatio, per impudentiam plus offenderet, quàm impetraret. In omni igitur culpa ante flendum eſt, & ſic precandum. Videte ergo quantum fletus profuerit Petro, antequam fleret lapſus eſt, poſtea quã fleuit, electus eſt, & qui ante lachrymas præuaricator extitit, poſt lachrymas, paſtor aſſumptus eſt.

12 *Lib. 1. confeſſionum. ca. 13. to. 1.* AVGVSTINVS inquit: Aeneę neſcio cuius errores legebam, oblitus errorum meorum, & cogebar plorare Didonem mortuam, quia ſe occidit ob amorem, cum interea me ipſum in his ad te morientẽ, Deus meus, vita mea ſiccis oculis ferrem miſerrimus. Quid enim miſerius miſero non miſerante ſeipſum, & flente Didonis mortem, quæ fiebat amando Aeneam, non flente autem mortem ſuam, quæ fiebat non amando te? Deus lumen cordis mei, & panis animæ meæ, vt vir maritans mẽtem meam, & ſinum cogitationis mentis meæ, non te amabam, & fornicabar abs te, & fornicati ſonabat vndiq; euge, euge. Amicitia enim mundi huius fornicatio eſt abs te. Et hæc non flebam, ſed flebam Didonem extinctam.

13 *Lib. 3. confeſſionum. cap. 11.* IDEM ſic habet: Et miſiſti manum tuam ex alto, & de hac profunda caligine eruiſti animam meam, cum me ploraret ad te mater mea fidelis tua, amplius quam flent matres, corporea funera. Exaudiſti eam, nec deſpexiſti lachrymas eius, cum profluentes rigarent terram ſub oculis eius in omni loco orationis eius, & exaudiſti eam. Nam vnde illud ſomnium, quo conſolatus es eam, vt viuere me ſecum crederet, & habere ſecũ eandem menſam in domo, quod nolle cęperat auerſans, & deteſtans blaſphemias erroris mei? Vidit enim aduenientem ad ſe iuuenẽ ſplendidum hilarem, atque arridentẽ ſibi, cum illa eſſet mœrens, & mœrore confecta. Qui cum cauſas ab ea quæſiſſet mœſtitiæ ſuæ, quotidianarumque lachrymarum, atque illa reſpondiſſet perditionem meam ſe plangere, iuſſiſſe illum quo ſecura eſſet, atq;

admonuiſſe, vt attenderet, & videret
vbi eſſet illa, ibi eſſe & me. Facta eſt,
ſpe quidem alacrior, ſed fletu & gemi-
tu non ſegnior; non deſidens horis om
nibus orationum ſuarum de me plan-
gere ad te. Et cap 12. narrat adiſſe ma-
trem ſuam Epiſcopum quendam catho
licum, quem inſtanter precabatur, vt
ipſum alloqueretur vt abduceret ab
errore Manichæorum quo detineba-
tur, & ille facere recuſaret, illaque in-
ſtaret magis deprecando, & vbertim
flendo, vt me videret, mecum diſſere-
ret, ille iam ſubſtomachans tædio, va-
de, inquit a me, fac quod agis; hoc eſt,
lachrymis inſta, fieri enim non poteſt,
vt filius iſtarum lachrymarum pereat.
Quod illa ita ſe accepiſſe inter collo-
quia ſua mecum ſæpe recordabatur ac
ſi de cęlo ſonuiſſet.

14 IDEM inquit: Abſterget Deus om
Lib. 20. de nem lachrymam ab oculis ſanctorum,
ciuit. Dei & iam non erit amplius, neque luctus,
c. 17. 10. 5. neque clamor, quoniam priora tranſie
Apoc. 21. runt. Quis enim tam ſit abſurdus, &
obſtinatiſſima contentione veſanus,
qui audeat affirmare in huius mortali
tatis ærumnis vnumquemque ſancto-
rum, nullas habentem lachrymas, &
dolores, cum potius quanto quiſque
eſt ſanctior & deſiderij ſancti plenior,
tanto ſit eius in orando fletus vberior.
An non eſt vox ciuitatis ſanctæ Hieru
Pſal. 41. ſalem, quæ dicit: Factæ ſunt mihi la-
chrymæ meæ panes die ac nocte? Et la
Pſal. 6. uabo per ſingulas noctes lectũ meum,
in lachrymis meis ſtratum meum ri-
Pſal. 37. gabo: Et gemitus meus a te non eſt ab-
Pſal. 138. ſconditus: Et dolor meus renouatus
eſt. An verò non eius filij ſunt, qui in-
gemiſcunt grauati, in quo nolunt ex-
poliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbea-
2. Cor. 5. tur quod mortale eſt a vita? Nonne
ipſi ſunt, qui primitias ſpiritus haben
tes in ſemetipſis ingemiſcunt expectã-
tes redemptionem corporis ſui? An ip-
Rom. 8. ſe Apoſtolus Paulus non erat ſuper-
nus Hieroſolymitanus, vel non mul-
to magis hoc erat, quando pro Iſraeli-
Rom. 9. tis fratribus carnalibus ſuis triſtitia
illi erat magna, & continuus dolor cor
di eius? In ſæculo autem futuro abſter
get Deus omnem lachrymam ab ocu-
lis ſanctorum.

IDEM exponens verba illa; Laua- 15
bo per ſingulas noctes lectum meum, *In Pſal. 6.*
lachrymis meis ſtratum meum riga- *to. 8.*
bo, dicit: Lectus eſt hoc loco appella-
tus, vbi acquieſcit animus æger & in-
firmus, ideſt, in voluptate corporis, &
omni delectatione ſæculari. Quam de-
lectationẽ lachrymis lauat, qui ſe ab
illa conatur extrahere. Videt enim
iam ſe damnare carnales concupiſcen-
tias, & tamen delectatione tenetur in-
firmitatis, & in ea libenter iacet, vnde
reſurgere, niſi ſanatus animus non po
teſt. Lectum lauabit per ſingulas no-
ctes, vt tantis lachrymis impetret ef-
ficaciſſimam de Dei miſericordia me-
dicinam. Lachrymis meis ſtratum meũ
rigabo. Rigabo, amplius eſt aliquid
quam lauabo, quoniam poteſt aliquid
in ſuperficie lauari, rigatio verò ad in-
teriora permanat, quod ſignificat fle-
tum vſque ad cordis intima.

IDEM exponens verba illa; Rugie- 16
bam a gemitu cordis mei dicit: Atten- *In Pſa. 37.*
ditis plerumque interpellare gemiti-
bus ſeruos Dei, & quæritur cauſa, &
non apparet, niſi gemitus alicuius ſer
ui Dei, ſi tamẽ ad aures hominis circa
illum poſiti peruenerit. Eſt enim gemi
tus occultus, qui ab homine non audi
tur, tamen ſi tantã occupauerit cor co
gitatio deſiderij cuiuſdam, vt voce cla
riore exprimatur vulnus interioris
hominis, quæritur cauſa, & dicit ho-
mo apud ſemetipſum: forte illud eſt,
vnde gemit, & forte illud illi factum
eſt. Quis poteſt intelligere, niſi ille in
cuius oculis & auribus gemit? Propte-
rea rugiebam, inquit, a gemitu cordis
mei, quia homines ſi quando audiunt
gemitum hominis, plerumque gemi-
tum carnis audiunt, gementem a ge-
mitu cordis non audiunt. Abſtulit ne-
ſcio quis res huius, rugiebat, ſed non
a gemitu cordis, alius quia abſtulit fi-
lium, alius quia vxorẽ, alius quia gran
dinata eſt vinea, quia cuppa acuit,
quia diripuit iumentum ipſius neſcio
quis, alius quia timet inimicum ſuũ.
Omnes iſti a gemitu carnis rugiunt.

At

At vero ſeruus Dei, quia ex recordatione ſabbati rugit, vbi eſt regnũ Dei quod caro & ſanguis non poſsidebit, rugit a gemitu cordis ſui. Et gemitus meus a te non eſt abſconditus: A te nõ eſt abſconditus, a multis autem hominibus abſconditus eſt. Videtur aliquãdo humilis ſeruus Dei dicere, & gemitus meus a te non eſt abſconditus. Videtur aliquando, & ridere ſeruus Dei, ſed deſiderium eius & gemitus eius licet non ſemper perueniat ad aures hominum, ſed nunquam recedit ab auribus Dei.

17 *In Pſa. 85.* IDEM explicans illa verba; Quoniam tu Domine adiuuiſti me, & conſolatus es me, ſic habet: Conſolatus es me in triſtitia. Populus meus, qui vos fœlices dicunt, in errorem vos mittunt. Sicut Apoſtolus Iacobus, ait: *Iac. 4.* Miſeri eſtote, & lugete, riſus veſter in luctum conuertetur. Vtique regio iſta ſcandalorum eſt, & tentationum, & omnium malorum; vt gemamus hic, & mereamur gaudere ibi, hic tribulari, & conſolari ibi, & dicere: quoniam *Pſal. 114.* ecce eripuiſti animam meam a laqueo, oculos meos a lachrymis, pedes meos a lapſu: quoniam placebo Domino in regione viuorum. Iſta regio, mortuorum eſt. In regione mortuorũ, labor, dolor, timor, gemitus, ſuſpiriũ. Nunc quia miſer es Dominum audi dicentem; beati lugentes? O beati lugentes. Nihil tam coniunctum miſeriæ quàm luctus, nihil tam remotum & contrarium miſeriæ, quàm beatitudo. Tu dicis lugentes, & tu dicis beatos? Lugentes in re, beati autem in ſpe. Etenim lugent in morte iſta, in tribulationibus iſtis, in peregrinatione iſta. Et qui agnoſcunt ſe eſſe in iſta miſeria, & gemunt, beati ſunt.

18 *In Pſ. 125.* IDEM explicans verba illa; Conuerte Domine captiuitatem noſtram ſicut torrens in auſtro dicit: Vita humana, quam ingreſſi ſumus, miſera eſt, laboribus plena, doloribus, ęrumnis, tentationibus. Nolite ſeduci gaudio rerum humanarum, flenda in rebus humanis aduertite. Poterat ridere prius puer, qui naſcitur? Quare a fletu incipit viuere? Ridere nondum nouit, quare plorare iam nouit? Quia cœpit ire in iſtam vitam. Sed ſi de illis captiuis eſt, hic & gemit, ſed veniet gaudium. Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent. In iſta vita, quæ plena eſt lachrymis, ſeminemus. In lachrymis ſeminaris, in gaudio metetis, euntes ibant & flebant mittentes ſemina ſua. Venientes autem venient portantes manipulos ſuos, coronam ſcilicet gaudiorum, & exultationis in reſurrectione mortuorum.

19 *Ser. 11. ad fratres in eremo, quæ eſt de lachrymis. to. 10.* IDEM ſic habet; Scitote fratres, quòd poſt mundi gaudia ſequentur æterna lamenta, quia nemo poteſt hic, & in futuro gaudere. Exul es patriæ cęleſtis, ſed ſi hic ploraueris, iam patriæ cęleſtis ciuis conſtitueris. Beati, inquit, qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Sed dicet quis: Quid flere oportet, & quare flere debemus? Flere debemus peccata quæ commiſimus. Iſte enim fletus ſit panis noſter, quem quotidie comedere debemus die ac nocte. Flere etiam debemus populorum peccata, quaſi noſtra vulnera. Si enim Paulus faciebat, dum clamabat. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Flere *2. Cor. 11.* etiam debemus de dilatione regni æterni, quod bene attendebat ille propheta Dauid, qui dicebat: Heu mihi *Pſal. 119.* quia incolatus meus prolongatus eſt. Iſte ſunt tres miſeriæ, quibus texitur liber Hieremiæ, quibus plangit peccata animæ, inſultum miſeriæ, & dilationem patrię. Horum fletuum imbribus debemus irrigare terram mentis noſtræ, vt pariat fructus bonorum operum, diuerſoſque flores virtutum. Iſti quoque fletus ſunt tres fluuij, per *Exo 14.* quos filij Iſrael tranſierunt ad terram promiſsionis. Vere peccatores ex Aegypto vitiorum exeunt, mare rubrum tranſeuntes, dum ſubmerguntur hoſtes, & vitia ſuffocantur. Vere cantant Domino glorioſe, dum intrantes cœleſtem Hieruſalem, depoſita corruptibili veſte, ſanctis Angelis ſunt ſociati. O monache, fac vt mens tua ſit liber quem vidit Ezechiel, in quo ſcriptæ *Ezec. 2.* erant lamẽtationes, & vę. O monache,

ad has lamentationes te cõuertas, hos dolores amplectere cunctis diebus vitæ tuæ, flendo tua peccata, & proximi. Caueto tamen ne fleueris mortẽ corporalem alicuius, nec ſubſtantiarũ amiſſionem, nec corporis infirmitatem. Ponas te in Dei voluntate, quicquid tibi acciderit, libenter ſuſcipe. Quotidie fleas peccata tua, & aliena. Sic enim peccatrix illa Maria, non ſolum in domo Simonis, ſed etiam poſt aduentus ſancti Spiritus, hoc idem ardenter perfecit. Semper enim dolebat ſemper in vita ſua flebat, quæ commiſerat. Sic fecit & Maria mater Domini, quæ dum iuxta crucem ſtaret, nõ ſua peccata flebat, quæ nulla habebat, ſed flebat non tantum filij paſſionem, ſed & Iudæorum damnationem. Sed dices mortuũ fratrem vel amicum video, naturalis infirmitas me inuitat ad planctum. Ego autem dico tibi monache, tempera luctum tuum. Non enim tuum eſt, mortuos flere, ſed ſæculi. Non tamen prohibeo lachrymas naturales, quas naturalis neceſſitas exprimit. Depone quantum potes, ſi vis in æternum viuere, fletum pro terrenis, & aſſume lamẽtum pro cęleſtibus: Beati inquit, qui fletis, quia ridebitis. Diligamus igitur lachrymas, quia ſuaues ſunt diligentibus Deum. Delectemur igitur ſemper in hac infirma vita in fletu, & lamento, ſimus tantum proni ad lamẽtum, & fletum, quantum fuimus ad culpam audaces. Holocauſtum medullatum eſt cor peccatoris humiliatum, & quotidianis lachrymis rigatum. Grauia peccata grauiſſimis lamentis indigent. O monache punge oculum mentis, vt lachryma prodeat compunctionis. O compunctio, quàm ſancta, & mirabilis prædicaris, tu ſpiritale lacrum es, tu ſtimulus per quẽ Deus ad hominem inclinatur, tu ligamen per quod Deus fortiter aſtringitur. O compunctio lachrymoſa, o lachryma mentem purgans, intentionem fœcundans, confeſſionem irrigans, animam ſanctificans. Hæc eſt lachryma, ſanctæ compunctionis ſoror, quæ motus illicitos extinguit, Paradiſum aperit, infernum claudit, mundumque deſpicere in cunctis facit. O felix lachryma, tu carnalem cogitationem extinguis, peccatorum morbum expellis, virus culpæ euomis. O fœlix tabula! O vitalis nauicula, per quàm naufragus redire poteſt ad portum ſalutis! O aqua ſalutaris, per quàm omne peccatum deſtruitur: O via per quam ad Paradiſum gradimur: O fœlix lauacrum lachrymarum, quod toties vales ad purgandum, quoties purgatione indiget cor humanum. Hæc eſt fratres mei herba cęleſtis illius fullonis, qua veſtes ſeruorum ſuorum deturpatas a ſorde quotidie purgat. Hoc eſt cęleſte nitrum, quod de rore diuinæ gratiæ confectum abſtergit maculas peccatorum. Hoc eſt lixiuium quo interioris hominis caput optime abluitur. O lachryma, tu contra ruinas hominum ſuaue ſolatium, quæ paſſionis Chriſti es vicaria. O monache ergo ad lachrymas, quis continere ſe poterit? Intremus obſecro cõſcientias noſtras, etſi riſimus in iuuentute, ſaltem in ſenectute fleamus, cogitãtes quid Chriſto, & quid diabolo tempore noſtrę iuuentutis perſoluimus.

Luc. 7.

Ioan. 19.

20

21 GREGORIVS explicans verba illa Iob cap. 9. ſi lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ, tamen ſordibus intinges me, ſic habet: Aquæ niuis ſunt lamenta humilitatis. Quę profecto humilitas, quia ante diſtricti iudicis oculos cæteris virtutibus pręeminet, quaſi per magni meriti colorem candet: ſunt namque nonnulli, qui lamenta habent, ſed humilitatem nõ habent, quia afflicti plangunt, ſed tamen in ipſis fletibus, vel contra proximorum vitam ſuperbiunt, vel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirum aquas habent, ſed niuis aquas non habent, & mundi eſſe nequeunt, quia humilitatis fletibus minime lauantur. Aquis autem niuis a culpa ſe lauerat, qui confidenter dicebat: Cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit. Qui enim lamentis affliguntur, ſed murmurando rebelles ſunt, mentem qui-

Li. 9. Mor. c. 19. 20. 21.

Pſal. 50.

quidem conterunt,ſed humiliari contemnunt. Quamuis & aquæ niuis intelligi aliter poſſunt. Aqua enim fontis, & fluminis ex terra oritur, aqua verò niuis ex aere proruit, & ſunt plerique qui per lamenta ſe cruciant, ſed tamen totis lamentorum laboribus, ad ſola terrena deſideria exudant, compunguntur in precibus, ſed fœlicitatis tranſitoriæ gaudia requirunt. Hos itaque niuis aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis venit. Quaſi enim ex terræ aqua perfuſi ſunt, qui pro terrenis bonis in precibus compunguntur. Qui verò idcirco plorant, quia æterna præmia deſiderant, aqua niuis hos diluit, quia cęleſtis compunctio infundit. Nam cum perennem patriã, per lamenta appetunt, eiuſque accenſi deſiderijs plangunt, a ſummis accipiunt, vnde mundentur.

22 *Homil. 10. in Ezech. to. 2. Cap. 4.*

IDEM exponens verba illa, in quibus loquitur de porta, quæ reſpiciebat ad aquilonem, dicit: Ibi laudabant holocauſtum; ſic habetur: Qui ſe per fidẽ in conuerſatione ſancta, Domino deuouerunt, holocauſtum Domino facti ſunt. Sed quia adhuc multa in ſe de corruptibili ſua carne patiuntur, quia adhuc in eis cordis munditia ſordidis cogitationibus inquinatur, quotidie ad lachrymas redeunt, aſſiduis fletibus affliguntur. Sanctorum enim patrum dicta & facta conſiderant, & cum ſe indignos penſant, in portarum oſtio holocauſtum lauant. Infra: Sciendum nobis eſt, quia ſunt quidam, qui etiã ſæculum relinquentes, totum quidem quod habent offerunt, ſed tamen in bonis quæ agunt minime compungũtur, & bonum quod agunt holocauſtũ eſt. Sed quia flere ac ſemetipſos dijudicare neſciunt, ſeque ex amore ad lachrymas non accendunt, perfectum eorum holocauſtum non eſt. Hinc per pſalmiſtam dicitur: *Pſal. 19.* Memor ſit omnis ſacrificij tui, & holocauſtum tuum pingue fiat. Holocauſtum quippe ſiccum, eſt bonum opus, quod orationis lachrymæ non infundunt. Holocauſtum verò pingue eſt, quando hoc quod bene agitur corde humili, etiam per lachrymas irrigatur. Vnde rurſum dicitur: Holocauſta medullata offeram tibi. *Pſal. 65.* Quiſquis enim bonum opus agit, ſed omnipotentis Dei amore, atque deſiderio flere neſcit, holocauſtum habet, ſed medullam in holocauſto non habet. Qui verò bona operatur, & viſioni iam ſui creatoris inhiat, ſeq; ipſum ex amore quo accenditur, in fletibus mactat, holocauſta Domino medullata dedit. Conſideremus opus noſtrum quale ſit, quæ cogitatio in opere, quæ intentio in cogitatione: & cum noſtro bono operi admixtum aliquid malitiæ, vel praue cogitationis videmus, redeamus ad lachrymas, lauemus holocauſtum. Infra: Iuſti per vitam quã tenent, holocauſtum ſunt, ſed per vitam malam quam ante tenuerunt, inquinatum. Lauant ergo holocauſtum in oſtio portarum, quia lamentis ſe quotidianis afficiunt, & mundant vitã lachrymis, quam prauis aliquando actibus inquinauerunt. Ecce patientiam nos ſeruare decreuimus. Sed adhuc ira perturbat; ſi mentem tacitus dolor excruciat, redeamus ad lachrymas, lauemus holocauſtum. Magnus eſt etenim creatori noſtro ad recipiendos fletus humilium miſericordiæ ſinus. Vbi enim innumerabilium hominum fletus ſuſcepti ſunt, ibi locum ſuum inuenturæ ſunt & lachrymæ noſtræ.

23 *In Serm. 1. omniũ ſanctorum. Matt. 5.*

BERNARDVS exponens verba illa; Beati qui lugent, quoniam ipſi cõſolabũtur, inquit: Equũ indomitum flagella domant, animam immitẽ contritio ſpiritus, & aſſiduitas lachrymarũ. Ergo in omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, mortis horrorem, iudicij timendũ diſcrimen, ardentis gehennæ metum, ab oculis cordis tui elõgari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miſeriam, recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ, cogita vitæ humanæ pericula, cogita fragilitatem propriam, & in huiuſmodi cogitatione, ſi perſeueraueris, dico tibi parum ſenties, quidquid foris videtur eſſe moleſtum, dum toto corde, circa interiorem moleſtiam occuparis. Sed nec patietur Dominus ſine conſolatio-

latione te eſſe, quoniam pater miſericordiarum eſt, & Deus totius conſolationis, & cõplebitur omnino quod veritas pollicetur. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Concordat etiam huic ſentẽtiæ etiam illud quod in Salomone legiſti, melius eſt ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij. Propterea beata eſſes Eua, ſi poſt culpam conſolationẽ quæreres lachrymarum, & veniam citius obtineres. Nunc autem miſerrimam quæſiſti conſolationem de ſimili caſu viri tui, & veneno peſſimo totã infeciſti poſteritatem tuam, vt vſq; hodie perditionẽ alterius, alter ſuã reputet conſolationẽ. Miſera hęc cõſolatio, ſed beati qui lugent: quoniam ipſi conſolabuntur.

Eccl. 7.

Lex naturalis indita cordi, noua autem & vetus, valde inter ſe differunt. Cap. I I I.

E *Homi. 7. in Exo. to. 1.*

ORIGENES ſic habet; Ex diuinis ſcripturis apparet, quòd in die dominica, primo in terris datum eſt mãna, & ſabbato non pluit manna de cęlo, vt intelligant Iudęi, iam tunc prælatam eſſe dominicam Iudaico ſabbato, iam tunc indicatum, quod in ſabbato ipſorum gratia Dei ad eos de cęlo nulla deſcenderit. Dicit enim, & alibi propheta: Diebus multis ſedebunt filij Iſrael ſine rege, ſine principe, ſine propheta, ſine hoſtia, ſine ſacrificio, ſine ſacerdote. In noſtra enim dominica die ſemper Dominus pluit manna de cœlo. Ideo nos fœlices, qui tale manna ſuſcepimus. Illi non manducant, quod eſt minutum in ſimilitudinem coriandri. Nihil enim in verbo Dei minutum, nihil ſubtile, nihil ſentiunt ſpiritale, ſed totum pingue, totum craſſum, incraſſatum enim eſt cor populi illius.

Oſee 3.

F *Lib. 7 in epiſt. ad Romanos. to. 3*

IDEM exponens verba illa cap. 9. Quia verbum breuiatum faciet Dominus ſuper terram, inquit: Verbum breuiatum, vbi multi ſunt vocati, pauci vero electi. Poſſumus autem & totius doctrinę verbum dicere breuiatum, vt quod prius lex & prophetæ continebant in latitudine præceptorum, veniens Dominus pronuntiaret, & diceret: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum, ſicut te ipſum. In his duobus mandatis pendet omnis lex, & prophetæ. In quo euidenter prophetas, & legẽ duobus his ſermonibus breuiauit. Infra: Quid ergo dicemus, quòd gentes, quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam? Gentes non ſectari iuſtitiam dicuntur. Sectari dicitur ille, qui per doctrinam, & lectionem multam aſſequi aliquid poteſt. Vnde & a ſectãdo ſectę appellatæ ſunt huiuſmodi doctrinæ, quæ hominum traditione diſcuntur. Gentes verò, quia legem tabulis, vel libris ſic ſcriptam non habuerunt, non dicuntur ſectatæ eſſe iuſtitiam. Habuerunt tamen inſita, quæ lex eos naturalis edocuit. Iſrael verò ſectando legem iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruenit. Quia ſectando legem iuſtitiæ ſecundum litteram, in legem non peruenit ſpiritus.

Matt. 22.

Rom. 9.

F *Homil. 7. in 1. epiſt. Pauli ad Cor. to. 3.*

CHRYSOSTOMVS ait: Quod magna librorum ſacrorum copia perijt tempore captiuitatis Babylonicę, & pauca ex priori captiuitate volumina extiterunt. Paulus autem vtpote legis peritus, & a ſpiritu locutus, credibile eſt omnia proculdubio cognouiſſe. Et quid ego captiuitatem memoro? Nam etiam ante captiuitatem multa abolita ſunt librorum volumina, cum Iudæi in vltimam prolapſi ſunt impietatem. Liber enim Deuteronomij vix maiorum noſtrorum temporibus inuentus eſt in luto obrutus. Ideo Paulus in ſuis epiſtolis multa adducit loca voluminũ, quę nõ reperiuntur. Infra: De Iudaicis pręceptis, dicit Propheta: Dedi eis præcepta non bona. Non bona, hoc eſt, nihil magnum ad virtutem proficientia. Ideo ait, iuſtificationes, in quibus non viuent. Leges multas inſtituit, quibus eorum cõpeſceretur licentia, & pro quodam fręno eis datas, ad nullam autem perfectam virtutem ducentes.

Ezec. 20.

IDEM

4 *Homil. 12. ad pop. 10. s.* IDEM ait: Ab initio Deus hominem formans, legem ipſi naturalé indidit. Et quid tandem eſt lex naturalis? Conſcientiam nobis expreſſit, & per ſe diſcibilem conſtituit bonorum & contrariorum ſcientiam. Non enim opus habemus diſcere quod malũ eſt fornicatio, & bonum continentia, ſed ab initio hoc ſcimus. Et vt diſcas quod ab initio hoc ſcimus, legiſlator poſtea leges ſciens, & dicens: Non occides, non intulit, malum enim cędes, *Exo. 20. & Deut. 5.* ſed ſimplicem non occides, inquit: Prohibuit enim peccatum, nõ docuit. Quare igitur qui dixit, non occides, non addidit, quod malum cædes? Quoniam prçueniens conſcientia, nos hoc docuit, & tanquam ſcientibus, & intelligentibus ita loquitur. Nec inde tantum, ſed aliunde vobis demonſtrare conabor, quomodo per ſe docilis erat homo ad virtutis cognitionem Primũ Adam patrauit peccatum, & poſt peccatum ſtatim ſe occultauit. Neque enim erant litteræ, non lex, non Moyſes, vnde igitur nouit peccatum, vt ſe abſconderet? Nec tantum ſe celat, ſed accuſatus in alium conatur transferre cauſam, dicens: *Gen. 3.* Mulier quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno & comedi, & illa crimen transfert in ſerpentem. Rurſum in Cain & Abel, idem videre licet, qui primitias Deo ferebant laborum ſuorum. Quod homo peccatũ eſſe malum iam ſciret, demonſtrauit Adam, quod autem virtutem etiam eſſe bonum iam ſciret, demonſtrauit Abel. Non enim ab vllo diſcens, neq; legem de primitijs differẽtem audiens, ſed a conſcientia doctus, ſacrificiũ illud obtulit. *Infra*: Quæ dixerat oſtendit teſtimonio Pauli dicentis: *Rom. 2.* Cum n. gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quę legis ſunt faciunt, eiuſmodi legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Quomodo ſine litteris? Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorũ, & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiã defendentibus. Et iterũ: Quicunque ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. Quid eſt ſine lege peribunt? Non lege accuſante, ſed conſcientia & cogitationibus: ſi verò legem non habuiſſent conſcientię, nec ipſos perire peccantes oportebat. Sine lege autem dicit, quia legem non habebant ſcriptam, bene tamen habebant naturę legem.

HIERONYMVS exponẽs verba illa; Et dabit vobis Dominus panẽ arctum & aquam breuem, ſic habet: Si hęc verba ad Saluatoris referantur aduentum, panis arctus & aqua breuis, iuxta Apoſtolum Paulum, & hunc eũdem Iſaiam, Euangelicus ſermo prędicitur; qui pro laciniofis legis obſeruationibus, atque mandatis, in vno verbo recapitulauit omnia, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Conſummatum enim & abbreuiatum ſermonem fecit Dominus ſuper terram. Et ſubdit: Et non faciet vltra auolare a te doctorem tuum. Cum Dominus credentibus dederit panem arctũ, & aquam breuem, nequaquam vltra faciet auolare ab eis illum, qui docet hominem ſcientiam, ſed ſemper videbunt oculi eius præceptorem ſuum. 5 *Lib. 9. in c. 38. Iſa. t. 4.* *Gal. 5.*

IDEM exponens verba illa; Paſce populum tuum in virga tua, inquit: Quia populus Iſrael durę ceruicis erat, & ſemper carnes Ægyptias ſuſpirabat, vſus eſt Moyſes non ſolum aduerſus Ægyptios, quos percuſſit decem plagis, ſed aduerſus populum in ſolitudine virga legali, virga percutiente; & omnia vaſa teſtea, & fragilia confrigente, Apoſtolis autem Domini Saluatoris, qui ſapientiam loquebantur inter perfectos, virgam excuſſam eſſe de manibus, quia perfecta dilectio foras mittit timorem. Quia Dominus loquebatur carnali Iſrael: idcirco dictum eſt de eo, vt paſcat in virga populum & gregem ſuum, Apoſtolis autem virgam excuſſam eſſe de manibus, & ſeueritatem legis, Euangelij clementia temperatam. 6 *Li. 2. in c. 7. Michęę. t. 5.*

IDEM explicans verba illa; Denudaſti fundamenta vſq; ad collum, inquit: Septuaginta ſic verterunt, 7 *Li. 2. in c. 3. Abacuc.*

ſuſci-

ſuſcitaſti vincula vſque ad collum in finem. Suſcitauit Dominus vincula charitatis, vt priori onere depoſito, & grauiſſimo iugo, quo premebantur Iudæi in lege abiecto, leue Chriſti ſuſciperemus iugum.

Epiſt. 72. qua eſt ad Irenæum. to. 5. AMBROSIVS oſtendit quapropter pleraq; in lege præcepta ſint, quæ per Euangelium vacuata videntur, & ait: Quid ergo cauſæ ſit, conſideremus non enim ocioſe dixit Apoſtolus. *Gal. 3.* Quia lex pædagogus noſter fuit in Chriſto. Pædagogus, cuius eſt, maturioris an adoleſcentis & pueri, hoc eſt ætatis infirmæ? Pædagogus ſicut etiã latina interpretatio habet, doctor eſt pueri, qui vtique imperfectæ ætati, non poteſt perfecta adhibere præcepta, quę ſuſtinere nõ queat. *Ezec. 20.* Denique per prophetam Deus legis ait: Dedi eis præcepta non bona, hoc eſt, non perfecta. Idem autem Deus Euangelio perfectiora ſeruauit. Quæ igitur iſtius cauſa diſtantię niſi humana varietas? Sciebat duræ ceruicis populum Iudæorum, lapſum humilem, perfidiæ promptiorem, qui aure audiret, & non audiret, oculis videret, & non videret, lubrico quodam infantiæ, leuem & immemorem præceptorum, & ideo legem tanquam pędagogum mobili plebis ingenio, & menti adhibuit infirmæ, ipſaque legis præcepta moderatus, aliud legi voluit, aliud intelligi, vt inſipiẽs ſaltem quod legeret cuſtodiret, & a præſcripto literæ non recederet, ſapiens intelligeret diuinæ mentis ſententiam, quam littera non reſonaret, inſipiens ſeruaret legis imperium, prudens myſteriũ. Ideo lex ſeueritatem gladij habet tam quam pędagogus baculum, vt imperfectæ plebis infirmitatem pœnæ ſaltẽ denuciatione deterreat. Euangelium autem indulgentiam habet quo peccata donantur. *2. Cor. 3.* Iure ergo ait Paulus, quia littera occidit; ſpiritus autem viuificat. Littera occidit exiguam corporis portionem, ſpiritus intelligens circunciſionem totius animæ corporiſque cuſtodit; vt ſuperfluis amputatis, vitia reſecentur, & virtutes diligantur. Signum igitur circunciſio corporalis, veritas autem circunciſio ſpiritualis eſt. Illa membrum amputat, iſta peccatum. Ergo ſicut pueris ita Iudæis mandata ſua non plena pręcepta, ſed ex parte, & velut vnã membri ſui partem mundam ſeruare, præcepti ſunt, qui totum corpus ſuum mundum ſeruare non poterant. Sabbati quoque ferias vno die in hebdomada celebrare iuſſi ſunt, vt nulli oneri ſubderentur, quia mundanis operibus abſoluti vtinam ſic abiſſent, vt in illud perpetuum futurorum ſabbatum ſęculorum, nulla ſecum grauium veherent onera delictorum. Sed quia lubricum populum Deus nouerat, partem infirmioribus dici vnius obſeruatione præſcripſit, plenitudinem fortioribus reſeruauit, ſynagoga diem obſeruat, eccleſia immortalitatem. In lege legitur portio, in Euangelio autem perfectio eſt. Populus Iudæorum, ligna portare prohibetur; Hic præcipit Deus diuitibus, vt relinquant ligna ſua, vt onus ſuum futuro incẽdio incrementum nõn addat. Tanquã perfectus eruditus in lege, confirmatus in Euangelio vtriuſque fidem ſuſcipe teſtamenti. *Iſa. 32.* Beatus enim qui ſeminat ſuper omnem aquam, vbi bos & aſinus calcat. Hoc eſt, qui ſequuntur teſtamenti vtriuſque doctrinam. Bos eſt ille aratorius; iugum legis portãs, bos habet cornua plena terroris, Taurus ferociam habet, Aſinus manſuetudinem, in vtroque autem hoc vtriuſque legis intelligitur differentia.

Serm. 21. in pſal. 118. to. 2. IDEM explicans verba illa; Pax multa diligentibus legẽ tuam, inquit: Lex vetus non potuit introducere populum in terram promiſſionis in cœlum. Lex pacem non potuit dare, ideo Moyſes, qui illius fuit figura, quoad vixit, ſemper præliatus eſt. Semper legis populus verſatus in ancipiti bellorum eſt. Ieſus autem Naue plebis animos profunda pace compoſuit: quoniam qui ſub lege eſt agitatur incertis, qui ſub Euangelio audit dicentẽ: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.

IDEM

10 *In c. 7. epiſ. ad Roman. to. 3.*

IDEM explicans verba illa; Scimus quod lex ſpiritalis eſt, inquit: Legem Moyſi ſpiritualem vocat, quæ qa peccare prohibet ſpiritalis eſt, quippe cum viſibilia atque carnalia coli prohibeat. Hæc ad commendationẽ legis pertinent, ne culpa digna putaretur, quia feueritatem exercuit in peccatores. Lex ſpiritualis eſt, hoc eſt firma & iuſta, & caret culpa. *Infra:* Lex ſpiritus vitæ, in Chriſto liberauit me a lege peccati. Lex ſpiritus vitæ, ipſa eſt lex Euangelica. Nam & Moyſi lex ſpiritalis eſt, quia prohibet peccare, non tamen vitæ, quia reis mortis peccata remittere non poteſt, vt viuificet mortuos. Hæc verò quia & peccare non vult, & a morte reuocat, lex ſpiritus vitæ appellatur, quæ liberat a lege peccati, & mortis.

11 *Li. 1. quæſt. ad Simplicianũ, to. 4.*

AVGVSTINVS explicás verba illa Iſaiæ 10. Verbum conſumans, & breuians faciet Dominus ſuper terram, inquit: Hoc dixit propheta, vt compendio fidei per gratiam ſaluos faciat credentes, non per innumerabiles obſeruationes, quibus illa multitudo ſeruiliter onerata premebatur. Per gratiam quippe nobis verbum cõſummans, & breuians fecit ſuper terram, dicens: Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.

12 *Lib. 22. contra Fauſtũ Manichęũ. to. 6.*

IDEM docens illud vulgatum, quod peccatum eſt dictum, vel factũ, vel concupitum contra legem æternã ait: Lex æterna eſt ratio diuina, vel voluntas Dei ordinem naturalem cõſeruari iubens, perturbari vetans. Quiſnam igitur ſit in homine naturalis ordo quęrendum eſt. Conſtat enim homo ex anima & corpore. Nulli autem dubium eſt, animam corpori naturali ordine præponendam. Verum animæ hominis ineſt ratio. Proinde ſicut anima corpori, ita ipſius animæ ratio ceteris eius partibus, quas habent & beſtiæ, naturę lege prępонitur, in qua ipſa ratione contemplatio præcellit. Nos pro modulo infirmitatis noſtræ, ſecundum æternam legem viuimus, qua naturalis ordo ſeruatur, ſi viuamus ex fide non ficta, quæ per dilectionem operatur. Homo ergo ſubdat Deo quod habet commune cum angelis.

13 *Li. 2. cõtra aduerſariũ legis & prophetarum.*

IDEM explicans verba illa 2. Corinth. 3. Quòd ſi miniſtratio mortis litteris formata in lapidibus fuit in gloria, &c. quare non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria? inquit: Miniſtrationem mortis vocat Apoſtolus, legem Moyſi, quia littera occidit, ſpiritus autem viuificat. Lex enim quãuis iuſta & ſancta & bona, pręuaricatoribus intulit mortem, quos Dei gratia non adiuuit ad iuſtitiam legis implendam. Oportebat enim, vt in teſtamento veteri lex imponeretur ſuperbis, & de ſuæ voluntatis virtute fidẽtibus, quæ non daret iuſtitiam ſed iuberet, ac ſic morti præuaricationis impliciti ad gratiam conſurgerent, nõ iubentem tantummodo, ſed iuuantẽ, quæ nouo teſtamento eſt reuelata. Legem diſtinguimus a gratia, eo quòd ſub illa elidantur elati, ſub iſta erigãtur eliſi, & quod illa in tantum bona ſit, vt bona iubeat, hęc intantum, vt bona conferat, illa iuſtitiæ facit auditorem, iſta factorem. Et ideo ſub illa peccator, inſuper etiam præuaricator amiſſa excuſatione ignorantiæ conuictus iacet, ſub iſta verò, & parente, & opitulante, nec quia mala eſt operatus, extinguitur, & vt bona operetur. Quid ergo mirum, ſi illa dicta eſt miniſtratio mortis, vbi litera occidit malum prohibendo, quod ſit, & bonum imperando, quod non ſit; iſta verò dicta eſt miniſtratio ſpiritus vtique viuificantis, vt a præuaricationis morte ſurgamus, & iuſtitiam non rei legamus in tabulis, ſed liberi in cordibus, & in moribus habeamus. Hoc eſt teſtamentum nouum diſtans a vetere, quia ibi vetus homo formidinis coarctatur anguſtijs, hic nouus homo ſpatiatur latitudine charitatis. *Infra:* Gloria autem vultus Moyſi, & claritas dicitur euacuari, quia quæ in vmbris tradita erant Iudæis in veteri teſtamento, neceſſe fuit euacuari reuelatione teſtamenti noui.

Libertas

Libertas vera, & dominium, & ſeruitus in quo conſiſtant, & in quibus reperiantur, & ſint.

1 *Hom. 4. in Exo. vbi loquitur de decem plagis Aegypti. to. 1.*
DIXIMVS de re hac
lib. 4. cap. vlt. Quibus
addenda ſunt hæc, Ori-
genes in primis, in-
quit: Quòd autem lo-
cuſtarũ, in octano loco
fit mentio, puto per hoc genus plagę,
diſſidentis ſemper a ſe, diſcordantiſq;
humani generis inconſtantiam confu-
tari: Locuſta enim cum regem non ha-
beat, ſicut ſcriptura dicit, vna acie or
dinatum ducit exercitum, homines ve
rò cum rationabiles a Deo facti ſint,
neque ſemetipſos ordinate regere po-
tuerunt, neq, Dei regis patienter mo-
deramina pertulere.

2 *Lib. 2. aduerſus Iouinianũ. to. 2.*
HIERONYMVS ſic habet;
Hebręus in ſeptimo anno liber effici-
tur. Hoc non de preſenti ſęculo dici-
tur, ſed de futuro, quia in ſex diebus
huius ſeculi ſeruiẽtes, in ſeptimo die,
verò & æterno ſabbato liberi erimus.
Si tamen voluerimus eſſe liberi, dum
adhuc ſeruimus in ſęculo. Si autem
noluerimus, perforabitur nobis auri-
cula in teſtimonium inobedientiæ, &
cum vxore & liberis noſtris, quos prę
tulimus libertati, ideſt, cum carne, &
operibus eius, iugiter ſeruiemus.

3 *Lib. 2. Epiſtolarũ epiſtola 7. ad Simplicianũ, in qua diſputat de vera libertate, & ſeruitute elegãter. to. 3.*
AMBROSIVS ſic ait: Hæc epi
ſtola de ſententijs eſt Pauli Apoſtoli,
qui nos a ſeruitute in libertatem vo-
cat, dicens: Pręcio empti eſtis, nolite
fieri ſerui hominum, oſtendens liber-
tatem noſtram in Chriſti eſſe ſapien-
tia. Quæ ſententia, magno a philoſo-
phis fluctuata atque iactata eſt diſpu-
tationis molimine, dicentibus; quia
omnis ſapiens liber, omnis autem in-
ſipiens ſeruiat. Vnde tamen hoc ple-
nius hauſerit philoſophia confidere-
mus. Nonne primus Noe cum aduer-
tiſſet, qa inſipienter filius ſuus Cham
Gen. 9. riſerat nudatum patrem, maledixit
ei, dicens: Maledictus Cham. Seruus
erit fratribus ſuis, & præpoſuit ei fra-
tres eius Dominos, qui ſapienter pa-
tris ſenectutem honorandam putarũt.
Nonne etiam fons ille diſciplinarum
omnium Iacob, vbertatem diſputatio
nis eius omnium pectoribus infudit,
qui ſapientiæ merito prælatus eſt fra
tri ſeniori? Vnde pater pius, qui inter
duos alios affectu diſceptabat pater-
no, benedixit Eſau, vt ſeruiret fratri
ſuo, oſtendens ita deteriorem eſſe ſer-
uitute inſipientiam, vt remedio ei ſer
uitus ſit, quia ſtultus regere ſe non
poteſt, & niſi moderatorem habeat,
præcipitatur proprijs voluntatibus.
Diligens ergo pater & conſulens, ſer-
uum eum fratris ſui fecit, vt eius re-
geretur conſilio. Impoſuit igitur inſi
pienti velut indomito iugum, & cui
in gladio ſuo viuendum dixerat, liber
tatem negauit, ne temeritate labere-
tur, præfecit ei fratrem, cuius autho-
ritate, & moderatione ſubiectus pro-
ficeret ad conuerſionem. Primo ei iu-
gum impoſuit neceſſitatis, poſtea be-
nedictionem ei voluntariæ ſubiectio-
nis impertiuit. Non igitur natura ſer- 4
uum facit, ſed inſipientia. nec manu-
miſſio liberum, ſed diſciplina. Deniq;
Eſau liber natus eſt; & ſeruus factus
eſt. Ioſeph venditus in ſeruitutẽ eſt,
& electus eſt ad poteſtatem, vt ſuis em
ptoribus imperaret. Vnde pulchre
pſalmiſta ait: In ſeruum venundatus *Pſ. 104.*
eſt Ioſeph, humiliauerunt in compe-
dibus pedes eius, non animam eius.
Quomodo enim humiliata eſt anima,
de qua dicit, ferrum pertranſiuit ani-
ma eius? Nam cum aliorum animas
peccatum tranſeat (ferrum enim pec-
catum eſt, quod eſt penetrabile.) Io-
ſeph ſancti anima, ita non patuit pec-
cato, vt magis peccatum ipſa penetra
ret. Denique nec herilis illecebræ *Eccl. 10.*
flexus eſt delinimento, quia eloquiũ
Domini inflammauit eum, quo extin-
xit ignitas diaboli ſagittas. In ſeruum
venundatus eſt, nõ ſeruus factus. Quo
modo hic ſeruus, qui erudiuit prin-
cipes populi in illa frumentaria diſpẽ-
ſatione, vt futuræ inopiæ conſulerẽt,
& declinando prouiderent? Aut quo-
modo ſeruus, qui totam terram acqui
ſiuit, & vniuerſum populum Aegy-
ptiorum in ſeruitutem redegit? Non

fecit ergo eum ſeruum venditio. Verum ſi pretium ſpectes, multos inuenies, qui emerunt ſibi puellas formæ elegantioris, quarum amore capti turpi ſeruitio ſe dederunt. Denique famulo ſapiéti multi (vt ſcriptum eſt) ſeruiunt liberi., & eſt ſeruus intelligens, qui regat Dominos ſtultos. Sola eſt ſapientia libera, quæ diuitibus, pauperes præficit, & quę ſeruos proprijs fœnerati Dominis facit, fœnerari non pecuniam, ſed intellectum: Fœnerari talentum illius dominici æternique theſauri. Liber eſt ergo qui ſapiens eſt, pretio emptus oraculorum cæleſtium, & ſanguinis Chriſti & gratiæ liber eſt ille, qui progrediens in bellum, ſi viderit mulierem bonam aſpectu, & depredatus opes inimicorū ſuorum, repertam illic concupierit eam, demptis ſuperfluis, & indumento captiuitatis detracto, in vxorem eam ſibi copulauerit, iam non ſeruam, ſed liberam; intelligit enim famulatui diſciplinam non ſubiacere. Ideoque lex dicit: Non venundabitur pecunia Ille liber, qui intra ſe liber eſt, qui legibus naturæ liber eſt, legem ſciens naturæ præſcriptam eſſe moribus non conditionibus. Vnde vere ait Scriptura; Quia pauperes diuitum præpoſiti erunt, & priuati vtique adminiſtrātium. An tibi liber videtur, qui popularibus auris mouetur? Ille qui reformidat ſibilum vulgi? Sed non iſta libertas, ſed virtutem libertatem eſſe arbitror, quæ non ſuffragijs defertur alienis, ſed magnanimitate propria vē dicatur, ac poſſidetur. Sapiens ergo liber, quia qui ea facit quæ vult, liber eſt, ſi ea bona ſint: ſunt autē bona quę ſapiens facit. Etenim qui neque cogi poteſt, neque prohiberi, is nequaquam ſeruus. Sapientis autem eſt, neque cogi, neque prohiberi. Liber igitur eſt ſapiens. Apoſtolus quoq; ſic definit, dicens: Non ſum liber? non ſum Apoſtolus? Sed adeo liber, vt cū ſubintraſſent quidam tentare libertatem eius, nec ad horam (vt ipſe ait) cederet ſubiectioni, vt veritas Euangelij prædicaretur. Liber itaque ſecundum Apoſtolum ſapiens. Vnde & ipſe clamat: In libertatem vocati eſtis, tantum ne libertatem in occaſionem carnis detis. Docuit me tamen Apoſtolus, quod vltra ipſam libertatem ſit, vt & ſeruire libertas ſit. Cum liber, inquit, eſſem, omnium me ſeruum feci: vt plures lucrifacerem. Quid eſt vltra libertatem, niſi habere ſpiritū gratiæ, habere charitatem? Libertas enim liberū facit hominibus, charitas amicum Deo. Bona charitas, de qua dicitur: Per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem. Seruiuit & Chriſtus, vt omnes liberos faceret. Formam ſerui accepit, & omnia omnibus factus eſt, vt omnibus ſalutem afferret. Eſt ergo ſapienti & ſeruire libertas. Vnde colligitur, quia ſtulto & imperare ſeruitus eſt, & quod peius eſt, cum paucioribus præſit, pluribus dominis & grauioribus ſeruit. Seruit enim proprijs paſſionibus, ſeruit cupiditatibus ſuis, quarum dominatum, nec nocte poteſt fugere nec die, quia intra ſe dominos habet, intra ſe ſeruitium patitur intolerabile. Gemina enim ſeruitus eſt, altera corporis, animarum altera. Domini autem corporis quidem homines, animarum autem malitię, & paſſiones, a quibus ſola animi libertas ſapientem vendicat, vt ſeruitio ei liceat exire. Quæramus igitur illum verè ſapientem, verè liberum, qui quamuis ſub plurium hominum dominatu degat, liber dicit: Mihi autem pro minimo eſt, vt a vobis iudicer, aut ab humano die. Qui enim iudicat me, dominus eſt. Vera libertas hominis ſpiritualis, quia dijudicat omnia, ipſe autem a nemine iudicatur, ſed ſoli Deo ſe ſubditum nouit. Quis eſt qui Sophoclea in medium ferat carmina dicentia:

Iuppiter mihi præeſt, nullus autem hominum.

Sapiens qui liber eſt, inſurgit quaſi victor, debellatis a ſe ac triumphatis libidinis, timoris, ignauiæ, triſtitiæ, ceteriſque vitijs, donec ea de poſſeſſione ſuæ mentis eliminet, & omnibus terminis, finibuſq; ſuis propulſet ac arceat.

Iſa. 55. — *1. Cor. 9.* — *Gal. 5.* — *1. Cor. 9.* — *1. Cor. 4.*

7 arceat. Dicit iuſtus, quia nec anguſtijs, nec perſecutionibus, nec fame, neque periculo mortis terretur. Qui verò hæc timet, qui mortem reformidat, quomodo non ſeruus? Seruit profecto, & miſeram quidem ſeruitutem. Vide quàm ſeruus. Abſcondam me in quit, & ero vagus & profugus in terra, & quicunque inuenerit me, occidet me. Itaque quaſi ſeruus ſignum accepit, nec ſic tamen necem potuit euadere. Seruit igitur peccator formidini, ſeruit etiam cupiditati, ſeruit auaritiæ, ſeruit libidini, ſeruit iracūdiæ, & videtur huiuſmodi ſibi libet? Sed magis ſeruit quàm ſi ſub tyrannis poſitus. Quàm miſerum igitur, vt qui naſcimur in libertate, moriamur in ſeruitute. *Infra*: Non liber ille, cui dominatur ira, ſubijcitur enim iugo peccati. Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Sed ille liber qui poteſt dicere, omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtate. *Infra*: Inſipientis in libertate ruina, vehementior eſt. Recidenda igitur inſipienti poteſtas, non adijcienda libertas eſt. Seruitus enim ei conuenit. Vnde dicitur: ſpinæ naſcuntur in manu ebrioſi, ſeruitus autem in manu imprudentis. Quia ſicut ille ſuis vulneratur poculis, ita inſipiens ſuis factis trahitur in ſeruitutem. Videbat ſe Paulus in captiuitatem trahi a lege peccati, & ideo vt liberaretur confugit ad libertatis gratiam. Non ſunt igitur liberi inſipientes, quibus dicitur: Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. In chamo & fræno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te. Deponamus igitur tam grauem ſeruitutis ſarcinam, renūciemus luxuriæ ac delicijs, quæ nos quibuſdam aſtringunt nexibus cupiditatum, & vinculis ligant. Ergo liberati a peccato, quaſi pretio empti ſanguinis Chriſti, non ſubijciamur ſeruituti hominum, vel paſſionum.

Gen. 4. — *Ioan. 8.* — *1. Cor. 6.* — *Rom. 7.* — *Pſal. 31.*

8 IDEM exponens verba illa; Et dixit Deus ad Abraham, poſtquam receſſit ab illo Loth, reſpice oculis, & vide a loco in quo nūc tu es ad Aphricum, & aquilonem, & orientem, & mare, quia omnem terram quā tu vides, tibi dabo inquit: Hinc tanquam a fonte hauſerunt Stoici philoſophi dogmatis ſententiam; omnia ſapientis eſſe. His enim quatuor partibus quas Deus promiſit Abrahę, & ſemini ei⁹, totus mundus includitur. Hęc cum promiſit Deus Abrahę, quid aliud declarat, niſi ſapienti & fideli præſto omnia, deeſſe nihil? Vnde & Salomon in Prouerbijs ait: Eius qui fidelis ſit, totus mundus diuitiarum. Sed forte dicas quomodo ſapientis totus mundus? Quoniam ipſa natura dat illi ſortem omnium, etiam ſi ipſe nihil poſſideat. Domina eſt, & poſſeſſor ſapientia, quæ ſua putat naturæ munera, quoniam in vſum hominū data ſunt, nec vllis indiget, etiam ſi deſint ei ad victum neceſſaria. Cum ad imaginem Dei conditus fuit homo, dictum eſt ei: Creſcite, & multiplicamini, & dominamini in ea, &c.

Libro 2. de Abrahā Patriarcha, capite 7. to. 7. & ca. 13.

AVGVSTINVS exponens parabolam Matthæi 13. de theſauro abſcondito in agro, ait: Pretium eius nos ſumus, qui ad eam poſſidendam non ſumus liberi, niſi omnibus pro noſtra liberatione contemptis, quę temporaliter poſſidentur, venditis enim rebus noſtris, nullum earum maius accipimus pretium, quàm nos ipſos, quia talibus implicati, noſtri nō eramus, vt rurſum nos ipſos pro illa margarita demus. Non quia tanti valeamus, ſed quia plus dare non poſſumus. 9

Lib. Quaſt. in Matth. to. 4.

IDEM explicans verba illa; In libertatem vocati eſtis fratres, tantūne libertatem in occaſionem detis carnis, inquit: Ne audito nomine libertatis, impune vobis peccandum eſſe arbitremini. Sed per charitatem ſeruite inuicem. Qui enim per charitatem ſeruit, libere ſeruit, cum amore faciendo quod docetur, non cum timore quod cogitur. 10

Expoſit. in epiſt. ad Galatas.

IDEM inquit: Iuſtis quicquid malorum ab iniquis Dominis irrogatur, non eſt pœna criminis, ſed virtutis examen. Proinde bonus etiam ſi ſeruiat, 11

Lib. 4. de ciuit. Dei c. 3 to. 5.

ſeruiat, liber eſt, malus autem etiam
ſi regnet, ſeruus eſt, nec vnius homi-
nis, ſed quod eſt grauius, tot domino
rum quod vitiorum. De quibus vitijs,
2. Pet. 2. cum ageret Scriptura diuina; A quo
enim, quis inquit, deuictus eſt, huic
& ſeruus addictus eſt.

12 IDEM loquens de peccato ſuper
In Pſ. 18. biæ, ait: Propter hoc vitium dedi-
io. 8. gnantur colla ſubdere iugo Chriſti,
obligati arctius iugo peccati. Non
enim ſeruire non eis continget, nam
nolunt ſeruire, ſed eis expedit ſerui-
re. Nolendo ſeruire nihil aliud agũt,
q̃ vt bono domino non ſeruiant. Non
vt omnino non ſeruiant, quia qui no-
luerit ſeruire charitati, neceſſe eſt, vt
ſeruiat iniquitati.

13 IDEM explicans illa verba; Auer
In Pſ. 84. tiſti captiuitatem Iacob inquit: Quæ
eſt iſta captiuitas vnde nos quærimus
liberari? Puto enim neminem noſtrũ
modo eſſe apud Barbaros, neque ali-
quam gentem irruiſſe armatam, & ca-
ptiuos duxiſſe nos. Sed modo oſtendo
quãdam ſeruitutem in qua gemimus,
& a qua quærimus liberari. Paulus il-
Rom. 7. lam dicit, cum ait: Condelector legi
Dei ſecundum interiorem hominem.
Intus me delectat lex Dei. Video au-
tem aliam legem in membris meis re-
pugnantem legi mentis meæ, & capti-
uum me ducentem in lege peccati, a-
gnouimus enim captiuitatem. Quis
noſtrum eſt, qui nolit ſe de ipſa capti
uitate liberari? Infœlix ego homo,
quis me liberabit de corpore mortis
huius? Gratia Dei per Ieſum Chri-
ſtum. De hac gratia hic dicitur Chri-
ſto Domino: Auertiſti captiuitatem
Iacob. Attendite captiuitatem Iacob,
attendite quia hoc eſt, auertiſti capti
uitatem noſtram, non liberando a Bar
baris, in quos non incurrimus, ſed li-
berando nos ab operibus malis a pec-
catis noſtris, per quæ nobis Satanas
dominabatur. Si quis enim liberatus
fuerit à peccatis, non habet vnde ei do
minetur princeps peccatorum. Iſta li-
beratio captiuitatis ſpiritualis eſt, in
tus agitur. Remiſiſti, inquit iniquita-
tem plebis tuæ, operuiſti omnia pec-
cata eorum. Ecce vnde auertit capti-
uitatem, quia remiſiſti iniquitatem,
iniquitas tenebat captiuum, remiſſa
iniquitate liberaris. confitere ergo te
eſſe in captiuitate, vt dignus ſis libe-
rari. Nam qui hoſtem ſuum non in-
telligit, quomodo inuocat liberato-
rem?

IDEM explicans verba illa; Ser- 14
uite Domino in lætitia, ſic habet: Om- In Pſ. 99.
nis ſeruitus amaritudine plena eſt,
omnes conditione ſeruili obligati &
ſeruiunt, & murmurant. Nolite time-
re illius Domini ſeruitutem; non erit
tibi gemitus, non murmur; non indi-
gnatio. Nemo ſe petit inde venalem,
quia dulce eſt, quod redempti omnes
ſumus. Magna fœlicitas eſt fratres, eſ-
ſe in iſta domo magna ſeruum, etſi cũ
compedibus. Noli timere ſerue com-
pedite, confitere Domino. Meritis tuis
attribue compedes tuos; confitere in
compedibus tuis ſi vis, vt in ornamen
ta vertantur. Nõ fruſtra nec ſine exau-
ditione dictum eſt: Intret in conſpe- Pſal. 78.
ctu tuo gemitus compeditorum. Ser-
uite Domino in iucunditate. Libera
ſeruitus eſt apud Dominum, libera
ſeruitus vbi non neceſſitas, ſed cha-
ritas ſeruit. Vos, inquit, in libertatẽ Galat. 5.
vocati eſtis fratres, tantum ne liberta
tem in occaſionẽ carnis detis, ſed per
charitatem ſpiritus ſeruite inuicem.
Seruum te charitas faciat; quia libe-
rum te veritas fecit. Si manſeritis in
verbis meis: vere diſcipuli mei eritis,
& cognoſcetis veritatem, & veritas Ioan. 8.
liberabit vos. Simul es & ſeruus, & li-
ber. Seruus, quia factus es, liber, quia
amaris a Deo, a quo factus es, immo
etiam inde liber, quia amas eũ, a quo
factus es. Noli ſeruire cum murmure:
non enim id agunt murmura tua, vt
non ſeruias, ſed vt malus ſeruus ſer-
uias. Seruus es Domini, libertus es
Domini, non te ſic quæras manumit-
ti, vt recedas de domo manumiſſo-
ris tui.

IDEM exponens verba illa; Or- 15
dinatione tua perſeuerat dies, quoniã Cõcione 28
omnia ſeruiunt tibi, inquit: Omnia, In Pſ. 118.
quæ pertinent ad hunc diem ſeruiunt
tibi.

tibi. Impij quippe, de quibus dicitur: *Oſee 4.* Nocti ſimilaui matrem veſtram: non ſeruiunt tibi. Deinde reſpexit vnde liberaretur hæc terra, vt fundata permaneat, atque ſubiecit: Niſi quod lex tua meditatio mea eſt; tunc forte perijſſem in humilitate mea.

16 IDEM exponens verba illa; Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis, inquit: *Trac. 41. in Ioan. 10. 9.* Qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati. O miſerabilis ſeruitus. Plerunque homines, cum dominos malos patiuntur, venales ſe petunt, non quærentes Dominum non habere, ſed ſaltem mutare. Seruus peccati quid faciat? Quem interpellet? Apud quem ſe venalem petat? Deinde ſeruus hominis aliquando ſui domini duris imperijs fatigatus, fugiendo requieſcit. Seruus peccati quo fugit? ſecum ſe trahit; quocunque fugerit. Non fugit ſeipſam mala conſcientia, non eſt quo eat, ſequitur ſe, immo non recedit a ſe, peccatum enim quod fecit intus eſt. Ad Chriſtum omnes fugiamus, cõtra peccatum, Deum liberatorem interpellemus, venales nos petamus, vt eius ſanguine redimamur. *Iſa. 52.* Dicit enim Dominus: Gratis venundati eſtis, & abſque argento redimemini, ſine pretio ſcilicet veſtro, quia meo. Liberat ergo ab hac ſeruitute ſolus Dominus; qui illam non habuit ipſe de illa liberat; ſolus enim venit ſine peccato, nã paruuli nondum ambulant, & iam ſũt compediti, traxerunt enim de Adam quod ſoluatur a Chriſto. Non habet Deus liberos inimicos, neceſſe eſt ſerui ſint, & ſerui remanebunt, niſi ab illo liberentur, cui peccando inimici eſſe voluerunt. *Infra*: Si filius vos liberauerit: tunc vere liberi eritis. Hæc ſpes noſtra eſt fratres: vt a libero liberemur, & liberando ſeruos nos faciat. Serui enim eramus cupiditatis; liberati ſerui efficimur charitatis. Nõ ergo dicat Chriſtianus; liber ſum, in libertatem vocatus ſum, ſeruus eram, ſed redemptus ſum, & ipſa redemptione liber effectus ſum, faciam quod volo, nemo me prohibeat a volũtate mea ſi liber ſum, ſed ſi iſta voluntatę peccatum facit, ſeruus eſt peccati. Noli 17 ergo libertate abuti ad libere peccandum; ſed vtere ad non peccandum, erit enim voluntas tua libera ſi fuerit pia, eris liber ſi fueris ſeruus, liber peccati ſeruus iuſtitiæ, dicente Apoſtolo: *Rom. 6.* Cum ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ, nunc autem liberati a peccato, ſerui autem facti Deo habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem vero vitam æternam. Hoc conemur, vt id agamus. Prima libertas eſt, carere criminibus. Quemlibet valde iuſtum diſcutias in hac vita, non eſt tamen ſine peccato dicente Ioanne: *1. Ioan. 1.* Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. Crimen autem eſt peccatum graue, accuſatione & damnatione digniſſimum. Prima ergo libertas eſt carere criminibus, & cum cœperit ea non habere Chriſtianus, incipit caput erigere ad libertatem. Sed iſta, inchoata eſt, non perfecta libertas. Quare non eſt perfecta libertas? *Rom. 7.* Quia inuenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mẽtis meæ. Caro concupiſcit aduerſus *Galat. 5.* ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem, vt non ea quæ vultis illa faciatis, ex parte libertas, ex parte ſeruitus, nondum tota, nondum pura, nondum plena libertas, habemus enim ex parte infirmitatem, ex parte accepimus libertatem, ex qua parte ſeruimus Deo liberi ſumus, ex qua parte ſeruimus legi peccati, adhuc ſerui ſumus. Vnde dicit Apoſtolus, quod dicere cœperamus, *Rom. 7.* condelector legi Dei ſecundũ interiorem hominem, ecce vnde liberi, vnde condelectamur legi Dei. Libertas enim delectat, nam quandiu timore facis quod iuſtum eſt, non Deus te delectat, quandiu adhuc ſeruus facis, non te delectat, delectet te & liber es. Video autem aliam legem in membris meis. Ex hac parte ſentit captiuitatem, vbi non eſt impleta iuſtitia, nã vbi condelectatur legi Dei, non captiuus, ſed legis amicus eſt, & ideo liber, quoniam amicus. Sed tunc vere liberi eritis, qñ perfecta libertas, quãdo nouiſſima inimica deſtruetur mors;

IDEM

18 *Ser. 12. de verbis Apoſtoli.to.10. Pſ.118. Rom.7.* IDEM explicās verba illa; Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum, vt nō dominetur mei omnis iniuſtitia, ſic habet: Ab huius peſſimæ dominæ dominatu, pretioſo ſanguine redempti ſumus. Ego carnalis ſum venundatus ſub peccato. Noli ergo mirari, ò venundate ſub peccato, ſi tibi dominatur, cui es venundatus. Contra talem dominam inuocamus Dominum, cum dicimus; Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum, vt nō dominetur mei omnis iniuſtitia. Ipſe homo ſe vendidit per liberum arbitrium, ſed dominante iniquitate; & accepit pretium exiguum, de arbore vetita voluptatem. Vendidi me arbitrio meo, redime me ſanguine tuo. *Infra*: Non dominetur mei omnis iniuſtitia: *Rom. 6.* Hoc eſt, quod dixit Apoſtolus: Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore. Quid eſt non regnet? obediendo deſiderijs eius. Non dixit, noli habere deſideria mala. Quomodo enim in hac carne mortali, vbi caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, non habeo deſideria mala? illud ergo fac, non regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendum deſiderijs eius. Et ſi ſunt deſideria, non eis obediatur, ne iniquitas dominetur. Non fiant membra tua arma iniquitatis peccati, & non dominetur tibi omnis iniquitas.

19 *Lib. 30. moral. cap. 12. to. 8.* GREGORIVS exponens verba illa Iob cap. 36. Quis dimiſit onagrum liberum in ſolitudinem, & vincula eius quis ſoluit? ſic habet: Onager, qui in ſolitudine commoratur, non incongrue vitam eorum ſignificat qui remoti a turbis ſæcularibus conuerſantur. Qui apte etiam liber dicitur, quia magna eſt ſeruitus ſæcularium negotiorum, quibus mens vehementer atteritur, quamuis in eis ſponte deſudet. Cuius ſeruitutis conditione carere eſt, in mundo iam nil concupiſcere. Quaſi enim quodam iugo ſeruitutis premunt proſpera dum appetuntur, premunt aduerſa dum formidantur. At qui ſemel a dominatione deſideriorum temporalium colla mentis excuſſerit, quadam iam etiam in hac vita libertate perfruitur, dum nullo deſiderio fœlicitatis afficitur, nullo aduerſitatis terrore coarctatur. Hoc graue ſeruitutis iugum Dominus vidit ſæcularium ceruicibus impreſſum, cū diceret: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. *Matt. 11.* Aſperum quippe iugum & duræ, ſicut diximus, ſeruitutis, pondus eſt ſubeſſe temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle ſtare in non ſtantibus, appetere quidem tranſeuntia, ſed cū tranſeuntibus nolle tranſire. 20 Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex deſiderio adeptionis afflixerant, poſt ex pauore amiſſionis premunt. Liber ergo dimittitur, qui calcatis terrenis deſiderijs, ab appetitione rerum temporalium, ſecuritate mentis exoneratur. Et vincula eius quis ſoluit? Subaudis, niſi ego. Soluuntur vero vniuſcuiuſque vincula, dum diuino adiutorio, interna deſideriorum carnalium retinacula dirūpuntur. Cum enim pia intentio ad cōuerſionem vocat, ſed adhuc ab hac intentione carnis infirmitas reuocat, quaſi quibuſdam vinculis anima ligata præpeditur. Multos enim ſępe videmus vitam quidem ſanctæ conuerſationis appetere, ſed ne hanc aſſequi valeant, modo irruentes caſus, modo futura aduerſa formidare. Qui incerta mala dum quaſi cauti proſpiciunt, in peccatorum ſuorum vinculis incauti retinentur. De quibus bene per Salomonem dicitur: *Prou. 15.* Iter pigrorum, quaſi ſepes ſpinarum. Nam cum viam Dei appetunt, eos velut ſpinæ obſtantium ſepium, ſic formidinum ſuarum oppoſitæ ſuſpiciones pungunt. Quod quia electos præpedire non ſolet, bene ibi adiungitur; Via iuſtorum abſque offendiculo. Soluit itaque Deus onagri vincula, quando ab electi vniuſcuiuſque animo, infirmarum cogi-

cogitationum nodos rumpit, & propitius diſſipat, omne quod illectam mẽtem ligabat.

Libri in ſacra Scriptura dicuntur creatura, in quibus Deum legimus. Cap. V.

1 *Hom. 11. in Hexamerõ n. 1.* BASILIVS inquit: Vniuerſa hæc mundi moles perinde eſt, ac liber litteris exaratus, palam conteſtans ac deprædicans gloriam Dei, illiuſque auguſtiſſimam maieſtatem, arcanam alioqui & inuiſibilem, abunde enuncians tibi intellectuali creaturæ, quatenus ad cognitionem attinet veritatis.

2 *Hom. 9. ad pop. 10. 1.* CHRYSOSTOMVS: Quęrendum eſt ait cur poſt tot annos ędite ſint ſcripturæ. Non enim Noe tẽpore, & Abraham, ſed Moyſi liber hic traditus eſt. Et multos audio dicentes, quòd ſi vtilis erat, ab initio datũ eſſe oportebat, ſi verò inutilis erat, neq; poſthæc oportebat dari. Sed vana hęc ratiocinatio, non enim omnino, ſi quid poſtea vtile eſt futurum, ab initio tradi debet. Neque ſi quid a principio datum eſt, hoc omnino debet & poſtea manere. Quoniam & lac vtile, ſed tamen non cõtinue datur, ſed pueris tantum nobis datur. Et ſolidum nutrimentum vtile, ſed nemo nobis ipſum in principio tradit, ſed poſtquã puerilem fuerimus ętatem egreſſi. Rurſus æſtas vtilis, ſed non ſemper apparet, & hyems commoda, ſed & hęc trãſit. Quid igitur, inquis, ſcripturæ non ſunt vtiles? vtiliſſimæ nempe, & admodum neceſſariæ. Et ſi vtiles, inquis, qua de cauſa non ſunt traditæ nobis ab initio? Quia non per litteras, ſed per res Deus hominum naturam docere volebat. Quid tandem eſt per res? per ipſam creaturam. In *Rom. 1.* hanc enim ſententiam incidens Apoſtolus: Et in gentiles intendens dicentes, Non ab initio Dei cognitionẽ ex ſcripturis didicimus, vide quomodo reſpondet. Cum.n. dixiſſet, reuelatur ira Dei de cœlo ſuper omnem impietatem, & iniuſtitiam hominum eorũ, qui veritatem Dei in iniuſtitia detinent, & vidiſſent obiectionem ſibi occurrentem, & multos contradicturos, vnde gentiles Dei veritatem cognouiſſent, intulit dicens: Quia quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis.

Et quomodo manifeſtũ eſt illis? Quomodo Deum videre poterant? Quis oſtendit dic? Deus enim illis manifeſtauit, inquit; Quo pacto? Quem prophetam mittens? quem Euangeliſtam? quem doctorem, ſi ſcripturæ nondum erant? inuiſibilia enim ipſius, inquit, a creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta cõſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius & diuinitas. Quod autem dicit tale eſt; Ante omnium oculos creaturam in medio propoſuit, vt ex operibus Creatorem conijciant. Quod quidem & alius dicebat; Ex magnitudine & pulchritudine creaturarum proportionabiliter earum auctor conſideratur. *Sap. 13.* 3

Vidiſti magnitudinem? conſidera potentiam conditoris cum admiratione. Vidiſti pulchritudinem? ſapientiam obſtupeſce. Quod & propheta demoſtrans dicebat: Cœli enarrant gloriam Dei. *Psal. 18.* Quomodo igitur narrant dic mihi? Vocem non habent, os non poſſident, ipſis non eſt lingua, quomodo igitur narrant? Per ipſum aſpectũ. Cum enim videris pulchritudinem, magnitudinem, celſitudinem, ſitum, formam per tantum temporis permanere, tanquam vocem audiens, adoras eum, qui tam pulchrum, & admirabile corpus creauit. Tacet cęlum, ſed ipſius aſpectus vocem tuba clariorem emittit, per oculos, non per aures nos docens. Hic enim ſenſus a natura eſt illo certior, & manifeſtior. Si enim per libros docuiſſet & literas, literarum quidem peritus ſcripta didiciſſet, neſciens verò, nihil inde adiutus abijſſet, ſi quis alius non induxiſſet. Et diues quidem librum emiſſet, pauper autem emere non potuiſſet. Rurſum 4
vocem quidem illam per litteras ſignificatam, ſciens intus poſitam noſſet.

ſet. At Scytha & Barbarus, & Indus, & omnes lingua carentes, illa nihil docti abijſſent. Hoc autem de cœlo diſcere datur. Sed Scytha, & Barbarus, & Indus, & Ægyptius,& omnis homo ſuper terram vadens, hanc vocem audiet, non enim per aures,ſed per oculos in mentem incidit noſtram. Viſibilium autem participatio eadem, neque differens ſicut linguarum. In hūc pariter librum,& idiota, & ſapiens pariter intueri poterunt,& pauper & diues, & quocumque quis venerit, in cœlum reſpiciens ſufficientem capiet doctrinam ex aſpectu, quod quidem & ipſe propheta innuens, & demonſtrans quòd vocem creatura Barbaris emittit, & Græcis,& omnibus vniuerſaliter hominibus ſic intelligi facilé dicebat: Non ſuut loquelæ, neq; ſermones, quorum non audiantur voces eorum. Quod autem dicit tale eſt; non eſt gens, neque lingua, quę hanc vocem intelligere non poſſit. Sed talis eſt ipſorum vox, vt ab omnibus hominibus audiri poſſit,nec cœli tantum, ſed & diei, & noctis. Et quomodo diei, & noctis? Illud enim & per pulchritudinem, & per magnitudinem, & per alia omnia ſpectatores percellit,& in ipſius creatoris admirationem immittit. Dies verò & nox, quid nobis oſtentare poſſunt? Huiuſmodi quidem nihil. Alia verò docent non inferiora. Cum enim cogitaueris quomodo totum per annum diſtribuũtur,& tanquam in libra & bilance totius ſpatij longitudinem diuiſerunt, eum qui ordinauit admiraberis. Velut enim ſorores quędam paternā hęreditatem partitæ, cū charitate multa nullo modo inter ſe ſibi calumniantes, ſic & dies & nox, cum omni diligentia annum æquitate tanta diſtribuunt, & proprios conſeruant fines, nec vnquam alterā altera pellit. Nunquam igitur hyeme dies fuit longa,ſicut nūquam ęſtate longa fuit nox tot pręteritis generationibus, ſed in eodem interuallo, & longitudine,neque modicum, nec dimidiam horam, nec oculi momentum, altera quam altera plus habuit. Propterea & pſalmiſta ipſius æqualitatem admiratus clamabat, dicens: Nox nocti indicat ſciētiam. Si hæc meditari ſcias,ſic admiraberis eum qui ab initio hos immobiles terminos ſtatuit. Et conſidera mihi legiſlatoris ſapientiam. In hyeme longam noctem eſſe iuſſit; quando molliora ſemina, & magis frigeſcere indigentia,nec calidiorem radium tolerant, poſtquam verò aucta fuerint, vnà cum ipſis creſcit rurſus dies, & tunc fit longior, quando iam viget ſtuctus. Hoc verò non ſeminibus tantum, ſed etiam corporibus opportunum. Quoniam enim hyeme, nauta, gubernator, & viator, miles, & agricola multum domi ſedent,gelu cōſtricti, & ocij tempus eſt in hyeme, plus temporis in nocte impendi Deus conſtituit, ne diei longitudo ſuperflua ſit nihil hominibus facere valentibus. Quis anni partium ordinē dicere poſſit, quomodo cum multa ratione ſeſe ſubſequuntur, & paulatim. Non ab hyeme nos excipit æſtas, nec ab ipſa ſtatim hyems, ſed medium ver interpoſitum eſt, ita vt quietè & paulatim ſuccedētibus, denſata corpora noſtra æſtati ſine triſtitia adducat, quoniam enim collatæ in contrarium mutationes, nocumentum & morbum pariūt extremum, diſpenſauit Deus ab hyeme quidē vernos excipere,a vere porro æſtatē,ab æſtate autumnum, & ſic hyemi tranſmittere. Itaque innocuæ & procedentes paulatim mutationes, ex contrarijs horis per media nobis eueniunt. Habeo quid dicam & his maius, non enim magnitudo tantum, & pulchritudo, ſed & ipſæ creationis modus, omnium moderatorem demōſtrat. Condenti, & creanti omnia ab initio non aderamus, neque quomodo fiebant ſcire poteramus, etſi pręſentes eſſemus inuiſibili virtute cuncta componente, ipſum creationis modum, optimum nobis magiſtrum eſſe fecit, ſupernaturali conſequentia cōponens omnia quæ fiebant. Forte quod dixi obſcurum eſt, dicam clarius. Omnes vtique annuerent, quod

Marginal notes: *Ibidem.* (beside "dicebat: Non ſuut loquelæ"); *Pſ. 18.* (beside "ra plus habuit. Propterea & pſalmiſta")

naturæ conſequentia eſt, aquam ſuper terram, & non terram ab aquis ferri. Terra quippe cum ſit denſa, & aſpera, & reuerberans, & continua, facile poteſt aquarum naturam ſuſtinere; aqua verò cum liquida ſit, & mollis, & diffluens, & omnibus cedens occurrentibus, nullum corpus vnquam ſuſtinere valeret, etiam ſi leuiſſimum ſit. Nam ſæpe lapillo incidenti patuo, cedit, & refugit, ipſumq; ad profundum dimittit. Cum videris igitur non lapillum paruum, ſed terram omnem ſuper aquas ferri, neque ſubmergi, admirare potentiam ſupra naturam,
7 hæc mirabiliter operantem. Et vnde hoc manifeſtum quod terra ſuper a-
Pſal. 23. quas fertur? Ipſe ſuper maria fundauit eum, ait Propheta, & ſuper flumina pręparauit eum; & rurſum: Qui fun
Pſal. 135. dauit terram ſuper aquas. Quid dicis? Lapillum exiguum aqua in ſuperficie ferre non poteſt, & terram tantam gerit, & montes, & colles, & vrbes, & plantas, & viros, & bruta, & non ſubmergit. Et quid dico, non ſubmergit? Quomodo inferius, circunſtante ſibi aqua, tanto tempore non eſt diſſoluta, & lutum omnia facta ſunt? Si enim lignorum natura parum tẽporis aquis immoretur, corrumpitur, & diſſoluitur. Quid dico lignorum natura? Quid ferro validius eſſe poſſit? Sed & hoc ſæpe molleſcit, cum ſemper in aquis maneat. Igitur & ferrum quidẽ molleſcit, & ligna marceſcunt, & lapides corrumpuntur aquarum natura, terrę verò magnitudo, tãto tempore aquis impoſita, non eſt ſubmerſa, nec diſſoluta, nec perdita. Et quis hæc non obſtupeſcat, & ſuperadmiretur, & cũ fiducia ſemper dicat, non eſſe naturæ opera, ſed prouidentiæ naturam exce
Iob 26. dentis? Propterea quidam dicit: Qui
Pſal. 94. ſuſpendit terram ſuper nihilo. Alius quidam verò: in manu ipſius fines terræ. Item ſuper maria fundauit eã.
Pſal. 23. Et hęc quidem contraria eſſe videntur, multam tñ habent conſonantiam. Qui enim dixit, ſuper maria fundauit eam, idem dixit cum eo qui ait: quod ſuper nihilo terram ſuſpendit. Super aquas enim conſiſtere æquale eſt, & ſuper nihilo ſuſpendi. Vbi igitur ſuſpenſa, & ſtatuta eſt? audi eundem dicentem: In manu ipſius fines terræ. Pſal. 94.
Non quod manus habeat Deus, ſed vt diſcas, quod ipſius potentia omnibus prouidens, ipſa eſt quæ corpus terræ continet, & portat.

AVGVSTINVS exponẽs verba illa pſalmi 130. Extendens cœlum ſicut pellem, inquit: Cœlum intelligitur per figuram libri legis, & hoc eſt, extendens cœlum ſicut pellem, ſi extenditur ſicut pellis, tanquam liber eſt extenſus, vt legatur. Tranſacto autem tempore hoc, cum venerimus ad illam ſapientiam, quæ implet corda & mentes intuentium, non opus erit, vt aliquid ibi nobis legatur, quia illa lex veritatis fixa permanens inebriat corda videntium, quia in lumine eius vidébimus lumen. Modo ergo lectio neceſſaria eſt, quandiu ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, cũ autem venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Non enim liber neceſſarius erit, neque legemus in illa ciuitate Hieruſalem. Cũ tranſeunt tempora neceſſitatis librorum, fit quod ſcriptum eſt, cœlum plicabitur, vt liber. Modo vis cogitare cœlum? librum Dei cogita. 8 In Pſ. 93. to. 8. Pſal. 35. 1. Cor. 13. Iſa. 14.

GREGORIVS explicans verba illa Iob 35. cap. Suſpice cœlum, & intuere, contemplare a terra, quòd altior te ſit, inquit: Si vigilanter exteriora conſpicimus, per ipſa eadem ad interiora reuocamur. Veſtigia quippe creatoris noſtri ſunt mira opera viſibilis creaturæ. Ipſum namque adhuc videre non poſſumus, ſed iam ad eius viſionem tendimus, ſi eum in his quæ fecit miramur. Eius ergo veſtigia creaturam dicimus, quia per hęc quæ ab ipſo ſunt, ſequendo imus ad ipſum. Vnde Paulus ait: Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciũtur, ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas. Vnde & in libro ſapientiæ ſcriptũ eſt: Per magnitudinem enim creaturæ, & ſpeciẽ, poteſt intelligibiliter creator videri. Menti enim noſtræ 9 Lib. 26. Moral. cap. 8. Rom. 1. Sap. 13.

noſtræ peccato ſuo exterius ſparſæ nec dum Deus ſicut eſt interius innoteſcit, ſed dum facturę ſuæ decus foris proponit, quaſi quibuſdam ſe nobis nutibus innuit, & quæ intus ſequamur oſtendit, ac miro modo ipſis formis exterioribus nos ad interiora per ducit, innuit immenſa admiratione quod eſt, mira hæc exterius oſtendēdo quæ non eſt. Hinc enim de ſapientia ſcriptum eſt: In vijs oſtendit ſe illis hilariter, & omni prouidentia occurrit illis. Viæ quippe ad creatorem ſunt opera conſiderata creatoris. Quæ dum facta cernimus, potentiam factoris miramur. In iſtis vijs a ſapientia omni nobis prouidentia occurritur, quia factoris nobis virtus inquirenda proponitur in omne quod mirabiliter factum videtur, & quocunque ſe verterit anima, ſi vigilanter intendit, in iiſdem ipſis Deum inuenit, per quæ reliquit, eiuſque potentiam ex eorum conſideratione cognoſcit, quorum amore deſeruit, & per quæ peruerſe cecidit, per hæc conuerſa reuocatur. Vbi enim lapſi ſumus, ibi incumbimus vt ſurgamus, & quaſi ibi ſurgendo manum conſiderationis figimus, vbi pede amoris lubrici corruentes negligendo iacebamus. Quia enim ab inuiſibilibus per viſibilia cecidimus; dignum eſt, vt ad inuiſibilia, ipſis rurſum viſibilibus innitamur, vt quo caſu anima venit ad intima, eo gradu reuertatur ad ſumma, atque eiſdem, quibus corruit paſſibus ſurgat, & illa nos ad Deum bene conſiderata reuocent, quæ nos ab eo mala electa diuiſerunt. Ipſis rebus creatis, atque corporeis agnoſcimus, quantum a creatoris noſtri ſublimitate diſtamus, quia per omne quod cernimus, eſſe humiles admonemur, vt quaſi quędam ſit lectio mentis noſtræ ſpecies conſiderata creaturæ.

Sap. 6.

Lingua vtendum in eum finem ad quem data eſt. Cap. VI.

ORIGENES explicans verba, quæ dixit Dominus Moyſi; Ego aperiam os tuum, & inſtruam te quæ oporteat te loqui, inquit: Beati ſunt, quorum Deus os aperit, vt loquantur. Prophetis Deus aperit os, & replet illud eloquio ſuo, ſicut in præſenti dicit: ego aperiam os tuum, & inſtruam te quę oporteat te loqui. Sed & per Dauid dicit Deus: dilata os tuum, & implebo illud. Similiter & Paulus dicit: vt detur mihi ſermo in adapertionem oris mei. Eorum ergo qui verba Dei loquuntur, os Deus aperit. Vereor tamen ne ſint aliqui, quorum e contrario os diabolus aperiat. Nam qui loquitur mendacium, certum eſt, quia diabolus aperiat os eius, vt mendacium loqueretur. Qui falſum teſtimonium dicit, qui ſcurrilitates, ac turpitudines, ac cetera huiuſmodi de ore ſuo proferunt, diabolus aperuit os eorum. Vereor ne & ſuſurronum, & detractorũ os diabolus aperiat, ſed & eorum qui ocioſa verba proferunt. Sed ſicut Deus aperit os ſanctorum, ita puto, quòd & aures ſanctorum Deus aperiat ad audienda verba diuina. Sic enim dicit Iſaias Propheta: Deus aperuit mihi aurem, vt ſciam quando oporteat dici verbum. Sic & oculos aperit Dominus, ſicut aperit oculos Agar, & vidit puteum aquæ viuæ. Sed & Eliſeus Propheta dicit: Aperi Domine oculos pueri huius, vt ſciat quia plures nobiſcum ſunt, quàm cum aduerſarijs. Et aperuit, inquit, Dominus oculos pueri, & ecce totus mons plenus erat equitibus. Aperit ergo (vt diximus) Deus & os, & aures, & oculos, vt vel loquamur, vel cernamus, vel audiamus, quæ Dei ſunt.

1 Homil. 3. in c. 3. Exodi 10. 1.

Pſal. 80.

Epheſ. 6.

Iſa. 50.

Gen. 21.

4. Reg. 6.

IDEM explicans verba illa; Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium, ait: Lex volēs nos aperire os ad verbum Dei, præcepit dicens: Loqueris hæc ſedens

2 Homil. 5. in Pſ. 36. 30. 2.

dens in domo, & pergens in via, & iacens, & ſurgens. Sed & Salomon in Prouerbijs ſimile aliquid breui commonitione diſtinguit dicens: Aperi os tuum verbo Dei. Similiter etiam nunc Propheta nos docet, cum dicit: Os iuſti meditabitur ſapientiam. Reuera enim nec debet aliud procedere de ore iuſti, niſi ſapientia. Si igitur Chriſtum ſemper loquamini, ſi ſemper eius verba meditemini, ſi præcepta eius in ore teneatis, digne os veſtrum meditabitur ſapientiam Beatus ergo qui os ſuum aperit verbo Dei, & in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, vel in oratione, & honore Dei frequenter aperit os ſuum. Eſt enim & hæc non parua ſapientiæ meditatio, vt per hoc inueniatur ſemper os iuſti meditari ſapientiam. Et lingua eius loquetur iudicium. Duplici modo lingua iuſti intelligitur loqui iudicium, ſiue pro eo quod omnia recto iudicio, & cum deliberatione & cũ conſilio loquitur quæ loquitur, & nihil per iracundiam, nihil vt hominibus placeat, nihil ex triſtitia, nihil ex metu, quæ ſingula ſolet, vtique nõ integrum hominibus ſeruare iudicium, vel certe quòd ſemper de futuro iudicio loquitur iuſtus, vt cõmonens ſemper, vel ſemetipſum, vel qui ſe audiunt de futuri iudicij metu, & de ſupplicijs, quæ præparata ſunt peccatoribus, de futura examinatione, ſed & de repromiſſionibus ſanctorũ, quæ præparatæ ſunt eis a Deo, & ſemetipſum ſaluum faciat, & eos qui ſe audiunt: & hoc modo complebitur, quia lingua iuſti loquetur iudicium: lex Dei eius in corde ipſius. Non ſolum in ore iuſtus meditabitur ſapientiam, & lingua loquetur iudicium, ſed & in corde ſuo legem Dei gerit, quia lex, velut radix quædam in profundo cordis poſita, germinat verba iuſtitiæ, verba ſanctitatis, quæ profert iuſtus de corde ſuo, & non ſolum verbum, verum & actus etiam, & geſta Ne de nobis dicatur, quod de Iudæis ſcriptũ eſt: populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt a me. Quæ omnia ſi cuſtodierimus de nobis dicetur, quod ſubditur: & non ſupplantabuntur greſſus eius.

Prou. 31. Deut. 6.

4 HIERONYMVS exponens verba illa, Eructauit cor meum verbũ bonum, ſic habet: Ructus proprie dicitur digeſtio cibi, & concoctarum eſcarum in ventum efflatio. Quomodo enim iuxta ciborum qualitatem de ſtomacho ructus erumpit, & boni, vel mali, odoris flatus indicium eſt, ita interioris hominis cogitationes verba proferunt, & ex abundantia cordis os loquitur. Iuſtus comedens replet animam ſuam. Cumque ſacris doctrinis fuerit ſatiatus, de boni cordis theſauro proferet ea quæ bona ſunt, & cum Apoſtolo loquitur: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? *Infra:* Eructauit cor meum, in laudes Dei, ſermonem meum ipſi potiſſimum conſecraui. Debeo ergo & linguam meam, quaſi ſtylum, & calamum præparare, vt per illam in corde, & auribus audientium ſcribat Spiritus ſanctus. Meum enim eſt, quaſi organum præbere linguam, illius quaſi per organum ſonare, quæ ſua ſunt. Ideo ait: lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Pro quo nos interpretati ſumus, lingua mea ſtylus ſcribæ velocis.

In epiſt. ad Principiã. in qua explicat Pſal. 44. tom. 3.

5 AVGVSTINVS magnifaciens ſalutationem iſtam, Deo gratias, ait: Quid melius, & animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quàm Deo gratias? Hoc nec dici breuius, nec audiri lætius, nec intelligi grandius, nec agi fructuoſius poteſt.

Epi. 77. quæ eſt ad Aureliũ. to. 2.

6 IDEM, eſt hæc ſententia, vera confeſſio eſt benedicentis, cum idẽ ſonus eſt, & oris, & cordis. Bene autem loqui, & male viuere, nihil aliud eſt, quam ſe ſua voce damnare.

In lib. ſententiarũ, quæ decerpta sũt ex Aug. tom. 3.

7 IDEM exponens verba illa; Lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam, tota die laudem tuam, inquit: Et cuius lingua durat meditari tota die laudem Dei? Suggero remedium, vnde tota die laudes Deum, ſi vis. Quicquid egeris, bene age, & laudaſti Deum.

Conc. 2. in Pſ. 34. to. 8.

Quan-

Quando cantas hymnũ, laudas Deum. Lingua tua quid agit, niſi laudet conſcientia tua? Et quoties tu ceſſaſti ab hymno cantando, diſcedis, vt reficiaris, noli inebriari, & laudas Deum. Diſcedis, vt dormias, noli ſurgere ad malefaciendum, & laudaſti Deum. Negocia agis, noli fraudem facere, & laudaſti Deum. Agrum colis, noli fraudẽ facere, & laudaſti Deum. In innocentia operum tuorum, præpara te ad laudandum Deum tota die.

8 *In Pſ.140.* IDEM exponens verba illa; Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circunſtantiæ labijs meis, inquit: Non dixit clauſtrum continentiæ, ſed oſtium, oſtium aperitur, & clauditur. Ergo ſi oſtium eſt, & aperiatur, & claudatur. Aperiatur ad cõfeſſionem peccati, claudatur ad excuſationem peccati. Ita enim erit oſtiũ continentiæ, non ruinæ. Quid enim nobis prodeſt hoc oſtium cõtinentiæ? vt non declines, inquit, cor meum in verba malitiæ.

Lingua frananda eſt ab omnibus, & in omni loco, maxime autem a fæminis, & in menſa. Cap. VII.

1 *Lib.3. in Iob tom.1.* ORIGENES in vltimis verbis exponẽs verba illa; Poſt hęc aperuit Iob os ſuum, ſic habet: Hæc verba dixit, quia omni rei tp̃s ſub ſole, tempus tacendi. Tacuimus (inquit) o viri vſq; ad tempus: loquamur nunc in tempore. Hæc itaq; dicens, aperuit Iob os ſuum. Perſarum (inquiens) ac Medorum, atq; Caldæorum regna, & gẽtes omnes pariter puſilli, & magni, cum manducauerint, non loquuntur; cum biberint, non ſermocinantur, maximam notam irrationabilitatis, hãc eſſe æſtimantes, ſi manducans quis loquatur: vel bibens concionetur. Idcirco in eſcis ac potibus, os non aperiũt ad loquendum, neque qui miniſtrãt, neque quibus miniſtratur, ſed nutibus, omnibus miniſtrantibus præcipiunt. Hanc conſuetudinem pro mandato a prioribus accipientes, & velut legem, hanc cum ſollicitudine obſeruantes: & qui hanc violauerit, tanquam maxima tranſgrediens iura, torquetur.

2 *Homil.1.in Pſal.38.* IDEM explicans verba illa; Dixi cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea, ſic habet: Quoniam multorum peccatorum initium, humanus eſt ſermo, & os noſtrũ multis malis miniſtrat, & valde difficile eſt inueniri hominem, qui vna ſaltem hora os ſuum & linguam ſuam cuſtodiat a peccato, ait: dixi cuſtodiam vias meas. Mihi ipſi dixi, & infra me locutus ſum: & hæc addidi. Si volo ſeruare vias meas, vt non peccem, hoc modo ſeruare poſſum, ſi cuſtodiam linguam meam. Ex verbis enim (inquit) tuis iuſtificaberis: & ex verbis tuis condemnaberis. Poſui ori meo cuſtodiam. *Prou.4.* *Matt.12.* Alibi ſcriptum eſt: omni cuſtodia ſerua cor tuum, hic autem poſui ori meo cuſtodiam. Et iterum alibi ſcriptum eſt: Vide circunduc ſeptem ſpinarum circa poſſeſſionẽ tuam. *Eccl.26.* Et iterum: pecuniam tuam, & aurum tuum alliga, & ori tuo facito oſtium, & ſeram: & verbis tuis iugum, & ſtateram. Ego arbitror, quòd obſeruatio horum mandatorum, obſeruantem, & manſuetum faciat, & beatum: non ſolum rerum exitus, verum etiam ipſa obſeruantia. Dum enim ſemper obſeruat os ſuum, & linguam cuſtodit, ne prius ſermonem proferat quàm diſcutiat, & pertractet apud ſemetipſum, ſi oporteat dici, ſi ſermo talis eſt qui debeat proferri, ſi perſona talis, quæ aut debeat, aut poſſit audire, ſi tempus opportunũ eſt proferendi ſermonem, dum ſingula iſta perpendit, ſermo proferentibus gratiam præſtat, & audientibus medicinam. Verũ quoniam in illo maxime tempore peccamus, quando peccator conſiſtit aduerſum nos, inſtigans, & prouocans, vt aliquid tale emittamus ex ore, in quo rei teneamur in futuro iudicio, Hoc deſcribens ſanctus Propheta dicit: Dum conſiſteret peccator aduerſum

me, obmutui. Si quando peccator loquebatur de me male, Si quando obtrectabat, & irridebat, & irritabat me, vt ſimilia redderem, & paria de meo ore proferrem, ego in illo tempore ſilentium meditabar.

3 *Hom. 4. in c. 6. Iſaia.* IDEM explicans verba illa; Et miſſus eſt ad me vnus de Seraphin, & in manu ſua habebat carbonem, ait: Per ignis vſtionem purgantur labia Prophetæ. Tangat labia noſtra, vt & nos dicamus: & tetigit os meũ. Si mundauero os meum, vt nihil ocioſum, nihil fatuum, nihil turpe, nihil ſcurrile (vt omnia ſemel nominem) nihil eorum quæ interdicta ſunt, loquar, Tunc poſſumus dicere, tetigit os meum.

4 *Homilia 4. inter ſexdecim varias tom. 5.* CHRYSOSTOMVS inquit: Vndique nobis diabolus inſidias parare conſueuit, ſed facilius lingua, & ore peccante: nullum enim æque congruum illi organum in miniſteriũ eſt interitus, atque peccati. Nam inde nobis mos, inde lapſus, inde perditio, inde naufragium præparatur. Nã & mentium lapſus, ex linguæ garrulitate venientes, quidam declarans, ait: *Eccl. 28.* Multi ceciderunt in gladio: ſed non tanti quanti per linguam. Et grauem *Ibid. 20.* caſum monſtrare feſtinans, ait: Lapſus de pauimento, aut lapſus de lingua. Quod dicit tale eſt. Conducibilius eſt, inquit, ruere, & corporis ſentire iacturam, quàm verbum tale proferre, vnde anima poterit deperire. Et ſuadet multam adhibere cautelam, dicens: *Ibid. 28.* Fac ori tuo oſtium, & ſeram. Non vt portas corpori faciamus, ſed vt nõ facile verba proferantur: & ad congrua dicenda ſe ſe lingua cum omni cautela contineat. Et alibi oſtendens, quia ad hanc ſeram retinendam ſolertiæ noſtræ etiam diuinum neceſſariũ ſit auxilium, ad Deum manum protendens dicebat Propheta: *Pſ. 140.* Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. Pone Domine cuſtodiã ori meo, & oſtium circunſtantiæ labijs meis. Et qui priora perſuaſit, ipſe iterum ait: Quis dabit ori meo cuſtodiam, & labijs meis ſigillum aſtutiæ? Vides hos lapſus ſingulos formidare, vides omnes lamentari, omnes ſuadere, omnes orare, linguam ſuam cautela cuſtodire, ac retinere? Et cur, inquis hoc membrum, quod tantum nobis periculum adfert, Deus ab initio dedit? Quia & multum nobis hinc cõmoditatis eſt, & volentibus nonnunquã prodeſſe conſueſcit, nec mortem habet, nec peccatum concedit inuito. Et vide quid ille ait: In manu linguæ vita, & mors. *Prou. 18.* Et Chriſtus ſignificans, ait: De ſermonib⁹ tuis iuſtificaberis, & de ſermonibus tuis condemnaberis. *Matt. 12.* Media namq; vtriuſque partis lingua eſt; ctſi vtriuſq; eſt, tu Dominus es. Nam & gladius in medio poſitus, ſi quidem fuerit aduerſus hoſtes arreptus, ſalutaris arripienti reperitur, ſi verò tenentis viſceribus inferatur, mortem præparat inferenti, non quia talis ferri natura, ſed quia vtentis tale conſilium eſt, ita lingua æſtimetur gladius in medio poſitus. Armetur aduerſus peccata tua, non ad fratris plagam prępararetur. Et ideo Deus eam velut muro duplici voluit circundari. Nam dentium tegmine, & labiorum cuſtodia continetur, ne verba improuida garrulitate proferantur. Refrena igitur linguam, & ſi non patitur reticere, dentium morſu quieſcat, & tanquam carnifici tradatur dentibus. Nã hoc eſt ei conducibilius ſuſtinere; quam poſtea aquæ ſtillationem nullatenus promereri. Et alia quidẽ multa peccata admittere conſueuit; vt cũ blaſphemat, cum turpia verba componit, cum calumniatur, cum iurat, cum peierat.

5 *Epiſt. 14. ad Celantiam matronam de ratione pie viuendi to. 1.* HIERONYMVS ſic habet; Sit ſermo tuus in omnibus moderatus, & parcus, & qui neceſſitatem magis loqui indicet, quam voluntatem. Diu ante conſidera quid loquendum ſit, & adhuc tacens prouide ne quid dixiſſe pœniteat. Verba tua ponderet cogitatio, & linguę officium animæ libra diſpenſet. Vnde ſcriptura dicit: Argentum, & aurum tuum confla, & verbis tuis facito ſtateram, & frænos ori tuo rectos, & attende ne forte labaris lingua. Nunquam malum verbum de ore tuo

tuo procedat, quæ ad cumulum benignitatis iuberis etiam maledicentibus benedicere. Mentiri verò, & iurare, lingua tua prorſus ignoret, tantuſque in te ſit veri amor, vt quicquid dixeris iuratum putes. In omni igitur verbo quieta mens, & placida ſeruetur, ſemperque cogitationi tuæ Dei præſentia occurrat.

In regula monacharũ ad Paulam et Euſtoch. c 22. de ſilentio. 10. 9.

IDEM inquit; Mulierculaarum quarundarum ſolet eſſe moris, vt plurimum, vt ſemper garrulæ nihil ſecretũ habeant, quod audiunt; immò potius quod neſciunt, dicunt; nihilque, ſcandali ſeminarium, norunt tacitum tenere, hinc inde autem proferentes verba nociua, aut ſeminates diſcordiam, aut audientes, alios ad detractionem incitant. In hoc conuentu ancillarum Dei, muliebris omnis expellatur infirmitas. Illud Iacobi verbum in corde veſtro multoties repetatur in die. Si quis putat ſe religioſum eſſe non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt religio. *Iacobi 1.* Religio igitur ſancta non poteſt eſſe in loquacibus, quæ nullo poſſunt tempore ſilere, nec abſtinere ab inutilibus verbis. Et hoc enim in eremo ſancti patres edocti ſumma cum diligentia obſeruant ſancta ſilentia, tanquam ſanctę contemplationis cauſam. Plures me reperiſſe nõ ambigo, qui per ſeptennium nullum prorſus verbum homini alteri emiſerant, ſcientes, quod non in commotione Dominus poteſt haberi. Propterea volo chariſſimæ, vt in cõuentu veſtro ter, aut pluries in hebdomada (exceptis feſtiuitatibus) loqui omnino niſi vrgẽte cauſa perutili & neceſſaria nullatenus liceat, nec ſimul, nec cum alijs extra. Diebus verò omnibus, quibus & pro remedio & pro ſalute loqui conceditur, non ſingulis horis vacandum eſt verbis, quæ vix proferri ſine peccato poſſunt, ſed hæc inuiolabilis obſeruatio vigeat, quod ſingulis noctibus poſt peractam horam completorij vſque poſt miſſam, & a tertiis vſq; ad nonam ſacra obſeruentur ſilentia, quatenus & linguæ Deum laudandi concedatur opportunitas, & inutilia verba penitus abſcindantur. Et in capite 23. ait: Nequaquam chariſſimæ Iacobus Apoſtolus experientiam poneret religionis in refrenatione linguæ, niſi certo ſciret indicio, quod mors & vita eſt in manibus linguæ. Nam vt innuit, in ipſa benedicimus, & maledicimus Deum. Propterea poſt multa quæ de lingua pronunciauerat, quandam ex omnibus dictis cõcluſionem infert. Quicunque, inquit, refrenat linguam ſuam, hic beatus in facto ſuo erit. *Iacobi 3.* Ecce quod in refrenatione linguæ beatitudo ponitur, vt detur intelligi, quod multiloquio Deus qui eſt beatitudo noſtra, haberi & contemplari non poteſt. Refrenatio linguæ eſt, cum linguę quæ ex ſui initio ſemper prona eſt ad mendacia, aut ſilentium imponitur, ne in diſplicentiam Dei prorumpere audeat, aut ad bonum exercetur, vt diuinas laudes perſoluat. Sic ergo filiæ, vt beatæ eſſe poſſitis linguas domate. Si quando mulierculæ de viris propriis, de filiis, de veſtibus, de mundi vanitatibus garrulando loquacitẽtur, vt moris eſt, eis mox verba frangantur, mox ocioſum verbum, & nociuum diuino cedat ſermoni. Si diuinum introduci non poterit tali colloquio, in deteſtationem criminis feneſtra claudatur in faciem, & velox fuga teſtetur ſanctitatem intrinſecam, ne hæc quæ per exteriora corporis intrant, cogitationem moleſtent, cum mens diuinæ contemplationi exponitur. 8

9 *Lib. 2. in c. 17. Prouer. 10. 8.*

IDEM exponens verba illa; Qui dimittit aquam caput eſt iurgiorum, ſic habet: aquam dimittere, eſt linguã in fluxum eloquii relaxare, quo contra in bonam partẽ dicitur: Aqua profunda, verba ex ore viri. Qui ergo dimittit aquam, caput eſt iurgiorum, quia qui linguam non refrenat, concordiam diſſipat. *Prou. 26.* Vnde e diuerſo ſcriptum eſt. Qui imponit ſtulto ſilentiũ, iras mitigat.

10 *Lib. 3. in c. 25. Prouer.*

IDEM explicans verba illa; Sicut vrbs patens, & abſque murorum ambitu, Sic vir, qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum, inquit: Si enim murum ſilentii non habet, patet ini-

ini-

inimici iaculis ciuitas mentis; & cum ſe per verba extra ſemet ipſam iacit, apertam ſe aduerſario oſtendit, quàm tanto ille ſine labore ſuperat, quanto & ipſa quæ vincitur, contra ſemet ipſam per multiloquium pugnat.

11 *Lib. 3 in c. 31. Prouer.* IDEM explicans mulieris fortis laudes, dicit: Os ſuum aperuit ſapientiæ, inquit: Ad hoc tantum loquens, os aperuit, vt ſapientiam doceret, iuxta illud Apoſtoli: *Eph. 5.* Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat, ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.

12 *In Pſa. 38. to. 7.* IDEM exponens verba illa; Dixi cuſtodiam vias meas, vt non delinquã in lingua mea, ait: Non aliter ſcio vitę meæ cuſtodite vias, niſi vt non loquar fatua, aut ocioſa. *Matt. 12.* Ex verbis (inquit Dominus) tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Dixi cuſtodiam vias meas, id eſt, diſpoſui cuſtodire opera mea, ſcilicet quinque ſenſus corporis. Vt nõ delinquam in lingua mea. Non peccem, quia, qui cuſtodit linguã ſuam, cuſtodit animã ſuam; quia mors *Prou. 18.* & vita in manibus linguæ. Et iterum *Iſa. 32.* cultus iuſtitiæ, ſilentium, & pax. Po- *Eccl. 28.* ſui ori meo cuſtodiam, iuxta illud: Pecuniam, & aurum tuum alliga bene, & facito ori tuo oſtium, & ſeram; Beatũ enim hominem, oris cuſtodia facit, cum non profert inania, ſed quæ Deo ſunt digna.

13 *In Pſa. 16. to. 7.* AVGVSTINVS exponens verba illa; vt non loquatur os meum opera hominum, vno verbo dicit: Poſtulat a Deo, vt aliud non procedat ex ore ſuo, quàm id quod pertinet ad gloriã & laudem ipſius; non ad opera hominum, quæ faciunt præter voluntatem Domini.

14 *In Pſa. 139* IDEM explicans verba illa; Vir linguoſus nõ dirigetur in terra, ſic habet: Vir linguoſus amat mendacia. Quid enim illi eſt voluptas niſi loqui. Non enim attendit quid loquatur dũ loquitur, non poteſt fieri, vt iſte dirigatur. Qualis ergo debet eſſe ſeruus Dei, accenſis illis carbonibus, de quibus dixerat: cadẽt ſuper eos carbones, & ipſe carbo ſalutaris effectus Qualis eſſe debet? Vt magis optet audire, quàm dicere, ſicut ſcriptum eſt: Sit au- *Iacob. 1.* tem omnis homo velox ad audiendũ, tardus autem ad loquendum: & ſi fieri poteſt, hoc cupiat, non habere neceſſitatem loquendi. Vnde & Ioannes nõ *Ioan. 3.* tam gaudebat; quia loquebatur, ſed gaudebat, quia audiebat. Ait enim, amicus autem ſponſi ſtat, & audit eũ, & gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Itaque vnuſquiſque probet ſe, non vt loquatur, ſed vt de alio locutionis officium exigat. Gaudium autem taciturnitatis intus habeat in voluntate; vocem doctrinæ in neceſſitate. Gaudiũ tibi ſit in auditione Dei, neceſſitas tibi ſit in locutione tua, & non eris vir linguoſus, ne non dirigaris. Quare vis loqui, audire non vis? Sẽper foras exis, intus redire detrectas?

15 *Trac. de cõflictu vitiorum, & virtutũ. to. 9.* IDEM Vitandum multiloquium, ſed tamen non ille reus tenebitur, qui plura quidem, ſed bona loquitur, ſed ille qui ſaltem rara, ſed mala dicere probatur. Diſcreta eſt taciturnitas, quia dum multa bona proferri videntur, ſæpe contingit, vt a bonis locutio inchoata ad aliquod prauum deriuetur. Hoc ipſum ſancta Scriptura denun- *Prou. 10.* ciat dicens: In multiloquio non deerit peccatũ. An forte inter innumera verba declinãtur crimino ſa? Sed nunquid declinari poterunt inutilia, atq; ocioſa, de quibus vtique ratio in futurum erit reddenda? Tenendus eſt ergo modus in loquendo, & ab ipſis nonnunquam vtilibus verbis parcendum, ſicut pſalmiſta legitur feciſſe. Dicit e- *Pſal. 38.* nim, humiliatus ſum, & ſilui a bonis.

16 *Serm. 3. ad fratres in eremo. to. 10.* IDEM ſic habet, Silentium fratres inter cætera vobis in eremo ſumme neceſſarium eſt. Omne enim, quod non ædificat, in periculum vertitur dicentium, & audientium. Lingua noſtra ſenſum noſtrum ſequatur, & rationẽ, nõ voluntatem; debemus enim linguas infra dentes reſeruare illæſas, ſermo enim vanus vanæ conſcientiæ index eſt. Qualis enim es, tales ſermones loqueris, talis & mens comprobatur; & qualis fueris in factis, talis comprobaueris in verbis. Stultus enim valde

eſt,

eſt,qui non prius verbum ducit ad lin
guam rationis,quam educat ad linguã
oris. Qualis eſt homo in mente,talem
verboſitas depingit in ore. Inflammat
linguæ mobilitas in adoleſcentia ad
iocoſa,in virili ætate,ad fraudulenta,
ſed in ſenili,ad detractoria. Reſtrin-
genda eſt igitur hæc parua fauilla, ne
in magnam vertatur flammam, ſurcu-
lus,ne creſcat in ſyluam,gutta, ne tu-
meſcat in fontem. Maius eſt denique
fratres linguam refrænare, quàm ca-
pere ciuitatem,quia hic ſumuntur ar-
ma contra te ipſum; ibi contra alterũ.
Summa tamen verecundia eſt non poſ
ſe linguam retrænare,& vile non poſſe
ligare membrum. Ecce lingua egredi
quærit,motum perquirit.Tu verò per
temperantiam ipſam refræna, appone
ei peſſulum rationis; circuncide eam
maturitate diſcretionis. O lingua,tu
periculum immitis, tu luctum produ-
cis, diſcordiam ſæpe ſpargis,& prodi-
tionis venenum, & ad infernum, qui
tibi credunt,conducis. Infra:Si inter-
rogatus fueris, melius eſt ad ſingula
reſpondere breuiter,quàm diutius im
morando verba curioſa & prolixa ex-
tendere. O loquax cognoſce teipſum,
nam loqui nunquam erubeſcis, nec cõ
ſideras quid,ſed quantum dicere poſ-
ſis. Non menſuras verborum ſenten-
tias;ſed tantum vt ſatieris. Lege quia
vir linguoſus non dirigetur ſuper ter-
ram,nec dirigetur in terra promiſſio-
Pſal. 139. nis.Attende monache,quia qui non re
frænat linguam ſuam, huius vana eſt
Iaco. 1. religio. Qui nõ cuſtodit linguam ſuã,
monachus non eſt,qui autem modera-
tur linguam ſuam,prudentiſſimus eſt,
Prou. 10. veruſque monachus. Amate ergo ſilen
tium,ponite cuſtodiã ori veſtro, eſto-
te muti,ne ſitis loquaces.

17 *Lib. 5. Moral. cap. 11. to. 2.* GREGORIVS explicans ver-
ba illa Iob cap 4. Conceptum ſermo-
nem tenere quis poterit? inquit: Sunt
nonnulli qui & ad loquendum praua
concipiunt,& a locutione ſua nulla ſi-
lentij grauitate refrenantur. Sunt alij
qui cum praua concipiunt;magno ſe ſi
lentij iugo reſtringunt. Et ſunt non-
nulli, qui virtutum vſu roborati, vſ-
que ad eam celſitudinem prouehũtur,
vt ad loquendum,ne in corde quidem
peruerſa concipiant, quę ſilentio com
peſcanr. Eliphaz itaque ex quo ſit or-
dine teſtatur,qui conceptum ſermonẽ
tenere ſe non poſſe demonſtrat. Qua
in re & illud innotuit, ꝗ ſe loquendo
offenſurum nouit. Neque enim retine
re verba quæ non poteſt, vellet, niſi
per hæc ſe vulnera inferre prænoſce-
ret. Boni enim viri freno conſilij reti-
nent præcipitationem verbi, & caute
conſiderant, ne relaxantes linguæ la-
ſciuiam, auditorum conſcientiam in-
cauta locutione transfigant. Vnde be-
ne per Salomonẽ dicitur:Qui dimittit *Prou. 17.*
aquam,caput eſt iurgiorũ.Aqua quip-
pe dimittitur,cum linguæ fluxus effrę
natur.Sed dimiſſor aquę,caput iurgio
rum efficitur, quia per linguæ inconti
nentiam, diſcordiæ origo propinatur.
Igitur ſicut praui in ſenſu leues ſunt,
ita in locutione præcipites, & retice-
re pertractando negligunt, quæ loquã
tur, ſed quod leuis conſcientia conci-
pit,leuior protinus lingua prodit. Vn
de Eliphaz ex ſuo experimento colli-
git,quod deſperate de omnibus ſentit
dicens; Sed conceptum ſermonem te-
nere quis poterit?

I DEM explicans illa verba Iob 18 *Lib. 7. Moral. cap. 17.*
cap.6.ad increpandum tantum eloquia
concinnatis, & in ventum verba pro-
fertis,inquit:In ventum verba profer-
re eſt ocioſa dicere.Nam ſæpe dum ab
ocioſis verbis nequaquam lingua com
peſcitur, ad temeritatem quoque ſtul
tæ increpationis effrænatur. Nam dũ
ocioſa verba cauere negligimus,ad no
xia peruenimus. Infra: Qui imponit *Prou. 27.*
ſtulto ſilentium, iras mitigat. Quia
autem multiloquio quiſque ſeruiens;
rectitudinem iuſtitiæ tenere non poſ-
ſit, teſtatur propheta qui ait, vir lin-
guoſus non dirigetur in terra. Hinc Sa
lomon iterum dicit: In multiloquio *Pſal. 139.*
peccatum non deerit. Hinc Iſaias ait: *Prou. 10.*
Cultus iuſtitiæ ſilentium,videlicet in *Iſa. 32.*
dicans,quia mentis iuſtitia deſolatur,
quando ab immoderata locutione non
parcitur. Hinc Iacobus dicit. Si quis *Iaco. 1.*
putat ſe religioſum eſſe,non refrenans
lin-

linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum
huius vana eſt religio. Hinc rurſum
ait: Sit autem omnis homo velox ad
audiendum tardus autem ad loquen-
Iaco. 3. dum. Hinc iterum adiungit; lingua,
inquietum malum plena veneno mor
tifero Hinc per ſemetipſam nos veri-
Matt. 12. tas admonet, dicens: Omne verbum
ocioſum quod locuti fuerint homi-
nes, reddent de eo rationem in die iu
dicij. Si ergo ratio de ocioſo ſermone
exigitur, penſandum valde eſt, quæ
pœna illud multiloquium ſequatur,
in quo etiam per ſuperbiæ verba pec
catur; Sciendum quoque eſt, quod ab
omni rectitudinis ſtatu depereunt,
qui per noxia verba dilabuntur. Hu-
mana etenim mens, aquæ more, & cir
cũpluſa ad ſuperiora colligitur, quia
illud repetit vnde deſcendit, & rela-
xata deperit, quia ſe per infirma inu-
tiliter ſpargit. Quot enim ſuperua-
19 cuis verbis a ſilentij ſui cenſura diſſi-
patur, quaſi tot riuis extra ſe duci-
tur. Vnde & redire interius ad ſui co
gnitionem non ſufficit, quia per mul-
tiloquium exterius ſparſa, vim inti-
mæ conſiderationis amittit. Totam
igitur ſe ſe inſidiantis hoſtis vulneri-
bus detegit; quia nulla ſe munitione
cuſtodiæ circumcludit. Vnde ſcriptũ
Prou. 25. eſt: Sicut vrbs patens & abſque muro
rum ambitu; ita vir qui non poteſt in
loquendo cohibere ſpiritum ſuum.
Quia enim murum ſilentij non habet,
patet inimici iaculis ciuitas mentis;
& cum ſe per verba extra ſemetipſam
eijcit, apertam ſe aduerſario oſtendit,
quam tanto illę ſine labore ſuperat,
quanto & hæc eadem quæ vincitur
contra ſemetipſam, per multiloquiũ
pugnat. Infra: Lingua ſub magni mo-
deraminis libratione frænanda eſt,
non inſolubiliter liganda, ne aut la-
xata in vitium defluat, aut reſtricta
Eccl. 20. etiam ab vtilitate torpeſcat. Hinc per
ſapientem dicitur, ſapiens tacebit vſ-
que ad tempus, vt nimirum cum op-
portunum conſiderat, poſtpoſita cen-
ſura ſilentij, loquendo quæ congruũt,
in vſum ſe vtilitatis impendat. Hinc
Salomon ait: Tempus tacendi, & tem-
pus loquendi. Diſcrete quippe viciſſi *Eccl. 3.*
tudinem penſanda ſunt tempora, ne
aut cum reſtringi lingua debet, per
verba ſe inutiliter ſoluat, aut cum lo-
qui vtiliter poteſt, ſemetipſam pigre
reſtringat. Quod bene pſalmiſta con- *Pſal. 141.*
ſiderans, breui poſtulatione comple-
xus eſt dicens: Pone Domine cuſtodiã
ori meo, & oſtium circunſtantiæ la-
bijs meis. Oſtium namque aperitur,
& clauditur. Qui ergo ori ſuo nequa-
quam poni obſtaculum, ſed oſtium pe
tijt, aperte docuit, quòd & per diſci-
plinam retineri lingua debeat, & ex
neceſſitate laxari, quatenus os diſcre
tum, & congruo tempore vox ape-
riat, & rurſum congruo taciturnitas
claudat.
I D E M in fine ſic habet; Per Moy- 20
ſen recte dicitur, vas quod non habue- *Li. 23. Moral. cap. 4.*
rit operculum nec ligaturam deſuper,
immundum erit. Quaſi vas ſine oper-
culo, & ligatura polluitur, qui per ſtu
dium oſtentationis patens, nullo vela *Num. 19.*
mine taciturnitatis operitur.
I D E M in fine explicans verba illa; 21
Domine labia mea aperies, & os meũ *Expoſ. in 4. Pſal. pœnitentialem.*
annunciabit laudem tuam, inquit: Ha-
ctenus os meũ ego ipſe aperui: & ideo
ex vaniloquio peccatum cõtraxi. Nũc *Pſal. 50.*
verò vt tu aperias deſidero, quia nihil
niſi quod ſuggeſſeris loqui cõcupiſco.
Illius labia Deus aperit, qui non ſolũ
quid loquitur, ſed etiam quando, &
vbi & cui loquatur attendit. Sapientia
namque Dei dicit, Dominus dedit mi *Iſa. 50.*
hi linguam eruditam, quando ſcilicet
oporteat ſermonem dicere. Merito er-
go ſapiens eſt, quia accepit a Domino,
quo tempore ſibi loquendum ſit. Vnde
non inconuenienter ait ſcriptura, vir
ſapiens tacebit vſque ad tempus. Iu- *Eccl. 20.*
gum etiam in verbis noſtris eſſe & ſta-
tera præcipitur, vt omne quod loqui-
mur, & humilitate condiatur, & men-
ſura ponderetur. Proferamus ergo ſer-
mones examinatos libra iuſtitiæ, vt
ſit grauitas in ſenſu, modus in verbis,
pondus in ſermone. Nec prius loquen-
do os aperiamus quàm expediat, ſed
examinemus verba noſtra, ſi tacẽdum
hoc, ſi dicendum, ſi tempus ſit ſermo-
nis

nis huius, poſtremo ſi a virtute modeſtię non diſſentiat. Et quia ad hoc idonei non ſumus, niſi diuina adſit gratia, clamandum eſt cum propheta, Domine labia mea aperies.

22 *Ser. 7. aſſũptionis de verbis Apocalypſis 12. Signum magnum apparuit in cęlo.* BERNARDVS inquit; loquens de ſilentio virginis, in omni textu quatuor Euangeliorum nõ niſi quater Maria loquens auditur. Primo quidem ad Angelum; ſed cum iam ſemel atque iterum allocutus eam fuiſſet. Secundo ad Elyſabeth, quando vox eius exultare Ioannem fecit. Tertio ad filium cũ iam eſſet annorum duodecim. Quartò in nuptijs ad filium & miniſtros. Venientes paſtores primam omnium Mariam inuenerunt, ſic & magi non ſine Maria infantem inuenerunt, & inducens filium in templũ multa a Simeone audiuit, tam de Deo, quam de ſe ipſa, ad loquendum tarda, velox ad audiendum. *Lucę 2.* Et quidem Maria conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo, ſed in his omnibus, neque de ipſo dominicæ incarnationis ſacramento quodcumque verbum feciſſe reperies. Væ nobis, qui ſpiritum habemus in naribus, væ qui totum proferimus ſpiritum, qui iuxta illud comici, pleni rimarum effluimus vndique.

23 *In lib. cuius tit. eſt Speculum Monachorum.* IDEM habet hanc ſententiam; Si vocatur religioſus ad colloquium, ſecundum regulam leuiter & ſine riſu pauca verba & rationabilia loquatur, & antequam ea proferat, bis ad limam veniant, quam ſemel ad linguam. Si cũ ſeculari loquendum eſt, tunc maxime adhibeat cuſtodiam ori ſuo, vt nihil proferat quod non ædificet audientē. Et nemo dubitet cum eum viderit & audierit, quin vere ſit monachus.

24 *In tract. de paſſione Domini c. 31.* IDEM inquit, Grandi ſollicitudine virgo cuſtodire debet ora ſua, & cum omni munditia conſeruare, non ſolum ab omni actu polluto, ſed ab omni verbo luxurioſo, turpi, ſcurrili, iocoſo, immo & ocioſo. Eruntq; ſicut in cantico ſponſæ dicitur, ſicut vitta coccinea labia virginum, & eloquium earum dulce. Sicut enim vitta coccinea ſunt labia, quæ ſemper verbis ardentis charitatis abundãt, quibus verbis, motus & cogitationes carnales reſtringuntur. Per coccineum quippe colorē charitas, per vittã qua crines reſtringuntur reſtrictio cogitationum carnalium, quæ per crines figurantur, accipitur. Sponſarum ergo agni labia præcipue decet eſſe, ſicut vitta eſt coccinea; vt ſermo earum ſemper charitate ardeat, paſſione agni & ſponſi rubeat, qui ſemper debet eſſe in corde, ſemper ſit in ore: candidus & rubicundus, dulcis Ieſus: ſcurrilia verò, turpia, iocoſa, & ocioſa verba, verbis paſſionis cõuenire non poſſunt.

Lingua commune malum, in quo pauci non labuntur, propter eius periculum.

Cap. VIII.

ORIGENES explicans verba illa, quæ adducit Paulus, ſepulchrum patens eſt guttur eorum, inquit: Diuerſa in his, humani generis peccata deſcribit, omne ſepulchrũ immunditiã defuncti cadaueris cõtegit, vnde & Dominus in Euãgelio de ſcribis, Phariſęis dicebat, ꝙ eſſent ſepulchra dealbata, quæ foris quidem ſpecioſa videntur hominibus, intus autē plena ſunt omni immunditia. Videtur autem Paulus in hoc loco maius aliquid in iſtis de quibus ſermo eſt, oſtendere criminis, cũ eos ſepulchrum nõ tectum, nec coopertũ, ſed patens appellat. Clauſa enim ſepulchra dicũtur ij, quos aliquãtulũ pudor cohibet palã delinquere, & proferre ad publicum crimina ſua. Patens vero ſepulchrũ dicuntur ij, qui immunditias ſuas, & impuritates in propatulo habent. Quibus aſſiduitas, & vſus ſcelerũ, quod eſt in malis vltimũ, etiã commiſſorũ verecũdiam ſuſtulit; vt iã non aperiant os ſuum, & proferant verbũ Dei viuum, ſed aperiãt guttur ſuum, & proferãt verbum mortuũ: verbum diaboli non de corde, ſed de ſepulchro. Si quando videris ergo hominem laſciuo ore impudica verba iactantem, aut tumido & furibundo contumelias & maledicta proferentem,

1 Lib. 3. in c. 3. epi. ad Romanos. to. 3. Pſal. 5. Matt. 23.

non

non dubites de hoc dicere, quia ſepulchrum patens eſt guttur eius. De abundantia enim cordis os loquitur. Ad hæc additur, linguis ſuis doloſe agebant. Dolus eſt cum aliud quis lingua loquitur, & aliud volutat in corde. Quod crimen neſcio, ſi vel iuſtos quoſque & electos relinquat immunes: ſed puto quod alius plus, alius autem minus, nemo tamen ſit ab hoc ad perfectum purus, niſi ille de quo ſcriptum eſt, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius. Vnde & Petrus ſciens iſtas eſſe diuerſitates doli, in epiſtola ſua ſcribit, dicens: Deponentes ergo omnem dolum, & ſimulationem, & inuidiam, & detractionem, quaſi modo geniti Infantes rationabiles, ſine dolo lac concupiſcite. Venenũ aſpidum ſub labijs eorum. Morſus ſerpentis, veneno corpus interimit. Morſus verbi venenati; fraudem animam necat. Sicut ſunt hi, qui calumniarum commentis circumueniunt homines. Quorum amaritudine os plenum eſt, & maledictione. De veneno quidem aſpidum non dixit plena eſſe labia. In illo enim vitio plures fortaſſis inueniuntur, non tamen plures qui plene & ad integrum veneni illius virus exerceant. Maledictione autem & amaritudine repleri os, valde multorum eſt. Quis enim ita emendatioris eſt, quem non maledicendi conſuetudo ſollicitet? Non dicam aduerſus eos qui male dicto digni sũt, ſed aduerſus eos, quos dominus non maledixit, ideſt, iuſtos & innocentes viros, promptum hoc & procliue vitium eſt fragilitatis humanæ. Et ideo plenum eſt os eorum, & tãquam de pleno oris vaſculo indeſinenter dicitur fluere maledictio. Huic tamen & amaritudo coniungitur, quia ex iracundiæ felle depromitur. Per iracundiã enim ac furorem: ad maledicendum lingua compellitur.

Matt. 12. *Pſal 5.* *Pſal 13.* *1. Pet. 2.* *1. Pet. 2.* *Pſal. 13.* *Deut. 32.* *Pſal. 13.*

3 BASILIVS explicans verba illa; Prohibe linguam tuam a malo; & labia tua ne loquantur dolum, ſic habet: Si quidem vis in diebus eſſe bonis, ſi diligis vitam: fac obſerues mandata vitæ. Primum autem mandatum eſt prohibere linguam ſuam a malo, & cauere ne labia tua loquantur dolum. Peccatum quod per linguam admittitur, omnium fere propenſiſſimum, ſed & idem multiforme. Iratus es? mox lingua occurrit. Concupiſcentia teneris? Habes & hic linguam ante omnia, quaſi lenam, & conciliatricem, quæ cooperetur peccato, quæ per ſimulationẽ proximis imponat. Eſt tibi lingua quoque vice ſcuti ad iniquitatem, cũ non ex corde loquitur, ſed ea promit, quæ ad fraudem, & impoſturam faciunt. Denique quid opus cõmemorare, quæ per linguam peccentur? vita noſtra referta eſt linguæ delictis, turpiloquio, vrbanitate, ſtultiloquio, & quæ non conueniunt, detractione, ocioſo ſermone, periurio, falſis teſtimonijs. Hæc mala omnia, & alia illis plura, ſunt linguæ opera. Qui verò aduerſus Dei gloriam os aperiunt, & iniquitatẽ in excelſo loquuntur, alioue aliquo, quàm linguæ organo impietatem ſuam perficiunt? Quoniam igitur ex tuis verbis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condẽnaberis; prohibe linguam tuam a malo, nec vana mendacique lingua, iram tibi theſaurizabis. Prohibe item labia tua ne loquantur dolum, hoc eſt, quæ tibi inſtrumenta ſunt data adminiſtrãdo ſermoni, fac vacare a praua operatione. Eſt autem dolus, maleficium occultum proximo oblatum, ſub prætextu & ſimulatione rei melioris.

Homil. 9. in Pſ. 33. to. 1.

HIERONYMVS explicans verba illa; pelli meæ conſumptis carnibus adhæſit os meum, & derelicta ſunt tãtummodo labia circa dentes meos, inquit: Ad hoc diabolus conſumptis carnibus ſancti Iob, labia eius integra dereliquit, vt haberet poſitus in tormentis, quibus poſſet facile blaſphemare, quaſi cordis blaſphemia non ſit, pro qua ipſe Iob, ſicut pro cæteris peccatis holocauſta Deo pro filijs ſuis offerebat, ſed ideo diabolus linguam reſeruauit, vt intelligere poſſet, ſi Iob ob cordis ſimplicitatem, blaſphemiam proferret in labijs. 4

In c. 19. Iob to. 8.

IDEM exponens verba illa; Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, 5

In c. 20. Iob.

ab-

abſcondet illud ſub lingua ſua ait:Dulcia mala ſunt impio blaſphemia,& cætera oris peccata. Abſcondet ſub lingua ſua dicens: Vbi eſt ei labor,& dolor, & defendet atque celabit, vt ait ſcriptura. Qui contegit iniquitatem ſuam non proſperabitur. Et celabit in gutture ſuo, illud mihi dicere videtur, quòd ſemper ſit ad blaſphemandum paratus, & non prius ſaltem per aliquam moram cogitat quid dicturus eſt, quia iam paratam habet blaſphemiam,quam cum maledictione cor dis effundat.

6 AMBROSIVS docens,quòd tacendo fugimus periculum,& diſcimus
Lib.1.Off. c.2.10.4. recte dicere,inquit: Quid autem præ ceteris debemus, diſcere, quàm facere,vt poſſimus loqui,ne prius me vox condemnet mea, quàm abſoluat aliena? Scriptum eſt enim: Ex verbis tuis
Matt.12. condemnaberis. Quid opus igitur vt properes periculum ſuſcipere condẽnationis loquendo, cum tacendo poſſis eſſe tutior?Complures vidi loquendo in peccatum incidiſſe, vix quemquam tacendo. Ideoque tacere noſſe, quàm loqui difficilius eſt. Scio loqui pleroſque, cum tacere neſciant. Rarũ eſt tacere quemquam, cum ſibi loqui nihil proſit. Sapiens eſt ergo, qui no-
Iſa.50. uit tacere. Denique ſapientia Dei dixit:Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt ſciam quando oporteat ſermonem dicere. Merito ergo ſapiens, qui a Domino accipit, quo tempore ſibi loquendum ſit Vnde bene ait Scri-
Prou.20. ptura:Homo ſapiens,tacebit vſque ad tempus. Ideo ſancti Domini,qui ſciebant, quia vox hominis plerunq; peccato adiuncta eſt,& initiũ erroris humani ſermo eſt hominis, amabat tace-
7 re. Denique ſanctus Domini ait:Dixi cuſtodiam vias meas,vt non delinquã in lingua mea. Sciebat enim,& legerat diuinę eſſe protectionis,vt homo a linguæ ſuæ flagello abſconderetur, & a conſcientiæ ſuæ teſtimonio. Verberamur enim tacito cogitationis noſtræ opprobrio,& iudicio conſcientiæ verberamur vocis noſtræ verbere,cum loquimur ea quorum ſono cæditur animus noſter,& mens cõſauciatur. Quis enim eſt, qui mundũ cor habeat a peccatorum colluuione,aut nõ delinquat in lingua ſua? Et ideo quia neminem ſciebat caſtum os ſeruare poſſe ab immunditia ſermonis, ipſe ſibi ſilentio legem impoſuit innocentiæ,vt tacendo culpam declinaret, quam vix effugere poſſet loquendo. Audiamus ergo *Pſal.38.*
cautionis magiſtrum: Dixi cuſtodiam vias meas, hoc eſt, tacito cogitationis præcepto indixi mihi, vt cuſtodirem vias meas. Aliæ ſunt viæ, quas debemus ſequi, aliæ quas cuſtodire. Sequi vias Domini, cuſtodire noſtras, ne in culpam dirigantur.Potes autem cuſtodire;ſi non citò loquaris. Lex dicit:Audi Iſrael Dominum Deum tuum: Non dicit, loquere, ſed audi. Ideo Eua lapſa eſt,quia locuta eſt viro, quod non audierat a Domino Deo ſuo. Prima vox Dei dicit tibi:Audi. Si audias,cu- *Deut.6.*
ſtodies vias tuas. Tace ergo prius, & audi, & non delinques in lingua tua. Graue ergo malum, vt aliquis ore ſuo cõdemnetur.Etenim ſi pro ocioſo verbo reddet vnuſquiſque rationem,quãto magis pro verbo impuritatis, & turpitudinis?

IDEM oſtendens taciturnitatem 8
moderandam eſſe, & quod ira ſilendũ *Lib.eod.c.3*
ſit, ait: Quid igitur, mutos nos eſſe oportet?Minime. Eſt enim tempus tacendi, & tempus loquendi. Deinde ſi pro ocioſo verbo reddemus rationẽ, videamus ne reddamus, & pro ocioſo ſilentio. Eſt enim & negotioſum ſilentium, vt erat Suſannæ, quæ plus egit tacendo,quàm ſi eſſet locuta.Tacendo enim apud homines, locuta eſt Deo. Nec vllum maius indicium ſuę caſtitatis habuit,quàm ſilentium:conſcientia loquebatur, vbi vox non audiebatur,nec quærebat pro ſe hominum iudicium,quę habebat Domini teſtimonium. Ipſe Dominus in Euangelio,tacens operabatur ſalutem hominum. Recte ergo Dauid nõ ſilentium ſibi indixit perpetuum, ſed cuſtodiam. Cuſtodiamus ergo cor noſtrum, cuſtodiamus os noſtrum. Vtrunque enim ſcri- *Prou.4.*
ptum eſt hic, vt cuſtodiamus os.

Alibi tibi dicitur: omni cuſtodia ſerua
cor tuum. Si cuſtodiebat Dauid, tu
non cuſtodies? Si immunda labia habe
Iſa. 6. bat Iſaias, qui dixit: Væ mihi quia vir
pollutus labijs ego ſum. Si Propheta
Domini immunda habebat labia, quo-
modo nos munda habemus? Et cui niſi
Eccl. 28. vnicuique noſtrum ſcriptum eſt. Sepi
poſſeſſionem tuam ſpinis, & aurum, &
argentum tuum alliga, & ori tuo fac
oſtium, & vectem, & verbis tuis iugũ,
& ſtateram. Poſſeſſio tua, mens tua eſt.
9 Aurum tuum, cor tuum eſt. Argentum
tuum, eloquium tuum eſt Eloquia Do
mini, eloquia caſta, argentum igne exa
minatum. Bona etiam poſſeſſio mens
bona. Sepi ergo hanc poſſeſſionem, &
circumuallato cogitationibus, muni-
to ſpinis ſollicitudinem, ne in eam ir-
ruant, & captiuam ducant irrationabi
les corporis paſſiones, nec incurſent
motus graues, ne diripiant vindemiã
eius, tranſeuntes viam. Cuſtodi inte-
riorem hominem tuum, noli eum qua
ſi vilem negligere, ac faſtidire, quia
pretioſa poſſeſſio eſt, cuius fructus ſta
bilis, & æternæ ſalutis eſt. Alliga ſer-
monem tuũ, ne luxuriet, ne laſciuiat,
& multiloquio peccata ſibi colligat.
Sit reſtrictior, & ripis ſuis coerceа-
tur, citò lutum colligit, amnis exun-
dans. Alliga ſenſum tuum, non ſit re-
miſſus, ac defluus, ne dicatur de te, nõ
eſt malagma ponere, neque oleum, ne-
que alligaturam. Habet ſuas habenas,
mentis ſobrietas, quibus regitur, & gu
bernatur. Sit ori tuo oſtium, vt clauda
tur, vbi oportet, & obſeretur diligen-
tius, ne quis in iracundiam excitet vo
cem tuam, & contumeliam rependas
contumeliæ. Sed iugum ſit verbis tuis,
& ſtatera, hoc eſt humilitas, atq; men
ſura, vt lingua tua mẽti ſubdita ſit. Re
ſtringuatur habenæ vinculis, frænos
habet ſuos, quibus reuocari poſſit. Ad
menſuram ſermones proferat, libra
examinatos iuſtitiæ, vt ſit grauitas in
ſenſu, in ſermone pondus, & in ver-
bis modus.
10 IDEM docens, quod inſidias lo-
Lib. 1. Offi. quenti tendit diabolus, inquit: Cuſto-
c. 4. to. 4. diendo os ſuum, retinendo linguam
ſuam, nec prius loquendo, quàm inter
roget, & expendat atque examinet ver
ba ſua, ſi dicendum hoc, ſi dicendum
aduerſus hunc, ſi tempus ſermonis ſit
huius, is profectò exercet modeſtiam,
ac manſuetudinem, & patientiam, vt
non ex indignatione, & ira in ſermo-
nem erumpat, non alicuius paſſionis
inditum det in verbis, non ardorem li
bidinis flammare in ſermone ſuo indi-
cet, & ineſſe dictis ſuis ſtimulos iracũ-
diæ, poſtremò ne ſermo qui commen-
dare interiora debet, vitium aliquod
eſſe in moribus aperiat, & prodat. Vn-
de non immerito propheta dixit: Quo-
niam ipſe liberauit me de laqueo ve- *Pſal. 90.*
nantium, & a verbo aſpero. Symma-
chus irritationis verbum dixit, Alij
perturbationis. Laqueus aduerſarij eſt
ſermo noſter, ſed etiam ipſe non mi-
nus aduerſarius eſt nobis. Loquimur
plerumque quod excipiat inimicus; &
quaſi noſtro gladio nos vulneret. Quã-
to tolerabilius eſt alieno gladio, quã
noſtro perire? Explorat ergo aduerſa-
rius noſtra arma, & concutit ſua tela.
Si emiſero verbum indecorum, laqueũ
ſuum ſtringit: Si quis ergo iſtum ad-
uerſarium ſentit præſentem eſſe, tunc
magis cuſtodiam adhibere debet ori
ſuo, ne det locum aduerſario.
IDEM vbi docet quòd primum of- 11
ficium ſit linguæ moderatio, inquit: *Lib. 1. Offi.*
Pythagoras Socrate antiquior prophe *cap. 10.*
tam ſecutus Dauid legem ſilentij de-
dit ſuis. Sed ille, vt per quinquenniũ
diſcipulis vſum inhiberet loquendi,
Dauid autem non vt naturæ munus
imminueret, ſed vt cuſtodiam profe-
rendi ſermonis doceret. Et Pythago-
ras quidem, vt non loquendo loqui do
ceret, Dauid vt loquendo magis diſce-
remus loqui. Ipſa natura nos in paruu
lis docet, quod prius ſonos meditan-
tur loquendi, vt loqui diſcant: Ita er-
go qui volunt diſcere cautionem lo-
quendi, quod naturæ eſt non negent,
quod cuſtodiæ eſt exerceant, vt qui in
ſpecula ſunt, ſpeculando intendant,
non dormiendo. Ergo Dauid tacebat
non ſemper, ſed pro tempore. Non iu-
giter neque omnibus, ſed irritanti ad-
uer-

uerſario, prouocanti peccatori non reſpondebat. Et ſicut alibi ait: Loquentes vanitatem, & cogitantes dolos nō audiebat quaſi ſurdus, & quaſi mutus non aperiebat illis os ſuum. Quia & alibi habes: Noli reſpondere imprudenti ad imprudentiam ſuam, ne ei ſimilis fias. Primum igitur officium eſt loquendi modus. Hoc ſacrificium laudis Deo dependitur. Scio loqui pleroſque, cum tacere neſciant. Rarum eſt tacere quenquam, cum ſibi non proſit loqui. Sapiens, vt loquatur, multa prius conſiderat, quid dicat, aut cui dicat, quo in loco, quo tempore. Eſt enim tacēdi, & loquēdi modus.

Pſ. 37. *Prou. 27.*

12 IDEM ſic habet: Deeſſe ſermonem virgini, quàm ſupereſſe malo. Nam ſi mulieres etiam de rebus diuinis in Eccleſia iubentur tacere, domi viros ſuos interrogare, de virginibus quid cautum putamus, in quibus pudor ornat ætatem, taciturnitas commendat pudorem? Maxima eſt virtus tacendi, præſertim in Eccleſia. Nullū ex ore verbum, quod reuocare velis, proferas; ſed parcior loquendi, fiducia ſit. Copioſum quippe in multiloquio peccatum. Frequens ſermo eſt, cum plurima ranarum murmura, religioſæ auribus plebis obſtreperent, ſacerdotem Dei præcepiſſe, vt conticerent, ac reuerentiam Sacræ deferrent orationi, tunc ſubito circumfuſos ſtrepitus quieuiſſe. Silent igitur paludes, homines non ſilebunt?

Libro 3. de uirginitate.

13 IDEM exponens verba illa; in quo corrigit adoleſcentior viam ſuā ait: Iunior dicitur ſedere ſolitarius & tacere: & tacens leuabit ſe ſupra ſe. Sedet ſolitarius & tacet, ne rudis ætatis facilitate labatur, laudandus eo, quia prius vult loquenda cognoſcere, quàm proferre quæ ſentiat, antequam loqui diſcat, timens ne multiloquio peccatum contrahat. Vnde puto & Pythagoram illum philoſophum imitatorem iuuenis huius Prophetici, inſtituiſſe ſectam: vt diſcipuli ſui quinquennio non loquentes, tanto ſilentio loqui diſcerent, cum prēſertim Dauid, ſuperioris ætatis quàm Pythagoras dicat: Dixi cuſtodiā vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam. Et quia fortaſſe aliquando aliquid locutus eſſet incautius; ideo poſtea a Deo poni ori ſuo cuſtodiā poſtulauit. Iſaiam quoq; Pythagoricis anteriorē fuiſſe quis neſciat? qui cū audiſſet, clama, nō prius clamauerit, quàm audiret, quid clamare deberet. Reſpondit. n. Quid clamabo? iuuenis ſi in conſilio ſeniorum ſederit: manum adhibebit ori ſuo, vt audiens ſentētias colligat, quas ad maturiorem ſeruet ætatem. Quemadmodum Maria, cū verba Chriſti audiret, conferebat ea omnia in corde ſuo.

Sermo. 2. in Pſ. 118. 10. 4. *Tren. 3.* *Pſ. 38.* *Pſ. 140.* *Iſ. 40* *Eccl. 15.*

14 AVGVSTINVS ſic habet: Quod Apoſtolus Iacobus ait: linguā autem nullus hominū domare poteſt, non mihi videtur ita intelligendum, quaſi diceret per exprobrationem: tāquam diceretur ergo ne linguam nullus hominum domare poteſt? tanquā obiurgans, & dicens domare feras poteſtis, linguam non poteſtis, quaſi facilius ſit linguam domare quam feras. Si enim hoc ſentire vellet de facilitate domandæ linguæ, cetera ſequerentur in beſtiarum comparatione. Nunc verò ſequitur, inquietum malum, plena veneno mortifero, vtique nocentiore quàm beſtiarum eſt, atque ſerpētium. Nam illud, carnē interficit, hoc verò animam. Os enim quod mētitur occidit animam. Non ergo quaſi id eſſet facilius, quàm manſuefactio beſtiarum ſanctus Iacobus illam ſententiā pronunciauit: ſed potius oſtendens quantum ſit in homine linguæ malū, vt a nullo homine domari poſſit; cum ab hominibus domentur & beſtiæ. Neque hoc ideo dixit, vt huius ī nos mali dominationem per negligentiā permanere patiamur: ſed vt ad domandā linguā, diuinę gratię poſcamus auxilium. Non. n. ait linguā nullus domare pōt, ſed nullus hominum, vt cū domatur, Dei adiutorio, Dei miſericordia, Dei gr̄a fieri fateamur. Conetur ergo aīa domare linguam, & dum conatur, poſcat auxiliū, & oret lingua, vt dometur lingua. Itaq; p̄cepto facere com-

Lib. de natura & gratia contra Pelagianos 10. 7. *Iac. 3.* *Sap. 1.*

monemur, quod conantes, & noſtris viribus non valentes, adiutorium diuinum precemur.

15 *In Pſ.38. to.8.* IDEM explicans verba illa; Dixi cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea, inquit: Quia difficile eſt, vt quiſquam lingua non labatur, & peccet, & qui lingua non peccauit, vt ſcriptũ eſt, hic perfectus eſt uir, aliqua forte pœnitenda dixerat: *Iac.3.* & lapſa erant ab ore, quæ vellet reuocare, nec poſſet. In lingua enim facile labimur. Videns ergo quàm eſſet difficile, vt neceſſitatem loquendi haberet homo, & in loquendo non aliquid diceret, quod ſe dixiſſe nollet, & tædio affectus ex his peccatis, quæſiuit euitare talia. Cum ergo ei hæc contigiſſent ſtatuerat non loqui, ne aliquid diceret, quod locutum ſe eſſe pœniteret, ait: Dixi cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingna mea.

16 *In Pſ.143.* IDEM exponens verba illa; De gladio maligno eripe me, inquit: Gladium malignũ dixit, eſt enim gladius *Matt.10.* ſine dubio benignus, de quo Domin⁹ dicit: non veni pacem mittere in terram, ſed gladium. Gladius putredinem abſcindens, membra autem Chriſti ſanans. Gladius autem malignus eſt, quo homines loquuntur vanitatẽ; quia benignus eſt, quo Deus loquitur veritatem. Ergo de gladio maligno eri- *Pſal. 56.* pe me. Filij quippe hominum dentes eorum arma, & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus. Ab hoc gladio maligno erue me. Attendite, quia inter iſtos periclitamini, inter horum linguas aduerſus carnis veſtræ deſideria dimicatis, inter horum linguas poſitas in manu diaboli, de quibus pugnant, colluctationem habetis.

17 *Serm. 4 de verbis Domini in Euangelium Mat. 10.10* IDEM explicans verba illa; Qui dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehennæ ignis, inquit: Linguam nullus hominum domare poteſt. Et homo domat feram, non domat linguam; domat leonem, & non refrænat ſermonem; domat ipſe, & non domat ſeipſum: domat quod timebat, & vt ſe domaret, non timet, quod timere debebat. *Iaco.3.* Linguam nullus hominum domare poteſt. Ibunt ergo omnes in gehennam ignis? Abſit. Sed intelligamus, quia ſi linguam nullus hominum poteſt domare, ad Deum confugiendum eſt, qui domet linguam noſtram. Si enim tu eam domare volueris non potes, quia homo es, & linguam nullus hominum domare poteſt. Attendite ſimilitudinem ab ipſis beſtijs, quas domamus. Leo non ſe domat, elephantus non ſe domat, equus non ſe domat; ſic & homo nõ ſe domat Sed vt dometur equ⁹, elephantus, leo, camelus, queritur homo: ergo Deus quæratur, vt dometur homo. Domuiſti leonem, quem non feciſti, non domat te, qui fecit te? imago Dei domat feram, & non domat Deus imaginem ſuam?

IDEM ſic habet; Maiora vulnera ſunt linguæ, quam gladij. Gladius corpus interficit, animam autem non interficit. Videte fratres: quanta mala habet lingua, in bono magna eſt, in malo mors eſt. Diabolus vnde cecidit? Nunquid furtum fecit, aut homicidium, aut adulterium? Diabolus non propter hoc cecidit, ſed propter linguam, quia dixit: in cœlum conſcendam, ſupra ſydera exaltabo ſolium meum, & ſimilis ero altiſſimo. Quid dicit Salomon? Mors & vita in manibus linguæ. Propheta quia immunda labia habet, non poteſt prophetare. 18 *Ser. 45. ad fratres in eremo.* *Iſa.14.* *Prou. 18.* *Iſa.6.*

BERNARDVS ait: Quis numeret quantas modicum linguæ mẽbrum contrahat ſordes, quàm multiplex in labijs incircuncifis immunditia copuletur, quàm ſit grauis pernicies oris incircunſpecti? Eſt enim lingua diſſoluta in ſermonibus ocioſis, eſt lingua impudica, eſt & magniloqua, quarum prima laſciuiæ, ſequens arrogantiæ famulatur. Eſt etiam lingua doloſa, & item lingua maledica, quarum altera in falſiloquiam, & adulatoriã ſubdiuiditur, altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. Quod ſi de omni, vel ocioſo verbo quodcunque locuti fuerint homines Deo reddituri ſunt rationem in die iudicij; quanto diſtri- 19 *Ser. de triplici cuſtodia manus, lingua, & cordis.*

ctius

ſtius de verbo mendaci, & iniurioſo, de elato, vel laſciuo, vel adulatorio, aut detractorio iudicabuntur? Quàm vera ſententia fratres, in multiloquio
Prou. 10. non effugiendum peccatum. Nemo veſtrum fratres parui æſtimet tempus, quod in verbis conſumitur ocioſis. Volat verbum irreuocabile, volat tẽpus irremeabile: nec aduertit inſipiens, quid amittat. Libet confabulari, aiunt, donec pertranſeat hora. O donec prætereat hora, donec pertranſeat tempus. Donec hora prætereat, quam ad agendam pœnitentiam, ad acquirendam gratiam, miſeratio conditoris indulget? Infra: Lingua ma-
20 ledica vipera eſt. Ferociſſima plane, quæ tam læthaliter tres inficiat flatu vno illum qui loquitur, & de quo loquitur, & quem verbis ſuis ſcandalizat. Nunquid non lancea eſt iſta lingua? Profecto, & acutiſſima, quę tres
Pſal. 56. penetrat ictu vno. Lingua eorum gladius acutus. Gladius equidem anceps, immo triceps eſt lingua detractoris. Nec verò eiuſmodi linguam ipſo etiã mucrone, quo Dominicum latus confoſſum eſt, crudeliorem dicere verea1ris. Fodit enim hæc quoque Chriſti corpus, nec iam exanime fodit, ſed facit exanime fodiẽdo. Ipſis quoque nocentior eſt ſpinis, quas illi tam ſublimi capiti furor militaris impoſuit, ſeu etiam clauis ferreis, quos ſanctiſſimis manibus illis & pedibus conſummatio Iudaicæ iniquitatis infixit. Niſi enim huius, quod nũc pungitur, & transfoditur, corporis ſui vitam illius vitæ corporis prętuliſſet, nunquã illud pro iſto, mortis iniuriæ, Crucis ignominiæ tradidiſſet. Leuis quidem res ſermo, quia leuiter volat, ſed grauiter vulnerat; leuiter tranſit, ſed grauiter vrit; leuiter penetrat animum, ſed non leuiter exit; profertur leuiter, ſed nõ leuiter reuocatur; facile volat, atque ideo facile violat charitatem. Tenerum membrum lingua, attamen vix teneri poteſt; ſubſtantia quidem infirmum atque exiguum, ſed vſu magnum & validum inuenitur; Modicũ membrum eſt, ſed niſi caueas, magnũ malum. Vilis res eſt muſca moriens, ſed exterminat Deum ſuauitatis. Tenuis eſt, & lata lingua, aptiſſimum va- 21
cuandis cordibus inſtrumentum, ſicut multorum mihi inter vos cõſcientias arbitror atteſtari. Facile lingua labitur, nec minus facile illabitur cordi, ita vt multis inter loquendum minus profuerit, quod propriã cohibuerint, dum non cauerint alienãm. Tu qui crebris experimentis, ſaltem ſolerter aduertiſti, quantum noceant verba, non deſipies ſi ſolicitus fueris, quandoquidem intereſſe neceſſe eſt collocutioni. Non modo ori circumſpectionem, ſed & auri nihilominus adhibere cautelam, ſed mementote quoniam lingua eſt, quę contra vitia linguę loquitur, vt in eo vel maxime haberi debeat excuſata, quòd nec ſibi parcat, & aduerſus propria quoque ſui ipſius pericula muniat audientes. Ventus eſt ſermo; ſed non ſemper eſt ventus vrens. Eſt quoque magna nihilominus ſermonis vtilitas, & frequenter in lingua fructus precioſiſſimus reperitur. Nec Prou. 18.
ſola mors eſt in manibus linguæ; ſed etiam vita. Nunc verò ponenda nobis ori noſtro cuſtodia, & oſtium circunſtantiæ labijs, vt nec vitalem ædificationem clauſura damnet æterna, nec læthalis pernicies liberum ſortiatur egreſſum. Vigilemus ſuper verba noſtra, ne in eis, vel offendere Deũ, vel proximo nocere contingat. Fœlix ſiquidem, quem in omni confabulatione duplex timor ille ſollicitat, & duorum conſideratio ſtimulat auditorem; primum quidem diuinæ maieſtatis in cuius manus incidere prorſus horrendum; dehinc fraternæ infirmitatis, cui nihilominus perfacile eſt offendiculum dare.

Locus communiter multum iuuat ad virtutem, etiam ſi aliquando hominum culpa non proſit.

Cap. IX.

1 *Epi. 13. quę eſt ad Paulinum de inſtit. monachi. to. 3.*

DE re hac multa diximus lib. 9 cap. 19. dicendaque ſunt lib. 11. c. 8. de malorum ſocietate vitãda, maxime ab imperfectis, vltra illa Hieronymus, inquit: Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe laudandum eſt. Illa expetenda eſt ciuitas, non quæ occidit Prophetas, & Chriſti ſanguinem fudit; ſed quam fluminis impetus lætificat, quæ in monte ſita celari non poteſt, quam matrem ſanctorum Apoſtolus clamitat, in qua ſe municipatum cũ iuſtis lætatur habere. Neque verò hoc dicens, memetipſum inconſtantiæ redarguo, damnoque quod facio, vt fruſtra videar ad exemplum Abraham, & meos & patriam reliquiſſe: ſed nõ audeo Dei omnipotentiam anguſto fine concludere, & coarctare paruo terræ loco, quem non capit cœlum. Singuli quique credentium, nõ locorum diuerſitatibus, ſed fidei merito ponderantur. Et veri adoratores, neque Hieroſolymis, neque in monte Garizin adorant patrẽ: *Ioan. 4.* quia Deus ſpiritus eſt, & adoratores eius in ſpiritu, & veritate adorare oportet. *Pſ. 23.* Spiritus ſpirat, vbi vult. Domini eſt terra, & plenitudo eius. Et de Hieroſolymis, & de Britannia, æqualiter patet aula cœleſtis. *Ioan. 17.* Regnum enim Dei intra nos eſt.

2 *Lib. de Paradiſo c. 4. tom. 1.*

AMBROSIVS explicans verba illa Geneſis 2. & apprehendit Deus hominem, quem fecit, & poſuit eum in paradiſo, operari & cuſtodire, ſic habet: Erat Adam in terra plaſmationis ſuæ. Apprehendit ergo eum virtus Dei inſpirans proceſſus, & incrementa virtutis. Denique in paradiſo eum collocauit; vt ſcias apprehenſum, quaſi afflatum diuina eſſe virtute. Illud autem aduerte, quia extra paradiſum vir factus eſt, & mulier intra paradiſum; vt aduertas non loci, non generis nobilitate, ſed virtute, vnuſquiſque gratiam ſibi comparare. Denique extra paradiſum factus, hoc eſt, in inferiore loco vir melior inuenitur. Et illa quæ in meliore loco, hoc eſt in paradiſo facta eſt, inferior reperitur. Mulier enim prior decepta eſt; & ipſa decepit. Vnde Paulus ait: Quia Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit. *1. Tim. 2.*

3 *Expoſitione 2. in Pſ. 29 to. 8.*

AVGVSTINVS docet qua ratione Deus permittat iuſtos tentari, & ait: Iob in ſtercore eſt cautior, quã Adam in paradiſo. Nam Adam in paradiſo conſenſit mulieri, vt de paradiſo emitteretur, Iob in ſtercore reſpuit mulierem, vt ad paradiſum admitteretur. *Iob 2. Gen. 3.* Quid ergo Iob in ſtercore, parturiens immortalitatem intrinſecus, vermibus flueſcens extrinſecus, quid ait mulieri? Tanquam vna ex inſipientibus mulieribus locuta es, ſi bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſtineamus.

4 *Homil. 9. in Ezec. to. 2. cap. 2.*

GREGORIVS explicans verba illa; Sermones eorum ne metuas, quia increduli, & ſubuerſores ſunt tecum, inquit: Mali cum teneriores quoſdam bona incipere, mala iam deuitare cognouerint, modo irridendo, quod in cellis promittitur, modo deſpiciendo, quod Deus omnipotens de internis ſupplicijs minatur, modo laudando bona temporalia, & delectationes præſentis ſæculi callida perſuaſione pollicendo, deflectunt mentes innocentium, eorumque itinera peruertunt. At ſi fortaſſe iuſtum quempiam tantæ iam virtutis inuenerint, vt ei loqui contraria non præſumant; quia ſubuerſores eſſe non poſſunt, ſtatim ſcorpiones fiunt. Scorpio enim palpando incedit; ſed cauda ferit. Nec mordet a facie; ſed a poſterioribus nocet. Scorpiones ergo ſunt, qui blandi & innoxij in facie videntur; ſed poſt dorſum portant, vnde venenum fundant. Vnde etiam per pſalmiſtam dicitur: Circundederunt me ſicut apes, & exarſerunt ſicut ignis in ſpinis. *Pſ. 117.* Apes enim in ore mel ha-

habent in aculeo caudæ vulnus. Et omnes qui lingua blandiuntur, ſed la tentes ex malitia feriunt, apes ſunt; quia loquendo dulcedinē mellis proponunt, ſed occulte feriendo vulnus inferunt. Dicatur ergo, increduli, & ſubuerſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas. Increduli ſcilicet Deo, ſubuerſores verò infirmantibus proximis, ſcorpiones verò etiam fortibus, & robuſtis. Nō eſt perfecte bonus, niſi qui fuerit & cum malis bonus.
Iob. 30. Hinc Iob de ſemetipſo dicit, frater fui draconum; & ſocius ſtruthionū.
Phil. 2. Hinc Paulus diſcipulis ait: In medio nationis prauæ, & peruerſę, inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo.
2. Pet. 2. Hinc Petrus dominici gregis paſtor dicit. Iuſtum Loth oppreſſum a nephandorum iniuria, conuerſatione eripuit. Aſpectu enim, & auditu iuſtus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animā iuſti iniqui operibus cruciabant. Sæpe verò cum de vita proximorum querimur, mutare locū conamur, ſecretum vitæ remotioris eligere, videlicet ignorantes, quia ſi deſit ſpiritus, non addiuuat locus: idem enim Loth de quo loquimur, in Sodomis ſanctus extitit, in mōte peccauit.
Gen. 19. Quia autem loca mentem non muniunt, ipſe humani generis primus teſtatur parens, qui & in paradiſo cecidit. Sed minus ſunt omnia, quæ loquimur ex terra. Nam ſi locus ſaluare po
Gen. 3. tuiſſet, ſatan de cęlo nō caderet. Vnde Pſalmiſta vbique in hoc mundo tribulationes eſſe conſpiciens quæſiuit locum quo fugeret, ſed ſine Deo inueni re non potuit munitum. Ex qua re & ipſum ſibi locum fieri petijt, propter quem locum quæſiuit, dicens: Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum munitū, vt ſaluum me facias. Ps. 30. Vnum verò eſt pro quo vitari ſocietas debet malorum, ne ſi fortaſſe corrigi non valent, ad imitationem trahant. Et cum ipſi a ſua malitia non mutantur, eos qui ſibi coniuncti fuerint peruertant, vnde Paulus ait: Corrumpunt bonos mores colloquia mala. I. Cor. 15. Et ſicut per Salomonem dicitur: Noli eſſe amicus homini iracundo, nec ambules cum viro furioſo; ne forte diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ: Prou. 22. Nam ſicut malus aer aſſiduo flatu tractus, inficit corpus; ita peruerſa locutio aſſidue audita, infirmantium inficit animum, vt tabeſcat delectatione praui operis aſſidui, iniquitate ſermonis.

IDEM ſic ait; Cœleſtis gratia, & nos in vrbibus, & vos in eremo protegat, quia antiquus hoſtis terrarum locis a tentatione nō excluditur, quia ſi in paradiſo hominem ſtrauit, quis locus extra Paradiſum eſſe poteſt, in quo mentes hominum penetrare non valeat? In ſola ergo creatoris noſtri protectione fidēdum eſt, cui ex intimo corde clamemus; Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, vt ſaluum me facias. Lib. 8. epiſt. ex regiſtro indict. 3. epiſtola 45. ad Pallad. preſbyterum. Ps. 70.

Finis Libri Decimi.

EPITOME SANCTORVM,

PER LOCOS COMMVNES AD CONCIONES CONFICIENDAS,

Liber Vndecimus.

AVCTORE R. D. IOANNE LOPEZ
Epiſcopo Monopolitano Ord. Prædic.

Mandata implenda primum, deinde inſpirationes, ac diuina conſilia, quę Dominus noſtro reliquit arbitrio. Caput I.

1 *Lib. 3. in c. 3. epiſ. Pauli ad Romanos 10. 3.* ORIGENES explicans verba illa,
quę ex pſalmo Paulus retulit; Omnes
declinauerũt ſimul
inutiles facti ſunt,
inquit: Propter hoc
puto, & Dominum in Euangelijs dare
mandatum, vt cum omnia pręcepta fe-
cerimus, meminerimus tamen quid ſi-
Luc. 17. mus, & dicamus: Serui inutiles ſumus,
quod debuimus facere, fecimus. Do-
nec enim quis hoc facit tantum quod
debet, ideſt ea quę præcepta ſunt, inu-
tilis ſeruus eſt. Si autẽ addas aliquid
pręceptis, tunc iam non inutilis ſer-
Matt. 25. uus eris. Sed dicetur ad te: euge ſerue
bone, & fidelis. Quid autem eſt quod
1. Cor. 7. addatur præceptis, & ſupra debitum
fiat, Paulus Apoſtolus dicit: De virgi-
nibus præceptum Domini non habeo,
conſilium autem do, tanquam miſeri-
cordiam conſecutus a Deo Hoc opus,
ſuper præceptum eſt. Qui ergo com-
pletis præceptis addiderit etiam hoc
vt virginitatem cuſtodiat, iam nõ inu-
tilis ſeruus, ſed ſeruus bonus & fide-
lis vocabitur. Et iterum præceptum *1. Cor. 9.*
eſt, vt qui Euangelium annuntiant,
de Euangelio viuant. Paulus tamen di-
cit: Quia nullo horum vſus ſum; &
ideo non inutilis erat ſeruus, ſed fide-
lis, & prudens.

HIERONYMVS explicans 2
verba illa; Si vis perfectus eſſe, vade, *In epiſt. 26.*
& vende omnia quæ habes, & da pau- *qua eſt ad*
peribus. Si vis perfectus eſſe. Semper *Pãmachiũ,*
grandia in audientium ponuntur arbi- *quem conſo-*
trio. Et ideo virginitatem Apoſtolus *latur in obi-*
non imperat. Quia Dominus diſputãs *tu Paulinæ*
de eunuchis, qui ſe caſtraſſent propter *vxoris ſuæ.*
regna cœlorum, ad extremum intulit: *10. 1.*
Qui poteſt capere, capiat. Si vis per- *Matt. 19.*
fectus eſſe, non tibi imponitur neceſſi-

tas,

tas, vt voluntas prꝗmiū conſequatur.

3 IDEM ſic habet; Scito in Scriptu-
In epiſt. 1. qua eſt ad Demetriadem virginem. to. 4. ris diuinis, per quas ſolas potes plenā Dei intelligere voluntatem, prohiberi quædam, præcipi quædam, concedi aliqua, nonnulla ſuaderi. Prohibentur mala, præcipiuntur bona, concedūtur media, perfecta ſuadentur. In duobus illis quæ priori loco ſunt, peccatum omne concluditur; in vtroque enim Dei continetur imperium. Et nō ſolum præcipere, ſed & prohibere ipſum iubentis eſt. Generaliter namque omnibus mandatur iuſtitia, quam Saluator in Euangelio breuiter quidem, ſed pleniſſime comprehendens ait:
Matt. 7. Quæcunque vultis, vt faciant vobis
Luc. 6. homines, hæc & vos facite illis, hoc eſt, vt nihil mali inferamus alijs, ſed præſtemus omne quod bonū eſt, quia volumus hoc ab alijs in nos vtrunq; ſeruari. Hæc ſententia æquo iure pręcepti vniuerſos tenet. Nec vlli omnino tranſgredi licet, quod omnibus imperatum eſt, apertuſque contemptus Dei eſt, vel facere prohibita, vel iuſſa non facere. Duo verò reliqua quæ ſequuntur, quorum vnum conceditur, & ſuadetur alterum, in noſtra poteſtate dimiſſa ſunt, vt aut cum minori gloria cōceſſis vtamur, aut ob maius pręmium etiam ea, quæ nobis promiſſa ſunt, reſpuamus. Conceduntur quidem nuptiæ, carnium vſus, & vinum; ſed horum omnium abſtinentia conſilio perfectiore ſuadetur. Ad virginitatis honorem pertinet licētia nuptiarum, & eſcarum indulgentia virtutē abſtinentiæ clariorem facit. Contempſiſti virgo coniugium licitum tibi, priuſquam contemneretur. Maioris præmij amore flagrans, vouiſti Deo nō imperatam, ſed laudatam virginitatē, & conſilio Apoſtoli legem tuam feciſti latiorem. Certaminis ingreſſa campum, non tam laborem curſus, quàm brauium victoriæ cogitaſti. Legeras credo, illud Euāgelicum de perpetua caſtitate præconium, & ipſius te Domini ſermo ad amorem ſeruandæ virginitatis accenderat, qui Petri ſuper hoc ſententiam ipſa rei magnitudine ac difficultate laudauit, & voluntarijs ſpadonibus regnum cęlorum promittens, ait: Qui poteſt capere capiat. *Matt. 19.*
Rem itaque tam magnam nō impero, non impono, ſed offero: neque quenquam ad hoc cogo, ſed prouoco. Et Apoſtolus de virginibus, præceptum *1. Cor. 7.*
quidem ſe dicit non habere Dei, ſed dat conſilium. Perfectionis igitur ſecuta conſilium, beatitudinem ſpecialis aggreſſa propoſiti ſerua generale mandatum. Dixi, idemque nunc repeto: in cauſa iuſtitiæ, omnes vnum debemus, virgo, vidua, nupta, ſummus, medius, & imus gradus, æqualiter iubetur implere præcepta. Neque a lege ſoluitur, qui ſupra legem facere proponit. Quinimmo nullus magis illicita vitare debet, quam qui re- 5
ſpuit, quæ licebant. Nec quiſquā ita a ſe mandata pollicetur implenda, vt ille qui amore perfectionis ſupra mandata conſcendit, & dum amplius ſtatuit facere quam præceptum eſt, oſtēdit minus ſibi præceptum eſſe quàm potuerit. Deinde qui tantæ ſe eſſe obedientiæ profitetur, vt etiam conſilium diuinum libenter audiat, quomodo non debet audire pręceptum? illa enim res electionis eſt; iſta neceſſitatis. De virginitate dicitur, qui poteſt capere capiat. De iuſtitia non dicitur, qui poteſt facere faciat; ſed omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. *Matt. 7.*
Conſidera quæſo quantum a conſilio diſtet imperium. Ibi aliquos excipit, hic omnes generaliter comprehēdit. Ibi præmium proponit, hic pœnam. Ibi inuitat vt facias, hic niſi feceris comminatur. Hæc igitur optima ratione diſtinguens animaduerte quid offeras; animaduerte quid debeas: immo quia vtrunq; iam debes, & virginitatem, quam vltro obtuliſti Deo, & iuſtitiam, quam ipſe præcepit, integrum vtrunque perſolue. Ille ſeruus Domino placet, qui ita aliquid vltro operis exercet, vt tamen etiā imperata perficiat, qui non facit aliud pro alio, ſed vtrunque, nec mutat, ſed addit obſequium. Nec te earum exem-

pla decipiant, quæ ſibi in ſola caſtitate plaudentes, vt poſt ſuas voluntates eant, Dei voluntatem abijciunt. Quę, perpetuæ caſtitatis bonum non cum iuſtitia, ſed pro iuſtitia offerre volũt, & in compenſatione peccatorum, prę-mium virginitatis annumerant. Ornetur morum ſanctitate virginitas, & perfectum gradum vitę perfectio ſubſequatur.

6 IDEM exponens verba illa; Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo, inquit: Notandum quòd ita nos diſciplinam patris audire præcipit, vt legem quoque matris nulla ratione dimittamus. Quia non ſufficit, vt præceptis Dei obtemperare ſe dicat, niſi diuinam gratiam docentem ſequatur, vel audiat Eccleſiam. Vt addatur gratia capiti, & torques collo. Mos apud veteres fuit, vt legitime certantes coronam in capite, torquem in collo acciperent. Et nobis ergo ſi diſciplina conditoris noſtri, ſi gratia matris ſit ad cuſtodiam, maior inde ſpiritualium virtutum claritas augetur. Additur enim gratia capiti, cum charitas, quæ principale mentis ornat, ardentius inflammatur. Additur & collo torques, cum fulgore perfectæ operationis ſermo prædicationis confirmatur.

Lib. 1. in c. 1. Prouerb. tom. 8.

7 IDEM explicans verba illa; Seruans ſemitas iuſtitiæ, & vias ſanctorum cuſtodiens, ſic habet: Vias ſanctorum generalia Domini mandata, ſemitas iuſtitiæ arctiora vitæ cœleſtis inſtituta, quę perfectis ſolum acceſſibilia ſunt, dicit. Vtraſque autem ſapientia ſeruat, vt in quocunque virtutum gradu rectos iuuet, ac ſimplices.

In cap. 2. Prouerb.

Mandata Dei ſcienda, & feſtinanter implenda, ad quod timore ſaltim adducendi ſunt homines.

Cap. 11.

1 ORIGENES exponens verba illa; Si auditu audieris vocẽ Domini Dei tui, & quę placent coram illo feceris, & audieris præcepta eius, & cuſtodieris, omnem infirmitatem, quam induxeram Ægyptijs, non inducam ſuper te. Ego enim ſum Dominus tuus, qui ſano te, inquit: In his verbis videtur exponere, quo proſpectu data ſunt Iudæis teſtimonia, & mandata legis. Dantur enim eis pręcepta, in quibus tentẽtur. Inde eſt, ꝙ per Ezechielem Prophetã dicit Dominus ad eos: Quia dedi vobis præcepta, & iuſtificationes non bonas, in quibus non viuetis in eis. Tentati enim in præceptis Domini, non inueniuntur fideles. Ideo enim inuentum eſt eis mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem: quia vnũ atque idem mandatum, ſi ſeruetur, vitam, ſi non ſeruetur generat mortẽ. Secundum hoc ergo quòd non ſeruantibus generat mortem, dicuntur mandata non bona, in quibus non viuant in eis. Seruantibus autem ea, dicuntur mandata vitæ. Audi Iſrael mandata vitę, quia ſeruantibus ea, dant vitam.

Homi. 7. in c. 15. Exod. tom. 1.

Ezec. 20.

2 IDEM exponens verba illa; Homo ſi maledixerit patrem, vel matrẽ ſuam moriatur, & poſt multa inquit, quæ præcepit, quibus etiam pœnas præuaricationis aſcripſit addit in clauſula, & ſeruate omnia pręcepta mea, & iuſtificationes meas, & iudicia mea. Vnde & conſequens mihi videtur requirere quid in his ſingulis indicetur; equidem ſecundum quod obſeruare potui, pręceptum eſt illud, quod in decalogo dicitur, & in Exodo dicitur: Non occides, non adulterabis, hoc enim ſolum præcipitur, & non adſcribitur pœna commiſſi. Nunc autem iterantur quidem eadem, ſed ad-

Hom 11. in c. 20. Leuit.

Exo. 12.

dit

dit his pœnas, dicitur enim; Homo quicunque adulterauerit vxorem viri, & vxorem proximi ſui, morte moriatur. Et qui dormierit cum vxore patris ſui, morte moriantur ambo. De his autem in prioribus iam data fuerant pręcepta, ſed non obſeruantem, quæ maneret pœna, non fuerat adſcriptum. Nunc ergo eadem repetuntur, & vniuſcuiuſque pœna peccati decernitur, & ideo hæc rectè iuſtificationes atque iudicia appellantur, quibus quod iuſtum eſt recipere iudicatur ille qui peccat. Sed intuere ordinem diuinæ ſapientiæ, non continuo pœnas cum primis ſtatuit præceptis. Vult enim vt
5 non metu pœnæ, ſed amore pietatis, patris præcepta cuſtodias; ſed ſi contempſeris, non tam homini iam quàm contemptori mandatur pœna. Primo ergò benignitate prouocaris vt filius; filij enim excelſi omnes. Quod ſi filius eſſe obediens non vis, contemptor plecteris vt ſeruus. Poſt hæc dicit: Et ſi quis dormierit cum nuru ſua, morte moriātur ambo, & hæc præcepta, abſque pœnis ſuperius dederat, dixerat enim: Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis, quoniam vxor filij tui eſt, & omnia quæ ſubſequuntur. Et hunc locum ſimili modo ibi abſque ſupplicijs, hic verò cum diuerſis ſuppliciorum generibus adſcripſit. Vnde Pau-
Heb. 10. lus ad Hebræos ſcribens ait: Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus aut tribus teſtibus moritur; quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamēti pollutum duxerit, & ſpiritui gratię contumeliam fecerit, in quo ſanctificatus eſt? vbi vides quod in hoc ſæculo, vel in futuro ſemper maneat pœna peccantibus, diuinaque mandata tranſgredientibus.

4 BASILIVS ſic habet: Quòd
In tract. 1. de baptiſm. c. 1. to. 1. Ioan. 3. iram ac mortem cuiuſque verbi Dei inobedientia promereatur Ioannes Baptiſta docet, cum dicit: Qui credit in filium, habet vitam æternam: qui vero non credit, (quod autem indefinite loquitur, neminem non includit) non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper ipſum. *Infra*: Per Moyſen abſque adiectis contra tranſgreſſores aut neglectores legis nimis generalem aduerſus omnes maledictionem, grauiſſimum ſane ſupplicium euidenter exprimentem ſubiecit dicens: Maledictus omnis qui non permanet in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis huius. *Deut. 27.* *Gal. 3.* Et alibi: Maledictus ſit, inquit, qui facit opera Domini negligenter. *Hiere. 48.* Quòd ſi maledictus eſt, qui illa negligenter facit; quo non ſupplicio dignus eſt, qui omnino non facit? Et Dominus dixit: Qui audit ſermones meos, & non fecit eos, aſſimilabitur viro fatuo, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam, & deſcendit imber, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & cum fragore proruperunt in domum illam, & lapſa eſt, & fuit ruina illius magna. *Cap. 6.* Et iterum: Ficum habebat quis plantatam in vinea ſua, & venit quærens ex ea fructum, nec inuenit. Et dixit ad vinitorem ſuum. Ecce iam tres anni ſunt, ex quo venio quærens fructū in ficu hac, nec inuenio. Excide eam. Vt quid vel terram occupat? *Luc. 13.* Et alibi apertius iudicium hoc exponit dicens, Diſcedite a me maledicti in ignem æternum. *Ibidem.* Et addit non patrationem vetitorum, ſed omiſſionem eorum operum, quæ vt fiant decreta ſunt dicens: eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, &c. *Matt. 25.* Ex quibus demonſtratur quòd non ſolū ij, qui mala faciunt digni ſunt morte, quibus & ignis inextinguibilis paratus eſt; ſed cum his condemnantur etiam illi, qui a bonis operibus vacāt. Vnde & Ioannes Baptiſta dicebat: Genimina viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere a ventura ira? Iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. *Luc. 3.* Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. *Matt. 7. & Luc. 3.*

IDEM docet quod mandata Domini inexplebili cum deſiderio fieri debent, & ait: Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam. Fratres ego me nondum arbitror comprehēdiſſe. 5 *Regula 18. c. 1. Moral. ſent. 10. 2.*

Vnum

Matt 5. Vnum autem, quæ retro ſunt obliui-
Phil. 3. ſcens, ad ea vero, quę priora ſunt, ex-
tendo me ipſum.

6 IDEM inquit: Tripartitam ego
In lib. cuius ſummam, Deo parendi animaduerto.
titulus eſt, Nam aut metu ſupplicij a vitijs decli
De regulis namus, atq; ita animum ſeruilem in-
fuſius diſ- duimus, aut mercedis ſpe ducti, ad vti
putatis. litatem noſtram præceptorum obſer-
uationem referimus, atque hoc modo
mercenarijs efficimur ſimiles, Aut cer
te honeſtate ipſa impulſi charitateq;
quam erga ipſum habemus, a quo le-
gem accepimus, gaudentes quòd di-
gni habiti ſimus, qui adeo glorioſo,
& benigno ſeruiremus Deo, ipſi pare-
mus, atque hoc modo bonorum filiorũ
erga parẽtes ſuos animum imitamur.
Neque igitur, qui aut ſupplicij metu
imperanti aliquid Deo optemperat,
aſſidueque ſuſpectam negligentiæ pę-
nam habet, is cum eorum quæ facere
iuſſus fuerit, partem executus fuerit,
partem omittet, quin potius vbicun-
que dicto, audiens non fuerit, immi-
nentis ſibi ſupplicij grauitatem perti
meſcet, quæ quidem cauſa eſt quare
beatus nominetur quicumque ex reli
gione ad omnia paueat, in veritate au
tem ſtabilis ſtat, vereque illud dicere
Pſ. 15. poterit: Prouidebam Dominum in cõ
ſpectu meo ſemper, quoniam a dextris
eſt mihi ne commouear. Siquidem vo-
lens animum nunquam inducit, vt eo
rum quicquam prætermittat, quę offi
cij neceſſitas fieri oportere pręſcribit.
Pſ. 111. Similiterque & illud etiam, Beatus
vir qui timet Dominum. Quid ita?
Quia in mandatis eius volet nimis.
Ex quo ſane colligitur non eſſe eorũ,
qui timent Deum aliquid prætermit-
tere quæ præcepta ſint, aut negligen-
7 ter exequi. Sed neque mercenarius
animum vnquam inducet, vt eorum
ſciens aliquid negligat quæ pręcepta
ſunt. Qui enim fieri poterit, vt ſuſce-
pti in cultura vineæ laboris mercedẽ
ferat, niſi quæ ex pacto conducta re ip
ſa præſtiterit: quando quidem, ſi vel
vnũ modo de his, quæ neceſſaria ſunt
neglexerit, is inutilem ſeipſum Domi
no reddidit. Tertium e[illegible] opera, quę
ex charitate dabatur. Hic quæro quis
eſt filius, qui propoſita ipſi parentis
gratia, cum in rebus illi maioribus ob
ſequatur, in ijs quę leuioris momenti
ſunt, prudens ipſum velit offendere?
Ac non multo magis verborum Apo- *Eph. 3.*
ſtoli illorum meminerit: Et nolite
contriſtare Spiritum ſanctum, in quo
ſignati eſtis? Qui igitur maiorem
pręceptorum partem obire neglexe-
rint, hi quo tandem in horum ſe nu-
mero reponi volunt? qui neque Deo,
vt parenti obſequantur, neque vt ma
gna pollicenti obediant, neque vt Do *Malac. 1.*
mino ſeruiant? Si enim pater ſum, in-
quit, vbi eſt honor meus? Et ſi Do-
minus ſum ego, vbi eſt timor meus?
Qui enim Dominum timet is in man-
datis eius volet nimis. Per tranſgreſ- *Rom. 2.*
ſionem autem legis, inquit, Deo con-
tumeliam facis.

IDEM explicãs verba illa Iſaiæ: 8
Calamum quaſſatum non conteret: & *In lib. regu*
linum fumigans non extinguet, ait: *larum bre-*
Sane perquaſſatum calamum illum in *uiũ reſpon-*
telligi arbitror, qui non ea qua opor- *ſione. 291.*
tet animi ſinceritate mandatum Dei *Iſ. 42.*
exequitur, quem non conterere con-
uenit, nec abſcindere, ſed ſanare po-
tius. Sicut Apoſtolus præcipit dicẽs:
Omnia facite ſine murmurationibus, *Phil. 2.*
& diſceptationibus. Linum vero fu-
migans, quotieſcunque quis manda-
tum quidem exequitur, ſed non ardẽ
ti deſiderio, aut pleno ſtudio, ſed ſe-
gnius quodammodo ac lentius, qui
ideo non eſt deterrendus, ſed excitan-
dus potius admonitione aſſidua iudi-
ciorum Dei, & promiſſorum ipſius.

HIERONYMVS ſic habet: 9
Præcipua tibi cura ſit legem noſſe di- *Epiſt. 14. ad*
uinam, per quam poſſis quaſi præſen- *Celantiam*
tia cernere exempla ſanctorum, quid *matronã*
faciendum ſit, quidve vitãdum, illinc *de rõne pie*
conſilio diſce. Maximum enim auxiliũ *vivẽdi. 50. 1*
ad iuſtitiam eſt, implere diuinis elo-
quijs animum, & quod opere exequi
cupias ſemper corde meditari. Rudi
adhuc populo, & hominibus ad obe-
dientiam inſuetis per Moyſen impera *Deut. 6.*
tur a Domino, vt in ſignum memorię,
qua præcepta Domini recordentur,

per ſingulas veſtimentorum fimbrias, habeant cum cocco hyacinthini coloris inſignia, vt etiam caſu huc, illucq; reſpicientibus oculis, mandatorum cœleſtium memoria naſcatur. De quibus fimbrijs Phariſæi redarguuntur a Domino, quòd eas peruerſo vſu, non ad commonitionem præceptorū Dei, ſed ad oſtentationem ſui habere cœperint, vt ſcilicet quaſi de maioris obſeruationis diligentia, ſancti a populo iudicarentur. Tibi vero ſeruanti non tam litteræ præcepta, ſed Spiritus diuinorum mandatorum memoria, ſpiritualiter excolenda eſt. Cui nō tam frequenter recordanda ſunt pręcepta Domini: quàm ſemper cogitanda. Sint ergo diuinæ Scripturæ ſemper in manibus tuis: & iugiter mente voluantur. Nec ſufficere tibi putes mādata Dei memoria tenere, & operibus obliuiſci: ſed ideo illa cognoſce, vt facias quicquid faciendum didiceris. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum: ſed factores legis iuſtificabuntur. Diuinam Scripturam ſemper cognoſcere, ſecumque reuoluere, ingens ad conſeruandam iuſtitiam beneficium eſt.

Matt. 23. *Rom. 2.*

10 I D E M ſic ait: Prima igitur virginis cura, primumque ſtudium ſit, ſcire voluntatem Domini ſui, & quid ei placeat, quidve diſpliceat diligenter inquirere; vt ſecundum Apoſtolum rationale Deo reddat obſequium, totumque vitæ ſuæ curſum ex eius poſſit ordinare ſententia. Impoſſibile eſt enim ei quemquam placere, cui quid placeat ignorat, fieriq; poteſt, vt etiā obſequendi voto offendat, cui quomodo obſequi debeat ante non didicit. Et vt maius eſt voluntatem Domini facere quam noſſe; ita prius eſt noſſe, quàm facere. Illud enim merito pręcedit hoc ordine. Vnde & Propheta dicit: Et tu Iſrael noli ignorare. Et beatus Paulus: qui autem ignorat, ignorabitur. Idemque alibi; Propterea nolite fieri imprudentes: ſed intelligentes, quæ ſit voluntas Domini. Initium obedientiæ eſt, quid præcipiatur velle cognoſcere, & pars eſt obſequij, didiciſſe quid facias.

Epiſ. 1. quæ eſt ad Demetriadem virg. to. 1. *Rom. 12.* *1. Cor. 14.*

11 I D E M explicans verba illa; Me ergo non timebitis, ait Dominus, & a facie mea non dolebitis, qui poſui arenam terminum mari præceptum ſempiternum, quod non præteribitur, inquit: Non dilectionem deſidero perfectorum, ſed timorem incipientium, qui poſui arenam terminum mari, qui tam potens elementum, & immenſas gurgitum moles meo præcepto littoribus refręnaui, iuxta illud quod ſcriptum eſt: Præceptum poſuit, & non præteribit. Audiunt me, & ſentiunt, qui ſenſum non habent audiendi, populus autem meus, ſuo vitio ſtultus effectus, contemnit, nec dixerunt, metuamus eum, qui dat nobis pluuiam temporaneam, & ſerotinam, vt hac ratione commoti mandata ſeruarent.

Li. 2. in c. 5. Hier. to. 4. *Pſ. 148.*

12 I D E M exponens verba illa; Et ſurrexit Ionas, & abijt in Niniuem, iuxta verbum Domini, & Niniue erat ciuitas magna itinere dierum trium, & cœpit Ionas introire in ciuitatem itinere diei vnius, ſic habet: Statim Ionas quod fuerat ſibi imperatum opere perfecit. Niniue autem erat ad quā pergebat Propheta ciuitas magna, & tanti ambitus, vt vix trium dierum poſſit itinere circumiri. At ille præcepti, & ſuperioris naufragij memor, viā trium dierum, vnius diei feſtinatione compleuit.

In c. 3. Ionæ, to 5.

13 I D E M exponens verba illa; Contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valde, ait: Tria præcipiuntur Iudę, primum, vt contempletur viam, & iter per quod ambulaturus eſt diligēter aſpiciat, iuxta illud, quod in Hieremia ſcriptum eſt: Stare in vijs, & interrogate ſemitas æternas, & videte quæ ſit via bona, & ambulate in ea. Deinde dicitur ei, vt teneat lumbum ideſt, vt poſt electionē viæ, mortificet corpus ſuum, & ſeruituti ſubijciat. Vnde Paulus ait: State ergo accincti lumbos mentis veſtrę in veritate. Licet enim plurimum, vitæ continentia præſtet ſuper mortificatione lumborum, tamen nihil eos ita mortificat, vt cognitio veritatis. Vnde dici-

In cap. 2. Nahum. *Hiere. 6.* *Eph. 6.*

dicitur: accingite lumbos veſtros in veritate. Tertio præcipitur, conforta virtutem valde: elegiſti, inquit, viam, tenuiſti lumbum, aſſume virtutem, vt poſſis pugnare cum hoſtibus.

14 *In c. 3. Nahum.* IDEM explicans verba illa; Ecce ego ad te dicit Dominus exercituũ, & reuelabo pudenda tua in faciem tuam: & oſtendam gentibus nuditatẽ tuam, & regnis ignominiam tuam, & proijciam ſuper te abominationes, & contumelijs afficiam, & ponam te in exemplum, ſic habet: Diſcooperiã pudẽda tua in facie tua, vt quæ prius non videbas, ante tuum ponantur aſpectum. Oſtendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuã, vt qui tecum fornicati ſunt, ipſi te irrideant, & cõtumelijs afficiant, & eris exemplum vniuerſis videntibus. Septuaginta ſic verterunt: Reuelabo poſteriora tua in facie tua, ideſt, præcepta mea, atque ſermones, quæ proieciſti poſt tergum tuum, licet non merearis, faciam te videre. Ego enim mãdaueram tibi de ſermonibus meis, vt ſemper ante oculos tuos mouerentur, ligati eſſent, atque penderent. Tu autem contempto iubentis imperio, poſt tua eos veſtigia reliquiſti, vt non ſolum non faceres, ſed nec dignareris quidem videre quod iuſſeram. Et ponam te in exemplũ, vt ſimilitudo formidatæ pœnæ, ſimilitudinem prohibeat delinquendi.

15 *Lib. 3. in c. 3. Habacuc* IDEM explicans verba illa; In fremitu conculcabis terram, ait: Septuaginta interpretes tranſtulerunt. In comminatione imminues terram, imminutam comminatione terram, hoc eſt, opera terrena intelligere poſſum, & eos, qui conſtituti peccatores in Eccleſia non expectant, vt furore Domini corripiantur. Sed audientes in Scripturis, quæ ſupplicia impendeant peccatoribus, agunt pœnitentiam, & paulatim imminuunt terram ſuam, ad cœlumque proficiunt. Si quis noſtrum

16 *Bib. 1. in c. 3. Prouerb. 10.7.* comminationem Domini reformidat, huic terra imminuitur.

IDEM exponens verba illa; Ne dicas amico tuo: vade, & reuertere, & cras dabo tibi cum ſtatim poſſis dare, inquit: Non ſolum de eo qui eleemoſynam pecuniæ petit hoc mandatum datur, vt beneuoli, & prompti ad largiendum exiſtamus, ſed & per omnia Chriſti mandata, qui ait: Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego *Ioan. 15.* præcipio vobis, ſtatim facere, & non in craſtinum differre iubemur.

IDEM explicans verba illa; Serua mandata mea, & viues, & legẽ meã 17 *In cap. 7. Prouerb.* quaſi pupillam oculi tui, ait: Iam ſol licitè ſerua quæ doceo, quaſi nil rectè ſine his aſpicere valeas. Liga eam in digitis tuis, ſcribe illam in tabulis cordis tui. In digitis, in actibus dicit, in tabulis cordis, in latitudine cogitationis.

IDEM exponens verba illa; In labijs ſapientis inuenietur ſapientia, 18 & virga in dorſo eius qui indiget cor *Lib. 2. in c. 2. Prouerb.* de, ſic habet: Virga in dorſo eſt vindicta in poſterioribus, ideſt, in ſequenti vita, quã bene plaga illa famoſa, qua Philiſthæi in natibus feriebantur, exprimit. *1. Reg. 5.* Qui ergo non vult virgam in dorſo portare, portet in labijs ſapientiam, & præcepta Domini, & laudes loquatur Chriſti.

AMBROSIVS explicans verba 19 illa; Et neminem ſalutaueritis in via, *Lib. 7. in c. 10. Luc. ro. 3.* inquit: Fortaſſe quibuſdam hoc durum, & ſuperbum, nec manſueti, & humilis Domini præcepto conuenire videtur, vt hoc loco mandet diſcipulis neminem ſalutaueritis in via, cũ iſte communis ſit vſus gratiæ. Sic inferiores ſuperiorum ſibi fauorem conciliare conſueuerunt. Gentiles quoque cum Chriſtianis habẽt huiuſmodi officiorum commercia, quomodo Dominus hunc vſum humanitatis auellit? Sed conſidera non hoc eſſe ſolum, neminem ſalutaueritis, ſed non fruſtra additum, in via. Denique & Heliſeus, cum mitteret ſeruum ſuum, vt baculũ eius poneret ſupra corpus pueri defuncti, mandauit ei, ne per viam aliquem ſalutaret. Feſtinato enim iubebat eum conſcendere, vt celebrandæ reſurrectionis exequeretur officium, ne confabulatione alicuius obuij, mã-

dato

dato flecteretur a munere. Ergo & hic non ſalutationis officium, ac ſedulitas aufertur, ſed obſtaculum impediendę deuotionis aboletur, vt quando diuina mandantur, paulifper ſequeſtrentur humana. Pulchra eſt ſalutatio, ſed pulchrior, quo maturior executio diuinorum, quæ per moram ſæpe traxit offenſam. Ideo autem & honeſta prohibentur, ne impediat miniſteriū, cuius mora culpa ſit.

20 *Lib. 4. de doctrina Chriſtiana c. 12 to. 3.* AVGVSTINVS inquit; Homines, qui adhuc neſciũt legem, prius docendi ſunt, quàm monendi. Et fortaſſe rebus ipſis cognitis ita monebũtur, vt eos non opus ſit maioribus eloquentiæ viribus iam moneri. Quod tamen, cum opus eſt, faciendum eſt. Tunc autem opus eſt, quando, cũ ſcierint quid agendum ſit, non agunt; ac per hoc docere neceſſitatis eſt. Poſſunt enim homines, & agere, & non agere quod ſciunt. Quis autem dixerit eos agere debere quod neſciunt?

21 *Libr. 22. de ciuit. Dei c. 8. to. 5.* IDEM inquit; Decem quidam fratres fuerunt, quorum ſeptem ſunt mares, tres fœminæ, de Cœſarea Cappadociæ, ſuorum ciuium non ignobiles, maledicto matris recenti patris eorum obitu deſtitutæ, quæ iniuriam ſibi ab eis factam acerbiſſime tulit, tali pœna ſunt diuinitus coerciti, vt horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum. In qua fœdiſſima ſpecie, oculos ſuorum ciuium non ferentes, quaquauerſum cuique ire viſum eſt, toto penè vagabantur orbe Romano. Ex his etiam ad nos venerunt duo, frater, & ſoror Paulus, & Pauladia, multis alijs locis miſeria diffamante, iam cogniti. Venerunt autem ante Paſcha ferme dies quindecim, Eccleſiam quotidie ingredientes, & in ea memoriam glorioſiſſimi martyris Stephani frequentabant orantes, vt iam ſibi placaretur Deus, & ſalutem priſtinam redderet. Et illic, & quocunque ibant, cõuertebant in ſe ciuitatis aſpectum. Hi duo ſanati ſunt orationibus, & reliquijs beati Stephani mirante Auguſtino, eiuſque populo Hypponenſi.

22 IDEM exponens verba illa; In decachordo pſalterio cum cantico in cithara, ait: Decachordum pſalteriũ ſignificat decem præcepta legis. Sed cantare in illo opus eſt, non portare pſalterium. Nam & Iudęi habent legem, portant, & non pſallunt. Qui ſunt qui pſallunt? Qui operantur. Parum eſt? Qui operantur cum triſtitia, nondum pſallunt. Qui ſunt qui pſallunt? Qui cum hilaritate faciunt bene. In pſallendo enim hilaritas eſt. Dicit Apoſtolus: hilarem datorem diligit Deus. Quidquid facis, cum hilaritate fac bonum, & benefacis. Si autem cum triſtitia facis, portas magis pſalterium, non cantas. In pſalterio decachordo cum cantico in cithara, hoc eſt, in verbo, & opere: cum cantico in verbo, in cithara, in opere. Si verba ſola dicis quaſi canticum ſolum habes, citharam non habes. Si operaris & non loqueris, quaſi ſolam citharam habes. Propter hoc, & loquere bene, & fac bene, ſi vis habere canticum cum cithara. *In Pſ. 91. to. 8.* *2. Cor. 9.*

IDEM explicans verba illa; Nõ abſcondas a me mandata tua, ſic habet: Qui tandem ſunt a quibus Deus abſcondit mandata ſua? Nonne illa vbique Deus voluit prædicari? Vtinam quàm multis clara ſunt, tam multis chara ſint. Nam quid eſt clarius, quàm diliges Dominum Deũ tuum ex toto corde tuo, & proximũ tuum ſicut te ipſum? In quibus mandatis tota lex pendet, & Prophetæ. Et quis eſt quem lateant iſta mandata? Nempe & omnibus fidelibus, & plurimis infidelibus nota ſunt. Cur ergo poſcit fidelis ne abſcondantur ſibi, quod nec infideli cernit abſcondi? Multi proximum non cognoſcunt, inter quos ille erat, qui Domino dicebat: Et quis eſt meus proximus? Multi, nec ſe ipſos nouerunt; quia & ſe ipſum noſſe quemadmodum homo ſibi debet innoteſcere, non omnium hominum eſt. Quomodo ergo diligit proximum tanquam ſe ipſum, qui neſcit & ſe ipſum? Sicut filius ille prodigus in ſe reuerſus eſt, quia reliquerat ſe, & omnino neſcie- 23 *In Pſ. 118. concione 3.* *Matt. 22.* *Luc. 10.* *Luc. 15.*

neſciebat ſe. Quocirca & aliquatenus iſta ſciuntur, & vt magis magiſq; ſciátur, non immerito ſcienda poſcuntur. Quapropter vt ſciamus diligere Deũ, ſciendus eſt Deus, & vt ſciat homo diligere proximum, tanquam ſe ipſum, prius debet diligendo Deum diligere ſe ipſum. Rectè itaque dicitur Deo: incola ego ſum in terra, nó abſcondas a me mandata tua. Meritò namque abſconduntur eis, qui non ſunt incolæ in terra. Hæc enim mandata etſi audiunt, nó ſapiunt, quia terrena ſapiũt. *Infra:* concione 10. Doce me iuſtificationes tuas. Sic, doce me, vt agam, non vt tantummodo ſciam, quid agere debeam. Sicut enim dictum eſt de Domino: quod non nouerat peccatũ, & intelligitur non fecerat, ſic & iuſtitiam ille vere dicendus eſt noſſe, qui facit: Viam iuſtificationum tuarum inſtrue me, & exercebo in mirabilibus tuis.

24 IDEM exponens verba illa; Hym-
In Pſ. 136. num cantate nobis de canticis Sion, inquit: Plenus es malis cupiditatibus. Si dicam quę poſtulas non capis, oportet vt exinaniaris quo plenus es, vt poſſis impleri quo inanis es. Ergo noli facile hinc aliquid dicere: lignum eſt ſalicis, lignum eſt ſterile. Noli percutere organum, vt ſonet, ſuſpende potius. Sed ille dicturus eſt, dic mihi, canta mihi: Non vis, inquit, vt dicam, non bono animo audis, nó ſic pulſas vt tibi dignum ſit aperiri, nó quęris quid diſcas, ſed quid reprehendas. Si dixerit, cantate nobis de canticis Sion, reſpódebimus: Babylonia te portat, Babylonia te continet, Babylonia te nutrit, Babylonia de te loquitur, non noſti capere, niſi quod fulget ad tempus, æterna meditari ignoras, non capis, quod interrogas. *Infra:* Inter verba doloſorum, inter verba quęrentium, & ſcire nolentium ſumus, Babylonius, cuius erat ille, qui Dominum
Matt. 19. interrogabat: Magiſter bone, quid faciendo, vitam æternam poſſidebo? Nonne de vita æterna quærens, quaſi canticum Sion interrogabat? Serua mandata, ait illi Dominus, & ille de fauſtu cum audiuit, reſpondit: Hæc omnia ſeruaui a iuuẽtute mea. Et Dominus dixit illi aliqua de cãticis Siõ, & nouerat, quod non caperet, ſed exẽplum dedit nobis quomodo quærant multi quaſi conſilium ad vitam æternam, & tamdiu nos laudant, quamdiu reſpondeamus quod volunt. Dedit de illo documentum, tanquam nobis dicturis aliquando talibus hominibus: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Ecce ait: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo. Vt diſcat multa cantica de canticis Sion, prius impedimenta reijciat, expeditus ambulet, ne vllo onere prægrauetur, & diſcet aliquid de canticis Sion. Ille autem contriſtatus abſceſſit. Dicamus poſt illum, quomodo cantabimus cãticum Domini in terra aliena?

IDEM ſic ait: Si vultis, vt diui- 25
na vobis præcepta proficiant, ſubtra- *Ser. 56. ad*
hite vos aliquibus horis ab occupatio *fratres in*
nibus mundi, in quibus etiam in do- *eremo 10. 10*
mibus veſtris diuina eloquia relegentes, ad integrum vos Dei miſericordię conſecretis, in vobis fœliciter impleatur, quod de beato viro ſcriptum eſt, quia in lege Domini meditabitur die, ac nocte, & illud: Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius, in toto corde exquirunt eũ. Et illud: in toto corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Sicut enim, vt ipſi audiſtis, ille qui abſcondit in corde ſuo eloquia Dei, non peccat; ita & ille qui non abſcondit, peccare non ceſſat. Si enim agricolæ diuerſa genera ſeminum conãtur ſerere, vnde ſufficienter ſibi & ſuis cibum valeant pręparare: quanto magis nobis non debet ſufficere, quod in Eccleſia lectiones diuinas audiatis, ſed in domibus, & in cõuiuijs veſtris, & quando dies breues ſunt, etiam aliquibus horis in noctibus lectioni diuinæ debetis inſiſtere, vt in horreo cordis veſtri ſpiritale poſſitis triticũ comparare. Et illud fratres chariſſimi diligenter attendite, quòd Scripturæ diuinæ, quaſi litteræ de patria noſtra

Pſ. 1. *Pſ. 118.*

nobis tranſmiſſæ ſunt, & cum Scriptu
ras eius rebelli ſpiritu fragilitas hu-
mana contemneret, dignatus eſt per ſe
ipſum deſcendere, vt nos doceret. Cũ
hæc ita ſint fratres chariſſimi, quid de
ſe cogitant ſerui, qui ita præſumunt
præcepta Domini ſui contemnere, vt
nec ipſas inuitatorias litteras, quibus
ad regni beatitudinẽ eos inuitat, di-
gnentur relegere? Quomodo enim ſi
16 aliquis noſtrum ad procuratorem ſuũ
litteras dirigeret, & ille non ſolũ non
impleret, quod præcipitur, ſed etiam
nec ipſa iuſſoria relegere dignaretur,
non indulgentiam, ſed pœnam, & car-
cerem mereretur. Ita ille qui diuinas
Scripturas de patria ęterna tranſmiſ-
ſas diſſimulat legere, timere debet, ne
fortè præmia æterna non accipiat, ſed
etiam pœnam perpetuam non euadat.
Nam in tantum periculoſum eſt nobis
diuina pręcepta non legere, vt propte
rea Propheta lugubriter clamet: Pro-
Iſ.5. pterea captiuus ductus eſt populus
meus, quia non habuit ſcientiam.
1. Cor. 14. Qui autem ignorat, ignorabitur. Sine
dubio qui Deum per diuinam lectio-
nem in hoc ſæculo diſſimulat inquire
re, & Deus illum in æterna beatitudi
ne dedignabitur agnoſcere. Et timor
nobis debet eſſe, ne clauſis ianuis cum
ſtultis virginibus, foris excluſis, me-
reamur audire: Neſcio vos. Eos e-
Matt.25. nim, quos in ignem mittit, neſcit quia
eum in hoc ſæculo, legendo, nolunt
intelligere. Et illud, quod in Salomo-
ne ſcriptum eſt, non negligenter, ſed
cum grãdi ſollicitudine & timore de-
Prou.28. bemus audire: Qui obturat, inquit,
aurem ſuam ne audiat legem, oratio
eius erit execrabilis. Debet primus
ipſe audire Deum, qui vult exaudiri
a Deo. Nam qua fronte vult, vt Deus
eum exaudiat, quem in tantum deſpi
cit, vt eius præcepta legere diſſimu-
let? Et illud quale eſt, fratres mei,
quod nonnulli Chriſtiani, & quod pe
ius eſt, aliquoties etiam clerici, quan
do iter acturi ſunt, panem, & vinum,
& diuerſas ſibi impenſas ordinant prę
parari. Et cum tanta vnuſquiſque in
terreno itinere præparat, vnde viuat
caro ſua, quare tantum libellum lege
re non curat, vnde hic & in æternum
reficiatur anima ſua?

*Ad mandata Domini implenda, quæ reu-
ra grauia ſunt, multa nos debent
mouere, friuolis excuſa
tionibus omiſſis.*

Cap. III.

ORIGENES ſic habet; 1
Præcepta diuina ſeruan- *Homil.16.*
tibus, ait Dominus: Dabo *in c.26. Le*
pluuiam vobis in tempo- *uitici.* *V.1.*
re ſuo. Quod de tempo-
rali pluuia intelligi non valet, quia
de hac ſcriptum eſt: Quia pluit Do-
minus ſuper iuſtos, & iniuſtos. Quæ- *Matt.5.*
ramus ergo in Scripturis, quæ ſit plu-
uia, quę ſanctis tantummodo datur, &
de qua mandatur nubibus, ne pluant
pluuiam iſtam ſuper iuſtos. Hæc plu-
uia eſt, de qua in Deuteronomio dici- *Deut.32.*
tur: Attende cœlum, & loquar, & au-
diat terra verba oris mei, expectetur
vt pluuia eloquium meum, & deſcen-
dant ſicut ros verba mea. Sicut imber
ſuper gramen, & ſicut nix ſuper fœ-
num. Ecce quomodo Moyſes verbum
legis, nunc pluuiam, nunc rorem, nũc
imbrem & etiam niuem, dicit. Vnuſ-
quiſque Prophetarum cum aperuerit
os, imbres deducit ſuper faciem ter-
ræ, hoc eſt, auribus & cordibus audito
rum. Hoc ſciens & Apoſtolus Paulus,
dicebat: Terra ſæpe venientem ſuper *Heb.6.*
ſe bibens imbrem, & germinans her-
bam opportunam iis a quibus colitur,
accipit benedictionem a Deo, quæ au
tem protulerit ſpinas, & tribulos, re-
proba eſt, & maledicto proxima, cu-
ius conſummatio eſt in combuſtionẽ.
Noſtra enim terra, & noſtrum cor, ſi
ſuſcipiat frequenter venientem ſuper
ſe pluuiam doctrinę legis, & attulerit
fructum operum, accipit benedictio-
nes a Deo: ſi verò non opus ſpiritale,
ſed ſpinas, & tribulos, ideſt, ſollicitu-
dines ſæculi habeat, aut voluptates,
& diuitiarũ cupiditates, reproba eſt,
& maledicto proxima, cuius finis erit
ad

ad exuſtionem. Propterea vnuſquiſ-
2 que auditorum cum conuenit ad au-
diendum, ſuſcipit imbrem verbi Dei,
& ſi quidem fructum attulerit operis
boni, benedictionem conſequetur: Si
verò ſuſceptum verbum Dei contem-
pſerit, & frequenter audita neglexe-
rit, ac ſollicitudini rerum ſæculariũ
ſe ſubiecerit, tanquam qui ſpinis ſuf-
focauerit verbum, maledictionem pro
benedictione conquiret. Dabo ergo,
inquit, vobis pluuiam in tempore, ne-
ceſſario addit & in tempore. Sicut.n.
imber iſte terrenus, ſi importune ve-
niat, ideſt, cum meſſis colligitur, cum
frumentá teruntur in areis, obeſſe ma
gis, quàm prodeſſe videbitur: ita & ij,
quibus pluuia verbi Dei miniſtranda
committitur, obſeruare debent id q̃d
dicit Scriptura, vt in tempore præ-
beant, ideſt, ne ebrio, ne occupato in
alijs animo, cum attentus eſſe non po-
teſt, vel cum alicuius vitij languore
conſtrictus eſt, & nõ doctori, ſed mor-
bo proprio interior præſtatur audi-
tus. Prudenter ergo conijciat vbi po-
teſt vacare mens, vbi ſobrius, vbi in-
tentus auditor eſt; & ibi pluuiam mi-
niſtret in tempore, ſicut & tritici mẽ-
ſurâ ſeruus fidelis & prudens in Euan
Matt.24. gelio conſeruis dare iubetur in tempo
re. Sed & aliter poſſumus intelligere,
quod mandatur imber dandus in tem
pore. Puer eſt aliquis, & paruulus in
fide indiget pluuia, ſed lactis pluuia.
Sic enim dicit ille qui ſciebat pluuias
1.Cor.3. in tempore diſpenſare. Lac vobis po-
Heb.5. tum dedi non eſcam, nondum enim po
teratis. Profecit poſt hæc in fide, cre-
uit ætate & ſapientia, aptus ſine du-
bio factus eſt qui ſolidiorẽ percipiat
cibum. Oportet ergo metiri doctri-
Leuit.26. nam pro virium qualitate. Et dabit
terra fructum ſuum. Hæc eſt ſecunda
benedictio, quæ conſequitur ad prio-
rem. Inuenimus, quia & Iſaac bene-
dicens Iacob dixerit: Det tibi Domi-
Gen.27. nus de rore cœli, & de pinguedine ter
ræ abundantiam frumenti, & vini.
Putaſne tale frumẽtum in benedictio
ne dabat Iſaac filio ſuo Iacob, quale
habent & peccatores homines, & qua
li abũdat etiam impius Pharao? Hęc-
cine erat tanti Patriarchę benedictio?
Iniqui cuiuſdam diuitis ager, multos 3
attulit fructus, qui dixit, deſtruam *Luc.12.*
horrea mea, & maiora reædificabo, &
dicam animæ meæ, manduca, & bibe,
& lætare. Talia ergo credimus eſſe bo
na, quæ diuinis benedictionibus, ſan-
ctis quibuſque & fidelibus tradeban-
tur? Alios ergo terræ fructus aſpi-
cio, & aliter multitudinem fructuum
intueor. Sicut ſemen, quod cecidit in *Luc.8.*
terram bonam, & dedit fructum cente
ſimum, & ſexageſimum, & triceſimũ. *Matt.7.*
Sed & lingua, inquit, camporum da-
bunt fructum ſuum. Hæc ſunt ligna,
de quibus ſcriptum eſt: Quia non po
teſt arbor bona malos fructus facere,
nec arbor mala bonos fructus facere.
Non eſt ficus, neque malũ, nec vitis.
Sed vna arbor iuſtitia vocatur, alia
prudentia, alia fortitudo. Et ſi vis ma-
iorem adhuc arborum multitudinem
diſcere, quibus fortaſſis dignius puta-
bitur conſitus etiã paradiſus Dei. Eſt
enim ibi arbor pietatis, eſt & alia ar-
bor ſapientię, eſt & alia ſcientię boni
& mali. Super omnia verò eſt arbor vi
tę. Non tibi videtur magis q̃ pater cę
leſtis agricola huiuſmodi arbores in
anima tua excolat, & huiuſmodi plá-
taria in tua mente conſtituat? Sic er-
go dicit Saluator: Nõ poteſt arbor ma
la bonos fructus facere, neque bona
fructus malos facere. Hoc eſt quod do
cet, arbor pudicitię bona eſt, non po-
teſt afferre fructus impudicitię. Arbor
iuſtitiæ bona eſt, & afferre fructus in-
iuſtitiæ non poteſt. Sic e contrario ſi
habeas malæ arboris radicem in tua
mente plantatã: bonos reddere non po
teſt fruct⁹. Si.n. ſit in te radix malitię,
fructus nõ dabit bonos. Si ſit intra cor
tuum ſtultitiæ planta: nunquam pro-
feret ſapientię florem. Si iniuſtitiæ, ſi
iniquitatis arbor ſit, numquam huiuſ
modi ligna gaudere bonis fructibus
poſſunt. Si ergo ſeruemus mãdata Dei,
ſuſcepta pluuia verbi Dei, etiam ar-
bores quæ in campis animæ noſtræ, &
cordis noſtri latitudine plantatæ
ſunt, lætum & bonæ ſuauitatis affe-
rent

Leuit. 26. rent fructum. Et apprehendet meſſium
tritura vindemiã. Si ſeminatum eſt in
anima ſemen bonum, & ſuſcepta a
Deo pluuia creuit, & venit ad ſpicam,
neceſſariò conſequetur & meſſis. Et ſi
meſſis, conſequetur etiam trituratio,
in qua frumenta purgentur. Quæcun-
que de continentia, & cuſtodia man-
datorum Dei dicuntur, hæc poſſunt
videri frumentum, ex quo panis effi-
citur, & auditorum corda confortat.
Ea verò quæ ad ſcientiam pertinent,
& occultorum explanatione, mentes
lætificant audientium, vino ac vinde-
miæ videbuntur aptanda. Cordi enim
lætitia tribuitur, cum ea quæ occulta
& obſcura ſunt, explicantur. Et vinde
mia, inquit, comprehendet ſationem,
vt ſi dicamus, primo ſeminaui quæ le-
Ibidem. gis ſunt, & poſtea quam ſeminatum
eſt, oraui vt daret Dominus pluuiam
in tempore, & facta eſt meſſis. Et man-
ducabitis panem veſtrum in ſaturita-
te. Nec hoc ego corporalis eſſe benedi-
ctionis accipio, quaſi qui cuſtodiat le
gem Dei, panem iſtum communem in
abundantia conſequatur. Quid enim?
Nonne & impij panem iſtum, non ſo-
lum in abundantia, ſed in delicijs co-
medunt? Magis ergo ſi reſpiciamus ad
Ioan. 6. eum, qui dixit: Ego ſum panis vitæ,
qui de cœlo deſcendi, & qui manduca
uerit ex hoc pane, viuet in æternum,
& aduertamus, quia qui hæc dicebat,
verbum erat quo animę paſcuntur, in-
telligimus de quo pane dictum ſit in
benedictionibus a Deo, & manducabi
tis panem veſtrum in ſaturitate. Simi-
lia his, Salomon in Prouerbijs pronun
tiat de iuſto, dicens: Iuſtus mandu-
cans replet animam ſuam, animæ autẽ
impiorum in ęgeſtate erunt. Hoc ſe-
cundum litteram accipi non poteſt.
1. Cor. 4. Paulus enim iuſtus erat, & dicebat:
Vſque in hanc horam & eſurimus, &
ſitimus. Et iterum dicit: In fame, & ſi-
5 ti, in ieiunijs multis. Et quomodo di-
cit Salomon, quia iuſtus manducans,
Leuit. 26. ſatiat animam ſuam? Sed ſi intueris
quomodo iuſtus ſemper manducet de
pane viuo, & repleat animam ſuam,
ac ſatiet eam cibo cœleſti, qui eſt ver-

bum Dei, & ſapientia eius, inuenies
quomodo ex benedictione Dei man-
ducet iuſtus panẽ in ſaturitate. Et ha-
bitabitis tuti ſuper terram veſtram.
Iniquus numquam tutus eſt, ſed ſem-
per mouetur & fluctuat & circumfer-
tur omni vento doctrinæ, in fallacia
hominum ad deceptionem erroris.
Iuſtus vero, qui legem Dei cuſtodit,
tutus habitat ſuper terram ſuam. Sen
ſus enim eius, firmus eſt dicentis ad
Deum: Confirma me in verbis tuis, &
confirmatus, & tutus, & radicatus
habitat ſuper terrãm, quia domus e-
ius ſupra petram, & non ſuper arenam
fundata eſt. Et dormietis, & non erit *Prou. 3.*
qui vos exterreat. Et Salomon in li-
bro Prouerbiorum dixit: Si enim ſe-
deris, ſine timore eris, & ſi dormieris,
libenter ſomnum capies, & non ti-
mebis terrorem ſuperuenientem ti-
bi. Si enim iuſtus efficiar, nemo erit
qui me exterreat. Nihil timeo aliud,
ſi Deum timeam. Iuſtus enim, in- *Prou. 28.*
quit, confidit vt leo: & ideo non ti-
met leonem diabolum, nec draconem *Pſal. 26.*
ſathanam. Dominus illuminatio mea,
& ſalus mea, quem timebo? Domi-
nus defenſor vitæ meæ, a quo trepi-
dabo? Et iterum: Si conſiſtant aduer- 6
ſum me caſtra, non timebit cor meum.
Vides conſtantiam, & virtutem ani-
mæ cuſtodientis mandata Dei. In- *Leuit. 26.*
fra: Poſt hæc, exterminabo malas
beſtias de terra veſtra. Qui enim di-
uina præcepta ſeruauerit, & fece-
rit ea, pugnam & bella non patitur.
Sed Deus auferet ea de terra eius, &
non ſinit ea tranſire per animam iuſti.
Et perſequemini inimicos veſtros.
Diabolum ſcilicet. Perſequemur eas,
non ſolum, vt a nobis ipſis effuge-
mus, ſed & ab aliis quos incurſant,
ſi diuina præcepta ſeruemus. Perſe-
quemini inimicos veſtros, & cadent
in conſpectu veſtro in morte. Si con- *Rom. 16.*
terat Sathanam ſub pedibus noſtris ve
lociter Deus, cadent inimici in coſpe-
ctu noſtro morte. Cuius morte? Ego
arbitror ꝙ noſtra. Si enim nos mortifi
cemus membra noſtra quæ ſunt ſuper
terram, fornicationem immunditiam, *Coloſſ. 3.*

ſi hanc mortem inferamus membris
noſtris, illi cadent in conſpectu no-
ſtro. Quomodo cadent in conſpectu
noſtro? Si tu iuſtus ſis, cecidit iniuſti-
tia in conſpectu tuo. Si caſtus ſis ceci-
dit libido. Si pius etiam ipſa impietas
corruit ante te. Et cadent inimici ve-
ſtri in conſpectu gladij. Gladius ille
eſt, de quo Paulus dixit: Viuus eſt ſer-
Heb. 4. mo Dei & efficax, & penetrabilior om
ni gladio ancipiti. Hic eſt gladius, cu-
ius acie cadunt inimici noſtri. Sermo
namque Dei eſt, qui proſternit omnes
inimicos, & ponit eos ſub pedibus
ſuis, vt ſubditus fiat omnis mundus
Leuit. 26. Deo. Et reſpiciam ſuper vos, & auge-
7 bo vos. Plenum beatitudinis eſt hoc
ipſum, ſi quem reſpiciat Deus. Reſpe-
xit Dominus Petrum poſt peccatum
negationis, ſtatimque reuerſus in ſe,
prolapſum de præcipitio reuocans pe-
dem, fleuit amariſſimè, atque ita reſpe
ctus a Deo, locum ſuum flendo rece-
pit, quem negando perdiderat. Reſpi-
ciam ergo, inquit, ſuper vos, & auge-
bo vos, tanquam ſi ſol reſpiciat ſege-
tem, & afferat fructus quam vtique ſi
non reſpexiſſet, infructuoſa manſiſſet.
Ita Deus ſegetem cordis noſtri reſpi-
ciens, & radijs nos verbi ſui illumi-
nans, auget nos & multiplicat, vt vl-
tra iam non ſimus paruuli, ſed magni,
Leuit. 26. ſicut magnus fuit Moyſes, & Iacob, &
Ioãnes. Et ſtatuam teſtamentum meũ
vobiſcum. Vide quantæ benedictiones
promittantur, ſi mandata ſeruemus, &
manducabitis vetera, & ea nouis ſu-
Eph. 4. peruenientibus proijcietis. Eijcimus
vetera, deponentes veterem homi-
nem, & induentes nouum, qui ſecun-
dum interiorem hominem renouatur
de die in diem. Et ponam taberna-
culum meum in vobis, & non abomi-
nabitur vos anima mea. Non nos abo-
minabitur anima Dei, ſi obſeruemus
mandata eius.

8 IDEM explicans verba illa; Qua-
Homil. 6. in lis eſt iſte, quia venti, & mare obe-
c. 3. Matth. diunt ei, inquit: Iſte vno verbo man-
to. 3. dat illis, qui non habent verba, & obe
diunt ei, hi qui non habent auditum,
& obtemperant ei. Hi qui prudentiæ,
& intellectus expertes ſunt, inclinan-
tur iubenti ad confuſionem mortaliũ,
ad condemnationem corruptibilium.
Iubet mari, & non contemnit. Dicit
ventis, & tempeſtatibus, & mox com-
peſcuntur. Iubet & omni creaturæ, &
non ſupergredietur iuſſionem eius.
Et vnum hominum genus, & vnum,
quod ſecundum ſimilitudinem Dei ho
noratum eſt, cui verbum & pruden-
tia data eſt, hi ſoli homines reſiſtunt,
hi tantum inobedientes ſunt, hi ſoli
contemnunt. Ideoque & hi in iudicio
damnabuntur, velut deteriores mutis
animalibus, vel ijs, quæ ſine ſpiritu, &
anima ſunt in iſto mundo.

IDEM explicans verba illa; Hu- 9
manum dico propter infirmitatem car *Lib. 6. in c.*
nis veſtræ, ſicut exhibuiſtis membra *6. epiſto. ad*
veſtra ſeruire in iuſtitiæ & iniquitati *Romanos.*
ad iniquitatem, ita nunc exhibete mẽ
bra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſancti-
ficationem, ſic habet: Pudorem quem-
dam per hoc incutit Apoſtolus audi-
toribus, vt hoc ſaltem obſequij depen
dant iuſtitiæ, & ſanctificationi, quod
prius immunditiæ, & iniquitati detu
lerant. Quid ergo tam humanum, hoc
eſt, quid tam leue, quid tam ſine one-
re, & quod nulla ratione prorſus poſ-
ſit infirmitatis excuſari: Sicut, inquit,
exhibuiſtis membra veſtra ſeruire ini
quitati, ita nunc exhibite membra ve
ſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificatio-
nem. Ingloriosum quidem eſt, vt ita
quis virtutibus, ſicut vitijs ſeruiat.
Multo enim amplius, & multo inten-
tius honoranda iuſtitia eſt. Sed & ego,
inquit, humane, & communiter ago,
ſimilia requiro. Dudum currebant pe-
des veſtri ad dæmonum templa, nunc
autem concurrant ad Eccleſiam Dei.
Currebant prius ad effundendum, nũc
autem ad liberandum ſanguinem cur-
rant: Protendebantur manus prius, vt
aliena diriperent, nunc protendantur
vt propria largiantur, circumſpicie-
bant prius oculi alienum ad concupi-
ſcendum, nunc circumſpiciant paupe-
res ad miſerendum, & vniuſcuiuſque
membri miniſterium quod exhibuit vi-
tijs, aptet virtutibus, & actum quem
exhi-

exhibuit immunditiæ, ad caſtitatem nunc ad ſanctitatemque conuertat. Videtur hanc hic iuſtitiam pro omnibus ſimul virtutibus nominaſſe, ſicut e cõtrario iniquitatem pro omnibus ſimul vitijs poſuiſſe.

10 BASILIVS docet; Quòd omnis, qui iuſſis Domini aduerſatur, licet is amico & pio animo faciat, is tamen ob eam cauſam abalienatur a Domino: quòdque quicquid a Domino dicatur, id ſumma cum animi expletione debemus ſuſcipere. Ad hoc adducit factum Chriſti Domini lauantis pedes Petri, cum dixit Apoſtolus: Non lauabis mihi pedes in æternum. Reſponditque ei Ieſus: ſi non lauero te, non habebis partem mecum.

Lib. Moral. ſententiarũ 10. 2.

Ioan. 13.

11 HIERONYMVS ſic habet; Nõ omnis, qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt. Quomodo enim ex animo ac vere dicimus, Domine Domine, ſi eius quem Dominum confitemur, præcepta contemnimus? Vnde ipſe in Euangelio dicit: Quid autem vocatis me, Domine Domine, & non facitis quæ dico? Et rurſus loquitur per Prophetã: Filius honorificat patrem, & ſeruus dominum ſuum timet. Et ſi pater ego ſum, vbi eſt honor meus? Et ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? Ex quo apparet, nec honorari ab eis Dominum nec timeri, qui eius præcepta nõ faciunt. Quod ad Dauid expreſſius dicitur, qui peccatum admiſerat: Et pro nihilo duxiſti Deum. Et ad Heli ſit ſermo Domini: Qui glorificat me, glorificabo eum, qui autem pro nihilo me habent, ad nihilum redigentur. Et nos ſecuro, ac bono animo ſumus, qui per ſingula quæque præcepta inhonorantes Deum clementiſſimũ ad iracundiam prouocamus, eiuſq; impetiũ ſuperbiſſimè contemnendo, in tantæ maieſtatis imus iniuriam? Quid enim vnquam tam ſuperbum, quid verò tã ingratum videri poteſt, quàm aduerſus eius viuere voluntatem, a quo ipſum viuere acceperis? quàm illius prę cepta deſpicere, qui ideo aliquid imperat, vt cauſas habeat remunerandi? Neque enim obſequij noſtri Deus indiget, ſed nos illius indigemus imperio. 12 Mandata eius deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum nimis, & dulciora ſuper mel & fauum; quoniam in cuſtodiendis illis retributio multa. Et ideo nobis iraſcitur, idcirco magis, immenſa illa Dei bonitas offenditur, quia eam per tanti etiam præmij detrimenta contemnimus, nec ſolum imperata, ſed etiam promiſſa illius pro nihilo ducimus. Vnde ſæpe, immò ſemper illa nobis Domini reuoluenda ſententia: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Hoc enim lex, hoc Prophetę, hoc Apoſtoli docent, hoc a nobis, & vox Chriſti, & ſanguis efflagitat. Qui ideo pro omnibus mortuus eſt, vt qui viuunt iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt. Viuere autem illi, nõ eſt aliud, quàm eius præcepta ſeruare, quę nobis ille, quaſi certũ quoddam dilectionis ſuæ pignus, ſeruanda mandauit. Si diligitis me, inquit, mandata mea ſeruate. Et qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt, qui diligit me. Ac rurſum: Qui diligit me, ſermonẽ meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Nos ſi verè Chriſtũ diligimus, ſi eius nos redẽptos ſanguine recordamur, nihil magis velle, nihil omnino debemꝰ agere, quàm quod illum velle agnoſcimus. Infra: Eſt prudentiſſimus, qui nõ tam conſiderat, quod iuſſum ſit, quàm illum qui iuſſerit, nec quantitatem imperij, ſed imperãtis cogitat dignitatẽ.

Epiſt. 14 ad Celantiam matronam de ratione pie viuendi 10. 1.

Matt. 7.

Malac. 1.

1. Reg 2.

Pſal. 18.

2. Cor. 5.

Ioan. 14.

IDEM ait cũ dicat Iob; Quis mundus a ſorde? Ne vnus quidem etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terrã. Hoc loco non pro impoſſibili, ſed pro valde difficili accipiendũ eſt. Vnde ergo illud eſt Pelagij, qđ dixiſti, facilia Dei eſſe mandata, & ea facile poſſe cõpleri dicente Scriptura: Vir in dolore laborat ſibi, & vim facit perditioni ſuæ, vt oppreſſa, & ſubiugata, & moriente carne, viuat in eo ſpiritus. Vnde in Prouerbijs dicitur: Quis gloriabitur, 13

Li. 2. aduerſus Pelagianos to. 2.

Prou. 20.

tut,caſtum ſe habere cot,aut quis confidit ſe mundum eſſe a peccato? Rade ergo de libro tuo, facilia Dei eſſe man
1. Ioan. 5. data. Quod ſi illud Ioannis Apoſtoli appoſueris, & mandata eius grauia nó ſunt, & de Euangelio: iugum meum
Matt. 11. ſuaue eſt,& onus meum leue, facile te uinceris. Leuia enim certum eſt dixiſſe Euangelij mandata, ad comparationem ſuperſtitionis Iudaicæ,in qua varia ceremoniarum genera quærebantur,quæ iuxta litteram,& beati Petri ſententiam nullus potuit implere.Vnde & in actis Apoſtolorum ſcribitur: Nunc ergo quid tentatis imponere iugum ſuper ceruicem diſcipulorum,qđ neque patres noſtri, neque nos porta-
Act. 15. re potuimus? Infra: In vltimis verbis: Vis audire facilitatem præceptorum
Matth. 7. Dei?Auſculta,quod dicitur:Quàm arcta via eſt & anguſta] quæ ducit ad vitam,& pauci ſunt,qui inueniunt eam. Pauci enim inueniũt, & multo paucio res ingrediuntur per eam. Non dixit, qui gradiuntur per eam,hoc enim difficillimum eſt,ſed qui inueniunt eam.

14 IDEM exponens verba illa;A man
In epiſt. ad datis tuis intellexi, vno verbo dicit:
Paulã. to. 1 q̃ poſt opera, & adimpletionem man-
Pſal. 118. datorum Dei cœperit habere cognitionem ſecretorum Dei.

15 IDEM ſic habet; Omnia, inquit
Epiſt. 1. quæ Paulus, facite ſine murmuratione, &
eſt ad Demetriadem hæſitatione,vt ſitis irreprehenſibiles,
virginẽ de & ſimplices, ſicut filij Dei immacula-
virgin. to. 4. ti.Omnia,inquit,facite. Nõ enim qua
Phil. 2. ſi ad arbitrium noſtrum, quædam ex mandatis Dei debemus eligere,ſed generaliter vniuerſa complere. Nec aliqua præcepta eius quaſi vilia munuſcula ac parua contemnere, ſed imperantis in omnibus maieſtatem aſpicere.Nullum quippe mandatum Dei,cõtemptibile nobis videri poteſt. Si eius ſemper cogitemus auctorem.Sine murmuratione, & hæſitatione. Viles, & ignobiles dominos palam contemni videmus a ſeruulis,eiſq; ad minima quęque præcepta in faciem reſiſti ſolere. At hoc in perſonas nobiles iam non admittitur, quantoq; potentiores domini,tanto ſerui ad obedientiam promptiores ſunt.Cumque difficiliora præcipiunt, libentius audiuntur. Certe ad Regis imperiũ ita omnes parati ſunt, & in procinctu obedientiæ conſtituti, vt etiam optent iuberi. Et non ſolum bene merituros eſſe credunt, ſi iuſſa fecerint, ſed tanquam iam meruiſſent, quod iuſſi ſunt,ita pro dignitate præcipientis,ſeruitium,beneficij loco du-
citur. Nobis verò Deus ipſe,æterna il 16
la maieſtas, ineffabilis atq; inæſtimabilis poteſtas,ſacras litteras,& verè adorandos præceptorum apices mittit,& nõ ſtatim cum gaudio, ac veneratione ſuſcipimus, nec pro magno ducimus beneficio tantæ ac tam illuſtris poteſtatis imperium, maxime cum non iubentis quæritur commodum, ſed vtilitas obſequentis;verum e contrario,faſtidioſo ac remiſſo animo, ſuperborũ nequam ſeruorum more, in os Domini reclamamus, & dicimus: Durũ eſt, arduum eſt, non poſſumus, homines ſumus, fragili carne circundamur. O cæcam inſaniam, ô prophanam temeritatem. Duplici ignorãtia accuſamus Deum, ſcientiæ, vt videatur neſcire quod iuſſit, quaſi oblitus fragilitatis humanæ, cuius auctor ipſe eſt, impoſuerit homini mandata,quæ ferre non poſſit. Simulque (proh nefas)aſcribimus iniquitatem iuſto, pio crudelitatem, dum eum primo impoſſibile aliquid præcepiſſe conquerimur, deinde pro his damnandum putamus hominẽ ab eo,quę vita re non potuit,vt(quod etiam ſuſpicari ſacrilegium eſt)videatur Deus non tam ſalutem noſtram quæſiſſe, quàm pœnam. Itaque Apoſtolus ſciens a Domino iuſtitiæ & maieſtatis, nihil impoſſibile eſſe præceptum, aufert a nobis vitium murmurandi, quod tunc vtiq; naſci ſolet, cũ aut iniqua ſunt quæ iubentur, aut iu-
bẽtis minus digna perſona eſt. Quid 17
tergiuerſamur in caſſum,& pręcipiẽti opponimus naturæ fragilitatem? Nemo magis nouit menſuram virium noſtrarum, quàm qui ipſas vires nobis dedit. Nec quiſquam melius quantum poſſimus,intelligit, quàm qui ipſam virtutem nobis donare potuit:

nec

nec impoſſibile aliquid voluit imperare, qui iuſtus eſt, nec damnaturus hominem fuit, pro eo quod vitare non potuit, qui pius eſt; ſicut filij Dei immaculati. Nō eſt exhortatio vehementior, quàm qua nos ſcriptura diuina filios Dei vocat. Quis enim non erubeſcat, & metuat, tanto patre agere aliquid indignum, vt qui dicitur Dei filius, ipſe efficiatur vitij ſeruus? Vt ſimus immaculati. Neq; enim cōuenit filijs Dei, quia ipſe eſt fons iuſtitiæ, peccati maculam reperiri. In medio nationis prauæ, atque peruerſæ, hoc eſt, dicere: Quamuis infinita vos cingat peccantium multitudo, & innumera ſint exempla vitiorum, nos tamen ita cœleſtis natiuitatis debetis eſſe memores, vt inter malos viuentes, omne malum vincatis.

18 Lib. 1. in c. 1. Iſa. to. 4.
I D E M exponens verba illa; Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis, inquit: Liberum ſeruat arbitriū, vt in vtramq; partem ex merito ſingulorum, vel pœna, vel præmiū ſit. Bona autem terræ illa puto dici, de
Pſal. 26. Matth. 5.
quibus in pſalmo dicitur: Credo videre bona Domini in terra viuentium. Et beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Vel certè quia Iudæis loquebatur, qui necdum poterāt capere ſpiritualia, pollicetur eis bona præſentis ſæculi, vt ſaltem pręſentibus inuitati,
Iſa. 1.
faciāt quæ præcepta ſunt. Et quia noluerunt audire, ſed e contrario prouocauerunt ad iracundiam ſanctum Iſrael, propterea eos gladius deuorauit, id eſt, Romanus deleuit exercitus. Ideo ait: Si nolueritis, & non audieritis, gladius deuorabit vos.

19 Lib. 8. in c. 26. Iſa. to. 4
I D E M exponens verba illa; De mane vigilabo ad te, ait: Mane conſurgit ſpiritus iuſti ad Dominū, quia lux pręcepta tua ſuper terrā. Seruans enim mādata tua, & illuminatus eorū lumine,
Pſal. 18.
de quibus dicitur, Præceptum Domini lucidum illuminans oculos, dormire nequeo, ſed omni tempore te deſiderans, meo ad te conſurgo ſpiritu.

20 Lib. 13. in c. 48. Iſa.
I D E M explicans verba illa; Vtinam attendiſſes mandata mea, facta fuiſſet ſicut flumen pax tua, & iuſtitia tua ſicut gurgites maris, ſic habet: Si ſeruaſſes præcepta mea, fuiſſet ſicut flumen pax tua, & iuſtitia tua ſicut gurgites maris. In quibus verbis abundantiam omnium rerum, copiamque ſignificat. Et fuiſſet ſicut arena ſemen tuū, & ſtirpes vteri tui, vt lapilli eius non interiiſſent, & non fuiſſet attritum nomen eius a facie mea. Quæ verba de illo accipienda ſunt ſemine, de quo ſcriptum eſt. Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus. Qui enim mandata Dei ſeruāt, hoc ſemine multiplicantur, hæc recipiunt bona.

21 Lib. 5. in c. 26. Hie. to. 4.
I D E M exponens verba illa, Hæc dicit Dominus: Si non audieritis me, vt ambuletis in lege mea, quam dedi vobis, vt audiatis ſermones ſeruorum meorum Prophetarum, quos ego miſi ad vos de nocte cōſurgens, & dirigēs, & non audiſtis, dabo domum iſtam ſicut Silo, & vrbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ, inquit: His verbis diuina flagella minatur his qui mandata Domini non ſeruant, vt in malum ipſorum & templū Domini deſtruatur, & conſequenter deſtructo templo ciuitas ſit in maledictionem cunctis gentibus terræ, vt ſic terrore moti mandata Domini impleretent. Prophetæ autem frequenter aiebant: Hæc dicit Dominus, vt populus, quæ iubebantur exequeretur. Non ſicut a Prophetis iuſſa, ſed a Domino populo mandata, & præcipientis moueretur auctoritate.

22 In c. 3. Malach. to. 5.
I D E M explicans verba illa; Inualuerunt ſuper me verba veſtra, dicit Dominus, & dixiſtis, quid locuti ſum contra te? Dixiſtis vanus eſt, qui ſeruit Deo. & quod emolumentum, quia cuſtodiuimus precepta eius, & quia ambulauimus triſtes coram Domino exercituū? ait: Et nunc beatos dicimus arrogantes, ſi quidem ædificati ſunt facientes impietatē, & tentauerunt Deū, & ſalui facti ſunt. In præſenti ſæculo mercedem pro Dei exigunt ſeruitute, ideo non recipiunt, & beatos dicunt arrogātes, quia poſt ſcelera & blaſphemias, proſperis omnibus fruuntur.

Tentauerunt Deum,& ſalui facti ſunt. Salutem, & fœlicitatem præſentis ſæculi putant,& idcirco decipiuntur erroribus.Tūc locuti ſunt timentes Deū vnuſquiſque cum proximo ſuo. Illis Dei iudicio blaſphemantibus, qui timent Deum ad inuicem ſunt locuti, quod retributio bonorum, vel malorū non ſit de præſenti ſæculo breui, ſed in futuro, & æterno. Hæc loquuntur iuſti contra eos qui dicunt,quod emolumentum, quia cuſtodiuimus præcepta Dei? Et attendit Dominus,& audiuit & ſcriptus eſt liber monumenti coram eo timentibus Dominum, & cogitantibus nomen eius.Scriptus eſt liber monumenti,vt cum dies iudicij venerit, reddat & blaſphemantibus pęnas, & timentibus præmia.Tunc,qui dicitis,quod emolumentum, quia cuſtodiuimus præcepta eius? videbitis quid ſit inter iuſtum & impium,inter ſeruētem Deo, & non ſeruientem ei. Tunc illorum beatitudinem, & veſtram cognoſcetis, quid ſit inter ſeruientem Deo, & non ſeruientem ei.

23 *Lib.3. Hexamer.c.1. to.1.* AMBROSIVS exponens verba illa; Congregetur aquæ,quæ ſub cęlo ſunt in locum vnum, ſic habet: Congregetur aqua dictum eſt, & congregata eſt, & frequenter dicitur,congregetur populus,& non congregatur. Non mediocris pudor eſt, imperio Dei inſenſibilia parere elementa,& homines non obedire,quibus ſenſus ab ipſo tributus eſt autore. Nec hoc ſolum obedientis aquæ exemplum habemus; nā *Pſal.76.* & alibi ſcriptum eſt: Viderūt te aquæ Deus,viderunt te aquæ,& timuerunt. Et alibi mare vidit, & fugit, quando ſcilicet tranſiuit Iſrael mare rubrum. *Pſal.113.* Nouit ergo aqua, & congregari, & timere, & fugere, quando Deus præcipit,quam imitari nos debemus.

24 *Eodem lib. cap.17.* IDEM in fine exponens verba illa; Germinet terra herbam virentem, & ſtatim omni ſurgente germine,inquit: *Matt.22.* Terra cōplecta eſt. Et homini dicitur: Dilige Dominū Deūm tuum;& non eſt *Gen.1.* charitas Dei omniū infuſa viſceribus. Surdiora corda hominum ſunt, quàm dura ſaxorū. Terra indebitos fructus nobis miniſtrat, dum obſecundat autori; nos debitum munus negamus, dū non veneramur autorem.

25 *Lib.5. Hexame.c.10.* IDEM dicit,ſunt aliqua genera piſcium, qui non ingenii facilitate loca mutent, ſed fouendi partus neceſſitate; quæ oportuno,atque legitimo pro curantes tempore, e pluribus locis à diuerſo ſinu maris,innumeri,velut cō muni conſilio conuenientes, coniuncto agmine Aquilonis flatus petunt. Quis piſcibus hæc annūciat loca,præcepta tempora? Quis tribuit diſpoſitionem viandi,comitandi ordinem,& tempora reuertendi?Homines ſuū imperatorē habent;cuius expectatur imperium. Quis imperator,piſcibus pręceptum dedit?Qui duces,iter dirigūt, vt nullius deſit occurſus?Sed agnoſco, quis ille ſit imperator, qui ordinatione diuina ſenſibus vniuerſorum ſuum infundat imperium;qui tacitus mutis animantibus naturalis diſciplinæ ordinem tribuat. Diuinæ legi,piſcis obſequitur, & homines contradicunt. Piſcis ſolemniter obaudit mandata cęleſtia. An contemptibilis tibi videtur, quia mutus eſt, rationiſque expers? Sed vide ne tu tibi magis incipias eſſe cōtemptui, ſi irrationabilior deprehendaris.

26 *Lib. de Paradiſo.c.14* IDEM explicans verba,quæ Euæ dixit Deus;Sub viri poteſtate eris, inquit:In his verbis deſignatur Eccleſię ad Chriſtum futura conuerſio,& religioſa ſeruitus ſubdita Dei verbo,quę *Gen.3.* multo ſit melior,quàm ſęculi huius libertas. Denique ſcriptum eſt: Dominū *Matt.4.* Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Hæc igitur ſeruitus, Dei donum eſt. Denique inter benedictiones numeratur huius ſeruitutis obſequium; nam & Iſaac in loco benedictionis eā dedit Eſau filio ſuo, vt ſeruiret fratri ſuo,iſta ſeruitute pollet populus chriſtianus; ſicut Dominus ad diſcipulos ſuos ait:Qui vult inter vos primus eſſe,ſit omnium ſeruus. *Matt.20.*

27 *Lib.5. de ciuit. Dei ca.18.to.5.* AVGVSTINVS ſic habet:Bruto quia filios occidit,infœlicitatis perhibet teſtimonium etiam poeta laudator. Ait enim:

—natoſq. pater noua bella mouẽtes,
Ad pœnã pulchra pro libertate vocabit
Infœlix, vtcumq; ferẽt ea fata minores.

Sed verſu ſequẽti cõſolat⁹ eſt infęlicẽ.

Vicit amor patriæ, laudumq. immenſa
Cupido.

Hæc ſunt duo illa, libertas, & cupiditas laudis humanæ: quæ ad facta compulere miranda Romanos. Si ergo pro libertate moriturorum, & cupiditate laudũ, quæ a mortalibus expetuntur, occidi filij a patre potuerunt, quid magnũ eſt, ſi pro vera libertate, quæ nos ab iniquitatis, & mortis, & diaboli dominatu liberos facit, nec cupiditate humanarũ laudũ, ſed charitate liberã dorũ hominum, nõ a Tarquinio rege, ſed a dęmonibus, & dæmonum principe, non filij occidũtur, ſed Chriſti pauperes inter filios computãtur? Si alius etiam Romanus princeps, cognomine Torquatus, filium, non quia contra patriam, ſed etiã pro patria, tamen quia contra id quod imperauerat pater imperator, ab hoſte prouocatus, iuuenili ardore pugnauerat, licet viciſſet, occidit; ne plus mali eſſet in exemplo imperij contempti, quàm boni in gloria hoſtis occiſi: vt quid ſe iactent, qui pro immortalis patrię legibus, omnia quę multo minus quàm filij diliguntur, bona terrena contemnunt? Infra: Curtius armatus equo concito in abruptũ hiatum terræ præcipitem dedit ſe, Deorum ſuorum oraculis ſeruiẽs, qui iuſſerant, vt illuc quod Romani haberent optimum, mitteretur, nec aliud intelligere potuerunt, quàm viris armiſque ſe excellere, vnde videlicet oportebat, vt Deorum iuſſis in illum interitum vir præcipitaretur armatus: quid ſe magnum pro æterna patria feciſſe dicturus eſt, qui aliquẽ fidei ſuæ paſſus inimicum, non ſe vltro in talem mortem mittens, ſed ab alio miſſus obierit; quandoquidem a Domino ſuo eodemque rege patriæ ſuę, certius oraculum accepit: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. *Matt. 10.*

20 IDEM inquit; Quis ita deſipiat, vt exiſtimet aliquibus vſibus Dei, eſſe neceſſaria quæ in ſacrificijs offerũtur? Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Nõ ſolum igitur pecore, vel qualibet alia re terrena, ſed nc ipſa quidem iuſtitia hominis, Deum egere credendum eſt; totumq; quod recte colitur Deus, homini prodeſſe non Deo. Neque enim fonti ſe quiſquam dixerit profuiſſe, ſi biberit, aut luci, ſi viderit. *Lib. 10. de ciuit. Dei cap. 5.* *Pſal. 15.*

IDEM explicans verba illa; Iudicia Domini vera iuſtificata in ſemetipſa; deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum, & dulciora ſuper mel & fauum, ſic habet: Aut multum aurum; aut multum pretioſum, aut multum deſiderabilia. Et dulciora ſuper mel, & fauum. Sed hoc aduerſum eſt erranti, mel amarum eſt febricitanti, dulce tamen & acceptabile ſanato. Nam & ſeruus tuus cuſtodit ea. Quàm dulcia mandata tua ſint, cuſtodiendo probat ſeruus tuus, non loquẽdo, cuſtodit ea ſeruus tuus, quia & nunc dulcia ſunt, & in poſterum ſalubria ſunt. Nam in cuſtodiendis illis rettributio multa.

Mandata Dei leuia ſunt amanti, quibus obediendum eſt ſemper.

Cap. IV.

1 DIXIMVS de re hac multa lib. 1. ca. 8. Chryſoſtomus explicans verba illa; Et præcepit Dominus Deus Adæ, dicens: De omni ligno, quod eſt in Paradiſo comede, de ligno autem ſcientiæ boni & mali, ne comedas, ait: Vide ſtatim ab initio, quanto honore hominem proſequitur. Neque enim dixit imperauit, vel iuſſit, ſed præcepit; Sicut amicus amico de rebus neceſſariis præcipiens loquitur; ita & Deus humanæ naturę, quaſi hoc honore ad obediendũ iis quæ a ſe pręcipiebantur, attracturus. De omni ligno Paradiſi comede, &c. Magna huius præcepti facilitas eſt. Sed dilecte, graue malum eſt deſidia, facitque vt facilia omnia videantur difficilia, ſicut *Hom. 14. in Gen. 10.[1.*

ſtudio & vigilantia etiam omnia ar-
dua & difficilia, facilia nobis fiunt.
Quid enim dic quæſo hoc mandato fa
cilius? quid hoc honore maius? con-
cedebat enim verſari in Paradiſo, &
viſibilium formoſitate oblectari, & a-
ſpiciendo exhilarari, & fruendo ma-
gnam voluptatem percipere. Cogita
quam iucundum fuerit videre arbo-
res fructibus oneratas, florum varieta
tem, herbarum diuerſitatem, atque
alia, quæ veriſimile eſt in Paradiſo eſ-
ſe; & in Paradiſo a Deo plantato.
Propter hoc enim ſuperius diuina ſcri
Gen. 2. ptura dicit: Oririque fecit adhuc ex
terra omne lignum, pulchrum ad vi-
dendum, & bonum ad comedendum,
vt ſcire poſſimus, quomodo fruens tan
ta vbertate per magnam intemperan-
tiam & deſidiam datum ſibi manda-
tum præuaricatus ſit. Cogita obſecro
2 honoris eminentiam, qua illum pro-
ſequutus eſt: Data illi menſa propria,
& ſegregata in Paradiſo, vt ne putet
eandem ſibi & iumentis inſtrui, ſed
haberet, quaſi rex in Paradiſo agens,
deliciarum copiam, & quaſi Dominus
aliam quam miniſtri, habitationē ſor-
tiretur. Ex omni ligno Paradiſi come-
de, &c. Quaſi diceret ad illum, non
moleſtum aliquid, & graue petam ex
te, frui enim omnibus tibi permitto.
Vnum præcipio ne tetigeritis. Et ma-
gnam pœnam decerno, vt vel timore
coercitus datum a me mandatum cu-
ſtodias. Hæc faciebat, quaſi Dominus
aliquis liberalis domum magnam ali-
cui concredens, vt & dominium ſibi
ſaluum maneat, paruam tamen pecu-
niam dandam ab illo præſcribat. Sic
ſane & miſericors noſter Dominus cō
ceſſo omnium, quæ in Paradiſo ſunt,
fructu, ab vno tantum ligno abſtine-
re iuſſit, vt ſcire debeat quòd ſit ſub
Domino, cui obedire debeat, & pa-
rere, ſi quid ille imperarit. Partici-
pem omnium quæ ſunt in Paradiſo eſ-
ſe voluit, ab vno ſolo ligno abſtinere
præcipit, monſtrans re ipſa, nullius al-
terius gratia hoc ipſum ſe facere, quā
vt tantorum beneficiorum auctorem,
agnoſcere poſſit, accepto leui illo man
dato.

IDEM exponēs verba illa, Matth. 3
11. Iugum meum ſuaue eſt, & onus *Homil. 39.*
meum leue, ait: Sic & Paulus perſua- *in Matth.*
det dicens, quod momentaneum eſt, & *to. 2.*
leue tribulationis noſtræ. Sed quomo *2. Cor. 4.*
do inquies, leue hoc onus eſt, cum di- *Luc. 14.*
catur, niſi quis odio habuerit patrem,
& matrem, & niſi quis tollat crucem
ſuam, & ſequatur me, non eſt me di-
gnus, & niſi quis omnibus rebus ſuis
renunciauerit, non poteſt meus eſſe di
ſcipulus, cum iubeat ipſam quoq; ani-
mam eſſe tradendam? Quomodo leue
ſit docet Paulus, dicens: Quis nos ſepa *Rom. 8.*
rabit a charitate Chriſti? tribulatio?
an anguſtia? an perſecutio? an fames? an
nuditas? an periculum? an gladius? Et
Apoſtoli ibant a conſpectu cōcilij gau
dentes, quoniam digni habiti ſunt pro
nomine Ieſu contumeliam pati. Quòd *Act. 5.*
ſi adhuc iugum & onus audiēdo formi
das nimium, atq; perhorreſcis, non na
turæ rerū huiuſmodi timorē, ſed igna-
uiæ totum attribuas. Nā ſi accinctus,
& præparatus eris, & nulla deſidia ef-
fœminatus, cuncta tibi facilia leuiſſi-
maq; videbuntur. Quapropter etiam
Chriſtus, vt quanta cura vigilandum
eſſet certiores nos redderent, nō ſiluit
onera, nec ſuauia tacuit, ſed vtrumq;
cōplexus, & iugū dixit, & ſuaue appel-
lauit, onus appoſuit, & leue adiecit, &
ne aut tanquam laborioſa nimium fu-
geres, aut tanquam nimium facilia cō
temptu proſequereris. Infra: Nō ergo
pertimeſcas onus, nec ab eo iugo reſi-
lias, quo te Chriſtus ab omnibus mun
di oneribus vendicat; ſed omni alacri-
tate animi, iugum hoc ſubeas, & tunc
quàm ſuaue ſit facile agnoſces. Nec e-
nim teret ceruicem tuam, ſed ornatus
gratia imponitur.

IDEM explicans illa verba Mat- 4
thæi, tollite iugum meum, de quibus *Homil. 28.*
dudum diximus, inquit: Poſt adoratio *in imperfe-*
nem vituli, & idololatriam talia præ- *cto in Mat.*
cepta Dominus impoſuit populo Iu- *Act. 15.*
dæorū, vt de ipſis diceret Petrus: Quid
tentatis imponere iugum ſuper ceruii-
ces diſcipulorum, quod neque nos,
neq; patres noſtri portare potuimus?
At apud Iudæos erat etiam lex leuis,
ideſt,

ideſt decalogus, quem ante idololatriam acceperunt; ſed ſine gratia inueniebatur grauis, ſine hac enim omnis iuſtitia grauis eſt hominibus, hac autem fit leuis. Vnde per Salomonem dicitur: Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me, ſpiritus enim meus ſuper mel dulcis. Nec ideo ſolum gratia leuis eſt, quia leuia ponit mandata: ſed quod fieri præcepit, & ipſa in nobis faciendi operatur virtutem.

Eccl. 24.

Infra: Tollite iugum meum ſuper vos. O gratiſſimum pondus, quod magis confortat portantes. Nam pondus terreſtrium dominorum atterit paulatim miniſtrantium vires, pondus autem Chriſti magis adiuuat baiulantes; quia non nos portamus gratiam, ſed gratia nos: gratia enim ad auxilium noſtrum data eſt. Tollite iugũ meum, & diſcite a me, ideſt, ex ipſo iugo meo, quia ſuaue eſt, & ex ipſo onere meo, quia leue eſt, experimentum accipite. Conſequenter, & Propheta dicit de Chriſto; Guſtate, & videte quoniam ſuauis eſt Dominus. Inexpertis enim grauis eſt iuſtitia Chriſti: expertis autem ſuauis eſt. *Infra*: Et inuenietis requiem animabus veſtris. Non dixit inuenietis requiem, & tacuit, ſed addidit animabus veſtris; quoniam mandata Chriſti in hoc ſæculo animarum requies ſunt, non corporum, q̃m et ſi laborant, & triſtantur in corpore, animæ eorum requieſcũt, & gaudent in ſpiritu, & ſpe.

Pſal. 33.

5 IDEM ait; Aſpera eſt virtus ſi ad imbecillitatem noſtram comparetur. Nam quod facilis, & leuis ſit, audi Chriſtum teſtantem, iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Quod ſi non intelligis, nulla te admiratio teneat. Non enim forti animo es. Vt enim cum animi vis adeſt, grauia leuia fiunt: ſic cum abeſt, leuia grauia. Quid quæſo manna ſuauius? Quid magis in promptu? ægre tamen Iudęi tulerunt cum eo in delicijs veſcerentur. Quid fame, & cæteris, quos Paulus perpeſſus eſt laboribus grauius? Gaudebat tamen ille, & exultabat, dicens; Nunc glorior in infirmitatibus meis. Quæ igitur horum cauſa? Animi diuerſitas, quem ſi qualem eſſe oportet inſtitueres, facilitatem virtutis dignoſceres. Quid ergo plerique hanc non eligunt facilitatem? Quoniam multi etſi credant, animum coinquinatum habent, & ſatius caducam, quàm æternam ducunt voluptatem. Et quemadmodum febricitantes non quoniam ſuauis ſit breuis voluptas, & diuturnus ardor, idcirco frigidam potionem efflagitant, ſed quoniam ſuam nequeunt cohibere auiditatem, itidem ij.

Hom. 14. in 1. epiſ. Pauli ad Cor. to. 4.
Matt. 11.
Num. 11.
2. Cor. 11.

6 HIERONYMVS explicans verba illa; Conſummationem, & abbreuiationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terrę, inquit: Abbreuiatus atque perfectus ſermo Euangelicus eſt, qui pro cunctis lacinioſæ legis ceremonijs, dedit præceptum breuiſſimum dilectionis & fidei; vt quod uobis fieri nolueritmus, ne fecerimus alteri. Vnde & Dominus in Euangelio, in his duobus præceptis inquit, vniuerſa lex pendet, & prophetæ.

Lib. 4. in c. 10. Iſa. t. 5.
Matt. 22.

7 IDEM ait: Imitatores Chriſti audiunt illud, quod de eo ſcriptum eſt: Et erit iuſtitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renum eius. Hac ipſa zona, qui ſanctus eſt, & ad virtutum culmen aſcenderit, nequaquam violenter aſtringitur, ne in uitus bonum continentiæ ſeruare videatur, & in ſudore vultus ſui comedere panem, ſed præceptum Domini facere voluntate. Et hoc eſt, quod hic dicit Ezechiel: Et fœminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in ſudore, ſiue violenter, vt ſeptuaginta interpretum habet lectio.

Lib. 13. in c. 43. Ezec.
Iſa. 11.

8 IDEM explicans verba illa; Odite malum, & diligite bonum inquit: Odit malum, qui non ſolum voluptate non vincitur, ſed odit opera voluptatis, & diligit bonum, qui non inuitus aut neceſſitate, aut metu legũ facit quod bonum eſt, ſed idcirco quia bonum eſt, vt mercedem boni operis habeat conſcientiam ſuam, & dilectio

Li. 2 in c. 5. Amos. to. 5.

nem

nem quam erga bonum poſſidet. Vnde
2. Cor. 8. & Apoſtolus ait: Hilarem enim datorem diligit Deus.

9 AVGVSTINVS inquit; Qui
Epiſt. 144. iuſtitiam diligit, facit quod Apoſto-
ad Anaſta. lus admonet: humanum dico propter
to. 2. infirmitatem carnis veſtrę. Sicut enim
Rom. 6. exhibuiſtis membra veſtra ſeruire im munditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ſic nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Quid enim eſt, ſicut illud, ita & hoc, niſi quemadmodum ad peccandū nullus vos cogebat timor, ſed ipſius libido, voluptaſque peccati, ſic ad iuſte viuendum, non vos ſupplicij metus vrgeat, ſed ducat delectatio, charitaſq; iuſtitiæ. Et hęc quidem quantum mihi videtur, nondum eſt perfecta, ſed quodammodo adulta iuſtitia. Neque enim fruſtra pręmitteret, humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ; niſi quia plus aliquid dicendum fuit, ſi iam illi ferre potuiſſent. Plus quippe ſeruitutis debetur iuſtitiæ, q̃ peccato ſolent homines exhibere. Nā pœna corporis, etſi non a voluntate, tamen reuocat ab opere peccati. Iuſtitia vero ſic amanda eſt, vt ab eius operibus, etiam pęnæ corporis nos cohibere non debeant. Hinc eſt, quod ille fortiſſimus iuſtitię dilector excla
Rom. 8. mat: Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an periculum, an nuditas, an gladius?
Pſal. 43. Scriptum eſt, quoniā propter te mortificamur tota die, deputati ſumus vt oues occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus per eum, qui dilexit nos. Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, nec angelus, neque poteſtates, neque pręſentia, neque futura, neque creatura alia poterit nos ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Vide quemadmodum nō vtcumq; ait: Quis nos ſeparabit a Chriſto; ſed oſtendens vnde cohæreamus Chriſto, Quis nos inquit, ſeparabit a charitate Chriſti? Charitate igitur, Chriſto, nō pœnæ timore cohęremus.
Rom. 5. Et quid eſt a charitate Chriſti, niſi a charitate iuſtitiæ? Et quia charitas diffunditur in cordibus noſtris, gloriamur in tribulationibus, ſcientes quia tribulatio patientiam operatur, ſpes vero non confundit, non quia per nos ipſos hoc poſſumus, ſed quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris.

IDEM in vltimis verbis, vno ver 10
bo ait; Omne pręceptum Dei leue eſt Lib. Sent.
amanti: Nec ob aliud intelligitur di- tom. 3.
ctum, onus meum leue eſt, niſi quia Matt. 11.
per Spiritum ſanctum diffunditur charitas in cordibus noſtris; vt diligen-
do, liberaliter faciamus, quia quod Rom. 5.
quis timendo facit, ſeruiliter facit.
Plenitudo legis eſt charitas, quia per Roma. 13.
charitatem lex impletur, intantum enim fiunt mandata iuſtitiæ, inquātum adiuuat ſpiritus gratię. *Infra*: Magna eſt vtilitas hominis, iubenti Deo, etiā incognita ratione iuſſionis, ſeruire; iubendo enim, Deus vtile facit quicq̃d iubere voluerit; de quo metuendum non eſt, ne non profutura præcipiat; nec fieri poteſt, vt voluntas propria non grandi ruinæ pondere ſuper hominem cadat, ſi eam voluntati ſuperioris extollendo pręponat.

IDEM inquit; Iſte adhibet teſti- 11
monia, quibus oſtendat non eſſe gra- Lib. de per-
uia diuina præcepta. Quis autem ne- fectione iu-
ſciat cum præceptum ſit generale, cha ſtitiæ cōtra
ritas, quia finis præcepti eſt charitas, Celeſtium.
& plenitudo legis eſt charitas, quia fi- to. 7.
nis pręcepti eſt charitas, & plenitudo 1. Tim. 1.
legis eſt charitas, nō eſſe graue, quod Rom. 13.
diligendo fit, non timendo? Laborant autem in Dei præceptis, qui ea timendo conantur implere, ſed perfecta charitas foras mittit timorē, & facit præcepti ſarcinam leuem, non ſolum non prementem onere ponderum, verumetiam ſubleuantem vice pennarum..
Diffunditur autem charitas in cordi- Rom. 5.
bus noſtris, per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Nec aliam ob cauſam ſcriptura commemorat, non eſſe grauia diuina pręcepta, niſi vt anima, quę illa grauia ſentit, intelligat ſe nondum accepiſſe vires, quibus talia ſint præcepta Domini, qualia commēdantur, leuia ſcilicet atque ſuauia, &

oret

orȩt gemitu voluntatis , vt impetret
donum facilitatis. Commendantur er-
go præcepta non eſſe grauia, vt cui gra
uia ſunt , intelligat nondum ſe acce-
piſſe donum, quo grauia non ſint, nec
arbitretur ea ſe perficere , quando ita
2. Cor. 9. facit, vt grauia ſint . Hilarem enim da-
torem diligit Deus . Nec tamen cum
ea grauia ſentit, deſperando frangatur:
ſed ad quærendum, petendum, pulſan-
dumque cogatur. Audiamus ergo Deũ
ſua præcepta non grauia commendan
Deu. 30. tem. In Deuteronomio ait: Et conuer-
12 tetur Dominus Deus tuus epulari in
te ſuper bonis , ſicut epulatus eſt ſu-
per patres tuos , ſi audieritis vocem
Domini Dei veſtri, cuſtodire & face-
re omnia mandata eius, & iuſtitias, &
iudicia , quȩ ſcripta ſunt in libro le-
gis huius. Si conuerſus fueris ad Do-
minum Deum tuũ ex toto corde tuo,
& ex tota anima tua , quia mandatum
hoc, quod ego mando tibi hodie, non
eſt graue, neque longe a te eſt; non eſt
in cœlo vt dicas quis aſcendet in cœ-
lum, & accipiet illud nobis, & audien
tes faciemus ? Non eſt trans mare, vt
dicas, quis trans fretabit mare, & acci
piet illud nobis , & audientes facie-
mus? Iuxta te eſt enim verbum in ore
tuo , in corde , & in manibus tuis fa-
cere illud, item Dominus in Euange-
lio : Tollite iugum meum ſuper vos,
Matt. 11. &c. Iugum enim meum ſuaue eſt , &
onus meum leue . Item in epiſtola
ſancti Ioannis, hȩc eſt charitas Dei, vt
mandata eius obſeruemus, & mandata
1. Ioan. 5. eius grauia non ſunt . Quod teſtimo-
nium commonet charitati Dei, non eſ
ſe graue mandatum Dei.

13
Cõc. 10. in IDEM explicans verba illa ; Viã
Pſ. 118. 10. mandatorum tuorum cucurri, cum di-
lataſti cor meum, inquit : Non curre-
rem, niſi dilataſſes cor meum. Prorſus
iſto verſu exponitur, quemadmodum
dictum ſit : Viam veritatis eligi, iudi-
cia tua non ſum oblitus, adhȩſi teſti-
monijs tuis. Curſus quippe iſte , viæ
ſunt mandatorum Dei. Et quia potius
eius beneficia, quàm ſua merita Domi
no allegat, tanquam diceretur ei quo
modo iſtam viam cucurriſti, diligen-
do, & Dei iudicia non obliuiſcendo,
& eius teſtimonijs adhȩrendo , an per
te ipſum iſta potuiſti? Non, ait : Quid
ergo? Viam mandatorum tuorum cu-
curri , cum dilataſti cor meum . Non
ergo per proprium , & quaſi nullius
tuæ opis indigum arbitrium meũ , ſed
cum dilataſti cor meum. Cordis di-
latatio, iuſtitiȩ eſt delectatio. Hoc mu
nus eſt Dei , vt in prȩceptis eius non
timore pœnæ anguſtemur , ſed dile-
ctione dilatemur , & delectatione iu-
ſtitiæ delectemur . Hanc enim nobis
promittit latitudinem dicens : Habi-
tabo in eis , & deambulabo . Quàm
enim latum eſt vbi deambulat Deus?
In hanc latitudinem diffunditur cha- 2. Cor. 6.
ritas in cordibus noſtris per Spiritum
ſanctum , qui datus eſt nobis . Vnde
etiam dictum eſt; & in plateis eius di-
ſcurrent aquæ tuȩ . Platea quippe de Rom. 5.
verbo grȩco a latitudine nomen acce-
pit : Hæ ſunt aquæ de quibus Do- Prou. 5.
minus clamat dicens : Si quis ſitit ve-
niat ad me , & bibat . Qui credit in Ioan. 7.
me , flumina de ventre eius fluent a-
quæ viuȩ . Hoc autem dicebat de ſpi-
ritu, quem accepturi erant credentes
in eum.

IDEM exponens verba illa ; Le- 14
gem pone mihi Domine viam iuſtifi- Conc. 11.
cationum tuarum , & exquiram eam
ſemper ait . Quid eſt quod orat , vt
ſibi a Domino lex ponatur, Cum Pau-
lus dicat, iuſto non eſt poſita lex , ſed
iniuſtis , & non ſubditis ? An eo modo 1. Tim. 1.
non ponitur iuſto quomodo poſita eſt
populo cõtumaci in tabulis lapideis,
non in tabulis cordis carnalibus , ſed
ſecundum teſtamentum nouũ , de quo
ſcriptum eſt , per Hieremiam : Ecce Exo. 30.
dies venient, dicit Dominus : & con-
ſummabo domui Iſrael , & domui Iu- 2. Cor. 3.
da teſtamentum nouum , non ſecun- Hiere. 31.
dum teſtamentum quod diſpoſui pa-
tribus eorum in die qua apprehendi
manum eorum, cum educerem eos de
terra Ægypti , quoniam ipſi non per- Heb. 8.
manſerunt in teſtamento meo , & ego
neglexi eos, dicit Dominus, quoniam
hoc eſt teſtamentum , quod conſtituã
domui Iſrael: poſt dies illos, dicit Do-

mi-

minus, dabo leges meas in mentibus eorum, & in cordibus eorum ſcribam eas? Ecce quomodo voluit iſtam legem ſibi poni a Domino, non ſicut iniuſtis, & non ſubditis, ad vetus teſtamentum pertinentibus poſita eſt in tabulis lapideis; ſed ſicut ſanctis, filijs liberæ, filijs promiſſionis, filijs hæreditatis æternę, Sancto Spiritu, tanquam digito Dei in mente datur, & in cordibus ſcribitur, non quam memoria teneant, & vita negligant: ſed quam ſciant intelligendo, faciant diligendo in latitudine amoris, non in timoris anguſtijs. Cur iſte adhuc poſcit ſibi legem poni, quæ vtique ſi non ei poſita fuiſſet, non in viam mandatorũ Dei cucurriſſet? Sed quia proficiens loquitur, & Dei donum nouit eſſe quod proficit, quid aliud petit, cum legem ſibi poni petit, niſi vt in ea magis, magiſque proficiat? Quemadmodum ſi poculum plenum teneas, & ſitienti dare incipias, & haurit bibendo, & poſcit deſiderando. Sed qui legis meminit, nec eam diligit, eo modo reus eſt, quia memoria eius lapis illi eſt, quodammodo ſcriptus, non quo adornetur, ſed quo prematur, pondus oneris, non titulus honoris. Legem pone mihi Domine: & exquiram eam ſemper. Quid enim exquirit quod habet, niſi quia, & habet agendo, & exquirit perficiendo, & proficiendo.

15 *Conc 16. in Pſ. 118.* IDEM explicans illa verba; Ideo dilexi mandata tua ſuper aurum & topazion, inquit: Id agit gratia, vt dilectione impleantur mandata Dei, quę *Rom. 13.* timore non poterant. Plenitudo enim legis eſt charitas; ideo dilexi mandata tua ſuper aurum, & topazion. In teſtamento veteri latentem gratiam, tanquam velo interpoſito non intelligentes, quod ſignificabatur, quando *Exo. 34.* in faciem Moyſi intendere non valebant, propter mercedem terrenam at- *2. Cor. 13.* que carnalem, Dei mandata facere conabantur, neque faciebant, quia non ipſa, ſed aliud diligebant. Vnde illa non erant opera volentium, ſed onera potius inuitorum. Cum verò ipſa mãdata diliguntur ſuper aurum, & lapidem pretioſum multum, omnis præ ipſis mandatis, terrena vilis eſt merces, nec vlla ex parte cõparantur quęcumque alia hominis bona his bonis, quibus ipſe fit bonus homo. Propterea, inquit: ad omnia mandata tua dirigebar, vel corrigebar, vt Auguſtinus legit, vtique corrigebar, quia diligebam, atque illis rectis, vt etiam ipſe rectus fierem, dilectione cohærebam. Omnem viam iniquam odio habui. Quia cum mandata Dei ſuper aurum, & lapidem pretioſum multum, odiſſet profecto quicquid ei taliũ rerum damnum poſſet inferre, ita quoniam Dei mandata diligebat, iniquitatis viam odio habuit, quemadmodũ aliquid immaniſſimum marini itineris ſaxum declinabat, vbi tam pretioſarum rerum neceſſe eſt pati naufragium. Quod vt non contingat, longe inde velificat, qui in ligno Crucis eſt mandatorum diuinorum mercibus nauigat.

BERNARDVS inquit; Sub lingua eius mel, & lac, qui iuxta prophetam laborem fingit in præcepto. 13 *In lib. Sententiarum.* *Cant. 4.* *Pſal. 93.* Pie prouidit Deus, vt haberet pietas promiſſionem vitæ quæ nunc eſt, & futuræ, nec laborem verum imponeret, ſed magis fingeret in præcepto. Audi quomodo laborem fingere, ipſe ſe probat. *Matt. 11.* Tollite iugum meum ſuper vos, & inuenietis requiem animabus veſtris; iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Quomodo non fictus labor, vbi non labor, ſed requies inuenitur? Ita ergo labor in lingua, mel ſub lingua. Quid ſupra linguam? Ineffabilia, quæ non licet homini loqui. Miſeri qui ſolum quod in lingua ſonuit attendentes, nec quod ſub lingua reconditum, nec quod ſupra repoſitum fuit, capere potuerunt. Durus eſt ſermo inquiunt, tollere crucem, odire patrem & matrem, adhuc autẽ & animam ſuam. Quid durius poterat dici? Noli errare. Lapis videtur, panis eſt. Durus in cortice, ſed ſuauiſſimus in medulla. *Infra*: Væ his qui panem lapidem, lapidem panẽ dicunt; ponentes lucem tenebras, & tenebras *Iſa. 5.* lucem,

lucem, iugum Chriſti aſperum, & eſſe ſub ſentibus, delicias reputantes. Has
Pſal. 33. delicias ego nolim. Opto magis guſtare & videre quoniam ſuauis eſt Dominus. Quam dulcia faucibus meis
Pſ. 118. eloquia tua? ſuper mel ori meo. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, q̄
Pſal. 30. abſcondiſti timentibus te. Vbi putas abſconditur? Sub lingua. Licet enim in promiſſione vitæ, quæ nunc eſt dulcedo, & multitudo dulcedinis, & magna quoque, & quàm magna ſit multitudo; perfectio tamen nõ niſi in promiſſione futuræ. Perfeciſti, inquit, his qui ſperant in te, in conſpectu filiorum hominum.

Malorum ſocietas, & conſilia vitanda, maxime ab imperfectis.

Cap. V.

1 Homil. 1. in Pſ. 36. to. 2. PRÆTER ea quæ adnotauimus lib. 9. cap. 19. Origenes explicans verba illa; noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem, quoniam tanquam fænum velociter areſcent, inquit: Duo ſunt, quę nos docet in his verbis facere non debere: primo ne æmulemur inter malignantes, ſecundo, ne æmulemur eos, qui faciunt iniquitatem, quoniam ſequitur eum, qui inter malignantes æmulatur, vt areſcat, ſicut fęnum, & hoc non tarde, ſed cito. Eum verò qui æmulatur facientes iniquitatem, ſicut oleta herbarum cito decidet. Non æmulari in malignantibus, vel inter malignantes, ſecundum ſimplicem litteræ intellectum, hoc videtur indicare, ne inter malos & peſſimos homines, æmulator, quis malitiæ, ideſt, dux & author exiſtat, & velut formã flagitij, cęteris tribuens. Æmulari verò eos qui faciunt iniquitatem, illud eſt; ſi imitetur quis, & diſcat agere inique. Et hoc eſt in vtroq; quod dicitur, vt neq; exemplum malitiæ cęteris præbeas, neque ipſe aliorum malorum ſequaris exempla. *Infra*: Quoniam tanquam fænum velociter areſcent. Malignantes optime fęno comparauit. Fęnum enim mutorum, & irrationabilium animalium cibus eſt. Fortaſſis ergo pro eo quòd omnes ſtulti & imperiti, & qui contra rationē, & ſapientiam Dei viuunt, ſequuntur eos, qui in malitia principes ſunt, & ex illorum vita vel actibus veſci dicuntur, quibus & obediunt, idcirco eos fœno comparauit. Nemo enim prudens, ab illis ſumit exemplum.

IDEM explicans verba illa; Ecce ego implebo omnes habitatores Hieruſalem ebrietate, & diſpergam eos, virum a fratre ſuo, & patres & filios pariter, ait Dominus: Non parcã, neq; miſerebor, vt non diſpergam eos, ſic habet; Mali cum ſimul fuerint, ea quę mala ſunt cogitant: & in priſtina nequitia perſeuerantes, augent peccata peccatis, quomodo e contrario boni, cum ſimul fuerint, de honeſtis ſermocinantur. Diſſoluitur ergo, & ad nihilum deducitur nequam cogitatio, cum non habuerit allocutionem alterius nequioris. Idcirco per diſpenſationem Dei, prouidetur, peſſimos a peſſimis ſeparari. Iuſtum quoque, & commodum eſt, vt a priſtinis ſceleribus ipſa ſolitudine, & penuria conſortij, aliquando deſiſtant. Sicut turrim Babel ædificantes, poſt confuſas eorum linguas diſperſit eos Deus a facie omnis terræ. 2 Homil. 9. in c. 13. Hier.

BASILIVS explicans verba illa, quæ mulieri poſt peccatũ dicta ſũt; Inimicitias ponam inter te, & ſerpentem, inquit: Reuera noxiæ ſunt amicitiæ, quæ cum malitia contrahũtur. Nam ea eſt amicitiæ huius lex & vis, vt per ſimilitudinem, malitiam cõiunctis indat. Quamobrem rectè in Prouerbijs dicit: Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Quemadmodum enim in peſtilentibus locis ſenſim attractus aer, latentem corporibus morbum inijcit, ſic itidem in praua cõſuetudine, & conuerſatione, maxima nobis mala hauriuntur, etiam ſi ſtatim incommodum non ſentiatur. Idcirco nobis aduerſus ſerpentem irreconciliabilis indita eſt inimicitia. 3 *Hom. 9. ex varijs primi tomi, in qua contendit probare quod Deus non ſit auctor malorum. to. 1.*

IDEM

4 *Homil. 21. ex varijs to mi primi in aliquot ſcri pturę locos. Prou. 22.* IDEM explicans verba illa: Cum homine iracundo noli commorari, ait: Vir iracundus indecens, & cum iracundo noli ſub eodem tecto agitare. O quàm malum cum tali commiſceri; qui continuo latrat. Niſi enim eius fugias conuerſationem, neceſſarium eſt eius te vias ediſcere. Dixit acerbum aliquid, iam animum tuum cōmouit. Veluti enim canis latratus, alterius canis tumultum prouocat, ſic & animum tuum quieſcentem ac dormientem vox illius excitauit, & facti eſtis inter vos latrantes. Dixit ille aliquid contumelioſum; tu vero inſipientis imitatus ſtultitiam, maiorem fœnore reddis.

5 *Lib. regularum fuſius diſputatarū in reſp. ſexta interrogationis. to. 2.* IDEM ſic ait: Ad continendam in officio mentis agitationem, ne ad futiles videlicet, ac minime neceſſarias cogitationes aberret, illud adiuuat; ſi quis ſeorſum a ceteris communem vitam ſectantibus viuat, quandoquidem promiſcue vitam agere, cum ijs, qui ſecuri perfectam illam Domini præceptorum obſeruationem contemnunt, vt pernicioſum eſſe, etiam Salomon ipſe docet. Sic enim eſt apud ipſum: *Prou. 22.* Noli amicus eſſe homini iracundo, neque habitaueris cum viro furioſo: ne forte diſcas vias eius, & ſumas laqueos animæ tuæ. Et itē illud: *Iſa. 52.* Exite de medio eorum, & ſeparamini, nimirum eodem pertinet. Quocirca ad illud euitandum, ne oculis, auribuſue inſtigationes ad peccatum admittamus eique imprudenter aſſueſcamus; ne ve earum rerum, quas vel viderimus, vel audierimus impreſſæ peſtilentes, capitaleſq; in animis noſtris formæ ac veluti notæ quædam inſideant, contraque vt animum in officio ſuo attentum tenere poſſimus, principio quòd ad habitationem attinet, ſeparata ea a ceteris nobis quærenda eſt.

6 *Epiſt. 1. ad Damaſum Papā in expoſit. cap 6. to. 3.* HIERONYMVS exponens verba illa; Quia vir pollutus labijs ego ſum, & in medio populi polluta labia habentis, ego habito, inquit: Prouidendum eſt ſub hoc exemplo, non ſolum, vt ipſi ſimus iuſti; ſed ne cum peccatoribus moremur, quia hoc in peccati ac miſeriæ parte ducit propheta, habitans in medio populi polluta labia habentis.

7 *Lib. 3. in c. 15. Hiere. to. 4.* IDEM explicans illa verba; Non ſedi in concilio ludentium, & gloriatus ſum a facie manus tuæ, ſolus ſedebam quoniā amaritudine repleſti me, ſic habet: Hæc verba ex perſona prophetę accipiēda ſunt, ſermonibus ſancti viri, qui non ſederit in concilio ſiue ſecreto ludentium, quod timuerit impendentem ſibi manum Dei, ſiue magis gloriatus ſit ſe malorum nō habere conſortium. Solus, inquit, ſedebam ſecundum illud quod ſcriptū eſt: *Pſal. 25.* Non ſedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. *Pſ. 140.* Odiui Eccleſiam malignantium, & cū impijs non ſedebo. Et in alio loco, ſolitarius ſum ego, donec tranſeam, vel ſingulariter vt noſtra lectio habet. A facie, inquit, manus tuæ ſolus ſedebam, dum te timeo, dum impendētem mihi manum tuam ſemper expecto. In concilio ludentium ſedere nolui; ſed meam amaritudinem deuorabam, vt in futuro mihi gaudium prępararem. Vtinam Dominus pręſtet & nobis non ſedere in concilio ludentium, & eorum, qui futura non cogitant, ſed ſemper Dei ſententiam formidare, & dicere cum propheta: Solus ſedebam, quia amaritudine repletus ſum.

8 *In cap. 10. Eccleſiaſtes to. 5.* IDEM explicans verba illa; Muſcæ morientes perdunt ſuauitatē vnguenti, ait: Exemplum ſuperioris ſenſus dedit, in quo ait, per vnum ſtultum multa bona ſubuerti; quod ſic malus mixtus bonis contaminet plurimos; quomodo ſi muſcæ moriantur in vnguento, perdant odorem illius, & ſaporem.

9 *Lib. 1. offic. c. 12. to. 4.* AMBROSIVS docens quod a probis viris conſilium ſit requirendū, inquit: Ioſeph nec in carcere erat feriatus, quo minus de rebus incertis conſuleretur. Cuius conſilium Aegypto vniuerſæ profuit, vt non ſentiret ſeptem annorum ſterilitatem, alioſq; populos miſeræ famis leuaret ieiunio.

Daniel

Daniel ex captiuis, regalium conſultorum arbiter factus, conſilijs ſuis emendauit præſentia, annunciauit futura. Quid de Moyſe loquar, cuius omnis Iſrael quotidie conſilia prçſto labatur? Quis ſe non committeret cõſilio Moyſi, cui ſeniores ſi qua ſupra ſuum intellectum, & virtutem eſſe arbitrarentur, dijudicanda ſeruabant? Moyſi conſilio bella conficiebantur.

Cap. 12. *Infra*: Aduertimus igitur, quod in acquirendis conſilijs plurimorum adiũgat vitæ probitas, virtutum prærogatiua, beneuolentiæ vſus, frugalitatis gratia. Quis enim in cœno fontem requirat? Quis e turbida aqua potum petat? itaque vbi luxuria eſt, vbi intemperantia, vbi vitiorum confuſio; quis inde ſibi aliquid hauriendum exiſtimet? Quis non deſpiciat morũ colluuionem? Quis vtilem cauſæ alienæ iudicet, quẽ videt inutilem vitç ſuæ? Quis iterum improbum, maleuolum, contumelioſum non fugiat, & ad nocendum paratum? Quis non eum omni ſtudio declinet? Pulchrè autem & de illo conuenit, qui habens prudentiam commaculat eam vitiorum ſordibus, eo quòd aquæ exitum contaminet. Quomodo enim eum potes iudicare cõſilio ſuperiorem, quem videas inferiorem moribus? Suprà me debet eſſe, cui me committere paro. An vero idoneum eum putabo, qui mihi det conſilium, quod non dat ſibi, cuius animum voluptates occupent, libido deuinciat, auaritia ſubiuget, cupiditas perturbet, quatiat metus? Quomodo hic conſilij locus, vbi nullus quieti? Admirandus mihi & ſuſpiciendus conſiliarius; quem propitius Dominus patribus dedit, offenſus abſtulit. Huius imitator debet eſſe, qui poteſt conſilium dare, & alienam a vitijs cuſtodire prudentiam: quia nihil inquinatum in illam incurrit.

10 *Lib. 2. confeſſ. c. 9. t. 1*

AVGVSTINVS cõfitetur Deo de furto pomorum, quòd malis ſocietatibus tractus commiſit, & ait: Et illud ego ſolus non facerem, non facerẽ omnino ſolus. Ecce eſt coram te Deus meus viua recordatio animç meæ. Solus non facerem furtum illud, in quo me non libebat id quod furabar: ſed quia furabar, quod me ſolum facere prorſus non liberet, nec facerem. O nimis iniqua amicitia, ſeductio mentis inueſtigabilis ex ludo & ioco, nocendi auiditas, & alieni damni appetitus, nulla lucri mei, nulla vlciſcendi libidine; ſed cum dicitur, eamus faciamus, & pudet non eſſe impudentem.

IDEM inquit: Perfectorum virorum conſortio fruere, & a verbis eorum ne auertas aurem tuam, & in eorum conſilio delectetur anima tua, verba enim vitæ ſunt verba hominum Deum timentium: & incolumitas animæ ijs qui ea libenter audiunt, & attendunt. Sicut enim ſol oriens effugat caliginem, ita ſanctorum doctrina a ſenſibus noſtris pellit tenebras. Deuita quæſo viros ſuperbos, inuidos, detractores, mordaces, periuros, ſeipſos & ſalutem ſuam negligentes, qui mortui ſunt virtutibus, & lçtantur in proprijs voluptatibus, vt gaudijs careant diuinis. Non dico vt vel vnum talem in domo tua habeas, ſed etiam vbicũque tales audieris eſſe, hos deuita. Cum huiuſmodi hominibus nulla ſit tibi connexio, vel familiaritas; nec velis cum eis ſermocinari, ſi non valeas Domino miſerante, eos ab errore ſuo reuocare. Nam ſæpe per vnam ouem morbidam, polluitur totus grex, & modica pars fellis magnum dulcorem vertit in amaritudinem. Nam talis ſi in habitu videatur clarus ac nobilis, ac dulcia verba proferat; operibus tamen ſi agat tecum contrarijs, magis nocet illius talis factura, quam placeat ex verbis figura: non enim ex verbis, ſed ex virtutibus homo probatur. 11 *Lib. de ſalutaribus documentis. to. 4.*

IDEM explicans locum Aggçi 2. Hæc dicit Dominus, interroga ſacerdotes, dicens: Si tulerit homo carnẽ ſanctificatam in ora veſtimenti tui, & tetigerit de ſummitate eius panẽ, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: nunquid ſanctificabitur? Reſpondentes autem ſacerdotes dixerunt, non. Et dixit Aggçus, 12 *Lib. contra Fulgẽtium Donatiſtã. to. 7.*

ſi tr-

ſi tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, nunquid contaminabitur? Et reſponderunt ſacerdotes, & dixerunt, contaminabitur. Et dixit Dominus, ſic & populus hic, & ſic gens iſta, omnis qui illuc acceſſerit inquinabitur, ſic habet: Si ſanctus tetigerit immundum, non ſanctificabitur. Si immundus tetigerit ſanctum, inquinabitur, ideſt facilius ſanctus, qui iunctus fuerit genti huic peſſimæ peſſimabitur, quam gens iſta in melius cōmutetur, quia procliuius ad imitationem malorum curritur quàm ad virtutes bonorum, animus excitatur; Sicut melli plurimo, parum abſinthij iniectum, velocem amaritudinem trahit; mellis vero etiam ſi duplum inijciatur, non poterit eius obtineri dulcedo. Exeundum ergo nobis eſt e medio malorum, mente non carne, operibus non corporibus. Nolite, inquit, *Eph. 5.* Apoſtolus communicare operibus infructuoſis, tenebrarum, operibus ait.

13 *Enarratione 2. in Pſ. 25. to. 8.* I DEM explicans verba illa; Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum, inquit: Iudicari hoc eſt diſcerni ſe optat a malis. *Pſal. 42.* Alio loco euidenter dicit de ipſo iudicio diſcretionis: Iudica me Domine, & diſcerne cauſam meam de gēte non ſancta. Et in Domino ſperans non infirmabor. Quid eſt in Domino ſperans? ille titubat inter malos, qui non in Domino ſperat. Trepidauerūt inter malos cum ipſi peiores eſſent: & quaſi nollent eſſe boni inter malos. O ſi frumenta eſſent vſque ad tempus ventilationis, paleam in area tolerarent. Sed quia palea erant, flauit ventus ante ipſam ventilationem, & rapuit de area paleam, & proiecit in ſpinas. *Infra*: Non ſedi cum conſilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Odio habui congregationem malignorum, & cum impijs non ſedebo.

14 *Ser. 7. inter 17. varios huius tomi. to. 10.* I DEM ait: A malis, corde ſemper diſiungimini, ad tempus cautè corpore copulamini. Quibuſcunque modis poteſtis agite, ne cum inuenitis in ſcripturis, & exemplis ſanctorum, ſiue qui ante, ſiue qui poſt aduentum Domini fuerunt in hac vita, quòd mali bonos non maculant, efficiamini pigri ad corrigendos malos. Duobus modis non te maculat malus, ſi non conſentias, etſi redarguas, hoc eſt, non communicare, non conſentire. Communicatur quippe quando facto eius, conſortium voluntatis vel approbationis adiungitur. Hoc ergo nos admonens Apoſtolus ait: Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem & redarguite.

GREGORIVS explicans verba illa; Sermones eorum ne metuas, 15 *Hom. 9. in Ezec. to. 2.* quia increduli & ſubuerſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas ait: vnum eſt pro quo vitari ſocietas debet malorum, ne ſi fortaſſe corrigi non valent, ad imitationem trahant. Et cum ipſi a ſua malitia non mutantur, eos qui ſibi coniuncti fuerint peruertant, vnde Paulus ait: Corrumpunt bonos mores, colloquia mala. *1. Cor. 15.* Et ſicut per Salomonem dicitur, noli eſſe amicus homini iracundo, nec ambules cum viro furioſo; *Prou. 22.* ne forte diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ. Sicut ergo perfecti viri, peruerſos proximos non debent fugere, quia & eos ſæpe ad rectitudinem trahunt, & ipſi ad peruerſitatem nunquam trahuntur, ita infirmi quique, ſocietatem declinare debent prauorum, ne mala quæ frequenter aſpiciunt, & corrigere non valent, delectentur imitari. Sic enim verba proximorum audiendo quotidie, ſumimus in mente, ſicut flando, atque reſpirando aerem trahimus corpore. Et ſicut malus aer aſſiduo flatu tractus, inficit corpus: ita peruerſa locutio aſſidue audita, infirmantium inficit animū, vt tabeſcat delectatione praui operis, aſſidui iniquitate ſermonis.

Mariæ virginitas, excellentia, & interceſſio. Cap. VI.

1 *Homil. 26. in Matth. to. 3.* ORIGENES explicás verba illa Matth. 23. Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, &c. vſque ad ſanguiné Zachariæ, &c. inquit: Zachariam dicit patrem Ioannis Baptiſtæ, de quo per canonicas ſcripturas oſtendere non poſſumus, ꝙ ſcribæ, & phariſæi interfecerunt eum inter templum, & altare, ſed venit ad nos quædam traditio talis, & quaſi ſit aliquis locus in templo, vbi virginibus quidem conſiſtere licet, & orare Deũ. Expertæ autem thorum virilem, non permittebantur in eo conſiſtere. Maria autem poſtquam genuit Saluatorem, ingrediens adorare, ſtetit in illo virginum loco: prohibentibus autem eis, qui nouerant eam iam filium genuiſſe, Zacharias ſtetit atque dixit prohibentibus eam, quoniam digna eſt virginum loco, cum ſit adhuc virgo. Ergo manifeſtiſſime Zachariam aduerſum legem agentem, & in loco virginum permittentem ſtare mulierem, occiderunt inter templum & altare Iudæi. Hanc eandem hiſtoriam docet Baſilius his verbis, hæc hiſtoria ex traditione ad nos vſque peruenit, Zacharias Mariam poſt Domini conceptionem in virginum loco conſtituens, a Iudæis inter templum & altare interfectus eſt. A populo namque accuſatus, quòd rem prodigioſam inauditamque prædicaret, virginem videlicet parientem citra virginitatis corruptionem. *Baſil. hom. 25. ex variis huius tomi. to. 1.*

2 *Hom. 1. ex decē varijs huius tomi. tom. 3.* IDEM exponens verba illa Matthæ. 1. Cum eſſet diſponſata mater Ieſu Maria, Ioſeph, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto, ait: Mater eius, mater immaculata, mater incorrupta, mater intacta. Mater eius, cuius eius? Mater Dei vnigeniti, Domini, & regis omnium, pſalmatoris, & creatoris cunctorum. Illius qui in excelſis eſt ſine matre, & in terra eſt ſine patre. O magnum & inenarrabile ſacramentum, ipſa eademque virgo, ipſa, & mater Domini, ipſa & genetrix, ipſa eius ancilla, plaſmatio eius, ipſa quæ genuit. Et quis cogitare potuit, vt mater virgo eſſet, & intacta generaret, quæ & virgo permanſit, & genuit? Sicut enim quondam rubus comburi videbatur, & ignis eum non tangebat, & ſicut tres pueri in camino ignis incluſi habebãtur, & tamen eos non lædebat incendium, nec odor fumi erat in eis, vel quemadmodum Danieli intra lacum leonũ incluſo, clauſtris non apertis allatum eſt prandium ab Abacue, ita & hæc virgo ſancta genuit Deum, ſed intacta permanſit. Mater effecta eſt, ſed virginitatem non amiſit. *Infra*: Huius vnigeniti Dei dicitur hæc mater virgo Maria. Digna digni, immaculata ſancti, amica vnico. Nec enim alter vnigenitus ſuper terram venit, aut alia virgo vnigenitum genuit. Et ait, inuenta eſt in vtero habens. Inuenta eſt ab angelis cuſtodientibus eam, protegentibus eam, conſeruantibus eam, vel eius beatiſſimam animam, ob honorem illius, qui ab ipſa generandus erat.

CHRYSOSTOMVS docens qua ratione Ioſeph videns Mariã grauidam nihil mali de illa cogitauerit, ait: O ineſtimabilis laus Mariæ, magis credebat caſtitati eius, quàm vtero eius, & plus gratiæ, quam naturæ. Conceptionem manifeſte videbat, & fornicationem ſuſpicari non poterat. Poſſibilius credebat mulierem ſine viro poſſe concipere: quam Mariam poſſe peccare. Hic maritalem zelum, & vteri clamantis accuſationem, ſola præteritæ conuerſationis documenta vincebant. *Infra*: Quoniam ergo auditio verborũ Mariæ, & conſideratio vitæ eius, mala ſuſpicari de ea non ſinebat Ioſeph, conſideratio autem eóceptionis eius, non permittebat eum ad plenum bona æſtimare de ea: & ſic animus eius inter vtraſque partes fluctuabat, propterea neceſſaria fuit reuelatio illa diuina. 3 *Hom. 1. ex imperfecto Chryſoſt. in Matt. to. 2.*

4 *Hom. 2. ex varijs in Ioan. 10. 3. Cap. 44. Matt. 27.*

IDEM vt probet beatę Mariæ virginitatem perpetuam, adducit locum Ezechielis, vbi legitur loquens de ædificatione templi, porta hæc, inquit, Orientalis quæ reſpicit ad orientem ſemper clauſa erit, & nemo intrabit per eam, niſi ſolus pontifex. Et ſicut clauſo lapide exiuit Dominus de ſepulchro: ita clauſo vtero virginis in hunc mundum intrauit.

5 *Li. 1. aduerſus Iouin. in num. 10. 2. Cant. 4.*

HIERONYMVS dicit; Hortus cõclusus, fons ſignatus ſoror mea ſponſa. Quod clauſum eſt, atque ſignatum, ſimilitudinem habet matris Domini, matris & virginis. Et tamen hæc virgo perpetua, multarum eſt mater virginum. *Infra*: In apologia aduerſus Iouinianum, eundem locum explicans hortus concluſus: Maria fons ſignatus, de quo fonte ille fluuius manat iuxta Ioel, qui irrigat torrentem ſpinarum, quæ ſuffocant ſementem patris familias. Hæc eſt porta orientalis, vt ait Ezechiel, ſemper clauſa, & lucida, operiens in ſe, vel ex ſe proferens ſancta ſanctorum, per quã ſol iuſtitiæ, & pontifex noſter ingreditur, & egreditur. In libro aduerſus Heluidium vocat Mariam Dei templum, & Spiritus ſancti ſedem.

6 *Epiſ. ad Fabiolam de quadraginta duabus manſionib. 10. 3. Num. 33.*

IDEM inquit: Quadraginta duæ manſiones, per quas Iſraeliticus populus venit ad Iordanem, ſunt quadraginta duæ generationes ab Abraham vſq; ad Chriſtum, in quo numeri ſacramento, verus currit Hebræus, qui de terra tranſire feſtinat ad cœlum, & Ægypto ſæculi derelicta terram repromiſſionis ingreditur. Nec mirum ſi in huius numeri myſterio perueniamus ad regna cœlorum, ſub quo Dominus atq; Saluator a primo patriarcha peruenit ad virginem, quaſi ad Iordanẽ, quæ pleno gurgite fluens Spiritus ſancti gratiis redundabat.

7 *In epiſt. ad Paulam, et Euſtochiũ de aſſumpt. B. Virginis. 10. 9.*

IDEM ait: Monſtratur ſepulchrum Mariæ cernentibus nobis vſq; ad præſens in vallis Ioſaphat medio: quæ vallis eſt inter montem Sion, & montem Oliueti poſita; vbi in eius honore fabricata eſt Eccleſia miro lapide tabulata, in qua ſepulta fuiſſe ab omnibus ibidem prædicatur; ſed nunc vacuum eſſe Mauſoleum cernentibus oſtenditur. *Infra*: Quod ſi quęritur poſt aſcenſionem Domini quid egerit? vnum certum eſt, quia virgo ſancta corpore ac mente permanſit. Et Ioannes Euangeliſta virgo virginem ſeruauit, ſuiſque deſeruiuit obſequijs, non quod eximius ille ſanctorum chorus Apoſtolorum deſeruerat eam, inter quos poſt reſurrectionem intrans & exiens familiarius contulit de Chriſti incarnatione, tanto ſiquidem verius, quanto ab initio plenius per Spiritum ſanctum cuncta didicerat, & perſpexerat oculis vniuerſa. *Infra*: Poſt aſcenſionem Chriſti cum diſcipulis virgo vacat in ſchola virtutum, & meditatur in lege mandatorum Dei, vt & ipſa ſit forma diſciplinæ Chriſti, & exemplum perfectionis virginibus. Conuerſatur cum ſenatoribus cœli intra curiam Paradiſi ſub Spiritus ſancti diſciplina, & magiſterio totius diuinæ maieſtatis. *Infra*: Hodie glorioſa virgo Maria cęlos aſcendit; gaudete, quia ineffabiliter ſublimara cum Chriſto regnat in æternum. Si Deum in ſanctis ſuis laudare iubemur, multo magis in hac ſolemnitate dignis Deo debemus iubilare preconijs. Nulli enim dubium, quin totum ad gloriã laudis eius pertineat, quicquid digne genitrici ſuæ impenſum fuerit. Quicquid de Maria humanis dici poteſt verbis, minus eſt a laude cœli, quia diuinis eſt, & angelicis excellentius prædicata & laudata pręconijs. Qualis & quanta eſſet, ab Angelo diuinitus declaratur, cũ dicitur: Aue gratia plena, Dominus te
cum, benedicta tu in mulieribus. Tali- 8
bus namque decebat virginem oppignerari muneribus, vt eſſet gratia plena, quæ dedit cœlis gloriã, terris Dominum, pacemq; refudit, fidem gentibus, finem vitijs, vitæ ordinem, moribus diſciplinam. Et bene Angelus ad Mariam mittitur; quia ſemper eſt Angelis cognata virginitas. Profecto in carne pręter carnem viuere, non terrena vita eſt, ſed cęleſtis. Vnde in carne

angelicam vitam acquirere maius eſt
Luca 1. meritum, quam habere. Aue inquit,
gratia plena; & bene plena quia cęte-
ris per partes præſtatur, Mariæ verò
ſimul ſe tota infudit plenitudo gratię.
Hoc quippe eſt quod Dauid canit,
Deſcendet ſicut pluuia in vellus. Cę-
leſtis plane imber, in virginem placi-
do ſe infudit illapſu, & tota diuinita-
tis vnda ſe contulit in carnem, quan-
do verbum caro factum eſt. Verè ple-
na, per quam largo ſancti Spiritus im
bre ſuperfuſa eſt omnis creatura. Be-
nedicta tu in mulieribus, ideſt plus
benedicta, quàm omnes mulieres. Ac
per hoc quicquid maledictionis infu-
ſum eſt per Euam, totum abſtulit be-
nedictio Mariæ. *Infra*: Ex perſona ſu-
pernorum ciuium in eius aſſumptio-
ne admirans Spiritus ſanctus ait in
Cant. 3. Canticis: Quę eſt iſta, quę aſcẽdit per
deſertum ſicut virgula fumi ex aroma
tibus? Et bene quaſi virgula fumi; qa
gracilis, & delicata, quia diuinis ex-
tenuata diſciplinis, & concremata in-
tus in holocauſtum, incendio pij amo-
ris, & deſiderio charitatis. Vt virgu-
la, inquit, fumi ex aromatibus. Nimi
rum, quia multis repleta eſt virtutũ
odoribus, manans ex ea fragrabat ſua-
uiſſimus odor etiam ſpiritibus angeli
cis admirandus. Mirabantur electorũ
animæ præ gaudio eam, quæ aſcende-
bat de deſerto pręſentis ſęculi, quęnã
eſſet, quæ etiam meritorum virtuti-
bus, Angelorum vinceret dignitatem.
De qua rurſus idem Spiritus ſanctus
Cant. 6. in eiſdem Canticis: Quæ eſt iſta quæ
aſcendit, inquit, quaſi aurora conſur-
gens, pulchra vt luna, electa vt ſol, ter
ribilis vt caſtrorũ acies ordinata. Ad-
miratur autem Spiritus ſanctus, quia
omnes de aſcenſu huius virginis ad-
mirantes facit, quod quaſi noui dilu-
culi aurora rutilans, aſcenſu ſuo re-
ſplendeat, multis freta & vallata ſan-
ctorum agminibus. Vnde dicitur terri
bilis, vt caſtrorum acies ordinata. Si-
quidẽ terribilis ſuis facta virtutibus,
vt caſtrorum acies admodum ordina-
ta, hinc inde Angelorum ſanctorum
fulta pręſidijs, pulchra, vt luna, immo
pulchrior quam luna, quia iam ſine
defectu ſui coruſcat, cęleſtibus illu-
ſtrata fulgoribus Electa vt ſol, fulgo-
re virtutum, quia ipſe elegit eam ſol
iuſtitiæ, vt naſceretur ex ea. Ad cuius
profecto exequias, quantum fas eſt crę
dere, Angeli famulabantur, & vniuer-
ſæ cœlorum congratulabantur curię.
Nec mirum, quia honor maternus,
eius eſt qui natus eſt ex ea, quem om-
nis cœlorum ordo veneratur. Cre-
dendum eſt hodierna die militiam cę-
lorum cum ſuis agminibus feſtiue ob-
uiam veniſſe genitrici Dei, eamq; in-
genti lumine circunfulſiſſe, & vſq; ad
thronum, ſibi etiam ante mundi con-
ſtitutionem paratum, cum laudibus &
canticis ſpiritualibus perduxiſſe. Nul
li dubium omnem illam cęleſtem Hie
ruſalem tunc exultaſſe ineffabili læti-
tia, tuncq; cum omni gratulatione iu
bilaſſe, quoniam feſtiuitas hæc, quæ
nobis hodie reuoluitur annua, illis
omnibus facta eſt continua. Nec imme
rito: creditur enim, quòd Saluator om
nium ipſe per ſe totus feſtiuus occur-
rit, & cum gaudio eam ſecũ in throno
collocauit. *Infra:* Veni columba mea, 10
immaculata mea, veni de libano, veni *Cant. 4.*
coronaberis. Venire de libano iube-
tur, quia libanus candidatio interpre
tatur. Erat enim candidata multis me-
ritorum virtutibus, & dealbata, niue
candidior Spiritus ſancti muneribus,
ſimplicitatem columbę in omnibus re
præſentans, quoniam quicquid in ea
geſtum eſt, totum puritas, & ſimplici
tas, totum veritas, & gratia fuit, to-
tum miſericordia, & iuſtitia, quæ de
cœlo proſpexit: & ideo immaculata,
quia in nullo corrupta. Circundedit
enim virum in vtero, ſicut Hieremias
ſanctus teſtatur, & non aliunde ac-
cepit. Faciet, inquit, Dominus nouum
ſuper terram, mulier circundabit vi-
rum. Vere nouum, & omnium nouita- *Hiere. 31.*
tum ſupereminens nouitas, quando
Deus (quem ferre non poteſt mun-
dus, neque videre aliquis, vt viuere
poſſit) ſic ingreſſus eſt hoſpitium ven-
tris, vt corporis clauſtrũ neſciret, ſic-
que geſtatus, vt totus Deus in eo eſſet,

& ſic exiuit inde, vt eſſet (ſicut Eze-
chiel fatetur) porta omnino clauſa.
Cant. 4. Vnde canitur in eiſdem canticis, hor-
tus concluſus, fons ſignatus, emiſſio-
nes tuę Paradiſus. Vere hortus deli-
ciarum, in quo conſita ſunt vniuerſa
florum genera, & odoramenta virtu-
tum; ſicque concluſus, vt neſciat vio-
lari, neque corrumpi vllis inſidiarum
fraudibus. Fons itaque ſignatus ſigil-
lo totius trinitatis, ex quo fons vitæ
manat, in cuius lumine omnes vide-
bimus lumen. Cuius profecto emiſ-
ſio vteri ſupernorum ciuium omniũ
11 eſt Paradiſus. De iſto namque ven-
Gen. 27. tris agro, patriarcha Iſaac longe odo-
rans aiebat: Ecce odor filij mei ſicut
odor agri pleni, cui benedixit Deus.
Infra: Et bene ab eo plenus ager dici-
tur, quia plena gratia virtutum vir-
go Maria pronunciatur, de cuius vte-
ro credentibus fructus vitæ effulſit.
Ioan. 1. Et nos, inquit Euangeliſta, de plenitu
dine eius accepimus gratiam pro gra-
tiá. *Infra:* Cogitate, & perpendite quã
tis afficiebatur beata virgo doloribus
poſt Chriſti ad cœlos aſcenſum, con-
ſiderate quo cruciabatur amore, quo
ve deſiderio æſtuabat hæc virgo, dum
reuolueret animo cuncta quæ audie-
rat, quæ viderat, quæ cognouerat.
Quanto indeſinenter cremabatur ar-
dore pij amoris, quantis mouebatur
repleta Spiritu ſancto cęleſtium ſecre-
torum incitamentis, quia etſi dilige-
bat Chriſtum ex toto corde, ex tota
anima, & ex tota mente, nouis tamen
quotidie inflammabatur præſentia ab
ſens, deſideriorum affectibus: tanto
ſiquidem validius, quanto diuinis il-
luſtrabatur intus viſitationibus quam
totam repleuerat Spiritus ſancti gra-
tia, quam totam incanduerat diuinus
amor, ita vt in ea nihil eſſet, munda-
nus quod violaret affectus; ſed ardor
continuus, & ebrietas perfuſi amoris
eius, qui illius erat & Dominus, & fi
lius. Fortaſſis ergo præ nimio amore,
in loco, quo ſepultus dicitur, inter-
dum habitaſſe eam credimus, quate-
nus pijs paſceretur internus amor ob-
tutibus, non quod iam viuentem quę-
reret cum mortuis, ſed vt ſuis conſo-
laretur aſpectibus, & quem genuerat,
mentis complectetur amplexibus.
Amor Chriſti deſiderium pariebat,
deſiderium verò gliſcens quaſi nouis
reparabatur ardoribus. Quòd ſi gau-
dium fit in cœlo de quolibet peccato-
re conuerſo; multo magis putandum
pro tantæ virginis exaltatione, &
gloria quod exultatio fiat in ſuper-
nis. Vnde credimus quòd non hunc 12
tantum diem ſolemnem ducunt pro
eius honore annuum, verumetiam cõ
tinuum, & æternum iucunditatis ac
venerationis obſequio, cum omni co-
lunt tripudio amoris, & gaudij. Ad hu
ius profecto fragrantiam odoris, om-
nis illa cęleſtis Hieruſalem lęta decur
rit, quam circundabant flores roſarũ,
& lilia conualium, eo quod omnes ani
mæ martyrio rubricatæ, eam æter-
næ dilectionibus complectuntur am-
plexibus. Rectè igitur, quoniam bea
ta Dei genitrix, & martyr, & virgo
fuit, quamuis in pace vitam finierit.
Hinc quoque, quod vere paſſa ſit, te-
ſtatur Simeon propheta loquens ad
eam; Et tuam ipſius animam pertran-
ſibit gladius. Ex quo conſtat quòd ſu-
pra martyrem fuit. Alij namque ſan-
cti, etſi paſſi ſunt pro Chriſto in car-
ne, tamen in anima, quia immortalis
eſt, pati non potuerunt. Beata vero
Dei genitrix, quia in ea parte paſſa
eſt quæ impaſſibilis habetur, ideo, vt
ita fatear, quia & ſpiritualiter caro
eius paſſa eſt gladio paſſionis Chriſti,
plus quam martyr fuit. Vnde conſtat,
quia plus omnibus dilexit, propterea
& plus doluit, in tantum, vt animam
eius totam pertranſiret, & poſſide-
ret vis doloris ad teſtimonium exi-
miæ dilectionis. Quæ quia mente
paſſa eſt, plus quàm martyr fuit. Nimi
tum quod eius dilectio, fortior mor-
te fuit, quia mortem Chriſti ſuam fe-
cit. Nunc autem circundant eam 13
flores roſarum, indeſinenter eius ad-
mirantes pulchritudinem inter filias
Hieruſalem, in qua poſuit rex thronũ
ſuum, quia concupiuit eius decorem,
fuit enim plena charitate, & dilectio-
ne; id-

ne; idcircò ſequitur poſt eam, purpuratorum, & candidatorum exercitus. Quam ſi diligentius aſpicias, nihil virtutis eſt, nihil ſpecioſitatis, nihil candoris, gloriæque quod ex ea non reſplendeat, ideoque illi ſubmittitur ſanctorum claritas. Nam Angelorũ, quamuis celſior natura ſit, non tamen

Pſal. 32. gratia maior. Vnde Dauid, verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Quod ſi ſpiritu oris eius omnis virtus eorum ſubſiſtit: conſtat beatam virginem Mariam, in quã ſuperuenit Spiritus ſanctus, & Deus totus illapſus portatur nouem menſibus in vtero, ampliora promeruiſſe virtutum priuilegia. Vnde etſi mirabilis eſt eorum virtus, & firmitas perpetuitatis: mirabilior tamen in Maria, quam obumbrauit virtus Altiſſimi, vt vltra omnem virtutẽ ſit angelicnm, quod factum eſt in ea, & admirabile cunctis ſæculis ſacramentum. Ac per hoc etiam angelis exinde maior præſtatur gratia. Hinc & Maria cunctis tantò venerabilior, quãtò gratioſior, & quando virtute altiſſimi extollitur ad ſublimia, tantò clarior reſultat in gloria. Plena ſiquidem gratia, plena Deo, plena virtutibus non poteſt nõ poſſidere plenè gloriam claritatis æternæ, quam pleniſſimè accepit, vt mater fieret Saluatoris.

14 *Infra*: Quod ſi in domo patris mãſiones multę ſunt, credimus ſplendidiorem matri hodie filium præſtitiſſe, quàm ſibi olim ædificauit domum, ſubnixam columnis ſeptem, in qua domo nimirum parantur nuptiæ Eccleſiarum Dei, & fœderantur terrenis cęleſtia. Et ſi quælibet virginitas tantum erigitur, in qua non nubẽt hnmines, neque nubentur, ſed erunt ſimiles Angelis Dei, multo magis beata, & glorioſa virgo Maria, quæ ſingulari commendatur priuilegio. *Infra*: Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuę; ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Plena erat virtutibus Maria, & tamen ſolam humilitatem reſpexiſſe Dominum fatetur, quę cuſtos eſt ceterarum virtutum. Collocauerat enim in tuto ſtationis portu, ſublimia meritorum ſuorum exercitia, & ideo diuinitus illuſtratur, vnde & beata iam ab omnĩ ſæculo prædicatur. Didicit beata virgo a Chriſto Domino humiliari, ceteraque virtutum documenta intra humilitatis cuſtodiam aggregare. Et ideo ſi placet vobis chariſſime talis ac tanta virgo, placeat & opus virtutis, cuius vita omnium eſt diſciplina, cuius mores inſtituta ſunt Eccleſiarum, quæ præcellit cunctos, ſupereminet vniuerſis. Quia ſicut in comparatione Dei nemo bonus; ita & in comparatione matris Domini, nullus inuenitur perfectus, quamuis virtutibus eximijs comprobetur. Vnus eſt pater noſter, qui in cœlis eſt, vnus & magiſter, vna eſt forma virginitatis in Maria, cui vos omnes, vt imaginem reformetis integritatis, faciem imprimere debetis in ſculpturam Spiritus ſancti. Quoniam hic eſt hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquarum viuentium: ad quam nulli potuerunt doli irrumpere, nec præualuit fraus inimici, ſed permanſit ſancta mente & corpore, multis donorum priuilegijs ſublimata.

IDEM ait: Non dubium eſt, illam, quæ meruit pro liberandis ferre pretium, poſſe impartiri ſuffragium liberatis. *Infra*: Tu es benedicta inter mulieres. Tu prærogata cunctis virginum cateruis. Tu ſequeris agnũ quocumque perrexerit. Quid dicam? cum de te quidquid dixero minus profecto eſt, quàm dignitas tua meretur. Si matrem vocem gentium, præcellis, ſi formam Dei appellem digna exiſtis. 15 *Epiſt. 2. de aſſumptione B. Mariæ to. 9.*

IDEM inquit: Beata virgo Maria de ſtirpe regia, & familia Dauid oriunda, in ciuitate Nazareth nata, Hieroſolymis in templo Domini nutrita fuit. Mater eius Anna, & pater eius Ioachin, quorum vita ſimplex & recta apud Dominum, & apud homines irreprehenſibilis erat, & pia. Nam omnem ſubſtantiam ſuam trifariam diuiſerunt, vnam partem templo & 16 *In epiſt. de natiuit. B. Mariæ ad Cromatiũ: & Heliodorũ, Epiſcopos to. 9.*

templi ſeruitoribus impendebant, a-
liam peregrinis & pauperibus eroga-
bant, tertiam ſuæ familiæ vſibus, &
ſibi reſeruabant. Per annos circiter
viginti caſtum domi coniugium ſi-
ne liberorum procreatione exerce-
bant. Vouerunt tamen ſi forte Deus
donaret eis ſobolem, eam ſe Domini
ſeruitio mancipaturos, cuius rei gra-
tia, & templa Domini ſingulis per an
num feſtis frequentare ſolebant, ea
verò tempeſtate Iſachar ibi pontifex
erat. Cumque Ioachin cum oblatio-
ne ſua videret, deſpexit eum & mu-
nera eius dicens: Munera nequaquã
Deo digna poſſe videri, quem ipſe pro
le indignum iudicaſſet, ſcriptura di-
cente: Maledictum hominem eſſe, qui
non genuiſſet filium in Iſrael. Cuius
opprobrij obiectu, pudore magno ſuf-
fuſus Ioachin, in paſcua ſeceſſit. Ne-
que enim domum repetere voluit, ne
forte a contribulibus ſuis, qui ſimul
aderant, & hoc a ſacerdote audierãt,
eodem opprobij elogio notaretur.
Verum cum ibi aliquandiu eſſet, qua-
dam die, cum eſſet ſolus, Angelus Do
mini ei cum immenſo lumine aſtitit.
Qui cum ad eius viſionem turbare-
tur, Angelus timorem eius compe-
ſcuit dicens: Noli timere, ego ſum
Angelus Domini miſſus ab ipſo ad te,
vt annunciẽ tibi preces tuas eſſe exau
ditas, eique narrauit ſanctarum mu-
17 lierum ſterilitatem. Proinde Anna v-
xor tua pariet tibi filiam, & vocabis
nomen eius Mariam, hæc erit, vt vo-
uiſtis, ab infantia Domino conſecrata,
& Spiritu ſancto replebitur adhuc ex
vtero matris, neque inter populares
forinſecus turbas, ſed in templo Do-
mini conuerſatio eius erit, ne quid de
ea ſiniſtrum vel ſuſpicari ſaltem poſ-
ſit, vel dici. Itaque ætate procedente,
ſicut ipſa mirabiliter ex ſterili naſce-
tur; ita incomparabiliter virgo gene-
rabit altiſſimi filium, qui Ieſus voca-
bitur. Et hoc tibi eorum quæ annun-
cio ſignum erit, cum perueneris ad au
ream in Hieroſolymis portam, habe-
bis ibi obuiam Annam vxorem tuam,
quæ de tuæ regreſſionis tardatione
modo ſollicita, tũc in aſpectu tuo gau
debit. Hęc eadem poſtea idem Ange-
lus reuelauit Annæ, & addidit: filia
tua Maria vocabitur, & ſuper omnes
mulieres erit benedicta. Tribus abla-
ctationis ſuæ annis in domo paterna
permanebit, poſtea ſeruitio Domini
mancipata, a templo vſque ad intelli-
gibiles annos non diſcedet; ibi deniq;
ieiunijs, & orationibus nocte, & die
Deo ſeruiens ab omni immundo ſe ab
ſtinebit, virum nunquam cognoſcet,
ſola ſine exemplo, ſine macula, ſine
corruptione virgo filium Saluatorem
mundi generabit. Concepit ergo An-
na, & peperit filiam, quam iuxta An-
geli mandatum Mariam vocauerunt
parentes. Cumque trium annorum cir
culus voluerētur, & ablactationis tẽ-
pus completum eſſet, ad templum Do
mini virginem cum oblationibus ad-
duxerunt. Cumq; quindecim eſſent a-
ſcenſionis gradus, ante altare holo-
cauſti forinſecus, in horum vno bea-
tam virginem paruulam parentes con
ſtituerunt, virgo autem Domini cun-
ctos ſigillatim gradus, ſine ducentis,
& leuantis manu ita aſcendit, vt per-
fectę ætati in hac dumtaxat cauſa ni-
hil deeſſe putares. Iam quippe Domi- 18
nus in virginis ſuæ infantia magnum
quid operabatur, & quanta futura eſ-
ſet, huius miraculi indicio præmon-
ſtrabat. Igitur ſacrificio ſecundum cõ
ſuetudinem legis celebrato, virginem
intra ſepta templi cũ alijs virginibus
ibidem educandam dimiſerunt. Virgo
autem Domini, cum ętatis proceſſu, &
virtutibus proficiebat, & iuxta pſal-
miſtam: Pater, & mater dereliquerant
eam, Dominus autem aſſumpſit eam.
Quotidie namque ab angelis frequen
tabatur, quotidie diuina viſione frue-
batur, quæ eam a malis omnibus cu-
ſtodiebat, & bonis omnibus redunda-
re faciebat. Itaque ad quartumdeci-
mum annum vſque peruenit, vt non
ſolum nihil de ea mali reprehenſione
dignum confingere poſſent; ſed & boni
omnes, qui eam nouerant, vitam &
conuerſationem eius admiratione di
gnam iudicarent. Tunc pontifex pu-
blice

blice denunciabat, vt virgines, quæ in templo erant, & hoc ætatis tempus impleſſent, domum reuerterentur, & nuptijs ſecundum morem gentis, & ætatis maturitatem, opera darent. Cui mandato cum ceteræ pronæ paruiſſent, ſola virgo Domini Maria, hoc ſe facere non poſſe, reſpondit dicens:
18 ſe quidem & parẽtes ſuos Domini ſeruitio mancipaſſe, & inſuper ſe ipſam Domino virginitatem vouiſſe. Pontifex verò in anguſtia conſtitutus animi, ex altera parte votum Domino reddendum ſciens, ex altera verò morem gentis, præcipit, vt ad feſtiuitatem, quæ imminebat, omnes ex Hieroſolymis & vicinis locis primores venirent, quorum conſilio ſcire poſſet, quid de tam dubia re faciendum eſſet. Quod cum fieret, omnibus in cõmune placuit Dominum ſuper hac re eſſe conſulendum. Et cunctis quidem orationi incumbentibus, Pontifex ad conſulendum Domiuum ex more acceſſit. Nec mora, cunctis audientibus, de oraculo, & de propitiatorij loco, vox facta eſt, requirendum eſſe cui virgo illa commendari, & de-
19 ſponſari deberet. Liquet enim Iſaiam
Iſa. 11. dicere, egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini. Secundum hanc ergo prophetiam, cũctos de domo & familia Dauid nuptui habiles non coniugatos, virgas ſuas allaturos ad altare prædixit, & euiuſcumque poſt allationem virga florem germinaſſet, & in eius cacumine ſpiritus Domini in ſpecie columbæ conſediſſet, ipſum eſſe, cui virgo commendari & deſponſari deberet. Erat autem inter ceteros Ioſeph, homo de domo, & familia Dauid grandæuus, cunctis vero virgas ſuas iuxta ordinem deferentibus, ſolus ipſe ſuã ſubtraxit. Vnde cum nihil diuinæ voci conſonum appáruiſſet, pontifex iteràto Deum conſulendum putauit. Qui reſpondit, ſolum illum ex his qui deſignati erant, virgam ſuam non attuliſſe, cui virginem deſponſare deberet. Proditus eſt itaque Ioſeph. Cum enim virgam ſuam attuliſſet, & in cacumine eius columba de cœlo veniens conſediſſet, liquido omnibus patuit, ei virginem deſponſandam fore. Igitur nuptiarum iure de more celebrato, ipſe quidem in Bethlehem recedit ciuitatem, domum ſuam diſpoſiturus. Virgo autem Domini Maria cum alijs ſeptem virginibus coæuis, & collectaneis, quas a ſacerdote acceperat, ad domum parentum ſuorum in Galilæam reuerſa eſt. His vero diebus, primo ſcilicet aduentus ſui tempore in Galilæam, miſſus eſt ad eam Angelus Gabriel, qui ei Dominicum conceptum nunciaret. Angelus autem cubiculum vbi manebat virgo, ingenti lumine perfudit, & gratiſſimè ſalutauit. Virgo autem, quæ iam Angelicos bene nouerat vultus, & lumen cæleſte inſuetum non habebat, neq; Angelica viſione territa, neque luminis magnitudine ſtupefacta, ſed in ſolo eius ſermone turbata eſt. Ioſeph igitur a Iudæa in Galilæam veniens, deſponſatam ſibi virginem vxorem ducere intendebat; iam namque tres fluxerant menſes, & quartus inſtabat ex eo tempore, quo ſibi deſponſata fuerat, interea paulatim vtero puerperæ intumeſcente, hoc latere non potuit, Ioſeph grauidam eam deprehendens, &c.

IDEM explicans verba illa: Ecce 20
Dominus aſcendet ſuper nubem leuẽ, Lib. 7. in c.
& ingredietur Ægyptum, & mouebuntur ſimulachra Aegypti a facie 19. Iſa. t. 4.
eius, inquit: Aſcendit Dominus ſuper nubem leuem, corpus ſcilicet beatæ Mariæ, quod nullo humani ſeminis pondere prægrauatum eſt. Et ingreſſus eſt in Ægyptum huius mundi, ſtatimq; omnia ſimulacra Ægypti commota ſunt.

IDEM explicans verba illa; Por- 21
ta hæc clauſa erit, & non aperietur, Lib 13. in
& vir non tranſibit per eam, quo- c. 44. Ezec.
niam Dominus Deus Iſrael ingreſſus tom. 4.
eſt, vel ingredietur per eam; eritque clauſa principi, ait: Pulchrè quidem portam clauſam, per quam ſolus Dominus Deus Iſrael ingreditur, & dux cui

cui porta clauſa eſt, Mariam virginẽ intelligunt, quæ & ante partum, & poſt partum virgo permanſit.

22 *Prologo in Soph. prophetam ad Paulam. et Euſtochiũ. to. 6.*

IDEM vno verbo dicit; Loquens in commendationem mulierum, enumeratis aliquibus ex veteri teſtamento, taceo de Anna, & Eliſabeth, & ceteris ſanctis mulieribus, quarum velut ſiderum igniculos, clarum Mariæ lumen abſcondit.

23 *Li. 1. in c. 1. epiſt. ad Epheſ. to. 8.*

IDEM ait: Vocat Paulus Chriſtum patrem gloriæ, quia quomodo Dominus ipſe eſt ſapientia, veritas, pax, iuſtitia, fortitudo ipſe ſit etiam gloria, ſicut ſcriptum eſt: Super taber naculum teſtimonij viſam eſſe gloriã Dei. Quæ gloria illuminans ſuo fulgore mundum, templum ſibi de virginali vtero fabricata eſt, cuius templo pater gloriæ efficitur Deus.

24 *Libro 2. de virginibus. to. 4.*

AMBROSIVS ait: Sit igitur nobis tanquam in imagine deſcripta virginitas, vitaque beatæ Mariæ, de qua velut ſpeculo refulget ſpecies caſtitatis, & forma virtutis. Hinc ſumatis licet exempla viuendi, quid cor rigere, quid effugere, quid tenere debeatis. Primus diſcendi ardor, nobilitas eſt magiſtri. Quid nobilius Dei matre? quid ſplendidius ea, quam ſplendor elegit? quid caſtius ea, quæ corpus ſine corporis contagione generauit? Virgo erat non ſolum corpore, ſed etiam mente, quæ nullo doli ambitu ſincerum adulteraret affectũ, corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior, non in incerto diuitiarum ſpem reponens. Intenta operi, verecunda ſermone, arbitrum mentis ſolita non hominem ſed Deum quærere, non lædere reos, bene velle omnibus, aſſurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, amare virtutem. Quando iſta faſtidiuit humilem? quando deriſit debilem? quando vitauit inopem? Nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum, non geſtus fractior, non inceſſus ſolutior, non vox petulantior, vt ipſa corporis ſpecies figura fuerit probitatis. Bona quippe domus in ipſo veſtibulo debet agnoſci, ac primo prætendat ingreſſu, nihil intus latere tenebrarum, vt mens noſtra, tanquam lucernæ lux intus poſita, foris luceat. Quid ego exequar ciborum parſimoniam, officiorum redundantiam, alterum vltra naturam ſuperfuiſſe, alterum penè ipſi naturæ defuiſſe? Illic nulla intermiſſa 25
tempora, hic congeminatos ieiunio dies. Et ſi quando reficiendi ſucceſſiſſet voluntas, cibus plerunque obuius, qui mortem arceret non delicias miniſtraret. Dormire, non prius cupiditas, quàm neceſſitas fuit. Et tamen cũ quieſceret corpus, vigilaret animus, qui frequenter in ſomnis, aut lecta re petit, aut ſomno interrupta cõtinuat. Prodire domo neſcia, niſi cum ad Eccleſiam conueniret, & hoc ipſum cũ parentibus, aut propinquis. Talem hanc Euangeliſta monſtrauit, talẽ Angelus reperit, talem Spiritus ſanctus elegit. Hęc ad ipſos ingreſſus Angeli inuenta domi in penetralibus ſine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obſtreperet. Neque enim comites fęminas deſiderabat, quę bonas comites cogitationes habebat. Quin etiam tunc ſibi minus ſola videbatur, cum ſola eſſet. Nam quomodo ſola, cui tot libri adeſſent, tot Archangeli, tot Prophetæ? Denique & Gabriel eam vbi reuiſere ſolebat, inuenit, & Angelum Maria, quaſi viri ſpecie mota trepida, quaſi non incognitum audito nomine recognouit, ita peregrinata eſt in viro, quæ non eſt peregrinata in Angelo, vt agnoſcas aures religioſas, oculos verecundos. Talis enim fuit Maria, vt eius vnius vita omnium diſciplina ſit. Quantæ in vna virgine ſpecies virtutum emicant, ſecretum verecundiæ, vexillum fidei, deuotionis obſequium, virgo intra domum. O quantis illa virginibus occurret, quantas complexa ad Dominum trahet. In cœlo Maria tympanum ſumens choros virginales excitabit cantantes Domino, quod per mare ſæculi ſine ſæcularibus fluctibus tranſierunt.

IDEM

26 *Li. cuius titulus eſt inſtitutio virginis c. 7.* IDEM ſic habet; Beatæ Mariæ tanta fuit gratia, vt non ſolum in ſe virginitatem reſeruaret, ſed etiã his, quos viſeret integritatis inſigne conferret. Viſitauit Ioannem Baptiſtam, & in vtero matris priuſquam naſceretur, exultauit. Ad vocem Mariæ exultauit infantulus, obſecutus antequam natus. Nec immerito manſit integer corpore, quem in tribus menſibus oleo quodã ſuæ præſentiæ, & integritatis vnguento, Domini mater exercuit. Eademque poſtea Ioanni Euangeliſtæ eſt tradita coniugium neſcienti. Vnde non miror præ ceteris locutum diuina myſteria, cui præſto erat aula cœleſtium ſacramentorum. *Ezech. 44.* Vnde dicit Propheta vidiſſe ſe in monte alto nimis ædificationem ciuitatis, cuius portæ plurimę ſignificantur, vna tamen clauſa deſcribitur, de qua ſic ait: Et conuerti me ſecundum viam portæ ſanctorum exterioris, quæ reſpicit ad Orientem, & hęc erat clauſa. Et ait ad me Dominus: Porta hæc clauſa erit, & nõ aperietur, & nemo tranſibit per eam, quoniã Dominus Deus Iſrael tranſibit per eam.

27 Eritque clauſa, quoniam dux hic ſedebit in ea, vt manducet panem in conſpectu Domini. Secundum viam portę intrabit, & ſecundũ viam eius exibit. Quæ eſt hæc porta, niſi Maria? Ideo clauſa, quia virgo. Porta igitur Maria, per quã Chriſtus intrauit in hunc mũdum, quando virginali fuſus eſt partu, virginitatis clauſtra non ſoluit, ſed inuiolata integritatis durauere ſignacula, cum exiret ex virgine, cuius altitudinem mundus ſuſtinere non poſſet.

Cap. 8. Infra: Hæc porta clauſa erit, & non aperietur. Bona porta Maria, quæ clauſa erat, & non aperiebatur. Tranſiuit per eam Chriſtus, ſed non aperuit, in qua ſedit Chriſtus, & exiuit. Eritque poſt trãſitum Domini clauſa. Hæc porta ad Orientem aſpiciebat, quoniam verum lumen effudit, quæ generauit Orientem, peperitque ſolem iuſtitiæ.

Pſal. 147. De eo dictum eſt ad Eccleſiam, quoniã confortauit ſeras portarum tuarum, & ſuam portam confortare nõ potuit? Sed confortauit profectò, & ſeruauit intactam, quam ſemel clauſit ſanctus, & verus, qui habet clauem Dauid, qui claudit, & nemo aperit. *Apo. 3.*

28 *Li. 5. Exa me onc. 20. to. 1.* IDEM refert de vulturibus; Quod ſine vllo maſculorum concipiant ſemine, & ſine cõiunctione generent. Quid aiunt, qui ſolent noſtra ridere myſteria, cum audiunt, quod virgo generauit, & impoſſibilem innuptæ, cuius pudorem nulla viri conſuetudo temeraſſet, exiſtimant partum? Impoſſibile putatur in Dei matre, quod in vulturibus poſſibile non negatur? Auis ſine maſculo parit, & nullus refellit, & quia deſponſata viro Maria peperit, pudoris eius faciunt quæſtionem?

29 *Serm. 5. in Pſal. 118. to. 2.* IDEM explicans verba illa; Legẽ pone mihi Domine viam iuſtificationum tuarum, ſic habet: Præibat Deus, filios Iſrael in itinere terræ promiſſionis per diem in columna nubis, *Exo. 13.* ſpecie quidem precedebat filios Iſrael, at myſterio ſignificabat Dominum Ieſum in nube venturum leui, ſicut dixit Iſaias, *Iſa. 19.* hoc eſt in virgine Maria, quæ nubes erat ſecundum hereditatem Euæ, leuis erat ſecundum virginis integritatem. Leuis erat, quæ non homini quærebat placere, ſed Domino. Leuis erat, quæ non iniquitate conceperat, ſed ſpiritu ſuperueniente generabat, nec in delicto, ſed cum gratia parturiebat.

30 *Lib. de ſancta virginitate to. 6.* AVGVSTINVS dicit; Materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet, niſi fœlicius Chriſtum corde, quã corpore geſtaſſet. Ipſa quoque virginitas eius gratior, & acceptior, quia non eam conceptus Chriſtus viro violaturo, quam conſeruaret ipſe præripuit, ſed priuſquam conciperetur iam Deo dicatã, de qua naſceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ ſibi fętum annũcianti Angelo, Maria reddidit, quo modo fiet iſtud, inquiens, quoniam virum non cognoſco. Quod profectò nõ diceret, niſi Deo virginem ſe ante vouiſſet. Virginitatem Deo dicauit, cum adhuc quid eſſet conceptura neſciret, vt in terreno mortalique corpore, cœleſtis vitæ immitatio voto fieret, non præcepto. Illæ vnius ſanctæ virginis par-

partus, omnium ſanctarum virginum eſt decus. Et ipſæ cum Maria matres Chriſti ſunt, ſi patris eius faciunt vo
Matt. 12. luntatem. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt.

31 *Enarratione in Pſal. 142. to. 6.* IDEM explicans locum Apocalypſis 12. Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius, ait: Natus fuit Chriſtus in virgine, tãquam in ſolitudine, quia ſolus ita natus eſt. Mulier illa ſole cooperiebatur inſtitiæ, quem non cognoſcunt impij. Eius luce protegebatur, cuius carne grauidabatur. Meritò & lunam ſub pedibus habebat, quia mortalitatem creſcentis & decreſcẽtis carnis virtute calcabat.

32 *In expoſitione Cantici Magnificat to. 9.* IDEM inquit; Statim adueniente Spiritu ſancto in virginem, quando cõcepit Chriſtum, omni gratia virtutũ, ſacroſanctum habitaculum implente, in aduentu Dei; dubium non eſt cęleſtium gaudiorum, & æternæ dulcedinis, quàm miram, atque inenarrabilẽ ſuauitatem virgo ipſa concepit, quando illud æternum lumen cum toto maieſtatis ſuæ fulgore in eam deſcendit. Et quem non capit mundus, totum ſe intra viſcera virginis collocauit, audaciter pronuncio, quod nec ipſa plane explicare potuit, quod capere potuit. Sed Spiritu ſancto docente didicerat,
Luca 1. ſic ſua per humilitatem tegere. Infra: Magnificat anima mea Dominum: & exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Cum ſe in ſuo ſalutari exultare aſſeruit, guſtum ſe internæ dulcedinis percepiſſe oſtendit. Et quia beata virgo ſingulariter ſe electam videbat, quia ſingulariter gratiam acceperat, quaſi priuilegio quodam electionis diuinæ cõfirmata, fiducialiter ipſum quẽ pro ſalute mundi filium conceperat, ſuum etiam cum lætitia & exultatione ſaluatorem vocat. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ergo Maria quę apud Dominũ humilis erat, & apud homines propter Deum abiecta in vtroque ſe eſſe reſpectam teſtatur, quia & eius humilitas apud Deum acceptabilis fuit, & eius humiliatio apud homines, in gloriam commutata. Vnde dicit, ex hoc beatam me dicẽt omnes generationes. Vſque ad illud apud homines opprobrium ſterilitas portauerat: quia integritatem virginitatis thoro maritali præponebat. Sed vnde in priori generatione carnali, quaſi maledictionis ſententiam ſuſtinuit: inde nunc ab omni generatione mortali, benedictionẽ collaudabiliter recepit, quia ab omni generatione pro fructu fœcunditatis meæ beata vocor. Quia fecit mihi ma *Luc. 1.*
gna, qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Magnum fuit, vt virgo ſine virili ſemine filium conciperet. Magnũ fuit, vt Dei patris verbum, carne ſua indutum vtero geſtaret. Magnum fuit, dum ſe ancillam confeſſa eſſet, vt mater fieret ſui plaſmatoris. Qui potens eſt: quia credi poteſt eius potentia potentem confeſſa eſt, ſed quanta, & qualis, comprehendi non poteſt. Non autem ait: In ſe, aut in me, aut per me fecit magna, ſed mihi: quod enim in ea ad omnium ſalutem factum eſt, hoc priuilegio dilectionis ad eius gloriã, ſingulariter eſt ordinatum. Et ideo dixit, magna: quia myſterium incarnationis verbi ſuper omnia conſtat eſſe ineffabile.

IDEM inquit; Dominus Moyſi ſan 33
cto præcepit de ſingulis tribubus virgas afferri, quæ poſitæ ſunt in taberna *Sermone 3. Aduentus. to. 10.*
culo teſtimonij. Virga autem Aaron poſt alterum diẽ inuenitur ſubito pro duxiſſe flores, frondes, & peperiſſe nuces. Virga ecce protulit, quod ante nõ *Num. 17.*
habuit, non radicata plantatione, non defoſſa ſarculo, non animata ſucco, nec fœcundata ſeminario, & tamen cũ illic deeſſent vniuerſa iura naturæ, protulit virga, quod nec ſemine ſuggeri potuit, nec radice. Virga ergo potuit contra naturam nuces producere, virgo non potuit contra naturæ iura Dei filium generare? Infra: Solis radius ſpecula penetrat, & ſoliditatem eius inſenſibili ſubtilitate pertranſit, & talis videtur intrinſecus, qualis extra. Itaque fratres, nec cum ingreditur,

tur, violat, nec eum egreditur diſſipat; quia ad ingreſſum, & regreſſum eius, ſpeculum integrum perſeuerat. Speculum ergo non rumpit radius ſolis, integritatem virginis, ingreſſus aut egreſſus nunquid vitiare potuit Deitatis?

Serm. 15. de tẽpore, qui eſt vndecimus natiuitatis.

34 IDEM ait; Facta eſt Maria feneſtra cœli, quia per ipſam Deus verum fundit ſæculis lumen. Facta eſt Maria ſcala cœleſtis, quia per ipſam Deus deſcendit ad terram, & per ipſam Deus deſcendit ad terram, vt per ipſam homines aſcendere mereantur ad cęlum. Facta eſt Maria reſtauratio feminarũ; quia per ipſam a ruina primæ maledictionis probantur eſſe ſubtractæ. Maledicta Eua fuerat, quam nunc credimus per Mariam ad benedictionem gloriæ remeaſſe. Proijcite virgines dolores quos Eua per ſerpentem accepit, & quos per Angelum Maria ſuſcepit honores, aſſumite. Venite virgines ad virginem, venite concipientes ad concipientem, venite parientes ad parientẽ, venite matres ad matrem, venite lactantes ad lactantem, venite iuuenculæ ad iuuenculam. Ideo omnes iſtos curſus naturæ, virgo Maria in Domino noſtro Ieſu Chriſto ſuſcepit, vt omnibus ad ſe cõfugientibus fęminis ſubueniret, & ſic reſtauraret omne genus fęminarũm ad ſe veniẽtium noua Eua ſeruando virginitatem, ſicut omne genus virorum Adam nouus recuperat Dominus Ieſus Chriſtus.

Ser. 14. natiuitatis.

Eze. 44.

35 IDEM ſic habet; Dicat Maria: Porta facta ſum cęli, facta ſum filio Dei. Illa porta facta clauſa, quam in viſione diuina Ezechiel vidit propheta, de qua in me dicit prophetizans, vidi portam in domo Domini clauſam, & dixit ad me Angelus, porta hęc quam vides non aperitur, & clauſa erit in æternum. Maria enim ſemper erit intacta, virgo in partu, & virgo poſt partum. Qui natus de ventre meo, me matrem dimiſit intactam; adimpleuit ventrem meum diuinitate, & vterum meũ non euacuauit caſtitate. Infra: Dixit Angelus Mariæ Dominus tecum; plus quam mecum. Ita eſt Dominus tecũ, vt ſit in corde tuo, ſit in vtero tuo, adimpleat mentem tuam, adimpleat carnem tuam, procedat formoſus de vtero tuo, tanquam ſponſus de thalamo tuo procedat princeps ex aula regali, ita vt virginitatem tuam non faciat violari.

Serm. 1. in natiuitate Domini.

36 IDEM dicit; Expectat Angelus reſponſum virginis. Reſponde iam virgo ſacra: Aſſenſum tuum Angelus præſtolatur. Iam audiſti, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obũbrabit tibi, vt prolem gignas, & virginitatem non perdas. Ianua cœli quondam per Adam clauſa iam ſonuit, per ipſam nuncius iſte proceſſit. Deus in porta eſt, Angelum quem moraris expectat. O Maria ſæculum omne captiuum tuũ deprecatur aſſenſum, te Deo mundus ſuæ fidei obſidem facit, per tę parentum ſuorum iniurias abſtergi deprecatur. Eſt nobis ad cœlum aditus, ſi aſſenſus tuus fuerit commodatus. Et nobis ſuccurris, & tibi, quia nobis pęna ſucciditur, & tibi nuptias filio ſuo in tuo thalamo pater pręparabit. Deus in ipſis ſponſalibus gaudijs relaxat, quicquid eum offenderat mundus. Et tu Angele tanti regis nuntie, faue partibus ſeculi conſcius ſecretorum cęli, lætabuntur ſocij tui, ſi negocium iu ueris mundi, inſpice ſqualẽtem noſtri carceris miſeriam, & loquere feſtinus ad Mariam. Vſque quo moraris, ò virgo nuncium feſtinantem? Intuere Deũ in cęli me veſtibulo ſuſtinentem, reſponde verbum, & ſuſcipe filium. Pande ſinus roſeos virgo perpetua, fides tua modo aut aperit cœlum, aut claudit. Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Nec mora, reuertitur nuncius, & nuptialem thronum ingreditur Chriſtus. Diuinitati ſponſatur homo, præmium accipit caro. Procedit Chriſtus quaſi ſponſus de thalamo ſuo, cum pręſagio nuptiarum exijt ad campum ſæculi: Cucurrit ſicut gygas exultando per viam, peruenit vſque ad crucis trophæum; & ibi firmauit aſcendendo coniugium, vbi commertio pietatis, ſe pro coniuge dedit ad pœnam.

Lucæ 1.

Pſal. 18.

IDEM

37 *Serm. 100. de tempore.* IDEM explicans hiſtoriam numerorum 13. de duobus exploratoribus, qui botrum de terra promiſſionis attulerunt ait: Sicut vua illa Chriſtum Deum figurauit, ita & terra repromiſſionis in qua natus eſt, ſanctæ Mariæ videtur imaginem præſtuliſſe. In ipſa *Pſal. 74.* enim impletum eſt, veritas de terra orta eſt. Quomodo autem beata Maria non fuit terra repromiſſionis, quę per prophetam multo ante promiſſa eſt? Nam per Iſaiam prophetam, multo an *Iſa. 7.* te dictum eſt: Ecce virgo concipiet, & pariet filium.

38 *Ser. 2. in annum citatione bea. Maria, qui eſt ſerm. 18. de ſanctis.* IDEM inquit; Adeſt nobis optatus dies ſemper virginis Mariæ; ideo cum ſumma exultatione gaudeat terra noſtra, tantæ virginis illuſtrata die ſolemni. Hæc eſt enim flos campi, de qua ortum eſt pretioſum lilium conuallium, per cuius partum mutatur natura protoplaſtorum, deletur & culpa. Infra: Quod mirum ſi ſine corruptione naſcitur, qui de ſanctificatione concipitur. Non enim decebat, vt ille qui nobis afferebat ſalutem, matri prę riperet integritatis dignitatem. Nam qui terra mari, cęloque non capitur: intra vnius corpuſculi membra ſuſci- *Cap. 31.* pitur. Hæc eſt illa nouitas, Hieremiæ prophetæ vaticinio prænunciata. Faciet, inquit, nouum Dominus ſuper terram; fœmina circundabit virum. O fœmina ſuper fœminas benedicta, quæ virum omnino non nouit, & virum ſuo vtero circundedit. Infra: Ecce ancilla Domini. O fœlix obediétia, de qua dictum eſt, melior eſt obe- *Oſea 6.* dientia, quam ſacrificium. Hæc eſt omni ſacrificio gratior, hæc voluntas cunctis hoſtijs acceptior: propter hãc, beatam eam dicent omnes generationes.

39 *Ser. 2. aſſumptionis beatę Marię. Pſal. 72. Cant. 2.* IDEM ſic habet; In hac die ſponſo illi cœleſti proclamat beata virgo Maria, & dicit: Tenuiſti manum dexterã meam, & in voluntate tua deduxiſti me: & cum gloria ſuſcepiſti me. Ipſa hodie a filio, & ſponſo audiuit. Iam hyems tranſijt, imber abijt & receſſit. Surge propera amica mea, columba mea, & veni. Infra: Quid nos tantilli in eius laudibus referemus, cum & ſi omnium noſtrum membra verterentur in linguas, eam laudare ſufficeret nullus? Altior cęlo eſt; de qua loquimur, abyſſo profundior, cui laudes dicere conamur. Hæc eſt enim quæ ſola *Cant. 4.* meruit mater & ſponſa vocari. Hæc eſt Dei templum, fons ille ſignatus, & porta in domo Dei clauſa. O fœlix puerperium, lætabile Angelis, optabile ſanctis, neceſſarium perditis, congruum profligatis. *Ez. 44.* Infra: Quia fecit mihi magna qui potens eſt: & ſanctum nomen eius. Quæ tibi magna fecit, ô *Luca 1.* domina, vt dici beata merearis? Fecit vt creatura ederes creatorem, famula Dominum generares; vt per te Deus mundum redimeret, per te illuminaret, per te ad vitam reduceret: Sed hęc quæ de te ipſa narraſti, neque tu, vt dignitas tua meretur, dicere potuiſti. Infra: Sit tibi compaſſio ſuper afflictis, ſit pius affectus ſuper cœlorum peregrinis. Et cum te lætanté ſemper aſpicis, fletus noſtros quæſumus ipſa ad Deum admittas. Nos enim adhuc in hac terra affligimur, perſequimur, iniurijs laceſſimur, eſurimus, ſitimus, in carcere retinemur. Tu verò in cęleſtibus regnis prælata es cunctis virginum choris, tu agnum quocunque perrexerit, ſequeris. Tu in illa beato- *Apoc. 14.* rum fęliciſſima regia, primi ordinis dignitatem adepta, inter Paradiſi amænitatem flores immarceſſibiles carpis. Te, ipſe rex regum, vt matrem veram, & decoram ſponſam præ omnibus diligens, amoris amplexu ſibi aſſociat. Nec mirũ, ſi dignetur id facere Deus regnans, quem tu paruulum ex te hominem natum toties oſculata es in terris.

40 *In virginis laudib⁹, cuius ſacro laƐte potatus, miram redolet dulcedinem, multa docet eleganſiſſime, & in* ... BERNARDVS ſic habet; ad ciuitatem Nazareth venit Dominus, quod interpretatur flos, aduolauit, & ad ſuaueolentem perpetuæ virginitatis florem aduenit, illi inſedit, & illi inhæſit. Infra: Chriſtus Dominus flos eſt candidus, & rubicundus, electus ex milibus, flos in quem proſpicere deſiderant Angeli, flos ad cuius odorem reuiuiſcũt mortui, & ſicut ipſe teſtatur, flos campi eſt, & non horti. Campus

enim

mis Sermone 2. Aduētus.

enim ſine omni humano floret admini-
culo, non ſeminatus ab aliquo, non de-
foſſus ſarculo, non impinguatus fimo.
Sic omnino, ſic virginis aluus floruit,
ſic inuiolata, integra, & caſta Marię vi-
ſcera florem protulit. O vere cęleſtis
plancta, pretioſior cūctis, ſanctior vni-
uerſis. O verè lignum vitæ, quod ſo-
lum fuit dignum portare fructum ſalu-
tis. Virgo regia ipſa eſt via, per quam
Saluator aduenit, procedens ex ipſius
vtero, tanquā ſponſus de thalamo ſuo.
Tenentes ergo viam ſtudeamus ad ip-
ſum per eam aſcendere, qui per ipſam
ad nos deſcendit, per eam venire in
gratiam ipſius, qui per eam in noſtrā
miſeriam venit. Per te acceſſum habe-
mus ad filiū ò benedicta inuentrix gra-
tiæ, genetrix vitæ, mater ſalutis, vt
per te nos ſuſcipiat, qui per te datus
eſt nobis. Copioſa charitas tua noſtro-
rum cooperiat multitudinem peccato-
rum, & fœcunditas glorioſa tua fęcun-
ditatem tribuat meritorum.

41 *Hom. I. ſuper Euangelim Miſſus eſt.*

IDEM ait; Pulchra permixtio vir-
ginitatis, & humilitatis. Nec medioeri-
ter placet Deo illa anima in qua & hu-
militas commendat virginitatē, & vir-
ginitas exornat humilitatem. Sed quā-
ta putas veneratione digna eſt, in qua
humilitatem exaltat fęcūditas, & par-
tus cōſecrat virginitatem? Infra: Qđ
Deus fęminæ obtemperet, humilitas
abſque exemplo, & quod Deo fœmina
principetur, ſublimitas ſine ſocio. In
laudibus virginum ſingulariter cani-
tur, quod ſequuntur agnum quocunq;
ierit. Quibus ergo laudibus iudicas
dignam, quæ etiam præit? Diſce homo
obedire, diſce terra ſubdi, diſce puluis
obtemperare. Sequitur agnū coinqui-
natus humilis, ſequitur & virgo ſuper-
bus; Sed neuter quocunq; ierit, quia
nec ille aſcendere poteſt ad munditiā
agni, qui ſine macula eſt, nec is ad eiuſ-
dem māſuetudinem deſcendere digne-
tur, qua non ſolum coram tondente,
Sed etiam coram Occidente ſe obmu-
tuit. Attamen ſalubriorem elegit ſe-
quēdi partem in humilitate peccator,
quàm in virginitate ſuperbus, cùm &
illius immunditiam ſuam, ſua humilis
ſatisfactio purget, & huius pudicitiam
ſuperbia inquinet. Sed fęlix Maria, cui
nec humilitas defuit, nec virginitas.
Et quidem ſingularis virginitas, quā
honorauit fœcunditas non temerauit,
& nihilominus ſpecialis humilitas,
quam non abſtulit, ſed extulit fœcun-
da virginitas, & incomparabilis pror-
ſus fœcunditas, quam virginitas ſimul
comitatur, & humilitas. Quid horum
non mirabile, quid non incomparabi-
le; quid non ſingulare? Mirum ſi nō hę-
ſitas, quid tua iudices dignius admira-
tione, vtrum videlicet potius ſtupen-
da ſit fœcunditas in virgine, an in ma-
tre integritas? ſublimitas in prole, an
cum tanta ſublimitate humilitas? niſi
quod indubitāter horum ſingulis pręfe-
renda ſunt ſimul cuncta, & incompa-
rabiliter excellentius eſt atq; fęlicius,
omnia ſimul accepiſſe quam aliqua. Et
quid mirum ſi Deus qui mirabilis le-
gitur & cernitur in factis ſuis, mirabi-
lem ſe exhibuit in matre ſua?

IDEM inquit; Factor hominum, vt 42
homo fieret, naſciturus de homine ta- *Homi. 2. ſuper Miſſus eſt.*
lem ſibi ex omnibus debuit eligere, im-
mo condere matrem, qualem & ſe de-
cere ſciebat, & ſibi nouerat placiturā.
Dedit virgini partum, qui ei iam an-
te virginitatis inſpirauerat votum, &
humilitatis prærogauerat meritum.
Vt igitur quæ ſanctum ſanctorum con-
ceptura erat & paritura, ſancta eſſet
corpore, accepit donū virginitatis; vt
ſancta eſſet & mente, accepit & humili-
tatis. His nimirū virgo regia gemmis
ornata virtutum, geminoq; mentis pa-
riter, & corporis decore præfulgida,
ſpecie ſua, & pulchritudine ſua in cœ-
leſtibus cognita, cęli ciuiū in ſe prouo-
cauit aſpectus, ita vt regis animum in
ſui concupiſcentiam inclinaret, & cę-
leſtem nunciū ad ſe de ſupernis educe-
ret. Miſſus eſt Angelus, &c. Lætare tu
pater Adā, ſed magis tu ò Eua mater
exulta, qui ſicut omnium parentes, ita
omniū fuiſtis perēptores, immò prius
peremptores, quàm parētes. Ambo in-
quam, conſolamini ſuper filia, & tali
filia, ſed illa amplius de qua malum
ortum eſt prius, cuius opprobrium in
om-

omnes pertranſijt mulieres. Si vir cecidit per fœminam, iam non erigitur, niſi per fœminam. *Gen. 3.* Mulier quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Muta excuſationis verbum, in vocem gratiarum actionis,& dic:Domine,mulier quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi, & dulce factum eſt ſuper mel ori meo,quia in ipſo viuificaſti me. *Gen. 3.* De Maria dictum eſt ad ſerpentem: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ipſa conteret caput tuum. Cui ſeruata hæc victoria eſt, niſi Mariæ? Ipſa proculdubio caput contriuit venenatum. *Prou. 41.* Quam aliam Salomon requirebat,cum dicebat; mulierem fortem quis inueniet? Nouerat quippe vir ſapiens, huius ſexus infirmitatem,fragile corpus, lubricam mentem,quam tamen & Deum legerat promiſiſſe, & ita videbat congruere, vt qui vicerat per fœminam, vinceretur per ipſam, vehementer admirans aiebat: Mulierem fortem quis inueniet? Quod eſt dicere. Si ita de manu fœminæ pendet,& noſtra omnium ſalus, & innocentiæ reſtauratio,& de hoſte victoria,fortis omnino neceſſe eſt vt prouideatur, quæ ad tantum opus poſſit eſſe idonea. Procul & de vltimis finibus pretium eius. Hoc eſt, non vile, non paruum,non mediocre, non denique de terra, ſed de cęlo, nec de cœlo proximo terris, pretium fortis huius mulieris, ſed a ſummo cœlo egreſſio eius. *Exo. 3.* Quid rubus ille Moſaicus protendebat, flammas quidem emittens, ſed non ardens,niſi Mariam parientem,& *Num. 17.* dolorem non ſentientem? Quid rogo virga Aaron florida, nec humectata,niſi ipſam concipientem, quamuis virũ non cognoſcentem? Infra: Sicut Thomas dubitando, palpando conſtantiſſimus factus eſt Dominicæ reſurrectionis prædicator, ita & Ioſeph Mariam ſibi deſponſando, eiuſque conuerſationem in tempore cuſtodiæ ſtudioſius comprobando, factus eſt pudicitiæ fi-
44 deliſſimus teſtis. Infra:Et nomen virginis Maria. Maria maris ſtella dicitur,& hoc nomen matri virgini valde conuenienter aptatur. Ipſa namque aptiſſime ſyderi comparatur, quia ſicut ſine ſui corruptione ſydus emittit radium, ſic abſque ſui læſione virgo parturit filium. Nec ſyderi radius ſuam minuit claritaté, nec virgini filius ſuam integritatem. Ipſa eſt igitur nobilis illa ſtella ex Iacob orta, cuius radius vniuerſum orbem illuminat,cuius ſplendor,& præfulget in ſupernis,& inferos penetrat, terras etiã perluſtrans,& calefaciens etiam mentes, fouet virtutes, excoquit vitia. Ipſa inquam eſt præclara & eximia ſtella ſuper hoc mare magnũ & ſpatioſum,micãs meritis, illuſtrans exẽplis.

Mariæ interceſſio. O quiſquis te intelligis in huius ſeculi profluuio, magis inter procellas & tempeſtates fluctuare, quàm per terram ambulare, ne auertas oculos a fulgore huius ſyderis, ſi non vis obrui procellis. Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos tribulationum, reſpice ſtellam, voca Mariam. Si iactaris ſuperbiæ vndis, ſi ambitionis,ſi detractionis, ſi æmulationis,reſpice ſtellam,voca Mariam. Si iracundia, aut auaritia, aut carnis illecebra nauiculam concuſſerit mentis, reſpice ad Mariam. Si criminum immanitate turbatus,conſcientiæ fœditate confuſus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias abſorberi triſtitiæ, deſperationis abyſſo, cogita Mariam. In periculis,in anguſtijs, in rebus dubijs Mariam cogita, Mariam inuoca. Non recedat ab ore,non recedat a corde, & vt impetres eius orationis ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum. Ipſam ſequens, non deuias,ipſam rogans nõ deſperas, ipſam cogitans non erras, ipſa tenente non corruis, ipſa protegente non metuis, ipſa duce non fatigaris, ipſa propitia peruenis,& ſic in temetipſo experitis, quam meritò dictum ſit, & nomen virginis Maria.

IDEM ait;Væ mihi,quia vir pollutus labiis ego ſum. 45 *Hom. 3. ſuper Euang. Miſſus eſt.* Vtinam mihi de ſuperno altari,non quidé carbo vnus, ſed ingés globus igneus afferatur, qui videlicet multam,& inueteratam oris mei rubiginem ad plenum excoquere *Iſa. 6.*

ſuf-

ſufficiat, quatenus Angeli ad virginẽ, & virginis ad ipſum, grata & caſta colloquia dignus habeam meo qualicunque explicare ſermone. Ingreſſus Angelus ad eam dixit: Aue gratia plena. Solent Angeli aſtare orantibus; & delectari in his, quos vident leuare puras manus in oratione, holocauſtum ſanctæ deuotionis gaudent ſe offerre Deo in odorem ſuauitatis. Mariæ autem orationes quantum placuerunt in conſpectu altiſſimi Angelus indicauit, qui ingreſſus ad eam tam reuereter ſalutauit. Suſpicandum non eſt, quod apertum inuenerit Angelus oſtiolum virginis, cui nimirũ in propoſito erat; hominum fugere frequentias, vitare colloquia. Clauſerat illa horã ſuper ſe habitaculum virgo prudentiſſima, ſed hominibus non Angelis. Ingreſſus Angelus dixit: Aue gratia plena Dominus tecum. Legimus in Actis Apoſtolorum, & Stephanum plenum gratia, & Apoſtolos fuiſſe repletos Spiritu ſancto, ſed longe diſſimiliter a Maria. Alioquin nec in illo habitauit plenitudo Diuinitatis corporaliter quẽadmodum in Maria, nec illi conceperunt de Spiritu ſancto, quomodo Maria. Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecum. Quid mirum, ſi gratia plena erat, cum qua Dominus erat? Sed hoc potius mirandum, quomodo qui Angelum miſerat ad virginem, ab Angelo inuentus eſt eſſe cum virgine. Ita ne velocior Angelo fuit Deus, vt feſtinantem nuncium, celerior ipſe perueniret ad terras? Nec mirum. Nam cum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus virginis dedit odorem ſuum, & aſcendit in conſpectu gloriæ eius fumus aromatis, & inuenit gratiam coram oculis Domini. Statimque rex egrediens de loco ſancto ſuo exultauit ad currendam viam, & licet a ſummo cęlo egreſſio eius, nimio ramẽ peruolans deſiderio, præuenit ſuum nuncium ad virginem quam amauerat, quam ſibi elegerat, cuius decorem concupierat. Quem proſpiciens a longe venientẽ Eccleſia congratulans, ait: Ecce iſte venit ſaliens in montibus tranſiliens colles. Meritò

Act. 6.

Cant. 3.

autem concupiuit rex decorem virginis. [Fecerat enim quicquid longè ante præmonita fuerat a patre ſuo Dauid dicente ſibi: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, & cõcupiſcet rex decorem tuum, ſi hoc feceris. Audiuit quippe, & vidit, non vt quidam, qui audientes, non audiunt, & videntes, non intelligunt: ſed audiuit, & credidit, vidit, & intellexit. Et inclinauit aurem ſuam ad obedientiã, & cor ſuum ad diſciplinam, & oblita eſt populum ſuum, & domum patris ſui, quia nec populum ſuũ augere prolis ſucceſſione, nec domui patris ſui relinquere curauit heredem, ſed quicquid honoris in populo, quicquid de paterna domo rerum terrenarum habere potuiſſet, omnia arbitrata eſt, vt ſtercora, vt Chriſtum lucri faceret. Nec fefellit eam intentio, quando & Chriſtum ſibi filium vendicauit, nec propoſitum pudicitiæ violauit. Bene igitur gratia plena, quæ & virginitatis gratiam tenuit, & inſuper fœcunditatis gloriam acquiſiuit. Dominus tecum. Cum Dominus ſit cum omnibus ſanctis, ſpecialiter tamen cum Maria, cum qua vtique tanta ei conſenſio fuit, vt illius non ſolum voluntatem, ſed etiam carnem ſibi coniungeret, vt vnus eſſet & Dei, & virginis filius. Dominus tecum. Nec tamen tantum Dominus filius tecum, qui carne indutus eſt tua, ſed & Dominus Spiritus ſanctus de quo concipis, & Dominus pater, qui genuit, quem concipis. Pater, inquam tecum qui filium ſuum facit, & tuum. Benedicta tu in mulieribus, quia benedictꝰ fructus vẽtris tui, in quo benedictæ ſunt omnes gentes; de cuius plenitudine, tu quoque accepiſti cum cæteris, etſi differenter præ cæteris. Benedicta tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem euaſiſti, qua dictum eſt: In dolore paries filios, & nihilominus illam, qua ſecutum eſt, maledicta ſterilis in Iſrael, ac ſingularem conſecuta es benedictionem, vt nec ſterilis maneas, nec cũ dolore parturias. Dura neceſſitas,

Pſal. 44.

Gene. 3.

&

& graue iugũ ſuper omnes filias Euæ,
ſi pariuntur cruciantur, ſi non pariunt
maledicuntur. Quid eligis virgo pru-
dens? Anguſtiæ, inquit, mihi ſunt vn-
dique, melius eſt tamen mihi maledi-
ctum incurrere, & caſtam manere, quã
prius quidem concipere per concupi-
ſcentiam, quod merito poſt cum dolo
re parturiam. Hinc etenim etſi video
maledictum, ſed non peccatum, illinc
verò & peccatum ſimul, & cruciatum.
Denique hęc maledictio, non eſt aliud
quàm hominũ exprobratio, & hoc in
Iſrael tantũ. Mihi autem pro minimo
eſt, quòd hominibus diſpliceo, dũ me
poſſim virginem caſtã exhibere Chri-
ſto. Eligis in Iſrael eſſe contemptibi-
lis, & vt illi placeas cui te probaſti ma
ledictum incurrere ſterilitatis, & ecce
maledictio benedictione cõmutatur,
ſterilitas fœcunditate recompenſatur.
Aperi virgo ſinum, expande gremium,
prępara vterum, quia ecce facturus eſt
tibi magna qui potens eſt, in tãtum vt
pro maledictione Iſrael, beatam te di
cant omnes generationes. Confortare
ergo virgo fęcũda, mater intacta, quia
non eris in Iſrael vltra maledicta, ne-
48 que inter ſteriles deputata. Quæ cum
audiſſet turbata eſt in ſermone ei⁹, &c.
Solẽt virgines, quę vere virgines ſũt,
ſemper pauidæ, & nunquam eſſe ſecu-
ræ, & vt caueant timenda, etiam tuta
pertimeſcere, ſcientes ſe inuaſis fictì-
libus theſaurum portare precioſum;
& nimis arduum eſſe viuere angelice
inter homines, & in terris more cœle-
ſtium conuerſari. Idcirco & Maria tur
bata eſt in ſermone Angeli Ne timeas
Maria. Non ſum homo, ſed Spiritus, &
Dei angelus non ſatanę. Ne timeas, in-
ueniſti gratiam apud Deũ. O ſi ſcires
quantum tua humilitas altiſſimo placeat,
quanta te apud ipſum ſublimitas
maneat, angelico te indignam, nec al-
loquio iudicares, nec obſequio. Vt
quid enim indebitam tibi dixeris gra-
tiam angelorum, quæ inueniſti gratiã
apud Deũ? Inueniſti quod quærebas,
quod nemo ante te potuit inuenire,
inueniſti gratiam apud Deum. Quam
gratiam? Dei & hominum pacem,
mortis deſtructionem, vitæ repara-
tionem.

IDEM in fine ſic habet; Non eſt 49
dubium quicquid in laudibus matris *Homi. 4. ſu*
proferimus ad filium pertinere, & rur *per Euange*
ſum cum filium honoramus, à gloria *lium miſſus*
matris non recedimus. Nam ſi iuxta *eſt.*
Salomonem, filius ſapiẽs gloria eſt pa-
tris, quanto magis glorioſum eſt ma-
trẽ ipſius effici ſapientię? Infra: Quo- *Prou. 1.*
modo fiet iſtud, quoniam virum non
cognoſco. Cum ſciat Dominus meus, *Luca 1.*
teſtis conſcientiæ meę, votum eſſe an-
cillæ ſuæ non cognoſcere virum, qua
legẽ, quo ordine placebit, ei, vt fiat
iſtud? Si oportuerit me frangere votũ,
vt pariam talem filium, & gaudeo de
filio, & doleo de propoſito. Fiat tamẽ
volũtas eius. Sin verò virgo concipiã,
virgo & pariam, quod vtique ſi pla-
cuerit ei impoſſibile nõ erit, tunc ſcio
vere quia reſpexit humilitatem ancil
læ ſuæ. Spiritus ſanctus ſuperueniet
in te, & virtus altiſſimi obumbrabit
tibi. Nunquid potuit repleri gratia, &
necdum habere Spiritum ſanctum, cũ
ipſe ſit dator gratiarum? Si autem iam *Lucę 1.*
Spiritus ſanctus in ea erat, quomodo
adhuc tanquam nouiter ſuperuentu-
rus repromittitur? An forte ideo non
dixit ſimpliciter veniet in te, ſed addi
dit, ſuper, quia & prius quidem in ea
fuit per multam gratiam, ſed nunc ſu-
peruenire nunciatur propter abundan
tioris gratiæ plenitudinem, quam effu
ſurus eſt ſuper illam? At verò cum
plena iam ſit, illud amplius quomodo
capere potuit? Si autem plus aliquid
capere poteſt, quomodo & ante plena
fuiſſe intelligenda eſt? An prior quidẽ
gratia tantum repleuerat mentem, ſe-
quens verò etiam ventrem perfunde-
re debeat, quatenus ſcilicet plenitudo
diuinitatis quæ ante in illa, ſicut & in
multis sãctorũ ſpiritualiter habitabat,
etiam ſicut in nullo ſanctorum etiam 50
corporaliter in ipſa habitare incipiat?
Ait itaq; Spiritus ſanctus ſuperueniet
in te, & virtus altiſſimi obumbrabit ti
bi. Et virtus altiſſimi obumbrabit tibi.
Qui poteſt capere capiat: Quis enim, *Lucę 1.*
excepta fortaſſis illa, quæ hoc ſola in
ſe

ſe fœliciſſime meruit experiri, intelle ctu capere, ratione diſcernere poſſit, qualiter ſplendor ille inacceſſibilis, virgineis ſe ſe viſceribus infuderit, & vt illa inacceſſibilem, accedentem ad ſe ferre potuiſſet, de portiũcula eiuſdem corporis, cui ſe animate contemperauit, reliquæ maſſæ vmbraculum fecerit? Et propter hoc maxime dictũ eſt, obumbrabit tibi. Quia res nimirũ in ſacraméto erat, & quod ſola per ſe Trinitas in ſola & eum ſola virgine voluit operari, ſoli datum eſt noſſe, cui ſoli datum eſt experiri. Dicatur ergo, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, qui vtique ſua potentia fœcundabit te. Et virtus altiſſimi obumbrabit tibi, hoc eſt, illum modum, quo de Spiritu ſancto concipies, Dei virtus, & Dei ſapientia Chriſtus, in ſuo ſecretiſſimo conſilio obumbrando cõteget, & occultabit, quatenus ſibi tãtum notus habeatur & tibi. Ac ſi Angelus reſpondeat ad virginem. Quid a me requiris, quod in te mox experieris? Infra: Quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. Verbum, pro facto poſuit, idcirco quia quàm facile poſſunt homines loqui quod volunt, etiã quod facere nullatenus poſſunt, tam facile, immo incomparabiliter facilius valet Deus opere implere quicquid illi verbo valent explicare. Vulgaris & verus ſermo eſt, multum intereſſe inter loqui & facere, ſed apud homines, non apud Deum: Soli Deo quia idem eſt facere quod loqui, idem loqui quod velle, merito nõ erit impoſſibile apud Deum omne verbum. Audiſti factum, audiſti & modum vtrum-
51 que mirum, vtrumque iucundum. Et quoniam auditui tuo datum eſt gaudium & lætitia, audiamus & nos a te reſpõſum lætitię, quod deſideramus, vt iam exultent oſſa humiliata. Expectat & Angelus reſponſum, tẽpus eſt enim vt reuertatur ad Deum, qui miſit illum. Expectamus & nos, ò domina verbum miſerationis, quos miſerabiliter premit ſentẽtia damnationis. Et ecce offertur tibi pretium ſalutis noſtræ, ſtatim liberabimur ſi conſentis. In ſempiterno Dei verbo, facti ſumus omnes, & ecce morimur, in tuo breui reſponſo ſumus reficiendi, vt ad vitam reuocemur. Hoc ſupplicat a te, ò pia virgo, flebilis Adam cum miſera ſobole ſua exul de paradiſo, hoc Abraham, hoc Dauid, hoc cæteri flagitant ſancti patres, qui habitant in regione vmbræ mortis, hoc totus mũdus, tuis genibus prouolutus expectat. Nec immerito quando ex ore tuo pendet cõſolatio miſerorũ, redemptio captiuorum, liberatio damnatorum, & ſalus vniuerſorum filiorum Adam. Da virgo reſponſum feſtinanter. O domina reſponde verbum, quod terra, quod inferi, quod expectant & ſuperi. Ipſe quoque omnium rex, & Dominus quã tum concupiuit decorem tuum, tantum deſiderat, & reſponſionis aſſenſum, in qua nimirum propoſuit ſaluare mundum. Et cui placuiſti in ſilentio, iam magis placebis ex verbo, cum ipſe tibi clamet e cœlo. O pulchra inter mulieres, fac me audire vocem tuam. Si ergo tu eum facias audire vocem tuam, ipſe te faciet videre ſalutem noſtram. Nunquid non hoc eſt quod quærebas, quod gemebas, qđ diebus & noctibus orãdo ſuſpirabas? Quid igitur? Tu es cui hoc promiſ- 52
ſum eſt, an aliam expectamus? Immo tu ipſa non alia. Tu inquam illa promiſſa, illa deſiderata, ex qua ſanctus pater tuus Iacob, iam morti appropinquans, vitam ſperabat æternam cum dicebat: Expectabo ſalutare tuũ Domine. In qua denique & per quã Deus Gen. 49.
ipſe rex noſter ante ſæcula, diſpoſuit operari ſalutem in medio terræ. Reſponde verbum, & ſuſcipe verbum: Emitte tranſitorium, & amplectere ſempiternum. Quid tardas? Quid trepidas? ſumat humilitas audaciam, verecundia fiduciam. In hac ſola re ne timeat prudens virgo prœſumptionem, quia etſi grata in ſilentio verecundia, magis tñ nunc in verbo pietas neceſſaria. Aperi ergo virgo beata cor fidei, labia confeſſioni, viſcera creatori. Ecce deſideratus cunctis gentibus foris pulſat ad oſtium, ò ſi te morante per-

pertranſierit, & rurſus incipias dolés
quærere, quem diligit anima tua. Sur-
ge, curre, aperi. Surge per fidem, curre
per deuotionem, aperi per cóféſſioné.
Ecce, inquit, ancilla Domini fiat mihi
ſecundum verbum tuum. Semper ſo-
let eſſe gratiæ diuinæ familiaris vir-
tus humilitas. Humiliter ergo reſpon-
det, vt ſedes gratiæ præparetur. Quæ
eſt hæc tam ſublimis humilitas, quæ
cedere non nouit honoribus inſoleſce
te gloria neſcit? Mater Dei eligitur,
& ancillam ſe nominat. Non medio-
cris reuera humilitatis inſigne, nec ob
lata tanta gloria obliuiſci humilita-
53 tem. Non magnum eſt eſſe humilem in
abiectione, magna prorſus & rara vir-
tus humilitas honorata. Infra: Fiat
mihi ſecundum verbum tuum. Fiat,
deſiderij eſt ſignum, non dubitationis
indicium. Per hoc quod dicit, fiat,
magis intelligenda eſt affectum expri
mere deſiderantis, quàm effectum re-
quirere more dubitantis, quanquam
nihil obſtet intelligi, fiat, verbum eſſe
orantis. Vult autem a ſe requiri Deus
etiam quod pollicetur, vt ex promiſ-
ſione deuotio exeitetur, ſieque quod
gratis daturus erat, deuota oratio pro
mereatur. Et ideo forte multa, quæ da-
re diſpoſuit Deus, ante pollicetur. Sic
pius Dominus qui omnes homines
vult ſaluos fieri, merita nobis extor-
quet a nobis. Hoc vtique prudens vir
go intellexit, quando præuenienti ſe
muneri gratuitæ promiſſionis, iunxit
meritum ſuæ orationis, fiat mihi, in-
quiens, ſecundum verbum tuum. Eo
modo fiat mihi, quo nemini ante me
factum eſt, nemini poſt me faciendum.
Porro multifariam multiſque modis
olim Deus locutus eſt patribus in pro
phetis, & alijs quidem in aure, alijs in
ore, alijs etiam in manu factum eſt ver
bum Domini, mihi auté oro vt in vte
ro fiat iuxta verbum tuum. Fiat qui-
dem generaliter omni mundo, ſed ſpe
54 cialiter fiat mihi ſecundum verbum
Sermo.3.in vig. Natalis Dom. in fi. tuum.

IDEM vno verbo ait; Quia in-
dignus eras cui donaretur Deus, da-
tum eſt Mariæ, vt per illam acciperes,
quicquid haberes. Quæ, per hoc quod
mater eſt, genuit tibi Deum, per hoc
quòd virgo eſt, exaudita eſt pro reue-
rentia ſua in cauſa tua, & totius gene-
ris humani. Si ſola mater eſſet, ſuffice-
ret ei, vt ſaluaretur per filiorum ge-
nerationem, ſi ſola virgo, ſufficeret ſi-
bi, nec benedictus fructus vétris eius,
mundi pretium eſſet. Cum ergo in
prima ſit remedium, in ſecunda adiu-
torium eſt, quia nihil nos Deus habe-
re voluit, quod per Mariæ manus non
tranſiret.

IDEM explicans verba, quę Ma- 55
ria dixit Christo Domino; Vinum nó *Ser.1. dominica 1. post oct. Epiph.*
habent, dicit. Compaſſa eſt eorum ve-
recundiæ, ſicut miſericors, ſicut beni-
gniſſima. Quid de fonte pietatis proce
deret, niſi pietas? Quid inquam mi-
rum, ſi pietatem exhibent viſcera pie
tatis? Nonne qui pomum in manu
ſua tenuerit dimidia die, reliqua diei
parte pomi ſeruabit odorem? Quan-
tum igitur viſcera illa virtus pieta-
tis affecit, in quibus nouem menſibus
requieuit? Nam & ante mentem re-
pleuit, quam ventrem, & cum proceſ-
ſit ex vtero, ab animo non receſſit.

IDEM in fine inquit: In lege 56
ſcriptum erat, vt mulier quę ſuſcepto *Sermo.3.in Purificat. B.Mariæ.*
ſemine peperiſſet filium, immunda eſ-
ſet ſeptem diebus, & octauo die circú-
cideretur puer, dehinc ablutioni, &
purificationi intenta abſtineret ab in-
greſſu templi triginta tribus diebus, *Leuit.12.*
quibus expletis offerret filium domi-
no cum muneribus: ſed quis non ad-
uertat in ipſo ſentétiæ huius initio,
liberam matrem Domini ab hoc prę-
cepto? Dixit enim Moyſes. Mulier
ſi ſuſcepto ſemine, ne ſuper matre Do
mini blaſphemiæ crimen incurreret.
Patet itaque, quòd lex iſta matré Do-
mini non includit, quæ non ſuſcepto
ſemine filium peperit, ſicut prędictum
erat per Hieremiam, quia nouum face
ret Dominus ſuper terram. Quæris
quod nouum? Mulier, inquit: Cir-
cundabit virum. Non ab altero viro, *Cap 31.*
virum ſuſcipiet, non humana lege có-
cipiet hominem, ſed intra viſcera in-
tacta & integra virum claudet, ita ſa

ne,

ne,vt intrante & exeūte Domino iux-
Ezec. 44. ta alium Prophetam porta orientalis
clauſa iugiter perſeueret. Putas ergo
non poterat moueri animus eius & di
cere, quid mihi opus purificatione ?
cur abſtineam ab ingreſſu templi, cu-
ius vterus neſciens virum templum
factus eſt Spiritus ſancti ? Cur non
ingrediar templum,quę peperi Domi
num templi ? Nihil in hoc conceptu,
nihil in partu impurum fuit,nihil il-
licitum, nihil purgandum, nimirum
cum proles iſta fons puritatis ſit, &
purgationem venerit facere delicto-
rum.Quid in me legalis purificet ob-
57 ſeruatio,quæ puriſſima facta ſum ipſo
partu immaculata ? vere,ò beata vir-
go vere non habes cauſam, nec tibi o-
pus eſt purificatione. Sed nunquid fi-
lio tuo opus erat circuncisione? Eſto
inter mulieres tanquam vna illarum,
nam & filius tuus ſic eſt in numero
puerorum. Circuncidi voluit.& non
multo magis velit offerri ? Offer fi-
lium tuum virgo ſacrata,& benedictū
fructum ventris tui Domino repræ-
ſenta. Offer ad noſtram omnium re-
conciliationem hoſtiam ſanctam Deo
placentem. Omnino acceptabit Deus
pater oblationem nouam,& pretioſiſ-
ſimam hoſtiam,de qua ipſe ait:Hic eſt
filius meus dilectus in quo mihi bene
Matt. 3. complacui.Sed oblatio iſta fratres ſa-
tis delicata videtur, vbi tantum ſiſti-
tur Domino: Redimitur auibus,& il-
lico reportatur. Veniet quando non
in templo offeretur,nec intra brachia
Simeonis,ſed extra ciuitatē inter bra
chia crucis. Veniet quando non redi-
metur alieno,ſed alios redimet ſangui
ne proprio. Illud erit ſacrificium ve-
Iſ. 53. ſpertinum, iſtud eſt matutinum. De
vtroque tamen potes accipere, quod
propheta prædixit: Oblatus eſt quia
ipſe voluit.Nam & modo oblatus eſt,
non quia opus habuit, non quia ſub
legis edicto fuit,ſed quia voluit,& in
cruce nihilominus oblatus eſt : non
quia meruit, non quia Iudæus præ-
ualuit,ſed quia ipſe voluit. Sed quid
fratres nos offerimus,aut quid retri-
buimus illi pro omnib. quæ retribuit
nobis ? Ille pro nobis obtulit hoſtiā
precioſiorem, quam habuit, qua pre-
cioſior eſſe non potuit. Et nos ergo fa
ciamus quod poſſumus,optimū quod
habemus offerentes illi, quod ſumus
vtique noſmetipſi. Ille ſe ipſum ob-
tulit, tu quis es qui te ipſum offerre
cuncteris ? Quis mihi tribuat,vt ob-
lationem meam dignetur maieſtas tā-
ta ſuſcipere ? Duo minuta habeo Do-
mine,corpus & animam dico, vtinam
hęc tibi perfecte poſſim in ſacrificium
laudis offerre. Bonum enim mihi lon-
ge quòd glorioſius,atque vtilius eſt,
vt tibi magis offerar, quàm deſerat
mihi ſoli. Nam ad me ipſum anima
mea conturbatur,in te verò exultabit
ſpiritus meus, ſi tibi veraciter offera-
tur. Fratres morituro Domino Iudę
mortuas hoſtias offerebat,ſed iā nūc, *Hier. 18. & 33.*
ait: Nolo mortem peccatoris, ſed vt
magis conuertatur, & viuat. Nō vult
Dominus mortem meam,& non libe-
ter offeram illi vitam meam ?

IDEM ſic habet; Miraris quod
Nazareth parua ciuitas,& tanti regis 58
nuncio illuſtretur & tanto ? Sed ma- *Sermo. 2. in*
gnus latet in hac parua ciuitate the- *annunciat.*
ſaurus,latet inquam, ſed homines la- *Dominica.*
tet non Deum. An non theſaurus dei
Maria?vbicunque illa eſt,& cor eius,
oculi eius ſuper eam vbique reſpicit
humilitatem ancillæ ſuæ. Nouit cę-
lum vnigenitus Dei patris ? Si nouit
cęlum,nouit & Nazareth. Quid ne-
ſciat patriam ſuam ? Quid ni noue-
rit hæreditatem ſuam ? Cœlum ex *Pſ. 113.*
patre, Nazareth ex matre vendicat ſi
bi. Cœlum cœli Domino,terram au-
tem dedit filijs hominum. Cedat ergo
ei vtrumque neceſſe eſt in poſſeſſionē,
qui non modo Dominus, ſed & filius
hominis eſt. Infra: Benedicta tu in
mulieribus, & benedictus fructus ven
tris tui. Singulariter quidem fructus
ventris tui eſt, ſed ad omniū quidem
mentes te mediante peruenit.Sic nimi
rum,ſic olim ros totus in vellere,to-
tus in area,ſed in nulla parte areæ to-
tus,ſicut in vellere fuit.In te ſola rex
ille diues & præditus exinanitus,ex-
celſus humiliatus, immenſus abbre-

uiatus, & ab Angelis minoratus eſt. Verus denique Deus, & filius incarnatus, ſed quo fructu? Nempe vt omnes ei⁹ paupertate locupletemur, eius humilitate ſubleuemur, eius minoratione magnificemur, eius incarnatione adhærentes Deo incipiamus vnus eſſe ſpiritus cum eo.

59 IDEM ait: Maria eſt cuius ſalutationis vox & ipſos exultare facit in gaudio, quos materna adhuc viſcera claudunt. Quod ſi paruuli necdum nati, anima liquefacta eſt, vt Maria locuta eſt, quid putamus, quænam illa fuerit cæleſtium exultatio, cum & vocem audire, & videre faciem, & beata eius frui præſentia meruerunt? Nobis verò chariſſimi, quę in eius aſſumptione ſolemnitatis occaſio, quæ cauſa lætitiæ, quæ materia gaudiorum? Marię præſentia totus illuſtratur orbis, adeo vt & ipſa iam cœleſtis patria clarius rutilet virgineæ lāpadis irradiata fulgore. Meritò proinde reſonat in excelſis gratiarum actio, & vox laudis, ſed plangendum nobis potius quàm plaudendum eſſe videtur. Quantum enim de eius præſentia cœlum exultat, nunquid non conſequens eſt, vt tātum lugeat hic noſter inferior mundus eius abſentiam? Ceſſet tamen querela noſtra, quia nec nobis hic eſt manens ciuitas, ſed eā inquirimus ad quam hodie Maria benedicta peruenit. In quā ſi conſcripti ciues ſumus, dignū profecto eſt etiam in exilio, etiam ſuper flumina Babylonis, eius nos recordari, eius communicare gaudijs, eius participare lætitiam, maximeque eam quę tam copioſo impetu lætificat hodie ciuitatem Dei, vt ſentiamus & ipſi ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Præceſſit nos regina noſtra, & tam glorioſe ſuſcepta eſt, vt fiducialiter ſequantur dominam ſeruuli clamātes: Trahe nos poſt te, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Aduocatam præmiſit peregrinatio noſtra, quæ tanquam iudicis mater, & mater miſericordiæ, ſuppliciter & efficaciter ſalutis noſtræ negotia pertractabit. Pretioſum hodie munus terra noſtra direxit ad cęlū, vt dando & accipiēdo, fęlici amicitiarum fędere copulentur humana diuinis, terrena cęleſtibus, ima ſummis. Illo.n. aſcendit fructus terræ ſublimis, vbi data optima & dona perfecta deſcēdunt. Aſcendens ergo in altū virgo beata dabit ipſa quoque dona hominibus. Quid ni daret? Si quidem nec facultas ei deeſſe poterit, nec voluntas. Regina cęlorum eſt, miſericors eſt, mater eſt vnigeniti filij Dei. Nihil enim ſic pōt poteſtatis eius ſeu pietatis magnitudinem commendare; niſi forte aut nō creditur Dei filius honorare matrem, aut dubitare quis poteſt omnino in affectu charitatis tranſiſſe Mariæ viſcera, in quibus ipſa quæ ex Deo eſt charitas, nouem menſibus corporaliter requieuit. Vt tñ interim ſileam beneficia, quę pro illius glorificatione conſequimur; ſi eā diligimus, gaudebimus vtique, quia vadit ad filium. Plane congratulabimur ei: niſi forte, quod abſit, inuentrici gratię omnimodis inueniamur ingrati. Quem enim in caſtellū mundi huius intrātē, prius ipſa ſuſceperat, ab eo ſuſcipitur hodie, ſanctā ingrediens ciuitatē. Sed cum quanto putas honore, cū quanta exultatione, cū quanta gloria? Nec in terris locus dignior vteri virginalis tēplo, in quo filiū Dei Maria ſuſcepit, nec in cęlis regali ſolio, in quo Mariā hodie Marię fili⁹ ſublimauit. Quis cogitare ſufficiat quā glorioſa hodie mūdi regina pceſſerit, & quāto deuotionis affectu tota in eius occurſum cęleſtiū legionū prodierit multitudo, quibus ad thronū glorię canticis ſit deducta, quàm placido vultu, quàm ſerena facie, quàm diuinis amplexibus ſuſcepta a filio, & ſup oēm exaltata creaturā, cū eo honore, quo tāta mater digna fuit, cū ea gloria, quæ tantū decuit filiū? Fęlicia prorſus oſcula labijs impreſſa lactēris, cui virgineo mater applaudebat in gremio. Verū nūquid nō fęliciora cenſebimus, q̄ ab ore ſedentis in dextera patris hodie in beata ſalutatione ſuſcepit, cū aſcēderet ad thronū glorię epithalamium canens, & dicens: Oſculetur me oſculo oris ſui? 60

Chriſti

Ser. 1. aſſumptionis B. Marię. Luc. 1.

Chriſti generationem,& Mariæ aſſumptionem,quis enarrabit ? Quantum enim gratiæ in terris adepta eſt præ cæteris,tãtum,& in cœlis obtinet gloriæ ſingulis. Quod ſi oculus non vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit,quæ pręparauit Deus diligentibus ſe, quod præparauit gignẽti ſe, & diligenti præ omnibus, quis loquatur ?

61 *Serm. 4 Aſſumptionis.* IDEM ſic ait. Tempus loquendi eſt omni carni,cum aſſumitur incarnati verbi mater in cœlum. Nec ceſſare debet a laudibus humana mortalitas, cum hominis ſola natura ſupra immortales ſpiritus exaltatur in virgine. Sed de eius gloria nec ſilere deuotio patitur,nec dignum aliquid ſterilis concipere cogitatio, aut inerudita poteſt locutio parturire. Hinc eſt, quod & ipſi cœleſtis curiæ principes in conſideratione tantæ nouitatis clamant,non ſine admiratione. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto delicijs affluens ? Ac ſi manifeſtius dicant: Quanta eſt hæc,& vnde ei aſcendenti vtique de deſerto, affluentia tanta deliciarum ? Nec enim pares inueniũtur delitiæ,vel in nobis,quos in ciuitate Domini lætificat fluminis impetus,qui a vultu gloriæ voluptatis gloria potamur. Quę eſt iſta,quæ de ſub ſole, vbi nihil eſt niſi labor, & dolor, & afflictio ſpiritus, aſcendit delicijs ſpiritualibus affluens ? *Cant. 8.* Quid ni delicias dixerim virginitatis decus, cũ munere fœcunditatis, humilitatis inſigne, diſtillantem charitatis fauum, miſericordiæ viſcera, plenitudinem gratiæ,prærogatiuam gloriæ ſingularis ? Aſcendens igitur de deſerto regina mundi,etiam angelis ſanctis, vt canit Eccleſia ſpecioſa facta eſt & ſuauis in delicijs ſuis. Deſinant tamen deſerti huius mirari delicias, quia Dominus dedit benignitatem, & terra noſtra dedit fructum ſuum. *Pſ. 84.* Quid mirantur de terra deſerta Mariã aſcẽdere delicijs aſſluentem? Mirentur potius pauperem Chriſtum de cœleſtis regni plenitudine deſcendentem. Longe enim ampliori miraculo dignum videtur Dei filium paulominus ab angelis minorari, quam Dei matrem ſuper angelos exaltari. Infra : Non eſt, quod me magis delectet quàm de virgine loqui, ſed nec eſt quod terreat magis,quàm de gloria virginis Marię habere ſermonem. Vt enim ſileam interim ineffabile priuilegium meritorum,& prærogatiuam penitus ſingularem, tanto eã deuotionis affectu amplectuntur,honorant,ſuſcipiunt(vt dignum eſt) vniuerſi, vt licet de ea loqui geſtiant omnes, tamen quicquid dicitur de indicibili,eo ipſo quod dici potuerit, minus gratum ſit, minus acceptetur. Quid ni minus ſapiat quicquid de incomprehenſibili gloria comprehendere potuerit mens humana ? Optimam partem elegit ſibi Maria. Optimam plane,quia bona fœcunditas coniugalis, melior autem caſtitas virginalis, prorſus autẽ optima eſt fœcunditas virginea, ſeu fœcunda virginitas matris Dei. Duplex nouitas, duplex prærogatiua,duplex miraculum, ſed digne prorſus aptiſſimeq; conueniens. Neque enim filius alius virginem, nec Deum decuit partus alter. Quæ vel Angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit Spirituſſancti ſacrarium fieri,& habitaculum filij Dei ? Si rerum pretia de raritate penſamus,quæ prima in terris angelicam propoſuit ducere vitam,ſuper omnes eſt. Quanta verò,& quã precioſa humilitatis virtus,cum tanta puritate, cum innocentia tanta, cum tantæ gratiæ plenitudine ? Digna plane,quam reſpiceret Dominus, cuius decorem concupiſceret rex, cuius odore ſuauiſſimo, ab æterno illo paterni ſinus attraheretur accubitu ! Audi Mariam in epithalamio dicentem : Dum eſſet rex in accubitu ſuo,nardus mea dedit odorem ſuum. Nardus quippe herba humilis eſt, & pectus purgat, vt manifeſtũ ſit, humilitatẽ Nardi nomine deſignari, cuius odor, & decor inuenerit gratiam apud Deum. Sileat miſericordiam tuam virgo beata,ſi quis eſt qui inuocatam te in neceſſitatibus ſuis, ſibi memi-

(Right margin notes: 62 beside "Non eſt"; *Luc. 10.* beside "Optimam plane"; 63 *Cant. 1.* beside "cuius decorem")

meminerit defuiſſe. Nos quidem ſeruuli tui ceteris in virtutibus congaudemus tibi, ſed in hac potius nobis ipſis. Laudamus virginitatem, humilitatem miramur, ſed miſericordia miſeris ſapit dulcius, miſericordiam amplectimur charius, recordamur ſæpius, crebrius inuocamus. Hæc eſt enim, quæ totius mundi reparationem obtinuit, ſalutem omnium impetrauit.

Quis ergo miſericordiæ tuæ, ò benedicta longitudinem & latitudinem, ſublimitatem & profundum queat inueſtigare? Nam longitudo eius, vſque in diem nouiſſimum inuocantibus eam, ſubuenit vniuerſis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoq; miſericordia plena ſit omnis terra. Sic & ſublimitas eius ciuitatis ſupernæ inuenit reſtaurationem, & profundum eius, ſedentibus in tenebris & vmbra mortis obtinuit redemptionem.

Ad hunc igitur fontem ſitibunda properet anima noſtra. Ad hūc miſericordiæ cumulum, tota ſollicitudine miſeria noſtra recurrat. Ecce iam quibus potuimus votis aſcendentem te ad filium deduximus, & proſecuti ſumus ſaltem a longe virgo benedicta. Sit pietatis tuę ipſam quam apud Deum gratiam inueniſti, notam facere mundo, reis veniam, medelam ægris, puſillis corde robur, afflictis conſolationem, periclitantibus adiutorium, & liberationem ſanctis, tuis precibus obtinendo.

64 IDEM dicit in fine; Vehementer nobis vir vnus, & mulier vna nocuere, ſed gratias Deo, per vnum nihilominus virum, & mulierem vnā, omnia reſtaurantur, nec ſine magno fœnore gratiarum. Neque enim ſicut delictum, ita & donum, ſed excedit damni æſtimationem, beneficij magnitudo. Sic nimirum prudentiſſimus, & clementiſſimus artifex, quod quaſſatū fuerat non confregit, ſed vtilius omnino refecit, vt videlicet nobis nouū formaret Adam ex veteri, & Euam transfunderet in Mariam. Et quidem ſufficere poterat Chriſtus, ſed nobis bonum non erat eſſe hominem ſolum.

Sermo. 7. de verbis Apocalypſis 12. Signum magnum apparuit in cœlo.

Congruum magis vt adeſſet noſtræ reparationi ſexus vterque quorum corruptioni neuter defuiſſet. Fidelis plane, & potens mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, ſed diuinā in eo reuerentur homines maieſtatē. Non ſola illi cantatur miſericordia, cantatur pariter & iudicium, quia etſi didicit ex his quæ paſſus eſt, compaſſionem, vt miſericors fieret, habet tamen & iudiciariam poteſtatem. Denique Deus noſter ignis conſumēs eſt. *Deut. 4.* Quidni vereatur peccator accedere, ne quemadmodum fluit cera a facie ignis, ſic pereat & ipſe a facie Dei? Iā itaq; ne ipſa mulier benedicta in mulieribus videbitur otioſa, inuenietur equidem locus eius in hac reconciliatione. Opus eſt enim mediatore ad mediatorem iſtum, nec alter nobis vtilior, quam Maria. Crudelis nimirum Eua, per quam ſerpens antiquus, peſtiferum etiam ipſi viro virus infudit, ſed fidelis Maria, quæ ſalutis antidotum, & viris & mulieribus propinauit. Quid ad Mariam accedere trepidet humana fragilitas? Nihil auſterum in ea, nihil terribile, tota ſuauis eſt, omnibus offerens lac & lanam.

Reuolue diligentius Euangelicæ hiſtoriæ ſeriem vniuerſam, & ſi quid forte increpatorium, ſi quid durum, ſi quod denique ſignum vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, de cetero ſuſpectam habeas, & accedere verearis. 65 *Luc. 1* Quòd ſi, vt vere ſunt plena magis omnia pietatis, & gratiæ, plena manſuetudinis, & miſericordiæ, quæ ad eam pertinent inueneris, age gratias ei, qui talem tibi mediatricem benigniſſima miſeratione prouidit, in qua nihil poſſit eſſe ſuſpectum. Denique omnibus omnia facta eſt, ſapientibus, & inſipientibus, copioſiſſima charitate debitricem ſe fecit, omnibus miſericordię ſinum aperit, vt de plenitudine eius accipiant vniuerſi, captiuus redemptionem, æger curationem, triſtis conſolationem, peccator gratiam, Angelus lætitiam, denique tota Trinitas gloriam, filij perſona, carnis humanæ ſubſtantiam, vt non ſit qui ſe abſcondat

ſcondat a calore eius. Putas ne ipſa
Apoc. 12. eſt ſole amicta mulier? Etſi de præ-
ſenti Eccleſia id intelligẽdum ſit, ſed
id plane non inconuenienter Mariæ
videtur attribuendum. Nimirum ea
eſt, quæ velut alterum ſolem induit
ſibi. Quemadmodum enim ille ſuper
bonos & malos indifferenter oritur,
ſic ipſa quoque præterita non diſcu-
tit merita, ſed omnibus ſeſe exorabi-
lem, omnibus clementiſſimam prębet,
omnium denique neceſſitates ampliſſi
mo quodam miſereatur affectu. Nam
& defectus omnis ſub ea eſt, & quic-
quid fragilitatis, ſeu corruptionis eſt,
excellentiſſima quadam ſublimitate
pręcæteris omnibus excedit, & ſuper
greditur creaturis, vt merito ſub pedi
bus eius luna eſſe dicatur. Alioquin
nihil magnum dixiſſe videbitur, vt
ſit luna iſta ſub pedibus eius, quam ſu
per omnes choros Angelorum credi-
mus exaltatam. Solet autem luna non
modo defectum corruptionis, ſed &
ſtultitiam mentis, & nonnunquam ec
cleſiam huius temporis deſignare. Il-
lam quidem propter mutabilitatem,
hanc ſane propter ſuſceptum aliunde
66 ſplendorem. Vtraque verò, vt ita di-
xerim luna ſub Marię pedibus cõgrue
ſatis ponitur; alio tamen atque alio
modo. Siquidem ſtultus, vt luna mu-
tatur, ſapiens autem permanet ſicut
Eccl. 27. ſol: In ſole nimirum, & feruor, & ſplẽ
dor ſtabilis, in luna ſolus ſplendor, at
que is omnino mutabilis, & incertus,
qui nunquam in eodem ſtatu perma-
neat. Iure ergo Maria ſole perhibetur
amicta, quæ profundiſſimam diuinæ
ſapientiæ, vltra quam credi valeat, pe
netrauit abyſſum, vt quantum ſine
perſonali vnione creaturæ conditio
patitur, luci illi inacceſſibili videatur
immerſa. Illo nimirum igne, prophe-
tæ labia purgãtur; illo igne ſeraphim
accenduntur. Longe verò aliter Ma-
ria meruit, non velut ſummatim tan-
gi, ſed operiri magis vndique, & circũ
fundi, & tanquam ipſo igne concludi.
Cãdidiſſimus ſane, ſed & calidiſſimus
huius mulieris amictus, cuius omnia
tam excellenter irradiata noſcuntur,
vt nihil in ea non dico tenebroſum,
ſed obſcurum ſaltem, vel minus luci-
dum, ſed ne tepidum quidem aliquid,
aut non feruentiſſimum liceat ſuſpica
ri. Inſipientia verò omnis, longe ſub
pedibus eius eſt, vt penitus abſit hæc
ab inſipientium mulierum numero, &
collegio virginum fatuarum. Immo
verò & vnicus ille ſtultus, & totius
ſtultitiæ princeps, qui vere mutatus
vt luna, ſapientiam perdidit in deco-
re ſuo, ſub Mariæ pedibus conculca-
tus, & contritus miſeram patitur ſer-
uitutem. Nimirum ipſa eſt quondam
a Deo promiſſa mulier, ſerpentis anti
qui caput, virtutis pede contritura;
cuius plane calcaneo in multis verſu-
tijs inſidiatus eſt, ſed ſine cauſa. Am-
plectamur Mariæ veſtigia fratres, &
beatiſſima ſupplicatione beatiſſimis
illius pedibus prouoluamur. Tenea- 67
mus eam, nec dimittamus donec bene
dixerit nobis. Potens eſt enim. Nem-
pe vellus eſt medium inter rorem, &
aream, mulier inter ſolem, & lunam,
Maria inter Chriſtum, & Eccleſiam
conſtituta, ſed forte miraris non tam
vellus opertum rore, quam amictam
ſole mulierem. Magna ſiquidem fami-
liaritas, ſed mira omnino vicinitas ſo
lis, & mulieris. Quomodo enim in tã
vehementi feruore, tam fragilis natu-
ra ſubſiſtit? Merito quidem admira-
ris Moyſes ſancte, & curioſius deſide-
ras intueri. Verumtamen ſolue calcea Exod. 3.
menta de pedibus tuis, & inuolucra
pone carnalium cogitationum, ſi acce
dere concupiſcis. Vadã, inquit, & vi-
debo viſionem hanc magnam. Magna
plane viſio, rubus ardens ſine combu-
ſtione, magnum ſignum mulier illæſa
manens, amicta ſole. Non eſt rubi na-
tura opertum vndique flammis mane
re nihilominus incombuſtum, nõ mu-
lieris potentia, vt ſuſtineat ſolis ami-
ctum, nõ eſt virtutis humanæ, ſed nec
Angelicæ quidem, ſublimior quædam
neceſſaria eſt. Spiritus ſanctus, inquit,
ſuperueniet in te. Et tanquam reſpon
deat illa, quoniam Spiritus eſt Deus,
& Deus noſter ignis conſumens eſt.
Virtus, ait, non mea, nõ tua, ſed altiſſi Deut. 4.

mi obumbrabit tibi. Nihil itaque mi-
rum ſi ſub tali obumbraculo talis e-
tiam a muliere ſuſtineatur amictus.
Mulier, inquit, amicta ſole: Plane ami
cta lumine ſicut veſtimento, quæ in-
duerat Dominum Ieſum Chriſtum.
Rom. 13. Quam familiaris ei facta es Domina,
quam proxima, immo quam intima
fieri meruiſti, quantam inueniſti gra-
tiam apud Deum? Veſtis eum ſubſtan
tia carnis, & veſtit ille te gloria ſuæ
maieſtatis. Veſtis ſolem nube, & ſo-
68 le ipſa veſtiris. Nouum enim fecit
Hier. 31. Dominus ſuper terram, vt mulier cir
Zach. 6. cundaret virum, & non alium quàm
Chriſtum de quo ſcriptū eſt, ecce vir,
oriens nomen eius. Nouum quoque
fecit in cęlo, vt mulier ſole appareret
amicta. Denique & coronauit eum, &
Cant. 3. viciſſim ab eo meruit coronari. Egre-
dimini filiæ Sion, & videte regem Sa-
lomonem in diademate, quo corona-
uit eum mater ſua. Verum hoc alias.
Interim ſane ingredimini magis, & vi
dete reginam in diademate, quo coro
nauit eam filius ſuus. In capite, in-
Apoc. 14. quit, eius corona ſtellarū duodecim.
Dignum plane ſtellis coronari caput,
quod & ipſis longe clarius micans, or
net eas potius quam ornetur ab eis.
Quidni coronent ſydera, quam ſol ve
ſtit? ſicut dies verni circundabant
eam flores roſarum, & lilia conualliū.
Nimirum læua ſponſi ſub capite eius,
& iam dextera illius amplexatur eā.
Cant. 2. Quis illas æſtimet gemmas? Quis
ſtellas nominet, quibus Marię regnum
diadema compactum eſt? Supra homi
nem eſt coronæ huius rationem expo
Apoc. 12. nere, indicare compoſitionem. Nos au
tem pro noſtra exiguitate duodecim
ſtellas, duodecim intelligimus priuile
gia virginis, duodecim prærogatiuas
gratiarum, quibus Maria ſingulariter
adornatur. Mihi ſane ſingularis ruti-
lat fulgor, primo quidem in Marię ge
neratione, ſecundo in angelica viſita-
tione, tertio in ſpiritus ſuperuentio-
ne, quarto in filij Dei inenarrabili cō-
ceptione. Sic & in his quoque ſydereū
plane irradiat decus, quod virginita-
tis primiceria, quòd ſine corruptione
fœcunda, quòd ſine grauamine grauí-
da, quod ſine dolore puerpera. Nihilo
minus etiam ſpeciali quodam ſplen-
dore in Maria coruſcant manſuetudo
pudoris, deuotio humilitatis, magna-
nimitas credulitatis, martyrium cor-
dis. Quid ſydereum micat in genera-
tione Mariæ? Plane quòd ex regibus
orta, quòd ex ſemine Abrahæ, quòd
generoſa eſt ſtirpe Dauid. Si id parū
videtur, adde quòd generationi illi ob
ſingulare priuilegium ſanctitatis diui
nitus eſt conceſſum, quòd longe ante
eiſdem patribus cœlitus repromiſſa,
quòd myſticis præfigurata miraculis,
quòd oraculis prænunciata propheti-
cis. Hanc enim ſacerdotalis virga, dū 69
ſine radice floruit, hanc Gedeonis vel
lus, dum in medio ſiccæ areæ maduit,
hanc in Ezechielis viſione orientalis
porta, quæ nulli vnquam patuit præſi
gnauit. Merito ſignum hoc magnum
in cœlo apparuiſſe ſcribitur, quod tan
to ante de cęlo noſcitur fuiſſe promiſ-
ſum. Huius ergo prærogatiuæ fulgor,
quorum non vehementer reuerberat
aciem oculorum? Iam in eo quòd tā
reuerenter, & officioſiſſime ab Archan
gelo ſalutata eſt, vt iam in regali ſo-
lio ſupra omnes cœleſtium ordinum
regiones exaltatā cernere videretur,
& paulominus adoraturus fœminam,
qui ſolebat ab hominibus hactenus
æquanimiter adorari; excellentiſſimū
nobis virginis noſtræ meritum, & ſin
gularis gratia commendatur. Nihi-
lominus fulget etiam nouus ille con-
ceptionis modus, vt non in iniquita-
te ſicut aliæ mulieres, ſed ſuperuenié
te Spiritu ſancto verum Deum, & Dei
filium genuit, vt idem ipſe Dei atque
hominis filius, vnus omnino Deus, &
homo prodiret ex Maria, abyſſus eſt
luminis, nec facile dixerim, quòd vel
angelicus oculus ad huius fulgoris ve
hementiam non caliget. De cætero ſa-
ne, & virginitatem carnis, & propoſi-
tum virginitatis, & ipſius quoq; pro-
poſiti nouitas vehementer illuſtrat,
vbi verò in promiſſione filij manifeſtū
virginitatis periculum videbatur, nō
potuit vltra diſſimulare, quin diceret:
Quo-

Quomodo fiet iſtud? quoniam virum
70 non cognoſco. Merito proinde, & illam meruit benedictionem, & hanc nō amiſit, vt longe glorioſior fiat, & virginitas ex fœcunditate, & ex virginitate fęcunditas, ac mutuis ſe ſe radijs illuſtrare hæc duo ſydera videantur. Iure etiam illud moleſtiſſimum tędiū: quo reliquæ omnes grauidæ mulieres laborare noſcuntur, ſola non ſenſit, quæ ſola ſine voluptate libidinoſa cō cepit. Vnde & in ipſo ſuæ conceptio-
Luc. 1. nis initio, quando potiſſimum cæteræ mulieres miſerabilius affliguntur, Maria tota alacritate in montana conſcēdit, ſed & aſcendit Bethlehem imminente iam partu portans precioſiſſimum illud depoſitum, portans onus leue a quo portabatur. Sic & in partu quàm lucidum eſt, quòd noua exultatione nouam edidit prolem ſola inter mulieres a dolore aliena. Sola eſt de qua dictum eſt, quod in ea natum eſt
Matt. 1. de Spiritu ſancto eſt, ſola cui dicitur,
Luc. 1. quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei. Offerentur regi virgines, ſed poſt eam, nam primatum ſola vendicat ſibi. Multò magis autem ſola ſine corruptione concepit, ſine grauamine tulit, ſine dolore filium parturiuit. Itaque nihil horum a nobis exigitur, ſed exigitur manſuetudo pudoris, humilitas cordis, magnanimitas fidei, compaſſio mentis. Gratiſſima ſane gemma in diademate, micans in capite ſtella, rubor in facie hominis verecundi. An quis putet quod hac caruit gratia, quæ gratia plena fuit? Infra: Mirabili artificio ſpiritus ſuperueniens in Maria tanta humilitati, magnanimitas, tanta in ſecreto virginei cordis acceſſit, vt quemadmodum de integritate & fœcunditate prædiximus, hæ quoque nihilominus ſunt ſtellæ ex reſpectu mutuo clariores, quod videlicet nec humilitas tanta minuit magnanimitatem, nec magnanimitas tanta humilitatem. ſed cum in ſua ęſtimatione tam humilis eſſet, nihilominus, & in promiſſionis credulitate magnanimis, vt quæ nihil aliud, quàm exiguam ſe ſe reputabat ancillam, ad incomprehenſibile hoc myſterium, & admirabile commercium nullatenus ſe dubitaret electam, & veram Dei & hominis genitricem crederet mox futuram. Agit hoc nimirum in cordibus 71
electorum gratiæ prærogatiua diuinæ, vt eos nec humilitas puſillanimos faciat, nec magnanimitas arrogantes. Magis autem cooperentur ſibi, vt non ſolum nulla ex magnanimitate intret elatio, ſed hinc maxime prouehatur humilitas, vt inueniantur eo amplius timorati, & largitori munerum, non ingrati, ac viciſſim ex occaſione humilitatis, puſillanimitas nulla ſurrepat, ſed quo minus de ſua quiſque, vel in minimis præſumere conſueuit, & amplius etiam in magnis quibuſque de diuina virtu te confidat. Infra: Martyrium ſane virginis, quod inter ſtellas coronæ eius duodecimam nominauimus, tam in Simeonis Prophetia, quàm in ipſa dominicæ paſſionis hiſtoria commendatur. Ait ſanctus ſenex ad Mariam. Et tuam ipſius animā pertranſiuit gladius. Et quidem poſtea *Luc. 2.*
quam Chriſtus emiſit ſpiritum, ipſius plane non attigit animam crudelis lācea, quæ ipſius aperuit latus, ſed tuā vtique animam pertranſiuit. Ipſius nimirum anima iam ibi nō erat, ſed tua plane inde nequibat auelli. Tuam ergo pertranſiuit animam vis doloris, vt plus quam martyrem non immerito prædicemus, in qua nimirum corporeæ ſenſum paſſionis, exceſſerit compaſſionis affectus. An non tibi plus quàm gladius fuit ſermo ille dicentis Chriſti, Mulier ecce filius tuus? Quo modo non tuam affectuoſiſſimam animam pertranſiret hæc auditio, quando & noſtra, licet ſaxea, licet ferrea pectora ſola recordatio ſcindit? cōclu dens ait: Ciba hodie pauperes tuos domina, ipſi quoque catelli de micis edant, nec puero Abrahę tantū, ſed & camelis potū tribuas de ſuper effluenti hydria tua, quia tu vere puella es prælecta, & præparata altiſſimi filio.

IDEM dicit: Mater genuit Chri
72 ſtum non in ſplendoribus, ſed in vmbra; non niſi ea tamen, qua obūbrauit *In natiuit.*
altiſſi-

altiſſimus. Merito proinde canit Ec-
S. Maria. cleſia, quæ peregrinatur in terris. Sub
Cant. 2. vmbra illius quem deſideraueram ſe-
di, & fruct⁹ illius dulcis gutturi meo.
Lucem quippe meridianã, vbi paſcit
ſponſus, ſibi petierat indicari, ſed re-
preſſa eſt, & pro plenitudine luminis
vmbram, pro ſatietate interim guſtũ
recepit. Denique non ait: Sub vm-
bra eius quam deſideraueram, ſed ſub
vmbra eius, quem deſideraueram ſedi.
Neque enim ipſius expetierat vmbrã,
ſed ipſum profecto meridiem, lumen
plenum de lumine pleno. Et fructus,
ait, dulcis gutturi meo. Guſtate & vi-
dete quoniam ſuauis eſt Dominus. Et
quidem ſuauis guſtus, & dulcis guttu
ri, vt merito etiam ſuper hoc ſponſa
proruperit in vocem gratiarum actio
nis, & laudis. Sed quando dicetur, co-
medite amici, & bibite, & inebriami-
Cant. 5. ni chariſſimi. Iuſti epulentur, ait Pro-
Pſ. 67. pheta, ſed in conſpectu Dei, vtique nõ
in vmbra. Et de ſe ipſo: Satiabor, in-
quit, cum apparuerit gloria tua. Vita
æterna fons indeficiens, qui vniuersã
Cant. 4. irrigat ſuperficiẽ paradiſi. Nec modo
irrigat, ſed inebriat fons hortorũ, pu-
teus aquarum viuentium, quæ fluunt
impetu de Libano, & fluminis impe-
tus lætificat ciuitatem Dei. Quis ve-
rò fons vitæ, niſi Chriſtus Dominus?
Deriuatus eſt fons vſque ad nos, in
plateis deriuatæ ſunt aquæ, licet non
Prou. 5. bibat alienus ex eis. Deſcendit per
aquę ductum vena illa cęleſtis, non ta
men fontis exhibens copiam, ſed ſtilli
cidia gratiæ, arentibus cordibus no-
ſtris infundẽs, alijs quidem plus, alijs
verò minus. Plenus equidem aquædu
ctus, vt accipiant ceteri de plenitudi-
ne, ſed non plenitudinem ipſam. Ad-
uertiſtis, ni fallor, quem velim dicere
aquæductum, qui plenitudinem fon-
73 tis ipſi capere poteramus. Noſtis .n.
cui dictum ſit. Aue gratia plena. An
verò inueniri potuiſſe miramur, vnde
talis ac tantus fieret aquæductus, cu-
ius nimirũ ſummitas, inſtar profectò
Gen. 28. ſcalæ illius, quam vidit Patriarcha
Iacob, cœlos tangere, immo & tran-
ſcendere, vt viuidiſſimum illum aqua
rum, quæ ſuper cœlos ſunt, poſſet at-
tingere fontem? Nimirum propterea
tanto tempore humano generi fluenta
gratiæ defuerunt, quòd nõdum inter-
cederet is, de quo loquimur tam deſi-
derabilis aquæductus. Nec mirabere
diutius expectatũ, ſi recordaris quot
annis Noe vir iuſtus in arcæ fabrica
laborarit, in qua paucæ, id eſt, octo ani
mæ ſaluæ factæ ſunt, idq; ſatis ad mo-
dicum tempus. Sed quomodo noſter
hic aquæductus fontem illum attigit
tam ſublimem? Quomodo putas, niſi Luc. 1.
vehementia deſiderij, niſi feruore de- Eccl. 35.
uotionis, niſi puritate orationis? Si-
cut ſcriptum eſt: Oratio iuſti pene-
trat cœlos. Et quis iuſtus, ſi non Ma-
ria iuſta, de qua ſol iuſtitiæ ortus eſt
nobis? Quomodo ergo illa inacceſſam
attigit maieſtatem, niſi pulſando, pe-
tendo, quærendo? Denique & quod
quęrebat, inuenit, cui dictum eſt: inue
niſti gratiam apud Deum. Quid? Ple-
na eſt gratia, & gratiam adhuc inue-
nit? Digna prorſus inuenire quod q̃-
rit, cui propria non ſufficit plenitu-
do, nec ſuo poteſt eſſe contenta bono;
ſed quemadmodum ſcriptum eſt. Qui Eccl. 24.
bibit me, adhuc ſitiet, petit ſuperefflu
entiam ad ſalutem vniuerſitatis. Spiri
tus ſanctus, ait, ſuperueniet in te, & pre-
tioſum illud balſamum tanta tibi co-
pia, tantaque plenitudine influet, vt
copioſiſſime effluat circumquaque.
Ita eſt, iam ſentimus, iam exhilaran- Cant. 1.
tur facies noſtræ in oleo, iam clama-
mus, oleum effuſum nomen tuum, me-
moriale tuum in generatione, & gene-
rationem. Verum id quidem non in Ibid.
vanum, & ſi oleum effunditur, ſed non 74
perit. Propterea ſiquidem & adoleſcẽ
tulæ, paruulæ ſcilicet animæ ſponſum Pſ 132.
diligunt, idque non parum, & vnguen
tum deſcendens de capite, non modo
barba, ſed & ipſa veſtimenti ora ſuſce
pit. Intuere o homo conſilium Dei, cõ
ſilium pietatis. Cęleſti rore aream ri-
gaturus, totum vellus prius infudit.
Redempturus humanum genus pretiũ
vniuerſum cõtulit in Mariam. Altius
ergo intueamini quãto deuotionis af-
fectu eam a nobis voluerit honorari,

qui

qui totius boni plenitudinem poſuit in Maria, vt proinde ſi quid ſpei in nobis eſt, ſi quid gratiæ, ſi quid ſalutis ab ea nouerimus redũdate quæ aſcendit delicijs affluens. Hortus planè deliciarum, quem non modo afflauerit veniens, ſed & perflauerit ſuperueniés auſter ille diuinus, vt vndique fluant & effluant aromata eius, chariſmata ſcilicet gratiarum. Tolle corpus hoc ſolare quod illuminat mundum, vbi dies? Tolle Mariam hanc maris ſtellam, maris vtique magni & ſpatioſi, quid niſi caligo inuoluens, & denſiſſimæ tenebræ relinquuntur, & vmbra mortis? Totis ergo medullis cordiũ, totis præcordiorũ affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam. In omnibus ſiquidem & per omnia prouidens miſeris trepidationem noſtram ſolatur, fidem excitat, ſpem roborat, diffidentiam abigit, erigit puſillanimitatem. Ad patrem verebaris accedere, ſolo auditu territus ad folia fugiebas, Ieſum tibi dedit mediatorem. Quid nõ apud talem patrem filius talis obtineat? Exaudietur vtique pro reuerẽtia ſua. Pater enim diligit filium. An verò trepidas, & ad ipſũ? Frater tuus eſt, & caro tua, tẽtatus per omnia abſque peccato, vt miſericors fieret. Hũc tibi fratrem Maria dedit. Sed forſitan & in ipſo maieſtatem vereare diuinã, quod licet factus ſit homo, manſerit tamen Deus. Aduocatum habere vis & ad ipſum? Ad Mariam recurre. Pura ſiquidem humanitas in Maria, non modo pura ab omni contaminatione, ſed & pura ſingularitate naturæ. Nec
75 dubius dixerim, exaudietur & ipſa pro reuerentia ſua. Exaudiet vtique matrem filius, & exaudiet filiũ pater. Filioli hæc peccatorũ ſcala, hæc mea maxima fiducia eſt, hęc tota ratio ſpei meæ. Quid enim? poteſt ne filius, aut repellere, aut ſuſtinere repulſam, non audire, aut non audiri filius poteſt? Neutrũ planè. Inueniſti, ait Angelus,
Luc. 1. gratiam apud Deum. Fęliciter, ſemper hæc inueniet gratiam, & ſola eſt gratia, qua egemus. Prudens virgo nõ ſapientiam, ſicut Salomon, non diuitias, non honores, non potentiam, ſed gratiam requirebat. Quæramus gratiam, & per Mariam quæramus, quia quod quærit, inuenit, & fruſtrari non poteſt. Maria vſque adeo fidit gratiæ, & non altum ſapit, vt ſalutationẽ Angelicam vereatur. Et forſitan talia meditabatur. Vnde hoc mihi, vt veniat Angelus Domini mei ad me? Ne timeas Maria, ne mireris Angelum venientem, & maior Angelo venit. Non mireris Angelũ Domini, & Dominus Angeli tecũ. Poſtremò quidni videas Angelum, cum iam angelicè viuas? Quidni viſitet Angelus vitæ ſociam? Quidni ſalutet ciuem ſanctorũ, & domeſticam Dei? Videaſne quod & hoc nihilominus modo aquęductus noſter aſcendit ad fontem. Nec ſola iam oratione cœlos penetrat, ſed etiam incorruptione, quæ proximum Deo facit, ſancta virgo corpore, & ſpiritu, ne quid forte ſuper hoc dubites aquæductu. Sublimis equidem valde: ſed nihilominus integerrimus manet. Hortus concluſus, fons ſignatus, templum Domini, ſacrarium Spiritusſancti. Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, conuerſatione pariter & oratione aſcẽdens. Infra: Maria mõtana conſcendit, quia iuſtitia eius ſicut montes Dei. Dixit 76
Angelus Mariæ: Spiritusſanctus ſuperueniet in te, non ego. Ne ſteteris vel inter Angelos virgo ſancta, ſublimius aliquid tuo ſibi miniſterio propinandum, terra ſitiens præſtolatur. Paululum cum pertranſieris eos, inuenies quem diligit anima tua. Paululum, inquam, non quia non incomparabiliter ſuperueniat, ſed quod inter eũ & ipſos medium nihil inuenias. In principio erat verbum. Iam ſcatet fons, ſed interim tantum in ſemetipſo. Denique & verbum erat apud Deum. Lucem profectò habitans inacceſſibilem, & dicebat Dominus. Ab initio, ego cogito cogitationes pacis, & nõ afflictio *Hier. 29.*
nis. Sed penes te eſt cogitatio tua, & quid cogites nos neſcimus. Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis cõ

filiarius eius erat? Deſcendit itaque
cogitatio pacis in opus pacis: Verbũ
caro factum eſt, & habitauit in nobis.
Intuere quomodo vſque ad Angelos
plenitudine gratiæ Maria peruenerit.
Super Angelos autem ſuperueniente
Spiritu ſancto. Eſt in Angelis charitas,
eſt puritas, eſt humilitas. Quid horum
non enituit in Maria? Cui enim
Angelorum aliquando dictum eſt: Spi
ritus ſanctus ſuperueniet in te, & vir-
Luc. 1. tus Altiſſimi obumbrabit tibi. Ideoq;
& quod naſcetur ex te ſanctum, voca-
bitur filius Dei. Denique veritas de
terra orta eſt, non de angelica creatu-
rã, nec Angelos, ſed ſemen Abrahæ ap
prehendit. Magnum eſt Angelo, vt mi
niſter ſit Domini. Sed Maria ſublimius
quiddam meruit, vt ſit mater. Tanto-
que excellentior Angelis facta mune-
re ſingulari: quanto differentius præ
miniſtris nomen matris accepit. Hanc
inuenit gratiam, plena iam gratia, vt
virginitate integra, fieret ſine mulie-
77 bri dolore puerpera. Infra: Dilectus
paſcitur inter lilia. Apud Mariam vti
que paſcebatur, idque copioſius pro
multitudine liliorum. An nõ lilia, vir-
ginitatis decus, humilitatis inſigne,
ſupereminentia charitatis? Erunt ta-
men & nobis lilia, quamuis inferiora
valde, ſed ne inter hæc dedignabitur
paſci ſpõſus. Quidquid illud eſt quod
offerre Deo paras, Mariæ commenda-
re memento, vt eodem alueo ad largi-
torem gratiæ gratia redeat, quo influ
xit. Neque enim impotens erat Deus,
& ſine hoc aquæductu infundere gra-
tiam prout vellet. Sed tibi vehiculum
voluit prouidere. Forte enim manus
tuæ, aut ſanguine plenæ, aut infectæ
muneribus, quod non eas ab omni mu
nere excuſſiſti. Ideoque modicum il-
lud quod offerre deſideras, gratiſſimis
illis, & omni acceptione digniſſimis
Mariæ manibus offerendum tradere
cura, ſi non vis ſuſtinere repulſam. Ni
mirum candidiſſima quædã lilia ſunt,
nec cauſabitur ille liliorum amator,
inter lilia non inuentum, quicquid il
lud ſit, quod inter Mariæ manus inue-
nerit.

IDEM ait; Magnus ille Igna- 78
tius diſcipuli, quem diligebat Ieſus, *Sermo. 7. in*
auditor, Mariam in pluribus, quas ad *Pſ. Qui ha-*
eam ſcripſit epiſtolis, Chriſtiferã cõ- *bitat.*
ſalutat. Egregius plane titulus digni-
tatis, & commendatio honoris immẽ-
ſi. Nempe cui ſeruire regnare eſt, geſta
re hunc, non onerari eſt, ſed ornari.

IDEM ſic ait; Aue Maria gratia 79
plena. Non in ſola virginitate conſta- *Serm. 7. ex*
re poterat gratiæ plenitudo: neque e- *paruis.*
nim omnibus eſt de ea accipere. Fœli-
ces qui non inquinauerunt veſtimen-
ta ſua, & cum regina noſtra virginita-
tis priuilegio gloriantur. Sed num
vnam tantum benedictionem habes ô
domina? Et mihi obſecro, vt bene-
dicas. Perijt virtus illa a me, non eſt *Gen. 27.*
iam vel aſpirare ad illam. Computrui
in ſtercore meo, vt iumentum factus
ſum. Nunquid non erit mihi etiam
aliquid apud te, non erit vbi poſſim
eſſe tecum, qui iam ſequi non valeo
quocunque ieris? Quærit Angelus
puellam, quam præparauit Dominus
filio Domini ſui. Bibit ipſe de hydria
tua, cognata ſibi virtute delectatus. *Gen. 24.*
Sed nunquid non & iumentis potum
tribues? Bibit Angelus, quod virum
non cognoſcis, bibant iumenta, quod
de humilitate ſingulariter gloriaris,
dicens: Quia reſpexit Dominus hu-
militatem ancillæ ſuæ.

IDEM ſic ait; Aue gratia plena. 80
Bene plena, quia Deo, & Angelis, & *Ser. 3. ibid.*
hominibus grata. Hominibus per fe-
cunditatem, Angelis per virginitatẽ,
Deo per humilitatem, qui humilia re-
ſpicit, & alta a longe cognoſcit. Sicut
enim oculi Satanæ omne ſublime vi-
dent, ita oculi Domini in omnem hu-
milem intuentur.

IDEM explicans verba illa; Dies 81
diei eructat verbũ, inquit: Dies diei, *Ser. 3. ibid.*
Angelus virgini. Dies Angelus propter
beatitudinem, virgo dies, propter in-
tegritatis virtutem. Et nox nocti in-
dicat ſcientiam. Serpens nox propter
malitiam, mulier nox propter ignorã-
tiam.

IDEM explicans verba illa; Ec- 82
ce tu pulchra es amica mea, ecce tu *Serm. 41. in*
pul- *Cantica.*

pulchra, dicit. Quæramus geminam animæ pulchritudinem, hoc enim mihi videtur innuere quod Deus eã vocat pulchram. Decor animæ humilitas eſt. Propheta hoc dixit: Aſperges me Domine hyſſopo & mundabor, humili herba & pectoris purgatiua humilitatem ſignificans, hac ſe poſt grauem lapſum rex & Propheta lauari cõfidit, & ſic niueum quendam innocentiæ recuperare candorem. Verũ in eo, qui grauiter peccauit, etſi amanda, non tamen admiranda humilitas eſt. *Pſ. 50.*

At ſi quis innocentiam retinet, & nihilominus humilitatem iungit, nonne is tibi videtur geminum animæ poſſidere decorem? Sancta Maria ſanctimoniam non amiſit, & humilitate nõ caruit: & ideo concupiuit rex decorẽ eius, quia humilitatem innocentię ſociauit. Denique reſpexit inquit, humilitatem ancillæ ſuæ. Ergo beati, qui cuſtodiunt veſtimenta ſua munda innocentiæ, ſi tamen & decorem induere humilitatis adijciant. Profectò audiet quæ huiuſmodi inuenitur, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Vtinam vel ſemel dicas animæ meę, Domine Ieſu, ecce tu pulchra es. Vtinam mihi humilitatem cuſtodias. Nam primam veſtem ego male ſeruaui. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, ecce admirantis vox eſt, reliquum laudis. Merito admiranda, cui ſanctitas amiſſa, humilitatem non attulit, ſed ſeruata admiſit. Merito pulchra repetitio, cui neutra defuit pulchritudo. Rara auis in terris aut ſanctitatem non perdere, aut humilitatem ſanctimonia nõ excludi, & ideo beata, quæ vtranque retinuit.

81 IDEM ait: In Mariæ laudibus legitur multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu ſuper greſſa es vniuerſas. Licet enim in parabolis loqueretur ad turbas, licet omnia Apoſtolis nota faceret, vt amicis; quædam tamen credendum eſt præ cæteris matrem ſuam quemadmodum dilexiſſe, ita etiam propenſius erudiſſe, quædam ei ſecretius intimaſſe, frequenter eam in cellam vinariam occultaſſe, prout nouit, & voluit gloriam deificam, & ſupercœleſtem reuelaſſe notitiam. *In ſermone B. Maria.* *Prou. 31.*

Vnde Ioannes in Apocalypſi ait: De throno, ſcilicet de Maria procedebant fulgura, & voces, & tonitrua, quia Maria parabolas, ænigmata legalia, & mirifica geſta, dicta, opera, auidius ebibit: ſyncerius luculentiuſque alijs edidit. Infra: In virgine habitauit pater, & filius, vt creator in mundo, imperator in regno, pater familias in domo, pontifex in templo, ſponſus in thalamo. Prius enim altiſſimus ſibi eam quaſi mundum ſpecialiſſimum creauit, quàm in iuſtitia, & ſanctitate coram ipſo fundaret, & fluenti ſapientia irrigaret, & cœleſtibus deſiderijs inſtar aeris ſublimaret, & igne dilectionis accendendo illuſtraret. Hinc in eius mente tanquam in quodam firmamento, ſolem poſuit rationis, & lunam ſcientiæ, & virtutes tanquam ſtellas ſpeciei omnimodæ, ſolemque lucem diui[redacted]nitionis faceret, lunam quæ cum ſtellis, noctem actionis ſplendidam redderet. Et merito Domini eſt terra; quia ſic ſuper maria fundauit eam. Creto igitur mundo volens viſitare regnum imperauit angelo, qui ei conceptum verbi nunciaret. Hæc virgo eſt ſcala, rubus, arca, ſydus, virga, vellus, thalamus, porta, ortus, aurora. Hæc eſt enim ſcala Iacob, qui quando caput in lapide poſuit, Angelos aſcendentes & deſcendentes videre meruit. Rubus qui viſus eſt ardere ſine ſui incendio, virginem ſignificauit concepturam de Spiritu ſancto abſque virginitatis detrimento. Traditio Hebræorum docet viſionem in humili arbuſculo traditam; ne populus occaſione aliqua laberetur ad idolatriam, in humili virguncula, mirabilis nobis exhibita eſt viſio. Sic fuit Maria humillima. Arcas duas fuiſſe legimus in veteri teſtamento, vnam arcam dilu uij, alteram teſtamenti, & vtraque figurabat Mariam. Sicut enim per illam omnes euaſerunt diluuium, qui in ea fuerunt; ſic per iſtam, pecca ti *Apoc. 4.* 84 *Gen. 6.* *Exod. 25.*

cati naufragium. Illam Noe, vt diluuium euaderet fabricauit, iſtam Chriſtus, vt humanum genus redimeret, ſibi præparauit. Per illam octo animę tantum ſaluantur, per iſtam omnes ad æternam vitam vocantur. Per illam paucorum eſt facta liberatio. Per iſtã humani generis ſaluatio. Illa facta eſt de lignis leuigatis; iſta de virtutibus ædificata eſt conſummatis. Illa ſuperferebatur aquis diluuij; iſta non ſenſit naufragia alicuius vitij. Infra: Arca quoque teſtamenti typum tenet ſanctę Dei genitricis. Beſeleel cum Oliab ſocio ſuo arcã fabricauit, ſancta quoque trinitas virginem ſibi ſanctificauit, ac templum ſanctiſſimum conſecrauit. Pater in conſecratione virginis exhibuit claritatem, Filius humilitatem, Spiritus ſanctus charitatem. Pater lumen exhibuit rationis. Filius cinerem humiliationis, Spiritus ſanctus oleum dilectionis. [redacted]. Pater exhibuit potentiam, Filius ſapientiam, Spiritus ſanctus omnium virtutum gratiam. Pater auctoritatem contra peccatum, Filius humilitatem contra mundum, Spiritus ſanctus charitatem erga Deum, & proximum. Filius carnis mortificationem, Spiritusſanctus compunctionem, Pater cœleſtium contemplationem. Filius docuit eam diuina operari, Spiritus ſanctus amare, & amari, Pater cœleſtia contemplari. Arca teſtamenti de lignis ſetim facta eſt, & Maria de ſpinoſo, & hyſpido Iudęorum populo procreata eſt. Eua ſpina fuit, Maria roſa extitit. Eua ſpina vulnerando, Maria roſa omnium affectus mulcendo. Eua ſpina infigens omnibus mortem, Maria roſa reddens ſalutem. Maria roſa fuit candida per virginitatem, rubicunda per charitatem, candida virtutem ſectando, rubicunda vitia calcando, candida affectum purificando, rubicunda actum carnalem mortificando, candida Deum diligendo, rubicunda proximo compatiendo.

15 IDEM ait: Agnoſcit virgo, & diligit diligentes ſe, & prope eſt in veritate inuocantibus ſe, præſertim his, quos videt ſibi cõformes factos in caſtitate & humilitate, & totam ſpem ſuam (poſt filiũ ſuum) in ea poſuerint, & toto corde quæſierint. Data eſt ei poteſtas in cęlo, & in terra, & in manibus eius vita, & ſpiritus noſtri, & oculi omnium Chriſtianorum in eam ſperant; & ipſa dat eis eſcam gratiæ, qua plena eſt in tempore opportuno. Origo fontium, & fluminum mare, virtutum ſanctarum auctrix Maria. Ad eam non incongrue dicitur: Quàm bona Domina Iſrael, his qui recto ſunt corde. Salue regina miſericordiæ, iuſtè regina mundi, & regina cœli dicitur, per quam vtriuſque creator & rector generatur. Regina gloriæ, nomen & honoris, magnificentiæ & decoris, dulcedinis ac pietatis, amoris & honorificentiæ, ſublimitas & potentiæ, gubernationis & iuſtitiæ, defenſionis & gratiæ. Poſſumus etiam ſic intelligere, quod regina miſericordię dicitur, vt ſoli tribuamus diuinæ miſericordiæ, & non meritis, quòd ſuper omnẽ creaturam ipſa ſanctitate ac dignitate pręcellens reginę vocabulo, & honore ſublimatur amplius, & iã in hoc conuenienter vocatur regina miſericordiæ, quod diuinæ pietatis abyſſum, cui vult, & quando vult, ac quomodo vult, creditur aperire, vt quiuis enormis peccator nõ pereat, cui ſancta ſanctorũ patrocinij ſui ſuffragia pręſtat.

In form. in qua explicat Antiph. Salue regina.

Vita dulcedo, ſpes noſtra ſalue. Ordo pulcherrimus dulcedinem vita præcedit, ſpes ſequitur. Non enim ſapis niſi viuas, nec ſperabis niſi viuas, & ſapias. Ipſam reginam miſericordiæ, vitam, & dulcedinem noſtram dicimus, quia per ipſam ſperamus nos poſſe cõſequi, quicquid totius bonitatis factor dignatus fuerit gratiæ nobis impertiri. Primo ponit vitam, quæ eſt in integritate virtutum, ſecũdo dulcedinem ſpiritualium gaudiorum, deinde ſpem infert æternorum. Omnia hæc, regina miſericordię contulit mundo. Infra: Si linguę centum reſonarent, oraque centum ferrea vox mihi, Maria,

ria, nil dignum tibi dicere poſſem ſtel
la maris. Eleuata eſt magnificẽtia tua
ſuper cœlos, & ſuper omnem terram
gloria tua, ita vt nec in cœlo inuenia-
tur creatura pura, quæ tuã digne lau-
dare queat magnificentiam, nec in ter
ra ſit, quę gloriam tuam exprimere va
Apoc.5. leat. Nemo enim nec in cęlo, nec in ter
ra inuentus eſt dignus aperire librum
prærogatiuarum tuarum, & digne ſol
uere ſeptem ſignacula eius. Plenitudi-
nem gratiæ, aduentum Spiritusſancti
in te, virtutis altiſſimi obũbrationẽ,
verbi conceptionem, quod ſine graua
mine grauida, ſine dolore puerpera,
virgo pariter, & fœcunda, quis enarra
bit? viri diuitiarum multi, de ciuitate
Domini virtutũ miſerunt manus ſuas
ad hęc fortia, & tamẽ altitudinem di-
uitiarum harum ad liquidum compre
hendere non potuerunt, quia inueſti-
gabiles viæ iſtæ. Conati ſunt, & nõ da
tum eſt vltra, dum adhuc ordirentur,
ſucciſi ſunt, licet currerent omnes in
odorem vnguentorum tuorum. Curre
m⁹ & nos in odore iſto, trahe nos poſt
87 te. Sub vmbra alarum tuarum nos pro
tege, ad te enim clamamus exules filij
Euæ. Infra: De hoc exilio, ô ſancta ſan
ctorum ad te clamamus exules, vt in-
teruentu tuo, ducatu tuo, adiutorio
tuo, poſſimus ad cubiculum veritatis
repatriare. Scimus proculdubio, quia
nihil amplius habet homo de vniuer-
ſo labore ſuo quo laborat ſub ſole, ni-
ſi vanitatem; & tamen prauæ conſue-
tudinis nexibus irretiti, per nos redi-
re non poſſumus in veritatis liberta-
tem, & amorem virtutis. Et nos adhuc
filij Euæ tranſgreſſores, filij inobedien
tiæ, filij matris antiquæ: ad te clama-
Cant.4. mus regina miſericordiæ. Reuertere
viſitans in nobis naturam tuam, reuer
tere oſtendendo charitatem tuam, re-
uertere per datam poteſtatem tuam,
per gratię prærogatiuã: vt intueamur
te largientem beneficia, conferentem
remedia, medentem contritis corde,
ponentem fortitudinem lugentibus
Sion, dantem coronam pro cinere, o-
leum pro luctu, pallium laudis pro ſpi
ritu mœroris, ſonet hęc vox tua in au
ribus noſtris. Vox hęc tua dulcis, &
facies tua decora. Nam in illo decore
te videre, quo induit te Dominus for-
titudinem, non eſt huius temporis vi
tæ noſtræ, vitiorum fœtore ſordentis.
Stola immortalitatis te indutam vide
re indigni ſumus, oſtende nobis faciẽ
miſerationum tuarũ, & ſalui erimus.
Infra: Sic exorditur. In freta dum flu- 88
uij current, dum montibus vmbræ lu *Ser.3. in ea*
ſtrabunt, conuexa polus dum ſydera *dem expoſ.*
paſcet, ſemper honor, nomenque tuũ,
laudeſque manebũt. Spes mea virgo
pia, virgo ſacra, virgo Maria. Et non
amplius? Amplius multum, & per om-
nem modum. Nam in æternum, & vl-
tra non deficiet laus tua de ore homi-
num etiam & Angelorum. Fiat firma- *Gen.1.*
mentum, & diuidat aquas ab aquis.
Omnibus firmamentis firmius firma-
mentum tu Domina, quæ Dominũ cę
li concepiſti, portaſti, & non defeciſti.
Tu in medio aquarum diuiſiſti aquas
ab aquis, affectus videlicet æternorũ
ab affectibus temporaliũ. Poſuit Deus
in hoc firmamento ſolem, & lunam,
Chriſtum, & Eccleſiam, & ſtellas, pre-
rogatiuas gratiarum multas. Non ſolũ
cęlum dicitur, ſed tabernaculum Dei,
vrna aurea, ipſa ſol, ipſa luna, & ſtella
matutina, aurora, lucerna, tuba, &
mons, fons quoque hortorum, & liliũ
conuallium. Deſertum ipſa, & terra
promiſſionis lacte & melle manans: na
uis quoque, via in mari, vinea, ager,
apotheca, turris, caſtra, acies, regnũ,
ſacerdotium, ouis eſt, paſcua eſt, para
diſus, palma, roſa, fluuius eſt, pot⁹ eſt,
columba eſt, veſtis eſt, margarita eſt,
candelabrum, menſa, corona, ſceptrũ,
panis, vinum, oleum, arbor, virga, cin-
namomum, balſamum, &c. Soror & ma
ter eſt. Propter hanc totus mundus fa
ctus eſt, Deus homo factus eſt, Deus
humilis, & homo ſublimis. Ad te er-
go, talem & tantam ſuſpiramus gemẽ
tes, & flentes in hac lachrymarum val
le. Infra: Si vultum tuum deprecabun 89
tur virgo ſacra omnes diuites plebis: *Ser.4 in ea*
quanto magis pauperes plebis? Etſi *dem expoſ.*
pauperes plebis, multo magis egenus
& pauper, opprobrium hominũ, & ab-

iectio

iectiò plebis. Ante pererratis amborũ
finibus exul, aut Ararim parthus bi-
bet, aut Germania tigrim: quam tuus
e noſtro labatur pectore vultus, virgo
Pſ. 26. Dei genitrix. Tibi dixit cor meũ, quę-
ſiui vultum tuum, vultum tuum Do-
mine requiram. Infra: Spiritus ſan-
ctus facere in te duo opera magnifica-
uit. Vnum erat dum dignam te fecit,
quæ Dei filium cōcipere poſſes, & pa-
rere: alterum quãdo ex tua carne ſan-
cta carnem filij Dei formauit. Infra:
Cant. 7. De te dictum eſt: Naſus tuus ſicut tur
ris libani, quæ ædificata eſt cum pro-
Cant. 4. pugnaculis, mille clypei pendent ex
ea, omnis armatura fortium. Naſus,
duo habet foramina per quę ſpiritum
a capite emittit. Ita tu Domina, virgi
nitate, & humilitate tua de cœlo edu
xiſti filium Dei, ſpiritu oris noſtri, di
cente Propheta, Chriſtus Dominus.
Thren. 4. Tu ſimilis es turri, celſa videlicet di-
gnitate, firma grauitate. Turris es liba
ni. Libanus mons, qui dicitur dealba-
tus, altam præ omnibus ſignat innocẽ
Gen. 27. tiam tuam. Tu es ager plenus, plena
virtutum, plena gratiarum. Te benedi
xit Dominus, vt per te benedicta, vita
veniret, ſicut mors per Euam proceſ-
ſerat maledicta. Turris es ædificata
cum propugnaculis: ab ineunte enim
ætate dilexiſti iuſtitiam, & odiſti ini-
quitatem. Quare delectatio iuſtitiæ,
odiumque iniquitatis, cũ quibus cre-
uiſti, tua fuere propugnacula. His vi-
ſis hoſtibus certe ſuſpecta fuiſti. Non
enim parum formidabant, ne forte tu
eſſes, quæ & eras, per quam expugnan
Cant 6. di erant, & damnandi. Propter quod
& terribilis fuiſti eis, vt caſtrorũ acies
ordinata. Nihil verò omnino proficit
inimicus in te, eo quod mille clypei
pendent ex te, omnis armatura fortiũ.
Nihil eſt enim virtutis, quod ex te
non reſplendeat, & quicquid ſinguli
Cant. 3. habuere ſancti, tu ſola poſſediſti. Le-
ctulus es Salomonis, quod ſexaginta
fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael,
omnes tenentes gladios, & ad bella do
ctiſſimi.

90 IDEM ſic ait: Quis dabit capiti
In tract. de meo aquam, & oculis meis fontem la-
chrymarum: vt poſſim flere per diem *lamentatione virginis*
& noctem. Infra: Credo firmiter, quod *Maria.*
ipſa etiam mater Ieſu erat inter illas *Hiero. 9.*
fœminas, quæ ipſum ſequebantur mi-
niſtrantes ei. Nullus debet mirari ſi
ſequebatur eum, cum ipſe eſſet totus
eius dulcor, ſolatium & deſiderium.
Hanc etiam arbitror fuiſſe inter illas
dolentes atque gementes, quæ lamen-
tabantur flentes Dominum. Poterat
etiam & hæc eſſe inter illas fœminas *Luc. 23.*
filias Hieruſalem, ad quas Ieſus ſpi-
nis coronatus, flagellis afflictus, ſibi in
angariam mortis crucem baiulans cō-
uerſus dixit: Filię Hieruſalem nolite
flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas fle-
te, & ſuper filios veſtros. Vtinam do-
lor ille, quem tunc paſſa es: ſic inhæ-
reat viſceribus meis ſicut inhæſit tūc
tuis. Vtinam die, qua aſſumpta fuiſti
in cœlum, vt in æternum gauderes cũ
filio tuo, mihi indicares lachrymas
tuas, vt per illas cognoſcerem quan-
tum tibi amaritudinis fuit, cũ Ieſum
dilectum tibi, heu heu, & parum dile
ctum mihi, clauis in ligno confixum,
capite inclinato ſuum ſanctiſſimum
exhalare ſpiritum videres. Mihi tamẽ
obſecro lachrymas illas infunde, quas
ipſa habuiſti in ſua paſſione. Infra. Dic
Domina mea, dic mater Angelorum,
ſi in Hieruſalẽ eras quando filius tuus
captus fuit, & vinctus, & in Annæ a-
trium ductus? Fui in Hieruſalem
quando hęc audiui, & greſſu qualicũ-
que potui, & vix potui, ad Dominum
meum veni plorans. Cumque ipſum
fuiſſem intuita pugnis percuti, alapis
cædi, in faciem conſpui, ſpinis corona
ri, & opprobrium hominum fieri; com
mota ſunt viſcera mea, & defecit ſpi-
ritus meus, & non erat mihi pene ſen-
ſus, neque vox. Erant etiam mecum
mulieres multæ plangẽtes eum, quaſi 91
vnigenitum. Cumque Chriſtus Deus
præcone clamante, Pilato imperante,
ſibi baiulans crucem ad ſupplicium
traheretur, factus eſt concurſus popu
lorum poſt eum euntium, alij ſuper
eum plangentes, alij illudentes, & pro
iicientes lutum, & fimum ſuper caput
eius. Sequebar ergo eum, prout pote-

tam quouſque peruentum eſt ad locum paſſionis, vbi crucifixerunt eum ante me. Et ipſe me videns fuit in cruce leuatus, & ligno duriſſimis clauis affixus. Stabam & ego videns eum, & ipſe me, plus dolebat de me, quàm de ſe. Ipſe vero tanquam agnus coram tondente ſe vocem non dabat, nec aperiebat os ſuum. Aſpiciebam ego infœlix, & miſera Deum meum, & filium meum in cruce pendentem, & morte turpiſſima morientem. Tantoque dolore, & triſtitia vexabar in mente, quod non poſſet explicari ſermone. Nec mirum. Erat enim aſpectu dulcis, colloquio ſuauis, & in conuerſatione benigniſſimus. Manabat ſanguis ei[a] ex quattuor partibus rigantibus vndis. De vultu illius pulchritudo effluxerat omnis, & qui erat præ filijs hominū ſpecioſus forma, videbatur omnium indecorus, quia in illo implebatur illud: *Iſa. 53.* Vidimus eum, & non erat ei ſpecies neque decor. Iſte erat dolor meus maximus, quia videbam me deſeri ab eo quem genueram, nec ſupererat alius, quia mihi erat vnicus. Vox mea fere perierat omnis, ſed dolor verba rumpebat: quia verbum iam mente conceptum, dum ad formationem procederet oris, ad ſe imperfectum reuocabat dolor infimus cordis. Verba donabat amor, ſed raucè ſonabat, quia lingua magiſtra vocis, vſum perdiderat loquendi, videbā morientem, quē diligebat anima mea, & tota liquefie-
92 bam prę doloris anguſtia. Flebam dicēdo, fili mi, væ mihi, væ mihi. Quis mihi dabit, vt ego moriar pro te fili mi? O miſera quid faciam? Moritur filius meus, cur ſecum non moritur hæc mœſtiſſima mater eius? Mi fili, amor vnice, fili dulciſſime, noli me derelinquere poſt te, trahe me ad te ipſum, vt & ego moriar tecum. Moriatur tecum iſta tua genitrix. O mors miſera, noli mihi parcere, tu mihi ſola præ cunctis places, exaggera vires, trucida matrem, matrem cum filio perime ſimul. Fili ſingulare gaudium, vita animæ meæ, fac vt & ego ipſa nunc tecum moriar, quæ te ad mortem genui, ſine matre noli mori. O fili recognoſce miſeram, & exaudi vocem meam. Decet enim filium exaudire matrem deſolatam. Exaudi me obſecro, in tuo me ſuſcipe patibulo, vt qui vna carne viuunt, & vno amore ſe diligunt, vna morte pereant. O Iudæi impij nolite mihi parcere. Ex quo natum meum crucifixiſtis, & me crucifigite, aut alia morte ſæua me perimite, dummodo cum filio meo ſimul moriar. Vita mea moritur, & ſolus perimitur, atque de terra tollitur tota ſpes mea. Cur ergo viuit mater poſt filium in dolore? Tollite, ſuſpendite matrem cū pignore, non parcitis proli, non parcatis & mihi. Dulce eſt mihi miſeræ mori, ſed mors optata recedit, ò fili chariſſime, ò benigniſſime, miſerere matri tuæ, & ſuſcipe preces eius. Deſine mihi nunc eſſe durus, qui cunctis ſemper fuiſti benignus. Nihil mihi dulcius eſt, quàm te amplexato in cruce tecum mori, & nihil certè amarius, quàm viuere poſt tuam mortem. Tu mihi pater, tu mihi mater, tu mihi filius, tu mihi ſponſus, tu mihi anima eras. Nunc orbor patre, nunc viduor ſponſo, deſolor filio, om-
nia perdo. Dicit ei Dominus: ò mater 93
chariſſima mollis ad flendum, tu ſcis, quia ad hoc veni, vt per crucis patibulum ſaluarem genus humanum. Congratulare mihi, quia nunc inueni ouem errantem, quam tam longo tempore perdideram. Moritur vnus, vt totus inde reuiuiſcat mundus. Quod placet Deo patri, quomodo diſplicet tibi? Mater dulciſſima, calicem, quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum? Noli flere mater ſpetioſiſſima, nō te deſero, tecum ſum, & tecum ero omni tempore ſæculi. Quare triſtaris, ſi illuc aſcendo, vnde & deſcendi? Et quo ego vado, tu non potes venire modo, venies autem poſtea. Infra: Vulnera Chriſti morientis erant vulnera matris dolentis. Exclamans Ieſus magna voce, expirauit. Tunc terra tremuit, petræ ſciſſæ ſunt, & luminaria obſcurata. Cogitare nunc libet quantus dolor tunc infuit matri, cum ſic dolebant quæ inſenſibilia erant.

Nunc ſoluis virgo cum vſura doloré, quem in partu non habuiſti. Dolorem pariendo filium non ſenſiſti, quem mil lies replicatum, filio moriente paſſa fuiſti. Expectans corpus Chriſti deponi plorabat, dicens: Heu me, heu me, reddite, vel ſaltem nunc mæſtiſſimæ matri extinctum filium. Vel certè, ſi magis libet me morte illi coniungite, vt cum doloribus ſuis pereant & dolores mei. Deponite illum quæſo, deponite mihi, vt mecum habeam corpus exanime, ſitque meus vnicus mihi in ſolatium, vel defunctus. Stabat iuxta crucem Maria intuens vultu benigno Chriſtum pendentem in patibulo, pedumque ſummitatibus innitens manus leuabat in altum, amplectens rubricatam crucem, ac in oſcula eius ruens ea parte qua vnda pretioſiſſimi ſanguinis defluebat. Surſum manus niſu quo poterat extendebat, vnicum ſuum amplecti deſiderans, nec vale-
94 bat. Sperat enim amor multa, quæ nunquam, vel raro fieri poſſunt. Impatiens ſiquidem amor credit quòd ſibi debeant cedere vniuerſa. Volebat amplecti Chriſtum in alto pendenté. Sed manus fruſtra protenſæ, in ſe complosæ redibant. Tanquam mortis pallor eius vultum perfuderat, genis, & ore tantum cruore Chriſti rubentibus, candentes guttas ſanguinis ore ſacro tangebat terram deoſculans ſæpiſſimè, quam cruoris vnda rigabat. Facies pallet roſea, ſed pretioſo filij ſanguine rubet reſperſa. Cum deponerent Chriſtum e cruce Ioſeph, & Nicodemus, vnus diros clauos trahebat e manibus, alius, ne corpus exanime caderet, ſuſtentabat. Stabat & Maria brachia leuans in altum, vulnera contemplans, manus perforatas, ſacroque ſanguine reſperſas intuens vix ſuſtinere ſe potuit. Iamque manus & brachia & caput, ſupra triſte pectus ſuſcepit, vt hoc vltimo, & miſerando ſolatio poſſet conſolari. Quem, vt attingere valuit, amore materno ruens in dulciſſimos amplexus & oſcula, de ſuo ſic male tractato filio non poterat ſatiari. Stabat ad caput extincti filij mœſtiſſima mater, & eius regalem faciem mortis obfuſcatam palloribus, magna rigabat affluentia lachrymarum. Aſpiciebat illud reuerendiſſimum caput, coronæ ſpineæ diris aculeis perforatum, manus illas, & pedes ſacros clauis ferreis crudeliſſime perforatos, latuſque ſuffoſſum lancea cum ceteris membris laceratis, & amariſſime ſuſpirans, ac flens dicebat: O fili mi dulciſſime quid feciſti? In gremio meo nunc te mortuum teneo. Væ mihi fili mi, dulcedo mea, conſolatio mea. Vbi eſt illud gaudium indicibile, quod in tua admirabili natiuitate habui? Væ mihi fili mi, in 95
quantum dolorem & triſtitiam verſum eſt illud magnificum gaudium? Interim autem frontem, & genas, oculos, oſque ſimul frequentius oſculabatur, tanta perfluens affluentia lachrymarum, vt carnem cum ſpiritu reſolui putares in lachrymas. Rigabat fœlicibus lachrymis corpus exanime filij, & monumentum in quo poſuerunt eum, modo mirabili madidabat. Cogitabat mirabilia facta vnici ſui, & duriſſima opprobria & tormenta quæ viderat, reuoluebat in mente. Quis videlicet, qualis, ac quantus fuerat, quem ipſa virgo concepit, illæſo ſpudore, & peperit ſine dolore, quem humana diligentia lactauerat, qui erat ei vita, dulcedo, gaudium, & auxilium vitæ ſuæ. Non credo plane enarrari, vel meditari poſſe dolorem virginis, niſi tantum fuiſſe credamus, quantum vnquam dolere potuit de tali filio talis mater. Erant ibi mulieres & viri pauci dolentes, & Angeli dolentibus condolentes. Flebant & aſtantes (vt arbitror) amariſſime, mente turbati, videntes dominam ſuam matrem vtique Dei ſui tam vehementi dolore repletam, tot riuulis affluentium lachrymarum perfuſam. Videbant Chriſti corpus ſic male tractatum ab impijs, ſic laceratũ a peſſimis iacere exanime ſuo ſanguine cruentatum. Et quis poterat tunc a lachrymis ſe abſtinere? Credo, quia

quia dolebant Angeli, ſi dolere valebant. Fiebant mœror & luctus, ab Angelis ibidem præſentibus, qualis decebat ſpiritus almos. Immo mirarer ſi omnes Angeli in illa beatitudine, vbi flere eſt impoſſibile, nõ fleuiſſent. Sicut
96 enim fuit poſſibile Deum per aſſumptã humanitatem mori, ita forte poſſibile Angelos bonos dolere de morte Domini Dei ſui. Sepultus eſt Dominus, & tunc Angelorum millia milliũ, qui ad Chriſti ſepulchrum conuenerant, dulces ei ac deuotas exequias, & victoriã decantabant. Dũ igitur Ioſeph, & Nicodemus Dominum ponerent in ſepulchro, volebat ſimul cũ illo mater mæſtiſſima ſepeliri. Erat enim innixa ſuper dilectũ ſuum, quem amplectẽs, ſua uiterq; deoſculans, ſic dicebat: Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, illũ adhuc paululũ mihi relinquite, vt faciẽ ipſius ſublato velamine valeã contemplari, & præ amore ipſius aliquantulũ videndo conſolari. Nolite quæſo eũ tã citò tradere ſepulturæ, ſed ipſum reddite mihi miſeræ matri ſuæ, vt illum mecum habeam ſaltẽ vel defunctũ, aut ſi illum in ſepulchro reconditis, ibidẽ me cũ ipſo ſepelite: quia male poſt ipſum ſuperero. Ipſi eum tradebãt ſepulturę, & virgineo cõpatientes dolori, pio deſiderio coacti, ſic amariſſimè flebant, vt nullus eorum poſſet ad plenum verba formare. Videbãt etenim piã matrem omni quidẽ ſolatio deſtitutã, & ſuper ipſam potius, quàm ſuper Dominũ ſuum extinctũ plangebant. Sepulto itaq; Domino, mater eius ſepulchrum amplectitur, illiſq; tribus diebus vſque ad reſurrectionem flens, manſit Hieroſolymis in domo Ioannis Euangeliſtæ recogitans acerbiſſimam Chriſti mortem, cunctos quoque dolores, quos paſſus eſt pro nobis. Conſuetudinem ſequentes communem, nunc huic capiti finis imponendus erat. Sed quia beatæ virginis laudes proſequi, & dictantibus, & legentibus gratiſſimum eſt, diuinique verbi concionatoribus admodum neceſſarium, ea propter, quæ ſequuntur, addenda cenſui.

RVPERTVS ABBAS explicãs 97
verba illa; Oſculetur me oſculo oris Lib. 1. in
ſui, ſic ait: Quæ eſt iſta exclamatio tã 1. Cãt.
magna, tam repentina? o beata Maria, inundatio gaudij, vis amoris, torrens voluptatis totam te operuit, totam te obtinuit, penituſque inebriauit, & ſenſiſti, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non aſcendit, & dixiſti, oſculetur me oſculo oris
ſui. Dixerat tibi Angelus: ecce conci- Luca 1.
pies, & paries filiũ, & vocabis nomen eius Ieſum. Et rurſum: Spiritus Sãctus ſuperueniet in te, quod naſcetur ex te ſanctũ, vocabitur filius Dei. Nõne hoc verbum Angeli, ſponſio erat iam imminentis oſculi oris Domini? Deus pater
te oſculatus eſt oſculo oris ſui. Longè Iacobi 1.
minoris gratiæ quælibet anima, dum datum optimum, & donum perfectum concipit deſurſum deſcendens a patre luminũ, taliter afflatur, talemq; intus in ſemetipſa perſentit oſculantis attactũ, vt dicere non dubitet, nobis autem reuelauit Deus per Spiritũ ſuũ. Quanto
magis tu o beata in perceptione do- 1. Cor. 1.
ni ſingularis, dum Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, reuelationẽ huiuſmo-
di accepiſti? Profectò anima tua lique- Cant. 6.
facta eſt, vt dilectus locut⁹ eſt, ſcilicet Deus pater locutione admirabili, locutione ineffabili, dum ſubſtantiam verbi ſui cũ illo amore ſuo Spiritu ſancto, tuæ mẽti, tuo vẽtri penitus insereret, in quo nec primã ſimilẽ viſa es, nec ha-
bere ſequentẽ Quia meliora ſunt vbe- Cant. 1.
ra tua vino. Infra: Fragrãtia vnguẽtis 98
optimis. In Iſaia loquitur ipſe Deus: Cap. 46.
Audite me domus Iacob, & reſiduũ domus Iſrael, qui portamini a meo vterõ, qui geſtamini a mea vulua. Ergo & vbera rectè dicitur habere. Quid ergo per vbera eius, niſi dulcedinẽ eius intelligimus? Et quid eſt dulcedo eius, niſi Spiritus ſanctus? Talis dulcedo pulchrè in duo vbera diſcernitur, qa duo ſunt data eiuſdẽ Spiritus ſancti. Alterum datũ eſt in remiſſionẽ peccatorũ, cuius videlicet dati vbere nullus ante hãc beatã virginẽ lactatus, eſt ſanctorũ ſicut illa. Alterum datum eſt in diuerſarũ diſtributiones gratiarũ, quo vide

licet vbere lactati veteres Sācti & pro
phetauerunt, & multa miracula opera
ti ſunt. Vtrorumq; huiuſcemodi vberū
lætificata dulcedine ineffabili, cū con-
cipis o virgo beata, dum Spiritus ſan-
ctus ſuperuenit in tę, & virtus altiſſi-
mi obūbrabit tibi, quibus duabus clau
ſulis iam dicta ſignificantur duo data
Spiritus ſancti. Vnde quid aliud dice-
res, niſi meliora ſunt vbera tua vino
fragrantia vngventis optimis? Nō fue-
ras experta vinū huius ſæculi, vinū vo
luptatis carnalis, ſine cuius ebrietate
nulla vnquā mulier prętęr te cōcipere
potuit, aut poterit, & tamē dijudicare
noſti, quā melior, & vehementior, dul
cior, atq; fortior eſſet voluptas, ſiue a-
mor Dei, in quo concepiſti, ſine dubio
potata illo torrente voluptatis Dei.
Ante faciē huius amoris nullū pecca-
tū ſtare potuit, ante faciē huius ignis
ſtipula omnis interijt, vt totū ſanctum
fieret habitaculū, in quo Deus nouem
menſibus habitaret, domū æternam ſi-
bimet ædificaret. Et quia cū tanta dul
cedine amoris pretioſa, plenæ gratię ſi
mul infuſa ſunt chariſmata, quæ cete-
ris ab eodē Spiritu diſpertiuntur ſan-
ctis, recte vbera illa dixeris fragrantia
vnguentis optimis. Infra: Trahe me
poſt te, curremus in odore vnguentorū
tuorū. Trahebatur poſt Dominū fęmi-
na deſideriorum, trahebatur, & curre-
bat in odore vnguentorum, & ipſum
currere, id eſt, in montana cum feſtina
tione abire, erat dicere: trahe me poſt
Cant. 1. te: Nam qui veraciter diligit, & trahi-
tur, & trahi cupit. Cum igitur trahere
Cant. 1. tur, ſiue vt tracta eſt, & cucurrit, quid
dixit? Introduxit me rex in cellaria
ſua. Per aſpirationem Spiritus ſancti
in mente eius redundantis, in ventre
eius iam operantis, hoc dixit cognatæ
ſuæ Eliſabeth, & infanti, qui erat in
ventre illius iam menſibus ſex, Et non
reuelauit ſecretū ſuum Maria cuiquā,
vt diceret quid feciſſet ſibi Deus, niſi
ei, cui prior ipſe Deus reuelauit. Vn-
Luc. 1. de Euangeliſta dicebat: Maria cōſerua
bat omnia verba hæc conferens in cor
de. Nec prius aliquid cognatæ ſuæ ma
nifeſtauit, quā illa diceret: Benedicta
tu in mulieribus, &c. Introduxit me
rex in cellaria ſua. Et quę ſunt illa cel
laria regis Dei? Nimirū ſacra myſteria
quæcunq; continētur in ſcripturis ſan
ctis. Rex cęli & terræ introduxit me
in cellaria ſua. Nihil enim a me abſcō
dit, ſed omni dulcedine ſua me inebria
uit. Qui enim verbū ſuum, quod erat,
& eſt in corde ſuo, mihi totū infudit,
quomodo nō etiam cum illo mihi om-
nia donauit? Non enim introductio
qualiſcunque debet intelligi, ſed in-
troductio cum iure poſſidēdi, ſicut ius
eſt ſponſam legitimam poſt matrimo-
nium in dotem ſuam, introduci. Quid
ad hęc Eliſabeth, cum illud intus au- Luc. 1.
re cordis percepiſſet? Exultabimus, &
lætabimur in te. Hoc verè dixit, cum
dixit, vt facta eſt vox ſalutationis tuę
in auribus meis, exultauit in gaudio
infans in vtero meo. Iam enim incipi-
mus ego & infans in vtero meo exulta
re in gaudio a voce ſalutationis tuæ.
Ex hoc & nos, & qui venturi ſunt poſt
nos lætabimur in te, & cantabimus di
centes, quia Eua nos fecit plorare, Ma
ria nos fecit exultare. Infra: Pulchræ Ibi
ſunt genæ tuæ, ſicut turturis, collum
tuum ſicut monilia. Pulchritudo tua Cant. 1.
pudicitia eſt, quę multū apparet, & lu
cet in genis tuis, quia non foris vaga-
ris oculis, ſed ſoliuaga, & auis caſtiſſi-
ma turtur, ſolitudine delectabaris, &
ſolitariam te Angelus inuenit, atque
ſalutauit. Non ita pulchræ ſunt genæ
mulieris, qualem ſapientia denotat, or
natu, inquiens, meretricio præparata
ad capiendas animas, garrula, & vaga,
quietis impatiens, nec valens in domo
conſiſtere pedibus ſuis. Verum, vt ta-
ceam de huiuſmodi pudicarum omniū
virginum, viduarum, atque continen-
tium pudore, ſiue pudicitia, religio-
ſitas, aut verecundia, tuis genis, tuis
oculis comparata, non eſt verecundia,
non eſt pudor, & vix meretur dici pu-
dicitia. Adde quod collum tuum ſic
eſt ſicut monilia. Sicut enim monilia
muniunt matronarum pectora pudica,
vnde & dicuntur monilia eo quòd pe-
ctus muniant, ne quis extraneus ma-
num ſuam inijciat, ita & collum
tuum

tuum munit, verba tua, non ſolum ne quid ocioſum aut noxium, ſiue inordinatum per vocē erumpat, verum etiā ne ipſum bonum tuum, ſecretum tuū, diuinum myſterium tibi creditum, leuiter viam vel vocem inueniat, vt auris aliena, quæ id non capit, intelligat. Verè igitur pulcherrima mulierum, pulcherrima in genis, pulcherrima in collo, idem tam oculorum quàm verborum tuorum moderamine decentiſſimo. Infra: Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuū. Rex in accubitu ſuo, verbum eſt in ſinu patris. Et dum ita eſſet, nardus mea dedit odorem ſuum, & odore delectatus deſcendit in vterum meum. Olim in Eua malo ſuperbię fętore offenſus, & ob hoc ab humano genere auerſus fuerat, nunc autem delectatus bono odore, nardo humilitatis meæ, ſic ad genus humanum conuerſus eſt. Propterea nardum meam dico humilitatem meam: quia ſicut nardus herba aromatica paruo quidem frutice vel parua ſpica nequaquam in altum ſe ſubrigit; ſed comoſa atque odoratiſſima flore optimi odoris multis vſibus probatur vtilis, ſic humilitas mea ſuo quidem arbitrio, vel iudicio parua res eſt, ſed iudicio regis pretioſior eſt cunctis opibus legis, in quibus homines iuſti ſibi videntur, atque magnifici, ipſumque Deum vnicè delectat, velut ſuauis odor qualis quantuſq; de nullo vnquā ſpirauit, vel ſpirare potuit ſacrificio. O amica, hoc ego experta ſum. Humilitatem meā de illo accubitu ſuo ſenſit, & reſpexit, & valde delectatus eſt, & placuit ſibi ꝙ in iſto ſexu a quo initiū ſuperbiæ generi humano ſuperueniēs, totam maſſam corrupit, humilē Abraham, & Dauid reſpexit, & illis promiſit iuramento facturum ſe hoc myſterium. Vidit rex quod requieſcere poſſet in ſuauitate animæ quietæ, deſcendirque de illo accubitu ſuo, & requieuit in tabernaculo meo. Infra: Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea cōmorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engadi. Dilectus meus faſciculus myrrhæ mi-

Cant. 1. *101* *Gen. 18.* *1. Reg. 14.*

hi, quia moriturus eſt, & botrus cypri erat, quia reſurrecturus. Botrus, inquam, cypri, videlicet terræ, vel inſulæ botros prædulces, vinumq; optimū afferentis. Taliſque eſt iuſtis Chriſti reſurrectio. Infra: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra decore virgineo, & iterum pulchra vnigenito filio. Taliter geminata nullis vnquam fuit, nullius vnquam erit pulchritudo. Ecce addo iſtud pulcherrimū, oculi tui columbarum. Quinam ſunt oculi columbarum, niſi dona ſeptem gratiarum, id eſt, ſeptem ſpirituum. Iſti ſunt oculi ſponſi, vt Iſaias dixit: Et ſunt etiam oculi ſponſæ, oculi columbarum, oculi omnium gratiarum, quarum beata eſt particeps, ex quo filiū Dei caſtis viſceribus ſuſcepit, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Infra: Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Fere in omnibus dilectam honore præuenit dilectus, vtpote matrem filius. Ille mihi: ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, & ego illi, ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Ille mihi: ſicut liliū inter ſpinas, ſic amica mea inter filias, & ego illi, ſicut malus inter ligna ſiluarum, ſic dilectus meus inter filios. Quid de hoc cenſetis? Nonne cū ille Deus, & homo ſit, debuerat ab homine modis omnibus honore præueniri? At ille in hac diſciplina totum principatum poſſidebat. Ille namque ſicut in ceteris, ait Maria, ita in cōſideratione mei ſeipſum humiliauit quodammodo non conſiderans, quòd ipſe eſſet Deus, ſed conſiderans, quòd ego eſſem mater, & ipſe filius. Superiorem ſibi arbitrabatur, quemadmodum & Euangeliſta vult intelligi, cum dicit: & deſcendit cum illis, & erat ſubditus illis. Dicis mihi: ecce tu pulchra es, & ego dico tibi: ecce tu pulcher es. Ex quo ego pulchra facta ſum, ex eo tu, qui ſemper pulcher fuiſti, pulchrior factus es. Nam vere in eo pulchritudinē tuā adauxiſti, qđ cū Deus eſſes, homo dignatus es fieri. Hinc tu pulcher, & decorus: ita pulcher, vt ſis ipſa ſubſtantia pulchritudinis: ita decorus, vt

Cant. 1. *Coloſſ. 2.* *102* *Luc. 2.*

ſis ipſum decus humani generis. Verè ergo dicis mihi, ecce tu pulchra es: & dico tibi, ecce tu pulcher es, quia tu pulchritudo mea es. Quod ergo pulchra ſum, totum tibi attribuendum eſt. Neque enim virga floris, ſed flos virgæ pulchritudo eſt. Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. Occiſus eſt Chriſtus & ſepultus, reſurrexit, & aſcendit in cælum.
Phil. 1. Scitis autem quicumque amici eſtis, quicumque illum diligitis, ſcitis quia quiſque veſtrum dicit, cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Quãto magis ego, quæ illum genui cum illo eſſe cupio? Reuera non quomodocumque cupio, ſed & amore langueo. Igitur fulcite me floribus, ſtipate me malis. Hæc mihi ſit conſolatio. Amore languens pro abſentia dilecti, vnde poſſum conſolari niſi ex eo, vt credatis, & credentes vitam habeatis in nomine eius ô populi vniuerſi? Credendo fulcite me floribus, bene operando, & fructum vitæ æternæ percipiendo ſtipate me malis. Hæc mihi ſit conſolatio. Ita enim fiet, vt non laſſeſcam fatigatione dilationis. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. In hoc læua eius ſub capite meo, quod interim dum differor, floribus veſtris fulcior, malis veſtris ſtipata ſum: quia veſter profectus, veſtra ſalus, meum eſt gaudium, & nihilominus quidem amore langueo, ſed in iſto conſolata ſum. Læua eius ſub capite meo, dum in hoc exilio viderim refloreſcere mũdum Eccleſijs, Euangelium vbique prędicari, multiplicari credentes. Hæc eſt conſolatio magna: ſed minor deſiderio meo. Ideo dextera eius amplexabitur me: cum me de præſenti ſæculo eduxerit, & aſsũpſerit me ad ſe ipſum
103 in beatitudine.

Lib. 2. in Cant. IDEM explicans verba illa; Surge propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni, ait: Tu Maria es amica mea per humilitatem, columba mea per charitatem, formoſa mea per caſtitatem. Veni ergo Maria, & contere caput ſerpentis. Surge, propera, & veni. Surge per fidem, propera per ſpem, veni per charitatem. Infra: Dilectus meus mihi, & ego illi, Cant. 2. qui paſcitur inter lilia donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. Quomodo Iſa. 7. dilectus meus mihi, & ego illi, niſi ſicut per prophetam dictum eſt: Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel; butyrum, & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum? ita enim ille mihi, ita & ego illi. Infra: Paſcitur inter lilia donec aſpiret dies & inclinentur vmbrę. Quænam ſunt lilia niſi amicus dilecti, Ioſeph, & ego dilecta, cui dicit: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Verè ambo lilia pro virginalibus nuptijs & cohabitatione caſtiſſima. Inter huiuſmodi lilia paſcitur dilectus. Infra: Reuertere Cant. 2. ſimilis eſto dilecte mi capreæ, hinnuloque ceruorum ſuper montes Bethel. Cito reuertere in tua reſurrectione, noli moras facere, quia anima mea deſiderat te. Scio quidem, quia cito reuerſurus es, iuxta illud propheticũ: Viuificabit nos poſt duos dies; in die Oſee 6. tertia ſuſcitabit nos. Tridui quidem tempus breue eſt; ſed dilectæ & columbæ tuę deſideranti & gementi vulnerata mente, non ſatis dilecte mi feſtinatum eſt. Abbreuia hoc ipſum triduum, & ſimilis eſto in reuertendo capreæ, id eſt velociſſimus eſto ad peragẽdum curſum tuum. Infra: In lectulo meo per noctem quæſiui quem diligit anima mea. Quanto vicinior iſte dilectus habetur, tanto vehementius deſideratur. Qui habent habere deſiderant, qui vident videre deſiderant. Nam Angeli vident, & tamen dicente Scriptura, Deſiderant in eum proſpicere. Ego autem non vtcumque habui, aut vidi eum: ſed in vtero geſtaui, & genui eum, & lac præbui, diligenter contemplata ſum. Quid putatis quot noctes duxi peruigiles videndo & audiendo eũ? Non enim ſufficiebant dies tantum deſiderium, ſed totis noctibus in lectulo meo, in cubiculo meo peruigil fouebam, & adorabam paruulum, audiebam & adorabam iam adultum: cum inter dulcia colloquia per oculos ſuos,

ſuos, oculos corporis, transfuderet mihi ſuæ diuinitatis aſpectum. Ita in lectulo meo habui eum: ſed deinde contigit mihi, vt ibi non inuenirem eum. Itaque deſiderio quærebam eum, & non inueniebam: vt ſolitaria poſſiderem ſolitarium.

104 IDEM explicans verba illa; Quæ eſt iſta, quæ aſcendit, per deſertum, Sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij, ait: Humilitas tua eſt, ò ancilla Domini beata Maria quam tali admiratione Spiritus ſanctus collaudat, odor tuus, odor humilitatis tuæ præcipuus aſcendit ad eum, vt vere ſacrificium contribulati ſpiritus. Quid enim eſt fumus, & quid puluis, niſi ſpiritus lachrymoſus, & conſcientia valde humilis? Et ſua quidem æſtimatione vera humilitas eſt fumus innoxius quaſi cremij ſui torris obuſti, & puluis terræ ſine aqua & ſitientis, iuxta illud: Quia defecerũt ſicut fumus dies mei: & oſſa mea ſicut cremiũ aruerunt. Et ſicut Abraham dixit: Loquar ad Dominum meum cum ſim puluis & cinis: ſed non ita æſtimatione Dei. Aliter & melius ille te diſcernit. Tu dicis puluis ſum terræ, qualem ventus diſpergit, aura tollit: ille dicit, non, ſed puluis pigmentarius, puluis myrrhæ, & thuris, qualem pigmentarius Spiritus ſanctus cõficit ex optimo thure, quod eſt ſuauitas mentis, & ex myrrha probatiſſima quod eſt mortificatio, ſiue incorruptio carnis. Tu dicis, fumus ego ſum teter coram diuinis oculis, qualis de camino, ſiue de fumario deficiẽs aſcendit, aſcendens deficit: & ille dicit, non, ſed fumus ex aromatibus myrrhæ & thuris, qualem decet aſcendere de aureo thuribulo ante altare aureũ vſque ad oculos, & olfactum Domini. Talis fumus, immò talis fumi virgula, Tu beata Maria ſuauem odorem ſpiraſti Altiſſimo cœleſtibus diſciplinis erudita, atque extenuata. Talis aſcendiſti per deſertum, id eſt, animam habens valde ſolitariam.

105 Quæ eſt iſta, quæ talis aſcendit per deſertum? Digna eſt exclamatio, & admiratio vere mirabilis, & illi multũ diſſimilis quæ deſcendit per Paradiſum, cecidit de Paradiſo. Nõ gracilis per humilitatẽ, ſed nimis groſſa, & rigida per mentis tumorem. Et vt videas quanta ſit Domino cura de illa, ſubdit: En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael Vniuſcuiuſq; enſis ſuper fæmur ſuum propter timores nocturnos. Quis enim eſt lectus vere, & veri pacifici regis Salomonis, qui inter nos, & Dominum pacem compoſuit, niſi illa, in qua diuina natura, humanam ſibi naturam cõiunxit. Et quis ille eſt, niſi vterus tuus, dilecta dilecti, vterus virginalis, in quo Deus carnẽ accepit, tanquã ſponſus procedens de thalamo tuo? Quomodo talem tãti Salomonis lectulũ ſexaginta fortes ambiunt, niſi quia viri bellatores ingẽtes in populo Iſrael propugnauerunt contra Babylonios, Perſas, Medos, & quorum manibus ſerpens antiquus obſiſtere volebat Dei propoſito, ne impleretur promiſſio, ne collocaretur hic lectus, ſiue thalamus, ne eſſet deletis Iudæis, vnde naſceretur hæc beata, & dilecta virgo, de cuius vtero procedere oportebat dilectũ tãquam ſponſum de thalamo ſuo? Iſti erant timores nocturni, quos dicit hoc modo vniuſcuiuſq; enſis ſuper fæmur ſuum propter timores, quos habebant, ne ablatis Iudæis, Marię ortus tolleretur de medio, & ſic Deus homo non fieret. Dicunturq; ad bella doctiſſimi, quia cum bellarent, cauſam prę oculis habebãt huiuſmodi. Infra: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra, oculi tui colũbarũ, &c. O pulchritudo admirabilis, quàm ſic admiratur, & collaudat pulcherrimus auctor pulchritudinis ſeptẽ pręconijs. Conſiderauit oculos, capillos, dentes, labia, genas, collũ, & vbera, & pro ſingulis dilectis, ſingula decãtauit dignæ collaudationis capitula. Quid in te, o dilectiſſima dilectarum laudatur a dilecto laudabili, quẽ laudat omnis chorus Angelorum? Laudatur ſimplicitas, munditia, innocentia, doctrina, verecũdia, humilitas mentis, & carnis integritas, ſiue incorrupta virginitas. 106

Lib. 3. in Cant. — *Pſal. 101.* — *Gen. 18.* — *Apoc. 8.* — *Pſal. 18.* — *Dan. 4.*

In oculis ſimplicitas, in capillis cogitationum tuarum munditia, in dentibus innocentia, in labijs doctrina, in genis verecundia, in collo humilitas, in vberibus tuis admiranda cum fęcũditate virginitas. Infra: Oculi tui columbarum abſque eo quod intrinſecus latet. Simplicitas columbas[?] ſeptem habet inſignia virtutum naturalium. Hæc namque auicula primum ſine felle eſt, deinde nihil viuum comedit, pullos alienos nutrit, grana ſemper candidiora colligit, in petris nidificat, gemitũ pro cantu habet, libenter iuxta fluenta reſidet, vt venientem accipitrem ex vmbra præcognitum effugiat perniciter. Tu maximè ô miſericordiæ mater ſine felle es, nihil enim vnquam habuiſti inuidię, nihil odij, nihil viuum columba comedit, & tu longe ab illis es de quibus ſcriptũ eſt, qui deuorant plebem meam, vt eſcã panis. Pullos alienos columba nutrit, & nos, qui eramus alieni, ecce viuimus tuis meritis. Grana cãdidiora columba colligit: & tu conferens in corde tuo de ſcripturis, creditum tibi conſeruabas ſecretum Dei. Columba in petris nidificat, & tu in ſoliditate fidei permanẽs, euaſiſti ſerpentis antiqui venena. Columba gemitum pro cantu habet: & tibi gemere dulce fuit, eo quod præ cunctis mortalibus mente vulnerata eſſes. Colũba iuxta fluenta reſidet, tibi autẽ vel tuo pectori omne fluenrum ſcripturarum quàm contiguum eſt? Nunquã aduentus ſpiritualis accipitris eſſe improuiſus, aut te conſequi, immò nec tibi appropinquare potuit. Igitur oculi tui columbarũ, & hæc vera pulchritudo eſt, abſq; eo quod intrinſecus latet, quod ſolus in te Deus videt, nobis autem quia inexpertum, idcirco ineffabile, immo & incogitabile. Si enim quiſpiam dixit raptũ ſe in Paradiſum, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, audieritq; arcana verba, quæ nõ licet homini loqui, quanto magis tu regina cęlorum perſæpe cęleſtibus interfuiſti, & inter hæc didiciſti, & aſſecuta es aliquid quod latet, & latere nos debet? Infra: Capilli tui ſicut greges caprarũ, quæ aſcenderunt de monte Galaad. Greges caprarum rationaliũ, tunc apparuerunt, quando Prophetæ circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis egentes anguſtiati, &c. Capilli tui ſimiles ſunt gregibus iſtis. Nimirum cogitatus tui ſubtiliſſimi, in eo fuerunt, vt fugeres ad deſertum gentium propter ſanguinem, quem ſynagoga multum effudit; ſicut illi in ſolitudinem fugerunt, propter ſanguinẽ quem Iezabel primum fudit, interficiens Prophetas Domini. In hoc ſimiles illis gregibus capilli tui. Sicut illi, immo pluſquã illi omnes, cogitatus tui, omnis meditatio tua, ſolitudinẽ, & requiem in omnibus quęſiuit procul a tempeſtatibus iudaicis. Hęc ſimilitudo in capillis, nõ ſolũ propter illa quæ iam dicta ſunt, verum etiã quia tu quoq; longũ in cogitationibus tuis, præſcia futuræ paſſionis filij tui, pertuliſti martyriũ. Sicut illi diu egentes, anguſtiati, afflicti. Dẽtes tui ſicut greges tõſarũ, quę aſcẽderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. Pulcher ordo, primũ oculi, & poſt oculos capilli, poſt capillos dentes laudantur innocui. Dentes tui ô amica mea ſicut grex tonſarũ, quę aſcendũt de lauacro. Greges tonſarũ, vellera deponentes facultatũ, omnes gemellis fętibus, pręcepta ſeruantes, & conſilia. Horũ innocẽtiã Maria ſibi proponit cũ eiuſdẽ innocẽtię magiſtra ſit multo excellẽtior illis ouibus. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquiũ tuum dulce. In eo ſicut vitta coccinea labia tua, quod ſermo tuus a veritate nõ diſcordat. In labijs tuis confeſſio, & pulchritudo eſt, in labijs tuis ſanctitas, & magnificẽtia eſt. Vitta coccinea charitas eſt ignea, qua bene cũ Deo ligata, ſic Deo adhæſiſti, vt vnus cũ Deo ſpiritus ſis. Hinc eloquiũ tuum dulce, quia ex abunndantia cordis os loquitur, & dulcedinẽ, quæ abũdat interius, ſapit ſermo qui redũdat exterius. Sicut fragmẽ mali punici, ita genæ tuæ abſq; eo quod intrinſecus latet. Malum granatum, malum punicum dicitur, eo quod ex punica regione ſit eius genus translatum.

Marginalia: 2. Cor. 12. — 807 — Cant. 4. — Heb. 11. — 3. Reg. 18. — Pſal. 95. — 1. Cor. 6. — 108

Ita, inquit, genæ tuæ, ſicut fragmen mali punici id eſt, verecunda es, ſicut decet virginem, longè diſſimilem filiabus illis, de quibus dicitur: frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere. Fragmen mali punici, & rubet, & amplius quàm integrum malum redolet. Sic tu & ſingulariter verecunda es, & multis per bonam opinionem in bono exemplo proficies.

Hier. 3.

Quid autem eſt dicere abſq; eo quod intrinſecus latet, niſi & illud quod intus in conſcientia latet, amplius laudabile eſt? O verè laudabilis verecundia, vbi & intus conſcientia munda, & foris facies verecunda eſt. Nam vbi eſt aliquid, quo mens erubeſcat, non adeo laudabile eſt, ſi conſpectam faciē rubor perfundat. Et hæc virtus, malo punico debuit aſſimilari, quia gratioſa eſt intuentium oculis, & interdum ſuo ſilentio non minus ædificat, quam ſermo prædicationis. Vnde in tunica pontificis deorſum ad pedes eiuſdem tunicæ: Facies (inquit Dominus ad Moyſen) per circuitū quaſi mala punica ex hyacinto purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis, ita vt tintinnabulum ſit aureum, & malum punicum, rurſumq; tintinnabulum aureum, & aliud malum punicum, & veſtietur ea Aaron in officio miniſterij, vt audiatur ſonus quando ingreditur, & egreditur ſanctuarium, & non moriatur. Malum punicum in medio tintinnabulorum, religioſum atq; operoſum eſt ſilentium, maxime ſexus fœminei in ſocietate prædicatorum, qualis tu præcipue fuiſti virgo virginum in adiutorio vel etiam regimine prędicantium Apoſtolorum, cuius etſi verba non leguntur, vel audiū tur, opera tamen, vel merita non ignorantur, non minora, immo maiora tinnitu prædicantium. Collum tuum ſicut turris Dauid, quę ædificata eſt cū propugnaculis. Turris Dauid humilitas eſt illius per quam ille coram Deo fortis, & contra homines ſtetit inexpugnabilis. Hęc turris ædificata eſt cū propugnaculis, ex qua mille clypei pendent, id eſt, hanc eius tantam humilitatem, ceteræ virtutes conſecutæ ſunt. Ita humilitas Mariæ tam fuit potens, vt nec diabolus, nec hęreticus poſſet contra illam. Duo vbera tua, ſicut duo hynnuli caprę gemelli, qui paſcuntur in lilijs, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. O vbera verè gratiſſima, atq; pulcherrima, manu altiſſimi formata. Hęc ſunt virginitas, & fœcunditas tua. Nunquam viſum eſt ſimile huic in montibus, & collibus noſtris, ſed neque videbitur in ſæculis ſuperuenturis, vt vni caprę ſiant duo tales hynnuli gemelli, vt vni fœminæ contingat, quatenus eiuſdē vberibus, & filiū lactet & virgo ſit. Videte & congratulamini, quia caprea hæc fœmina, hæc per montes exilit, dum cælestibus, vel ſupernis animo intendit. Gemella hæc plena gratiæ dona fœliciter apprehendit, vt & mater & virgo ſit. *Infra:* Veni de Libano, veni coronaberis, vt & in cœlis regina ſanctorum, & in terra regina ſis regnorum. Vbicumq; enim prędicatum fuerit de dilecto tuo, minuiſti eum paulominus ab Angelis, gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eū ſuper opera manuum tuarum, prædicabitur & de te, quod ſis ò dilecta, & mater huius coronati, ac proinde regina cœlorum, totum iure poſſidens filij regnum, atque hoc intuitu, reges atque imperatores coronis ſuis te coronabunt, palatia ſua nomini meo ſacrabūt, honori tuo dedicabunt, vt deſinant eſſe quod fuerunt montes pardorum cubilia leonū. Vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Quis talis in hac re vt tu, o dilecta, quam ſolam prę cunctis animantibus, totā occupauit, totamq; poſſidet amor dilecti. Per fidem ſoror mea, per Spiritum ſanctum amorem verum, ſponſa mea, in hoc vno oculorū tuorum, hoc eſt in aſſiduis precibus vulneraſti cor meum, vnde & viſcera mea ſuper te continere ſe non potuerunt. Nec verò ſolummodo in hoc vno oculorū tuorū vulneraſti cor meum, ſed & in vno crine colli tui. i. in nimia humilitate cordis tui, quem videlicet crinem ſemper

Exo. 28. *Pſal. 8.* 109

per

per vnum vidi, quā humilitatem ſemper vniformem, & indeficientem eſſe
110 conſpexi. Iſte eſt crinis colli, humilis cogitatus mulieris caput non habentis, caput inquam, id eſt. virum, neque habentis, neque habere volentis. Nam caput mulieris vir. Tu capite iſto te indignam iudicaſti: quia votū egregium prima Deo vouiſti, votum virginitatis. Attamen ſponſi nomen admiſiſti, & inter hæc vnum oculorū tuorum, & illum crinem iam dictum colli tui, magis ac magis in me fixiſti, fide fortis, ſpe ſtabilis, charitate immobilis. Vnum illum crinem tuum, ſcilicet ſpiritum humilem, & contribulatum in me feciſti, veluti ſpeculū præacutum, & vulneraſti cor meum. *Infra*; Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel, & lac ſub lingua tua, & odor veſtimentorum ſicut odor thuris. Parum erat, quod dixi ſupra, & eloquiū tuum dulce, quia nimis parum eſt dulcedinem eſſe in eloquio, niſi dulce ſit etiam cor. Tu dulcis in ore, dulcis & in corde. Hoc eſt quod nunc dico, fauus diſtillans labia tua, ſubiungens mel & lac ſub lingua tua, id eſt, in anima tua. Fauus tuus ego ſum, mel tuū, & lac tuum ego ſum, quia Deus tuus, & filius tuus ego ſum. Hoc tua ſentit anima, hoc tua ſonant labia. Aliud loqui non potes, quàm id quod in pectore habes. Ex abundantia cordis labia tua loquuntur. Et odor veſtimentorum tuorū ſicut odor thuris. Quid de pannis dicam, quibus me inuoluiſti & in preſepio reclinaſti? Nimirum id quod verum eſt, quod odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris. Omnium namque veſtimentorum, ſcilicet bonorum operum tuorum, quæ in me materna & pluſquam materna charitate operata es, panni illi primitiæ fuerunt. Et quia cuncta quę tunc in me, vel tunc propter me operata es, de magno, & valido charitatis igne cum grauitate humilis venerunt, rectè dixerim ego, quia odor veſtimentorū
111 tuorum ſicut odor thuris.

Lib. 4. in Cantica. IDEM exponens verba illa; Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, comparat beatam Virginem Paradiſo illi terreno, in quo Adam conditus eſt, de qua produxit omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue. Lignum etiam vitæ in medio Paradiſi iſtam terram benedixit, & ex ea cunctarum germina gratiarum, & cunctarū exemplaria virtutum produxit. *Infra*: Emiſſiones tuæ Paradiſus malorum punicorum cū pomorum myrrhæ, & aloe, id eſt quidquid gratiarum, quidquid virtutum, quidquid operationum cœleſtium mundus accepit, emiſſiones tuæ ſunt, vt vbi erant prius ſpinæ, vepres, carduus, vrtica, & paliurus, ibi ſit cyprus cum nardo, &c. *Infra*: Fons hortorum, puteus aquarum viuentiū, quæ fluunt impetu de Libano. Sicut enim in initio fons aſcendebat e terra irrigans vniuerſam ſuperficiē terræ, & fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigādum Paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita, ſic ex te ò amica, ò terra benedicta, fons ille aſcendit, qui apud Deū erat, & in te puteum fecit. Aſcendit ad irrigandam ſuperficiem terræ, ad inſtruendam & excolendam Eccleſiam per vniuerſum orbem terræ. *Infra*: Veniat *Cant. 5.* dilectus meus in hortum ſuum, vt comedat fructum pomorū ſuorum. Ego hortus, ego fons hortorum, ego fons ſignatus, ego puteus aquarum viuentium. Veniat ergo ipſe in hortū ſuum, vt comedat fructum pomorum ſuorū. Non quomodo Eua inuitauit virum ſuum, ego inuito dilectum meum. Illa inuitauit virum ſuum ad comedendū pomum non ſuum, pomum alienum, pomum interdictum, ego inuito dilectum meum ad hortum ſuum, ad comedendum fructum pomorum non alienorum, ſed fructum pomorum ſuorū. Quemadmodum dicit: meus cibus eſt, *Ioan. 4.* vt faciam voluntatem patris mei, quę videlicet voluntas patris, ſalus eſt & vita generis humani, quod ipſe plaſmauit, quod benedixit, & reparauit. Et quid tam propriè ſuum inter omnes fructus pomorum ſuorum, quam ego quæ ſum prima de primitijs pomorum, immò etiam fons hortorum.

Veniat

112 Veniat igitur in hunc hortum ſuum, & me transferendo in illud tertium cœlum, quo abijt, quo me vidente aſcendit, comedat fructum pomorum ſuorũ, perficiat vſque in finem gratiã eorum quæ in me celebrata ſunt operum ſuorum. Quando ita venies in hunc hortum tuum, ad iſtum qnẽ dicis fontem hortorum? Quando ita venies ad me, vt vbi tu es, illic ego tecum ſim? Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa, meſſui myrrham meam cũ aromatibus meis. Omnia quæ generi humano ad ſalutem neceſſaria erant, ego te ſilente perfeci ſoror mea ſponſa; nunc me quieſcente tibi debetur aliqua eiuſdem operis portio. Quid tamen ad requiem tuã feſtinas? Ego naſcendo, moriendo, reſurgendo, ad cœlos aſcendendo, ſalutem mũdo operatus ſum, nunc cum amicis, & teſtibus meis te ſupereſſe oportet, & omnium, quæ facta ſunt, idoneum perhibere teſtimonium, cum neceſſaria operatione ſignorum, atque virtutum. Diligenter auſcultent amici, & enarrent omnibus nuptiarum noſtrarum filijs, quatuor iſta quæ facta ſunt, quia veni in hortum meum, quia meſſui myrrham meam cũ aromatibus meis, & quia comedi fauum cũ melle meo, & bibi vinum cum lacte meo. Deſcendendo quippe in vterum tuum, & aſſumendo carnem, vt verus homo naſcerer qui verus Deus eram, veni in hortum meum, moriendo, atque in infernum deſcendendo reuerſurus cum ſanctis meis, qui me expectabant ab origine mundi, meſſui myrrham meã cum aromatibus meis, reſurgendo comedi fauum cum melle meo, aſcendendo in cœlum bibi vinum meum cum lacte meo. Tu hortus meus, quem ego plantaui, ſicut olim plantaueram Paradiſum. Adam quondam nec Paradiſum plantauit, ſed nec in Paradiſo ipſe formatus fuerat. Ego & te hortum feci, & in horto natus ſum, & vt alijs verbis vtar: Ego & ciuitatem condidi, & in ciuitate natus ſum, ſicut ſcriptum eſt: Homo natus in ea, & ipſe fundauit eam Altiſſimus. Non ſuus Paradiſus erat, atque eo magis operari, & commiſſum cuſtodire illum conuenit decebat. Quod quia non fecit, neceſſarium erat, vt venirem ego in hortum meum, & vltra debitum operando, & ſeruiendo corrigerem illius peccatum, qui nec operatus eſt. Quomodo correxi? Meſſui myrrham meam cũ aromatibus meis, id eſt, expandi manus meas in cruce hoc fructu, vt ſaluarentur omnes mei, quos ille metendo, mortem animæ ſuæ, perdidit.

Cant. 5. — *Gen. 1.* — *Pſal. 86.*

IDEM explicans verba illa; Ego dormio, & cor meum vigilat, inquit: Totus ferè huius capituli ſenſus ad illud pertinet. O Maria beatiſſima, quod in te latet, & ſupra nos eſt, quẽadmodum ſupra dicebat dilectus: oculi tui columbarum abſque eo quod intrinſecus latet. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ abſque eo quod intrinſecus latet. Cum ais: ego dormio, & cor meum vigilat, hoc eſt, quod alibi ait habitatrix pectoris tui ſapiẽtia Dei: In omnibus requiem quæſiui. Et quid hęc ſunt, ego dormio, &c. In omnibus requiem quæſiui, mihi optimam partem elegi relictis cunctis ſollicitudinibus, vel curis ſæculi? Et quidem multæ filiæ, ſiue multæ animæ taliter dormierunt, vel dormire cupierunt. Sed tu dormitionis huius totum obtines magiſterium, & vigiliarum cordis totum tenes principatum. Quid aliud nobis in pſalmo loquitur dilectus dicens: Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus. Hoc namq; idem eſt, ac ſi diceret: Vos dormite, & cor veſtrum vigilet. Vita tua, ò virgo eſt qualis in patre tuo Iacob quaſi per vmbram ſignificata eſt, qui & ipſe quãdo dormiuit, tunc cor eius vigilauit, ſicut ſcriptum eſt: Cumq; veniſſet ad quendam locum, & vellet in eo requieſcere, tulit de lapidibus, & ſupponens capiti ſuo dormiuit in eodẽ loco. Viditq; in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen eius tãgens cœlum: Angelos quoq; Dei aſcendentes, & deſcendentes per eam, & dominum innixum ſcalæ, &c. Multarum, ſicut iam dictum eſt, animarum fuit, & eſt 113

Lib. 5. in c. Canticorũ. — *Cant 4.* — *Eccl. 24.* — *Pſal. 45.* — *Gen. 28.*

eſt non ſolum ſecundum illam ſimilitudinem ocio ſancto dormire, ideſt, a terrenis curis vacare, & in cęleſtibus per contemplationem corde vigilare: verum etiam eodem modo quo & Iacob tunc dormiuit, ſecundum corpus dormire, & ſecundum animam, per ſomnium cæleſtia videre, iuxta illud:
Ioel 2. ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri viſiones videbunt, ſed ô
115 tu cœlum Dei, vnica ſedes Domini, in vtroque vigilantiæ modo cunctis mortalibus longe eminentior extitiſti, lõge ſtudioſior ad contemplandum eum in quem deſiderant Angeli proſpicere, atque aptior fuiſti. Quid ergo tu cum hominibus, quamuis ſanctis? Quid tu loqui, vel conuerſari cũ hominibus quamuis Apoſtolis? Cur non potius tanquam turtur caſtiſſima, turtur ſolinaga ſolitudinem expetiſti remotior quam Ioannes Baptiſta, ſecretior quam Helias; vt ſoli te ſcirent, tibiq; famularentur Angeli ſancti, non ad horam ſicut Angelus Heliam ſemel & iterum pauit, neque ad tempus, ſicut eundem corui pauerunt miniſtri, ſed iugiter donec tuis completis diebus ad transferendam te in cœlum æthereum nõ vnus tantũ currus igneus, ſed totus cum rege ſuo filio tuo veniret, atque occurreret Angelorum exercitus? Hæc nobis quaſi percontantibus,
Cant. 5. tu reſpondens dicis: Vox dilecti mei pulſantis, aperi mihi ſoror mea,
Matth. 8. &c. Hoc eſt dicere. Dilectus meus foris eſt, quaſi ſub dio eſt, tectum non habet, domum non habet, vulpes, inquit, foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Quid enim? Nunquid domum, vel ſuam habet? Immo reliqui, ait, domum meam, dimiſi hæreditatem meam, facta eſt mihi habitatio mea, quaſi ſpelunca hye-
Hiere. 12. næ. Domum ergo iam nõ habens ſuã, & nondum adeptus aliam, ideſt, a Iudæis iam repulſus, & gentibus nõdum cognitus, quodammodo ſtans foris & pulſans, rogat intus ſuſcipe, & hęc
Cant. 5. vox dilecti mei pulſantis: aperi mihi ſoror mea, amica mea, aperi mihi os tuum, loquere, prout ad cõfirmandum pertinet Euangelium, & in hoc optatæ tibi quietis patere ſuſpendium; & gratum propter me rumpe ſilentium.
Quia caput meum plenum eſt rore, & *Pſ. 68.*
cincinni mei guttis noctium. Extraneus factus ſum, quibus? fratrib^9 meis, *Cant. 5.*
& peregrinus filijs matris meæ. Et ſicut eius qui foris eſt, & tectum non habet caput plenum eſt rore, & cincinni, ſiue ſupremi capilli pleni ſunt guttis noctium, ita opprobria exprobrantiũ ceciderunt ſuper me. Aperi igitur cũ alijs reſtibus meis, os tuum, & facito vt locum habeam, vbi reclinem caput
meum. *Infra*: Manus meæ diſtillauerunt myrrham primam, & digiti mei pleni ſunt myrrha probatiſſima. Oportebat namque dare exemplum omnis mortificationis. Et quia hæc carnis mortificatio propter Deum erat, myrrha dicitur probatiſſima, quę non eſſet, ſi propter gloriam propriam, caro mortificaretur. Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo, ideſt clauſurã oris *Cant. 5.*
mei, vt audientes ædificentur. Quàm pulcher & rationabilis ordo loquẽdi. *Cant. 5.*
Prius myrrha ſtillat de manibus, & digiti myrrha probatiſſima pleni mõſtrantur, ac deinde peſſulus oſtij dilecto aperitur, ideſt, prius vita laudabilis in exemplum præparatur, & deinde doctrina fidem quęrens audientiũ, palam profertur. Anima mea liquefacta, vt dilectus locutus eſt. Quando ego loquebar pro vtilitate audientiũ, ea quæ erant dilecti, tunc ipſe dilectus loquebatur. Vt ergo dilectus locutus eſt, anima mea liquefacta eſt. Flebam quippe & præ ſingultibus vehementer erumpentibus non poteram verba, niſi interciſa euoluere. Nũquid enim poteram abſque fletu de illo verba facere? verum fletus ipſe conſolatio mihi erat, ſicut & cuique veſtrum lachrymæ ſuæ dulces ſunt fluentes in
eiuſdem recordatione dilecti, iuxta illud, fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Quanto magis mihi dum diceretur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus, filius tuus, ſiue dum dicerem ego, me dimiſit in hoc exilio De^9 *Pſal. 41.*

meus,

meus, filius meus, & dum recolo dura, quæ pro hominibus pertulit, & dico toties, vulnerata mente ego ſum. *Infra*: Adiuro vos filiæ Hieruſalem ſi
Cant. 5. inueneritis dilectum meum, vt annunciet is ei quia amore langueo. Adiuro vos animæ ſanctæ, ſi inueneritis dilectum meum, ſi ante me, vt ſæpe fit, diſcipulæ ante magiſtram, exeuntes de corpore veneritis ante dilecti mei
116 conſpectum, vt annuntietis ei quia amore langueo, quia præ amore eius, præ magno videndæ faciei eius deſiderio, nimium, vitæ huius tædium patior, & animo gemituoſo lachrymoſiſque oculis ſuſpirioſas præſentis exilij moras ſuſtineo. Quid erat, vel quid efficiebat hæc talis adiuratio? Nunquid ille dilectus neſciret amorem languentis, ſiue languorem amantis, niſi annunciaretur ei? Domine, inquit Petrus, tu omnia noſti, tu ſcis quia
Ioan. 21. amo te. Quanto magis ò tu dilecta, tam prudens tamque fidelis, per temetipſam abſque internuncijs dicere poteras dilecto, & frequenter dixiſti ſine dubio, dilecte mi, nullum tibi eſt abſconditum cor, nullius occultus amor, tu ſcis, quia amore langueo? Quorſum ergo tendit, vel quid efficit hæc adiuratio? Eo nimirum, vt percuſſa percutiat, vulnerata vulneret. Mater filias ſalubriumque vulnerum ſuorum aliquod, etſi non ſtatim omnibus, at ſaltem iam aliquibus earum, experimentum efficiat, vt audientes filiæ, vel ſentientes in matre tantum vitæ futuræ, quæ non videtur, deſiderium, in mente perſentiant & ipſe talem eſſe dilectum illum, vt iure propter eum faſtidiat quiuis, vel quæuis hoc præſens ſæculum, iamque inter moras præſentis vitę, magis ac magis cupiat eum agnoſcere. Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, ò pulcherrima mulierum? Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia ſic adiuraſti nos? Opportuna valde percontatio, ſi reſpiciamus ad illa tempora de quibus nūc agimus, quando tu dilecta propter Euāgelium dilecti præſens aderas, & in corpore detinebaris magiſtra neceſſaria, & teſtis valde idonea. Tunc enim & Iudæi aperta fronte blaſphemantes audiebantur, & hęretici ſub nomine chriſtiano chriſtianam veritatem corrumpere laborantes. Pulſandum igitur erat ad oſtium veritatis, & conſulendum oraculū Spiritus ſancti, ſcilicet ſacrarium pectoris tui, vt viua voce omnem neceſſario tenēdam demonſtrares regulam fidei cum teſtimonio ſcripturarum, quas memoriæ tenebas propheti ſſa magna, & capax omnium prophetiarum. Qualis eſt dilectus ex dilecto, Deus de Deo, oſtende nobis, non propter nos, qui eum credimus filium Dei, ſed propter filias Hieruſalem, quæ futuræ ſunt poſt nos. *Cant. 5.*

IDEM explicans verba illa; Pulchra es amica mea ſuauis, & decora ſicut Hieruſalem, terribilis vt caſtrorum acies ordinata, ait: In hoc eſt perfectio pulchritudinis, quòd nō ſolum ſuauis, nec ſolum terribilis, ſed vtrūque es, & ſuauis, & terribilis, ſuauis ſicut Hieruſalem, terribilis vt acies caſtrorum, quę bene ordinata eſt. In quo ſuauis & decora tanquam Hieruſalē? In eo videlicet, q & anima tua ſemper ſupernam videt pacem, & ex viſitatione tui diſcunt animę plurimę cæleſtem ducere conuerſationem, vacantes & videntes, quoniam ſuauis eſt Deus. Quid verò eſt, vt caſtrorū acies ordinata? Scimus quia caſtrorū acies, tunc hoſtibus terribilis oſtenditur, quando ita fuerit cōſtipata, vt in nullo loco interrupta videatur. Nam ſi ita diſponitur, vt loc⁹ vacuus per quē hoſtis poſſit ingredi dimittatur, profecto iam ſuis hoſtibus terribilis non eſt. Et nos ergo quando contra malignos ſpiritus certamen ponimus, ſummopere neceſſe eſt, vt per charitatem ſimus ſemper vniti. Si charitas deſit, per malum diſcordiæ locus aperitur in acie, Vnde ad feriendos nos valeat hoſtis intrare. In hac parte beata virgo principatum tenet, cuius eſt, & in ſuauitate videre iā, vel contēplari ſupernam pacem, & contra malignos ſpiritus in procinctu eſſe, ſecundum caſtrorum 117 *Lib. 6.* *Pſal. 45.*

ſtrorum ſimilitudinem. Auerte oculos
tuos a me, quia ipſi me auolare fece-
runt. Et tunc quando me præſentem
habuiſti præſentia corporali, oculos
tuos, oculos tam corporis, quam mē-
tis in me fixos habuiſti, & nunc quan
do ſecundum corpus abſens tibi ſum,
me ſpiritualibus oculis iugiter contē-
plaris. Auerte oculos tuos, videlicet,
ita vt ſcias me eſſe incomprehenſibi-
lem. Ergo ne bonum eſt, hoc placitum-
que dilecto propter cauſam hanc auer
tere oculos? Eſt plane bonum aliquo-
modo, ſcilicet dum ſic a me auertis, vt
in temetipſam conuertas oculos tuos,
ideſt, dum ſic altiſſimam diuinitatem
contueris, vt reuoces ad memoriam
infirmitatem tuam infirmæ conditio-
nis, & optime ſcias, quia hoc ipſum
quod Deum vides, non tuæ potentiæ,
118 ſed diuinæ gratiæ eſt. Capilli tui ſicut
grex caprarum, quæ apparuerunt de
Cant. 6. Galaad. Dentes tui ſicut grex ouium,
quæ aſcenderunt de lauacro, omnes
gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in
eis. Sicut cortex mali punici, ſic genæ
tuæ abſque occultis tuis. Vt quid iſta
dilectus laudationis modulamina rep
petit, cum inter cætera ſuperius ea-
dem, & eodem modo cecinerit, niſi
quia duplici honorificentia dignū eſt,
eandem munditiam cogitationum, eā-
dem vitæ innocentiam, eandemq; pu-
dicitiæ verecundiam, quam prius ha-
buiſti in ſolitudine ſilentij, cuſtodiſſe
ad integrum in illa frequentia, cui te
intereſſe poſcebat vtilitas Euangelij
ſecundum voluntatem dilecti pulſan-
tis, & dicentis, aperi mihi ſoror mea
ſponſa? *Infra*: Sexaginta ſunt reginæ,
& octoginta concubinæ, & adoleſcen-
Cant. 6. tularum non eſt numerus: Vna eſt co-
lumba mea, perfecta mea, vna eſt ma-
tri ſuæ, electa genitrici ſuę. Quid eſt
hoc dicere, niſi quod, etſi multæ ſunt
fideles laudabiles, nulla tamen earū
tibi ſimilis eſt: Sicut veraciter prædi-
camus, quia nec primam ſimilem viſa
es, nec habere ſequentem? Nam regi-
næ recte dicuntur illę animę, quę per
fectæ charitatis ſunt, in eo videlicet,
quod eundem dilectum tuum ſequen-
tes nihil terrenum, ſed ipſum ſolum
quærunt, nec propter metum gehen-
næ, ſed propter amorem vitæ tuę ęter
næ peccatum fugiunt, virtutemque
amando iniquitatem oderunt. Concu-
binæ ſunt illę, quæ ſub timore ſer-
uiunt, nec eius perfectionis, vt ſuper
præceptum velint addere conſilium,
habentes quidem in fundamēto Chri-
ſtum, ſed nihilominus amantes aliqua
quę huius mundi ſunt. *Infra*: Adole- 119
ſcentularum non eſt numerus, ideſt,
abundant in Euangelio plures quàm
ad cęleſtes pertineant thalamos, iuxta
illud: Annunciaui, & locutus ſum & *Pſal. 39.*
multiplicati ſunt ſuper numerum.
Adoleſcentulæ namque recte dicun-
tur, quæ nondum ſaltem ad timorem
Dei profecerunt, & propter hoc cuſto
dia indigent, vel magiſterio hominū,
qui necdum intus diuini timoris, ſeu
amoris magiſterium tenent. Vna eſt co *Cant. 6.*
lumba mea, perfecta mea, vna eſt ma-
tri ſuę, electa genitrici ſuæ. Vna in-
quam eſt & ſimilem non habet omni-
no, nec inter reginas vlla ſimilis huic
eſt. Cui matri ſuę vna? cui genitrici
ſuæ eſt electa? Nimirum matri ſuæ
Hieruſalem vna eſt, illi Hieruſalem
quæ ſurſum eſt, quę eſt mater om-
nium, & genitrici ſuę, ſcilicet anti-
quæ Eccleſię electa eſt, Eccleſię pa-
triarcharum, ac prophetarum, & regū
iuſtorum. Et illi matri, & huic geni-
trici, vna eſt & electa, quia nec inter
Angelos, nec inter homines ſimilem,
vel primam habet, vel ſequentem ha-
bitura eſt. Viderunt eam filię, & bea-
tiſſimam prędicauerunt reginę, & con
cubinæ laudauerunt eam. Hoc ipſa- *Cant. 6.*
met pręuidens, ac pręnoſcens cum di-
xiſſet, quia reſpexit humilitatem an-
cillæ ſuę, ſubiunxit: Ecce enim ex *Lucæ 1.*
hoc beatam me dicent omnes genera-
tiones. Nonne vt ſecundum pręſen-
tem litteram hoc dictum ſit, & genera
tio reginarum, & generatio concubi-
narum, & generatio adoleſcētularum,
nonne illę omnes generationes beatā
dicent illam? Reuera & ſi impares me
ritis, attamen fide conſimiles. Ecce
vident illam, ecce contemplantur illā

vnam,

vnam, illam electam, & cum admiratione ineffabili voces extollunt iugiter, ex omnibus locis ſuis talem laudantes, talem beatiſſimam prędicantes, non ſolum hic in iſto exilio mortalitatis: verumetiam & multo amplius in illa patria vitæ & immortalitatis, vbi vident eam dominantem, & dominando poſſidentem regnum dilecti, eo iure quo decet matrem poſſidere regnum filij ſui. Et quid dixerunt laudantes, & beatiſſimam prędicantes? *Cant. 6.* Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata. Quàm pulcher ordo in iſta laudatione pulchritudinis. Primum conſurgens vt aurora, de inde pulchra vt luna, deinde electa vt ſol. *Ibidem.* Quando nata es ò virgo beata, tunc vera nobis aurora ſurrexit, aurora prę nuncia diei ſempiterni, quia ſicut aurora quotidiana finis præteritæ noctis, & initium diei ſequentis, ſic natiuitas tua ex ſemine Abrahę, clara ex ſtirpe Dauid, finis dolorum, & conſolationis fuit initium, finis triſtitiæ, & lætitiæ nobis extitit principium. 120
Quando autem Spiritus ſanctus in te ſuperuenit, & filium virgo concepiſti, virgo peperiſti, tunc tu, & ex tunc pulchra pulchritudine diuina, pulchra, inquid, non quomodocunque, ſed vt luna. Sicut enim luna lucet, & illuminat luce non ſua, ſed ex ſole concepta, ſic tu beatiſſima hoc ipſum quod tam lucida es, non ex te habes, ſed ex gratia diuina, gratia plena. Quando autem de hoc mundo aſſumpta, atq; ad æthereum thalamum tranſlata es; tunc tu & extunc electa vt ſol, electa inquā nobis, quia ſicut ex te natum Dei filium ſolem verum, ſolem æternū adoramus, & colimus vt Deum verum, ſic & te honoramus vt veri Dei genitricem, ſcientes quia totus honor impenſus matri, ſine dubio redundat in gloriam filij. *Infra*: Vmbilicus tuus ſicut crater tornatilis non indigens poculis. Parum fuiſſe ad laudem veræ virtutis, quæ eſt in Maria, dixiſſe, iuncturę femorum tuorum ſicut monilia, quæ fabricata ſunt manu artificis niſi diceret: Vmbilicus tuus crater *Cant. 7.* tornatilis nunquam indigens poculis, quia videlicet illo præcedenti verſiculo ſolum denegatur opus carnalis commercij, iſto autem ſequenti appetitus quoque cogitationis, qui ſi ineſſet nunquam veraciter diceretur vmbilicus ſic præciſus, immo & circunciſus, vt crater tornatilis, neque adderetur adhuc, nunquam indigens poculis. Quidnam eſt vmbilico non indigere poculis, niſi non vti vel ſitire per appetitum libidinis? Hinc enim dicitur in mulierem malam, Sicut viator ſitiens ad fontem os ſuum aperiet, *Eccl. 26.* & ab omni aqua proxima bibet. Ergo tu ò Sunamitis, ò filia principis, corde & corpore es caſta, mente & carne integra, cogitatione & opere munda. Collum tuum ſicut turris eburnea. Collum tuum vtique non extentum, immo amabiliter demiſſum: & hæc eſt humilitas tua, fortitudo pulcherrima, vere ſicut turris eburnea, quæ & aſpectu amabilis, & ſtatura ſit fortis. Cui fortis? cui amabilis? Deo fortis, Deo amabilis, diabolo autem terribilis, inacceſſibilis. Quomodo ipſi Deo fortis? Nimirum ſicut ex iſtis comprobatur exemplis: quia ſi contra Deum fortis fuiſti, ait ipſe ad patrem tuum ſi de Iem Iacob, quanto magis contra ho- *Exo. 32.* mines præualebis? Igitur ò dilecta collum tuum, quod eſt humilitas tua, turris eburnea: Id eſt fortiſſima eſt, atque pulcherrima, quam reſpiciens altiſſimus dedit tibi gemellos iſtos dulces hiunulos, duo vbera hæc, virginitatem atque fœcunditatem.

IDEM: Vocat Mariam templum 121 Domini, ſacrarium Spiritus ſancti: in *Lib. 3. de diuinis offic. cap. 6. 10. 3.* qua verbum Dei nouem menſibus requieuit. De cuius aduentu Iſaias dicit: Rorate cœli deſuper, & nubes *Iſa. 45.* pluant iuſtum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Dicendo rorate cęli deſuper, miniſterium angelicę expreſſit allocutionis, qua verbum Deus in interiorem aurem credulæ virginis ſicut pluuia in vellus deſcendit, & per hoc quod ait, & nubes pluant iuſtum: *Iudic. 6.*

ſe at-

ſe atque cęteros prophetas, qui vt nubes iuſtum ſcilicet Chriſtum, & fideles eius in terra cordis noſtri cæleſti *Luca 1.* doctrina depluunt. Aperiatur inquit terra ſuſcipiendo verbum, & dicendo Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum: & germinet Saluatorem, benedicta in æternum, Deum nobis proferens & hominem. Infra explicans officium vigiliæ Natalis Domini; Hodie ſcietis, quia veniet Dominus (quæ verba dixit Deus quan- *Exo. 16.* do promiſit manna Iudæis) ait: Maxima portarum cœli, quas Dominus, vt nobis hoc manna plueret, nobis aperuit, Maria extitit, per quam ad nos verbum Dei caro factum de cœlo deſcendit. Siquidem alię portæ, ideſt omnes ſanctorum animæ, quę ab initio verbum illud in gremio fidei meruerunt ſuſcipere, ore ſuo verbum ſa- *Iſa. 26.* lutis pepererunt dicentes: A timore tuo Domine cōcepimus & peperimus, ſpiritum ſalutis fecimus ſuper terrā. Hęc autem verbum illud ita plena gratia concepit, vt viſibilem hominem factum pareret in veritate carnis, eodē Spiritu ſancto conceptionem eius in vtero virginis operante. Quod & ipſum cęlitus ſignificatū eſt in eo quod *Exo. 16.* de ſupradicto manna ſcriptum eſt: Cūque deſcenderet mane ros ſupra caſtra, deſcendebat pariter & manna. Ros enim Spiritum ſanctum, manna vero verbum Dei ſignificabat, quod per operationem Spiritus ſancti, humanæ naturæ vnitum eſt.

112 *Lib. 7. de diuinis offic. cap. 25.* IDEM inquit: Loquens de reſurrectione Domini: Rectè a maioribus noſtri ordinis traditū eſt, & quaſi pro lege fixum conſeruatur, vt in proceſſionibus cunctis per annum Dominicis, beatæ Dei genitricis memoriā prima ſtatione viſitemus, decantando quodlibet quod eius proprium ſit, eaque ſalutata, & oratione dicta, tunc demum proceſſionem peragamus. Sicque feruente ſacræ religionis ſtudio prouiſum eſt, vt infra clauſtrum habeatur eiuſdem beatæ virginis diuerſorium ſcilicet ſacratum in ipſius honore, proprium nominis eius oratorium. Quid conuenientius, quid pulchrius, quid venerabilius quàm congratulari matri virgini, ſuper reſurrectione vnigeniti. Perpendere geſtit Chriſtiana deuotio quantus torrens gaudij repente inundans, locumq; vulneris replens, animam eius ferro doloris confoſſam inebriauit, cum rediuiuus filius illi ante omnes fortaſſe mortales, materno virginem non defraudans honore, victoriam ſuam annunciauit, & dulcia carnis ſuæ vulnera deoſculanda præbuit. Quid ergo? repugnare videbitur Euangelio referenti, quod reſurgens Ieſus primo Ma- *Mar. 16.* riæ Magdalenæ apparuit? Abſit. Sed omnibus beatam virginem Matrem excipimus. Hoc autem Euangeliſtæ tacuerunt, ne verba illius tanquam delyramenta haberentur. Si enim extra- *Luc. 24.* nearum verba fœminarum viſa ſunt Apoſtolis tanquam delyramenta, quo modo non magis matrem amore filij delirare crederent? 113 Quod ſi idcirco verum non videtur, quia nullus Euāgeliſtarum ſcriptis hoc atteſtatur, conſequens eſt, quod nunquam poſt reſurrectionem ſuam viſus ſit matri, qa quando, vel vbi apparuerit illi nullus eorum nominatim edixit. Sed abſit hoc ab illo, qui patrem & matrem in lege honorare præcepit. Non ſic Apoſtolica ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſenſit veritas; quæ hanc beatam Hieruſalem in principio lætitiæ ſuæ propo- *Pſ. 136.* ſuit. Nam cum in hac prima die Paſchæ ſtationem ad hanc, de qua loquimur, ſanctā Mariam Miſſæ officio præ- *Cant. 6.* ſcripſit, quid aliud, quam Hieruſalem in principio lætitiæ ſuę propoſuit? Ipſa præ omnibus, ipſa ante omnes vidit hanc noſtram pacem, ipſa eſt Hieruſalem, pulchra, electa, ſuauis, quam viderunt filiæ Sion, & beatam dixerunt, & reginę laudauerunt eam. *Matt. 28.* Quando vndecim diſcipuli abierunt *Mar. 16.* in Galilæam, in montem, quem conſtituerat illis Ieſus, hanc beatam, de qua loquimur Mariam, prętererierit, & abſque illa videntes eum adorauerunt? Immo non alias quam in domum illius, non alium in montem abierunt,

vt vi-

vt viderent eum, quam in illum ſuper quem ciuitas eius Nazareth ſita erat. Igitur pulchrè maiores noſtri tradiderunt (vt dictum eſt) vt cunctis Dominicis diebus Mariam prima ſtatione ſalutemus: eandem ob cauſam qua in die Paſchæ ſtatio ad ſanctam Mariam fit, vt eam in principio lætitiæ

Cant. 4. noſtræ proponamus, illud de Canticis recolentes, nouum nouæ Eccleſiæ ſponſum, mox vt reſurrexit dixiſſe, non vanè arbitrantes: Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris. Qua enim ſui corporis parte altius, poſt ipſum caput ſuum Chriſtum Eccleſiæ ſublimitas eminuit, quam ſin-

Dan. 2. gularibus huius Reginæ Angelorum meritis, cuius ex carne ſine viro Chriſtus, vt lapis de monte ſine manibus eſt editus? Et quo in vertice mōtium tātum myrrhæ, ideſt mortificationis, cum thuris, ideſt piæ orationis odoribus inueniri potuit, quantum in huius beatæ virginis anima, quam ſingulariter Dominicæ paſſionis gladius pertranſierat? Ad hunc ergo montem myrrhæ vadimus & nos ad ſæpe dictā ſtationem diuertentes.

124 *Li. 7. de glorificatione Trinitatis, cap. 6.*

IDEM explicans verba illa Prouerb. 31. Confidit in ea cor viri ſui, inquit: Vbinam hoc inuenis? in anima ſanctæ Mariæ virginis. Ibi fides experta eſt, quod de ſemetipſa hic audiuit: Confidit in ea cor viri ſui, etenim ibi vir ſuus ei cor ſuum aperuit? Apertione planè magna, & ineffabili: vt faceret in ea cor viri huius illud quod prædixerat per os Dauid: Eructauit cor meum verbum bonum: dicō

Pſal. 44. ego opera mea regi. Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis, ita cor ſuum illi aperuit, vt ipſam ſubſtantiam verbi æterni in corde ſuo cōcepti, de corde ſuo ante ſæcula geniti, mitteret in mentem, & in vterum virginis valde fidelis, quæ tanta diuina myſteria Angelo narrante cōcepit, Deum enim caſtis viſceribus ſuſcepit, & benedicta in æternum Deum nobis genuit & hominem. Non ſolum confidit in ea vir ſuus, verum quod profundius ſonat, & penetrat intima mentis, confidit in ea cor viri ſui. Et ſpolijs non indigebit. Quibus vel qualibus ſpolijs: niſi eloquijs Domini, eloquijs viri ſui, ſic enim per os Dauid ipſa dicebat: Lætabor ego ſuper eloquia tua, *Pſ. 118.* ſicut qui inuenit ſpolia multa.

125 *Hom. 6. contra Neſtorium. to. 4.*

CYRILLVS ſic habet: Salue per nos ſancta Deipara pretioſus totius orbis theſaurus, lampas inextinguibilis, corona virginitatis, ſceptrū rectæ doctrinæ, templum inſolubile, locus eius, qui loco capi nequit. Salue quæ incomprehenſibilem in ſancto virginali vtero comprehendiſti: per quam ſancta Trinitas per vniuerſum orbem glorificatur, & adoratur, per quam cœlum exultat, per quam Angeli & Archangeli lætantur, per quā dæmones fugantur, per quam diabolus tentator cœlo decidit, per quam prolapſum plaſma in cœlum recipitur, per quam vniuerſa creatura idolorum vęſania detenta ad cognitionem veritatis venit, per quā oleum eſt exultationis, per quam per totum orbem fundatæ ſunt Eccleſiæ, per quam gentes ducuntur ad pœnitentiā Et quid multa connumero? Per quam vnigenitus Dei filius his qui in tenebris, & vmbra mortis ſedebant, lux reſplenduit; per quam Prophetæ prænunciarunt; per quam Apoſtoli ſalutem gentibus prædicarunt; per quam mortui excitantur; per quam reges regnant. Et quis adeo valet eloquio, vt plurimum laudatam Mariam ſatis celebret? Ipſa & mater eſt, & virgo.

126 *Ser. de ſancta Chriſti natiuitate.*

GREGORIVS NYSSENVS ait: Ecce virgo concipiet, & pariet filium. O miraculum ingens, virgo mater fit, & virgo permanet, & nec *Iſa. 11.* virginitas partum prohibuit, neque partus virginitatem ſoluit. Decebat enim eum, qui propter integritatem initium facere ab ea, quę natiuitati eius inſeruiret integritate atque incorruptibilitate. Hoc mihi longè ante per eam, quæ ei per lumen facta eſt, Dei apparitionem magnus *Exo. 3.* ille Moyſes animaduertiſſe videtur, cum ignis accenderetur ex rubo, & rubus non conflagraret, nec conſu-

meretur. Tranſiens, inquit, videbo viſionem hanc magnam. Non de loco ad locum opinor: ſed ad aliud tempus tranſgreſſionem referens. Cum enim quod interceſſit medium tempus tranſiſſet; id quod nunc in flamma ac rubo per figuram ſignificabatur, apertè in eo quod in virgine contigit myſterio, reuelatum eſt. *Matt.23.* Vt enim illic frutex & incendit ignem, & non crematur; itidem etiam hic virgo, & lumen parit, & pariendo non corrumpitur. *Infra*: Narrat geſtum Zachariæ patris Ioannis Baptiſtæ, occiſum inter templum, & altare propter tuendam Mariæ virginitatem, ſicut ſupra retulimus ex Baſilio, & Origene. *Infra*: Quænam ſit, & vnde Maria videamus ex his qui rem geſtam de ea memoriæ prodiderunt. Audiui arcanam, & occultam quandam hiſtoriam. Inſignis quidam in illa exacta ſecundum legem viuendi ratione, & nobilis propter ſummam virtuté pater virginis erat; ſed expers ſobolis conſeneſcebat, propterea quod cõiux eius ad liberorum procreationem apta non eſſet. Habebatur autem matribus a lege honor quidam, cuius ſteriles participes non erant. Imitatur igitur hæc quoque ea quæ de matre Samuelis narrantur, & ſanctum ſanctorum ingreſſa ſupplicat Deo, ne legum beneficio priuetur, ſed vt mater fieret ac Deo quod gigneretur conſecraret. Confirmata autem nutu diuino, donum quod petijt, accepit. Cum autem nata eſſet puella nomen ei impoſuit Mariam, vt etiam per nomen impoſitum, diuinitus datum munus ſignificaretur, cum autem
127 puella iam ita grandis euaſiſſet, vt mammæ admoueri eam amplius opus non eſſet, haud cunctata eſt eam ad téplum adducere ac Deo reddere, atque promiſſum præſtare, ſacerdotes autem exemplo Samuelis in ſacris puellam interim educare. Sed cum creuiſſet, & adulta eſſet conſilium agitate, ne quid de ſacro illo corpore ſtatuentes, in Deum peccarent. Nam eam in matrimonio alteri ſubdere res longe abſurdiſſima minimeq; decora videbatur, ſacrilegium enim prorſus exiſtimabatur, quod Deo conſecratum, atque dedicatum eſſet, ſi homo poteſtatem in Dei donarium haberet. Vt autem intra templum vnà cum ſacerdotibus mulier verſaretur, & in ſanctis conſpiceretur, neque conſuetum & vſitatum erat, & ſimul grauitas & honeſtas rei non aderat. Deliberantibus igitur eis ſuper hac re, diuinitus incidit conſilium, vt darent eam quidem viro nomine deſponſationis, is autem *Lucæ 1.* ad cuſtodiendam virginitatem eius idoneus eſſet: & ſic ſacerdotes eam deſponſauerunt Ioſeph. Tunc Gabriel miſſus eſt ad Mariam virginem. Ne timeas Maria, inquit, quoniam omni mulieri, partus expectatio, metum inijcit, iucundi partus promiſſio, metũ eijcit, & expellit. Et Maria, quomodo fiet iſtud. Angelus partum denunciat, & illa virginitatem amplectitur, caſtitatem Angelicæ præferens apparitioni. Quoniam Deo dicatam, & conſecratam carnem veluti ſanctum quoddam donarium intactam ſeruari oportebat, propterea etiam ſi Angelus ſis, inquit, ac de cœlo veneris etiã ſi ſupra hominem ſit id quod apparet, attamen vt virum cognoſcam fieri non poteſt. Quî mater ero abſque viro [illegible]

Martyrum præconia, virtutes, ac merita, & de ipſorum imitatione.
Cap. VII.

ORIGENES explicãs verba illa, quæ diabolus dixit in contemptũ Iob: Pellem pro pelle, & cuncta quę poſſidet dabit homo pro anima ſua, ait: Verum eſt hoc, quia cum ad periculum vel diſcrimen peruenerit homo, omnem rem familiarem contẽnit, tantum vt animam eruat, vt animam ſuam incolumem liberet. Et nũc cum ſperas quod aduerſum Iob loqueris, pro illo loqueris ò inimiee omnium bonorum diabole, & non intelligis. Euidenter enim Iob omnia quæcum-

I Libro 2. in Iob.ca.2. Cap. 8.

cumque habuit deſpexit, diuitias, & filios, & rem familiarem: ob hoc tantum vt animam ſuam illæſam atq; illibatam cuſtodiret. Omnia quæcunq; habuerit homo dat, vt eruat animam ſuam. Ob quam rem? Quia redemptio viri propria eſt ſubſtãtia. Omnia quęcunq; habuerit homo, dabit vt eruat animam ſuam. Hoc egit Iob, propterea animam ſuam inuiolatam conſeruauit. Hoc egerunt beati martyres: idcirco poſtquam omnia corruptibilia atque terrena contempſerunt, poſt hoc nihilominus proprium corpus in pœnam, atque in incendium tradiderunt, ignem, atque gladium ſuſtinentes, vt animas ſuas mundas atque caſtas Deo exhiberent. Sed interim videamus, quomodo poſt hæc quæ
2 bene digeſta ſunt. Nam ſæpe etiam a malo aliquid boni proficiſcitur, non quod malignus ita voluerit, ſed quia bonus ac benedictus Deus, maligni malitiam in bonum conuertit timentibus ſe, atque diligentibus ſe, ſicut martyribus, qui omni tolerantia ſuperantes nequitiam eius, æternæ vitæ hæreditatem capient apud Deum. *Infra*: Poſtulanti diabolo facultatem,
Iob 2. vt Iob plaga percuteret crudeli; dixit Dominus: Ecce in manu tua eſt: verumtamen animam illius ſerua. Ecce trado tibi illum, non propter tuam malignitatem; ſed propter Iob innocentiam, vt iuſtus appareat, vt ſine querela eſſe comprobetur, vt glorioſus coronetur. Solum illum tibi trado. Animam ne quæſiſti; animam ne tetigeris. Terram tibi trado: cœlo ne appropinquaueris. Terrenum vas confringe vt volueris, interiori verò theſauro non appropinquaueris. Luteæ teſtæ facito quod volueris, pretioſiſſimam verò margaritam ne tetigeris. *Infra*: Noli Iob animam tangere, & glorioſus in conſpectu meo conſummabitur. Non tetigiſti, inquit, martyrum meorum animas; non tetigiſti mirabilium veridicorum meorũ teſtium animas. Idcirco ij ſuccumbentes vniuerſi, propter fidem contẽpſerunt mortem; ideo incontaminati omnem ignis pœnam irriſerunt, atque gladij, merito immarceſſibilibus coronis coronabuntur in conſpectu meo.

CHRYSOSTOMVS inquit: Sunt quædam oblationes quæ verè ſunt holocauſtomata, corpora martyrum. Ibi & anima & corpus: illa ſacrificia odorem ſuauitatis habent maximum. Potes & tu ſi volueris tale ſacrificium offerre. Quid enim ſi nõ igni comburatur corpus? Sed alio igne poteſt, vtpotè paupertatis voluntariæ, tribulationis. Cum enim liceat delicioſè, & optimè degere, & eligatur laborioſa vita & amara, mortificanſque corpus: nonne holocauſtoma eſt? Mortifica ergo corpus tuum, & crucifige, & accipies tu huius martyrij coronã. Quod enim illic gladius operatur, hoc hic alacritas faciat. 3 *Hom. 11. in epiſt. Pauli ad Hebr. tomo 4.*

IDEM explicans verba illa; Obſecro vos fratres per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum, ait: Cum hoſtiam dixiſſet, ne quis putet quòd præcipiat mactari corpora, ſtatim ſubiunxit, viuentem. Deinde hoſtiam hanc a Iudaica diſcernens, ſanctam dicit, acceptam Deo, rationabile obſequium veſtrum. Et quomodo corpus, inquies, hoſtia fiet? Nihil mali reſpiciat oculus, & factus eſt hoſtia. Nihil malè loquatur lingua, & facta eſt oblatio. Nihil iniqui cõmittat manus, & facta eſt holocauſtoma. Talis hoſtia Deo placet. Quando mẽbra noſtra mortificauerimus, tunc demum viuere poterimus. Noua ſiquidem iſta huius ſacrificij noſtri lex eſt, atq; ideo mirabile etiam eſt hoc ignis genus. Neque enim lignis opus habet, aut aliã huiuſmodi materia, ſed in ſe ipſo noſter ignis viuit, nec victimã comburit, ſed magis viuificat. Hanc victimam iam olim Deus quærebat, & dicebat: Sacrificium Deo ſpiritus cõ tribulatus. Hanc ipſam tres etiã pueri illi offerebant, dicentes: Non eſt princeps, neq; propheta, neque locus quo miſericordiã liceat acquirere, & 4 *Serm. 10. in c. 12. epiſt. ad Rom.* *Pſal. 50.* *Dan. 3.*

inuenire: ſed in animo contrito, & ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur. Dicit autem, exhibete corpora veſtra, quaſi dicat, Membra veſtra ad bellum quod contra diabolum eſt, prælium q; illud terribile exhibuiſtis, non erit vt ad proprias operas, illa vobis retrahatis. Non poteſt offerri Deo oculus ſcortationi ſeruiens, neq; manus rapiens ac defraudans, nec pedes claudicantes, nec venter delicijs deditus, nec cor iram, aut amorem fornicarium fouens, neque lingua turpia loquens.

2.Tim.4. Oportet ergo nos omni ex parte mundos eſſe, vt cum Paulo dicamus: Ego enim iam immolor, & tempus meæ reſolutionis imminet. Erat enim quauis hoſtia purior, vnde & libamen ſe ipſum vocauit. Erit autem hoc, ſi veterem hominem ſuſtulerimus, ſi membra noſtra, quę ſunt ſuper terram mortificauerimus, ſi mundum nobis ipſis crucifixerimus. Ita neq; machæra deinceps, neque altari, neque igne opus habebimus.

5 *Serm. 9. in c.4 ad Eph.* IDEM exponens verba illa; Ego vinctus in Domino, ſic habet: Et mihi tractanda quæſtio: Nam quod in de- *Act. 26.* fenſione ad Agrippam dixit Paulus, Optarim omnes tales fieri qualis ego ſum, exceptis vinculis his, non ideo dixit, quia vinctũ eſſe pro Chriſto rẽ putarit execrãdum, abſit. Nam ſi hoc ſenſiſſet, non alibi ſcribens dixiſſet: *2.Cor.12.* Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Quid ergo? Hoc ipſum indicium erat, ꝙ vincula magnifaciebat, quemadmodum Corinthijs ſcribens, dixit: *1.Cor.3.* Lac vobis potum dedi, non eſcã, nondũ enim poteratis. Ita & hic vinculorum pulchritudinẽ & vtilitatẽ nondũ audire poterãt. Propterea dicit exceptis vinculis his. Propterea & ipſe in vinculis lætatus, & vinctus, & cum alijs vinctis pariter in cuſtodia abductus eſt. Magna eſt Paulinæ catenæ fortitudo. Quam nõ excelleret voluptatem? & vinctũ videre Paulũ, & iorus in carcere ſedentem? Non videtis Reges, & conſules in rhedis circũuectos, auroq; conſpicuos, milites quoq; illorũ quibus ſtipati ſunt, omnia deaurata, habẽtes deauratas lanceas, deaurata ſcuta, equos & auro inſignes? Quanto autẽ illo ſpectaculo iucũdius eſt iſtud? Optarim vel ſemel videre Paulũ ex carcere cum vinctis egredientem, magis quã millies illos cũ iſta ſtipatione militari & inſigni prætereuntes. Quot putatis Angelos illũ cum ita educeretur præceſſiſſe. *Infra*: Cum ſeruus Eliſæi videret militum copias, quas rex Syriæ miſerat contra dominum ſuum obſtupuit, & trepidus ac tremebũdus ad magiſtrum properans calamitatẽ, ineuitabileq; periculum annunciauit; ſubridens propheta, qđ quæ timenda nõ erant timebat, hortatus eſt animo eſſe bono, & confitenti. Is vero, vt imperfectus erat non perſuadebatur, ſed concepto timore eius rei, quã viderat, detinebatur. Quid igitur propheta? Domine, inquit, aperi oculos pueri iſtius, & videat quomodo plures ſunt nobiſcum, q̃ cum illis. Et repente totũ montem, in quo tunc propheta habitabat, videt equis, & curribus ignitis refertum. Hoc verò nihil erat aliud, q̃ Angelorum acies. Si verò Eliſæo, vnius diſcipuli gratia, tanta obſecundata eſt angelorum acies, qđ Paulo putas defuiſſe? iſtud & propheta David dixit: Angelus Domini caſtrametatur in circuitu timentium eum. Et quid de Angelis dico? ipſe Dominus eum e carcere egrediebatur cum illo erat. Semper quidem admirandi ſunt ſancti, multaque gratia pleni, maximè verò quãdo propter Chriſtum periclitantur, quãdo in vinculis ſunt. Dicam cogitationem meam. Babylas beatus martyr, & ipſe eadem cauſa qua Ioannes vinctus erat ꝙ Regem iniquè agentem arguerat. Hic cum moreretur præcepit vincula iuxta corpus ſuum collocari, corpuſq; vinctum ſepeliri, & nunc pedicæ ſimul cum cinere illius ſepultæ iacent, tanto videlicet ille deſiderio pro Chriſto vinctus eſſe cupiebat. Verum nos non ligamur, quippe huius nulla iam exiſtente occaſione. Nihil opus eſt, vt manus ligatas; ſed mentem vinctam habeas. Sunt & alia vincula, illa ferẽt qui iſtis nõ ligãtur, dicente

Margin references in the right column: *4.Reg.6.* (beside "dens propheta … nõ erant"); *Pſal.33.* (beside "Angelus Domini caſtrametatur").

dicente Chriſto: Ligate illi manus & pedes, & proijcite in tenebras exteriores. Sed abſit vinculorum illorum experientia, iſtis potius abundè vinciri contingat.

7 *Lib. 7. quæſtionũ in li. Iudic. to. 4. Cap. 7.* AVGVSTINVS ait: Quod trecenti viri hydrias fictiles acceperunt, eiſque ardentes faculas incluſerunt, quibus hydrijs factis repente lumina numeroſe micantia, tantam hoſtium multitudinem terruerũt, quod Gedeon fecit inſtigante Domino, qui præfigurauit ſanctos ſuos theſaurum Euangelici luminis in vaſis fictilibus habituros, ſicut Apoſtolus ait: *1. Cor. 4.* Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. Quibus in paſſione martyrij tanquam vaſculis fractis, maior eorum gloriæ fulgor emicuit; quæ impios Euangelicæ prædicationis inimicos, inopinata illis Chriſti claritate ſuperauit.

8 *Lib. 5. de ciuitate Dei c. 18. to. 5.* IDEM inquit, Si Mutius, vt cum Porſenna rege pax fieret, qui grauiſſimè Romanos premebat, quia Porſennam ipſum occidere nõ potuit, & pro eo alterum, deceptus, occidit, in ardẽtem aram ante eius oculos dexteram extendit, dicens: Multos tales qualem illum videret, in eius exitium coniuraſſe: cuius ille fortitudinem, & cõiurationem taliũ perhorreſcens, ſine vlla dilatione ſe ab illo bello facta pace compeſcuit. Quis regno cœlorum imputaturus eſt merita ſua, ſi pro illo non vnam manum, neq; hoc ſibi vltro faciens, ſed perſequẽte aliquo, patiẽs totum flammis corpus impenderit? Si Curtius armatus equo concito in abruptum hiatum terræ ſe præcipitem dedit, deorum ſuorũ oraculis ſeruiẽs, qui iuſſerant, vt illuc id quod Romani haberent optimũ mitteretur. Quid ſe magnum pro æterna patria feciſſe dicturus eſt, qui aliquem fidei ſuę paſſus inimicum, nõ ſe vltro in talẽ mortem mittẽs, ſed ab alio miſſus obierit, quandoquidem a domino ſuo, eodemque rege patriæ ſuę, certius oraculum accepit: Nolite timere eos qui occidũt *Matt. 10.* corpus, animam autem non poſſunt occidere. Vnde nullo modo ſuperbiant ſancti martyres tanquam dignũ aliquid pro illius patriæ participatione fecerint, vbi æterna eſt, & vera fœlicitas, ſi vſque ad ſui ſanguinis effuſionem, non ſolum ſuos fratres, pro quibus fundebatur, verum & ipſos inimicos, a quibus fundebatur, ſicut eis præceptum eſt, diligentes charitatis fide certarunt.

9 *Lib. 20. contra Fauſtũ Manichæũ. to. 6.* IDEM dicit: Populus Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorũ conſocietur, atque orationibus adiuuetur.

10 *Lib. de correptione, & gratia ad Valentinũ to. 7.* IDEM ait: Adam & terrente nullo, & inſuper contra Dei terrentis imperium, libero vſus arbitrio, non ſtetit in tanta fœlicitate, in tanta non peccandi facilitate. Martyres autem non dico terrente mundo, ſed ſæuiente ne ſtarent, ſteterunt in fide, cum videret ille bona præſentia quæ fuerat relicturus, iſti futura quæ accepturi fuerant, non viderunt. Vnde hoc, niſi donante illo, a quo miſericordiam cõ *2. Tim. 1.* ſecuti ſunt, vt fideles fierent, a quo acceperunt ſpiritum non timoris, quo perſequentibus cederent, ſed ſpiritũ virtutis & charitatis, quo cuncta minantia, cuncta inuitantia, cuncta cruciantia ſuperarent.

11 *Enarrat. in Pſ. 9. to. 9.* IDEM explicans verba illa de martyribus, quoniam ſanguinem eorum recordatus eſt, inquit: In his verbis docet non ſine magno fructu æternitatis morituros in pſecutione Chriſtianos. Sed cur ſanguinem eorũ maluit dicere? An quaſi alius imperitior, & minoris fidei quæreret, dicẽs: Quomodo annunciabunt, cum in eos infidelitas gentium ſæuitura ſit? Huic reſpondetur: Quoniam requirens ſanguinem eorum recordatus eſt, id eſt, veniet vltimum iudicium, vbi & interfectorum gloria, & interficientiũ pœna manifeſta erit. Recordatus eſt autem. Nemo ita poſitum putet quaſi obliuio cadat in Deum, ſed quia poſt longum tempus futurum eſt iudicium. Secundum affectum infirmorum hominum poſitum eſt, qui quaſi oblitum

litum Deum putant, quia non tam cito facit, quàm ipſi volunt.

11 *Enarrat. in Pſal. 63.*

IDEM dicit: Paſſionis ſanctorum martyrum diem hodie feſtum habentes, in eorum recordatione gaudeamus, recolentes quod patiebantur, & intelligentes quid intuebantur. Nunquam enim tantas tribulationes carne tolerarent, niſi magnam quietem mente conciperent. *Infra*: Exaudi Deus orationem meam cum deprecor, a timore inimici eripe animam meam, ſæuierunt inimici in martyres. Quid orabat iſta vox corporis Chriſti? Hoc orabat vt eruerentur ab inimicis, & eos non poſſent occidere inimici. Ergo exauditi non ſunt, quia occiſi ſunt, & deſeruit Deus contritos corde ſeruos ſuos, & ſperantes in ſe deſpexit? Abſit. Quis enim inuocauit Dominum, & derelictus eſt ab eo? Quis ſperauit in eum, & deſertus eſt ab eo? Exaudiebantur ergo, & occidebantur, & tamen ab inimicis eruebantur. Alij timentes conſentiebant, & viuebant, & tamen ipſi ab inimicis abſorbebantur, occiſi eruebantur, viuentes abſorbebantur. Inde eſt, & illa vox gratulationis, forſitan viuos abſorbuiſſent nos. Multi abſorpti, & viui abſorpti, multi mortui abſorpti. Qui putauerunt inanem eſſe fidem Chriſtianam, mortui abſorpti ſunt. *Pſ. 123.* Qui autem ſcientes veritatem eſſe prædicationem Euangelij, Chriſtum eſſe filium Dei ſcientes, & hoc credentes, & hoc intus tenentes, ceſſerunt tamen doloribus, & idolis ſacrificauerunt, viui abſorpti ſunt. Illi abſorpti, quia mortui, illi autem quia abſorpti mortui. Ergo hoc orat vox martyrum. A timore inimici eripe animam meam. Non vt me non occidat inimicus, ſed vt non timeam occidentem inimicum. Hoc orat in pſalmo impleri ſeruus, quod Dominus iubebat in Euangelio: *Matt. 10.* Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, ſed eum potius timete, qui habet poteſtatem, & animam, & corpus mittere in gehennam. Et repetiuit, ita, ergo dico vobis, hunc timete. Qui ſunt qui corpus occidunt? inimici. Quid iubebat Dominus? ne timerentur. Oretur ergo, vt præſtet quod iubet. A timore inimici eripe animam meam. Erue me a timore inimici, & ſubde timori tuo. Non timeam eum, qui corpus occidit, ſed eum qui corpus, & animam poteſt occidere. Non enim a timore volo eſſe immunis, ſed a timore inimici liber, ſub timore Domini ſeruus.

IDEM explicans verba illa: Et a verbis tuis formidauit cor meum, ait: Nonne Eccleſia præcepit, vt pro regibus, & principibus orarent fideles, vt eis obedirent, ipſiſque tributa præſtarent? Quare ergo principes perſequebantur illos? Sine cauſa vtique, & ideo regius vates, ait: Principes perſecuti ſunt me gratis, ſed a verbis tuis formidauit cor meum. Habuerunt quidem & illi verba minacia, expello, occido, vngulis torqueo, ignibus torreo, beſtijs ſubigo, membra dilanio, ſed tua me potius verba terruerunt. Nolite timere eos qui occidunt corpus, ſed eum timete, qui poteſt corpus, & animam perdere. Ab his verbis formidauit cor meum, & contempſi hominem perſecutorem meum, & vici diabolum perſecutorem meum. 13 *Concione 31. in Pſal. 118.*

IDEM ſic habet; Magnum ſpectaculum ſpectauimus oculis fidei, martyrem ſanctum Vincentium vbique vincentem. Vicit in verbis, vicit in pœnis, vicit in confeſſione, vicit in tribulatione, vicit exuſtus in ignibus, vicit ſubmerſus in fluctibus. Quando caro eius, in qua erat trophæum Chriſti victoris, de nauicula mittebatur in mare tacitè dicebat: Deijcimur, ſed non perimus. Magnum certamen, magnam comparat gloriam, diuinam, & ſempiternam, fides pugnat, & quando fides pugnat, carnem nullus expugnat. Quia etſi laniatur, etſi laceratur, quando perit qui ſanguine Chriſti redemptus eſt? Potens homo non poteſt perdere, quod emit ſanguine ſuo. *Infra*: Erat 14 *Sermone 8. de ſanctis, qui eſt primus in feſto B. Vincentij, to. 10.*

videte

videre inuictam martyris animam cõtra inſidias antiqui hoſtis, contra ſæuitiam impij iudicis, contra dolores mortalis carnis, acerrima conflictione certamen, & in adiutorio Domini cuncta ſuperantem. Tanta pœna erat in membris, tanta ſecuritas in verbis, tanquam alius torqueretur, alius loqueretur. Et verè alius, præ-
Matt.10. dixit enim Dominus martyribus: Non vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Nam quæ vires pulueris, niſi illo adiuuante, qui nos fecit ex puluere, vt qui gloriatur, in Domino glorietur? Magis diabolus, non victo Vincentio, quàm Vincentius, perſequente diabolo, torquebatur. Quanto enim erant illa truculentiora, & exquiſitiora tormenta, tanto magis tortus de torquente triumphabat, & ex illa carne tanquam ex terra ſuo ſanguine irrigata, de qua plus dolebat inimicus, palma creſcebat. Voces tyranni, oculi, vultus, & truculentus totius corporis motus indicabant, quàm grauiora tormenta ſentiret interius, quàm erant, quæ martyri infligebantur exterius. Si conſideremus perturbationem torquentis, & tranquillitatem, tormenta patientis, videre, facillimum eſt, quis erat ſub pœnis, quis ſupra pœnas. Quæ gaudia erunt in virtute regnantium, quando tanta ſunt pro veritate morientium? Quid erit cum corporis incorruptione fons vitæ, quando ros eius inter tormenta tam dulcis eſt? Et quid faciet impijs æterna flamma, quos ita vaſtat irati cordis inſania? Quid paſſuri ſunt, cum iudicabuntur, qui iam cum iudicant cruciantur?

Ad matrimonium contrahendum virtus quæratur vxoris, cuius onera, etſi grauia, ferenda ſunt, & pax inter coniuges ſeruanda. Cap. VIII.

BASILIVS ſic ait; Virgo a corporis voluptatibus animam ſegregãs, animumque totum ad amorem cæleſtium intẽtiſſime dirigens, omnia quæ in mundo ſunt iucunda calcabit, nec modo feret his quæ dulcia putantur, & ſuauia non perfrui, verum & nuptarum perpetuas ærumnas miſerabitur, quæ temporibus his, moleſtiſque voluptatibus addictæ ſunt. Nẽpe enim eius quæ nupſit multiplices (vt ſic dixerim) mortes, quas illa in dies patitur e regione conſiderans, ſibi ipſi profecto, propoſitoq; ſuo gratulabitur. Nam quæ mortali connubio coniuncta eſt, ad ſuam ipſius curam, viri quoq; adiecta, gemmam in vna anima ex coniuncto ſibi corpore, ſollicitudinem neceſſario ſuſtinet. Nec iã vnius tantum corporis laborat gratia, ſed in vna (vt dixi) anima, & ad ſuum, & ad viri corpus curandum iugiter intenta diuiditur. Vbi verò filios poſt cubiculi ſolemnia, & ſecreta cõmercia parturire, atq; in lucẽ edere cęperit, per vnumquemq; naſcentem animo ſcinditur, & præſentibus triſtibus naſcituri cura ſemper adijcitur. Ac ſi quidẽ virum bonũ, blandumq; nacta fuerit, perpetuo ne moriatur, metu viduitatis, incõmoda, cruciatuſq, iam ſuſtinet, diram quandam, & imminentem curam, & præſente illo, & abſente propter inſperatos caſus, animo indeſinenter excipiens. Si verò contra duro, & immiti fuerit coniuncta, tota quidẽ vita illi cruciatus eſt, & cũ pudicitiæ ratione neutrum queat eligere, id eſt, nec viri mortem propter viduitatis anguſtias, nec vitam ob moleſtiam, incommodumq; conuictus, ancipiti atq; ineuitabili malo, acerrimiſq; doloribus ſemper atteritur. Inde vbi filios edidit, aut ad bonã illi frugem euaſerunt, & maiores ex illorum abſentia dolo-

1 Lib. de vera virginitate ad Letoiũ Melitẽſem Epiſcopum to. 1.

res iugiter tolerat, quam parturiens
tulerat, aut malos euaſiſſe conſiderat,
a & maius ex ea procreatione liberorũ,
quam ſi permanſiſſet ſterilis, oppro-
brium ſuſtinet. Sępe antequam prędi-
cta experiatur incommoda, ſimul &
ſponſa, & vidua efficitur, ac ſine libe-
ris in viduitatem delapſa, nec vxor iã,
nec virgo, nec mater eſt, ſic profecto
omnibus, quę putantur læta coniugij
ſimul amiſſis, breuiſſimo voluptatis
ſenſu, irrecuperabilẽ virginitatis per
didit florem, coniugijq; tantum ſolũ-
modo experta eſt, quantum illi ſatis
eſſet ad dignoſcenda viduitatis incom
moda. Quod ſi relicta vidua, pupillos
enutriat filios, eius quẽ ex viri morte
perceperat, mœroris iuge illos monu-
mentum cernit, & ſemper in lachry-
mis, ſemper in gemitu, ſemper in ſolli
citudine educandorũ degens, nullum
præterito malo ſolatium inuenit. Et
quid plura perſequi neceſſe eſt? Domi
num ſibi cum dote infœlix mulier coe
mens virum, ancilla pro libera effici-
tur, breuiſſimæque voluptatis gratia,
naturali libertate ſe priuans, ianuã ſi-
bi ineffabilem dolorum, perpetuique
mœroris per huiuſmodi connubiũ ape
rit. Manet enim immota maledictio-
nis aduerſus illam prolata ſententia,
quæ per omnes nuptias velut epitha-
Gen. 3. lamium ita canit. In dolore paries fi-
lios, & ad virum conuerſio tua, & ipſe
dominabitur tui. At verò prudens vir-
go iugum huiuſmodi ſeruitutis abij-
ciens, & tota intentione ad Dominum
currens, vnà dolorẽ quoq; qui ex ma-
ledictione intentabatur abrupit. Effu-
git quippe partus anguſtias, effugit
mortalis viri miſerũ iugũ. Simulq, in-
commoda omnia, quæ ex nuptijs pro-
uenire mõſtrauimus. Effugit item pec-
catorum omnigenũ inextricabiles ne-
xus, & retia vitæ pręſentis euaſit. In-
ſuper integra tota, atque illibata ani
ma, æterno regi ſe læta deſpondit, nec
iam ad mortalem virum conuerſionẽ
ſuam fieri patitur, ſed frugi perſeue
rans, ſe in vitæ conſtantia & honeſta-
te corã Domino ſemper exercet. Quip
pe coniugij finem corruptionem, & in
iurias eſſe conſiderans, ex ipſo fine to-
tam nuptiarum tragœdiam prudenti
ratione collegit, declinanſq; primam
triſtium cauſam, manantem quoq; ex
ea preſſuram ſimul effugit.

CHRYSOSTOMVS expli- 3
cans verba quæ dixit Abraham Saræ: *Hom. 38. in*
Ecce ancilla in manibus tuis eſt, vtere *Gen. 10. 1.*
ea, vt tibi libitum fuerit, inquit: Scio
Sara quem tibi honorẽ debeam. Vnum
tantum eſt cui ſtudeo, vt tu mœrore
careas & turbatione ac in omni ſis ho
nore. Hoc eſt verũ contubernium. Ita
vir qñ non magna diligentia ad mu-
lieris ſpectat verba, ſed imbecillitati
ſexus, veniæ non nihil concedit, hoc
vnum ſatagat, vt e medio tollatur tri-
ſtitia, & pax, atq; concordia cõſtringa-
tur arctius. Audiant viri, & imitentur
iuſti lenitatem, & tantum honorem ac
reuerentiam mulieribus tribuant, vt
& imbecilli vaſculo parcant, & cõcor-
diæ vinculum creſcat. Illæ enim verę
ſunt diuitiæ, illæ maximæ ſunt facul-
tates; ſi vir cum muliere non diſcor-
det, ſed coniuncti ſint vt corpus vnũ.
Erunt enim, inquit, duo in carne vna. *Gen. 2.*
Tales etſi in paupertate ſint, etſi in vi
litate, omnium ſunt beatiſſimi, verã
percipiunt voluptatẽ, & in continua
conſiſtunt tranquillitate. Sicut cõtra, 4
qui hac non fruuntur, ſed zelotypia
laborant, & bonum pacis amittunt;
etiam ſi magnis affluant diuitijs, etiã
ſi ſumptuoſas habeant menſas, etiam ſi
clari fuerint ac nobiles, miſerrimi om
nium ſunt, turbelas & fluctus ſibi quo
tidie excogitant, nullamq; voluptatẽ
habere poſſunt, interno bello omnia
confundente, multamq; eis amaritudi
nem inuehente. Verum hic nihil tale,
ſed patriarcha, indignationem vxò-
ris, ſua placauit lenitate, & domũ pa-
ce repleuit. *Infra:* Vnius rei cura ſit
viris, vt triſtitiæ cauſa e medio tolla
tur, creſcatq; ac roboretur pax dome-
ſtica; vt & illa erga virũ ſuũ habeat cõ
uerſionem, & vir ab externis & foren-
ſibus negotijs, & turbationibus, ad eã
quaſi ad portũ confugiat, & omnigenã
inueniat conſolationem. In adiuto-
rium enim data eſt, vt contentus eius
conſo-

conſolatione, quæ occurrunt aggredi queat alacriter. Nam ſi fuerit ornata virtutibus, & manſueta, omnia viro ſuauia & facilia reddit, & percipere non ſinit illas externas malitias, neq; difficultates, quæ quotidie domi naſcuntur, ſed quaſi gubernator optimus omnem eius tempeſtatem in ſerenitatem ſuam ſapientia conuertit, intelligentiaque ſua magnam confert conſolationem. Quando concordia, & pax, & vinculum dilectionis cum muliere & viro fuerit, omnia ſimul affluunt bona, & nullis inſidijs expoſiti ſunt, magno & inexpugnabili quodã muro circundati, ſua iuxta Dei præceptum, cõcordia. Hoc, ferro fortiores eos reddet, hoc, omnibus diuitijs magis locupletabit, hoc ſupernam gloriam eis cõferet, hoc & Dei beneuolentiam eis vbertim conciliabit. Tunc & filij, qui naſcuntur virtutem ſequentur, quos imitabuntur & ſerui, & vndequaque domus virtute florebit, eritque multiplex rerum proſperitas.

5 *Hom. 48. in Geneſim.* I D E M explicans verba illa, quæ Gen. 24. dixit orans ad Dominum ſeruus Abrahæ quærens vxorem Iſaac: Ecce ego ſteti prope fontem aquæ, filiæ autẽ habitantium ciuitatem egrediuntur vt hauriant aquã, & erit virgo, cui ego dico, inclina hydriam tuã, & bibã, & dixerit mihi, bibe, & camelos tuos potabo. Illam præparaſti puero tuo Iſaac, & in hoc cognoſcam ꝙ feciſti miſericordiã domino meo Abraham, inquit: Vide ſerui prudentiam. Nam quia ſciuit patriarchæ hoſpitalitatem, & quia virginem inde ducendam congruebat iiſdem eſſe præditam moribus quibus iuſtus, nullam aliam cõiecturam inquirit: ſed characterem virginalis animi, hoſpitalitate colligere vult. Infra: Vidiſti quomodo ſolebant olim filijs ſuis vxores ducere? *Gen. 24.* Quomodo magis animi generoſitatẽ, quam opum abundantiam inquirebãt? Nuſquam inſtrumenta, nuſquam pacta, & alia ridicula, quæ nunc apud nos fiunt, & verba illa, quæ in litteris continentur, ſi abſque liberis, inquit, moritur, ſi hoc & hoc contingat. Verum apud illos nihil tale; ſed maximæ, & ſecuriſſimæ litteræ erant virginis mores non choreæ. Infra: Intrauit Iſaac in domum matris ſuæ, & accepit Rebeccam, & fuit ei vxor & dilexit eam. Hanc imitentur mulieres, hunc æmulentur viri. Sic ſponſas ducere curent. Quare enim dic oro, ſtatim ab initio ſordibus impleri ſinis aures puellæ, tam turpibus cantilenis, tam intempeſtiua illa pompa. Oportebat omnia hæc depellere, & verecundiam principio dolere, puellam & ſacerdotes vocare, & precibus & benedictionibus concordiam coniugij cõſtringere, vt amor ſponſi augeatur, & puellæ cõtinentia creſcat, & omnia q̃ fiũt eo ſpectẽt, vt virtutis opera ingrediantur in domũ illã, tollanturq; e medio omnes diaboli inſidiæ, & ipſi gratia Dei vniti iucundè vitã perficiant.

6 *Hom. 57. in c. 29. Geneſ.* I D E M explicans verba illa; Accepit Laban Liam filiam ſuam, introduxitq; eã ad Iacob, ait: Vidiſti cũ quanta olim honeſtate nuptias egerint? Nũ tunc tibiæ, num choreæ diabolicæ? Quare enim, dic mihi tantum ſtatim ab initio damnum inducis in domum tuam, & eos qui in ſcęnis operã locant vocas: vt cum intempeſtiuo ſumptu, virginis lędas continentiam, & iuuenã impudentiorem facias? Satis enim arduum erat illam ætatẽ abſq; illis ſufflationibus poſſe ferre ęquiter tempeſtatem affectionum, cum autẽ & hæc accedunt, tã quæ videntur, quam quę audiuntur, maius accẽdunt incendiũ, & fornax cõcupiſcentiarum magis inflammatur, quomodo nõ peſſum it adoleſcentis anima? Hinc enim omnia pereunt, & corrumpuntur, quia ab initio caſtitas oppugnatur eorum, qui inter ſe conuenturi ſunt: & ſæpe primo de iuuenis oculis videns incontinentibus, telo diabolico in anima vulneratur, & puella per ea quæ audit & videt captiua fit, & ab eo die poſtea creſcunt vulnera, maiuſq; fit malum. Etenim illinc ſtatim diſcunt, vt & mutuam concordiam dilacerent, & amo-
rem corrumpant. Quando enim ille 7
mentẽm ad aliam verterit, huc & illuc diui-

diuidens cogitationem, & a diabolo ſuo inſtigatur, multa amaritudine domum implet. Quod ſi & illa comperitur ita affecta eſſe, ex ipſis fundamentis, omnia, vt ita dicam, euertit. Poſtea mutuum ſe fugiunt, & latere volunt; & ille quidem ſuſpicioſè obſeruat vxorem, & illa virum. Et vbi oportebat concordiam eſſe, & copulam, & qui debebant eſſe caro vna, hi in tanta viuunt diuiſione quaſi diſſecti ſint. Diabolus enim ſubingreſſus, tantum in eis damnum facit, vt quotidianæ pugnæ inter eos naſcantur, & a malis nũquam habeant quieté. Quid enim quis dixerit, quomodo poſtea a famulis cõtemnantur, a vicinis rideantur, quam fœda operentur? Nam ſicut quando gubernatores inter ſe diſſident, etiam qui in naui feruntur periclitantur, ac timent ne ſubmergatur nauis; ita & hic ſi diſcordes ſint vir & mulier: veriſimile eſt omnes qui apud illos ſunt, participes eſſe malorum. Vnde hic non ſolum Iacob, ſed & Laban idolorum cultui adhuc deditus, introduxit filiã Liam ad Iacob ſine præuijs ſaltationibus, &c. Infra: Tunc quando plurimã oportebat eſſe reuerentiam; cum hi ad ſanctum Eccleſiæ accedant ſacramentum, in quo Chriſti, & Eccleſiæ coniunctio ſignificatur, quando maior caſtitas & honeſtas oſtendenda, obſcœnitate implentur omnia illa, vt probabile ſit a diabolo hæc omnia inuenta eſſe.

8 *Hom. 29. in Matt. to. 2.* IDEM dicit: Non vxores, opes, ſed virtus diuitias præparat. Nam quę vtilitas maximæ dotis eſt; cum inepta, prodiga vxor ſit, cum vt ventum omnia diſſipet? Quid porro ſi laſciua, petulanſque ſit; quam mille conſequantur amantes? Quod ſi etiam ebrioſa, nonne citius in ſummam maritum depellet paupertatem? Hæc omnia vobiſcum, oro, ſæpius verſate.

9 *Hom. 60. in Ioan. to. 3.* IDEM ait: Nihil potentius muliere bona, ad inſtituendum & informandum virum quodcumque voluerit, neque tam leniter amicos, neque magiſtros, neque principes patietur, vt cõiugem admonentem: habet enim voluptatem quandam admonitio vxoria, cum plurimum amet cui conſulit. Multos poſſum afferre viros aſperos & immites, per vxorem mites redditos & manſuetos: ipſa enim menſa, lecto, filiorum educatione, & alijs plurimis cum marito communicans, & vt corpus capiti coniuncta, ſi prudens erit, & diligens, omnes vincet. Nec verbis tantum: ſed re informandus eſt coniux. Quomodo autem re ipſa eum erudiemus? cum te non malam viderit, non pretioſis indutam, non ſuperflua expetentem, ſed neceſſarijs contentam viderit, tunc enim conſulentem patietur.

IDEM ſic habet; Cum virum tuũ admoneo, vt te amet, & colat, non permitto vt legem mulieri poſitam ipſe in medium adducat; ſed quæ ipſi viro ſcripta eſt, exigo. Tu igitur, quæ decent operare dumtaxat, & exhibet te viro facilé. Vel potius ſi propter Deũ viro parueris, noli mihi proponere, quæ ab eo fieri deceant, ſed ea quibus te legiſlator fecit obnoxiam diligenter exequere. Hoc enim eſt maxime Deo parere, ſi aduerſa etiam patiens, legem nõ præuariceris. Propterea qui amicum amat, nihil ſibi magnum facere videtur. Qui verò exoſum colit, hic maximè coronatur. Eodem & tu modo conſidera, quod ſi modeſtum virum pertuleris & manſuetum, quod nam tibi præmium Deus dabit? ſi autem immodeſtum, clariſſimam coronã accipies. Hæc autem dico, non vt viros in mulieres exaſperari admoneã, ſed ſuadeo mulieribus, vt viros etiam aſperiores perferant. Quando enim vterque ſuum nititur implere officiũ, etiã proximi vtilitas ſequitur, vt exẽpli gratia, quando mulier aſperiorem virum perferre parata eſt, & vir moleſtiorem etiam mulierem contumelia non afficit, tunc omnia quieta ſunt, & portus ibi tranquilliſſimus patet. Ita priſcis fiebat temporibus, ſuum vnuſquiſque officium implebat, non quod proximum deceret, requirebat. Conſidera quæſo, accepit fratris filiũ Abraham, ſcilicet Loth in domum ſuam, non *Gen. 12.* 10 *Hom. 26. in 1. epiſ. Pauli ad Corinthios. to 4.*

non accuſauit vxor: iuſſit vt longum iter faceret, non contradixit, ſed mandatum ſecuta eſt. Item poſt multas illas miſerias, ſudores, & labores, omniũ dominus factus, ceſſit ipſi Loth Abraham prælatione illa, & non ſolum non ægre tulit Sara, neque quidquam tale locuta eſt, quemadmodum multæ hoc tempore mulieres aſſolent, cum in huiuſmodi partibus viros ſuos inferiores videant, & maximè minoribus cõparatos eos ſtultos, dormientes, effœminatos, proditores, ſtupidos, exprobrando appellant. At Sara non modo tale quidquam non dixit, ſed nec cogitauit quidem. Cumque vir eius multa vellet aggredi difficilia, propter ea vt Loth conſobrinum ſuum ab hoſtibus liberaret, illa tacuit, nec viri contradixit voluntati. Sed animaduerte quomodo vterque decorem ſeruat.

Gen. 13. 11

Neque Abraham Saram tanquam ſterilem contempſit, neque quidquam tale exprobrauit. Infra: Si alienis, qui dextram nobis maxillam percutiant, etiam ſiniſtram præbere oportet; longè magis aſperior vir ferendus eſt. Neque verberandam vxorem dico, abſit. Vltima namq; ignominia eſt, non eius quæ verberatur, ſed eius qui verberat. Sed ſi caſu aliquo talem nacta fueris maritũ, noli ęgre ferre, ſed repoſitum tibi ex his præmium intellige, & in præſenti vita laudem.

Et vos viros illud admoneo, nullum ſit tam graue peccatum, quod ad verberandam vxorem vos compellat, & quid vxorem dico? Ne ſeruam quidẽ verberare, & manus in eam inijcere, viro libero eſſet tolerandum. Quod ſi ſeruam verberare, viro maximæ ignominiæ eſt, multo magis contra liberam dextram extendere. Et hoc a gentium legiſlatoribus cognoſcere licet, qui quæ vapulauerit nõ amplius cum marito habitare cogunt, vt pote qui indignus ſit, vt cum ea amplius conſuetudinem habeat. Etenim ſumma iniuria eſt, vitæ ſociam & in rebus neceſſarijs antea tibi coniunctam, tanquam mancipium, ignominia afficere. Ideo huiuſmodi virum, ſi quidem vir appellandus eſt potius quam fera, & patricidę, & matricidæ, ſimilem eſſe dixeris. Nã ſi patrem, & matrem, vxoris gratia relinquere præcipimus, non vt iniuriam eis faciamus, ſed diuinã legem impleamus; & ipſi parẽtibus tam gratum hoc eſt, vt relicti gratiam habeant, & id multo ſtudio exequantur. Quonam pacto non vltimæ dementię eſt eam contumelia afficere propter quam parentes dimittendos præcepit? Nonne hoc tantum inſania? infamiam autem quis feret quæſo? Quando vlulatus & gemitus per angiportus tolluntur, & tã turpis viri domum à vicinis & prætereuntibus concurritur, tanquam ad feram quandam omnia domi vaſtantem; cur ſane eſſet melius vt terra dehiſceret, quam amplius in foro conſpiceretur. Sed incitat mulier inquis. Verum conſidera mulierem debile vas eſſe.

Gen. 2. 12

Tu autem vir propterea princeps factus es, & capitis loco datus, vt ſubditæ feras imbecillitatem. Velis igitur tuum illuſtrare principatum, quod facies ſi ſubditæ nõ inſultaueris; & quẽadmodum rex tanto clarior apparet, quanto præfectum ſuum clariorẽ oſtẽdit, quem ſi inhonoraret, & contumelia illius dignitatis magnitudinem afficeret, non paruam gloriæ ſuę partem auferret: itidem & tu ſi illam, quę poſt te ſecundum obtinet locum, contumelia afficis, non parum tui principatus honori derogas. Hæc igitur omnia tecum reputa & modeſtus ſis, & cũ his, illius noctis recordare, qua aduocato te ad ſe pater tanquam depoſitũ quoddam filiam dedit tibi & omnibus relictis, matre, domo, & ſe ipſo, omnẽ eius curam tuæ dexiræ commiſit. Portus eſt mulier: & maximum ſecuritatis remedium. Quod ſi ventis & fluctibus portum liberaueris, ex foro reuerſus tranquille viues. Quod ſi perturbatione & tumultu impleueris, tibi ipſi longe grauius ſtrues naufragiũ. Quotieſcumq; ergo aliquid moleſti domi contigerit, ſi quid vxor peccauit, conſolare, & noli mœrorem augere. Licet enim omnia proijcias, nihil moleſtius continget quam non habere domi beneuolam

lam vxorem; licet quodcunque dixeris peccatum, nullum magis dolendũ inueneris, quam cum vxore ſeditionẽ

13 habere. Quod ſi inuicem onera ferenda ſunt, multo magis vxoris, Et ſi pauper ſit, noli exprobrare, etſi ſtulta noli ei inſultare ſed eſto modeſtior: etenim caro vna facti eſtis. Sed ſtulta eſt, ebria, iracunda. igitur dolendum eſt, non iraſcendum; & Deo ſupplicandum eſt, & ipſa admonenda, & adiuuenda cõſilio, & omni conatu annitendum vt illis liberetur affectibus. Quod ſi verberaueris exaſperabis morbum; aſperitas enim manſuetudine, non alia aſperitate diſſoluitur. Fertur quendam externorum philoſophorum cum vxorẽ haberet prauam, temulentam, & interrogaretur qua gratia eius mores toleraret, reſpondiſſe: vt gymnaſium & paleſtram philoſophiæ domi habeam, ero enim, inquit, cum alijs manſuetior, cũ in ea quotidie toleranda erudiar. Multum ego doleo quod gẽtiles nobis ſint ſapientiores; nobis inquam, qui angelos imitari iubemur, vel potius ipſum Deum per manſuetudinem. Admoneo ergo vt primum omnia faciant homines, & conentur, vt bonam accipiant vxorem, & omnes plenam virtutis. Quod ſi falli contingeret, vt neque bonam neque tolerabilem vxorem domũ duceret: tunc philoſophum hunc imitari, & eam omni ex parte informare, & nihil eiuſmodi proponere oportet. Nam & mercator niſi cum ſocio pacta faciat, quibus pacifice inter ſe viuant, non prius deducit nauem, neque alias tangit merces. Itidem & nos omnia faciamus, vt vitæ ſociam, & huius negotiationis, & nauis, ſumma cum tranquillitate domi contineamus. Hoc pacto cætera omnia tranquilla ſuccedẽt, & ſecuræ præſentis vitæ pelagus trãſmittemus. Hæc nobis domo, ſeruis, pecunijs, agris, & omnibus denique rebus honorabilior ſit, ne ve ipſa nobis cum domi in ſeditione, & diſcordia viuat. Ita & alia nobis ad voluptatem cedent, & in rebus ſpiritalibus multã habebimus commoditatẽ: ſi vnanimes hoc iugum traxerimus, & omnia recte tranſigerimus, & quæ nobis repoſita ſunt bona conſequemur.

14 HIERONYMVS refert mirabile dictu ꝙ ante annos plurimos, cũ *Epiſ. 11. ad Geruntiam to. 9.* in chartis Eccleſiaſticis iuuaret Damaſum Papam, vidit duo inter ſe paria viliſſimorum e plebe hominum comparata, vnũ qui viginti ſepeliſſet vxores, alteram quæ vigeſimum ſecundum habuiſſet maritum, extremo ſibi, vt ipſi putabant, matrimonio copulatos. Infra: Vidua quæ iudicio Dei virum habere deſijt, illud lætabunda congeminet, Dominus dedit, Dominus abſtulit, *Iob 1.* & oblatam occaſionem arripiat libertatis, vt ſui corporis habeat poteſtatẽ, nec rurſum ancilla fiat hominis. Infra: Quod ſi poſt diluuium, & ante diluuium viguit iſta ſententia, creſcite, & multiplicamini, & replete terrã. Quid ad nos in quos fines ſæculorum decurrerunt, quibus dicitur: Tempus breue eſt: Tempus amplexandi: & tempus longe fieri ab amplexibus. *Gen. 1. 1. Cor. 10. 1. Cor. 7.* Hieremias captiuitate propinqua vxorem prohibetur accipere. Ezechiel in Babylone, Mortua, inquit, eſt vxor mea, & & apertum eſt os meum. Nec ducturus vxorem, nec ille qui duxerat, poſſunt in opere coniugali libere prophetare.

15 IDEM inquit: Nihil in Marcella laudabo, niſi quod orba patris morte, *Epiſ. 16 quæ eſt ad Principiã virg. Marcellæ viduæ epitaphium. to. 3* viro quoque poſt nuptias ſeptimo mẽſe priuata eſt: Cumque eam cerealis (cuius clarum inter conſules nomen eſt) propter ætatem, & antiquitatem familiæ, & inſignem (quod maxime viris placere conſueuit) decorem corporis, & morum temperantiam, ambitioſius peteret, ſuaſque longæuus polliceretur diuitias, & non quaſi in vxorẽ, ſed quaſi in filiam vellet donationem transfundere, Albinaq; mater tam clarum præſidium viduatæ domus vltro appeteret, illa reſpondit, ſi vellem nubere. & non æternę me cuperem pudicitiæ dedicare, vtique maritum quærerem non hæræditatem.

16 IDEM refellens primam eius hæreſim qua aſſerebat in matrimonio & *Li. 1. aduerſus Iouinia. to. 2.* virginitate viuere, eiuſdẽ eſſe meriti,

ſic

ſic habet: Opponam in prima fronte Apoſtolum Paulũ, inter cetera per literas Corinthij quæſierant, vtrũ poſt fidem Chriſti cælibes eſſe deberent, & continentiæ cauſa quas habebant vxores dimittere: an ſi virgines credidiſſent inirent matrimonia. Videamus
1.Cor.7 quid ad hęc Paulus reſcripſerit. De his autẽ quæ ſcripſiſtis mihi, bonũ eſt homini muliere non tangere &c. Vxor proprij corporis non habet poteſtatẽ, ſed vir, ſimiliter, & vir proprij corporis ſui non habet poteſtatem ſed vxor &c. Dico autem innuptis, & viduis, bonum eſt eis ſi ſic permanſerint, vt ego. Infra: Nolite fraudare inuicem, niſi forte ad tempus, vt vacetis orationi. Oro te quale illud bonum eſt, quod orare prohibet? Quod corpus Chriſti accipi non permittit? Quamdiu impleo mariti officium, non impleo Chriſtiani? Petrus Apoſtolus experimentum habens cõiugalium vinculorum, vide quid doceat Chriſtianos; ſimiliter viri quaſi infirmiori vaſculo muliebri tribuentes honorem, vt non impediantur orationes veſtræ. Ecce eodem ſenſu quo Paulus impediri dicit orationes officio coniugali. Infra. Indi, vt omnes pene barbari, vxores plurimas habent. Apud eos lex eſt, vt vxor chariſſima cum defuncto marito cremetur. Hæ igitur contendunt inter ſe de amore viri, & ambitio ſumma certantium eſt, ac teſtimonium caſtitatis, dignam morte decerni. Itaque victrix in habitu ornatuque priſtino iuxta cadauer accubat: amplexãs illud, & deoſculãs, & ſuppoſitos ignes, pudicitiæ laude cõtemnens. Puto quę ſic moritur, ſecundas nuptias non re-
17 quirit. Xenophon in Cyri maioris ſcribit infantia, occiſo Abradatæ viro, quem Panthea vxor miro amore dilexerat, collocaſſe ſe iuxta corpus laceratum: & confoſſo pectore ſanguinem ſuum mariti infudiſſe vulneribus. Iuſtam cauſam regis occidendi putauit vxor, quam amicus nudam amico ſuo, & ignorantem monſtrauerat. Iudicauit enim ſe non amari, quæ & alteri poſſet oſtendi. Rhodogune filia Darij poſt mortem viri, nutricem, quæ illi ſecũdas nuptias ſuadebat occidit: Laodamia poetarum ore cantatur, occiſo apud Troiam Proteſilao, noluiſſe ſuperuiuere. Martia Catonis filia minor, cum quæreretur ab ea, cur poſt amiſſum maritum denuo non nuberet, reſpondit. Non ſe inuenire virum, qui ſe magis vellet quam ſua. Quo dicto oſtendit diuitias magis in vxoribus eligi ſolere quam pudicitiã, & multos, non oculis, ſed digitis vxores ducere. Optima ſane res quam auaritia conciliat. Eadem cum lugeret virum, & matronæ ab ea quærerent, quem diem haberet luctus vltimum, ait. Quem & vitę. Anniam cum propinquus moneret, vt alteri viro nuberet, eſſe enim ei, & ætatem integram, & faciem bonam: nequaquam inquit, hoc faciam. Si enim virum bonum inuenero, nolo timere ne perdam, ſi malum quid neceſſe eſt poſt bonum peſſimum ſuſtinere? Valeria Meſſalarum ſoror amiſſo ſeruio viro nulli volebat nubere. Quæ interrogata cur hoc faceret, ait, ſibi ſemper maritum Seruium viuere. Fertur Aureus Theophraſti liber de nuptijs, in quo quærit an vir ſapiens ducat vxorem? Et cum definiſſet ſi pulchra eſſet, ſi bene morata, ſi honeſtis parentibus, ſi ipſæ ſanus ac diues, ſic ſapientem aliquando inire matrimonium, ſtatim intulit, hæc autem in nuptijs raro vniuerſa concordant. Non eſt ergo vxor ducenda ſapienti. Primum enim impediri ſtudia philoſophię, nec poſſe quenquam libris, & vxori pariter inſeruire. Multa eſſe, quę matronarum vſibus neceſſaria ſunt, pretioſæ veſtes aurum, gemmæ, ſumptus ancillę, ſupellex varia, lecticę. Deinde per no- 18
ctes totas garrulæ conquæſtiones, illa ornatior procedit in publicum, hęc honoratur ab omnibus, ego in conuentus fęminarum miſella deſpicior. Cur aſpiciebas vicinam? Quid cum ancillula loquebaris? Alterius amorem, ſuũ odium ſuſpicatur. Si doctiſſimus præceptor in qualibet vrbium fuerit, nec vxorem relinquere, nec cũ ſarcina ire poſ-

poſſumus. Pauperem alere difficile eſt: diuitem ferre, tormentum. Adde quoniam nulla eſt vxoris electio, ſed qualiſcumque obuenerit habenda. Si iracunda, ſi fatua, ſi deformis, ſi ſuperba, ſi fœtida, quodcunque vitij eſt, poſt nuptias diſcimus. Equus, aſinus, bos, canis, & viliſſima mancipia, veſtes quoque, & lebetes, & vrceolus fictilis, probantur prius, & ſic emuntur. Sola vxor non oſtenditur, ne ante diſpliceat quam ducatur. Attendenda ſemper eius eſt facies, & pulchritudo laudanda: ne ſi alteram aſpexeris, ſe exiſtimet diſplicere. Quoſcunque illa dilexerit, ingratis amandi. Si totam domum regendam ei commiſeris: ſeruiendum eſt. Si aliquid tuo arbitrio reſeruaueris, fidem ſibi haberi nō putabit, ſed in odium vertetur ac iurgia? Si intromiſeris ad eam viros, periculum pudicitiæ eſt: ſi prohibueris ſuſpicionis iniuria. Verum quid prodeſt etiam diligens cuſtodia, cum vxor impudica ſeruari non poſſit, pudica non debeat? Infida enim cuſtos eſt caſtitatis neceſſitas, & illa vere pudica dicēda eſt, cui licuit peccare ſi voluit. Pulchra cito adamatur, fœda facile concupiſcit. Difficile cuſtoditur, quod plures amant. Moleſtum eſt poſſidere, quod nemo habere dignetur. Minore tamen miſeria deformis habetur, quam formoſa ſeruatur. Nihil tutum eſt in quod totius populi vota ſuſpirant. Alius forma, alius ingenio, alius facetijs, alius liberalitate ſollicitat. Aliquo modo vel aliquando expugnatur, quod vndique inceſſitur. Vxor in eo ſe exiſtimat
19 dominam, ſi aduerſus viri faciat volūtatem, id eſt, quod placet, non quod iubetur. Quod ſi bona fuerit, & ſuauis vxor (quæ tamen rara auis eſt) cū parturiente gemimus, cum periclitante torquemur. Porro liberorum cauſa vxorem ducere, vt vel nomen noſtrum non intereat, vel habeamus ſenectutis præſidia, & certis vtamur heredibus ſtolidiſſimum eſt. Quid enim ad nos pertinet recedentes e mundo, ſi nomine noſtro alius nominetur? Aut quæ ſenectutis auxilia ſunt enutrire domi, qui aut prior te forte moriatur, aut peruerſiſſimis ſit moribus? Aut certe cum ad maturam ætatem venerit, tarde ei videaris mori? Heredes autem meliores & certiores, amici ſunt, & propinqui, quos iudicio deligas, quam quos velis nolis habere cogaris. Licet certior hereditas ſit quoad viuis bene vti ſubſtantia tua, quàm tuo labore quæſita, in incertos vſus relinquere, hactenus Theophraſtus. Cicero rogatus ab Hircio, vt poſt repudium Terentiæ ſororem eius duceret, omnino facere ſuperſedit dicens: non poſſe ſe vxori, & philoſophiæ pariter operā dare. Quodam tempore, cum infinita conuitia ex ſuperiori loco ingerenti Xantippę reſtitiſſet Socrates vir eius, aqua perfuſus immūda, nihil amplius reſpondit, quam capite deterſo, ſciebam, inquit, futurum, vt iſta tonitrua imber ſequeretur. Philippum regem Macedonum introeuntem ex more cubiculum vxor excluſit irata, qui excluſus tacuit. Gorgias Rhetor librū pulcherrimum de concordia Grecis tunc inter ſe diſſidentibus recitauit Olympiæ. Cui Melantius inimicus eius: hic nobis, inquit, de concordia pręcipit, qui ſe & vxorem, & ancillam eius in vna domo concordare non potuit. Aemulabatur quippe vxor ancillulæ pulchritudini, & caſtiſſimum virum quotidianis iurgijs exagitabat. Legimus quendam apud Romanos nobilem, cum eum amici arguerent, quare vxorem formoſam & caſtam, & diuitem repudiaſſet, protendiſſe pedem, & dixiſſe eis: & hic ſoccus, quem cernitis, videtur vobis nouus, & elegans, ſed nemo ſcit pręter me, vbi me premat. Epicurus voluptatis aſſertor rarò dicit ſapienti ineūda cōiugia, quia multa incommoda admixta ſunt nuptijs. Graue autem aiebat eſſe viro ſapienti venire in dubium: vtrum bonā an malam ducturus ſit.

IDEM ſic ait; Phoroneus rex, qui 20
legū theſauros populis prædicare non inuidit, ſed is primus Græcorum ſtudia deaurauit, die qua viam vniuerſitatis ingreſſus eſt, ait Leontio fratri ſuo,

In epiſt. Valerij ad Rufinū, in qua ei ſuadet,

ne vxorem ducat.to.9. ſuo, ad ſummam fœlicitatem nihil mihi deeſſet, ſi vxor mihi ſemper defuiſſet. Cui Leontius: & quomodo vxor obſtat? At ille mariti omnes ſciunt. Amice vtinam tu ſemel maritus fuiſſes, & non ſis vt ſcias quid fœlicitatem impediat. Infra: Paccuuius flens, ait Arrio vicino ſuo: Amice arborem habeo in horto meo infelicem, de qua prima vxor mea ſe ſuſpendit, poſtmodum ſecunda, iam nunc tertia. Cui Arrius: miror te in tot ſucceſſibus lachrymas inueniſſe. Et iterum: Dij boni, quot tibi diſpendia arbor illa ſuſpendit. Amice da & mihi de arbore illa ſurculos, quos ſerã. Amice timeo, ne te oporteat arboris illius ſurculos mendicare, cũ iam inueniri non poterunt. Senſit Sulpitius vbi ipſum calceus ſuus premebat, qui ab vxore nobili, & caſta diuertit. Amice caue tibi, ne te premat calceus tuus, qui auelli nõ poſſit. Ait Cato Vticenſis: Si abſq; fęmina poſſet eſſe mundus, conuerſatio noſtra non eſſet abſq; Dijs. Amice, Cato nonniſi vera, & cognita loquebatur, nec quiſquam fęminarum execratur ludibria, niſi luſus, & expertus, & conſcius pœnæ. Si vxorari oportet, ſit amor in cauſa, non cenſus, & faciem vxoris eligas, non veſtem, & animum, non aurum, & tibi nubat vxor, non dos.

21 IDEM explicans verba illa; Ab ea quæ dormit in ſinu tuo, cuſtodi clauſtra oris tui. ſic habet: Apoſtolus mulieres vas infirmum vocat, & eis a maritis ſuis exhiberi honorem iubet; non enim creatus eſt vir propter mulierẽ, ſed mulier propter virum, & vxor, inquit, vt timeat virum. Vxorem timere eſt, vt cum timore virum diligere, viri tantum diligere, quia dilectio perfectorum eſt. Viri, ait, diligite vxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas, licet illæ ad iracundiam prouocent, & talia faciant per quæ mereantur amaritudinem ſuſtinere.

Lib. 2 in c. 7. Micheę. to. 5. 1.Theſſ. 4. Eph. 5. Eph. 5.

22 AMBROSIVS ſic ait; Conferamus, ſi placet, bona mulierum nuptarum cum vltimis virginũ. Iactet licet fęcundo ſe mulier nobilis partu, quo plures generauit, plus laborat. Numerat ſolatia filiorum, ſed numeret pariter & moleſtias. Nubit & plorat. Qualia ſunt vota, quæ flentur? Concipit & graueſcit. Prius vtiq; impedimentum fęcunditas incipit afferre, quam fructum. Parturit, & ægrotat. Quã dulce pignus, quod a periculo incipit, & in periculis deſinit, prius dolori futurũ quàm voluptati. Periculis emitur, nec pro arbitrio poſſidetur. Quid recenſeã nutriendi moleſtias, inſtituendi, & copulandi? Fœlicium ſunt iſtæ miſeriæ. Habet mater heredes, ſed auget dolores. Nam de aduerſis non oportet dicere, ne ſanctiſſimorum parentum animi contremiſcant. Vide, mi ſoror, quàm graue ſit pati, quod non oportet audiri. Et hæc in præſenti ſæculo. Venient autem dies, in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres, qui nõ genuerunt. Quid ergo famulatus graues, & addicta viris ſeruitia replicem fœminarũ, quas ante iuſſit Deus ſeruire, quam ſeruos? Quibus hoc ſi probæ ſunt, merces eſt charitatis, ſi improbæ, pœna delicti.

Li. 1. de virginibus to. 4

IDEM docens; In coniuge non pulchritudinem corporis, ſed morũ requirendã dicit. Cur tu vultus decorem in coniuge, magis quã morum requiras? Placeat vxor honeſtate, magis quã pulchritudine, illa eligatur, quæ Saram moribus referat. Non eſt vitiũ mulieris eſſe, quod naſcitur, ſed vitiũ viri eſt quærere in vxore quo ſæpe tenetur, in quo ſi infirmior fuerit mulier ipſa labatur, ſi fortior vir periclitetur. Non poſſumus reprehẽdere diuini artificis opus, ſed quẽ delectat corporis pulchritudo, multo magis illa delectet venuſtas, quę ad imaginẽ Dei eſt intꝰ. 23

IDEM inquit: Seruanda ſunt cõiugia, diligenda data nobis conſortia. Et ſi hi qui longinquis fuerant ortus ſui tempore regionibus ſeparati, inter ſe conuenerint, & ſi vir ad peregrina contenderit, nulla longinquitas, nulla abſentia complacitam minuat charitatem. Eadem lex præſentes abſenteſque connectit, idem naturæ vinculum inter diſtantes, & conſiſtentes, coniugalis charitas iura conſtringit: Eodem 24

Lib. 5. Hexameron. c. 7. to. 1.

iugo benedictionis vtriuſque colla ſo
ciantur, etiam ſi alter obeat ſeparata
rum regionum longa diuortia: quia
non corporis ceruice ſed mentis, iu-
gum gratiæ receperunt. Vipera ne-
quiſſimum genus beſtiæ, & ſuper om-
ne, quod ſerpentini eſt generis aſtu-
tior, vbi coeundi cupiditatem aſſum-
pſerit, murænæ marinæ notum ſibi re
quirit, copulam vel nouam præparat,
progreſſaque ad littus ſibilo teſtifica-
ta præſentiam ſui, ad coniugalem am-
plexum illam euocat. Muræna autem
inuitata non deeſt, & venenatæ ſerpen
ti expetitos vſus ſuæ impertit coniun
ctionis. Quid ſibi vult ſermo huiuſmo
di, niſi ferendos eſſe mores coniugum,
etſi abſens eſt, eius operiendam præſen
tiam, ſit licet aſper, fallax, incōditus,
lubricus, temulentus? Quid peius ve-
neno, quod in coniuge murena non re
fugit? Vocata non deeſt, & ſerpentis
lubricum cum ſedula charitate com-
plectitur. Ille tua mala portat, & leui-
tatis fœmineæ facilitatem, tu virum
tuum nō potes ò mulier ſuſtinere? ſed
dices, horridus & incultus eſt. Semel
25 placuit. Nunquid vir frequenter eſt
eligendus? Comparem ſuum, & bos re
quirit, & equus diligit, etſi mutetur,
trahere iugum neſcit compar alterius.
Tu iugalem repudias tuum: & putas ſę
pe mutandum, etſi vno defuerit die,
ſuſpicaris riualem, & ſtatim incogni-
tam pudoris exequeris iniuriam. Vipe
ra abſentem requirit, abſentem vocat,
& blando proclamat ſibilo, atque vbi
aduentare comparem ſenſerit, venenū
euomit, reuerentiam marito exhibens,
verecundata nuptialem gratiam. Tu
mulier aduenientem de longinquo ma
ritum contumelijs repellis. Tulitium
moues venenum, non reijcis, tu coniu
gali amplexus tempore dirum virus
exæſtuas, nec erubeſcis nuptias, nec re
uereris maritum. Sed etiam tu vir, de-
pone tumorem cordis, aſperitatē mo-
rum. Cum tibi ſedula vxor occurit,
propelle indignationem, cum blanda
coniux ad charitatem prouocat, non
es Dominus, ſed maritus, non ancil-
lam ſortitus es, ſed vxorem. Guber-
natorem te Deus voluit eſſe ſexus in-
ferioris, non præpotentem. Redde ſtu
dio vicem, redde amori gratiam. Vi-
pera venenum ſuum fundit, tu non po
tes duritiam mentis deponere, ſed ha-
bes, naturalem rigorem debes tempe-
rare cum contemplatione coniugij, re
uerentia coniunctionis. Duos primum
Deus fecit, Adam, & Euam, hoc eſt vi
rum & vxorem, de viro hoc eſt de co-
ſta Adam: & iuſſit ambos eſſe in vno
corpore, & in vno ſpiritu, vt mutuo
ſe diligant.

IDEM explicās qua ratione Abra 26
ham in Ægyptum deſcendens cum Sa- *Libro 1. de*
ra vxore ſua ei præceperit, vt diceret *Abrahā pa*
eam non eſſe coniugem, ſed ſororem *triar. cap. 2.*
timens ne propter illius pulchritudi- *to. 1.*
nem ipſe occideretur, docet, qualis *Gen. 12.*
ſit quærenda vxor, & dicit: His doce-
mur non magnopere decorem quæren
dum coniugis, qui viro necem plerum
que gignere ſoleat. Non enim tam pul
chritudo mulieris, quam virtus eius,
& grauitas delectat virum. Qui ſua-
uitatem quærit coniugij, non tam ſu-
periorem, cenſu ambiat, quam neceſſi-
tates non terreant maritales, non mo-
nilibus ornatam, ſed moribus offen-
dit plerumque virum, ſi ſe vxor nobi-
liorem nouerit. Hęc proxima ſuperbię
ſunt. Sara non facultatibus ditior, non
genere ſplendidior erat. Ideo virum
imparem non putabat, ideo non cenſu
eſt retenta, non parentibus, non pro-
pinquis, ſed virum proprium quocun-
que pergeret ſequebatur, externa a-
dijt, ſororem ſe eius aſſeruit, contenta
ſi ita eſſet neceſſe, ſe periclitari pudo-
re, quam virum ſalute. Vt tueretur ma
ritum, mentita eſt germanitatem, ne
inſidiatores pudoris eius, tanquam
æmulum, & vindicem vxoris necarēt.

IDEM docens quòd Rebeccæ poſt 27
deſponſationem cum Iſaac dixerunt *Lib. eod. de*
parentes, vis ire cum viro iſto, non cō *Abrahā pa*
ſulta de matrimonio, ſed de itinere *triar. cap. 9.*
inquit: Conſulitur puella non de ſpon *Gen. 24.*
ſalibus, (illę enim iudicium ſpectant
parentum: non eſt enim virginalis pu-
doris eligere maritos) ſed iam deſpōſa
ta viro, de profectionis cōſulitur die.
Vnde

Vnde illud Euripideon, quod mirãtur plerique vnde tranſlatum ſit, manifeſtũ eſt. Ait enim in perſona mulieris, quæ tamen maritũ volebat relinquere, & ad alias petebatur nuptias, ſponſalium quidem meorũ pater meus curam ſubibit, hoc enim non eſt meum. Ergo qđ ipſi philoſophi mirati ſunt, ſeruate virgines. Mulier expetita magis debet videri à viro, quam ipſa virum expetiſſe. Verecundiã præmittat antequam nnbat, quo ipſum coniugiũ plus commendet verecũdia. Nec illud

Ibidem. otioſum, quod cum veniret Rebecca vidit Iſaac ambulantem, & cum interrogaſſet, quis eſſet, cognito quod ipſe eſſet, cui duceretur vxor, deſcendit, & caput ſuum obnubere cœpit, docẽs verecundiam nuptijs præire debere, inde enim & nuptiæ dictæ, quòd pudoris gratia puellæ ſe obnuberent.

28 *Lib. de bono coniug. contra Iouinia num. to. 6.* AVGVSTINVS ſic habet: Habent id bonum coniugia, vt in mutua ſint vir & vxor amicitia, & ſocietate. Habent etiam, quod carnalis vel iuuenilis incontinentia reprimitur, & tẽperatur. Eſt etiam mutua fides quam

1. Cor. 7. Apoſtolus docet cum dicit, mulier nõ hẽt poteſtatẽ ſui corporis, ſed vir, &c.

29 *Lib. de ſancta virginitate, cap. 16* IDEM explicãs illa verba; Si acceperis vxorem non peccaſti, & ſi nupſerit virgo non peccat: tribulationem tamẽ carnis habebunt huiuſmodi inquit: Hoc modo exhortatur ad virginitatem cõtinentiamque perpetuam, vt aliquantulum etiam a nuptijs deterreret, modeſte ſane non tanquam a re mala, & illicita, ſed tanquam ab onerosa, & moleſta Tribulatio autẽ eſt

1. Cor. 7. in ſuſpitionibus zeli coniugalis, in procreandis filijs atque nutriendis, in timoribus, & mæroribus orbitatis. Quoties enim quiſque cum ſe connubij vinculis alligauerit, non iſtis trahatur atque agitetur affectibus? Quos neque nos exaggerare debemus, ne ipſis non parcamus, quibus parcendum exiſtimauit Apoſtolus. Hoc enim ſignificauit Apoſtolus poſtquam dixit, tribulationem carnis habebũt huiuſmodi addens, ego autem vobis parco, hoc eſt, nolo recenſere labores, qui hunc commitantur ſtatum.

Mors propria taliter contemnebatur, & optabatur a ſanctis, quòd etiam timebatur, aliena autem flenda, maxime autem impiorum.

Cap. IX.

1 *Lib. 1. cõtra Celſũ. to. 4.* DE morte diximus multa lib. 4. c. 1. in exequijs defunctorum, vnde pauca reſtant adnotãda in hoc capite. Et Origenes in primis inquit: Socrates cum venenum ebiberet in carcere moriturum ſe præſciebat, & poterat quidem ſi Critoni credidiſſet, carcerẽ exeundo, eorũ nil pati, ſed, vt æquius illi eſt viſum, potius duxit vt philoſophus mori, quam non philoſophice in poſterum viuere. Et Leonidas Lacedęmoniorum præfectus, vbi ſe vidit, cũ his ſimul qui ſecum eſſent, iam moriturum, non illud curauit, vt turpiter viueret, ſed ſocijs hæc ille pfatus eſt: Eia comites prãdeamus, vt paulo poſt apud inferos cœnaturi. Quibus itaq; curæ fuerit hiſtorias haſce colligere, cõperturi haud dubie ſunt iſtius modi pleraque. Et Chriſtus, etſi præſciret venturam mortem, non illam declinabat. Immo & Paulus huius diſcipulus vbi audiſſet qualia eſſent aſcendenti ſibi Hieroſolymam occurſura, ſimul & diſcrimina inuadebat intrepidus, hos increpans qui ſe deplorarẽt, prohiberẽtque ne Hieroſolymam adiret vbi à Iudæis interfici potuiſſet. Mortemq; paruipendens nõ ſolũ alligari, ſed & mori ſe paratum dicebat.

2 *Hom. 66. in Gen. to. 1.* CHRYSOSTOMVS agens de morte Iacob, qui mortuus eſt in Ægypto ait: Non dicas miſerũ eum, qui in alieno ſolo vitam finit, neque eum qui in ſolitudine ex hac vita diſcedit. Neq; enim ille dignus vt miſer dicatur, ſed qui in peccatis mortuus eſt, etiã ſuper lectum, etiam ſi pñtib. amicis oĩbus ſpiritũ exhalet. Et ne mihi frigida illa verba ridiculaq. & inſi

pientiæ plena dicat aliquis. quòd ille cane vilius eſt mortuus nullo familiarium præſente: neque ſepulturæ, & funus ei contigerunt: Non eſt hoc ò homo cane ignominioſius mortuum eſſe. Quid enim ille damni ſenſit? Sed ſi caret virtutis amictu ſe tegente. Nam quod hoc non offendat iuſtum virtute præditum, diſce, quia plerique iuſtorũ, Prophetas dico, & Apoſtolos, vbi ſiti ſint, paucis exceptis, ignoramus. Et alij quidem capite truncati, alij lapidati mortui ſunt, & nullus de illis dicere auſus fuerit, quòd ignominioſa ſit eorum mors, ſed ſequetur diuinam Scripturam dicentem, Pretioſa in
Pſ. 115. conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Et ſicut mortem ſanctorum pretioſam vocauit, audi quomodo, & mortem peccatorum malam vocet.
Pſ. 33. Mors enim inquit, peccatorum mala. Atque etiam ſi domi ſuæ moriatur, & muliere & filijs præſentibus, & familiaribus, & notis adſtantibus, virtute autem careant, mala horum mors eſt. Sic etſi in aliena terra ſuper pauimentum quis iacens, & quid dico ſi in aliena? etiã ſi in latrones incidat, etiã ſi a beſtijs deuoretur, virtute autẽ prę ditus ſit: pretioſa eius mors erit. Beati ergo ſunt, qui clari virtutibus hinc migrant: ſicut & miſeri, qui in peccatis moriuntur.

3 Hom. 67 in c. 49. Gen. IDEM agens de morte Iacob ait; Et ſubleuauit pedes ſuos ſuper lectũ, & defecit, & appoſitus eſt ad populũ ſuum. Vide mortem iuſti magno miraculo plenam. Subleuauit pedes in lectum ſuum, quaſi cum voluptate rem aggrederetur Infra: Planxerunt Ægyptij Iacob planctu magno. Et planxit Ioſeph ſeptem dies. Tempus cogita, quo facta ſunt hec, & ab omni culpa libera Ioſeph. Nódum enim fuerant portæ inferi confictæ, neque inferni vincula diſſoluta, neque mors dicebatur dormitio. Et idcirco quia timuerunt mortem, hæc faciebant. Tunc autem propter gratiam Chriſti, quia mors facta eſt ſomnus, & cõſummatio quies, quaſi de vita in vitã trãsferendi: Sic exultemus. Et quid dico de vita in vitã? De deteriori ad meliorẽ, de tẽporali ad ęternã, de terrena ad cęleſtem.

4 Hom. 32. in Matt. 10. IDEM explicans verba illa: Recedite non eſt mortua puella, ſed dormit inquit: His verbis docet non eſſe timendam mortem, cum ad conditionem ſomni iam redacta ſit. Infra: Nemo ergo defũctos ploret: nemo lugeat. Quid fruſtra fles, ſi mortem in ſomnũ redactam eſſe credis? Quid te cædis, & luges? Gentes id faciunt, quia non credunt. Cunque gẽtiles, qui nihil de reſurrectione acceperunt, conſolandi rationes inueniant, magno animo dicentes, nec enim facere poteris, vt qđ factum ſit non eſſe factũ videatur, nec lugẽdo chariſſima pignora excitabis, tu qui ſublimioris philoſophiæ pręcepta quotidie audis, non erubeſcis grauius illis, in tuo caſu exagitari? Non enim dicitur tibi, fortiter feras, nó potes facta infecta facere, ſed æquo animo feras, dormit enim puella tua, nó eſt mortua, quieſcit, non eſt perdita, reſurget, & æterna in poſterum atque immortali vita viuet. Non audis prophetam dicentem: Conuertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi? Beneficium Deus Pſ. 114.
hanc rem vocat, & tu ploras? Et quid nam faceres, ſi hoſtis, ſi inuidus, ſi inimicus eſſes defuncti? Nam ſi quempiam flere oportet, Diabolum certe oportet. Ille igitur pectus pugnis cedat, ille grauiter ferat, quoniã ad immortalitatem mortui tendunt, illum hi clamores & fletus decent, nó te qui ad requiem proficiſceris, & certe harum turbationum omnium tranquillus quidã portus in morte eſt. Examina quot quantaq; mala ſunt in hac vita, tecum ipſe recenſe quoties præſentibus rebus maledixiſti, cum ſemper in peius, & videris & videas omnia ruere: quamuis, & abinitio non parua pęna huic vitæ ſit attributa. In dolo- Gen. 3.
ribus, inquit, paries filios, & in ſudore vultus tui comedes panẽ tuum, & Ioann. 16.
in mundo tribulationem habebis. Nihil tamen huiuſmodi de futuris rebus ſcribitur, ſed totum oppoſitum, effu- Iſ. 35.
git, inquit, dolor, & gemitus, & triſti-

tia.

tia. Et rurſum ab Oriente atque Oc-
Matt. 8. cidente venient, & recumbent cum
Abraham, & Iſaac, & Iacob. Cur ergo
5 defunctum exagitas? Cur committis,
vt timeant mortem alij atque formi-
dent, ſed quid faciam inquies? Talis
quædam res natura parentum eſt. Nō
eſt naturæ iſta culpa, nō eſt rei ipſius,
ſed nos qui omnia huc atque illuc im
pellimus, molles nimium atque deie-
ctos noſtros animos efficimus, & diui-
nam noſtram perdimus nobilitatem,
& ſimul infideles facimus duriores.
Quomodo enim de immortalitate ani
mæ ſecum diſputabimus? Qua ratio-
ne reſurrecturos nos illis perſuadebi-
mus, cum longe magis quam illi mor-
tem formidemus? Multi enim apud
eos cum nihil de immortalitate ani-
mæ crederent, nihilominus mortuis
filijs, vt inanem quandam gloriam cō-
ſequerentur, corona ornati, & candi-
dam induti veſtem, in publicum pro-
dierunt: ſed hæredem non habeo in-
quies nec quem rerum mearum ſuc-
ceſſorem conſtituam. Ego vero te libé
ter interrogarem, tuarum ne rerū an
cœlorū malis filios tuos eſſe hæredes?
& vtrum magis deſideres caduca hęc,
& corruptibilia poſſidere ab illis, quę
tamen poſt omnino eſſent relicturi, an
ſtabilia illa, & æterna? Non habes hæ
redes filios, ſed habet illos pro te De⁹:
non hęredes facti ſunt fratrum ſuorū,
ſed facti ſunt Chriſti cohæredes. Sed
cui pretioſas, inquies, veſtes noſtras,
cui magnificas ædes, cui agros relin-
quemus? illis ipſis profecto, & multo
tutius quam ſi viuerent. Nam ſi mul-
6 tę barbaræ gentes vna cum defunctis
res eorum cremare ſolent, quanto æ-
quius defuncto tu filio tua tradere po
tes, non vt in cinerem redigantur, ſed
vt glorioſum magis illum reddāt. Pu-
tas cum maculis inquinatum abiſſe, da
illa ſua, vt illis ſe a maculis detergat.
Sed videre, inquies, ipſum cupio, cer-
te ne dubita cito te ad ipſum profectu
rum, illud etiam tecum verſa, quoniā
ſi hac oratione nequaquam tibi per-
ſuadebimus, natura ipſa temporis ti-
bi perſuadebit. Nam multitudine die-
rum abſque aliqua mercede conſola-
beris. Quod ſi ſtatim in tuorum mor-
te philoſophari volueris, duas res ma
ximas conſequeris. Nā & interea tran
quilliori animo viues: & diuina retri-
butione fulgentiſſimam habebis coro
nam. Sed intolerabilis tibi caſus tuus
videtur. Propterea ergo, defuncti gra-
tia plorandum non eſt, quoniā a mul-
tis huiuſmodi caſibus liberatus eſt.
Noli ergo cogitare quod non redibit
vnquam domum tuā filius, ſed quia,
& tu paulo poſt ad ipſum gradieris. Si
in peccato mortui ſunt, finem tamen
peccandi habuerunt. Nam ſi pœniten-
tiam eſſent acturi, Deus cui omnia pa
tent, nō antequam eam egiſſent, ipſos
rapuiſſet. Sin vero iuſti deceſſerunt,
euaſerunt a periculis, & tuti ſupremā
beatitudinem poſſident. His rebus om
nibus planum factum eſt, non eſſe amo
ris has lachrymas, ſed turbationis, &
animi parum ſapientis. Nam ſi defun-
ctum diligeres, gauderes vtique, quia
fluctus præſentis vitæ pernauigauit.
Si ad imperandum, regnandumque,
hoc caduco mortalique regno filius
tuus abijſſet, nolles eum inde redire
vt ipſum videres: nunc vero cum ad
maiora melioraq; regna proceſſerit,
parui temporis abſentiam ferre nō po
teris? Reddidiſti depoſitum, quod ti-
bi creditum erat: nō ſis ergo ſolicitus
ſi vides in inuiolabili ærario theſau-
rum tuum eſſe depoſitum.
IDEM explicans verba illa; Qđ 7
ſignum aduentus tui, & conſummatio Hom. 48. in
nis ſęculi ait: Omnibus laborantibus, imperfecto
dulcis eſt finis. Viator libenter inter- in cap. 24.
rogat vbi eſt manſio, mercenarius fre Matth.
quenter computat quando annus com
pletur, agricola ſemper tempus meſſis
expectat, negotiator die ac nocte the-
cæ ſuæ diſcutit rationem, mulier præ
gnans ſemper de decimo menſe cogi-
tat, ſic & ſerui Dei libenter de cōſum
matione ſæculi requirunt, ſcriptū eſt
enim vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt &
cor tuum. Peccatores autē homines, Matt. 6.
nunquam putant ſæculi finem eſſe fu-
turum. Et quid mirum ſi quod audiūt
non credunt, cum nec illum credunt,

quod quotidie vident? Nam quotidie manibus ſuis efferunt mortuos, & mortales ſe eſſe non putant.

8 IDEM ait: Vno verbo mors regi terribilis eſt: eadem philoſopho minime moleſta. Eũ enim qui diuitias, voluptatem, delicias (quorum gratia vitam agitare multi concupiſcunt) deſpicit, neceſſe eſt migrationem ab hoc orbe haud ægre ferre. Quod ſi & hũc & illum iugulari contigerit, hic quidẽ pro pietate pericula ſibi accerſet, immortalem ac cœleſtem vitam morte ſua comparans. At rex tyrannum aliquem, & cũ ſibi imperium affectat, iugulatorem ſuum habiturus eſt, miſerabile idemque horrendum poſt cędem ſpectaculum.

Lib. de comparatione regis & monachi. to. 5.

9 HIERONYMVS ait: Quis poſſit ſiccis oculis Paulã narrare morientem? Incidit in grauiſſimam valetudinẽ, imo quod optabat inuenit, vt nos desereret, & plenius Domino iungeretur, ſentiebat prudentiſſima fęminarum adeſſe mortem, & frigente alia parte corporis atque membrorũ ſolum animæ temporem in ſacro pectore palpitare, & nihilominus quaſi ad ſuos pergeret, alienoſq; desereret, illos verſiculos ſuſurrabat, Domine dilexi decorem domus tuę, & locũ habitationis gloriæ tuę. Et quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutũ: cõcupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini. Et elegi abiecta eſſe in domo Dei mei: magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Cumq; à me interrogaretur cur taceret, cur nollet reſpondere, an doleret aliquid, græco ſermone reſpõdit, nihil ſe habere moleſtiæ, ſed omnia quieta & tranquilla perſpicere. Poſt hęc obmutuit, & clauſis oculis quaſi iam mortalia deſpiceret, vſque ad expirationem animæ eoſdem repetebat verſiculos, vt quod dicebat vix audire poſſemus. Digitumq. ad os tenens, crucis ſignum pingebat in labijs. Defecerat ſpiritus, & anhelabat in mortem. Animaq; erumpere geſtiẽs ipſum ſtridorẽ, quo mortaliũ vita finitur in laudes cõuertebat. Aderant Hieroſolymarũ, & aliarũ vrbium epiſcopi, & ſacerdotum inferiores gradus, ac leuitarũ innumerabilis multitudo. Oẽ monaſteriũ, virginũ & monachorũ chori, repleuerãt. Statimque vt audiuit ſponſum vocantem, ſurge veni proxima mea, ſpecioſa mea, columba mea, qm̃ hyems trãſijt, imber abijt, & receſſit, læta reſpondit: Flores viſi ſunt in terra, tempus ſectionis aduenit: credo videre bona Dñi in terra viuentiũ. Ex hinc non vlulatus, nõ planctus, vt inter ſęculi homines fieri ſolet: ſed pſalmorũ linguis diuerſis examina cõcrepabant. Quodq. mirũ ſit, nihil pallor mutauerat faciẽ: ſed ita dignitas quędã, & grauitas ora cõpleuerat, vt eam putares non mortuam, ſed dormientẽ. Tranſlata eſt epiſcoporum manibus, & ceruicem feretro ſubijciẽtibus, cũ alij pontifices lãpades cereoſque præferrent, alij choros pſallentiũ ducerent, in media Eccleſia ſpeluncæ Saluatoris eſt poſita. Tota ad funus eius Palæſtinarũ vrbiũ turba cõuenit. Quẽ monachorũ latẽtiũ in eremo, cellula ſua tenuit? Quã virginũ cubiculorũ ſecreta texerunt? ſacrilegium putabat, qui non tali fęminæ vltimũ reddidiſſet officiũ. Hebræo, Græco, Latino, ſyroq; ſermone pſalmi in ordine perſonabant: nõ ſolũ triduo donec ſubter Eccleſiã, & iuxta ſpecũ Dñi conderetur, ſed per oẽm hebdomadã, cũctis qui venerãt, ſuũ funus & proprias cẽ dẽtibus lachrymas. Hoc elogiũ illius ſepulchro poſuit Hieronymus. Scipio quam genuit, Paulæ fudere parentes. Græcorũ ſoboles, Agamemnonis inclita proles, hoc iacet in tumulo, Paulã dixere priores Euſtochij genitrix, Romani prima ſenatus, Pauperiem Chriſti, & Bethlemitica rura ſequuta. In fronte autem ſpeluncæ hi erant verſus. Aſpicis anguſtum, præciſa rupe ſepulchrũ? Hoſpitium Paulę eſt, cœleſtia regna tenentis, Fratres, cognatos, Romam, patriamq; relinquens, Diuitias, ſobolem; Bethlemiti conditur antro. Hic præſepe tuum Chriſte, atque hinc myſtica magi Munera portantes, hominique Deoque dederunt. 10

Epiſ. 27. ad Euſtochiũ Epitaphiũ Paulæ matris ſuæ. tom. 1.

Pſ. 25.

Pſ. 83.

Ibidem.

IDEM inquit: Igitur octogeſimo

11 *Epiſt. 51. quæ eſt de vita Hilarionis eremita.* mo ætatis ſuæ anno, quaſi teſtamenti vice, breuem manu propria ſcripſit epiſtolam. Omnes diuitias ſuas Heſychio derelinquens, Euangelium ſcilicet, & tunicam ſacceam, cucullam, & palliolum. Venerunt ad ægrotantem multi religioſi viri, & maxime quòd eum dixiſſe audierant iam ſe ad Dominum migraturum, & de corporis vinculis liberandum, quos omnes adiuta uit, vt ne puncto quidē horę poſt mortem teſeruaretur, ſed ſtatim eum in eodem hortulo terra operirent, ſicut veſtitus erat in tunica cilicina, & cuculla, & ſagoruſtico. Iamque modicus calor tepebat in corpore, nec præter ſenſum quicquam viui hominis ſuperetat, & tamen apertis oculis loquebatur. Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? Septuaginta prope annis ſeruiſti Chriſto, & mortē times? In hęc verba exhalauit ſpiritū. Statimque humo obrutum, ante vrbi ſepultum, quàm mortuum nunciauerunt. Poſt decem autem menſes inuentus eſt illeſa tunica, cuculla, & palliolo, & toto corpore quaſi adhuc viueret, tantiſque fragrante odoribus, vt delibutum vnguentis putares.

12 *Lib 11 in c. 38. Iſa.* IDEM explicans verba illa; Ezechias ęgrotauit vſque ad mortem &c. & conuertit faciem ſuam ad parietē, & orauit ad Dominum, & dixit, Obſecro Domine, memento quomodo ambulauerim coram te in veritate &c. fleuitq; Ezechias fletu magno, inquit: Audiens ſe eſſe moriturum non precatur vitam, & annos plurimos, ſed in Dei iudicio quid velit præſtare dimittit. Nouerat enim idcirco Deo placuiſſe Salomonem, quòd annos vitæ non petierit ampliores, ſed itutus ad Dominū narrat opera ſua, quomodo ambulauerit coram eo in veritate. Fęlix conſcientia, quę tempore afflictionis, bonorum operum recordatur. Fleuit autem fletu magno, propter promiſſionem Domini ad Dauid, quam videbat in ſua morte perituram. Eo enim tempore Ezechias filios non habebat, nā poſt mortem eius Manaſſes cō duodecim eſſet annorum regnare cępit in Iudæa. Ex quo perſpicuum eſt poſt tertium annum conceſſæ vitæ, Manaſſem eſſe generatum. Ergo iſte omnis eſt fletus, quòd deſperabat Chriſtum de ſuo ſemine naſciturum. Alij aſſerunt quosuis ſanctos viros morte terreri, propter incertum iudicij, & ignorationē ſententiæ Dei, quam ſedem habituri ſint. Infra: Ego dixi in dimidio dierum meorum: vadam ad portas inferi &c. Verba hæc gratiatum actio ſunt poſt redditam ſanitatem. Narratque quid tempore prementis anguſtiæ, imminētiſque lãguoris tacitus cogitarit. Ego dixi, in dimidio dierum meorum. Sancti implent dies ſuos, qualis fuit Abraham, qui mortuus eſt plenus dierū in ſenectute bona. *Gen. 25.* Peccatores verò & impij in dimidio ſuorum dierum moriuntur, de quibus & pſalmiſta loquitur: viri ſanguinum & doloſi nō dimidiabunt dies ſuos. *Pſ. 54.* Non enim implent opera virtutum, nec ſtudent pœnitētia emendare delicta. Vnde in medio vitæ curſu, & in errorum tenebris ducentur ad tartarum. Non aſpiciam hominē vltra, & habitatotē quietis. Timet ne cū ſanctis, & hominibus Dei nō habitet in quiete, ne non videat Dominū in terra viuentiū, ne ſalutate Dei, ductus ad inferos nō mereaẽ aſpicere.

IDEM explicãs verba illa; Si dormieris, nō timebis, quieſces, & ſuauis erit ſomnus tuus, ait: Patet iuxta litteram, quia ſecurus & dormit, & vigilat, & quieſcit, & ambulat, qui ſe innocenter ante Deū, & iuſtè viuere meminit. 13 *Lib. 1. in c. 3. Prouerb. tom. 7.* Sed & iuſtus cum in morte dormierit, non ſolum potentias malignorum ſpirituum non metuit, ſed in pace quieſcit, ac ſecurus diem reſurrectionis expectat, quia Deum vbique protectorem habet, & cuſtodem. Quale eſt in pſalmo: Nam etſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebō mala, quoniam tu mecum es. *Pſ. 22.*

AMBROSIVS diſputans, an mors bona dicenda ſit, an mala, inquit: 14 *Lib. de bono mortis c. 2.* Mortis tria ſunt genera. Vna mors peccati eſt, de qua ſcriptum eſt: Anima quę peccauerit, ipſa morietur. *Ezec. 17.* Alia mors myſtica, quãdo quis peccato mori-

moritur,& Deo viuit, de qua ait Apo*Rom. 6.* ſtolus:Conſepulti ſumus cum illo per baptiſmum in mortem. Tertia mors, qua curſum vitæ huius,& munus implemus,id eſt, animæ, corporiſque ſeceſſio. Aduertimus igitur quòd vna mors ſit mala, ſi propter peccatū moriamur, alia bona, qua is qui fuerit mortuus, iuſtificatus eſt a peccato. Tertia mors media ſit, nam & bona iuſtis videtur, & pleriſque metuenda. Quæ cum abſoluat omnes, paucos delectat.Sed non hoc mortis eſt vitium, ſed noſtræ infirmitatis,qui voluptate corporis,& delectatione vitę iſtius capimur, & curſum hunc conſummare trepidamus,in quo plus amaritudinis, quam voluptatis eſt An non ſancti ac ſapientes viri,qui longa uitatem peregrinationis huius ingemiſcebant, diſſolui, & cum Chriſto eſſe pulchrius æſtimantes. Deniq; generationes ſuas execrabantur,ſicut ille ait:Pereat dies *Iob. 3.* in qua natus ſum. Quid enim eſt,quo hæc vita delectatur,plena ærumnarū, & ſollicitudinū,in qua innumeræ calumniæ,& multæ moleſtiæ, & multæ lachrymæ eorum qui affligantur moleſtiis,& non eſt, inquit, qui eos con*Eccl. 4.* ſoletur? Et ideo laudat Eccleſiaſtes defunctos magis quàm viuentes.Itaque ſi plena oneris vita, vtique finis eius alleuamentum eſt. Alleuamentū autem bonum mors,mors autem finis. Mors igitur bonum eſt. Neque enim aliter gauiſus eſt,& Simeon,qui reſpōſum acceperat, non viſurum ſe mortē priuſquam videret Chriſtum Domini.
15 Cumque eum in manibus ſuſciperet, *Luc. 2.* dixit: Nunc dimittis ſeruum tuum in pace,quaſi neceſſitate quadam teneretur in hac vita,non voluntate. Ita dimitti petit quaſi a vinculis quibuſdā ad libertatem feſtinaret Sunt enim velut vincula quędam corporis huius, & quod eſt grauius vincula tentationum,quę nos alligant, & ad iniuriam captiuitatis adſtringunt quadam lege peccati. Denique in exitu ipſo videmus, quemadmodum anima decedētis paulatim ſoluat ſe vinculis carnis, & ore emiſſa euolet tanquā carcere corporis huius exuta gurguſtio. Deniq; feſtinabat etiam ſanctus Dauid de hoc *Pſ. 38.* loco peregrinationis exire dicēs: Aduena ego ſum apud te, & peregrinus, ſicut omnes patres mei. Et ideo tāquā peregrinus ad illam ſanctorum communem omnium patriam feſtinabat, petens pro huius peregrinationis inquinamento remitti ſibi peccata, priuſquam diſcederet a vita.Remitte mihi vt refrigerer priuſquam abeam, & amplius non ero.Quid igitur tantopere vitā iſtam deſideramus, in qua quāto diutius quis fuerit, tanto maiore oneratur ſarcina peccatorum? Vnde *Phil. 1.* egregie Apoſtolus ait: Mihi viuere Chriſtus eſt,& mori lucrum,aliud ad neceſſitatem vitæ referens, aliud ad mortis vtilitatem. Chriſtus enim rex noſter eſt,& ideo quod rex iubet deſerere,non poſſumus,& contemnere. Quantos Imperator terrę huius in peregrinis locis,aut honoris ſpecie, aut muneris alicuius cauſa iubet degere, nunquid hinc inconſulto Imperatore diſcedunt?Et quanto amplius eſt diuinis parere quàm humanis?Viuere ergo ſancto Chriſtus eſt, & mori lucrū. Quaſi ſeruus enim nō refugit vitæ obſequium,& quaſi ſapiens lucrum mortis amplectitur. Lucrū eſt euaſiſſe incrementa peccati,lucrum fugiſſe deteriora,& ad meliora tranſiſſe. Et addidit diſſolui, & cum Chriſto eſſe multo magis melius,permanere autem in carne neceſſarium propter vos. Aliud melius,aliud neceſſarium.Neceſſarium propter fructū operis,melius propter copulam Chriſti.

IDEM ait; Scriptura docente,co 16 gnouimus,quia mors abſolutio eſt ani *In c.3. eiuſdem lib.* mæ,& corporis, & quędam hominis ſeparatio. Soluimur enim hoc nexu animæ & corporis,cum recedimus. Vnde & Dauid, ait: Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Vincula autem vitę huius,id eſt, coniunctionis noſtrę,quę ex anima cōſtat & corpore, ſignificari docet ſuperior verſiculus pſalmi huius: Pretioſa in cōſpectu Domini, mors ſanctorū eius. *Pſ. 115.* Sciebat enim glorioſius eſſe pro Chriſto

ſto mori, quàm regnare in hoc ſęculo. Quid .n. prętantius, quàm fieri Chriſti hoſtiam? Itaque cum frequenter ab eo legamus, Domino oblata eſſe ſacrificia, hoc loco addidit. Tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Non ſacrifico, inquit, ſed ſacrificabo, ſignificans illud perfectum eſſe ſacrificium, quando vnuſquiſque Domino, corporis huius vinculis abſolutus, aſſiſteret, & offerret ſe hoſtiam laudis, quia ante mortē nulla eſt perfecta laudatio, cum poſteriora hominis incerta ſint. Mors igitur abſolutio eſt animæ, & corporis. Solutio autem iſta quid aliud agit, niſi vt corpus reſoluatur, & quieſcat, anima autem conuertatur in requiem ſuã, & ſit libera, quæ ſi pia eſt cum Chriſto futura ſit? Quid igitur in hac vita aliud iuſti agunt, niſi vt exuant ſe huius corporis cogitationibus, quę velut vincula nos ligant, & ſe ab his moleſtijs ſeparare contendant, renunciēt voluptatibus, & fugiant flammas libidinis. Nonne igitur vnuſquiſque in hac vita poſitus, ſpeciem mortis imitatur, qui poteſt ita ſe gerere, vt ei moriãtur omnes corporis delectationes, & cupiditatibus omnibus, mundique illecebris etiam ipſe moriatur, ſicut
Gal.6. mortuus erat Paulus, dicens: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Et quia eſt mors in hac vita, & bona mors, hortatur nos, vt mortem Ieſu in corpore noſtro circumferamus. Itaq; docet Paulus & iſtam mortem in hac vita poſitis, expetendã, vt mors Chriſti in corpore noſtro eluceat, & illam beatam, qua corrumpitur exterior, vt renoueturinterior homo noſter, & terreſtris domus noſtra diſſoluatur, vt habitaculum nobis cęleſte reſeretur. In vltimis verbis capitis: Plerique cupiunt mortem, & non impetrant. Si autem impetrauerunt, gratulantur, quia ſola eſt mors requies viro.

17 IDEM Sed dicet aliquis, quia
In c 4. eiuſdem lib. Deus mortem non fecit. Vita erat in paradiſo, vbi lignum vitę, & vita erat lux hominum; mors igitur mala, quæ acceſſit, & ſubintrauit. Infra: Quid accuſamus mortem, quę aut vitę pretiũ luit, aut abolet eius dolorem, atque cruciatum? Itaque mors, aut ſuę quietis bono vtitur, aut malo alieno laborat. Nunc illud ſpecta, ſi vita oneri, mors abſolutioni, ſi vita ſupplicio, mors remedio, aut ſi iudiciũ poſt mortem, etiam vita poſt mortem. Mors igitur ea non eſt bona? Aut ſi hic vita bona, quomodo mors illic non eſt bona, cũ ibi nullus ſit terribilis iudicij metus? Sed ipſa hęc vita bona ſi eſt, virtute & bonis moribus bona eſt, quia per virtutem, quod malum eſt ſuũ repellit. Quod autem bonum eſt mortis adipiſcitur, vt quod animę eſt magis, quàm id quod contubernij, & coniunctionis operetur. Quod ſi vita bona, quæ animæ ſe a corpore ſeparãtis eſt ſpeculum. Etſi anima bona, quæ ſe eleuat, & abducit a corporis contubernio, & mors vtique eſt bonũ, quę animam a ſocietate corporis huius abſoluit, & liberat. Omnifariã igitur mors eſt bonum, & quia compugnantia diuidit, ne ſe inuicem impugnēt, & quia portus quidam eſt eorum, qui magno vitę iſtius iactati ſalo, fide, quietis ſta
tionem requirũt. Et quia deteriorem 18
ſtatum non efficit, ſed qualem in ſingulis inuenerit talem iudicio futuro reſeruat, & quiete ipſa fouet, & futurorum expectatione componit. Accedit eo, quòd fruſtra homines timent mortem quaſi finem naturę. Nam ſi recolamus quod Deus mortem non fecerit, ſed poſtquam homo lapſus in flagitiũ eſt, præuaricationis, & fraudis, ſententia comprehenderit, vt in terram ſuã, terra remearet, inueniemus mortem finē eſſe peccati, ne quo eſſet vita diuturnior, eo fieret culpa numeroſior. Paſſus eſt igitur Dñs ſubintrare mortem, vt culpa ceſſaret. Sed ne iterũ naturę finis eſſet in morte, data eſt reſurrectio mortuorum, vt per mortem culpa deficeret, per reſurrectionem autē perpetuaretur natura. Itaq; mors hęc, tranſitus vniuerſorum eſt. Tranſitur autem a corruptione, ad incorruptionem, a mortalitate ad immortalitatē, a perturbatione ad tranquillitatem. Non igitur te nomen mortis offendat,

ſed boni tranſitus beneficia delectent. Quid eſt enim mors, niſi ſepultura vitiorum, virtutum ſuſcitatio? Vnde & *Num. 23.* ille ait: Moriatur anima mea in animis iuſtorum, id eſt, conſepeliatur, vt ſua vitia deponat, iuſtorum aſſumat gratiam, qui mortificationem Chriſti in corpore ſuo atque anima circumferunt. Quid de bono mortis plenius poſſumus dicere, quàm quod mors eſt, quæ mundum redemit?

19 *Ibi 8. eiuſdem lib.* IDEM ait; Quod ſi terribilis mors apud viuentes æſtimatur, non mors ipſa terribilis eſt, ſed opinio de morte, qua vnuſquiſque pro ſuo interpretatur affectu, aut pro ſua conſcientia perhorreſcit. Suæ igitur vnuſquiſque conſcientiæ vulnus accuſet, non mortis acerbitatem. Denique iuſtis mors, quietis eſt portus, nocentibus naufragium putatur. Certè his, quibus grauis eſt timor mortis, nō eſt graue mori, ſed graue eſt viuere ſub metu mortis. Metus autem opinionis eſt, opinio verò noſtræ infirmitatis cō traria veritati. Liquet igitur quia mortis metus non ad mortem referendus eſt, ſed ad vitam. Non enim habemus quod in morte metuamus, ſi nihil quod timēdum ſit, vita noſtra commiſit. Etenim prudentibus delictorum ſupplicia terrori ſunt, delicta autē nō mortuorum actus ſunt, ſed viuētium. Eſt mors ſeparatio animę & corporis. Anima abſoluitur, corpus reſoluitur. Quæ abſoluitur gaudet, quod reſoluitur in terram ſuam, nihil ſentit. His quoque qui mortem malum putant, aptum reſponſum arbitror, quia per vitam ad mortem eſt tranſitus, per mortem autem ad vitam reditus. Neque enim niſi qui mortui fuerint, poſſunt reſurgere. Inſipientes autem mortem quaſi ſummū malorū reformidāt, ſapientes quaſi requiem poſt labores, & finem malorū expetunt. Duabus autē ex cauſis inſipientes mortem verentur. Vna q̄ eam interitum appellant, interitus autem hominis eſſe non poteſt, cum anima ſuperſtes corpori ſit, ſaluo eo quod ipſum corpus maneat reſurrectio. Altera autem cauſa, quod pœnas reformident poetarū videlicet fabulis territi, Latratus canis infernalis cerberi, & cociti fluminis triſtem voraginem, furiarum agmina, &c. Hęc plena ſunt fabularum, nec tamen negauerim pęnas eſſe poſt mortē. Sed quid ad mortem id quod poſt mortem eſt? Si autem quę poſt mortem ſunt, referuntur ad mortem, etiam quæ poſt vitam ſunt, referantur ad vitam. Nulla ergo erunt ſupplicia, quæ referantur ad mortem. Mors enim, vt ſupra diximus, abſolutio eſt, & ſeparatio animę & corporis; non eſt autem mala ſolutio, quia diſſolui, & eſſe cum Chriſto *Philip. 1.* multo magis melius. Non igitur mala mors. Denique mors peccatorum peſſima. Nō generaliter peſſima mors, ſed peccatorū, pretioſa autem iuſtorum. Vnde liquet acerbitatem non mortis *Pſ. 33.* eſſe, ſed culpę. Dicitur etiam mors ſōnus. Somnus autem bonus quia quies eſt, ſicut ſcriptū eſt. Ego dormiui, & re *Pſ. 3.* quieui, & reſurrexi, quoniā Dominus ſuſcepit me. Dulcis igitur quies mortis.

IDEM inquit; Quis dubitet de bono mortis, cū id quod quietum, id 20 *Eod. lib. c. 9* quod erubeſcendum, id quod inimicū nobis eſt, id quod violentum, id quod procelloſum, & ad omnia vitia illecebroſum eſt, conquieſcat & iaceat, & quaſi feruida cauea claudatur ſepulchri, relinquatur rabies eius exanimis, & emortua compago viſcerū in terram reſoluatur. Id autem quod familiare virtutibus, amicū diſciplinis, ſtudioſum gloriæ, ſequax boni, Deo ſubditū eſt, ad illud ſublime euolet, & cum illo puro, & perpetuo bono, atque immortali maneat, ipſi adhęreat, & cū ipſo ſit, de quo cognationē ducit, *Act. 17.* vt quidam ait, ipſius & genus ſumus.

IDEM dubitat quare pręcipiens 21 Deus primis parētib. ne de ligno veti *Lib. de paradiſo. c. 3. 10. 4.* to ederēt, id fecerit cōminādo mortē, quā timere nō poterant, cū eius dāna nō eſſēt experti, & ait: Eſt natura inſitū omnib. vt ēt, quę nondū ſibi nocere experta ſunt quaſi noxia reformidēt. Vnde n. columbę in ipſo ortus ſui vi- *Gen. 2.* ſu terror accipitris? Vnde lupi ouib. formidabiles? pullis milui? Quod ſi in

his,

his, quę irrationabilia ſunt animãtia, quidã de aduerſo genere animãtium, naturalis eſt terror, vt etiã irrationabilia ſenſum fugiédę mortis accipiãt, quanto magis in primo homine, rationis vtiq; pleniſſimo, naturalis quędã opinio debuit eſſe mortis vitandæ?

22 *Lib. quæſtionũ in Mat. to. 4.* AVGVSTINVS inquit; Qui iam habet ſanam fidem, & videt, quo ſibi perueniendum ſit, ad hoc iam proficit, vt libenter de hac vita diſcedat. Non enim hoc eſt videre, quo ipſi perueniendum ſit, quod eſt etiam amare illud, & ibi iã eſſe deſiderare, quod in cuius animo effectũ fuerit, neceſſe eſt vt libenter moriatur. Fruſtra itaque dicunt quidam, qui ſanam fidé tenent, ideo ſe nolle mori, vt proficiant, cum ipſe profectus eorum, in eo profectu ſit, vt mori velint. Si ergo verũ loqui volunt, non dicant: ideo mori nolo, vt proficiam, ſed ideo mori nolo, quia parum profeci. Itaque mori nolle fidelibus non conſilium eſt, vt proficiant, ſed indicium quòd parũ profecerint. Proinde quod nolunt vt perfecti ſint, velint, & perfecti ſunt.

23 *Lib. 4. contra duas epiſtolas Pelagianorum. to. 7.* IDEM ait; Cum auaritia nobis cum impudicitia (vt refert ex Cypriano in epiſtola de mortalitate) cũ ira, cum ambitione congreſſio eſt, cum carnalibus vitijs, cum illecebris ſæcularibus, aſſidua & moleſta luctatio eſt, obſeſſa mens hominis, & vndique, diaboli infeſtatione vallata, vix occurrit ſingulis, vix reſiſtit. Si auaritia proſtrata eſt, exurgit libido, ſi libido cõpreſſa eſt, ſuccedit ambitio, ſi ambitio contempta eſt, exaſperat ira, inflat ſuperbia, vinolentia inuitat, inuidia cõcordiã rumpit, amicitiã zelus abſcindit, cogeris maledicere, quod diuina lex prohibet, cõpelleris iurare, quod non licet. Tot perſecutiones animus quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur, & delectat hic inter diaboli laqueos diu ſtare, cum magis concupiſcendum & optandum ad Chriſtum, ſubueniente velocius morte, properare? Vnde Paulus mihi viuere Chriſt⁹ eſt, & mori lucrũ, lucrũ putans maximũ iã ſæcularibus laqueis nõ teneri, iã nullis vitijs carnis obnoxium fierũ. *Phil. 1.*

24 *Cõcione 1. in Pſ. 30. to. 8.* IDEM explicans verba illa; Saluaſti de neceſſitatibus aĩam meã dicit: Quę ſunt neceſſitates vnde ſaluã fieri volumus aĩam noſtram? Dura neceſſitas eſt ipſius mortalitatis. Mori neceſſe eſt, & nemo vult. Nemo vult, quod erit, velis, nolis. Dura neceſſitas eſt, nolle quod non põt euitari. Nã ſi fieri poſſet, nollemus vtique mori, & effici quidẽ Angeli vellemus. Sed commutatione quadã non morte, ſicut dicit Apoſtolus, ædificationem ex Deo habemus domũ non manufactam, ſed æternam in cęlis. Etenim in hoc ingemiſcimuſ grauati habitationem noſtrã quę de cęlo eſt ſuperinduí cupientes, ſi tñ veſtiti, & nõ nudi inueniamur. Etenim qui ſumus in hoc tabernaculo ingemiſcimus grauati, eo qđ nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur, quod mortale eſt a vita. Volumus peruenire ad regnũ Dei, ſed per morté nolumus. Et tamen dicit tibi neceſſitas, huc venies, hac venire dubitas homo, cum hac ad te venerit Deus? *2. Cor. 5.*

25 *In Pſ. 141.* IDEM explicãs verba illa; Educ de carcere aĩam meam, vt confiteatur nomini tuo Dñe, inquit. Merita carcerẽ faciunt Nam in vno quodã habitaculo, alteri domus eſt (vt pote cuſtodi carceris) alteri carcer eſt. Illi qui cuſtodiũt hoĩes incluſos, etſi in domo ſua cuſtodiant, illi qui arctius cuſtodiuntur, in carcere ſunt, nunquid & illi in carcere dicẽdi eſſe ſunt? Vnũ habitaculũ & illi eſt & illi. Alteri fecit domũ libertas, alteri carcerẽ ſeruitus. Quibuſ dã viſũ eſt, qđ mundus iſte, carcer ſit. Et hoc orat Eccleſia, vt de carcere educatur. i. de hoc mũdo, de ſub ſole, vbi oĩa vanitas. Ergo extra iſtũ mũdũ, neſcio quã requiẽ pollicetur nobis De⁹, quo futuri ſumus, forte ideo de loco iſto clamamus educ de carcere animã meã. Anima noſtra per fidé & ſpem in Chriſto eſt, vita veſtra abſcõdita eſt cũ Chriſto in Deo. Corpus autem noſtrũ eſt in iſto carcere, in iſto mundo, ſi diceret: Educ de carcere corpus meũ, ſecuri acciperemus carcerem mundum. Fortaſſe tñ propter aliqua, quæ nos tenent *Eccl. 6.* *Coloſ. 3.*

tenent deſideria terrena contra quæ luctamur & dimicamus, quia video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & recte dicimus: Educ de carcere animam meam de hoc mũdo .i. de laboribus, & preſ-
Rom.7. ſuri . huius ſęculi. Non.n caro quã tu feciſti, ſed corruptela carnis, & preſſuræ, & tentationes, carcer mihi ſunt. Aliqui autem dixerunt, carcerem iſtũ corpus hoc eſſe. vt hoc ſit: Educ de carcere animam meam, educ de corpore animam meam Forte iuſtus dicit, iam moriar, educ de carcere iſto corporis animam meam. Deſiderare quidẽ hoc debet & concupiſcere, ſicut dicit Apoſtolus, concupiſcentiam habens diſſol-
Phil.1. ui, & eſſe cum Chriſto, multo enim magis optimum. Sed vbi eſt charitas? Permanere autem in carne neceſſariũ propter vos. Si de corpore ergo educat Deus quando voluerit, poſſet dici, & corpus noſtrum carcer, non quia carcer eſt qđ fecit Deus, ſed quia pœnale & mortale. Duo.n. conſideranda ſunt in corpore noſtro, figmentũ Dei, & pœna meriti ꝙ corruptibilis caro, quòd fragilis, quòd mortalis, quòd indigens. Ergo ſi caro tibi carcer eſt; nõ corpus eſt carcer tuus, ſed corruptio corporis tui. Educ de carcere animam meam, educ de corruptione animam meam. Corpus tuum fecit Deus bonum, quia bonus eſt: corruptionem intulit iuſtus, quia iudex eſt.

26 GREGORIVS explicans verba illa Iob c. 8. Ecce nunc in puluere
Lib.8. Moral.c.11.10. 2. dormiam, & ſi mane me quęſieris non ſubſiſtam, inquit: Peccanti primo homini dictum eſt. Puluis es, & in pulue-
Gen.3. rem reuerteris. Mane autẽ dr illa tunc manifeſtatio mentium, quę in aduẽtu iudicis apertis cogitationibus quaſi poſt noctis tenebras demonſtratur. Quęrere autẽ Dei, eſt hominem ſubtili interrogatione diſcutere, & iudicare. Beatus igitur Iob humanę deiectionis dãna conſiderans; videat quia, & pręſẽti iã pęna premitur, & adhuc de futuris grauius vrgetur, & dicat, ecce nũc in puluere dormiã, & ſi mane me quęſieris non ſubſiſtã. Ac ſi apertius deploret, dicens: In pñti quidẽ mortẽ iã carnis patior, & tñ adhuc de futuro iudicio, grauiorem morte, diſtrictionis tuę ſententiam pertimeſco. Interitum pro culpa ſuſtineo, ſed adhuc ad iudicium venies, culpas reſtitui, & poſt interitum formido Exteriorẽ ergo mortem conſiderans dicat: Ecce nũc in puluere dormiam. Interiorẽ metuens adiungat, Et ſi mane me quęſieris non ſubſiſtam. Quantalibet enim iuſtitia polleant, nequaquam ſibi ad innocentiam vel electi ſufficiunt, ſi in iudicio diſtrictè requirantur.

IDEM explicans locum Iob c.14. Homo cum dormierit non reſurget, 27
ait: Notãdũ eſt, cur poſtquã ſuperius Lib.12 Moral. cap. 5.
hominem mortuũ dixit, inferius non mortuũ, ſed dormientẽ nominat, eũq; de ſõno ſuo minime reſurgere, donec cęlum atteratur: quia in cõparatione ligni reuirentis, hominẽ mortuũ, peccatorẽ nominat, a vita iuſtitiæ extinctũ. Vbi autẽ de morte carnis loquitur, nõ hanc mortẽ, ſed ſomnũ maluit vocare; ſpẽ proculdubiò reſurrectionis inſinuãs, quia ſicut citius homo a ſomno euigilat, ita concitè ad cõditoris nutũ a morte corporis reſurget. Vehementer enim ab infirmis mẽtib. nomen mortis pertimeſcitur: ſomni autẽ vocabulũ nõ timetur. Vnde Paulus diſcipulos admonet, dicens: Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt 1.Theſſ.4.
non contriſtemini ſicut & ceteri qui ſpem non habẽt. Si.n credimus, quòd Ieſus mortuus eſt & reſurrexit: ita & Deus eos qui dormierũt ꝑ Ieſũ adducet cũ eo. Mortẽ Dñi, quia reſurrexit, mortẽ vocamus, mortẽ verò ſeruorũ eius, ſomnum dicimus, vt infirma audientium corda conſolemur.

IDEM explicans verba illa Iob c.18. Euellatur de tabernaculo ſuo fi- 28
ducia eius, & calcet ſuper eũ quaſi rex Lib.14. Moral. cap. 8.
interitus, inquit: De tabernaculo ſuo fiducia ei⁹ euellitur, qñ ꝑuerſus quiſque qui multa ſibi ad votũ in hac vita parauerat, repẽtina morte diſſipat. Et calcat ſuꝑ eũ quaſi rex interitus: quia mortis ſuę tpe, ꝑ hoc qđ ad ſupplicia rapitur, poteſtati dęmonis ſubiugat.

Mortis conſideratio & quod breuiter ſecutura ſit, multas habet vtilitates, qua appropinquante, Dei miſericordia conſideranda eſt. Cap. X.

1

In lib. cuius titulus eſt. Admonitio ad filiũ ſpirituale tõ. 2

BASILIVS inquit: Ne miſericordia Dei fretus, peccatis peccata adijcias. Ne velis dicere donec viget ætas mea, carnis cõcupiſcentiam exercebo; & poſtremo in ſenectute, malorum meorum pœnitentiam agã. Noli ſic cogitare, cum neſcias qua die moriturus ſis; quis enim nouit hominum, diem exitus ſui? Non enim omnes in ſenectute priuabuntur hac luce; ſed in diuerſis ætatibus de hoc mũdo migrabunt, & in quibus actibus vocabitur homo, in iiſdẽ neceſſe eſt reddere rationem Nemo enim in inferno confitebitur Domino. Semper ante oculos tuos verſetur vltimus dies. Cũ enim diluculo ſurrexeris, ad veſperũ te ambigas peruenire, & cum in lectulo ad quieſcendum membra tua poſueris, noli confidere de lucis aduentu, vt facilius te poſſis refrẹnare ab omnibus vitijs.

2

Hom. 51. ex imperfecto in Matth. to. 2.

Matt. 24.

CHRYSOSTOMVS explicans verba illa; Vigilate, quia neſcitis qua hora Dominus veſter vẽturus ſit, ait: Qua ratione homini abſconditus eſt dies mortis ipſius? Videlicet vt ſemper benefaciat, ſemper mortem ſuam ſperans. Eadem ratione & ab omnibus hominibus abſconditus eſt dies aduentus Chriſti, videlicet vt nõ vna generatio ſaluetur ſciens aduẽtum ipſius, ſed omnes, dum in ſingulis quibuſque generationibus, Chriſti aduẽtus ſperatur. Ideo & interrogantibus ſe diſcipulis ſuis, Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? reſpõdit. Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quę pater poſuit in ſua poteſtate. Infra: Omnis homo ſi ſciret quando dies Domini venturus eſſet ſuper eũ, ſicut fur, ſcilicet inſperate veniens ſicut fur, pręueniret, & nõ ſineret perfodi domum ſuam, hoc eſt, face-

Matt. 24.

ret iuſtitiam, vt veniente ſentẽtia Dei non perfoderetur quaſi ignorans, ſed vocaretur quaſi iã pręparatus ad exitum. Quando animæ peccatrices delectantur in corpore, & tanquam in ſuo proprio domicilio gaudent, veniens cum ſententia Dei Angelus mortis, perfodit corpus, & animam violenter diuellit ab eo: animæ autem iuſtæ, quæ non delectantur in corpore, ſed quaſi in exilio ſunt, in eas veniente ſẽtentia, non perfodiuntur, ſed vocantur gaudentes.

3

Homi. 9. in c. 5. epiſ. 1. ad Theſſ. to. 4.

IDEM explicans verba illa; Ipſi enim ſcitis quod dies Domini ſicut fur ita veniet, inquit: Si ſcire vultis quamobrem abſconditus ſit dies mortis, & quare ſicut in nocte ita & ipſe veniet: ideo hoc eſt, quia nemo virtutis vnquam curam, quod ad omnem vitam attinet, habuiſſet ſed cognito quiſque conſummationis ſuę die, poſtquam innumera mala perpetraſſet, tũ demum baptiſmi lauacrum accepiſſet, atque ita hinc migraſſet. Si enim nunc timore incertitudinis, cunctorum animos turbãte, omnes vniuerſam anteactam vitam in malitia cõſumantes, ad extrema demum ſuſpiria, baptiſmati ſe tradunt, ſi etiam eſſent admodum de iſto perſuaſi, quiſnam vllam virtutis curam haberet? Complures ſine illuminatione diſceſſerunt, & ne ſic quidem timor iſte erudiuit, vt dum viuerẽt, quę Deo probantur curaſſent. Quod ſi etiam hic metus ſublatus eſſet, quis vnquam reſipuiſſet? quis obtemperaſſet? Ne vnus quidem. Rurſus verò accedit & alterum. Multus mortis metus, & vitę amor nunc cohibet. Si verò cognouiſſet quiſquam omnino ſe craſtino die moriturum, nihil vtique audere ante diem illum meritus fuiſſet, ſed quos voluiſſet, occidiſſet, ſe ipſum vindicaſſet, milleque mala egiſſet. Homo namque ſceleſtus hac vita deſperata, ne eius quidem rationẽ habet, qui purpura decoratus eſt. Infra: Ingens malum eſt non credere iſta in breui euentura, ſicut & Iudæi irridentes oracula Prophetarum, aiebant: Væ dicentibus, velociter appropient, quę facturus eſt Deus, vt videamus,

Iſ. 5.

mus,& veniat conſilium ſancti Iſrael, vt cognoſcamus. Et iterum: Væ deſiderantibus diem Domini. Non ſimpliciter deſiderantes, intelligit, ſed eos, qui ex incredulitate deſiderabant. Veniet, vt partus mulieris in vtero habẽtis. Norunt mulieres, quòd poſt nouẽ mẽſes futurus ſit partus, ſed incertò: quædam enim ſeptimo menſe, quædã nono pepererunt, & dies, & hora incerta eſt. Vnde multæ in vijs, & extra domum ſuam re non proſpectu pepererunt. Sic ſolam diei huius incertitudinem iſta ſimilitudine ſignificauit. Sicut enim illa interea dum ludit, ridet, nihil omnino proſpicit, ſubito ineffabilibus laboribus occupatur, doloribuſque parturitionis agitata plangit, ita & animæ malorum habebunt, ſubintrante die illo.

Amos. 5.

4 *In epiſt. 1. quæ eſt ad Paulinum. to. 1.*

HIERONYMVS habet communem illam ſententiam; Facile cõtemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.

5 *In epiſt. ad Cyprianum in qua exponitur Pſ. 89*

IDEM explicans verba illa; Mille anni ante oculos tuos tãquam dies heſterna, quæ præterijt, & cuſtodia in nocte, quæ pro nihilo habetur, inquit. Æternitati comparata, breuis eſt omnium temporum longitudo. In cõſpectu enim tuo mille anni, quaſi vna dies reputantur. Statimque ſe ipſe reprehendit Male dixi vnam diem, & vnius diei ſpatio mille annorum apud te longitudinem computari, cum magis debuerim dicere vnius vigiliæ ſpatium inſtar habere mille annorum. Nox in quatuor vigilias diuiditur, quæ ſingulæ trium horarũ ſpatio ſupputantur Sicut igitur vna noctis vigilia cito pertranſit, maximè vigiliarũ labore defeſſis, ſic & mille annorũ ſpatia, apud te pro breuiſſimo tempore computantur. Vnde Petrus ait: Vnum hoc vos non prætereat dilectiſſimi, quia mille anni apud Deũ quaſi dies vnus. Mane ſicut herba tranſeat, mane floreat, & trãſeat, veſpere decidat, induret, & areſcat. Hieronym⁹ ſic vertit, percutiente te eos, ſomniũ erunt mane, quaſi herba tranſiens, mane floruit, & abijt, ad veſperam conteretur, & ſiccabitur. Iuxta Hebraicũ, hic ſenſus eſt. Multum conuerſationi contulit, & ſaluti, quòd omnis vita mortalium, quaſi ſomnium, ita veloci morte contracta eſt, quæ in ſimilitudine florum, atque fœni, eodẽ penè tempore ſiccatur, atque deperit. Percutiente te, inquit, eos, id eſt, homines, & illo ſermone completo: Stulte hac nocte repetent animam tuam a te, Quæ autem paraſti, cuius erunt? Omnis humana conditio ſomnio comparabitur. Sicut enim mane virens herba, & ſuis floribus vernans, delectat oculos contemplantium, paulatimq; marceſcẽs, amittit pulchritudinem, & in fœnum quod conterendũ eſt, vertitur; ita omnis ſpecies hominum vernat in paruulis, floret in iuuenibus, viget in perfectæ ætatis viris, & repẽte dum neſcit, incaneſcit caput, rugatur facies, cutis prius extenta cõtrahitur, & extremo fine, quod hic dicitur veſpere, id eſt ſenectute. Vix moueri poteſt, ita vt non cognoſcatur quis prior fuerit, ſed penè in alium commutetur. Immo & languor, & inedia facit ante ſenectutem, vt nullus prius pulcherrimus feminarum ad tantam tranſeat fęditatem, vt amor in odium conuertatur. Iuxta ſeptuaginta quoque ſimiliter explicandum eſt. Omne quod in ſæculo longum videtur, apud te Deus, breue eſt. Dies enim & anni, quibus humana vita contracta eſt, reputabũtur pro nihilo tibi comparata. Sicut enim herba mane creuit, floruit, & ſiccatur, ad veſperamque indureſcit, & deperit, ita erit omnis hominũ pulchritudo. Conſumpti enim ſumus in furore tuo, & in indignatione tua conturbati ſumus. Septuaginta. Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati ſumus. Pro eo quod nos legimus, turbati ſumus. Symmachus, & Aquila trãſtulerunt, accelerauimus. Breuitatem autem vitæ ſignificat humanæ, vt quãuis ætas longa videatur, tamen comparatione ęternitatis breuis ſit. Quod & illuſtris poeta teſtatur dicens: Sed fugit interea, fugit irreparabile tẽpus. Anni noſtri ſicut aranea meditati ſũt.

6

Bre-

Breuitatem humanæ vitæ, quæ ſententiæ Dei hucuſq; ſubiecta eſt, & quam in priori verſiculo ſomnio cōparauit, dicens: Percutiente te eos, ſomnium erunt, nunc ſermoni loquentium comparat, vt quomodo ſermo, qui in ore verſatur, dum profertur intercipitur, & eſſe deſiſtit, Sic & omnis vita noſtra

Pſal. 89. pertranſeat, atque deſiſtat. Hæc adnotat quoniam vbi nos legimus, quoniā omnes dies noſtri defecerunt, & in ira tua defecimus, anni noſtri ſicut aranea meditabuntur, ipſe transfert, om-

7 nes dies noſtri tranſierunt, & in furore tuo conſumpſimus annos noſtros, quaſi in ſermone loquens. Infra: Quis nouit poteſtatem iræ tuæ, & præ timo-

Pſal. 89. re iram tuam dinumerare. Septuaginta. Dinumerationem, timori, & furori Domini copulant. Porro Hebraicum, ſequenti aptat verſiculo, vt ſequatur, vt numerentur dies noſtri, ſic oſtende, & veniemus corde ſapienti. Quaſi dicat: Quis poteſt noſſe quamdiu ira tua, ex qua timor naſcitur, humano generi perſeueret, niſi te docente, qui Deus es? Itaque obſecro, vt tempus vitæ noſtræ indices nobis, quo poſſimus corde ſapienti tuo nos iudicio præparare. Vt numerentur dies noſtri. Sic oſtende, & veniemus corde ſapienti. Septuaginta. Dexteram tuam ſic notā fac, & eruditos corde in ſapientia. Numerum annorum, dierumque noſtrorum, quibus nos in hoc ſæculo viuere decreuiſti, oſtende nobis, vt præparemus nos aduentui tuo, & contempto errore mortalium, ad te pergere feſtinemus corde ſapienti. Nihil enim ita decipit humanum genus, quàm quod dum ignorant ſpacia vitæ ſuæ, longiorem ſibi ſæculi huius poſſeſſionem repromittunt. Vnde & illud egregie dictum eſt: Nullum tam ſenem eſſe, & ſic decrepitæ ętatis, vt non ſe adhuc vno plus anno viuere ſuſpicetur. Ad hunc ſenſum pertinet, & illud, quod dicitur: Memento mortis tuę, & non peccabis. Qui enim ſe recordatur quotidie moriturum, contemnit prǽſentia, & ad futura feſtinat. Hoc eſt, quod Dauid in alio precatur loco dicens: Ne auferas me in dimidio dierum meorum, priuſquam abeam, & non ſubſiſtam, quod ita exponitur: Ne eo tempore facias me mori, quando adhuc putabam me victurum, vt poſſim peccata corrigere.

8 *Lib. 11. in ca. 38. Iſa. to. 5.* IDEM exponens verba illa; Proiecisti poſt tergum tuum omnia peccata mea, inquit. Cum meam mortem pręſentem crederem, proiecisti poſt tergū tuum omnia peccata mea, ne illam triſtis aſpicerem, ſed tuam miſericodiam contemplarer.

9 *Lib. 1. in c. 1. Lament. Hier.* IDEM explicans verba illa; Sordes eius in pedibus eius nec recordata eſt finis ſui, ait: Sordes geſtat in pedibus, qui greſſum cōuerſationis ſuę, malis polluit operibus, nec recordatur finis ſui, & temporis iuſti iudicij Dei. Vnde depoſita vehemēter, & hoſtium manibus tradita, nullum conſolatorem habet, quia tempore opportuno, cultu pietatis honorare noluit ſuum auctorem. Solus in ea dominatur inimicus, quoniam Deus, verus eā deſeruit amicus. Vnde maximo dolore contrita, mīſerabiliter ad Dominum clamat: Vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus eſt inimicus. Nullo enim ſibi reſiſtente, hoſtis de victoria gaudet, & de potentia ſua contra Dominum erigitur, proprijs hoc deputans viribus, non iuſto iudicio Dei, quoniam iuxta pſalmiſtam: Non eſt Deus in conſpectu eius, inquinatę ſunt vię eius in omni tempore, quia auferuntur iudicia Dei a facie eius.

10 *Lib. 2. in c. 6. Micheæ. to. 6.* IDEM exponens verba illa; Indicabo tibi quid ſit bonum, &c Sollicitum ambulare cum Deo tuo, dicit: Sicut præcipit nobis, vt faciamus iudicium, & miſericordiam diligamus, ita prǽcipitur, vt prǽparati ſimus ambulare cū Domino Deo noſtro, nulla hora dormire, nullo tēpore ſecuri eſſe debemus, ſed ſemper expectare patrēfamilias venientē, & diem formidare iudicij, & in nocte huius ſęculi dicere: Ego dormio, & cor meum vigilat.

11 *In c. 9. Eccleſiaſtes. to. 7.* IDEM explicans verba illa; Neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & aues laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homi-

nes in tempore malo, inquit: Hoc dixit, quia dum neſciunt homines, & in ſtar piſcium nihil cogitant de fine, repentinus eis ſuperuenit interitus.

12 *Expoſit. in Pſ. 70. to. 8.* AVGVSTINVS ſic habet: Dicunt impij, comedamus, & bibamus, cras enim moriemur. Quid ais? Repete, manducemus, inquit, & bibamus. *1. Cor. 15.* Age, quid poſtea dixiſti? Cras enim moriemur. Terruiſti, non ſeduxiſti. Plane hoc ipſo, quod poſtea dixiſti, & pręceſſit comedamus, & bibamus. Cum enim dixiſſes, manducemus, & bibamus, adiunxiſti, cras enim moriemur. Audi contra a me: immo ieiunemus, & oremus, cras enim moriemur.

13 *In Pſa. 73.* IDEM explicans verba illa, Redemiſti virgam hereditatis tuæ. Explicat hiſtoriam Exodi 4. De virga Moyſi, quæ verſa eſt in colubrum, cuius caudam iuſſus eſt Moyſes apprehendere, & ait: In cauda ſerpentis finis eſt ſæculi, quia ſic modo mortalitas Eccleſiæ ambulat. Alij eunt, alij veniunt per mortem tanquam per ſerpentem, quia a ſerpente mors ſeminata eſt, ſed in fine ſæculi tanquam cauda redimus ad manum Dei, & efficimur ſtabilitum regnum Dei, vt impleatur in nobis: Redemiſti virgam hereditatis tuæ.

14 *In lib. cuius titulus eſt ſpeculũ peccatoris.* IDEM explicans verba illa Deut. 32. Vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent, inquit. Vult Deus, vt ſcias vitam pręſentem fugitiuam, periculoſam, breuem, miſerijs tabeſcentem, vniuerſę vanitati ſubiectam, peccatorum ſordibus pollutam, in breui perituram, intelligas, quòd cum luctu, & labore hinc exiturus es, quia nudus egreſſus es de vtero matris tuę, & nudus reuerteris illuc. Quod terra es, & in terram ibis. In huius vitę miſeriam nudus intraſti, lugens dies tuos in ærumna, & labore tranſiſti. Intelligas ergo quantum ſit exitus, & ingreſſus tuus flebilis, progreſſus tuus debilis, & egreſſus horribilis. O quàm beatus vir, cuius anima circa huiuſmodi ſtudium euigilat, quã prudenter ſapit & intelligit, ac nouiſſima prouidet. Ora, & dic cum Propheta; *Pſal. 38.* Notũ fac mihi Domine finem meũ & numerum dierum meorum qui eſt, vt ſciam quid deſit mihi. Non plane tempora, & momẽta, quę pater poſuit in ſua poteſtate, pręſcire depoſcas, ſed ꝙ ſis aduena, & peregrinus in hoc peregrinationis exilio. Vtinam nouiſſima homines prouiderent. Prouiderent contra ſterilitatem futuram, ſicut Ioſeph. *Gen. 41.* Vnde Salomon: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternũ non peccabis. *Eccl. 7.* Si mortẽ ante oculos proſpiceres, proculdubio mox ſine mora, ſpretis pompis, poſtpoſitis mundi curis, deſpectis carnis illecebris, proiectis voluptatibus, contẽptis delitijs, in tui cuſtodia vigilares, ac nouiſſima ſapienter prouideres. Sapiẽtis enim eſt, non tã cuiuslibet rei principiũ proſpicere, quàm finem, exitũq; prouidere. Deniq; fęlix eſſe comprobatur, qui ſic cogitat de ſupplicio ante ſuppliciũ, vt poſtea ſupplicij effugiat periculum. Memorans homo nouiſſima ſua non peccabit. Nonenim melius poterit caro luxurioſa domari, quã qualis erit poſt mortẽ meditando. Meditatio hæc, mentis eſt ditatio. Peroptime ergo mens tua ditatur quando contra cuncta aduerſantia prouidentiæ ſcientia illuſtratur. Legitur in poetis, ꝙ cẽtum oculos Argos habebat, quod ita poteſt intelligi, ꝙ mentis ſuæ circumſpectionem, & prudentiã poſſidebat. Eſto ergo alter Argus, immò illo cautior, vt nouiſſima prouideas prudẽter, ſumma totius prouidẽtię eſt, veiq; illa terribilis hora, in qua miſera anima tua ex hoc corpuſculo corruptibili timẽs eſt egreſſura. Vtinã ergo ſaperes, & intelligeres quæ mundi ſunt, & prouideres quæ inferni ſunt, profectò Deũ timeres, ſuperna appeteres, mundũ contemneres, & infernũ horreres. In illa nimis metuenda extrema hora tua quis amicorũ, quis parentum tuorũ veniet cũ gladijs, & armis auxilium ferre? Nõ enim erit tũc qui conſoletur te ex omnibus charis tuis. Reſpiciens erã ad auxilium hominum, & non erat, refugiũ *Thren. 1.* tantũ eſt apud Deũ. Reduc ergo fili mi ſedulus in memoriam illum extremũ exitus tui diẽ, & antequam miſera anima

ma tua de carcere exeat carnis, prouideas quo vadat. Hic attende quid eſt in omni ſcientia, quod hominem prouocet facilius ad ſui cuſtodiam, & omnem iniuſtitiam expellendam, ad ſanctitatē in timore Dei perficiendā, quā ſuæ corruptionis cōſideratio, ſuæ mortalitatis certa cognitio, poſtremo tremendæ mortis ſuæ recordatio? In morte horribile ſpectaculum, quo ſic extinguitur ſuperbia, libido, vanitas, vt nulla alia rei id conuenientius fiat.

15 *Ser. 120. de tēpore. to. 10.* IDEM ſic habet; Caue ne te reſpiciat prophetia illa terribilis: non eſt Deus in conſpectu eius, auferuntur iudicia tua a facie eius, omnium inimicorum dominabitur. Irremedibile periculū eſt, ſic aliquē vitijs, & cupiditatibus fręna laxare, vt ſe rationē Deo nō meminerit redditurum. Puto quia magna ſit iam peccati pęna, metum ac memoriam futuri perdidiſſe iudicij.

16 *Li. 13. mor. c. 10. to. 2.* GREGORIVS explicans verba illa Iob cap. 16. Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, inquit. Attenuatur ſpiritus timore iudicij, quia electorum mētes, quo amplius extremo iudicio propinquare ſe ſentiunt, eo ad diſcutiēdas ſemetipſas terribilius contremiſcunt. Et ſi quas in ſe cogitationes carnales inueniunt, pęnitentiæ ardore conſumunt, nec cogitationes ſuas dilatari carnali voluptate permittunt, quia eo ſemetipſas diiudicantes ſubtilius feriunt, quo diſtrictum iudicem præſtolantur vicinum. Vnde fit, vt propinquum ſibi ſemper exitum ſuſpicentur. Nam reproborum mentes idcirco multa nequiter agunt, quia hic ſe viuere diutius arbitrātur. Iuſtorū ergo attenuatur ſpiritus, quia dum iuſti, breuitatem ſuæ vitæ conſiderant, elationis, & immunditiæ culpas declinant. Vnde & ſubditur: Dies mei breuiabuntur, & ſolū mihi ſupereſt ſepulchrū. Qui enim cōſiderat qualis erat in morte, ſemper fit timidus in operatione, atq; vnde in oculis ſuis iā quaſi non viuit, inde veraciter in oculis ſui conditoris viuit. Nil quod tranſeat, appetit, cunctis præſentis vitæ deſiderijs contradicit, & pene mortuū ſe conſiderat, quia moriturum minime ignorat. Perfecta.n. vita eſt mortis imitatio, quam dum iuſti ſollicite peragunt, culparum laqueos euadunt. Vnde ſcriptum eſt: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. *Eccl. 7.* Vnde & beatus Iob, quia dies ſuos conſiderat breuiari, & ſolum ſibi ſupereſſe ſepulcrum penſat, apte ſubiungit: Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus. Ac ſi apertè dicat: culpam non feci, & flagella ſuſcepi.

Mulieres diligere vituperabile non eſt, cum multę fuerint viris ſanctiores, eſt tamē earum ſocietas & virorum cauenda.

Cap. XI.

1 *Homil. 24. qua eſt quō legere debeant adoleſcentes gentiliū libros to. 1.* BASILIVS refert de Alexandro magno, ꝙ parta victoria contra Darium regem, huius filias captiuas, quæ admirabili erant forma, & decore conſpicuo, de quarū pulchritudine audierat multa, videre noluit, turpe eſſe exiſtimās, victores his quas ipſi ſuperaſſent gentibus, ſuccūbere. Hoc n. illud referre vr, ꝙ ad concupiſcentiam mulierem aſpiciēs, etſi adulterium opere non compleuerit, ob id tamen, ꝙ concupiſcentię conſenſit a culpa vacuus non erit.

2 *Lib. de vera virginitate ad Letoium Melitēſem Epiſcopum to. 2.* IDEM ſic ait; Sicut cū ignem tangimus, ignis indicia per impreſſas nobis aduſtiones excipimus, impoſſibileque eſt eū, qui ignem tetigerit manu, illæſam illam ab eius incentiua operatione ſeruare; Ceterum aut bullæ repente tactum conſecutæ turgeſcunt, ac doloroſa per feruorem, & inflāmationem vlcera mox rumpenda minantur, aut iam quoque facta in manu acria viſuntur vlcera: ita poſſibile non eſt eum, quem ignis amor attigerit, eiuſmodi tactum innocuum inuiolatūque pferre, ſed aut ſimili ratione bullę per tactum manus cordi clam ſubrepunt, atque intumeſcunt, diraſq; amo

ris

ris perturbatiunes, feruentibus, & æſtuantibus, incontinentiſſimiſque agitationibus patiunt, ac peccati vlcera continuo tumpendo minātur, aut animum totum in intimis iam grauiter exulceratum indicant. Ignis enim ardens eſt in omnibus membris. In quē vero ſuperuenit, eum a radicibus perdidit. Itaque quoniā in membris omnibus hic ignis ardet, his qui corpus aduſtione liberum ſeruare inſtituunt, membrorum omnium contactus cautè vitandus eſt, ne ardentem ignis operationem in toto corpore atque in anima ipſa ſuſcipiant. Sicut lapis in aquā ciſternæ coniectus, non ſolum adiacētem aquæ partem in quam cecidit agitat, verum orbes alios poſt alios perpetuis vicibus excitans, eos interdum ad vltimos lacunę margines agitando
3 perducit: ita & laſciuus obtutus, vel ſermo, voluptatis delinitus illecebris in virginis animam, velut in vndam puriſſimam vehementer iniectus, alias poſt alias quaſi in profundo cogitationes amatorias excitat, ipſamq; totam eius, qui fecit imaginem ſauciam fluctibus agitat. Quo circa ſummo ſtudio oportet virginem, aſpectus, vociſque blanditias, vt peſtiferæ ac perditę voluptatis illecebras a ſēſibus ſuis quam longiſſimè arcere, & aurem quidem intus caſtiſſima cogitatione, oculos verò cautiſſima auerſione munire. Obſtruendus eſt igitur primus per ſēſus ſatelliti carnis ingreſſus, ſenſuſq; ipſi, vt ianuæ ac feneſtræ cordis, ſeris ac vectibus vndique firmandi, atque muniendi, ne per aliquem illorū verſutus aſcendens, mortem quæ contubernalis eius eſt, ſecum vna introducat. Non itaque conuenit ei, qui peccata cōcubitus ſuperare propoſuit, huiuſmodi periculorum implicari lapſibus. Infra: Quia blandimentum cupidineæ voluptatis eſt fœmina, & maſculo laſciuioribus oculis ad ſe inſpiciendā illecebram naturaliter ſuggerit, ac liquidiore voce ad oblectamentum auris, organi inſtar efficta eſt, mēbrorumq; inſinuata mollitie, ac toto prorſus corporis habitu, & motu ad

ſeductionem formata voluptatis (non modo enim loquens mulier, & intuēs, verum ſedens quoque, & incedens, ob inſitam ſibi naturaliter aduerſus maſculum vim: hunc ad ſe eminus attrahit non ſecus ac magnes lapis ferrum) idcirco ſumma ope contendat virgo neceſſe eſt, ne vllis voluptatis laqueis irretiatur. Vnde non paſſim licenterque procedet, niſi neceſſitate aliqua cogatur, non aliorum ſe domibus ingeret: ſed domi clauſa manebit, & intra annos adoleſcētiæ poſita, ad Eccleſiam tantum, ne tunc quidem ſola, & incomitata procedet. Quod ſi ex mandato Domini alio fortaſſis ire cogeretur: id quoque ſignificabit comitibus propoſiti ſui, atque cuſtodibus grauibus fœminis. Neque enim temere gregalem eſſe virginem decet, quę nuptiarum vincula fugit, neque paſſim, quo velit, incedere, quaſi ideo renuerit virum, non vt immo tali ſponſo ſemper aſſideat, ſed vt in poteſtate habeat quocunque velit male libera, & vaga diſcurrere. Eas quippe, quæ per vicos ac domos liberè volitant, indiſciplinatas eſſe non virgines veritatis ſermo denuntiat. Otioſę enim addiſcunt circumeuntes domos. Non ſolum autem otioſæ, ſed & nugaces, & curioſæ loquentes ea quæ non decet. Quod ſi viduam, quæ viri iam experimentū cœpit, indecens eſt linguam ac pedes paſſim mouere, ne prædictis criminibus teneatur obnoxia; ſanè indecentius, eſt virginem pudicā non ſeruare linguam, greſſumque ſuum ea diligentia non moderari, vt nunquam illum niſi ad vſum neceſſarium atque vtilē proferat. Solum illa loquatur, quę ad ædificationem ſint conuenientia, & velut viuum Dei ſimulachrum in publico appareat.

CHRYSOSTOMVS explicās verba illa c. 19. Si ita eſt cauſa viri cū vxore non expedit nubere ioquit: Audientes cogitabant apud ſe, mulier bona difficile inuenitur, proteſtante Salomone, in mille viris bonum inuenies, in omnibus autem his mulierem non inuenies. Quid autem eſt aliud

Homil. 12. ex imper. ſecto in Mat. 10. 2. Eccl. 7.

aliud mulier niſi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, neceſſarium malum, naturalis tentatio, deſiderabilis calamitas, domeſticum periculum, delectabile detrimentum, boni colore delicta. Ob hoc dixerunt Apoſtoli, ſi ita eſt cauſa viri cum vxore, non expedit nubere.

6 IDEM: Occaſione ſumpta ex Herodiade propter quam Ioannes miſſus eſt in carcerem, ait: Ego exiſtimo nullam eſſe in hoc mundo beſtiam comparabilem mulieri malæ. Sed nunc mihi de muliere mala ſermo eſt, non de bona, & honeſta. Noui enim multas in omne opus bonum promptas Sed mulier mala peior eſt quauis beſtia. Quid inter quadrupedia animalia leone ſæuius? Sed nihil ad hanc. Aut in ſerpentibus, quid dracone atrocius? Sed ne hoc quidem iuxta mulierem malam. Nam & leo, & draco in malo inferiores ſunt. Vnde Salomon ait: Cohabitare leoni & draconi melius eſt, quàm cum muliere mala, & linguoſa. Et hoc ex ipſis rebus diſce manifeſtè. Danielem leones in lacu reueriti ſunt, iuſtũ verò illum Nabuthem Iezabel interfecit. Cœtus Ionam in ventre cuſtodiuit, Dalida autem Samſon circumuentum illecebris, raſo etiam capite deformatum, alienigenis tradidit. Dracones & aſpides cornutæ Ioannem Baptiſtam in deſerto viuentem ſubdita feritate tremuerunt, Herodias verò eidem caput abſcidit, & tanti viri mortem in pretium ſaltationis accepit. Heliam corui in monte pauerunt, & Iezabel eum poſt redditam terræ pluuiam perſequebatur, vt pœnã mortis ei redderet, cuius orationibus depulſa generis humani fame, & ipſa, licet indigna, viuebat. Dixitque ei: Ego ſum Iezabel, hæc mihi faciant dij, & hæc apponant niſi craſtina hac hora ponam animam tuam ſicut vnius eorum, qui interfecti ſunt. Et timuit Helias, & abijt in deſertum viam quadraginta dierum, & petiuit animæ ſuæ conſternatus in vmbra iuniperi, vt moreretur. Timuit mulierem, qui totius mundi ſtatum, & cęli pluuiam, agri ſpeciem in linguæ poteſtate portauerat, qui ignem e cęlo eduxerat, & per virtutẽ orationis mortuos ſuſcitauerat. Hic timuit mulierem. Quia non eſt caput ſuper caput ſerpentis, & non eſt malitia ſuper malitiam mulieris. O malũ ſummum, & acutiſſimum diaboli telum mulier. Per mulierem, Adam in Paradiſo proſtrauit, & de Paradiſo exterminauit. Per mulierem, mitiſſimum illũ Dauid, vt necem militis ſui innocentis Vriæ in epiſtola dolo mandaret, armauit. Per mulierem ſapientiſſimum Salomonem in præuaricationis ſacrilegium præcipitauit. Per mulierem fortiſſimum Sanſon cæcauit. Per mulierem caſtiſſimum Ioſeph vinculis alligatum detruſit in carcerem. Deniq; iuſtum Iob mulier ſua ad mortem tradebat. Infra: A coniuge tua cuſtodite, ne manifeſtes ei cor tuum. Dic mihi quæ beſtia contra maſculum ſuum mortem machinata eſt, ſicut Dalida contra Samſonem? Et ideo quiſquis habet mulierem malam, cogitet quoniam iniquitatum ſuarum portat mercedem. Hactenus mihi de muliere mala ſermo habitus hic habeat finem, oportet enim commemorare, & bonas. Mulier bona, & hoſpitalis beata Sunamitis, quæ virum ſuum deprecata, mãſionem ædificauit Hæliſeo. Quid autem? Digne dicamus, & beatam illam viduam, quæ ſuſcepit Prophetam Heliam, quam in nullo impediuit rerum inopia, diuitem bona voluntate, quæ Heliam pauit in tempore famis.

Homil. 15. ex varijs in Matthęum in decollat. S. Io. Bapt. — *Eccl. 25.* — *Dan. 14.* — *3. Reg. 21.* — *Ionę 2.* — *Iudic. 16.* — *Matth. 3.* — *3. Reg. 17.* — *Ibid. 19.* — *Eccl. 25.* — *Gen. 3.* — *2. Reg. 11.* — *Gen. 39.* — *Iob 2.* — *4. Reg. 4.*

8 IDEM docens qua ratione diabolus cum cunctis expoliarit Iob, eius tamen vxorẽ ad ipſius maius nocumẽtum conſeruauerit dicit. Idcirco ipſam vna cum filijs non perdidit diabolus, neq; eius mortem expetiuit, cum putaret multum eam ſibi conferre ad ſanctum hunc expugnandum. Quamobrẽ tanquam maxima quædam arma ſibi eam reliquit. Nam ſi e Paradiſo per eã hominem eieci, inquit, multo magis in ſtercore ſupplantare potero.

Hom. 38. in Epiſ. Pauli ad Corint. 10. 4.

9 HIERONYMVS inquit: Tenera res in fęminis fama pudicitiæ eſt: & quaſi flos pulcherrimus, cito ad leuem mar-

Epiſ. 9. qua eſt ad Salui

nam viduã nobilẽ, et iu uẽculam de viduitate ſeruanda. to. 1.

marceſcit auram, leuiq; flatu corrumpitur, maxime & vbi ętas conſentit ad viciũ, & maritalis deeſt autoritas cuius vmbra, tu tamen vxoris eſt. Quid faciet vidua inter familiæ multitudinem? inter miniſtrorum greges? Quos nolo contemnat, vt famulos, ſed vt viros erubeſcat. Certe ſi ambitioſa domus hæc officia flagitat: præficiat his ſenem honeſtis moribus, cuius honor, Dominæ dignitas ſit. Scio multas clauſis ad publicum foribus, non caruiſſe infamia ſeruulorum, quos ſuſpectos faciebat, aut cultus immoderatus, aut ætas apta libidini, aut ex conſcientia amoris occulti, ſecurus animi tumor, qui etiam bene diſſimulatus frequenter erumpit in publicum, & conſeruos quaſi ſeruos deſpicit. Hoc dictum ſit, vt omni diligentia cuſtodias cor tuũ, & caueas quicquid de te fingi poteſt. Non ambulet iuxta te iuuenis cultus, & nitidus, nihil tibi in obſequijs molle iungatur. Habeto tecum viduarum & virginum choros, habeto tui ſexus ſolatia. Non debet, periculoſe externorum conſortia quærere, de tuorum ſocietate ſecura.

In Epiſ.12. qua eſt ad Gaudentiũ de educatione infantula. to.1.

10 I D E M hunc inſtruens ne domi in ipſius famulatu habeat virgines, & adoleſcentulas propter periculum qđ inde ſolet exoriri ait: Quid fragilem, & ſubtilẽ ratem magnis cõmittis fluctibus, & grande periculum nauigationis incertæ ſecurus aſcendis. Sed ad miniſterium iſte ſexus eſt aptior. Elige ergo anum deformem, elige probatæ in Domino continentiæ. Quid te adoleſcentula, quid pulchra, quid luxurioſa delectat? Vteris balneis, cute nitida, rubicundis genis incedis, carnibus veſceris, affluis diuitijs, precioſa veſte circundaris, & iuxta ſerpentem mortiferũ ſecure dormire te credis? At non habitas in eodem hoſpitio? in nocte duntaxat. Cæterum totos dies in huius confabulatione conſumis. Quare ſolus cũ ſola, & non cũ arbitris ſedes, vt cum ipſe non pecces, alijs peccare videaris, vt exemplo ſis miſeris, qui nominis tui autoritate delinquãt? Tuquoq; virgo vel vidua, cur tam largo ſermone viri retineris. Cur cũ ſolo relicta non metuis. Tum cum quo licẽtius quam cũ germano, multo inuerecundius quã cum marito egiſti? Sed de ſcripturis ſanctis aliquid interrogas. Interroga publice, audiãt pediſſequę, audiant comites tui, omne quod manifeſtatur lumen eſt. Bonus ſermo ſecreta non quærit, quin potius delectatur teſtimonio plurimorum. Magiſter egregius contemnit viros, deſpicit fratres, & in vnius mulierculæ ſecreta eruditione deſudat. Sexus fœmineus ſuo iungatur ſexui, & neſciat infantula imo timeat cum pueris ludere.

In Epiſ.22. qua eſt ad Euſtochiũ de cuſtodia virginitatis to. 1.

I D E M ſic habet: Semper te cubiculi tui ſecreta cuſtodiant, ſemper tecum ſponſus ludat intrinſecus, audieſ que ab eo: Hortus cõcluſus ſoror mea ſponſa, hortus cõcluſus, fons ſignatus. Caue ne domum exeas, & velis videre filias regionis alienæ, quamuis fratres habeas patriarchas, & Iſrael parẽte læteris. Dina egreſſa corrumpitur. *Gen.34.* 11 Nolo te ſponſum quęrere per plateas. Nolo te circuire angulos ciuitatis, dicas licet, circuibo ciuitatẽ, per vicos & plateas, quæram quem diligit anima mea, & interroges, num quem diligit anima mea vidiſtis? Nemo tibi reſpondere dignabitur, ſponſus in plateis nõ poteſt inueniri. Quæſiui eum, & non inueni. Atque vtinam non inueniſſe ſufficiat, vulneraberis, nudaberis, & gemebunda narrabis: inuenerunt me cuſtodes qui circumeunt ciuitatem, percuſſerunt me, & vulnerauerũt me, tulerunt pallium meum. Si autẽ hoc, exiẽs patitur illa, quę dixerat ego dormio, & cor meũ vigilat, faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea cõmorabitur: quid de nobis fiet, quæ adhuc adoleſcentulæ ſumus? Zelotypus eſt Ieſus, non vult ab alijs videri faciem tuam. Sis licet pulchra, & inter omnes mulieres ſpecies tua diligatur à ſponſo, niſi omni cuſtodia ſeruaueris cor tuum, niſi oculos iuuenũ fugeris, egredieris de thalamo tuo, & paſces hados, qui ſtaturi ſunt à ſiniſtris. Itaq; mi Euſtochiũ, filia, domina, conſerua, germana, aliud enim ætatis,

aliud

aliud meriti, aliud religionis, hoc charitatis eſt nomen. Audi Iſaiam loquentem: populus meus intra cubiculum tuum, claude oſtium tuum abſcondere puſillum aliquantulum donec tranſeat ira Domini. Foris vagentur virgines ſtultæ, tu intrinſecus eſto cum ſponſo: quia ſi oſtium clauſeris, & ſecundum Euangelij præceptum in occulto oraueris patrem tuum, veniet, & pulſabit, & dicet. Ecce ego ſto ante ianuam, & pulſo, ſi quis mihi aperuerit introibo, & cænabo cum eo, & ipſe mecum.

12 *In Epiſ. 27. quæ eſt ad Euſtochiũ Epitaphiũ matris ſuę Paulę. to. 1.*

IDEM poſt enumerata multa, quę ſanctitatem Paulæ commendant, incredibilem ipſius pœnitẽtiam ait, ꝙ poſt mortem viri ſui, vſq; ad diem dormitionis ſuæ, cum nullo comedit viro quamuis eum ſanctum & in pontificali ſciret culmine conſtitutum. Infra: Loquens de congregatione fœminarũ quibus ipſa præerat ait: A viris tanta ſeparatio erat, vt à ſpadonibus quoq; eas ſeiungeret, ne vllam daret occaſionem linguæ maledicæ.

13 *In Epiſ. 51. quæ eſt de vita beati Hilarionis to. 1.*

IDEM de Hilarione, viginti & duos inquit, iam in ſolitudine habebat annos, fama tantum notus omnibus, & per totas Paleſtinę vulgatus vrbes, cum interim mulier quædam cernens deſpectui ſe haberi à viro ob ſterilitatem (iam enim per annos quindecim nullos coniugij fructus dederat) prima irrumpere auſa eſt ad beatum Hilarionem, & nihil tale ſuſpicanti, repente genibus eius aduoluta, ignoſce, inquit audatiæ, ignoſce neceſſitati meæ. Quid auertis oculos? quid rogantem fugis? Noli mulierem aſpicere, ſed miſeram. Hic ſexus genuit Saluatorem. Non habent ſani opus medico; Sed qui male habent. Tandem ſubſtitit, & poſt tantum temporis, viſa muliere, conſolatus eſt eam.

14 *In Epiſt. ad Aſellam.*

IDEM Hiero. venit in ſuſpitionẽ Romanis ꝙ Paulam adamaret, & huiuſmodi obtrectatoribus reſpondens inquit: Multa me virginũ crebro turba circundedit Diuinos libros, vt potui, non nullis ſæpe diſſerui. Lectio aſſiduitatem, aſſiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant quid vnquam in me aliter ſenſerint, quam Chriſtianum decebat? Pecuniam cuiuſque accepi? Munera vel parua vel magna non ſpreui? Obliquus ſermo, oculus petulas fuit? Nihil mihi aliud obijciunt, niſi ſexum meum. Infra: Antequam domum ſanctæ Paulæ noſſem, totius in me vrbis ſtudia cõſonabant. Omnium pene iudicio, dignus ſummo ſacerdotio decernebar. Dicebat ſanctus, humilis & diſertus. Nunquid domũ alicuius laſciuioris ingreſſus ſum? Nunquid me veſtes ſericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romę matronarum, quę meam poſſet edomare mentem, niſi lugens arque ieiunans, ſqualens ſordibus, fletibus pene cæcata, quam continuis noctibus miſericordiam Domini deprecantẽ ſol ſæpe deprehendit. Nulla me potuit delectare, niſi illa quam manducantem nunquã vidi. Sed poſtquam eam pro ſuæ merito caſtitatis venerari, colere, ſuſpicere cępi, omnes me illico deſeruere virtutes? Infra: Concludit ſaluta Paulã, & Euſtochium, velit nolit mundus, in Chriſto meas, ſaluta matrem Albinam, Marcellam, & Marcellinam: & dic eis. Ante tribunal Chriſti ſimul ſtabimus, ibi apparebit qua mẽte quis vixerit.

IDEM Principiam virginem ſic exorditur. Scio me Principia in Chriſto filia, à pleriſq; reprehendi, quod interdum ſcribam ad mulieres, & fragiliorẽ ſexum maribus pręferam. Si viri de ſcripturis quęrerẽt, mulieribus nõ loquerer. Si Barach ire ad pręlium voluiſſet, Debbora deuictis hoſtibus non triumphaſſet. Hieremias carcere clauditur, & quia periturus Iſrael vitum non receperat prophetãtem, Olda eis mulier ſuſcitatur. Sacerdotes & Phariſæi crucifigunt filium Dei: & Maria Magdalene plorat ad crucem, vnguenta parat, quęrit in tumulo, hortulanũ interrogat, Dominum recognoſcit, pergit ad Apoſtolos, repertum nũciat. Illi dubitant, iſta confidit. Rebecca pergit ad interrogandum Deum, &

15 *In Epiſt. ad Principiã virgi. to. 3.*

ſua reſponſione condigna audit oracula. Duæ gentes in vtero tuo, & duo populi de ventre tuo diuidentur: Maria ſoror Moyſi victorias domini canit, & Rachel Bethlehem noſtram ſtirpe nominis ſui ſignat in poſteros. Ruth & Heſter, & Iudith tantæ gloriç ſunt, vt ſacris voluminibus nomina indiderint. Quid dicam de regina Saba, quæ venit à finibus terræ audire ſapientiã Salomonis, quæ teſtimonio Domini omnes viros condemnatura eſt Hieruſalem, Quid memorem Annam matrẽ Moyſi, mulierem Tecuitem, Annam filiam Phanuel, Eliſabeth? Sequebantur mulieres Saluatorem, & miniſtrabant ei de facultatibus ſuis. Cum Samaritana loquitur ad puteum. Apollo virum Apoſtolicum, & in lege doctiſſimum, Aquila & Priſcilla erudiunt, & inſtruunt eum de via Domini. Si doceri à fœmina non fuit turpe Apoſtolo, mihi quare turpe ſit, poſt viros docere & fœminas? Hæc breuiter perſtrinxi, vt nec te pçniteret ſexus tui, nec viros nomen ſuum erigeret, in quorum condemnationem, fœminarum in ſcripturis ſanctis vita laudatur.

16 *Lib. 3. in c. 8. Ezechie. to. 5.*

IDEM explicans verba illa: Inter abominationes, & peccata populi, quç oſtenſa ſunt Ezechieli, adhuc conuerſus videbis abominationes maiores, quas illi faciunt. Et introduxit me per oſtium portæ domus Domini: & ecce mulieres ſedentes plangentes Adonidem; inquit: Quia iuxta gentilem fabulam in menſe Iunio amaſius veneris, & pulcherrimus iuuenis occiſus, & deinde reuixiſſe narratur: eundem iunium menſem, eodem appellant nomine, & anniuerſariã ei celebrant ſolẽnitatem, in qua plãgitur à mulieribus quaſi mortuus, & poſtea reuiuiſcẽs canitur atque laudatur. In quo vitia mulierum deſcribuntur, quæ plangunt, amatorum ſocietate priuatç, & exultant ſi eos potuerint obtinere.

17 *In prologo in ſophoniã prophetam. to. 5.*

IDEM ait: Reſpondendum eſt his, qui me irridendum exiſtimant: quòd omiſſis viris ad vos ſcribam potiſſimum, ò Paula & Euſtochium. Et poſtquam multas narrauit fœminas, quas ſacræ litteræ commemorant inquit: Ad gentiles fœminas veniam, vt & apud ſæculi philoſophos videant animorum differentias quçri ſolere non corporum. Plato inducit Aſpaſiam diſputantem, Themiſto inter ſapientiſſimos Grçciç philoſophatur. Corneliã, tota Romanç vrbis turba miratur. Carneades eloquentiſſimus philoſophorũ, qui apud conſulares viros & in academia plauſus excitare conſueuerat, non erubuit in priuata domo audiente matrona de philoſophia diſputare. Quid referam Catonis filiam Bruti coniugem, cuius virtus facit ne patris maritique conſtantiam tãtopere miremur? Plena eſt hiſtoria tam grçca quam latina virtutibus fœminarum, & quæ integros libros flagitet. Mihi tamen dixiſſe ſufficiat, Dominum reſurgentem primũ apparuiſſe mulieribus. Et Apoſtolorum illas fuiſſe Apoſtolas: vt erubeſcerent viri non quçrere, quem iam fragilior ſexus inuenerat.

18 *Lib. 1. offi. c. 18. de bono uerecundiæ. to. 4.*

AMBROSIVS ait: Eſt & in oculis verecundia, vt nec videre viros fœmina, nec videri velit. Eſt verecundia pudicitiç comes, cuius ſocietate caſtitas ipſa tutior eſt. Bonus enim regendç caſtitatis pudor eſt comes, qui ſi ſe prçtendat ad ea quç prima pericula ſunt, pudicitiam temerare non ſinat: Hic primus in ipſo cognitionis ingreſſu Domini matrem commendat legentibus, & tanquã teſtis locuples dignã, quç ad tale munus eligeretur, aſtruit, ꝙ in cubiculo, ꝙ ſola, ꝙ ſalutata ab Angelo tacet, & mota eſt in introitu eius, ꝙ ad viriſis ſexus ſpeciem peregrinam turbatur aſpectus virginis. Itaque quamuis eſſet humilis prç verecundia, non reſalutauit, nec vllum reſponſum retulit, niſi vbi de ſuſcipiẽda Domini generatione cognouit, vt qualitatem effectus diſceret.

19 *In cap. 20.*

IDEM in cap. 20. quo docet mulierum cõmercia vitanda inquit: Viduarum ac virginum domos, niſi viſitandi gratia, iuniores adire non eſt opus, & hoc cum ſenioribus, hoc eſt, vel cũ Epiſcopo, vel ſi grauior eſt cauſa, cum presbyteris. Quid neceſſe eſt (Eccleſiaſticos

ſticos

ſticos alloquitur) vt demus obtrectan di locum ſæcularibus? Quid opus eſt, vt illæ quoque viſitationes crebræ ac cipiant autoritatem? Quid ſi aliqua il larum forte labatur? Cur alieni lapſus ſubeas inuidiam? Quam multos, etiā fortes, illecebra decipit? Quanti non dederunt errori locum, & dederunt ſu ſpitioni? Cur non illa tempora, quibus ab Eccleſia vacas, lectioni impendas? Cur non Chriſtum reuiſas, Chriſtum alloquaris, Chriſtum audias? Illum alloquimur, cum oramus, illum audimus, cum diuina legimus oracula. Quid nobis cum alienis domibus? Vna eſt domus, quæ omnes capit. Illi potius ad nos veniant, qui nos requirunt. Quid nobis cum fabulis? Miniſterium altaribus Chriſti, non obſequium hominibus deferendum ſuſcepimus.

20 IDEM docens qua ratione virgines debent abſcondere pulchritudinē ſuam iniquit: Soter virgo nobilis cum eſſet decora facie valde, vultum aperuit, ſoli inuelata, & intecta martyrio, & volens iniuriæ occurrit, vultum offerens, vt ibi martyrij fieret ſacrificiū, vbi ſolet eſſe tentamentum pudoris. Gaudebat enim diſpendio pulchritudinis, periculum integritatis auferri. Hetruſcum iuuenem veteres fabulę ferūt, cū propter admirandā oris proprij pulchritudinē, in amorem accenderet fęminas, ſtigmatibus inaraſſe vultum, ſuū, ne qua eū adamare poſſet. Ille ſola excepit vulnera ne noceret, vt imaginem Dei, quam acceperat reſeruaret. *In lib. cuius titulus eſt exhortatio ad virg. to. 4.*

21 IDEM docet virginem nullum tractatum habere debere cum ſæcularibus hominibus dicens. Quid tibi cum hominibus ſæcularibus: aut quem tractatum habes cum illis? Quid vis ſcire cum ipſis, perditionē quam ipſi ſequūtur? Si caſtitatem quæris, hanc illi non habent. Si fidem quæris, quis eſt fidelis in illis quem tu comitaberis? Si autem Chriſtum quæris, non manet in illis. Neſcio quid quęras, quales amicitias, vel quales fabulas habeas cum illis. Deuouiſti animam tuam ad deſtruenda omnia, quæ ſunt huius ſæculi, quo- *In li. ad virginem deuotā c. 1. to. 4.*

modo autem quæris ſæculum, cui renunciaſti? Reuerteris ad vomitum tuū ſicut canis, aut velut ius lota iterum inuolutationem, ſicut ſcriptum eſt dicente Apoſtolo, ſi quæ deſtruxi, iterū reædifico præuaricatorem me conſtituo. Quid dicis deuota deo? Quid vis hominibus placere? Quid deſideras, vel quid quæris? Si Deum quæris, tecum eſt. Si hominem quæris, non hoc deuouiſti. Quid quæris homines ſæculi, quorum Deus vēter eſt, & gloria in pudendis ipſorum, qui terrena ſapiūt? Nō audiſti: vitate canes, vitate malos operarios. Rogo te, homines ſæculi quid tibi demonſtrant? Dic mihi, caſtitatem, quàm non habent? Quid, fidem quam non inueniunt? Doctrinam quā non ſequuntur, niſi diabolicam ſapientiam huius mundi? Ieiuniū quod odiunt? Abſtinentiam quam iudicant? Humilitatem, quam opprimunt? Sobrietatem quam negligunt? Verecundiam quam proijciunt à ſe? Sinceram mentem quam non habent? Neſcio, quid vis ſtudere cum ipſis. *1. Pet. 2.* *Galat. 2.* *Phil. 3.* *Phil. 3.*

IDEM inquit: Sed quid dicis? Ego conuerto eos ad me. Si autem ad te cōuerſi fuerint, non tibi expedit. Quid quærit lupus cum agno? Vel quid quęrit canis niſi panem? Qua re autem rugit leo niſi pro præda? Tu te ipſam caſtam cuſtodi ſi potes. Quid vis docere quòd tu ipſa non facis? ſicut dicit Apoſtolus, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt: ſi autem ab ipſis doctrinam accipias, docebunt te quod faciunt, concupiſcentiam, quam ſequuntur, fornicationē, libidinem, auaritiam, impudicitiam, luxuriam, ebrietatem, turpiloquium, iram, & omnem malitiam. Quid quæris cū illis? Quæ pars fideli cū infideli? Vel quæ pars ſancti hominis ad carnē? Virgo eſſe potes corpore, ſed nō mēte. Cum peruerſo ſubuerteris, quia nō potes duobus Dominis ſeruire, non poteſt committi pānum vetus cum nouo Tollit enim fortitudinē eius, & peior ſciſura fit. Quicunq; qualis fuerit, cū tali ſe iungit. Columba dimiſſa de manu hominis, ſtatim reuerſa eſt in arcā. 22 *In cap. 2.* *Ionę 4.* *Matt. 9.*

Nam coruus dimiſſus carnem ſecutus eſt, quem tu quoque vis ſequi, vt non reuertaris ad ianuam Chriſti. Recede miſera ab illis hominibus, ne carnes tuas electas comedant, & talos tuos euertant, & relinquaris nuda, & ſpoliata ſicut in cucumerario. Tunc reuerteris in domum tuam cum fletu a qua exieras gaudens.

23 *Cap. 3. Matth. 6.* IDEM inquit: Vide & caue ab iſtis hominibus. Intra in cubiculum clauſo oſtio ora patrem tuum, vt det tibi mentem bonam, & intellectũ, vt ſcias quos debeas ſequi, & quos vitare, quia multi ſunt, qui fingunt ſe eſſe q̃d non ſunt, ſed mentiuntur, & neſcis quod de anima tua agitur ne ducant te captiuam ſicut bouem, quæ ad occiſionem ducitur. Ne feſtines ſicut auis in laqueum. Audi me, remoue pedem tuum de illis, ſede ſedula in domo tua, operare manibus tuis quod bonũ eſt. Ora ſine intermiſſione, ne facilis videaris in plateis.

24 *Lib. 1. de Abrahã p tri. c. 5. to. 4 Gen. 18.* IDEM explicans verba illa: In quibus Angelus dixit Abrahæ vbi eſt Sara vxor tua? Qui reſpondit, & dixit. Ecce in tabernaculo, ait: Nõ ignorabat Dominus vbi Sara eſſet. Sed docere nos voluit quantus pudor debeat eſſe fœminarum, ne procaci occurſu, hoſpitũ in ſe oculos inflectant, ſalua verecundia miniſteriũ ſuum exerceant. Abraham quoq; auribus tuis ingerit, in taberuaculo Sarã degere, vt diſcas, quid ab vxore exigas. Prouectior ætate iam Sara, iuuenilem cuſtodit verecundiã: ideo Dominus ſpopondit ei filium. Foris maritus inuitat, intus mulier conuiuium parat.

25 *Lib. 6. de ſacramentis, cap. 4. 1. Tim. 2.* IDEM explicans locum Pauli: Volo viros in omni loco orare, dicit: Vtique communis eſt oratio fœminis & viris. Sed Apoſtolus ideo fo.te dixit viros orare in omni loco, ne mulieres male vſurparent, & intelligerent in omni loco, & inciperent vbiq; diſcurrere, & clamare, quas in Eccleſia ſuſtinere non poſſumus.

26 *Lib. 11. de Gene. ad li-* AVGVSTINVS explicans verba illa Pauli 1. Timoth. 2. Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit, inquit: Salomon vir tantæ ſapientiæ nunquid nam credendum eſt, quod in ſimulachrorum cultu credidit eſſe aliquid vtilitatis? Sed mulierum amori, ad hoc malum trahenti, reſiſtere non valuit, faciens quod ſciebat non eſſe faciendum: ne ſuas, quibus deperibat, mortiferas delitias contriſtaret. Ita & Adam poſtea quã de ligno prohibito ſeducta mulier manducauit, eique dedit, vt ſimul ederent, noluit eam contriſtari, quam credebat poſſe ſine ſuo ſolatio cõtabeſcere, ſi ab eius alienaretur animo & omnino illa interire diſcordia. Non quidem carnis victus concupiſcentia, quã nondum ſenſerat, ſed amicali quadam beneuolentia, qua plerumque fit, vt offendatur Deus, ne homo ex amico fiat inimicus. *teram to. 3. 2. Tim. 2.*

27 *Tra. de paſſione Dom. cap. 2.* BERNARDVS explicans verba illa; Torcular calcaui ſolus, & de gẽtibus non eſt vir mecum ait: Videtur ſignanter dictum eſſe, non eſt vir mecum, tanquam intelligendum ſit ſolas mulieres cũ illo remanſiſſe. Viris enim fortiotis naturæ fugiẽtibus præ timore, non fugit muliebris infirmitas. Sicut in perſona Chriſti conquerentis beatus Iob loquitur, & derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos. *Iob 19.* Per labia quippe, quæ ceteris ſunt mẽbris molliora, muliebris ſexus mollis & infirmus intelligitur, qui ſolus Chriſto, diſcipulis fugientibus, adhæſit, figuratur. Elegit enim Dominus infirma mundi, vt confunderet fortia.

Mundus malus dicitur, & periculoſum mare, quod onaugant ſancti, qui & relinquendus, & odiendus eſt. Cap. XII.

1 *Hom. 3. in ca. 17. Gen. to. 2. Gene. 12.* DIXIMVS de re hac multa lib. 4 cap. 2. Quibus addenda ſunt, quæ ſequuntur. Origenes in primis inquit: Primum quidem à Deo ad Abrã ante immutationem nominis illud defertur oraculum, quo dixit, exi de terra tua, & de cognatione tua, & de do-

mo patris tui. Sed nihil in hoc de teſtamento Dei, nihil de circuncíſione præcipitur. Non enim poterat cum adhuc eſſet Abram, & carnalis natiuitatis vocabulum ferret, ſuſcipere teſtamentum Dei, & circuncíſionis inſigne. Cum vero exijt de terra ſua, & de cognatione ſua, tunc ad eum ſacratiora iam reſponſa deferuntur. Tunc vocatur Abraham, & teſtamentum Dei ſuſcipit, & ſignaculum fidei accipit per circuncíſionem, quam non potuit accipere donec in domo patris eſſet, & in conſanguinitate carnali carni cohabitans, & ſanguini: ſed poſtquam inde profectus eſt, Abraham meruit vocari.

Hom. 3. in c. 4. Exodi. Cap. 5. IDEM, explicans verba quæ dixit Moyſes Pharaoni, dimitte populũ meũ vt ſacrificet mihi in deſerto ait: Non vult Moyſes vt populus in Ægypto poſitus ſeruiat Domino, ſed vt exeat in deſertũ, & ibi ſeruiat Domino. Hoc eſt ſine dubio quod oſtendit, quia donec quis in tenebris ſęcularibus manet, & in negotiorum obſcuritate verſatur, non poteſt ſeruire Domino. Non enim *Matt. 6.* poteſt duobus Dominis ſeruire. Non poteſt Deo ſeruire, & mammonæ. Exeundum igitur nobis eſt de Aegypto, relinquendus eſt mundus, ſi volumus Domino ſeruire. Relinquendus autem dico non loco, ſed animo, non itinere proficiſcendo, ſed fide proficiendo. Au*1. Ioan. 2.* di hæc eadem Ioannem dicentem: Filioli nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt. Quoniam omne quod in mundo eſt, deſideriũ carnis eſt, & deſiderium oculorũ. Et quid tamé dicit? Quomodo ve quatenus pro*Exo. 3.* ficiſci iubet ex Ægypto videamus. Viã inquit, trium dierum ibimus in eremo, & ibi immolabimus Domino Deo noſtro. Quæ eſt via trium dierum, quæ nobis incedenda eſt, vt exeuntes de Ægypto peruenire poſſimus ad locum in quo immolare debemus? Iter tridui de Ægypto proficiſcimur, ſi ita nos ab omni inquinamento animæ & corporis ac ſpiritus conſeruemus, vt quemadmodum dixit Apoſtolus integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus in die Ieſu Chriſti ſeruetur. Tridui iter de Ægypto proficiſcimur, ſi purificantes in nobis dicta, facta, & cogitata, per quæ ſolent homines peccare, efficiamur mũdi corde, vt poſſimus Deũ videre. Infra: Et nunc Moyſes quem habemus nobiſcũ, id eſt, lex Dei, vult te educere de Ægypto, ſi audiamus eũ vult te longe facere à Pharaone, eruere te cupit de opere luti & paleatum. Non vult te in carnis & tenebrarum actibus permanere, ſed exire ad eremum venire ad locum perturbationibus & fluctibus ſæculi vacuũ. Ad hunc ergo locum quietis cum veneris, ipſe poteris immolare Domino, ibi legem Dei, & virtutem diuinæ vocis agnoſcere. Propterea cupit te Moyſes eijcere de medio fluctuantium negotiorum, & de medio perſtrepẽtium populorũ, Propterea cupit te exire de Ægypto, vt legem Dei audias.

IDEM explicans qua ratione ſonantibus tubis ſacerdotium, & cóclamante populo, muri corruerint Hierico ſic habet Duce Domino Ieſu, qui diſcipulis ſuis dixit, confidite ego vici mundum, iam nobis victus eſt mũdus, & muri eius colapſi ſunt, quibus homines ſæculi nitebantur. Sed vnuſquiſq; noſtrum debet in ſemetipſo iſta complere. Habes in te Ieſum ducem per fidem, fac tibi tubas ductiles ex ſcripturis ſanctis. Et ſi in talibus cecineris tubis, Si iam in te caro, & ſpiritus conſonant, tibi deſtructus, & deiectus eſt mũdus. Talis erat ille, qui confidenter dicebat. Mihi abſit gloriari niſi in cruce Domini mei Ieſu Chriſti: per quẽ mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Dicitq; illis Deus cuſtodite vos ab anathemate, ne forte concupiſcatis, & tollatis ab anathemate: & conteratis nos, & omnem ſynagogam Domini. Tale eſt quod indicatur in his verbis. Videte ne quid in vobis ſæculare habeatis, ne ſæculares mores, ne vitia, ne ter giuerſationem de ſęculo vobiſcum ad Eccleſiam deferatis. Sed anathema ſit vobis omnis conuerſatio ſæcularis. Nolite diuinis mundana miſcere. Nolite negocia ſæculi Eccleſiæ ſecretis inſerere. Hoc eſt quod & Ioánes, Epi*Homil. 7. in c. 6. Ioſue.* *Ioan. 16.* *Galat. 6.* *1. Ioan. 2.*

ſtolæ ſuæ perſonat tuba dicens, nolite *Rom. 12.* diligere mundum neque ea, quæ in mũdo ſunt. Et Paulus, nolite conformari huic ſæculo. Qui enim hęc faciunt, accipiunt de anathemate.

4 BASILIVS inquit explicãs verba illa; *Lib. de Spi. ſanct. c.22. to. 1.* Pater ſancte mundus te non cognouit: Mundum hic appellat nõ eum qui conſtat e cœlo & terra, ſed inſinceriſſimam *Ioan. 17.* innumeriſq; mutationibus obnoxiam vitam. Ac de ſe ipſo loquẽs, adhuc modicum, inquit, & mundus *Ioan. 16.* me non videbit. Rurſus eos qui carnali materialique vita deuincti ſunt, & oculis tantum expandunt veritatem, mundum appellans. Eadem dixit de *Ioan. 14.* Spiritu ſancto. Spiritum, inquit, veritatis mundus non poteſt accipere, neque videt illum, neque nouit eum. Mundus, hoc eſt carnis cupiditatibus dedita vita, velut oculus imbecillis non ferens ſolis radios, ſpiritus gratiã non recipit. Mundus ergo non poteſt Spiritum ſanctum capere: Sed qui mũdum odiunt. *Cap. 42.* Vnde Eſaias ait: Qui ſtabiliuit terram, & quæ in ea ſunt, deditque ſpiritum populo qui eſt ſuper illam, & ſpiritum calcantibus eam. Nã qui conculcant terrena iiſque ſuperiores euaſerunt, digni prędicati ſunt dono Spiritus ſancti.

5 IDEM ait: *In reſpon. inter. ſextę. to. 2.* Ad continendam in officio mentis agitationem, ne ad futiles cogitationes aberret, illud adiuuat, ſi quis ſeorſum a cæteris communem vitam ſectantibus viuat: quando quidẽ promiſcuã vitam agere cũ iis, qui ſecuri perfectã illam Domini perceptorũ obſeruationem contemnunt, pernicioſum eſſe Salomon docet. *Prou. 22.* Sic enim eſt apud ipſum: Noli amicus eſſe homini iracundo, neq; habitaueris cũ viro furioſo, ne forte diſcas vias eius, & ſumas laqueos animæ tuę. *Iſa. 52.* Et item illud: exite de medio eorum, & ſeparamini, nimirum eodem tendit. Quocirca ad illud euitandum ne oculis auribuſve inſtigationes ad peccatũ admittamus, ne ve earũ rerum, quas vel viderimus, vel audierimus impreſſę peſtilẽtes capitaleſq; in animis noſtris formę, ac veluti notæ quędã inſideant: contraq; vt animum in officio ſuo attentum tenere poſſimus, principio, quod ad habitationẽ attinet, ſeparata ea a cęteris, nobis quęrenda eſt. Ita enim, & ſuperioris temporis conſuetudinem poterimus euincere. Illud autem, ſi quis *Matt. 16.* vult poſt me venire abneget ſemetipſum, quomodo vnquam conſequi poteritis, qui rebus ſit iſtius mundi diſtentus? Si quidẽ oportet, vt noſipſos primũ abnegemus, & crucẽ ſuſtollamus: ac tum demum ipſum ſequamur. Nihil eſt autẽ aliud ſui ipſius abnegatio, niſi ſumma rerũ omnium vitę ſuperioris obliuio, atq; a ſui ipſius voluntatibus receſſio, quam in vita communi aſſequi longe eſt difficillimum, ne dicam ab omni prorſus, vt fieri poſſit, facultate remotiſſimum. Atque etiam ad tollendam crucem ſuam, & ſequendũ Chriſtum, officit commercium, quod cũ iſtiuſmodi vita habetur. Siquidẽ & animi ad mortem pro Chriſto ſubeũdam alacritas, & membrorũ, quę ſunt ſuper terram, mortificatio, & illud, qđ quis libenter ſe cuius impendenti periculo offerri pro Chriſti nomine paratus ſit, & nulla de rebus vitę huius affectione tangatur, hoc nimirum eſt tollere crucem ſuam. Porro ad hanc rem, magna nobis obiici impedimenta videmus a vita communi. Et pręter cętera, quæ multa ſunt, illud etiam qđ magnum in ea diuinas leges violantiũ numerum intuens animus peccata ſua agnoſcendi, & ſe per pœnitentiam affligẽdi, ſpacium nõ habet. Qui potius facta ſui cũ deterioribus de ſe comparatione, de virtute ſibi neſcio quomodo blãditur. Tum deinde variis tumultibus occupationibuſq; quę vita ſolet communis afferre, a Dei memoria, cuius haberi ratio maior debet, abſtractus non in eo ſolum detrimentum facit, quòd non exultat in Deo delectaturue, neque verborum Domini dulcedine vlla perfunditur: ita vt vere dicere queat, memor fui Dei & delectatus ſum, ſed in eo etiam aſſueſcit, vt iudicia ipſius penitus cõtemnat obliuiſcaturque quo neque maius ei, neque capitalius malum vllum poteſt accidere.

IDEM

7 *In epiſt. ad Chilonem anachoretã* IDEM inquit: Propter incómoda, quæ in mundo ſunt perſuaſus in hos mões, quaſi volitans paſſerculus emigraui. Paſſerculi etenim exemplo exemi me, atq; ſubmoui longius a laqueo venantiũ. Siquidem in hac ſolitudine vitam hanc deſtinaui mihi trãſigendam, in qua Dominus meus pro me verſatus eſt. Hic, illa eſt quercus Mambre. Hic, inuenire liceat ſcalã ad cœlum vſq; animas rectã ſubuehentẽ. Hic, & caſtra angelorũ, quæ ſe patriarchæ Iacob ſpectanda præbuere. Hæc, ea eſt ſolitudo, in qua peculiaris Dei populus præuia expiatione colluſtratus legem accipere promeruit, deniq; ad terram prouectus ꝓmiſſionis Deũ contemplatus eſt. Hic mons celeber Carmelus, in quo Elias demoratus placuit Deo. Hic ſita eſt campeſtris planicies, in quam ſeorſim a ceteris, cũ ſe Eſdras ſubmouiſſet, libros ſcripturæ diuinitus inſpiratę oẽs, ex Dei mandato ad communem omniũ vſum eructauit. Hic ſita eremus eſt, in qua beatus Ioannes ædens locuſtas, formulam pęnitentiæ hominibus perficiendæ ſua prædicatione pręſcripſit, & euulgauit. Hic item mõs ille oliuarũ, ad quem Chriſtus ex more ſecedebat oraturus. Hic anguſta & arcta eſt via, quæ ducit ad vitam. Hic, doctores & prophetæ in ſolitudinibus errantes, in montibus, & in ſpeluncis, & in cauernis terræ. Non ſum neſcius Abraham Deo per quam gratioſum & vnicè dilectum, diuinæ vocis oraculo, ſe vt per omnia exhiberet morigerum atque obſecundantem, in ſolitudinem commigraſſe, Iſaac itidem cum vi opprimeretur ſe potentiorum. *Infra*: Eſt hæc ſententia, non ego mundi iſtius cauſa cõditus ſum, magis verò in mei gratiam totam hanc mundi fabricam condidit Deus.

8 *In li. de laude vita ſolitaria.* IDEM ſic habet: Solitaria vita cęleſtis doctrinæ ſchola eſt, ac diuinarum artiũ diſciplina. Eremus, eſt Paradiſus deliciarum, vbi tamquã redolentium ſpecies pigmentorum, vel rutilãtes flores aromarum, ſic flagrantia ſpirant odoramenta virtutum. Ibi ſiquidem roſæ charitatis igneo rubore flameſcunt. Ibi lilia caſtitatis niueo cãdore candeſcunt. Ibi myrrha perfectæ mortificationis non ſolum carnis, ſed quod glorioſius eſt, proprię voluntatis exundat, & thus aſſiduæ orationis indeſinenter emanat, & igne diuini amoris ſuauiter ardet. O eremus ſanctarum mentium delectatio, & intimi guſtus inexhauſta dulcedo. Tu caminus ille Chaldaicus, vbi ſancti pueri feruentis incendij vires orationibus reprimunt, & ardore fidei crepitantium circa ſe flammarum globos extinguunt, vbi ſcilicet & nexus vrũtur, & ardorẽ membra non ſentiunt, quia & peccata ſoluuntur, & ad hymnum diuinæ laudis anima prouocatur, dicens: Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiã laudis. Tu fornax, vbi ſuperni regis vaſa formantur. O cella negotiationum cęleſtium apotheca, in qua videlicet illarũ merciũ ſumma reconditur, quibus terræ viuentium poſſeſſio comparatur. Fœlix cõmercium, vbi terrenis cęleſtia, tranſitorijs mutantur æterna. O cella ſpiritualis exercitij mirabilis officina, in qua certè humana anima creatoris ſui imaginem in ſe reſtaurat, & ad ſuę redit originis puritatem. Tu das vt ieiunijs videantur ora pallentia, & mẽs diuinæ gratiæ ſit pinguedine ſaginata. Tu facis vt homo in mentis arce conſtitutus, cuncta ſub ſe videat terrena defluere. O cella ſacræ militiæ tabernaculum, caſtrum Dei, turris Dauid, quæ ædificata eſt cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium. Tu cãpus diuini pręlij, vbi ſpiritus cum carne congreditur, & fortis ab infirmo ſuperatur. Qui in te ſunt lorica fidei pręmuniti, ſub imperatoris ſui inuicta protectione tripudiant, & de hoſtium ſuorum certè iam deiectione triumphant. Quibus nimirum dicitur: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. *Exo. 14.* Et, noli timere, etſi vnus es, quia plures nobiſcum ſunt, quam cum illis. O eremus mors vitiorũ, ac proculdubio fomes & vita virtutum quicumq; ad perfe-

perfectione peruenerunt, tuum cogno uerunt præconium. Porro Moyſes tibi dedit bis acceptæ legis decalogum. Per te Elias nouit Domini pertrãſeuntis excurſum. Per te Eliſæus duplicem magiſtri ſui ſortitus eſt ſpiritum. Et quid amplius dicam? Quandoquidem Saluator mundi in ipſo redemptionis humanæ primordio præconem ſuum, tui accolam fecit. Tu ſcala illa Iacob, quæ homines vehis ad cœlum, & angelos ad humanum deponis auxilium. Tu via aurea certa, & compendioſa qua homines ducis ad patriam. O vita eremitica, balneum animarũ, mors criminum, purgatorium ſordidorum. Tu mentium ſecreta purificas, ſqualores diluis ſcelerum, atq; ad angelicę nitorem munditiæ peruenire animas facis. Cella nempe eſt conciliatio Dei & hominum. Ibi ſuperni ciues ad colloquia humana conueniunt, eſtq; cella conſcia ſecreti conſilij, quod habet cum hominibus Deus. *Infra:* Cella eſt inſtrumentum quo pretioſi lapides poliuntur, & eſt ergaſterium vbi pretioſi lapides reponuntur. Cella Dominicæ ſepulturæ prope modum æmula, quæ peccato mortuos ſuſcipis, & per afflatum ſancti Spiritus Deo reuiui-
10 ſcere facis. Tu es ab huius vitæ turbida vexatione ſepulchrum, ſed cæleſtis vitæ pandis introitum. Te portum trãquillitatis inueniunt, qui naufragiũ mundani fluctus euadunt. Te Hiere-
Thren. 3. mias aſpexerat, cum dicebat: Bonum eſt cũ ſilentio præſtolare ſalutare Dei. Bonum eſt viro cum portauerit iugũ ab adoleſcentia ſua: ſedebit ſolitarius & tacebit, & eleuabit ſe ſupra ſe. Habitator etenim tuus ſe eleuat ſupra ſe, quia Deum eſuriens anima, a terrena rum ſe rerum obtutibus erigit, & in diuinæ contemplationis areæ ſuſpẽdit. A mundi ſe actionibus ſegregat. Cumque illum, qui eſt ſuper omnia conſpicere ſatagit, ſemetipſum quoque homo cum reliqua mundanæ vallis deiectionę trãſcendit. O cella, quæ de ſuperbis facis humiles, de guloſis ſobrios, de crudelibus pios, de iracundis mites, de odioſis reddis in diuina charitate feruentes. Tu ieiuniorum, ac vigiliarum nutrix, tu patientiæ & pacis perfectiſſimæ cuſtos, tu puriſſimæ ſimplicitatis magiſtra, ac omnino fraudulentæ duplicitatis ignara. Tu facis vt vagos quoſque Chriſti catena coërceat, vt indiſciplinati moribus a ſua ſe prauitate compeſcant. Tu noſtri homines ad perfectionis culmen euehere, atque ad conſummatæ ſanctitatis faſtigium ſublimare. Tu homines a ſemetipſis extraneos reddis, & prius vaſa vitiorum reflorere virtutibus fa-
cis. Tu nigra, ſed formoſa, ſicut taber *Cant. 1.*
nacula Cedar, ſicut pelles Salomonis. Tu lauacrum tonſarum, & ſicut piſcina in Heſebon. Oculi tui ſicut colum- 11
bæ ſuper riuos aquarũ, qui lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima. Tu namque es ſpeculum animarum, cuius contemplatione ſe mens humana perſpicaciter intuens, quod minus eſt impleat, quod ſuperfluum reprimat, quod obliquum eſt dirigat, quod deforme componat. Tu nuptialis es thalamus, in quo ſancti Spiritus anulus tribuitur, & cæleſti ſponſo felix anima fœderatur. Recti diligunt te & qui te fugiunt veritatis luce priuati, quò greſſus ponere debeant non
agnoſcunt. Adhæreat lingua mea fau- *Pſ. 136.*
cibus meis, ſi non meminero tui, ſi non propoſuero te in principio lætitiæ meæ. Illud enim cum propheta Dauid te alacri voce libet cantare.
Hæc requies mea in ſæculum ſęculi, *Pſal. 131.*
hic habitabo quoniã elegi eam. Quàm pulchra es amica mea, & quàm decora in delicijs tuis. Tu areola aromatum, tu fons hortorum, tu malum punicum es odoris. Licet enim veſcentibus amara videaris in cortice, ſed magnum eſt, quod intrinſecus latet cum peruẽtum fuerit ad ſuauitatem medullæ. O eremus, mundi perſequentis felix effugium, laborantium quies, mœrentium conſolatio, ab æſtu ſæculi refrigerium, recluſio corporum, libertas animarum. Te Dauid petijt cum mundi mala perferret, cum timidi & tenebroſi cordis tædium ſuſtineret. Ecce, inquit, elongaui fugiens, & manſi in ſolitu-

ſolitudine. Et quid amplius memorē? quandoquidem ipſe Saluator omnium in exordio ſuæ manifeſtationis inuiſere, ac propria te dignatus eſt habitatione conſecrare. Poſtquam enim baptizatus eſt, ductus eſt in deſertum, & erat ibi quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & erat cum beſtijs Debitorem ſe tibi mundus agnoſcat. Vnde prædicaturum ac mirabilia facturum, ſuſcepiſſe te Deum non ignorat.

12 O eremus terribile malignis ſpiritibus habitaculum, vbi cellę monachorum velut tentoria ordinata caſtrorũ, quaſi turres Sion, & quaſi propugnacula Hieruſalem eriguntur aduerſus Aſſyrios, & contra faciem Damaſci, quod tunc fit cum vno eodemq; ſpiritu diuerſa geruntur officia, dum videlicet hic pſallitur, illic oratur, in alia ſcribitur, in alijs verò varijs manuum operibus inſudatur. Quis non verba diuina huic congruere videat, quibus
Num. 24. dicitur: Quàm ſpecioſa tabernacula tua Iacob, tentoria tua Iſrael, velut valles nemoroſæ, & horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula, quę fixit Deus, quaſi cedri prope aquas. Et q́d dicam amplius? O vita eremitica, vita ſancta, vita angelica, vita benedicta, viuarium animarum, curia cæleſtium ſenatorum, odor tuus, cunctorum aromatum fragrantiam ſuperat, ſapor tuus ſuper diſtillātes fauos guttur obdulcat, atq; adeo quidquid eſt quod de te dicitur, dignitatis tuæ meritis non adęquatur. Quia quod tu ſapis interiori guſtu, nunquam lingua exprimere ſufficit. Illi te nouerunt, qui te diligunt, illi præconia tuæ laudis agnoſcunt, qui in tui amoris amplexibus fideliter requieſcunt. Ceterum, qui ſe ignorant, quomodo pręualent noſſe te? Me etiam tuę laudis imparem fateor, ſed vnũ pro certo ſcio, o vita benedicta, quod indubitanter affirmo, quia quiſquis in amoris tui deſiderio perſeuerare ſtuduerit, ipſe quidem habitator eſt tui, ſed eius inhabitator eſt Deus. Exul mundi, heres eſt Paradiſi. Abnegator ſui, ſectator eſt Chriſti. Hoc auſim dicere. Qui ſingularem vitam vſque ad finem vitę pro diuino amore tenuerit, de habitaculo carnis egreſſus perueniet ad domum non manufactam, ſed æternam in cœlis.

IDEM inquit: Scribere ad te nō 13
ſuſtineo prę pudore, qui in hoc extre- *In epiſt 1.*
morum finium receſſu interdiu noctu- *quæ eſt ad*
que agito. Tametſi enim vrbicas occu *Greg. Naz.*
pationes pro derelicto habui, vt ſex *quã in ere-*
centorum malorum cauſas, me tamen *mo dictauit*
nondum ipſum etiam habere pro derelicto quiui. Similiterq; illis affectus ſum, qui nauigandi inſolentes, nauſea perdite affliguntur. Namque illi magnitudine nauigij offenſi, tanquam vehementius ſuccutientis, in nauiculam cum tranſilierint, ſic quoque etiam nauſea laborant, nimirum moleſtia ipſos ab bile quo tranſierint vbique comitantibus. Huiuſmodi igitur quiddam nobis contigit, qui domeſticas perturbationes quoquò circumferentes gentium, vbique locorum perinde verſamur in tumultu: quare non magnopere adiuti ſumus ab hac ſolitudine. *Infra:* Vt oculus continuo circũactu verſatus, & nunc horſum illorſumq; deflexus, nunc ſurſum, deorſumque erectus, viciſſim ac depreſſus exactè cernere nequit, ſed obtutu incumbere in rem viſam eum oportet, ſiquidem conſpectum rei perſpicuum facturus eſt, hunc in modum mentem humanam ſexcentis mundi curis diſtractam, euidenter cernere veritatē vix eſt, vt inuenire poſſit.

CHRYSOSTOMVS expli- 14
cans verba illa; Et mundus eum non *Hom. 7. in*
cognouit, ait: Hoc loco, mundum, *cap. 1. Ioan.*
peccantium multitudinem, & terrenis *to. 3.*
rebus deditam, ſtultumq; & abiectum, & omnibus obnoxium perturbationibus vulgus appellat. *Infra:* Et mundus eum non cognouit, ſed hi, quibus dignus non erat mundus, eum cognouerunt. Deum non cognoſcunt, qui tantum mundo inherent, qui mundo innituntur, qui terrena dumtaxat ſapiũt. Sic etiam Chriſtus eos appellare conſueuit: Pater ſancte, inquit, mundus
te non cognouit. Nihil enim adeo *Ioan. 17.*

mentem

mentem perturbat, quàm ſæcularibus his rebus inhęrere. Cum igitur hæc nobis luce clarius pateant, huius mũdi illecebras carnaliaq; & terrena totis viribus abijciamus, neceſſe enim eſt, vt qui terrenis rebus inhiat, a cæleſtibus decidat. Non poteſtis, inquit, *Luc. 16.* Deo ſeruire & mammonæ. Vnum teneamus, alterum odio habeamus oportet.

15 *Serm. 21. in ep. ad Epheſios. to. 4.*

IDEM vt doceat quòd ſæculares in mundo maiori indigent ſtudio vt rectè viuant, quàm illi qui in ſolitudine degunt, ait: Ne putes ſolitario dumtaxat eruditionibus quæ ex ſcripturis ſunt, opus eſſe. Nam eis potiſſimum neceſſariæ ſunt qui in mũdo iſto victuri ſunt. Quemadmodum enim apparatu nauium, gubernatore, ac ſupplemento nautarum, non ita opus habet, qui ſemper in portu conſiſtit, atq; qui ſemper in mari verſatur, ita habent & mundanus & ſolitarius. Ille quidem in portu tranquillo eſt, quietam vitam, atque ab omni tempeſtate liberam viuens: iſte verò perpetuus in maritimis eſt, fluctuatque in medio mari, cum multis & magnis procellis pugnam habens. Habet qui in hac mundana vita degit maiorem delinquendi neceſſitatem, quam ſolitarius.

16 *Epiſtol. 23. quę eſt Paulę, & Euſtochij ad Marcellã. to. 1.* *Gen. 12.*

HIERONYMVS ait: Si cunctæ ſcripturarum voces, noſtræ ſententiæ congruunt, non facimus audacter ad ea te prouocantes, ad quæ tu nos ſæpiſſimè cohortata es. Prima Dei vox ad Abraham, exi inquit, de terra tua, & de cognatione tua, & vade in terram quam monſtrauero tibi. Præcipitur patriarchæ, vt relinquat Chaldæos, relinquat confuſionis vrbem, relinquat campum Senaar, in quo ſuperbiæ vſque ad cœlum erecta turris eſt, & poſt fluctus huius ſæculi, poſt flumina ſuper quæ ſederunt ſancti, & fleuerunt cum recordarentur Sion, poſt gurgitem grauem Cobar, de quo Ezechiel capillo verticis ſubleuatus, Hieruſalem vſque transfertur, habitet terram repromiſſionis, quæ non rigatur vt Ægyptus de deorſum, ſed de ſurſum, temporaneum & ſerotinum de cœlo expectant imbrem. Hęc terra montuoſa & in ſublimi ſita quantũ a delicijs ſæculi vacat, tanto maiores habet delicias ſpiritus. Denique & Maria mater Domini, poſtquam ad eam Angeli facta eſt promiſſio, & vterum ſuum intellexit eſſe domum filij Dei, derelictis campeſtribus ad montana perrexit. *Infra*: Exite de Babylonia populus meus, & ne participes *Apoc. 18.* ſitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiatis. Fugite de medio Babylonis, & ſaluate vnuſquiſque animam *Hiere. 51.* *Iſa. 21.* ſuam. Cecidit enim, cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dęmonũ, & cuſtodia ſpiritus immundi.

17 *Li. 1. in c. 2. Iſaiæ. to. 5.*

IDEM explicans verba illa; Ingredere in petram, abſcondere in foſſa humo a facie timoris Domini, inquit: Pronuncio quę vobis futura ſunt mala: & hortor, vt ingrediamini petras, & abſcondamini in ſpeluncis. A facie Dominicæ maieſtatis præcipitur nobis, vt aſſumamus petrę fortitudinem, de qua dictum eſt: petra refugium leporibus, vel herinacijs, vt noſtra habet lectio, Moyſes quoque in foramine petræ ponitur, vt videat poſteriora Dei. *Pſal. 60.* Abſconditurque in petra, qui ingreditur cubiculum ſuum, & clauſo oſtio adorat Patrem, vt in terreno corpore conſtitutus, tranſeuntem mundi non ſentiat tempeſtatem.

18 *Lib. 6. in c. 24. Iſa.*

IDEM explicãs illa verba; Onus Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos, ait: Quia Babylon interpretatur confuſio, eo quod ibi ædificantiũ turrim ſermo confuſus ſit. Spiritualiter mundus iſte intelligitur, qui in maligno poſitus eſt, & non ſolum linguas, ſed opera ſingulorum, menteſq; confundit. Huius Babylonis rex eſt verus Nabuchodonoſor contra Dominũ ſuperbiens. Qui dicit in corde ſuo *Iſa. 14.* in cœlum aſcendam, ſedebo in monte teſtamenti, ero ſimilis altiſſimo. Iſte eſt, qui oſtendit Domino vniuerſa regna mundi, & dixit ei: Hæc omnia mihi tradita ſunt, & ea tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. *Matth. 4.*

IDEM explicans verba illa; Propagines

19 *In cap. 16. Iſaia. Pſal. 68. Pſal. 106.* pagines eius relictæ ſunt, tranſierunt mare, dicit: Tranſeunt mare, qui tráſeunt tentationes ſæculi huius, veni in profundum maris, & tempeſtas abſorbuit me. Et in alio loco, qui deſcẽdunt mare in nauibus, facientes operationes in aquis multis, Ipſi viderũt opera Domini, & mirabilia eius in pro fundo. Iſti ergo tranſierunt mare, vt opera Domini, & mirabilia eius in profundo tentationum conſpicerent dum liberantur ex eis.

20 *Lib. 2. in c. 10. Zachar. 10. 6.* IDEM explicans verba illa; Et tranſibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis, & humiliabitur ſuperbia Aſſur, dicit: Dei clemẽtia præeunte, & nobis aperiente viã, tranſimus maris fretum, ſiue anguſtũ mare, quod ſeptuaginta verterunt, quod peccatoribus latiſſimum eſt, lata enim & ſpatioſa via quæ ducit ad mortem, arcta & anguſta, quæ ducit ad vitam. *Pſ. 106.* De hoc mari in pſalmis legimus: Qui deſcendunt mare in nauibus, faciẽtes operationem in aquis multis. Ipſi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo. In hoc mare ſęculi, in quo ſanctorum numerus coarctatur, & in tribulatione poſitus eſt, deſcenderunt Apoſtoli, & primus Dominus, vt nos de amaris fluctibus liberaret. In hoc mare ſagena Euangelij mittitur, vt piſces multos & obrutos mũdi huius gurgitibus in auram extrahat liberam, vt poſſint Deo laudes canere. Hi ſunt qui deſcenderunt in mare; & in eccleſiarum nauibus faciunt opera multa, & Dei cernunt mirabilia in profundo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, & in Spiritu ſancto, qui ſcrutatur etiam alta Dei, quibus Dominus loquitur: *Matt. 4.* Venite poſt me, faciã vos piſcatores hominum. De his piſcatoribus, qui deſcendunt in mare, & ſunt in nauibus, *Iſa. 60.* Iſaias quoque vaticinatur. Volabunt in nauibus alienigenarum, & mare pariter deprædabuntur. In Eccleſijs enim de numero gentium congregatis, toto, Apoſtoli, orbe volitarunt, vt deprædarentur mare, & draconis ſpolia tollerent, qui regnabat in mari, de quo ſcriptum eſt: Hoc mare magnum & ſpatioſum manibus, *Pſ. 103.* illic reptilia quorum nõ eſt numerus: animalia puſilla cum magnis illic naues pertranſibunt. Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei. Latum & ſpatioſum mare eſt patuis, & magnis animantibus, quæ cum dracone verſantur, & quorum non eſt numerus. Qui autem ſuper mare ſunt, & in ipſo mari volitant in nauibus, audiẽt cum Saluatore, tu dominaris poteſtati maris, motum fluctuum eius tu mitigas. *Pſal. 88.* Cumque tranſierint in maris freto, & fluctus eius ſuo conculcauerint pede, confundentur omnia profunda fluminis, de quo ſcriptum eſt, qui conuertit mare in aridam, in flumine pertranſibunt pede. *Pſal. 65.*

21 *In expoſit. ep. Pauli ad Gal. to. 9.* IDEM explicans verba illa Capitis primi, qui eripuit nos de præſenti ſæculo nequam, vel malo ait; Quæritur quomodo præſens ſæculum malum dictum ſit? Dicimus non tam ſæculum ipſum, quod die ac nocte annis currit & menſibus, appellari malum, quàm ea quæ in ſæculo fiant. *Hier. 47.* Quomodo ſufficere dicitur diei malitia ſua, & dies Iacob dicuntur pauci & mali. Non quo ſpacium temporis in quo vixit Iacob malum fuerit, ſed quo ea quæ ſuſtinuit, per varia eum exercuerint tentamenta. Vnde Ioannes, mundus totus in maligno poſitus eſt. *1. Ioan. 5.* Non quod mundus ipſe ſit malus, ſed quod mala in mundo fiant ab hominibus dicentibus, manducemus, & bibamus, cras enim moriemur. Infamantur & ſaltus, cũ latrocinijs pleni ſunt, non quo terra peccet, & ſiluæ: ſed quo infamiam homicidij loca quoque contraxerint. Deteſtamur & gladium quo humanus effuſus eſt cruor, & calicem in quo venenum temperatum eſt, non gladij calicisque peccato, ſed quòd odium mereautur illi qui his male vſi ſunt. Ita & ſæculum quod eſt ſpacium temporum, non per ſemetipſum, aut bonum, aut malum eſt, ſed per eos, qui in illo ſunt, bonum dicitur aut malum.

22 AMBROSIVS ait: Frequẽs nobis

bis

Lib. de fuga ſaculi cap. 1. 80. ſ. bis ſermo eſt de fugiendo ſæculo: atque vtinam quàm facilis ſermo, tam cautus & ſollicitus affectus. Sed quod peius eſt, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, & vanitatum offuſio, mentem occupat, vt quod ſtudeas vitare, hoc cogites, animoque voluas Quod cauere difficile eſt homini, exuere autem impoſſibile. Ad ſęcularia nos reuocant cogitationes noſtræ, mundana inſerunt, illecebroſa intexunt, ipſoque in tempore, quo eleuare paramus mentem, ad terrena plerunque deiicimur? Nam quis inter tot paſſiones huius ſæculi, inter tantas illius illecebras, tutum ac intemeratum ſeruare poteſt veſtigium? Omnia vanitas quæ in hoc ſæculo ſunt.

Eccl. 4. Qui ſaluus eſſe vult ſupra mundum aſcendat: fugiat hunc mundum, terras relinquat, vnde niſi prius homo hunc fugerit, non poteſt percipere il-

Ioan. 14. lud quod ſemper eſt. Et ideo Chriſtus Dominus volens Deo patri appropinquare, Apoſtolis dixit, ſurgite eamus hinc.

23 *Cap. 4.* IDEM docet quid ſit fugere ſęculum, & ait: Fugiamus hoc ſæculum, & eius contagionem. Hoc eſt autem fugere, abſtinere a peccatis, ad ſimilitudinem & imaginem Dei formam virtutum aſſumere, extendere vires noſtras ad Dei imitationem ſecundũ menſuram noſtræ poſſibilitatis.

24 *Cap. 5.* IDEM ait: Fugiamus hunc mundum vbi nihil eſt, vbi inane eſt quod magnificum putatur eſſe: vbi & qui ſe putat aliquid eſſe nihil eſt. Tranſi ſicut Moyſes, vt videas Deum Abrahã, Deum Iſaac, & Deum Iacob, & videas viſum magnum. Sed ſi videre vis, ſolue calciamentum pedum tuorum, ſolue omne vinculum iniquitatis, ſolue vincula ſæculi, relinque calciamentũ, quod terrenum eſt. Tranſi igitur hoc eſt fuge de terris, vbi malitia eſt, vbi auaritia. Ergo quia fugienda, & declinanda ſunt mala, mala autem, & iniquitates in terris, fugiamus terrena, ne nos comprehendant iniquitates.

Pſal. 54. *Infra*: Volebat fugere Dauid ſicut paſſer, ſed adhuc laqueus contritus non erat. Periit inquit, fuga a me. Grauatas habebat pennas, & fortaſſe euolare non poterat: & ideo vt volaret, & requieſceret aiebat. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Vbi enim volatus, ibi requies. Qui fugit ſæculum, volat. Ecce, inquit, elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine Qui non poteſt vt aquila volare, volitet vt paſſer. Qui nõ poteſt ad cœlum, volet ad montes. Tranſiuit ad montes Segor Loth, & ſaluus factus eſt: quæ autem non potuit aſcendere affectu fœmineo reclinata, ſalutem amiſit. Appropinquantibus montibus æternis Dominus dicit per Michæam prophetam. Surgite hinc quia non eſt vobis hic refrigeratio. Et Dominus dicit, tũc qui in Iudæa ſunt fugiant ad montes. *Pſal. 67.* *Pſal. 38.* *Mich. 2.* *Luc. 21.*

IDEM inquit: Qui fugit, velociter fugiat, ne comprehendatur, velociter deprædetur hunc mundum, vt Hebræus Ægyptum. Qui parturit pariat, ne onuſto, & degrauato iniquitatibus mentis vtero, fugere non poſſit, & fugiat non quaſi lactantem ferens, ſed quaſi expeditum, non paruulum geſtans, ſed perfectum in Chriſto exhibens. Fugiat non quaſi feriatus in Sabbato, ſed tanquam operarius in negotio, nec tanquam ſterilis in frigore, ſed tanquàm opimus in meſſe. Ideo enim dictum eſt, orate ne fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato. Fuga hęc neſcit frigus timoris, contractionem ſollicitudinis, diſſolutionis ocium, laſciuiæ ferias: ſed vita cœleſtis requirit impigrum viatorem. Deſertum fuga eſt bona, ad quod fugit Helias, Heliſæus, Ioannes Baptiſta. Fugit Elias mulierem Iezebel: & fugit ad montem Oreb, vt cognoſceret Deum plenus. Ita fugit ſæculum, vt nec cibum corporis eius exquireret, niſi quem aues detuliſſent miniſtræ. Quadraginta diebus ambulauit. Vtique non mulierem fugiebat. Propheta tantus, ſed ſæculum. Fugiebat ſęcularem illecebram, & conuerſationis maculoſæ contagionem, & impiæ ac pręuaricatricis nationis ſacrilegia: Salomon quoque in mu- 25 *Cap. 6.* *Matt. 24.* *3. Reg. 19.*

in mulieris illius ſpecie corruptelam ſæculi huius exponit, & meretricias artes declinandas edocet. Hæc eſt mulier aliena, & fornicaria, a qua te vt cuſtodias adhortatur. Ne declines in vias ſæculi cor tuum. ſed colloces illud in manu Domini, in qua eſt cor regis. Qui enim ſeipſum regit, cor habet in manu Dei.

26 *Epiſ. 39. ad Licentium, quē hortatur ad mūdi contemptum. to 2.* AVGVSTINVS ait: Vincula huius mundi, aſperitatem habent veram, iucunditatem falſam, certum dolorem, incertam voluptatem, durum laborem, timidam quietem, rem plenam miſeriæ, ſpem beatitudinis inanem His ne tu inferas & manus, & pedes, & collum: cum & honoribus huiuſcemodi ſubiugari affectas, & ambis inhærere, quò non modo inuitatus, ſed nec compulſus quidem ire debuiſti.

27 *In epiſ 45.* IDEM exhortans ad perfectum mundi contemptum, ait: Quantum illi laudandi ſunt, & prædicandi, qui dignati non ſunt etiam cum mūdo florente florere; tantum increpandi & accuſandi ſunt, quos petire cum pereſite delectar.

28 *Lib. de agone Chriſtiano. to. 3. Ioan. 12.* IDEM dicit: Princeps huius mundi miſſus eſt foras. non quia extra mūdum miſſus eſt; ſed foras ab animis eorum, qui cohærent verbo Dei, & non diligunt mundum, cuius ille princeps eſt; quia dominatur eis qui diligunt tēporalia bona, quæ hoc viſibili mundo continentur. Non quia ipſe Dominus eſt huius mundi, ſed princeps cupiditatum earum quibus cōcupiſcitur omne quod tranſit, vt ei ſubiaceant qui negligunt æternum Deum, & diligunt inſtabilia & mutabilia. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas. Per hanc cupiditatem regnat in homine diabolus, & cor eius tenet. Tales ſunt omnes qui diligunt iſtum mundum Mittitur autem diabolus foras, quando ex toto corde huic mundo renunciatur. *Infra*: Caſtigemus corpus noſtrum, ſi mundum volumus vincere; quia per illicitas delectationes ſuas, & pompas, & perniciosam curioſitatem, nobis dominari poteſt hic mundus, id eſt ea quæ in hoc mundo pernicioſa delectatione colligant amatores rerum temporalium, & diabolo atque angelis eius ſeruire cogunt. *Infra*: Nequitia eſt, mundum iſtum diligere. & ea quæ naſcuntur, & trāſeunt pro magno habere, & ea concupiſcere, & pro his laborare vt acquirantur, & lætari cum abundauerint & timere ne pereant, & contriſtari cū pereunt. Talis vita non poteſt puram illam & ſynceram, & incommutabilem videre veritatem, & inhęrere illi.

29 *Lib. 5. cōtra Iulianū Pelagianum. to. 7.* IDEM inquit: Non dixit Ioannes, nolite vti mundo, ſed nolite diligere mundum. Qui enim non diligens vritur, quaſi non vtens vtitur: quia non eius rei cauſa vtitur, ſed alterius, quam diligens intuetur, vt etiam non diligens, hac vtatur. Propter quod Paulus Apoſtolus ait: Et qui vtuntur hoc mundo, inquit, tanquam non vtantur. Quid eſt quaſi non vtantur, niſi non diligant quo vtuntur; quoniā tale eſt, vt bene aliter non vtantur. Et quidem hoc etiam in his rebus obſeruandum eſt, quæ in hoc mundo ſic bonæ ſunt, vt tamen eas diligi non oporteat. *1. Ioan. 2.* *1. Cor. 7.*

30 *Expoſit. in Pſ. 13. to. 8.* IDEM explicans verba illa; Quoniam Dominus in generatione iuſta eſt, air: Non eſt in eis qui diligunt ſæculum. Iniuſtum eſt enim relinquere ſæculorum conditorem, & diligere ſæculum, & ſeruire creaturę potius quam creatori. *Rom. 1.*

31 *In Pſ. 26.* IDEM exponens verba illa; Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem aſſumpſit me, inquit: Quoniam regnum ſęculi huius, & ciuitas ſæculi huius, ex quibus temporaliter & mortaliter natus ſum, dereliquerunt me quęrentem te, & deſpicientem quæ promittebant, cum id, quod quæro, dare non poſſent. Dominus autē aſſumpſit me. Dominus autem qui poteſt ipſe dare mihi ſe, aſſumpſit me.

32 *In Pſ. 39.* IDEM dicit: Hoc ſęculum mare eſt. Habet amaritudinem noxiam, habet fluctus tribulationum, tempeſtates tentationum, habet homines velut

piſces

piſces de ſuo malo gaudentes, & tanquam ſe inuicem deuorantes. Hic ambula, hoc calca. Calca mare ne mergaris in mari. Non ibis, non calcabis niſi ille iuſſerit, qui prior in mari am-
Matt.14. bulauit. Sic enim ait Petrus: Si tu es, iube me venire ad te ſuper aquas. Si venti turbauerint, & ſi fluctus infremuerint, & te humana fragilitas ad aliquam dubitationem tuæ ſalutis adduxerit, habes clamare, Domine pereo. Non finit ille perire, qui iuſſit te ambulare. Quia enim iam in petra ambulas, nec in mari times, ſi ſine petra fueris, & in mari mergeris, quia in tali petra ambulandum eſt, quæ in mari merſa non eſt.

33 *In Pſ.65.* IDEM explicans verba illa; Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertranſibunt pede, ſic habet: Mare erat mundus amarus ſalſitate, turbulentus tempeſtate, ſæuiens fluctibus perſecutionum, mare erat. Certe in aridam conuerſum eſt mare, modo ſitit aquam dulcem mundus, quia ſalſa pleuns erat. Quis hoc fecit? Qui conuertit mare in aridam. Iam anima gentium omnium quid dicit? ſicut terra ſine aqua, anima mea tibi. In flumine pertranſibunt pede illi ipſi qui conuerſi ſunt in aridam cum eſſent antea amari, in flumine pede pertranſibunt. Quid eſt flumen? Flumen eſt omnis mortalitas ſæculi, vbi alia veniunt, alia tranſeunt. In iſtum fluuium non ſe mittat cupida anima, non ſe mittat, ſtet, tranſeat delectationes rerum periturarum.

34 *In Pſ.75.* IDEM explicans verba illa; Incenſa igni, & ſuffoſſa ab increpatione vultus tui peribunt ait: Ad omne peccatum, & ad omne bonum amor, & timor ducit. Vt facias bene, amas Deũ & times Deum: vt autem facias male, amas mundum, & times mundum. Quidquid tibi iniquo promiſerit mũdus, nunquid poteſt dare quantum dabit iuſto Deus? Quidquid tibi iuſto minatus fuerit mundus, nunquid poteſt facere, quod facit iniquo Deus? Bene quidem, tu nihil aliud vis quàm vt bene tibi ſit. Nam in eo quod amas, vis vt bene tibi ſit; & in eo quod times, non vis vt male tibi ſit; ſed non in ea regione quæris, in qua quęrendũ eſt. Feſtinas, nam & ſine indigentia vis eſſe, & ſine moleſtia. Bonum eſt quod vis, ſed tolera quod non vis, vt aſſequaris quod vis. Quid fecerat amor malus? Tanquam ignem ſuccenderat. Quid fecerat timor malus? Tanquam effoderat. Amor quippe inflammat, timor humiliat; ideo peccata, mali amoris igne ſuccenſa ſunt, peccata mali effoſſa ſunt. Humiliat & bonus timor, accendit & bonus amor. Foſſa ſignificat piam humilitatem timentis. Ergo ſuccenſa igni & ſuffoſſa, omnia ſcilicet peccata, ab increpatione vultus tui peribunt.

IDEM explicans verba illa; Eripuiſti animam meam ex inferno infe- 35 *In Pſ.85.*
riori, ait: Intelligimus tanquam duo inferna eſſe, vnum ſuperius, & aliud inferius. Nam vnde infernũ inferius, niſi quia eſt infernum ſuperius? Infernum ſuperius eſt vbi caro & ſanguis, vbi corruptibilitas, vbi natiuitas & mortalitas, vbi mutabilitas & inconſtantia, vbi timores, cupiditates, errores, lætitiæ incertæ, ſpes fragilis, caduca ſubſtantia. Et poſt mortem quò ibit niſi ſit infernum inferius hoc inferno, in quo ſumus in carne, & in iſta mortalitate? Corpus enim mor- *Rom. 8.*
tuum eſt, ait Apoſtolus propter peccatum. Ergo & hic ſunt mortui, vt non mireris, quia infernum dicitur ſi mortuis abundat. Non enim corpus moriturum, ſed corpus mortuum eſt. Sed rurſus ab hoc inferno eſt alud inferius, quo eunt mortui: vnde voluit Deus eruere animas noſtras etiam illuc mittendo filium ſuum. Ad hoc infernum miſſus eſt naſcendo, ad illud moriendo.

IDEM explicans verba illa; In 36 *In Pſ.113.*
exitu Iſrael de Ægypto, inquit: Aegyptus quoniam interpretatur afflictio vel affligens, vel comprimens, ſæpe in imagine ponitur huius ſęculi, a quo ſpiritualiter recedendum eſt, ne ſimus iugum ducentes cum infidelibus. Sic enim quiſque Hieruſalem cęleſtis ſit

ciuis

ciuis idoneus, cum primum huic ſæculo renunciauerit, quemadmodum ille populus in terram promiſſionis duci non potuit, niſi prius ab Ægypto recederet. Sed ſicut ille non inde receſſit, niſi diuino liberatus auxilio: ſic nemo corde ab hoc ſæculo auertitur, niſi diuinæ miſericordiæ munere adiutus. Vnde Michæas ait: Secundum dies profectionis eorum de Ægypto oſtendam mirabilia illis, videbunt nationes, & confundentur ab omni vigore eorum, manibus ora ſua obſtruent, conturbabuntur de concluſionibus eorum, in Domino Deo noſtro excident mente, & terrebuntur a te. Quis Deo tuo ſimilis auferens iniquitatem, & tranſgrediens impietatem, reſiduus hæreditatis tuæ? Et non continuit in teſtimonium iram ſuam, quoniam voluntarius & miſericors eſt. Ipſe conuertet & miſerebitur noſtri, demerget delicta noſtra, demerget in maris profundum omnes culpas noſtras. *Cap. 7.*

37 *In Pſ. 125.* IDEM explicans verba illa; In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, ait: Homo ciuis eſt Hieruſalem; ſed venditus ſub peccato, factus eſt peregrinus, & de propagine ipſius natum eſt genus humanum, & impleuit terras captiuitas Sion. Captiuitas Iudæorum in Babylonia, figura fuit captiuitatis quam homines patiuntur in hoc mundo. Babylonia eſt mundus iſte. Babylonia enim interpretatur confuſio. Videte ſi non eſt confuſio tota vita humana. Quidquid agunt homines in ſpe vana, quando cognouerint quod agunt, erubeſcent. Quare laborant? Cui laborant? Filijs meis, inquit. Et ipſi cui? filijs ſuis. Et ſibi nullus. Ab iſta ergo confuſione iam conuerſi erant, quibus dicit: Quam gloriam habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis. Confuſio eſt ergo iſta tota vita rerum humanarum, non pertinens ad Deum. In iſta cõfuſione, ideſt in iſta Babylonia, captiua tenetur Sion, ſed conuertit Dominus captiuitatem Sion, & facti ſumus ſicut conſolati, ideſt gauiſi ſumus tanquã conſolationem accipientes. *Rom. 6.*

38 *In Pſ. 141.* IDEM ſic habet: Dæmones dicũtur mundi rectores. Si rectores mundi iſtius, nunquid extra mundum iturus es, vt illos non patiaris? Præter mundum iturus es, vbi ab eis eruaris? Sic ergo accipe mundi rectores, non terræ; nam ipſa fabrica eſt Dei. Sed homines mali mundus dicuntur, quia mundum diligunt, diaboli ergo rectores mundi dicuntur, hoc eſt rectores eorum qui diligunt mundum; rectores peccatorum quod eſt tenebrarum harum. Audi in Euangelio mundum & mundum. Mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum nõ cognouit. Mundum quem fecit Deus, mundum quem regit diabolus, ideſt dilectores mundi. Non mundus qui factus eſt per Ieſum, ab illis principibus & poteſtatibus tenebrarum harum regitur, ſed mundus qui non cognouit Ieſum, ideſt dilectores mundi, & peccatores. Vnde mundus peccatores? Quia diligunt mundum, & diligendo inhabitant mundum; quomodo domus dicitur & fabrica, & inhabitantes. Bona domus, quia bona fabrica; & bona domus, quia boni conuerſantur in ea. Quomodo ergo domus, & domus, ſic mundus & mundus. Quare & iuſti cum ſint & ipſi in mundo, non dicuntur mundus? Quia ſicut dicit Apoſtolus: In carne ambulantes non ſecundum carnem militamus; conuerſatio enim noſtra in cœlis eſt. *Ioan 1.* *2. Cor. 10.*

39 *Ser. 34. ad fratres in eremo. tomo 10.* *Gen. 19.* IDEM inquit: Audiſtis fratres, quòd Loth inter peſſimos ſodomitas iuſtè & ſanctè conuerſatus ſit; & quod Dominus volens ciuitates illas ſubuertere, eduxit illum, & vxorẽ ſuam: iſta autem reſpiciens retro, in ſtatuã ſalis verſa eſt. In Loth, & in vxore ſua duo genera hominum deſignantur mundum derelinquentium, quorum vnum perfectè deſerit, aliud verò tepide, & reſpiciendo retro venit ad mortem. Sodoma quoque, quæ cæcitas, vel muta, vel aſperitas interpretatur, mundus eſt, in quo ſunt homines muti, & cæci, ad quos mittuntur ſancti angeli, & prædicatores, vt dicãt: Salua animam tuam, & in monte ſaluum te

ſac. Fugere enim Sodomam quid aliud eſt, quàm incendium libidinis, ſuperbiæ, & auaritiæ fugere? Quibus & præcipitur non retro reſpicere, quia victor mundi, & montem ſanctæ religionis ingreſſus, non debet retro *2. Pet. 2.* reſpicere. Quia melius eſt viam iuſtitiæ non cognoſcere, quam poſt cognitionem retrorſum conuerti. Quid eſt dicere: niſi quod melius eſſet, quòd in vita ſæculari manſiſſet, quàm poſtmodum ſolitariam vitam desereret? Tales vxori Loth comparantur, quæ reſpiciens retro in ſtatuam ſalis verſa eſt. Loth præcipitur vt in monte *Pſal. 10.* ſe ſaluum faciat. In monte pœnitentiæ diuinæ contemplationis ſaluum te fac, in hunc montem volando tranſmigra ſicut paſſer, & ibidem ſalua animam tuam curis, & ſæculi dignitate denudatus. *Infra*: Sic fecit Elias, ſic Ioannes, qui eremum intrauerunt. Sic Paulus cum Antonio, quando annis multis eremum coluerunt.

40 GREGORIVS explicans verba illa Iob cap. 8. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis, ait. Quos alios reliquos, niſi huius mundi deſpectores accipimus? quos dum præſens ſęculum ad nullius gloriæ vſum eligit, quaſi minimos, indignoſque derelinquit. Sed mundi reliquos auferre Dominus dicitur, quia deſpectos huius ſæculi eligere dignatur, Paulo atteſtante, qui ait: Non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed ſtulta mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia. Quod bene in libris regum, Ægyptio puero in via laſſeſcente ſignatur, quem Amalechita ægrotum in itinere deſerit: Dauid verò inuenit, cibo reficit, ducem ſui itineris facit, Amalechitam perſequitur, epulantem reperit, & funditus extinguit. Quid eſt, quod Ægyptius Amalechitæ puer, in itinere laſſatur, niſi quòd amator præſentis ſæculi, ſępe ab eodem ſæculo infirmus, deſpectuſque relinquitur, vt cum eo currere nequaquam valeat, ſed fractus aduerſitate torpeſcat? Sed hunc Dauid inuenit, quia Redemptor noſter veraciter manu fortis, nonnunquam quos deſpectos a mundi gloria reperit, in ſuum amorem conuertit. Et qui Amalechitam ſequi non valuit, dux Dauid efficitur, quia is quem indignum mundus deſeruit, non ſolum conuerſus in ſuā mentem Dominum recipit, ſed prædicando hunc etiam vſque ad aliena corda perducit. Quo duce Dauid cōuiuantem Amalechitam inuenit, & extinxit, quia ipſis prædicantibus Chriſtus mundi lætitiam deſtruit, quos mundus habere comites deſpexit. Quia ergo plerunque, quos mūdus relinquit, Dominus eligit, recte nunc dicitur: Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis.

Lib. 5. Moral. cap. 3 c. 10. 2. — *1. Cor. 1.* — *1. Reg. 30.*

41 IDEM explicans verba illa Pauli; Qui vtuntur hoc mundo, tanquā non vtantur, præterit enim figura huius mundi, ait: Præterit figura huius mundi dicit Apoſtolus, ac ſi patenter dicat: nolite conſtanter mundum diligere, quando & ipſe non poteſt, quem diligis ſtare, incaſſum cor quaſi manentes figitis, dum fugit ipſe, quem amatis.

In 3. parte cura paſtoralis admonitione 28. to. 4. — *1. Cor. 7.*

42 BERNARDVS ait: Periculoſum eſt, inter ſæculi turbas agere pęnitentiam, vbi nimirum alij veneuatis perſuaſionibus, alij vndique exemplis peioribus ad peccatum alliciant, alij adulationibus in vanam gloriam, alij detractionibus in impatientiam animum eius deijciant. Oſtendat prudentia, quantas & quàm importunas, præſertim in hac generatione nequā, opportuuitates, & occaſiones peccati offerat mundus, & ingerat, quàm debilis ſit ad illas humanus animus, maxime qui in peccati conſuetudine ſit nutritus. Eligat ergo de præſenti ſæculo nequam fugere dicens cum Propheta: Odiui Eccleſiam malignantium, & cum impijs non ſedebo. *Pſal. 25.*

Sermone 3. Circumciſionis.

43 IDEM dicit; Eſt mundus iſte poſitus in maligno. Quàm nequam in omnibus ſæculum præſens, quam nequiter

Serm. 10. in Pſ. Qui habitat.

nequiter aduerſus animam ſæcularia deſideria militare noſcuntur. Sunt & principes mundi huius, tenebrarum harum ſpiritales nequitiæ, aereæ poteſtates, & inter eos callidior cunctis animantibus ſerpens. Tranſi peruigiles illas nequitias, quæ tam indeſeſſe cuſtodiunt, & obſeruant, ne quis mundum poſſit euadere. Si te percuſſerint, ſi vulnerauerint, dimitte eis pallium, quod in Ægypto olim Ioſeph adulteræ dereliquit, dimitte ſindonem, vt cum Euangelico illo iuuene profugias nudus ab eis. Ita ergo ſurſum cor, ſurſum clamor, ſurſum deſiderium, ſurſum conuerſatio, ſurſum intentio, & omnis tua expectatio deſurſum ſit. *Gen. 37.*

44 IDEM inquit; Vſitatum eſt ſatis & tritum, ſæculum iſtud merito cæcitatis, & ignorantiæ ſuæ, Aegypti vocabulo nuncupari. Quod nimirum, quoties mutatione voluntatis egredimur, tria nobis occurrunt: Stimulus cupiditatum, qui velut mare rubrum ſenſum rationis noſtræ tumidū, & procelloſis vndis cogitationum inuoluit, & niſi virga diſcreti iudicij aquæ ſuperiores ab inferioribus ſecernantur, ſubruit funditus, & demergit. Sequitur cumulus tentationum, quaſi alter Iordanis, aluei ſui metas excedens, & terram corporis noſtri ſolito plenius occupans, niſi arca teſtamenti impetus illius refrenet, & ipſum penitus areſaciat, & exſiccet. Sequitur aculeus moleſtiarum, qui cum ingruerit quaſi iterum Iordanis Eliſæo occurrens, ſumendum Eliæ pallium, & medijs fluctibus opponendum, vt quicquid nos temporaliter cruciat, Dominicæ paſſionis ſapore mutato, noua nobis ſuauitate dulceſcat. *In lib. Sententiarum.*

Mundo mori expedientiſſimum eſt.
Cap. XIII.

AVGVSTINVS dicit; Quid eſt ambulare, ſicut Chriſtus ambulauit, niſi contemnere vanitatem, & fœlicitatem huius ſæculi. 1 *Lib. de ſalutaribus documentis. to. 4.*
Non nos vllo modo ab amore Chriſti ſeparet huius ſęculi miſerabilis dulcedo, nec excuſatio vxoris, aut filiorum gratia. Sed nec multa auri, argentique congeſtio, & poſſeſſionum delectatio, dum terribiliter cōteſtatur nobis ſanctus Ioannes dicens: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mūdo ſunt; quia omnē quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Hęc ſunt quæ a Paradiſo delitiarum, in hoc miſerabile exilium Adam & Euam proiecerunt. Et concupiſcentia carnis ab eis impleta eſt, quod de ligno vetito guſtauerunt. Et concupiſcentia oculorum, quod ſibi aperiri oculos cupierunt. Et ambitio ſæculi, quòd ſe fieri poſſe quòd Deus eſt, crediderunt. Nos Adam ſequi non debemus, ſed Chriſtum Dominum, in quo renati ſumus, & viuimus. Quid eſt ſequi Adam, niſi carnalibus concupiſcentijs & deſiderijs, morte nos perpetua occidi? Et quid eſt ſequi Chriſtum, niſi carnales concupiſcentias, ac deſideria in nobis mortificare? Quid eſt peccato mori, niſi opera maligna in nobis damnare, & hoc miſerabile ſæculum fugere? Vt ſicut homo mortuus in ſepulchro, nulli detrahit, nemini violentus exiſtit, neminem calumniatur, nemiņē opprimit, non inuidet bonis, non inſultat malis, non luxuriæ carnis ſeruit, non odiorum flamma inardeſcit, non potentibus aut diuitibus huius ſęculi, vt multi noſtris temporibus faciunt, adulatur, non inquieta curioſitate raptatur, non turbæ maximæ ſibi aſtātis curam gerit, non auro, argentoq; ſiue pallio circundatus diſtenditur, nō ſalutationibus potentum delectatur, nō & iniurijs fatigat, non eum ſuperbia *1. Ioan. 2.*

inflat, non ambitio huius ſæculi necat, non vana gloria turpiter iactat, non huius ſæculi falſæ diuitiæ inflãt, non rabies inſani furoris exagitat, non pulcherrima ſpecies fœminarum auidum reddit, non contentiones huius ſæculi perturbant, non audacia extollit, non gaudia huius ſæculi delectãt. Hæc & alia huiuſmodi enumerando protelaui, vt intelligas quatenus homo carne mortuus, nec facere poteſt *Galat. 5.* iſta quæ dixi, nec pati. Et vt his talibus non torqueamur, ſed ſtudeamus quantum poſſumus cum Dei adiutorio corpora noſtra cum vitijs & concu- *Ephe. 4.* piſcentijs mortificare, & induamus nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitatis veritate. Nec ſimus carnales, id eſt, in hoc ſæculo carnaliter viuentes, ne moriamur. Igitur ille ſecundum carnem viuit, id eſt, pergit quo vult, dormit quando vult, & quandiu vult, loquitur quod vult, & cui vult, & vbi vult, manducat, & bibit quando vult, & quantum vult, ridet & iucũdatur turpiter, inter quos vult, & quãdo vult. Poſtremo quicquid naribus ſuaue eſt quærit, quicquid tactu blandum, quicquid oculis delectabile, quicquid corpori ſuo iucũdum, exercet & ſequitur. Delectatur in veſtimentis pulcherrimis, & equitibus, & armis, ſicut vult, & quando vult, & ſic non ſecundum Deum, ſed carnaliter viuit, & delectatur, & omnia deſideria carnis ſuę perficit, ſicut vult, & quando vult.

9 In expoſitione epiſt. ad Galat. IDEM explicans verba illa; Mihi abſit gloriari niſi in cruce Domini mei Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mũdo dicit: Mundus mihi crucifixus eſt ait, vt me non teneat, & ego mundo, vt eum non teneam, id eſt, vt neque mundus mihi nocere poſſit, neque ego de mundo aliquid cupiam.

4 Tract 23. in Ioã. to. 9 IDEM inquit; Mortalis dici poteſt anima, ſecundum mutabilitatem vitæ huius, quia ſi viuebat ſapienter, & deſipit, mortua eſt in deterius, ſi viuebat inſipienter, & ſapit, inuitata eſt in melius, nam eſſe mortẽ in deterius, & eſſe mortem in melius Scripturã nos docet: Vtique in deterius mortui *Matt. 8.* erant, de quibus dicitur: Sine mortuos *Epheſ. 5.* ſepelire mortuos ſuos, & exurge, qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Et de hac lectione, quando mortui audient, & qui audierint viuent in deterius mortui erant, ideo reuiuiſcunt. Reuiuiſcendo moriuntur in melius, quia & reuiuiſcẽdo non erunt quod erant, non eſſe autem quod erant, mors eſt. Sed fortè ſi in melius eſt non appellatur mors appellauit autem illam mortem Apoſtolus. Si autem mortui eſtis cum Chriſto ab *Coloſſ. 2.* elementis huius mundi, quid adhuc velut viuentes de hoc mundo decernitis? Et iterum: mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in *Coloſſ. 3.* Deo, mori nos vult, vt viuamus, quia viximus, vt moreremur.

GREGORIVS explicans verba illa Iob cap 3. Quaſi effodientes *5 Lib. 5. Moral. c. 3. t. 1.* theſaurum, qui expectant mortem, & non venit, gaudentq; vehementer, cũ inuenerint ſepulchrum, ait: Quia perfectè mori mundo non poſſumus, niſi intra mentis noſtræ inuiſibilia, a viſibilibus abſcondamur. Rectè hi qui mortificationem ſuam appetunt, theſaurum effodientibus comparantur. Mundo enim per inuiſibilem ſapientiam morimur, de qua per Salomonem dicitur: Si quæſieris illam quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis eam. *Prou. 2.* Sapientia quippe in rerum ſuperficie non iacet, quia in inuiſibilibus latet. Et tunc mortificationem noſtram contingentes, ſapientiam apprehendimus, ſi relictis viſibilibus, inuiſibilibus abſcondamur. Si hic, hanc cor effodientes quærimus, vt omne quod terrenum mens cogitat, a ſemetipſa manu ſanctæ diſcretionis eijciat, & theſaurum virtutis, qui ſe latebat cognoſcat. Quia autem quæſitam mortem ſicut theſaurum dicit, rectè ſubiungit: Gaudentq; vehementer cum inuenerint ſepulchrũ. Sicut enim ſepulchrum locus eſt, quo abſconditur corpus, ita diuina contemplatio quoddam ſepulchrum eſt mentis, quo abſconditur anima.

anima. Quaſi enim huic adhuc mundo viuimus, cum mente in eo foris vagamur, ſed mortui in ſepulchro abſcondimur, cum mortificati exterius in ſecreto internæ contemplationis
6 celamur. Sancti igitur viri ab importunitate deſideriorum temporalium, a tumultu inutilium curarum, a clamore perſtrepentium perturbationum, ſemetipſos ſacri verbi gladio mortificare non deſinunt, atque intus ante Dei faciem in ſinu mentis abſcondũt.
Pſal. 30. Vnde bene per pſalmiſtam dicitur: Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ a conturbatione hominum. Quod quam uis perfectè poſtmodum fiat, etiam nunc ex magna parte agitur, cum a temporalium deſideriorum tumultibus, delectatione in interiora rapiuntur, vt mens eorum, dum in amorem Dei tota tenditur, nulla inutili perturbatione laceretur. Hinc eſt quòd Paulus per contemplationẽ mortuos, & quaſi in ſepulchro abſconditos diſcipulos viderat, quibus dicebat: Mor-
Coloſſ. 3. tui enim eſtis, & vita veſtra abſcondila eſt cum Chriſto in Deo. Qui ergo mortem quęrit, gaudet dum ſepulchrũ inuenit, quia qui mortificare ſe appetit, valde adinuenta requie contemplationis hilareſcit: vt extinctus mũdo lateat, & a cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra ſinum ſe intimi amoris abſcondat. Si verò ad hoc quòd theſaurus effodi dicitur, etiam ſepulchri inuentio ſubinfertur, hoc neceſſe eſt, vt intentio noſtra conſpiciat quòd antiqui ſuos mortuos cũ diuitijs ſepeliebant. Qui igitur theſaurum quærit, gaudet cum ſepulchrum inuenerit: quia ſapientiam perquirentes, cum exempla pręcedentium patrum perſcrutamur, quaſi ex ſepulchro gaudium ſumimus, & mentis diuitias apud mortuos inuenimus, quia qui huic mundo perfecte extincti ſunt, in occulto cum diuitjs requieſcunt.

7 *Expoſit. in ſeptimum Pſ. pœn. c. 2. Pſ. 143.* IDEM explicans verba illa; Propter nomen tuum Domine viuificabis me in æquitate tua dicit: Non viuit iuſtitiæ, niſi qui moritur iniquitati. Sicut autem quod ſeminauimus non viuificatur, niſi moriatur prius, ſic qui mundo & concupiſcentijs eius non moritur, in fructu bonorum operum non multiplicatur. Supereſt ergo, vt mortificemus membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram, quatenus viuificet nos author vitæ. Ad hoc enim ipſe mortuus eſt, & reſurrexit, vt nos peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus. Qui autem Chriſto commoritur, cum eo conuiuificatur.

IDEM explicans verba illa: Dominus mortificat, & viuificat inquit: 8 *Lib. 2. in II. 1 Reg. c. 2.*
In his verbis etiam ordo notandus eſt. Prius quippe mortificare dicitur, deinde viuificare: quia niſi ſæculo moriamur, Deo per amorem viuere non valemus. Vnde is, qui ſe mortificatum, & viuificatum meminerat, loquebatur dicens: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. *Gal. 6.* Viuebat ſed nõ mundi vita, quia dicebat: viuo ego iam non ego, viuit vero in me Chriſtus. Mortificatum ergo, & viuificatũ eſſe, eſt præſentia nulla concupiſcere, & æterna deſiderare.

BERNARDVS explicans verba illa: adiuro vos filiæ Hieruſalem, ne ſuſcitetis neque euigilare faciatis dilectam donec ipſa velit, ait: Re vera dormitio eſt, quæ tamen ſenſum non ſopiat, ſed abducat. Eſt & mors, quod non dubium dixerim, quoniam Apoſtolus quoſdam in carne adhuc viuentes commendando ſic loquitur. 9 *Serm. 52 in Cantica. Cap. 3.*
Coloſſ. 3. Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Proinde & ego non abſurde ſponſæ extaſim vocauerim mortem, quæ tamen non vitam, ſed vitæ eripiat laqueos, vt poſſit dicere, anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium. *Pſ. 123.* Inter medios namq; laqueos in hac vita inceditur, qui vtique toties non timentur, quoties ſancta aliqua & vehementi cogitatione, anima a ſemetipſa abripitur; ſi tamen eò vſque mente ſecedat, & auolet, vt & hunc communem tranſcendat vſum, & conſuetudinem cogitandi. Etenim fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum. *Prou. 1.* Quid

enim formidetur luxuria, vbi nec vita ſentitur. Excedente quippe anima, etſi non vita, certe vitæ ſenſu, neceſſe eſt etiam, vt nec vitæ tentatio ſentiatur. Vtinam hac morte ego frequenter cadam, vt euadam laqueos mortis, vt non ſentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimenta, vt non obſtupeſcam ad ſenſum libidinis, ad æſtum auaritiæ, & iræ, ad angores ſollicitudinum, & moleſtias curarum. Moriatur anima mea morte iuſtorum, vt nulla illam illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitam non aufert, ſed transfert in melius. Bona, qua non corpus cadit, ſed anima ſubleuatur. De re hac multa diximus libro 2. cap. 15 16. & 20.

Mundi ac mundanorum iudicium ſtultum & paruipendendum, quibus nuſquam placuit veritas. Cap. XIV.

1 *Homil. 15. ex varijs in Pſ. 61. to. 1.*

BASILIVS explicans de mundanis verba illa; Ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant, inquit: Multi ſunt qui pro bonis prauas comprobant actiones, & vitia virtutibus vicinis honeſtare contendunt. Nam ſcurrilia loquentem, vt bonum ac lepidum; turpiloquum vero, politicum; amarulentum & iracundum, neutiquam contemnēdum prędicant, parcum vero ac minime liberalem vt ſobrium diſpenſatorem commendant, prodigum quoque vt liberalem, libidinoſum vero & laſciuum vt voluptuarium, & animi ſolutioris virum; vtque ſemel dicam omnia, vitium omne palliant adumbrata nomenclatura e vicino ſubiectæ virtuti. Tales ſane ore quidem benedicunt, corde autem maledicunt. In verborum namque benedictione omnem execrationem vitæ ſuæ inducunt, ac reos æternæ dānationi, ob ea, quæ approbant, ſe ſe conſtituunt.

2 *Hom. 12. in* CHRYSOSTOMVS inquit: Hoc vniuerſum orbem terrarum perturbauit, quoniam hominum reſpectu omnia facimus, & in bonis operibus nulla nobis cura eſt, vt laudatorem Deum habeamus, ſed laudem nobis a conſeruis noſtris inquirimus. In ſceleribus rurſum, Deo contempto homines formidamus. Propterea quæ vere bona ſunt, ſed multitudini bona non videntur, ea fugimus, non inueſtigata rerum natura, multitudinis opinionem reſpicientes. Itidem rurſum in malis afficimur. Quæ mala ſunt, videntur autem multis bona, ipſa cōſuetudine ſectamur. Multa autem huiuſmodi Dominis videntur eſſe mala, quæ non ſunt, & ea nos ſimiliter fugimus, vt exempli gratia, in paupertate viuere, multi turpe eſſe arbitrantur: & nos fugimus paupertatem, non quòd turpis ſit, neque ꝙ turpem eſſe nobis perſuadeamus, ſed quòd Domini noſtri ita de ea ſentiunt, & illos formidamus. Item & contemptum, & ſpretum, & extra omnem dignitatem eſſe, videtur multis ſimpliciter res pudenda, & vilis Hoc rurſum fugimus, non noſtra, ſed dominorum noſtrorū ſententia. Contra autem eodem morbo laboramus. Siquidem diteſcere bonum videtur, & elatio, & gloria item bona. Hæc nos itidem proſequamur, neq; hac in parte rerum conſideramus naturam, quæ bona eſt, ſed ex dominorum noſtrorum opinione nobis perſuademus. Dominus enim noſter populus eſt, & nimia turba. Dominus crudelis, & tyrannus grauis. Nam neque nobis præcepto opus eſt, vt audiatur a uobis, ſed tantum ſatis eſt, vt intelligamus quid velit, & quam primum ſine præcepto paremus, tanta in eum beneuolentia afficimur, & Deus quidē cum ſingulis diebus nobis minetur, vt nos moneat, non auditur. Turba autem ſeditioſa & vilis, neque præcepto opus habet, ſed ſufficit tantum oſtendere, quibus delectatur, & ei mox paremus. Et qua nam ratione hos quiſpiam effugeret dominos? Si maiorem quā hi animi elationē acciperet, ſi rerum naturam intueretur, ſi damnaret multitudinis ſentētiam, ſi præ ceteris omni- *epiſt. 1. ad Cor. 10. 4.* 7

omnibus in his quæ vere turpia ſunt, ſibiipſi perſuadere t,non homines,ſed inſomnem oculum eſſe formidandum, & in bonis contra ab illo præmium quærendum. Sic enim neque in alijs ipſos patiemur. Qui enim in bonis operibus indignos homines iudicat, qui ea ſciant.Sed Dei ſententia cótentus eſt, is neque in malis vllam ipſorum rationem faciet.Et quo pacto hoc erit inquis? Contemplare quid homo ſit,quid Deus,& quo omiſſo,cui inhæres, & quamprimum omnia correxeris. Homo eidem tecum peccato ſubie-
4 Eccl. 17. ctus eſt,item iudicio,& ſupplicio.Homo vanitati aſſimilatur, & non habet rectum iudiciū,& ſuperna indiget correctione. Homo terra,& cinis,& ſi ſæpe laudauerit omnino laus illa erit, vel ad gratiam,vel ad odium, etſi quē calumniatus fuerit,& accuſauerit,eadem rurſus ſententia hoc fiet. Verum non ita Deus, ſed irreprehēſibilis eius ſententia, & purum iudicium. Et idcirco opus eſt ſemper ad eum confugere,non propter hoc ſolum,ſed quod & ipſe nos fecit, & parcit tibi maximè, & quam tu te, maiore te amore proſequitur. Quid igitur tam mirabilem habere laudatorem contemnimus? Quid ad hominem confugimus, qui fruſtra & temere malum te & ſceleſtum appellat,cum non ſis? Hac cauſa ei potius miſerere, & lachrymare, quod corruptus eſt, & contemne eius gloriam, quod eius mentis oculi cæci facti ſunt. Nam & Apoſtoli hæc audierunt, & contempſerunt calumniantes. Verum & bonum te, & benignum dicit. Quòd ſi talis es, noli omnino gloria diffundi, ſin autem non es huiuſmodi, magis illum contemnas,& illuſionem id arbitrare. Vis multitudinis iudicia cognoſcere q̃ ſint inutilia, corrupta,& ridicula, & partim furioſorum, & inſanorum, partim puerorū lactētium? Audi, altius, iudicia tibi repetam, non vulgi tantum, ſed eorum qui a principio legumlatorum ſapientiſſimi habiti ſunt. Hi neque ſcortationem,neque alearum ludum,neq; ebrietatem damnauerunt, & punierunt.

Eorum igitur laudem,qui hac ſententia ſunt, hominum deſideras? Quòd ſi huiuſmodi homines omnes te admirarentur, nonne pudore te abſcondi oporteret, vt a tam corruptis hominibus iudicareris? Et poſt multa enarrata vulgi,immo & ſapientum deliramēta,in vltimis verbis ait: Quomodo nó vltimæ eſt ſtultitiæ, in tam corrupta hominum ſententia, & omnia temere facientium gloriam quærere,cū oporteret ad inſomnem ſemper oculum confugere,& ad ſententiam eius aſpicientis omnia,& facere,& dicere.

IDEM ait; Iniuſtitiæ peſtis,cū- 5
ctorum animas, tyranni in morem occupauit,quodq; grauius eſt, non id ne- Homil. 5. in c. 2. epiſtola Pauli ad Timoth.
ceſſitate, aut vi, ſed ſuadendo,& blandiendo effecit, vt illi gratas habeant huiuſmodi ſeruitutes. Nam ſiquidem vi,non amore tenerentur, quamprimum ab illa ſeruitute reſilirent, quo circa eis iucunda eſſe videtur ea res quæ amariſſima eſt,& amara iuſtitia,quæ dulciſſima eſt, ſi intimo ſenſu hauriatur. Ea quippe ratione,& mel amarum quidam eſſe putarunt, & aliud quodlibet noxium cum voluptate perceperunt. Cauſa verò non ex rerum natura, verū ex peruerſitate ſententiæ ducitur. Laborat enim morbo, noſtræ rationis iudicium. Sicuti etiam ſtatera ſi lancem loco motam habeat pondera iuſtè non iudicat, ita & anima niſi habeat rationis lancem ſtabilem, ac firmiter vi diuini timoris affixam, res ſyncerè diiudicare nó valet, ſed circumfertur iugiter,atq; deprimitur. Nam ſi quis diligenter inquirat, aſpiciet ingentem iniquitati amaritudinem ineſſe, etiam in hac vita. Nonne huius germina ſunt lites, rixæ, iudicia,reprehenſiones,accuſationes,inuidiæ? Quid verò his omnibus dici amarius poteſt? Nonne hæc,inimicitias,odia,bella gignit? Nonne cóſcientiam, quę nos iugiter flagellis cædat, ac mordeat? Vellem ſi fieri poſſet, iniqui animam corpore exutam cernendam omnibus in conſpectū dare, videres eam profectò pallidam, tremētem, rubore & confuſione plenam,anxiam,

ſemetipſam condemnantem. Quantũlibet enim quis ad ipſa vitiorum profunda corruerit, animi iudicium non corrumpitur. Nulluſque eſt qui dum malum operatur, bonum id eſſe putet, ſed occaſiones fingit, & omnia facit. Ceterum ille etſi verbis crimen fortaſſis diluat, conſcientiam tamen ipſe ſuam effugere nequaquam poterit. Nã hic quidem, & oratio callida, & inconſtantia principum, & aſſentatorũ greges ius forte obnubilare queant, intra verò conſcientiam nil horum admitti poteſt. Non adulatores adſunt, non pecuniæ, quæ iudicia corrumpũt, inſitum quippe nobis eſt a Deo naturale iudicium.

6 IDEM; Vt doceat quod hominum iudicium in his quæ agimus quę rere non debemus, inquit: Poſt hoc & illud perpendas, quod multorum ſententia ſit corrupta, corruptumq; iudicium, immo non ſolum corruptum, ſed quod ſubito marceſcat. Nam etiã ſi ad horam admirentur, puncto tamen temporis vix præterito, omnium obliuiſcnntur. Atque ita fit, vt a Deo tibi datam coronam eripiant, & eam, quam ab ipſis expectabas, conſeruare tibi nequeant. Quamqaam etiam ſi manſerit, multæ tamen miſeriæ fuerit, diuinam illam iſta commutaſſe. Cũ verò nec iſta maneat, ſed prorſus diffluat, quam habebimus excuſationẽ, qui propter inſtabilem, perpetuam illam prodimus, propter paucorum præconia, tanta bona perdentes? Quamquam etiam ſi fuerint multi laudatores, & ipſi quoque digni ſunt, qui velut miſeri non æſtimentur, idq; tum magis cũ plures ſunt, qui hoc faciunt, dicente Domino: Væ vobis cum laudauerint vos omnes homines, & valde merito. Si enim cuius arti non quoſuis, ſed ipſos opifices iudices requiris, quomodo virtutis probationem multis commendas, & non præ omnibus vni illi, qui cum omnia ſciat, ſolus etiam vel exturbare, vel coronare poteſt? Hoc itaque Chriſti verbum inſcribamus, & parietibus, & ianuis, & menti, diſcamuſq; continuè nobis ipſis: væ nobis ſi quando laudauerint nos omnes homines. *Infra*: Quemadmodum pueri ludentes ex fœno coronas inuicem imponunt, coronatum autem ſæpenumero, eius rei ignarum, poſt tergum irrident, ita ſanè & nunc, qui te in faciem prædicant, apud ſeipſos clanculum ſubſannant, atque ita quid aliud ſit, quàm quòd, & nobis inuicẽ fœnum coronantes imponimus? Et vtinam nihil aliud quàm fęnum. Nunc autem multo etiam nocumento plena eſt hęc noſtra corona, nam omnia noſtra recte facta perdit. Conſiderata itaque ipſius vilitate damnum iſtud effugito. Quod ſi centum, vel mille, vel innumeri extiterint laudatores, qui applaudant, nihil tñ illi omnes a graculis deſuper garrientibus different. Immo ſi Angelorum theatrum perpenderis, apparebunt illi vermibus etiã viliores, illorumq; pręconium aranearum textura, fumiſq;, & ſomnijs infirmius. Dic ad animam tuam quemadmodum Paulus dixit: Ignoras quod Angelos iudicabimus, atque ab hoc cęno excitatam, increpato deinceps ac dicito, Angelos iudicatura es, & vis abimmundis iudicari.

Ser. 17. in epi. B. Pauli ad Rom.

Luc. 6.

7

1. Cor. 6.

8 IDEM docet: Qua ratione homines perditi, & vitia, & virtutes cõtrarijs nominibus, vocant, ait: Quippe Circenſibus ludis, & reliquis ſpectaculis intereſſe iugiter, vrbanitatem & facetias vocatis, diuitijs affluere liberalitatem, gloriã amare magnanimitatem, arrogantiã confidentiam, prodigalitatem clementiã, iniuſtitiã fortitudinem eſſe aſſerentes. Tum verò quaſi non hæc ſufficiat decipula, & laqueus, virtutem quoq; contrarijs nominibus obnubitis, ruſticitatem quidem pudicitiam vocantes, formidinem modeſtiam, imbecillitatemque iuſtitiam, contemptumque faſtus, & gloriæ ſeruilis eſſe animi exiſtimantes, malorũque tolerantiam ignauiam, & infirmitatem.

Lib. 3. contra vituperatores vita monaſtica to. 5.

9 HIERONYMVS ſic habet; Prima virtus monachi eſt contẽnere hominum iudicia, & ſemper Apoſtoli recordari dicentis: Si adhuc hominibus

Epiſtol. 26. quæ eſt ad Pammach. to. 1.

nibus

nibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Tale quid & Dominus loquitur ad Prophetas: quod poſuerit faciem eorum quaſi vrbem ęneam, & lapidem adamantinum, & columnam ferream, ne pauerent ad iniurias populi, ſed impudicitiam ſubſannantium frontis rigore contererent. Infra: Fœlices, inquit Fabius, eſſent artes, ſi de illis ſoli artifices iudicarent. Poetam non poteſt noſſe, niſi qui verſum poteſt ſtruere. Philoſophum neſcit, niſi qui ſcit dogmatum varietates. Manufacta & oculis patentia magis probant artifices. Noſtra quàm dura ſit neceſſitas hinc potes animaduertere, quod vulgi ſtandum eſt iudicio, & ille in turba metuendus, quem cum videris ſolum, deſpicias. Hoc prætericns tetigi, vt eruditis contentus auribus, non magnopere cures quid imperitorum de ingenio tuo rumuſculi iactitent.

Galat. 1.

10 IDEM ait: Noui ſuſurrorem quendam (quod genus hominum vel pernicioſiſſimum eſt) quaſi beneuolum nunciaſſe, quod pro nimio feruore virtutum, quibuſdã videretur inſana, & cerebrum illius dicerent conſouendum. Cui illa reſpondit: Theatrum ſeu ſpectaculũ ſumus Deo, & Angelis, & hominibus. Et nos ſtulti propter Chriſtum, ſed ſtultum Dei ſapiẽtius eſt hominibus. Vnde & Saluator loquitur ad patrem: Tu ſcis inſipientiam meam. Et iterum: tanquam prodigiũ factus ſum multis, & tu adiutor fortis. Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. Quem in Euangelio, & propinqui quaſi mentis inopem ligare cupiebant, & aduerſarii ſugillabant, dicẽtes: dæmoniũ habet, & Samaritanus eſt, & in principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Sed nos audiamus Apoſtolum cohortantem: Hæc eſt gloria noſtra teſtimonium conſcientiæ noſtrę, quoniam in ſanctitate, & ſynceritate, & in gratia Dei conuerſati ſumus in hoc mundo. Et Dominum dicentem Apoſtolis, quia nõ eſtis de mũdo, propterea odit vos mundus. Si enim eſſetis de mundo, mundus vtique quod ſuum erat, diligeret. Et ad ipſum Dominũ verba vertebat: Tu noſti abſcondita cordis, & hæc omnia venerunt ſuper nos, nec obliti ſumus te, nec inique egimus in teſtamento tuo, & non receſſit retro cor noſtrum. Et propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus velut oues occiſionis. Sed Dominus auxiliator meus, nõ timebo quid faciat mihi homo. His & talibus teſtimoniis quaſi armatura Dei, inſtruebat ſe cõtra iniurias, & furorem rabidi pectoris mitigabat.

In epiſt. 27. quæ eſt ad Euſtochiũ epitaphium Paulę matris ſuæ. *1. Cor. 4.* *Ibid.* *Pſal. 70.* *Pſal. 72.* *Lucę 11.* *2. Cor. 1.* *Ioan. 15.* *Pſal. 43.*

11 IDEM reſpondet calumniantibus Romanis, eo quod Paulam, & Euſtochiũ traxiſſet ad monaſteriũ, & ait: Ego probroſus, ego verſipellis, ego mẽdax, & ſatanę arte decipiens. Oſculabãtur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant, & dolebãt labiis, corde gaudebant. Alius inceſſum meũ calũniabatur, & riſum. Penè certe trienniũ cum eis vixi. Multa me virginũ crebro turba circundedit, diuinos libros, vt potui, nõnullis ſępe diſſerui. Pecuniã cuiuſquã accepi? Munera vel parua, vel magna nõ ſpreui? In manu mea æs alienũ inſonuit? Obliquus ſermo, oculus petulans fuit? Antequã domum ſanctæ Paulæ noſſẽ, totius in me vrbis ſtudia conſonabant, omnium penè iudicio dignus ſummo ſacerdotio decernebar, dicebar ſanctus, dicebar humilis, & diſertus. Nunquid domũ alicuius laſciuioris ingreſſus ſum? Nunquid me veſtes ſericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romę matronarũ, quæ meam poſſet edomare mentẽ, niſi lugens atq; ieiunans, ſqualens ſordibus, fletibus penè cęcata. Infra: Sed poſtquam eã pro ſuæ merito caſtitatis venerari, colere, ſuſpicere cępi, omnes me illico deſeruere virtutes. Nullæ aliæ Romanæ vrbi fabulã præbuere, niſi Paula & Melania, quæ contemptis facultatibus, pignoribuſque deſertis, crucem Domini quaſi quoddã pietatis leuauere vexillum. Si balneas peterent, vnguenta eligerent, diuitias & viduitatem haberent, materiem luxuriæ & libertatis, dominę vocarentur & ſanctæ. Et infra: Si gentiles hanc vitam carperent, ſi Iudęi, haberent ſolatiũ non placẽdi

In epiſt. ad Aſellã 10.2

eis, quibus diſplicet Chriſtus. Nunc verò, pro nefas, homines Chriſtiani prætermiſſa domorum ſuarum cura, & proprii oculi trabe neglecta, in alieno oculo feſtucam quærunt. Lacerant ſanctum propoſitum, & remedium pœnæ ſuæ arbitrantur, Si nemo ſit ſanctus, ſi omnibus detrahatur, ſi turba ſit pereuntium, ſi multitudo peccantium. Infra: Gratias ago Deo meo, quod dignus ſim quem mundus oderit. Ora autem vt de Babylone Hieroſolymam regrediar, ne mihi dominetur Nabuchodonoſor, ſed Ieſus filius Ioſedech, Veniat Eſdras, & reducat me in patriã ſuam. Stúltus ego qui volebam cantare canticum Domini in terra aliena, & deſerto monte Sina Ægypti auxilium flagitabam. Maleficum quidam me garriunt, titulũ fidei ſeruus agnoſco. Magum vocant & Iudæi Dominum meũ. Seductor & Apoſtolus dictus eſt. Quotam partem anguſtiarũ perpeſſus ſum qui cruci milito? infamiam falſi criminis imputarunt. Sed ſcio per bonam, & malam famam perueniri ad regnum cœlorum. Memento mei, & fluctus maris tuis precibus mitiga.

12 *In c. 10. Ecclesiaſtes 10. 7.* IDEM explicãs verba illa; In via ſtultus ambulans cum ipſe inſipiẽs ſit, omnes ſtultos æſtimat, inquit: Stultus vt ipſe peccat ſperat omnes peccare ſimiliter, atque ex ſuo ingenio vniuerſos iudicat.

13 *Lib. 3. in c. 21. Matth. to. 9.* IDEM explicans verba illa; Et relictis illis abijt foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibique manſit, dicit, hoc in his verbis intelligendum eſt, ꝙ tantæ fuerit paupertatis, & ita nulli adulatus ſit, vt in vrbe maxima, nullum hoſpitem, nullam inuenerit manſionem, quia veritas quam Chriſtus Dominus prædicabat, oditur in mũdo.

14 *Lib. 6. Epiſtolarũ. epiſto. 36. to. 3.* AMBROSIVS ſcribit Paulino epiſcopo qua ratione Paulinus ſplendore generis in partibus Aquitaniæ nulli ſecundus venditis facultatibus, & ſæculo relicto, ſecretum quoddam elegerit, & ipſe pauper ex diuite factus, tanquam denudatus graui ſarcina domui, patriæ, cognatis quoque valedixerit, vt impenſius Deo ſeruiret. Idemque fecit vxor eius. Soboles eis nulla, & ideo meritorum poſteritas deſiderata. Hæc referens ait: Hæc vbi audierint proceres viri, quæ loquentur? ex illa familia, illa proſapia, illa indole, tanta præditum eloquentia migraſſe a ſenatu, interceptam familiæ nobilis ſucceſſionem, ferri hoc non poſſe. Sed confundere illos non debent hominum dicta. *Exo. 2.* Non confuſus eſt Moyſes, qui cum eſſet aſcitus in domum regiam, theſauris Ægypti improperium Chriſti præferendũ putauit. Non cõfuſus eſt Dauid, qui ante arcam teſtamenti coram omni populo ſaltauit *2. Reg. 6.* Non confuſus eſt Iſaias, qui nudus & diſcalciatus ibat per populos, oracula clamans cęleſtia. *Iſa. 20.* Denique reprehẽdit Michol ſaltantem Dauid, & ait ad eũ: Quàm glorioſus eſt hodie rex Iſrael, quia denudatus eſt hodie ante oculos puellarum ſuarum? Et reſpondit, ludam, & vilior fiam coram eo, qui elegit me pro patre tuo, & pro domo eius, vt conſtitueret me regem ſuper populum meum Iſrael. Et ludam coram Domino, & denudabor adhuc ſic, & ero nugax ante oculos tuos. Non erubuit igitur Dauid fęmineas opiniones, nec opprobria apud mulieres ſubire, pro religionis obſequio verecundatus eſt. Denique illa quæ ſaltationem huiuſmodi reprehendit, ſterilitatis damnata non dedit ſobolem regiã, & nullam eſt adepta poſteritatis ſuę ſucceſſioné. Iſaias nudus prædicat, & non ludibrio ſe, ſed glorioſiſſime denudatus eſt in conſpectu populorum occurſantium, qui oracula Domini hoc facto prædicabat, nec quid in re hac populus iudicaret, ſed quid Deus præciperet perpendebat.

AVGVSTINVS explicans qua 15
ratione homines in ſuorum peccatorũ pœnam hac plectuntur maxima, vt nõ audiant veritatem, ſic habet: *Lib. 5. cõtra Iulianũ Pelagianum. to. 7.* An non eſt peccatum, & pœna peccati vbi legitur: Dominus miſcuit illis ſpiritum erroris, & ſeduxerunt Ægyptum in omnibus operibus ſuis, ſicut ſeducitur ebrius? *Iſa. 19.* Non eſt peccatum, & pœna peccati, vbi Deo dicit Propheta: Quid

erra-

Iſa. 63. errare feciſtis nos Domine a via tua,
induraſti corda noſtra, vt non timere-
mus te? Non eſt peccatum & pœna pec
Iſa. 64. cati vbi rurſus Deo dicitur: Ecce tu
iratus es, & non peccauimus, propte-
rea errauimus, & facti ſumus velut im
mundi omnes. Non eſt peccatum & pę
na peccati vbi legitur de gentibus,
Ioſue 11. quas debellauit Ioſue, quia per Do-
minum factum eſt confortari cor eo-
rum, vt obuiam irent ad bellum ad Iſ-
rael, vt exterminarentur? Non eſt pec-
catum, & pœna peccati, quod non au-
diuit Roboam rex, plebem bene mo-
nentem, quoniam ſicut ſcriptura lo-
3. Reg. 12. quitur; Erat conuerſio a Domino vt
ſtatueret verbum ſuum, quod de illo
locutus eſt in manu prophetæ. Non
eſt peccatum, & pœna peccati in eo
2. Paral. 25. quod ſcriptum eſt: Amaſiam regem Iu
da noluiſſe audire Ioas regem Iſrael
bene monentem ne procederet ad bel-
landum? Sic enim legitur. Et non audi
uit Amaſias, quoniam a Deo erat, vt
traderetur in manu, quoniam quæſie-
runt Deum Edom. Et multa alia com-
memorare poſſemus, in quibus liqui-
do appareat occulto Dei iudicio fieri
peruerſitatem cordis, vt non audiatur
quod verum dicitur, & inde peccetur,
& ſit ipſum peccatum pręcedentis e-
tiam pœna peccati. Nam credere men-
dacio, & non credere veritati pecca-
tum vtique eſt, idemque pœna eſt al-
terius peccati. Vnde eſt illud quod ad
2. Theſſ. 2. Theſſalonicẽſes ſcribit Apoſtolus: Pro
eo quod dilectionem veritatis non re-
ceperunt, vt ſalui fierent, ideo mittet
illis Deus operationem erroris, vt cre
dant mendacio. Vt ſeduceretur Achab,
& in prælio periret vidit Michęas Do
minum ſedentem in throno, & exerci-
tus cœli coram eo, & dixit Dominus:
3. Reg. 22. Quis ſeducet Achab, & aſcendet, &
cadet in Ramoth Galaad? Et dixit ſpi
ritus quidam, ego ſeducam eum. Et
dixit Dominus ad eum. In quo? Et di-
xit, egrediar, & ero ſpiritus men-
dax in ore omnium prophe-
tarum eius. Et dixit ſe-
duces, & pręualebis;
exi & fac ſic.

Murmurationes malorum ſic ferant boni, vt innocentiam oſtendant ſuam.

Cap. X V.

ORIGENES referens 1
murmurationẽ Mariæ, Homil 7. in
& Aaron contra Moy- lib. Numer.
ſen, eo quòd Æthiopiſ- to. 1.
ſam duxerit, ait: Audi- Num. 12.
ſtis quid ſibi iudicij ob
trectatores, & maleloqui, & quid dam
nationis acquirant: audite nunc & quã
tum beneficij conferant ijs, quibus ob-
trectant. Nunquam inuenimus tantas
laudes Deum dixiſſe de Moyſe famulo
ſuo, quantas nunc dici videmus quan
do ab hominibus ei derogatum eſt. Et
deſcendit, inquit, Dominus in colum-
na nubis, & ſtetit ad oſtium taberna-
culi teſtimonij. Et vocati ſunt Aaron
& Maria, & ſteterunt ambo, & dixit
ad eos: Audite verba mea; Si fuerit
quis veſtrũ propheta Domini, in ſom-
nis loquar ei. Non ſicut famulo meo
Moyſi, qui in tota domo mea fidelis
eſt, os ad os loquor ad eum, in ſpecie
& non in ænigmate, & gloriam Domi-
ni vidit. Et quare non timuiſtis detra-
here ſeruo meo Moyſi? Et ecce Maria
facta eſt leproſa ſicut nix. Videtis quid
ſibi pœnę contulerint obtrectatores,
quid vero illi, cui obtrectauerint quæ
fuerint laudis. Sibi turpitudinem, illi
ſplendorem; ſibi lepram, illi gloriam;
ſibi opprobrium, illi magnificentiam
quæſiuerunt. Et nubes receſſit a ta-
bernaculo, & ecce Maria facta eſt le-
proſa. Prius recedit nubes, & ita le-
pra repletur, vt oſtendatur, quia etiã
ſi eſt in aliquo gratia ſancti Spiritus,
& detrahit, recedit ab eo poſt obtre-
ctationem, & ſic lepra repletur ani-
ma eius.

BASILIVS ſcribens ad Neocæ- 2
ſarianos in defenſionem propriam cõ- Epiſt 75.
tra eos, qui ipſum aiebant Arrianum to. 2.
ac negantem Spiritum ſanctum Patri,
& Filio eſſe æqualem, & ait: Quis in
accuſandis vitijs nemine contradicen
te defecit? Quis deferendo mendacij
conuictus eſt, non coram conſtituto
eo, quem falſo detulit? Quidnam dici
poteſt

poteſt quod credibile non ſit auſcultã tibus;ſi dum criminator,ita vt aſſerit, habere contendit, criminis accuſatus, nec adeſt, nec calumnias audit? Iuſtũ iudicium iudicate,vnũ hoc eſt ex pręceptis ad ſalutem neceſſarijs. Et iſta dico,non oblitus verborum Apoſtoli, quibus ille relictis humanis iudicijs, vniuerſam vitam ſuam eius tribunalis examini reſeruauit, quod falli nequit, vbi dicit: Mihi autem pro minimo eſt, vt a vobis iudicer, aut ab humano die. Sed propter vos magis quã propter me iſta ſcribo, ne veritate priuemini, de me non ea quæ vera ſunt credentes. Quid igitur dico fratres? Non quod ego ignorem me obnoxium peccatis, neque quòd vita mea non referta ſit innumeris delictis.Noui enim me ipſum, nec ceſſo lachrymas profundere pro peccatis meis, ſi quo pacto mihi Deum placare, ac futuri ſupplicij comminationem effugere queam. Sed hoc dico, ſi is qui noſtra iudicat, mundum ſe confirmet habere oculum, auferat ex noſtro oculo feſtucam. Fatemur enim nos multa eorum qui probe valent opus habere curandi diligentia.Si autem talis quis non fuerit,non iudicet ante tempus donec veniat Dominus, qui manifeſtabit abſcondita tenebrarum. Memor ſit eius, qui dixit: Nolite iudicare vt non iudicemini,nolite condemnare, vt non condemnemini. In ſumma fratres,ſi curabilia ſunt noſtra delicta,quare non obeditis Paulo dicenti: Argue obſecra,increpa? Si vero ſcelus noſtrum ita habet, vt ſit inmedicabile, quamobrem non in faciem nobis reſiſtit aduerſarius, vt patefactis ſceleribus noſtris,Eccleſias ab ea pernicie liberet, quæ per nos illæ perduntur? Si peccatores ſumus,commiſerãdi potius ſumus apud viros beatos & innoxios,quàm acerbè & odioſe tractandi. Oculus vitiatus multa non videt eorum quæ ſunt,& multa ſuſpicatur quæ non ſunt. An cum de agriculturę operibus iudicare nõ poterit, qui non ipſe eſt agricola, & qui muſices ſcientiam non tenet,nec conſonantiam,nec diſſonantiam in muſicis rythmis cognoſcat,ſermonum iudex mox erit quicunque volet?

Luc. 6.

2. Tim. 4.

IDEM ſic exorditur, tempus eſſe tacendi, & tempus loquendi dicit Eccleſiaſtes.Et nunc igitur,quoniã abundè ſatis ſilentij hactenus præceſſit,opportunum deinceps erit,vt ad patefactionem eorum quæ ignorantur,os noſtrum aperiamus. Quandoquidem & magnus ille Iob multo quidem tempore calamitates ſuas cum ſilentio tulit,hoc ipſo animi fortitudinem declarans,quod in moleſtiſſimis afflictionibus conſtans perdurarit; poſt autem, ore aperto ea locutus eſt, quæ omnibus nota ſunt. Et nobis igitur iam in tertium vſque ſilẽtij annum imitabilis viſa eſt prophetæ gloriatio, quę dicit:Factus ſum ſicut homo non audiẽs, & non habens in gutture ſuo redargutiones.Quocirca in profundo pectoris noſtri dolorem,quem nobis incuſſit calumnia incluſum tenuimus. Verè namque calumnia virum humiliat,calumnia pauperem conturbat.Sic ergo tantum eſt calumniæ malum, vt & perfectum iam e ſublimi,deijciatque pauperem. Attamen ſilentio res triſtes ferendas eſſe putaui, fore ratus, vt ipſis aliquando operibus veritatem edocentibus non nihil corrigantur. Neq; enim ex malitia aliqua, ſed per ignorantiã, talia contra nos dici arbitrabar. Quoniam vero inimicitiam vna cum ipſo tempore magis inualeſcere video, & aduerſarios meos ab ijs, quæ ab initio ſparſerunt nihil immutari: neque aliquam impendere curam, quo præteritis medeatur,ſed magis illa repetendo obfirmare, vt & vitam noſtram affligant, & nominis noſtri opinionem apud fratres, callido commento polluant,iam mihi non videtur tutum,vt ſilentio me cohibeam amplius, ſed ſubit animum meum illud Iſaiæ dicentis. Silui,num ſemper ſilebo & feram, patiens fui,vt parturiens loquar. Vtinam autem, & mercedem ſilentii aſſequamur: vt dum eos, qui nos vituperant redarguimus,acerbũ illum adobruentis nos mendacii torrentem exiccemus,quo & nobis dicere liceat; torren-

In epiſ. 79. ad Euſtatium epiſcopum Sebaſtia.

Eccl. 3.

Pſal. 37.

Eccl. 7.

rentem pertranſiuit anima noſtra, & illud; niſi Dominus fuiſſet in nobis, cum exurgerent homines in nos, for-
Pſal. 123. te viuos deglutiſſet nos. Ego ſane poſt ea quàm multū temporis vanitati impendiſſem, & omnē prope iuuentutem inani ſtudio attriuiſſem quo tenebar, tandem aliquando velut ex graui ſomno expergefactus ad Euangelicæ veritatis admirabile lumen aſpexi, agnouique inutilitatem ſapientiæ principum huius mundi qui abolentur, deplorata plurimū miſerabili mea vita; ductorem mihi dari optabam &c. Infra: Licet reliqua vita noſtra digna ſit cuius gratia ingemiſcamus, de hoc tamen vno in Domino gloriari auſim, quòd nunquam falſas opiniones habuerim de Deo, neque aliter ſentiendo, animi poſtea iudiciū mutauerim, ſed quam a puero ſententiam de Deo, a beata matre, deinde & nutrice mea Macrina recepi, illam iuſtis incrementis auctam, & adultam in me ipſo conſeruauerim.

5 *Epiſto. 86. qua eſt ad Boſporium epiſcopum.* IDEM ſic habet: Quo putas animum meum dolore affecit fama calumniæ illius, quam mihi offuderunt quidam non metuentes iudicem perditurum omnes loquentes mendacium? Tāto videlicet, vt prope totam noctem, propter dilectionis tuæ verba inſomnem duxerim, ita ipſa cordis mei penetralia concepta mæſtitia occupauit. Re vera namque, vt Salomon inquit, calumnia virum humiliat, & nemo ita ſtupidus eſt, qui animo nullam ſentiat moleſtiam & ad terram vſq; non deijciatur, ſi incidat in ora ad mentiendū procliua. At neceſſe eſt, vt omnia feramus, omnia patienter toleremus, vltionem ipſorum Domino committentes, qui non deſpiciet nos. Nam qui calumniatur pauperem, factorem illius ad iracundiam prouocat.

6 *Contione prima de Lazaro to. 2.* CHRYSOSTOMVS recēſens nouem, quæ fuerunt in Lazaro mendico ſupplicia ait: Ad hoc & aliud quiddam acceſſit, quod & fama ipſius apud homines impudentes traduceretur. Solet enim hominum vulgus vbi quos viderint in fame perpetuoque morbo, & extremis agentes malis, nec opinionem de eis habere bonam, ſed ex ipſa calamitate, æſtimare vitam, & omnino iudicare illos ob malitiam ſic affligi, aliquaque multa huius generis inter ſe loquuntur; ſtulte quidem illi, loquuntur tamen: Hic ſi Deo charus eſſet, nequaquam ipſum in huiuſmodi malis eſſe pateretur. Hoc, & in Iob, & in Paulo venit vſu. Nam
& illi dicebant. Nonne frequenter ti- *Iob 4.*
bi dictum eſt in labore, vim autem verborum tuorum quis ſuſtinebit? Si enim tu conſolatus fuiſſes multos genibuſq; infirmis addidiſſes fiduciā, nūc vero peruenit in te labor, tu vero euraſti. Nōne tuus labor eſt? Si quid tibi, inquit, bonæ regi geſtū fuiſſet, haud quaquā iſta patereris, ſed peccatorum & iniquitatis ſuis pœnas. Et hoc erat quod maxime mordebat animum Iob: & innocentiam ſuam conatus eſt ten-
tare. Ac de Paulo Barbari hoc ipſum *Act. 28.*
dicebant. Cum enim viderent viperam pendentem de manu illius, nihil boni de illo ſuſpicabantur, ſed exiſtimabant eum hominem eſſe de numero eorum, qui extrema perpetrarunt ſcelera. Id perſpicuum eſt ex his, quæ dicebant: Hunc, inquiunt, a mari ſeruatum vltio non permittit eum viuere. Hoc autem non mediocriter nos quoque perturbare conſueuit. Attamen cum fluctus eſſent tam multi, viciſſimque alij ſuper alios illum impeterēt, non tamen merſum eſt nauigiū, ſed perinde, vt ſi in fornace poſitus veluti perpetuo rore refocillaretur, ita philoſophabatur.

IDEM inquit: Nobis ne curæ ſit, quid multi de nobis ſentiant, neque vltra quam oportet de gloria ſolliciti ſimus. Deo viuimus non hominibus. In cœlo ciues ſumus non ſuper terram. Illic præmia, & brauia noſtrorum laborum iacent, illinc expectamus laudes, illinc coronas, eatenus curemus homines, ne eis offendiculo, & damno ſimus. Si autem nos illis offendiculum non damus, & illi voluerint ſimpliciter, & abſq; vlla cauſa nos vituperare, rideamus, ploremus. 7 *Homil. 24. in acta Apoſtolorum to. 3.*

Tu

Gala. 1. *2.Cor. 8.* *Matt. 15.* *Luce 6.*

Tu prouide bona coram Deo, & hominibus. Si te prouidente bona, ille inceſſat ne ſis adhuc ſollicitus. Habes exempla in ſcripturis. Nunquid enim hominibus ſuadeo, an Deo? Et iterũ, hominibus ſuademus: Deo autem manifeſti ſumus. Et Chriſtus ſic in his qui offendebãtur dicebat, ſinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum. Et iterũ. Vę vobis quando bene dixerint de vobis omnes homines. Si ego quidem facio quod decet, & alius blaſphemat, nihil ad me, ſed ad illum. Nam propter illum blaſphematur.

Epiſto. 14 quæ eſt ad Celãtiã de inſtitutione matrifamilias. to. 1.

8 HIERONYMVS ſic ait: Beatus eſt, qui tam ſanctè, tamque grauiter diſpoſuit vitam ſuam, vt de eo ſiniſtri aliquid ne fingi quidem poſſit, dum aduerſus obtrectatorum libidinẽ pugnat meriti magnitudo. Nec fingere quiſquam auſus eſt, quod a nullo putat eſſe credendum. Quod ſi aſſequi difficile atque nimis arduum eſt, ſaltem hãc adhibeamus vitæ noſtræ diligentiam, ne malæ mentes occaſionem inueniãt detrahendi. Ne ex nobis ſcintilla procedat, per quam aduerſus nos ſiniſtræ famæ flamma conſletur. Alioqui fruſtra iraſcimur obtrectatoribꝰ noſtris, ſi eis ipſis, obtrectãdi materiam miniſtramus. Si autem nobis diligenter atque ſollicitè omnia ad honeſtatem prouidentibus, cunctiſque actibus noſtris timorem Dei præferentibus, & illi nihilominus inſaniunt, conſoletur nos conſcientia noſtra, quæ tunc maxime tuta eſt, tunc optime ſecura eſt, cum ne occaſionem quidem male de ſe ſentiendi dedit. Illis enim væ dicitur per prophetam, qui dicunt quod bonũ eſt malum, qui lucem appellant tenebras, & quod dulce eſt amarum vocãt. *Iſa. 5.* Nobis ergo Saluatoris aptabitur ſermo. Beati eſtis cum maledixerint vobis homines mentientes. *Matt. 5.* Nos modo id agamus, vt male de nobis nemo loqui abſque mendacio poſſit.

Epiſtola ad Oceanũ de ferendis opprobrijs. to. 4.

9 IDEM ſic habet: Nolo te nec in hac parte confundi, ſi tibi pro Chriſti nomine, vel opere, a perituris & vanis hominibus derogetur. Sed gaude potius & lætare, ſciens tibi repoſitam etiam pro ipſa derogatione mercedẽ. Nam ſatis iniquum & impium eſt, ſi tu tibi pro eius nomine nec detrahi patiaris, qui propter te tanta perpeſſus eſt. Quàm verò graue ſit pro Domino non ſuſtinere omnia, quæ aduenerint in hac vita, ſiue damna, ſiue derogationes, ſuſpiciones, detractiones, cum ille pro tua ſalute opprobria hominũ, iniuriaſq; ſuſtinuit? Valde ab eo alienus eſt, qui nec detractiones ſaltem ſuſtinere contentus eſt. Audi Dominum dicentem: Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper dominum ſuum. *Ioan. 15.* *Matt. 10.* Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domeſticos eius? Et nos ergo ſi diſcipuli, ſi domeſtici Chriſti ſumus, debemus opprobria, detractioneſque amplecti, & ſuſtinere libenter, & æquo animo ea omnia ferre, quæ pro nobis magiſter & Dominus pertulit noſter. Qui verò hæc ſuſtinere non vult, nec diſcipulũ eius ſe depromat eſſe, nec ſeruum, nec filium, nec domeſticum. Infra: Deinde ſi æquo animo penſamus idipſum quo nobis quis detrahere videtur iniuſtè, laudari nos potius quàm accuſari probamur. Nam quid aliud faciunt, cum vera de ſanctis dicunt, niſi vt ea dicant quæ facimus, ieiunos, abſtinentes, ſobrios, qui iam delicijs non delectamur & epulis, qui diuitias ſpernimus, & pretioſis non gloriamur in veſtibus. Si hæc dicant perditi homines, confundi non debent ſancti. O quàm indignum eſt atque præpoſterum, vt iuſti confundantur in bonis, & peccatores glorientur in malis; Ne ergo ſtultorum hominum vaniſſimus ſermo te confundat. Quid nobis obeſt ſi vituperent hi, quorum non plus vituperatio prodeſt, quàm obeſt laudatio? Non eorum laudibus delectemur; qui non alios quàm ſibi ſimiles laudant. Nobis igitur detrahentibus cunctis & vituperantibus, ſimus ſobrij, ſancti, & humiles, & Deum ſemper fideli corde precemur, vt ipſe ſemper in noſtra mẽte

te ſit, & lex eius noſtro ſemper in pectore, vt poſſimus prophetica voce lo- 10

qui: pro eo vt me diligerent detrahebant *Pſal. 34.*

Pſal. 6o. bant mihi, ego autem orabam pro eis. Et alibi: Humiliaui in ieiunio animam meam, & factum eſt mihi in opprobriũ. Et poſui veſtimentum meum ciliciũ, & factus ſum illis in parabolam. Et ite- *Pſal. 108.* rum: Genua mea infirmata ſunt a ieiunio, & caro mea immutata eſt propter oleum, & ego factus ſum opprobrium illis. Viderunt me, mouerunt capita ſũa. Adiuua me Domine Deus meus. Vides ergo omnes prophetas, & ſanctos, propter hoc ſemper hominũ ſubſannationes pertuliſſe, quia Deo vellent fideliter ſeruire. Hoc & Apoſtolus ait: Fidelis ſermo, in hoc enim laboramus, & maledicimur, quia ſperamus in Deum viuum, qui eſt Saluator omnium maxime fidelium. Cum fueri mus ſapientes, graues, quieti, nunquã vanitatem, nunquam opera hominum loquentes, ſine intermiſſione legem Domini meditantes, ſubtrahentes nos ab omni fratre ambulante inordinatè; tunc cum hæc a nobis noſtra virtute fuerint cuſtodita, quicunque putauerit derogandum nobis, propheticæ ſi mus ſententiæ memores, per quã Dominus ſui nominis cauſa tribulatos hortatur dicens: Et tu fili hominis ne timueris eos, neque paueas a facie eorum: quoniam inſanient, & conueniẽt aduerſum te. In gyro, & in medio ſcorpionum tu habitas, verba eorum ne timueris, & a facie eorum ne paueas. Et alibi dicit: Audite me qui noſtis iudicium, popule meus, in quorum corde lex mea eſt. Nolite timere opprobria hominum, & blaſphemias eorum ne metuatis, quia ſicut veſtimentum deficient, & ſicut lanam comedet eos tinea, iuſtitia autem mea in æternum erit. Salutare verò meum in ſæculum ſæculi. Seruandum præ omnibus, ne alterius laudem velimus ſeruare, quàm Chriſti, vt & nos cum propheta poſſimus dicere: Apud te laus mea in Ec- *Pſal. 70.* cleſia magna. Et iterum: Tanquam prodigium factus ſum multis, & tu adiutor fortis. Et iterum: Maledicent illi, & tu benedices. Qui inſurgunt in me confundantur, ſeruus autem tuus lætabitur in te.

IDEM explicans verba illa; Et quidem in omnes ſermones quos loquentur impij ne dederis cor tuum, vt non audias ſeruum tuum maledicentẽ tibi, inquit: Fac quæ præcepta ſunt tibi, & ſapientiæ auxilio confortatus, vel ad bona, vel ad male præpara cor tuum, & non cures quid de te loquantur inimici. Quomodo enim prudentis viri eſt murmurantem famulũ non audire, nec curioſe aurem apponere, quid de ſe loquatur abſente. Si enim hoc fecerit, ſemper in tribulatione erit: & ad muſſitationem ſerui iracundia commouebitur. Sic & ſapientis hominis eſt ſapientiam præuiam ſequi, & vanos nõ conſiderare rumores. Sed & alio exemplo docet penitus non curandum iuſto homini, quid homines loquantur dicens. Quomodo nouit cõ ſcientia tua, quod tu de multis locutus es, & ſæpe alii detraxiſti: Sic & aliis debes ignoſcere detrahentibus. Ideo ait: Etenim frequenter ſcit cor tuum, quia & tu maledixiſti aliis. 11 *In c. 5. Eccleſiaſtes. to. 7.*

AVGVSTINVS quia Manichei aiebant: Auguſtinum a ſua receſſiſſe ſecta, timore vel cupiditate ductus inquit: Quod de animo meo verum non ſentis, facile contemno. Hoc enim ſentis, quod etſi in me non agnoſco, fieri tamen poteſt, vt ſit in homine. Ergo etiam ſi erras in me, non tamen ita erras, vt me de numero hominum eximat tua opinio, quia id de me credis quod fieri poteſt in animo humano, etiam ſi non ſit factum in animo meo. Nec igitur opus eſt, vt tibi hanc ſuſpitionem magnopere coner auferre. Senti de Auguſtino quicquid libet, ſola me in oculis Dei conſcientia non accuſet. Quid enim ait Apoſtolus? mihi minimum eſt, vt a vobis iudicer aut ab humano die. Ego autem vicem tibi non rependam: vt de tua mente aliquid exiſtimare in malam partem audeam, quod intueri non valeo. 12 *Lib. contra ſecundum Manicheũ to. 6.* *1. Cor. 4.*

IDEM ait: Malorum permixtio corporalis me nulla turbat, ſed noui dicere ſuſcipe ſeruum tuum in bonũ, non calumnientur me ſuperbi. Non ergo curo vanum calumniatorem, quia 13 *Lib. ſecũdo contra literã Petiliani to. 7.*

ido-

Pſal. 118. idoneum teneo promiſſorem.

14 IDEM ſic habet: Et nos quidem
Lib. 3. contra literas Petil. chariſſimi cũ falſa crimina audimus, ab eis quos offendimus prædicando, eloquia veritatis habemus: ſicut noſtis abundantiſſimam conſolationem. Nam ſi in eis, quibus me criminantur, teſtimonium conſcientiæ meæ nõ ſtat contra me in conſpectu Dei, quo nullus oculus mortalis intenditur, non ſolum contriſtari non debeo, verum etiam gaudere, & exultare: quia merces mea multa eſt in cęlo. Neq; enim intuendum eſt quàm ſit amarum, ſed quàm falſum quod audio. Cur itaque feramus indigne quòd nos infamant, qui gloriæ Chriſti ſic detrahunt. Dicant quod volunt, dum ille nos exhor-
Matt. 5. tetur dicens: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati eſtis cũ maledixerint vobis homines, & dixerint omne malũ aduerſus vos, mentientes propter me, & propter iuſtitiam: quia factus eſt nobis Deus ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio & redemptio, vt quemadmodum ſcriptũ eſt, qui gloriatur in Domino glorie-
2. Cor. 10. tur. Qui cum dicat, gaudete & exultate quoniam merces veſtra multa eſt in cœlo, ſi quod dictum eſt propter iuſtitiam, & propter me, in bona conſciẽtia teneo, quiſquis volens detrahit famæ meæ, nolens addit mercedi meæ.
Matt. 10. Si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domeſticos eius? ergó toleremus, & conregnabimus. Si autem non aurem ſolam percutit iracundia criminantis, verum etiam conſcientiam mordet veritas criminis, quid mihi prodeſt ſi me totus mũdus continuis laudibus attollat? Ita nec malam conſcientiam ſanat preconium laudantis, nec bonam vulnerat conuiciantis opprobrium.

15 IDEM explicans verba illa; Dẽtes
In Pſal. 3. to. 8. peccatorum cõtriuiſti ait: Habet vnuſquiſq; maledicentes ſibi, habet etiam vitiorum auctores, conantes eum a Chriſti corpore præcidere, ſed Domini eſt ſalus cum hęc patiuntur iuſti, & ſuper populum tuum benedictio tua.

IDEM explicans verba illa; Quo- 16
niam feciſti iudicium meum, & cau- In Pſal. 9.
ſam meam inquit: Infirmabuntur, & peribunt a facie tua, inimici qui me proſequuntur. Quare infirmabuntur, & peribunt? Quoniam feciſti iudiciũ meum, & cauſam meam. Ideſt iudiciũ illud, in quo iudicari viſus ſum, meũ feciſti. Et cauſam illam, in qua me iuſtum innocentem homines condemnauerunt, meã feciſti. Hae enim vſi ſunt ad noſtram liberationem, ſicut & nautæ dicunt ventum ſuum, quo vtuntur ad bene nauigandum.

IDEM explicans verba illa, Con- 17
triſtatus ſum in exercitatione mea, & In Pſ. 54.
conturbatus ſum a voce inimici, & a tribulatione peccatoris ait: Exercitationem ſuam vocat homines malos quos patitur, in illa exercitatione contriſtatus eſt, & conturbatus. Ne putetis gratis eſſe malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus aut ideo viuit, vt corrigatur, aut ideo viuit, vt per illum bonus exerceatur. Vtinã ergo, qui nos modo exercent, conuertantur, & nobiſcum exerceantur. Infra: Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam: intende mihi, & exaudi me. Quid pateris? quid gemis? contriſtatus ſum in exercitatione mea. Exerceri me quidẽ inter malos poſuiſti: ſed nimis exurrexerunt ſupra vires meas. Tranquilla perturbatum, manũ extende mergenti. Cum aliquid tale patitur Chriſtianus, non debet facile velut odio ire in eum a quo patitur, & velle ventum vincere, ſed conuertere ſe ad orationem, ne amittat dilectionem Neque enim timendum eſt, ne aliquid faciat homo inimic⁹. Quid enim facturus eſt? Multa mala dicturus, opprobria iaculaturus, in conuitijs ſæuiturus, ſed quid tibi? Gaudete inquit Matt. 5.
& exultate, quoniam merces veſtra multa eſt in cęlis. Ille in terra geminat conuitia, tu in cęlo lucra.

IDEM exponens verba illa; Quo- 18
niam ipſe liberabit me de laqueo venã- In Pſa. 90.
tium, & a verbo aſpero dicit: Multos per verbum aſperum miſit diabolus

in

in laqueum. Verbi gratia. Qui voluerint eſſe pagani inter Chriſtianos, inſultores patiũtur paganos, erubeſcũt inter inſultores, & à verbo aſperò recedentes de via, incidunt in laqueos venantium, & quid tibi facturum eſt verbum aſperum? Nihil. Nunquid nihil tibi facturus eſt laqueus, quo te compellit inimicus per verbum aſperum? Quomodo retia plerumque tenduntur ad caput ſepis, tenduntur auibus, & lapides mittuntur in ſepem, lapides illi nihil ſunt facturi auibus, quando enim ferit auem, qui lapidem mittit in ſepem? Timens autem auis inanem ſonum cadit in retia; ſic homines timentes inſultatorum verba vana, & inania, & erubeſcentes conuitijs ſuperfluis cadunt in laqueos venantium, & captiuantur à diabolo. *Infra*: Quomodo inter paganos, qui fuerit Chriſtianus, à paganis audit verba aſpera, cadit in laqueum venantium: ſic & inter Chriſtianos, qui voluerint eſſe diligentiores & meliores, ab ipſis Chriſtianis audituri ſunt inſultationes. Sunt enim multi male viuentes Chriſtiani, inter quos qui voluerit bene viuere, & inter ebrioſos ſobrius eſſe, & inter luxurioſos caſtus, patitur inſultatores ipſos Chriſtianos, & patitur verba aſpera, & dicunt, tu magnus, tu iuſtus, tu es Helias, tu Petrus, tu de cælo veniſti, inſultant, quocunque ſe verterit, audit hinc atque inde verbum aſperum. Quod ſi timet, recedit à via Chriſti Dei: cadit in laqueos venantium. Quomodo autem cum audiuntur hæc verba; non receditur à via? Quando audit verba aſpera, vnde ſibi habet facere ſolatium, vt non curet verba aſpera, nec recedat à via, & intret per ianuam? Dicat qualia verba, audio ſeruus peccator? Dominus meus audiuit, dæmonium habes. Non opus erat, vt Ieſus hoc audiret; ſed te monuit aduerſus verba aſpera, ne incidas in laqueos venantium. Inter ſcapulas ſuas obumbrabit tibi, & ſub alis eius ſperabis. Hoc dicit ne tua protectio à te ſibi ſit, ne putes quia tu te potes protegere. Ille te proteget, vt eruat de laqueo venantium & à verbo aſpero. In aliis Dei ſtans non timebis, ne quis tibi noceat, tãtum tu noli inde recedere, quo nullus inimicus audet accedere.

I D E M ſic ait: Chriſtus dormie- 19
bat in naui, & cum periclitarentur di- *Tract. 49.*
ſcipuli, iam imminente naufragio acceſſerunt ad eum, & excitauerunt eũ, *in Ioann. tom. 9.*
Surrexit Chriſtus, imperauit ventis & fluctibus: & facta eſt tranquillitas magna. Sic & tu, intrant venti cor tuũ *Matt. 8.*
vtique vbi nauigas, vbi hanc vitam tãquam procelloſum & periculoſum pelagus tranſis, intrant uenti, mouẽt fluctus, turbant nauem. Qui ſunt venti? Audiſti conuicium, iraſceris, conuicium ventus eſt, iracundia fluctus eſt. Periclitaris, diſponis reſpondere, diſponis maledictum maledicto reddere, iam nauis propinquat naufragio. Excita Chriſtum dormientem, ideo enim fluctuas & mala pro malis reddere præparas: quia Chriſtus dormit in naui. In corde enim tuo ſomnus Chriſti, obliuio fidei: nam ſi excites Chriſtum id eſt recolas fidem; quid tibi dicit, tanquam vigilans Chriſtus in corde tuo. Ego audiui dæmonium habet, & pro eis oraui. Audit Dominus & patitur: audit ſeruus & indignatur?

G R E G O R I V S explicans ver- 20
ba illa, ſi vidi ſolem eum fulgeret, & *Li. 22. mo.*
lunam incedentem clare, dicit: Ne im *c. 5 tom. 1.*
moderatis laudibus erigamur, ple- *Iob. 31.*
rumque miro rectoris noſtri mode- *Cap. 31.*
ramine etiam detractionibus lacerari permittimur, vt cum nos vox laudantis euolat: lingua detrahentis humiliet, quia & arbor ſæpe, quæ vnius venti impulſu ita impellitur, vt pene iam erui poſſe videatur, alterius e diuerſo venientis flatu erigitur, & quæ hac ex parte inflexionem pertulit ab alia, ad ſtatum redit. Vnde & illa arbor alte radicata quaſi inter aduerſantes ventos fixa ſteterat, quæ dicebat per gloriam & ignobilitatem, per infamiam, & bonam fa- *Cor. 26.*
mam.

I D E M explicans illa verba Iob 21 *Li. 26. mo.*
35. c. Homini, qui ſimilis tui eſt noce- *cap. 5.*

bit impietas tua dicit: Reproborum nequitia, trituræ more electorum vitã quaſi grana à paleis ſeparans, premit, vt purget. Mali enim bonos magis ab huius mundi deſiderijs expediunt, dum affligunt: quia dum multa eis hic violenta ingerunt, feſtinare illos ad ſuperna compellunt. Quod bene de Iſraelitico populo vocante Moyſe & Pharaone rege ſæuiente, ſignatum eſt. Tunc namque Moyſes ad vocandum miſſus eſt; cum iam Pharao duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus, vt Iſraelitarum mentes Ægypto deformiter inhærentes, alius dum vocaret quaſi traheret, alius quaſi impelleret dum ſæuiret, & plebs in ſeruitio turpiter fixa, vel prouocata bonis, vel malis impulſa, moueretur. Hoc quotidie agitur, dum prædicatis cęleſtibus præmijs, ſęuire in electos reprobi permittuntur, vt ſi ad repromiſſionis terram vocati, exire negligimus, preſſuris ſaltem ſæuientibus impellamur: atque hęc Ægyptus, videlicet vita præſens, quę nos oppreſſit blãdiẽs, adiuuet premens, & quæ dum fouit, ſeruitutis iugo contriuit, libertatis viam dum eruciat, oſtendat. Hæc vtique cauſa eſt quòd ab iniuſtis iuſti ſinantur affligi: vt ſcilicet dum futura audiunt bona quæ cupiant, patiantur etiam mala præſentia, quæ perhorreſcant, atque ad faciliorem exitũ, dum amor prouocat, cruciatus impellat.

Exod. 3.

22 Homil. 9. in c. 2. Ezech. tom. 2.

IDEM exponens verba illa; Ne timeas eos, neque Sermonem eorũ metuas inquit: Præcipit Dominus Prophetæ, ne derogationis verba pertimeſcat. Cur autem linguas derogantium timere non debeat, etiam cauta ſubiũgitur cum protinus ſubinfertur: Quoniam increduli & ſubuerſores ſunt tecum: & cum ſcorpionibus habitas. Timendi enim eſſent hi quibus loqui mittebatur, ſi in fide & opere, Deo omnipotenti placuiſſent. Quia autem increduli & ſubuerſores ſunt, in ſuis ſermonibus derogantes, timendi non ſunt: quia ſtultum eſt valde ſi illis placere quærimus, quos nõ placere Deo ſcimus. Debent enim haberi in metu & reuerentia, iudicia iuſtorum, quia mẽbra Dei omnipotentis ſunt; & hoc ipſi in terra reprehendunt, quod Dominus redarguit e cœlo. Nam peruerſorum derogatio, vitæ noſtræ approbatio eſt: quia iam oſtenditur iam aliquid iuſtitiæ nos habere, ſi illis diſplicere incipimus, qui non placent Deo. Nemo enim poteſt in vna eademque re, omnipotenti Domino, atque eius hoſtibus gratus exiſtere. Nam Deo ſe amicum denegat, qui eius placet inimico. Inimicis veritatis aduerſabitur, qui eidem veritati in mente ſubiugatur. Vnde ſancti viri in vocis liberæ increpatione ſuccenſi, eos ad ſua odia excitare nõ metuunt, quos Deũ non diligere cognoſcunt. Quod Propheta ardenter exhibens creatori omnium quaſi in munere obtulit, dicẽs: Nonne qui oderunt te Domine oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebã. Perfecto odio oderam illos, & inimici facti ſunt mihi. Ac ſi apertè dicat; Penſa quantum te diligo, qui tuorum hoſtium excitare contra me inimicitias non pertimeſco. Hinc iterum dicit: Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebãt mihi, quoniam ſequebar bonitatem. Bonum valde eſt, quod iuſtus tribuit, quando male agentibus libera voce contradicit. Sed peruerſi mala pro bonis retribuunt, cum iuſtis derogant, quia contra eos iuſtitiæ defenſionem ſeruant. Non enim iuſti, humana iudicia, ſed æterni iudicis examen aſpiciunt, atque ideo derogantiũ verba contemnunt. Hinc etenim derogantibus Corinthijs Paulus dicebat: Mihi autem pro minimo eſt, vt a vobis iudicer, aut ab humano die. Hinc beatus Iob cum amicorum derogantiũ linguas, inter dolores vulnerum pateretur iacula verborum, cogitatione protinus ad conſcientiam recurrit, atque vbi mentem ſolidam haberet reſpexit, dicens: Ecce enim in cœlo teſtis meus, & cõſcius meus in excelſis. Qui etiam ſubdidit: Verboſi amici mei, ad Deum ſtillat oculus meus. In omne enim quod de nobis dicitur, ſẽper taciti recurrere ad mentem debemus,

Pſ. 138.

22

Pſ. 37.

1. Cor. 4.

Iob 16.

mus, interiorem teſtem & iudicé quęrere. Quid enim prodeſt, ſi omnes laudent, cum conſcientia accuſet? Aut quid poterit obeſſe, ſi omnes nobis derogent, & conſcientia ſola nos defendat? Beatus ergo Iob inter linguas derogantium inflexa mente perſiſtés, quia in terra ſe impugnari falſis ſermonibus vidit, in cœlo teſtem quæſiuit. [Iſa.1.] Hinc Iſaias ait: Popule meus qui te beatificant ipſi te decipiunt, & viā greſſuum tuorum diſſipaut. Qui videlicet populus ne verba ſuæ laudis attenderet, & in culpis altius periret, ſtatim ei dicitur: Quem aſpiciat, cuius iudicium pertimeſcat, cum ſubditur: Stat ad iudicandum Dominus, ſtat ad iudicandos populos. Ac ſi aperte diceretur: Iudicia humana cur ſequeris, qui ſtare ſuper te cœleſtem iudicem ſcis? [Matt.11.] Hinc eſt, quod Ioannem Baptiſtam veritas eſſe arundinem vēto agitatam negat, dicens: Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam? Arundo autem vento agitata, modo flatibus erigitur, modo flatibus inclinatur. Omnis autem infirmus animus, qui vel derogatione deijcitur, vel laudibus exaltatur, arundo 34 vento agitata eſt. Quod Ioannes non erat, qui inflexibilem mentis verticé, inter laudes hominum, & derogationes tenebat. Sed magna inquiſitione res indiget, cum recti operis viam tenemus, vtrum ſemper deſpicere derogantium verba debeamus, an certè aliquando compeſcere. De qua re ſciendum eſt, quia linguas detrahentium ſicut noſtro ſtudio non debemus excitare, ne ipſi pereant: ita per ſuam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum creſcat. Aliquando autem etiam compeſcere, ne dum de nobis mala diſſeminant, eorum, qui audire nos ad bona poterant, corda innocentium corrumpant. Hinc eſt enim quod Ioannes obtrectatoris ſui linguam redarguit, dicens: Is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes non recipit nos, propter hoc ſi venero commoneam eius opera, quæ facit verbis malignis garriens in nos. [2.Cor.10.] Hinc Paulus iterum de detrahentibus Corinthijs loquitur, dicens: Epiſtolę, inquiunt, graues ſunt & fortes, præſentia autem corporis infirma, & ſermo contemptibilis. Hoc cogitet qui huiuſmodi eſt: quia quales ſumus verbo per epiſtolam abſentes, tales & pręſentes in opere. Hi etenim, quorum vita in exemplo imitationis eſt poſita, debent ſi poſſunt detrahentium ſibi verba compeſcere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant, & in prauis moribus remanétes, bene viuere contemnant. Sed hac in re ſubtili inquiſitione neceſſe eſt, vt ſemetipſum animus inueſtiget, ne fortaſſe ſuæ laudis gloriam quærat, & animarum lucra ſe quærere noſtra cogitatio ſimulet. Sæpe ſuę glorię defenſione contra detrahentes iraſcitur, & fingit ſibimet quòd hoc ex eorum zelo faciat, quorum corda a bono itinere, detrahentis ſermo perturbat. Illi ergo debent magnopere curare, ne cōtra eorum opinionem detrahentium verba præualeant, qui ſuam conſcientiam ſubtiliter diſcutientes, ſe in ea inueniunt, de amore priuatę glorię nihil habere. Iuſti itaque ſicut ſine arrogantia loquuntur aliquando bona quæ agunt, ita ſine zelo priuatæ gloriæ, detrahentium ſibi linguas redarguunt, quia noxia loquuntur. Cum verò linguæ detrahentium corrigi nequeunt, æquanimiter ſunt per omnia tolerandæ. Nec obtrectationis ſermo timendus eſt, ne dum vituperatio peruerſorū metuitur, recti operis via deſeratur. [Cap.2.] Vnde nunc Ezechieli prophetæ dicitur: Sermones eorum ne metuas, quia increduli & ſubuerſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas. Scorpio palpando incedit, ſed cauda ferit. Nec mordet a facie, ſed a poſterioribus nocet. Scorpiones ſunt omnes blandi & malitioſi, qui bonis quidem in facié non reſiſtunt, ſed mox vt receſſerint derogant. Scorpiones ſunt, qui blandi & innoxij in facie videntur, ſed poſt dorſum portant vnde venenum fundant. [Pſ.117.] Vnde bene etiam per Pſalmiſtam dicitur: Circun-

dederunt me ſicut apes. Apes enim in ore mel habēt, in aculeo caudæ vulnus. Et omnes qui lingua blandiūtur, ſed latenter ex malitia feriunt, apes ſunt: quia loquendo dulcedinem mellis proponunt, ſed occultè feriendo, vulnus inferunt. Iſta vero facientes exardeſcūt, ſicut ignis in ſpinis, quia per flammas detrahentium, non iuſtorūm vita comburitur, ſed ſi quę in eis eſſe poterant peccatorum ſpinæ, concremantur.

26 *Serm. 24 in Cantic.* BERNARDVS explicans illa verba; Recti diligunt te, inquit: Propter murmurantes, & blaſphemantes dicitur, ab his quæ bonæ, quæ ſimplices, quæ humiles, & mãſuetæ ſunt, ab his inquam dicitur ſponſæ conſolandi gratia, recti diligunt te. Nō ſit tibi, inquiunt, cura de iniqua reprehenſione blaſphemantium, cum cōſtet, quia recti diligunt te Bona profecto conſolatio cum blaſphemamur a malis, benefacientes, ſi recti diligant nos. Omnino ſufficit aduerſus os loquentium iniqua, opinio bonorum cum teſtimonio conſcientiæ. In Domino laudabitur anima mea, audiant manſueti, & lætentur. Manſueti, inquit, lætentur, manſueris placeam, & æquanimiter audio quicquid in me iactare voluerit liuor perditorum. Ergo in hoc ſenſu puto appoſitum, recti diligūt te. Nec abſurde vt æſtimo, cum vbique penè in choro adoleſcentularum tales inueniam, quæ acta ſponſæ curioſe obſeruent, derogandi, non imitandi cauſa. Torquentur in bonis ſeniorum ſuorum, malis paſcuntur. Videas ambulare ſeorſum, conuenire ſibi, & ſedere pariter, moxque laxare procaces linguas in deteſtandum ſuſurrium.

Pſ. 33.

Murmurationes, maximè contra iuſtos & prælatos inferunt homini multa nocumenta.

Cap XVI.

1 *Homi. 7. in librum Numerorum. to. 1. Cap. 12.* ORIGENES explicans verba illa; Quia detraxerunt Aaron & Maria de Moyſe, correpti ſunt. Maria verò etiam lepra afficitur, inquit: Tanta fuit cura correptionis huius, vt dum Maria ſeptimanæ tempus expleret in lepra, populus Dei non ageret iter ad terram promiſſionis, ne tabernaculum teſtimonij moueretur. Primo interim moneor, & vtiliter ac neceſſario moneor ex hoc facto, ne detrahā fratri, ne male loquar de proximo meo, ne aperiam os meum ad derogandum non ſolū ſanctis, ſed & quibuſlibet proximis meis. Vides quanta ex hoc indignatio Dei fuerit, quanta vindicta proceſſerit. Denique aduerſus peccatum iſtud, ſimili indignatione etiam in pſalmis Deum commoueri videmus, & dicere: Sedēs aduerſum fratrem tuum detrahebas, & aduerſus filium matris tuę ponebas ſcandalum, &c. Arguam te, & ſtatuam cōtra faciem tuam. Similiter autē & in alio pſalmo ex perſona iuſti ſcientis hoc Deo quàm maxime diſplicere dicitur: Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar Ex ijs igitur omnibus diuinæ Scripturæ ſermonibus, velut gladijs quibuſdam vtrinq: acutis obtrectandi fratribus, & derogandi ſāctis, vitium reſecemus. Lepra enim cōſequitur derogantes, & cacologos, id eſt, maleloquos. Siue ergo hæretici ſunt, qui derogant Moyſi, ſiue de Eccleſia ſunt, qui detrahunt fratribus, & male loquuntur de proximis ſuis, omnes qui hoc vitio aguntur, dubitādū non eſt, quin leproſi ſint in anima. Infra: Ira furoris Domini facta eſt ſuper illos qui male loquuntur, & detrahunt. Veruntamen quod dicit, & nubes receſſit a tabernaculo, & ecce Maria facta eſt leproſa ſicut nix, conſide-

ſiderandum diligẽtius eſt, quòd prius recedit nubes, & ita lepra repletur, vt oſtendatur, quia etiam ſi eſt in aliquo gratia ſancti Spiritus, & obtrectat, & detrahit, recedit ab eo poſt obtrectationem, & ſic lepra repletur anima eius.

2 Hom.13.in Pſ.36.to.2.

IDEM explicans verba illa; Quia benedicentes ei hæreditabunt terram, maledicentes autem ei diſperibunt inquit: Qui benedicunt iuſtum, hæreditabunt terram. Terram vtique fluentem lac & mel, vbi ſunt bona quæ verè bona ſunt, illam poſſidebũt, qui benedicunt iuſtum, maledicentes verò eum exterminabuntur. Et vobis parum videtur interdum male loqui de ſanctis, & perleue vobis eſt dicere de ſeruis Dei: Ille talis, & talis eſt, ille fingit, & ille ſæculum diligit, ille autem impoſtor eſt, non audis, quia qui maledicunt iuſtum, exterminabuntur? Aut ſi hoc parum vobis videtur, videte Deum alibi dicentem ad iuſtum: Inimicus ero inimicis tuis, & aduerſabor aduerſarijs tuis. Videtis quanti periculi ſit inimicari iuſtis, vel male loqui de ſanctis. Si enim vere credimus illud, quod dixit Dominus de vno quoque ſeruorum ſuorum, quia eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, & ea quæ addit, & dicit: quia quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis, conſequens eſt, vt & hoc dicat: Qui maledicebatis mihi, detrahebatis de me, & falſa aduerſum me loquebamini, & accuſabatis me. Et ſi dixerimus, Domine quando tibi maledicimus, aut quando detraximus, aut quando falſa contra te locuti ſumus? Tunc dicet ad nos: Amen dico vobis, quia quod feciſtis vni ex meis minimis, mihi feciſtis. Sicut enim dantes manducare vni ex iſtis, mihi feciſtis, & dantes bibere vni ex iſtis, mihi dediſtis, & ſicut induentem vnum ex iſtis, mihi induiſtis, ita maledicentes vni ex iſtis, mihi maledixiſtis, & ſi benedixiſtis, vel honoraſtis vnum ex his, mihi benedixiſtis, & me honoraſtis. Sicut & alibi nihilominus dicit: Qui vos recipit, me recipit, & qui vos ſpernit, me ſpernit. Propterea ergo contineamus linguam noſtram, & ſeruos Domini admiremur, & benedicamus iuſtos, & nunquam detrahamus de eis, non aperiamus os noſtrum ad male loquendum, ne fortè exterminemur; ſed benedicamꝰ, vt & nos bñdictioné cõſequamur.

Matth.25.

3 In lib. regularium breuium in reſponſione 25. interrogationis.

BASILIVS vbi requirit quid eſt detractio, ait: Duo ego eſſe exiſtimo tempora in quibus liceat ſecus aliquid de aliquo dicere, videlicet, & quando neceſſe habet conſultare vnà etiam cum alijs, qui ad hoc idonei iudicati ſint, quo pacto corrigendus ſit, qui peccatum commiſit. Et item, quando neceſſitas poſcit, vt periculo conſulatur aliquorum, qui ſæpenumero ex ignorantia commiſceri poſſent cum malo tanquam cum bono, cum Apoſtoli præceptum ſit; vt ne quis ſe cum his commiſceat, qui iſtiuſmodi ſunt, ne quando capiat laqueos animæ ſuæ, quod quidem videmus eundem Apoſtolum feciſſe ex his verbis: Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit, quem & tu deuita. Valde enim reſtitit verbis noſtris. Extra autem huiuſmodi neceſſitatem, qui aliquid ſecus de aliquo loquitur, illius inſimulandi, vel vituperandi cauſa, detractor eſt, eſto verum ſit quod loquatur. *Infra*: Qui detrahit fratri, vel detrahentem auſcultat, & tolerat, quia hic animaduerſione dignus eſt? Reſpondet: Exterminandi à reliquorum ſocietate ambo. Detrahentem enim ſecreto proximo ſuo hunc perſequebar. Et alibi dictum eſt: detrahentem nolito libenter audire, ne ſuſtollaris. *Infra*: Si vero Antiſtiti etiam detraxerit, quo pacto cum illo nos geremus? Reſpondet: Manifeſtum eſt hoc quoque iudicium ex ira Dei aduerſum Mariam, quando detraxit Moyſi, cuius peccatum, ne ipſo quidem Moyſe deprecante inultum dimiſit Deus.

1.Theſſ.3.

2.Tim.4.

Pſalm. 10.

4 In li. pœnarũ cõtra monachos delinquentes.

IDEM inquit: Si quis inuentus fuerit detrahẽs aliquibus, aut aliquos detrahentes audiens, & non increpans

ipſos, aut indicans prælato vnà cum ipſis excommunicetur.

5 *Epiſt.1.quæ eſt ad Demetriadem virginē.10.* HIERONYMVS ſic ait: Nunquam detractio ex ore virginis procedat. Vilium ſatis hominum eſt, & ſuā laudem quærentium alios viles facere, quia alterius vituperatione ſe laudari putant, & qui ſuo merito placere non poſſunt, placere volunt in comparatione peiorum. Parum diximus, non ſolum ipſa non detrahas, ſed ne detrahenti quidem aliquando credas. Peſſimum eſt hoc vitium, quod alterū vilem facit videri. Nō minus auribus quàm lingua fugias detractionem Scripturæ memor eris, quæ dicit: Nō eris conſentaneus derogantibus aduerſus proximum tuum, & non accipies ſuper illo peccatum. Et alibi: *Eccl.28.* Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguam nequam Accuſator eſt enim auditor, qui facit detractorē, qui ſi auertat aures, & vultum contrahat, ac oculos abnuēdo contineat, male loquentem etiam tacens arguit, vt diſcat non libenter dicere, quod didicerit non libēter audiri. Apoſtolus breuiter oris vitia reſecans ait: *Eph.4.* Omnis ſermo malus ex ore veſtro nō procedat. Sed ſi quis bonus eſt, ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.

6 *In c.13.Prouerb. to. 8.* IDEM explicans verba illa: Qui detrahit alicui rei, ipſe ſe in futurum obligat, ſic habet: Qui bonæ rei detrahit, ſe in futuram obligat, quia quod non debuit faciendo, pœnam ſibi qua conſtringatur, præparat. Sed & is qui malæ rei detrahit, ipſe ſe in futurum obligat, vt poſt detractionem ſeſe cautius agat, quia nimirum quæ in alijs iuſte reprehendit, in ſe impune nō admittit, clamante Apoſtolo: *Rom.2.* Qui prędicas non furandum, furaris, qui prædicas non mœchandum, mœcharis, qui abominaris idola, ſacrilegium facis, qui in lege gloriaris, per pręuaricationem legis Deum inhonoras. Qui autē timet præceptum, in pace verſabitur. Melius eſt ergo de ſua quemque fragilitate metuere, ne forte diuina prętuaricetur imperia, quàm aliorum errata *Gal.6.* ſtulto ore lacerare. Dicente rurſus Apoſtolo: Etſi pręoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu manſuetudinis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris.

IDEM explicans verba illa; Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus ſuis, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus, dicit: Hi ſunt, de quibus pſalmiſta ait: Filij hominum dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus. Ad hoc hi linguam armant, vt innocentes Chriſti, & humiles trucident. 7 *Lib.3. in c. 30. Prouer. Pſ.56.*

IDEM explicans verba illa; In cogitatione tua regi ne detrahas, & in ſecreto cubiculi tui non maledixeris diuiti, quia & aues cœli portabunt vocem tuam, & qui habent pennas annūciabunt ſententiam, ait: Simplex preceptum ædificat audientes, ne ira, & furore ſuperati, in maledictum, & in detractionem regum, & principū prorumpamus. Quia contra ſpem interdum euenit, vt ex his quibus maledimus, & detraximus, nuncietur, & incurramus periculum immoderatione linguæ. Quod autem ait volucres cęli auferent vocem tuam, & habens pēnas annunciabit verbum, hyperbolice intelligendum eſt. Quomodo ſolemus dicere etiā ipſos parietes, quibus conſcijs loquimur, quę audierint, non celaturos. Sed melius eſt ſic audire præceptum, vt intelligamus, ne de ſanctis facile detrahamus, & eos quos viderimus, ſapientia, ſcientia, virtutibuſq; ditatos, linguę mordacitate rodamus, quia Angeli qui terram circumeunt, & ſunt ad miniſtratorij Spiritus, & in Zacharia loquuntur: Circuiuimus terram, & ecce omnis terra habitatur, & ſilet, & inſtar auium noſtra verba, & cogitationes ad cœlum perferunt, & quod clam cogitamus, Dei ſententiam latere non ſinunt. 8 *In c.16. Eccleſiaſtes. tom.5.* *Zacha.1.*

IDEM explicans verba illa; Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar, ſic ait: In tantum non oportet conſentire detrahenti, vt etiā quantum in nobis eſt, perſequamur talem, 9 *In Pſ. 100. to.7.*

talem, prouidentes in vtriuſque vtilitatem, vt nec libenter audiamus, nec illum permittamus peccare. Tanta enim diſtantia eſt inter fornicãtem, & detrahentem, vt ille qui fornicatur, ſe tantum occidat, ille autem qui detrahit, & ſe, & illum qui audit, demergat. Qui loquitur iniqua, non direxit in conſpectu oculorum meorum. In tãtum enim declinabam ab eo qui detrahebat proximo ſuo, vt nec illi crederem, nec audirem talem.

10 *Lib. de amicitia. to. 4.* *Eccl. 10.* AVGVSTINVS inquit; Plaga doloſa eſt occulta detractio, plaga ſerpentis eſt, & aſpidis, mortifera. Salomon: Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil illo minus habet, qui occulte detrahit. Quemcunq; in hoc vitio aſſiduum inueneris, cauendus tibi eſt ille, nec eligendus in amicum donec ſanetur. *Num. 12.* Detrahere amico, venenũ amicitiæ putem⁹, quod Mariç ſororis Moyſi corpus lepra fœdauit, & eiecta eſt extra caſtra ſex diebus.

11 *Enarrat. in Pſ. 52. to. 8* IDEM explicans verba illa; Nonne cognoſcent omnes qui operantur iniquitaté, qui deuorant plebem meã ſicut eſcam panis, inquit: Iſte populus qui deuoratur, iſte populus qui patitur malos, iſte qui gemit, & parturit inter malos, ex filijs hominũ filij Dei facti ſunt, & ideo deuorãtur. Qui addidit in cibo panis? Tanquam panem manducant populum meum. Cetera enim quæ manducamus, poſſumus modo illa, modo illa, nõ ſemper hoc olus, non ſemper hanc carnem, non ſemper hæc poma edamus, ſemper autem panem. Quid eſt ergo deuorant populũ meum in cibo panis? Sine intermiſſione, ſine ceſſatione deuorant, qui deuorant populum meum in cibo panis.

12 *In Pſ. 119.* IDEM ſic habet: Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me: Domine libera animam meam a labijs iniquis, & a lingua doloſa: quia cum homo cœperit diſponere aſcenſum, hoc dico apertius, cum cœperit homo Chriſtianus cogitare, proficere, incipit pati linguas auerſantium. Quicumque illas nondum paſſus eſt, nondum proficit: quicumque illas non patitur, nec conatur proficere. Vult noſſe quid dicam⁹, immo quid audiamus ſimiliter experiatur. Incipiat proficere, incipiat velle aſcendere, velle cõtemnere terrena, fragilia, temporalia, felicitatem ſæculi pro nihilo habere, Deum ſolum cogitare, lucris nõ gaudere, damnis non contabeſcere, omnia etiam ſua velle vendere, & pauperib. tribuere, & ſequi Chriſtũ. Videamus quomodo patiatur linguas detrahentium, & multas contradicentium. Aſcenſurus ergo contra ipſas linguas, primo Deum deprecatur, & ait: Domine libera animam meam a labijs iniquis, & a lingua doloſa. Alij, cum quis virtutem aggreditur, prohibendo deterrent, alij laudando plus premunt.

Infra: Sed conſolare, adhuc viuis inter iniquos, nondũ area ventilata eſt. 13
Putas quia triticum ventilatum eſt, & eſt iã in horreo? Adhuc neceſſe eſt, vt multa palea prematur. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar. Quicunque in Eccleſia, terrenam felicitatem quærunt a Deo: adhuc ad Iſmael pertinent. Ipſi ſunt qui contradicunt ſpiritualibus proficientibus, & detrahunt illis & habent labia iniqua, & linguas ſubdolas. Contra quos rogauit iſte aſcendens, & appoſiti ſunt ei carbones deſolatorij, & ſagittæ potentis acutæ, exempla videlicet ſanctorum, quæ ſunt carbones & ſagittæ diuinæ Scripturæ. Inter impios adhuc viuit, donec tota area ventiletur: ideo dixit, habitaui cum habitãtibus Cedar. Nam & tabernacula Iſmael, *Matt. 3.* Cedar dicta ſunt. Ergo cum Iſmael Iſaac, ideſt, qui pertinent ad Iſaac inter illos viuunt, qui pertinent ad Iſmael. *Gen. 25.* Iſti ſurſum volunt aſcendere, illi deorſum vellent premere. Iſti volare volunt ad Deum, illi conantur pennas euellere, namque apud Apoſtolũ ita dicitur: Sed ſicut tunc qui ſecundũ *Gala. 4.* carnem natus erat, perſequebatur eũ, qui ſecundum ſpiritum, ita & nunc. Spiritales ergo perſecutionem patiuntur a carnalibus. Sed quid dicit Scriptura? Eijce ancillam, & filiũ eius, *Gen. 21.*

non enim erit heres filius ancillę cum filio meo Iſaac. Sed hoc quod dicit eijce, quando erit? Quando area cœperit ventilari. Modo autem antequam ejjciatur, dicit: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar. Si nunc mali à bonis ſeparari non poſſunt: ferendi ſunt ad tempus. Mali in area nobiſcum eſſe poſſunt, in horreo non poſſunt. Et forte hodie qui mali apparent, cras boni erunt, & qui de bonitate hodie ſuperbiunt, cras mali inuenientur.

14 IDEM explicans verba illa; Si-
In Pſ. 132. cut vnguentum in capite, quod deſcẽdit in barbam, &c. inquit: Barba non intelligitur niſi in perfectis. Non ergo habitant in vnum, niſi in quibus perfecta fuerit charitas Chriſtiana: nam in alijs, & cum in vno ſint, non in vno habitãt. Ergo ſi ſunt, odioſi ſunt, moleſti ſunt, turbulenti ſunt, anxietate ſua turbant ceteros, quomodo in iunctura inquietum iumentum, non ſolum non trahit, ſed & frangit calcibus quod iunctum eſt, ſi autem habet rorem Hermon, qui deſcendit ſuper montem Sion, quietus eſt, placidus, humilis, tolerans, pro murmure preces fundens. Nam murmuratores omnes magnifici deſcripti ſunt quodam
Eccl. 33. loco ſcripturarum: Præcordia fatui, ſicut rota carri. Quid eſt præcordia fatui, ſicut rota carri? Fœnum portat, & murmurat. Non enim poteſt rota carri quieſcere a murmure. Sie ſunt multi fratres, non habi[...]nt in vnum, niſi corpore. Iuſti pertine[n]t ad barbam, ad oram veſtimenti, ad montem Sion, & ſi ſu[n]t ibi [a]lij murm[ur]atores, meminerint dict[u]m Domini:
Matth. 24. Vnus aſſumetur, & vnus relinquetur.

15 IDEM ſic ait: Nec tacenda ſunt
Lib. de conflictu vitiorum, & virtutum. to. 9 mala proximi, nec conſen[t]ienda, ſed charitate fraterna in fac[i]em proximus eſt redarguendus, non [a]utem occultè dettahendus. Quod ſi obijcitur idcirco fratrem oculis increpare nolle, ne exaſperatus increpatione non proficiat, ſed magis ex correptione ſcãdalum ſumat, occurrat Scriptura diuina, & verſa vice hoc magis ſcandalum eſſe denunciet, dices: Sedens ad- *Pſal. 49.*
uerſus fratrem tuum loquebaris, & aduerſus filium matris meæ ponebas detractionem. Maius enim ſcandalum ſumit, qui ſe detrahentem intelligit, quàm qui corripientem ſuſtinet. Et quia nonnunquam errata delinquentium, ad tempus ſilentio tegẽda ſunt, vt aptiori tempore corrigantur, propterea ſubiungitur: Hæc feciſti, & tacui. Ne autem ex hoc diſcreto ſilentio detractores ſibi applauderent, qui dũ ſemper occultè derogare malunt, nunquam in apertam increpationem proſiliunt, adhuc ſubinfertur: Exiſtimaſti inique quòd ero tui ſimilis, ac ſi diceretur. Iniquum eſt cogitare, vt inde detractoris ſimilis appaream, vnde ad tempus reticens, nec derogans, locum apertæ correctionis expecto. Vnde & protinus ſubditur: Arguam te & ſtatuam te contra faciem tuam: Veluti diceretur. Non occulte, vt eſt tua conſuetudo, ſed in aperto, vt eſt mea ſollicitudo, aptum corrigendi tempus expectans peccatorem arguam, vt eius delicta contra faciem eius ſtatuam. At inquis non odio, ſed amo: quem ita in abſcondiijs dijudicans reprehendo. Immo magis hinc odis, & non diligis, vnde detrahis, & non corripis. Quam ſic autem deteſtanda detractio proximi, pleriſque in locis diuina eloquia *Pſal. 100.*
teſtantur, vt [e]ſt illud: detrahentem ſecreto proximo ſuo hunc perſequebar. Et iterum: Qui detrahit fratri, de- *Iaco. 4.*
trahit legi. Et illud: Qui detrahit fratri, eradicabitur. Necnon & illud Apoſtoli: Videte nedum inuicem morde- *Gal. 5.*
tis, & comeditis, ab inuicem conſumamini.

IDEM explicans verba illa Pſal- 16
mi 49. S[e]d[en]s aduerſus fratrem tuum *Lib. quinquag. nta hom homil.*
d[e]trah[e]bas, &c. vſque ad hoc, conſti- *2. tom. 10.*
tuam [t]e ante faciem tuam; [h]ic habet: Freq[u]enter fratres, cum pſalmiſta cantamus verſiculum illum, per quem de- *Pſal. 49.*
tractores ſpiritu[a]li gladio feriuntur. Sic enim ait: Sedens aduerſus fratrem tuum detrahebas: & aduerſus filium matris

matris tuæ ponebas ſcandalum. Quod autem dixit: Sedens oſtendere voluit: quod non tranſitorie detraxerit, nec ei ſurreptum ſit paſſione quadam ſubita, vt malum de proximo loqueretur. Sedens, id eſt ex odio, quaſi ad hoc vacans, vt derogaret proximo ſuo.

17 *Serm. 87. de tempore.* IDEM explicans decem plagas, quas Dominus intulit Ægypto inquit: Quod autem locuſtarum in octauo loco ſit mentio, puto per hoc genus plagæ, detrahentis inconſtantiam deſignari. *Infra*: Animal dente noxium, & ſignificatur in eis ſuperbia hominum malignorum, qui ſe inuicē falſis teſtimonijs, & proditionibus *Galat. 5.* perſequuntur. De quibus Apoſtolus dicit; Si inuicem mordetis, & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini.

18 *Ser. 26. ad fratres in eremo.* IDEM ſermone de murmuratione, & detractione dicit; Demorantibus nobis in eremo, murmuratores, detractores, vel ſuſurrones eſſe nō debemus, ſcientes quòd tales regnum *Galat. 5.* Dei non conſequentur. Omnis murmuratio procul ſit à nobis: conſiderantes quid Mariæ, & Aaron acciderit, *Num. 12.* propter murmurationem, eo quòd murmurarint, quia Moyſes vxorem Æthiopiſſam duxerit. Et ait Dominus Aaron & Mariæ: Egredimini ad tabernaculum fœderis. Quibus peruenientibus ait Dominus: Quare non timuiſtis detrahere ſeruo meo Moyſi? Et ecce Maria ſtatim repleta eſt lepra, cadens ſuper eam quaſi nix. Quam videns Moyſes exclamauit ad Dominū, dicens: Deus meus obſecro ſana eam. Cui reſpondit Dominus: Separetur ſeptem diebus extra caſtra, & poſtea reuocabitur ad priſtinam ſanitatem. Maria hæc animam ſubditorum ſignificat, quando contra prælatum murmurat, & murmurando leproſa efficitur, quod apparet, dum culpa eius publicatur. Sed bonus paſtor clamat, obſecro Domine ſana eam, quia lepra murmurationis plena eſt. Reuoca eā, quia a conſortio fidelium tuorum ſeparata eſt. Sicut lepra proprium corpus deuorat, & ſibi adhærentes inficit, ſic & murmurator non ſolum ſeipſum deſtruit, ſed etiam cunctos audientes inficit, & occidit. *Infra*: Murmurauerunt, & Auguſtino detraxerunt presbyteri mei, & a domo mea expulſi ſunt. Vos autem orate pro illis: vt ſanatos, ad communionem Eccleſię Hypponenſis reuocare poſſimus illos. Expuli eos ſicut Adam e Paradiſo pulſus eſt, vt reſipiſcant. Sic & vos facere cupio fratres: nam & ſi aliquando murmuraſtis, vel peccaſtis, quod eſt conditio cunctorum viuentium, erubeſcite. Murmurantes autem detrahētes ſecreto proximo ſuo, & mala portantes in cordibus ſuis, expellet eos Dominus de Paradiſo. De- 19
dit nobis præcepta, vt toto corde Deum diligamus, & proximum. Sed quomodo diligere eum poſſumus, ſi ſuſurrones, & detractores in eremo facti ſumus? O quam peſtis miſera, & mortalis eſt ipſa murmuratio: ò quàm venenoſa. Hæc enim eſt, quæ conuentus clericorum, & ciuitates multas deſtruxit. Et quia grande periculum eſt inter murmuratores habitare, ideo expellendi ſunt tales, ne ceteri corrumpantur per eos. Tertia enim lingua multa mala committit: ideo ſi correcti non ſe emendauerint, de veſtra ſancta ſocietate expelluntur. Quia qui putat *Eccl. 28.* ſe religioſum eſſe non refrænans linguam ſuam: huius vana eſt religio. Deponite murmura, claudite infra dentes linguam, ponite cuſtodiam ori veſtro, & ſilete. Murmurare & detra- *Iacobi 1.* here, & deſpicere, hypocritarum eſt conditio, & ignorantium. Murmurare denique, & detrahere hypocrita non ſatiatur: de omnibus maledicens, vt ipſe ſolus ab omnibus prædicetur beatus. O hypocrita caue ne ad menſam meam peruenias. Nam ibi antequam aliquid ſumas, lectio mea tibi primo legitur. Quid enim primo in menſa mea deſcripſi? Quid primo in ea habere, vel audire deſidero? Quid primo in ea ſeruare præcipio, niſi quod quiſquis amat dictis abſentum rodere famam, hanc mē-

ſam

ſam indignam nouerit eſſe ſibi? Quapropter fratres, ſi quis murmurare deſiderat, non ſolum ad noſtram Apoſtolicam congregationem, ſed nec ad menſam noſtram accedere præſumat.

Murmurare, & conſentire murmuranti, multa habet inconuenientia, ſicut & diſcordias ſeminare, quod frequens eſt malum.

Cap. XVII.

1 *Epiſ. 4 quæ ſt ad Ruſticū monachum. to. 1.* *Pſal. 49.*

HIERONYMVS ſic habet: Nunquã homines detractores audias; nec illis appliceris, nec declines cor tuum in verba malitiæ, & audias, ſedens aduerſus fratrẽ tuũ loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum. Et iterum: Filij hominum dentes eorum arma, & ſagittæ. Et alibi: Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula. Et apertius in Eccleſiaſte, ſicut mordet ſerpens in ſilentio, ſic qui fratri ſuo occulte detrahit. Sed dices, ipſe non detraho, alijs loquẽtibus quid facere poſſum? Ad excuſandas excuſationes in peccatis iſta prætendimus. Chriſtus arte non illuditur. Nequaquam mea, ſed Apoſtoli ſententia eſt. Nolite errare, Deus non irridetur. Ille in corde, nos videmus in facie? Salomon loquitur in Prouerbijs: Vẽtus aquilo diſſipat nubes, & vultus triſtis linguas detrahentium. Sicut enim ſagitta ſi mittatur contra duram materiam, nonnunquam in mittentẽ reuertitur, & vulnerat vulnerantem, illudque completur. Facti ſunt mihi in arcũ prauũ. Et alibi. Qui mittit in altum lapidem recidet in caput eius: ita detractor cum faciem triſtem viderit audientis, immo ne audientis quidem, ſed obturantis aures ſuas ne audiat iudicium ſanguinis, illico conticeſcit, pallet vultus, hęrent labia, ſaliua ſiccatur. Vnde idem vir ſapiens, cum detractoribus, inquit, ne miſcearis: quoniam repente veniet perditio eorum, & ruinam vtriuſque quis nouit? Tam ſcilicet eius qui loquitur, quàm illius qui audit loquẽtem. Veritas angulos nõ amat, nec quærit ſuſurrones. Quia homines ſumus ſi me vis corrigere delinquentem, aperte increpa; tantum ne occulte mordeas. Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Et per Iſaiã clamat Dominus: Popule meus, qui te beatũ dicunt, ipſi te decipiunt, & ſemitas pedum tuorum ſupplantant. Quid enim mihi prodeſt, ſi alijs mala referas mea? Si me neſciente peccatis meis, immo detractionibus tuis, alium vulneres, & cum certatim omnibus narres, ſic ſingulis loquaris quaſi nulli dixeris alteri? Hoc eſt non me emendare, ſed vitio tuo ſatisfacere.

Margin: *Pſal. 56.* *Pſal. 54.* *Cap. 10.* *Prou. 25.* *Eccl. 27.* *Pſ. 77.*

2 *Lib. 5. in c. 25. Prouer. tom. 7.*

IDEM exponens verba illa; Ventus aquilo diſſipat pluuias: & facies triſtis linguam detrahentem, inquit. Si hilari vultu audieris detrahentem, tu illi das fomitẽ detrahendi: ſi vero triſti vultu hæc audias, vt dixit quidam vir Dei, diſcit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri.

3 *In cap. 10. Eccleſiaſtes*

IDEM explicans verba illa; Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occulte detrahit, ſic habet. Simplex hic ſenſus eſt, ſerpẽs & detractor æquales ſunt. Quomodo enim ille occulte mordens venenum inſerit, ſic iſte clam detrahens virus pectoris ſui infundit in fratrem, & nihil habet a ſerpente amplius. Cum enim lingua hominis ad benedicendũ Deum, & ædificationem proximi ſit creata, ille eam ſerpenti æqualem facit, dũ virtutibus eius in peruerſum abutitur.

4 *Lib. 9. confeſſ. cap. 9. tom. 1.*

AVGVSTINVS dicit: collaudans Monicam matrem ſuã. Hoc quoque illi Deus meus miſericordia mea munus grande donaueras: quod inter diſſidentes atque diſcordes quaſlibet animas, vbi poterat tam ſe prębebat pacificam, vt cum ab vtraque multa de inuicem audiret amariſſima, qualia ſolet eructare turgens atque indigeſta

geſta diſcordia, quando præſenti amicæ de abſente inimica per accidia colloquia cruditas exhalatur odiorum, nihil tamen alteri de altera proderet, niſi quod ad eas reconciliandas valeret. Paruum hoc bonum mihi videretur, niſi turbas innumerabiles triſtis experiret, neſcio qua horrenda peſtilentia peccatorum latiſſime peruagante, non ſolum iratorum inimicorum iratis inimicis dicta prodere, ſed etiã quæ non dicta ſunt addere, cum contra animo humano parum eſſe debeat inimicitias hominũ nec excitare, nec augere male loquendo, niſi etiam eas extinguere bene loquendo ſtuduerit, qualis illa erat docẽte te magiſtro intimo in ſchola pectoris.

5 *In lib. ſententiarum. 10. 3.*

IDEM habet hanc ſententiam: Homini Religioſo parum eſſe debet inimicitias aliorum non excitare, vel augere male loquendo, niſi etiam eas extinguere ſtudeat bene loquendo.

6 *Lib. de Salutaribus documentis 10. 4.*

IDEM ait: Non accommodes aures tuas ad percipienda verba detrahentium, ne concipias mortem in anima tua, detrahenti enim & audienti vtrique eſca mortis animę eſt detractio, & lingua. Et vt breuius concludam, detractor, & libens auditor, diabolum portant in lingua. Illum autem, qui conqueritur, audi ſi non detrahit, quia non omnis querimonia eſt detractio. Euita quæſo a tuis aurib. laqueos detractionum, per quos, plurimos audis captos. Poſtula tibi a Domino Deo cor prudens, & peruigilem ſenſum, vt diſcernere valeas verba detrahentium, non ignores frater fraudes, & inſidias eorum: quia qui tibi vtilia nunciare videntur, viam tuã explorare veniunt, vel vtrum culpatum diligas an nõ, ſed & Deus pedem tuum cuſtodiat, ne in rete eorum veniat.

7 *Enarratione in Pſal. 108. 10. 4.*

IDEM explicans verba illa; Pro eo vt me diligerent detrahebant mihi, inquit de Chriſto Domino loquẽs: Nec parũ aliquid putari debet, quia non ait, pro eo vt diligerent me, interficiebant me, ſed detrahebant mihi. Ideo quippe interfecerunt, quia detraxerunt dicentes, quòd in principe dæmoniorum eijceret dæmonia. *Ioan. 8.* Et dæmonium habet, & inſanit, quid eũ auditis? Qua detractione ab illo auertebant eos, quorum conuerſionem ille quærebat. Et ideo potius hoc dixit, vt oſtenderet magis eos nocere, qui Chriſto detrahunt, & per hoc animas interficiunt, quàm qui eius mortalem carnem, mox præſertim reſurrecturam, ſæuiendo peremerũt. Sed cum dixiſſet pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, ipſe ſubintulit, ego autẽ orabam pro eis ſcilicet. Docent nos igitur diuina eloquia exemplo Chriſti, vt cum nos audimus pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi, nos pro talibus oremus. Ex quo loco collige detractionis malum, ex quo in Iudæis tanta prodierunt inconuenientia.

8 *In lib. ſẽtentiarum.*

BERNARDVS ſic habet: Ante omnia ſine murmuratione ſint fratres. *Eph. 2.* Forte aliqui leue peccatum æſtimant murmurare, ſed non hic qui ante omnia monet eſſe cauendum. Puto autem ne illum quidem leue putaſſe, qui murmurantibus aiebat: Non contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum. *Exo. 16.* Nos enim quid ſumus? *1. Cor. 10.* Sed ne illũ quoque qui dixit: Non murmuraueritis, ſicut quidam murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Illo nimirum exterminatore, qui poſitus eſt in hoc ipſum, vt a terminis Acatæ illius ciuitatis arceat murmurantes, & longe faciat a finibus eius, cui dicitur: Lauda Hieruſalem Dominum, lauda Deum tuũ Sion, qui poſuit fines tuos pacem. *Pſ. 147.* Nihil enim commune habent murmur, & pax, gratiarum actio, & detractio, zelus amaritudinis, & vox laudis.

9 *Ser. 24. in Cantica.*

IDEM explicans verba illa; Recti diligunt te, ait: Nec abſurde vt æſtimo, cum vbique pene in choro adoleſcentularum tales inueniam, quę ſponſam curioſe obſeruent, derogandi non imitandi cauſa. Torquentur in bonis ſeniorum ſuorum malis paſcuntur. Videas ambulare ſeorſum, conuenire ſibi, & ſedere pariter, moxque laxare procaces linguas, in deteſtandum

dum ſuſurrium. Vna vni coniungitur; nec ſpiraculum incedit in eis, tanta eſt libido detrahendi, audiendive detrahentem. Ineunt familiaritatem ad maledicendum, concordes ad diſcordiam. Conciliant inter ſe inimiciſſimas amicitias, & pari cōſentaneę malignitatis affectu celebratur odioſa collatio. Haud ſecus egere quondam Herodes, & Pilatus, de quibus narrat Euangelium: quia facti ſunt amici in illa die, hoc eſt in die Dominicæ paſſionis. *Luca 23.* Conuenientibus ſic in vnum, non eſt Dominicam cęnam manducare, ſed magis propinare & bibere calicem dæmoniorum, dum importantibus linguis aliorū perditionis virus, aliorum aures intrantem mortem libenter excipiūt. *Hiere. 9.* Sic quippe iuxta prophetam: intrat mors per feneſtras noſtras, cum prurientes auribus, & oribus lætale poculum detractionis inuicem nobis miniſtrare contendimus. Non veniat anima mea in concilio detrahentium, quoniam Deus odit eos, dicente Apoſtolo: *Rom. 1.* Detractores Deo odibiles. Quam ſententiam Deus ipſe loquens in pſalmo audi quomodo affirmat: *Pſ. 110.* Detrahentem, inquit, ſecreto proximo ſuo hunc perſequebar. Nec mirum, cum id præcipuè vitium

10 charitatem, quæ Deus eſt, Et quidem ceteris acrius impugnare, & perſequi cognoſcatur, quemadmodum & vos quoq; poteſtis aduertere. Omnis, qui detrahit, primum quidem ſe ipſum prodit vacuum charitate, deinde quid aliud detrahendo intendit, niſi vt is, cui detrahit, veniat in odium, vel cō temptum ipſis apud quos detrahit? Ferit ergo charitatē in omnibus, qui ſe audiunt lingua maledica, & quantū in ſe eſt necat funditus, & extinguit, nō ſolum autem, ſed & in abſentibus vniuerſos ad quos volans verbū, fortè per eos, qui præſentes ſunt, peruenire contigerit. Vides quàm facile & in breui, ingentem multitudinem animarum velociter currens ſermo, tabe malitiæ huius inficere poſſit? Propterea dicit de talibus propheticus ſpiritus: Quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. Vtique tam veloces, quàm velociter currit ſermo. *Pſal. 13.* Vnum eſt qui loquitur, & vnum tantum verbum profert, & tamen vnum illud verbum, vno in momento multitudinis audientium, dū aures inficit, animas interficit. Cor ſiquidem felle liuoris amarum, per linguæ inſtrumentum, ſpargere niſi amara nō poteſt, dicente Domino: Ex abūdantia cordis os loquitur. *Luc. 6.* Et ſunt ſpecies peſtis huius, dum alij quidem nude, atque irreuerenter, vti in buccam venerit, virus euomant detractionis. Alij autem quodam ſimulatæ verecundiæ fuco, conceptam malitiam, quam retinere non poſſunt, adumbrare conantur. Videas prēmitti alta ſuſpiria, ſicque quadam cum grauitate, & tarditate, vulto mæſto, demiſſis ſuperciliis, & voce plangenti egredi maledictionem, & quidem tanto perſuaſibiliorem, quando creditur ab his qui audiunt, corde inuito, & magis condolētis affectu, quàm malitioſe proferri. Doleo, inquit, vehemēter pro eo quod diligo eum ſatis, & nunquā potui de hac re corrigere eum. Et alius, mihi quidem ait: Bene compertum fuerat de illo iſtud, ſed per me nunquam innotuiſſet. At quoniam per alterum patefacta eſt res, veritatem negare non poſſum, dolens dico, re vera ita eſt. Et addit grande damnum. Nam alias quidem pluribus valet, ceterum in hac parte (vt verum fatemur) excūſari minime poteſt.

IDEM habet hanc ſententiam: 11 *Li. 2. de conſideratione ad Eugeniū* Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facile dixerim.

IDEM loquens de detractione, 12 *In 2. parte ſerm. 33. ad ſorores.* ait: Detractio grande crimen eſt, omnes reprehendunt detractorem Et Dauid Propheta: detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar. Hoc ſummæ turpitudinis eſt. Detrahentes latrant quaſi canes, ſicut canes rodunt pedes tranſeuntium, ita detrahentes rodunt vitam proximorum. Abſcinde lingua tua vitium detrahendi,

di, alienam vitam non rodas, & laceres. De alieno malo non inquines os tuum, non detrahas peccatori, ſed cōdole. Quod in alio detrahis, in te potius pertimeſce. Quanto ſtudio reprehendis alienam vitam, tanto ſtudio emenda temetipſam, quando alteri detrahis, te diſcute. Quando alium mordes, tua peccata redargue. Si vis detrahere, tuis peccatis detrahe. Non perſpicias aliena peccata, ſed tua. Nunquā alijs detrahes, ſi te bene perſpicias. Suſurrantibus, & detrahentibus auditum nō prębeas. Pari reatu detrahentes, & audientes tenentur. Virgo quæ ad cęleſtem thalamum deſiderat peruenire, non debet alijs detrahere.

13 *Ser. 47. ad ſororē, qui eſt de murmuratione.* IDEM ait: Hoſpitium cordis noſtri per gratiam Dei ſanctificatur, & per inhabitationē Spiritusſancti, quando intus eſt charitas, pax, concordia, manſuetudo, & alia huiuſmodi. Hæ ſunt noſtræ diuitiæ. Sed ſi incipimus inter nos litigare, & murmurare, & cōtendere, ſtatim ab his ſpiritualibus bonis vacui remanemus, & nudi, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Quiſque ſeruus Dei debet penſare in corde ſuo quàm malum magnum incurrit, ſi pro rebus temporalibus murmurat, vnde debuerat eſſe diues, ſit pauper. Virtutes enim perdimus, ſi pro cibo vel potu murmuramus. Graue peccatum eſt murmuratio. Vnde Gregorius: regnum cęlorū, nullus qui illud accipit, murmurare poteſt. Præcordia fatui ſicut rota currus, fœnum portat & murmurat. Tales ſunt multi fratres, & multæ ſorores in congregatione, qui ſunt carnalibus deſiderijs ſubditi, & murmurare nunquam ceſſant. Igitur neceſſarium eſt nobis Pauli Apoſtoli conſilium dicentis: Neque murmuraueritis, ſicut qui- *1. Cor. 10.* dam eorum murmurauerunt in deſerto, & perierunt ab exterminatore. Igitur periculoſum eſt nobis murmurare, ne forte pereamus ab exterminatore in monaſterio, ſicut illi perierunt in deſerto. Linguas ergo noſtras a murmuratione cuſtodiamus, ne, quod abſit, ſicut illi perierunt in hoc ſæculo, nos pereamus in futuro. Nō ergo murmuremus, ne forte ſicut illi perierunt in hac vita, nos pereamus in futura. Caueamus ab omni murmuratione, ne forte quod illi paſſi ſunt in corporibus, nos patiamur in animabus. Iterū Apoſtolus conſulendo nobis loquitur dicens: Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentauerunt, & a ſerpentibus perierunt. Chriſtum tentat, qui pro cibo, vel potu, ſiue pro veſtimento murmurat, ſicut ſcriptū eſt de eodem populo: Tentauerunt Deū in cordibus ſuis, vt peterent eſcas animabus ſuis. Et iterum: Murmurauerunt in tabernaculis ſuis, & non exaudierunt vocem Domini. Chriſtum tentat, qui in monaſterio ſuperflua requirendo murmurat. Et a ſerpentibus perierunt. Quare a ſerpentibus perierūt, *1. Cor. 10.* niſi quia ſerpens venenoſus eſt, & omnis qui murmurat venenum diaboli habet in lingua. Vnde Iacobus Apoſtolus: Lingua inquietum malum, plena *Epiſt. Can. cap. 3.* veneno mortifero. Cauendum eſt ergo nobis a murmuratione, ne mortifero, & diabolico veneno pereamus.

Finis Libri Vndecimi.

EPITOME
SANCTORVM,
PER LOCOS COMMVNES
AD
CONCIONES CONFICIENDAS,
Liber Duodecimus.

AVCTORE R. D. IOANNE LOPEZ
Epiſcopo Monopolitano Ord. Prædic.

Nomen bonum non contemnere, ſed conſeruare conuenit. *Caput Primum.*

1 *Epiſt. 11. quæ eſt ad Gerōtiam. 10.9.*

HIERONYMVS inquit: Fuge perſonas in quibus poteſt malè conuerſationis eẽ ſuſpicio, nec paratum habeas illud e triuio: Sufficit mihi cōſcientia mea,

Rom. 12.

non curo quid de me loquantur homines. Et certe Apoſtolus prouidebat bona non tantum coram Deo, ſed etiã coram hominibus, ne per illud, nomẽ Dei blaſphemaretur in gentibus. Habebat vtique poteſtatem ſororem mulierem circunducendi: Sed nolebat ſe iudicari ab infideli conſcientia. Et cum poſſet de Euangelio viuere, diebus ac noctibus laborabat manibus ſuis, ne quem grauaret credentium: Si

1. Cor. 8.

ſcandalizat, inquit, eſca fratrem, in æternum carnem non manduc... camus & nos. ſi ſcandaliza... frater, non vnum, & alterum, ſed totã Eccleſiam, nec ſororem videbo, nec fratrem. Melius eſt rem familiarem minui, quàm ſalutem animæ perire. Melius eſt ſponte d mittere, quam id amittere, pro quo omnia dimittenda ſunt.

2 *In epiſt. 14. quæ eſt ad Celantiam de ratione piè viuendi.*

IDEM ſic habet; Apoſtolici præcepti eſt & exempli, vt habeamus rationem non conſcientiæ tantum, ſed etiam famę. Non ſupe fluum, & a fructu vacuum Magiſter gentium id docet: vult enim etiam e rrantos ad fidẽ homines, per fideliũ opera proficere,

Phil. 2.

vt religionem ipſam, religionis diſciplina commendet. Et ideo ſicut luminaria in mundo lucere nos iubet in medio nationis prauæ, & peruerſæ, vt incredulæ mentes errantium, ex noſtrorum actuum lumine ignorātię ſuę ...s deprehẽdant. Vnde & ipſe ad ...os ait, prouidentes bona non

Rom. 12.

tantum

tantum coram Deo, ſed etiam coram hominibus. Et alibi ſine offenſione eſto te Iudæis, & gẽtibus, & Eccleſiæ Dei, ſicut ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis: Beatus eſt, qui tam ſanctè, tamque grauiter diſpoſuit vitam ſuam, vt de eo ſiniſtri aliquid ne fingi quidem poſſit, dum aduerſus obtrectatorum libidinẽ, pugnat meriti magnitudo. Quod ſi id aſſequi difficile, atq; nimis arduum eſt, ſaltem hãc adhibeamus vitæ noſtræ diligentiam, ne malæ mentes occaſionem inueniãt detrahendi, ne ex nobis ſcintilla procedat per quam aduerſus nos ſiniſtræ famæ flamma conflctur. Alioqui fruſtra iraſcimur obtrectatoribus noſtris, ſi eis ipſis obtrectandi materiam miniſtramus. Nos id agamus, vt male de nobis nemo loqui abſq; mendacio poſſit.

3 *In cap. 13. Dani. to. 4.* IDEM explicãs verba illa, quæ dixit Suſanna, quãdo duo ſenes dixerũt ei, cõmiſcere nobis, quod ſi nolueris, dicemus contra te teſtimonium. Ingemuit Suſanna, & ait. Anguſtiæ mihi ſunt vndique, ſic habet: Anguſtia erat illi non imminentis mortis, ſed opprobrij, & ignominiæ, qua perfundenda erat illis accuſantibus. Anguſtiabaturque, quoniam cura illi erat non modica de conſeruando bono nomine.

4 *Lib. 2 in ca. 22. Prouer. to. 9.* IDEM explicans verba illa; Melius eſt bonum nomen, quàm diuitiæ multæ, inquit: Bonum nomen dicit, non quod a turbis vulgi imperiti, ſed quod a fidelium, quamuis paucorum teſtimonio laudatur. Neque enim bonus habere nomen bonum refugit, ſed a bonis ſolum quærebat laudari, qui ait: Si adhuc hominibus placerẽ, Chriſti ſeruus non eſſem. *Galat. 1.* Nomen ergo bonum eſt nomen religionis, quod diuitiis mundialibus iure præfertur. Nam etſi mundum quis lucraretur vniuerſum, merito hunc contemneret, tantum vt nomen eius ſcriberetur in cœlo, eiuſque memoria & inter homines ſanctos figeretur æterna. Super argentum, & aurum gratia bona, illam ſignificat gratiam, cum quis pro bono opere laudatur a bonis, immo pro collatis ei donis meritorum, glorificatur pater qui in cœlis eſt.

AVGVSTINVS ſic ait: Nec audiendi ſunt ſiue viri ſancti, ſiue fœminæ quando reprehenſa in aliquo negligentia ſua per quam fit, vt in malam veniant ſuſpicionem, vnde ſuam vitã longe abeſſe ſciunt, dicunt ſibi coram Deo ſufficere conſcientiam, exiſtimationem hominum non imprudenter ſolum, verumetiam crudeliter contemnentes, cum occidunt animas aliorum ſiue blaſphemantium viam Dei, quibus ſecundum ſuam ſuſpicionem, qua ſi turpis quæ caſta eſt diſplicet vita ſanctorum, ſiue etiam cum excuſatione imitantium, non quod vident, ſed quod putant. Proinde quiſquis a criminibus flagitiorum atque facinorum vitam ſuam cuſtodit ſibi, bene facit, quiſquis autem etiam famam, & in alios, miſericors eſt. Nobis enim neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra, & vtique quod etiam aliis miniſtramus ad ſalutem miſericorditer, ad noſtram quoque redundat vtilitatem. Vnde non fruſtra Apoſtolus, Prouidentes, inquit, bona nõ ſolum coram Deo verumetiam coram hominibus. Item dicit, placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant. In quadam etiã exhortatione dicit: de cetero fratres quæcunque ſunt vera, quæcunque ſancta, quæcunque iuſta, quęcunque caſta, quæcunque bonæ famæ. Si qua virtus, ſi qua laus, hæc cogitate, quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me. Cernis quemadmodum inter multa, quę exhortando meminit, non neglexerit ponere, quęcunque bonę famę, duobuſque verbis cuncta concluſerit, vbi ait, ſi qua virtus, ſi qua laus. Ad virtutem namque pertinent, quę antea memoraui bona, fama vero ad laudem. Puto quod non laudem hominum pro magno ſumebat Apoſtolus alio loco dicens: mihi autẽ pro minimo eſt, vt a vobis iudicer aut ab humano die. Et alibi, ſi hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Et 5 *Lib. de bono viduitatis. to. 4.* *Rom. 12.* *1. Cor. 10.* 6 *1. Cor. 4.* *Gala. 1.* *2. Cor. 1.*

Et iterum, gloria noſtra hæc eſt, teſti-
monium conſcientiæ noſtræ. Sed illo-
rum duorum ideſt bonæ vitæ, & bonę
famæ, vel quod breuius dicitur virtu
tis, & laudis, vnum propter ſe ipſum
ſapientiſſime retinebat, alterum pro-
pter alios miſericordiſſime prouide-
bat. Sed quoniam quantalibet huma-
na cautela, ſuſpiciones maleuolentiſſi
mas non poteſt omni ex parte vitare,
vbi pro exiſtimatione noſtra quicquid
recte poſſumus fecerimus, ſi aliqui de
nobis, vel male fingendo, vel male cre
dendo famam noſtram decolorare co-
nantur, adſit cõſcientiæ ſolatium, pla-
neq; etiã gaudiũ, quia merces noſtra ma-
gna eſt in cęlis, ẽt cũ dicunt homines
mala multa de nobis, pie tñ iuſteq; vi-
uentibus. Illa enim merces tanquã ſti
pendiũ eſt militantiũ per arma iuſtitiæ,
nõ ſolum dextra verumetiã ſiniſtra, per
gloriam ſcilicet, & ignobilitatem, &
per infamiam, & bonam famam.

7 IDEM explicans verba illa Lu-
cæ 1. Quæ de Zacharia, & Eliſabeth
dicta ſunt: Erant autem iuſti ambo an
te Deum incedentes in omnibus man-
datis, & iuſtificationibus Domini ſine
querela ait: dictum eſt hoc, quantum
mihi videtur ſecundum quandam in-
ter homines conuerſationem probabi
lem, atque laudabilem, quam nullus
hominum iuſte poſſet in accuſationis,
& criminationis querelam vocare.
Quam propterea in Dei conſpectu Za
charias, & eius vxor habuiſſe referun
tur, quia in ea homines nulla diſſimu-
latione fallebant, ſed vt apparebant
hominibus, ita noti erant oculis Dei.

Lib. 1. de gratia Christi contra Pelagiũ. to. 7.

IDEM inquit: Tumor dicit teſtẽ
8 habes Deũ in cęlis, nõ ſit tibi curę qđ
de te ſuſpicẽt hoĩes in terris. Humilis
ſatisfactio rñdet, nõ eſt dãda detrahẽ-
di occaſio, nõ ſuſurrãdi ſuſpicio, ſed ſi
adſunt, quæ corrigant, manifeſtanda, aut
certe ſi deſunt, humili proteſtatione ne
ganda, quia Apoſtolus admonet, nullam
occaſionẽ dare diabolo maledicti grã.
Qđ ẽt in illis deteſtatus eſt, qui Chri
ſtianę fidei cõſentiẽtes, in idolo ad co
medẽdũ recũbebãt. Et quãquã ipſi ido
lũ pro nihilo ducentes, immolata quaſi
innoxios cibos ſumerent, infirmas tñ
fratrũ conſcientias ſuper hoc factũ ad ne-
fandũ idolorum ritum trahebant.

Lib. de continentia virtutũ, & vitiorum. to. 9.

1. Tim. 5.

1. Cor. 8.

GREGORIVS explicãs verba illa 9
Iob c. 31. Si vidi ſolẽ cũ fulgeret, & lu
nã incedẽtẽ clare, ſic liẽt: Paulus bona
ſua Corinthijs enumerando narrauit,
illos confirmare ſtuduit, non ſe oſtẽ-
dere, vt diſcipulos inſtrueret, de ſe ſũ
ma referebat, q tñ placebat ſibi in in-
firmitatibus ſuis. Hñt itaq; proprium
ſancti viri, vt bona quidẽ quæ agũt videãt,
& tñ cũ peregerint ab eorũ memoria
oculos auertãt. Vñ recte per beatũ Iob
dr, ſi vidi ſolẽ, cũ fulgeret. Ac ſi aperte
diceret, opus meũ, ẽt cũ alijs exẽplorũ
lucẽ tribueret, ad præſumptionis grãm
nõ attẽdi, quia dũ de eo extolli timui
ab intuẽdo eo oculos auerti. Et lunam
incedẽtẽ clare. Quia v3 poſt opus bo-
nũ fama laudabilis ſequitur, per quã ce
lebre nomen in hac pñtis vitæ nocte
poſſidet. Sicut. n. luna mẽdicat, & acci
pit lumẽ a ſole, ſic fama a bono opere
vires accipit, & fauoris gratiã, quaſi
claritatẽ luminis aſpergit. Eſt & aliud
in luna, qđ per ſimilitudinẽ bonã, ſpar-
genti famæ cõueniat, lux nãq; eius ẽt
in tenebrarum tpe iter ambulantibus
oſtẽdit, quia & dũ de aliena vita lux lau
dis emicat, alios ad exercẽda bona ope
ra illuſtrat: Cũq; illius opinio clara
cognoſcitur, hinc quaſi pergẽti in itine
re exẽpli lumẽ præbet. Sed nõnunquam
opus qđ ab aliena opinione ſumit, mi
nus mundo deſiderio in aĩo formatur.
Nã infirmę mẽtes cũ bona de alijs au-
diunt, aliqñ ſe ad operationẽ rectã nõ
amore virtutis, ſed delectatione lau-
dis accẽdũt. Et profecto liquet, quia natu
rę ſolis eſt, vt quæq; attigerit exurat qui-
dẽ, ſed exurẽdo humidũ reddat. Ad vi
tã igit bonã, alios pro amore Dei affe-
ctus recti operis, alios verò amor lau-
dis inflãmat. Sed cũ recti operis affectu
accẽdimur, quaſi per ignẽ ſolis a vitio-
rũ humore ſiccamur. Eum verò quẽ ad
opus laudis amor prouocat cõcupita fa
ma, quaſi luna attingit. quia v3 eius ani
mũ, & accendit, & reſoluit. Accẽdit ſ.
ad exercitium operis, reſoluit vero ad
cõcupiſcẽtia fauoris. Plerũq; tñ ad ex- 10
ercenda bona opa, aliena nos vĩr exẽ-
pla perſuadẽt. Et cũ mẽte humili, opinio

Lib. 22. moraliũ cap. 4. tom. 2.

nis alienę bona ſuſcipimus, noſtra vel ad melius bona producimus, vel ad bonum mala permutamus. Cumq; nos de vita proximi, famæ ſplendor irradiat, mens noſtra, vt prædiximus, quę ad obtinẽdum virtutis iter ſe dirigit, quaſi in lunæ lumine greſſus ponit. Sed ſicut ex aliena opinione proficimus, ſic plerunque ſi famæ noſtræ laudibus inhiamus, a virtute vacuamur. Quia igitur ſanctum virũ magnitudo operis non inflauit, ſolẽ fulgentem nõ vidit. Quia autem illum nec fama laudis extulit, clarè incedentem lunam minime attendit. Solem fulgentem vident, qui de ſola boni operis magnitudine, quaſi alios deſpiciendo tument. Et ſunt nonnulli, quos nec operatio propria extollit, ſed cum laudari ab hominibus pro hac eadem bona operatione cœperint, ipſis hominum fauoribus deuicti, quaſi magnos ſe quoſdam in ſua cogitatione conſpiciunt, atque a cordis cuſtodia diſſoluuntur; hi profectò etſi fulgentem ſolem videre noluerunt, lunam tamen clarè incedentem reſpiciunt, & intuentes lunam, ſe non vident, qui ſemetipſos neſcire incipiunt, dum mentis oculos in tranſitorium fauorem figunt. Infra: Et lætatum eſt in abſcondito cor meũ. Qua atteſtatione quid nobis innuitur, niſi quod nobis magno metu, & circunſpectione opus eſt, ne mens noſtra vnquam de ſuis laudibus, vel tacita lætetur? Quiſquis enim quaſi claritatem lunæ, famæ ſuæ magnitudinem conſpicit. Sibi in occulto mentis gaudium facit, cui iſte niſi auctori ſe prætulit, cuius dono vt bene operaretur percepit, & tamen in eius mune-
11 re de gratia ſuæ laudis hilareſcit? Deſpecto enim honore conditoris, ſemetipſum plus amare conuincitur, cuius præconijs lætatur. Quamuis nonnunquam etiã ſancti viri de bona ſua opinione gaudeant, ſed cum per hanc ad meliora proficere audientes, penſant, non iam de opinione ſua, ſed de proximorum gaudent vtilitate: quia aliud eſt fauores quærere, aliud de profectibus exultare. Qua in re neceſſe eſt, vt cum audientium vtilitati nõ proficit, mentem noſtram fama laudabilis non eleuet, ſed fatiget. Cum enim humanę linguæ atteſtatione laudamur, occulta pulſatione requirimur, quid in nobis ipſis ſentiamus, vt in hoc humiles permaneamus. Superba etenim mens, etiam cum de ſe bona dicuntur, exultat, quia non apud Deum qualiter viuat, ſed apud homines qualiter innoteſcat, cogitat. Iudicium enim de ſe omnipotentis Dei deſpiciens, & ſolum modo hominum quærens, inter auditas laudes extollitur, & quæ hoc ſolũ quæſierat, quaſi de brauio operis lætatur. At contra ſi cor veraciter humile eſt, bona quæ de ſe audit, aut minime recognoſcit, & quia falſa dicuntur metuit, aut certè ſi adeſſe ea ſibi veraciter ſcit, eo ipſo formidat, ne ab æterna Dei retributione ſint perdita, quo hæc conſiderat hominibus diuulgata, pauetque vehementer ne ſpes futuri muneris in mercedem permutetur tranſitorij fauoris.

BERNARDVS explicans verba illa; Sicut liliũ inter ſpinas, ait: Opus tuum, ſtudiũ tuum, deſideriũ tuũ, lilia ſint moralis quidam rerũ ipſarum candor, atq; odor. Habẽt & mores colores ſuos, habent & odores. Neque enim in ſpiritibus idipſũ eſt color, & odor, non magis, q̃ in corporibus fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone, & ſeruis eius, aiunt, illi dicentes de opinione. Porro colorem operi tuo dat cordis intentio, & iudicium conſcientiæ. Quod de corde puro, & conſcientia egreditur bona, cãdidum eſt, & eſt virtus. Si autem & bona fama ſecuta fuerit, & liliũ eſt, quippe cui nec candor lilii deſit, nec odor. Porro virtus etſi nõ propterea maior, pulchrior tamen, illuſtriorq; efficitur. At ſi radix vitiata ſit, & conſcientia, etiam ſi fama applaudere videatur, non eſt quòd debeat lilium dici, quia etſi odor conuiuere videtur, ſed nõ color. Nec ſane fama valebit vẽdicare virtuti, qđ eſſe vitiũ conuicerit conſcientia. Erit quidem virtus contenta candore conſcientiæ, vbi ſequi non poterit odor famę,

In Serm. 71. in Cant. *Exo. 5.*

ceterum nec odor famæ, nec excuſare ſufficiet vitium conſcientię decoloris. Prouidebit tamen ſemper, quod in ſe eſt, homo, virtutis bona, non tantum coram hominibus, vt vere ſit lilium. *Cant. 2.* Paſcitur Deus inter lilia, quia candore, & odore virtutum delectatur.

13 *Lib. 3. de cõſideratione ad Eugeniũ Papam tertium.* IDEM ſic habet; Intereſt tuæ perfectionis, & malas res, & malas pariter ſpecies deuitare. In altero cõſcientię, in altero famæ conſulis. Puta tibi non licere, etſi aliàs fortè liceat, quicquid male fuerit coloratum. Denique interroga maiores tuos, & dicent: *1. Theſſ. 5.* ab omni ſpecie mali abſtinete vos. Sane miniſter Domini Dominum imitetur, *Ioan. 12.* quia ipſe ait: Qui mihi miniſtrat, me ſequatur. *Pſal. 92.* Et habes de illo: Dominus regnauit decorem induit, induit Dominus fortitudinem. Tu quoque eſto fortis in fide, decorus in gloria, & probaſti te imitatorem Dei. Fortitudo tua fiducia fidelis conſcientiæ, decor tuus ſplendor bonæ opinionis. Ita quæſo induere fortitudinem. Etenim gaudium Domini fortitudo tua. Porro ſpecie tua, & pulchritudine tua nihilominus tanquam propria ſimilitudine delectatur. *Prou. 31.* Induere veſtimentis glorię tuæ, Veſtire duplicibus, quibus domeſticos ſuos fortis illa mulier induere conſueuit. Non ſit in conſcientia nutans infirmitas modicæ fidei, non ſit in fama neuus malæ ſpeciei, & veſtiris duplicibus, & gaudebit ſponſus ſuper ſponſam, animam tuam, & gaudebit ſuper te Deus tuus. De hac plura dicenda erunt lib. 16. c. de ſcandalo.

Nomina varia tribuuntur Deo in ſacris litteris, inter quæ nomen dulce Ieſu, ſuaue, amandum, ac veneratione omni dignum eſt.

Cap. 11.

1 *Lib. 1. in c. 1. Iob 10. 2.* ORIGENES exponens verba illa; Sit nomẽ Domini benedictũ, inquit: Nomen Domini, ait, propter quod omnia ſuſtineo, propter qđ omnibus quæ mihi obuenerunt, ſuperior exiſto. Sit nomen Domini benedictum in ſæcula. Quod cum vidiſſent leones in Daniele, in agnos immutati ſunt, quod cum flamma ignis agnouiſſet in Anania, Azaria, & Miſaele, foras a fornace fugit, atque eos qui extra fornacem erant combuſſit, vtpote non habentes in ſe ſanctum nomen Domini. Illis autem qui intra fornacem erant, non appropinquauit, quia terribile nomen Domini in illis conſpexit. Hoc etiam & cetus cum videret in Iona obſtupuit, atque illæſum eum quem de naui ſuſceperat, reddidit, incontaminatum remiſit, quem viuum ſuſcepit. Hoc inquam, nomen Domini ſit benedictum, hoc nomen quod pauci ex prioribus agnouerunt, poſteriores vero omnes ſuſceperunt. Hoc nomen, de quo dicunt ſancti ex perſona Dei: Vobis qui timetis nomen meũ; cognominabitur nomen nouum, quod benedicetur ſuper terram. At adhuc: *Act. 4.* Non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Hoc, inquam nomen Domini ſit benedictum in ſæcula, quod iram auertit, quod maledictum abſtulit, qđ dæmones terruit, hoc nomen Domini ſit benedictum in ſæcula. Sit benedictum in Angelis, & in hominibus, in cęleſtibus ſpiritibus, atq; in omnibus iuſtorum animabus, in gentibus, & in omnibus fideli m congregationibus ſit nomen Domini benedictum. Quouſque, aut quandiu ſit benedictum? In ſæcula, inquit, in finem præſentis, & in initio infiniti illius ſæculi, in animabus caſtorum, in cordibus piorum, in mentibus religioſorum, in Eccleſia ſanctorum. Sit nomen Domini benedictum, non in tempore dimenſo, atq; ſtatuto, ſed in ſæcula, inquit, ſiue in præſenti ſæculo, vſq; in finem, ſiue in futuro ſæculo illo infinito, atq; indeficienti. Nomen Domini, ait, boni, miſericordis, patientis, benigni, clementiſſimi. Sit nomẽ Domini benedictum, qui benedictionem ſeminauit, produxit, atque oſtendit. Sit nomen Domini benedictum, qui cuncta bene perficit, qui cũcta bene vniuerſis prouidet,

qui

qui bene, inquit, mihi magnam patientiam, atque tolerantiam condonauit, vt tanquam aurum in fornace probatus, patientiæ formam cunctis ſequentibus oſtendam.

3 Hom. 30. in c. 22. Matthæi. IDEM explicans verba illa; Simile eſt regnum cælorum homini regi, ſic habet; Quandiu homines ſumus, & nō expediūt nobis diuinæ bonitates Dei, & multitudo miſerationum eius abſcondita apud eum, vt ne noceamur videntes eam, neceſſe eſt, vt ſimile ſit regnum Dei homini regi, vt hominibus, quaſi homo apud homines loquatur, & diſpenſet homines non capientes diſpenſari a Deo, qui omnino quidē Deus eſt, & in eo qđ loquitur per prophetas, & in eo quod diſpenſat homines, & tunc ceſſabit regnum cœlorū ſimile eſſe homini, cum ceſſante zelo, & cōtentione, & reliquis paſſionibus, & peccatis, ceſſauerimus ſecundum hominem ambulare, & digni facti fuerimus audire a Deo: Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes, iam non agentes talia, propter quæ dicatur ad nos, vos autem ſicut homines moriemini. Ego autem arbitror quoniam non ſolum homini regi ſimile fieri regnum cœlorum ceſſabit, ſed & alia multa, quibus opus habet homo peccator, vt puta dicit in Oſea: Ego autem ſum ſicut panthera, vel vrſa, & ſicut leo domui Iudæ, & ſicut vrſus turbatus obuiabo eis. Dicit in alio loco: Ceſſabit ergo aliquando eſſe ſicut pāthera, & ſicut leo, & vrſus tubatus, cum deſinentes talia facere, iam non opus habuerint homines Deo ſicut panthera, & ſicut leone, & ſicut vrſo turbato, nec ipſe habeat eos tales, qui talem neceſſarium habent, tunc manifeſtabit ſe ſicut eſt. Ego autem ſic intelligo, quod ait: Deus noſter ignis conſumens eſt, conſumens ea. Cum autem conſumpta fuerint ab igne conſumente ea, quæ cōſueta ſunt conſumi ab eo, tunc iam nō erit Deus noſter ignis conſumens, ſed lumen, ſicut dicit Ioannes: Deus lumē eſt. Quoniam autem nouimus hæc, vide ſi potes etiam ſecundum hunc intelligere modum ex Ioannis epiſtola ſic habente: Chariſſimi nunc filij Dei ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus: ſcimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Nunc quidem etſi digni fuerimus, Deum videre mente, & corde, videmus eum non quemadmodum eſt, ſed quemadmodum propter noſtram diſpenſationem factus fuerit nobis. In fine autem rerum, & reſtitutionis omnium quæcunque locutus eſt per os prophetarum a ſæculo, videbimus eum non ſicut modo, quod non eſt, ſed quemadmodum tunc decuerit, ſicut eſt. Apud nos ergo homines ſimile eſt regnum cœlorum homini regi, apud eos autem, qui ſecundum ſcripturā dij vocantur, in quorum ſynagoga ſtetit Deus in medio deos diſcernens, regnum cœlorum ſimile eſt regi Deo.

Oſeę 5. & 13.

Deut. 4.

4 Homil. 5. in Pſ. 28. 30. & BASILIVS explicans verba illa: Dilectus quemadmodum filius vnicornium, inquit: Vnigenitus filius dās mundo vitam, quandoquidem ſacrificium, & oblationem ſeſe pro noſtris peccatis Deo offert, agnus Dei nominatur & ouis: Ecce agnus Dei. Et rurſus: tanquam ouis ad occiſionem ducetur. Quando verò punire vitia, & potentiam generi humano incumbentem, efferatam illam, & exaſperatam euertere oporteret, tunc filius vnicornium nominatur, vt in Iob didicimus, vnicornis eſt animal inſuperabili virtute, hominibus minime ſubiectum, aut obtemperans. Non enim loro ipſum, aut vinculo ligabis, neque dormiet ad pręſepe, & multa alia de ipſius animalis libertate, & indocilitate ad parendum hominibus in ea Prophetię parte dicuntur. Chriſtus ergo virtus eſt Dei, ideoque tanquam vnum habens cornu, videlicet vnam cum patre communem virtutem, vnicornis appellatur.

Ioan. 1. Iſa. 53.

5 Homi. 7. in Pſal. 29. IDEM explicans verba illa; Exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me, dicit, omnem rebus noſtris conuenientem ſtatum Deo tribuere quodam modo videmur. Idcirco dormitantibus nobis, & pigrè agentibus, dormire

 dici-

dicitur Deus, ſuis nos vigilijs, ſuaue inſpectione indignos iudicans. Si quando autem ex ſomno detrimentum ſentimus, dicimus: ſurge, quare obdormis Domine? Item non dormitabit, neque dormiret, qui cuſtodit Iſrael. Equidem alij velut Dei oculos a ſe auocãt, per eorum quæ gerunt turpitudinem obſcænam, indigna enim Dei oculis ſunt. Iidem mox vbi per pœnitentiam reſipuerint dicunt: cur faciem tuam auertis? Hos præter ſunt & alij, qui expuncta e mente, & excluſa Dei memoria, Deum reddunt velut obliuiſcẽtem ſui ipſorum qui & dicunt: quare obliuiſceris inopiæ noſtræ, & tribulationis noſtræ? In ſumma, qualia iuxta hominum affectus de eo dicuntur, illa faciunt ipſi homines, talem ſibi conſtituentes Deum, qualem quiſque ſe ipſum prius adornat, & inſtituit.

6 I D E M hom cui tit. Quod ſine diuina virtute, & gratia reſiſtere ſatanæ, nec niſi relicta Ægypto, in terram promiſſam pertingere non poſſit quiſquam, ſic ait: Deus noſter ignis conſumens eſt, vltionem in flamma ignis de illis ſumens, qui ſe ignorant, & euangelio ipſius non obtemperant. Hic eſt ignis ille, qui operatus eſt in Apoſtolis, cum loquerentur linguis ignitis. Hic ignis per gloriam Chriſti Paulum ſuo ſplendore vndiq; circumfundens, mentem quidem illius illuminauit, viſus vero corpori ſenſum obſcurauit. Acies enim carnalis viſus lucis illius vim non ſuſtinet. Hic ignis viſus eſt Moyſi in rubo. Hic ignis Eliã in ſpecie currus abripuit. Ignis huius energiam quærẽs beatus Dauid, dixit: Proba me Domine, & tenta me, vre renes meos, & cor meũ. Hic ignis Cleophæ, & eius qui cum ipſo erat corda calefecit cum illis poſt reſurrectionẽ loqueretur Dominus. Vnde & Angeli, & adminiſtratorij ſpiritus flãma ſunt. Hic ignis trabem illam, quæ intus eſt in oculo noſtro cõburens, mundam conſtituit mẽtis aciem, vt recepta natiua perſpicuitate, admiranda Dei opera cõtinuè videat, iuxta eum qui dixit: Reuela oculos meos, & contemplabor mirabilia ex lege tua. Hic itaque ignis dæmones fugat, malitiam exurit, reſurrectionẽ potentia ſua, & immortalitatem operatur, animas ſanctorum illuſtrat, & rationales virtutes ſuffulcit. Hũc ignẽ precemur, vt & nos occupet, vt ſemper in luce ambulantes, ne modice quidẽ offendamus, vel impingamus vnquam, ſed velut luminaria in mundo, conſpicui, perpetuo ſermonem vitæ contineamus.

Deut. 4.

Pſal. 25.

C H R Y S O S T O M V S explicãs qua ratione Ieſus Naue Ioſue 10. dixerit ſol contra Gabaon, ne mouearis, & luna contra vallem Haylon, & factum eſt, inquit: Amicus Dei creaturis amici ſui imperabat, magis autem amicum ſuũ poſtulauit, & obedierunt ſerui. Et ille qui deorſum erat, ſuperioribus imperabat. Hoc etiam illo opere Moyſi maius eſt. Non æquale eſt mari imperare, & eis, qui in cœlo ſunt. Magnum quidem & illud eſt, & valde magnum, veruntamen nihil ſimile. Quid igitur? Forma erat Ieſu illud nomen, idcirco igitur hoc factũ eſt. Etiam propter ipſum vocabulum reuerita eſt creatura. Quia iſte Ieſus in typo fuit Saluatoris, introduxit populum in terram promiſſionis, ſicut Ieſus in cœlum. Ille Moyſe viuente ſuperauit bella, & Ieſus noſter cuncta diſpenſat. 7

Homil 27. in epiſ Pauli ad Hebr. to. 7.

Ioſue 7.

Exo. 14.

H I E R O N Y M V S edifferens vocabula, quibus apud Hebræos deſignabatur Deus, inquit, nonageſimum pſalmum legens in eo loco, quo ſcribitur: Qui habitat in adiutorio altiſſimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Dixeram apud Hebræos, pro Deo cœli eſſe poſitum Saddai, quod nos robuſtum, & ſufficientem ad omnia perpetranda accipere poſſumus, vnumque eſſe de decem nominibus, quibus apud Hebræos Deus vocatur. Dico ſtudioſiſſime poſtulaſti, vt tibi nomina cum ſua interpretatione digererem. Primum nomen Dei eſt Hel quod ſeptuaginta Telon, id eſt, Deum, Aquila verò ethimologiam eius exprimens fortem interpretatur. Deinde Eloim, quod & ipſum Deus dicitur. 8

In epiſt. ad Marcellã. to. 3.

Pſal. 90.

Quar-

Quartum, Sabaoth, quod ſeptuaginta, virtutum, Aquila exercituum tranſtulerunt. Quintum Elion, quod nos excelſum dicimus. Sextum Eſce, quod in Exodo legitur, qui eſt, miſit me ad vos. Septimum, Adonai, quem nos Dominum generaliter appellamus. Octauum, Ia. Nonum Tetragramaton, quod ineffabile putauerunt, quod his litteris ſcribitur, Iod, he, vau, Iehoua. Decimum, quod ſuperius dictum eſt, Saddai.

9 *Lib. 7. in c. 18. Iſa. to. 5* IDEM explicans verba illa; Sicut meridiana lux clara eſt, & ſicut nubes roris in die meſſis, inquit: Deus meridiana lux dicitur, quia contemplatur vniuerſa, quæ fiunt in Eccleſia. Et ſicut meridiana lux clara eſt, ita vniuerſa perluſtrat iuxta illud, quod in decimooctauo pſalmo *Pſal. 18.* per Anagogem de ſole iuſtitiæ dicitur: Nec eſt qui ſe abſcondat a calore eius. Et quomodo nubes roris in die meſſis, & in feruenti æſtate gratiſſima eſt, ſic Dominus habitatores Eccleſiæ ſuæ refrigerat, quo præſente cuncta floreſcunt, & multi perfecti reperientur. Ramuſculi autē, qui inutiles ſunt falcibus præcidentur; dicente Domino in Euangelio: *Ioan. 15.* Ego ſum vitis vera, & pater meus agricola eſt, omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, & omnem qui fert fructum purgabit eum. Ideo ſubdit propheta, ante meſſem enim totus effloruit, & immatura perfectio germinabit, & præcidentur ramuſculi eius falcibus, & quæ dereli cta fuerint abſcindentur.

10 *Lib. 3. in c. 14. Oſee. to. 5.* IDEM explicans verba illa; Ero quaſi ros, Iſrael germinabit quaſi lilium, & erumpet radix eius, vt Libani ibunt rami eius, & erit quaſi oliua gloria eius, & odor eius vt Libani, Sic habet: Ero eis quaſi ros, dicit Dominus, vt fornacem Babylonicam, & caminum æſtuantis incendij meo rore reſtringuam, qui & per Iſaac patriarcham ad Iacob ſeruum meum locutus ſum, de rore cœli erit habitaculū tuū. Quomodo enim Dominus fit credentibus lumen, via, veritas, panis, vinea, ignis, paſtor, agnus, ianua, vermis, &c. ſic qui indigemus illius miſericordia, & peccatorum febribus æſtuamus, in rorem nobis vertitur ad quē dicit Iſaias: Ros enim, qui a te eſt, ſanitas eorū eſt. *Iſaia 26.* Et in Deuteronomij cātico Moyſes loquitur: deſcendant ſicut ros verba mea. *Deut. 32.* Cum autem nos Dominus ſuo rore reſperſerit, & ſiccitatem pectoris noſtri ſuis pluuijs irrigarit, germinabimus, immo florebimus vt lilium, imitantes Dominum Saluatorem, qui dicit in cantico Canticorum: Ego flos *Cant. 2.* campi & lilium conuallium, & loquitur ad ſponſam ſuam, quæ non habet rugam neque maculam, ſicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Cumque creuerimus in Domino mittemus radices noſtras ſicut arbores Libani, quæ quantum in auras conſurgunt vertice, tantum radicem in ima demergunt, vt nulla tempeſtate quatiantur, ſed ſtabili mole conſiſtant.

11 *Lib. 2. in c. 6. Zachar.* IDEM explicans verba illa; Ecce vir oriens nomen eius, inquit, qui Ieſus vocatur, eo quod ſaluauerit mundum, & oriens dicitur, quia in diebus eius orta eſt iuſtitia. Et canitur in pſalmo: *Pſal. 84.* Veritas de terra orta eſt, eo quod ex vtero virginali in ſæculorum conſummatione generatus dixerit: Ego ſum veritas.

12 *Lib. 3. confeſſi. cap. 4. to. 1.* AVGVSTINVS ſic ait: Imbecilla ætate diſcebam libros eloquentiæ, in qua eminere cupiebam fine damnabili, & ventoſo per gaudia vanitatis humanæ, & vſitato iam diſcendi ordine perueneram in librum quendam cuiuſdam Ciceronis, cuius linguam fere omnes mirantur, pectus non ita. Sed liber ille ipſius exhortationem continet ad philoſophiam, & vocatur Hortenſius. Ille verbo liber mutauit affectum meum, & ad te ipſum Domine mutauit preces meas, & vota, ac deſideria mea fecit alia. Volauit mihi repēte omnis vana ſpes, & immortalitatem ſapientiæ concupiſcebam æſtu cordis incredibili, & ſurgere iam cœperam, vt ad te redirem. Quomodo ardebam Deus meus, quomodo ardebam, euolare a terrenis ad te, & neſciebā quid age-

ageres mecum. Apud te eſt enim ſapientia. Amor autem ſapientię nomen græcum habet philoſophia, quo me accendebant illæ literæ. Sunt qui ſeducant per philoſophiam magno, & blando, & honeſto nomine colorantes, & fucātes errores ſuos. Et prope omnes, qui ex illis, & ſupra temporibus tales erant, notantur in eo libro, & demonſtrantur, & manifeſtatur ibi ſalutifera illa admonitio ſpiritus tui per ſeruum tuū. Videte ne quis vos decipiat
Coloſſ. 2. per philoſophiam & inanem fallaciam ſecundum traditionem hominum, & non ſecundum Chriſtum, quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et ego illo tempore, ſcis tu lumen cordis mei, quoniam nondū mihi hæc Apoſtolica nota erant, hoc tamen ſolum delectabar in illa exhortatione, quod ipſam ſapientiam, vt diligerem, ac quærerem, & amplexarer fortiter, excitabar ſermone illo, & accendebar, & ardebam, & hoc ſolum me in tanta flagrantia refrigerabat, quod nomen Chriſti non erat ibi, quoniam hoc nomen ſecundum miſericordiam tuam Domine, hoc nomen Saluatoris mei, filij tui, in ipſo adhuc lacte matris, tenerum cor meum pie biberat, & alte retinebat, & quicquid ſine hoc nomine fuiſſet, quamuis literatum, & expolitum, & veridicum, nō me totum rapiebat.

13 *In Pſa. 51. ue. 8.* IDEM explicans verba illa; Expectabo nomen tuum quoniam iucundum eſt (ſeu bonum, vt noſtra habet lectio) dicit amarum eſt ſæculum, ſed nomen tuum iucundū. Etſi dulcia quędam ſunt in ſæculo, ſed cum amaritudine digeruntur. Præponitur nomen tuum non ſolum amaritudini, ſed & iucunditati: Nomen Dei iucundum eſt amantibus Deum ſuper omnes iucunditates. Homini non guſtanti, laudando iucunditatē nominis Dei quantacunque dixeris, verba ſunt, aliud eſt guſtus. Verba laudis eius audiunt & impij, non autem guſtant quām iucundum eſt niſi ſancti. Proinde iſte ſentiens dulcedinem nominis Dei, & volens explicare, & oſtendere nec inueniens quibus, etenim ſanctis non opus eſt, vt oſtendat, quia & ipſi guſtant, & norunt; impij autem ſentire non poſſunt, quod guſtare nolunt. Quid ergo facit de iucunditate nominis Dei? Tulit ſe continuo a turbis impiorum. Et expectabo, inquit, nomen tuum, quia iucundum eſt. In conſpectu ſanctorum tuorum, iucundum eſt nomen tuum, ſed non in conſpectu impiorum. Ergo quām dulce ſit ſcio, ſed his, qui guſtauerunt.

IDEM explicans verba illa; Reſpice in me & miſerere mei, ſecundum iudicium diligentium nomen tuum, ſic habet: Reſpice in me & miſerere mei ſecundum iudicium, quod in eos feciſti qui diligunt nomen tuum: quoniam, vt diligerent te, prius dilexiſti eos. Sic enim Ioannes Apoſtolus ait: nos diligimus, inquit, Deum, & velut cauſa quæreretur, quare nos diligere fecit, adiunxit: Quoniam ipſe prior dilexit nos. 14 *Cōcione 27 in Pſ. 118.* *1. Ioan. 4.*

IDEM dicit: Reſpira ergo o peccator, reſpira ne deſperes, ſpera in eo, quem times, fuge ad eum a quo aufugiſti, inuoca importune quem ſuperbe prouocaſti, dicque ei: Ieſu propter nomen tuum dulce fac mihi ſecundū nomen tuum Ieſu, obliuiſcere ſuperbū te prouocantem, reſpice pie miſerum te inuocantem, Ieſu nomen tuum dulce, nomen delectabile, nomen confortans peccatorem, & nomen beatæ ſpei. Quid eſt enim Ieſus niſi Saluator? Ergo propter temetipſum Ieſu, eſto mihi Ieſus, eſto mihi Saluator benignus. Noli Domine, noli attendere ſic malum meum, vt obliuiſcaris bonum tuum. O bone Domine Ieſu, etſi ego admiſi vnde me damnare poſſis, tu non amiſiſti vnde ſaluare ſoles. 15 *Lib. de contritione cordis. ſe. 9.*

BERNARDVS explicans verba illa; Concipies & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum, ſic ait: Rationem huius vocabuli alius Euangeliſta ponit, Angelo ſic interpretante. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Duos Ieſus lego in typo huius, quem nunc in manibus habemus præceſſiſſe, ambos populis præfuiſ- 16 *Ser. 3. ſupe Euāgelium Miſſus eſt. Matt. 1.*

fuiſſe. Quorum alter populum ſuú de
Babylone eduxit, alter ſuum in ter-
rã promiſſionis introduxit. Et illi qui-
dem illos quibus præerant, ab hoſti-
bus defendebant, ſed numquid ſalua-
bant a peccatis eorum? Is autem no-
ſter Ieſus & a peccatis ſaluat populú
ſuum, & introducet in terram viuen-
tium. Ipſe enim ſaluum faciet populũ
ſuum a peccatis eorum. Vtinam & me
peccatorem dignetur Dominus Ieſus
annumerare populo ſuo, vt ſaluum me
faciat a peccatis meis. Vere enim bea-
tus populus, cuius Dominus Deus eiꝰ
Ieſus eſt, quia ipſe ſaluum faciet popu
lum ſuum a peccatis eorum. Vereor ne
pleriſque, qui quaſi in populo eius re-
ligioſiores eſſe videntur, ipſe aliquan
do dicat. Populus hic labijs me hono-
rat, cor autem eorum longe eſt a me.
Matt. 15. Nouit enim Dominus Ieſus, qui ſunt
eius, nouit & quos elegerit a princi-
pio. Quid me vocatis, ait, Domine, Do
mine, & non facitis quæ dico? Fac quę
Lucę 6. dicit Ieſus, & computabit te in popu-
lo ſuo.

17 IDEM explicans verba illa; Voca-
In ſerm. 1. Circumciſ. tum eſt nomen eius Ieſus, quod voca-
tum eſt ab Angelo, ſic inquit: Vocatum
planè non impoſitum, nempe hoc ei no
men eſt ab æterno. A natura propria
habet, vt ſit Saluator, innatum eſt ei
nomen hoc, nõ inditum ab humana vel
angelica creatura. Sed quid dicimus?
quod egregius ille propheta hunc ip-
ſum puerum multis nominibus appel-
landum fore prædicens, hoc vnum ta-
cuiſſe videtur, quod ſolum (vt præmo
nuit Angelus, & teſtatur Euangeliſta)
vocatũ eſt nomen eius? Exultauit Iſa-
ias vt videret diem hunc, vidit & gaui
ſus eſt. Denique & loquebatur gratu-
Iſa. 9. labundus & laudãs Deum: Puer natus
eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & fa
ctus eſt principatus ſuper humerum
eius, & vocabitur nomen eius admira
bilis, conſiliarius, Deus, fortis, pater fu
turi ſæculi, princeps pacis. Magna qui-
dem nomina. Sed vbi eſt nomen quod
eſt ſuper omne nomen, nomen Ieſu, in
quo omne genu flectatur? Fortaſſis in
his omnibus vnum illud inuenies, ſed
expreſſum quodammodo & effuſum.
Nempe ipſum eſt, de quo Sponſa in Cã *Cant. 1.*
tico amoris: Oleum, inquit effuſum
nomen tuum. Habes ergo vnum ex his
omnibus appellationibus Ieſum, nec
omnino aut vocari poſſit, aut eſſe Sal-
uator Si forte quippiam eorum defuiſ
ſet. Numquid non vere admirabile eũ
ſinguli ſumus experti, in mutatione
vtique voluntatum noſtrarum? Hoc
nempe eſt ſaluationis noſtræ princi-
pium, cũ incipimus reſpuere quod di-
ligebamus, dolere vnde lætabamur,
amplecti quod timebamus, ſequi quod
fugiebamus, optare quod contemneba
mus. Admirabilis plane, qui hęc opera 18
tur mirabilia. Sed nihilominus & con-
ſiliarius ſe ſe exhibeat neceſſe eſt in e-
lectione pœnitentiæ, & vitę ordinatio
ne, ne forte ſit nobis abſque ſciẽtia ze
lus, & voluntati bonæ, prudentia de-
ſit Sanè opus eſt, vt Deum quoq; pro-
bemus in remiſſione videlicet priorũ
delictorum, quia nec ſine hac ſalus no
bis conſtare poteſt, & nemo poteſt di-
mittere peccata, niſi ſolus Deus. Verũ
ne id quidem ſufficit ad ſalutem, niſi
fortem quoq; experiemur in expugnã-
do impugnantes nos, ne ab eiſdem rur
ſum concupiſcentijs ſuperemur, & fiãt
nouiſſima noſtra peiora prioribus. Vi-
detur ne iam aliquid deeſſe Saluatori?
Plane deeſſet quod maximum eſt, niſi
& pater eſſet futuri ſæculi, vt per eum
ſcilicet in immortalitatem reſurgere-
mus, qui per pręſentis ſæculi patrẽ, ge
neramur ad mortem. Neq; hoc ſatis, ſi
non etiam princeps pacis patri nos re-
conciliaret, cui traditurus eſt regnũ,
ne forte ſicut filij perditionis vtique
non ſalutis, reſurrecturi videremur ad
pœnam. Multiplicabitur ſane eius im-
perium, vt meritò Saluator dicatur
etiam pro multitudine ſaluandorum,
& pacis non erit finis, vt veram nouo-
ris eſſe ſalutem.

IDEM exponens verba illa; Prote 19
gam eum, quoniam cognouit nomen *Serm. 15. in*
meum, ait in præſentia vultus glorifi- *Pſalm. Qui*
catio, in notitia nominis protectio ex- *habitat.*
hibetur, ſpes in nomine, res in facie eſt.
Protegam eum, quoniam cognouit no-

men meum. Non nouit nomen eius, qui illud aſſumit in vanum, qui dicit ei, Domine, Domine, & non facit quæ dicit ipſe. Non nouit nomen eius, qui eum nec honorat, vt patrem, nec vt Dominum timet. Non nouit nomen eius, qui ad vanitates, & inſanias falſas conuertitur. Beatus vir, cuius eſt nomen Domini ſpes eius, & non reſpexit in vanitates, & inſanias falſas.. Hoc nomen cognouerat, qui dicebat: Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo nos oporteat ſaluos fieri. Nos quoq; ſi nouimus nomen ſanctũ, quod inuocatum eſt ſuper nos, deſiderandum vtique nobis, vt ſemper ſanctificetur in nobis, atque ita orandũ iuxta doctrinam vtique Saluatoris, Pater noſter ſanctificetur nomen tuum. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum. Hic fructus notitiæ nominis clamor orationis, porro fructus clamoris, exauditio Saluatoris. Gratias ei, qui manifeſtauit hominibus nomẽ patris, fructum ſalutis in eius inuocatione conſtituens, ſicut ſcriptum eſt: Quicumque inuocauerit nomen Domini ſaluus erit.

Pſal. 39. *Act. 4.* *Matth. 5.* *Ioel 2.*

20 *Serm. 10. ex paruis.*

IDEM ſic habet: Et vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, Pater futuri ſæculi, princeps pacis. Admirabilis eſt in natiuitate, conſiliarius in prædicatione, Deus in operatione, fortis in paſſione, Pater futuri ſeculi in reſurrectione, Princeps pacis in perpetua beatitudine. Hæc etiam nomina poſſunt ei congrue aſſignari in opere noſtræ ſalutis. Nam primo dicitur admirabilis in conuerſione noſtræ voluntatis, quæ mutatio eſt ſolius dextræ excelſi. Poſtmodum dicitur conſiliarius in reuelatione ſuę voluntatis, quando reuelat quid ſequendum ſit iam conuerſis. Vnde Paulus iam conuerſus dicebat: Domine quid me vis fecere? Conuerſi autem neceſſe eſt compungantur pro præteritis delictis, in quorum remiſſione dicitur Deus, cuius tantum eſt peccata remittere. Quarto dicitur fortis, iuxta ſententiã enim Apoſtoli neceſſe eſt, vt omnes, qui pie viuere volũt in Chriſto Ieſu, perſecutionem patiantur. Sed quis ſuſtineret, niſi ille iuuaret? Vnde Dauid: Niſi quia Dominus adiuuit me, paulominus habitaſſet in inferno anima mea. Cum ergo nos in tribulatione protegit, cum ipſas aereas poteſtates arcet à nobis ac repellit, quid aliud in hoc opere dici poteſt, niſi fortis? Vnde dictum eſt: Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio. Et quoniam ipſa conuerſio, & vita noſtra in Chriſto agenda eſt, non intuitu temporalium rerum, ſed ſpe futurorum bonorum, ideo quinto loco ponitur: Pater futuri ſeculi. Pater ſcilicet in regeneratione corporum noſtrorũ. Quia vero omnes quidẽ reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, vt diſcernat immutationem iuſtorum ab iniquorum reſurrectione, ponitur ſexto loco princeps pacis. Qua obtenta tota perfectio impletur, nec iam vltra aliud quicquam appetendum relinquitur: Ipſa eſt enim in cuius exultatione concinit Pſalmiſta dicens: Lauda Hieruſalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, quoniam confortauit ſeras portarum tuarum benedixit filijs tuis in te, qui poſuit fines tuos pacem. Horũ ſex nominum conſequentiam, & virtutum breuiter atque eleganter comprehendit vno nomine Angelus, loquens ad Ioſeph, & vocabis, inquit, nomen eius Ieſum. Cuius videlicet nominis exponens rationem, ipſe enim, ait, ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum.

Act. 9. *2. Tim. 3.* *Pſal. 93.* *Pſal. 23.* *1. Cor. 15.* *Pſal. 147.* *Matt. 1.*

21 *Serm. 15. in Cantica.*

IDEM explicans illa verba Cãticorum primo: Oleum effuſum nomẽ tuum, ſic habet: multa ſponſi vocabula ſparſa per omnem diuinam paginam legitis, ſed in duo ea vobis vniuerſa complector. Nullum vt arbitror reperietis, quod non aut pietatis gratiam, aut potentiam maieſtatis ſonet. Spiritus ita dicit per ſibi familiarius organum. Duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia. Ergo ſecundum maieſtatem, ſanctum, & terribile nomen eius, ſecundum pietatem, non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus in quo oporteat

Pſal. 61. *Pſal. 100.* *Act 4.*

nos

nos ſaluos fieri. Sed exemplis magis perſpicuum fiet. Hoc eſt, inquit, nomé
Hiere. 23. nouum, quod vocabunt eum, Dominus iuſtus noſter, nomen potentis eſt.
Iſa. 7. Item, & vocabitur nomen eius Ema-
Ioan. 13. nuel, pietatem inſinuat. Item ipſe de ſe vos vocatis me magiſter, & Domine. Primum gratiæ eſt, ſecundum maieſtatis. Non enim minus pium eſt docere animum ſcientiam, q̃ præbere e-
Iſa. 9. ſcam corpori. Rurſum propheta: vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, pater futuri ſęculi, princeps pacis. Primum, tertium, quartum maieſtatem ſonant, reliqua pietatem. Quod horum ergo effunditur? Profecto maieſtatis ac potētiæ nomen in id quod eſt pietatis, & gratiæ quodammodo transfunditur, ipſumq; effunditur abunde per Ieſum Chriſtū Saluatorem noſtrum. Nomen, verbi gratia, quod Deus eſt, nõne in id quod eſt nobiſcum Deus, hoc eſt, in Emmanuel liqueſcit, & deficit. Sic admirabilis in id, quod eſt conſiliarius, ſic Deus & fortis in ea quæ ſunt pater futuri ſæculi, & princeps pacis. Et Dominus iuſtus noſter miſericors, & miſerator Dominus. Non dico nouum quid, quondam quoque nihilominus
22 Abram in Abraham, & Sarai in Saram effuſa ſunt. Et iam nunc ſalutiferæ effuſionis celebratum, præfiguratumque myſterium recordamur. Vbi iam illud, quod apud antiquos tam terribiliter, quàm frequenter intonare ſolebat, ego Dominus, ego Dominus? Nec mirum ſi cum venit plenitudo tē-
Ioel 2. poris, facta eſt effuſio nominis, Deo quippe, quod per Ioelem promiſerat adimplente, & effundente de ſpiritu ſuo ſuper omnem carnem. Currite gentes, ad manum eſt ſalus, effuſum eſt nomen, quod quicunque inuocâuerit, ſaluus erit. Angelorum Deus etiam hominum Deum ſe nominat. Ego
Exo. 3. ſum dicens, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob. Et non amplius? Effunde, effunde, aperi manum tuam adhuc, & imple omne animal benedictione. Veniant ab oriente, & occidente, & recumbant cum Abraham,

Iſaac, & Iacob in regno cœlorum. Ve- *Matt. 8.*
niant, veniant, tribus tribus Domini teſtimonium Iſrael, ad confitendum
nomini Domini. Veniant, & recum- *Pſ. 121.*
bant, exultent, & delectentur in lætitia, & vnus vbique reſonet in voce exultationis, & confeſſionis ſonus epulantis, oleum effuſum nomen tuum.
Agnoſco nomen quod in Iſaia legi: Ser- *Iſa. 65.*
uos ſuos, inquit, vocauit nomine alio, in quo, qui benedictus eſt ſuper terrā, benedicetur in Domino. Amen. O nomen benedictum? o oleum vſquequaque effuſum? Quouſque? De cœlo in Iudæam, & inde in omnem terrā excurrit, & de toto orbe clamat eccleſia, oleum effuſum nomen tuum. Effuſum plane, quod non ſolum cęlum terraſq; perfudit, ſed aſperſit & inferos, adeo
vt in nomine Ieſu omne genu flectatur *Phil. 2.*
cęleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, & dicat, oleum effuſum nomen tuū. Ecce Chriſtus, ecce Ieſus vtrumque infuſum angelis, vtrumque effuſum in homines, & illos homines, qui computruerant tamquam iumenta in ſtercore ſuo, homines & iumenta ſaluans quemadmodum multiplicauit miſericordiā ſuam
Deus. Quàm carum, quàm vile, ſed 23
ſalubre. Si vile non eſſet, non mihi effunderetur. Si ſalubre non eſſet, non me lucraretur. Particeps nominis ſū, ſum & hereditatis: Chriſtianus ſum, frater Chriſti ſum. Si ſum quod dico, heres ſum Dei, coheres autem Chriſti. Et quid mirum ſi ſponſi effuſum eſt nomen, cum ipſe quoq; effuſus ſit? Nam ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. Denique ait, ſicut aqua effuſus ſum. Effuſa eſt plenitudo diuinitatis habitans ſuper terram corporaliter, vt de illa plenitudine omnes qui corpus mortis geſtamus caperemus, ac vitali odore repleti diceremus, oleum effuſum nomen tuum. Eſt proculdubio inter oleum & nomen ſponſi ſimilitudo, in triplici olei qualitate, quod lucet, paſcit, & vngit. Fouet ignem, nutrit carnem, lenit dolorem, lux, cibus, medicina. Vide idem nunc & de ſponſi nomine. Lucet

prædi-

prædicatum , paſcit recogitatum, in-
uocatum lenit & vngit. Vnde putas
in toto orbe tanta & tam ſubita fidei
lux, niſi de prædicato Ieſu ? Nonne in
huius nominis luce, Deus nos vocauit
in admirabile lumen ſuum, quibus il-
Ephes. 5. luminatis , & in lumine iſto videnti-
bus lumen dicat Paulus : Fuiſtis ali-
quando tenebræ , nunc autem lux in
Domino . Hoc denique nomen coram
gentibus & regibus,& filijs Iſrael por
Rom 13. tare iuſſus eſt idem Apoſtolus: Et por-
tabat nomen tamquam lumen, & illu-
minabat patriam , & clamabat vbiq; :
Nox præceſſit , dies autem appropin-
quauit,abijciamus ergo opera tenebra
rum, & induamur arma lucis,ſicut in
die honeſtè ambulemus. Et monſtra-
bat omnibus lucernam ſuper candela-
brum, annũcians in omni loco Ieſum,
& hunc Crucifixum. Quomodo lux
iſta ſplenduit ac perſtrinxit cunctorũ
intuentium oculos, quando de ore Pe
tri tamquam fulgur egrediens claudi
vnius plantas ſolidauit, multoſq; ſpi-
ritualiter cæcos illuminauit ? Num-
Act. 3. quid non ignem ſparſit, cum ait:In no
mine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, &
ambula ? Nec tantum lux eſt nomen
Ieſu , ſed eſt & cibus . An non toties
confortaris quoties recordaris? Quid
æque mentem cogitantis impinguat ?
24 Quid ita exercitatos reparat ſenſus,
virtutes roborat , vegetat bonos mo-
res,caſtas fouet affectiones?Aridus eſt
omnis animæ cibus , ſi non oleo iſto
infunditur . Inſipidus eſt ſi non hoc
ſale conditur; ſi ſcribas,non ſapit mi-
hi, niſi legero ibi Ieſum : ſi diſputes,
aut conferas,non ſapit mihi,niſi ſonue
rit ibi Ieſus. Ieſus mel in ore, in au
re melos, in corde iubilus. Sed eſt &
medicina. Triſtatur aliquis veſtrum?
veniat in cor Ieſus , & inde ſaliat in
os, & ecce ad exortum in tenebris lu-
men nominis, nubilum omne diffugit,
redit ſerenum. Labitur quis in crimé,
currit inſuper ad laqueum mortis de-
ſperando, nonne ſi inuocet nomen vi-
tæ , confeſtim reſpirabit ad vitam ?
Cui aliquando ſtetit ante faciem ſalu-
taris nominis duritia (vt aſſolet)cor-
dis, ignauiæ torpor , rancor animæ,
languor accediæ ? Cui fons forte ſic-
catus lachrymarum,inuocato Ieſu nõ
cõtinuo erupit vberior,fluxit ſuauior?
Cui in periculis palpitanti & trepi-
danti , inuocatum virtutis nomen nõ
ſtatim fiduciam præſtitit,depulit me-
tum ? Cui quæſo in dubijs æſtuanti &
fluctuanti , non ſubito ad inuocationé
clari nominis emicuit certitudo ? Cui
in aduerſis diffidenti , iam iamq; defi-
cienti, ſi nomen adiutorij ſonuit , de-
fuit fortitudo? Nimirum morbi & lan
guores animæ iſti ſunt , illud medici-
na. Denique & probare licet. Inuoca Pſal. 49.
me, inquit , in die tribulationis, eruã
te,& honorificabis me . Nihil ita iræ
impetum cohibet, ſuperbiæ tumorem
ſedat, ſanat liuoris vulnus, reſtringit
luxuriæ fluxum , extinguit libidinis
flammam, ſitim temperat auaritiæ, ac
totius indecoris fugat pruriginem
Siquidem cum nomino Ieſum homi-
nem mihi propono, mitem , & humi-
lem, corde benignum,ſobrium,caſtũ,
miſericordem,& omni ſanctitate con-
ſpicuum, eundemq; ipſum Deum om- 25
nipotentem,qui ſuo me & exemplo ſa
net, & roboret adiutorio.Hæc omnia
ſimul mihi ſonant,cum inſonuerit Ie-
ſus . Sumo itaque exempla mihi de
homine,& auxilium a potente,illa tã-
quam pigmentarias ſpecies, hoc tam-
quam vnde acuam eas, & facio confe-
ctionem, cui ſimilem medicorum ne-
mo facere poſſit Hoc tibi electuarium
habes o anima mea reconditum in va-
ſculo vocabuli huius, qnod eſt Ieſus,
ſalutiferum certe, quodque nulli vm
quam peſti tuæ inueniatur inefficax.
Semper tibi in ſinu ſit , ſemper in ma-
nu, quo tui omnes in Ieſum,& ſenſus
dirigantur , & actus. Denique & in-
uitaris : Pone me, inquit , ſignaculum Cant. 8.
in corde tuo , ſignaculum in brachio
tuo. Nunc habes vnde & brachio me-
dearis & cordi. Habes inquam in no-
mine Ieſu vnde actus tuos vel prauos
corrigas , vel minus perfectos adim-
pleas : itemque vnde tuos ſenſus aut
ſerues ne corrumpantur, aut ſi corrũ-
pantur ſanes. Habuit & Iudæa quoſ-
dam

dam Ieſus, quorum vacuis gloriatur vocabulis. Illa enim nec lucent, nec paſcunt, nec medentur. Idcirco ſynagoga in tenebris eſt vſque adhuc, fame & infirmitate laborans. Et non ſanabitur, nec ſatiabitur quouſque ſciat meum Ieſum dominari Iacob, & finiũ terræ, & conuertatur ad veſperam, & famem patiatur vt canes, & circũeat ciuitatem. Et illi quidem præmiſſi
4. Reg. 4. ſunt tamquam baculus ad mortuum prophetam præuenientes, & ſua interpretari nomina nequiuerunt. Vacua quippe erant. Superpoſitus mortuo baculus eſt, & non erat vox, neq; ſenſus. Deſcendit qui baculum miſit, & mox ſaluum fecit populum ſuum a peccatis eorum, probans ſe eſſe quod
Mar. 2. dicebatur. Quis eſt hic qui etiam peccata dimittit? Nimirum qui dicit, ſalus populi ego ſum. Iam vox, iam ſenſus eſt, & patet eum non inane portare nomen inſtar priorum, ſentitur infuſa ſalus, & beneficium non tacetur. Intus ſenſus, foris vox.

26 IDEM ſic dicit; Vtrumque de
Ser. 57. in Cantica. Deo legis, & ignem videlicet ante ipſum præcedere, & ipſum nihilominus ignem eſſe. Moyſes ſiquidem de illo dicit: Deus noſter ignis conſumens eſt. Differunt autem quòd is, qui præmittitur, ignis ardorem habet, ſed nõ amorem, coquens, ſed non excoqués, mouens, ſed non promouens. Tantum ad excitandum præmittitur, & præparandum, ſimulque ad commonendum quid ex te ſis, quo dulcius ſapiat, poſtmodum quòd ex Deo eris mox. At verò ignis qui Deus eſt, conſumit quidem, ſed non affligit, ardet ſuauiter, deſolatur feliciter. Eſt.n. verè carbo deſolatorius; ſed qui ſic in vitia exerceat vim ignis, vt in anima vicẽ exhibeat vnctionis. Ergo in virtute, qua immutaris, & in amore, quo inflammaris Dominum præſentem intellige.
Pſ. 117. Nam dextera Domini fecit virtutem. Non aũt fit hæc mutatio dexteræ excelſi, niſi in feruore ſpiritus, ita vt di-
Pſal. 38. cat qui huiuſmodi eſt: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.

Nomina, quibus ſignificatur iuſtorum & malorum differentia, nominaq; quibus iuſtorum virtutes aperiuntur. Cap. III.

ORIGENES nomina 1
quibus virtutes iuſtorum dicũtur in quo columbas docet ad ſacrificium requirẽdas, ait: *Hom. 3. in cap. 3. Leuitici. to. 1.*
Oculi tui, dicit ſponſus, ſicut columbæ ſuper plenitudines aquarum. Ad aquarum ergo plenitudines properandum eſt: in his enim ſponſæ deſcribitur pulchritudo, in columbis oculi prędicantur. *Cant. 5.* Quod enim dixit columbæ ſuper plenitudines aquarum, ferunt hoc genus auis cũ ad aquas venerit, quia ibi ſolet accipitris inſidias pati, venientem deſuper inimicum, volitantis vmbram aquis inſpectam deprehendere, & oculorum perſpicacia fraudem periculi imminẽtis euadere. Quod etſi tu ita proſpicere potueris inſidias diaboli, & cauere, ſacrificium Deo, columbas obtuleris.

IDEM ſic dicit: Animalia, quæ 2
in aquis ſunt, quia dicitur, ſi quidem *Hom. 7. in c. 10. Leui.*
habent pennas & ſquamas, munda eſſe, ſi verò non habeant, immunda, nec edi debere; illud in his oſtenditur, vt ſi quis eſt in aquis iſtis, & in mari vitæ huius, atque in fluctibus ſæculi poſitus, tamen debeat ſatis agere, vt non in profundis degat aquarũ, & iaceat, ſicut ſunt iſti piſces, qui dicuntur non habere pennas, neque ſquamas. Hæc namque eorum natura perhibetur, vt in imis ſemper, & circa ipſum cœnum demorentur, ſicut ſunt anguillæ, & huic ſimilia, quæ non poſſunt aſcendere ad aquæ ſummitatem, neq; ad eius ſuperiora peruenire. Illi vero piſces, qui pennulis iuuantur, ac ſquamis muniuntur, aſcendunt magis ad ſuperiora, & aeri huic viciniores fiunt, velut qui libertatem ſpiritus quęrant. Talis eſt ergo ſanctus quiſque, qui intra fidei retia concluſus, bonus piſcis a Saluatore nominatur, qui etiam mittitur

in vas

in vas velut pennas habens & ſquamas. Niſi enim habuiſſet pennas non reſurrexiſſet de cœno incredulitatis, nec ad rete fidei perueniſſet, niſi pennis adiutus ad ſuperiora veniſſet. Quid eſt autem quod & ſquamas habere dicitur? Tamquam qui paratus ſit vetera indumenta deponere. Hi enim qui ſquamas non habent velut ex integro carnei ſunt, & toti carnales, qui deponere nihil poſſunt. Si quis ergo habet pennas, quibus ad ſuperiora nitatur, mundus eſt. Qui verò non habet pennas, ſed in inferioribus permanet, & in cœno ſemper verſatur, immundus eſt. Similiter autem & de auibus. Non manducabis, inquit, hæc, quia immunda ſunt. Aquilam & vulturem, & his ſimilia. His etenim auibus ſemper mortuorum corporum cibus eſt, & ex mortuis cadaueribus viuunt: Omnes ergo, qui huiuſmodi vitam gerunt immundi habendi ſunt. Ego puto & illos in his nominari, qui alienis incubant mortibus, velut mortuorum cadaueribus inhiantes. Aliæ aues ſunt immundæ rapacitati ſtudentes, diripientes bona proximi, &c.

3 IDEM explicans verba illa Numerorum 16. Qua ratione ſæuiente indignatione Domini in populum, & igne vaſtante egreſſus ſit Aaron cum igneo thuribulo, & tunc ceſſauerit vaſtatio, inquit: In alijs exemplaribus non vaſtatio, ſed confractio legitur, quod & magis interpretationis conuenit veritati. Confractio namque eſt, quæ velut in vaſis fictilibus efficitur. Peccatores ergo vaſa fictilia fiunt, ſicut Hieremias propheta deſignat in lamentationibus, dicens: Filij Sion incliti amicti auro primo, quomodo reputati ſunt in vaſa teſtea opus manuū figuli? Et in domo magna non ſunt, inquit Apoſtolus, tantummodo vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia, & alia quidem in honorem, alia autem in contumeliam. Sunt ergo vaſa fictilia ad contumeliam, quæ & confringi poſſunt: ſed conſideremus diligentius quid in conſequentibus Apoſtolus de ipſis vaſis fictilibus dicat: Si quis, inquit, emundauerit ſemetipſum ab his, erit vas in honorem ſanctificatum, & vtile Domino ad omne opus bonum paratum, in quo oſtendere videtur quod & vas ipſum quod fit, & per quem fit, vnus atque idem homo ſit. Intellige ergo propoſitum quidem hominis eſſe, quod operatur, reliquam autem partem hominis, ipſum eſſe vas, quod fit vel ad honorem, vel ad contumeliam. Cum ergo ſenſus noſter, quæ bona ſunt eligit, & ad bonam nos conuerſationem trahit, facit nos vas vtile. Cum autem neglexerit, & deciderit propoſitum noſtrum a bonis, efficimur vas in contumeliā. Si ergo intellectus noſter luteus ſit, & de luto ſemper, ac de terrenis cogitet, efficitur vas fictile, & opus manuū figuli. Et forte propter hoc iſte qui talis eſt, increpatur ab Apoſtolo, quaſi qui ſenſum habens luteum, & terrenū, de magnis, & ijs quæ capere non poteſt, quærat, & dicat: Quid ergo adhuc conqueritur? voluntati enim eius quis reſiſtit? cui Apoſtolus quaſi luteo reſpondit. Tu quis es, qui reſpondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, quid me feciſti ſic? Dicitur præterea corpus noſtrum vas fictile, ſicut dicit Paulus: Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. Quia in corpore noſtro poſitus eſt theſaurus gratiæ.

Homil. 9. in c. 16. Num. — *Rom. 9.* — *2. Cor. 4.*

IDEM explicans verba illa Canticorum cap. 2. Surge, propera amica mea, ſpecioſa mea, columba mea, inquit: Primus ſermo Dei loquitur ad hāc ſpecioſam, decoramque animam, euocans eam, vt procedat foras, & extra ſenſus iam corporeos effecta, deſinat eſſe in carne; vt merito audiat: Vos autem non eſtis in carne ſed in ſpiritu. Non enim aliter diceret eam verbum Dei proximam ſibi, niſi coniungeret ſe ei, & fieret cum eo vnus ſpiritus, nec diceret eam ſpecioſam, niſi videret imaginem eius renouari de die in diem, & niſi videret eam capacem Spiritus ſancti; qui in ſpecie columbæ deſcēdit in Iordane ſuper dominum, 4

Hom. 4. expoſ. 2. in Cātica.

minum, non ei diceret columba mea. Conceperat enim amorem verbi Dei, & cupiebat ad ipſum volatu cœli per-
Pſal. 54. uenire dicens; Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam, cum apprehendero ſapientiæ, & ſcientiæ theſaurum? Puto enim quod hi qui mortem Chriſti recipiunt, & mortificant membra ſua ſuper terram, conſortes efficiantur ſimilitudinis mortis eius. Ita & hi qui virtutem ſpiritus ſancti recipiunt, & ſanctificantur ex eo, & donis eius replebuntur, quia ipſe in ſpecie columbæ apparuit, vt etiam ipſi columbæ fiant, & de terrenis & corporeis locis euolent ad cœleſtia pennis ſancti ſpiritus ſubleuati. Tempus autem oppor-
Cant. 2. tunum, quo hæc fieri poſſint, explicatur cum dicitur; Iam enim hyems tranſijt, imber abijt. Non enim antea anima verbo Dei iungitur atque ſociatur, niſi omnis ex ea hyems perturbationem, ac vitiorum procella diſceſſerit, & vltra iam non fluctuet, & cir-
5 cumferatur omni vento doctrinæ. Vbi ergo ex anima hęc cuncta diſceſſerint, deſideriorumque ab eadem tempeſtas defuerit, tunc incipient in ea flores vernare virtutum, tunc eius menti & tempus putationis adueniet, & ſi quid ſuperfluum, ſeu quod minus vtile fuerit in eius ſenſibus, vel intellectibus reſecabitur, & ad gemmas ſpiritalis intelligentiæ reuocabitur, tunc etiam vocem turturis audiet illius ſine dubio ſapientiæ, quam diſpenſator verbi loquitur inter perfectos ſapientiæ Dei altioris, quæ abſcondita eſt in myſterio. Hęc namq; auis in ſecretioribus & remotis a multitudine locis vitam tranſigit, aut deſerta montium diligens, aut ſecreta ſiluarũ procul ſemper a multitudine poſita, aut a turbis
Cant. 2. aliena. Ficulus protulit groſſos ſuos, ſicut generaliter in Eccleſia diuerſæ arbores ſingulæ quæq; credentiũ animæ intelliguntur, de quibus ait: Omnis arbor, quam non plantauit pater meus, eradicabitur. Ita ſinguli quiq; credentium diuerſæ arbores intelliguntur. Eſt ergo & in anima ficus quędam, quæ producit germen ſuum, & eſt vitis quæ floreat, & reddat odorem ſuum: Cuius vitis palmites, purgat pater cæleſtis agricola, vt fructum plurimum afferant. Sed hæc primum per odoris ſuauitatem, quæ ex flore redditur, lætificat odoratum ſecundum eum qui dicebat, quoniam Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. Hæc ergo initia virtutum videns ſermo Dei in anima, vocat eam ad ſemetipſam, vt feſtinet & exeat & abijciens cuncta corporea venit ad eum, vt perfectionis eius particeps fiat.

CHRYSOSTOMVS explicans illa verba; Huius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream ſuam & paleas quidem comburet igni &c. ait: nemo igitur ſit palea, nemo fide fluctuans, nemo cogitationibus prauis obnoxius vbilibet ab illis iactandus. Si enim in frumenti ſoliditate permanſeritis, etiam ſi tribulatio irruat, nihil dabit incommodi. Siquidem in area iacens frumentum, rapidæ etiam rotæ nihil cõminuunt prorſus. Si vero in infirmitatem decideris palearum, & hic intoleranda patieris à cunctis omnino conciſus, & ibi immortale ſupplicium ſuſtinebis. Siquidem omnes huiuſmodi, etiam ante illius fornacis incendium, pabulũ hic efficiuntur irrationabilium paſſionum, ſicut & paleæ ab irrationalibus vocantur animalibus, & ibi rurſus eſca erunt ignium atque materia. *Infra*: Nequaquam ergo iaceamus neque ad omnem ventum huc illucque rapiamur. Nam & frumentum paleis, menſura quidem minus eſt, ſed natura precioſius. Ne igitur pręteruolans ſæculi huius vmbras atque imagines concupiſcas, quæ vtique ignibus præparantur; ſed amplectere humilitatem Deo placitam, firmam ſcilicet, ac diſſolui omnino neſciam, quam nullus gladius incidere, nullus queat ignis exurere. Propter huiuſcemodi enim & paleas patienter expectat, vt fiant ex illius coniunctione meliores.

6 Hom. 11. in c. 3. Matth. to. 2.

IDEM

7 *Hom. 9. in 1. ad Theſſ.* IDEM explicans verba illa ad Theſſalonicenſes cap. 5. Omnes vos filij lucis eſtis,& filij diei, & nõ ſumus noctis, neque tenebrarum,dicit: Filij diei dicuntur illi, qui quæ lucis ſunt faciunt. Et non ſumus noctis neque te nebrarum.Ne dormiamus itaque ſicut & ceteri, ſed vigilemus, ac ſobrij ſimus. Qui namque dormiunt, nocte dormiunt,& qui ebrij ſunt,nocte ebrij ſunt. Nos autem qui diei ſumus, ſobrij ſimus.Quod ad hanc quidẽ diem, & hanc noctem attinet, non eſt in noſtra poteſtate, ſed etiam inuitis nobis irruit nox, & nolentibus imminet ſomnus. Quod verò ad ſpiritualem illam noctem, & ſomnum attinet,non item, ſed poſſumus ſemper vigilare, poſſumus ſemper in die agere. Animæ ſiquidem oculos claudere, & malitiæ ſomnum inducere, non eſt naturæ,ſed voluntatis. Sed vigilemus,inquit,& ſobrij ſimus. Nam & in die ſi quis vigilauerit quidem, ſobrius verò nõ fuerit, in mille mala incidet. Poteſt & qui vigilat dormire,dum nihil boni operatur. Quamobrem autem malitiam ſomnum vocauit? Eo quòd ad virtutem ignauus, ac deſes eſt,qui malus eſt, deinde omnia imaginatur, nihil veri videt, ſed plenus eſt ſomnijs & de abſurdis plerumque rebus Si verò etiam iucundum quid viderit,nihil tamen firmum, nihil habet ſolidum. Talis enim eſt præſens vita. Somnijs & imaginationibus vanis abundat, ſomnium ſunt diuitiæ,gloria, quęcũque talia.Qui dormit, ea quidem quę ſunt,& vere ſubſiſtunt non videt,quę vero non ſunt pro exiſtentibus imaginatur. Talis eſt malitia,& vita, quæ in malitia eſt. Quæ ſunt non videt, hoc eſt ſpiritualia, cæleſtia, perſeuerantia, ſed quæ diffluunt, & auolant, & celeriter a nobis reſiliunt.

8 *Epiſt. cuius tribus vir-git. eſt, De tutib. to. 9.* HIERONYMVS ſic ait: Affirmamus eos, qui cæleſtem hominem portant eſſe cæleſtes. Si enim ad peccatorem dicitur:Terra es,& in terram ibis,quare non dicatur ad iuſtum, cuius eſt regnum cœlorum: Cœlum es, & in cœlum ibis? Et ſi propter terrenum dicitur ei, qui portat imaginem terreni; terra es,& in terram ibis: cur propter cęleſtem, ei qui portat imaginem cæleſtis,non conuenit dici,cęlum es,& in cœlum ibis?

9 *In epiſt. de his quę Deo in ſacris literis attribuuntur. to. 9.* IDEM inquit: Capillos capitis Dei, ſanctos intelligimus.De quo quidem ſacramento in libro Danielis ſcriptum eſt: Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit, *Dan. 7.* veſtimẽtum eius quaſi nix candidum, & capilli capitis eius quaſi lana munda. Hoc enim ſignificat per veſtimenta candida Dei,quod per capillos,multitudinem videlicet ſanctorum dealbatorum. *Infra*: Veſtimenta Dei,ſancta accipitur Eccleſia, quæ per fidem, & dilectionem ei coniuncta eſt. De qua dicitur in Pſalmo: Dominus regnauit, decorem induit. *Pſal. 92.* Et in pſalmo alio ad ipſum Dominum: Confeſſionẽ, *Pſ. 103.* & decorem induiſti, amictus lumine ſicut veſtimento.

10 *Lib. 6. in c. 14. Iſa. t. 4.* IDEM explicans verba illa;Quaſi cadauer putridum non habebis conſortium. Vbi ſeptuaginta verterunt, quomodo veſtimentum commixtum ſanguine non erit mundum, ſic nec tu eris mundus, ſic habet:Quomodo ſanctus veſtimentum Dei eſt, *Iſa. 61.* & veſtimentum nouum, & veſtitur tunica ſalutis atque lætitiæ, dicens: Exultet anima mea in Domino. Induit enim me veſtimento ſalutis, & tunica lætitiæ circundedit me: Sic e contrario peccator, qui portat imaginem terreni hominis, meretur audire: Ecce omnes *Iſa. 50.* vos quaſi veſtimentum veteraſcemini, & tinea deuorabit vos. Qui autem profecerit in ſcelere, & vetuſtatẽ noluerit emũdare nouitate, nequaquam veteri veſtimento, ſed pãno menſtruatæ mulieris comparabitur,dicens:Errauimus,& facti ſumus immundi omnes nos, ſicut pannus menſtruatæ vniuerſa iuſtitia noſtra.

11 *Li. 13. in c. 49. Iſa. t. 4.* IDEM exponens verba illa, Et dixit Sion, dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus eſt mei, dicit, Siõ aliquando vocatur ſanctorum congregatio, qui in pace Domini,& in virtutum ſpecula conſtituti rectè appellantur

Pſ. 86. tur Sion, de qua dicitur: Fundamenta eius in montibus ſanctis, diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob. Neque enim fundamenta iudaicæ Sion, quam videmus eſſe deſtructam, a Domino ſunt dilecta, aut quod a Domino dilectum eſt, deſtrui potuit. Hæc ergo congregatio ſanctorum, quæ prior ſuerat in Iudæis, & a Domino derelicta eſt, hac voce lachrymabili conqueritur ſe eſſe deſertam, & Domini auxilio deſtitutam.

12 *Lib. 9. in c. 28. Ezech. to. 4.* IDEM inquit: Venatores & piſcatores in bonam, & in malam partem in ſacris litteris accipiuntur. In malum dicitur: *Pſal. 123.* Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venātium. *Prou. 23.* Et in prouerbijs: Oculus meretricis laqueus eſt peccatoris. Sunt autem & in bonam partem his contrarij venatores, de quibus ſcribit Hieremias: *Hiere. 16.* Ecce ego mittam piſcatores, & venatores, qui venentur vos de omni colle, & monte, quos & Dominus mittit ad piſcandum, & fecit eos de piſcatoribus piſcium piſcatores hominum. Vnde & Viculus Petri, & Andreæ hoc appellatur vocabulo. Bethſaida enim in lingua noſtra interpretatur domus venatorum.

13 *Lib. 3. in c. 31. Prouer. to. 8.* IDEM explicans verba illa: Facta eſt quaſi nauis inſtitoris, ſic ait: Inſtitorem negotiatorem dicit, qui pro eo ſic vocatur ab antiquis, quod acquirendis, multiplicandiſque mercibus ſedulus inſiſtat. Facta eſt ergo fortis mulier, quaſi nauis inſtitoris, quia ſicut nauis inſtitoris onuſta mercimonijs, quæ in ſua patria magis abundant, porro per mare petijt peregrina, vt illic venditis quæ attulerat, chariora ad domum reportet; ſic nimirum anima quæque perfecta, virtutum diuitijs gaudet onuſtari, quibus maiora diuinæ gratiæ dona mercetur. Optimum eſt namque commercium, cum bona, quæ valemus operantes, primo hanc a Domino mercedem recipimus, vt ad maiora ſemper agenda proficiamus, dehinc vitam perficiamus ſempiternam. Facta eſt ergo anima ſancta quaſi nauis inſitoris, quæ tranſit deſiderio fluctus ſæculi præſentis, ſolaque ſe in cœlis accipere ſperat æterna gaudia, & pro his abundantius adipiſcendis quicquid valet inſtanter agere, quicquid aduerſum occurrit, fortiter ſuperare contendit. De qua rectè dicitur: Quia de longe portat panem ſuum, quia in cunctis, quæ temporaliter bona agit, æternam ſolummodo retributionem expectat: Solam viui panis ſaturitatem deſiderat. At contra de proximo panem ſuum recipit, & non hūc de longe trans maria portat, qui in eo quod iuſte viuere videtur, humani tantum fauoris præmia expetit, neq; vllo vitæ permanentis intuitu, ea quæ in imis labuntur ſuperare, & calcare ſatagit.

14 *In cap. 38. Iob.* IDEM exponens verba illa; Nunquid tenuiſti concutiens extrema terræ, & excuſſiſti impios ex ea, ait, ſecundum moralem intelligentiam terram interpretamur naturam humanā, quia ab humo homo dictus eſt, & extrema ſiunt ſanctorum vita, quia in carne poſiti ſine carnalibus illecebris viuunt. Et ideo in extremis terræ dicitur de terrenis actibus euntes, non in medio tanquam in tota carne viuentes. Hęc igitur extrema, ſiue fines terræ in manu Domini ſunt, ſicut ait *Pſal. 94.* propheta: Quia in manu eius ſunt omnes fines terræ, quos hic ait Dominus ſe tenere, atque concutere, vt tremāt a facie eius, ſicut de eo propheta ait: Qui reſpicit terram, & facit eam tremere. *Pſ. 103.* Et ita de terra eorum excutit impios, quos vtique execrandos mores intelligimus vitiorum. Excutit ergo Dominus a ſanctis ſuis huius mundi impios, quando eos ab illis purificatos conſtituit innocentes: Vnde propheta dicebat: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt diſperderem de ciuitate Domini; *Pſ. 110.* qualibet videlicet anima ſancta, omnes operantes iniquitatem.

IDEM explicans eiuſdem capitis verba: Quis dedit gallo intelligentiam, ſic habet: gallo Deus huiuſmodi ſenſum dedit: vt emenſo noctis tempore, quaſi proxime lucis memor, eandem 15

dem

dem mundo canens annunciet reuertentem. Gallum puto eſſe vnumquemque ſanctorum, qui in nocte, & tenebris huius mundi accipiunt fidem, intelligentiam virtutis, conſtantiam clamandi ad Deum, vt inſpiret iam dies permanens, & amoueantur tenebræ vitæ præſentis, cum vrgenti, & frequenti clamore precum ſuarum dicentes: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam. Quod & de prophetis intelligere poſſumus, qui certatim annunciauerunt, diei ac ſolis aduentum.

Pſal. 14.

16 AMBROSIVS ſic ait: In ipſis generibus arborum, quæ diuturnis frondibus veſtiuntur, non mediocris diſtantia eſt: Seruat indumentũ ſuum ſemper olea, vel pinus, ſed tamen folia ſua ſæpe commutant, nec ea quaſi diuturna, ſed quaſi ſuccedanea prætendunt, ſuæ arboris pulchritudinis perpetui integritate veſtitus vice muneris obumbrãtes: Palma autem virens ſemper manet, conſeruatione & diuturnitate non immutatione foliorum. Nam quæ primo germinauerit folia, ea ſine vlla ſubſtitutionis ſucceſſione conſeruat. Imitare ergo eam, ô homo, vt dicatur, & tibi, ſtatura tua ſimilis facta eſt Palmæ. Serua viriditatem pueritiæ, & illius innocentię naturalis, quam a primordio recepiſti, vt plantatus ſecus decurſus aquarum fructum tuum in tempore tuo habeas præparatum, & folium tuum, non defluat. Hanc viriditatem gratiæ ſemper florentis in Chriſto ſecuta Eccleſia dicit: In vmbra eius, quem deſideraueram, ſedi. Hanc prærogatiuam doni virentis acceperunt & Apoſtoli quorum nec folium vnquam potuit elabi, vt eorum etiam vmbra curaret ægrotos. Obumbrabat enim infirmitati corporis fides mentis, & florentia merita virtutum. Mane ergo plantatus in domo Domini, vt in atrijs eius ſicut palma floreas.

Lib. 3. Hexameron. cap. 17. t. 1. — Cant. 7. — Pſal. 1. — Cant. 2.

17 IDEM inquit: Piſcis ergo es ô homo. Simile eſt regnum cœlorum reti miſſo in mare, & ex omni genere piſcium congreganti, cum autem eſſet impletum duxerunt ad littus, & elegerunt bonos in vaſis ſuis, malos autem foras miſerunt, &c. Sunt ergo boni & mali piſces, boni ſeruantur ad pretium, mali ſtatim ardent. Bonum piſcem nec retia inuoluunt ſed eleuant, nec hamus interficit, ſed precioſi vulneris perfundit ſanguine, in cuius oris confeſſione, bonum precium reperitur, quo tributum Apoſtolicum, & cẽſus Chriſti poſſit exolui. Sic enim ſcriptum eſt dicente Domino ad Petrum: Vade ad mare, & mitte hamum, & Matt. 17. eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies ibi ſtaterem, illum ſumens, da eis pro me, & te. Noli igitur o bone piſcis, Petri hamum timere, non occidit, ſed conſecrat. Noli quaſi vilem te contẽnere, quia vides corpus infirmum, habes in ore tuo quod, & pro Chriſto, & pro Petro offeras. Noli timere Petri retia cui dixit Ieſus, duc in altum, & laxate retia. Noli timere ſinum eius, quia dictum eſt ei: Ex hoc eris homines viuificans. Luc. 5. Ideo miſit retia, & complexus eſt Stephanum, qui de Euangelio primus aſcendit, habens in ore ſuo ſtaterem iuſtitiæ. *Infra*: cap 7. exili ſuper vndas ô homo, quia piſcis es non te opprimant ſæculi iſtius fluctus. Si tempeſtas eſt pete altum & profundum, ſi ſerenitas, lude influctibus, ſi procella, caue à ſcupuloſo littore, ne te in rupem furens æſtus illidat.

Lib. 5. Hexamerõ. ca. — Matt. 13.

18 IDEM explicans verba illa; Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me ſecundum verbum tuum, inquit: Qui ſecundum corporis appetentiam viuit, caro eſt; qui ſecundum præcepta Dei, ſpiritus eſt. Non ergo fiat anima noſtra caro, hoc eſt vt dicamur caro ſicut & illi qui in diluuio perierunt, de quibus dictum eſt: Non permanebit ſpiritus meus in hominibus, quia caro ſunt: Sed magis caro noſtra obediens animæ gubernaculum fiat animæ, & hoc appellari mereatur nomine. Sicut appellata eſt familia Patriarchę Iacob, & generationis eius ſanctæ poſteritas. Sic enim ſcriptum eſt: Hi filij Zelphæ quam dedit Laban, Rachel

Serm. 4. in Pſ. 118. to. 2. — Gen. 6. — Gen 46.

Rachel filiæ ſuæ, & peperit hæc Ia-
Exo. 1. cob omnes animas ſeptem. Et alibi,
omnes autem animæ, quæ intrauerũt
in Ægyptum de fœmore Iacob ſexa-
ginta ſex. Et in principio Exodi legi-
mus: Erant autem omnes animę de Ia
cob ſeptuaginta quinque. Ergo illi,
qui habitabant cum Ioſeph & de Ægy
pto exierunt, animæ ſunt. Qui autem
cũ eſſent Angeli Dei hoc eſt vitæ pro-
bitate, Angelorum imitantes gratiam,
qui cum Angeli viderentur, capti
Gen. 6. ſunt decore fœmineo hi caro ſunt: ſi-
cut Dominus Deus dixit: Et merito,
qui expertes libidinis Angelis compa
rantur, caro non ſunt, quia non ſunt
in carne, ſed in ſpiritu. Quales erant
illi, de quibus Paulus aiebat: Vos au-
tem non eſtis in carne ſed in ſpiritu.
Qui autem corporea fœminarum ca-
piuntur libidine, caro ſunt, atq; vrinã
Hier. 5. caro tantum, & non etiam equi inhien
tes, quia in vxorem proximi ſui, in-
quit, vnuſquiſque inhiebat.
19
Epiſt. 18. tomo 2. AVGVSTINVS explicans pro
miſſionem, quæ facta eſt Abrahæ Ge-
neſis cap. 22. Sic erit ſemen tuum ſi-
cut ſtellæ cæli, & ſicut arena maris,
dicit ijdem quippe fideles ſancti, & bo
ni, & in comparatione plurimorũ ma-
lorum pauci ſunt, & per ſe, ipſi multi
Galat. 4. ſunt. Quia multi filij deſertæ magis
quam eius quæ habet virum. Et multi
ab oriente venient, & recumbent cũ
Matt. 8. Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno
cœlorum: & quia exhibet ſibi Deus po
pulum abundantem, ſectatorem bono
Apoc. 14. rum operum. Et multa alia, quæ nu-
merare nemo poteſt videntur in Apo-
calypſi ex omni tribu, & lingua, & po-
pulo, & natione amicti ſtolis albis, &
palmæ in manibus eorum. Et ſi aliqua
in his verbis diuinis, diſtributio faciẽ
da eſt, fortaſſe non fruſtra dictum ſit:
De ſemine Abrahæ ſicut ſtellæ cœli, &
ſicut arena quæ eſt ad oram maris, vt
in ſtellis cœli pauciores, firmiores, cla
rioreſq; intelligantur, in arena autem
maritimi littoris magna multitudo in
firmorum atque carnalium.
20
Li. 5. de ba IDEM ait: Illud quod in cantico
Canticorum Eccleſia ſic deſcribitur:
Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, *ptiſmo con*
fons ſignatus, puteus aquæ viuæ, Pa- *tra Donati*
radiſus cum fructu pomorum, hoc in- *ſtas. 10. 7.*
telligere non audeo niſi in ſanctis & iu *Cant. 3.*
ſtis, non in auaris, & fraudatoribus,
& raptoribus, & ebrioſis, & inuidis.
Nam dicat mihi aliquis, quomodo
irrepſerit in hortum cõcluſum, & fon-
tem ſignatum, quos ſæculo ſolis ver-
bis, & non factis renunciaſſe, Cypria- *Cant. 4.*
nus, & tamen intus fuiſſe teſtatur? Ma
li ſunt ſpinæ, in quorum medio ſunt
iuſti, ſicut lilium. Inquantum ergo
lilium, intantum hortus concluſus,
& fons ſignatus, in illis videlicet iu- *Rom. 2.*
ſtis, qui in occulto iudæi ſunt circun-
ciſione cordis. Omnis enim pulchri-
tudo filię regis ab intus. Numerus ſan *Pſal. 44.*
ctorum ipſe eſt hortus concluſus, fons
ſignatus, puteus aquæ viuæ, Paradi-
ſus cum fructu pomorum.
IDEM exponens verba illa; Om- 21
nia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues & *In Pſ. 10.*
boues vniuerſas, inſuper, & pecora
campi, ſic habet: Hoc ipſo huius pſal-
mi teſtimonio vtitur ad Hebręos, cũ
ita vult intelligi, oĩa eſſe ſubiecta Do-
mino Ieſu Chriſto. Per oues autem & *Heb. 2.*
boues intelligimus animas ſanctas, vel
innocentiæ fructum dantes, vel etiam
operantes, vt terra fructificet, ideſt,
vt terreni homines ad ſpiritalem v-
bertatem regenerentur. Subieciſti er-
go oues, & boues, ideſt, ſanctos ho-
mines, qui ſunt in Eccleſia. *Infra*: Pe-
cora campi, congruentiſſime accipiun
tur homines in carnis voluptate gau-
dentes vbi nihil arduum nihil labo-
rioſum aſcendunt. Campus eſt enim *Matt. 7.*
etiam lata via, quæ ducit ad interi-
tum. Et in campo, Abel occiditur.
Quare metuendum eſt, ne quiſq; de- *Gen. 4.*
ſcendens de mõtibus iuſtitiæ Dei (iu-
ſtitia enim, inquit, tua velut montes
Dei) latitudines, & facilitates volu- *Pſal. 34.*
ptatis carnalis eligens, a diabolo truci
detur. Vide nunc volucres cœli etiã ſu
perbos, de quibus dicitur, poſuerũt in
cœlum os ſuum. Et alibi, linguam no- *Pſal. 72.*
ſtram magnificabimus, labia noſtra a *Pſal. 11.*
nobis ſunt, quis noſter Dominus eſt?
Intuere etiam piſces maris, hoc eſt cu

rioſos, qui perambulant ſemitas maris, ideſt inquirunt in profundo huius ſæculi temporalia, quæ tanquam ſemitæ in mari tam cito euaneſcunt. Non autem ambulant, ſed perambulant ſemitas maris dixit, oſtendens pertinaciſſimum ſtudium, inania & præterfluentia requirentium.

22 In Pſ. 10. IDEM explicans verba illa; Dominus in cœlo ſedes eius inquit: Per cœlum intellige iuſtum, ſicut per terram peccatorem, cui dictum eſt: terra es & in terram ibis. (Gen. 3.) Vnde idem eſt Dominus in cœlo ſedes eius, ſicut quod prædixerat Dominus in templo ſancto ſuo: Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. (1. Cor. 3.)

23 In Pſ. 18. enarrat. 2. IDEM exponens verba illa; Cęli enarrant gloriã Dei, dicit: Cęli hoc eſt ſancti, gloriam Dei a terra ſuſpẽſi, Deum portantes, præceptis tonantes, ſapientia coruſcantes, illam gloriam Dei, qua ſalui facti ſumus indigni, enarrant. Hanc indignitatem, qua digni non fuimus agnoſcit, filius minor egeſtate cõſtrictus dicens, non ſum dignus vocari filius tuus. (Luc. 15.) Infœlix per humilitatem, impetrat fęlicitatem, & eo ſe oſtendit dignum, quo confitetur indignum. Hanc gloriã Dei, cœli enarrant, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Cęlum firmamentum, firmum cor, non timidum cor.

24 In Pſ. 41. IDEM explicans illa verba; Quẽadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus, ſic habet: Non ſolum in ceruo conſideranda eſt velocitas, ſed eſt aliud in ceruo: Serpentes necat, & poſt ſerpentium interemptionem, maiore ſiti inardeſcit: peremptis ſerpentibus ad fontem acrius currit. Serpentes vitia tua ſunt: conſume ſerpentes iniquitatis, tunc amplius deſiderabis fontem veritatis. Auaritia forte in te tenebroſum aliquid ſibilat aduerſus præceptum Dei. Et quia tibi dicitur, contemne aliquid ne facias iniquitatem, ſi mauis facere iniquitatem, ꝙ aliquod commodum temporale contẽnere, mordere magis eligis a ſerpente, quam perimere ſerpentem. Cum ergo adhuc faueas vitio tuo, cupiditati tuæ, auaritiæ tuæ, ſerpenti tuo, quã do in te inueniatur tale deſiderium, quo curras ad fontem aquarum? Quãdo concupiſcis fontem ſapientię, cum adhuc laboras in veneno malitiæ? Interfice in te quicquid contrarium eſt veritati, & cum te videris tanquam vacare a cupiditatibus peruerſis, noli remanere, quaſi non ſit quod deſideres. Deſidera ad fontes aquarum: habet Deus vnde te reficiat, & impleat venientem ad ſe, ſitientem poſt interẽptionem ſerpentium tanquam velocem ceruum. Eſt aliud quod animaduertas in ceruo. Traduntur cerui, & etiam a quibuſdam viſi ſunt, vel quando in agmine ſuo ambulant, vel quando natando, alias terrarum partes petunt, onere capitum ſuorum ſuper ſe inuicem portare, ita vt vnus præcedat, & ſequantur, qui ſupra eum capita ponant, & ſupra illos alij conſequentes, & deinde alij donec agmen finiatur. Ille autem vnus, qui pondus capitis in primatu portabat, fatigatus redit ad poſteriora, vt alius ei ſuccedat, qui portet quod ille portabat, atque ille fatigationem ſuam recreet poſito capite, ſicut & ceteri ponebant. Ita viciſſim portando quod graue eſt, & viam peragunt, & inuicem ſe non deſerunt. Nonne quoſdam ceruos alloquitur Paulus dicens: Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti? (Galat. 6.)

25 In Pſ. 102. IDEM explicans verba illa; Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua, dicit: Renouatur iuuentus, vt aquilæ. Profecto hic aliquid latet, quod dici de aquila ſolet, non tacemus, quia non eſt abs re hoc intelligere. Reſurrectionem enim quandam ſignificauit nobis. Et quid renouatur iuuentus aquilæ, ſed non ad immortalitatem. Data eſt enim ſimilitudo quantum de re mortali potuit trahi ad rem ſignificandam immortalem, non ad demonſtrandam. Dicitur aquila, cum ſenectute corporis preſſa fuerit, immoderatione roſtri creſcentis, cibum capere non

poſſe.

poſſe. Pars enim roſtri eius ſuperior, quæ ſupra partem inferiorem adincatur, eum præ ſenecta immoderatius creuerit, longitudo eius increméti, non eam ſinit os aperire, vt ſit aliquod receptaculi interuallum inter inferiorem partem, & vncum ſuperiorem. Niſi enim aliquod interuallum pateat, non habet morſus, quaſi forcipem, vnde velut tondeat, quod transmittit in fauces: Creſcente itaque ſuperiore parte, & nimis adincata non poterit os aperire, & aliquid capere. Hoc ei facit vetuſtas. Pregrauatur languore ſenectutis, & inopia comedendi langueſcit nimis vtraque re, ætate, & egeſtate accedente. Itaque modo quodam naturali in menſura reparandæ quaſi iuuentutis aquila dicitur collidere, & percutere ad petram ipſum quaſi labrum ſuum ſuperius, quo nimis ereſcente edédi aditus clauditur,
26 atque ita conterendo illud ad petram excutit, & caret prioris roſtri onere, quo cibus impediebatur: accedit ad cibum, & omnia reparantur, erit poſt ſenectutem tanquam iuuenis aquila. Redit vigor omnium membrorum, nitor pennarum, gubernacula pennarũ, volat excelſa ſicut antea, fit in ea quędam reſurrectio. Ad hoc enim expoſita eſt iſta ſimilitudo, non ad immortalitatem aquila reparatur, nos autem ad vitam æternam. Sed tamen propterea inde ducta eſt ſimilitudo: vt quod nos impedit, petra nobis auferat. Non ergo præſumas de viribus tuis. Firmitas petrę tibi excutit vetuſtatem, petra autem erat Chriſtus: In Chriſto renouabitur ſicut aquilæ iuuentus noſtra. Etenim inueterauimus inter inimicos noſtros, ſicut dicitur in Pſalmo: Vnde inueterauimus? *Pſal. 6.* carne mortali, carne iſtæ fęnea, & ideo percuſſum eſt ſicut fœnum, & aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meũ; creuit vetuſtas, os clauſit, atteratur in petra, ſic ergo & in hoc pſalmo vnde agimus, cum præmiſiſſet, qui ſatiat in bonis deſiderium ſuum, quaſi reſponderit anima, nõ ſatiabor de mortalibus, non ſatiabor de temporalibus, aliquid æternũ donet. Quando ſatiabor? Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua. Non ſatiaris modo, quia non eſt idonea anima tua ad ſolidum illum, & magnum cibum, ſed roſtro clauſo non eſt idonea. Vetuſtas tibi os clauſit, propterea petra data eſt vbi vetuſtate contrita renouetur iuuentus tua ſicut aquilæ, vt poſſis mãducare panem tuum, illum, qui de cęlo deſcendit: Renouabitur iuuentus tua, ſicut aquilæ, & tunc ſatiaberis in bonis. *Pſal. 101.*

27 IDEM exponens illa verba; Montes excelſi ceruis, petra refugium herinacijs, & leporibus ait: Cerui magni ſpiritales tranſcendentes in curſu omnia ſpinoſa veprium atque ſiluarum. *Concione 3 in Pſ. 103.* Qui perficis inquit, pedes meos tanquam ceruorum, & ſuper excelſa ſtatuis me. *Pſal. 17.* Teneant montes altos alta præcepta Dei, ſublimia cogitent, teneant ea, quæ multum eminent in ſcripturis, iuſtificentur in ſummis, ceruis enim ſunt illi montes altiſſimi. Quid de humilibus beſtijs? quid de lepore? quid de hericio? Lepus minutum animal, & infirmum, hericius etiã ſpinoſum, minor eorũ Illud animal timidum, illud animal ſpinis coopertũ. Spinæ autem quid ſignificant niſi peccatores? Qui peccat quotidie, etiam ſi non magna peccata, minutiſſimis ſpinis coopertus eſt. In eo quod timet, lepus eſt, in eo quod minutiſſimis peccatis operitur, hericius eſt, & non poteſt tenere illa excelſa, & perfecta præcepta. Illi enim montes altiſſimi, ceruis. Quid ergo iſti, lepus, & hericius? Pereunt? Non; ſic enim montes altiſſimi dati ſunt ceruis, vt & de his dicatur, petra refugium herinacijs, & leporibus. Quia factus eſt Dominus refugium pauperis, ponas petram illam in terrra: refugium eſt herinacijs. *Pſal. 9.* Vbique vtilis petra, & in montibus ipſa vtilis, quia montes ſine petræ fundamento ruent in profundum. Nonne iamdudum de montibus dicebatur: Illic volatilia cœli habitabunt, de medio petrarum dabunt voces ſuas? Vbique ergo petra refugium noſtrum,

ſiue in montibus excelſa ſit, ſiue in mari tundatur fluctibus nō frangitur, ſiue in terra ſolidetur, ad illam cerui, ad illam fulica piſcis, ad illam lepus, & hericius. Tundant pectora lepores, & hericij confiteantur peccata ſua: Licet cooperti ſint multis, quidem quotidianiſq; peccatis, non eis tamen deeſt petra, quæ illos docuit dicere: dimitte nobis debita noſtra. Petra refugium herinacijs.

28 *Lib 10. mo ralium cap. 7* GREGORIVS explicans verba illa Iob cap. 11. Excelſior cœlo eſt, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognoſces? longior terra menſura eius, latior mari inquit: cuncta hæc ad ſolum referri hominē poſſunt, vt ipſe ſit cœlum cum iam per deſiderium ſummis inhæret, ipſe infernus, cūm tētationum ſuarum caligine perturbatus in infimis iacet. Ipſe terra, quia in bono opere, fixę ſpei vbertate fructificat: Ipſe mare, quia in quibuſdam trepidus quatitur, & aura ſuæ mutabilitatis agitatur. Sed cœlo eſt excelſior Deus, quia potētiæ eius magnitudine vincimur etiam cum ſuper noſmetipſos eleuamur. Inferno profundior, quia nimirum plus iudicat, quàm ipſe humanus animus in tentationibus inueſtigat. Terra longior, quia fructus vitæ, quos in fine retribuit, nequaquam nunc vel ſpes noſtra cōprehendit. Mari latior, quia humana mens fluctuans, multa de iis quę ventura ſunt, conijcit: ſed cū iam cernere, quæ æſtimauerat cœperit, anguſtā ſe fuiſſe in ſua æſtimatione cognoſcit. Excelſior igitur cęlo ſit, cum ipſa ir eum

29 noſtra contemplatio deficit. Vnde & pſalmiſta cor in altum poſuerat, ſed nondum ſe eum contigiſſe ſciebat di-

Pſal. 138. cens: Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, cōfortata eſt, nec potero ad eā, inferno profundiorem nouerat, qui ſemetipſum diſcutiens, ſed eius ſubtiliora iudicia pertimeſcens, dicebat:

1. Cor. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, qui autē iudicat me Dominus eſt. Longiorem terra viderat, cū minora ei eſſe humanæ mētis

Eph. 3. vota penſabat dicens: Qui potens eſt omnia ſuperabundanter facere quàm petimus, aut intelligimus. Latiorem mari conſpexerat, qui timendo penſabat, nequaquam mens humana immēſitatem diſtrictionis eius agnoſceret, quantumlibet inquirendo fluctuaret, dicens: Quis nouit poteſtatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare? Cuius bene potentiā Paulus inſinuat cum dicit: Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas, & profundum. Quæ quattuor nobis in hac vita poſitis ſingulis exercet, quia & latitudinem amando, & longitudinem tolerando, & celſitudinem non ſolum noſtram intelligentiā, ſed etiam vota ſuperando, & profunditatem ſuam exhibet, occultos, & illicitos cogitationum motus diſtricte iudicando. *Pſal. 89.* *Eph. 3.*

IDEM explicans verba illa Iob 11. Et cum te conſumptum putaueris, orieris vt lucifer, inquit: Iuſtus cum ſe conſumptum putauerit, vt lucifer oritur, quia mox, vt tenebreſcere tētationum caligine cœperit, ad lucem gratiæ reformatur, & in ſeipſo monſtrat diem iuſtitiæ, qui caſurus paulo ante timuit noctem culpæ. Recte autem lucifero iuſti vita comparatur. Solem quippe prçcurrens lucifer nunciat. Et quid nobis ſanctorum innocentia, niſi ſequentis iudicis claritatē clamat? In eorum namque admiratione conſpicimus, quid de maieſtate veri luminis æſtimemus. Necdum redēptoris noſtri potentiam videmus, ſed tamen virtutem illius in electorum ſuorum moribus admiramur. Quia igitur bonorum vita in conſideratione ſua, oculis noſtris vim veritatis obijcit, clarus ad nos lucifer ante ſolem venit. 30 *Lib. 10. ca. 11.*

IDEM exponens verba illa Iob cap. 13. Contra folium quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris? ait: Quid eſt enim homo niſi folium, qui videlicet in Paradiſo ab arbore cecidit? qd eſt niſi folium, qui tentationis vento rapitur, & deſideriorum flatibus leuatur? 31 *Lib. 11. mo ralium c. 28.*

leuatur ? Mentem enim humanam ple-
rumque ira perturbant cum recedit,
ira ſuccedit, inepta lætitia luxuriæ ſti
mulis vrgetur, æſtu auaritiæ longe la-
teque ad ambienda, quæ, terrena ſunt,
tenditur. Aliquando hanc ſuperbia
eleuat, aliquando vero inordinatus ti
mor in infimis deponit. Quia ergo tot
tentationum flatibus leuatur, & duci-
Iſa. 64. tur, recte homo folio comparatur. Vn-
de bene quoque per Iſaiam dicitur:
Cecidimus quaſi folium vniuerſi, &
iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtu
lerunt nos. Quaſi ventus quippe nos
iniquitas abſtulit, quia nullo fixos vir
tutis pondere in vanam elationem le-
uauit. Bene autem poſt folium etiam
ſtipula appellatur homo. Qui enim
arbor fuit in conditionem, folium a ſe
metipſo factus eſt in tentatione, ſed
poſt ſtipula apparuit in deiectione.
Quia enim de alto cecidit foliũ, quia
vero per carnem terræ proximus fuit,
etiam cum ſtare videbatur, ſtipula eſſe
memoratur. Sed quia viriditatem in-
timi amoris perdidit, iam ſtipula ſicca
eſt. Conſideret itaque vir ſanctus, &
homo quãtæ vilitatis ſit, & Deus quã-
tæ diſtrictionis, & dicat: Contra foliũ,
quod vento rapitur, oſtendis poten-
tiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſe-
queris ? Ac ſi aperte deploret, dicens:
Cur tanta rectitudine impetis eum,
quem ſic infirmum eſſe in tentatione
cognoſcis ?

32 IDEM explicans verba illa Iob
Lib. 12. Moral. cap. 4. cap 14 Lignum habet ſpem, ſi præci-
ſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami
eius pullulant inquit: ligni nomine
vir iuſtus, aut etiam iniuſtus exprimi-
tur, ſicut per prophetam Dominus di-
Ezech. 14. cit: Ego Dominus humiliaui lignum
ſublime, & exaltaui lignum humile.
Quia iuxta eiuſdem veritatis vocem,
Luca 14. omnis qui ſe exaltat humiliabitur, &
qui ſe humiliat exaltabitur. Salomon
Eccleſ. 11. quoque ait: Vbi ceciderit lignum, ſiue
ad auſtrum, ſiue ad aquilonem ibi erit.
In die etenim mortis ſuæ iuſtus ad au
ſtrum cadit, peccator ad aquilonem,
quia & iuſtus per feruorem ſpiritus ad
gaudia ducitur, & peccator cum apo-
ſtata Angelo, qui dixit: Sedebo in la-
teribus aquilonis, in frigido ſuo cor- Iſa. 14.
de reprobatur. Hoc itaque loco cum
lignum præfertur homini, qui homo
niſi carnalis quiſque accipitur ? Et
quid ligni nomine, niſi iuſti vniuſcu-
iuſque vita deſignatur ? Lignum ete-
nim habet ſpem, ſi præciſum fuerit
rurſum vireſcit, quia cum in morte
paſſionis pro veritate iuſtus afficitur,
in æternæ vitæ viriditate recupera-
tur. Et qui hic virebat per fidem, illic
vireſcit per ſpeciem. Et rami eius pul-
lulant, quia plerumque ex paſſione iu
ſti fideles quique ad amorem cæleſtis
patriæ multiplicantur, & viriditatem
vitæ ſpiritualis accipiunt, dum hic
pro Deo fortiter egiſſe gratulantur. Si
ſenuerit in terra radix eius, & in pul-
uere mortuus fuerit truncus illius, ad
odorem aquæ germinabit, & faciet co-
mam, quaſi cum primum plantatum
eſt. Hoc ſic intellige, quia iuſti cum
inter manus perſequentium vitam fi-
niunt, viſi ſunt oculis inſipiẽtium mo- Sap. 3.
ri, & æſtimata eſt afflictio exitus illo-
rum, illi autem ſunt in pace.

IDEM exponens verba illa Iob 33
cap. 28 Locus ſaphyri lapides eius, & Lib. 18. moralium ca. 19.
glebæ illius aurum, dicit: lapides in ſa
cra ſcriptura aliquando in malo, ali-
quando vero in bono accipi ſolent.
Nam cum lapis pro inſenſibilitate po-
nitur, dura per lapides corda ſignãtur.
Vnde per Ioannem dicitur: Potens eſt Matth. 3.
Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios
Arabæ. Qui videlicet nomine lapi-
dum corda gentilium deſignat, dura
tunc, atque inſenſibilia per infidelita-
tem. Et per prophetam Dominus pol- Ezech. 11.
licetur, dicens: Auferam cor lapideum
de carne veſtra, & dabo vobis cor car-
neum. Rurſum per lapides, mentes
fortium deſignari ſolet. Vnde & per 1. Pet. 2.
Petrum ſanctis dicitur: Et vos tan-
quam lapides viui ſuperædificamini
domos ſpirituales. Et per prophetam
Dominus veniẽti Eccleſiæ pollicetur
dicens: Ego ſternam per ordinem lapi- Iſa. 54.
des tuos, & fundabo te in ſaphyris, &
ponam iaſpidem propugnacula tua, &
portas tuas in lapides ſculptos, & om-

nes terminos tuos in lapides deſiderabiles, vniuerſos filios tuos doctos a Domino. Strauit namque in illa per ordinem lapides, quia in ea ſanctas animas, meritorum diuerſitate diſtinxit. Fundauit eam in ſaphyris, qui ſcilicet lapides coloris aerei in ſe ſimilitudinem tenent, quia robur Eccleſiæ in animabus cæleſtia appetentibus ſolidatur. Et quoniam iaſpis viridis eſt coloris, iaſpidem propugnacula eius poſuit, qui illi cõtra aduerſarios, pro ſanctæ Eccleſię defenſione obiecti ſũt, qui internis deſiderijs virentes nulla temporis reprobi ariditate marceſcũt. Portas vero eius poſuit in lapides ſculptos. Hi quippe portæ ſunt Eccleſiæ per quorum vitam, atque doctrinam intrat in eãm multitudo credentium: Vbi omnem quoq; ſanctorũ numerum generali collectione concludens ſubdidit, omnes terminos tuos in lapides deſiderabiles. Et tanquam ſi audientes iſta peteremus, vt hos lapides, quos diceret, indicaret, adiunxit dicens: Vniuerſos filios tuos doctos a Domino. Quia igitur de Iudæa numquam ſanctæ animæ, quæ cęleſtẽ vitam ducerent, defuerunt, dicitur: Locus ſaphyri lapides eius. Et glebæ illius aurum. Glebas hæc terra habuit in prophetis, glebas in doctoribus, glebas in patribus antiquis, qui magna ſe infuſione gratię in profeſſionis, & operis vnanimitate tenuerunt.

34 *Lib. 31. moraliũ c. 18.* IDEM exponens illa verba Iob cap 39. Nunquid per ſapientiam tuã plumeſcit accipiter expandens alas ſuas ad auſtrum? ſic habet: Quia per annos ſingulos pennam veterem accipiter noua naſcẽte proiiciat, ac ſine in termiſſione plumeſcat penè null' ignorat. His moris eſt, vt flante auſtro alas expandat, quatenus eorum membra ad laxandam pennam veterem venti tempore concaleſcant: Cum vero ventus deeſt, alis contra radios ſolis expanſis atque percuſſis tepentem ſibi auram faciunt, ſicque capto tepore apertis poris, vel veteres exiliunt, vel nouæ ſucceſcunt. Quid eſt ergo accipitrem in auſtro plumeſcere, niſi quod vnuſquiſq; ſanctorum tactus flatu ſancti Spiritus concaleſcit, & vſum vetuſtæ conuerſationis abiiciens, noui hominis formam ſumit? Quod Paulus admonet dicens: expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum. Et rurſum: licet is qui foris eſt noſter homo corrumpatur, tamen is qui intus eſt, renouatur de die in diẽm. *Coloſſ. 3.* *Eph. 4.* Vetuſtam autem pẽnam proiicere eſt inueteratã ſtudiã doloſæ actionis amittere, & nouã pennam ſumere eſt mitem, ac ſimplicẽ bẽne viuendo ſenſum tenere. Penna namque veteris conuerſationis grauat, & pluma nouæ mutationis ſubleuat, vt ad volatum tanto leuiorem, quãto nouiorem reddat. Tunc ergo accipiter plumeſcit, cum ad auſtrum alas expanderit, quia tunc vnuſquiſque ſe virtutum pennis induit, cum ſancto Spiritui cogitationes ſuas confitendo ſubſternit: Qui enim vetera fatendo non detegit, nouæ vitę opera animæ producit, qui neſcit lugere quod grauat, non valet proferre quod ſubleuat. Ipſa namque compunctionis vis poros cordis aperit, & plumas virtutum fundit, cumque ſe ſtudioſe mens de pigra vetuſtate redarguit, alacri nouitate iuueneſcit.

35 *Lib. 33. Moraliũ cap. 5* IDEM exponens verba illa Iob capit. 40. Circundabunt eum ſalices torrentis dicit: Infructuoſæ quidem arbores ſunt ſalices, ſed tamen tantæ viriditatis ſunt, vt areſcere vel abſciſſę radicitus, & proiectæ vix poſſint: Vnde in ſacro eloquio ſalicum nomine aliquando pro viriditate boni, aliquando pro ſterilitate reprobi deſignantur. Niſi enim electorum vitam per conſtantiam ſuę viriditatis exprimerent, nequaquam de ſanctæ Eccleſiæ filijs propheta dixiſſet: Germinabunt inter herbas, ſicut ſalices, iuxta præterfluentes aquas. *Iſa. 44.* Sanctæ etenim Eccleſiæ filij inter herbas ſicut ſalices germinant, dum inter areſcentem vitam carnalium hominũ, & multiplici numeroſitate, & perpetua mentis viriditate perdurant. Qui bene iuxta præterfluentes aquas germinare perhi-

re perhibentur, quia vnuſquiſque eorum vbertatem percipit ex doctrina ſacri eloquij, quæ temporaliter percurrit. Et rurſum, niſi per ſterilitatē ſalicum vita peccantium ſignaretur, nequaquam voce prædicantium cōtra Babyloniam pſalmiſta dixiſſet: In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra. (*Pſ.136.*) Babylonis quippe medio ineſſe ſalices deſcribuntur, quia nimirum infructuoſi quique, atque ab amore patriæ cæleſtis alieni, totis viſceribus cordis in hac ſæculi confuſione radicantur.

36 BERNARDVS ſic ait: (*Serm.27.in Cantica.*) In terris viſus eſt homo cęleſtis, vt de terrenis cęleſtes quam plurimos faciat, vt fit quod legitur (*1.Cor.15.*) qualis cęleſtis, tales & cæleſtes. Ex tunc igitur in terra viuitur more cæleſtium, & cęleſti ſponſo deſponſatur anima in miſericordia, & miſerationibus. (*Oſea 2.*) Vnde magis magiſque conformari ſatagit formæ quæ de cęlo venit, vt dum deſiderio feruet angelico, probet ſe proinde ciuem ſanctorum, & domeſticam Dei, (*Epheſ.2.*) probet dilectam, probet ſponſam. Ego puto omnem animam talem, non ſolum cæleſtem eſſe propter originem, ſed & cœlum ipſum poſſe non immerito appellari propter imitationem. Et tunc liquido oſtendit, quia vere origo ipſius de cœlis eſt, cum conuerſatio eius in cœlis eſt. Eſt ergo cęlum ſancta aliqua anima, habens ſolem intellectum, lunam fidem, aſtra virtutes. Vel certe ſol iuſtitiæ zelus, aut feruens charitas, & luna continentia. Quomodo enim claritas lunæ a ſole eſt, ſic abſq; charitate continentiæ meritum nullus eſt. Porro ſtellas dixiſſe virtutes non me pœnitet conſiderantē congruētiam ſimilitudinis. Quomodo nempe ſtellæ in nocte lucent, in die latent, ſic vera virtus, quæ ſępe in proſperis non apparet, eminet in aduerſis. Ergo virtus eſt ſidus, & homo virtutū, cœlum, dicente Domino: (*Iſa.66.*) Cœlum mihi ſedes eſt. De quo alibi ſcriptum eſt: (*Sap.7.*)
37 Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ. Prophetam quoq; non de alio dixiſſe cœlo arbitror: (*Pſal.21.*) Tu autem in ſancto habitas laus Iſael. Manifeſte autem Apoſtolus dicit: Deum habitare per fidem in cordibus noſtris. (*Eph.3.*) Nec mirum ſi libenter inhabitat cęlum hoc Dominus Ieſus, quod vtiq; non quomodo ceteros dixit tantum, vt fieret, ſed pugnauit, vt acquireret, occubuit, vt redimeret. Ideo & poſt laborem voto potitus ait: (*Pſ.131.*) Hæc requies mea in ſæculum ſæculi, hic habitabo quoniā elegi eam. Et beata cui dicitur: Veni electa mea, & ponam in te thronū meum. *Infra*: Oportet omnibus rebus terrenis vacuam eſſe animam, vt cœlum fiat, atque habitatio Dei. Deinde neceſſe eſt eā creſcere, ac dilatari, vt ſit capax Dei, ſicut Apoſtolus dicit: (*2.Cor.6.*) Dilatamini in charitate, vt creſcat. Vides ne quales in ſe habeat Eccleſia cœlos, cum ſit nihilominus ipſa in ſua quidem vniuerſitate ingens quoddam cœlum extentum a mari vſque ad mare, & a flumine vſque ad terminos orbis terrarum? Exemplo illius, quæ ſurſum eſt mater noſtra, hæc quoque, quæ adhuc peregrinatur habet cœlos ſuos, homines ſpirituales, vita, & opinione conſpicuos, fide puros, ſpe firmos, latos charitate, contemplatione ſuſpenſos. Et hi pluentes pluuiam verbi ſalutarem, tonant increpationibus, coruſcant miraculis, hi enarrant gloriam Dei, hi extenti ſicut pelles ſuper omnem terram.

Nomina impiorum, quibus ipſorum ſtatus miſerandus ſignificatur, & mala. Cap. III.

ORIGENES explicans verba illa, quæ De⁹ dixit Abrahæ: Multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenam, quæ eſt in littore maris, ait: 1 (*Hom. 9. in c. 22. Gen. to. 1.*) Fortaſſe quidem dicat aliquis, cęleſtis numeri figurā, Chriſtianorū populo, arenæ maris Iudaico conuenire. Ego tñ hoc magis puto, quod vtrunq; exemplum vtriq; populo poſſit aptari. Nam & in illo populo fuerunt multi iuſti & prophetæ,

quibus, ſtellarũ cęli merito cõparatur exemplum, & in noſtro populo ſunt multi, qui terrena ſapiunt, & quorum ſtultitia grauior eſt arena maris. Donec quis noſtrum non deponit imaginem terreni, & induit imaginem cœleſtis, terrenis comparatur exemplis.

2 *Expoſitio ne in Pſal. 36. to. 2.*

IDEM exponens verba illa; Et ſicut olera herbarum cito decident, inquit, Oleribus herbarum comparantur, qui faciunt iniquitatem, pro eo quod velociter tranſeant. Hæc ſunt de quibus dicitur: quod flumina Aegypti aqua fit deorſum deſcendens, & rigans ſicut hortum olerum, quod videlicet Aegyptius non arbor dicatur, ſed non viris quidem nominetur; ſed olera, quæ cito deficiunt. Et vis videre quàm cito Aegyptius decidat? Vide quid dicatur de eis in Exodo: Aegyptij autem feſtinauerunt, inquit, decolligauerunt axes ſuos, & cito fugerunt ſub aqua. Sicut olera ergo herbarum citò decident. Denique & Achab ille iniquus, quoniam talia olera parabat plantare in vinea Naboth, propterea Naboth elegit magis mori, quã permittere, vt exciſa vinea Iſraelitica olera plantarentur. Fecit ergo hoc tanquam virtus, vt non permitteret excidi vineam iuſtitiæ, cuius fructus lætificat cor hominis, & plantari olera iniquitatis velociter viridantia, ſed velocius areſcentia. Quod autem in anima noſtra, ſi ſancta fuerit, fit vinea, & agri a Domino benedicti, audi Iſaac ad filium ſuum Iacob dicentem: Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. *Gen. 27.*

3 *Homil 11. in Geneſim to. 1. Exo. 14.*

CHRYSOSTOMVS referens qua ratione Hebręorum populus Moyſe duce per mare rubrum, quaſi per aridam tranſierit, ita ait: Solent elementa reuereri ſeruos Domini, & a ſuo ſe continere impetu. Audiamus nos quotquot feroces, & iracundi, & alijs affectionibus ob noſtram ignauiam implicati, noſtram ſalutem pesſundemus, & imitemur tantam ratione carentium elementorum obedientiam nos qui ratione inſigniti ſumus. Nam ſi ignis, qui ita edax, ita vehemens, corporibus corruptibilibus & tam teneris pepercit, quam meretur veniam homo, ſuum refrenare furorem propter mandatum Domini. & iram erga proximum a pectore ſuo eliminare nolens? Et quod maius ignis tantam urendi uim habet, & [illegible] operationem non oſtendit: homo autem manſuetum animal, & benignum, contraria ſuæ naturæ facit, & mores ſuos in ferinos uertit? Idcirco & diuina Scriptura propter affectiones illas imperturbantes, ab irrationabilibus, & a feris agnominationes his qui ratione inſigniti ſunt, imponit. Interdum canes ob impudentiam, & impetum uocat dicens: Canes muti non ualentes latrare; *Iſa. 56.* interdum ob libidinem equos. Nam equi in fœminam inſanientes, unuſquiſque uxori proximi ſui adhinniebat. *Hier. 5.* Interdum uero aſinos ob ſtupiditatem, & ruditatem: Comparatus eſt enim, inquit Scriptura, Iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. *Pſal. 48.* Aliquando autem aſpides ob fraudulentiam. Venenum, inquit, aſpidum ſub labijs eorum. *Pſal. 13.* Nonnunquam ſerpentes, & uiperas, ob latens uenenum, & malitiam, ſicut & beatus Ioannes clamabat dicens: Serpentes, progenies uiperarum, quis uobis demonſtrauit fugere a uentura ira? *Matt. 3.* Inſuper & alia affectionibus reſpondentia nomina imponit, ut ſic uel tarde confuſi ad ſuam aliquando redeant nobilitatem, & ſuo generi confœderentur, affectionibuſq; ſuis diuinas leges præferant.

4 *Homi. 4. in c. 1. Matt. to. 2.*

IDEM ſic habet: Vnde fidelem te eſſe potero cognoſcere, cum omnia contrariam de te ferant ſententiam, teque apertiſſime infidelem eſſe conuincant? Et quid dicam utrum fidelis? Nec ſi homo uere ſis poſſum euidenter agnoſcere. Quando enim ut aſinus calcitras, ut taurus ſuperbis, libidine incenſus ſic hinnis ut equus, quando in epulis urſorum imitaris uoratum, & pinguedine corpus mulorum more diſtendis, cum exercenda ſimultate camelum, lupum imiteris rapina, cum

iraſcaris vt ſerpens, & atrocitate ſcorpionum percutias, cum ſubdole inſidieris, vt vulpes, cumq; veneno malignitatis armeris vt coluber, & vipera, cũ quaſi diabolus ipſe aduerſus fratres crudelia bella ſuſcipias, qua ratione in hominum te poſſum numero collocare, nulla in te cernẽs humanæ ſigna naturæ? O rem plenam doloris, atque lachrymarum? fidelis, & cathecumini diſcrimen reperire cupiebam, ſed nec inter homines, & feras, quod ſit diſcrimen inuenio. Quid enim te appellare debeo? feram? Sed illæ vno aliquo horum vitio tenentur, tu verò ſimul in te omnia colligendo longe ferarum irrationale, ſtultumque tranſgrederis. An diabolum te potius appellem? Sed ille nec pecunias concupiſcit, nec tyrannidi ventris obſequitur? Cum igitur plura in te vitia ſint, quam in beſtijs, atque dæmonibus, reſponde obſecro, vnde te poſſum iure hominem nũcupare? Si vero te hominem appellare nequeo, quo tandem modo potero fidelem vocare? Infra: Vocat animam chimeram compoſitam, vt monſtrum (ſicut fabulę confingunt) ex omnibus, & varijs animalium generibus. Nemo igitur diutius in ferarum effigie perſeuerct. Cum enim beſtia fueris effectus, nequaquam veſtibulum domus patris tui poteris introire. Et quid dico beſtia? quando vnuſquiſque vitioſus omni beſtia comprobetur immanior? Illæ quippe quamquam naturaliter ſæuiant, ſi humana tamẽ arte palpentur, plerunque manſueſcunt: tu autem qui illarum profecto naturalem feritatem in eam, quæ contra naturam eſt manſuetudinem ſæpe commutas, tuam mãſuetudinem naturalem in feritatem, quæ naturæ tuæ eſt inimica edúcitis, cumque naturaliter feram ad manſuetudinem trahis, te naturaliter manſuetum in ferarum rabiem natura repugnante perducis. Et leonem quidem mitigas, reddiſque tractabilem, furorem vero animi tui omni prorſus efficis leone ſæuiorem. Et certe cum ibi ſint duo impedimenta, vel maxima, quod fera ipſa, & ratione priuatur, & longe omnium alterius generis animalium excedit furorem, tu tamen de copia donatæ tibi a Deo ſapiétiæ, ipſam ſuperas arte naturam. Qui gitur naturam vincis in beſtijs, cur in temetipſo naturæ offuſcas bonum, dum malum adamas voluptatis? Quem igitur honeſtum reperies excuſationis colorẽ, qui cum ſolerti ſtudio hominem quodammodo facias de leone, tu tamen negligens leo efficiaris ex homine? Nam illi quidem donas ſupra ſuam aliquid habere naturam; tibi vero nec naturales quidem effectus reſeruas. Et qui beſtias feras ad manſuetudinis prouchis dignitatẽ, temetipſum de throno deijciens, & honore regali, ad irrationaliũ cogis furorem.

IDEM inquit: Sicut homines qui in totum carni ſubiecti ſunt, quamuis habeant animam, tamen ſolummodo carnes dicuntur, teſtante Scriptura: Non permanebit Spiritus meus in hominibus iſtis, quia carnes ſunt. In quibus autem pars animæ preualet, quãuis ſint carnales, ſpirituales dicũtur, ſicut dicit Apoſtolus: Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus Dei habitet in vobis. 5 *Homil. 10. ex imperfecto 3 Matt.* *Gen. 6.* *Rom. 8.*

IDEM ſic habet: Etenim cum cetera habeas, o homo, cum beſtia communia corporis rectitudinem non itẽ: magis me terres, ac pauorem inijcis, dum portentum eſſe puto, quod apparet. Nam ſi beſtiam viderem, humana voce loquentem, haud quaquam eo dixerim hominem eſſe, ſed potius ob hoc ipſum dicerem eſſe beſtiam, quauis beſtia prodigioſiorem. Vnde igitur potero cognoſcere, quod animam habes hominis, cum calcitres aſinorũ more, cum laceſſitus efferreris, vt cameli, cum mordeas, vt vrſi, cum rapias vt lupi, cum ſis doloſus, vt ſerpentes, cum ſis impudens vt canes, vnde poſſum cognoſcere quod animam habes hominis? 6 *Hom. 6. in 1. epiſ. Pauli ad Cor. 10. 4.*

HIERONYMVS dicit: Cum in vno homine animorum tam diuerſa ſit facies, Propheta Dominum deprecatur dicens: Domine in ciuitate tua imaginem eorum diſſipa. 7 *Epi. 18. quæ eſt ad Marcellã. to. 1.*

Cum

Pſal. 71. Cum enim ad imaginem, & ſimilitudi
nem Dei cōditi ſimus, ex vitio noſtro
perſonas nobis plurimas ſuperinduci-
mus Et quomodo in theatralibus ſce-
nis, vnus atq; idem hiſtrio, nunc Her-
culem robuſtus oſtendit, nunc mollis
in Venerem frangitur, nunc tremulus
inCybelē, ita & nos tot habemus per-
ſonarum ſimilitudines, quot peccata.
Nunc ira perſonam leonis nobis im-
ponit.

8 IDEM explicans verba illa; Ecce
Li.13.in c. in iniquitatibus veſtris venditi eſtis,
50.Iſa.to.4 quia veni, & non erat vir, ait: Veni, &
non erat vir, omnes enim viri, & homi
nis imaginem relinquētes, beſtiarum,
Luca 13. & ſerpentium ſumpſere imagines. Vn-
Matt.3. de & ad Herodem propter malitiam di
Hier.5. citur ite: & dicite vulpi illi. Et ad Pha
riſæos: genimina viperarum. Et ad li-
bidinoſos: Equi inſanientes in fœmi-
nas facti ſunt. Et de voluptuoſis: No-
Matt.7. lite mittere margaritas veſtras ante
porcos. Et impudentibus: neque ſan-
ctum canibus detis. Et in communi de
omnibus, viſio quadrupedū, quæ erant
Iſa.30. in deſerto. Venit itaque Dominus, &
Pſal.47. non inuenit hominem. Homo enim cū
in honore eſſet, & non intellexit, com
paratus eſt iumentis inſipientibus, &
ſimilis factus eſt illis. Vocaui, inquit,
eos quaſi rationale animal, & dixi: In-
Pſal.77. clinate aurem veſtram in verba oris
mei, & non audiuit populus meus vo-
cem meam.

9 IDEM explicans verba illa; Et in-
Li.3.in c.8. greſſus vidi, & ecce ſimilitudo omnis
Ezech.to.4 reptilium, & animalium, & abomina-
tio, ſic habet: Omnes templi parietes
diuerſis idolorum imaginibus pinge-
bantur, vt nulla eſſet beſtia, quam nō
parietis pictura monſtraret. Hoc in de
lubris idolorum, phaniſque gentilium
hucuſque perſpicimus, quod omnia
genera beſtiarū adoret ſtulta religio.
Vnde & Virgilius ait:

*Omnigenumq; Deum monſtra, & latra-
tor Anubis.*

Quaſi non & illa ſint monſtra, quę lau
dat contra Neptunum, & Venerem, &
Mineruam Poſſumus & in noſtri tem-
pli parietibus idola monſtrare depi-
cta, quādo omnibus vitijs ſubiacemus
& pingimus in corde noſtro peccato-
rum conſcientiam, imagineſque diuer
ſas. De quibus & in pſalmo dicitur:
Domine in ciuitate tua imaginem ip- Pſal.72.
ſorum ad nihilum rediges. Et in alio
loco: Verumtamē in imagine ambulat Pſal.38.
homo. Quo ſcilicet nullus hominum
ſit, qui aliquam imaginem non habeat
ſiue ſanctitatis, ſiue peccati. Quamob-
rem furioſis, & iracundis dicitur: Fu- Pſal.57.
ror illis ſecundum ſimilitudinem ſer-
pentis, ſicut aſpidis ſurdæ, & obturan
tis aures ſuas, quæ non exaudiet vo-
cem incantantium. Et de hominibus
nequam: Generatio viperarum quis Matt.3.
oſtendit vobis fugere a ventura ira?
Et de verſipellibus, ac fraudulentis:
ite dicite vulpi illi. De brutis quoque Luca 13.
ac vecordib⁹: Nolite fieri ſicut equus,
& mulus, quibus non eſt intelligentia.
Et iterum: In chamo, & freno maxil- Pſal.31.
las eorum conſtringe qui non approxi
mant ad te. Et multa huiuſcemodi.

IDEM explicans verba illa; Com- 10
putruerunt iumenta in ſtercore ſuo, In c.1.Ioel.
dicit. Iuxta intelligentiam ſpiritualē, to.5.
& cōformiter ad verſionem ſeptuagin-
ta interpretum. Subſultauerunt vitu-
li in præſepibus ſuis, vel laſciuierūt,
& calcitrauerunt contra creatorē ſuū,
vt impleretur, quod ſcriptum eſt: Si ſa Pſal.58.
turati non fuerint, murmurabunt. Cō
putreſcit in ſtercore ſuo ille, cuius
Deus venter eſt, & qui dicit: mandu-
cemus, & bibamus, cras enim morie-
mur, huic demolita ſunt horrea, & apo
thecæ diſſipatę ſunt, vel ſubuerſa ſunt
torcularia, quia ſi frumenta, & vina nō
fuerint, fruſtra horrea, & torcularia
præparantur.

IDEM explicans verba illa; Et ſic 11
erit ruina equi, & muli, & cameli, & Lib.3.in c.
aſini, & omnium iumentorū, quæ fue- 14 Zacha.
rint in caſtris illius, ſicut ruina hæc,
inquit: Iſta Iudæi carnaliter explen-
da contendunt. Grandis re vera Domi
ni fortitudo, magnus triumphus, glo-
rioſa victoria, bruta animalia Deo pu-
gnante ſuperari. Dicamus ergo nos ꝙ
idcirco omnia mala corruāt, quę prius
contra Eccleſiā dimicauerunt, vt bona

repentè conſurgant. Deniq; qui prius equus fuerat hinniens ad vxorem proximi ſui, & impatiens ad libidinem ferebatur, & iacebat in turpitudine voluptatum, cum ſequi cœperit caſtitatem, dicetur ad eũ: Surge, eamus hinc. Et ſurge veni amica mea. Et in Apoſto-
Cant. 2. lo: Surge qui dormis, & illuminabit te
Eph. 5. Chriſtus; cumque ſurrexerint, qui ante ceciderãt equi, & mollia terga Domino præbuerint ad ſedendum, dicẽt ad eum: Aſcende ſuper equos tuos, & equitatio tua ſalus. Iuxta hũc ſenſum, mulos accipiamus qui ſteriles ſunt, & non procreant filios, ſed voluptate la-
Psal. 31. ſciuiunt, de quibus dicit pſalmiſta: Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus Sicut ergo qui pro-
12 ni ſunt ad libidinem equi appellãtur, ſic mulos iuſte vocabimus, qui virgines ſunt carne, & non ſpiritu, qui eunuchizantur non propter regna cęlorum, ſed propter hominum voluptatem. Cum igitur iſti muli, & iſti eunuchi verſi fuerint in progeniem, & ſpirituales filios procreauerint, audient
Isa. 56. per Iſaiam: Et ne dicat eunuchus quoniam ſum lignum aridum. Hæc enim dicit Dominus eunuchis: Qui cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint quæ volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muro meo locũ nominatum, & nomen melius a filiis, & filiabus, nomen ſempiternum dabo eis, quod non deficiet. Tales mulos, & mulas habebant reges Iſrael, maxime Dauid, qui refertur ad Chriſtum. Si intelleximus qui ſint muli, & equi ruentes, & conſurgentes, tranſeamus ad camelos animal ruminans, vngulaſ que non findens. Et dicamus camelos eſſe omnes peccatores terræ, qui graui peccatorum ſarcina deprimuntur, ſi bi ſanctas ſcripturas legere, ſed vngulas non fodiunt, ruminantes eloquia diuina, & ea, quæ ſcripta ſunt, negligentes. De iſtiuſmodi camelo, qui ruminat, vngulamque non findit, & in prouerbijs quaſi ad filiũ dicitur: Qui relinquit cuſtodire diſciplinã patris, meditabitur eloquia mala. Poſt camelum tranſeamus ad aſinum, qui quondam ferebatur infrœnis, & immundus erat, & multos habebat dominos, & per præcipitia labebatur, vt corruens repente conſurgeret, & portaret Dominum Saluatorem, & ingrederetur in ſanctam Hieruſalem. Hunc aſinum ad vitem, & vineam Saluator dicitur alligaſſe. Omnia quoque iumenta, & Gen. 49.
animantia, quæ vno nomine propheta comprehendit, pro ſingulorum naturis interpretãda ſunt, & peccatoribus applicanda.

AMBROSIVS explicãs illa ver- 13
ba; Gigantes autem erant in terra in Lib. de Noe
diebus illis, inquit: Conſideremus ne et arca. c. 4.
forte gigantium ſint ſimiles homines to. 4.
cultui ſtudentes carnis ſuæ, animæ au- Gen. 6.
tem nullam curam habentes, ſicut illi, qui de terra ſecundum propheticam fabulam orti, mole corporis ſui freti feruntur habuiſſe contemptum ſuperiorum. An diſpares æſtimandi ſunt, qui cum ex anima conſtent & corpore, mentis vigori, quo nihil habet anima pretioſius, auerſantur, & ſe carnis huius imitatores, velut maternæ exhibent ſoliditatis heredes? Itaque in vanum laborant, cœlum votis vſurpantes, ſuperbis, & terrenis operibus incubantes, qui electione inferioris, & contemptu ſuperioris conſortij, tanquam voluntarij obnoxi peccatis, grauiori condemnantur ſecuritate. Sicut ergo viri probabilis vitæ, filij Dei vocantur, ita quorum carnalia ſunt opera, hos filios dicimus carnis ſcripturarum auctoritate. Dicit enim Ioannes, quia quotquot Dominum Ieſum rece-
perunt, dedit eis poteſtatem filios Dei Ioan. 1.
fieri. Qui non ex ſanguinibus, nec ex voluntate carnis, ſed ex Deo nati ſunt.

AVGVSTINVS ſic ait: Quam- 14
quam pleriſque ſcripturarum locis ip- In lib. ſuper
ſa Eccleſia grex Dei, & pecus Dei vo- exordiũ epi
cetur; tamen cum in comparatione ho- ſtola Pauli
mines pecora dicuntur, ad vitam vete- ad Ro to. 1.
rem pertinet. Et apparet huiuſmodi homines non cibo ſempiternæ veritatis, ſed temporalium promiſſionum tãquam terreno pabulo eſſe contentos.

IDEM explicans verba illa Apoca- 15
lypſis cap. 20. Et qui non adorauerunt Li. 2. de Ci-
beſtiam,

ſit. Dei. c. 9 ꝛo. 5. beſtiam, nec imaginem eius, inquit: Quæ ſit porro ipſa beſtia quamuis ſit diligentius inquirendum, non tamen abhorret a fide recta, vt ipſa impia ciuitas intelligatur, & populus infideliũ contrarius populo fideli, & ciuitati Dei. Imago vero eius ſimulatio eius mihi videtur, in eis videlicet hominibus, qui velut fidem profitentur, & infideliter viuunt. Fingunt enim ſe eſſe, quod non ſunt, vocanturque non vera ei effigie, ſed fallaci imagine Chriſtiani. Ad eandem namque beſtiam pertinent non ſolum aperti inimici nominis Chriſti, & eius glorioſiſſimæ ciuitatis, ſed etiam zizania, quæ de regno eius, quod eſt Eccleſia, in fine ſæculi colligenda ſunt. Et qui ſunt, qui beſtiã non adorant, nec imaginem eius, niſi *3. Cor. 6.* qui faciunt, quod ait Apoſtolus: Ne ſitis iugum ducentes cum infidelibus? Non adorant enim, id eſt, non conſentiunt, non ſubijciuntur, nec accipiunt inſcriptionem, notam ſcilicet criminis in fronte propter profeſſionem, in manu propter operationes. Ab his malis alieni adhuc in iſta mortali carne viuentes, regnant cum Chriſto.

16 *In Pſal. 17. 10. 8.* IDEM explicans verba illa; Et cõminuam eos, vt puluerem ante faciem venti, dicit: Et comminuam peccatores, aridi enim ſunt, non recipientes imbrem miſericordiæ Dei, vt elati, atque inflati ſuperbia, a ſpe firma & inconcuſſa, tanquam a terræ ſoliditate & ſtabilitate rapiantur.

17 *In Pſa. 31.* IDEM explicans verba illa; Nolite fieri ſicut equus, & mulus, in quibus non eſt intellectus, inquit: Equus & mulus erecta ceruice ſunt. Non ſunt equus, & mulus, ſicut ille bos, qui *Iſa. 1.* cognouit poſſeſſorem ſuum. Nolite eſſe ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Quid enim patiuntur tales? In fræno, & chamo maxillas eorum cõſtringe, qui non approximant ad te. Equus & mulus vis eſſe, vis non habere ſeſſorem, conſtringetur os tuum. Et maxillæ tuæ in fræno & chamo ipſum os tuum conſtringetur, quo iactas merita tua, & taces peccata tua. Maxillas eorum conſtringe, qui non appropinquant ad te, humiliando ſe. Multa flagella peccatorum. Non eſt mirum, ſi adhibito freno ſequuntur flagella. Indomitũ enim animal eſſe cupiebat, domatur fræno, & flagello, atque vtinam perdometur. Verendum eſt enim ne nimium reſiſtendo, indomitum relinqui mereatur, & ire in ſuam vagam licentiam, vt dicatur de illo: Prodiet *Pſal. 72.* tanquam ex adipe iniquitas eorum, tranſierunt in affectum cordis.

IDEM exponens verba illa: Fiant 18 tanquam puluis ante faciem venti, dicit: De peccatoribus alibi dictum eſt: *In Pſa. 34.* Non ſic impij, non ſic, ſed tanquam puluis, quem proijcit ventus a facie terrę. Ventus tentatio eſt, puluis iniquus. Quando venerit tentatio, tollitur pul*Pſal. 1.*uis, nec ſtat, nec reſiſtit.

IDEM explicans verba illa: Taber 19 nacula Idumeorum, & Iſmaelitæ, dicit. *In Pſa. 82.* Incipit inimicos Chriſti commemorare, ſub quibuſdam vocabulis gentium. Talibus enim nominibus conuenientiſſime figurantur veritatis inimici. Idumæi quippe interpretantur, vel ſanguinei, vel terreni. Iſmaelitę obedientes ſibi; vtique non Deo, ſed ſibi. Moab ex patre, Qui in malo non intelligitur melius, niſi cum ipſa hiſtoria cogitatur, quòd pater Loth filiæ ſuæ illicite ſe vtenti permixtus eũ genuit, quia ex ipſa re tale nomen accepit. Agareni Proſelyti, id eſt aduenę. Quo nomine ſignificantur, inter inimicos populi Dei, non illi, qui ciues fiunt: ſed qui in animo alieno, atque aduentitio perſeuerant, & nocendi occaſione inuenta ſe oſtendunt. Gebal vallis vana, id eſt fallaciter humilis. Amon populus turbidus, vel populus mœroris. Amalech populus lingens. Alienigenę quamuis, & ipſo nomine latino ſe indicent alienos, & ob hoc conſequenter inimicos, tamen in Hebręo dicuntur Philiſtijm, quod interpretatur cadentes potione, velut quos fecit ebrios luxuria ſęcularis. Tyrus lingua Hebrea dicitur ſors, quod ſiue anguſtia, ſiue tribulatio interpretetur, ſecundum illud accipiendum eſt in his inimicis populi Dei quod ait Apoſto- *Rom. 2.*
lus:

lus: Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum. Hi omnes inimici ſunt populi Dei. Et tam quam enumerans cauſam, quare ſunt inimici adiungit,& dicit: Etenim Aſur venit cum illis. Aſur autem pro ipſo diabolo figurate intelligi ſolet, qui operatur in filijs diffidentiæ, tanquam in vaſis ſuis, vt oppugnent populum Dei. Infra: Deus meus pone illos vt rotam,vt non ſint in eo quod cogitant ſtabiles. Infra: Sicut ignis,qui combu rit ſiluam,ſicut flamma comburens mõ tes. Siluam dixit impios propter ſterilitatem,montes propter elationem, tales enim ſunt inimici populi Dei,inanes iuſtitiæ,pleni ſuperbia.

20 *Lib.6.Moral.c.11.* *Iſa.47.* GREGORIVS exponens verba illa; Deſcende, ſede in puluere. Virgo filia Babylonis, ſede in terra, non eſt ſolium filiæ Chaldęorum,ait: Hoc ſub Babylonis ſpecie menti reprobæ dicitur. Hoc autem loco humana mens virgo non incorrupta (vt arbitror) dicitur, ſed infœcunda. Et quia Babylon confuſio interpretatur, recte infœcunda mens, Babylonis filia vocatur, quæ in eo quòd nequaquã bona opera germinat, dum nullo ordine rectæ vitæ componitur, quaſi confuſione matre generatur. Sin autem virgo non infœcunda dicitur, ſed incorrupta, poſt quam ſtatum ſalutis perdidit, ad confuſionis ſuæ cumulũ appellatur quod fuit. Cui apte per increpationem dicitur diuina voce, deſcẽde: In alto quippe humanus animus ſtat, quãdo ſupernis retributionibus inhiat, ſed hoc ſtatu deſcendit, cum turpiter victus, ſeſe, defluentibus mundi deſiderijs, ſubijcit. Cui bene mox additur, ſede in puluere. Deſcendens enim in puluere reſidet, quia cęleſtia deſerens, terrenis cogitationibus deditus, in infimis vileſcit. Vbi adhuc ingeminando ſubijcitur, ſede in terra. Ac ſi aperte exprobrans dicat, quia cęleſti conuerſatione noluiſti te erigere, ſub temetipſo proſtratus in terrenis actibus humiliare. Vnde & neceſſario protinus additur: Non eſt ſolium filiæ Chaldæorum. Chaldæi namque feroces interpretantur. Valde autem feroces ſunt, qui volũtates proprias ſequentes, nec ſuis parcere moribus ſciunt. Ferocia ſunt terrena deſideria, quæ non ſolũ contra pręcepta conditoris, ſed ſępe etiam contra percuſſionũ verbera, duram, atque inſenſibilem mentem reddunt. Sed filia ferocium, ſolium non ha- 21
bet, quia mens, quę ad amorem mundi ex prauis deſiderijs naſcitur, atq; eiſdem deſiderijs obduratur, in eo quod ſe terrenis concupiſcentijs ſubijcit, ſedem iudicii amittit, & quaſi a iudicii ſui ſeſſione repellitur, quia per exteriores concupiſcentias vagatur. Non vocaberis mollis & tenera. Omnipotens Deus, quaſi teneram filiã vocat, quando dilectam vniuſcuiuſque animam, a laborioſis huius mundi ſeruitiis reuocat, ne dũ exterioribus actionibus afficitur ab internis deſideriis obduretur. Sed Chaldęorum filia mollis & tenera non vocatur, quia mens prauis deſideriis dedita, in eo quod anxie appetit, huius ſęculi labore relinquitur, vt foris mundo velut ancilla ſeruiat, quę intus Deũ, vt filia nequaquam amat. Vnde & molam tollere ac farinam molere iubetur. Mola in gyrum ducitur, & farina profertur. Vnaquęq; autem mundi huius actio, mola eſt, quę dum multas curas cõgerit, humanas mentes, quaſi per gyrum vertit, atq; ex ſe quaſi farinam proiicit: quia ſeducto corde, ſemper minutiſſimas cogitationes gignit. Subditur ibi: *Iſa.47.* Denuda turpitudinem tuam, diſcooperi humerum, reuela crura, tranſi flumina. In adminiſtratione quippe operis turpitudo denudatur, dum vilis mens abiectaq;, in actionis oſtentatione cognoſcitur, quę quieta prius, magna putabatur. Humerum mens diſcooperit, quando opus ſuum quod ignorabatur oſtendit: crura reuelat, quia quibus deſideriorum paſſibus, lucris mundi inhiet, manifeſtat. Flumina etiam tranſit, quia actiones huius ſæculi, quę quotidie ad terminum defluunt, indeſinenter appetit, dumque alias relinquit, alias aſſequitur, quaſi de flumine ſemper ad flumen tendit.

IDEM

22 *Lib. 7. Moral. c. 10.* IDEM exponens verba illa Iob 6. Fratres mei prætergierunt me, ſicut torrens, qui raptim tranſit in cōuallibus, ſic habet: Peccatores apte torrēti, qui raptim tranſit in conuallibus, comparantur. Torrens namque ex montanis in ima defluit, & collectus hyemalib⁹ pluuijs, æſtius ſolibus areſcit. Qui enim terrena diligunt, & ſpem ſupernę patrię deſerunt quaſi ex montibus valles petunt, quos tamen hyems præſentis vitæ multiplicat, ſed æſtas venturi iudicij exſiccat, quia cum ſol ſupernæ diſtrictionis incanduerit, reproborum lætitiam inariditatem vertit. Bene autem dicitur, raptim tranſit in conuallibus torrentem quippe ad conualles raptim tranſire, eſt prauorum mentes ad ima deſideria ſine vllo obſtaculo ac difficultate deſcēdere. Omnis enim aſcenſus in labore eſt, deſcenſus in voluptate, quia per adniſum, greſſus ad ſuperiora tenditur, per remiſſionem verò ad inferiora declinatur. Ad montis enim verticem ſaxum ſubuehere, magni laboris eſt, idemque a ſummis ad ima dimittere labor nō eſt, ſine mora videlicet proruit, qui magnis conatibus ad ſumma peruenit. Longo ſtudio ſeges ſeritur, ſole, atque imbre diutino nutritur, ſed tamen vna & ſubita ſcintilla conſumitur. Et pauliſper ædificia ad alta proficiunt, ſed repentinis caſibus terram petunt. Robuſta arbor in aere per tarda incrementa ſe erigit, ſed quicquid diu ad alra protulit, ſemel & ſimul cadit. Quia igitur aſcenſus in labore eſt, deſcenſus in voluptate, rectè nunc dicitur: Fratres prætergierunt me ſicut torrens qui raptim tranſit in conuallibus. Aliter. Si enim conualles, ima pœnarum loca intelligimus, iniuſti quique ſicut torrens raptim ad conualles tranſeunt, quia in hac vita quā totis deſiderijs appetunt, diu ſtare nequaquam poſſunt. Raptim itaque ad conualles tranſeunt, qui in longum quidem, voluptatum deſideria pertrahunt, ſed ad inferni clauſtra repente perducuntur. Quia enim hoc etiam tempus, etiam ſi multum ſit, ſi fine clauditur, longum non eſt, ęx fine miſeri collegerunt, breue fuiſſe, quod amittendo tenuerunt. Vnde bene per Salomonem dicitur: Si multis annis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierum multorum, qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita. *Eccl. 11.*

23 *Lib. 8. Moral. c. 6.* IDEM exponens verba illa Iob c. 7. Cutis mea aruit, & contracta eſt, dicit: In ſanctæ Eccleſiæ corpore; hi qui ſolis exterioribus curis inſeruiunt, congrue cutis vocantur. Quæ nimirum cutis areſcendo cōtrahitur, quia mentes carnalium, dum præſentia diligunt, & quaſi iuxta poſita concupiſcunt, ad futura tendi per longanimitatem nolunt. Qui dum internæ ſpei pinguedinem negligunt, vt attrahantur areſiunt, quia ſi eorum corda deſperatio non ſiccaret, nequaquā ęſtus hęc puſillanimitatis attraheret Hanc namque attractionem pſalmiſta formidauerat, cum ſiccitatem mentis metuens dicebat: ſicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. Adeps quippe pinguedinis animam replet, cum hanc cōtra pręſentium deſideriorum æſtum ſupernæ ſpei infuſio refouet. Cutis ergo areſcens attrahitur, cum cor rebus exterioribus deditum, atq; ex deſperatione ſiccatum, in authoris ſui amorem non tenditur, ſed in ſemetipſo, vt ita dixerim, rugoſa cogitatione replicatur. Penſandum vero eſt, quod carnales mentes idcirco præſentia diligunt, quia vita carnis, quàm fugitiua ſit, minime perpendunt. Nam ſi velocitatem trāſitus eius aſpicerent, hanc etiam proſperantem minime amarent. *Pſal. 62.*

24 *Lib. 9. Moral. c. 25.* IDEM explicans locum Ezechielis 32. Ibi Aſſur, & omnis multitudo eius, & in circuitu eius ſepulchra illius, ait: Quis Aſſur ſuperbi regis nomine, niſi diabolus exprimitur, qui pro eo quòd multos ad culpam pertrahit, cum cūcta ſua multitudine ad inferni clauſtra deſcendit Sepulchra autē mortuos tegunt. Et quis alius mortem acrius pertulit, quam is, qui conditorem ſuum deſpiciens, vitam reliquit?

quit? Quem videlicet mortuum cum humana corda ſuſcipiunt, eius procul dubio ſepulchra fiunt. Sed in circuitu illius ſepulchra eius ſunt, quia in quorum ſe mentibus nunc per deſideria ſepelit, hos ſibi poſtmodum per tormenta coniungit. Et quoniam nunc in ſemetipſis reprobi malignos ſpiritus illicita perpetrando ſuſcipiunt, tunc ſepulchra cum mortuis ardebunt. Sepulchra ergo diaboli, dicuntur impij.

25 *Lib.17.Moral.c.25.* I D E M exponens verba illa Iob cap. 2. Leuis eſt ſuper faciem aquæ, ſic ait: Aquæ ſuperficies, huc, illucque, aura impellitur, & nulla ſtabilitate ſolidata paſſim mouetur. Iniqui igitur mens pluſquam aquæ ſuperficies leuis eſt, quia quælibet hanc aura tentationis attingerit, ſine tarditate aliqua trahit. Si enim cor fluxum, cuiuslibet peruerſi cogitamus, quid aliud quàm in vento poſitam aquæ ſuperficiem cernimus? Nunc namque illum aura ſuperbiæ impellit, nunc aura luxuriæ, nunc aura inuidiæ, nunc aura fallaciæ pertrahit. Super faciem ergo aquæ leuis eſt is, quem, quilibet erroris ventus, cum venerit, impellit: *Pſal. 82.* Vnde bene quoque per pſalmiſtam dicitur: Deus meus pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti. Vt rota quippe ponuntur iniqui, quia in circuitu laboris miſſi, dum ea quæ ante ſunt, negligunt, & ea quæ deſerenda ſunt ſequuntur, ex poſterioribus eleuantur, & in anterioribus cadunt. Qui recte quoque ſtipulæ ante faciem venti comparantur, quia irruente aura tentationis, dum nulla ſubnixi ſunt ratione grauitatis, eleuantur, vt corruant, & ſæpe, eo ſe alicuius meriti exiſtere æſtimant, quo eos in alta flatus erroris portat.

26 *Lib.17.Moral.c.6.* IDEM exponens verba illa Iob cap. 24. Et ſicut ſummitates ſpicarum conterentur, ait: Spicarum ſummitates, ariſtę ſunt: Ariſtę autem coniunctę in ſpica prodeunt, ſed creſcendo paulisper a ſe hirſutę & rigidæ diſiunguntur. Sic nimirum, ſic ad huius mundi gloriam, praui diuites ſurgunt. Naturę enim ſibi communione coniuncti ſunt, ſed contra ſe viciſſim creſcendo diuiduntur. Alius quippe alium deſpicit, & alter in alterum inuidię facibus ignescit, qui ergo ex tumore mentis a charitate vnitatis ſe ſeparant, quaſi ariſtarum more contra ſe rigidi ſtant. Quid ergo prauos huius mundi diuites dixerim, niſi ariſtas quaſdam generis humani? qui dum contra ſe ſuperbiunt, ſed bonorum vitam vnanimiter affligunt, aduerſum ſe quidem diuiſi ſunt, ſed tamen concorditer grana deorſum premunt? Nunc igitur ariſtæ ad alta proſiliunt, grana latent, quia & reproborum potentia eminet, & electorum gloria non apparet. Sed triturę tempus adueniet, quod & ariſtarum rigiditatem frangat, & ſolida grana non conterat. Tunc quippe ſuperbia iniquorum comminuitur, tunc electorum vita quanta integritate fulgeat declaratur, quia cum iniuſti deficiunt, ex hac ipſa ariſtarum contritione agitur, vt grana appareant, quæ latebant. Cumque ariſtę franguntur, granorum candor oſtenditur, quia iniquis in ſupplicia ęterna cadentibus, ſanctorum iuſtitia, quanta veritate cādeat demonſtratur. Vnde rectè Ioannes Baptiſta dixit, cuius ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & triticum quidem recondet in aream ſuam, paleas autem comburet igni inextinguibili. *Matth. 3.* Sicut ſpicarum ergo ſumitates conterentur impij, quia nimirum rigiditas eorum, triturę vltimę fortitudine frangitur, quę nunc electorum vitam deſpiciens eleuatur.

27 *Lib.18.Moral.c.18.* I D E M exponens verba illa Iob cap.28. Lapidem caliginis, & vmbram mortis diuidit torrens a populo peregrinante dicit: durus ille perfidia Iudæorum populus, qui auctorem vitæ per fidem videre noluit, lapis caliginis fuit, quia & crudelitate durus extitit, & infidelitate nebuloſus. Qui alio quoque vocabulo, vmbra mortis dicitur. Vmbra quippe talis exprimitur, qualia eius rei de qua trahitur, fue-

fuerant lineamenta. Quis autem mortis nomine, niſi diabolus vocatur? Apoc. 6. De quo dicitur: Et nomen illis mors Cuius ille populus vmbra extitit, quia iniquitatem illius ſequens, eius in ſe imaginem expreſſit: vnde reprobi dicuntur, & lapides caliginis, & vmbra mortis.

Finis Libri Duodecimi.